38159/D

A xxx Mus

R. D. CAROLI
MUSITANI
Iatrias Profeſſoris Celeberrimi,
OPERA OMNIA,
SEU
TRUTINA
MEDICA, CHIRURGICA,
PHARMACEUTICO-CHYMICA, &c.

OMNIA JUXTA RECENTIORUM PHILOSOPHORUM
Principia, & MEDICORUM Experimenta, excogitata, & adornata.

Acceſſerunt

HUIC NOVÆ EDITIONI TRACTATUS TRES, NUNQUAM ANTEHAC EDITI,
nempe de MORBIS INFANTUM, de LUXATIONIBUS, & de FRACTURIS.

Cum INDICIBUS CAPITUM, RERUM & MATERIARUM locupletiſſimis.

TOMUS SECUNDUS.



GENEVÆ,
Sumptibus CRAMER & PERACHON.

M DCC XVI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Authoris Proteſtatio.

Multa, Lector, in hoc Opere Philoſophicè, atque Problematicè pertractavi, putà de Veneris uſu, de ſexto Senſu, & aliis, ac de Febribus; cùm dicitur, Anima, de ſenſitivâ intelligo; non enim anima humana eſt morbis obnoxiâ, & ſi aliter ſenties, meo candori injuriam facies: nàm *quæ dixi abſque præjudicio dicta ſint, ſanius ſapientis Romanæ præſertim Eccleſiæ auctoritati, aut examini totum hoc, ſicut & cætera, quæ hujuſmodi, ſunt, univerſa, reſervo ipſius, ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare*, ut verbis *D. Bernardi* loquar *in Epiſt. ad Canonicos Lugdunenſes*; etenim Catholicam profiteor fidem, & à Sanctæ Matris Eccleſiæ, cujus filiationem agnoſco doctrinâ elongari nec volo, nec debeo.

Approbatio Academica.

Qua perſpicacitate Clariſſ. Vir *D. Carolus Muſitanus* in noſtrâ Societate Academicâ adſcriptus, naturæ arcana perſcrutetur; qua ſolertiâ morborum cauſas inveſtiget; quàm aptè opponat remedia; qua ſubtilitate, ac ſinceritate Veterum, atque Neotericorum trutinet placita; quo demùm candore tam animi, quàm dictionis omnia communicet, ac in propatulo exponat, Orbi literario ex pleriſque monumentis præſertim phyſicis, ac medicis in Lucem jam emiſſis, ſatis ſuperque conſtat. Ideòque cùm *Chirurgices*, atque de *Febribus* opera accuratione ſummâ elaborata mandare velit prælo; Noſtra de illis approbatio juxta conſtitutiones Academicas ſupervacanea videtur. Attamen facultate nobis ab Illuſtriſſimâ *Pigrorum Academiâ Civitatis Barii* ejuſque *Illuſtriſſimo Principe Sigiſmundo Fanelli* communicata, ob publicum, & infirmorum, & Medicorum emolumentum ea Typis digna cenſemus; & cùm libuerit (ſi ita iis videbitur, ad quos ſpectabit), ut imprimantur, annuimus. Ipſum intereà ne literariam Remp. hujuſmodi utiliſſimis elucubrationibus locupletare deſiſtat, impenſiùs hortamur; eidemque de noſtro atque noſtræ, officio, ſtudioque Academiæ, quantum fas eſt, omni animi alacritate pollicemur; cujus rei gratiâ has literas manu noſtrâ ſubſcriptas, ſigillôque munitas. Damus Neapoli 15. Menſis Januarii. A. D. *1696.*

Hyacinthus Gimma, V. J. D. Promotor Generalis Acad. Pigrorum Barij, Peregrinorum Romæ, Spenſieratorum Roſſani &c.

D. Carolus Carafa, Abbas Titularis Canonicorum Regularium Academicus, & Cenſor.

Aloysius Core, Ordinis Prædicatorum Lector Metaph. Cenſor Academicus.

Caietanus Trimigliozzi, Philoſophiæ, ac Medicinæ Doctor Cenſor Academicus.

D. Jo. Baptista Notarancelus, Cenſor Academicus.

Locus (†) Sigilli.

V. J. D. D. Antonius Fattorosi, Secretarius Academicus.

JOSEPH MUSITANUS LECTORI.

AD TRACTATUM DE VULNERIBUS.

ETſi res ipſa monere videbatur nunc opus non eſſe, quinimmò ſupervacaneum fore te ad hunc *Tractatus*, quem de Vulneribus inſcripſit *D. Carolus Muſitanus*, invitare, atque multâ laudis præfatione inſtituti viam præſignare; quandoquidem ut in apertum protuliſſe audieris, facilè exiſtimaveris ex eâdem officinâ exiiſſe; Attamen hæc pauca ad te ſcribere ſtatui, ut certiorem facerem de iis, quæ hucuſque expectationi tuæ moram fecerunt, atque Authori impedimento fuêre, cur ante hac fidem ſuam liberaſſet. Expectabas omninò jamdiù, neque ſuſtinebas; Tardiùs itaque fecit, imò ſtuduit, ut diligentiùs ageret. Hoc namque non ipſius vitio, ſed ſuperiorum temporum calamitati vertendum quibus rerum ordo, & Naturæ facies adeò mutata, & deformata fuit, ut vix quidem in tantâ rerum varietate, & confuſione illam perquirere, aut proſpicere liceat, & quod maximè dolendum, non paucos in eâ eſſe hæreſi, qui malint obſervationibus, experientiæ, ipſimet autopſiæ minùs verecundè unum *Avicennam* vel *Meſuem* præponere, quàm illa probando, eis quicquam detrahere, nec verentur quandoque rationum, & experientiæ laqueis adſtricti perfrictâ fronte dicere, ſe ità faſſuros, niſi *Galenus* aliter ſenſiſſet. Impudens, ſceleſtum, & nefarium hominum genus, ad univerſæ Naturæ perniciem progenitum. Non equidem morborum propulſatores, & Averruncos, ut ſæpiùs anteacta ſæcula prædicabant, & ipſimet de ſe magnificè jactabant, ſed potiùs, peſtem dixerim, & malorum omnium colluviem. Hinc facilè factum eſt multum operis oportuiſſe, multumque laboris ad veritatem eruendam, & omnium maximum ad inveterata eorundem opinamenta conculcanda, penitùſque evellenda, quæ magnâ rerum ignoratione, & opinionum tumultu jactata inquiſitioni veri, & Naturæ difficultati craſſiores potiùs tenebras effuderunt, quàm in rectum veritatis veſtigandæ iter inſtituerunt. Et quod ad rem noſtram ſpectat, nimirùm Chirurgicam: Opus penè deſperatum invenit: nullam in curando diligentiam, ſed ut ſors tulerit, barbarico more ſecare, urere, dilaniare, malum malo arceſſere, & vulnus vulneri: nullam medicamentorum doctrinam, & electionem: nullam judicii firmitatem, & tandem quod negotium faceſſere videbatur, nullam partis afflictæ, ſeu rei Anatomicæ peritiam; Quandoquidem ſine ullo artis ſtudio, & corporum continuâ ſectione, ſed brevi admodùm obſervatione in Noſocomiis habitâ, ſtatim unguentis, & emplaſtris in capſulâ locatis, triduò ſe Chirurgos profitebantur. Itaque hæc omnia vel ipſe præſtare debuit, vel meliora reddere, obſervando, inquirendo, potiſſimèque Zootomia, complura propriâ ipſius induſtriâ comperta ſunt, reliqua denuò ad examen revocata, quæ à complurimis viris in re anatomicâ expertiſſimis, qui hoc noſtro ſæculo fuêre, ſunt advecta. Quapropter unus hic *Tractatus* præter Vulnerum genera, ſymptomata, exactam curationis methodum, atque ſelectiorum medicamentorum undequàque conquiſitam congeriem, quod proprii erat inſtituti, abundè cujuslibet partis anatomen ſuppeditat. His quoque non inelegans digreſſio de Senſibus ad glutinata fuit tantâ venuſtate exarata, quæ materiam ſuffecerit novi Senſûs detegendi præter quinque quos hactenùs cognoſcere licuit. Sunt præthereà, & propemodùm ſexcenta quorum ſingula ſe ipſis cuilibet æterno apud poſteros monumento eſſe poſſent. Facilè igitur *Tractatus* hic unus aureus dicetur & immortalis, ac Diis benè juvantibus, felici hoc ſæculo ortus, ut feliciſſimè obſignaret, & clauderet. Quid plura Lector? Reliqua ex te cognoſces. Lege, hiſque benè utendo, fac, ut valeas.

JOSEPH

JOSEPH MUSITANUS
Chirurgiæ Profeſſor,

LECTORI.

AD TRACTATUM DE LUE VENEREA.

ANni fermè ſunt ſex, quòd *D. Carolus Muſitanus* avunculus meus prætereà, quæ vulgaverat, Librum quendam edidit de Lue Venereâ, qui ut in eruditorum manus pervenit, magno aſſenſu fuit exceptus, cùm ſanioris Philoſophiæ miſteriis nobilitatus, tùm vario rerum uſu probatus; Quippe qui multiplicem doctrinam, ſelectioremque Medicinam continebat; Hinc factum eſt omnes illum expetere, jugiterque poſtulare, ejuſdem exemplaria denuò tradi, ut ſibi quiſque copiam faceret. Morem igitur gerens *D. Carolus* non invitus paſſus fuit, iterùm prodire, quæ priùs amicorum hortatu invitatus exaraverat. Conſilium tamen fuit nedum antehac ſcripta majori auctario locupletare, verùm exactiori cenſurâ expolire. Multa itaque ut ingenuum virum decebat, emendavit, complura mutavit, & nonnulla denique clariori, & uberiori methodo adauxit; Nàmque in dies, qui in explorandâ rerum Naturâ ſedulò incumbunt, & vetera meliora reddunt, atque in nova occurrere ſæpius evenit, quòd procul dubio eam exquirentibus uſu fieri monſtratur facillimè; Inexhauſti ſunt quidem illius theſauri, nec ipſam effœtam jam eſſe (quòd nonnulli putârunt) ut nil novi, nil admirabile gignere valeat, quippe ubique paſſim promanant, largiorique penu aperiuntur: Hæc verò illis dumtaxat, qui in admirandâ continuâ rerum ſingularum ſerie omnem operam collocârunt, beatamque vitam in illarum contemplatione poſuerunt. In horum numero certè ſtatuendus eſt *D. Carolus Muſitanus*, qui omne ævum hac in vitâ inſumpſiſſe ſatis ſuperque ipſius opera, quæ hucuſque ubique terrarum Illuſtrium virorum judicia promoverunt, teſtantur. Et maximè hic liber De Lue Venereâ multa novarum, ſelectiorumque rerum acceſſione nobilitatus, demonſtrat naturalis ſcientiæ ſtudia ad magnos uſus quotidiè promoveri, atque illuſtrari. His, quæ iterùm tibi fieri mandavimus, Lector, utere, ut velis, dum ad longam diem benè valere jubeo.

PRÆFATIO

AD TRACTATUM DE LUE VENEREA.

CUm multa ſint in naturâ rerum, quæ in abſtruſo demerſa ad hanc uſque diem noſtræ mentis vim eludant, quarum cognitio, & uſus ne dum utilis, verùm & neceſſaria nobis omnibus foret; tùm illud maximè perdifficile ſemper exiſtimavi, ea potiſſimùm aſſequi animo per nos licere, quæ præter omnium expectationem, ac veluti ex abdito in conſpectum ſe exhibent, ut admirationi eſſe non debeat, ſi in tantâ rerum varietate, ac novâ quotidiè mirandarum rerum ubertate noſtra mens deficiat, atque denſa velut involuta caligine in ſummo errore, atque maximâ ignoratione verſari ſit neceſſe. Hinc Naturam ipſam mirari licet, cujus è ſinu, velut ex perenni fonte inexhauſti paſſim promanant theſauri; attamen non ſine invidiâ eandem cum Democrito, uti novercam potiùs accuſare, quàm noſtram inſcitiam ſæpiſſimè culpare libentiùs duxerim: quandoquidem corporis vitio ſublimiora attingere nobis non fuit conceſſum. Et certè quidem hinc factum eſt, ut de unaquaque re variæ nunc quoque extent Philoſophorum ſententiæ, & de multis ſummâ inter ipſos cum diſſentione certetur, nec dabitur unquam idem omnium fore placitum, & conſenſus. In tantâ ergò multiplici de naturâ rerum opinione ſpes omnis non penitùs abjicienda, ita ut prorsùs deſperandum ſit, velut acta res eſſet; quippè, etſi in profundo veritas deliteat, non ita tamen natura illam abſtruſit, ut quandoque nobis non liceat, velut è longinquo, proſpicere: quippe ſudando, nitendo, atque aſſiduâ rerum contemplatione, ea nobis ſuopte genio ſe demonſtrant, quæ nunquam antehac cognoſci potuerint; tum maxime earum, quarum notio apud veteres, doctiſſimoſque viros in perdifficili exiſtimabatur repoſita. Quapropter ſemper dignum libero homine reputavi in hoc admirabili Naturæ libro inquirere multa, atque curioſe explorare, quæ paſſim in hoc terrarum Orbe fiunt quarum contemplatio ad agnitionem animi pulcherrima quidem eſt, ad corporis verò valetudi-

tudinem tuendam valde neceſſaria, namque alterum alterius ope viget, & conſilio. Unde cùm non pauca meditatus fuiſſem per id temporis, quod mihi licuit, quarum plurima memoriæ hominum tradidi, multa animo retinui: nunc conſilium mihi fuit ex his aliqua deligere, & in vulgus edere, & quæ noſtra uſque ad hanc diem fuere, cum aliis conferre, ut noſtra ſtudia aliorum commodo quoque cedere omnibus pateat. Itaque de Lue Venereâ non pauca proprio labore conquiſita tradere hoc præſenti libro inſtitui, ne injurius viderer, ſi humanum genus multis longo uſu expertis, atque probatis fraudarem, quod ſine livoris notâ vitari non poſſe ſatiùs duxi; eoque magis quandoquidem hæc dira Lues, & contagio non multis abhinc annis noſtras oras repentè oborta incubuerit, ita ut longè, lateque totum Orbem vaſtaverit. Unde non mirum, ſi adhuc in obſcuro inter tot diſſidentium Philoſophorum placita res ipſa maneat; illud tamen non ambigitur ampliorem viam nos inſiſtere, nec inter tenebras totâ viâ aberrare, ut omnibus ex ſuperioris ætatis viris contigit. Unde ſpes mihi facta eſt aliorum inventis noſtra ſtudia per experimenta probata non parum luminis, & utilitatis fore advectura.

JOSEPH MUSITANUS

Phyſico-Chirurgus,

LECTORI.

EX quo primùm ad Naturalis Philoſophiæ ſtudia, tum ad ea potiſſimùm, quæ ad rem Medicam ſpectant, animum adjunxit *D. Carolus Muſitanus* Avunculus meus, ea fuit inſtitutio veterem conſuetudinem à *Socrate* traditam retinere, nimirùm de qualibet re judicium ſuum nullum interponere, & in utramque partem diligenter inquirere, & dubitare, quodque veritati propius accedere videtur, ita ſequi, ut ſibimetipſi, aliiſque integrum, ac liberum judicium relinqueret. Hoc philoſophandi genus, ut *Cicero* loquebatur, minimè arrogans, maximèque & conſtans, & elegans arbitratur; Quod cùm ita fieri cœptum fuerit à *Muſitano* ſuis in libris, quos de Medicinâ hactenùs conſcripſit, mirum videri non debebit, Lector humaniſſime, ſi cùm recentiorum judicia vertat in dubium, quandòque & refellat, tum *Galeniſtarum* axiomata repudiet conſtanter, ipſiſque nimiùm moroſus ſit, ut ad uſque bilem ſuccenſeat, & ſæpiuſculè maledictis inceſſat; Quandoquidem peſtilens hæc hominum illuvies ita noſtras oras retrò incubuerat, cunctarumque bonarum artium ſtudia conſpurcaverat, ut hactenùs vacuam, & omninò hac contagione liberam Rempublicam conſpicere minimè datum fuerit: eò creverat, ſuique amplitudine omnium animos longè, latèque occupaverat. Itaque quam ſibi fecit Medicinam, & in ſuos commentarios digeſſit, quos efflagitantibus amicis ad convicium uſque in publicum emittere paſſus eſt. Litteratorum omnium libera judicia peræquè, & Sycophantium morſus conſtanter fuit experta, adeò ut quotidiè per omnium manus ſedulò teratur, & in morborum curatione non mediocrem operam præbuerit; Quapropter factum fuerit præter Authoris expectationem, non vulgari laude cumulari, magnoque ne dum plauſu exceptos, verùm in dies ad nova volumina promulganda ſtimulos addere, ut propterea, qui nunc expetebatur liber de re chirurgicâ haud difficulter fuerit è manibus penè ipſis ereptus. Quòd etſi ad has partes ego deſcenderim, ut hos Tomos aliquâ laudis commendatione cohoneſtarem: nihilominùs ab incepto in ipſo veſtibulo deſiſterem; Quandoquidem ipſum Authoris nomen, quod ſuâ fronte inſcribitur, abundè illam ſuppeditaret, minùſque verecundum videretur domeſticum præconem agere. Certè quidem ob ſingularem ipſius doctrinam, egregiamque navatam operam complures ex florentiſſimis *Italiæ Academiis* illum cooptârunt, meruitque jure adſcribi; Siquidem nedum Peregrinorum Academia in Urbe Romæ recta, & quæ Roſciani, dicitur vulgò degli Spenſierati ſuos conſeſſus tanto Viro condecorârunt; Verùm inter egregios, & multiplici ſcientiarum genere illuſtres Viros Barii ſedet, quò literarum antiquitas, & bonarum artium nobilitas, cordatorum hominum animos undique trahens, omnis meritò confluxit. Inter has earundem Promotores omnium conſenſu convocârunt, ne ipſorum labores tanto coadjutore deſtituerentur. Verumtamen ne officio, atque neceſſitudine, qua ſum ipſi adjunctus, mihimet viderer deeſſe, meoque munere defungi erga tanti Avunculi, & benefacta, & egregiè; haud equidem paſſus fui ab aliis, hanc mihi anſam præripi, ut mei animi æternum poſteritati hoc eſſet monumentum; eòque magis cùm

res

res ipſa nullius artis adminiculo, abundè laudi materiam ſufficiat, & quidem ut re potiùs, quàm verbis hanc rem agam: multa ſunt in hoc opere chirurgico phyſico, quæ ipſum Authorem commendant: certa, vel ut aptiùs loquar, magis probabilia judicia circa partium Anatomen, ipſarumque uſum: Complura *Antiquorum*, & *Neotericorum* cogitata ad meliorem normam redacta, & ſaniori auctuario diſpuncta: Præterea *Tumorum*, *Vlcerum omnium*, & *Vulnerum*, & *Luis Venereæ* cauſæ ex altioribus naturæ principiis, & abditarum rerum cauſis, qua vertiati propriùs accedere viſum fuit, expediuntur, non ita tamen, ut ſola ratio in his perquirendis præluxerit, niſi etiam ad cuncta earum phœnomena experientia manuduxerit. Quo inſtituto ipſi haud fuit in arduo his morbis ſecuriorem adinvenire medicinam, quique ipſius conſilio hoc uti non fuêre dedignati, tutiorem in illis ſanandis medelam præſtitiſſe. Sed agè, Lector, in hæc evolvenda totus incumbas, namque dum ad hæc legenda acriùs accendo, nolim cunctando protractam expectationis tuæ moram laceſſere: rectè his ergò utere, & ad longam diem benè valere jubeo.

DIALOGUS,

Qui inſcribitur

AUTONOMUS.

Colloquuntur

AUTONOMUS, ANÆTIUS, EMPHRON.

AUTONOMUS.

SAtis adhuc ſatiari non queo; Tanta eſt hujus jucunditas, tanta hujus hortuli amœnitas, ut præ voluptate extra ſe ferri quodammodò animus videatur, & recreatus planè acquieſcere. Me Hercle? neſcio quid ineſt in ipſo, & veluti latet, quod mentem, & ſenſus omnes ſummoperè moveat, atque in recordationem felicioris illius ſæculi, ſummorumque virorum adducat, qui beatam vitam inter ejuſmodi loca quæritabant: an & non ita tibi videtur Emphron?

EMPHRON.

Eſt planè, Autonome, ut dicis; nam me ipſum huc modò venientem, cum in conſpectu meo locus iſte ſe aperuit, putavi nil aptius ad quietem animi, delectationemque ſimul à naturâ accommodatum: adeò ut mihi poſthâc niſi hanc ſolitudinem, hæc ſaxa, hos colles, hanc villulam licuerit cogitare: Quapropter dum mecum ipſe volutans reſpecto contentiones, diſſidia, aliaque urbanæ vitæ incommoda, magis illam diligo, eâque accendor, ut vel ipſis agricolis, ne dixerim Anætio hanc vitam inviderim, eoſque fortunatos nimiùm vocârim, ſi ſua bona norint.

AUTONOMUS.

Rectè igitur Anætius noſter, neque nunc mirari ſubit, cur tàm valdè hoc loco delectetur, & veluti fato quodam omnem ætatem agere inſtituerit. Quid enim jucundius, & ad tranquillitatem paratius; quàm inculpatam vitam inter has umbras, inter hæc ſaxa meditari?

EMPHRON.

Et quidem non ſine maturo conſilio, & Divûm numine perductus in hæc loca ſeceſſit, quandoquidem ad verum Philoſophiæ fructum adiſpiſcendum nata, & penè dixerim fabricata cernuntur, ut forſitan venturæ ætati illuſtre aliquod monumentum exhibeant, atque acriùs aliquantò, & attentiùs de iis, quæ geſta fuerint, ipſorum admonitu ſit quandòque cogitandum. Sed jam Anætius venit ad nos admodùm feſtivus, probèque nos noviſſe vultu indicare videtur: occuramus.

ANÆTIUS.

Ecquid hoc eſt rei, ô boni viri? ſcilicet tam ſpectandæ Urbis obliti, obliti veſtrum, obliti tandem amici vel in ipſius conſpectu, aliud non contemplamenti, quàm derelictas has ſedes, vacuas hæc loca, & pauperem agellum, qui vix ſui incolam, vix Anætium capit? An non ex tantâ Urbe huc profecti, in qua inter tot hominum conventus in maximam dignationem veniſtis, & ſat abundè veſtro nomini gloriam pepeiſtis, potiùs admiramini anguſtam hanc ſolitudinem ſanè viventes peroſam hominem excipere?

AUTONOMUS.

Profectò Anætius noſter, pace ſuâ dixerim, jocatur, & fortaſsè ſuo jure utitur. Haud equidem crediderim, Anætie, ex animi tui ſententiâ hoc dicere, neque putare ita de nobis ſentire; nam etſi inter hominum turbas ſit nobis degendum, attamen ſcis, nos tecum ſtudiis iiſdem, morumque ſimilitudine eſſe conjunctos, ut non minùs iis rebus maximè delectemur, quæ ad honeſtatem, tranquillitatemque probè faciunt; Quapropter majus aliud oculis obverſatur, dum hæc loca intuebamur, quod ſatis ſuperque, & urbis, & noſtri & tui memoriam refricabat, nec ſine magnâ cupiditate ad majora commovebant, & rapiebant.

ANÆTIUS.

Ego planè tibi aſſentior, atque hæc eadem potiſſimùm perfecta habui, cùm ex veſtutate amicitiæ, tùm jure quodam ſtudiorum, quo ſumus devincti, ut maxima cum voluptate iſthæc animo meo revolvens, ex illo loco vos obſervarem, & in fronte veluti deſcripta legerem.

AUTONOMUS.

Admonebant, atque ad altiorem memoriam revocabant *Democriti*, *Platonis*, *Carneadis*, *Epicuri*, *Pythagoræ*, aliorumque philoſophorum, quos accepimus in ſimilibus locis fuiſſe verſatos, adeò ut hodiè cùm illorum ſedes inviſimus, majus quoddam ineſſe concipere cogamur, atque inhabitatorem numen aliquod ibi relictum putemus. Itaque (ut liberè verum fateat) tuæ felicitati non potui non invidere, quippe ad

hanc ſortem vocatus, meliorem vitæ partem elegiſti; unde tota mente contriſtor, & mecum ipſe queror, quòd multis curis involutus, & obſtrictus urbanos conflictus ſequi neceſſe fuerit.

EMPHRON.

Eſt ita ſanè: id ipſum me maximè turbat, & pudet in tanta hominum frequentia, vix alterum invenire egregiè cordatum virum, & liberum, qui ut res eſt, & ex propria ſententia loqui, & vivere velit.

ANÆTIUS.

Quinimò cum libertate, & ſine periculo poſſit, quin in invidiam laceſſitus in populariũm morſus non incurrat. O Emphron, non alia cauſa hùc me tranſtuli, & hic potiùs, quàm uſquam ferè in exilium eſſe velim; hæc mea Patria, hic gens, hic lares, hic ſacra, hic amici; nec minus ſolus, quàm cùm ſolus, ut rectè dicebat *Timon* ille, Vides hanc villulam? Obſervaſti hæc Loca? Ego in hiſce modò contemplor, & ipſum in conſpectu meo pono *Democritum* ſub patulâ, humillimaque platano ſedentem, ac de natura multa inquirentem: modò *Platonem* cum *Socrate* diſſerentem: modò *Carneadem* in Exedra diſputantem: modò *Pythagoram* in Metapontum, in ultimam illam Italiæ oram docentem, ut videar mihi videre ad ipſum audiendum, undique confluentes præclaros viros, è remotiſſimis regionum finibus. Sed præ omnibus ſæpiſſimè hanc villulam *Epicuri* hortis comparo, ipſorumque ſimilem mihi propono, indèque tanta delectatione feror, ut ejuſdem vox clare auribus meis inſonare videatur.

AUTONOMUS.

O te felicem, Anætie, quandoquidem tuo jure, tuopte genio vivis? Utinam & nobis liceret in corruptâ civitate pari libertate uti? Sed inter depravatas hominum ſententias, morumque intemperantiam, quotidie per jurgia exerceri neceſſe eſt.

ANÆTIUS.

Hoc fuit antiquorum philoſophorum vitium, ſeu potiùs inſtitutum, planè non negaverim, quod in noſtrâ urbe diù invaluit & fermè altiùs, quàm par erat radices egerat (hæc fuit cauſa huc divertendi, ut ſcitis). Sed ut à Philopono noſtro audivi, non multo ab hinc tempore aliò res erant perductæ (quamquam ſummo ipſius labore, & diſcrimine, quod pro novatore obtruſerunt; rerumque inauditarum commentis probatæ veritati tot ſæculorum uſu fucum faceret, famamque ſibi vendicare vellet, quod facile exiſtimavi) rerum faciem quotidiè mutari: non paucos adeſſe, qui curioſitate novorum inventorum deliniti, ne dum avidè perquirere, verùm apud homines ita reputari expeterent. Nunc verò te diversâ ſententiâ loquutum ſæpè intelligo, unde in magnam ſuſpicionem me adduxiſti; ut curioſiùs à te quærerem, apertiùs narres, nùm in pejus aliquod, deteriuſque res abierint, quas putâram in dies ad magna prodeuntes, nunc ad maxima forſitan fuiſſe evectus.

EMPHRON.

Conſidamus hìc in umbrâ, ſi placet, Anætiæ, nam Autonomò haud diſplicere certò certiùs adducor, cùm itinere, tum ætate laxato, & eò potiſſimùm quando illum ad hoc opus vocaſti, quod altero verbo abſolui, & ſtans pede in uno, ut dicitur, profectò nequit.

ANÆTIUS.

Præclarè exigis, Emphron: tibi potiùs quàm Autonomo exiſtimaverim, neque id ego cogita veram nullâ viâ fatigatus. Sed agè, ſi videtur, Autonome, nec piget de Republica philoſophica aliquid nobis exponere, & quouſque medentium artes hodie evaſerint, valde quidem aveo audire.

AUTONOMUS.

Magnam rem à me petis, amice, quàm cum mei, tuique animi indignatione, ac turbatione licet præfari, quandoquidem tibi mos eſt gerendus. Magnum ingenium *Philoponi*, atque ſumma in ipſo cura temporibus, quibus floruit, admirabili ſtudio res omnes libero nomine dignas nedum fuit perſecutus, verùm & in publicum protulit, ut ſibi quiſque proſpiceret, ne deinceps temere obſequi velit, & conſtanter adhæreſcere ei, quem audierunt fuiſſe ſapientem, neque eorum dogmata pugnaciſſimè defendere, veluti præſcripta; & imperata jura eſſent; ſiquidem in naturalium diſciplinarum cognitione, quum ad nova, & meliora ſemper perquirenda natura judicia noſtra inſtituat; hinc liberiores, & ſolutiores eſſe debere, nec aliqua neceſſitate cogi, vel præjudicata alicujus opinione teneri. Itaque multa refellere, complura nunquam perpriùs auditâ oſtendere cœpit, & diſputare apertiſſimè in magno ſelectiorum *Medentum* conceſſu, eorundem neſcierim majori indignatione, an admiratione; quippe qui pari libertate, & doctrinâ *Hippocratis Galeni*, & reliquorum inveterata opinamenta evertebat: nova medicamenta, novam medendi rationem adinvenit, novas morborum cauſas ſtatuit. Hæc autem potuit tandem, attamen ut ab ipſo intellexiſti, multos ſycophantium morſus perpeſſus fuit, & malignantium livore ad calumniam uſque vocatus. Sed quùm plurimos ingenii ſublimitate præſtantes viros ad hanc Spartam ſubeundam ſibi adjunxiſſet, qui congreſſuum frequentia ad naturam omnem perquirendam ſedulò incumberent, facile fuit è vulgo hominibus craſſam caliginem ab eorum mentibus detergere, propriamque inſcitiam vel coactè ab eiſdem extorquere. Quapropter facta omnibus integra judicandi poteſtate, quiſque cognitis reliquorum ſententiis ad unum naturæ volumen, non ad unius authoritatem ſe contulit: inibi quærere ſibi, humanoque generi profuturo, inibi quid verum, quid falſum, quibus artibus vera nominis gloria comparetur. Sed penè ſub initium cuncta concidere, atque tantos labores fallax ſpes fruſtata fuit.

ANÆTIUS.

Hem? & hæc inſtitutio virtutum omnium ſeminarium in hominum dumtaxat memoria viget? Quid quæſò id fuit, quòd tam ſubitò evanuerit, & penè orta conſenuerit?

AUTONOMUS.

Me hercle quotuſquiſque *Medicorum* unquam fuit inventus, Anætie, qui medicinam faceret liberali illo ſtudio ductus naturam obſervandi, humano generi opitulandi? Omnes ſpe quæſtûs trahuntur, atque ob id ſolùm quiſque ſalutis arbiter? & fatorum rector haberi vult; Itaque execrandam hanc ambitionem, turpemque voracitatem malæ artes neceſſariò ſequuntur: rixantur, aſſentantur, lenocinantur, & rabie quadam in omnes, qui *Medicos* perorant, ut celebritate nominis popularem famam captent, & Principum gratiam aucupentur: Hac de cauſa depravata fuit illa veritatis perſequendæ inſtitutio, quæ tametſi aliàs (quantùm memoria aſſequor) per claros viros ſæpiùs tentata fuerit, ullo tempore adolevit, nec unquam dabitur, ut adoleſcere poſſit, donec *Medentium* malignitas, & avaritia durabit, quin etiam in pejus ſemper res ipſa vertetur, quod potiſſimùm hac noſtra tempeſtate conſpicere licuit, ſiquidem nondum barbarie depoſita, nondum primoribus labiis ſapientiæ poculo deguſtato, & unco veluti (ut de *Claudio* loquebatur *Seneca*) ad illius veſtibulum tractis in varias formas abiiſſe vidimus, atque novos vultus induiſſe. Ridicula profectò res, ſed tamen miranda, namque alii elato ſupercilio, fronteque caperata, fidenter ſanè cœpiſſe quamplurima eructire de novis inventis, de ſæculi ubertate, deque totius univerſi ſtructura: multa de ingeniorum præſtantia, & imbecillitate, præſertim multiplicem ſcriptorum ſeriem longumque catalogum memoriter recitare, geneſim, ſtudia, mores, & quantum alius ab alio ætate diſtiterit, hunc probando, illum refellendo, talique oratione naturæ arcana aperire, ejuſque myſteria non minori gravitate, quàm conſtantia ſingulos edocere, tanquam modò ex virtutum concilio, & ex *Epicuri* intermundiis deſcendiſſent. Contrà alii triſti admodùm ſpecie tardoque greſſu cogitabundi, magna diceres meditari, perpaucis loquuntur, & raro admodùm: Homines omnes in magno præjudicio verſari queruntur, cuncta præjudicio teneri, hoc ſolo verbo, & philoſophantium ſententias repudiant, & phœnomena oſtendere autumant; quid contra ipſi ſenſerint, ſanè neſcitur; quippè qui cùm quid in hominum cordatorum conſeſſu audierint, reſpondent, ſubridendo, ſubſannando, ringendo, tandemque ructando; namque genus hoc philoſophantium

tium nimis flatuoſum & hypochondriacum eſt. Attamen id ſibi ipſis velle certò creditur tali artificio hanc Univerſi machinam non rectè ſuum authorem molitam fuiſſe, quapropter ipſos tanto huic operi vel præfici debuiſſe, vel quandoquidem conſtructa, & fabricata fuit illorum nunc conſilio egere, ut rectè ſuum munus obeat. Alii tandem (ne ſingulos percenſeam) adeò ſunt jejuni, aridi, atque ſterili ingenio nati, ut uſque ad ſuperſtitionem religioſè vereantur, & colant ea dumtaxat dogmata, quorum fides novi alicujus ſcriptoris teſtimonio evincantur, nec latum ut dicunt, unguem diſcedunt, dumque timent, ne in veterum præjudicatas opiniones incidant, majori præjudicio tenentur: nimirùm deſinunt, ſuum judicium adhibere, nullaque neceſſitate adſtricti libertate ſentiendi uti. Hos ſæpiùs *Emphronus* noſter non ſine ſuâ, & amicorum delectatione amicè jocatus, ita benevolè objurgabat. Etenim nonnulla diſſerebat tanquam de Veterum ſententia, quæ nova alioquin erant, eaque affirmabat ita ſe habere, atque rectè illos de eis opinatos fuiſſe, quod cùm inſolenter, & ad iracundiam uſque contradicerent, atque contumelioſè reprehenderent veluti antiquarium, & veteratorem Philoſophum, non adhuc præjudiciis omninò liberum: Tum placidè monebat, eorundemque vitium excutiebat oſtendens non ita ſerem habere; Non veterum, ſed recentiorum inventa illa eſſe, minuſque verecundum ſui juris homini authoritate potiùs, quàm rerùm perpenſa ſententia duci; Itaque facilè demonſtrabat quamplura ex antiquorum placitis noſtræ ætati fuiſſe advecta, complura quoque ad meliorem uſum redacta; cuique namque ætati ſua debetur gloria, quam ſanè præripere hominis eſt intemperanter ſapientia abutentis, & bono litterarum.

EMPHRON.

Quàm ſanè, *Anætie*, iſthæc vera ſunt; quæ ab *Autonomo* audiſti; Eò res perducta fuit, ut intolerabilis ſit penè omnis phyſiologorum conditio; namque dum gloriantur magnifice deſertæ, & jam pridem relictæ diſciplinæ patrocinium non ſuſtinere, ne illarum vanitate veritati quærendæ nox offunderetur, non dum recentiorum placita exactiſſimè cuſtodiunt, verùm mores, vitia, & faxit Deus quin, & religionis pietatem, cultum, & ſanctitatem non evertant quandoque.

ANÆTIUS.

Proh Deum (liceat cum *Statio* in Synephebis, ut apud *Cic.* exclamare) *popularium omnium adoleſcentium clamo, poſtulo, obſecro, oro, ploro, atque emploro fidem.* Quid de corrupta hominum mente, improbitate, petulantia, ſcelere exiſtimandum ſit? In magna ſanè rerum omniam ignoratione, atque teterrima nocte vitiorum verſantur, veterno dixerim, correpti delirant.

AUTONOMUS.

Sed quod negotium faceſſere videtur (ſi per te liceat, *Anætie* riſum contineas) non ſolùm *Pharmacopolæ*, *Barbitonſores*, *Veterinarii*, *Obſtetrices*, *Noſocomiorum trullarii*, & *vetulæ* dum blaterant tali libertate ſub philoſophorum cenſum annumerantur, ſed etiam *Jureconſulti*, *Rabulæ*, *Pragmaticique* illi, qui ſaccularìam operam profitentur, alienaque patrimonia expilant, hæc eadem magnopere affectant magno vulgi, & clientum rumore, verboſa ſimulatione jactantes ſe verè prudentes habendos, veramque juris omnis peritiam, ſcientiamque callere, dum veram philoſophiam ſectantur; Veluti naturæ leges, philoſophandi ratio ex præſcriptis formulis, atque interpunctionibus verborum inſtituta fuiſſet.

ANÆTIUS.

O rem ſanè admirandam, & *Diogenis* cachinno dignam? Quouſque tandem temeritas, inſcitia proceſſit?

AUTONOMUS.

Negotiantur tali arte amicitias, opes, famam, gloriam quidem ad iſtæc faciliter aſſequenda, tali modo hæc ars videtur comparata, & veluti hominum continua induſtria alta, & expolita, ut argumento eſſe non debeat, cur iſthuc potiſſimùm omnes delabantur. Quare mirari nunc non licere putaverim, ſi nonnullos conſpexerimus hac etiam noſtrâ ætate, (ut Vetera prætercam) qui cùm *Pharmacopolæ*, *Veterinarii*, *Notarii*, *Iuriſperiti* evadere non potuerint, ad Phyſiologiæ, & Medecinæ ſtudia facili negotio devenerunt. Meminiſti *Mycilli* illius qui *Meſues* canonem ignorans, pharmacopolam exercere nefas exiſtimarunt? Nunc inter primarios artis magiſtros laurea decoratus inſignis ſedet, totaque urbe conſpiciendus incedit longo alumnorum ſatellitio comitatus altiſonâ voce ſubſannans *Hippocratis Galleni*, *Meſues*, & reliquorum dogmata: Nec quoque te latere puto Proſelytum: hic ut ſcis in Juriſconſultorum albo fuerat deſcriptus, dein mutata ſententia, triduò optimum *Medicum* quem poſſe fieri profeſſus fuit: nec præter ſpem evenit, quippe veluti alter *Epidaurus* curru vehitur maximâ cùm vulgi, tùm Magnatum dignatione, cujus dicta ut Oracula verentur, magnaſque opes brevi congeſſit ſimulata ſpecie ſacroſanctæ artis; quam dedecet ingenuum hominem turpi quæſtu profanare. Sed ne ſingulos percenſeam, *Anætie*, illud ſcito, & mihi credas ad priſtinum rem rediiſſe majori auctuario.

EMPHRON.

Quæſò *Autonome*, non licet obliviſci, neque ſilentio præterire, quod *Phronimo* noſtro nuperrime evenit: Forte cùm ipſi occurriſſent nonnulli ex Barbatis Partibus Salernitani Collegii, maximas gratias referebant, quod tantum juvenem de re chirurgica benemerentem ad ipſos remiſiſſet; quapropter illum, viva voce, viviſque ſuffragiis, & nemine penitus diſcrepante, cooptaſſent. At tum *Phronimus*, ecquem ô Patres? inquit; plane hunc ignorare ajo. Tum illi: An non meminiſti Auleti, qui nudius tertius venit ad nos, ut Almi noſtri Collegii Hippocratici immortali laurea decoraremus? Is affirmabat *Phronimi* alumnum fuiſſe, atque ex ipſius officina exiiſſe. Tùm ſubri dens *Phronimus*: Immò meæ mulæ alumnum; atque è ſtabulo prodiiſſe. Probe quidem nunc noſco namque is fuit meus Eſſedarius, qui de veteri medicina atque *Hippocratis* libris de diæta quotidiè cum mula contendebat. Rectiùs tamen id ipſum egiſſetis, quod vobis acceptum nunc referrem, ſi de mula potiùs adſcribenda cogitaviſſetis, & ſanè quidem honorificentius hoc veſtro collegio futurum, atque utiliùs; quippe quæ cum Apulei Aſino quotidie certat de diſciplinarum præſtantia nam *Pythagoricam* & *Hippocraticam* eſſe nemini in dubium cadit, quum à fabis mirificè ſe abſtineat, atque ptiſana tantummodò utatur. Itaque his ſcommatibus jocatus, bene valere juſſit.

ANÆTIUS.

Feſtivè quidem noſter *Emphron*; atque opportune enarrationem hanc inſtituit, ut animum levaret, & medicinam aliquam adhiberet, qua auditarum rerum amarities quodammodò leniretur: Attamen ex his, quæ à vobis nunc audio, videre mihi videor, magnarum rerum affectricem à ſuis uſque incunabulis hanc artem extitiſſe, atque ad nova ſemper portenta producenda fœcundo ſinu ſe exhibere. Etenim, ut ſcitis, *Melampus* agrorum cultura derelicta, divinationibus, & ſuperſtitioſis machinationibus medicinam adeò conjunxit, ut *Eleam*, & *Celenem Prœti filias* bacchantes herbis, & cantationibus facile curaret, ipſaſque unà cum Regno ſibi, fratrique matrimonio adjungeret. Divinandi artem ex *Appolline* didiciſſe in vulgus jactabat, pariterque omnes augurandi notiones, & auſpicia eliciendi ritus callere, qua Religione Prœtidas ſanaſſe *Pythagoras* apud *Ovidium* teſtatur.

Amythaone natus
Prœtidas attonitas poſtquam per carmen, & herbas
Eripuit furiis: purgamina mentis in illas
Miſit aquas.

Per his ergò tricas *Apollo Æſculapius*, & quotquot antiquitas veneratur, ne dum immenſas divitias, honores, dignitates; atque imperia vindicarunt, totumque orbem ſibi ipſis ſubjecerunt, verùm tanquàm Deos aqud homines haberi, & in Deorum numerum referri, ſuſpicique potuerunt. Itaque altiùs *Medicorum* animis hæc ambitio inhæſit, & inhærebit firmiſſimè nec ulli ſenio ſubſtabit. At illis potiſſimùm *Autonome*, ſubiraſcor ſæpiſſime, qui veterum mores, inſtituta, doctrinam, & inſcitiam remordent, eoſque calumniantur atrociter: ingenuitatem nimirum, libertatem, perquiſitionem veri *Medentem* decere, atque ſummopere perſequi debere proclamant, quum contra ipſi operentur.

AUTONOMUS.

Hæc eadem; *Anætie*, me ad bilem uſque quandoque, impulerunt. Nam ecquem noſtra tempeſtate *Medicum*, vel rudem Phyſiologum inveniemus, qui *Græcos, Arabes*, omneſque antiquæ medicinæ profeſſores conviciis non perſequatur, eo quòd pecudum more, & præſcriptis decretis rem agunt? Quod divinationibus, aſtrorum, & planetarum curſibus judicia inſtituant? Quòd non niſi perpaucis medicamentis purgantibus nimirum ſanguiniſque miſſione carnificinam potius, quàm corpori medelam faciant? Quòd ſacram hanc artem omni ſorde puram, & lividorum dente intactam per vilia mercimonia exerceant: per invidiam, detractiones omneſque generis dolos alienæ fortunæ incidias muniant, unde ægrotantium opes, & vita miſerrimè peſſundatur? Quaſi ſibi conſcitent omni culpa vacuos eſſe, ut propterea *Curios* ſimulantes *Deus* aliquis alienæ vitæ, & ſapientiæ cenſuram demandaſſet. Medius fidius, dum aliorum vitia carpunt, proprias improbitates in profundo abſtruere ſtudent, ſed non vident, manticæ quod in ergo eſt, ut in proverbio dicitur. Sceleſtiſſimum equidem, *Anætie*, genus hoc hominum, omni quo fuit reputatum, maximèque vitandum, utpotè humano generi peſtiferum; nam ſubdolum varium, minimèque conſtans, adeò ſcenæ, temporique inſerviunt, dum aliorum in peccatis ſuam probitatem affectant; ut in difficili ſit poſitum eorum vultum dignoſcere: quid ſentiant, quidue ex animi ſententiâ certò dicant. Intellexiſti nedum ex me, verum ex eorum voluminibus, quæ contra *Galenicos*, & antiquarios dogmaticos de illorum doctrinâ, methodo, & curatione, pronunciarunt, potiſſimèque de catarticis, de emeticis medicamentis, & ſanguinis misſione.

ANÆTIUS.

Equidem intellexi ſæpiciſſimè, atque ad manus meas pervenêre perelegantiſſimi commentarii omnigeno doctrinæ genere referti, in eiſque magnam delectationem, magnamque utilitatem hauriebam.

AUTONOMUS.

Illud nunc mihi credas oportet in deteriora hos prolabi, remque omnem funditus evertere, dum ea, quæ factitant ſcriptis non reſpondent; namque intricatiori labyrintho eos teneri neceſſe eſt, quandoquidem nulla certâ methodo neque ut *Galenici*, neque ut *Neoterici*, caſu potiùs, quàm conſilio medicinam faciunt; ſed, ut veriùs dicam, hi ægrotantium, atque adſtantium genio blandiuntur, & privata ipſorum commoda alieno periculo, aſſentatione, obtrectatione ſtabiliunt. Hinc effectum putaverim, id ſibi effinxiſſe ſub novo verborum apparatu, loquendique formulâ abſque eo, quod præjudicati philoſophi nota inurantur, quanquàm libere valere nunc venam ſecare (nimirùm ne ſanguis immoderatâ fermentatione acidior evaderet, ut in aceſcenti vino videre eſt:) nunc cathartica: nunc emetica, & quotquot reliqua adſunt medicamenta propinare aliqua ſuopte arbitratu, ratiocinatione excogitata, quæ popularem novitatis plauſum ultrò conciliare poſſit, pariterque hominis morum candore, & doctrinæ integritate ſuſpiciendi. Id tamen facile aſſecutos conſpicimus; etenim tanta eloquii concinnitate, tanta orationis textura, atque ſubtilitate imperitæ plebeculæ fucum faciunt, ut nefarium, quinimmò impium reputatur in eos vel conniventer quidquam ſubmurmurare veluti certo Numine afflati oracula ederent. En quò, Amice, res evaſerunt, monſtrum illud Horatianum ſeriò amicis, quin etiam tota Urbe ſpectandum exhibetur.

ANÆTIUS.

In corrupta ergo Civitate deteriora his in pretio, atque admiratione ſemper habebuntur, quare immedicabile hoc vulnus fuit, eritque donec Medentes.

AUTONOMUS.

Præterea, *Anætie*, Aſtrologicas prædictiones damnant, tanquam futiles, vanitatemque ſcientiæ vel ex eo convincunt, quod ex ignoto, remotoque aſtrorum errore, nil veri conjicere liceat, nec ad *Medicum* quicquam ſpectare hæc nolle, etſi *Glaucum*, *Apollinem* *Æſculapium*, alioſque medicinæ inventores jactent, hanc autem ita excoluiſſe, & medicinæ conjunxiſſe, ut jure merito illos divinitate donarint; Hincque omne divinationis, cantationum, & inſomniorum interpretandi genus effluxiſſe, quod penitùs anile, atque ſuperſtitioſum dictitant. Quanquàm plura his effutiant, non tamen verentur genithliacas prædictiones compingere, ac perfricta fronte rude vulgus cabala, magicis oſtentis, cœteriſque circulatorum præſtigiis illudendò poſt longo ordine trahere: neque minùs matronarum, & ancillarum conferta turba ſtipati hariolos, metapoſcopos chyropoſcopos agere, & inſomniorum interpretes Tali ergo verſutia dum palpando, alliciendo propria ipſarum facilitate, atque curioſitate illas capiunt, earundem acta tutò extorquent, ut dein eis difficile non ſit remotis arbitris totam earum vitam noſſe; Hinc non mirum hoc noſtro potiſſimùm tempore non minus plures *Vettios*, quàm plures *Meſſalinas* florere: Quòd ut nihil induſtriæ, aut eorum ſolertiæ intractum relinquant, nec unum, vel alterum obſervare licuit, ſed fere cunctos, qui poëtarum numero haberi velint: Haud equidem *Empedoclem* imitati non minori laude phyſiologiæ inſignem, quàm poëſis culturâ ſed hiſtriones illos, qui non niſi modulato carmine præmiſſo, nugiſque ad animos tenendum compoſitis eorum unguenta divendunt. Namque in celebritatum pompa, conviviorum apparatu, clientum conventus, afflictoſque ægrotos carminibus detinent, interque mulierculas anilibus fabellis ſcurriliter jocantur, deinde ſibi fingunt, divino Numine agitatos incaluiſſe, atque per quietem *Apollinem* aut *Æſculapium* vidiſſe, de illo morbo multa revelantem, & præſentiſſimam medicinam dictantem, quemadmodùm de *Ierosylo* circumfertur, qui tridui jejunio, devotaque prece divinum pharmacum, cœlitumque febrifugum rademiſſe: Sive etiam narrant ab ignotis finibus Antipodum poſt varios caſus, poſt longas peregrinationes multa impenſa advectaſſe, ſive ex aliquo è *Selenitarum* regione didiciſſe, ut cariori pretio divendant, nec niſi magno auri pondere. Præterea in conviviorum apparatu, atque omni celebritatum pompa ſua adpingunt, emblemata, epigrāmata, genithliaca carmina, & epithalemia: nec deſunt, qui Bacchanaliorum temporibus Orgya Baccho inſtituant, fabulaſque aptius agant ſpectatoribus benè plaudentibus. Tandemque triſtibus elegiis deflent, quos miſerrime perdiderunt, hymniſque eorum bene geſta, & egregie parentantur. Fortaſſe, *Anætie* pluribus, quæ ſtomachum faceſſunt te detinui, ſed juſto dolori tandem parcere æquum eſt, quod cum à te impetrari æquiùs crediderim, meæ libertati laxiores habenas dedi.

ANÆTIUS.

Immerenter potiùs, *Autonome*, hanc à me veniam exigis, quandoquidem non ultrò ſed à me ipſo ſæpe vocatus, & penè dixerim laceſſitus ad hæc enarranda deſcendiſti. Igitur tuo jure, tuaque libertate utere, ut velis, cùm illos non pudeat pari jure, parique libertate per has ſordes, per hæc ſcelera vivere, namque nocentium delicta Reipublicæ nota eſſe expedire neminem latere probè ſcio: Eoque magis *Medicorum*, quorum nulla lege inſcitia capitalis punitur, niſi infamiæ nota. Profectò, ut verum fatear, has improbitates *Medicos* committere mihi magnopere diſplicere noninficias iverim. Univerſæ verò Reipublicæ innoteſcere, quæ patrarint imprudenter, valde utile, quin & neceſſarium ſemper exiſtimavit; Quare & quæ ſuperſunt abs te peto nec tædeat inſtitutam ennarrationem ad calcem perducere.

AUTONOMUS.

Haud unius diei opus ſane videtur ſingula perſequi minuſque verecundum ingenuo homini cuncta proloqui; unde, ut potero, dicam: ea nempe, que tuas aures non ita offendant, reliqua conſultius erit prætermittere. Igitur in medium afferre placebit artes illas, quibus ſe invicem captant, carpuntque, dum negotioſa ſedulitate quiſque ſuam fortunam fabricatur.

EMPHRON.

Jucundus quidem ſermo, ô *Anætie* ab *Autonomo* inſtituitur; nunc dies hic optime abſolutus putabitur.

AUTONOMUS.

Eorum, qui ſcientiarum cognitioni operam navant liberaliſſimum genus viſum fuit illorum, qui neque

gloriæ vanitate, neque quæſtus cupiditate ducti, quicquam agerent, ſed ſola rerum contemplatione contenti ſtudioſe naturam omnem inquirendo perſpicerent. Hos fertur *Pythagoram* à *Leonte Principe Phliaſiorum* interrogatum Philoſophos primum appellaſſe; Namque viſendi tantùm cauſa in hanc vitam deſcendiſſe aiebat ea, quæ maximo ludorum apparatu totius *Græciæ* celebritate gererentur, non verò vendendi, aut emendi turpi lucro incitatos, aut plauſum, nobilitatemve coronæ petituros. Hi nulla mercede, nulla pecuniâ, nulla invidentia ſapientiæ ſtudia profitebantur, publicèque privatimque quaſque regiones præclariſſimis, & inſtitutis, & artibus exornantes, ut de eodem *Pythagora* accepimus omnibus ſuam operam, diſciplineſque præbuiſſe in illa *Græcis* parte, quæ Magna olim dicebatur; Quapropter nec ſalaria, nec mercedes, neque tandem ullum ſtipendii, vel lucri genus, ſive de publico, ſive privatim ullo tempore lege aliqua Senatus Conſulto, Plebiſcito, Principum conſtitutionibus, vel ſtatuto reperitur quin, etiam ex *Ulpiano* indecorum, & irreligioſum fuit lege ſancitum, quia *hoc primum profiteri eos oportet, mercenariam ſe operam ſpernere. Et quidem res ſanctiſſima, Naturalis ſcientia, quæ pretio nummario non eſt eſtimanda, nec dehoneſtanda*; quapropter profeſſorum numero non continebantur. Non immeritò ſacra hæc ſtudia, ſacri homines vocabantur, & habebantur, namque in hoc vitæ genere, atque ſtudiorum inſtituto poſita erat, & veritatis inſpectio, & morum integritas, & recta ſentiendi ratio, ex quibus ſapientia, libertas, & Ingenuitas profluit certiſſime. Neque minùs aliquem fugere putaverim ſub tali liberaliſſimo hominum genere eos quoque comprehenſos fuiſſe, qui hominis naturam peculiari inſtituto intuebantur, quos poſteà *Rationales* appellarunt *Primò namque* (utar verbi *Celſi*) *medendi ſcientia pars ſapientiæ habebatur, ut & morborum curatio, & rerum Naturæ contemplatio ſub iiſdem auctoribus nata ſit.* Et quidem ut apud *Plat.* extat uſque ad *Herodici* ætatem ſapientiæ, ſive Philoſophiæ ſtudia cum medicina conjungebantur, utriuſque unum, idemque nomen erat Sapientum, vel Philoſophorum: Dein nonnullis regulis, præſcriptiſque medendi rationum dogmatibus ab *Herodico* adinventis, artis ſpeciem formamque induere cœpiſſe, quam poſteà *Cous* ille *Hippocrates* & *Eurifon* ſui præceptoris veſtigia ſecuti ad majora evectam decretis, formuliſque medendi undequaque conquiſitis, proprioque arbitrio excogitatis à ſapientiæ ſtudiis ſeparatam poſteritati reliquerunt. Hinc per omnium ora præſtitutis preceptis, præſignariſque decretis rem agi cœpiſſe, atque inter gregarios, nefarioſque quoſq; de plebe homines volutari, ſapientiæ ſtudio omiſſo, adeò ut neque *Medentes* de philoſophiâ quicquam penſi haberent, nec philoſophi de medicina. Itaque antiqua ſua religione, & decore ſpoliata, quo Heroicis illis Ægyptiorum, primorumque hominum temporibus colebatur inceſto vultu perorantem hac noſtra tempeſtate reviruiſſe conſpeximus. Proh dolor? quam non niſi Reges, & Sacerdotes tractare poterant liberaliſſimè, ut ipſum *Æſculapium*, quem *Deum*, & inventorem referunt fulmine ictum accepèrimus, quia medicamenta aliqua certo pretio tradiderat, hodiè apud ignotos, impuroſque homunculos profanetur, peculiari quodam artis canone, qui primus adjicitur, perque artis magiſtros memoriter tenendus mandatur, veluti prænotiones, artiſque hujus probata criteria: nec me ratio fallit. Quid primum in libris verſuti *Senis Coi* doceamur, advertandum vos quæſò rogo, amici. Ut omnium primum quiſque vulgi opinionem captet, quæ in *Medico* præſertim ſola poteſt ad quælibet factitanda, ne dum liberiores habenas laxare, verùm immortalitate donare, atque inter veteres illos *Æſculapios* in Deorum numero referre. Ad hanc autem opinionem, authoritatemque comparandam oportere *Medicum* veſtitu decoro ſe exhibere, unguentis odoratis (profectò crediderim *Hippocratis* alias hircum oluiſſe,) unguibus mundis, naribuſque emunctis: aſpectu venerando, facie meditabunda, ac ſubtriſti; inceſſu gravi, atque ad majeſtatem aptè compoſito. Prætereà multa quoque præcipit ad ægrotantes acceſſuris: nimirùm ut tacito pede, voceque ſubmiſſa procedant, ne rumore turbati ſomno forſan excitentur, eiſque maledicant, ipſorumque importunitatem cauſentur. Meminiſſe etiam, cùm ingreſſi fuerint, ſeſſionis, habitûs ſubmiſſi, amictûs compoſiti, breviloquentiæ, & ſuavitatis cum lepore intermiſtæ, & quotquot reliqua ad nauſeam uſque ruſpatur, recoquitque *Galenus* etiam, cœterique ex tali turba.

EMPHRON.

Proh, *Autonome*? Si bono ſeni eveniret, ut in hæc tempora incideret, audacter affirmarem *Medicis* conſpicillorum uſum, fucatumque capillitium indicturum, quod præ cœteris peculiari parergo libris de *Medico*, & de decenti ornatu ſubnectendo adnotaret, nec ſacrum ipſius calvitium pallii velamine detegeret, ut oris habitum decentiorem exhiberet, ſed cincinnata cæſarie, quæ venuſtiùs redderet; quemadmodùm apud noſtrates *Medicos* hoc in more poſitum conſpicimus, qui non cum *Æſculapio* antiquam barbam nutriunt, ſed cum imberbi ejus parte *Apolline* comam calamiſtris, ſuffituque odoro ſpirantem. At æquum eſt, amice, ad tuum inſtitutum ſinam te redire, ne hodie Camerinam movere videar, ut in proverbio dicitur.

ANÆTIUS.

Probè, recteque loqueris; proſequere igitur, *Autonome*, tuaſque partes intra hos limites implere ſatiùs erit, quàm ab incœpto deflectere; ut ea perſequaris, quæ ſuos potiùs authores comitari neceſſe ſit.

AUTONOMUS.

Præter ea, quæ audiſtis Amici, quæ veluti monita cœlitùs de lapſa poſteritati ſcripta reliquit, ut *Medicum* philoſophum *Iſotheos*, Dei ſimilem redderet, propemodùm ſexcenta facto adnotare maluit, ut ſuo exemplo magis, quam dicto commoneret. Præ cœteris ex illo reliqua dignoſcite: Cnidiorum bibliothecæ ignem conjecit, propriaque patria exulare ob tantum facinus, Theſſalamque regionem petere coactus fuit. Hoc ſcelere illud univerſo orbi profeſſus fuit: quodvis quanquam impium, etſi nefarium medentibus licere, ſi vel quicquam ex illo eorum famæ accedat, vel ad compendium inſtruatur. Neque hoc vobis admirationi ſit; illis etiam temporibus *Ægyptiorum*, quibus penè orta medicina inter Deos potius, quàm inter homines colebatur, memoriæ proditum extat ipſum *Apollinem*, quem hujus artis authorem referebant, invidentia motum crudeli fenere perdidiſſe Linum medicinæ, atque poëſis Laude inſignem. Itaque, ſi hoc Diis ipſis datur; ſi per has artes ipſi quoque propriam divinitatem machinati ſunt, atque partùm decus tuentur, quid ergò hominibus licere dicetur? Jam quæ apud *Galenum* de Quinto, deque ipſomet legimus: quæ de *Arabe Avicennâ*, *Raſi*, aliiſque: Quæ apud *Iovium* de *Iacobo Carpi*, qui *Eraſiſtrati* atque *Hierofili* carnificinam in ægrotos exercebat; Quævè de cœteris tùm in veteribus, noviſque monumentis traduntur, equidem ſecundum artem acta apparebunt, nec ad ſe hominum, gentiumque judicia meritò rapere. Igitur talibus effícta principiis per ſcelera, impoſturas, rapinas, invidentiam, malignitatem, impudentiam, perque impietatem alta, eò nunc crevit ut ſupra omnem vitiorum congeriem caput efferre glorietur. Quis ergò facilè ſibi putaverit tantum opus longa ſæculorum ſerie tot *Medentium* induſtriâ elaboratum, una die everti potuiſſe per paucos noſtræ ætatis impoſtores, qui novo quodam impoſturæ genere ſupremam manuum potiùs impoſuiſſe veriùs aſſeveraverim? Atque ut ea, quæ propoſui ad incudem revocentur: dicant quæſò: Quid agunt, quove nova hæc ipſorum ſtudia collimant? Nonnè captant, & captantur, ut inexplebilem ambitionis avaritiem quoquò poſſit exſaturent Nonnè alienæ fortunæ, & quietis oſores detrahendo, increpando, deridendo, quouſque in exitium uſque trahunt? Eccui non liquet quanta inter ipſos perfidia? Quantùm odium? Quanta invidia? Aut quis eſt ſua ſorte contentus, & non alienæ induſtriæ, ſive fortunæ æmulator, oſor detractor? Negotioſi tota Urbe de aliorum vita, moribus, opibus inquirentes, officinas omnes percurrunt, auritoque capite ad ſingula diligenter attendunt: Amicitias divitum, gratiam Principum obſequio, aſſentatione lenociniis redimunt. Quorſum hæc, quis eſt, qui non intelligat? *Talibus artibus, & rabie quadam* (utar verbis *Plinii*) *in omnis ævi Medicos perorans. Theſſalus* in *Neronis* familiaritatem venit, ut cœteris poſthabitis ſoli *Theſſalo Nero* committendus eſſet: Extat quoque apud *Caſſiodorum* inſigne quoddam reſcriptum *Theodorici*, quod per has machinationes *Medicus* ille ſibi impetrarat, illud autem tale eſt: *Inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius & omnes judicio tuo cedant, qui ſe ambitione mutuæ contentionis excruciant: eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue conflictus,*

ctus, quos judicare ſolus ſolebat affectus. Tantum poteſt quæſtuaria petulantia, tantum ſubdola ambitio; Profectò hæc eadem affectant novum hoc genus *Medicorum*, quod noſtro ſæculo conſpicimus: Hi ſub ſpecie philoſophicæ ingenuitatis, dum aliorum judicia damnant, animique ſenſus cavillantur, ſuum judicium anteponunt, dum aliorum medicamenta, ſtudia, dictaque factaque ſub falſa libertatis ſentiendi religione remordent, fortunæ ipſorum ſtudent; Namque neminem vidi, qui probare velit, quæ priùs audierit, etſi ſecundum proprii animi ſententiam ea fuiſſe intellexerit, niſi ſaltem aliquid detrahat, vel de ſuo adjiciat, ut moderator ad minùs, conſultuſque gubernator videatur. Quare non eſt ambigendum ab *Aſclepiade* deſumpſiſſe hanc legem vivendi, illiuſque aphoriſmo per manus tradito, Medicinam facere; *Primò etenim* (refert *Aurelianus*) *invidioſe jubet, ſiqua ante ipſum Medicus adhibuit repudianda: at ſi non adhibuerit tunc probanda, tanquàm legitima putans, ut hæc aliis adhibentibus noceant, ipſo medeantur.* Ipſe ego audivi, *Anætie* philoſophantem virum ſæpiùs jactantem, & apud nos profano vultu recitantem *Zerbi* dictum: *Medicus aliorum remedia ne laudet, ut ſupra vulgares ſapere videatur.* Quid tibi videtur, *Anætie* de novâ *Cynicorum* ſpecie, & philoſophicâ ſophiſtarum turba? Nam & res ſuas malè agitant, ſibique non rectè proſpiciunt?

ANÆTIUS.

Equidem optimè, & quemadmodum Philoſophum deceat. Proh nefarium graſſatorum genus ad hominum memoriam abolendam, orbiſque interitum natum! Vitam noſtram per pericula tractant, & ſanguinem negotiantur, dum fortunas, nomenque mutuâ infamiâ ſtatuunt.

AUTONOMUS.

Aliud prætereà invexit avaritia: ægrotis magno pretio medicamenta vendere inſigni nomine decora, traduntque ea è terrarum ignotis finibus advecta, vel arcana quædam eſſe à nemine unquam cognita, ſed ab ipſis obſtinato labore magno in Naturæ volumine perquiſita, & miraculo quodam demonſtrata: horum præſentiſſimo auxilio Principes, Reges veluti alter *Æſculapius* orco revocaſſe, ipſamque mortem ſub jugum miſiſſe. Glorioſe quidem, at ſæpènumerò meritas pœnas luere ſorditiei notâ neceſſe eſt. Non puduit namque quendam noſtræ ætatis *Æſculapium* non *Iovis* manu, ſed vetulæ cujuſdam ſuæ impoſturæ reprehenſum: Magno auri pondere terebinthi pilulas venditabat, quibus balſami Solaris nomen impoſuerat: At illa magnum vas, quod domi erat, ante ipſum geſtans majori, quinimmo ſaniori perfidia pervicit claro adſtantium plauſu, riſuque feſtivo: Hic quoque magnam pecuniam congeſſit ex Peruviano cortice adulterato illius nomine, donec à quolibet tanquam minio notatum vitaretur. Peculiare noſtratibus phyſiologicis eſſe videtur, propriæque ſectæ inſtitutum aliis ſuadere quemquam aliquo inſigni remedio potiri, quod ſpecifici, ſeu arcani nomine inſigniunt; undè ægrotantium turba ad ipſos veluti naturæ miniſtros in ſummo vitæ diſcrimine confugiunt, omnemque ſpem reponunt donec ſummo impendio, morbique faſtidio fatigati, dimittantur ad ſalubriorem; aërem vel tanquam à Dæmone obſeſſi divina potius medela indigere ſuadeant. Horum etiam nemo eſt, qui rem Spagyricam non profiteatur, eamque ita callere prædicet, ut artis filius verè dici valeat; Quapropter medicamenta non propinant niſi, quæ manu propria factitarunt, exitiale eſſe dictitantes mala venena ab imperito parari ad ſalutem, quod vix filiis artis tutò datur. Equidem non negaverim rem ita ſe habere, namque chymica medicamentorum præparatio, puri ab impuro ſegregatio, & innoxii à noxio vulgaribus minimè eſt committenda, niſi cum evidenti diſcrimine, prudenterque *Medicos* illos ſe gerere, qui non adhibent niſi, quæ ipſi ſua opera laboreque examinarint; Ex his namque & *Medentis* decus, & infirmorum ſalus pendet. Sed ô præclaros cuſtodes ovium, ut aiunt, lupos! Scilicet ægrotantium ſalus ab ipſis tantopere expetitur! Scilicet proprio honori velificantur. Haud equidem, *Anætie*; Avaritiæ laudabile commentum potius exiſtimaveris, quod cupiditas, & ambitio fabricata fuit. Homines omnes ſpecie recti decipiunt, quæ ut execrabilior via eſt ad captandum, ita tutior reputatur, nec facillimè vitanda; quippe dolis, atque machinationibus latenter irrepit, & veluti per cuniculos adoritur repente. Quid eos oporteat facere, quidve cogitare, quos ſalutis ſpes, vita ipſa, qua nil ſuavius, mortis metus, quo nil terribilius uſque ad ſuperſtitionem tenet? Confidunt, fallacique ſpe malorum omnium dulciſſima deliniti uni ſe *Medico* committunt, qui vulgi rumore per omnium ora volitat, qui magno hiatu prodigia promittat, variaque ſcientia inſtructum ſe oſtentet. Hic magicos ſuos pulveres, circulatorum pilulas præſtigioſoſque ſuccos palam oſtendens longa præfatione prædicat: benè confidere ajunt, bonaque ſpe potiri, hæc ad miraculum uſque operari, pallenteſque morbos intercidere. Tanta facundia commendant, ut dum in illo ſalutis ſpem ſolum reponunt, vitam quoque, & bona inconſultò commitunt; itaque quotquot unquam prioribus ſæculis fraudes, rapinæ, detractiones, & impoſturæ omnis genera fuerunt, nunc ſub novo nomine decoro vultu in ſcænam prodeunt. Sed hi, qui has partes agunt, ut cum *Perſio* loquar.

Pelliculam veterem retinent, & fronte politi
Aſtutam rapido gerunt ſub pectore vulpem.

Hucuſque evaſit noſtrorum malignitas, atque avara calliditas. En Philoſophos omni ſorde, omni præjudicio liberos. Satin intellexiſtis Amici?

ANÆTIUS.

Satis ſuperque nec piguit. Hinc carior locus iſte, ſecuriùſque vivendi hoc genus deinceps mihi erit.

AUTONOMUS.

Et quidem *Anætie*, dum in hæc tota mente feror, non poſſum non exclamare. O conſultiſſimam Athenienſium Rempublicam artium, ſcientiarumque omnium altricem, quæ medicinæ ſtudia dumtaxat non paſſa es in honore haberi! O feliciſſimos Romanæ Urbi populos, ſex ſæculorum ſpatio vitæ ſecuritatem adeptos; quibus vacuam Rempublicam tali hominum peſte licuit intueri, tantaque dulcedine frui! O fortunatos agricolas, qui natura docente, rebus veſtris omnium optimè proſpicitis lacte potius; ferventique multo, *Medicorum* nomine penitus incognito, melius medemini! Et tu, *Anætie*, omnium beatiſſime, cui procul à tali gente vivendum eſt, pace tua fruere, longæque animi tranquilitate benè utere; quandoquidem inter has ſedes non malignitas, non contentio; ſed bona mens, ſecuraque quies ruſticatur; haſque umbras potius amat, quam magnificas, extructaſque urbes, ubi timor, odium, fraus, rapinæ longè lateque graſſantur; eruntque donec homines. Sed quoniam dies jam inclinat ad veſperam, ſatis dictum puto; quare bonum erit, & nocti parere.

INDEX

INDEX CAPITUM.

DE TUMORIBUS.

Cap. I. Quid, & Quotuplex ſit Tumor pag. 1.
II. De Phlegmone, ſive Inflammatione. 2
III. De Abſceſſu. 4
IV. De Sinu. 6
V. De Fiſtulâ. 7
VI. De Abſceſſibus frigidis. 9
VII. De Atheromate, Steatomate, & Meliceride. 10
VIII. De Anthrace, ſeu carbunculo. 12
IX. De Cancro. 16
X. De Gangrænâ, & Sphacelo. 19
XI. De Eryſipelate. 25
XII. De Herpete. 29
XIII. De Scirrho. 31
XIV. De Ecchymoſi. 34
XV. De Aneuriſmate. 35
XVI. De Varicibus. 38
XVII. De Oedemate. 39
XVIII. De Furunculos. 42
XIX. De Epinictyde. 43
XX. De Eſſeris. 45
XXI. De Scabie. 46
XXII. De Leprâ. 49
XXIII. De Elephantiaſi. 51
XXIV. De Impetigine, & Lichene. 53
XXV. De Phlyctenis. 54
XXVI. De Sudaminibus. 55
XXVII. De Ganglio, Exoſtoſe, & Lupiâ. 56
XXVIII. De Verrucis. 58
XXIX. De Hydrocephalo. 60
XXX. De Teſtudine, & Talpâ. 62
XXXI. De Hordeolo 64
XXXII. De Ægilope, & Fiſtulâ lacrimali. ibid.
XXXIII. De Narium Sarcomate, & Polypo. 66
XXXIV. De Guttâ Roſaceâ. 69
XXXV. De Puſtulis, & Morphæâ. 70
XXXVI. De Varis. 71
XXXVII. De Epulide, & Parulide. ibid.
XXXVIII. De Ranulâ. 72
XXXIX. De Linguæ tumore. 73
XL. De Tonſillarum tumore, & Inflammatione. 74
XLI. De Columellæ laxitate, & Inflammatione. 76
XLII. De Aurium Inflammatione. 77
XLIII. De Parotide. 79
XLIV. De Strumis. 82
XLV. De Bocio. 87
XLVI. De Mammarum Inflammatione. 89
XLVII. De Lactis coagulatione. 90
XLVIII. De Enteromphalo, & Epiplomphalo. 91
XLIX. De Hydromphalo. 92
L. De Pneumatomphalo. 93
LI. De Sarcomphalo. ibid.
LII. De Bubone ſimplici. 94
LIII. De Bubone Peſtilenti. 95
LIV. De Phymate. 99
LV. De Phygethlo. 100
LVI. De Enterocele, & Epiplocele. ibid.
LVII. De Hydrocele. 104
LVIII. De Sarcocele. 106
LIX. De Pneumatocele. ibid.
LX. De Cirſocele. 107
LXI. De Scroti, & Teſtium Inflammatione. 108
LXII. De Priapiſmo, & Satyriaſi. 109
LXIII. De Ani Inflammatione, Abſceſſu, & fiſtulâ. 112
LXIV. De Ani Procidentiâ. 115
LXV. De Ani Condylomatibus, Thymis, ficubus, Criſtis &c. 116
LXVI. De Uteri Procidentiâ. 118
LXVII. De Paronychiâ. 121
LXVIII De Unguium Pterigio. 123
LXIX. De Pernionibus. 124
LXX. De Roſeolis. 125
LXXI. De Myrmeciâ. 126
LXXII. De Spinâ Ventoſâ. 127
LXXIII. De Clavo, & Callo. 129

INDEX CAPITUM.

DE ULCERIBUS.

Cap. I. Quid ſit Ulcus, & quod ejus ſubjectum. 131
II. De Ulcerum differentiis. 132
III. De Accidentibus, quæ ulceribus ſuperveniunt, vel ea comitantur. ibid.
IV. De Ulcerum ſpeciebus. ibid.
V. De Ulcerum cauſis occaſionalibus in genere. 133
VI. De Ulcerum ſignis. ibid.
VII. De Ulcerum cauſis. 134
VIII. De Ulcerum prognoſi. 136
IX. De Sex rerum non naturalium in ulceratis regimine. 137
X. De Ulcere ſimplici. 145
XI. De Ulcere cum intemperie. 146
XII. De Ulcere cum humorum affluxu. 150
XIII. De Ulcere cum inflammatione. 151
XIV. De Ulcere cum Eryſipelate. 154
XV. De Ulcere œdematoſo. 157
XVI. De Ulcere ſordido, & putrido. 158
XVII. De Ulcere Verminoſo. 159
XVIII. De Ulcere cum labiis calloſis. 163
XIX. De Ulcere ſinuoſo. 164
XX. De Ulcere fiſtuloſo. 166
XXI. De Ulcere cum oſſis carie. 168
XXII. De Ulcere cum carnis excreſcentiâ. 170

Index Capitum.

XXIII. De Ulcere canceroſo, Lupo, & Noli me tangere. ibid.
XXIV. De Ulcere dyſepuloto, cacoëthe, Telephio &c. 173
XXV. De Tineâ. 175
XXVI. De Aurium dolore. 179
XXVII. De Aurium ulcere. 180
XXVIII. De Exeuntibus p. n. ab Aurium cavitatibus. 182
XXIX. De Aurium ſonitu. 183
XXX. De Gravi Auditu, & Surditate. 185
XXXI. De Narium ulcere, & Ozænâ. 188
XXXII. De Coryzâ. 191
XXXIII. De Narium hæmorrhagiâ. 192
XXXIV. De Aphthis, & Oris ulceribus. 196
XXXV. De Gingivarum exulceratione, & eroſione. 199
XXXVI. De Dentium dolore. 201
XXXVII. De Dentium ſtupore. 204
XXXVIII. De fœdo Dentium colore, & ſorditie 205
XXXIX. De Dentium mobilitate, & caſu. 207
XL. De Difficili infantium Dentitione. 208
XLI. De Tonſillarum, & Uvulæ ulceribus. 210
XLII. De Balbutie, & his, qui difficulter loquuntur. 211
XLIII. De Aſperæ arteriæ, & œſophagi ulceribus. 213
XLIV. De Labiorum Rhagadibus, & ulceribus. 215
XLV. De Mammillarum, & Papillarum ulceribus. 217
XLVI. De Morbo pilari. 218
XLVII. De Papillarum fiſſuris. 219
XLVIII. De Cervicis uteri ulceribus, & Rhagadibus. 220
XLIX. De Uteri ulceribus. 223
L. De Penis ulceribus. 225
LI. De Veneris Senſu. 228
LII. De Excoriatione, & ulcere Scroti. 232
LIII. De Perinæi ulcere. 234
LIV. De Tibiarum, & Pedum ulcere. ibid.

INDEX CAPITUM.

DE VULNERIBUS.

CAP. I. Quid ſit Vulnus. pag. 235
II. De Vulnerum cauſis, & differentiis. 236
III. De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere. 237
IV. De Sex rebus non-naturalibus in vulneratis. 238
V. De Veterum praxi in vulnerum curatione. 239
VI. De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum. ibid.
VII. De Suendorum, & ligandorum Vulnerum ratione. 241
VIII. De Noſtrâ curandorum vulnerum methodo. 242
IX. De Potionibus vulnerariis. 244
X. De Unguentis vulnerariis. 246
XI. De Oleis, & Balſamis vulnerariis. 247
XII. De Medicamentis vulnera mundificantibus. 248
XIII. De Emplaſtris vulnerariis. 249
XIV. De Pulveribus vulnera agglutinantibus. 250
XV. De Dilectu, & mutatione medicamentorum in vulneris curatione. ibid.
XVI. De Extraneis è vulneris extrahendis. 251
XVII. De Siſtendo vulneratorum ſanguine. 252
XVIII. De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico. 253
XIX. De Sinoviæ fluxu, & congeſtione. 254
XX. De Vulnerum dolore, & formicatione. 255
XXI. De Vulnerum inflammatione, & eryſipelate. 256
XXII. De Vulneratorum febre. 257
XXIII. De Phrenitide vulneratiâ. 258
XXIV. De Vulneratorum convulſione. 259
XXV. De Vulnerum ſanguinis Fluxu. 260
XXVI. De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet 261
XXVII. De Vulneribus, quæ venenatis telis inferuntur. ibid.
XXVIII. De Sclopetorum vulneribus. 262
XXIX. De Vulneribus ex venenato morſu inflictis. 268
XXX. De Vulnere ex morſu canis rabidi. 277
XXXI. De Anatomicâ capitis hiſtoriâ. 284
De Capitis vulneribus. 289
XXXII. De Capitis contuſione. ibid.
XXXIII. De Pericranii vulneribus. 292
XXXIV. De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri vulnere. 296
XXXV. De Cerebri fungis. 314
XXXVI. De Faciei anatome. 315
XXXVII. De Faciei vulneribus. 316
XXXVIII. De Oculorum anatome. 320
XXXIX. De Viſione. 322
XL. De Oculorum vulneribus. 325
XLI. De Aurium anatome. 328
XLII. De Auditu. 330
XLIII. De Aurium vulneribus. 332
XLIV. De Naſi anatome. 333
XLV. De Olfactu. 334
XLVI. De Naſi vulneribus. 336
XLVII. De Oris Anatome. 338
De Labiis. ibid.
De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris muſculis. ibid.
De Maxillis, & Dentibus. 339
De Gingivis. 340
De Palato. ibid.
De Uvulâ. ibid.
De Faucibus. ibid.
De Oſſe hyoide. ibid.
De Linguâ. 341
XLVIII. De Guſtu. 342
XLIX. De Colli anatome. 344
L. De Colli vulneribus. 346
LI. De Aſperæ Arteriæ, & Laryngis anatome. ibid.
LII. De Aſperæ Arteriæ vulneribus. 350

LIII. De

Index Capitum.

LIII. De Oeſophagi anatome. 351
LIV. De Oeſophagi vulneribus. 352
LV. De Anatomicâ thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ. ibid.
De Thoracis muſculis. 354
De Scapulæ muſculis. ibid.
De Dorſi, & lumborum muſculis. ibid.
De Muſculis intercoſtalibus. 454
De Thoracis oſſibus. ibid.
De Claviculis. ibid.
De Scapulis. ibid.
De Vertebris, & coſtis. ibid.
De Sterno & cartilagine mucronatâ. 355
De Diaphragmate. ibid.
De Pleurâ, mediaſtino, & thymo. 356
De Pericardio, & humore in eo contento. ibid.
De Corde. 357
De Cordis partibus. 358
De Pulmone. 360
LVI. De Thoracis vulneribus. 361
LVII. De Anatomicâ imi ventris hiſtoriâ. 367
De Cuticulâ. 368
De Cute. ibid.
De Pinguedine. 369
De Membranis in genere, de membranâ carnosâ, & membranâ muſculorum propriâ. 370
De Muſculis. ibid.
De Peritonæo. 371
De Omento. 372
LVIII. De Ventriculi anatome. ibid.
LIX. De Ventriculi vulneribus. 374
LX. De Inteſtinis. 375
de Meſenterio. 378
de Pancreate. ibid.
LXI. De Abdominis & inteſtinorum vulneribus. 379
LXII. De Hepatis anatome. 381
de Folliculo fellis, & canali bilario. 383
LXIII. De Hepatis vulneribus. 386
LXIV. De Lienis anatome. 387
LXV. De lienis Vulneribus. 390
LXVI. De Renum, & Veſicæ anatome. 391
de Glandulis renalibus. 393
de Ureteribus. ibid.
de Veſicâ urinariâ. 394
LXVII. De Renum, & Veſicæ vulneribus. ibid.
LXVIII. De Anatomica manûs hiſtoria. 396
de Muſculis brachii, ſeu humeri. 397
de Muſculis cubiti. 398
de Muſculis radii. ibid.
de Muſculis Carpi, & volæ Manus. ibid.
de Muſculis digitorum, & Pollicis. 399
de Oſſibus totius manûs. ibid.
de Arteriis totius manûs. 400
de Venis brachiorum, & manuum. ibid.
LXIX. de Tactus ſenſu. 401
LXX. De Anatomicâ pedis hiſtoriâ. ibid.
de Muſculis femoris. 402
de Muſculis tibiæ. ibid.
de Muſculis pedis. 403
de Muſculis digitorum. ibid.
de Oſſibus femoris, & cruris. 404
de Pedis extremi oſſibus. ibid.
de Oſſibus Seſamoideis. 405
de Cruralibus, & Pedis venis. 406
de Arteriis cruralibus. ibid.
LXXI. De Artuum vulneribus. ibid.
LXXII. De Nervorum vulneribus. 407
LXXIII. de Pertinaciâ vulnerum in ſanatione. 411
LXXIV. de Membrorum vulneratorum Convaleſcentia. ibid.

INDEX CAPITUM

DE LUE VENEREA.

LIBER PRIMUS.

Cap. I. Quid per Luem Veneream intelligant Medici. pag. 414
II. De Luis Venereæ nominibus. ibid.
III. De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem. 415
IV. An Veteres Medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint? 417
V. Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Africæ & Aſiæ Provincias. 418
VI. De Venereæ Luis duratione prolatum à Scriptoribus judicium. ibid.

LIBER II.

Cap. I. Opinionum de Luis Venereæ eſſentiâ examen. 419
II. De Eſſentiâ morbi in genere. 421
III. De Luis Venereæ eſſentiâ. 423
IV. De Luis Venereæ ſede. 425
V. De Luis Venereæ ſignis. 427
VI. De Luis Venereæ præſagiis. 428

LIBER III.

De Curatione ſpecierm Luis Venereæ. 429
Cap. I. Vulgarium præſidia in examen adducuntur. ibid.
De Phlebotomiâ. ibid.
De Purgatione. 430
De Ligno Guajaco. 431
De Salsâ parillâ. 434
De Chinæ radice. ibid.
II. De Gonorrhœâ. 436
III. De Teſtium tumore. 440
IV. De Caruncula penis. 441
V. De Bubone Venereo. 443
VI. De Bubone Spurio. 446
VII. De Puſtulis. 447
VIII. De Cariebus 448
IX. De Ulceribus in præputio. 449
X. De Veſicâ cryſtallina. 450
XI. De Ulceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent. 451
XII. De Ulcere narium. ibid.
XIII. De Oris ulceribus. 453
XIV. De Tonſillarum ulceribus. 454
XV. De Columellæ exulceratione. 455
XVI. De Alopeciâ. 456
XVII. De Rhagadibus. 457
XVIII. De Moris, criſtis, verrucis &c. 458
XIX. De Doloribus Venereis. 460
XX. De Gummotibus. 469
XXI. De Oſſium corroſione. 470

LIBER

Index Capitum.

LIBER IV.

De Tabe ex Venereo fermento producta. 472

Cap. I. De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur. ibid.
II. De Habituali viventium corporum Affectione in genere. 473
III. De Habitualis Affectionis differentiis. 474
IV. De Indicatione curativâ Tabis in genere. 476
Cap. Ult. De Præſervatione à Lue Venereâ. 479

INDEX CAPITUM.

DE LUXATIONIBUS.

Cap. I. De Luxationibus in genere, & de iis, quæ ad rectam earum curationem cognoſci debent. 481
II. De Luxatione Capitis. 484
III. De Luxatione Maxillæ inferioris. 485
IV. De Luxatione Vertebrarum. 486
V. De Luxatione Coccygis. 487
VI. De Luxatione Claviculæ. 488
VII. De Luxatione Humeri. ibid.
VIII. De Curatione Luxationis brachii & de Machinis quarum ope os humeri luxatum reduci poteſt. 489
IX. De Luxatione Cubiti ab Humero 491
X. De Luxatione Radii, quæ ab Antiquis Diaſtaſis ſive Oſſis remotio vocatur. ibid.
XI. De Luxatione Carpi. 492
XII. De Luxatione Femoris. 493
XIII. De Luxatione Rotulæ & Tibiæ. 495
XIV. De Luxatione Pedis. 496
XV. De Diſtortione Pedis & Carpi. ibid.

INDEX CAPITUM.

DE FRACTURIS.

Cap. I. De Fracturis in genere. 497
II. De Fractura Claviculæ. 500
III. De Fracturæ Brachii. 501
IV. De Fractura Cubiti. ibid.
V. De Fractura Coſtarum. 502
VI. De Fractura Maxillæ inferioris. 503
VII. De Fractura Sterni. 504
VIII. De Fractura Oſſis femoris. ibid.
IX. De Fractura Rotulæ. 505
X. De Fractura Tibiæ. 506.

D. CARO-

D. CAROLI

MUSITANI,

PHYSIATROS PROFESSORIS;

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ.

DE TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & Quotuplex ſit Tumor p. n.

ANtequam ad tumoris definitionem deveniamus, ſciamus expedit, quòd tumores omnes in triplici ſunt differentiâ; quidam enim ſunt *naturales*, qui obſervantur in humeris, mammis &c. Alii *non naturales*, quia ſcilicet ex unâ parte non ſunt extra naturæ leges, & ex alterâ actiones non lædunt, ut videre eſt in mulierum ventre utero gerentium, & mammis lacte turgentibus, in obeſis &c. Alii demum ſunt *præternaturam*, qui omninò actiones lædunt. De primi, & ſecundi generis tumoribus hìc ſermo non habetur, quia licèt ſint exceſſus figuræ totius, vel ejus partium in longum, latum, & profundum, tamen neque in abſceſſum abeunt, neque actiones impediunt, neque morbum conſtituunt; ſed de iis, qui præter naturam ſunt.

Sciendum eſt, id quod *Græci*, & *Arabes* apoſtemata appellavêre, Latini tumores appellant, & communis eſt horum omnium opinio, apoſtemata ſive tumores omnes triplicem includere illam morborum differentiam, ad quam *Galenus* omnes reduxit morbos, ſcilicet *malam conformationem*, *intemperiem*, & *continui ſolutionem*, nam extra dubium eſt quemlibet tumorem p. n. conformationem alterare in lato, longo, & profundo, undè morbum in malâ conformatione eſſe nemo ambiget.

Deinde quemlibet tumorem ſuam nutrire intemperiem ſecundum humoris in eo concluſi qualitatem, negari non poteſt ab iis, qui *Galeni* doctrinam ſectantur, ex quo ſequitur tumores omnes morbos eſſe in intemperie. Præterea partis fibras, in qua tumor productus eſt, à ſeipſis eſſe divulſas ob contenti humoris interpoſitionem, nemo erit, qui negabit, quod continui ſolutionem dicit: Tumor itaque quilibet præter naturam morbus eſt in intemperie, malâ conformatione, & in ſolutâ unitate; undè generalis indicatio tumorum curativa deſumitur, ſcilicet neceſſarium eſſe *Medico*, ut tumores p. n. curare poſſit, intemperiem ad temperiem reducere, continui ſolutionem ad unionem, nam ab his duobus neceſſariò deindè naturalis partis ſitus, ac priſtina naturalis conformatio emergit.

Hac ſtante doctrinâ, cum *Avicennâ* tumorem definimus: *Tumor p. n. eſt ægritudo compoſita ex triplici morborum genere, ſcilicet intemperie, malâ conformatione, & continui ſolutione in unam magnitudinem aggregatorum.*

Horum præterea tumorum generum multæ ſunt differentiæ, quarum prima eſt, quæ tumores omnes p. n. in auctam magnitudinem dividit, & hæc triplex

triplex eſſe poteſt, magna, vel parva, vel mediocris; hinc proptereà tumor, vel erit magnus, vel parvus, aut mediocris. Tumores magni potiſſimum apoſtemata appellantur, latinè abſceſſus; tumores mediocres mediocrem habent naturam; parvi verò parvam obtinent, & iſti adhuc ſubdividuntur; nam quidam ſunt mediocriter parvi, & peculiari nomine tubercula i. parvi tumores appellantur; alii ſunt minimi, & nominantur puſtulæ, quæ propriè ad affectus ſpectant cutaneos, ita ut turberculum ſit parvus tumor, puſtula verò exile tuberculum. Tumores, ſive magni, ſive mediocres fuerint, quia actiones lædunt, ſemper in morborum genere reponuntur, parvi verò, ut tubercula, & puſtulæ, quia actiones non lædunt, in ſymptomatum genere collocantur.

Intereſt multum tumorum p. n. magnitudinem, & parvitatem perpendere: nam ſecundum has differentias, magna, vel parva erit mala partis conformatio, ejus intemperies, & continui ſolutio; niſi contentæ materiæ qualitas hanc mutet regulam.

Secunda tumorum differentia eſt, quæ originem ducit ex iis, quæ ſuprà notavimus, ſcilicet tumores triplicem illam morborum differentiam complecti, in ſolutâ unitate, in intemperie, & in malâ conformatione; ex his enim quamvis ſitum, magnitudinem, & partium figuram quidem alterant, ex qualitate tamen contentæ materiæ intemperiem ſenſilem non cauſant, ut ſunt meliceride, atheromata &c. ac multoties neque continui ſolutionem producunt, ut ſunt tumores appenſi, qui in cutis ſuperficie prominent; ac tandem multoties multi tumores adveniunt, qui licet figuræ ſitum vitient, habeantque intemperiem, ſaltem à materiæ proprietate, actiones tamen partis non lædunt, ut accidit in verrucis, aliiſque ſimilibus.

Tertia tumorum differentia eſt, quæ ex motibus duris, atque inter hæc mediis membris, in quibus tumores produci poſſunt, dependet, nam apoſtemata, & tumores non ſolùm in carnoſis, muſculoſis, membranoſiſque partibus accidere poſſunt, ſed etiam in molli cerebri medullâ, & durâ oſſium conſiſtentiâ, ut & in robuſto cordis parenchymate.

Quarta eorum tumorum diſtinctio eſt, qui omninò ab externâ cauſâ promoventur, & eorum, qui omninò ab externo naturæ molimine fiunt, & tandem eorum, qui ab externâ cauſâ, concitatâ priùs naturâ, producuntur.

Quinta diſtinctio eſt eorum, qui naturâ aliquid mali ſucci a bonis ſeparante, & aliquò tranſmittente, fiunt, ab iis, qui ex malo ſucco in aliquâ parte exiſtente, vel producto emergunt.

Sexta tumorum diſtinctio eſt inter eos, qui extrà, & ad cutem properant, vel contrà, qui ad viſcera, parteſque abditas vergunt.

Septima diſtinctio tumorum eſt, quæ ex cauſis deſumitur, aut enim ex cauſis deſumitur, aut enim ex ſanguine, aut bile, aut pituitâ, vel melancholico humore, ut dicunt, ſeu aquoſitate, ſeu flatuoſo demùm ſpiritu, aut apoſtemata fiunt, aut ex duobus, vel pluribus ex dictis ſimul miſtis, de quibus cauſarum differentiis author eſt *magiſter Galenus* 13. *meth. cap.* 4. *& alibi de tumoribus p. n. cap.* 18.

Cap. II.

De Phlegmone, ſive Inflammatione.

Phlegmone apud *Græcos*, apud *Latinos inflammatio* dicitur, unus eſt ex tumoribus, qui exceſſus eſt figuræ partis corporis, præcipuè carnoſæ à ſanguine productus. Interdum perperàm *Phlogoſis* nominatur, quando ſcilicet immoderatus accidit calor in partibus præcipuè ſuperioribus, & ſpecialiter in facie, ſed ſaltem momentaneus absque tumore. Verum non tantum intelligimus muſculorum carnem, quæ propriiſſima eſt ea, ſed etiam viſcerum carnes, quæ parenchymata appellantur. Imò ſub carnoſæ partis nomine comprehendimus glanduloſas partes, & etiam membranoſas. Eapropter quamcumque carnis ſubſtantiam, quæ venas, & arterias habet, quæ ſanguinem, inflammationis cauſam continent, & vehunt, ſubjecta inflammationis eſſe ſtatuimus.

Inflammatio apud vulgares vel eſt ſimplex, & exquiſita, quæ ex puro ſanguine originem ducit; vel compoſita, & ſpuria, & hæc rurſus eſt quadruplex, vel *eryſipelatodes*, vel *œdematodes*, vel *ſcirrhodes*, vel *omnium particeps*.

Signa.

Inflammationis ſigna ſunt tumor, calor, rubor, & dolor in parte perſeverans, & utplurimum febris, In parte inflammatâ percipitur pulſus, in qua anteà non percipiebatur; non enim in omnibus partibus accidit pulſatio, ſed his ſaltem, quæ arterias habent notatu dignas, ubi inflammatio in notabilem ſe attollit magnitudinem.

Cauſſæ.

Putant *Galeni* ſectatores inflammationis exquiſitæ proximam cauſam purum eſſe ſanguinem, ſpuriæ verò ſanguinem non ità purum, ſed aliis humoribus refertum; hinc eſt; quòd quandoque juxta uniuſcujuſque humoris exuberantiam, varias excitet inflammationes, ut ſi bilem in prædominio habeat, dicitur *eryſipelatodes*, ſi pituitam, *œdematodes*, ſi melancholiam, *ſcirrhodes*. Hinc ſi ſanguis copiâ exuberet, non tantum vaſa magna, ſed etiam prava diſtendit, & quæ anteà non conſpiciebantur, apertè in conſpectum veniunt, & cum contineri non poſſit, ex vaſorum poris in proximas effunditur partes.

Noſtra ſententia eſt, quòd inflammatio fit ex ſanguineorum tubulorum obſtructione; ſanguis enim ob ſui motûs circularis neceſſitatem ab arteriis in venas tranſit, hinc ſi ſubſiſtat, ſtagnet, vel extra vaſa effundatur, ſuo circulari motu deſtituitur, & eò facilius, quò in vaſa minora, & capillaria impingit, ibi coagulatur, ſubſiſtit, obſtructionem parit, & à novo ſanguine continuò accedente vaſorum diſtenſio fit, poſtquam non ampliùs diſtendi poſſunt, tunc ibi ob denegatum motum hæret, ſubſiſtit, ſtagnat, & coagulatur, vel è ſuis effunditur vaſis propter eorum apertiones, aut anaſtomoſim, vel diœreſim, vel diabroſin. Interea ſpiritus in ſanguine latens in vaſorum interſtitiis, vel inter fibras fit inſolens, & hoſtilis, tunc irritatus (ſi *Helmontio* aſſentiri velimus,) excandeſcit, furit, dolorem, ruborem, calorem, & pulſum provocat, ut patet in exemplo de ſpinâ quernâ digito infixâ ab eodem allato.

Cauſæ externæ ſunt. quæ ſanguinem ad partem affectam concitant, & movent, ut partis calor nimius, contuſiones, fracturæ, puncturæ, & omnes extrinſecæ læſiones. Vel ſunt illæ res nonnaturales vulgò dictæ, quæ inflammationem excitare valent. Sic motus nimius, exercitium vehemens, ira effera, nimia Veneris lucta; hæc namque corpora calefaciunt, quæ ſi extemplò refrigerantur, facilè inflammationem patiuntur: Dum enim particulæ ſubtiles, & noſtri corporis volatiles, ſive æthereæ agitantur, celerius per corpus impelluntur, nos incaleſcimus, deinde ſi earum motus feriatur, corpus refrigeratur, ac ſucci, quos hæ volatiles particulæ incolunt, etiam nimio deſtituuntur motu, &

& magis incraſſantur. Vel inflammationem pariunt cibi boni, & multi ſucci, vita otioſa &c. quæ copioſum generant ſanguinem.

Prognoſis.

Inflammatio aliquando naturæ vi, & aliquando artis auxilio reſolvitur; aliquando verò in abſceſſum, & ſuppurationem abit, ac in externis partibus ferè ſemper ad bonum tendit; à multis enim liberat morbis, & hanc ob cauſam ſemper ſalutaris eſſe ſolet, niſi ſuâ magnitudine in gangrænam commutetur: Ita in partibus internis ferè ſemper malum portendit, periculoſiſſima eſt, & ſæpè lethalis. Inflammatio facilius curatur in juvenibus, quam in ſenibus.

Ante inceptam ſuppurationem ſemper curabilis eſt inflammatio, abſque eo, quod in abſceſſum degeneret; inceptâ ſuppuratione, in abſceſſum abire neceſſe eſt; ſanguis enim vel grumefactus, vel è vaſis effuſus in naturæ gratiam redire non poteſt, vel reſolvi, vel dum in pus abiit, neutrum poteſt.

Curatio.

Pro curatione advertunt primò *Galenici*, an phlegmon fiat per fluxionem, an verò per paulatinam congeſtionem. Secundò, an ſit in principio, augmento, ſtatu, an in declinatione.

In principio ejus curationem per debitam diætam complent; ſecundò per fluxûs prohibitionem, & remotionem multitudinis, & cauſæ antecedentis à toto.

Diætam non ſolum in principio, ſed etiam in aliis temporibus inſtituunt, quæ tendat ad frigidam cum aliquali ſiccitate; undè eſſe debet tenuis, quantum vires ferre poſſunt, & potus parvus. A carnibus, & vino omninò abſtinendum, quantum fieri poterit, vitentur omnia *pinguia, frixa, ſalſa, lacticinia, legumina, & alia mali ſucci.* Conveniunt *phtiſana hordeacea cum ſeminibus melonum, lactuca, endivia, borago, & cichorium, paſſulæ, amygdalæ, & panis biſcoctus.* Alvus ſervetur lubrica, aliàs clyſteribus proritetur. Veneris uſus prorſus interdicatur & membrum affectum in quiete detineatur.

Quantum ad ſecundum pro fluxionis prohibitione, & remotione multitudinis, primò ſanguinem mittunt ex parte oppoſitâ, revulſionis gratiâ, ſi nullum adſit impedimentum, & deindè ob derivationem ex parte vicinâ, præcedentibus frictionibus, cucurbitulis &c. Si inflammatio ſit ſimplex, & exquiſita, bis, & etiam ter, ſi opus fuerit, ſanguinem eliciunt; & quidem liberalius, quando ſanguis ſolâ quantitate peccet. Si verò ſit compoſita, aut pro magnitudine aliquod afferat periculum, corpus purgant, habito ad humores reſpectu, qui ſimul cum ſanguine peccant, qui ſi ſint bilioſi, hos prius præparant cum *Syr. de infuſ. roſ. de cichor. & endiviâ*, deindè purgant aliquo lenitivo medicamento, ut *Mannâ, Caſſiâ, vel conſervarum expreſſione.* Si fuerint pituitoſi, vel melancholici, prius præparant *Syr. de bugloſ. lupul. fumar. ſimpl.* cum aquis conſimilibus, & poſteà purgant cum *decoctione fol. ſen. & agarici cum Syr. Succ. roſ. ſolut. diacatholic. confect. Hamech*, vel in formâ boli cum *caſſiâ*, & dictis confectionibus. Purgato corpore, conveniunt hirudines ſedis venis, & maximè ſi evacuatio hæc fuerit conſueta, & aliquo modo ſuppreſſa.

Propter fluxionis inhibitionem curatio apud vulgares exiſtimatur inflammatæ partis refrigeratio, ac propterea refrigerantibus, ut ajunt utuntur, *oleo roſaceo, butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum*, ſed quia Galenici *Galenum* non legunt, haud in parvo verſantur errore, & plerumque leves inflammationes in magnos, lethaleſque morbos degenerare faciunt; ſunt enim accuratiſſimi *Galeni* verba cap. 2. hoc titulo: *Supra autem nobis eſt dictum, refrigeratis inflammationibus, non evenire, ut ſemper ſubſideant, quia vi ingentis, & magnæ inflammationis, in qua compactus defluxus ſit, licèt eam copioſius refrigeres, tumorem non tolles, ſed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in ſcirrhum commutabis: impactus igitur cùm tenaciter ſit, nullum auxilium ab adſtringentibus, & refrigerantibus admittit, ſed evacuationem poſtulat.* Fuêre autem Medici eo tempore, qui non modò calefacientibus ad diſcutiendum, ſed etiam ſcarificationibus cuti adaptatis, ad aliquam ſanguinis portionem evacuandam utebantur.

Noſtra indicatio inflammationis curativa eſt, ut primò ſpiritus agitatio, & furor ſedetur, deinde obſtructio reſeretur, & tandem ut ſanguis concretus reſolvatur, ac tunc curatio erit integra.

Notandum verò, quòd ſedatâ ſpiritûs agitatione faciliter, & ſanguis reſolvitur, & obſtructiones aperiuntur: at ſi poſtrema duo tentaveris, furioſo exiſtente ſpiritu incaſſum laborabis, imò in pejus inflammationem convertes.

Spiritum itaque irritatum ita ſedabis.

℞. *Vitrioli com.* ℥. j. *Aquæ roſ. alb. lib.* ß.

Fiat in hac vitrioli ſolutio, & madefactis in hac ſolutione vitriolatâ tepidâ linteis, inflammationem fove, nam 24. horarum ſpatio ſpiritus quieſcet, & dolor ceſſabit, dummodò puris generatio inepta non ſit; eſt in vitriolo vis magna anodyna, ob anodynum ſulphur, ſpiritum ſedans, non autem refrigerans materiam coagulatam, ut vulgares falsò credunt Medici. Sedato dolore, ſi rubor, & tumor adhuc ſuperſint, infra triginta ſex horarum ſpatium curationem complebis *fodicationum emplaſtro*, cujus mirâ efficaciâ ſpiritus ſedatur, ſanguis reſolvitur, & obſtructiones aperiuntur.

Fit inflammatio ex vaſorum obſtructione, & hæc ab alkalis acido ſaturatis, quæ non tantum ſanguinem grumefaciunt, & reliquos ſuccos in ſuâ circulatione retardant, ſed etiam partem volatilem in ſuo curſu ſiſtunt. Inflammationis igitur curatio ea expoſtulat medicamenta, quæ acida, & auſtera abſorbent, ſanguinem, reliquoſque ſuccos volatilioribus imbuunt particulis, & obſtructa reſerant vaſa. Hujuſmodi ſunt interna, vel externa.

Interna abſorbentia ſunt, quæ ſalem habent volatilem, ut *Mumia, ſperma Ceti, C. C. & ebur ſine igne parata, antimonium diaphoreticum, os de corde Cervi, ſanguis hirci ad pleuritidem paratus, Cryſtall. mont. &c.* Hæc enim præter volatilitatem, quam habent, alkalia ſunt, in quorum poris acidæ particulæ incuniantur, earumque cuſpides infringuntur, vel ſaltim obtunduntur, & ſtagnans ſanguis, & ſuccus fluidior, & mobilior redditur, tubuli laxentur, & obſtructio reſeratur. Proſunt quoque diaphoretica ut, *Bezoarticum minerale, Joviale, martiale, lapis bezoarticus, aqua theriacalis &c.* His enim materia obſtruens, vel effuſa inciditur, ſubtiliatur, & vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter exturbatur. Eandem habent vim ſalia volatilia, ut *C. C. ſuccini, ſcordii, rutæ, abſynthii, cardui ſancti, bardanæ &c.* Hæc namque æthereas continent particulas, quæ à quovis calore agitantur, & obſtruentes particulas ad motum excitant, & à vulgaribus calida creduntur.

Si dolor urgeat, anodyna maximè conveniunt, ut *Laudanum opiatum, Nepenthes, diaſcordium, pilulæ de cynogloſſ. &c.* quæ ſudorificis commodè commiſceri poſſunt; hæc namque præterquam quòd ſpiritum pacant ſuo ſulphure anodyno, vi quadam diaphoreticâ, qua pollent, & ſudorificâ, morbificas expel-

expellunt cauſas, & acutos acidorum ſalium aculeos emendant.

Externè applicari poſſunt ea omnia medicamenta, quæ tubulos obſtructos laxant, concretum in vaſis ſanguinem, vel in aliquam cavitatem propinquam effuſum diſſolvunt, fluidiorem reddunt, ac ad diaphoreſim promovent. His dotibus *emplaſtrum de Sperma e Ceti* potitur. Vel inflammata pars *ſpiritu Vini rectificato, in quo infuſa fuer t recens radicis bryoniæ raſura, tepidè foveatur, vel ſpiritu Vini Camphorato, vel Crocato.* Vel fiat fotus ex herbis aromaticis, ut *ſcordio, rutâ, abſynthio, eryſimo, chærefolio, floribus chamomillæ, ſambuci, meliloti, foliis lauri, in aquâ florum ſambuci coctis, poſt coctionem vigora ſpiritu vini alkoholizato*, & tepidè applica, & reitera. Vel applicentur *linteola ſanguine leporis imbuta*, in cujus defectu *cuniculorum ſanguis* ſubſtitui poteſt.

Purgans medicamentum omninò inutile judicamus in inflammationibus, imò eas in pejus mutare ſolet, nam humores vehementius commovet, & ad partem irruunt affectam; verùm non improbandum cenſemus, ſi cacochymia i. pravorum humorum colluvies in corpore luxuriet, dubium non eſt, quin purgans conveniat medicamentum, ſed non inflammationis, ſed cacohymiæ ratione.

Sanguinis miſſio, ſi inflammatio ſine febre ſit, neque juvabit, neque nocebit, ſi cum febre periculoſiſſima eſt, eſtò *Gal.* 1. *aph.* 23. blateret: *In ardentibus febribus, in maximis inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus, uſque ad animi deliquium ſanguinem detrahendum eſſe.* In hac ſanguinis miſſione omnem ſalutis ſpem collocant vulgares, putantque optimum, & compendiarium in hoc morbo eſſe remedium, ut poſthabitis contra-indicantibus, eam celebrent. Verum innocentem detrahunt ſanguinem, ne ad partem affectam fluat, ac ſi ibi ſe effunderet, & concreſceret. Reſpiciunt ad poſterius, id quod futurum erit, ex falsâ eorum imaginatione prævacere ſtudent, & noxium in radice non attingunt. Inflammatio vel reſoluitur, vel ſuppuratur, detrahendo ſanguinem, à quo omnis eſt calor, refrigerant, coagulant, obſtruuntque & reſolutio, vel ſuppuratio impeditur, vel in longum protrahitur tempus.

Quatuor de cauſis vulgares ſanguinem fundunt.

Prima, quoties quantitate, ſeu copiâ peccat, & pletoria vocatur.

Secunda, revulſionis, aut derivationis gratiâ; revulſionem maximè celebrant quàm longiſſimè à parte defluxionibus tentatâ, & derivationem per loca ipſi viciniori. Hinc eſt, quòd revulſio debetur tantum circa principia, derivatio verò, principio tranſacto, & revulſione jam factâ.

Tertia, in morbis vehementibus, & potiſſimùm, qui inflammationem habent conjunctam, ut in anginâ, pleuritide &c. & ſimiliter in morbis acutis.

Quarta, in febribus refrigerationis gratiâ, & hinc *Galenus*: *Saluberrimum*, ſcripſit, *eſſe in omnibus febribus ſanguinem mittere.* His igitur de cauſis vulgares ſanguinem effundendum volunt. Cœterum reſpondemus.

Ad primam, ſi copiâ, ſeu quantitate peccat ſanguis, libenter phlebotomiam concedimus, præcipuè ubi neceſſitas urget, malum inducias non permittit, & ex magno ſanguinis affluxu periculum impendet; quotieſcumque verò ſanguinem minuere expedit, nec intereà à præcipiti urgentiâ cogimur, poſſumus multo tutius, atque commodius per diætam abſolvere. nam diæta eſt aſſidua phlebotomia.

Ad ſecundam, revulſio, & derivatio penitus evertitur ab *Arvejano* ſanguinis *motu*, nam ſanguis cum in orbem à venâ cavâ in cor, è corde in arterias, ex arteriis in venas, à quibus iterum in cor, & arterias deferatur, manifeſtum eſt quamcumque ſanguinis miſſionem non ad peculiarem quandam partem, ſed ad univerſum corpus pertinere.

Ad tertiam, ſanguinem mittendum repudiamus, niſi pletora adſit (ſed hæc rariſſimè obſervatur) ex qua ſuffocationis evidens immineat periculum, & tunc ultrò ſanguinem mittendum fatemur. In pleuritide, peripneumoniâ &c. hoc remedii genus tanquam maledictum in noſtrâ *Trutinâ Medicâ* improbavimus.

Ad quartam, ut indiſcriminatim in omnibus morbis ſanguificinam exerceant vulgares, refrigerationem, & ventilationem commenti ſunt, cùm unam, vel ſaltim dans ſanguinis uncias evacuandas jubent; ſic enim ſanguis reſpirabit! Sed quænam ventilatio, ſanguine è venis prodeunte, contingere poteſt? Cum nihil aëris in venas ingredi poſſit? Quis unquam agnovit ſanguinem reſpiratione, & ventilatione indigere? Profectò enim natura ſanguinem in venis, & arteriis concluſit, ubi nullus patet aëris aditus. Verum fortaſſe minus damnanda erit ejuſmodi phlebotomia, quæ pauciſſimum evacuat ſanguinem, cum minimum noxæ, aut periculi inferre poſſit.

Scarificatio in aliquorum ſententiâ non erit inutilis, ſi fodicationum emplaſtro ſtatim ſcarificationis dolor ſedetur: Verum, per hæc vulnera ſanguinem inflammationem proximè efficientem educere imaginantur, ſed perperàm, nam ſanguis extra venas effuſus per hanc lanienam non educitur, imò majorem ſanguinis affluxum concitare poteſt.

Cap. III.

De Abſceſſu,

PHlegmonem, ſive inflammationem à naturà, vel à *Medico* non reſolutam ante puris generationem, ſequitur neceſſariò abſceſſus. Verùm hoc vocabulum ſatis generale eſt, nam omnem denotat tumorem, ſive apoſtema, cujus cauſâ in aliquâ corporis parte ab humore p. n. collectio parata aſſervatur. Specialius tamen hic pro abſceſſu tumorem intelligimus, in quo pus, vel aliud extraordinarium latet, & cum ſanie permiſtum. Dicitur *abſceſſus* ab abſcedentibus fibrillis, laceratiſque vaſis.

Signa.

Quando inflammatio in abſceſſum degenerat, & hoc partis opus natura molitur, dolor augetur, febris utplurimùm accenditur, ut inquit *Hip aph.* 47. *Sect.* 2. *Dum pus fit, dolores, ac febres fiunt magis quàm confecto.* Tumor autem verſus cutem fit extuberantior, cutis fit tenuiſſima, & tractui cedens cum immediatâ elevatione, hic abſceſſus dicitur.

Cauſa.

Apud vulgares abſceſſûs cauſa in genere eſt ſubſtantia ſolida, vel unus, vel alter ex quatuor humoribus, aut omnes ſimul concreti, ob quos partes, quæ anteà erant unitæ, ab invicem abſcedant, diſtenduntur, & rodendo majus occupant ſpatium. Puris materiam ſanguinem conſtituunt, & cauſam efficientem, calorem præternaturalem, undè pus frequentiùs inflammationem ſequitur, quàm alios tumores, quia ſanguis non tantùm humidus eſt, ſed etiam calidus, & facilè calori adventitio conjungitur, quæ hæc duo ad ſanguinem in pus concoquendum maximè ſunt neceſſaria.

Noſtra ſententia eſt, quòd ſanguis motu circulari ſenſim deſtitutus, & in capillaribus vaſculis concretus, vel in aliquam intercapedinem effuſus,

ejus ſpiritus indeſinenter avolant, & partes ſulphureæ alliſione atteruntur, earumque ſubtiliores evaporant, & viſcidus ſanguis coagulatus, & effætus volatilitate deſtituitur, & obſtructione parciùs illi commiſcetur pabulum nitroſum, & particulæ æthereæ, à quibus ejus vita conſervatur. Tunc temporis ſalinæ particulæ reſurgunt, quæ à craſſo viſcidoque ſulphure exaltato irretiebantur, & fermentalis caloris ope compagem deſtruunt, & in pus cnmmutantur, quod ſummâ gaudet corroſione ob ſalis exaltati aculeos à ſulphure exaltato actuatos. Putridum illud liquamen partis fibras, & tubulos, in quibus ceſpitat, & fluctuat, ſpiculis ſuis exedit, corrodit, & cavitatem ſibi ſtruit, quam morâ adauget, ampliat, & abſceſſum producit. Rupto abſceſſu, fæculentus, & fœtidus liquor effluit, & ingrato utplurimùm odore nares afficit, ob putrefactum ſulphur, eſt etiam intenſè corroſivus, ob ſalinas particulas ſummè exaltatas, ut guſtu quiſquam comprehendere poteſt.

Prognoſis.

Quoties abſceſſus verſus cutem externam emergit, ſalubris eſt, eductâ enim materiâ, facilè curatur, quoties intorſum properat, vel in viſceribus fit, lethalis eſt. Abſceſſûs apertio quò diutiùs protrahitur, eò pejus eſt; ſuccedunt enim febres habituales, ſinus oſſium ſubjectorum caries, imò & gangrænæ. Pus album, æquale, læve, & minimè fætidum certò ſalutem pollicetur. Si acorem nimium contraxerit, ſanguinem conſpurcabit, febres producet, corrodet, atque exedet fluidorum canaliculos, Pus aquoſum, & tenue minus, aut viſcidum, & fœtidum, malum; ſignificat enim contumaces obſtructiones præcipitationes, & putredines.

Curatio.

Vulgares chirurgi, irritis diſcutientibus, omni induſtriâ ſtudent, ut citius ad ſuppurationem abſceſſus diſponatur; pro qua re in uſu eſt inunctio *ex quatuor oleis ſcilicet amygdalino, chamomælino, & utriuſque lilii cum lanæ ſuccidæ ſuperpoſitione,* addunt quandoque *butyrum recens pluries lotum.* Inpoſterum ſuperponunt *gallinæ adipem, & ſuillæ axungiam* & partem affectam eâ illiniunt ter aut quater in die, & ut citius maturatio perficiatur, ac cutis extenuetur, commendant cataplaſmatis uſum hoc modo:

℞. *Fol maluar. Violar. Althææ, & Scabioſæ ana m. j. Radic. utriuſque lilii ana ℥. j. Caric. ping. num. x. Paſſul. enucleat. ℥. ij. Bulliant, & contundantur addendo Butyr. recens loti, & Axung. ſuillæ putridæ ana ℥. ix. Ol. Camomill. & Amygdal. d. ana ℥. ß. Fermenti ℥. ij. Croci fila x. Stercoris columbini ℥. j. M. f. cataplaſma.*

Hujuſmodi cataplaſma ſæpè mutant, ne exſiccetur, & exſiccatum maturationem impediat.

Confecto jam pure, ad ſectionem deveniunt, tunc cum perfecta apparet inundatio, & eſt commune authorum conſilium, ne expectetur, quòd à naturâ diſruptio fiat ob triplicem cauſam? Prima, non ſemper tumores in parte decliviori diſrumpit, ſæpè hoc facit in parte ſuperiori, per quam non benè tumor expurgari poteſt; ſecunda, foramen à naturâ fit anguſtum, adeò ut non ſufficiet ad partes puris craſſiores expurgandas; Tertia, cutis illa adeò à naturâ extenuatur laceræ veſtis inſtar, ut difficulter agglutinari poſſit.

Ut hæc incommoda vitentur, aperiunt cauſtico *ex calce, & ſapone nigro* confecto, poſtmodum ad eſcharæ caſum *mintecam cum endiviæ foliis* applicant.

Vel ferro tumorem incidunt, & inciſionis quantitas deſumitur à tumoris magnitudine, tum à naturâ partis laborantis; à tumoris magnitudine, in majoribus tumoribus ſectio facienda eſt major, quemadmodum in minoribus minor; à naturâ partis laborantis, nam in facie, præſertim in mulieribus, quò ad fieri poterit, minima fieri debet. Eâdem ratione in tumoribus axillarum, & inguinum ſectio facienda eſt per tranſverſum, quemadmodum in fronte ſectio ſemper facienda ſecundum partis longitudinem, nam ſi fieret per tranſverſum, ſtatim concideret ſupercilium.

Sed pro completâ ſectionis notitiâ multa obſervanda veniunt.

Primò, ut ſectio fiat in loco, in quo pus continetur.

Secundò, in loco altiori, molliori, & decliviori.

Tertiò facienda eſt ſecundum proceſſus muſculorum, ne ſcilicet muſculi, & potiſſimum eorum, & tendines ſecentur, ac lædantur,

Quartò, ut vitentur magni nervi, venæ, & arteriæ, ne ex eorum læſione accedant convulſiones, & hæmorragiæ.

Quintò, ut tumore jam adaperto, univerſum pus unâ vice non extrahatur, potiſſimum in magnis abſceſſibus, quod monet *Hip.* 6. *aph.* 27. *Quicumque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes uruntur, vel ſecantur: ſi pus, aut aqua univerſim effluxerit, omnes moriuntur.*

Sextò, ut locus patiens, quò ad fieri poterit, blandè, & ſuaviter, ſeu minori tractetur dolore.

Sectione jam factâ in uſu eſt apud noſtrates chirurgos illicò *ſtuppam* imponore *ovi albumine conquaſſato imbutam.* Utuntur ovi albumine ob vim, quam habet emplaſticam ſanguinis fluxum ſiſtendi; hujuſmodi ſtuppata ſpatio 24. horarum detineri ſolet, ac ſublatâ, ad digerendum malè feriati chirurgi digeſtivo utuntur. Ad quid digerendum, ubi quicquid digerendum erat, natura, digeſſit? Protrahunt iſti curationem, ut ægrorum crumenas digerant. Parant digeſtivum *ex terebinthinâ Venetâ, ovi vitello in æquali portione, additis guttulis olei roſacei,* & ex eo tum turundas, tum cuſtodias inungunt, & partes circumſtantes eodem oleo roſaceo liniunt, ut quantum erit poſſibile inflammationem, & humorum fluxum, & impetum reprimant, & eundem uſum utuntur *foliis lactucæ, vel endiviæ* in tumoribus adapertis, anni temporibus calidis, frigidis verò, foliis *braſſicæ, vel betæ* ad juvandam digeſtionem. Utuntur digeſtivo bis in die uſque ad perfectam, vel ſaltem bonam puris digeſtionem & diminutionem duritiei circa ulceris labra. Poſt digeſtivum utuntur *Unguento aureo ſimplici*; ſi ulcus ſordidum non fuerit; ſi verò ſordidum, utuntur mundificante aliquo, ut *Unguento Apoſtolorum, vel Ægyptiaco,* & tandem *Unguento de tutiâ* ad conſolidandum.

Si abſceſſus fuerit magnus, & magna puris copia ex eo fluat poſt apertionem, corpus purgant, & ſi opus fuerit, etiam ad decocta deveniunt.

Si inflammatio neque reſolventibus, diaphoreticis, vel alkalicis reſolvi potuit, vel quia non ſtatim acceſitus fuit chirurgus, vel quia medicamenta applicata tantæ non fuerunt energiæ, vel quia inflammatio in abſceſſum properat, tunc factam, vel incepam ſuppurationem promovere debemus illis medicamentis, quæ fermentationem, & calorem ſupputarorium in parte promovent, talia ſunt *emplaſtrum de Cumino, labdano.* Inter reliqua ſuppurantia eminet *lac, in quo coctus fuerit ſapo lanuenſis,* & decoctum illud parti affectæ cum linteis multiplicatis appoſitum, non tantum mirè maturat, verùm etiam abſceſſum aperit. Poſſumus etiam uti ex variis emollientibus *fol. alth. flor. chamomill. verbaſc. melilot. ſem. lini, farin. ſecal. mell. vitell. ovor.* cataplaſmate calido imponendo. Vel in principio *empl. filii Zacch. vel de Meliloto* ſuperpoſitione utimur ad duritiem evincendam, deinde *emplaſtrum noſtrum Benedictum* ſuperponimus ad abſceſſûs ſuppurationem, & quod notandum, ubi emplaſtrum non adhæret; inibi fit tumoris apertio, & præcipuè ſi cuticula ſeparetur, infra duos dies aperitur. Rupto abſceſſu, exprimitur pus, ſuperponi-

nitur emplaſtrum, & ita producendo, infra ſeptem dies curatur. Non credibile eſt, quantum hoc emplaſtrum valeat ad maturandos, aperiendos, & curandos cujuſcumque generis tumores. Hoc unum dicimus, hoc emplaſtro æger non indiget chirurgi ope, ſed ſuiipſius eſt chirurgus.

Quandoque nos ruptum abſceſſum filamentis madidis in infuſione calidâ *lapidis medicamentoſi* citò, tutò, & jucundè curamus; hæc enim aqua fluxiones inhibet, ſanguinem ſiſtit, dolorem ſedat, abſtergit, carnem pravam creſcere non ſinit, & breviter ad cicatricem perducit.

Aliquandò propter humorum affluxum, vel propter circumjacentium abſceſſûs partium intemperiem excidit in abſceſſûs locum fluor importunus, qui continui ſolutionem impedit, tunc

℞. *Aloës lucidæ, Myrrhæ opt. & Croci ana* ℥. j. *aloën, & myrrham in pulverem redige, crocum minutim contunde, ſimulque miſce in vaſe vitreo cum ſpiritus Vini lib.* ij. *vas occlude, ac per quatuor dies in ventre equino materiam digere, exime tunc vas à ventre equino, per inclinationem ſepara balſamum rubicundiſſimum materialibus ſupernatans.* Liquorem hunc pretioſiſſimum ſerva; fluorem enim cujuſcumque abſceſſûs, & ulceris exſiccat illinctus, durities ulcerum emollit, & perfectam cicatricem inducit, ac à recidivâ præſervat. Dicitur Balſamum proprietatis, vel elixir proprietatis per infuſionem.

Quandoque non expedit à topicis abſceſſûs ruptionem præſtolari, nec procraſtinandum eſt ad puris eductionem, ſed quando conſtat ſufficientem quantitatem in abceſſu ad eſſe, eliminandam, & foràs eiiciendam eſſe judicamus; pus enim morâ redditur acrius, & ab ipſo partes vicinæ magis, magiſque corrumpuntur, & foveam ampliorem excavat. Prætereà ubi ex partis affectæ mollitie tactu manifeſtâ, ut & rubedine, ac dolore diminutis puris perfecti præſentia innotuit, aut ferro puri exitum paramus, & quidem in loco tumoris maximè molli, & declivi, at quia ægri ſæpè ferrum exhorrent, vel chirurgus ex ignorantiâ, ut convenit, inciſionem efficere neſcit opportunam, utile erit abſceſſum nobilibus apperire ſecticis, quæ dolorem non inducunt, ſpermaticas non lædunt partes, & novum in parte cohibent fluxum, & hoc unum erit:

℞. *Merc. meteoriz. pulv.* ℥. j. *Farinæ frumenti, vel Hordei* ℥. v.
ſimul m. ac ſuper planum lignum cum ſpatulâ ligneâ propriâ ſalivâ fac maſſam ſecundum pineolorum magnitudinem, quos exſiccari permitte, unoque ex eis utere ad cujuslibet abſceſſûs apertionem. Alterum ſecticum priori nobilius:

℞. *Saponis nigri com.* ℥. j. *Calc. viv. aq. non expert. pulv.* ℥. ß. *Simul m. nam fit maſſa alba:*
Cujus ℞. q. ſ. pro abſceſſu aperiendo, neque deterreat nigredo, quam reperies in carne, nam à medicamento producitur. Vel aliud ſecticum prioribus nobilius parari poteſt *ex ſaponariorum lixivio, ex tribus partibus, duabus evaporatis, unâ remanente.* Vel aliud nobilius pro divitibus *ex lunâ nitri ſpiritu ſolutâ, & in lapidem infernalem redactâ:*

Advertendum pro ſecticis, quòd ſemper ac infigenda ſunt in medio alicujus expoſiti emplaſtri, quod abſceſſui ſuperponatur, ad hoc ut ſecticum à loco, cui primò adhæret, amoveri non poſſit propter emplaſtri adhæſionem; nam alias hinc illinc vagando, opus non perficeret.

Abceſſu inciſo, vel ſecto laxantibus procuretur eſcharæ caſus, pus effluat non unâ vice, ſed partitim, ne agrorum vires proſternantur. Verùm ſi in parvâ ſit quantitate, omne effluat, ſed ſine forti, & diutinâ preſſione, quo evacuatio ulcus ab acido acri liberandum, ſive ut vulgares loquuntur chirurgi, mundificandum eſt, ad quem finem *ſpiritus Vini camphoratus, aqua Reginæ, balſamus ſulphuris terebinthinati vel balſamus proprietatis* cum filamentis adhiberi debet; hæc enim volatilitate ſuâ acidum abſorbent, exturbant, & prohibent, ac non ſolum fibras à carne ſanâ diſruptas ſeparant, ſed etiam ulcus mundificant. Ulcere mundificato, ſarcoticis, & conſolidantibus utimur, hujuſmodi ſunt *empl. diaſulph. ſodic. oppodoltdoch.*

In abſceſſu curando utilis eſt diæta, inutilia ſunt medicamenta purgantia, & ſanguinis miſſio, ac quicquid propinant chirurgi, præter potiones vulnerarias, de quibus latiùs infra.

Cap. IV.
De Sinu.

Quotieſcumque chirurgorum in curia adapertum jam abſceſſum citò ad cicatricem non perducit, vel totius abſceſſûs locum non exactè mundificat, ichor quidam produci ſolet, qui in circumjacentes abſceſſûs partes ſe inſinuans, ſibi viam aperit, qui cum præcedenti abſceſſu communicant. Tumorem hunc ſinum, vel cuniculum antiqui appellavêre. Eſt ſinus cavitas in carne, producta à pure in quadam parte diutius ſtagnante, cujus orificium ſtrictius eſt, interior verò illius cavitas amplior, & latior exiſtit, & in quo cutis carni ſubjectæ adjacens non coaleſcit. Differt ſinus à fiſtulâ, partim flexuoſitate, quæ in ſinu non occurrunt, undè aliis dicitur abſceſſus ulceratus, inveteratus, & aliis ulcus ſinuoſum

Signa.

Sinum adeſſe cognoſcimus, quoties in magnis abſceſſibus pus diutius ſtagnat, ſive quod tardius aperti, ſive negligentius mundati fuerint, morâ longiori corrumpitur, vicinaſque partes, ac fibras tendinoſas exedit; atque quoties abſterſo pure à primo abſceſſu, ſi circumcircà partes exprimantur, novum pus ab expreſſione erumpit: tunc ſinum adeſſe, vel cuniculum certum eſt, qui præter apparentem, occultam habet continui ſolutionem. Prætereà ſi ulcus uniri nonpoteſt, & caro ſit ſpongioſa, ſi ulcus ſaniem reddat nigram, oleoſam, ſi linteamina, quæ ſicca imponuntur, quoties removentur, graveoleant, hinc ſinum adeſſe denotant. Sinum itaque in quadam parte, abſceſſu anteà afflictâ adeſſe cognoſcimus, primò ex eo, quòd orificium, cujus conſolidatio inducta fuit, brevi poſt tempore aperiatur, & materiæ ichoroſæ ab illo prodeant, ſecundò ex eo, quòd turunda, quæ ſtatim in anguſtius orificium introducta fuit, deindè in amplam cavitatem impellatur.

Sinus eſt vel rectus, vel obliquus; magnus, vel parvus, cavus, vel ſuperficialis, acclivis, aut declivis. Hæ differentiæ explorandæ ſunt turundis, ſive ſpecillis argenteis, aut ferreis, item candelis cereis, aut ſimilibus, in ſinus profunditatem immiſſis.

Cauſæ.

Sinum fieri docent vulgares, tunc cùm pus diutiùs in profundo detinetur, & acrem, erodentemque acquirit qualitatem, & cuniculos molitur, ac partes profundiùs à ſe invicem, corrodendo, dirimit, & majus ſibi comparat ſpatium, in circumjacentes partes ſe inſinuando, quinimmò ad affectam hoc modo partem non tantùm ex vicinis, verum etiam univerſo corpore excrementa, & qui ſuperabundant humores, confluunt, undè malum augetur, & non facilè priſtinum ſtatum recuperare poſſunt.

Prò noſtrâ dicimus, quòd puris materia mirâ virtute corroſivâ prædita eſt, cum majori ex parte ejus particulæ ſalinæ duræ, & acutæ ſint, & facilè ſubtili adventante materiâ, in motum adigentur, & in abſceſſûs parietes impellunt, & fibras, ac tubulos ſcindunt, & ulterius inter has fibras, & tubulos debiles, & laxiores ſe inſinuant, & exedendo ſcrobem excavant, & quò diutius ſtagnant, eò latiorem,

rem, & profundiorem cuniculum, & quandoque plures moliuntur cuniculos, Succingitur ſinus pelliculâ, ſive quadam tunicâ ſemicartilagineâ, ut carnoſæ, membranoſæque partes hac munitæ pelliculâ, à particularum ſalinarum ſpiculis lædi nequeant, verum abſque hujus remotione empoſſibilis redditur ſinûs curatio, imò temporis tractu obcalleſcit, & fiſtulam producit. Fit hæc pellicula à ſulphureis particulis craſſioribus, quæ à pure evolare non poſſunt, ſed ſenſim partium adeſarum poros & illarum interſtitia ſuo lentore obducant, iiſque phlegmaticæ particulæ, quæ in pure continentur, aſſociatur, & ſalium ſpicula cicurant: ex his particulis ſulphureis acidis unà cum ſalinis, & phlegmaticis inter ſe agentibus, ſubtilioribus evaporatis, pellicula coagulatur, & fixatur.

Prognoſis.

Sinuum magna eſt diverſitas, & non ſolum quantitatis ratione differunt, ut alius ſit major, alius minor, alius brevior, alius profundior, ſed etiam figuræ, quòd alius ſit rectus, alius flexuoſus ſicut etiam poſitionis modo, quibus non parum curatio variatur, Qui ſurſum tendit, meliorem curationis ſpem præbet, quia per ejus orificium facilè pus effluit, qui verò deorſum, vel ad latera, difficilem reddit curationem cum pus diutius retineatur, & retentum ulterius erodit, & corrumpit. Pus album, læve, æquale, & minimè fœtidum certò ſanitatem promittit; ſic ſi dolor, & tumor diſpareant, bonum eſt. Si ſanies valdè tenuis, eaque nigra, & fœtida, malum; denotat enim os ſubjectum cariem contraxiſſe. Si craſſa, viſcida, & fœci ſimilis ſit, ſolam carnem ulceratam eſſe demonſtrat. Sinus niſi celeriter curetur, callum contrahit, & durus efficitur, nec poſtea facilem recipit curationem, ſed indè recidivæ, vel temporis curſu fiſtulæ oriri ſolent.

Curatio.

Chirurgorum vulgus plagellarum, & pulvillorum multitudine digeſtivo, vel alio unguento inunctorum ſinus replent, neque animadvertunt, quòd quantò magis extraneorum corporum interpoſitione partes ditrahunt, tantò magis eas à ſeipſis divellunt, unio longè abeſt, & partium vita ità diſſipatur, ut earum œconomiam curare ampliùs non valent.

Si verò ſinus orificium non liberè pateat, illum detergunt *mulſâ, vel vino cum aquâ marinâ miſto, cui ſal adjectus fuerit, vel terebinthinâ, & farinâ hordei cum melle, aut ſquamâ æris cum vino, & melle.*

Cum verò ſinus interdum ſint plures, aut major eorum ſit profunditas, ut eos planè aperire non ſit poſſibile, nec etiam unguenta per totam eorum cavitatem penetrare poſſint, tunc præcipuè liquida abſtergentia magis probant, quia in omnes partes ſe inſinuant, & alia per ſiphonem injiciunt, ut

℞. *Hord. integri p.* iij. *Centaur. min. Abſinth. ana. p.* ij. *coq. in melicrato, & f. injectio.* Vel ℞. *Aq. decoct. hordei, Melicrati ana* ℥. ij. *Ung. Ægyptiaci* ℥. ß. *m. & injiciantur.*

Injecto medicamento, ſinus os concerpto linteamine aliquandiù obſtruunt, ne mox medicamentum refluat, & poſtmodum clauſo orificio *emplaſtro Baſilico*, in ſinu relinquunt. Deindè faſciarum circumvolutionibus fundum arctè conſtringunt uſque ad ſinûs orificium. Deterſo ſinu ſarcotica liquida per ſiphonem injiciunt, *vinum auſterum, in quo thus coctum ſit, vel decoctum ex Ariſtolochiâ, ſymphyt. caudâ equinâ, roſis, & ſimilibus cum vino*, cui nonnulli *thus, myrrham, & aloën* addunt, ac tandem ſinûs orificio *emplaſtrum Barbarum* in medio perforatum ad ſaniem effundendam imponunt.

His nihil quandoque proficientibus, ut ſemper evenire ſolet. Si æger opulentus ſit, convocato prius chirurgorum, & urinæ Medicorum conſilio, corpus purgant, ne ſinus noxium totius corporis humorem recipiat, & demiſſo ad fundum uſque ſpecillo, ſinum ſcalpello aperiunt, & *ſtupam ovi albumine conquaſſato imbutam* ad ſanguinis fluxum compeſcendum ſuperligant, quam poſt viginti quatuor horas exſolvunt. Deindè ad craſſam ſordem abſtergendam, & ſaniem exſiccandam collutionibus ex *aquâ marinâ, mulſa, vel aluminoſa* utuntur, vel *ulcus pulveribus aluminis, chalcanthi* implent, & demum ſarcoticis curationem abſolvunt.

Noſtra ſinûs curatio conſiſtit in ſolutæ unitatis unione, & cavitatis repletione; uniri enim ea, quæ diſſident, non poſſunt, niſi prius cavitas replenda eſt, verum neque cavitas carne repleri poteſt, niſi naturalis partis conſtitutio reſtituatur, & ab omnibus ſordibus liber ac mundus ſit ſinus. Ad has indicationes, complendas, potiſſimum eò reſpiciendum eſt, ut ſalſæ particulæ, acidæ, & acres ſinûs lateribus adhærentes abſtergantur, & in pure domentur: in his perficiendis dupliciter procedimus, externè, & internè. Externè ad lentoris in ſinus parietibus adhærentis abſterſionem, & ad puris acidas particulas perſumdandas, ea conveniunt medicamenta, quæ craſſiores, & fixas ſulphuris, & ſalis particulas volatizant, & exturbant, *decoctum ſcordii, abſynthii, nicotianæ, vel ſuccus centaurii, apii, roris marini, in quibus myrrha ſit diſſoluta*, per ſiphonem injecta. Vel *mel roſaceum in aquâ hordei ſolutum*, quod in frequenti uſu eſt apud chirurgos Gallos, vel *aqua calcis vivæ, aqua ſaphirea n. d.* propter ſalia alkalia, vel *aqua ſalis armoniaci n. d.* per ſyringam eburneam intruſa; his enim pellicula illius latera obducens, & carnium agglutinationem inhibens, aufertur. Vel melius, & brevius abluatur ſinus *aquæ Reginæ* intruſione, deindè immittatur *balſamus proprietatis cum emplaſtri fodicationum* ſuperpoſitione. Dum hæc ſcribimus, Juvenem Januenſem ſinu in crure dextro ad unius ſpithamæ longitudinem laborantem his tribus præſidiis breviter priſtinæ ſanitati nos reſtituimus. In ſinus curatione de diſſectione ferro, ſive igne potentiali mentionem non facimus, nam his noſtris præſidiis ſinum diſſecari non oportet. Multum ejus curationi ſuffragatur diæta, purgans medicamentum potius exſiccando convenit, quàm ſanguinis miſſio & vulnerariæ potiones ſummoperè conducunt, ſed de ſinu fuſius agimus Tomo ſecundo cap. 19. *De Ulcere ſinuoſo.*

CAP. V.

De Fiſtulâ.

A Sinu fiſtula ſaltem in eo differt, quod calloſa, & dura eſt; ideoque poſt ſinum ut rectâ, & ordinata procedamus methodo, de fiſtulâ agimus. Si ſinus celeriter non curetur, ut convenit, pus cuniculum agit, pars callum contrahit, & durior efficitur, ac exactæ continui ſolutioni reluctans, perennes efficit fiſtulas. Eſt fiſtula ſinus foraminulum habens anguſtum exteriùs, conſtrictum, & calloſum, intus verò ſe dilatans, & cuniculum efficiens profundum, ex quo humor ſanioſus, vel ſordidus quotidiè cum quibuſdam tamen intervallis ſine dolore emanat.

Duæ ejus ſunt ſpecies, una quæ unicum modo habet canalem, modò rectum, modò obliquum, quæ propriè fiſtula nominatur, ob ſimilitudinem, quam habet cum fiſtulâ arundinaceâ; altera quæ in plures cavernulas intùs terminatur, è quibus ſingulis peculiaris meatus ad unicum orificium producitur, & hæc propriè, à chirurgis ulcus appellatur cavernoſum.

Signa.

Ulceris foraminulum eſt plerùmque rotundum, & arctum, labia habens dura, ſive calloſa, ſine, aut cum exiguo dolore, humida aliquando, ſed perſæpæ ſicca: in quibuſdam locis externè cavitas tactu notari poteſt, per quam etiam nonnunquam ſtrepitus excita-

citatur, & ſanies modò parciùs, modò copioſiùs per fiſtulæ orificium exprimitur, nunc ſeroſa, nunc alba, livida, atra, aut fœci perſimilis, nunc craſſa, nunc tenuis. Quorſùm interior cavitas feratur, explorandum eſt, & immiſſo in ſinum ſpecillo, ſeu ſtylo fiſtulæ rectæ profunditatem cognoſcimus, ſed in aliquâ candelâ valdè exili loco ſtyli utimur. Stylus multò commodior eſt, ubi fiſtula ad os, candela verò ubi ad partes molliores,& ſenſiles penetrat; variè enim fiſtularum ſinus procedunt, nunc ad nervos, ligamenta, membranas, venas, arterias, os & nonnunquam ad interiora viſcera.

Si fiſtula ſolam partem occupet carneam,immiſſus ſtylus non admodùm dolorificus eſt, & illud, quod tangitur, molle exiſtit, pus effluens, eſt album, æquale, & copioſum.

Si ſtylus nervum attingat, exploratio valdè doloroſa eſt, & pus, quod exit, pingue, & ſoleoſum eſt, ſed parcius, & membrum iſtius nervi domicilium exiſtens in officio ſuo hebetatur.

Si profunditas ad venam pertingat, anies fœcis inſtar egreditur, & ſi vena eſt exeſa,cruenta, & craſſior.

Si ad arteriam penetret,ſanices advertitur tenuior, & magis pellucida, ac aliquantulùm ſaliens i. cum ſaltu egreditur.

Quòd ſi ad os perveniat, durum quid exploranti occurrit cum nullo dolore, perioſtio nondum adeſo; ſi verò os carie laborarit, inæquale, & aſperum tangitur, ſanies, quæ effluit, eſt ſeroſa, nigricans, & peſſimi odoris.

Cauſa.

Quia hujuſce tumoris præcipua ſubſtantia eſt callus, hanc ob rem & fiſtula ut tumor quidam eſt, ajunt *Galeni* ſectatores continentem cauſam atrabilarium eſſe ſanguinem, diſcuſſis quidèm, ac per halitum digeſtis tenuioribus partibus, ac craſſio vibus relictis fiſtulam fieri, Verùm *Galenici* morbos, qui ab ipſis curari nequeunt, omnes ab atrabilario originem habere dicunt, ut de Cancro dicemus.

Fiſtula ab abſceſſu,vel vulnere ſuam cognoſcit geneſim; hìc enim ſi ob corporis impuritatem, vel pravorum humorum copiam, vel (quæ potiſſima cauſa eſt) chirurgi imperitiam nimis diù curatio protrahatur, & non rectè curetur, profundiorem pure moliente cuniculum, calloſus evadit, Fiſtularum cauſam in ſinu rimamur; ſi enim pus, quod ſalinis, ſulphureiſque conſtat particulis, diutiùs quàm par eſt, in ſinu ſtagnet, ejus latera obducit, cùm particulæ ſubtiles, & volatiles inteſtino motu agitatæ in adeſos parietes ſe inſinuant, diſcuſſis volatilibus, tantummodò craſſæ, & terreſtres remanent, quæ coagulantur, comprimuntur, latera incruſtant, ipſiſque tenaciter adhærent, agente præcipuè lentore, aluminoſo puris ſale, & partis ſucco alimentitio, ac in ſcirrhoſam obcalleſcunt duritiem.

Prognoſis.

Fiſtula recens, ac ſimplex, quæ in carnoſis tantum partibus eſt,non profunda, in corpore juvenili,& boni habitus faciliter curatur; difficulter verò quando plures partes ſunt eroſæ, ſic etiam antiqua ſenſu deſtituta, profunda, flexuoſa, varios habens cuniculos: membris nobilibus vicina, & corporibus ſenilibus, cacochymicis, & debilibus. Difficulter etiam curatur, quæ ad tendines, nervos, arterias, venas, oſſa, articulos, dorſi vertebras, thoracis cavitatem, imi ventris, uterum, veſicam, aut inteſtina pertingit. Vel ſi occurrat circa illa loca, in quibus natura ab excrementis ſe exonerat, ut in abdomine, inguinibus, natibus, ano, ſcroto, perinæo.

Verum apud omnes *Medicos* fiſtula non tantùm perdifficilis eſt curationis, verum etiam incurabilis. Noſtrates chirurgi parum differunt à tonſoribus, ideoque eos curant morbos, quos ſimplex tonſor curare poteſt, & potiùs inducere fiſtulas, quàm curare ſatagunt. Qui nunc chirurgos ſe jactant, inducunt fiſtulas, non curant; ſemper enim chirurgi defectu fiſtuloſi fiunt ſinus, eòque devenit iſtorum ignorantia, & impoſtura, ut cum ex artis errore, quam profitentur, abſceſſus, & ſinus in fiſtulas abire permittant, ſalubres fiſtulas eſſe ægrotis ſuadent, exegarando, quòd ſi ſuperfluitates, & deliterii humores, qui è fiſtulâ effluunt, in parte detineantur, neceſſariò mors ſequeretur: ſic miſeris imponunt fratribus duplici modo, nam nec illos curant, nec ut ab aliis curentur, minitato mortis terrore, tacitè inſinuant. Nos circa hanc materiam non reliquemus, quò ad fieri poterit, eorum malitiam, & ignorantiam detegere, nec non & exquiſitam, perfectamque curationem radicitùs indagare, adhoc ut agnoſcant vulgares *Medici*, quanta ſit differentia inter ſpagyricos, ut ipſi ajunt,practicantes, & ipſos; bonus itaque chirurgus, & artis ſuæ gnarus nunquam fiſtulis locum dabit, verùm cum alias alterius errore factas invenerit, noſtro inſtituto curabit.

Curatio.

Vulgares chirurgi fiſtulæ curationem exordiuntur, primò debitam inſtituendo diætam, & corpus à ſuperfluis humoribus purgando; deindè ad topica deveniunt,& callum averruncant vel medicamentis, vel ferro, vel igne.

Auguſtum fiſtulæ orificium dilatant per penicillos ex *ſpongiâ, radicibus gentianæ, Ariſtolochiæ, brioniæ, aſphodeli, & hellebori nigri exſiccatis.* Hæc in pyramidalem efformata figuram, & parte acutâ in fiſtulam immiſſa omnem fiſtulæ humiditatem imbibunt, craſſiora evadunt, & ſenſim orificium ampliant.

Quòd ſi his callus non removeatur, ad fortiora deſcendunt,ut *trochiſcos de minio,unguentum Ægyptiacum, vitriolum uſtum,* vel ad compoſita recurrunt, ut

℞. *Lixivii fortis* ℥. iv. *Decoct. lupinor.* ℥. j. *Mell. roſ. colat.* ℥. j. ß. *Alum.* ℥. ß. *m.* Vel ℞. *Lithargyr. lib.* ß. *bulliat in aceto, & aquâ roſar. deindè filtra.* Vel ℞. *Ung. Ægyptiaci* ℥. ß. *Sublimati* ℥. ß. *Lixivii* ℥. j. *Aq. roſ.* ℥. ij. *Plantag.* ℥. iv. *Bulliant aliquantulum.*

Hæc medicamenta turundis in fiſtulas intrudunt.

Hæc commodè applicari nequeunt ob fiſtulæ anguſtiam, & profunditatem, eam totam aperiunt, & medicamenta ad profundum uſque injiciunt, quòd ſi tota aperiri nequit, per ſiphonem in formâ liquidâ deturbant, & diluunt, ita ſunt *lixivium, aqua marina, calcis vivæ &c.* Vel in formâ ſiccâ ob majorem exſiccandi energiam, calamo fiſtulæ orificio admoto, inſufflant.

Verùm quia non ſemper fiſtula his cedit medicamentis, ad ferrum,& ignem confugiunt. Ferro totam aperiunt fiſtulam, qua apertâ, callum acie ſcalpelli, aut novaculæ ad carnem uſque probam detrahunt, quod non ſolùm ex colore, ſed ex ſanguine, & doloris ſenſu percipitur. Contingit quandoque, ut callus perdurus ferro non cedat; tunc candente ferro expeditiùs, & minori cum dolore tollitur: verùm quia ægroti ferrum: actualemque ignem exhorrent, ad cauſtica deveniunt, & dum hæc ſive per cauſtica, vel ferrum ignitum adminiſtrantur, partes aliquo defenſivo refrigerante, vel repellente circumcircà muniunt, ne inflammatio oboriatur.

Aduſtâ fiſtulâ, medicamento relaxante, quod eſcharam dejicit, utuntur, ut eſt *manteca cum foliis endiviæ, butyrum, vel unguentum de althæâ,* quod quandoque eſt gangrænæ mater; deindè ſarcoticis utuntur unguentis. Quòd ſi in os deſinat, abradunt, ſiquid carioſum, vel nigrum ſit. Si altiùs caries os corruperit, terebrâ ſquamam excidunt, & ſi ad medullam uſque penetrarit, forcipe exciſorio eximunt, quod corruptum eſt; ſi totum corruptum fuerit, totum eximunt, oſſe jam purgato, vel ablato, ad incarnantia recurrunt medicamenta. Qui-

Quibus omnibus adhibitis, ſi fiſtula non cedat, & non curetur incurabilis habetur, & totum negotium naturæ committunt, ſed nunquam hactenùs auditum eſt fiſtulam per ſe, vel naturæ viribus ſanatam fuiſſe, niſi per medicamenta, & optimè conditionata, aliàs minimè curabitur. Non mirum itaque, ſi fiſtulæ chirurgos rident, & ad hominis uſque mortem perſeverant, & in pejus, ac deterius, quàm in melius eorum arte abeunt; ſperant enim ab eorum vanidis medicamentis id, quod nullo modo poſſunt, ac obſtinati efficaciora, & validiora non veſtigant.

Quòd ſi ob ægroti debiles vires, vel ſitûs conditionem, neque ignis, neque ferrum locum habeat, ad palliativam recurrunt curationem i, fiſtulas pallio obtegunt, quod idem eſt fiſtulas in pacifica poſſeſſione conſervare: in æquinoctiis corpus pravis ſuccis refertum purgant, ita enim magnopere fiſtulas ad ſanitatem conferre credunt.

Fiſtula adeo difficilis curationis exiſtit, ut impoſſibilis ferè curatu ſit, quia adhoc ut incarnetur, & cicatrizetur aliqua ſoluta unitas, neceſſe eſt, ut optima caro in parte vicinâ exiſtat; at quia callo undequaque circumvoluitur, per conſequens nullo modo in eâ cicatrizatio fieri poteſt, ſed ſemper eodem modo perſiſtit, quamvis innumera adhibeantur ſarcotica. Addimus adhuc ad majorem curationis difficultatem, quòd utplurimùm neque ſectica proſunt, & morbum non extirpant, niſi exquiſita, & optimæ energiæ extent. Hoc autem ad evidentiam demonſtratur, nam ſi applicentur cauſtica vehementia, inflammationem inducunt, qua generatâ, utplurimùm gangræna excitatur; ſi mitiora fuerint, callum non extirpant, & per conſequens indicationi non ſuccurrunt, & ſic debent medicamina fiſtulæ applicanda mediocrem tenere temperiem, adhoc ut iis dotata facultatibus, prava ſymptomata non inferant, & callum radicitùs enervent. Quibus adimpletis, procul dubio curatio integrè perficitur.

Fiſtulæ curationem aggredimur tum internis; tum externis medicamentis. Interna ea eſſe debent, quæ ſanguinem, & ſuccos corrigunt, ſalinas, acidaſque particulas fixas temperant, & ad reſolutionem diſponunt, & acres ichores cicurant, talia ſunt *decocta ex ligno guajaco, ſalſâ parillâ, radice chinæ. c. c, limaturâ, raſurâ eboris &c.* Vel vulnerariæ potiones *ex radicibus conſolidæ majoris, caryophillatæ, biſtortæ, vincetoxici, angelicæ, ex herbis, agrimoniâ, hyperico, ſcordio. vincapervincâ, perſicariâ, ſaniculâ, rore marino &c.* Vel diaphoretica ut *antimonium. ſulphur auratum diaphoreticum, bezoarticum minerale, ſulphur antimonii fixum &c.*

Externa ſunt, quæ callum incidendi, vel abſumendi vim habent; ſi itaque fiſtula callum non adeò durum contineat, quia recens, feliciſſimè curatur aquæ calcis calidâ injectione, quæ ita paratur.

℞. *Calcis vivæ lib.* j. *Aq. font. lib.* iij.
Bulliant ſimul ad conſumtionem tertiæ partis aquæ, quæ remanet decantetur, & ſervetur ad uſum. Si tamen fiſtulæ orificium ita ſit arctum, ut ſyringam reſpuat, primò ampliandum eſt, penicillo ex *gentianæ radice* intruſo, deindè immittatur *aqua calcis ſola, vel ſpiritu Vini acuata, cui ſi Mercurium dulcem* addes, potentiùs operabitur, vel ſufficit ſola *aqua plantaginis, in qua mercurius dulcis ſolutus eſt.* Si calidè injiciatur.

Si verò diuturna ſit fiſtula, & durum, ſeu lapideum contraxerit callum, tunc maximo cum fructu applicabis *Magnum Calcinatum Paracelſi*, prodeſt quammaximè *præcipitatus albus*, in madidâ turundâ aſperſus. Similiter *aqua ſalis armoniaci, aqua mercurialis, oleum antimonii*, & præ omnibus, *ſpiritus ſalis armoniaci, vel oleum Mercurii album.* injecta per ſyringam cum ſuperpoſitione *emplaſtri fodicationum Paracelſi*, ac ſingulis viginti quatuor horis medicamenti renovatio fieri debet. Remoto callo, facilè *balſamo proprietatis, vel unguento ſarcotico* pars carne impletur, & perfectè cicatrizatur.

Eſt hìc advertendum, quòd aliquando fiſtularum ichor ſubjectum os cariare, vel maculare ſolet, præcipuè ſi perioſtium fuerit eroſum; tunc licèt recens ſit fiſtula, nunquam curabitur, niſi os radatur, aut convenientibus purgetur medicamentis, ut dicimus *Tomo Secundo cap.* 21. *de ulcere cum oſſis carie*, oſſis verò nigredinem aufert *mercurius dulcis in aquâ plantaginis ſolutus*, & illitus.

Non relinquendum tamen eſt, quod pluries experti ſumus, & ſemper felici cum eventu, nam non ſolum recentes, verum etiam inveteratas. & malignantes fiſtulas adæquatè perſanat, hoc autem remedium eſt arſenici balſamum maximum in hiſce morbis, & benigniter elargimur. Advertimus quammaximè in hoc medicamine, quod nec minus ſecundum Paracelſi inſtitutum, & formulam bonum evadet, & perfectè fiet, non Paracelſus id componere ignorârit, ſed ut ipſe in chirurgiâ manifeſtè loquitur, enigmaticè diſcurrit, & cum filiis artis tantum ſermonem habere vult. Unde nos propter publicam utilitatem, & ad clariorem rei intelligentiam ſic formulam componimus:

℞. *Arſenici, & Salis Nitri p. æq.*
tunde quamoptimè. Immitte in tigillum, pruniſque impone, & evaporare, ac ebullire incipiant tantiſper, donec fumus, & ebullitio ceſſaverit, hæcq. ad fundi imum adipis inſtar in tegillo fluentis ſe demiſerint. Deindè ter ram unam, atque alteram (quò diutius, eò melius) calcinentur. Sapone, ut refrigerentur; poſtmodùm materiam hanc calcinatam accipe & in eam aliam ſalis nitri partem æqualem addes, & miſcebis, uti prius calcinabis eodem ignis gradu, deindè hæc maſſa rurſus pulveriſetur, & in cellâ vinariâ vaſe terreo vitriato appones id loco declivi; nam paulatim liquabitur in oleum, quod oleum, ſeu balſamum in vaſe vitreo conſervabis, & tamdiu relinquatur, quouſque in liquorem vertetur, quem pro uſu ſervabis.

Si vini ſpiritum ſuper hunc liquorem pluries accedentes, ſpatulâ agitando, vel vini ſpiritum phlegmaticum deſtillando evocabis, in nobile tranſibit medicamen, quod tanquam arcanum aſſervabis in deploratis chirurgiæ morbis, & præcipuè in cancro, ulceribus phagedænis, cacoëthicis, in oſſium cariebus &c.

Hæc eſt vera formula olei arſenici, quod applicari poterit ſuper nudam, lini petiam, ſi ſuperficialis fuerit fiſtula, ſi verò profunda exiſtat, cum turundâ, ſive cum ſpongiâ, vel cum ſyringâ immittatur; habet enim facultatem erodendi callum abſque eo, quod carnem ſanam affligat, vel inflammationem, ſive dolorem inducat, quod mirabile quidem eſt, ut in praxi manifeſtò obſervatur,

---

Cap. VI.

De abſceſſibus frigidis.

EGimus de abſceſſu calido, de ſinu, ac fiſtulâ, qui illi ſuccedere ſolent, nunc *Galeniſtarum* ordinem proſequendo, de abſceſſibus frigidis agemus.

Frigidos illos tumores appellat *Galenus*, quos inflammatio non præcedit, neque à ſanguine, neque ab humore fiunt bilioſo ſed ex nutrimenti partium degeneratione, dum aliquando in homogeneam quandam, aliquando ætherogeneam abit materiam quæ ſibi locum aptando, figuram vitiat tantum; nam ob ſui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem in partem inducere ſolet.

In

In duplici ſunt iſti tumores differentiâ, nam pars eorum humidam, liquidamque continet ſubſtantiam, ut lutum, olei amurcam, vini fæcem urinam, balnei ſorditiem, melleum, mucoſumque ſuccum graviter olentem; quem omnes averſantur. Vel ſolida corpora, præſertim cum inveterata fuerint, vel inter duas tunicas, vel ſub certis membranis continent velut ungues, pilos, lapides, ligna, oſſa, carbones, teſtas, ſpinas panniculos, &c. (quæ inveniri vulgares dæmonum arte ex maleficiis ineptè aſſerunt), tophaceas ſubſtantias. Itemque veluti araneas, cretas. gypſum, grumos, multoties animalium, & inſectorum figuras, ac ſimilia innumera pro diverſo laſcivientis naturæ curſu; quomodocumque autem materia contenta diverſimodè variet, ſemper tamen ex unico ſucco alimentario omnes hi tumores fiunt, & ſecundum diverſa loca, ubi enaſcuntur, varia nomina ſortiuntur. Si enim in capite provenit, teſtudo, & talpa dicitur, ſi juxta juncturas, ganglion, glandula, & nodus vocatur. In teſticulis, hernia, in collo, bocium, & ſcrophula.

Tot itaque eſſent tumorum frigidorum differentiæ, quot materiarum eos producentium diverſitates, atque eæ cum innumeræ eſſe poſſint, ſigillatim de illis neque *Galenus*, neque cæteri authores mentionem fecêre, ſed unâ denominatione quoſcumque tumores, qui lentam materiam, dolorem, ruboremque non provocantem, frigidos nuncupavêre.

Horum tumorum frigidorum cauſam materialem continentem effectivam *Galeni* aſſeclæ ſolito humorum logiſmo, cum humorem pituitoſum, tum melancholicum, tum tertium ex utroque commiſtum eſſe, ſine tamen fundamento aſſignant; nam certum jam eſt, & apud omnes ſani judicii, & excultæ doctrinæ viros comprobatum eſt, ex uno ſimplici partium nutrimento degenerato, tot materiarum varias apparentias produci, ſecundum fermenti proprietates, quas in parte ſuſcipit: quod clarum eſt in ſtrumis, in quibus partium nutrimentum ſæpè in tophum, durumque lapidem degenerare ſolet. Fiunt itaque tumores frigidi ex errore facultatis aſſimilatricis, dum id, quod parti aſſimilare debet, non ſolùm non aſſimilat, ſed in hoc aliquid purulentum, & mucoſum tranſmutat, quod partis ſitum vitiat, & in extuberantem attollit tumorem.

Cum itaque *Galenus* tumoribus frigidis tantùm, & nomen, & ſingularem tractatum tribuerit, nos quoque de iis ſigillatim verba faciemus, nam de reliquis in ſuis locis agemus. Sunt tres iſti tumores: *Atheroma*, *Steatoma*, & *Meliceris*.

C AP. VII.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

HOc peculiare habet hoc tumorum genus, materia, quæ in his continetur, in peculiari tunicâ, aut nerveo folliculo à communi cute diverſo, atque diſtincto clauditur. A materiâ autem contentâ nomen accipiunt.

Quod *atheroma* Græcis dicitur, Latinis *pultatio*, ejuſque contenta materia eſt veluti puls quædam, quæ ex aquâ, & farinâ fieri ſolet. *Eſt* autem *atheroma tumor præternaturalis propriâ contentus tunicâ, originem ducens ex nutrimento degenerato pulti ſimili, ſine dolore, ſimplicis coloris, nec digitis facilè cedens, nec iis remotis, facilè iterum extuberans.*

Steatoma idem ſonat, ac *ſebatio*, & *tumor eſt in omnibus atheromati reſpondens*, præterquàm in materiâ contenta; continent enim materiam ſebo ſemel liquato, ac deindè coagulato ſimilem, pinguem, homogeneam, atque compactam.

Meliceris Græcorum *tumor eſt*, quem latini *mellifavium* dicerent, ex eo quia viſcida quædam ſubſtantia, & homogenea, veluti mel ex tali tumore diſſecto educitur. In omnibus corporis partibus tumor iſte excitari ſolet, ſed præcipuè in capite emergit, & dicitur *Teſtudo*, & *talpa*, ut ſuo loco.

Signa.

Omnes hi tumores à parvulo incipiunt, & ſenſim, ac diu excreſcunt, ac tuniculæ ſuæ includuntur. Meliceris quidem figurâ rotundior eſt, magiſque extenditur, & ad digitorum compreſſionem, ob minorem humoris craſſitiem celeriùs cedit, & amoris digitis, pari celeritate revertitur. Steatoma durum eſt, à ſtrumâ tamen differt, quod non ita ut ſtruma durum eſt, neque ſicut ſtruma inæqualem habet tumorem. Meliceris cognoſcitur ex materiâ melli ſimili folliculo incluſâ. Quid verò intus in his tumoribus lateat, ut conjecturâ præſagiri poteſt, ita certò cognoſci non poteſt, niſi ejectum eſt.

Cauſæ.

Solitis nugamentis inſiſtentes chirurgi, ſectariique *Medici*, volunt horum tumorum cauſam pituitoſi humoris ſobolem eſſe, in uno magis, in altero minus à naturali conſtitutione recedentis, qui lentè temporis progreſſu ex tenuium partium reſolutione in materiam nunc pulti, nunc ſebo, nunc melli ſimilem degenerat, & quocumque modo hi humores ſub cute latitant, & per tempus ibidem manent, naturâ adjuvante, varias induunt formas, & repræſentant, ut modò præter pultem, ſebum, & mel, luto, amurcæ, fœci, pilis, carbonibus, vermibus &c. ſimilis evadat, ac propriâ veſtiantur tunicâ.

Horum tumorum geneſis ſecundum noſtram ſententiam eſt, quòd fiant ex unico ſucco alimentitio ſuperfluo parti alendæ deſtinato; craſſiori quàm nutriendæ parti conveniat, hinc utplurimum hominibus inexercitatis, otioſis, quales Cœnobitæ ſunt, etiam corporibus, partibuſque horum laxis hi abſceſſus accidunt. Hic ſuccus alius tenuior, alius craſſior eſt, cuidam ineſt acidum, vel ſalſum, vel oleoſum, vel ſpirituoſum; & juxta horum ſuccorum varietatem, in hiſce tumoribus tunicatis, materia vel tenuior, vel ſpiſſior, vel pinguior, vel durior apparebit. Hi ſucci propter ſtagnationem nunc hanc, nunc illam induunt faciem; ſi enim particulæ volatiles ab acidis figuntur, materia ſtagnans commutatur in duritiem pinguedini bovinæ non abſimilem, & ſic producitur ſteatoma. Si plus ſalis fixi, quàm acidi colligatur, materia pulti erit ſimilis, quia particulæ fixæ talem mutationem, quam volatiles non efficiunt in ſuccis, & oritur atheroma. Si materia incluſa ſit oleoſa, diſcuſſis particulis ſpirituoſis, illa quæ remanet, melli aſſimilatur, & oritur meliceris, ut videre eſt in oleis deſtillatis, quæ amiſſis ſpiritibus, incraſſeſcere ſolent.

Cauſæ autem, quòd talis ſuccus aggeratur, & altereturt, eſt, quòd membranæ, & partes membranoſæ, aut à cauſâ externâ violentâ diſtendantur, dilatentur, dilacerentur, quòd utpluriniùm fit, vel quando à cauſâ internâ nonnihil eroduntur. Unde fibris, quarum texturâ membranæ à ſe invicem ſeparatis, poris dilatatis, & ampliatis, alimentum eorum proximum diſtributum uberius recipitur, retinetur, & ita ſenſim extrorſum verſus protuberans, tumor generatur: nam introrſum non patet ſpatium, ut eò urgere poſſit. Diximus utplurimùm cauſam præcedere externam. Sic à verberibus, & alliſu crebro jumentis præſertim equini generis per aliqua

aliqua membra corporis extantes, & pendulas has formas ſæpè vidimus. Sed ad homines noſter redeat ſermo: Videmus quoſdam *Monachos*, & *Moniales* orationi genibus ad terram demiſſis factitandæ aſſuetos, ſic (hi orant pro nobis peccatoribus Deum) ut articuli diù fatigentur, & obſtupeſcant, adeoque dilatatione membranarum iſtius loci, ſæpiſſimè tales patiantur tumores, in ſpecie meliceeides in genibus. Obſervetur hoc, quòd ſi non ſemper, tamen utplurimum tales tumores à cauſâ externâ violenta, occaſionaliter oriri ſolent.

Quò ad folliculi generationem attinet, ſequenti modo generatur: fibrillæ eroſæ, aut laceratæ, aut à ſe invicem ſeparatæ, cum ſponte non redeant in naturalem unionem, à nutrimento collecto, & coacervato ſucceſſivè & ipſæ in largius diſtenduntur, & hinc indè alias emittentes fibras, quæ mutuò concurrentes, tandem ſe uniunt, & in perfectam concurrunt membranam, quæ nutrita, & dilatata cavitatem efformat, cùm tumore incrementum capit ex parvo initio cum incremento tumoris, & ipſa accreſcit, & augetur, quoniam ſuccus alimentitius tranſſudans per membranas læſas non naturali ſitu, & ritu tranſponitur, ſed conglomeratus coacervatur, ob id nudam maſſam aut ſevi, aut pultis, aut mellis repræſentat, prout ſimul ſub iſtâ tranſſudatione, & collectione plus, minuſve alteratur.

Horum tumorum contenta in duplici ſunt differentiâ, una enim eorum pars humidam, liquidamque continet ſubſtantiam, ut lutum, cœnum, olei amurcam, vini fœcem, urinam, balnei ſorditiem melleum, mucoſumque ſuccum graviter olentem &c. Hoc provenire remur à ſucci evaſati diutinâ ſtagnatione, qui hanc, vel illam induit faciem; ſi enim particulæ in ſuo motu non conſerventur, ſed varios ſubeant motus, inter ſe figuras mutant, & nunc hanc, nunc illam liquidam, humidamque oſtentant figuram. Altera verò pars ſolida, & peregrina continet corpora, præſertim cum inveterata fuerit, ut calculos, lapides, lignorum ramenta, carbones, pilos, ungues, oſſa, limacum cochleas, ovorum teſtulas, ſpinas, cornua, carnes, tum duras, tum ſpongioſas, panniculos, cretam, gypſum &c. Item multoties animalium, & inſectorum figuras, ut vermes, muſcas, araneas, pediculos &c. Hæc extranea corpora in his tumoribus tunicatis inſpicientes à ſectione bardi vulgares, ad diabolicas, præſtigioſas, & maleficas confugiunt artes, & in hos tumores diaboli ope injecta fuiſſe nimis credulis circumſtantibus referunt. Peccant vulgares naturæ opus in diabolum referentes. Pernicioſum eſt ignorantiæ aſylum omnia in diabolum referre, quæ eorum caput cucurbitinum non capit. Sciant hi homines diabolici, quod diabolus nullum injiciendi jus habet, ſed ut leo rugiens circuit, latrare poteſt, mordere nequaquam. Sed in naturalibus, relicto diabolo cum vulgaribus, noſtra ſententia eſt, in hujuſmodi tumoribus variarum figurarum inſecta ex ovulis, ut fuſius *De Ulcere verminoſo Tomo 2. cap.* 14. dicimus, vel ex aliis ſuccorum miſcelis oboriri. Quò ad corpora ſolida, & peregrina, quæ in his tumoribus in ſectione nanciſcimur, quomodò generentur, facilè aſſequi poteſtis, qui ſaniorem philoſophiam modò vix à limine ſalutaverit: Reperiuntur hæc in tumoribus, ubi diutiſſimè materia latet, & ſtagnat, quia hæc temporis progreſſu plures mutationes circa figuras ſubit, & quarum particularum figuris, miſturâ, ſitu, combinatione, concurſu, poſitu, & motu nunc hoc, vel illud, hujus, vel illius figuræ corpus generatur.

Non eſt in humano corpore locus ab his tumoribus ciſticis immunis; naſcuntur enim in capite, fronte mediâ, intimâ ſuperiori palpebrâ, pone oculi canthum, externo oculi angulo, poſt aurem, in auriculæ pinnâ, ſub maxillâ inferiori, in cervicibus, in dorſo, ſuper enſiformi, in mediâ manûs volâ, in cubiti flexurâ, in metacarpo, in manuum digitis, in genu, poplite, parte pedis ſuperiori &c.

Prognoſis.

Tumores iſti abſque periculo per plures geſtantur annos, & lento progreditur gradu, medicamentis etiam rariſſimè cedunt, & in mortem, uſque perdurare ſolent. Sponte tamen ob partem aliquam materiæ contentæ ſubtilem, & alterabilem ſuppurationem pati ſolent, ac tunc cavendum eſt Medico, ne ſuppurata materia potius vergens, quàm ob exteriora ob folliculi impedimentum, vel ad os aliquod inclinans illud vitiet, vel in aliquam corporis cavitatem erumpat, propter quod mortem inducere poſſet, & quandoque ſuppurati in ulcera ſordida, & fiſtuloſa degenerare ſolent. Præter notatum ſuppurationis periculum, introrſum horum trium tumorum, enormem excreſcentiam, nonnunquam deformitatem, quam in patientem aliquam corporis partem inferunt, præter inquam hoc patientes ad eorum curationem non urgentur? indolentes enim ſunt, raròque ſunt partium functionibus obnoxii. Rariſſimè à ſolâ Naturâ horum tumorum per reſolutionem curatio perficitur, neque reſolventibus externis, licèt efficaciſſimis, cedunt; etenim in eorum materiâ ſæpiſſimé ſunt partes, quæ poſtquam his commiſtæ, ſubtiliores vi medicaminum evanuerint, pertinaces evadunt. Hi tumores ſuum habent folliculum, qui ſi in curatione omninò non extirpetur, eſtò materia emungatur, recidivam patitur, tunica illa efficit, ut iterum adjacentium partium nutrimentum degeneret in materiam illam, quæ priùs in tumore continebatur.

Curatio,

Vulgares chirurgi, congruo inſtituto victu, & univerſalibus præmiſſis, totum evacuant corpus, verum, purgantia medicamenta, & ſanguinis evacuationes, & decocta ſunt his tumoribus omninò inutilia; eorum quippe materia eſt extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita, & hujus farinæ remediis cedere neſcit: deindè ad humores ipſos accedunt, inter quos atheroma, & melicеridem circa initia diſcutiunt, & pro diſcuſſione opportunum medicamentum putant *emplaſtrum de lapide Pyrite*, quod parant:

℞. *Ammoniaci* ℥. iij. *Galbani, Opoponacis Sagapeni ana* ℥. j. *Lapid. pyritis præp.* ℥. iij. *Diachylon. mai.* ℥. vj. *Ol. camomilini* ℥. ij. *F. empl.*

Vel *Diadictamum*, quod à *Gal.* 5. *de compoſ. per genera cap.* 14. deſcribitur. *Sennertus* probat *emplaſtrum ex ammoniaco, pyrethro, & oleo ſuccini* factum. Si diſcuti nequeant, ſuppurationem tentant, ut

℞. *Picis navalis* ℥. j. *Ammoniaci, & Sulph. ana* ℥. ß. *m.*

Si nec minus ſuppurari poſſint, cauſticis aperiunt, vel incidunt cruciatim, quo modo brevius tumorem cum ſuo folliculo extrahere credunt, poſtmodum digerunt, & mundificant *unguento Ægyptiaco, & aureo* ſimul miſtis, ac demum *emplaſtro diachylonis* cicatricem inducunt.

Indicatio horum tumorum curativa chirurgis deſumenda, eadem erit omnibus tribus: eſt illa contentæ materiæ eductio, folliculi extractio, & exacta loci conſolidatio.

Materiæ eductio per apertionem fieri neceſſe eſt, quæ vel ferro, vel ſectico celebranda eſt; ferrum horribile eſt, & inſalubre, nam partes folliculo circumpoſitæ ſanæ, & integræ ſunt propterea ab inciſione

inciſione crudum emergit vulnus. Secticum eſt horum tumorum apertione appropriatiſſimum, nam paulatim ſanam laceſſit cutem, fermentum vicinis impreſſum partibus exterminat, & folliculum diſſipat. Sectica ſuprà deſcripta his tumoribus aperiendis opportuna ſunt, tutius tamen eſt illud ex Mercurio meteorizato ob ſuæ efficaciæ diffuſionem, quæ his ſuffragatur tumoribus: Verum ante cauſticorum applicationem materia quodammodò alteranda, & emollienda eſt ſequenti emplaſtro:

℞. *Gum. ammoniaci* ℥. ij. *Sulphuris* ℥. ß. *Camphoræ* ℥. ij. *Euphorbii* ℥. j. *Ol. petræ q. ſ. M. f. empl.*

ut cauſticis poſtmodùm facilius materia intùs contenta unà cum folliculo ſuo eximatur. Apertione factâ, incluſus humor educendus eſt aptâ dignitorum preſſione, ut penitùs abſcedat.

Materiâ eductâ, magna ſupereſt pro folliculo extrahendo difficultas, etenim ille circumambientibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè eximitur, & doloroſa eſt operatio eam ſeparationem ſcalpro procurare; etenim niſi ſeparetur, alias recidivam parit, aut relicto folliculi tantillo, in fiſtulam abit, aut ulcus diuturnum, ac fœtidum conſtituit, Nos ad horum tumorum folliculum deſtruendum. & recidivam vitandam, vel aliud majus fugiendum, *penicillo ſpir. ru ſalis ammoniaci, vel oleo Mercurii albo imbuto* leviter, & dextrè folliculum oblinimus, uſque dum æger dolorem perſentiat, ſi ſanguis appareat, completum eſt opus, ſin minùs, pergimus, idque toties tentamus, quouſque ſanguis appareat: ſiqua ſuperveniat hæmorrhagia, applicatis applicandis, ſiſtenda eſt. Ac tunc *proprietatis balſamo* injecto, *emplaſtroque ſedicationum* impoſito, infra decem dies exactiſſimam complemus curationem.

Cap. VIII.

De Anthrace, ſeu Carbunculo.

Tumor hic variis appellatur nominibus, Græcis dicitur *Anthrax*, Latinis *carbo*, & *carbunculus*, Avicennæ *pruna*, & *ignis Perſicus*, quibus vocibus etſi diverſos ſignificari tumores nonnulli credant, & particularia capita de anthrace, & carbunculo, de prunâ, & igne Perſico egerint: reverà tamen iis nominibus unicum tumoris genus ſignificatur, & utriuſque eadem ferè curatio inſtituitur. Dicitur *Anthrax*, eo quòd plures ſolet efformare ſinus, & antrum quoddam repræſentare videtur, verùm perperam ita dicunt, nam græcè *Anthrax* Latinè *carbonem* ſignificat. Dicitur *carbo*, vel quia cruſtam excitat nigri coloris, ita ut extinctus videatur carbo; vel adinſtar carbonis accenſi, & igniti particulam ipſam affectam adurat, & in cruſtam convertat. Dicitur *carbunculus*, quia cruſtam interdùm excitat, quæ carbunculi inſtar fulgere videtur. Appellatur *Pruna*, quia accenſæ prunæ inſtar prædictos gignit affectus. *Ignis* tandem dicitur *Perſicus*, quòd Perſis ſit ſolemnis.

Avicennas anthracem diſtinxit in puſtuloſum, & aliquâ humiditate veſicante refertum, & ignem Perſicum appellavit & ſine puſtulis, & abſque ullâ humiditate, & hunc prunam vocavit; verùm hi affectus accidentaliter ſolùm, non autem in propriâ formâ ſunt diverſi varia namque ſubeunt nomina ob varia quædam accidentia, quæ ipſis contingunt.

Anthrax, ſeu *carbunculus* tumor eſt non multum prominens, ſed in parte profundus, atque durus, in centro ſuæ peripheriæ lividam nigredinem eamque pellucidam præ ſe fert, in peripheriâ rubor ad tactum albicans apparet, cum fervore, & uredine, mirum in modum dolet, febrem inducit acutam, ſomnum aufert, & ſi dormire ſinit, inſomniis horribilibus cruciat, ſæpè phreneſim inducit.

Anthracis ſubjectum ſunt omnes externæ corporis partes, & utplurimum tendinoſæ, non excludimus tamen internas affici poſſe abſque ullâ curationis ſpe, ut ventriculum, inteſtina, oculum, naſum, veſicæ cervicem. &c.

Signa.

Anthrax, ſeu carbunculus incipit plerumque ab exiguâ puſtulâ, interdum verò non ſolum una majuſcula erumpit puſtula, ſed multæ, exiles, veluti milii ſemina, crebræ in particulâ reſidentes, quibus præruptis, ulcus cruſtoſum fit, quale à candente excitatur ferro. Antequam puſtulæ erumpant, pruritus in parte ſentitur, mox puſtula, aut puſtulæ oriuntur. Interdum tamen citra omnem puſtulam incipit. Anthrax, & ulcus cruſtoſum excitatur, cruſtulâ modò nigricante, modò colorem cinereum præſe ferente; mox brevi, bubonum inſtar, excreſcit in rotundum, & acutum cum ingenti calore, ardore, & dolore, qui præſertim circa veſperam exaſperantur. Adeſt inſuper in ipſis ingens prurigo, & vehemens ſcalpendi deſiderium, adeò ut vix manum æger continere poſſit, quin partem fricet, ex qua fricatione poſteà plures oriuntur puſtulæ. Caro circumpoſita effervеſcit, caloremque habet, & maximam phlogoſim concipit, colorem etiam continet, quam in erypelate, & phlegmone nigriorem, veluti ſi cum rubro aliquid nigri permiſtum ſit. Cruſtâ ablatâ, non ſemper pus, ſed caro ſpongioſa, vel tendo quaſi calcinatus occurrit, qui à ſanâ parte, relicto ulcere cavo abſcedit. Accedunt deindè alia ſymptomata, febris nimirùm, & magis eos infeſtat, qui anthrace, ſeu carbunculo corripiuntur, quàm qui phlegmone eryſipelatode laborant. Nauſea, vomitus, appetitus dejectio, tremor ac cordis palpitatio, frequens animi deliquium, deliria, quæ omnia eò magis infeſtant, quò malignior materia eſt.

Et licèt omnis anthrax, ſeu carbunculus ſit malignus, vel peſtilens, non omnis tamen peſtilens eſt dignoſcitur autem peſtilens à non peſtilente, primò, peſtilente aëris conſtitutione; vix ènim poſſibile eſt, ut vigente peſtilente conſtitutione, oriatur carbunculus, qui ipſe peſtilens non ſit. Deindè omnia ſymptomata, & ſigna, quæ in carbunculo apparent, ingraveſcunt in peſtilente carbunculo; nam febris, quæ carbunculo adjungitur, peſtilentem refert naturam, & licet extrà minor, quàm in non peſtilenti appareat, & imò interdum vix percipiatur, tamen intùs magis urit, & longè perículoſior eſt. Floridus faciei color mutatur, lingua nigricat, & ſicca eſt, alvi excrementa ſunt livida, & bilioſa, appetitus dejicitur: adeſt nauſea, & peſſimorum humorùm vomitus: ſpirandi difficultas, anhelitûs fœtor, ſudor multus, vel frigidus. Somnus eſt interdum planè profundus, interdum vigiliæ infeſtant, deliria comitantur, animi deliquia, & ſyncope.

Cauſæ.

In aſſignandâ anthracis cauſâ materiali, vulgares cum ipſo *Galeno* ſe ridiculos oſtendunt, fingunt, ut illis placet, humorum metamorphoſes, quæ non adeò Ironicè apud *Ovidium* inveniuntur; etenim volunt in anthrace, ſeu carbunculo ſanguinem exuri. & partem craſſam in atrabilarem ſuccum abire, tenuem verò in exurentem, & acutam bilem, ad

hujusmodi

hujuſmodi carbunculi malignitatem, dolorem, ruborem, cœteraque illius accidentia fieri ſibi ſuadent. Verùm,

Ecquis fuit ignis, qui ſanguinem combuſſit? Quis deſtillator, qui tenuem à craſſâ partem ſeparavit? Ecquis abſque bile, & melancholico furore has nugas tolerare poteſt? Eruditè ipſemet *Galenus*, ut nobis imponeret, phantaſtico ſuo humorum quaternario credidit, ac neſcimus, quomodò in aſſignandâ anthracis materiali cauſâ pituitam ſubticuit immutatam? Hæc habet, 2. *de diff. febrium cap.* 9. *Quòd ſi ſanguis ſupra modum aſſetur, pars quædam ejus ſubtilior, ac pinguior omninò in flavam convertitur bilem, quæ autem craſſior, in atram, quòd in his tumoribus, qui carbunculi appellantur, contingit; nam in his ex ſanguine ſupra modum efferveſcente adatræ bilis humorem fit transmutatio, ita autem hoc accipi volo atrabilis humorem, & qui nondùm ex quiſitè atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit confinio conſtitutus.*

Commenta hæc credat Judæus Apella, vel qui velit, nos qui falſiſſima ea jam cognovimus nunquam erit, ut illis adhæreamus, ſed cauſam hactenùs inauditam, & à nemine, quem ſciamus traditam patefaciemus, qua anthrace tumores iſti omnes maligni, lethales, cacoëthes, pertinaces medicamentis non cedentes paſſim emergunt, qui adeò, chirurgos exterruêre, ut velut à peſte ab iis curandis aufugiunt, ac ſub verbis, Noli me tangere, ægris ſuadent, ut non audeant tumoris curationem aggredi, ſi vitam exoptant.

Ut ergo propoſitioni ſatisfaciamus, memoriæ reducendum eſt, magnum Hip. in tres partes integrum hominem viventem ſecuiſſe, in contenta ſcilicet continentia, & impetum facientia; facientia impetum contenta eſſe noluit, ut nos doceret, ea in continentibus, eſſe tanquam in domicilio, in contentis verò per modum diffuſionis. Ad noſtrum itaque propoſitum ad vertendum eſt, quòd in his omnibus partibus vitium accidere poteſt, propter quod morboſum hominem fieri neceſſe eſt, ſumma tamen differentia eſt inter morbos, qui ex contentorum, impetum facientium, & continentium vitio fiunt; Etenim contentorum vitia, ſi continentium innatam, debitamque ſervent temperiem, ſeparationis, reſolutionis, coctionis, ſuppurationiſque auxiliis, paulatim contentæ materiæ vitium vincent, & ad priſtinum ſtatum corpus reducunt. Ita etiam ſi impetum facientia exorbitent, in furorem abeant, terrore quatiantur, aliiſque paſſionibus urgeantur, ſi continentium robur conſtans ſit, quia eorum regimine reguntur, facile eſt; ut ad naturalem tranquilitatem reducantur. Verumenimverò ſi in continentibus vitium accidat, quorum œconomiâ contenta, & impetum facientia æqualiter reguntur, indè expectanda eſt morbi correctio, & contracti morbi curatio, ſi hæ partes, quibus hoc munus deſtinatum eſt, vitio laborent, lethalis morbus expectandus eſt: imò potius totius corporis confuſio pertimenda eſt, nam non ſolùm continens pars vitio laborabit, ſed & contenta, & impetum facientia, quæ continentium nutu reguntur, paſſunt ibunt, & in atheſiam i. intemperiem proruent, neceſſarius indè mortis adventus ob defectum rectoris vitalis regiminis; ut verò hanc theoriam ad praxim reducamus, ſciendum eſt, quòd quoties contenti in viventi corpore ſucci, & humores vitio aliquo laborent, in tumores eos aſſurgere vel calidos, vel frigidos neceſſe eſt, at qui continentes eos partes ſanæ ſunt, vel eos ad ſupu purationem inducunt, vel eorum lentorem non curant, hac ſub claſſe tumores ſunt tam calidi, quàm frigidi, quos recenſuimus, in quibus naturâ, & arte auxiliante, certa, & indubitata ſuccedit ſuppuratio. Sic etiam ſi ſpiritus, ſeu impetum facientes furorem contrahunt, ut in inflammatione, eryſipelate, aliiſque ſimilibus dolorofis affectibus, ſedativis remediis ab arte præſtitis ſedantur, quod reliquum eſt, à continentibus partibus regulatur, & ad naturalem reducitur ſtatum; undè aſſerere audemus quòd ſi vitia contentorum, & impetum facientium in pejùs abeant, & in mortem properent, id tantùm defectu Medici, & non medicamentorum accidere, non autem ex contracti vitii diſpoſitionibus; contrà verò in iis tumoribus, qui partium continentium vitio fiunt, nam in illis ſemper mors imminet, ac quoties curantur, dignus gloriâ Medicus, & encomiis dignum medicamen jure merito ex ſtimari poteſt.

Fit ergò anthrax, carbo, carbunculus, ignis Perſicus, pruna, cùm non tantùm ſauguis cœterique ſucci, qui in venis, arteriis, aliiſque membranis, ſed & ros ille, qui inter fibras tunicarum, venarum, arteriam, cæterarumque membranarum, pro earum vitalitate diffuſus eſt, vitium contrahunt, Hoc vitium eſt à ſale acri cauſtico, quod evaporatis partibus aqueis, quæ pro fræno, ſeu dilutione inſerviebant, exaltatur, adurit, cauſticat, & ſubitam partis mortificationem inducit in livorem, hinc omnimodam nigredinem infert, ceu id cauteria potentialia applicata teſtantur. Non fiunt anthraces à ſalibus acidis corroſivis, non enim hæc nigredinem mortificantem inducunt, ſed primò intenſam rubedinem, hinc conſequentem albedinem inſenſilem in partes molles inducunt; acrià verò, & lixivialia omnimodam partis mortificationem, & nigredinem excitant, ut fit in anthrace, in quo talis ſubitanea nigredo, & mortificatio cum diffuſione in longum, & latum mox ſub primo intuitu ſe manifeſtat. Hoc ſal acre cauſticum in ſanguine, cœteriſque noſtri corporis ſuccis latitat, (verum inconſtitutione peſtilenti hujus miaſmata cum aëre hauriuntur ad partes deportantur, & exaltantur) attamen dilutum, poſtmodùm à cauſis occaſionalibus aqueâ parte deſtitutum in tantam acrimoniam, & realgarinam naturam exaltatur in vaſculis capillaribus, quibus adhæret, ut continentes membranas, fibras ſuo incendio concremet, carbonizet, & tandem calcinet, non ſecus ac pagina, vel linteo vini ſpiritu omninò cremabili madefactis, qui poſtquam ignem concepit, non ſolùm ipſe ardet, ſed paginam, & linteum reducit in cinerem.

Externæ cauſæ anthraces, & carbunculos parientes recenſentur, quæcumque ſalia acria in corpore latitantia in ſuccis inter fibras exaltare, & aduſtionem excitare, poſſunt hujuſmodi ſunt aër calidiſſimus, & ſicciſſimus, ingentes làbores, validi motus, exercitia immoderata, aſſidui potus vinorum meracium, nimii uſus aromatum, calidorumque ciborum, quales ſunt ſinapi, allia, piper Indicum, cæpæ &c. nimiæ iræ, excandeſcentiæ, ob quas validus concitatur fervor.

Prognoſis.

Omnes anthraces periculoſiores ſunt interni, quàm externi, niſi tamen ex levi inflammatione, & febre mitior ejus natura deprehendatur. Periculoſus eſt valdè, qui niger, quia maximam partis mortificationem, & necroſin denotat, cui proximè ſuccedit lividus, & flaveſcens; leviores tamen ſunt, qui albi, aut ſubcineritii coloris; itèm minùs mali ſunt rubicundi. Exitioſi valdè ſunt illi, qui poſt-

poſtquam eruperunt, mox iterùm evaneſcunt, tranſlata enim materia ad interiores partes lethum affert. Exitialis eſt caudâ quadam præditus. Minùs maligni, minùſque formidandi ſunt illi, qui parvi, quàm qui ſunt magni, & ex parvâ puſtulâ illicò ingentem acquirunt magnitudinem; tùm etiam minus pernicioſi ſunt ſoli, quàm qui alios habent conjunctos.

Locus plus, vel minus perniciei portendit; mali enim habentur, qui partes nervoſas, membranoſas, vel juncturas, quàm qui obſident carnoſas, hinc etiam peſſimi moris cenſentur, qui in emunctoriis, & glandulis, prope membra nobilia, & principalia oriuntur.

Curatio.

Vulgares chirurgi carbunculi curationem quinque intentionibus curativis comprehendunt, quarum prima idoneam præſcribit vivendi rationem; Secunda idoneis præſidiis cordi ſuccurrere docet ad affectus ſævitiam vitandam; Tertia antecedentem materiam extirpare nititur; Quarta circa localia affectæ particulæ adminiſtranda verſatur; & ultima accidentia ſupervenientia corrigere ſtudet,

Quò ad primam, aërem eligunt omninò ad frigidum, & humidum vergentem, præſertim tempore æſtivo, qui ſi talis non fuerit naturæ, illum parant, cubiculum ſcilicet frequenti aſpergine aceti, vel aquæ roſaceæ, & etiam herbarum refrigerantium refrigerant, & humectant. Cibos paris qualitatis præſcribunt, vitatis acribus, frixis, & ſalſis, prohibent aromatum uſum & vini potum, cujus loco commendant hordei aquam cum paucis vitrioli ſpiritus vel ſucci limonum, aut granatorum acidorum guttulis. Alvum enematum uſu ſollicitant,

Secundam intentionem cordialibus complent præſidiis, quæ ſcilicet unâ ex parte cordis vires conſervare, & ex alterâ pravitatem extinguere valent.

Tertiam autem perficiunt duplici illo præſidiorum genere, quo materiam antecedentem in corpore minuunt, & extirpant, vel ſcilicet phlebotomiâ, vel medicamento purgante, prius ſanguinem plenitudinem, poſterius verò aliorum ſuccorum à ſanguine redundantiam demit, & minuit.

Quantùm ad phlebotomiam, ferventem ſanguinem fore mittendum in carbunculis in dubium non vertunt, tum quia affectus eſt inflammatorius, tum quia à ſanguine gignitur aduſtionem patiente, tum etiam quia eorum *Galenus* ſanguinem mittit ad animi uſque defectum, illis inſiſtens principiis, quibus habet 2. *aph.* 23. docetque *In maximis inflammationibus nullum majus inveniſſe præſidium, quàm ſanguinis ad animi uſque defectum miſſionem*; verùm quia noſtris hiſce temporibus hujus modi ſanguinis miſſio ab aulâ Medicorum receſſit, pluribus vicibus ſanguinem profundunt, magis, vel minùs liberaliter juxta corporis habitum, ætatem, anni tempus &c. Primâ vice revulſionis gratiâ ex partibus longioribus, & magis ſecundum diſtantiam oppoſitis ſanguinem mittunt; ſequentibus autem vicibus ob derivationis uſum ex vicinioribus extrahunt. Eodem pariter modo eandem intentionem habere credunt frictiones cucurbitulæ, & ſcarificationes. Maximopere hirudinum uſum tanquam ſingulare præſidium celebrant, quia mirum in modum uſtionem ſedare, ardorem mitigare, & melancholici ſanguinis copiam demere credunt.

Verùm hæc phlebotomia ad animi deliquium uſque vel per repetitas vices maximoperè tanquam maledicta repudiatur, quòd vires, quarum maxima habenda eſt ratio dejicit, & humororem amicum, ac vitæ theſaurum præſtantiſſimum cum ſpiritibus deplet. Facilè in venæ ſectione, etiam ad ventilandum, ut vulgò fertur, contingere poteſt, ut dum ſanguinem evacuant, virus, ſeu ad membrum nobile, ſeu per membrum nobile ducant, & trahant, & illius virulentiâ afficiant, Præterquam quòd perpetuò carbunculus malignitatem habet conjunctam, & venæ ſectione non tollitur malignitas, imò pravus humor phlebotomia, quem natura ad exteriora depellere conatur, ad interiora retrahitur.

Sed quia ſanguinis miſſione pravi humores vix deplentur, nonnuli purgatione opus eſſe arbitrantur, quia purgante medicamento pravi humores evacuantur, nec ſinit, ut calidum nativum ab iis ſuffocetur, & extinguatur, & ſic poſteà natura expulſionem rectiùs regulare poteſt, neque affluentis humoris copiâ pars affecta corrumpitur. His poſitis purgationem inſtituunt medicamentis frigidioribus, vitantes, quæ calefaciendi corpus, vel ſuccos agitandi facultatem habent, (verùm purgantia non caliditate, vel frigiditate purgant) talia creduntur abipſis *Manna*, *conſervarum expreſſiones*, *Syr. roſ. ſolut. Violar.* Poſt purgationem exhibitam laudant etiam præſertim tempore aſtivo nonnullorum præſidiorum refrigerantium uſum, inter quæ principem tenere locum credunt ſerum caprinum cum epithymo, quod magnoperè idoneum ad educendam malancholiam aduſtam cenſent, ut

℞. *Seri caprini lib.* j. *Epithymi* ℥. ℈. *Flor. cord. p.* j. *& factâ levi ebullitione propinetur.* Alii utuntur *conſ. viol. & flor. borag. ad* ℥. *j. pro quavis vice, & infundunt in aquam ſonchi, aut aliam refrigerantium*, & manè colatas, & expreſſas ægris propinant.

Verùm purgantia in carbunculo ſemper ſuſpecta fuêre, & omninò metuendum, ne medicamento purgante virus, quod natura ad circumferentiam expellere conatur, facto motu contrario, â circumferentiâ trahatur ad centrum: addimus, quòd in pharmacopolio non extat medicamentum purgans, quòd malignitatem exturbet, præter alexipharmaca, & vix datur carbunculus, in quo malignitatis aliquid non adſit. Præterea acuta febris, & materiæ cruditas ſemper huic affectui aſſociatur, quæ purgans inhibet medicamentum.

Quarta intentio, quæ reſpicit materiam conjunctam, completur per remedia localia parti affectæ adminiſtranda, inter quæ repellentia adhibent; verùm hæc retrocedere faciunt malignam, venenatamque materiam ab exterioribus ad interiora, & malum pejorant. Partem affectam ſcarificant, & quidem plagis ſatis profundis; ut ſanguis corruptus, malignus, & venenatus, qui niſi ex parte mox evocetur, vicinas corrumpit partes; quod ſi nondum ſatis evacuatus videatur, ſcarificationes repetunt, & quandoque loco ſcarificato cucurbitulas, vel hirudines apponere ſolent.

Verùm ut plurimùm humor magno cum impetu ad partem affluit affectam, ideoque attrahentia hæc non ſatis tuto adhibentur, cùm metus ſit, ne co pioſe materia affluente, dolor vehementior fiat, qui vigilias excitare, febrem augere, & vires dejicere poſſit. Supra partem ſcarificatam medicamenta apponunt, quæ aliàs imponi ſolent, ſcilicet quæ pus movere aſſolent; verùm hæc putredinem augere poſſunt, cùm carbunculus putreſcendo ſemper ſerpat, & aliàs mortificatio in partes tales incidat: ſed potiùs ſiccantia, & putredini reſiſtentia adhiberi debent. Vulgò *unguento Ægyptiaco* utuntur; verùm hoc Veterenariorum eſt unguentum,

& partem affectam nigredine imbuit, & maximum tùm ægroto, tùm chirurgo, tùm etiam aſtantibus metum incutit.

Sunt, qui ſcarificationem exhorrent, ideòque ſi aliis medicamentis carbunculus cedere nolit, atque corruptionem, nigredinem, aliaque ſymptomata augeri videant, ad cauterium vel potentiale, vel actuale confugiunt, & quidèm, nullâ interpoſitâ morâ, nam etiam quantalibet morula in maximum vitæ periculum ægrum conjicere valet. Verùm cauterium potentiale non ita tuto adhibetur, cùm cruſta, quæ inducitur, tardius, & non niſi poſt nonum diem decidat, atque ita humoris corrupti, & maligni exhalatio impediatur. Actuale tutius à pleriſque habetur, quia calore, & ſiccitate ignis putredini magis reſiſtit, partes ſanas præſervat, ne & eæ putredine inficiantur, attrahit è profundo materiam malignam, & corruptam, qua de cauſâ ut efficaciſſimum remedium hìc à pluribus commendatur: qui id hìc adeò grave remedium eſſe non poſtet; cum æger id vix ſentiat, quoniam caro mortua eſt, & finis urendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt. Verùm cauterium actuale ſuas patitur manes, quia cruſtam, ſeu eſcharam inducit, quæ ipſa impedimento eſt, ne materia maligna, & venenata exhalet. Qui hoc remedii genus adhibent, dant operam, ut eſchara citò, & vel viginti quatuor horarum ſpatio removeatur, cùm periculum ſit in morâ, ſed licèt eſcharæ caſus citus ſit in chirugi voluntate, nullatenùs, à medicamentis tam brevi tempore ſeparari poteſt, cùm tardiùs tollatur. Ad deciſionem vulgò utuntur *manteca, butyro, adipe ſuillo, anſerino*, & ſimilibus humectantibus. Verùm in iis affectibus ex humectantibus, & ſuppurantibus ſummum putredinis imminet periculum, ideoque tutò adhiberi non poſſunt, quia humidiate & vi emplaſticâ miris modis putredinem augent, & putredo, ac corruptio latiùs ſerpit.

Aliqui ad eſcharæ caſum ſequens commendant cataplaſma:

℞. *Rutæ m.* j. *Fermenti* ℥. j. *Ficus ſicc. num.* iij. *Piperis* ℥. j. *Salis* ℥. jß. *F. cataplaſma.*

quod manè, & veſperi applicant, affirmantque bidui ſpatio carnem bonam à corruptâ ſeparare.

Quidam commendant nuces juglandes veteres, oleoſas, contuſas, è quibus tale concinnant cataplaſma:

℞. *Nuc. jugland. veter. rancid. nucleoſ.* iij. *Caricarum, & Uvar. paſſ. partes æquales.* *Coque in vino albo forti ad molitiem, & contunde, Adde:* *Salis* ℥. j. *Vitell. ovor. num.* ij. *M. f. cataplaſma.*

Sed debile præſidium ad tam ſævum evincendum morbum putamus.

Plerique tanquam miraculum *Prunellam* extollunt inter duos lapides contritam, aſſeruntque unius diei ſpatio anthracem curare, ſi credere dignum eſt.

Ubi eſchara ablata fuerit, ulcus detergunt *melle roſaceo, ſucco apii*, & ſimilibus. Deinde carne replent, & cicatricem inducunt.

Pro noſtrâ anthracis, ſeu carbunculi curatione triplex emergit indicatio; prima eſt, ut ſalia cauſtica hebetentur, cicurentur, & eliminentur, ac ſtatim incendium in continentibus fibris accenſum ne ulteriùs in ſuccedentes ſerpat, extinguatur; ſecundas eſt, ut materia carbonizata, vel calcinata intra anthracis ambitum à ſanis circumjacentibus partibus ſeparetur, & abſtrahatur; tertia eſt, ut pars conſolidetur per cicatricis inductionem.

Primæ indicationi ſatisfaciendum eſt internis potiùs, quàm externis remediis, ac id fit per ea medicamenta, quæ alexipharmaca à medicis dicuntur, & quibus veneno, pravæque qualitati oppugnatur. Hæc empiricè ab illis tractantur, nam à totâ ſubſtantiâ, à poſteriori, & ab experientiâ edocti prodeſſe ajunt, ut de theriacâ, lapide benzoar, bolo armeno, cancris fluvialibus in rabidi morſu, & ſimilibus pronunciant; erubeſcunt in his ad primarum qualitatum aniles fabellas recurrere, cùm interim ex firmioris philoſophiæ regulis manifeſtiſſimæ ſunt vires, quibus alexipharmaca venenatos evincunt affectus. Eæ quidem ſunt vis diaphoretica, & anodyna opportuno tempore adhibita, & activitate earum activitati veneni reſpondens. Venenum enim quolibet vel coagulando ſanguinem, vel rorem illum, qui in fibris ſpermaticis ſtabulatur, diaphæreſim impedit, vel vitam ſuffocat; quoties ergò pharmacum diaphoreticum, & celeritate, & virtute celeritatem, & virtutem veneni ſuperat, inefficax erit venenum, neque ſuos in corpore producet effectus, nam ab efficaciâ diaphoretici immutatur potius, quàm immutat, ut de veneno viperino intra ſtomachum aſſumo dicemus *Tomo Tertio de Vulneribus cap.* 29. *De Vulneribus ex venenato morſu inflictis*, & paſſim in multis animalibus obſervatur ob vehemens virtutis digeſtivæ robur cibos aliquos digerere, qui aliis venena forent, ut bobus, & ſturnis cicuta, capris Nerium &c.

Nec aliter philoſophandum eſt de virtute anodynâ, nam cùm venena vivis venena ſint, non autem mortuis: neceſſe eſt, ut vita veneni efficaciam in actum deducat, ut de purgantibus medicamentis dicemus; quoties itaque opportuno tempore vis anodyna vitam, & partium ſpiritus ſopit, veneni vis non invenit facultatem illam, quæ in actum illud deducere debebat, ac ſic illud quoque quieſcit; hinc eſt, quòd tantum apud *Galenum*, quantum apud recentiores Theriaca habetur pro tutiori, & univerſaliori autidoto, ex eo quia utrâque illa eſt prædita virtute, diaphoreticâ ſcilicet & anodynâ; etenim ſi opium à theriacæ compoſitione demas: actum erit de ejus alexipharmacâ virtute, ita enim ſi quatuor, aut quinque ſimplicia, quæ maximam vim diaphoreticam habent, ab ejus compoſitione demas, inutilem experieris theriacam.

Ut itaque non ſolùm ſiſtatur, ſed abſtergatur in anthrace id, quod inter fibras concrematum eſt, ut ſuppoſuimus, valido diaphoretico, atque celeriter per corpus penetrante opus eſt. Habemus illud apud *Paracelſum*, & multoties à nobis expertum:

℞. *Vini correcti* ℥. x. *Theriacæ* ℥. ß. *Myrrh. rubr. Croci ana* ℥. j. *Liquoris zingiberis, Piperis ana* ℥. ß. *m.*

Macerentur ſimul per quatuor dies, deindè quod tinctum eſt, & liquidum, ſeparetur. Hujus ℞. ℥. ß. *m. cum medio vini optimi cyatho*, & ægro propina, jejuno ſtomacho; componatque ſe, ut ſudet, quòd ſi ſudor erumpat, ſalutis ſignum eſt, quod fiat quolibet manè, adhibitâ tenuis victûs ratione, & ab iis, quæ refrigerant, aufugiat æger, ut à ſanguinis, miſſione, purgante medicamento, & ab immoderato aquæ potu.

Sed quia prædictum Paracelſi diaphoreticum non facilè in officinis invenitur paratum, ejus loco aliis diaphoreticis uti poſſumus, ut *lapide benzoartico minerali; ſale volatili viperarum in theriacâ chymicâ, vel in decocto C. C. vel in electuario Diaſcordii, vel aquâ ſcabioſæ.* Pro pauperibus ſubſtituimus *bolum armenum, terram ſigillatam, cretam Melitenſem, C. C. præp. ſine igne, aquam theriacalem cum ſpiritu vini, aquam rutæ caprariæ radices ſcorzoneriæ conditas &c.*

His internis medicaminibus inſtitutis, ad anthracis locum devolvimus, & in parte hoc remedium applicari poterit;

℞. *Theriacæ opt.* ℥. ß. *Rad. Zinzib.* ℥. j. *Myrrh.* q. ſ. *F. cataplaſma*,

Et manè, & ſerò parti affectæ applicetur. Vel imponimus *theriacam*, *vel Diaſcordium.* Notum eſt aliàs, quòd ſympathetico modo circulus ter in die circa anthracem ductus à ſapphiro annulo incluſo, etiam inhibeatur progreſſus ulterior carbunculus excidat, & ulcus cavum relinquat, ſuperponendo poſt ſapphiricam circumvolutionem *fodicationum emplaſtrum*, quod ſuâ efficaciâ ſanas partes anthraci circumſtantes fovet, & roborat, veneni qualitatem immutat, & uredinem remittit, ſic ſenſim anthracis materia diſſolvitur, & à ſanis partibus ſeparatur, & hoc fodicationum emplaſtro curatio perficietur.

Nonnulli *ſpumâ venenatâ duorum draconum i. butyro antimonii* utuntur, in quo beneficio plumæ intinctæ circa anthracem circulum ducunt in confinio nempe cum parte ſanâ; ſic namque virulentia carbunculi cauſtica optimè extinguitur, & ulterior mortificans progreſſus potenter inhibetur: & hinc ſeparatur pars emortua carbunculi, parte vicinâ ſanâ, ut ulteriùs ſerpere nequeat, quia intra circulum contenta pars à carbunculo mortificata ſponte excidat: & poſtmodùm ulcus mundificandum, ac more conſueto conſolidandum relinquitur.

Alii *emplaſtrum de magnete arſenicali* adhibent, quod ipſum applicatum etiam brevi cruſtam inducit, qua ſeparatâ, ſi adhuc malignitatem carbunculi quandam ſubeſſe ſuſpicio ſit, denuò aplicant, donec ejus virulentia fuerit extincta. Hinc facilè ulcus conſolidant. Verum in hujuſmodi tumorum curationibus à corroſivis, & ſecticis, aliiſque dolorificis omninò cavete, uti etiam à ferro, mors enim irreparabilis ab his ſequeretur.

Cœterùm quia ſæpiſſimè anthracum, & carbunculorum frequentia graſſatur peſtem non longò abeſſe multoties compertum eſt, vos hîc arcano non defraudabimus, in clade hujus regni uberrimâ multoties experto, ac ſemper cum eventûs felicitate. Ut plurimùm incipiente peſte ex politicis cauſis diſſenſionis inter *Medicos* oriuntur; alii enim obſtinatè peſtem eſſe tuentur, alii quoque obſtinatè illam non eſſe dicunt, alii neutrum affirmare audent ſecundum Principis politicas rationes, ac intereà contagium hinc illinc ſerpendo, cùm in rei certitudinem veniunt, totam urbem coinquinatam inveniunt, & remedio incapacem. Vos itaque ſi id (quod Deus avertat) nunquam acciderit, ſtatim ad diſputationem experimentum reducite. Habebitis experimentum ex ſequentis cataplaſmatis applicatione ſuper authracem, vel bubonem, vel alium quemvis tumorem, qui an peſtilens ſit, in dubium vertitur; nam eo ſuperpoſito, ſi verè peſtilens ſit, infra horæ quadrantem pars dolore privatur, ac infra duas horas perfectam ſuppurationem acquiret, educeturque per anthracis, vel bubonis operationem totum peſtilens venenum per corpus diffuſum, ſi accurata ſit *Medici* induſtria: contrà vero ſi peſtilens non ſit tumor, ſed malignus, & cacoëthes, abſque tamen contagio, ex cataplaſmatis appoſitione nulla eveniet doloris remiſſio, neque ulla apparebit ſuppuratio, ſed perſeverabit tumor in ſuo ſtatu, ea cauſando, quæ malignorum tumorum ſunt propria abſque contagio. Cataplaſma ſic concinabis:

℞. *Bufonem vivum.*
illumque in furnum immitte, ut ſenſim moriendo exſiccetur, & in pulverem redigi poſſit. Hunc pulverem m. cum farina hordei, & cum ſalivâ, vel urinâ humanâ redue in pultem, quam telæ impone, & anthraci, vel buboni ſuperpone.

CAP. IX.

De Cancro.

QUotieſcumque in mulierum mammis, vel in hominum ſcapulis, naſo, labiis, axillis, inguinibus, genitalibus, aliiſque partibus tumor apparet durus profundus cum rubedine ad lividum inclinante, puncturis profundis, & in ſuppurationem pro calidorum apoſtematum more, deſtinato tempore non abit. *Carcinoma* Græcè, Latinè verò *Cancer* non exulceratus dicitur. Tum deindè temporis diuturnitate, quod intra cancri tumorem corruptum jam eſt, foràs erumpit per cutis lacerationem peſſimo, cadaveroſoque odore cancrum ulceratum dices.

Hic tumor dicitur *cancer* à ſimilitudine cancri marini, aut fluviatilis; nam circa hunc tumorem plures obſervantur venæ, quæ cancri animalis pedes videntur præ ſe ferre; vel ita denominatus fuit, quia ſicut cancer animal quicquid ſuis apprehendit pedibus, arctè retinet, & vix ab eo evelli poteſt: ſic qui tali correpti ſunt affectu vix liberari poſſunt; vel denique ſic dictus fuit à ſimilitudine pariter prædicti animalis, quia ſicut hoc animal inæqualem habet ſuperficiem, aſperam, & duram: ſic iſte tumor eſt inæqualis, & oſtracoſus.

Appellatur ab aliis *Noli me tangere*; Verùm carcinoma, ſeu cancer in tres dividitur ſpecies, prima in cancrum abſolutè, qui à vulgaribus definitur, quòd ſit tumor p. n. ab atrabile ortum habens, rotundus, colore lividus, aut ſubniger, dolens, qui venis circumcircà turgivis, atque repletis, cancri pedes refert; attamen nonnulli cancri nomen pro genere ad quædam ulcera ſerpentia ſcilicet phagedænica referunt ſub quo eryſipelas exulceratum, gangrænam, & ſphacelum comprehendunt. In noli me tangere, ſeu *Pravam tentiginem*, quod in facie, præſertim ſupra mentum, os, & naſum oritur tumor, vel ulcus exulcerati cancri ſimilitudinem referens, lento initio creſcens, quaſi parva puſtula toto anno manet, qui aliàs minùs ſerpit, quàm cancer, unde cancer plùs corrodit uno die, quàm noli me tangere integro menſe. Dicitur *noli me tangere*, ſeu prava tentigo, quòd fricari non debet, cùm quò plùs manu tangitur, & fricatur, eò deteriùs redditur; vel quia remediis potiùs exaſperatur, quàm demulcetur, & in ſanas ſerpit partes. In *lupum*, ſi in tibiis, & cruribus ſit, in reliquis verò corporis partibus, etſi ejuſdem ſit pravitatis, lupum abſolutè nominari non cenſent. Dicitur *lupus* ob vehementem eroſionem, & exciſionem, quia vulgus exiſtimat famelici lupi inſtar gallinarum carnes, imò & alias carnes abſumere, ut fuſius ſecundo Tomo dicemus.

Duplex eſt cancer, unus occultus, reliquus non occultus: occultus eſt ille, qui in penitioribus corporis partibus oritur, ut in ſede, palato, aut in ſinu muliebri conditus; non occultus, qui in extimâ, & ſummâ corporis oritur parte, qui quia oculis cernitur, non occultus, ſed patens dicitur,

Signa.

Circa cancri cognitionem oportet chirurgum optimum eſſe botanicum, qui naſcentes herbas habet cognoſcere; nam herbæ, dum naſcuntur, quia tenellæ, & parvæ, difficilis eſt earum cognitio, ſicut ipſæ naſcentes a malis botanicis non cognoſcuntur, ſic cancri incipientes, quia ciceris, vel fabæ magni-

magnitudinem vix adæquent, à malis, inexpertibus Medicis non cognoſcuntur, ex quo poſteà infamia, & dedecus ſequi ſolet. Quare cognoſcitur cancer primò, quia lentè proſerpit, & vix piſi magnitudinem exæquat: aliquando illicò, aliquando ſenſim accreſcit. Secundò, ex colore, qui ad nigrum, vel fuſcum inclinat. Tertio, ex duritie. Quartò, à venis circumſtantibus ſimilibus cancrorum pedibus. Quintò ex dolore, nam etſi non prematur, non dolet, dolore tamen poteſt poſt compreſſionem ex inæqualitate tumoris. Ex aſpectu demum formidoloſo, quandò eſt magnus tonſoribus, & lippis eſt notus.

Cauſæ.

Pro hujus morbi cauſâ vulgarium cœtus humorem melancholicum in atrabilarium degeneratum accuſare ſolent. Ita *Galenus* vulgarium antesignanus inquit 2. *ad Glauc. cap.* x. *Ex putrefacto melancholico ſucco ulceratus fit cancer, ex non putrefacto verò non ulceratus cancer gignitur, cujus humoris eſt cauſa cacochymia, quæ cauſari ſolet ex malâ victûs ratione, ex uſu ſcilicet lentium, cochlearum, aut eorum omnium, quæ poſſunt melancholicos gignere ſuccos, præcipuè facit aër nimis ſiccus, ut eſt in Alexandriâ. Ad id etiam valet ſuppreſſa aliqua hæmorrhoidum, vel menſtruorum evacuatio, obſtructio lienis, hepatis &c.*

Contendunt vulgares, an inter calidos tumores; an frigidos ſit malum hoc annumerandum, cùm ſupponant in cancro atrabilarium humorem omninò calidis, tenuibuſque carere partibus, & hæc quæſtio eſt de lanâ caprinâ, ac de aſini umbrâ, quæ nihil ad morbi ſanationem facit, & adhuc inter ipſos ſub Judice manet.

Atrabilarium humorem ſub ſilentio involuimus, veluti reſponſione indignum, tanquam inutiles næ nias, & ignorantiæ aſylum ſpernimus. Omnes ferè morbos, quos lethales habent, quia ab ipſis pro eorum ſanatione non eſt inventum remedium, ab atrabilari ortum ducere fatentur. Adoriuntur tamen morbos, quos quilibet tonſor, vel hiſtrio curare poteſt, morbos verò difficiles, ut cancrum, caducum, epilepſiam, lepram, podagram &c. intactos relinquunt, quaſi Deus pro iſtis non creârit medicinam.

Nonnulli vulgares morbi ſquitiam in carnes corrodendo meditantes, illum explicatu difficilem aſſeruêre eſſe, quomodò atrabilis, quæ nuſpiam tantoperè aliàs ſæviat, ac hujus loci, de atrabilis inſufficientiâ in ſuſpicionem venerunt, & aliquid peculiarius, ut eſt anguis in herbâ, ſublatere rati ſunt, quod huic ingenti corroſioni anſam præbeat. Non eos dicere puduit, in hoc malo minutiſſimos innaſci Vermiculos de Syronum ſpecie, præ minutie fermè viſum effugientes, mobilitate ſuâ in tam ſenſibilibus locis maximum pruritum; & catarrhalem excitantes fluxionem, quæ ſuo affluxu ulteriorem putredinem, & vermiculorum generationem inducere poteſt, unde partes tam putredine, quam eroſine abſumuntur. Quò pervenit vulgarium *Medicorum* inſcitia; Hos minutiſſimos vermiculos in hoc morbo nos unquam nec in terſo ſpeculo, nec microſcopio obſervare potuimus.

Ut de carcinomatis cauſâ noſtram proferamus ſententiam, ſupponimus primò dupliciter fieri corruptiones; vel enim compoſita optima, & perfectiſſima, vel imperfecta, ſive mediam vitam habentia corrumpuntur; ſi corrumpantur hæc, eorum corruptio non erit tam peſſima, & prava, ſed mediocriter ſe habet; ſi corrumpantur eximia compoſita, & optimè præſtantia, delateria quidem intenſa nimis reſultat, & effluit putrefactio, undè *Ariſtotele* hanc noſcens veritatem inquit: *Corruptio optimi peſſima*, quod aſſertum adhuc experimento comprobatur, aliquod vegetabile, & aliquod ſenſitivum, cùm nobilius ſit hoc illo intenſior multò fit in ſenſitivo, quàm in vegetabili corruptio.

Supponimus ſecundò in noſtro corpore ex fermentatione duas generari partes homogeneam, volatilem, ſulphureamque; alteram verò fixam, ætherogenam, & tartaream, quæ doctrina adhuc autopſiâ patet; omnia enim quæ in hoc terrarum orbe reperiuntur, duas continent partes, unam volatilem alteram verò fixam: ſic in homine idem erit dicendum, cum utrobique ſit par ratio.

His breviter ſuppoſitis, ſic noſtram de carcinomate cauſam demonſtramus, dicendo, quòd quotieſcumque corrumpitur, vel degenerat pars volatilis, & homogenea, ut quæ in partium alimentum cedit, toties ſcirrhus, cancer, formica, vel aliud quodpiam ſibi conveniens ſuccedit; ſi verò corrumpatur pars fixa, ſemifixa, vel omninò non homogenea, abſceſſus ordinarii, tumores benigni, & carbunculi, abſque eo quod malignitatem ſapiant, erumpunt. Pars iſta volatilis tota per inſenſilem evacuationem poſt vitæ ſuſtentationem in auras reſolvitur: accidit quandoque ob prohibitam tranſpirationem per cutis poros tranſpirare non poſſe, tunc condenſatur, & coagulatur in principio in parvam puſtulam, vel tuberculum, vel verrucam. Hæc pars volatilis eſt de naturâ ſalis, quæ in coagulum verſa fixatur, & ob perennem diaphæreſim nova pars volatilis ipſius ſalis diaphoretici ſupervenit, & fixatur, quia *volatile agens ſupra fixum, fixatur, & omne ſimile tendit ad conſervationem ſui ſimilis, tam ſecundum generationem, quàm ſecundum conſervationem*, & in dies præpotenti vi attractiva, qua refercitur, magis, magiſque pollet, majorem ſalis microcoſmici copiam in ſe trahit, & imbibit, qui ob moram ſenſim fermentatur, acuitur, exaltatur, in ſal acutum, mordax, corroſivum, arſenicale, & realgarium degenerat, quod urit, cauſticat, non ſecus ac cauſtica potentialia; cujus ſalis cauſtici ope ulcera fiunt; doloroſa omninò ſunt difformia, & variis variegata coloribus, putrida prorſùs, & infecta ſupra ulcerum omnium modum.

Fit cancer in mulieribus ut plurimùm ob menſtrura retenta, vel non ſufficienter evacuata, in viris verò ob ſanguinis hæmorrhoidalis ſuppreſſionem, retinetur enim ſanguis in ſuis conceptabulis obſtructioni: vitio, qua mediante, ſali acuto imbuitur eroſioni apto. Suppreſſo itaque ſanguine, ex ſympathiâ i. conſenſu uteri cum mammis, acuita; illa in ultimum partium albatum nutrimentum imprimitur, non reſolvitur per diaphæreſim, ac ſenſim degener fit, coagulatur, & ſuo viru quodammodò torpido continentes inficit partes, ac temporis progreſſu ferè utilitate eas privat: Undè fit in ipſis, & præſertim partibus glanduloſis obſtructio, cujus ope ſanguis per venas tranſfluere non poteſt, venæ tumori circumpoſitæ, varicoſæ, & nigricantes apparent, ac cancri chelas repreſentant, quia ſanguinis motus ab affectæ partis denſitate & conſtipatione feriatur. Hinc durities, & circumſtantium primum dolor percipitur; ſemper enim ſalia diaphoretica non tranſporata exaltantur, ac in realgarina degenerant, hinc corruptio, & ab eâ ichor reſultat, qui, cùm vivas, ſanaſque partes tangit, eas vellicat, & ad contentæ corruptelæ diſpoſitiones excitat, & ita paulatim per totum mammæ corpus, tam corruptela

ruptela continentium, & contentorum, quàm tumor expanduntur.

Reliquimus cœteras ſententias tam *Paracelſi*, qui vult cancrum gigni in hominibus, ob venarum hæmorrhoidalium ſuppreſſionem, vel in mulieribus ob menſtrua detenta, verùm hæc ſunt cauſæ occaſionales, quàm Fabri ſententiam, qui ex materiâ tartareâ hunc morbum generari prætulit.

Prognoſis.

Cancer in ſui ortûs principio non curatur, & præcipuè ille, qui in ſummâ corporis parte hæret. Qui mediis utuntur acrioribus, eum exulcerant. Confirmatus, aut inveteratus niſi radicitùs per ſectionem, aut uſtionem extirpetur, curationem non admittit; verùm occultus, ſive cavitate quadam corporis detentus curationem reſpuit, ut conſulit *Hip.* 6. *aph.* 38. *Cancros occultos* (per occultos non ulceratos nos intelligimus) *omnes melius eſt non curare; curati enim citius intereunt, non curati longius tempus perdurant.* Ulcerati immedicabiles ſunt apud *Medicorum* vulgum, & pro lethalibus apud ipſos ſemper habentur, quia adhuc remedium non invenere; unde omni ſalutis ſpe deſtituti ægri miſerrimè inter ejulatus, dolores, & cadavericos putores deplorabilem protrahunt vitam, & pigrè tendunt ad mortem.

Vulgares chirurgi *Hip. aph.* perſuaſi in hujuſmodi tumore curando fugam honeſtam arripiendam eſſe conſulunt. Sunt iſti vulgares non abſimiles illi ſacerdoti, & Levitæ evangelico, ut habetur *Luc. cap.* x. *Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones; qui etiam deſpoliaverunt eum: & plagis impoſitis, abierunt, ſemivivo relicto. Accidit autem, ut Sacerdos quidam deſcenderet eâdem viâ: & viſo illo, præterivit. Similiter & Levita cùm eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum, & videns eum, miſericordiâ motus, appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam ejus egit.* Hunc morbum curare tantùm ſciunt Dogmatici Spagyrici, non verò vulgares; nam hi veluti Gorgonis capite perculſi aufugiunt.

Curatio.

Curatio à vulgaribus adimpletur pluribus intentionibus, quarum prima conſiſtit in optimo rerum nonnaturalium regimine; ſecunda in materiæ antecedentis regulatione; Tertia demum materiam reſpicit conjunctam.

Prima completur pro earum ſex rerum nonnaturalium moderatione, ſecunda per medicamenta evacuantia, idoneis primò exhibitis ſyrupis, ut

℞. *Syr. de fumar. ſimpl.* De *ſucc. acetoſ. & Endiviæ ana* ℥. ß. *Aquæ lupul.* ℥. iij. *m.*

Qui aſſumi debent ad plures dies, ſaltem ad decem, deindè purgans exhibent medicamentum humori melancholico appropriatum, quod non debet ſemel adminiſtrari, ſed pluries, & pluries, prout videbitur. Hortantur, ut memoriâ teneatur id, quòd à *Meſue* docetur; qui tractando de humore melancholico, hanc pulcherrimam ex *Avicennâ* adducit ſententiam, & Canon quidem eſt: *In ægritudinibus melancholicis, ut non ſemel, aut bis, ſed per intervalla faciamus evacuationem talem habentem temperiem, ut Natura regulet evacuationem, non autem evacuatio naturam.* Et poſt pauca verba ſequitur: *Melius eſt in hac materiâ multiplicatio numeri, quàm multiplicatio quantitatis.* Undè medicamenta ſemper eſſe debent leviora, & mitiora, ac dum adminiſtrantur, *Fallop.* imitantur, qui per intervalla adhuc quædam exhibet antidota, ut *jus cancrorum fluvialium, & eorum pulveres,* ex quibus cum melle electuaria confici poſſunt. Idem *Fallop.* felici cum ſucceſſu expertus eſt *aquam ſtillatitiam ex virgâ aureâ manè exhibitam ad* ℥. iv. cujus modus apud ipſum eſt legendus cap. 19. de cancro, quibus adminiſtratis.

Ad localia accedunt, quæ in principio repellentia eſſe debent, adhoc ut ipſius augmentum impediant; nec fortiora eſſe debent, quia nimis conſtipant, nec leviora, qui a nihil agunt; unde convenit *ſuccus roſarum, plantag. ſolani, lactucæ &c.* Modus utendi pariter apud ipſos eſt varius, vel madefaciunt linteola in prædictis ſuccis, & ſuperponunt, vel *excipiuntur ſucci in micâ panis, addito ol. roſ. f. cataplaſma*, vel tutiùs capiuntur ſucci prædicti, & oleum roſ. completum, & ponantur in mortario plumbeo, continuò agitando cum piſtillo plumbeo, donec acquiſierint æqualem craſſitiem, & imponantur parti.

In augmento cum repellentibus digerentia admiſcent quæ etiam ſint leviora, ne pars nimis calefiat; unde cum prædictis ſuccis miſcent calcem decies lotam, ſpodium pariter, vel tutiam eodem modo ablutam, & in mortario plumbeo agitatam.

In ſtatu autem medicamenta tantum conveniunt digerentia ſupradicta.

Sed accidit quandoque (imò ſemper dicere debebamus), ut cancer neque prædictis ſanetur auxiliis, neque augeatur, non decreſcat, non doleat, ſed quieſcat prorſus, quid agendum ſit, in hoc caſu *Fallop.* legendum præcipiunt, qui docet: *Nam multi ſupervixerunt; & aliquando ad plures annos, quòd ſi fuiſſent aliquo præſidio adiuti, citius periiſſet*, ut patet *ex aph.* 38. *ſect.* 6. *Quibus occulti cancri* (id eſt non ulcerati) *adſunt, non curare melius, curati enim citius intereunt; non curati verò longius vitam trahunt.* Igitur quieſcendum putant, & ſolùm vere, & autumno convenienti pharmaco corpus purgandum.

Ex his debilibus, & vanis barbatorum medicamentis, quæ tam ſævo, & pertinaci adhibent morbo facilè quiſquam omnimodam ſanationis impoſſibilitatem conjicere poteſt; nunc noſtram proponemus hujus tetri affectûs curationem, ut arbiter eſſe poſſit.

Curationem initio inſtituimus, antequam malignam cancer naturam induat, corpus deplendo purgantibus mercurialibus, his enim præſtantiora in hoc morbo non dantur, & eâdem ratione, ut de Lue Venereâ diximus, luem veneream potenter eliminat Mercurius, quia luis cauſa eſt exaltatum, & corroſivum nutrimenti ſal redditum, quod cum Mercurii corpore immutatur, nec corroſivam vim ampliùs retinet, in cancro quammaximè proficua ſunt. Si ſtomachus ſuperfluitatibus oneretur, *mercurius vitæ, vel noſtrum Hipp cras emeticum in noſtrâ Trutinâ lib.* 1. *cap.* 2. *de Apoplexiâ* deſcriptum, exhiberi poteſt, quod non tantùm ſuperfluitates exturbat, verùm etiam fibras à cauſâ occaſionali abſtergit. Deindè ore tenus *Mercurius diaphoreticus primi ordinis Theophraſti Paracelſi* ſumatur, qui non tantùm prohibitam tranſpirationem in parte reſerat, verùm ſalia corroſiva cicurat, coagulum reſolvit, & obſtructiones aperit; vel maximè proſunt ſudores ab *antimonio diaphoretico* elicit. Tuberculum maximoperè convenit *oleo ex frumento* lenire, vel præſtantiùs *empl. fodic.* cui duplex mercurii vivi pondus in tigillo ſupra lentum ignem ſit optimè admiſtum, ſuperimponere. Summoperè conducunt *vulnerariæ potiones, vel magiſterium oculorum cancrorum in aquâ perſicariæ*, inuc-

jus

jus magiſterii defectu *pulvis cancrorum fluviatilium* à nobis alibi deſcriptus ſuſtitui poteſt.

Si cancer ex menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione occaſionaliter oriatur, ad obſtructiones referandas ex Marte medicamenta confecta ad menſem chymicum, & ultra exhibemus.

Non agimus hic de cancro exulcerato, quia de eo *Tom. 2. cap. 23. de Vlcere cancroſo* fuſſimè tractamus.

Cap. X.

De Gangrænâ, & Sphacelo.

Gangræna non ſemper ſub tumorum genere comprehenditur; cùm non ſemper tumori aſſocietur; nam plerumque maligna inſequitur ulcera, ſæpè etiam venenatis inſtrumentis inflicta vulnera, & venenatorum animalium morſus, abſque eo, quod iis aſſocietur tumor, verùm quia plerùmque magnis inflammationibus accidere ſolet, ideò ejus tractatum hìc inſtituimus.

Gangræna eſt incipiens, & imperfecte mortificatio in mollibus corporis partibus; plerùmque poſt gravem; aut malè curatam inflammationem ſequens. Dicitur *ignis ſancti Antonii*, *ignis Perſicus*, & *eſthiomenus*, quia exedendo, ſeu depaſcendo procedit.

Sphacelus eſt perfecta, & plenaria mortificatio, corruptio, & putrefactio non tantùm partium mollium, ſed etiam durarum. Dicitur Græco nomine *ſphaceliſmus* à jugulando, & enecando, quia partes, quas ſemel aggreditur, niſi citiſſimè ſucurratur, enecat. Dicitur etiam ab aliis *Eſthiomenos*, *Necroſis*. Latinè *ſideratio* i. ſideris percuſſio, plerùmque tamen retento Græcorum nomine, ſphacelus appellatur. Vulgò verò *Ignis S. Antonii* vocatus fuit.

Differunt hi affectus, nam gangræna eſt mollium tantùm particularum paſſio; in ipſâ enim tum cutis, tum etiam ſubjecta caro afficiuntur, non autem oſſa, & juncturæ. Sphacelus contrà, & oſſa, & juncturas devaſtat, ac propterea non tantùm molles, ſed duras apprehendit particulas. In ſphacelo partes prorſus ſunt emortuæ: in gangrænâ emori incipiunt, & ſenſus nondum eſt abolitus. In gangrænâ cutis aliquo modo rubicunda apparet: ſed in ſphacelo pallida eſt, mox livida, & tandem nigra evadit. Sphacelus plus fœtoris adfert, quàm gangræna.

Ex horum affectuum differentiâ patet falſam eſſe *Galeni* ſententiam, qui gangrænam carnoſas, ſphacelum verò ſpermaticas apprehendere partes ſtatuit, & in oſſibus exeſionem, ſeu eroſionem, vel cariem vocari exiſtimavit:

Omnes humani corporis partes tum internas, tum externas gangrænâ, & ſphacelo corripi poſſe, præter experientiam quotidianam pluribus, & innumeris practicorum obſervationibus compertum eſt: ſic brachium, pedem, penem, ſcrotum, perinæum, pudendum muliebre, ſphacelata obſervavimus. Nec ab hoc diro, & peſſimo malo interna viſcera ſunt immunia, inteſtina, ſtomachum, œſophagum, & os ſphacelata vidimus. In quadam infantulâ quatuor annorum in gingivis, & labiis ſphacelum obſervavimus. Imò cerebrum ipſum nec immune eſt, ut pluries nobis compertum eſt, nſuper & cor ſideratum in peſte inventum tradidit *Helmontius*.

Signa.

Gangrænæ ſigna facilia ſunt, quinimmò ſenſu ipſo diſcernuntur; ex inflammatione enim color ab initio flavus apparet, mox ingraveſcente malo cum diris, & vehementiſſimis cruciatibus mutatur in fuſcum, & lividum colorem, deindè ad nigrum convertitur, vel ad hos accedit colores, ſimul exoriuntur puſtulæ grandiores ichore loturæ carnium ſimili refertæ, calor, dolor, & pulſus multo remiſſior inſequitur; quàm qui cum inflammatione præceſſit. Tumor quoque qui anteà extenſus erat, collabeſcere incipit, & ſi tangatur œdematis inſtar foveam relinquit, vel ſi pungatur locus affectus, minimus, & ferè inſenſilis percipitur dolor, calor extingui, pulſus aboleri incipit, & caro flaveſcit. Quæ ſyptomata quò magis ad perfectam corruptionem accedit gangræna, eò magis augentur; & evidentiora redduntur. Verùm quia gangrænæ ſigna pro cauſæ occaſionalis diverſitate variant, ideo.

Si a frigore contracta eſt gangræna, dolor vehementer pungens in parte percipitur affectâ: hæc primò rubra, mox pallida, & tandem nigra evadit: naturalis calor paulatim extinguitur, & oritur horror illi ſimilis, qui in quartanâ percipitur febre, & locus glaciei inſtar frigidiſſimus evadit.

Si à cauſâ externâ calidâ, rubedo in album, & deindè in nigrum mutatur: pulſatio, & dolor ceſſant: ſenſus imminuitur, tandem quædam apparent puſtulæ, ex quibus ichor profluit.

Si ex alimenti defectu, ab initio nec tumor adſunt, ſed macies, pars redditur frigida, ac torpida & utplurimùm morbus externos, manus ſcilicet pedes, nares vel aures occupat artus, & affectus hic abſque dolore ad totalem tranſit mortificationem.

Si à venenato animalis morſu, aut humore, dolores, & febres malignæ continuò affligunt, ſyncopes adſunt frequentes, vomitus, & deliria: puſtula hìc oritur, ſub qua nigra macula eſt, quæ deinde per partem diſpergitur nigram.

Si tandem ex conſtrictione, & forti ligaturâ, pars tumet, diſtenditur, intenſè dolet, inflammatur, veſiculæ exoriuntur ichore loturæ carnis ſimiles plenæ, liveſcit, nigreſcit, membrum fit grave, & immobile, pars cum vaporibus intumeſcit, & ipſa cutis à carne diſcedit, ſi incidatur, nihil præter vaporem cum paucâ lymphæ quantitate effluit.

Si ſphacelus adſit, locus planè nigreſcit, tumet putridi pomi inſtar mollis eſt ac penitùs cadaveroſus apparet, omnis arteriarum pulſus ceſſat, nec ullus doloris ſenſus ſupereſt. Si caro ſphacelata ſcindatur, pungatur, vel aduratur, ut non prorſus ſentiat æger, ac ſimul exſucca omnia exiſtant, ſphacelus dicitur, ſi verò adhuc ſentit, dicitur gangræna. Caro digitis compreſſa facilè paſtæ inſtar cedit, & remotis digitis non reſilit, ſed ſcorbificata manet, nec ſecta etiam uſque ad perioſtium quicquam ſentit, quod indubitatum ſphaceli ſignum eſt Cutis à ſubjectâ carne abſcendit, fœtidum, ac cadaveroſum immittit halitum, atque ichorem, quem adeſt maligna in ſummo gradu, ac in ipſâ peſte.

Monendus eſt hìc chirurgus, ubi ex ſignis his gangrænam, & ſphacelum deprehendit, ut ea, quæ agenda ſunt, ne ampliùs differat deceptus motûs, qui interdùm aliquis in membro etiam mortuo reliquus eſt; moventur enim partes ſphacelo corruptæ non integri muſculi motu, ſed quia ſaltem muſculi caput adhuc integrum eſt, quod dum movetur, unà continuum ſibi tendinem, & caudam ſuam etſi jam emortuam trahit.

cauſæ

Cauſæ.

Galeeni ſectatores pro gangrænæ, ſphaceli cauſâ, quia vitam in coloris integritate reponunt, caloris nativi deſtructionem, vel corruptionem, ſuffocationem, diſſipationem, vel extinctionem aſſignant, unde dicunt, quòd,

Deſtruitur noſter calor à contrario manifeſto, ut ob vehemens frigus externum, aut aëris, aut hyemis, aut medicamentorum repellentium; ſic enim non raro videmus hyberno tempore vehementem pruinam teneras enecare, & arefacere herbas: ita conſimile frigus etiam extrema pedum, manuum: aures, nares mortificat. Idem etiam contingit ob medicamenta repellentia, nimis refrigerantia, in phlegmone, aut eryſipelate adhibita, partem gangrænâ, aut ſphacelo corrupi. Verùm aliqui hunc modum potiùs ad prohibitam tranſpirationem referunt; alii ad ſanguinis coagulationem refundunt, qui ſuâ circulatione impeditur, & interdum mortificatio ſequitur. Vel

Corrumpitur à contrario occulto, quod à *Medicis* vulgaribus appellatur contrarium à propriâ formâ, ſeu totâ ſubſtantiâ, ſeu ab occultâ qualitate, hujuſmodi eſt venenum, vel venenata aliqua qualitas, quæ corporis noſtri calorem corrumpit. Interdum enim humores in corpore noſtro adeo degenerant, & tantam nanciſcuntur malignitatem ut in iis partibus in quas à naturâ demandantur, mortificationem inducant, ita ut plurimùm mortificationes in febribus malignis, carbunculis bubonibus obſervantur. Ita vulnera venenatis inflicta inſtrumentis illicò liveſcunt, & facilè in gangrænas abeunt. Sic pariter maligni, & venenati halitus, morſus, & ictus venenatorum animalium in gangrænam terminantur. Hoc efficiunt medicamenta ſeptica, quæ calorem, & carnem corrumpunt, non ſatis prudenter adhibita, præcipuè in locis calidis, & humidis, ut in emunctoriis, & pudendis.

Suffocatur, ſive ſtrangulatur noſter calor, ſi non ventiletur; calor enim noſter perpetuâ indiget ventilatione, ſi illa denegetur, facilè vaporum copiâ ſuffocatur, ita ſæpiſſimè obſervatur in admodum largis, & grandibus tumoribus, præcipuè in partibus humidis gangrænam accidere, calore nativo ſuffocato.

Diſſipatur nativus calor ab extraneo, & vehementi calore, ſic interdùm poſt magnas uſtiones, gangrænæ obſervantur.

Extinguitur nativus calor alimenti defectu, non aliter ac flamma in lucernâ, deficiente oleo: ſic noſter calor nutrimento indiget, quo denegato, extinguitur. Hoc modo gangræna in extremis corporis partibus accidit, in atrophiâ, tabe, & ſimilibus morbis chronicis corpus emaciantibus. Ob ſanguinis defectum, ſi majores articuli luxati non benè reponantur, os, luxatum vicina comprimit vaſa, & ſanguinis, ac ſpirituum influxum in ſubjectas prohibet partes, tabes indè, & earundem ſequitur macies, & procedente tempore, gangræna. Ita quoque contingere poteſt à ligaturâ in membris vulneratis, vel diſlocatis, qua pars aliqua nimis arctè, & diu vinculis conſtringatur, qua ſpiritus intercipiuntur, & ſanguinis motus inhibetur. Eâdem de cauſâ vehementes contuſiones, quemadmodùm poma contuſa facilè putreſcunt, ita etiam membra fortiter contuſa tumorem, & corruptionem ſortiuntur.

Prædictos quinque modos, quibus gangrænam, ſphacelumque cauſari autumant *Galenici*, non omninò rejicimus; verùm tanquam cauſas immediatas repudiamus, & ſolummodo inter procatharticas, & occaſionales reponimus. Horum affectuum cauſam immediatam prò noſtra *Galeni* ſententiam amplectimur, pro qua notamus hìc *Galeniſtarum* pervicaciam, & profundiſſimam *Galeni* doctrinam, quæ ex eo, quod rudes ſortita eſt ſectatores, adeò latuit, ut recentiores veluti novam pronuncient Suprà nos aſſeruimus, quòd carbunculus, cancer, ſimileſque tumores maligni, non ratione atrabilarii humoris tales erant, ſed ratione ſolidarum, & continentium partium corruptione: legite totum id apud accuratiſſimum *Galenum de tumoribus p. n. cap.* xi. hæc ſcribentem: *Gangræna cum eſt ipſa quoque ſolidorum corporum mortificatio, quæ maximis conſequitur inflammationibus*; cùm itaque ſolidæ, & continentes partes currumpi non poſſint, niſi nutrimentum ultimum in earum fibris receptum corrumpatur; neceſſe igitur eſt, ut, in iis inflammationibus, quibus gangræna ſuccedit, primariò vitium ſit in ultimo partium nutrimento, ſecundariò verò in ſanguine, qui per accidens in parte coadunatur, & efferveſcit, nam ſolidæ partes, quæ vitio proximi nutrimenti, laborant, nihil cogitant de affluentis eò ſanguinis circulatione, cujus concretione celeriùs ſuffocatur continentium partium vita, unde gangræna emergit,

Ultimi nutrimenti vitium in partibus continentibus eſt ſal acre, lixiviale exaltatum è cauſis occaſionalibus in cauſticam, realgarinamque naturam, quod cauteriorum potentialium mores partes continentes abſcindit, unde obſtruuntur, & ob vaſculorum obſtructionem ſanguis, cœterique ſucci ceſpitant, à circulatione feriantur, & in coagulum tranſeunt ob denegatum, prohibitumque affluxum; hinc primò pars rubeum, aut ſub purpureum nanciſcitur colorem, deindè cutis, & caro ad nigredinem tranſit, quandoque fit ſicca, & arida. Majorem mali mineram augere ſolent ſucci concreti in propriis conceptabulis, vel evaſati, quia nullam in his fermentationem conſervant unde ob ætherogenearum particularum ſtagnationem corrumpi neceſſe eſt, ut aquæ ſtagnantes efficiunt paludes fœtidas, & corruptas. Partes frigent motu, & ſenſu deſtitutæ ob denegatam nutritionem, fermentationis feriationem, & ob ſpirituum denegatum influxum, ac denegatam vitæ irradiationem.

Gangræna, & ſphacelus tantùm gradibus differunt; in grangrænâ enim pauciſſimi tubuli adhuc ſunt aperti, per quos ſanguis, & ſucci fluere poſſunt; in ſphacelo verò eſt totalis tubulorum obſtructio, omnes ſunt diſrupti, corroſi, & adeò corrupti, ut nullus motus inteſtinus, fermentatio nulla inter hos intercedat, omnia corrupta, & mortificata, omnia emortua, & vitæ expertia redduntur.

Prognoſis.

Tanta eſt hujus mali truculentia, & tanta malignitas, ut niſi citiſſimè occurratur, partem illam, quam adoritur, corrumpit, & mortifiat, ac totam humani corporis machinam deſtruit. Neque aliorum morborum inſtar peſunctoriè infeſtat, aut ad ſalutem quandoque terminatur, ſed ubi ſemel pedem fixit, pertinaciſſimè adhæret, nec ſuis coërcetur limitibus, cito pede graditur, & niſi citiſſime ſiſtatur, exedendo, & depaſcendo, ægrum jugulat, & enecat. Chirurgus interdum deſperato tam malo accerſitur, inſtitutâ itaque exquiſitâ prognoſi, meritò ſibi conſulat, ne incautè ſe, & ſuam artem proſtituat; audiat quæſo *Celſum*: *Eſt prudentis Medici, ubi gravis eſt metus morbis, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ut ſi victa*

ars

ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe non videatur, vel ſi mori contingat laborantem, Medicus occidiſſe credatur, quem, ſors dira peremit,

Gangræna graviſſimus eſt affectus, verùm ſi non dum planè obſideat, ac partem teneat, & adhuc incipiat, præcipuè in corpore juvenili, ſi recens corruptionem in cute, & carne ſuperficiariam habeat, ubi neque muſculi, vel vaſa adhuc læſa non ſunt, magnâ adhibitâ ſolertiâ, haud difficile curari poteſt, ſi celerrimè ferantur ſuppetiæ, quod ſi promtiùs non ſiſtatur, inane erit opus; nam gangræna brevi in ſiderationem, ſive ſphacelum degenerat, & in ſuccedentes alioqui ſanas ſerpit parte, vicinaſque itidem mortificat, & non ſolùm vaſa exedit, ſed etiam oſſa, & enecat ægrum. Partium internarum gangrænæ præſertim cerebri, hepatis, lienis, maſſæ ſanguineæ, meſenterii, inteſtinorum, renum &c. Semper lethales ſunt; externarum verò quandoque curationem admittunt. Periculoſior eſt gangræna, quæ in partibus mollibus & laxis, ac quæ in corporis cavitatibus humidis incipit, ut in naribus, auribus, ſive gingivis, ore, pudendo, ano &c. ejus curatio difficilis eſt citiùs enim nutrimentum corrumpitur ab humorum copiâ in talibus partibus exiſtente. Eâdem quoque ratione gangræna, quæ in hidropicorum tibiis, & ſcroto oritur, rarò ſanatur, ſed plerumque in ſphacelum degenerat. Gangræna, quæ oritur à contuſione, motu, uſtione, fracturâ, vulnere & Sanabilior eſt, & minùs perniciosa cenſetur eâ, quæ ab internis provenit cauſis ſanguinem coagulantibus, ſicut & illa, quæ in ſenili ætate, ex alimenti defectu oritur. Si pus album apparet; ſignum eſt, quòd gangræna ſeparanda. ſit. Gangræna, quæ fit à veneno, difficilis eſt curationis, paucos enim à tali gangrænâ ereptos vidimus.

Sphacelus verò longè adhuc periculoſior eſt affectus, nec pars ſphacelo correpta in integrum reſtitui poteſt, ſed mors ipſa erit impromptu, quia parvâ corporis parte ſideratione correptâ, intra paucas horas totum corpus ſideratione corripitur, veneni inſtar ſuo contactu, quod adhuc ſanum, & integrum eſt, inficit, corrumpitque, ideoque nulla ſalutis ſpes ſupereſt. Si ſphacelus jam factus in unâ tantum corporis parte, qua ad vitam deſtitui poteſt, nempe in brachio, vel pede adhuc hæſerit, vita ſæpiùs cum hujus partis ſphacelatæ amiſſione ſervari poteſt, ſi illicò ſphacelatum membrum, ut dicemus, à ſano recidatur, ut cecinit Ovidius I. Metamorph.

Cuncta priùs tentanda: ſed immedicabile vulnus Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

alioqui præſentiſſima mors præ foribus adeſt. De duratione hujus morbi nihil determinare licet, modò brevioris termini eſt, & intra paucas horas vitæ finem imponit, modò longiùs durat, vel ad unum, alterumque diem protenditur, vel ad tres, ut *Hippocrati* placuit.

Hìc non poſſumus inemendatum relinquere illum *Hippocratis aph*, 50. *qui ſect*. 7. de cerebri ſphacelo loquens inquit: *Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt*. Nam falſus deprehenditur, quod enim emortuum eſt, neque corrigi, neque emendari, neque in naturæ gratiam redire poteſt, cùm à privatione ad habitum, ſeu à morte ad vitam, naturaliter loquendo, non detur regreſſus. Igitur optimè dixiſſet Hip. quibus cerebrum eſt ſphacelatum in tribus diebus pereunt, ſi *ut plurimum* addidiſſet, perperam verò ſi hos evaſerint, ſani fiunt, nam cerebrum ſphacelatum habentes impoſſibile eſt ſupervenire poſſe. Imò *in tribus diebus pereunt* falſum deprehendimus, multi namque pervenêre ad decimum, undecimum, & decimum, quartum, ut refert *Braſavola* de quodam ægroto, cum qui ſi quæras, quomodò poterit cognoſci jam cœpiſſe ſphacelum? Reſpondet *ex vehementiſſimo dolore, quem æger patiebatur; primo die effectus eſt attonitus, octavo die omnes amiſit ſenſus, decimo quarto obiit. Huic, ablatâ calvariâ; totum cerebrum corruptum apparuit.* Nonnullorum medentûm ingenia hujus aphoriſmi interpretatio torſit, ſed inſano indulſerunt labori, & oleum, & operam perdiderunt. *Galenus*, ut quamplurimos omittamus, hunc explicans aphoriſmum, pro ſphacelo gangrænam accepit: *Hanc enim Græci ſphacelum etiam appellabant; & Erodotus dixit coxam Cambiſys ſphacelari, cerebrumque ita, quiſpiam diceret ſphacelari tantùm modò. Iam verò propter quid velox in eo mors ſit, manifeſtum eſt, nimirum quia, & morbus graviſſimus, & pars principalis maximè ſit.* Hinc videtur *Galenus* in hanc explicando aphoriſmum ad ſcopum non collimaſſe, muſcas in aëre venatus, & cancrum pro cete expiſcatus fuiſſe. Nos hujus aphoriſmi poſteriorem partem expungendam eſſe arbitramur, cum hujus adverbii additione, utplurimùm, & ſic illum pronunciamus: *Quibus cerebrum eſt ſphacelatum, in tribus diebus ut plurimùm pereunt.*

Uterque affectus comitem habet febrem acutiſſimam, & in ſphacelo præcedunt deliria, vigiliæ, ſyncope, convulſiones, ructus, ſingultus, toto corpore frigidus erumpit ſudor, alii inter loquendum, aliique veluti ſomno ſepulti moriuntur.

Curatio.

Vulgares tribus præſertim intentionibus curationem complent, quarum prima idoneum reſpicit victum; ſecunda totius corporis evacuationem, à præcedentibus ſuccis requirit; tertiam demum circa, laborantem particulam idoneum operandi modum & opportuna præſidia deſignat.

Prima, quia acutiſſimus eſt affectus, tenuem expoſuit victum ac abſtinendum à carnibus, vino, ab omnibus tum cibis, tum fructibus, quæ corruptionem pati, vel augere poſſunt. Cibos condiendos imperant aliquo ad putredinem inhibendam, hujuſmodi ſunt, *acetum, ſuccus limonum, citri, aurantiorum &c.* Pro potu, ut utatur æger *aquâ ſcorzoneriæ, vel ſonchi*, cui pariter *acetum, vel limonum ſuccum &c.* admiſcent ad eam proportionem, ut bibi poſſit. Verùm hæc rationi non conſona ſunt; ipſe enim morbus ab acidi exceſſu eſt, omniſque corruptio, & putredo ab acido exceſſivo dependet, & ab acidorum exhibitione potiùs ſummè invaleſcit, taleſque gangrænicos, qui acetum, limonum, citri &c. ſuccum bibere, vel ſorbere, vel buccellas in ipſo intinctas vel cibos conditos comedere appetentes, ultra biduum non ſupervixiſſe obſervavimus: ideo omnia acida longè ab ipſis arceri debent, dandaque potiùs alkalioſa, ut oculi cancrorum, & ſimilia. Prohibendi quoque ſunt tales ægri à ſomno, putredinem enim auget. Aërem, qui potiùs ad ſiccum, quàm ad humidum vergat, eligunt. Alvinæ fæces quotidiè enemate exturbandæ ſunt. Membrum affectum in quiete detineatur, & animi pathemata, quantùm fieri poteſt, vitentur.

Secundam complent intentionem per duo illa vulgaria præſidia totum corpus evacuantia, phlebotomiam ſcilicet & medicamentum purgans. Statim itaque ac gangrænæ veſtigia apparere incipiunt, illicò ſanguinem effundunt, & pluries etiam juxta corporis habitum, temperamentum, ætatem &c. Primâ vice revulſionis gratiâ, ex loco longiori, poſtmodùm viciniori in derivationis gratiam, & conſi-

conſimili ratione ſcarificationes, & venarum ſedis apertiones juvare credunt, Verùm nos obſervavimus gangrænicos, quibus ſanguis detractus fuit, infra biduum, vel tandem triduum periiſſe. Si gangræna à frigore originem duxerit, phlebotomia magis refrigerat; ſi à veneno, vel morſus venenato, vel malignitate, eſt ipſo veneno nocentior; ſi ab alimenti defectu, nullo modo ſanguis detrahendus eſt, cùm ſubtrahatur alimentum; ſi ab æſtu externo, phlebotomia impreſſum non aufert æſtum; ſi à magnis inflammationibus, ſi pletora adſit, utique ſanguinem mittendum conjectamus; ſi ab humorum affluxu, ut dicunt, tales humores purgandi, dummodò maligni non ſint; ſi à pororum conſtipatione, phlebotomia poros non reſerat, imò magis conſtipat: Itaque in gangrænâ ſanguinis miſſionem tanquam maledictam rejicimus.

Deindè corpus purgant in vitioſorum ſuccorum abundantiâ, & ſi ſucci fuerint calidiores, præſidiis bilem ipſam expurgandi vim habentibus utuntur ſemper tamen minora, & frigidiora eligentes, (verùm quâm bardi ſunt vulgares dari purgantia frigida putantes!) ne inductâ in corpus agitatione, detur anſa, ut magis ad partem affectam fluant, inter hæc apud ipſos principem tenet locum *Manna, caſſia, ſyr. roſ. ſolut. ſyr. viol. de Cichor. Nicolai, expreſſiones conſ. roſ perſ. &c.* Contrà ſi ſucci fuerint craſſiores, ut phlegmatici, & melancholici, confugiunt ad pharmaca tales humores exturbantia, ut ſunt *ſyr. de fuma. mai. ſ. eſſ Diacatholicon, Diaphœnicon &c.* Illud advertunt, quod ubi in corpore copioſa malorum ſuccorum colluvies, & ubi gangræna non ſtatim, nec facilè cedere videatur, in his caſibus corporis purgationes reiterant per epicraſim.

Verum ſi vulgares chirurgi gangrænam purgantibus medicamentis curare intendant, eam in ſphacelum commutabunt, niſi a magno humorum affluxu ortum ducat, nam eadem militat ratio pro purgante, ac quam pro phlebotomiâ ſupra notavimus.

Tertiam demum complent intentionem per localia præſidia, & manuales operationes laboranti particulæ adhibenda, quæ, quod in eâ putridum eſt, abſumant, & extirpent, ac quod putreſcere promptum eſt, & paratum, à putredine vindicent.

Statim itaque ac gangræna incipere videtur, ex *Galeni* conſilio cutem partis laborantis vel pluribus ſectionibus ad partem uſque ſanam, vel ſaltim pluribus utuntur ſcarificationibus; nam ſi gangræna fuerit incipiens, ſuperficialis, nec multùm profunda, utuntur ſcarificationibus magis tamen, vel minùs profundis, ſecundum quod fuerit gangræna: Si autem non fuerit incipiens, ſed ulteriùs progreſſa, ſectiones adhibent, quibus, quod putridum eſt, à ſanâ ſeparatur parte.

Poſt ſcarificationes, aut ſectiones, ſi remanet in parte aliquis ſanguinis grumus, abluenda eſt *aquâ ſalſâ, vel lixivio barbitonſoris*, in quo *fuerint decocti lupini*, quòd ſi velint efficaciùs reddere diſſolvunt in eo *unguentum Ægyptiacum*, vel hujuſmodi utuntur ablutione, ut

℞. *Aceti acerrimi lib.* ß, *Oximell. ſcyllitici* ℥. iij.
Salis ℥. ß. *Ung. Ægyptiaci* ℥. j. *M. f. lotio.*

Verùm nos acetum repudiamus in hoc morbo ob rationes ſupra notatas, & unguentum Ægyptiacum propter virides æs omninò damnamus; affectam enim partem livore inficit, qui non tantùm patienti, verùm etiam adſtantibus, & chirurgo metum incutit. Hujuſmodi lotione adhuc calidâ utuntur, & potiſſimùm ſi frigidum fuerit anni tempus.

Poſt lotionem prædictam conſulunt, medicamentum aliquod imponantur abſumendi putredinem vim habens, aut ſaltem ejuſdem inhibendæ; ad hunc uſum utuntur pulveribus *Chalcanti uſti, præcipitati rubri, viridis æris, & aluminis rochæ uſti* ſimul unitis, quibus univerſam replent particulam, deſuper imponentes filamenta ſicca; vel unguento Ægyptiaco allinita. Circumſtantes particulas proximas loco laboranti hoc cataplaſmate defendunt, ut

℞. *Farinæ lupinor. Oribi, Fabar. & Lentium ana* ℥. jß.
Bulliant in aquâ maris, vel in lixivio barbitonſorum addendo
Salis comm. ℥. ß. *Oximel. ſcyllitic.* ℥. iij *Sapæ* ℥. ij.
M. f. cataplaſma.

Poſt viginti quatuor horas ſi in parte affectâ inveniatur inducta cruſta, eaque dura, & valida, ac fortiter adhærens, tunc medicamentis relaxantibus ejus caſus procurandus eſt; tunc enim argumentum eſt gangrænam, & putredinem jam eſſe evictam; Si autem vel cruſta inducta non fuerit, vel mollis omninò, quia tunc argumentum eſt nec putredinem deſiiſſe, nec evictam fuiſſe gangrænam, tunc ad majora confugiunt præſidia, & hanc ob cauſam vel pulveribus prædictis mercuriis ſublimati pulverem addunt ad paucam, ſed congruam doſim, vel infrà deſcriptis utuntur pulveribus quibus tanquam arcani nonnulli utuntur, ut

℞. *Arſenici cryſtallini* ℥ jß. *Realgari* ℥. iij,
Terantur ſupra lapidem marmoreum, deſuper inſpergendo nonnullas vini generoſi guttas, ut ad unguenti formam perducantur, poſteà ſiccentur, & in pulverem ſubtiliſſimum redigantur, & ſerventur ad uſum.

Verùm hoc medicamenti genus eſt periculo plenum; eſt namque venenatum, & potenter ſuo ſulphure inflammabili, & ſale cauſtico penetrat, cujus virus (licèt defenſiva adhibeantur (calorem ſuffocat, carnem corrumpit, ſanguinem inflammat, & cordis arcem petit, ac proindè nos multoties obſervavimus à cauſticis non ſatis prudenter adhibitis gangrænas exortas fuiſſe.

Deligant partem affectam poſt viginti quatuor horas, & cruſta in eâ inducta ſupurantibus, & humectantibus, ut decidat, procurant, & in uſu habent *butyrum recens, ſive mantecam*, illudque undequaque ſupra inductam eſcharam lenientes, deſuper *lactucæ, vel indiviæ folia* ponunt, & id bis in die repetunt, ut mollior reddita facilè, & decidat.

Deciſâ eſcharâ, ſi ſubtùs puram inſpiciunt carnem, & ulcus non fuerit ſordidum, cicatrizantibus ad ſanitatem ducunt; ſi verò ulcus cavum remanſerit, cavitatem ſarcoticis implent pulveribus, ut ſunt *pulveres maſtiches, thuris, ſarcocollæ ſanguinis draconis &c.* poſtmodum cicattizant *unguento de tutiâ plumbo, lithargyrio &c.* Si caro aliquali ſorditie imbuta inſpiciatur, utùntur unguento mundificativo, ut eſt *unguentum apoſtolorum, vel aureum cum præcitati pulvere admiſtum in congruâ dozi.*

In ſphacelo autem, quia nulla ſupereſt ſalutis fiducia, proximas ſanas tuentur partes, totius ſphacelati membri inciſionem, & abſciſſionem moliuntur. Verùm in rectâ hujus præſidii adminiſtratione plures ſalutares attenduntur animadverſiones, ne ægrum in actuali operatione miſerum in modum deficere, animamque efflare contingat, ut non rarò accidit.

Primo ut corpus ſit optimè purgatum.

Secunda, ut validas obtineat vires, quibus non conſtantibus, nequaquàm ad hoc præſidii genus confugiat chirurgus, ne poſtmodùm homicidiarii nomen mereatur.

Tertia, ut æger intrepido, ac forti animo ſit dotatus,

dotatus, adeò ut à chirurgo proximè imminentis lethi monitus, valido animo ad opus prædictum deveniat.

Quarta. ut idoneo in loco locetur æger, & à validis miniſtris convenienti loco alligetur, ne membrum affectum in ſectione vacillet.

Quinta, ne in articulis, aut parùm ſuprà ſectio inſtituatur, ſed ſaltim quatuor digitorum ſpatio ab articulis adminiſtretur.

Sexta, ut idonea parentur inſtrumenta, quibus exaptè poſitis, chirurgus ſectionem aggrediatur, priùs tamen ad ſenſum obſtupefaciendum opiata exhiberi debere conſulunt, hujuſmodi ſunt *Theriaca novella*, *Triphera magna*, *Requies Nicolai*, *Philonium Romanum*, *quorum doſim ad* ℥ j. *cum ſyrupo de papavere* propinant, ſed debilia præſidia hæc ad ſenſum obſtupefaciendum pro tantâ carnificinâ, & priùs cibo, & potu roborato, operationem aggrediuntur, ſed priùs caro, & cutis ſanæ partis quantùm fieri poterit, ſurſùm ad ſuperiora retrahatur. Poſtmodùm quinque, aut ſex digitorum ſpatio ſupra ægram partem, ſanam fortiter vinciunt, & alligant, ut vaſa adſtringantur, & quantùm fieri poterit, ſanguinis fluxus inhibeatur. Hinc ad ſectionem deveniunt, & aliquid de parte ſanâ apprehendunt; quapropter novaculis benè incidentibus per ſpatium ſemi digiti à ſanâ particulâ diſtantis priùs corruptam carnem ab oſſe ſeparant, & deindè os ipſum à ſuo proprio perioſtio denudant, & ad ſanguinis fluxum evitandum prædictis labiis goſſypium aquâ roſaceâ, & aceto roſaceo madefactum imponunt. Poſtmodùm ignitis inſtrumentis corruptam carnem à ſanâ particulâ derelictam abſumunt, & cauterizant, cujus terminus erit cùm ſanguis ampliùs non fluxerit & æger dolore infeſtabitur. Hinc acutiſſimâ ſerrâ os ſecant, & incidunt, ac poſtmodùm denuò ignitis inſtrumentis oſſis prædicti labia, & extremitates cauterizant. Advertunt tamen, ne medulla intra os contenta igniatur, quia illicò os ſanum inflammaretur, Poſt ejus ſectionem parti ipſi ſtuppatam applicant, & infra ſcriptos adjiciunt pulveres:

℞. *Calchanti uſti*, *Sarcocollæ*, *Aloës*, *Boli armeni ana* ʒ. ij; *Thuris*, *Maſtiches ana* ʒ. j. *M. & f. omnium pulvis.*

Deindè accipiantur albumina ovorum ad ſufficientiam, & cum prædictis pulveribus f. ſtuppata.

Vincula, & ligaturas ſuprà diſſolvunt, & carnem, & cutem ad inferiora retrahunt, ut os ipſum vel in totum, vel ſaltim majori ex parte tegant, & tueantur. Sequenti die ſtuppatam prædictam removent, & eſcharæ caſum procurant butyro &c. Si os medulloſum fuerit, in medullæ loco ſicca adhibent filamenta, ne ipſa medulla computreſcat. Poſt eſcharæ caſum oſſi ipſi *unguento de Gummi elemi* medentur, deindè incarnant, & cicatrizant juxta neceſſitatem.

Gangrænæ curationem ſpecialiùs pro cauſis procatharticis perficiemus.

Primò à nimiâ perfrigeratione, ſi pars refrigerata ſit, ita tamen ut gangrænæ tantùm ſuſpicio timeatur, & nondum præſens, ſit, neque dum pars livida ſit, & frigida, ſed potiùs rubor ſit, in parte, dolorque vehemens, & urens: tum æger circa ignem illicò non collocetur, nec igni admoveatur ad congelationem tollendam, & ratio eſt, quia repentini irradiatio ignis particulas volatiles reſtantes penitùs expellit, undè maxima confuſio, & partium textura planè tolleretur, quod experientiâ conſtat; id enim videmus in pomis congelatis, quæ ſi igni admoveantur, ſtatim putreſcunt, Sic quoque quotidiè in nobiſmet obſervamus, quando digiti noſtri à frigore immobiles facti. ſi ſtatim igni admoventur, indè eſt, ac ſi mille aciculis pungantur, ſenſum præbent; è longinquo itaque collocetur, ut ſenſim calor parti reſtituatur. Quinimo modò membra planè frigore non rigeant, ut nullus ſanguis ampliùs ſubſit, priùs aquâ frigidâ niveâ, vel ipſâ nive fricentur, ut calor ab internis partibus fortiùs ad exteriores ſe extricet, verùm hoc aliis paradoxum videtur, ſed ſi ritè rem perpendamus, ratio id nobis perſuadebit, cùm curatio tantùm hoc modo inchoëtur, ſed non perficiatur, ſenſim enim ſucci coagulati reſolvi debent, & ad priſtinam miſtionem redigi, & hoc optimè perficitur ope aquæ frigidæ, vel nivis frictione, ratio eſt, quia per partem congelatam aquæ impoſitam plus materiæ ſubtilis perfluit, quàm per congelatas, & nimis ſtrictè compreſſas particulas, per quam materiam ſubtilem particulæ iterum fluidiores redduntur, quæ in parte affectâ fixæ fuerant, frictio quoque cum nive eapropter juvat, quoniam ipſis in manibus noſtris liqueſcit, & hinc amicabilis fit particularum congelatarum reſolutio; adde, & quod commotione iſtâ reliquos quoque ſuccos ſtagnantes ad motum incitat, poſtmodum ſucci inſpiſſati calore fortiori diſſolvendi

℞. *Rad. angelicæ*, *Galang. ana* ℥. ß. *Raparum*, *Bryon. ana* ℥. ij. *Herb. rutæ*, *Scordii*, *Roris marini Abſynth. Nicotianæ ana m.* ij. *Sem. cumini*, *Urticæ*, *Erucæ ana* ℥. j. *Piper. long.* ʒ. vj. *Salis armoniac. & Salis tart. ana* ℥. jß.

Coque in unâ parte vini generoſi, duabus partibus urinâ, & benè coct. adde

Spiritûs vini lib. ß.

Et membrum congelatum calidè immittatur, & deindè ſequenti:

℞. *ſpiritûs vin.* ℥. vj. *in quo diſſ. Camphoræ* ʒ. ijß

Membra fricentur. Si congelatus ſit æger, in ventre equino, ut chymici loquuntur, collocari debet. Præter externa, interna, quoque interponenda ſunt, ut *Hippocras vel vinum, in quo cinnamomum, caryophyll. Zingib. & ſimilia aromata ebullierint, clauſo tamen vaſa vel calido in vino theriaca, vel Mithridatium* exhibeatur. Si dolor, & frigus ſe remiſerint, æger in lecto collocetur, ſudorque provocetur ſequenti, ut

℞. *Vini generoſi* ℥. ij. *Spiritus C. C.* ʒ. *m.*

Vel in eodem vino m.

Elixiris vitæ ʒ. ij.

Secundò, à calore nimio ſi gignatur gangræna, frigida inſtituatur diæta, calidis humoribus attemperatis, & depletis; ſi malum cauſam agnoſcat externam, membrum affectum lapidis medicamentoſi infuſione fovendum eſt, quòd ſi ulteriùs ſerpat, abluto priùs refrigerantium decocto, imponenda ſunt, quæ pluries præſcripſimus.

Tertiò, ex ſucci nutritii defectu, quæ oritur gangræna, cùm quaſi ipſa pars vitâ privetur à nutrimenti plenario defectu, vix curatio ſupereſt, ne ægros planè ſine auxilio deferamus, alimenta euchyma exhibeantur, & interim propinanda eſt *Aqua Magnanimitatis*, & ad ipſam partem gangræna affectam omni conatu alimentum trahendum eſt. Pars affecta ſimul fricetur *oleo terebinthinæ*, *guajaci*, *ſuccini*, *tinctura aſſæ fœtidæ*, *ſpiritu lumbricorum*, quæ omnia inſpiſſatos, congrumatoſque ſuccos attenuant, Nec relinquenda ſunt, quæ ſuccos craſſos fluidiores reddunt, ut decoctum *ex radice chinæ*, *ſalſæ parillæ*, *galangæ*, *zedoariæ*, *macis*, *croci*, *naſturtii*, *ſem. aniſor. ſalis tart. armoniaci in vino generoſo*, cujus pro libitu bis, vel ter in die tres uncias aſſumat. æger. Defenſiva in hoc caſu maximam inferunt noxam, quia ſanguini, & ſpiritibus aditum præcludunt, ne ad partem fluant affectam, Junctiones tamen *ex oleo amygdal. dulc. viol. olivarum*, *lumbric. ſcorpion. axung. human. viperin, urſi, gall. &c.* etiam ad hume-

humectandum fieri poſſunt, at fugienda ſunt, quæ corpus exſiccant. Si gangræna ulteriùs proceſſerit, pars ſcarificanda eſt, & ea medicamenta, quæ recenſuimus, apponenda ſunt.

Verùm ſi ex ſanguinis, & ſpirituum interceptione gangræna accidat, ſit quæcumque cauſa, quæ ſanguinem, & ſpiritus intercipit, ea ſtatim auferenda, ut ſi ab arctâ ligaturâ ſit illa interceptio, illa laxanda, & poſtmodùm ad ſuccos ſtangnantes; & corruptos, fluidiores, & volatiliores reddendos, præter ſudorifica, in parte affectâ cataplaſma aromatica conducunt, & reliqua ſpirituoſa, ſæpiùs jam dicta, imponantur, attamen calida, & reliqua, quæ in gangrænâ requiruntur, agenda cenſemus. Si adſtringens, vel repellens medicamentum ſit gangrænæ cauſa, illo remoto frictionibus, & inunctionibus, calor revocetur. Ita & gangræna ab aliis cauſis ſpiritus intercipientibus excitata, tractanda eſt.

Quartò, ſi gangræna ex veneno oriatur extrinſecùs, allato, vel ex animalis morſu, vel ictu, tunc imprimis ſudorifica, quæ ſtagnantes ſuccos attenuant, fluidiores reddunt, acidùm corrumpens temperant, abſumunt, emendant, & obtundunt, ac venenum extrahunt, uſurpanda ſunt, & defenſiva, ne venenum in partes interiores, nobileſque ſe propaget, in actum veniant. Ratione veneni ſit ſequens miſtura.

℞. *Aqu. rutæ caprariæ* ℥. iv. *Theriacalis* ℨ. j. *Elixiris vitæ* ℥. ij. *Spiritus c. c. & Salis volatil. ejuſdem c. c. ana* ℨ. ß. *M. f. miſtura.*

& ſingulis horis ſumat æger cochlearia duo, donec ſudor erumpat, & ea ſumat medicamenta, quæ in febribus malignis, & peſte uſurpantur, & quæ in noſtrâ *Trutinâ* fuſiùs notavimus; verùm neceſſe eſt cognitum haberi venenum, ut ſpeciatim naturæ veneni alexipharmacum exhibeatur. Calidiſſimè externè parti affectæ cataplaſma applicetur *ex herbis. rutæ, ſcordii cum aloë, myrrhâ, camphorâ. theriacâ, ol. nuc. moſch. &c. cum vino generoſo, & urinâ fiat cataplaſma.* Proderit demorſam partem ablui *aquâ theriacali cum ſpiritu vini, aquâ calcis vivæ, ſpiritu vini camphorato.* Item conveniunt ea omnia, quæ *Tertio Tomo cap. 28. De Vulneribus ex venenato morſu inflictis* deſcripſimus.

Si ex humorum malignorum affluxu, ut dicunt, aut venenatâ qualitate in noſtro corpore genitâ ortum ducat gangræna, phlebotomiam, & catharticum execramur, & anathematizamus, tanquam ipſo veneno nocentius. Hæc duo præſidia vulgaribus Medicis tanquam per fideicommiſſum à *Galeno* tradita repudiamus. *Malignitas, & venenum neque phlebotomiâ, neque purgante medicamento exturbatur, ſed tantùm alexipharmacis ab interioribus ad exteriora propulſanda eſt*, ut in malignis febribus facere conſuevimus, & ferè talem inſtituimus curationem. Vulgaria ſunt *tormentilla, contryerba or. ſcorſoneria, ſcordium, ruta capraria, c. c. aqua theriacalis cum ſpiritu vini, Mithridatium, elect. de bacc. juniperi, unicornu &c.* Sed utinam hæc tanto mormo prodeſſe poſſent, ſicut à vulgaribus decantantur, Summoperè prodeſſe obſervavimus *Diaſcordium, ſtibium diaphoreticum, benzoartica ex mineralibus deſumpta, mercurium diaphoreticum, theriacam de mumiâ &c.* His, aliiſque medicamentis danda eſt opera, & ſudor, vel ſaltim inſenſilis tranſporatio proritetur, ut venenum expellatur, non omiſſis topicis.

In generali gangrænæ curatione à quacumque cauſâ ortæ ad eum finem collimamus, ut ante omnia ſal acre, & lixiviale à cauſis occaſionalibus in cauſticam, & realgarinam naturam exaltatum obtundatur, cicuretur, immutetur, & ſuperetur; Secundò, ut tubulorum obſtructio tollatur, & ſtagnantibus ſuccis liberior concedatur tranſitus, & motus progreſſivus, utramque complent paginam, ea medicamenta, quæ æqualiter per totam vitam propriam vim diffundunt, nam vis mortificans celeriter agit, & niſi eam vis reſiſtens celeriter deprimat, inutilis erit, hujuſmodi ſunt primi ordinis *diaphoretica, cardiaca, abſumentia, ſpirituoſa, balſamica, oleoſa, ſalia volatilia, quæcumque, & ſimul aromatica facta*, quæ vim quandam fermentalem ſtatim ex ipſis in vim diffundunt; quòd ſi hæc deficiant, ad anodyna recurrendum eſt, quæ ſtatim vitam ſopiunt, ita ut mortificans venenum non ſentiat, uſque dùm per ſectica illud immutatur, & hæc erunt *theriaca recens, pilul. de cynogloſ. confect. Nepenth.*

Externè in gangrænâ commendamus, ſi ea ſuperficialis ſit: *aquam calcis vivæ, uel lixivium forte*; Si profunda, ad faciliorem penetrationem, ſcarificationem ad partem ſanam uſque admittimus, hæc namque lixivialia, & alkalia ſunt, omne acidum & corruptione reſultans combibunt, & moriatur, neceſſe eſt, vel uti poſſumus pro partis ſcarificatæ lotione *unguento Ægyptiaco magiſtrali in vini ſpiritu diſſoluto.* Sed efficacior, & promptior eſt ſequens liquor paratu facilior:

℞. *Sp. V. omni phlegm. depurat. lib.* ß. *Merc. meteoriz. pulv.* ℥. j.

ſimul m. & ſuper calidos cineres fove, u fiat mercurii meteorizati ſolutio. Credibile non eſt, quantùm hic liquor celeri motu penetret, & mortificativum fermentum immutet.

Si pulveres loco conveniant, ſequentibus utimur:

℞. *Merc. meteorizati com. q. ſ. F. pulvis*

& eo partem mortificatam aſpergere; nullius pulveris ſectici actio celeritate mercurium meteorizatum vincet. Singulari quoque privilegio gaudet mercurii meteorizati pulvis, nam lithargyrii admiſtione minùs aſper, & blandior reddi poteſt pro *Medici* arbitrio, ſi *accipiatur lithargyrii aurei ſubtiliſſimè pulveris* ℨ x. *mercurii meteorizati pulveris* ℨ. j.

Quandoque pars mortificata mollis non eſt, ſed duritiem quandam calloſam habere ſolet, tunc mercurio præcipitato utimur albo, vel incarnato, qui quia fixior eſt, efficacius in illam calloſitatem aget, ex eo quia non adeò faciliter effluit.

Magnæ energiæ id gangræna erit lapis infernalis noſtræ deſcriptionis, ut

℞. *Livixii ſaponarior:* ℥. xii. *Salis armoniaci* ℥. j. *Vitrioli Rom.* ℨ. ij. ß. *Opii Thebaici* ℨ. ß.

Coque ſ. a. in lapidem, quem in vaſe vitreo optimè clauſo ſerva. Si hæc ſimul infundantur per trium dierum ſpatium. & ſæpè agitentur, poſt duarum partium evaporationem ex tribus, factâ colaturâ inſignem habebis liquorem cauſticum, non ſolùm in gangrænâ pretioſum, verùm etiam ad quemcumque tumorem aperiendum.

Si verò in fieri ſit mortificatio, neque omninò ſenſus in parte defecerit, tunc minori ſectico chirurgus ut debet, quo potiùs mortificans virus extinguat, quàm eſcharam cauſet, id obtinebit, ſi relictis liquoribus, pulveribus ſecticis, unguento utatur, quod propter unctuoſitatem non ſinit, ut pulveres ſectici, quos continet, magno cum impetu agant, ſed remiſſè, ac blandè. Unguenta ſectica ita parabis:

℞. *Ceræ novæ* ℥. ij. *Terebinth. & Ol. com. ana* ℥. j. *liqueſquant ſimul in tigillo, & dum fluunt. injice Merc. meteorizati, vel Præcipitati* ℥. ß.

m. benè cum ſpatulâ ligneâ, & ab igne remove, ſemperque ſpatulâ agitabis, uſque dum omninò materia refriguerit, tunc ſerua unguentum, quod admirabile eſt in omnibus ulceribus, in quibus ob putrilaginem, obtuſus, aut nullus habetur in ſuperficie ſenſus. Verùm hoc unguetum efficaciſſimum in uſum revocavimus admiſtione mercurii præcipitati citrini ad ℥. ß. quem ita paramus:

℞. *Æquæ*

℞. *Aquæ calc. viv. lib.* iij. *Merc. meteoriz. ſubtil. pulv.* ℥. j.
in quam iniice mercurium, & brevi temporis ſpatio ſe præcipitabit in fundum, in pulverem citrinum, decanta, & mercurium exſicca.

Adhibitis hujuſmodi ſecticis, ut eſchara producatur, & ſanæ partes à ſecticorum acrimoniâ non lædantur, ſuperponendum eſt liquoribus pulveribus, vel unguentis ſecticis ſequens emplaſtrum, quod nunquam eventu felici in ſiſtendâ gangrænâ *Medicum* defraudabit:

℞. *Colophoniæ lib.* iij. *Myrr. puræ lib.* ß. 4. *gum. in acet. ſolut. ana* ℥. j. ß.
Fac. ut ſimul fluant in emplaſtrum, quod appoſitis ſuperpone, ſeparabit enim brevi ſpatio mortificatum à vivo cum doloris remiſſione in parte ſanâ, & præſervatione ab accidentibus quæ ſecticis accidere ſolent.

An ignis actualis ad ſiſtendam gangrænam convenit? Certum eſt primò ignem actualem magnum terrorem infirmis incutere, & in morbis mortificativis patientis apprehenſio magni timoris ſummi eſt detrimenti; vitam enim quatit, & mortificatio non ita promptiùs obedit. Secundò, non æqualiter diffunditur vis ignis actualis, nam ipſa partium humiditas, quæ igne liqueſcit, ignis activitati reſiſtit. Tertiò, ichorem mortificativum fermentalem non ſolùm non ſiſtit, ne ſerpat, ſed illum mulcet, ut intimiùs penetret, cùm itaque ignis potentialis non ſolùm cauſet quicquid actualis cauſat, ſed horrorem non incutit, æqualiter ſe diffundit, & mortificativum fermentum immutat, potentialem potiùs, quàm actualem ignem nos conſulimus, ut quiſque exerceat.

Nullam pro ſphacelo curationem admittimus, quia pars totaliter emortua eſt; pro mortuo enim nullum habemus remedium, ſed tantùm ſupereſt ſepulchrum, quia à privatione ad habitum ſcilicet à morte ad vitam naturaliter non datur regreſſus, ſoli Deo hoc reſervatum eſt, in cujus manu mors, & vita poſita eſt. Unum tantùm chirurgus agere poterit, ut pars emortua à vivâ ſeparetur, ne pars ſana mortificetur. Si itaque gangræna in ſphacelum tranſierit, ad extremum remedium confugiendum eſt, ſcilicet ad ferrum, vel ignem, juxta illud *Ovid. l.* 1. *de remedio amoris:*

Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem.

pro aliquâ parte vivâ ſervandâ, ſed crudele eſt remedium, quia crudele malum, nihil tamen intereſt, an tutum ſit hoc remedium unicum; *ſatius eſt* cum *Celſo Anceps remedium experiri, quam nullam, melior eſt dubia ſpes, quàm deſperata ſalus: ſatius eſt aliquam partem, quàm totum hominem perire, nec illa dura videtur curatio, cujus effectus eſt ſalutaris.* Omnes chirurgi, nemine excepto, priùs emortuam partem inſtrumento appropriato ſecant, deindè igne actuali eam tractant, & medicamentis appropriatis curant, in qua manuali operatione *Paulum Aginetam, & Aëtium* conſulite. Verùm noſtræ indicationi triplici modo, ferro ſcilicet, igne actuali, & igne potentiali ſatisfaciendum eſt, qui triplex modus adhibendus eſt à *Medico* juxta mortificæ partis neceſſitatem; etenim vel ſuperficies emortuæ partis multùm diſtat à viventis ſuperficie, ac tunc neceſſe eſt chirurgo ferro uti, quo id, quod emortuum eſt, reſecet ad doloris uſque ſenſum, ac tunc potentiali igne ſectæ parti impoſito, eſcharam inducere debet, quæ niſi inducatur, lethale ſignum erit. Hic ignis potentialis diverſus pro loci applicationis exigentia multoties eſſe debet, nam aliquando ob ſitûs diſpoſitionem liquor cauſticus, aliquando pulvis, & multoties unguentum conducit. Inter liquores, qui ſequitur, efficaciſſimus eſt:

℞. *Spumæ Venenatæ duorum Draconum q. ſ.*
eâ aſperge æqualiter partem mortificatam; nam illicò quicquid vivum non eſt, in fumum reſolvitur, & mortificativum fermentum exterminat, ubi mortificatio celeri paſſu ſerpit, nullum erit hoc medicamine magis præſentaneum. Et nos ingenuè fateri poſſumus multos hoc remedio fuiſſe liberatos; nam mirabiliter fixat, magnam eſcharam in parte generando: attamen advertendum magnum inferre dolorem, & inflammationem quandoque generare, unde monemus, ut non niſi magno in morbo, & gangrænâ ad ſphacelum ruente applicetur, nam ſymptomata prioribus pejora infert. Non tacendum tamen, quòd poteſt dulcius fieri hoc remedium, ſi rectificetur i. ſi denuò ponatur in cornuta, & rurſus deſtilletur; derelinquit enim tantam acutiem per ſecundam deſtillationem, & ſic ſuaviùs applicari poteſt.

CAP. XI.

De Eryſipelate.

Apud *Galenum de tumoribus p. n. cap.* 9. alius deſcriptus reperitur, tumor *eryſipelas* à Græcis dictus; *Celſus* Latinè eodem uſus eſt nomine, qui celſum Latini non ſecuti ſunt, hunc tumorem *ignem* appellavêre *Sacrum* ob ingentem caliditatem, & ignem; dictus fuit *Sacer*, i. *execrandus.* A nonnullis dictus fuit *ignis Sylveſtris*, quaſi efferatus ob fervoris ferociam.

Diſtingunt hunc tumorem eryſipelatoſum cum *Galeno* ejus ſectatores in exquiſitum, ac purum, & non exquiſitum, & impurum. Exquiſitum eryſipelas illud eſt, quod ex ſolâ bile, vel naturali, vel non naturali fieri autumant; non exquiſitum verò, & illegitimum dicunt, quod ex bile non ſola, ſed aliis admiſtâ humoribus originem ducit: unde *eryſipelas* dicitur *phlegmonodes*, ſi ſanguinem habeat admiſtum, *œdematodes*, ſi pituitam, & *ſcirrhodes*, ſi melancholiam, atque hæc eſt communis *Galeniſtarum* opinio.

Diſcriminatur eryſipelas à phlegmone primò, quia phlegmon, ſeu inflammatio præter cutem ſubjectas quoque afficit particulas; eryſipelas verò ferè ſolius eſt paſſio cutis. Secundò, in inflammatione color magis vergit ad rubrum; in eryſipelate autem ad flavum. Tertio, inflammatio eſt tumor durus, ac circumſcriptus vergens ad acutem, ac proptereà in uno membri loco collectus: eryſipelas contrà, eſt tumor planus, & inæqualis, qui ferè totum obſidet membrum, quinimò inflammatio in eodem ſemper loco perſiſtit, ac tardiùs augetur, nec locum mutat; eryſipelas contrà, celerrimè incrementum ſumit, aſſiduò ſerpit, variatque locum. Quartò, in eryſipelate major percipitur fervor, ac incendium, quàm in inflammatione, adeo ut partes eryſipelate obſeſſas quodammodò uri percipiant ægrotantes. Denique eryſipelas, ſi tangitur, color evaneſcere videtur, qui tamen, remotis digitis, illicò redit, quod tamen in inflammatione ob duritiem non accidit.

Æquali haud ſemper larvâ *Medici* oculis ſe offert eryſipelas, propterea certa de eo definitio aſſignari non poteſt, ſed eas larvas, quibus utplurimùm ſe manifeſtare ſolet, deſcribere conabimur: Quoties in aliquâ corporis ſuperficie rubor cum obtuſo, & profundo dolore apparuerit, & in acumen non attollitur, ut in abſceſſibus ſimplicibus calidis evenire ſolet, ac ſe ultrò per ſuccedentem ſuperficiem diffundit, eam æqualiter elevando, vehemenſque rigor, dum inceperit, apparuerit, vehemens ſequatur febris

febris cum ſiti, vigiliâ, aliiſque hujus modi accidentibus, eryſipelas in promptu eſſe dicas. Accidit aliquandò; ut color rubeus non ſit, ſed flavus, aliquandò pallidus, & aliquando lividus. Multoties evenit, ut tota pars magno tumore, ſed æquali, non autem acuminato excreſcat, & cutis in ſuperficie ichore quodam madeſcat, qui veluti veſiculas cauſat. Accidit interdum, ut vix tumeſcens pars videatur, ſicca permanat, & furfurem quendam producat. Evenit quandoque, ut ad certos ſerpat limites, & aliquando, niſi ſiſtatur, ut per totam ſe diffundat corporis ſuperficiem. Aliquando ſymptomata levia, aliquando vehementia cauſat. Multoties celerem inducit mortificationem, utplurimùm recidivus eſt morbus, ſæpè enecat ex virulentiâ, ſæpiſſimè ex Medicorum ignorantiâ.

Signa.

Eryſipelatis ſigna haud difficilia ſunt ex dictis, nam ingens rigor ægrum quatit, quem vehemens ſequitur febris, ſitis, oris amarities, vigilia, aliaque ſymptomata. Poſtmodum in aliquâ corporis ſuperficie rubor ad flavedinem tendens; cum obtuſo dolore apparet cum tumore plano, & æquali, nec aliquo circumſcripto loco, ſed ulterò per ſuccedentem ſuperficiem ſerpens. Si digitis prematur, color evaneſcit, quibus ablatis, illicò revertitur.

Cauſæ.

Quoties ab abſoluto humore bilioſo vel naturali, vel non naturali eryſipelas producitur, id legitimum, & exquiſitum tantùm appellant vulgares; *Galenus* verò ex tenuiſſimo, ferventique ſanguine, aut huic admiſtâ bile eryſipelas fieri dixit, & ex purâ bile, herpetem potiùs produci, quàm eryſipelas conſtanter aſſeruit. Declaravit quoque de *Tumoribus p. n. cap.* 10. hanc *Galenus* inconſtantiam in tradendâ eryſipelatis cauſâ materiali multis in locis, ut animadvertere poteritis *lib. de atrabile* 13. *meth. cap.* 1. & 14. *meth. cap.* 1. 2. 3. & 17. 2. *de diff. feb. cap.* 5. *lib. de ratione curandi per ſang. miſſ. cap.* 8. 2. *de compoſ. med. ſecundum loca cap.* 1. 2. *de criſibus cap.* 12. & in ſexcentis aliis, quorum locorum conciliationes, qui in his vanitatibus terere tempus cupit, is legere poteſt apud *Ingraſſiam in cap.* 1. *tractatus primi de tumoribus.*

Cœterùm imaginatus fuit *Galenus*, & cum eo ejus ſectatores quoſcumque morbos à quatuor humoribus excitari, quorum conjecturâ deceptus rudem, & vulgarem efformavit medicinam. In eryſipelate color flavus non eſt, nec pallidus, ſed rubicundus, qui ſanguinem potiùs, quàm bilem teſtatur. Inſuper pletorici, & non bilioſi huic malo ſunt obnoxii.

Immediatam eryſipelatis cauſam, ob alicujus partis corporis vitium, à cauſis occaſionalibus rimemur oportet, ſunt hæ vulnera, contuſiones, ulcera, fracturæ, tumores, ignis, vel ſolis calor, vel frigidorum ciborum, ac potulentorum abuſus; hæc namque ultimi partium nutrimenti inter fibras cuti proximas, poſt vitæ ſuſtentationem, inſenſilem tranſporationem in carnis poris retardant, intercipiunt, nam hoc ſi aſſiduâ tranſpiratione non ventiletur, quod remanet, proximum partis nutrimentum inficit, ac proindè major fit ad partem congeries, fibrillæ magis anguſtiantur, obſtruuntur. Hoc idem ultimum nutrimentum à partium calore agitatum ſub conſtipatâ cute degenerat, partes continentes irritat, fermenteſcit. Salinæ particulæ, quæ indeſinenter à ſanguine in hoc partium nutrimento degeneratio volatilitate deſtitutæ, lymphæ conſortio hærent, & ſulphureæ nullo modo ampliùs à ſalinis temperatæ; & à miſtione ſolutæ in extraordinariam temperiem evehuntur, & afferatæ evadunt, excandeſcunt, incendium adaugent, nutrimentum partium vicinarum inter partium ſolidarum fibras contentum fit exoticum, & hoſtile, continentes fibras vitiat, in motu depravat, ſanguinem exagitat, & in miſtione conturbat. Sanguis circulans ad hos anguſtiores tubulos pervenit, quos præterfluens non tamdiu ſtagnat, quàm in inflammatione, ſed cuticulæ magis appropriat; fit ſacer ignis, id eſt execrandus, & maledictus, eryſipelas nempe, & tumor igneus, & quia ſanguinis miſtio turbatur, eryſipelas febris comitatur.

Color rubicundior in parte eryſipelatâ apparet, quia ſanguis non jam diu remoratur, ſed ſub cuticulâ fluit, in inflammatione penitiùs latet, ſtagnat; hinc eſt, quòd digitorum preſſione facile exprimitur, & color albus ſub digitis apparet, quibus remotiés, eundem repetit locum, quia ſucci fluidiores ſunt, & fibræ ab eodem irradiantur. Vel color rubicundior apparet, quia fibræ, & tubuli ſunt mutati, & vitiati, unde lucis radii aliter reflectunt, deferveſcente verò humore, color ad flavedinem vergit ob particulas ſulphureas parti adhærentes.

Serpit de loco in locum; ignis fatui inſtar, eryſipelas, quia particulæ volatiles, fluidæ, & lubricæ ſunt, ac vel locum mutant, ac ſolutâ obſtructione, & particulis per inſenſilem tranſpirationem reſolutis, diſparet, at ubi vicinarum partium nutrimentum vitiavit, novum eryſipelas gignit, & ſerpere videtur.

Oritur dolor à particulis ſub cuticulâ coërcitis, & perpetuò agitatis, quæ motu ſuo ſpiculis urentibus cutis, cuticularum fibras impetunt, illas contrahunt, convellunt, diſtenduntque & dolorem acicularum pungentium excitant. Si verò has vellicant, & titillant, quia paucæ ſunt particulæ, pruritus fit, ut contingit, cùm eryſipelas reſoluitur.

Tumor non altè in eryſipelate elevatur, quia minor eſt humorum coacervatio, & ſtagnatio, ac major horum fluiditas.

Pulſus ab eryſipelate abeſt, quòd minores tantummodò arteriarum tubuli, non verò earum majores trunci comprimuntur.

Contingit quandoque, ut quidam ſucci lutuoſi, & viſcidi tubulos ſub cute obſtruant, & eryſipelati adjunguntur, & vulgares *Galenici* eryſipelas œdematoſum appellant.

Utplurimùm particulæ acidoſalinæ nimiùm agitatæ in cuticulam irruunt, eam diſtendunt, & in veſiculas elevant, elevatæ cuticulæ pori omninò anguſtiantur, & illæ particulæ non exhalant, hinc veſiculæ turgent, ac diſruptæ ichorem tenuiſſimum, aquæ lucidæ inſtar, aquam cauſticam æmulantur, fundunt, qui ſudore tenus inſenſibiliter evaporare debebat. Si particulæ illæ à continentibus partibus regi non poſſunt, pravam qualitatem ſcilicet erodentem, & ſecticam à ſalibus adipiſcuntur, quam natura ſuperare nequit, tunc ulcus cancroſum, vel mortificatio in parte eryſipelatâ ſuccedet, & mors inevitabilis.

Prognoſis.

Eryſipelas raro pernicioſus eſt affectus, & facilè recidivat, ſæpè verò ex virulentiâ, & ſæpiſſimè ex *Medicorum* ignorantiâ enecat. Foràs vergens nihil mali denotat, ſed potiùs fortem naturæ conſtitutionem, quæ illud per inſenſilem tranſpirationem reſolvit; Si verò ab exterioribus ad interiora ejus materia pellatur, lethale, ut dicebat *Hip. aph.* 25. *ſect.* 6. *Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora, malum; ab interioribus autem ad exteriora, bonum*

E

Et 336. *ſect.* 2. *co. Eryſipelas verò foris quidèm extare, utile, intrò autem vergere, le hale; cujus quidem rei indicium eſt cum robore evaneſcente, pectus gravatur, & ægrius ſpiritum trahit æger.* Periculoſior eſt circa partes principes, vel nobiles, ut in facie faucibus, & capite, vel pectore, & axillis, aut in utero, ut ajebat *Hip. aph.* 43. *ſect.* 3. *Si prægnanti fiat in utero eryſipelas perniciosum eſt.* Secùs autem in locis ignobilioribus, & à principibus remotis, ut potiſſimùm ſunt crura, tibiæ aut etiam brachia, & manus. Perniciosum eſt eryſipelas, ſi ſuppuretur, vel putreſcat, ut habetur *aph.* 20. *ſect.* 7. *Ab eryſipelate putredo, & ſuppuratio malum.* Et eò magis pertimeſcendum eſt, ſi oſſis nudatio contingat, ut *aph.* 19. *ſect.* 7. *Ab oſſis nudatione eryſipelas malum.* Malum quoque cum ulceri, fracturæ, aut luxationi eryſipelas ſe ſocium addit. Malum ſimiliter, ſi magnam, acutamque annexam habeat febrem, quæ malignitatem ſapiat, & exitiale, ſi in gangrænas terminet ſecùs autem quod nulli, vel duntaxat levi, vel exiguæ annectitur febri. Eryſipelatis reſolutio tunc planè portenditur, cùm æger partem eryſipelatam magno ſcalpendi deſiderio tenetur, ſentitque in parte veluti formicas gradientes, & vix manus continere poteſt, vel color in ordinarium mutatur, vel cùm cuticula in ſquamas fatiſcit.

Curatio.

Curandi eryſipelas ratio apud Medicorum turbam tumultuaria eſt, cauſis non benè congruens; ſanguinem multoties mittunt, cùm vitium in ſanguine intra venas exiſtente minimè ſupponant. Refrigerantibus, & repercutientibus utuntur in parte vitiatâ fovendâ, cùm bilem eryſipelatis cauſam imaginentur, quæ evacuatione, non autem refrigeratione indiget, illamque frigidis intùs remeare urgent, ut inquit *Hip. aph.* 23. *ſect.* 5. *Frigida erypelas non ulceratum juvant*, quem omnes medicinæ periti execrantur. Victu tenui abſque vino utuntur, cùm bilioſis affectibus talis non quadret, & corpus refrigerare tentant, cùm quicquid mali intùs lateat, extra per rarefactionem expellere deberent.

Ubi magnum fuerit eryſipelas, & periculoſum, illicò ſanguinem mittunt, nec illis obſtat *Gal. eodem* 2. *ad Glauc. cap.* 2. *&* 13. *meth. cap.* 3. in his enim locis non damnat *Gal.* venæ ſectionem tanquam noxiam, ſed inquit *non ſemper eſſe neceſſariam*, quam doctrinam intelligunt pro levioribus, & parvis eryſipelatibus, non autem in magnis, ut dicunt. Quòd ſi eryſipelas fuerit phlegmonoſum, non ſolum ſemel, ſed etiam pluries ſanguinem mittunt. Locus ſanguinem mittendi brachia ſunt quoties inferna loca eryſipelas infeſtat; ſecùs verò ex pedibus in partium ſupernarum eryſipelate; & hoc revulſionis gratiâ, & derivationis fine ex locis vicinioribus. Cum venæ ſectione comprehendunt alia præſidia, frictiones, cucurbitulas &c.

Medicamentum purgans convenire fatentur, & hoc admittit *Gal.* iiſdem locis citatis, in quibus phlebotomiam non eſſe neceſſariam inquit, admittit tamen medicamenti purgantis uſum. Hoc medicamentum debere eſſe bilem purgans nulli eſt dubium, tamen de lenientium genere; quapropter non admittunt medicamenta valida, vel quæ corpus calefacere poſſunt, qualia ſunt *ſcamonium, colocynthis, pilulæ &c.* Commendant autem *Mannam, caſſiam, ſyr. roſ. ſolut. de Cichor. Nic. diaprunum lenitivum, expreſſ. conſervar. &c.* At ſi eryſipelas non fuerit exquiſitum, ſed œdematoſum, vel ſcirrhoſum in his caſibus cum medicamentis bilem purgantibus ea, quæ pituitam, vel melancholicos ſuccos adhuc allicere valent, admiſcent, hujuſmodi ſunt *ſena, agaricus, diacatholicon, confectio Hamech, ſyr. Domini Auguſtini, & de fumar. mai.* Verùm errant bardi *Galiniſtæ* cum *Galeno*; ſit namque purgantium ope motus contrarius, & eryſipelas ab extrà intrà remearet.

Cœterùm, quia duo maximoperè in eryſipelate urgent, calor ſcilicet & plurimum incendium, hæc præſidiis refrigerantibus, & humectantibus temperant. Communiter in parte uſurpant *oleum roſaceum, violaceum, lac, vitis folia, plantaginis, endiviæ, lactucæ &c.* At ſi eryſipelas non fuerit exquiſitum, ſed vel œdematoſum, vel ſcirrhoſum tunc miſtam inſtituunt curationem, partim verò ex œdemate, vel ſcirrho.

Ut citò, tutò, & jucundè, ut bonum decet Medicum, eryſipelas curare poſſimus, quod morbus eſt, qui frequenter in opere chirurgico accidit, ſumenda eſt indicatio, primò à pororum cutis apertione, ut patentes fiant, adhoc ut eryſipelatis materia foràs emergat, non autem introvertatur. Secundò, ut ſi vitium aliquod in parte præceſſerit, unde eryſipelati fortaſſe fuit occaſio, corrigatur, & auferatur. Tertio, ut ſpirituum furor, & excandeſcentia ſedetur, & remittatur.

Ut ei, quod primò indicatum eſt, ſatisfaciamus, neceſſe eſt, ut ægrum eryſipelate affectum in calido detineamus loco, vel ſaltim non frigido, ne à vento, vel ab aëre frigido cutis magis denſetur; deindè temperatus victus, non autem refrigerans eſt ægro adhibendus, qui potiùs craſſus ſit, quàm tenuis. lymphatum vinum exhibendum eſt in quo ſi *alkali cancrorum fluviatilium* infundatur, ſaluberrimum erit, vel ſi æger vinum non bibat, utatur *decocto cornu cervi.* Si æger faſtidioſam patiatur vigiliam, vel *theriacâ recenti, vel pilulis de cynogloſſâ, vel Nepenthe* uti debet; anodyna enim & morbo, & ſymptomati ſuffragantur. In eryſipelate omninò à refrigerantibus cavendum eſt, in parte ſcilicet in qua eryſipelas apparuerit, non enim quia affectui non convenirent, ſed quia pertinaciorem redderent cauſam, ut in ſexcentis locis notat *Galenus*, ac præcipuè in libello quos, & quandò purgare oportet, ubi purgantia alioquin calida in febrium curatione conſulit, non quia refrigerant, nam potiùs calefaciunt, ſed quia febris materiam evacuant. Medicis, qui refrigerantibus in eryſipelatis curatione utuntur, duo inconvenientia occurrunt; primum eſt, quod eryſipelatis materia à refrigerantibus repercuſſa, in internas, nobilioreſque partes remeat; ſecundum, quod frequenter accidit, quòd cùm à refrigerantibus impediatur, materia non exhalat, fit pravæ qualitatis, & ſolidarum partium calorem ſuffocat, ac mortificationem, ſive gangrænam inducit.

Eadem ratione indicata non eſt in erypelate ſanguinis miſſio quæ non ſolùm bis, ter, & quater, ſed utra in praxi à Medicis vulgaribus cum infirmi diſcrimine celebratur; nam materia eryſipelatis intra venas non continetur, ac propterea ſanguinis miſſione curari nequit. Corpus phlebotomiâ refrigeratur, fit debilius, & ad expellendum trans poros ineptius; fatemur ergò ingenuè nos obſervaſſe quamplures in eryſipelate phlebtomotos periiſſe, contrà vero omnes, qui ſanguinis miſſionem vitârunt, convaluiſſe vidimus.

Non ſolùm propterea, quæ refrigerant, eryſipelati non convenire noſtra docet praxis, ſed quæ tenuium ſunt partium, altiùs penetrant, & eryſipelatis materiam reſolvunt, eſſe validiſſima eryſipelatis remedia pro comperto habemus, id quod adhuc à *Galeno* memoriæ proditum eſt de *emplaſtro. Diachalciteos* 1. *de compoſitione pharmacor. per genera cap.* 14. *& de compoſ. med ſecundum loca lib.* 8. *cap.* 5. ubi

ubi ex *Aſclepiade* pro eryſipelatis curatione hoc deſcribit emplaſtrum:

℞. *Ammonioci*: *Thymiamatis lib* j. *Ceræ lib.* j. *Roſacei lib.* j. *Croci* ℥. j. *Aceti q. ſ. f. maſſa.*

Et ut alia loca prætercam, legite 14. *meth. cap.* 3. ubi rem largiùs tractat.

Noſtrâ verò ætate è ſpagyrico promtuario efficaciora, & paratu faciliora pro eryſipelate emerſère remedia, quorum uſu nobis eryſipelas curare ſemper evenit; eryſipelatis itaque incipientis ter, vel quater in die partem, in qua apparuerit, ſpiritu vini omni phlegmate deſtituto, & omninò cremabili irrora, id fiat per tres dies, nam ſi eryſipelatis materia fermentalis facta non eſt, eo ſpatio curatio perfecta eſt; & quartâ die febris omninò ceſſabit; vini enim ſpiritus partium ſpermaticarum, & continentium amiciſſimus eſt, earumque robur multùm adauget, & profundiſſimè penetat, poros aperit, & eryſipelatis materiam reſolvit, ac ſiquis vini ſpiritûs uſum exhorreat, ex eo quia calidus exiſtimetur, hic ſciat, quòd tantùm abeſt, ut vini ſpiritus excalefaciat, ut intenſè refrigeret, quod experietur, ſi mediâ æſtate vini ſpiritus cremabilis, ſine ullo phlegmate ſuper propriam carnem aſpergatur, frigidiorem illam ſentiet, quàm ſi à glacie tangeretur.

Verùm, ut fundamento hanc praxim quiſque intelligat, ſciendum eſt, quòd calor, qui in affectibus, quos calidos appellant Vulgares, ſentitur, non quidem à materiâ producitur, ſed à vitâ, quæ ab ipsâ materiâ concitata excandeſcit: curatio ergò in his affectibus erit materiam educere, quæ calorem provocat, & calor illico ceſſabit; cùm itaque degener nutrimentum, quod eryſipelas cauſat, in carne ſit detentum, eo reſoluto à vini ſpiritu per pororum apertionem, ceſſat ſtatim excitatus calor, cui doctrinæ ſuffragatur *Galeni* ſententia in citato libello, quos, & quando purgare oportet, ac in ejus confirmationem hoc utere exemplo: Si ſpina in digiti carnem, alioquin ſanam infigatur, illicò excitatur in digito dolor, deindè pulſus durus, poſteà calor exorbitans, cui calor accenſus, & tandem inflammatio, & tumor ſuccedunt. Curioſum eſt ſcire, à quo tot ræpræſentantur in digito ſcenæ, certè non à ſpinâ; nam ipſa neque dolorem, neque ruborem, neque calorem, neque inflammationem in ſe habet, ſed his omnibus indifferens eſt: ergò ſi ea accidentia à ſpinâ efficienter, & effectivè non producantur, vitam namque digiti à ſpinâ ſtimulatam ea producere neceſſe eſt. Ac ſi ulteriùs curioſus interroges, an per refrigerantium applicationem calor, color, dolor, tumor, & inflammatio à digito tollatur! Ab experientiâ diſces, quòd non ſolùm ea accidentia à refrigerantium applicatione non ceſſabunt, ſed alia deteriora, & pejora provenient; ceſſabunt ſanè, & pars ab agitationibus quieſcit, ſi ſpina infixa abſtrahatur, nam ea abſtracta, vita à ſpinæ inſolentiâ liberata furorem, iramque deponet, & digitus ad priſtinam reducetur temperiem.

Finge nunc degener nutrimentum ſpinam eſſe, quod in aliquâ parte eryſipelas excitet, & ex fundamento cognoſcens, in eryſipelate refrigerantia non ſolùm non convenire, ſed eſſe neceſſarium, ut per medicamenta penetrantia, reſolventia, & rarefacientia ſpina educatur. Eſt itaque vini ſpiritus remedium minimè empiricum pro eryſipelatis curatione, ſed certo, & vero curationis fundamento congruens, & genuino textûs *Galeni* intellectui *de tumoribus p. n. cap.* 2. in quo hæc habet: *ſuprà autem eſt etiam vobis dictum refrigeratis inflammationibus non ſemper evenire, ut ſubſideant, quia vi ingentis, & magnæ inflammationis, in qua compactus defluxus ſit, licèt eam copioſiùs refrigeres, tumorem non ſolles, ſed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in ſcirrhum commutabis; at cùm non tam impactus defluxus ſit, tum facillimè refrigerantibus, & adſtringentibus tumor repellitur, præcipuè verò ſi ſit exiguus, quòd ſi antè impactus tenaciter ſit, nullum auxilium ab adſtringentibus, & refrigerantibus admittit, ſed evacuationem poſtulat.*

Prætereà ſi eryſipelatis materia fermentalis affecta ſit, ſcilicet quòd quandam diſpoſitionem ſit nacta, qua in partes circumpoſitas ſuas diffundat qualitates, tunc vini ſpiritûs applicatione, remittuntur ſymptomata, ſed eryſipelas perſeverat, ac ulterò diffunditur, tunc vobis remedio utendum eſt, cujus applicatione materiæ fermentum figitur, immutatur, & ulterò non amplius ſerpit.

Ad hunc finem medicamen mirabile inventum eſt, cujus deſcriptio extat apud *Oſvaldum Crollium*, dicitur *lapis medicamentoſus*, ſeu *lapis ſalutis*; ad omnes enim cutis alterationes fermentales certum, & indubitatum eſt medicamentum, ac eryſipelas præcipuè intra vigintiquatuor horarum ſpatium radicitùs curat. Decriptio apud *Crollium* hujus lapidis multis materialibus abundat, hîc itaque nos reformatum trademus receptum, & eo inſtituto, quo hîc *Neapoli* tam nobili utimur medicamine feliciſſimo ſemper eventu:

℞. *Vitrioli com. lib.* j. *Salis nitri lib.* ß. *Ceruſſæ, Aluminis, & Boli armeni ana* ℥. iv. *Salis armoniaci* ℥. ij.

Fiat omnium pulvis, ceruſſa, & bolus armenus in marmore lævigentur, miſtæ ponantur in ollâ capaci, ſuper addendo aceti acerrimi tantum, quantum per duos tranſverſos digitos materiam ſuperet, & lento igne coquantur, ſemper agitando cum ſpatulâ, uſque dum inſpiſſari incipiat, & exſiccari, abſtrahatur tunc ab igne, nam materia in lapidem dureſcet.

℞. *Hujus lapidis* ℥. j. *reduc. in pulv.* & *In aquæ pluviæ, vel Plantaginis lib.* j.

injice, leni igne foveatur, ut calida aqua fiat, in hac aquâ lintea infunde, & ſuper eryſipelas impone, & ſæpiſſimè ea renova, nam ſenſim obſervabis eryſipelatis locum naturalem acquirere ſtatum.

At quid agendum iis, qui hoc medicamine carent, vel ob præparationis difficultatem, vel ob aliam cauſam, an aliquid ſuſtituere poſſint, quod notato lapidi æquivaleat? Sufficit ſanè unicuique, ut *vulgare vitriolum* impromptu habeatur, nam eo non ſecùs ac lapide medicamentoſo eryſipelate affectis prodeſſe poteſt; ſi enim vitriolum in aquâ pulviâ ſolvas, & linteis madefactis in ſolutione, ut ſuprà diximus, utaris, eryſipelas citò, tutò, & jucundè ſanabis.

Traditâ eryſipelatis curatione, quæ à prohibitâ tranſpiratione propter pororum cutis obſtructionem evenire ſolet, dicendum eſt de remediis, quæ eryſipelati ab aliquo partis vitio excitato adhiberi debent. Vitium partis vel ex vulnere, vel ulcere, vel fiſtulâ, vel fontanellâ, vel aliquo tumore originem ducere poteſt, quod quoties à cauſâ internâ, vel externâ promoveatur, eryſipelas producere poteſt, cùm id evenit, præſentaneum ibi erit remedium fodicationum emplaſtrum; eo enim vitiato loco adaptato, illicò vitium corriget, ac eryſipelas ceſſabit, & ſi vicinis in partibus perſeveraverit, utere lapide medicamentoſo, vel vitriolo, nam ſalutis eventu non defraudaberis.

Interim tam in eryſipelate ex prororum obſtructione, quàm ex aliquo partis vitio non deſint propinanda medicamenta, quæ diaphoretica dicuntur, ut pororum obſtructio, & partis vitium corrigatur, hujuſmodi erunt *ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, ebur, & c. c. phil. præp. ocul. cancr. ſal volatile ſuccini, c. c. &c. in Syr. vel aquâ cardui ſancti.*

Supe-

Super eſt, ut poſtremæ indicationi ſatisfaciamus, quæ deſumitur à furore, & excandeſcentiâ ſpirituum partium continentium, in quibus eryſipelas excitatum fuit; multoties enim ſpirituum furor ſuſtratam illis materiam immutat, & degenerem, virulentamque reddit, ac quamvis reſolventibus remediis eryſipelatis materia diſſipetur, illa ſpirituum agitatio faciliter eam reproducit. Sedanda itaque vita in parte, & ejus ſpiritus pacandi; propterea notare debemus, quòd lapis medicamentoſus, & vitrioli communis uſus, adeò eryſipelas curant, quia anodyna medicamenta ſunt, ſpirituum furorem ſedant, & morbum curant, quia materia non reproducitur, & antecedens ab irritatione ceſſat; ſulphur enim vitrioli anodynum eſt, ut alibi docuimus, proptereà in lapidis medicamentoſi defectu vitriolum ſolum opus complet.

At ſi nobili medicamine, omnique laude digno pro integrâ eryſipelatis curatione uti velitis, eo vos non defraudabimus, eſt illud *Leporis ſanguis*, qui ab eo educitur, poſtquam à canibus in magnum eſt adorſus timorem; linteum enim in dicto ſanguine infuſum, ac deindè exſiccatum. Si aqueo rore madefacias, & eryſipelati imponas infra vigintiquatuor horarum ſpatium eryſipelas ſine dubio ceſſabit, eundemque effectum talis ſanguis producet, ſi exſiccatus ad mediæ drachmæ quantitatem propinetur in vino. Totum id efficit leporinus ſanguis, quia furorem, & iracundiam ſpirituum in erypelatis loco ſedat, & pacat energiâ ideæ timoris à lepore in ejuſmet ſanguine impreſſâ, dum à canibus urgebatur, quia pavidiſſimum eſt animal; hinc quiſque diſcat, quòd omnium morborum ſanatio potiùs in vitæ ſedatione, quàm in cauſarum occaſionalium eductione conſiſtit.

Cap. XII.

De Herpete.

Dicitur *herpes*, Latinè *ſerpigo*, item ulcus ſerpiginoſum, ſeu puſtulæ ſerpiginoſæ, ſignificatque affectum exterius in cute ſerpentem, & unâ parte ſeneſcente, ſerpendo proximas apprehendit partes. Plerique ineptè pro eryſipelate acceperunt, qua de cauſâ *Celſus* herpetem *ſacri ignis* nomine propoſuiſſe videtur; verùm magnum inter utrumque intercedit diſcrimen, licèt aliqua inter utrumque ſit affinitas, quia eryſipelas derepentè oboritur, herpes verò ſenſim, & multâ temporis protractione, omniſque febrilis acceſſionis eſt expers; ubi contrà eryſipelas perpetuò febrilem paroxyſmum cum dolore, & ardore comitem continet, breviqne ſolvitur, herpes verò tantum pruritum inducit, & longò pòſt tempore ſanatur. Verùm herpes morbus eſt in tumorum genere; & eryſipelati quodammodò affinis, & ſaltim dum erumpit, dolorem in parte, rigorem, febrem, ſitim, & vigiliam cauſat, poſt verò eruptionem omnia feriare ſolent, licèt herpes perſeveret.

Herpes vulgò duplex ſtatuitur, unus miliaris, alter eſthiomenus, ſeu exedens, ſeu ferus. Miliaris ille dicitur, qui ſummam exaſperat cutem, in qua exiguas producit puſtulas prominentes milio ſemini non abſimiles. Eſthiomenus, ruptis puſtulis cutem exulcerat, & profundiùs hærer, ſenſim in latum, & profundum ſerpit, multoque tempore emergit, puſtulas oſtendit aridas. Unde alius dicitur ſiccus, qui nullum habet ſerum; alius humidus, qui plurimo irroratur ſero; alius tandem ſordidus, qui ſeroſitatem graveolentem profundit.

Signa.

Herpes miliaris facilè cognoſcitur, cùm ſenſibus pateat; eſt enim tumor latus ſine omni fere extuberantiâ, & pars vix attollitur, ſed potiùs exaſperari, quàm extuberare videtur. Adeſt prætereà durities quædam, & quidam quaſi uſtionis dolor, & ſenſus. Minutiſſimas producit puſtulas in ſummâ cute granorum milii inſtar, quàm ob cauſam miliaris appellatur, quarum eſto quædam ſaneſcant, aliæ tamen denuò pullulant, & plerùmque ſanantur in medio, quæ poſtmodùm in proximis oriuntur particulis, & ſic ſerpendo procedunt. Si puſtulæ rumpantur, aliquid inter pus, & ſaniem, quaſi medium effluit, locus ipſe eſt rubicundus, coloremque & pallorem medium habet. Herpes tandem eſthiomenus, ſeu exedens, cùm multa ulcera ſerpentia, prava, & foraminata apparent, quæ tamen ultra cutem non procedunt, coloremque ex rubro ſubnigrum habent. Nonnulli perperam herpetem miliarem, & eſthiomenum ſub formicæ nomine collocârunt, ſed ignorantiâ decepti fuêre.

Cauſæ.

Herpetis cauſam aſſignant *Galeniſtæ* flavam bilem citra alterius humoris admiſtionem, ſecretam in parte aliquâ conſiſtentem; ſi bilis craſſior fuerit magniſque acris, & fera, totam cutem ad ſubjectam carnem uſque exulcerat, & dicitur herpes eſtiomenus. Si verò flava bilis tenuis, & minùs acris, ac calida fuerit, puſtulas in cutis ſuperficie excitat milio ſimiles, & vocatur herpes miliaris. De herpete verba facit *Galenus lib. de Tumo ibus p. n. cap.* 10. 2. *ad Glauc cap.* 1. *&* 14. *Meth. cap.* 17. Verùm nec ſibi conſtat, & in dictis citatis locis nullibi eſt conformis; materiam enim nunc bilem, nunc phle ma bili commiſtum, in hujus affectûs cauſam adducit, & nunc morbi genus, nunc ſimplex morbus, herpes apud illum habetur; quicumque verò *Galenum* ſecuti ſunt, in ejuſdem inſulſitates impigêre circa cauſæ materialis aſſignationem.

Herpetis cauſa materialis eadem eſt cum eryſipelatis cauſâ materiali, degener ſcilicet nutrimentum in partibus carnoſis, eâ intercedente inter herpetem, & eryſipelas differentiâ, ſcilicet quod in eriſipelate ob partium continentium imbecillitatem, vel nimiam oppreſſionem tota materia verſus cutem non fertur ſed tantùm pars illius, reliqua in ipſâ carnis ſubſtantiâ remanet, parteſque continentes oppreſſas retinent, ut integram ſarcinam non tranſmittant ad cutem; in herpete verò vel robur partium, vel materiæ parvitas, vel qualitas, vel utrumque ſimul efficit, ut quicquid in carnis ſubſtantiâ degeneratum eſt, foràs in cutis ſuperficiem ſub cuticulâ erumpat, ob tenuitatem bullas excitet variolarum inſtar, ſubjectamque carnem omninò liberam, exoneratamque relinquat, & hæc eſt herpetis materia, ejuſque genuinus fiendi modus.

Congruenter deindè à poſteriori, & ab effectu triplicem herpetis cognoſcimus ſpeciem, quarum una eſt, in quâ inconſpicuæ ferè bullæ in cutem erumpunt, & in ulcus non degenerat, diciturque ſimplex herpes. Secunda eſt, in qua cutis conſpicuis ferè bullis rubeis conſperſa videtur, parumque ab eryſipelate inflammatio differre videtur, & hæc ſpecies herpetem miliarem conſtituit. Tertia denique eſt, in qua bullæ erumpunt, & in ulcus exedens tranſeunt, & hæc herpetis ſpecies dicitur eſthiomena.

Accidunt hæ tres herpetis ſpecies â materiæ diſpoſitionibus, à vi, & partium continentium robore.

bore. Herpetis materia eſt primaria nutrimentum degeneratum, & occaſionales cauſæ, ſunt ſal næ particulæ in ſanguine luxuriantes, cùm ſal, & ipſum ſulphur uberiùs ab alimentis maſſæ ſanguineæ ſuppeditantur, vel acidæ particulæ ob depravatam digeſtionem ipſi ſanguini ſubminiſtrantur, tunc hæ particulæ una coeunt, & ſanguini acido-ſalſam diatheſin communicant. Circulant hæ unà cum ſanguine, à lymphæ copiâ dilutæ, & aſſiduo motu atteruntur, comminuuntur, à ſanguine ſecernuntur, & per poros exhalantur ubertim plùs in aliquibus partibus, quàm in aliis, ubi nutrimentum degeneratum inter fibras inveniunt; tunc ſi partium robur validum ſit, & particulæ plurimâ lymphâ diſſolutæ, & obtuſæ ſint, ad littus microcoſmicum, nempe ad corporis ſuperficiem; ſcilicet ad cutem ſpumeſcunt, cuticulamque levi cum pruritu exaſperant, & bullæ ferè inconſpicuæ erumpunt, ſimplex producitur herpes, ſeque ipſum exſiccat abſque exulceratione, & multoties ſine medicamento ſaneſcit.

Si verò nutrimentum degeneratum, vel quantitate, vel particulis acido-ſalinis paucâ lymphæ quantitate imbutis partium continentium robori reſiſtat, ita ut illud totum cum particulis ad cutem tranſmitti non poſſit, quia pars illa, quæ in carnis ſubſtantiâ remanet, naturæ efficaciam retundit, efficit, ut illa neque totam materiam abſtergat, neque eminentes bullas ſupra cutem excitet, ac propterea eryſipelas veluti inflammatum producit, cutis ſuperficies impulſa eximitur, & minutiſſimis granulis illam commaculat, & affectus herpes miliaris dicitur. Si in lymphâ abſumantur aquoſæ particulæ, pars tenacior in ſquamulas, ſeu cruſtas concreſcit, & dicitur herpes ſquamoſus, & cruſtoſus. Differunt tamen à cruſtis ſquamæ, cùm ſint tenuiores, & in ſuperficie exteriori ſiccatæ, à cute diſſiliunt, quod in cruſtis non ita fieri ſolet. Sub cruſtis effuſa lympha fermenteſcit, & particularum acutarum punctione in nervorum fibrillis pruritum, imo ardorem cum leviori eryſipelate, & ſæpè dolorem, & uſtionis ſenſum excitat, pro majori, vel minori particularum acredine.

Si tandem dum materia reſolvitur, & foràs cutem verſus expellitur, fibras vellicat, & pruritum provocat; ad quem ſedandum ægri cutem ſcalpunt, abradunt, ac canales aperti liquorem quendam, roris inſtar effundunt, qui particulis erodentibus præditus, ſi vicinam cutem, ſanamque tetigerit, illicò in eâ herpetem excitabit, ſic ultrâ ſerpit, & exaltatur, donec tubercula cum foraminulis profundis proximè conjungantur & hujuſmodi herpes eſthiomenus, ſive exedens dicitur.

Prognoſis.

Herpes ſimplex facilioris eſt curationis, niſi in miliarem, & deinde eſthiomenum tranſit, qui magis tædioſus, quàm pernicioſus eſt, & diuturnus, dummodò valdè exulceratus, & putris non ſit, ac intempeſtivè adhibitis repellentibus, intrò in corpus non pellatur; tunc enim idem periculum, ac à repulſo eryſipelate ſequitur. Si negligatur herpes eſthiomenus, augeaturque, ut univerſum obſideat corpus, mortem infert.

Curatio.

Herpetem curant vulgares miliarem, & exedentem (relicto ſimplici, quia facilioris eſt curationis, & quandoque ſponte ſanatur) primò debito inſtituto victu ad tenuem, & frigidiorem inclinante; Secundò venæ ſectionem celebrando, verùm hæc ſemper pernicioſa fuit; & corpus deplendo: inquiunt enim niſi corpus purgetur, nunquam ægrum ſanatum iri, ſed in exedente non ſufficit ſemel corpus purgare, unde retieratas celebrant purgationes, tum ad viſcera, & corpus univerſum à pravis ſuccis purganda, tum etiam ad hepatis intemperiem, ex qua mali ſucci generantur, corrigendam. Summoperè ad hunc effectum perſanandum ſyruporum magiſtralium uſum commendant, & præſertim *de fumariâ majori*, valet quoque *Syr. de Cichor. Nicolai florentini*, & maximè ubi ſimplex bilioſus ſuccus affectum generare videbitur. Probant etiam *Seri lactis* uſum, & maximè cum *epithymo* propinetur, quando affectio ex aduſtis ſuccis ortum habere videtur.

Cæterùm tam phlebotomia, quàm medicamentum purgans, in omni herpetis ſpecie tanquam noxia repudiamus; utrumque enim corpus refrigerat, & quod natura à centro ad corporis periphæriam evocare nititur; facto motu contrario, ad interiora detrudit, & idem ac ab eryſipelate repulſo emergit periculum.

Quantùm verò ad localia ſpectat in miliari herpete, ea adhibent medicamenta, quæ modicè refrigerant, & exſiccant, unde ſupra partem affectam *folia plantaginis, ſolani, lactucæ, ſedum, portulacam, umbilicum Veneris, vitium capreola &c.* applicant. Alii lenimento utuntur ex *unguento roſaceo pluries loto cum ſucco plantaginis, ſolani, vel ſambuc.* Verùm hæc ſemper infelici cum ſucceſſu applicant: nam licèt quandoque his adhibitis, pars ſaneſcere videatur, tamen in alterâ iterùm erumpit, & hoc eſt minus malum, ſed quod pejus perpetuò cauſa occaſionalis, frigidis ad interiora repercutitur, & febris, aliaque excitantur ſymptomata.

His vanidis non proficientibus hoc magiſtrali utuntur linimento, ut

℞. *Succ. plantag. Solani ana* ℥. j. *Succ. lapatii* ℥. ß. *Acet. roſ.* ℥. iij. *Fol. lapatii, R. ſ. rub. incompl. ana p.* ij. *Alum. rocc.* ℥. j.

Bulliant omnia uſque ad ſuccorum, & aceti conſumtionem, deinde terantur in mortario plumbeo, ſaltem per horam addendo poſtmodum

Lithargyrii aurei, & Argentei, ac Ceruſſæ ana ℥. ij. *Flor. æris loti* ℥. ij. *Pulv. tutiæ præp. Boli armeni, & Hypociſtidis ana* ℥. j. *Adipis caprini* ℥. j. *Ol. myrt.* ℥. ij. *Ceræ ad ſuff. M. f. Ung.*

In herpete exedente ad valentiora confugiunt præſidia, cùm omne ulcus exſiccari deſiderat, unde laudant primò ablutionem ex aquâ maris, quæ valentior efficitur, ſi componatur, ut

℞. *Aq. maris lib.* iii. *Sulphuris, & Alum. uſti ana* ℥. ij. *Myrrhæ* ℥. j. ß. *Malicorij. Cortic. granator. & Gallarum, Cupreſſi ana* ℥. ß.

Bulliant unicâ fere ebullitione, addendo vini auſteri cyathum unum, & ſervetur ad uſum. Qua ebullitione peractâ, ſuprà dictum linimentum eſt adhibendum.

His parùm, vel nihil proficientibus, ut ſemper accidit, deveniunt ad uſum *unguenti de plumbo, apoſtolorum, uſque ad unguentum Ægyptiacum*, & quoniam nec his cedit affectio præcipitati pulvere, vel aliis pulveribus, quos capite de Gangrænâ, & ſphacelo in vulgarium curatione retulimus, utuntur, & quia interdum ulcuſcula ob diuturnitatem callum contrahere ſolent, in his caſibus prædicta cauterizant ulcuſcula.

Prænotatæ tres herpetis ſpecies, tres quoque indicationes exhibent curativas; ſimplex enim herpes exigit, ut aqua in bullulis contenta educatur, ita ut in vicinam non effluat cutem, & ut bullularum locus conſolidetur. Id obtinebitur, ſi cutis circum exortas bullulas *oleo roſaceo* irroretur, & *ceruſſâ in pulverem redactâ*, deindè aſpergatur; pulvis

vis enim ceruſſæ, cutem ſubjectam defendit, ut ſanies à bullulis effluens illam non lædat: locus deindè bullularum, ut citò exſiccetur, & morbi recidiva vitetur, *linteis in aquâ madefactis, in qua ſolutus ſit lapis medicamentoſus*, ſupra de eryſipelate deſcriptus, foveatur, nam morbi curationem habebis, quam quoque præſtare poteſt *pulvis ceruſſæ, minii, cinci, lithargyrii, lapidis calaminaris, & ſal ſaturni lævigatiſſimus*, & aſperſus, ſed præ omnibus præſtat *Mercurius dulcis in pulverem redactus*, hi enim pulveres ſaniem imbibunt, & particularum ſpiculos obtundunt.

Herpes miliaris, eryſipelati valdè, *lapide medicamentoſo, vitriolo communi, & ſanguine leporino* curatur, non ſecùs ac eryſipelas; at aliquis pandectarius, pragmaticus, & in formâ Medicus, qui *Galeni* unquam legit doctrinam, elato ſupercilio, rugoſâ fronte, ſardonico riſu, & veluti ex tripode, ni potiùs velis ex quadrupede, loqueretur, quæreretque, cur vini ſpiritûs uſum in herpete pro curatione non propoſuimus; Verùm reſipiſcat iſte talis, ſeque aſinum fateatur potiùs, quàm in homines latret: in eryſipelate vini ſpiritus convenit; quia materia in carne degenerata reſoluta non eſt, & ejus mole vis partium continentium oppreſſa manet: at in herpete materia reſoluta eſt, & in cutem tranſmiſſa, & vis interna continentium libera remanſit, propterea, vini ſpiritû non utimur in ejus curatione, ita philoſophandum, ita medendum, non autem in calore, & frigore inſaniendum.

Herpes tandem eſthiomenus, quia autem exulcerat, illam exedit, ac ſe ultrò diffundit, deſcriptis tantùm remediis non ſiſtitur, ſed exedentium particularum correctionem, & ſpiritûs irritati ſedationem exigit.

Primò opportunum eſt huic herpeti eſthiomeno, ut cutis ſana circa ipſum oleo, & ceruſſâ, ut ſuprà diximus, defendatur, quod ſuffragatur ad reſiſtendum externæ ſaniei effuſioni, ſed in hoc herpete eſthiomeno vis exedens eſt intrinſeca, & ſerpit per ipſoſmet cutis poros exedenti qualitate, alio remedio ſuccurrendum eſt. Primò ad id obtinendum ſpecificum, & infallibile eſt remedium *ranarum ſperma, vel ſperniolum*, ſperma copioſum menſe Aprilis circa ſtagna ante ſolis ortum colligitur, eo ſpermate ter, & quater in die aſperſo, herpes eſthiomenus curatur: eſt enim ſperma illud anodynum, & immutans ſaniei acredinem, ſi hoc non habeas, promptum remedium hoc aliud para efficaciſſimum:

℞. *Mucilag. de fænugræco, Pſyllio, & Cydoniis ana ℥. ß. Maſtich. & Camphor. pulveriſat. an. q. ſ. carum,*

Ut mucilagines ad unguenti formam reducantur. Hoc utere pro hujus herpetis curatione, quòd ſi herpes chronicus factus ſit, & expanſus, utere hoc emplaſtro molli, & obſervabis curationis celeritatem:

℞. *Ol. lini lib. ß. Virid. æris pulv. Ceræ novæ ana* ℥ iij.

Simul m. lento igne fove, ac ſuperaddè Bdelii ſolut. & col. ℥. j.

Hoc cerotum herpeti impone, & admiraberis eventum. Scias quoque, quòd *minii, ceruſſæ, croci Martis, lithargyrii, & cinci* pulveres herpetem ſanant, vel ſummoperè juvant, verùm *ſulphuris balſamus, vel Peruvianus* complementum abſolvit.

Quòd ſi herpes eſthiomenus debitis applicatis reluctetur remediis, & nimis exedens ſit, ac antiquatus diaphoreticorum uſum continuum, vel luis venereæ remedia expoſtulat; hæc namque ſalinarum, & acidarum particularum acrimoniam corrigunt, & per ſua emunctoria exturbant. Quibus ritè præmiſſis, non inutilis erit curatio, undè *potiones ex ſalſâ parillâ; radice chinâ, guajaco, ſantalo citrino &c.* Vel *decocta; vel Aqua noſtra Anti-Venerâ* à nobis de Lue Venereâ deſcripta omnem abſolvunt paginam. Interim pars affecta illinatur *unguento Pomato; vel de mucilaginibus, in quo diſſolutus ſit ſervus fugitivus quo uſque nullum granum compareat.* In iſtis noſtris regionibus mirabile eſt *Balneum Gurgitelli, & Fontanæ in Inſulâ Pithecuſæ.*

Cap. XIII.

De Scirrho.

Scirrhus Græcè idem ſonat, ac durities, & in materiâ medicâ idem ac tumor durus, unde apud *Gall. lib. de tumoribus p. n. cap.* 9. definitur ſcirrhus, quòd ſit tumor naturæ modum excedens. dolore vacans, & durus. Apud quem duplex eſt, unus veluti incipiens, & nondum confirmatus; & hic non omninò indolens, ſed preſſus aliquantulùm dolet; alter exquiſitus, & confirmatus, qui omnis doloris, ſenſûſque penitùs eſt expers, Nos hanc diſtinctionem rejicimus, pro cauſæ enim & partis affectæ ratione ſaltem differunt. Ulteriùs *Gal.* diſtinguit ſcirrhum in plegmonodem, eryſipelatodem, & œmatodem; quam nos tanquam inutilem ab aulâ Medicorum explodimus; cùm doctrina hæc humoriſtis ſit relinquenda. Deſcribi poteſt ſcirrhus; quòd ſit *tumor durus, renitens, & indolens, abſque inflammatione, ſenſim in partibus mollioribus genitus, partes internas æquè ac externas invadens.*

Signa.

Scirrhi ſigna facillimè cognoſcuntur, nam eſt tumor durus, & renitens, ac dolore vacans, qui initio exurgit exiguus piſi, vel fabæ inſtar, & ſenſim augetur, modò lividus, modò pallidus juxta humorum ſtagnantium varietatem, & exindè enatam partium texturam, abſque inflammatione, calore, & dolore apparent ſcirrhus, ex quo patet hujus tumoris ſuccos non eſſe fermenteſcibiles, ſed potiùs in ipſis particularum minimarum motum inteſtinum feriare, qeòd nullus calor, nulluſque dolor percipiatur. Sed qui ex *Medici* imperitiâ é prægreſſo alio tumore in ſcirrhum degenerat, non creſcit, ſed totus tumor anteà mollis induratur per refrigerantia, & adſtringentia, ut interdum in eryſipelate, & phlegmone contingit. Unde hîc notamus, quòd ſi nunc *Galenus* viveret, contra noſtræ ætatis *Medicos* inveheret, qui indiſcretè refrigerantibus utuntur; ait enim ad *Glauc. lib.* 2. *cap.* 4. *Crebriùs verò ſcirrhus Medicorum imperitiâ paratur, cùm vehementer e yſipelata, & inflammationes adſtringunt, & refrigerant.* Plerùmque ſcirrhus in uno loco fixus manet, interdum tamen priorem relinquit ſedem, & aliò migrat.

Produci poſſunt ſcirrhi non ſolùm in partibus externis carnoſis, ſed etiam in internis viſceribus, ut in hepate, liene, meſenterio, renibus, utero &c. in quibus eadem currit curationis ratio, ſcilicet ſi omninò indolentes ſunt, incurabiles ſunt, ſiquem præ ſe ferunt dolorem, curationem admittere poſſunt. Congruentiùs propterea erat, ut *Galenus* tumores duros, qui aliquo doloris ſenſu ſunt præditi ſub variâ ſpecie, & non ſub ſcirrhorum ſpecie deſcripſiſſet, eò magis quia citato libro de tumoribus p. n. ſcirrhum definivit, quòd ſi omni dolore carens,

Cauſæ.

Galenus ipſe, & *Galeniſtæ* humorum quaternario inſiſtentes, duplicem afferunt ſcirrhorum cauſam, ma-

materialem, lentam ſcilicet ſiccamque pituitam, reſolutis ejus partibus tenuioribus, atque humorem melancholicum, quibus etiam tertiam addunt miſtionem, ſcilicet utriuſque humoris, cujus doctrinæ tanta eſt inconſtantia, ut nec ipſe *Galenus* in ipſâ ſit conſtans; multis enim in locis, ac propterea *ſ. de ſimpl. med. facul. cap.* 8. negat melancholicum ſuccum ſcirrhos cauſare poſſe, ſed tantùm cancros, quicquid tamen ſit de inutilibus quæſtionibus, quas legere, qui vult, poteſt apud *Ingraſſiam.*

Remotæ cauſæ, quas aſſignant ſunt multiplices, nam quandoque eſt inordinata mala victûs ratio, obſtructio hepatis, lienis &c. Aliqua præcipue evacuatio menſtrui, vel hæmorrhoidum ſuppreſſa, aliquando *Medici* curantis error vel inſcitia, ut ſæpiſſimè contingit, dum aliquem curant tumorem, & ad leniendum forſan dolorem; qui infeſtat, refrigerantibus plus juſto utuntur remediis, ex quibus duriores facti humores, ex illis geniti tumores in ſcirrhum degenerant, ut clariſſimè eſt videre apud *Gal.* 2. *ad Glauc. cap.* 4. *in curatione filii Cercilii.*

Ab hac vulgari *Galeni* ſententiâ diſſentit *Felix Platerus*, & non ex humoribus excrementitiis, ſed ex ſucco alimentario, verùm craſſiori, quàm carni nutriendæ conveniat in durato, ſcirrhum fieri ſtatuit, cui tamen interdum alius humor adjungitur. Quodammodò *Platerus* ad veritatem collimare videtur, quia à *Galeni* opinamento diſſentit,

Hanc *Plateri* ſententiam ſic nos explicamus, quòd ſcilicet errore virtutis aſſimilatricis inſita eſt, eveniunt, luxurians enim aliquando inſitus, quicquid illi tranſmittitur, ut adequatè reſolvat, non reſolvit, ſed ſubjectæ parti ſpermaticæ illud, & veluti glandulam ex eo efformat, unde eſt quòd cùm hoc durum productum ſit de partis indole, in qua producitur, indolens omninò eſt etiam tactu vehementi adhibito, neque niſi per accidens læſionem inducit, neque ſuppurationem vel reſolutionem patitur.

Fit ſcirrhus à glandularum obſtructione; ſunt enim glandulæ veluti filtra, cribra, & cernicula, per quas corporis ſucci filtrantur, & percolantur, ut lympha, ſuccus alimentitius, & ſanguis. Quoties hi ſucci ſunt tenues ſine reſiſtentiâ per glandularum ſubſtantiam tranſeunt, nec quicquam damni in tranſitu patiuntur. Cœterùm ſi craſſi, tenaces, & viſcidi evadant, item ſi particulis terreſtribus inquinentur, vel ſale ac ſulphure craſſo, & rigido turgeſcant, per ſua vaſa teſtudineo gradu ad anguſtos glandularum ductus deferantur; partibus fluidioribus permeantibus, quia anguſtis glandularum poris ſe accommodant, relictæ particulæ craſſiores, tenaciores, viſcidiores, & præcipuè terreſtriores ſenſim in glandularum tubulis ſtagnant, & remorari coguntur, eos anguſtiant abſumtis particulis ſeroſis, & volatilioribus à craſſis, & terreſtribus, poſteriores in glandularum interſtitiis poros in auras deſtruuntur, quæ continuâ aggeſtione adimplent, infarciunt, obturant, nec attenuari aut comminui poſſunt, deindè glandularum fibræ, & membranæ per aſſiduam ſucceſſionem dilatantur, & tenduntur, unde majus incrementum tumor ſubit, & quia neque glandulis aſſimilari, neque in earum ſubſtantiam migrare valent, ab acidâ terreſtreitate coagulantur, arctiùs invicem colligantur, & anaticâ compage indurantur, ac tumorem indolentem glandulæ non abſimilem ſcirrhi nomine efformant. Eodem modo ſcirrhoſi tumores in inflammatione, & eryſipelate oriri ſolent, poſt ſiniſtram refrigerantium, & auſterorum remediorum applicationem.

Hujuſmodi ſucci craſſi, tenaces, viſcidi, auſteri, terreſtreitates ſalia, & ſulphura craſſa in corporis humani ſuccis aggeruntur à cauſis remotis, nempe ſex rebus nonnaturalibus perperam à *Medicorum* vulgò dictis, quæ huic tumori anſam præbent. Sic aër nimiùm æſtuans poros dilatando, ſubtiliores ſuccos evaporare facit, relictis craſſioribus, & terreſtribus. Aër frigidus poros occludit, eoſque anguſtiores reddit, & ea, quæ per inſenſilem tranſporationem evaporare debebant, ſuccis intermiſta rapidiorem communicant motum, & tenuiores exhalant, relictis craſſioribus, & terreſtribus. Hac ratione major diaphæreſis fit in frigore, quam in calore, nempe hyeme, quàm æſtate: eſſe frigus diaphoreticum in nobis experimur ſub Boreæ flatu, maximis frigoribus, aëreque puriſſimo, quia tunc ſumus edaciores, alimenta aſſumimus ubertim, & abſumuntur, minimè ſudamus, & tamen è nobis plus difflatur cum pauco, & duriori ſeceſſu, ut fuſius diximus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 3. *de Bulimo.* Eundem parit affectum aër craſſus, & nebuloſus diutiùs inſpiratus, Cibi acidi, & auſteri copioſo ſulphure, & ſale craſſo ſcatentes, cœteros inſpiſſant ſuccos, & evaporatis in circulari motu fluidis particulis, craſſiora, & viſcidiora obſtructiones pariunt, & hujus tumoris ſunt cauſæ. Item cibi nimiâ terreſtreitate, aut viſciditate præditi, ac ſale craſſo, ut caſeus antiquus, carnes inſumatæ, piſces ſale indurati vel muriâ diutiùs conditi. Sic potus ex aquis lutulentis, & limoſis, nec non vini non ſatis depurati, vel particulis terreſtribus, vitriolatis, aluminoſis, & ſulphureis præditi, ut eſt vinum Puteolanum, & Inſulæ Ænariæ. Tandem eodem modo philoſophandum eſt de reliquis rebus nonnaturalibus.

Prognoſis.

Scirrhi omninò curatu difficiles ſunt, & præcipuè qui omni doloris ſenſu ſunt deſtituti, ut aſſerit *Galenus*, unde de exquiſito ſcirrho inquit 2. *ad Glauc. cap.* 5. *Quod nunquam curavit, nec vidit, qui curare potuit*, & curationis difficultas eſt materiæ craſſities, ſiccitas, & particularum ejus intimior unio, ac pertinax obſtructio. Si ſcirrhi aliquo doloris ſenſu ſint præditi, aliqua adhuc ſalutis ſpes affulget, ex hoc enim conjicimus, quòd obſtructio non ſit totalis, ſed quidam tubuli, ac fibræ adhuc ſuum ſuccum, & quidem volatilem recipiunt; hinc eruimus ſcirrhos in corporibus debilibus, & emaciatis eſſe periculo plenos. In quibus nonnulli increſcunt pili, nec unquam permutantur, ſunt magni, & cum reliquâ corporis cute concolores, prorſus inſanabiles habentur, quia tam ad reſolutionem, quàm ad ſuppurationem ſunt inepti. Scirrhi à blandis præſidiis non tolluntur, à validis immanes evadunt, & conſequenter *Medico* negotium faceſſunt, & ægros, atque aſtantes defatigant. Scirrhi cùm notabilem in ſe contineant ſalis acidi, vel corroſivi copiam, vel ſimili exiſtente in ſanguine, ac ſuccis conſtitutione, cum aliquali omnium functionum depravatione, in ſubjectis debilibus ætate, vel aliâ de cauſâ, facilè in cancros tranſeunt; ſuperveniente enim dicto ſale vehementiori motu, ſuppurantur, quod rariùs accidit, & in cancros degenerant. Item ſi tubulis, & fibris circa ſcirrhum inflammatio, vel eryſipelas ſuperveniat, gangræna, ſi non ſphacelus ſuccedit.

Curatio.

Scirrhi curationem putant vulgares in diætâ conſiſtere, ac proindè cibos inſtituunt, qui facilioris ſint digeſtionis, & bonum ſuppeditent nutrimentum, quique ad calidum, & humidum vergant, ac in paucâ ſumantur quantitate, unde ante omnia laudabilem præſcribunt diætam; à parvâ enim omnes morbi originem trahunt. Acria omnia, quæ-

que

que gradu tertio, aut quarto calida prohibent, quia noxam adferunt. Potus nec craſſus, nec fortis ſit, at aliquantulùm calefaciens. Aër ſit purus, moderatè calidus, & humidus. Somnus, & vigilia modum non excedant, alvus ſervetur lubrica, alma Venus fugienda, & animi pathemata vitentur. Moderata corporis exercitatio admodùm eſt neceſſaria.

Quantùm ſpectat ad interna præſidia, præparatis humoribus, ptoportionatis ſyrupis, materiam evacuant convenienti, & idoneo pharmaco, habitâ ratione ad humores peccan es, corporis habitum, anni tempus, cœli conſtitutionem &c. Corpori namque robuſto fortiora applicant medicamenta teneris, & mollibus mitiora; in recenti ſcirrho mitioribus, inveterato, & indurato valentioribus pharmacis, & hæc toties reiterant, quoties opportunum videbitur juxta periti phyſici conſilium. Deindè, ſi malum oriatur ob hæmorrhoides ſuppreſſas, illas aperiunt, & ſi ob menſtrua retenta, illa provocant: Si ſanguis in toto redundet, ſiniſtri lateris baſilicam aperiunt, ſat foramine amplo, ut ſanguini fœculento detur exitus, ſed in hoc tam medicamentum catharticum quàm ſanguinis miſſio parùm, aut nihil præſtare poteſt, imò malùm pejorat. Si obſtructiones in hypochondriis adſint, eas reſerant, primò adhibitis præparan ibus, & poſtmodùm evacuantibus, quæ ſæpiùs repetunt.

Deindè ad localia deſcendunt, & quia humor eſt craſſus, tenax & viſcoſus per repulſionem evacuari non poteſt, repellentia non adhibent, nec minùs evacuari poteſt per tumoris ſectionem, quia humor eſt ita impactus, ut quamvis adhibeatur ſectio, ne humoris quidem tantillum egreditur; opus igitur eſt evacuatione, quæ per inſenſilem evaporationem fit, & quia craſſa eſt materia, ex qua ſcirrhus generatur, in halitum verti non poteſt, nam planè in duritiem abiret: prima indicatio erit, ut emolliatur medicamentis emollientibus, verùm ſi nimis emolliendo evacuant, metus eſt, ne ſcirrhum in cancrum degenerare faciant. Eapropter tutum putant conſilium, ut nullam, vel tantùm humectandi vim habens medicamentum uſurpent, ſed vel alternis vicibus emollientia, diſcutientia miſcent; quapropter quæ minùs diſcutiunt in principio, quæ magis ſucceſſivè, & in progreſſu, prout materia apta reddatur magis ad diſcuſſionem, unde primò *vituli, & ce vi pinguedinem* adhibent, quæ emollit, & non diſcutit, ſecundò *urſi & le nis ad pe*, utuntur, ſed familiaris eſt magis *anſerinus, anatinus, gallinaceus &c.* Inter has pinguedines magis diſcutit caprinus, & hircinus. Ad eundem effectum adhibent *mucilagines althææ. ſem. lini, fœnugræci*, quæ omnes valdè emolliunt. Ad idem etiam valet *emplaſtrum de mucilaginibus, & filii Zachariæ.* Inter reſolventia laudat *Galenus*, ſi capiatur *Lapis pyritis*, calefiat, deindè ſuperfundatur acetum, & eo modo adhibeatur, ut fumus ille affectum penetret locum, in cujus defectu *lapis* accipiatur *molatis*, qui eandem retinet virtutem. Poſt fumentum locus affectus aliquo oleo emolliente inungatur: deinde per aliquod ſpatium iterum mollientia adhibent, *Galenus* imponebat *emplaſtrum de ammoniaco in aceto diſſoluto, donec emplaſtri foramen acquireret*, & poſt tres, vel quatuor horas auferebat, & denuò unguento aliquo emolliente utebatur. Ex hac *Galeni* methodo vulgares chirurgi verum modum ſcirrhum curandi eliciunt; cùm itaque emollitus eſt tumor, applicant reſolventia, deindè apponunt emollientia, & poſtmodum reſolventia, & id toties iterant, donec ſcirrhus ad nihilum redactus fuerit. Sed utinam curatio ex voto ſuccederet, eſt palliativa, & non curativa, & *Medicus* potiùs politicus, quàm doct s eſſe debet, nam qui tali correpti ſunt affectu, cum tali tumore ferè ſemper commoriuntur.

Quò ad noſtram de ſcirrho curationem attinet, primo optima vivendi ratio ſumenda eſt, aliàs incaſſùm Medicus, & æger laborabit. Vitet aërem nimis calidùm, ac frigidum, & imprimis hyemalem, ſed aër eligatur temperatus. Cibi acidi, ſalſi, craſſi, viſcidi, & terreſtres abſint, ſed copioſo ſale volatili ſint referti. Potus ſit vinum generoſum defœcatiſſimum, & ſi hoc non bibat æger, aquà tepidâ, in qua decocta fuerint radix chinæ, & lignum ſaſſafras pro potu ordinario utatur. Motus magis, quàm quies conducit, ſe ergò exerceat æger, nunc equitando, nunc curru vehendo, nunc ambulando, vitet tamen exercitii nimietatem. Somnus, & vigilia modum non excedant. Excreta, & retenta ordinarium ſervent ſtatum, purgantia ſint procul, & angue pejus vitentur. Animi pathemata omnia, & præ aliis mæror, & terror, ac pulchra Venus exulent.

Scirrhi niſi in itio ſui curentur, poſtmodùm vix curationem admittunt, hinc danda eſt opera, ut ſucci coagulati leniter ad motum excitentur emollientibus; hoc enim modo non tantùm fluidiores reddi, tubulos reſerari, verùm etiam poros aperiri ſperamus. Eapropter, quæ digerunt, & tubulorum promovent medicamenta, tam interna, quàm externa conducunt. Interna ſunt, quæ ſuccos volatiles reddere poſſunt, ut *ſal volatile viperarum, c. c. ſalis armoniaci, & omnia ſalia volatilia, ut etiam ſuccini, cardui ſancti, ſpiritus camphoræ &c.* Ad obſtructa vaſcula, eorumque incidendam, & attenuandam materiam, deobſtruentia conducunt, ut *oculi cancrorum, cryſtallus tartari, tartarus vitriolatus, ſpiritus tartari, tinctura tartari.* Item Materialia, ut *vitriolum Martis, ejuſque tinctura & Julep. n. d. Vinum Materiale, crocus aperitivus, pulveres cachectici n. d.*

Quò ad externam ſcirrhi curationem ſpectat, impoſſibilis non eſt, ſi aliqualem doloris ſenſum habeant, & in carnoſis corporis partibus externis, ſecùs ſi latentes obſideant, appareant, verùm quò magis emollientibus malum tentabis, eò ſæpiſſimè latius extendes, & fortioribus diſcutientibus ita indurabis, ut tandem hi tumores in materiam tophaceam, vel gypſeam degenerent.

Si ſpurij itaque ſint, ea quæ emolliendi, & reſolvendi energiam habent, conferunt medicamenta, ita ſunt *cataplaſma ex vini fœcibus cum ſulphure, & ſemine carvi, de radice bryoniæ, & de ſtercore caprillo. Unguentum de arthanitâ. Emplaſtrum de Ranis cum quadruplicato mercurio, de Ladano, Cicutâ cum gummi ammoniaco, cumino, lapide pyrite &c.* Sed utinam hæc prodeſſent. Pro duris, rebellibus diſſolvendis tumoribus ad ſidera extollit ſuum *emplaſtrum de herbâ Theæ Johannes Dolæus*, quod ita parat:

℞. *Gum. Galb.* ℥. iij. *Sagapeni, Ammon aci ana* ℥. ij. *Solue in ol. terebenth. adde Gummi elemi* ℥. j. ß. *Ol. c. c.* ℥. vj. *Tacamahac.* ℥. ij. *Tart. fœtid.* ℥. j. *Camphoræ* ℥. j. ß. *Myrrh.* ℥ iij. *Pulv. herb. Theæ.* ℥. iv. *Sperm. ceti* ℥. ij. *Picis* ℥. vj. *Terebinth.* ℥. v. *Colophoniæ* ℥ iij. *Sal. volat. ſuccini* ℥. j. *Tartari* ℥. ß. *Ceræ ſ. m. l. a. f. empl.*

Quod reſolvit, & diſcutit pertinaces, ac ſcirrhoſos tumores, confert & plurimis aliis affectibus externis.

Exquiſiti verò ſcirrhi omni dolore carentes curationem non admittunt, quia eorum durities neque ſuppurationem, neque reſolutionem recipit, cùm ſit veluti quædam naturalis glandula in debito loco producta, & qui hujuſmodi ſcirrhos remediis urgent, vel igne tentant, quia loci conſtitutionem diſſol-

diſſolvunt, mala pejori inducunt, quàm quæ ſcirrhus producere poterat; at nos eſto exquiſiti ſcirrhi curationem conſultò non tradamus, arcanum communicabimus, quo creſcentem ſcirrhum ſiſtere poteſtis, ut ultrò augmentum non ſuſcipiat:

℞. *Ol. myrtill.* ℥. ij. *Nuc. moſch.* ℥. ß. *Auxung. juventor.* ij *Ol. Petreoli ad pondus omnium F. miſtura*,

Qua ſcirrhi locus per menſem chymicum inungatur.

Cap. XIV.

De Ecchymoſi.

AB externâ cauſâ aliquando vivens corpus contuſionem patitur, quæ fit, dum caro oſſi ſuperpoſita ab alio corpore duro externo urgetur, abſque cutis laceratione verùm ſubjectam carnem divulſæ ob contuſionem venulæ in carnis poris ſanguinem fundunt, qui dum grumeſcit, lividum in cute colorem inducit qui ſenſim tranſit in flavum, elevatumque tumorem, qui tumor cum dicto livido colore *Ecchymoſis*, & *Ecchymoma* à Græcis dicitur generice, in ſpecie verò ſi cutis decoloratur, ac liveſcit, tunc hujus livor *Pelioma* vocatur, ſed hujuſmodi lividitates ex contuſionibus, vel violentâ ſubcutaneâ effuſione communi vocabuco *Sugillata* appellantur: Si autem ex concuſſione minuta ſaltem puncta vel lineæ ſanguinis ſubcutanei relinquuntur, ut à flagris, & alicujus globuli illapſu, tunc puncta illa *Stigmata* vocantur, lineæ verò *Vibice*. *Eſt* igitur *ecchymoſis ſanguinis effuſio ſub cute in ſpatia vicina, unde pars affecta lividum ſortitur colorem.*

Signa.

Ecchymoſis nullis indiget ſignis, quibus cognoſcatur, nam ipſius coloris, & tumoris, ſi tumor adſit, oculus eſt judex. Cauſæ ex iis, quæ præceſſerunt, & præſentes, ægri relatione pateſcunt, num à cauſâ violentâ, & externâ producta fuerit, ut ſi percuſſio, contuſio, caſus, flagrum, & ſimiles præceſſerunt; ex iis enim contunduntur, vel rumpuntur, & lacerantur venulæ, unde ſanguis exudat, ruborem, dolorem, inflammationem, & livorem excitans. Tumor eſt mollis, & lividus, quandoque cum, & quandoque ſine doloris ſenſu.

Cauſæ.

De ecchymoſis cauſâ materiali, nobis cum Veteribus non eſt controverſia, cùm utraque ſententia ſanguini evaſato eam refundat, fit namque à ſanguine evaſato, cùm caro ab aliquo pondere fuerit percuſſa, venulæ, quæ per eam in retis formam ſunt diſperſæ, contuſæ, vel preſſæ, ruptæ, vel laceratæ ſanguinem per rimas, fiſſuras, vel rupturas profundunt ſubter cutem, adhuc integrâ cute, eamque inundat, ſanguis aggeritur, ac ſtagnat, ſtagnatione acrior redditur, in grumulos abit, & cutem colore nigro, aut ſublivido inficit.

Fit quandoque hic affectus à cauſâ internâ, nempe à venularum obſtructione, & ſanguinis ſtagnatione; hinc factâ vaſorum obſtructione, ab humorum corroſione, vel nimiâ horum vaſorum diſtenſione, fit ſanguinis evaſatio, quæ propriè *ecchymoſis* dicitur.

Prognoſis.

Ecchymoſis levis nullum habet periculum, niſi cutis defœdationem, nec ejus tumor magni eſt momenti, quia facilè diſcutitur: tamen ſi hoc debitè, & celeriter non fiat, & ſanguis diutiùs in parte affectâ extra venulas detineatur, periculo non vacat, cùm inflammationem, abſceſſum, vel herpetem, ſcirrhum, & hydropem particularem; ſi verò intra corporis cavitates extravenatus, & in grumum converſus, niſi reſolvatur, univerſalem hydropem, & ferè incurabilem inducat Præterea ſanguis ſub pelle concretus, niſi mox inſenſibiliter diſcutiatur, in pus degenerat, quod neceſſariò fit, ubi caro ſimul valdè contuſa eſt, atque hinc pars mollis adhuc manet, vel putreſcit, vel corrumpitur, & facilè gangrænam, aut ſphacelum inducit, & mortem parit. Hoc imminet periculum, cùm pars affecta non eſt ampliùs livida, ſed inflammatur, fit rubicundior, durior, ac tenſa.

Curatio.

Ecchymoſis tam in internâ corporis ſuperficie, quàm in internis partibus evenire poteſt; dum in internis accidit, ſedulus Medicus quamcelerrimè poteſt, ad illius curationem procedere debet, nam peſſima mala, ut dictum eſt, è ſanguinis grumo in corpore retento evenire poſſunt: curatio itaque alia erit externa, alia interna pro loco, in quo ſanguinis effuſio facta eſt.

Vulgares chirurgi in omnibus illorum operibus ridiculi, credunt ſanguinis miſſione ecchymoſim curare, ſed fruſtrà, licèt centies id tentent. Hoc totum peragunt, ut ſanguinis affluxus præcaveatur, & inflammatio ne excitetur unde prava ſymptomata, & ſæpè mors originem habent. Verùm futurum præcavent, & quod præſens eſt, intactum in radice relinquunt. Syrupos ſanguinis coagulationem, vel putredinem prohibentes propinant, uti ſunt *ſyrupus de ſucco limonum, de ſucco acetoſellæ, de acredine citri &c.*

Eodem quoque tempore circa partem defenſiva, & repellentia admovent, hæc conficiunt ex *ſanguine draconis, terrâ ſigillatâ, bolo armeno, roſis, myrtillis, nucibus cupreſſi, balauſtis &c.* & tali, vel alio modo concinnant:

℞. *Pulv. roſ. rubr. Radic. conſolid. Farinæ volatilis ana* ℥. ß. *Cum Ol. myrtill. F. cataplaſma.*

Alii pro communi uſu habent *ovi albumen cum aquâ roſarum conquaſſatum, & cum ſtuppâ* affecto loco applicant. Sed hæc quia humida ſunt, & viſcoſa potiùs ſanguinem extra venas elapſum putreſcere ſinunt, quàm reſolvunt, & parva excitant ſymptomata.

Deindè, ut ſanguis concretus diſſolvatur, & per alvum, urinam, vel ſudores eliminetur, dant operam, & ſequentibus utuntur medicamentis, *rhapontico, rhabarbaro, bolo armeno, terrâ ſigillatâ, coralliis rubris, c. c. rubrâ tinctorum cum aquis fumariæ, florum tiliæ, ſcabioſæ, carduì benedicti, ſyr. de acetoſitate citri, & ſimilibus.* Familiariter *pulveribus Meſues ad caſum, & percuſionem* utuntur, qui tali concinnantur modo:

℞. *Rhabarbari elect.* ℥. j. *Boli armen. or.* ℈. j. *Rubiæ tinctor. gr.* xv. *F. Pulvis.*

Quantùm ad topica, ſi particularis aliqua ſit contuſio (in univerſali ægrum arietis in pelle recèns detractâ, & adhuc calente involvunt, conſperſâ ſale, bacc. myrtill. pulvere naſturtii) illinitur tali linimento, ut

℞. *Ol. roſ. Myrtill. Chamæm. ana* ℥. j. *Ovi album. num.* j. *Pulv. myrtill. & Roſ. ana* ʒ. ij. *m.*

Sed in communi, & vulgari uſu utuntur *ol. roſ.* pro affectæ partis inunctione, deindé eam *pulveribus roſ. & myrtill* aſpergunt, & ſæpè partem *foliis braſſicæ* calidis fovent, & reiterant, ſed hoc eſt mulierum medicamentum.

Quòd

Quòd ſi his, aliiſque medicamentis ſanguis extra venas effuſus diſcuti non poſſit, cucurbitulas, ſi locus ferat, adhibent, quas efficaciſſimum exiſtimant remedium, ad ſanguinem extrahendum, qui profundiori continetur loco. Quandoque ad ſcarificationes confugiunt, ut ſanguis manifeſtè effundatur. Sed neſcimus, an ſanguis concretus, an fluidus per hanc lanieriam effundatur?

Quò ad noſtram curationem pertinet, in ecchymoſi totus curationis cardo in eo conſiſtit, ut ea medicamenta, quæ coagulatum ſanguinem, quantùm poſſibile, attenuant, & in debitam fluiditatem redigunt, uſurpemus, ac in venas reſorberi poſſit, qui ineptus miſceri, apertis poris, medicamentis ejus quietem in motum reſtituentibus inſenſibiliter tranſporetur; præſertim ſi ſuſpicio ſit in aliquâ corporis cavitate ſanguinem in grumum abiiſſe. Hæc medicamenta vel ſunt interna, vel externa. Interna ſunt, quæ incidunt, attenuant ſanguinem fluidiorem reddunt, vel reſolvunt, præcipuè, quæ in pleuritide, & inflammatione deſcripſimus, ita ſunt *Rhabarbarum*, *ſperma ceti*, *lapides cancrorum*; *ſpiritus tartari ſalis armoniaci ſpiritus, matricalis, c. c. ſtibium diaphoreticum*, *ſanguis hirci ad pleuritidem*, *extractum hyperici*, *florum papaveris rhæados*; *ſal ſuccini &c.* His diverſimode concinnatis utere,

℞. *Sang. hirci* ℨ. ij. *Stibium diaphoret.* ℈. ij. *Mumiæ* ℨ. ß. *Laccæ rubr. & Spermatis ceti ana* ℨ. j. *Extract. flor. papav. errat.* ℈. iv. *F. Omnium pulvis ſubtilis*,

Cujus exhibeatur. ℨ. j in ſyr. hyperici, vel papaveris errat. cum aquâ cheræfol. vel flor. tiliæ ter, vel quater. Vel

℞. *Ocul. cancr.* ℨ. ß. *Fæcul. rad. bryon.* ℈. j. *Terræ ſigillatæ, & Corall. rubr. pp. ana* ℈. ß. *Salis c. c.* gr. v. *M. f. pulvis*

unicâ doſi ſumendus. Vel

℞. *Aq. chærifol. & Flor. tiliæ. ana* ℥. j. *Menthæ* ℨ. ij. ß. *Spiritûs ſalis armoniaci.* ℈. j. *Syr. hyperic.* ℥. ß. *m.*

pro duabus vicibus. Credibile non eſt quantùm hujus ſalis, vel communis ſpiritus valeat ad ſanguini reſtituendam, vel conſervandam fluiditatem, qui abigit ad experimentum confugiat, & nos vera dicere experietur, vel ſaltem à laniis hoc diſcant vulgares, qui ad porcorum ſanguinem fluidum conſervandum, quem pro conficiendis botulis vendunt, ſale, pulvere tenus, aſpergunt. Alkalia maximoperè proſunt, quia aciditati reſiſtunt, & ſanguini ſtagnanti, ac quieſcenti motum reſtituunt, & ſic fluidus redditus à venulis reſorberi poteſt, vel in auras reſolvi.

Topica, ſeu externa medicamenta ea eſſe debent, quæ ſtagnantem, vel coagulatum reſolvunt, & denuò fluxilem reddunt ſanguinem, ita ſunt, quæ plurimo ſale volatili, vel alkalico abundant, ut *ſpiritus vini per ſe, vel cum ſpiritu ſalis armoniaci cum calce vivâ parato miſtus vel ſpiritus vini camphoratus, vel crocatus*, qui tepidè cum linteis duplicatis ecchymoſi imponitur. Item *ſpiritus lavendulæ*, *aqua Reginæ Hungariæ*, *vel ſpiritus matricalis* tantoperè à *Dolæo* decantatus non tantùm in ecchymoſi, verùm etiam in quamplurimis affectionibus tam internè, quàm externè, quem ita deſcribit:

℞. *Maſtiches, Myrrhæ, Olibani, Succini ana* ℥. ij. *Spiritus Vini rectificati lib.* ij.

F. infuſio, deinde diſtilletur, poſtmodùm cohibetur ſpiritus, qui ſolus calidè applicatus ecchymoſim tollit. *Balſamus Peruvianus in ſpiritu vini ſolutus* in partium nervoſarum contuſionibus egregium eſt medicamentum. Efficax eſt emplaſtrum de ſpermate ceti. Alii commendant Unguentum de cynogloſſo, quod ita paretur:

℞. *Radic. cynogloſſ. rub. lib.* ß. *Butyri recentis lib.* j. ß. *Vini rubr.* ℥. iv.

Coquantur ad vini conſumptionem, & colentur. Valet ad contuſa, & ſigillata; ſanguinem enim concretum tam intùs aſſumptum, quam forinſecùs illitum diſſolvit.

Sed promptiùs, & efficaciùs infra octo horarum ſpatium grumefactum ſanguinem ſub cute effuſum hoc medicamine reſolves, nam illum extrà in aquæ formâ reducet, & priſtinum colorem naturalem cuti reſtitues:

℞. *Raſuræ radic. bryon. recentis q. ſ.*

eâ ecchymoſim aſperge, & linteum ſuperpone, infra octo horas exime, & admiraberis effectum. Verùm meliùs, & tutius operaberis, ſi *bryoniæ ſucco æqualem vini ſpiritûs portionem miſcebis*, & linteola madefacta calidè ecchymoſi ſuperpones. Efficaciſſima etiam eſt in eccchymoſi curandâ *radix Sigilli Salomonis*, quæ vel recens, vel tempore hyberno vino mecerata, & contuſa, cataplaſmatis formâ appoſita, unicâ ſæpè nocte ecchymoſim tollit, adeò ut parti affectæ nativus redeat color. Meliùs adhuc eſt, ſi ſimul applicetur radix ſymphyti majoris. Hæc tria nempè *radix bryoniæ*, *ſigilli Salomonis*, *& ſymphyti* expertiſſima ſunt ad ecchymoſim, quæ in unum magnum medicamentum traſire poſſunt; ut

℞. *Radic. bryoniæ, Sigilli Salomonis, & Symphyt. mai. ana* ℥ iij. *Flor. chamom. Meliloti ana m.* j. *coque in ſuff. quantitate vini albi ad conſiſtentiam cataplaſmatis, cui adde croci parum.* Applicetur ecchymoſi, & in gravioribus contuſionibus eſt probatiſſimum.

Verùm ſi ſuppurationis notæ pateſcant, locus protuberet, ad tactum mollis appareat, dolor pulſatilis, rubedo circùm, & febris apparere incipiat, tunc juvanda; & promovenda eſt ſuppuratio, nec perfecta expectetur; nam ſi pus, quod ex ſanguinis grumo generatur, diutiùs in loco affecto detineatur, febres, dolores, & multa alia mala excitare, partes vicinas, nervos, & oſſa corrumpere poteſt, ut multoties nos autopſia docuit, unde poſteà ulcera cacoëthe, carcinomata, gangrænæ, ſphaceli non raró ortum ducunt. Hinc vulgares, & bardos hortamur chirurgos, ut non expectatâ perfectâ ſuppuratione, ſcalpello aperiatur, ulcus purgetur, detergatur, carne impleatur, & tandem cicatrizetur.

Cap. XV.

De Aneuriſmate.

Ecchymoſi aneuriſma affinis, eſt, uterque conſanguineus eſt tumor, ac differunt fluxûs ratione, ſicut etiam ratione ſanguinis; ecchymoſis enim ex ſanguine effuſo grumefacto, & qui ampliùs non effunditur, conſtat, & utplurimum ſanguis eſt venoſus: aneuriſma verò tumor eſt ſanguine fluenti plenus naturæ legibus ſubjecto, & continuò fluxuro, ſi illi daretur exitus, ex arterioſo fit ſanguine, coloreque livido cutem minimè fœdat: ſanguis enim in hoc tumore intra membranulam arteriæ dilatatam continetur, ac quotieſcumque tumor comprimitur recedit ſanguis in arteriam, ſed dum à compreſſione ceſſatur, iterùm redit cum pulſu.

Signa.

Aneuriſma non difficulter cognoſcitur: tumor initio parvus paulatim creſcens, in quibuſdam multùm,

tùm, in aliis parùm, dolore carens, (præterquam ſi eſt à vulnere, tum enim immenſum dolet, vigilias, & convulſiones parit) ad tactum mollis, & ſpongioſæ laxitatis, aſpectu cum reliquâ cute concolor, turgens, & plenus conſpicitur, digitorum compreſſione promptiſſimè cedens, adeò ut totus ferè tumor evaneſcere videatur, ſed ſublatis digitis, momentaneè iterum redit tumor fortiter pulſans, ſed inordinate cum aliis arteriarum pulſationibus procedens. Quod à vulnere fit, non ita molle eſt. Quando aneuriſma magnum evaſit, tunc non ampliùs tam fortiter pulſat, & compreſſum ad interiora non redit: motus tamen, & ſtrepitus quaſi bullientis quæ tum percipitur, idque non ſolùm cùm digitis, ſed etiam aliàs; & ſtrepitus ille non ſaltem digitis ſentitur, ſed etiam admotâ aure, quod accidit ob ſpiritus vitalis per anguſta meantis motum.

An autem genitum ſit anеriſma per viam dilatationis arteriarum, an verò per alium modum ad lucendum; cognoſcitur primò ex cauſis præcedentibus, nam in priori modo non præceſſerunt cauſæ pungentes, vel vulnerantes, aut atterias contundentes, quæ tamen ſemper præcedunt ſecundam aneuriſmatis ſpeciem. Secundò colligere licet ex ejus ſitu; quoties enim hoc gignitur, in profundioribus arteriis, & interioribus ſemper gignitur ex dilatatione, ſecùs autem in arteriis exterioribus, & prope cutem; nam hæ facilè punctiones, & vulnera ſuſtinere poſſunt.

Signum certum pro diſtinctione inflammationis, in ſuperficie tumoris anticipatio, nam ſi inflammatio præceſſit, mollities illa ſuppurationis eſt ſignum! ſi verò inflammatio non præceſſit, tumor pulſat preſſus, retrocedit, & deindè redit ad ſitum aneuriſma eſſe tibi ſuadeas.

Pars affecta ſæpiſſimè, imò ferè ſemper ob arterias carotides, collum eſt, & præcipuè ſupra claviculas, obſervamus tamen nos aneuriſma in inguinibus, genubus, & brachiis, imò duo aneuriſmata interna ex caſu levi, juxta renes, dextrum, & ſiniſtrum,

Cauſæ.

Præcipua aneuriſmatis cauſa eſt nimius ſanguinis arterialis impetus, arteriam dilatans; multùm quam per venas; unius enim momenti ſpatio plus tranſit per arterias, quàm decem momentis per venas, propter longè majorem impetum à corde ſanguini intra arterias impreſſum. Et ſciendum eſt pro completâ aneuriſmatis cognitione, quòd arteriarum ſubſtantia eſt membranoſa, ut facilè dilatari, & conſtringi poſſit; conſtat autem duplici propriâ tunicâ, externâ, quæ ambæ, ne à continuâ, præcipuè majori pulſatione dolerent, ſenſum habent obſcuriſſimum. Externa tunica tenuis, rara, & mollis eſt, rectas fibras plurimas, paucas verò obliquas, tranſverſas habens nullas, & hæc ab exteriore cordis tunicâ derivari videtur, cum eâque continua eſt. Interna durior, denſior, multòque craſſior exiſtit, qua craſſitie, & duritie indiguit, ut ſpirituoſum, abſque magnâ diſſipatione tutius veheret ſanguinem. Idcoque ſi vel extenſione, quod facilè fieri poteſt, cùm durior ſit, tunica rumpatur interna, vel ſectione aperiatur, non facilè ut durior coaleſcit; externa verò ut mollior facilè coaleſcit: & quia mollior eſt. Fibriſque obliquis, & ſpiritu vitali exitum impetuoſé quærente extenditur, & ſanguis pulſatione in externam mollem impingens, eam magis, magiſque dilatat, in eâque quaſi in ſacco coacervatus tumorem producit, in quo manifeſta, imo ſæpè admodùm moleſta pulſatio, ſyſtoleſque ac diaſtoles reciprocatio ſentitur.

Nonnulli ſagaciores *Medentes* impoſſibile ferè putârunt internam ſatis craſſam tunicam rumpi poſſe, externâ tenuiſſimâ incolumie manente. Non ita putent, nam tunica interna eſtò duriuſcula ab irruente ſanguine, & aliquantiſper impingente propter ſalia acria, & erodentia, ſcinditur, diſſecatur, exeditur, & per patefactas hujus tunicæ fibras ſanguis ſe inſinuat, & interiorem ab exteriori eximit, ac circulans in ſuo curſu hiatum obvium ſenſim ſubingreditur, exterior dilatatur, quia mollior; & majus ſibi comparat ſpatium.

Externæ cauſæ; quæ per dilatationem aneuriſma progignere poſſunt, primò occurrunt, & eſſe poſſunt, ob quas fortiſſimâ ſpiritûs compreſſione, & violentâ cohibitione opus eſt, ut ſæpè accidere ſolet mulieribus difficulter parientibus ventris compreſſione, & ſimilibus, ubi potior compreſſionis vis ad collum fertur, ut quilibet in ſeipſo experiri poteſt. Secundò, validi clamores, & vociferationes, vel etiam violenti conatus in ponderum elevationibus. Inter cauſas internas numeratur primò laxitas, & arteriæ mollities, ob quam facile dilatatur. Secùndò copia, vel ebullitio arterioſi ſanguinis, unde facilè fit, ut arteria dilatetur. Tertiò, numerantur obſtructiones internæ, ex quibus facile fit, ut ſanguis non rectè per corpus diſtributus magis in parte aliquâ abundet, & cumuletur, ob quam cauſam majori collectus mole, arterias dilatat. Quarto animi pathemata, ut ſunt ira & furor, deindè corporis paſſiones, quæque igne, ſole, curſu cibiſque acribus producuntur.

Altera aneuriſmatis ſpecies ſcilicet per vulnerationem, plures agnoſcit cauſas, ſunt præſertim vulnera, puncturæ, colliſiones. Item ab imperitis chirurgis excitatur, qui nonnunquam loco venæ arriam, vel eam venæ ſubjacentem ſecant; vulneratâ enim arteriâ, incumbens ei cutis, & externa tunica cicatricem quidem contrahit, at tum vulnus interioris tunicæ incuratum manet, neque coalet, nec carne occluditur, & aneuriſma fieri neceſſum eſt.

Cauſæ internæ ad quatuor reducuntur, vel ſcilicet ad apertionem oſculorum ipſarum arteriarum, quæ apertio græcè dicitur anaſtomoſis; vel ſecundò diæreſim, ſeu eroſionem earundem arteriarum tertiò ad diapedeſim, ſeu rarefactionem ipſarum; arteriarum; quartò tandem ad rixim, ſeu ruptionem.

Contra hanc; & præſtantiſſimorum practicorum ſententiam, atque experientiam de aneuriſmatis cauſâ ſeſe acriter primò *Platerus* & mox *Regius* opponit, docet uterque aneuriſma fieri, cùm extra dilatam, vulneratamve arteriam effluit ſanguis inter muſculos, aliaſve partes, tunc ſanguinem ex viſcidioribus ſuis particulis ſibi ipſi pelliculam generare, & circùmjicere, ut in eâ contineatur tradit. Verùm uterque delirat, etenim ſi ex ſanguinis arterioſi ſub cutem effuſione fieret aneuriſma certè ſanguis ille in latum, & longum, & circumcircà ſeſe diffunderet, cutemque alieno tingeret colore; quemadmodùm obſervamus in contuſionibus, & venæ ſectione minùs rectè peractâ, quandò venæ vel tota pertunditur, aut venæ vulnus ob ſanguinis impetum non rectè clauditur. Tunc enim ſanguis ſub cute ſæpé ad extremam uſque manum effunditur, & cutis rubro, viridi, & flavo fœdatur colore. Id, quod multo magis arteriâ apertâ fieri deberet; cùm ſanguis arterioſus ſit tenuior, & majori cum impetu effluat: quod tamen non accidit in aneuriſmate, in quo tumor ille ſuis continetur limitibus, neque cutis alieno inficitur colore. Præterea

ſanguis

ſanguis in aneuriſmate contentus non corrumpitur, nec uſquam ſuppurationem patitur, cùm alioqui ſanguis copioſus extra vaſa inter partes affuſus ſemper corrumpatur, ac inflammationes, & apoſtemata generat ſecundum *Hip. ſect.* 6. *aph.* 20. *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.* Inſuper ſanguis extravaſatus non poteſt ſibi membranas circumjectas generare, quin potiùs putreſcat. Item in aneuriſmate ab extravaſato ſanguine producto non ſentiretur pulſatio aliqua inſignis, qualis in aneuriſmate continuè procedit. Tandem in aneuriſmatis diſſectione nunquam talis pellicula, ſeu folliculus obſervatus fuit.

Non defuêre Medentes, qui perperam crediderunt in aneuriſmate non contineri ſanguinem, ſed flatum ſpirituoſum, qui alicubi inter utramque tunicam minimâ initio copiâ ſe colligat, paulatim abinvicem divellat, ſenſimque tumorem quidem turgidum, tactui tamen facilè cedentem, ſed eo amoto, illicò in priſtinam turgentiam reſilientem efficiat: Sed hæc ſententia eſt nimis ruſtica, & non ægrè à ſectione repudiatur.

Prognoſis.

Aneuriſmata minora, recentia, & præcipuè ab imperitâ venæ ſectione provenientia ægrè curari poſſunt; excreſcunt, & augentur utplurimùm in magnam molem, & mortem inducunt, niſi dum incipiunt, ſiſtantur, curationem non admittunt. Magna, antiqua, & ſponte venientia nunquam curantur, præſertim in collo, ubi ne unicum exemplum alicujus curati notum eſt: diu tamen curâ palliativâ hujuſmodi ægri vitam producere poſſunt, quia aneuriſmatis tumor nullum inſigne habet periculum. Si aneuriſma aperiatur, uti interdum imperiti chirurgi illud abſceſſum eſſe credunt, patiens, aperto aneuriſmate, mox ſub manibus expirat. Itaque cauti eſſe debent chirurgi in aneuriſmate cognoſcendo, nam ſi ob ejus mollitiem, & exundationem ſupponant eſſe ſuppuratum abſceſſum, & illum aperiant, à ſanguinis effuſione irreparabilis ſequitur mors. Nec ſectione aneuriſma curationem facile recipit, ſed æger in diſcrimen, & mortem præcipitatur; præſtat proinde levius incommodum tolerare, quàm periculoſæ ſe ſubmittere curationi, nihilominùs ſin major, materiaque putreſcat, gangræna, & mors expectanda eſt, quæ pariter metuenda, ſi ſponte ſuâ rumpantur aneuriſmata.

Curatio.

Duplicem aneuriſmatis curationem inſtituunt vulgares, unam ſcilicet per medicamenta, alteram per chirurgiam; medicamenta adhibent aneuriſmati per dilatationem genito in penitioribus arteriis exiſtenti, cujus indicationem à repellentibus, repercutientibus, & adſtringentibus ſumunt, ut ſanguinis impetus compeſcatur, & arteriæ foramen claudatur. Priorem complent indicationem victu tenui, & refrigerante, tum venæ ſectione ex latere oppoſito, tum lenibus, frigidis, & repetitis corporis purgationibus: ſed hæc duo præſidia omnibus morbis ſunt communia, nec quicquam pernicioſo tumori proſunt; ad hanc etiam indicationem refrigerantibus auxiliis, frictionibus, ligaturis &c. utuntur.

Quantum ad localia, ſi aneuriſma circa principia fuerit, ſupra partem affectam *laminam plumbeam* fortiter alligatam adhibent, quam repellere, denſare, & arteriam adſtringere laxatam dicunt, ſed inane medicamentum eſt, nec unquam hac laminâ aneuriſma vidimus curatum. Quidam *emplaſtrum ad rupturas Auguſtanorum, vel de pollicarietinâ* ſuperponunt, non aliter ac hic tumor eſſet hernia ſcilicet enterocele, ſive bubonocele. Et quia aneuriſma etiam interdum oritur ob aliquam ipſius arteriæ unitatis ſolutionem, cùm ſcilicet arteria ipſa vel pungitur, vel vulneratur, quòd ſæpe accidit, cùm imperiti tonſores adeò profundè venam ſecant, ut ſubtus venâ arteriam ſub eâ contentam etiam pungant, tunc dant operam, ut mox coaleſcat: quòd cùm ob ſanguinis arterioſi impetum, non ita facilè fiat, ut in venis, quæ unicâ, gaudent tunicâ, ad arteriæ vulnus glutinandum, ſequentia diverſimodè concinnata parant, ut ſunt *thus, maſtiche, radix ſymphyti majoris, terra ſigillata, bolus armenus, aloë, lapis hæmatites, malicorium, hypociſtis, myrtus &c.* ſed præ cœteris valdè commendant ſequentem compoſitionem, ut

℞. *Thuris part.* ij. *Aloës part.* j. ß.
m. cum ovi albumine conquaſſato, & pilis leporinis, excepta vulneratæ arteriæ imponatur. Sed oelum, & operam perdunt, nam hæc per cutem, panniculum carnoſum &c. non penetrant ad interiorem arteriæ tunicam uſque, ideòque erit cura palliativa, ut aliquid molliri videantur, & reverà in nihilo agendo ſunt occupati.

Si aneuriſmatis incrementum non ſiſtunt, vel magnum ſit, à chirurgiâ ſuppetias præſtolantur, ac propterea cutem incidunt, & detectam arteriam ſupra & infrà vinciunt, partem mediam cum tumore excidunt inter duo vincula, quæ priùs non ſolvunt, antequam natura vulnus curare non obduxerit, & nullus hæmorrhagiæ metus fuerit. Modus aneuriſma incidendi prolixiùs traditur ab *Æginetâ de remedio lib.* 6. *cap.* 37. Sed hoc remedii genus facilius eſt dictu, quàm factu, & non ſolùm valdè barbarum, & quod vix pauci tolerent, verùm etiam non ſine vitæ periculo, nec ægrum ſanat, imò inter hanc carnificinam expirare poteſt, ut pluries nos obſervavimus, & ex tot hujuſmodi ægrorum myriadibus vix unus adeò conſtans in cruciatibus ab hoc affectu eripitur. Demus, quòd arteria arctè vinciatur, tamen poſtquam fila ſolvuntur, metus eſt, ne vel hæmorrhagia, vel novum fiat aneuriſma. Tutiùs itaque eſt tumorem ſaltem vinculis, ac medicamentis conſtringere, ac comprimere, ne ampliùs augeatur, ſi fieri poteſt, quàm ægrum certiſſimo, & neceſſario mortis diſcrimini exponere.

Unus itaque in aneuriſmate ſupereſt curandi modus ſ. reductio membranæ arteriæ ad priſtinum ſitum, id, incipiente aneuriſmate, difficile eſt, in dilatato verò, & magno, impoſſibile. Tu verò in incipiente aneuriſmate per dilatationem hoc utere arcano: *Nuces cupreſſi virides eò in aquâ ebullire permittas, quò in quandam mucilaginem abeant, hanc cum fabarum farinæ miſce, & fac cataplaſma,* quod incipienti aneuriſmati impone, adaptatâ ligaturâ, ac ter, & quater renova.

In aneuriſmate ex malâ venæ ſectione nullum majus præſidium, quod multoties non experti ſumus, quam *Aqua Arterialis*, ſi debito modo, & vinctu ſuperponatur. Hujus aquæ conficiendi rationem in noſtrâ *Pyrotechniâ* tradidimus, & nunc huc referimus ejus compoſitionem genuinam:

℞. *Colcothar. Alum. uſti, & Sacch. candi ana* ℥.ß.
Urinæ junioris hominis, Aquæ roſ. ana ℥. ß. *Aquæ plantag.* ℥. ij.

Diu ſimul omnia agitentur in mortario, poſteà miſtura in phialam vitream injiciatur, & aſſervetur pro uſu, quo tempore liquor per inclinationem erit effundendus. Hac aquâ imbutum linteum, & arteriæ reſectæ applicitum manu impoſitâ, ſanguinem ſiſtit; eâ etiam poteſt humectari linteolum, atque in nares introduci ad narium hæmorrhagiam. Poteſt eadem aqua

aqua interiùs aſſumi ad ſupprimendum ſputum ſanguineum; ad dyſenteriam, fluxum hæmorrhoidum, hepaticum, & menſtruum. Doſis à guttis x. ad xx. in aquâ Polygoni.

Non deſint interna, ſi aneuriſma ab internâ acrimoniâ canaliculos ſanguiferos corrodente natales habeat dies; præſcribenda ſunt itaque, quæ talem obtundunt acrimoniam, ut ſunt *lapides cancrorum*, *corallia*, *ebur. c. c. ſine igne pp. cryſtall. mont.* & ſexcenta alia. Sed de aneuriſmate legite *Marcum Aurelium Severinum noſtrum* de noviſſimis obſervatis abſceſſibus cap. 7, qui de hoc tumore peculiarem ſcripſit librum.

CAP. XVI.

De Varicibus.

Sicut ex internæ tunicæ arteriæ apertione, & externæ dilatatione oriuntur aneuriſmate, ita ex venæ tunicæ dilatatione varices, quæ ſunt dilatationes nodoſæ, lividæ, & molles illarum tractum, & colorem obſervantes, quæ compreſſæ quidem digito impoſito cedunt, & mox recurrunt. Fiunt à ſanguine craſſo, & ad ſtagnationem apto circa alicujus venæ valvulas, cujus membranæ à majori ſanguinis copiâ ibidem cumulatâ, & ita diſtenduntur, ut ſacculos ſanguine repletos efforment. Ab aliquibus venæ ſtrumoſæ vocantur, eò quòd ejuſmodi venæ ſanguine turgent, & protuberant ſtrumarum inſtar.

Signa.

Varices oculis conſpiciuntur in cutis ſuperficie abſque cutis læſione, (interni vix à Medico oculatiſſimo cognoſci poſſunt) quia ſunt tumores molles, nodoſi globulorum inſtar, nigri, lividi, vel ſubcœrulei ad mori, vel uvæ magnitudinem, & ultra, ita ut quandoque digiti craſſitiem æquent. Tumor digitorum preſſioni retrocedit, quibus remotis, protinùs returget.

Accidunt varices in diverſis corporis partibus; frequentiſſimè tamen in cruribus, & prope malleolos, aliquando in temporibus, femoribus, quandoque in imâ ventris parte ſub umbilico nonnunquàm in ſcroto, qui tumor in ſpecie græcè *Cirſocele* nominatur, latinè *hernia varicoſa*, de qua ſuo loco agimus.

Cauſæ.

Galenus ſolitis inſiſtens nugamentis, varices generari vult ex ſanguine melancholico, quem natura ſæpenumerò ad eas tranſmittit venas, quæ ſunt in cruribus, à quo diſtentæ, ac dilatatæ varicoſæ redduntur, & cutis, quæ hujuſmodi venas attingit, procedente tempore, nigreſcit. Verùm hæc ſententia falſa deprehenditur ex noſtrâ; nam dicimus ſanguinem è venâ cavâ ad majores, & à majoribus ad minores deſcendere, venas unde perpetuò varices in femore, tibiis, & hæmorrhoidibus obſervantur, quia ille ſanguinis motus p. n. contingit, quòd debilitatæ venæ ſanguinem ſurſùm non mittunt, ſed colligunt; hinc in inferioribus venis cumulatus, accedente ſemper ex arteriis novo ſanguine, venarum dilatationem molitur circa valvulas propter quam ſanguinis portio cumulata ſtagnat, in circulatione remoram contrahit, & acorem, particulæ in ſanguine craſſæ, viſcidæ, & terreſtres, quaſi in lacunas impingunt, & varices cauſantur. Noſtram confirmant ſententiam in prægnantibus varices, quia fœtu jam grandiori, eorum crura grave onus ferre coguntur, ac propterea venæ debilitantur, ſanguinem ſurſùm non impellunt, & dilatantur. Accidunt etiam varices illis qui plurimùm laboris pedibus ferunt, ut ſunt curſores, bajulatores, diu ſtantes, captivi, quorum crura diù compedibus conſtringuntur, hos etiam cauſare poſſunt lapſus, contuſio, aliæque crurum affectiones.

Eſt varicum ſanguis quaſi à naturâ proſcriptus, nec grumeſcit, vel putreſcit, quia in ſuis ſtabulat conceptabulis, nec vitâ deſtituitur, ſed ab hujus vitalitate illuſtratur, & multoties in naturæ gratiam redire ſolet, & remeabilis per venarum tubulos evadit, ut obſervare eſt in gravidis, in quibus varices turgeſcentes à fætu excluſo, fluentibus lochiis; iterùm ſponte ſubſident, & obliterantur.

Accidunt frequentiſſimè varices in cruribus, quia valvulæ in ramo crurali ſunt frequentiſſimæ, imò duplices. Se manifeſtant etiam varices potiùs in tibiis, & fortioribus corporis partibus, quia ſanguis venoſus ibidem aſcendere debet per viam orizonti perpendicularem, & aliquando hæc via aliquatenùs occluditur a ligaculis illis, quibus crura conſtringere ſolemus ad retinendas caligas.

Quandoque in varicibus oboritur dolor, quòd ſanguinis particulæ acidiores in carnem vicinam tranſeunt per ſinus, & fibrillas, illas irritant, & planè diſcindunt, & oboritur dolor, & ſi plures fibrillæ diſcinduntur ab iſtis acidioribus particulis, ulcera dolorifica, & profunda excitantur, & ſordida redduntur, & vocantur, *ulcera varicoſa*.

Prognoſis.

Varices nec dolorem inferunt, nec vitæ impedimentum pariunt, nec per ſe periculum afferunt, ſed eorum curatio ſaltem propter decorem, & non neceſſitatis gratiâ expetitur. Interdùm varices in prægnantibus per ſe corroduntur, plurimùm ſanguinis profundunt, & niſi fluxus tempeſtive ſiſtatur, patientem in vitæ diſcrimen adducunt. Quandoque tandem varicum cutis in turpiſſimum, fœtentiſſimumque aperitur foramen: quod ſi cum laterum punctionibus accidat, tunc judicatur morti morbum obnoxium eſſe.

Si varices intempeſtive tollantur, docet *Gal. lib. de atrabili cap.* 4. inſaniam, pleuritidem, renum dolorem, hæmorrhoidum fluxum, tuſſim, ſanguinis expuitionem, apoplexiam, cachexiam, hydropem, alioſque oriri morbos. Interdum in elephantiaſim tranſeunt varices:

Verùm non adducit *Galenus* cauſam, quare in varicum ſublatione, tot varii etiam in cauſâ oboriantur morbi.

Præſervant, & liberant varices à morbis dictis melancholicis, unde *Hip. 6. aph.* 21. inquit *In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio.* Verùm ſi verus hic *Hip.* eſſet aphoriſmus, varices non deberi ſanari ſequeretur, quia illi abſciſſi inſaniam inferrent, de quibus experientia oppoſitum demonſtrat; multos namque nos, & alii varices ſuſtulimus, nec inſaniam, illoſque diros morbos, quos recenſet *Galenus*, & *Hippocrates* obſervavimus. Verumenim verò ne *Hippocrati* detrahamus, dicimus quandoque accidere poſſe ex alio potius capite, quàm ex varicum ablatione, & *Hippocrates* inſontibus varicibus inſaniam præfert. Idem dicendum putamus de hemorrhoidibus, prout *Hippocrates* refert. Prætereà obſervamus nos, & nobiſcum quamplures alii inſanientibus varices, vel hæmorrhoides ſuperveniſſe, nec inſaniæ ſolutionem ſubſequutam fuiſſe.

De

De varicibus lonques *Hip. lib. 6. aph. 24.* pronunciavit : *Quicumque calvi ſunt, iis varices magnæ non fiunt : quibus verò calvis varices magnæ ſuperveniunt, ij rurſus capillati fiunt.* Verum falſum quoque eſſe hunc aphoriſmum deprehendimus, & idem aſſeverat nobiſcum *Galenus in comm. hujus aphoriſmi*, quia de calvitie loquitur; ſi utique aphoriſmus de capillorum defluvio ophiaſi,& areâ loqueretur, quodam modò quandoque verificari poſſet,quia hæ affectiones à ſucci ſerodentes habentibus particulas ortum ducunt ſi hæ particulæ in crura tranſlatæ varices faciant,utique ægri capillos recuperare poſſent. Nam ſi priùs à vitioſis ſuccis capillorum eroſis radicibus eorum fiebat jactura, meritò nunc iiſdem aliò migrantibus, ad naturalem ſtatum capilli reverterentur; ſed quia de calvitie loquitur, falſum talem omninò aphoriſmum arbitramur.

Curatio.

Vulgares chirurgi varicum curationem à venæ ſectione, & ventris evacuatione exordiuntur, ea per medicamenta, quæ humorem exturbant melancholicum, idque non ſemel, ſed bis, & ter. Verùm hæc duo vulgaria præſidia de communi morborum omnium venas dilatatas non corrungant, nec ſtagnantem ſanguinem fluxilem reddunt, eſtò centies ſanguinem profundant, & humorem vulgò melancholicum purgent.

Diætam inſtituunt, vitando omnia, quæ ſanguinem melancholicum generant, ut ſunt *lentes, oriza, caules, caſeus vetuſtus, caro porcina, bovina, ſalita, & fumo indurata, panis azymus, cibi aſſi, & frixi*; conveniunt *hordeum, & avena decorticata, fœniculum, petroſelinum, ſpinachia, cherefolium, juſcula piſorum, caponum, ova ſorbilia*, & alia euchyma. Deindè adſtringentibus, & exſiccantibus medicamentis, faſciiſque & ligaturis, quæ ſanguinem à partibus inferioribus ad ſuperiores detrudunt, utuntur. Nonnulli ad hunc finem conſequendum *Laminam plumbeam* fortiter ſupra varicem alligatam adhibent, vel *caligâ ex pelle caninâ* confecta, qua exacte varicem adſtringunt, & induunt, utuntur.

Si hæc non profuerint, ad ſectionem recurrunt, de qua operatione quiſque *Celſum, Hieronimum ab Aquapendente, Avicennam, & Hippocratem* legere poteſt. Verùm varicum per exciſionem curatio non ſolùm aſpera, & difficilis eſt, ſed & plerùmque propter ſanguinis effuſionem, quæ operationem impedit, non feliciter ſuccedit. Nonnulli cauteriis curationem adimplent, ſed eadem, & majora recurrunt pericula.

Quidam vulgares chirurgi varicum curationem aggredi reformidant *Galeni præſagiis, & Hippocratis aphoriſmo 21. ſect. 6.* perculſi, ne iis ſanatis, graviora accidant mala, cùm ea ſanare dicantur, quæ hominem omninò liberant, non quæ alium generant affectum priori periculoſiorem. Verùm ad hunc eliminandum tumorem, ea conducunt, quæ ad melancholiam hypochondriacam, melancholicamque inſaniam in *noſtrâ Trutinâ medicâ* conſignata ſunt.

Pro noſtrâ varicum curatione dicimus ejus unicam eſſe indicationem, ſcilicet acidum in ſanguine deliteſcens temperare, ſanguinis coagulationem impedire, & deinde venam dilatatam adſtringere, ſeu corrugare, hoc uno peracto, ſtagnans ſanguis in corpore varicoſo fluxilis redditur, & in naturæ gratiam revertitur, ut videre eſt in prægnantium varicibus poſt partum, Eapropter vitentur ſtatio longa, portatio oneroſa, motus laborioſus &c. Vitentur quoque alimenta, quæ ſanguinem craſſum, fœculentum, terreſtrem, & impurum generare valent, quòd ſiqua craſſities, fœculentia, impuritas, terreſtreitas, & aciditas adſit, quæ in varicoſi corporis fundo ſtagnet, medicamentis, quæ ſanguinem mundificant, utimur, hujuſmodi erunt, præmiſſâ tamen corporis evacuatione, *Decocta ſalſæ parillæ, chinæ, ebuli, radicis lappæ majoris & minoris*, ſimiliumque. Acidum in ſanguine deliteſcens corrigunt, & temperant omnia alkalia per vices aſſumta, ut *oculi cancrorum, corallia pp. cryſtall. mont.* & ea omnia, quæ in melancholiâ hypochondriacâ conducunt. Deindè ad ſudorifica temperata, quæ eandem habent intentionem, accedemus, ut *ſtibium diaphoreticum, cornu cervi &c.*

Poteſt varix aperiri, attamen apertio cautione fiat in inferiori parte circa malleolum, totuſque ſanguis è totâ venâ, factâ priùs fortiter ligaturâ, à ſummo ad imum verſus ſuaviter per foramen latè factum exprimatur, ut exire poſſit, non tamen unâ vice, ſed pluribus, donec venæ tumiditas ubique ablata videatur, adhibeatur deindè ligatura faſciæ ad quatuor digitos latæ priùs madidæ in lixivio juniperi, vel querno cum modico aceto miſto, quæ ligatura in imo ſtrictior eſſe debet, in altiori autem laxior. Lixivium non fiat in aquâ ſimplici, ſed in decocto caulium, additis quoque corticibus tamariſci. Crus in quiete, & elevatum per dies quatuordecim detineri debet, poſtmodùm æger pedetentim ad temperatum redeat motum.

Præſtat in varicibus hoc Hartmani Unguentum:

℞. *Butyri majalis, vel in ejus defectu Ol. roſ.* [illegible]. j. *Succ. ex contuſis cancr. expreſſ. part.* ij. *Vel* iij. *m. & ad ung. formam coque.*

Hujus unguenti uſus eſt poſt varicoſi ſanguinis expreſſionem è totâ venâ, & in ejus circuitu præfatum unguentum probè inungatur, addi poteſt axungia leporina.

Præſtantius erit ſequens unguentum, ut

℞. *Ping. human. q. pl.*

inunge, & admiraberis effectum. Vel admiſce quoque *oleum juniperinum ſtillatitium*, & ut dictum eſt, procede, Multùm proſunt externa linimenta emollientia, & reſolventia ex *ſevo hircino, butyro majali, oleo hyperici &c.* Nec non fotus, & balnea ex *radicibus althææ, ſcrophulariæ, bryoniæ, herbis agrimoniæ, maluæ, foliis, & floribus ſambuci &c.* parata, quibus ſanguis ſpiſſior ad fluorem reſtituitur.

Nos expertum, & infallibile habemus remedium ad varices curandos, quod nunquam nos felici defraudavit eventu, hoc eſt *Bryoniæ ſuccus*, qui ſanguinem in gurgite ſtagnantem fluxilem reddit, venam dilatatam corrugat, priſtinoque ſtatui reſtituit, de quo legite noſtram *Pyrotechniam.*

CAP. XVII.

De Oedemate.

Antiquiores Medici œdematis nomine omnes omninò in genere tumores accepêre, attamen recentiores per œdema certum aliquod tumoris genus intelligunt, & in ſpecie œdema nuncupant. Eſt autem *œdema tumor laxus, mollis, indolens, ſine calore, & rubore, coloris ſubalbidi, in ſuperficie utplurimùm lividus ob cutis diſtenſionem, preſſus à digitis digitorum foveas ſervat, quæ pigrè ad ſitum redeunt.* Eſtque duplex, unum eſt tumor collectus, & circumſcriptione definitus, ſæpiùſque magnus, ac preſſus digiti preſſioni facilè cedens, atque impreſſionis veſtigia aliquandiu retinens, iſque propriè, & ſimpliciter œdema vocatur. Alterum eſt diffuſus, & indeterminatus, ideòque non œdema, ſed tumor œdematoſus appellatur, ac ſæpiùs in cachexiâ, tabe

tabe, leucophlegmatiâ, poſt quaſdam febres occurrit, præcipuè in cruribus, atque ob majorem laxitatem impeſſionis digiti veſtigium relinquit.

Signa.

Oedema facilè ex dictis cognoſcitur, cum ſit tumor mollis, laxus, indolens, & ſi digito prematur, non ægrè cedit, ac fovea, & digiti veſtigium relinquitur. Eſt cum cute concolor, vel ſaltim ſubalbidus, abeſt ab eo calor, nec ulla, ut in aliis tumoribus, notatur pulſatio, & hæc ſigna ab aliis tumoribus œdema diſcriminant.

Omnes corporis partes tum internæ, tum externæ poſſunt eſſe œdematis partes affectæ, cùm collectio humoris viſcoſi, ac aquei in hac, vel illâ parte facilè fieri poſſit, præſertim verò in extremitatibus quidem manuum, & pedum, hic tumor obſervari ſolet ob loci declivitatem. Sunt itaque œdematis ſedes vaſa lymphatica effætam lympham vehentia cum intemperie ſanguinis viſcidâ, & pauco ſale refertâ, hinc cùm vaſa ſanguifera comprimantur, lymphatica autem diſtenduntur, & oritur pallor.

Cauſæ.

Gal. 14. *meth. cap.* 4. *&* 2. *ad Glauc. cap.* 3. duplicem œdematis materiam, ipſumque œdema duplex deſcripſit, unum, quod fit ex pituitâ non ſiccatâ, ut ſcirrhus, ſed ex eâ aquoſâ, tenui, ac lubricâ. Hæc pituita continetur in ſanguine, & ſi ita augeatur, ut expultricem ſtimulet, à naturâ è majoribus vaſis ad minora exturbatur, & ad imbecilliora à nobilibus partibus proſcribitur, donec tandem ſuo pondere deorſùm ad extrema, & debiliora loca ſe deponat, ibique detineatur. Hinc colligunt vulgares, eſtò œdema in omnibus corporis partibus excitari poſſit, tamen in manibus, & pedibus præſertim, ut in cachecticis, hydropicis, & phthiſicis obſervabile eſt. Eapropter œdema non ex templò generatur, ſed ſenſim, quia hic humor pigrè procedit. Generatur pituitæ proventus, quæ œdema cauſat, ſanguificationis vitio, & quia hepar per ipſos ſanguificat, ipſum inculpant vulgares, verùm apud ipſos hepar eſt turpe ignorantiæ aſylum. Alterum œdema non ut morbus, ſed ut morbi ſymptoma apud *Galenum* habetur, ut in hydrope crurum inflatio.

Oedema multiplex eſt apud vulgares, ut de aliis quoque tumoribus dictum eſt; quoddam enim eſt verum, exquiſitum, & legitimum, aliud non verum, illegitimum, ſive ſpurium; verum fit à pituitâ ſecundum naturam diſpoſitâ, nec ſcilicet putridâ, nec aduſtâ, fit ab eâdem inſuper dulci exiſtente, non ſalſâ, nec vitreâ, nec acidâ; non verum fit â pituitâ. p. n. diſpoſitâ, vel ſcilicet putridâ, vel aduſtâ, vel ſalſâ, vel acidâ; exquiſitum, & legitimum fit à pituitâ ſyncerâ, & ſimplici, nulli alteri ſcilicet ſucco permiſtâ; ſpurium contrà fit ex pituitæ prædominio cum aliorum ſuccorum in ſubdominio miſcelâ. Et hoc rurſus eſt triplex, phlegmonoſum ſcilicet in quo ſanguis pituitæ admiſcetur; *eryſipelatoſum*, in quo bilis pituitæ admiſcetur; demum *ſcirrhoſum*, in quo unà cum pituitâ melancholici ſucci portio admiſcetur.

Johannes Philippus Ingraſſias duplex œdematis genus conſtituere conatur, unum è pituitâ tenui, alterum è vaporoſo ſpiritu. illud morbum, hoc ſymptoma ſtatuit, quod phthiſin aquam intercutem, & cachexiam ſequatur. Verùm etſi negandum non ſit, incipiente fermentatione, quaſi quædam cadavera intumeſcere, tamen in cachexiâ, vel phthiſi pedum tumores œdematoſos hoc modo fieri non facilè crediderimus, cùm talis fermentatio tum non accidat, ſed ex ſero abundante in corpore decliviori ſe detinente, talem humorem fieri credibilius eſt. Et ſit ſanè, ut in partibus ſimilaribus ſpiritus aliquis flatulentus colligatur, partemque in tumorem attollat, tamen is non propriè œdema eſt, ſed *Emphyſema.*

Fit œdema juxta recentiorum ſententiam à ſuccorum ſtagnatione in ſuis tubulis, cùm enim tubuli ſunt patentes, & integri, ſucci circulare poſſunt, & nullus tumor ſuccedere poteſt. Fit igitur œdema à ſeri ſtagnatione, quod per ductus lymphaticos *Bartholini* in renes traducitur, ut expurgetur per urinam: quoties itaque dicta vaſa obſtruuntur, illud ſtagnat, & œdema neceſſariò producitur. Obſtruuntur vaſorum lymphaticorum anguſtiora orificia à lymphæ viſciditate. & craſſitie, ac nova adveniens lympha ceſpitat, nec ulteriùs remeare poteſt, remoram cantrahit, & aſſiduo affluxu vaſorum tunicas diſtendit. & adjacentes partes in tumorem œdematoſum aſſurgunt, Quandoque tanta fit hujus lymphæ in vaſis aggeſtio, & in tunicas impulſio, ut fibræ ampliùs ſeſe extendere non poſſint, & diſrumpantur, ac per diſruptos, vel diſtentos ductus lympha exſtillet, & in adjacentes effluat partes, ibique ſenſim colligitur, & ſtagnat, quæ deindè aciditatis ope in lutuoſum coagulum, ſeu gelatinam tranſit, non aliter ac ſi decocto cornu cervi acidum affunderes liquorem, in gelatinam mutatur.

Conſtat lympha ex alkalibus, & ſulphuribus volatilibus, & fixis, ac phlegmate, dum hæc principia ſuam ſervant ſymetriam, æquali aguntur motu, nec lympha retardatur; at ſi ex his principiis volatiles reſolvantur particulæ, neceſſariò lympha craſſeſcit, remanet effœta, & excrementi indolem ſubit, nec in gyros agi nec intra ductus abſorberi, nec ad renes delabi poteſt, ſed vitæ irradiatione deſtituta, nullum habet motum inteſtinum, & proprio gravata pondere deorſum tendit. Subſequitur œdema morbum chronicum, & acutum, nullâ evidente cauſâ prægreſſâ, niſi quod in his morbis maxima ſit ſpirituum deperditio, & pauca illorum reparatio, volatiles particulæ in ſanguine diſſipantur, & lympha, quæ ex ſanguine à glandulis ſeparatur; particulis ſuis volatilioribus deſtituta, remanentibus ſulphureis craſſioribus, acidis, & phlegmaticis, & paucis alkalicis, neceſſariò concreſcit, effœta remanet. Quandoque oboritur œdema, nulla prægreſſâ cauſâ manifeſtâ, tunc ſex res nonnaturales inculpare debemus; omnia enim ea conſpirant, quæ vel volatiliora alkalia reſolvunt, & diſſipant, aut abundantiora acida ſanguini, vel ſuccis communicant, lympha namque à ſanguine, & ejus ſequeſtratione originem ducit.

Prognoſis.

Oedema per ſe morbus periculoſus non eſt, eſt tamen diuturnus, undè *Hip. lib.*1. *prognoſt.* 38. inquit: *Tumor mollis, ac digitis cedens, dolorem non inferens, longiori tempore finitur, verùm non ita grave ab eo periculum pendet.* Raro in ſuppurationem abit, ſed plerùmque per reſolutionem terminatur, ſæpiſſimè verò per indurationem, ſive converſionem in nodos, & excreſcentias. Si reſolventibus, & exſiccantibus remediis diu tractetur, tandem facilè indureſcit, & in materiam nodoſam, tophaceamve convertitur. Si in cruribus tumores œdematoſi paulatim augeantur, & ſenſim aſſurgant, ac in ventre colligantur, in aſcitem terminantur.

Si

Si œdema in locis oſſeis, ut ſunt tibiæ, & coxæ, vel cavernoſis, ut eſt pectus, exiſtat, interdum fiſtulam producit.

In phthiſi, cachexiâ, & hidrope, œdemate laborantibus ſæpè ægris periculum imminet, id non ob œdema accidit, ſed ob morbos illos, quos œdema ſequitur; eapropter diſtinguendum eſt, an œdema ex ſe oriatur, an alios ſequatur morbos. Ubi tumor pedum œdematoſus phthiſin, vel hæmorrhagiam, vel hypercatharſin ſequatur, peſſimum eſt ſignum, & mortis adventum ſæpè denotat. Aliquandò ob nimiam vaſorum nerveorum compreſſionem, & ſalis volatilis defectum in ſuccis, œdema in gangrænam, & ſphacelum tranſit.

Curatio.

Tota vulgarium curatio in œdemate primò conſiſtit in optimâ vivendi ratione, quæ non facit pituitæ proventum, unde victus laudatur ad calidum, & ſiccum vergens, potiſſimùm ſi œdema fuerit exquiſitum, eapropter ſe abſtineat æger ab omnibus ſuccum pituitoſum gignentibus, ut ſunt omnes fructus, in primis & recentes, caſeus, caro porcina, piſces, item potus, & cibus nimius, ne naturalis obruatur calor, & eo debilitato, cruditates generentur. Panis ſit bene coctus, & fermentatus: à pane verò non fermentato ſe abſtineat æger, olera, & juſcula ſint rariora, caro aſſata præſtat elixâ. Non conveniunt piſces, niſi ſaxatiles, & qui ſolidiorem habent carnem, qui & ipſi, ſicut & alii cibi, aromatibus, & herbis ſiccantibus condiantur. Somnus diuturnus, ac meridianus, otium, & quies vitentur, quapropter ſomnus ſit nocturnus, & quidem brevior, vigiliæ, & leves exercitationes probantur, ut humiditates ſuperfluæ abſumantur, & calor nativus excitetur. Aër vitetur frigidus, & pluvioſus, calidior & ſiccior commendatur, excitatis in cubiculo ſuffumigiis ex betonicâ, rore marino &c. etiam ex levi ſulphuris odore, Alvinæ fæces quotidie exturbentur, quòd niſi fiat, aliquid de aloë ante cibum aſſumere utile eſt, quæ alvum lenit, humiditates aſſumit, & exſiccat.

Secundò, in materiæ fluentis inhibitione, & fluvionis jam factæ diſſolutione curatio conſiſtit, qua de re in exquiſito œdemate ſanguinis miſſionem tanquam noxiam repudiant, quia nullo modo ſanguis peccat, ſed pituita, & ex ſanguinis miſſione pituita magis incrudatur, convenire tamen ajunt, ſi à menſibus retentis, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione originem ducat œdema. Si phlegmonoſum fuerit, vel ex ſalſâ pituitâ genitum, aut cum febris, vel alicujus doloris præſentiâ, in pauciori copiâ adminiſtrant, & eò magis ſi ex ſuppreſſâ aliquâ ſanguinis excretione ortum duxerit.

Deindè pituitam præparant *Syr. de cortic, citri, betonicâ, oximel. &c. cum aquis de miliſſâ, lupulis &c.* præparatam medicamentis phlegmagogis evacuant, inter quæ ſummoperè commendant *mel. roſ. ſolut. Tyr. Sueſſ. conf. ct. Hamech, diaphœnic. diacatholic.* & maximè ad hoc valere prædicant *Agaricum*, ex quo etiam conficiunt pilulas ejuſdem facultatis, ut ſunt *pilulæ cochiæ, ſeu cephalicæ, Arabicæ, & aggregativæ*, & quoniam pituitoſus ſuccus ob ſui craſſitiem, & lentorem ineptus eſt evacuationi, illum per repetitas vices evacuant, & quoniam inciſione, & abſterſione eget, meritò commedant *ſalſæ parillæ, & corticum guajaci decocta*, quæ utrumque præſtant effectum, tum ſcilicet pituitam extenuandi, & incidendi, tum etiam eandem evacuandi partim per ſudorem, partimque per dejectionem, ſi decocta cum alivi ſolutione parentur, vel ſingulis ternis, vel quaternis diebus abjectorium aliquod pharmacum propinetur.

Quantùm ad localia ſpectant, circa initia vulgares chirurgi locum œdematoſum linteis calidis, & aſperis priùs fricant, antequam fotus, emplaſtra, cataplaſmata, & linimenta applicent, ut pars frictionibus excalefiat; aliàs enim medicamenta non facilè in actum deducuntur ob partis frigiditatem. Deindè medicamenta, quæ exſiccandi facultate prædita ſunt, applicant. In primis ſpongiam novam, etiamnum prægnantem virtute aquæ ſalſæ marinæ, aceto infuſam aquæ admiſto, ex *Galeni* conſilio, idque calidè, & in morbi principio adhibent. In defectu autem ſpongiæ omninò novæ, ſpongiæ loco ſtuppâ, vel duplici linteolo pariter madefactis, & expreſſis utuntur. Verùm vulgares, neſcimus, qua ratione in œdemate acetum commendant, cùm apud ipſos frigidum exiſtimetur, & neſcimus, quomodò frigidum, cum ejus pater ſit vinum, quod calidum exiſtit; deindè ſcire vellemus, cur acetum exſiccandi vim habeat, quin potiùs humectet?

In augmento fortiora addunt reſolventia ſcilicet ſpongiam aliam novam in lixivio acri, & medico aceto infuſam, cui addunt quandoque alumen, vel ſalis, aut ſulphuris ℥. iij. Nonnulli hoc utuntur linimento, ut

℞. *Ol. roſ. complet. lib.* ß. *Aceti* ℥. ij. *Salis, & Sulphuris ana* ℥. iij. *M. f linimentum.*

Deindè deligant ab inferiore ſurſùm verſùs, ita ut ligatura in infima parte incipiat cum mediocri arctatione, & in altiori deſinat, ut moris eſt in deligatione fracturæ oſſis, quæ in ſuâ infimâ inceptione magis arctatur, ac deinceps paulatim remiſſiùs ſtringitur. Alii hoc applicant

℞. *Acaciæ, Aloës hepat. Myrrhæ, Croci Muſc. querni Bol. armen. an. q. v.*

& cum ſucci braſſicæ, & aceti roſacei ana æquabili parte pulverem prædictorum attemperant in cataplaſma, quod per aliquot dies applicant, augendo deindè aceti quantitatem cum adjectione modici aluminis pulveriſati. Alii fomentis utuntur ex adſtringentibus, & liquoribus, ſeu aquis naturâ, vel arte ſalſis, & nitroſis.

In ſtatu, & declinatione ad validiora confugiunt reſolventia, unde nonnulli commendant *in lixivio parato ex cineribus ficûs, vel vitis ſpongiam madefactam.* Utiliter uſurpant *emplaſtrum quod ex rutâ, melle, & ſale conficitur, cui aliqui cuminum* addunt, quod potenter reſolvere dicunt. Probant alii *ſtercus bubulum*, quia emollit, & reſolvit, *è quo cum ſulphure, thure, melle, aceto, & braſſicæ decocto fieri poteſt cataplaſma.* Et quia *emplaſtrum de lapide pyrite* potenter diſcutit, & extenuat, illud frequenter uſurpant. Verùm ex nimio potenter reſolventium uſu, tenuiori portiunculâ reſolutâ, craſſior indureſcit, & ad Scirrhi naturam convertitur, quamobrem ubi hæc aderit ſuſpicio, admiſcent ſimul cum prædictis reſolventibus auxilia emollientia, ut ſunt *auxungia ſuilla gallinacea, anatina &c.*

Si ad ſuppurationem tumor vergat, quòd rarò contingit, tunc ſuppurationem ſollicitant, cataplaſmate confecto ex *maluâ, viol. radicibus althææ. lilior. ac duabus cæpis albis ſub prunis coctis*, quibus etiam alii addunt *limaces numero ſeptem, vel octo, decoctis his omnibus in caulium decoctione, addunt fermentum, pinguedinem ſuillam, & gallinaceam ad ſufficientiam cum pauco croco.* Tumore ſuppurato, ad apertionem deveniunt, poſtmodùm ulcus regunt, ut in tumoribus ſuppuratis faciunt.

Hæc ſunt vulgarium chirurgorum remedia pro œdematis curatione, ſed palliativa potiùs, quàm curativa, nec in ſuppurationem abit, nam non continet

tinet humorem ad ſuppurationem aptum, nec reſolutivis auſcultat medicamentis, quibus pro illo curando utuntur. Falluntur vulgares in œdematis cauſâ, & ægros quoque in remediorum applicatione fallunt, quapropter non mirum, ſi muſcas in aëre venantur.

Oedema ſymptomaticum ſcilicet quod alium ſequitur morbum, ut ex tabe, cachexiâ, hydrope, vel lienteriâ originem ducit, ægrè curari poteſt, niſi ipſi priùs morbo, à quo dependet, ſuccurratur; eo enim primariò ſublato, etiam œdema ſponte evaneſcet.

In œdemate idiopathico, optimâ inſtitutâ victûs ratione, ea interna propinari debent medicamenta, quæ ſanguinem, cæteroſque ſuccos ab aciditate purgant, quæ ductuum lymphaticorum obſtructiones reſerant, & quæ lympham, & gelatinæ inſtar coagulatam attenuant, & reſolvunt. Ea itaque in lympham lutulentam volatiles intrudunt particulas, ut eam ad motum ſuſcitent, & calorem imprimant, uſurpamus; lympha namque fluidior reddita, tum per urinam, tum per ſudorem exturbatur. Sanguinem, cœteroſque ſuccos à particulis acidis purgant alkalia, ſeu poroſa, eas incuniando, obtundendo & cicu rando ut *oculi cancrorum, cryſtall. mont. c. c. ebur præp.* & alia centies à nobis relata, cujuſmodi etiam ſunt ſalia volatilia, aromatica, & alkalia, quæ etiam per urinam movent.

Poſtmodum ad ductus reſervandos, & lympham attenuandam, & educendam, remediis incidentibus, & reſolventibus lymphæ craſſitiem, & lentorem utimur, ad quem finem adhibemus decocta & vegetabilibus plurimo ſale volatili turgentia, & ſudores moventia *ex radicibus chinæ, ſaſſæ parillæ, bardanæ, angelicæ, imperatoriæ; l gnis guajaco, ſaſſafras, buxi, juniperi, quercû; herbis ſcordii, capill. Ven. &c.* in varias formas parata. Sed advertendum, quòd ante decoctorum uſum, & in eorum curſu cathartica propinamus, quibus lymphæ quantitatem minoramus, ita eſt *conſ. flor. perſic. reſina jalap. extractum mechoacan, & gutæ gambæ.* Sæpè *radicis brioniæ decoctum* ſufficit intrinſecùs exhibitum ad hos œdematoſos fugandos effectus. Præter hæc ex vegetabilibus mineralia ſudorifica commendamus *antimonium diaphareticum, bezoarticum minerale, & magnoperè Mercurium vitæ fixum, ademptâ vi emeticâ, & catharticâ*, qui ſudores profundit. Locus, in quo æger decumbit, ſit calidus, ut calor externus cum remediis internis ſimul operetur. Æger pro potu ordinario tincturam ſaſſafras n. d. bibat, ſed parciùs: quòd ſi quandoque ſitis excruciet *ſpiritu ſalis dulci* compeſcetur. In œdemate proficua ſunt ea omnia remedia in hydrope deſcripta: ſed cùm lympha non tantùm per poros, ſudorum beneficio extruditur, ſed ejus excretio per urinas, juvat ad diuretica confugere, ut ad *anodynum minerale, ſpiritum ſalis armoniaci, circulatum majus Paracelſi &c.*

Dum hæc adhibemus non negligenda ſunt externa, quæ lympham lutulentam, & cogulatam attenuent, fludiorem reddant, actualem excitent calorem ex particulis activis, & diluentibus, ac obſtructos reſerent ductus, hujuſmodi ſunt fomentationes ex vehetabilibus armoaticis, & ſale volatili conſtantibus, ut ſunt *ruta, calamintha; abſynthium, ſcordium, origanum, roſmarinus, ſemen cumini, fœniculi, bacc. lauri, juniperi, flores ſambuci, meliloti, camomillæ &c.* Vel cataplaſma ex iiſdem vegetabilibus cum *radicis bryoniæ* additione, cum *ſpiritu vini* calidè applicata, Vel balnea *ex ſale armoniaco, ſulphure, nitro, cineribus clavellatis*, & ſupradictis vegetabilibus in vino decoctis; quibus peractis, ſpirituoſa penetrantia, rarefacientia, & fortiter reſolventia illinimus, ut lympha lutoſa diſſolvatur, fluidior reddatur, & per affectæ partis poros exhalet, vel per urinæ ductus devehatur, hujus energiæ ſunt *oleum phil ſopho um, m ci, ſpiritus vini camphoræ, fl rum ſambuci, vel aqua Regina Hungariæ.*

In tibiarum ulceribus inveteratis frequenter tumor œdematoſus occurrere ſolet, qui diuturnitate adeò confirmatur, ut poſtmodum medicamentis reluctetur, & in quibuſdam per totam vitam ita perduret, t ſemper ipſis unum crus ſit altero craſſius.

Cap. XVIII.

De Furunculo.

FUrunculus Græcè *Dothien* appellatur, Arabicè verò *clavus*, vel ſpina nominatur, vel quia in acutum deſinit clavi, vel ſpinæ inſtar, vel quia punctionis ſenſum non raro excitat ad modum ſpinæ, vel clavi. Definitur furunculus à *C. C lſo l b. 5. cap. 28. Eſt tuberculum acutum cum i flammatione, & dolore, maximeque ubi jam in pus convertitur.* Dicitur tuberculum ad differentiam phlegmonis, & carbunculi, qui ex dictis ſunt in humorum genere, quod autem tuberculum ſit parvus tumor, in principio mentionem fecimus; ex quo ſequitur, quòd furunculus ſit quædam parva inflammatio ovi columbini magnitudinem non excedens. Utplurimùm frunculus noctu oriri ſolet, unde cenſent nonnulli talem appellationem ſortitum eſſe, quia furis inſtar invadit. Non deſunt, qui arbitrantur furunculum dictum eſſe, eò quòd repentè, & ſubitò in vadit, ut fur parvus facere ſolet.

Signa.

Furunculorum ſigna ex dictis liquent, nam à primordio exigua puſtula, & nflammatio ſen im excreſcens apparet cum ardore, & duritie, eorumque eruptionem horror, rigor, & febris comitari ſolent. Dolor eſt valdè intenſus, & præſertim cùm ad ſuppurationem tendunt, adeſt pulſatio, & calor cum maximâ totius artûs inflammatione. Diverſæ ſunt magnitudinis, utplurimùm in tuberculum acutum clavi inſtar tendunt, quod ovi columbini magnitudinem non ſuperant. Cutem non extuberant, & vix ruborem cum dolore aliquando in cutis ſuperficie producunt. Alii minores, alii ſunt majores, raro ſolus advenit, multi in eodem loco producuntur. Si unus abit, alter revertitur, & hoc per menſes aliquot ſæpè durare ſolet, rariùs ſponte evaneſcunt, ſed utplurimùm in ſuppurationem abeunt, tunc febrem inducunt, & ſuppuratam materiam intùs continere tumores ſignum eſt, quamvis per alia ſigna id non conſtet. Materia, quæ prodit, valdè tenax eſt, lutuoſa, & coagulata, aliquando cum ſanguine miſta. Sæpè foraminula in cutis ſuperficie exhibent, per quæ humor ſtagnans ſubtilis emanat, & aliquando durities excutitur. Si ſævi, & pravi fuerint, admodum doloroſi eſſe ſolent, præſertim dum in pus vertuntur, & præcipuè ſi fuerint in locis nervoſis. Si maligni, & peſtilentes fuerint, ſunt nigri, & virides, adeſt febris maligna, & peſtilens, & alia prava ſymptomata.

Cauſæ.

Oritur furunculus, ut *Gal.* docet *5. de comp. med. 5. loc.* ex ſanguine craſſo, & vitioſo, non tamen ita exuſto, & corrupto, ut in carbunculo, quem natura à reliquo ſecernens, tanquam inutilem, & infen-

infenſum in ſummâ corporis ſuperficie propellit, atque ita furunculus oritur in cute, & carnoſis partibus cuti ſubjectis. Verùm has *Galeni* nænias cap. 8. De carbunculo refutavimus.

Immediata furunculi cauſa eſt ſerum craſſius in ſanguine particulis tenacibus, caſeoſis, & lutulentis imbutum, in quibus ſalia alkalia ſunt groſſiora, & graviora, nec ſanguis, per uniuerſum corpus, per venas, & arterias circulare poteſt, niſi per ampliores glandularum poros, at cùm ad glandulas miliares, in anguſtioribus earum poris, in partibus muſculoſis, & carnoſis pervenit, ſtagnat, & hæret, nullam ſenſibilem perturbationem in ſanguine, nullamque in corpore alterationem ob materiæ viſciditatem inducunt, ab acido ſollicitatur hujus ſeri coagulum, particulæ tenues, ſeu fluidæ à craſſis ſeparantur, ac continuo affluxu pars valdè diſtenditur, & in ſanguine vehementior excitatur ebullitio, dum particulæ ramoſæ nullo modo à cruore ſubigi, & reſolvi, ac obſtructos meatus foràs extrudi non poſſunt, fit tumor ovi columbini magnitudinem non excedens.

Prognoſis.

Furunculus mitis, & benignus omninò periculo vacat, etiam ſi nulla adhibeatur curatio; matureſcit enim per ſe, ſed tardiùs rumpitur, & ſaneſcit, aſt dolor cogit, ut potior adhibeatur medicina, quæ maturiùs liberet. Ex furunculis ſalubriores ſunt, ac minùs timendi, qui extrà exturberant, & acutè ſunt faſtigiata, ac æqualiter matureſcunt, non duri, neque bifidi, ſeu deorrſùm vergentes. Contrà verò qui profundior vitæ periculo non vacat; plerumque enim ob dolorem, & vigilias, quas excitat, non parùm moleſtus eſt, quinimmò & febres affert, & maximè ſi vitioſus adſit in corpore apparatus, ſpecialiter periculum minatur, ne in carbunculi naturam degeneret. Diu ſæpè durant, ac facilè recidivant, ſi unâ in corporis parte aperiantur & curentur, in aliâ iterùm repullulant. Quandoque in ulcera tranſeunt diuturna. Difficillimæ curationis ſunt furunculi, qui aperti foramen profundum excavant. Maligni demum, & peſtilantes, vel epidemici ratione venenatæ qualitatis, cujus ſunt participes, nulli dubium eſt, quin ſint periculoſiſſimi.

Curatio.

Noſtrates chirurgi in furunculi curatione victum refrigerantem inſtituunt, eodem ferè modo ac in affectibus inflammatoriis faciunt, ad fervorem, & antecedentem materiam minuendam perperam phlebotomiam præſcribunt, deindè ad medicamenta deveniunt localia, circa quæ nunquàm repellentibus, & reſolventibus utuntur, ſed ſolis maturantibus. Inter maturantia ridiculum laudat medicamentum *Galenus*, *ſcilicèt frumentum ore manſum, & ad cataplaſmatis formam redactum*, & loco impoſitum. *Celſus* commendat *galbanum, reſinam, & fermentum*, vulgares autem chirurgi utuntur *diachylone ſimplici*, quod ſingulis diebus mutant. Si affectus admodùm urgeat, adhibent cataplaſma de micâ panis, quod ita concinnant:

℞. *Micæ panis alb. in lacte macerati Per plures horas lib.* ß. *Olei roſarum* ℥. ij. *Vitell. ovor. num.* iij. *M. f. cataplaſma.*

Lenito aliquantulùm dolore, ad maturationem juvandam extollunt cataplaſma ex *foliis maluarum, & violarum decoctis, & contuſis, additis pulpâ paſſularum, adipe gallinæ, & fermento*, factâ maturatione, vel furunculum aperiunt, vel expectant, ut diſrumpatur, & expugetur digeſtivo, digeſtum replent, & ad cicatricem deducunt.

Malignos demum, epidemicos, & peſtilentes curant attrahentibus, cucurbitulis ſcilicèt pullis gallinaceis, cauſticis, veſicantibus, & ſi opus fuerit, actuali utuntur igne.

Furunculi mites & benigni cutem ſolam, ex dictis, occupantes Medici opem non expoſcunt; ferè enim ex ſeipſis maturantur, maturati diſrumpuntur, diſrupti, & expurgati ſaneſcunt. Sævi, & rebelles ſub cute ſubjectas occupantes, partes, ſunt adeò moleſti, ut chirurgi auxilio, & curatione indigeant, ac propterea indicatio curativa eſt, ut lympha lutulenta, ejuſque coagulum in ſanguine impediatur, & circulatio excitetur: hoc obtineri poteſt, ſi acidum in ſanguine obtundatur, ejuſque craſſities attenuetur, ad quem finem conducunt diaphoretica fortiora, & fixiora, ac abſorbentia, ut *ſtibium diaphoreticum, lapis cancrorum, c. c. & ebur ſine igne paratia &c.* Item ſalia alkalia, & volatilia, ut *cardui benedecti, ſalis armoniaci, c. c. Viperarum &c.* ſimiliter *vinum martiale.* Diuretica magnoperé etiam commendamus. Non contemnenda ſunt in hoc affectu decocta *radicis chinæ, ſa'ſa parilæ, & bardanæ, ligni ſancti &c. cum antimonio crudo in nodulo.*

Cœterùm hæc interna medicamenta inſerviunt tantùm ad præcavendos furunculos in poſterùm. ne aliorum productioni detur occaſio, aliter per plures menſes artus divexare ſolent. Qui actualiter infeſtant, cave, ne diſcutientibus tranctentur ſed potiùs ſuppurantibus, alias materia diu retenta profundiùs excavat, & corrodit. Si inflammatio vehementer urgeat *cataplaſma ex theriacâ, vel diaſcordii* tepidè ſuperponatur. Suppurant hos tumores, & particulas coagulatas, & lutuôſas ad motum inteſtinum concitant medicamenta, quæ ex materiâ ſubtili, ſale volatili, & oleo balſamico conſtant, quorum ope particulæ ſtagnantes ad ſuppurationem promoventur, unde ſuppuratio facilè ſequitur, hujuſmodi ſunt *emplaſtrum Benedictum noſtrum, vel ſodicationum*, quod furunculo ſuperpone, & terno quoque die renova, nam ſummoperè continentes roborat partes, & pravam materiæ qualitatem immutat. Suppuratus furunculus, niſi ſponte erumpatur, ferro, & quò citiùs, eò meliùs, aperiendus eſt, ut materia educatur, poſtmodùm mundificandus, & ut ſinus regendus.

Cap. XIX.

De Epinyctide.

Epinictis græcorum tumor eſt, quem nos noctù oboriatur, ſed quia horis nocturnis doloroſiſſimus eſt hic tumor, diuturnis verò à dolore ceſſat, eapropter epinyctidem illum dixêre. Putârunt nonnulli noctu illum oriri, & noctu vehementiùs excruciare; verùm utraque ratio ſimul conſtare poteſt, & tumorem hunc doctu enaſci, & noctu excruciare. Deſcribitur à *Celſo*: *Peſſima puſtula eſt, quæ epinyſtis vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio eſt, & cùm adaperta eſt reperitur intus exulceratio mucoſa. Color eſt humori ſuo ſimilis. Dolor ex eâ ſupra magnitudinem ejus eſt, neque enim ea fabâ major eſt; atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu: Unde nomen quoque à græcis ei epinyctis impoſitum eſt.*

Confundunt nonnulli epinyctidem cum terminṫho, verùm terminthus eſt turberculum ita dictum, quia

quia in colore, & magnitudine ſimile eſt terebinthi fructibus, *Galeno teſte 6. epid. ſect. 3. com. 37.* unde appellatur albothin: quare terminthus propriè eſt tuberculum in quo nigra puſtula eminet, in colore, ſubſtantiâ, & magnitudine ſimilis eſt terebinthi fructibus, potiſſimùm in cruribus, & infernis locis oriens. Quinimo non pauci arbitrantur epinyctides eſſe puſtulas illas, quæ ab *Avicennâ lib. 4. fen. 7.* appellantur eſſeræ, vel ſairæ; namque de his puſtulis docet *Avicennas*, conſentire videntur cum iis, quæ de epinyctide docet *Celſus* loco citato, habet enim *Avicennas*, quòd *Eſſera eſt puſtula parva, lata inſtar veſiculæ, ad aliqualem tendens rubedinem, quæ ſubitò utplurimùm evenit & quandoque ab eâ effluit humiditas, quæ fortaſſe eſt ſanguinea, & noctu utplurimùm evenit, vel in eâ augetur ejus vehementia, & malitia, & pruritum faciens, & anguſtiam.*

Creditur quoque à nonnullis has epinyctides eſſe eas affectiones, quæ à noſtratibus mulieribus dicuntur roſeolæ ſaltantes, ob ſimilitudinem accidentium, quam habent; primò enim in noſtris roſeolis ſaltantibus conſpicitur macula quædem ſubrubra roſam quodammodò referens, unde factum eſt; credimus, ut roſeolæ fuerint appellatæ, quaſi parvæ roſæ inſtar. In hujus maculæ medio percipitur exiguus quidam tumor, fabæ, aut lupini magnitudinem non excedens, ſuprà quem color apparere ſolet magis ad fuſcum tendens, vel ſublividum, ut de epinyctide citato loco docet *Celſus*. Quinimmò interdum ſupra idem tuberculum exigua aliqua puſtula apparere ſolet, ſi non à principio, temporis ſaltem progreſſu. Secundò in hujuſmodi maculis, & proximis in partibus dolor non levis ſæpè cruciat, pluſquam magnitudini illius affectus convenire videatur, cùm maculæ non ſint admodum latæ, dolor tamen, & cruciatus ſit admodum vehemens, ut pariter de epinyctide docet *Celſus*. Tertiò, licèt roſeolæ ſaltantes plura interdum corporis loca occupent, frequentiùs tamen in brachiis, tibiis, prope manus, & pedes, ac etiam prope genua oriri ſolent, quæ loca, eodem authore *Celſo*, dici ſolent eminentes corporis particulæ, & in eiſdem epinyctides naſci affimat. Sunt denique roſeolæ ſaltantes noctu præſertim moleſtiſſimæ; nocturno enim tempore exacerbantur magis, & vehementiori dolore excruciant, ut in epinyctide ex eodem *Celſo* accidere retulimus. Quamobrem ex dictis inferri poſſe videtur noſtras roſeolas ſaltantes, non eſſe eundem affectum cum græcorum epinyctide, vel ſaltem ſimillimum, nam ſi aliqua inter eos intercedit differentia, illa exiſtit, quòd epinyctis ſit puſtula ulceroſa i. ad ulcerationem tendens, vel ulcerationi adjuncta, noſtræ autem roſeolæ ſaltantes ferè nunquam in exulcerationem terminantur, licet quandoque raro tamen aliquam excitant in medio puſtulam.

Signa.

Horum tumorum ſigna deſcribere non eſt opus, cùm ex dictis facilè innoteſcant; ſunt namque puſtulæ, quales ab aqua fervente excitatur, ſuâ ſponte nocte præſertim infeſtantes. Interdum ſunt ſublividæ, & nigricantes, nonnunquam rubræ; & albæ cum inflammatione vehementiori, atque dolore, vix fabæ magnitudinem excedentes.

Cauſæ.

Epinyctidum cauſæ apud vulgares ſunt humor ſalſus, ſeroſus, & pituita, cui modò ſanguinis, modo bilis portio, modò melancholiæ admiſcetur, undè colorum diverſitas pendet. Noctu magis inquietat, & exacerbatur, quia ater humor noctu prædominari, & moveri ſolet, & nocturnum frigus cutis poros magis adſtringit. Verùm errant vulgares in epinyctidum aſſignandâ cauſâ, quia in humorum quaternatio perpetuò, tanquam ſues in cœno, volutantur, nec ullùm morbi genus, quod humanam adoritur vitam ab aliâ pendet cauſâ, niſi ab horum humorum combinatione.

Vera itaque & genuina epinyctidum cauſa materialis juxta noſtram ſententiam, eſt lympha à ſanguine ſeparata, & glutinoſior reddita, & turgens particulis ſalinis, & acidis minùs volatiliſatis, ſub tubulis cutaneis ſtagnans, & quia viſcidior ad exhalationem eſt ineptior, non poteſt cum particulis per cutis poros exhalare, unde aggeſta puſtulas elevat. Noctu magis infeſtant epinyctides, quàm die; nocturno enim tempore ob majorem pororum obſtructionem minor fit, lymphæ, & particularum præcipuè tranſpiratio, quòd non contingit de die. Excitatur in his tumuſculis inflammatio à ſanguine in ſuis vaſis compreſſo, ob quam compreſſionem in ſuo motu retardatur, & ſtagnans excandeſcit. & inflammationem parit. Conſpicitur color ater, vel ſublividus à radiorum luminarium ſuffocatione. Dolor excitatur à particulis acutis cutis texturas lacerantibus.

Prognoſis.

Epinyctides ſunt affectus non pernicioſi, doloris tamen ratione, & nocturnæ inquietudinis, maximam pariunt moleſtiam, qua de re celerem, & rectam exponunt curationem, qua neglectâ non ſolùm maximam cuti defœdationem inferunt, & facilè exulcerantur, & non facilè curantur, ſed etiam in carbunculos degenerare poſſunt. Aliquando ſine febre infeſtant, quandoque cum febre, & nunc levior, nunc gravior obſervatur; verùm horum veſiculæ pravam ſapiunt qualitatem, ac ſi febrem comitentur acutam, utplurimùm ſunt lethalia ſigna, præcipuè ſi epidemii, vel peſtilentes fuerint epinyctides.

Curatio.

Hujus affectus curationem triplici intentione complent vulgares, primâ idoneâ victûs ratione, ſecundâ materiæ antecedentis ablatione, & tertiâ materiæ conjunctæ extirpatione. Quantùm itaque ad primam, utile eſt cibum imminuere, & ab omnibus acribus abſtinere, juvat vitare omnia ſalſa, frixa, & mali ſucci cibaria ac etiam aromatum, vinorum meracium &c. uſus.

Pro ſecunda ſanguinem mittunt, ad ejus fervorem ſedandum, ſemel, vel pluries, prout expedire videbitur, & ſedis venas aperiunt, præcipuè ſi evacuatio aliqua ſuppreſſa fuerit. Corpus à pravis purgant, ſuccis, qui ſanguini admiſti prædictum excitant affectum, melancholici ſcilicet & pituitoſi, & iis utuntur præſidiis quæ ſuccos prædictos purgandi vim habent, hujuſmodi ſunt *Syr. de fumar. mai. ſucſſ. Caſſiâ, ſyr. roſ. ſolut.* & hoc genus alia, ſed venæ ſectio, & purgatio plus nocet, quàm juvat.

Quantùm ad tertiam adverſus materiæ conjunctæ in hoc affectu extirpationem, communis, & conſueta doctrina habetur per inciſionem, vel ſcarificationem puſtularum; ea adhibetur tali conditione, ut ſanies, quæ in epinyctide continetur, effluere permittatur, egreſſâ ſanie locum digerunt conſuetò digeſtivo, ex ovi vitello, terebenthinæ

chinâ pluries lotâ, addito etiam oleo roſaceo, & ſi timeatur, ne ulcus in aliquam deſinat corrupte'am, ad illam corrigendam miſcent digeſtivo prædicto præcipitati nigri pulverem ad grana duo, vel plura, prout uſus expoſcere videbitur, & tandem locum digeſtum conſolidant, & cicatrizant.

Epinyctidum noſtra curatio in maſſæ ſanguineæ à particulis ſalinis, & acidis depuratione, lymphæ craſſioris attenuatione per ſua emunctoria conſiſtit. Omnem harum indicationum paginam abſolvunt Diaphoretica temperatiora, ut *ſulphur auratum diaphoreticum, cinnabaris antimonii, ſtibium diaphoreticum, lapis bezoar, gelatina cornu cervi &c.* Item decocta ſudorifica ex lignis, & radicibus parata, ſimiliter diuretica, ut *anodynum minerale, ſpiritus vitrioli Martis, ſalis dulcis &c.* quæ particulas acutas per urinæ ductum educunt. Ad nocturnas epinyctidum infeſtationes multùm conducunt *anodyna*, quæ præter hanc energiam, etiam ſunt diaphoretica.

Quoad topica præſtat puſtularum ablutio *oleo tartari, ſpiritu matricali, vel ſpiritu vini camphorato &c.* Vel apertas puſtulas *aquâ theriacali* abluimus. Vel has *emplaſtro fodicationum* tutò curamus; emplaſtrum enim hoc ſanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, cutis bullas aperit, & remanens ulcus conſolidat. Idem præſtat *limacum cum corticibus emplaſtrum*, ſi optimè terantur. Si febrem comitem habeat, & præſertim pravam ſapiat qualitatem, præſentaneum remedium erit *emplaſtrum ſilii Zachariæ, & theriacæ ana.*

Cap. XX.

De Eſſeris.

EST quoddam tumorum genus, qui ab Arabibus eſſeræ nominantur, & ſunt tubercula parva ad rubrum vergentia, duriuſcula, cum inſigni pruritu, ſtatim univerſum obſident corpus, non aliter ac ſi ab apibus, vel veſpis, vel culibus homo demorſus, aut urticis percuſſus eſſet; attamen non diu perſeverant, ſed evaneſcunt, nullo ichore, nullâque humiditate effluente, & cutis colorem, & lævitatem priſtinam adipiſcitur. Aliqui hoc tuberculorum genus ad epinyctides referunt, ſed perperam, nam diverſi ſunt tumores epinyctides, & eſſeræ, cùm epinyctides ſint tubercula cum puſtulâ lividâ, vel ſubnigrâ, vel alba, ad ulcerationem tendentia, quæ ſaniem effundunt, quod non faciunt eſſeræ; quæ abſque emanante humore evaneſcunt. Inſuper epinyctides noctu potiſſimùm infeſtant, undè nomen ſortiuntur: eſſeræ verò raro noctu erumpunt, ſed plerùmque de die, & utriuſque tumoris diverſa eſt curatio.

Signa.

Ex notis ſuprà deſcriptis horum tuberculorum ſigna facilè pateſcunt; nam interdum laſſitudo ulceroſa præcedit, tùm turbercula per totum corpus inſigni pruritu erumpunt, ac ſi homo ab apibus, vel veſpis, vel culicibus punctus, vel urticis percuſſus eſſet.

Cauſæ.

Vulgares pro talium turbunculorum cauſâ humorem bilioſum, vel pituitoſum mordacem, & volatilem accuſant ab hepatis vitio, vel à cauſâ procatharticâ genitum; Verùm vulgares ſunt de genere parabulanorum: & ſemper eaſdem repetunt nænias.

Pro noſtrâ ſententiâ dicimus eſſerarum cauſam materialem eſſe lympham in ſuis conceptabulis à cauſis procatharticis agitatam, & expreſſam, ac effervefcentiam parere, undè à dictis tubulis evaſatur, & ſolummodò materiæ æthereæ ſubtiliſſimæ datur commeatus, ac celeriùs commota fibrillas variè verberando inflammationem parit, & ſub cute hujuſmodi efformat tubercula; ſed quia tota tranſpirabilis eſt, ſponte evaneſcunt, & non ſuppurantur. Sunt hæc tubercula pruriginoſa, quia in lymphâ diaphoretica coërcentur ſalia, & ob morulam exaltantur, & pruritum excitant, donec in auras abeant.

Solent quandoque hæc tubercula, ut multoties nos obſervavimus, dum ægri in loco calido ſunt, emergere, & dum frigido ſeſe exponunt aëri evaneſcere; Quandoque contrà, in frigido emergere, & in calido evaneſcere: quorum prius ideò accidere videtur, quia materia valdè mobilis, & tenuis eſt, & ab ambiente aëre frigido ſtatim intropellitur; poſterius verò, quia ita mobilis, & tenuis non eſt, ſed paulò craſſior, quæ propterea in aëre frigido tranſpirare non poteſt, in calore verò tranſpirat.

Prognoſis

Eſſeræ brevi temporis intervallo, etiam nulla adhibitâ curâ ſponte evaneſcunt, propterea non ſuppurantur, nullaque ex iis humiditas effluit; quòd ſi quandoque accidat, id potiùs ſcalpturæ ratione, ac ob vehementem pruritum, qui ægros moleſtat, quàm ob tumorem, Interdum eſſeræ febres antecedunt, eapropter qui hiſce frequenter moleſtantur turberculis, curationem non negligant, ne in febres, & gravius incidant malum.

Curatio.

Diæta refrigerante, & humectante inſtitutâ, ad ſanguinis, & humorum fervorem conpeſcendum vulgares venæ ſectione, alterantibus, & evacuantibus utuntur. Sanguinem pluries detrahunt juxta corporis conditionem. Verùm phlebotomiâ oppoſitum ex diametro motum cauſant, ex quo malum prajorare poteſt. Deindè humorem compeſcunt bilioſum *ſucco, & ſyr. granator. de Ribibus agreſtâ, ſero lactis, emulſione quatuor ſeminum frigidorum*, vel ægri corpus in *aquâ tepidæ balneum* immergunt. Tandem humorem detrahunt bilioſum *tamarindis, myrobolanis, rhabarbaro &c.*

In eſſeris plerùmque non eſt opus, ut ad topica confugiamus, tantummodò totius curationis cardo conſiſtere debet in lymphæ volatilis cùm particulis ſalinis reſolutione per diaphæreſim, vel ſudorem; eapropter maximoperè commendamus *mercurium diaphoreticum, bezoar. minerale, ſulphur. auratum diaphoreticum, ſtibium diaphoreticum, tincturam antimonii, ſal volatile viperar. cardui ſancti &c.* ut

℞. *Sulph. aurat. diaph. gr.* vij, *Stibii diaph. gr.* x. *Bezoar. mineralis gr.* iij. *Tinct. antimonii* ℈. j. *Syr. card. bened.* ℥. j. *Aquæ bardanæ vel Scabioſæ* ℥. iij.

Diuretica quoque hùc revocari poſſunt, & præcipuè quæ cap. 17. de œdemate deſcripſimus. Ad irritatum ſpiritum ſedandum anodyna commendamus, quia ipſum pacant; & diaphoreticâ potiuntur energiâ, ut nos ſummo cum juvamine in hoc affectum multoties exhibuimus. Si quadoque ad topica deveniendum eſt, utiliter eſſeræ illinantur *aquâ vitrioli calidâ*, propter rationes, quas cap. 2. de imflammatione

matione recenſuimus. Vel *lixivio Reguli antimonii*, *vel aquâ plantagnis cum Mercurio dulci*, *vel oleo amygdalarum dulcium*, vel omnibus illis remediis, quibus ſcabies curatur.

Cap. XIX.

De Scabie.

SCabies Latinis, Græcis *pſora*, puſtularum genus eſt, quæ non ſolùm univerſam defœdat, & commaculat cutem, ſed ejus actiones & lævitatem lædit; tantummodò cutis vitium eſt, quia etiam in optimâ valetudine per contactum ab uno ad alium transferri, atque etiam iterùm ſolâ inunctione curari poteſt. Duplex eſt ſcabies, *una humida*, *altera ſicca*. Humida, in qua materia humida, & ſanioſa ſimul effluit; ſicca verò, in qua parum, vel nihil ejuſmodi materiæ emanat, & *caninam* vulgus appellat.

Nonnulli Medici peculiaris ſcabiei mentionem faciunt, quod malum mortuum nominant, quia corpus nigrum, & quaſi mortificatum videtur, quæ eſt ſcabies cum livore, & nigredine, ac puſtulis cruſtoſis, nigris, fœdis, ſine ſanie, & ſenſu, ac dolore, in coxis, & tibiis præſertim.

Signa.

Scabies notiſſimus, & frequentiſſimus morbus eſt nam contagioſibus exiſtit, & contactu ſani cum ſcabioſo, in ſano producitur, ac pro corporis diſpoſitione in cute vel ſiccas, vel ichore turgidas producit puſtulas; ubi incipit, acredine ſuâ itâ mordicat, ut vehemens exitetur pruritus, à ſcalptione, & confrictione talis delectatio percipitur, ut impoſſibile ſit ſcabioſum ſe abſtinere, poſt confricationem dolor, & ardor, ac cuticulæ, & cutis corrugatio accedit. Præſentis ſcabiei ſigna viſui ſeſe offerunt, & cognoſcuntur ex moleſtiſſimis ægris cruciatibus, præſertim noctu, dum ægri in lecto incaleſcunt, & fermentatio major excitatur. Cutis exaſperatur, prurit, & quò magis ſcalpitur, eò magis excitatur pruritus maxima cum delectatione, & cutis eroditur. Puſtulæ aliquando majores, aliquando minores, modò humidiores, modò ſicciores, aliæ quaſi confluentes. Puſtulis ruptis, & apertis, fiunt ulcuſcula, quibus aqua effluit, & ſenſim gummi inſtar concreſcit; non enim ſimplex aquoſitas eſt, eſtò aqua limpida videatur, ſed corporis ſuccus, qui ſemper gummeæ eſt naturæ, & ab externâ aurâ frigidâ in cruſtas concreſcit: perfricta verò ulcuſcula interdum etiam purulentas puſtulas ſimul producunt, quæ apertæ pus, vel aquoſitatem profundunt. Sufficit non tantùm, ut condormiendo cum ſcabioſo in eodem lecto, vel ejus utendo veſtibus, ſed ſat eſt, ut minima, & extrema aliqua corporis pars contagium recipiat, ut infra paucos dies per totum ſe diffundat corpus. Refert *Helmontius* ex chirothecâ ſcabie infectâ, ſe ſcabiem contraxiſſe, & nos annis elapſis, cùm mulieri Hiſpanæ ſcabioſæ eryſipelate correptæ mederemur; ex pulſùs attactu infra tres dies ſcabiem etiam contraximus, quam illicò aquâ mercurii meteorizati manus, & brachia ter abluendo intercepimus.

Cauſæ.

Vulgares, neſcimus, quid ſalſæ pituitæ, vel bilis flavæ in ſcabiei cauſam materialem addu cunt, & verè cachinno ſunt digni in re tam manifeſtâ, in qua ſaniſſimo exiſtente, corpore, nulloque peccante humore, ſcabies exteriùs advenit, cutem inficit, eamque diſponit, ut quicquid nutrimenti eò pertingit, in putidum corrumpatur ichorem, qui dum cutis fibras vellicat, pruritum producit intolerabilem.

Certiſſimus itaque unuſquiſque eſſe debet, quod ſcabioſa corpora nullibi vitium fovent, præterquàm in cute; viſcera omnia, & partes ſub cute omnes, niſi aliundè læſæ fuerint, optimè valent, proprias functiones exactiſſimè exercent, optimumque producunt nutrimentum, verùm quia id in cute vitium venit, illud contrahit, & ſuâ degenerat indole, ejuſque partes ita diſponit, ut urticæ inſtar acutiſſimè mordeat.

Pro ſcabiei cauſâ *Galenicorum* ſententiam tanquam ridiculam, & verè puerilem repudiamus, nam non ex vitioſis, bilioſis, aduſtiſque *humor b. s*, neque ex hepatis intemperie ſuum deſumit geneſim; impoſſibile namque cenſemus ex contractu, quadrantis horæ ſpatio contractam hepatis intemperiei refundi poſſe, nam ſic inſonte hepate, effectus eſſet ante cauſam. Scabies itaque ſecundum noſtram ſententiam pro cauſâ peregrinum cognoſcit hoſtem, & pellis eſt ejus natale ſolum.

Ichor, & alitus è corpore ſcabioſo emanantes, ſani corporis cutem vitiant, eoſdemque affectus in cute producunt, in qua ſunt noviter impacti, hoc evenit, quia ſcabiei ichor ſal acidum ſubtilius continet, hinc facilè per ſudorem, halitum, vel contactum in manibus, vel aliis corporis partibus communicatur cutis poris, & totam cutem contagione imbuit. Quomodò id fiat, res eſt in arte medicâ apprimè neceſſaria, ut ſciatur, & cardo eſt, cui omnes morbi, qui fermentales à Neotericis dicuntur, innituntur; Verùm de hac profundiſſimâ indagine fuſiùs egimus *lib. De lue Venereâ cap. De luis Venereæ eſſentiâ*, quæ etiam ab extarnâ propagatur labe, tantæ conſequentiæ materiam, & à nemine, quem ſciamus, hactenus pro dignitate examinatam expoſuimus.

Sufficiat hìc ſcire ſcabiem ſuum habere in cute hoſpicium, in qua apparet, ejuſque materiam nullibi in corpore, præterquam in ipſâ cute produci, in qua quicquid à partibus internis licèt perfectiſſimum emandatur, vitium contrahit, & in ſcabiei materiam ubſtituitur. Ichor, vel halitus in ſcabioſo corpore, linteo, ſuppellectile infectâ progredientes, ſale acido ſubtiliori imbuti, ſanæ cutis poris adhærentes, vel impingentes, eos obſtruunt, & ita inficiunt, ut laudabile ab internis partibus nutrimentum in cute emandatum, ſenſim in ſuam indolem tranſmutent exortici fermenti inſtar, & per mirabile rete, id eſt per univerſam cutis texturam ſeſe diffundunt, non aliter ac amphora una aceti vini dolium in acetum convertit, vel paſtæ fermentatæ uncia una ſenſim quantavis azimæ pondera in fermentatam tranſmutat.

Pro cutis texturæ, & ichoris acredinis diverſitate, nunc humida, nunc ſicca emergit ſcabies; nam ſi laxior erit, & particulæ acriores, dicetur humida, & ichoroſa cum materiâ purulentâ, & ſæpè ab eroſis vaſis ſanguiferis cruenta: ſi cutis textura erit denſior, ſeu ſtrictior, appellantur ſicca cum ſquamis majoribus, vel minoribus, ob diverſorum vaſculorum adeſorum multitudinem, & materiæ viſciditatem, cum pruritu, ac ardore, decidentibus puſtulis, novæ ſuccedunt.

At dices, aliquando à pravorum humorum redundantiâ abſque contagio externo, puſtulæ pruriginoſæ in cute producuntur: datur itaque caſus, in quo è profundis corporis partibus ſcabies producitur in cutis ſuperficie.

Con-

Concedimus libenter produci poſſe puſtulas pruriginoſas in cutis ſuperficie, à prava ſuccorum illuvie in corpore ſtagnante; attamen puſtulæ hoc modo productæ; contagium non habebunt, quod eſt ſcabiei proprium, ſtabunt tales puſtulæ ſine contagio ſub alio nomine, nam vel ſub epinyctide, vel ſub herpete ſimplici, vel miliari, vel eſthiomono militabunt, & diſtinctis remediis ab iis, quæ ſcabiei conveniunt, curantur.

Iterum dices, multa corpora lue Venerea contaminata, in ſcabiem Gallicam proruunt, quæ contagioſa eſt, attamen à corporis penetralibus originem ducit.

Reſpondemus, quòd contagium Gallicum adhuc ab externo concipitur, eſtque ſcabiei contagio analogum, ac propterea licèt à corporis penetralibus in cutem feratur, poſtquam cutem contaminavit, veram ſcabiem ibi produxit, proprio fomite ſubſiſtentem, quæ nullo modo conſervatur ab humoribus è corpore emergentibus, ſed producto, quod experientiâ convicitur; nam iiſdem remediis externis, quibus curatur ſcabies non Gallica, curatur & perfectiſſimè ſcabies Gallica abſque eo, quòd virus Gallicum intra corpus diffuſum habeat, externis remediis.

Dices tertiò, vel dandus erit in ſcabiei contagio proceſſus in infinitum, vel aliquando abſque contagio externo hic morbus incepit ex humorum vitio in corpore gliſcentium: non implicat ergò ex internorum ſuccorum vitio, ſcabiem produci poſſe.

Reſpondemus verum eſſe aliquandò ſcabiei contagium humorum internorum fuiſſe productum in cute, attamen poſtquam productum fuit, ut conſervetur, internis vitioſis non indiget ſuccis, ſed materiâ propriâ perſeveravit; idque nunc etiam accidere poteſt, & in hoc caſu duobus laborabit morbis æger, vitio ſc licet internorum ſuccorum, & ſcabie occaſionaliter tantùm à dictorum ſuccorum vitio productâ: nam poteſt *Medicus* internos ſuccos appropriatis pharmacis puriſſimos reddere, attamen perſeverabit ſcabies; contrà poteſt ſcabiem ſpecificis in cute perimere, vitioſis remanentibus in corpore ſuccis. Scabies itaque cutis eſt tantùm morbus fermentalis, per contactum in ſanum corpus ſe inſinuans.

Prognoſis.

Scabies non tam pernicioſa eſt, quàm moleſta, tamen ob ingentem pruritum non tantùm moleſtior eſt, verùm & omnibus inviſiſſima, quia per contactum in ſana ſe propagat corpora. Nec per ſe lethalis exiſtit, imò *Medicorum* vulgus, quos ſtolida ſequitur plebecula, ſcabiem bonam eſſe, & ſalutarem, ut ſignum, nam multos morbos curat, & ab aliis præſervat, quatenùs ſanguis liberatur ab impuritatibus; malam eſſe, ut cauſam, quatenùs pravos ſuccos in maſſâ ſanguineâ abundare perperam credit: nihilominùs ſemper tuta non eſt, ſi enim ob hominis ignaviam, vel puſillanimitatem non abſtergatur, & diu duret, contumax, & curâtu difficilis evadit, cruſtoſa ſit, & temporis tractu in lepram degenerare poteſt. Inter ſcabiei ſpecies difficiliùs ſicca curatur, quàm humida. Peſſima quoque ſcabies eſt, ſi caput obſideat. Qualiſcumque itaque ſit, ſpernenda non eſt, ſed ſedulâ curâ vel ob deformitatem, vel quia inviſa, tollenda eſt; neglecta enim in lepram, & ulteriùs degenerare poteſt: verùm in ſcabiei ablatione poſt-inunctionem, vel ablutionem veſtes mutari, vel ſaltim optimè ablui debent, nam fermentum veſtibus adhærens, ſi adhibeantur, ſcabiem recidivare facit.

Curatio.

Rectam victûs rationem præſcribunt vulgares, & à cibis humores aduſtos, & ſalſos generant bus obſtinendum, ut ſunt ſalſa, acria, amara, olea, & oleaginoſa; contrà verò cibos boni ſucci aſſumendos præcipiunt. Generaliùs obſervant, ut cibi, qui ſcabioſis exhiberi debent, elixi potiùs, quàm aſſi, aut frixi ſint; aſſa namque & frixa acriorem, & ſicciorem præcipuè generant humorem.

Deindè humorum acrimoniam temperant, & præcipuè hepatis intemperiem ad naturalem deducunt ſymmetriam, ne ſalſos, acreſque gignat humores, quos præparant *ſyr. de cichor. lupul. fumar. ſimpl. viol. de endiviâ.* Quibus ritè præparatis, & temperatis, ſcabioſum purgant corpus *ſyr de fumar. mai. de Cichor. Nic. cum rhabarbaro, confect. hamech, diacatholic. diſſolut. in decocto epithymi, polyp. quern. & fol. ſen. or.* Purgato corpore ſanguinem ex cubiti venâ profundunt.

Verùm inutilia ſunt, quæcumque pro ſcabie curandâ intrò aſſumuntur, & hodierni Medici inſaniunt in exhibendo ſcabioſis mille ſyrupos, quos refrigerantes exiſtimant; imaginantur enim ob hepatis calorem ſcabiem concitari: unde decies ſanguinem mittunt, vigeſies ſyrupis magiſtralibus purgant, centies decocta ex lignis, & radicibus propinant, verùm ſcabies ſemper magis, atque magis inſulſam, eorum medicinam ridet, noſque ipſos ridemus. *Helmontius* cùm ſcabiem ex chirothecâ ſcabie infectâ contraxiſſet, per reiteratas purgationes, & phlebotomias, adeò macilentus, raucus, & laxus evaſit, ut vix ſtare potuerit, nihilhominùs ſcabies invicta permanſit. Ne univerſalium remediorum, quæ vocant, nos ignorantes exiſtiment potiùs, quam quòd ad curandam ſcabiem aliquid faciamus, neceſſarium; ſcabioſos hoc modo purgabimus:

℞. *Seri lactis lib.* j. *Ac dum fervet, injice. Sen. or.* ℥. j. *Cinnam contuſ.* ʒ. ij.

Ferveat parùm, aufer ab igne, & f. colatura, quam ſcabioſo propina.

Sanguis quoque unâ vice detrahi poteſt, nam licèt non juvet, nocere tamen non poteſt, & detrahitur ad gerendum vulgi, & vulgarium morem. Pro ſyrupo quotidiano hic univerſaliter propinatur:

℞. *Conſ. Viol. recent.* ℥. ij. *Infundantur in aquæ Cichor. lib.* ß. *Aſperge ſpiritûs vitriol.* ʒ. j.

ſtent per noctem, manè f. colatura, quæ integra propinetur.

Solent vulgares in ſcabiei curatione antequam ad topica deveniant, *ſulphur crudum in ſyrupo de acredine citri* propinare, quandoque *ad viperarum pulveres*, & tandem *ad decocta, & ſtufas* devenire. Cœterùm ſcabioſis imponunt, ſi ad ſpecifica contagium in cute necantia non deveniant.

Tandem ad inunctiones pro corporis affecti ratione deveniunt, quibus humores ſummæ cuti adhærentes diſcutiunt, & innumera unguenta, & linimenta præſcribunt, ut

℞. *Butyr. rec. Terebinth. ana* ℥. IV. *Ol. roſ. Myrtin. ana* ℥. j. *Vitell. ovor. num.* ij. *Ceruſſ.* ℥. j. *Salis* ʒ. ij. *m.* Vel

℞. *Terebinth. lota in aquâ ſcabioſæ* ℥. ß. *Ol. roſ.* ʒ. vj. *Butyr. recentis, Axungiæ porcin. ana* ʒ. ij. *Salis* ʒ. ß. *Lithargyr.* ʒ. j *Vitell. ovor. num.* ij. *Succ. limon.* ℥. ß. *Ceræ. q.ſ. f. Ung.*

Pro robuſtis in confirmatâ ſcabie fortiori utuntur linimento, ut

℞. *Sulph.* ℥. ß. *Nitri* ʒ. j. *Ol. roſ. Nucum ana* ℥. j. *Succ. limon* ʒ. ij. *m.* Vel

℞. *Succ. lapathi acut.* ℥. j *Sulph. citrini* ʒ. iij. *Sty-*

rac

rac liquid. Farin. lupinor. ana ʒ. ij. ß. *Ol. roſ. q. ſ. Ceræ parum. f. Ung.* Vel

℞. *Butyr. ſine ſale* ℥. iv. *Terebinth.* ℥. j. ß. *Sulph.* ʒ. j. *Salis* ʒ. ß. *Vitell. ovor. num.* ij. *m.*

Si ſcabies erit ſicca, ſequens commendant, ut

℞. *Ceruſſæ, Amyli, Rad. anchuſæ ana m.* j. *Ceræ, ol. ana* ℥. ij. *m.*

Si verò ſicca, ut

℞. *ol. roſ. Laurini ana* ℥. j. *Nitri, Sulph. ana* ʒ. j. *Styrac.* ʒ. ß. *m. f. linimentum.* Vel

℞. *Styrac. liquidæ* ℥. j. *Terebenth lotæ. Butyr. loti ana* ℥. ij. *Succ. limon.* ℥. j. ß. *Ceruſſ. lotæ* ℥. j. *Salis.* ℥. ij. *m. f. Ung.*

Cœterum, errant vulgares in horum medicaminum compoſitione, ſal admiſcendo, cùm utplurimùm ſcabies à ſalſo humore producatur; igitur contrariis curanda eſt, extinguendo ſcilicet ſalſum fermentum. Suademus igitur, ut loco ſalis ſulphur ſubtiliter tritum, aut pulveriſatum adhibeant, quod ſummoperè fermenta ſine dolore extinguit; ſulphur enim ignem non expertum alkalinum eſt, & poroſum, in quo omnia ſcabiei ſpicula obtunduntur, & extinguntur: ſal verò non ſolùm pruritum adauget, ſed etiam ſi præſens non ſit, ipſum excitare valet, & conſequenter majorem quoque cauſabit affluxionem.

Nullus eſt morbus tot remediis refertus, quot ſcabies, nullus homunculus, nullaque fœmella reperitur, qui pro ſcabie curandâ aliquo non polleat medicamento, ſeu arcano, cùm pauci extent, qui eâ non laborârint; verùm hæc medicamenta localia externa talis energiæ eſſe debent, ut acidum temperent, immutent, extinguant, vel ſal acidum in cutis poris impactum diluant, & ſimul ſuccum coagulatum reſolvant, abſtergantque. Hujus indolis ad ſcabiem eſt ſulphur ignem non expertum, non ob adjunctum ſpiritum acidum latentem, ſed ob reliquam ſulphuris ſubſtantiam, quæ ſaturata non eſt tantâ acidi quantitate, quin ei facilè poſſit longè plus adhærere ſalis accidi in ſcabie peccantis. Hujus, & maximæ authoritatis eſt Mercurius magnus ille acidi ſalis ſtrenuus domitor, hinc plurima contra ſcabiem linimenta conficit, in quibus pro baſi ſe ipſum agnoſcit vel meteorizatum, vel præcipitatum album, viridem, incarnatum &c. prout ſcabies fuerit pertinacior. Selectiora, nobiliſſima, & quæ nos experientia docuit, ac quibus familiariter utimur felici eventu pro hoc diro cutis contagio, percurando adducemus.

Juxta ſcabiei, & patientium conditionem hæc adhibemus medicamenta, nam ſi ſcabies recens ſit, vel patiens puer, vel delicatus lenibus, ſi verò robuſtus, vel ſcabies pertinax efficacioribus, & validis utimur. Sequens modus nobis eſt familiaris, qui paucis diebus ſcabiem abigit, cutemque lævem, & pulchram reddit:

℞. *Axung. porcinæ q. pl. M. cum ol. tart. p. d. jacto, Donec f. ung. acre,*

quod guſtu deprehenditur. Hoc unguento inunge partes ſcabioſas manè, & veſperi. Vel

℞. *Sulph. flavi, & Bacc. lauri ana q. pl. F. pulv. ſubtiliſſ. cui adde Ol. olivar. q. ſ. & Pulv. hellebori alb. parum, ut f. Ung. molle*

Locis ſcabioſis inungendum. Vel

℞. *Ung. enulat ſine merc.* ℥. iv. *Pulv. ſulph.* ℥. ß. *Ol. tart. p. d. q. ſ. M. f. Ung.* Vel

℞. *Ol nuc jugland. Sulph. ana* ℥. j. *Succ. apii q. ſ. F. Ung. ſ. a.* Vel

℞. *Aquæ calcis vivæ* ℥. v. *Sp. Vin. camph. Matricalis ana* ℥. j. *Tinct. myrr.* ʒ. iij. *Ol. tart. p. d.* ℥. ß. *m.*

Pro delicatis aulicis, & virginibus varia ſmegmata, & ſapones odorati parari poſſunt, quibus ſcabies abluatur, & abſtergatur, ut

℞. *Saponis Veneti* ℥. j. *Styracis calam. Lapid. medicamentoſ. ana* ʒ. ij. *Rad. ireos florent.* ʒ. j. *Pulv. ſantal. alb.* ℈. ij. *Nuc. moſch. Cinnam. ana* ʒ. ß. *Aſæ dulcis* ℈. ij. *Caryophyll.* ℈. *Moſch. gr.* iv. *Ol. tart. p. d. q. ſ.*

Solet quandoque ſulphuris putor multis diſplacere, quia ſcabioſos indicat, ideoque ſequentem docemus aquam nobiliſſimam, & odoram, quæ tribus tantum vicibus aſperſis puſtulis, omninò abſcedunt, nec ampliùs recidivam patiuntur:

℞. *Aquar. roſ. alb. & Flor. aurantior. ana lib.* j. ß. *Merc. dulc.* ʒ. ij. *Merc. meteoriz.* ℈. j.

Dictos mercurios ſimul opt. m. deinde in aquam roſarum & aurantiorum indantur, & per levem ebullitionem ſolvantur. Hac aquâ cum linteo madefac eas partes, in quibus puſtulæ ſunt frequentiores, quolibet die unâ vice per tres dies, & curata erit ſcabies; advertendum tamen eſt, ut hæc aqua nec in os, neque in oculos, ac pudenda cadat. *Aqua mortua* quamcumque manuum, & pedum ſcabiem ſimplici illinitione perfectè curat. Vel

℞. *Sulph. viv. obt. pulv.* ℥. j. *Zinzib.* ʒ. ij. *miſceantur cum butyro recenti, vel axungiâ recenti; add.*

Merc. præcipit. ʒ. j. *M. & f. ung.*

quo inungantur manuum, & genuum juncturæ. Vel

℞. *Aquæ calc. viv. lib.* j. ß. *Infunde ſulph. pulv.* ℥. j, ß.

ebulliant invicèm aliquantulum, hac aqua eluantur membra ſcabioſa, & evaneſcet ſcabies. Quòd ſi fuerit ferina, tunc loco ſulphuris aquæ calcis addatur mercurii dulcis ʒ. iij. qui eſtò in hanc aquam præcipitetur, tamen eodem imprægnata erit. Vel

℞. *Ung. alb. camph.* ℥. j. *Merc. dulc.* ℥. iij. *Lact. ſulph.* ʒ. j. *M. & cum ſ. ſſ. Ol. Nicotianæ f. litus,*

quo manum, & pedum articuli inunguntur.

Si unguento uti voles, hoc præſtantiſſimum concinna:

℞. *Ol. roſ. vel Comm. lib.* j. *Ceræ alb.* ℥. iij. *Ceruſſ. lot.* ℥. v. *Album. ovor. num.* iij. *Sulph. viv. pulv.* ℥. ß. *Merc. Meteoriz & Camph. diſſ. cum aquâ roſ. an.* ʒ. ij. *M. f. Ung. ſ. a.*

Hoc utere, ungendo partes puſtuloſas per ſex dies unâ vice quolibet die.

Tandem unguento ſcabioſos non defraudabimus mirabili, quod non ſolùm ſimplicem ſcabiem, ſed etiam Veneream, & contumacem, ac veluti in lepram degeneratam exterminat, & radicitùs curat. Hoc Unguento multis elapſis annis pluſquam ducentos milites Hiſpanos ferè leproſos in Noſocomio Sancti Jacobi Hiſpanorum, Neapoli curatos vidimus, ſic illud paratur:

℞. *Terebinth. Venet. lib.* j. *Ceruſſ. lotæ. lib* j. ß. *Ceræ alb.* ℥. iv. *Ol. comm. lib.* j. ß. *Adipis porcin. lib.* j. *Merc. ſublimati, & Merc. viv. ana* ℥. ij. *M. f. Ung. ſ. a.*

Hoc ter, aut quater inungantur ægri, & perfectiſſimè ſanati erunt.

Verùm in hujus unguenti præparatione advertendum eſt, mercurium vivum, & mercurium ſublimatum tamdiu in mortario lapideo cum piſtillo ligneo ſimul miſceri debere, donec vivi mercurii nullum appareat veſtigium, tunc maſſa illa redditur dulcis. In hanc maſſam ambo redacti mercurii hujus unguenti compoſitionem ingredi debent, aliter pthialiſmum excitant, ut multoties nos obſervavimus, & tunc ſcabioſi regendi ſunt, ut hydrargyro inuncti, aliter propter horrenda *lib. 3. De lue Venereâ* deſcripta accidentia vitæ perniciem ſubirent, ut in quodam ſtudioſo obſervavimus.

In

In ſcabie perſanandâ commodiſſimus eſt Balneorum mineralium uſus, inter quæ ſalina, vitriolata, aluminoſa, & nitroſa, ſed præ cœteris ſulphurea omnibus palmam præripiunt, quorum uſus præcipuè in ſcabie ſiccâ utilis eſt; eapropter aqua ſulphurea, quæ fluit ſub albis Puteolorum montibus, à parte lacûs Aniani, dicitur *Aqua Bullæ*, vulgò di *Piſciarello*, hujus lotione quælibet ſcabies curatur; licèt ſuô fonte in alium tranſportetur locum. *Balneum quoque Petræ*, *Subveni homini*, *Solis & Lunæ*: *ac de Fatis* in Neapolitano, Puteolano, & Bajano; tribus lotionibus in eorum fontibus peractis, quemlibet ſcabioſum perfectiſſimè curat.

Verùm quia iſta balnea mineralia non ubique extant, alia arte parari, & proiis ſubſtitui poſſunt; quæ detergendi, cutis poros extergendi, atque purgandi facultatem habent, ut

℞. *Sulph.* ℥. ij. *Bituminis* ℥. j. ß. *Salis armoniaci m.* j. *F. pulvis*,

qui in aquæ calentis balneum conjiciatur. Vel

℞. *Salis armoniaci lib.* ß. *Aluminis* ℥. iij. *Vitrioli* ℥. iv. *Tartari*, *& Nitri ana* ℥. ij. *Contuſa conjiciantur in balneum*,

Vel parari etiam poteſt balneum compoſitum ex vegetabilibus copioſè incoctis in aquâ ſimplici, vel aquâ calcis, vel ſero lactis, vel tenui vino; in tantâ quantitate; ut ſufficienter æger balneari poſſit, ut

℞. *Herbar. ſcabioſæ*, *Saponariæ*, *Agrimoniæ*, *Origani*, *Nepethæ ana m.* iij. *Radic. bryoniæ*, *Cucumeris agreſt. Ariſtolochiæ*, *Hellebori nigri*, *Lapathi acuti ana* ℥. iij. *Fol. Nicotianæ*, *Helenii*, *Lauri ana m.* j. *Bacc. lauri* ℥. iv. *M. pro balneo.*

Sic etiam inſeſſus ex iiſdem vegetabilibus componi poſſunt. Scabioſo poſt egreſſum ex balneo; deterſâ benè cute, fieri inunctio cum *unguento ex oleo Nicotianæ*, *& oleo tart. p. d. cum balſamo ſulphuris.*

Nonnulli de quadam ſcabiei ſpecie mentionem faciunt, quam volaticam appellant, propter ſubitam ejus per univerſam cutem diſtributionem, ſic ſæpè per unicam noctem malum hoc ſerpere viſum eſt per univerſum corpus, ita ut volando, quaſi illud occuparet. Verùm hæc ſcabies volatica neuticam curari potuit eo modo, quo ſcabies, vel ſanguinis effloreſcentia alioquin curatur, & ſæpè ad internecionem uſque malum invaluit, reſpuendo omnes medicinas tam internas, quàm externas, quæ periphæriam inungunt, ſolùm hoc arcanum finem malo imponit:

℞. *Sang. recentem in partu Exturo elapſum cum totâ Secundinâ*, *vel aliquotâ Ejus parte*,

& univerſum locum affectum ablue. Rarò ſemel, atque iterum id repetendum fuerit, & protinùs ſcabies volatica, quaſi mortua cadet.

Cap. XXII.

De Leprâ.

Lepra eandem meruit nomenclatuaram apud omnes nationes, eſtque affectus cutaneus, extrinſecùs cutem invadens, foriſque incipiens, & introrſùm pergens, contra aliarum plerarumque ægritudinum naturam, quæ intrinſecè in continentibus, vel contentis figunt primordia, tandemque foras ad periphæriam ſerpunt; ita enim ordinario motu ſemper natura laborat, ut vitioſos ſuccos vel per vomitum, ſeceſſum, urinam, vel hæmorrhagias, vel tranſpirando per cutis poros expellat. Affectus cutanei ſunt ſcabies, pſora, lichenes &c. quorum lepra abominabiliſſima, & nocentiſſima eſt, quæ exterius in cute inchoat, & introrſùm graditur.

Lepra duplex eſt, nempe *Græcorum*, & *Arabum*; Græcorum lepra eſt etiam affectus cutaneus valdè pravus, nempe ſcabies pariter horribilis, & ægerrimè curabilis, ac totam cutem occruſtans, ſeu cruſtâ quaſi unâ contaiguâ obducens, quæ vulgò *Pſora* vocatur: Alii tamen impetiginem, ſi ſit deterrima, & in ſummo gradu pro Græcorum leprâ habent, in qua cutis in habitum mutatur præternaturalem; cùm aſperitate; pruritu continuo, dolore, & ſquamarum decidentiâ, cutis fiſſione, plerumque corporis exeſione. *Arabum* verò lepra eſt morbus ille quem *Græci* elephantiaſin, vulgò Sancti Lazari morbum appellant, de qua ſequenti capite tractabimus.

Signa.

Infallibile lepræ ſignum erit, dum cutis, vel in univerſo corpore, vel in aliquâ ejus parte non puſtuloſa; ſed ſquamoſa apparebit, & hoc eſt ejus peculiare ſignum. A ſcabie incipit, & adhibitis pro ſcabiei curatione remediis, non ſolùm non curatur, ſed pertinacior evadit, nam lepræ fermentum cùm in cutis ſuperficie non ſit, ſed ſub eâ profundiùs ſerpat, ſcabiei remedia, quæ non ultra cutis ſuperficiem ſe diffundunt, illud extinguere nequeunt. Leproſorum ſudor eſt fœtidus, & malum minùs remediis cedit. Et nimirùm cutis aſpera, arida, & ſicca, adeſt pruritus, & ſeu ſcalpentibus, ſeu non ſcalpentibus quædam corpora ſquamas piſcium referentia decidunt. Evenit lepra non ſolùm in partibus corporis externis, ſed etiam in internis viſceribus, ac tum ex putenti anhelitu, ex fœditate coloris, & ex ſcorbuto in internis lepram eſſe dignoſces.

Cauſæ.

Pro materiali lepræ cauſâ atrabilarem ſuccum vulgares aſſignant à calidâ, & ſiccâ hepatis, vel lienis intemperie provenientem, qui ad corporis periphæriam detruſus lepram efficit. Verùm has nænias bardis relinquimus, *Medicis humoriſtis*, qui intellectum habent limitatum.

Pro lepræ cauſâ materiali dicimus eſſe nutrimentum, quod in corporis ſuperficie ob impreſſum fermentum leproſum non reſolvitur, ſed fermenteſcit, aceſcis. & ex volatili fit fixum, & natura illud reſolvere nequit. Huic nutrimento in corporis periphæriâ fixato, dum ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in ſuperficie advenit, & fixatum illud attingit, ilicò aceſcit, & in illius fixati naturam fixatur, juxta illud commune inter chymicos adagium: *Omne volatile agens ſupra fixum, fixatur.* Sic vini ſpiritus, ſi cum ſale tartari miſceatur, prò eâ parte, qua ſal eſt, in ſal tartari tranſmutatur. Sic ſpiritus ſalis communis, ſi cum ſale communi miſceatur, in ſal fixum tranſmutatur. Hic ſuccus nutrimentius, qui in halitus, & effluvia poſt vitæ ſuſtentationem reſolvi debet, eſt de ſalis indole, quòd ſi propter impreſſum fermentum, ſecundum naturæ leges non reſolvatur, aceſcit, fixatur in fibris, & in ſquamas degenerat. Eodem ferè modo eſt ſcabiei, & lepræ geneſis, & ſæpè à pruritu per ſcabiem ad lepram fit tranſitus: eſt namque lepra ſcabies in ſummo gradu exaltata, & à ſcabie ſolùm affectûs vehementiâ, & ſubjecto differt, ſcabies ſummam depopulatur cutem, in qua puſtulas producit, quarum ſcalptione quædam corpora furfuracea decidunt, & cum iis, etiam varii ichores, & excrementa ſanioſa emanant, ejuſque materialis

cauſa eſt ichor tenuior; lepra non ſolùm cuticulam, cutiſque profundiora polluit, & lacerat, ſed & uſque in ſubjectam pinguedinem ſuum diffundit contagium, quam depaſcitur, & ob ſal acrius, & abundantius intimiùs penetrat, unde fit contagium in pinguedine quod ſeroſitatem corrumpit, & in cutis ſuperficie in ſquamas expellit.

Prognoſis.

Rarus nunc hodiè morbus inter nos lepra eſt, ac ſemel hactenùs illum obſervavimus in quodam Abbate, qui quolibet die è totius corporis cute ſquamas uſque ad trium librarum pondus abſtergebat, pruriginoſo non vexabatur ſenſu, ſed cutem veluti ſenſu privatam ſe habere dicebat. Difficile, & contumax malum eſt, & niſi ipſi maturé ſuccurratur, in elephantiaſim migrat. Morbus eſt contagioſus pluſquam ſcabies, & facillimè leproſa fermentatio ſanis communicari, & inſpirari poteſt ab aliis leproſis per converſationem, vel cohabitationem in eadem domo, compotationem ex iiſdem cantharis, vel condormitionem in eodem lecto, vel in quo anteà leproſus dormierit, vel ullis indutus fuerit veſtimentis, talibuſque vel aliis utenſilibus poſtmodùm alius inſcienter utatur, talia namque vaporem aëreum, impreſſionemque odorativam combibunt, diuque retinent, & dudum pòſt ad alios transferunt, ita ut tali conceptâ aëreâ contagione extenſivâ, aliam diſpoſitionem affatim fermentari poſſint.

Curatio.

Rectâ victûs ratione inſtitutâ, & vitatis illis cibariis, quæ atram generant bilem, corpus evacuant vulgares *ſyr. de fumar. mai. confect. Hamech*, *pilulis de lapide lazuli*, & cœteris vulgaribus pharmacis hepatis, & lienis intemperiem emendantibus; deinde materiam cutem obſidentem medicamentis digerentibus, & detergentibus tollunt, & quia lepra ſumma eſt ſcabies, eiſdem, quæ ſcabies, medicamentis, poſtulat, ſed ſaltem fortioribus utuntur.

His nihil proficientibus, *viperarum trochiſcos* diu propinant, poſtmodum *ſalſæ parillæ, & ligni guajaci decocto* ſudores provocant, quòd ſi obſtinatior ſemper eadem perſeveret, ad diuturnum *ſeri lactis uſum* deſcendunt, & tandem *dulcia balnea, & ſulphurea* uſurpant, ita ut bis dulcia, & quater ſulphurea commendent. Si malum omnibus his reluctetur, omni ſalutis ſpe ægrum deſtitutum, & conclamatum derelinquunt. Sunt reverà hæc præſidia vulgaria, quibus lepram curari impoſſibile eſt, vana, licèt iiſdem multum ſpei collocent, tamen id præſtare poſſe non videntur, ut nos quotidiana docuit experientia.

Integra lepræ curatio non fit niſi arcanis, & præcipuè Paracelſi, quæ integrum mundificant corpus, à partibus ſpermaticis impreſſa abſtergunt contagia, ulteriorem ſuccorum coagulationem ſiſtunt, & omnimodam aceſcentiam prohibent. Hæc ſunt *Tinctura Cili*, *mercurius corallatus*, *tinctura coralliorum*, & *genuina* iiſdem pollet virtutibus. Quicquid tamen ſit de his arcanis, lepra internis ſemper curanda eſt remediis, non autem externis, eſtò ab externis partibus ad internas progrediatur, ac proindè neceſſaria ſunt purgantia, & ſpecifica purgantia ſunt *Arcanum corallinum*, *pilulæ antimoniales*, quæ per ſeceſſum tantùm purgant, *Manna mercurii &c.* Interdum purgantia reiterentur pro ægri, & morbi naturâ. Sanguinis emiſſionem repudiamus, quia cauſam tollere non poteſt, ſed ſanguis ſpirituoſiore ejus parte ablatâ, reliquus craſſior evadit, proſcribimus etiam tanquam inefficaces cucurbitulas ſiccas, & ſcarificatas, fonticulos, hirudines &c. tanquam à vulgaribus excogitata in ægrorum torturam. Quandoque ſudores movere utile eſt, ſed in principio difficulter erumpunt, ac proindè quacumque ratione provocandi ſunt etiam per *laconicum cum ſpiritu vini*, *vel diaphoretico in peracutis.*

Specifica ad lepram, & paratu faciliora à viperis depromuntur, ac primò efficaces ſunt *pulveres carnium viperarum*, horum recipe ℥. j. & quolibet manè eum propina in vino generoſo per annum integrum. Viperarum trochiſcos communi artificio paratos, tanquam inutiles, & fraude plenos proſcribimus, quia pro potiori parte ex biſcocto conſtant, & paucis viperarum reliquiis, non aliter ac ſi pane deſtitueremur, præbeant hos vulgares illis, quos in triremibus fames exercet.

Efficaciora ſunt earundem viperarum jura conſumpta, & credibile non eſt quantùm non ſolùm leproſos, ſed conſumptos, ac ſenes reficiant, modus ea parandi talis eſt:

℞. *Duas Viperas, capitibus, & caudis amputatis, exuviis denudentur, & interaneis abjectis, contundantur, deindè minutim reponantur in vaſe vitreo addendò pulv. nuc. moſch.* ℥. j. *Aquæ fontis* ℥. IV.

Vas optimè cooperi cum capitello ſine roſtro, & adaptetur in B. M. in quo per tres horas bulliant, frigeſcat deindè vas, & jus in eo concluſum à carne viperinâ fortiſſimè exprimatur, & exhibeatur hoc bis in die per ſex menſes, nam corpora non ſolùm à leprâ, & ſcabie mundat, ſed ſanguinem ab omnibus immunditiis liberat, vitale balſamum renovat, & rejuveneſcentiam inducet. Multa ex viperis eliciuntur medicamenta, quæ non poſſumus non, laudare ut *bezordicum animale*, *ſal volatile viperarum*, *ſalia theriacalia &c.*

Verum arcanum, quod eſt à *Galeno* deſcriptum hiſtoricè, verè eſt leproſi contagii exterminativum, nàm ſicut viperæ exuvias novo Vere deponunt, & leproſis, exertiſque ſquamis mundantur: ſic dum in vino ſuffocantur, vim, & efficaciam vino imprimunt, qua in potantibus lepræ ſquamæ abſterguntur, & ejus fermentum annihilatur, modus talis eſt: *In cado vini generoſi quatuor viperæ immergantur æſtivo tempore, cum magis iraſcuntur, ibique permaneant per ſexaginta horas, tunc cùm vino ſuffocatæ, mortuæ erunt, abiice tunc illas, & vinum ſerva*, de hoc vino leproſus bibat per quatuor menſes, & ſanatâ erit lepra. Verùm hoc arcanum hiſtoricè à *Galeno* deſcriptum per accidens juviſſe, & forſan pro leprâ ſcabiem feram acceptam fuiſſe creditur, nam vipera per ſuffocationem non imprimit vino vitam, aliaſque vitæ functiones, & eſtò viva has exerceat, mortua tamen his deſtituitur, & nihil in vino deponit præter cadaver; multùm enim mortuum à vivo differt, in juribus autem conſumptis deponitur humidum eſſentiale, & alkalia.

Inter ſpecifica excellit Viridellus vulgaris ab *Hartman.* commendatus, cujus quidem præparatio eſt nulla, ſed totum artificium in dextrâ exhibitione conſiſtit, mundificato itaque corpore leproſo, ſic procede:

℞. *Viridelli* ℥. ij. *diſſ. in vini lib.* x.

poſteà cola, cujus vini cyath. ß. propina pro potu ordinario, ſæpiùs in die, præſtat vinum, quia vulgò putatur morbus frigidus, vel decoctum ſaſſafras, chinæ, vel fragariæ, vel aqua communis, ſemper exhibe in potu, (curatio abſolvi poteſt. Viridelli ℥. j.) idque per ſeptimanas tres, aut quatuor continua.

Mul-

Multùm commendamus lignorum, & radicum decocta cum antimonio crudo incluſo, & tandem lepræ curatio abſolvi poteſt per mercurii inunctionem, ut nos pluries obſervavimus.

Poſt abſolutam lepræ curationem, ſolet interdum cutis ſcabrities moleſta remanere ſic enim poſteaquam ex penitioribus corporis partibus noxa contagioſa per ſpecifica nobilia inſenſibilibus tranſpirationibus fuerit extruſa, ſponte quidem ſuâ tandem omnes ſquamulæ decidunt. Quòd ſi tamen exterior cutis durior, & ſcabra remanet: hanc impoſterum inſeſſiones ex mollificantibus paratæ mitigant, & emolliunt, perfectiſſimam autem, & abſolutiſſimam cutis lævigationem præſtat inunctio ex oleô viperino, cui adjici poteſt viperæ cutis ob ſignaturam, quam cùm morbo habet.

Advertendum tandem eſt pro lepræ coronide, quòd interdum fœdiſſimæ ſcabiei ſpecies occurrunt, quæ lepram abominabili mentiuntur aſpectu, & à plebe, imo indoctis *Medicis* pro eâ reputantur, & ſic miſeri tales ſcabioſi ab hominum conſortio excluduntur, cùm tamen veri leproſi non ſint.

Cap. XXIII.

De Elephantiaſi.

QUam *Arabes* lepram vocant, *Græci* elephantiaſim nominant, & triplici inſignitus fuit nomine tumor hic de quo ad præſens agimus apud *Galenum lib. de Tumoribus p. n. cap.* 15. hoc eſt elephantiaſis, & elephantia, Satyriaſis, & Leontiſis, unumquodque horum tumorum nomen deſumptum eſt à ſimilitudine.

Appellatur autem elephantiaſis ab elephante, ob ſimilitudinem, quam hic morbus cum elephante habet, ſcilicet quòd ſicut reliquas beſtias vaſtitate ſuperat elephas: ita ob morbi magnitudinem elephantiaſis alios ſuperat morbos. Vel quòd malum in crura ſerpens, efficit ea elephantis ritu ferè rigida, & inæqualia. Vel (& hæc eſt vera notario) quòd membra, & cutis laborantium morbo tuberoſa, calloſa, ſcabra, flaccida, & rugis nigris, pliciſque cruſtaceis inæqualia, ut elephantum reddantur.

Elephantia ab elephantiaſi differt, ſignificat namque iſtud nomen varicum ſpeciem, ſeu affectum varicibus cognatum, in quo crus in tantam intumeſcit vaſtitatem, ut denſitate, & colore, nec non difficili flexurâ elephantis crus æmuletur.

Satyriaſis hoc malum, cùm incipit nominatur, eo quod hoc affectorum morbo vultus ita deturpatur, ut in monſtruoſam Satyrorum dictorum faciem reddatur; nam elephantiaſi laborantium labia fiunt craſſa, naſus tumet, atque ideò depreſſus apparet, aures tabeſcunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc indè tumores, quaſi quædam cornua apparent: eſtò alii eâ etiam de cauſâ Satyriaſmon hoc malum nominari cenſent, quòd in hujus mali exordio ægri ſatyrorum more valdè libidinoſi ſunt. Diverſam ſimilitudinis rationem *Archigenes* refert, quia malæ faciei ejuſdem cum rubore attolluntur, & muſculis maxillaribus veluti convulſionem patientibus, mentum ipſum dilatatur: quemadmodum etiam ridentibus evenire ſolet, ſimilitudine quadam ad Satyrorum picturas, quos ita nominatos putamus, quòd ore hiante, labiiſque deductis, inſtar ridentium cantent, & ludant. Aliqui etiam tertiam nomenclaturæ hujus cauſam afferunt, ſcilicet quòd elephantiaſi laborantes ſatyris in Venerem propenſione, & libidine ſunt ſimiles.

Leontiaſis etiam nominatur; vel quòd ſicut leo invictiſſimum eſt animal, ita hoc malum vinci non poteſt. Vel quòd hunc morbum patientibus circa frontem, & ſupercilia flaccidi tumores adeò eminent ad pellis flexibilis ſuperciliorum, & frontis Leonis ſimilitudinem, ut leonis aſpectum mentiantur. Vel quoniam hoc laborantes morbo terribilem, & turpiſſimam habeant faciem, ut leonum inſtar aſpicientibus panicum incutiant terrorem.

Tandem noſtris malum hoc vulgò appellatur *Sancti Lazari* morbus, quòd elephantiaci ita ulceribus ſcatent, ut *Lazarus* ille mendicus, cujus in hiſtoriâ Evangelicâ fit mentio, ulceribus plenus.

Signa.

Plurima, ac varia ſunt elephantiaſis ſigna, nec omnia ſemper in uno occurrunt, præcipua autem ſunt: Incipit plerùmque in fronte, vel facie, cujus color varius, ceruleus, ſeu Lazurius præcipuè elucet, ubi tubercula, & puſtulæ rubræ apparent, quæ poſtmodùm ex rubro liveſcunt ſub ſuperciliis, circa aures, variiſque in facie locis, nodique granorum inſtar duri, ac rotundi, qui poſtmodùm in totam corporis cutem diſſeminantur. Omnia foramina, & corporis aperturæ aliter figurantur, & contractiora evadunt, ut ſunt aures, oculi, os, vulva, & ani foramen, ea omnia rotundiora fiunt; narium enim foramina exteriùs reſima redduntur, patula, & tuberoſa, interiùs verò arctantur, & quaſi per nares loqui videntur, & reſpiratio depravatur. Naſus valdè acuminatur, labia fiunt craſſa, frons tuberoſa, aures retortæ, venæ ſublinguales varicoſæ, nigricantes, & tumidæ conſpiciuntur, ac glandulæ linguæ circumjacentes tumores habent rotundos, ſcrofulârum inſtar, quæ ſuibus accidunt. Anhelitus fœtet, vox eſt rauca, clangoſa, & obſcura. Capilli capitis, pili barbæ, ſuperciliorum, totiuſque corporis excidunt. Caro muſculoſa inter indicem & pollicem abſumitur, univerſi corporis cutis inæqualem contrahit ſcabritiem, ſubnigreſcit, & maculoſa redditur, demumque fœdâ ſcabioſâ cruſtâ obducitur, in modum pellis elephantum, unde prædictum nomen emanavit. Ungues finduntur, ſtupor adeſt in tibiis, & pedum ſuris, ita ut quamvis acu ibi pungatur, non ſentiant. Idem interdum etiam in manuum, & pedum digitis evenit, in quibuſdam etiam frigiditas, ſenſûſque privatio quædam percipitur: interdum etiam ille ſtupor, & dormitatio, uti appellant, toti cuti, inter iſtos digitos uſque ad brachium accedit, & à pede ad genua, & coxas uſque ſe extendit, imò per univerſum corpus in elephantiacis, & aboletur, ac ut breviter dicamus, elephantiaſis eſt veluti univerſalis, ac totius corporis cancer, univerſam corporis cutem fœdâ cruſtâ obſerens, coloranſque in modum bufonum, vel herbæ lichenis quercubus innaſcentis.

Cauſæ.

Elephantiaſis cauſa materialis ſuccus melancholicus à vulgaribus aſſignatur, generatur namque hic ſuccus melancholicus ex hepatis, & lienis intemperie calidâ, & ſiccâ, unde ſanguis, cœterique aduruntur humores, & ad cutem, tanquam ad commune emunctorium à partibus internis rejectis hunc morbum cauſant. Præthereà etiam hùc facit frequentior ciborum ſalſorum, acrium, craſſorum uſus, aër itidem calidus, & ſiccus, ut teſtatur *Galenus* in Alexandriâ, ubi frequentior eſt hic mor-

morbus ob regionis fervorem, & victum incommodum incolarum, ut qui edant farinam elixatam, lentem, cochleas, & plura ſalita, & carnes aſininas, melancholicum animal eſt aſinus) & alia quædam, quæ craſſum, melancholicum generant humorem. Ad eaſdem etiam cauſas pertinet melanchólicarum excretionum retentio, uti menſium, hæmorrhoidum ſuppreſſio ulcerum diuturnorum exſiccatio; humor enim talis, ſi diu in corpore detineatur, in dies pejor evadit, tandemque malignitatem hanc adipiſcitur, & in corpore retentus in venis ſtagnat, ſanguiniſque maſſam conſpurcat.

Humoriſtæ unumquemque pertinacem affectum vanidis remediis reſiſtentem, ſucco melancholico tribunt; verùm, qui anxiùs rem aggreſſi ſunt, cognoverunt elephantiaſim à ſucco alimentitio polluto produci, qui inter fibras ſpermaticas, & carnes coadunatur, & coagulatur. Polluitur hic ſuccus à particulis terreſtribus, viſcidis, rimoſis quodam ſalefixo, & acri de indole acidorum prægnantibus, unde tumorum durities, & tenacitas, eorumque ut & ulcerum, & quandoque totius inſenſibilitas. Morbus hic inviſibiliter ſub cute, velut anguis ſub herbâ, latet, & introrſùm agit, unde in principio ſui ortùs cutis craſſior, durior, & aſperior ſenſim redditur, color faciei, & totius corporis lividus apparet, deindè hæ particulæ ſuccum nutrititium, ſanguinem, cœteroſque ſuccos, omneſque partes continentes ad oſſium perioſtia uſque polluunt, & malum ad ſummum malignitatis gradum aſcendit. Hinc contentæ partes inter fibras ſpermaticas, & carneas contagio pollutæ, coagulatæ, & coadunatæ in carneam quandam ſubſtantiam flaccidam, veluti pulmonis illam extuberant, quaſi è latebris prodeunt, & partæ victoriæ prima vexilla in facie, ceu tenuiſſimâ cute amictâ apparent, poſtmodùm reliquis in corpore partibus mollioribus, & ſpongioſis potiuntur. Raro & ferè nunquam in corporibus perfectè ſanis producitur morbus hic: frequentiſſimus tamen eſt in corporibus peſte, lue Venereâ, ſcabie, leprâ, ſcorbuto, aliiſque contagiis pollutis, vel nonnulli à primo ortu hujus morbi ſeminaria contraxerunt, qui ex elephantiacis orti ſunt parentibus.

Prognoſis.

Horribilis & monſtruoſus eſt morbus, univerſum defœdans corpus, doloroſus tamen non eſt, imò ſi acu perforetur, penitus non ſentit, etiam ſi acus ad magnam profunditatem adigatur, aut aqua fervens affundatur, non tamen ſi pars uratur, quòd indicium eſt, fibrarum nervearum partis materiâ viſcidâ adeò infarctarum, & ab acido ſucco ita coagulatarum, ut ſpiritibus animalibus ſenſus primarii authoribus nullum ampliùs eum partibus liberum commercium, quod in totâ cute obtinet; tum enim horribilior devenit, & faciliter in gangrænam, & ſphacelum incurrit. Graviſſimus eſt morbus, & curatu difficillimus, & non niſi in incunabulis, quamquam cum difficultate, quia ejus primordia omnino ſunt occulta; ſigna enim hujus morbi in viſceribus fientis vix ſunt, ſed merò facti, & ferè confirmati, quando namque primum in cute ejus aliquid apparet, tum morbus nequaquam incipit, ſed ferè in vigore eſt, exteriùs tamen in cute inviſibiliter incipit, & introrſùm agit, tunc jam multò difficilior, & periculoſior eſt, quamvis ſpem omnem curationis nec dum abjicere debemus. Confirmata elephantiaſis, & inveterata curationem reſpuit, prout etiam hæreditario jure contracta.

Adeo contagioſus eſt coitus cum elephantiacis, aut cum eâ quæ anteà cum elephantiaco rem habuit, ut elephantiaſim pro lue Venereâ perperam acceperit *Gabriel Fallopius*, cùm in utroque affectu idem ſit inficiendi modus, ſed de hoc fuſius egimus *contra Falloppium lib.* 1. *de lue Venereâ.* Eſt adeò elephantiaſis morbus contagioſus, ut hoc laborantes etiam ab hominum conſortio ſeparandi ſint, & ad loca aprica, in quibus ipſi commodiùs, & ſine aliorum periculo vivant, emandentur, quia virus elephantiacum aërem inquinat, qui inſpiratione attrahitur ex membrorum fœtore, & vitiatâ ſpiritûs exhalatione. Unde antiquitùs, quia hic morbus erat frequens, non erat civitas, non oppidum, non pagus erat, qui pro elephantiacis noſocomium non haberet, quod Lazaret nominabant. Sic nunc in *Germania*, in quibusdam regionibus frequentia ſunt elephantiacorum Noſocomina; in *Hiſpaniâ* verò, & *Africâ* frequentiora, in *Nabornenſi Galliâ*, & *Aquitaniâ* frequentiſſima.

Curatio.

In recenti elephantiaſi, vulgares ante omnia vitioſos purgant humores, ſed fruſtrà, niſi priùs talis inſtituatur diæta, quæ non plures vitioſi cumulentur humores, ſed potiùs vitium, quod in corpore, & humoribus eſt, emendetur. Diætam præſcribunt refrigerantem, & humectantem, oppoſitam nimirùm intemperiei, quæ eſt calida, & ſicca quam temperant acetoſâ, boragine, bulgloſſo. Cibos præſcribunt laudabiles, & coctu faciles, commendant carnes potiùs elixas, quàm aſſas. Prædicant hordei cremorem cum lacte amygdalarum dulcium. Interdicunt ſalſa, ſale, & fumo indurata, frixa, aduſta, aromatica, piſa, fabas, cæpas, allium, ſinapi, carnes leporinas, cervinas, bubulas, ſuillas, piſces &c. quæ lentam, & viſcidam habent carnem, & omnia quæ humorem craſſum, melancholicum, & aduſtum generare poſſunt. Vinum prohibent, quia calidum, & ſiccum, timentque ne caliditas, & ſiccitas à vino augeatur, & in potu quotidiano ad ſidera extollunt malorum dulcium maturorum ſuccum, ac deindè optimè defœcatum, quia hic potus non tantùm elephantiacis convenit, ſed etiam melancholicis, hypochondriacis, & aliis, qui jecinori, lieni, & meſenterio morbi cauſam præbent, utiliſſimus eſt; humorem namque temperat melancholicum, ejus vapores diſcutit, cor recreat, lætitiam generat, viſcerumque ſiccitatem demulcet, & tandem optimum præbet alimentum. Sed quia hic ſuccus non ſemper, & ubique haberi poteſt, ejus loco aliis utuntur potionibus, inter quas:

℞. *Radic. cichor.* ℥. j. *Uvar. paſſar.* ℥. iij. *Glycyrrhizæ raſæ* ℥. ß. *Corn. cervi, & Sem. fœnic. ana* ʒ. j.

Coque in aquæ lib. viij. *ad tertias ferè. Colatura condiatur ſyr. violar.* Pro tenuioris fortunæ hominibus *hordei aquam cum ſemine fœniculi* ſuſtituunt.

His præmiſſis, venam ſecant, corpuſque purgant *Syrupis magiſtralibus, confect. Hamech. diacatholic. caſſiâ &c.* quos ſæpiùs repetunt, diebus verò intercalaribus *cardiaca*, & malignitatem extinguentia uſurpant. Quibus irritis, elephantiacum decoctis ſudorificis, vel Thermis non defraudant. Verùm decocta ſudorifica, & Thermæ valdè exſiccant, & ſæpè plus noxæ, quàm utilitatis indè exigunt, cùm præcipuè in omni morbi tempore calor, & ſiccitas vigeat. Uſurpant aliqui *aquæ dulcis balneum*, quod dicunt ſiccitatem temperare, excrementa diſcutere, & cutem laxare. Nec linimenta

menta deſunt, quibus elephantiacum inungunt corpus. Verùm imparia, & vana ſunt vulgarium medicamenta ad tam contumacem debellandum morbum.

Nonnulli vulgares naſutiores meditantes hunc morbum in calore, & ſiccitate conſiſtere, pro optimo præſidio exiſtimârunt elephantiacum refrigerare, & humectare, & quia omnem calorem, & ſiccitatem à teſtibus provenire aſſeverârunt, & conſiderantes hoc malum frequentiùs viros, quàm mulieres apprehendere, ſanxerunt elephantiacum effœminare caſtratione, & ſic facilè curari poſſe, quia teſtium ablatione corpus humectatur, & quaſi effœminatur, & humiditas retinetur. Bardum præſidium, quaſi ipſi bardi, imò teſtes, quaſi mulieres ab hoc malo eſſent immunes.

Indicatio elephantiaſis curativa eſt, ut ſuccorum coagulationem, craſſitiem, & viſciditatem inter fibras attenuemus, & reſolvamus, ac particulas in remotiſſimis latebris impactas, & quaſi incuneatas è ſuâ ſede removeamus; acida ſalia obtundamus, ex corpore educendo, ac ſuccum nutritium, alioſque ſuccos contaminatos purificando, eiſque naturalem conſiſtentiam, miſtionemque reſtituendo; & tandem ulteriorem ſuccorum tenacitatem, omnimodamque aceſcentiam prohibeamus, ac tumores jam productos reſolvamus. Verùm in morbo inveterato oleum, & operam perdimus: aſt tentare licet remediis potenter incidentibus, attenuantibus, reſolventibus, ac eliminantibus internis, nam chirurgicis elephantiaſis non obedit, imò horribilior, & monſtruoſior evadit morbus, ſi tumoribus ulcera ſuperveniant, ulceratam itaque tanquàm cancrum totius corporis incurabilem eſſe cenſemus, & tunc lupi rapacis inſtar omnia membra devaſtat, & devorat, hinc beſtia iſta ſævit in oſſa, & ſæpè manuum, & pedum digiti decidunt, imò quandoque naſus, & genitalia.

Quare inſtitutâ victûs ratione, corpus purgetur *mannâ mercurii*, *mercurio laxativo*, *turpetho minerali*, quod juxta exigentiam repete, donec corpus ſit optimè purgatum, poſtmodùm non deſint arcana, quibus vis corpora renovandi ineſt, hujuſmodi ſunt *vulnerariæ potiones*, *genuina coralliorum tinctura*, *ſal volatili cornu cervi*, *eboris*, *ſuccini*, *fuliginis &c.* Hæc nàmque mitia particularum terreſtrium, & ſaturninarum concretiones diſſolvunt; ulteriùs, quæ potentiùs acidum domant, & arcana reſtaurativa, & renovantia propinanda ſunt, ut *antimonium diaphoreticum*, *mercurius diaphoreticus*, *bezoart. minerale*, *joviale*, *Martiale*, *tinctura antimonii*; *oleum mercurii diaphoreticum*, *tinctura lunæ*, *auri tinctura*, *aurum potabile Anglicanum &c.* Opportunum eſt in elephantiaſi *Mithridatium Cœleſte Quercitani*, *bezoard cum animale*, & *parata ex viperis remedia*, quæ ſuprà deſcripſimus; affinis eſt enim lepræ elephantiaſis, ſæpèque in illam degenerat. Verùm licèt lepra in elephantiaſim degeneret, remedia tamen ex viperis deſumpta non ſufficiunt, ut multoties nos obſervavimus; quia lepra in pinguedinem uſque ſuum diffundit contagium, elephantiaſis verò in fibras ſpermaticas, carnes &c. polluit, pullulatque ab oſſium perioſtiis pollutis, eapropter altioris gradûs, & activitatis medicamina expoſcit, quàm viperarum remedia.

Semotis viperis, aliud altioris indagnis medicamen inquirendum oportet, hujuſmodi erit *Magnus ille ſerpens*, *Mercurius* nempe, cujus ideò caduceus ſerpentiger pingitur; ex eo enim parata medicamina durum, & peniciſſimum hunc morbum radicitùs extirpare valent, ideoque remedia cuncta ex mercurio parata, quæ luem veneream vel perfectè ſanant, vel aliquo modo illius progreſſus ſiſtunt, curant, ſiſtunt quoque elephantiaſim. Hujuſmodi remedia ſunt *turpetum minerale*, *ſuffumigium*, *inunctio*, *mercurius diaphoreticus*, *mercurius cum auro præcipitatus*, *arcanum metallicum &c.* de quibus de Lue Venereâ, quæ non ſecus ac dictam Luem, elephantiaſim quoque è corpore abſtergunt.

Cap. XXIV.

De Impetigine, & Lichene.

IMpetigo cutaneus eſt affectus, diciturque impetigo, quia cùm impetu lædit, & nihil eſt, quàm ſcabies ſicca, proferens puſtulas, & ſquamulas ſiccas omnis ſaniei expertes. Impetigo ſuos habet gradus, cùm enim incipit, levem pruriginem, cutiſque tantummodò ruborem infert, & ſimpliciter pruritus appellatur, cùm verò cum majori cutis deſiccatione infeſtat, ita ut cuticula aſperitatem contrahat, & in ſquamulas minutas, furfuris inſtar, hinc indè dehiſcat, impetigo eſt, & ſi tunc negligatur, aſperitas, & pruritus increſcunt, latiùſque in ſuperficie ſe propagant, unde à ſerpendo hic affectus ſerpigo nominatur. Vocatur etiam lichen eo quod inſtar lichenis arborum exteriorem cutis ſuperficiem occupat, & hinc indè ſerpat, ac cutem ſcarificet, imò etiam impetigo idem eſt quod Græcis lichen; quandò autem admodùm fera eſt ſcabies, cutemque ſuffodit, arrodit, findit, & ſquamificat, tunc pſora, & lepra Græcorum generatur.

Signa.

Impetigo, ſerpigo, & lichen ſunt cutis affectus, & non tantùm in facie proveniunt, verum etiam in aliis carnoſis partibus, ut in collo, manibus, brachiis &c. præcipuè tamen his, quæ nudum aëris attactum ſemper tolerant, ut facies, & manus, ubi primò quædam cutis ſcabrities naſcitur, quæ pedetentim augetur, profundiùſque & latiùs ſerpit, ac cutem ſcabram, furfuraceam, & ſiccam reddit, demùm eam findit; ferè ſemper rotunda eſt, & in orbem ſerpit, cutis exaſperatur, & rubet plurimis, & exilibus puſtulis ſiccis, non tamen humidis, quæ pruriginem, & dolorem plerumque inferre ſolet.

Duplex eſt impetigo, una recens, & benigna, in qua ſolummodò cutis per minimas puſtulas exaſperatur, rubet, pruriginem contrahit, & in orbe centrum paulo lævius habet, ac tarde ſerpit, altera contumax, & fera, in qua cutis non ſolùm magis exaſperatur, ſed exulceratur, ita ut pili erodantur.

Cauſæ.

Impetiginis cauſam dicunt vulgares eſſe humores bilioſos, tenues, & acres, quibus pituita admiſceri ſolet; lichenis autem ex iiſdem acrioribus, & ſalſioribus produci, vel ex propriâ ſui naturâ, quales ſunt aduſti, porracei, vel æruginoſi, unde quò ad cauſas externas omnes illas agnoſcit, à quibus humores prædicti vel impediri ſolent, ne foràs tranſpirent, ſed ad corporis habitum protuſi, eum exaſperant, & ſuperficialiter quaſi exulcerant.

Pro noſtrâ impetiginis, & lichenis ſententiâ cauſam eſſe ſtatuimus impeditam, in parte inſenſilem tranſpirationem, unde diaphoretica ſalia in parte fixantur, quæ natura poſtmodum ad cutis periphæriam propellit, & calcis, vel aluminis inſtar in cute exſiccantur, ideoque ſcabra, & furfuracea redditur. Videmus utplurimùm hos affectus hyeme, & vere, ut *aph. 20. ſect. 3. Hip.* innuit, dominari in conſtitutione aëris val-

valdè ſiccante, qualis apud nos eſt Boreæ flatus; tum enim diſponuntur, qui humidam corporis, conſtitutionem, cutem teneram, & mollem habent, & præcipuè illæ corporis partes, quæ nudum aëris attactum ſemper patiuntur, ut ſunt facies, collum, & manus, his corripiuntur vitiis, quia cutis pori ab aëris frigiditate conſtipantur; & inſenſilis tranſpiratio, per quam diaphoretica ſalia detrudi deberent, intercipitur, & tunc cutis ſcabreſcit, furfureſcit, & ſecundùm rugarum rectitudinem in varias dehiſcit rimas.

Prognoſis.

Hic affectus recens, & benignus non magni eſt momenti, & curatu facillimus: dummodo ab initio opportuna adhibeantur remedia, at ſi negligentiùs tractetur, vel antiquior, vel ſiccior fiat, eò deterior evadit, & ferior, & tunc curatu difficilior, præcipuè autem in facie, & capite diu perſiſtens, facilè tandem in lepram terminari poterit, quando nimirùm in majores, fœdas cruſtas, & ſquamas mutari incipit.

Curatio.

Primò victum humidum, & attenuantem præſcribunt vulgares, quia paſſio hæc à ſiccis, & acribus pendere fatentur, quare evitari debent calida plus juſto, & ſicciora cibaria, ut ſunt aromata, ſinapi, cœpæ &c. deindè in miti, & recenti ſanguinis miſſio, & purgatio locum non habent, quia levis eſt affectio; in diuturnâ verò, & ferâ locum obtinent, quia periculo non vacat, ac proindè plures ejuſmodi vitioſos humores in corpore abundantes convenientibus medicamentis alterandos, & evacuandos inſtituunt.

Quantùm verò ad localia, mitem, benignam, & recentem ſanant *ſalivâ jejuni hominis* aſſiduè illiniendo, ut & probant *liquorem exudantem ex lignis viridibus, dum uruntur.* Item *parietariæ foliis utuntur in aceto decoctis.* Laudant etiam *ammoniacum, in aceto diſſolutum, & parietariæ ſucco illitum.*

In diuturnâ, & ferâ impetigine ad validiora recurrunt abſtergentia, ut *ad pulverem ſeminis ſinapi cum olo roſaceo, & ſulphure communi trito in linimentum redactum*, & illitum, vel ad ſequens unguentum, ut

℞. *Terebinth. aquâ roſ. lotæ* ℥. j. *Ol. roſ.* ℥. ß. *Pingued. porci* ʒ. iij. *Sulph. vivi* ʒ. ij. *Nitri* ʒ. j. ß. *Alum. ſacch. Salis foſſilis ana* ʒ. j. *Sem. ſtaphiſagriæ, Lithargyr. ana* ℈. j. *Vitell. ovor. num.* ij. *Ceræ q. ſ. f. Ung.*

Si his medicamentis malum non ceſſerit, & pars calloſa evadat, excoriativis utuntur, & partem affectam ad cicatricem deducunt, vel *unguento de plumbo, de tutiâ, vel lithargyrio pluries loto.*

Impetiginis curationem inſtituimus medicamentis diaphoreſim in parte impeditam promoventibus, fermentum exterminantibus, & affectam partem mundificantibus pluries repetitis, & quamvis ſit, & per infectionem ab alio contracta, topicis ſanari debet, unde vulgo præſcribitur Butyrum Saturni, quod ita paratur:

℞. *Lithargyr. vel Minii q. v. reduc in pollinem, cui affunde acetum deſtillatum ad duorum digitorum ſupereminentiam in vaſe vitreo, ſtent ſimul per 24. horas, ſed ternâ quaque horâ materiam agita, ut fundum petat, poſt reſidentiam, acetum ſtillatitium clarum per inclinationem ſepara, & ſerva,* deindè

℞. *Hujus liquoris part.* ij. *Ol. amygd. dulc. part.* j. *m.*

Guttatim oleum in vaſe plumbeo, vel æneo, & f. butyrum. Verùm *Lac Virgineum* non tantùm in perſanandis ſerpiginibus, impetiginibus, lichenibuſque commodum eſt, verùm etiam accommodatiſſimum erit in cute perpoliendâ, manibuſque lævigandis, facie detergendâ, lentiginibus delendis, & cutis infectionibus adimendis, quod hoc modo deſcribitur:

℞. *Alum. crud.* ℥. iv. *Decoquantur ad tertias in aquæ fontis lib.* ij. *poſtea.*

℞. *Lithargyr. lib.* ß. *Aceti vin. alb. lib.* j. ß. *Decoquantur ad reſiduum lib.* j. *colentur & commiſceantur ambæ, aqua, & acetum, & ſpatulâ tamdiù agitentur, donec albeſcant.*

Summoperè herba *Lichen* (ſic dicta) illita lichenes, & impetigines curat, ſed ad hunc affectum ſæpiùs in pueritiâ noſtras, & alienas ſanavimus impetigines, partem affectam illiniendo *Aſtulæ regiæ bulbi*, ſucco. Has etiam curat *infuſio laptdis medicamentoſi.*

Multa contra impetigines, & lichenes habemus experta medicamina, quæ omnia applicanti felici ſucceſſu reſpondent, ut

℞. *Ol. ceræ* ℥. j. *Ol. vitell. ovor.* ʒ. iij. *Ol. tart p. d. m.*

Vel breviùs

℞. *Ol. tart. p. d. Cum ol. ceræ ana Diligenter m.*

Hoc enim lichênes, & impetigines optimè mundificat & curat. Vel

℞. *Ol. tart. p. d.* ℥. ß. *Camphoræ* ʒ. j. *Balſam. ſulph.* ʒ. ij. *m.* Vel

℞. *Tinct. Sulph. & Ol. ovor. ana m.* Vel

℞. *Aquæ ſperm. Ranarum* ℥. ij. *Salis Saturni* ʒ. j. *Lact. ſulph. q. ſ. m. Ut f. linimentum.*

Si verò impetigo fera, contumax, & diuturna ſit, valida requirit abſtergentia, tunc

℞. *Ol. tart. p. d. lib.* ß. *Merc. vivi* ℥. ij. *Deſtilla per retortam, prodibit primò Mercurius, deindè aqua*, quæ impetiginem, & lichenes etiam contumaciſſimos curat, Vel

℞. *Farin. Lolii* ℥. j. *Sem. ſtaphid. agriæ* ʒ. ij. *Spumæ argenti* ʒ. vj. *Ceruſſæ* ʒ. ij. *Plumbi uſti, Antimonii ana* ʒ. j. ß. *Pingued. Suillæ* ℥. j. *Succ. ſcabioſæ. Limonum ana* ʒ. vj. *Merc. viv. pingued. ſuillæ extincti* ℥. ß. *Ol. vitell. ovor. Ol. tart. p. d. ana* ℥. ij. *M. f. linimentum.*

Hoc enim non tantûm recentem, & benignam, verùm etiam feram, & contumacem impetiginem, & lichenem ſanat, ſed etiam ſi à lue Venereâ ortum habeat.

Cap. XXV.

De Phlyctenis.

PHlyctenæ, vel *Phlyctides* græce appellantur, latinè autem dici ſolent veſicæ, ſeu inflationes, à mulierculis appellantur aqua calida, eo quod hujuſmodi veſicæ repentè emergentes, tenui humore aqueo ſubflavo plenæ, & quaſi deſtentæ, & bullarum aquoſarum inſtar lucidæ ſunt, hiſque ſimiles, quæ ab ignis ambuſtione, vel à ferventi aquâ, vel à veſicatoriis excitantur. A nonnullis etiam dici ſolent *ignis ſylveſtris.* Videtur hic affectus pariter quædam eryſipelatis ſpecies, quia conſimilem ferè emittit humorem, ut eryſipelas exulceratum, qui cùm effluere ceſſat, veſiculæ, & puſtulæ cruſtulis obdureſcunt, & ſaneſcunt.

Duorum ſunt generum, quædam ſunt mitiores, & benignæ; quædam contrà ſæviores, & malignæ, ex eiſdem inſuper quædam ſunt majores, quædam minores, quædam pauciores &c. Interdum etiam cum febre contingunt, quædam ſine febre infeſtant. Aliquando unius coloris, aliquando alterius ſunt.

Signa,

Signa.

Ex dictis facilè diſcernuntur, nam veſicæ iis ſimiles, quæ ab igne, vel aquâ fervida excitantur, ſubitò erumpunt, magnum non inferunt dolorem, eſtò ob humoris acrimoniam, & fervorem pruritum excitent, dumque rumpuntur, ſubflavus, quem continet, paulatim effluit humor, cruſtæ obdureſcunt, & decidunt. Phlyctenæ viris rariſſimæ, contingunt autem fœminis, quibus menſes non debitè purgantur, & id in manibus, & pedibus, ſed frequentiùs in cruribus, & nonnumquam infantibus per totam corporis periphæriam. Nonnunquam privatim in oculi corneâ tunicâ minutæ, & exiguæ puſtulæ, ſive veſiculæ aqua, repletæ erumpunt, phlyctenæ dictæ.

Cauſæ.

Aſſerunt vulgares phlyctenas à bile fervidâ cum pituitâ ſalſâ admiſtâ originem ducere, vel demum à quacumque cauſâ, quæ bilem, pituitamque plus juſto aggregare poteſt ſub cuticulâ. Alii ex vulgaribus cauſam continentem ponunt in ſanguine nimis ſeroſo, ac billioſo, qui à naturâ ad corporis ſuperficiem demandatur. Sanguinem quoque menſtruum cùm diutiùs retinetur, & poſtquam biliosus evaſit, ſimiles ſæpè tumores excitare docent. Si bilis fuerit ſimplex, vel cum pituitâ admiſta, phlyctenæ mitiores; & benignæ gignuntur; ſi bilis fuerit præternaturalis, & aduſta, qualis eſt flava, porrocea, cœrulea, æruginoſa &c. tunc veſiculæ gignuntur ſæviores. Sed relictis vulgarium ineptiis.

Dicimus ſuccum nutritium in partibus carnoſis degeneratum phlyctenas excitare, & ob partium continentium robur, vel materiæ parvitatem evenit; ut quicquid in carnis ſubſtantiâ degeneratum, eſt foràs in cutis ſuperficiem ſub cuticulâ erumpat, & quia talis ſuccus exaltatur, acre ſalinum exedens nanciſcitur fermentum, quod ſub cute hærens, cutem divellit, ſeparat, & veſicas excitat tenui liquore repletas; qui ſubſtantialiter in eſcharoticum mutatur liquamen. Eapropter niſi veſicæ rumpantur, & hoc depleantur liquamine, ulcus exedens exitat, quod in herpetem tranſit eſthiomenum.

Prognoſis.

Phlyctenæ mites, & benignæ periculo vacant, & brevi tempore terminantur, nam duorum, vel trium dierum ſpatio majori ex parte durant, verùm niſi rectè curentur, aliquando in herpetem degenerant; ſævæ, & malignæ periculo non vacant, & præcipuè quæ ad ſublividum, aut ſubnigrum vergunt colorem, tum quia gravibus, & malignis adjungi febribus, tum etiam quia prava, & maligna ſymptomata afferre, deliria ſcilicet animi deliquia, ſyncopes, & pravas vomitiones, interdum etiam in ulcera prava, & maligna degenerare ſolent.

Curatio.

Vulgares primò inſtitutâ victûs ratione, qualem in eryſipelate deſcribunt, ſanguinem de more mittunt, ſed qua ratione, ipſos neſcire credimus; deindè vitioſos præparant, purgantque humores. His univerſalibus præſidiis adminiſtratis, ad localia deveniunt, & quoniam hæ puſtulæ erumpere incipientes, multùm prurigine moleſtare ſolent, linimentum ex *oleo roſaceo*, & *myrtino* probant. Verùm ſi puſtulæ multò majores appareant; eas acu argenteâ pungere non incongruum exiſtimant, ut ichor ille, quem continent, extrahatur, ne moram in affectâ parte trahens, eam ad exulcerationem perducat; poſtmodùm *unguento aureo*, *vel albo non camphorato*, *vel unguento de plumbo*, *vel minio* utuntur.

At ſi puſtulæ prædictæ mali moris apparuerint, quas ſævas, & malignas eſſe diximus; ſtatim eas incidunt & ichorem, quem continent, extrahunt, & ſi pars pravum contraxerit colorem in levioribus *Apoſtolorum unguento* utuntur, in gravioribus autem *unguento Ægyptiaco*, ut malum pejorent.

Si phlyctenæ mulieribus propter menſtruorum ſuppreſſionem contingant, earum curatio fit per diuretica, & menſes moventia, ut de menſtruorum ſuppreſſione, in morbis mulierum dicemus, procurando quoque congruam corporis evacuationem.

Si infantem phlyctenæ moleſtent, ejus nutrix *ſerum lactis* affatim bibat, & victu refrigerante nutriatur euchymo. Affectus locus ſequenti inungatur medicamento.

℞. *Mucilag. ſem. pſylii.* ℥. j. *Aq. roſ. Succ. portulac.* & *Solani ana* ℥. j. *m.*

Et inunge. Vel in his tum citò reſtinguendis, tum curandi nihil potius eſt epithemate *ex lixivio forti cinerum fagi*, & *oleo lini ana*, *calidè confuſis*, & *miſtis facto*, ac deinceps cum laciniis loco dolenti applicato; ſæpius reiterando, ſi *olei nucis* aliquid adieceris, perfectior ſequetur.

Quòd ſi exulcerentur, accipiunt *adipem ſuillum*, *liquefaciunt*, & *cum ſufficiente quantitate ſpumæ argenti minutiſſimè pulveriſatæ efficiunt linimentum* puſtulis his applicandum, cui & *ſulphuris pulveriſati parum addunt*, & ſic efficacius reddunt.

Phlyctenarum curationem aggredimur, ſuccum nutritium ſub cuticulâ degeneratum reſolvendo, & particulas acido ſalinas temperando, & auferendo per cutis poros, unde diaphoretica pluries à nobis recenſita ad cutis poros aperiendos commendamus, quæ utramque implent paginam, quòd ſi hic affectus vix abſque topicorum auxilio evaneſcat, ut multoties accidit, tunc ad externa remedia confugimus, & partem veſiculis refertam illinimus *unguento parato ex radicibus oxylapathi in butyro cum vino albo coctis ad vini conſumptionem*, & *oleo tartari p. d. ſ. q. commiſto.* Vel utimur *unguento roſarum cum ſale ſaturni*, *oculis cancrorum*, & *camphorâ admiſto.* Multùm præſtat in hoc affectu *lixivium ex cineribus pini*; abſorbent hæc particulas acido-ſalinas, hinc omnia lixivialia aliis topicis palmam præripiunt. Nonnulli imponunt *lenticulam cum lacte coctam*, & *in pultem mollem redactam.* Quòd ſi prædictæ veſiculæ non ſponte rumpantur, vel graviter dolorem inferant, tunc perforandæ, & expungendæ ſunt acu, ut omnis ichor exigatur, atque etiam leviter exprimatur, & ſi ante omnem liquoris flavi excluſionem rurſus coëant, denuò aperiantur, & etiam exprimantur. Verùm poſt apertionem nullum majus eſt expertum à nobis remedium, quàm *liquor ille*, *qui ex cacao exprimitur*, dùm chocolata conficitur. Si adeſt ſimul inflammatio, tunc *unguentum diapompholygos cum camphorâ* ſufficit, ut & omnia exſiccantia, in primis *emplaſtrum de lapide calaminari cum camphorâ*, & *oleo maſtiches malaxatum*; *vel emplaſtrum fodicationum.*

Cap. XXVI.

De Sudaminibus.

Sudamina, *græcis* Hydroa, aliis pupulæ rubræ, mordicantes, ſudorales, aut ſudoroſæ, quia poſt ſudo-

ſudorem oboriuntur, ſunt puſtulæ in ſummâ corporis cute hærentes, milii granis ſimiles aquâ plenæ, quæ cutem exaſperant, vulgò hic *Neapoli* Migliarinæ vocantur. A *Plinio* ſudorum papulæ appellantur. In noſtrâ Calabriâ, Vitranella nominantur; cùm harum papularum acies vitri inſtar luceat, malum pueris familiare. Dicuntur ſudamina, eo quod poſt ſudorem erumpant. Suntque utplurimum papulæ rubræ mordicantes, & cutem reddentes pruriginoſam necnon ulcerum modo exaſperantes.

Signa.

Sudamina ſignis non indigent, cùm ex ſupra dictis pateant, & in noſtros incurrant ſenſus, verùm familiaria ſunt pueris, & juvenibus, præſertim corporis conſtitutione calidioribus, qui nimis moventur, & exercentur. Utplurimum poſt ſudorem, & fervido æſtatis tempore, quo homines facilè ſudoribus infeſtantur, undè *Hip. aph.* 21. *ſect.* inter morbos æſtivos refert. Item ſæpè in iis animadvetuntur, qui ſtatim poſt ſudorem aëri frigido ſe exponunt. Emergunt repentè ſparſim toto corpore, ſed frequentiùs in collo, ſcapulis, pectore, brachiis, & femoribus oriri ſolent, frequentiùs etiam circa pudenda, & anum. Sunt ſine dolore, ſed non ſine ingenti prurigine, & mordicatione.

Cauſæ

Sudaminum cauſam vulgares à nimio ſanguinis ſero ad cutem delato, & ibidem coërcito deducunt, quod per ſudorem evacuari impeditur, & hoc utplurimum æſtatis tempore accidere aſſeverant.

Perennis tranſpiratio neceſſariò per cutis poroſitates peragitur, quòd ſi quandoque accidat ob cauſam externam, ſudores ſub epidermide coërciti, ut minimè reſolvi poſſint, partibus tenuibus per inſenſilem, ſive ſenſilem reſolutis, portiunculæ craſſiores, terreſtres, ſalinæ, & acidæ unà non exturbentur, ſub epidermidem compulſæ, liberum non invenientes commeatum, illic ceſpitare coguntur, illam extollunt, & puſtulas in eâ producunt, tunc particulæ illæ ſalinæ, & acidæ ſummam erodunt cutem, ſcabram reddunt, ulceroſè exaſperant, in ea pruritum excitant, & mirabilis illa cuticulæ textura ſudamina repræſentat. Oriuntur etiam, dum corpus inter ſudandum detegitur, & coërcentur ſudores à frigore externo, ac pori cutanei occluduntur. Plerumque ſudamina loca naturalia i. pudenda (neſcimus, quâ ratione loca naturalia appellent pudenda!) occupant, quia hæ partes continuò foventur calore, & ad glandulas inguinales major lymphæ proventus defertur, undè aſſiduo madent ſudore, quòd ſi ſtagnare cogatur, prædictas producit puſtulas. Oriri ſolent præcipuè æſtate calidâ, & humidâ poſt calidorum, & acrium uſum, magnos labores, ab incolatu in loco calido, & humido vento minus perſpirabili, ſudoribus nimis coërcitis, & veſtium immunditie.

Prognoſis.

Sudamina perniciosa non ſunt, ſed pruriginoſa, faciliſque curationis, ita ut abſque medicaminum auxilio, verùm tantùm naturæ ope ſaneſcant, ac in albicantes terminentur ſquamulas.

Curatio.

Sudamina curant vulgares remediis ſerum in ſanguine contentum, vel quod in cute per ſudorem excerni impeditur evacuantibus; hinc primò curationem complent hydragogis medicamentis; ſecundò topicis, & quidem partium affectarum ablutione *ex aquâ florum quercûs cum aliquot granis camphoræ miſtis.*

Indicatio ſudaminum curativa eſt, ſi affectus ſit gravior, & adjunctam habeat febrem, ut cutis pori obſtructi relaxentur, particulæ ſalinæ, acidæve terreſtres, & craſſiores ſub epidermide ſtagnantes attenuentur, & per inſenſilem, ſive ſenſilem evacuationem reſolvantur; unde diaphoretica, ſudorifica, & diuretica adhibemus pluries, ad tædium uſque recenſita. Topicè puſtularum ablutio peragitur *oleo tartari p. d. ſpiritu vini ſimplici, vel camphorato.*

Cave, ne purgans præbeas medicamentum, vel phlebotomiam celebres, nam hæc vulgaria præſidia à circumferentiâ ad centurum trahunt, & facto oppoſito naturæ motu, malum pejoratur. Si affectus ſit mitior, mundæ adhibeantur veſtes, & crebrò mutentur, & ſolius *aquæ roſarum, aut malvarum quibus tamen camphoræ granum unum, aut alterum* addi poteſt, lotione curetur, & tandem naturæ curationem committe.

Cap. XXVII.

De Ganglio, Exoſtoſe, & lupiâ.

Inter tubercula dura locum habet tuberculum illud, quod à *Græcis* Ganglion dicitur, ab *Arabibus* glandula, ab aliis nodus, & nonnullis Lupia, hîc Neapoli à chirurgorum, & Medicorum grege *humore melancholico, & melancholia.*

Rentur nonnulli, etſi hic tumor magnam nominum ſortiatur confuſionem, eundem tamen denunciare affectum, ſed ex deſcriptionibus, ſignis, imò curatione, inſignis elucet error, nam glanglion eſt tumor rotundus, naſciturque in partibus; ubi oſſa non multâ carne, ſed tantùm cute reguntur, ac proindè non altè delitеſcit, & nunc eſt durus, nunc mollis, nunc major, nun minor, & ovi magnitudinem ferè nunquam æquat, mobilis eſt, & ad latera detruditur, & qui ganglion oritur in iis partibus, ubi oſſa tantùm cute amiciuntur, & ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque eſt concurſus, *nodus* appellatur, factâ enim nodoſâ quadam concretione, nervus intorqueri videtur, & ex hujuſmodi interſione apparet ille tumor nodus dictus, ad nodi ſimilitudinem, qui fit in chordâ.

Platerus pro ganglio peculiare tumoris genus intelligit, quod in oſſibus evenit, duriſſimum, conſtatque ex ipſamet oſſis ſubſtantiâ, ubi perioſtio abraſo, vel exeſo, novum quaſi os priori adnaſcitur, vel oſſium vitio producitur, & extra oſſis ſitum prominet. Verùm tumor, qui hujuſmodi in aliquâ corporis parte obſervatur, Exoſtoſis nuncupatur.

Aliud tumoris genus ſub ganglii nomine proponit idem *Platerus*, qui circa articulos, præcipuè circa genua naſcitur, aliàs anguſtiore, aliàs latiore termino, univerſum interdum comprehendens articulum, ejuſque motum quandoque adeò impediens, ut membrum vel planè non, vel non integrè moveri poſſit. Nonnulli hunc tumorem *fungum* appellant, quod quaſi fungus quidam ſub cute, circa articulos, in primis genu naſcatur, qui non ſemper rotundus eſt, ſed ſæpè totum ambit genu & *lupia* vocatur.

Perperam ganglium glandulam vocant *Arabes*; differt

differt enim à glandulâ, cùm hæc in ſolis adenibus fiat.

Signa.

Ex dictis ganglii ſigna patent, naſcitur enim in partibus, quæ non multâ carne, ſed cute tantùm amicitur, ut in capite, fronte, dorſo manûs, vel pedis, ideoque non profundè delitеſcit: eſtque nunc durus, nunc mollis, nunc major, nunc minor, interdum ovi magnitudinem non æquat, vel ſuperat, doloris eſt expers; ſi tamen fortiùs prematur, quendam torporis ſenſum præbet, & ad latera detruditur, & movetur, ſed non prorſùm, & retrorſum detrudi, & moveri poteſt.

Ganglium, quod *exoſtoſis* dicitur, facilè cognoſcitur, nam ſub perioſtio novum os oſſi adnaſcitur, & extra oſſis ſitum prominet, nec hinc indè movetur, vel detruditur, ſed fortiſſimè coit. Ganglium, quod lupiam nonnulli vocant, facilè cognoſcitur, nam eſt tumor, plerumque in genu, mollis ſine dolore, & colore alieno, â parvis initiis incrementum ſuſcipit, qui interdum ita increſcit, ut totum comprehendat articulum, undè evenit, ut æger ſtare, aut rectè gradiri non poſſit, nec inceſſu terram attingere, vel ſaltem extremis digitis poſſit.

Cauſæ.

Ganglium, exoſtoſim, & lupiam ex lentâ, & craſſâ pituitâ, vel melancholiâ oriri ineptè credunt humoriſtæ.

Generatur ganglium à nutrimento degenerato, & circa fibras, ac nervoſæ partis ſubſtantiam adhærente, ob obſtructionem, & à facultate partium earum formatrice, in hanc mutatur ſubſtantiam, & abit in duritiem eximiam, tenuioribus particulis exhalantibus, & remanentibus viſcoſis, & terreſtribus, & peculiari tegitur membranâ. Occaſionales cauſæ ſunt ictus, extenſio, aut nimius partis labor.

Exoſtoſis fit, ſi perioſtia, oſſa amicientia, vel partes nervoſæ rumpuntur, tunc natura per viam apertam diffluere non ſinit nutrimentum, quod in oſſis nutritionem mutari deberet, ſed tumorem, ſeu nodum oſſeum membranâ peculiari tectum ſub cute indè efformat, non ſecus ac in arboribus, ſi cortex vulneretur, vel quoquo modo aperiatur, natura alimentum tranſſudans non temerè diffluere ſinit, ſed in nodum mutat.

Ganglium, quod lupiam vocari diximus, non eſt ex unius nervi, vel tendinis vitio, ſed iis in locis ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque concurſus eſt, & præcipuè circa genu accidit, cum iſtæ partes propter nimium motum valdè exercentur, aut dum vulnera ſanantur, ſi enim ſuccus harum partium, tendinum ſcilicet nervorum, membranarum, ligamentorum, occaſione cauſarum dictarum ex iis diffluat, ac luxuriare incipiat, earumque fibris adhæreſcat, in fungoſam talem materiam, quæ ſæpè totum ambit articulum, mutatur.

Prognoſis.

Ganglium non vitæ periculum minatur, attamen niſi medicamentis tollatur, ſæpè ad multos annos durare ſolet, quia indolens eſt, non magni æſtimatur, nec chirurgi opera imploratur, undè ſæpiſſimè ad mortem uſque ægros comitatur, & ſi aliquando multùm excreſcit, in juncturis articuli, & totius membri motum impedire ſolet.

Exoſtoſis difficulter curatur, inveterata, & indurata nunquam.

Lupia circa articulum niſi medicamentis auferatur, imcurabilis eſt; Sectionem enim non patitur, quia facilè contingere poteſt, ut nervus, tendo, vel ligamentum ſectione lædatur.

Curatio.

Duplici præſidio vulgares chirurgi ganglii curationem tentant, vel per medicamenta, vel per chirurgiam; unde medicamentis præmiſſis, quæ corpus purgant, inciſionem celebrant modo dictam pro atheromatis curatione: Sed quia morbus non urget, nec moleſtiam parit, medicamentis utuntur, etſi corpus exonerare per purgans præſidium bonum foret, tamen idoneam inſtitutam, diætam ſufficere exiſtimant. Deindè quantum ad localia præſidia optimum cenſent ganglium digitis tractare, ut incaleſcat, & per hanc tractationem emollitionem tentant, & cùm aliquantulùm tumor emollitus fuerit, ſuperimponunt *ſtyracem vel ammoniacum digitis emollitum, & tandem laminam plumbeam* arctiſſimè faſciâ conſtringunt, nec ante decimum diem amovent, & ſi revertatur, quòd fieri ſolet, eandem adhibent curationem.

In ganglii curatione eò incumbendum eſt, ut obſtructio tollatur, nutrimentum in duritiem, & tumorem degeneratum, ac particulæ viſcoſæ, & terreſtres attenuentur, & reſolvantur; hinc præter interna volatilia, & incidentia priùs corpus purgetur *Reſinæ jalap.* ℈. j. *merc. dulc.* ℈. ß. *m. f. pilul.* iij. *& deaurentur*, poſtmodùm tumor emolliatur, aut ſi fieri non poſſit; ſuppuretur, ſed hoc non ita facilè eſt, aut abſcindatur. Si ganglion ſit recens, & folliculus, cui includitur, adhuc ſit tener, danda opera primùm, ut cyſtis rumpatur, & materia incluſa diſpergatur. Ideoque quotidiè tumor per menſem manu calefactâ fricetur *oleo ceræ*, *vel philoſophorum rectificato*, ut incaleſcat, & mollior fiat, deindè ſuperponatur *emplaſtrum de mandragorâ*, *vel de pyrite* arctâ ligaturâ conſtrictum, vel *Vigonis de ranis cum mercurio.* Si his omnibus reluctetur ganglion, eum reſolvit, & diſcutit *Lamina Saturni mercurio vivo illita* aut loco mercurii *Lamina oleo juniperi illita* imponatur, vel meliore jure *Saturni Lamina irroretur ſpiritu vini camphorato, & euphorbio* adſpergatur. Laudat *Johannes Schroderus folia ſedi majoris*, detractâ pelliculâ, impoſita, & ſemper manè, & veſperi renovata; emolliunt enim tumorem, ut ſenſim, ſenſimque inviſibiliter diſpareat.

Ganglion ſectione tolli poteſt, ſed nonniſi id, quod in capite, fronte, aliiſque locis extra articulos conſiſtit, ſectionis modum legite apud *Danielem Sennertum*: quod verò in articulis exiſtit non tutò ſecatur, cùm metus ſit, ne ſubjectæ partes nervoſæ lædantur, Sicut nec id ganglium ſecare licet, quod circa jugulares venas eſt, ob hæmorrhagiæ metum.

Nodi oſſei, ſeu exoſtoſes nunquam curantur, ſi indurati & inveterati ſunt. Qui recentes etiam difficulter curantur, eſtò utilia experiantur *cataplamata parata ex radice mandragoræ, foliis cicutæ, hyoſcyami, urticæ mortuæ coctis in aceto, & cum axungiis emollientibus miſtis.*

Si nodi oſſei verſus articulos tendant, eorumque impediant motum, & ſint in locis nudis, & oſſibus ſaltem tectis, cutis aperienda eſt, & ferro acuto nodus continuato ictu ab oſſe abſcindendus eſt, & vulnus congruo modo curandum.

Lupia difficilis eſt curationis, ſectionem namque non

non patitur citra tendinum, ligamentorum, & nervorum læſionem, ac proindè locum non habet. Tentandum itaque ut emollientibus, & digerentibus diſcutiatur, ne aliqua ſequatur ſuppuratio, quæ hiſce in locis incurabilia ulcera, à quibus nervoſæ partes circa articulos corrumpantur, excitare ſolet.

Cap. XXVIII.

De Verrucis.

SUnt verrucæ parvæ excreſcentiæ carneæ, fungoſæ pueris, & adoleſcentibus familiares. Sicut enim in junioribus arboribus ſuccus, qui tantumodo ad legitimos ramos, frondes, folia, & fructus faceſſere debebat, ſapiùs ſuperfluos ſtolones producit; ita etiam luxurians corporis humani juvenilis ſucculentia ac augmentum ſaltem neceſſariarum partium deſtinata; pari modo crebriùs excreſcentias inutiles verrucarum, clavorum, aliaſque profert.

Variæ ſunt verrucarum ſpecies ut verruca, porrus, verruca penſil s, clavus, thymion &c.

Verrucæ ſunt quidam parvi tumores monticulorum inſtar in cute; *latinis* enim verruca proprie eſt editior locus in monte, unde *Cato in lib. originum* inquit: *Quadringentos milites ad verrucam illam ire jubeas.* Quem locum *Gellius lib. 3. cap. 7.* Verrucam locum editum, aſperumque interpretatur. Unde, & verrucoſa loca dicuntur, quæ inæqualia ſunt & diverſas partes eminentes habent. A cujus ſimilitudine tubercula in corpore eminentia ſine ſenſu, verrucæ appellantur.

Porri dicuntur verrucæ, quæ exteriùs quaſdam obtinent radiculas, ad porrorum ſimilitudinem, & ob id majorem ſiccitatem.

Verruca penſilis exiguo quaſi pediculo, ut de chorda, pendet, unde græcis *acrochordon* dicitur, eſt orbicularis, & anguſtæ baſis, ac longum, & grande habet caput in ſummitate latius, in inferiori circa corporis cutem tenuius, ita ut quaſi pediculo ſuffulta appareat, cuti eſt ferè concolor. Hanc ſi non ſit ejuſdem coloris, ſed thymi florem referat, minorque ſit; & magis inæqualis, & parva, Thymus vocatur. Si verò majores ſint hæ verrucæ, à ſimilitudine, quam habent cum ficûs fructu, ficus, ſeu ſycoſes appellantur.

Hùc referri poſſunt mora, criſtæ condilomata, ſed de his fuſiùs agimus *de lue Venereâ lib. 3. cap. 17.*

Eſt & aliud verrucæ genus, qnæ ſeſſilis nominatur, græcis *Myrmecia* latinis *formica* dicitur, ſunt verrucæ fixæ, infra latiores, ſuprà tenuiores, durioreſque, quæ radices ſuas altiùs frigunt, minùs ex cute ſeſe exſerunt, & ſtabiles ſunt, nec ut aliæ mobiles: dolorem movent, & ſunt colore nigricantes. Ita appellantur, vel à colore ſubatro qualis eſt in formicâ, vel quòd dùm ſtringuntur, ſenſum exhibeant formicarum morſibus ſimilem. Naſcitur plerumque in manibus, aut etiam in pedibus.

Clavus eſt verrucæ genus ſeſſili ſimile, de quo agimus in manuum, & pedum tumoribus, ubi etiam de callo.

Thymion, vel Thymum eſt verruca eminens, pariter ad cutem tenuis, ut acrochordon, in ſummo autem latior, aſpera, dura, floris thymi colorem referens, unde nomen accepit, atque ad magnitudinem fabæ excreſcens, ſæpiùs minor, non autem major; interdùm ſola, nunc pluraliter, proveniens in palmis, plantiſque pedum, vel in talis, interdum in partibus obſcœnis, ubi omnium peſſimè ſunt, præſertim ſanguinem fundentes.

Signa.

Iſtæ diverſæ verrucarum ſpecies è traditis deſcriptionibus facilè cognoſcuntur, ut & earum differentiæ, unde peculiaria ſigna tradere opus non eſt, nam notæ ſunt lippis, atque tonſoribus.

Naſcuntur verrucæ propriè dictæ in diverſis corporis partibus, frequentiùs tamen in facie, manibus & pedibus: & plerùmque plures ſimul; excreſcentiæ verò carneæ, ut mora, criſtæ, verrucæ acus, condilomata, thymi, mariſcæ &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice, Luis Venereæ ſunt ſoboles.

Cauſæ.

Vulgares verrucarum cauſas ſtatuunt humores melancholicos, & terreſtres, quibus phlegma ſit admiſtum, ſed cùm plerùmque pueri plurimis ſcateant verrucis, & vix unquam alii affectus melancholici in pueris eluceſcant, veroſimile non eſt melancholicum humorem has ſylveſtres excitare carnes.

Verrucas fieri ex ſucco alimentitio, nimirùm viſcoſo cuti, & cuticulæ alendo deſtinato ſtatuimus ſucci namque alimentitii portio in unum cutis porum, vel plures erumpens extra ſolidas fibras agglutinatur, excreſcitque portiunculam exiguam porum implentem duram, & calloſam generat, quæ nunc extra potum offertur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in ſylveſtres degenerat carnes, nunc in verrucam penſilem, nunc in verrucam ſeſſilem, Quòd autem ſuccus ille in poros ſe ingerat, illorum dilatatio, & amplitudo cauſa eſſe poteſt: quòd uti à variis cauſis prodit, ita in pedibus cute uno loco validiùs preſſâ, poroque ſic ampliato, clavus facilè gignitur.

In puerorum manibus quoque plerùmque ſe verrucæ offerunt ab externis injuriis has prodire credibile, eſt; pueri namque omnivaria manibus tractant, eiſque ludunt, ut ſunt vermes, araneæ, lutum, terra, fimus, aliaque innumera, quibus identidem manus inquinant, modo in terrâ fodientes, nunc in lacunis, rivis, torrentibus fimoſis, & merdis manus agitantes, unde mirum non eſt, ſi aliquod ſal leviter corroſivum in his ſpurcitiis manuum cutem irrumpat, poros dilatet, amplietque, ſuccum nutrititium vitiet extra ſolidas fibras, taleſque excitet excreſcentias: quemadmodum à turdi conſpurcatione viſcum frutex, arboribus innaſci dicitur.

Eodem modo verrucæ etiam ex contagio oriri poſſunt, ut ex reſectâ verrucâ ſanguis cadat in aliam partem, in eâ generatur verruca, & ſiquis linteo fuerit uſus, quo ſanguis, qui ex verrucis effluxit, collectus, & deterſus eſt etiam in eo verrucæ ſuccreſcunt.

Prognoſis

Verrucæ vulgares pueris familiares ſunt, nihilque mali denotant, grandioribus verò, & inſuetæ luis Venereæ ſuſpicionem faciunt. Cœterùm Venereæ excreſcentiæ, ſylveſtreſque carnes, ut verrucæ, cruſtæ, mora, mariſcæ, ficus, condilomata, thymi &c. naſcuntur in vulvæ labiis, pene, & ani orificio, & quandoque ita profundè in recto inteſtino, & uteri collo exurgunt, ut curationi minimè ſubjiciantur, niſi quantum utriuſque ſpeculum ſinit. Supradictæ excreſcentiæ frequentiores ſunt in noſtrâ Italiâ; paucæ enim ſunt meretrices, paucique pathici, ob innumeros pedico-

num

num catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas ſub hæmorrhoidum ſpecioſo pallio occulunt. Si initio ob pudorem cœlentur, multiplicantur, & niſi appropriatis averrucentur remediis, in canceroſam migrant naturam.

Verrucæ vulgares non magnoperè quidem lædunt, vel ſanitati obſunt, cuti tamen defœdationem, & moleſtiam inferunt; leviter enim irritatæ ſanguinem fundunt, qui decurrendo, in aliis locis, quæ maculat, verrucarum meſſem multiplicat. Raro verrucæ ſolitariæ, ſed plerùmque complures proveniunt, præcipuè in manibus, ſæpiùs inopinato, & quandoque inadvertenter rurſus diſparent ſine ullius medicamenti ope, vel ſi non diſpareant, non ægrè medicamentis obediunt. Acrochordones facilè curationem admittunt, cùm exiles habeant pedunculos, nullaſque reliquunt radiculas, ubi exciduntur, non renaſcuntur. Thymo exciſo, in carne radicula remanet, ex qua neceſſariò regerminat. Myrmecia tandem quatenùs profundiùs hæret, & fibris ſæpè nerveis implicantur, tendinoſiſque fibrillis prufundiùs inſidet, difficiliùs curatur, & fortiora; ac efficaciora medicamenta requirit; ne pullulet, nec exciſionem ob latiſſimas radices, quibus hæret, ſine magnâ exulceratione patitur.

Curatio

Curant vulgares verrucas vel medicamentis, vel chirurgiâ. Medicamenta vel occultâ qualitate id præſtant, vel ipſum exſiccant alimentum, ut poſteà verrucæ marceſcant, & evaneſcant. Aliqui *ex ſalicis foliis ſuccum* commendant. Extollunt alii *chelidodiniæ radices recentes*, quarum ſucco verruca illiniunt. Quidam *portulacâ contuſa* verrucas à proprietate tolli exiſtimant. Alii *rutam, & mille folium ſimul trita*, item *dracunculi, ari, cyclamini radices* hoc præſtare credunt. *Sabinæ folia in vino macerata per tres aſſiduos dies*, impoſita verrucas tollunt. Utilis eſt herba *Verrucaria*, quæ indè nomen accepit. Grana cicerum à proprietate, & propter ſignaturam verrucas auferunt, ut *Matthiolus* refert: *Cicerum grana tot accipe, quot ſunt porri, & ſingulis granis ſingulas tange verrucas, deindè liga grana cicerum in linteolo, & poſt tergum projice, & hoc non fiat, niſi Lunâ novâ*, quod nos multoties felici cum eventu experti ſumus. Summis laudibus efferunt *Aquam è vitium ſarmentis exſudantem, dum uruntur.*

His nihil proficientibus, ad fortiora, & quæ cauſticam habent vim, imò ad ipſum ignem actualem accedunt. Verùm cautè cauſtica adhiberé debent, & præcipuè nervoſis in locis, ita ui ſolam attingant verrucam, ac proindè pars priùs circumcircà cerâ, vel emplaſtro munienda eſt.

Ad hunc finem *allium viride recens contuſum* applicant, & ſuprà pileolum ex cerâ imponunt, & faſciâ involvunt, Vel *lac ficûs, vel titymali* adhibent; vel *cauſticum ex ſapone, & calce.*

Chirurgiâ auferuntur verrucæ vel extractione, vel exciſione, vel aduſtione.

Extrahuntur ſuctu, vel dentibus, vel aliquo alio inſtrumento.

Exciduntur, quæ tenuem habent baſim, eas *ſerico vinciendo filo, aut ſetâ equinâ* ſenſim vinculum conſtringendo uſque quò æger dolorem ſentiat, donec ob nutrimenti defectum exſiccentur, & decidant. Verùm nos vinculi uſum repudiamus, & licèt omnes vinciri poſſint, dolorificus eſt curandi modus, tumorem accerſit, & inflammationem, & ſi tali pacto curentur, promptiſſimè repullulare poſſunt. Quandoque eas forcipe excidunt, ſed ferrum pro exciſione formidoloſum eſt ægris, nec radiculas, quibus verrucæ adhærent, excidit; eapropter impromptu eſt harum regerminatio. Præterea ſemper inflammatio accedit, quæ curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alterum magnis negotiis inducit.

Si aliqua, vel plures remanſerint radiculæ, eas cauterio abſumunt vel ferro idoneo; ita ut verrucam circumcircà priùs ſcarificent, & poſteà acuto ſcalpello, vel phlebotomo radicitùs excidant. Verùm pro radiculis radicitùs extirpandis, hoc medicamenti genus eſt periculo plenum, quod maximè exhorrent ægri. Inſuper talis curandi modus barbariem ſapit, & inflammationem, ac quandoque horrenda ſymptomata, & gangrænam accerſit, ut multoties nos autopſia docuit.

Aduſtione verrucas abſumunt, vel ſtylo ferreo candente per cannulam applicato, ne vicinæ lædantur partes, vel laminam ferream ad verrucæ magnitudinem perforatam verrucæ ita applicant; ut ſola verruca per foramen appareat, & poſteà candenti ferro, vel ignis flamma aduratur. Aduſtione peractâ, eſchara laxantibus tollenda; & ulcus convenientibus medicamentis curandum. Si hæc inefficacia experiantur, verrucam ſulphure hoc modo inurunt: Accipiunt mediam teſtam nucis juglandis, & eam ad verrucæ magnitudinem perforant, & parti, in qua eſt verrucæ, parte convexâ applicant, ita ut arctè verrucam comprehendat, & verruca per foramen in teſtæ cavitatem promineat. Poſteà ſulphur in teſtæ cavum imponunt, atque incendunt: quò liquato, & accenſo, verruca tantùm adurenda eſt, quantùm æger ferre poteſt, atque ſi unâ vice tolli tota non poſſit, ter, vel quater repetenda eſt aduſtio. Ubi locus fuerit ſanatus, ſalicis foliis per aliquot dies fricandus, & regendus, ne verruca reviviſcat. Aliqui hoc pacto verrucas extirpant: ipſis aciculam infigunt, deindè aciculæ caput tenent ad ardentis candelæ flammam, ut ſubcandeat, quò verruca ſenſim cremetur abſque notabili dolore demumque albeſcat, & tunc facillimè tota digitis detrahi poteſt, remanente ſolùm parvâ excoriatione, per ſe poſteà ſaneſcente. Verùm ignis actualis formidoloſiſſimus, & doloroſus eſt, carnes exedit, multumque ſe diffundit, tumorem, & inflammationem excitat, nec laudabilis eſt apud optimæ notæ chirurgos, nec forſan quandoque radiculas extirpat; & poſt lanienam recidivæ eſt metus.

Ea medicamenta his tuberculis conveniunt, quæ radices erodunt, poros occludunt, ne per eos incrementum ſumant, ſed omni ſucco deſtituta decidant, vulgarium itaque verrucarum curatio ſolis externis adhibitis perficitur, prout etiam externus eſt affectus, præterquam in luis Venereæ, quæ non niſi externis, & internis luis Venereæ remediis eradicantur, ut *de lue Venereâ lib.* 3. *cap.* 17. *de moris, criſtis, verrucis &c.* fuſius dicemus.

Diſparent vulgares verrucæ, ſi unâ, vel alterâ vice laventur *liquore illo ſalſo. qui in butyri ſaliti doliis, vel vaſculis* reperitur, Eradicat etiam *emplaſtrum oppoteldoch* ſolâ impoſitione omnifaria verrucas. Optimum remedium eſt in verrucis eliminandis *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma diligentia adhibenda eſt, ne naturalis tangatur caro. Nonnulli *aquâ forti communi* verrucas tangunt, verùm magnâ ſedulitate illinienda eſt, quia ſpirituoſa, & multùm ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, & cauſticat. Magnoperè præſtat *ſpiritus mercurii albus*, quo nos felici cum ſucceſſu utimur ſemel, vel bis has tangendo carnes ſylveſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidivæ timore. Aliqui Chymiſtæ verrucas leviter *ſpumâ veneratâ duorum Draconum rectificatâ* illiniunt,

niunt, & eas penitùs eradicant, adeò nunquam eodem loci repullulent, nam eſt medicamentum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſolùm levi illinitione, ſed in hoc illiniendo liquore ſumma ſolertia adhibenda eſt propter prava, quæ excitat ſymptomata.

Multi ad verrucas referunt cornua, eaque ſtatunt eſſe verrucarum genus oblongum, & cornu inſtar recurvum, ſed perperam. Quamplurimi cornua ad monſtrua in homine naſcentia referunt, ſed falſo; nam ægritudo eſt ex exoſtoſe incrementum ducens, & difficulter curatur, ac toto vitæ tempore durat.

Cap. XXIX.

De Hydrocephaplo.

Illos hucuſque peragravimus tumores, qui indiſtinctim modò unam, modò alteram corporis partem obſident; nunc jure merito de illis, qui in deſtinato loco oriuntur, ordinatim agere debemus: à capitis igitur vertice uſque ad pedum plantas exordimur, & primo de hydrocephalo.

Hydrocephalon nomen deſumpſit à parte affectâ & materiâ, ex qua pendet; eſt enim hydrocephalon vox græca compoſita ex hydro, & cephalon hydro enim græcè aquam ſignificat, ſive affectum aquoſum, cephalon autem caput, latinè idem ſonat, ac capitis hydrops, nam in hoc affectu aqua in pluribus ſæpè capitis locis colligi ſolet. Interdum colligitur inter cutem, & membranam cranium veſtientem; interdum inter hanc membranam, & cranium ipſum; quandòque etiam interna occupat locat, & aggregatur inter cranium, & duram matrem, ſicuti etiam plerùmque colligi poteſt inter duram, & tenuem, nec non inter piam, & ipſum cerebrum. Familiaris eſt affectio infantulis.

Signa.

Quò ad ſigna hujus mali legitimus judex eſt viſus, & tactus. Qui autem in capitis loco ſeroſus contineatur humor, ſpecialibus dicendum eſt ſignis. Si aqua inter cutem, & pericranium ſtagnet, tumor eſt evidens, mollis, ejuſdemque ubique coloris, pellucidus plerumque, ita ut poſitâ ex adverſo candelâ vel ad ſolis radios capite collocato, aqua ipſa conſpiciatur: tumor eſt doloris expers, & in altum curvatus, qui tactui cedit, & recedit, compreſſuſque aquæ fluctanctis motum exhibet.

Hæc apparent ſigna, ubi hic tumor per ſe incipit. Si autem ex contuſione, vel percuſſione ortum ducit, initio quidem rubet, & dolet tumor, poſtmodum verò concolor, & ſine dolore evadit.

Si ſtagnet inter cranium, & pericranium aqua, tumor eſt aliquantulùm ſolidior, nec ſine aliquo doloris ſenſu ad digitorum compreſſionem præter pericranii diſtenſionem.

Si vero inter cranium, & duram matrem aqua redundet, tumor eſt durior, & non niſi validâ compreſſione cedit majori cum dolore, eo quod ſuturæ dehiſcant, & dilatentur, oculi ſunt clauſi, & lacrymantes cum continuo vagitu pueri, quodam ſtupore & languore.

Si tandem inter cerebrum, & piam matrem contineatur aqua dolor major eſt, frons extrà prominet, oculi ſunt tumidi, aliquando extra orbitas, qui velut intenti proſpicere videntur, ſenſus ferè hebetantur, ac ſopore afficiuntur.

Cauſa.

Pro hydrocephali cauſâ aſſignant vulgares, debilem cerebri calorem, cerebrumque ipſum nimis refrigeratum, & humectatum, quod ſuum non bene concoquit alimentum, ſed in aquoſum tranſmutat humorem. Sed ceſpitant vulgarium ſcholæ, nam qui hydrocephalo tentantur, facilè in apoplexiam laberentur, quod oppoſitum experimur, ut in noſtrâ *Trutinâ cap. de Apoplexiâ* fuſiùs probavimus. Imò nonnulli vulgares hydrocephalum ab humore lento, & fæculento fieri obſtinatè contendunt, quia tardè & lentè non ſubito hic tumor generatur, non aliter ac cœteræ hydropis ſpecies ſuccedunt.

Alii altioris indaginis vulgares, ſeroſos accuſant humores à toto corpore, præcipuè à viſceribus naturalis intemperie affectis, ad cerebrum demandatos, quos ob caloris debilitatem diſcutere nequit. Verùm huic hydrocephali geneſi, viam à viſceribus inferioribus, quà ſeroſus hic humor ad caput ſcandit, aſſignare deberent, aliter anile eſſet figmentum. Viæ, per quas ſeroſus ille humor in caput ſcandit, non æquè conſtant; alii enim cœcos aſſignant ductus, & in ignorantiæ foveam cadunt, nonnulli verò vaporis ſpecie humorem ſe inſinuare credunt, & ibi rurſùs condenſari. Verùm ſi his deſtillationis artificium per alembicum innoteſceret, circa incognita forſan non delirarent. Demus, quòd hepar, lien &c. intemperie laborarent, aut alio gravi morbo, & vapores emitterent: Si frigida erit intemperies, hujus ſeroſi humoris reſolutio in vapores haberi non poteſt, nam in frigido in halitus attenuatio non fit: ſi calida erit utique vaporum reſolutio habetur, qui ut ad ſuperiora evehantur, patentes requirunt ductus, & à loci frigiditate repercuſſi in ſimplicem, cryſtallinumque faceſſunt humorem, & non in ſeroſum, ut patet in ſeri deſtillatione, ac proindè meritò vulgares cerebrum frigidum aſſignant, tanquam refrigeratorium. Cœterùm tantus in noſtro corpore calor non eſt, quamvis p. n. intendatur, ut valeat vapores ad caput uſque extollere; quapropter etſi vapores in hepate, liene &c. generantur, neceſſariò in ipſos iterùm deciderent, non ſecus ac vapor ab ollâ collocatâ in tenuiſſimo igne elevatus in ollam decedit. Præthereà detur, vapores cerebrum aſcendere, cùm in hoc nulla ſit ampla cavitas, quæ capitellum referat, non poſſunt in guttas concreſcere, quòd ſi concreſcerent in cerebri baſi, cùm pars hæc admodum ſit anguſta, ſtatim per naris tubulos deſcenderent. Tandem concedamus vapores cerebrum ſcandere, & in eo guttulatim concreſcere, tanquam in parte frigidiori, cùm cerebrum exſangue ſit, & frigidum eſſe credant perpetuò tantùm inter cerebrum, & piam matrem fieret hydrocephalus, non alibi, quod falſum obſervamus.

Hydrocephali vera, & legitima cauſa, quocumque in loco fiat, eſt lympha, quæ obſtructis vaſculis lymphaticis, vel deindè patefactis, vel anoſtomoſi, diapedeſi, rhiſi, vel diabroſi in eum effunditur locum; tenella enim hæc vaſcula valdè ſunt, & non ægrè aperiuntur, rareſiunt, rumpuntur, vel eroduntur à ſalinis, ſulphureiſque particulis in lymphâ commiſtis, inibi ſenſim coacervantur, & extra vitæ conſortium proſcripta, ſuo circulationis munere deſtituitur, & caput in tumorem attollit.

Frequentiùs infantes hoc corripiuntur morbo, quàm adulti, infantibus vel intra, vel extra uterum

rum hoc malum accidit; intra matris uterum exiſtentibus, dum ipſæ geſtationis tempore uberiori aquæ potui nimis indulgent, vel plus juſto fructibus acidis, & acetariis utuntur. Id contingere volunt aliqui ob indebitam infantis poſitionem in utero, ita ut ad caput nimium declive lympha plus juſto confluant. Extra verò uterum plures eſſe poſſunt cauſæ, præcipuè ipſius uteri anguſtia, cùm ad lucem aditur infans ob malam tractationem, vel capitis effigiationem ab obſtetrice factam, ita ut ob futurarum compreſſionem, & dilatationem ipſum cranium, quod adhuc in infantibus molle eſt, diſtenditur, & lymphaticorum oſcula reſerentur, vel caſus, & percuſſiones ab ipſâ imperitâ obſtetrice habitæ in ipſo capite, ad quæ deindè lympha in mali cauſam decurrit.

Prognoſi.

Si aqua extra cranium contineatur, curabile malum eſt neque ſine periculo, & magis, vel minùs ſecundum quod major, vel minor eſt tumor & magis, vel minùs parvus infantulus; nam ſi tenellam habeat ætatem, quæ neque morbum, neque remedium ſuſtinere poteſt, & præcipuè ſi aqua in magnâ ſit copiâ, ac totam capitis periphæriam occupans, vel quotidiè increſcens: tum enim lenia medicamenta nihil juvant, fortia ætas non tolerat, communiter ſuccumbit. Si verò aqua ſub cranio ſtagnet, affectus curationem non admittit, non tamen æger deſerendus eſt. Si lethargus, vel apoplexia, vel epilepſia accidat, mors præ foribus adeſt.

Curatio.

Triplicem indicationem curativam in hydrocephalo inſtituunt vulgares, quarum prima ab ipſâ aqua in tumore contentâ oritur, quæ evacuari debet; ſecunda, ne in eo ampliùs regeneretur, præcavendum; Tertia viſcerum diſcraſiæ ſunt emendandæ, quare aquam triplici remediorum genere evacuant hydragogis ſudores, & urinam cientibus.

A capite aquam educunt partim inſenſibiliter per diſcutientia, & exſiccantia, partim ſenſibiliter per cauteria, veſicatoria, ſetacea, & cutis capitis ſectionem.

Univerſalem corporis evacuationem hydragogis inſtituunt; verùm hic tumor infantulis, & nuper natis frequentiùs contingit, & vix tutò propinantur, & remedia, quàm externa vix iis commodè adhibentur. Eapropter ſi nuper natis accidat, nutricis corpus purgant, ſi pravis ſcateat humoribus, & infantulo *Setaceum* inter primam, & ſecundam vertebram apponunt, ſin minùs ſaltim *fonticulum* aperiunt. Setaceum apponunt, aliàs funem per cervicis pellem traductum, quod ſerum à capite derivari, & revelli ruditer credunt, quod medicamenti genus tantùm equis, & aſinis à Veterenariis hucuſque in uſum vocatum fuit: & chirurgorum inſcitia à veterenariis erudita in infantulos tenellos & delicatos tranſtulit.

Fonticulum aperiunt, ſerum in capite contentum citant, ut perſonaliter compareat, & quaſi eorum juſſibus obediturum, & per fontanellam proſcribendum.

Si puer tam adultus fuerit, ut medicamenta ſuſtinere poſſit, *mel roſ. ſolut.* exhibent, ſed in paucâ quantitate cum *ſyr. roſ. ſolut.* Adultioribus verò *pilulas cochias* deglutiendas tradunt, vel *iridis ſuccum, vel elateri grana duo.* Verùm purgantia nihil è capite eliciunt, nec caput aliquid par præter mucum, quem ad pelvim, nec aliò mittit. Deindè per ſudores, & urinam ſeroſum evacuant humorem.

Univerſalibus evacuationibus præmiſſis, prius inſenſilem tentant evacuationem, ſed quia cutis denſitas obſtat, primò cutem rarefaciunt, & emolliunt herbis emollientibus, poſtmodum exſiccantia, & diſcutientia uſurpant, inter quæ commendant, ut.

℞. *Pulv. betonicæ, Salviæ, Dictami cretici, Cumini, Origani an.* ℥. ß. *Stœcadis, Sampſuci, Flor. chamæmel. ana* ʒ. iij.

Bulliant in vino albo generoſo, & lixivio barbitonſorum, addendo

Oximellitis ℥. ij. *Ol. de ſpicâ, & Rutac. ana* ℥. j. *M. f. cataplaſma.* Vel

℞. *Mell. lib.* ß. *Salis* ℥. ß. *Pulv. origani, & Cumini ana* ℥. ß. *M.*

Et calide caput inunge. Vel

℞. *Sem. coriand. Aniſi ana* ʒ. ij. *Artemiſiæ, Origani, Pulegii ana m.* ß. *Sulphuris* ℥. ß.

Coquantur in lixivio. In colaturâ ſpongia madefiat, & calida capiti applicetur Vel

℞. *Fl. chamæmel. vel. Rutacei* ℥. IX. *Sulphuris* ℥. j. *M. f. Vng.*

Quod diù continuetur. Nonnulli *calcis aquam* Laudant, ſi eâ calidâ ſpongia imbuatur, & capiti imponatur.

His omnibus adminiſtratis, ubi morbus non ceſſerit, ad ſenſilem evacuationem accedunt, quam per inciſionem, aut periculoſam uſtionem celebrant. *Celſus, Paulus Ægineta, Aëtius,* & alii ſectionem commendant, verùm militat ſectio, ubi tumor aquoſus extra cranium extiterit, ſi verò ſub cranio hæſerit, tamdiu expectandum eſt, donec è capite per cranium redundet humor; ſuturque diſtendantur, & tumor appareat. Facienda eſt ſectio in loco, ubi major eſt aquæ copia, & in declivi. Cœterùm ſectio non temerè, nec facilè adhibenda eſt, ſed prævio conſilio, vel ad ægrorum inſtantiam ob infelices eventus, qui ſæpe accidere ſolent. Quomodò, & quando ſectio adminiſtranda ſit, diſcere quiſquam poterit ex *Paulo Æginetâ lib. 6 cap. 3. & ex Aëtio Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 1.*

Placet nonnullis cauterio actuali capitis cutem adurere, quinque ſex pluribuſque locis, non ſimul & ſemel, ſed repetitis vicibus, ne vires nimiùm exhauriantur, quotidie eum eligendo locum, quem aquoſus humor commodiorem incidat.

Horum mediorum quoddam præſtet, abſolutè decerni non poteſt, quodcumque tamen horum eligas, aquam omnem ſimul, & ſemel educas cave, facilè namque ipſo operationis tempore interiret æger, aut ſaltem valdè debilitarentur vires: paulatim itaque evacuanda eſt, ut hydropicorum aqua paracentheſi evacuatur. Imò nunquam in curationis fine aqua omnis auferenda eſt, ne partes debilitatæ, etiam calore eo, quem aqua poſſidet, corrumpantur: quin potiùs, quod relinquitur, internis, externiſque diſſipantibus diſcutiendum.

Tandem cerebrum refrigeratum, & humectatum calefaciunt, & exſiccant, ut in ejus temperiem redeat.

Noſtram nunc hydrocephali curationem inſtituimus, aquam copioſiùs aggeſtam, vel in cavitatem illapſam evacuando, ductuum lymphaticorum obſtructionem reſerando; vel eorumdem ruptionem, ex quibus aqua in partem influxit, conſolidando; & tandem aquæ proventum inhibendo.

Quo ad res nonnaturales, quæ corpus alterare, & ad priſtinam ſanitatem reducere poſſunt, dicimus in hac tumoris ſpecie aërem calidum, & ſiccum, vulgò dictum, eſſe debere, quòd ſi talis non ſit naturâ, arte parandus. Intemperantiæ, in pueris adeò ſolemni, niſi frænum injiciatur, fruſtanea erit curatio.

Cibus non ſit herbaceus, non aquoſus, vel ſalſus, ſed boni, & utilis ſucci, ut carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, aliarumque avium montanarum. Potus frigidus, vinum tenue, decocta hordei, julapia frigida vulgo putata &c. exulent, liquidorum uſus ſit moderatus, Vinum aſſuetis parcâ manu exhibeatur. Motus, quies, ſomnus, vigilia, omnia moderata. Animi pathemata regulentur, & debitæ excretiones ſuum ſervent tenorem.

Pro evacuandâ lymphâ copioſiùs coërcitâ, hydragogis utimur, ut *reſinâ jalap. ex-ract. mechoacan, vel gummi gut. cum mercurio dulci*, vel eis, quæ in hydrope pro purgantibus uſurpantur, inter quæ *elaterium* eminet, ſi æger hæc medicamenta tolerare poſſit, aliter evacuantia blanda eſſe debent, præterea convenit *muanna potabilis, mel roſarum ſolutivum, aut ſyrupus roſarum ſolutivus, item calomelanos, vel mercurius dulcis in hoc ſyrupo.* Verùm ſi infans ſit, nutricis corpus, ſi pravis luxuriet ſuccis, per inferiora deplemus, & externa, quæ exſiccandi vim habent, quantùm fieri poterit, infanti medicamenta applicemus.

Vel inſenſibiliter aqueam colluviem diſcutimus, & hæc evacuatio tutior, quàm ſenſilis erit, & præſertim ſi pauca ſit aqua, hujuſmodi medicamenta erunt, quæ diaphæreſim movent, ac quæ ſudorem, ut *decoctum ligni guajaci, ſalſæ parilæ, ſaſſafras, vel balneum, laconicum, & ſudatorium.* Item *antimonium in liquorem verſum, & poſtmodùm in pulverem,* ſolummodò per ſudorem purgans. Similiter *mercurius diaphoreticus Paracelſi, & cœtera diaphoretica.*

Ductuum lymphaticorum obſtructionem reſerant ea, quæ tenacem, & glutinoſam lympham ita incidunt, & attenuant ut liberum adipiſcatur commeatum, ut *tartarus vitriolatus, ſal abſynthii, roris marini, ſpiritus tartari, ſpiritus vitrioli, ſalis armoniaci, ſpiritus Vitrioli, Martis, tinctura tartari, ſpiritus urinæ &c.*

Vaſorum lymphaticorum ruptionem optimè uniunt, & conſolidant adſtringentia, ut *radic. tormentillæ, biſtortæ, caryophyllatæ, fol. myrti, equiſeti, flores roſar. balauſt. nucum cupreſſi &c.*

Non deſint in hoc curando affectu blandiora diuretica, ut *ſpiritus ſalis dulcis, ſalis armoniaci, ſal fabarum &c.* Notandum volumus, quòd quæcumque uſurpantur ſemper cephalicis miſceantur, ut eſt *ſal volatile ſuccini, eſſentia caſtorei, elixir cephalicum, eſſentia roris marini, liquor cornu cervi ſuccinatus.*

Si malum non ceſſerit ad topica confugimus, ſi tota præcipuè hydrocephali minera non exhauriatur, & quia cutis denſitas ad aquæ retentionem non parùm facit, primò cutem rarefacimus, & emollimus *decocto malvæ, chamæmeli, meliloti, parietariæ &c.* poſtmodùm diſcutientia, reſolventia inſenſibiliter tumorem uſurpamus ex *chamomillâ, meliloto, artemiſiâ, ſtœcade Arabicâ, calaminthâ montanâ, roremarino, abſynthio, origano, pulegio, cumino, ſerpillo &c.* quæ plurimo ſale volatili ſunt referta, ex quibus fotus parari poteſt, factâ coctione in vino, qui vigoretur *ſpiritu vini, vel aquâ Reginæ Hungariæ,* & parti affectæ abraſæ calide applicetur. Vel formari poteſt ſacculus *ex rutâ, ſabinâ, lavendulâ &c.* in vino.

Hunc tumorem ſolâ illinctione diſcutiunt *oleum anethinum, laurinum, roſaceum, chamæmelinum, vel hyperici. Foreſtus lib. 3. chirurgiæ obſerv.* 61. ſequens commendat unguentum, ut

℞. *Ol. chamomellini* ℥. iv. *Sulph. pulv.* ℥. j. *M. f. Vng.*

diù continuandum. Verùm feliciùs & potentiùs operabitur, ſi *aliquot guttæ olei ſuccini, vel balſami ſulphuris, vel terebinthinati, vel aniſati* addes. *Avicennas* commendat in decocto cephalico, *ſtœcade Arabicâ, calaminthâ montanâ, cochleas contuſas*, & applicatas. Præſtant in hoc tumore *limaces cum ſuis teſtis*, ſi pinſentur, & in emplaſtri formam redigantur, quod capiti applicetur, & relinquatur, donec ſponte cadat, & mirabiliter reſolvit. Vel præſtantiſſimum erit ſequens unguentum, ut

℞. *Chamomill. exſicc. Abſynth. ana* ℥. ß. *Sulph. com.* ʒ. j. *Myrtill.* ʒ. ß. *f. pulvis. Butyr. recent. Ol. chamomill. ana* ℥. j. ß. *Ceræ paræ parum M. f. Vng. ad ignem,*

quo locus quotidiè inungatur, donec inflatio evaneſcat. Aliqui laudant *lixivium cum herbis cephalicis paratum, atque cataplaſma ex abſynthio in vino cocto.*

Non multos infantes hydrocephalo laborantes ſolâ inunctione *olei roſacei, ſuperaddito pulvere myrtillorum, cum foliorum braſſicæ ſuperpoſitione calidà* breviter curavimus. Multùm commendamus *vini ſpiritum cum quartà parte aquæ ſcabioſæ cum ſpongià impoſitum*, vel loco vini ſuſtituimus *aquam Reginæ Hungariæ.* Verùm monemus ſpongiam novam recipiendam eſſe, & arctè faſciâ capiti alligandam, ac ne refrigeretur, calido linteo ſupperpoſitâ moderatè calefaciendam eſſe.

Mirum in modum, & thermæ ſulphureæ, ubi earum eſt ubertas, conducunt, ut apud nos in agro Puteolano, ſi ſpongia iis madefiat, & capiti imponatur, in quarum defectu coquantur in aquâ ſal, ſulphur, & alumen, & eodem modo applicentur.

Si his hydrocephalus non cedat, ut ſeroſa educatur colluvies, neceſſum eſt ad chirurgiam ſcilicet inciſionem, vel puncturam confugere, quæ quidem aliquo modo tolerari poteſt in hydrocephalo externo, utut non ſemper ſit ſine periculo; qui verò intra cranium, & cerebrum eſt, non niſi cautè, & multâ circumſpectione, & à perito chirurgo peragatur. Studioſè conſiderandum eſt, ubinam contineatur aqua, & qui loco meliùs effluere poſſit. Tunc ſectio peragi debet ſcalpello, vel cannulâ ad acumen perforatâ, vel quia quandoque inſtar viſcida eſt, ut per cannulam effluere non poſſit, ſcalpello vulnus latius fiat in decliviori loco, & notandum, quòd aqua omnis non ſimul, & ſemel educitur, aliàs mors procuraretur, ſed per intervalla non horarum tantùm, ſed dierum. Interim æger corroborantibus reſtaurandus eſt.

Cap. XXX.

De Teſtudine, & Talpà.

Privatim quoque capiti accidunt tumores nonnulli, quorum apud antiquos *Græcos*, vel *Latinos* mentio non reperitur, ſed ſolùm iis peculiaria impoſita ſunt nomina, à recentioribus barbaro-Latinis, nempe *Teſtudo, Talpa, Topinaria, Natta.*

Teſtudo eſt tumor magnus, mollis, aut ſaltem non valdè durus in capite, latiori formâ, à cujus formâ nomen ſortitus eſt, vel caſtaneæ in principio, poſteà verò in formam ovi excreſcens, materiam continet mollem, vel ſaltem non valdè craſſam, tunicâ quadam obvolutam, quæ communiter *cyſtis* apud Græcos, Latinè verò *folliculus* appellatur

Talpa eſt tumor teſtudini affinis, & ita dictus, quia ſicut talpa ſub terrâ deambulat, & in eâ foveas excitat, ſic tumor hic ſub cute cranium cariat, unde congenei ſunt affectus, & ſolùm inter ſe differentes penes cranii læſionem, nam donec cranium non lædatur, teſtudo dicitur, talpa verò cùm cranium cariet: in reliquo conveniunt. Hinc eſt, quòd à quibuſdam confunduntur, & pro uno, eodem-

eodemque hi tumores accipiuntur. Quidam teſtudinem à talpâ penes materiam diſcrimen, quia in talpâ eſt craſſior, quàm in teſtudine, & teſtudinem ad meliceridem, talpam verò ad atheroma referunt. Talpam nonnulli Topinariam appellant, cœterùm topinaria diverſus eſt affectus, & pueris familiaris, qui à phlegmate fit, quod ſaniei viſcoſitas, ejuſque albedo declarat: aliquando, ex phlegmate miſto cum ſanguine, quod color oſtendit, qui non rubeus eſt; & ad maturitatem citò devenit. Topinariam ad hydrocephalum *Johannes Philippus Ingraſſias* reducit, ſed perperam, cùm hic tumor ex aquâ fiat, nec ſanguinem habeat admiſtum, nec ſuppurationem patiatur.

Natta, Nata, & Napta tumor eſt magnus, mollis, ſine dolore, & colore, in dorſo præcipuè excreſcens, quandoque tamen in humero, aliiſque partibus erumpens à tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum ſumens, ut aliquot libras pendat, & melonis, vel cucurbitæ magnitudinem adæquet, qui cùm non ſemper eaſdem habeat figuras, ideò etiam diverſis nominibus ab authoribus appellatur. Materia in eo interdum videtur carnoſa, ſed reverà non eſt caro, verùm adipi ſimilis, ideoque ad ſteatoma refertur.

Signa.

Præfati tumores ex deſcriptionibus ſupra traditis facilè patent; ſunt enim tumores molles, vel non valdè duri, magni, lati, & indolentes, vel ſaltem leviter dolent, peculiari tunicâ incluſi, & figuram habent prædictis animalibus aſſimilem, à quibus denominationem ſumpſerunt.

Cauſæ.

Horum tumorum cauſam ad pituitam referunt vulgares, verùm in talpâ cùm calvaria carietur, pituitam ſalſedinis participem, vel bilem habere admiſtam ſtatuunt, à qua mordax, & acris redditur, quæ ſalſedo, vel bilis in teſtudine non reperitur, ideoque nulla fit eroſio; Verùm ſectarii chirurgi, gregariique Medici in horum tumorum aſſignandâ cauſâ cœſpitant, teſtudinis enim & talpæ cauſa eſt aſſimilatricis error, quæ dum ultimum alimentum non bene regulat, efficit, ut illud degeneret, ſibi locum adſciſcat, & ex partis augmento elevatur, & quia ſub cute ſtagnat, ne hinc indè vagetur, in peculiari tunicâ, vel nerveo folliculo à communi cute diverſo clauditur, unde iſti tumores meliceridis, ſteatomatis, & atheromatis naturam ſapiunt, verùm hìc materiæ copia major eſt, & hinc etiam tumores majores ſunt. Temporis proceſſu illius alimenti ſal exaltatur, & erodendi energiam nanciſcitur, ac proindè cranium corrodit, ut in Talpâ obſervamus, unde recens tumor teſtudo commodè appellatur, inveteratus verò ob realgarina ſalia, quæ temporis diuturnitate cranium corroſère, talpa nominatur.

Prognoſis.

Hi tumores periculoſi ſunt ob cranii vicinitatem, verùm teſtudo minùs quàm talpa negotium faceſſit, cùm timorem incutiat, ne cranium corrodat, & præcipuè circa ſuturas. Si magna adſit cranii corroſio, præſtat ſinere talem tumorem, quàm curationem aggredi. Qui carnii corroſione deſtituuntur, etſi facilius curantur, adhuc tamen diuturni ſunt & tardè, vel nunquam ſuppurantur, & niſi totus extrahatur folliculus, perfecta ſanitas ſperari non poteſt, cùm ſi aliquid reliquatur, indè novus germinat tumor.

Curatio

Tenuem, & exſiccantem victûs rationem inſtituunt vulgares, & præmiſſis frictionibus, cucurbitulis, enematibus, corpus purgant medicamentis pituitam educentibus, & bilem expurgantibus præcipuè in forma pilulari, quæ ad ſuccos in capite contentos educendos valdè commendantur, nam diutiùs in ventriculo morantes, meliùs à capite, & extremis partibus evacuare poſſunt, quaſi per magnetiſmum, ideòque cephalicæ, ſeu capitales appellantur; verùm non propter formam, & majorem in ventriculo moram validiùs purgant, quàm aliæ medicamentorum formulæ. ſed quia magis vitam laceſſitat, ſtimulatque virus laxativum validorum ingredientium, ex quibus utplurimùm conſtant pilulæ. Sed primùm humores præparant tribus ſyruptis, ut

℞. *Syr. de cort. citri, Betonicâ, & Lupulor. ana* ℥. ß. *Aquæ betonicæ* ℥. iij. *m.*

Poſtmodùm corpus purgant, ut

℞. *Pitul. Cochiar. Fœtid. & Aggregat. ana* ʒ. j. *Cum cathartico roſ. formentur pilulæ* IX. *& deaurentur.* Quòd ſi perfecta non ſuccedat purgatio, poſt nonnullas horas à pilulis prædictis, apozema exhibent, ut

℞. *Syr. ſueſſ. & Roſ. ſolut. ana* ℥. ij. *Aquæ betonicæ par. m.*

Corpore expurgato, ſi ſeroſi humoris reliquiæ redundare videantur, vel *decocta, & ſyrupos* propinant *magiſtrales*, & præſertim ſi oſſis caries inducta fuerit, ut in talpâ, quaſi decocta, & ſyrupi magiſtrales cariem tollerent.

Quibus peractis, ſi tumor fuerit minor, & ſine oſſis carie, ad digerentia, & diſcutientia confugiunt, talia ſunt *cataplaſmata ex abſynthio, rutâ, origano, & calaminthâ montanâ in vino decoctis, additis rore marino, ſtœcade, betonicâ, & roſis rubris incompletis* poſſunt fieri fotus, & deindè ex *oleo nardino, coſtino, & rutaceo cum paucâ cerâ fiat linimentum*: Sed ad hunc uſum opportuna magis rentur emplâſtra, quæ tenaciter adhærent, quàm cataplaſmata, quæ faciliter dilabuntur, & in pueris magis, qui loco ſtare neſciunt, unde commendant *emplaſtrum de lapide Marthesitæ, & emplaſtrum de betonicâ.* Verùm errant vulgares; hi enim tumores nunquam diſcutientibus, & digerentibus curantur, nec folliculum, qui nerveus eſt, hæc vanida medicamenta reſolvere poſſunt: imò nullatenùs his procedendum eſt, ne tenuioribus partibus reſolutis, dureſcant magis molliores. Si tumor fuerit magnus, & ſuccus tenax, mollientibus, & ſuppurantibus utuntur, commendant *emplaſtrum de mucilaginibus, & Diachylon magnum cum gummatibus &c.* Verùm ſi hi tumores quibuſcumque ſuppurantibus reluctentur, factâ ſuppuratione, tumorem aperiunt, & regunt juxta vulgares pandectas.

At ſi ſubjectum os carioſum, vel corruptum fuerit, ut in talpâ, tunc os læſum radunt, vel cauterizant.

Horum tumorum curatio chirurgiâ tantùm perficienda eſt, præmiſſo igitur cathartico, primò contentam educimus materiam, quæ neceſſariò per apertionem fieri debet, quam ferro, vel ſectico celebramus; verùm ferrum exhorrent ægri, quia inſalubre, & ab incisione crudum reſultat vulnus, commodiſſimum propterea ſecticum judicamus, pluries à nobis deſcriptum ex mercurio meteorizato. Factâ cauſtico apertione, contenta materia totaliter educenda eſt digitorum preſſione.

Secundò folliculum extrahimus, qui niſi totaliter ſeparetur, recidivam patitur tumor, verùm quia tena-

tenaciter partibus circumambientibus adhæret, nec facile extrahitur, & eam ſeparationem ſcalpro celebrare horribile, & doloroſum eſt negotium, idcircò folliculum deſtruimus fruſtulis ſectici ex mercurio meteorizato, & id toties repetendum, donec funditùs eximatur. Tandem ulcus emplaſtri fodicationum ſuperpoſitione ad perfectam cicatricem perducitur. Si cranium corroſum ſit, curatio inſtituenda eſt, ut latiſſimè *Tomo ſecundo cap.* 21. *De Vlcere cum oſſis carie* dicimus.

Cap. XXXI.

De Hordeolo.

A Capite ad oculos deſcendimus, & ab eo affectu exordimur, qui hordeolum dicitur. Oritur tam in pueris, quàm conſiſtentis ætatis hominibus, quandoque in ſuperioris palpebræ margine prope pilos tuberculum quoddam oblongiuſculum, acuminatum, duriuſculum, ac rubicundum, calore, pruritùque moleſtum, & magnitudine ferè granum hordei æquans, ac proindè hordeolum nominatur, cujus adhuc aliam ſpeciem faciunt authores albidiorem, quam *grandinem* appellant, at noſtro judicio unum & idem eſt, licèt colorem ſubindè variet, nam & Vari idem faciunt, ac nonnunquam rubei ſunt, interdùm verò planè albicant: Judicamus ergò hordeolum nil aliud eſſe, quàm palpebrarum Varum, conſimili enim modo tandem ſuppuratur, ut Varus, & concretam puris particulam in ſe continet, quæ non niſi expreſſa egreditur ob ſpiſſitatem. *Eſt autem grando tuberculum durum, rotundum, & album, hùc illùc mobile ex duriore materiâ, & quaſi lapideſcente genitum.*

Signa.

Ex dictis tumor iſte ſatis cognoſcitur; eſt namque tuberculum in ſuperioris palpebræ margine, prope pilos, & magnitudine ferè hordei granum æquat.

Cauſæ.

Pro hujus tuberculi cauſâ ſtatuunt vulgares humores pituitoſos, qui à victu phlegmatico, & mucilaginoſo cumulantur, uti ſunt carnes ſuillæ, pingues, & aliæ adipoſæ, caſeus recens copioſè ingeſtus, poma cruda, aliique arborum fructus, lacticinia, ac in primis cum farinâ pultes cocta, crebrò comeſta, & ſimilia. Verùm genuina cauſa eſt ſuccus alimentius viſcoſus, qui extra palpebræ ſolidas fibras acidi ope agglutinatur, & juxta partis texturam in hordeolum degenerat.

Prognoſis.

Hordeolum nihil perticuli infert, ſed tantummodò aliqualem deformitatem, attamen quandoque per paucum temporis ſpatium oblongatur, & viſui obeſt, Difficulter in ſuppurationem abit, & cùm ſuppuratur, expreſſumque per ſe conſolidatur, reverti tamen ſolet, ei qui ſemel eo laboraverit.

Curatio.

Pro hordeoli ſanatione vulgares corpus *Agarico*, vel aliis phlegmagogis evacuant, ac poſtmodùm affectam inungunt partem *oleo amygdalarum dulcium, vel gallinæ adipe, aut cerâ candidâ* fricant. Aliqui affricandas eſſe *muſcas*, abſciſſo, & abjecto capite, pro remedio efficaciſſimo habent. Quàm remediis indiga ſit vulgarium medicina, ex hoc vanido conjectari licet, cùm muſcas in aëre captare cogatur!

Si nec ſponte, vel his medicamentis non ſuppuretur, ſcalpello hordeolum aperiunt, pus exprimunt, & *ovi luteum cum oleo roſaceo* imponunt. Nonnulli hordeolum curare ſtudent per ligaturam ex ſerico filo, nam ſenſim per duos, aut tres dies ſingulo manè ſericum conſtringendo filum, & ſponte cadit, per ſe citatrix inducitur, & agglutinatur. Verùm perperam ſcalpello hordeolum incidendum jubet *Daniel Sennertus*; nam ferrum formidoloſum eſt, & magna ſanguinis effuſio ſuccedit, quæ quandoque levi punctione irritatur, & non ita facilè cohiberi poteſt. Præterea hordeolum non habet baſim anguſtam, quæ filo vinciri poſſit. Inſuper iſte curandi modus dolorificus eſt, & perpetim tumorem, & inflammationem accerſit, quæ magnifacienda eſt ratione partis, & tandem intermittitur curatio, vel promptiſſimè repullulare poteſt.

Hordeolum inter affectus cutaneos collocamus, ideoque topicis tantùm tollitur, unde in ejus curatione omni operâ incumbendum eſt, ut ſuccus ille ſpiſſus, & viſcidus, inter fibras aggeſtus attenuentur, fluxilis reddatur, & per poros reſolvatur, & exhalet Huc faciunt ea medicamenta ſale volatili imbuta, ut volatilitate ſuâ hæc omnia peragant. Conveniunt itaque *ſpiritus vini tartariſatus, urinæ, lumbricorum, ſalis armoniaci; oleum ceræ, philoſophorum, tartari p. d.* Vel *galbanum cum modico nitri ſubactum, vel ſagapenum ex aceto tritum* imponimus, vel *emplaſtrum ex ammoniaco cum axungia viperinâ.* Nonnulli *hordeum, & chammiollam in aqua decoquunt*, eoque decocto hordeolum fovent. Vel *hordei granum jejuno ſtomacho maſticatum* ſæpiùs applicant, at non hordeum, ſed ſaliva ſanat. Sic nos plura hordeola ſub initio curavimus ſingulis matutinis horis ægri *propriâ ſalivâ* inungendo, conſtat namque ſaliva plurimo ſale voiatili. Plebecula *tria grana integri hordei accipere ſolet, & ea, averſa facie, trans caput tergum verſus, in puteum præcipitare*, & ſic hordeolum ei, qui ipſe ſuis manibus hoc remedium adhibet, evaneſcit ob fortem apprehenſionem, ſive fixam ideam.

Quòd ſi reſolvi nequeat, ad emollientia, & ſuppurantia confugimus, & efficaciſſimum remedium eſt, *emplaſtri Apoſtolici fruſtulum*, quo illud brevi temporis intervallo emollitur, rumpitur, & exeunte materiâ albâ ſpiſſâ, citò ad ſanitatem perducitur. Si ſuppurari non poſſit, quia in gypſeam concrevit duritiem ſectione aperiendum eſt, & contenta materia exprimitur.

Grando iiſdem curatur remediis, duæ pro hordeoli curatione attulimus.

Cap. XXXII.

De Ægilope, Anchilope, & fiſtulâ lacrymali.

ORiri ſolent inter majorem oculi angulum, & naſi radicem tumores illi, qui Græcè appellantur ægilops, & anchilops, à quibus fiſtula lacrymalis ortum ducere ſolet. Verùm de horum tuberculorum naturâ non æquè inter authores conſtat; ſiquidem putant nonnulli, quòd ante ſuam ruptionem anchilops, ruptum verò ægilops vocatur, unde ſe conſequentur hi affectus, nam anchilopem ſequitur ægilops, ægilopem fiſtula lacrymalis. Verumenimverò hæc duo omnia majori cum diſtinctione ipſi attribuere merebatur, cùm duplicis ſortis videatur, nam interdum nullius inflammatio-

nis

nis particeps eſt. Sed ut noſtram proferamus ſententiam, dicimus duos eſſe tumores, cùm duo ſint nomina, duo enim tumorum genera major oculi angulus patitur, unum nonnunquam cum inflammatione prorumpit in tumuſculum rubentem, minutoque furunculo ſimilem, & dolorificum, in ſuppurationem abientem, & ægilops nominatur, & poſt ſui ruptionem ulcuſculum facientem, quod haud raró perſanationem non recipit, ſed ſinuoſum præbet exitum, & per eum perennem ſuppeditat affluxum, atque ſic in fiſtulam degenerat, quæ ob perpetuam tenuis humiditatis exſudationem lacrymalis appellatur, Alterum nonnunquam ſine inflammatione, ſed tumuſculum ſaltem excitat refertum materiâ ſpiſſâ, & viſcidâ, pultem, aut mel, aut ſevum referente, cujuſmodi ſunt atheroma, ſteatoma, & meliceris, cui melioris differentiæ ergò perpetuò anchilopis nomen competere poteſt. Et aliquando quidem tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundum obſidet, & nonniſi tactu, & compreſſione percipitur. Tumor hic ruptus, & perperam curatus, in ulcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exſudat; vel ſerpens, & malignum evadit, à quo pus effluit crudum, quod etiam non raró ſub inferiore palpebrâ, non extrà diſrupto tuberculo, viam ſibi parat, & per tuberculum ibi elevatum, exulceratumque aquoſam, & purulentam effundit materiam, & in ſinum, & oculi fiſtulam degenerat.

Signa.

Facilè ægilops cognoſcitur, quia eſt affectus inflammatorius, locus obſcurè, vel manifeſtò tumet, rubore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eoque lancinante, febris adeſt, quæ omnia augentur, dum tumor ſuppuratur, fit abſceſſus cum ulcere, quod niſi cautè tractetur, facilè pus diutiùs retentum cuniculos ſubtùs agit, ſubjectam exedit carnem, & ſinum parat, per quem ſanies intùs collecta, aut ſponte fluit, aut preſſo angulo extruditur, & tumor nonnihil ſubſidet, donec nova regeneretur illuvies, quod paucis interdum accidit horis. Quandoque ſinus ad os ſubjectum uſque penetrat, illudque exedit, viamque in narem proximam aperit, è qua graveolens quid continenter effluit, ita ut oſſis illius portionem cum pure craſſo, & fœtido è nare prodiiſſe *Platerus* viderit. Anchilops cognoſcitur, quia non eſt affectus inflammatorius, ſed concolor, & immobilis.

Cauſæ.

Pro ægilopis efficienti cauſâ accuſant chirurgi ſectarii ſanguinem tenuem autublioſum, quandoque pituitoſum, aut melancholicum, qui è temporum, frontis, aut faciei venis motu naturæ critico, aut ſymptomatico, ad illum oculi angulum accurrit, & tumorem excitat inflammatorium. In anchilope humorem aſſignant pituitoſum, lentum, & tenacem, melleum ſcilicet pultaceum, & ſebaceum, ut in meliceride, atheromate, & ſteatomate fieri ſolet. Cauſæ externæ ſunt ictus, caſus, contuſio &c.. Verùm vulgarium cauſas exploſimus *cap. 2. de inflammatione, & cap. 7. de athéromate, ſteatomate, & meliceride.*

Unde pro noſtrâ ſententiâ, & juxta noſtra principia ægilops fit ex ſanguine in arteriolis, vel venulis id majori oculi angulo concreſcente, vel indè effuſo, qui tuberculum excitat, & abſceſſum gignit. Anchilops fit ex ſucco nutrimentitio in oculi angulo degenerato, in folliculo plerumque incluſo, hinc tumor dolore, & ferè ſuppuratione deſtituitur. Fiſtulæ lacrymalis cauſa eſt aſſiduus palpebræ motus, iſte enim non permittit, ut continui ſolutio ſecedat, & impedit quoque ne facilis ſit illius curatio.

Prognoſis.

Ægilops difficulter curabilis eſt, ob vicinitatem nobiliſſimæ hujus partis oculi nempe, niſi acuratè ei occurratur, nam ſi diſcutientibus utimur medicamentis, quia calida, & acria ſunt, inflammationem augent; ſi liquidis, facilè de his aliquid in oculum fluit. Tandem, quia citra obligationem medicamenta non adhærent, illa tamdiu perferre difficile eſt. Unde Medici ad ægilopes pauca ſcripſère medicamenta. Difficile redditur malum, ſi tumor profundas occupet partes. Si tumoris ad interna fiat ruptio, pejus eſt, quia metuenda eſt ſubjectorum oſſium corruptio. Quò profundius fuerit ulcus, eo difficillimam reddit curationem, & ſi ulcus fuerit cancroſum, nulla curatio tentanda eſt, ne chirurgus famam ſuam maculâ inurat, quia incurabile eſt tale malum. Si malum fuerit recens, & citra oſſis læſionem, non ægrè curatur; ſi verò chronicum, & cum oſſis læſione, difficillimè. Aegilops ad cancri naturam accedens curare pernicioſum eſt, cùm mors acceleretur.

Anchilops non tam medicamentis, quàm chirurgia opus eſt, & ratione partis difficillimæ eſt curatonis.

Fiſtula lacrymalis recens, & quæ extrinſecum orificium habet manifeſtum, non ægré curatur, contrà verò ægré. Fiſtula lacrymalis plerùmque malum chronicum eſt, tum propter perennem materiæ affluxum, tum quia decens ligatura eâ parte commodé fieri nequit, tum tandem medicamenta debilia parùm proficiunt, fortia verò oculum lædunt.

Curatio.

Curatur à vulgaribus incipiens ægilops, ut incipiens inflammatio, tenui ſcilicet, & refrigerante victu cum abſtinentiâ à vino, & calidis cibis. Crebriùs utuntur cucurbitulis, frictionibus, enematibus, ſi opus eſt, ac etiam venæ ſectione, & corporis purgatione, præſertim ſi bilioſus fuerit ſanguis. Fronti repellentia adhibent ex *aquâ roſaceâ, ſucco plantaginis, portulacæ, ovi albumine, & bolo armeno, aceto roſaceo &c.* Tempore procedente diſcutientia addunt, ut *fœniculi ſuccus, aliquid thuris, myrrhæ &c.* Si malum perſeveret, ſola diſcutientia adhibent, inter quæ *nux rancida*, tanquam multùm diſcutiens à multis commendatur. Si tumor ad ſuppurationem tendat, juvetur *emplaſtro diachylonis, vel fermento cum lacte muliebri, & croco.* Si ſponte non rumpatur, nec apertio differatur, ne pus ſubjectas erodat partes, & ulcus ſinuoſum, & fiſtuloſum incurabile gignat. Dum ſectio aperitur, applicant fronti, & oculo *ſpongiam aquâ roſarum madidam, vel ſtuppam cum ovi albumine.* Apertum tumorem *melleroſaceo, vel oximel. ſimpl. vel unguento Ægyptiaco abſtergunt.* Nonnulli *viride æs* per ſe ſolùm pro ſecreto habent, deindè ſarcoticis utuntur unguentis.

Anchilopem cauterio, ſeu ignito inſtrumento aperiunt, defenſiva fronti, & oculo applicant, nempe *ſpongiam, vel ſtuppam poſcâ madefactam,* & materiam cum ſuo folliculo funditùs eximunt, deindè *melle roſaceo, vel unguento Apoſtolorum miſto* abſtergunt, & tandem in carnantibus cicatrizant. Verùm hoc, quod vulgares referunt, facilius eſt dictu, quàm factu.

Si fiſtula jam ſit genita, ejus orificium *turundâ ex ſpongiâ, aut radice gentianæ, ſive ſambuci medullâ parata* dilatant, deindè ſaniem compreſſione expurgant, & *unguento Ægyptiaco, vel melle communi cum oleo*

oleo roſaceo detergunt, & poſtremò carne implent, & cicatricem inducunt. Verùm ſi fiſtula callum in fundo contraxerit, quod durities oſtendit, aut ſit cum oſſis eroſione, quod deprehenditur, ſi immiſſo ſpecillo aſperitas quædam in oſſe, aut ſonitus quidam pulſo oſſe, perioſtio abſumpto, animadvertatur, utrumque enim & fiſtulæ callus, & oſſis eroſio ſoli lationi reluctantur. Tunc actuali cauterio adurunt, quinimò non tantùm in his caſibus, ſed etiam ubi ſæpiùs parti humorum fluxus fiant, & internorum viſcerum vitio excrementa ſugerantur, uſtionem conſulunt. Corpore itaque purgato, & indoneis inſtrumentis paratis, quorum oblonga, & obtuſa ſit forma appoſita ulceris circumferentiæ, & profunditati reſpondens, ut os nudatum aduratur. Caute procedunt, ne oculus lædatur, & vicinæ partes inflammentur, ac proindè *linteolis in aquâ roſaceâ infuſis, aut in ovi albumine, aut alio ſucco frigido, aut poſca imbutis* conteguntur, ne ignis caliditatem ſentiant; locus autem ter, aut quater ignitis inſtrumentis uritur, deindè imponunt *Linteola ovi albumine, & aqua roſacea, aut poſca optimè ſimul concuſſis madida*, & frequenter mutant, nec exſiccari permittunt, poſteà *recenti butyro* eſcharæ caſum procurant, qua ſublata, ſarcoticis unguentis, vel pulveribus carne locum replent, & demum emplaſtris, vel ſiccis filamentis ulcus glutinant. Quod ſi æger actuale exhorreat cauterium, dilatatio ulceris orificio per ſectionem, vel per turundam, os deſquamant, & ſuper eo *alumen rochæ uſtum, vel vitriolum uſtum* applicant, quæ ſquamam de oſſe tollunt, & corruptam fiſtulæ carnem abſumunt.

In ægilopis curatione nullatenùs convenit medicamentum purgans, & phlebotomia juxta noſtra principia, ut in ſuperioribus jam diximus: Cæterùm præpedienda eſt ſuppuratio, quantum fieri poteſt, & ad hunc finem alicujus repellentis applicatione utimur, cujuſmodi optimum eſt Saturni ſaccharum in aquâ roſarum diſſolutum, & intinctis panniculis huic inflammationi incipienti affotum, & ea omnia tam interna, quàm externa de inflammatione dicta. Poſt repellentia adhibenda ſunt reſolventia, quorum uſui inſervire poteſt celebre *Amati Luſitani ceratum* contra ægilopas, ut

℞. *Aloës lotæ Thuris, Myrrh. ana* ℥. ß. *Ceruſſæ, Sang. dracon. Sarcocollæ an* ʒ. iij. *Teſt. cochl. pulv.* ʒ. ij. *Gum. opop. in acet. ſol. Lapid. hæmatit. ana* ʒ. j. ß. *Croci* ℈. ij. *Ceræ, Reſinæ ana* ℥. iij. *M. omnia ad ignem F. S. a ceratum.*

Verùm ſequens potientiùs reſolvit, & diſſipat:

℞. *Maſtich. Thuris maſculi ana* ℥. j. *Santal. rubr.* ℥. ß. *Croci* ℈. j. ß. *Flor. chamæmeli Roſ. rubr. ana m.* j. *Fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus probè miſtus, tùm*

℞. *Ceræ* ℥. ß. *Axung. cervi* ℥. j. *Ol. chamemel. Bacc. juniperi ana* ʒ. ß. *F. S. a. emplaſtrum,*

Quod ſuperinductum panno, & dietim bis ſuperpoſitum ægilopem non tantùm, ſed quoſcumque tumores in primis verò circa pudenda extirpat, omnem ſanguinem ſubcutaneum diſſolvit, eſt ſingulare ad eryſipelas, & quamvis inflammationem diſſipat.

Verùm quia hujuſmodi reſolventia quandoque ex neglectu opportuno tempore adhibita non fuêre, & ægilops ſuppurari incipit, ideoque ſuppuratio acceleranda eſt maturativis, nempè *emplaſtro noſtro Benedicto, fodicationum, vel Apoſtolico.* Nihil autem ferè tam cito maturat, & abſceſſus rumpit, ac *cæpæ ſub cineribus coctæ, contuſæ, & cum portiuncula ſaponis nigri & pinguedinis lardi ſubactæ*, & per modum cataplaſmatis ſuperligatæ. Ruptum abſceſſum ter, vel quater in die *balſamo proprietatis* irrora cum filamentis, poſtmodum *emplaſtro Apoſtolico, vel fodicationum* fove, & optimè ſanatur, abſque eo, quòd in fiſtulam abeat.

Solet quandoque, imò ferè ſemper, fiſtula lacrymalis ægilopi non rectè curatæ ſuccedere; verùm ſemper fiſtula lacrymalis chirurgorum ignorantiâ fit, & poſtmodum fiſtulas ſalubres eſſe ægrotis ſuadent; ſi itaque fiſtula lacrymalis alterius errore inducta vobis occurrat, hoc modo curabitur: primò corpus à pravis humoribus *extracto catholico* purgabitis, deindè ſi recens ſit, & callum non adeò durum contineat, *proprietatis balſamo, & impoſito emplaſtro Oppoteldoch*, intra paucos dies curatur. Si verò diuturna ſit, & durum contraxerit callum, *butyro antimonii rectificato*, ſed magnâ cum diligentiâ, vel *ſpiritu ſalis armoniaci* leniter illiniatur, excitant quidem nonnullum dolorem, ſed brevi rurſùs ceſſat, conſumpto callo, & mundificato ulcere, poſtmodùm *emplaſtro Oppoteldoch.* ſanatur. Interim non deſint *potiones vulnerariæ* quæ intrinſecè ſanationem promovent.

Solet interdùm fiſtulæ lacrymalis ichor os ſubjectum carie inficere, tunc feliciſſimè eodem *ſpiritu ſalis armoniaci, vel noſtrâ euphorbii tincturâ* ad lævorem reducitur os, & ſupra dicta emplaſtro cicatrice obducitur.

In anchilope purgantia & ſanguinis miſſiones omninò inutilia ſunt, ejus quippe materia eſt extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita, ideòque per apertionem materiæ eductio, & totalis folliculi extirpatio per mite ſecticum celebranda eſt, ſed magnâ cum ſolertiâ ac poſtmodum *proprietatis balſamo, & emplaſtro Apoſtolico* impoſito, exactiſſima completur curatio.

Cap. XXXIII.

De Narium Sarcomate, & Polypo.

Ab oculis ad narium affectus nunc deſcendimus, varii ſunt narium tumores, ſcilicet eryſipelas, cancer, verrucoſitas, inflammatio &c. verùm hic tantùm nos de narium Sarcomate, Polypo, ac guttâ roſaceâ agimus.

Sicut ozœna eſt narium ulcus, ita ſarcoma, & polypus ſunt excreſcentiæ in naribus genitæ; ideoque ſarcoma eſt quædam rudis carnis excreſcentia, quæ certâ figurâ caret, eodem ferè modo ac in aliis ulceribus quædam caro luxurians excreſcere ſolet, ac propterea Græcè *hyperſarcoſis* nominatur. Polypus verò eſt quædam carnis excreſcentia certam habens figuram, ex radiculis quibuſdam exilibus pendens, nunc è naribus pendens, vel eas carne replens, vel quandoque in palatum deſcendens.

Ex ſimilitudine nomen ſortitus eſt etenim polypo marino piſci forma, & quandoque calloſa durities polypodis in naribus exorti ſimillima eſt. Appellatur à nonnullis *narium hæmorrhoides*, quia non dumtaxat hæmorrhoidibus in ano quadantenus aſſimilatur polypus, verum etiam profuſionis ſanguinolentæ proles ſit, ut illæ in ano.

Differt à ſarcomate polypus, quia ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſiores ſunt, ſubnaſci ſolet; polypus verò in ſummis, ac ſuperioribus partibus ad naſi radicem adnaſci ſolet, ubi quandoque ad palatum propendet, & communis oris meatus obſtruit, & poſt gargarionem facilè conſpici poteſt; non raró quoque ſi multùm excreſcat: extra nares pendulus prominet, modò mollis, modò albus, modò ruber, ac interdum lividus, in auſtrinâ conſtitutione maximè turget,

get, tempore aquilonio, & ſicciore imminuitur, & flacceſcit. Si læditur, mirum in modum ſanguinem læditur, mirum in modum ſanguinem profundit. Tandem polypus anguſtum habet fundamentum, ſarcoma latum: ad hæc polypus habet carnem ſui generis, & quo meliùs intelligas, ut polypus referat, tumor neceſſe eſt in pedes, aut cirros dividatur, ut ſarcoma ſit, ſatis eſt unam adeſſe, & globoſam veræ partis protuberantiam.

Signa.

Horum affectuum ſigna in ſenſus noſtros occurrunt, & manifeſta ſunt; carnea enim narium excreſcentia in oculos occurit. Polypus ſæpè totam narium cavitatem opplet, & penè extra eas prominet, & hinc ægri in reſpirando non levem percipiunt difficultatem quandoque ab unâ in alteram narium partem, imò ad palatum proripit, hæmorrhagias quoque ſubindè patiuntur ſpontaneas largiſſimas; quæ ſæpè nec internis ſiſti poſſunt remediis. Duo polypi interna narium foramina adimplentes, ſuffocationis periculum minantur.

Cauſæ.

Sarcomatis, & polypi cauſas credunt vulgares eſſe humores lentos, viſcidos, & pituitoſos à cerebro in nares defluentes, cum aliquâ ſanguinis portione admiſtos, qui in earum ulceribus incarnes abeunt excreſcentes.

Verùm errant in horum affectuum aſſignandâ cauſâ, non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe harum excreſcentiarum poſſunt eſſe cauſæ, ſed unicus ſuccus alimentitius nimiùm viſcidus, & impurus, qui ad partes narium ulceratas, aut ad fibrillas diſruptas majori copiâ confluit, ibidem diutiùs detentus ſolidis fibris opponitur, eaſque extendit, agglutinatur mediante acido humorum coagulatore, & in luxuriantem carnem mutatur, quæ ob perennem ſuccedentium particularum affluxum augetur, & neglectu non ſolum nares obſtruit, verùm etiam ad palatum propendet.

Differt ſarcoma à polypo, tanquam genus à ſpecie, figura, & magnitudine: ſunt itaque unum & idem, eandemque pro geneſi cauſam agnoſcunt, & iiſdem curantur remediis, ſed per hoc tantùm diſcriminantur, quòd affectus incipiens ſarcoma vocatur, confirmatus verò polypus, qui ægrè curatur. Hinc loquelam, & reſpirationem impedit, præcipuè ſi tenui pediculo ſuſpenſus in latum, & craſſum ſe extendat, & ſpeciem hac polypi ventre amplo, rotundo, & oblongo referat, undè nares oppleat, verùm etiam odoratus diminutiones, & abolitiones: perit enim odoratus, aut ſaltem imminuitur, impedito etiam narium meatu, oſſiſque ethmoidis foramine, & ſuffecto aliquo excremento.

Prognoſis.

Sarcoma utplurimùm facilè curatur, & polypus difficilem admittit curationem, attamen ſi fuerit mollis, albus, ruber, vel colore ex albo, & rubro præditus, curationem recipit; durus verò, fuſcus, vel lividus, & præſertim fœtidus, ferè curationem repudiat, quia concro eſt affinis, & periculum eſt, ne in cancrum abeat, undè ſi cancroſam induat naturam, fere incurabilis eſt. Polypus, qui oculis cernitur, & imæ, vel mediæ narium parti adhæret, faciliùs curatur; qui verò in narium penetralibus radicatur, & cerebro vicinior eſt, difficilem recipit curationem, quia ad eam partem vix remedia pertingere poſſunt.

Curatio.

Utrumque affectum iiſdem curant remediis vulgares, quæ ita dirigunt, ut caro illa p n. tollatur, verùm ante omnia cauſam auferunt antecedentem, ſanguinem mittendo, humoremque pituitoſum à capite in nares depluentem purgando. Victûs rationem attenuantem; & exſiccantem præſcribunt. Revulſionis, & derivationis gratiâ non deſunt cum ſcarificatione cucurbitulæ; veſicatoria, & cauteria. Interim caput apophlegmatiſmis purgant, & exſiccant, admoto cataplaſmate ex cochleis, aut conſimili Fronti adhibent cataplaſmata adſtringentia ad fluxionem intercipiendam. Poſt hæc caput roborant ſacculo parato, ex *ſalviâ, betonica, ſampſuco, lavendulâ, ſtœcade, roſis rubris incompletis, meliſſâ, nuce moſchatâ, caryophyllis, cinnamomo, thure, maſtiche &c.* Nonnulli in hoc affectu guajaci decoctum cum victu exſiccante laudant.

Tandem carnis excreſcentiam, ſi ſub oculos venit, idoneis abſcindunt ferramentis, & quod poſt ſectionem remanſit, medicamentis eſcharoticis, vel candente ferro auferunt. Vel ſi tenui adhæret pediculo, circa radicem polypum ligant filo ſerico benè cerato, aut pilo caudæ equinæ, & intra ſeptem, aut decem dierum ſpatium nutrimento deſtitutus excidit. Quod ſi in narium penetralibus radicetur, narem ſcindunt, ut fieri ſolet in equis, & ita polypum abſcindunt, & ferro, aut cauterio inurunt. Vel cauſticis abſumunt medicamentis, quæ ſub initio, dum affectus eſt recens, adſtringentia, & exſiccantia mitiora eſſe debent, priùs quam ad vehementiora deveniant.

Primò itaque uſurpant medicamentum compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum à *Galeno* decantatum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic ſe habet: *Accipiantur tria mala granata ex tribus generibus eorum, acidis, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario: Deindè ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti forman, naribus infundantur, & fæces expreſſæ in peſſulos conformentur, naribus frequenter indendos.* Hoc remedii genus citra mordacitatem polypum abſumit, attamen longiori indiget tempore.

Hujus arcani occaſione à *Galeno* deſcripti, quidam chirurgus *Galeniſta* nobis in mentem venit, qui ægroto tumore in liene Laboranti incumbebat, ei ut manè, & veſperi tumorem olei amygdalarum dulcium balſamo per quatuor menſes inungeret, imperavit, poſt quos iterùm ad alios quatuor menſes eidem inunctioni, ut perſiſteret, & iterùm ad alios quatuor, & ſic deinceps; tandem nullum juvamen lenioſus percipiens ex amygdalarum dulcium oleo, devovens *Galeniſtæ* animam, inunctioni vacare renuit, cui chirurgus inquit: ſi longiſſimo tempore inunctioni inſiſtiſſes, forſan tumor ſuppuratus fuiſſet.

Sed major eſt vulgarium dolus, & ignavia, qui poſtquam aliquis infimus in eorum incidit manus, poſt quinque, vel ſex menſes cum totali, æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt, & hoc receptum præſcribunt:

℞. *Tabellionem unum, teſtes numero* VII. *adde ſacerdotem cum aquâ, & oleo benedicto, & diſpone domitiæ, quia &c.*

Malum inſanabile proclamant, quia pro ſuis viribus juxta *Galenicæ artis Pandectas* omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta; ſanguinem enim detraxerunt, purgans propinaverunt medicamentum

tum ſedis venis hirudines impoſuerunt, clyſterum myriades injecerunt, ſyrupos magiſtrales, decocta per plures menſes accepit æger, & tandem duo canteria aperta fuêre, & his ſumus non evaſit, ſignum eſt morbum fuiſſe incurabilem. O terque quaterque miſer, qui in vulgarium incidit poteſtatem! Sunt omnes morbi Dei flagella propter peccata, & iſti medici divinæ ultionis executores, veſcuntur peccatis populorum, ut *Eccleſiaſt. c.* 38. *num.* 15. *Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum incidet in manus medici.* Ideòque *ibid num* 9. *fili in tuâ infirmitate, ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. Averte à delicto, & dirige manus tuas, & ab omni delicto, munda cor tuum.*

Si polipus ſit durus, mollientia præmittunt ex *medullâ vitulinâ, adipe anſerino*, cui tem poris progreſſu aliquid *bdellii, & ammoniaci* admiſcent. Deindè ad hujus pulveris applicationem deveniunt, ut

℞. *Pulv. roſ. rubr.* ʒ. ß. *Malicorii* ℈. j. *Lithargyr. Alum. uſt. ana.* ʒ. ß. *Ærug. gr.* IV. *m.*

Vel ad hunc uſum emplaſtra revocant, quæ ſine dolore polypum abſumere credunt, ut

℞. *Empl. de mucilag.* ℥. ß. *Pulv. ſubinæ* ʒ. ij.
Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſâ efformant cereolos juſtæ magnitudinis, & in nares intrudunt.

Si hæc non ſufficiant, quia malum pertinax eſt, ad validiora, & cauſtica confugiunt medicamenta ex *Chalcantho, myſi, chalcitide, ſquamâ æris cum melle, unguento Aegyptiaco &c.*

Verùm ex his vulgarium medicamentis nihil frugi, ac certi ſperari poteſt, licet per longiſſimum tempus adhibeantur, ſed plus moleſtiæ, & noxæ, quàm utilitatis. Nec adhærent ob humiditatem, nec perſiſtere poſſunt, mitia nihil prorſùs auxiliantur, cauſtica verò interiores narium partes afficiunt, & inflant; undè ex his plus dedecoris, quàm Laudis vulgares ſibi comparare poſſunt. Quapropter mitiora uſurpant & lenitivam exercent curam. Morbum pro, trahere, non curare poſſunt: itàque falſâ, & impoſtoriâ arte victum quæritant.

Sarcomatis, & polypi curatio inſtitui debet aquilonio, & ſicciore tempore, dum flacceſcit, & ea exigit medicamenta, quæ ſuccum alimentitium à viſciditate, impuritate, & aciditate mundificant; eapropter, præmiſſo purgante mercuriali, ad ſudorifica, diaphoretica, & abſorbentia cum eſſentiis cephalicis alibi deſcripta, tum demum ad topica devenimus. Pro certiſſimo experimento commendant aliqui turundas radicis gentianæ cum unguento ſequenti illitas.

℞. *Pingued. anſeris q. pl. Fol. malvæ, Rad. alth. q. s.*
Coque ſimul, deinde exprimantur per laciniam, & f. Ung.

Vel.

℞. *Butyr. recent. Pingued capi, Ol olivar. q. omnium pl. Adde cerâ exiguum, Et f. Ung.*
In alterutro horum unguentorum V. g. ℥. ß. *m.*
Merc. præcipit. vel. Arcani corallini,
Vel etiam Merc. Vitæ ℈. ß. *vel* ℈. j.

Hoc unguento parato inungantur turundæ ex radice gentianæ factæ, & naribus indantur, ſi cavitatem habuerint: ſin minùs polypus propendens tantum inungatur aliquoties, idque fiat, donec totus abſumptus fuerit.

Alii pro ſpecifico extollunt Naſturtium hortenſe, & aquaticum, ut

℞. *Naſturtium contuſum, intrude illud affecto foramini, vel ſi non ſit ſpatium, exteriùs superliga, vel eo ſacculum coriaceum imple, quem naribus appende, viginti quàtuor horis elapſis, ligaturam remove, & polypum corrugatum invenies, quem ſcinde, non tamen ad carnem uſque, ne magnam exciet hæmorrhagiam.*

Intrude deindè contuſum naſturtium in illud foramen, donec omnis luxurians caro abſcedat. Si verò in oppleto foramine non detur ſpatium, tum expreſſum Naſturtii ſuccum bis vel ter in die immitte, & perfectè curabitur, quod nos ſæpiſſimè experti ſumus felici cum ſucceſſu.

Solent quandoque ejus excreſcentiæ eſſe calloſæ. & remediis vel difficulter cedere, nos tamen ſequenti multoties polypum curavimus:

℞. *Merc. præcipit.* ℥. ß. *Illi ſuperpone ſp. Vin. ard.* ℥. iij.
Quem accende in totalem ejus conflagrationem, & hoc modo præcipitatus dulcis, ſive correctus effi i tur, hunc unguento aureo commiſce, polypo impone bis in die. Poſt ejus conſumptionem unguento albo ex ſuccis refrigerantibus cicatricem induces. Si ulceratus ſit polypus proficuus erit *cinnabaris fumus*, ſi bis in die per ſyphonem chartaceum in polypinarem recipiatur; hic enim fumus polypum conſumit, poſtmodum per idem unguentum album ex ſuccis inducenda eſt cicatrix.

Optimum pro ſarcomate, & polypo remedium erit *oleum viridis æris*, quod ita paratur:

℞. *Virid. æris part.* j. *Nitri part.* ij.
Pulveriſentus, & optimè miſceantur, ponantur in tirgillo, & carbone incendantur, donec deflagrârint, quod remanet ſolvatur in cellâ p. d. Vel in veſica ſuillá diligenter clauſâ, & in aquam demerſâ. Sed præſtat *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma ſolertia adhibenda eſt, ne nares lædantur,

Maximoperè præſtat *ſpiritus mercurii albus*, nam ſi ſumma cautione ſarcoma, vel polypus ſemel, atque iterùm tangantur, feliciſſimè perſanantur, qui ita paratur.

℞. *Merc. meteoriz pulv. part.* j. *Argillæ rubræ part.* ij. *m.*
Et efforma cum aquâ com globulos in umbrâ ex ſiccandos deſtii la deinde ex retortâ vitreâ per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis ij *adhibito, prodit elegans ſpiritus, quem ſerva. Si quid mercurii ſublimetur, cum recenti argilla m. & procede, ut antea.*

Præter remediâ ad polypum deſcripta, unum præ omnibus infallibile adducemus, ad quod tanquam ad ſacram anchoram recurres, quo non fruſtrà curationem tentabis, hoc erit *aqua ſalis armoniaci*, quæ ita paratur:

℞. *Tart. crud. pulv.* ℥. ij. *Salis armoniaci pulv.* ℥. j. *m.*
& in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterúm cum eodem tartaro miſcebis, & iterum ſublimabis, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam, quæ ſine dolore, & abſque recidivâ polypum exterminat.

Verùm efficaciſſimus omnium erit *ſpiritus ſalis armoniaci*, tali modo elicitus:

℞. *Salis armoniaci q. n. M. cum argilla humida, Ac exindé fac globulos. Deſtilla ſ. a.*

Sal armoniacus eſt ita ſummé volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit; præditus eſt enim mercuriali naturâ, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſales particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in ſpiritum, quod omittentes plures ſpagyrici omnem laborem, & operam fruſtrà perdiderunt, nam ſal armoniacum cùm ſit ſummè volatile in ſalis volatilis formâ in retortæ ſummitate, & collo ſublimatum invenêre, non autem attenuatum in formâ ſpiritûs intra receptaculum receperunt, Mediante deſtillatione eſſenſificatur,

catur, majoremque nanciſcitur perfectionem, dùm ad ſummam eſſentiæ puritatem, & ſublimitatem devenit, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit.

Cap. XXXIV.

De Guttâ Roſaceâ.

SOlet quandoque naſus quadam p. n. rubedine inficì, & gutta roſacea vocatur, ſi rubedo vehemens ſit, *gutta rabioſa* appellatur, quæ integrum naſum, veluti tuberculatum, & panni ſcarlati inſtar, rubrum reddit. Hæc interdùm rubedo eſt abſque puſtulis, veſici, vel ulceribus; ac interdùm cum ulcere, & hæc ultima differentia etiam *Noli me tangere* vocatur, quam nonnulli deſcribunt, quòd in facie, præſertim ſupra mentum, circa os, & naſum oriatur, atque ita dici putant, quia ex remediis etiam, quæ congrua videntur, irritetur potiùs, quàm ſedetur, ac ſanas depaſcendo partes progreditur, ut hoc *Tomo cap. 9. de cancro diximus, & tomo 2. cap. 23. De Ulcere cancroſo, lupo, & noli me tangere.*

Signa.

Ex his, quæ ſuprà attulimus guttæ roſaceæ ſigna ſatis clarè patent, & ex ipſo viſu etiam internoſcitur.

Cauſæ

Aſſignant *Galeniſtæ* chirurgi pro guttæ roſaceæ cauſâ ſanguinem fervidum ob calidam hepatis intemperiem genitum, qui ad naſum delatus diffunditur, & erubeſcentiam facit, quia nec remeare, nec diſcuti poteſt. Verùm apud vulgares non eſt malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Maledictum hepar, quod tot agaſones fecit *Medicos*, Sed de his næniis alibi. Putant *Galenici* ejuſmodi erubeſcentiam cuticulæ tantùm exteriori adhærere, ſed errant, nam interioribus carnis, & cutis partibus firmiter adhæret, adeò ut quoſdam inſigniter deceperit, qui ſibi perſuaſerant, ſi liquore aliquo cauſtico exteriorem abſumerent cuticulam, aliam novam legitimè coloratam ſuccreturam, factâ autem experientiâ, ſui opinamenti vanitatem deprehenderunt, & quòd rubedo illa in carne firmiter adhæreat, nec medicamentis cedat.

Non negamus ſanguinem eſſe guttæ roſaceæ cauſam, attamen fit ſecundum noſtram ſententiam ex ſanguine nimis ſpirituoſo ad naſi arteriolis capillares ſub teneram cutis texturam delato, (ac proindè malum hoc potenter vinum potantibus obtingit) in quibus diutiùs ſtagnans, multis particulis ſalinis fixioribus maximè acidis refertur, nec ideò remeare, nec diſcuti poteſt, & quodammodo eas dilatat, turgidas, & protuberoſas reddit, ac per cuticulam ſuo colore tranſlucet.

Prognoſis.

Malùm hoc delicatulis, & formoſitati admodum ſtudentibus perquam intolerabile eſt, & difficulter curatur, cùm medicaminibus non cedat, ſed tantùm curationem ſuſcipiat palliativam, & præcipuè ſi naſus puſtuloſus, & exulceratus evadat, ac plerumque hominem ad mortem uſque comitatur. Interdum in naſo tubercula iſta adeò incrementum ſumunt, & naſus valdè augetur, ut viſionem impediat.

Curatio.

Non curant guttam roſaceam vulgares, niſi priùs hepatis, & ſanguinis vitium auferant, licèt enim hujus mali cauſa continens diſcutiatur in naſo, ſemper tamen indè nova ſubminiſtratur materia, eſt veluti ventris crepitus, qui perpetuò naſum ferit. Itaque pro curatione ſanguinem detrahunt, humorem bilioſum, qui plerumque admiſcetur, evacuant, cucurbitulas cum, & ſine ſcarificatione ſæpiùs ſcapulis affigunt, illaſque affligunt, ſed in primis hepatis, & ſanguinis calidam intemperiem temperant *Syr. de fumar. mai. Cichor. Nic. ſero lactis caprini, balneis aquæ dulcis, pulveribus viperarum &c.* Deindè ad topica accedunt, ubi naſus tantùm rubet, refrigerantibus, ubi verò puſtulis eſt inquinatus, diſcutientibus utuntur, quæ omnia ſub formâ aquarum, liquorum, linimenti, vel unguenti adhibent.

Pro guttæ roſaceæ curatione neceſſe eſt, ut ſanguis in arteriolis ſtagnans fluxilis reddatur, & à particulis ſalinis fixioribus, & acidis purgetur; quade re omnia conveniunt diaphoretica, & ſudorifica pluries relata, & poroſa, ut *oculorum cancrorum magiſterium, corallia alba, cryſtall. mont. præp. lac perlarum &c.*

Quò ad topica ſequentia commendamus, ut

℞. *Fragorum lib.* j. *Lactis caprini lib.* ij. *Album. ovor num.* xx. *Sem, cydonior.* ℥. ij. *Camphoræ* ʒ. ij. *Albuminis, Sulph. ana* ℥. ß. *M. deſtillentur.*

Vel ℞. *Camph.* ʒ. j.
affundæ ſenſim in mortario agitando
Ol. amygdal. dulc. ʒ. iij.
(hac methodo fit butyrum camphoræ, ſed mortarium debet calefieri,) *Poſteà ſenſim affunde*
Ol. tart. p. d. ʒ. ij. *Vitell. ovor. num.* ij. *m*
Hinc addè ſacch. ſaturni ℥. ß. *M. diligenter.*
Tandem Senſim affunde Aquæ flor. fabar. Liliorum albor. Fragorum ſine vino ana ℥. ij. *m.*

His miſturis locus affectus bis, vel ter illiniatur.

Vel ℞. *Ol. tart.* ʒ. j. *Sulph.* ʒ. ij. *Camphoræ* ʒ. ß. *Ceruſſæ, Lithargyr. ana* ℥. ß. *Aquæ roſ. q. ſ. Stent in vitro clauſo ad ſolem*

Vel ℞. *Aq. ſpermat. Ranar.* ℥. ij. *Camph.* ʒ. j. *Ol. Saturni p. d.* ℈. j. *m.*

Verùm maximopere ad guttam roſaceam valet ſequens Matthioli experimentum, ut

℞. *Camphoræ, Sulph. viv. ana* ʒ. j. *Myrrhæ, Thuris ana* ℥. ß. *Aquar. fragor. Roſ. albar. Scrophular. ana* ℥. v.

Inſolentur in vaſe vitreo optimè clauſo per decem dies, vel amplius, poſteà in M. B. deſtilla, qua pars affecta in die ſæpiùs abluatur. Vel hoc aliud experimentum, ut

℞. *Ceruſſ. albiſſ.* ʒ. iij, *Lithargyr. argenti* ʒ. j. *Camphoræ* ℈. ij *Aquar. Nymph. Solani, Fabar. ana* ℥. iij. *Aceti alb.* ʒ. ij.

Reſideant horis ſex, filtra, & ſerv. qua gutta roſacea bis, & ter dietim madefiat:

Potiora autem guttæ roſaceæ remedia petuntur ab his, quæ naturam habent cutem humanam albificandi, tenuem, mollem, delicatam, & emaculatam reddendi, extrahendo nimirùm ex eâ id, quod ipſam obſcurat, & opacat cujuſmodi ſunt *aquæ ſtillatitiæ è floribus fabarum, ranunculo, ſtercore humano, & vaccino* (hanc nonnulli appellant omnium florum,) *ſigillo Salomonis &c,* quibus facies ſæpius lavatur, & ſponte reſiccari ſinitur; ſequens autem à Paracelſo ad hanc intentionem in ſpecie commendatur:

℞. *Album.* x. *ovor. ad duritiem coctor. Calcis, ſive pulv. reſtar. ovor.* ℥. vj.

exhiſ

ex his commiſtis deſtilla aquam, urgendo in fine ignem, quò humiditas è teſtis omnis propellatur, egreſſam aquam denuò relictis fœcibus ſuperfunde, & ſecundâ vice ab eis deſtilla, huic aquæ rectificatæ impone

Fol. argenti, Ceruſſæ, Cinerum ſtamni, Pulveriſque ſtamni ana ℥. ij.

ac invicem per integrum menſem digere, crebrò materiam agitando, poſtmodum iterum deſtilla, & eo liquore affectam partem collue.

Cap. XXXV.

De Puſtulis & Morphæa.

SIcut gutta roſacea integrum occupat naſum, veluti tuberculatum, & inſtar panni ſcarlati reddit rubrum, ita puſtulæ, & morphæa faciem depravant, & venuſtatem tollunt, Sunt hi affectus conſanguinei, & ſaltem gradibus inter ſe differunt; dum enim rubicunda phlogoſis in facie apparet, in conſtanti rubore permanens, nihilque præter aliqualem damni deformitatem inferens, tunc ille affectus faciei rubor vocatur, ſi verò ea rubedo etiamnum exaltatur, plurimaque tubercula naſo inſpergit, gutta roſacea appellatur, de qua capite præcedenti egimus, in eâ tamen non eſt exulceratio, ſed tubercula ſicca rubicunda excitantur, quæ veluti puſtulæ carneæ ſunt, neque exulcerantur, nec pruritum, vel dolorem inferunt aſt ſi rubor mutatur in colorem lividum, violaceum, fuſcum, vel cinerum, ac tubercula in puſtulas, & veſicas abeunt, tunc dicitur Morphæa. Eſt igitur morphæa affectus in faciei cute enaſcens, & non alibi, quod ſi fortè alibi corporis aliquid ſimile pronaſceretur, non eſſet tamen morphæa, ſed potiùs lepra.

Signa.

Morphæa alium non infeſtat locum, quam faciem, neque ulteriùs ſerpit, ſed in facie fixa manet, excitans ibi puſtulas humidas, pruritum, dolorem, & intumeſcentiam, tantamque coloris fœditatem, ut ignorantibus lepra videatur, ſed, ut dictum eſt, ea non eſt, neque in eam mutatur, vocem etiam non reddit raucam, ut lepra, ubicumque enim vocis raucedo, aliaque ſigna concurrunt, morphæam tunc non adeſſe certum eſt.

Cauſæ.

Pro morphææ cauſâ vulgares ad notas humoris melancholici, & atrabilarii recurrunt fabulas. Verùm noſtra ſententia eſt, morphæam fieri à ſanguine vappido ad faciei vaſcula delato, qui ibi ſtagnat ob muciditatem, & lentorem, nec remeat, nec reſolvitur, à quo ichor reſudat, ac per internam carnis ſubſtantiam ſe diffundit, & reſolutione deſtitutus primò ruborem, deindè tubercula cum cute fuſcâ, lividâ, & ſubluridâ, & tandem puſtulas cum veſicis parit.

Ut autem unuſquiſque ſciat, quid pro humore melancholico, & atrabilario intelligere deberent humoriſtæ, ſecundum noſtram ſententiam, & principia dicimus eſſe ſanguinem naturæ frigidæ ſcilicet paucos habentem ſpiritus, qui ipſum à corruptione præſervent, & tueantur: non ſecus ac vinum auſterum, & debile, quod ob ſpiritûs ardentis paucitatem non diu conſervatur, ſed mucidum fit; dulce verò, & fortè vinum ſemper ſpiritu ardente abundat, atque ab eo diutiſſimè conſervatur, ut quiſque per deſtillationem obſervare poterit. Sicuti ergò vinum debile in ſuperficie muceſcit, cuticulam generat, ac fracedinem, ita etiam ſanguis melancholicus, & atrabilarius naturæ frigidæ, & auſteræ, ac ob paucitatem ſpirituum corruptionis maculam in ſuperficie ſcilicet in cute contrahit, uti omnes melancholici colorem cutis fuſcum, lividum & ſubluridum habent, atque in dicta cutis ſuperficie facillimè mucorem quaſi contrahunt. Hinc etiam ob ſpirituum paucitatem melancholici ſunt tardi, timidi, mœſti, tardi ad iram, pulſus habent tardos, & parvos, venæ ſectio ipſis nocet, & frigidis tentantur morbis.

Prognoſis.

Morphæa in primâ ſuâ conceptione iiſdem remediis, quibus gutta roſacea curatur, curari poteſt; tunc enim exteriori ſaltem hæret cuti, progreſſu autem temporis intorſum fermentat, ac reliquum ſanguinem, & carnem ſuâ inficit fracedine, ac ad corruptionem diſponit, quæ poſtmodum exulceratur, & nigricantem producit puſtulam, & partes exulceratæ tandem excidunt, certiſſimumeſt argumentum morbum jam eſſe confirmatum, & inſanabilem, actualemque incœpiſſe putredinem, quæ reſtaurationem non paritur, ſed putrefactum manet putridum, ac ulteriùs putrefacit, tum que caput dolere incipit, ac febris cum interno calore generatur, quæ certum eſt venturæ mortis ſignum.

Curatio.

Curant vulgares morphæam evacuando humorem melancholicum *ſyr. de fumar. mai, Cichor. Nic. de fumar. helleborato*, deinde *balneis aquæ dulcis, & ſero lactis caprini* utuntur: poſtmodum ſanguinem emittunt ex venis hæmorrhoidalibus, & tandem in parte affectâ refrigerantia adhibent, quæ an conveniant, ex cauſis quiſque examinare poteſt.

Curamus nos morphæam, dum confirmata non fuerit, ſed in principio exiſtens: præmiſſis igitur univerſalibus, nimirùm purgatione, quæ blanda eſſe debet, & ſanguinis mundificatione, ſanguinem egregiè purgat arcanum perelarum, vel ſequens pulvis ſpecificè ſanguinem purgans uſurpetur:

℞. *Radic. ſcrophulariæ, Pentaphyll. Filipendulæ ana* ℨ. ij. *Herbar. agrimoniæ Piloſellæ ana m.* ß. *Omnia exſiccentur in umbrâ f. pulvis ſubtiliſſ. cui adde ſacch. albiſſ.* ℥. iij. *m.* cuius doſis ℨ. ß. omni manè cum vino aſſumatur. Vocentur in crebriorem uſum ea, quæ ſpiritu ſanguineo turgent, cujuſmodi ſunt *herbæ Ioviales, nimirùm ſcabioſa flore purpureo nodoſo, anagallis flore rubro, ælyſſum galeopſis, eryngium, & ſcrofularia*, Cujus radix tuberoſa ſignaturam dat, quòd contra omnes affectus tuberoſos inſerviat) quæ continuato uſu interiùs uſurpentur. Multùm commendamus *ſpiritum cochleariæ, & ſpiritum vitrioli Martis.* Item *genuinam coralliorum tincturam, antimonii tincturam, jura viperarum conſumpta.*

In faciei puſtulis interiùs eadem valent, ſed extrinſecùs nihil præſtantiùs eſt *menſtruo* (virginis, vel aliàs juvenculæ boni habitûs) *in aqua calida ſoluto*, quo ſi per dies aliquot ſub veſperam eundo cubitum, facies tota lavetur, & ſponte exſiccetur, puſtulæ cadunt, ſuccreſcente novâ cuticulâ, & rubor perit.

In iiſdem puſtulis, & morphæâ totius faciei radicitùs extirpandis mirificè valet *oleum bufonum* alibi à nobis

nobis deſcriptum, propter ſignaturam macularum in bufonibus. Hoc oleo faciem aliquoties illine, ſed ſingulis diebus ſemel, poſt aliquot dies cadunt puſtulæ, & morphæa à fundamento prorſus extirpatur. Omnium medicaminum præſtantiſſimum eſt hoc oleum, ideòque cœteris nihil proficientibus, ad id confugiendum eſt.

CAP. XXXVI.

De Varis.

SUnt quædam exigua, & duriuſcula tubercula, Vari Latinè, Græcè jonthi dicta, & vulgò ſigna Venerea credita, quod indicent hominem Veneris ſacris idoneum, ſed abſtinentem. Hæc faciei ſunt dehoneſtamenta, eamque conſpurcant, quia in facie circa naſum pronaſcuntur, modo rubicunda, nunc perlæ inſtar candicantia, magnitudine ſeminis cannabini, atque etiam minori, rubea interdùm doloris aliquantillùm inferunt, & in maturationem abeunt, ubi expreſſa nonnihil puris cum ſanguine miſti ex ſe projiciunt, ita ut quaſi cum impetu prorumpat; albicantia merum albidum continent pus, atque ungue lacerata facillimè emittunt; quædam autem exſiccantur, & planè indolentia evadunt, ſit tamen cuſpide aciculæ expungantur, expreſſione induratum reddunt pus, magnitudine capitis aciculæ, & nullum ante, vel poſt expreſſionem concitant dolorem.

Signa.

Tubercula hæc notiſſima ſunt vulgò hic *ſetole* vocantur, & ipſo adſpectu, nec non tactu cognoſcuntur, ſunt dura, & calloſa pro magnitudine ſucci peccantis ſub cute collecti, nunc albicantia.

Cauſæ.

Putant vulgares Varos à pituitâ excrementitiâ provenire, cui non rarò humorem atrabilarium admiſceri. Verùm vera varorum cauſa ſunt particulæ quædam pinguiores ſpiritibus refertæ cum ſucco alimentitio ad faciei partes delatæ, & ab acido ibidem præcipitatæ, & coagulatæ, ac ad nutritionem ineptæ, quæ cùm nec ſubigi, nec diſſolvi poſſint ob craſſitiem, fibras extendunt, & tubercula pariunt. Hinc alimenta pinguia, potus fortis & calidus varorum cauſa eſſe poſſunt. Similiter calor aëris ambientis, magis enim æſtate, quàm hyeme generantur, quinimò plerique juniores maſculi eorum materiâ ſcatent, quamvis non omnibus erumpant; majori enim parte ſparſim ea materia verſus cutis poros movetur, atque ferè in omnibus poris particula quædam ejus inhæret, & exprimi poteſt, ubi compreſſione quamplurima exigua fruſtula, quaſi ſpiſſæ pinguedinis exeunt, phlegmaticis autem ea materia in peculiaria tubercula colligitur, idque non ſolùm in hominibus, ſed etiam in quibuſdam porcis, quorum caro non eſt apta edendo, cùm eam comedentibus lepram parare poſſit; ſi tamen hujuſmodi porcis ante eorum mactationem antimonii crudi pulveriſati non nihil in eorum pabulo devorandum detur, tunc Varorum materia ita diſpergitur, ut poſt mactationem nulli inveniantur Vari, ſed potiùs mera ſuaviſſima deprehendatur caro.

Prognoſis.

Vari nihil periculi inferunt, ſed ſolùm aliquo modo faciei venuſtatem deturpant, ideoque in mulierum gratiâ, quæ venuſtati ſtudent, ut viris placeant, horum tumorum proponenda eſt curatio; attamen in hominibus hos tumores curares velle pro ineptiis cum *Celſo* putamus, Si frigidioribus topicis eorum copioſam eruptionem quis impedire ſtudeat, conatus iſte periculo non vacabit; pinguis enim hæc impuritas intra corpus retrocedere cogitur, & pernicioſam intùs alicubi collectionem facilè excitare poteſt. Si varis humor excrementitius admiſceatur, tubercula ichorem fundunt, & ſuppurata in ulcera tranſeunt. Si rubor ſit intenſus in facie cum puſtulis, malum curatu difficile eſt, & licet puſtulæ fortibus removeantur medicamentis, rubor tamen perſeverat, & magis intenditur. Quando rubedo conjuncta eſt cum faciei inflatione, & vocis raucedine, tunc lepram imminere putamus.

Curatio.

Curationem complent vulgares per phlegmaticam purgationem, venæ ſectionem, cucurbitularum, aut hirudinum applicationem, quibus hepar refrigerant; putant enim hoc plus juſto calidum varos generare, poſtmodum topica applicant, quæ deſcribere omittimus, quia frigida uſurpant contra eorum indicationem, & varorum materiam intra corpus retrocedere ſinunt, & aliquam periculoſam excitant collectionem.

Varorum curatio, licèt nullum cenſum quotidianum *Medicis* ſuppedit chirurgis, attamen reſerandi ſunt pori, ut particulæ pinguiores, & concretæ ejiciantur, ſit tam per interna, quam per externa, & breviter his expertis medicamentis perficitur. Optimum remedium eſt *antimonium diaphoreticum*, ſi per plures noctes eundo cubitum ante cœnam *cum aqua cardui ſancti, vel ſtellati* capiatur. Quo ad topica in Varis nil præſtantius eſt *oleo granorum lauri* ſæpius illito. Item *ſpiritus vini camphoratus ſimiliter, aqua florum omnium, vel florum ſambuci ſpiritu vini vigorata.* Si ſingulis diebus ſemel per aliquot dies facies lavetur tota, & ſponte exſiccetur.

CAP. XXXVII.

De Epulide, & Parulide.

A Facie os ingredimur, & eos recenſemus tumores, qui intra ejus ambitum excitari ſolent, & primo.

Solet quandoque ſuper gingivas adeò turgere, & in tumorem elevari quædam carnis excreſcentia, ut ferè dentes obtegat, & affectus iſte Epulis, ſeu ſuperdentium incarnatio vocatur; ſi verò ea turgentia ſit exiguus tumor inflammatorius, & in ſuppurationem abeat, Parulis dicitur.

Signa.

Epulis per ſe viſui patet, nam eſt quædam carnis intumeſcentia laxa, & ſpongioſa, nec ſuppurationem admittit; Parulis verò abceſſus, qui ad ſuppurationem tendit.

Cauſæ.

Putant vulgares epulidem fieri à victu nimis ſanguificante, ex quo ſanguis affluit ad ea loca, ubi apertio eſt, ut ea carne impleantur, quamvis autem in

in ejuſmodi gingivis nulla ſit apertio, valdè tamen raræ, & ſpongioſæ ſunt, ita ut omnino attactu ſanguinem fundant, itaque facilis in ſpongioſitatis poros cruor influit, carnemque augmentat, & extendit. Parulis fit à ſanguine tenui, ſive puro, ſive cum aliis humoribus miſto, qui è capitis vaſis in gingivas defluit, & inflammationem parit.

Verùm ſecundum noſtra principia epulidis cauſa eſt uberius nutrimentum, quod in gingivas fluit, quarum textura cùm ſit laxa, & cute craſſâ non tegatur, facilè coagmentatur, & in carneam degenerat excreſcentiam, quæ veſiculæ formam repræſentat.

Parulis cauſa eſt obſtructio in porulis, & meatibus, per quos ſanguis ob circulationis neceſſitatem ab arteriolis in venulas tranſit; ſanguis enim impeditus concreſcit, & ob ſtagnationem diuturnam, partibus volatilibus reſolutis, acidæ, & ſalinæ do ninium ſibi arripiunt, & has partes extendunt, inflammant, dolorem, ruborem, pulſum, calorem, & tumorem ſuſcitant.

Prognoſis.

Epulidis intumeſcentia non eſt vilipendenda, nam quandoque ita luxurians, flaccida, & ſordida evadit, ut ſanguinem fundat, corrumpatur, putreſcat, & tandem anhelitum generet fœtentiſſimum, unde ſæpè ſcorbuticam inducit affectionem, & in ulcera cacoëthica, cancrum, vel fiſtulas degenerat, interdum gangræna gingivas corripit. Parulis aliquando naturæ vi, & artis aux lio reſolvitur, aliquando verò in ſuppurationem abit, cujus ulcus ſi non, vel malè curetur, facilè prominentem producit carunculam, & alia ſymptomata ſuprà enarrata.

Curatio.

Epulidem curant vulgares filo conſtringentes in dies, donec per nutrimenti privationem decidat, vel ferro abſcindunt; Parulidem verò ſuppurant, & ſcalpello aperiunt.

Si in epulide carnis luxuries ſit levis, laxa, & ſine putredine, ejus curatio in nutrimenti degenerati eductione, & in carnis excreſcentiæ gingivarum abſumptione conſiſtit, quod mirabiliter præſtat *aqua peti*, vel reprimentium, & adſtringentium uſus, & oris collutio *cum aquâ aluminoſâ, vel decocto balauſt gallar. cortic. mori. radic. biſtortæ*; attamen cùm magna ſit, optima eſt ſectio per forficem, qua ſectâ, adhiberi debet gargariſma ex myrrhâ, ſale, & aloë.

Si putreſcit, & fœtentem ſpirat odorem, præſtat *pulvis ſabinæ, & aluminis uſti* aſperſio, vel ſequens pulvis:

℞. *Salis decrepitati* ℥. ij. *Alum. uſti, & Salis armoniaci ana* ʒ. i. ß. *m.*

quibus putridæ gingivæ ad ſanguinolentiam uſque confricetur, deindè os colluatur *decocto folior, aquilegiæ, cochleareæ, naſturtii aquatici, addendo parum myrrhæ, & aluminis uſti cum ſufficiente quantitate mellis roſati ſimplicis.* Vel ſæpius tangantur *infuſione lapidis medicamentoſi, vel aquâ viridi, vel tandem oleo ſulphuris, aut vitrioli, aut ſalis balſamo diluto.*

Si parulis conjunctam non habeat inflammationem, maximè commendatur gargariſma *ex prunella, foliis ſalviæ, & naſturtii aquatici.* Si inflammatio conjuncta ſit, præſtat gargariſmus *ex aquâ peti deſtillata, in qua diſſolutus ſit lapis prunellæ.* Vel *ex aqua ſpermatis Ranarum, vel ſedi majoris, ſonchi cum rob. fragorum, & ſale prunellæ* extrinſecùs verò applicetur cataplaſma *ex medulla panis triticei cum lacte cocta.*

Si ad ſuppurationem vergat, acceleretur, gingivas inungendo *butyro recenti, aut gallinæ adipe,* vel os colluendo *decocto fol. malv alth. hyoſcyami in aqua hordei.* Si ſponte non aperiatur, ne ſubjectas corrumpat partes, quàm citiùs fieri poteſt, ſcalpello celebretur apertio. Poſtmodum adhibeatur gargariſmus *ex aquâ hordei, & melle roſaco ſimplici, aut hydromelite.* Deindè optimè regatur, ne in ulcus diuturnum, vel fiſtulam cancrum, vel gangrænam abeat; quod ſi in cancrum migret, malum eſt immedicabile, ſi verò in gangrænam, malum eſt deploratum, & ocyſſimè ad interitum properat.

Cap. XXXVIII.

De Ranulâ.

R*Anula*, quæ *Batrachos* græcis, & Ranulâ latinis nuncupatur, eſt tumor, qui ſub lingua, in ea parte, qua illa vinculo alligatur, adnaſci ſolet, in quo venæ nigricantes intemeſcunt, & lividum conſtituunt tumorem ad ranæ coloris ſimilitudinem. Rimam in medio continet, quæ dextram à ſiniſtrâ dirimit partem, & in poſteriore ranam mentitur; unde affectus ranulæ nomen ſortitus eſt. Interdum glandulæ non abſimilis, modo ſanguineus, modò verò phlegmaticus eſt tumor, imparemque ſortitus eſt magnitudinem; in aliquibus enim fabæ, in aliis caſtaneæ, vel ovi columbini magnitudinem æmulatur, undè ranulâ affecti loquelæ difficultatem patiuntur, & non niſi Ranarum inſtar coaxando enunciare poſſunt: Hinc nonnulli Ranulæ huic affectui nomen impoſitum fuiſſe exiſtimârunt. Eſt tumor tactui cedens, qui ad œdematis, vel meliceridis mollis, & laxi naturam accedit, continetque in folliculo quandam materiam ovi albumini, aut melli perſimilem, Quandoque tumor eſt durus, febremque habet ad junctam.

Signa.

Hujus affectûs ſigna non ſunt cognitu difficilia ex ſupradictis: ſub linguâ enim quidam tumor laxus, & mollis elevatur, & ab utrâque ligamenti parte ſpherica conſpicitur prominentia, quæ ciceris, vel fabæ, vel caſtaneæ; aut ovi minoris columbini magnitudinem æquat.

Cauſa.

Pro ranulæ cauſâ vulgares pituitam, ſeu lentum aſſignant humorem, è capite fluentem, qui ſub linguâ ſedem figit, quia laxa, & ſpongioſa eſt ejus caro, ad fluxionem recipiendam magis idonea. Vel ſanguinem ſtatuunt craſſum in venis ſub linguâ coacervatum. Verùm has aniles fabellas in quamplurimis locis explodimus.

Ranula fit ex errore facultatis aſſimilatricis ultimi alimenti, dum id, quod parti aſſimilare deberet non ſolum non aſſimilat, quia non regit, verùm in hoc aliquid homogeneum, lentum, & mucoſum ovi albumini, vel melli perſimile tranſmutat, (ut ex apertione liquet, quod ſibi locum aptando, partis ſitum vitiat, & ob ſui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem inducere ſolet, ideoque rariſſime eſt affectus inflammatorius.

Prognoſis.

Prognoſis.

Affectus hic utplurimùm periculo vacat, & frequenter pueros infeſtat, quia in his ea pars eſt laxior, adultis verò rariùs contingit, quia durior; attamen in pueris acceleranda eſt ejus curatio: ſuffocationis enim periculum imminet propter viciniam, quam cum pulmone habet per laryngem, & aſperam arteriam, quia facilè poteſt occludi, & tum mors præ foribus maneret. Adultis, ſi dolor, & febris adſit, vitæ diſcrimen minatur, quia quandoque in anginam degenerare poteſt. Ranula nigra, vel fuſca, & dura ad cancri naturam accedit, ob acidum furioſius ibidem dominans, attingi non debet.

Curatio.

Vulgares ad cauſam antecedentem auferendam pro hujus affectûs curatione, corpus purgant, phlebotomiam celebrant, & poſtmodum diſcutientibus utuntur medicamentis, ut

℞. *Cortic. granat. Hyſſopi ſicci, & Salis com. ana* ʒ. ij.

F. pulvis ſub linguâ iteratò detinendus, Aut

℞. *Piperis, Zingib. ana* ʒ. j. *Salis gemmæ, Communis ana* ℈. ij. *Origani, Calaminth. Rad. ireos, Hermodactyl. ana* ʒ. ß. *Maſtich.* ℈. j. *M. f. pulvis.*

quo ranula frequenter fricetur, cum quoque ſub linguâ detinendo. Vel oris lavamentum commendant, ut

℞. *Balauſt.* ʒ. j. ß. *Aluminis* ʒ. ß. *Mell. roſ.* ℥. ß. *Aquæ plantag. lib.* ß. *Bulliant aliquantulum.*

Aut ferro ranulam incidunt, ſed metus eſt hæmorrhagiæ. Si ranula ſit inveterata, ad decocta ſudorifica deveniunt.

Decipiuntur vulgares in Ranulæ curatione, nam purgantia medicamenta, ſanguinis evacuationes, prout & decocta ſudorifica ſunt omninò inutilia, quia ejus materia extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita continetur, ſimiliter decipiuntur, ſi credunt per diſcutientia, licèt efficaciſſima curationem perficere poſſe, quia his non cedit, etenim in hujus materiâ ſpiſſiſſimæ ſunt partes, quæ poſtquam ſubtiliores vi medicaminum evanuerunt, pertinaces fiunt.

Curat hunc affectum materiæ, & folliculi eductio, quæ per apertionem fieri neceſſe eſt, ſed non ferro celebranda eſt, quia ferrum horribile eſt, & inſalubre, nam partes folliculo circumpoſitæ, ſanæ, & integræ ſunt, ac proindè ab inciſione crudum emergit vulnus. Pro Ranulæ apertione appropriatum eſt *ſulphuris, vel vitrioli oleum*, attamen pro pueris dilutum convenit, aliter pro adultis; nam paulatim ſanam laceſſit partem, fermentum viciniis partibus impreſſum exterminat, ac folliculum diſſipat. Apertione incluſus humor eſt educendus, ut penitùs abſcedat, quo educto, adhuc magna ſupereſt difficultas pro folliculo extrahendo: etenim ille circumjacentibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè ſeparatur, & doloroſa eſſet per ſcalprum ea ſeparatio. Interim niſi ſeparetur, impromptu eſt recidiva, quia tunica illa efficit, ut iterum adjacentium partium nutrimentum degeneret: Itaque folliculo ſuprà dicto oleo deſtrues, & ſic recidivam vitabis. Deindè os colluatur per aliquot dies *aquâ hordei, in qua diſſolutum fuerit mel roſatum cum Diamor.* & tandem ad cicatricem inducendam frequenter os colluendum eſt *vino nigro, in quo aloë, & myrrha diſſoluta ſit.*

Quidam Ranam vivam nuchæ applicant, ſed non ſemper reſpondet effectus. Noſtrates mulierculæ ad anulæ præcautionem Ranunculam ex argento efformatam infantibus de collo ſuſpenſam geſtandam curant, ſed hæc præcautio ſuperſtitioſa videtur.

Cap. XXXIX.

De linguæ Tumore.

Non uno, ſed variis tumorum generibus lingua laborat, interdum ſupra modum incrementum ſumit, ita *Gal. de diff. morb. cap.* 9. ſcribit *ſe vidiſſe cujuſdam linguam ſupra modum abſque ullo doloris ſenſu excreviſſe, ut neque œdema, neque ſcirrhus, neque inflammatio eſſe videretur. Neque enim prementi digito cedebat, neque omninò ſenſu carebat, neque dolore infeſtabatur, ſed hoc ipſum incrementum dumtaxat erat, nihil ipſâ ſubſtantiæ particulâ vitiatâ.* Verùm hoc accidit ob copiam utilis alimenti in ejus ſubſtantiam converſi. Nonnunquam ex magnâ alimenti degenerati copiâ ita intumeſcit lingua, ut vix in ore contineri poſſit, ut *Foreſtus* obſervavit *lib.* 14. *obſervat.* 18. Quandoque in linguæ ſuperficie hinc indè verrucarum inſtar tumuſculi ſcirrhoſi oriuntur, alii tamen ſunt molliores, & albi, & aliorum colorum alii, qui à lue Venereâ ortum habent. Interdum eſt œdema, vel Cancer. Quandoque à lue Venereâ, & ab hydrargyri inunctione ita intumeſcit, ut ex ore emineat. Nonnunquam ex materiâ venenatâ, ut fungorum venenatorum eſu, Napelli, aconiti, vel alterius rei venenatæ, vel beſtiæ venenatæ morſu linguæ tumor excitatur, ut in quodam milite Hiſpano ex viperæ morſu obſervavimus. Tandem ex inflammatione intumeſcit lingua, & quandoque inflammatio in abſceſſum degenerat.

Signa.

Linguæ tumor viſui patet; ſi verò ſit ex alimenti copiâ, lingua ſenſim incrementum ſumit æqualiter ſecundum omnes partes, & dolor, ac vitioſorum humorum ſigna abſunt. Si fiat ex alimenti degenerati colluvie, cachexiæ ſigna, & dolor plerumque adeſt, & ferè magis in unâ parte, quàm in aliâ apparet. Si tumuſculi verrucarum inſtar ſint, in ſuperficie apparent, ſuntque molliores, albi, & aliorum colorum. Si ex lue Venereâ ſit tumor, ejus notæ etiam alibi in corpore apparent. Si ex veneno, aut re venenatâ ſumptâ, id ex ægri relatione patebit, & alia etiam veneni ſigna aderunt. Si demum ex inflammatione; adeſt faciei, & linguæ rubor, corporis habitus eſt calidior, dolor manifeſtus, & febris percipitur.

Cauſæ.

Horum tumorum cauſæ variæ ſunt juxta tumoris qualitatem, de quibus ſuo loco egimus.

Prognoſis.

Linguæ tumor pernicioſus eſt, nec deſpiciendus; lingua enim ſuo motu ſermoni, & cibi, potuſque deglutitioni inſervit, qui in linguâ tumidâ læditur. Inſuper ex nimio linguæ tumore ſuffocationis periculum imminet. Si linguæ tumor ſit durus, lividus, & ad cancri naturam accedens, inſanabilis eſt.

Curatio.

Credunt vulgares linguæ tumorem per fluxionem fieri, ideoque eam evacuant, repellunt, & quæ fluit, diſcutiunt, vel ſuppurant. Si ſanguis abundat, venam

venam cephalicam in brachio aperiunt, & cucurbitulas cervici apponunt. Poſtmodum venæ ſectionem ſub linguâ inſtituunt. Si humor fuerit bilioſus, vel pituitoſus, convenienti utuntur pharmaco.

Præmiſſis univerſalibus, & revulſionibus, ac diverſionibus adhibitis, in tumore à ſanguine ortum ducente, repellentibus in principio utuntur medicamentis, *ut ſucco citri, limonum, ribium, granatorum, acetoſæ, lactucæ &c.* Inquiunt enim hos ſuccos ſuâ frigiditate, & aciditatis ratione humiditatem cum ſalivâ educere. Verùm repellentia non tantùm magnum inferunt damnum, ſed malum iis augetur: nullo igitur modo adhibenda, ſunt ob infelices ſucceſſus, quia humor repercuſſus ad internas, principes, & nobiliores remeat partes, & majora damna inferre poteſt. Præterea repellentia frigida, & humida ſunt, quadere potiùs adſtringunt quàm, repellunt. In augmento *Diamorum* addunt, & in declinatione *acetum* admiſcent *ſcilliticum.*

In materiâ venenoſâ ad alexipharmaca confugiunt, & os colluunt *decocto plantaginis, ſcabioſæ, ſyrupo roſato.*

Si linguæ ſit inflammatorius, primò cephalicam tundunt venam, deindè ſublingualem, & cucurbitulas uſurpant. Ut abſceſſus rumpatur, utuntur *decocto hordei, lactucæ, addito Syr. de jujubis.* Quandoque *ficum per medium ſciſſam* continuò linguæ tumorem geſtare imponunt, ajunt enim ficus ſuppurationem promovere. Tumorem ſcalpello aperiunt, niſi ſponte rumpatur. Excreto pure, abſceſſum apertum eluunt *decocto plantaginis, cicer. rubr. & agrimon. addito melle roſaceo,* abſterſum ulcus conſolidant.

Si lingua ex nimiâ alimenti copiâ incrementum ſumat, decenti diætâ abſolvitur.

Si ex alimenti degenerati colluvie, linguæ tumor ortum ducat, nullum majus remedium inveniri poteſt, quàm medicamentum purgans, hujuſmodi erit *extractum catholicum*, cujus rei experimentum habemus apud *Gal. lib.* 14. *m. m. cap.* 8. *Sanè linguam ita tumefactam cuidam vidimus, ut in ore contineri non poſſet. Erat qui ſexagenarius jam erat, horaque fere decima erat, cum ad eum primùm acceſſi, & vidi. Ac viſus mihi eſt uſitatis mihi pilulis, quæ ex aloë, ſcammoneo, & colocynchide conſtant, veſpere datis purgandus: Cœterùm eâ nocte evidentiſſimum, per quietem in ſomnium noſtrum homini conſilium, materiam ipſam medicamenti definivit.*

Linguæ tumor ex lue Venereâ ſi ſit, ejus curatio ad eundem morbum dirigenda eſt.

Si in linguâ carcinoma ſit, ulcus nimirum durum, atrum, calloſum, & melancholicum, malum incurabile eſt, ſi irritatur, venas erodit, ſanguinem profundit, ac per totam linguam ad ejus radicem uſque ſerpit, & mortem infert, pro more enim cancri vulgaribus non auſcultat remediis, niſi noſtra, & ſelectiora *cap.* 9. *de cancro, & Tom.* 2. *cap.* 23. *De ulcere canceroſo* aſſumantur.

Si in linguæ ſuperficie tumuſculi verrucarum inſtar infeſtent, eorum curatio *cap.* 27. *De Verrucis* petenda eſt, ſed ſelectiora, & mitiora ratione partis deſumuntur medicamenta.

Si ex materiâ venenatâ aſſumptâ, vel beſtiæ venenatæ morſu linguæ tumor excitetur, in hujuſmodi malo tumor non eſt magni momenti, ſed id, quod urget, eſt Venenum, quod illicò extinguendum eſt, quo extincto, facilis eſt linguæ ad naturalem ſtatum reductio. Vitanda ſunt phlebotomia, & purgantia: nam ipſo veneno ſunt nocentiora, quia ipſum ad corporis centrum trahunt, & intùs retinent. Si igitur venenum aſſumptum fuerit, omni diligentiâ, & nullâ poſtpoſitâ morâ, nam periculum eſt in morâ, illicò è corpore eliminetur. emeticis, quæ leniora ſint, & unà lentorem habeant, ut ſalia corroſiva, & ſulphura inflammabilia infringant, & gas illud ſuffocativum diſperdant. Non deſint clyſteres pingues, & mucilaginoſi, ſi in inteſtina aliqua veneni portio deſcenderit. Interim venenum ſtatim foràs eliminetur, ne ad interiora ſerpat, & ſi in venas, vel arterias ſe intruſit, alexipharmacis exturbetur, hujuſmodi ſunt *Theriaca, Mithridatium, elect. de bacc. junip. c. c. terra ſigillata, bolus armenus, unicornu,* & cœtera vulgaria.

Si à beſtiæ venenatæ morſu pendeat linguæ tumor, exhibeantur alexipharmaca ſuprà enumerata, ſed præ cœteris *Theriaca, orvietanum, Mithridatium, aqua theriacalis ex ſpiritu vini, tinctura bacc. junip.* & interim demorſus gargariſmata adhibeat, quæ vim aciditatis infringendæ habent, ut ſunt *alkalia omnia in ſucco rutæ caprariæ, in decocto tormentillæ, ſcordii, ſcorſoneriæ &c.* Item *vini ſpiritus cum ſale viperarum*, & pro pauperibus, in qua ſal diſſolutum fuerit, gargarizetur. Verùm de vulneribus ex venenato morſu inflictis, ut viperæ, aſpidis, ſcorpionis &c. agimus *Tom.* 3. *cap.* 29. & ſimiliter in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *cap.* 17.

Si lingua inflammatione tentetur, os gargarizandum decocto aliquo diſcutiente in principio, *ex hyſop. betonic. origan. calaminth. melilot. ſem. lini, fœnugræci, & ſyr. de moris, vel diamoro.* Quòd ſi tumor non reſolvatur, ſed in ſuppurationem vergat, ad emollientia, & ſuppurantia devenimus, ex quibus gargariſmos, & collutiones concinnamus *ex decocto radic. lilior. albor. fol. alth. paſſular. furfur. fic. ping. ſem. cydonior. in aquâ hordei facto, quibus ſapam addimus.* Quòd ſi abſceſſus his remediis ſponte non rumpatur, aperiendus eſt ſcalpello, excreto pure, ulcus abſtergatur collutione *cum hydromelite, & aquâ ſaccharatâ*, & tandem conſolidetur ſequenti gargariſmo:

℞. *Aq. hord. lib.* ij. *Mell. roſ. ſimpl.* ℥. iv. *Radic. alth.* ℥. ij. *Bull. ad tertiæ partis caſum, & coletur.*

Cap. XL.

De Tonſillarum tumore, & inflammatione.

Duæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem paulò ſuprà laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus poſitæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proindè vulgò à figurâ amygdalæ, Latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, Græcè verò Pariſthmia, ob ſimilitudinem ab Iſthmo, ſignificante anguſtam terræ partem, ſeu telluris brachium, inter duo maria jacens, nec non Anthiades, quia primò ſe oculis offerunt.

Conditæ ſunt à naturâ tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutitionem; Item ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ij, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum *Medico*, ſed majus ægroto negotium faceſſunt; intumeſcunt enim quandoque ſine inflammatione, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm inflammatione, ardore, dolore, & ſiti infeſtantur cum deglutitionis, & reſpirationis difficultate. Quâ inflammatione in abſceſſum degenerante, pus intra fauces effunditur, unde ſæpè ulcus ſordidum, & fœtidum relinquitur. Quandoque non ſuppurantur, ſed indurantur, & in ſcrofulas, ſcirrhoſoſque degenerant tumores.

Solet

Solet hic affectus admodum pueris eſſe famililiris ante, vel poſt ſeptennium, ut *Hip. aph.* 26. *ſect.* 3. teſtatur; *Cùm verò jam magis adoleverint tonſillæ &c.* Sic etiam virginibus jam verò maturis, quibus menſes non fluunt.

Signa.

Tonſillæ majores aliquantulùm foris ſub maxillis tactu, & viſu cognoſcuntur; intùs verò ceu carnis fruſtulum quoddam faucibus inhærens mole ſuâ premit, obſtatque ne facilis diglutitio fiat, & id ſine ſiti, & ardore, proprium tamen ſuæ ſubſtantiæ ſervant colorem: Aſt ubi inflammantur, rubicundæ inſpicientibus apparent, & præter ſpirandi difficultatem, & diglutiendi, ardorem, & dolorem inferunt moleſtum, partes circum jacentes incendunt, ſitim & febrem excitant.

Cauſæ.

Tonſillarum tumorem ex cerebri defluxione fieri clamitant *Galenici*; Inflammationem ex humorum calidorum affluxu ad illos, qui cùm calidi ſint, partes illas calidas, & humidas inflammant. Verùm hæc *Galenicorum* cauſa ridicula eſt, cùm omnes morborum cauſas à plantâ pedis uſque ad verticem capitis ad fluxiones refundat, & cujuſdam *Galenici* recordor, qui interrogatus à quodam ægroto, qui immani capitis dolore cruciabatur: Domine medice, quodnam malum eſt, hic meus capitis dolor? Reſpondit, eſt Podagra.

Vera tumoris tonſillarum cauſa, eſt ſuccus alimentitius in ultimâ ſui digeſtione degeneratus in his partibus ſpongioſis, & laxis, cui magnus acidi laticis proventus accedit. Inflammatio verò fit ex ſanguine in his locis ob lentorem, ſeu viſciditatem ſtagnante, vel extravaſato in ſpongioſâ, & glanduloſâ tonſillarum ſubſtantiâ, & ob turgentiam quandam copioſiùs aggeſto, unde rubor, tumor, & ob fibrarum tenſionem, earumque continui ſolutionem dolor ſuſcitatur. Cauſæ remotæ ſunt intemperata aëris conſtitutio, ut caloris, vel frigoris exceſſus, pororum in hiſce partibus obſtructio, ciborum calidorum, & potuum ardentium uſus, vehemens corporis motus, excandeſcentia &c.

Prognoſis.

Tumor tonſillarum, ſi mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curatur; at ſi negligantur tonſillæ, quandoque indurantur, & in ſcirrhum degenerant, qui nuſquam, vel rarò curatur.

Inflammatio morbus acutus eſt, qui non exiguam doloris, & diglutionis moleſtiam adducet, imò ſæpè ſuffocationis periculum, & in veram mutabitur anginam, quæ lethale minatur periculum. Harum partium inflammatio vel reſolvitur, vel ſuppuratur. Tonſillæ in febribus denigratæ, & areſactæ inevitabilem portendunt mortem.

Curatio.

Perficiunt tumoris tonſillarum ſanationem vulgares frictionibus, cucurbitulis, aurium extenſione ſurſum vehementer, & earum attractione doloroſâ. Item longâ brachiorum frictione doloroſâ in carpo ſuperſocilium deorſum, vel cum ligno extremitatem habente rotundam, vel pollice ſalivâ inunto hæc omnia peragunt ad fluxionis diverſionem ſed hæc remedia ſunt nimis ruſtica. Deindè externas moliuntur inunctiones *ex oleo amygdalarum dulcium, utriuſque lilii &c.* Poſtremò gargariſmis utuntur *ex aquâ, & aceto, vel ex decocto roſ. incom-*

D. Car. Muſitani Oper. Tom. II.

plet. plantag. & hord. cum ſyr. de roſis ſiccis, viol. de moris, & aceto roſacec.

Tumoris tonſillarum curationem nos perficimus externè in unguendo partes *oleo amygdal. dulc. ad* ℥. ß. *olei ceræ deſtillati* ʒ. j. *admiſcendo.* Internè gargarizationes adhibemus *ex pipere longo in aquâ communi decocto, vel ex radice angelicæ, & tandem ex petr.*

Si tonſillarum inflammatio ſit circa initia levis, ad ejus curationem adſtringentia gargariſmata adhibent vulgares, ut

℞. *Aquæ plantag. lib.* j. ß. *Flor. roſ. rubr. m.* ß. *Cortic. granat.* ʒ. iij. *Succ. hippociſtid.* ʒ. ij. *Bulliant unicâ ebullitione, & colat. adde Diamori, & Dianuc. ana* ℥. ß. *Et f. gargariſma.*

Deindè ad repellentia deveniunt ſimplicia, ex quibus variæ doctorum formulas parant, ut *ex fol. plantag. rubi, vitis, balauſtis, roſis, ſorbis, meſpilis, cornis, fol. & bacc. myrti &c.* tandem refrigerantes, uſurpant gargariſmos, ex decocto herbarum dictarum refrigerantium, *ut ſolani, lactucæ, ſedi cum ſyrupo de portulacâ, endiviâ &c.* Vel *ex lacte.* Sed in magno verſantur errore, & utplurimùm levem tonſillarum inflammationem in lethalem anginam degenerare faciunt, vel ſi copioſiùs refrigerant, inflammationem, defluxum humorem, & tumorem non tollunt, ſed lividam, frigidam, duramque reddent partem, & inflammationem, ſi in gangrænam non mutabunt, ſaltem in ſcirrhum degenerabunt: impactus igitur humor nullum auxilium ab adſtringentibus, repellentibus, & refrigerantibus admittit. Imò induratæ tonſillæ deglutionem, & reſpirationem interdicunt, & medicamentis emolliri non poſſunt, in quarum extractione chirurgiæ operatio nec facilis, nec tuta eſt.

Si inflammatio ſit vehemens, & ſuffocationis periculum immineat, ſtatim cephalicam, vel baſilicam ſecant, & ubi phlebotomia locum non habet, venæ ſectionis loco aures, & cucurbitulas ſcarificant, tanquam venæ ſectionis vicarias. Ad materiam conjunctam evacuandam venas ſub linguâ, raninas dictas, ſecant; in mulieribus verò tali venam excidunt. Verùm ſi inflammatio ſine febre ſit, periculoſiſſima ratione circuitûs ſanguinis, & tam reſolutionem, quàm ſuppurationem impedit, neque concretus ſanguis phlebotomiâ educitur, imò obſtinatior redditur.

Si vitioſi cum ſanguine humores redundant, clyſteres frequentantes, credunt concretum ſanguinem, qui eſt veluti ſpina infixa, è gulâ clyſteribus extrahere. Vel lene exhibent purgans, ut

℞. *Syr. roſ. ſolut.* ℥. iij. *Flor. caſſ. recéns extract.* ℥. ß. *Aquæ betonicæ* ℥. ij. *Roſarum, & Cichor ana* ℥. j. *M. f. p.*

Verùm purgans medicamentum inutile eſt, imò in pejus inflammationem convertet. Nec interim gargariſmata deſunt.

Inflammatio ſi ad ſuppurationem tendat, illam promovent gargariſmis *ex aquâ mulſâ calente, decocto caricarum, hiſſopi, glycyrrh. vel decocto paſſularum, jujubarum cum violis, & maluâ.* Vel foris applicant *cataplaſmata ex farinâ hordei, tritici, fœnugræci cum decocto caricarum, rad. alth. & melle.* Rupto abſceſſu, *aquam mulſam* gargarizandam præſcribunt, primò per ſe, deindè *admiſtâ lenticulâ, roſis, plantag. &c.* donec ulcus ad cicatricem perducant. Sed de his rancidis medicamentis fuſiùs egimus in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 1. *cap.* 8. *De Anginâ,* quam vulgares ut plurimùm cum tonſillarum inflammatione confundunt, & utrique remedia communia faciunt.

Tonſillarum inflammationem citò, tutò, & jucundè abſque ſuppurationis metu curat *ſanguis hirci ad pleuritidem paratus, & antimonium diaphoreticum*, quia concretum diſſolvit ſanguinem, tumorem, & inflammationem tollit. Uſurpari poſſunt *gargariſmata*

G 2

ex aquâ ſpermatis Ranarum cum ſyr. de moris, & anodyno minerali, attamen tepida: inflammatio enim neque calida, neque frigida tolerare poteſt, quibus ſi non cedit, utere *gargariſmo ex ſpiritu vini cicurato cum aquâ prunellæ*, vel fiant collutiones *ex decocto fragariæ, & fol. ſalicis cum pauco armoniaci crudi in eodem diſſoluto, vel ſpiritu ejuſdem guttatim addito*, quibus obſtructio quævis facilè reſeratur, vel utere *gargariſmo de peti decocto*. Externè applicari poteſt *cataplaſma ex micâ panis triticei cum melle*, quod citò inflammationem ſiſtit.

CAP. XLI.

De Columellæ laxitate, & inflammatione.

DEſcendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitùs juxta narium meatus, ſupra laryngis rimam, inter tonſillas, quæ uvula appellatur, eſt morboſa hujus carunculæ affectio, cùm ejus ſummum uvæ acino non abſimile apparet. Proprium hujus carunculæ nomen eſt columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinſtar, parvam columnam, ſeu columnellam efformat. Dicitur quoque gargulio, & gargareon à ſono illo, qui in gargariſatu auditur. Ejus ſubſtantia eſt glandulоſa, mollis, ſpongioſa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, ſuperiùs craſſiorem, & inferiùs in acutam obtuſè deſinit. Hæc caruncula ſuos patitur manes, ſcilicet laxitatem, ſeu elongationem, tumorem, inflammationem, atrophiam, & ulcus.

Signa.

Horum affectuum ſigna ante oculos ſunt poſita, aperto ore, & depreſſâ linguâ hoc modo diſtinctim cognoſcuntur. Laxitas intro aſpicientibus oblongior, & tenuior de palato in guttur pendet columella, ſupra linguam jacet, nauſeam parit, aſſiduam excitat ſalivationem, & æger quaſi carnis bolùm ſummo œſophago hærentem habere videtur, quam perpetuò fruſtrà devorare contendit; attamen palato eſt concolor, ſine dolore, & calore.

Si inflammationem patitur, adeſt tumor rotundæ uvæ inſtar, rubor, ardor, & dolor: diglutiendi difficultas, quoddam ſuffocationis periculum, & interdum febris.

Cauſæ.

Columelæ relaxationem fieri autumant vulgares ab humore pituitoſo, à cerebro debilitato in columellam depluente; inflammationem effici ab eodem humore pituitoſo tenui, à cerebro defluxo cum ſanguine miſto. Nihilominùs vulgares ſemper repetunt cerebrum eſſe veluti communem cloacam, unde omnia mala in humana depluunt corpora.

Fit columellæ relaxatio, tunc cùm ſubitanea aëris injuria ſive calida, ſive frigida, nimia corporis agitatio, frigidus hauſtus, boreæ flatus &c. inſitum columellæ ſpiritum ita afficit, ut frigoris, alteriuſve impreſſum ſentiat ſtigma, illicò in ſui digeſtione ab exotico laceſſitur hoſte, & ut partem muniat, ſubſtantiam proximam alimenti degeneratam ob partis alendæ indiſpoſitionem per poros profundit, & ut impreſſum eluat ſtigma, quòd ſi eluere nequit, topicum conturbat fermentum, laticemque qui ad partium eluendas ſordes eſt deſtinatus, advocat, ac proindè ligamenta relaxantur, & columellæ oblongatio exoritur. Columellæ inflammatio fit ex ſanguine in venularum, vel arteriarum poris concreto, vel effluxo.

Prognoſis.

Horum affectuum prognoſim in hunc modum inſtituimus: Quivis columellæ affectus feſtinam requirit opem, ne relaxatio, aut inflammatio ad finem properet; hæc enim in pernicioſam, & operoſam deſint exulcerationem; illa verò antiquata mirè pendulam oblongationem confirmat, ut ad anteriores propendatur quandoque dentes, & poſtremò putreſcentiam gignit, cujus ſanatio eſt abſciſſio, quæ operatio periculo non vacat, cùm ob vocis depravationem, tum ob ſanguinis fluxum, qui per ſectionem excitatur, ut vix ulla arte compeſci poſſit. Quibus columella tota abſcinditur, vel exeditur, rarò clarè, & diſtinctè loqui poſſunt; inſervit enim ad vocis modulationem, unde vocis plectrum appellatur. Qui columellâ deſtituuntur, phthiſici moriuntur, quia ejus eſt aëris frigiditatem moderari, ne illicò in pulmonem irruat. Si uvula ex inflammatione nigreſcit, vel nimiùm albet, & ſtupet ſenſu, facilè putreſcit, & ſphacelatur.

Curatio.

Relaxatam curant columellam vulgares per frictiones, & cucurbitulas, præmiſſâ, ſi opus fuerit, capitis purgatione per pilulas capitales, vel totius corporis diverſiones, & evacuationes. Præſcribunt errhina, & omnia, quæ pituitoſum abſumunt humorem, corriguntque frigidam, humidamque capitis intemperiem. Poſtmodùm ad topica deveniunt adſtringentia, & repellentia, ut ſunt *aqua vel decoctum plantaginis, myrti, roſarum, rubi, origani, hyſſopi, acetum &c.* & varia componunt gargariſmata, ut

℞. *Flor. roſ. rubr. Fol. plantag. Meſpilorum ana m. ß. Salviæ & Hyſſopi ana m.* j *Gallar. immatur.* ʒ. ij. *Alum. uſti* ʒ. ß.
Coque in ſuff. aquæ quantitate ad tertias, & pro lib. 1. *colaturæ adde*
Dianuc. & Syr. myrtill. ana ℥. j. *Aceti* ℥. ß. *Succ. acaciæ* ʒ. j. *M. pro gargariſmate.* Vel
℞. *Fol. querc. Centinodiæ ana m.* j. *Flor. balauſt. Summitat. rubi ana m.* ß.
Bulliant in aquâ myrtillor. ad lib. ij. *colaturæ adde*
Syr. de roſ. ſicc. Succ. granator. Diamori ana ℥. j. *Rob berberum* ℥. ß. *Alum. ſacc.* ʒ. ß. *F. gargariſma.*

Si malum protrahi vident, & materia pauca eſt, & caput non excrementis refertum, columellam *cortice granatorum ſubtiliſſimè pulveriſato* tangunt, vel *pipere longo, cui aliqui addunt aliquid aluminis, & boli armeni, vel myrrhæ, & nonnulli piperis longi loco Zingibere* utuntur. Quæ medicamenta periculo non vacant, quia metuendum eſt, ne humores affluenter à cerebro ad partem trahantur affectam, & grave aliquod afferant damnum.

Quidam ſuturæ coronali applicant emplaſtrum, quod conficiunt *ex acaciâ cum aceto, aut ex gallis uſtis cum aceto*. Alii *ovum recens ad duritiem coctum, & per medietatem diſſectum in longum*, & cum ligaturâ vertici imponunt calidiſſimè per aliquot horas, donec relaxatio ſublata fuerit. Nonnulli prædictum *ovum thure, vel Zingibere* aſpergunt, & calidè applicant. Vel *ex thure, & gallis in pulverem redactis cum farinâ tritici, & melle virgineo emplaſtrum* concinnant, quod vertici imponunt.

Si hæc omnia parùm, vel nihil juverint, ſtatim recurrunt ad ea, quæ experta ſunt à vetulis ad columellæ elevationem: accipiunt capillorum ægroti manipulum ex vertice, quem manibus complicant, & illi, ut taceat imperant, capillorum manipulum ſursùm vehementer trahunt, uſque dùm cutis ſonitum edat, & *pauxillum de alumine uſto, vel roſarum*

ſemine

ſemine ſupra columellam aſpergunt, & illicò miraculi inſtar, inquiunt, laxitatem remitti. Pulchrum experimentum, quod expectationi non reſpondet, & inter hiſtrionicas ſcænas repræſentari dignum.

In columellæ inflammatione procedunt, ſicut in aliis inflammationibus, & tam ſi plethora adſit, quàm abſit, primò cephalicam ſecant, deinde venam ſub linguâ aperiunt, cucurbitulas vertici, & ſcapulis affixas ſcarificant, diverſiones per clyſteres, frictiones extremorum ligaturas, & id genus alia celebrant. Si corpus pravis ſcateat humoribus, primò caput per pilulas cephalicas, deinde totum per purgantia juxta humoris peccantis qualitatem deplent.

Interim in principio ad topica deveniunt repellentia, quæ in gargariſmi formâ uſurpant, & ubi exigua eſt fluxio, auſtera præſcribunt gargariſmata *ex aquâ, & aceto*, vel ita parant:

℞. *Roſ. rubr. Rubi, Plantag. ana m. j. Cortic. granat. p. j.*
Fiat decoctio in ſufficiente aquæ quantitate & in colatura lib. j. ß. adde
Acet. roſ. & Rob de ribibus ana ℥. ß. Succ. malor. granat. ℥. j. Diamori ℥. ij. m. Pro gargariſmo.

Vel ubi inflammatio, & fluxio eſt vehementior, acerbis utuntur, quia fortiùs adſtringunt, & repellunt, ut

℞. *Decoct. myrtill. Fol. teneror. quercûs, Meſpilorum, Balauſtior. & Sumach. lib. j. ß. Syr. de agreſtâ, Rob de ribibus, Nucum virid. ana ℥. j. M. pro gargariſmate.*

Sed hæc gargariſmata non tantùm partem exaſperant affectam, verùm etiam fluxionem, inflammationemque ad penitiora repellunt, unde graviora mala emergere poſſunt.

Quandoque tranſacto principio diſcutientia admiſcent, *ut fol. althææ, malvæ, hyſſopi, ficûs, flor. chamæmeli, meliloti, ſem. fœnugraci &c.*

Si ad ſuppurationem vergat, ſuppurant decocto caricarum cum aquâ mulſâ, aut decocto paſſularum, quòd ſi ſponte non ſuccedat apertio, eam ferro moliuntur, & poſt puris extractionem pro abſtergentibus adhibent *aquam mulſam, vel caulium ſuccum cum melle.*

Relaxatæ columellæ vera curatio conſiſtit in degenerati alimenti eductione, & ſi nimia laticis copia ad ſordes eluendas advenerit, in ejus depletionem incumbimus.

Unde nimius latex columellam oblongans hydragogis evacuandus eſt, vel ſæpè maſtiche nigra maſticetur, ut per ſalivationem ſuperflua ejus humiditas exſiccetur. Vel ad hunc finem alimenti degenerati ablationem faciunt gargariſmata, ut

℞. *Piloſellæ, & Pyrolæ ana m. j. Cort. radic. angelicæ, & Imperatoriæ ana ʒ. ij.*
Fiat decoct. ad lib. j. ß. cujus colatura cum pauco melle edulcoretur, & utere pro gargariſmate. A proprietate huic morbo prodeſt *uvularia* propter ſignaturam, ex qua gargariſmus ita componi poteſt:

℞. *Uvulariæ, & Tormentillæ ana m. j.*
Coque in ſuff. quantitate aquæ, cujus decoctum edulcora cum pauco melle, & utere.

Deinde poſt uſurpatum gargariſmum, hos adhibe pulveres in columellam inſufflando, vel meliùs eam tangendo, hujuſmodi eſt *pulvis myrobolanorum citricorum*, vel ſequens, ut

℞. *Piperis longi* ℈. ß. *Succ. acaciæ exſicc. & Radic. tormentill. ana.* ℈. j. *F. omnium pulvis.* Vel
℞. *Piloſellæ, Uvulariæ ana* ℈. j. *Radic. biſtort. & Cort. rad. angelicæ ana* ℈. ſ. *Alum. ſciſſil. gr. viij.*
Contundantur, & cribrentur. E veſtigio oblongata columella ſe contrahet, remittet, ad naturalemque reducetur ſtatum. Sed *aqua deſtillata Vincæpervincæ, vel tantummodò ejus decoctio gargarizata, vel pulveris immiſſio* columellam laxatam erigit, & refirmat, quod admiratione dignum eſt.

In columellæ inflammatione ad ſanguini conciliandum fluorem, à lentore eundem liberandum, & obſtructionem reſerandam conferunt internè ſumpta *ſanguis hircinus, antimonium diaphoreticum*, & alia diaphoretica pluries repetita, verùm multùm proficiunt *gargariſmata cum anodyno minerali*, quia immediatè partem tangunt affectam, ut

℞. *Aquæ prunellæ, Sedi minoris ana lib. ſem. Syr. de moris ℥. ij. Anodini mineralis ℥. j. m.* Vel
℞. *Aquæ fragor. & Nymph. lib. j. Diamori ℥. ij. Anodyni mineralis ʒ. ij. ſ. m.*

Vel meliùs

℞. *Aquæ prunell. Flor. ſambuc. ana ℥. ij. ſ. Spiritus vini ℥. j. ſ. Spiritus armoniaci gutt. xx. m.*

Si ardor ægrum fatiget, convenit *emulſio quatuor ſeminum majorum, vulgò frigidorum, in decocto malvæ cum mucilagine ſeminum cydoniorum* pro gargariſmo. Si dolor urget, prodeſt *aqua ſpermatis Ranarum, & lactis ana gargariſatum, in quo diſſolutum fuerit aliquid de nitro fixo, ſcilicet lapide prunel æ.* Vel gargariſmus *ex ſucco cancrorum fluviatilium cum aquâ lactucæ.* Sed ad aures tranſeamus.

Cap. XLII.

De Aurium Inflammatione.

Aures inflammationem, & ſuppurationem patiuntur, non minùs ac aliæ noſtri corporis partes, licèt auris ſtructura, præcipuè ex oſſibus conſtet; habet tamen membranas, per quas exiles venæ, & arteriæ diſſeminantur, quæ à venis, arteriiſque membranarum cerebri ortum ducunt.

Aurium inflammatio interiores auris partes occupare ſolet, ſcilicet vel eas, quæ auditorii inſtrumenti compoſitionem ingrediuntur, vel vicinas, duæ etiam inſtrumentales partes afficiunt, & exteriores ſaltem apprehendunt, vel intimiores ad nervum uſque auditorium, quas differentias ſollicitè noſcere oportet, tum ratione curationis, tum periculi magnitudine.

Signa.

Auris inflammatio cognoſcitur ex eo, quòd patiens in aure affectâ continuò vehementiſſimum dolorem pulſatilem percipit cum gravamine, & tenſione, cum calore, & rubore, qui plerùmque ad malas, & tempora ſe extendit; cum febre, & forti arteriarum pulſatione; tum exactè in aurem introſpicienti interna pars ad lumen tumere, & rubere videtur, niſi inflammatio ſit nimis profunda, & abdita: tunc caput univerſum eſt ſimul calidum, & inflammatum, unde deliria, motus convulſivi, ſyncopes, extremorum frigiditates ſuccedunt, idque eò magis, ſi inflammatio ad interiora vergat; quantò enim ea intimior eſt, tantò intenſior fit febris, pulſatio major percipitur, quia arteriæ majores comprimuntur, dolor acerbior, & periculum majus.

Cauſæ.

Pro aurium inflammatione aſſignant vulgares ſanguinem bilioſum, & tenuem è vaſis ſuis apertis, vel ruptis, in ipſas auris membranas effuſum, qui copiâ ſuâ tumorem, & tenſione dolorem, & calorem excitat. Verùm noſtra ſententia eſt, quòd aurium inflammatio fit à ſanguine in earum venulis, & arteriolis concreſcente; concretionis verò cauſæ ſunt

ſunt fervor, copia, nimia corporis incaleſcentia à ſole, vel exercitiis, iracundia, ſubitanea permutatio ambientis aëris in frigus, vel vice verſâ, & his pares, quæ ſanguinem extra arteriolarum, & venularum poros exprimunt, ibi concreſcentem.

Prognoſis.

Aurium inflammatio periculoſa eſt, in primis in juvenibus, & ubi inflammatio profundiùs hæret, & nervum auditorium apprehendit, utplurimùm mortem minatur, antequam ſuppuratio accidat, nervus enim internam auris ſuperficiem attingens acutâ ſenſilitate præditus, vehementem doloris perceptionem efficit, & cerebrum in conſenſum rapit. Unde ægri in delirium, & convulſionem incidunt, & in mortis diſcrimen, vel nonnunquam ſubitò, tanquam attoniti moriuntur. Si verò dolor, & febris diutiùs protrahantur, & ægri ſeptimum ſuperent diem, evadunt, materiâ in pus converſa, quod facilè cognoſci poteſt ex doloris, & febris remiſſione, ut *ſect.* 2. *aph.* 43. *Dum pus conficitur, dolores, & febres accidunt magis quàm jam confecto.* Attamen ſi pus bonum effluxerit, & poſtmodùm æger meliùs ſe habeat, magna ſanationis ſpes eſt, verùm poſt ſanationem ferè ſemper auditùs gravitatem relinquit. Senes in aurium inflammatione minùs periclitantur, quàm juvenes.

Curatio.

Aurium inflammationem curant vulgares iiſdem medicamentis, quibus aliarum partium corporis inflammationis; primò itaque præmittunt refrigerantem, & emollientem clyſterem, poſt expulſas à clyſtere fœces, horâ unâ, atque alterâ, ſanguinem detrahunt, & quidem à venâ cephalicâ, & ſi inflammatio ſit major, phlebotomiam liberaliter repetunt. Hac ſanguinis detractione non poſſunt affluxum, concretumque ſanguinem detrahere, licèt totum depleant: igitur affluxurum detrahunt, ac proindè ad poſterius reſpiciunt, præcautionis potiùs, quàm curationis gratiâ, & inflammationem in radice non attingunt. Per ſanguinis depletionem corpus refrigeratur, & mala majora ſequentur, ſcilicet vel reſolutionem prohibent, vel ſuppurationem in longum protrahunt tempus. Ad revellendum ſanguinem ad aurem fluentum, alia adhibent revellentia, ſcilicet cucurbitulas, frictiones, ligaturas, & clyſteres, ſi opus ſit, repetunt, quaſi ani ſtercus aurium inflammationem efficeret. A venæ ſectione, uno atque altero die intermiſſo, bilem educunt medicamento cholagogo.

Deinde ſi ingens ſit dolor, repellentia uſurpant, & in aurem inſtillant, ut

℞. *Ol. roſ. vel Viol.* ℥. iij. *Acet. roſ.* ℥. vj. *Nitri* ℈. j. *m.*

Verùm repellentia hîc locum habere nequeunt; inflammatio enim repellitur in cerebrum, ejuſque membranas, unde delirium, & alia majora mala gignere poſſunt, Vel refrigerantia adhibent ex butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum, quia inflammationis curationem eſſe inflammatæ partis refrigerationem exiſtimant. Sed in magno verſantur errore, quia licèt inflammationem copioſiùs refrigerent, tumorem non tollent, ſed lividam, frigidamque partem reddent, & lenem inflammationem plerumque in magnos, lethaleſque morbos degenerare faciunt: igitur calefacientibus diſcutiendum eſt.

Victum præſcribunt tenuem, refrigerantem, & humectantem cum abſtinentiâ à durioribus, pro potu hordei aquam, interdicto vino aliiſque calidis.

Interim cataplaſmata conficiunt, quod inflammationem reſolvere, & dolorem lenire poſſit, ut

℞. *Lenticulæ paluſtris m.* ij. *Medull. panis in lact. muliebri infus.* ℥. ix.
Contunde, & fiat cataplaſma, quod auri applicetur. Vel

℞. *Fol. alth. Malv. Lactucæ, Salicis ana m.* j. *Flor. roſ. rubr. Meliloti, & Chamomill. ana p.* j. *Sem. cydon. & Malv. ana* ℨ. iij.
Coque, & decocto foveantur aures, Vel

℞. *Ol. roſ. & Nymph. ana* ℥. ß. *Succ. papav.* ℨ. vj. *Mucilag. ſem. pſyll. & Cydon. ana* ℨ. iij *Lactis muliebris* ℥. j. *m.*
Et auri applica, vel inſtilla,

Si inflammatio nullatenùs reſolvi poſſit, ſed ad ſuppurationem vergat, quod ex interiori febre, dolore, & pulſatione cognoſcitur, eam maturantibus adjuvant, quæ ſunt *radices liliorum albor. alth. flores chamomill. meliloti, ficus, farina tritici, fœnugræci, eorundem mucilagines, animalium pinguedines, ut gallinæ, porci, butyrum, ol. amygd. d. lilior. chamomill, ſeſaminum, crocus &c.*

Maturato abſceſſu, ejus ruptionem expectant, ad cujus accelerationem *ſuccum cyclaminis cum quadruplo lactis muliebris* in aurem inſtillant. Quo rupto, ſaniem abſtergunt *melle roſ. vel ſyr. roſ. ſucco abſynthii. centaurii minoris cum melle, decocto lupinorum &c.*

Aurium inflammationem nos curamus, nullam phlebotomiam celebrando, quod tamen ſæpè magni nominis Medici, & chirurgorum vulgus facere ſolent, non ſine ægri periculo, & torturâ; eſt namque perniciosa, tum ratione circuitûs ſanguinis, tum etiam quia reſolutionem inhibet, vel ſuppurationem in longum protrahit,

Purgans medicamentum omninò inutile exiſtimamus, cùm eam in deterius mutare ſoleat. Ea medicamenta conveniunt, quæ ſanguinem concretum, vel evaſatum fluxilem reddunt, & diſcutiunt per inſenſilem evaporationem, cujuſmodi ſunt *ſanguis hirci, & ſtibium diaphoreticum* quotidiè bis aſſumptum ad ana ℈. j. Item omnia ſalia volatilia ex cephalicis, & diaphoretica alibi commemorata. Verùm antimonium diaphoreticum tantummodò omnem abſceſſum interiorem, ubicumque ſitus eſt, efficaciſſimè reſolvit. Vel his duobus remediis ritè adhibitis, omnis inflammatio reſolvitur, nec in ſuppurationem abit.

Si dolor ſit mitior, topica anodyna conveniunt, quæ leniunt, & nonnihil relaxant, quorum formulas in *Tract. De Aurium dolore cap.* 26. deſcripſimus.

Interim quoque dolentem locum fotibus lenientibus, & diſcutientibus fovemus, ut

℞. *Comar. malvæ, Althææ, Lactucæ, Salicis, & Violar. ana m.* j. *Flor. ſambuci, Chamæmel. Meliloti. Roſ. rubr. ana p.* j. *Sem. malvæ, Cydon. ana* ℨ. j.
Coquantur in aquæ lib. iij. In decocto medefiat ſpongia, expreſſâque tepente locus foveatur, hiſce continuatis aliquantiſper, adhuc magis digerentia addi poſſunt, uti ſunt *ſemina lini, & fœnugræci*, quibus ſæpiùs adhibitis, materia omninò reſolvitur.

Si verò dolor vehementiſſimus ſit, pro ipſo obtundendo, conciliandoque ſomno convenit *emulſio ſomnifera* in noſtrâ *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 6. deſcripta. Vel ad narcotica confugiendum eſt, tum interna, ut eſt *Laudanum Opiatum*, tum externa, vel in formâ fotûs, vel vapore tenus, quæ in aurium dolore deſcripſimus.

Accidit quandoque inflammationem omnia diſcutientia, & reſolventia eludere, & in ſuppurationem

nem ruere, cujus rei febris, & dolor intenſior, fortiſque pulſatio nos certiores facit; tunc maturantia, & ſuppurantia adhibere debemus, ut

℞. *Radic. alth. Arundinum, Lilior. albor. contus. ana ℥. ſ. Fol. malv. Alth. Viol. ana. m.* j. *Flor. chamæmel. Meliloti ana p.* j. *Lilior. al. bor. p.* j. *ſ.*
Decoquantur in ſuff. aquæ quantitate ad mollitiem, tùm contuſa per cribrum tranſmittantur, & adde Farinæ ſem. fœnugræci, & Lini ana ℥. j. *Axung. porcin. Capi ana ℥.* j. *Butyr. maialis ℥. ſ. Ol. amygdal. d. q. ſ. F. ſ. a. cataplaſma*

Tepide imponendum, & renovandum, donec abſceſſus rumpatur. Vel ſequens conveniet cataplaſma:

℞. *Cæpam num.* j. *Butyr. recent. ℥.* ij. *Ol. chamomill. Roſ. ana ℥.* j. *Croci ʒ. ſ. m.*
F. cataplas. auri imponendum.

Ruptus abſceſſus abſtergentibus repurgetur crebriùs inſtillatis, cujuſmodi ſunt *mel roſatum tepidum cum balſamo proprietatis admiſtum, vel tinctura aloës, vel myrrhæ cum ſpiritu vini parata* ad guttulas aliquot immiſſa, vel *balſamus ſulphuris terebinthinatus, vel balſamus artificialis*, vel ea adhibeantur, quæ *Tract. De Vlcere aurium cap.* 27. tradidimus

---

Cap. XLIII

De Parotide.

SUnt aliquæ glandulæ non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verùm etiam ad utrumque latus, & ſub aure, quæ parotides dicuntur, attamen hic nos parotides non pro glandulis uſurpamus, ſed pro hujus loci tumore intelligimus. Parotides ſunt affectus frequentes, & valdè moleſti, qui non ſolùm ægros, ſed etiam ipſos *Medicos* curantes non leviter fatigare ſolent, & plerùmque in febribus malignis, in cerebri, ac capitis læſionibus, quandoque quaſi in magnis tempeſtatibus futuræ ſalutis ſpem pollicentur, undè parotides in morbis prædictis Caſtoris, & Pollucis inſtar obſervantur; nam ſicuti hæc ſigna in maximis Pelagi tempeſtatibus ubi apparuerint, tranquillitatem navigantibus denunciant, ſic parotides interdùm ſalutem ægrotantibus præſagiunt.

Definiunt parotidem vulgares eſſe inflammationem, ſed errant, quia, vera inflammatio non eſt; nam inflammatio fit in parte carnoſâ, parotis verò, ut ipſi aſſeverant, in glandularum ſubſtantiâ: quod nos omninò improbamus; nam ſi parotis fieret in glandulis, nunquam ſuppuraretur, ut videmus in ſtrumis, quæ potiùs indurantur, quam in ſuppurationem abeunt. Idem obſervamus in inguinibus, quòd ſi ipſis glandulæ Neapolitanum contraxerint fermentum, nullatenùs ſuppurationem patiuntur, ſed indurantur, aliaſque conſpurcant, uti etiam in ſtrumis conſpicitur, quæ difficilioris ſunt curationis, Non igitur parotis fit in glandulis, ſed tale ſortita eſt nomen potius à loci denominatione, quam à parte affectâ. Præthereà eſſe affectum inflammatorium, non verò inflammationem colligi poteſt, ex dolore, qui ipſi adjungitur: Cœterùm hoc mali genus ſæpiſſimè in malignis, & diuturnis febribus, cerebri, ac capitis affectionibus apparet, quæ longè à veræ inflammationis naturâ recedunt: nam in iis ſuccos craſſos, & viſcidos valdè à ſanguinis naturâ recedentes dominari ipſi fatentur, quales ſunt phlegmatici, & melancholici.

Duplex eſt parotidum generationis modus; nam quandoque licèt raro generentur primariò, nulli ſcilicet alteri ſuccedentes affectui, ſed impetu tumore, primâ vice ad prædicta loca tendente, nulla febre, aut capitis læſione præcedente; & die tertio rubere incipit, cum inflammatione, & capitis dolore, hic affectus potiſſimùm junioribus adoleſcentibus, obtingit, qui ætatis annum 24. nondùm attigerunt, atque in iis ſuppuratur, vel evaſnecit. Quandoque, & ſæpiùs ſecùndario fiunt poſt alios ſcilicet præcedentes affectus, vel febres malignas, & diuturnas, vel poſt cerebri,& capitis læſiones.

Nullus eſt author, qui non doceat bifariam fieri poſſe paritodes, criticè, & ſymptomaticè, primò per motum criticum, coctò ſcilicet exiſtente morbo, & ſponte materiâ à naturâ ad prædicta loca depoſitâ, præſertim in febribus; ſecundo ſymptomaticè, crudâ exiſtente materiâ. Hæc tamen doctrina ſemper nobis impropria viſa fuit; cenſemus namque quòd parotides modo veræ criſis gigni non poſſunt, ſi propriè, & in rigore loqui velimus, ne rationem critici cum ratione utilis confundamus, dicemus parotides ſemper eſſe ſymptomaticas, licèt quædam poſſint eſſe utiles, & ad ſalutem, quædam verò noxiæ, & ad damnum; utiles quidem ſunt cum coctionis indiciis, noxiæ autem, quæ ſunt, cruditate exiſtente, quòd nunquam eſſe poſſint criticæ, non difficulter ſuadetur ex *Hip.* principiis, quibus conſtat ad perfectam criſim multas requiri conditiones, quarum altera eſt, ut potiùs talis criſis fiat per evacuationem, ut per ſudorem, alvi fluxum, ſanguinis hæmorrhagiam &c. quam per abſceſſum, verùm abſceſſus fieri debet quam maximè longiſſimè à parte affectâ, & à partibus principalibus: itaque ferè nunquam poterit eſſe bonus, & laudabilis abſceſſus, qui fit prope partem affectam, & confirmatur: nam vel fiunt parotides, malé affecto cerebro, & tunc materia illa ad longinquiores tranſmittenda erit partes, ut in podagrâ; vel ſequitur febrem malignam, & ſuccedunt cum cerebri læſione, & tunc expultrix vaſorum facultas, vel totius corporis malé operatur: nam à vaſis & loco ignobiliori in quo fit, ad partes nobiliores noxiam deponit materiam propé cerebrum, qui decubitus profectò laudari nequit, quia membrum, ad quod fit decubitus, eſt nobiliſſimum. Itaque nunquam criticè parotides fieri poſſunt, in rigore loquendo, Præthereà criſis eſt ſolutio facta per evacuationem, quia omninò materia è corpore expellitur, & ægrum à morbo liberat cum ſignis coctionis; quando verò alius morbus generatur in aliâ parte, & æger non eſt omninò liberatus, dici non poteſt criſis, ſed ex materiâ ejuſdem morbi alius morbus genitus.

Signa.

Parotidum ſigna duplicia ſunt, vel imminentium,vel actu jam exiſtentium. Si in malignis febribus adſit faciei rubor, capitis gravitas, ſurditas cum ſtupore, parotides prædici poſſunt. Actu exiſtentes parotides facilè cognoſcuntur ex loco affecto, tumore, & plerùmque rubore, qui poſt aures apparet. Si tumor ſit malignus, aut peſtilens, febris ejuſdem rationis copulatur. Si à capite, vel cerebro malé affecto, nulla in toto corpore cacochymiæ aderunt ſigna, & capitis dolor præceſſit, qui, parotide erumpente, evaneſcit, vel minuitur. An criticé, ut dicunt, vel ſymptomaticé erumpant, morbi tempus, & criſis ſigna præſentia, vel abſentia docebunt.

Cauſæ.

Cauſa

Parotidem inflammationem eſſe in glandulis juxta aures inquiunt vulgares, ideoque ejus proximam, & continentem cauſam ſanguinem eſſe aſſeverant, is tamen rarò purus eſt, ſed bilis, vel pituita, vel melancholia, imò ſæpè maligni, & peſtilentes admiſcentur humores, undè malignæ, & peſtilentes oriuntur parotides. Et rariſſimum eſt, ut ſanguis ſolùm copiâ peccans naturam ſtimulet, & talem inſtituat excretionem, ſed accidit à pravis, vitioſiſque humoribus, quibus irritata natura, cum ſanguine tales humores ad externa loca detrudere ſolet. Confirmant eorum aſſertum hæmorrhagiæ exemplo: Ut enim in hæmorrhagiis criticis, non ſanguis principaliter peccat, ſed vitioſi humores, quos cùm ſine ſanguine expellere facilè natura non poſſit, hanc ſanguinis excretionem inſtituit: ita etiam ut vitioſos humores à principalibus partibus ad ignobiliores avertat, ſanguinis vehiculo utitur. Humores autem hi vel à toto corpore, vel à cerebro tranſmittuntur.

Verùm decipiuntur vulgares aſſerentes parotidem eſſe inflammationem in glandulis parotidibus, nam glandulæ nunquam inflammatione tentantur, nec in ſuppurationem abeunt, & temporis progreſſu tumor in glandulis contumacior fit, & alios ſibi proximos ejuſdem ſpeciei tumores producere ſolet. Præterea cum rarò à puro fiat ſanguine parotis, ſed ab aliis humoribus, dicetur œdema, aut eryſipelas, aut ſcirrhus, & tunc rariſſimè in ſuppurationem abiret, quod à veritate alienum cognoſcimus. Exemplum de hæmorrhagiâ ceſpitare videtur, quia de criticâ loquuntur, nos verò ſuprà innuimus non dari parotides in rigore criticas, ſed omnes eſſe ſymptomaticas.

Ut noſtram de parotidis cauſâ proferamus ſententiam, præmittimus ex anatome: Exteriùs auribus adſtare varias glandulas craſſas, & inſignes, parotides appellatas, non tamen pone aures, verùm etiam ſub auribus, & ad utrumque latus. Inter has duæ inſignis magnitudinis reperiri, ſibi invicem propè accumbentes, quarum minorem conglobatam; majorem verò, quaſi ex pluribus glandulofis fragmentis compoſitam, quam conglomeratam appellant anatomici. Hæ glandulæ vaſa aſcendentia fulciunt, & ſeroſos, ſeu lymphaticos à ſanguine arterioſo ſeparant, ac per quædam lymphatica, & ſalivalia vaſa demittunt, multamque viſcidam ſaburram interdùm coacervant, unde cerebri emunctoria vulgò appellantur. Præterea hactenùs perperam creditum eſt per glandulas nervorum fibrillas; exiles nervos, arterias, & venas tranſire; nam hæ glandulæ, ſicut & cœteræ, proprio clauduntur folliculo, & ſunt veluti pulvinaria, quibus dicta vaſa adhærent, ut fulciantur, nec per glandularum ſubſtantiam tranſeunt. Hæc vaſa per eorum intercapedines alimentitium liquorem paulatim fibrarum continentium motu in cerebrum ducunt, ut ad majorem ſemper perfectionem adigatur, per ſequeſtrationem illius, quod ſeroſum eſt, & ut purus remaneat, & hac ratione glandulæ dicuntur cola, & veluti filtra chymica.

Dicimus igitur, quod quoties humor ſeroſus cum ipſo ſanguine, ex ſuis conceptabulis per arteriarum, venarumve poros foràs exprimitur, vel ſtagna circa glandularum folliculum, à quo fulciuntur tumor fit, qui parotis dicitur, & hæc eſt vera inflammatio, quæ in abſceſſum tranſit. Si verò nutrimentalis ſubſtantia per fibras circa glandulas diffuſa depravetur, exoticam hoſtilemque naturam nanciſcitur, congelaſcit, & pars in parotidem extuberat, & hæc dicitur ſymptomatica à vulgaribus, illa verò critica.

Prognoſis.

Parotides ſi ſine febre oriantur, minùs malignæ ſunt, & minùs periculoſæ, quàm quæ cum febre oriuntur. Minùs quoque periculoſæ, ſunt, quæ in febribus chronicis accidunt, quam quæ acutas ſequuntur, & præſertim in malignis, & peſtilentibus. Parotides ſymptomaticè, ut dicunt, erumpunt, & ex crudâ, atque rebelli materiâ oriuntur, pertinaces, & mali moris ſunt, ac naturæ, & *Medico* negotium faceſſunt; ſunt enim cerebro propinquæ, & humores, ac vapores cerebro ejuſque membranis jmpartiri poſſunt, unde earum inflammatio partium, & delirium excitari poteſt. Parotides ſi apparuerint, & non ſuppurârint, ſed evaneſcunt, iis recidiva timenda eſt, nam ipſarum materia recedens recidivam facere oportet; quare ſemper minantur capitis læſiones, vel in toto corpore, nec propterea ubi ſuppurârint, ſunt certum, & fidendum ſalutis ſignum, nam *Pictoris ancilla lib.* 1. *Epidem. ſect.* 2. *text.* 84. *Parotides paſſa eſt, quæ optimè ſuppurârunt, ipſa tamen abiit*, quia nimirùm. *Gal. authore in comm.* habuit coctionem in parte, & non in toto, & conſequenter parotides, crudâ exiſtente materiâ, habuerunt ortum, & hinc apparet, quòd ubi parotides cum cruditatis incidiis generantur, etiam ſi ad ſuppurationem devenerint, non per hoc ſalutares eſſe poſſunt, & nunquam iis fidendum.

Curatio.

In parotidum curatione ſpectant vulgares, an criticæ. vel ſymptomaticæ ſint. Si criticè erumpat parotis, & morbus indè tollatur, vel minuatur, totum negotium naturæ committunt, ſed tantùm dolorem lenientia laudant, & quæ augmentum juvant, qualia ſunt *butyrum recens lotum cum oleo amygd. d. additâ paucâ cerâ*, & ad linimenti formam loco affecto applicat. Ejuſdem generis exiſtimant *farinam hordeaceam in hydroleo, vel in jure pulli inſulſo decoctam.* In parotidibus verò ſeu criticus, ſeu ſymptomaticis, ſive materia ſit multa, ſive pauca ſive maligna, nunquam ex *Gal.* præcepto 3. *de comp. med.* 5. *loca cap.* 2. repellentia adhibent, ne materia retrocedat, & à loco ignobiliori ad nobiliorem, & cerebrum vicinum repellatur, & majorem inducat læſionem, quare ſemper naturæ motus adjuvandus erit. Imò ubi ſegnis, & lentus eſt materiæ motus, & tumor non ſatis protuberet, attrahentia uſurpant, adjuvantque fotu *ex oleo irino, anethino, aut chamæmelino, quibus etiam liquefactam gallinæ pinguedinem addunt*, & ubi hæc non ſatis fuerint, conſulunt omnes cucurbitulas parti affectæ eſſe applicandas ad materiam noxiam extrahendam, commendant etiam *emplaſtrum diachylonis magni cum grammatibus in oleo amygdal. d. liquefactum*, ejuſdem quoque rationis eſt apud ipſos *emplaſtrum de Meliloto pariter cum gummatibus.* Verùm hæc fortia attrahentia cautè adhibenda ſunt, ne dolor intendatur, & vires dejiciantur. Suppuratione factâ, abſceſſum aperiunt, & ſuo modo curant.

Si parotides ſymptomaticæ ſint, naturæ conatus, qui deficit, adjuvandus, & promovendus eſt, quia tunc arguitur obſtare vel materiæ noxiæ copiam, vel craſſitiem, metuunt, ne natura ab opere, & expulſione avertatur, ſed ea oneris parte levata, poſteà faciliùs id, quod debet, expellit ea-

propte

propter copiam per evacuationes minorant, & craſſitiem incidunt. Ubi itaque materia fuerit ſanguinea, aut cum ſanguine analoga, laudant, vel venæ cephalicæ in cubito ſiniſtro, vel venarum ſedis apertionem; ubi autem alter fuerit ſuccus à ſanguinis naturâ alienus, conſulunt, ut leve aliquod pharmacum dejectorium, vel ex *mannâ* in materiâ calidâ bilioſâ, aut *Julepo Aureo* &c. Vel *ex melle roſ. ſolut.* In materiâ plegmaticâ, vel *ex fumariâ majori* in melancholiâ propinetur, à fortioribus tamen ſe abſtinent, ne fervor, & agitatio in ſuccis concitetur.

Verùm vulgarium curatio per venæ ſectionem, & purgantia inconvenienter inſtituitur, & eſt periculo plena; intrò enim trahunt, quia contra naturæ motum fiunt, retrocedit materia, principes invadit partes, malum pejorat, & ægrum in magnum vitæ diſcrimen conjicit, præſertim ſi malignitas, vel peſtilentia ſit parotidis cauſa; tunc venæſectio, & purgatio eſt ipſâ malignitate, & peſtilitate nocentior. Præterquam quòd malignitas, & peſtilitas; quæ per ipſos eſt ſummus malignitatis gradus, (verùm nos hanc vulgarium malignitatem, quid ſit: nunquam intelligere potuimus) nunquam purgatione, & venæſectione tollitur. Quis vulgares docuit purgatione, & phlebotomiâ naturam oneris parte levari, & faciliùs deindè ad id; quod expellere debet, inſurgere? Imò nos centies oppoſitum obſervavimus. Quis eis revelavit his medicamentis naturam levári potiùs, quàm gravari? Incertum eſt in vulgarium opinione hæc juvare, quia non demonſtrationes, ſed bardas conjecturas pro his afferunt, quæ ſi ad ſcopum non collimant, ægrum jugulant. Unum ſcimus vires minuere, malum pejorare, ac proindè expulſionem impedire, & ſuppurationem tollere: meliùs itaque in ambiguis erit vires conſervare, quàm malè perdere.

Ubi craſſities obſtat, incidentia propinant fortia *ex oximelitè ſimplici cum ſyr. de cortic. citri, aut quinquè radicibus*, quibus ad majorem inciſionem addunt nonnullas *ſpiritûs ſulphuris, vel vitrioli guttulas.* Sed pro his incidentibus longa eſt via, & ſalebroſum iter, nec voto reſpondent, ut decantantur ab ipſis.

Conſulunt vulgares parotides nunquam diſcutientibus præſidiis eſſe curandas, nam quoties non ſuppurantur, ſemper capitis læſiones minantur; quare omni conatu ſuppuratio procuranda eſt, hæc namque nec recidivam, nec cerebri noxam portendit: omni itaque induſtriâ adjuvant, procurantque ſuppurationem cataplaſmate confecto *ex farinâ triticeâ, axungiâ ſuillâ, & gallinaceâ cum butyro recenter loto in decocto althææ, malvarum, & caricarum pinguium*, vel alio ſuppurante præſidio. Verùm in magno verſantur errore vulgares, nam in tumoribus diſcutientia ſunt via tuta, & compendiaria, nec ullum vitæ periculum, nec ullas minantur læſiones, & præcipuè in parotide, ſi illa exhibeantur medicamenta, quæ à centro ad circumferentiam trahunt, quæ præterquam quòd parotidem reſolvunt, febri opitulantur.

Ut parotis ſuppurari incæperit, non integram expectant ſuppurationem, ſed incidunt, vel cauterizant; imò quod maximè dolendum, apparentem parotidem crudam in mali moris febre, omnes chirurgi, inito priùs conſilio cum urinæ Medicis unanimiter, ſtatim iſtam Hydram ferro ignito incidendam concludunt. Poſtmodùm digerunt communi digeſtivo, expurgant, detergunt, incarnant, cicatrizantque communibus medicamentis.

Cœterum noſtrates chirurgi, barbitonſores, Veterenarii, ſeu mareſcalchi non ſunt irrationales; ut apud quoſdam habentur, ſuas afferre poſſunt rationes, quas hic nos excogitavimus, pro eorum tuendâ ignaviâ, & quotidiano conſtituendo cenſu. Prima eſt, ut per vulnus veneni vis expiret. Secunda, malignitas nunquam ſuppurationem admittit. Tertia, ignis venenum extinguit. Quarta, ne humoris malignitas retrocedat.

Prima ratio deſumpta ab expiratione veneni per vulnus nullius eſt momenti: ſiquidem vivens corpus meliùs continuum; quàm ſolutum expirat. Inſuper ferrum ignitum cruſtam, ſeu eſcharam inducit, quæ impedimento eſt, nè maligna, & venenata materia expiret, niſi poſt eſcharæ caſum. Præterea ſi ſupponant venenum adhuc in vaſis eſſe fluctuans meliùs certè, & promptiùs expirare poterit per ſenſiles, inſenſileſque corporis meatus, quàm per vulnus, cùm nulla aſſignari poſſit ratio per vulnus potiùs, quàm per poroſitates expelli, niſi fortè fortunâ ad aliquam veneni cum vulnere ſympathiam, ceu ad ſacrum ignorantiæ aſylum recurrere velint vulgares. Neque hùc facit pororum congruentia, cùm hi potiùs obſtructi ſint, quàm reſerati propter tumorem. Si tamen velint venenum in parte ſtagnans expirare per vulnus, veneni nomen non ampliùs meretur materia parotides efficiens, utpotè per fermentationem ſequeſtrata, atque immutata, ut durities oſtendit; adeòque ut talis non minùs perhorrenda: dicemus rectè, & meliùs poſſe expirationem ab aliquo topico appropriato medicamine promoveri tutò, jucundiùſque quàm per ferrum ignitum, cùm minimè hoc uti poſſimus ſine alterius morbi, vulneris uſti putà productione.

Secunda ratio, in qua habetur parotides protinùs adaperiendas eſſe ignito ferro, ex eò, quòd malignitate nunquam ſuppurationem admittit, contrâ vulgares militare videtur, quia totâ ſuppurationis ſpes non ex alio capite affulget; quàm ſubtilioris, ſpirituoſioris, tenuioriſque materiæ craſſam agitantis, commoventiſque retentione, per ignem evaporata illa, ac difflata, de ſuppuratione prorſùs actum eſt. Si verò dicant, quod cùm ſupponant, malignitatem nunquàm ſuppurationem admittere, ideòque vulnus efficiunt, ut per illud forâs expellatur. Et nos expetemus, quomodò forâs extrahitur, ſi materia maligna, ut ipſi dicunt, in glandularum interſtitiis ita impacta, & coagulata ſit, ut in lapideam ferè indolem degenerata eſſe videatur glandula? Nonne quando materia aliqua evacuanda, fluida, mobiliſque reddenda eſt ex *Hippocrate*? Per ignem verò, apertionemque hoc aſſequi impoſſibile planè eſt. Hùc refer, quòd cùm per uſtionem ſemper eleventur halitus, cur fieri nequit, ut horum maxima pars intùs per poros ab igne rarefactos inſinuetur, & quædam retroceſſionis ſpecies, quam timent, accidat?

Pro tertiâ ratione adducunt ignem venenum extinguere, & reverà putridum, venenatum, & peſtilens in aëre ignis ex lignis juniperi, pini, piceæ, lauri &c. corrigit, & extinguit. Imò ada ërem puriorem reddendum peſtilitatis tempore multùm valet, ſi tormenta bellica præſertim majora ſub auroram & veſperam diſplodantur. Et hoc non tantùm valet, quia aërem commovet, agitat, & ſemina peſtifera diſſolvit, & rarefacit; ſed quia ſulphur in pulvere pyrio maximam habet vim in peſte. Cœterùm abſolutè, & univerſaliter loquendo, ignem venenum extinguere falſum eſt. Enimverò plurima corpora per ſe non venefica, tamen venenata ſolius ignis ope fieri videmus, & multa venena ejuſdem ignis vehementiſſimè exaltari: Si itaque univerſaliter verum non eſt, ab igne venenum extingui, quare non debet eſſe falſum, venenum in parotidibus ſuppoſitum ab eodemmet igne deſtrui, & potiùs non exaltari?

Quar-

Quarta tandem ratio deprompta à timore, ne humoris malignitas retrocedat, falſa deprehenditur, tùm ratione materiæ, quæ indurata fortioribus reſiſtit emollientibus, & ſuppurantibus, tum ratione pororum, qui ab humore concreto ſunt obſtructi, viæque aliæ occluſæ; cum etiam ratione motûs, cùm corpuſcula illa parotidem, præcipuè ſymptomaticam, conſtituentia, jam ſint ibidem irretita. Inſuper admiſſa retroceſſione humoris maligni, nihil mali eſt pertimeſcendum, nam vel parotis eſt ſalutaris, vel ſymptomatica. Si primum jam malignitas per fermentationem ſequeſtrata eſt, & immutata, ut videre eſt in omnibus fermentatis, quare maligna ampliùs non eſt. Si ſecundum, cùm major malignitatis pars in humoribus conſiſtat, quàm in parotide, magis de illâ, quàm de hujus retroceſſione timendum, eòque fortiùs, quo hæc in aurium glandulis eſt ita fixata, ut impoſſibilis retroceſſio videatur. Imò ex ejuſdem cum alio humore miſcelâ, quis prohibet; ut fermentatio ciatur, & per eam immutatio, & per conſequens innocuitas. Denique ignis eſt ſui diffuſivus, & corpora interiùs penetrans, unde veneni per ignem in halitus elevati maxima pars per poros ab igne rarefactos ſe inſinuat, intùs remeat, & retroceſſionem cauſat.

Parotidem ſimplicem, quæ eſt vera inflammatio, ut in noſtris cauſis diximus, facilè uel reſolvimus, vel ſuppuramus, eamque eodem modo moderamur, ea propinando, & applicando medicamenta, quibus in aliarum partium inflammationibus utimur.

Parotidem verò, quæ capitis morbis, vel malignæ, vel peſtilenti febri ſuccedit, curamus etiam vel per ſuppurationem, vel reſolutionem; rimandum itaque, an natura ad ſuppurandum, vel ad reſolvendum vergat, ejuſque motus uno, vel altero remediorum præſidio promovendus, & adjuvandus eſt. Si igitur ad ſuppurationem tendat per aliquod medicamentum maturativum mollificari, & rumpi debet, optimum erit:

℞. *Gummi opopanacis* ℥. j.
in aceto coquatur, per pannum trajiciatur, & coquendo rurſus ad gummi conſiſtentiam inſpiſſetur, cujus
℞. ℥. ß. *Ol. philoſoph. rectificati* ℥. j.
colliquefcant invicem ſuper prunis, hujus ℞. *q. ſ.* & parotidi impone, donec aperiatur, verùm ante emplaſtri applicationem parotis inungatur *oleo fœtido guajaci, vel tartari.* Si parotis ſit valdè maligna, & epidemica, curationis, & apertionis accelerationem poſtulat, ne intrò redeat, tunc
℞. *Empl. filii Zachariæ, & Theriacæ ana m.* & parotidi impone. Non credibile eſt quantum hoc emplaſtrum parotidi applicatum juvare; ſequitur enim naturæ conatum juxta partis exigentiam, & diſpoſitionem, quod felici cum ſucceſſu centies experti ſumus. Sed in his caſibus nullum majus præſidium, quàm *emplaſtrum de fuligine* inveniri poteſt:

℞. *Theriacæ Andromachi, & Mithridatii ana* ℥. ſ. *Fermenti, Terebinth. ana* ℥. ij. *Mell. roſ. ſimpl.* ℥. j. ß. *Butyri recentis* ℥. ij. *Salis com.* ℥. j. *Fuliginis camini* ℥. j. ß. *Saponis Veneti* ℥. iv. *Croci* ʒ. iij. *Vitell. ovor. num.* iv. *F. l. a. empl.*

Præſtantiſſimarum virium eſt hoc emplaſtrum, non tantùm ad ſuppurandas parotides malignas, epidemicas, & peſtilentiales, ſed etiam ad quoſcumque bubones, ac anthraces peſtis tempore graſſantes; extrahit enim venenum, & dolores ex inflammationibus ſubortos feliciſſimè pacat. Si neceſſitas parotidem rumpendi abſque cunctatione urgeat, nihil præſtantius in toto reperitur orbe *emplaſtro magnetico*, quod ita paratur:

℞. *Gum. ſagapeni, Ammoniaci Galbani ana* ℥. iij. *Terebinth. laricea, Ceræ ana* ʒ. iv. ß. *Magnetis arſenicalis* ℥. iij. *Terræ vitrioli* ℥. j. *Ol. ſuccini* ℥. ij.
Gummata illa tria diſſ. in aceti ſcillitici ℥. xx. *poſteà ſolutionem illam per pannum lineum colatam exprime, quam deindè tandiu bullire cures, donec acetum fuerit conſumptum, excipe pauxillum ſpatulâ, & infrigida, dum videas ita induruiſſe, uti cum gummi eſſent: ſerva in loco calido, donec in reſiduo incorporaveris, quo facto, accipe ceram, & terebinthinam, fac ut lento igne in ſe coëant: remotum à calore aliquantulùm agitato, donec ad ſpiſſitudinem unguenti reducatur: deinde adde gummata jam antè ſoluta, & uti dictum eſt, colata, poſteà adjunge magnetem arſenicalem ſubtiliter pulveriſatum, terram vitrioli, & oleum ſuccini, poſtremò paſtillos forma, & corio, aut veſicæ oleo ſcorpionum inunctæ involve.* Hoc emplaſtrum non tantùm parotidibus malignis, & peſtilentialibus, ſed etiam anthracibus, & bubonibus peſtis tempore graſſantibus dexterè applicatum eos illicò maturat, & rumpit, ac venenum à centro ad ſe trahit, ut magnes ferrum, & non ſinit abſceſſum claudi ante totalem veneni extractionem, ac proindè omnibus emplaſtris huic uſui deſtinatis, meritò anteferendum. Tandem *emplaſtro Diaſulphuris Rulandi* parotidi extremam dabis manum.

Per reſolutionem parotidem curamus naturæ motum expulſivum fortiter adjuvantes, quæ materiam in parotide conjunctam expellere nititur, atque ideò in unum locum congeſſit: iſtum ergò naturæ conatum promoveamus oportet expellentibus, nimirùm alexipharmacis, ſudorificis, & reſolventibus abſceſſui ſuperimpoſitis, licèt parotis non adeò ſit maligna, nihilominùs enim nihil boni in ſe continet, ſed contenta naturæ moleſta, atque ad expulſionem proſcripta. Ad hunc finem medium venit, quòd parotis quater in die inungatur *oleo ceræ deſtillato*, & interim ſi maligna, vel peſtilens ſit parotis, alexipharmaca, & diaphoretica quotidiè propinentur, tum quoque cùm parotidis reſolutionem molimur, uſurpanda ſunt, ut *Aqua theriacalis cum ſpiritu vini, ſpiritus theriacalis, Diaſcordium, electuarium de ovo, de gemmis, theriaca citri, theriaca Germanorum, elixir peſtilentiale Crollii, extractum tormentillæ vel contrherbæ &c.* Item *ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, Lapis bezoarticus, ſulphur auratum diaphoreticum, diaphoreticum in peracutis, c. c. uſtum pro pauperibus, tinctura antimonii, mercurius diaphoreticus, cinnabaris antimonii, ſalia volatilia ſuccini, c. c. viperarum &c.* Pro potu uſurpare poteſt æger *decoctum c. c. aquam ſcorzoneriæ cardui benedicti, ſcordii, rutæ caprariæ, ſcabioſæ, bardanæ compoſitam.* Deindè æger ſtragulis optimé tegatur, ac profuſiſſimos expectet ſudores, quos potentiſſimé hæc tam ſola, quàm in varias formulas concinnata proliciunt venenatorum humorum malitiam temperant, infectionis miaſma diſjiciunt, ac venenoſum corporis habitum, excuſſo ſudore repurgant, parotidemque exactè reſolvunt, perfectiſſiméque curatur abſque recidivæ ſuſpicione.

Poſt parotidem, inter mala, quæ collum obſident, ſtrumæ ſuccedunt, ideoque.

CAP. XLIV.

De Strumis.

SUnt ſtrumæ glandulæ induratæ in collo, axillis, & inguinibus, necnon in mammis quandoque obſer

obſervantur: verùm ad majorem hujus morbi cognitionem non omittendum eſt; quòd nonnulli à ſtrumis glandulas diſtingunt, nec quamlibet glandulam appellant ſtrumam, ſed glandulas vocant, quæcumque ſunt plures, minores mobiles, & non ſtabiles, pauciores, & minores ſunt: contrà verò ſtrumas, quæ firmiter adhærent, ſtabiles, pauciores, & majores ſunt. Glandulæ inſuper appellantur, quæ multiplicantur, ſtrumæ verò, quæ ferè in dies multiplices fiunt, undè hujus morbi proprium, & ſpecificum ſignum eſt ſemper in dies multiplicari, plures glandulas intumeſcere, & unam ex alterâ dependere in cutis ſuperficie, uvarum inſtar ex eodem racemo dependentium. Hinc dicuntur ſcrophulæ à ſcrophis, ſeu ſuibus matribus, quæ ſemper brevi pariunt, & facilè ſuos multiplicant porcellos. Vel dicuntur ſcrophulæ, quia prædicta animantia frequentiùs hoc corripiuntur malo, vel quia colla habent glandulosa.

Signa.

Strumarum diagnoſis facilis eſt, tumor enim in collo obſervatur; vel plures, & ſunt glandulæ tumefactæ induratæ, & rotundæ, vel oblongæ proprio clauſæ ſolliculo, quæ faciliter multiplicantur & ex unâ fiunt plures, quia in ſuo glutine fermentum acquirunt, quo proximas inficiendo partes, eas ſtrumoſas quoque reddit. Sunt utplurimum abſque inflammatione, rariſſimè dolent, & ad carnis naturam accedunt. Quædam inflammationem quandoque habent conjunctam. Aliæ ſunt malignæ, & canceroſæ pro materiæ acrioris, & corroſivæ ratione. Sunt aliæ mobiles, aliæ immobiles.

Cauſæ.

Medicorum vulgus à phlegmate, ſive pituitâ cum humore melancholico commiſto ſtrummas generari credit, ſed ſummoperè in hoc fallitur; nam ſtrumæ fiunt, quoties ſuperfluum nutrimentum, & acidum glandulis deſtinatum, ab eiſdem glandulis non reſoluitur, ſed in earum corporibus degener evadit, ut videre eſt in ſuibus, qui ob voracitatem ſuccus alimentitius ſuperfluus in lardum mutatur, & circa collum in ſcrophulas, quas in animalibus nonnullis vulgus in deliciis habent, vocatque lacticinia, & animellas. Hinc ſanè ſemper ſtrumoſi voraciſſimi ſunt, quorum nutrimentum ſuperfluum non reſoluitur, ſed in adenum locis ſcilicet in collo, axillis, vel inguinibus, præcipuè tamen in collo, quia magis expoſitum eſt aëris frigidi acceſſui, ab acido auſtero promptè induratur, in quibus calcis diſpoſitiones acquirit, & in tophum temporis progreſſu tranſit. Ichor deindè, qui à degenerato nutrimento emanat, proximarum glandularum nutrimentum contaminat, & novi ſtrumoſi producuntur fœtus. Unde parere ſtrumas vulgus credit, cùm paſſim circa primam aliæ erumpant. Quòd ſtrumarum cauſa materiali ſit earum nutrimentum degeneratum, & coagulatum, patet ex eò, quòd ſtrumæ corpus venis, & arteriolis caret, proprioque clauditur folliculo, qui ſi in curatione omninò non extrahatur, expectanda eſt recidiva.

Multi fuerunt rati, & præcipuè *Arnoldus de Villanoua*, *& Riolanus* ſtrumas in meſenterio præcedere antequàm in conſpectum prodeant, ſuſtinentque ſtrumarum ſeminarium in meſenterio foveri; propterea fruſtranea remedia eſſe ajunt, quæ ſtrumis apparentibus extra corpus adhibentur, quia non curantur in earum radice, ſcilicet in meſenterio, ideòque etiam intrinſecùs convenientia medicamina uſurpari debent. Nos verò ſuaderi non poſſumus, ut credamus in his glandulis ſedem, & radicem eſſe omnium ſtrumarum in corpore, eaſque foras nunquam erumpere, niſi meſenterium fuerit ſtrumoſum, nam remotæ cauſæ eſſe poſſunt, & per accidens, inter colli ſtrumas, & meſenterii glandulas nullus intercedit conſenſus. Plures ſunt ſtrumoſi, qui ſanas, & inculpatas habent meſenterii glandulas. Omnes ſtrumoſi forent, quia in omnibus ſunt hæ glandulæ; Subalpi ſtrumoſi aliam menſenterii conformationem haberent. Non negaverimus tamen ſtrumoſum fieri poſſe meſenterium, cùm plurimis ſit glandulis refertum, & in iis non minùs quàm in glandulis circa fauces nutrimenti degenerationem evenire poſſe; at minimè quidem concedemus neceſſarium eſſe ſtrumoſum priùs fieri meſenterium, ut deindè loca circa fauces ſtrumis laborarent, ſed utrobique cùm eadem ſit diſpoſitio glandulæ circa gulam poſitæ, ut ſtrumoſum concipiant fermentum, neceſſe non eſt, ut illud in meſenterii glandulis præcedat. Id nos experientia edocuit, nam pluſquam quinquaginta ſtrumoſos circa fauces hactenùs efficaci curavimus remedio, abſque eo, quod aliquod medicamen meſenterio priùs fuerit adhibitum, unde falſum eſſe didicimus ſtrumas in meſenterio priùs produci debere, ac poſtmodùm in aliis adenoſis corporis locis. Prætereà hanc falſitatem anatomicus culter in multis cadaveribus ſtrumoſis detexit, & propria autopſia noſtram ſtabilivit ſententiam.

Prognoſis.

Strumis obnoxii ſunt hi, qui brevioris ſunt colli, & anguſtâ fronte, compreſſis temporibus, ac maxillis, qui nimiùm voraces, ut pueri, & fœminæ. Strumæ difficilis ſunt curationis, attamen minus recentes, molliores, tractabiles, & in junioribus; quàm inveteratæ, induratæ; oſſibus adhærentes, quæ cancroſam redolent naturam, & in ſenioribus. Nunquàm ſtrumæ ſuppurationem admittunt, ex eo, quia earum materia ſanguis non eſt, neque reſolventibus ſummæ efficaciæ obediunt; nam reſolutioni ambiens obſtat folliculus, qui ſi radicitùs minimè extirpetur, facilè circa cicatrices repullulant. Srumæ in poſteriori colli parte ægrè curantur, attamen in ejus anteriori parte curatu difficillimæ ſunt, ob propinquitatem venarum, arteriarum, & nervorum, in primis circa aſperam arteriam, ubi inciſio, & denudatio vocalium inſtrumentorum facilè per omnem vitam voce privat, quia prædicta inſtrumenta per ſectionem, vel uſtionem faciillimè læduntur, vel refrigerantur aëri ambienti expoſita, unde ſuccedit, ut poſt ſtrumarum abſciſſionem & earum ſanationem vox deperdita fuerit, ut *Gal.* 1. *de loc. aff. cap.* 5. accidiſſe refert. Strumæ grandiores ſemper vocem vitiant, & plerùmque auditum, loquela autem ipſa, & olfactus ab ipſis raro patitur. Utplurimùm quoque intellectus, & memoria in ſtrumoſis debilitatur. Strumæ frequenter in ſcirrhum exquiſitum degenerant ob materiam viſcidam, quæ ſi diutiùs, acido ſcilicet aucto, ſubſiſtat, in duritiem gypſeam tranſit. Quando exulcerantur, deſinunt in cacoëthica ulcera fiſtuloſa, ac nonnunquam in cancroſa, & corroſiva, acido illo in iis reddito nimis acri. Non ſolùm ſtrumæ multiplicantur, ſed in molem excreſcunt, adeòque aliquando jugulum occupant, ut patientes jugulent, & ſuffocent.

Curatio.

Vulgarium ſchola in ſtrumarùm curatione victus rationem

tionem tenuem, & extenuantem inſtituit ad calidam, ſiccamque vergentem, ſecùs cruditates, & crapulas vitandas, quæ pituitam, & melancholiam aggregare poſſunt. Coctionem omni ſtudio procurandam, ventriculum roborandum, caputque exſiccandum imperat. Dimidiam ſanationis partem in victûs regimine conſiſtere vulgares credunt, tanquam diæta graviorum morborum medela foret. Eſt ſtricta diæta medentum impoſtura, qua tyrannidem in ægros exercent ad obtinendum finem ipſis ignotum, quæ adamuſſim niſi obſervetur, proclamant actum eſſe de morbi ſanatione, quia facilius eſt deſtruere, quâm conſtruere. Unde perpetuò ex errore in victûs regimine optimam nanciſcuntur excuſandæ ſanationis, vel necis occaſionem, unde dicere ſolebat *Hippocrates* ille ſenex: *Comedit racemum uvæ, ideò periit: Intempeſtivè cœnavit, ideò obiit*, ac diæta remediorum inſufficientiam, implicitumque ſanationis argumentum prodit. Non negaverimus crapulas, cruditateſque ſtrumarum ſanationem aliquatenùs perturbare, ſed hæc eſt medicaminum, non diætæ effectus. Sobrietatem moderationemque tanquam totius diætæ cardinem magnifacimus, quantùm ad vitam ſanam tuendam facilè ſufficit.

Victu inſtituto, craſſiores præparant, inciduntque humores, præcipuè pituitoſos, & melancholicos tribus ſyrupis incidentibus, & attenuantibus. Corpus ita præparatum purgant iis pharmacis, quæ phlegmaticos, & melancholicos ſuccos purgandi vim habent. Deplent corpus, ſed ſtrumas intactas in folliculo incluſas relinquunt.

Si febris cum ſtrumis aſſocietur, phlebotomiam inſtituunt, vel podicis venas hirudinibus aperiunt, quaſi ſanguis ſtrumas cuderet, aut foveret, vel febrem in ſtrumoſis concitaret.

Poſt univerſalia præſidia (ita appellant vulgares phlebotomiam, quæ ſanguinem, & medicamentum purgans, quod ſtercoraceum educit liquamen) ad ſudorifica deſcendunt decocta. Sed quid ſalſaparilla, chinæ radix, guajacum, & cœtera peregrina remedia in aquæ formâ epota exſiccabunt? Nonnè humectatio potiùs ſuccedet? Nunquid exſiccatum non ipſo liquido pernicioſius erit? Quæ facta ſunt, non exſiccationem, ſed expulſionem poſtulant. Hæc ſudorifera laticem minuunt, nec ob folliculum ſtrumas attingunt, quòd ſi attingerent, non abſque capitis mortui reſiduo exſiccarent, eaſque pertinaciores redderent, cum maximâ ægri pernicie. Præterea victu tenui, copioſoque ſudore, primò cruorem minuerent, deindè cum debilitate maciem cauſarent.

His parùm, vel nihil proficientibus, ad ea deveniunt medicamenta, quæ ſpecificam abſumendi, & exſiccandi vim ſtrumarum materiam obtinent, inter quæ principatum obtinet *ſcrophulariæ radix*, & indè nomen habere videtur, quod ſcrophulis medeatur. Verùm ſcrophulariæ radix undique ſtrumoſa ſubſiſtit, & indè fortè nomen traxit. Ex ſignaturâ externâ latentes ariolantur virtutes, in quibus facilè falli poſſunt; quiſnam dicit ſcrophulariam ſcrophulis mederi, & non eas efficere? Item commendatur *filipendula, gladiolus, iris &c.* Sed filipendula radice nititur, quæ rotundis extuberat capitibus. Gladiolus radicibus cohæret geminis, rotundis, preſſiſque verticillorum modo, unâ ſuper alteram inſidente, albicantibus, & bulboſis. Iris radices habet geniculatas, & acori radices profert. Si hæc creſcentia ſtrumis mederentur, certè omnibus opitularentur tuberculis, curarent phygethlon, bronchocelen, ganglion, ſteatoma, atheroma, meliceriden &c. & ob ſignaturam *aſphodeli* i. *haſtulæ Regiæ radix* in toto vegetantium regno præcelleret, quia in ejus radice circumquâque ingens bulborum numerus pendet, quod à veritate alienum comperimus. Si ex ſignaturâ rerum virtutes, & eſſentias attingeremus, omnes morbi eſſent ſanabiles, ſed tantùm corticem, & non nucleum attingimus.

Extollit *Sennertus* ruſci radicem, cujus efficaciam ſibi quoque compertam eſſe teſtatur *fallopius*, ſi ejus in pulverem redactæ drachma una ſingulis diebus aſſumatur, diebus quadraginta. Sed errant, nam ruſcus ciendæ urinæ, & aperiendis obſtructionibus perquam idonea eſt, non verò ſtrumarum curationi.

Præſcribunt vulgares diverſos pulveres, diverſaque decocta ad ſtrumarum ſanationem, quæ ad optatum non collimant ſcopum, quia vulgaria ſunt, & nullius energiæ in hoc morbo, ſed communia per applicationem in quolibet curando, morbo ut *Ariſtoloch. raphan. pimpinella, piloſella, ruta, agrimonia, betonic. ros marin. ſem. anis. Zingib. nux moſch. cinnam. acut.* quæ an profuerint, ſtrumoſi ſciunt.

Ad nauſeam uſque ſtrumoſis tortis, adauctoque morbo, topica uſurpant, & primò tumoris materiam inſenſibiliter diſcutiendam, & abſumendam curant. Verùm quis ex vulgaribus unquam ſcirrhum curavit, ut ſtrumas ſanare poſſit? Emollientibus, incidentibus, & reſolventibus utuntur, attamen iis tenuiores reſolvuntur partes, & craſſiores indurantur, quod remanet, reſolutioni inobediens redditur, imò nunquam perfecta reſolutio ſperari poteſt ob ſtrumarum materiam in propriâ contentam tunicâ.

Ubi emollientia, incidentia, & reſolventia nihil profecerint, ad maturantia, & ſuppurantia confugiunt noſtri Veterenarii, quæ ſunt *radix lilior. alb. alth. iridis*, quam ad mollitiem concoquunt, *addito oleo lilior. alb. gallinæ pinguedine & farinâ triticeâ*, & cataplaſma concinnant. Vel alia applicant ſuppurantia, quæ lippis, atque tonſoribus patent, & tamdiu iis inſiſtendum putant, quouſque completa fuerit ſuppuratio, quâ completâ, aperiunt ferro, vel cauterio ſtrumam, qua apertâ, ulcus digerunt, & mundificant unguento Ægyptiaco, vel ſimili, folliculum abſumunt, incarnant, & cicatrizant.

Sed ſi ſtruma ad ſuppurationem duci nequeat, ut ſemper accidit, extrahendam cum *Gal.* 14. *meth. cap.* 2. conſulunt per inciſionem; tamen pertimeſcendum eſt ferrum, ne nervi vocales, aliæque circumſtantes lædantur partes per ſectionem, & ſtrumoſus perpetuò mutus evadat, vel majus ſtrumis malum emergat.

Quòd ſi æger ferrum perhorreſcat, ad cauſtica, & corroſiva deveniunt medicamenta, quorum applicationem poſt partis ſcarificationem uſurpant nonnulli, & trochiſcis de minio utuntur, quos *Johannes de Vigo lib.* 8. *cap.* 13. deſcribit, ut

℞. *Panis crud. benè fermentati* ℥. IV. *Mercurii ſublimat.* ℥. j. *Minii* ʒ. IV.

Cum aquâ roſ. formentur paſtelli ad pineoli magnitudinem, & in furno tepido exſiccentur. Alii ex auripigmento, & arſenico cryſtallino trochiſcos ità parant:

℞. *Auripigmenti, & Arſenici cryſtallini ana q. ſ. M. cum paſtâ ex farinâ triticeâ, & f. trochiſci*, quos etiam in apertam ſtrumam immittunt. Sed cauſtica, & corroſiva non tantùm in vicinas partes, verùm etiam in remotiores ſe diffundunt, eaſque inflammant, quantumvis unguento refrigerante Galeni, roſato, & ſimilibus muniant. Auripigmentum, & arſenicum cryſtallinum eſt venenorum corroſivorum maximum, eorumque operatio in veneno conſiſtit: nam præter acrimoniam urentem

cau-

cauſticamque facultatem, tantâ quoque malignitate vitæ noſtræ balſamo infenſum eſt, ut etiam extrinſecùs adhibitum mali moris excitet febres, & plurima alia prava inducat ſymptomata, & in minimâ etiam quantitate multa præſtare poteſt, præcipuè in ſtrumarum loco cauſticat arterias carotides, venas jugulares, aſperam arteriam, vocalia inſtrumenta ob ſui diffuſionem, & ob viciniam cor, & cerebrum lædit; unde convulſiones excitantur, ſtupiditates, ſudores frigidi, palpitationes, deliquia, ſpirandi difficultates, tuſſes, vehementiſſimi cruciatus, eroſiones, ſitis inexplebilis, æſtus, faucium, & gulæ aſperitates, quapropter nullum ſalutare medicamen irreparabilem mortem eliminare poteſt.

Tandem alii alium in ſanandis ſtrumis ſervant modum: illas arctâ ligaturâ è filo ſerico, aut ſetis equinis radicem verſus conſtringunt, & in diem arctiùs donec alimenti defectu reſiccatæ ſponte decidant. Hos nunquam ſtrumas inſpexiſſe credimus, & ſcuticâ dignos exiſtimamus, dum extra rem loquuntur. Utique hujuſmodi medendi genus admitteremus, ſi ſtrumæ ſupra cutem eſſent eminentes, exiliſſimæ inniterentur baſi, in ſummo latiores, & penſiles ut ſunt acrochordones, & thymi.

In ſtrumis indicatio curativa eſt, ut nutrimentum ſuperfluum ab acidis particulis coagulatum, à quiete ad motum excitetur, incidatur, attenuetur, reſolvatur, & particulæ acidæ alkalicis corrigantur, & immutentur, deindè in vaſa regrediantur, per quæ commodè aliorſum diſtribuantur, & eliminentur; primò itaque corporis depletio, & præcipuè per vomitum præcedere neceſſe eſt. Diæta infirmo præſcribi, & quantùm poſſibile eſt, nutrimentum ſubtrahi debet. Medicamenta in ultimâ Lunæ quadrâ cum ſucceſſu aſſumi, & in novilunium uſque continuari Lunatici Medici præſcribunt, ſed has Lunæ nænias fuſiùs repudiabimus in noſtrâ Theoriâ cap. de cauſâ periodi menſtrualis. Nutrimentum ab acidis particulis mundificantia ſpecificè uſurpare oportet, & ab hoc expertiſſimo fit pulvere:

℞. *Radic. ſcrophular. Pentaphyll. Filipendul. ana* ʒ. ij. *Herbar. agrimon. Piloſellæ ana m.* ß.

Omnia ſiccentur in umbrâ f. pulvis ſubtiliſſimus, adde Sach. albiſſ. ℥. iij.

Cujus doſis ʒ. ß. omni manè cum vino aſſumatur.

Strumarum materia ſuppurationis non eſt capax, & earum glanduloſum corpus, earumque folliculus reſolutioni reluctatur, ideòque triplicem earum curationem, per reſolutionem, vel per ſectici apertionem, vel per magiam inſtituimus.

Strumis recentibus reſolventia conveniunt medicamenta. Specificum reſolvens eſt pumicis ſal, paratur hoc modo:

℞. *Pumicis in pulv. redact. part.* j. *Sulph. com. part.* ij.
Miſceantur invicem, indantur crucibulo, quod optimè lutatum ponatur in igne circulari, in fine probè candefiat. Hunc pumicem calcinatum inde vitro, & ſuperfunde acetum deſtillatum, ut ſolvatur, quicquid calcinatum eſt, quod verò non ſolvitur, denuò ſiccetur, & cum ſulphure calcinetur, atque eodem modo in aceto deſtillato ſolvatur, & ad ſalis ſiccitatem evaporetur. Ad hæc etiam vini tartarus in furno figulino ad albedinem calcinatur, cui guttatim ſpiritus nitri ſuperfunditur, donec ebullitio ceſſet, tum liquor filtratur, & ad ſiccitatem evaporatur, quod remanet, iterùm in aquâ pluviali ſolvitur, filtratur, & coagulatur; hujus & præcedentis ſalis pumicis ana una pars, ſalis gemmæ duæ, vel tres partes ſolvuntur ſimul in aquâ, filtrantur, & coagulantur rurſus in ſalem, qui contra ſtrumas ſpecificus eſt, cujus ϶. j. vel ii. in aquâ ſcrophulariæ omni mane tribus, vel pluribus horis ante paſtum aſſumuntur. Sali pumicis additur ſal gemmæ, & tartari, ut citiùs curatio procedat.

Solvuntur facilè, ſi bibat patiens ex cranio hominis ſepulti, non ſemel quidem, ſed ſæpiùs. Idem præſtat alkali, ſeu cinis ſpongiarum, qui ſic fit:

℞. *Spongiarum* ℥. vj. *Lapidum ſpongiæ* ʒ. iv.
Calcinentur in ollâ operculatâ, donec pulveriſari poſſint. Cineris hujus quotidiè exhibetur ʒ j. cum vino, manè duabus horis ante paſtum.

Helmontius huic ſpongiarum cineri alias additiones commendat in Tractatu: *Tartarus non in potu*; ita ſcribens. *Strumas prægrandes pluries unico menſe evanuiſſe vidi, ac ſubitò præfocationem à venenoſo fungo illatam curari remedio aſtrictivo, quod ſic habet:*

℞. *Spong. marin. in carbonem combuſtæ* ℥ iv. *Oſſis ſepiæ uſti, Piperis longi, Zingiberis, Pyrethri, Gallarum, Salis gemmæ, Calcis teſtar. ovor. ana* ℥. j.
M. cum aquâ ſtillatâ ex præfatis ſpongiis, & exſiccentur paulatim, accipe hujus pulveris ʒ. ß. *cum ſacch.* ℥. ß. *decreſcente Lunâ, ut paulatim liquatus deglutiatur, vel fac illinctum, & ſtrumæ, ac bocium diſparebit. Alii defectu ſpongiæ ſumebant pilſam excreſcentiam ſylveſtribus roſetis innaſcentem exteriori cortici caſtaneæ perſimilem hirtam, hiſpidamque, cujus ſolius pulvere utebantur feliciter &c.*

Arnoldus de Villa novâ non abſimilem laudat pulverem:

℞. *Ciner. ſpong. marinæ, Paleæ marinæ, Oſſis ſæpiæ, Piperis longi, & Nigri, Zingiberis, Cinnamomi, Salis gemmæ, Pyrethri, Nucum cupreſſi, Gallar. quercus, Roſarum ana* ℥. ij. *F. Pulvis.*

De quo æger ſæpiùs de die, & nocte aliquid in ore teneat, & paulatim deglutiat. Idem & cibis inſpergi poterit.

Citiùs evaneſcunt illitæ *oleo lactis* (fit hoc oleum per veſicam ex lacte putrefacto), & ſi deindè caput mortuum poſt deſtillationem lactis reſiduum denuò cum oleo deſtillato miſtum, & in formam emplaſtri redactum, & ſtrumis impoſitum fuerit: Idem præſtat *emplaſtrum de Ranis cum triplicato mercurio.* Non ſatis laudare poſſumus *oleum ex bufonibus*, quod eſt veluti ſingulare arcanum ad ſtrumarum reſolutionem, quo multos ſanavimus ſtrumoſos ſolâ inunctione, cujus confectionem alibi docuimus.

Aliqui propinant *Geniſtæ conſervam cum cantharidum pulvere*, & reverà multos ſtrumoſos hoc remedii genere curatos vidimus, ſed Medicus in hoc præbendo, nimis ſedulus in cantharidum doſi eſſe debet; nam quoque multos infelices inſpeximus ſucceſſus: præſtat igitur ſtrumoſis contritos flores cum melle roſaceo, aut ovo ſorbili præbere.

Hæc medicamenta ſtrumas reſolvunt abſque capitis mortui reſiduo, quia degeneratum glandularum nutrimentum fermentant, attenuant, & ferè in prima reſolvunt principia, partim per poros diffundunt inſenſili tranſportatione, partim ad renes deturbant, partimque per ptyaliſmum quem promovent, ad os trahitur, & exſalivatur.

Curatio per apertionem, ut cruda fiat neceſſe eſt, & quo citiùs, eò melius; nam temporis curſu non ſolùm non maturantur ſtrumæ, verùm multiplicantur, indurantur, ac ultrò fermentum diffundunt: igitur dum earum curationem aggrederis, per decem continuos dies fodicationum emplaſtrum ſuperpone, nam ſummoperè glandulas ad degeneratæ materiæ ſuppurationem diſponit.

Eodem tempore diætam præſcribe; habeas deinde ad manus trochiſcos magnitudinis pineoli ex mercurio meteorizato hoc modo concinnatos:

℞. *Merc. meteoriz. opt. pulveriſati* ℨ. j.
Farinæ hordei, vel Tritici tantundem.

M. ſimul cum ſpatulâ ligneâ, & cum ſalivâ fac maſſam, quam divides in trochiſcos, hos exſiccare permitte. Unum ex his recipe, & in medio expanſi emplaſtri fodicationum infige, ne hinc illinc vagus excurrat, & prominenti ſtrumæ ſuperpone per vigintiquatuor horas, & expecta, ut eſchara decidat, ac tunc ulceri recentem trochiſcum impone; nam ſecundi trochiſci applicatione, utplurimum ſtrumæ centrum manifeſtatur. Si verò profundius ſit, novis applicationibus ſectici illud perquire. Signum jam remedium ad ſtrumæ centrum perveniſſe, erit, ſi materia dura, alba, & tractui indolens appareat. Patefacto ſtrumæ centro, hoc utere pulvere, nam totum ſtrumæ corpus reſolves, ſi pulvillorum extremitatibus illo aſperſis ſtrumam attingas:

℞. *Merc. currentis* ℥. j. *Aquæ Stygiæ* ℥. ij.

Diſſolue & affunde aquam ſalſam, & præcipitabitur in pulverem album diſſolvens per inclinationem effunde, & præcipitatum exſicca. Vel uti poteris *Magno calcinato*, cujus præcipitatio à ſuperiori in hoc differt, quod aquæ ſalſæ loco affunditur ol. tart. p. d. quo cum pulvillis utere, ſuperponendo fodicationum emplaſtrum, uſque dum totum ſtrumæ corpus conſumtum ſit; quod cognoſces, quoties nihil albæ materiæ, ſed aliquid cruenti ab ulcere emanat, tunc à pulvere ceſſa, & emplaſtro fodicationum ad cicatricem uſque utere.

Strumam jam adapertam hoc quoque arcano à nobis multoties experto diſſolvere poteris:

℞. *Vitrioli alb.* ℥. j. *Aquæ roſ.* ℥. iij. *Lithargyrii* ℥. ß.

Miſceantur cum oleo roſ. & filamentis in eo madefactis foraminis orificium impleatur, ſed leniter. Deindè pro incarnatione fodicationum emplaſtro, vel hoc ſequenti efficaciſſimo utere:

℞. *Conſolid. regalis lib.* ß. *Ariſtoloch. long.* ℥. iv. *Mirrh.* ℥. ß. *Mumiæ* ℥. ij.

Poſt triturationem recipe ol. roſ. q. ſ. pro incorporatione, & formetur in modum emplaſtri.

Quoties apertionem aggrederis, fingere in animo debes, nunquam ab opere te eſſe receſſurum, niſi ſtrumas omnes, & corpus earum totum à ſtrumoſâ parte averruncaveris; nam ſi earum unam, vel alicujus partem aliquam ob incuriam omninò non abſtuliſti, operam perdidiſti, nam poſt apertarum ſtrumarum cicatrizationem infra paucos menſes ſtrumas iterùm pullulare conſpicies.

Tandem Chriſtianâ impellimur charitate Rempublicam Medicam nobiliſſimo, & efficaciſſimo emplaſtro paucis expenſis parabili non defraudare, quod Benedictum ad ſtrumas percurandas appellamus, nam ſolâ ſuperpoſitione non tantùm ſtrumas; verùm etiam cuncta apoſtemata, tam calida, quàm frigida dicta, imò tophos podagricos matureſcere facit, & ſanat; licèt ſilentio involvendum putaverimus, ne margaritas ante porcos projiceremus, & apud vulgares chirurgos, qui à tonſoribus parùm, vel nihil differunt, vileſceret, attamen ingenuè communicamus, ut

℞. *Ol. com. lib.* iij. *Radic. arundin.* ℥. ij. *Lilior. cœleſt.* ℥. iij. *Althææ* ℥. j. ß.

Dum oleum ebulire incipit, affunde radices mundatas, & in taleolas ſubtiliter inciſas. Coque ad nigredinem uſque, quas aufer, & pedetentim iniice

Ceruſſæ ℥. iij. *Tutiæ præp.* ℥. ß. *Ceræ citrinæ* ℥. iij. *Semper agitando ſpatulâ. Coque ad nigredinem uſque, ad emplaſtri conſiſtentiam, tandem adde*

Balſami Peruviani nigri ℨ. ij.

Aufer ab igne, & ſerva. Credibile non eſt, quantùm emplaſtrum hoc ad maturanda, rumpanda, & ſananda valeat omnium apoſtematum genera, major eſt experientia verbis.

Ad magicam ſtrumarum curationem quod attinet, ſciendum eſt, quòd licèt res aliquæ, quæ pro curatione aliquorum morborum extra corpus adhibentur, impares ad promiſſum effectum producendum judicentur, quia ipſæ non quidem in morbi materiam, ſed in ipſum vitæ ſpiritum agunt, qui in morbi loco morbum producit, ſpiritum eundem urgent, & eâdem virtute, qua ſtrumarum materiam coagulavit, eandem quoque in prima ſua principia reſolvit, quod eſt abſque apertione ſtrumoſos tumores reſolvere, ac magicè illos curare, ignotâ ſcilicet Medicorum vulgo energiâ. Hujuſmodi igitur eſt *teſtudinis ſanguis à vivâ teſtudine ſcalpello extractus, & ſtrumis ſuperaſperſus*; nam tunc muro pede ſuſpenſâ teſtudine, ibique relicta uſque dum moriendo contabeſcat. Mirum eſt, ut ſtrumæ talis teſtudinis ſanguine aſperſæ contabeſcant, & in loco emoriantur.

Eodem quoque modo diſſoluuntur ſtrumæ, ſi iis ſuperponatur *Rana viva, uſque dum emoriatur*; quæ ſi deindè foco ſuſpendatur, ſicceſcent ſtrumæ, non ſecus ac rana.

Quod noſtram ſuperat capacitatem, & admirabile eſt, quod paſſim obſervatur, & nos hactenùs pluries experti ſumus, ſcilicet ſeptimum in ordine filium cujuſcumque matris, ante cujus ortum, & inter præcedentes nulla interceſſit fœmella, ſtrumas omninò reſolvere, ſi ſuâ ſalivâ digito ſtrumas ſignaverit, hæc proferendo verba: *Jo ti Segno, e Dio ti ſana*, ter repetito ſigno, tertio quoque die; quicquid ſit de eventûs ratione, quod proveniat, eſt extra dubium.

Tandem circa ſtrumarum curationem ſilentio prætereundum non eſt vulgò ferri *Galliarum Regem* ſolo attactu ſtrumas ſanandi vim habere. De quo multi varia opinati ſunt; Nonnulli harum ſanationem imaginationi, alii aëris mutationi, & aliqui corporis motui tribuerunt, namque quotannis è proximis, diſſitiſque regionibus ſtrumarum morbo laborantes Regem adire ſolent, attamen vana hæc eſſe cuique facilè patet. Etenim vis hæc *Clodoveo I. Francorum Regi* cœlitùs data, & in omnes Regni ſucceſſores per traducem, nullo familiæ habito reſpectu derivavit. Erat Clodoveus idolorum cultor, qui *Clotidis* uxoris monitis, & precibus adhortans, ut Chriſti fidem ſuſciperet, *à Sancto Remigio Rhemenſi Epiſcopo* baptizatus, & chriſmate delibutus fuit. Ex eo die, quo ſanctum accepit baptiſma, tali munere, ne dum ipſe, verùm, & reliqui ſucceſſores donati fuêre. Unde procul ab omni dubio hanc ſanandi vim in munus conceſſam divinitùs ſolis Galliarum Regibus, qui Chriſti fidem religioſè profitentur, hancque veluti Catholicæ fidei teſſeram eſſe ipſis dumtaxat donatam. Sed non niſi præmiſſo aliquo religionis cultu, hæc procurant, uti par eſt, ut tanto beneficio gratioſiſſimè utantur, quod à Deo gratis acceperunt. Quapropter quotannis ex toto terrarum orbe confluentibus ſtrumoſis, Rex indicto ſibi trium dierum jejunio, prægreſſâ ſacramentali confeſſione, & ſumpto Euchariſtiæ Sacramento, die Pentecoſtes, manus imponit, & hæc verba Gallico idiomate profert: *le Roi te touche, & Dieu te guerit*, & ſignato crucis ſigno eos ſanat. Unde eam virtutem miraculoſam à Deo derivare fatemur.

CAP.

Cap. XLV.

De Bocio.

JUſtiſſimus *Deus* muliebre collum variis excreſcentiis morboſis, ut bocio, ſtrumis, & ſcrophulis juſtâ irâ in pœnam deturpare ſolet; ſolet namque hic ſexus devotus ad conciliandam faciei pulchritudinem collum variis ornamentis colere; ut torquibus, monilibus, margaritis, auro, lapidibus pretioſis &c. quibus vanitate inflantur, & ſuperbiunt, unde multoties in ſupplicium his morboſis excreſcentiis loco monilium, perlarum &c. collum plectitur, & pulchritudo conſpurcatur.

Tumor, quem Latini *bocium* appellant, *bronchocele* à Græcis dicitur; verbum enim apud hos *cele* tumorem ſignificat, *bronchos* autem apud eoſdem guttur denotat, ſeu aſperam arteriam, unde bronchocele; quaſi gutturis tumor, qui inter cutem, & aſperam arteriam gignitur. A nonnullis *gutturis hernia* vocatur.

Digladiantur vulgares, an bronchocele differat à ſtrumis, & contrà. Nonnulli bronchocelen ſub ſtrumis comprehendunt, & ſtrumam eſſe in gutture contendunt; alii bronchocelen à ſtrumâ diſcriminant, quam ſententiam nos libenter amplectimur, ac proindè his unicuique proprium aſſignamus caput; bronchocele enim eſt tumor non in glandulâ aliquâ, ſed ſupra aſperam arteriam obortus: ſtruma verò in collo eſt tumor in glandulâ aliquâ ex iis, quæ ſub larynge ſtatim hinc indè ad aſperæ arteriæ latera ponuntur. *Eſt* igitur *bocium* tumor in anteriori colli parte inter cutem, & aſperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, modò eſt illi caro dura, ut in herniâ carnoſâ, unde gutturis hernia dicitur, modò hebes, modò ſanguineus à ſanguine genitus, quod ſimile bocium in quadam Vetulâ Neapolitanâ diſſecuimus; & curavimus. Modò aquam continet, & vocatur *gutturis hydrops*. Addit *Platerus* aliam bocii ſpeciem; ſcilicet flatulentam, ſeu à flatu genitam, incluſo intra cutem, aut membranam. Non deſunt vulgares bocium humorale aſſignare ex humoribus, ſcilicet pituitoſum, & melancholicum, & rurſùs ex pituitâ triplicem aſſignant differentiam juxta majorem, vel minorem pituitæ craſſitiem, quæ ſi melli aſſimilatur, meliceridis naturam induit, vel pulti, & atheromatis naturam habet, vel ſevo, & ſteatomatis naturam continet. Præter has differentias aliæ quoque annumerantur, nam hoc quandoque malum eſt naturale ab ortu, ſcilicet & nativitate contractum. Aliàs eſt morboſum, quod in tempore advenit ob aliquam cauſam, ſive fuerit interna, ſive externa, & hoc rurſùs plerumque eſt hæreditarium per traducem à parentibus. In aliquibus locis eſt endemicum, & adeò hoc malum eſt familiare, ut indecorum non ſit apud illos bocium habere, imò inter mulieres pro honore habetur. Aliæ differentiæ deſumuntur à figurâ, magnitudine &c.

Signa.

Malum hoc oculis cernitur, nam eſt tumor in anteriori colli parte inter cutem, & aſperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, aliquando inſignis magnitudinis; & totum ſæpè deturpat collum, ab eo inſtar ſacculi; aut pyri, aut veſicæ inflatæ pendulus, & inundulatio; atque fluctuatio humorum in eo nonnunquam percipitur. Qualis materia contineatur; ex meliceridum, atheromatum, & ſteatomatum ſignis, quæ ſuo loco deſcripſimus, facilè innoteſcit. Bocium, quod ex vaſorum dilatatione fit, cognoſcitur ex mollitie, & partis color eſt ſanæ ſimilis, tumor eſt laxus, ad digitorum compreſſionem non ſolùm cedit, ſed veluti ex toto evaneſcere videtur, mox amotis digitis, illicò revertitur, ſicuti aneuriſmata faciunt. Carnoſum diſcernitur ex mediâ quadam conſiſtentiâ; nam non eſt ita durum.

Cauſæ.

Pro bocii cauſâ tum interna, tum externâ potiſſimùm aſſignant vulgares pituitam ſæpiſſimè à capite, per externa vaſa ad locum patientem depluentem, quaſi caput eſſet pituitæ cloaca, ad anteriorem colli partem decumbentis.

Fit bocium non ex humano capite pituitâ depluente, ſed ex propriâ, & topicâ anterioris colli partis indiſpoſitione, & facultatis aſſimilatricis errore, quæ dum id in hoc aliud tranſmutat, quod partis ſitum vitiat, & in extuberantem attollit tumorem, dum enim ab affluente alimento ſuperfluo membrana diſtenditur, & forſan etiam rumpitur; accedentibus cauſis externis, natura novæ quaſi membranæ texturam aggreditur. *Bocium carneum* fieri exiſtimant vulgares partim ex affluente alimento, partim ex aliquali loci patientis debilitate. Verùm nos, & meliùs; dicimus bocium carneum fieri aſſimilatricis luxuriantis vitio; extra enim limites ſibi deſtinatos carneam muceaginem coagulat, ob quam rem caro in hoc tumore fit hebes, ſcilicet non valdè robuſta.

Solet quandoque hic tumor ex vaſorum dilatatione, & ampliatione fieri, quemadmodùm in aneuriſmate contingit, & ſæpè contingere ſolet parturientibus ob laborioſos partus, quando, ſcilicet nimis violenter ſpiritus continuerint, ut etiam fieri ſolet in vehementibus conatibus, onerum geſtationibus, & præcipuè ſupra caput, clamoribus, vociferationibus, ac ſingultuoſis ructibus.

Felix Platerus bocii cauſam ſtatuit eſſe tumorem in anteriori colli parte amplo ſpatio extuberantem qui tenſus eſt admodùm, ut cùm pulſatur, ſonum edat, & cùm premitur, ſicut uter inflatus cedat, ſed mox iterùm attollatur. Hujus mali cauſam ſtatuit eſſe flatum ſub cutem membranamque generalem cuti ſubſtratam, adnexamque colli anterioribus, irrumpentem. Collectionis autem aëris, eo loci cauſam eſſe ſtatuit, cutis laxationem, ſeu avulſionem, cùm membrana illa, quæ eo loci craſſior eſt, rubicundior, quàm alibi, à ſejectis aſperæ arteriæ, muſculorumque colli anteriorum ſedibus, ſpatiumque illic efficientis, in quod ob fugam vacui aër, ſeu flatus è vicinis locis irrumpens, illud non ſolùm implendo, cutem, membranamque in tumorem elevat, ſed & continuatione diſtendendus, in immenſum auget; unde nomen rectè acceperit tumor quòd bronchocele, quaſi ruptura, ſeu hernia gutturis appellatur. Cauſam autem avulſionis membranarum ſtatuit eſſe vehementem conatum, qui fit, dum ſpiritu retento, excrementa, vel fœtum in partu excludere nituntur, aut buccas vehementer inflant.

Verùm etſi facilè concedimus, cauſam potiſſimam eſſe cutis avulſionem, & membranæ illius à partibus vicinis: tamen vix veroſimile videtur, ſolum flatum, utpotè mobilem, nec facilè uno in loco hærentem, malum tam chronicum progignere poſſe, & tangenti facilè quid pro quo deprehendere. Ideòque nobis probabile videtur, ut vacuum illud ſpatium, præcipuè membranis extenſis, ſuccum ali-

aliquem, & nutrimentum craſſius effundi, ex quo natura carni quid ſimile formet. Unde etiam ipſe *Platerus* ſtatuit, niſi malo huic maturè occurratur, vix dum ampliùs abigi poſſe, ſed toto vitæ curriculo permanere illic, ubi præter naturam excreſcit ſeſe circa vicina vaſa amplificans, & iis pertinaciùs adhærens.

Tumores hi in quibuſdam locis endemii ſunt, taleſque frequentes ſunt in quadam Borgomenſis agri parte, ubi cùm viri, tum mulieres ferè omnes anteriùs in collo geſtant tumores magnos, molles, mobiles, & pendulos doloris expertes. Idem morbus & Allobrogibus, & Alpinis, ac Carinthiæ, & ſtyriæ Alpinæ habitatoribus, & Hiſpaniæ quibuſdam locis familiaris eſt. Tumor hic iſtis in regionibus ſit endemicus ex aquarum crudarum, & ex nive liqueſcente reſolutarum potu. Idipſum obſervatum habemus eos, qui ſani in talia loca pervenerunt, ſi aliquandiu ibi degant, bronchocelen tales contrahere.

Prognoſis.

Bocium, quod ſit ex vaſorum dilatatione inſanabile erit, hujuſmodi quoque erit naturale à nativitate genitum, quod loci, vel regionis ratione proprium eſt, & quod magnis vaſis eſt implicitum, pariter completam non admittit curationem, ob dictorum vaſorum inſertionem, quibus læſio promptè haberi poteſt, imò ſæpè ſuffocatio oboritur. Supereſt ſolùm, ut quod recens, & incipiens, & quod molliorem habet conſiſtentiam, nec magna vaſa habet inſerta, curabile ſit, adhùc tamen non facilè, ſed difficulter, & non niſi diuturno tempore curari poſſit.

Curatio.

In bocii curatione totius corporis, & capitis rationem habent vulgares, hæc ita rectè evacuant, & exſiccant, ut omnem antecedentem materiam in iis collectam extirpent, aliàs nihil, aut parùm topicis auxiliis proficere exiſtimant; evacuant itaque & exſiccant non ſolùm phlebotomiis, verùm etiam repetitis purgationibus, ac decoctis, vel excitatis fonticulis, emplaſtris capiti applicatis, ſcarificationibus, veſicantibus, & opportuno tempore aquis utuntur thermalibus. Sed his medicamentis malum in radice non attingunt, licèt centies repetant, ſed invictum omnibus reluctatur. In victu vitant omnia flatulenta, crudum, & craſſum generantia ſuccum, quæ ſunt crapulæ, cruditates, fructus acidi &c. In potu probant vinum tenue, vel decoctum ſaſſafras cum aniſis, & cinnamomo.

Quò ad topica duplicem curandi modum proponunt, unum per medicamenta diſcutientia, & attenuantia, alterum per chirurgiam, ſeu manualem operationem. Medicamenta, quibus utuntur hæc ſunt, ut

℞. *Sulph. ignem non experti, Butyri Judaici ana* ℥. ß. *Alumin. ſciſſilis* ʒ. ij.

Cum oleo nardino, & pice navali q. ſ. f. empl. & parti apponatur. Vel

℞. *Radic. cucum. agreſt. recent.* ℥. ij. *Coquantur in vino tenui, addendo Squama æris, Sulph. vivi, & Nitri ana* ℥. iij. *Mell. q. ſ. & f. cataplaſma.*

Laudant etiam *emplaſtrum Diapyritis*. Exhibent per os infra ſcriptum pulverem, ut

℞. *Spongiam novam,*
Et benè mundam, ponatur in furno intra ollam novam, & comburatur, ac in pulverem reducatur, de quo recipe ʒ. j. *ſingulo quoque manè cum vino tenui, vel aquâ ſalviæ.*

Chirurgiam inſtituunt per aduſtionem, ſive cauſtica, ſeu ignita inſtrumenta, bocium extrahentes totum cum ſuo folliculo, & nihil de eo relinquunt, ne poſtmodùm denuò regignatur. Alii in parte affectâ duos adhibent ſetones, ut ſenſim materia expurgetur, & abſumatur. Verùm hæc operatio eſt valdè crudelis, inter ſpem, & metum, nec periculo vacat, quæ à perito anatomico, ſi non rectè peragitur, jugulare poteſt ob vaſorum magnitudinem, quæ per loca excurrunt, potiſſimùm venarum, & arteriarum jugularium, quare prudentis *Medici* eſt ab his carnificinis abſtinere & tantùm curationem per medicamenta peragere.

Vera, & tuta bocii curatio agitur tantùm per medicamenta, & non niſi incipienti, & non dum completo, quod duorum annorum ætatem non exceſſerit, adaptari debet, non autem vetuſto, & indurato. Primùm igitur patientis corpus convenienti pharmaco deplendum eſt, deindè exſiccans diæta imperanda, potus verò ſit ex decocto ligni viſci quercini, poſtmodùm his medicamentis curationem exordire, quibus tot, quot noſtræ curationi ſe ſubmiſerunt, curavimus, & primò hoc experto alkali utere, ut

℞. *Suberis, Spongiæ marinæ, & Petræ pumicis ana part. æq. Calcinentur ſ. a, & F. Pulvis.*

Doſis ʒ. ß. ponatur ſub linguâ, & paulatim quaſi per linctum deglutiatur, manè jejuno ſtomacho, lunâ decreſcente, ut vulgi præ judicio obſequamur.

Sequens cataplaſma bocio applicando, nunquam ægrum, & Medicum fefellit, quod ita paramus:

℞. *Atque ferrarior. lib.* iij. *Ranar. excoriatar. & Per ſetam trajectar. Numero* x. *Farinæ fabar. Lupinor. Lentium, Hordei, & Orobi ana m.* j. *Pulv. balauſt. Myrtillor. Nucum cupreſſi, Bacc. juniperi Gallar. quercûs, Globulor. marinor. Vulgo palle marinæ, Lapidis pumicis ana* ℥. j. ß. *Pulv. roſar. Aluminis uſti ana* ℥. ß.

Bulliant omnia, & f. cataplaſma ſ. a. Adde ol. roſ. & myrtill. q. ſ. quod calidè ſupra bocium applica.

Multoties felici cum ſucceſſu nos bocii pulveres ab *Helmontio* deſcriptos experti ſumus, quorum compoſitionem ſuperiori capite de ſtrumis tradidimus; his utere, & admiraberis effectum. Eundem patrant affectum *Arnoldi de Villa Novâ* pulveres, quos etiam de ſtrumis exſcripſimus. Ad idem valent ea medicamenta quæ *cap.* 58. *de ſarcocele* deſcribemus.

Nonnulli ſummoperè ſequens commendant oleum pro bocii inunctione, quod ita paratur:

℞. *Talpam unam,*
Et ponatur in ollâ vitreatâ, cui ſuperfunde
Ol. com. lib. iij.

Bulliant, quouſque caro ab oſſibus ſeparatur, tunc decanta, & hoc oleo calido bocium inunge, & ſenſim attenuabitur magnâ cum admiratione, nec vile reputes, quod carum, & rarum in hujus morbi curatione tenere debes.

Magnæ efficaciæ in hoc curando morbo ſequens experieris emplaſtrum, ut

℞. *Ranas vivas num.* vj.
Has à patiente dentibus ſuffocari permitte. Deindè emortuas ſic ranas ſuſpende in loco ſicco, ut exſiccentur, redigi poſſint in pulverem. Deindè
℞. *Empl. de ranis cum triplicato Merc.* ℥. iv.
Huic aſperge pulv. ranarum, & commiſce, ut fiant unum. Utere hoc emplaſtro, illud ſuperponendo non tantùm bocio, ſed etiam ſtrumis, & quarto quoque die novum emplaſtrum immuta, id proſequere per quadraginta dies, & bocium ſolvitur.

Sed

Sed ſatis, ſuperque per ſpatioſum colli mare peragravimus, deſcendamus nunc ad pulchritudinis, & deliciarum portum, ad mammas nempe, quæ in ipſâ fontis vitæ arce, veluti duæ lagenulæ poſitæ ſunt, vivum, & ſuaviſſimum ſcaturientes nectar, & dulcedine fortè omnia alia ſuperantes, unde.

Cap. XLVI.

De Mammarum Inflammatione.

Mammæ variis tumorum generibus infeſtantur, nam cùm glanduloſâ conſtent ſubſtantia, ita ut nihil ſint, quàm corpuſculorum glanduloſorum quamplurimorum perexiguorum congeries, & ex aliâ parte grandiora vaſa à naturâ receperint; ob commodiorem lactis generationem, ad quem uſum potiſſimùm ſunt formatæ; tunc omnes cujuſcumque generis ſuccos recipiunt, cùm tenues, tum craſſos, frequentiùs tamen inflammatoriis tentantur tumoribus, nam facilè in iis lac concreſcit, & concretum tenſiones, dolores, inflammationes, & febres advehit. Præter inflammationes non raro ſcirrho infeſtantur tum à principio, nec alteri ſuccedens affectui, ſed etiam ſecundariò inflammatoriis, ſcilicèt tumoribus ſuccedentibus, nam cùm raro mulieres ab initio *Medicorum* conſilia advocent, & in his caſibus facilè obſtetriculis, aliiſque fœmellis ſe committant, quæ varia, atque diverſa adminiſtrant medicamenta, quibus facilè tenues particulæ diſcutiuntur, craſſioribus relictis, iiſque induratis in ſcirrhi diſpoſitiones transmutantur; quin imò ex his facilè quoque ad cancros perducuntur. Primò de inflammatione tractabimus, quæ frequentiùs in iis generatur, & potiſſimùm in puerperis, vel ex ſanguine ad mammas concurrente, vel lacte in iis detento, nam cùm hac noſtrâ tempeſtate plurimæ enixarum, quæ ſuos partus alere nequeunt, vel nolunt, meritò hujuſmodi tumoribus infeſtantur, lacte in mammis detento, & eò magis ſi per uterum non rectè purgentur. Addimus etiam, quòd pleniori utplurimùm utuntur victu, pullis, ſcilicet contuſis, juribus conſumptis, carnibus, ovis, & ſimilibus, & quod magis facit, vino græco generoſo utuntur, à quibus cauſis ſanguinis plenitudo, & moles augetur, quæ ad mammas ipſas, ut diximus recurrens, promptè inflammationes excitat.

Signa.

Vera mammarum inflammatio facilè cognoſcitur ex tumore duro, rubro, calido, & dolente, & vehementi in mammis pulſatione, his conjungitur quoquè febris, quæ inflammationis ſocia ſemper exiſtit.

Cauſa.

Pro mammarum inflammatione ſtatuunt vulgares chirurgi ſanguinem ad ipſas recurrentem, verùm inquiunt nunquam exquiſitam, & ſinceram in iis fieri inflammationem, & ad ſanguinem excrementitium confugiunt, ac propterea utplurimùm ſpuriam, & illegitimam fieri, ſecundum quod ſanguis vel bilioſus, vel pituitoſus, aut melancholicus fuerit, vel horum omnium naturam ſapit. Ex ſanguine bilioſo inflammatio gignitur eryſipelatoſa, ſeu ad eryſipelatis, naturam vergens, ex pituitoſo provenit œdema, ex melancholico deindè oritur ſchirrhoſa, ſeu ſcirrhoſæ diſpoſitionis particeps, ſeu tandem quodammodò has participabit omnes, ubi ſanguis horum omnium particeps fuerit. Verùm errant humoriſtarum ſcholæ, nam inflammatio ad eryſipelatis naturam accedens, eſſet pernicioſa, quia ab eryſipelate ſuppuratio malum, quod in inflammatione oppoſitum experimur; ſi eſſet œdematoſa, nunquam ſuppuraretur; ſi ſcirrhoſa, inſanabilis; & itaque vanum quaternarii humoris figmentum.

Vera mammarum inflammatio fit à nimiâ ſanguinis ubertate, vel incaleſcentiâ, ob menſtrua, vel lochia ſuppreſſa, vel imminuta, vel ob pleniorem victum, qui ubi uber, vel impurus ad ubera regurgitat; maximus enim conſenſus, & confluxus eſt ab utero ad mammas, ac in vaſculis capillaribus hærens, & ſtagnans, imò extra ipſa vaſcula in laxam mammarum ſubſtantiam elabitur, ibique à circulatione impeditus concreſcit, & aceſcit, hinc tumor, calor, pulſatio, & inflammatio oboritur. Poteſt etiam ab externis cauſis etiam contingere, nempè à contuſione, lapſu, ictu, nimiâ veſtium ſtricturâ, repentinâ poſt calorem perfrigeratione, ac ſudoris erupti repercuſſione. Item ab animi affectibus, nempe terrore, irâ, Zelotypiâ, laſcivâ concupiſcentiâ; nihil enim potentiùs uterum afficit his affectibus, & per conſenſum etiam facile mammas.

Prognoſis.

Mammarum inflammatio non eſt contemnenda, licèt aliorum calidorum tumorum reſpectu per ſe minùs periculoſa ſit, partium tamen affectarum ratione ſæpé pernicioſa evadit, & propterea quia mammæ laxâ ſubſtantiâ multis præditæ ſunt glandulis, caloremque habent debilem, facilè eorum inflammatio vel in abſceſſum, qui in fiſtulam abire ſolet, vel in ſcirrhos, vel in cancros degenerat.

Curatio.

Curationem perficiunt vulgares, primò tenui, & refrigerante victu cum abſtinentiâ à carnibus, vino, & quæcumque pleniorem generant ſanguinem, interdicunt. Deindè, ſi ſanguinis copia in corpore redundet, unde affluxum metuant, inflammationem augeri exiſtiment, & potiſſimùm, ſi à menſtruorum, vel lochiorum ſuppreſſione, vel imminuto fluxu inflammationem provenire ſuſpicentur, primò venam in talo tundunt, vel crura ſcarificant, & indè venam in cubito aperiunt. Si uterus non ſit in cauſâ, illicò venam in cubito ſecant, & reiterant. Verùm hac ſanguinificinâ affluxurum avertere tentant, id quod futurum erit, præcavere ſtudent, & non quod urget, avertunt; affluxum, & elapſum intra laxam mammarum ſubſtantiam, licèt totum exhauriant, non attingunt. Si vitioſi humores affluant ad mammas, & ſanguinis affluxui, & inflammationi anſam præbeant, lenia exhibent medicamenta. Verùm ſi centies purgarent, nunquam inflammationem curabunt, niſi in reſolutionem, vel ſuppurationem abiret, imò purgantia inflammationes ſemper in pejus mutare ſolent.

At quia inflammationis indicatio apud vulgares eſt inflammatæ partis refrigeratio, propterea refrigerantibus, ut dicunt, utuntur: imponunt ergò ſæpiùs ſupra mammis linteum poſcâ madidum, vel

℞. *Succ. lactuc. Portulacæ, Solani ana* ℥. j. ß. *Ol. roſ.* ℥. ij. *Chamæmel. & Aceti ana* ℥. j. *m.*

Verùm hæc frigida, & repellentia periculoſa ſunt, nam calorem labefactant, & facilè mammas in lapideam duritiem adſtringunt, unde ſcirrhi curatu difficiles, & quandoquè cancri oriuntur. Tandem diſcutientia adhibent, ut

℞. Fa-

℞. Farin. fabar. Lupinor. Semin. lini, Fœnugræci, Pulv. flor. chamæmel. ana ℥. j. Coque, & adde Ol. chamæmel. ℥. ij. F. cataplaſma.

Quòd ſi materia non diſcutiatur, & tumor non minuatur, alterutrum metuendum eſt, vel ut materia induretur, vel ut ſuppuretur. Si induratur, emollientibus utuntur, ut

℞. Fol. malv. m. j. Coque ad putrilag. & adde Farin. ſemin. lini Pulv. radic. alth. Flor. chamæmel. ana ℥. j. Coque iterum, & adde Ol. ſeſamini ℥. j. F. cataplaſma.

Vel inungunt *oleo lumbricorum terreſtrium.*

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, ſuppurationi incumbunt *emplaſtro Diachylonis, vel pane triticeo in lacte cocto cum pauxillo croci*, vel ſequenti cataplaſmate, ut

℞. Fol. Malv. Althææ ana m. j. Ficuum num. v. Farin. ſem. lini, & Fœnugræci ana ℥. j. Fermenti ℥. ß.

Coque in lacte vaccino, & adde Ung. baſilici ℥. j. Croci ℈ j. M. f. cataplaſma.

Ubi pus generatum eſt, abſceſſum ferro aperiunt, pure educto, ad ſanguinis fluxum ſiſtendum, ſtupatam cum ovi albumine conquaſſato applicant, quam poſt vigintiquatuor horas removent, & per longum tempus digeſtivo regunt, poſt quod unguentis incarnantibus, & cicatrizantibus utuntur.

Inflammationis mammarum curatio in ſanguinis obſtruentis, vel elapſi reſolutione conſiſtit, unde medicamenta conveniunt, quæ priſtinæ circulationi reſtitutionem promovent, & reliqua particulas vitioſas, & terreſtres per convenientia emunctoria eliminent, ſive per aluum, urinam, menſes, ſive tranſpirationem, hujuſmodi ſunt diaphoretica, ut *aqua ſtillatitia cardui benedicti, cherefolii, bardanæ. Item ſperma ceti, ſanguis hirci ad pleuritidem, c. c. ſine igne præp. ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, ſulphur auratum diaphoreticum, ſpiritus c. c. oculi cancrorum, ſal volatile c. c. cardui ſancti &c.* diaphoretica, quæ in aliis inflammationibus deſcripſimus. Exteriùs conveniunt *ſpiritus vini camphoratus, crocatus, aqua Reginæ*, & ſi dolor urgeat, *aqua ſpermatis ranarum tepida, vel aqua Vitrioli, vel epithema ex thure, & myrrhâ cum vino coctis*, & tepidè applicatum. Item *emplaſtrum de ſpermate ceti*, vel bis in die admoveatur de *Althæâ*, quod egregiè reſolvit, & diſcutit.

Quòd ſi priſtina fluiditas ſanguinis reparari nequeat, quia inflammationis materia pus concepit, ſuppuratio potiùs promovenda, quàm præpedienda, eam promoveamus emplaſtro filii Zachariæ, & mucilaginis, vel ſequenti cataplaſmate, ut

℞. Rad. alth. Lilior. albor. ana ℥. j. Fol. malu. Mercurial. ana m. j.

Coquantur ad mollitiem, quibus contuſis adde

Farin. tritici, Hord. ana ℥. ß. Butyr. recentis, Ping. gallinæ ana ℥. j. Ol. chamæmelin. q. ſ. F. cataplaſma

tepidè imponendum.

Pus jam genitum eſſe cognoſcimus ex febris, caloris, doloris, pulſûſque in mammâ remiſſione, & tumoris in acumen quoddam, ſub quo inundatio percipitur, elevatione, rectiſſimè fit, ſi pus quamprimùm effundatur; tunc ſequenti cataplaſmate opus perficies, & complebis: *Cæpa ſub cineribus aſſata, & cum axungiâ porcinâ, & modico ſapone Neapolitano ſubacta* citò abſceſſum rumpit, vel *emplaſtrum Apoſtolicum.* Cœterùm *emplaſtrum noſtrum Benedictum, quod cap. 44. de ſtrumis* ingenuè communicavimus, præſtantiſſimum erit, quaſi Dei benedictionem in hoc perſanando morbo conſequutum ſit, nam ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione abſceſſum matureſcere facit, aperit, & ſanat, ut nos experti, nec in mammarum abſceſſu alio uſi ſumus uſque adhùc citò, tutò, & jucundè pluſquam centum mulieres hoc morbo affectas curavimus. Ita hoc emplaſtrum omnia alia excedit hoc in curando morbo, ut mulieres hoc morbo affectæ, quibus hujus emplaſtri pauxillum tradidimus, & ſeipſas abſque chirurgi quotidiano cenſu curârunt, emplaſtrum pro mammarum apoſtematibus appellavêre.

Si abſceſſus ſpontè non rumpatur, non ſcalpello aperiendus eſt, quia mulieres ſunt delicatulæ, & inſtrumentum ferreum pro apertione abhorrent, ſed aliquantiſper præſtolandum eſt, & indubitanter optatum à noſtris medicamentis conſequeris affectum. Quòd ſi metus ſit in monâ, ſedulò aperiendus eſt brevi inciſione, ſed in loco decliviori, ut puri commodior detur commeatus, quo facto, ſenſim pus evacuandum eſt, deindè pauxillum turundâ medicamine imbutâ amplius fiat abſceſſus orificium, quod idem obſervandum eſt, ſi ſponte rumpatur. Abſceſſum apertum mundifica non vulgari methodo, ſed ſummam adhibe diligentiam, & exquiſitis utere medicamentis, cùm mammarum ſubſtantia ſit ſpongioſa, & cavernoſa. Primò igitur aliqui apertum abſceſſum vulgari digeſtivo digerunt, quod utique per aliquot dies non improbamus, ſi poſt quos huic mel roſ. ſimplex immiſcueris, & optimum digerens, & mundificans efficies, deindè turundis oleo nucis juglandis inunctis utere, vel balſamo ſulphuris terebinthinati, tandem perſanatur emplaſtro diaſulphuris Rulandi, vel fodicationum *Paracelſi*, vel oppoteldoch.

CAP. XLVII.

De Lactis coagulatione.

NOn infrequenter lactantium mammæ lactis coagulatione, & caſeoſo coagulo affliguntur, cùm vaſa illa lactifera lacte nimiùm replentur, & diſtenduntur. Hic tumor interdum totam mammam, interdum ejus partem occupat, ac poſtmodùm multa parit incommoda, niſi maturè obſiſtatur; quapropter doloribus, & non raro febribus lactantes torquentur, quinimò in ſapore, & conſiſtentiâ lac depravari ſolet.

Signa.

Tumor hic facile cognoſcitur; nam adeſt mammarum durities, modò minor, modò major, modò totam occupat mammam, modò unam tantùm ejus partem, adeſt pariter dolor, & quandoque rubor, & malo procedente, febris ſupervenit, inflammatio, & exinde ſuppuratio.

Cauſæ.

Cauſæ quærendæ ſunt vel in ipſo lacte, quod pro aciditate in grumos concreſcit, & caſeatur, vel in quolibet alio acido aliundè cum lacte allato: ſiquidem lac copioſum occulit acidum, & diutinâ in mammis retenſione antequam exſugatur, vel emulgeatur, acidum exerit, coagulatur, non ſecus ac quodlibet aliud lac foris in vaſis repoſitum aceſcit, quod etiam videmus brevi ſpatio aceſcere, inſtillato aliquo liquore acido, mox caſeari, ac in ſerum, & grumos ſeparari. Hinc lac coagulantes, & caſeantes coagulo utuntur hædino, quod eſt lac ſummè aci-

acidum, & cautè ad hunc finem aſſervatur, & coaguli hædini defectu, lacte ficulneo utuntur, quod eſt ſummoperè acidum. Idem etiam contingere poteſt poſt nimium refrigerantium, vel calefacientium applicatorum uſum, quæ aquoſiorem lactis partem exhalare faciunt, craſſiori relictâ. Item coagulationem inducere poſſunt omnia ea, quæ lacti aciditatem conciliant, inter quæ primatum obtinent mæror, terror gravis, & præcipuè panicus, rerum acidarum ſupra mammas applicatio. His accidit prava victûs ratio, acetariorum, vel rerum acidarum abuſus &c. Exindè tumor, dolor, rubor, & mammarum inflammatio.

Nonnulli ſub mammarum inflammatione lactis coagulationem comprehendunt, ſed fruſtrà laborant; ſiquidem inflammatio eſt ſolius ſanguinis, & non lactis ſoboles, & licèt ſtatuant mammarum inflammationes duas habere cauſas immediatas, ſanguinis copiam, & copiam lactis, extra rem loquuntur, nam unà cum lacte putreſcente, ſanguis calore, & dolore impeditus grumeſcit, vel elabitur, & etiam putreſcere incipit.

Prognoſis.

Lactis coagulatio plerumque ſpontè ceſſat, ut remediis opus non habeat; interdum niſi convenientia applicentur remedia, & præcaveatur, inflammationem, febrem, apoſtemationem, & quandoque ex chirurgi ignorantiâ, fiſtulam accerſere, ſolet. Interdùm quoque dum lac induratur, ſcirrhus, & non rarò cancer indè oritur.

Curatio.

Curatur hic tumor, ſi à nimio proventu promoveatur, ut de morbis mulierum, & præcipuè capite de lactis redundantiâ dicemus, vel ejus curatio conſiſtit in coaguli eductione, vel reſolutione. Educitur lac in puerperis, quæ lactant, ore infantis, quòd ſi unus non ſufficiat, plures adhibeantur. Sunt in hac noſtrâ civitate quædam mulierculæ, quæ ſibi hac arte victum quæritant, lac è mammis ſugentes, & lautè vivunt. Solent & pauperculæ mulieres adhibere catellos. Vel ab ipſâ matre emulgetur, vel exſugatur inſtrumento ſuctorio ex vitro, quod vulgò *ſucarola* vocatur, vel amphorâ prolixum collum, & ventrem amplum habente, quæ immergatur in aquam calidam, vel ad ignem calefiat, ejuſque orificium immediatè à calefactione papillæ applicetur, & prematur, nam ab amphoræ refrigeratione papilla in amphoræ collum intruditur, & lac guttatim extillat. Hoc utimur artificio, præcipuè ubi papillæ non ſatis patent, vel non ſatis exeruntur; extrahuntur enim hoc artificio, & patentiores fiunt.

Inter remedia, quæ lac diſſolvunt coagulatum, ſunt *ſpiritus ſalis armoniaci dulcificatus ad guttas ſex*, *ſperma ceti*, quod grumos quoſcumque diſſolvit à ʒ. ß. ad. j. *oculi cancrorum*, *antimonium diaphoreticum*, *mumia*, *pulvis* aſellorum ad ℈. j. Item *ſemen fœniculi*, *cumini*, *chærifolium*, *mentha*, *calamintha*, internè ſumpta. Valet etiam ſeminis anethi ʒ. j. quolibet manè.

Exteriùs ſuas meretur laudes *emplaſtrum de ſpermate ceti*, cujus compoſitio eſt:

℞. *Ceræ alb.* ℥. iv. *Spermatis ceti* ℥. ij. *Gum. galb. in acet. diſſolut.* ℥. j. *M. f. ſ. a empl.*

Per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictumSparadrapum utrinque alternatim applicandum. Hoc emplaſtrum lac in mammis à coagulatione non tantùm præſervat, ſed etiam coagulatum iterùm ſolvit, & diſcutit, aut reſtituit. Exteriùs etiam commendatur *eſſentia menthæ* inuncta, ſed magnâ cum cautelâ adhibenda eſt ob infelices eventus, quos ex aliorum applicatione obſervavimus: verùm tutior eſt *menthæ ſuccus*, quæ lac coire, denſarique in caſeum non patitur, ſi ejus folia lacti immergantur, imò ſi coagulatum erit, hujus ſucci guttas aliquot inſtilles, ſtatim ſolvitur, & in priſtinam reddit formam. Ex hoc experimento habemus, quod quoties Lac in mammis caſeoſam nanciſcatur coagulationem, corrumpitur, ac inflammationem accerſit, tumorem, & apoſtemationem indubiè parit; aptiſſimum itaque & præſentaneum remedium eſt, ſi calido menthæ ſucco mammæ foveantur. Item ſi in infantium ventriculis lac caſeſcat, quod ex adſtrictâ alvo, inappetentiâ, & vomitionibus conjectari oportet, eodem *menthæ ſucco, vel ejus ſyrupo* ſuccurres. Nos pro experimento habemus inunctionem ex oleo roſ. omphacino, & ceræ, qua lac in mammis coagulatum diſſolvimus, & multas mulieres ex imminenti apoſtematione eripuimus.

Vulgares pro hoc curando affectu multa vulgaria præſcribunt epithemata, fotus, & inunctiones, verum quia in unoquoque præcipuè admiſcent *acetum*, vel quandoque *hœdi coagulum*, potiùs ob aciditatem malum adaugent, quàm reſolvunt. Quòd ſi dolori acceſſerit mammarum durities, & rubor ob inflammationis metum, tanquam arcanum commendatur *ſambuci Rob* linteo obductum, & calidè quouſque perferre poterit mulier ſingulis horis mammis applicatum: hoc enim remedio lac reſolvitur, & ab inflammatione præcavetur.

His internis, & externis medicamentis attenuantibus, & reſoluentibus adhibitis, ſi præveniri, aut impediri ſuppuratio nequit, vel quia Medicus non ſtatim accerſitus fuit, vel quia vulgaria adhibuit medicamenta, tunc admovenda ſunt illa, quæ ipſam promovent capite præcedente de inflammatione deſcripta, & juxta noſtram methodum tota curatio peragatur; verùm quandoque contingit, ut mamma ad ſanitatem perduci non potuerit, quia lac ab abſceſſu emanat, tunc lac exſiccetur in utrâque mammâ, aliàs fruſtrà laborabit chirurgus.

A mammis umbilicum deſcendimus, ejuſque tumores deſcribendos aggredimur, unde

De Exomphalo.

Variis tumorum generibus Umbilicus tentatur, ut exomphalo, inflammatione, abſceſſu, & ulcere, verùm hic juxta noſtram methodum de exomphalo tantùm verba faciemus. Exomphalos, ſeu ompholocele Græcè idem ſonat, ac Latinè exumbilicatio, ſeu umbilici hernia, ſive umbilici procidentia; hæc enim juxta impellentis corporis diverſitatem diverſa ſortita eſt nomina: quæ ab inteſtinis eſt tumor, eam *enteromphalon* Græci appellant, quæ ab omento, *epiplomphalon*, quæ ab aquâ, *hydromphalon*, quæ à flatu, *pneumatomphalon*, quæ à carne, *ſarcomphalon*. Nos in tantâ herniarum umbilici confuſione, ut ordine procedamus, unicuique umbilici tumori proprium aſſignabimus caput, & primò.

Cap. XLVIII.

De Enteromphalo, & Epiplomphalo.

Eſto umbilicus robuſtâ conſolidetur, & obducatur cute, in immenſum tamen præter naturam dilatari poteſt ad excipienda inteſtina, ut in enteromphalo, vel omentum, ut in epiplomphalon.

Signa.

Hernia ab inteſtinis cognoſcitur, quia ejus tumor non admodum eſt durus, neque mollis, & retento ſpiritu, increſcit, ſi æger ſupinus decumbat; inteſtina cum ſtrepitu, & rugitu in priſtinum redeunt ſtatum, & tumor ſubſidet. Si ab omento dependeat tumor, eadem ſunt ferè ſigna, ac ab inteſtinis; hoc tamen proprium habet, quòd tumor ab unâ parte mollior eſt, & ad baſim eſt latus, & in vertice anguſtus, dolore vacat, & cùm digitis premitur, omentum in ſuum reuertitur locum, & tumor ſubſidet. Si ab inteſtinis, & omento ſimul pendeat tumor, ſigna erunt miſta.

Cauſæ.

Cauſa eſt peritonæi relaxatio, vel ruptio, quæ fit ab humore emolliente, & relaxante, vel pondere gravante, aut diſtendente, vel etiam rumpente, unde tandem ponderi, vel vi cedat, oportet; datâ viâ, inteſtina, vel omentum, vel utraque ſimul à propriâ ſede prolabantur, & umbilicum in tumorem attollant, neceſſe eſt. Hæc peritonæi relaxatio, vel ruptio ſuas etiam habet cauſas occaſionales, quæ ſunt, caſus, ſaltus, ponderis gravis elevatio, partus difficilis, equitatio, flatus in abdomine contenti, vociferatio, cantus, cachinnus, & in infantibus ploratus.

Prognoſis.

Hernia in umbilico ab inteſtinis, vel omento elapſo, quò recentior, & minor eſt, ac in corpore molli, eò faciliùs ſanatur: quò antiquior, major, ac in corpore duriore, eò pernicioſior, & ſanatu difficilior, & hac de cauſâ in pueris faciliùs coaleſcit, cùm ob corporis mollitiem, tum ob carnis luxuriem. In adultis verò chirurgiâ indiget, cùm peritonæum ſciſſum, vel ruptum in his non coaleſcat. Hæc hernia non eſt parvifacienda, quia Ileos illi ſupervenire ſolet, & æger ſtercora per os rejiciens, miſerabiliter perit, vel in magnam molem tumor hic increſcere poteſt, vel tandem rumpi, & per rupturam fæces excerni.

Curatio.

Optima victûs ratio obſervanda eſt, & à flatulentis, ac relaxantibus cibis abſtinendum, alvus Lubrica ſervetur, auſtrales vitentur venti, interim vitet æger vociferationem, cantum, fletum, ponderum gravium elevationem, & omnes motus nimios. Corpore purgato, exhibenda ſunt ea medicamenta, quæ adſtringunt, conſolidantque. Optimum erit ſequens:

℞. *Herb. herniariæ, Ros. incomplet. Saniculæ, Ophioglоſſ.* ana p. j. *Radic. ſymphyti, & Poligonati ana* ℥. ij. *Nuc. cupreſſ. num.* iij.
Coque in vini rubri lib. ij. *in vaſe duplici, colatura ſaccharo edulcoretur*, & ſingulis diebus, mane jejuno ſtomacho exhibe ℥. iv. Vel ſequens fiat electuarium.

℞. *Pulv. piloſell. Cariophillatæ, & Stellariæ ana* ʒ. ij. *Radic. ſymphyt. mundat.* ʒ. iij. *Fol. equiſeti* ʒ. j. ß. *Cinnam. acut.* ʒ. ß. *Coqall. rubr. Bol. armen. & Maſtiches ana* ʒ. j. *Cum. ſyr. de ſymphyt. F. ſ. a. electuarium.*

Interim inteſtinorum, & omenti legitima fiat repoſitio in ſuum locum, poſt quam topica convenientia affectæ imponantur parti.

In recenti infantium nuper natorum exomphalo commendamus quatuor rotulas ad formam parvi nummi rotundas ex corio rubro confectas, emplaſtro de pelle arietinâ obductas, quarum unam per quatuor, pluresvè dies affixam permanere permittimus cum decenti ligaturâ, deindè per idem temporis ſpatium alteram eodem modo apponimus, poſtmodùm ultimam apponendam curamus ad totalem uſque curationem. Vel conficimus tres petias ex panno lineo ad magnitudinem denarii, quas oleo ex ovorum vitellis inungimus, & unam alii ſuperponimus, & deſuper emplaſtrum glutinans in alutâ extenſum imponimus, tertio quoque die inungimus ſuper umbilicum, quem decenti ligaturâ ligamus, id continuamus ad perfectam uſque curationem. Optimum erit ſequens emplaſtrum glutinans:

℞. *Colophoniæ, & Reſinæ pini ana* ℥. j. *Bol. armeni, & Sang. dracon. ana* ℥. ß. *Succ. acaciæ; Hypociſtidos, & Sarcocollæ ana* ʒ. iij. *Rad. ſymphyt. mai.* ℥. j. *Nuc. cupreſſ. num.* ij. *Olibani, Maſtiches, & Glutinis piſcium ana* ʒ. iv. *Flor. hyperici* ʒ. j.
Pulveriſanda pulveriſentur, colophonia, & reſina pini, ac terebinthina q. ſ. liqueſcant ad ignem, ac ſemotis, pulveres inſpergantur, & opt. m. ut f. emplaſtrum.
Hæc curatio, quam propoſuimus, tam recens natis, quàm adultis adhiberi poteſt.

Verùm ſi his remediis non conſolidetur ruptura, ad chirurgiam recurrebant priſci; attamen hæc infantibus nullo modo competere poteſt ob mortis impendens periculum, nam ut narrat *Pareus*: *Cùm tumorem aperiret chirurgus in infante, inteſtina cum animâ ſunt effuſa*, ſed tantùm adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu ſunt præditi. Quomodo hæc operatio fiat, legite *Paulum Æginetam lib.* 6. *cap.* 51. Verùm, ut verum fateamur, hæc chirurgia tuta non eſt, & multi in operationis actu perierunt, vel miſerè vixerunt. Nos tutiſſimum præſidium medicamenta, & vinculum adjudicamus, quibus ſi non totaliter malum curatur, ſaltem in meliorem redit frugem. *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente* de operationibus chirurgis parat cingulum ex linteo, quod abdomen cingat, & adſtringat, & eâ parte, qua umbilicus eſt, pulvinar duriuſculum obtineat, in cujus centro ſit globulus ex adſtricto linteo, qui in umbilici dilatationem ſe inſinuet & intret, ne omentum, vel inteſtina exire permittat. Priùs tamen umbilico ſequens apponit ceratum, ut

℞. *Boli armen. Sang. drac. Maſtich. Sarcocollæ ana* ʒ. j. *Beſlinguæ, Tegulæ pulv. ana* ʒ. iij. *Reſinæ pini* ℥. j. ʒ. *Ovi album. Ceræ q. ſ. F. Ceratum.*
Si nullatenùs omentum, vel inteſtina prolapſa reponi poſſint, & nihilominùs ægro præter pondus, ſuperiores partes deorſùm trahunt, magnam moleſtiam creant, faſciâ continenda eſt pars prolapſa, qualem deſcribit, & pingit *Guillelmus Fabricius cent.* 3. *obſerv.* 64.

Cap. XLIX.

De Hydromphalo.

Solet quandoque Umbilicus aquoſâ tentari herniâ, & tumorem attolli, qui à Græcis Hydromphalon appellatur.

Signa.

Tumor eſt laxus, & preſſus fluctuat, nec minuitur, neque augetur, & appoſitâ candelâ lucidus apparet.

Cauſæ.

Cauſæ.

Putarunt vulgares herniæ umbilicalis aquoſæ cauſam eſſe umbilici relaxationem, quæ fit ab humore aqueo in abdomine, præcipuè inter peritonæum, & abdominis cutem collecto, ſed quomodò hic aqueus colligitur humor ignorârunt.

Verùm præcipua cauſa eſt humor aqueus, qui è ductibus lymphaticis extillat in umbilici cavitatem, quia prædicti ductus à lymphæ copiâ, vel aperiuntur, vel rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ eroduntur, vel corrumpuntur, vel quia impeditur per hæc vaſa tranſitus, & in immenſum præter naturam dilatantur, ac umbilici hydrops cauſatur. Accidit quandoque ob vaſorum lymphaticorum imbecillitatem, quæ laxantur, & lympham fundunt, ut evenit in recèns natis, præcipuè ſi nutrix nimio indulgeat aquæ potui, & lac ſit nimis ſeroſum. Poteſt etiam contingere ex aliquâ externâ injuriâ, ut percuſſione, vel compreſſione.

Prognoſis.

In infantibus hydromphalon periculo vacat, facileque emendari poteſt; in adultis verò aſcitem minatur, vel cum aſcite conjunctus periculoſiſſimus eſt. Solet quandoque tumor hic in hydropicis ita maximopere excreſcere, præcipue ob omnimodam ſitim inexplebilem, ut repente ſolutâ umbilici unitate, tanto impetu aqua indè effluxerit, ut convaluerint.

Curatio.

Curativa hujus tumoris indicatio eſt, ut aquoſi humoris proventus præcaveatur, & collectâ aquâ umbilicus depleatur. Si itaque in infante hoc accidat, nutrix ſiccam obſervet diætam talem, quæ lac minùs ſeroſum generet, & facilè emendatur, ac interim infantis umbilico cataplaſma ex arnogloſſo, & lentibus ſimul coctis applicetur.

Si adultis contingat, congeſti ſeroſi humoris proventus ſiccâ diætâ præcavendus, & collectus evacuandus *Reſinâ, jalap. extracto mechoacannæ, conſervâ florum perſicorum*, & aliis hydragogis, & poſtmodùm non deſint diuretica in hoc morbo, quæ multùm prodeſſe obſervavimus, & ſudorifica, quæ inſenſibiliter malum auferre poſſunt.

Quò ad topica attinet, ea uſurpanda veniunt, quæ contentam in umbilico aquam evacuant, vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter; inſenſibiliter operatur ſequens cataplaſma, ut

℞. *Cochlearum per aliquot dies ab humore excrementitio repurgatar. & lævigatar.* ℥. iv. *Baccar. lauri, Sulph. ana* ℥. ji. *Stercor. caprini q. ſ. F. linimentum.*

manè, & veſperi renovandum. Quòd ſi inſenſibiliter aqua diſcuti nequeat, ſectio celebranda eſt, ut *Paulus Aegineta lib.* 6. *cap.* 51. docet, ſcilicet ſectio lunata facienda, & aqua ſenſim extrahenda: poſtmodùm pars deligetur, carne repleatur, & cicatrice obducatur, & ſequenti decocto calefaciente, & adſtringente roboretur, ut

℞. *Calaminth. Origani, Pulegii, Roſ. rubr. Balauſt. Bacc. myrti, Nuc. cupreſſ. ana q. ſ.*

Coque in vino rubro, & ſpongiâ iſto decocto imbutâ foveatur umbilicus.

Cap. L.

De Pneumatomphalo.

Pneumatomphalon Græcè, Latinè verò dicitur hernia umbilicalis flatulenta, ſeu ventoſa, aliàs hydrops ſiccus, ſeu umbilici tympanites, eſt tumor in umbilico flatulentus.

Signa.

Tumor hic eſt mollis, & digitis non niſi retinendo cedit, ſed remotis, ſtatim reſilit; pulſatus quaſi ſonum edit, & ægro ſupino jacente, eadem figura manet.

Cauſæ.

Cauſæ ſunt flatus umbilicum diſtendentes. Evenit hoc, cùm flatus in abdomine, & inteſtinis ad umbilicum tranſmittuntur, extrapelluntur, & in tumorem ſe attollunt.

Curatio.

Flatus tumoris cauſa diſcutiendus, ejuſque generatio præcavenda eſt; ideòque optimam diætæ rationem obſervet æger, & vitet piſa, fabas, caſtaneas, vinum recens, ſcilicet quod adhuc muſti naturam ſapit, nuces, omneſque fructus crudiores, quia magnoperè nocent. Proſunt vinum medium, aliaque moderate calefacientia, aromata etiam quædam, & carminativa, ut *nux moſchata, cinnamomum, macis, aniſum &c.*

Deinde corpus evacuetur *Diatartaro* in formâ pulveris noſtræ deſcriptionis, additis ſemper carminativis, & roborantibus. Poſtmodùm flatus diſcutientia exhibeantur, ut *dianiſum, diacuminum, diacalamintha, diagalanga, theriaca, mithridatium*, & alia medicamenta, quæ in colicâ flatulentâ in noſtrâ Trutinâ deſcripſimus.

Interim non deſint topica, ut inunctiones, fotus, cataplaſmata, & emplaſtra. Proſunt magnoperè inunctiones ex oleis *rutæ, lauri, ſpicæ, ſambuci, anethi, carvi deſtillati, macis, nuciſtæ &c* & præcipuè in pueris, corporibuſque tenellis. Vel ſequens fotus adhibeatur:

℞. *Fol. pulegii, Rutæ, Sampſuci, Chamomillæ, Meliloti ana p.* j. *Sem. fœniculi, Aniſorum, Carvi ana* ʒ. iij. *Cardamomi* ʒ. j. ß. *Coque in vino pro fotu.*

Vel imponatur hoc cataplaſma, ut

℞. *Fol. calaminth. Roris marini ana m.* ß. *Farinæ fabarum* ℥. ij. *Sem. carvi & Fœniculi ana* ℥. ß. *Bacc. lauri, Et ſulph. vivi ana* ʒ. iij. *Fimi caprini, & Vaccini ana* ℥. iij. *Ol. rutæ, & Carvi ana* ℥. j. *Vini græci q. ſ.*

& coque in cataplaſmatis formam. Vel adhibeatur *emplaſtrum de meliloto, vel de baccis lauri.* Si tandem aliquod viſcerum vitium ſit, quod flatus ſubminiſtrat, illud priùs curandum.

Cap. LI.

De Sarcomphalo.

Solet tandem caro excreſcens umbilicum in tumorem attollere, qui Græcè ſarcomphalon, Latinè verò hernia umbilicalis carnoſa.

Signa.

Tumor eſt durior, ſenſim creſcit, & prementi digito non cedit, & licet æger ſupinus jaceat, ſive ſtet, ſive ambulet, ſemper idem apparet.

Cauſæ.

Cauſæ.

Non fit ex ſanguine craſſo, ut vulgaribus placuit, ſed ex nutrimenti ſenſim affluxu in umbilicum; quod in carnis ſubſtantiam apponitur.

Prognoſis.

Hernia umbilicalis carnoſa difficulter ſanatur, & præſertim ſi ſit antiquata non niſi chirurgiâ tollitur; ſi verò in cancroſam degeneravit carnem, apud vulgares malum inſanabile eſt.

Curatio.

Præmiſſâ optimâ victûs ratione, & medicamento purgante, duplex curandi modus emergit, vel per reprimentia, ut carnis luxuries prohibeatur, & excreſcentia, ut tumor abſumatur, unus; alter ut caro illa præter naturam per chirurgiam tollatur. Reprimentia, & exſiccantia nullo modo adhiberi debent, nam affectum in ſcirrhum mutare poſſunt. Nonnulli maturantia adhibent, verùm emollientia partem humectando, potiùs majorem excreſcentiam inducere poſſunt, quàm ſuppurationem. Remanet tantùm operatio chirurgica, qua caro hæc cauſtico, vel ferro auferatur. Ferrum horribile eſt ægris, & in manu imperiti chirurgi eſt veluti enſis in manu furioſi. Nos ſpiritu mercurii ſenſim carnem hanc abſumimus, & tandem ulcus curamus. Aliqui carnem hanc Sylveſtrem filo vinciunt, ſenſim quotidie conſtrigendo, donec nutrimento deſtituta decidat, verùm hæc operatio nimis doloroſa eſt, & diu torquere debet.

De Aſcite, Tympanite, & Anaſarcâ eſſet hic agendum juxta noſtram methodum, quia hi tres tumores opere chirurgico aliquandò apud veteres per Paracenteſim curati fuére: Cœterùm hoc manuale opus jam omninò receſſit ab aulâ *Medicorum*, & horum tumorum conſideratio nunc phyſica eſt, & ad phyſicos tantùm ſpectat; horum igitur tumorum ſpeculationem ſigna, prognoſim, & curationem noſtræ Trutinæ remittemus.

Peragratis ſuperioribus imi ventris regionibus, ad inferiores deſcendimus partes, & præcipue ad inguina, quæ adenoſæ ſunt partes, ſive glanduloſæ; credidit Medicorum vulgus glandulas eſſe à naturâ conſtructas, ut ad eas ſuperflui, vitioſique humores à partibus principibus expellantur, tanquam ad emunctoria, ſcilicet ad cloacas, ſed errant, ſunt glandulæ, veluti filtrum, ſeu colum chymicum, per quas pars tenuis, relictis craſſioribus, tranſeat. Unde rati ſunt vulgares, veluti in Republicâ Magnates, & potentiores in miſeram, & debiliorem plebem gravia deponunt onera: ſic partes principes ſuperfluos, & vitioſos deponunt humores ad emunctoria, ut cerebrum, retro aures, cor ſub axillas, & hepar ad inguina. Hinc tumor retro aures vocatur parotis, ſub axillis phyma, & in inguinibus bubo.

Cap. LII.

De bubone ſimplici.

Bubon apud Græcos idem ſonat Latinè ac inguen, nomen deindè loci in tumoris nomen eo in loco naſcentis tranſlatum eſt, poſtremò nomen omnibus tumoribus commune, qui in adenoſis partibus, ſivè glanduloſis elevantur; factum eſt unde vel ſub auribus, vel axillis, vel in inguinibus tumores naſcantur, bubones dicantur.

Tripliciter in inguinibus bubo oriri ſolet; vel ſimplex; qui harum partium ſimplici inflammationi ſuccedit, ac de apoſtematum calidorum genere eſt, teſte *Gal. lib. de tumoribus p. n. cap.* 18. *&* 2. *ad Glauc. cap.* 1. *&* 13. *meth. cap.* 5.

Vel eſt Venereus, & originem trahit ex concubitu cum muliere infectâ; contagio in pene excepto, & in gonorrhæam non degenerante, & contagioſus eſt; quia præter communem bubonum rationem, habet peculiarem, & propriam lædendi energiam, quam habent cœteræ Venereæ affectiones.

Vel eſt malignus, & peſtilens, ac interdum non tantùm in axillarum, ſed etiam in inguinum glandulis oriri ſolet. Differunt autem malignus, & peſtilens bubo inter ſe, quemadmodùm maligna & peſtilens febris in communitate; nam ſi bubo fuerit ſporadicus, aut malignarum febrium ſoboles, erit ſolùm malignus: ſi verò fuerit epidemicus, & pernicioſus, aut peſtilentem comitabitur febrem, dicetur peſtilens.

Hic de bubone ſimplici tractamus, de Venereo minimè, quia fuſiùs agimus *l.b.* 3. *de lue Venereâ cap.* 5. & tandem de peſtilenti breviter pertractabimus cap. ſequenti; de peſtis enim ſymptomatibus de eo prolixè agemus.

Signa.

Cognoſcitur bubo ſimplex, quòd in inguinibus erumpit cùm iiſdem inflammationis ſignis, ut ſunt tumor, renitentia, calor, dolor, & febris, quæ plerùmque levior accedit. Si per criſim accidit bubo, febris, aliuſve morbus præceſſit, qui bubone apparente, levatur, & bonæ criſis ſigna præceſſerunt, quæ ſi abſint, ſymptomaticus eſt. Si nullus præceſſit concubitus cum muliere infectâ, vel ſaltim de Venereâ Lue ſuſpectâ, & maximè ſi nulla alia externa apparuerit cauſa, vel caries, aut gonorrhæa ſuppreſſa, vel non ritè, & rectè curata, vel ad veſperas capitis dolor, totiùs corporis laſſitudo non moleſtavit; eodem tempore febris magno cum rigore non invaſit, & manè æger non fuit à febre immunis, non Venereus, ſed ſimplex cenſendus eſt. Si nulla malignæ febris, vel peſtilentiæ ſigna conjungantur, bubo ſimplex eſt.

Cauſæ.

Putârunt vulgares bubonem ſimplicem non fieri, niſi authore hepate; commentati enim ſunt inguina eſſe hepatis emunctoria, ad quæ tanquam ad cloacam ipſum hepar non ſolùm ſanguinis copiam, ſed etiam ſemper ſuperfluos, & vitioſos, quos habet humores, deponere, & bubonem excitare. Sed has ineptias ad nauſeam uſque repudiavimus.

Oritur bubo à ſanguine particulis acidis, terreſtribus, & viſcidis referto, qui cùm per venulas in adenes incumbentes circulans, ſtagnet, vel acrimoniâ ſuâ vaſcula aperiat, tumorem excitat, qui ab apoſtematibus phlegmonoſis non differt, niſi loci ratione, cùm non fiat in ipſo adenum corpore, ſed vaſculis, quæ fulciunt. Occaſionaliter cauſari poteſt ab ulcere, vulnere, vel dolore pedum, vel manuum, ſicuti etiam à quocumque partium vitio, quarum adenoſæ partes ſunt emunctoria. Sicuti quoque ex ſubitis calefactionibus, & refrigerationibus, ubi quis ex nimio motu, aut laboribus, vel equitatione inſudaverit, & ſudore madidus refriguerit.

Prognoſis

Prognoſis.

Bubones ſimplices periculo vacant, cùm ſint in partibus externis, & fiant à naturâ ad imbecilles, & ignobiles partes expellente, præſertim ſi ſtatim ad ſuppurationem deveniant; & aperiantur. Si diu durent, & tardè maturentur, in fiſtulas ferè abeunt perniciofas. Bubones, qui oriuntur in inguinibus tardiùs ſuppurantur; tardiſſimè qui poſt aures; qui verò ſub axillis excitantur citiùs ſuppurantur, ob cordis vicinitatem ejuſque calorem, qui ad maturationem eſt neceſſarius. Si conjungatur cum mali moris febre, mali, ut *aph.* 55. *Ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias.*

Curatio.

Quia ſimplices bubones inflammationis ſunt ſpecies, vulgares primò victum tenuem, quantùm vires tolerant, & frigidum cum aliquali ſiccitate præſcribunt, cum totali à carnibus, & vino abſtinentiâ. Interdicunt *omnia pinguia, frixa, ſalſa, lacticinia, legumina, & mali ſucci alia.* Concedunt *paſſulas, panem biſcoctum, amygdalas, ptiſanam hordeaceam cum melonum ſeminibus, lactucam, endiviam, boraginem, cichoreum, & lupulos.* Deinde ſanguinis copiam phlebotomiâ ita minuunt, ut naturæ motus ad partem affectam potiùs adjuvetur, quàm impediatur, ſed qua menſurâ, & artificio id faciunt, non explicant. Si vitioſi ſucci cum ſanguine ſint conjuncti, ut fere ſemper contingit, corpus purgant juxta humorum exigentiam, qui ſimul cum ſanguine peccant. Sed peccant vulgares, quia naturæ motum impediunt; purgantia enim ad centrum è circumferentiâ trahunt, & præſertim ſi bubo ſit ſub axillis ob cordis vicinitatem. Reliquam curationem in bubonibus hiſce omnibus, ut in cœteris inflammationibus, inſtituunt. Advertendum tamen, quòd digerentia, quibus utuntur, ſemper fortiora eligunt, quàm in aliis inflammationibus, quia glandulæ ſunt partes frigidiores, & ignobiliores, nec ſenſum habent exquiſitum. Sed verum hoc eſſet, quoties inflammationes in glandularum ſubſtantiâ fierent, & non in venulis glandulas fulcientibus.

Si humor in bubone contentus non reſolvatur, illum ad ſuppurationem illis ſuppurantibus alliciunt, quæ aliàs pro vulgarium curatione retulimus. Pure genito, bubonem incidunt, pus evacuant, & ſtuppatam per 24. horas applicant, quo tempore tranſacto, removent, & *digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo confecto* diu digerunt. Mundificato ulcere, ſarcoticis utuntur, & tandem cicatrice obducunt.

Bubo ſimplex i. non Venereus, neque peſtilens, ſi in emunctoriis ſuſcitetur, meditandum eſt, an natura per criſim, & quidem perfectam, bubonem excitaverit, & æger à morbo eripiatur, & bonæ criſis adſint ſigna, tunc ſi hæc erunt, nihil movendum, ut docet *Hip.* 1. *aph.* 20. *Quæ judicantur, & judicata ſunt integrè, neque movere, neque novare aliquid; ſive medicamentis, ſive aliter irritando, ſed ſinere oportet.* Natura enim quod ſibi exoticum erat, ad externas, ignobilioreſque detruſit partes, ideòque ejus conatus non impediendus, neque juvandus, ſed totum negotium naturæ committendum, ut bubo quàm citiſſimè diſcutiatur, vel ſuppuretur. Si verò criſis imperfecta fuerit, humor ad affectam partem trahendus medicamentis centies à nobis decantatis.

Si nullo alio morbo præcedente bubo ſuſcitetur, tunc medicamentum purgans, non tantùm erit inutile, ſed malum pejorare poteſt, & phlebotomia erit periculoſiſſima ratione circuitûs ſanguinis, præcipuè ſi febris adſit. Medicamenta in morbi initio, ſcilicet ante inceptam ſuppurationem per os conveniunt, quæ ſanguinis concretionem in venulis reſolvant, ut *mumia, ſperma ceti, ſanguis hircinus, ſtibium diaphoreticum*, & alia alibi pluries notata. Exteriùs valet *emplaſtrum de ſpermate ceti, vel aqua ſpermatis ranarum deſtillata, vel oleum ce æ cum oleo liliorum.* Si incepta fuerit ſuppuratio, neceſſe eſt bubonem in abſceſſum abire; ſanguis enim concretus in naturæ gratiam redire, vel reſolvi non poteſt. Adjvuanda eſt itaque ſuppuratio *emplaſtro de mucilagine, & filii Zachariæ ana, vel ſodication m;* vel, quod maximè conducit, eſt *noſtrum emplaſtrum Benedictum*, quod omnem abſceſſum matureſcere facit, & aperit, vel tandem phlebotomo aperiatur. Expreſſo pure, ſi abſceſſus orificium ſit anguſtum, ſenſim dilatari poteſt turundâ vulgari digeſtivo inunctâ poſtmodùm *unguento noſtro magiſt ali lib. 3. de Lue Venereâ* deſcripto regatur ad abſceſſûs mundificationem uſque, & tandem incarnantibus, & cicatrizantibus ejus curatio compleatur.

Cap. LIII.

De Bubone Peſtilenti.

Sunt bubones peſtilentes, ceu peſtilitatis fructus, effectus, & ſymptoma, qui in inguine apparere ſolent; hinc à pluribus peſtis bubonibus comitata, lues inguinaria vocatur. Nonnulli nunquam peſtem eſſe fatentur, niſi bubo graſſetur, ſed decipiuntur: nam lues Venerea, & febris etiam maligna ſuos bubones comites habet, abſque eo, quod peſtis adſit. *Bubo* Græcè, Latinè *inguen* ſignificat, quia natura ad locum emunctorii inferioris ignobilem ſe exonerat, Eſt etiam bubo Avis feralis, debilis ad volandum, in cavernis commorans: à bovis boatu, quem imitari videtur, ita appellata, verùm mali ominis, ut Poeta inquit:

Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Sic bubo dirum, & ferale peſtis ſymptoma, quia in ipſâ natura criſim moliri non poteſt; non enim tot hydris ſtipata Lernæis peſtilens virus domare, ſed tot tandem obruta ſymptomatibus concidere neceſſe eſt.

Signa.

Si ſæviente peſte in adenum locis tumor, rubor, dolor pulſans, æſtuans appareat ferri candentis inſtar excrucians, ac color ex albo in rubicundiorem mutetur, deindè in ſplendidiorem, imò ſæpè color ad lividum, ſæpè ad nigrum, vel fuſcum, vel viridem, & cœruleum inclinat, bubonem peſtilentem eſſe dicas.

Cauſæ.

Bubonem peſtilentem fieri credunt vulgares ex putredine quatuor fictorum humorum, vel ex aëris calore, aut frigore, aut ex venenatâ qualitate aliquâ abditarum cauſarum ſobole; aiunt enim plerumque naturam, vigente facultate expultrice, vel venenatæ qualitatis, vel putredinis partem ad corporis peripheriam detrudere, ut ad partes adenoſas, ex cerebro retro aures, ex corde ſub axillas,

axillas, & ex hepate ad inguina, inibi maximam putredinis, vel qualitatis venenatæ partem deponere, & peſtilentes excitare bubones.

Pro noſtrâ peſtilentis bubonis cauſâ aſſignandâ neceſſe foret, peſtis cauſam rimari, verùm non impræſentiarum ex profeſſo de eâ agimus, ſed inpoſterùm, Deo dante; cum omnibus ejus accidentibus: attamen hîc, ut bubonis geneſim veſtigemus, de peſtilitatis cauſâ per tranſennam tractabimus; ut indè bubonis cauſam attingamus. Non peſtilitatis cauſam veſtigamus, ut vulgarium Medicorum mos eſt, qui nunc ab intenſâ putredine, à malignâ humorum corruptione, nunc à qualitate venenatâ ineptè eruunt; nunc ad cauſas occultas, & deliterias referunt, nunc ad primarum qualitatum exceſſum confugiunt, ſed veram & genuinam luis cauſam aſſignabimus. Relinquimus vanam Aſtrologorum opinionem, qui peſtem è cœlo mendicant, nempe à determinatis ſiderum poſitionibus, oppoſitionibus, & malignis congreſſibus, unde influentiæ peſtilentes emergunt; verùm horum opinionem tanquam vanam, ſolidis deſtitutam rationibus, & experientiæ repugnantem repudiamus.

Peſtis originem habere exiſtimamus à cauſâ communi, & aërem pro peſtis vehiculo aſſignamus; aër namque variis ſalium generibus inquinatur, quæ ex baratris, voraginibus, cavernis, ſpecubus, fodinis, lacubus, paludibus, aut cadaveribus non crematis, aliarumque rerum putridarum, vel fracedine erumpunt, tunc cùm fermentationem arripiunt, interno, vel externo calore adjuvante, ſalina effluvia in atmoſphæram elevantur, & juxta ventorum excurſum in provincias, oppida &c. incumbunt, quæ unà cum aëre, in quo continuò degimus, & quem potamus, proditoriè, & inſenſibiliter in noſtram vitam ſe intrudunt. Non totus aër eſt conſpurcatus, aliàs enim quiſpiam immunis in eo degere non poſſet: ſed ſufficit, ſi ſalinis illis effluviis hinc inde ſit conſpurcatus. Quòd tamen ubi evenit, longè pernicioſum eſt in tali aëre verſari, & peſtilentes conſtitutiones, ubi totus aër eſt inquinatus, ſunt longè graviſſimæ, & latè in obvios quoſque ob communis aëris vitium graſſantur.

Sunt hæc effluvia vitriolata, vel nitroſa, gemmea, armoniaca, vel aluminoſa, arſenicalia, realgarina, vel ſectica, quibus varia ſulphurum inflammabilium genera adduntur, quæ ætherogeneitate invicem agendo ſemper majorem concipiunt fermentationem, & nimis exaltantur, ac in venena lethalia tranſeunt. Hæc ſalina, & ſulfurea effluvia venenata furtivo modo inſpirata, vel per alitum thoracem, vel ſalivæ immiſta ventriculum obſident, tubulos ſubeunt, lymphæ, nutrimento, ſanguini, aliiſquè ſuccis circulantibus ſe immiſcent, vitæ œconomiam invertunt, ſpiritus in ſuo motu perturbant, inquinant, ſanguinem exagitant, vehementes excitant efferveſcentias, ſanguis grumeſcit quandoque, quandoque cum latice turgeſcit, & tumultuariè commovetur, ejuſque principiorum nexu ſolvitur, hinc omnes ſucci contaminantur, & per anguſtiorum tubulornm glandulas circulare non valentes, in iis ſtagnant, & ab horum effluviorum particulis duris, rigidis, acutis, ſcindentibus, & acicularum inſtar pungentibus extenduntur, rumpuntur, & exeduntur tubuli, igneum excitant tumorem in adenum locis, ubi ſucci filtrantur, cum dolore, & ingenti ardore, bubonem dictum peſtilentem.

Prognoſis.

Bubones maligni, & peſtilentes fere ſemper ſunt lethales, Lethale eſt bubones repente augeri, & furente veluti impetu ad debitam magnitudinem perveniſſe, ſummaque omnia doloris, tumoris, & ardoris accidentia ſubitò, & in momento habuiſſe. Si bubones circulum Iridis inſtar habeant, vel ſi lividi, ac nigri, mortis ſunt nuncii, ſed hæc ſigna ſæpe infida ſunt; moriuntur enim non raro, & quibus rubicundi ſunt bubones, & quibus œdematoſi, aut cuti concolores, tantus eſt hujus morbi dolus. Maligniores, & peſſimi ominis ſunt bubones, qui comparentes, derepentè diſparent. Item quando impoſitum veſicatorium intra octo, vel decem horas nullas excitat veſicas, vel nullâ ſcatet humiditate, ægrum namque mors præ foribus expectat. Periculoſiores ſunt, qui in collo, & ſub axillis, quàm qui in inguine ob ſuffocationis metum. Peſſimnm eſt, ſi in adenibus ordinariis bubonum locis, carbunculi oriantur.

Peſtilentes bubones non levem promittunt ſpem, quando ægri ſunt robuſti, temperatam incolunt regionem, vires conſtant, medicamenta optima non revomunt, ſed per ſudorem eliminantur: Si verò ſint debiles, delicatuli, non adulti, calidiſſimas incolentes regiones, magnum impendet periculum. Maximum periculum exoriri ſolet, ſi ægri bubones negligant, nec internis, vel topicis utuntur, ſed ſolùm naturæ committunt opus. Si bubones maturè erumpant in inguine, ſi colore vivido conſpicui ſint, hinc optimè inquit *Hip. lib. 6. epid. 5. 1. tex.* 29. Tubercula extra extuberantia, & acuta, & faſtigiata, & æqualiter matureſcentia, & non dura, & deorſum vergentia, & non bifida, meliora; contrà verò mala, & quanto plus contraria, peſſima. Vires proſtratæ, vomitus tum medicamentorum; tum aſſumptorum frequens, & continuus, faciei partes ſubitò immutatæ, & cadaveroſæ, lipothymiæ ſæpè recurrentes, delirium, convulſiones, exteriora frigida, interiora calida, alvi dejectiones nimis copioſæ, ac diverſi coloris, atræ nempè, & ad lividum tendentes, ut & urinæ fœtidæ, ac nigricantes denotant mortem eſſe ante oculos.

Curatio.

Bubonum peſtilentium curationem commodè dividimus in internam, & externam. Interna peragitur medicamentis alexipharmacis, quæ ſalinorum, & ſulphureorum effluviorum particulas duras, rigidas, acutas, corroſivas, arſenicales, realgarinas, ſecticas &c. cicurant, obtundunt, demulcent, attemperant, abſorbent, hebetant, & per univerſale emunctorium, vel per particularia eliminant, hujuſmodi ſunt ſudorifica volatilia, fixa, diaphoretica, & cardiaca, quæ debilem promovent diaphæreſim, alkalia, poroſa &c. Inter quæ commendamus *antimonium diaphoreticum*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *bezoarticum minerale*, *tincturam antimonii*, *tincturam bezoarticam*, *electuarium ex ovo*, *diaſcordium &c.* Quibus aliis auxiliis peſtilens bubo curari poſſit, nunc videamus oportet.

Nonnulli id purgante medicamento perfici putarunt, hujus farinæ authores fuere *Fallopius*, & alii, ac præ cœteris *Zacutus Luſitanus de prax. med adm. lib. 3. obſ.* 19. qui ad nauſeam uſque contendit in bubone peſtilenti purgandum eſſe; Verùm quia nullis innittitur rationibus, & ſolùm authoritatibus pugnat, quæ ſine rationibus ad tanti momenti controverſiam decidendam non ſufficiunt, audiendus non eſt. Alii his ſiſi rationibus credunt purgantia convenire; inquiunt enim humoribus malignis, venenatis, & peſtilentibus proprium eſſe cordis arcem obſidere, hominemque celerrimè interimere: ſtatim igitur purgandos, è corpore elimi-

nandos, & in partes quàm maximè à corde diſſitas protrudi aſſeverant, ac deinde, ut cor roboretur, & malignorum humorum vis obtundatur, incumbendum. Verùm in æquivoco volutantur, nam nullum datur medicamentum purgans, quod venenatam ſubducat qualitatem, cùm peſtilens virus non à plenitudine, non à ſimplici humorum corruptione, ſed per vulgares, à peculiari, & occultâ malignitate pendeat. Quid ergò purgans medicamentum conferre poterit? Imò multùm obeſſe, quia intimiùs peſtilens virus penetrare poteſt, & humores effrenatos reddere. Non eſt medicamentum purgans id, quod alui ſolutionem promovet, nam in hoc nullam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ita ſunt reliquæ evacuationum ſpecies, vomitus nempe, urinæ, ſudores, inſenſilis tranſpiratio. Vera purgantia peſtilentiâ affectis ſunt alexipharmaca, quæ ſudorem, inſenſilemque promovent tranſpirationem, ac peſtilens obtundunt virus, quæ naturæ motum ſequuntur, & peſtilentia effluvia foràs protundunt, ac per corporis habitum quoquo verſum expellunt. Oppoſitum purgantia per aluum efficiunt, quia interturbant, & venenum illud ad interiora revocant; obſervamus enim quibus ob bubones Venereos purgatio præſcribitur, his materiam reddi inſuperabilem; & ad interiora ejuſdem luis fieri attractionem, & penetrationem. Igitur ob has, & alias rationes in peſtilentibus bubonibus acri ſtudio purgantia repudiamus, quia vires proſtrantur, & natura malignitati ſuccumbit. Hinc vires in nullo alio morbo, quàm in peſte ſartas tectas conſervare convenit, & eſtò quandoque validæ videantur, inſpiratò in peſte labefactantur. Imò peſte correptos quibus initio aluus adſtricta fuit, etſi nullo alio uſi fuiſſent medicamento, quàm theriacâ, vel mithridatio, maximâ ex parte convaluiſſe; contrà verò quibus vel arte profluit, omnes ferè occubuiſſe obſervavimus. Verumenim verò purgantia non negamus, tunc cùm hominibus peſtilentia accidit ab humoribus pravis, quos ex victu pravo, vel annonæ caritate, vel aliâ de cauſâ cumularunt, atque in primis viis fovent, quia in hoc caſu purgantia, & emetica locum habere poſſunt, ſed hæc primis diebus, magnâ cum præmeditatione præbere debemus.

Alii in peſtilentis bubonis curatione ſanguinis miſſionem extollunt, & medicamentum purgans abnegant; quidam utrumque concedunt, & reverà tota, quanta eſt vulgarium Medicina, circa ſtercoris, & ſanguinis eductionem verſatur. Hujus opinamenti fuère *Alexander Maſſarias*, *Nicolaus Maſſa*, *Iohannes Baptiſta Gemma*, & multi alii vulgares, qui in bubone peſtilenti venæ ſectionem admittunt, quorum ſententiam nonnulli non indiſcriminatim, ſed cum diſtinctione recipiunt; inquiunt enim tantùm inſtituendam eſſe, ubi magna ſatis ſanguinis onerantis naturam copia adeſt, quæ facilè inflammationes parere, febrem augere poteſt. Verùm ita phlebotomiam inſtituunt, ut natura à ſuo conatu nullatenùs avocetur, ſed potiùs in eâ adjuvetur & humor peſtilens, qui à naturâ ad bubonem propellitur, ad interiora non recurrat: ſed hic opus, hîc labor eſt. Metuunt vulgares ſanguinis copiam, ne inflammationes pariat, & febrem adaugeat, & non peſtem, quæ eſt morborum omnium princeps, & omnium acutorum morborum acutiſſimum non verentur. Peſtilenti veneno non opponitur venæ ſectio, neque per venæ ſectionem illud educi poteſt, ſed per alexipharmaca: imò facilè contingere poteſt, ut vires, quæ in hoc morbo conſervari debent, intempeſtivâ venæ ſectione labefactentur, & naturæ motus in expellendo veneno impediatur, illudque introrſùm rapiatur. Præthereà expertum habemus eos, quibus vena ſecta fuit, mortuos eſſe, vel paucos ex iis ereptos fuiſſe. Inſuper qui, venæ ſectione celebratâ, venenum peſtilens è corpore tollere conantur, fruſtrà laborant, & ægrum in manifeſtum vitæ diſcrimen conjiciunt.

Quidam, apparente bubone, venam in eodem latere ſecant, ut per venam ſectam veneni pars, quæ intra vaſa continetur ſanguini commiſta educi, obſtructio impediri, & febris æſtus commodè remitti poſſit. Cœterùm ſi in hiſce attendamus, uſum venæ ſectionis cum veneno peſtilenti, & præcipuè per vaſcula hæc ſe jam exerente, fatendum eſt venæ ſectionem conſultiùs omitti, cùm noxam potiùs, quàm utilitatem inferat. Quantitate enim ſanguinis ablatâ, reliqua maſſa grumeſcit magis, & viæ jam diu ſatis debiles, vel non ſuffecturæ magis exhauriuntur. Peſtis acrimonia coagulativa, & aculeata in ſanguine, & ſuccis reliquis corrigi hoc pacto renuit, ut potiùs parte ſanguinis diluente ablatâ, magis ſæviat. Motus ad exteriora hoc ipſo non promovetur, ſed potiùs inhibetur, & quidem non ſine præſentaneo periculo. Quod de venæ ſectione diximus, id quoque de hirudinibus, & cucurbitulis valet.

Satis ſuperque probatum eſt, medicamentum purgans, & venæ ſectionem in bubonibus peſtilentibus nullo modo convenire, imò potiùs obeſſe, quàm prodeſſe; inquiramus nunc oportet, quomodò tractandi circa curationem ſint. Quidam putârunt planè in hoc caſu naturam imitandam eſſe, quæ ſucceſſivè, & longiori tempore eorum ſuppurationem molitur: ſic Medicum maturantibus incumbere, ut hi tumores ad ſuppurationem ducantur, exiſtimant; rati ſunt enim à veſicantibus, ſcarificationibus, & inciſionibus, dolorem, qui inflammationis occaſio ſit, excitari, vireſque debilitari. Præthereà metuunt, ne venenum, quod natura ad exteriora depoſuit, agitetur, & ſpiritibus, & humoribus miſtum, in cor, à quo proſcriptum fuit, remeet. Cœterùm oppoſitum nobis magis arridet; materia enim peſtilens maturationi reluctatur, nec ſuppurationem, quia inepta eſt, admittit, & eſtò exquiſita adhibeantur ſuppurantia, nunquam ſuppuratio ſperanda eſt, ſed potiùs gangrænam expectare debemus. Imò libenter conjectamus, ne humor venenatus, antequam in ſuppurationem abeat, mediantibus ſpiritibus, & humoribus, cordi iterùm communicetur. Ideòque unicè conſulimus bubonibus peſtilentibus exitum patefieri, quem natura digito demonſtravit, & deindè decenti methodo tractari.

Nonnulli inquiunt, ſi perfectè, aut maxima veneni pars in bubonem à corpore expulſa videatur, (quod poſt bubonis eruptionem, ſymptomatum remiſſione, atque ex ægri melioratione deprehenditur) non delinquit Medicus, ſi coctionem, licèt non perfectam, ut in aliis tumoribus, expectet, & eam omnibus modis adjuvet. Verùm extra rem loquuntur, nam exotico viru non fidendum, licèt ad emunctorium aliquod depoſitum fuerit, & ſopitum jaceat, quia recrudeſcere, vires aſſumere, & inſidias ſtruere poteſt, & tum maximè lædit, quos anteà apprehendit, nec quiſquam tutus eſſe poteſt, qui intra proprios Lares, eſtò in partibus diſſitis, cum hoſte cohabitet, niſi extra limen ejiciatur, & hoc citiſſime, abſque cunctatione fieri debet; periculum enim eſt in morâ, nec hoſti fidendum, nec quiſquam cum eo familiariter ſe gerere debet. Tunc de noſtrâ ſalute ſecuri ſumus, cùm hoſtem, qui vitæ noſtræ inſidiatur, obtruncaverimus: igitur nullatenùs cunctandum, ſed celerrimè

danda eſt opera, ut veneno exitus pateſcat, hoſti enim aureus pons ſtruendus eſt.

Quia peſtilentes bubones materiam continent venenatam, nullam in iis maturationem expectare debemus, criticé enim non erumpunt, ſed ſolent quandoque eſſe ſalutares, neceſſe eſt, ut non tantùm ad corporis periferiam trahatur, ſed planè è corpore eliminetur, id duplici modo contingere poteſt, vel per medicamenta alexipharmaca, quæ totum reſpiciunt, vel per chirurgiam. Alexipharmaca multa deſcripſimus in curatione internâ, & innumera proſtant apud authores, verùm nos hîc potiùs unico contenti ſumus, quàm eorum copia delectamur, cujus uſum experti ſumus graſſante contagio, tale eſt *Noſtrum Antidotum Anti-peſtilentiale*, quo qui uſi ſunt, omnes evaſerunt, cujus deſcriptionem ingenuè communicamus:

℞. *Rad. angelic. Zingiberis, Imperatoriæ, Scorſoneræ, Gentianæ, Ariſtolochiæ rotundæ, Valerianæ, Zedoariæ ana* ℥. VII. ß. *Radic. carlinæ* ℥. ij. *Biſtortæ* ℥. ij ß. *Tormentillæ. Dictami albi, Contrherbæ ana* ʒ. vj. *Fol. rutæ, Calaminth. Scordii. Vincetoxici ana p.* j. ß. *Verbenæ. p.* j. *Card. Sancti, Morſus diaboli, Dictami Cretici ana* ℥. j. *Nucis moſchat. Macis ana* ʒ. IX. *Sem. citr. excoriat. Acetoſæ. Ocymi ana* ʒ. vij. *Linguæ avis* ℥. j. *Boli armeni, Terræ ſigillat. in aquâ Acetos. præp. ana* ʒ. vij. ß. *Oſſis de corde cervi* ʒ. iij. *Cortic. citri & Aurantior. extim. ana* ℥. j. ß. *Succ. ſcord., & Rutæ caprar. depurator. ana* ℥. iij. *Carnis viperinæ* ℥. j. *Croc. orient.* ʒ. j. *Myrrh. rubr. tranſlucid.* ℥. ß. *Rhabarbari opt.* ʒ. iij. *Corall. rub. præp.* ℥. ß. *Cinnam, acut.* ʒ. vj. *Bacc. juniper. m.* iij. *Ligni aloës* ℥. iij. *Lapid. benzoar. or.* ℈. ij *Unicornu* ʒ. ij. *Raſuræ eboris* ℥. ß. *Camphoræ* ʒ. j. *Stibii diaphoretici* ℥. ß. *Theriacæ Andromachi, Mithridatii ana* ℥. iij *Specier. elect. de gemmis* ʒ. IV. *Elect. diaſcordii fracaſtorii* ℥. ß. *m.*

Et cum ſyr. de rutâ caprariâ, & ſpiritu vini rectificato ana q. ſ. f. elect. S. a.

Præſtantiſſimum, & eximiarum virtutum eſt hoc noſtrum Antidotum Anti-peſtilentiale, quod omni alii anteferendum eſt; ſudores enim profluſiſſimos movet, & venenatos à centro ad circumferentiam potentes propellit ichores, ac cor à tetris effluviis tuetur. Pro partis præſervatione ſufficit ℈. j. manè jejuno ſtomacho; pro peſte correptis doſis eſt ʒ. j. attamen infectus ſtragulis optimè cooperiatur, & copioſos expectet ſudores.

Quò ad chirurgiam aliqui vulgares cucurbitulis utuntur ſiccis, ſed hæ dolorem excitant, febrem intendunt, bonos æquè, ac pravos alliciunt humores, & ſanguinem alterant. Alii veſicantia applicant, & veſicas excitant, quas deindè diſſecant; verùm aqua, quæ veſicantium cauſâ exudat, nil aliud eſt, niſi vel ſuccus alimentitius, vel cruor. tranſmutatus à corroſivo cantharidum veneno.

Prætereà veſicantia, ſeu vexantia, ſuâ vi igneâ febrem adaugent, vigilias inducunt, delirare faciunt, vires proſternunt, & ipſâ lue ſunt nocentiora. Inſuper veſicantium realgarina ſalia ſpiritus reddunt efferos, humores, & ſolidas intorquent partes, in ſanguinem ſe inſinuant, ipſum inficiunt, venenant, ejus compagem diſſolvunt, ſubtiliant, aut in ſeroſum humorem exprimunt, vel per dilaniatam cutem, vel per renes exturbant, dyſuriam, vel ſtranguriam, vel ulcera in veſicæ collo cauſando. Hinc pauciſſimi, niſi quos æquus amavit Juppiter, febre malignâ correpti quibus vulgares veſicantia applicant, evadunt. Tandem præcipua veſicantium ingredientia ſunt cantharides, ſinapi; euphorbium &c. quæ plurimo ſale cauſtico, & exurente, ac nimio ſulphure inflammabili exuberant: ſunt itaque de venenorum corroſivorum catalogo, & bubonibus peſtilentibus nullatenùs prodeſſe poſſunt, quia unum venenum intenderet aliud potiùs, quàm obtunderet, vel attraheret, ut vulgò putatur. Veſicantia nullum antidotum in eorum compoſitione includunt, ac proindè à remediorum cœtu contra malignas febres, & peſtilentes bubones ea tanquam inepta ſubſidia, & à diabolo excogitata contra humanum genus, ab ineptis Medicis uſitata meritò explodimus.

Libenter ferrum admittimus, quo bubonis cutis ſcarificetur, aut ipſe bubo incidatur, ut patefacto exitu, non ſolùm liberiùs exhalet, ſed & humores peſtilentes; ut effluvia ſalina, effluere poſſint. Neque ullus metus eſt, (ut nonnulli timent) ne venenum per hoc remedium agitatum ad cor remeet, nam per patefactam viam natura venenum è corpore eliminat. Hinc bubone peſtilenti correptos, & adaperto, graſſante peſte, inter peſte affectos verſatos, ac inter cadavera greſſos fuiſſe abſque ulteriori peſtis noxâ obſervavimus. Et idem in bubone Venereo adaperto affectis, graſſante peſte, obſervavimus. Neque natura à loco dolente attrahit, ſed ad dolentem locum mittit humores. Nec dolorem timere debemus, qui unâ, & alterâ ſectione adeò magnus oriri non poteſt; & eſtò indè magnus oriatur dolor, è duobus tamen malis minus eſt eligendum, præſtat itaque ægrum ſervare, quàm ſine dolore venenum in corpore relinqui, à quo mors expectanda ſit. Imò dolor leniri poteſt ſequenti cataplaſmate:

℞. *Flor. chamæmel. p.* j. *Fol. ſcordii, Rutæ caprariæ, Vincetoxici ana m.* j. *Micæ panis* ℥. ij. *Coque in lact. vaccin. & adde Theriacæ* ʒ. iij. *Croc. orient.* ʒ. ß. *Vitell. ovor, num.* ij. *F. cataplaſma*, & utere

Aliqui poſt inciſionem dolorem demulcent; ſuperimponendo *ovum recens cum oleo roſaceo miſtum.*

Ad extrahendum venenum abſque inciſione magno cum commodo utuntur vulgares pullo gallinaceo, vel columbino deplumato circa podicem, ita tamen ut foramen ipſius ſupra bubonem, conſtricto roſtro, imponatur, taliter quod per anum reſpirare cogatur, nam vi caliditatis ipſius habet vim attrahendi venenum, & peſtiferam qualitatem cujus evidentiſſimum argumentum eſt, nam ſæpiſſimè, & ſtatim veneni vi ab hujuſmodi operatione moritur. Non deſunt alii conſulentes pullum prædictum, & præcipuè columbinum viventem medio ventre apertùm parti affectæ ſuperimponendum, donec calidùs ſentiatur, & ſtatim ac refrigerari incipit, partem affectam theriacâ, vel mithridatio inungunt: hoc enim modo firmâ fide credunt venenum foràs extrahi.

O quàm inepti, bardiquè ſunt vulgares! Quis iſtos philoſophaſtros docuit hæc animalia, compreſſo roſtro, per podicis foramen reſpirare? Qua ratione, vel experimento dicunt horum volatilium calorem, peſtiferemque qualitatem extrahendi vim habere? Forſan, quia moriuntur? Si vulgarium ora arctè conſtringeremus, abſque eo, quod eorum podicem buboni peſtilenti admoveremus utique morerentur.

Ignem actualem maximoperè improbamus, potentialem verò neceſſarium exiſtimamus inter quanpluri na minori dolore profundiùs corrodens nullum n bi; hactenùs innotuit, quàm illud, quod componitur ex calce vivâ, & ſapone nigro, vel illud

illud ex mercurio meteorizato ; & farinâ hordei cum ſalivâ ſubacto, vel illud ex ſaponariorum lixivio conficitur. Inductam eſcharam ſequenti unguento egregiè ſeparabis; ut

℞. *Pingued. porci ſine ſale* ℥. ij. *Fuliginis camini* ʒ. vj. *Theriacæ* ʒ. iij. *Farinæ fœnugræci* ℥. j. *Vitell. ovor. num.* ij. *Ol. ſcorpion. q. ſ. M. f. Unguentum.*

Nonnulli theriacæ uſum reformidant, quia puris geneſim impedit, at ſi maturantia admiſceantur, facilè hanc ſuſpicionem vitabunt; nihilominùs theriaca venenum evocat. Poſt eſcharæ caſum ulcus per longum tempus digere hoc digeſtivo:

℞. *Terebinth.* ℥. iij. *Vitell. ovor. num.* ij. *Pulv. bufon. exſiccat. & Fuliginis camini ana* ʒ ij. *Myrrh.* ʒ. j. *Mell. roſ. ſimpl. & Ol. ſcorpion. q. ſ. F. digeſtivum.*

Nec nimiùm ad conſolidationem feſtinato, ne venenatus humor in corpore adhuc latens intercludatur, & novum morbum, ac tandem mortem producat.

Præſtantiſſimum remedium contra bubonem peſtilentem tam attractivum, quàm maturativum, & corroſivum erit bufonis pulvis, nam eo ſuperimpoſito, infra horæ quadrantem dolore privatur, & infra duas horas perfectam acquiret ſuppurationem, educeturque per bubonis apertionem totum peſtilens virus per corpus diffuſum. Sic bufo in pulverem redigitur:

℞. *Bufonem vivum,*

illumque in furnum immitte, ut ſenſim moriendo, exſiccetur; & in pulverem redigi poſſit. Hunc pulverem m. cùm farinâ hordei, & cum ſalivâ, vel urinâ humanâ, reduc in pultem, quam telæ impone, & buboni applica.

Hoc alio modo procedit Paracelſus cum bufone pro extrahendo veneno à bubone peſtilenti; ut *Bufonis vivi caput ligno transfigendum eſt, iſque in aëre, aut ſole ſiccandus. Siccatus; & linteo exceptus ſuperligatur. Ubi ille intumeſcet, & per cutem integram venenum peſtis extrahet, totuſque implebitur. Ita impletus abjiciatur; & recens alius imponatur; applicatio iteranda; donec bubo non amplius intumeſcat; id enim ſignum eſt venenum omne extractum eſſe, & patientem ſaneſcere.*

Nonnulli utuntur *emplaſtro de Ranis* cum mercurio, verum venenum ad interiora propellunt; & ægrotum in magnum vitæ diſcrimen conjiciunt.

Omnibus emplaſtris palmam præripit *emplaſtrum de fuligine, quod captie* 43. *de Parotide* deſcripſimus; hoc enim ad maturandos peſtilentes bubones, extrahendum venenum, & demulcendos dolores inde ſubortos eſt præſtantiſſimum.

Buboni peſtilenti maximoperè præſtat *Magnes Arſenicalis*, eſt-que cauſticum potentiale, quod nullam parit inflammationem, ſed ſine dolore cutem corrodit, cujus præparatio hæc eſt:

℞. *Antimonii crudi, Sulphuris flavi, & Arſenici cryſtallini ana* ℥. iij.

Pulveriſentur omnia ſubtiliter, & miſceantur, ponantur in vaſculum terreum, & lentus ſubminiſtretur ignis, donec leniter liqueſcant, ſtudioſè tamen à fumo cave, quia venenatus eſt ex arſenico. Agitentur ſpatulâ ferreâ, donec nempe terebinthinæ inſtar ductilentur; & colorem rubeum ſubobſcurum induant, vaſe refrigerato, materiam exhibe, quæ Magnes arſenicalis vocatur; & venenata ampliùs non eſt, ut in canibus cuilibet id experiri licet. Ex magnete arſenicali paratur emplaſtrum inter omnia præſtantiſſimum ita

℞. *Gummat. ſerapini; Ammoniaci; Galbani ana* ℥. iij.

Diſſolve in aceti ſquillitici ſ. q. poſteà per laciniam linteam exprime; & ebulliendo viciſſim inſpiſſa, & ſerva. Deindè

℞. *Ceræ, Terebinth. opt. ana* ℥. iv. *Pulv. magnetis arſenicalis* ℥. iij. *Ol. Succini* ℥ ij.

Ceram, & terebinthinam lento igne miſce; & remotam ab igne agita; ut in modum unguenti coëant; adde gummata ſoluta, & colata, & viciſſim agitando diligenter miſce, exindè forma magdaleones; ac in veſicâ illita oleo ſcorpii pro uſu ſerva. Hoc emplaſtrum citiſſime maturat, rumpit bubones, & venena potentiſſime attrahit; ac cuti duriori impoſitum nec minimam quidem producit eſcharam, interim malignos tam egregie attrahit humores, ut bubo juglandi ſimilis intra quatuor, vel ſex dierum ſpatium tollatur: Verùm hoc non ſemper tam citò evenit. Imò in corporibus robuſtioribus nequaquam eſcharam producit, niſi veſicatorii ope non ſolùm cuticula, ſed etiam quædam cutis particula priùs corroſa fuerit. At verò in pueris corporibuſque tenerioribus eſcharam, nullo veſicatorio præmiſſo, per ſe excitare poteſt. Eſchara hæc nigerrima, & putida, vera veneni extracti ſedes eſt, quare mediocriter craſſa reperitur, cute ſuperficiali tantùm corroſâ, quod equidem eſt conſideratione digniſſimum: nam hæc ratio eſt; cur multoties ſeparetur, quàm aliæ eſcharæ arte excitatæ. Horis enim vigintiquatuor; aut triginta ſex effluxis, ſolius ſpatulæ auxilio, nullâ præcedente ſcarificatione, abſque ullo, aut ſaltim non inſigni dolore, auferri poteſt; vel noſtro unguento anteà deſcripto, in reliquis verò utere; ut ſuprà aſſignavimus, & ea ſint omnia topica medicamenta, quæ venenum in bubone obtundunt; & ſpiculos infringunt.

CAP. LIV.

De Phymate.

PHyma multoties genericum nomen eſt apud Græcos, unumquemque tumorem ab intrò extrà erumpentem denotans; ſic *Gal.* 2. *ad Glauc. cap.* 1. *& lib.* 3. *meth. cap.* 3. docet, attamen propriè phyma deſignat tumorem furunculo in omnibus ſimilem, præterquàm in loci profunditate, nam phyma extra cutem emergit duritiem cum aliquo rubore habet; ſed faciliter perfectam admittit ſuppurationem, ut ſimplex abſceſſus calidus.

Signa.

Cognoſcitur phyma ex tumore duro, rotundo, & multùm elevato, parùm rubente, & ferè doloris experte; in parte propè glandulas. In pueris oritur frequentiùs; raro in juvenibus; & rariùs in adultis.

Cauſæ.

Vulgares credunt phyma à ſanguine non puro, ſed pituitoſo excitari, ac proindè aliquantulùm ab inflammatione declinare, referuntque hoc tumoris genus ad inflammationem œdematoſam. Verùm excitatur phyma ex nutrimento degenere prope glandulas, & vel ob materiæ reſiſtentiam, vel cotinentium partium imbecillitatem, lenta, vel ſaltim non integra evenit ſuppuratio.

Prognoſis.

Phyma periculo vacat, & plerùmque abſque medicamentorum ope, ſed naturæ beneficio ſuppuratur, & ſanatur, verùm chirurgorum incuriâ mortem inducere poteſt, ſi ferro, vel alio acri medicamento tractetur. Faciliùs curatur in pueris, in juvenibus, & adultis difficiliùs.

Curatio.

In phymatis curatione danda eſt opera, ut quamprimùm ſuppuratio procuretur; ideòque naturæ conatus medicamentis ſuppurantibus adjuvandus eſt. Ad hunc finem vulgares commendant *triticum manſum*, & impoſitum, ut & uvas paſſas, acinis exemptis, vel ſequens cataplaſma, ut.

℞. *Pulv. radic. alth. Farinæ tritici, & Lupinor. ana* ℥. j. *Caricar. ping. num.* vj. *Fermenti* ℥. ß. *Coque, & adde cæpam ſub Cineribus coctam num.* j. *Ol. lilior. albor. q. ſ. F. cataplaſma.*

Niſi his medicamentis rumpatur, arte aperiunt, ne materia diutiùs detenta aliquod afferat periculum: Cæterùm potiùs ægrotantem in vitæ periculum conjiciunt, quàm utilitatis aliquid afferunt.

Phymatis curatio internè expoſtulat incidentia, abſorbentia, & diaphoretica, hinc indè ad nauſeam dicta; externè ſuppuratio promoveatur, quæ haberi poteſt ab externis impoſitis ſuccorum fermentationem adaugentibus, in quem finem conducet *emplaſtri fodicationum* ſuperpoſitio; hoc namque mediante infra decem dies materia perfectam acquiret ſuppurationem, partes continentes validæ fiunt, cutem attenuat, tandem tumorem aperit, materiam abſtergit, & curationem complet. Qui fodicationum emplaſtro caret, illud de quatuor gummatibus ſuſtituere poteſt.

Cap. LV.

De Phygethlo.

PHygethlon Græcè aliud tumoris genus eſt in iiſdem partibus adenoſis, in quibus bubones accidunt, erumpens; Latini panum, vel potiùs panem à figuræ ſimilitudine nominant. Differentia inter bubonem, & phygethlum eſt, quòd bubo producitur à ſanguine in venis juxta glandulas vitiato, phygethlus verò ſecùs producitur, ut dicemus.

Signa.

Phygethli ſigna ſunt tumor, durities, calor, diſtenſio, dolor major, quàm pro tumoris magnitudine, & paucus in ſuperficie rubor. Quandoque febris accidit. Interdum talium nihil extrà deprehenditur, ubi materia altiùs deliteſcit, ſed ſaltim aliquæ intus percipiuntur punctiones. Raro, aut nunquam, ſuppurationem acquirit, & temporis progreſſu contumacior fit, & indolens eſſe ſolet.

Cauſæ.

Aſſignant pro hujus tumoris cauſa inepti vulgares, ſanguinem bilioſum, ſed perperam; nam producitur phygethlon in ipſo glandularum corpore ex proprii nutrimenti degeneratione, & hinc eſt, quod duritiem habet, & raro, aut nunquàm ſuppurationem admittit, & temporis tractu contumacior, & indolens fit.

Prognoſis.

Phygethlon, qui ex ulcere, dolore, contuſione, vel aliâ cauſâ externa excitatur, periculo vacat; verùm qui febribus ſupervenit, ſicut præſertim peſte graſſante, accidere ſolet, tam in femoribus, quàm ſub alis, ſive in collo ſupervenit, peſſimus, & pernicioſus eſt.

Curatio.

Quia Phygethlon ſuppurationem non admittit, ſive ex ulcere, dolore, colliſione, vel aliâ de cauſâ procatharticâ excitetur, temerè à chirurgis tentanda non eſt ejus inciſio, vel apertio, nam morbus, qui periculo vacat, periculoſus fit; glanduloſæ enim partes poſtquam vitium contraxêre nunquam, vel raro illud exuunt abſque gangrænæ periculo.

Noſtra phygethli curatio tam in internis, quàm externis remediis conſiſtit. Interna debent eſſe de obſtruentia, incidentia, deinde diaphoretica, & abſorbentia, quibus mediantibus meatus deobſtruantur, degener nutrimentum incidatur, & reſolvatur, hujus conditionis ſunt *eſſentia centaur. min. abſynth. tinctura tartari, tartarus vitriolatus*, quibus admiſceri poteſt *magiſterium oculor. cancrorum.* Non contemnenda ſunt diaphoretica, præcipuè *ſal volatile c. c. viperar.* & alia volatilia.

Externa tumori ſtatim applicanda ſunt, verùm repellentia, & alia frigida vitentur, & ad deobſtruentia confugiendum eſt, ut ad *emplaſtrum de labdano, vel de ammoniaco ſimpl. malaxatum cum oleo ceræ*, cujus poſt longam applicationem, ſi pertinax perſeveret phygethlon, *emplaſtro de Pyrite* utere, cujus uſu omnes duros reſolvere poteris. Quòd ſi his emplaſtris reſolutio reluctabitur, efficaciſſimum erit *emplaſtrum Apoſtolicon Nicolai Alexandrini*, ut

℞. *Lithargyr.* ℥. vj. *Ceræ citrinæ, Colophoniæ ana* ℥. ij. *Propoleos, Viſci quercini, Glutinis ana* ℥. j. *Ammoniaci guttæ, Lapidis calaminaris, Thuris ana* ʒ. vj. *Maſtiches, Mumiæ ana* ℥. j ß. *Terebinth. Galbani, Bdellii, Myrrhæ, Æris uſti. Sarcocollæ, Squamæ æris ana* ℥. j. *Ol. veteris q. ſ. F. emplaſtrum.*

Credibile non eſt, quantùm valet emplaſtrum hoc non ſolum ad duros reſolvendos tumores, ſed etiam ad quoſcumque morbos chirurgicos, omnium præſtantiſſimum experti ſumus.

De Herniis.

Cap. LVI.

De Enterocele, & Epiplocele.

POſtquam de iis tumoribus egimus, qui inguina infeſtare ſolent, non alienum à noſtro inſtituto de herniis pertractare arbitramur, cùm prope inguina, in ſcroto, & teſtibus oboriantur.

A Latinis *hernia, ramex, ac ruptura* à Græcis verò *cele* dicitur, quanquam hoc nomen non ſolùm inteſtinorum, ſed omenti prolapſui tribuatur. Igitur ab herniis initium facimus, quæ ab inteſtinis, & omento è naturali ſede prolapſis in inguina, ſive in ſcrotum ortum habent, & juxta hanc diviſionem duæ tantùm dantur herniarum ſpecies, nempe inteſtinorum, & omenti; unde ſi inteſtinum excidit,

hernia

hernia inteſtinalis appellatur, Græcè *enterocelen* dicitur, ſi verò aliqua omenti pars prolabatur, *hernia omentalis*, vulgò *Zirbalis* nominatur, Græcè *epiplocelen*. Nonnulli tertiam herniarum ſpeciem conſtituunt, quæ ex utrâque miſta eſt, ubi aliquid omenti, & inteſtina ſimul prolapſa ſunt. Cœterùm ſi inteſtina in ipſum uſque ſcrotum deſcendant, completam, & perfectam conſtituunt herniam, quam Græci *oſcheocelen* nominant, & in ſpecie Enterocelen, & Epiplocelen. Si eædem partes ultra inguina non deſcendant, nec in ſcrotum delabantur, imperfectam, & incompletam herniam, ac *bubonocelen* appellant.

Conſtat perinæum duabus validis, & denſis, ſed mollibus membranis, quæ omnia, quæ in ventre aut infimâ cavitate ſunt, adeò tegit, & firmiora reddit, ut indè naturaliter nihil procidere queat. In fœminis pubis os eſt ejus ultimus terminus: in viris verò ejus membrana ulteriùs procedit, in ſcrotum nempe, & primam, propriamque teſticulorum tunicam efficit. In inguinibus vaſa genitalia tanquam in vaginâ complectitur, quæ peritonæi productio dicitur. Hujus exterior membrana ſi dilatatur, & interior rumpitur, cauſa proxima herniarum cenſetur, prout vel inteſtinum, vel utrumque illabatur.

Enterocele idem ſonat, ac inteſtinhernia, entera namque inteſtina denotant; epiplocele ac omenthernia, epiplon omentum ſignificat, & enteropiplocele, ac inteſtinomenthernia. Propriùs imperfectarum herniarum locus inguina ſunt, cœterùm peritonæum in aliis locis etiam non dilatari, aut diſrumpi, ibique herniam efficere credere non poſſumus: Supra umbilicum contingit, ſed rariſſimè; infra umbilicum, & ad ejus latera, & longè ſupra inguina quandoque accidit, & bardi chirurgi pro abſceſſu accipiunt, ibi non eſſe conſuetum herniis locum perperam ſibi perſuadent, peccant dulciter, ſed quod magis dolendum, quandoque, imò multoties dicere volebamus, rupturam in inguine pro bubone Venereo noſtri chirurgi piſcantur, & incidunt, nec mirum ſunt de communi tonſorum omnium. Hujus rei tragicam obſervationem *de Lue Venereâ lib. 3. cap. 5. de bubone Venereo* meminimus.

Signa.

Enteroceles ſigna ſunt, quòd tumor modò creſcit, & modò decreſcit, prout major, vel minor inteſtini portio deſcendit, vel minùs repletur, imò aliquando prorſùs evaneſcit, ſed minimâ corporis motione revertitur. Manu compreſſo, vel propulſo tumore, aut ægro reſupino, in abdomen inteſtina relabuntur, & dum impelluntur, murmurant. Sine dolore hic tumor eſſe ſolet, ſi verò inteſtina protuberent ob delapſas fæces, vel flatus, ut reduci non poſſint, tunc vehementem augent dolorem. Si inteſtina flatibus ſint repleta, totus venter eſt tenſus, murmur aliquando auditu percipitur, & patiens ſurſùm, & deorſùm flatus eructat, Si fæces ſint induratæ, patiens ſtrictioris eſt alvi, tumor ponderoſior, & durior ſenſim evadit.

In epiplocele tumor mollis, indolens, lubricus, & laxus eſt, & ferè ſemper idem, verùm ægro decumbente, digitis abſque dolore ad ventrem recurrit, & in eo deliteſcit, & evaneſcit, mox eo ſurgente, denuò recurrit. An in inguina ſint prolapſa inteſtina, vel omentum, aut in ſcrotum deſcendant, viſu deprehenditur, in bubonocele namque tumor rotundus eſt in inguine, qui preſſione non ægrè intropellitur, cœterùm in ſcroti herniâ inteſtina, vel omentum in ipſo ſcroto deprehenduntur.

Si peritonæum tantùm fit relaxatum, ex eo cognoſcitur, quia tumor eſt parvus, ac ſenſim increſcit, & quod prolapſum eſt, ad teſticulorum uſque fundum non deſcendit. Si ſit diſruptum, ſubitò excitatur, ſubitòque incrementum ſumit, & facilè ad fundum uſque teſticulorum, quod prolapſum eſt, deſcendere poteſt.

Cauſæ.

Fit tumor iſte ex inteſtinorum, vel omenti prolapſu in inguina, vel ſcrotum propter fibrarum peritonæi relaxationem, vel rupturam; ſive enim peritonæi fibræ relaxentur, ſive rumpantur, pondere ſuo inteſtina, vel omentum, vel utraque ſimul viam ſibi aperiunt, & in abdominis muſculos impetum faciunt, illoſque in tumorem elevant, extra abdomen prolabuntur, & non ſolùm in inguina, ſed etiam per peritonæi proceſſum deſcendere poſſunt. Cauſæ occaſionales, ob quas peritonæum dilatatur, vel diſrumpitur, ſunt motus quicumque violentus, ex alto caſus, percuſſio, equitatio in ſucculſſore equo, vehemens vomitus, aut tuſſis, magni ponderis elevatio, ſive portatio, durior alvus, & quæ cum difficultate redditur, in partu conatus, flatus in inteſtinis, vocis intenſio, ſpiritûs retentio, tuſſis valida, & quodcumque quod ſpiritum concitare, diaphragmati, & abdominis muſculis tenſis, impetum in inferiorem abdominis regionem inferre poteſt.

Hæc eadem omnia, ſi minorem vim, & non violenter proceſſum illum rumpant, ſed ſenſim, & ſæpe illum impetant, peritonæum laxare poſſunt: quò maximè facit peritonæi, & inguinum debilitas, ac humiditas; partes namque debiles, & humidæ facilè relaxantur, unde pueri in herniam ſæpiùs incidunt. Et quia proceſſum hunc in interiorem, & exteriorem diſtinguimus tunicam, non incongruum putamus quandoque interiorem, ut in enterocele, & epiplocele, neceſſariò diſrumpi, & externam relaxari, ut de aneuryſmate diximus.

Prognoſis.

Harum herniarum ſpecies in primæ ætatis infantibus facillimè curatur, & præcipuè ſi parva, & recens ſit; in ſenibus verò difficillimè, quia membrana illa tenuis, & nervoſa non facile coaleſcit, præſertim ſi peritonæum ſit diſruptum. Inſuper in herniâ maximum vitæ periculum eſt conjunctum, quia etſi ſæpe adeò ruptura magna ſit, ut inteſtinorum magnus acervus in teſtium ſacculum deſcendere poſſit ſine magno dolore, & vitæ periculo, & propter rupturæ, ac loci amplitudinem fæces ſine periculo, & impedimento libere tranſire poſſint, tamen ſi inteſtina elapſa flatibus, ſive fæcibus ſint repleta, ut reponi non poſſint, ſequitur dolor, & niſi celerrime malo ſuccurratur, inteſtina inflammantur, & æger in præſens vitæ diſcrimen incurrit, in Ileum, & ſymptomata, quæ huic ſuperveniunt. Sæpe accidit inteſtinis inflammatis gangræna, ſphacelus, & hinc mors inevitabilis, eſtò repoſita fuerint.

Curatio.

Curationis ſcopus in eo conſiſtit, ut ante omnia accurata diætæ ratio inſtituatur, & abſtineat æger â cibis flatulentis, phlegmaticis, cruditates, & crapulæ vitentur, & in omnibus victus ratio tenuis, & exſiccans inſtituenda eſt, & admodùm parca, ne ventriculus, & inteſtina turgeant, aliter prolapſa pars nec reponi, nec intra corpus retineri poſſet;

Poſſet, parùm ergò ad tempus nutrimenti liquidi exhibeatur, ita ſunt caponum, & pullorum juſcula, & potus vinum rubrum.

Si itaque bubonocele ſit jamjam incipiens, in qua ruptura ferè ad nucis juglandis magnitudinem in inguine appareat, inteſtinum manu reducatur, quo peracto, locus oleo myrtino, & maſtichino inungatur, ac deinde vulgare emplaſtrum de pelle arietinâ, vel ſequens, quod nos felici eventu nunquam defraudavit:

℞. *Farin. fabæ. lib.* j. *Sem. pſillii, Cydoniorum ana* ℥. j. *Conſolid. mai.* ℥. iv. *Vini, & aceti q. ſ. F. emplaſtrum.*

quod bubonocelæ ſuperponatur, & tertiò quoque die recens mutetur. Quieſcat interim æger, & poſt viginti dies ex hujus emplaſtri applicatione, per quadraginta dies hoc utatur arcano, quo quamlibet herniam tutò curabis, dummodò non ultra biennium patientem afflixerit:

℞. *Echinum terreſtrem vivum*,

In ollam oleo olivarum plenam immergatur, in eâ bulliat, uſque dùm totus ſit diſſolutus, exprimatur deindè oleum ab animalis reſiduo, & ſervetur. Hoc oleo manè, & veſperi herniæ tumorem innunges per quadraginta dies, adhibitâ ligaturâ, quæ ſemper neceſſaria eſt, nam omnes herniarum ſpecies curabis. Vel aliud à nobis infrà deſcribendum contra rupturam imponitur, & decens adhibeatur ligatura.

Si verò enterocele, vel epiplocele ſit, reſupinetur æger pedibus, & cruribus in altùm elevatis, & parùm devaricatis, quo contingit ſæpiùs inteſtina, vel omentum ad priſtinam ſedem ſponte ſuâ redire, quòd ſi hoc non ſuccedat, manu ſenſim repellenda, & ſuperiora verſus comprimenda ſunt. Quòd ſi etiam non eveniat, quia inteſtina turgent, tunc meditandum eſt, an flatus; an verò ſtercùs ſint in inteſtino. Flatus, ex eo deprehenduntur, quod totum abdomen tenſum eſt, flatus emittit æger, & rugitus in inteſtinis audiuntur, ac dolor eſt tenſivus ſine pondere; fæcibus alvinis, ſi inteſtina turgeant, alvus ſupprimitur per aliquot dies, tumor ſenſim augetur, dolor, & pondus majus, majorque percipitur durities, Tunc obſtacula hæc, quæ repoſitionem impediunt; removenda ſunt.

Si flatibus inteſtina repleta ſunt, flatus diſcutientia per os exhibenda ſunt; hujuſmodi erunt *Diacinnamomum, diacuminum, dianiſum, aqua cinnamomi, vel ſem na fœniculi, cumini, aniſi, anethi, carvi &c.* & eadem ſemina per clyſteres decocta injicienda ſunt, & extra fomenta applicari poſſunt ex iiſdem ſeminibus, vel ſequens, ut

℞. *Flor. verbaſci, Meliloti, Chamomillæ ana m.* ij. *Summitat. aneth. m.* j. *Semin. lini, Fœnugræci, Maluar. ana* ℥. ß.

Decoquantur in aquâ communi, & f. fotus cum ſpongiis. Si vehemens adſit dolor, dolorem mitigantia addenda ſunt *ol. roſ. amygdal. dulc. chamæmelinum.* Poſt fotum inungatur *oleo lilior. albor. & anethino* tepidè, & ſenſim, ac per intervalla intromittatur; Quòd ſi flatus à cruditate, & humore viſcido foveantur, difficilis erit curatio, tunc enim valida requiruntur diſcutientia juxta viſciditatis exigentiam, & copiam. Nonnulli *oleum amygdal. dulc.* propinant, quia leniendo, & lubricando, materiam tollit. Verùm licèt magna, ſive non magna ſit materiæ copia, adhiberi non debet, quia materia illa ad locum præcipitatur, & malum pejorat. Igitur per clyſteres, & glandes ſenſim educi debet, ut per incidentia, & attenuantia liquetur, & commodiſſimum ad hunc finem clyſterem parare poſſimus ex ſuprà deſcripto fotu. Item pars affecta ſequenti unguento inungi poteſt ad flatus diſcutiendos, ut

℞. *Ol. chamomill. Rutacei, Nardini ana* ℥. j. *Nuc. moſch. per expreſſ.* ℥. ß. *Macis diſtill.* ʒ. j ß. *Spiritûs vini* ʒ. ij. *Coque parum, & adde Ceræ q. ſ. Ut f. Ung.*

Si fæces induratæ repoſitionem remorentur, malùm perniciosiſſimum eſt, ac proindè maturè emollientia adhibenda cataplaſmata, ut

℞. *Radic. alth.* ℥. ij. *Lilior. albor.* ℥. j. *Fol. malux, Parietariæ ana m.* ß. *Flor. chamomill. Meliloti ana p.* ij. *Furfuris m.* ß. *Coque in aquâ com. & expreſſ. adde Farinæ ſemin. lini, Fœnugræci ana* ʒ. ij. ß. *Hordei, Fabarum ana* ℥. iij. *Ol. lilior. albor. Amygdal. dulc. & commun. ana* ℥. j. *M. f. cataplaſma.*

Si cataplaſmata non ſufficiunt, adhibeantur aquæ dulcis Balnea, in quibus ſuprà dicta emollientia coqui poſſint. Aliqui ægrum per tres horas in ſolius olei communis balneo deſidere jubent, vel leni clyſtere ventris fæces educantur in hunc modum compoſito:

℞. *Radic. alth. & Lilior. albor. ana* ℥. ß. *Fol. mercurialis, Maluarum, Althææ ana m.* j. *Flor. meliloti, & Chamomillæ ana m.* ij. *Semin. lini, Fœnugræci, Aniſorum, Fœniculi ana* ʒ. ij. *Coquantur in aquâ com. Colaturæ lib.* j. *diſſ. Caſſ. extract.* ℥. j. *Ol chamomill. Anethi, Amygdal. dulc. ana* ℥. j. *Vitell. ovor, num.* ij. *Salis gemmæ* ʒ. *j.* ß *F Clyſter*, & injiciatur.

In omenti prolapſu raro his medicamentis opus eſt, quia in inguine plerùmque ſubſiſtit, & ægro reſupinato, vel ſponte, vel manûs operâ adhibitâ, in ſuum locum redit. Quòd ſi in ſcrotum uſque prolabatur, ut de inteſtinis procedendum eſt.

In enterocele, ubi inteſtinum in ſcrotum eſt prolapſum, exacerbantibus unà torminibus, inteſtini reductio, pari modo protinùs molienda eſt, eductis priùs, ſi impediant; per injectum clyſterem, fœcibus, ægrum in lecto collacando ſupinum, ita ut venter paulò altiùs corpore recubet, ſubſtratis ipſius lumbis culcitris, & ſic inteſtina prolapſa, atque ex peritonæo propendentia lentè, ac leviter manibus reducantur, impellanturque. Quòd ſi ex voto non eveniat, ſuperpoſita fomenta, inunctiones, cataplaſmata, balnea, inſeſſiones &c. adhibenda ſunt, ut quantùm fieri poſſit, reductio ſuccedat.

Quandoque hæc, & alia medicamenta parùm proficiunt, & æger in angone verſatur, tunc extrema remedia tentanda ſunt, eapropter nonnulli ad chirurgiam recurrunt, & ductum illum, per quem inteſtina prolapſa ſunt, ſectione dilatant. Verùm ſi inflammatio inteſtina occupaverit, & alia extrema mala adſint, nulla ſalus ex ſectione ſperanda eſt. Præterea inteſtina diſtenta cuti firmiter incumbunt, quæ facilè ſectione lædi poſſunt, & ſi mors ſubſequatur, potiùs chirurgo, quam morbo tribuitur; præſtat igitur a morbo ægrum occidi, quàm à Medico, ne vituperetur miniſterium noſtrum.

Ubi jam inteſtina in priſtinam ſedem collocata fuerint, cavere debet Medicus, ne iterùm excidant. Qua in re tanti momenti faſciæ, vel ſubligacula adeò ſunt neceſſaria, ut in junioribus, & recentioribus rupturis tota ferè curationis ſpes in his poſita ſit; natura namque paululum arte adjecta ſæpe morbos ſanat, qui inſanabiles exiſtimabantur; & experientiâ ſæpe obſervatum eſt, etiam in adultioribus, modò inteſtina in ſuâ ſede diligenter retineantur, herniam curatam fuiſſe, etſi ruptura uniri non potuit, ſaltim circa proceſſûs foramen, natura quid generaſſe, quod inteſtinorum lapſum prohibere potuit. Et quamvis integræ ſanitatis

ſpes

ſpes ſæpe non ſit, tamen ad neceſſarias actiones ſine damno, & periculo exercendas plurimùm facit faſciæ uſus.

Artificioſam ligaturam deſcribit *Johannes Beguinus*, qua omnes hernioſi curari poſſunt, & hac nos multos curavimus, & multos curatos fuiſſe vidimus; repoſito namque intra abdomen inteſtino, quicunque hernioſus eâ ritè deligatus, violentiſſima quæque exercitia, cùm athletica, tum equeſtria abſque omni periculo ſubire poteſt. Ligaturæ deſcriptio talis eſt: *Ubi, repoſito inteſtino partem affectam balſamo convenienti inunxeris, eique emplaſtrum impoſueris, rurſum huic pannum lineum ſeptuplum, aut octuplum leviter conſutum ſuperimpone, & hunc alio ſimplo, qui in medio ſit perforatus, virgæ virili exitum præbeat, ſcrotumque, ceu ſacculus ſtrictè includat, tege. His peractis, ligamentum cape ex panno lineo, latum duos digitos, aut pollicem magnum, pro magnitudine ſcilicet patientis. Hujus extremitatem unam pone ſuper dextrum femur, & duc ligamentum ſuper foramen peritonæi, per quod ſeſe vaſa ſpermatica traiiciunt: & ſi in dextrâ parte fuerit ruptura, tunc quia illi foramini emplaſtrum eſt impoſitum, duc ſuper emplaſtrum, & pannos lineos, ut firmiter incumbat rupturæ. Deinde perge, ligamentum ducendo infra perinæum, ut à tergo redeat ſupra ſiniſtrum os coxendicis; & ambiat ventrem includens illam extremitatem, quæ poſita eſt ſuper dextrum femur. Hinc perge ſupra dextrum coxendicis os; & duc à tergo per perinæum, ut antrorſum redeat. & tranſeat ſupra peritonæi ſiniſtrum foramen, ipſumque emplaſtrum, ſi ibi ſit ruptura, deindè rurſum ſupra ſiniſtrùm coxendicem ambiat deorsùm, & ſupra dextrum coxendicem imitetur priorem ligaturam, idque fiat ſexies. Vinculum igitur illud ſufficienter longum ſit, ut ſexies circumire patientem hoc modo, poſſit, quò tanto firmiùs inteſtinum repoſitum comprimat. Studendum autem ſemper inter deligandum, ut ſimplici eſto panno lineo, per quem ſe penis traiicit, teſtes ſimul colligentur, ut veluti in ſacculo utrinque liberè quidem, ſed non laxè propendeant.*

Pro faſciâ paratur etiam bracca, vel etiam ſubligaculum, vel cingulum ferreum cum ſcuto ferreo, quod locum, ubi inteſtina procidunt, arctè tangat; & inteſtinorum prolapſum prohibeat.

Johannes Schroderus in ſuâ Pharmacopœiâ Medico-Chymicâ ſequens commendat *emplaſtrum ad hernias* glutinandas, imò ad ſolutum peritonæum, ut omne aliud imparſit, ſuperponendo leviſſimum ſubligaculum, & congruam obſervando diætam, ut

℞. *Exuvias anguillar.*
non ſalitas; & in aquâ calcis lotas, coque in lixivio, donec craſſeſcant & f. inſtar glutinis, quod effunde ſuper marmor.

℞. *Hujus glutinis trajecti* ℥. iv. *Adde lapid. hæmatitis Sacch. Saturni, Iovis uſti ana* ʒ. iij. *Gum. ammon. in acet. acerr. Solut. & cum ol. myrrh. confuſi* ℥. iij.
miſce omnia in fictili ſuper cineres lentos, ut coëant in maſſam emplaſtri tenuis, extendatur ſuper alutam.

Nulli ſecundum eſt ſequens *noſtrum emplaſtrum ad rupturas* perſanandas, ut centies experti ſumus, quod ingenuè communicamus.

℞. *Radic. conſolid. mai. recenter. Mundatar. & conſciſſ. lib.* j. *Saniculæ lib.* ß. *Poligoni* ℥. iij. *Nuc. cupreſſ. conſciſſ. num.* ix.
Coquantur in ſuff. quantitate aquæ ferrariorum repetitis vicibus affuſæ, quouſque tota virtus, & mucilago extracta ſit. Colaturæ omnes ad remanentiam circiter lib. iij. *& conſiſtentiam mucilagineam evaporent. Tunc*
℞. *Picis navalis, & Colophoniæ ana* ℥. iij. *Reſinæ pini* ℥. iv.
His leniter calore liquatis, & miſtis adde ſupra dictæ mucilaginis lib. iij. *& coquantur lento igne, continuò agitando; ac ſenſim ſequentes immiſce pulveres:*
Sang drac. Maſtich. Sarcocollæ Alum. uſti, Et boli arm. ana ℥. ß. *Succ. acaciæ, & Hypociſtidos in vino auſtero Solut. ana* ʒ. iij. *Olibani, Myrrhæ ana* ʒ. ij. ß. *Roſ. rubr. Balauſt. Ariſtolochiæ rotundæ ana* ʒ. iv. *Lapid. hæmatitis præp. & Croci Martis adſtringentis ana* ʒ. iij. *Mumiæ* ʒ. ij. *Tandem inde bdell. in acet. deſtill. Solut. & inſpiſſati* ℥. j. *Et coque ad empl. mollioris conſiſtentiam.*

Credibile non eſt, quantùm hoc noſtrum emplaſtrum mirificè ad bubonocelen, epiplocelen, & enterocelen perſanandas valeat, quo ſiquis ad prædictos tumores utatur, mirabilia præſtabit, & major erit experientia verbis. Emplaſtrum hoc alutæ ſuperinducendum eſt, & debitè alligandum, ac ante ſeptimum diem non removendum, quo tempore præterlapſo, novum admoveatur. Interim in lecto ſe contineat æger, & pro majori parte ſupinus decumbat, à motu valido, clamore, irâ, & cibis noxiis ſibi caveat, & præſertim Veneris palæſtram vitet; & quotidiè fæces deponat aluinas.

Non deſint interim interna medicamenta vulneraria adſtringentia, & omnia illa, quæ ad vulnerarias adhibemus potiones, hùc etiam commodè revocare poſſumus, advertendum tamen alia aliis in hoc affectu eſſe efficaciora, ut ſunt *ſymphytum majus, piloſella, caryophyllata, ſtellaria, equiſetum, perfoliata, herniaria, ophiogloſſum.* Ex his, & ſimilibus, quæ medicamentorum internorum loco uſurpari poſſunt, confici ſolent potiones de quibus per triginta dies æger bis de die quinque ſumat uncias, ut

℞. *Radic. conſolid. mai.* ℥. j. *Herniariæ, & Piloſellæ ana m.* j. *Perfoliatæ* ℥. j. *Flor. hyperic. m.* j. *Cinnam.* ʒ. ij. *Coque in vin. rubr. in vaſe duplici. Colaturæ lib.* j. ß. *adde Syr. de ſymphyt. fernel.* ℥. ij.

Vel bis, aut ter in die hauſtum ſumat ex hujuſmodi potione:

℞. *Rad. conſolid. mai. Sigilli Sanctæ Mariæ, Saniculæ, Biſtortæ ana* ℥. ß. *Herb. ſtellariæ. Piloſellæ, Caryophyllatæ, Equiſeti, Burſæ Paſtoris, Herbæ Trinitatis ana m.* j. *Flor. roſ. rubr. p.* ij. *Sem. aniſor. & Fœniculi ana* ʒ. ij. *Fiat decoctio in lib.* iij. *vini rubr. ad herbarum emolitionem, attamen clauſo vaſe, tum frigefiant, & adhuc adde lib.* ij. *vini rubei; vinumque probè obturatum aſſervetur.*

Vel ſumantur plantæ ſelectiores aridæ, & macerentur in vino auſtero, & colatura clareti inſtar propinetur, quod minori cum nauſeâ, ut aſſumatur ſaccharo cando edulcorari poteſt. Vel ex iiſdem plantis ſelectioribus paretur pulvis, qui in jure pulli ſumi poteſt. Vel ex *ſymphyto majori fiat fæcula*, ex qua formentur pilulæ, & propinentur. Vel ſingulis diebus manè jejuno ſtomacho exhibe eſſentiæ conſolidæ majoris cochlear unum cum guttis duabus balſami ſalis gemmæ.

Atque hæc frequentiſſima ſunt medicamenta, quæ in herniâ inteſtinali vel ex rupto, vel relaxato peritonæo ortum habente adhibentur, quæ ipſius peritonæi & muſculorum unionem, vel corrugationem, ac roborationem moliuntur. Multi credidêre, quòd ſi hujuſmodi tumoribus, adhibitâ uſtione ignis actualis, vel potentialis, vel inciſione, deindè induceretur cicatrix, quòd firmiſſima pars remaneret, neque ampliùs relaxaretur; at id licèt veroſimile videatur, falſum tamen eſt in praxi, ut nos multoties obſeruavimus. Cæterùm ſi ex iis, quæ nos attulimus integram ſanitatem æger conſequi non poſſit, faſciâ contentus erit, qui periculoſiora medicamenta tentare non audet;

hac enim ſolâ ſi rectè contineantur inteſtina, omnibus vitæ actionibus ſine magno impedimento vacare poterit, modò ab omni violentiâ abſint.

De Teſtium Tumoribus.

Cap. LVII.

De Hydrocèle.

Teſtes variis tumorum generibus infeſtari ſolent, inflammatione, ſcilicet ſcirrho, œdemate &c. quæ ſunt cum aliis communia, quorum hîc tractationem non inſtituimus; quædam alia ſunt particularia, & propriis competunt teſtibus, non enim fiunt in extimâ ſcroti parte, ſed in intimâ, in ipſis, vel circa ipſos, hujuſmodi autem ſub herniarum, vel ramicum nomine comprehenduntur, quæ idem denotant ac teſtium tumores, Sunt herniarum plures ſpecies, prima dicitur *Hydrocele*, *ſeu hernia aquoſa*, cujus, & aliam ſortem barbari recenſent, nempe humoralem, quaſi verò quis unquam diverſos humores in ejuſmodi herniâ nudo & lynceo intuitu diſtinxerit. Secunda *Sarcocele*, *ſeu hernia carnoſa*, quæ eſt excreſcentia carnea ſacculum occupans. Tertia *Pneumatocele*, *ſeu hernia flatuoſa*. Quarta *Cirſocele*, *ſeu hernia varicoſa*, ob venulas multas craſſas circa oſcheum involutas, quæ varices nuncupantur. Quinta *hernia Veneris*, cùm teſtes impuro concubitu intumeſcunt, ut de *Lue Venerea dicemus lib. 3. cap. 3 de teſtium tumore.* Sexta *ſpermatocele*, cùm vas ejaculatorium corrugatur, & in ſcrotum delabitur.

Præter has fœminis adhuc peculiaris infeſta eſt, ipſiſque ſolis propria, & à virili ſexu planè aliena, quæ in uteri ligamentis contingit, adeò ut uterus deorſùm ad pudendum propendeat; verùm impropriè vocatur hernia uterina, quia neutiquam uteri hernia eſt, ſed tantùm uteri procidentia, de qua inter uteri affectus plenior commemoratio fiet, & hîc attingemus.

Hydrocele idem denotat, quod Aquæhernia, ſive ramex aquoſus, ſeu hernia aquoſa, ab aliis ſcroti hydrops appellatur, nam eſt aquæ collectio in ſcroto, & circa teſtes; *ydor* enim Græcè aquàm ſignificat, & vox illa *cele* apud veteres omnis tumor quacumque corporis parte eſſet; dicebatur: poſteà tamen in ſpecie in teſtibus, & circa teſtes pluſquam alibi tumores exortos denotare cœpit.

Hernia aquoſa ſæpè hydropem, aſcitem vel ſequitur, vel potiùs comitatur, & quandoque ſine eo eſt. Colligitur aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipſam, & pelliculas adjacentes, vel in propriâ continetur pelliculâ, atque hoc genus herniam in tunicâ ſuper agnatâ vocamus. Aliquando duplex oritur, hernia cùm materia aquoſa, & intra tunicam darton dictam, & in ſuperagnatâ conſiſtit. Quandoque ſolùm aquâ ſcrotum diſtenditur, quandoque etiam flatus complicantur, ut in hydrope contingere ſolet. Interdùm etiam carnoſa quædam ſubſtantia circa vaſa ſpermatica concreta aquâ tecta latet, quæ ſcroto aperto paulò poſt in cancrum degenerat malignum; ubi enim ſeroſus humor acris eſt, venas capillares, membranaſque leviter erodit: hinc pars nutrimenti illa, quæ paulatim exudat, quia viſcida, in carnem concreſcit; reliquum verò, quod ſeroſum eſt, ſcrotum ita extendit, ut caro tactu explorari poſſit.

Signa.

Hydrocele viſui, & tactui patet, nam mollis eſt, & indolens, ac potiſſimùm quando aqua in tunicis exterioribus continetur; certiùs tamen exploratur in loco obſcuro, appoſitâ ardente candelâ, vel lampade, ſcrotum lucidum quaſi apparet, inſtar veſicæ aquâ plenæ, aut ovum, putamine dempto, pellucet, æger de pondere, & gravitate conqueritur, neque etiam tumor per compreſſionem in abdomen recedit, ut in enterocele fieri ſolet, ſed ſemper ferè ejuſdem magnitudinis ſe viſui præbet. Diſtinguitur *hydrocele* à *ſarcocele* per tumoris tranſparentiam, & opacitatem; nam in obſcuro loco, lumen poſt ſcrotum poſitum, ab oppoſito oculo videtur, ſi hydrocele eſt: ſed ſi ſarcocele ſit, ob carnis opacitatem minimè quidem lumen tranſparet. Ubi teſtes ſoli intumeſcunt, ſcrotum adhuc rugoſum aliquo modo apparet, quod non accidit, ubi aqua inter ſcrotum præcipuè continetur.

Quo in loco, & inter quam tunicam humor aquoſus contineatur, his cognoſcitur ſignis: Si inter erythroidem tunicam contineatur, tumor erit rotundus, paulò longior, ovi inſtar, teſticuluſque ibi viſui, & tactui occultatur, ſcrotumque ipſum albidius eſt, & nihil, aut parùm intenditur. Si extra erythroidem tunicam ſub darto lateat humor, teſticulus tactui occurrit, ſcrotum magis intenditur. Si tandem in ſuperagnatâ tunica humor hæreat, tumor undique conglobatus alterius teſticuli imaginem refert.

Cauſæ.

Putârunt vulgares chirurgi hydrocelen rarò in ipſo ſcroto generari, ſed à partibus ſupernis infrà, à ventriculo, aut hepate, vel meſenterio, & inteſtinis aquam in ſcrotum deſcendere, imò à toto corpore, ſed has inſulſitates in noſtrâ *Trutinâ lib. 2. cap. 4. de pulmonis hydrope* fuſiùs repudiavimus.

Nonnulli in hydrocele aquam ex abdomine in ſcrotum effluere exiſtimârunt. Verùm hoc tantùm militaret in hydrocele cum hydrope conjunctâ, in quo magna aquæ copia in abdominis cavitate eſt collecta, vel ſi aliquid aquæ ex abdominis cavitate in ſcrotum ſenſim deſcenderet, & æger hydrope adhuc non laboraret, ſaltim neceſſariò in hydropem incideret, quod falſum eſſe nos experientia docet; videmus enim multos hydrocele ad multos annos laborare, nec aſcite tentari.

Quidam ſtatuunt ejuſmodi ſeroſum excrementum in ſcrotum deſtillare à vaſis urinariis illud ad veſicam deferentibus, ſi in eorum tunicis raritas aliqua, vel à naturæ primordiis facta ſit, vel temporis proceſſu ob vim acrioris urinæ ſupervenerit, ob quam aliquæ ejus guttæ aſſiduè tranſſudent, quæ facilè ſibi aditum parare poſſint, ob ſuam tenuitatem, & loci vicinitatem ad teſtes, & ſcrotum. Cœterùm illorum vaſorum tunicæ non ſunt ex chartâ emporetica, ſed ſatis denſæ, ut credibile non ſit, urinam per illas tranſſudare poſſe.

Crediderunt alii aliquid humoris aquoſi à rene ad ſcrotum deſcendere, ſed per quos ductus id deſcendat, non docent, cum renes ſubſtantiam habeant duram, compactam, & denſam.

Paracelſus hydrocelen oriri vult in oſcheo ex ſale, qui naturâ ſuâ in reſolutionem abire aptus natus eſt, & ſuperfluæ humiditatis hauſtu liquatur, quam ſententiam non omninò improbabilem arbitramur.

Oritur hydrocele, cùm ductus lymphatici intra ſcroti, vel teſtium tunicas contenti, vel occluduntur, ex quorum occluſione nimii non purgantur

lati-

latices, & per hæc vaſa impeditur tranſitus, vel à lymphæ copiâ rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ croduntur.

Hùc etiam ſpectat vaſorum debilitas, vel raritas, & præcipuè accedente aliquâ cauſâ externa, ut percuſſione, vel compreſſione. Non negamus tamen in abdomine, vel circa renes ductibus lymphaticis ruptionem, eroſionem, & imbecillitatem accidere poſſe, & indè ad ſcrotum, vel teſtes, nunc ſiniſtrum, nunc dextrum lympham guttatim extillare, in primis accedente cauſâ externâ.

Prognoſis.

Hydrocele incipiens facilè curatur niſi tamen ex aſcite dependeat, tunc enim niſi priùs prædictum malum curetur, vel ejus auferatur cauſa, curari nequit. Quandoque ad tantam molem excreſcere ſolet, ut ſæpè caput æquet humanum. Si tanta hydrocele ſit, ut teſtes perpetuò madeant, facilè eos ſtagnans diu aqua citrina putrefactivam nacta qualitatem corrumpere poſſit, ſcroti quidem apertione, atque aquæ eductione mox juvantur, brevi tamen aqua redit. Quæ ſcroti punctione curatur hydrocele, ſemeſtrem ſibi aſſumit cenſum, nam rurſùm nova aqua affluit, niſi per efficacia remedia interna cacochymia corrigatur, & ſerum purgetur, & cauſa auferatur. Imò nulla herniarum inciſio in vero cacochymo debili, ſene, intemperante, vel guloſo, ex voto ſuccedit, ſed ſemper ignominiam pariet. Quæ à cauſâ externâ eſt hydrocele, non ita difficulter curatur, quàm quæ ab internâ. Si carnoſa quædam ſubſtantia circa vaſa ſpermatica concreta aquâ recta latet, ſcroto aperto, paulò poſt in cancrum degenerat malignum. Quæ hydrocele à renum vitio, ut dicunt, oritur, difficulter ſanatur, non niſi renibus curatis, quod impoſſibile eſt, & temporis progreſſu ab humoris acrimoniâ teſtis ſubſtantia corrumpitur, & ulcus excitatur immedicabile, & eſtò teſtis ſectione auferri, & ita tumorem tolli poſſit: tamen poſteà humor, qui anteà in teſtem deſcendebat, in corpore hæret, & alia lethalia excitat mala.

Curatio.

Hydroceles curatio duplex eſt, una producti, & altera illius quod cauſæ eſt; quapropter ſi ſimul hydrops conjunctus ſit, curatio ad eum præſertim dirigenda eſt, & aquoſi humoris generatio prohibenda, quod etiam faciendum eſt, ſi ſine hydrope aqua in abdomine colligatur. Producti curatio aquæ eductione tantùm aſſequitur, corpore priùs purgato, *conſervâ flor. perſic. reſinâ jalap.* vel aliis hydragogis alibi deſcriptis; fiat deinde producti eductio, quæ communiter fit lanceolâ ſcrotum incidendo, ſed hæc operatio imperfectum relinquit opus, nam rarò tota educitur aqua ob inciſionis anguſtiam, & ejus labiorum coaleſcentiam. Poſtremò invenêre inſtrumentum ferreum, imò chalybeum ad hoc opus peragendum mirabile, quod abſque dolore, & horrore ad minimam uſque guttulam aqua educitur. Inſtrumentum hoc chalybeum eſt fiſtuloſum majoris calami gallinacei, longitudinis quatuor tranſverſorum digitorum, in extremorum uno ex quadrato in acutiſſimum mucronem deſinit, & paulò infrà quatuor foraminula quadrata habet, quæ in fiſtulam ejuſdem chalybis ſe aperiunt; in altero verùm extremorum æqualiter eſt, & ad apertum. Hoc inſtrumentum parte ejus acutâ in hydrocelen infigitur, manu elevato teſte, ne inſtrumenti mucrone pungatur, ac eò uſque illud aſcendere intra ſcrotum permitte, quouſque aqua per foraminula ſub mucrone in fiſtulam, & deinde foras deſcendat; ſi cautè ſcrotum premendo, ut illud inſtrumenti mucrone pungas, & integram aquam per foramen adigas, extrahe deinde inſtrumentum, nam neque punctionis veſtigium relinquit. Verùm ni aquæ geneſis inhibeatur, ſingulis annis, imò ſemeſtribus, id facere opus eſt, & ſic aqua intra ſcrotum contenta ejus operatione, & apertione ſenſibiliter evacuatur, quod quidem præſidium ſatis tutum, & efficax eſt. Si verò intra proprias teſtium tunicas deliteſcat aqua, minùs tutum, & inefficax erit præſidium. Si cum hyrocele carò aliqua circa teſtem concreverit, curatio cautè inſtituenda eſt, cùm malùm facilè in cancrum abire ſoleat. Si teſtis ex aquâ corruptus ſit, quod ex fœtore, & pravo aquæ colore deprehenditur, ne vicinas inficiat partes, ſectione extrahendus eſt, ut in ſarcocele fieri aſſolet. Nonnulli bardi vulgares ſcrotum, ut aquam educant, cauterio ſeu potentiali aperiunt, verùm perperam faciunt, nam ulcus inde ſuccedens difficulter ſanatur, quia hydrocele eſt ſcroti hydrops, & juxta *Hip. aph.* 8. *ſect.* 6. *Hydropicorum ulcera ægrè ſanantur, cùm ulcera exſiccatione indigeant.*

Eductâ hydroceles aquâ remanet, ut *Medicus* procuret, ne iterum producatur, id obtinebit, ſi per quadraginta dies *cancronum fluvialium ſalia alkalia* infirmo exhibeat, eſt ſal alkali cancrorum idem ac eorum cinis vehementi igne paratus, hujus recipe ʒ. j. & quolibet manè per 40. dies patienti eum exhibe, ſi interim hydrocele redeat, iterùm inſtrumento pungatur, & id toties, & uſque dùm alkali cancrorum cauſam generationis aquæ exterminaverit.

Nonnulli aquam in ſcroto collectam inſenſibiliter deplere tentant; verum ſi in magnam excreverit molem, incaſſùm laborabit *Medicus*, non negaverimus tamen, ſi in paucâ quantitate, & recens circa principia, poſſe inſenſibiliter, & in halitus reſolvi, potiſſimùm verò in pueris, ad hunc finem obtinendum cataplaſma uſurpari poteſt:

℞. *Cochlear. cum teſtis contuſ.* ℥. iv. *Baccarum lauri*, *Sulphuris ana* ℥. ij. *Stercoris caprini* ℥. iij. *Cum ſ. q. lixivii. Fiat cataplaſma.*

Vel ſtercus caprillum cum aquâ fabrorum ferrariorum; vel quod præſtat, *urinâ propriâ coctum* applicetur: Vel *limaces cum ſuis teſtis piſtentur*, *& reducantur in emplaſtri formam*; quod ſcroto applicetur, & relinquatur, donec ſponte cadat. Vel

℞. *Ol. irini*, *Rutacei*, *Laurini ana* ℥ j. ß. *Bdell. vino ſolut.* ℥. ß. *Sulphuris vivi* ʒ. ij. *Stercoris caprini q. ſ. Fiat linimentum.*

Vel fiat ſequens emplaſtrum:

℞. *Ceræ lib.* j. *Terebinth.* ℥. ij. ß. *Bdellii*, *Ammoniaci* ℥. ij. *M. f. empl.*

Internè exhiberi poſſunt ea omnia, quæ diaphereſim promovent. Fugienda ſunt diuretica, quia magnam ſeri quantitatem ad ſcrotum vehere, & malum augere poſſunt.

Verùm notandum eſt, quòd ſi hydrocele ex vaſorum lymphaticorum occluſione, ſeu obſtructione per eſſentiam in ipſo ſcroto, vel per conſenſum ab abdomine, vel circa renes, vel ex ductuum raritate, & debilitate ortum ducat, hæc quæ deſcripſimus, profectò juvant, imò hydrocelen ſanare poſſunt; at ſi à vaſorum ruptione, vel eroſione malum oriatur, nihil omninò prodeſſe poſſunt, ſed tantùm ſcrotum repletum inſtrumenti punctione deplere optimum erit præſidium.

Cap. LVIII.

De Sarcocele.

Sarcocele idem eſt ac Latinis Carnhernia; Græcè enim Sarx, ſarcos carnem ſignificat; & cele apud Græcos tumorem denotat. *Tumor eſt carnoſus, qui in ſcroto naſcitur; teſtibuſque adnaſcitur.*

Signa.

Tumor hic in ſcroto eſt durus, intumeſcentia in inguine nulla, figura teſtem refert, inſenſilis eſt augmentatio, quo modo ab enterocele differt, quæ mollior, & illicò oboritur; ab hydrocele opocitate. ſecernitur. Majus eſt pondus, majorque moleſtia, quàm dolor. Si tumor ſit durus, & ſcirrhoſus, nec dolor, nec calor adeſt; ſi verò ſit malignus, dolor punctorius percipitur.

Cauſæ.

Secundum vulgares fit ſarcocele ex ſanguine impuro, imò ex optimo ad ſcrotum, & teſtes copioſiùs affluente, ibique in ſubſtantiam carni ſimilem mutato. Sed in falſo volutantur ſuppoſito; ſupponunt enim ſanguinem, qui pro vitalitate inſervit, nutrire, & ex eo carnem gigni, quòd ſi verum hoc eſſet, ſequeretur macilentos eſſe obeſos, quia nimio abundant ſanguine, & obeſos eſſe macilentos, quia pauco exuberant ſanguine: igitur autopſiâ patet ſarcocelen ex impuriori, ſive puriori non gigni ſanguine.

Nos veram ſarcoceles cauſam in eo conſiſtere exiſtimamus, cùm ictum, percuſſionem, contuſionem, lapſum &c. fibræ ſpermaticæ intra ſcrotum, vel ipſos teſtes amplexantes patiuntur, tunc luxuriante in dictis fibris ſpermaticis vi auctrice ſuccus nutritititius in partem profluit, & in carnem mutatur luxuriantem. Sic enim in arboribus obſervamus, ſi cortex externus vulneretur, contundatur, vel percutiatur, ex affluente ſucco nutrititio nodos fieri ſolere.

Prognoſis.

Sarcocele difficulter medicamentorum ope curatur, præcipuè ſi ſit inveterata, neque ſuppurationem, neque reſolutionem admittit, imò in magnam molem augeri ſolet. Plerùmque non niſi chirurgiæ operâ raro ſine teſtis ablatione tollitur. Ad inguina ubi ſe extendit, ferè incurabilis habetur.

Curatio.

Præmiſſo medicamento purgante de communi morborum omnium, vulgares in principio venæ ſectione utuntur, verùm hoc remedii genus eſt veluti unguentum ad herniam; deindè ad reprimentia deveniunt, ut tumoris incrementum inhibeant, poſtmodùm ad exſiccantia, ut abſumatur tumor, hujuſmodi eſt pulvis radicis ononidis, ut refert *Matthiolus in Dioſcoridem lib. 3. cap. 18. Novi ego quendam, qui hujuſce radicis pulvere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit, & ſanatus eſt: licèt à Medicis nullo alio medicamento, quàm ſolâ ſectione uſtioneque hanc curari poſſe anteà ſtatutum eſſet.*

Nonnulli ſarcocelen ſolâ manu chirurgicâ, licèt relegent, ſub initio tamen per ejuſmodi emplaſtrum tentari poteſt.

℞. *Gummi ammoniaci, Opopanacis, Sagapeni ana ℥. j.*

Solvantur per macerationem, & lenem coctionem in aceto ſcillitico; exprimendo. tum ſolutionem per pannum, ut impurum remaneat, colatum rurſum leniter coquendo ad ſpiſſitudinem gummeam poſtmodùm etiamnum calenti admiſcetur ol. philoſoph. ſeu laterini rectificati tantum, ut fiat miſtura emplaſtica, quæ tenuioris cataplaſmatis, vel cerati toti herniâ tamdiu ſuperponitur, donec trahatur in ſuppurationem. Vel

℞. *Ol. philoſoph. bis deſtillati ℥. vj. Opopanacis, Galbani, Bdellii repurgator. ana ℥. ß. Liqueſcant invicèm, tum ſubterendo adde farin. fabar. ℥. ß. Ficuum recent. in pulticulam contuſarum num. vj.*

Coque hæc continuâ ſubagitatione in maſſam mollem emplaſtralem, ſub finem interendo camphoræ ʒ. j. Utere hoc emplaſtro ad tres, vel quatuor ſeptimanas, vel donec hernioſa caro ſuppuretur, aut in ſaniem convertatur, quæ demum effluit, ulcuſque ut alia, ſanandum relinquit.

Quidam vulgares multa adhibent emollientia, quæ tanquam inutilia omittimus, quia quandoque illa caro, quæ excreſcit, emolliri non poteſt, & ſi emollientia adhibeantur, caro magis excreſcit.

Si his emplaſtris ad ſuppurationem non deveniat, fiat foramen exiguum in ſcroto, ſuperiori magis, quàm inferiori in parte, & per illud applicetur *oleum mercurii*, ut ſi hoc modo poſſibile ſit, caro tolli poſſit: quamvis tamen viſitatione omne corroſum non eſt auferendum, ut tanto meliùs carnis reliquiæ conſumi poſſint.

Quod ſi his medicamentis malum curari non poſſit, & tumoris moles ægro moleſta ſit, teſtis unà cum herniâ ſectione extrahendus eſt, & cute in inguine aperta, euvlſiſque vaſis ſeminariis cum illius loci teſte, ligatiſque ſimul vaſis, ſub ligaturâ caro amputanda eſt. Minus periculi eſt, ſi non in inguine, ſed ſcroti latere tumente ſectio fiat, & teſtis cum carne illi adnata per vulnus extrahatur.

Verùm chirurgos admonitos eſſe volumus, ne pro ſarcocele teſtes ſcirrhoſos ſecent; paraſtratæ enim adeò tumefactæ quandoque ſunt, teſtibus in primis ſcirrhoſis exiſtentibus, ut herniæ carnoſæ ſpecie illos decipiant.

Cap. LIX.

De Pneumatocele.

Pneumatocele idem ſonat, ac hernia ventoſa, ſeu flatuoſa, eſtque tumor flatulentus in oſcheo, ſeu ſcroto. Aliquando cum hydrocele, & aliquando etiam ſine eâ invadere ſolet. Eſtque hoc malum pueris ſatis familiare.

Signa.

Tumor eſt in ſcroto, & quandoque in teſtibus cum tenſione citra pondus, cum leviori pelluciditate, non admodùm increſcit, & cum manibus premitur, flatus deprehenditur, qui ex unâ parte in alteram cum ſono impellitur, eſt quandoque cum, & quandoque ſine tympanitide, & quandoque cum minatur.

Cauſæ.

Pneumatoceles cauſa ſunt flatus in ſcroto, & quandoque in teſtibus, vel in ipſis geniti, vel ad ipſos

ipſos à vicinis partibus tranſmiſſi, ſcilicet ab inteſtinorum convexo, vel abdomine. Generantur flatus ex proprio membranarum alimento deturpato, vel in ſcroto, vel in inteſtinorum convexo, vel in ipſo abdomine. Eodem modo fiunt flatus non aliàs ac intùs in inteſtino, ſcilicet à ſimilari alimento degenerante, quò fermentum deturpatum adveniens, ipſa loci vita irritata, & malè affecta vertat proprium membranarum alimentum in flatus.

Prognoſis.

Pneumatocele tympaniticæ proſapiæ eſt, ac nonnunquam tympanitem præcurrit, quòd ſi aliter ſe habeat, inter reliquas herniarum ſpecies hæc una leveſſima, & curatu facillima eſt, cùm quandoque flatûs faciliùs, quàm aliorum tumorum cauſæ tollantur.

Curatio.

Herniæ ventoſæ curationi ſtudendum eſt, ut flatus geniti diſcutiantur, & alii ne denuò generentur, & inhibeantur ac ad hunc finem omnes interdicunt cibos, è quibus flatus generantur. Deinde purgantia præſcribunt vulgares, verùm hæc rarò proficiunt, imò per hæc flatus magis exaſperantur. Corpore depleto, talem injiciunt clyſterem, præcipuè ſi flatus ex abdomine ſuppeditantur.

℞. *Rutæ*, *Flor. chamæmel. Meliloti*, *Sem. anethi ana m.* ß. *Carui*, *Cumini*, *Lini ana* ʒ. ij. *Coque. Colaturæ*
℞. *Libram unam*, *Elect. bened. laxat.* ʒ. j. *De bacc. lauri* ℥. ß. *Ol. rutac. Anethi ana* ℥. j. ß. *Fiat clyſter.*

Sed hallucinantur, nam ſcrotum peccat, & podicem plectunt, non ſunt flatus in inteſtinorum cavitate, ſed in eorum convexo, vel qui in abdomine generantur, & ad ſcrotum tranſmittuntur, nec exturbari per podicem poſſunt, quia nullam adhuc anatome luſtravit ſemitam.

Toti ventri imponunt ſacculum, imò ſaccum ex *floribus chamæmeli*, *meliloti*, *ſem. milii*, *cumini*, *carui*, *anethi &c.* ſed hic ſacculus eſt clyſtere pejor, nam flatus agitat, nec exitum invenientes, ad ſcrotum confertim confugiunt, & morbum adaugent; ſi verò pneumatocele per eſſentiam, & non per conſenſum ſit, nec obeſt, nec prodeſt. Præterquamquòd nullo modo adduci poſſumus, ut credamus dari hernias ventoſas per conſenſum ab inteſtinis, vel abdomine, quia ſi ſcrotum manibus premeretur, aſcenderet flatus, & ſcrotum depleretur, ac ſubligaculo arctè impoſito, æger abſque aliis præſidiis ſaneſceret, quod cùm nos in omnibus experti fuiſſemus, falſum invenimus; credimus tamen hoc evenire poſſe, quando pneumatocelen tympanites comitatur.

Facilè curatur hernia flatulenta illis præſidiis, quæ genitos diſcutiunt flatus, & deturpatum in fibris abſtergunt nutrimentum, hujuſmodi ſunt *Diacubebæ Paracelſi ad* ʒ. ij. *Arcanum*, *ſeu liquor florum tapſi barbati ſuo modo paratum ad* ℈. j. *aliquoties ſumptum in decocto ſeminis*, *& radicis fœniculi*, *aromaticum caryophyllatum*, *diacalaminthos Galeni*, *dioſpoliticon* ejuſdem. Ipſi ſcroto adhibeatur fotus:

℞. *Pulegii*, *Calaminth. Rutæ*, *Origani*, *Flor. meliloti*, *Chamomill. ana m.* j. *Sem aniſi*, *Fœniculi*, *Carui ana* ʒ. ij. *Nucis moſch.* ʒ. j.

Coque in vino pro fotu. Vel ſequens imponatur cataplaſma:

℞. *Fimi vaccini lib.* ij. *Sulph. viv. Sem. cumini ana* ℥. ij.

Miſce, *& cum ſufficiente quantitate mellis*, *& olei anethini fiat cataplaſma.* Ipſum ſcrotum inungi poteſt *oleo rutæ*, *macis ſtillatitio* & tandem imponatur *emplaſtrum de bacc. Lauri.* Cave, ne pneumatocelen pungas, vel ſeces, nam punctione, vel ſectione non curatur. Si morbus ſit cum tympanitide, non curatur, niſi principali ablato.

CAP. LX.

De Cirſocele.

VEnæ conſpicuæ magnitudinis per corporis partes diſperſæ quendam patiuntur morbum, quo à carne verſus cutis ſuperficiem elevantur, ac ultra naturalem amplitudinem dilatantur, propter quod magnitudine naturali ampliores, & ſanguine turgentes apparent. Communiter iſtæ venarum eminentiæ *varices* indigitantur, verùm pro loci ratione diſtinctum meruêre nomen, nam ſi in ſcroto, ſive in teſtibus hujuſmodi venæ turgeant, *cirſocelen* appellitant affectum: cirſocele namque idem ſonat Latinè ac hernia varicoſa, Græcè circos ſignificat varices, & cele herniam. Si in pedibus, & cruribus hæ venarum dilatationes accidant, ſimpliciter dicuntur varices, de quibus fuſiùs *cap.* 16. egimus. Si tandem talis vaſorum amplificatio in inguinibus eveniat, loci ratione cirſobubonocele dicitur.

Signa.

Cirſocele facilè cognoſcitur, nam venæ in oſcheo circa teſtes ob dilatationem ſunt tumidæ, quaſi funiculi, cum tumore aliquantulùm obliquo, & racematim in uvæ modum veluti glomerantur cum teſtis relaxatione, & nativi coloris in cœruleum, nigrum, aut ſubviridem tranſmutatione. Dolor non adeſt, niſi flatulento ſpiritu nimis diſtendantur.

Cauſa.

Cirſoceles cauſam ſolitis næniis inhærentes credidêre inepti vulgares, eſſe humorem melancholicum in corpore cumulatum, ad oſcheum, & in primis in venas, quæ teſtes nutriunt, effuſum. Vera cirſoceles cauſa ſunt venæ in oſcheo circa teſtes debilitatæ, quæ ſanguinem ſurſùm non impellunt, ſed colligunt; & novâ accedente ſanguinis portione dilatantur, propter quod ſanguis, quem in cor revehere debebant, veluti in gurgite ibi recipitur, & in eo circulationis motus retardatur. Conferunt ad cirſocelen partis debilitas, ictus, contuſio &c.

Prognoſis.

Cirſocele parùm moleſtat, verùm ſecundum vulgares curatu difficilior eſt, quia ab humore melancholico pendet, ut alii tumores, qui ab hoc oriuntur humore; quandoque tamen in turpiſſimum colorem, & foramina quædam fœtentiſſima terminare ſolet.

Curatio.

Vulgares pro hujus herniæ curatione purgantia præmittunt pro humore melancholico expurgando, & talem inſtituunt curationem, qualis tumoribus

ribus melancholicis debetur. Et quidem nonnulli ſectione curant, ut Varices. Verùm hæc curatio multa incommoda, & pericula habet conjuncta. Alii emollientibus, & diſcutientibus curationem moliuntur, ac proindè balneum, ſeu ſemicupium ex decocto *radicum althea, ſeminum lini, ſeſami*, & ſimilium uſurpant, & deindè locum affectum inungunt *oleo ſeſamino, amygdalarum dulcium cum bdellio*, & id per octo dies continuant. Poſtmodùm adhibent balneum *ex lixivio, in quo cocti ſint flores chamæmeli, & fœnugræci.* Verùm his vanis medicamentis neſcimus, quid emolliant, diſcutiantque. Numquid ſanguinem intra venas emolliunt, diſcutiuntque? Imò potiùs relaxatas venas dilatant.

Quidam adſtringentibus utuntur, ut *balauſtis, corticibus granatorum, roſis rubris, bolo armeno, nucibus cupreſſi*, & ſimilibus, vel ſequenti fotu, ut

℞. *Comar. abſynth. ſicci, Nucum cupreſſi, & Gallar. omnium ana p.* j. *Maſtiches, Mannæ thuris, & Ladani ana* ℨ. ß.

Coquantur in vino auſtero & aquâ myrtillorum ad conſumptionem tertiæ partis, & poſtmodùm coletur, & ſupra partem affectam fiat fotus, vel linteola in hoc decocto madefacta frequenter in parte affectâ detineantur. Quandoque adhibent ſingulis diebus *aquam è nucibus cupreſſi in duplici vaſe deſtillatam*, qua ſcrotum humectant, adhibentque ſubligaculum.

Indicatio pro cirſoceles curatione eſt, ut ſanguis in venis ſtagnans fluidior reddatur, & venarum fibræ corrugentur, denſioreſque fiant. Hoc necque purgantibus, neque phlebotomiâ, neque balneis, neque mercurialibus, neque ſectione, neque corroſivis tentandum eſt; nam hæc omnia venarum conſtitutionem magis laceſſunt, eapropter ſpecificis eſt Medico innitendum, horum nos duo tantum experti ſumus. Unum eſt *raſura radicis Bryoniæ recentis*, multoties cirſocelæ ſuperpoſita, hæc non ſecus ac in echymoſi coagulatum, & craſſum reſolvit ſanguinem venarumque fibras corrugat. Alterum eſt humana pinguedo, hæc ſuper cirſocelen ligata, ac ter repetita varicoſa corpora ad naturalem reducit ſitum.

Cap. LXI.

De Scroti, & Teſtium Inflammatione.

Præter notatas herniarum ſpecies, quas ſcroto, & teſtibus accidere deſcripſimus, prædictæ partes alios patiuntur tumores, nempe inflammationes, abceſſus, inflationes, ſcirrhos, cancros, gangrænas, ne idem bis repetatur, ſilentio prætermittimus, quia de prædictis affectibus peculiaria inſtituimus capita, ſolùm hic de ſcroti, & teſtium inflammatione agemus; Verumenimverò inflammatione interdum corripitur ſcrotum, & quidem nunc ſolùm, teſtibus ſalvis, ſæpiſſimè cum eodem ſcroto teſtibus unà inflammatis.

Signa.

Scroti inflammatio facilè patet, nam levioris cauſæ eſt, & exteriorem cum ſubjectâ membranâ carnoſam comprehendit pelliculam. Scrotum in tumorem attollitur, adeſt durities, rubor, & calor, dolor lancinans, qui per levem contactum exaſperatur, ſolet unà leviuſcula febricula adeſſe. At ſi vehementior inflammationis cauſa ſubeſt, tunc inflammatio ſimul teſtes incendit cum vehementi dolore, & febris incendio, ſolo teſte inflammato, exterior ſcroti color naturalis eſt, teſtis verò durior, humidior, & ex levi attactu dolore non videtur, at in valido digitorum attactu rubor, dolor, & durities magis ſe manifeſtant, quæ omnia, ſi ſcrotum ſimul inflammatur, ſunt manifeſtiora. Febris quoque in graviori cauſa ſemper unà incenditur, cum dolore pulſatili ad renum uſque loca ſe extendente, & hæc omnia geminantur, utroque teſte inflammato, & dolor magis acutus per totum lancinat corpus; at ſi unicus ſaltim teſtis inflammatione laboret, dicta ſymptomata minùs percipiuntur.

Cauſæ.

Inflammatur ſcrotum, & teſtes ſecundùm vulgarium ſententiam à ſanguine ad eos p. n. confluente; quod accidit vel ſponte eò ruente ſanguine, vel ex percuſſione, aut colliſione, equitatione durâ, aut ab aliâ cauſâ externâ ſanguinem eò trahere valente, eo attracto, nunc ſcrotum, nunc unâ teſtes inflammantur, & nunc vel ſcrotum, vel teſtes. Optima quidem cauſa, ſed nimis ruſtica; & trivialis, & quia multùm dicit, nihil dicit; non enim explicat quomodo fiat inflammatio.

Noſtra circa ſcroti, & teſtium inflammationem ſententia eſt, quòd ſanguis in harum partium venulis vel grumeſcit, concreſcit, vel per tubulorum rarefactionem intra fibras effunditur, concreſcit, & per novam affluxionem tumorem, dolorem, calorem, ruborem, & pulſum accerſit. Cauſæ occaſionales internæ ſunt veſiculæ excitatæ ab humore acri, & ſalino, ſive à degenere ſucco alimentitio, quæ ſub cuticulâ veſicæ lymphâ plenæ, vepuſtulæ excitantur, vel intra partium cavitates; unde fit, ut ſcrotum, vel alteruter teſtis turgidior, & durior evadat; & facilè poſtmodùm inflammatio ſequi poſſit. Externæ ſunt violentæ injuriæ à lapſu, percuſſione, equitationis ſuccuſſione, contuſione, compreſſione &c.

Prognoſis.

Scroti inflammatio interdùm non difficulter curatur, & interdum periculo non vacat, cùm ſit in loco humido, facilè in gangrænam mutatur. Teſtium inflammatio admodùm pernicioſa eſt in eorum ſubſtantiâ, in principio tamen curari poteſt, ſi ſtatim convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus error neque à patiente, nec à Medico committatur, ſed per reſolventia terminetur, Verùm ſi diutiùs negligatur, vel in lapideam duritiem, vel in ſuppurationem abit, & teſtium intolerabilem excitat dolorem, vel eorumdem corruptionem, vel etiam gangrænam, & ipſam mortem afferre poteſt.

Curatio.

Vulgares ſcroti, & teſtium inflammationem curant ſecundum communes aliarum partium curandi leges, ſcilicet præſcribendo convenientem victûs rationem, ut in omnibus affectibus calidis præſcribunt. Deindè ſanguinem, qui ad ipſos p. n. fluit repellunt, intercipiunt, revellunt, poſtmodùm, qui fluxit, diſcutiunt, aut ſi ſuppuratio impediri non poſſit, eam promovent. In principio ſtatim ſanguinem revellunt, ſectâ venâ in cubito. Poſteà quoque poplitis, vel malleoli partis affectæ venam aperiunt. Poſt ſanguificinam altero die cucurbitulas ad derivationem coxis imponunt ſcarificatas. Verum eſtò totum innocentem exhauriant ſanguinem, nunquam noxium in radice attingent. Prætereà revulſionis, & derivationis leges vanas, & commentitias patefecit ſanguinis circuitus.

Si humores bilioſi in corpore redundent, qui inflammationis anſam præbent, medicamentis bilem

bilem purgantibus utuntur, ut *manna*, *caſſia*, *ſyr. roſ. ſolut. &c.* Verùm purgantia in inflammatione omninò inutilia ſunt, imò ſemper noxia experti ſumus, ut ipſi vulgares teſtes ſunt.

Simul ſtatim, dum hæc adminiſtrant, repellentia adhibent, & ſcrotum cum teſtibus in cataplaſmate involvunt, ut

℞. *Farinæ hordei, Fabar. ana* ℥. j. ß. *Pulv. roſ. rubr. Myrtill. Balauſt. ana* ʒ. ij. *Ol. roſ. & Aceti ſambuc. ana* ℥. j.

Coque in ſuff. q. vini rubr. & f. cataplaſma. Vel pro loci inflammati refrigeratione, refrigerantia adhibent epithemata, ut

℞. *Succ. ſolani lib.* ß. *Plantag. & Perſicariæ maculatæ ana* ℥. iij. *Farin. hord. lib.* ß. *Flor. malv. arboreæ exſiccat. Roſ. rubr. ana* ℥. j. *Ol. roſac.* ℥. iv. *M. f. cataplaſma.*

Vel ſequens commendant, ut

℞. *Aq. roſ. & Plantag. ana* ℥. ij. *Mucilag. ſem. pſyllii, & Cidonior. cum aquâ roſ. extract. ana* ℥. ß. *Ceruſſæ* ʒ. iv. *M. f. epithem.*

Si dolor urgeat, refrigerantibus, & laxantibus utuntur, ut

℞. *Farin. hord.* ℥. ij. *Sem. lini & Fœnugræci ana* ℥. j. *Malv. & Alth. ad mollitiem coctar. ana m.* ß. *Pingued. porci, & Ol. violar. ana q. ſ. Fiat cataplaſma* Vel

℞. *Solani, Malvar. Viol. ana m.* j. *Furfur. p.* ij.

Coquantur, & parti dolenti applicentur.

Ad ſanguinis fluxum intercipiendum, ad pubis latus, ubi venæ, & arteriæ ex abdomine ad teſtes, & ſcrotum deſcendunt, defenſiva, & intercipientia imponunt ex *roſ. rubr. bolo armeno, maſtiche cum aquâ roſ. & ovi albumine, vel unguentum comitiſſæ, vel emplaſtrum ad herniam*, tum repellentibus utuntur, & tandem materiam digerunt, quæ ſi ſuppurationem nanciſcatur, eam adjuvant, abſceſſum maturum aperiunt, digerunt, mundificant, & aliorum more conſolidant.

Scroti & teſtium inflammationem duplici præſidiorum genere curamus, ut in aliarum partium inflammationibus diximus, abdicatis tamen purgantibus, & phlebotomiâ, quæ nunquam juvare poſſunt. Primum erit illud, quod ſanguinem diſſolvit concretum, cujuſmodi eſt *ſperma ceti, eſſentia ſanguinis hirci, ſtibium diaphoreticum, magiſterium oculorum cancrorum fluviatilium, extractum bellidis minoris, mumia, aqua theriacalis, miſtura ſimplex, ſpiritus tartari &c.* quæ intrò ſumi poſſunt.

Alterum eſt topicum, hujuſmodi erit *emplaſtrum de ſpermate ceti.* Multum conducit *herba Paris viridis contuſa*, nam inflammationem illicò ſiſtit, vel ſequens compoſitio, ut

℞. *Nymph. & Naſturtii aquatici ana m.* ij.

Coque in ſuff. q. acet. roſ. cum vino, & in fine decoctionis adde ol. roſ parum, & tepidiuſculè applica. Vel præſentiſſimum erit cataplaſma *ex rutæ, & ebuli foliis in aceto coctum*, & applicatum.

Si dolor valdè urgeat, anodyna requirit, & tunc:

℞. *Micæ panis in lacte fervido, Maceratæ, & expreſſ. lib.* ß. *Vitell. ovor. crud. conquaſſ. num.* iij. *Farinæ fœnugræci* ℥. j. *Ol. roſ.* ℥. iij. *m.*

Vel ſequens, ut

℞. *Farinar. hord. Sem. lini, Fœnugræci ana* ℥. j. *Fol. hyoſcyami m.* j. *Malv. m.* ß. *Ping. porci* ℥. j. *Ol. ſem. papav.* ℥. j. ß. *Lact. vaccini q. ſ. F. cataplaſma.*

Si inflammatio per procraſtinationem jam ad ſuppurationem tendit, tunc humidiora conveniunt, ut

℞. *Althææ cum toto, Malv. ana m.* j. *Farinæ tritici* ℥. iij. *Sem. lini, Fœnugræci ana* ℥. j. ß. *Flor. chamæmel. Melilott ana p.* ij.

Coquantur in jure pingui ad mollitiem, tùm contuſa per cribrum trahiciantur & adde

Axungiæ porcinæ ℥. iij. *Ol. viol. q. ſ. Fiat cataplaſma.*

Vel ſequens ex *cæpâ coctâ ſub cineribus cum axungiâ porci, & modico ſapone Neapolitano.* Vel imponatur *emplaſtrum filii Zachariæ, vel Apoſtolicum*, ſed præſtat præ omnibus *emplaſtrum noſtrum Benedictum*, quod abſceſſum aperit.

Si ſufficienter maturata ſuppuratio per ſe rumpi nolit, ſcalpello incidatur, & regatur, ut de aliarum inflammationum, ſuppuratarum curatione diximus, tandem ad ſanitatem perducatur *emplaſtr. judicationum, vel Oppoteldoch Paracelſi.*

Cave tamen, ne abſceſſum cauterio potentiali aperias, nam peſſimos habuiſſe ſucceſſus nos obſervavimus. Foramen ſit exiguum, quod tantùm tunicas penetret. Licèt in hoc caſu pus optimè ſe habeat, morbus nihilominùs pernicioſus eſt, & faciliimè in cancrum, aut ſphacelum degenerare poteſt, & commodiori medio, quàm ferro auferri non poteſt, ſi in tempore talis operatio inſtituatur.

Advertas volumus, quòd quæcumque medicamenta ſcroto, & teſtibus applicantur, ligatura ſemper neceſſaria eſt, quæ verſus ſuperiora tendat, ut ſcrotum, & teſtes minùs pendeant; ita enim pondus, dolor, & fluxus ad locum affectum minùs fiet.

Poſtquam de teſtium, & ipſorum domicilii affectibus egimus, ex noſtro inſtituto conveniens eſt de penis affectibus agere, undè

CAP. LXII.

De Priapiſmo, & Satyriaſi.

NAtura penem efformavit ob coitum, & non ad emittendam urinam, (fœminæ namque ſine eo lotium excernunt) ac proindè per certa intervalla intenditur, tenditur, rigiduſque evadit, ut longiſſimè ſuâ porrectione ſemen intra muliebrem ſinum ejaculetur, qua operatione completâ, à ſuâ induratione, tenſione, & intumeſcentiâ iterùm ſe remittit, ac mollis, & pendulus redit, ne aſſidua arrectio infeſſum, & negotia præpediat. Evenit quandoque ut aſſidua fiat penis erectio, quæ duplici inſignitur nomine, una dicitur Priapiſmus, altera verò Satyriaſis, ſive Satyriaſmus.

Priapiſmus, ut *Gal. placet 6. de loc. aff. cap. 6. Eſt cum penis, ſive virile membrum in longitudine, & latitudine, ſeu circulo totus augetur, nullo quidem ſtimulante ad libidinem deſiderio, aut acquiſito calore, veluti* quibuſdam accidere conſuevit, qui ſupini decumbunt, ſubjungitque 3. *de ſympt. cauſis cap.* 4. *Intumeſcit omninò inflaturque & arrigitur invitò, vel dicere potes permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem.*

Denominationem hic affectus à *Priapo* deſumpſit: fuit *Priapus*, ut poëta fabulantur, *Liberi patris*, & *Veneris filius*, quem ſuperſtitioſa antiquitas hortorum, agrorumque Deum præſidem credidit, & falce ſalignâ, ut furum, aviumque eſſet formido, ac ſemper pene porrecto ſculpſit, hinc etiam membrum virile *Priapi nomen* accepit.

Altera eſt Satyriaſis, & penis pariter continuò rigide erectus turget, cum ingenti ſalaciate. Venerisque furibundo appetitu, per coitum non exatiabili.

A *Satyris* nomen accepit, qui ad libidinem ſemper proni ſunt, & pene erecto pinguntur, à virili membro, qnod veteres Sathin appellabant. Sunt Satyri homunciones uncis naribus, & cornua in frontibus, pedeſque caprarum ſimilles habent. Hi ut *Plinius lib.* 7. *cap.* 2. refert, ſunt animalia quadrupedia, in ſubſolanis Indorum montibus perniciſſima humanâ effigie, rectè currentia. Veteres hujuſmodi monſtra pro Sylveſtribus diis coluerunt. Alii Sylveſtres homines purârunt. Nonnulli dæmones incubos in hac homuncionum ſpecie, aut latitantes, aut ſub eâdem in humani generis perniciem apparentes, ut in errorem homines inducant, arbitrantur. Hujuſmodi à *Divo Antonio* per ſolitudines eremi Thebaidos viſum fuiſſe meminit *Hieronymus* in vitâ. S. Antonii : *Vidit homunculum* (inquit) *aduncis naribus, & fronte cornibus aſpera, cui extrema corporis in caprarum pedes deſinebant. Et præmiſſo crucis ſigno, eum, quiſnam eſſet, interrogaſſet Antonius, reſpondiſſe fertur, mortalis ego ſum, unus ex accolis eremi; quos cœcâ ſuperſtitione deluſa gentilitas faunos, ſatyroſque appellavit.* Dicitur etiam ab herbâ, quam Satyrion nuncupant, quod libidinem proritet. Quæ etiam proritata laſcivia, ſi omnem texcedit modum,quandoque in Satyriaſin quandam terminatur, ita ut nonnunquam occurrant exempla, ubi per nimium Venerem excitantium uſum, qualia ſunt : *Borax Veneta, ſcinci marini, boleti cervini, erucæ*, & ſimilia, tantus excitatur ſalacitatis pruritus, ut concubitu non reſtinguatur, ſed tamdiu ſtimulet, donec exhauſtis breviſſimo ſpatio omnibus viribus, unà cum ſemine vita profundatur.

Satyriaſis non tantùm maribus, ſed etiam fœminis accidere ſolet, (furor uterinus dicitur, ut de morbis mulierum dicemus) eſtò pene deſtituantur, qui erectioni aptus eſt. Virginibus, aut viduis junioribus eſt affectus, quamvis etiam nuptis accidere poſſit, quæ ignavos habent maritos, aut non ſatis adamatos, qui vaſa ſpermatica ſufficienter deplere, aut appetitum Venereum explere nequeunt; ingens enim muliebrium prurigo cum dolore eas invadit, ita ut aſſiduè ad pudendum manus admoveant, & immenſo Veneris œſtro corripiuntur, extillante ſimul humore ſalſo, & cunni labia, clytoris, locaque utero proxima phlogoſim patiuntur, & quaſi ignem concipiunt, intumeſcunt, ac obſtruuntur, adeò ut liquamen illud, quod pro ſemine vulgares accipiunt, excerni nequeat : hinc ergò partes diſtenduntur, & coëundi appetitus augetur, morbuſque magis intenditur, exaſperatur, & tota Veneris domus exardet. Unde afflictæ mulieres in maniam actæ ab intenſâ, & effrœnatâ coëundi cupidine, obſcœna, & impudica verba paſſim effutiunt, abjecto omni pudore, Venerem furioſè expetunt, & ad eam quoſcumque viros invitant.

Signa.

Priapiſmus cognoſcitur: quod penis in longum, & latum creſcit, ac ſemper rigidus, erectus invitè citra rei Venereæ appetentiam, & dùrus perſiſtit, ante, & poſt coitum non detumeſcit. Nos priapiſmum in uno tantùm Monacho obſervavimus, cujus penis octuplo major naturalis magnitudinis videbatur, ejus moles tenſa erat, & veluti carnoſa: Multa pro tantâ imminuendâ mole tentavimus.

In ſatyriaſi adeſt inexplebilis rei Venereæ appetitus, & re Venereâ peractâ, penis detumeſcit, ſed paulò poſt reaccenditur prurigo cum majori coëundi furore, ac intumeſcit, & quò pluries futit patiens, eò libidinis œſtro rapitur, nec per coitum ſatiatur, & reverà in omnibus ſatietas, in coitu homini nulla. Satyriaſis, ſi à cauſâ externâ pendeat, ut à decubitu ſupino, & lumborum calefactione; à Veneris paleſtrâ intermiſſâ, vel nimiâ; à cibis, vel medicamentis Venerem irritantibus, id ægri relatione pateſcet. Quæ ſi abſint, à cauſâ internâ provenire probabile eſt, ut à plurimo, vel illo ſalino ſemine. Solet quandoque à flatu oriri, & tunc palpitatio quædam in pene percipitur.

Cauſæ.

Priapſimi cauſam rimatur *Gal.* 3. *de ſympt. cauſis cap.* 4. inquiens : *Intumeſcit, omninò inflaturque & arrigitur inuitè, vel dicere potes permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem.* Et *lib. de morb. diff. cap.* 9. hujus affectûs fiendi modum his verbis deſignat : *Augetur enim naturalis magnitudo non ſecus ac in ulceribus aliquando caro redundat, ac etiam lingua, teſtes, & ubera, ſive quoduis aliud membrum præternaturaliter increſcere conſueverunt.*

Satyriaſis cauſa apud vulgares eſt nimia ſeminis copia, quod copioſius generatur ob ſanguinis abundantiam, & in primis vaſorum ſemini generando dicatorum calorem nimium, ob quem & ſanguinem copioſiùs attrahunt, & in ſemen mutatur. Verùm, ut fuſiùs in noſtrâ Theoriâ dicemus, allucinantur vulgares cum eorum *Anteſignano Galeno* credentes craſſamentum genituræ fieri ex ſuperfluitate ſanguinis magis elaborati, & in albam, craſſioremque ſubſtantiam mutati, atque concreti, idque ex eo probare nituntur, quòd genitura quanquam cruenta enixa fuerit, ab aliis, qui præter modum re Venereâ uſi ſunt. Atque nos certiſſimis freti conjecturis, atque obſervationibus affirmamus genituræ craſſamentum, non ex purpureo ſanguine in album humorem mutato conſtitui, ſed tale, quale eſt, de propriis vaſis effluere, & in propriis conceptabulis recludi, indè concubitûs tempore exiliat, nec unquam purpurei ſanguinis ſpeciem exhibuiſſe. Quòd ſi aliquando compertum ſit ſanguinolentam effluxiſſe genituram, crediderimus id potiùs ex venæ, vel arteriæ alicujus hiatu, quàm ex genituræ defectu proveniſſe; nam veroſimile eſt languere libidinis æſtum, tentiginemque ceſſare, ubi univerſa genitura è corpore exilierit. Prætereà nimia ſeminis copia non poteſt eſſe tantæ libidinis cauſa, nam unico, vel duplici concubitu è propriis conceptabulis efflueret, & tentigo ceſſaret : aliquid aliud igitur in cauſâ eſt, pro tanto æſtu Venereo.

Vera ſatyriaſis cauſa eſt ſemen nimio ſale ſaturatum, (eſt namque ſemen naturâ ſuâ ſalſum, quod quiſquam guſtu percipere poteſt, ut fuſiùs in Theoriâ de ſemine probabimus) unde ſatyriaſis etiam *ſalacitas* appellatur, & homines Veneri obnoxii, *ſalaces* dicuntur, ac proptereà *Venerem* è ſale natam fingêre poëtæ, & ob id *Ægyptii* canes ad coitum inertes ſalſamentis, carnibuſque ſale maceratis ad Venerem alacriores reddebant, quia ſal Venerem ſtimulat, prolificumque reddit ſemen.

Hinc tempore veris, qui ſalſamentis frequentiùs utuntur, oleo, quod plurimo abundat ſulphure, & leguminibus, quæ flatuoſa ſunt, magis ad luxuriam proritantur, & ſalacitas angit, inſuper multùm libidinantur, qui piſcibus veſcuntur, nam in ſale natale ſolum habent, ubi ipſa Venus orta fuit; Veris enim tempore ſol propiùs vertici noſtro accedere incipit, & normaliter, ac ad rectos angulos radii ſolares incidunt, corpuſcula in aëre diſperſa moveri incipiunt unde intenditur calor, & ſic ſpiritus

corpo-

corporum ſeminalis, aliàs torpeſcens, ad motum excitatur, & ſemina in naturâ germinant, & juxta deſtinatas ſeminum ideas operantur. Hac eâdem ratione veris tempore animalia inſecta, reptilia in terrâ, natatilia ſub aquis, volatilia in aëre, & cuncta bruta laſciviunt, ad Venerem ſtimulantur, coëunt, & ardenter varios modulantur ſonos, & cantus; quia muſicam docet amor. Hoc determinato tempore coëunt, alias minimè quidem, ut ſuas perennent ſpecies. Solùm homini, poſt lapſum, non definitum fuit tempus, ſicut & cœteris animantibus, ſed omni tempore Venerem anhelat, & per victum, & coitum pugnat; homo ille, qui alienâ vivit quadrâ, per coitum tantùm pugnat. Et hac ratione brutorum fœminæ quid ſeroſum, ſtatis temporibus, per vuluam foràs excernunt, cùm, ſcilicet fervore correptæ ad concipiendum libidinantur, tunc pudenda tuberant propter iſtud ſerum ſalinum; & conſultò natura hoc generat, adhoc ut ad luxuriam alliciantur, & ut brutorum penis libentiùs illo ſero madidus in coitu intra viſcera agitaretur, eſtque pro brutis naturæ ſputum. Brutorum fœminæ à conceptione coitum repudiant, at noſtrates fœminæ quò prægnantes ſunt, eò avidiùs, & delectabiliùs comprimuntur. Undè *Poppea M. Agrippa* infandæ ſalacitatis mulier ſuper hoc interrogata, petulanter reſpondit: Ideò beſtias non coire gravidas, quia beſtiæ ſunt, & hac eâdem de cauſâ noſtrarum fœminarum pudenda ſemper madida ſunt, ut perpetuò futiri poſſint. Sed ad ſatyriaſis cauſam redeamus.

Provenit ſatyriaſis à ſemine nimio ſale imbuto, ſaturatur ſemen nimio ſale à cibis calidis putatis, & aromatibus nimiùm conditis, ut & à medicamentis, & cibis ad Venerem ſtimulandam aptis; quæ nimio abundant ſale, ad loca ſeminalia ab hujuſmodi nutritione delato, unde ſemen à particulis ſalinis in ſuis veſiculis agitatum, & exitum quærens facilè fermentationis motum ſubit, turget, pruritum generat anima ſenſitiva ſuum exercet officium, nempe Veneris actum, ſpirituum affluxum concitat, & penis intumeſcit, fitque excandeſcens coëundi appetitus, & in tantâ turgentiâ, & fermentatione concubitûs tempore non totum, ſed aliqua ejus pars è propriis conceptabulis exturbatur, fermenteſcens novum generatur, & ideò tentigo non ceſſat, ſed per motum reaccenditur, & uſu creſcit.

Hujus morbi cauſa occaſionalis eſt ſalſi ſeminis fermentatio à renum incaleſcentiâ, concubitu ſupino, præcipuè in culcitris plumeis, diuturna à Venere abſtinentiâ, à coitu incaleſcentiâ, medicamentis, & cibis Venerem irritantibus. Item hunc affectum cauſant ea, quæ penem, & circumſtantia irritant, vellicantque vaſa, ut ſunt penis ulcera, & medicamenta, quæ luem curant Veneream, calculus renum, & præcipuè veſicæ, ſtranguria &c.

Prognoſis.

Priapiſmus non ſolùm Veneris uſum non adjuvat, ut in ſatyriaſi, ſed illum tollit, nam in hoc affectu penis moles minimè quidem à concupiſcentiæ ſpiritu augetur, ſed à carne quadam tenſâ in ipſo pene productâ.

Satyriaſis non ſolùm totum corpus enervat, & extenuat, ſed etiam vitam breviat, unde paſſeres, quia ſalaces ſunt ad triennium vivunt. Huic affectui tantùmmodò juniores, & ſeminoſi obnoxii ſunt, eò quòd ſeminis copia fermentationem excitare apta eſt, concurrente copioſo corporis calore, ut cauſâ excitativa, ad quod ſenes ob exiguum ſemen, & calorem minùs apti ſunt; Quanquam & hi validis ſtimulis interdùm indulgeant ad vitæ uſque internecionem. Priapiſmus, & ſatyriaſis ſæpè dolorem inferre ſolent, qualem patiuntur, qui Tetano corripiuntur, aut aliis membris convelluntur, & reverà nil aliud eſſe videtur, quàm Venerea convulſio, unde perſeverans, aut apoſtemationem, (ut in quodam M. ob nimium coitum, cujus penis glans infantis recèns nati caput repræſentabat, obſervavimus) aut ſpaſmum, & eundem exitum efficit cum aliis convulſionum modis, nempe virium exolutionem tetanum, & mortem.

Curatio.

Priapiſmus, quia tumor eſt, curatu difficilis, iiſdem remediis, quibus ſcirrhum curari diximus, cum aliquâ juvamenti ſpe curari poteſt.

Salacitas, ſive ſatyriaſis exactiſſima curatur diætâ, nam Cereris, & Bacchi filia eſt, ideoque *ſine Cerere, & Baccho friget Venus.* Abſtineat patiens ab aromatibus, cibis ſalſis, calidioribus, & Venerem ſtimulantibus, non cubat in mollibus è plumis ſtratis, ſed ſubſternat *ſalicis folia*, & præcipuè *agni caſti*. Vitet decubitum ſupinum, ne dorſum incaleſcat, & fermentationem in ſemine ſalſo excitet, & concupiſcentiæ ſpiritus ad vaſa copioſiùs deferatur. Fugiat imagines Venereas, verba inhoneſta, & mulierum aſpectum; quia:

Oculi ſunt in amore duces.

Tollat otium, quia:

Otia ſi tollas, periere cupidinis arcus.

Purgantia, ut & diuretica facilè malum adaugent, phlebotomia nullatenùs juvare poteſt, quia malum à ſanguine non dependet.

Vulgares, ne ſeminis copia generetur, & ejus fervor, ut inhibeatur, refrigerantia, & ſemen abſumentia exhibent, talia ſunt *Vitex, dictus agnus caſtus, cujus folia, flores, & ſemen uſurpant, Nymphæa, Lactuca, portulaco, plantago, Veneris umbilicus, ſuccus mali citrii, menthæ, ſemen canabis, anethum*; quæ à peculiari proprietate ſemen extingunt, & præcipuè *nymphææ radix decocta, & pota* magnum affert adjumentum, & ex his varia concinnant medicamenta, ut ſyrupos, electuaria, rotulas &c. ſed:

Hei mihi, quòd nullis amor eſt medicabilis herbis.

Ex his etiam varia conficiunt unguenta pro lumborum, & renum inunctione, ut

℞. *Ol. nymphææ* ℥. ij. *Succ. lactuc.* ℥. j. ß. *Sem. viticis* ʒ. ij.

Coque ad ſucci conſumptionem, & colentur, & addito momento ceræ fiat Unguentum. Vel

℞. *Ol. roſ.* ℥. j. ß. *Succ. ſolani, Sedi, Portulacæ ana* ʒ. ß. *Spumæ argenti, Ceruſſ. ana* ʒ. ij. *Aceti parum, Ceræ q. ſ. F. Ung.*

Vel adhibent *unguentum refrigerans Galeni, vel ceratum ſantalinum*, aut alia hujuſmodi Lumbis apponunt, & renibus, aut *Laminam plumbeam perforatam* in renum Regione geſtare jubent.

Nunc frigida, nunc verò calida pro corporis, & humorum diſpoſitione eligunt. *Caphuram* plerique cùm per hos aſſumptam, tum renibus, & teſtibus illitam Venerem extinguere putant, quia frigida, & ſicca eſt, ut *Serapioni*, & *Aviceniæ* placuit, quæ tamen vehementer mediis ardet in undis, & eſt adeò ſulphurea, & tenuium partium, ut ſæpè per ſe evaneſcat in auras, ideòque Venerem extinguere negamus. Siquid hîc præſtat, ut dicunt, non frigiditate præſtat, ſed quia valdè ſiccat.

Eadem adhibent topicè, ut *folia ſalicis, viticis, ſedi, portulacæ, lactucæ Nymphææ &c.* quæ applicant Lum-

Lumbis, renibus, genitalibus, & pedibus, ſcilicet ex dictis plantis fomenta, vel lotiones parant, quibus acetum addunt, vel aquas ſtillatitias, vel harum plantarum ſuccos iſtis applicant partibus. Potentiſſimum eſt medicamentum ad Veneris extinguendam tentiginem *Cicuta* cum ſuâ comâ trita, & teſtibus, vaſiſque ſpermaticis circumlita. Verùm ex hac topicè applicatâ pravos obſervavimus eventus, nempe genitalium reſolutionem, & pro uno curando blando, alterum pejorem inducunt morbum.

Ultimum ſatyriaſis remedium caſtrationem eſſe putant, unde quoſdam ob caſtitatis Zelum ſeipſos caſtraſſe, imò penem cum teſtibus abſcidiſſe compertum eſt. Et nos obſervavimus presbiterum, qui ob caſtitatis zelum, ſed indiſcretum, & minime quidem ſecundum Dei rationale obſequium, penem ſibi, & quidem pube tenus cultro raſorio prorſus abſciderat. Verùm Eunuchi infames declarantur à jure, & Deus *Deut.* 23. ab Eccleſiæ ingreſſu eunuchos arcet. *Non intrabit eunuchus, attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, eccleſiam Domini.* Antiquiſſimus caſtrandi homines mos fuit, quia id hominum genus ſervandis regum cubilibus adhibebatur, qui mos adhùc à Turcarum Imperatore retinetur, nam pueris, quos Gynæceo præficit, non ſolùm teſtes, ſed totum virile membrum curat abſcindendum. Qui caſtus eſſe vult non tantùm corpore, ſed etiam mente caſtitatem ſervare debet, nec ſufficit penis abſciſſio, novimus namque quendam, qui abſciſſo pene pube tenus ob gangrænam, paſſere ſalacior erat, ac quotidie in Veneris palæſtrâ pluries ſe exercebat cum concubinâ, & tamdiu illius mulieris pudendis ſua mutilata affricabat, donec tandem ſemen emitteret. Nec per hoc quia mulieres pene carent, Venereâ non corripiuntur tentigine, imò inter ſe coëunt, & ſemen emittunt. Eſt ſalacitatis malum in femine in ſuis conceptabulis, unde *Veri ſpadones ſunt, qui ex utero matris tales nati ſunt*, ut fuit Divus Johannes, *ſunt ſpadones, qui coacti ſunt ab hominibus, & ſunt ſpadones, qui ſeipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non tantùm corpore, ſcilicet opere, ſed etiam mente.

Ad ſedandam libidinem certum, & infallibile remedium eſt legitimus, licituſque coitus, nam ex Apoſtoli conſilio: *Melius eſt nubere, quàm uri.* Nec officit virginitatem, & caſtitatem non ſervare propter conjugium, cùm virginitas, & caſtitas ſint virtutes, conjugium verò Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, unde Paulus ad Corintheos inquit: *De Virginibus præceptum Domini non habeo: conſilium autem do.*

Pro ſalacitate, & Satyriaſi maximoperè *Aquam caſtitatis* commendant, ut

℞. *Terræ ſigillatæ* ℥. iij. *Sem. viticis* ℥. j. *Rutæ*, *Nymphææ*, *Lactucæ*, *Papaveris alb. ana* ℥. j. *Cannabis*, *Acetoſæ*, *Portulacæ*, *Endiviæ*, *Milii ſolis*, *Ameos*, *Coriandr. præp. ana* ʒ. vj. *Radic. dictami alb. Cynogloſſ. Biſtortæ*, *Ireos Florentiæ*, *ana* ℥. ß. *Santalor. omnium*, *Magiſterium Saturni*, *Caphuræ ana* ʒ. iij. *Herbar. abſynth. pontic. Menthæ criſpæ*, *Burſæ paſtoris*, *Taraxacon*, *Verbenæ*, *Fol. ſalviæ ana* ʒ. ij.

Omnia incidantur, contundantur, & infundantur in vini ſtiptici lib. x. Digere per octiduum, & deſtilla in Balneo Maris. Doſis ℥. j. ad iij. mane, & veſperi. Ferunt hanc aquam Veneris œſtrum temperare, & ſi ejus uſus frequentetur, caſtitatem inducere abſque ſanitatis diſpendio, ideoque nocua conjugatis, & illis, qui in cœlibatu vivere debent, maximè proficua.

Potentiſſimum, & expertum remedium eſt *ſpiritus Saturni* intra corpus ad aliquot guttas ſumptus, non ſolùm ad miraculum uſque reprimit libidinem, ſed etiam virilitatem deſtruit, & emaſculat; eapropter Poëtæ Saturnum patri teſtes abſcidiſſe fabulantur. Unde conjugatis propinari non debet, ſed tantùm iis, qui in cœlibatu vivere conſtituerunt, & Monacis, qui ſolenne caſtitatis votum profitentur, convenit. Idem efficit *ſal Saturni*, ſed conſultiùs fit, ſi regio ſaltem externa admiſto aliquo oleo inungatur. Valet ad idem *Magiſterium Saturni*, ſi umbilicus, & priapus inungatur. Ad arcendam etiam libidinem proficuum eſt *Butyrum Saturni*, ſi eo renum regio, & inquina inungantur, ſed ex hoc pravos obſervavimus effectus in quodam præsbitero. Ad ſalacitatem hæc juvant, quia Saturnus frigiditate ſuâ fermentationem in ſemine inhibet. Verùm non ſine ſanitatis diſpendio medicamenta ex Saturno parata adhibentur. Quòd ſi viciſſim mederi velis, utere laconico, inunge umbilico *oleum nucis moſchatæ deſtillatum*, & ſic coëundi tarditatem, vel imbecillitatem, vel impotentiam excitando, ſanitatem recuperabis.

Præſtantia pro Satyriaſi remedia ſunt opiata; hæc namque inflammationes temperant, ardorem conſumunt, acres cicurant ſuccos, ſubtiles incraſſant partes, efferatos figunt liquores, volatiles obtundunt partes, ſpiritus fixant, fermentationem inhibent, vitam conſopiunt, ſenſum imminuunt, ſomnum inducendo, & omnia membra reddunt inertia, præcipuè genitalia, unde ſedativis adminiſtratis medelis, multos morbos profligatos vidimus. Sed præ cœteris præſtantiſſimum remedium eſt, ut patiens vocitet panem, panem, & ſic carnem non annelabit crudam, ut de quibuſdam fertur.

Tandem infallibile remedium pro ſalacitate, & expertum, nec experientia fallit, eſt coitum exercere licitùm, nam hoc modo immediata removetur cauſa; ſic vomitus vomitu, fluxus fluxu, & coitu ſalacitas curatur, verùm ſervandus eſt modus, nec violenter, & cœco libidinis œſtro exerceatur, cùm omne nimium ſit naturæ inimicum, aliàs cum ſemine vita profunditur.

A pene tranſimus ad anum, unde

Cap. LXIII.

De Ani Inflammatione, Abſceſſu, & Fiſtulâ.

Anus diverſis quoque tumoribus obnoxius eſt, cujuſmodi ſunt inflammatio, abſceſſus, fiſtula, & de his primò agemus, deindè de condilomatibus, ficubus, criſtis &c. nam ſi inflammatio non reſolvatur, tranſit in abſceſſum, & abſceſſus ex chirurgi imperitiâ, vel ægri moroſitate non rectè curatus, in fiſtulam degenerat.

Signa.

Cognoſcitur ani inflammatio ex tumore, dolore acuto, febre loci rubedine, & id non ſine pulſatione, adeſt difficilis, & valdè doloroſa aluina excretio. Si inflammatio ab arte, vel à naturâ non reſolvatur in abſceſſum tranſit, & tunc dolor augetur, febris intenditur, tumor cutem verſus fit extuberantior, cutis tenuiſſima, & tactui cedens, cum immediatâ elevatione. Abſceſſu adaperto, & non ritè curato, excitatur ſinus, ex quo quidam profluit ichor, & in circumſtantes abſceſſus partes

tes ſe inſinuans, locum ſibi aperit, qui cum præcedenti abſceſſu communicat. Hoc ſinu non curato, fit fiſtula, quæ nihil aliud eſt, niſi orificium ulceris ſtrictum, & anguſtum, cujus labia plerumque ſunt calloſa, intùs autem amplam, & ſinuoſam habet cavitatem, quæ continuò ichorem, ſeu tenuem ex orificio ſuo exſudat ſaniem, dummodò ejus orificium non claudatur; tunc enim nihil emanat, & proximæ partes fiunt tumidæ, inflammantur, dolentque, ſponte tamen reſeratur, & iterum ſaniem excernit.

Accidit quandoque è podice ſine ſanguine, & dolore mucoſas, & ſubalbidas ſordes excerni, ut in fluore muliebri videre eſt, & nonnulli bardi falſò pro pure accipiunt. Evenit etiam interdùm, ut ichor quidam ex ano per hæmorrhoides effluat, cùm alvus pondus deponat, aut potiùs poſt alvi excretionem, quandòque citra hanc, & alias verò non. Quem fluxum nonnulli inepti chirurgi pro ani fiſtulâ acceperunt, & multo cum incommodo hominis, qui hunc patiebatur fluxum, talem in explorando fiſtulam fruſtrà laboratum fuiſſe ſcimus. Et hunc fluxum patientes è carnificum manibus, & ani ſpeculo eripuimus, ac lactis ſeri uſu integræ ſanitati reſtituimus. Hinc patet vulgares in morborum cognitione ſe decipere, cùm quilibet hoſtem, quem ſibi ſæpè finxit, expugnandum ſuſcipiat, eum verò, qui reverà hoſtis eſt negligat. Fiſtula tunc erit, quando præceſſit inflammatio, quæ in abſceſſum degeneravit, deindè in ſinum, & ex ſinu in fiſtulam, quòd ſi hæc, vel ſaltim ulcus, non præceſſerint, nullatenùs talis fluxus pro ani fiſtulâ haberi poteſt; hic namque fluxus ad multos annos durare ſolet ſine omni incommodo, quod in fiſtulâ non accidit, tempore niſi dum aluinæ fæces redduntur, emanat, etſi per biduum, vel triduum æger non excernat, ichor non effluit. Provenit talis ichor ex hæmorrhoidibus; natura namque aliàs ſanguinem, & ſæpè eum ichoroſum per has vias expellere ſolet, in quibuſdam etiam continuò tantummodò hunc ichorem ad hæmorrhoidales detrudit venas, qui in earum extremitate hærens, dum fæces excernuntur, exprimitur.

Ani fiſtula nunc unum habet ſinum, nunc plures, & immiſſo ſtylo exploratur. Alia inteſtinum penetrat rectum, & etiam ſtylo deprehenditur, vel immiſſo in anum digito exploratur. Quandoque eſt recta, & ſtylo ferreo deprehenditur, interdum tortuoſa, & cereâ candelâ exploratur. Multoties ad veſicam penetrat fiſtula, & urina per anum egreditur. Interdum ad inteſtinum rectum, & veſicam penetrat, & tunc mictione crepitus è pudendo, non aliter ac è podice emittitur; deindè nonnihil puris, & fæcis cum urinæ miſtum prorupiſſe multoties obſervavimus. Quandoque eſt in ſphinctere, & aluinæ fæces debito modo non retinentur, ſed involuntariè excernuntur. Interdum tandem ad uterum penetrat fiſtula, & tum fæces cum pure per uterum egrediuntur, ut in duabus mulieribus obſervavimus.

Cauſæ.

Inflammationis ani cauſa immediata eſt ſanguis extra ſedis venas effuſus; occaſionales verò, ſive mediatæ, multæ eſſe poſſunt, ut hæmorrhoides reſtrictæ, duræ, cœcæ, inflatæ, vel etiam reſectæ, vel cauterizatæ, ſive id fiat per cauteria, vel medicamenta corrodentia. Item longa, & dura equitatio, ſive ſeſſio, percuſſio, lapſus, aliæque cauſæ violentæ; Similiter refrigeratio, eryſipelas, vel tumores.

Abſceſſûs cauſa eſt inflammatio à naturâ, vel ab arte non reſoluta, & ſanguis à venulis expreſſus, qui in fibris ſe coagulat, ac unò in loco illum natura coadunat, & in pus mutat.

Occaſionalis fiſtulæ cauſa eſt abſceſſus, vel ſinus à pure non debitè purgatus, nec maturè curatus, vel etiam teneſmus neglectus; vel fit ab hæmorrhoidibus exulceratis, aliiſve ulceribus non ritè curatis, quæ temporis curſu in fiſtulam ſemper degenerare ſolent. Qui plura, & notatu digna de fiſtulâ ſcire cupit, & quomodò fiat callus legati *cap. 5. de fiſtulâ*, quicquid blaterant *Galeni* ſectatores continentem cauſam atrabilarium eſſe ſanguinem, diſcuſſis quidem, ac per halitum digeſtis tenuioribus partibus.

Prognoſis.

Ani inflammatio malum eſt periculoſum, & curatu difficile, quia pars exquiſito prædicta ſenſu afficitur, quæ medicamentis acrioribus facilè exaſperatur, & ob loci caliditatem, & humiditatem inflammatio potiùs ſuppuratur, quàm reſolvitur.

Abſceſſus ruptus, ulcus ſordidum, ac purulentum producit, quod ob loci humiditatem, & excrementorum tranſitum vix coaleſcit, ſed brevi temporis intervallo in fiſtulam tranſit, ſordium copiâ calloſam, perpetuò manantem, & ſanitati reluctantem, cujus inſanabilitatis cauſæ plures ſunt, & prima, quia hæc pars vegetiſſimo prædita eſt ſenſu, & ab acrioribus medicamentis faciliimè irritatur. Secunda, quòd locus eſt verendus, & liberam medicamentorum applicationem non patitur. Tertia quòd alvi excretio importunè fit, & alvi excrementa excernenda remediorum applicationem, & ſanationem impediunt. Quarta, loci humiditas, & caliditas exſiccationem, & refrigerationem expoſcens, ex parte tamen ab iiſdem læditur, exſiccantia enim & refrigerantia ſimul mordicationem inferunt, ſenſui vegetiſſimo hujus loci permoleſtam, ob humiditatem verò, & caliditatem naturaliter ad putrefactionem, & apoſtemationem propendet.

Ani fiſtulæ non penetrantes penetrantibus ſunt minùs periculoſæ, unde ſimplices, recentes, & quæ per carnem ſaltem progrediuntur, facilè, & ſine periculo curantur. Fiſtulæ, quæ quatuor digitis penetrant, & per muſculos progrediuntur, curari non debent, cùm curantur enim, accidit, ut alvus excrementa retinere non poſſit. Fiſtulæ, quæ penetrant, ut ad inteſtinum rectum, veſicam, uterum, ad ancharum, vel caudæ oſſa, & præcipuè cum oſſium carie, item antiquæ, calloſæ, & quæ ad cancri naturam accedunt, incurabiles, & lethales ſunt, & earum curatio non eſt, niſi labor irritus, & bardorum chirurgorum fatuitas, ac proptereà tunc curâ palliativâ, quam vocant, utendum eſt. Illæ fiſtulæ, quæ dictis modis non penetrant, ſunt quidem pariter difficillimæ curationis, curari tamen poſſunt, & ſi non curantur, indies mundæ habeantur fluentium hæmorrhoidum more, corpus à ſuperfluis, & pravis humoribus in cacochymicis, & cachecticis cum ægri commodo per eas repurgare, ad ſanitatem, & ſenectutem conſequendam facere creduntur à vulgaribus, modò relatis modis non penetrent, verùm ejuſmodi fiſtulas, licèt non penetraſſent, tamen hecticam, & mortem intuliſſe notum eſt, & præcipuè ſi per multos annos duraverint, & ſubitò claudantur, lethales ſunt.

Curatio.

Ani inflammationis curationem à clyſteribus auſpicantur vulgares, & reverà clyſteres ſunt ani remedia, deindè venam in cubito tundunt, ut ſanguis à loco affecto avertatur, & poſtmodùm venam in

in talo aperiunt. Anus peccat, & ſanguinem chirurgus plectit. Educto itaque ſanguine, & ſtercore, in principio podici inflammato ob refrigerationem *folia ſolani*, *portulacæ*, *aut Lactucæ* apponunt. In augmento applicant *medullam panis tritici cum oleo amygdalarum dulcium miſtam.* In ſtatu anum fomentant *decocto maluæ*, *& althææ*, *florum meliloti*, *chamomillæ.* Si ad maturationem tendat, fomento addunt *farinam ſeminis lini*, *radicem althææ*, *& farinam tritici*, & cataplaſma componunt podici applicandum. Et ſi inflammatio ſuppurationem moliatur, eam ſtatim adjuvant, & abſceſſum ante plenam ſuppurationem aperiunt; pus namque diutiùs retentum inteſtinum, & proxima corrumpit loca, & tunc vel gangrænam, ſphacelum, vel fiſtulam gignit. Verùm ex non perfectâ abſceſſus ſuppuratione crudum emergit vulnus, unde fluxus ſanguinis ex hæmorrhoidibus non compeſcibilis, & alia mala, quàm hæc expectari poſſunt.

Inflammationis ani curatio acceleretur, priuſquam in abſceſſum abeat: ſi igitur alvus adſtricta fuerit, clyſtere emolliente proritetur ad duriuſculas fæces educendas. Purgantia nullo modo exhibenda ſunt, nec acres clyſteres, ne materia deorſùm trahatur, & ad partem affectam humorum affluxum protrahant; attamen alvus clyſteribus ſemper detineatur aperta. Ad ſanguinem expreſſum, & concretum interna reſolventia exhibeantur, ut alibi de aliis partium inflammationibus deſcripſimus. Loco inflammato ſequens applicetur cataplaſma:

℞. *Succ. plantag.* ℥. ß. *Sacch. Saturni* ℈. j.

Reſolvantur invicem, *& adde medullæ panis triticei in lacte caprillo maceratæ*, *& in mortario contuſæ* ℥. ij. *albumen unius ovi m. f. cataplaſma.* Vel applicari poteſt *butyrum Saturni*, intinctis duplicatis petiis lineis mundis ſæpè adhibitis: ejus uſus frequenter iterandus eſt, donec omnis calor deſierit. Vel *medulla panis triticei in aquâ plantaginis*, *vel hyoſcyami*, *vel ſolani*, *poſteà exprimatur*, *adde nonnihil lactis muliebris*, *& olei roſacei*, *& fiat cataplaſma*; quod ſuperponatur.

Niſi prædictis medicamentis, & aliis alibi à nobis deſcriptis ani inflammatio in reſolutionem abeat, maturantia applicamus, ut

℞. *Rad. alth. cum toto*, *Fol. malv. ana m.* j. *Sem. lini*, *& Fœnugræci ana* ℥. j.

Coquantur, *& contundantur in pultem*, *adde ol. amygd. d. & axungiæ porcinæ ana q. ſ. f. cataplaſma.* Vel

℞. *Rad. lilior. albor. & Cæpar. alb. q. ſ.*

Coque ad mollitiem, *adde ipſis contuſis ol. roſ. q. ſ. f. cataplaſma.*

Poſt abſceſſus ruptionem, ac puris eductionem, ulcus melle roſaceo ſimplici in hordei decocto mundificetur. Poſt mundificationem conſolidetur *infuſione lapidis medicamentoſi*, *emplaſtro Apoſtolico*, *vel fodicationum.* Vel pro maturatione, apertione, & conſolidatione præſtat *balſamus ſulphuris cum oleo papaveris.* Verùm in Republicâ Medicâ tota quanta eſt, non reperitur *emplaſtro noſtro Benedicto* præſtantius pro abſceſſibus rumpendis, & perſanandis; hoc namque ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione abſceſſum maturat, aperit, abſtergit, conſolidatque abſque eò, quòd in fiſtulam terminet, ut pluries experti ſumus in ano, & circa, in natibus, perinæo, ac ſcroto.

Vulgares chirurgi non ſolùm ani fiſtulam, ſed quaſlibet alias in quacumque aliâ corporis parte inſanabiles, & non attingendas exiſtimârunt. Verùm ſemper eorum defectu fiſtulæ fiunt, & tamen bonus chirurgus ille dici meretur, qui artis ſuæ gnarus, nùmquàm fiſtulis locum dabit, & cùm illas ex alterius errore factas invenerit, curabit: ut eorum itaque ignorantiam occulant, ne malitiam, & impoſturam dicamus, ægrotis ſuadent eas attingendas non eſſe vel fortibus medicamentis, vel chirurgiâ, quia natura ſuperfluos, pravoſque corporis ſuccos per eos, veluti per fontanellam eliminat, ac poindè ſi humores illi, qui è fiſtulâ effluunt, ex ejus ſanatione detinerentur, neceſſariò mors ſequeretur, ut multoties ex eorum ſuppreſſione compertum eſt. Sic miſellis imponunt ægrotis, inſinuato mortis terrore, quia ab ipſis curari nequeunt, ne ab aliis curentur, minitantur. Per curam palliativam fiſtulas curant, ideſt ſpecioſo ignorantiæ pallio eas conſervant mundas. Ideoque ſingulis diebus eas *agrimoniæ*, *& florum oleæ decocto*, *cui aliquid aluminis uſti addunt*, abluunt, quod per ſyringam ejaculantur. Si foramen ſit nimis anguſtum, illud ſambuci medullâ, gentianæ radice, aut ſpongiæ turundâ, ne ſanies retenta vicinas corrumpat partes, aperiunt, dilatantque.

Vulgarium nonnulli fiſtularum curationem aggredi, ſed incasſùm, audent, ideoque univerſalia præmittunt, bonam ſcilicet diætam ex victu refrigerante, ad atrabilarium ſuccum corrigendum, & corpus convenienter deplent per catharticum de communi morborum omnium, deindè ad callum abſumendum properant, fiſtulam *hordei decocto*, *cui myrrhæ*, *aluminis*, *& viridis æris pauxillum admiſceni*, eluunt; poſtmodùm turundam *cum unguento Ægyptiaco* intrudunt. Si orificium ſint anguſtum dilatant turundâ *ex radice bryoniæ*, *ariſtolochiæ*, *gentianæ*, *vel hellebori nigri.* Si his non cedat medicamentis, ad fortiora confugiunt, unde turundam filo alligatam, propter extractionem, tithymali ſucco imbutam, & æris uſti flore conſperſam ad callum abſumendum in fiſtulam immittunt. Quòd ſi his barbaris non curetur remediis, tanquam incurabilem deſerunt; verùm hæc remedia majora pepererunt mala, quàm ipſa potuit fiſtula, offenditur namque his medicamentis inteſtinum rectum, & pro curando fiſtulam, multoties mortem inducunt. Alii tandem fiſtulam vel ſecant, vel inurunt, verùm ſectione, & inuſtione creſcit malum, & æger medio in mortis diſcrimine verſatur.

Medicamenta, quæ fiſtulam curare poſſunt, optimè conditionata eſſe oportet, aliàs minimé curabitur, nunquam namque naturam fiſtulam curâſſe hactenùs compertum eſt: priùs itaque corpus à pravis purgetur recrementis; modus autem purgandi varius eſt, ſed optimus per medicamenta mercurialia habetur, hæc namque nutrimentum mundificant, & vix quid melius exhiberi poteſt mercurio dulci, vel mannâ mercurii cum extracto catholico, vel alio vulgari purgante admiſto.

Duplex eſt ejus curatio, videlicet interna per potiones vulnerarias, & externa per aquas, ſpiritus, vel alias illitiones.

Paracelſus ſequentem commendat potionem, quæ fiſtulam intrinſecùs mundificat, & per ſe abſque medicamento forinſecùs ſuperpoſito ſaneſcit:

℞. *Aquar. de cornibus cervi lib.* j *Centaureæ*, *Conſolidæ aureæ ana* ℥. iij. *Partheniænis* ℥. iv. *Quibus impone rheubarbari*, *Mannæ elect. Spermatis ceti ana* ℥. j.

Hujus potionis agitatæ priùs, ut benè miſceatur, cochlear. j. ſingulis diebus bibatur manè, poſt quod vini cochlearia iij. ſumantur per os.

Vel ſequenti potione uti poteris, quæ intrinſecè fiſtulæ ſanationem promovet, & optimum conficit nutrimentum, ut

℞. *Rad. dictam. alb. Ireos, Polip. quer c. ana* ℥. ß. *Herbar. agrimoniæ, Piloſellæ, Prunellæ, Veronicæ, Ophiogloſſ. Card. bened. Stœcad. citrin. Arabicæ ana* ℥. ß. *Cort. lign. guajaci; Fraxin. ana* ℥. iij. *Salſæ parillæ* ℥. ij. *Liquiritiæ; Fœniculi ana* ʒ. ij.

Conſcindantur, & contundantur omnia craſſo modo, & probè miſceantur, hujus miſturæ cape m. j. ac menſuram unam aquæ comm. ſuperfundè, coque ea ad tranſverſi pollicis caſum, colaturam in cellâ aſſerva, admiſcendo ipſi dimidium, tertiam, vel quartam vini partem, ut eò melioris ſaporis fiat, & bibi queat. Hanc potionem ad ſex, ſeptem, vel novem menſes continua, & ejus mirabere effectum, non tantùm in fiſtularum ſanatione, verùm in lupi, luis Venereæ, ac incurabilium ulcerum; advertendum tamen, quòd corporis purgatio ſæpiùs reiterari, & ulcus quotidiè hac potione elui debet.

Externa curatio obtineri nequit, niſi prius ejus callus ad fundum uſque putridum abſumatur, mundificetur, abſtergaturque, ad quem obtinendum finem talis ablutio ex *Paracelſo* optima erit:

℞. *Ol. laterini* ℥. ijj. *Terebinth.* ℥. vj. *Caryophyllor.* ℥. j. ß.

Deſtilla ſimul per alembicum, & poſtmodùm cum additione hac rurſum deſtilla.

℞. *Maſtich. Myrrh. Thuris ana* ℥. ij. *Mumiæ* ℥. iij.

Deſtillato hoc fiſtulam ablue immiſſione per ſyringam ad fundum uſque quovis die bis: & intermiſſis vicibus abluatur eodem inſtrumento ſæpiùs vino, vel aquâ ſalſâ, ut in eâ nulla putredo appareat.

Verùm ſi antiqua fuerit, valet *ſpiritus ſalis, aqua mercurialis, oleum Saturni*, ſed longè meliùs operatur *ſpiritus mercurii*; excitant quidem hæc nonnullum dolorem, ſed brevi rurſus ceſſat. Ulcus mundificatum poſtmodùm ſanatur balſamo proprietatis per ſyringam. Cùm verò optime conſolidata fuerit, nunquam ampliùs erumpit, nec conſervationibus, & minùs diætâ indiget.

CAP. LXIV.

De Ani Procidentia.

Solet quandoque inteſtini recti pars ita prolabi, ut poſt conſuetam illam eminentiam, quæ in aluinis fæcibus egerendis accidit, ita extrà prominet, ut nec per ſe intrò retrocedat, vel abſque manuum ope rurſum retrahi ſurſum poſſit, ſed manualem expoſcit repoſitionem, quod malum ani procidentia nominatur. Affectus hic familiaris gravidis, paturientibus, ſenibus, & puerulis eſſe ſolet, in quo ſphincter, aut ſuâ ſponte labitur, aut vehementiori conatu inter egerendum protruditur.

Signa.

Ani prolapſi ſigna per ſe manifeſta ſunt, & viſui patent, à quibus autem cauſis contigerit, magnâ ſolertiâ rimandum, & diſcernendum eſt, cùm una procidentia ſanabilis ſit, altera verò non, ac proindè per propria ſigna id aſſequi oportet. Si itaque in cauſâ ſit magnus fæces excernendi conatus, vel partus laborioſus, & difficilis, id ex ægri relatione percipitur. Si ab humectante phlegmate, id accidat, dolor in ano gravis, & moleſtus habetur. Si ex acido dolor ſtimulans, & irritans eſt, ac mordicationem longam non infert, cum teneſmo, & excretione albicante, viſcidâ, & mucilaginoſâ; verùm facilè anus ad interiora manibus reponitur. Ex imbecillitate muſculorum anum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, niſi per conatum priùs extrudatur. Ex reſolutione, tum excrementa involuntariè excernuntur, & paralyſis ſigna adſunt, de qua egimus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 3. ſi inflammatio cauſa ſit, vel adſceſſus, anus non ingreditur, eſtò manibus intropellatur, & adſunt calor, tumor, dolor, & febris. Si ob ſpaſmum, denegatur fæcibus exitus, & utplurimum dolor ſubſequitur colicus. Si ex ulcere fiſtuloſo, jam diu æger ab eo moleſtatus fuit, & humor ſanioſus continuò extillat. Si ab externâ violentiâ, ſcilicet caſu, percuſſione, perfrigeratione, diutinâ morâ in aquâ frigida, vel aëre gelido, ex ægri confeſſione patebit.

Cauſæ.

Ani procidentia ob varias cauſas contingit, ut eſt humectatio, nimia teneritas, ſive ligamentorum mollities, quibus ſphincer ita podici eſt alligatus, ut relaxationem facilè ſuſcipiat, qua de cauſâ infantibus hoc malum familiarius eſſe ſolet. Magnus conatus, & fit in alui fæcibus duris excernendis, ſimiliter in difficili, & laborioſo partu. Iſte magnus conatus accidit quandoque ob irritationem, ut ani procidentia ſæpè fiat in diuturno ventris profluvio, ſive diarrhœâ, vel teneſmo. Fit ab inflammatione, abſceſſu, vel fiſtulâ in recti inteſtini interioribus latitante. Verùm hæ omnes cauſæ ad duas principaliter collimant, ſcilicet ad imbecillitatem, vel reſolutionem. Imbecillitas muſculorum dependet à frequenti, & diuturnâ ani procidentiâ, vel ex morâ in aquâ frigidâ, aut ab eorum refrigeratione, ex ſeſſione ſuper lapidem frigidum, unde *Hip. Aph.* 22. *ſect.* 5. inquit: *Sedi pudendo, utero, veſicæ, his calidum amicum, & judicans; frigidum verò inimicum, & interimens.* Et juxta vulgare apophthegma:

Menſibus erratis, ſuper lapidem ne ſedeatis.

Reſolutio paralytica non fit, ut vulgaribus placet, à defluxione, ſcilicet ex ſuperioribus, cùm impoſſibile ſit, ut humor ex ſuperioribus defluens tantùm in eos exiles nervos ſeſe inſinuet, & non ſimul ſuperiores, & vicinos afficeret. Fit autem reſolutio, ſi nervi circa oſſis ſacri, aut coccygis regionem debitum tonum ad motum requiſitum amittant, vel ſpiritibus per ipſos via tollatur, vel per externam violentiam, ut caſum, percuſſionem, vel refrigerationem, tunc hi nervi reſolvuntur, & anus procedat, oportet.

Prognoſis.

Ani procidentia à nullâ cauſâ periculoſâ orta, difficiliùs in ſenibus, quàm in junioribus, & pueris curatur; in iſtis enim indies ſanari obſervamus, in illis verò nunquam: imò in omnibus hoc malo affectis, periculoſâ cauſâ concurrente, & convenientibus adhibitis remediis, ſi ſucceſſus non reſpondeat, ſed corporis marcor, & extenuatio ſequitur cum vultûs diſcoloratione, lethalem portendit morbum. Si ob vehementem conatum anus procidat, nullâ alia accedente cauſâ, quandoque in ſuum per ſe redit locum, vel manûs ope non ægrè redu-

reducitur. Si fiat cum diarrhæa, dyſenteria, vel forti teneſmo, periculoſa eſt, pravum, & per ſe gravem auget morbum, ac topicorum medicaminum applicationem, & eorum effectum impedit, niſi cauſâ ſublatâ. Quæ ab externa violentia fit, nempe lapſu, ictu, alliſione, pro diverſitate majoris, vel minoris læſionis, magis, vel minùs curatu difficilis redditur, & diuturnam poſtulat curationem, & blanda requirit remedia. Si ab inflammatione, abſceſſu, vel fiſtula pendet non curatur, niſi hi affectus auferantur. Quæ ab imbecillitate, aut muſculorum reſolutione ortum habet, quotieſcumque aluus excernitur, & procidit anus, extra curationis ſpem eſt. Tandem omnium periculoſiſſima, & irreparabilis eſt ani procidentia, quæ contingit ob inteſtini recti avulſionem à membranis, quibus retinetur. Si inteſtinum rectum diu prolapſum maneat, & externo lædatur frigore, gangræna corripitur.

Curatio.

Ani procidentiæ curatio ad cauſarum enumeratarum variationem variat. Si itaque ab humectatione, teneritate, & ligamentorum mollitie ortum ducat, phlegmagogis utendum, & poſtmodùm topica calida applicanda, quia calidis fruitur anus juxta *Hip. aph.*

Si inflammatio adſit, & alvus durior exiſtat, ſollicitetur decocto emolliente ex *maluâ, althæâ cum caſſiâ extractâ, vel diapruno lenitivo.* Quod ſi tumor rubor, calor, ac durities repoſitionem impediat, fovendus eſt anus *decocto tepido ex decoctis in lacte; maluâ, althæâ floribus chamæmeli, ſeminibus fœnugræci, lini.* Vel æger collocandus in balneum è modò dictis paratum. Vel ſequenti decocto foveatur, ut

℞. *Flor. ſambuci, Chamomill. Hypericonis ana m. ß. Roſ. rubr. p. ij. Comar. abſynth. & Meliloti ana m. ß.*

m. & coque in lacte, vel vino rubro. Poſt fotum inungatur podex *oleis ex vitell. ovor. roſ. & anethino ſimul miſtis*, ac tum anus in ſuum locum reponatur, & repoſitus intùs detineatur adſtringentibus adhibitis, ut ſunt *cupulæ glandium, balauſtia, gallæ, ſumach, plantago, cortices granatorum, flores roſ. rubrarum, burſa paſtoris, baccæ myrtillorum in vino rubro adſtringente.*, *vel aquâ ferrariorum calidâ decoquantur* in quo decocto æger poſt repoſitionem aliquandiu ſedeat, vel podex ſpongiâ hoc decocto imbutâ foveatur, & interim locus inungendus *oleo roſaceo, myrtillorum, è vitellis ovorum, vel maſtichino*, & poſtmodùm inſpergendus pulvere è *maſtiche, ſanguine draconis, floribus roſarum rubrarum, balauſtiis, gallis &c.*

Quòd ſi non reponatur, elegans remedium eſt, quod fit ab aſſere querno apprimè lævigato, & cum maſtiche, poſtquam ille incaluerit ad ignem, illito, & ſtatim ano ſuperpoſito ad ipſius caloris tolerantiam ſuperſedeat æger. Verùm ſi nullâ arte reponi, aut intùs hærere poſſit, hoc unicum, & præſentaneum remedium eſt, ut

℞. *Scarabæos pilulares*

in ſtercore equino natos, mortifica in vitro clauſo ad ſolem, ut benè exſiccentur, & fiat pulvis tenuiſſimus. Sparge hoc pulvere inteſtinum prolapſum, & quoquo modo poteris, repone, & nunquam ampliùs egredietur; præcipuè ſi ad tempus exhibitum fuerit laudabile *radicis prunellæ ſylveſtris decoctum in vino rubro, vel aquâ ferrariorum*, quod ſæpiùs hauſtum in die per aliquod tempus leniter adſtringit, ſed ita ut aluus quoque ſit libera, quam in ejuſmodi caſibus ſemper oportet eſſe talem; alioquin à fortiori egerendi conatu viciſſim egredietur.

Si in magno conatu, in duris exonerandi fæcibus, & partu laborioſo anus procidat, adhibito priùs decocto emolliente, ſi inflammatio, vel tumor adſit, deinde fotu, & tandem decocto adſtringente, vel pulveribus reponatur. Cave tamen, ne adhibeas alumen ad hunc finem conſequendum, ob nimiam ſtipticitatem, corrodit enim partes, & earum venulas. Alvus ſervetur lubrica, & ne inteſtinum rectum excidat, ſtans excernat æger. Nonnulli ridiculum uſurpant remedium, ſed multoties conducit: Patientis nates extenſâ manu quinquies, aut ſexies, vel pluries verberato, quo muſculi ani levatores inteſtinum rectum ſtatim in priorem ſedem attollant. Sed antequam ægri nates verberibus excipiantur, inteſtinum rectum oleo roſarum, & myrtillorum circumliniunt. Verùm optimum, & expertum remedium eſt, ut æger, capite in terram inclinato, ac elevatis ſurſùm pedibus, & à duobus fortibus viris prenſis, pendens concutiatur, mox indice manûs dextræ linteolo molli involuto, & decocto emolliente madido, ac in medium inteſtini, quod prolapſum eſt, immiſſo, id in locum ſuum feliciter remigrat, deinde ea, quæ poſt repoſitionem præſcripſimus adhibeantur. Hoc remedio pro curatione cujuſdam puellæ 14. annorum attingentis feliciter nos uſi ſumus.

Si a diuturno ventris profluvio, ut diarrhœâ, dyſenteriâ, vel teneſmo ani procidentia fiat, ea uſurpanda veniunt, quæ humorum aciditatem temperant, & partem prolapſam roborant, ut in propriis capitibus diximus. Poſtmodùm anus detergendus eſt decocto hordei cum melle roſaceo ſimplici, ac molliter manibus reponendus, adhibito fotu cum ſacculis ſtipticis, & carminativa adhibeantur, ſi flatus adſint, qui ani ingreſſum prohibeant.

Concurrente inflammatione, abſceſſu, fiſtulâ, rhagadibus, horum affectuum curatione, ut in proprio capite diximus, facilè reponitur, ſi ea, quæ neceſſaria ſunt, adhibeantur. Si rupta ſit membrana ad vincula illa, quibus inteſtinum rectum vicinis annectitur partibus, conſolidantia adhibenda ſunt, qualia *cap. 56. de enterocele, & epiplocele* diximus.

Si ab imbecillitate, vel reſolutione nervi ex ſpinæ vitio topica applicentur extremitati ſpinæ circa coxam, & ea, quæ in Paralyſi deſcripſimus, quæque anum roborant, ac firmant. Hìc utiles ſunt ſuffitus, & fumi ex *nuce moſchatâ, macere, ladano, maſtiche, colophoniâ, bdelio.* Vel foveatur anus decocto, vel immergatur balneo, quod nervos roborandi vim habet, parato ex *ſalviâ ſtœcade, conſolidâ, betonica, chamæpitis, millefolio, foliis quercûs, lentiſci*, & ſimilibus, vel roborantibus inungatur oleis.

CAP. LXV.

De Ani Condylomatibus, Thymis, ficubus, criſtis &c.

NOn uno tumorum genere gravatur homo, ſed multis, ſunt alii aliis graviores, ut qui non raro poſteriora affligunt, faciuntque opprobrium ſempiternum, hujuſmodi ſunt variæ carunculæ, appendices, tuberoſitates, & eminentiæ carneæ circa ani circulum. Non loquimur hìc de hæmorrhoidibus, quia hùc de illis agere non ſpectat, ideòque phy-

phyſicis eas deſtinamus. De illis tractamus excreſcentiis carneis, quæ condylomata, thymi, ficus, criſtæ, mora, porri, ſeu verrucæ dicuntur. Eſt anus hortus, in quo ficus, mora, porri ſunt, imò velut ager ferax, ubi herbæ, flores, & fructus vegetant, germinant, creſcunt, floreſcunt; fructificant, & ſucceſſivis generationum periodis uberem reddunt meſſem, nec mirum, anus quamoptimè quotidiè ſtercoratur, ſaginaturque. Verùm hæc producta ſunt ſylveſtria, & non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus, innaſcuntur.

Condyloma igitur *eſt tuberculum quoddam rugæ ani, quando replicatis ani corpuſculis, ruga quædam p. n. inturgit, intumeſcit in margine anti, cùm anus ſinuoſus ſit, rugas habet annexas.* Ergò intumeſcente rugâ, condyloma generatur, ſenſim excreſcens, quod interdùm eſt molle, & ſine inflammatione, interdùm inflammationem habet conjunctam, duritiem, & dolorem; interdùm eſt durum, & occalleſcens, & tœdio potiùs plerùmque quàm dolore moleſtum eſt. A pleriſque in ſui initio tuberculum ſimpliciter appellatur, occalleſcens autem, condyloma.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ad rubedinem tendens, oblonga, & augeſcens, thymi florem referens, & in ſuperiori parte facilè ſanguinem fundens.

Ficus, ſeu ſycoſis eſt excreſcentia quædam circa anum, ejuſque circulum, vel pudendum, baſim habens ſtrictam, ſupernam verò latam, ficui non abſimilis, à qua nomen ſortitum eſt. Hinc *Martialis* de hoc tumore jocum captans ex ambiguo *lib.* 7. *epigrammatum*, *epigrammate* 70. hæc habet carmina:

Ficoſa eſt uxor: ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt: & gener: atque ſocer.
Nec diſpenſator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus foſſor: Sed nec arator eget.
Cùm ſint ficoſi pariter juveneſque ſeneſque,
Res mira eſt: ficos non habet unus ager.

Et alibi ficetum, quod locum, ubi ficus conſitæ ſunt, ſignificat, poſuit pro obſcœnis partibus ficoſis, *lib.* 2. ait:

Ut pueros emeret Labienus, vendidit hortum:
Nil niſi ficetum nunc Labienus habet.

Appellantur etiam *Mariſcæ* ejuſmodi ficus in Lue Venereâ, quæ ex præpoſterâ libidine circa podicem naſcuntur, & propriè ſunt illæ, de quibus *Juvenalis in Cæcilianum* loquitur *Satyrarum lib.* 2.

Sed podice lævi
Caduntur tumidæ, Medico ridente, Mariſcæ.

Criſtæ ſunt caruncula ani criſtacea, pullorum gallinaceorum criſtas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitûs abuſu, pullulantes.

Mora ſunt excreſcentiæ de ficuum genere, ſimili ſimilitudinem quandam mororum arboreorum conſtituentia, atque indè illud ſortita nomen.

Porri, ſeu verrucæ ſunt quædam excreſcentiæ carneæ, quæ exteriùs quaſdam obtinent radiculas ad porrorum ſimilitudinem, & id ob majorem ſiccitatem.

Signa.

Hi tumores facilè viſu cognoſcuntur, & ex ſupradictis ſigna patent. Diſtinguntur ab hæmorrhoidibus, in hiſce namque tumoribus ſola afficitur cutis, nulla verò vena, id quod in hæmorrhoidibus accidit. Hæmorrhoides etiam ſanguine turgidæ magis nigricant.

Cauſa.

Pro harum excreſcentiarum cauſâ aſſignant vulgares ſanguinem pituitoſum, viſcidum, craſſum, & melancholicum, exitum ſuum in venarum hæmorrhoidalium extremitate, quæ in anum deſinunt, quærentem. Verùm falluntur vulgares in harum excreſcentiarum ſtatuenda cauſâ, ut pluries alibi diximus.

Cauſa harum excreſcentiarum eſt ſuccus alimentitius, viſcoſus, conſpurcatus in margine ani, qui extra ſolidas fibras expreſſus in cute rugoſâ agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in ſylveſtres degenerat carnes; videmus namque ex craſſâ ulceris impuritate, vel unguentorum craſſamento tales in ulceribus excitari excreſcentias; & à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci.

Prognoſis.

Hæ excreſcentiæ nunquam ſolitariæ, ſed plerùmque plures ſunt, quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas inficiendo partes, multiplices pullulare facit magno cum pruritu, ita ut ſæpiſſimè ſcalpere cogatur æger. Quæ exilem habent baſim, facilè curationem admittunt, quæ latiſſimam, ægrè. Ubi exciduntur, & nullas relinquunt radiculas, non renaſcuntur, ubi verò radicula remanet, neceſſariò regerminant.

Si initio ob verecundiam cœlentur ab ægrotis, ut plerùmque fieri ſolet, multiplicantur, & ſimul anum conſtipant, & niſi appropriatis curentur remediis, in canceroſam migrant naturam, & prava accerſunt ſymptomata, ut dolores ingentes, inflammationes, febres, vel in ulcera depaſcentia degenerant. Thymi peſſimi ſunt, & præcipuè ubi ſanguinem fundunt. Periculoſiores ſunt iſtæ excreſcentiæ, quò ſunt diuturniores, & præſertim ſi lui Venereæ conjunctæ ſint.

Curatio.

Præmiſſâ corporis evacuatione pro humore melancholico, vel pituitoſo evacuando, vulgares ſtatim ad topica recurrunt, commendantque *ſalicis ſuccum, vel portulacam tritam ſuo ſucco madentem, vel folia calendulæ, ſcrofulariam, radicem aſari, cyclaminis, vel chelidonii recentis.* Pro optimo habent *liquorem, qui è floribus verbaſci inſolatis ſponte in vitro effluit.* Extollunt *cichoriæ Verrucariæ ſuccum, & ſuccum à dente leonis promanantem.* Maximoperè commendant *Galleniſtæ* gallinarum ſtercus. Verùm impariæ, & imbecillia ſunt hæc medicamenta pro abſumendis, & debellandis his excreſcentiis. Unde nonnulli ad *tithymali ſuccum* confugiunt, verùm ſuccus iſte inflammationem, dolorem, & febrem parit, veſicat, & exulcerat, idcòque eſt remedium periculo plenum. Hanc dicant veritatem pueri illi, qui decepti, tithymali ſucco priapum, ut intumeſcat, inungunt. Alii ſequenti utuntur unguento, ut.

℞. *Squamæ æris* ℨ. j. *Auripigmenti* ℨ. ß. *Alum. ſciſſil.* ℨ. ij.
Et cum oleo roſaceo in unguenti formam redigantur.

Verùm hoc unguentum propter auripigmentum, quod compoſitionem ingreditur, venenatum eſt, & anum potiùs venerare, vel eum pilis denudare, quàm ejuſmodi excreſcentias abſumere poteſt.

His parùm, vel nihil proficientibus, filo ſerico, vel ſetis equinis excreſcentias ſenſim conſtringunt,

gunt; donec nutrimento deſtitutæ ſicceſcant, & decidant. Verùm non omnes vinciri poſſunt ob latam, & calloſam baſim. Prætereà hic curandi modus dolorem, tumorem, & inflammationem parit; & eſtò quandoque quæ anguſtam habent baſim, curentur, & non radicitùs, facillimè regerminant.

Quidam ferro præſcindunt; verùm ferrum non eſt tutum propter ſanguinis effuſionem, tumorem, & inflammationem, & quandoque ita curatæ repullulant. Alii tandem candenti inurunt ferro, ſed hoc remedii genus maximè formidoloſum eſt ægris, & anus nimio exquiſito gaudet ſenſu, & facilè intumeſcere ſolet, non abſque vitæ diſcrimine.

Harum excreſcentiarum curatio iiſdem ferè perficitur medicamentis, quæ luem Veneream curant; ut fuſiùs de *lue Venereâ lib.* 3. *cap.* 17. *De moris, criſtis, verrucis &c.* diximus, eſtò hæc vitia luem conjunctam non habeant, ſed utinam hiſce noſtris in regionibus in pene, utero, & podice ſimplicia eſſent, & lui non aſſociarentur! ferè hodiè non inveniuntur hæ tuberoſitates, tam in pueris, quàm in adultis, quin luis Venereæ ſint conſpurcationes, vel à conceptionis primordiis, lactatione, præcipuè nefando concubitu, vel in locis, in quibus lue conſpurcatus in podice ventrem exonerârit &c. Nihilominùs cum lue convenientiam habent hæ excreſcentiæ, ſi ſimplices quandoque fuerint; contingunt enim ſemper à nutrimenti impuritate, ergo nutrimentum mundificantibus eliminantur, commodè itaque luis Venereæ remediis curantur.

Præmiſſâ corporis depletione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, poſtea topicis producta proſcribantur. Optimus erit *pulvis ex alumine uſto, ſale armoniaco, & viridell. ana p. æ. Oleum viridis æris. Aqua ſalis armoniaci n. d. vel ſpiritus ſalis armoniaci, ſpiritus ſulphuris per campanam, oleum vitrioli, ſpiritus ſalis communis*, ſed præſtat *Spiritus mercurii albus*, quo nos frequenter felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has carnes Sylveſtres tangendo, quas abſque ulla recidivæ ſuſpicione perſanamus. Qui plura de his vitiis ſcire deſiderat, legat de *Lue Venereâ lib.* 3. *cap.* 17. *de moris, criſtis &c.*

Si verò luis Venereæ ſoboles non ſint ani condylomata, omniſque generis verrucæ, ficus, mariſcæ, mora inſenſibiliter abſumuntur *a cineribus ſtercoris murium cum vino coctis*, & applicatis; ſed præcipuè *crocus metallorum cum aquâ fœniculi diſtemperatus*, & in petiis applicatus, primò dolores ſedat, deindè condylomata, ficus, mora &c. inſenſibiliter reſolvit.

Cap. LXVI.

De Uteri Procidentia.

AB ano ad cunnum tranſitum facimus brevi itinere, nam inter hæc duo orificia parvum mediat interſtitium, quod perinæum anatomici appellant; unde non mirum ſi aliqui quandoque accipiunt quid pro quo, & in æquivoco volutantur. Poſt igitur ani mala meritò tantùm de uteri procidentiâ verba facimus, de reliquis enim libro de morbis mulierum agemus.

Signa.

Uteri procidentiæ ſigna ex ægræ relatione patent; conqueritur enim de pondere, & tumore inſtar ovi, nunc minoris, nunc majoris. Quandoque tumor cunni labia aperiendo, apparet, quandoque extra labia ſe videndum exhibet. In principio adeſt inſignis partium dolor, quibus annectitur uterus; lumborum nempe, hypogaſtrii, pudendi, & circa os ſacrum. Si malum diu duravit; ob aſſuetudinem dolor demulcetur, & ſolùm quædam ponderis moleſtia percipitur, & in ambulando impedimendum præbet. Interdùm aluinæ fœces, & urina ſupprimuntur, ob compreſſionem. Quandoque ſuperuenit febris, & quandoque convulſio.

Cauſæ.

Procidere uterum putârunt nonnulli, quandò ejus fundus prolabitur, invertiturque propter ligamentorum relaxationem, extenſionem, vel ruptionem, & deorſùm labitur, ut pars intima extima eſſet; laxiora, inquiunt, fieri ligamenta à variis cauſis occaſionalibus, ut ab humoris pituitoſi affluxu, à nimio fluxu ſeri, aut ſanguinis, diutino fluore muliebri; ab his enim immodicis evacuationibus per uterum factis relaxantur ligamenta; & foràs prolabitur. Externæ cauſæ ſunt partus laborioſus, balnea, inſeſſus, linimenta, & omnia emollientia, & refrigerantia, ut pedum, & lumborum refrigeratio, ſeſſio ſuper lapide frigido, ſic & potus aqueus, alimenta lubricantia. Diuretica ſæpiùs repetita, & exhibita, nimia corporis exercitatio, aut ambulatio pedeſtris, equitatio, ſaltatio, tuſſis, ſternutatio &c. Subiti, & graves animi affectus. Excretiones aut ſuppreſſæ, aut immodicæ, alvus adſtricta, diarrhœâ, dyſenteria, vel ſimiles cauſæ, quæ vel à toto corpore, aut parte aliquâ ad uterum refundunt. Nonnunquam & ſine ullâ iſtarum cauſarum debilitantur corpora, ut membranis, muſculiſque vulvam ſuſtinentibus exolutis, contingat uteri procidentia, quod in occiduâ ætate fieri ſolet. Vel ligamenta extenduntur à frequenti, & difficili partu, gravi, & oneroſâ fœtûs geſtatione. Vel rumpi à violentis cauſis, ut ictu, caſu, vel ponderoſi fœtûs geſtatione, aut ponderis elevatione, præcipuè poſt partum, ſaltatione, partu laborioſo, aut abortu, violentâ ſecundarum extractione, ſternutatione poſt partum, vociferatione &c. His de cauſis uteri procidentiam fieri aiunt, ſicut quandoque muſculi ani, ſphinteres dicti, inteſtina, omentum è ſuo loco deorſùm labuntur, ut in ramice contingit, & ita matricem ſæpè deorſùm ruere, & è corpore propendere, & ſiccut etiam in ſanitatis ſtatu uteri ſubſtantia denſa, & compacta eſt, nonnunquam tamen in ſtatu morboſo laxatur, ut ſcrotum. Fundus prolapſus, & inverſus carnem propendulam ſcroto virili perſimilem, ovumque anſerinum magnitudine æquantem repræſentat, vel, quod per vulvæ rimam procidit, ovo ſtruthiocameli ſimile, eſt majoris tantùm, aut minoris ratione differens, prout inverſionis violentia coëgerit. Si cervix prolapſa ſit, caro rubens virili glandi cum ſuo foramine ſimilis extra corpus ante pudendum propendet.

Hanc uteri procidentiam ab omnibus ferè Medicis, tam antiquis, quàm Neotericis hactenùs decantatam invenimus, verùm iſti oculos glaucomate offuſcatos habuiſſe credimus, & non mirum ſi quid pro quo, vel pro cete cancrum aſpexerint; aſpexerunt namque aliquid rugoſi, & membranei ab interiori colli uterini parte verſus pudendum propendere, quod pro utero ipſo acceperunt, & adhùc quotidiè omnes ferè vulgares vanâ ſpecie deluſi etiam pro utero habent. Reſipiſcant quæſò, imperiti medentes, & his rationibus Palinodiam canant.

Uterus parte inferiori duobus ligatur fortiſſimis ligamentis, quæ illum firmiter retinent, ne ſuperiores comprimat partes, & neque in dexteram, vel in ſiniſtram contorqueatur, & meatum, vel cornu, vel os interius dilatans: quòd ſi ligamentorum alterum relaxetur, aut contrahatur, contrahitur ad partem dextram, vel ſiniſtram, Hæc ligamenta inferiora quæ proceſſus ſunt nervei, teretes, & cavi, ortum habent à lateribus fundi uterini, vaſa deferentia contingunt, & ad inguina deſcendnnt per peritonæi productiones, ac ad pubis os devenientes, bipartiuntur, & antequam in latam, & nerveam exilitatem degenerent, una medietas Clytoridi jungitur, altera verò in membranam latam per femoris muſculos excurrit. Uteri cervix cum vicinis partibus undique connectitur, anteriùs veſicæ urinariæ, oſſibuſque pubis benificio membranarum à peritonæo prodeuntium; poſteriùs recto inteſtino, & oſſi ſacro, cui toto ductu incumbit, & circumcircà fibris quibusdam vicinis partibus alligatur.

Parte ſuperiore uterus duo habet ligamenta lata, membranoſa, ac robuſta; ſed mollia, ut incremento augeſcentis ſenſim fœtûs ſucceſſivâ expanſione ſpatium relinquat; quorum primum in lateribus obſervabile pro expanſione quadam peritonæi habetur, eſtque membranoſum penitùs, tamque latum, ut cum tubis, ac teſtibus, nec non fundo confibulatum, uterum oſſibus ilium annectat; vocatur hoc aliforme, ob ſimilitudinem alarum veſpertilionum quam refert.

Ex hac uteri anatomie conſtat ipſum ligamentis firmari, & roborari, ut in oneribus ferendis, expellendo fœtu, clamoribus, laboribus, & humorum fluxu ad hanc partem, nullatenùs per relaxationem invertatur, nec minùs hæc ligamenta rumpi poſſunt, quia à naturâ non conflata ſunt ex chartâ emporeticâ. Inſuper præter hæc firmiſſima vincula natura peritonæo totum munivit uterum præter venas, & arterias, quòd ſi quandòque peritonæum relaxetur, devoluitur, & decidit in partem inferiorem, aliquibus magis, aliquibus minùs. Prætereà uteri figura aliis rotunda ſtatuitur, aliis piriformis; ſed eſtò ad rotundam accedat, quò capacior ſit uterus; tamen cucurbitæ fundo optimè aſſimilatur; quia fundus rectà deorsùm ſenſim anguſtiatur, collum verò uteri canalem oblongum, & rotundum repræſentat, inverſa cervice: Ex hac igitur figurâ clarè patet nullo modo uterum inverti poſſe, cum ejus fundus amplior ſit; & collum anguſtius, non invertitur itaque ut mactatorum animalium inteſtina à laniis invertuntur; non enim ſi ita procederet reſtitui poſſet, & præcipuè illis vanis medicamentis, quibus jactabundi authores uteros prolapſos reſtituiſſe gloriantur. Putârunt, credimus, vulgares Medicos per relaxationem, aut ruptionem uterum è ſuâ ſede inverti, non aliter ac tibiale invertitur. Non equidem ab ignaro vulgo diſſonat, quod inter naturæ miracula connumerant matricem per rimam magnam deorsùm non prolabi.

Nos uteri procidentiæ, quam vocant, cauſam proximam eſſe viginæ, ſeu cervicis uteri annexûs fibroſi cum partibus vicinis ſolutionem ſtatuimus; vaginæ namque uterinæ tunica rugoſa eſt, mollis, laxa, & inæqualis ob rugas orbiculares, (ut major titillationis ab attritu in coitu voluptas percipiatur) nervoſæ, ſed nonnihil ſpongioſæ, fungoſæque ſubſtantiæ: Ut non ſolùm penem ſtrictiùs amplectatur, ac ſemen meliùs ad uterum deferat, ſed etiam ut partûs tempore infantem excludat. Iſta membrana rugoſa, ſeu tunica ſeparatur à cervice, vicinas impellit partes, & deorsùm in pudoris ſinum detruditur, ob loci diſpoſitionem fit corpus orbiculare ex hac tunicæ relaxatione, & verſus pudendum invertitur, quandòque extra propendet; quod uterum mentitur, bardòſque decipit Medicos. Sed quod pejus eſt; nonnulli imperiti hunc prolapſum quandòque pro uteri herniâ ſuſpicantur. Obſervavimus nos in quadam muliere hanc tunicam totaliter è ſuâ ſede divulſam, & gangrænâ penitus conſumptam, in qua poſt triſte fatum culter anatomicus; quia medentes obſtinatè uteri procidentiâ deceſſiſſe aſſeverabant, uterum minimè è ſuo loco prolapſum patefecit. Cauſæ occaſionales poſſunt eſſe omnes illæ, quas in vulgarium cauſis recenſuimus.

Prognoſis.

Affectus hic raro perniciosſus eſt, attamen moleſtus, & opprobrioſus, quia fœminis in deambulando impedimento eſt, ac Veneris dulcedinem, conceptionem quandòque, & rectam menſtruorum purgationem impedit, ac quendam fluorem concitat. Dum recens eſt, & extra vulvam non procidit, faciliùs curatur, at ſi diuturnus fuerit in corpore cacochymo, & debili, ac extrà prolapſus; non niſi longo pòſt tempore, & quidem difficulter ſanatur. Faciliter in junioribus, quàm adultioribus curatur; & præſertim, quibus etſi reponatur, levi de cauſâ iterùm procidit. Si dolor, febris, inflammatio, vel gangræna ab aëris alteratione, aut violentâ repulſione accedat, ſi ſubſequatur menſium ſuppreſſio, vel hiſterica paſſio, convulſio, & alia gravia ſymptomata, fœminæ mortis cauſa eſt, & præſertim puerperis.

Curatio.

Tota prolapſûs curatio potiſſimùm in operatione chirurgicâ conſiſtit: danda igitur opera, ut id, quod prolapſum eſt in ſuam ſedem quamprimùm reſtituatur, & contineatur. Ad hunc finem obtinendum, ægram ſuper dorſum reſupinam coxis altioribus dilatatis, reflexis poplitibus, pedibus divaricatis, conſtrictis natibus; & demiſſo capite in lecto collocabis. Poſtmodùm admotâ manu, tumor tepedo inunctus oleo comprimatur ab ægrâ, obſtetrice, vel chirurgo, & introducatur, ac in ſitum reponatur naturalem, Si uteri vagina partium vicinarum compreſſione nimiùm intumeſcat, præmittatur clyſter, ſi flatus, vel ſtercus in inteſtinis procidentiam adaugeant; Si urina in veſicâ adſit, depleatur: Uterus namque inter inteſtina, & veſicam ſuam obtinuit ſedem, ideſt inter ſtercus, & urinam) inteſtina enim veſica tenſa, & repleta repoſitioni reluctantur.

Si uteri vagina intumuerit ex alteratione ab aëre externo frigido, & reponi non poſſit, adhibeatur fotus ex decocto *maluæ*, *althææ*, *ſeminis lini*, *fœnugræci*, *florum chamomillæ*. Vel fiat fotus *ex rore marino*, *ſalviâ*, *abſynthio decoctis in aquæ*, *& vini partibus æqualibus*, *aut coquantur folia*, *& baccæ lauri*, *menthæ*, *flores ſambuci ſummitates artemiſiæ in vino adſtringente*, & fotus tepidè cum linteo applicetur. Si inflammatio adſit, tamdiu differenda eſt repoſitio, donec ſiſtatur. Remiſſo tumore poſt fotum, priùs uteri vagina inungenda eſt mucilagine radicis conſolidæ, & poſteà aſpergenda pulveribus, qui aſperitatem nullam habent, ne partem lædant, ſed glutinandi magis, quàm adſtringendi vi polleant, ut

℞, *Maſtiches*, *Thuris ana* ʒ. ij. *Sarcocol. in lact. muliebri nutritæ* ʒ. j. *Mumiæ*, *Balauſtior. Lacrym. ſang. drac. Acaciæ*, *Hypocyſtidis ana* ʒ. ß. *F. Omnium pulv. ſubtiliſſ.*

Tumor

Tumor ſenſim, & blandè reponatur, quòd ſi ægrè ſuccedat, id peragat obſtetrix bacillo craſſiori obtuſo linteolis involuto, vel intrudendo inſuper goſſypium in ſe involutum, formâ, & craſſitudine muliebri ſinui reſpondens, linteoque exceptum, ac vino rubro ſtiptico imbutum, ſic abſque dolore, & violentiâ in propriam ſedem devolves.

Commendant aliqui tanquam ſpecificum ad ſpontaneam vaginæ uterinæ repoſitionem ſuffitum *ex pelle anguillæ ſale conditæ, & in furno exſiccatæ, ac in pulverem redactæ*, alii verò *ex ſtercore bubulo*. Multi naribus admovent beneolentia, & fœtida genitalibus ſubjiciunt, dummodò mulier hyſtericæ paſſioni non ſit obnoxia. *Rodoricus à Caſtro de morbis mulierum lib.* 2. *cap.* 17. ad uteri repoſitionem plurimùm conferre ſcribit, ut chirurgus cauterium actuale, aut aliud ferrum candens manu oſtentet, ac fingat eo uterum inurere velit; Ita enim natura contrahitur, & cum eâ uterus ipſe, tùm etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Ad hunc ferè modum *Zacutus Luſitanus* de quadam muliere narrat, quæ ab anno, & dimidio uterum prolapſum habebat ſummâ cum duritie, & poſt multa, & fruſtrà tentata præſidia nihil proficiens, ad ridiculum confugit: ſuppoſuit mulieris cruribus mures filo alligatos, quibus poſitis, & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens occurrit, & repentè uterus propriam in ſedem reductus fuit, & à malo inpoſterùm tuta remanſit. Verùm pace noſtri *Luſitani*, ipſe ratus fuit cum *Platone in Timæo* uterum eſſe animal ſenſu, & ratione particeps, quod facilè ab alio animali terretur. Quàm medicamentis indiga eſt vulgarium medicina, ut quandòque ſeriis incaſſùm tentatis, ad ridiculas inventiones recurrere cogatur pro morborum ſanatione! Quidam in hoc affectu vomitorium commendant, quia ad ſuperiora fit humorum revulſio, & eſtò hoc titulo proficuum eſſet, nihilominùs aliâ ratione metuendum eſt; hoc namque ſuas exerit vires magno impetu, & conatu, ac non minùs quàm ſternutatio uterum pellit. Imo experientia docuit ad partum difficilem, & fœtum mortuum excludendum nihil efficacius eſſe, quàm vomitorium exhibitum.

Poſtquam uteri vagina convenienter fuerit repoſita, omni induſtriâ, & arte procurandum eſt, ut in ſuo loco contineatur: Mulier itaque in lecto collocetur aliquantulùm inclinata, cruribus extenſis, & ita coaptatis, ut unum alteri incumbat, & per octo, vel novem dies in hoc ſitu conſiſtat. Interim procurandum eſt, ne alvus ſegnior, vel laxior ſit; nam ſi fæces duræ ſint, vagina in iis egerendis facilè prolabitur, fluida alvus laxat. Duo ſunt medicamentorum genera, quæ repoſitam uteri vaginam in ſuâ ſede retinent; quædam hanc in ſuo loco ſtabiliunt, & partibus vicinis agglutinant, & coaleſcere faciunt, ea ſunt medicamenta adſtringentia, & agglutinantia; quædam verò tantùm vaginam retinent, ne prolabatur, & hæc cura palliativa nominatur. Equidem verò, quæ fit curatio per agglutinationem eſt vera curatio, nam ſolius naturæ eſt agglutinare continui ſolutionem, & ut hæc rectiùs, & faciliùs perficiatur, ea adhibenda ſunt medicamenta vulneraria, quibus in vulneribus conſolidandis, & enterocelis curandis utimur. Hæc medicamenta adſtringentia, & agglutinantia in hoc affectu cùm internè, tùm externè adhibemus, verùm cautè uſurpanda ſunt, ſi menſtrua, ſtatis periodis, fluant, ne ſupprimantur, & indè graviora proveniant mala: opportunum igitur hujuſmodi remediis utendi tempus eſt, ubi menſtruus fluxus præteriit.

Dum ſequentia adhibemus medicamenta, quies ſeriò imperanda eſt, caveat proindè ſibi ægra à vociferatione, jurgiis, omnibuſque illis, quæ tuſſim, aut ſternutationem concitare valent. Sumat ægra bis, vel ter in die ſequentem hauſtum adſtringentem, & vulnerarium, ut

℞. *Herbar. herniariæ, Piloſellæ, Stellariæ, Burſæ paſtoris, Polygoni ana m.* j. *Radic. conſolid. mai. Dictami albi, Tormentill. Biſtortæ ana p.* j. *Ros rubr. p.* ij. *Nuc. cupreſſi num.* jv.

Fiat decoctio in vini rubei lib. jv. *vaſe optimè clauſo.* Non credibile eſt, quantùm valeat in uterinæ vaginæ procidentiâ hoc noſtrum decoctum vulnerarium per os aſſumptum, qui experitur nos vera dicere fatebitur. Imò ſi per ſyringam in vulvam injiciet, compendiariâ utetur viâ pro talis affectûs ſanatione. Ad uteri vaginæ roborationem exhiberi poteſt ſequens pulvis:

℞. *Radic. thapſibarbati* ʒ. ij. *Fol. myrti, Sem. paſtinac. domeſticæ ana* ʒ. j. *Raſur. c. c. & Nucis moſch. ana* ʒ. ß. *Ocul. cancr. præp.* ʒ. j. *Corall. præp.* ℈. ij.

Fiat pulvis, cujus doſis eſt ʒ. j. in vino auſtero.

Ad firmandam uteri vaginam in ſuâ ſede, peſſus ſæpiùs renovandus eâ figurâ, qua vaginam impleat, fiat ex ſpongiâ, vel lanâ, vel goſſypio, vel ex petiis lineis, & ſequenti imbuatur decocto, & in vulvam immittatur, ut

℞. *Fol. myrt. Quercûs, Rubi, Artemiſiæ, Matricariæ ana p.* j. *Cortic. granator. Cupular. glandium ana p.* ß. *Balauſtior. Baccar. myrt. ana* ʒ. ij. ß. *Succ. acaciæ, Hypociſtidis, & Sarcocollæ ana.* ʒ. j. ß. *Sang. drac. Boli armeni, Maſtiches ana* ʒ. ij. *Sumach.* ʒ. j. *Alum. rocc.* ℈. jv.

Fiat decoctum in paribus partibus vini auſteri, & aquæ ferrariorum.

Interim umbilico, vel ſub mammarum regione, aut utroque rene cucurbitulam cum multâ flammâ ſine ſcarificatione admovent.

Ventri imponunt ſequens emplaſtrum, ut

℞. *Radic. cyperi, Biſtortæ ana* ʒ. j. *Gallarum, Acaciæ ana* ʒ. ß. *Nuc. cupreſſ. Oſſium dactylor. Sem. myrtill. ana* ʒ. j. *Picis, Colophoniæ ana q. ſ. F. emplaſtrum.*

Lumborum, & pectinis regioni tale applicant emplaſtrum.

℞. *Opoponac.* ℥. ij. *Styracis liquidæ* ℥. ß. *Thuris, Maſtiches, Picis, Boli armeni ana* ʒ. ij. *Ceræ q. ſ. F. Emplaſtrum.*

Vel admovent *emplaſtrum contra rupturam, vel pro retentione fœtûs, vel unguentum comitiſſæ.*

Fiant ſuffitus ex pelle anguillæ, vel ex fœtidis. Suaveolentia, ut ambra, moſchus &c. naribus non admoveantur; eorum enim odor non ſolùm ad nares pertingit, verùm etiam ad uterum, & non ſolùm præcipitationem inducere, ſed etiam caput, & cor lædere, ac hyſtericas paſſiones excitare poſſunt, præcipuè ſi mulier hjs obnoxia ſit. Prædicta remedia per duodecim, vel quindecim dies continuanda erunt.

Solent vulgares convenientes inſtituere purgationes, humores pituitoſos leniter purgantes, ne uterum denuò præcipitent, poſt quas decocta exhibent ſudorifica *ex radice chinæ, ligni guajaci, vel ſalſa parilia*, Sed optimum eſt *viſci quercini lignum* admiſcere, quod potenter exſiccat. Si hæc quæ attulimus non proſint, thermæ ſulphureæ in Putolano, vel Inſulâ Ænariæ efficaciſſimum erunt remedium, & rarum, quarum uſu multas mulieres convaluiſſe vidimus.

Quòd

Quòd ſi nulla perfectæ ſalutis ſpes ſuperſit, tunc uti poſſumus curâ palliativâ, qua tantùm vagina in ſuâ ſede retinetur, ad hunc finem *Hippocratis Zona* eſt adhibenda; hac enim ſine procidentiæ periculo munitæ mulieres ambulare, muniaque quotidiana exercere poſſunt, & vagina ab externo non læditur frigore. Paratur autem hæc Zona ad eum ferè modum, quo faſciæ pro herniâ parari ſolent.

In deploratis procidentiis utiliſſima ſunt peſſaria formâ rotundâ, & tantæ longitudinis, craſſitiei eſſe debent, ut citra violentiam intrudi, vaginam tamen, ne iterùm procidat, retinere poſſint. Formantur commodiſſimè è læviſſimo ſuberis cortice, aut glomere è filo vel meliùs funiculo, & in cerâ liquidâ intinguntur, & eâ obducuntur. Sint læviſſima, aliàs attritu ſuo menſtrua alba excitarent, vel maturani ad ſeminis ejaculationem impellerent, qua neceſſariò corporis vires debilitarentur. Fiunt perforata, ut menſtruorum fluxus, vel ſalſus ichor ex utero profluens non impediatur. Alliganturque ligulâ ſericâ induntuṙque, ut commodiùs, quandò libet, extrahi poſſint, quod tamen rariùs fieri debet, & non niſi concubitûs tempore. Hoc peſſario adoleſcentulam munivimus, quam tanto malo ita lenivimus, ut à viro compreſſa conceperit, geſtârit, & ſuo tempore natum in Lucem ediderit. His peſſariis munitæ mulieres, vagina ita firmiter ſuo loco perſiſtit, ut pedes ambulare, currere, ſaltare, ſternutare, vociferari, rixari, equum, aut currum aſcendere, pondera elevare &c. poſſint, & nullum tamen præſentient incommodum.

Bardi vulgares, qui uteri fundum inverti, & deorsùm prolabi, ac per magnam vulvæ rimam extra corpus procedere imaginantur, peſſaria ad columnellæ formam, ut prolapſum uteri fundum in ſuâ ſede retineant, efformant, non aliter ac columna fornicem fulcit. Verùm hæc peſſaria ad columnellæ modum non habent, ubi ſuam ſtabiliant baſim, ſicut noſtra, quæ uteri orificium non excedunt, & ſunt depreſſa, ac perforata, veluti placentula, ac unius transverſi digiti cum dimidio craſſitiem adæquant, quorum circumferentia orbicularibus uterinæ vaginæ rugis adhærent, ipſamque vaginam, quæ priùs pendula erat, firmiter in ſuo loco ſtabiliunt. Multa miranda canunt vulgares de peſſario in columnellæ formâ, ſed non credenda; aſſeverant namque, ut mulieres conceptum retineant, utero gerant, pariantque abſque eò, quòd extrahatur, non impedire, imò etiam, ſi mulieres priùs propter uteri procidentiam concipere non potuerunt, ut concipiant, auxilio eſt. Verùm nos adduci non poſſumus, ut credamus cum tali peſſario in uteri fundo mulieres concipere, utero geſtare, & parere poſſe, quin potiùs conceptum, geſtationem, & partum impedire, ut conſideranti patet. Peſſaria juxta noſtrum inſtitutum confecta, ante coitum extracta, & poſt intruſa conceptionem non impediunt, ac geſtationem, & partum, quæ ſi utique concubitûs tempore non extraherentur, impedirent, ut faciunt aliquæ devotæ mulieres, quæ intra uteri collum ad cervicem uſque, quantùm fieri poteſt, ſpongiæ fruſtulum, vel petiam, ne concipiant, intrudunt, & poſt coitum extrahunt unà cum ſemine.

Peragrato jam univerſo microcoſmo, ejuſque deſcriptis tumoribus quò ad ſigna, geneſim, prognoſim, & ſanationem, tempus nos monet exporrectorum ex trunco membrorum, manuum nempe, & pedum de tumoribus ſimili methodo pertractare, & huic noſtro primo chirurgiæ Tomo ſupremam imponere manum.

Cap. LXVII.

De Paronychiâ.

Paronychia Græcè, Latinè panaritium, tumor eſt ad inflammationem pertinens, verùm quandoque malignam carbunculi, aut anthracis naturam redolet, generatur in digitorum extremitatibus ad unguium latera.

Signa.

Facilè cognoſcitur paronychia, in principio enim adeſt dolor circa unguium radices exiguus, & adhuc tolerabilis, poſtmodùm augetur dolor vehementiſſimus, & exquiſitiſſimus, cruciatus intolerabiles, & incredibiles, tumoris, & ruboris præſentia, totus namque digitus maximè tumet, ut quater craſſitiem ſuperet naturalem, adeſt vehemens pulſatio. Quæ accidentia, ut dolor, & inflammatio ob nervorum conſenſum aliquandò ſe per totum extendit brachium, & ob nervoſæ partis conſenſum æger nec die, nec nocte ſomnum carpere poteſt, hinc deliria, quæ pendent à perioſtii inflammatione.

Tantus eſt in hoc tumore dolor, ut veteres hunc morbum *Rodentem Vermem* appellârunt, quia in eâ fuére ſententiâ Vermem in tumore latere, imò eum nominatum magis exaſperari, ideòque nominandum non eſſe, nam vermium inſtar maximo dolore corrodit, ac intolerabili, ſic ut noctes, atque dies ægros torqueat, & noctù maximè. Sed hæc tanquam fabuloſa rejicimus.

Num mitis, aut maligna fuerit paronychia, ex accidentium remiſſione, aut vehementiâ deprehenditur; ut enim remiſſa accidentia affectûs levitatem oſtendunt, ſic eorundem vehementia, ut plerùmque febris continua, intolerabilis cruciatus, nauſea, vomitus, quandòque deliria, lipothymia, vigiliæ, aliaque ſymptomata, ejuſdem pravitatem, & malum oſtendunt morem.

Paronychia ſuas habet differentias, nam alia eſt ſuperficialis, alia profunda, illa cum exiguo dolore tantummodò extremas affligit partes; hæc verò nervos, fibras tendinoſas, perioſtium, & ipſa oſſa ſæviſſimis excruciat doloribus. Subjecti ratione alia extimam ſolùm cutem affligit, alia interiores partes, ut duræ matris proceſſum, perioſtium nempe, & os ipſum furtivo modo cruciat, alia manuum, vel pedum digitos apprehendit. Genuina prope unguem, ſpuria juxta reliquas partes oritur. Alia in unguis latere, alia in digiti dorſo, alia verò in ejuſdem ventre fit. Pollex huic malo obnoxius eſt, ſeu quod major ſit, ſeu quod præ reliquis injuriis externis, & laboribus ſit expoſitus, præcipuè cum ipſe ſingulorum reliquorum quaſi miniſter, & adjutor exiſtat.

Cauſæ.

Pro paronychiæ cauſâ aſſignant vulgares ſanguinem aduſtum, corruptum, & plerùmque malignum, quem natura ad digitorum apicem, à jecinore per viarum ambages, intellectui impoſſibiles, tanquam ad ignobiliorem deponit partem, ac ibi inflammationem parit. Sed hæc vulgarium cauſa eſt nimis ruſtica, & trivialis; non enim docent, quomodò ſanguis aduratur, non aſſignant adurentem, & ſi aduratur, quomodò non carbonizatur; Si corrumpitur, corruptorem oſtentare deberent; in malignam ſi tranſit naturam, quomodò tranſit,

tranſit, & an iſta malignitas ſit occulta, vel manifeſta: occulta quidem, ſed quomodo quandòque in paronychiâ brevi tempore cane pejus oſſa corrodit, quod in aliis ab occultâ qualitate morbis non evenit, non aſſignant. Nonnulli ad humorum acrimoniam confugiunt, ſed quinàm ſint iſti acres humores, non benè conveniunt.

Paronychiæ cauſa eſt ros ille inter fibras tunicarum, venularum, cœterarumque membranarum in digitorum extremitate diffuſus, qui non rectus à partibus illis, vitium contrahit, aciditatem concipit, unde tumor, rubor, & initio levis oritur dolor, cunctatione intenditur, exaltatur aciditas, & in corroſivam, ac realgarinam tranſit naturam, & non ſecus ac potentiale cauſticum, hinc ab exordio ſui centrale punctum inviſibile ponit, & poſteà ardentem concipit tumorem, ac maximis cum puncturis ſubjectam carnem corrodere incipit cum unâ ichoris guttulâ, & ſenſim maculam magnitudinis (O) efformat ſub digiti cute, deindè vicinas partes nerveas, & membranaceas, ibidem vaſa omnia excidit, & exedit, perioſtium, & ipſum ſubjectum os corrodit, putrefacit, & mortificat.

Cauſæ externæ ſunt digitorum contuſiones, diſtorſiones, violentæ tenſiones, feſtucæ digito intruſæ, puncturæ &c. non rarò hunc infelicem pariunt fœtum, quam ob cauſam ſæpiſſimè mulieribus, & viris conſuentibus paronychiæ accidunt, cùm acubus punguntur, & eò magis cùm poſtmodùm aquâ punctus digitus humectatur.

Prognoſis.

Paronychia, ſi prava, & maligna fuerit, curatu difficilis eſt, & non ſolùm ligamenta, vicinos nervos, os, & extremum digiti articulum, ſed etiam interdùm totam corrumpit, & ſphacelat manum, & nos mortem ex paronychia fuiſſe ſecutam in quamplurimis obſervavimus.

Curatio.

Vulgares tribus intentionibus paronychiæ curationem complent, primò, ſcilicet idoneo victu, quem tenuem, & refrigerantem laudant cum abſtinentiâ à vino, carnibus ſalſis, frixiſque cibariis.

Secundò materiæ antecedentis evacuatione, & à loco patienti retractione, unde in hoc vehementi affectu illicò humorem purgant melancholicum ſtatimque etiam ſanguinem mittunt, non ſolùm ſemel, ſed etiam pluries, prout indicatio meliùs ſuadebit deſumpta ex affectionis gravitate, corporis plenitudine, & habitu, ætate, & conſimilibus. Locus autem ſanguinem mittendi, vel erit ex brachio oppoſito, vel ex pedibus, ſervatâ rectitudine, cum ſanguinis miſſione conſpirant frictiones, cucurbitulæ, & alia auxilia. Verùm purgatio ſecundum eorum opinionem non convenit, cùm ſit affectus à ſanguine non proveniens, præterquamquòd plerùmque adeſt malignitas, quæ à circumferentiâ ad centrum traheretur. Phlebotomia potiùs optimum eſſet remedium pro tanto morbo, cœterùm vel totus ſanguis eſt aduſtus, vel tantùm ejus pars, ſi totus, is qui remanet, eſt ejuſdem conditionis cum educto; ſi pars, quis pro his ſpondebit tantùm illam educi partem? Si ſanguis eſt corruptus (ut aiunt) eadem militat ratio, præterquamquòd dicant, quomodò per phlebotomiam in naturæ gratiam reduci poteſt? A privatione enim ad habitum non datur regreſſu. Si malignus, præter eandem rationem, quæ militat, malignitas ſanguinis miſſione non educitur, imò phlebotomia in morbis venenatis eſt veneno nocentior ipſo, cùm ab ignobilioribus ad partes nobiles ipſum trahet venenum.

Tertiò tandem localia auxilia patienti digito adhibent, eapropter repellentia, & adſtringentia adminiſtrant præſidia, quarè digitum patientem in *acetum acerrimum* calidum pluries immergunt. Alii hoc idem præſtant in *aquâ ferventi, ubi fabæ bulliunt*, ſi verò anni tempus fuerit æſtivum, & dolor plurimum cruciet, hoc efficiunt in *aquâ gelidâ*. Quidam utuntur *emplaſtro de gallis immaturis, vel de granatorum corticibus, vel linteo madefacto in limonum ſucco*, & patienti loco applicato. Verùm repellentia, & adſtringentia parti affectæ imponenda non ſunt, ne humor in parte impingatur, dolor augeatur, & nervi, atque os corrumpantur.

Si inflammatio nimis cruciet, applicant refrigerantia, ut *ſuccum ſolani, plantaginis, Umbilici Veneris, lactucæ &c.* Vel *ovi albumen cum oleo violarum miſtum*. Si dolor affligat, ſedantia commendant, ut *lac cum ſucco hyoſcyami*. His peractis, ſi affectus ad ſuppurationem tendat, eam adjuvant maturantibus auxiliis, communiter utuntur *adipe ſuillo: pluries loto cum aquâ roſarum, cui adipem gallinaceam vel etiam recenter lotam addunt*. Nonnulli applicant *fermentum vetus*. Genito pure, expectant, ut ex ſeipſo diſrumpatur abſceſſus, quòd ſi non eveniat, tandem ferro aperiunt, exiguo tamen facto foramine, ne pars exigui caloris multùm debilitetur, poſtmodùm locum digerunt digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo, ac demùm cicatrizant.

Curativa paronychiæ indicatio conſiſtit, ut ſtagnantes ſucci acres, & corroſivi corrigantur, emendentur, immutentur, reſolvanturque, quorum aſſecutione optima medicamenta ſunt abſorbentia, & diaphoretica in morbi initio, & progreſſu, ut *ſtibium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, tinctura antimonii, bezoardicum minerale, diaphoreticum in peracutis, bezoardicum animale, ſalia volatilia cornu cervi, viperarum, volatilia oleoſa &c.* Purgantia, quæ ſuccos acuunt, emetica, & diuretica acriora prorsùs proſcribimus. Anodyna ſudoriferis, & abſorbentibus palmam præripiunt, nam præterquamquòd ſymptomatibus, etiam ſuccorum, acrimoniæ ſuccurrunt, eos immutant, & corrigunt, ac vi diaphoreticâ eliminant, coagulatos reſolvunt, & fluxiles reddunt; ideòque hæc illis maritanda, & horâ ſomni propinanda optimè exiſtimamus. Hujuſmodi ſunt *theriaca Cœleſtis, laudanum opiatum, eſſentia opii, tinctura Nepenthes &c.* quæ etiam confectiones cordiales recipere poſſunt.

Non deſint intereà topica, quæ ſola quandòque ſufficiunt apud vulgares. Verùm, ut diximus, repellentia, & acida, tum aquea, & frigida, ut *acetum, ſuccus limonum, ſolani, lactucæ &c. aqua gelida &c.* in quæ digitum immergunt patientem, exulent, qui ſuccos coagulant, conſtipant, obſtruunt, & ineptos ad refluendum in ſua vaſa reddunt, ideòque in paronychiâ omnia remedia applicanda calida eſſe debent. Sequentia in linteis madefactis panaritio imponi poſſunt, ut

℞. *Aquæ theriacalis cum ſp. Vini* ℥. iij. *Camphoræ gr.* vj. *m.* Vel

℞. *Elixiris vitæ* ℥. ij. *Balſam. Peruviani alb.* ℥. ß. *m.* Vel

℞. *Balſam. propriet.* ℥. ß. *Olei ſabinæ* ℈. j. *m.* Vel

℞. *Spiritus V. camph.* ℥. j. *Spiritus flor. ſambuci* ℥. ß. *Aquæ flor. ſambuc.* ℥. j. ß. *m.*

Paracelſus laudat *vermem terreſtrem* omnium maximè vulgarem, quem *lumbricum* vocant, & pluvialem, qui iſtius tempore extra terram prorumpit, & reverà vermis iſte magnam virtutem, & myſterium

ſterium tantum in ſe continet contra omne vermium genus, ex morbis orientium, & potiſſimùm in paronychiâ digitorum morbo, quæ vermium inſtar maximo dolore corrodit, unde hunc morbum veteres rodentem vermem appellârunt. Proceſſus ejus ad hunc ſe modum habet:

℞. *Vermem* jam *dictum*

parvum, aut magnum juxta *perſonarum reſpectum. Nam ſi homo ſenex, aut mulier exiſtat, vel dolor ipſe magnus, tanto major lumbricus aſſumendus eſt, ut morbum ejuſmodi ſuperare valeat. Superligandus eſt linteo digito, vel ei loco in quo dolor maximus exiſtit, & maneat ibidem 24. horas, aut donec vivit: eo mortuo, curatus eſt morbus, & unà cum verme mortuus.* Non quòd hoc per incantationem, idololatriam, aut ſuperſtitionem fiat, ſed ex naturæ viribus, & operationibus. Indé ſatis colligi poteſt Omnipotentem Deum nihil æquè parvum, ſimplex, vel deforme ſuper terram creaſſe, contemptum nil, quod in hominum ſanitatem eſſe non debeat. Idem *Paracelſus* commendat remedium ex externis putrefactivis curam agere, *porcorum ſtercore cum aceto decocto*, & impoſito.

Si dolor, & inflammatio angit, hoc convenit cataplaſma, ut

℞. *Flor. chamomill. Meliloti, Sambuci, & Fol. hyoſcyami ana m.* ß. *Sem. lini, Fœnugræci ana* ℥. ij.

Coque in lacte vaccino, & applica. Vel applicetur cataplaſma *de micâ panis cum oleo papaveris*, quod ſi neque hoc pacto ſedetur, ſed adhùc vehementer infeſtet, prædicto cataplaſmati, addatur *hyoſciami ſuccus*, vel in eodem diſſolvatur *quidpiam opii* juxta uſus exigentiam.

Præſtans eſt remedium *aqua ſpermatis ranarum*, ſi digitale ex corio multoties prius eâ intùs madefacto; & exſiccato, digito imponatur, per duas horas paronychiam enecat. Imò panaritium ſaltim in *aquâ ſperniolæ* intinctum, ſed in eâ immerſione tanti excitantur in digito cruciatus, ut niſi patientem manibus fortiter teneas, vix cruciatus ferre poſſit.

Si paronychia maligna fuerit, ægroto propinanda ſunt diaphoretica ſupra enumerata, præcipuè ſi anthracis, vel carbunculi naturam redoleat, vel *diaphoreticum Paracelſi cap.* 8. à nobis deſcriptum, vel alia alexipharmaca paſſim recenſita, quæ venenum, & malignitatem obtundunt, & evincunt.

Si ad ſuppurationem tendat materia, ea adjuvanda eſt ſuppurantibus pluries à nobis deſcriptis; attamen ſi maligna fuerit, ſuperponatur *emplaſtrum filii Zachariæ cum Theriacâ* miſtum, verùm non expectanda eſt perfecta ſuppuratio, & ut abſceſſus ex ſeipſo rumpatur, nam præterquamquòd malignitas, nunquam coctionem admittat, cutis eâ in parte admodùm denſa eſt, & præcipuè quandò æger ob mechanicos labores calloſas cum digitis habet manus, ita ut paronychiæ materia (quæ utplurimùm maligna eſſe ſolet) cùm nullo modo exhalare poſſit, majorem malignitatis gradum nanciſcitur, & quandòque cum digito tumido unà manus, & brachium propter doloris vehementiam intumeſcit, & tunc parùm prodeſt inciſio, niſi priùs materia cocta, & in pus converſa fuerit. Præterea utplurimùm materia altiùs penetrat digitum, nec ſuppurantia per aliquot dierum ſpatium adhibita quicquam juvant: inciſio igitur ſtatim à principio fieri debet, aliàs ex humorum concurſu inflammatio, tumor, dolor, & pejora ſymptomata excitantur, ac ichor ſubjectam carnem, imò etiam oſſa corrodit.

Fit inciſio in internâ digiti parte ſecundum primæ articulationis longitudinem, & occurrit plerùmque macula una, & item altera ichorem, exiguâ tamen quantitate, exhibens omnis mali cauſam. Poſt inciſionem abſterſo ichore ſtatim linteum madefactum vini ſpiritu, ubi theriaca diſſoluta fuerit, digito applicetur, manui verò, & carpo reduplicatum linteum defenſivo imbutum imponatur, poſtmodùm curatio perficiatur ſequenti abſtergenti, & incarnanti, ut

℞. *Aloës hepaticæ* ℥. iij. *Myrrhæ, Thuris, Sarcocollæ ana* ℥. j. *Terebinth. claræ* ℥. ß. *Mell. roſ. col.* ℥. ij. *m.*

Vel ea adhibeantur, quæ alibi deſcripſimus. Si unguis decidat, ſcabra renaſcitur.

Quòd ſi hæc pars patientis, vel chirurgi negligentiâ in gangrænam, ſive ſphacelum tranſeat, extirpanda eſt. Mirum, cuidam puero, obſervavimus, à quo os primæ articulationis pollicis mortificatum volſellâ extraximus, illæſo digito, niſi potiùs naturæ opus committere, quæ ſæpenumerò ſuâ ſponte oſſiculum ſeparat.

Si tandem in prava, & fœtida ulcera degeneret, vel in oſſium cariem, ut plerumque evenit, ex capitibus de ulceribus pravis, & malignis, ac de ulcere cum oſſis carie eſt conſulenda curatio.

Cap. LXVIII.

De Unguium Pterigio.

Sæpè accidit, ut, apertâ paronychiâ, ex aliquo unguis latere ſupercreſcat caruncula quædam, membranæ inſtar, dura, & nervoſa quæ ſupercreſcens, interdùm univerſum tegit unguem, & ex alio capite ab eodem ungue pungitur, & laniatur, quam ob cauſam ingentes ſæpè accidunt dolores: hujuſmodi caruncula Græcè appellatur Pterigium, Latinè à quibuſdam pinnula, ut etiam non rarò contingit in oculis, ac eapropter appellatur oculi pterigium, Latinè autem unguis oculi. Id non ſolùm accidit in manuum, pedumque digitis, ſed ſæpiſſimè accidere ſolet in pollice tum manuum, tum frequentiſſimè pedum, & licèt hoc malum ſæpiùs ex paronychiis occaſionem ſumpſerit, præſertim neglectis, & non ritè curatis, tamen etiam abſque eò, quòd paronychia præceſſerit, quandòque generari poteſt, cùm ex aliâ cauſâ occaſionem ſumat. Hujuſmodi autem pterigium non ſemper eſt uniforme, & unius tenoris, ſed etiam multiplex, & varium, non ſolùm quia quandoque eſt majus, & ferè totum occupat unguem, quandòque verò eſt mite, & facile curatu, interdùm verò contumax, & curatu difficile.

Signa.

Pterigium diagnoſticis non eget ſignis, nam ut diximus, eſt caruncula, ſeu caro ſylveſtris in utroque unguis latere tum manuum, tum pedum ſupercreſcens, nunc in dextro, nunc in ſiniſtro, verùm frequenter in pedis pollice ſuam figit ſedem. Quandòque ita dolorem infert, ut patientem claudicare cogat, & ichorem fundit.

Cauſæ.

Pterigii cauſa eſt nutrimenti craſſities, & ſordities in parte vulneratâ, vel ulceratâ extrà fibras in carnem ſylveſtrem concreſcens, ut videre eſt

eſt in ulceribus, quæ unguentorum craſſitie tractantur, niſi rectè à ſordibus abſtergantur, facilè in carneas tranſeunt excreſcentias. Cauſæ mediatæ eſſe poſſunt paronychia, contuſio, vulnus, unguis exciſio in latere cum carnis portiunculâ, calceamenta nimis ſtricta pedum digitos coarctans, unguis excreſcens, & intra carnis ſubſtantiam ſe inſinuans, eamque dilanians.

Prognoſis.

Affectus hic periculoſus non eſt, attamen chronicus quandòque eſſe ſolet, ac tunc diuturnitate tœdioſus; perniciosus tamen erit ſi inflammatio in eo excitetur, vel aliquam nanciſcatur pravitatem.

Curatio.

Pro curatione tenui inſtituto victu, ſi periculoſus non ſit affectus, ſed mitis, & benignus, univerſalibus non indiget præſidiis, cùm nec febrem, nec inflammationem afferat. Quantùm ſpectat ad topica parti affectæ applicanda, ſi caruncula fuerit mollis, & carnoſa, primò diligenter eſt à ſubjecto ungue ſeparanda, & inter ipſam carunculam, & unguem, imponatur tenuis pulvillus ex filamentis conflatus, imbutus pulvere aluminis roccæ uſti. Poſtmodùm, ſi fieri poterit, brevior erit curatio, ſi tenui incidatur ſcalpello, & locus cicatrizetur pulvere aliquo cicatrizante. Si major fuerit caruncula, ut tota incidi non poſſit, tunc procurandum eſt, ut ſenſim erodatur his pulveribus, quos ſemper felici cum ſucceſſu præſcripſimus, ut

℞. *Salis armoniaci*, *Vitrioli*, & *Alum. rocc. uſti ana* ʒ. j. *m.* Vel

℞. *Pulv. ſabinæ*, & *Alum. uſt. ana* ʒ. j. *m.*

Et tamdiù hi pulveres applicentur ſemel in die, donec tota caro abſumpta fuerit.

Si dictis pulveribus uti nolumus, poterit abſumi caruncula *ſpiritu ſalis armoniaci*, quo nullus præſtantior in carnibus abſumendis reperitur, vel *oleo ſulphuris*, vel tandèm *ſpiritu mercurii albo*, aliquo ex his ſemel in die carunculam tangendo, cave tamen, ne inflammatio excitetur, vel nimis quàm decet, corroſio fiat. Si unguis nimis intra carnem ſe inſinuet, & curationem impediat, juxta partis exigentiam incidatur. Si pterigium fuerit pravum, & malignum, ea quæ malignitatem, & pravitatem evincunt, adminiſtranda ſunt, vitatis tamen purgatione, & phlebotomiâ, quæ multùm nocere poſſunt, & nulla melior erit curatio, quàm actuali igne carunculam cauterizare, & adurere, ubi inciſioni non fuerit locus.

Solet quandòque in hoc affectu ſanies quædam ſubtus unguem colligi, & ibi pervalidos inferre dolores; curandi tunc modus erit; ut quandò unguis ex aliquo latere incidi nequit, adhoc ut ſaniei prædictæ detur exitus, in medio ungue tenui aliquo inſtrumento, vel limâ foramen aperiatur, per quod prædicta expurgetur ſanies.

Breviter hìc, & quaſi per tranſennam agimus de Ungue ſub carnem ſe defodiente, malum ferè vulgare hiſce in noſtris regionibus, non contemnendum tamen, quod ſæpè atrociora infert ſymptomata. Fit, cùm unguis, præſertim in latere pollicis pedis, nimis excreſcit, & in ſuppoſitam carnem detruditur, & ſe inſinuat, illiuſque continuum ſolvit fibras dilacerat, & ſcindit, ac caro extuberat. Curatio peragitur, ſi caro extuberans, & ſpatium illud, quod unguis excavavit momento aluminis uſti, vel ſalis armoniaci exedetur, ut unguis in carnem profundiùs delapſus forcipe tuto ſecari poſſit, deindè conſolidetur balſamo proprietatis.

Cap. LXIX.

De Pernionibus.

Datur peculiare inflammationis genus, quod à Græcis *chimetlon*, Latinis *Pernio*, vulgò Buganza, hìc ſpirone vocatur: *eſt morbus pedum ex nimio algore, & calcaneum apprehendit, ac infeſtat.* Dicitur Latinè pernio à membri pernicie, unde

Eſſe pedum dicunt vitium, cui pernio nomen,

Eſt à pernicie membri patientis id ipſum.

Signa.

Sub hyemis initio, calcaneo intentiſſime perfrigerato, ſequitur pruritus, & dolor, unde calcaneus rubet, & intumeſcit, pernionem in calcaneo eſſe dicas. Interdùm exulceratur, interdùm reſolvitur, & licèt æſtatis, & autumni tempore ceſſet, circa hyemis tamen initium revertitur.

Cauſæ.

Perniones generari credunt vulgares, ex materiâ ſanguineâ non ſyncerâ, ſed aliis admiſtâ ſuccis. Ulcus, quod ex ipſis gignitur, non eſſe uniforme, & unius conditionis aſſerunt, nam præterquamquòd interdùm majus, interdùm minus, quandoque ſuperficiale, ſed interdùm ſordidum, interdùm purum, quinimò plerùmque malignum, & non ſolùm ſubjectam exedit carnem, ſed etiam oſſa nudat, & artus devaſtat: ſicuti quædam ex ipſis ſunt magis, vel minùs rebellia, vel contumacia, & etiam ſæva, & maligna; hinc fit, ut materia, & ſucci, à quibus excitantur, etiam ſint varii, & multiplices, interdùm, ſcilicet mitiores, plerùmque verò ſæviores, & deterioris conditionis. In ſpecie autem cùm majori ex parte pendeant à materiâ ſanguineâ, utplurimùm tumores prædicti fieri ſolent mitiores, cùm verò ſanguini admiſcetur bilioſus ſuccus, quo magis hic fuerit mordacior, eò pariter magis ſæva, & doloroſa excitatur affectio, accedens ad naturam phlegmonis eryſipelatoſi, cùm verò eidem ſanguini admiſcetur ſalſa pituita, facilè etiam ad ulcus prædicta affectio terminatur magis, vel minùs pravum, ſecundum quod magis, vel minus ſalſa erit pituita, cùm tandem ex melancholico ſucco ortum ducit affectus, omnium magis erit contumax, & rebellis, & ſi ad atræbilis naturam accedet, in ulcera prava, & maligna permutatur. Sed ô bella chirurgia! Ecquis idiota unâ horâ nolit chirurgus evadere, & inter *Galeniſtarum* proceres his quatuor humoribus de totâ chirurgiâ diſſerere? Certè abſque labore, & ſtudio, ſolo horum humorum commento cum honore hanc medicinam aſſequi poterit, cùm brevis ſit, & compendioſa.

Pro cauſâ hujus inflammationis externâ frigus hybernum aſſignant, hoc namque credunt non ſolùm partem reddere debiliorem, & ad recipiendum aptiorem, ſed dolorem majorem ad partem facere attractionem.

Pernionum frigus cauſa mediata eſt, cujus eſſentia in motûs privatione conſiſtit, tubuli namque per quos ſucci vertuntur in gyrum, à frigore externo quaſi coarctantur, corrugantur, & conſtringuntur, ac

ac ſucci adeò tardiùs circulant, ut plus affluxûs; quàm commeatûs ipſis concedatur. Dùm ſucci liberum non aperiunt tranſitum, (non enim totalis ſuccorum tranſitùs feriatur; aliter namque coagulatio, & partis extinctio ſuccederet) & aliqualis datur ingreſſus, & is facilior, quàm egreſſus; plus infertur, quàm effertur; obſtructione partis intumeſcentia oboritur. Hinc partibus volatilioribus reſolutis, reliquæ particulæ ſtagnantes acriores redduntur, & pruritus, ſeu formicationis ſenſus excitatur, cunctatione exaltantur, & fermentationem moliuntur, hinc incaleſcentiam, & ardorem inducunt, fit dolor à tubulorum corroſione, & ulcus ſuccedit, tanquam ab igne excitatum.

Prognoſis.

Affectio hæc multùm moleſta, & doloroſa eſt; nec vitæ tamen periculum minatur, verùm ſemel in calcaneo ſedem figens, poſtmodùm annuatim brumali tempore redit, adeò ut omni hyeme recidivos producit effectus. Quandoque reſolvitur, & quandoque in ſuppurationem abit, & in ulcus tranſit ſordidum, plerùmque cacoëte, & malignum, adeò ut pluries non ſolùm ſubjectam carnem, ſed etiam oſſa denudaſſe, artus vitiaſſe, ac devaſtaſſe obſervavimus.

Curatio.

Pernionis curatio apud vulgares in ſedando illam congelationem, & frigus extrahendo, velut ſponte exhalet conſiſtit. Inepti, quaſi frigus eſſet ens poſitivum, & non mera caloris privatio! Sed de hoc fuſiùs in noſtrâ Pyrotechniâ, & alibi. Quaſi pernionis cauſa eſſet nuda eorum fictitia qualitas! Extracto frigore per calcanei immerſionem in aquam frigidam, hìc vulgari eorum theoremate obliviſcuntur: contraria contrariis curantur. Affectam quidam partem fovent *lacte dulci, in quo cocta fuerint ros marinus, origanum, ſalvia, rutæ folia, & lauri baccæ*, vel pedes *in aquam calidam* immergunt, *in qua rapa, præcipuè frigore antè congelata, cocta fuerit. Oribaſius* commendat *ſulphur vivum in tenuiſſimum pollinem redactum, & cum melle miſtum.* Laudatur ab aliis, ut pars affecta aſpergatur *cinere calceorum veterum.* Ad idem prædicant *decoctum umbilici Veneris.* Nonnulli commendant *cyclamini decoctum*, quinimmò *cyclaminum excavant, & oleo communi, & paucâ cerâ replent; poſtmodum ad ignem concoquunt*, & eodem calido affectam illiniunt partem. Vel utuntur *decocto lupinorum in aquâ maris*, imò frequentem ablutionem ex aquâ maris ſimplici, actu tamen calidam multùm conferre credunt.

Si pernio exulceratus fuerit ſequens commendant emplaſtrum, ut

℞. *Ol. roſ.* ℥. ij. *Succ. ciclamini* ℥. j. ß. *Adipis taurini, Reſinæ pini ana* ℥. j. *Colophoniæ* ℥. ß. *Spumæ argenti* ʒ. j. *M. & cum paucâ cerâ F. linimentum.*

Ad idem valere aſſerunt *folia malicorii, & umbilici Veneris decocta, & contuſa, ac unguento roſaceo permiſta.* Quotieſcumque vulgares ſtercus, & ſanguinem non educunt, ad ineptias confugiunt medicas.

Duplex pernionibus curatio debetur, una, ſcilicet præſervativa, ne affectus prædicti denuò moleſtent, & annuatim recurrant; altera eſt curativa, quæ vindicandi modum, dùm actu divexant, docet, & hæc etiam duplex eſt, juxta duplicem prædictorum affectuum conditionem, una enim ipſis antequam exulcerentur, debetur, altera verò ad eoſdem, poſtquam exulcerati fuerint, dirigitur.

Quantùm ad methodum præſervativam ſpectat vulgares ex *Aëtio* præſcribunt *ſal ſubtiliſſimè tritum cum melle miſtum*, & ex eis calcaneum fricant. Laudatur etiam, ſi accipiatur *myva acida cydoniorum, & hæc diligenter teratur, ac trita admiſceatur cum adipe ſuillo*, & pariter eâ prædictum illiniunt locum. Verùm his veteraneorum omiſſis medicamentis, dicimus multum glorioſius eſſe hunc tumorem præcavere, quàm eundem curare; unde adventante hyeme, neceſſarium ducimus partes optimè muniri à frigoris injuriis, & ſucci in ſuâ vertigine conſerventur, ne lædantur, quia, hiberno tempore accedente, ſucci aliquantulùm craſſiores redduntur, canales conſtringuntur, & permeare nequeunt, hinc ſucci ſtagnare coguntur, & affectum producunt. Conſequemur præſervationem, ſi ſocci ſpiritu vini ſimplici, ſpiritu vini camphorato, crocato, vel aquâ Reginæ madidi induantur, & benè muniantur.

Pernionum actu infeſtantium curatio perficitur medicamentis, quæ tubulos à frigore externo coarctatos laxant, & ſuccos craſſiores redditos fluxiles reddunt; eapropter calcaneus illiniatur *oleo ceræ; vel ex vitellis ovorum; juniperi, philoſophorum, petræ, guajaci, vel ſpiritu vini ſimplici, vel crocato, camphorato, fuliginis, formicarum, aquâ Reginæ, vel tincturâ caſtorei*, ſed horum omnium præſtantiſſimum eſt *oleum terebinthinæ.* Præſtans erit *emplaſtri de ſpermate Ceti* applicatio. Expertum, & à nobis inventum pro pernionibus infallibile remedium eſt *aqua vitrioli* calida, qua ſi bis, vel ad ſummum ter madefiant, eos curabis, primâ namque vice pruritum, & dolorem ſedat, ruborem aufert, ac tumorem reſolvit, ſecundâ vice, incantamenti inſtar, morbum curat. Alii ſequens parti applicant unguentum:

℞. *Sebi cervini, Ceræ; Ol. violac. ana* ℥. ß. *M. f. unguentum.*

Vel *imple hoc unguento rapam excavatam, cooperculumque ejus abſciſſum iterùm alliga, & madefactæ ſtupæ involutam ſub calidis cineribus percoque, tumque in pulticulam tunde*, & applica. Vel

℞. *Ol. violac. q. u.*

Frige in eo allium, & expreſſum abjice, oleo verò adde tantundem ceræ, & liqueſcant in unguentum.

Si perniones in ulcus abierint, & præcipuè ſordidum, ſequenti utere emplaſtro:

℞. *Pulv. gallar. Ariſtoloch. rotund. ana* ʒ. ß. *Minii* ʒ. j. *Merc. meteorizati gr.* vj. *Lithargyr. Myrrh. ana* ʒ. j. ß. *Camphoræ* ℈. j. *Thuris* ʒ. ij. *Ceræ viridis q. ſ. M. f. empl.*

Vel hujus loco ſubſtitui poteſt *emplaſtrum de Gratiâ Dei.* Verùm *fodicationum emplaſtrum Paracelſi* optimum erit, & tantùm ſuperpoſitione ulcus curabis; hoc enim ſanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, & remanens conſolidat ulcus.

CAP. LXX.

De Roſeolis.

Alterum etiam peculiare inflammationis genus reperitur, quod hyemis tempore manuum, & pedum digitos obſidet, & angit, ac vulgariter roſeolæ ſimpliciter abſque additamento, ad ſaltantium differentiam, appellantur, & quia in medio macula quædam ſubrubra roſam quodammodò referens conſpicitur, roſeolæ fuerunt appellatæ, quaſi parvæ roſæ. Eſt affectio multùm moleſta, pruriginoſa, & doloroſa, verùm nunquam in

 ſup-

ſuppurationem abit, vel raro in exulcerationem, nam totum digiti ſpatium apprehendit, nec in unâ dumtaxat parte colligitur. In hoc diſtinguntur roſeolæ à paronychiis, quæ in eiſdem cùm manuum, tùm pedum digitis ſæpè excitantur, ut diximus, circa unguium radices, & in iiſdem non levibus cruciatibus ſuppuratio ſequitur; roſeolæ autem præter ungues toto ferè digito potiuntur, & nunquam ad ſuppurationem deveniunt, licèt raro exulcerentur. Ex his liquet roſeolas eſſe tumores inflammatorios, interdùm ſine ulcere ac raro cum ulcere, hyberno tempore, & magis frigidiori, manuum, pedumvè digitos occupantes.

Signa.

Roſeolarum ſigna ex dictis pateſcunt, nam ſunt tumores in manuum, pedumvè digitis ſecundum ipſorum longitudinem, & latitudinem, quandoque botuli craſſitudinem referentes, ad ſubrubrum tendentes, cum moleſtâ, & ingenti prurigine, quæ ægrum ad ſcalpendum invitat, ac compellit, poſt quod urens in parte calor, & ſubſequitur dolor; ulcere carent, eſtò quandoque, ſed raro ſuperficiale contineant.

Cauſæ.

Roſeolarum cauſa interna apud vulgares eſt ſanguis non purus, & ſyncerus, ſed bilioſus, vel pituitoſus, vel melancholicus; externa verò hyemale frigus. Verùm apud vulgares morbi omnes ex horum quatuor humorum combinatione fiunt, non aliter ac apud *philoſophos Epicureos* omnia corpora ex atomorum combinatione.

Cauſa roſeolarum coincidit cum pernionum geneſi, differunt tamen hi duo affectus ratione loci. Roſeolarum cauſam à mediatâ rimamur, nam, adventante hyemis algore, in manuum, pedumvè digitis ſucci non totaliter ſtagnant, ſed quoad partem, nec fluiditate priſtinâ vertiginoſo gyro voluuntur, tùm ob craſſitiem, tùm quia fibrarum tubuli corrugantur. Hinc majori aggeſtione fit obſtructio, ſubtiliores particulæ evaneſcunt, reliqui ſucci in offam craſſam degenerant, & ad circulandum inepti, eapropter majori mole augentur, & cunctatione acorem concipiunt, fit particularum motus inordinatus, acuuntur, & hoſtiles redduntur; unde tumor, pruritus intolerabilis, calor, & dolor in partibus excitatur. His omnibus rationibus addamus oportet, quòd cauſæ externæ non operantur, niſi in diſpoſitâ materiâ; oportet propterea, ut præcedat aliqua partium imbecillitas, ob quam excipiendæ activitati externæ frigiditatis, modo jam dicto reddantur idoneæ.

Prognoſis.

Roſeolæ nullam vitæ minantur perniciem, eſtò annuatim regerminent, quaſi *forma Ariſtotelicæ* de potentiâ materiæ educantur, adveniente brumâ, ſed tantùm pruritûs, formicationis ſenſûs, caloris, doloris, & tumoris ratione, ac digitorum deformitate earum curatio expetitur, verùm abſque *Medicorum* lucello.

Curatio.

Omittimus vulgarium de roſeolis curationem, quia vana, & nullius efficaciæ ſunt eorum medicamenta, imò potiùs malum adaugent, quàm aliquo modo leniunt.

Pro præſervatione dicimus partes roſeolis obnoxias priùs benè muniri, antequam algori committantur, ne lædantur; unde manus manicis ex animalium pellibus, & præcipuè ex lutrâ conflatis defendantur, pedes verò ſoleis, vel ſoccis vini ſpiritu imbutis foveantur, & adhibeantur calcei Gallorum, non Hiſpanorum more conſtructi.

Pro noſtrâ roſeolarum curatione dicimus juxta cauſas aſſignatas;neceſſaria eſſe e amedicamenta, quæ ſtagnantes ſuccos circulantes reddunt, & vaſa corrugata relaxant, & cùm roſeolæ, & perniones cognati ſint affectus, illis horum medicamenta, quæ recenſuimus conducunt; eapropter efficax remedium eſt affectos digitos *vini ſpiritu* colluere, hic enim non tantùm præſervat, verùm etiam actualem curat affectum. Optimum præſidium erit, ſi digitos madefaciat æger *infuſione lapidis medicamentoſi* calidâ, ſed certiſſimum, & infallibile erit *aqua vitrioli* cap. 2. de Inflammatione deſcripta, qua nos vulgò vtimur; hæc namque irritatum in parte vitæ ſpiritum ſedat, propter anodynum vitrioli ſulphur, quo ſedato, ſcalpendi deſiderium, calor, & dolor feriant, & hinc concretos ſuccos, & coartatos tubulos ad priſtinum reddit ſtatum vita, ac tuberoſitas ſubſidet. Commendant multi digitos inungi affectos oleo ex ſeminibus goſſypii expreſſo. Digitos *in aquam ſpermatis ranarum* immergere proficuum experti ſumus remedium. Expertiſſimum medicamen pro roſeolis perſanandis habemus, quod libenter abſque invidiâ communicamus, hoc eſt *oleum murium recenter natorum per infuſionem* in amphorâ in ventre equino, vel ſole paratum, quo ſiquis bis, vel ſaltem ter affectos inungat digitos, incantamenti inſtar roſeolæ perſanantur. Amabò, nequis deſpiciat, vel irrideat hoc noſtrum medicamen tanquam vile, & abominabile, illud namque in experientiam vocet, & nos vera dicere fatebitur. Is ſciat Deum Omnipotentem nil abominabile, & deforme in hoc orbis amphitheatro creaſſe, tam contemptum,quod in hominum ſalutem non creârit.

In roſeolarum, & pernionum curatione interna curatio noneſt contendenda, ſolis namque internis martialibus hanc affectionem abegimus. Igitur quæ obſtructa reſerant vaſcula, medicamenta adminiſtranda ſunt. Conveniunt etiam ſudorifera, & volatilia, quæ ſtagnantes ſuccos fluidiores reddunt.

Cap. LXXI.

De Myrmeciâ.

Illud animal, quod formicam vocamus, Græci *Myrmeciam* appellant, verùm chirurgi pro tumore formicam uſurpant. O miſeram humanæ ſortis conditionem, ſat non fuit omnium malorum lernâ undique ſtipari, ni dira animalia talpa, teſtudo, polypus, ranula, lupus, cancer, elephas, & alia acceſſiſſent, ut minimam corporis partem cruciatibus liberam reliquiſſent! Deficiebat exiguum illud animal, formica nempe, ut ſummam humanis ejulatibus imponeret manum! Dictus eſt hic tumor *formica*, quia ad contactum dolorem, & punctionem exhibet, qualis fit à morſu formicæ. Nonnulli cum myrmeciâ herpetem confundunt, ſed perperam, ut ex utriuſque ſignis quiſque facilè colligere poteſt.

Signa.

Si in manuum, pedumvè digitis, manu, brachio, pede, tibiâ &c. verrucæ humiliores, inferiùs

latio

latiores, ſuperiùs tenuiores, dureoreſque, quæ radices ſuas altiùs figunt, una penes aliam, dolorem movent ad contactum, ut fit à formicæ morſu, colore nigricantes, vix magnitudine lupinum excedentes, & ex fricationibus flava emanat aqua, cruſtæ decidunt, earumque loco renaſcuntur aliæ maximo cum dolore punctorio, *myrmeciam* eſſe cenſebis.

Cauſæ.

In myrmeciæ aſſignandâ cauſâ vulgares acerrimè contendunt; quidam enim bilem aſſignant, alii pituitam bili commiſtam adducunt, alii verò pituitam ſalſam pro cauſâ materiali conſtituunt.

Fit myrmecia à ſale acuto; & corrodente, in dies namque obſervamus hoc laborantes morbo, in parte affectâ corroſione affici. Quomodò autem hoc fiat demonſtrandum eſt: eſt *Ariſtotelis* doctrina multis in locis: *omne enim ſimile tendit ad conſervationem ſui ſimilis, tam ſecundum generationem, quàm ſecundum conſervationem*, in dies namque videmus, quòd homo homines, leo leones generat, & ſic de cœteris; contrà putredo putredinem, alteratio alterationem facit &c. ergò pari modo in caſu noſtro erit diſcurrendem. Tota itaque difficultas conſiſtit in hoc præcipuè demonſtrando, quomodò, ſcilicet in noſtro corpore ſalia generentur acuta; quam doctrinam ſat tradidit *Paracelſus in libris de ſalibus*; pluribus in capitulis, & ſic laconicè nos circa hanc materiam diſcurremus, dicendo, quòd quoties aliqua pars vitalis in noſtro corpore perſiſtens, ob prohibitam tranſpirationem, & ob materiam occaſionalem morbificam acutam, & nimis volatilem per cutis poros tranſpirare non poteſt, toties nullâ interpoſitâ morâ, eadem pars ordinariam mutans ſymmetriam ex vitæ indignatione in ſal acutum degenerat, unde per fibras tranſcurrens, alimentum ad talem particulam ſuſtentandam adveniat, cùm eam reperiat plus juſto excandeſcentem, illicò exaltatur, & in acutum convertitur ſal, ac fit tumor in ſuo centro.

Prognoſis.

Myrmecia eſt admodùm pernicioſa, ac proindè non ſolùm difficillimè, verùm etiam diuturnæ curationis; exciſionem namque ob latiſſimam baſim, cui adhæret, ſine magnâ exulceratione non patitur, & tandem in fœdam degenerat ulcerationem cum oſſis carie, & ægrum in tabem perducere poteſt.

Curatio.

Totus curationis cardo conſiſtit ad reſtituendam ad ordinatam temperiem partem affectam, nec non etiam ſalia illa acuta à parte tollenda, undè per has duas indicationes, internis, & externis præſidiis myrmecia curatur.

Interna ſunt potiones, decocta ſudorifica, balnea, medicamenta diaphoretica pluries dicta, quæ ſalia acuta cicurant, & parti naturalem reſtituunt conſtitutionem.

Si ad tabem perductus fuerit æger, *Mannam ſancti Angeli montis Gargani, vel noſtræ Calabriæ ad* ℥. IV. *vel* V. propinare poſſumus, vel ſi fuerit pauper adminiſtrari poterit *ſyropus roſ. ſolut.* qui pauperum manna vocatur, necnon quamplurima alia medicamenta juxta ægrorum diſpoſitionem, quæ pro tabe diximus.

Extrinſeca verò quæ parti adhibentur, ſunt unguenta, quæ deſcribuntur, à *Paracelſo in libris de Apoſtematibus, de formica cap.* 38. ut

℞. *Lithargyr. abluti* ℥. j. *Spermiili* ℥. j. ß. *De liquorib. barbæ jovis, Succ. ex Nenuphare ana* ℥ iij.
F. Cerotum ſine cerâ,

Super pannum illine, & adminiſtra per noctem; refrigerat enim & morbum tollit, ut ampliùs non revertatur. Vel alio modo:

℞. *Aquæ roſar.* ℥. ij. *Reſolutæ camphoræ* ℥. j.
Commiſceantur.

Ad ſalia corroſiva dulcia, & innoxia reddenda, nullum præſentaneum remedium reperitur, quàm *oleum ſaturni in cella per deliquium*, vel *ſal ejuſdem ſaturni in aquâ roſarum ſolutum*, ſed *mel ejuſdem* præſtantiſſimum eſt: ideòque in ulceribus corroſivis, quæ à ſale proveniunt, præſtans eſt medicamentum *mel, ſeu ſaccharum ex ſaturno elicitum*, ſicut etiam in vegetabilibus ſaccharum vulgare acrimoniam, & rerum amaritudinem temperat, ac corrigit; ita mineralium & mercurii, arſenici tam in magno, quàm in parvò mundo hoc Saturni ſaccharum mitigat ac emendat.

Si in ulcerationem abeat myrmecia, & non reſolvatur, curetur, ut ulcus, quòd ſi cum oſſis carie ſit conjunctum, ut ſequenti capite regatur.

Cap. LXXII.

De Spinâ Ventoſâ.

Non ſolùm caro ſuam patitur apoſtemationem, verùm etiam, & oſſa apoſtemantur; ſolent enim quandoque manus, pediſve digitorum internodia priùs mali mineram i. inflammationem, & corruptionem in oſſibus contrahere, quam circumducta caro in tumorem, ſe attollere. Hoc tumoris genus Græci *Pedarthrocacem*, Latini oſſis cancrum, ſive oſſis ſphacelismum, & vulgares ſpinam ventoſam appellant. Miſerabile morbi genus, quòd priùs cane pejus oſſa, quia denſitate ſuâ magis reſiſtunt, poſtmodùm carnes, quia raræ ſunt, exedit, & corrumpit.

Signa.

Oritur in articulis extuberantia, cum prolixo, ac minimo graditur auctu, inibi punctorius percipitur, in perioſtio dolor, ſera accedit exulceratio, quia priùs oſſa, mox perioſtium, & tandem caro morbi ſævitiem ſentiunt. Ulceris foramen eſt valdè exiguum, labiola pallent, materia ex carioſo ulcere manans eſt oleoſa, pinguis, & maximè fœtida, aliquando flava, ſubviridis, ſed utplurimùm tenuis, & fluida, puris ac plus puris ex tali effluit ulcere, quàm ipſa ulceris conditio patitur, ob latentes cuniculos. Caro eſſe ſolet mollis, ſpongioſa, fungoſa, at minimè, ut in hyperſarcoſi ulceroſa eſt, in ſuperficie ſublivida, ac pallida deprehenditur.

Adeſſe in tali ulcere os carioſum, cognoſcitur 1. Autopſiâ. 2. Ex pure profluente, quod tenue, oleaginoſum, flavum, & graveolens eſt. 3. Si ulcus ſit vetuſtum juxta *Hip.* *aph.* 45. *ſect.* 6. *In ulceribus annuis, aut etiam diuturnis, abſceſſum cum oſſe communicari neceſſe eſt, & cicatrices cavas fieri.* 4. Si ejus coaleſcentia ſit difficilior, aut poſt coalitionem ſuâ ſponte iterùm aperiatur. 5. Si caro circumducta flaccida, pallida, & livida obſervetur. 6. Si ſupra turundas, vel emplaſtra macula nigra appareat. 7. Si admoto ſpecillo aſperitas in oſ-

ſe percipiatur; imo ſi hoc ab illo perforari videatur.

Cauſæ.

Vulgares *Galenici* proximam hujus affectûs cauſam in pituitâ craſſâ rimantur, & ad hujus confirmationem in medio ſtatuunt pueros, qui utplurimùm huic ſunt obnoxii morbo; hi enim in hunc incurrunt, qui à parentibus languidis, & pravo habitu præditis vitioſa prima ſumpſerunt principia; tùm quia infantes, & pueri pituitoſi ſunt, & ægrè his repurgantur, unde poſt imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hanc labuntur affectionem: nam illa pravæ conditionis materia non expurgata, ad articulos, tanquam ad emunctoria, vel ad ignobiles partes ſe exonerat, & hujuſmodi in oſſibus vitium producit. Verùm allucinantur, delirantque vulgares in pituitâ, quæ nunquam oſſa exedere aſſolet, ſed potiùs in ipſâ ſpicula obtunduntur. Minùs bardè dixiſſent, ſi in pituitâ ſalſâ cariei cauſam collocaſſent, & cum hac etiam extra rem fuiſſent locuti; ſal enim in pituitâ potiùs conſervatur, quàm exedit, niſi fuerit exaltatus. Conſultiùs dixiſſent ab humorum acrimoniâ, ut ſic oſſa ſingulariter cariari. Quod dicunt de infantibus, & pueris eſſe pituitoſos, ideòque poſt imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hunc labuntur morbum, verum eſt hos eſſe pituitoſos, ſed non quia pituitoſi ſunt, in hanc labuntur affectionem, ſed quia vias habent nimis laxas, per quas pituitoſus, qui dicitur humor decurrit, nec validam habent expultricem, nam ad expultricem validam efficiendam partium robur, & compactio eſſe debet aliquantulùm denſa, & ſicca, quæ non reperitur in infantibus, & pueris.

Cariei geneſim non per congeſtionem, ſed pravorum humorum defluxum fieri contendunt à cerebro, ventriculo, hepate &c. quia natura in cacoëticis noxios ſuccos à partibus robuſtioribus perpetuò ad viles, debileſque deponere ſtudet: Sicut in Republicâ Magnates, & Potentiores in debiliorem plebem gravia deponunt onera. Hi ſciant inepti malum eſſe topicum, & non per deſcenſum, ut chymici loquuntur, à cerebro, ventriculo, hepate &c. impertitum, ut fabulantur.

Cariei cauſa juxta noſtram ſententiam in ſpinâ ventoſâ eſt ros ille in perioſtio diffuſus, qui à partibus illis non regitur, & vitali non illuſtratur aurâ, derelictus, & ferè extra vitæ juriſdictionem eliminatus ſtagnat, vitium, & aciditatem contrahit, unde ab acido intolerabiles excitantur dolores, perioſtii fibras contrahendo, & convellendo, quaſi à ſpinæ punctione, & quia dolores tenſivi, ad flatum, ſive ventoſitatem referunt ægri, & vulgares hunc tumorem ſpinam appellavêre ventoſam. Cunctatione hic ros aciditatus, quia nutritioni, & reſolutioni ineptus eſt, ſtagnat, & cum ſuccis intùs contentis commiſcetur, ac neceſſariò fermentalem concipit motum, intenditur, exaltatur, fitque corroſivum ſal, non ſecus ac cauſticum potentiale, perioſtii fibras exedit, graviſſimum excitat dolorem, ipſaſque corrodendo, & diſſolvendo fibras tendinoſas, oſſium poros invadit, quæ primò diſſolvit, corrodit, putrefacit, & mortificat, tandem carnem exedit, fitque ulcus. Eodem pari modo caries ulceribus diuturnis, tanquam peſſimum ſymptoma, accedere ſolent, ab ulceris acido exaltato in ſal corroſivum, & cauſticum, quod in primis carne, venis, ac nervis exeſis, oſſa tunc carioſa fieri neceſſe eſt, ut *ſect.* 6. *aph.* 45. *Hip.* inquit.

Prognoſis.

Spina ventoſa curatu difficilis eſt, diuturna, & periculi plena, præcipuè in corpore debili, & pravis ſcatente ſuccis. Pernicioſa eſt, ubi juncturas, atque oſſium capita, quàm ubi internodia corruptione laborant, apprehendit, utpotè quibus remedia carioſum ſuperantia os commodè non applicare licet. Peſſima tumoris ſoboles, ſiquidèm multis confirmatum eſt experientiis, omnes ſic ferè affectos, ac in puerili ætate conſtitutos, radicali humido diſſipato contabeſcere, & miſerabiliter vitam finire, pus namque infinitè profluens, ægrum cum morbo commoriturum portendit, præſertim ſi cum aliis malis indiciis enervatæ languentis vires appareant, & principali morbo necroſis accedat. Hoc tumoris genus exercitatos, & eruditos exquirit chirurgos, illoſque acriter fatigat, omnem ſolerriam habet irritam, & curantis hominis omnem eludit, irridetque laborem; eapropter tenellos infantes à matris ubere rapit, quòd ſi quandoque aliquis ſupervivat, à mutilatione non evadit, & ſi curantis chirurgi ſolertia mutilationem effugiat, vix ſaltim vitari poteſt, quin in motûs abolitionem, aut depravationem incurrat. Verùm tanta ægrorum laniena non chirurgiæ culpâ, cùm ipſa conjecturali modo non procedat, ſed nudam contemplandam, & manibus palpandam ſe exhibet, provenit, verùm profeſſorum defectu; ſunt chirurgi Neapolitani vulgares, (pauciſſimorum pace ſit dictum) qui legere, & ſcribere neſciunt, ac parùm, vel nihil à tonſoribus diſtant, & quod magis dolendum, non reperiuntur hodiè tonſores, nam omnes ſunt chirurgi.

Curatio

Vulgares ſpinam ventoſam hac methodo curant: ſi patientis vires fuerint enervatæ, tunc totum opus naturæ committunt, & interim optimos cibos, maximique nutrimenti exhibent (verùm *corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*,) donec conſtantes evadant: ſi verò validæ fuerint, patientem purgant pilulis de tribus, vel Arabicis, vel meliùs propinant ſyrupum de ſpinâ cervinâ, qui ab articulis trahendi energiam habet. Deindè ſani cubiti venam ſecant, ſed qua ratione id faciunt, ipſi videant. Ad exſiccandum pravos humores in corpore genitos, qui malum perennare poſſunt, ſalſæ parillæ, & radicis chinæ cum guajaci cortice decoctum ad plures exhibent menſes.

Si tumor non ſit ruptus, illum aperiunt, ut oſſa obſerventur denudata, non quidem ferro, ne nervoſa attingantur corpora, ſed parvo facto foramine, gentianæ radice, vel mitioribus cauſticis patefiant, ubi detecta apparent, oſſis corrupti partem auferunt, integrumque conſervant. Auferunt oſſa duplici modo, vel chirurgiâ, vel medicamento, hoc namque naturam ad oſſis carioſi ſequeſtrationem irritari dicunt, quia oſſe carioſo exiſtente, ulcus ſanari, carnem ſanam ſupercreſcere impoſſibile eſt. Tollunt ab oſſe cariem ſcalpro exciſorio cum malleo, ſtatuariorum more. Si oſſis caries altiùs deſcendat, os perforant terebrâ, tribus, vel quatuor in locis ſcalpro percurrendo cum malleo à foramine in foramen. Totum corruptum os ablatum eſſe ſignum eſſe dicunt, quando cruor ſuccedit, & tunc ab opere ceſſant.

Quandoque os carioſum adurunt, ut corruptum omni alimento, & humiditate deſtituant; ablato enim nutrimento, naturam faciliùs ſequeſtrare, quæ ſequeſtranda ſunt, aiunt. Idem perficere dicunt

dicunt medicamenta ſiccïſſima, &frigidiſſima,qualia ſunt ex *hyoſcyami foliis, & ſemine cùm atramento ſutorio uſto contuſis.* Similiter *radix ireos, peucedani, ariſtolochiæ, folia ficûs, papaveris ſylveſtris, euphorbii, ſquama æris, erugo, aqua aluminoſa magiſtralis,* quæ ſæpiùs os carioſum madefaciunt, & cariem abſque dolore curare ſcribunt. Vel tandem ferro candente os adurunt, quia ignis maximè omnium exſiccat, & corroborat, & aduſtionem tamdiu repetunt, donec perficiant opus. Verùm candens ferrum dolorem, fluxionem, & inflammationem excitat, & ob loci affecti anguſtiam non rectè adaptari poteſt, ac proindè caro exuritur, & nervoſæ partes læduntur. Sed nè ichor ex uſtione reſultans, circumſitas lædat partes, tenuiſſimis filamentis, vel tenerrimis ſpongiis illum excipiunt. Uſtionis terminus eſt, donec os prorſùs ſiccum fiat, poſt uſtionem decenter factam, os ab inflammatione, & dolore vindicant aquâ roſarum cum oleo roſaceo, vel violarum, ovi albumine ſtuppâ exceptis, & applicatis, poſtmodùm ſedato dolore, & vindicatâ inflammatione, ad oſſis ſeparationem procedunt, & tandem ſarcoticis ulcus carne replent.

Pro noſtrâ ſpinæ ventoſæ curatione dicimus, quòd quò citiùs curatio inſtituitur, eò meliùs perficitur, nec exulceratio expectanda eſt, ſed à tumore inchoanda, ut materia corroſiva in eo contenta educatur, & oſſium caries per abditos cuniculos non creſcat eundo, nec alio modo oſſa à carie liberari poſſunt, niſi ad ea perveniatur: ante omnia igitur eò incumbendum eſt, ut per inciſionem ad partem affectam deveniamus, ad oſſa carie affecta denudanda, quod etiam militat de rupto tuberculo, ut oſſa carioſa ſub oculos veniant, verùm magnâ ſolertiâ id faciendum, ne venas, arterias magnas, membranas, & tendines diſcindamus. Hinc ſtatim cultro inciſorio ſimplici utendum eſt, nec cunctandum, ne malum pejoret, imò ulceratio cùm ſuis labiis induratis aperienda eſt, & abſcindenda: ſectio itaque per oſſis longitudinem uſque ad ipſum os facienda eſt. Si patiens cultrum exhorreat, cauſticis benignioribus res peragenda eſt, & inducenda eſt eſchara, quouſque os denudatum appareat, tunc medicamenta os lævigantia adhibenda ſunt; non enim natura os perioſtio amicit, donec carioſum perſiſtit, ideòque pars carioſa tanquam mortua ſeparanda eſt à ſanâ, & vivâ, cum qua nec coaleſcere, nec diu ſubſiſtere poteſt, quin eandem itidem inficiat, & ad parem ſenſim deducat cariem.

Oſſa lævat præ cœteris *ſpiritus mercurii albus, deindé ſpiritus ſalis armoniaci, vel ſulphuris per campanam*, qui juxta curantis libidinem bis in die repetatur, & quidem plumaceola in eo imbuta imponatur; hi namque ſpiritus volatilitate ſuâ, quâ agunt, oſſa lævigant, & corroſiva ſalia hebetant. Celeberrimum eſt remedium, quo *Paracelſus* oſſa corroſa reſtituit, ut

℞. *Ol. de camphorâ per albumen Ovi præparati, & Ol. Caryophyllor. ana* ℥. ß. *M.* & utere.

Præſtans eſt euphorbii tinctura n. d. qua nos in hoc affectu utimur, ut

℞. *Euphorbii* ʒ. ij. ß. *Radic. peucedani, Ariſtoloc. rotund. Bryoniæ ana* ℥. ß. *Myrrhæ, & Aloës ana* ʒ. ij. *Caryophyllor.* ʒ. j.

Infunde in aquæ Reginæ Hungariæ lib. ß. *per quinque, vel ſex dies, deindè colaturam ſerva.* Tincturâ hac placentulæ ex filamentis imbutæ bis in die in oſſibus carioſis repetantur quouſque os læve appareat, & perioſtium ſupercreſcat. Vel oſſibus carioſis applicari poteſt *bryonia trita, vel ariſtolochia rotunda* in cataplaſmatis formâ, vel *peucedani radix* in pulverem impoſitâ, vel tandem *euphorbii pulvis* (gummi eſt euphorbium) verùm magna cautio in hujus applicatione adhibenda eſt, nam penetrat, inflammat, exulcerat, & violenter abſtergit, ideòque eo utentes, ne vicinas corrumpat partes, neceſſe eſt linimentis, aut ceratis communire corpus quo oſſa inveſtiuntur.

Nonnulli in oſſis carioſi curatione, parùm ſupradictis remediis proficientibus, ad ignem actualem confugiunt, & reverà quod non ſanat ignis incurabile eſt, juxta Hip. aph. & ſic ſæpè ſuccedere ſolet curatio; verùm quia ægri pavent, timentque ignem, & perſuaderi nequeunt oſſa non ſentire, non ſemper hæc operatio perpetrari poteſt. Verumenimverò eſtò oſſa non ſentiant, partes oſſibus vicinæ, membranæ, tendines, nervi & ſimiles ab actuali igne læduntur, & intolerabiles patiuntur dolores, augeturque malum ex frequenti ignis applicatione, nam unâ vice id præſtare non poteſt, nec laudabilem affectum producere ſolet. Tandem nihil proficientibus generoſis, optimiſque remediis, nullum eſt certius, & utilius, quàm ignis, modò ab experto chirurgo uſtio inſtituatur, & deindè os igne actuali aduratur, & ne dolores, fluxiones, inflammationeſque inſequantur, ac membranæ, tendines, nervi &c. attingantur, lædanturque muniantur oportet, & deindè olivare cauterium ignitum per ferreas, aut plumbeas fiſtulas injiciatur, quæ ne incaleſcant, plures eſſe oportet, ſæpèque mutentur.

Præter topica, interna medicamenta ad curationis feſtinationem propinari debent, inter quæ lenia cathartica commendamus, & præcipuè ſequentem Barbette compoſitionem magnifacimus, ut

℞. *Rad. conſolid. mai. Oſmund. regal. Chinæ, Salſæparil. ana* ℥. j. *Cortic. lig. guajac. raſ.* ℥. ij. *Rhabarb. opt.* ʒ. vj. *Fol. ſen. mundat.* ʒ. x. *Agarici leviſſ.* ʒ. vj *Caryphyllor.* ʒ. j. *Cinnam.* ʒ. ij.

Infuſa horis 24. in ſuff. quantitate aquæ hordei tepidæ coque lento igne, & expreſſioni lib. IV. *adde.*

Syr. de ſymphyto fernel. ℥. jv. *M. f. apozema*

Sumat ejus æger ætatis adultæ ℥. iij. jv. v. leniter purgabit, curationem promovebit, & à novo morbo præſervabit.

Intereà ea non deſint medicamenta, quæ ſalia corroſiva cicurant, attenuant, reſolvuntque per diaphereſim, alioſque naturales ductus, & ſic facilè os cadaveroſum ad expulſionem ſollicitatur, hujuſmodi erit *chinæ, ligni viſci quercini, aliorumque lignorum decoctum,* ſimiliter *antimonium diaphoreticum, ſal volatile viperarum, c. c. cardui ſancti, ſuccini, eboris &c.* Sed lege *Tomum 2. de Ulceribus cap.* 21. ubi fuſiûs agimus *de Ulcere cum oſſis carie.*

CAP. LXXIII.

De Clavo, & Callo.

IAm tandem, Superis faventibus, à capite ad extremos corporis artus ſenſim devenimus, ad manus, ſcilicet & pedes, quorum duos hîc tantùm deſcribemus tumores, clavum nempe & callum. *Eſt clavus dura quædam excreſcentia, colore albicans, rotunda, quæ clavi capitello non abſimilis cuti infixa videtur, ut clavus ferreus pungit,* undè ipſi nomen obtigit, ac plantis, digitiſque pedum enaſcitur; *callum verò eſt quædam ſumma cutis durities in volis, manuumque digitis.*

Signa.

Signa.

Clavus facilis eſt cognitu ex tuberculo duro profundiùs in pedis digitis, vel plantâ latente; præterquamquòd ex ægri relatu pateſcit. Patet etiam, quòd centrum quoddam veluti foramen, ſeu punctum habeat, formâ ſit rotundâ, & clavi capitelli inſtar eſt cuti infixus, ejuſque durities ad perioſtium uſque penetrat, dolore interdùm pungitivo ita fuerit, veluti clavus ferreus infixus, ut gradienti moleſtiam ferat.

Callus viſu, & tactu cognoſcitur, cutis namque dura, & fere oſſea eſt, doloris expers, & eſtò cultro abſcindantur tactûs ſenſus eſt abolitus.

Cauſa.

Vulgares *Galenici* clavum ab humore pituitoſo, & melancholico fieri exiſtimant, mediante calcei preſſurâ, attritu, intertrigine, labore &c. De callo verò eandem repetunt næniam produci, namque ab eiſdem humoribus, pituitoſo, ſcilicet & melancholico etiam credunt, mediante preſſu, attritu, intertrigine, labore &c. Verùm modum, quo clavus, & callus oritur, non docent. Maledicti ſint tales humores, qui tot veterenarios fecêre chirurgos.

Clavum fieri exiſtimamus, à prohibitâ tranſpiratione per impeditum fibrarum motum, quæ à corpore duro comprimuntur, quaſi dilacerantur, ſitumque mutant, quibus preſſiùs ſibi invicem coagmentatis, ac ſuperimpoſitis, & coacervatis, ſub ipſis nutrimentum per poros evaporari ſolitum poſt nutritionem, aggeſtum per arcta interſtitia evaporari nequit, & in clavi duritiem abit. Cauſæ externæ, & occaſionales ſunt compreſſio à novis, & arctis calceis pedum digitos comprimentibus, & coarctantibus, multa, & diuturna ambulatio, ac continua ſtatio.

Callus oritur ab impedito fibrarum motu ſub cute, quæ ab inſtrumenti durioris, & inſoliti contrectatione comprimuntur, ſitùm mutant, invicem conglomerantur, & exſuccæ fiunt, quia ſuccus alimentitius poſt manuum ſuſtentationem per has fibras, & indè per cutis poros obliteratos inſenſibiliter reſolvi non poteſt, hinc cutis ſpiſſior evadit, & tandem in callum, eo loci ubi congeſtus fuit, convertitur. Occaſionales cauſæ ſunt diutina inſtrumentorum laboris contrectatio, ut ſunt ligo, aratrum, bipennis, grandiores mallei &c.

Prognoſis.

Clavus non eſt curatu facilis, nam quando ſemel eſt enatus, vix ſponte evaneſcit, ſed duriuſculâ, & ſolida radice ſemet intrò figit ad perioſtium uſque & oſſeâ membranâ conſtare videtur, chirurgum ſpe ſuâ fruſtatur, unde poſt dexteram exciſionem ſemper recreſcit, dolorem ſæpiùs movet, & claudicare facit; at ſi incautè exſcindatur, maximum periculum oboriri poteſt, utſpaſmus, convulſio, delirium, quæ ſymptomata acerbum excipit funus.

Callus recens, cùm ſit affectus cutaneus, facilè curatur, nullumque infert periculum, niſi incautè exſcindatur, præter manuum defœdationem; inveteratus verò difficillimè, cùm fibræ ſemel unitæ, & conſtrictæ iterùm diſſolvi, dilatari non poſſint.

Habere in manibus callos, & in pedibus clavos, bonum, quia à chiragrâ, & podagrâ liberat; ſignificat enim manibus labores exercere mechanicos ad communem vitæ uſum neceſſarios, & pedibus ire ad comparandum ea, quæ ad vitæ ſuſtentationem ſpectant, adimpletur ſic Catholicum illud Dei præceptum: *In ſudore vultûs tui veſceris pane tuo*, id eſt in manuali labore ſudorem exprimente vitam perages. Verùm ſunt quidam in hoc mundo homines, qui ſine moleſtiâ, delicatè, molliter, & voluptate ita alienâ vivunt quadrâ, ut probroſum, & indecorum exiſtimationi cenſeant inſtrumenta mechanica ſummis attractare digitis, ne expolitæ læves, & rugoſæ obcalleſcant manus, imò odoratis ſaponibus, aquiſque coſmeticis eas abluunt, ut cutis aſperitatem leniant, lævem, ſubtilem, & nive candidiorem reddant, ſed horum manus non poſſunt, non putere rapinis. Sed quod magis, ſunt alii, qui plebeorum more pedibus ire per urbem moleſtè ferunt, ne in pedibus clavos contrahant, & ut ſuum ſtatutum, & nomen præferant, magnificis vehuntur equis, & carpentis ad loca, quæ petunt, eſtò pauciſſimis diſtent paſſibus. Nonnulli uno trahuntur equo, ſed *trahit equus aſellum*, alii ob grave peccatorum pondus ad unum trahendum virum, duo equi, vel quatuor, vel ſex requiruntur. Sed juſtus Deus hos ſuos caſtigat ſervos, eorumque pleroſque inviſibili carnifici, nempe chiragræ, & podagræ tradens.

Curatio.

Calloſas manus vulgares curant per emollitionem, tenendos eas in aquâ calidâ ſimplici, vel in decocto, vel balneo ex herbis emollientibus, deindè callum novaculâ abſcindunt, vel abradunt. Vel emplaſtro de mucilagine emolliunt, eumque deindè ſcalpro auferunt. Nonnulli ad cauteria potentialia confugiunt, verùm magnum vitæ periculum inferunt, ac proindè meritò repudiamus.

Clavum duplici modo curant vel medicamentis vel inſtrumentis. Balneant pedes decocto ex herbis emollientibus parato ad plures dies, poſtmodùm in ſubtiles taleolas clavum exſcindunt, abſque eo, quod hæmorrhagia excitetur, demùm ad plures dies *folia ſedi majoris viridi pelliculâ exuta* bis in die applicant, repetuntque. Alii *nigellam ex vetere urinâ* imponunt, loco priùs ſcarificato, vel *mel cum alumine decoctum* ſuperponunt. Commendant *emplaſtrum viride*, *Vigonis cum quadruplo mercurii*, *Gratia Dei*, *diachyl. cum gummatibus*. Nonnulli exciſionem moliuntur, alii cauſticis utuntur, & ſequens multùm extollunt:

℞. *Cantharidum*, *Vitrioli*, *& Caſtorei ana* ℨ. ij.
Cum Terebinth. m. Et f. emplaſtrum.

& clavo balneato imponatur. Vel hoc alio modo:

℞. *fæcis vin. uſtæ*, *Calcis nondùm aquam expertæ*.
Viſci ana ℥. j. *Cum lixivio m.*

& clavo applica. Sunt qui *ſulphur citrinum pulveriſatum* clavo inciſo imponunt, attamen priùs locum gummi ammoniaco muniunt, & deſuper bis, vel ter accendunt, & deindè cum radice clavum extirpant. Verùm hæc remedia pro curando clavo, ægrum interficere poſſunt, excitant namque inflammationem, gangrænam, & tandem necroſim.

Noſtra de callo curatio conſiſtit, ut fibræ naturalem adipiſcantur ſitum, & alimentitius ſuccus poſt partis nutritionem inſenſibiliter reſolvatur, ad quem finem præter interna, volatilia ſuccos attenuantia, externa topica emollientia fibras cataplaſmata conducunt, ut *ex floribus chamomillæ, meliloti, ſeminum fœnugræci, foliorum malvæ cum lacte cocta*, & ſæpiùs applicata. Non deſint balnea, & manuum immerſiones, ex emollientibus parata, ut poſtmodùm callus abſcindatur. Laudatur *ſuc-*

cus

cus ſedi majoris, *vel nicotianæ*. Summoperè conducit, ut callus *ſpiritu vini camphorato*, affricetur, vel ſi *gummi amoniacum ſolutum in ſpiritu vini*, & iterùm applicetur. Multùm valet *ceratum de ſpermate ceti* callo impoſitum, quod multis experimentis comprobatum habemus. Sed ad quid in manuum callis tempus terimus, cùm chirurgi nunquam cenſum quotidianum in his fundare poſſint?

In clavi curatione eadem, quæ in manuum callo prodeſſe diximus, uſurpare poſſumus, cùm amborum affectuum ferè eadem ſit geneſis, dummodò clavus altas non fixerit radices, eapropter *oleum lini tepidè* illitum, vel linteum dicto oleo imbutum, & ſuperpoſitum, priùs tamen clavo profundiùs inciſo, nunquam ægrum fefellit. *Radix bugloſſæ contuſa*, & ſuperpoſita mirandum præſtat effectum. Admiraberis linteum *ſanguine menſtruo* tinctum, & clavo ſuperimpoſitum. Multùm prodeſt *emplaſtrum de Galbano Mynſichti*. *Martinus Rulandus* in clavis eruendis valdè commendat tanquam ſecretum ſequens:

℞. *Ol. Sulph. per campanam* ℥. ß. *Lapidis corroſivi, vel Salis alkali* ʒ. ij. *Sem. hyoſcyami* ʒ. j. *Opii* ℈. j. *Tere*, *& m. f. magma*.

Non eſt credibile quanti ſit pro pedum clavis curandis hoc noſtrum ceratum, quod hactenùs pro ſecreto habuimus, at nunc ingenuè communicamus, ut

℞. *Gumm. ammoniaci*, *& galban. Cum ſp. V. ſolut. & inſpiſſat. ana* ℥. j. *Euphorbii* ʒ. j. *Alum. uſt.* ʒ. j. ß. *Virid. æris* ʒ. ij. ß. *Merc. dulc. unius ſublimationis* ʒ. ij. *Ol. euphorbii*, *& Ceræ citrinæ ana q. ſ. M. f. ceratum ſ. a.*

Aliqui chymicaſtri ad corroſiva confugiunt, ad *Lapidem*, *ſcilicet infernalem*, *vel olei antimonii*, *oleum mercurii meteorizati*, *ſulphuris*, *vitrioli*, *butyrum antimonii*, Verùm hæc medicamenta, quia corroſiva ſunt, & non tantùm fibræ nerveæ ab his irritantur, ſed quidem diſcinduntur, corroduntur, & uſtulantur, meritò, cùm arſenicalibus conſtent particulis, repudiamus.

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ. DE ULCERIBUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit Ulcus, *& quod ejus ſubjectum*.

Galenus 3. *meth. cap.* I. Ulcus à vulnere non diſtinguit, ſed utrumq; per *continui ſolutionem in parte carnoſa facta* definit: Verùm differt ulcus à vulnere, primò, quia vulnus ſemper à cauſâ externâ vulnerante infligitur, ulcus verò à cauſâ quidem externâ occaſionem habere poteſt, ſed ſemper à cauſâ internâ vel in toto corpore, vel in parte exiſtente fovetur. Secundò, vulnus eſt continui ſolutio recenter facta, ulcus eſt ſolutio continui diuturna. Tertiò, vulnus in ulcus abire poteſt, ulcus verò nequaquam in vulnus. Quartò, vulnus ſtrictè ſumptum eſt, cùm in loco vulnerato nullum aliud accidens accedit, præter continui ſolutionem, ulcus verò dicitur, cùm præter continui ſolutionem in parte ſolutâ, vel in toto illius ſolutionis cauſa fovetur. Quintò, in ulcere ſemper aliquid de parte affectâ imminutum, vel amiſſum eſt, ſi non plus, ſaltim cuticula; ſemper enim in ulcere aliquid in parte aufertur à cauſâ erodente, & eſtò quandoque ſuperflua excreſcat caro, tamen cutis, vel ipſa caro naturalis deeſt, & ulcus illud non eſt ſimplex morbus, ſed compoſitus, & cum magnitudine auctâ conjunctus.

Poſſunt cum ulcere varii morbi, ut intemperies, inflammatio, eryſipelas, caro ſupercreſcens, & alii conjungi, qui tamen ad ulceris eſſentiam non pertinent, & auferri poſſunt, ulcere manente, cujus eſſentia ſolùm in continui ſolutione cum partis affectæ aliquâ diminutione conſiſtit.

Hinc fas eſt ulcus definire, quòd ſit *continui ſolutio à cauſâ erodente in aliquâ corporis parte*, *cujus ſolutionis cauſa vel in ipſâ parte ulceratâ*, *vel in toto corpore tanquam mediatâ conſervatur cum imminutâ magnitudine*.

Sextò differt ulcus à vulnere, quia ulcus utplurimùm provenit à prægreſſo abſceſſu, vel vulnere perperam curato. Tandem, vulnus eſt continui ſolutio recens

recens ab externis cauſis cæſim, vel punctim, vel ruptim illata, & ſemper cum ſanguinis profuſione contingit; ulcus verò ab internis cauſis erodentibus producitur, quibus non inſtantaneâ violentiâ, ut in vulneratione, ſed lentâ erodentis humoris in tumores, & apoſtemata collectione, eorumque purulenta eroſione fit continui ſolutio, è qua non ſanguis, ut ex vulneribus, ſed pus, vel ſordidum, putridumvè liquamen, ſaniesvè effluit, vulnera tamen perperam curata non rarò in ſordida, & putrida degenerant ulcera, quæ tùm ab iis, quæ ab internis proveniunt cauſis, non differunt.

Ulceris ſubjectum ſunt omnes noſtri corporis partes, præcipuè molliores, ſeu carnoſæ, quarum continuum eroſione ita ſolui, & quavis à cauſâ exedi poteſt, ut difficulter coaleſcat; oſſa tamen excipimus, quæ ad cariem pertinent. Carnis vocabulo non modò propriè dictam muſculoſam, quæ afficitur, ſed latè dictam, quâ inteſtina, veſica, & alia viſcera conſtant comprehendimus. Item glandulas, quæ ſunt veluti naturæ cribra, & in partes carnoſas ſemper aliquem immittunt ſuccum; ductus Lymphaticos, rami quorum in carnoſas, & membranoſas immediatè inſeruntur partes; ſimiliter omnes membranas, venas, arterias, fibras, nervos, tendines &c. complectimur. Perpetuò tamen una pars præ alterâ erit magis diſpoſita, & præcipuè ubi plures ſunt ductus, copioſiores ſunt ſucci, & frequentiora ſunt ulcera, ut in inguinibus, abdomine, ano, utero, perinæo frequentius eduntur.

Cap. II.

De Vlcerum differentiis in genere.

Vlcerum differentias prolixè proponit *Gal.* 4. *meth. med. cap.* 20. eaſque quinque eſſe docet ſcilicet à figurâ, quantitate, atque æqualitate, & inæqualitate, à tempore, & loco.

Differentiæ ulcerum à figurâ pendent, cùm ea obliqua ſunt, vel recta, vel tortuoſa, vel rotunda, vel oblonga, vel in ſuperficie lata, & circa fundum anguſta, vel in ſuperficie anguſta, & circa fundum lata.

Secundum quantitatem, vel magnitudinem differunt ulcera, vel in eo, quod ſint magna, vel parva, majora, vel minora, longa, vel brevia, in ſuperficie reſidentia, vel in profundum penetrantia.

Ab æqualitate, vel inæqualitate oriuntur ulcerum differentiæ, cùm ea vel æqualem, vel inæqualem habent circumferentiam, labra vel plana, vel depreſſa; profundum, vel ſcabrum, vel planum; orificium in medio, & in profundo vel æquale, vel latius, vel anguſtius.

Differentiæ à tempore ſunt, ut vetuſtum ulcus, vel recens, exigui temporis, vel diuturni.

A loco tandem, ſi in cute ſit ulcus, vel in muſculis, ſi in muſculorum capitibus, vel in eorum medio, ſi in articulis, vel in carne, vel glandulis, vel emunctoriis, ſi tandem in viſceribus, vel in eorum quolibet, locum nunc eſſet proponere, ut à qualibet dictarum differentiarum indicatione, ulcerum curatio deſumi debeat, ac proindè ſufficiat nos docuiſſe frequentiores ulcerum differentias: nam cùm de eorum curatione ſigillatim agemus, hujuſmodi differentias commemorabimus, ut congruens ſit medicaminum applicatio pro cujuſcumque ulceris differentiæ neceſſitate.

Cap. III.

De Accidentibus, quæ ulceribus ſuperveniunt, vel ea comitantur.

Multa accidentia ulcera comitantur, vel iis ſuperveniunt, quæ ulcerum curationem vel variant, vel immutant; non ergò à re alienum erit prædicta accidentia comitantia, vel ſupervenientia hîc enumerare. Comitantur itaque ulcera, illiſque ſuperueniunt dolor, punctura, pruritus, inflammatio, intemperies, eryſipelas, œdema, durities, varices, tumor, coloris depravatio, putredo, ſordities, vermes, malus odor, fluor ichoroſus, ſanioſus, callus, fungus, ſinus, fiſtula, oſſium caries, indolentia, folliculus, cancer, lupus, noli me tangere, gangræna, ſphacelus, aliaque ſimilia, quæ ulceribus conjuncta, unumquodque illorum diſtinctum curationis exigit modum. Operæ pretium faciemus, ſi notata jam accidentia ulceribus ſupervenientia memoriæ mandemus, nam cùm de illorum curatione agemus, hujuſmodi accidentia commemorabimus, ut eorum rationem habeamus, quia illorum unum quod libet, dùm ulceri conjunctum obſervatur, proprium, & ſpecificum exigit remedium.

Cap. IV.

De Vlcerum ſpeciebus.

Diverſæ ulcerum ſpecies emergunt vel ab ulcerum excrementis, vel accidentibus ſupervenientibus, vel comitantibus. Excrementa, quæ ex ulcere emanant ſunt *ſanies*, *ichor*, *pus*, *& ſordes*, & eſtò ſaniem, & pus vulgares chirurgi confundant, & pro eodem ulceris excremento accipiant, accipiunt tamen quid pro quo. *Sanies* propriè eſt fluida, & tenuis illa humiditas ſubalba, vel lutea, quæ à crudo, & incipiente ulcere effluit, & hæc à *Celſo* dividitur in *ichorem*, qui tenuis eſt, & ſubalbus, atque in melliceriam magis craſſam, & glutinoſam, mellique albo conſimile. Dicitur poſteà virulenta, tenacior, & glutinoſior materia, quæ in malignis gignitur ulceribus, & utplurimùm lividi, au nigri coloris eſt. *Pus* autem illud dicitur excrementum, quod ab inveterato fluit ulcere, album eſt, læve, æquale, & minimè fœtidum. *Sordes* tandèm omnium viſcoſiſſima, & maximè glutinoſa mucilago eſt adeò tenaciter ulcerato adhæret loco, ut difficillimè ab eo auferri poſſit. Ex his excrementis variæ ulcerum ſpecies deſumuntur, ut.

Vulgare eſt, quandocùmque ulcus pus album, æquale, & minimè fœtidum excernit, omnium facillimè Sanabile. Ubi verò ſeroſa humiditas pure tenuior, & aquoſior affatim emanat, ulcus dicitur ſanioſum, veteribus rheumaticum, phlegmaticum, vel fiſtuloſum dictum, ad quod nimirùm natura humiditatem excrementitiam, quæ ichor dicitur per emunctoria convenientia evacuare debebat; ulcus tamdiù inſanabile redditur, donec priùs ejuſmodi fluxus ab ulcere avertatur, & exſiccetur. Ubi autem ſordes miſtæ ſunt, nempè pus, ſanies, utrumque lividum, Cinereum, variegatum, tabum, ſordidumvè excrementum glutinoſum, craſſum, & tenaciter ulceri adhærens, in eo reperitur cum fœtore, & profunditate, præduriſque, & ſiccioribus labris, tale ulcus dicitur ſordidum, veteribus ulcus melancholicum, malignum, & depaſcens, ac omnem ſanationis ſpem re-

reſpuens, donec priùs malignitas, & putredo ex ipſo auferatur. Quæcumque ulcera depaſcentia, & in profundum, ambitumque rodentia ulcera à quibuſdam indiſcriminatim *Lupus* vocantur. Alii tamen per lupum intelligunt ulcus quoddam ſpecificum plerùmque in carnoſâ femoris parte ſedem figens, & acerbis cruciatibus affligens, niſi ulceri quotidiè fruſtum carnis recentis imponant. Alii contrà ſævam illam faciei, & narium exulcerationem, quæ aliàs *Noli me tangere* appellatur, lupum vocant. Sic quoque ejuſmodi corroſiva ulcera nuncupantur *Phagedæna*, & *Nomodes*. Aliis etiam *chironia* à Chirone chirurgo, aliis *Dyſepulotica*, *ac Telephia* dicuntur, id eſt quæ non tantùm affectam carnem erodunt, & quaſi cane pejus dentibus devorant, ſuffodiunt, & excavant. Sed etiam adjacentes, & vicinas partes exedendo, & putrefaciendo depopulantur. Talem autem differentiam inter utrumque eſſe volunt, quod nimirùm phagedæna ſit paulo mitius Nomode, & ſaltem ambulando (hinc dicitur *Foreſto* ambulativum ulcus), & ſerpendo cutem erodat, ſitque impetiginis, & ſerpiginis ſpecies; *Nome* verò non tantùm cutem, ſed & carnem excavet. Cùm autem ulcus cum tumore præduro incipit, ac deindè in maligniſſimum, & maximè dolorificum ulcus degenerat, hinc ulcus dicitur *cancroſum*, ſeu *cancer exulceratus*. Quodlibet etiam ulcus malignum, ſeu virulentum, exedens, & omnem ſanationem reſpuens *cacoëthe* vocitatur.

Ex accidentibus, quæ ulceribus ſuperveniunt, vel ea comitantur, aliæ ulcerum ſpecies emergunt, undè alia dicuntur ulcera *verminoſa*, *& phthiriaſiaca*, quæ variis in locis vermibus ſubcutaneis, capillaribus, partes exedentibus ſcatent, quin & majores quandòque vermes in ulceribus reperiuntur cum putridâ, ac fœtente, corruptâque ſanie. Datur quoque ulcus cum *hyperſarcoſi*, ſivè carnis excreſcentiâ, ſeu luxuriante carne. Sic eſt & ulcus *Scorbuticum*, quod ſcorbutum habet comitem. Eſt aliud, quod tumorem, inflammationem, aliud gangrænam, ſphacelum, aliud hydropem excipit, ſinum, fiſtulam, aliud cum carie, & oſſis corruptione, & alia accidentia, quæ capite tertio deſcripſimus.

Cap. V.

De Vlcerum cauſis occaſionalibus in genere.

VLcerum quorumcumque occaſiones ad quatuor genera congruè reduci poſſunt, quorum duo ſunt externa, duo verò interna; Primum genus occaſionum externarum, eſt quodlibet corpus vel vivens vel non vivens, acutum, vel obtuſum, quod quovis motu cutem, vel ſubjectam partem pungit, lacerat, incidit, percutit, diſtrahit, contundit, vel quovis alio modo offendit; hæ enim læſiones cutis, vel carnis facillimè innumeras ulcerum ſpecies excitare poſſunt.

Secundum genus occaſionum externarum ulcerum eſt contagium vel per fomitem, vel ad diſtans hominis cutem, vel carnem contaminans, ex qua contaminatione innumeræ quoque ulcerum ſpecies emanant. Ad diſtans agere videmus peſtis contagium, per fomitem verò ſcabiei, & luis Venereæ contagium.

Genus primum occaſionum internarum ſunt tumores, quomodocùmque, & qualitercùmque ſub cute, & in carne coacervati; nam quoties ipſi aperiuntur, ſpecies ulcerum diverſæ producuntur.

Alterum genus internarum occaſionum eſt, quoties liquor alimentitius, ſanguis, vel aliud ſimile in corpore deliteſcens, in qualitate exaltatum abſque tumore carnem, & cutem corrumpit, vel ſecat, & ulcerum non paucas aperit ſpecies.

Ulcera, quæ ex occaſionibus externis primi generis fiunt, niſi à venenatis dentibus, unguibus, vel mucronibus fiant, à bono chirurgo facilitèr curari poſſunt; Si verò venenum admiſtum habeant, difficulter. Quæ verò ab alterius generis occaſionibus fiunt ulcera, à contagiis ſcilicet, ſi peſtis contagio producantur, difficillimè curantur; ſi ex ſcabie, vel lue Venereâ, facillimè, ſi chirurgo medicamenta, quæ contagium extingunt, ſint nota.

Ex occaſionibus deindè internis primi generis, ſcilicet ex tumoribus ulcera, ſi ex illis tumoribus erumpant, qui materiæ coctionem admittunt, faciliter curantur; qui verò coctionem materiæ non admittunt, obſtinatiſſima pariunt ulcera.

Alterius generis ex occaſionibus internis erumpentia ulcera ſemper difficillimæ ſunt curationis, quia non ſolùm chirurgicam, ſed phyſicam exigunt curationem.

Cap. VI.

De Vlcerum ſignis.

NArratio de ulcerum ſignis ſupervacanea videtur, externa ſiquidem ulcera utpotè noſtris ſubjecta ſenſibus, lippis, atque tonſoribus pateſcunt, quoniam vel viſu, vel tactu, vel olfatu deprehenduntur, & hæc profectò ulcera chirurgis imperitis nota ſunt, ſed hoc non ſat eſt, oportet namque eorum differentias, & accidentia cognoſcere, quæ quam maximè curationem variant; imò magnæ molis eſt ulcera interna, quæ ſub oculos non cadunt, noſſe, & hæc non niſi ab eruditis deprehendi poſſunt. Ideòque tam de ulcerum internorum, quàm externorum ſignis aliquid in medium afferendum.

Signa internorum ulcerum, affectarumque partium petuntur ab excrementis, doloris proprietate, actione Læſâ, atque ſitu.

Ab excrementis ulceris, & laborantis particulæ in cognitionem venimus, & ſi per quemcumque corporis meatum, ut per tuſſim ſanies effluat, intùs in pulmonibus ulcus exiſtere conjectamus, namque aſpera arteria ſolùm in pulmonibus extat, & quæ per anachartaſim exturbantur, in pulmonibus, vel thorace utplurimùm præexiſtebant. Similiter ex purulentæ materiæ excretione per vomitum, œſophagum, aut ventriculum eſſe ſuſpicamur. Si per nares, aut aures pus, aut ſanies effluat, ulcus intùs latere indicio eſt. Seroſum ejectum pus palatum, fauces, aut circumſtantes partes exulceratas oſtendit. Si per muliebre pudendum eliminetur ſanies, uterus, aut ejus vagina, aut circumpoſitæ partes ulcus patiuntur. Per alvum ſi effluit pus, ventriculum, inteſtina, meſenterium, vel alia abdominis viſcera ulcus obſidet, ſi cœtera conſentiant. Diximus, ſi cœtera conſentiant, quandoquidem huic ſoli ſigno non perpetuò fidendum eſt, cùm à diſſitis quoque partibus excrementum illud fluere poſſit; ſic multoties pus, quod in thoracis cavitate continebatur, unà cum Lotio excretum fuiſſe obſervavimus, alioquin veſica, aliæque partes Lotii excretioni dicatæ ulcere Laborarent.

In qua autem parte ulcus lateat, præter excrementa doloris proprietas, ſitus, ac læſæ partis actio docebunt. Sic ſi dolor ſit pungens, partis nervoſæ læſionem, pulſans arteria indicabit. Doloris ſitus ſimiliter ipſam partem exulceratam docebit. Si in parte exulceratâ ſenſus, vel motus læſus fuerit, nervoſæ partis affectæ indicium eſt. Sic ſi Languens cibi faſtidio prematur, & pus per alvum cum incoctis cibis deponat, exulceratus eſt ejus ventriculus, ad quem ciborum appetitus, & coctio ſpectat; contrà benè ſe habente ventriculi

triculi coctione, ſi pus per ſedem quoque exturbetur unà cum alvi excrementis liquidioribus,ulcus in inteſtinis exiſtit, in quibus ventris ſuperfluitates debitam adipiſcuntur conſiſtentiam. Tandem ex ſitu,ſi namque ſimul cum lotio latæ membranulæ portio excernatur, exulcerata eſt veſica. Doloris ſitus in dextro hypochondrio hepatis, in ſiniſtro ſplenis affectionem demonſtrat.

Externorum ulcerum ſigna facilè innoteſcunt; ubi enim pus apparet, ibi ulcus, verùm pus diverſum eſt, modò album lactis inſtar, & craſſum cremoris lactis inſtar, abſque odore, & fœtore, quod cenſetur optimum. Eſt album, ex eo quia acida ſalia, exulcerato in loco Luxuriantia præcipitant ſuccum nutrimentitium alkalinum in album liquorem. Sic ſulphur in lixivio ſolutum, vel ſimili menſtruo alkalino acidi permiſtione lacteſcit. Modò ulcera pus flavum, viride, vel tenue, acre, ac interdùm craſſum, ſeu ſpiſſum expuunt.

Succi ex ulceribus fluentes varia à veteribus ſortita ſunt nomina Primò,*pus* dicitur,quod nobis eſt alba, & craſſiuſcula materia benè olens, & nihil aliud eſt, quàm coagulatus ſuccus alimentitius Lactis cremori ſimilis, quæ à veteribus concocta in ulceribus habetur materia. Secundò, *ichoroſus ſanguis*,qui communiter acidum ſpirat, & guſtu deprehenditur ſalſus, & videtur eſſe ſanguinis ſerum, dicitur *ſanies*, & cùm ſanguini permiſcetur, dicitur pus ſanguinolentum. Tertiò, *ichor* vocatur tenuis humor ſulphureus, & ſalſus, qui etiam ſæpè ex ulceribus effluere ſolet. Quartò, *Sordes* dicitur illa materia, quæ lardo ſimilis eſt, lutoſa, ſpiſſior, quæ non facilè per ductus carneos profluere poteſt, & Lardum repræſentat in ulceribus difficilioris curationis. Quintò, *Virus*, quod appellatur, eſt acris, fætibus, tenuis humor, ulceribus maximè noxius, qui etiam ulcera aperit rodendo, & cutem puſtuloſam reddendo. Sextò, *Melagium* eſt oleoſus humor, qui ex corruptis oſſibus effluit, & oſſium aduſtorum fœtet. Verùm quædam reperiuntur ulcera nullum exhibentia ſuccum, quæ ſicca dicuntur, & multum negotii chirurgo faceſſunt, hæc cognoſcuntur ex ſiccitate aridâ, nullum de ſe præbente digeſtionem, adeſt partis ſqualor, & ſiccitas, & quaſi quædam rugoſitas, ut & aſperitas quædam, & durities ulcerati membri à pertinaciſſimâ vaſculorum obſtructione proveniens ex ſymptomatibus; ulcera enim ſphacelata nullum exhibent pus.

Ulcus ſordidum, ſeu putridum hæc habet ſigna: materia intùs contenta eſt lardi inſtar ſcilicet tenax, lutoſa, & maximè ulceris lateribus hærens. Hoc ulceris genus cacochymicos infeſtat i. e. corpora, in quibus ſucci non ſatis attenuantur, vel ſubtiliantur, vel fluidiores non fiunt.

Ulcera Phagedænica ſunt cum Telaphiis, & Chironiis rebellia, magna, nullis obedientia pharmacis, oras habentia duras, & tumidas, ex optimorum remediorum applicatione ſemper hæc ulcera in deterius ruunt, & magis cum ſuis vaſis ſanam diſcindunt carnem, & ægri adeò vehementem patiuntur dolorem, ut dies, nocteſque traducant inſomnes. Ulcus nudatum plures angulos, & profunditates exhibet, fibræ, venæ, ac arteriæ nudæ conſpiciuntur cum gangrænæ metu. Materia, quæ effluit, nihil aliud eſt, quàm ichor fœtidus, aut flavum, putridum ſerum. Sæpè eryſipelas, vel herpes in tale degenerat ulcus.

Ulcerum ſigna cum oſſis carie, vermibus, carnis excreſcentia &c. ex propriis capitibus innoteſcent.

Externorum ulcerum ſigna etiam à figurâ, profunditate, & magnitudine deſumuntur, nam vel autopſiâ cognoſcuntur, vel ſpecillo explorantur, ita ſimiliter eorum accidentia, ab excrementorum quantitate conjectare valemus. Sic ulcus, an magnum, an parvum ſit; puris copia indicabit, quæ in magno major, in parvo minor eſt.

Cap. VII.

De Ulcerum cauſis.

GAlenici hepar pro ulcerum cauſâ accuſârunt, & hac viâ hepar ab acuitate ſuâ per ulcera repurgari docuerunt, hepar autem ut membrum mutum à tot, tantiſque injuriis, & impoſturis ſe defendere non potuit, quare falſam accuſationem pati neceſſum fuit,cujus tamen innocentiſſimum eſt. Aliqui caput inculpavêre, quod per deſcenſum ſe in inferiores partes acuitate ſuâ exoneret: Sed hoc capitale fundamentum non omnibus arriſit Galenicis, ulcerum namque omnium originem uni hepati tribuerunt, cui deſpoticum dominium in humano corpore aſſignârunt, unde innocentiſſimum hepar ipſi in tantam ſuſtulerunt inſolentiam, & temeritatem, ut quodlibet ulcus ſivè magnum, ſivè parvum ejus culpâ à plantâ pedis ad verticem capitis fieri, & cauſari arbitrentur, & nihil corporibus accidere, quod deſpoticâ non patretur hepatis tyrannide, fateantur. Id adeò apud ipſos indubitatum eſt, ut Luem Veneream,quæ ab extrinſeco contagio in corporibus creatur, in inſonte hepate ſuam habere ſedem vivæ vocis oraculo inſinuent. Quatuor humores in corpore poſuerunt, & horum officinam hepar, & corruptos pro ulcerum origine conſtituerunt. Poſt horum geneſim melancholiæ ſedem in liene, bilis in veſiculâ felleâ, pituitam in cerebro, & ſanguinem in hepate collocarunt. Verùm quomodò hi corrupti humores in cute foramina ſibi aperiunt, abſque eò, quòd partes in tranſitu non lædant, non docent. Fabrum choleram adurentem, & in atram bilem mutantem non aſſignant. Sed neſciunt aduſta amittere vires. Quomodò igitur cane pejus corrodit? Si corroſio in aduſtionibus exiſtit, quis pituitam, quis ſanguinem adurit? A *Galeni* quo uſque ad noſtrum ſæculum, hepar uſurpato totius corporis imperio pacificâ poſſeſſione, quouſque inepta, & nimis credula Medicorum poſteritas in *Galeni* verba jurârunt, fuit potitum; at cùm fatali neceſſitate Galeni authoritas declinare cœpiſſet, hepar ſuſpectum eſſe, & uſurpatam per tot ſæcula tyrannidem, quam obiverat, amittere cœpit, & aliam quam ab hepate ulcerum geneſim recentiores, *Galeni* præjudiciis exuti meditari cœperunt, & conſiderantes ulcera, quæ internis à cauſis excitantur, ejuſdem eſſe conditionis, ac ea quæ à cauſis oriuntur externis, inculpato hepati æſtimationem, & priſtinæ innocentiæ ſtatum ſolemni decreto reſtituerunt.

Tres humores ab ulceribus præcipuè effluere dicunt, unum ſubtilem, qui *ſanies* dicitur, alium craſſum, qui *ſordes*, & tertium, qui medio modo ſe habet, & *pus* appellatur. Hinc ulcera vel ſanioſa, vel ſordida, vel purulenta vocantur; quòd ſi ſcilicet humores aquoſi ad partem confluant, dicitur ſanioſum ulcus, ſi craſſi, ſordidum, ſi purulenti, purulentum.

Pro noſtrâ de ulcerum cauſis, ſententiâ dicimus, quòd cauſa, quæ eſt immediata, efficiens, & effectiva ſolutionis continui in ulceribus, eadem quoque eſt ejuſdem continui conſervativa juxta ſcholas: *functio vitiata eſt ejuſdem partis, cujus eſt in ſanis functio integra*; *& contra*,pro cujus intelligentiâ cum anatomicis aſſeveramus continuum in viventium animalium corporibus,fieri à fibrarum ſpermaticarum texturâ,interveniente quodam glutine, ſivè glutinoſo quodam liquore albo, lucido, viſcoſo, qui ipſis fibris gratus, & genialis eſt,ipſaſque connectit, & glutinat adeò exactè,ut licet ipſæ fibræ ſolitariè conſideratæ contiguæ

potiùs,

potiùs, quàm continuæ dici poſſent. Hujus liquoris ope earum textura verè continua fit. Hunc glutinoſum liquorem cognoverunt antiqui medici, fuitque apud illos dictus *Ros*, & *Cambium*. Aliqui ex recentioribus liquorem hunc *Sinoviam*, ſive *Sinoniam* appellarunt; unde licitum nobis erit pro clariori rei intelligentiâ cum *Paracelſo* hujuſmodi liquorem *radicalem Balſamum* appellare.

Balſamum ſanè, & rectè glutinoſum illum liquorem appellamus, quia cùm vox iſta Balſamus apud omnes denotat materiam, ſive liquorem quendam, qui non ſolùm ſe ipſum à putredine defendit, ſed qui alia corpora, quibus miſcetur, ab ipſâ præſervat; congruentiſſimum erit balſami nomen glutinoſo liquori, qui in viventibus corporibus fibrarum ſpermaticarum continuationem efficit, nam ipſe non ſolùm ſe ipſum conſervat, ſed ipſas fibras, quas glutinat, à corruptione, & mortificatione præſervat.

Radicalem deindè hujuſmodi balſamum appellamus, nam cùm ipſe ab ipſiſmet ſpermaticis fibris producatur, ſitque in penitiſſimis vitæ animalis penetralibus elaboratus. Jure merito radicalis dici debet, nàm in ipſis fibris non eſt externè appoſitus, ſed internè ab iis emanat, & continuò per ipſas fertur.

Eſt tamen hìc ſedulò advertendum, quòd iſte balſamus radicalis multiplex eſt in viventium corpore; propter multiplicitatem partium ſpermaticarum idem corpus componentium; enim verò, ut prædiximus, balſamus iſte ab ipſiſmet partibus ſpermaticis generatur, & producitur, & unaquæque earum Secundum ſui naturam proprium ſibi balſamum elaborat, & id in eis particulis efficit, quod eſt ad conſervationem ipſius partis aptum; Unde eſt, quòd balſamus in medullis eſt medullaris, in oſſibus oſſeus, in venis venoſus, in nervis nerveus, in cartilaginibus cartilaginoſus &c. quod ſummâ cum providentiâ fuit à naturâ ordinatum, enimverò cùm defectus, corruptiones, & lacerationes propriarum partium reparare fuerit huic balſamo radicali demandatum, ut ipſe reparandæ partis indigentiam reparare poſſet.

Cùm ergò balſamus iſte radicalis ſit cauſa immediata unionis, & continui in corporibus viventibus, dùm in ſuâ temperie, ideſt conſtitutione exiſtit, neceſſariò concedendum eſt & ipſum eſſe cauſam immediatam ſolutionis ipſius continui, quoties vel degener factus, vel corruptus, vel alteratus exiſtit, nam tunc à febris renuitur, deficit illicò, qui glutinis officium gerens, eas connexas conſervat, unde evenit, quòd illicò ab invicem diſtrahantur, & ſeparentur, cùm vero à cauſâ externâ fit continui ſolutio, tunc balſamus iſte radicalis per aëris adventum, vel alterius corporis ſuam conſtitutionem perdit, corrumpitur, devenitque ad glutinandum ineptus, & in tali caſu ipſe in cauſâ eſt, ut ſolutum continuum in unionem non coëat. Ergò radicalis balſamus vel degeneratus, vel corruptus, vel alteratus ſemper erit immediata cùm ulcerum cauſa, quæ ab intrinſeco fiunt, tùm eorum, quæ ab internâ cauſâ producuntur, eritque quoque cauſa non ſolùm ut actu continui ſolutio fiat, ſed etiam ut poſt factam perſeveret.

Aſſignato balſamo radicali degenere, vel corrupto, vel alterato pro immediatâ ulcerum cauſâ, nunc mediatas eorum cauſas aſſignemus oportet, & dicimus balſami radicalis in fibris degenerationem corruptionem, vel alterationem ab ipſis cauſis mediatis pendere, hujuſmodi ſunt ſalia corroſiva, exurentia, acria, vitriolata, aluminoſa, nitroſa, arſenicalia, realgarina, mercurialia &c. quæ ipſum balſamum in fibris degenerare, corrumpere, & alterare faciunt, ac ineptum ad continui unionem reddunt; hinc perfringendo, diſcindendo, corrodendo, cauſticando, & exurendo fibras procedunt, & ſibi viam aperiunt, qua patefactâ ulcus producunt cum partium deperditione, & ſuccus alimentitius effluit tam ex fibris, quas lubricat pro vitæ animantis ſuſtentatione, quàm effluunt contenta, ex ductibus ut arteriolis, venulis, vaſculis lymphaticis, nervis &c. quæ continuò circulant, unde variegatus ſuccus emanat, ut flavus, vel albus, vel ſalſus, aut tenuis, vel craſſus, qui vulgò pus dicitur. Ex ductibus ruptis, corroſis, vel diſciſſis ſucci effluentes commiſcentur, & factâ ſuccorum cum particulis ſalinis fermentatione, juxta earum diverſitatem puris diverſitas producitur, & ſalia magis exaltantur; *omne* enim *agens non agit, niſi exaltatum*, & fibrarum, ac vaſculorum multitudo corroditur, & rumpitur, ac ulcera magis Cava fiunt, & plus materiæ à majori ulceris profunditate, & circumferentiâ effluit, ob majorem fibrarum, & ductuum corroſorum, & ruptorum multitudinem.

Eſſe in noſtro corpore ſalia, præter ſalinos fontes à *Paracelſo* Medicinæ Monarchâ aſſignatos, probamus, totumque hominum ſalis congeriem eſſe dicimus, & abſque eo vivere nequit, eò quòd ejus putrefactionem arcet, & dùm mortuas à putrefactione diutiſſimè conſervat carnes, quantò magis vivas præſervabit, judicare facile erit. Sal cibos corrigit, & ſi non intervenit, nulla eorum fit correctio. Sal per urinam, & ſeceſſum expulſionem exercet. Sanguis totus naturâ ſuâ ſalſus eſt, ne grumeſcat. Hinc ſudor, lacrymæ, ſaliva, urina, fæces, & quicquid ex humano corpore expulſionem recipit, ſalinam redolet indolem.

Cibaria in ventriculo benè ſe habente aceſcunt, undechylus poſteà aciditatus, fellis effluvio in ſalſum tranſit, ſi *Helmontio*, credendum eſt, & chylo fictitio, quem in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *c.* 1. *de ventriculi actione* opiparè repudiavimus, aſſentiendum eſt, & ſicut acidum ventriculo eſt geniale, & gratum, ita ſanguini in venis exoticum, & hoſtile; fixatur namque ſanguis, ſi in vivi animalis venas per ſyphonem injiciatur, & paulo poſt ejuſdem ſubſequitur mors. Confirmatur hoc, ſanguis è venâ detracti coagulatio, quæ temporis momento ſuccedit ſpiritûs vitrioli, ſulphuris, vel aliûs acidi permiſtione, ejuſdemque diſſolutio alkalicorum ſalium, ac ſpirituum, ut fuliginis &c. beneficio perficitur. Horum acidorum ſalium locupletes ſunt hypochondriaci, & præſertim ſcorbutici ob fellis ignaviam, ut *Helmontio* placuit, unde ulcerum myriadibus tentantur, ac proindè languoribus ab acido prodeuntibus ſalia alkalina magnum ſunt ſolatium.

Materia potulenta, ut aqua, qua quotidiè utimur, varia ſalium genera, & mineralium intra ſe continet, exceptâ aquâ per vitrum deſtillatâ; ac vinum, quod maximis in deliciis habemus, & præter has cùm ad alendum, tùm etiam ad noſtrum corpus roborandum adhibemus, multis particulis ſalinis ſcatet, præter tartarum, qui eſt vini ſal, imò vinum in inſulâ Ænariæ, & in agro Puteolano, ac circa Veſevi radices, quod fit, ob varias ſoli fodinas ſulphuris, ammoniaci ſalis, aluminis, & vitrioli particulis eſt imbutum. Præterquam quòd vita noſtra jugiter, ne dum vegetantium, & animalium, verùm etiam mineralium hauſtu alitur; latent ſiquidem mineralia, & in omnibus corporum particulis natura abſtruſit, quibus non apertè, ſed furtivo quodam modo veſcimur.

Aër quoque, quem inſpiramus acria ſalia ſecum vehit ex mineralium effluviis hauſta; volitare autem in aëre ſalia, facilè admiſerit, qui pulviſculos in ipſo à ſolaribus radiis illuſtratos exploravit, in quibus latitant interdùm hæc ſalia. *Helmontius* in linteo aëri expoſito ſalinas haſce obſervavit impreſſiones, & nos quoque non paucis ab hinc annis, hic vidimus lintea aëri ſiccanda expanſa ſubfuſco, & rubiginoſo tincta colore, cruciſque figuram variè referentia, quod noſtri *Galeniſtæ* rerum naturalium veras cauſas

ſas ignorantes; ad occultas qualitates confugere, non valentes, rudi vulgo tanquam ominoſi eventûs talem rem prædicabant. Certè ſi probè noſſent inter cœteras omnis generis particulas, vitriolatas quoque in aëre contineri, quæ linteorum licia colorabant, & fortè tali figurâ diſponebantur, cùm licia intertexta non difficile crucis figuram aſſumere poſſent, ut cuilibet manifeſtum eſſe poteſt, certè inquam talia non effutiiſſent.

Prædictæ particulæ à majori fluidi quantitate dilutæ, neque partibus, per quas fluunt, nec in quibus continentur, nocent, ſic ſpiritum ſulphuris, ſalis, aut vitrioli multâ aquâ dilutum innoxiè, imò ſalubriter propinari obſervamus, & peſſima ſymptomata cauſare abſque debitâ fluidi copiâ exhibitum. Eodem pariter modo ſi ſalia ab humano corpore non eliminentur per ſua emunctoria, ſed à debitâ fluidi quantitate ſecernantur, primò mediante fermentationis motu aciditatem excitant, deindè ſalſedinem acutam, exaltantur, acuuntur, fiuntque ſectica, & juxta varios exaltationis gradus, varias ulcerum ſpecies excitant, & juxta hunc noſtrum ſenſum intelligendus eſt magnus *Hippocrates lib. 6. de Veteri Medicinâ.*

Quod aſſumpſimus mechanicè probamus: Salia lixivialia, ſeu alkalina in multo lixivio nullatenùs, ſi carni noſtræ applicentur, lædunt, attamen poſt lixivii aliqualem evaporationem cauſticant, ut videre eſt in ſaponariorum lixivio, ex quo lapis infernalis efformatur. Ita tartarus ad albedinem calcinatus, linguam, ſi ea tangatur, carbonis accenſi inſtar exurit, quod ante calcinationem non faciebat. Pariter nitrum, ſal commune, ammoniacum in retortâ cum bolo agitentur, ſimiliter de ſulphure per campanam igne agitato dicendum eſt, exaltatum proliciunt liquorem, qui ſi noſtræ applicentur carni, in illâ ulcus, inducunt, quod non faciebant, dùm erant ſub ſalis, vel ſulphuris formâ.

Hæc ſalia ante exaltationem ſunt nobis familiaria, dùm in ſtatu naturali nobis cum morantur, multiſque noſtris ægritudinibus medentur, at ſi ſemel noſtrâ culpâ, vel ſiniſtro eorum uſu, in furorem rapiantur, exaltentur, non ampliùs eòrum amicitiæ fidendum, nobiſcum veluti cum hoſte ſe gerunt, quos enim apprehenderint, commaculârint, in maximum vitæ diſcrimen adducunt. Cavendum itaque ab iis, quos vel ſemel offendimus, quia ſi quandoque hoſtes evadunt; vitam nobis ſuffurantur.

Salinæ, ſulphureæque particulæ in aëre; quem ſpiramus, in cibariis, ac potulentis latent, quibus non apertè, ſed furtim veſcimur, non raró noſtra afficerent corpora, niſi particulæ amicæ, & inimicæ miſcerentur, & hoſtiles ab amicis caſtigarentur, quæ caſtigatio niſi intercederet, ulcerum myriades ſubſequerentur.

Alteratur balſamus radicalis ab acidis, ſed ferè utplurimùm à ſalſis, hinc alimenta, quæ nimio abundant ſale acri, & mordaci, ut ſunt porri, ſinapi, allia, cepæ &c. ſalita omnia, ut carnes, & piſces omnes ſale conditi, item oleum, quod totum ſulphureum eſt, multam ulcerum excitant ſupellectilem, ſi eorum ſalia, & ſulphura in humano corpore exaltentur, & ſolvendi vim naſciſcantur.

Hinc fit, ut plerique veris tempore, tunc cùm humani corporis ſucci magis fermenteſcunt, (verùm de his primo Tomo de tumoribus cap. 60. de Priapiſmo, & Satyriaſi fuſiùs egimus) utplurimùm ulceroſi fiunt non tantùm in internis corporis partibus, verùm etiam in cute tanquam in univerſali emunctorio, ſi ad eam exaltari ſalis demandatio fiat, nam ibi pruritum excitat, cutem corrodendo, & ſic ſcabiem, aliaſque cutis defœdationes, ulcera producit, & alios morbos tùm internos, tùm externos, ut inquit *Hip. ſect. 3. aph. 20. Vere etenim furores & morbi melancholici, & comitiales, & profluvia ſanguinis, & anginæ, & gravedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & puſtulæ ulceroſæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.*

Externæ ulcerum cauſæ ſunt medicamenta exteriùs noſtri corporis partibus applicata, virtutem, & efficaciam eas corrodendi, & earum continuitatem ſolvendi vim habentia, cujuſmodi ſunt omnes aquæ ſtygiæ, cauſtica potentialia, corroſiva, putrefactiva, & quæ nos uſtulando rodunt, talia erunt arſenicum, ſandaracha, realgar, mercurius meteorizatus, calx viva, cantharides, quæ nimio ſulphure inflammabili, & plurimo ſale cauſtico, corroſivo, volatili, & exaltato conſtant. Item multa è vegetantium familia, ut ephemerum, euphorbium, eſulæ ſuccus, ranunculus, flammula jovis &c. quibus mendici quamplurimi, tenebriones, & perditi, tibias, & crura ſua exulcerant, dilaniantque, imò & caput ſuum tineâ defœdant, ut eleemoſynas à tenacibus hominibus extorquere poſſint.

Ad hujuſmodi cauſas ignem actualem revocamus, cùm eſchara relicta ad ulcera potiùs, quàm ad vulnera pertineat. Hùc etiam ſpectant combuſtiones ab aquâ, oleo, aliiſque ſuccis fervidis.

Ad externas etiam cauſas referimus variorum ſalium effluvia, quæ ex terrâ, aquis, fodinis &c. jugi fermentatione elevantur, ut ſunt vitriolata, nitroſa gemmea, armoniaca, aluminoſa, realgarina, arſenicalia &c. quibus addimus variorum ſulphurum effluvia, quæ inſpiramus. Sic quotidiè *Chemiſtæ* Sylveſtre, & pernicioſum aquas è carbonibus, aquis ſtygiis, & mineralium fuſionibus potant. Item qui cinnabari, arſenico, auripigmento, ſublimatis, ſtibio &c. laborant, Sic foſſores, ſeparatores, & mineralium coctores, qui non ſibi cavere poſſunt, indeſinenter eorum effluvia introhauriunt, quæ multoties cum pulmonum excrementis fixantur, illoſque lacerant, exulcerant, præſertim ſi pulmones pro cribro inſerviunt, & phthiſin, vel empyema, vel vomicas producunt. Hinc quàmplurimi *Chemiſtæ* vel in phthiſin, vel empyema incidunt, vel ſubitaneâ occumbunt morte, & ſuis in lectis cadavera reperiuntur, quorum mortis proculdubio vomicæ præcipua cauſa ſunt; eruptione pus cordi communicantes, illudque obruentes, quæ conjecturaliter ipſis occultè ſuccrevêre, ab introhauſtis acribus, ſalſiſque atomis rerum venenatarum, ac in igne evaporabilium. Hùc etiam referendum eſt contagium, quomodò vapores è phthiſicorum pulmonibus exhalantes, ab aliis inſpiratione attracti pulmones exulcerant, phthiſinque producunt: & ſordes, atque effluvia ſcabioſorum, leproſorum, & lue Venereâ laborantium cuti communicata, eam exulcerant, & ſimile vitium generant.

Mediata etiam, & antecedens ulcerum cauſa eſt cacochymia, ſive corporis, & fluidarum impuritas, hoc eſt corpus, in quo ſucci non ſatis attenuantur, vel ſubtilriantur, vel fluidores non fiunt, propter pravam viſcerum conſtitutionem, vel ſiniſtrum uſum ſex rerum nonnaturalium. Sunt & aliæ ulcerum cauſæ, de quibus in propriis capitibus agemus.

CAP. VIII.

De Vlcerum prognoſi.

VLcera cutem occupantia, & ſuperficialia faciliùs, & brevi temporis intervallo curantur, cœterùm profundiora difficiliùs. Ulcus magnum, cœteris partibus, difficiliùs curatur, quàm parvum; in ulcere enim magno, multæ partes externo objiciuntur aëri, & ſubjectæ partes, venæ, arteriæ, nervi magis læduntur, & deſiderantur. Item anguſta, & oblonga ulcera faciliùs curationem admittunt. Ulcera orbicularia, vel ad circularem figuram proximè accedentia,

dentia, longiori indigent tempore, adhoc ut curentur; figura namque circularis eſt omnium capaciſſima, & eſt plana, unâ tantùm lineâ contenta, in cujus medio punctus eſt, à quo omnes lineæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales, ideòque ulcera circularia ſunt magna, labia, quæ uniri debent, à centro ſunt diſtantiſſima, ac proindè longâ indigent curatione.

Si pus, quod excernitur, bonum ſit, optimum ſignum denotat, quia fermentatio ad ſummum non pervenit faſtigium, facilioris curationis eſt ulcus; bonum autem pus mediæ eſt inter tenue, & craſſum conſiſtentiæ, album, læve, æquale, & minimè fœtidum; malum verò eſt, quod valdè tenue eſt, & fluidum, pallidum, lividum fœculentum, & mali odoris.

Sanies, quæ eſt pure tenuior, & aquoſior ex ulceribus profluens, quid de curatione præſagiendum ſit, indicat; ſanies namque multa, tenuis nimis, pallida, livida, nigra, pravi odoris, & quæ vicinam exedit cutem, difficilis curationis ulcus portendit; ſi verò ſit mediocriter craſſa, non multa, ſubrubra, ſubalbida, facilius curatu ulcus indicat.

Ulcera valdè humida, & in corporibus cacochymicis, ſimiliter in locis ſuperfluâ humiditate, & excrementis ſcatentibus, ut in utero, vel ano, difficillimæ, & tardiſſimæ ſunt curationis. Ulcera in hydropicis oborta raro ſanantur, & exſiccantur, ut inquit *Hip. ſect. 6, aph. 8. Aquâ inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta, difficulter ſanantur*: quia continuò emanant; omnes enim canaliculi obſtructi ſunt, vel rupti, vel corroſi, hinc nulla alia via reſtat, quàm extra cutem, ideòque nulla conſolidatio fieri poteſt ob aſſiduum affluxum aquoſæ materiæ, ſeu ichoris, propter acres, pungenteſque particulas, quibus vaſa diſcinduntur, hinc etiam melioris ſanationis ſpes elucet, ſi materia albidior, & ſpiſſior redditur.

Ulcera interiora exterioribus magis ſunt periculoſa, & præcipuè nobilium viſcerum, & quæ ad vitam ſummoperè neceſſaria, ut cordis, pulmonum, diaphragmatis &c. aut quæ in conſenſum viſcera principalia trahere poſſunt, ut ventriculus, uterus &c. Siquidem multa ſæpè ſuperveniunt peſſima, & lethalia ſymptomata, quæ ægrum de medio tollunt, antequam ulcus ad cicatricem perduci valeat. Ulcera extremarum partium, nempe manuum, pedum, & capitis concitant glandularum tumorem, ut capitis pone aures, vel circa collum, manuum ſub alis, & pedum circa inguina. Ulcera glanduloſarum partium contumaciora ſunt, cum aliquid acidi ſecernatur, & lympham conſtituat, & ſi doloroſa, & corroſiva ſint, facillimè in fiſtulas degenerant, imò cancroſam ſæpè induunt naturam. Ulcera articulorum, & extremarum partium non facillè curantur, tùm ob motum, tùm ob debilem calorem, ac proindè gangrænæ obnoxia ſunt. Exulceratio partium perpetuo motu gaudentium, ut cordis, pulmonis, arteriarum &c. incurabilis cenſetur; quies namque ad dictarum partium coaleſcentiam multùm conducit. Ulcera nervorum, aliarumque partium exquiſito ſenſu præditorum periculoſa ſunt, tùm quia convulſiones, vel ſaltim ſpaſmodici motus excitari ſolent, tùm quia inflammationes, & gangrænæ ejuſmodi ulceribus ſupervenire poſſunt.

In ulcerum curatione accuratè ad applicata remedia attendendum eſt; ſi enim majorem quàm anteà dolorem, humiditatem, vel ſiccitatem, caliditatem, vel frigiditatem inducunt, ea minimè eſſe idonea, vel convenientia, ſed mox mutanda eſſe arguunt, idonea enim illicò conferunt, vel ſaltem non nocent. Ulcera faciliùs curantur, ad quæ medicamenta, quæ adhibenda ſunt, pertingunt, iiſque faciliùs adhærent; difficiliùs verò, quibus medicamenta non rectè applicari poſſunt, & quibus non facilè adhærent. Ulcera, quæ aliis morbis ſuccedunt, vel in ipſis naſcuntur, ſive autem ante, vel in morbo ipſo excitata plerùmque difficulter ſanantur, quia natura vitioſos humores in corpore latitantes ad partem depellit, & tranſmittit.

Ulcera, quæ ad viriditatem, livorem, vel nigredinem tendunt, partis affectæ calorem debilem, & penè extinctum ſignificant, & morituris paulò ante mortem ulcus pallidum, livens, nigrum, & aridum apparet propter caloris nativi extinctionem. Si ulcus poſtquam carne impeletum eſt, ipſique cicatrix induci debet, recrudeſcit, vel in fiſtulam abit, vel in oſſe ſubjecto corrupto cauſa inveſtiganda eſt.

Frigus inimicum, calidum verò amicum ulceribus, hinc ulcera, quæ ex hydrope, vel frigore oriuntur, peſſimi moris ſunt, illa verò quæ poſt phlegmonem, & abſceſſum oriuntur, melioris ſunt notæ, & curatu faciliora: per calorem enim ſeu motum, ſucci circulantur, à frigore verò non tantùm ſucci inſpiſſantur, & ad motum inepti redduntur, ſed etiam ipſa vaſcula, per quæ circulantur, conſtringuntur, & faciliùs obſtruuntur.

Tandem ulcera valdè diuturna, & inveterata non niſi cum periculo ſanantur; natura enim diutino ſaniei per ulcus effluxui aſſueta, eoque per occluſionem denegato, morbum concitare ſolet, niſi exitu iterùm aperiantur, vel corpus ſedulò purgetur, & victûs ratio bona obſervetur. Reliqua præſagia in ſpecialibus ulcerum curationibus tradentur.

Cap. IX.

De Sex rerum non-naturalium in Vlceratis regimine.

NOn opportunis tantùm medicamentis ulcera ſaneſcunt, ſed & diæta in his non reſpuenda eſt, aliàs ſubminiſtratâ novâ læſionis cauſâ, chirurgus incaſſùm exulcerato medicam adhibebit opem, nihilominùs non tantùm in cibo, & potu moderetur æger, cœterùm in omnibus ſex rebus non-naturalibus; hæ namque vel valetudinem collapſam in meliorem ſtatum redigere, vel optimè diſpoſitam conſervare poſſunt, hinc

Eſtò, noſter aër non ſit ſimplex; & uniuſmodi, ſed ex pluribus, diſſimilibuſque componantur particulis ex æthere, aqueis vaporibus, ac, terreſtribus expirationibus permiſto, hic tamen ad vitam ſalubrem neceſſarius eſt, & ſufficit, ut eligatur purus, nitidus, ſerenus, at non eâ puritate, qua æther potitur, quo eſt ſummè tenuis, & perſpicuus, ut in altiſſimis montium cacuminibus, in quo homines non aliter vitæ munia obire poſſunt, quàm per ſpongiam humore imbutam ſpiritum haurientes, quia in reſpiratione requiritur aër notabiliter craſſus, & multâ vaporum, exhalationumque copiâ refertus, qui ad altiſſimorum montium cacumina gravitate ſuâ non pertingunt. Cæterùm aër debet eſſe diſſitus à fodinis, voraginibus, ſpecubus, ſtagnis, paludibus, è quibus jugi fermentationis ope tetri, nebuloſique vapores, varia effluvia ſalina, ut vitriolata, nitroſa, aluminoſa, armoniaca, gemmea, arſenicalia &c. quibus ſulphurea copulamus, erumpunt, aëri commiſcentur, illumque conſpurcant, quæ proditoriè inſpirata diverſimodè noſtra afficiunt corpora. Præter aëris puritatem, & nitorem ipſe temperatus eſſe debet, nam nimis frigidus ſanguinem, cœteroſque circulantes ſuccos inſpiſſat, incraſſat, & eſt ulceribus, ut diximus, inimicus; nimis calidus ſuccos calore ſuo reſolvit, & ſalia humiditate deſtituta exalantur, & anſam ulceribus præbet.

Poſt aërem de cibo, potuque aliquid ſubjungamus oportet: horum enim maxima eſt vis in tuendâ ſanitate, profligandiſque morbis. Addimus & nos, quòd pleræque ægritudines eſculentis, & poculentis originem habere obſervantur, ut propterea rectè ſcriptum ſit à *Fernelio: Vnam gulam hominum eſſe prope morborum matrem, atque intemperantiam Medicorum eſſe nutricem*; cibi itaque omnes uſurpentur facilioris coctionis, qui plurimo ſale alkalico ſint referti, ut ſalia corroſiva obtundant, cicurentque. Viteutur angue pejus omnia acida, & acria; hæc namque ulceratis valdè obſunt, quia exedentia, & majorem ſalium congeriem, ac proventum ulceribus refundunt; illa verò noſtros ſuccos, & præcipuè ſanguinem incraſſant, coagulantque & ad circulationem ineptos reddunt: ſanguis enim noſter ex ſexcentis ferè conſtat parti culis, utplurimùm ex ſale alkali volatili, cui ſi acidum ſal conjungatur, ex templò ſanguis inſpiſſatur, coagulaturque, non aliter ac ſi oleum tartari p. d. inſpiſſatur per ſpiritûs vitrioli acidi affuſionem. Si ſanguini extravaſato, quendam acidum liquorem affundas, illicò niger, & ſpiſſus apparebit, imò ſi per Syringam in alicujus animalis venam acidum liquorem injiceris, in momento morietur, ut multoties in quampluribus animalibus experti ſumus. Oppoſitum verò experimur in Sanguine, ſi aquam ex ſale armoniaco, vel nitro compoſitam ipſi effundes, ſanguis rubicundus apparet, & fluidior redditur, imò & noſtri lanii, ut mattatorum porcorum ſanguinem pro conficiendis botellis, aſſervent fluidum, ſale communi condiunt

Fugiantur ſalſamenta, ut carnes muriâ conditæ, fumo induratæ, ſale conditæ, ut petaſones, Lucanicæ &c. Item piſces ſale indurati, haleces &c. Nimis pinguia nocent, quia nimio exuberant ſulphure, ut lardum, caro ſuilla, anguillæ, anſares, legumina, caſeus vetuſtus. Conducunt carnes animalium juniorum, avicularum, aut vervecinæ, vitulinæ &c. Vitentur omnia dulcia, ut ſacchara-ta, & mellita, quia viſcidum in ſe continent, quod à viſciditatis compede ignis beneficio per cornutam extricatum, in liquorem tranſit corroſivum.

Pro potu fugiantur vina dulcia, acerba, auſtera, ſignina, turbida, & præcipuè Puteolana, quæ multis ſalinis, ſulphureiſque ſunt referta particulis, ac cerviſiæ. Item hydromel, aquæ ſaccharo conditæ, & id genus alia. Si vinum nec acre, nec dulce, ſed medium, optimi coloris ad helvium vergentis, ſaporis, & odoris, ſitque generoſum, & non oligoforum, ſed quod aquam admittat, nam *Dilutum creſcit, dulceſcit, & lædere neſcit.* Vel pro potu concedat Theæ, vel Capheæ infuſum, quod ulceribus maximè conducit; hujus namque potionis ope particulæ ſalinæ, vel ſulphureæ, peccantes obtunduntur, & per ſua emunctoria cicures redditæ eliminantur. Omnia verò eſculenta, & potulenta, nec nimis frigida ſint, quia nimis calida magnum fermentationis motum in ſuccos inducunt, & plures ſubtiliſſimas particulas avolare faciunt; nimis frigida incraſſant, coagulantque ineptoſque ad naturalem fluorem reddunt. Tandem conſiderare oportet naturam ſucci illius, qui ad diſſolutionem plurimùm confert; nam ſuccus ſalinus, vel acidus aquæ potu temperatus utilior redditur, & aquâ diluitur. Verùm ſolent authores diſputare, quænam aqua melior, & ad ſalutem utilior cenſeri debeat: commendatur autem ab omnibus illa, quæ levior eſt. Quomodò verò aquæ pondus explorare poſſumus, non unus à ſcriptoribus traditus eſt modus. *Hip. 5. aph. 26. Aqua*, inquit, *quæ citò calefit, & citò refrigeratur, leviſſima eſt.* Optimum profectò eſt *Hippocratis* argumentum, nec de aquis tantùm, ſed de cæteris etiam liquoribus intelligi poterit, ſic e. gr. aqua ardens multo faciliùs, citiùſque incaleſcit, quàm vinum, & hoc etiam faciliùs quàm aqua, & hæc promptiùs quàm lac, & ſic de cæteris intelligere licet; & propter hoc optima illa cenſetur, quæ viſu, guſtu, & olfactu pura, & ſyncera eſſe deprehenditur: quæ nullius rei ſaporem guſtui, vel odorem olfactui offert; quæ tenuis, & Levis, ut per hypochondria celeriter permeet, & per corpus citò diſtribuatur; quæ verſus ſolis ortum, & præcipuè æſtivum ſcaturiat per terram mundam, quæ arenis, & lapillis ſcaturiens, per eoſdem fluit, & ab omnibus, quæ innatare ſolent ramentis liberata, quæve hyeme eſt calidior, æſtate verò frigidior.

Tertiò pauca de ſomno, & vigiliâ attingamus; naturâ quidem compertum eſt, ut vita noſtra ſomno, atque vigiliâ alternatim gaudeat. Somni plurimæ ſunt utilitates, nam & cibus in ſomno meliùs conficitur, collapſæ reficiuntur vires, & dolores, ac animi pathemata vel conſopiuntur, vel leniuntur. Vigilia verò ad alimenti diſtributionem, & inutilium reliquiarum ſecretionem, excretionemque magis quàm ſomnus conferre videtur. Functiones autem animales, quarum gratiâ vita expetitur, niſi in vigiliâ fieri ritè nequeunt. Non ab re nobis alienum videtur in ſomni gratiam cum ſit animi quies, & humanæ vitæ melior pars, aliquantulùm digredi.

Solent aliqui inquirere, cur nonnullis animantibus uſque adeò longus, diuturnuſque ſit ſomnus, ut nonnunquam ſemeſtris ſpatio dormire videantur, quemadmodùm contingit gliribus, ſerpentibus, & quamplurimis inſectis animalibus? Equidem minus mirabile videri poteſt, quòd animalia diutiſſimè dormiant, quàm quod illis vita per multum temporis ſpatium ſuffliminari, & intercipi poſſit. Nam animantes, quæ dormiunt, quia eo tempore parùm, aut nihil moventur, parùm etiam conſumuntur, atque perſpirant, idcircò diutiùs ſine alimento vivere poſſunt: nec profectò major eſt difficultas, quamobrem hominis ſomnus alternatim ad horas octo, vel decem extendatur, quàm quare gliris ſomnus ſemeſtre ſpatium occupet. At certè mirandum videtur, quòd piſces in quibuſdam locis, ubi mare in glaciem concreſcit, ſimul cum aquâ ipſâ conglaciantur, vitâ intercipiuntur, donec adveniente calore, glacies ſoluatur in aquas. Idem contingit certè cuidam hirundinum ſpeciei, quæ ſimul conglomeratæ ſub aquis fluviorum merguntur hyberno tempore, ibique ad vernam tempeſtatem, vitâ interceptâ, morantur. Sed non eadem videtur eſſe ratio, quæ dormientibus animalibus, atque de his, quibus vita planè intercepi obſervatur: nam in animalibus, quæ dormiunt, cor jugi palpitatione movetur, & ſanguis per univerſum corpus circulatur, ſed in animalibus, quorum vita ſufflaminatur, nullus omninò motus in corde fit, nec ulla apparent vitæ veſtigia, niſi revixerint. Porro vitam hyemali tempore intercipi Lucomoris, non modò impoſſibile videtur, ſed omninò conſentaneum eſt: neque enim ulla videtur major difficultas, cur contingat hominibus, cùm hirundinibus evenire in locis Septentrionalibus, jam ferè omnibus ſit compertum.

De ſomni generatione, & cauſis non eadem eſt apud omnes ſententia. Equidem nemo ibit inficias, in ſomno quieſcere facultates animales, & præcipuè ſenſitivam; ſed unde fiat, ut facultates quieſcant, in dubium videri poteſt. Quod autem complures ſcribunt retineri, & coërceri in ſomno ſpiritus, ne ad corporis partes impellantur, rationi valdè

valdè conſentaneum videtur. Sed quomodò ſpiritus coërceri poſſe putabimus? Profectò, qui hominis naturam accuratè proſpexerit, comperiet non in corde tantùm, & venis ineſſe valvulas, quæ ſanguinis ingreſſum, vel egreſſum remorantur, ſed ſuas etiam in cerebro ineſſe valvulas, atque in nervis quoque quæ ſpirituum animalium ingreſſum, aut egreſſum impedire poſſunt, ſponte autem, & ſuâ vi concidunt ejuſmodi valvulæ in cerebro, niſi certa quædam vis illas apertas, & ſuſpenſas ſuſtineat, non ſecus ac palpebræ oculorum ſponte concidunt, oculoſque tegunt, niſi vi attollantur: unde contingit, ut morientibus, & iis, qui vitali robore deſtituuntur, oculi claudantur, palpebris concidentibus. Similiter, & longo labore feſſis corporibus, facilè irrepit ſomnus, nam imbecilla fit illa vis, quæ valvulas cerebri adaperire & adapertas ſuſtinere poteſt. Hinc patet, quamobrem vinum, opium, & ſimilia ſomnum plerumque inducere valeant: quippe quemadmodùm ex modico vino, & pauxillo opio ſpiritus reficiuntur, & ad motum promptiores fiunt (habent enim ſpiritus animales cum vini ſpiritu aliquam analogiam), ita ex nimio vino, aut opio, animales Spiritus conturbantur, & ineptiores fiunt, unde & univerſo corpori torpor accidit, & ipſis etiam valvulis ſegnities ad ſeſe ſuſtinendum, atque ideò ſomnus obrepit.

Cæterùm tametſi dormientium ſpiritus, in corporis partes, & præſertim in ſenſuum organa non deferuntur, non tamen omninò feriantur, ac ceſſant: ſuas enim vices in cerebro quàm maximè exerunt, hinc multæ fiunt in ſomno cogitationes, quæ vulgò in ſomnia nuncupamus. Fiunt autem in ſomnia, non modò cùm ſomnus levior eſt, & medius quidam ſtatus inter ſomnum, & vigiliam, ut omnes ferè authores hactenùs opinati ſunt, ſed etiam in profundiſſimis ſomnis, ut uno verbo dicamus, ſemper dormientes ſomniamus: ſed eorum tantùm ſomniorum meminimus, quæ in liviori ſomno contingunt, nam quòd profundè dormientes ſomniant, patet ex ſomnambulis, qui certè dùm ambulant, januam aperiunt, loquuntur, gladium evaginant, ſtringunt, natant, & alia vigilantium opera exequuntur, omninò ſomniant, ſe illos profunde dormire vel indè manifeſtè liquet, quòd ad varios occurſus, rumoreſque non facilè expergiſcantur, imò experrecti eorum, quæ dormientes agebant, vix meminerunt. Hinc etiam intelligi poteſt, non ſemper in ſomno occludi canales illos, per quos ſpiritus motivi feruntur: nam profectò illi, qui motum thoracis propter reſpirationem adjuvant, minimè clauduntur unquam; ſed neque eos, qui ad pedes, manuſque pertingunt, ſemper claudi videntur, ut ex ſomnambulis liquet; neque omnes ductus, per quos ſpiritus ad ſenſuum organa deferuntur, ſemper in ſomno obſerantur, ut in ipſis quoque ſomnambulis eſt manifeſtum, & in his, qui dormientes loquuntur. Sed ad noſtra redeamus.

Somnus moderatus plurimùm ſanitati confert, vires namque laſſes reficit, humidum radicale, reſtaurat, ſpiritus laboribus diuturnis reſoluti inſtaurantur, calor ad interiora recurrit, membra calefacit, corroborat, alimentorum, crudorumque humorum coctio optimè perficitur, bonum alimentum paratur, corpus pinguefacit, unde *Hip.* 6. *epid. com.* 5. *t.* 10. inquit: *Somnum viſceribus eſſe cibum, omnem evacuationem tollit ſomnus præter ſudorem, dolores ſedat, animi moleſtias abigit.* Immoderatus verò ſanitatem deſtruit, nam naturales impedit evacuationes, appetentiam dejicit, crudos cumulat humores, calorem hebetiorem reddit, & ſpiritus animales torpidos, unde actiones omnes ſegniores fieri neceſſe eſt, corpus enervat, & pallore diffundit, caput vaporibus replet. Nocet etiam, ſi intempeſtivè ineatur, unde *Hip.* 2. *progn.* 11. habet: *Interdiù vigilare, noctu verò dormire oportet.* Verùm ſi laxitudo à labore dependeat, aut nox inſomnis præceſſerit, interdiù dormire non incommodum eſt: Sicut nec iis ſomnus meridianus nocet, qui aſſueti ſunt, ut teſtatur *Hip.* 1. *aph.* 50. *Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint, in ſuetis minùs moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta tranſire.*

Sicut ſomnus nil aliud eſt, quàm ſenſuum quies, & ceſſatio, ita vigilia eorundem actus, & exercitatio, hinc moderata vigilia profectò ſpiritus, & ſenſus excitat, vegetioreſque reddit, ſpiritus, & calorem in omnes corporis partes diſtribuit, alimenti diſtributionem adjuvat, excrementorum propulſionem promovet, & membra vigore fovet; at ex immoderatâ vigiliâ corpora exſiccari, & contabeſcere in confeſſo eſt apud omnes, & cauſam aſſignant, quia in vigiliâ plurimæ ſuperfluitates excernuntur, quæ in ſomno retineri ſolent. Verum enim verò experimento compertum eſt, noſtra corpora magis in ſomno perſpirare, quàm in vigiliâ, ut vel ex ipſo ſudore liquet, qui frequentior, & promptior ſomni tempore contingit: atqui ſæpiùs memorata *Sanctorii* obſervatio, nos edocet, multo majorem eſſe eam excretionem, quæ fit per perſpirationem, quàm cæteras omnes evacuationes ſimul ſumptas: deberet igitur ex prædictâ ratione corpus magis exſiccari in ſomno, in quo major eſt perſpiratio, quàm in vigiliâ. Equidem videmus ex diuturnis vigiliis corpora extabeſcere, atque conſumi multo magis, quàm in diuturnâ ſomnolentiâ ſolet evenire: Id autem indè contingere, arbitramur, quia ipſamet cauſa, quæ longum inducit pervigilium, potens eſt corpus conſumere. Imò verò longa vigilia vires exſoluit, & plurimos diſſipat ſpiritus, ſpiritus autem ex puriſſimâ alimenti portione fiunt: unde nihil mirum, Si ex vigiliâ magis, quàm ex ſomno corpora contabeſcant.

Præterea vigiliæ nimiæ ſpiritus abſumunt in ſanguinis maſſâ, unde ſanguis in vappam degenerat, corporis vires labefactant, coctionem impediunt, cruditates pariunt, & univerſos corporis ſuccos exſiccant, eoſque acres, & corroſivos reddunt, imò cerebrum exſiccant, quia natura circa ſenſus, & exteriora corporis occupata evocat, diſtribuitque multum ſpirituum, & caloris ad exteriora, unde interiora exſiccari, refrigerari, ac humiditatem abſumi oportet, quæ in ſenſuum inſtrumentis eſt, operis diuturnitate, & magnitudine, ut quod cerebrum in vigiliis maximè laborat, non ſolùm ſenſûs, & motûs inſtrumentis ſpiritus ſuppeditando, ſed etiam intenſione animi, atque cogitatione, ut tandem ſpiritibue exhauſtis, & cerebro exſiccato, mentis alienationem, & morbos calidos inducere poſſunt.

Somnus itaque & vigiliæ moderatæ ſanitatem conſervant, immoderatæ verò eandem deſtruunt, ut inquit *Hip.* 2. *aph.* 3. *Somnus, & vigilia, utrumque ſi modum exceſſerit malum.* Idem repetit 7. *aph.* 71. *Somnus, & vigiliæ utraque modum excedentia, morbus.*

Quartum rerum non-naturalium genus ſub motu, & quiete continetur: nam corporis motus, atque exercitia, & his oppoſita ocium, & quies non parvam habent vim ad ſanitatem tuendam, morboſque profligandos.

Complures eſſe ſolent utilitates, quas motus noſtris corporibus præſtare poteſt, primò namque mediante motu ſucci alimentarii, & ſanguis attenuantur, & ad circulationem promptiores redduntur. Secundò, internus calor promovetur, augetur, & ex caloris augmento felicior fit nutritio. Tertiò, corpus faciliùs perſpirat, & excrementa per proprios ductus deferuntur, unde membra, atque artus roborantur, & ſolideſcunt, ac tandem motus efficit, ut corpora non ita facilè ab externis iinjuriis afficiantur, ſed cauſis

ægrotare facientibus magis reſiſtant.

Motuum complura ſunt genera, nam labor omnis, aut exercitium ſub motu comprehendi videtur, ejus generis ſunt ambulatio, curſus, ſaltatio, magnæ, & parvæ pilæ luſus, geſtatio, navigatio, vectio, equitatio, & ſimilia, quibus antiqui ad valetudinem conſervandam uti conſueverunt. Imò *Aſclepiades*, qui nominis celebritate, omnium Medicorum famam potuit obſcurare, recto pharmacorum uſu ut potè, quæ ſtomachum lædant, & viſceribus infenſa ſint, omnem curandi rationem in victu, & exercitio poſuit. Unde factum eſt, ut ejus exemplo poſteriores Medici magnam exercitii curam habuerint, ut apud *Cornelium Celſum*, & alios legimus. Frictionem quoque inter motus reponere licet: nam Senes, & qui ſedentariam vitam degere coguntur, cùm nullo poſſint exercitiorum genere uti, frictione quam maximè indigere videntur, ut calor excitetur, humores attenuentur, & perſpiratio longior fiat. Dici autem vix poteſt, quantùm ad valetudinem perſpiratio conferat, nam multo major eſt exitus, qui perſpiratione fit, quàm qui per excretiones alvi, urinæ ſalivæ, narium muci aliarumque evacuationum ſenſibilium contingere ſolet. Quandoquidem, ut longâ obſervatione à *Sanctorio* compertum eſt, ex octo partibus eorum, quæ ore aſſumuntur, tres tantùm in hominibus rectè valentibus per ſenſiles excretiones vacuantur, reliquæ partes quinque inſenſibiliter perſpirant. Quòd ſi perſpiratio minor fiat, quàm res, & neceſſitas poſtulat, tunc morbi contingunt. Liquet igitur exercitia, frictioneſque ad veletudinem maximoperè conducere, cùm ex illis perſpiratio excitetur.

At verò complura exercitiorum genera, quibus antiqui ad tuendam valetudinem utebantur, in deſuetudinem abiêre, hinc autem fit, ut nonnulli morbi, qui ex ocio progignuntur, noſtris temporibus frequentiùs ingruant, ut arthritis, veſicæ, & renum calculi, ſimileſque ægritudines, quæ deſidiâ, ocioque vigeſcunt.

Quomodò ex motu noſtrum corpus incaleſcat, res eſt inquiſitione digna. Profectò nulli dubium eſt dura corpora, dùm invicem atteruntur, & colliduntur, incaleſcere, & ſæpè etiam ignem concipere: quod qua ratione eveniat, non ab omnibus eodem modo explicari ſolet. Nobis arrident ea, quæ *Plato* ſcripſit, à quo calor definitur, eſſe agitationem cujuſdam ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ, quæ omnibus ferè corporibus magis, aut minus commiſcetur. Videmus namque in his, quæ incaleſcunt, corporibus, agitationem quandam, & motum vel penes univerſas eorum partes, vel ſaltem penes ſubtilem materiam in eorundem poris contentam. Unde fit, ut à vehementi calore corpora ferè omnia colliquentur; nam primum à calore incipit agitari materia ſubtilis in corporibus concluſa, deindè verò à vehementiori agitatione etiam ſolidæ ipſorum corporum partes agitantur, & à vinculo diſrupto invicem diſrumpuntur, unde in liquentem maſſam abeunt. Hinc manifeſtum eſt, non ex quorumcumque corporum attritu, & colliſione calorem excitari, ſed ex eorum dumtaxat, quæ dura ſunt, attritione. Neque verò liquida, & fluida corpora atteri, collidique invicem poſſunt. Unde non videtur ſatis manifeſta ratio, quamobrem animalium membra ex curſu, ſaltatione, aut quavis vehementi agitatione incaleſcant: nam præterquàm in oſſibus nulla adeſt inſignis durities, quæ attritionem, colliſionemque efficere poſſit; neque ex curſu verbi gratia corporis partes atteruntur: & ſanguis, qui maximè omnium incaleſcit, cùm ſit corpus fluidum colliſioni, nequaquam videtur obnoxius: ergò alia videtur inquirenda ratio, quæ explicare poſſit, quomodò ex motu, aut exercitio poſſint noſtra corpora incaleſcere.

Equidem ſi vini ſpiritum obſervaverimus, comperiemus illum in ore incaleſcere, & multo magis, ſi intereà in ipſo ore agitetur, imò vinum generoſum vehementi in ore agitatione ita incaleſcit, ut propter fervorem ſuſtineri nequeat: ineſt enim in vino tenuis quidam ſpiritus facilè mobilis, qui agitatus in ore propter promptitudinem ad motum faciilimè incaleſcit. Similis quidam ſpiritus eſt in ſanguine, qui ex motu, & agitatione facilè incaleſcit: at verò in univerſi corporis agitatione, motuque ſanguis quoque celeriter movetur, & multo velociùs circulatur; comprimuntur enim ex motu venæ, atque adeò ſanguis è venis propellitur vehementius in cor, unde & cordis palpitationes, arteriarumque pulſus frequentiores fiunt. Et hinc manifeſtum erit, quamobrem ex curſu, & corporis agitatione calor in ipſo corpore intendatur.

Quoniam verò ex calore perſpiratio major fit, & humiditas conſumitur, perſpicuum eſſe poteſt, quomodò ex motu corpora exſiccentur, & humidis excrementis minùs ſcateant. Cæterùm hæc non ita intelligi debent, ut quò major fiat motus, eò magis calor in corpore intendatur: quippè in laborioſo, & vehementiſſimo motu vires reſolvuntur, & vitalis calor imminuitur, unde etiam ſuperfluitates excrementitiæ ſuperabundant. Hinc nimius motus ſpiritûs, & ſolidarum partium ſubſtantiam exhaurit, & diſſipat, & conſequenter totum refrigerat corpus, coctionem præpedit, venas, alioſque ſæpè rumpit ductus, undè vomitiones, expuitiones, ac mictiones ſequuntur cruentæ. Motu etiam valido ſanguis cum impetu extra venas fertur, & hinc inflammationes in partibus exterioribus, & interioribus excitantur. Quòd ſi ſanguis in venis agitetur; incaleſcatque febres, multoſque languores, præſertim ſi totum corpus pravis ſcateat humoribus, excitat; ſiquidem pravi humores, qui antea quaſi conſopiti quieſcebant, valido agitati motu per univerſum corpus feruntur, & in imbecilliori parte tumores excitant, & ulcera: Si autem ad interiora regurgitant, alvi profluvia, vel vomitiones concitant, aut intra venas hærentes, febres accendunt, alioſque plurimos generant morbos. Eapropter corpora pravis referta ſuccis, validè nullatenùs ſunt exercenda, præcipuè à cibo, & non dum coctione completâ.

Quemadmodùm moderatus motus bonæ valetudini ſummo eſt emolumento, ita moderata quies eidem plurimum confert; quies namque motui oppoſita eſt, poſt labores dulce lenimen, ut *Hip.* 2. *aph.* 48. ſcribit: *In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudinem aufert.* Et poëta Sulmonenſis cecinit.

Quod caret alternâ requie, durabile non eſt,
Hæc reparat vires, feſſaque membra levat.

Eſt quies non tantùm corpori, verùm etiam animo multùm neceſſaria, ut idem:

Ocia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis.

Sicut motus phlegmaticis, frigidis corporibus, humidiſq; naturis prodeſt, ita calidis eſt commoda quies; verum enim verò ſumma quies, ocium vocata maximè ſanitati adverſatur, hæc immoderata quies profectò corpus ſuperfluitatibus, quæ non eliminantur, implet, ciborum coctionem, eorumque diſtributionem efficit infeliciorem, vires enervat, corpus impinguat, ſegne, & invalidum reddit, unde languorum myriadum in cauſâ eſt, eapropter cecinit Ovidius:

Cernis, ut ignavum corrumpant ocia corpus?
Ut capiant vitium, ni moveantur aquæ.

Eſt

Eſt igitur moderatus motus, moderataque quies in ulceratis ſervanda, verùm ſemper partis conditio attendenda eſt.

Excreta, & retenta, aliàs inanitio, & repletio ſub quinto rerum nonnaturalium génere comprehenduntur, pro quorum notione ſciendum eſt, quòd perpetuò aliquid de noſtri corporis ſubſtantiâ vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter deperditur, ad cujus reſtaurationem cibus, & potus ſufficiuntur, atqui ea, quæ ingeruntur, talia planè non ſunt, quale id, quod abſumitur: coctione igitur elaboranda, atque utilia corpori alimenta commutanda ſunt, ſed non tota, eapropter utilium ab inutilibus ſeparatio fieri debet, utilia retinenda, inutilia excernenda ſunt, ut in ſalubri ſtatu corpus conſervetur. Cæterùm ſi quæ in corpore retineri debent, excernantur, aut ſi quæ excerni oportebat, retineantur, valetudo depravatur. Unde. *Hip.* 5. *aphor.* 57. *Menſtruis longiùs fluentibus, morbi eveniunt, non fluentibus autem ex utero, morbi contingunt.* Ubi notamus *Hip.* dixiſſe debere menſtrua ex utero fluere, nam ſi naturalis evacuatio, naturalem non ſervet viam, adhuc morboſa eſt, ut ſi per vomitum menſtrua fluerent, quamvis nimis periculoſa omnimoda ſuppreſſio. Quod dixit *Hip.* de menſtruis, accipiendum eſt de qualibet evacuatione, & retentione. Unde:

Si alvinæ fæces debito non excernantur tempore, coctionem interturbant, inappetentiam cauſant, & nauſeam excitant, quia ex fæcibus fœtidi ſulphuris effluvium elevatur, & ad ventriculum, vicinaſque partes exhalat, dolores excitat colicos, flatibus exitu prohibitis, & alia mala. Si caput feriant excrementitii vapores, vertiginem, cephalalgiam, alioſque inducunt languores. Alvus nimis lubrica potiùs commodum, quàm incommodum affert, dùm lævior facta eſt in ventriculo aliqua ingeſtorum, vel humorum degeneratio, & mox ſeſe exonerat, aut ex reliquo etiam corpore natura validior vitioſos per alvum ſponte excernit humores, & multorum morborum cauſas avertit; attamen ſi frequentiùs, aut diutiùs contingat, corpus neceſſariò alimento defraudatur, & contabeſcere incepit, vires conſternuntur, & non rarò inteſtina relaxantur, vel abraduntur. Unde lienteria, Cœliaca, dyſenteria, teneſmus, & alia oboriuntur mala. Si verò alvi excrementa ſecundum naturam ſe habeant, mollia ſint, mediocrem habentia conſiſtentiam, colore ſubrufa, nec admodùm fœtida, copiâ autem ingeſtis reſpondeant, tunc ſalubrem indicant ſtatum.

Eodem pariter modo, ſi urina debito reddatur tempore, corpori confert; Si verò citiùs juſto excernatur, diabetem inducit; Si verò diutiùs retineatur, multum damni affert: ſolet namque non ſolùm veſicam, parteſque vicinas gravare, ſed ſæpè veſicam adeò replere, & diſtendere, ut poſteà contrahi, atque urina excerni non poſſit, unde interdùm veſicæ inflammatio ſequitur, imò mortis occaſionem hac ratione quibuſdam accidiſſe ex pudore in conviviis, urinæ ſuppreſſionem diuturniorem experientiâ compertum eſt. Hinc tam urina, quàm alvi fæces non diutiùs retineantur; ſed debito excernantur tempore juxta illud:

Nec mictum retine, nec comprime fortiter anum.

Hinc ſuperfluæ humiditates, quæ noſtro corpori nutriendo ſunt ineptæ, partim inſenſibiliter perſpirant, partim etiam per ſudores exturbantur, & magna earum pars per veſicam excernitur, ſi per vaſa lymphatica ad renes non delabatur, & in veſicam non profundatur, cachexiæ, & hydropi cauſam ſuppeditat.

Verùm urina naturalis his conditionibus frui debet, nempe mediocris debet eſſe conſiſtentiæ, coloris fulvi, ſine ſedimento, aut cum ſedimento albo, lævi & æquali, quantitate liquidis aſſumptis reſpondens.

Eadem eſt reliquorum excrementorum ratio, ut ſputi, muci, & præſertim flatuum, ex quibus retentis multa oboriuntur mala, ut

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento,
Spaſmus, hydrops, colica, vertigo, quatuor iſta.

Hæc enim communis eſt naturæ lex: excrementa excernenda eſſe, ut nutrimentum ex omni parte purum corpori ſuppeditetur, quòd ſi fiat, nutritio quoque rectè fit, corpus-que vegetum, benè coloratum, & omninò ſanum evadit. Si verò eadem detineantur, alimentum inquinatur, corpus redditur impurum, & tandem morbi excrementis ſuppreſſis cognati ſuccreſcere ſolent.

Sudorem inter excreta, & retenta connumeramus, ea quippè quæ craſſa corpora extenuare valent, & fluidiora reddere, ſudores promovent. Sic in vehementi calore ſudor excitatur, dùm aquoſitates, vel humores attenuati in ſudorem reſolvuntur: quemadmodum deſtillationibus ſolet contingere. Salubris eſt ſudor, ſi intra ſuos coërceatur fines, nam per cutis poros toto corporis ambitu, & habitu noxios purgat humores. Nulla febris niſi ſudore perfectè terminatur, imò inveteratis affectibus craſſos, lentoſque humores foventibus, ut deſtillationibus dictis diuturnis, cephalalgiæ, paralyſi, epilepſiæ, lui Venereæ, pectoris hydropi, rheumatiſmo, iſchiadi; & aliis articulorum doloribus, utiles ſunt ſudores. Si verò ſuos tranſgrediatur limites, nativi calidi aliquid diſſipat, corpus diſſoluit, vires dejicit, tabefacit, morbum, & ſymptomata multiplicat, & ſi frigidus, & diaphoreticus ſit, mortem præ foribus portendit.

Hùc etiam refertur inſenſilis tranſpiratio, ideſt tranſporatio, quæ ſi aliquandiu prohibeatur vel pororum conſtipatione à frigore, vel pravis humoribus retentis, graviſſimos excitat morbos; Si verò conveniens, & legitima ſit corporis tranſpiratio, corpus ſanum, & benè diſpoſitum reddit.

Sed in his evacuationibus ſpatiari aliquantulùm nobis placet, & primò ab urinâ exordium facimus: Per ſolitas urinæ vias, ſuperfluas noſtri corporis humiditates expelli omnibus manifeſtum eſt, ſed quomodò, & ubi ſecernatur urina, non omninò hactenùs patuit, vulgares Medici putant urinæ materiam ſanguini permiſtam per univerſum corpus deferri, & poſtremò per venas emulgentes ad renes delabi, ibique à ſanguinis maſſa ſecretam percolari, & per proprios canales, ureteres appellatos, ad veſicam profundi. Verùm experientia docet ſanguinis ſerum non eſſe ejuſdem, aut ſimilis ſubſtantiæ cum urinâ; nam ſerum ſanguinis, ſi ad ignem evaporet, in craſſam, & glutinoſam concreſcit ſubſtantiam, & valdè dureſcit, quod tamen non contingit urinæ, quæ plurimo ſale cùm volatili, tùm fixo conferta eſſe deprehenditur. Porrò venæ emulgentes ſanguinem non ferunt ad renes, ſed à renibus ad venam cavam: neque ſecùs atque aliæ replentur aliâ ſubſtantiâ, quàm ſanguine. Venarum igitur emulgentium uſus idem eſt, atque aliarum venarum: & munus, quod illis vulgares adſcribunt, verum eſt commentum. Urinæ autem unica tantùm via eſt, ſcilicet per venas lymphaticas, ſpirituoſa pars in ventriculo mediante fermentationis motu, quæ è cibis educitur, per fibras ſe inſinuat, quaſi per filtrum, per totum corpus ſe diffundit ad animantis ſuſtentationem, in itinere aquoſas ſuperfluitates in venas hydroticas, ſeu lymphaticas à *Thomâ Bartholino* inventas per oſcilla deponit, partim per diaphæreſim reſoluitur, partim etiam per ſudores eliminatur ſed magna pars per dicta vaſa lympha-

tica ad renes ; & deindè in veſicam profunditur.

Operæ autem pretium erit hîc animadvertere, aperientia à Medicis pluribus modis conſiderari ; nam alia ſunt, quæ alvum laxant, alia, quæ urinam cient, alia, quæ venarum, & arteriarum oſcula recludunt, alia quæ viſcerum obſtructiones reſerare dicuntur, & alia, quæ cutis poros pervios, & magis permeabiles efficiunt. Scimus iſthæc à multis confundi, ſed erroris, & periculi plena eſt illorum conſideratio. Cæterùm hæc diſtinguere oportet, nec unum pro altero ſumere: nam multa videmus urinam ciere, quæ alvum adſtrictionem reddunt ; Ea, quæ diaphoreſim promovent, reliquas plerùmque evacuationes cohibent. Hinc eſt, quòd illis ſæpenumerò adſtricta eſt alvus, qui copioſam mingunt urinam: illi verò parciùs meiunt, qui plurimùm ſudant. Neque ulla major eſt in corpore evacuatio, quàm inſenſilis tranſpiratio. Adde, quòd hæc præ cæteris ad valetudinem plurimùm conferre videtur, nam reliquæ evacuationes poſſunt ſine valetudinis noxâ aliquandiù retineri: hæc autem, ſi breviſſimo temporis ſpatio intercipiatur, notabiles parit morbos.

Atqui videmus nonnulla eſſe, quæ aluum cieant, alia, quæ urinam provocent, alia, quæ ſudores, alia, quæ ſanguinem per venarum oſcilla exſudare faciant, inquirendum profectò foret, qua vi ejuſmodi producantur affectus ; nam quod Medici ajunt hæc fieri propriâ, & inſitâ rerum facultate, ſed hoc philoſophi cupiditatem nequaquam explere videtur. Nobis veroſimile videtur alvum citari ab his, quæ vellicare, & ſtimulare ventriculum poſſunt: quemadmodùm naſipurgia ſtimulum naribus admovendo, ſternutationem, & humorum illapſum promovent: & quæ palato ingrata ſunt, ſalivam copioſiùs excitant. Quæcumque verò ſalis naturam præferunt, urinam cient, naturam enim ad evacuationem ſtimulant. Et quia vegetabilium ſalia poſſunt ejuſmodi ſtimulos excitare, idcircò ad promovendam urinam valdè conferunt. Similiter, quæ corpora extenuare apta ſunt, ſudores promovent. Denique menſtrua, & hæmorrhoides excitantur ab his, quæ ſanguinem extenuare valent, aut acriorem facere, ut propterea venarum oſcilla aperire queant.

Non ſolùm excreta, & retenta morbos generare poſſunt, verùm ſi utilia intempeſtivè, atque immoderatè evacuentur, vires dejiciunt, corpus conſumunt, & morbos illis affines excitant. Sic repletio vel ratione multitudinis, vel pravæ qualitatis, vel ratione non rectè operantis ventriculi, corpus alterat, & morbos parit. Ratione multitudinis ventriculi vis obruitur, & reſiſtentem multitudinem ſuperare non poteſt, ingeſta corrumpuntur, & non fermentantur, ac multitudo corrupta niſi vomitu, vel diarrhœâ evacuetur, ventriculi actionem ita conturbat, & irritat, ut omnes ventriculi actiones depravatas, & inordinatas efficiat, quibus depravatis, peſſimi moris morbi contingunt. Hinc *Hip.* 2. *aph.* 22. inquit: *Quicumquè morbi ex repletione fiunt, evacuatione curantur, & quicumque ab evacuatione, curantur repletione, & aliorum contrarietate.* Idemque peculiariùs oſtendit 2. *aph.* 51. *Plurimùm atque reſpentè evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare ſive quovis alio modo corpus movere periculoſum: omne enim nimium naturæ inimicum, ſed quod paulatim fit, tutum eſt, cùm aliàs, tum cùm ab altero ad alterum tranſitus fit.* Ratione pravæ qualitatis ingeſtorum non ſolùm ventriculi actio à promovendo in iis fermento deſiſtit, ſed principium motûs ipſius actionis à pravâ qualitate, ad depravatè movendum adigitur, totamque ventriculi œconomiam ſubvertit, & per conſequens proprium nutrimentum degener reddit, quòd ſi citò ad ſtatum ſecundum naturam non adigitur: multorum morborum erit occaſio. Ratione non rectè operantis ventriculi, vel fermentatio, vel ſeparatio utilis ab inutili depravatur, unde congeries fit in illo ſuperfluitatum, quibus aſſuefactus ventriculi rector ſpiritus non adeò vehementer in ſuis motibus turbatur, unde eſt, quòd ſuperfluitates illæ potiùs chronici morbi, quàm acuti occaſiones eſſe poſſunt ; obſtructiones enim inappetentiæ, affectiones hypochondriacæ, aridurae, tabes, hydropes, & ſimiles morbos inducere ſolet.

Magna eſt cibi, & potûs vis in alterandis noſtris corporibus, enim verò quicumque cibus etiam familiariſſimus, & conſuetus nequit corpus alere, niſi mutetur, & aſſimiletur, ut vulgò Medici loquuntur: atqui hæc aſſimilatio, & mutatio non poteſt fieri ſine aliquâ ipſius animalis alteratione, quippè *omne agens* (ut eſt vulgare enunciatum) *agendo patitur*: igitur neceſſariò cibus, & potus corpora noſtra afficere debent. Sed illud inter cœtera hîc venit obſervandum, quòd varia, & multiplex eſt ciborum natura, neque omnibus æquè ſalutaris, aut noxia. Quinimmò inveniri ſolet peculiaris quædam hominum diſpoſitio, quæ à rebus communiter ſalubribus maximoperè lædantur. Sic nonnulli non minùs à carne, aliave ſimili re afficiuntur, quàm à Lethali veneno, quantùm autem in ciborum ratione, ciborum valeat conſuetudo, vix facile eſt enarrare ; nam & ipſis quoque venenis homines veſci aſſuevêre. *Aphri* plerique opio valdè delectantur, & integras ejuſdem drachmas devorant, & nota eſt *Mithridatis*, & aliorum hiſtoria, qui longo uſu didicêre venenis paſci. Indi tabacum devorant, ut inebrientur, & in mentis alienationem inducantur. Nec vinum ex ſuâ ipſius naturâ nobis familiare, & amicum eſt, ſed tale potiùs uſu ſolet evadere. Id quod cibus non valetudinem modò poteſt immutare, ſed mores etiam, & quodammodò naturam.

Excreta igitur, & retenta in ulceratis ad ordinarias leges debito modo revocanda arbitramur, præcipuè menſtruorum in fœminis fluxus ſolitus promoveatur, inſenſilis tranſpiratio non impediatur, ſic urina, lac, & ſaliva, ut & alvus ſit lubrica naturâ, vel arte.

Inter ea, quæ excernuntur, vel retinentur, Veneris uſum collocamus, eſtò amorem cum Venere conſiderandum putemus, nam ut amor profectò in animi affectibus eſſet recenſendus. Cæterùm maximam eſſe Veneris vim, ejuſque uſum magnoperè ſeu officere, ſeu prodeſſe manifeſtum eſt, & virginibus, & viduis, quæ ob ſeminis retentionem in graviſſima ſæpenumerò incurrunt ſymptomata, ut interdùm mortuis ſimiles decumbant. Pariter & importunus ejuſdem uſus plurimos infert morbos, podagram, chiragram, petulantem ſenectutem, alioſque quamplurimos languores.

Veneris uſus moderatus valetudini confert, homines namque hilares reddit, calorem excitat naturalem, appetentiam acuit, ſenſus, & ſpiritus vivificat, animi paſſiones lenit, corporis torporem eliminat, membris levitatem conciliat, & tandem ſpecies perennat, unde conſonum eſt per Veneris uſum, ut vitam, quam à parentibus hauſimus, aliis reſtituamus, ne cum campanæ

panæ ſonitu noſtra pereat vita. Hinc meritò *Galenus Epicuri* ſententiam damnavit, qui Venerem nihil prorſùs ad valetudinem conferre docuit. Ætas veneri aptiſſima eſt juvenibus atque viris.

Cæterùm immoderatus Veneris uſus viros magis, quàm fœminas lædit, ſpiritus namque diſſipat, nativum reſoluit calorem, univerſum refrigerat corpus, cerebrum, oculos, & articulos, nervos, & ventriculum debilitat, triſtitiam parit, ſed non in fœminis, unde memoriæ, intellectionis, ſenſuumque imbecillitatem infert, vitam breviat: præ omnibus ſenibus, naturis ſiccis, debilibus, & convaleſcentibus plurimùm Veneris palæſtra nocet. Qua ratione Venus ab *Epicuro* damnabatur, quia, cùm ſummum bonum in rectâ corporis conſtitutione, & valetudine collocaret, [hanc enim ille voluptatem appellabat] Venerem reſpuebat, utporè quæ veletudinis commodo officeret. Hinc autem eſt, quòd mulis, Monachis, cœlebem vitam agentibus longior ſit vita, quàm aſinis, & equis; abſtinent enim plerùmque illi à Venere. Si ſemen diutiùs retineatur, corporis totius gravitatem, & torporem inducit, & ſi corrumpatur, graviſſima ſymptomata, qualia virginibus, viduis, & uxoribus, quæ ignavos habent maritos, excitat. Veris tempus magis Veneri eſt idoneum, deindè hyemis, minùs autumnus, omnium minimè æſtas, quo tempore eſt omninò abſtinendum, hinc poëta cecinit:

Eſt Veneris fugienda tibi immoderata voluptas
Nam capiti, mentique nocet, ſenſuſquer eundit,
Virtutemque habetat animalem, & corporis omnes
Debilitat nervos, infirmaque pectora reddit.
Parca tamen laudanda quidem eſt: hæc una calorem
Excitat, hæc hilares animos facit: indè ſequuta
Membrorum levitas, torporem expellit, & infert
Spiritibus vitam, præſertim ubi purpureum ver,
Autumnuſve ſuum exponit maturus honorem.
Tandem hyeme, atque æſtate Unus lethale venenum eſt.
Crebra Venus nervos, animum, vim, lumina, corpus
Debilitat, mollit, ſubripit, orbat, edit.

Adhoc ut Venus valetudini conferat, duæ requiruntur conditiones, una, ut ejus uſus ſit moderatus; altera, ut debito fiat tempore, unde ſi ſub his adhibeatur conditionibus, homo ſit ſeipſo agilior, atque meliùs perſpirans: moderatus verò ejus uſus conſiſtit, ut homo ex eo non debilitetur, & nullo modo laxetur. Cœterum nonnulli tempus, & horam præſcribere ſolent, in qua ſine valetudinis noxâ, Venus obiri poſſit, hanc aliqui dixère eſſe horam noctis tertiam, quòd hoc tempore prima, & ſecunda coctio jam abſoluta, & tertia etiam eſt dimidio facta. Verùm hæc vana, & ridicula ſunt, nec quiſquam erit, qui hæc adamuſſim ſibi ſervanda perſuadeat. *Hippocrates* creditur Veneris tempus perſcripſiſſe, cùm dixit: *Labor, cibus, potus, ſomnus, Venus, omnia mediocria*, quaſi hîc omnia eo ordine, quo ſcribitur, obiri debeant, ut primò ſit laborandum, & corpus exercendum, deindè opportunum alimentum ſit præbendum, & conveniens potus, tertiò dormiendum, & poſtremò Venus à ſomno ſit exercenda. Ab hac *Hippocratis* ſententiâ diſcrepat *Cornelius Celſus*, qui ſalubriorem ait eſſe Venerem interdiù, quàm ſequitur cibus, quàm noctu, quam ſequitur labor, & vigilia.

Aliqui magis in die Venereum concubitum exerceri laudant, quia ſtatim à prandio, vel Cœnâ, poſt Ceteris, & Bacchi munera, ſpiritus promptiores, alacriores, & vegetiores ſunt, ac homo ardentius Veneris connubia celebrat. Quidem noctù potiùs, quia lialor per ſomnum, & tenebras intùs collectus meliùs coctionem perficit, & phantaſia ab aliis objectis non diſtracta, meliùs veneris dulcedini incumbit, & pudor, cùm ſit Veneri inimicus, & in nocte nullus ſit pudor, nocturnum tempus Veneri magis arridet.

Verùm in Veneris uſu plurimùm valet conſuetudo, & particularis quædam ſubjecti natura; nam alii alacriùs noctù, alii promptiùs, & fortiùs interdiù hoc munus obeunt: alii pleno ſtomacho meliùs, alii commodiùs jejuno ſtomacho. Quapropter non poteſt homo in Veneris uſu exquiſitâ uti methodo, ne aliquem committat errorem, præcipuè ſi libidinis œſtro percitus, occaſionem habeat promptam, ac proindè ad valetudinem tuendam in omnibus non oportet Medicis credere, qui nè nihil dicere videntur rerum quarumdam uſum, & præſertim in rebus venereis, ubi *trahit ſua quemque voluptas*, & omninò errores ſunt inevitabiles ob innatum ſpecies propagandi deſiderium. Qua de re conſulendæ ſunt in hac materiâ mulieres, quia ipſæ noctù, & die, & toties, quoties occaſio dabitur, Veneri indulgendum eſſe affirmant.

Juvat in majorem conjugum commoditatem, jucundis digreſſionibus aliquantulùm in Veneris paleſtrâ ſpatiari circa modum, quo quiſque uti poſſit, ſed, quia verecunda res eſt, & noſtro cœlibatûs ſtatui abſona, ne pagina evadat impudica, eſtò non erubeſcat, & caſtæ ne lædantur aures, pauca leviter attingemus.

Quidam Medici, ut *Arabes*, figuram damnant, in qua vir mulieri ſubjicitur, quia laborat vir in ſeminis emiſſione, & non raro in veretrum aliquod deſcendit excrementum ex utero, quod plurimùm obeſſe poteſt, præcipuè ſi ſpurca fuerit mulier lue Venereâ. Addimus & nos utrorum ſemen intra uterum ejaculari non poſſe, ſed in emiſſione per veretrum labi, & foràs excerni.

Alii commendant, ut coitus quadrupedum more exerceatur, ita *Arabes* Medici, *Mercurialis lib.* 1. *de morbis mulierum*, *Paulus Ægineta*, & quamplurimi alii. Et reverà hic modus naturalis eſt, cùm omnibus animantibus ſit communis, & Veneris furtis commodior, ac compendioſior; nam ſic vir anguſtè concumbit, penis capulo tenus admittitur, præſertim ſi mulier aliquantulùm inclinata decumbat. Prætereà ad concipiendum maximoperè confert, ſi à tergo belluarum more vir cum muliere, Venere utatur, ita philoſophans cecinit *Lucretius lib.* 4.

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque magni refert. Nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerùmque putantur
Concipere uxores, quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.

Imò ſi mulier ſit ſterilis, hoc modo fœcundatur, ut *Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor*, cùm ſcripſit ſuper hic Lucretii carminibus:

Irrita conjugii ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos jam vana per annos,
Fœmineo fiat vitio res, nec ne, ſilebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Qui modus non eſt ita explodendus, ut ſecùm magnam non habeat rationem, & potiùs dictu turpe, quàm factu videatur. A tergo coitum, conceptum juvare oſtendunt, confirmantque peritorum anatomicorum obſervationes, qui obſervârunt, ut ſemen virile rectà uteri orificium percuteret, ab eodemque attraheretur, naturam ita fabricaſſe viri foramen in inferiori glandis parte, atque uteri os ad ſuperiorem pudendi regionem, ut in naturali copulâ, more omnium animalium factâ, hæc duo foramina ita è directo ſibi mutuò occurrant, ut ſemen è cole prodiens, ſtatim in utero, nullâ aliâ re impedito concipiatur, adduntque hunc ſolùm generandi gratiâ eſſe naturalem coëundi modum: ita enim dicunt mulieres natura-

turalem illum brutorum coëundi modum, minùs laborioſè ſuſtinere, frœnum, & nympham invicem atteri, quæ partes præcipuæ ſedes ſunt ad coëundum in utroque ſexu ſeminis motum, tandemque oſcula genitalium ſibi mutuò è directo occurrere.

Huic anatomicæ obſervationi addimus, & nos ita virum cum uxore utero gerente concubere, ut abſque abortûs ſuſpicione immoderatum Veneris uſum exercere poſſe, aliàs facie ad faciem, præcipuè ſi vir concubens in ſeminis emiſſione moretur, vel fortis ſit, abdominis muſculos comprimit, vel ligamenta, quibus fœtus utero annectitur, rumpit, uterum agitando, vel vaſa umbilicalia rumpendo, & fœtum agitando, abortûs cauſa eſſe poſſit. Et nos multos viros novimus, qui cum prægnantibus uxoribus facie ad faciem coëuntes, præter abortum, earum fuerunt cauſa necis: imò aliquos, quos nos, & alii cognoſcimus hos uſos dolo, incautas necârunt uxores, & ad ſecundas tranſierunt Nuptias.

Scimus nonnullos pecudum more naturalem coëundi modum explodere; ac veluti Gorgonis capite percitos contremiſcere, illumque tanquam nefandum recenſere, & inter capitalia referre crimina, ac proindè, ut naturæ humanæ diſſonum ab hominum memoriâ delendum, & eliminandum fore credunt; Cœterùm dulciter decipiuntur, non enim anatomicorum demonſtrationes, Medicorum obſervationes, & Eccleſiaſticorum ſcriptorum doctrinas callent.

Unum *Thomam Sanchez* præ cæteris referemus, qui in inculpato matrimonii uſu examinando, omnes ſupereminet, *Tomo* 3. *lib.* 9. *Diſp.* 16. aliquandò ſitûs inverſionem omninò culpâ vacare probat: videlicet, ubi non captandæ voluptatis gratiâ accidit, ſed aliquâ juſtâ cauſâ intercedente, ut quia corporis diſpoſitio aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel propter ſuffocandi fœtûs periculum in prægnante, vel aliâ ſimili honeſtâ cauſâ occurrente, & cum eo ferè omnes D D. conveniunt, probantque hunc modum non ſolùm non eſſe capitale peccatum, verùm etiam licitum, culpâ vacare, & in aliquibus caſibus eſſe præceptum. Quòd ſi in juſtâ cauſâ licet, non licet, quia malum, ſed quia bonum, ſi bonum in juſtâ cauſâ etiam quomodolibet bonum, quod enim eſt tale, ſemper eſt tale. Præterea, remotâ juſtâ, & honeſtâ cauſa, idem author variis rationibus culpâ lethali vacare docet, quia ſervato legitimè vaſe, ſolus ſitus, & concubendi modus variatur; naturalis enim eſt, quia mulier eſt ſuccuba, & vir incubus, vir agens, & fœmina patiens. Inſuper ordinis perverſio eſt in ſolis accidentibus, cùm vas legitimum obſervetur, & modus eſt accidens. Tandem præpoſterè non impeditur generatio, imò ad concipiendum maximè confert, & præcipuè ſi mulier ſit ſterilis, hoc modo fœcundatur; nec adeſt effuſionis ſeminis extra vas periculum, quia ſemen rectâ ad uteri fundum ejaculatur, præſertim ſi mulier aliquantulùm inclinata ſuccumbat: cùm igitur in ſitûs inverſione ſervetur finis matrimonii legitimus, qui eſt ſobolem concipi, eſtò inordinatè quæratur delectatio intra matrimonii limites, culpâ vacare capitali, & licitè exerceri poſſe putamus.

Alium coëundi modum alii commendant, nempè facie ad faciem, præſertim ſi mulier formoſa ſit, ita cecinit *Naſo lib.* 3. *de arte amandi*:

Quæ facie præſignis erit, reſupina jaceto:
Spectetur tergo, cui ſua terga placent.

Cœterum hic modus eſt meræ hominum laſciviorum delectationis inventum, qui oſcula, mammarum contactus, aliaſque delicias generationi nihil famulantes quærunt. Unde poſitum, quo venter ventri; pectus pectori, & os ori admoveatur, ſat celebraie nequeunt, pro cujus commoditate, ut nudi in lecto cubant, etiam ſubuculâ ſpoliati præcipiunt: ſed hæc dicta ſint theoricè, non verò practicè.

Sed in dubium vertunt authores, an accenſâ candelâ Veneris fœdus celebrari debeat? Pro qua re dicunt, ſi deformis ſit mulier, aut verecunda nimis, exerceatur in tenebris; ſi verò maximè formoſa, tria accendantur lumina.

Poſt celebratum hymeneum laudandi ſunt illi viri, & mulieres, qui ſtatim à Venere genitales partes ſiccant, vel urinâ abluunt; ſolent enim quædam ſordes genitalibus adhærere, quæ ni tollantur, brevi contactu puſtulas inducunt.

Cæterùm hîc eam tantùm Venerem intelligere proteſtamur, quæ ad generis humani propagationem ſpectat, modo legitimo, & divinis legibus conceſſo; neque enim ad valetudinem ſervandam illicitâ Venere quiſquam uti debet, ſed ſimul uterque finis coire, & conjungi poteſt, ſcilicet ut liberis opera detur, & ſanitatis corporis habeatur ratio: nihilque valetudini conſervandæ gratia tentare opus eſt, quod legibus divinis ſit contrarium: & Creator homini tantum, & hac in re indulſit, quantum ad omnia, quæ ſanitati obeſſe poſſunt vitanda, eſt neceſſarium.

Verùm quia non omnes eſſe poſſunt licito hymeneo conjuncti, & plerique caſtitatem ſervare vel volunt, vel debent: quomodò iſti, quibus Venus eſt omninò interdicta, ſe gerere debent, poſtremò inquiramus oportet.

Primò, prohibeatur ſeminis generatio, vel reſolutio multis laboribus, & victûs parſimoniâ cum omnimodâ à vino abſtinentiâ, nam *ſine Cerere, & Baccho friget Venus.* Sancti Patres ad ſervandam caſtitatem frequenter orabant, & jejunabant, nam *hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in oratione, & jejunio.*

Secundò externorum habenda eſt ratio, juxta illud:

Quid facies facies. Veneris cùm veneris ante?
Ne ſedeas, ſed eas, ne pereas per eas. Et *Lucretius lib.* 4. *de rerum naturâ* His verſibus mulierum aſpectum fugiendum eſſe ſuadet:

Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque aliò convertere mentem.

Unde mulierum imagines cavendæ, epiſtolæ adamatoriæ mulieris haud legendæ, nec amatorii libri, & præcipuè earum fugiendus aſpectus, id nos docet rudis aſellus, qui onuſtus, & labore conſumptus, viſâ aſellâ, ſtatim rudit, qui paulò anteà neque minis, neque clamoribus, aut verberibus ad motum concitari poterat, currit poſteà onuſtus, & fatigatus, ſuam tentat explere libidinem: Videte, quantùm valeat rei amatæ aſpectus! Et denique ſermones impudici, converſationes fœtidæ, & omnia alia vitanda, ut in eodem aſello didicimus, qui ſtatim, olfactâ aſellæ urinâ, ad Venerem incitatur, & dum nos aliquem in pariete mingentem vidimus, ſtatim mingere cogimur, quia tunc acrimoniam advertimus, quàm anteà, quia mens aliò vagabatur, non advertebamus, ita etiam & ſpiritus ſenſitivus moleſtans, qui anteà ob inadvertentiam non ſentiebat, quia poſteà propter pravam conſuetudinem advertitur, mirè nos angit, & ad Venerem movemur.

Eſt itaque Veneris uſus ulceratis vitandus, ne breve illud dulcedinis tempus, diuturna reddat ulcera.

Tandem moderata animi pathemata ad conſervandam totius corporis conſtitutionem non ſolùm maximam habent energiam, ſed corpus à naturali ſtatu in morbos conjicere, & interdùm ſubitæ morti dare poſſunt immodici eorum exceſſus, ac propterea Medici fuerit, diligenter in eorum, quorum cura ſibi con-

concredita eſt, affectus inquirere, ut ſiquos vehementiores adeſſe animadvertat, eos quantum poteſt corrigere, & ſi quid mali ſanitati afferre poſſint, oſtendere. Cæterùm animi motus in toto corpore non parvam efficiunt mutationem, tamen illud membrum imprimis, & maximè afficitur, quod primò in affectibus movetur. Fiunt hi ſubiti motus vel à corporis centro ad circumferentiam, ut eſt ira, gaudium &c. vel à circumferentiâ ad centrum, ut timor, mœror &c. Qui igitur incolumem vitam ſervare cupit, animum ſedatum, & tranquillum aucupari, & vehementibus paſſionibus reſiſtere debet. Verùm quia impoſſibile eſt, ab omnibus animi pathematibus ſeſe immunem reddere, adnitendum propterea ſummâ rationis vi illis obſiſtere, eorumque impetus coërcere.

Benignæ animi paſſiones ſunt, gaudium, & ſpes, cæteræ verò dicuntur malignæ, & à *Platone* animi ægritudines nuncupantur, & non ſolùm ſunt ira, timor, mœror, invidia, pudor, deſperatio, ſed etiam anxietas, exclamatio, impetus, rixa, odium, temeritas, audacia, incontinentia, iniquitas, & omnes alii ſimiles animi motus, qui ſi modum excedant, magnas in corpore efficiunt mutationes.

Pro tuendâ tamen valetudine, & naturali corporis conſtitutione aptiſſimus, corporique noſtro amiciſſimus affectus eſt gaudium; ſpes namque cùm ſit futuri boni expectatio, eſt afflictorum medicina; gaudium itaque moderatum, & non repentinum ad conſervandam valetudinem principem tenet locum, totum enim corpus, atque imprimis cor, & ſpiritus vitales recreat, calorem, ſpiritus, & ſanguinem à centro ad corporis periferiam diffundit, unde functionum vigor excitatur, corporis habitus nutritur, humectatur, vivido, ac florido ſuffunditur colore, ſenectus retardatur, & vitæ tempora producuntur, tandem multos præ ſolo gaudio morbos evaſiſſe obſervavimus. Si gaudium ſit immodicum, vel repentinum, cor relaxat, nam in gaudio ſpiritus à centro ad circumferentiam moventur, veluti dilatatione quadam factâ, ad præſentis objecti fruitionem, ſpiritus nimiùm diſſipat, ad externas diffundit partes, diſſolvit, qui cor deferunt, & internas refrigerant partes; unde ex nimio gaudio, vel repentino, multos in ſyncopen incidiſſe compertum eſt & interdùm pleroſque extemplò occubuiſſe hiſtoriæ teſtantur.

Sicut gaudium animi ſecuritatem, placiditatem, & quietem affert, ita mœſtitia, quæ gaudio eſt oppoſita, quia ſpiritus, & ſanguinem à corporis circumferentiâ ad centrum retrahit, oppoſitos inducit affectus, nam ſubitas mutationes in corpore, ut terror panicus, non efficit: tamen ſenſim, & pedetentim id plurimùm immutat; nativum enim debilitat calorem, corpus refrigerat, ſiccat, diſſolvit, faciem reddit decolorem, pulſumque imminuit, ob cordis conſtrictionem, interdùm febrem, ob prohibitam tranſpirationem accendit, coctionem vitiat, vigilias inducit, ſpiritus obtenebrat, ingenium obtundit, memoriam debilitat, rationem impedit, & inſaniam inducit. Naturalis facultatis imbecillitatem parit, ſpiritus, & ſanguinem, ob frigiditatem craſſiorem reddit, & hinc morbos melancholicos inducit, à quibus non facilè triſtes ſe extricant.

Ira, cùm ſit ſanguinis accenſio, ſive ebullitio circa cor, propter appetitum vindictæ, ſpiritus, & ſanguinem turbat, exagitat, accenditque; ea propter ſpiritus, & ſanguis effervescit, & cum impetu ab interioribus ad exteriora moventur, & hac ratione irati fiunt rubicundiores, & ad omne ſcelus promptiores, corpus calefacit, pulſus auget, accelerat, febres accendit, alioſque excitat morbos. Si valdè effrœnis ſit ira, rationem ſubigit, & de ſede ſuâ dimovet. Patiuntur quoque irati artuum tremores, ſpirituum diſſipationes, virium reſolutiones, cordis palpitationes, convulſiones quandoque & mulieres abortum.

Cæterùm quærimus, an ira aliquem interimere poſſit? Reſpondemus affirmativè, eſtò in iſtâ nec calor extinguatur, nec ſuffocetur, ſed liberè ſaltem, & cum impetu per univerſum corpus diffundatur, nam hoc verificatur de frigidis corporibus, in his namque calor debilior exſuſcitatur, vegetior redditur, vires augentur, unde his naturis iraſci valdè utile eſt. Hinc in morbis frigidis dictis excitanda eſt ira, & in calidis vitanda; ſi verò in corporibus calidis exerceatur, poteſt ſpiritus diſſipare, vires diſſolvere, ſyncopen inducere, & conſequenter mortem, vel ex humorum agitatione vertiginem, apoplexiam, & epilepſiam afferre poteſt, & poſtremò mortem.

Timor etiam inſignes in corpore efficit mutationes, nam in hoc calor, ſanguis, & ſpiritus exteriora deſerunt, & ad cor ſubitò revocantur, unde partes externæ algeſcunt, corpus pallet, pulſus fit parvus, artus contremiſcunt, dentes ſtrident, vox interrumpitur, vires concidunt: interdum alvus ſolvitur, & urina involuntariè profunditur, ob muſculorum imbecillitatem, vel reſolutionem, teſtanturque hiſtoriæ quoſdam metu mortis, & pœnarum unicâ nocte canos factos. Obſervatum fuit puellulum, dum duo ſui fratres majores laqueo ſuſpenderentur, quia delicti erat particeps, & in pœnam juxta patibulum ſpectaculo adſtabat, ſanguinem toto corpore ſudaſſe. Imò in nimio timore, ſuffocato calore, quoſdam expiraſſe compertum eſt. Non ita tamen lædit timor, ut aliquando etiam aliqua commoda non afferat, nam quandò moderatus eſt, & præcipuè in corpore calido, ſolet calidam partium conſtitutionem moderari, fluxiones frigiditate, quam inducit; cohibere, & furentem animum reprimere. Et nos multos morbos, timore incuſſo, ſublatos obſervavimus.

Tandem in pudore primò ſanguis, & ſpiritus à corde ad externas partes fertur, deinde à partibus externis ad cor ſe retrahit; unde in pudore ſanguis, & ſpiritus has aſſiduas efficit viciſſitudines, & variæ colorum mutationes brevi tempore in pudibundis conſpiciuntur.

Enarratis ſex rebus nonnaturalibus, communi ſtatuimus ſententiâ, ex earum legitimo, & moderato uſu, ſanitatem conſervari, & languores abjici, contrà verò ex importunâ earundem adminiſtratione, morbos generari, atque foveri: in omnibus itaque mediocritas ſeligenda eſt, & ideò *Hip.* inquit: *labor, cibus, potus, ſomnus, & Venus, omnia mediocria,* quia

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere rectum.

Cap. X.

De Ulcere ſimplici.

Illud ulcus ſimplex, ſeu vulgare dicimus, quod à ſale ſimpliciter corroſivo, parùm exaltato producitur, nec aliorum ſalium energiam habet adjunctam, nec ullo alio ſymptomate ſtipatur.

Signa.

Ulcus ſimplex omnibus corporis partibus evenire poteſt, tam externis, quàm internis, idque pus laudabile reddit, album, læve, æquale, & minimè fœtidum, vel ichore madet, nec ſymptomata habet adjuncta, ut ſunt intemperies, inflammatio, eryſipelas, humorum affluxus, & Cætera, de quibus in propriis capitibus dicemus, ſed continui ſolutionem tantùm in ſuperficie habet, ita ſunt herpetes ſimplices, ſerpigines, ſcabies, & cæteræ ſimplices cutaneæ excoriationes.

Cauſa.

Pro ſimplicis ulceris cauſâ *Galenici* humores acres, erodentes, eoſque pituitoſos, bilioſos, vel melancholicos aſſignant. Cæterùm ita perpetuò in omnibus ulceribus has repetunt inſulſitates, & ineptias; ac ſemper in ulceribus hepar incuſant,tanquam ulcerum officinam, ut nauſeam, ne dicamus vomitum, pariant, & ſe ridiculos exhibeant.

Ulcus ſimplex, juxta noſtram ſententiam, provenit à ſale balſami radicalis abundanti, qui per diapheresim ad aliquam cutis partem, vel ad cutem totam, tanquam ad ſentinam, & commune totius corporis emunctorium demandatur: Si ibi magis, ac magis deſiccetur, corroſionem acquirit, pruritum excitat, ſenſim excoriat, cum aliquali ſubjacentis carnis diminutione, & partem ulcere ſimplici exulcerat, ſi ſal nullâ aliâ, quàm ſimplici energiâ imbuatur. Porrò ſi ſal fixior magis profundè exulceret, dummodò nullâ aliâ qualitate,quàm ſimplici corroſione partes afficiat, nec proindè curationem mutat, ſed iiſdem, & ſimilibus omninò medicamentis ulcus ſanari poteſt. Ulcus ſimplex non tantùm à cauſâ internâ corpori advenit, verùm etiam externâ, quæ contagio, vel veneno eſt expers.

Prognoſis.

Simplex ulcus, quod cutem obſidet, & ſuperficiale eſt, faciliùs, & breviori tempore curatur. Idem dicendum eſt, ſi quam habeat cavitatem; & nullum accidens illi conjungatur.

Curatio.

Simplex ulcus ſimplici quoque curationis modo curatur, nam præter continui ſolutionem, nullum aliud accidens habet adjunctum.

Galenici in ulceris ſimplicis curatione, primò corpus purgant, ſi corpus ſit cacochymum, ne humores ad partem affectam ampliùs fluant. Verùm medicamenta purgantia in ulceribus nullatenùs ſunt adhibenda, quia, juxta noſtra principia, præter virus laxativum, balſamum radicale excalfaciunt, calorem pro enim in corpore humano augent,calor auctus ſalia exaltat, & in cutis ſuperficiem, tanquam ad emunctorium exturbat, ibique ulceribus ſymptomata aggerant,ut in ſcabioſis compertum eſt, quos quò plus purges, eò ſcabiem pertinaciorem reddes. Præterea aſſignant *Galenici* pro ulcerum cauſis humores acres, & corroſivos, ſed medicamentis ad hos purgandos ſunt expertes, niſi tantùm de communi morborum omnium,quòd ſi per accidens hos purgari dicant, nullam habent certitudinem, an expurgentur, nec ne. Sufficit ulceratis alvum habere fluidam, & laxam, qua niſi potiatur languens, ea arte provitanda eſt. Deindè expurgatâ alvo, ſi corpus ſit plethoricum, ad phlebotomiam deveniunt. Cæterùm plethora rara eſt, ut muſcæ albæ, & rariſſimè ab optimè notæ Medicis fuit obſervata, tantùm à bardis ſæpiùs obſervatur; ſufficit namque hos colorem faciei floridum, & rubicundum, vel corporis habitum carnoſum, & benè compactum ſpectare, ut perperam pro plethorico accipiant. Expedit ulceratis ſanguinem minuere, ſed multo tutiùs,atque commodiùs eum per inediam ſolvere.

Poſtmodùm in partis poris ſanguinis,vel humoris effuſi aliquid hærere ſupponunt, & ut illud coquant, id eſt in pus mutent, digeſtivum uſurpant medicamentum, ita celebre eſt illud vulgare digeſtivum, quod paratur ex *terebinthinâ Venetâ*, *oleo roſaceo*, *& ovorum vitello.* Poſt digeſtivum abſtergentibus utuntur medicamentis, ut

℞. *Reſinæ abjetinæ* ℥j. *Olei roſacei* ʒ. vj. *Pulv. thuris* ʒ. j. *m.*

Vel ſi majoris energiæ abſterſione opus ſit,

℞. *Mell. roſac.* ℥. j. *Terebinth.* ℥. ß. *Succi apii* ℥. j. *Pulv. thuris*, *Farinæ hordei ana q. ſ. m.*

Abſterſo, & mundificato ulceri incarnantia,ſeu ſarcotica applicant medicamenta, hujus farinæ ſunt unguenta, *baſilicum*, *aureum*, *de tutiâ*, *lithargyrio*, *plumbo &c.*

Noſtra de ulceris ſimplicis curatione indicatio requirit, ut balſamum radicalem ad ſuam temperiem reducamus; & reſtituamus; nam ſimulatque ſuam nactus fuerit temperiem ſoluti continui unio in promptu erit, & eſtò Medicus illam impedire velit, non poteſt.

Si ulcus ſit ſuperficiale in cute, optimum remedium erit *aqua lapidis medicamentoſi*, *vel unguentum ex ſuccis refrigerantibus* dictum, aliàs à nobis deſcriptum, vel præſtantior erit *balſamus ſulphuris*, *vel emplaſtrum Diaſulphuris.* Cæterùm ſi ulcus ex balſami torpore in unionem pigrè abeat:

℞. *Croci Ma tis opt. præp.*

Et ulcus bis in die eo aſpergatur, & infra duos dies ſolidatum erit. Ejuſdem efficaciæ erit *lithargyrium aureum* in pollinem redactum, & eodem modo applicatum. Notari tamen hîc debet, quòd pulverum aſperſio ablutionem cum vino tepido requirit, quoties ulcus deligatur.

Si concoctam expurget materiam:

℞. *Empl. de gratiâ Dei.*

quod optimè ſit compoſitum, & ulceri ſuperimpone, nam infra quatuor dies cicatricem inducit. Sed præſtat *emplaſtrum noſtrum Benedictum.* Si quomodo profundum ſit ulcus:

℞. *Empl. ſodic.*

quod ulceri impone, & infra ſex dies ulcus ad cicatricem reducet. Remedia univerſum reſpicientia corpus in his ſimplicibus curandis ulceribus prætermittimus; neceſſaria enim non ſunt, ſufficitque tantùm victûs ratio cum medioc ri diætâ, ut curatio ex voto reſpondeat.

Cap. XI.

De Vlcere cum intemperie.

SÆpè accidit, ut ulcera ſimplicia non ſint, ſed alii ipſis conjungantur affectus, unde operæ pretium erit dicta ulcera per accidentium concomitantiam diſtinguere, & ſecundum parvam, vel magnam accidentium pravitatem, remedia applicentur oportet, quæ vel à balſamo, vel à continentibus partibus vitium auferant, & ulcus ad perfectam ſanationem perducant, Agimus primò de ulcere cum intemperie in *Galeniſtarum* gratiam, quorum dogma eſt caloris, frigoris, humiditatis, & ſiccitatis, quia ſæpè intemperies ulcus comitatur, quæ cùm accidit, ulceris ſanatio impeditur.

Galenus de diff. morb. c. 1. docet, quòd intemperies alia ſit ſimplex, calida ſcilicet frigida, humida, & ſicca: alia compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & hæ omnes rurſus vel ſine materiâ ſcilicet immaterialis, vel materialis. Immaterialis intemperies ſit, cùm in parte ulceratâ intemperies inducitur, abſque eò quòd materia aliqua, aut noxius humor adhæret, quemadmodùm ac-

accidit in intemperie excitatâ ab igne, ſole, aut calidorum corporum applicatione; materialis verò, quandò in parte ulceratâ materia diſcraſiata in eandem influit,aut eidem cumulatur, eidemque ſuas impertiendo qualitates, & intemperiem inducit, eandemque fovet. Cæterùm vix intelligere poſſumus, quomodò intemperies nuda ſcilicet ſine materiâ, abſque cauſâ fovente in parte affectâ diù perdurare poſſit?

Sed has ſeniles primarum qualitatum fabellas, ex quarum combinatione *Galeniſtæ* cum eorum anteſignano *Galeno* ſingulas ſingulis, unam in ſummo, alteram in remiſſo gradu elementis tribuunt, & hinc temperamenta ſtatuunt, præſcrutari, & earundem contrarietatem ad trutinam revocare libet.

Non defuëre,qui contenderent calorem, & humiditatem ſolùm eſſe inter entia, & qualitates poſitivas connumeranda, frigus verò, & ſiccitatem eſſe potiùs non entia,ſeu mavis, privationes, nam frigus per caloris defectum ſentitur, ſic docente *Platone*. Et reverà frigida nobis videntur, quæcumque minùs calida ſunt, tangente organo, & eadem manus pedi applicata ſentitur calida, cordi verò, ſeu pectori oppoſita videtur frigida. Sic unum, idemque conclave ei, qui ex ambiente frigido ingreditur, calidum videtur, ſed illi, qui ex hypocauſto ſupervenit, videtur frigidum. Prætereà nuſquam eſt calor, niſi ubi adeſt cauſa caloris productiva. Si ubi motus, atque agitatio eſt, ibi etiam calor percipitur. Calor à ſole producitur æſtate, propter diuturnam ſolis moram ſupra Horizontem, & radios ſolares in terram rectiùs incidentes, ac ob nimium motum corpuſculis in aëre diſperſis impreſſum; ex tali namque corpuſculorum remiſſiori, vel vehementiori motu, ne dum calor, verùm & ignis excitatur, quia in illâ agitatione, & corporum conflictu ſemina ignifica ſuſcitantur, unde ignem actualem ſæpiſſimè elici à nobis fuit obſervatum. Eapropter ignem à calore, &calorem ab igne non differre multis rationibus, & experimentis in *noſtrâ Pyrotechniâ* fuſiùs probavimus. Hyeme nullum eſt Sydus frigoris productivum, ſed ſufficit ad inducendum frigus, ſi deſint cauſæ, quæ calorem progignere valeant, unde ſi ſolares propellas radios, caloris fons prorſùs extinguitur. In locis, quæ circa terræ polos exiſtunt, frigus intolerabile prædominatur, propterea quòd ibi minùs valet ſolis efficacia: Addimus, quòd quemadmodùm calor ex motu, & agitatione proficiſcitur, ita frigus ex quiete; radii namque ſolares terræ ſuperficiei occurrunt tantâ cum inclinatione, ita ut in eorum reflexione minimum, vel nullum motum cieant in corpuſcula in aëre diſperſa: at quies motûs privatio eſt: igitur & frigus caloris eſt privatio.

Sed eſtò hæc ſententia aliquam præ ſe ferat ſimilitudinem, ſuos tamen patitur manes: nam privatio nullum producit effectum, ſed nix aquam, vinum, & omnia contigua corpora refrigerat. Verùm ſcimus, quid ad hæc reſponſuri ſunt ii, qui frigus è rerum naturâ eliminare conantur, ſcilicet docent nivem eſſe corpus caloris expers, calorem autem conſiſtere in motu, motum præthereà eſſe de eorum genere,quæ alteri communicantur; ſed intereà tantundem depellitur, atque adeò vinum ex nivis applicatione calorem ſuum amittere, dum illum nivi impertitur, tantundem enim vinum caloris deperdet, quantum nivi communicabit. Verùm hæc reſponſio non nobis arridet, nam totam non evacuat difficultatem, hinc meliùs juxta noſtra principia reſpondetur: Calor in motu conſiſtit, qui motus à particulis exiliſſimis dependet, aquæ, vel vini particulæ propter nivem torpeſcunt, conſopiuntur, ligantur, ac motum amittunt, unde aqua, vel vinum frigidum, quale nix potantibus ſenſum præbet. Intereà verò non videmus, quomodò ſal petræ, quod nullum habet ſenſibile frigus, vinum tamen, & aquam poſſit inſigniter refrigerare? Enim verò notabile frigus in ſale petræ progignitur, ex aquæ admiſtione, quare videtur frigus eſſe ens, & inter rerum numerum collocandum potiùs, quàm inter non entia.

Siccitatis clarior eſt contemplatio, & ipſis ſenſibus manifeſta, ſed præmonere oportet, pleroſque decipi in definitione humiditatis, quando dicunt ea corpora vocanda eſſe humida, quæ facilè terminantur finibus alienis: hac enim ratione metalla fuſa humida dic ideberent. Eſt autem liquidorum corporum proprietas illa, ut termino alieno facilè finiantur; humida verò ſunt, quæ humorem in ſe continent. Sic aër, cùm ſemper liquidus ſit, non tamen ſemper humidus dicendus erit: nam flante Auſtro, aër multâ humoris copiâ imbutus videtur, contrà verò ſpirante Boreâ, ſiccior erit. Spongia, aut pannum humore imbutum humidum erit: igitur corpora non aliter fieri humida poſſunt, niſi per participationem humoris, vel potiùs humidæ ſubſtantiæ, ſecùs contingit in calore; ferrum enim incaleſcit ſine ſubſtantiæ calidæ adjunctione: neque enim ferrum candens præter propriam materiam habet aliam ſubſtantiam, cujus admiſtione ferrum incaleſcat. Verùm ſpongia humeſcere nequit, niſi eidem addatur humor,qui illius pondus adaugeat. Quapropter ſpongia ſicca in vitro impoſita, ſi intra aquas mergatur, non humectabitur, quia nequit aqua per vitri poros penetrare, & ſpongiæ admiſceri. Quandocumque igitur corpora humefiunt, non adipiſcuntur ſolam qualitatem humidam, ſed ipſam quoque ſubſtantiam humefacientem. Quod animadverſum videmus ab *Ariſtotele*, *qui 3. de animâ* ſcripſit: *Corpora humeſcere per additionem humoris*. & 2. *de generat. & corrupt. tex.* 54. inquit: *Humidum illud eſſe,quod aqua eſt,vel habet intra ſe aquam, quæ eſt principium humiditatis omnis conſtitutivum.* Et 2. *de animâ tex.* 2. ſcripſit: *Humidum autem non eſt ſine corpore, neque unum, ſed neceſſe eſt aquam eſſe, aut habere aquam.* Unde humida corpora graviora ſunt ſeipſis, quàm fuerint exſiccata. Cùm igitur hæc ita ſe habeant, facilè videtur poſſe concludi ſiccitatem eſſe humoris privationem, quod etiam aliquandò faſſus eſt *Ariſtoteles*; nam quæ exſiccantur corpora, leviora evadunt, humore nimirùm expreſſo,vel in vapores ſublato. Neque verò putandum eſt, corpora ſicca terminari non poſſe termino alieno: nam pulveres ſicciſſimi, argentum vivum, & metalla fuſa, quæ omninò ſunt humoris expertia, facilè alienis terminantur finibus, glacies verò nequaquam terminatur termino alieno, nec tamen glacies ſicca dicenda erit, ſed potiùs concreta, concretum verò opponitur liquido, ſicut ſiccum humido; conſtat itaque ſiccitatem induci non poſſe, niſi à cauſis potentibus humorem exprimere, vel in vapores reſolvere, quocircà ferrum etſi ſicciſſimum ſit,nequit humiditatem ſpongiæ deſtruere, atque inducere ſiccitatem in illam, ſed ſi humor, compreſſâ ſpongiâ, exprimatur, vel ad ignem evaporet, perfectè ſpongia exſiccatur: liquet igitur ſiccitatem nihil eſſe aliud,quàm humoris defectum, ſeu privationem, ſiccum enim propriè ſonat exſuccum, continetque humidi privationem.

His ritè, rectèque trutinatis, non extra choream erit inquirere, datâ occaſione, unde fiat, ut aqua ex ligno guajaco, ſalſâ, & ſimilibus rebus parata, noſtri corporis humiditates ſuperfluas imminuat, & ſiccitatem quodammodò inferat. Equidem ejuſmodi aquæ nequaquam exſiccandi vim, ſed potiùs propriam humectandi naturam habent. Verùm noſtro corpori ſiccitas diverſis rationibus induci poteſt,vel quia per alvum, & urinam educuntur humores, vel quia humiditas ipſa ſudore, vel perſpiratione elimina-tur.

tur. Hinc eſt, quòd medicamentis purgantibus, vel urinam cientibus, vel diaphoreticis, & perſpirationem inſenſilem promoventibus, ſupervacaneus humor è corpore educitur. Aquæ autem, & decocta ex guajaco, & ſalſâ humores attenuant, & diaphoreſim, inſenſilemque perſpirationem promovent: atque hinc ſiccitas in corpore contingit, ut fuſiùs in noſtrâ *Pyrotechniâ*, & *de Lue Venereâ* docuimus.

Examinandum hîc foret, qua ratione multa corpora, quæ actu frigida videntur, calorem tamen noſtro corpori inducere poſſunt. Sed hujus quæſtionis ſolutio pendet à caloris cognitione, cujus natura in eo conſiſtit, ut particulas ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ contentæ in corporibus agitet, continuoque motu propellat. Quocircà caloris ſenſus in nobis percipitur, quotieſcumque ſpiritus, & tenuiſſima ſubſtantia in ſentiente organo contenta agitatur. Quamobrem ea nobis calida videntur, quæ ſpiritum magis ciere, atque agitare poſſunt; quæ verò vim habent motum infringendi in ſpiritibus exiſtentem, ea frigida apparent. Hac ratione vini ſpiritus in noſtro corpore calorem progignere, & excitare poteſt: ſanguinem enim humoreſque, imò & ſpiritus violenter agitat, unde fit caloris generatio. Videmus autem vini ſpiritum frigidæ aquæ permiſtum ejuſmodi motum, agitationemque producere, ut propterea notabilis calor in aquâ progignatur, & in chymicis multa habemus, quæ cùm ex ſeipſis minimè calida ſint, ſimul commiſta calorem, fervoremque ingentem excitare ſolent. Sic videmus quotidiè contingere, cum vitrioli ſpiritus oleo tartari p. d. ſuperfunditur, vel ipſe ſpiritus vitrioli ſalibus rerum vegetabilium admiſcetur. Salia verò quantùm in ſeipſis ineſt frigus potius, quàm calorem excitare ſolent, præſertim ſi aquæ petræ admiſceantur, id evidentiſſimè apparet in ſale petræ, vel ſale armoniaco, quæ aquæ injecta notabile frigus excitant, qua ratione vinum inſigniter refrigerari ſolet, quo invento utuntur ſæpiſſimè navigantes tempore æſtivo, ſi nive caruerint. Neque hîc prætereundum eſt vocari poteſtate calida ea, quæ cùm actu frigida videantur, vim progignendi caloris in ſe continent, hujuſmodi eſt vini ſpiritus, qui quidem non ſemper, & ubique calorem progignere poteſt. Neque externis partibus applicatus calorem magis quàm frigus excitat.

Signa.

Calidam intemperiem teſtantur cauſæ calefacientes, quæ præceſſerunt, & non ſolùm labia, verùm & ipſa ulceris caro rubicundior apparet, & ipſe æger calorem in ulcere ſentit, cui dolor plerumque conjungitur. Ulceris excrementa acria ſunt, & mordicant. Medicamenta frigida applicata juvare, & calida nocere credunt vulgares.

Frigidam indicant intemperiem, cauſæ refrigerantes prægreſſæ, ulceris color albicans, ejuſdem labia ad albedinem, vel livorem vergentia, & mollia ſunt, atque ulceri calida utilia, frigida noxia putant.

Humidam intemperiem humectantes cauſæ, quæ præceſſerunt, oſtendunt, deindè caro mollis, flaccida apparet, & plerùmque nimiùm excreſcit; & humidorum excrementorum abundantia adeſt.

Siccam tandem intemperiem cognoſcunt ex cauſis exſiccantibus, quæ præceſſerunt, ulceris labia ſicca, ſquallida, & dura, membri laborantis gracilitas apparent; excrementa ulceris pauca ſunt, vel nulla.

Cauſæ.

Calidam intemperiem in ulceribus ſecundum *Galenicos* cauſare valent, aër nimis calidus, topica præſidia calidiora, faſciarum nimis ſtricta deligatio, involucrorum nimia copia, alimenta calida, vini meracioris potus &c.

Frigidam inducunt intemperiem aër frigidus, ſi ulcus faſciis, & involucris contra externi aëris frigiditatem non ſatis muniatur, medicamenta frigida &c.

Humidam cauſant intemperiem aër humidus, unde nonnullis in locis aëris humiditas ulceribus valdè inimica eſt, præſidia humida, alimenta humida, nimius potus, humorum, affluxus &c.

Siccam denique excitant intemperiem aër ſiccus, topica vehementer exſiccantia, exculentæ, & potulentæ materiæ penuria &c. Quòd ſi prædictæ conjungantur cauſæ, compoſitam in ulceribus producunt intemperiem.

Hæ cauſæ, quas vulgares aſſignant, ſunt mediatæ, occaſionales, & intemperierum excitativæ, non autem immediatæ, & ſecundum noſtra theoremata, duæ tantùm eſſent intemperies, nempe calida, & humida; frigida namque & ſicca non ſunt entia poſitiva, ſed ſolummodo privativa. Præterquam quòd calor, & humiditas non ſunt qualitates nudæ, ſeu accidentia, ut *vulgares philoſophi Ariſtotelici* blaterant, quia reverà non dantur accidentia in univerſitate rerum, ſed ſunt ſubſtantiæ; calor enim ab igne non niſi penes gradus differre in noſtrâ *Pyrotechniâ* fuſiùs demonſtravimus, humidum verò illud dicendum fore, quod intra ſe humorem continet probauimus.

Excitant, juxta noſtram ſententiam, in, vel circa ulcus calidam intemperiem, omnia quæ ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ particulas, ut ſulphureas, ſalinas vitriolatas &c. in motũ & agitationem adigunt, vel ſanguis lympha liquores vitioſi, vel in canaliculis obſtructiones, & cœtera viſcerũ vitia, quorum ope, vel agitatione ſubtiliũ particularum fermentatio ſuccedit. Ita ſunt aër nimis calidus, medicamenta calidiora, potus, & cibus calidus &c. quæ hunc particulis motũ inducere poſſunt. Frigida ulceris intemperies opoſito modo producitur, per caloris nempe defectum, per ſubtiliſſimarũ namq; particularum motum interdictum ab aliquâ cauſâ tam internâ, quàm externâ & per harum particularum feriationem, & ligationem frigus in parte ſentiri videtur. Hujuſmodi ſunt aër frigidus, medicamenta frigida &c. Humidam intemperiem illam dicimus, quæ humorum affluxum continet; impoſſibile namque eſt humidum concipere, abſque eo quod humefacientem intelligamus ſubſtantiam. Humidam ſtatuimus ulceris intemperiem, hoc cum diſcrimine, quod ſit illud, quod neque calorem, frigus, vel ſiccitatem habet, in cujus cauſâ venit etiam aër humidus; medicamenta, & alimenta humida, ac nimius potus. Siccam tandem ulceris intemperiem induci concludimus, per humoris privationem, provenitque ex alimenti defectu, vel à cauſis illud potentibus in halitus reſolvere, hujuſmodi eſt aër ſiccus, medicamenta nimis exſiccantia, cibi, & potûs penuria &c.

Si nulla adeſt in loco affecto intumeſcentia in ulcere, vel in partibus circumjacentibus, intemperiem illam nudam, ſeu immaterialem appellant vulgares; ſi verò intumeſcentia ulcus, vel partes circumjacentes obſideat, materialem appellant.

Prognoſis.

Ulcera cum intemperie ægrè curantur, quia ejus curationem impedit; poſt habito namque ulcere, chirurgus ſoli intemperiei vacare debet. Ulcera cum intemperie calidâ, frigidâ, vel humida non difficulter curantur; unâ enim operâ & eodem tempore iiſdem medicamentis intemperiei ſubvenire, & ulcus curare oportet, eſtò frigus ulceribus ſit inimicum. Sicca intemperies cum ulcere difficiliùs tolli creditur à vulgaribus, eſtò clamitent ulcus, ut ulcus exſiccatione indigere.

Curatio

Curatio.

Nullum ulcus tam facilè curant vulgares; quàm illud, cui conjuncta eſt intemperies; indicat namque, ut dicunt, intemperies per contraria alterationem juxta *Galeni* Tariffam; *contraria contrariis curantur*, ut calida frigidis, & frigida calidis &c. Cùm autem intemperies habeat cauſæ rationem, & eâ præſente, ulcus curari non poſſit, niſi priùs auferatur intemperies, primò igitur intemperiem tollunt, deindè ulcus ſanant. Si intemperies ſit materialis, eam adhibent curationem, qua in ulcere cum humorum affluxu utuntur.

Si itaque intemperies ſit immaterialis, & quidem calida, ulceris intemperies refrigerantia mitiora, vel valentiora pro caloris exceſſu expoſtulat; commendant autem communiter *aquam plantaginis, endiviæ, portulacæ, roſarum; ſuccum ſedi, ſonchi, ſolani, lactucæ, cicutæ.* Hæc medicamenta refrigerantia, non ſolùm ulceri, ſed etiam partibus circumjacentibus, & vicinis imponunt, ideòque etiam unguentis, oleis, aliiſque hujus farinæ præſidiis utuntur, ita ſunt unguentum *de ceruſſâ, album Rhaſis, album camphoratum, roſaceum, populeum, refrigerans Galeni, ſantalinum. Oleum roſaceum, violaceum, ovi albumen, lac, acetum, oxycratum,* & id genus alia. Ori ea medicamenta, quæ refrigerant, adminiſtrant, ut ſunt *ſyr. de Nymphæâ, endiviâ, violar. cichor. portulacâ,* item *quatuor ſeminum majorum frigidorum emulſiones, juſcula &c.* Cæterùm frigidorum medicaminum applicatione facilè ex nativi caloris extinctione multi in gangrænam, & ſphacelum, ac ipſam mortem incidunt; obſtructis namque meatibus, & poroſitatibus, major particularum ſalinarum, acidarum &c. agitatio, & exaltatio excitatur, ac inflammatio, deindè gangræna, & ſphacelus.

Frigidam ulceris intemperiem calefacientia requirere dicunt, ideòque ad calida topica recurrunt, qualia ſunt *oleum hypericonis, nardinum, irinum, rutæ, anethi, de ſpicâ, chamæmelinum, terebinthinæ, ceratum de betonicâ, vinum calidum* cum ſpongiis applicatum. Et quidem varia linimenta, & unguenta ex his parata ulceri imponunt. Extrà verò, & partibus vicinis imponunt fomenta *ex decocto ſalviæ, hyſſopi, abſynthii, pulegii, rutæ, roris marini, lavendulæ, origani, menthæ, fol. lauri* parata in vino generoſo. Quòd ſi magis calefacere intendunt, *oleum euphorbii* adhibent, aut *de piperibus* inſtillant. Verum enim verò hæc medicamenta calida non ad *Galeniſtarum* nutum excalfaciunt, ſed juxta partis diſpoſitionem agunt, & niſi exiliſſimas particulas internas ad motum adigant, nullum in parte calorem excitare poſſunt. Si motus excitetur, paulatinâ agitatione fieri debet, aliàs ab uno contrario in aliud abſque ullo medio fieret tranſitus, & phlogoſim potiùs excitaret, quàm ad naturalem temperiem partem adigeret, & ulceris ſalia intenſiùs agerent, fierentque exedentia, præcipuè cùm iſta vulgarium medicamenta ob lentorem, poroſitates obſtruerent, & intenſiſſimam ſalium fermentationem excitarent.

Humida intemperies ſiccantia deſiderat, verùm quia ulcus ex ſe exſiccantia requirit, ſi deindè humidum fuerit, fortiora requirit exſiccantia, quàm ulcus ſimplex uſurpat, qualia ſunt *radices cyperi, marrubium, ſalviæ, chalcitis, plumbum uſtum, ferri ſquama, lithargyrium, ceruſſa, minium, thus, maſtiche,* & his ſimilia, ex quibus ſecundum intemperiei humidæ gradum varia cuique ulceri medicamenta parant. Quò ulcus humidius eſt, eò fortiora requirit exſiccantia; ſi verò minùs humidum ſit, mitiora exigit exſiccantia. Lavant, deterguntque ulceris ſordes vino, vel poſcâ, in quibus adſtringentia, & ſiccantia, ut *radic. cyperi, hypericum, ſalvia, abſynthium, betonica, roſæ* cocta ſint, deindè dictis medicamentis pulveretenus ulcus inſpergunt. Quàm varia ſint hæc vulgarium medicamenta ſiccantia, ad humidæ intemperiei ſanationem, facilè quiſquam, qui vix chirurgiam à primo limine ſalutavit, conjicere poteſt; ferrum namque, ut diximus, eſtò ſicciſſimum ſit, ſpongiæ humiditatem deſtruere, atque ſiccitatem in illam inducere nequit, ſed per expreſſionem, vel evaporationem exſiccatur: ita eſt humida ulceris intemperies, niſi foràs eliminetur per evacuationem ſenſilem, vel inſenſilem, nequaquam curatur.

Sicca tandem intemperies humectantia expoſcit præſidia, eapropter parti aquam calidam applicant triplici modo, fotu ſcilicet perfuſione, & balneo. Fotus fit ſpongiâ, panno, ſtupâ, aut goſſypio, & hic modus commodior exiſtimatur, perfuſio autem, & balneum non ita commodè adhibentur. Utiliùs eſt, ſi ulcus hydroleo tepido foveatur, quàm aquâ; aqua namque tepida actuali calore partem calefacit, poros aperit, & calorem diſſipat, iterùm poſt fotum refrigerat, quod prohibet oleum admiſtum, quia lentore ſuo poros obſtruit. Poſt fotum ſequens cataplaſma humectans applicant, ut

℞. *Fol. malv. ad mollitiem coctor* ℥. ß. *farinæ hord. tritici ana.* ʒ. ij. *amygdal. d. contus. mellis cocti* ʒ. j. *Croci* ℈. ß. *ping. porci q. ſ. m. in mortario & f. cataplaſma.*

Vel ſequenti linimento humectante utuntur, ut

℞. *Fol. malv. contus. lib.* ß. *butyri recentis* ℥. viij. *m. coquantur ad mollitiem uſque, trahiciantur, & deindè adde Olei liliorum albor.* ℥. j. ß. *m. f. linimentum.*

In ſiccâ intemperie vitet chirurgus exſiccantia, uſque dum intemperies hæc in totum abiit, nam aliàs curatio pertinax & difficillima reddetur.

In intemperie compoſitâ medicamenta utrique qualitati oppoſita adhibent, intemperie ſublata, ſarcoticis utuntur, & quidem in calidâ minùs calidis, in frigidâ minùs frigidis, in humidâ minùs humidis, & in ſiccâ minùs ſiccantibus, ne pars intemperata in eandem relabatur intemperiem.

Quis agaſo unâ horâ non evaderet *Medicus Galeniſtâ*, medendi indicatione deſumptâ in omnibus morbis ab intemperies, circulum committunt vitioſum, nam calidæ frigida, frigida calida, humidæ ſicca, & ſiccæ humida præſidia applicant, eapropter vulgarium medicina eſt caloris, frigoris & dogma ac proinde facta eſt fabula vulgi.

Intemperiei curationem ita inſtituimus, ut ulcus quantum fieri poteſt non negligatur. Si tamen utrique ſimul ſuccurri non poſſit, ei quod magis urget chirurgum magis intentum eſſe oportet. Si itaque ſit calida, utimur *foliis obuli, & nicotianæ tepore imbutis, vel aquâ ſpermatis ranarum, phlegmate vitrioli, aquâ vitrioli, plantaginis ſale Saturni imprægnatâ, vel aquâ lapidis medicamentoſi, his aquis utimur tepidis, lacte tepido, linteis ſanguine leporino illitis.* In frigidâ utimur *ſpiritu vini, tum ſimplici, tùm camphorato, tùm etiam aquâ Reginæ Hungariæ, aquis ſtillatitiis juniperi florum camomillæ, balſamo ſulphuris terebinthinati, aniſati, juniperati &c.* In humidâ omnia ſiccantia deſcribenda capite præcedenti, de ulcere cum humorum affluxu conveniunt.

In ſiccâ tandem, cuncta exſiccantia vitanda, conveniunt humifacientia, & præcipuè fotus ex ſequenti decoctione, ut

℞. *Althcæ, malvæ ana m.* j. *Flor. viol. Papav. Nymph. ana* ℥. j.

Coque in aquâ fontis, vel lacte vaccino, aut caprillo, & cum ſpongiâ tepidè applicetur decoctio, vel immergatur pars exulcerata in ipſam. Si ex alimenti defectu dependeat,

deat,quod pars non attrahat, cibo euchymo,& facilis diſtributionis utimur. Si atrophiâ laboret, ejus curatione removetur.

Cap. XII.

De Vlcere cum humorum affluxu.

Rariſſimè ſola intemperies ulcus comitatur, ſed interdùm ipſa cum humorum affluxu conjungitur, quam materialem intemperiem nuncupant vulgares, illamque eſſe volunt quadruplicem ſcilicet calidam, frigidam, humidam, & ſiccam. Cæterùm hunc humorum affluxum excitant acidi, ſalſi, vel aliùs ſimilis indolis humores in ulcus decumbentes, vel ſtagnantes, & niſi his circulatio, vel reſolutio reſtituatur, ſive, ut vulgares inquiunt, talis materialis intemperies tollatur, ulcus nullam admittit ſanationem.

Signa.

Ulcus cum humorum affluxu deprehenditur, non ſolùm ex labiorum, ſed etiam circumjacentium, ulceris partium tumore. Deindè ex dolore, præcipuè ſi nervoſæ afficiantur partes. Tertiò ex excrementorum copiâ emanantium, quæ major, quàm pro ulceris magnitudine eſſe ſolet. Denique etiam, licèt omnia, quæ ad curationem neceſſaria ſunt, adhibeantur, ſanatu difficile eſt; humorum namque affluxus curationem moratur.

Cauſæ.

Communiter *vulgares* humorum affluxûs cauſas aſſignant plures, & primò peccantium ſuccorum vel in toto corpore abundantia, vel in aliquâ corporis parte, in hepate ſcilicet vel liene. Deindè natura irritata, & ſtimulata quantitate, vel qualitate ſe exonerat, expellit, deponitque in partem exulceratam. Poſtmodùm, ubi pars affecta propter dolorem, aut calorem pravos ad ſe allicit humores. Tandem vel dum ad partem in loco inferiori poſitam humores utpotè graves ſuâ ſponte defluunt, aut aliàs ad partem imbecillem, & ignobilem moventur, ac ibi ſtagnant. Non confutamus *Galeniſtarum* cauſas, quia ineptias ſapiunt, vitioſos namque aſſignant humores, ſed quo laborent vitio, ſilentio involvunt. Confugiunt ad hepar, tanquam ad omnium morborum patronum, vel ad lienem tanquam ad humoris melancholici cloacam. Naturam ſe exonerantem in debilem, & vilem culpant, & humores gravitatis accuſant. Deindè apud languentes oraculi inſtar, non ex tripode, ſed ex quadrupede potiùs naturam commendantes, hæc verba ſemper pronunciant: *Natura eſt morborum medicatrix*, *Medicus naturæ miniſter*, & nos hos ridemus ſanè Medicos cum *Empedocle*:

Jam quod mortales naturam nomine dicunt,
Hoc nihil eſt.

Cum neſciant ipſi, quid dicere velint his verbis nihil ſignificantibus. Eſt itaque apud ipſos natura *Deaſtra* morborum, & ſanitatis effectrix, & velut *Achillis* haſta, quæ ferit, & ſanat:

Vna manus vobis vulnus, opemque feret.

Inquiunt calorem, & dolorem attrahere, verùm in rerum naturâ nullam attractionem fieri contendimus, nec ullam dari aliam præter mechanicam, qua nimirùm id, quod trahitur, corpori trahenti alligatur, atque affigitur.

Humorum affluxum in ulcere ſecundum noſtram ſententiam cauſant pororum, vel canaliculorum obſtructiones; detinetur namque ſanguinis, vel lymphæ, ſucci alimentitii, vel aliarum ſubſtantiarum fluidarum copia in circumjacentium ulcerum particulis, à partium texturâ immutatâ. Hæc in loco laborante cumulatur, ſtagnat adeò ut non ſolum poroſitates & canaliculi implentur ſed etiam diſtenduntur & ſanguinis lymphæ ſucci nutritii vel aliarumque ſubſtantiarum liquidarum tranſitus magis impeditur, Ibidem aceſcunt, exaltantur hi liquores & ſubiectarum partium fibras vellicant ac diſſecant, ac proinde dolorem & calorem excitant effluit interim ab ulcere pus vel ſanies ichor vel ſordes &c.

Prognoſis.

Ulcus cum humorum affluxu difficile curatur, quia ex affluxu, ulcus humidum redditur, intumeſcit & dolor excitatur; major tamen vel minor curationis difficultas pendet, tum à majori, vel minori humoris ſtagnantis quantitate, tum etiam ab ejus majori, vel minori acrimoniâ, vel effluxus majori, vel minori quantitate.

Curatio

Ulcus cum humorum affluxu curare non poſſunt *vulgares*, niſi fluxum, ejuſque cauſam tollant, ac proindè ſive in toto, ſive in aliquâ parte totius, hepatis vitio, aut lienis vitioſus humor generetur, ejus geneſim prohibent, humorem, qui affluit decenti modo præparant, evacuantque præſidiis, quæ tonſoribus patent, præcipuè ſi cacochymiâ exulceratus laboret. Poſtmodùm per aliquod temporis ſpatium ad talem affluxum digerendum, ſuppurationem promovent *digeſtivo ex ovi vitello*, *oleo roſaceo*, *& terebinthinâ* compoſito. Verùm hoc modo putredinem augent, & in cauſâ ſunt, ut chirurgi longiùs trahant ulceris curationem, ac pro dirigendo ulceris affluxu, quotidianum conſtituunt cenſum, & ægri crumenam digerunt. Non equidem *Galenum* legunt vulgares, qui *in commento aph. 22. ſect. 5.* expreſsè docet: *In ulceribus putridis, & fluxione vexatis, ſuppurantia non competere; putridis quidem, quia illis addenda non ſunt, quæ putredinem augere poſſunt; in fluxione vexatis verò, quia ſuppurantia affectam partem magis laxant, & diſponunt ad recipiendam materiam fluentem.*

Deindè, ne humor ad partem affectam confluat, illum revellere, intercipere, repellere ſatagunt. Inter revulſoria præſidia fonticulos in oppoſitâ corporis parte excitant, qui fluentes humores, qui ad partem affectam confluunt, alio loco evacuant. Hos fonticulos neceſſarios eſſe credunt in ulceribus diuturnis, & rationem aſſignant; Cùm enim natura jam diu aſſueverit humores vitioſos per partem ulceratam evacuare, ſi ulcus planè claudatur, & aliquid humorum vitioſorum cumuletur, facilè fieri poteſt, ut in venas regurgitet, & in nobiliorem aliquam partem ruat,quod fonticulo præcaveri poteſt.

Cæterùm tantùm abeſt, ut fonticuli ulcera habentibus emolumento ſint, quin potiùs detrimento,quia pro diuturno curando ulcere, novum, & diuturnius excitant, & ex permanente ulcere ulcerati ſalutem mendicant; præſtaret, ut primùm ulcus ſuſtentaretur globulo,chartâ bibulâ, & hederæ folio. Imaginantur per fontanellas,quaſi per fontes, morbos exhauriri, quaſi vitiatis humoribus per novum emunctorium ad vulgarium nutum ſe naturam exonerare credunt, & illorum juſſibus obedituram ſeriò ſibi perſuadent. Vitiatos citant humores, ut perſonaliter compareant ad finem providendi,aliàs &c. Nulla eſt communio inter illa membra oppoſita,quia ſale-

ſalebroſa eſt via, neque anatomicorum ſolertia uſque modò peculiares invenit ductus, quibus degeneres humores in brachium, femur, & tibiam deferantur. Excrementum, quod è cauterizato loco emanat, non diffitis è partibus venit, quia non præexiſtebat, ſed eſt geniale, optimum, & laudabile partium nutrimentum, quod in degenerationem abit. Hoc turpe, & putidum ignorantiæ aſylum, ad quod pro excrementorum expurgatione confugiunt vulgares, non ſolùm humano generi officit, ſed impietatem ſapit, & implicitam contra Deum blaſphemiam involuit; quippe in hominis opificio inſufficientiæ eum accuſant, quòd neceſſaria ignorârit emunctoria, quaſi tot non condidiſſet, quot ſ erant neceſſaria. Præterea membrum cauterio infectum, debito defraudatur alimento, naturale amittit robur, extenuatur, macilentum evadit, & multoties atrophias, eryſipelata, inflammationes, gangrænas, & ſphacelos ſubit, præter aſſiduas calloſitates, carnium excreſcentias, & ſanguinis profuſiones.

Ulcerum affluxum intercipiunt defenſivis, quæ ſupra partem exulceratam in parte ſanâ verſus vaſorum radicem, in locis ubi venæ majores, & magis conſpicuæ ſunt, imponunt, quæ vaſa, per quæ humor affluit, conſtringunt, & humorem retropellere tentant, ex ſiccis, & adſtringentibus parant, *ex ſanguine draconis, bolo armeno, balauſtiis, flor. roſ. rubr. cortic. granat. myrto, alumine cum albumine ovi, ol. myrtino, roſaceo, poſcâ, vino auſtero, aquis adſtringentibus &c.* ex quibus cataplaſma, vel alia medicamenta parant. Sed conceſſo, quòd hæc conſtringendi poteſtatem habeant, vaſa humores adducentia, & conſequenter ipſorum affluxum impediendi, iiſdem de cauſis talia defenſiva noxia ſunt; quandoquidem ſi conſtringunt arteriolas ſanguinem deferentes, anguſtiabunt quoque venulas, & lymphaticos ductus, ſanguinem ſuperfluum, & aquoſam humiditatem à parte abducentes, & reportantes. Unde magis ſtagnabunt liquores in loco ulcerato. Pro defenſivis deligandæ eſſent potiùs arteriolæ, ſi hoc abſque ſalutis noxâ fieri poſſet.

Humorem denique affluxum, qui in membro ulcerato adhuc fluctuat, repellunt; ideòque partem exulceratam, vel ei proximam abluunt *aquâ aluminoſâ, vitriolatâ, aquâ, vel decocto plantaginis, roſarum, balauſtiorum, radic. cyperi, pentaphyll. &c.* Sed hæc repellentia acida, auſtera, atque adſtringentia medicamenta multis de cauſis ſuſpecta ſunt, nam partium poroſitates conſtipant, & ſanguis magis incraſſatur, & coagulatur ab ipſis, & cùm humor parti jam impactus eſt, repelli nequit, & peſſima mala ſubſequi ſolent. Inſuper explicari, aut intelligi nequit, quomodò, & per quas vias fieri debeat talis repercuſſio; quod enim perpetuò à corde mittitur per arterias in omnes corporis partes, ſanguis eſt: ad hoc igitur, ut ſanguinis in locum ulceratum affluxus impediatur, neceſſe eſt, ut cordis motus ceſſet, vel arteriolæ in affectam deſinentes partem occludantur. Præterea adhibitis repellentibus magnum non tantùm damnum percipitur, verùm etiam ulcus augetur, nullo igitur prorſùs modo adhibenda ſunt, ob infelicem ſucceſſum, quia humor ad alias corporis partes repercuſſus, majora inferre poteſt incommoda. Sunt repellentia frigida, & humida in eorum ſententiâ quadere denſantia, & adſtringentia potiùs, quàm repellentia appellari debent, quia partem affectam, ejuſque vaſa comprimunt, contrahunt, adſtringunt, affluxumque humorem denſant.

Interim ulcus pulveribus exſiccantibus tractant, ut *Lithargyrio, tutiâ, plumbo uſto, corallis, bolo armeno, chalcitide &c.* Poſtmodùm ſarcoticis utuntur, & tandem ulceri carne repleto epuloticis cicatricem inducunt.

Ulcus cum humorum affluxu, cum intemperie materiali appellatum à vulgaribus exſiccatione indiget, ſi *Hippocrati, & Galeno* credimus, vel ex aliorum ſententiâ acidum temperantibus, & ſalia obtundentibus, ac caſtigantibus. Præterea excrementa, quæ in ulcere generantur, vel confluunt, & medelæ impedimento ſunt, tolli debent. Eapropter ſedula danda eſt opera, ut tenues ſuperfluitates exſiccentur, craſſæ abſtergantur, & optimum intereà nutrimentum in corpore gignatur, & in affectam partem fluat, ut amiſſam ſubſtantiam denuò gignere queat. Ad hunc itaque finem primò ſi ſanguis abundet, tenui victu imminuenda eſt plethora, nam ut *Hiſpani* dicunt: *La dieta es una continua ſangria.* Præterquam quòd tenuis victus ulceratis ſalubris eſt, & magnum ſucci alimentitii proventum minorat. Poſtmodùm ſi lymphæ, vel aliarum ſubſtantiarum fluidarum copia in cauſâ ſit, catharticis hos humores exturbantibus res peragenda eſt, ut *reſinâ jalap. extract. gummi gamandræ, mechoacæ, Diacarthami, vel conſervâ florum perſicorum &c.* Hæc namque pororum, & canaliculorum obſtructiones reſerant, & circulatio reſtituitur.

Deindè alkalia, quæ acidum abſorbent, propinanda ſunt, *ut c. c. philoſophicè præp. ſtibium diaphoreticum, alkali cancr. fluviatil. corall. præp. ocul. cancr. pulvis, ſal volatile c. c.* Decocta lignorum *ſaſſafras, guajaci, juniperi, viſci querni* maximoperè conducunt ad reſolvendum affluxum per ſenſilem, ſive inſenſilem evaporationem. Similiter potiones vulnerariæ ex herbis plurimo alkali volatili abundantibus, *ut ſcabioſâ, ſcordio, carduo benedicto, alchimillâ, piloſellâ &c.* Item *tinctura martis aperitiva.* Potus ordinarius ſit decoctum *herbæ Theæ.*

Quò ad topica parti ulceratæ medicamenta mitiùs exſiccantia, & detergentia conveniunt, ut nitroſâ, aut amarâ facultate prædita, quæ excrementa producta abſtergere, & blandè tenues humiditates exſiccare valent, hujuſmodi erunt *balſamus propri. tatis, vel emplaſtrum fodicationum, vel ſtipticum Paracelſi. Emplaſtrum de lapide calaminari,* quoque ulcera manantia deſiccat, & cicatrice claudit, cujus compoſitio eſt:

℞. *Lapidis calaminaris, tutiæ præp. ana.* ℥. ij. *terebinthinæ* ℥. j ß. *Ceræ citrinæ, reſinæ ana* ℥. j. *Lithargyrii* ℥. ß. *olibani, maſtiches, tragacanth. ana* ʒ. j. *olei roſar. & myrti ana* ℥. ij. *f. empl. ſ. a.*

Unguentum Rubeum, ſive *de minio camphoratum* potentiſſimè manantia ulcera exſiccat, & humorum acrimoniam obtundit, ut

℞. *Olei roſ. lib.* j. ß. *Lithargyrii* ℥. ij. *minii* ℥. iij. *Ceruſſæ* ℥. j ß. *tutiæ præp. Camphoræ ana* ʒ. iij. *Ceræ albæ* ℥. ij.

Liquatam ceram cum oleo lento igne miſce in mortario plumbeo, cum reliquis rebus tenuiſſimè tritis.

Unumquodque horum topicorum per ſe ulceris aciditatem immutare, excrementa abſtergere, tenues humores exſiccare, carne implere, & cicatricem inducere valet abſque alieni medicaminis ope.

Cap. XIII.

De Vlcere cum inflammatione.

NOn tantùm peccantium ſuccorum affluxus ulceribus ſupervenit, ſed pro ſuccorum diverſitate, diverſi emergunt tumores, ac propterea fieri non poteſt, ut ulcus ſaneſcat, quin priùs intu-

meſcentia cum eo conjuncta removeatur. Sæpiſſimè ulcera inflammatio deprehendit, quæ ortum ducit ab impedito circulari ſanguinis motu in partibus ulceri circumpoſitis.

Signa.

Cognoſcitur ulceri complicatam eſſe inflammationem, ex tumore cum tenſione, calore, rubore, dolore, partis pulſatione, & febre.

Tumor oritur ab intercepto circulari ſanguinis motu in ſuis conceptabulis obſtructis, in quibus ſtagnat, & liber denegatur tranſitus, eo ſanè modo, quo ſuperficialibus cujuſpiam membri venis arctiori preſſis vinculo, & ſanguinis motu in ipſis impedito, talis membri intumeſcentia ſubſequitur. Quædam conceptabula tamdiù diſtenduntur, donec rumpantur, & ſic ſanguinem intùs contentum effundunt, qui ſtagnans tumorem, & tenſionem efficit.

Calor intenſior oritur ab intenſiori particularum motu in ſanguine ſtagnantium, & quia quaſi vi tranſeunt, & circulant, effervescunt, & eò magis dum ſuppurationem ſubeunt, qui calor utique non excitaretur, ſi particulis liber permitteretur tranſitus.

Ruborem cauſat ſanguis diffuſus, & efferveſcens intertunicas, & fibrillas, vel inter obſtructa vaſa, cui circulationis motus denegatur, & ſe expandit.

Dolor provenit, quia membranæ, & fibrillæ, quaſi violentiâ premuntur, tenduntur, contrahuntur, criſpantur, convelluntur, imò ſæpè quidem lacerantur, diſrumpuntur à ſtagnantis ſanguinis particulis acidis, quæ inter partis laborantis membranas, & fibrillas incuniantur ad ſpinæ ſimilitudinem, unde doloris ſenſus emergit. Sed de doloris cauſâ fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ de capitis dolore.*

Pulſatio ortum ducit ab arteriis compreſſis à ſanguine evaſato, qui ſtagnans intumeſcentiam parit, comprimuntur arteriæ, & fortis fit earum pulſatio, quæ alias arteriis liberis exiſtentibus, tàm vehemens non perciperetur.

Febris quoque inflammationem comitatur, quòd in ſanguine evaſato, ſalia alkalia cum acidis particulis commiſcentur, ex quibus fermentationis motus excitatur, ut videre eſt in liquorum alkalicorum, & acidorum miſcelâ, qui motus tunicis, & fibrillis impertitus, illas depravatè agitat, & febris progignitur.

Cauſæ.

Proxima cum partibus ulceri immediatè proximis complicata cauſa fingitur à *Galeniſtis* ſanguis, & quidem in legitimâ purus, in illegitimâ verò non ita purus, ſed cum aliorum humorum copiâ miſtus; ex hac humorum varietate contingit, ut ſanguis nunc lenior, nunc acrior, modò craſſior, modò moderatus, ut in legitimâ deprehenditur, & hinc fit, ut juxta variorum humorum exorbitantiam, ſub variis larvis emergat inflammatio. Illegitimam triplicem eſſe dicunt, vel ſanguini inflammationem cauſanti admiſta eſt bilis, & dicitur *eryſipelatodes*, vel permiſcetur pituita, & nuncupatur *inflammatio œdematodes*, vel in ſanguinis maſſâ melancholia exorbitat, & vocatur *ſcirrhodes.*

Verùm *vulgares* hæc ſententia fallit, ita inflammationem perrumpentes; nam eryſipelas non fit à ſanguine, ſicut inflammatio, & ſic inflammatio eryſipelatodes ruit; nec rectè œdematodes cognominatur, quia non datur inflammatio œdematodes, cùm ſit verum œdema; Scirrhodes dici poteſt, nam non ita facilè curatur, quia ſcirrhus eſt affectus contumax, periculoſus, & facilè in cancrum degenerans, præcipuè ſi imprudenter medicamentis tractetur.

Cæterùm hoc inflammationis diſcrimen magnâ indiget explicatione, cùm ſanguis apud vulgares ſit quatuor humorum congeries, quam non facilè ipſi venantur, ſed recentiores ita rimantur: Inflammatio dicitur legitima, ſi intumeſcentia circumpoſitarum ulceri partium fiat ab illâ ſanguineæ maſſæ portione, quæ conveniuntium circulationum ope in corde, cæteriſque viſceribus depurata, atque ſpiritualizata fuit, & deindè in parte inflammatâ ſtagnat, vel ob vitium ibidem contractum, vel ob viarum anguſtiam. Vel dicitur *inflammatio eryſipelatodes*, Si ſanguini inflammationem parienti admiſceatur bilis, ſive potiùs ſanguineæ maſſæ portio, quæ ob multiplices filtrationes, & circulationes nimiùm attenuata, volatilizata, & æſtuoſa eſt. Vel nominatur *œdematodes*, ſi pituita, ſive meliùs illa ſanguinis portio, quæ ex chylo (ut dicunt) noviter facta fuit, ſanguini inflammanti permiſcetur, nec ſufficienter circulata, librata, ac præparata eſt, ſed ſanguis potiùs crudus, & non multùm ſpirituoſus. Vel *ſcirrhodes*, ſi in ſanguineâ maſſâ melancholia exuberet. Sive craſſa ſanguinis pars, fæculenta, tartarea, quæ poſt multas fermentationes, ac ſpirituum evolationem ſupereſt. Sanguis hic adeò quantitate peccat, ut non ſolùm magna vaſa diſtendat, ſed etiam prava, & cùm contineri non poſſit, effunditur à foraminulis ad modum roris, & à partibus carnoſis combibitur. Ad cauſas antecedentes referunt partem mittentem validiorem, & recipientem imbecilliorem, quæ imbecillitas vel naturalis eſt, vel adventitia.

Inflammatio in partibus ulceri circumpoſitis, fit ab impedito circulari ſanguinis motu. Hoc impedimentum aliquandò ortum ducit à cauſâ externâ, ut contuſione, puncturâ &c. Vel ſex illæ cauſæ non naturales dictæ etiam inflammationem excitare valent, ſanguini præbentes in vaſis ſtagnationem, vel evaſionem inter tunicarum, & fibrillarum interſtitia; diſruptis namque, vel obſtructis arteriolis, ſanguis extravaſatus, vel obſtructione impeditus, ob ſpirituum diſſipationem aceſcit, grumeſcit, ductuum ſanguiferorum extremitates claudit, & pus ſubit. Interdum pendet à cauſâ internâ, ab obſtructionibus nempe arteriarum capillarium (dem tranſit ab arteriolis in venas) inductis à ſanguine craſſo, & glutinoſo, in quo acida exorbitant ſalia, & in vaſis ſuis ſubſiſtit, & ſtagnat. Idem ſanguis abſque craſſitie, & glutine eſſe poteſt, ſed ſpirituoſus, qui inter membranas, & fibrillas effuſus, vel in ſuorum conceptabulorum extremitatibus remoram facit, ſubtiles evolant particulæ, motum amittit, concreſcit, & diu hærere nequit, quin acorem concipiat, & quia eſt, quaſi extra proprias ædes depoſitus, proſcriptus, & vitalitate deſtitutus, in corruptionem, & pus abit, & ſic abſceſſum parit.

Ex quibus colligimus ſecundum noſtram ſententiam, non tantùm plurimo, ſed etiam minimo ſanguine abundantes, inflammationi obnoxios eſſe. Hinc quoque eruimus fruſtaneam eſſe maledictam ſanguinis miſſionem in inflammatione curandâ.

Effunditur ſanguis è ſuis conceptabulis in partium intercapedines, propter eorum apertiones vel anaſtomoſim, vel per diæreſin, vel per diabroſin.

Prognoſis.

Prognoſis.

Inflammatio non nimis in profundo latens & corpus non ſit cacochymum, aut debile, facilè reſolui poteſt; omnis enim inflammatio, quæ per inſenſilem evaporationem non reſoluitur, ſuppurationem accerſit, vel ſi perperam tractetur, in gangrænam degenerat, & quandoque mortem affert. Inflammatio in partibus adenoſis facillimè in gangrænam, & ſphacelum deſinit. Si tandem calor, dolor, & cætera imminuuntur accidentia, tumore ſuperſtite, periculum imminet.

Curatio.

Curationem inflammationis cum ulcere conjunctæ exordiuntur *Galeniſtæ*, à venæ ſectione, quam præſertim maximè neceſſariam exiſtimant, ſiquidem ſanguine detracto, qui inflammationem faciebat, tumor, calor, rubor, & cætera accidentia deſinant oportet; verùm phlebotomiâ prohibere intendunt, ſi verum eſt, ne novus ſanguis ad partem affluat, reſpiciunt ad poſterius, ſed priùs illapſum intactum in partium intercapedinibus relinquunt, & ſic perperam bardum celebrant medicamentum. Deindè blando utuntur purgante juxta humoris à ſanguine peccantis exigentiam, abſtinent à vehementioribus dejectoriis, quia ab his humores impetuosè commoventur, & in partem laborantem impelluntur. Poſtmodùm alterantibus qualitatum exceſſum in humoribus emendant, & quia inflammatio requirit partis refrigerationem, ad intenſum calorem reſtinguendum, refrigerantibus utuntur, ut *Lactucâ*, *violâ*, *portulacâ*, *Nymphæâ*, *cichorio*, *ſeminibuſque frigidis*. Verùm refrigerantia tubulorum obſtructiones augent, humores coagulant, & ex auctâ obſtructione vehementiùs agitantur, tumor ſupervenit major, & inflammatio ad gangrænam apta redditur. Præterquam quòd *refrigerantia*, juxta *Hippocr. aphor. ulceribus ſunt hoſtilia.*

Poſt hæc commendant præcipuè revulſionem in fluxionis principio, cui ſatisfacere putant inſenſibiliter evacuando, frictionibus, cucurbitulis, ſimilibuſq; præſidiis. Deindè vitioſum humorem, qui jam affectum obſidet locum, ſed nondum firmatum repellere tentant *ſucco ſolani*, *ſedi majoris*, *lentis aquaticæ*, *portulacæ*, *acetoſellæ &c.* Cæterùm abſtinendum à repellentibus, quia humorem intropellunt (ſed hæc verbo tenus repellunt), & repulſum ad partes nobiles demandant; prætereà ulceri nocent, ut diximus. In inflammationis deindè ſtatu, & declinatione diſcutientia adhibent, ut ſtagnans ſanguis diſcutiatur, utuntur fotu ex decoctione *malvæ*, *meliloti*, *fœnugræci*, *chamomillæ*, *ſambuci &c.* Sed hæc cùm conſtent ex rebus mucilaginoſis, atque craſſis, magis claudunt inſenſiles partis affectæ meatus, humoribuſque incraſſatis, tranſpirationem impediunt, ac proindè nullatenùs uti debent.

Inflammatio ulceri conjuncta curatur obſtructionis vaſorum reſeratione, vel ſanguinis effuſi reſolutione, ac proindè prımò incommodo occurremus, ſi medicamenta, quæ acidum abſorbent, adhibeamus, ita ſunt illa, quæ plurimo conſtant alkali; nam ſanguini fluiditatem reſtituunt, & circulationem conſuetam promovent, talia ſunt *ſanguis hirci ad pleuritidem*, *extractum papaveris rhœados*, *oculi cancrorum*, *cornu cervi philoſophicè præparatum*, *ſtibium diaphoreticum*, *ebur ſine igne paratum*, *corallia præparata*, *ſperma Ceti &c.* ut

℞. *Sang. hirci* ℥. j. *c. c. philoſophicè præp.* ℈. ij. *ocul. cancror.* ℥. ß. *ſalis volatilis ſuccini gr. iij. m. f. pulvis*, *& divide in ſex ſchedulas æquales*, & utere manè, & veſperi in *aquâ ſtillatitiâ papaveris rhœados*, vel cum potu calido herbæ *Theæ*, vel in decocto, *radicis chinæ*, & *ſalſæ parillæ*; Hæc namque alkalia ita conformatas habent vacuitates, in quibus particularum acidarum cuſpides incuniantur, ut obtundantur, infringanturque & ſtagnans ſanguis acidis particulis deſtitutus fluidior reddatur, & conſuetam, ac naturalem nanciſcatur circulationem.

Sanguinem effuſum reſolvunt diaphoretica, ut *Bezoardicum minerale*, *ſtibium diaphoreticum*, *unicornu*, *miſtura ſimplex*, *ſal volatile c. c. ejuſque ſpiritus rectificatus*, *ſal volatile cardui ſancti &c.* Hæc non tantùm coagulata diſſolvunt, & fluida reddunt, ſed ſudorem promovent, peccantemque expellunt materiam, imò ipſum ſanguinem effuſum, aciditatum, coagulatumque reſolvunt, acidi vis infringitur, nova coagulatio impeditur, & interim tam ſenſibiliter quàm inſenſibiliter per ſuos ductus reſoluitur. Quòd ſi ſanguis ob lentorem in reſolutionem non habeat, ad diſſolvendum magni æſtimamus *ſpiritum tartari*, *ſalis armoniaci*, *vel fuliginis* &, ad hunc etiam finem diuretica magnopere proſunt ut *lapis prunellæ*, *floris ſalis nitri*, *ſal ſtipitum fabarum*, *ſpiritus ſalis dulcis &c.* Si dolor in inflammatione ulceri conjunctus maximè urgeat, anodyna diaphoreticis commiſta celebramus; hæc namque dolorem ſedant, vitam conſopiunt, acidos aculeos obtundunt, & vim diaphoreticam augent, ut

℞. *Diaſcordii Hieronymi Fracaſtorii* ℈. ij. *ſtibii diaphoretici gr. xii. bezoardici mineral. gr. iij. Anodyni minerali.* ℈. ß. *m. f. pil. v.*

Interim pars inflammata topicis non diſtituatur præſidiis, ſed foveatur *ſpiritu vini camphorato*, *aquâ Reginæ Hungariæ*, *vel decocto ſulphuris cum urinâ*, conducitque *ſuccus cancrorum fluviatilium* calidè impoſitus, & ſæpè renovatus. Item *aqua vitrioli*, *vel lapidis medicamentoſi* calidè applicata. Similiter *emplaſtrum de ſpermate Ceti cum camphorâ*, *& croco*. Verùm præ cœteris excellit decoctum ex blandis diaphoreticis, & aromaticis, *ut radice ireos*, *rore marino*, *menthâ*, *ſcordio*, *flor. ſambuci*, *chamomillæ &c. cum ſpiritu vini camphorato*, *& aquâ Reginæ Hungariæ.*

Quòd ſi hiſce adhibitis, phlegmonis materia ob aliquam craſſitiem & nimiam copiam reſolui nequeat, fortia calefacientia, & exſiccantia vitare oportet, ne ipſorum ope tenuiores particulæ, craſſioribus remanentibus, exhalent, & inflammatio in ſcirrhum degeneret; unde mediocria calefacientia loco affecto ſunt applicanda, ut contentus in eo ſanguis abſque ullo capitis mortui reſiduo reſoluatur. In inflammatâ etiam parte perpetuò eò reſpiciendum eſt, ne topica ſint nimis calida, nam ſicut ignis nimio ſuo calore res corrumpit, & ſcindit, ita & fibras plurimas ejuſmodi remedia calidiora corrumpunt, & ſcindunt. Neç etiam frigida, humida, oleaginoſa, & craſſa eſſe debent, nam obſtructis poris, magna particularum fermentatio ſuccedit, & facilè in gangrænam & necroſim terminari poteſt. Si verò ſanguis neque reſolui, neque in naturæ gratiam redire poteſt, inflammationem

tionem in abſceſſum, & ſanguinem in pus abire oportet.

Recentiores in inflammatione ſanguinis miſſionem admittunt, præcipuè ſi ſanguis nimis premens dolorem inferat, & inflammationem augeat, quando ſcilicet ſanguis circa inflammationis locum plus colligitur, quàm ipſæ venæ abſorbere poſſunt, & ſimul ex illâ vehementi preſſione periculum ſit, ne membranæ, ac vaſa extendantur, & fibræ rumpantur. Hoc in caſu phlebotomia celebrari poteſt, ut nimium ſanguinis motum moderemur, ſed interponenda ſunt temperantia, aliàs venæ ſectio plus obeſſe, quàm prodeſſe poteſt. Phlebotomiâ enim non intendimus ſanguinis derivationem à parte affectâ, cùm, circulatione detectâ, ſanguinem per partem affectam circulari ſit ſole clarius, ſed venæ ſectio hoc in caſu præſtabit, quòd ſanguinis impetum, & copiam diminuat, unde arteriarum, vaſorumque latera concidunt, poriſque eorum minus patulis factis, tanta humorum trajectio, & preſſio fieri non poteſt, & præcavetur, quo minùs per preſſionem à tergo ſequentem, vel profundiores emergant obſtructiones, vel ipſarum fibrarum ruptiones.

Si tandem nec obſtructio à ſanguine excitata reſeretur, nec ſanguis extra ſua vaſa effuſus, & in grumum concretus reſolvatur, inflammatio diſcuti nequit, & abſceſſum fieri neceſſe eſt: quod facilè deprehenditur ex majori doloris intenſione, & febris accenſione, ut prædixit *Hip. 2. aph. 47. Dùm pus fit, dolores, & febres accidunt magis, quàm confecto.* Tunc ſuppuratio promovenda eſt externis remediis maturantibus, magis ſcilicet poros obſtruentibus, qua obſtructione factâ, interior promovetur fermentatio, ac proindè ruptis tubulis, materia extravaſata, quæ in illis ſtagnabat, in unum congeritur focum, & in pus tranſit. Si concocta materia per ulcus liberè fluere nequit, aperiendus eſt abſceſſus, & idoneis curandus eſt medicaminibus, ſublatâ namque inflammatione, facilè ulcus ſanatur.

Cap. XIV.

De Vlcere cum Eryſipelate.

Multoties ulceris curationem impedit ſuperveniens eryſipelas, non immeritò itaque de eryſipelate ulcus comitante impræſentiarum agamus oportet; ſi enim non ſubmoveatur eryſipelas, ulcus curari impoſſibile eſt.

Eryſipelas dicitur græcis, latinis verò *ignis ſacer*, propter acriorem calorem, qualem ægri in ambuſtis ſentiunt, vel ignis dicitur ſacer i. execrandus; à nonnullis medicaſtris *ignis ſylveſtris* appellatur, quaſi efferatus ob fervoris ferociam.

Eryſipelatis ſubjectum frequentiſſimè eſt cutis externa, atque extrema, interdum etiam membranæ, ac viſcera interna, ut pulmo, cor, ventriculus, hepar, uterus &c.

Differt *eryſipelas* ab *inflammatione* jam ſuperiùs tractatâ, nam in hac calor ardens minor eſt, in illo vehementior, quia interdùm cutem ſic urit, ut veſiculæ excitentur. Differunt & dolore, in inflammatione ſiquidem dolor eſt comprimens, & pulſans, in eryſipelate verò dolor eſt mordens, & acicularum inſtar pungens. Differt colore, nam ſi digito pars inflammata prematur, permanet rubra, in eryſipelate verò, admoto digito recedit, cutis albeſcit, ſed remoto, illicò rubeſcit. Præterea, eryſipelas colorem pallidum, vel flavum, vel ex utriſque miſtum retinet, inflammatio verò rubrum. Tumor major in inflammatione, & non ita à premendo cedit, qui tamen in eryſipelate non obſervatur. Diſtinguitur etiam ratione ſubjecti, nam eryſipelas cutem tantùm tùm obſidet, inflammatio verò præter cutem ſubjectam quoque carnem occupat. Inflammatio omni tempore, eodem in loco infixa conſiſtit, & eryſipelas facilè ſerpit de loco in locum, & ignis fatui inſtar modò in hac, modò in aliâ parte. Humor quoque eryſipelas producens tenuior eſt, quàm inflammationis. Tandem eryſipelas ex febre acutâ diſcriminatur à phlegmone, quæ tertianæ motum habet.

Signa.

Eryſipelas horripilatione incipit, calor intenſior, & volatilior ſubſequitur, poſt quem febris cum ſiti, oris amaritie, & vigiliâ, quæ ad tertianæ typum accedit, & eryſipelas antecedit. Adeſt in parte dolor acicularum inſtar pungens, color rubicundior apparet, qui loco ſæpè mutatur ignis fatui inſtar, ac defervescente humore, ad flavedinem magis vergit. Tumor non tam altè elevatur, ob minorem humorum ſtagnationem, nec tenſio adeſt difficilis, cedit quoque digitis prementibus, & color rubeus in album mutatur, qui tamen illicò rubeſcit.

Cauſæ.

Galenus pro eryſipelatis cauſâ materiali bilem flavam ſtatuit, & amaram non abſimilem illi, quæ in cyſti felleâ continetur, copioſior quàm par eſt in jecore genita, & ex hujus viſceris robore ad imbecillem partem depulſa. Cæterùm parùm ſibi conſtans idem *Galenus lib. 2. ad Glauc. c. 1.* ex tenuiſſimo ſanguine, aut huic admiſtâ bile eryſipelas fieri dictitavit, ex purâ verò bile herpetem potiùs produci, quàm eryſipelas. Id quoque declaravit *de tumoribus p. n. c.* 10. Hanc *Galeni* inconſtantiam in tradendâ eryſipelatis cauſâ materiali multis in locis quiſquam animadvertere poteſt.

Sed errat *Galenus* cum ſuis *Galeniſtis*, nam eryſipelatis color flavus non eſt, ut in Icteritiâ, nec pallidus, ſed rubicundus, teſtaturque potiùs ſanguinis, quàm bilis geneſim. Præterea ſanguineo temperamento præditi, & ſanguine abundantes huic malo magis obnoxii ſunt, quàm bilioſâ temperie donati, & magnam bilis copiam habentes. Deindè appellant *eryſipelas*, *apoſtema igneum*, quia fit ex bile calidâ, & ſiccâ ignis elemento correſpondente. Verùm videmus fruſtaneum bilis commentum, quia quæ ignis indolem imitantur, non ſunt de bilioſi humoris familiâ. Inſuper in æquivoco volutantur, accipientes humorem felleum pro bile, ut fuſiùs in *Trutinâ cap. de Icteritiâ* refutavimus. Unde falſum eſt, quicquid de materiali eryſipelatis cauſâ ſectatores imaginantur, neque ſolidi quidquam habet eorum conjectura, quæ omnes morbos à quatuor humoribus mendicat, qui nunquam tales in viventium corporibus fuêre, neque ii hos nunquam viderunt, nec videbunt.

Dividunt in legitimum, & in illegitimum eryſipelas; legitimum eſt, quod ex ſolâ bile, vel naturali, vel non naturali fieri autumant; illegitimum verò dicunt, quod ex bile non ſolâ, ſed aliis commiſtâ humoribus originem ducit, ut ſi ſanguis bilem ſuperat, dicitur *eryſipelas inflammatum*, ſi bilis à pituitâ ſuperetur,

retur, vocatur *œdematoſum*, ſi tandem bili prædominetur melancholia, dicitur *ſcirrhoſum*.

Dupliciter quodcumque producitur eryſipelas vel ex prohibitâ tranſpiratione ab aliquâ cauſâ externâ productâ, vel ex alicujus corporis partis vitio, ut vulnere, ulcere, contuſione, fracturâ &c. Quoties tranſpiratio prohibetur, toties ultimum partium nutrimentum, quod in carnis poris retardatur, ne effluat ob pororum anguſtiam à cauſâ externâ cauſatam, à partium continentium calore agitatur & degener fit naturamque eaſdem continentes partes irritantem acquirit & fermenteſcit & fermentationis actione tumorem coloris mutationem dolorem, febrem, cuncta reliqua in parte producit. Ita quoque aliquo exiſtente vitio in aliquâ parte fiunt eryſipelata, nam vitium illud partis, ſi aſſidua tranſpiratione non ventiletur quod remanet proximum partis nutrimentum inficit: propterea fit ſuis fibris continentibus exoticum & eryſipelas excitat. Ultimum partium nutrimentum ex prohibita tranſpiratione in carnis fibris & in cutis poris retardatum ſalinam habet indolem, ex cunctatione aciditatem concipit, cui ſulphureæ aſſociantur particulæ, hoc mdiante connubio, ſalinæ, acidæ & ſulphureæ, quia exiliſſimæ ſunt, fermentationis motum ſubeunt, quoniam per obſtructos cutis poros reſolvi nequeunt, à copioſioribus acidis coagulantur, & in obſtructam cutem impelluntur, in hæ ob anguſtias remanent, eamque magis obſtruunt, ſanguinem, reliquosque ſuccos circulantes retardant in exiliſſimis vaſculis non profunde latentibus, ſed in cutis ſuperficie exiſtentibus, & ex eorum vitiata texturâ & lubricis particulis vividior *rubens color* apparet quàm in inflammatione, quæ in majoribus & profundis vaſis ex ſanguinis coagulo fit, ideoque digito premente, albeſcit pars quod in inflammatione non ſuccedit. *Intumeſcentia*, *& reſiſtentia* in eryſipelate ſemper eſt minor, quàm in inflammatione, cum tubuli minores ſint, & ſtagnans materia non adeò copioſè congeratur, & cùm fluidior faciliùs per vaſa lateralia delabitur, nec tantam ſuſcipit fermentationem, unde acidæ, ſalſæ, acutæ, cæteræque particulæ in tubulorum fibrillas impingunt, quæ non diſtenduntur, quouſque rumpantur, ut in inflammatione, & hinc oritur potiùs pruritus, quàm doloris ſenſus, quia fibrillas afficiunt, & proximum cutis rete. Indefinens fit ſalium à ſanguine ſecretio, quæ ad cuticulam demandantur, & priorum ibi commorantium copiam adaugent, cuticulam diſtendunt, à cute divellunt, eamque in veſiculas elevant, diſtentæ cuticulæ pori arctiores fiunt, & difficulter particulis ſalinis datur exitus, & pauciores hac de cauſâ exhalant. Hæ veſiculæ ichore repletæ cernuntur, quem diſruptæ reddunt, verùm pus non extillant, quia partium corruptum, non eſt nutrimentum, ſed ichor tenuis roris inſtar aquæ lucidæ, non abſimilis ſcatet, qui ſudore tenus inſenſibiliter exhalare debebat, in parte coërcitus fuit, & corrodentibus ſalinis particulis imbutus, aquam cauſticam æmulatur.

Prognoſis.

Ulcus cum eryſipelate periculo non vacat, cùm ob partis imbecillitatem, tùm ob maximam humoris ſtagnanris copiam; hinc eſt quòd ſi multum ſit in parte nutrimentum degeneratum fermenteſcens, ita ut in continentibus altas egerit radices, ſatis rebelle eſt, vel à continentibus regi non potuerit vel pravam acquiſierit qualitatem quam natura vincere nequit, mortificatio ſuccedit & inevitabilis mors, & quidem ob repellentium & refrigerantium remediorum applicationem, vel ob aeris ambientis ſubitam refrigerationem, aliquoties lethale obſervavimus, quia ob hæc eryſipelatis materia exhalare nequit, unde *Hip.* 25. *apho. ſect.* 6. inquit: eryſipelas *foràs intro verti malum, intùs verò foràs exiſtere bonum. & in Co: ſect.* 2. *Eryſipelas verò foris quidem extare utile intrò autem vergere lethale; cujus quidem rei indicium eſt cum rubore evaneſcente, pectus gravatur, & ægriùs ſpiritum trahit æger.* quia in externis exiſtens partibus ejus cauſa faciliùs tranſpirare poteſt; introrſùm verò pulſa vitæ parat inſidias, quia principes partes invadere poteſt. Eryſipelas, quod ad alios ſequitur morbos, nempe oſſium denudationem, malum, ut prædixit *Hip. Aphor.* 19. *ſect.* 7. *Ab oſſis nudatione eryſipelas malum.* In Ulcere item, vulnere, fracturis, luxationibus, difficilior eſt ejus curatio; in his enim ſemper timere debemus, ne in alios exitiales degenerent morbos, nempe in ulcera ſinuoſa, corroſiva, phagedænica, & cætera. Si putreſcit, vel ſuppuratur, quod rariſſimè contingit, malum portendit, ut aſſerit *Hip. aph.* 20. *ſect.* 7. *Ab eryſipelate putredo, & ſuppuratio, malum*; quia nimiam humoris acrimoniam, vel caloris nativi debilitatem oſtendit; ſæpiſſimè namque in pravum ulcus, vel in gangrænam abit. Facilè hoc malum recidivare ſolet, vel aliquando in ulcera degenerat rebellia. Eventus ſalutis in eryſipelate eſt utplurimùm per inſenſilem tranſpirationem, ubi, accedente pruritu, cuticula quaſi in ſquamas fatiſcet, & calor in ordinarium, & conſuetum mutabitur.

Curatio.

Ulceris eryſipelatoſi curationem aggrediuntur *vulgares*, primò viſâ eryſipelatis facie, venam ſecant, & quidem miramur, ſi namque inflammatio adſit, ſanguinem fundunt eodem pariter modo, attamen in eorum ſententiâ inflammatio in cauſâ ſanguinem, & eryſipelas bilem cognoſcit, quare deindè in eryſipelate vanam ſecant, id minimè intelligere poſſumus. Poſtmodùm ad eandem educendam bilem medicamentum cholagogum præſcribunt, ut

℞. *Fol. ſen. or. tart. alb. ana.* ℥. j. *myrobol. citrin.* ʒ. ij. *rhabarb. elect.* ʒ. jß.
f. decoct. in aquâ cichor. & in ſuff. quantitate diſſ.
mannæ elect. Calabrenſis, ſyr. de Cichor. Nic. ana ℥. ij. *m. f. p.*

Interim fortiores injiciunt clyſteres, vel prædictum reiterant purgans. Verùm in hoc morbo neque phlebotomia, neque medicamentum purgans convenit, nam ambo à circumferentia ad centrum trahunt; quæ medicamentorum genera introrſum pellunt, morbificam cauſam ad principales trahunt partes & exitiales morbi indè evenire poſſunt, ut inquit *Hip. Eryſipelas ſoràs intrò verti, malum.* Præterquam quòd tali remediorum ſupellectile curati, ſi quandoque curantur, in hoc malum ſæpè incurrere ſolent. Ad ſanguinis effervelcentiam, & bilis correctionem vario exhibent refrigerantes ſyrupos, ut *de endiviâ, nymphæâ, violis, cichorio &c.* cum aquis etiam refrigerantibus, ut *portulacæ, lactucæ, chærifolii, lupulorum &c.* Nec interim ulceris obliviſcuntur.

Quò ad topica, ut id, quod in partem fluit, repellunt, & eryſipelati frigefacientia admovent; & id, quod jam coacervatum eſt, frequenter alterant herbis refrigerantibus cum humiditate abſque adſtrictione, veluti eſt *ſedum, portulaca, cucurbita, lenticula paluſtris, ſolanum, ſambucus, hyoſcyamus, lactuca &c.* Solent his *opii* quid, & *ſucci papaveris, cicutæ, & mandragoræ* admiſcere, & compoſita concinnant medica-

camenta, vel utuntur cataplaſmate de micâ panis. Applicant quoque olea refrigerantia, ut *roſaceum, violaceum, amygdalarum dulcium*, vel unguenta frigefacientia, ut eſt *refrigerans Galeni, album Rhaſis, de ſantalo &c.* Cæterùm hæc topica refrigeranti a perpetuò exitialia fuêre; nam obſtructis poris eryſipelatis cauſa, nec attenuari, nec intrò forâs exhalare poteſt, unde tragicos eventus, quos nos autopſia docuit, expectare oportet.

Curationem ulceris eryſipelatoſi facilè aſſequimur, ſi æger in ſex rebus non naturalibus optimè regatur, & primò aër ſit temperatus ad calidum vergens, vel ſaltim non ſit frigidus, vitatis ſummoperè utriuſque extremis; calidior namque plus juſto poros dilatando, nimis eliminare poteſt; frigidior cutem magis denſat, & malum pejorat. Victûs temperatus, non autem refrigerans eſt ægro adhibendus, qui potiùs ſi craſſus, quàm tenuis, acidis vitatis, nocent etiam omnia alimenta ſalſa, dulcia, ſaccharata, pinguia, & nimis calida. Lymphaticum exhibendum eſt vinum, in quo ſi alkali cancrorum fluviatilium infundantur, ſaluberrimum erit. Si vinum non bibat æger, pro potu utatur *decocto cornu cervi, ſalſæ pariliæ, vel ſaſſafras*; & ſi vinum bibat, hoc decocto diluatur. Somnus multùm conducit, quia tranſpiratio major fit in ſomno, quàm in vigiliâ, unde ſi noctes vigilentur amaræ, vel *theriacâ novellâ, vel pilulis de cynogloſſò, vel diaſcordio, vel laudano opiato, nepenthe* concilietur ſomnus; anodyna enim morbo, & ſymptomati ſuffragantur. Motus intempeſtivus abſit, quia ſuccorum exhalationem facilè impedire poteſt, unde eorum coagulatio oritur, & indè cordis palpitatio. Animi pathemata, & præcipuè excandeſcentia, timor, & mæſtitia vitentur. Alvus ſervetur lubricà, ſaltim arte, ſi naturaliter haberi non poſſit.

Sanguinis miſſio in eryſipelate nullatenùs præſtat, eſtò non ſolum ſemel, & bis, ſed ter, & quater in praxi à vulgaribus magno cum ægri periculo celebretur; nam eryſipelatis materia non eſt intra venas, ac proindè phlebotomiâ depleri nequit. Præterea corpus refrigeratum ſit debilius, & ad exhalandum ineptius. Eadem quoque ratio pro medicamento purgante militat, cui nos addimus naturam ad motum contrarium impelli.

Indicatio ulceris eryſipelatoſi curativa deſumenda eſt à cauſâ; reſeranda eſt itaque pororum cutis obſtructio, & ultimi partium nutrimenti in fibris coagulatio ac ſtatui fluido reddenda eſt. Internè conveniunt diaphoretica, ut cauſa ſtagnans per poros ſufflaminetur, ut *ſtibium diaphoreticum, bezoardicum minerale, martiale, imò omnia chalybeata, ſpiritus c. c. volatilis, ſalis fumariæ, & cardui benedicti volatilis, c. c. ſine igne paratum, ebur philoſophicè præp. ſpiritus tartari, oculi cancrorum, ſanguis leporinus, ſpiritus florum ſambuci, ſal volatile ſuccini, viperarum, aqua theriacalis cum ſpiritu vini &c.* ut

℞. *Bezoardici martialis ℈ß. ſalis card. bened. volat. ℈.j. ſalis volat. c. c. gr. viij. ſalis volat. ſuccini gr. ij. ſtibii diaphoretici gr. xii.*

m. detur cuſpidatim cum aqua theriacali. Vel

℞. *Syr. Card. bened. ℥. jß. eboris, c. c. ſine igne præp. ana ℈j. ſalis volat. viper. gr. vj. ſpiritûs flor. ſambuci ʒß. ſpiritûs vitrioli Martis gutt. V. aquæ card. bened. ℥. iij.*

m. detur cochleatim.

Hæc medicamenta diaphoretica præterquam quòd naturæ motum adjuvant, & ſuflaminant, aciditatem ſub cute, & inter carnis fibras obtundunt, infringunt, & abſorbent ab alkalium energiam.

Ut verò pororum obſtructio meliùs tollatur, & auferatur, parti affectæ adhibenda ſunt varia localia, & remedia topica, cæterùm à refrigerantibus omninò cavendum, in parte ſcilicet qua eryſipelas apparuerit, quia pertinacem redderent cauſ m, ut multis in locis notat *Galenus*, & præcipuè *in libello quos, & quandò purgare oportet*, ubi purgantia medicamenta, alioquin calida conſulit pro febrium curatione, non quia refrigerant, nam potiùs calefaciunt, ſed quia febris materiam exturbant. Duo occurrunt Medicis inconvenientia, qui refrigerantibus utuntur in eryſipelatis curatione; primum eſt, quod eryſipelatis materia refrigerantibus repercuſſa in internas, nobilioreſque partes remeat; ſecundum, & quod frequenter accidit, eſt, quòd cùm refrigerantibus impediatur, quominus materia exhalet, & quia pravæ qualitatis, ſolidarum partium calorem ſuffocat, & gangrænam inducit. Hæc topica ſint reſolventia, & diaphoretica, vel acidum deſtruentia, & coagulatam materiam diſſolventia, ut materia ſub cute, & inter fibras ſtabulans diſſoluatur & liberior concedatur transfluxus. Hinc commendamus omnia alkalia, quæ etiam diaphoreticam habent energiam, & tranſpirationem adjuvant. Nonnulli telam leporis ſanguine martio capti imbutam, & uſûs tempore aquâ florum ſambuci humectatam tepidè imponunt, cui multùm fidunt. Omnes ferè commendant fotum ex vini ſpiritu ſimplici, vel ex aquâ theriacali cum eodem vini ſpiritu elicitâ, ſed cautè procedendum eſt in hujus remedii applicatione, nam ſi ob humoris eryſipelas generantis malignitatem fatis cedat languens, vulgo, & vulgaribus Medicis tali applicationi mortis occaſio adſcribetur. Vel utuntur ſpiritu vini crocato, vel camphorato. Quidam utuntur vaporoſo balneo decoctionis anodynorum; calidi namque illi halitus, qui elevantur, poros aperiunt, materiam coagulatam diſſolvunt, attenuant, & evolare faciunt. Alii ſequenti miſturâ tepidè adhibitâ eryſipelas aliquoties illiniunt, ut

℞. *Aq. ſpermatis ranar.* ℥. iij. *ſpiritus vini camphor. ℥. jß. flor. ſambuci ℥. j. tinct. croci ℥. ß. m.*

Lapis medicamentoſus aquâ florum ſambuci ſolutus maximum eſt medicamentum, ſi tepidè cum petiis applicetur, in cujus defectu vitriolum ſolùm opus complet. Vel

℞. *Aquæ flor. ſambuci, ſpiritus vini ana ℥. ij. Camphoræ ʒ. ij. ſalis ſaturni ʒ. j. m.*

qua miſturâ linteum quadruplicatum imbutum ſæpiùs parti affectæ imponatur, quo non tantùm acidum peccans obtunditur, ſed obſtruentes poroſitates reſerantur, quibus habitis, eryſipelatis ſymptomata, & igneus ardor inductus certo certius ceſſabunt. Verùm in hoc affectu, ſicut in aliis, non ſemper uni medicamento inſiſtendum eſt, multùm namque juvat ſæpiùs medicamenta mutare, quia ſæpè unico effectum non præſtante, aliud præſtabit.

Si veſiculæ in loco affecto ſunt excitatæ, aperiendæ ſunt, ut contenta lympha acior effluat, & ſubjectam non exulceret partem: deindè detecta cutis linimento ex ceruſſâ, & ſpiritu vini illiniatur, vel decocto malvarum abluatur, ut omnia ſalia ab ipſâ diluantur, & recentibus ulceribus non detur occaſio.

Poſtquam eryſipelas ab ulcere ablatum fuit, ipſius ulceris curationem aggredi debemus, nec proindè perſeverante eryſipelate, ulceris immemores eſſe debemus.

Cap.

Cap. XV.

De Vlcere œdematoſo.

SI lympha in partium ulceri circumpoſitarum poroſitates è lymphaticis vaſis effundatur, nec convenientes ductus ſubire valeat ob eorum anguſtias, aut aliâ hujuſmodi cauſâ, & ob aſſiduam novæ materiæ ejuſdem naturæ effuſionem adeò cumulatur, ut partem ulceri proximam in tumorem attollat, & fit ulcus œmatodes. Oedema eſt tumor aquoſus, mollis, laxus, digito prementi cedens, indolens, albicans, ſine calore, & rubore, ortum ducens à lymphâ è ſuis ductibus evaſata.

Signa.

Oedematis ſigna ex iis, quæ in ejus deſcriptione retulimus pateſcunt. Eſt tumor, quia reſeratis vaſis lymphaticis effluit lympha, & diuturniori aggeſtione omnes partis pori implentur, eamque in tumorem elevat. Aquoſus, quia à lymphâ, ſeu aquâ ortum ducit. Laxus, & mollis, quia nunquam coagulatur, ideòque rariſſimè, vel nunquam in pus abit, niſi alkalia, & acida in eodem tumore pugnent, fermententurque. Doloris expers, nam iſte ſuccus fermentationem non ſubit, & particularum minimarum motus inteſtinus non adeſt, unde fibræ contrahi, convelli, diſtendi, & lacerari non poſſunt. Eſt ſine calore, & rubore, ob motûs fermentativi abſentiam, unde inter tumores frigidos œdema collocârunt, quia latex quantum eſt ex ſe, nullam efferveſcentiam concipere poteſt. Coloris ſubalbidi, quia contentæ materiæ qualitatem in ſuperficie oſtendit. Cedit ſub digitis, & impreſſorum veſtigia perſeverant, & iterùm elevantur, quia pars craſſâ lymphâ eſt referta.

Cauſæ.

Galeni ſectatores pro œdematis cauſâ nimiam pituitam exiſtimant, ſanguinem nempè crudum, pituitoſum, non benè ab hepate elaboratum, (credunt inepti hepar eſſe ſanguinis officinam) ſeroſum, non tantùm intra maſſam ſanguineam admiſtum, ſed etiam intra externas corporis partes è venis effuſum. Hinc imaginantur œdema vel eſſe ſimplex i. verum, & exquiſitum, quod ex pituitæ influxu fit; vel compoſitum ſcilicet cùm ex humore pituitoſo cum aliquo alio humore permiſto producitur, nam cum ſanguine dicitur *œdema phlegmonoſum*, cum bile *eryſipelatoſum*, miramur tamen huic diviſioni non addere œdema ſcirrhoſum. Cauſa antecedens ab ipſis judicatur humida ventriculi, cerebri, vel hepatis intemperies, ac partis recipientis imbecillitas. Cauſæ remotæ ſunt crapulæ, ſomnus immoderatus, vita ſedentaria, alicujus evacuationis ſuppreſſio. Cæterùm œdematis cauſa ſtolidos decepit vulgares: dicant quæſò, quis eſt iſte tam ſedulus in œdemate ſeparator, qui purum à ſanguine ſerum ſecernit, & intra corporis fibras è venis abſque ullâ ſanguinis tincturâ effundit? Si ſerum, ſive pituita cum ſanguine è venis effunderetur, fieret potiùs in eorum ſententiâ inflammatio œdematoſa quàm purum œdema phlegmonoſum, quod nec veteres, nec recentiores unquam obſervârunt: alia ergo œdematis cauſa perveſtiganda eſt, cùm muſcas in aëre volitantes venentur.

Secundum noſtram ſententiam fit œdema in ulceribus ex obſtructione vaſorum lymphaticorum à lymphâ, quæ in dictis vaſis coagulatur; ſcatet namque lympha alkalibus particulis, quæ acidæ acrimoniæ ope in materiam craſſam, & lentam tranſit, non aliter ac ſi cornu cervi decocto acidum affunderis, & in gelatinam mutatur, & in anguſtiora vaſa defertur circulationis lege, ea obſtruit, & novâ adveniente lymphâ, conglobatiò oritur, ulteriùs non progreditur, in illis remoram contrahit, non circulat, & perenni novæ lymphæ ſuccedentis affluxu vaſorum tunicas ampliat, & dilatat, ac partes circumjacentes in tumorem elevat œdematoſum. Interdùm tanta fit lymphæ coacervatio, ut tunicarum fibræ non ampliùs ſeſe extendere poſſint, & tandem diſrumpantur, vel hoc accidit ope medicaminum acrium, aut acidorum ſalium, quæ ulcus excitarunt, & vaſa contentum effundant intra vicinas partes liquorem, qui hydraulicis non paret regulis, ac extra vitæ conſortium ſemel rejecta lympha excrementi naturam ſubit, & deorſum ſæpè properat, proprio gravata pondere, & hac ratione ſæpé tumores œdematoſos in pedibus obſervamus. Interim lympha torpida lymphaticorum vaſorum orificia, à quibus reſeratur, nec ſubingredi valet, nec ſorberi, & ad renes delabi, ut ultimam lotii determinationem ſubeat. Breviter igitur immediata œdematis cauſa eſt lymphæ in parte quædam ſtagnatio à vaſe lymphatico obſtructo, & diſtento, vel ab effuſione ejuſdem in partem, in qua colligitur à rupto vaſe. Antecedentes cauſæ ſunt obſtructio, cachexia, vel aliud erratum in ſex rebus non naturalibus vulgò dictis, & præcipué immodicus potus.

Prognoſis.

Oedema ex obſtructione periculoſum pathema minimè eſt, ſi exquiſitis remediis tractetur; ſi verò ex ductuum lymphaticorum diſruptione ortum ducat, nunquam in ſuppurationem abit, & peſſimi ominis eſt, hydropem namque aſcitem irreparabilem præ foribus præſtolatur. Quandoque ob nimiam vaſorum compreſſionem, & ſalis volatilis defectum in lymphâ, œdema in gangrænam, & ſphacelum tranſit, prout tale quid ſimile hydropicis multoties accidiſſe obſervavimus.

Curatio.

Galeni aſſeclæ œdema curare ſatagunt vel per reſolutionem, vel ſuppurationem. Reſolutioni ſatisfaciunt, humorem pituitoſum præparando, deindè phlegmagogis pituitam educunt vel in formâ potûs, vel *pilulis ſine quibus*, *de hermodactylis*, *vel de agarico*, ſed efficaciores exiſtimant *pilulas cochias Rhaſis*, nam omne pituitæ genus abſque corporis agitatione & alteratione purgare credunt, præſertim ſi cum *maſtichinis* permiſceantur. Cæterùm quia pituitæ fontem ventriculum eſſe imaginantur, non ſemel ad emetica confugiunt. Venæ ſectionem in œdemate negant, quia frigidus eſt affectus, attamen, ſi à menſibus, vel hæmorrhoidibus ſuppreſſis ortum ducat, eam admittunt.

Si his non cedat, ad repellentia circa initium accedunt, non tamen valdè frigida, ſed moderatè, & ſimul adſtringentia, & exſiccantia, hujuſmodi eſt oxycratum, quod ex aceto, & aquâ conſtat, ita tamen temperatum, ut bibi poſſit. Verùm tam acetum, quàm aqua in eorum ſententiâ ſunt frigida, quæ puſillum calorem in parte œdematoſâ extinguere, & gangrænam inducere poſſunt. Priuſquam oxicratum applicent, partem affectam leviter fricant, ut medicamenti vis citiùs penetret. Cæterùm ita peragendo, malum pejorant. Spongiam oxicrato imbutam ſupra œdemate arctè ligant, attamen ſemper liga-

ligaturæ initium ab inferioribus partibus ducunt, ibique valentiùs arctant, & ad ſuperiores progrediendo deſinunt; ſic enim ab affectâ parte facilè exprimi, ac ſimul diſſipari humores, qui extra vaſa exiſtunt, ineptè credunt.

Quòd ſi tumor non ſubſideat, majoris energiæ medicamen applicant, ut *ſpongiam aquâ aluminoſâ imbutam, cui myrti ſuccum admiſcent.* Quibus nihil proficientibus, ad validiora confugiunt medicamina, nempe ad decoctum *foliorum myrti, abſynthii, chamomillæ, ſtæcados, nucis cupreſſi, ſalviæ, roris marini, aluminis rocchæ, & ſalis communis,* in quo calido linteola intingunt, & œdemati imponunt. Quibus etiam non juvantibus, ad efficaciora, & validiora recurrunt, ut

℞. *Lixivii acerrimi ex cineribus fici, ac vitis confecti lib.* ij. *Aceti acerrimi lib.* ß. *Olei* ℥. iij. *m.*

Macerentur, & ſpongiam madefactam calidè loco applicant. Verùm ex lixivio, quod alkalia continet, & aceto magna ſuccedit fermentatio, unde alkalia, & aceti acor ob mutuum fermentationis motum obtunduntur, præcipitantur in vaſis fundum, & hebes, ac œffetum reſultat medicamen. Item ex lixivio, & oleo noſtrates mulieres pro capitis ablutione præſentaneum conficiunt ſaponem, unde nullius efficaciæ medicamen emergit. Vel œdematoſo loco ſpongiâ, vel linteolis aquam calcis applicant. Quòd ſi tumor ad declinationem venerit, ſequenti utuntur cataplaſmate, ut

℞. *Sulphuris, Farinæ fabar. ana* ℥. j. ß. *Stercoris columbini* ʒ. j. ß. *Mellis communis* ℥. j. *Decoct. radic. aſphodeli q. ſ.*

coque ad cataplaſmatis conſiſtentiam, & bis in die renovant. Quòd ſi tumor in duritiem abierit, in ſcirrhum degeneravit.

Quandò œdema ad ſuppurationem tendit, quod rariſſimè contingit, nam ad ſuppurationem promovendam requiritur calor, qui in hoc tumore ſatis eſt imbecillis; tunc ea, quæ concoquendi, & ſuppurandi vim habent, medicamina applicant. Inter ſuppurantia non infimum locum tenere dicunt emplaſtrum *ex ſuccis lapatii, ebuli, ſambuci cum althæâ decoctis, melle, & oleo.* Si tumor vi ſuppurantium non rumpatur, in loco declivi, ſervatâ fibrarum rectitudine vel ferro, vel corroſivo medicamento aperiunt. Verùm has ſuppurationes non ſemel in ſinuoſa, putrida, ac exitialia ulcera degeneratas vidimus. Ulcus apertum mundificant, & digerunt terebinthinâ ovi vitello miſtâ cum pauca quantitate gummi ammoniaci in aceto ſoluti. Peractâ digeſtione ulcus unguentis ſarcoticis carne implent & tandem cicatrizant.

Sicut ulcus ſanari non poteſt, niſi prius oedema ſubmoveatur, ita œdema ſubmoveri nequit, niſi ductuum lymphaticorum obſtructio, vel evaſata lympha pœnitus tollatur, primo itaq; lympham per ſedem urinam & cutem evacuare oportet. Cathartica lympham excernentia [verum nobis impoſſibile videtur] ſunt. *reſina jalappæ, extractum mechoacannæ, gummigut, conſerva florum perſicorum,* & id genus alia. Diæta ſimiliter talis eſſe debet, ut lympha abſumi valeat. Aër debet eſſe calidus, ut calor externus cum remediis intrò aſſumptis ſimul cooperetur; frigidus namque maximè nocet. Victus ſit tenuis, & cibi coctu faciles. Aqua omninò vitanda, & vinum, vel decoctum ſaſſafras in minimâ quantitate uſurpari debet. Vigiliæ, & ſomnus non excedant mediocritatis limites. Exercitium ſit moderatum. Excreta, & retenta naturalem ſervent tonum. Animi pathemate, & præſertim terror, & mæſtitia vitentur.

Poſtmodùm proficua ſunt medicamenta illa, quæ lympham incidendi, & attenuandi vim habent, nam ad fluiditatem redactâ obſtructiones reſerantur, ad priſtinum circulationis motum revertitur, & per urinam, ac per ſudorem eliminatur. Huic fini incumbendum tùm internis, tùm externis remediis: œdema igitur tractandum eſt medicamentis incidentibus, & ſimul attenuantibus lympham, ejuſque ſtagnationem reſolventibus. Commendamus itaque diaphoretica, omnia ſalia volatilia, & aromatica pluries decantata, quæ coagulationem deſtruunt, & niſi diaphoreſim aperiant, ſaltim diureticas reſerant vias. Magnoperè conveniunt, quæ viſciditatem tollunt, & obſtructiones aperiunt, hujuſmodi ſunt *vinum abſynthii, tartarus vitriolatus, ſal abſynthii,* omnia medicamenta ex marte elicita multis emolumentum fuere, quia præter incidendi, & aperiendi energiam, lymphæ ductuum membranas nimis ampliatas ſuâ auſteritate conſtringunt, lymphamque ad corporis ciſternam propellunt. Item conducunt *decocta ligni guajaci, ſalſæ parillæ, ligni ſaſſafras, viſci quercini, Nephritici &c.* Similiter, quæ per urinam exturbant lymphæ colluviem ulceratam partem obſidentem, ut *ſal prunellæ, ſtipitum fabarum, geniſtæ, ſpiritus ſalis dulcis, baccharum juniperi, ſalis armoniaci.* Tandem ea omnia, quæ in hydrope proficua ſunt, conveniunt, nam œdema eſt hydrops particularis.

Internis hiſce ſimul externa jungimus, ea ſpirituoſa penetrantia, poros reſerantia, & reſolventia eſſe debent, ut lymphæ coagulatio diſſolvatur, & fluidior reddita, vel ad ductus urinarios develatur, vel per partis affectæ poros exhalet. Conveniunt cùm *aquæ balnei Gurgitelli ex Pithecuſâ* delatæ, tùm ſpiritus vini, & Laconica dicta. Sic etiam fotus ex aromaticis, & ſale volatili conſtantibus vegetabilibus, & calidè applicari debent. Pars arctiùs deliganda, ut vaſorum amplitudo debito major auferatur. *Radix bryoniæ contuſa,* & cataplaſmatis inſtar applicata ſalutare præſtat auxilium. Vel cataplaſma ex *origano, calaminthâ, abſynthio, rutâ, rore marino, chamomillæ &c. Vel emplaſtrum de cumino cum oleo tartari, & ſuccini malaxato,* vel *emplaſtrum de baccis lauri.* Liquores ſpirituoſi illiniendi ſunt, ut *oleum philoſophorum, ſpiritus vini camphoratus, lumbricorum,* & alia reſolventia.

Ulcus tandem tractari debet haud ſecus ac ſi adjunctam haberet humidam intemperiem, de qua *cap. xi.* abundè diximus.

Cap. XVI.

De Vlcere ſordido, & putrido.

Solet quandoque ulcus, vel quia negligenter curatur, non mundatur, nec rectè detergitur, vel unctuoſis tractatur medicamentis, vel aliis de cauſis, in ſordidum, & putridum degenerare; ſordidum itaque ulcus illud dicitur, quod craſſo illo abundat excremento, vel craſſas, & viſcoſas habet ſordes, vel carnem flaccidam, mollem, & albicantem; putridum verò appellatur illud, quod fœtorem exhalat, quippe ab eo graveolens, & cadaveroſus provenit odor.

Signa.

Ex ſuprà dictis facillimè hæc ulcera dignoſcuntur, & non niſi ſecundum magis, minuſvè differunt; ſordidum namque craſſo, viſcido, ac ſubalbido eſt refertum excremento, quod ulceris parietibus vehementer adhæret, & carne flaccidâ, molli, & albicanti potitur; putridum verò putrilagineam eructat materiam, quæ graveolentem, & cadaveroſum expirat fœtorem, & colore fuſco, vel atro eſt imbutum.

Cauſæ.

Cauſæ.

Ulceris ſordidi, & putridi cauſa apud *Galeniſtas* eſt humidorum, & oleoſorum medicaminum longus uſus, & frequenter ob ſuccorum vitium, à quibus pars exulcerata fovetur, vel varii errores in victùs ratione, ſimulque mali ſucci, unde cacochymia, & ulceris ſordities, ac putrilago. Quandoque ob naturæ defectum producitur, quæ aliis vexata malis, ad quæ ſuperanda intenta, & occupata eſt, ita planè ut ulcus omni auxilio deſtitutum relinquatur; hinc humores craſſi, ac vitioſi in ſordidos, & putridos degenerant, qui à naturalibus afflictæ partis facultatibus non regulati, non modò ſordeſcunt, verùm etiam putreſcunt.

Excitant juxta noſtram ſententiam hæc ulcera particulæ acidæ, vel acido ſalſæ, quæ ulceri inhærentes, ſuccos dulces de novo alluentes, fermentativâ vi itidem in acidos degenerare faciunt, qui ob tubulos in ulcere ruptos circulationem continuare nequeunt: à Succis ergò à tergo continuò inſequentibus in ulceris cavitatem propelluntur, quam ſemper adimplent, & quia aciditate nimiâ prædıti ſunt, coagulationem quandam lentam habentes, ſordidum efficiunt ulcus, & dum in eo coagulantur, caro mollis, vel fungoſa ab iiſdem gignitur. At ſucci acido ſalſi, vel acido acres temporis progreſſu exaltantur, ob putrilaginem, & ſecticam, ac realgarinam nanciſcuntur naturam, & ulceris partes putreſcunt, ideoque cadaveroſa illa caro inſuavem, & graveolentem expirat odorem.

Prognoſis.

Ulcus ſimpliciter ſordidum periculo vacat, at niſi maturè occurratur, in putridum degenerat, tum quia à ſordium copiâ impediuntur effluvia ſubtilium particularum excrementitiarum, propter prohibitam tranſpirationem, vel obſtructionem, quæ in ulcerato membro gignuntur; tum etiam quia cumulata excrementa ſingulos in dies magis fermenteſcunt, & malignam quandam, & arſenicalem adipiſcuntur indolem majori aciditatis exaltatione, unde ulcera putrida priùs in gangrænam, & deindè in ſphacelum tranſeunt.

Curatio.

Ulceris ſordidi curationem aggrediuntur *Galenici*, primò rectâ rerum non naturalium adminiſtratione; deindè humorum vitioſorum, & redundantium evacuatione, pro qua pharmaca craſſos, lentoſque humores evacuantia exhibent vel unicâ vice, vel partitis vicibus, nec interim revellentium omnium genera omittunt, ut frictiones, cucurbitulas, & id genus alia. Poſtmodùm quo ad localia, ad ſorditiem detergendam, & exſiccandam conferre dicunt lotiones ex decocto *lupinorùm, hordei, abſynthii, milii, plantaginis*, in quo *oximel* diſſolutum fuerit, vel fiant ex *aquâ aluminoſâ*. Poſt lotionem impleatur ulcus pulvere *aluminis ſaccharini, æris uſti, vel chalcanti rubri*, vel applicant unguentum deterſivum, quod concinnatur *ex farinâ hordei, melle, ſucco apii, & pulvere aluminis rocchæ*, vel demum, ſi putredo adſit, ad *unguentum ægyptiacum, vel apoſtolorum* confugiunt.

Quibus nihil proficientibus, ad inciſionem, vel ignem actualem deveniunt, priuſquam ſordidi, ac putres humores majora accerſant mala. Ulcus abſterſum vino calido rubro corroborant, in quo coquunt *myrrham, thus, aloën*, & ſimilia ſarcotica, vel ſpongiam vino calido madidam applicant.

Ulceris ſordidi curatio in eo conſiſtit, ut ſucci attenuentur, fluidiores, ac ſpirituoſiores reddantur, particulæ acidæ, vel acido ſalſæ obtundantur, immunentur, diluantur; ad finem obtinendum, internè conducit pulvis *antimonii diaphoretici*, *oculi cancrorum*, *& chalybis*, quia ſatis potens eſt in abſorbendis acidi ſpiculis. Sudorifica, & diaphoretica pluries recenſita negligenda non ſunt, & etiam ad decoctorum uſum, vel ad decoctiones vulnerarias confugere poſſumus, eo quia maximam acidum immutandi vim habent. Verùm ſi occaſiones in primis viis ſtagnent, productorum evacuatione leniter tolli debent.

Inter topica ad abſtergendam craſſam ſordem, & corrupta fragmenta removenda, ea ſunt adminiſtranda medicamenta, quæ propriæ ſubſtantiæ tenuitate, qua prædita ſunt, in ſordem illam facilè penetrant, attenuant diſſipatum, craſſumque excrementum quantumvis viſcidum immutant, abſtergunt, & ſequeſtrant; calidè itaque uſurpamus lotiones ex *aquâ lapidis medicamentoſi*, *vel aquâ calcis*, *ſaphirinâ*, *vel aluminoſâ fallop.* Prodeſt *emplaſtrum de gratiâ Dei*, vel ſequentem efficaciorem compoſitionem adhibemus, ut

℞. *Aquæ Reginæ Hung.* ℥. ij. *Tincturæ myrrh. Aloës ana* ʒ. j. *Salis armoniaci* ʒ. j. ß. *Camphoræ* ʒ. ß. *m.*

quam quater de die calidè applica cum filamentis. Si ſordidum in putridum jam ulcus degenerarit, ſupra dictâ compoſitione abluendum eſt, vel *unguentum ægyptiacum magiſtrale* applicari poteſt, ſed præſtat *unguentum noſtrum compoſitum, vel magiſtrale*. Cæterùm ulceris putrilaginem maximè immutat, abſtergit, & à parte ſanâ ſeparat *manna mercurii, magnum calcinatum Paracelſi*, *mercurius præcipitatus tam per ſe, quàm unguento admiſtus, vel mercur ii dulcis.*

Si efficaciora applicare velis, putridum ulcus tange *aquâ perſicariæ ſpiritu mercurii albi impregnatâ*, filamenta ſuperponendo, & admiraberis effectum. Tandem mundificato ulcere, ſarcoticis utere ad cicatricem uſque.

Cap. XVII.

De Vlcere Verminoſo.

Quemadmodùm in omnibus humani corporis partibus integris vermes generantur: ita in iiſdem ulceratis multoties vermes inveniuntur, præcipuè ſi imprudenter tractentur medicamentis unctuoſis, vel negligantur; tunc enim ſordeſcunt, & verminant ulcera, niſi rectè à pure, & ſanie mundentur, & detergantur.

Signa.

Si ulcus ſit ſuperficiale, vel patens, vermes facilè viſui patent; ſi verò ſit profundum, vel anguſtum habeat orificium, & vermes videri non poſſint, ex aliis ſignis cognoſcuntur, morſu, puncturis, doloris, & motûs ſenſu. Plerumque & fœtor quidem in talibus ulceribus percipitur.

Cauſæ.

Ut horum animalculorum genuinam, inquiramus cauſam, methodo procedamus oportet, ac proindè præmittimus, quòd animalium propagatio duplex eſt, una, quæ dicitur ovipera, quatenùs ſcilicet animalia ova pariunt, ex quibus ab ipſis excluſis, animalia viventia fiunt; altera vivipera, quatenùs anima-

animalia in ſe concipiunt, & viva pariunt. Ad utramque propagationem ſolius patris requiritur ſemen, à quo fit conceptus, & in quo anima eſt formationis viventis animalis principalis cauſa. Ova habere futuri animalis animam patet ex eo, quòd quamprimùm à debito caloris gradu fota, in iis anima exerit,& animal ſimile ei,à quo ova fuerunt excluſa, format. Neque generans hujus formationis cauſa eſſe poteſt, cùm id ſæpè, cùm ova excluduntur, mortuum ſit, neque etiam ulla alia cauſa univoca, vel cogitatione inveniri poteſt. Notiſſimum eſt ex ovis gallinarum pullos ab anatibus, & econtrà, excludi. Imò Cairi calore fornacis pullos excludi, & in multis noſtris pagis fimi equini calore: in quibus modis nullum agens univocum dari poteſt, niſi ſpiritus, ſive anima latens in ovo.

Animalium ova media ſunt inter ſemina plantarum, & animalium, quia cum utriſque in quibuſdam, conveniunt, & in quibuſdam differunt: ſeminibus plantarum in hoc reſpondent, quòd & animam, & materiam corporis formandam continent; præterea verò ſemen cortice, & membranis tegitur, in eo verò eſt differentia, quòd plantarum ſemina, cùm terræ committuntur, ex eâ materiam corpori formando neceſſariam hauriunt, atque ex ſeminis materiâ primæ radiculæ, & germina formantur, reliqua materia ex terrâ attrahitur. In ovis cùm anima corticibus ſuis, & membranis ita vallata, & concluſa ſit, ut extrà nihil attrahere poſſit, interim in ovo fœtus penè perfectus formetur: ova non ſolùm animam, & materiam primis fœtûs rudimentis formandis aptam, ſed habent paratam univerſam illam materiam, quæ ſatis eſt, donec pullus abſolutè formatus excludatur, & præter albumen complectatur etiam luteum, quo potiſſimùm pullus jam excluſus, cùm lacte quodam alatur, cùm eidem primis ſtatis diebus non ſufficiat alimentum ore ingeſtum. Cùm animalium ſeminibus in eo conveniunt, quòd ſemen primò omninò in teſtibus, & parte teſtibus analogâ perficitur (ut dicunt), & ſemen ſtatim à mare in fœminæ uterum conjicitur, id quod non fit in plantis, quarum ſemina extra terram, earum nutricem, multis externis injuriis expoſita ſunt. Vivipera ab oviperis in eo differunt,quia vivipera non continent omnem materiam ad partum uſque neceſſariam, ut ovipera; hanc enim dies in ſingulos è vaſis maternis mutuantur, nec præter lentorem albugineum alteram habent ſubſtantiam ovorum vitellis ſimilem, quæ puerperio in alimentum cedere debeat. Quamobrem rectè notavit *Harvejus* non ea modò animalia, quæ dicuntur ovipera, verùm vivipera quoque & ipſum genus humanum ex ovo progigni, ne putemus hanc fuiſſe propriam, peculiaremque Tyndaridum ſortem. Verùm nos ab *Ariſtotele* moniti ſæpiſſimè obſervavimus, in utero viviparorum certo quodam poſt concubitum tempore, fieri conceptum oviformem, ſeu maſſulam inſtar ovi membranulâ occulti, cui detractum ſit putamen. In eo differunt ovipera à viviperis, quòd ſemen oviparorum non ut viviparorum in utero fœminæ, ſed extrà perficitur, & propterea ſemen non liquidum, ut viviparorum ſemen permanere, ſed externo adminiculo, & receptaculo regi debuit. In eo tandem plantarum, & viviparorum ſemina conveniunt, quòd ſicut plantarum ſemen terræ committitur, ibique nutritur, ita humanum ſemen in mulieris uterum conjicitur, ibique nutritur ad deſtinatum tempus uſque, & ſicut terra non eſt cauſa efficiens pro plantæ propagatione, ſed tantùm uterus, ita & mulier non eſt cauſa efficiens reſpectu humanæ propagationis. Hinc mulier ſaccus vulgo appellatur, unde natis nunquam matris cognomen, ſed tantùm patris imponitur.

Nec pater eſt cauſa efficiens immediata reſpectu filii, ſed tantùm mediata, & occaſionalis, nam licèt pater generans reſpectu filii ſit cauſa externa, tamen non eſt reſpectu generati immediata, quia ſcilicet non immediatè ex eo generatur filius, ſed ex ſemine prodeunte immediatè ex patre, reſpectu cujus pater eſt immediata cauſa efficiens interna, cùm ex ejus ſenſitivo ſpiritu viventi per concupiſcentiam agitato, ſibi ſimilis prodeat ſigillaris veluti idea, quæ in intimâ ſeminis parte clauſa eſt. Atque adeò pater eſt cauſa efficiens immediata reſpectu ſeminis, & mediata, atque merè occaſionalis reſpectu generati, ſeminis autem ſpiritus vicem efficientis immediatæ reſpectu filii gerit, & eſt reſpectu illius cauſa efficiens interna. Sic gallina non eſt cauſa efficiens reſpectu pulli, nec gallinam compreſſit, ſed tantùm ſpiritus in ovo fœcundo gliſcens, quia ex ovo ſubventaneo non excluditur pullus.

Verùm, ne noſtrum præmittendum in longum protrahatur, ex profeſſo de oviparorum, & viviparorum propagatione ſuo loco agemus, deſumptâ occaſione ab hominis generatione; tantùm hîc agimus de ſponte naſcentibus, ut vulgò creditur, quorum generatio non univoca, ſed æquivoca à vulgaribus Philoſophis putatur, talis eſt inſectorum, ut ex equino ſtercore ſcarabæi, è frumento curculio, è fabis midas, coſſus è lignis, è cutis, & veſtium ſordibus pediculi, & pulices, è caſeo, & carne aliiſque rebus putreſcentibus vermes, & inſecta, vulgò dicta varii generis, oriuntur. De horum generatione nihil aliud ſciebant priſci, niſi quantum voces importent: *Naſcuntur ex putri.*

Quibus ſpontaneus hic ortus competat non eadem fuit omnium mens. Putàrunt priſci omnia inſecta, bruta, ipſumque adeò hominem è terræ initio proveniſſe. Id *Plato*, aliique Philoſophi *Platone* longè vetuſtiores docuerunt, quos poëtæ ſecuti ſunt. Verùm hæc opinio ex Geneſi originem habuit, & veritatem in has converterunt fabellas; cùm conſtet *Deum* juſſiſſe, ut terra animam in genere ſuo producat, jumenta, & reptilia,& beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas, & Deum feciſſe hominem de limo terræ; ipſi verò Creatorem ignorarunt: ſpontaneum iſtum ortum indè commenti ſunt.

De talium viventium cauſâ efficienti valdè digladiantur Philoſophi.

Cardanus caſu, & fortunâ generari contendit. Cæterùm falſitate convincitur, quia caſus, & fortuna naturalibus locum non habent, & quæcumque caſu fiunt, & fortuitò, ea non ſemper ex iiſdem principiis, & eodem modo generantur: atqui ſponte naſcuntur viventia, ſemper ex iiſdem principiis, & eodem modo generantur, & habent certas cauſas efficientes, quæ etiam certi finis gratiâ agunt, certoſque producunt effectus. Sic ex ſtercore equino ſcarabæi naſcuntur, & non erucæ, à caſeo ſui generis vermes, alii è carnibus, & in genere ſemper determinata ex determinatis. Et licèt variis in locis, in terrâ, in aquis, cadaveribus, & alibi generari videantur: tamen ex efficienti cauſâ, quæ pluribus in locis ſæpè reperiri poteſt, naſcuntur.

Alii etſi caſu, & fortuitò generari negant, nullam tamen cauſam habere efficientem proximam, ſed ſolum communem, & remotam opinantur, & hoc diſcrimen ponunt inter viventia per ſe,& ſponte orta, quòd illa præter agens univerſale, putà Cœlum, & particulare expetunt *ſol, & homo generent hominem*; ſponte verò genita, cauſâ proximâ cùm careant, abſque agenti particulari producuntur. Ut ipſa appellatio id indicare videtur. Verùm horum ſententia falſa deprehenditur, nam inter cauſam, & effectum debet

debet intercedere proportio, & effectuum univerſalium univerſales, particularium particulares debent eſſe cauſæ. Prætereà cauſæ communes, & remotæ omnes ſunt externæ, & manifeſtæ: at ſponte naſcentia à cauſâ internâ, & latente in materiâ probabimus.

De cauſâ iſtâ remotâ in varias dividuntur opiniones Philoſophi.

Aliqui prædictarum difficultatum ſcopulos conſiderantes, eoſque vitare capientes, tanquam ad ſacrum ignorantis azylum, confugiunt ad cœlum, ſolem, aſtra,&c in illo exiſtentia atque ipſis culpam generationis vermium tribuunt *Albertus magnus* cœleſte lumen cauſam proximam ſponte naſcentium eſſe dixit. *S. Thomas Aquinas* ſponte nacentia à cœli motu mendicat.*Fernelius occultat influentias* infamat,neque hos pudet talis inepti commenti: ſed cœlum ſol, aſtra,cœleſte lumen, cœli motus &c generalis tantummodo cauſa eſſe poſſunt præparans cauſam, non vero particularis, & determinata ad hos producendos, & non alios vermiculos in hoc, & non alio ulcere, vel loco. Prætereà lumen, calor, motus, & occultæ influentiæ accidentia ſunt, at nulla ſubſtantia, quales ſunt animæ ſponte natorum, poteſt ab accidentibus produci. Inſuper cœlum, ſol, aſtra &c. ſunt corpora inanimata, nec animata producere poſſunt, quia producerent nobiliora ſeipſis.

Alii animam mundi cauſam efficientem ſponte natorum viventium eſſe exiſtimant: ſed ſi mundus animam haberet, eſſet maximum animal mundus, & eſſet cauſa univerſalis, & non propria, & proxima, & ſicut ab eâ ſponte naſcentia provenirent, ita non ſponte naſcentia, nec ab unâ animâ tot diverſæ ſpecies ſponte naſcentium provenire poſſent.

Scotus, & alii animas viventium ſponte generatorum à Deo proximè provenire ſtatuunt, ſed hi ineptiores ſunt, quia invenire nequeunt genuinam talium animalculorum effectricem cauſam, nec humanæ cognitionis imbecillitatem fateri volunt: opinantur Deum ipſum eſſe vermium cauſam, quod veriſſimum quidem eſt, ſi loquamur de cauſa univerſali, & remotâ. Difficultas tamen conſiſtit in propriâ, peculiari, & proxima vermium cauſa, cui ſcilicet conceſſa fuit, dataque facultas à Deo, ut vermes generare poſſit. Neque enim vermes adeò nobiles, & perfecti judicari debent, ut à nobiliſſimâ, & perfectiſſima cauſa originem ducere debeant: Vix imò, ne vix quidem quiſquam auſit illorum generationem, formationemque huic divinæ formatrici virtuti adſcribere, haud intelligens, quonam pacto tam præſtans, & tam nobile agens ad vilia hæc opera ſine ſuæ majeſtatis læſione deſcendere queat; alia verò omnia ita ignobiliora, atque imperfecta, ut à viliſſimis ſeminibus progigni tantùm valeant: neque in univerſo condendo oblitus eſt conſulere cauſis propriis vermium, cœteriſque imperfectis, quemadmodùm conſuluit aliis animantibus ſpeciales habentibus cauſas. Neque tandem ſunt minùs naturales, quàm cætera animalia cauſas naturales habentia. Denique ad adagium, quod à vulgaribus philoſophis adduci ſolet quod *Deus naturæ authòr agere ſe ſolus tenetur id, quod cauſæ naturales præſtare non poſſunt.* Reſpondetur veriſſimum quidem hoc eſſe in ſupernaturalibus, non verò in inſtituto ordine naturæ, & in hoc non facile oſtenditur contractus cum teſtibus quo obligatum contendunt adverſarii, quàvis enim in hac aut ſimili materia ab iſtis demonſtrari non poteſt cauſa naturalis; ac proxima, non ſequitur tamen ipſam nullam eſſe, Deumque ſe ſolum vermes, & hujuſmodi inſecta producere: ergo ranas, muſcas ſcarabeos, lumbricos ſyrones &c eſſe divinas creaturas ſequeretur, quod ne dum abſurdum verum impium putamus. Hinc magna temeritas eſt preſumere nos noſſe quidquid cauſatum eſt naturaliter & nullum fugere, quod ſupra ipſam naturam ſit, nec verò alia poſſit quam ipſe Deus. Præterea omnium viventium generatio eſt naturalis, & cauſa naturalis inquirenda eſt, nec ad Deum ſtatim recurrendum eſt, nam *turpe eſt Philoſopho ad Deum recurrere ubi poteſt cauſa ſecunda aſſignari*, quia poſtquam naturam inſtituit, jam immediatè ampliùs nihil creare videtur, præter animam intellectivam, & cùm plantarum, ac brutorum ſponte naſcentium origo ſit à ſuis parentibus, mediante ſemine, non à Deo niſi ut cauſâ remotâ & univerſali: eritne Deus cauſa proxima imperfectorum, & ignobilium animalium?

Omnes ferè noſtræ tempeſtatis gregarii Philoſophi putredinem ſolam proximam ſpontaneæ generationis cauſam ſtatuunt; quibus ſufficit univerſalibus quibuſdam verbis quæſtiones potiùs implicare, quàm ſolvere: dicunt gigni hæc animalia tam in corpore quàm extra illud ex putredine ſeu calore putredinali agente in quaſdam particulas materiæ putreſcentis, ſed hujus opinionis falſitatem oſtendunt primò vermes in aceto, & nive geniti; hæc enim juxta vulgarium ſententiam putredinem in miſto inhibent, & in his frigiditas potiùs quàm caliditas excedit. Deindè præclara experimenta *Franciſci Rhedi* in libro de inſectis deſcripta oſtendunt, quòd carnes & quodcumque aliud facilè putreſcibile, incluſa in vaſe optimè cooperto, putreſcunt, vermes tamen nunquam exhibent: taceemus, quòd calor ille produceret corpus animatum, & conſequenter ſe nobilibus. Prætermittimus, quòd intelligi minimè poteſt, quomodò calor admirabilem nervium organizationem, tot vermium ſpecies, animam, ſenſum, & motum producere poteſt: non negamus tamen neceſſarium eſſe nonnunquam, calorem ad excitandum motum in interno ſpiritu in ſeminibus, ſive ovulis vermium latente, ſicut calor gallinæ, fimi, vel fornacis Ægyptiæ, à quo fovetur ſpiritus in ſemine galli exiſtens, in ovo fœcundo non eſt cauſa principalis generationis pulli &c.

Prætereà tota putredinis ratio in eo conſiſtit, quòd ſit miſti corruptio, quatenùs miſtum: ſi verò quid præterea ex putredine oritur, id ex accidenti evenit. Inſuper plantas multas, & alia ſponte naſci ſine omni putredine experientia teſtatur: igitur ſponte viventia non generantur ex putri materiâ, licèt interdùm naſcantur in putri, & ex parte rei putreſcentis.

His breviter exploſis, alia cauſa de ſponte naſcentibus inquirenda eſt. Quæ non ſponte naſcuntur ſunt illa, quæ ſemina habent manifeſta, quæ verò ſponte, eorum ſemina ſunt occultiſſima, & omnem latent ſenſum; ideòque ſponte naſci inſecta veteres, & cum his vulgares Philoſophi exiſtimàrunt, quia eorum ſemina non ſemper animant, & ſuo tempore exerunt.

Generantur ſponte viventia, cùm ſemen, in quo eſt anima, occulto modo alicubi latens, idoneam materiam nactum, & calore ambientis ſeſe exerit, & vitales operationes exercere incipit. Hæc animalia ortum trahunt ex ovulis, quæ cùm ab inconſpicuis præ exiguitate initiis, & ſeminibus, quaſi atomis in aëre volitantibus, & à ventis hinc illinc delatis, diſſiminatiſque oriantur, ſive ex putredine, ſeu non genitis orta eſſe exiſtimantur, quia noſtrorum ſenſuum efficaciam ludunt. Cœterùm certum eſt animalia inſecta ex ſemine paterno generari, & carnium, herbarum, aliarum rerum vel planè putrefactarum, vel putreſcentium inſectorum generatione non alias eſſe partes; nec aliud officium, quàm vas, & locum mirè commodum præbeant, in quo

inſecta ſtatim ac orta ſunt, in hoc nido alimentum ſufficiens, & nutritioni commodiſſimum inveniunt, & niſi à parentibus ſupradictum ſemen hinc delatum ſit, nullum ibi vermem unquam generari poſſe dicimus.

Sponte ortorum ſemina, eſtò in terram conjiciantur, non ſemper ſuam inſitam exerunt vim, ſed interdùm frigore, interdùm calore, vel etiam idonei alimenti defecerit corrumpuntur, interdùm diu quieſcunt, antequam, ſeſe exerant; ſicut ſemina multa totâ hyeme in terrâ quieſcunt, donec nimirùm aëris ambientis calore foveantur, & idoneum è terrâ alimentum attrahant: ita & in iis, quæ ſponte provenire dicuntur, vis ſeminalis quieſcit, donec idoneam, ex qua corpus ſibi fabricet, materiam nanciſcatur; & à calore ambiente excitetur, & foveatur: unde accidit, ut animalia, quæ ſponte naſcuntur, non tempore hyberno, niſi ſub fimo interdùm, quò frigus non penetrat, ſed vere, æſtate, & autumno generantur, ubi ſcilicet à calore ambientis, quem ſol extitat, materia idonea, ex qua anima latens corpus ſibi fabricare poſſit, ſuppedietur, & ipſa anima ad agendum excitatur.

Etſi in putreſcente materiâ hujuſmodi animalcula fiunt, tamèn non ex eâ, quatenùs patris eſt, generantur, ſed potiùs à meliori ejus parte, quæ à patri ſecernitur. Unde etiam poſt vervium, & ejuſmodi animalium generationem, putris materia relinquitur, quæ non minùs, quàm antè aërem inquinat. Neque etiam animalcula ejuſmodi in materia putreſcente genita putridâ aluntur materiâ, ſed in alias res vel, ut plantas, & animalia viva delata, alimentum quærunt. Neque etiam & regiones, in quibus naſcuntur, & ejuſmodi inſectorum magna eſt ubertas, ſalubriores ſunt, ſed plerùmque inſalubriores.

Siquis quærat, unde inſecta ſua primordia trahant, dicimus in illo creationis ſextiduo creaſſe Deum omnia animalia qualiacumque perfecta, vel imperfecta, ut habetur *primo Geneſis v. 25. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.* Quæ mediante proprio ſemine, ſuas perennant ſpecies, unde quæcumq; animalcula coëunt, & ovo quid ſimile pariunt, ut per novorum individuorum ſuffectionem ſuas perpetuent ſpecies, mediante illâ feraci benedictione: *Creſcite & multiplicamini.* In ejuſmodi animalculis Dei O. M. ſapientiam cognoſcimus, licet ubique & ſemper ſapientiam, & omnipotentiam manifeſtârit.

Animalculorum ſemina, omnem humanam ſuperant perſpicaciam, nec noſtris ſunt obnoxia ſenſibus, quia *omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſu.* ò quamplurima cognoſceremus, ſi ſenſus non ita hebetiores haberemus! Cœcutit animus humanus, & tanquam Nicticoracis oculus caligat ad lumèn horum generationis.

Inſecta ſponte naſci videnter, tamen propriè ſponte non naſcuntur, ſed ex ſemine, & ejuſdem ſpeciei animalculis; nam ſicut peſces ſua ovula in aquam emittunt, quæ poſteà in piſces ejuſdem ſpeciei excluduntur: ita & ranæ, & ſimilia animalcula ignobiliora, ſua ſemina in aquam conjiciunt, quæ poſteà ſolis calore foventur, & excitantur. E terrâ etiam animalia plurima naſcuntur, verùm non purâ, ſed limoſâ, & lutuoſâ. Sic ſperma ranarum ineunte vere, hinc indè circa lacus, & ſtagna reperitur, unde poſteà ſolis caloris beneficio internus ſpiritus in ſpermate latens, ranas efformat, eaſque in viva animalia excludit. Hanc veritatem noſcens *Ovid. lib. 15. metamorph.* ita cecinit.

Semina limus habet virides generantia ranas.

& lib. 1.

Poſtquam vetus humor ab igne
Percaluit ſolis: cœnumq; udæq; paludes
Intumuère actu: fœcundaque ſemina rerum
Vivaci nutrita ſolo, ceu matris in alvo
Creverunt, faciemque aliquam capere morando.

Mitum etiam eſt ranas è terreno pulvere primis activis humectato pluviis naſci, taliter quod terræ attactu aquæ gutta illicò ranam generet. Cæterùm dicant quæſo, quis eſt iſte ſedulus ranarum genitor, qui extemplò tot ranarum corpora dicto citius organizavit, & omnibus partibus perfectè abſolutis vitam, ſenſum, & motum impertivit? Concedimus utique ranulas primis activis pluviis extra civitates (ſed intrà non conſpiciuntur, quare non reſpondent) ſalientes apparere, at hallucinantur vulgares Philoſophi, nam hæ ranulæ ſuis ortæ ſeminibus, præexiſtebant abditæ inter herbas, vepres, ſepes, terræ foveas, lapidumque rimàs, deindè guttarum aquæ in terram decidentium, timore quaſi panico pervulſæ proſiliunt, & ſtatim ſe abdunt, ac quia anteà non conſpiciebantur, tunc temporis vi aquæ, & ſolis calore ex terræ pulvere diſpoſito, ſponte, & ſine parente natas fuiſſe ineptè imaginantur. Et nos prædictas ranulas manu apprehenſas diſſecuimus, & in ſtomacho herbas crudas, muſcas, & ſcarabæos terræ immiſtos, non digeſtos, quos devorârunt, invenimus. In agris poſt pluvias innumeræ limacum copiæ, quæ anteà non conſpiciebantur, apparent. Numquid tunc ſponte natæ? Sic etiam poſt imbres magnam Lumbricorum catervam, & aggeriem conſpicimus. Dici numquid poteſt, tunc ſponte exorti?

Horum inſectorum occaſione agendum putamus de lumbricis, & ſyronibus, qui in humano corpore generantur. Hæc animalcula ſponte, & ſine ſemine naſci vulgarium Philoſophorum ſchola etiam contendit, ſed nunc talis opinio à recentiorum aulâ receſſit, apud quos e contrà illa invaluit ſententia, quòd quicquid in hoc orbe ſentire, imò vivere videmus, ex ovo emerſit, & ipſa inſecta, imò plantas, & ipſum humanum genus ex ovo ad unum univocæ generationis principium reducimus, ut ante nos *Harveius*, & eruditiſſimus *Franciſcus Rhedi*, Eſculapius noſtri temporis validiſſimis rationibus, & experimentis demonſtravit, quam doctrinam univerſus orbis literarius amplexus eſt, ut adeò apud eruditos inclaruit, ut in hac ſtabiliendâ non immoremur.

Igitur quò ad lumbricorum, & ſyronum ortum, ſciendum eſt ex quotidinâ experientiâ muſcas, aliaque animalcula ovulis ſuis epulas noſtras, æquè ac potus conſpurcare, eaque breviſſimo ſpatio, per ætatem præcipuè, in carnibus excludi, ſed cum nobis etiam menſæ accumbentibus, vel paulò antè, muſcæ cibariis circumvolitent, vel ea inque ovula eructent, qualis eſt panis, vel potus, ipſis ita propè excludendis non obſtetricent, illa integra ore excipimus; & cùm ob exilem molis ſuæ, & teneritudinem, dentium attritionem declinent, intacta deglutimus, & ob exilitatem à ventriculi fermènto non digeruntur. Ea propter cum ciborum reliquiis in eo concretis in duodenum deſcendunt, in quo uti in reliquo inteſtinorum canali excluſa, in varias lumbricorum ſpecies commutantur; minutiora verò aliqualia ovula ſuperſunt, quæ ob exilitatem, vel immaturitatem, tam in ſtomacho, quàm in inteſtinis cum ſpirituoſâ ciborum ſubſtantiâ abripiuntur, & ſe inſinuant, partim cum lymphâ permiſcentur, & circulant, partim cum ſanguine circulationis lege, partim in univerſas corporis partes devehuntur. Habitus autem corporis paſſim poris eſt pervius, ij verò quibuſdam in locis patentioribus,

bus, & in aliis arctioribus : unde fit, ut ex ovulis illis ſyrones excluſi per poros unà cum ſudore, vel habitibus per eos extruduntur, vel quandoque ob pororum anguſtiam ſub cuticulâ ſerpunt ab uno loco in alium, & talparum ritu cuniculos agunt, & longos non raró, quaſi ſuccos trahunt, ſimulque moleſtiſſimum pruritum producunt. Ita ſub cuticulâ ſerpunt, ut videri poſſint, quorſùm migrârint, ubi, ſi velis in extremitate hujus lineæ albæ, cuſpide aciculæ animalculum eruere poſſis, eſtque tam exiguum animalculum, tanta ejus agitatio, & tenuitas, ut ubique ſibi viam aperiat, & viſum ferè effugiat, colore albicans, cum capitello nigro, & ſi ſpeculo terſo imponatur, lynceo oculo moveri comprehenditur, vel microſcopij ope jucundo ſpectaculo, & accuratè deprehenditur.

Degenerant quandoque hæc animalcula à ſuis genitoribus, à quibus ſemina deciderunt, verumtamen tanta non eſt eorum degeneratio, ut cum illis quandam analogiam, & ſimilitudinem non conſervent, & hoc contingit vel ratione matricis, vel fermenti, vel alimenti. Sic inter creſcentia ſemen tritici, vel hordei in terram incultam injectum, in lolium, ſymbrium in mentham, rapum in raphanum, ocymum in ſerpillum, vitis alba in nigram &c. Sic ex equâ, & aſino mulus, ex aliorum diverſæ ſpeciei coitu, diverſa animalia generantur. Ex viro, & beſtiâ, ex bruto, & muliere non homo, ſed monſtrum irrationale gignitur, quod quandam habet analogiam, ut de ſatyris, Nymphis &c. prolixè agit *Helmontius*, *& Paracelſus.*

Sed ad ulcerum verminoſorum cauſam noſter redeat ſermo. Ex dictis ſatis, ſuperque liquet in ulceribus præcipuè ſordidis vermes naſci, quia in illis, vel unguentis, emplaſtris, vel petiis muſcæ ſuum deponunt ſemen, vel ab intrà ad ulcera deducitur, & ope fermentationis, talia generantur animalcula, ut autopſia demonſtrat.

Prognoſis.

Verminoſa ulcera, ſi debitâ tractentur medelâ, periculoſa non ſunt; ſi verò negligantur, & vermes non tollantur, magis cava, aut gangrænoſa fieri poſſunt.

Curatio.

Verminoſorum ulcerum apud *Galenicos* curatio conſiſtit, ut vermes geniti tollantur, ut ulceris putredo inhibeatur, ne impoſterùm generentur : Si ergò patentes ſint vermes, volſellâ, vel ſimilibus inſtrumentis eximantur, ſi verò tenaciter parti adhæreant, vel profundè lateant, enecant medicamentis, quæ ſimul putredinem, & humiditatem nimiam tollere, vel inhibere poſſunt, hoc præſtant amara compoſita ex *aloë*, *myrrhâ*, *colocyntide*, *felle tauri*, *abſynthio*, *centaurio minori*, *ariſtolochiâ &c.* ex quibus varias parant lotiones, ex decocto, ut

℞. *Centaurii min. Colocynthidos. Staphiſagriæ ana m.* ß.

Coque in aquâ ſuff. colaturæ adde

Aloës, *& Myrrhæ ana* ʒ. ij. *Mell. Virginei* ℥. ij. *m.*

Vel ſuccum exprimunt, & talia parant medicamenta, ut

℞. *Aloës* ʒ. ij. *Myrrh.* ʒ. j. *Peti Braſiliani* ʒ. ij. ß. *Fellis tauri* ℥. ß. *Flor. æris* ʒ. j. *Mell. q. ſ. F. linimentum.*

Pro verminoſis ulceribus curandis nos feliciter adhibemus *unguentum noſtrum magiſtrale* in lue venereâ deſcriptum, quod ſummum eſt medicamen. Vel enecari poſſunt vermes applicatione *elixiris proprietatis* per infuſionem, & digeſtionem parati. Prodeſt *oleum buxi*, vel *ſeminum colocynthidos*, ſed optimum, eſtò vile, remedium erit *olei amurcæ*, nam vermium perſpirationem impedit, eoſque ideò necat. Magnoperè aliqui commendant *ſpiritum vini theriacalem*, *vel ipſam theriacam in emplaſtri formâ*, ſed expertiſſimum remedium ad vermes interficiendos, muſcarum ovula diſſolvenda, & ad ſordes tollendas, ubi vermes nidulantur, erit *mercurius* quomodolibet præparatus, ut *unguentum mercuriale*, *mercurius præcipitatus*, *mercurius dulcis*, *vel magnum calcinatum Paracelſi*, tam ſolitariè, quàm cum aliis medicamentis, ſed omnium maximè præſtat, ſi ulcus verminoſum *cinnabar.* ſuffumigetur; nam mercurius tam crudus, quàm quomodolibet præparatus vermiculos, pediculos, & ejuſmodi inſecta cujuſcumque magnitudinis, vel figuræ ſint, ſtatim enecat, aut fugat. *Peti Succus*, imò ejus *folia ſicca* in pulverem redacta, vulgò *Tabacum Braſilienſe*, ulcera tam à vermibus, quàm ab aliis inſectis eripit, eaque mundificat. Si ulcus verminoſum *aquâ ſtillatitiâ è cæpis* abluatur calidè, ad miraculum uſque vermes enecat. Idem efficit *ſuccus radicis vitis albæ.* Si vermes à partibus internis in ulcus repant, convenit *Calomelanos Turqueti cum theriacâ internè aſſumi.*

Cap. XVIII.

De Vlcere cum labiis calloſis.

Solent quandoque ulceris labia ita callo obduci, ut ejus Sanatio tamdiu medicamentis reluctetur, donec callus totaliter ablatus fuerit.

Signa.

Ulceris labia calloſa ipſo aſpectu, & tactui innoteſcunt, decolorata namque ſunt, dura, & non dolorifica, & ſi perfecto obducta ſunt callo, novaculâ, vel cultro ſcinduntur abſque doloris ſenſu, & ferè tactûs ſenſûs in hiſce partibus abolitus eſt.

Cauſæ.

Cauſa labiorum calloſorum in ulcere apud *Galeniſtas* eſt pus, quod ulceris labiis ob ſuam craſſitiem adhæret, cujus partes tenuiores à calore nativo, vel extraneo reſolvuntur, & exſiccantur; craſſæ verò obdureſcunt, & fit tandem callus madore privatus, & indolens.

Labia calloſa, quæ ſcirrhoſum referunt tumorem, originem ducunt ab acido, vel auſteris ſuccis in partem ulceratam influentibus, in eiſdem ulceris labiis congeſtis, qui adeò ſæpè conſtipantur, & condenſantur, ut obcalleſcunt. Interdùm eundem producunt effectum ſiccantia nimis calida, vel ambientis aëris frigiditas, ac nitroſitas, vel obſtructio à glutinoſâ materiâ, vel excrementa imprudenter diù in parte ulceratâ derelicta, & in ejus ſubſtantiâ exſiccata, vel deligata, aut quæcumque alia cauſa comprimere valens, aut obſtruere canales, per quos alimentum illis ſuppeditatur; factâ namque ſtagnatione, & indè obſtructione, omne ſal volatile evaneſcit in auras, & labia calloſa redduntur.

Prognoſis.

Ulcus calloſa habens labia non facilè curatur, niſi priùs calloſitas auferatur, attamen in principio, quan-

quandò non dùm perfectus eſt callus, non ægrè tollitur, Cœterùm ſi perfectus erit, & abſque doloris ſenſu, difficiliùs curatur. Si livida ſint labia ob poroſitates ſanguine coagulato refertas, magna ſedulitas id calli remotione adhibenda eſt.

Curatio.

Calloſitatem in ulceris labiis curant vulgares emollientibus, ut *mucilaginibus ſeminum malvarum, althææ, vini, fœnugræci, oleo amygdalarum dulcium, liliorum, alborum, emplaſtro de mucilaginibus*, atque ejuſmodi emollientibus, & diſſolventibus, ſed per omnibus ſequens commendant cataplaſma, ut

℞. *Mucilag. ſem. alth. aquâ malv. extract.* ℥. *iij. pingued. anatis, anſeris, gallinæ ana* ℥. *j. farinæ ſem. lini.* ℥. *j. micæ panis triticei* ℥. *ij.*
coque in ſufficienti quantitate lactis ad cataplaſmatis, conſiſtentiam, ita tamen, ut ultimò pinguedines

Vel tale utuntur unguento:

℞ *Mucilag. ſem. fœnu græci. lini ana* ℨ. *ij. terebinth.* ℥. *j. ol amygd. d. lilior. alb. ana* ℨ. *iij. m. f. ung.*

Vel embrocationes inſtituunt ex decocto carnis arietinæ, quæ inſigniter emolliunt.

Si callus completus, & perfectus fuerit, & emollientia comtemnit, vel color niger ulceris labia obſidet, cultro à parte ſanâ eum ſeparant, vel ſcarificant, vel cauterizant ad eſcharæ decidentiam, vel corroſivis fortibus tollunt.

Ulcus calloſa habens labia, internè, & externè curamus; Internè decocta ſudorifica, in quibus totius curationis cardo conſiſtit, adminiſtranda ſunt: hæc namque acidos, auſteros, & vitriolicos obtundunt ſuccos, diluunt, & per ſua emunctoria eliminant, inſuper congeſtos ſuccos deſtruunt, obſtructos reſerant canales. Diæta ſtricta, & etiam ſudorifera imperanda eſt., Cœterùm, ab acidis, & ſalſis prorſus abſtinendum eſt, & præcipuè à repellentibus omninò remediis cavendum eſt, quæ omnia ſuccos coagulant, inſpiſſant, & ad circulationem reddunt ineptos.

Externè calloſis labiis, quæ duritiem, & calloſitatem perfectam non adepta fuêre, convenit *aqua viridis, oleum viridis æris, aqua ſalis armoniaci n. d.* Si verò callus his obluctetur medicamentis, efficaciora confugimus, hujuſmodi ſunt *lapis infernalis, vel ſpiritus ſalis armoniaci, vel tandem ſpiritus Mercurii albus*, qui abſque recidiuæ metu omnem abſumunt calloſitatem.

Cap. XIX.

De Vlcere Sinuoſo.

QUandoque ulcus anguſto præditum eſt orificio, ſed cavitatem ſatis amplam, profundam, & latentem continet, abſque tamen calloſitate, & duritie, ac pro orificii magnitudine copioſum pus, vel ſaniem eructat. Hujuſmodi ulcus non ſolùm ſinuoſum, verùm etiam cavernoſum, cuniculoſum, & reconditum appellamus. Quidam etiam talpiarium dicunt & quidem rectè, nam talpæ more ſub carne ſerpit cuniculos & cauernas, non ſecùs ac talpa ſub terrâ, agit. Differt ulcus ſinuoſum à fiſtuloſo, quia hoc calloſum eſt, illud verò calloſitatem internam non habet. Sinuoſorum ulcerum differentiæ ſumi poſſunt, Primò, à cavernarum magnitudine, quia ſinus vel ſunt breves, vel longiores, profundi, altèque penetrantes vel ad carnes, vel ad oſſa, vel ad cartilaginem, vel ad nervoſas partes. Secundò, à figurâ, qui vel ſunt recti, vel flexuoſi, vel obliqui. Tertio, à ſitu, quia vel ſurſùm, vel deorſum, vel, ad latera tendunt. Quartò, à numero, quia unicus eſt ſinus, ſivè ſimplex, vel duplex, vel triplex. Quintò à majori, vel minori acrimoniâ materiæ purulentæ in ſinu contentæ. Et tandem vel orificium iu parte ſuperâ, vel inferâ, vel circa partes laterales habent.

Signa.

Sinum in ulcere latitare cognoſcimus, cùm ex eo, quod orificium, cujus conſolidatio inducta fuit, brevi poſt tempore aperiatur & materiæ ichoroſæ ab illo prodeant; tum ex eo, quòd turunda, quæ ſtatim in anguſtius orificium introducta fuit, deindè in amplam cavitatem impellitur. Quouſque ſinus tendat, ſpecillo, vel cereâ candelâ intra ſinum immiſſâ facilè deprehenditur magnitudo, figura, ſitus, numerus, finis &c. num ad partem, ſupernam, vel infernam, vel ad laterales tendat, num ad nervos, vel carnes, &c. Si ad nervos dolor, & motus ſpaſmodicus percipitur, materia eſt tenuis, ac unctuoſa. Si ad os, durities, & aſpredo tangitur & materia erit nigra, vel ſaltim livida, tenuis, & fœtens.

Cauſæ.

Galeniſtarum cauſa pro ulcere ſinuoſo, eſt pus diu in ulcere retentum, ac deliteſcens, quod virulentam quandam acquirit materiam, & corrodendo cuniculos agit, partes exedit ſubjectas, putrefacit, & contaminat ac majus ſibi ſpatium comparat.

Sinus Secundum noſtram ſententiam, oritur à pure diutiùs in ulcere retento; retinetur autem plus juſto ulceris excrementum, ſi illud non benè mundetur, vel ſi debitè non ligetur, ita ut productum excrementum ab ejus orificio effluere non poſſit, vel ſi poſt diutinam ſuppurationem vomica aperiatur. Pus ex ſalſis, acidis, ſulphureiſque componitur particulis, quæ in ipſo ulcere exaltantur, vel è proximis vaſis, vel à toto ut dicunt vulgares *Galeniſtæ* per congeſtionem paulatinam, vel per fluxionem, in ulcus effuſæ (preſertim ſi corpus cacochymum, lue vencreâ conſpurcatum, hypochondriacum, vel ſcorbuticum ſit,) ſubtili materiâ adventante ad partes ulceri circumpoſitas, & laxiores inteſtino motu perpetuò pelluntur, deindè in ulcus, ibique exaltantur, & per fibrarum interſtitia, ſi ibi diutiùs retineantur, ac per varios anfractus viam ſibi aperiunt, fibras devaſtant, tubulos obvios, minuſque reſiſtentes exedunt, dictarum partium canaliculos erodunt, ſcrobem excavant, cavitatem efformant, & cuniculum agunt, qui hîc, atque illic ſinum efficiunt, qui quò latior, & profundior eſt, eò diuturniorem pus in parte remotam contrahit, quod non debitè evacuari poteſt.

Prognoſis.

Vlceris ſinus paruus & in parte carnoſâ exortus, & qui in corpore non valdè cachochymo exiſtit, minus periculoſus cenſetur; qui pus probè coctum fundit, ut album, læve, æquale, minimèque foetidum, coctionem, ſanitatem ac morbi brevitatem certò pollicetur, præcipuè ſi dolor & tumor diſpareant: Secùs verò qui magnus, & nervoſas partes, vel artus occupat, vel ad aliquem ventrem penetrat malum. Pus ex ſinu profluens valdè tenue

mal, è

malè coloratum, viride, virulentum, nigrum, aut putridum nihil boni portendit, & præcipuè ſi dolores, febres, aliaque ſymptomata movet, valdè periculoſum eſt. Quibus cachexia, vel virium jactura adnexa eſt, ut plurimùm lethale. Ocyſſimè curandus eſt ſinus, alioquin contumax redditur, callum contrahit, durus efficitur, & in fiſtulam degenerat.

Curatio.

Inſtitutis, præmiſſiſque univerſalibus præſidiis, ſinûs curationem exordiuntur *Galeni* ſectatores, deindè, ſi orificium ſit magnum, & in parte declivi, ut ſanies per ſe effluere poſſit, apertum ſervant, poſt modùm deterſionem peragunt, ſinum abluendo *mulſâ, vel vino cum aquâ marinâ miſto, aut cui ſal adjectus fuerit, vel terebinthinâ, & farinâ hordei cum melle, aut ſquamâ æris cum vino, & melle.* Sinum his mundatum carne implent, & cicatrizant, proſpiciendo ſimul, ne caro nimis multa generetur, quod faſciis expulſivis peragunt, ori imponunt turundas cannulatas, quas inſpergunt aliquo medicamento abſtergendi & exſiccandi vim habente & de ſuper *emplaſtrum barbarum* in medio perforatum ad effundendam ſaniem extendunt.

Si verò ſinûs orificium fuerit anguſtum, & pus intùs latens perfectè non educi, neque mundificari, neque medicamenta applicari poſſint, extemplo verſus illam partem, ubi major urget neceſſitas, ſecant; ſic enim puri viam præbent, & non ægrè admotis medicaminibus, abſterſio, exſiccatio, & carnis regeneratio ſubſequitur.

Si ſinûs os ſit in parte ſuperâ, vel ad laterales vergat partes, ita ut pus perfectè expurgari non poſſit; tunc ut educatur, optimâ opus eſt collocatione, & ligaturâ, ut ſaniem educant, efficere poſſunt: verùm ſi per collocationem, & ligaturam educi nequeat, ad turundas cannulatas confugiunt, cœterùm ſi pars haud ſituari, neque per collocationem, haud turundas cannulatas, aut ligaturam materiam purulentam educere poſſunt, tunc, ſi ſectio puriculum involuat, immiſſo ſpecillo, quà pervenit, fundum ſcalpello aperire magis expedire inquit *Gal.* 3. *Meth. C.* 4. ut humor ſuperſtes eliminetur, & os ſuperum occludunt.

Verùm perperam in ulcere ſinum ſecant noſtri vulgares, dicant ſecti ſuperſtites, claudi attracti, melioribus vitæ functionibus deſtituti, qui deplorabilem, inopemque trahunt vitam. Siquidem non poteſt Medicus morbo opportunum adferre præſidium, niſi & affectum ipſum & locum patientem agnoſcat, itaque hæc eſt omnium in curationibus errorum radix: Eapropter profeſſionem conſpurcant medicam noſtrates Phyſici, & Chirurgi, ac nihil ſcire judicamus, quia maximo medicinæ lumine carent, anatome ſcilicet, ſine qua in tenebris ambulant, & æger in umbrâ mortis: firmiter aſſeveramus medicam artem ſine anatomicâ, vix ſolidis fundamentis inniti, & hanc ſine illâ inutilem eſſe, unde perpetuò Medici titubant, & in mille oſtendicula cum multorum exitio impingunt. Si cadaverum anatomiam, ſed tantùm oſſa & his finitima offert, ex qua nulla morbi inſpetio colligi poteſt: quanto magis de morborum anatomiâ bardè, & inconditè different?

In ulcere ſinuoſo ſtudendum, ut ſuperfluitates liberum habeant exitum, & eapropter ſi cavitas deorſùm, vel ad latera tendat, membrum attollendum, & in tali collocandum ſitu, ut pus à ſinûs orificio ſtillare poſſit. Debet inſuper deligatio expulſiva inſtitui, faſcias circumligando, primò arctè infernæ ſinûs parti, & ſenſim deindé laxiùs, quò propriùs ad orificium accedunt, ejus orificio ſuppoſitis etiam petiis, ſpleniis, & puluillis atquæ turundis, ſive pannis duplicatis, & multiplicatis, ut æqualiter pars affecta à faſcijs comprimatur, & in cavitate nulla ſanies ſubſiſtere queat. Sectionem improbamus, tum ob anatomiæ imperitiam, tum quia ex eâ crudum emergit vulnus, & ferrum, quod horribile eſt ægris, oculos non habet, ac proindè quod illi objjcitur, ſcindit. Prætereà ſanguinis inflammationem, eryſipelas, & alia pejora ſymptomata arceſſere poteſt, ideòque ad deterſiones per ſiphonem magis confugiendum ſuademus anatomiæ ignoros. Purgantia medicamenta tanquam maledicta in ulcere repudiamus; exaltant namque non tantùm in ſinu, verùm etiam in toto particulas ſalinas, acidas, ſulphureaſque, quæ anteà dilutæ conſopiebantur, & majorem carnes depaſcendi energiam nanciſcuntur, non enim habemus medicamenta, quæ ſalinas, acidas, vel ſulphureas evacuant.

Curationem itaque perficimus tam internè, quàm externè remediis alkalibus, & volatilibus, quæ aciditatem, & acrimoniam domant, abſorbent, deprimunt, corrigunt, hujuſmodi ſunt *c. c. Philoſophicè p. p. ebur ſine igne paratum, ſtibium diaphoreticum, tinctura viperarum, ocul. cancr.* & id genus alia pluries à nobis repetita. Item inter interna decocta vulneraria commendamus, ut.

℞. *Dictami Cretici, alchimillæ, Scordij ana m. j. vincæ pervincæ. conſolidæ regalis, ſaniculæ ana m. ß*
Ponantur in vaſo vitreo cum aquæ decoct. c. c. lib. ij. ß. Coque in igne cinerum, vaſe optimè clauſò, deindé f. colatura cum leni expreſſione. Doſis ℥. IV vel v. in quas injjce *ocul. cancr.* ʒ. j. ſumatur manè, & ſerò. vel

℞. *c. c. crud. & limati, raſuræ eboris ana* ʒ. ij. ß. *betonicæ. ſampſuci, flor. hyperici ana m. j. radic. ſymphyti. mai,* ℥. ß.
coque in duplici vaſe cum ſuff. quantitate aquæ, vel vini, ſi vinum bibat æger. Cola abſque expreſſione, & unicuique doſi.
ſpermatis ceti ℈. j. *mumiæ* ʒ. ß. *m.*

& exhibe. Continuari debent ad cicatrizationem uſque. Vel prædictis potionibus admiſceri poteſt gutta una, vel altera, & ulteriùs *balſami ſulphuris terebinthinati*, quia non ſolùm acidos ſuccos ſuâ oleoſitate, & ſale volatili expellit, & enervat, verùm etiam ulcus mundificat, & conſolidationem excitat.

Externè illa commendamus medicamenta, quæ ſinûs acidas, acreſque ſordes abſorbendi, abſtergendi, ac afflictæ partis vitalem balſamum reſtaurandi facultatem habent Hæc intra ſinum tepidè per ſiphonem injjciantur, ſequens abſque mordicatione detergit, & ſinûs ichores eluit, ut.

℞. *Decoct. hord. integri lib. ij. mell. roſ. colat.* ℥. IV. *m*

Fiat iniectio intra ſinum per ſiphophonem rectum, atqui ſi craſſa ſanies, & multum ſordida ineſſet, ad majorem deterſionem utimur *unguento Ægyptiaco magiſtrali* decocto admiſto, additâ ſpiritûs vini portione. Vel uti poſſumus *aquâ calcis vivæ,* quæ magnam abſtergendi vim habet ob alkalia. Vel decocto ſimplicium abſtergentium: Cœterùm prœſtat *Aqua Reginæ Hungariæ*, vel *ſpiritus vini ſimplex* per ſiphunculum injectus; hic namque acida omnia, & acuta ſalia cicurat. Verum enim verò præcellit *balſamus ſulphuris*, ſed huic comparari nequit *balſamus proprietatis per infuſionem, & digeſtionem.* Non deſit interim *emplaſtri oppodeltoch, vel fodicationum* applicatio. Ablatij tandem curationis obſtaculis, hoc eſt ſinu mundificato, ſarcotica tandem adhibenda ſunt, vel per ſiphunculum injjci poteſt *balſamus proprietatis*, ſi cavitas alijs ſarcoticis in formâ ſolidâ obeſt, & ultimò cicatrizantia adhibemus.

Cap.

CAP. XX.

De Vlcere fiſtuloſo.

CVm pus ex ſinuoſo ulcere non prorſus eliminetur, vel ipſum ulcus negligatur, vel per exſiccantia ejus agglutinatio tentetur, callum contrahit, & tãdem in fiſtulam degenerat: eſt itaque *fiſtula ulcus illud, quod arundinis inſtar ſinuoſum eſt, & anguſtum in parte ſuperiori habet orificium cum profundo foramine.*

Signa.

Cognoſcitur fiſtula, quia ulceris orificium, ſeu foraminulum plerùmque eſt rotundum, & anguſtum, ſubſtantiam habet candidam, calloſam, & madore privatam, abſque vel exiguo dolore. Materia, quæ è fiſtulâ effluit, nunc eſt ſanioſa, feroſa, nunc alba, vel flava, rufa viridis, livida, atra, aut fæci ſimilis, modò craſſa, jam tenuis, ſæpè putrida, & cadaveroſa, non nunquam copioſa, quandoque pauca, interdùm nihil excernitur, & ſicca eſt. Quandoque fiſtula ſpumoſam, vel aquoſam excernit materiam, ſubindè virulentam, & aliquando cum ſibilo ad expreſſionem eructat. An ſimplex, an in plures deducta ſinus ſit fiſtula, ex majori, vel minori effluentis materiæ copiâ conjicere poſſumus; ſi ſimplex tantùm adſit ſinus, tanta ſaniei copia excernitur, quanta in ſimplici ſpatio capi poteſt; ſi verò plus excernatur, quàm ſimplici convenit ſinui, plures eſſe ſinus conjectandum eſt. Breviùs, aut altiùs penetrantem, ut & flexuoſam, aut rectam ex ſpecilli intruſione deſumimus, quia, ubi recta eſt fiſtula, ſpecillum in fundum uſque liberè ingreditur; ſi flexuoſa, vel unum, aut plures habet ſinus, ſpecilli apex ingredi nequit, quare ad explorationem ex flexili magis materiâ ſtylus requiritur ex plumbo, vel ſtanno, aut hujus loco candelam ceream ſubſtituimus. *Gal. 1. de compoſ. medic. per gen. c. 7.* ſetâ porcinâ uſus fuit. *Hip.* caule, & *Guido* cum ſui temporis chirurgis, petroſelini, aut betæ radice ad fiſtulæ rectæ, vel obliquæ explorationem, ſed tantus apparatus ad hanc explorationem neceſſarius non eſt, nam has explorationes tam pernicioſas non admittimus, nec fiſtulæ foraminulum adeò anguſtum eſt, ut ſetâ porcinâ indigeat, ut *Galenus* refert. Nùm fiſtula ad carnem, nervum, os &c. pertingat, inquirendum eſt. Si in ſolâ hæreat carne fiſtula, molle eſt, quod ultimo ſtylo tangitur, pus læve, æquale, & copioſum excernitur. Si ad nervum deſinat, in profunditatis exploratione dolorifica eſt, pus tenue, virulentum, & pingue, oleo non diſſimile, parcius tamen, extillat, & membrum, cujus nervi eſt, domicilium in ſuis functionibus hebetatur. Si ad os terminatur, durum quid, & renitens & æquale ſtylo occurrit cum nonnullo dolore, ſi perioſtium nondum eſt corruptum; Si verò os carioſum ſit, aſperum, & inæquale tangitur, eòque magis, quò caries major, pus nigricans, graveolens, & tenue admodùm effluit. Si ad venam deſinat, ſanies eſt fæculenta, & ſi vena eſt eroſa, cruenta, & craſſior ſanies effluit. Si ad arteriam, ſanies tenuior, & ſaliens cum titillatione deprehenditur. Deſinit quandoque fiſtula ad ligamenta, membranas, & non nunquam ad interna viſcera.

Cauſæ.

Putant *Galeniſtæ* eandem eſſe ulceris ſinuoſi cauſam, ac fiſtuloſi, fiſtulam enim penes callum tantùm à ſinuoſo ulcere differre certum eſt. Callum in fiſtulâ fieri autumant à puris craſſitie, & viſciditate, quæ orificio potiùs, quàm toti cavitati, & fundo adhæret.

Fiſtularum cauſam ab ulcere ſinuoſo deducimus; ſi enim in ulcere ſinuoſo pus, quod ſalinis, ſulphureiſque particulis exaltatis ſcatet, non abſtergatur ad moram ſtagnat, & craſſus, terreſtriſque mucus, jam evaporis ſubtilibus particulis, quibus erat refertus, comprimitur, coagulaturque ob acidum à fermento reſultans, vel ibi exaltatum, ac cuniculorum parietibus fortiùs adhæret, & ob ſucci nutritītij affluxum perennem, earum orificia, & latera obturat, comprimit, exſiccaturque, & in ſcirrhoſam duritiem, foraminulo ad fundum uſque relicto, occalleſcit.

Prognoſis.

Vulgares fiſtulas curari non debere aſſeverant, quia natura eorum Deaſtra per eas, tanquam per cloacam, univerſi corporis colluvies deturbat, quare, ſi hæc via impediatur, maximum vitæ imminet periculum, ne inſolitam, atque deteriorem ſibi viam pandant & mortem inferant eapropter perpetuò patulas ſervandas eſſe dicunt, & quandoque ſi ex ipſis, vel alio modo occludantur, rurſus aperiendas præcipiunt, quia non ſolùm univerſum corpus ab aliis tuetur malis, ſed etiam aliorum morborum ſunt medela. His ſimilibus falſis imaginibus, mortis metum minantur, ſi curentur, incolumitatem, ſi non curentur, ſpondent. Coeterùm hac verſutiâ miſeris imponunt ægrotis, & quos ipſi curare neſciunt, ne alii curent, efficiunt. Eapropter fiſtularum curatio non barbitonſorem, vel balneatorem, non chirurgaſtrum, vel Galeniſtam requiri, ſed chirurgum dextrum, peritum, & benè exercitatum.

Omnes fiſtulæ Generaliter curatu difficiles judicantur, plus tamen difficultatis aliæ, aliæ minus habent, quædam aliæ planè lethales cenſentur. Minùs curatu difficiles ſunt recentes, quæ carnoſas occupant partes in corpore juvenili, robuſto, & faciliorem coeteris ſpondent curationem; difficiliorem autem minantur, quæ antiquiores, & profundiores ſunt, quæ plures habent cavernulas, ſi languentis corpus debile, vel ſenile, valetudinarium ſit vel pravis ſcateat ſuccis, curationis difficultatem auget. Periculoſæ judicantur, quæ ad nervos, venas, arterias, articulos, capita, muſculorumque fines deſinunt, vel alios ſequuntur morbos; adhuc maximè, quæ dorſi vertebras, oſſa, thoracem, ventriculum, abdomen obſident; quæ gravia poſt ſe relinquunt ſymptomata, ut febrem, cachexiam, ſincopen; tum quæ rectum inteſtinum, uterum, veſicæ collum, ſcrotum, internos oculorum angulos penetrāt. Fiſtulæ non benè curatæ iterùm recluduntur, coacervatâ materiâ, imprimis ubi ſubeſt oſſium caries. Canceroſæ perdifficiles ſunt curationis. Si per multos annos fiſtula duravit, & ſubitò claudatur, lethalis. Ex materiâ effluente majus, vel minus periculum concludere poteſt chirurgus; ſi namque immodicam ſaniei materiam eructant, corpus contabeſcit; ſi ſaniem non ampliùs emittunt, & fœtidos eructant halitus, in quibus etiam fiſtulis ſpecillum veluti ab igne coloratur, item in quibus pus egreditur amurcæ inſtar, & fœtidi odoris, ut plurimùm moriuntur.

Curatio.

Ulceris fiſtuloſi curationem auſpicantur vulgares ab

ab his quæ cauſam reſpiciunt, præſertim verò colluvies jam genitas quàm citiſſimè è corpore educunt, probantque cathartica, quæ craſſiores eliminant ſuccos, & ne iterùm prædicti regenerentur, per intervalla lenia exhibent, ut pravi humores, qui interim producuntur, evacuentur. Ad horum etiam geneſim inhibendam optimam victûs rationem inſtituunt, ex cibis laudabilis ſucci, ac maximi nutrimenti, ſiccioris quoque conditionis, ac moderatæ quantitatis; nam in longioribus affectibus, ob victûs parſimoniam ſæpè deficiunt ægroti. Deinde totum exſiccant corpus, humores per ſudorem educendo, quos per *decoctum ligni indici, & ſalſæ parillæ* provocant. Niſi hæc ſufficiant, fonticulos aperiunt.

Demum, quia fiſtula curari nequit, niſi callus auferatur, & orificium taliter dilatetur, ut medicamenta ad cavitatis fundum perveniant, ab orificij dilatatione curationem exordiuntur. Vtuntur itaque turundis *ex ſpongiâ contortâ, radicis gentianæ, vel ariſtolochiæ, vel bryoniæ*, vel etiam *ex medullâ ligni ſambucini*, cum extractorio filo, ut ſi in ſinum ipſum inciderint, tutò extrahi poſſint, quas turundas unguento aliquo oblitas applicant. Talia, poſtquam humores imbiberunt, ſeſe dilatant, & orificium ampliant, hinc per duodecim horas reliquenda monent, deindè extrahunt, quibus extractis, majores turundas ſemper introducunt, donec foramen amplum evaſerit, imò ad ſinuoſæ cavitatis fundum uſque, ſi fieri poteſt, pertingant. Hoc peracto, ad callum auferendum, ſi patiens uſtionem, vel inciſionem horreat & callus non ſit admòdum craſſus, præmiſſâ priùs leni ſcarificatione cum corroſivis ſine dolore exedunt, talia ſunt, quæ ex eorum ſcrinijs depromuntur ut *unguentum ægyptiacum, apoſtolorum, raſura radicis ariſtolochiæ, turunda haſtulæ regiæ melle illita, vel radix hellebori nigri*, præcipuè ſi affectus humoris melancholici naturam ſapiat, & hujuſmodi medicamenta per triduum in cavitate detineantur. Potentiora ipſorum exedentia ſunt *chalchantum uſtum, pulvis cantharidum. Lac eſulæ, aqua calcis vivæ &c.* ſed præ omnibus, ſi callus ſit durus, trochiſcos *Ioannis Vigonij* commendant pro fiſtuloſis ulceribus curandis.

Alij puluerem ex corroſivis conficiunt, & per cannuculam in foramen inſufflant. Quidam eoſdem pulueres cum mulſâ diſſoluunt, & per ſiphonem in fiſtulæ foramen inijciunt, & id obſervant, ubi fiſtulæ ſunt nimis profundæ, cuniculoſæ, & anfractuoſæ; illuc enim tantùm liquida penetrare poſſunt. Vel aquam fortem probant in tortuoſis, ac labyrinthi modo flexuoſis, quia omnes fiſtulas mortificat, earumque callum exedit; verùm hæc non ſine evidenti vitæ periculo adminiſtrari poteſt, ob ſæviſſima accidentia, quæ excitat. Dum hæc medicamenta applicant, ad vitandam fluxionem, & inflammationem propter dolorem, ſemper defenſiva adminiſtrant. Poſt calli eroſionem partem abſtergunt, & illa adminiſtrant præſidia, quæ cavitatem implendi, carnemque regenerandi facultatem habent.

Cœterùm nil efficacius, & expeditius quàm inciſio, vel aduſtio, preſertim ubi fiſtulæ ſunt nimis profundæ. Secant & primò ſpecillum ligneum intrudunt, ſupra quod inciſionem inſtituunt. Scalpello, vitatis vitandis, fiſtulas aperiunt, donec ad fundum deveniant. Sequenti die callum, cauſtico vel corroſivo abſumunt, vel uſtulant, & omninò auferunt vel fiſtulas candenti ferro inurunt. Peractâ operatione, *oleo roſaceo cum ovi vitello agitato* dolorem leniunt, quo facto, *butyro recenti, vel aliis unctuoſis cum folijs endiniæ* eſcharam ſenſim emolliunt ad caſum uſque, eſcharâ ablatâ, ſi pus album, læve, æquale & minimè fœtidum compareat, & ulceri laudabilis redeat color, optimum ominatur eventum, & preſertim ſi dolor, tumor, aliaque ſymptomata ferientur, tunc per ſarcotica optimam carnem in loco calli ſuſtitui ſinunt.

Quòd ſi ob ægroti debiles vires, vel ob loci ſitum, in quo fiſtula hæret, & ex curatione vitæ periculum impendet, inſtitui non poteſt, quia neque ſectionem, neque uſtionem, neque corroſionem petitur locus, *curam* inſtituunt, quam *palliativam* appellant, & vere, ac autumno, bis in anno corpus pravis refertum ſuccis optimè deplent, ita enim credunt magnoperè ad ſanitatem conferre, quin & ætatum mutatione ſponte ſaneſcere. Verùm, ut inquit *Paracelſus* noſter, nunquam hactenùs auditum eſt, hoc ulcerum genus per ſe ſanatum fuiſſe, ſed per medicamenta ſolùm, & optimè conditionata; aliàs verò minimè curari teſtatur.

Noſtra de ulcere fiſtuloſo curatio, duplici inſtituitur modo, una interna, altera verò externa; interna per potiones vulnerarias procedit, quæ fiunt ex *ſaniculâ, pirolâ, vinca pervincâ, alchimillâ. ariſtolochiâ rotundâ, hederâ terreſtri, ſcordio &c.* vel per diaphoretica ex *antimonio, mercurio, benzoart. min. ocul. contr. ſpiritu c. c. ſale volati viper. &c.* Vel per decocta lignorum, radicum, & herbarum; hæc namque ſanguinem, & ſuccos corrigunt, acidum, ſalſumque fixum temperant, ad reſolutionem diſponunt, acres ichores, & ſuperfluitates ſeroſas ad effectum locum fluentes eminant.

Externa curatio topica expoſtulat, quæ callum abſumendi energiam habent, hujus farinœ eſt *mercurius præcipitatus, incarnatus vel albus, vel magnum calcinatum Paracelſi*, quibus turundæ vino madidæ, & deindè expreſſæ immerguntur, & intra fiſtulas immittuntur; quæ ante XXIV. horas non eximantur cum *emplaſtri fodicationum* ſuperpoſitione, poſtmodùm ſemper recentes intruduntur ad totalem uſque calli abſumptionem. Vel eodem modo *lapide infernali*, vel cœteris *trochiſcis de mercurio meteorizato, opio, & gummi tragacanthi* paratis utimur. Si plures anfractus habeat fiſtula, aptiora erunt medicamenta in formâ liquidâ, quia faciliùs totam ſcrobem, & anfractuoſitatem penetrant, & calloſitatem exedunt, hujuſmodi ſunt *aqua mercurialis, aqua ſalis armoniac. n. d. ſpiritus ſalis armoniaci, oleum antimonij, vel mercurij*. Amoto callo, *balſamo ſulphuris terebinthinati, vel balſamo proprietatis per infuſionem*, vel unguentis ſarcoticis uti poſſumus ad novæ carnis ſuffectionem.

Summoperè in ulcere fiſtuloſo commendantur Thermæ quædam naturales, ſic in *Ænariâ balneum Gurgitelli & fontanæ, in agro Puteolano balnea ſolis, & lunæ, ac Cantarelli.* In talium aquarum defectu ſuſtituimus decoctum *ſcordis, agrimonis, florum hyperici &c.* in cujus ſingulis libris ſoluta ſit *lapidis medicamentoſi unica una*; debent tamen tam naturalium, quàm artificialium thermarum aquæ calidæ per ſiphonem in fiſtuloſum locum injici.

Aliqui *chimicaſtri*, omnibus incaſſum tentatis, in fiſtuloſi ulceris curatione ad *aquas ſtygias* confugiunt, ſed ſemper infelici cum ſucceſſu, hæc namque aqua, ſicut & *oleum vitrioli, vel ſulphuris* ſemper ſuſpecta ſunt, præſertim in fiſtulâ lacrymali, vel aliis in locis ejuſdem conditionis, ob motum excurſûs in vicinas partes, & plus ſolidis, & craſſioribus hujus metûs expertibus confidimus.

In noſtrâ curatione nullam de ferro, & igne mentionem fecimus, nam nos in eâ ſumus ſententiâ raro, vel nunquam ad ferrum, ſive ignem actualem confugiendum fore, facilè enim nervoſæ partes, venæ, ſive arteriæ læduntur: tentanda ergò ſunt remedia generoſa ſuprà à nobis propoſita. Præterquam quod quando-

doque loci conditio nec corroſiva, nec ferrum, neque ignem actualem admittit, & tunc ad *Galeniſtarum* curam palliativam neceſſariò, tanquam ad ſacrum aſylum, recurrendum eſt.

Cap. XXI.

De Vlcere cum oſſis Carie.

INter cœtera accidentia, quæ ulceris conſolidationem remorantur, præſertim eſt os carioſum ulceri ſubjectum, quo exiſtente, ulcus, quod in carne exiſtit, ut ſaneſcat, impoſſibile eſt; quin potiùs oſſis caries tollatur. Quod ſi quandoque cicatrice obduci videatur, tempore ſat exiguo denuò aperitur. Sicut propriè caries in lignis dicitur, cùm à vermiculo eroduntur, ita peculiari nomine caries ad oſſa pertinere videtur, quia hujuſmodi vitium eſt oſſibus attributum; attamen etiam impropriè, & analogicè ad carnes exeſas ſe extendit. *Eſt igitur oſſium caries, oſſium corroſio à ſuccis acribus, & corroſivis proveniens.*

Signa.

Sine ulcere ſordido, aut fiſtulâ raró obſervatur oſſium caries, prout enim ulcus carnoſas, ac fibroſas, molles partes eſt, ſic caries duriores, ac oſſeas: Ulceris igitur cum oſſis carie ſigna partim ex ſe patent, partim verò judicio explorantur. Ex ſe patent, ubi os eſt denudatum, caries viſu comprehenditur; oſſa enim quæ carie tentantur, livida vel decolorata, vel nigra, vel carioſa, & inæqualia ſpectantur. His referta coloribus apparent, quia & ſphacelata ſunt; nam os, dum vivit, ſubrubrum eſt, quando mortuum, album, cùm corruptum, lividum, vel nigrum. Caro ulceri circumpoſita eſt ſpongioſa, mollis, fungoſa, in ſuperficie deprehenditur ſublivida, & pallida, & ſæpè lardi inſtar.

Caries non detecta, judicio exploratur, ut ſi diuturnus præceſſerit tumor, aut malignus abſceſſus, aut ulcus dyſipuloticum, cacohoëticum, contumax, vel vetuſtius, ut inquit *Hip. aph.* 45. *ſect.* 6. *In ulceribus annuis, aut etiam diuturnis abſceſſum cum oſſe communicari eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri.* Caro eſt mollis, & livida, hujuſmodi namque caro oſſis vitiati quodammodò pathognomonicum ſignum eſt; ſiquidem ad oſſis cariem cutem, & carnem non contaminari impoſſibile eſt. Sanies, quam ulcus eructat ſanioſum, tam eſt copioſa, quàm ulceris conditio non fert, pinguis, oleoſa, mox fœtida, quandoque flava, ſubviridis, utplurimùm tenuis, & fluida, nigra, & intensè fœtens. Si ſanguis effluit, eſt niger, & coagulatus. Tandem oſſa vitiata ſpecillo explorantur, quæ aſpera, & inæqualia deprehenduntur, quandoque mollia, & multis prædita cavernulis, ac ſupra turundas, aut emplaſtra macula nigra apparet.

Cauſæ.

Pro ulcere carioſo accuſant *Vulgares* humores acres, craſſos, vel frigidos, ſed frequenter malignos, virulentos, putridos, ac prorsùs corruptos, qui ex alicujus viſceris, & præſertim hepàtis vitio producuntur. Verùm hoc eorum dogma univerſalia continet verba, quæ multum dicere videntur, cùm nihil dicant. Prætereà non explicant, qua acrimoniâ, malignitate, & virulentiâ humores ſcateant; nec quomodò humores craſſi, & frigidi oſſa exedunt, intelligere poſſumus; nec quomodò hi humores quandoque oſſa erodunt, canum inſtar, carne non exeſâ, exponunt. Pro hujus affectûs generatione in medium hepar, omnium morborum patronum, afferre ſufficit.

Juxta noſtram ſententiam, fit oſſium caries in ulceribus ita: In tumoribus diuturnis, ulceribus annuis, & cachoëticis quando obſtructa ſunt vaſcula, liquor, ſive ſit ſuccus alibilis, ſive lympha, obſtruens, ob moram fermentatur propter particulas ſalſo acidas, & quo diutiùs remoratur, eò diutiùs fermentatur, & majorem adipiſcitur exaltationem, ineptus ad oſſium nutritionem redditur, & ob molem, & figuram ad evaporationem inhabilitatur; unde particulæ acidæ, ſalinæ, & acres, acutæ, angulares ſuis ſpiculis perioſtium corrodunt, quod ex prævíis ſæpenumerò doloribus acerbiſſimis conjicimus; dolores namque à particulis acidis, ſalinis, acribus provenire nemo eſt, qui ambigit, ut in venereis gummaribus obſervamus, ſub quibus poſt diuturnas noctis torturas, oſſa carioſa fieri neceſſe eſt. Poſtmodùm ipſemet particulæ oſſium poros invadunt, lacerant, perforant, & cariant, quia ultimum exaltationis gradum adeptæ fuēre.

Solet quandoque os tantùm cariari, incolumi exiſtente carne, verùm id intellectu difficile videtur, & omnem vulgarium ſuperat intelligentiam, & tamen autopſia veritatem multoties nos cum multis edocuit, cujus ratio eſt, quia ſalſa, acida, acriaque corpuſcula oſſium poris non conformantur, ſicuti carnibus, hoc eſt tali pacto ſunt conformata, ut non adaptentur oſſium poroſitatibus, unde eas lacerant, exedunt, cariemque inducunt, & aliis mollibus partibus adaptentur, atque hinc fit, ut nonnunquam oſſa ſint, circumjacentibus partibus ſanis exiſtentibus, ut in dies in illâ pertinaci affectione, quam Barbari Medici ſpinam ventoſam appellant, obſervamus.

Prognoſis.

Ulcus, uti os carioſum ſubeſt, curationi reluctatur; cicatricem enim non ſuſcipit, & eſtò quandoque ad eam deveniat, brevi temporis intervallo iterùm aperitur, ideòque difficilis eſt curationis, niſi os ad lœvorem deducatur, & nihil magis Medicos fatigat in curandis ulceribus, quàm oſſis caries, & corruptio. Si ulceri cum oſſis carie circumducta caro ſit livida, malum inquit *Hip. aph.* 2. *ſect.* 7. *In ægrotante caro livida, malum*; non enim magnam labefectationem, ſed etiam inſignem oſſium corruptionem denotat. Augetur nihilominùs curationis difficultas in corpore cachoëtico, ſi circa partes nervoſas, ut in manibus, & pedibus, vel in juncturis, & magnorum oſſium capitibus, vel circa muſculoſum capita, & tendines, quia plerùmque nervi, ut tendines ſimul corrumpuntur, vel circa arterias magnas, & venas, ſit oſſium caries, quoniam uſtiones, abraſiones, & fortium medicamentorum applicationes impedit, quæ alioquin indicantur, ut putrida oſſis pars à ſanâ ſeparari queat. Non leve quoque interitûs diſcrimen mutilatio portendit, ob prava, quæ excitat accidentia, præſertim cùm abraditur, vel uſtulatur, vel temerè à medicaſtris erodentibus medicamentis exagitatur; horrenda enim eryſipelata, ut notat *Hip. ſect.* 6. *aph.* 19. *Ex oſſis denudatione eryſipelas*, vehementiſſimas inflammationes, exuberantes ſanguinis profuſiones, & exitiales gangrænas obſervavimus.

Curatio.

In ulcere carioſo, Vulgares primò humores pravi, à quibus malum fovetur, ne generentur, prohibent probâ victûs ratione, quæ non tantùm ex optimis cibariis eſſe debet, ſed etiam admodùm tenuis, qualis à curante Chirurgo præſcribitur. Deindè humores, qui in corpore redundant, ne ad partem affectam deferantur, ſanguinis miſſione, & medicamento purgante avertunt. Poſtmodùm, quia ulcus carioſum ſanari nequit, niſi caries auferatur, carnem, cui os ſubjicitur, ſi adſit, *alumine, vel calcantho uſto, vel pulvere ſabinæ* abſcindunt. Si orificium in carne ſit anguſtum, illud *turandâ ex ſpongiâ contortâ, vel radice gentianæ* dilatant. Detecti oſſis lævigationem moliuntur euphorbio, vel peucedano, quòd ſi non ſuccedat, ad limæ uſum confugiunt. Verùm nunquam limanos læve, ſed ſemper aſperum, & inæquale reddit, præſtabit cultro abraſorio uti ad oſſis lævigationem.

Si os corruptum fuerit, naturam præſtolantur, ut illud propellat, ſed longa, & diuturna expectanda eſt ejus ſeperatio; interdùm enim poſt quadraginta dies, interdùm ſexaginta: quandoque octaginta, & nonaginta juxta oſſis majorem, vel minorem duritiem in his oſſibus corruptis propellendis laborat. Verùm ſunt quædam oſſa ita dura, & denſa, ut ſi corrumpantur, non tantum in nonaginta, vel centum non ſeparantur, ſed potiùs per totum vitæ curriculum, ut de calcis oſſe refert *Gal. 2. de fract. com. 2. t. 21.* perdurent, & interim ob moram vitium pars ſyncera contrahit, ſi totum ſeparationis opus naturæ committunt. Hinc nonnulli naſutiores vulgares ad oſſis exciſionem confugiunt, quam ſcalpro exciſorio, & malleolo aſſequuntur, eodem ferè modo, quo ſtatuarii ſtatuas efformant, quouſque corruptum deciſum fuerit, deindè *pulvere myrrhæ, aloës, ariſtolochiæ &c.* aſpergunt. Sed ſi os corruptum ad medullam uſque penetret, à chirurgiâ prorsùs abſtinent, ſiquidem ſæpe obſervatum fuit, detectam medullam putreſcere, & circumpoſitas partes contaminare, atque corrumpere; tunc ſiccis medicamentis, uti ſunt *radix peucedani, iris, opoponax, ſquama æris &c.* vel ferro ignito nutrimento privat: inquiunt os nutrimento deſtitutum decidere, non aliter ac autumno ab arboribus folia cadunt, cùm humido radicali deſtituuntur. Verùm neque ſcalpris, neque ferris ignitis, neque alimenti privatione oſſis caries removeri, & ſuperari poteſt.

In ulceris carioſi curatione omnes intendimus nervos, ut pars carioſa, utpotè mortua, ſeparetur à vivâ, cum qua nec coaleſcere, nec diù permanere poteſt, quin eandem itidem inficiat, & ad ſimilem corruptionem ſenſim diſponat, unde malum in dies pejorat: eapropter, ne ampliùs incrementum ſumat, extemplò, ſi corpus ſit cacochymum, pilulis mercurialibus deplemus, poſtmodùm curationem tam internam, quam externam adhibemus.

Internè ea propinamus medicamenta, quæ particulas acidas, ſalſas, acres, acutas erodentes abſorbent, obtundunt, infringunt, corrigunt, in quem finem conducet *decoctum chinæ, ligni viſci querni, aliorumque lignorum.* Similiter *ſal volatile viper. c. c. ſuccini, fuliginis, eboris, ſtibium diaphoreticum.* Item *ebur ſine igne paratum, c. c. eodem modo præparatum, oculi cancrorum &c.*

Externa curatio eſt, ſi os carie affectum ſub oculos non veniat, quia carne obductum eſt, ſpecilli exploratione deprehenditur, tunc caro abſumatur *aquâ ſalis armoniaci, vel mercurio præcipitato albo,* quòd ſi calloſa erit, exedatur levi attactu *ſpiritus Mercurii albi.* Si detecti oſſis ſuperficialis ſit caries, ejus fiat abraſio ad lævorem vel *caryophyllorum eſſentiâ, vel oleo ſuccini rectificato, vel balſamo proprietatis, in quo facta fuerit euphorbii, peucedani, radicis bryoniæ, & ariſtolochiæ rotundæ infuſio,* cariem illine, & effectum admiraberis, poſtmodùm ſarcoticis utere.

Oſſis corruptio ſi profundior erit, tunc totum corruptum auferri debet, quia quod emortuum eſt, neque corrigi, neque emendari, neque in naturæ gratiam redire poteſt, nam à privatione ad habitum naturaliter non datur regreſſus. Nec naturam pro oſſis corrupti ſeparatione expectare poſſumus, quia expectatio periculum minitatur; & niſi ablatio ocyſſimè fiat, irreparabilis ſequitur mors. Verùm difficultas in carie curandâ eſt, quia remedia convenientiſſima multoties ſatis convenienter applicari non poſſunt; partes namq; oſſibus proximæ, tendines, nervi, & ſimiles ab actuali cauterio ſimul læduntur, & intolerabiles excitantur dolores. Imò augetur malum, quando ſæpiùs illa actualia applicantur cauteria, quæ unicâ vice parùm præſtare ſolent, at ſæpiùs iteranda ſunt, ſi effectum producere debeant. Caro itaque ſuperjacens abſumatur medicamentis ſuprà propoſitis, vel cauſtico, ſeu cauterio potentiali, vel diſſicetur, quouſque os corruptum denudetur, & ne nervi, tendines, muſculorum capita, arteriæ, aut venæ majores lædantur, ſecundum partis longitudinem, & fibrarum ductum, neutiquam per tranſverſum inſtituatur; verùm non ſemper ita commodè fieri poteſt hæc operatio, quin aliqua harum partium læſio non oboriatur. Ad medicamenta igitur, quæ non tantùm acida, & corroſiva ſalia cicurant, corrigunt, obtunduntque, verùm etiam, quæ os carioſum lævigant, & corruptum à ſano ſequeſtrant, meliùs confugiendum putamus, hujuſmodi ſunt *oleum caryophyllorum, cinnamomi, ſuccini, ligni guajaci, camphoræ, tartari p. d. ſpiritus ſalis armoniaci cum calce confectus, elixir vitæ, balſamus proprietatis per infuſionem,* quibus ſingulatim uti poſſumus, vel compoſito modo ita:

℞. *Ol caryophill. Succini, & Guajaci ana* ℥. ß *m. Vel*
℞. *Ol. camphor. per ovi albu. parat. & cinnam. ana* ℥. ß. *m.*

Quæ tepidè ter, vel quater in die repetenda ſunt & quidem plumaceola his imbuta imponantur. Vel hæc ſimplia applicari poſſunt, ut *myrrha, aloë, ariſtolochia, cortex panacis, peucedani &c.* Vel ita medicamenta compoſita concinnamus, & præ aliis noſtram emphorbij tincturam, ut.

℞. *Euphorbij* ʒ. *ij. Radic. peucedani, Ariſtolochiæ rotundæ, Bryoniæ ana* ℥. ß. *Myrrhæ, & Aloës ana* ʒ. *ij. Caryophyllor.* ʒ. j.

Infunde in aquâ Reginæ Hungariæ ℔ ß. *per quinque vel ſex dies, deindè tincturam elice, & ad uſum ſerva.* Vel

℞. *Balſam. propriet. per infus.* ℥. iij. *Iridis florentiæ* ʒ. ij. *Cinnam.* ʒ. j. ß. *Succ. bryoniæ* ʒ. iij. *Camphoræ* ʒ. j.

Stent ſimul per duos, vel tres dies, deindè decanta, & ſerva.

His tincturis lintea imbuta carioſis, vel corruptis oſſibus bis, vel ter in die imponi poſſunt. Nonnulli *oleum ſulphuris, vel vitrioli* commendant, verùm quia corroſiva ſunt, meritò repudiamus. Tandem de oſſis carie fuſiùs egimus *De Lue venerea lib. 3. c. 20. de oſſium corroſione, & Tomo 1. de Tumoribus cap. 70. De Spinâ ventoſâ.*

Ubi tandem oſſis carioſa, vel corrupta pars ablata fuerit, ulcus carne implendùm, & cicatrizandum.

CAP. XXII.

De Vlcere cum carnis excreſcentiâ.

SOlet quandoque in ulcere caro luxuriare, & nimis quàm par eſt, excreſcere, quod vitium Græcè *hyperſarcoſis* appellatur, hoc ubi accidit, ne ulcus cicatrizari poſſit, impedit.

Signa.

Ulcus cum carnis excreſcentiâ ſignis non indiget, ſed viſu deprehenditur, ſenſim namque caro quædam ſylveſtris incrementum ſumit, ſolida non eſt, ſed mollis, laxa, & ſpongioſa, exulcerationem ſecùm affert, & ſpurcum fundit ichorem.

Cauſæ.

Putant Vulgares carnis excreſcentiam ulceribus accidere vel ob ſanguinis copiam ad partem ulceratam confluentis, vel ob ſacortica nimis debilia, & minùs quàm par eſt, exſiccantia adhibita. Cœterùm errant vulgares Chirurgi putantes ſanguinem corpus nutrire; cùm excarnes plurimò abundent ſanguine, & corpulenti minimo; id enim pluribus in locis repudiavimus, cùm ſanguis ad vitalitatem tantùm inſerviat.

Ulceris hyperſarcotici cauſa eſt craſſa, & viſcoſa ulceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſities, quæ cum ſucco alimentitio extra ſolidas fibras agglutinatur, & in luxuriantes degenerat carnes, ceu à tardi conſpurcatione ac arboribus viſcus innaſcitur.

Prognoſis.

Ulcerum excreſcentiæ dum averrucantur, ſi radiculæ remanent, neceſſariò regerminant. Ichor ex ſarcomate excedens tendines, ligamenta, & nervos corrumpit, ac totam affectam partem periculo ſubjicit, & quandoque dictæ excreſcentiæ in cancerosam migrant naturam.

Curatio.

Pro ulceris hyperſarcotici curatione Vulgares primò inediam ægro imponunt, ad ſanguinis diminutionem, deindè ad medicamenta carnes luxuriantes exedentia ſe convertunt. Unde ſi ob ſarcoticorum nimis debilium uſum caro luxuriare incipiat, detergentia, & exſiccantia uſurpant. Hujus farinæ ſunt *linimenta ſicca, ſpongia uſta, aloë, vitriolum, vel alumen uſtum, ſabinæ pulvis, unguentum ægyptiacum, vel apoſtolorum, aqua calcis vivæ, aqua aluminoſa fallop.* Si his non cedat remediis hyperſarcoſis, ad inciſionem confugiunt. Verùm inciſio formidoloſa eſt, nec funditùs adimitur, unde hyperſarcoſeos impromptu eſt regerminatio. Vel ad ignem accedunt, ad quem rariſſimè confugiendum eſt, niſi ſumma urgeat neceſſitas, & prædicta remedia diù, & incaſsùm fuerint adhibita.

Ulceris hyperſarcotici noſtra curatio eadem expoſcit interna remedia, ac in aliis ulcerum ſpeciebus diximus; quò ad curationem verò externam tantummodò variat, & quidem externa ea conducunt medicamina, quæ carneas extirpant excreſcentias. Ad hunc finem expertum pulverem habemus ex alumine uſto, & pulvere ſabinæ ana, vel vitriolum crudum pulvere tenus, vel hunc pulverem, quem centies experti ſumus, ut

℞. *Vitrioli, Aluminis uſti, ut Salis armon aci ana ℥. j. Fiat horum pulvis ſubtiliſſimus.*

Si fortia deſideras, uti poteris *mercurio albo, vel rubro, vel magno calcinato Paracelſi.* Si hyperſarcoſis ſit magna, & contumax maximoperè conducet *lapis infernalibus; vel oleum vitrioli, vel ſulphuris, vel antimonij*, ſed in applicatione maxima adhibenda eſt dexteritas; ne naturalis tangatur caro. Sed Carnis excreſcentias optimè coërcet *ſpiritus ſalis armoniaci; vel ſpiritus mercurij albus*, quas abſque ullò recidivæ timore exterminat. Nonnulli chymicaſtri ad has excreſcentias extirpandas *aquâ forti* utuntur, ſed non eſt laudabile medicamen, nam cauti eſt, & quia ſpirituoſa; multùm ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, & carnes exedendo inflammationem producit.

CAP. XXIII.

De Vlcere canceroſo; lupo, & Noli me tangere.

SUpervenit interdùm ulceribus tumor quidam à Latinis *cancer*, & à Græcis *carcinoma* appellatus, & quandoque cancro ulcus ſupervenit. Dicitur *cancer* ob ſimilitudinem, quam cum cancro in aquis degente habet, vel dicitur cancer, quòd ſenſim ſerpit cancri piſcis ſimilitudine. Vel quòd venas circa ſe habet extenſas, ac turgidas, quæ cancri marini pedes exprimunt divaricatos. Vel ob capacitatem, qua rei ſemel apprehenſæ hamuloſas chelas, & pedes ita infigit, ut difficilis ſit extricatio, & grave effugium. *Eſt cancer tumor lividus, durus, initio parvus, ſenſim, ac ſenſim à ſucco acidiore, & acriore factus, adjacentes corrodente, cum dolore partis affectæ moleſto.*

Cancer alius eſt *occultus*, ſeu *non exulceratus*, vel ut aliqui malunt, qui ſine ulcere radices in abditis corporis partibus occultas habet, ut qui in palato, ſinu muliebri, &c. latitat. *Occultus* ab aliis tumoribus multùm differt, nam iſti perfectam nanciſcuntur ſuppurationem, vel ſui apertione exonerantur, digeruntur, mundificantur, & perfectè curantur; cancer verò apertus recrudeſcit, augetur, irritatur, efferaſcit, & nunquam curatur. Alius eſt manifeſtus, ſeu exulceratus, & labia habet prætumida, foris emerſa, & maximè dolentia.

Nonnulli *lupum*, & *noli me tangere* à cancro ſejungunt, verùm hæc ulcera cancri ſpecies indicant, eſtò *Manardus lib. 7. c. 1.* ad phagedænas magis referat. *Eſt* itaque *lupus ulcus tibias, vel crura utplurimùm obſidens*, exulcerato quoque cancro non abſimile. Cæterùm in reliquis corporis partibus etſi ejuſdem ſit pravitatis, lupum abſolutè nominari non cenſemus. Ita hoc ulcus vulgò nominatum fuit, quia corroſivus ſuccus illud cauſans, propinquas exedit partes, niſi obtundatur ejus corroſio, & hebetetur appoſitione carnium gallinacearum, vel vitulinarum; eas famelici lupi inſtar exedit, & abſumit, eſtò hanc opinionem fatuitatem appellet *Johannes Philippus Ingraſſias*, tamen eodem carnium pabulo poſt multa medicamenta incaſsùm adhibita, quandam mulierem ab Empirico lupo laborantem ſanatam fuiſſe legimus.

Noli me tangere eſt, cùm in facie, præſertim ſupra mentum, circa os, & naſum tumor, vel ulcus cancri ſpeciem referens oritur, lentè initio creſcens, quaſi parva puſtula toto anno manetquæ aliàs minùs ſerpit, quàm cancer; unde noli me tangere tantùm unico menſe corrodit, quantùm cancer exulceratus unicâ die, Talem nomenclaturam, ſortitum eſſe putant, vel quia contagioſum cùm ſit, tangentem manum malè afficere poteſt; vel quòd fricari non debeat, cùm quò plùs manu tangitur; & fricatur, eò deterius redditur;

tum

tum demùm quia exaſperatur, & exacuitur potiùs ab applicatis remediis, quàm mitigatur, & in ſanas ſerpit partes.

Signa.

Ulceris cancerofi ſigna facilè deprehenduntur ex ulceris formâ, quæ inæqualis eſt, cavernoſa, & obſtracoſa; Ex odore, quem fœtidum, & cadaveroſum emittit: Ex excretis, effluit namq; materia ſordida, fœtida, ichoroſa, & interdùm flava; Ex dolore, qui eſt ferè intolerabilis, & æger non aliter dolorem percipit, ac ſi acicularum myriade pungatur, nunquàm deeſt, ſaltim per intervalla, & noctù exaſperari ſolet; Ex colore, qui fuſcus eſt; ex aſpectu, qui horridus, teter, & abominabilis eſt; ex attactu, qui eſt durus, & obſtinatus, aliquando etiam mollis; Ex ulceris labiis, quæ ſunt craſſa, prætumida, eroſa, & foris inverſa. Venæ etiam circumpoſitæ turgidæ, varicoſæ, ac nigricantes, apparent, & cancri pedes quodammodò repræſentant, quia ſanguinis motus ab affectæ partis denſitate, & conſtipatione feriatur. Interdùm venarum, & arteriolarum extremitates abſumuntur, & corroduntur, & magna ſæpè ſanguinis profuſio ſequitur. Carnes proximæ, ſæpe ita in mammarum cancro exeduntur, ut abſumtis partibus muſculoſis, in ipſum thoracis ſpecum inſpicere poſſumus. Febris adeſt lenta, cibi faſtidium, & ſæpè animi deliquia. In aliquibus tandem ſequitur hydrops, quem ipſa excipit mors.

Cauſæ.

Tanti mali cauſam *Galeni* ſectatores ab atrâ bile deducunt, & hinc jecur, & lienem calidâ, & ſiccâ intemperie obſeſſum accuſant; hæc namque viſcera putant congenerem generare ſanguinem calidum, & ſiccum ſcil. aduſtum. Cœterùm internum ſanguinis uſtulatorem non aſſignant; præterquam quòd implicat in terminis eſſe humorem, & eſſe ſiccum. In omni corporis parte cancrum naſci poſſe dicunt, in mulierum autem mammis præcipuè, quia earum ſubſtantia eſt laxa, & ſpongioſa, non primariò, ſed ſecundariò, per amicum conſenſum, ob uteri vitium, & menſium ſuppreſſionem laborantis; in virorum ſcapulis ob hæmorrhoïdum retentionem, in quibus locis venas nigriore ſanguine ad cancri animantis pedum ſimilitudinem tenſas obſervari ſcribunt. Hujus etiam opinamenti *Paracelſum*, illum Medicinæ novatorem fuiſſe legimus, qui alium cancro non deſtinavit locum, quàm ex menſtrualibus ad pectus, & ex hæmorrhoidibus inter ſcapulas; & eſtò quò ad locum *Paracelſus* cum vulgaribus malè conſentiat, cùm omnes corporis partes tanto malo ſint obnoxiæ, quò ad cauſam tamen ad ſcopum collimat, quia ad ſalia realgarina in locuſtis depoſita recurrit, & reverâ menſtrua, & ſanguis hæmorrhoidalis ſalibus corroſivis abundant.

Pro cauſis remotis aſſignant Vulgares ea omnia, quæ ſanguinem aduſtum, & melancholicum producere poſſunt, ita ſunt carnes fumo induratæ, allium, porrum, cæpæ, legumina, præcipuè lentium eſus, cochleæ, vigiliæ, aër nimis calidus, & ſiccus &c. Internæ ſunt menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſiones, & ſicca hepatis, vel lienis intemperies, vel imbecillitas. Conjuncta verò cauſa eſt ſanguis melancholicus aduſtus, qui poſtquam acrior redditus, & contumacior factus, in venis impactus putreſcit, & cancrum efficit ulceratum.

Nonnulli Vulgares dubitant, an cancer inter calidos, vel frigidos tumores referendus ſit, cùm humor melancholicus terræ elemento correſpondeat, quæ per ipſos frigida, & ſicca eſt; hujus ſententiæ fuit eorum *Galenus* 2. *ad Glauc. c.* 10. *eſiò libro de tumoribus c.* 8. 10. 11. *palinodiam canit.*

Verùm nonnulli etiam Vulgares humoris malancholici, ſeu atræ bilis in ſufficientiam conſiderantes, non enim hic humor tantoperè ſævit ut carnes exedat, hujus humoris in ſuſpicionem venire cœperunt, & ita in diſſidia abierunt, ut quidam magis eorum ignaviam fateri, quàm bardis *Galenicis* aſſentiri voluerint, hujus morbi ſævitiam cauſæ occultæ aſſignantes.

Quoſdam Vulgares, ut ſpecioſò pallio ſuam tegerent ignorantiam, non puduit prò exulcerati cancri cauſâ uberem vermiculorum maſſam, præ minutie viſum effugientium, & carnes devorantium aſſignare, & unà ipſis putredinem, ac vermiculorum generationem ſubminiſtrantium; unde carnes tam vermiculis, quàm putredine exeduntur. Merùm hos vermiculos nec cum terſo ſpeculo in carnis canceroſæ exeſæ fruſtulo, quod excidendum curavimus, præter viſcidum humorem gelationes non abſimilem, nec microſcopij ope perſpicere potuimus.

Pro legitimâ ulceris cancerofi causâ, ſupponimus glandulas in humano corpore eſſe veluti cribra, filtra, & ſecernicula, quib. liquores à ſanguinis maſſa ſecernuntur; hic plurimis particulis heterogeneis luxuriant, quæ ab arteriolarum, & venularum poris in vaſcula, quæ glandulas conſtituunt, deponuntur, ſed quia liquor, qui per glandulas ſecernitur, heterogeneus eſt, neceſſe eſt, ut omnes ſingularum particularum pori ſint diverſimodè confirmati, liquor glandulas permeans, particulis ſulphureis, ſalinis, alkalicis, & phlegmaticis ſcateat, quòd ſi unicuique particulæ proportionatus non datur porus ad liberum commeatum, nec harum inſenſilis ſuccedat tranſpiratio, ex remorâ obſtructio neceſſariò ſequitur. Cœterùm ſi particulæ acres, acidæ, vitriolicæ per glandulas fluentes impingant, ſtagnent, & ſalinis, ſulphureiſq; conjungantur, pedetentim fermentantur, acuuntur, exaltantur, & adeò realgarinam nanciſcuntur corroſionem, ut aquam æmulantur ſtygiam, ac proindè tubulos cum carne, & membranis corrodunt, abſumunt, exedunt, exulceraſque.

Antecedens cauſæ ſunt omnes illæ, quæ ſalia, ſulphura &c. in ſanguine inducendi poteſtatem habent, & primò cruditates in abdomine cumulatæ ob fermentorum vitium. Secundò, viſcerum obſtructiones, præcipuè in ipſis glandulis, quæ & à ſanguine viſcido, terreſtri, ſalè fixo, ac acido referto oritur, à quo melior lympha à glandulis ſeparari non poteſt, in quibus ſtagnant ſucci, & de die in diem cauſtici redduntur, & continuò deſcindunt, corroduntq; ac aliam planè texturam canceroſam in glandulis efficiunt. Tertiò, diuturna mœſtitia, & ſimilia animi pathemata, vel menſtrualis, aut hæmorrhoidalis ſanguinis ſuppreſſio, quoniam ab hiſce multa elevantur miaſmata, quæ ſanguinis maſſam conſpurcare valent. Externæ ſunt, vel fortior glandularum contuſio, vel preſſio, undè glandularum tubuli obſtruuntur.

Dolor in cancro exulcerato intolerabilis excitatur à particulis ſalinis, & acidis, quæ acutiſſimæ ſunt præditæ namque particulæ, dum fermentantur, fibrillas nervoſas, & tubulos pungunt, contrahunt, convellunt, corrodunt, exedunt, unde neceſſariò continuus, vel ſaltim per intervalla, exquiſitiſſimus dolor à particulis acutis oboritur.

Materia, quæ ex cancro fluit, ita cadavericum ſpirat anhelitum, ut non ſolùm adſtantibus, ſed etiam ipſi ægroto nauſeam pariat, ex qua colligimus cancrum exulceratum, à gangrænâ parùm differre, quia idem

idem ferè in utroque obſervatur fœtor : fœtor hic à ſulphure putrefacto, ejuſque particulis oleoſis & volatilib. oritur.

Materiæ diverſitas ex cancro exulcerato promanans, à diverſorum tubulorum diſceſſione, & exeſione dependet, quia in nonnullis tenuior, & albidior, in quibuſdam craſſior obſervatur ſuccus, imò diſſectis vaſis ſanguiferis, ſanguis emanat, qui ſi cum impetu exilit, ex arteriolis, ſi abſque, ex venulis effluit.

Lenta in cancro febris ab iiſdem particulis corroſivis reſolutis oritur, & in ſanguinis maſſam delatis, ejuſque miſturam vitiantibus.

Animi deliquium provenit ex particularum fermentatione, in parte affectâ ſtagnantium, quarum plures acidæ particulæ ad ſanguinis maſſam deferuntur, quæ eò delatæ, ipſum incraſſant, coagulantque ac circulationis motum ad tempus impediunt, & animi deliquium inducunt.

Solet quandoque cancer per plures annos ſub exigui tuberculi formâ deliteſcere, quia ſalinarum, ſulphurearumque acutæ particulæ phlegmatis compedibus obvolutæ vinciuntur, feriantur, ſopiniuntur, & nullum exeſionis motum edunt, donec præditæ particulæ à viſcoſi humoris vinculis, quibus anteà ligabantur, extricentur, & aciculis ſuis pungere, ſcindere, & exedere incipiant.

Prognoſis.

Ulcus canceroſum vanâ ſpe *Vulgares* ludit Medentes, unde Chirurgorum dicitur opprobrium, & ægrotantium dirus carnifex, ac nullus ferè morbus eſt, qui ægris ingentem incutit metum, quàm cancer exulceratus, nullusque eſt, qui Chirurgos magis fatigat, & pudore afficit, quàm hoc immane portentum, tum quia ſanguis in partibus concretus ægrè ob validas concretiones, & nullo modo diſcuti poteſt, tum quia ultimùm acrimoniæ, & malignitatis gradum nactus eſt; ideòque vulgò dicitur, leviora contemnit remedia, & à fortioribus exaſperatur, & præcipuè ubi altas fixerit radices, nullis remittitur. Hanc veritatem comprobavit *Hip. ſect.* 6. *aph.* 38. inquiens : *Quibus occulti cancri adſunt, non curare melius, curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.* Et hoc idem innuiſſe videtur *Ovidius*, cùm cecinit:

Curando fieri quædam priora videmus
Vlcera, quæ melius non tetigiſſe fuit.

& ratio eſt, quia omnes, qui ejuſmodi cancros exulceratos curare tentant, magis illos corroſivis irritant. Quòd ſi quandoque aliqui curati fuêre, vel in tuto non fuit, nam curatio radicitùs ſubſequuta non fuit, unde malum deindè deplorabile priore peius regerminavit, & mortem intulit. Nos verò mitiorem cancri exulcerati prognoſim, quàm vulgares inſtituimus, præcipuè ſi exteriores corporis partes occupat, & remediis acre corroſivum obtundentibus tractetur. Chirurgiam quandoque repudiamus, quia utplurimùm non ſine magno ſanguinis profluvii, & vitæ periculo ſuccedit : attamen cancer in aliquâ corporis cavitate contentus, ut in ano, vulvâ, palato, linguâ &c. difficillimè, curatur, niſi exilis valdè fuerit, & chirurgiâ facilè tolli poſſit.

Curatio.

Cancri ulcerati curatio apud Vulgares conſiſtit, primò in ſex rerum nonnaturalium vulgò dictarum moderamine, unde aërem eligunt temperatum, victûs rationem, quæ ad humidum, & frigidum vergat commendant, cum eorum abſtinentiâ, quæ atram bilem gignere, vel excalfacere poſſunt. Pro potu acida vitanda jubent. Motus magis, quàm quies conducit, quia atrabilarius humor fluidior redditur. Somnus moderatus magis prodeſt. Alvus ſervetur lubrica, & ſiqua conſueta evacuatio fuerit ſuppreſſa, omni ſtudio promoveatur. Veneris uſus ſit rarus. Mæſtitia, terror, metus, aliaque hujuſmodi animi pathemata, magnoperè nocent; ſanguinem namque alioſque humani corporis ſuccos coagulant, & ad motum ineptiores reddunt. Lætitia, gaudium, fiducia, ſpes maximè proſunt; hæc enim copioſam ſuccorum diſtributionem per totum corpus promovent.

Deindè purgante medicamento melancholicum deplent humorem, & fæculentum repurgant ſanguinem; inſtituunt tamen purgationem per inferiora, nam per has partes melancholici ſucci utiliter exturbantur, ut notavit *Hip. ſect.* 4. *aph.* 9. *Melancholicos verò plenius per inferiora, eâdem ratione contraria apponentes.* Ad hoc ergò obtinendum primo ſerapiis humores præparant, quos poſtmodùm *ſyr. de fumariâ majori, vel de fumariâ majori helleborato, vel pilulis de lapide lazuli* purgant, & hoc non ſolùm in principio, ſed in morbi decurſu toties, quoties accidentia ſæviunt. Poſt purgationem ea, quæ hepatis fervorem, & totius corporis calorem temperandi energiam habent, propinant. Præterea per diuturnum tempus præſcribunt *ſeri caprini uſum rectè depurati, in quo maceratus ſit epithymus.* Verùm purgantia in cancro nocent, & malum non attingunt; hæret namque utplurimùm partibus ſolidis, & eſtò centies purgabis cancrum non tantùm non curabis, ſed nec tantillùm lenies, imò magis exaſperabis.

Sanguinem è venis ſedis mittunt, vel ſalvatellam tendunt; putant enim ex harum apertione melancholicum ſanguinem educi. Cæterùm canceroſus ex ſanguinis miſſione illud reportabit juvamen, quod ex medicamento purgante, imò aliquid de ipſius vitâ demetur.

Tandem ad partem affectam varia applicari jubent medicamenta, ſemper exaſperantia vitantes, hujuſmodi ſunt *unguentum populeon cum ſucco ſolani, & plumbo uſto ſimul in mortario plumbeo agitatis*, quibus quandoque addunt *oleum roſarum, ſuccum virgæ aureæ, & peti*, ut præſtantius evadat medicamentum. Vel linimentum concinnant *ex ſucco ſedi majoris, plantaginis, ſolani, pulvere lithargyrii, ceruſſæ, pompholyginis*, quibus ad majorem efficaciam oleum roſarum, & ceram addunt. Hiſce non juvantibus, ut ſemper evenire ſolet, ad ferrum, & ignem confugiunt, ſi vires, & ætas conſentiant. Sed hanc curationem, quæ ferro, & igne fit, tanquam barbaram, & noxiam repudiamus.

Verùm, quia ulcus canceroſum ex atrâ bile fit, ut notavit *Gal. libello, de atrâ bile*, curationis ſpem adimit, ac proindè malum ſpecioſo tegunt pallio, & non curant, ita dictante *Hip. ſect.* 6. *aph.* 38. ad curam palliativam recurrunt, nempe vere, & autumno corpus cancroſum purgant, & quoties morbi ſævitia exigit, item duos aperiunt fonticulos, ut materiam cumulatam ulcus excitatum ſenſim ad vulgarium nutum educat.

Pro ulceris cancroſi curatione, procatharticæ, evidenteſque cauſæ ſiquæ adſunt, removendæ, & ſedulò incombendum eſt, ne acidi, ſaliniquè ſucci impoſterùm generentur. Si cancer ſit in extimâ corporis parte, & certiſſima mors brevi immineat, & in tali parte vel commodâ ſectione radicitùs excindi poſſit, amputandus eſt ad vivum uſque, ſemper tamen ſiniſtro ſe muniat prognoſtico Chirurgus; expedit namque interdùm anceps experiri præſidium, quàm nullum, atqui ſectio perperam inſtituta in cancro incurabili ſæpè recidivam minatur, & quidem majori cum tumore, & exulceratione, ut pluries obſervavimus.

mus. At ſi cancer majora vaſa ſanguifera obſideat, ut immodica ſanguinis profuſio timeatur, cultro minimè excidendus eſt, ſed potiùs uſtione extirpandus, actualem admovendo ignem ſanâ tenus parte. Cæterùm cauſtica non poſſumus non commendare, inter quæ *oleum arſenici fixum*, *& correctum*, *oleum Antimonii*, *vel lapis infernalis* ſub formâ liquidâ excellit, attamen ſat laudare non poſſumus *oleum mercurii album*, quo nos feliciter utimur per iteratam applicationem.

Quòd ſi cancer ſit occultus, hoc eſt, penitiora obſideat membra, vel illas occupet partes, quæ viciniam, vel conſenſum cum nobilibus, principalibuſque partibus habent, nullatenùs exciſionem, vel aduſtionem admittit, vel ſi magna ſit ægrotantis imbecillitas, vel omnia depaſta fuerint, quæ talem non ſinant operationem adminiſtrari, præſtat potiùs curatio palliativa, ſive fucata vulgò dicta, ſcilicet potiùs palliari quàm curari, & remediis lenioribus externis tractari, non poſthabitâ internè ſanguinis, ſuccorum correctione,& debitâ diætæ præſcriptione. Lenientia, & blanda debent eſſe topica medicamenta, non tamen efficacia; talia namque particulas viſcidas commovendo, acutas, & corroſivas quieſcentes, ad motum ſuſcitarent, unde ulcus corrodendo ſerperet, & immanis concitaretur dolor.

Purgantia in cancro medicamenta liberrimè non convenire fatemur, quia malum ſolidas obſidet partes, & eſtò centies purgaveris, nunquam cancrum vel curabis, vel lenies, imò id pejus reduces, ſalinas, acidaſq; particulas agitando, & magis exaltando, acutiſſimas reddes, præter mercurialia, quorum ſæpè optimum obſervavimus effectum. Eodem pariter modo ſanguinis miſſio officiet,cùm totus unius conditionis ſit ſanguis, ſcilicet acidarum, ſalinarumque particularum ſorde imbutus. Prætereà venas impuro ſanguine turgidas ulceri ſubjacentes, nunquam deplebis.

Exulcerato cancro ea internè conveniunt medicamenta, quæ acidas, ſalinaſque particulas exaltatas concentrant, cicurant, abſorbent, & glandularum obſtructiones reſerant, hujuſmodi ſunt *oculi cancrorum fluviatilium*, *alkali chelarum cancrorum*, *corallia*, *margaritæ*, *ebur*, *& c. c. ſine igne parata*, *cryſtallus montana præp.* Item *alkalia fixa*, *vel volatilia*, *& diaphoretica omnia*, quæ acidas, ſalinaſq; particulas hebetant, & è corpore eliminant.

Ad obſtructiones, & præcipuè ſi cancer ex menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ortum habeat, chalybeata adhibemus, ut eſt *vinum chalybis*, *martis dulcedo*, *pulvis cachexeticus Quercitani*, *vel noſter ſimplex ex chalybe in crocum redacto abſq; ſulphure*, *& aceto, ac ex caſſiâ ligneâ*, *vitriolum martis*, *tinctura*, *Julep. &c.* nec non *aquæ acidulæ chalybeæ*, *ſeu martiales*; hæc namque medicamenta debile acuunt fermentum, craſſos, torpidoſque ſuccos ad debitum ſuſcitant fluorem, viſcerum impuritates abſtergunt, tubulos permeabiles reddunt, & adſtrictiva, qua pollent facultate, omnium fibrarum laxitatem tollunt, in eaſdem convenientem, naturalemque tonum inducunt, & tandem ſanguinis, omniumque fluidorum aciditatem infringunt, & depurant.

Ad intolerabilem cancri cruciatum externè applicari poteſt *camphora in aquâ malvarum*, *vel ſpermatis ranarum diſſoluta*, vel meliùs abluatur *vini ſpiritu non dephlegmato*; ſpiritus namque iſte omnes particulas acutas ſecùm rapit. Interna verò ad doloris ſedationem *opiata omnia*, *& ſulphura mineralium anodyna fixa* palliativè multùm valent.

Topica exulcerato cancro adhibenda ſunt omnia, quæ acidum acre temperant, ut *emplaſtrum de ranis cum mercurio*; *unguen. tum noſtrum magiſtrale*, *vel ſaturnus in laminas redactus* palliativè imponatur; id ſaturni enim laminâ diù geſtatâ, præter eroſionem in medio albicantem pulverem, ſeu ceruſſam obſervavimus, eodem ferè modò ac Saturnus ab acribus aceti vaporibus in ventre equino in ceruſſam redigitur. Nonnulli, & meliùs, ſaturni laminam mercurio vivo illitam cancro imponunt. Inſuper omnia medicamenta ex ſaturno elicita ulceribus malignis, exedentibus, cancroſis, & ſimilibus ſaturninis, lupo conveniunt; hæc namq; omnes particulas acutas, acres, & corroſivas, dulces, & innoxias reddunt.

Verùm, ut verum fateamur, genuina cancri curatio in mercurio conſiſtit, in hujus namque corpore omnia ſalia acuta, exaltata, & corroſiva liquores acidi, & acres immutantur, emoriuntur, & abſque reactione in mercurium à mercurio patiuntur Mechanicam in mercurii dulcis confectione habemus, in qua ſalia ſublimata & ſupra mercurii corpus exaltata, & corroſiva reddita, venenata per novam mercurii vivi additionem omnem corroſionis activitatem amittunt, & in ſuave ac nobile medicamen tranſmutantur. Inſuper ab eadem mercurii dulcis confectione didicimus arſenicum vel realgar, auripigmentum vel ſandaracham, quæ inter venena corroſiva haud infimum tenent locum, ſuntque venenorum maxima per mercurium cicurari, & dulceſcere, ita depoſita omni venenoſitate, ut tutò & ſalubriter tam intra corpus aſſumi quàm extra applicari, & multis morbis mederi poſſint ut

℞. Arſenici criſtallini ex. c. & mercurii vivi ana miſceantur in mortario lapideo tamdiu donec nullum mercurii granulum appareat. Ponantur in aludele & igne arenæ ſublima per ſex vel octo horas ſcinde vas & arſenicum ſacchari inſtar dulce pluribus morbis applicandum invenies. Hinc itaque diſcamus oportet mercurium omnium corroſivorum ſtrenuiſſimum eſſe domitorem.

Multifariam cancro mercurius applicatur, ſed præ cæteris non quidem vulgaris, crudus, & indigeſtus, ſed indolens, cujus nos præparationem alibi docuimus, & *Helmontius lib. de Id. is morboſis* notavit. Nonnulli per ſalivationem ope mercurii peractam, cancrum curârunt, ut apud optimæ notæ Authores legimus. Cæterùm nos in cancri curatione in paucâ doſi ſuffumigio utimur, abſq; eò quòd ſalivationem promoveat, ex ſcrupulo uno cinnabaris factitiæ, vel cinnabaris antimonii ℈. ß. vel nativi gr. iij. ſolo quippè talis pulveris fumo in ſingulos dies ſemel continuato ad perfectam uſque cicatrizationem ulcera canceroſa duximus, & quoties denuò regerminavit, eodem ſuffumigio felici cum ſucceſſu curationem complevimus.

Cap. XXIV.

De Vlcere Dyſepuloto, Cacoëthe, Telephio &c.

PRæter ulcera, quæ huc uſque nos recenſuimus, alia quamplurima per chirurgorum ora, ut dyſepulota, cacoëthe, phagedænica, Telephia, chironia &c. vagantur, quæ qualia, & quid ſint, hoc capite expediemus.

Dyſepulota Græcè, Latinè *ægrè ſanabilia*, & contumacia, & ea ſunt ulcera, quæ ægrè ſanationem recipiunt, & cicatrice obducuntur, ex eo quia licèt pars affecta influentem non vitiet humorem, ad partem nihilominus exulceratam, mordaces humores perpetuò confluunt; ulcera namque diuturna neceſſariò viſcera contaminant.

Vlcus cacoëthe, ſive malignum vocatur illud, cum quo copulatur peculiaris exulcerati membri præternaturalis diſpoſitio, humores vitians quantumvis laudabiles in laborantem fluentes.

Chironia, & *Telephia* malignorum ulcerum ſpecies dicuntur, appellationis tamen rationem alii aliam tradunt. Pro Chironio quidam exiſtimant *Chironem Centaurum ab Hercule* ictum immedicabile in pede vulnus accepiſſe, unde perierit, & hac ratione ulcera immedicabilia chironia dicuntur. Alii ut *Ovidius V. Faſtorum* tradit: *Herculem à Chirone* hoſpitio ſuſceptum fuiſſe, is cùm illius arma pertractaret, evenit, ut ſagitta quædam Hydræ Lerneæ veneno imbuta in pedes incideret, quod malum nullâ ope ſanari poſſet, mori tamen non potuit, quòd utroque parente immortali natus: tandem cùm à ſuperis impetraſſet, ut immortalitatem ſibi morte commutare liceret, in Cœlum translatus eſt, ubi *ſagittarij ſignum* effecit. Sed hoc Ovidij commento remoto, rei veritas eſt *Chironem ab Hercule* in pede vulnus perniciofum, & venenatum accepiſſe, & *Centaureâ*, quæ indè à poſteris chironium dicta eſt, ſemetipſum ſanâſſe, fuit *Chiron primus Chirurgiæ, antiquioris Medicinæ partis, inventor*, & à manibus, manuumque operatione nomen deſumpſit. Dicitur itaque *chironium ulcus contumax, & malignum, quod ob contumaciam, medicam vix recipit curam*, & Chironem aliquem, putà peritiſſimum chirurgum reſpectare videtur, vel quod à Chirone primò curata ſit hæc ulceris ſpecies.

Telephium ulcus à *Telepho* nominis rationem accepit, qui ab *Achille vulneratus eſt*, cujus plagæ cùm nullum ſatis efficax inveniretur remedium, & longo tempore affligeretur, tandem oraculo reſponſum eſt, fore, ut eâdem haſtâ, qua vulneratus erat, ſanaretur. Reconciliatus itaque *Achilli* ab eo impetravit, ut ex haſtæ, qua ictus erat rubigine malagma conficeretur, & vulneri ſuo imponeretur: quo facto, extemplò ſanitatem eſt conſequutus, Eſt itaque *Telephium ulcus, quod multum malignitatis præfert*, & quod ſalutarem Achillis manum requirit.

Telephium ulcus idem eſſe cum *chironio* arbitramur; hoc enim dicitur tanquam Chironis ipſius operâ ad ſanitatem indigens, illud verò, quod Telephus in tali ulcere diutiùs perſeverârit. Perperam putant aliqui chironium, & Telephium phagedænæ eſſe ſpecies, decipiuntur autem, cùm phagedæna in eroſione conſiſtat, & chironium, ac Telephium malignum, & contumax ſit.

Phagedæna eſt ulceratus tumor, ſive ulcus ambulativum, quod non tantùm affectam carnem maximo cum dolore exedit, depaſcitur, corrodit, & excavat, verùm etiam quaſi dentibus partes adjacentes, & proximas exedendo depopulatur; propria labia in tumorem attollit, ipſumque durum, & veluti calloſum, qui faciliter in lupum, vel carcinoma degenerare ſolet, partemque totam putridis calloſitatibus, & excreſcentiis deſœdat. Quò ad nominis rationem attinet, *phadegæna* Græcè immanem comedendi appetitum deſignat ſimilem ei, qui bulymum Græci appellant, ſive famem caninam omnia depaſcentem, hinc eſt, quod ad depaſcentia ulcera hæc vox quoque translata eſt. Diſtinguitur phagedæna ab herpete, quia licet in circumvicinas ſerpat partes, cutem nihilominus ſolam ambulando, & ſerpendo exulcerat: phagedæna verò unà cum cute, quæ ſubjecta ſunt, depopulatur.

Differt à lupo, quia ulcus hoc celerius carnes exedit, quàm phagedœna. Differt etiam ab aliâ ulcerum depaſcentium ſpecie, quam Græci *Nomes* tangere appellant, quod paſcere ſignificat; eſt namque Nome ulcus, quod non ſolùm cutem, verùm etiam, & carnem erodit, qua ratione differt ab herpete, qui ſolam eſt carnem, Diſtinguitur Nome, quod in phagedænâ eroſio eſt à malignâ qualitate, & humoris acrimoniâ carnes depaſcente abſque ullâ putredine: ab eô Nome cui præter carnium eroſiones putredo conjuncta eſt.

Signa.

Horum ulcerum ſigna facilè ex his, quæ diximus, innoteſcunt, ut aliis non indigeant ſignis, addimus tamen, quòd illorum labia ſunt livida, tumida, & doloroſa. Cavitas quotidiè creſcit, quia continuò circumjacentes carnes abſumuntur. Chironium in pede utplurimum naſcitur, alia in diverſis corporis partibus evenire ſolent.

Cauſæ.

Apud *Galeniſtas* horum ulcerum ſunt humores pravi, acres, bilioſi, aduſti, & præcipuè melancholici cum aliquâ atræ bilis portione admiſti, qui originem ducunt ab aliquo viſcere, vel à parte affectâ, putà intemperie calidâ, & ſiccâ laborante. Verùm cauſam materialem in hoc ulcerum genere melancholicum ſucccum aſſignant Vulgares, quia pertinacem, & remediis reſiſtentem illum experiuntur: attamen in hujuſmodi humorum fabulis paſſim confunduntur, eoſque mutant ſecundum genii libidinem, & morborum proprietates.

Pro noſtrâ ſententiâ externæ horum ulcerum cauſæ eſſe poſſunt omnes, quæ generationi ſalium acidorum, atque lixivialium occaſionem præbent, ut eſt aër præfervidus, cibus, & potus calidi, ira &c. Præterea medicamenta nimis acria ulceribus appoſita, & diu continuata. Internæ ſunt ſanguis, lympha cæterique ſucci talibus imbuta ſalibus, quæ in partem ulceratam fluunt, ibi exaltantur, & ad ultimum exaltationis gradum evehuntur, & realgarinam nanciſcuntur proprietatem. Hinc eſt, quòd utplurimum hæc ulcera originem ſumunt à malignis eryſipelatibus, aut abſceſſibus, vel vulneribus malè curatis, & præcipuè ob frigidorum topicorum applicationem.

Prognoſis.

Omnia hæc ulcera pernicioſa, rebellia, & incurabilia ſunt, cùm ratione febris, & aliorum ſymptomatum, quæ plerùmque habent conjuncta, tum quia acidiſſima ſalia, & maligni illi ſucci, à quibus ortum ducunt, coctionem neutiquam, ac perfectam admittunt ſuppurationem, tùm denique quia difficulter ſanguis lympha, aliique ſucci emendantur, & præſertim ſi ab inveteratis viſcerum vitiis dependent: unde depaſcentia ulcera, niſi rectè & maturè tractentur, non enim unico obediunt medicamento, in cancrum, vel lupum degenerant, & poſt calamitoſam, & inviſam victam, exoptatam mortem cauſant.

Curatio.

In ſupradictorum ulcerum curatione *Vulgares* talem victus rationem primo inſtituunt, ut humoribus adverſetur in corpore redundantibus, ſunt autem iſti acres, bilioſi, aduſti, melancholici, & atrabilarii, non quidem naturales, ſed pravâ qualitate imbuti, ideò tales præſcribunt cibos, ut his refragari valeant. Intereà humores peccantes catharticis evacuant, quæ illos reſpiciunt. Sanguinem exuperantem appoſitis podicis venis hirudinibus extrahunt; per has enim venas ineptè credunt ſanguinem melancholicum eliminari. Ne inpoſterùm hi pravi regenerentur humores, de ventriculo, hepate, & liene præcipuam habent rationem, ideòque ea quæ ventriculi imbecillitatem corrigunt, hepatis fervorem alterant, & lienis aduſtionem attemperant, exhibent, & quia impoſ-

impoſſibile eſt, ne ampliùs regenerentur, avertunt; duos aperiendo fonticulos, ut per horum apertionem, quaſi per duos fontes pravi eliminentur humores.

Quæ affectam reſpiciunt partem, dupliciter diſcriminant, vel quæ ad ulcus attinent, vel quæ cum ulcere complicantur; non enim ulcus curari poteſt, niſi quæ præpediunt; exterminentur ac proindè primò averruncant. Unde ſi ulceris labia calloſa ſint, illa forcipe, vel novaculâ ad vivam uſque partem abſcindunt, vel cauſticis abſumunt; ſic enim laudabilis nutrimenti appoſitione caro præſtantiùs nutritur, & durabilis inducitur cicatrix. Si inflammatio parti inducatur, refrigerantibus eam reſtingunt, ut *unguento albo camphorato*, *albumine ovorum*, *oleo roſarum benè conquaſſatis*, *vel ſucco ſolani cum unguento albo Rhaſis conjunctô.*

Poſtmodùm ulcus detergunt *aquâ calcis*; *aquâ aluminoſâ*, *unguento diapompholygos*, vel ſequenti decocto adſtringenti, ut

℞. *Herbar. plantag. prunellæ*, *burſæ paſtoris ana m.* j. *flor. roſ. rubr. balauſtior. nucum cupreſſi ana* ℥. iij.

Decoquunt in aquâ fabrorum, & aceti partibus æqualibus, quò ulcus corrodens ſæpè abluunt.

Vel ſequens Unguentum ulceri admovent, ut

℞. *Reſinæ pini*, *colophoniæ*, *terebint. ana* ℥. iij. *picis navalis* ℥. ß. *ceræ citrinæ unc.* ii. ß. *ol. roſar.* ℥. j. *ol. abietini* ℥. iij. *ſemin. malvar. Cardui ſtellati ana* ℥. ß. *terræ Samiæ*, *ſigillatæ ana* ℥. j. *aloës hepaticæ* ʒ. iij. *corall. præp.* ʒ. vj. *ſacch. opt.* ℥. ß. *f. Ung. ſ. a.*

Hoc unguentum ſine mordicatione ulcus detergere, & concoquere putant. Vel tandem ulcus igni actuali tradunt, & ablatâ malignitate, ac corroſione, aliorum more carne replent, conſolidant, & cicatricem inducunt.

Horum ulcerum corroſivorum methodus curativa conſiſtit imprimis in convenientis diætæ præſcriptione, unde omnia acida, ſalſa, acria, ſaccharata, ſive dulcia angue pejus vitentur; hæc enim ulceribus multùm obſervavimus, verùm cibi omnes multo ſale volatili gaudentes uſurpentur, ut particulæ acidæ, ſalinæ, acres &c. in corpore peccantes hujus ſalis beneficio cicurentur, & per urinam, vel ſudorem exturbetur, & boni ſucci quantitas in affectam fluat partem. Pro potu utatur æger *decocto ſalſæ parilіæ*, *vel radicis chinæ*, *vel ſaſſafras*, & ſi vinum bibat, ſit oligoforum, & eodem decocto dilutum. Deindè magnam excrementorum copiam, quæ in corporibus talibus ulceribus affectis generatur, purgemus oportet per epicraſim. Cæterùm inutilia, ac noxia ſunt *Vulgarium* purgantia, quia de communi morborum omnium, nec acidas, ſalſas, acreſque particulas per ſedem eliminant, ſed potiùs exagitant, exaltantq; Mercurialia in his, aliiſque ulceribus, eſtò non venereis, tum internè, tum externè maximè conducunt, & rectè uſurpata, ſunt veluti altera chirurgi manus & mercurius dulcis in ulceribus nunquam nos defraudavit. Poſtmodùm diaphoretica, & ſudorifica, quæ ſanguinem, ſuccos, & lympham ſalinis, acidiſque particulis imbutos temperant, per cutem, univerſale corporis emunctorium, eliminant; non deſint diuretica, vel alkalia negligantur, quæ paſſim deſcripſimus, Si qua imi ventris pars, ut hepar, pancreas, glandulæ meſentericæ, obſtructa, vel alio modo affecta ſint, appropriatis præſidiis illius vitium auferri debet. Si vermes, varices, oſſis caries, aut ſimile curationis impedimentum adſit, medicaminibus propriis capitibus deſcriptis tollatur.

Tandem ad topica devenimus medicamenta, verùm hæc nullam mordicationem continere debent hujuſmodi ſint *ex Saturno parata*, quæ acidum infringunt, & ſalia obtundunt, nam tunc cùm mordicant, & vehementer exaſperant, ex eorum applicatione ulcera exaſperantur, dolores concitantur, & ad multum tempus durant, inflammationes accerſentur, febris inducitur, aut ſi adeſt, augetur, carnes liqueſcunt, ulcera dilatantur, majora, & deteriora evadunt, ac ſæpè in majora alia mala degenerant, ac propterea cautè procedendum eſt. Advertendum tamen eſt, quòd non perpetuò mitiora topica opportuna ſunt, ſiquidem ad ulcera admodùm rebellia, & maligna, velut etiam ad corpora robuſtiora valentioribus utimur, ad benigniora mitioribus; ad mediocria mediocribus. Hinc liquet, quantum errant noſtri chirurgaſtri, qui uno, eodemque medicamine hujuſmodi ulcera curare, & ad cicatricem perducere putant. Neque hæc medicamenta fortiora, & mordicantia eſſe debent, ne ulcera recrudeſcant, ſordeſcant, dilatentur, & in pejus ruant. Aſt ſi humoris malignitas in exulcerato membro exiſtentis tanta ſit, ut prædicta reſpuat medicamenta, & continuò circumjacentes excedat partis, ad noſtra ſuffumigia, & alia mercurialia deveniamus oportet, & ad ea, quæ in ulcere canceroſo deſcripſimus, vel ſi hæc repudiat, ad ferrum, ſi tamen id permittat jus, ætas, membri præſtantia &c. vel ad cauterizationem actualis ignis ope confugimus, juxta *Hip. aph.* 6. *ſect.* 7. *Quoſcumque morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos verò ignis non ſanat, ſanari non poſſe putato: Vel hos incurabiles exiſtimari oportet.*

Egimus hucuſque illis de ulceribus, quæ ſparſim univerſum corporis habitum conſpurcare ſolent: nunc de illis verba faciemus, quæ propriam obſignant ſedem, ac proindè ulcera à ſupremo capitis vertice ad ipſam pedis plantam, imò extremum ejus digitum continuatâ ſerie, juxta noſtrum inſtitutum trutinare proſequemur, undè

Cap. XXV.

De Tineâ.

Capillatam capitis partem præſertim puerorum ulcuſcula ſquamoſa, cruſtoſa & fœtida, ejus cutem erodentia conſpurcare ſolent: Affectus hic *tinea* vocatur, & inter infantium morbos non tantùm, ſed etiam paulò adultiorum refertur, & ſi quandoque adulti hoc laborent morbo, ejus tamen rudimenta, & initia in ipſa infantiâ contraxerunt. *Tinea* appellatur, eò quod, tinearum inſtar in veſtibus, capitis cutem arrodat, & corrumpat. Quo nomine hic affectus à *Græcis* fuerit appellatus, vix conſtat, certum tamen eſt ab iis hoc nomine non fuiſſe appellatum. Nonnulli cum tineâ porriginem, achores, cruſtam Lacteam, & favum perperam confundunt, nam *porrigo ſeu furfuratio* eſt ſcabies furfuracea cutis abſque vlceratione, & præſertim capitis. Hinc dicuntur furfuroſi; quibus aſſiduè ſquamulæ velut furfures pectendo capite decidunt. *Achores* ſunt manantia capitis ulcera, quæ fiunt in cute capitis, tenuiſſimis foraminibus cutem perforantia, ex quibus ſanies effluit glutinoſa, notum mali genus; pueris adultioribus admodùm familiare. *Cruſta lactea*, *ſeu lactumina*, ſunt ulcera cruſtoſa, albicantia; quæ infantibus Lactationis tempore accidunt,

dunt, & non ſolùm caput, & faciem occupat, ſed quandoque univerſam corporis cutem inquinat. *Favus*, Græcè ciria, ſunt cruſtæ manantes ſubflavi coloris, quæ unguibus ſcalptæ glutinoſam eructant ſaniem, à frigido aëre gummi inſtar in cruſtam ulteriorem concreſcentem; humani enim corporis ſucculentia non ſecus ac arborum ſuccus glutinoſus eſt, ac pariter in gummeum quid ab aëre indureſcit. Hic morbus infantibus admodùm familiaris eſt, ob plurimam eorum humiditatem, & pediculoſitatem, quæ in conſtitutione calidâ & humidâ, ut & lumbrici ubertim proveniunt, & ſuâ infeſtatione ingentem excitat pruritum, unde ſcalptio, & malum augetur. Dicitur *favus* à favo, apum cellulis, & quia humorem mellis inſtar continet, & cutem foraminoſam reddit favi inſtar, favus dicitur, ſed de his fuſiùs in Morbis Puerorum agemus.

Differt tinea ab his capitis ulceribus ut ſupra notavimus, & præſertim à favo, quia hic plurimos alit pediculos, tinea verò nullos, ſed omnes interimit, eò quod aciditas in hac eſt confirmata, & fixa, in illo verò leviter incipiens, & adhuc ſubdulcis, cujus exemplum etiam in caſeo jam putreſcere incipiente habemus, qui eandem ob cauſam magnam vermium copiam gignit, toto autem caſeo in putrilaginem mollem reſoluto, nulli ampliùs vermiculi in eo inveniuntur, aciditas enim fixa eos interficit. Verùm hæc de aciditate fixâ ratio non militat, obſervamus namque in acerrimo aceto ope microſcopij vermiculos, quo in tineâ quoque obſervavimus tinearum inſtar, unde hic affectus nomen adeptus eſt, iſtique vermiculi oriuntur ex imperceptibilibus ovulis itidem microſcopij ope detectis, & in capillis, obſervatis, hi capillos corrodunt, & conſumunt, eodem ferè modò ac erucæ arborum, fruticumque folia conſumere ſolent.

Arabes pro tineâ *Sahafati* nomen uſurparunt, quod ſecundum eorum deſcriptiones ulcuſculis venereis multùm convenire aſſerendum eſt.

Gregarij Medici antiquorum traditionibus innixi, ſex ſpecies diſtinctas ponunt, quibus tinea produci poteſt.

Prima eſt, quæ *favoſa* dicitur, dicuntque ex phlegmate fieri ſalſo, & eſt quoties ex ſubtilioribus foraminibus materia erumpit melli ſimilis.

Secunda *ficoſa*, in qua quippiam ſimile ficuum granis continetur, quæque eſt figuræ ſphæricæ cum rubore.

Tertia eſt, quæ vocatur *ameda*, & eſt cùm ex tenuiſſimis foraminibus ichor effluit aquæ inſtar, in qua caro ſit elota.

Quarta eſt, cùm ulcuſcula ſuper planum cutis veluti papillæ mammillarum turgent, ichoremque eructant cruentum.

Quinta, quæ lupinorum & formam, & colorem repreſentat, à qua quidem cortices ſquamarum candidarum, & aridarum inſtar decidunt,

Sexta dicitur *furfuracea*, maculas albas, & in furfures abeuntes producens, ex qua furfuracea defluunt corpuſcula, interdùm minutiſſima, aliquando verò denſiora.

Verùm non parùm nos movere debet hæc ſcrupuloſa diſtinctio, ſemper enim una, & eadem eſt tinea, licèt recentior, vel diuturnior, formam nunc paulò aliter, atque aliter mutet.

Signa.

Tinea viſu patet, & vulgo nota eſt; cutem enim capitis, & muſculoſam ejus ſubſtantiam ulcera quædam cruſtacea, & arida, modò viridia, modò cinerea infeſtant, è quibus parùm, aut nihil ſaniei effluit, & quod emanat, fœtidum eſt. Ita pruritum ſatis moleſtum, dolorem mordicantem, & fœtorem hoc malo laborantes patiuntur, ut ferè ſemper ſcalpere cogantur. Inſuper tinea vermis inſtar capillorum radices putrefacit, vel erodit, & cutem exedit tam obſtinatè, ut à tenendo, & inhærendo, quaſi nomen adepta videatur.

Cauſæ.

Proximam tineæ cauſam Vulgares putant eſſe humorem ſalſum, & acrem, ſed jam in melancholiam degenerantem, qui quidem primò ex ſanguine materno, quo infans nutritus fuit, vel vitioſo matris lacte ortum habuit, poſteà verò temporis curſu, & morbi diuturnitate; & ægri negligentiâ, ut ſæpè fit in pauperibus, in putridum, & pravum degenerat. Hic humor ad capitis cutem pulſus, inibi adhærens, ulcuſcula generat, fovet, & conſervat; ſiquidem ob ſui imbecillitatem, omnia excrementa, omneſque totius corporis ſuperfluitates recipit, ut *cap. 6. lib. de cauſis morborum notavit Galenus.* Unde pravitatem, pertinaciam, habitualem intemperiem, affectionemque ab eo in capite impreſſam fovet. Item accidere poteſt hoc malum, quando quis nudato capite ſub camino ſteterit, in quo ſuccidiæ lardi fumantur; tales enim inter fumandum crebras guttas, partim ex ſuperfluâ pinguedine propriâ, partim ſale fumi reſoluto conſtantes deſtillare ſolent, quæ ſi in puerorum, vel aliorum capita nuda cadant, tineam producere credunt, ſed hoc eſt anile fabulamentum.

Tinea fit à nutrimento degeneratio in fibris cutis capitis, quod diuturniori morà corrumpitur, & quia omnis corruptio ab acido incipit, nutrimenti ſal in acidum tranſit, & ob moram corroſionem adipiſcitur, & contagioſum redditur, quod vitium, cùm profundius ſit capillorum radicibus, depilationem quoque cauſat. In uno tantùm à ſcabie differt tinea, quatenùs ſcabies in cutis ſuperficie vitium habet, tinea verò in cutis meditullio: eſt itaque tinea vera lepra particularis, capitis. Degenerat nutrimentum, corrumpitur, & in acidoſalſum tranſmutatur, vel ab externo miaſmate, ſeu fermento, & per contagium facilè in caput alioquin ſanum hoc malum tranſplantatur, inficitque, ut in infantibus obſervamus, dùm capitis tegumenta, quibus tineâ laborantes uſi ſunt, capiti ſuo impoſuerunt, vel ob dormitionem in eodem lecto, vel quia eundem pectinem adhibuerunt, imò *Helmontius* tineoſorum capillos tineas peperiſſe notavit; inſuper tinea eſt adeò contagioſa, ut facilè communicetur, & præſertim infantibus ſanis, qui commercium habent cum hac labe infectis. Quandoque abſque ullo contagio hoc malum infantes corripit, nimirùm ſi cruſta lactea, achores, & favi diù durent, aut tardè nimis, vel perperam curentur, in tineam tranſeunt. Vel producitur hoc malum à ſanguinis materni pravitate, quæ infans in matris utero nutritus fuit, vel deindè vitioſo nutricis lacte. Vel ex ſordibus in capite neglectis, vel pravâ vivendi ratione, vel voracitate, à quibus pravi generantur ſucci, & habitus cacochymus. Hinc hæc affectio pueros, & præſertim pauperculos infeſtare ſolet. Addimus huic malo nimiam capitis laxitatem, humiditatem, & imbecillitatem, & hac de cauſâ caput omnia humani corporis excrementa recipit, & quia imbecille, elimi-

eliminare, vel reſolvere nequit per ſua emunctoria, capiti ulcera ſquamoſa, & cruſtacea evenire neceſſe eſt.

Prognoſis.

Omnis tinea affecta contagioſa eſt, & curatu valdè difficilis, faciliùs tamen curatur recens, & quæ ex humore flavo, & humida eſt, quàm ſicca, vel pravi coloris; verùm ſi recens ſequitur tractetur, vel ejus curatio negligatur, vires acquirit eundo, ſenſim frontem, faciem, deindè totum corporis habitum conſpurcat, & tandem in lepram tranſit. Diuturna difficillimæ eſt curationis, & quò diuturnior fuerit, eò plus negotij curationi faceſſit, & ut plurimùm circa collum adines protuberant. Raro in confirmatâ tineâ capilli renaſcuntur, præſertim ſi cutis dura; & quaſi teſtacea evaſerit, & ad frictionem non rubeat; tunc enim ophiaſim, vel alopeciam poſt ſui curationem relinquit, & facit opprobrium ſempiternum. Si cutis mollior ſit, pororum veſtigia appareant, & poſt frictionem rubere incipiat, indicium certum eſt caloris vegeti, & capillos renaſcituros fore. Si infantes tineâ corripiantur, vix curari poſſunt, antequam ad eam perveniant ætatem, quæ medicamenta illa, quæ hoc malum exigit, & ipſas curationum moleſtias perferre poſſit.

Curatio.

In tineæ curatione Vulgares primò pravorum ſuccorum geneſim inhibent, ad quem finem non minorem obtinet locum victûs ratio, quam ex optimis inſtituunt cibis, & abſtinendum putant à cibis ſalſis, acribus, ut alliis, cæpis, piſcibus, braſſicâ, carne ſuillâ, aliiſque pravum ſuccum gignentibus.

Deinde vitioſos humores in corpore redundantes, ne ad partem affectam tranſmittantur, primò præparant *ſyr. de fumar. ſimpl. infuſ. roſ. rubr. cichor. lupul.* poſtmodùm humores præparatos educunt *pilulis cochiis, vel de lapide Lazuli*, vel in formâ potûs ex *ſyr. de fumar. mai. roſ. ſolut. cum confect. Hamech, & trochiſ. viperinis*, quæ medicamenta cathartica in curationis curſu, ne pravi regenerentur humores, & geniti per alias vias eliminentur, per intervalla repetunt. Interea poſt otiùs corporis purgationem, ad hepatis fervorem attemperandum, ejuſdemque intemperiem corrigendam, non parum probant *lactis ſerum*, in quo ebullierit *epitymum, radicis chinæ decoctum, jura alterata, conſervas refrigerantes.* Poſt præſcriptum victûs regimen, & corporis purgationem, ad ſanguinis miſſionem deveniunt, ex cephalicâ ad quantitatem ægrotantis viribus, & ætati correſpondentem. Hanc ſanguinis, miſſionem ter, aut quater in anno plenilunij tempore reiterant, quia tunc ſanguinem, cœteroſque ſuccos in corpore perperam luxuriare credunt.

Quò ad topica, ea uſurpant medicamenta, quæ ulcuſcula detergendi, attemperandi, & exſiccandi facultatem habent, ſed primò cruſtas detrahunt medicamentis emollientibus, *butyro ſcilicet malvarum foliis decoctis, ac contuſis cum adipe ſuillo*, quæ emolliunt, & ſanici exitum parant. Si ætas fortiora medicamenta, & curationis moleſtiam ferre poſſit, ad valida detergentia confugiunt, ut

℞. *Sulph.* ʒ. ij. *Sinap.* ʒ. j. *Staphidis agriæ, radic. bryoniæ ana* ʒ. j. *aceti acerrimi* ℥. j. *terebinth.* ℥ß. *pingu. urſi q. ſ. f. linimentum.*

Vel recipiunt *naſturtium* terunt, & frigunt cum axungiâ porcinâ, & capiti cataplaſmatis inſtar imponunt, & 24. h. ſpatio cruſtam decidere facit, & ſi hoc cataplaſma reiteretur, tineam ſanat. Poſtmodùm ad evacuandam materiam in cute imbutam, à qua ulcuſcula conſervantur, caput abluunt *decocto lupinorum, radicum althææ, fol. rutæ, flor. anethi cum pauco aceto, vel aquâ aluminoſa Falloppij.*

Quibus peractis, noſtri chirurgaſtri capillis novaculâ abradunt, verum abraſi capilli ocyùs excreſcunt, & eorum radices infectæ non extirpantur, & hoc fœdum malum nunquam eliminatur. Vulgares chirurgi in *Incurabilium noſocomio pileolo, vel veſicâ ſuillâ pice navali inducto* utuntur, quod pluries repetunt, quem toti capiti ſeu loco à tineâ obſeſſo imponunt, & aliquot diebus hærere ſinunt, poſteà eo detracto, unà capillos evellunt. Deindè capitis corium, quouſque rubeat aſperiori panno fricant, ut humores vitioſi altius latente. evocentur, & ad externa trahantur; tùm demùm ſcalpello, vel novaculâ pluribus in locis ſcarificant ut vitioſus ſanguis per cutem diſperſus, educatur. Verùm hanc ſcarificationem maximopere damnamus; relinquit enim poſt ſe cicatrices, in quibus impoſſibilis eſt capillorum regerminatio. His demùm peractis, ſcarificatas partes, & totam capitis cutem *decocto lapathi, chamomillæ, cucumeris aſinini fol. & radic. chelidonij. ſem. lini, & fœnugræci in lixivio dulciori parato* abluunt. Poſt lotionem detergunt, & exſiccant, & ſequenti unguento obliniunt, ut

℞. *Pulv. elleb. alb. & ſulph, vivi ana* ℥. ij. *flor. æris* ℥. ß. *fulig. picis* ʒ. i j. *ol. baccar. lauri* ℥. j. ß. *ol. com.* ℔. ß. *ceræ citrinæ q. ſ. f. Ung. ſ. a.*

Hoc unguento alternis diebus utuntur, donec cruſtæ removeantur, & cutis ſana appareat. Verùm ſi tinea inveterata ſit, & his non cedat præſidiis, ablutiones, fricationes, & ſcarificationes reiterant, quouſque ſanata appareat.

Aliqui chirurgaſtri pro tineæ curatione utuntur *arſenico, auripigmento, mercurio vivo hominis jejuni ſalivâ extincto*, & medicamentis admiſto, vel caput ſuffumigant *cinnabari.* Cœterùm arſenicum, & auripigmentum venenata ſunt, & vitæ noſtræ infenſa, ac cum locus affectus cerebro proximus ſit, vix uſurpanda ſunt, ne venenum cerebro communicetur, è quo poſtea dolores implacabiles, corroſiones, inflammationes exitiales, febris acuta & mali moris, vel ipſa mors ſequatur. Mercurius quoque tam ſub linimenti quàm fumi formâ intra caput ingreditur, & ſuâ qua maximè penetrandi energiâ pollet, in minimas ejus quaſique partes affatim ſe inſinuat in oſſa non ſolùm uſque, ſed etiam in cerebrum, & medullas, ac variorum ſymptomatum vehementiam excitat.

Nonnulli chymicaſtri huic fœdo malo curando *arſenici oleum* adhibent; inquiunt enim hoc oleum eſſe omnium ulcerum corroſivorum mors, eorumque malignitatem, & corroſionem extinguere, ſed an potiùs ulcerum corroſivorum, quàm ulceratorum mors ſit, neſcimus. Huic oleo tantum aquæ ſcabioſæ ſtillatitiæ addunt, ut à linguâ ejus ſapor tolerari poſſit, quo tineam quotidiè bis inungunt, per aliquod tempus continuando. Alii *balſamo mercurii, vel oleo antimonii rubro* utuntur *permiſto cum oleo vitellorum ovorum, vel amygdalarum dulcium, vel oleo ſulphuris vel vitrioli aquâ plantaginis diluto*, ac poſt abſterſionem caput abluunt bis in die *balſamo tartari* per quatuor aut quinque dies, & poſtremò *oleo ex ovorum vitellis* cicatrizant. Verùm hæc medicamenta acida ſunt, & potiùs malum augere, quàm curare poſſunt.

Indica-

Indicatio tineæ curativa eſt, ut vitium in cutis profundo corrigatur, eodem ferè modo ac in ſcabie, attamen differt à tineâ ſcabies, quia hæc in cutis ſuperficie, illa verò in cutis meditullio initium habet: cœterùm quia multoties vitium illud in capitis cute adeò profundum non eſt, nam ut nobis centies tineas curare contingit, iiſdem remediis, quæ pro ſcabiei curatione tradidimus. Si itaque morbus altas non fixerit radices, ea medicamina per os propinamus, quæ pro ſcabiei curatione deſcripſimus, ac deindè ulcuſcula *aquâ ſublimati* irroramus, vel ſequenti unguento Nicotianæ inungimus ut

℞. *fol. nicotianæ lib.* ij. *ping. porci recentis diligenter lotæ lib.* I.

Hæc herba per noctem in vino rubro maceretur; manè igne lento cùm pinguedine bulliat ad vini conſumtionem; poſteà coletur, & exprimatur. Huic expreſſò adde ſucci nicotianæ depurati lib. ß. *reſinæ abietis* ℥. 4. *coquantur ad ſucci conſumtionem, quibus circa finem adde,*

radic. ariſt. rot. ſubtir. pulv. ℥ij. *ceræ novæ q. ſ. f. ung.*

Hoc inunge ter, quater, & ad plurimùm ſexies, & per viginti dies curam expecta, quam ſi obtinebis, gaude, ſin minùs ad hæc quæ ſequuntur, tranſeundum eſt, quæ tineas radicitùs curant cum capillorum renâſcentiâ.

Capillos omnes à capite novaculâ abrade, deindè leni lixivio calido quicquid furfuraceum, vel purulentum, eſt, abſterge, poſteà totum caput ſequenti unguento inunge ſemel in die, uſque dùm tinea curata eſt; quod curſu viginti dierum evenire ſolet, ut

℞. *Succi chelidoniæ; & ol. veteris ana* ℥. j. ß.

ſimul bulliant ad conſumptionem tertiæ partis tunc adde viridis æris ℥. ß. *ſulphuris* ʒ. ij. *ceræ* ℥. ß.

Simul bulliant parùm, optimè commiſcendo omnia, auferatur vas ab igne & unguento adde ol. juniperi, paulatim agitando illud, dum frigidum factum ſit, & utere. Vel hoc alio uti poterimus, ut.

℞. *ol. roſ. & junip. ex ligno eliciti ana* ʒvj. *ſulphuris vivi, ſtercoris columbini; viridis æris ana* ℥. ß. *ceræ q. ſ. f. Ung.*

Si inveterata ſit tinea, & altas fixerit radices, faciliter deſcripta medicamenta omninò illam eradicare non poterunt, quod ex morbi pertinaciâ cognoveris, nec capillorum abraſio quicquam proderit, cùm eorum radicibus infectio hæreat, tunc ea conveniunt medicamenta, quæ partis nutrimentum in particulas acido ſalſas degeneratum cicurant, mitigant, & depurant, ne cutem ampliùs exedant, & malignitate inficiant. Deindè quæ ipſum glutinoſum incidunt, & ſubtiliant, ut tenues evaneſcat in auras, ac tandem abſtergunt, & ſic partem affectam in ſtatum naturalem reſtituunt, ejuſque conſolidationem promovent.

Hæc medicamenta duplicis ſunt generis, alia interna, alia verò externa. Interna ſunt purgantia, & ea propinare poſſumus, quæ in ſcabiei curâ deſcripſimus, attamen cùm contagium in cutis meditullio profundiùs hæreat, ut plurimùm externa ſufficere poſſe exiſtimamus. Inter interna abſorbentia connumeramus, ut *ſal volatile viperarum c. c. lumbricorum, diaphoretica, ut ſtibium, ſulphur auratum &c.*

Per externa curatio obtinetur illiniendo, vel alio modo medicamenta applicando, quæ quoſcumque acores, aſperitates exoticas, & corruptiones deſtruunt, ita eſt *oleum tartari p. d.* & quæ ſulphur continent; unde *oleum tartari p. d. ſpongioſâ cruſtis applicatum* nunquam nos feſellit, *oleo Laurino cum ſulphure* multos curavimus, & *balſamus ſulphuris* omnibus palmam præripit.

Optima ſunt hæc medicamenta, ſed non ferè ſemper felicem conſequuntur effectum, quia contagij fomes non in cute, vel panniculo carnoſo, ſed in pericranij meditullio ſtabulatur, ad quod medicamentorum energia non collimat: alia igitur veſtiganda ſunt, quæ neceſſariò ſuum ſortiantur effectum, aliàs eſſet operam, & oleum perdere.

Habemus nos infallibile, & expertum remedium, quod nunquam nos feſellit, & multos pueros origine claros ab hoc ſpurco malo eripuimus, quos non recenſemus, ut eorum æſtimationem tueamur. Hinc charitas erga tineoſos nos ſuadet, ut hoc noſtrum medicamen ſine invidiâ communicemus, illinc vulgarium hebetudo, & temeritas, ne margaritas ante hos porcos proijciamus, nobis remoram imponit ut illud ſilentio involuamus, attamen prævaleat charitas & illud ingenuè communicamus, ut chirurgaſtri confundantur, & pereant.

Primò itaque tineoſus catharticis, quibus in ſcabie utimur, purgetur & hoc ut domeſticorum patientis morem à vulgaribus inſitum geramus, poteſt tamen omitti purgans, cùm malum ſit topicum, & topica exigit medicamenta. Deindè ſenſim evellantur capilli, non tamen volſellâ, nam potiùs rumpuntur, & eorum radices non eradicantur; ſed id fiat inſtrumento ferreo à nobis excogitato poſt quorum evulſionem, eodem inſtrumento cruſtæ abradantur, & ſequenti linimento penicillo illiniantur, ut.

℞. *ol. buffonum* ℥. iij. *ceræ citrinæ q. ſ.*

fiat maſſa unguenti mollis inſtar, ſuper calidos cineres.

Oleum Bufonum in noſtrâ *Pyrotechniâ lib.* 5. *cap.* 1. *art.* 3. deſcripſimus, ut.

℞. *Bufones.* iij. *vel.* IV.

Purgentur in ollâ, cujus fundum multis foraminibus ſit pervium, & in ore ſuum imponatur operculum, per quatuor, vel quinque dies. Inde ol. æ nouæ vitriatæ, quibus ſuperfunde olei olivarum lib. v. *vel* vj. *Claude vas, ne quid expiret, bull. in aperto joue, lento carbonum igne per ſex horas. Permitte vas ſponte refrigerari; aperi, decanta & ad uſus ſerva.* Poſt modùm bis in hebdomadâ caput ſequenti decocto abluatur, & pannis exſiccetur, ut.

℞. *Aq. hord. q. ſ. in qua ebulliant ſcabioſæ, adianthi, roris marini, maluarum, ſalviæ, Lavendulæ ana m.* j. *flor. roſ. rubr. incomplet. p.* j.

Hoc decoctum quoties adhibendum eſt, recens fiat. Diebus à Lotione vacuis, ſupradicto linimento caput illiniatur, donec renati capilli ferreo inſtrumento iteratò evellantur, poſt quorum avulſionem ad ablutiones, & illinitiones alternatim recurrimus. Ter capillos evellimus radicibus corruptos, ſanis remanentibus, & tinea quantumuis inveterata & rebellis his noſtris præſidijs non reluctabitur. Verum enim verò, ut veritatem ingenuè fateamur, pro hujus ſpurci morbi curatione ſufficit capillorum evulſio, & quodcumque vulgare topicum ad hunc finem paratum. Verùm ſi tinea ſicca ſit, tunc humectantibus tractetur præſidijs, & non ægrè cedet.

CAP.

Cap. XXVI.

De Aurium dolore.

A Capite ad auditûs organum, tanquam partem ipſi proximiorem deſcendimus, & juxta noſtram methodum tantùm de aurium ulcere tractare decreveramus, ſed quorundam amicorum ſuaſionibus, quibus libenter auſcultamus, cohortati ſumus, ut de omnibus aurium morbis in *Galeniſtarum* gratiam ageremus, qui ſurdaſtri, ut erat *Marcus Craſſus*, veram non hauriunt ſapientiam, & quod pejus, malè audiunt, & niſi reſipiſcant, muti evadent. Hinc

Graviſſimum, & periculoſum malum eſt *otalgiæ*, ſive aurium dolor, qui niſi ſtatim ſedetur, graviora excitabit ſymptomata, & ægrum extinguet. Aurium dolor eſt affectus oculorum dolore gravior; quia oculorum dolor in oculis tantùm perſiſtit, aurium verò facilè cerebro impertitur, unde inſomnia, deliria, convulſiones, ſyncopes, apoplexiæ, & tandem mors.

Quinque ſunt dolorum ſpecies, & partim ex partis affectæ naturâ, & partim à cauſis deſumuntur: *Gravis*, *tenſivus*, *ſtimulans*, *punctorius*, *& pulſatilis*. Omnes hæ ſpecies & qualeſcumque adhuc inveniri poſſent, ferè ſimul in atroci aurium dolore concurrere, ita ut ſimul & ſemel dolor atrociter gravans, pungens, lancinans, ſtimulans, & pulſans excrutiet, & id tam exceſſivâ acerbitate, ut ſæpè æger in magno vitæ diſcrimine verſetur, ut Hip. in præſag. innuit: *Auris dolor, cum febre non intermittente, vementique, grave periculum minatur, nam & mentem turbat, & hominem rapit.*

Signa.

Ad aurium dolorem cognoſcendum non opus eſt ſignis, cùm ex ægri relatione pateſcant; cauſarum verò ſigna, quæ varia eſſe ſolent, tantùm recenſere oportet. Primò itaque diligenter inquirere debemus, an aliquid dolorem efficit, de foris auri immiſſum ſit, quod ex ægri relatione, auris inſpectione, & exploratione patet, an auri vulnus inflictum ſit, vel alia illi violentia illata ſit, & id quoque ex ægri relatione manifeſtum eſſe poteſt. Si occaſionalis cauſa fuerit aër frigidior, vel Boreæ flatus, tùm etiam ex ægri confeſſione pateſcit. Si oriatur à ſpiritu flatulento, dolor eſt vehemens cum tinnitu & ſtrepitu manifeſto apud ægrotum, & dolor non eſt aſſiduus, ſed per intervalla recurrit. Verùm frequentiſſima doloris cauſa eſt inflammatio, cujus ſigna *Tomo* I. *de Tumoribus cap.* 42. *De Aurium inflammatione*, propoſuimus. Si ex ulcere, fit retentâ ſanie. Si ex nervi auditorii vitio, læditur auditus.

Cauſæ.

Galeni ſectatores doloris aurium cauſam et in continui ſolutioni refundunt, ut ſunt ſanies, ſordes, vermes, externa illapſa, ut capilli, oſſicula, item medicamenta incongrua, ſonitus, vel ſtrepitus vehemens, & horribilis, tonitru, tormenti bellici exploſio, & id genus alia, quæ continui ſolutionem inferunt, & triſtem ſenſationem. Vel calidam vel frigidam cauſant intemperiem, ut eſt magnus caloris, frigoris, ventorum, pluviarum &c, appulſus, qui naturalem aurium unitatem ſolvere poſſunt. Verùm hæ cauſæ tantùm remotæ, & occaſionales eſſe poſſunt, non verò proximæ, & immediatæ, ut fuſiùs exploſinius in noſtrâ *Trut na* de capitis dolore.

Vera aurium doloris cauſa, oritur à particulis ſulphureis, acidis, ſalinis, vel à quopiam alio id genus internas aurium fibras nervoſas, membranoſas, & muſculoſas diſtendente, divellente, contrahente, vellicante, vel aliâ materiâ peregrinâ, quæ fibroſas aurium partes divellit, ſpaſmoſque dolorificos in iiſdem excitant; internæ namque aurium partes exquiſito gaudent ſenſu.

Quandoque partes externæ dolore tentantur; verùm cùm dolor hic non ſit magnus, de eo non agimus, ſed de eo qui internum meatum, membranulas, & nervum auditorium obſidet.

Prognoſis.

Vehemens aurium dolor in juvenibus valdè periculoſus eſt; ſeptimo namque die, vel citiùs moriuntur, quia facilè cerebrum in conſenſum rapit, & graviſſima excitat ſymptomata, internum ſcil. eryſipelas, febrem acutam, inſomnia, delirium, convulſionem, lipothymiam, & mortem. Senes autem in vehementibus aurium doloribus minus periclitantur, quia frigidum habent corpus, ideòque vehementi inflammatione, febribus acutis, & deliriis non ita facilè corripiuntur; ſenſus etiam tactus in ſenibus eſt obtuſior, ideò diutiùs illos ferunt dolores, unde apud illos faciliùs materia aurium dolorem efficiens, in ſuppurationem abit. Recidivæ tamen periculum ſubeunt ſenes, cùm materia dolorem excitans non benè concoqui poſſit, ob frigidam conſtitutionem. Si vehemens ſit aurium dolor, & in penetralibus hæreat, mortem portendit, ſignificat enim auditorium nervum affectum. At ſi morbus curetur, auditus gravitatem, vel ſurditatem relinquit.

Curatio.

Galeni procuratores aurium dolorem curant, auferendo cauſas, à quibus dolor ipſe fovetur, quod ſi virium reſolutio immineat propter doloris vehementiam, & tempus non ſuppetit, pro ſedantium exhibitione, extemplò humorum colluvie corpus deplent, præmiſſis internis, deindè externis frictionibus, cucurbitulis, ſcarificationibus, & enematum injectionibus. Pro frigida intemperie in aures inſtillant *oleum amygdalar. amararum*, *aneti. chamomel. croci.* Vel *decocti caryophyllor. aromaticor. in vino rubro guttæ duæ*, *vel tres* tripidè in aurem inſtillant, deindè caryophyllo cocto aurem obturant. Vel *cepæ excavatæ in medio indunt parum euphorbij, & oleum commune illamque ſuper prunis ponunt ad olei ebullitionem*, quod tepidè in aurem inſtillant. Vel in uno, aut pluribus ex prædictis oleis coquere ſolent *ſampſucum, ſtœcadi, rorem marinum. Lavendulam, caſtoreum, crocum &c.* & in aurem inſtillant. Vel fotum ex quatuor anodynis applicant.

In calidâ intemperie affectæ partis venam ſecant, ſolutâ priùs aluo clyſteribus, *lac tepidum* dolenti immittunt auri, cui quandoque *ovi vitellum* immiſcent. Vel *oleum amygdal. dulc. aut roſaceum* guttatim inſtillant. Vel *decocto malu. alth. viol. hord. fœnugræc.* Vel *cataplaſmate de micâ panis* locum fovent.

Si auris dolor ex flatibus excitetur, illum diſcutientibus, & carminantibus ſedant, fomento ſcilicet *furfuris, milii, ſalis, aniſi; vel ſacculo flor. chamom. nuc. moſch. caryophyll. macis repleto*, & impoſito,

Poſito ; vel auri immittunt *Zibethum*, *moſchum*, *crocum*, *caſtoreum &c.*

Si dolor ita perſeveret, ut vires proſternantur ad narcotica confugiunt pro partis ſenſus hebetatione, ad quem finem *Philon. Romanum*, *ſuccum mandragoræ cum caſtoreo*, *theriacâ*, *Mithridatio*, *& opio* uſurpant.

Dolor ſi gravior, & diuturnior fuerit, veſicatorium in nucâ applicant, cui ſi reluctetur, Setaceum inter ſecundam, & tertiam vertebram excitant, vel tandem fonticulos aperiunt, & demittunt.

Aurium dolor tripliciter aufertur, primò iis, quæ doloris cauſam tollunt; Secundò anodynis, quæ doloris cauſam conſopiunt, æquabilem reddunt, & leniter rarefaciunt; tertiò Narcoticis, quæ dolorem ſedare, & pacare valent, & id non per moleſtantis cauſæ ablationem, ſed quia doloris ſenſationem obſtupefaciunt, ſoporem inducendo, à quo ferè omnia mala ſedantur. Dolor vehementiſſimus narcoticum, & mitior anodynum indicat.

Unde ſi à rebus extraneis intra aurem immiſſis pendeat tollendæ ſunt. Itaque ſi ſint vermes in aure geniti, vel foris ingreſſi ad hos enecandos, & extrahendos magnoperè valet *oleum philoſophorum* guttatim inſtillatum, vel *unguentum ex capi axungiâ*, *& oleo coryli cum pauco mercurio dulci mistum*; *ut*

℞. *Axungiæ capi* ℥. ß. *ol. coryli gutt. xv. merc. dulc. gr.* iv. *m.*

& in aurium orificio cum goſſipio ponatur. Vel *ſulphuris fumus* per infundibulum exceptus, deindè enecati auriſcalpio extrahendi ſunt. Si pulices ſunt, qui in aure vagantes, ingentem ſtrepitum aures percipere faciunt, eos ferunt vulgares ſtatim adhæreſcere naturaliter indito auribus faſciculo ex pilis caninis, & ſic extrahi. Si aqua in aurem illapſa ſit, inclinato capite, rurſus effluere ſinatur, vel per calamum ipſa exſugatur.

Si à ſpiritu flatulento dolor ſit, cùm flatus materiam præſupponat, à qua elevatur, ea primò expurganda eſt, poſtmodùm diſcutienda *quintâ eſſentiâ nucis myriſticæ*, *aniſorum*, *corticum aurantiorum*, *ſampſuci roris marini*, *bac. iuniperi &c.*

Si doloris cauſa ſit inflammatio, qua ratione curanda eſt, diximus *Tomo* 1. *de tumoribus p. n. cap.*42.

Si ex membranæ perfrigeratione, ab inſpiratâ aurâ gelidâ, à ventorum afflatu oriatur dolor, inſtillentur olea calida, ut *oleum eſſentiale laurinum*, *de caſtoreo deſtillatum*, *eſſentiale pulegij*, *roris marini*, *ſuccini &c.*

Si dolor ſit mitior, tollitur anodynis, quæ leniter rarefaciendo, & contracturam leniendo, doloris cauſam conſopiunt, & ita erunt *oleum amygdal. dulc. lilior. albor. cum lacte muliebri*, quæ cum ſpecillo molli lanâ involuto tepidè in aurem immittantur. Utile eſt *ol. roſ. cum roris marini ſucco*, *ut & mucilago*, *ſem. pſyllij*, *fœnugræci*. Item *folia Nicotianæ viridia*, *vel etiam exſiccata*, *ſed iterùm humectata*, mirificè proſunt. Magnoperè dolorem pacant *quatuor anodyna in hydroleo*, ſi auris affecta calidè ſpongiâ foueatur, vel eorum vapor in aurem excipiatur. Sequentem fotum multoties profuiſſe experti ſumus, ut.

℞. *Radic. Lilior. alth. cum toto. fol. malu. viol. ana m.* j. *Sem. cydon. malu. & lini ana* ℥. iij. *flor. ros rubr. chamomill. & anethi ana p.* ij. *f. decoctio.*

qua auris frequenter foveatur. Sed ſequens vapor vehementiſſimum aurium dolorem ſemper pacavit, ut

℞. *fol. roris marini*, *Sampſuci. betonicæ ana m.* j. *flor. ros. rubr. meliloti*, *& chamomill, ana p.* j. *Sem. Cini*, *& foenugræc. ana p.* ß.

fiat decoctio pro vapore excipiendo. *Oleum* etiam *è ligno coryli* acerbiſſimos aurium dolores ſtatim ſedat.

Ubi tandem aurium dolor eſt acerbiſſimus, quia delirij, convulſionis, ſyncopes, & mortis imminet periculum, ad narcotica confugiendum eſt, quæ dolorem percipi non faciunt, vitam ſopiendo, quæ eſt immediata cauſa doloris, talia erunt *Laudanum opiatum*, vel vulgaria, ut *Requies Nicolai*, *Philonium Romanum*, *Perſicum*, *pilul. de cynogloſſâ &c.* Sequens decoctio narcotica in formâ fotûs, vel vaporis miraculi adinſtar quoſcumque aurium dolores extemplò ſedat, ut

℞. *fol. lactucæ*, *nymphææ. ſolani*, *hyoſcyami*, *& mandragoræ ana m.* j. *capita papau. num.* iij. *f. decoctio.*

qua auris frequenter foveatur, vel vaporetenus in affectâ recipiatur aure.

Cave, ne intra aurem liquorem inſtilles aliquem, qui opium exceperit, quia licet dolorem ſedes, alia deteriora mala excitabis.

Cap. XXVII.

De Aurium Vlcere.

VT ulcera alijs corporis partibus, ſic quoque auribus vel per abſceſſum, vel per alicujus liquoris acrimoniam evenire poſſunt, quorum curatio peculiaris eſt.

Signa.

Aurium ulcus ex ſanie, vel ſanguine egrediente cognoſcitur, ut accidit in ſuppuratâ aurium inflammatione, in qua primò ſatis in magnâ copiâ exit, deindè paulatim fluit, donec ſponte ceſſet. Vlceris aurium ſigna ſunt, dolor, ardor, vehemens punctio, quæ tactu exacerbatur, ſaniei fluxus, & interdùm ſanguinis. Si ulcus ſit in nervo auditorio, acerbiſſimus adeſt dolor, vel præceſſit. Vlcus profundum copioſam ſaniem, ſed lentè emittit; nundum laudabilem; ſordidum, craſſam; virulentum citrinam & tenuem; putridum fœtentem; corroſiuum ſanguinem poſt ſaniem eructat; fiſtuloſum ex ſaniei virulentiâ, carnis calloſitate, & duritie, oſſeus tandem meatus carioſus cognoſcitur ab antiquitate, ut *ſect.* 6. *aph.* 45. *Vlcera qualibet annua*, *aut etiam diuturniora corruptionem oſſis cauſant.*

Ulcerum auris differentiæ ſumuntur a loco, tempore, qualitate, & quantitate. A loco ſcilicet ab ipſâ auris particulâ, quam obſidet, quæ vel externa eſt, & oculis conſpicitur, vel interna, membrana ſcilicet vel auris tympanum, nervus ipſe auditorius, interdùm, & oſſeus ille meatus, in quo, ſicut & in alijs, hæc continui ſolutio caries nominatur. A tempore; qua ratione ulcus aliud eſt recens, aliud verò vetuſtum. A qualitate, qua ratione aliud eſt mundum, ſanioſum, aut ſordidum; aliud verò putridum, virulentum, & corroſivum. A quantitate tandem, qua ratione aliud eſt in ſuperficie reſidens, aliud vero in profundum ita penetrans, ut in fiſtulam abierit.

Cauſæ.

Galeni aſſeclæ aurium ulcerum cauſas humoribus acribus & mordacibus, ſive in auribus genitis, ſive è cerebro eò effuſis refundunt, qui acrimoniâ ſuâ exulcerant.

Aurium ulcus juxta noſtram ſententiam non ſolùm à ſuppuratâ inflammatione gignitur, verùm etiam,

etiam pluribus modis contingere poteſt; nimirùm ob continui ſolutionem, aut per acidum, vel ſalſum laticem interiores aurium partes exulcerantem, cum ab aurium ſordibus ibidem diutiùs retentis; tum ob externam injuriam, ut caſus, percuſſio, alliſio, & vulneratio, ad quas ſequitur ulcus. Ex quacumque igitur cauſâ ulcus inducatur, ſemper fit continui ſolutio, qua partes abinuicem diſtrahuntur, & ſeparantur; unde propter vel viriatam fibrarum texturam, vel earum eroſionem, ejus nutrimentum in ſaniem convertitur, & profluit.

Prognoſis.

In aurium ulceribus ſemper pus, & ſanies inſpicienda eſt, quæ ulceris bonitatem, vel malitiam indicat; pus enim debet eſſe album, læve, & æquale, ita ut una pars non ſit craſſa, altera tenuis, una rubra, altera alba, & non fœtens, unde ulceris non maligni, nec pravi ſumitur judicium. Vlcera antiqua, & diuturna ſunt pejora, quia libenter in fiſtulam degenerant. Quandoque ad os petroſum uſque penetrant, in quo oſſis caries deplorabilis inducitur. Si Sanies recens effluat ab auris ulcere, & priùs capitis dolor, ſenſuumque perturbatio præceſſerit, & hæc jam deſinant, bonum; ſignificat enim ulceris curationem paulò poſt ſperandam eſſe. Ulcus humidum, diuturnum, non corrodens, ſi non exſiccetur. Metus eſt, ne carnis excreſcentia exreſcat, quæ auditum obturet. Ulcera in meatu oſſeo difficiliùs ſanantur, quam in meatu cartilagineo, qui canalis oſſeus verſus tympani membranam declivis eſt, & ubi ad planum deſcendit, foſſam efficit notabilem, è qua pus ægrè eximitur; contrà verò meatus cartilagineus verſus concham declivis eſt, & pus facilè effluit. Aurium ulcera, quæ ad Cranij os pertingunt, ſeu & profundæ fiſtulæ nunquam ſanantur, ſæpè ejuſmodi profunda, & putrida ulcera continuitate quadam ad cerebrum uſque deſcendunt, quæ tertiâ die occidere ſolent.

Curatio.

Antequam ad topica in aurium Vlcere deveniant Vulgares ex *Gal.* ſententiâ 4. *de compoſ. med. ſec. loc.* ſolemnes inſtituunt evacuationes per phlebotomiam, & purgans medicamentum ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatum, quæ toties per curationis decurſum reiterant, quoties opportunum videbitur. Deindè ad leniter abſtergentia, & exſiccantia confugiunt, & primò mitiora, poſtmodùm validiora uſurpant.

Abſtergentia mitiora ſunt, *ſuccus abſynthij, apij, marrubij, betæ, agrimoniæ centaurij minoris cum melle decoctum hordei, & lupinorum, Vel*

℞. *Mell. opt. & vini alb. antiqui ana* ℥. iij.

Bulliant ad deſpumationem, & deſtillentur in aurem, poſtmodùm aurem obtura goſſypio eodem liquore imbuto. Vel

℞. *Succ. betæ* ℥. j. *marrubij* ℥. ß. *mell. opt.* ʒ. vj. *coque par. deinde adde Syr. de abſynth.* ʒ. ij. m.

& in aurem inſtilla. Validiùs abſtergit *ſuccus cyclaminis cum melle. vel aquâ mellis, in qua priùs ebullierit radix hellebori albi additis myrrhâ, ſarcocollâ, gentianâ, & modico ſucco betæ.* Vel

℞. *Succi cyclaminis* ℥. j. *myrrhæ* ʒ. j. *Croci* ℈. *thuris* ℈. j. *viridis æris* ℈. ß. *vini antiqui* ʒ. j. ß.

Bulliant ad vini conſumtionem; & liquor bis, vel ter in die inſtilletur in aurem.

Abſterſo ulcere, exſiccantibus utuntur, ut

℞. *Ariſtoloch. rotundæ, Cortic. granator. gallarum & nuc. cupreſſ. ana* ℥. ß.

Coquantur in partibus paribus

vini, & aquæ ferratæ ad lib. ß. *Colaturæ adde Succ. plantag. polygoni ana* ℥. j. *mell. roſ.* ℥. ij. *m.*

& in aurem inſtilla. Potentiſſimâ exſiccandi vi potitur *alumen uſtum cum vino miſtum*, ſi in aurem inſtilletur.

Abſterſo, & exſiccato ulcere, ad medicamenta, quæ cicatricem inducunt, accedunt, *decoquendo in vino pompholigem, tutiam, ceruſſam.* Vel ſuffitum parando ex *maſtiche, thure, mirrhâ, ladano, gummi juniperi, ſarcocollâ, galbano, & ſimilibus*, ut

℞. *Gummi juniperi* ℥. ß. *thuris, & myrrhæ ana* ʒ. j. *Sarcocollæ, Ladani ana* ℈. j. *m. f. pulu.*

vel cum terebinthinâ f. paſtilli, & per infundibulum in aurem immittunt.

Si ulcus his non ceſſerit medicamentis, quia vetuſtum, & diuturnum, corpus repurgant, & diætam ex ligno guajaco & ſalſâ parillâ præſcribunt, non omiſſis errhinis, maſticatoriis, aliiſque remediis, quibus fluxionem avertere credunt. Poſtmodùm ulceris exſiccationi fortibus incumbunt remediis & iterùm præſcripto utuntur remedio ex *ſucco cyclaminis, myrrhâ, viridi ære*; Vel ſequens commendant ex *Haly*, quo *Valeſcus de Tarantâ* gloriatur ſe Preſbiterum ab octo annis aurium ulcere laborantem ſanaſſe.

℞. *Mell.* ʒ. x. *aceti.* ʒ. viij.
coque ad ignem, & deſpuma, deindè adde viridis æris ʒ. j.

Hoc remedium manè & ſerò in aurem infundatur, vel cum turundâ auri imponatur. Vel

℞. *Aloës, thuris, myrrh. ana* ʒ. ij. *miſyos* ʒ. j.

fiat maſſa cum aceto, quâ ſoluta cum aceto, aut roſaceo utere.

Si ulcus fiſtuloſum perpetuâ fluat ſanie commendant, ut per clyſterem auricularem injiciatur *fel tauri cum urinâ pueri, vel vinum, in quo decoctum ſit thus, aut helleborus albus, & mel.*

Si ulcus in auribus carnis excreſcentias habeat, ſequens, quo citra dolorem carnem reprimere, & cicatricem obducere exiſtimant, medicamentum preſcribunt, ut

℞. *Alum. ſciſſil. & miſyos uſti ana* ʒ. ij. *æruginis, terræ Lemniæ, gummi Arabici ana* ʒ. j.

Tritis his, cum aceto acerrimo f. paſtilli, qui uſus tempore cum vino, vel aquâ ſolvantur.

Aurium ulcera quandoque ſponte ſanantur, poſt puris fluxum ſedatum, ſed ut plurimùm medicæ manûs auxilium expetunt. Purgetur igitur corpus, & auris eluatur *vino, in quo myrrha, & aloë infuſæ fuerint, cum tantillo mellis roſati.* Deindè in aurem inſtilletur *urina pueri deſtillata; vel balſamus proprietatis, vel balſamus artificialis*, quibus neceſſariò omnia aurium ulcera cedunt. Vel

Balſami ſulphuris terebinthinati guttula una, *vel altera* ulceri aliquandò inſtillata, pauco dierum ſpatio ejus curationem feliciſſimè abſolvit. Interim particulæ acidæ ſalinæ, & ſulphuræ obtundendæ, & eliminandæ ſunt decocto ſimplicium cephalicorum, ut *ſampſuci*, *betonicæ*, *hæderæ terreſtris*, *roris marini*, *ſtœcadi &c.* Nec deſint interdùm mundificantia, quibus diaphoretica conjungimus, ut *ſp. c. c. ſtibium diaphoreticum*, *ſal roris marini*, *ſal volat. ſuccinii in ſyr. de betonica*, *vel roſ. incomplet.* Si ſanatio in longum protrahitur, per os præbeantur potiones vulnerariæ cephalicæ, vel ſudorifica decocta ex *ſalſa parilla*; *ligno guajaco*, *viſc. queri. ſampſuc. c. c. &c.* parata in aquâ carduiſancti, vaſe clauſo.

Cap. XXVIII.

De Exeuntibus p. n. ab aurium cavitatibus.

Multa p. n. quandoque ex auribus excernuntur & primò, poſt aurium inflammationem, rupto abſceſſu, pus, aut ſanies emanat. Secundò, idem accidit in aurium ulceribus. Tertiò, nullâ precedente ſuppuratâ inflammatione, ulcere, & externâ injuriâ, accidit aquoſum humorem, aut ſaniei aliquid ſimile ex aurium cavitatibus effluere, id vel continuò, vel per intervalla, cum odore tetro, non tam ægroto, quàm adſtantibus nauſeabili. Quartò, ſanguis interdùm ex auribus effluit, & non tantùm evenit in capitis vulneribus, percuſſione; caſu ab alto, & ſimilibus externis injuriis, in quibus aurium venæ rumpi, vel lacerari poſſunt, ſed etiam criſis modo. Quintò, Vermes aliquandò in ſordidis aurium ulceribus gigni, atque indè prodire obſervavimus. Sextò tandem, excernitur per aures auriſcalpii ope viſcidum quoddam naturâle excrementum amaricans, Cerumen dictum, quod indies vapore tenus in minimâ portiunculâ materialiter internis aurium parietibus apponitur.

Signa.

Horum affectuum ſigna ex excretis manifeſtantur.

Cauſæ.

Pro aquoſi & ſanioſi fluxûs cauſâ Vulgares cerebrum nimiùm humidum, impurum, & ſuperfluis redundans humoribus ſtabiliunt, ſed quando tantâ effluit copiâ etiam vicinas partes ejuſmodi ſordidam illuviem ſubminiſtrare, & ad aures derivare credunt, ut plurimum pueris contingere ſolet, *ita Hip. ſect. 3. aph.* 24. aſſerit: *Nuper nati infantes habent aures humidas.* Quorum cerebrum ſuperfluâ, mucoſâ, & catarrhoſâ humiditate non ſolùm per vias ordinarias huic uſui à naturâ deſtinatas, nares ſcilicet & palatum, ſed etiam per aures, tanquam ductus minùs idoneos, oculos, & totam capitis ſuperficiem expurgatur, ut in capitis achoribus, & ulceribus patet.

Falſum deprehendimus Vulgarium opinamentum de aquoſo, & ſanioſo aurium fluxu, cùm nulla ſit via è cerebro, niſi oſſis petroſi foramen nervo auditorio paratum, neque ſalvâ tympani membranulâ, ex aure effluere poſſet, ſi humor in interiorem auris cavitatem primò effunderetur.

Aquoſi, vel ſanioſi aurium fluxûs cauſam nos dicimus, eſſe laticem, vel aurium nutrimentum degeneratum ob aliquod continentium vitium. Hic aquoſus, vel ſanioſus fluxus citra auditûs læſionem ab aure procedit, quia in interno ejus meatu, & circumadiacentibus partibus generatur. Poteſt quandoque hic fluxus, ſi in diuturnitatem abeat, vel intra prædictam cavitatem cohibeatur, tympani membranulam perrodere.

Prognoſis.

Aquoſus, vel ſanioſus aurium fluxus tam in abſceſſibus, & ulceribus, quàm quoviſmodo, minimè cohibendus eſt; nàm importunè ſuppreſſus ob conſenſum, epilepſiam, aut alium gravem cerebri affectum parit, ſed fluat ſinamus, donec pars optimè abſterſa ſit. Hujus materiæ fluxus nonnullos à pluribus præſervat ſymptomatibus, cephalæa, apoplexiâ, epilepſiâ &c. quibus levantur ſub fluxûs hujus continuatione, uti in infantibus ſubindè obſervamus, qui per hujuſmodi aurium fluxus plùs minùs ſordidos à pluribus malis, tam externis, quàm internis, levati ſunt. Sanies recens effluens albi coloris, quam præceſſit, capitis dolor, & ſenſuum perturbatio, quæ etiam cum erumpente ſanie mox quieſcunt, boni indicij eſt, & brevis ſanationis ſignum. Non diu fluere ſinatur, nam in conſuetudinem, & diuturnitatem abit, ac proindè membranulas perrodit, auditum peſſumdat, atque in fiſtulam, vel cariem tranſit nunquam ſanabilem, præcipuè ſi effluens ſanies mali ſit coloris, & fœtidi odoris.

Curatio.

Sanguinem ex aure profluentem, propter externam injuriam ſtatim ſiſtunt Vulgares venæ ſectione in contrariâ parte præmiſſâ, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deindè adſtringentia, & roborantia frigida in aurem inſtillant, qualia ſunt *ſuccus plantaginis*, *virgæ paſtoris*, *polygor. Decoctum rubi*, *roſ. rubr. malor. punic. acaciæ*, *hyppociſtidis*, *ſumach & ſimilia in vino & aceto*, *vel aquâ ferratâ.*

Aquoſum, vel purulentum fluxum curant ſuperfluos in cerebro humores educendo blandis, & frequenter repetitis purgantibus cephalicis, tùm etiam derivantibus per veſicatoria poſteriori cervicis parti admota, cauſticum occipiti inuſtum, fonticulos, cucurbitulas, quibus credunt humores in cerebro redundantes citari, ut perſonaliter compareant ſub pœna &c. Poſtmodùm diætâ ſudorificâ ſuperfluam abſumunt humiditatem. Aurium meatum hoc medicamento detergunt, & exſiccant, ut

℞. *Succi agrimoniæ*, *& abſynth. ana* ℥. IV. *vini albi*, *& mellis roſ. ana* ℥. I.

Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis, deindè aures goſſypio obturentur eodem liquore imbuto. Vel

℞. *Vin. alb. ſuccor. agrimoniæ*, *& centaur. min. ana* ℥. j.

Bulliant ſimul & in aurem inſtillentur.

Quomodò purulentus aurium fluxus ex ſuppuratâ inflammatione, & ulceribus curetur, & vermes ex auribus educantur, ſuprà dictum eſt. Si verò ſanguis ex aure fluat ob externam injuriam, & modicus ſit, ejus fluxus non ſtatim cohibendus, quia intùs retentus inflammationem efficeret. Si immodicus, aut diuturnus ſit, ſiſtendus eſt *ſucco urticæ*, *aqua ſpermatis ranarum*, ſed præſtat *aqua arterialis* in aurem inſtillata.

Aquoſus, vel ſanioſus aurium fluxus in pueris non ſupprimatur, quia intempeſtivè ſuppreſſus mortem inferre

inferre ſolet, ſed malum ætati creſcenti relinquendum eſt ; ſolet namque ætatis progreſſu, & corpore jam ſicciore reddito, ſponte, ceſſare. Si verò ad pubertatis annos protrahatur, tunc fluxus ſiſtendus, & priùs neceſſariæ ſunt capitis purgationes vel medicamentis communibus, vel pilulis. Dentur præterea potiones ſudorificæ ex *guajaco*, *ſalsâ parillâ*, *ligno viſci quercini*, *limaturâ c. c. ſcabioſâ*, *auriculâ muris*, *betonicâ &c.*

Interim aurium meatus cum partibus circumjacentibus detergatur quotidiè manè jejuno ventriculo *urinâ pueri deſtillatâ, guttis aliquot* ; relinquatur immiſſa urina aliquandiù, deindè inclinato capite, emittatur. Ad exſiccationem verò maximè valet *balſamus artificialis*, *proprietatis*, *vel ſulphuris terebinthinati ad guttas aliquot.*

Cap. XXIX.

De Aurium Sonitu.

Eſt aurium Sonitus depravatæ auditionis ſymptoma. Auris nullum intra ſe ſonum habere debet, ut omnes ſonos extrinſecùs advenientes percipere valeat : ſicut oculus omnis coloris expers eſſe debet, ut omnes objectorum colores optimè percipiat, quòd ſi aliquando aliquo præternaturali colore afficiatur, ut in ictero, tunc viſio depravari neceſſe eſt. *Aurium ſonitus eſt ſenſus depravati auditûs intra ægri aures excitatus, cùm foris omnia ſileant, & ita percipitur ſonus, ut is externus audiri credatur, eſtò nullus edatur, vel iſti alius admiſſus putetur.* Eſt ita moleſtus aurium auditus, ut externum aliis audibilem ſonum, vel planè non, vel admodùm difficulter percipere faciat, cùm ab illo ſpurio ſono intra aures ſtridente repercutiatur.

Hunc morbum variis nominibus *Medentes* appellavêre, aliqui aurium tinnitum, alii ſibilum, pauci ſtrepitum, plerique verò ſonitum dixere & meritò, nam ſonus nomen generale eſt, & notiſſimum eſt ſonum adæquatum eſſe auditûs objectum, ideoque tinnitum, ſibilum, ſtrepitum ſonus comprehendit.

Iſti varii aurium ſonitus ortum habent à vaporum multitudine, vel paucitate, craſſitie, vel tenuitate motu celeri, vel lento. Unde ſi vapor multus ſit, & celeriter moveatur, ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis, vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum, vel venti reboantis, vel id genus ſimilia. Quòd ſi vapor paucus ſit, craſſus & celeriter moveatur : arboris confractæ, vel domûs cadentis, ſubitæque ruinæ ſpeciem repræſentant. Si multus ſit, tenuis & celeriter moveatur : ſibilum referre ſolet & torrentis cujuſdam lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis & celeriter moveatur : tinnitum excitat modo Nolarum, vel Tintinnabulorum. Si multus ſit, craſſus & lentè moveatur : murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit, craſſus & lentè moveatur: ſuſurrum repræſentat. Si multus ſit, tenuis & lentè moveatur : ſibilum remiſſiorem refert. Et tandem cùm gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motûs celeris, vel tardi, pro eorum variatione, infiniti propemodum ſonorum modi in auribus produci poterunt : prout magis, vel minùs ad hanc, vel illam accedere videbuntur.

Signa.

Hujus affectûs ſigna ex ægrotantis relatione pateſcunt; verum hæc ſigna penes ægrotantis relationem ſicca videntur Vulgaribus, juxta eorum cauſas aſſignandas ideoque ex prægreſſis cauſis aliiſque circumſtantiis quandam conjecturam deſumunt. Si malum pedetentim cœperit, & per quædam intervalla recurrat, tum etiam ſi cibi flatibus procreandis præceſſerunt & ſonus clarior ſit, à flatuoſo ſpiritu malum fieri nemo ambigit. Affectus hic dupliciter contingere poteſt, vel *per eſſentiam*, vel *per conſenſum*; per eſſentiam fit in ipſis auribus, & eſſentiale vitium aſſiduus teſtatur ſonitus, ſine ullâ intermiſſione moleſtans : poteſt tamen per intervalla in ipſis auribus etiam contingere, ſi cauſa per intervalla coacervetur, & deindè reſolvatur, & ſic viciſſim. Per conſenſum fit ab aliis partibus, ſi aliqua pars peculiari laboret affectu, & tunc ſubitò invadens, per intervalla recurrit ; poteſt nihilominùs aſſiduò infeſtare, ſi aſſiduum effluvium auribus, pars affecta ſubminiſtret. Quandò fit à cerebro adeſt capitis dolor & grauitas, & ut plurimum noxa aliis ſimul communicatur ſenſibus. Ab aliarum partium, vel totius conſenſu, id ſuis cognoſcitur ſignis, & malum poſt inanitionem, vel repletionem, poſt motum, vel quietem, poſt vehementem calorem, vel frigus quieſcit, rurſùmque concitatur. Si à craſſis, lentiſque humoribus fiat, non illicò aggreditur, ſed pedetentim creſcit, & ſonus magis obtuſus, fluctuantis, & gravitatis ſenſus percipitur. Si à vaporibus craſſis, vel tenuibus, paucis, vel copioſis fiat, cognoſcitur ex ſonorum differentiis, quæ in auribus percipiuntur. Si ex aurium obſtructione ſonitus dependeat in febribus, aut harum ; aliorumque morborum criſi, provenit à cauſis illos morbos excitantibus. Si ab imbecillitate, facilè ex his, quæ imbecillitatem induxerunt, cognoſcetur. Si ab abſceſſu, ex inflammationis ſignis facilè percipitur.

Cauſæ.

Pro aurium ſonitus cauſâ Vulgares ſtatuunt vapores, aut ſpiritus flatulentos, inter membranam foramini auditorio obtenſam, à neruo au ditorio ortam, vel in ipſâ aure genitos, vel in aurem ab aliis partibus tranſmiſſos, ut à toto in febribus, in paroxyſmorum principio, & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A peculiari parte elevati flatus ad aures tranſmittuntur, ut à cerebro, ventriculo, ut in vomitu, melancholiâ hypochondriacâ, ab hepate, liene, meſenterio, utero, ut in ſuffocatione hyſtericâ, & ab aliis partibus. Elevantur prædicti vapores, & flatus ex frigidis, & pituitoſis homoribus, à debili calore excitatis & in aures deferuntur per venas, arterias, & quintam nervorum conjugationem. Iſti vapores & flatus ad aures elevati exitum quærunt, & præ loci anguſtiâ non invenientes ad oſſa, tympani membranam, expanſumque nervum alliſi, præternaturali commotione congenitum aërem exagitant, & ſonitûs cauſa exiſtunt.

Non mirum, ſi aurium ſonitum ad vapores, & flatus referunt vulgares, cùm non ſit morbus, qui à flatibus ſuam ferè non agnoſcat geneſim, ita capitis dolores, vertigines, aſthmata, pleuritides nothæ, convulſiones, crampus, ſatyriaſis, tympanites, epilepſiæ, ſyncopes, cordis palpitationes, uteri exorbitationes &c. extra controverſiam ſua debent initia flatibus, atque vaporibus cœteroſque morbos ad fluxiones referunt, ut diximus in noſtræ *Trutinæ lib.* 1. *cap.* 7. *de catarrho*. Sunt itaque flatus & fluxiones, tanquam duæ firmiſſimæ columnæ, quibus tota vulgarium Medicina ſuperſtruitur, ad quos tanquam ad ſacram ignorantiæ anchoram perpetuò confugiunt. Omnium ferè morborum naturam, & cauſas flatibus, & vaporibus infernè ſurſùm ſcandentibus, & ſupernè deorſum decumbentibus dicant.

Hipocrates ille ſenex ita omnes ferè morbo flatibus conſecravit, ut peculiarem de flatibus conſcripſerit libellum. Et *Medicinæ Monarcha Paracelſus* non fuit à ventorum turbine immunis, itaque tormina quadrifariam partitur, juxta quatuor conſuetos ventorum cardines; quorum ſeptentrionem in lumbis, auſtrum in umbilico, orientem in dextris, occidentem in ſiniſtris, tanquam fidelis Æolus collocavit: putavit *Paracelſus* nos omnium morbos, ac defectus ſentire debere, quòd ſinguli ſumus totius univerſi extractum.

Galenus quoque externum ventum, ſive aëris flatum poroſam perforare pellem, ut & carnoſam membranam, ſimul & muſculos ſubter eam, & per arterias ad cordis refrigerium, ejuſque fuligines explodendas ferri falſò putavit. Imò ejus ſectatores credunt ventum contractum, multas ægritudines progignere poſſe, ideoque ſæpiùs meâ cum verecundiâ eos alloquentes audivi: *Multùm ſerò contraxit ventum, unde partes malé ſe habent*, & hanc cauſam multis in morbis aſſignari his auribus hauſi. Inſuper ægrotis, & præcipuè hypochondriacis imperant, ne in ſtricti orificij vaſis bibant, aliàs ſe flatibus infarcirent; errat, quia externi venti non intrant regiones inſolitas.

Nullibi flatus reperitur, & præterquam in ſtomacho, & inteſtinis, quia in præfatis locis ſuam agnoſcit geneſim ab acido, quod alibi non reperitur. Omnis flatus ſuſcitatur à cibis nondum digeſtis vel à ſpirituoſâ ciborum ſubſtantiâ, vel à ciborum reliquiis, vel ab alimento inteſtinorum ſpermatico degenerante: Eſt igitur quadruplex flatus in nobis internus, & quintus externus, tympanias, qui extra inteſtina clauditur. Nullus itaque flatus eſt aër, aut ventus, cùm ventus, ſive aër non ſit de concretorum compoſitione. Eſt flatus in nobis *Gas ſylveſtre* inter digeſtiones excitatum è cibis, potibus & excrementis. In ſtomacho dicitur ructus & ſtomachi impotentiâ excitatur, in inteſtinis peditus, qui fit è cibis in ſtercoream prope indolem degeneratis.

Hinc fabuloſum judicamus cibos quos vulgares flatulentos appellant, cùm nullatenùs dentur cibi, qui in ſe flatus conſervent, ſed tantùm ubique errore digeſtivæ, cibis vitiatis in ſe, vel vitiato fermento inter digerendum ſuſcitantur, ideoque debilis digeſtio plures parit flatus, quos fortior non admittit.

Falſum deprehendimus vapores, ſeu flatus per arterias, venas, nervos ſurſum deorſùmque deferri, cùm citiſſimè aliàs per ructum è ſtomacho, per peditum ab inteſtinis explodi poſſint. Nec ſtomachus follis eſt, ut invitis canalibus, ſibi conceptos vapores noxios in arcam, vitæ deferre debeat. Imò pauco venæ arteriæ, & nervi ſunt in ſtomacho, nec peregrinum eſt, poteſt aliò transferre per dictos ductus. Quorſùm enim allicerent, & reciperent, quod præter naturæ eſt inſtitutum? Quomodò vapores, & flatus inſufflaret ſuos ſtomachus in vaſa anguſtiſſima cruore repleta, quæ non valent trahendo?

Non in utero internè ſuſcitari flatus dicimus, quia uterus materiâ deſtituitur flatulentâ, nec ejus digeſtio eſt, creando flatus, nec externè in uterum intrat aër, non enim vacuum patitur, ſuâ membranâ totus concidit madidâ, ideoque ſuâ ſponte aëri aditus præcluditur ſpiranti, niſi per inſtrumentum aliquod is injiciatur.

Non negamus ab inferis partibus capitis dolores, vertigines, ſurditates, epilepſias, cæteraque id genus mala ortum habere: non tamen per vapores ad caput delatos; etenim per œſophagum aſcenderent & nil, niſi inſipidam aquam ſtillatitiam darent. Multùm intereſt vapor à flatu & aëre.

Dantur duo flatus in nobis, unus planè heteroclitus tam in inteſtinis, quàm toto corporis habitu detentus, atque natus, etenim ex fermento venenoſo, & ſtercoreo extrinſeco, alter verò flatus oritur in ultimâ digeſtione partium ſimilarium à ſexta digeſtione. Itaque ſi ultima digeſtio intra partes aurium conſtitutivas vitietur à fermento, inter digerendum flatus producitur, qui ſonitum juxta quantitatem, qualitatem, & motum excitat; non quòd ab inferis ſuperna petat, vel à ſuperis in inferiora deſcendat. Hujus affectûs occaſionalis cauſa eſſe poteſt vehemens capitis percuſſio, ſonus vehementior, aurium ulcera, debilitas &c.

Alij arbitrantur auditûs debilitatem ob caloris naturalis inopiam aurium ſonitum efficere poſſe, ut patet in ſenibus, & convaleſcentibus. Verùm horum opinio improbabilis eſt; auditûs enim debilitas, ob caloris naturalis inopiam non poteſt eſſe cauſa actionis depravatæ, ſed tantùm imminutæ. Quòd verò in ſenibus & convaleſcentibus interdùm aures tinniunt, hoc non provenit ex debilitate auditûs, ſed ex vitiatâ talium partium digeſtione ſextâ intra aures hærente, cujus productum reſolvi nequit à debilitate, unde in convaleſcentibus poſtquam perfectè convaluerunt de infirmitatibus ſuis, non ampliùs ab aurium ſonitu moleſtantur, quia partes ad perfecta redeunt munia.

Aliqui putant ſenſum auditûs exquiſitiorem aurium ſonitum efficere poſſe, quia abjecta licet moderata illum efficiunt; unde qui exquiſitiori fruuntur ſenſu, ad minimum cujuslibet objecti motum expergiſcuntur. Concedimus ſenſum exquiſitiorem, illumque pendere putamus à ſenſorio perfectiſſimè diſpoſito, imò quodammodò pluſquam perfecto, & ſimul valdè tenero. Verùm ſenſum exquiſitiorem per ſe actionem depravatam producere poſſe negamus; imò quò ſenſus eſt exquiſitior, eò minùs errare debet: debet igitur eſſe præter naturalis ſenſus, ut præter naturalem producat affectum. Quòd ad cujuslibet objecti motum excitantur, hoc provenit, quia ſenſorium eſt valdè tenerum, & facilè moleſtiâ afficitur, cùm recedat ab exactâ mediocritate. Hinc talium hominum ſomnum experimur valdè levem, ac continuò ferè interruptum, quia itidem exiſtit valdè moleſtus.

Prognoſis.

Aurium ſonitus recens facilè curatur, inveteratus, & chronicus difficilè & eò magis ſi ab affectione hypochondriacâ, vel lue venereâ originem traxerit; In ſenibus verò medelam non recipit. Diuturnus aurium ſonitus h. e. ſi biennium, vel longiùs duravit rarò curationem recipit, ſed plerùmque in ſurditatem degenerare ſolet. A capitis ictu curationem reſpuit.

Curatio.

Variant aurium ſonitûs curationem Vulgares, non tantùm juxta cauſarum diverſitatem, verùm etiam ſi ex alicujus partis conſenſu oriatur, primò parti affectæ curationem dirigunt. Qui ab aure primariò affectâ exoritur, peculiarem requirit curationem: præmiſſis igitur iteratò cephalicis purgationibus, magnoperè extremorum frictiones, ſternutamenta, maſticatoria, & frequentes capitis pectinationes commendant, nec non capitis lotiones cum *decocto abſynthij, betonicæ, lavendulæ, roris marini, ſampſuci &c.* Nec lenes omittunt clyſteres, quaſi inteſtinorum ſordes aurium ſonitum excitarent.

Si

Si aurium ſonitus a calidâ intemperie excitetur, refrigerantibus & humectantibus utuntur, utdecocto *violarum*, *lactucæ*, *nymphææ* pro fotu; qui ſi parùm juverit, ad validiora recurrunt, ut eſt *ſuccus portulacæ*, *mandragoræ*, *papaveris albi*. Vel evaporationem *ex cicutæ ſemine in aceto cocto* excipere jubent. His nihil proficientibus, *opio* utuntur in exiguâ quantitate, ut

℞. *Opij. gr. ij. ol. roſ. ℥. ß. diſſ. & utere.*

Putant vulgares opium frigidum, quod falſum eſt, & rationibus, ac experimentis demonſtravimus *cap. de morbis ſoporificis in noſtrâ Trutinâ*. Hoc remedii genus eſt periculo plenum; ſolet enim utplurimum ita ſenſum auditûs obtundere, ut in gravem auditum, vel ſurditatem multos incidiſſe obſervavimus.

Si ex humore viſcido malum oriatur, totum, & caput deplent, deindè attenuantia, & diſcutientia auribus adhibent, inter quæ auribus inſtillant *ol. amygdal. amarar. rutæ*, *caſtorei*, *aut in aliquo ex prædictis decoquunt anethum*, *nigellam*, *nardum*, *caſtoreum*, *rutam*; quibus ad majorem attenuationem *acetum* admiſcent. Laudant *cæparum*, *aut porri ſuccum cum lacte muliebri*, *vel cum oleo roſac. coctum*. Vel

℞. *Pulpæ colocynt. ʒ. ß. Succi Rutæ, Sampſuci ana ℥. j. cumini, carvi ana ʒ. ij.*

coquantur in vino, *& ol. amygdal. amarar. ad vini conſumptionem*. De expreſſo, & colato aliquid in aurem inſtilletur; & auris goſſypio moſchato obturetur. Vel

℞. *Semin. porri, caryophyll. ana ℈. j. moſch. gr. v.*

cum ſucco ſampſuci, *& rutæ m.* & auri inſtilla.

Majori cum efficaciâ ſupradicta auri inſtillentur, ſi priùs evaporatio in aure fiat mane, & veſperi ex ſequenti decocto, ut

℞. *fol. majoranæ*, *roris marini*, *betonicæ*, *calaminth. ana m. j. bacc. junip. num. xx. fol. lauri*, *abſynth. ana m. ß. lupinor. num. xv. lumbric. terreſt. vin. lotor. & in ſindone ligator. p. ß.*

coquantur in ſuff. quantitate aquæ, *& duplo vini albi ad tertiæ partis conſumptionem*. Colatura pro evaporatione ſervetur, qua dum utitur æger, fabas, aut piſa aliquot in ore detineat, & maſticet, ut patente ita meatu auditorio, fumus magis penetret.

Poſt evaporationem, & liquoris inſtillationem, ſacculum calefactum auri imponunt repletum foliis *ſalviæ*, *betonicæ*, *ſampſuci*, *hyſopi*, *calaminth. rutæ*, *pini*, *lauri*, *roris marini*, *floribus chamæmeli*, *ſtœcadis*, *ſem. anis. carvi &c.*

In aurium ſonitu, ſi viſcidus ſit humor, purgantia cephalica conveniunt, deindè quæ incidendi vim habent, nec deſint diaphoretica in aquis appropriatis, quæ per aliquot dies continuentur, quibus aliquid benzoardici lunaris addatur, tum omnia ex lignis parata proficua ſunt, & interdùm ſternutatoria adhiberi poſſunt. Verùm purgantia, aliaque nimis acria, ut & ſternutatoria, quæ tantùm ſpiritus magis exagitant, ſic frigida, & acria nervoſis partibus tam adverſa, nocent, ut & acida. Inſtituatur totus ex caput corroborantibus, qualis eſt decoctum abſynthii, & verbenæ in lacte, ut

℞. *Abſynth. crudi*, *& verbenæ ana m. j.*

decoque in lacte vaccino, poſteà per tritorium, quod commodè ollæ orificium iſtius decocti claudat, decocti vapor adhuc ferventis in aurem immittatur, abſterſâ aure, geſtetur aliquandiù goſſypium moſchatum; eſt enim moſchus capiti amicus, in primis viris, mulieribus verò inimicus ratione cloacæ ſ. uteri, ideoque commodè applicari poterit goſſypium oleo caſtorei ſtillatitio madidum. Si huic remedio cedere nolit, immittatur auri olei amygdalarum amar. guttæ duæ, vel tres, quæ poſtmodùm emittantur. Verùm præ omnibus præſtat *panis calens ſtatim è clibano extractus ſpiritu vini ſuperfuſus* (ſi affectus ſit lenior, ſine) ſi ad aurem applicetur, ut ille vapor intrò recipi poſſit. Tandem ſi malum ſit pertinax, immittatur in aurem turunda ex raphani radice affabrè ſculpta, & per aliquot dies in vini ſpiritu, vel aquâ Reginæ macerata. Quòd ſi neque per hoc ſolvatur, eadem turunda maceretur in oleo fœniculi ſtillatitio, & inter ſudandum uſurpetur. In aurem inſtilletur ſæpè oleum carvi, & illiniatur poſt aures, & maſticatoria uſurpentur.

Cap. XXX.

De Gravi auditu, & Surditate.

Auditus triplici læditur modo, vel depravatè, ut in ſonitu, de quo diximus, vel diminutè, vel abolitè. Diminutio vocatur gravis auditus, abolitio dicitur ſurditas. Hi duo affectus ab iiſdem pendent cauſis, quæ ſecundum magis, & minùs differunt, ita ut remiſſiores auditum tantùm diminuunt, & valdè excedentes prorsùs auferunt; ideòque ſub uno capite utrumque comprehendimus affectum; licèt uterque vulgò ſurditas appelletur. Qui gravi laborant auditu ſurdaſtri, ſubſurdi dicuntur, quia ſonos, & verba ſummiſsâ voce prolata penitùs non audiunt, vel ſaltem confusè abſque ſignificativarum differentiarum perceptione; fortiores autem voces etiam difficulter diſtingunt, nec alloquentes intelligunt, niſi fortis vociferatio fiat ad aures; qui verò afficiuntur auditu, ſurdi nominantur, nec ullis clamoribus aliquid percipere poſſunt. Hi etiam muti ſunt, ſi ſurdi naſcuntur, quia voces nec animo percipere, nec linguâ proferre queunt, quamvis organa ad articulatam vocem neceſſaria à natura data ſint, niſi tamen ſermonem articulatum proferendi rationem didicerint, nunquam articulatè loquentur. Nec obſtat, quòd muti, & ſurdi à nativitate ſint ſatis ingenioſi; nam auditus non eſt ſimpliciter ſenſus ad vitam rationalem neceſſarius cùm intelligendi vis ſit ab auditu diſtincta, & in ſurdo vigere poſſit ex phantaſmatibus, quæ phantaſia è ſpeciebus viſibilibus, & aliis ſenſibilibus deſumpta ſuggerit, multa intellectus colligere poteſt. Infans, qui neminem audivit, nunquam loquetur, cùm neſciat, quid ſermo articulatus ſit: *Nihil eſt in intellectu*, *quin priùs fuerit ſub ſenſu*, quia nullum articulate loquentem anteà audivit. Nulla idiomatis ſpecies hominibus connaſcitur, ſed omnes quas audivêre voces, exprimere ſciunt: Neque ſicut vita, ita ſermo à parentibus in liberos transfunditur, ſed temporis progreſſu auditu, imitatione, & uſu diſcitur, ad quam rem auditus eſt neceſſarius. Voces articulatæ non ſignificant naturaliter, ſed ſunt inſtitutæ ex liberâ hominum voluntate, & beneplacito ad quidpiam ſignificandum, ut fuſiùs in Logicis, ac proindè ut homo ſermonem proferat, non eſt à naturâ ſed ab auditu, & imitatione diſcit. Cœteris animalibus vocem naturaliter ſignificantem natura dedit, ut canibus latratum, leonibus rugitum &c. hæ ſunt voces naturaliter ſignificantes,

cantes, & inarticulatæ, ut & hominum gemitus, ſuſpiria &c. quæ ſunt pathemata naturalia. Cæterum multùm intereſt inter vocem, & locutionem, quia vox à naturâ data eſt, locutionem tamen à natur à quæ homini propria eſt, homo habere non poteſt, ſed ex imitatione ſaltem addiſcere, ut humanæ vitæ politia, & ſocietas ſervetur; eſt enim homo animal politicum, & ſociabile, qualia cætera animantia non ſunt: nullum igitur idioma nativum eſt. Hinc falſa eſt illa vulgaris opinio aſſeverans: *Si nemo coram infantibus recèns natis vocem ederet, in adultâ ætate natura, quæ nunquam deficit in neceſſariis, tenetur ſermonem eis tribuere, nec alio idiomate loquerentur, niſi illo, quod Adam habebat.* Errat ſtolidum vulgus, nam primi parentis ſermo non fuit à naturâ, ſed ad placitum, quia ipſe fuit primus inſtituens, ut habetur *Geneſi cap. 2. num.* 19. *&* 20. *formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cœli adduxit, ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: Omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus. Appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia Cœli, & terræ.* Præterquam quòd hanc quæſtionem Philoſophi, & Medici meliùs exagitare ſolent: *An articulatam vocem proferendi, ſeu loquendi potentia ſit homini naturalis, an verò ſaltèm ab imitatione, dum quiſque ſermonem, quem alium loqui primò audivit, & ipſe diſcit, & loquitur.* Non defuerunt aliqui in eâ ſententiâ, qui infantem ſibi relictum, tandem ſponte locuturum affirmârunt. Verùm notiſſima eſt Hiſtoria de *Rege Maguth*, is triginta infantibus recens natis in locum ſolitarium incluſis, nutricibus eorum hoc negotij dederit, caverent, ne vocula ulla ad eorum aures perveniret, ut experiretur, quoniam idiomate aliquando eſſent uſuri, atque adeò ejus nationis religionem amplecteretur, cujus infantes linguam proferrent. Sed cognovit tandem Rex ipſe vaniſſimum fuiſſe laborem, ſiquidem ipſorum nullus diſtinctè locutus fuit: firmum igitur reſtat, quod qui loquentem neminem audivit, nec ipſe loqui poteſt, ſed cum quiſque ſermonem loquitur, quem alios loquentes audivit & nulla idiomatis ſpecies homini connaſcitur.

Cur à nativitate ſurdi etiam muti ſunt, alij aliam adducunt rationem, ſcilicet maximam ſympathiam, & conſenſum auditûs & loquelæ organorum; lingua enim cùm præter alios nervos, quibus ad ſenſum indiguit, etiam à nervo illo quinti paris in aurem tendente, ſurculum acceperit: Si hic nervus auribus & linguæ communis vitioſam habeat conſtitutionem, accidit, ut non ſolùm ſurdi tales fiant, ſed etiam muti, & linguam ſufficienter, & quantum ad vocem articulatam opus eſt, movere non poſſunt, & ſi ſenſum & aliquem motum ob reliquos nervos integrum habent. Rationem adducunt, quia à nativitate ſurdi, ſi loquelæ organa non haberent vitiata, aliquam vocem ex naturæ inſtinctu articulatam ederent; quemadmodùm cœtera animantia etiam ſi à nativitate ab alijs ejuſdem ſpeciei ſeparentur, connaturalem proferunt. At ſurdi à naturâ nullam vocem edunt articulatam, ſed tantùm confuſum ſonum, qui partium loquelæ inſervientium manifeſtam arguunt læſionem.

Verùm horum opinionem falſam his deprehendimus rationibus: Primò, ſi conſenſus iſte nervi quintæ conjugationis hujus rei eſſet cauſa, neceſſariò ſequeretur etiam poſt ortum, & in adultâ ætate idem accidere poſſe, nimirùm ſi poſt ortum nervus auditorius vel obſtruatur, vel craſſior fiat, ut indè auditus vel ſolùm diminuatur, vel prorsùs aboleatur, tum enim neceſſe erit, ut locutio eodem modo vel diminuatur, vel aboleatur, quod tamen non accidit, ut experientia teſtatur auditum & loquelam varias læſiones ſeorſim, & privatim ſuſcipere, & auditum lædi poſſe, ſaluâ Loquelâ, & contrà. Secundò, multi difficulter à nativitate audientes inveniuntur, qui expeditè loquuntur, & contrà. Tertiò non ſemper ſurditatis cauſa eſt in origine quinti paris nervorum, à quo oritur nervus auditorius, & qui mittitur ad laryngem, ſed quandoque ſurditas à nativitate oritur ab aliis cauſis; læſo enim quolibet interno aurium inſtrumento, ſurditas oboritur, ſi nimirùm à primâ generatione in malleolo, incude, ſtapede, in utrâque aure vitium ſit. Tum enim auditus & conſequenter loquela lædi poteſt, nullo vitio in nervo quintæ conjugationis auri, & laryngi communi exiſtente. Quod idem accidere poteſt, ſi meatus auditorius obſtruatur, aut tympanum vitietur aut aër implantatus ſeſe non rectè habeat. Ex dictis patet ſurdos à nativitate non fieri mutos ob conſenſum nervi quintæ conjugationis, qui auri & laryngi eſt communis, reſtat igitur ſurditatis vitium à privatis læſionibus in aurium organis provenire.

Signa.

Gravis auditus & ſurditas per ſe patent, cauſarum verò ſigna ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt, conjecturâ tamen in hunc modum diſtingui poſſunt. Si ſurditas à nervo auditorio, & ejus interno meatu contingat, præceſſerunt affectus, vel adſunt in cerebro, ut capitis dolor, gravitas, apoplexia, epilepſia, lethargus &c. & alii etiam ſenſus læſi ſunt. Si in ſolo nervo auditorio ſit vitium, reliqui ſenſus erunt integri, præceſſit tamen neceſſariò aliquis cerebri affectus, qui nervum auditorium degenere ſucco obſtructum eſſe teſtatur. Si obſtructio ſit in interno auris meatu, oculis conſpicitur, & inſtrumentis explorari poteſt. Si aliquod extrinſecùs in aurem immiſſum ſit, ægrotantis relatione patebit. Tympani laxitas ex humectantibus cauſis cognoſcitur, exſiccatio ex exſiccantibus. Si ex implantati aëris craſſitie proveniat, ex incraſſantibus facilè deprehenditur; diſruptio ex diſrumpentibus, & erodentibus. Verùm adeò exactè non ſemper cognoſci poteſt, quænam auris pars inſurditate laboret, cùm facilè hæ conjecturæ, & aliæ quemlibet Medicum decipere poſſint.

Cauſæ.

Surditatis cauſa nunc hæret in externâ auris cavitate, nùnc internâ, nunc in tympani membranâ, nunc in aëre implantato, nunc in nervo, nunc in ſpiritu animali.

Cauſa hærens in externâ auris cavitate, tuberculo, abſceſſivi, ſaniei, aliiſque rebus tum intrinſecùs, tum extrinſecus aures obturantibus debetur. Advertendum tamen eſt, meatûs exterioris obturationem abſolutam ſurditatem non poſſe induere, ſed tantùm gravem auditum, quia quandoquidem per os etiam ad aures ſoni deferri poſſunt; etenim meatus patens eſt ab auris cavitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur, & ad aures ſeſe inſinuant, qui meatus etiam aurium expurgationi dicatus eſt. Et ſonum per os patens excipi, multa oſtendunt experimenta, videmus enim multos ſurdaſtros, ut meliùs loquentes audiant, aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi utrâque aure diligenter obturatâ, muſica inſtrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquiſitiùs audiuntur. Et vix noctu alicujus procul advenientis ſtrepitum captamus, at è longinquo magis audimus, ſi baculi

cali alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus. Verum id melius aſſequemur, ſi aurem terræ admoveamus, qui mos lupis inditus eſt à naturâ. Imò utrâque aure fortiter & diligenter obturatâ; ſi per tubulum cuique capitis parti procul ab aure admotum verba pronuncientur, clarè, & diſtinctè audientur, quod experimentum magis probat, quàm nos probare intendimus.

In internâ auris cavitate gravem auditum, vel ſurditatem efficiunt degeneres ſucci & ſecundum *Hip.* quandoque bilioſi ſunt, ut *ſect.* 4. *aph.* 28. *Quibus bilioſæ ſunt dejectiones, hæ ſuperveniente ſurditate, ceſſant: & quibus ſurditas adeſt ſupervenientibus bilioſis dejectionibus, ceſſat.* Exiſtimabat enim *Hip.* ſurditatem fieri excrementis bilioſis retentis, & ad caput recurrentibus, talemque ſurditatem ceſſare, aluo turbatâ, & bile per inferiora dejectâ, dummodò hectica non fuerit ſurditas, ſed repentè in febribus facta, quod tamen falſum eſt. Interdum ſanguis ſurditatem efficit, cùm futuram criſin per narium hæmorrhagiam ſignificat, ut idem innuit *ſect.* 4. *aph.* 60. *Quibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens; aut aluus turbata ſolvit morbum.*

Tympani membranula graviorem auditum efficere poteſt, ſi ab externo aëre frigiditatem contrahat, quia *frigidum nervis & membranis inimicum eſt*; Vel ſi narcoticorum uſu obſtupeſcat; vel craſſior reddatur, quæ cauſa in ſenibus frequens eſſe ſolet, ut enim oculorum tunicæ in ſenibus craſſeſcunt & obſcuriores redduntur: ita quoque procul dubio ætatis progreſſu, hæc membranula aliquam ſuſcipit mutationem, & hac de cauſâ habetur *ſect.* 3. *aph.* 31. *Gravis auditus eſt ſenibus familiaris.* Eadem quoque nonnunquam rumpitur externâ violentiâ & ſurditatem efficit, ut ab auriſcalpio, aliove inſtrumento violenter intruſo, apoſtemate rupto, caſu, percuſſione &c. Hoc idem efficere poſſunt immanes fragores repentini, quales majora tormenta bellica, tonitrua &c. facilè aëris commotione illam lædere poſſunt, continuique ſolutionem inferre quemadmodùm etiam diſploſa tormenta bellica propinquas concutiendo, feneſtras diſſilire faciunt, ab ejuſmodi enim violentiâ interdum fiunt ſanguinis grumi, nec non abſceſſus, ſordeſque relinquunt, aurium foramina obſtruentes. Quandoque tympani membrana ab aëris humiditate relaxatur, & quam plurimi ſurdaſtri in auſtrinâ conſtitutione graviorem habent auditum, ut habetur *ſect.* 3. *aph.* 17. *Auditus hebetatur ab auſtrinâ conſtitutione.* Vel nimis tenditur, exſiccaturque poſt morbos acutos, vigilias, aut jejunia. Ita etiam ſi oſſicula illa tria, quæ huic adjacent membranæ, loco dimoveantur, ictu vehementi, ſonitu, vel humoris alicujus affluxu, auditûs gravitas, vel ſurditas ſubſequitur.

Aër implantatus, ſeu congenitus gravem efficit auditum, ſi craſſus, humidus, vel impurus redditur, qualis in auſtrinâ conſtitutione, vel in regionibus uliginoſis, uti in Belgio ſolemne eſt, ac proindè gravis auditus olim vocabatur: *Auris Batava.* Quapropter ſicut viſûs organum lucidum eſſe debet, ut objecto reſpondeat: ita auditûs organum aëreum omnem impuritatem excludens. Flantibus auſtris, ventis, vel regionibus uligoſis exiſtentibus; aër craſſus, turbidus & caliginoſus redditur, non modò in aëris regione verum etiam in internâ auris cavitate, qui implantato aëri ſeſe permiſcet & debiles repercutit ſonos, unde aurium tinnitum excitat, qui auditûs gravitatis, & ſurditatis prænuncius eſt. Id evenit non aliter ac fumus in tali aëris conſtitutione ab igne focorum aſcendens in caminorum faſtigiis ab externo, ſpiſſo & humido aëre repercutitur, ita ut talis fumi repercuſſio ſit certum pluvioſæ tempeſtatis ſignum, indicetque aëris ſpatia vapore aquoſo jam eſſe repleta & alios vapores, ut eſt fumus, in ſe recipere non poſſe. Item vapores craſſi à malâ vivendi ratione, & diætæ erroribus cerebro communicati; ſi interiorem auris cavitatem per foramen, quod nervus auditorius tranſit, ſe inſinuant, hoc malum efficere valent.

Nervus auditorius ſurditatem efficere poteſt, ſi exſiccetur, aut obſtruatur ejus medulla ab humore intra ipſius membranas contento, vel comprimatur à quovis tumore vicino. Si malè ſit conformatus, vel rectè auri non inſeratur & hoc modo ſurdi ab infantiâ fiunt.

A ſpiritibus auditûs læſio oritur, tùm cùm à morbis vel depopulantur, vel non tranſmittuntur, vel cùm immobiles redduntur ad tempus, ut in apoplexiâ, caro, catalepſi &c.

Prognoſis.

Surditas miſerandum malum eſt, aures enim ſunt veluti mentis porta, per quam menti ea immittuntur, quæ doctrinâ & inſtitutione ad vitam politicam & ſociabilem tranſigendam neceſſaria ſunt: miſerum itaque eum hominem eſſe neceſſe eſt, qui audiendi facultate deſtituitur, cùm hoc adminiculo ad vitam incolumem tuendam careat. Cæterum miſeriores ſunt, qui ſurdi & cœci ſunt, ac tandem qui ſurdi, Cœci & muti ſunt.

Gravis auditûs & ſurditatis prognoſis ita ſe habet: auditûs gravitas eſt malum non contemnendum, ſi brevi non diſcutiatur, temporis curriculo ſenſim increbeſcens pleruinque tandem in omnimodam tranſit ſurditatem.

Surditas nativa curationem non admittit, ſic & quæ diuturno tempore contracta fuit, inſanabilis omninò cenſetur, eſtò multa extent exempla quorundam curatorum, qui per multos annos ſurdi fuerint; id enim rarò contingit, multoque plures ſunt, quibus fruſtrà adhibentur remedia. Surditas ex obſtructione in meatu externo faciliùs curatur, difficiliùs in meatu interno, & auditorio. Tympani membrana rupta, vel eroſa, vel cicatricem ſuperſtitem nacta, aut oſſicula luxata immedicabilem reddunt ſurditatem. Surditas, quæ modò creſcit, & modò decreſcit, faciliùs curatur, fit enim ab humore tenui, & exiguo, qui interdùm minuitur, vel à flatulento ſpiritu. Surditas, quæ per aurium idiopathiam excitatur, facilius curatur, quàm quæ per ſympathiam. Surditas in febribus contingens, cum eâ plerùmque ſolvi ſolent, ut *ſect.* 4. *aph.* 28. *ſurditas in febribus ſolvitur bilioſâ dejectione.* Sed quandoque mortis prænuncia eſt, ſignificat enim audiendi vim per morbi vehementiam extinctam eſſe, & pravi humoris copiam cerebrum, & aures occupare, ut eâdem *ſect. aph.* 49. *Auditus deficiens in febribus continuis ſignum lethiferum*, & *ſect* 8. *aph.* 16. *in acutis febribus non audiens eſt morti proximus.*

Curatio.

Curatio pro cauſarum diverſitate varianda eſt, ſemper tamen præmittenda ſunt univerſalia S. corpus purgantia, & caput mundificantia, quæ ubi neceſſaria ſunt per intervalla repetenda ſunt, in ſurditate autem purgantia frequentiora, & fortiora ſint, quàm in gravi auditu, deindè topica auribus applicanda ſunt.

Q 4 Sur-

Surditas originalis conformationis vitio, audiendi inſtrumenti defectu, aut aliquâ aliâ vitioſâ figurâ incurabilis eſt, cùm illud, quod natura ſemel edemit, à Medico nullo pacto reparari poſſit, eſt raus ſanatio ſoli Deo reſervata. Adventitia non jarò curationem recipit.

Quæ aliquo cerebri, vel aliarum partium defectu originem trahit, non aliam requirit curationem, quàm quæ dictis deſtinatur affectibus, & à propriis capitibus deſumenda eſt. Quæ à tuberculo, ſanie, aliiſque tùm intrinſecùs, tum extrinſecùs, obſervantibus dependet; attamen ſi auditus gravitas, vel ſurditas ſit ab aurium ulcere, ejus curatio inſtituendà eſt, ut de ulcere aurium diximus, atque hic abſtinendumeſt ab oleis, nam oleum eſt ulceribus inimicum, & præcipuè ulceribus aurium.

Si degeneres ſucci in internâ auris cavitate gravem auditum, vel ſurditatem efficiant, abſque inſigni aliquâ inſtrumenti auditûs læſione, evacuatis per alvum, vel per nares effuſis, vel inſenſibiliter diſcuſſis ſuccis, malum ſponte ceſſat.

Si tympani membranula ratione frigoris gravem pariat auditum, per appoſita debellativa perficienda eſt curatio, & efficaciſſima erunt olea ex penu chymico, qualia ſunt *roris marini*, *ſampſuci*, *lavendulæ*, *caryophyllorum &c.* quæ nunquam ob nimiam vehementiam ſola non ſunt uſurpanda. Si à tympani membranulæ rupturâ, vel corroſione ſurditas pendeat, curationem non recipit, ut & gravis auditus à prædictæ membranulæ craſſitie, ut ſenibus accidit. Si à membranæ ſiccitate oriatur affectus, victu humectante, ſomno longiori, & capitis humectatione utendum eſt, & in aurem humectantia immittantur, ut *oleum amygdalarum dulcium*, & ſimilia.

Si tympani membrana ſit relaxata in nimiâ aëris humiditate, vel congenitus aër craſſitiem, & humiditatem adeptus ſit, & gravis auditûs in cauſâ ſit, vitetur auſtrinus aër, victus exſiccans inſtituatur, & præ omnibus aliis medicamentis maſticatoria conveniunt propter meatum, qui ab internâ aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Si morbus contumax ſit, & in longitudinem abeat, diæta ſudorifica hìc maximè locum habet.

Hujus curationis ſumma erit, ut diæta medicamentis, & cauſarum varietati reſpondeat, vitando cibos, qui craſſum generant alimentum, & vaporoſum, in primis allium, ſinapi, cæpas &c. quæ auditui nocent. Aër ſit purus, æger auſtrinos vitet ventos, & ab iis muniat aures. Primùm inſtituatur univerſalis evacuatio, & ſi affectus pertinax ſit, diaphoretica pluries recenſita proſunt, ut diximus. Vulgarium cauteria, & veſicatoria maximè nocent. Sternutatoria hìc non uſque adeò tuta ſunt, cùm incertum ſit, quò humorum motus ex vehementi illa agitatione concitatus vergere poſſit. Vulgarium frictiones inutiles ſunt, & mortuum potiùs, quàm ſurdum excitarent.

Peculiariter poſt corporis depletionem multùm valet de manè *Tritholi ſudatorium in Puteolano* & de ſerò *ſulphuris ſumus per infundibulum in aurem exceptus in foro Vulcani. In Inſulâ Pithecuſæ valet ſudatorium ſancti Angeli, vel balneum Vlmitelli, vel ſurnelli.* Noſtrates vulgares maximoperè commendant *Sudatorium Aniani*, dictum balneum ſiccum ad hunc, & alios affectus, verùm ejus exhalatio eſt etherogenea, & propter Mephitis viciniam majora damna, quàm commoda in capite, & thorace recepta producit; & nos multos in animi deliquium & ſyncopen incidiſſe obſervavimus.

Interim topica applicentur, & in aurem inſtillentur, talia ſunt *oleum amygdalarum amararum, anguillæ pinguedo; axungia talpæ, pinguedo ſerpentis, aqua è ligno fraxini deſtillata, aqua origani ex ſiccâ plantâ cum vino deſtillata.* Efficaciſſima ſunt olea arte chymicâ deſtillata, *rutæ, caſtorei, roris marini, ſampſuci, ſalviæ, baccarum lauri, caryophyllorum, cinnamomi, philoſophorum.* Maximoperè commendamus *balſamum ſulphuris ſpiritu vini extractum, fel animalium, ut leporis, capræ, perdicis, vel cervi, ſi cum olei ſuccini æquali parte miſceatur*; & in aurem immittatur; ſed præſtat *eſſentia fellis per vini ſpiritum extracta*, qua curatos eſſe multos aiunt, qui planè ſurdi fuerint, attamen mirabiliter operatur *eſſentia fellis humani ſpiritu vini extracta.*

Multùm prodeſſe poterit ſuccus ex cæpâ expreſſus, vini ſpiritu imbutâ, & ſub cineribus coctâ. Item præ omnibus ſequens experimentum, ut

℞. *Cæpam magnam rubram in medio excavatam, cujus cavitatem reple ol. rutæ, addendo pulv. cyperi, bacc. lauri, aniſorum, cumini ana* ʒ. j. *caſtorei pulv.* ʒ. ß.

Bulliant omnia ſuper prunas ardentes, poſteâ exprimantur, & ſerventur in phialâ, de quo ſtillentur guttæ aliquot in aures manè, & veſperi, claudendo eas goſſypio moſchato. Expertiſſimum quoque medicamen eſt *liquor deſtillatus ex melle; & formicis.*

A nonnullis laudatur *panis ordinarius ex clanobi extractus, & inferiori cruſta ablatâ, qui in ſpiritum vini immergatur*, & calidè quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur. Alij extollunt *ſpiritum vini, in quo elleborus albus fuerit infuſus*, & in aurem inſtillatus.

Tandem ſequens expertum medicamen tutò in aurem inſtillari poteſt.

℞. *Senectutem ſerpentis, ovor. formicar. ana* ℥. ij. *contunde opt. affunde ol. ſampſuci lib.* ß.

Inde aludeli, & per menſem chymicum ſtent in ventre equino, & habebis oleum penetrans, quod cum goſſypio manè, & veſperi in aurem inſtilla.

Cap. XXXI.

De Narium Vlcere, & Ozœnâ.

Putârunt tam veteres, quàm recentiores nares eſſe cerebri emunctoria, & per eas veluti per canalem excrementa fluere; nihilominus habent nares ſua peculiaria excrementa, quæ pro cerebri excrementis venditent medentes. Ab his excrementis non patiuntur nares, dum ea foràs exturbantur, quia propria, & victa ſunt, ceu non patitur oculus à lacrymis, ab urinâ veſicâ, à fœcibus inteſtina, à ſalivâ os &c. quia horum excrementorum ſunt propria emunctoria. Poſſunt quandoque ab his excrementis pati nares, ſiquid exoticum, & præter naturam aſſocietur, ex quo oritur ulcus, ozœna, carcinoma &c.

Ulceratio incipiens in naribus nullum aliud ſpeciale habet nomen, niſi ulcus recens, & ſimplex, quod frequenter occurrit; ac tamen ſi ejus curatio negligatur, temporis progreſſu ex affluentibus ſordibus, & cauſæ malitiâ incrementum ſumit, & in ulcus ſordidum, putridum, vetuſtum, & graveolens degenerat, quod ozœna vocatur.

Signa.

Signa.

Ulcus recens, & ſimplex nullum, aut exiguum excitat dolorem, & nares ichore madent, dum attinguntur, vel irritantur; alioqui ſiccâ & nigrâ obducitur cruſtulâ, quæ niſi vi excutiatur, areſcere ſolet, ſponteque ſanatur. Verùm ſi violentiùs tangatur, vel detrahatur, aliquid ſanguinis exſudat & emunctionis impetu non raro exploditur, & nova cruſta ſubnaſcitur ſpiſſior, quæ dum diutius hæret, perpetuò ſub eâ aliquid exeditur, & majus efficitur ulcus, quod ſi negligatur, tandem in dies depravatur, donec in ozœnam degeneret.

Ozœna dolorem ulcere majorem infligit, illius cruſta ſordidior, humidior eſt, & graveolentiam exhalans, tetrumque reddit odorem, ut æger non tantùm ſibi graveolens, ſed etiam adſtantibus tetri odoris expiratione moleſtus, & abominabilis ſit.

Cauſæ.

Ulcerum recentium & ſimplicium cauſam internam putant vulgares eſſe humorum fluxionem in nares, vel à cerebro, vel à partibus inferioribus: hujuſmodi humores ſunt bilis, vel pituita ſalſa, id patet in catarrhoſis fluxionibus, quod nonnunquam narium cutis eroditur, & ulcera excitantur.

Ozœnæ cauſam eſſe humores acres, putridos & malignos; cauſam verò antecedentem eſſe cerebri intemperiem ejuſmodi humores coacervantem aut intemperiem in aliquibus partibus inferioribus, vel in toto, quæ capiti communicatur; vel occultam viſcerum malignitatem, ut in lue venereâ.

Fluxio, catarrhus, viſcerum intemperies, cauſa occulta, putredo, malignitas &c. quam vulgares in Medecinam intruſerunt, quemlibet agaſonem fecit Medicum. Errant vulgares in ulcerum narium & ozœnæ aſſignandâ cauſâ: non à cerebro per deſcenſum, neque à partibus pendent inferioribus per aſcenſum, quia cerebrum, inferioreſque partes, per quas tranſeunt, primùm exulcerarent; deindè narium partes.

Sunt nares emunctoria & ſua peculiaria habent excrementa, in quibus quandoque particulæ acido ſalinæ deliteſcunt, & alimentitium ſequuntur ſuccum ad partium nutritionem uſque, & levi datâ occaſione pateſcunt, cùm excrementa in narium cavitate ſeparantur; ſi deſiccantur, ſimplicem exedendi energiam nanciſcuntur, pruritum excitant, ſenſim excoriant, & ſimplex efficiunt ulcus. Quod ſi hæ particulæ exaltentur, ſenſim in acutas, corroſivas & ſecticas degenerant, ac potiſſimum ulcus ſordidum, cruſtoſum, putridum, vetuſtum, & graveolens generatur, quod ozœna vocatur. Fit quandoque ex tuberculo in naribus orto, & ſuppurato, vel ex cauſis externis ſcilicet à vulnere, vel contuſione in puris generationem tranſeunte.

Prognoſis.

Quælibet narium ulcera plerùmque curatu difficilia ſunt, & cacoëthe, cùm ad deteriorationem proclivia ſint, ideoque perpetuò pro ſuſpectis habenda ſunt, ob prava ſymptomata, quæ excitare poſſunt, quia ut plurimùm lœditur reſpiratio, cùm ulceris cruſta nares obſtruat, vel ſi in ſarcoma, vel polypum degeneret: quandoque narium fœdâ depreſſione deformat: interdùm vox vitiatur, quia malum palato communicatur, ſub quo, tanquam ſub teſtudine, vox reflectit: quandoque narium hæmorrhagia annectitur, narium venis ab ulcere eroſis. Verùm ſi ſimplicia, recentia, ſuperficialia, munda & externa ſint, facillimè curantur.

Vetuſta, putrida, cruſtoſa, interna, profunda & fiſtuloſa difficillimè ſanantur. Si diutius durent, paulatim longiùs ſerpunt & effodiunt narium pinnas, earumue interſtitium, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt; quandoque putrefactivâ exeſione palatum perforant, & ad cerebrum uſque ſerpunt, oſſa primum, quia denſitate ſuâ, magis reſiſtunt, exedunt, deindè carnem, quia rara & foraminata.

Curatio.

Vulgares in narium ulceribus eaſdem indicationes, quibus alia ulcera curant, obſervant; ideoque victûs rationem preſcribunt, quæ humorum acrimoniam temperat, & eorum geneſim inhibet. Mox ſi ſuperflui redundent humores, corpus convenienti deplent pharmaco, phlebotomiâ & cucurbitulis cum ſcarificatione. Si fluxio in nares ſit valdè contumax, eam derivant veſicatorijs, cauteriis, poſterioribus capitis partibus admotis. Caput ipſum, fluxionis fontem, exſiccant, roborantque. Deindè ulcus detergunt, exſiccant & conſolidant.

Caput ad cutem uſque deradunt, & frequenter fricant *oleo myrtino, pulvere corall. ſantalor. & aceto* ad majorem penetrationem; mox ſequens concinnant cataplaſma abraſo capiti imponendum, ut

℞. *Limacum num.* viij, *contundantur, & admiſceantur, pulu. roſ. rubr. ſiccar. Santalorum, & balauſtior. ana* ℨ. j. *myrrhæ, mannæ thuris, & maſtiches ana* ℨ. ij. *gummi ſandarach.* ℨ. j.

Conquaſſentur cum album. ovorum num. ij. & f. ſ. a. cataplaſma linteo obducendum, quod capiti applicetur, deferaturque per novem dies continuos, non aliter ac ſi caput Tineâ laboret.

His præmiſſis, ad topica deveniunt, ac primum ſi ulcus cruſtoſum ſit, cruſtam auferunt, eam emolliendo fotu, vel vapore *aquæ tepidæ, butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe loto priùs aliquoties aquâ roſarum, oleo amygdalarum dulcium*, & ſimilibus. Cruſta emollita non eſt vi excutienda, ne ulcus irritetur & fluxio concitetur, ſed ejus caſus ſpontaneus eſt expectandus; nares emungendo, vel eam digiti extremitate detrahendo, vel per ſternutationem exterminando.

Cruſtâ ſemotâ, quæ ulcus adſtringunt, & exſiccant, uſurpant; eluunt ulcus *aquâ ſaccharatâ* ad demulcendos humores acres, aut *vino albo, in quo mel incoctum ſit; vel aquâ hordei cum melle roſaceo*, deindè illiniunt *unguento de tutiâ, albo Rhaſis &c.*

Ozoena validiora expoſtulat remedia, quàm ulcus, ideoque ad errhina confugiunt, ut

℞. *Hord. integri p.* j. *agrimoniæ, abſynth. Centaur. min. ana m.* j. *roſ. rubr. & balauſt. p.* ß. *cortic. granat. & nucum cupreſſ. ana* ℥. ß.
Coquantur in aquâ ſe ratâ, & in colaturâ diſſolue mellis roſ. ℥. ij.

& frequenter naribus, attrahatur. Poſt ulceris deterſionem ſequens decoctum uſurpandum cenſent ad ulceris exſiccationem & conſolidationem.

℞. *Ra-*

℞. Radic. biſtortæ, & Ariſtoloc. rotund. ana ℥. ß. Myrrhæ, & aloës ana ʒ. ij. ß. Summit. ſabinæ m. ß. Alum. crud. ℥. j.

Coque in aquâ communi. Deindè ſequenti illiniunt unguento.

℞. Aloës, myrrhæ ana ʒ. ß. gallar. ℈. j. Lithargyrij, Ceruſſæ ana ʒ. j. ß. Plumbi uſti, & loti ℈. ij. cum ol. roſ. q. ſ. F. Vnguentum.

Si hæc non ſufficiant, ulcus *aquâ plantaginis, in qua ſublimatum diſſolutum fuerit* bis, ter, quaterve in die abluunt, vel *unguento Aegyptiaco in aquâ hordei diſſoluto.*

Tandem ulcere deterſo, ad exſiccantia deveniunt, pro quibus *Rondoletius* laudat *candelas ex cerâ rubrâ paratas*, ſi talis candelæ fuligo in cubiculo anguſto, benè clauſa, naribus excipiatur, quia potenter ulcus exſiccat: verum exſiccat, & comburit, potiùs utiliſſimum erit id oleo ceræ illinire, quàm ſuffumigare. Vel idem valdè decantat efficaciſſimum *ſuffumigium ex auripigmento, & cinnabari*, quibus addit aliqua odorata ex quibus fuligo excitatur, ut eſt *myrrha, thus, maſtiche, benzoinum &c.* & ulcus ſiccatur. Cæterum inſalubre ſuffumigium eſt, imò lethale tantùm ob auripigmenti admiſtionem; eſt enim auripigmentum arſenicum citrinum, ſeu flavum, & leproſum continet virus.

Si ulcus ſit corroſivum, ne profundiùs ſerpat, uſurpant *acetum ſalitum vel vinum ſalitum*, credimus potiùs ad majorem corroſionem, quàm ne profundiùs depaſcatur. Vel *decoctum ligni guajaci, in quo diſſolutum ſit parum unguenti Ægyptiaci*: ſed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam, ulceribus hoſtilem; præcipuè ubi adeſt oſſis exeſio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ Chirurgi, hujus unguenti uſum veterinariis relinquerunt.

Recens & ſimplex narium ulcus facillimè curatur, nullis præſidiis præmiſſis. Si cruſta obducatur, *oleo ex ovorum vitellis* removeatur, deindè hoc utere *unguento albo ex ſuccis refrigerantibus.*

℞. Succ. ſambuc. ſolani, plantaginis herbæ alleluja, & viol. ana lib. ß. ceruſſæ lib. j. ol. viol. lib. iij. ceræ albæ lib. j. Lithargyr. aur. lib. ß. F. ung. ſ. a.

Quòd ſi ichore madet, & pigrè in unionem abeat ex quodam ſucci alimentitij torpore, tunc *℞. Croci Martis*, & ulcus bis in die eo aſpergatur, & infra duos dies ulcus conſolidatum erit. Vel hoc noſtro utere unguento, quod brevi omnem abſoluit curationem:

℞. Ol. roſ. lib. j. ß. Ceræ virgineæ ℥. iij. Ceruſſæ, Lithargyr. aurei, Plumbi uſti, & loti ana ℥. ij. tutiæ præp. ℥. ß. Croci Martis ʒ. iij. Sach. Saturni, & Camphoræ ana ʒ. j. f. ung. ſ. a. Vel

℞. Aloës in aq. plantag. lotæ ʒ. iij. Myrrhæ ʒ. ij. Sarcocollæ, ireos ana ʒ. j. Ceruſſæ, Antimonij crudi, Tutiæ, minij ana ʒ. j. ß. Ol. hyperic. & Roſ. ana ℥. ij. Mell. roſ. ſimpl. ℥. j. Succ. dragonteæ, & piloſellæ ana ℥. ij.

Bulliant ſucci in oleo ad ipſorum conſumptionem, deindè adde mel roſ. & demùm cætera in ſubtiliſſimum pulverem redacta, addendo

Benzoini ʒ. j. moſch. gr. v. & f. ung. ſ. a.

Quàm efficax ſit hoc unguentum in narium ulceribus, ex effectu cognoſces. Multùm valet in ulceribus narium *infuſio lapidis medicamentoſi.*

Ozœna difficillimæ eſt ſanationis, ideoque efficaciſſima expoſcit medicamina, unde præmiſſo purgante convenienti, ſuccus nutrititius ab impuritatibus & particulis acido ſalinis exaltatis eſt mitigandus & ad naturalem craſin eſt redigendus, medicamentis diaphoreticis, eaſque hebetantibus. Omnia, quæ acrimoniam, & acutiem à parte affectâ tollunt, & corrigunt, conveniunt, ut ſunt abſorbentia, præprimis *cancrorum oculos* ſæpius & per vices aſſumptos commendamus. Interdùm potiones vulnerarias adhibemus, quibus *ſtibium diaphoreticum* addimus.

Quò ad topica efficaciſſimum eſt hoc *noſtrum unguentum magiſtrale*, ut

℞. Lithargyr. aur. ℥. viij. Ceruſſæ ℥. iij. Tutiæ præp. ℥. ß. Plumbi uſti & loti ℥ j. Merc. ſublimati dulcis, & antimonij crudi ana ℥. ß. Cinnabaris ℥. ij. Ceræ lib. ß. Ol. roſ. lib. j. ß. ſ. ung. ſ. a.

Credibile non eſt unguentum hoc, quantum valeat non tantùm in ozœnis, verùm etiam in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præſertim Venereis, putridis, malignis, vetuſtis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, conſolidat, putreſieri, ac corrumpi non ſinit, nec malam carnem excreſcere, & tandem ſanat unâ hebdomadâ magis quàm aliud integro menſe.

Præſtans eſt *aluminis aqua ex arenâ ſine ſpiritibus deſtillata, & aqua plantagin s, in qua aliquid de mercurio dulci diſſolutum fuerit*: ſed præſtantior eſt *aqua noſtra Venerea*, ut

℞. Viridis æris ℥. j. Aquæ font. lib. iij.

Stent ſimul in calore digeſtionis, donec aqua cyaneum ſit nacta colorem, in decantatâ, & filtratâ aquâ diſſolve mercurij meteorizati grana aliquot. Hac aquâ nos etiam familiariter utimur in perſanandis puſtulis, cariebus, ulceribus, & in gonorrhæa per ſiphunculum. Multùm præſtat ſequens, medicamentum, ut

℞. Aquæ ſampſuci, Plantaginis ana ℥. j. ß. mell. roſ. ʒ. vj. Spiritûs vini rectificati ʒ. iij. Quibus aliquando addi poſſunt merc. meteorizati gr. iij.

Præſtantiſſima eſt *aqua viridis Johannis Hartmanni*, quæ nòn tantum ozœnas, verum omnia fœtida ulcera palati, faucium, columellæ, gingivarum, linguæ &c. cujus compoſitio eſt.

℞. Mell. roſ. ℥. ij. Sulph. vivi, alum. crud. æruginis aeris ana ℥. j. Albi græci, Comar. ſabinæ ana ʒ. ß. Sambuci ʒ. j. Fol. hyperic. Roris marini, rutæ, plantaginis: Salviæ, Pulegij ana m. ß.

Hæc coque in vini & aquæ lib. ij. ad conſumptionem digiti tranſverſi unius. Aerugo æris non ſimul coquatur, ſed in fine addatur, & relinquatur, donec refrixerit, poſteà coletur, & ſervetur ad uſum.

Nonnulli commendant fumum ex candela rubra, quam ceram Hiſpanicam vocant, quia cera rubra in ſua compoſitione cinnabarim admittit, præſtat tamen ſequens ſuffumigium.

℞. Thuris, Gummi animi ana ʒ. ij. Cinnabaris ʒ. j. M. f. pulvi.

& formentur ſex ſchedulæ pro ſuffumigio carbonibus injiciendæ.

Cap.

Cap. XXXII.

De Coryzâ.

PRæter ulcera & aliud malum patiuntur nares, humoris ſcilicet excrementitij fluxum, qui à Græcis coryza vocatur, à Latinis gravedo, quia in anteriori capitis parte circa frontem, quidam gravitatis ſenſus moleſtus percipitur. Eſt catarrhi ſpecies cuilibet nota; vix enim ullus, qui eam multoties non ſit expertus, reperitur. *Eſt obſtructio oſſis ethmoidis à narium excremento.*

Signa.

Affectus iſte per ſe patet, nam plurimum excrementum per nares cum ſtrepitu excernitur, nunc liquidum, nunc ſpiſſum, & quandoque Nares oppleantur, caput gravatur, reſpiratio ita difficilior redditur, ut æger non niſi hiante ore reſpirare poſſit, unde odoratûs abolitio ſuccedit, vox fit rauca, & non ſonora & clara, ut anteà, quia larynx, & guttur eodem afficiuntur excremento, & hinc guſtatûs læſio.

Cauſæ.

Fluxionem à cerebro in nares depluentem pro coryzæ cauſâ aſſignant vulgares; fieri enim deſtillationem ab humoribus crudis in anterioribus cerebri debilitati ventriculis, contentis dijudicant. Hæc deſtillatio, ſeu fluxio fit vel à cauſa calida, quæ pituitam in cerebro collectam fundere, & liquare poteſt, vel à frigida, quæ cerebrum refrigerat & ſpongiæ inſtar humorem in illo contentum comprimit, & ad nares oblegat excernendum. Tum etiam cerebri refrigeratione, fit novus pituitæ proventus & illum caloris penuria malè concoquit; unde plurima excrementorum ſupellex; quæ à facultate expultrice per patentes ductus excluditur. Non confutamus coryzæ cauſam à *Galenicis* allatam, quia *Trutinæ Medicæ lib.* 1. *cap.* 7. *de catarrho*, ad nauſeam uſque eorum nænias explodimus.

Coryzæ occaſionalis cauſa, eſt aura frigida veſperina, boreæ flatus, repentina caloris in frigus mutatio &c. calor enim poros aperit, quos, ſi extemplò frigus inſequatur (frigus namque ex particulis acutis, acidis, nitroſis acribus in aëre volitantibus conſtat) conſtringit, atque ita ſpongioſum os ethmoides, prægreſſo calore, maximè apertum eſt, inſequente ſubitaneo frigore, obſtruitur, unde læſæ partis functiones, & digeſtiones ſtatim vitiantur; interim narium inſitus ſpiritus peregrinum ſentiens hoſtem, laceſſitur, in ſuis actionibus perturbatur, ſuumque relinquit munus ac partis alimentum, aliàs vividum, fit degener, & initio magnam laticis quantitatem; aquæ ſalſo-acidæ inſtar ad ſordes eluendas provocat, & per nares exſtillat, quam ægrè ferentes, ſolent indè cum adiacentibus phlogoſi rubere, & tumefieri. Quòd ſit latex in coryzæ principio, patet, nam mox à biduo alvus ſiccior, & urina redditur parcior. Deindè topicum interturbat alimentum, & degener ſub muci formâ profundit, non aliter ac feſtuca in oculo continuas proritat lacrymas, angina indeſinentem, & mucidam ſalivam ſpumat; Dyſenteria proprium inteſtini nutrimentum mucoſum, cum ſanguine exturbat; veſica continuum deturpati alimenti plorat mucum, præſente calculo, qui ceſſat, illo abſente.

Coryza odoratum ſuſpendit, & guſtatum lædit, quia peregrinus hoſtis non ſolum circa odoratûs organum, ſive oſſi ſpongioſo inſidet, verùm etiam in vicinum cerebrum labes propagatur; unde nervi guſtatûs contagii fiunt participes. Quandoque ſicca tuſſicula cum aſperæ arteriæ prurigine infeſtat. Interdùm raucedinem facit, & non raro titillationem in larynge proritat, quia labes in has partes propagatur. Laudatur ſpiſſior, tenacior, fluidiorque mucus, quia excrementa craſſeſcere, bonum; indicat enim cuſtodem ad ſuum redire munus.

Prognoſis.

Coryza eſt affectus leviſſimus, & tutiſſimus, & citò curatur, ſi recens fuerit, & à causâ concitatus externâ, ſed ſolummodò, ſi latex fuerit nimiò ſalſo acido ſaturatus, exulcerare ſolet, & ulceribus, ac ozœnis viam ſternit. Eſt quandoque coryza contagioſa, & miaſmata ex partibus affectis exhalantia, vel per aërem attracta, vel per lintea, aut pocula communicata fermenti inſtar ſimilem labem aliis inferre ſolent. Per aliquot dies caput aggravat, ſi in conſenſum trahatur, odoratum ſuſpendit, non nihil loquelæ impedimento eſt, guſtatum lædit, & intra paucos dies ceſſat, quod ex flavo, viſcido & inſpiſſato excremento judicatur. Coryzam in omnibus circa pulmonem morbis, & anteceſſiſſe, & ſuccedere malum. *Oriuntur gravedines vere*, ut inquit *Hip. aph.* 20. *ſect.* 3. *Item hyeme poſt æſtatem ſiccam, & aquilonarem, autumnum vero pluvioſum ſect.* 3. *aph.* 13. *In ſenibus coryza malum. Raucedines, & gravedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt ſect.* 2. *aph.* 40.

Curatio.

In coryzæ curatione *Vulgares* cerebrum reſpiciunt, ejuſque intemperiem calidam, vel frigidam corrigentes, humores crudos evacuantes, ut in catharrho, revulſiones, & derivationes adhibent, & præter hæc caput roborant, expultricem ſedant facultatem, ne humores crudi ad nares tranſmittantur, & deindè materiam nares obſtruentem educunt vapore *decocti ſampſuci* naribus excepto, vel ejuſdem ſampſuci aquâ. Vel *acetum in ferream laminam candentem infuſum*, vapore tenus exceptum ad id conferre credunt, & id efficaciùs ſi *in aceto roſæ rubræ priùs infundantur*. Ad id etiam valet *acetum, in quo infuſum ſit caſtoreum*, naribus attrahere. Vel olfacienda præbeantur *calamintha, ſerpillum, ſemen nigellæ aceto marceratum, item caſtoreum.* Vel adhibent errhina, quæ cerebrum, & nares purganti optimum tamen errhinum eſſet elleborus, quia reverà caput purgat. Verùm hæc vulgaria medicamenta patent lippis, atque tonſoribus, & potiùs nocent, quàm juvant; ſolvunt enim à cerebro, & naribus, unde malum adaugent, & fovent, quapropter ſi his remediis, quis coryzâ non laborans, uteretur, utique coryzâ corriperetur.

Coryza eſt ita morbus leviſſimus, ut à quovis negligatur, cùm ferè ſemper per ſe abire ſoleat, citòque curetur, à causâ tamen externâ concitatus: verùm ſi à cauſâ internâ, ut ulcere, ſarcomate, polypo, carcinomate &c. concitatur, his ſublatis, ſponte ceſſat.

Si pertinax, & rebellis perſiſtat coryza, tunc lymphæ exuberantiam *reſinâ jalap.* per ſedem eliminamus, vel nimias ſeroſitates abſumimus per cutis poros diaphoreticis, ut *ſtibio, cornu cervi ſine igne, miſturâ ſimplici, aquâ bardanæ, vel ſalibus volatilibus, ut cardui ſancti, roris marini, ſcabioſæ &c.* vel eas per urinæ vias exturbamus. Quibus medicamen-

camentis internis externa copulamus ſuffumigia, ex quibus præcœteris ſequens nobis magis arridet quod citò tutò, & jucundè, aliquoties unico die uſurpatum, & ſenſim exceptum coryzam percurat. Talis eſt *ſuccini pulvis*, qui prunis inſperſus, ore patulo, & naribus excipitur, & ne quid fumi pereat, obtecto capite, ab ægro ſtudioſè eſt excipiendus. Si magis compoſita deſcribere volumus ad pompam augendam, *ſuccino addimus maſtichen, thus, benzoinum, & ſtyracem* ex quibus fumus excitatur, & modo quo ſuprà excipitur. Expertum etiam habemus ejuſdem *ſuccini oleum* digiti auricularis interventu intra nares immiſſum, illud introvertentis; aut *oleum eſſentiale ſampſuci.* Item *balſamus apoplecticus* naribus illitus. Magnoperè etiam valet *gummi animæ* pro ſuffitu ſuper carbones, aut *ejus oleum.* Similiter *tabacum aliquot olei aniſi guttis conſperſum*; communi more ſumptum. Hæc impreſſionem tollunt, & efficaciter obſtructionem ſolvunt, ac diſcutiunt. Opiata nonnulli commendant, verùm magnâ ſedulitate adhibenda ſunt, ne nimis incraſſando, fœtorem, vel aliud incommodum pariant, ut ſæpè à nobis compertum eſt. Præſentaneum eſt præ omnibus ſpiritus ſalis armoniaci cum calce elicitus.

Cap. XXXIII.

De Narium Hæmorrhagiâ

Solet quandoque natura ſanguinem vitioſum per nares effundere, & multos curare languores, verùm multoties laceſſita, optimum, Laudabilemque ſanguinem impetuoſè ita profundit, ut vitæ theſauro exhauſto, patientem non obire, ſed abire quotidiana nos doceat experientia.

Affectus hic hæmorrhagia dicitur Græcè, ab *æma*, & *rheo*, quaſi dicas ſanguinis fluxum, præſertim liberalem, & copioſum, à quacumque parte fluat, cujus variæ ſunt ſpecies, qui ex ſedis vaſis fluit, dicitur hœmorrhoidum fluxus; ex utero ſingulis menſibus provenit, menſium fluxus nominatur; qui poſt partum è mulieribus labitur, lochiorum fluxus appellatur. Sunt & aliæ cruentæ ex quibuſcumque partibus excretiones, de quibus ſuo loco agemus. Uſus tamen obtinuit, ut nunc non addito partis nomine, pro hæmorrhagiâ ſanguinis fluxum è naribus tantùm erumpentem ſpecialiter intelligamus.

Eſt itaque *hæmorrhagia immodicus ſanguinis per nares fluxus.* Pars affecta in hæmorrhagiâ ſunt nares vel per eſſentiam, vel per conſenſum, & ut in hæmorrhagiâ regia afficiuntur vaſa ſanguinea, ex quibus autumamus arterias magis in culpâ eſſe, quàm venas, ſinumque tertium craſſæ meningis per longitudinem falcis, ad os cribroſum excurrentis in hæmorrhagiis aperiri. Vel utplurimùm tamen propagines rami arterialis à carotide internâ aperiuntur, rumpuntur, vulnerantur, erodùntur.

Signa.

Narium hæmorrhagia ſignis non indiget, cùm ad ſenſum, vel ex ſolâ relatione immodica ſanguinis copia conſpiciatur. Diſtinguendæ autem ſunt illius cauſæ hoc modo: Si per anaſtomoſim fit, narium ſanguis copioſè fluit; ſi per diæreſim, ſanguis adhuc majori copiâ, & impetu fluit, præceſſitque contuſio, aut alia violenta cauſa externa; ſi per diapedeſim, ſanguis fluit paucus, tenuis, atque ſeroſus.

Sunt & alia ſigna obſervanda; ſi enim hæmorrhagia critica eſt, ægrum levat, quia cum ipſa prior morbus, ejuſque ſymptomata evaneſcunt; ſi enim ſymptomatica, æger eam difficulter ſuſtinet, & cum pulſu languidiori vires ſenſim attenuantur.

Si ſanguis immediatè è narium venis fluat, nullus percipitur capitis dolor, & facilè per adſtringentia naribus applicata ſiſtitur; ſi verò à cerebri venis fluat, in aliquâ determinatâ capitis parte percipitur dolor, & per adſtringentia medicamenta naribus impoſita non ſedatur fluxus.

Solet quandoque ab aliis etiam partibus ſanguis fluere, ut hepate, utero, harum partium ſigna dolores, & tenſiones indicabunt.

Tandem, ſi ſanguis ab arteriâ fluat, egreditur calidus, floribus, ſubtilis, cum ſpumâ, & impetu; è venâ verò craſſior, & nigrior cum pauco impetu egreditur.

Si hæmorrhagia à ſanguinis copiâ oriatur, adeſt faciei rubor, venarum tenſio, tum etiam victus largior, & rubens apparet; Si cacochymia contingit, quaſi corruptus, & pravâ conſpurcatus qualitate apparet, faciei color depauperatus.

Diverſas habet hæmorrhagia differentias, cùm alia fit à naturæ motu, & dicitur critica, alia à cauſâ morbificâ, & dicitur ſymptomatica; criticam natura moderatur, ea quæ ſibi noxia, & moleſta ſunt, exturbans, ut in febribus acutis, in quibus natura cauſam morbificam per has vias expellere conatur. Hæc etiam fit ſine febre, naturâ ſeſe ſuperfluo ſanguine exonerante, ut multoties videmus, multos in floridâ ætate periodicam pati hæmorrhagiam. Symptomatica etiam fit à naturâ, quæ turbata, confuſa, & irritata procedit in ſuis operationibus, & perperam operatur, ut in morbis chronicis evenire ſolet.

Cauſæ.

Hæmorrhagiæ cauſa eſt continui ſolutio, facta in narium venis, & hæc ſolutio ad ſcholaſticorum mentem tribus modis fit, quibus generaliter vaſa ſanguifera ſolvi poſſunt, & ſanguis effundi, quorum primùs eſt *anaſtomoſis*, ſive apertio, ſecundus, *diapedeſis*, ſive rarefactio; tertius *rhiſis*, ſive ruptio.

Anaſtomoſis provenit à ſanguinis calore, & effervescentiâ venarum orificia aperiente, & illum promptiorem efficiente. *Diapedeſis* fit à venarum tunicâ magis attenuata, & à ſanguinis tenuitate, & ſubtilitate per poros tranſeuntis, veluti per ſudorem, non aliter ac hydro argentum ſubtiliſſimas ſuas guttulas per corium ſpargere ſolet, ſed de hoc modo valdè dubitamus, quomodò ſcilicet ſanguis ſub ſanguinis formâ è vaſe aliquo tranſſudare poſſit *Rhiſis* ab externâ violentiâ colliſione ſcilicet ictu, vel contuſione accidit venas erumpente, vel etiam à ſanguinis ſuperfluitate vaſa diſrumpente.

Pro horum modorum cauſis putarunt vulgares, & quidem in anaſtomoſi pro internâ eſſe ſanguinis copiam impetuoſè ad venarum orificia ruentis, ejuſdem caliditatem, & acrimoniam, facultatem expultricem irritantem, retentricis debilitatem, venarum mollitiem & tenuitatem; pro externa, quæ ſanguinem multiplicare valent, victum pleniorem, crapulam, compotationem vini meracioris, fortiumque potulentorum, intermiſſionem venæ ſectionis, hæmorrhoidum ſuppreſſionem, à Venere abſtinentiam, medicamenta venarum oſcula nimis reſerantia &c. In diapedeſi internè vaſorum raritatem, & relaxationem, & quæ ſanguinem attenuare poſſunt accuſant; externè exercitia nimia,

ira-

iracundiam, æſtum, veneris œſtrum, longiorem ſub ſole moram, balnea, &c. In diæreſi internè culpant ſanguinis acrimoniam & mordacitatem vaſa corrodentem, eorundem diſtenſionem à ſanguine copioſiori, & ebulliente; externè acria quævis, motum vehementem, pondus grave, magnum clamorem, contuſionem, inciſionem, puncturam, rupturam.

Hæmorrhagia oritur vel à ſanguinis, vel vaſorum, aut ſimul utriuſque horum vitio. Sanguis quandiù intra ſua conceptabula coërcetur, omnia in pace poſita ſunt, ſi verò ab aliqua cauſa conturbatur, & in varios ſe adigit motus, ut intra ſuos parietes coërceri nequeat, ſed eorundem oſtiola diſtendendo aperit, vel rarefacit, vel rumpit, & quà datâ portâ ruit, ac ut uno dicamus verbo, omnes modi à ſcholaſticis aſſignati ſunt meræ tunicarum, ſive arteriarum, ſive venarum ſolutiones. Sanguis hæmorrhagiam cauſat quantitatis, vel qualitatis peccato; quantitate peccat; quando ſanguis in corpore copiam nimis augent alimenta euchyma; vina generoſa, excretiones menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſæ, quæ ita ſanguinem intra ſua mœnia cumulant, ut coërceri non poſſit & neceſſariò foràs erumpere debeat. Qualitate delinquit ſanguis, cùm acrior, tenuior exiſtit, vel ſalinis, acidis, lixivioſis, ſulphureiſque ſcatet corpuſculis. Huc pertinet validus corporis motus, alimenta calidiora, ac aromatibus condita, ſicut quoque ſpiritus vini abuſus & cœtera calidiora, & acriora quæ conſimilem ſanguini imprimant characterem. Item excandeſcentia, quæ citatiorem in ſanguine motum excitat; unde viſi ſunt quidam, ita excanduiſſe, ut non tantùm facie ſpirârint ignem ſed & ſanguinem ex oculis & naribus, emiſerint.

Ad hæmorrhagiam etiam vaſorum vitia conjurant, vel enim ipſa vaſa fibras nimis debiles, laxas, vel teneras ita habent, ut facilè ſanguini tranſitum præbeant, eſtò impetuosè non feratur; aut à cauſa diſtendente, & rumpente aperiantur; aut poris, oſtioliſque nimis dilatatis, aut apertis conſtat, quibus ſanguis, nullo obſtante impedimento, facilè elabatur.

Hæmorrhagia eſt affectus junioris ætatis, ut habetur *ſect. 3. aph. 27. Hæmorrhagia narium eſt affectus familiaris pubeſcentibus.* Hæc enim ætas ſanguine ſpirituoſo, & tumultuoſo abundat, ac proindè facili de cauſâ ejus efferveſcentiam ſæpiſſimè experitur, non aliter ac novum vinum non adhuc perfectè defæcatum, quod ob ſpirituoſitatem & turbiditatem ſeipſum ad fervorem concitat, ut ſuas deponat fæces, quas ſurſum, deorſumque tanto propellit conatu, ut magna optimi vini par cum fæcibus ſurſum ad orificij vaſis foramen unà feratur, & effluat: idem probabile eſt in juvenculo ſanguine fieri, ut ad amovendam à ſe fæculentiam ferùidè ſe commoveat, & præ fervore ſurſum bulliat, ejuſque pars ad ſummum humani vaſis orificium, nimirum nares ſuperfluat, ac dictam conſtituat hæmorrhagiam, in qua ſanguis per nares exiliens vel à venis, & arteriis imam, aut ſupremam cerebri ſedem permeantibus effunditur, vel à vaſis, à palato ad nares deſcendentibus, quæ ſunt venarum hæmorrhoidalium inſtar in ano, & utero.

Prognoſis.

Duplex eſt hæmorrhagia, una imminens, altera præſens, verùm majori exiſtimationi erit *Medico* imminentem præſagire, quàm præſentem ſiſtere; ideòque imminentis præſagia ſedulò recenſere oportet. Imminentis hæmorrhagiæ prognoſis, præſertim criticæ eruitur ab actionibus læſis, excrementis, & qualitatibus mutatis. Futuram hæmorrhagiam præſagiunt inſomnia, & rerum rubratum imagines; capitis & cervicis dolor ſubindè ortus; temporum gravitas, & magna pulſatio in illorum arteriis; aurium tinnitus, vel ſonitus; oculorum hebetudo, vel ſplendores, Marmarygines oculis obverſantes; faciei, & oculorum rubor; lucis averſio; lacrymæ involuntariæ; pruritus aurium; naſi rubor; ſanguinis ſtilla die indice apparens v. g. quartâ, vel decimâ, oſtendit futuram hæmorrhagiam die judicatorio, nempe ſeptimâ, vel decimâ quartâ, quia diebus judicatoriis natura humores ad eas partes transferre incipit, difficilis reſpiratio, & tandem hypochondriorum tenſio ſine dolore.

Præſentis hæmorrhagiæ prognoſis ita ſe habet: Hæmorrhagia mediocris, & per rara adveniens intervalla, ſalutaris eſt; natura enim rectè operans ſuperfluo pondere ſe exonerat: at ſi crebræ, largiores, & vehementes ſanguinis profuſiones fuerint, peſſimæ, omne enim ſanguinis profluvium immodicum eſt periculo plenum, viam præparans ad mortem, in primis ſi extrema frigeant, ſi facies appareat pallida, viridis, vel livida, vel animi deliquia, ſyncopem, vel cachexiam & hydropen omninò incurabilem excitat, ita ut exempla non ſint curatorum ab hydrope, qui narium hæmorrhagiam ſequutus ſit, in quem etiam conjicit, ſi per plura ſpatia ejuſmodi fluxio per nares diù fatiget, ac ſi confertim & continuatim fiat.

Hæmorrhagia in morbi principio, mala, quia ſymptomatica eſt, fit enim à naturâ ante tempus ad excretionem irritatâ à materiæ morbificæ malitiâ. Paucæ ſanguinis ſtillæ in morbis per nares effluentes, infauſtum, prædicunt eventum, & vel mortem, vel recidivam prænunciant, & præcipuè in morbi principio, *Epaminonis & ſileni* exemplo penes *Hip. Epidem. lib.* 1. qui interierunt, quòd puſillum quid è naribus ſtillaverit: ſignificant enim naturæ imbecillitatem, vel malignitatem morbi, eo quòd omnis excretio in morbis acutis, quæ tantùm incipit & non finitur, damnanda eſt. Quòd ſi ſtilla die indice prodit coctionis ſignis utcumque apparentibus, futuram criſim per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagia in quartanâ peſſimum ſignum eſt, ut habetur *ſect. 8. aph. 3. Quibuſcumque in quartanis febribus ſanguis è naribus defluxerit, malum.* Quia ſanguinis fluxus in melancholicis & phlegmaticis noxius eſt; hi enim ſanguinis profuſione magis refrigerantur, & debilitantur, quia vulgo quartana, ut & cachexia, & hydrops morbi frigidi nominantur. Sic etiam ſi hæmorrhagia in ſenibus oboriatur, malum. Per hæmorrhagiam quandoque natura alias compenſat evacuationes, ita notavit *Hip. ſect. 5. aph. 33. Mulieri menſtruis præter naturam deficientibus, ſanguinem è naribus profluere bonum.* At ſi hæmorrhagia intempeſtivè ſupprimatur, convulſionem, epilepſiam &c. parit, ut hæmorrhoides longo tempore fluentes, ſi inconſideratè cohibeantur ſecundum *Hip.* tabis, aut hydropis, & ſecundum alios ſcirrhi, cancri, & lepræ periculum impendent.

Febres acutas criticé & quandoque ſymptomaticè ante humorum coctionem hæmorrhagia ſolvit; experimur enim quam plurimos à graviſſimis morbis narium hæmorrhagiâ liberatos fuiſſe & præcipue febribus malignis, ut pote iis, quæ voriolas, & morbillos habent adiunctos, ſi hæmorrhagia ſuperveniat, febris vel ſolvitur, vel mitigatur, & variolæ, vel morbilli multo pauciores erumpunt, quàm ſi nulla ſuperveniſſet hæmorrhagia. Verùm huic doctrinæ adverſatur *Fernelius* inquiens: licet deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen propriam morbi eſſentiâ, & radicè evellit,

evellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanete. Idque ex eo probat, quòd ſanguis è nare profluens, colore, ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus impurus & corruptus videatur.

Plauſibilis equidem eſt hæc *Fernelii* doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verum eſt in quam plurimis morbis acutis, præcipuè in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſolvere, atque perpetuum non eſt, ſed tunc cùm tales evacuationes fiunt à naturâ ante coctionis tempus irritatâ à cauſa morbificâ.

Ad id, quod *Fernelium* dubium reddit, nimirùm quòd ſanguis, qui in narium hæmorrhagiâ effluit, ſemper purus & floridus apparet, facilè reſpondemus; nam non ſemper è ſolis venis effluit, ſed ſæpè ex venis & arteriis ſimul putà è tertio craſſæ meningis ſinu: ſicut & è venis, & arteriis in cerebri baſi, per varias anaſtomoſes concurrentibus, iſta hæmorrhagia fieri poteſt. Cùm ergò iſte ſanguis non ſolum è venis, & arteriis fluat, non mirum eſt, ſi rubicundior appareat, quàm ille, qui è venis in cubito ſectis emanat.

Curatio.

Vulgares in hæmorrhagiæ curatione ita ſe gerunt: Criticam non ſupprimunt, ſed ad debitam ſanguinis quantitatem fluere permittunt; Solet enim quandoque licèt critica, modum excedere, ſiquidem ſanguinis multitudine gravata natura, ad illius expulſionem excitatur, & modum tenere non poteſt, & vehementem facit evacuationem, unde virium jacturam, & mortem timere oportet, tunc illam cohibent. Sed quis debitum modum in omnibus ſtatuere poteſt?

Symptomaticam hæmorrhagiam cohibent celerioribus præſidiis, in anaſtomoſi vaſa recluſa obturant, in diæreſi uniunt, in diapedeſi denſant, ſanguinem ad nares confluentem revellunt, ab iiſdem, & vicinis partibus repellunt, humores acres, & tenuiores ſanguini permiſtos evacuant, & corrigunt, eorum geneſim prohibent, hepatis, & venarum retentricem roborant facultatem.

Primo ſanguinis miſſionem, quæ inter revulſoria remedia principem poſſidet locum, maturè antequam vires debiles evaſerint, celebrant. Hic *Barbati* ſuam excercent carnificinam, hic barbatorum ſanguificina triumphat & ægrotus tanquam ad lanienam ductus, ſatellitio conſtipatus, per fidos carnifices, nimirùm tonſores, inciſis venis ſanguinariorum inexplebilem explet ſitim. Incidunt venam mediam, aut internam brachii è directo partis, qua ſanguis profluit, dextri ſcilicet ſi è nare dextra, vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra, utriuſque dum è nare utraque ſanguis emanarit. Si caput magis ſanguine abundare videnti cephalicam aperiunt. In magna plethora prius tali venam incidunt, præſertim ubi ex ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus acciderit. Attamen ſi unica phlebotomia hæmorrhagia non cohibita ſit, illam reiterant ad mali uſque declinationem.

Verùm incompeſcibili jurgio controvertitur inter vulgares, an phlebotomia fieri debeat anguſto, an amplo foramine, & ſanguis exigua quantitate ſæpius repetita detrahendus ſit, adeò ut in phalangas diſtincti invicem digladiantur. Aliqui cenſent foramen debere eſſe anguſtum, ut ſubtilis ſanguinis pars effluat, maneatque craſſior, minùs ad fluendum idonea; & ſanguis moderatè educendus ad ℥. j. vel ij. atque iteratò poſt horæ ſpatium, ut major fiat revulſio, vireſque ſimul non devaſtentur. Alii ampliori foramine, & exiguâ quantitate ſæpiùs repetitâ ſanguinem detrahendum, & revulſionem meliùs fieri cenſent: nam ut contrarius motus ſanguini concilietur, vehementiori agitandus eſt motu, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit: ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per ſectam venam, eò promptiùs è naribus fluentem adducit ſanguinem.

Non poſſumus non reſpondere ad hanc vulgarium controverſiam, licet utraque ſententia à verâ medendi methodo aberret, tamen veriſimilior videtur, quæ ampliori utitur foramine, ex allatis rationibus & tanquam improbabilem rejicimus illam, quæ anguſtum ſtatuit foramen: ex anguſto enim foramine ſubtilis ſanguis i. ſpirituoſus effluit, remanente reliquo ſanguine ſpiritibus effœto, unde lipothymiæ, ſyncopes, virium jacturæ emergunt ob magnam ſpirituum deperditionem.

Vindicandam cenſemus naturam à tantâ vulgarium ſanguificinâ, licet prædicent multos infirmos è faucibus orci ereptos, cùm potiùs per accidens id evenerit, quàm aliquâ demonſtratione; ſunt enim probabiles conjecturæ, quæ pro illâ afferuntur. Non eſt hæc recta via ad ſalutem, neque optimæ notæ *Medicus* hoc incerti præſidii genere uti debet, quia periculum facere per hominum mortes, eſto quandoque juviſſe obſervaverit, tamen multoties interimiſſe expertus eſt. Itaque recedat à Medicorum aulâ, hoc incertum remedium, quod cum ambiguitate, & pernicie tentatur; in ambiguis enim & præſertim pernicioſis tutior ſententia amplectenda eſt, unde præſtat ſanguinem, qui eſt vitæ theſaurus, conſervare, quàm illum veluti aquam profundere: *Clamat enim occiſorum ſanguis ante thronum Dei. Vindica Domine ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt.*

Quod de revulſione & derivatione dicunt vulgares in hæmorrhagiâ, phlebotomiâ ſanguinem ad læſam partem accurrentem poſſe ſiſti, & retrahi, merum figmentum eſſe, ſanguinis circulatio oſtendit, ex quacumque enim parte ſanguinem mittas, æquè totum corpus ſanguine depletur. Putârunt creduli vulgares in humano corpore ſanguinem intra venas, & arterias ſtagnare, ac poſſe aliquando à læſis partibus in auxilium retrahi. Sanguinis igitur miſſio ſolam aufert plethoram, non cacochymiam: verùm vix adduci poſſumus, ut credamus naturam, quæ nunquam deficit in neceſſariis, in ſuperfluis abundare, ut tantam ſanguinis copiam produci patiatur, quantam venæ capere non poſſint.

Poſt phlebotomias, alia adhibent revulſoria præſidia, ut cucurbitulas cum ſcarificatione in ſcapulis, & cervice, quibus fluentem è naribus ſanguinem retrahere imaginantur. Attamen non eſt tutum remedium, poſſunt enim ſanguinem ab inferioribus partibus ad ſuperiores attrahere, & novo affluxui occaſionem præbere. Hirudines poſt aures, extremorum frictiones, eorundem ligaturas dolorificas, lotiones quoque ex aquâ fervente. Cucurbitulam ſatis magnam ſine ſcarificatione hypochondrio applicandam jubent, dextro, ſi è dexterâ nare ſanguis fluat, ſiniſtro, ſi è nare ſiniſtrâ effluat, utrique, ſi ex utrâque ſanguis effluat. Verùm cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni eſt medicamenti genus maximo periculo adjunctum; ſanguis enim tunc efferveſcens ad hepar & lienem magnâ copiâ attrahi poteſt & in his partibus inflammationem efficere, cujus inflammationis hiſtoriam narrat de quodam aulico *Fabricius Hildanus obſ.* 47. *cent.* 2.

Hu-

Hujus occaſione cujuſdam Medici vulgaris recordamur, qui in narium hæmorrhagiâ, cucurbitulas ſupra utramque mammam cuidam juveni applicuit; ſanguis quidem extemplò ſubſtetit, ſed ita maxima raucedo ſubſequuta fuit, ut vix miſer audiri potuerit, quem ad mortem uſque comitata fuit.

Si narium hæmorrhagiæ ſola plethora ſit cauſa, ſola ſanguinis revulſio ſufficit, nec purgatione opus eſt, ubi verò vitioſi alii ſucci ſanguini ſunt admiſti, purgans medicamentum, quod compreſſivum vocant, inſtituunt, quia non nihil adſtringunt, & humorum revulſio ad inferiora fit: tale concinnant, ſi præcipuè bilis redundet, *ex tamarindis*, *myrobolanis citrinis*, *vel chebulis*, *ſyrupo ex multiplici roſarum infuſione*, *& rhabarbaro torrefacto.* Verùm vulgarium pace, purgans medicamentum nullum jus intra venas habet, cùm illuc non pateat aditus.

His omnibus adminiſtratis, ſi ſanguis adhuc fluat, ad alia deveniunt medicamenta, quæ tam intrò, quàm foris imponuntur; unde primò exhibent ſyrupos refrigerantes, ut *de ſucco acetoſæ*, *de Nymphæâ*, *cichorio*, *portulacâ &c. cum aquis plantaginis*, *lactucæ*, *portulacæ &c.* Vel opiata, *ut Philonium Romanum*, *Perſicum*, *requies Nicolai*, putant enim opiata eſſe frigida, & ſanguinem incraſſare; non exhibenda tamen ſunt ægro debili, quia periculum eſt, ne calor ab opiatis extinguatur.

Foris topica applicant refrigerantia, capiti nempe, fronti, temporibus, collo, hepati, teſtibus, manibus, brachiis, pedibus, & tandem toti corpori.

Caput aquâ frigidâ perfundunt; verùm ſanguis per refrigerantia intropulſus, venas, quæ alto ſunt, replebit, & ſanguinis fluxus augebitur, vel ſanguis retentus convulſionem, apoplexiam, parotidem, dyſpnœam, aut alium quempiam gravem affectum excitare poterit.

Fronti & temporibus fotum *ex aquâ valdè frigidâ*, *vel ex ſucco plantaginis*, *burſæ paſtoris*, *ſolani &c. addito aceto* ad penetrationem, applicant cum linteis, quæ dum calefcere incipiunt, frequenter mutant. Vel iteratò frontem *ſpongiâ aceto frigido madidâ* fovent.

Collo linteum ex aquâ frigidâ madidum circumdant; verùm in hoc metus eſt, ne apoplexia, vel ſyncope accerſatur, præcluſis viis inter cor, & cerebrum.

Faciem aquâ gelidâ conſpurcant; quia non ſolùm ſanguinem fluentem repellit, verùm etiam eundem ad interiora retrahit. Sed aqua frigida ſatis in magnâ copia in faciem conjici debet ex improviſo, nempe ad duos, vel tres cyathos per brevia intervalla projectos. Verum tamen hoc remedium aquæ frigidæ ſyncopen excitare poteſt, vel ſaltim lipothymiam & ægrum de medio tollere. Neque optimum remedium eſt ad hæmorrhagiæ fluxum cohibendum, ſyncopen excitare, cùm non deſint alia remediorum genera efficaciora & tutiora.

Hepar *cerato ſantalino*, *vel unguento roſarum* inungunt, quia hepar calidum ſanguinem ſurſùm mittit.

Teſtes circumligant aquâ frigidâ panno madido *ex aquâ plantaginis*, *portulacæ*, *burſæ paſtoris*, *pulvere roſarum*, *& trochiſcis de camphorâ.* Verum nullus conſenſus eſt inter teſtes, & nares; ſi ex barbâ ſanguis flueret, utique hoc remedij genus concederemus, cùm inter barbam & teſtes magnus intercedat conſenſus, ut videre eſt in Eunuchis, qui quia teſtibus carent, carent quoque barbâ.

Manus, brachia & quoque pedes refrigerare valdè utile eſſe dijudicant, ac proindè in aquam frigidam immergunt. Vel aquâ frigidâ volas, & plantas è carpi regione lavant, ubi arteriæ pulſant. Vel ſilices, ferrum, aut alia frigida manibus tractanda imperant, aut pedibus laminas plumbeas, vel lapideas ſubſternunt.

Tandem, ſi omnibus his refrigerantibus ſanguinis fluxus non compeſcatur, quia maximo in fervore verſatur, quidem *Vulgares* totum corpus in balneum frigidum demittunt. Verùm hæc remedia ſunt ex aquâ frigidâ.

Nihil proficientibus refrigerantibus, ad adſtringentia recurrunt, uti ſunt *myrtus*, *piloſella*, *conſolida major*, *bolus armenus*, *terrâ ſigillata*, *corallia*, *acacia*, *hypociſtis*, *cortices granatorum*, *ſanguis draconis*, *lapis hæmatites*, *&c.* ex quibus pulveres concinnant intra nares inſufflandos, vel aceto, & ovi albumine ſubagitant, fronti, & temporibus admovent, vel ſupra linteamen extendunt, & collo, ubi venæ jugulares deſcendunt, circumdant.

Vel utuntur *ſyrupis cydoniorum*, *myrtino*, *de ribibus*, *roſis ſiccis*, *de agreſtâ*, *trochiſcis de terrâ ſigillatâ*, *de ſpodio*, *de carabe*, *myva cydoniorum*, & ex ſuprà dictis pulveribus varia electuaria & opiata parant.

Inſtillant in aurem acetum, quæ nari fluenti proxima eſt; ſic enim venam, per quam ſanguis fluit, adſtringi poteſt.

Fabam, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſciâ arctè alligatum, ut fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibere credunt.

Non deſunt vulgaribus medicamenta ſpecifica, quæ à proprietate occultâ ſanguinem fluentem cohibent. Ita eſt *urticæ ſuccus*, quem ſemel, atque iterùm ad ℥. IV. propinant, tum per nares attractus, tum fronti & temporibus admovent totam urticam contuſam. *Stercus porcinum* inter præſtantiſſima ſpecifica recenſent, ſi calens fronti, & temporibus admoveatur, vel olfaciendum detur, vel ſiccus in nares immittatur. Maximoperè etiam ad ſydera extollunt *ſtercus aſininum* eòdem modo uſurpatum, ut de porcino dictum eſt; imò conficiunt *ſyrupium de ſtercore aſinino.* Narrat *Rodericus à Caſtro lib.* I. *de morbis mulierum cap.* 5. Medicum quendam ſeptuagenarium hæmorrhagiæ maximè obnoxivum, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſulâ ſemper geſtare ſolitum, cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim ſi ſucco urticæ commiſtum, ſi ſiccum, aut recens per ſe naribus exhiberetur.

Multi *Vulgares* hæmorrhagiæ occurrunt verbis aliquibus ſuperſtitioſis, quæ recenſere non licet; ſed hæc aërea & inutilia ſunt experta, ut pote in aëre verborum fundata.

Si narium hæmorrhagia ſit critica, aut conſueta, & modum ſervet, non impedienda, niſi copia vires proſternat. Nunquam autem ſtatim in principio ſiſtatur, & multò tardiùs in iis, qui in ætate ſunt juvenili, & conſtitutione corporis ſanguineâ, & quibus hæmorrhoides, aut menſes ſubſtiterunt; multi enim ex intempeſtivâ ſuppreſſione in graves, aut chronicos morbos inciderunt. Morboſæ, ſeu ſymptomaticæ mox in principio ſuccurrendum, & quo longiori tempore fluxus duravit, eò citiùs occurrendum eſt, ne vires proſternantur.

Succurrimus narium hæmorrhagiis tum internis tum externis medicamentis. Interna ſunt, quæ ſanguinis acrimoniam, ejuſque particulas ſalinas, & ſulphureas abſorbent, ac præcipitant quæ ſanguinis impetum, & turgeſcentiam mitigant, pacantque, quæ particulas acriores diſſolutas hebetant, & compingunt, & tandem quæ vaſa anguſtant.

Sanguinis acrimoniam obtundunt in primis, *crocus Martis cum ſucco cydoniorum*, *aquâ burſæ paſtoris*, *vel ejus ſucco*; ſed præſtat extractum *croci Martis* ſequens, ſi ejus grana quatuor cum aquâ plantaginis exhibeantur:

℞. *Limaturæ Martis* ℥. j *Affundantur lentè*, & *ſucceſſivè Aquæ fortis* ℥. IV. *ad* viij.

Digerantur per noctem in cineribus, vel arenâ ad totalem uſque ſolutionem. Hinc per alembicum aqua fortis abſtrahitur ad ſiccitatem, pulveri reſtanti affundatur vini ſpiritus vulgaris ad duorum digitorum eminentiam, & appoſito alembico cœco, digere in arenâ, donec rubeſcat, tunc vini ſpiritum abſtrahe, & alium affunde, & ſecundum artem ita procede, donec corroſiva ſalia aquæ fortis totaliter abſtracta ſint. Tunc novum vini ſpiritum affunde, digere, & tinctum decanta, idque repete donec nil ampliùs de tincturâ extrahatur, omnes effuſiones, ſeu decantationes commiſce, & per Balneum, vel cineres ad oleitatem uſque deſtilla.

Utilis eſt *ſyrupus*, *ſal magiſterium*, & *tinctura coralliorum*, *eſſentia roſarum rubrarum*, *tinctura lapidis hæmatitis*, *magiſterium magaritarum*, *oculi cancrorum*, *ebur ſine igne præparatum*, & *quamplurima antiſcorbutica*, quæ ſanguinis acrimoniam corrigunt, demulcent, & adimunt.

Sanguinis motum, & impetum refrænant *laudanum opiatum*, *ejuſque tinctura*, *ſperniolæ compoſitum*, præcipuè efficaciſſimum eſt ad quamvis hæmorrhagiam ſiſtendam ſi in aqua burſæ paſtoris ad grana tria, vel quatuor exhibeatur, præſentaneum verò fit medicamentum, ſi aliquid *laudani opiati addatur*, & *cum ſyrupo papaveris rhœados*, *vel urticæ ſucco* exhibeatur.

Externa ea medicamenta conveniunt, quæ auſteritate ſua vaſa ſanguifera coartant, & anguſtiant, *ut vitriolum*, *vel ejus ſal*, *vel pulvis ſympaticus*, quo lintea ſanguine madefacta inſpergi debent. Magnoperè juvat *colchotar*, *vel terra exanimata vitrioli*, *vel ipſum vitriolum rubificatum* intra nares immiſſum, vel geſtatum. Vel ſequens pulvis pluries à nobis expertus, ut

℞. *Cortic. granator. Aluminis*, & *Vitrioli ana* ʒ. ß. *F. omnium pulvis ſubtiliſſimus*.

& tabaci inſtar naribus indatur. Vel *alumen*, quod laccâ pictorum pro incarnato colore larvetur. Item *fuligo camini ſuccini inſtar ſplendidæ* pulveriſata. *Lepus in martio captus*, *exſiccatus* & *in pulverem redactus*, ac in naſum immiſſus.

Sed advertendum eſt, quòd fluxu ſedato per eſcarotica medicamenta, vel glutinantia &c. eſchara non eſt removenda, neque ſanguis coagulatus. Si adſit, ob novæ hæmorrhagiæ periculum.

Sanguinem coagulant *aqua ſpermatis ranarum*, *ſi in eâ addatur pauca camphoræ quantitas*, & *ſacchari Saturni*, & linteamina madefiant, ac collo, ubi venæ jugulares deſcendunt, circumdentur. Imò *aquâ ſpermatis ranarum* lavare faciem, & nares commodum eſt. *Laminam*, *vel numiſma argenteum aliquo opiato inunctum*, ac ſequenti unguento fronti applicari jubemus

℞. *Croci Martis ſubtiliter pulveriſati*, *optimèque reverberati*, & *Croci Veneris ana* ʒ. ij. *cum ol. veſci pomor. f. linimentum.*

Laudanum, *vel opium* intra nares immiſſum mirificè hæmorrhagiam ſiſtit.

Si ſanguis ex arteriis fluat, quia ſpiritibus turget, difficulter reprimitur; generoſa, & plura remedia ars Medica excogitavit, & ſicut hominem ſervare didicit, ita & ſanguinem, inter alia nullum aliud præſtantiſſimum remedium in totâ Republicâ Medica inveniri poteſt, quàm *aqua arterialis*; ad quamlibet hæmorrhagiam deploratam ſiſtendam, deſcripta in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophica lib.* 4. *cap.* 1. & *Tomo* 1. *de Tumoribus cap.* 14.

Cauſæ hæmorrhagiæ deindè, ſi aderit, reſpiciendum eſt, quapropter ſi ſanguis aquoſus nimiùm fuerit, emendandus, remediis appropriatis, ſcilicet *pilulis de cynogloſſâ*. Si mordax, mordacitas compeſcenda, & cauſa principalis removenda. Examinandum quoque diligenter erit, quæ mordacitas, ſalinana, an vitriolata ſit.

A naribus rectè ad os deſcendimus ut more noſtro ejus languores examinemus, & eorum unicuique medicam opem præſtemus.

Cap. XXXIV.

De Aphthis, & oris Vlceribus.

A*Phthæ ſunt oris ulcera leuia*, *ſuperficialia*, & *ſerpentia*, quæ puerulis lac ſugentibus ſunt familiaria, ac proindè lactucimen ab aliquibus appellantur. Sunt exulcerationes quæ hinc indè in ſummâ oris ſuperficie ſerpunt, & in qualibet ejus parte, ut in palato, gingivis, linguæ latitudine, & ejus profunditate, ſeu radice. Sunt quandoque puerulis adeò periculoſa, ut penitùs eorum tenellam excedant carnem, præcipuè ſi malignitatem ſapiant.

Præter aphthas ſunt alia oris ulcera, quæ per adultorum ora non tantùm ſuperficie tenus in palatum, gingivas, linguæ latera, & ejus radicem ſerpunt, verùm etiam aliquo temporis intervallo profundiùs ſeſe demittunt, & harum partium carnes exedunt, & hæc ſimpliciter oris ulcera appellantur, qualia ſunt ea, quæ in lue venereâ, & quandoque in malignis febribus contingere ſolent.

Signa.

Aphthæ per ſe viſui patent, in puerorum enim ore ulcuſcula quædam conſpiciuntur levia, & ſuperficialia: in adultorum verò ulcera profunda, & adeſa, nunc albo, nunc cineritio, nunc nigro colore prœdita.

Cauſæ.

Galenus in com. aph. 24. *ſect.* 3. *in ætatibus autem talia contingunt parvis* & *nuper natis puerulis*, *oris ulcera*, (quæ aphthæ vocantur) *vomitus* &c. Aphtharum cauſam in puerulis lactentibus docet eſſe lac nimis ſeroſum, acri ſuâ abſterſione ſummas, eaſque molles admodùm partes exulcerans. Vel eſſe lac hauſtum in puerulorum ventriculis corruptum, unde acres, putridique vapores ſurſùm ad os attolluntur, ita aſſerit 9. *de compoſ. med. ſec. loc. cap. ult.*

Verùm magiſtri *Galeni* pace, & diſcipulorum, nos ſcimus lac tribus conſtare ſubſtantiis, caſeoſa, quæ optimè corpus nutrit, & vitioſorum humorum acrimoniam temperat; ſeroſâ, quæ ulcera abſtergit, & mundificat; & butyroſâ, quæ dolores lenit: dum res ita ſe habet, quoties in ſero adeſt acredo, quæ molles exulcerat partes, à caſeoſâ temperari debet, & ſic pars inimica caſtigari. Prætereà in lacte ſeroſa acredo exulcerans eſſet de aquarum ſolventium

tium indole, licèt in gradu remiſſo, eſſet que virus corroſivum, quod in puerulorum ſtomachis ob reſultantem fermentationis aciditatem exaltaretur, ſtomachumque exulceraret.

Falſum eſt etiam, quod inquit *Gal.* ex corrupto lacte putridos, acreſque vapores ad os attolli à ſtomacho, exulcerationemque producere; nam ſi verum hoc eſſet, continuò eorum ſapor; & primariò æſophagus, deindè os exulceraretur: Sed ſuperius ventriculi orificium exactè clauditur à cibo, & tantùm ad cibi, vel potùs importunitatem panditur. Sed demus, quòd quandoque corruptum lac acidum eructet, ſequeretur, quòd melancholici, qui acidum eructant, continuò exulcerato ore laborarent, quod falſum deprehendimus. Inſuper vapores acidi aſcendere non poſſunt; calor enim ad acidum vaporem elevandum, debet eſſe intenſus, ſcilicet quarti gradûs, qui in animalibus non reperitur, alias non viverent. Deberent itaque ad totius, vel alicujus partis conſenſum recurrere, ut par eſſet fiendi modus in puerulis, ac adultis.

Ulcerum cauſam in adultis ſtatuunt cum antesignano *Galeno* Vulgares eſſe primariò pravos humores in ore collectos, quos natura foràs exturbat. Vel ſecundariò per totius conſenſum, ut in febribus acutis, & præſertim malignis, ubi pravi, corruptique humores ad os elevantur, & ulcera ſæva generantur, quæ cum faucibus aſperam arteriam, & gulam occupant. Vel ob alicujus partis conſenſum, ut à capite, cùm capitis pravi humores in os per fluxionis viam depluunt, ceu ſunt bilioſi, & pituitoſi. Vel à ventriculo, ut in puerulorum aphthis à corrupto lacte. Vel à pulmone, vel hepate calidiori intemperie laborante, à quo non tantùm oris provenire credunt vulgares, verùm etiam omnes corporis exulcerationes. Vel à liene ab utero &c. cùm hujuſmodi partes, corruptorum humorum colluvie ſcateant, unde halitus ſurſùm mittuntur quibus primariò puſtulæ excitantur, & ob aſſiduum affluxum illuc transmiſſum, in ulcera deſinunt, foventurque ac proindè in dies maligniora redduntur.

Aſſignant Vulgares pro ulcerum cauſâ pravos humores in ore collectos, ſed quinam ſint iſti, & cujus conditionis pravi humores, neſciunt. Præterea iſti humores vel antequam ad os colligantur ſunt pravi, vel in ore fiunt tales; ſi primum, pravitatem partibus, per quas tranſeunt, communicare deberent; ſi ſecundum, quomodò in ore pravitatem nanciſcantur aſſignare tenentur: Verùm ut plurimùm, & ferè ſemper per aliarum partium conſenſum hæc ulcera fiunt, vel à capite per fluxionem, & forſan per deſtillationem per deſcenſum, ut Chymici loquuntur, ſed de his fabellis fuſiùs cap. de Catarrho diximus in *Trutina.* Vel ab aliis partibus inferioribus, ut à ventriculo, pulmone, hepate, liene, utero &c. per aſcenſum, putant enimà pravis humoribus in his partibus ſcatentibus halitus ſurſùm aſcendere, (miramur equidèm has partes non exulcerari,) & impolluto calle ad os tranſmitti à providâ naturâ, tanquam ad emunctorium. Verùm ab ore diſſlarent, vel in ructus evaneſcerent. Præterea ductus aſſignare debent, non verò cœcos, aliàs in ignorantiæ foveam cadunt, per quos iſti halitus ad os deferuntur. Demus ſub halitûs, ſeu vaporis larvâ ab inferioribus partibus ad os evehi, non poſſunt in guttas concreſcere, cùm os capitellum non referat, quòd ſi concreſcerent repercuſſi, in inſipidum, cryſtallinumque liquorem faceſſerent, qui unâ cum ſalivâ exturbaretur. Nec iſti halitus ſalſedinem; acrimoniamve ſapiunt, nam ad ſalſum, acidumque elevandum halitum, calor debet eſſe intenſus, non tantùm noſtro major, verùm quarti gradûs ignem ſibi vendicat. Prudentiùs egiſſent Vulgares, ſi non tantùm oris ulcera, verùm aphthas uni hepati, tanquam ignorantiæ aſylo tribuiſſent; quia per ipſos apud ſtolidam plebeculam rumor increbuit; non eſſe malum in humano corpore, quod non faciat hepar.

Veræ aphtharum cauſæ ſunt, partim nutricis, vel matris lac nimis acidum, ſalſumve redditum, ab eorum aciditate, vel ſalſedine, quæ comeduntur, aut bibuntur, aut alio modo aſſumuntur, partim molliſſima internarum partium oris conſtitutio, quæ ob ſuctionem non ægrè excoriatur, & excoriatio ſemel facta difficulter agglutinatur, cùm aſſidua ſuctio eam denuò abradat.

Notandum eſt hìc obiter, quòd plurima ſunt mala, quæ cum lacte infantulis ingruunt. Primò; dùm in grumos tranſit, frequentes excitat vomitiones, ſingultus, tormina, vermes, febres, diarrhæas, epilepſias, quandoque convulſiones, multaſque necis inopinatas continet occaſiones. Sunt hæc incommoda inevitabilia, & lactis peccata materialia, quæ infantulus à primo nativitatis die piare incipit: quaſi mater, vel nutrix, ceu ſæva noverca inſidias, neciſque comminationes ſtruat ſuo filio, pocula inficiendo. Secundò, ſunt alia lactis crimina S. Venerea lues, lepra, peſtes, febreſque contagioſæ, quæ cum lacte non apertè, ſed furtivo quodam modo ſe inſinuant, inficiuntque. Item cum lacte character morboſus epilepſiæ, maniæ, ſtupiditatis, phthiſis, podagræ &c. deplorabilis in vitam inuritur, non aliter ac hæreditario parentum vitio obtingeret, qui ſub dierum maturitate prodit. Dùm miſelli infantuli lac pro ſuſtentandâ vitâ mendicant, cùm lacte morbos, morborumque occaſiones conſequuntur, quos in ſe ipſos tranſplantant, & indelebiliter in vitam duraturos incorporant. Tertiò, defectus non ſolum morales cum lacte introaſſugant, qui ad ultimum vitæ terminum perſeverant, verùm etiam ira, audacia, timor, pudor, lætitia, triſtitia, invidia, odium, & cœtera animi pathemata à matribus, vel nutricibus mendicantur, & per lac propagantur. Quartò, lac in horas varias ſubit impreſſiones examini perturbationibus, diverſaſque induit deformitates, quas inſons infantulus ab ubere ſugit, & expiare tenetur. Et tandem, ut uno abſolvamus verbo, morborum occaſiones, defectus morales, ingenium, mores, animi actiones, temperaturam, & maleficas impreſſiones unâ cum lacte infantuli furtim in ſe ipſos tranſplantant. Sed ad aphthas noſter redeat ſermo.

Eſt & alia aphtharum cauſa, ſcilicet ſalſuginoſum, aciditatumque lac propter aſſumpta à lactantibus, ſed à ſero dilutum, degeneratumve ex variis animi perturbationibus, intra infantulorum corpuſcula pro nutrimento receptum, & in partes diſtributum, cujus in corpuſculorum ſuſtentatione provida natura ſalſugines, aciditates, aliaſque impuritates unà cum lacte exturbat per ſalivales ductus & ad os tranſmittit nimio latice exutas, quæ molles oris partes ſuperficialiter exulcerant; partim per urinaria vaſa urinæ commiſcentur, quæ naturales exulcerant partes; partim ſub axillis ab indeſinenti cordis calore detruduntur, ubi ut plurimùm exulcerationes conſpiciuntur; retro aures in earum commiſſuris &c.

Adultorum ulcera fiunt à particulis ſalinis, acidis, vel alkalicis in latice, vel ſucco alimentitio ſtagnantibus, quæ per ductus ſalivales, tanquam ad ſua emunctoria, evomuntur, exaltantur, & internas oris, faucium, linguæ palati &c. partes corrodunt, & exulcerant. Huic affectui anſam præbent ali-

alimenta, quæ ſalinis, & mordacibus abundant particulis, ita ſunt carnes ſalitæ, & piſces omnes ſale conditi, ſinapi, porri, allia, cæpæ, acida omnia, & cœtera, quæ laticem; & ſuccos alimentitios ſimili charactere imbuunt, & per ſalivales ductus ad os tranſmittuntur; ac externi alicujus agentis calore exaltantur; & ſolvendi vim nanciſcuntur.

Prognoſis.

Aphthæ facillimè curationem admittunt, quia ulcuſcula ſuperficialia ſunt & à mitiori oriuntur materiâ: attamen diuturnæ, & profundè exulceratæ pernicioſiſſimæ cenſentur; tum ob carnis mollitiem; quam facillimè depaſcuntur; tum quia hæ validiora expoſtulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tum quia medicamenta ritè applicari non poſſunt; tum quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & facilè ſalivâ eluuntur; tum quia partes valdè ſenſiles ſunt & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandoque uti neceſſe eſt, irritantur; tum tandem quia metus eſt, ne quid de medicamentis acrioribus in applicatione cum periculo in fauces delabantur, & majus oriatur vitæ deſcrimen. Unde neceſſe ob has cauſas malum invaleſcere ob loci naturam calidam, & humidam, ac proindè infantulos conſumere, & hinc fit, ut interdùm infantuli ex hac affectione acerbo ſuccumbant funeri, præcipuè ſi putredinem, & malignitatem habuerint comitem.

Si aphthæ, debitis adhibitis medicamentis, non profligantur, ſed putreſcunt, & à gingivis ſerpendo per palatum, totumque os occupent, & ad columellam, fauceſque deſcendant, malignæ cenſentur, & fortioribus indigent medicamentis, quibus niſi cedant, lethales ſunt, & præſertim ſi prava alia complicentur ſymptomata, & infantulus ſit debilis, mortem portendunt inevitabilem. Si livorem, nigredinem, & veluti cruſtam contraxerint, peſſimæ ſunt, & reparabilis mors, præ foribus cubat.

Adultorum oris ulcera, ſi ſint ſimplicia, mitia, & ex lue Venereâ, ſanationi non valdè reluctantur; attamen *fauces exulceratæ cum febre difficiles ſunt 3. prog. & alibi: Ubi febricitanti fauces exulcerantur; ſi aliundè quoque ex gravioribus ſignis aliquid affuerit, periculum denunciandum eſt.* Exedentia, & maligna periculoſa ſunt, unde ulcera nigra lethalia ſunt, & præcipuè in linguâ, faucibus &c. per febres acutas, & peſtilentes mortem brevi ſecuturam ſignificant.

Curatio.

Curant Vulgares infantulorum aphthas, idoneam victûs rationem præſcribendo, quæ refrigerat, & ſiccat; verùm refrigeratio ulceribus eſt mordax, & quia ulcus exſiccatione indiget per ipſos, nunquam ſanaretur ob oſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Cauſam tollunt antecedentem, ſi malum lactis vitio contractum fuerit, vel ejuſdem nutricis lac corrigunt laudabili cibo, & potu.

Deindè infantium humores ad partem depluentes, phlebotomiâ revellunt, quæ eorum acrimoniam temperat, & totum refrigerat corpus. Phlebotomiæ ſuccedunt cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines pone aures, & quandoque ano, vel ſub mento affixæ, tandemque veſicatorium poſteriori admotum cervici. Verùm *Gal.* 11. *meth. cap.* 13. *& lib. de curand. rat. per venæ ſect.* ante decimumquartum annum venam ſecare vetat, quia infantes corpus habent molle, tenerum, & patens, quod ſuâ ſponte digeritur, & diffluit; ac proindè infantes ita debiles ſunt, ut vix venæ ſectionem ferre poſſint. Sed hoc crudele hominum genus innocentes dilaniat infantes; cùm matres in uberibus contorquere deberet. Sanguinem innocentium effundunt, & ſanguine cunas perfundunt: Verùm *ſub altare Dei audivi voces occiſorum dicentium: Quare non defendis ſanguinem noſtrum? Et acceperunt divinum reſponſum: adhuc ſuſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum veſtrorum.*

Poſt ſanguinis effuſionem, & infantium carnificinam, peccanti humori, & ætati congruum purgans præſcribunt medicamentum, ſed in purgante vires validas, aut ſaltem mediocres eſſe neceſſe eſt, quales in infantibus non reperiuntur.

Intereà nutrici edulia præſcribunt refrigerantia, qualia ſunt cydonia, pyra, meſpila, ſorba, corna, lactuca portulaca &c. quæ ſi infans mandere non poſſit, ut menſa, vel ſemimanſa à nutrice infanti exhibeantur, imponunt, & per os circumvoluta ulcuſcula contingant. Sed hæc potiùs nutricis & infantis alvum adſtringunt, quàm aliquid juvaminis aphthæ reportant.

Si hæc non proſint ad oris medicamenta, Græcè ſtomatica dicta recurrunt, quæ ab initio mitiora adminiſtrant, ut ſunt *aqua plantaginis, roſ. viol. cum ſyr. de roſ. ſicc. granat. de moris* pro oris illinitu. Vel ad decocta confugiunt *ex foliis rubi, centinodiæ, ſantal. rubr. cum ſyr. de agreſtâ, portulacâ, diamor, vel dianuc.* pro oris collutione.

Si inflammatio cum aphthis fuerit, utuntur decocto, vel ſucco *ſolani, portulacæ & ſedi majoris* cum prædictis ſyrupis. Si lividæ, aut fuſcæ fuerint; fortiora adhibent medicamenta pro illinitu, ut ſunt *aniſum tritum cum melle*, aut *pulvis ex floribus chamæmeli, meliloti, fœnugræci cum melle roſ. miſtus*, aut hæc eadem cum vino coquunt, adjectis *ſyr. myrtill. aut diamoro.* Vel

℞. *Aq. plantag.* ℥. ß. *Mell. roſ.* ʒ. ij. Diamori ʒ. iij. *Alum. gr.* vj.

Adultorum ulcera curant *Vulgares* iiſdem remediis, quibus aphthas, ſed paulò fortioribus pro corporum naturâ, & priuſquam ad localia deveniant, venam in cubito cephalicam ſecant, vel ſanguinem mittunt è venis ſub mento, vel labiorum extremitatibus, vel pro materiæ proximæ depletione in oris partibus venam aperiunt raninam, & ſi pravi in toto redundent humores, hos appropriato exturbant pharmaco, non omiſſis tamen cucurbitulis ſcarificatis in collo, vel ſcapulis, vel veſicatorio poſteriori cervici admoto.

His peractis, ad topica, & ſtomatica deveniunt medicamenta, quæ in principio ex moderatè adſtringentibus & exſiccantibus conficiunt, ut *ex roſ. foliis, myrti, rubi, cortic. granatorum, quibus in aquâ adſtringente, vel vino auſtero decoctis* pro oris collutione utuntur, addito *ſyr. de moris, roſ. ſicc. vel diamoro, ſucc. granat.* fortiora parant *ex ſuccis, vel aquis lactucæ, plantag. ſolani portulacæ &c. cum pauco aceto* pro oris collutione. Temporis progreſſu fortiora adſtringentia diſcutientibus miſcent, ut ſunt *nux cupreſſ. folia olivæ, meſpilorum, ſicca, myrrha &c.*

Sordida ulcera *cum aquâ ſaccharatâ, aut ſyr. acetoſo* abluunt, vel *decocto hordei cum melle roſato*; Vel *lacte caprino, in quo ignita calx extincta ſit,* os colluunt. Alii *Ægyptiaco* utuntur *unguento in aqua plantaginis cum pauco aceto, & melle diſſo-*

diſſoluto; Verùm hæc medicamenti erodentia adjunctum habent periculum, ne in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera parere poſſunt.

In ulceribus ex lue Venerea putridam carnem totam præſcindendam; & eâ parte *præcipitati pulverem admovendum cum goſſypio in aquâ plantaginis prius infuſo* jubent, attamen in productum ſæviunt.

Aphthas nos ita curamus: Primùm nutricis habenda eſt ratio, ſi ſint ex vitioſo nutricis lacte, vel alia ſuſtituatur, vel idem ſi ſalſum, acidumue deprehendatur, ijs quæ ejus ſalſedinem, aciditatemuè tollunt, corrigatur. Cibus ſit melioris nutritionis; vitentur acida & ſalſa, omiſſis aromatibus. Si infans malè digerat lac, parciùs lactetur; & bona in ipſo digeſtio promoveatur.

Interim os *saturejæ decocto in vino facto* colluatur, ſed præſtantiſſimum remedium eſt *Veronicæ decoctum; præſertim ſiquid mellis roſati* admiſceatur. Si ſint inflammatæ, os collui poteſt *decocto fœnugræci, meliloti & chamæmel. in aquâ ſedi majoris, cui addatur quid anodyni mineralis*; Vel *aquâ ſpermatis ranarum, in qua contuſi fuerint cancri fluviatiles*; Vel gargariſmare *ex lacte* mitigetur inflammatio, aſt quia infantuli ut plurimùm ſunt lactentes, nec gargarizare poſſunt, gargariſmatum uſus eſt ſurperfluus, inſervire poterit pro adultis: itaque demulceatur *emulſionibus cum aquâ ſolani paratis, quibus admiſceatur mucilago ſeminum cydoniorum.*

Si dolor ſuperveniat, & pertinax perſeveret qui ex infantium ploratu, ejulatu, & continuis vigilijs cognoſcitur, ſuccurrendum eſt ei, ne corporis conſumptio, vel ſummum vitæ periculum ſequatur: extremum optimumque remedium erit, ad *narcotica*, quæ dolorem ſedant, confugere, eorum tamen doſim commenſurari debemus juxta infantium ætatem, & vires.

Si ſupra dictis remedijs aphthæ non cedant, abluantur *decocto hordei, & melle roſaceo, vel decocto ſatureiæ ſive veronicæ; cui addatur aliquid ſpiritûs vitrioli, vel olei ſulphuris per campanam, vel ſpiritûs vitrioli Philoſophici*, & leviter tangantur, & ſic non reſiſtent.

Si ex lue venereâ ortum duxerint, *aquâ viridi dilutâ cum aquâ perſicariæ* tangantur: Verùm vel recidiuare, vel in aliam veneream effloreſcentiam tranſire ſolent, niſi lues radicitùs tollatur.

Adultorum ulcera, ſi recentia, & ſimplicia ſint, facillimè cedunt medicamentis, quæ propoſuimus in aphtharum curatione, vel ea leniter tangendo *ſpiritu, vel oleo vitrioli cum melle diluto, ut guſtus ſpiritus, vel olei uitrioli acidior adhuc percipiatur*, & brevi tempore ſaneſcunt. Vel *mellis roſati tincturâ, vel lapidis ſalutis aquâ, vel aquâ aluminis* tangantur. In ſpiritûs, vel olei vitrioli defectu, *ſpiritus ſulphuris per campanam, vel ſpiritus vitrioli philoſophicus* ſubſtitui poteſt.

Si contumacia, rebellia, & inveterata ſint, aliter tractari debent: curatio itaque inſtituatur, corpus idoneis deplendo medicamentis, ſi cacochymia fatiget, & per aliquod tempus vulneraria propinentur medicamenta, inſtitutâ priùs optimâ victûs ratione, vitatis acidis, ſalſis, & aromatibus, propinatis his, quæ acida obtundunt, & ſalſa diluunt. Interim ſupra deſcriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, & non reſiſtent, quòd ſi his reluctentur, quia putrida, calloſa, & maligna, expertum remedium erit, ea pluries *aquâ ſaphireâ, vel melle roſato ſali armoniaco immiſſo* tangere. Cave, ne *aquâ ſtygiâ* ea tanges, (ut aliquorum Vulgarium mos eſt) quæ vires in metallis eluſerit, nam non per hoc veneni corroſivi indolem depoſuit. Si ſerpentia ſint *lixivij ex fæcibus reguli* attactu ſiſtuntur.

Oris ulcera ex lue venereâ leniter tacta *aquâ metallorum vel mercuriali* brevi ſaneſcunt: verùm gargariſma *ex decocto perſicariæ, & cum mercurio dulci* expertum eſt apud nos remedium. Interdum tam maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamentum, præſertim ſi profunda ſint: tunc *aquâ viridi* cum goſſypio, vel penicello madefaciendo, & cavitates tangendo, funditus exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parùm profecerit, *ad ſuffumigium* topicum, tanquam ad ſacram anchoram, confugere neceſſe eſt, ut de lue venereâ diximus.

CAP. XXXV.

De Gingivarum exulceratione, & eroſione.

Trutinatis in genere oris ulceribus præcedenti capite, nunc in ſpecie ejus ulcera & primò gingivarum perſpiciamus oportet. Sicut in epulide, & parulide gingivæ luxuriant, & intumeſcunt, ut dentes obtegant, ceu *primo Tomo de Tumoribus cap. 36.* diximus; ita quandoque diminuuntur, & abſumuntur, quia exulcerantur, putreſcunt, & exeduntur, ut dentium radices conſpiciantur nudæ, laxentur, atque vacillent.

Signa.

Hujus affectûs ſigna ita manifeſta, & notiſſima ſunt, ut oculis ſit obſervator; gingivæ enim laxæ, & flaccidæ inſpiciuntur, ſicut etiam lividæ & ad quemlibet attactum ſanguinem & tenuem & atrum, vel fœtidum pus eructant, temporis verò progreſſu exeduntur, earumque caro ita abſumitur; ut dentium radices denudatæ remaneant.

Cauſæ.

Pro hujus affectûs cauſâ vulgares cerebrum, ventriculum, hepar, lienem, inteſtina, aliaſque inferiores culpant partes, quæ intemperie laborantes, vapores in cerebrum imbecillitate affectum mittunt, & cerebrum in ſubjectas, & debiles ſe exonerat gingivas: ideoque gingivarum exulcerationes & exeſiones ad catarrhales referunt fluxiones.

Sunt iſtæ Vulgarium putatitiæ fluxiones, veluti Siſyphi ſaxum, de quo fabulantur Poëtæ, ut ſaxum ingens in montis verticem pervoluere cogatur, quod cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorſum relabitur.

Noſtra ſententia eſt gingivas erodi, exulcerari, & putrefieri à particulis acido-ſalinis, vel cum proprio gingivarum nutrimento, vel cum ſanguinis maſſâ, vel latice eò delatis, & exaltatis. Sic exulcerantur, eroduntur, & putrefiunt ſæpè gingivæ à ſalibus acidis exaltatis in ſanguineâ maſſâ &c. præexiſtentibus, in ſcorbuticis, vel intempeſtivo mercurij uſu in ſalivatione, dum ſalia illa venerea corroſiva mercurius ſecum rapit. Hæc gingivarum eroſio, exulceratio, & putrefactio in pla-

gis maritimis ſeptentrionalibus eſt familiaris, & imprimis Maris Baltici accolis, quia aër eſt refertus halitibus ſalſuginoſis.

Prognoſis.

Si hujus affectûs curatio negligatur, vel non acceleretur, interdum in verum totius corporis ſcorbutum tranſit, rariùs autem hiſce in noſtris regionibus, ſed plurimis in ore manet, & nihil ampliùs mali infert, præter crebram gingivarum ſanguinolentiam, ſaniem, corruptelam, fœtentiſſimum oris anhelitum, & tandem dentium lapſum. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorum mos eſt) totam combibonum ſocietatem in uno, eodemque cyatho bibere, cum hujuſmodi gingivas exulceratis & eroſis, quia talis gingivarum ſanguinolentia, corruptio, & ſanies in compotatione à potu eluitur, à qua ceſſando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod poſtmodùm in ſanos tranſplantatur.

Curatio.

Curationem dirigunt Vulgares ad cauſam antecedentem, humores vitioſos per venæ ſectionem, & purgans medicamentum evacuando, calidos per apozemata, julepos, juſcula medicata, & hujus farinæ alia, tempore. Eorum fluxionem per cucurbitulas, & cauteria admota partibus avertendo. Verùm idiotiſmo peccant Vulgares, ſi credunt hujuſmodi medicamentis gingivas exulceratas, & eroſas curari poſſe. Quis vulgarium unquam ſcabiem curavit ſanguine deplendo venas, fictitios exhauriendo humores, ad totius corporis conſumptionem, & coeteras exercendo carnificinas, niſi ſcabioſi pellem appropriato obliniverint unguento? Quomodò ergò gingivarum exulcerationes, & corroſiones his vanidis curabunt medicamentis?

Quadere non ſolùm his utuntur medelis, verùm poſtmodùm ad topica deveniunt, quæ pro affectûs magnitudine variant; unde exulcerationi, & eroſioni, ea admovent medicamenta, quæ adſtrigendi, & exſiccandi facultate prædita ſunt, *ut gallæ immaturæ, glandium calices, balauſt. roſ. rubr. cupreſſi nuces, ſummitates rubi idæi, pulvis corall. rubr. crud. ſal uſtum, maſtiche, ſang. drac. myrrha, alumen &c.* ex quibus pro collutione ſecundum diverſos formulas diverſa cum ferrariorum aquâ, vel vino parantur decocta, vel opiata cum melle.

Si ulcus, & eroſio, profundum, aut ſordidum fuerit, pro illinitione oui balſamum parant ita.

℞. *Myrrh. elect. & ſacch. candi ana p.* ß.

Pulveriſatis ovi albumen ad duritiem coctum, & per medium ſectum impleatur, poſteà filo probè alligetur & in cella vinaria ſuſpendatur, vas vitreum ſupponendo, inſtillabit balſamus, quo ſæpiùs illiniantur gingivæ. Si prædictis remedijs ex parte adminiſtratis affectus obſtinatus perſiſtat, vel cauterium ex ferro candente adhibent, munitis partibus circumiacentibus, quod tamdiu in parte exulceratâ, & putridâ detinent, donec humiditas ſit conſumpta, & locus evictus, quibus peractis, prioribus eundem colluunt, aut melle illiniunt ad cruſtarum uſque deciſionem, vel ad dentium avulſionem, ut ulcus citò curetur, deveniunt, alioquin inſanabile apud ipſos habetur.

Vana *Galeni* doctrina de ulcerum ſanatione videtur, quam adſtringentibus, & exſiccantibus totam collocat, ac in producti ablatione reponit, & adhuc illibatæ hæ næniæ, tanquàm axiomata per chirurgorum vulgarium, imò veterinariorum ora circumferuntur: *Vlcus, ut ulcus exſiccatione indiget!* Si exſiccantia cunctis ſatisfacerent ulceribus, facilis eſſet quorumcumque ſanatio, & creta, combuſta oſſa, & ſicca filamenta indicationem complerent. Incaſſùm laborat, qui juxta *Galeni* præſcriptum ulcus emungit.

Ulcerum, & eroſionum gingivarum vera indicatio eſt particulas acido-ſalinas abſorbere, & obtundere, ne ulteriùs corrumpant, & eas à nutrimento, ſanguine, vel latice eliminare, & hinc gingivas conſolidare. Si cacochymiâ corpus redundârit, purgans exhibeatur medicamentum; deindè, quæ ſalia diluunt & acida abſorbent, propinentur, poſtmodùm vulnerariæ potiones, quæ ſpecifica ſimplicia ad ſcorbutum receperint, ſi ſcorbuti ſuſpicio adſit, ut ſunt *cochlearia, naſturtium aquaticum, armoracia, becabunga, aquilegia, virga aurea, ſcordium, trifolium, ſcorzonera &c.* & ad plures propinentur dies.

Interim gingivæ pluries tangantur in die *aqua lapidis medicamentoſi, vel aloë ex vino, & melle illita, vel tinctura mellis roſati*, quæ ita paratur.

℞. *Aq. plantag. lib.* ß. *mell. roſ. ſimp.* ℥. ij. ß. *ſp. ſulph. aut vitrioli ad gratum acorem m.*

Vel *decocto ſalviæ, addito momento vitrioli de Cypro* vel *decocto flor. roſar. æquilegiæ, biſtortæ, & malvæ.*

Huic malo peculiariter *aquilegia* mederi videtur, & efficax eſt ſequens linimentum hoc modò paratum.

℞. *Pulv. fol. aquileg. ſalviæ, menthæ criſpæ, nuc. moſch. & myrrhæ ana* ℥. ß. *alum uſti* ℥. j. *mell. puriſſ. q. ſ.*

Mel leni carbonum igne incaleſcat, & deſpumetur. Deſpumato, & calenti pulveres inſpergantur, ut f. linimentum, quo gingivæ quotidiè illiniantur. Non credibile eſt quantum in hoc affectu curando hoc linimentum valeat.

Si gingivæ putridæ ſint, & foetentiſſimam ſpirent animam, fortiora expoſtulant, tunc ſequenti noſtro medicamento pluries à nobis experto tangi poſſunt.

℞. *Aceti roſ.* ℥. IV. *mell. opt.* ℥. j. *virid. æris* ʒ. j. *ſalis armoniaci* ℈. ß. *ſang. drac.* ʒ. ij. *alum.* ℈. j. *pulv. ſabinæ* ʒ. ß.

Stent in loco calido per XII. horas, deindè bulliant parùm & poſt refrigerationem decanta, & utere tangendo. Efficaciſſimam quoque experti ſumus *aquam viridem*, quam *cap.* 30. *de Ozœnis* deſcripſimus. Vel elegans remedium eſt *mel roſaceum cum ſpiritu ſalis ad gratum acorem impregnatum.*

Interim os colluatur ſequenti collutione.

℞. *Radic. tormentill. flor. hyperic. fol. ſalviæ, roris marini, & ſummit. rubi Idæi ana m. j.*

Coque inciſa in vini lib. ij. ß. *vaſe optimè clauſo, nequid expiret, poſt refrigerationem fiat colatura* pro oris collutione. In ſcorbuto autem os colluatur *infuſo naſturtij aquatici, & cochleari i in vino.*

Poſt gingivarum mundificationem, pro cicatrizatione opiata ſequens cum petijs lineis ſuper gingivas applicetur.

℞. *Sang. drac. & myrrh. ana* ʒ. ij. *ſarcocoll.* ʒ. j. *bol.*

bol. armen. ℥. j. ß. *aloës* ℈. ij. *radic. ariſtoloch. rotund. & flor. hyperic. ana* ℥. ß. *pulveriſa; m. cum melle deſpumato, & f. opiata.*

Pro hoc, & alijs gingivarum affectibus, imò pro dentibus, & gingivis præſervandis à varijs affectibus præſtantiſſima eſt ſequens *Ettmulleri* miſtura, ut

℞. *Aquæ plantag. ſedi minor. ana* ℥. ij. *ſalis armoniaci, ſalis tart.* ℥. ß. *vel ad ana* ℥. j. *m. filtra.*

Cap. XXXVI.

De Dentium Dolore.

Sunt gingivæ, de quarum exulceratione, & eroſione ſupra egimus, illæ portiones duriuſculæ carneæ, quæ dentes, valli inſtar, cingunt, eoſque in ſuis alueolis ſtabiliunt; eapropter cùm res ita ſit, hæ gingivæ hoc in ſecundo noſtro Tomo chirurgico de dentium morbis agere nos invitant & primò de dentium dolore.

Dentium dolor primâ facie levis videtur, attamen non rarò cum alijs gravioribus ſymptomatibus, quæ corpus affligunt, comparandus eſt; eſt namque immane tormentum, & miſerabile ſupplicij genus, adeò vulgariſſimum, ut pauci reperiantur, qui eum non experiantur: aliqui enim aliquantulùm mitiùs eo vexantur, alij longè acerbius; & tandem quoſdam tam immanis occupat dolor, ut præ immanitate & impatientiâ ejulantes, ſibi ipſis violentas inferant manus.

Quiſnam in dentium dolore ſit locus affectus; ex ipſâ nomenclaturâ hariolatus fuit *magiſter Gal. ſ. de compoſ. med. ſec. loc.* ubi dentes in propriâ ſubſtantiâ aſſerit: Verùm parcite *Galeni* manes; nam qui oppoſitus eſt denti evulſo attractionis penuriâ ſuam ſuperat ſeriem; & limâ atteritur abſque doloris ſenſu, quia planè ſenſu ſunt deſtituti, ut alia oſſa, nec membranis nec nervis præditi ſunt, ac inſenſiles omninò ſunt, ideòque non dolent neque ab igne, neque à ferro.

Dolor falsò dentibus adſcribitur, ſed tribuendus eſt membranis tenuiſſimis exquiſitè ſentientibus præſepiola eorum inveſtientibus, & nervulis mollibus ex quinto pari, qui per dictas membranas radicibus alligantur, vel cavitatem ingrediuntur, ubi diſperguntur, & parvulis propaginibus cum ſubſtantiâ quadam mucoſâ in dente medio repertâ, miſcentur.

Signa.

Ad dentium dolorem cognoſcendum non opus eſt ſignis, cùm ab ægro *Medicus* certior fiat, tantùm cognoſcere debemus, an dolor ſit in gingivâ, pro quo gingiva inſpicienda eſt, utrum inflammatio, tumor, corroſio, ſeu putrefactio in eâ appareat. Si nihil horum adſit, doloris cauſa vel in membranis, vel in nervulo, vel in dentis cavitate erit. In membranis quidem dolor non eſt ita profundus, ſed ſecundum latitudinem extenditur, & quædam doloris mutatio animadvertitur. In nervulo ſi dolor ſit, profundior & vehementior eſt. In cavitate verò ſi in mucoſâ ſubſtantiâ in dente medio repertâ, obtuſuſerit, ſed diuturnus.

Si dens eſt carioſus, & à verme intùs obſeſſus, dolor eſt interpolatus ad ipſius vermis motum, exiguis deſinens, & rediens intervallis, & ipſius vermis motus in parte quadam percipitur.

A ſpiritu flatuoſo cognoſcitur ex illius atrocitate & divulſionis ſenſu, qui in parte percipitur vel qui exiguo ceſſat ſpatio, ac facilè diſcutientibus curatur remediis.

Vulgares, quorum Medicina eſt ex calore, & frigore aggregatum, doloris ſigna ex calore, & frigore aſſignant: Si à calore dolor oritur; præceſſerunt caloris cauſæ, multo eſt intenſior, caloris ſenſus in parte percipitur; à frigidis curatur remediis, & à validis intenditur; Si verò à frigore oritur dolor, ſigna prædictis contraria apparere ſolent. Verùm in hoc allucinantur Vulgares, & videntur ex caudâ vulpem, & ex ungue leonem cognoſcere. Non benè inferunt dentium dolorem à calidis intendi, & à frigidis ſiſti: igitur à calore. A frigidis exacerbari, & à calidis curari: igitur à frigore. Non inquam, ita dicant; poſſunt enim calor, & frigus per accidens excitare dolorem; ſpiritus S. ſalinos, vel acidos impetuoſe movendo, & illos faciendo penetrare, ideoque ratione motûs, quem acquirunt, intenſiſſimos excitant dolores, & tunc à calore eſſe putantur, cùm frigida, vel gelida dolores ſiſtant, motum illis auferendo, partes denſando, & penetrationem intercludendo. Cùm calida dolores ſiſtunt, à frigore creduntur; quia aliquando calor, præſertim cùm mitis eſt, poros aperit, & exhalare facit, & tunc dolorem vel ſedat, vel aufert, quod facit etiam aliquando validus calor.

Cauſæ.

Gregarii *Medici* dentium dolorem vel à quadam ſimplici intemperie, vel à catarrho à capite defluo fieri imaginantur, & quandoque à partibus promanare inferioribus, qui in maxillarum, & alveorum dentium membranas, vel in nervulum dentis radici inſertum, vel in ipſam dentis ſubſtantiam confluit.

Verùm decipiuntur Vulgares à fluxione ad dolentem dentem depluente, quam ægri ſentiunt, & eò magis ab aſſiduâ ſalivatione, quæ in dentium dolore ferè perpetuò eſſe ſolet. Inſuper falſum eſt in propriâ ſubſtantiâ dentes humorum affluxum, ac diſtentionem recipere poſſe, cùm ſint corpora ſolidiſſima, & duriſſima, ac lapidibus vix cedant, & ſecundum *Helmontii* ſententiam dentis materia non eſt merè oſſea, ſed inter os, & petram media, ſeu neutra.

Alii Vulgares cum caloris, & frigoris doctrina, doloris proximam cauſam in continui ſolutione ſtatuunt, quam calor, & frigus parit, ita frequenter accidere ſolet, cùm juſcula nimium fervida, & alia cibaria calida quotidiè ingerantur; mox his potum ſuperaddendo frigidiſſimum, his contrariis fatiſcant: Non ſecùs ac ſilex, aliuſvè durus lapis, ſive vulgaris, vel gemma, vel vitrum, vel cryſtallus candens, in frigidam projectus aquam, hiſce contrariis non poteſt non dehiſcere, & in minimas non diſſilire particulas. Sed de caloris, & frigoris næniis fuſiùs de capitis dolore egimus. Præterquam quòd inter hujuſmodi contraria non eſt par comparatio, longè enim diſtat à candore, fervor, nec dens à fervido juſculo, imò difficilè igne actuali calcinari poteſt, ut lapis per aliquot horas in candore detentus.

Vera dentium doloris cauſa, ſunt particulæ ſalinæ, & acidæ cuſpidatæ & angulares vellicantes, divellentes, contrahentes, diſtendentes, vel pungentes membranas tenuiſſimas dentium alveolum ſuccingentes, vel nervulos exquiſito ſenſu donatos, radicibus fortiter alligatos, vel ca-

vitates

vitates ingredientes. Hæ particulæ vel cum ſucco nutritio, vel ſanguine; vel lymphâ ex proprijs conceptabulis in interiorem dentium cavitatem, aut membranulas, ut nervillos inferuntur. Hujuſmodi particulæ acutæ, vel cum cibo, potu, vel aëre communicantur, & præſertim dentibus jam eroſis & cavitate ad medullam interiorem, vel ipſos vervulos inferuntur. Excitatur magnoperè dentium dolor à vitioſis particulis per ſtagnationem ob obſtructionem factam, humores hypochondriaci, cacochymici, viſcidi, ſalſi, acres, dentium membranulas cumulati, vel evaſati, & circa fibrillas nerveas, & radices, vel cavitates odontalgiæ ſunt cauſa.

Cibus immodicè ſumptus non ſolùm multum facit ad hoc malum producendum, ſed etiam pravâ qualitate imbutus, ſic nimis ſalita, infumata, allia, cæpæ, aurantia, limones, acetum &c. aliaque ſucci pravi edulia nocent, quæ acrimoniam ſero, ſeu lymphæ imprimunt, in primis dulcia dentibus infenſa ſunt ob aciditatem, quam in glutinoſis dulcedinis particulis latentem viſcidam, & vinctam habent, quæ deindè caloris ope extricatur.

Idem de potu dicendum putamus, dum copia ſua, & intempeſtivè digeſtionem interturbat, iſque intenſè frigidus, & potiſſimùm in gluviem redditus vitandus, & præprimis, ſi varia ſalium genera intra ſe continet; quippe notum eſt frigida coagulare, & dentibus eſſe hoſtilia, & eo magis, ſi juſculis calidioribus aſſumptis, de ſuper frigidus hauriatur potus. Nocet potus intenſè calidus dentibus, hinc & ipſe Cocolatis, vel Theæ, vel Caffeæ potus feruidus dicitur dentibus infenſiſſimus.

Aër quoque multùm odontalgiæ favet, hinc accolas Maris Balthici, & ſeptentrionales alios populos dentium doloribus affici notum eſt; volitant namque in aëre varia ſalium genera, inſpiratione furtivé quodam modo introhauriuntur. Contrà in Ægypto ubi inſignis eſt aëris clementia, dentes nec dolore, nec cariari fertur. Autumnus maximè odontalgiæ ferax eſt, tunc enim magis aër varijs ſalium particulis conſpurcatur, ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ lib. 1. cap. 8. de Anginâ, & anginâ epidemicâ*, cujus occaſione *de febribus ex aëris mutatione* egimus. Sic & hyems, flante Boreâ, tunc tubuli obſtruuntur à frigido aëre, unde humorum ſtagnatio facilior redditur ab aëre acido nitroſo.

Fit quandoque dentium dolor, cùm gingiva eſt detecta, vel malè digeſta eſt ultimi alimenti ſui materia, & circa dentis radicem putreſcens.

Vermes in carioſis dentibus geniti, eſſe poſſunt doloris dentium cauſa: fiunt vermes in dentium carie ex ovulis, dùm mediante cibo à muſcis, alijsue inſectis occulis ſuis conſpurcato, dentium cavitati inferuntur, hæc ovula, mediante calore a reliquis cibis ſuſcitato, ibidem in vermes excluduntur, vel aliundè ibidem congeruntur. Hi vermes doloris ſenſum inferunt, repentes, jectigantes, vel mordentes, & vellicantes nerveas fibrillas.

Prognoſis.

Dolor, qui per intervalla recurrit, fit à ſubſtãtiâ admodum volatili, quæ quoties generatur, dolor recurrit, & quoties reſoluitur, ſedatur; quòd ſi in aliquo dente ſedem fixerit; tunc à ſubſtantiâ vix diſſlabili oritur, & ibi ſævire non deſinit, & hinc crebra odontalgia, donec caries, cavitas, putredo &c. quas etiam gingiva ita pluris recrementi ferax ſollicitat, donec aëri detur acceſſus; tunc in iſto dente dolor ceſſare ſolet, ſed temporis tractu in alium tranſit dentem in quo novum dolorem, cariem &c. excitat & hac de cauſâ multi redduntur edentuli.

Quandoque dentem non attingit, ſed gingivas, in tumorem attollit, (& dentis evulſione dolor non remittitur) qui tranſpiratione reſoluitur, & interdùm gingivas inflammat, earumque tumor ſuppurationem, exulcerationem, & quandoque (quod pejus eſt) maxillæ cariem inducere ſolet.

Si tumor in malis oboriatur, doloris dentium reſolutionem portendit: rationem aſſignant Vulgares; quia naturæ robore, vel medicamenti virtute transfertur fluxio ad partes exteriores, & non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbit. Verùm errant, dum, à cerebro, vel à diſſitis partibus defluxionis decubitum mendicant: Sentiunt ægri humoris deflui decubitum, quia latex per nervos, arterias, venas & ipſum corporis habitum ad laceſſitam defertur partem, ut exoticum cicuriet hoſtem, & indolentem excitat tumorem, ſi non ſit qualitate moleſtus.

Dentium itaque dolor ſimpliciter morbus lethalis non eſt, non tamen eſt parvi faciendus, ne mors indè ſequatur, multi enim ob doloris vehementiam mori maluerunt, quàm diutiùs torqueri, & noſtrates mulieres parere malunt, quàm dentium dolore corripi, imò ſæpè ægros ad inſaniam adduxit. Si membranulæ, ceu magis nervuli circa radices, ubi inſeruntur, à vermibus, vel à ſalinis, acidiſue particulis ſtagnantibus torqueantur, facilè ſpiritus, animales, & totum corpus in conſenſum trahi poſſunt, & ob doloris immanitatem, vigilias, inquietitudinem, aliaque accidentia, vires inſigniter deficere poſſunt, imò non ægrè convulſiones oboriri. Ubi odontalgia cum ſtridore, & febre ardente, ſeu maligna maritatur, mortem portendit.

Curatio.

Curant *Vulgares* dentium dolorem ita: ſi ab humoribus calidis ortum ducat, cephalicam ſecant è brachio ejuſdem lateris, revulſionis gratiâ, ſi materia è capite defluat; vel baſilicam, aut ſaphenam, ſi ab inferioribus aſcendat partibus, tundunt; aut cucurbitulas in ſcapulis ſcarificant. Venas ſub linguâ derivationis cauſâ incidunt. Nonnulli venam pone aurem aperiunt. Quidam aures ſcarificant. Si dolor à frigidis excitetur humoribus, venæ ſectionem minùs convenire fatentur, fluxionis tamen ratione etiam uſurpant, quia inter revellentia remedia locum tenere exiſtimant: Verùm tunc minori copiâ ſanguinem detrahunt, niſi plethoriæ ſigna appareant, ratione cujus etiam ſi materia ſit pituitoſa, liberalem venæ ſectionem inſtituunt juxta *Galeni* præceptum qui *in magnis morbis & vehementiſſim s doloribus promptiſſimum remedium eſſe largam ſanguinis miſſionem aſſerit.*

Cœterùm errat *Galenus*, nam magnus dolor remedii magnitudinem indicat, non autem venæ ſectionem, ac proindè magnum remedium illud exiſtimatur, quod magnum curat morbum, non quod ſit unum ex univerſalibus præſidiis putatitiis, ut eſt purgans medicamentum, & venæ ſectio apud Vulgares. Sit cujuſcumque conditionis remedium, ſufficit, ut magnũ curet morbum, ut eſt potus aquæ frigidæ in febre ardẽte. Nec revulſionis, aut derivationis gratiâ deſunt frictiones, extremorũ ligaturæ, crurum lotiones, veſicatoria brachiis, cervici, vel poſt aures applicata. Imo in carpo, ejus manus, quæ eſt è conſpectu, & latere doloris, flammulam, vel ranunculum imponunt.

Si alii à ſanguine peccant humores, purgans exhibet medicamentum humori peccanti accommodatum, in formâ potionis, ſi peccans humor fuerit calidus; ſi verò frigidus in formâ pilularum ſecundum doloris, vel peccantis naturæ exigentiam.

His peractis, ſi materia adhuc fluat, adſtringentibus inhibenda eſt; ſi à capite fluat, fronti, & temporibus *emplaſtrum ex gummi elemi, de maſtiche, myrrhâ*, vel

vel contra rupturam applicant ; ſi à partibus inferioribus ſurſum ſcandat, quæ ventriculi os adſtringunt, & roborant, adhibent. Verùm hæc adſtringentia, & repellentia (poſito, quod verum ſit, quod vulgaris ſententia aſſeverat) non ſine ægri periculo adhibentur, præcipuè ſi fluxio copioſior eſſet, poſſet enim intrò ad fauces irruere, & ægrum ſuffocare. Ceſſante fluxione, diſcutientibus quibus adſtringentia admiſcent, utuntur.

Medicamenta topica in duas dividunt claſſes ; vel pro fluxione calidâ, vel frigidâ. In calidâ pro oris collutione varia adhibent decocta *fol. myrti, ros rubr. radic. oxylapath. filicis, tormentillæ, urticæ &c.* Vel *ſedi, plantag. lactuc. ſem. papau. alb. hyoſcyami &c. Bulliant in ſufficienti aceti quantitate ad tertiæ partis conſumptionem.* Cœterùm acetum per ebullitionem ob phlegmatis evaporationem fit acerrimum, & nihil differt ab aceto deſtillato. Putant *Vulgares* acetum frigidum, & vinum calidum, & tamen acetum eſt vini ſoboles per ſecundam fermentationem : Id falſum deprehendimus, ſolvit enim corallia, & uniones, quod ſi frigidum eſſet, utique non eveniret. Vitandum itaque eſt acetum, tanquam hoſtilis gladius in dentium dolore à cauſâ acida, & præcipue ſi gingivæ ſint ſimul affectæ, quia per ſe dentibus nocet, dolorem adauget, eoſque, ſi corroſi ſint, magis corrodit. Vel prædicta decocta in vino parant ad tertiæ partis conſumptionem, ſed perperam, nam volatilis vini ſpiritus abit in auras, & inſipidum phlegma nullius energiæ compos remanet. Multùm prodeſſe exiſtimant aquæ frigidæ in ore retentionem.

In dolore dentium ex frigida fluxione diverſas oris calidas collutiones parant *ex origano, menthaſtro, hyſſopo, ligno guajaco, rore marino, ſalviâ, betonicâ, ſampſuco, radice pyrethri, ſem. nigellæ, flor ſtœcad. Arab. &c.* ex quibus variarum decoctionum formulas concinnant. Vel *ex caryophyll. cinnam. pipere, pyrethro, zingibere, nuce moſch. &c. decocta parant in vino guarneto* pro calidâ oris collutione. Vel allium ſub *cineribus coctum* denti dolenti imponunt.

Si dolor ita immanis ſit, ut his præſidiis adhibitis non ceſſerit, ad narcotica deveniunt, poſt univerſalia præſidia quæ dolorem ſedant, & fluxionem cohibent, ut eſt *theriaca recens, aut Mithridatium, Philonium Romanum, requies Nicolaj &c.*

His omnibus incaſſùm adhibitis, dentem evelli ſuadent, & primò gingivam à dente ſcalpello ſeparant, deinde tenaculâ, vel roſtro corvino, vel pelicano dentem eruunt, & tandem, expreſſo à gingivâ ſanguine, vino rubro, vel poſcâ ſanguinis fluxum ſiſtunt. Verùm quia nonnulli hanc chirurgiam exhorrent, tunc corrumpentibus, & dentes mobiles reddentibus utuntur, ut dentes manu extrahi poſſint. Hujus farinæ eſt *pyrethrum in aceto maceratum per* 40. *dies aut tithymali ſuccus*, verùm dentes ſani, ac gingivæ cerâ obductâ præmuniantur, & tantùm dens malè affectus illiniatur, & infra horæ ſpatium digitis eximi poterit. Eodem ferè modo applicari poteſt *gummi hederæ, vel oleæ*, & dens brevi ſpatio in partes diſſilit.

Dentium curatio pro cauſarum diverſitate inſtitui debet, unde ſi dolor ab acido ortum ducit, quæ acidum obtundunt ; ſi à ſalſo, quæ ſalſum diluunt, adminiſtrari debent ; ſi à vermibus, quæ vermes enecant ; & ſi à ſpiritu flatulento, diſcutientibus remedijs facilè curatur.

Purgatio, & phlebotomia in dentium doloribus adminiſtrari non debent, quia nihil proſunt, imò maximè obſunt. Cœteri, quos exercent cruciatus vulgares, quibus miſeri torquentur ægroti, ſunt peccatorum pœnæ ; *Deus enim, delinquentes in conſpectu ſuo tradit in Medicorum manus.*

Convenientia odontalgica erunt liquores, quibus dolentes tanguntur dentes, vel in ore detenti, qui dolorem demulcendi, humoremque dolorificum ad ſe arripiendi energiam habent. Verùm quia quandoque magnus laticis affluxus ad laceſſitam decumbit partem, ut exoticum cicuriet hoſtem, adhibenda ſunt, quæ laticem per aſſiduam exturbant ſalivationem, & hoc modo multoties cum laticis exturbatione doloris cauſam eliminavimus : hujuſmodi eſt *nicotianæ fumus ore exceptus, vel angelicæ radix in ore detenta vel pyrethri*, quam vulgus *radicem ſanctæ Apolloniæ* appellat. Quòd ſi hæc medicamina reſpuantur ob caliditatem ingratumque ſaporem, & præcipuè nicotianæ fumus ejuſvè maſticatio ob prava ſymptomata, quia non omnibus eſt uſus optimum ſuccedaneum erit *maſticken in ore verſari*, vel eam dentibus premere.

Multùm conferre poſſunt decocta, quibus dentium collutiones fiunt, ut

℞. *Vini alb. generoſi* ℥. v. *Radic. hyoſyam. alb.* ʒ. ij. ß.

Bulliant clauſo vaſe, & colaturâ calidè os abluatur. Vel fiat oris collutio *ex decocto radicis hyoſcyami, & ejuſdem ſeminis, ac ſem. lactucæ, & papaveris albi ex vino cum opii* ℈. ß. Aut *decoque hyoſcyami radicem cum herbâ perſicariâ in aceto*, & calidè collue, & efficaciſſimè dentium dolores ſiſtuntur ; in hyoſcyamo enim receptaculum, ſeu ſiliquæ ſeminis dentis maxillaris figuram habent : ideòque *radix, ejus oleum, ſemen ſeu liquor expreſſus* inſigne eſt odontalgicum. *Decoctum comarum ſabinæ* calidum per aliquod temporis ſpatium in ore detentum, dentium dolorem demulcet, cauſam extrahit, & ſi fortè in dentis cavo vermiculi cœlentur, illi ſimul extrahuntur, & exterminantur. Si hoc quandoque non juverit, ad *lapidem prunellæ in rotulas fuſum* confugiendum eſt, quarum una in ore ad dolentem dentem retenta multam extrahit ex ore ſalivam, cum qua doloris cauſa plerùmque eliminatur.

A quacumque cauſâ oriatur dentium dolor, ſequentibus odontalgicis non tantùm demulcetur, verùm etiam tollitur ; ita eſt *radix lapathi acuti in taleolas ſecta, & exſiccata*, & denti dolenti impoſita : Verùm vere ante germinationem colligi debet. Magnæ efficaciæ erit *oleum buxi*, tam per deſtillationem à retortâ, quam per deſcenſum, ſed pluris facimus *oleum ligni Heraclini, ſive ligni corylini.* Idem præſtat *oleum camphoræ, & cinnamomi*, in quo goſſypii fruſtulum intinctum denti admoveatur, verùm ſi dens carioſus fuerit, illius cavo inſeritur.

Si dentium dolor ſit vehementiſſimus, narcotica expoſtulat, ita eſt *camphoræ ſpiritus*, in quo applicando, cavendum eſt, ne gingivæ à menſtruo erodantur ; unde aliqui utuntur *camphora ipſa in mortario ſoluta cum vino, vel vini ſpiritu*, ſed vinum quandoque ſuſpectum eſt ob aciditatem, quæ ſemper in eo experitur ; ideòque in odontalgicis medicamentis majoris ſuſpectionis erit acetum, quando dolor ab acido ortum ducit. Interdum recurrendum eſt ad vulgaria opiata, quæ, ut citiùs penetrent, diſſolvi poterunt cum *aquâ ſalviæ, roris marini &c.* cum quibus etiam ſolvitur quandoque *opium cum croco miſtum.* Solvunt interdùm dentium dolorem ſuffumigia ex opiatis, ut *ex ſeminibus hyoſcyami.* Proſunt etiam ſuffumigia *ex ſuccino ; vel ejus oleo* ; vel applicatur ſpecificum

gum-

gummi animæ cum goſſypio. Aliquando admovetur *oleum caryophyllorum*, *juniperi*, *roris marini*, *nucis moſchatæ*, *guajaci*, *ſpicæ &c.* quæ miſcentur etiam cum camphorâ, & opio, ut

℞. *Ol. caryophyll. gutt. ij. Camphoræ parum.*

miſce in mortario, & cum goſſypio denti impone. Vel

℞. *Camphoræ* ℈. ß. *Opii gr.* iv. *Spiritûs vini* ℥. ij. *Aquæ ſalviæ* ℥. vj.

miſce, & calidè detineatur in ore. Efficaciſſima erit *tinctura laudani opiati.* Vel indatur denti, ſi carioſus, vel perforatus fuerit, *pilula de laudano opiato*, *vel de cynogloſſâ.*

Reſpiciendum eſt etiam quàm maximè ad cauſas, nam aciditas dentem inficiens, tollitur *oleo caryophyllorum*, *portulacæ &c.* & ſic in aliis procedendum appropriatis remediis. Interdùm ex dolore inflammatio vicinarum partium procedit, & tunc Medici Vulgares putant doloris cauſam eſſe calidam, & cavendum eſt in hoc caſu à medicamentis, quæ nimium calorem excitare valent.

Si dens dolens ſit carioſus, ejus dolorem demulcet ſequens electuarium, ut

℞. *Radic. biſtortæ*, *& pyrethri ana q. u.* *Alum. uſti parum*

contunde invicem in, *& cum ſuff. mellis quantitate fiat electuarium*, cujus quantitatem piſi cavo denti immitte. Sedat dolorem, laticem extrahit, & vermiculas enecat.

Pro certiſſimo experimento habemus contra dentium dolorem *Ranæ terreſtris tibias optimè à carnibus mundatas*, quibus ſi dolens tangatur dens, omnis abigitur dolor. Item *dens ex maxillâ mortui* evulſus, & cum radice ſuâ dentem dolentem tangens, dolorem tollit, & dentem glacie frigidiorem reddit, qui temporis tractu vel fruſtulatim cadit, vel ad priſtinam abit temperiem.

Si à vermibus dolor excitetur, hos enecat *ſabinæ*, *abſynth. tanaceti*, *vel prun. ſylveſt. cum radice angelicæ*, *& ſemine zedoariæ decoctum* pro gargariſmate. Alii commendant *fumum halicacabi.* Quidam *fumum ſeminis hyoſcyami* per infundibulum ad dentem dolentem exceptum unicè prædicant. Item omnia amara, ut ſunt *myrrha*, *aloë*, *colocynthis centauria minor &c.* Ad vermiculos fallendos, & eliciendos quandoque *dulcia* proſunt, ſic mel denti carioſo impoſitum vermes allicit.

Dentium dolor primis menſibus gravidis quandoque moleſtus eſſe ſolet. Oritur iſte dolor à ſpiritu ſalſo, vel acido ex ſanguinis redundantiâ, non verò ob menſtruorum retentionem, cùm gravidæ menſtruis non tenentur, irruente in nervulos, vel membranas, à quo contrahuntur, & ex contractione dolor. Dentium dolor in nonnullis eſt certiſſimum graviditatis ſignum. Ceſſant hi dolores ut plurimùm temporis progreſſu, ut ceſſare ſolent alia geſtationis ſymptomata, quæ in conceptionis principio moleſta eſſe conſueverunt. Sedatur dentium dolor in geſtantibus remediis ſuprà notatis; Si verò gravior ſit eodem modo ſuccurrendum eſt, ut ſuprà notavimus.

Si omnibus hiſce remediis dentium dolor non cedit, vel poſt aliquod temporis intervallum recurrere conſuevit, quia dens valdè exeſus, vel carioſus fuerit, optimum, & infallibile remedium erit, cum ferro extrahere, quo extracto, ſtatim omnis Vulgarium fluxio evaneſcit, & dolor non ampliùs reverſurus remittitur.

Cap. XXXVII.

De Dentium Stupore.

Dentium ſtupor, Græcis *hæmodia*, eſt moleſtia, qua dentes tactus ſenſu vitiantur, & ita ſtupentes evadunt, ut non niſi magnâ cum moleſtiâ cibum commaſticare queant.

Signa.

Malum hoc ita dentes occupat, ut non ſolum mandentes ex eo intolerabiliter doleant, verum etiam nec cibum mollem mandere poſſunt, imò nec digitis ſuis æger attingere præ dolore vix ſuſtineat. Quapropter perperam dentium ſtupor appellatur, qui eſt ſenſûs abolitio, ſed potiùs ad dolorem pertinere videtur. Unde rectè *Capivaccius* hæmoidam dolorem dentibus propriam eſſe aſſerit.

Cauſæ.

Galenici in dentium ſtupore intemperiem frigidam nervos antedictos infeſtare autumant, quam frigida etiam externa occurrentia adaugere credunt. Horum nonnulli velint nolint, etiam ilia crepent ad ſaporem acidum confugiunt, verùm dentium temperiem immutantem, ad quem etiam auſtera referunt.

Stuporis dentium cauſam ab acidis, & auſteris provenire aſſeverâmus; hæc namque non modo ex particulis acutis, ſed etiam hamatis conſtant, quæ ita fibras, & nervulos nimium, conſtringunt, & rigidos reddunt, ut ſpiritus ſimul ligentur, nec ob fibrarum, & nervulorum rigiditatem liberè moventur. Unde fibræ, & nervuli nimis tenſi, ad quemcumque leviorem contactum moleſtè moventur, ut vi quadam flectantur, quam moleſtiam ſpiritus advertentes, communi ſenſorio offerunt, cum quadam ineptitudinis ad motum ideâ, & ſtuporis perceptionem excitant. Hujuſmodi particulis abundant fructus valdè acidi, acerbi, & auſteri, ut pruna ſylveſtria, omphacium, cornum, amarenæ, mala limonia, citria, aurantia, cotonea, ribes, & alia poma immatura, & acerba. Item potus vini acidiuſculi, aceti, ſpiritus vitrioli, ſulphuris &c. ad quorum comeſtionem, aut hauſtum facilè ſubſequitur hæmodia. Similiter ſaccharata hunc peregrinum acorem producere ſolent, quia occultum in ſe habent acorem. Id etiam evenit ab humoribus acidis vomitu rejectis, quod multis affectione hypochondriacâ, vel ſcorbuticâ laborantibus accidiſſe obſervavimus, qui tam acida vomitu rejecerunt, ut dentes ſtupidi iis ita indè evaſerint, ut per integrum diem vix aliquid comedere potuerint. Sic & affectus iſte, quod mirum, ab imaginatione ſæpè oboritur, quando alium res acidas, & acerbas maſticantem videmus, aut tetricum, & aſperum ſonum audimus; nam imaginatio furtivo modo movet in corpore humores & eos præcipuè, qui cum re, quam imaginamur, aliquam habent analogiam. *Hieronimus Fracaſtorius* tamen *de ſympath. & antipath cap.* 14. ad auditûs organum affectum cauſam refert, inquiens: *Similiter & ſi acutus valdè ſit ſonus*, *& ſtridulus*, *applicatio vim patitur*, *quaſi in angulo facta*, *tùm membrana auditus quaſi icta offenditur*, *unde contrahitur repentè*, *ac cum eâ ſimul & nervuli quidam uſque ad radices*

dices dentium, in quem locum ſubitò incidens novus aër horrorem quendam circa dentes facit.

Prognoſis.

Dentium ſtupor eſtò moleſtus ſit, non ſemper difficulter curatur; ſæpè namque nullis adhibitis remediis abſque ullo dentium damno ceſſat.

Curatio.

Curant Vulgares dentium ſtuporem quibuſdam remediis ſpecificis per experientiam obſervatis, ut *portulacâ viridi maſticatâ*, cujus ſuccus lentore ſuo dentibus adhærens, aciditatem è dentibus extrahit. *Rhaſis amygdalas amaras, & ceram maſticatam* commendat, quia unctuoſitate ſuâ illam congelationem remittere credit. Alij *radices glyvyrrhizæ, aut pineas, avellanas, juglandes* extollunt, quibus aciditatem obtundere imaginantur. Nonnulli *caſeum recentem, aut vetuſtiorem, vel calidum ovi vitellum* laudant. Pleriſque *panem è furno calidè extractum maſticandum* exhibent, vel oris collutionem cum *vino calido* præcipiunt. Verùm ſi dentium ſtupore laborans maſticaverit panem è furno calidè extractum, calidum ovi vitellum, caſeum recentem, vel vetuſtiorem, poterit utique hos deglutire, & optimum vini cyathum ſuperbibere, & ire dormitum; & ſic manè à dentium ſtupore immunis erit, *Joannes Hartmannus* in dentium ſtupore jubet, ut ſtupidi dentes *ſale fricentur, vel maſticetur pannus Laneus, vel piloſus pileus.* Verùm errant vulgares, nam ſtupidi dentes non tantùm cibum mollem mandere non poſſunt, verùm etiam nec tangi, unde ſi ſuprà enarrata maſticare poſſent, utique nullâ moleſtiâ cœtera alimenta contererent. Præterea his nulla virtus ineſt acidum diſſoluendi, infringendi, vel corrigendi.

Hæmodiam curant remedia, quæ particulas acutas, & hamatas non ſolùm hebetant, ſed quæ emolliunt, & fluxiores reddunt fibras nervoſas, & eas blandè commovendo reficiunt, ne ulteriùs rigeſcant. Hæc curatio non modò producti eliminationem reſpicit, verùm etiam cauſæ, quæ ſi interna ſit, auferatur remedijs millies à nobis decantatis. Producti curationem perficit *decoctum ſalviæ, ſampſuci, baccarum lauri, vel eſſentia ſalviæ, roris marini, tinctura juniperi, vel balſamus Peruvianus* cum goſſypio denti affecto applicatus. Omnium optimum eſt *urina hominis calidè dentibus adhibita, vel ſal armoniacum in aquâ portulacæ ſolutum*, & applicatum. Vel omnium remediorum optimum eſt, ſi ſtupidi dentes *alkalibus* fricentur, in quorum defectu os *lixivio* colluatur, vel *vini ſpiritu, vel oleo tartari per deliquium*, ſi tangantur.

CAP. XXXVIII.

De fœdo dentium colore, & Sorditie.

Dentes candidos, & nitidos natura efformavit, quid enim pulchrius eſſe poteſt os, albis dentibus præditum ſpectare? Profectò videtur naturæ ærarium, in quo prodentibus tot margaritæ ſpectantur, & tamen quos natura dealbavit, incuria nigricavit! Quid abominabilius eſt dentes nigros, vel lividos, vel fuſcos, vel fœtentem mucilaginem, tartareumque tophum habentes aſpicere? Equidem dentes ita ſordidi hominem dedecorant, & adſtantibus nauſeam pariunt. Quiſque dentes candidos & eburneos habere poteſt; cùm ex incuriâ tantùm hic proveniat affectus, ſi debito mundentur modo, & in ſuo conſerventur tenore.

Signa.

Signa ad ſimplicem oris hiatum ſunt ita manifeſta, ut ea deſcribere non oporteat.

Cauſæ.

Vulgares dentium fœditatem, & ſorditiem humoribus vitioſis, in illorum ſuperficie hærentibus refundunt, quod ſi verum hoc eſſet, tantùm cachexiâ laborantes hoc afficerentur malo; & vaporibus ſursùm exhalantibus, quod etiam à veritate alienum cognoſcimus, nam vapores ſurſùm exhalantes, in ſimplicem ſe condenſant aquam: crebro dulcium eduliorū uſui, & hoc malum ſolùm nobilibus, & magnatibus eſſet familiare: Verùm id credimus anile eſſe inventum, ad arcendos pueros à dulcium eduliorum uſu; fructuum nigrorum, ut ceraſorum, myrtillorum, mororum &c. maſticationi, quaſi potus & ſaliva talem nigredinem ſuperficialem diluere non valerent. Præterea qui tales nigros nunquam deguſtarunt fructus, cur tali laborant affectu? Crapulæ nonnulli refundunt, quod maximè canibus, & ſuibus, cùm voraciſſima, & omnivora ſint animantia, hoc contingeret malum. Multi frequenti lacticiniorum uſui & præcipuè, caſeo putrido, alij cibis nimiùm calidis & alijs ſexcentis anilibus fabulamentis. Qui incuriæ, & mundificationis dentium neglectui tribuunt, de medicamento agunt præſervativo, non verò de hujus morbi cauſâ.

Non negaverimus tamen ab argenti vivi ſuffumigio, & inunctione, in lue Venereâ, dentium fœditatem provenire, ſicut etiam à mercurio coſmetico, vel ſublimato in aquâ ciſternæ ſoluto, cùm limonum ſucco, ovi albumine, cucurbitæ ſeminibus, & camphorâ, quibus Neapolitanæ mulierculæ pro dealbandâ facie utuntur, plerùmque dentes fœdo imbui colore, quia poris ſe inſinuat, & temporis tractu dentes inficit, quomodò id accidat, ex infrà dicendis eruitur.

Poſt quam tartarus, ductore *Paracelſo*, in Medicinam fuit ingreſſus, non defuère medentes, qui morborum myriades tartaro adſcripſerunt, & tartaro quoque fœdum dentium colorem, & ſordes tribuêre; ac proindè voluit *Paracelſus* ciborum tartarum tanquam propinquiorem in dentalem lapidem tranſire, potûs verò tartarum in renum & veſicæ calculos: putabat enim nil cibalis tartari ad renes, & veſicam pertingere, & reverà tartareum lapidem dentibus obnaſci cernimus, tartaro correſpondentem, nihilominùs in cibo reperiri negamus, &

Primò, febricitans, qui triduo, vel quatriduo, nihil edit, aut maſticat, in dentibus lapideſcentem contrahit mucilaginem, imò copioſiorem, quàm ſi bene valens comederet; conſtat itaque mucilaginem lapideſcentem circa dentium radices, quâ extra gingivam ſe offert, non eſſe ciborum tartarum.

Secundò, qui nihil edit, & bibit, niſi per infundibulum ob oris, palati, linguæ, faucium &c. defectum, nihil maſticat, neque alimentum dentes attingit, & tamen quotidiè dentes incruſtantur, non aliàs quàm comedens, & bibens.

Tertiò, ſiquis in ſingulis comeſtionibus os, & dentes exquiſitè abluat, fricet, abſtergatque, manè tamen novum lapideſcentem, olidumque lentorem circa dentes reperiet, qui ex cibo remanſiſſe nequit.

Quartò, ſi tartarus ciborum eſſet ſoboles, toties eſſet diverſus, quoties cibi diverſi.

Quintò, qui ſimplici pane, & aquâ jejunant, non aliter ac qui panem, carnes, caſeum &c. comedunt, æquè in eodem olido conveniunt lentore. Conſtat igitur vanum eſſe *Paracelſi* de tartaro circa dentes commentum, cùm alimenta tartari ſint inſontia, ut fuſiùs probet *Van-Helmont.*

Pro noſtrâ ſententiâ cum ſuprà citato dicimus, quòd lingua tunicâ amicitur tenui & poroſâ, ut ſapores penetrent, ejuſque ſubſtantia eſt mollis laxa, rara, & ſpongioſa ad imbibendos ſapores aliquo madore vectos. Hæ poroſitates inter mandendum madore replentur, non tamen tartaro, ſed ſolidâ ciborum ſubſtantiâ. Imò ſi abradatur iſta ſordes à linguâ, non acquirit dentalis lapidis duritiem, licet areſcat; fœtet tamen, ſed non pro dentalis lapidis odore cadaveroſo. Si mox poſt paſtum lingua abradatur, vel duriori fricetur linteo, manè minus mucilaginis, iterùm abrades, ſed non minus olidæ. Hæc linguæ ſaburra non minùs ex ſolidis cibis, quàm ex ſalivâ & totius corporis recremento oritur, quod dentibus per ſucceſſivam incruſtationem obducitur. Hinc ſi den tis cavo etineatur cibus per noctem, hoc recremento imbibitus utique fœtidiorem anhelitum expirabit, ac abraſa mucilago. Sic quoque inter gingivas, & maxillam ut ut à cœnâ os ablueris ſingulo mane alba quædam mucilago coacervatur, quæ deindè linteo abſterſa, & exſiccata, proprio olet fœtore. Hæc mucilago dentibus in primo ortu alba adhæret, quæ pedetentim flaveſcit, & deindè in duritiem accreſcit in dentibu s, à quorum gingivis lutea incipit, & in dente non rarò nigris manifeſta maculis, imò nigrum, & carioſum efficiet dentem.

Verùm aliqui contra noſtram ſententiam ita inſtare poſſent: Iſte tartarus omnium dentibus æqualiter, abſque ullâ exceptione adnaſci deberet, eo quod in omnibus omnia ſuprà enarrata æqualiter concurrant; nihilominùs plures ab iſto lapide immunes habent dentes, & præ omnibus *Æthiopes.*

Reſpondemus, quòd *Æthiopes*, quorum gingivæ in acutam deſinunt cuſpidem, non facilè lapidem efficiunt; contrà verò quibus gingivæ tument cruentæ, in obtuſum deſinunt, & malè dentibus aſſociantur, ijs frequens coacervatur ejuſmodi lapis.

Prognoſis.

Sicut albi dentes non tantùm venuſtati, verùm etiam propriæ conferunt valetudini, ita nigri, & ſordidi olidam eructant animam, & ſæpè in corruptionem, cariem, caſum, & in gravia degenerant vitia, quia perpetuò inter mandendum detritu fætidum quid, & abominabile emittunt, quod cum cibo & ſalivâ in ſtomachum deſcendit, & nihil boni ibi moliri poteſt. Prætereà in febricitantibus vehementem ſignificat febrem in dentibus lentor, ut habetur *aph. 55. ſect. 4. quibus per febres circa dentes lentor quidam obnaſcitur, iis vehementiores ſunt febres.*

Curatio.

Noſtri Vulgares hujus affectûs curationem aggrediuntur à cauſâ antecedenti, quadere ſi pravi humores in ventriculo redundantes, huic malo anſam dederint, eos purgantibus auferunt ſi intemperies, eam corrigendam exiſtimant, & interim optimam victûs rationem præſcribunt. Sed ſicut in cauſâ inveniendâ cœcutiunt, ita quoque in applicandis remedijs allucinantur. Eſt malum topicum, & non à toto, vel ab intemperie impertitum.

Quò ad topica, pro dentium vitioſo colore emendando, & ſorditie tollendâ uſitatiſſima habent dentifricia, quæ in diverſas concinnant formulas ex ſequentibus, ut *oſſibus ſepiæ*, *raſurâ eboris*, *alabaſtro*, *pumice ignito*, *c. c. uſto*; *corall. margarit. præp. ocul. cancr. Lapide ſpongiæ*, *teſtis ovorum*, *cochl. uſtis*, *ſilicibus combuſtis*, *arenâ albâ*, *ſale toſto*, *tartaro calcinato*, *alumine uſto*; & his ſimilibus, ex quibus pollinem efformant, & ne pulveris dentifricij ingredientia cognoſcantur, addunt *cinnam. flor. roſ. moſch. &c.* etiam in pulverem redacta ad ſuavem conciliandum anhelitum.

Nonnulli ad dentes dealbandos, & abſtergendos tanquam arcanum, commendant *carbones*, & *cineres ſtipitum roris marini*, quibus alij pro certiſſimo experimento præferunt *nicotianæ cinerem.*

Optima quidem nobis videntur hæc vulgarium dentifricia ad dentes dealbandos, ſordeſque tollendas, quia omnia ex albis, vel uſtis toſtis, calcinatis, & igne exaltatis conſtant, ſed non reſpondent dicta promiſſis; imò magis obſunt, quàm proſunt, quia malum hoc ſemper tumentes, cruentæ, malè dentibus aſſociatæ, eroſæ, & exulceratæ gingivæ ſuggerunt, quæ in dentifricijs non poſſunt non excoriari, cruentari, & magis à dentibus diſſociari, unde poſteà ob alimenti degenerationem uberior fœtentis mucilaginis, nigredinis, tartareique tophi cenſus emanat. Innumera ferè proponuntur à Vulgaribus medicamenta ad dentes dealbandos & ſordities abigendas, ſed nullius, vel parvæ efficaciæ, quia rancidæ medicinæ ſunt ſoboles, & tantùm tonſoribus digna, ut quiſque experiri poteſt.

Nos paucioribus erimus contenti è chymico depromptis penu, quæ in inſtanti fœdos dentium colores auferunt, illos ab omni liberant ſorditie, & carie præſervant. Talia ſunt *vitrioli oleum, vel ſpiritus, vel oleum ſulphuris per campanam*; attamen aquâ fontanâ diluuntur, in quibus bacillus, in cujus cuſpide obuolutum ſit goſſypium, immergendus eſt, & dentes, fricandi, ac deindè linteo detergendi. In magnâ dentium ſorditie purus ſpiritus, purumque oleum uſurpari poterit, ſi verò ſtuporem contraxerint, ſupra enarratis cap. de dentium ſtupore auferes. Solent quandoque adeò magno dentalis lapidis proventu obduci dentes in quibuſdam, ut nulla eorum diſtinctio ampliùs appareat, ſed unius tantùm oſſis ſpeciem præſeferant, tunc his minimè cedunt, ideoque prius ſcalpris, vel aliis inſtrumentis ferreis, aut potiùs argento paratis, dentalis removendus, & abradendus eſt, deindè facilè dealbantur. Si fœdus color, & ſordities ſuperficialis ſit, præſtans erit limonum, vel citri ſuccus; omnibus tamen palmam præripit *ſalis ſpiritus aquâ communi temperatus*, quia præter dentium dealbationem, quam in momento efficit, eos à carie, & gingivas à putrefactione præſervât, ob balſamicam energiam.

Nonnulli *aquam fortem communi aquâ temperatam* commendant cum penicillo denti appoſitam, ſed nullatenùs eſt uſurpanda, quia eſt corroſiva cum venenatâ indole & gingivas corrodit, & cauſticat; maximæ tamen efficaciæ *eſt aqua aluminis.*

Sunt nonnulli, qui pro præſervatione ſingulis diebus unâ, vel alterâ olei vitrioli guttulâ gingivas, & dentes leviter fricari commendant: ſed perperam quia certum eſt conſervari dentes, & ſubtiliari ſimiliter, ac tandem effringi, ut multoties obſervavimus. Itaque nos pro præſervatione dentes ſemel dealbatos, & à ſordibus mundatos non iterùm attingi imperamus, ſed ne impoſterùm

fœ-

fœdum contrahant colorem, à cibis, & ſordibus mundandi ſunt, non autem cultri acumine, ne lædantur, ſed dentiſcalpijs flexibilibus, & poſt cibum os aquâ abluatur, & dentes indice fricentur, deindè mappulâ abſtergantur. Verùm hæc cura eſt nimis moroſa, ſufficiet in faciei ablutione, quolibet manè os colluere, dentes indice fricari & linteo abſtergere.

Cap. XXXIX.

De Dentium mobilitate, & Caſu.

Vacillant dentes, cùm ſuis non firmiter adhærent alveolis, ſed hùc, illucque moventur, & digitis ab uno in alium locum moveri, ac contorqueri poſſunt, ut facilè eos eximere poſſis, quod malum non infrequenter inciſorijs accidit, quia unà nituntur radice. Quandoque excidunt, ſed rariùs; interdùm per aliquot dies ſolummodò vacillant, & poſtmodùm priſtinam ſuam recuperant firmitatem, nec ampliùs moventur, ſed firmiter ſuis adhærent alveolis; quemadmodùm clavi in ligno.

Signa.

Signa; ex his, quæ diximus, facilè eruuntur, nam non firmiter adhærent dentes, ſed ita moventur, ut non tantùm digitis eximi, verùm etiam linguâ è gingivis eliminari poſſe videantur.

Cauſæ.

In aſſignandâ mobilitatis dentium cauſâ non diſcrepant Vulgares à recentioribus, recenſent namque gingivarum laxitatem, aut eroſionem ab humoribus quantitate peccantibus inductam, ut ita dentes non ſatis arctè & firmiter gingivæ amplectantur.

Duplex eſt cauſa, quæ dentes reddit mobiles, una interna, altera verò externa; interna eſt nimia prava humiditas, ſive liquor lymphaticus, & ſalivalis in gingivas, dentium radices & nervos effuſus, unde poſtmodùm molleſcunt, relaxantur, flacceſcunt, corroduntur, & excidunt. Ita videre eſt in cinnabaris fumo, hydrargiri inunctione, qui pthialiſmum ſemper excitant, & dentes quandoque ita ſupra modum relaxant, & corrodunt in quibuſdam, ut omninò excidant, & in malè præparatis medicamentis mercurialibus introaſſumptis, quæ quandoque ſalivationem inducunt, denteſque mobiles reddunt, at nunquam cum dentium detrimento, quia eductis per pthialiſmum pravis humoribus, dentes refirmantur. In ſcorbuto contingit dentium mobilitas à gingivis laxis, tumidis, & corruptis. In lue venereâ vacillant, quia gingivæ ab exaltato ſalis nutrimento diminuuntur, abſumuntur, & dentes gingivâ denudantur. In fumis mineralium venenatis frequentiſſimè aurifabris, argentarijs, & metallorum fuſoribus dentium mobilitas accidit. Vacillant in copioſiori alimento, cùm gingivæ magis expandantur, ut in pueritiâ, & juventute contingit, in quibus dentes minores non reſpondent dilatatis alueolis. Vacillant quoque in alimenti defectu, in quo dentium alueoli ampliores redduntur, & præſertim ſi prava coacervetur humiditas, ut in ſenibus, & convaleſcentibus videre eſt. Primores dentes omnibus pueris ante ſeptennium vacillant, ſed non omnes ſimul, verùm unus poſt alium & omnes præter maxillares iſtam patiuntur mobilitatem, tandemque ſponte excidunt, quia ſuccreſcente alio, è foueâ alimento privantur, & propulſantur. Hic nos non agimus de hac naturali mobilitate, ſed de morboſâ à cauſis ſuprà enarratis proveniente. Externa denique cauſa eſt violenta dentium contuſio, vel alliſio.

Prognoſis.

Dentes vacillantes, per aliquod tempus refirmantur, at ſi diu vacillent, ſolent tandem penitùs excidere, ideòque non paruifaciendi, denotant namque magnam gingivarum putrefactionem, cui ſi opportuno tempore non conſulatur, eorum caſus expectandus eſt, nec alij in elapſorum locum ſuccreſcunt, præterquam in pueritiâ. Hinc non modò pulchritudinem imminuit, ſed loquelæ & maſticationi obeſt.

Curatio.

In dentium mobilitate curant *Vulgares*, ut dentes in ſuis alueolis firmentur, ac proindè humores peccantes evacuant vel catharticis, vel ſalivantibus, & poſtmodùm gingivas nimis laxas corroborant, & adſtringunt gargariſmate *ex decocto fol. meſpilor. plantag. myrth. ſorb. ſalviæ, prunellæ facto in vino rubro.* Vel eas adſtringunt *decocto cupular. gland. flor. balauſtior. roſ. fol. quercûs in vino rubro ſtiptico facto, additá aluminis portione.* Vel linimento *ex ſang. drac. acaciâ, corall. prunis ſylveſtribus immaturis, radice tormentill. & alumine uſto, melle roſaceo exceptis.* His & alijs ejuſdem conditionis medicamentis gingivas adſtringere, dentes arctiùs firmari & retinèri credunt.

Dentium mobilitatis curatio pro cauſarum diverſitate diverſâ inſtituitur; quapropter ſi à ſcorbuto ortum duxerit, curatio ad ſcorbutum dirigenda eſt: vitioſi humores expurgandi ſunt admiſtis ſemper herbis anti-ſcorbuticis, quales ſunt *Naſturtii aquatici, cochleariæ, becabungæ folia, armoriacæ radices &c.* & adhibentur, quæ de gingivarum exulceratione, & eroſione ſuo capite propoſuimus, ſed præ cæteris ſequens prodeſt, ut

℞ *Tincturæ gum. laccæ ℥. ß. flor. aquileg. ʒ. j. ſpiritûs cochleariæ ʒ. ij. m.*

hoc os, gingivas & dentes colluito.

Si in lue Venereâ à fumis, inunctionibus, & alijs medicamentis mercurialibus vacillent dentes, tunc os colluendum eſt *aqua Anti-Venereâ n. d. vel decocto ligni ſancti, ſalſæ parillæ parato cum vino, maſtiche*, & quidem alio fortiter adſtringente à nobis infrà proponendo.

Si ab alimenti defectu, ut in ſenibus, nullum adheberi poteſt remedium, in convaleſcentibus verò facilis eſt reparatio.

Si dentium mobilitas à nimiâ humiditate oriatur, curatio perficienda eſt exſiccantibus & adſtringentibus; attamen vitanda ſunt, quæ dentes denigrant, ut ſunt *granatorum cortices, balauſtia, gallæ, vitriolum &c.* Ad humiditatem verò educendam maximoperè valent ſalivantia *ex maſtiche, radice pyrethri, angelicæ, Zinziberis, fumo nicotianæ &c.* Vel quæ lymphæ ſuperfluitatem exturbant, vel medicamenta diaphoretica ſatis cognita, poſtmodùm ſalinæ particulæ gingivis, & dentibus hoſtiles corrigantur, vel diluantur. Adſtringunt, exſiccantque ſequentia decocta pluries experta, ſi ſæpiùs quotidiè eluantur dentes, quia rurſùm figuntur.

℞. Glandium ʒ. j. gallarum ʒ. ß. alum. uſti, ſucc. acaciæ ana ʒ. ß. fol. roſ. rubr. m. ß.

Coque in vini rubei lib. ij. clauſo opt. vaſe & cola.

Sequens noſtra aqua eſt expertiſſima ad dentes mobiles, & carne nudatos, ut immobiles reddat in ſuis alueolis, & carne veſtiat & nunquam ægros tali affectu laborantes felici defraudavit eventu, & poteſt fieri tam per decoctionem, ſed in minori doſi, quàm per deſtillationem, ut

℞. Fol. ſalviæ, roris marini, ſorb. oleæ, myrtill. piloſell. flor. roſ. rubr. incompletar. & balauſt. ana m. j. radic. biſtort. ℥. ß. ſymphyt. mai. ℥. j. nuc. cupreſſ. num. xvj. ſantal. rubr. & cortic. citri ana ℥. ß. macis, & myrrhæ ana ʒ. j. ß. ſang. drac. gummi Arabic. maſtich. & tragacanth. ana ʒ. ij. ß. ſarcocoll. ʒ. j. alum. uſti ʒ. ij. ß. pyrethri ʒ. ij.

contundenda contundantur, & incidenda incidantur, quibus ſuperfunde vini nigri lib. x. ſtent in calore digeſtionis, & per cucurbitam vitream, cui recipiens adaptetur, deſtillentur ſ. a.

Vel ſequens decoctum miræ efficaciæ à nobis expertum pro dentium collutione adhiberi poteſt, quos firmiſſimos reddit.

℞. Ariſtoloch. rotundæ, triſſaginis, ſtellariæ ana m. ß. lentiſci, hypociſtidis ana ℥. ij. cupular. gland. ℥. ß. acaciæ, & ſang. drac. ana ʒ. j. ß. radic. angelicæ ʒ. ij. nuc. cupreſſ. num. IV. *maſtich. ʒ. j. alum. uſti ʒ. ij.*

Infundantur in vini nigri auſteri lib. v. ſtent in loco calido per biduum, deindè bulliant lento igne, clauſo vaſe, quo refrigerato, cola; & utere *vel deſtilla ſ. a.* & utere.

Johannes Baptiſta de la Porta ſequentem aquam pro dentium mobilitate extollit:

℞. Herbar. ſalviæ, urticæ, roris marine, tormentillæ, nuc. jugland. benè lotar. & contuſar. ana m. iij. flor. ſalviæ, roris marini, roſ. rubr. fol. prunell. plantag. ſummit. rubi, marrubij ana m. ij. ſem. myrtill. lib. j. hypociſtidis ℥. iij. *coriand. præp. cortic. citri ana ʒ. ij. cinnam. ʒ. iij. nuc. cupreſſ. num. x, boli armen. & maſtich. ana ʒ. ij.*

Inciſa, & contuſa infundantur in ſuff. quantitate vini nigri auſteri per triduum deindè fortiter exprimentur. Expreſſum indatur cucurbitæ vitreæ, deſtilletur lento igne. In deſtillato ebulliant, clauſo vaſe, alum. ℥. ij. cola, & ad uſum ſerva.

Qui mobiles habent dentes, non multùm garriant, nec digitos, vel linguam ad dentes impellant, nec frigidum admittant aërem, nec res maſticent duras, ſed pulticulam, vippam, juſcula, ova ſorbilia, vel alios hujuſmodi ſumant cibos, in quibus non forti opus eſt maſticatione.

Si ita vacillent, ut firmari nequeant, ne fiant edentuli, ad firmam ementiendam ſtructuram per aureum filum fiat allegatio; attamen cautè inſtituenda eſt, ne inflammatio ſequatur.

Dentium caſus reſtituitur ex ſemine in alveolo latente, alveoli implentur, & ita defectus reparatur; quamdiu ſemina intra gingivas latent, novi poſt priorum caſum facilè renaſcuntur, & hac de cauſâ in occidua ætati renaſci ſolent, ſed hoc rariſſimè contingit. Ad dentium itaque caſum reparandum edentuli inſititios dentes ex ebore, vel dente hippopotami fabricatos, in illorum locum ſuſtituunt, non tantùm in venuſtatis gratiam, ſed & in articulatæ locutionis, quia edentuli quaſdam literas pronunciare nequeunt v. g. T. & R. ubi lingua ampliata prioribus dentibus inniti debet.

Cap. XL.

De Difficili Infantium dentitione.

Dentium germina in utero generantur poſt maxillarum generationem, in quibus imperfectè latent, (rarum eſt enim infantem naſci dentatum) ne ſugens papillam lædat; unde in abortu, vel in infantulo recens nato dentes exigui erui poſſunt. Erumpunt extra gingivas circa menſem ſeptimum, vel ſeriùs, & quidem primo inciſorii, quos aliquo temporis curriculo ſequuntur canini, & tandem maxillares. Eorum eruptio eſt naturæ opus, quæ illos propellit, & eo tempore, quo erumpunt in infantibus, ex illâ gingivarum continui ſolutione, plures affectiones præternaturales tenellos affligunt, infantes; hi enim primò magnum in gingivis ſentiunt pruritum, deindè quaſi aculeo gingivæ, dum ab aculeatis illis perforantur oſſibus, punguntur, unde vehementiſſimus dolor, tormina, diarrhœæ ex viridi flaventes, terrores, inſomnia, vigiliæ, gingivarum inflammationes, febres excitantur, & ex divulſione, & contractione convulſiones, quas imperiti vulgares pro epilepſiâ accipiunt ob oris ſpumam, & indeſinentem ſalivationem. Id maximè accidit, cùm canini erumpunt dentes, qui vulgò ocularii nominantur, unde vulgatò dici ſolet proverbio: *Parentes de liberis gaudere non poſſe, donec dentes ab oculis editi ſint.*

Circa ſeptimum annum alia fit dentitio, quia alveoli creſcunt, & ampliantur, ac lactis dentes tùm temporis molliores vacillant, & excidunt, ac alii grandiores, firmiores, & duriores prodeunt in utràque maxillâ decem, quatuor inciſorii, duo canini, & quatuor molares, ſed cum tùm gingivæ anteà perforatæ ſint, id ſine dolore accidit.

Signa.

Infantuli non dum ſermone dolorem indicare poſſunt, quia dentibus carent, qui ad vocis modulationem neceſſarii ſunt: attamen cognoſcitur dentitio, Primò, ex tempore, quo dentes erumpere ſolent, quod eſt circa ſeptimi menſis initium, vel ſerius. Secundò infantuli aſſiduò digitos in os inferunt, unde magna ſalivæ ſupellex fluit. Tertiò, matres, vel nutrices papillas fortius ſtringi, morderi, & calefieri, quàm anteà percipiunt. Quartò, ubi dentes erumpunt, gingiva tumet, & albicat. Quintò tandem, plures affectiones præternaturales accidunt, dolor, vigiliæ, tormina, alvi profluvium, & convulſiones.

Cauſæ.

Difficilis dentitio à gingivarum denſitate, & craſſitie provenit, at in dentitione ſymptomata ab alijs cauſis ortum habent, unde

Pruritus oritur, quia primâ invaſione fibrillæ nerveæ à dentibus gingivas perforantibus vellicantur. Dolor pendet à continui gingivarum ſolutione, qua membranæ nerveæ non tantùm diſtenduntur, ſed lacerantur, & continui ſolutio fit, & quò ſpina eſt acutior, eò acutiorem cauſat dolorem; ſic quò dentes

dentes ſunt acutiores, eò dolores immaniores oboriuntur: quapropter canini dentes, ut acutiores, omnium ſymptomatum præ reliquis, atrociorum ſunt auctores. Affligenti dolori atrociorem addunt dolorem, ſalina humorum ſpicula, dùm circa radices tenerioribus, & ſenſibilibus fibrillis præditas infiguntur, & ob inæqualitatem ipſis moleſtum inferunt ſenſum. Inflammatio oritur à gingivarum perruptione, haud rarò enim ſanguifera conceptabula ibidem ſatis copioſa ſimul dilacerantur, ſanguis effluit extra ſua vaſa, exitum non inveniens, in earum ſpacioſis remoram contrahit, vitium capit, grumeſcit, & tuberat. Vel quia membranulæ & fibrillæ diſtenduntur, unde ſpaſmus in nervis producitur, nervi contracti arterias ſocias comprimunt, convellunt, criſpant, & ſanguinis motus feriatur, & inflammationem excitat, particulis deindè roſcidis & balſamicis evolantibus, ſuppuratur, unde abſceſſus, & alia oriuntur mala. Salivatio pendet à dolore ſpirituum motione, acrimoniâ & fluxilitate lymphæ, quia ex dolore glandularum vaſa, & præcipuè ſalivalium, & membranæ illas cingentes vellicari, & criſpari ſolent, & ſimul uberior ſalivæ proventus in os effunditur, ſpirituum commotio facilè efficere poteſt, ut uberior ſeri copia ad glandulas emandetur; lymphæ denique acrimonia, & fluxilitas uberiorem ſalivæ ſupellectilem movent, ut videre eſt in ſcorbuticis, & hypochondriacis, quorum latex ſalinis abundat particulis, hi moleſtiſſimo crebriùs vexantur ptyaliſmo. Saliva fauces alluit, & ad ventriculum tendit, non enim infantes ſpuendi uſum habere poſſunt: ſi hæc blandior, & in ſtatu naturali ſit, ſine noxâ defluit, at ſi uberiùs ſpicula ſalina habeat, tunc faucium irritationes, roſiones, & ſicca tuſſis excitatur. Si ad ventriculum deferatur, tunc illum ſpaſmodicè afficit, vomitus frequentes, tum lactis corrupti, tum aliorum humorum, quos in ſinu fovet, & alia multa mala concitat. Si ad inteſtina ſaliva, ſalinis ſpiculis imbuta derivetur, & ibi humorum ſtagnantium ſaburram inveniet, & hos fundit, & inteſtinorum fibras laceſſit, irritat, & vellicat, ac diarrhoea ſuccedit.

Prognoſis.

Dentitio infantibus morbus eſt congener, ac proindè per ſe minùs periculoſa eſt. Non tamen omni vacat periculo ob ſymptomata, quæ ingruunt, quapropter non pauci, febre, & convulſione ſuperveniente, quia tenella invadunt corpora, hos calamitatum ſcopulos effugere non poſſunt, unde acerbo ſuccumbunt funeri: & eò major imminet pernicies, ſi difficiliùs & longiori tempore dentes erumpunt, & præſertim ſi ſint canini, pejus ſe habent, & gravius laborant, quia acutiores & magnum infantulis negotium faceſſunt, ac proindè parentes de vitâ longâ ſperare non poſſunt, & præcipuè ſi ſymptomata de die in diem augeantur, imò nova, prioribus ablatis, accedant, naturæ robur imminuitur, debilitatur, & ſic tandem infantum tenella corpuſcula huic oneri ferendo imparia redduntur, & morbus hic in mortem terminari ſolet. Qui crebrò aluum habent laxam in dentium eruptione, minus convulſione capiuntur, quàm qui adſtrictam ut *aph.* 25. *ſect* 3. teſtatur *Hip. in progreſſu verò cùm jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulſiones, alvi profluvia: & maximè cùm caninos edunt dentes: & iis præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.* Qui in dentitione acutâ corripiuntur febre, raro convulſione tentantur, quia febris convulſionis materiam abſumit. Qui gravi premuntur ſomno, facilè in convulſionem labuntur. Hyeme & vere infantuli facilè dentes emittunt, minùſque moleſtiam ſentiunt, ob nativi caloris robur, ſi tamen cœtera conſentiant; & ab externis aëris injuriis muniantur; æſtate etiam abſque moleſtiâ dentiunt, ob gingivarum laxitudinem, ſi ſymptomata non urgeant.

Curatio.

Cùm difficilis dentitio à gingivarum denſitate, & craſſitudine ortum habeat, ſedulò danda eſt opera, ut rareſcant, & laxentur gingivæ, remotis obſtaculis, & ſymptomatibus, ſedatis, quantocitiùs & faciliùs dentes erumpere poſſint. In primis verò incumbendum eſt, ut aluus ſit libera, quòd ſi obſtructa per *mannam, vel ſyr. de Cichor: Nicolai cum rhabarbaro* relaxetur. Interim rareſiant, laxentur, & molliantur gingivæ pinguibus, oleoſis, & mucilaginoſis: obliniantur ergò *melle cum butyro recenti permiſto, vel cerebro leporino, aut crudo, aut elixo cum toto corpore,* eodem modo adhibentur *avium, & pullorum cerebella.* Vel gingivæ inungantur *gallinæ, aut anatis pinguedine recenti.*

Si dolor vehementior ſit *ſolani ſuccus cum oleo roſ.* calefiat, & illiniantur, aut foveantur gingivæ *decocto maluarum, althææ, fœnugraci, chamameli, in quo diſſolutum ſit butyrum recens vel gallinæ pinguedo.* Vel imponatur *emplaſtrum ex theriacâ recenti.* Vel fiat emulſio *ex ſemine lactucæ, papaveris albi & lini cum aquâ violarum*, & illiniantur. Vel foveantur *mucilagine ſeminum cydoniorum, althææ, maluarum cum aquâ lactucæ.* Si inflammatio adſit, addatur *aqua ſpermatis ranarum.* Hæc omnia ſuprà dicta calida applicentur, ne gingivas adſtringant. Interim infantulo maſticanda præbeatur *candela ex cerâ virgineâ*, quia gingivas laxat, & pruritum demulcet.

Ad hunc etiam finem noſtræ mulierculæ varia appendent duriora, quorum agmen ducit *dens lupi, cryſtallus, jaſpis canali argenteo incluſus, chalybs ſepties, & ultrà candefactus, & in lacte caprino, vel muliebri extinctus*, aliaque ex ebore amuleta, ſive ex aliâ materiâ lævitate ſimul conſpicuâ parata; quæ de collo pendent; infantes arripiunt, in os intrudunt, gingivis interponunt & commandunt. Verùm his, & ſimilibus magis duriorem reddunt gingivam, & dentium alueolos potiùs occludunt, quàm aperiunt. Maximè periapta, & amuleta improbamus ut ſunt *dens hominis, dens equi primùm natus, pellis lupi, dens viperæ maſculæ, lana agnina, jaſpis viridis,* & tanquam fabuloſa rejicimus, non viribus, ſed perſuaſionibus, & imaginatione hæc juvare credimus.

Nonnulli *axungiam* inungunt *leporinam* in gingivarum locis, ubi dentes erumpere debent, ita leviùs mollificatas jam gingivas, dentium cuſpides ſub eis latentes perterebrant, & erumpunt.

Si omnibus his modis nec prodire videantur, & neceſſitas urget.

℞. *Sanguinem è criſtâ gallinacei recentem, & digito ſemel tantùm, vel ad ſummum bis gingivas inunge* & ſine difficultate, alijſque accidentibus tandem prodeunt.

Quòd ſi non tantùm difficilis, verùm deſperata ſit dentitio, in hoc caſu ad ferrum confugimus, & gingivæ, eâ parte, ubi protuberant, ſcalpello incidendæ, vel pollice ſunt fortiter premendæ, ut feliciùs dentes prorumpere poſſint.

Symptomata, quæ pertinaciùs difficilem dentitionem comitantur, ut febris, convulſiones, vigiliæ, vomitus, diarrhoea; ptialiſmus, tuſſis ſicca faucium exulcerationes, aphthæ &c. curantur, ut in ſuis capitibus.

Dum infantuli dentiunt, nutrix, vel mater bonam diætam obſervare debet, victuſque ſit temperatus, ſi febris adſit, vel immineat declinet ad frigidum & humidum, quia vel imminuitur, vel præcavetur. Vitentur interim acida, & ſalſa.

Cap. XLI.

De Tonſillarum, & Vuulæ Vlceribus.

Intra oris ſpecum continentur tonſillæ, vuula; *ſunt tonſillæ duæ Glandulæ utrimque ad linguæ radicem paulò ſupra laryngem poſitæ*, vulgò dicuntur amygdalæ (eſtò nullam cùm amygdalis habeant ſimilitudinem) communi oris tunicâ veſtitæ & arterijs, veniſque exilibus à carotidibus, & iugularibus donatæ. Laxam, & ſpongioſam habent ſubſtantiam, ac ſinus continent varios; colligunt ſalivoſum liquorem ad linguæ, & oris humectationem, quem in oris capacitatem eructant; tum per minima lymphatica, ſeu ſalivalia vaſcula, tum per exilia craſſioris membranæ oris foramina, præcipuè cùm os, & lingua movetur, quod quilibet in ſeipſo experiri poteſt. Ac proindè quando alimenta in ore maſticantur, partim ſponte, partim per maſticata alimenta, ex hiſce glandulis expreſſus liquor multò copioſior in os confluit, ut tum ad fermentaceam præparationem admiſceatur, ut aliquorum eſt ſententia, tum deglutionem faciliorem efficiat. In quiete verò, cùm os non movetur, etiam hujus liquoris in os effuſio plerùmque quieſcit, ut notum eſt in dormientibus, quibus ob hujus liquoris defectum, os, & fauces exſiccantur; ſi patulo ore dormiant.

Vuula eſt caruncula rubicunda, fungoſa, longiuſcula, ſuperiùs aliquantulùm lata, inferiùs obtuſè acuta à palati medio, juxta narium meatus in os inter tonſillos vuæ inſtar procedens.

Hæ tonſillæ & vuula, licet partes exiguæ in noſtro corpore, non ſolùm intumeſcunt, inflammantur, & in ſuppurationem abeunt, ut *primo Tomo cap.* 40. *&* 41. fuſiùs diximus, ſed quandoque citra inflammationem exulcerantur, & exeduntur, quod familiariſſimum eſt in lue venereâ.

Signa.

Tonſillarum ulcera viſui patent, & eadem habent ſigna, ut in aliarum partium ulceribus. Si maligna ſunt, partim alba, & maculis ſimilia, partim colore cineritio, aut cruſtis ſimilia, quæ ferro inuruntur.

Vuulæ exulceratio ante oculos poſita eſt, nam laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandoque cineritio cum ardore, & ſorditie, graveolentem ſpirante anhelitum. Si tandem atrophiâ corripiatur, fit velut lorum, & penitus inſanabilis eſt.

Cauſa.

Tonſillarum, & vuulæ ulcera ſecundum veteres *Galenicos* fiunt ab humoribus bilioſis, pituitoſis, feruidis, putridis & erodentibus, à capite in tonſillas & vuulam depluentibus; vel à vaporibus iiſdem præditis qualitatibus, & cum aëre per inſpirationem abſorptis tum cibis aut medicamentis erodentibus, exulcerantibus, aut vehementer exaſperantibus, à quibus omnibus ejuſmodi in partibus hiſce continui ſolutiones contingere valeant. Verùm *Vulgares* in horum affectuum cauſam aſſignando, fallaciam committunt non cauſæ ut cauſam.

Ulcera tonſillorum, & vuulæ oriuntur à particulis ſalinis in lymphâ; aut ſanguine hoſpitantibus, & in tonſillas & vuulam irruentibus, ex obſtructione diuturniore exaltatis, earumque fibras diſſolventibus. Sive fiunt ex abſceſſu, & pure poſt inflammationem ſubſequente. Vel fiunt à fermento venereo, ut fuſius de dictâ lue diximus. Hæ particulæ ſalinæ, & corroſivæ ad tantam ſæpè exaltationis gradum deveniunt, ut non ſolum tonſillas, & vuulam, tanquam partes molles, in totum auferunt, ſed etiam duras, & oſſeas erodant, ut multoties in palati ulceribus obſervavimus.

Prognoſis.

Tonſillarum ulcera ſecuriora cenſentur, quæ ſunt munda, exigua, quæ non profundantur, nec inflammantur, nec dolorem, & febrem habent adjunctam, maligna verò, quæ lata, profunda, & quodam concreto humore albo, aut nigro ſordida ſunt. Exigua quandoque & rara oriuntur ulcuſcula, quibus ſupervenientia alia in unum ulcus latum coaleſcunt. Si ulcera depaſcendo ſerpant, gurgulionem, linguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præſepiola occupant, dentes labefectantur, nigreſcunt, vacillant, & tandem decidunt, undè ægri inediâ, & fœtore conſumpti moriuntur. Quòd ſi ulcera in pulmonem per tracheam ſerpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem ſuſtinent, obortâ tuſſi, ſpirandique difficultate, eodem die ſtrangulant.

Vuulæ ulcera aſpernanda non ſunt, facili enim negotio exeditur, & deficit, unde quibus tota vuula adeſa eſt, potus ex ore in nares regurgitat; in ſuper rarò clarè & articulatè loquuntur, & quod pejus, periculum à phthiſi imminet, cum particula jam deficiat, quæ aëris frigidioris inſpirati impetum frangere ſolita eſt, ne in pulmones ſubitò irruat, eoſque lædat.

Curatio.

Tonſillarum ulcera curant *Vulgares*, venam incidendo, corpus deplendo, & diverſiones celebrando. Deindè medicamentis utuntur adſtringentibus & exſiccantibus, quæ externis etiam applicant ulceribus, & eò magis exſiccantia in tonſillarum ulceribus eſſe debent, quia talia ulcera à ſalivâ perpetuò humidiora fiunt, unde medicamentorum vis infringitur. Ad hanc indicationem gargariſmos adhibent triviales, ut

℞. *Aqu. mulſæ lib.* j. *diamori* ℥. j. ß. *m.*

Vel ℞. *Aqu. plantag. lib.* j. ß. *ſyr. de moris* ℥. ij. *mell. roſ.* ℥. j. *alum. ſciſſil.* ℈. j. *aceti roſ. par. m.*

Sed neſcimus, an hæc magis exſiccare, quàm humectare valeant. Alij pro illinitione *ſuccum ex malo punico dulci, cum cortice contuſo exprimunt, cujus partes ſex cum unâ mellis parte miſcent; & ad mellis ſpiſſitudinem coquunt.* Ulceribus malignis adhibent linimentum *ex cineribus centaurii minoris, & pulvere ſtercoris canini cum melle ad ſpiſſitudinem miſcendo.*

Columellæ ulcera hac collutione curant.

℞. *flor.*

℞. flor. roſ. rubr. fol. quercûs, & olivar. ana p. j. cortic. granator. ʒ. iij. *alum. uſti* ʒ. ß. *ærug. æris* ℈. j. *coque in aqua plantag. lib.* j. ß. *& in colat. diſſ. mell. roſ. ſimpl.* ℥. ij. *ſyr. de moris* ℥. j. *m.*

Si ulcera ſint ex lue venereâ, & mitia hoc utuntur linimento, quo ulcera tangunt, ut

℞. Vng. Ægyptiaci ℥. ß. *alum. uſti* ʒ. ß. *mell. roſ. unc.* j. ß. *m.*

Sed parùm feliciter in hoc linimento utuntur unguento Aegyptiaco, propter viride æs, quod ejus compoſitionem ingreditur; potiùs enim corrodendo, quàm ſeparando ſuas abſoluit operationes. Inſuper Aegyptiacum partem affectam nigredine imbuit, quod omninò vitandum eſt. Si verò contumacia fuerint aquâ forti dilutâ, vel aquâ, in qua mercurius ſublimatus decoctus fuerit, utuntur. Verum aqua fortis, licet diluta, venenatam non reſpuit qualitatem, ideòque ſi per ſe metalla exedit, diluta, & in gradu remiſſo carnes abſumere, & corrodere valebit, & eò magis vuulam, quæ molli, & ſpongioſâ dotata eſt ſubſtantiâ. Sublimatus verò in aquâ decoctus non deſinit dilutè continere vim corroſivam, venenatam & cauſticam, ideòque non tantùm vuulam, & proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, verum etiam ſi fortè in aſperam arteriam, vel œſophagum gutta aliqua delabetur, in magnâ noxâ, & vitæ diſcrimine verſatur ægrotus. Inſuper ſanguinem inflammat, unde ſputationes cruentæ, aliaque ſymptomata graviſſima; & ipſa tandem patientis deſtructio.

Tonſillarum ulcera nos curamus medicamentis, quæ ſalia acuta in lympha ſtagnantia diluunt, eliminantque, hujuſmodi ſunt ſudorifica, vel diuretica pluries decantata, quæ obſtructiones in parte reſerant, & tandem topicis, quæ abſtergunt, reſoluunt, & conſolidant, in quem finem ſequentia gargariſmata conducunt, ut

℞. Malu. hortenſis m. j. *flor. roſ. rubr. prunellæ, veronicæ, ſalviæ ana m.* ß. *radic. polypi querc.* ʒ. ij.

Coque in aqua puræ lib. iv. *aceti vini* ℥. vj. *uſque ad tranſverſi pollicis caſum, poſteà colentur, & colatura leniter exprimatur.* Mundificat, & conſolidat ulcera interna, ſi præſertim cum reliquis plantaginis folia adjiciantur.

Si ſordida ſint ulcera, ea mundificat, & conſolidat *infuſio lapidis medicamentoſi*, vel ſequens gargariſmus *ex hordei emulſione cum melle roſaceo & pauco ſpiritûs vitrioli*, ne acrimoniâ ſuâ partes haſce, aliaſque circumiacentes pluſ lædat, ſed acrimoniam in ulceribus exiſtentem mitiget, ulceraque emundet, deliniat, & exſiccet. Verùm præ cœteris ad fortiores mundificationes maximè valet *Aqua viridis Hartmanni* calefacta qua penicillo bis in die tangantur, & hac aquâ in his ulceribus familiariter utimur.

Si hæc ulcera à lue venereâ ortum ducant, cognoſcuntur venerea, ſi in longum protrahantur tempus, & vulgaribus adhibitis medicamentis, non cedant, tunc locum affectum *aqua viridis* tangat & poſtmodùm gargariſmo elue, & cedunt, quòd ſi non eveniat, ad partis *ſuffumigium ex cinnabari, & thure* cum tabaci fiſtulâ, tanquàm ad ſacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum ſanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imò tantùm ſuffumigio multos tanquàm inſanabiles, & deploratos Barbati poſt varios cruciatus deſeruêre, priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Vuulæ ulcera ſi ſint ſimplicia, facilè curantur gargariſmate *ex decocto peti, & perſicariæ*, vel ſequenti, ut

℞. ſummit. Veronicæ, vincæ pervincæ, & ſaturejæ ana m. j. *f. decoct. in cujus colaturâ lib.* j. ß. *mell. roſ. ſimpl.* ℥. ij. *& diamori* ʒ. j. *m.*

Si ſint contumacia, utere *infuſione lapidis ſalutis*, tangendo cum penicillo: verùm maximoperè prodeſt *tinctura mellis confecta ex aquâ plantaginis, melle roſato ſimplici, & ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem.*

Si ulcera ſint fœtida, & putrida, illis conveniunt ea, quæ contumacibus adhibentur medicamenta; quòd ſi parùm juverint *ad aquam viridem, & ad aquam noſtram metallorum* confugimus, quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fætidam, & conſolidationem inducit perfectam.

Ulcera tandem ex lue venereâ tam columellæ, quàm cujuſcumque oris partis tollit univerſalis luis curatio, & tali ratione ulcera incipientia & antiquata in hiſce locis unà cum lue ſponte curantur; quòd ſi non evenit, primò ad mellis tincturam, deindè ad metallorum aquam, & poſtremò ad aquam viridem vel ſuffumigij topici uſum deveniendum eſt, & ſic facilè eliminantur. Prædicta remedia his adhibita ulceribus, non præmiſſâ univerſalis luis curatione, nunquam medicum, & ægrotum fallent: verùm aliquo temporis ſpatio vel recidivam patiuntur, vel graviora luis Venereæ ſymptomata excitantur. Unde poſt perfectam horum ulcerum ſanationem, præmiſſo leni cathartico, propinari poteſt aqua anti-venerea n. d. quæ univerſum luis venereæ morbum, ejuſque omnia ſymptomata, à toto corpore radicitùs eliminat.

Cap. XLII.

De Balbutie, & his, qui difficulter loquuntur.

Linguæ motus tripliciter læditur, abolitè, diminutè, & depravatè. Aboletur, atque ita loquela ſimul aufertur, & dicitur aphonia, ſive conformationis vitio à primo ortu contractâ culpâ, aut poſt, quando ſpiritus animalis denegatur influxus ad linguam, vel ob cerebri obſtructionem, ut in apoplexiâ, caro, catoche; ſive ob ſpirituum animalium conſumtionem, aut ad interiora retractionem, ut fit morti proximis, in ſyncope, & úteri ſuffocatione; ſive ob nervorum anguſtiam, quæ vel eſt perfecta, & ſequitur paralyſis, vel eſt levior, & ex intervallo modò loquitur paralyſis, vel eſt levior, & ex intervallo modò loquitur homo, mòdò obmuteſcit. Imminuitur linguæ motus, ut tarda & difficilis evadat loquela, vel citra linguæ uitium, dum ſpiritus animales aliò avocantur, ut in irâ, terrore, nimio gaudio. Vitium autem hoc vel eſt nativum, dum tales homines non poſſunt initium capere, niſi priùs multoties linguam moverint, & labia, aut poſtquam loqui inceperunt, non poſſunt in ſermone progredi, ſed ſæpiùs eandem repetunt ſyllabam. Vel adventitium à linguæ vulnere, aut apoſtemate, ulcere, paralyſi &c. Hoc vitium dicitur hæſitantia, ſive titubantia, & *Battariſmus*, Depravatur linguæ motus & dicitur Balbuties, de qua hîc nos agimus.

Eſt balbuties linguæ vitium, quo laborantes difficulter loquuntur, in ſermone reſtitantes, loquelam præcipitant & literam R. maximâ cum difficultate pronunciant, ut etiam id ex *Ciceronis* verbis pateat dicentis: *Ita balbus erat, ut literam R. non poſſet pronunciare.* Et alibi: *Cùm ita balbus eſſet, ut ejus ipſius artis, cui ſtuderet, primam literam non poſſet dicere.* Quæ verba contra illos faciunt qui literam S. effari non poſſunt, qui tamen balbi non ſunt, ſed *blæſi.*

Hoc linguæ vitium in ſingulis literis eſſe poteſt, nam ſi J. craſſè quis pronunciârit, dicitur *Jotaciſmum*, ſi L. *landaciſmum*, ſi M. plus æquo *Metaciſmum* faciet. Quadere cum dentes ad formandam vocem conferant, infantes non loquuntur, antequam os dentibus plenum habeant, & præcipuè inciſorij ad quaſdam exprimendas literas conferunt. Huic edentuli quaſdam literas pronunciare nequeunt reg. T. & R. ubi lingua prioribus ampliata dentibus inniti debet. Hinc vitio facilè ſuccurri poteſt, ſi arte inſititios procurent dentes aureo filo vinciendos, ut expeditè has literas pronunciare valeant. Sed de vitiis oris, & linguæ, quæ loquelam vitiare poſſunt, fuſiùs egimus in *noſtrâ Grammaticâ ſpeculativâ, capite de Barbariſmo.*

Signa.

In hoc morbo cognoſcendo non opus eſt ſigna recenſere, ſed ſat eſt balbutie affectum loqui, ut cognoſcatur affectus.

Cauſæ.

Balbutiem fieri credunt *Galeniſtæ* à linguâ breviori, vel ab ejus imbecillitate ob intemperiem humidam, aut etiam ſiccam, frigus, iram, aut calorem, vel à freno, aut membranulâ ſubiacente, linguam nimis adſtringente, & ejus liberum motum impediente.

Balbuties pendet à nimiâ ſpirituum agitatione, qui inordinatè muſculorum tubulos ingrediuntur, vel ab eorundem paucâ quantitate, ut non ſufficiant ad linguæ motum perficiendum, vel ab inconcinnâ muſculorum, & linguæ conformatione, vel ex horum muſculorum obſtructione, qui viſcido infarciuntur humore à quo diminutus fit motus quia linguæ muſculi ita gravantur & opprimuntur, ut diſtendi non facilè poſſint. Hinc ſpiritus motoris tranſitus ad linguæ muſculos impeditur, & linguæ motus non expeditè fit, unde difficilis pronunciatio, & non expedita oritur loquela. Vel à nimiâ copioſæ humiditatis præſentiâ, à qua muſculi relaxantur & cuilibet vocis expreſſioni minus ſufficiunt. Id clarè patet in aliquibus pueris, qui balbi ſunt, literamque R. J. L. M. vel S. pronunciare nequeunt, verùm temporis & ætatis progreſſu humorum illa exceſſiva viſciditas, vel nimia humiditas abſumitur, & nullum ampliùs impedimentum in talium literarum pronunciatione impoſterùm ſentiunt, in quibus verò non abſumitur, per totum vitæ ſpatium balbi remanent. Oritur quandoque à freno ſub lingua non diſſecto, quod impedit, ne lingua liberè volui & moveri poſſit. Vel nimia in loquendo feſtinatio dentium defectus, labiorum mutilatio, palati exeſio, lingua juſto longior, aut brevior, craſſior, indecenter formata & pluribus alijs modis depravatur loquela, ut fuſius *capite de Barbariſmo* egimus.

Prognoſis.

Balbuties nullum vitæ diſcrimen minatur, attamen ab apoplexiâ, vel caro relicta, raro & difficulter curatur, & ex confirmatâ paralyſi omnes obmuteſcunt; dum tota lingua reſoluitur, gravis impendet apoplexiæ metus. Balbi, & celeri linguâ præditi melancholici ſunt, item morbis humidis obnoxij ſunt, ac præcipuè alui profluvio corripiuntur, ut innuit *Hip. aph. 32. ſect. 6. Balbi ab alui profluvio diuturno maximè capiuntur.* Nativa linguæ vitia ex magnitudine, conformatione, vulnere, nervorum rupturâ inſanabilia exiſtimantur, verum à phlegmate, vel nimiâ humiditate, ſolet quandoque temporis progreſſu in pueris, abſumto phlegmate, vel humiditate, auferri; ſi verò diuturnâ conſuetudine inveterata fuerit balbuties, prorſus curationem non recipit. Si tantandem à linguæ vinculo non ſecto pendeat, facilè chirurgiâ curatur.

Hoc morbi genus ſermonis puritati multùm obſtat, at ne ingenia à bonis retrahantur cœptis, admonitos & exhortatos volumus adoleſcentes, hoc vitium oratoris ſplendori nunquam, vel quicquam detraxiſſe, nec gloriæ impedimentum fuiſſe. Hoc vitij genere *Ariſtotelem* laboraſſe accepimus, nec quia balbus fuit, ſui nominis fama claudicavit, alioſque relinquimus illuſtres ſcriptores memoriæ poſterum traditos. Equidem nullum eſt vitium, quàm hoc magis excuſabile, in quo nihil ipſi peccavimus, ſed potiùs naturam, uti novercam, accuſare debemus.

Curatio.

Ex malâ conformatione balbutiem, aliaſque loquendi difficultates inſanabiles eſſe diximus, attamen hoc unicum, ſed ideale exemplar *Demoſthenis*, induſtremque medelam proponemus, qui ad vitia oratorem deturpantia præferenda, in ſe unum omnia natus videbatur, namque primam literam ejus artis, cui totus obſtinate animum addixerat, cùm dicere non poſſet, ore infertis calculis, expeditè proferre didicit: humerum, quem ſæpiùs inter dicendum attollebat, gladio ſupernè appenſo, ut ejus metu injecto, ne pungeretur, demiſit. Actionem omnem ante ſpeculum, tanquam magiſtrum, compoſuit, & etiam hiſtionem. Pectoris, & laterum anguſtias, ſicut & vocis exilitatem, & acerbitatem dilatavit, & ad ſonoritatem perduxit. Per aſpera, & adverſa loca uno ſpiritu plures verſus recitare aſſueſcens, ſic tonare, non orare, locumque proverbio fecit: *Litera Demoſthenis.* Patientia duravit aures prope flumina obluctantium aquarum fragoribus obſtrepentia declamans, ut in actionibus turbarum fremitu non interrumperetur. Hæc omnia, aliaque apud *Plutarchum*, *Lucianum*, alioſque in ejus vitâ multo temporis ſpatio peregit, & ne aliqua occaſio ad egrediendum impelleret, capite ſemiabraſo, & barbâ ſe domi detinuit, eò tandem evectus eſt, ut ipſemet *Cicero* fateatur majorem partem Demoſthenis abeſſe cùm legimus, tantum ei dedit actio, ut illud *Aeſchynis apud Plutarchum* in Apopht. demonſtrat, quem relinquimus. Ad ſummam induſtria naturam vicit Demoſthenes. *Præliatus* (*ait Val. Max. lib. 8. cap. 7.*) *cum rerum naturâ, & quidem victor abijt, malignitatem ejus pertinaciſſimo animi robore ſuperando. Itaque alterum Demoſthenem mater; alterum induſtria enixa eſt.* Nil tamen arduum, quod ſedula induſtria vincere nequeat.

Balbutiem difficilis eſſe curationis vulgares *Galenici* fatentur; linguæ enim brevitatem naturalem, arte prolongare, longitudinem breviare, & craſſitiem ſubtiliare neſciunt, attamen imbecillitatem ab

ab intemperie humidâ ortam corrigere conantur exſiccantibus, à frigidâ calefacientibus.

Noſtra curatio eſt, quòd ſi vitium à nativitate, & organi vitio ſit, ferè incurabilis eſt. Si pendeat à nimiâ ſpirituum agitatione, remedijs nimiùm motum ſedantibus, & eundem æqualem ijs conciliantibus curatur, talia ſunt *ſpiritus roſarum, aqua theriacalis cum ſpiritu vini, elixir vitæ; tinctura juniperi, aqua lavendulæ, vel liliorum convallium &c.* quibus lingua ſæpiùs fricetur. Si ſpirituum pauperie lingua moveri nequeat, curatur, ut paralyſis, & tum interna, tum externa conducunt, quæ in noſtrâ *Trutinâ libr.* 1, *cap.* 3. *de Paralyſi* deſcripſimus, ut robur fibris carneis, muſculis, & nervis concilietur. Specificè hic commendamus *oleum aniſi* in linguæ apicem inſtillatum item *balſamum, vel oleum caryophyllorum.* Si à nimio phlegmate, vel humiditate ſpirituum tranſitum impediente oriatur, hujus phlegmatis eductione tollitur, unde os ſæpiſſimè *ſpiritu ardenti ex ſucco ceraſorum nigrorum extracto* lavetur; hic enim ſpiritus ardens ſummoperè linguæ muſculos phlegma infarciens, adeò reſoluit, & linguam roborat, ut ſpiritibus pateat aditus.

Si ſubſtrata linguæ membrana, ſive frænum impediat, præcipuè in recens natis, ut ſugere non poſſint & in adultioribus, ut loquela impediatur, aut depravetur, vel diglutitio prohibeatur, quia lingua curta, & adſtricta, unde non liberè volui, atque moveri poteſt, tunc affectus iſte Chirurgiam expoſcit. Noſtrates imperitæ obſtetriculæ unguem pollicis dextri longum, & in cultri apicem conformatum gerunt, quo ſtatim ac infantes orti ſunt, indifferenter eis frænum præſcindunt, quam operationem improbant vulgares chirurgi, putantes ungues veneno eſſe infectos; & venenatam inducere exciſionem: cœterùm multùm diſtat venenatum eſſe, & noxium, non equidem negamus ungues aliundè infici, & quibuſdam ſordibus coinquinari, & tunc per accidens & non per ſe noxios eſſe concedimus, ſed innoxios, ut reliquas partes exiſtimamus. Hæc operatio nullatenus unguibus fieri debet, hi namque facilè vicinas, & innocuas dilaniant partes, ac planè diſrumpunt, unde dolor inflammatio, aliaque graviſſima oboriuntur mala, imò infantuli lactis ſuctione tam neceſſariâ, propter accidentia, quæ ſubſequuntur, & vita privantur, cùm ex mille vix unus infans naſcatur tali ligamento, & poſtmodùm balbutiat ac tali indigeat chirurgiâ. Solent quoque obſtetriculæ hanc ſectionem nummi acie inſtituere, quam profectò repudiamus, cùm eadem importet accidentia, & perſæpè ſine neceſſitate agunt, & in operando errant. Quòd ſi quandoque frænulum ſit malè conſtitutum, ſectionem, aut divulſionem inſtituimus (aliàs nunquam) non unguibus, non nummi acie, non vulgari tonſorum phlebotomo, forficis apice, elevatâ linguâ, ligamentum nerveum tantùm incidimus, vitando ſemper, ne carnem attingamus. Si primâ vice totaliter non abſcindatur, eadem operatio reiteretur, inciſo ligamento, blandè inciſionis pars ſæpiſſimè madefiat melle roſaceo vel ſimplici, & ſic agglutinatio impeditur, & conſolidatio ſuccedit.

Advertendum tamen volumus, ut in operatione cautè procedatur, ac chirurgo in anatome perito committatur, ne per imprudentiam, venæ, aut arteriæ vicinæ, ductus ſalivales ſub linguâ, parteſque adſitæ, aut nervuli lædantur: ſic enim ſanguinis fluxus, vel ptyaliſmus aſſiduus ſuccedit, & ſi vicini, linguæque ſubſtrati nervi incidantur, repentina linguæ convulſio ſupervenit, ut *Riolanus* obſervavit. Hinc fraternâ charitate obſtetrices expertes, & chirurgos imperitos admonemus, ne temerè ad hanc operationem ſe accingant.

Cap. XLIII.

De Aſperæ arteriæ, & Oeſophagi ulceribus.

Trutinatis ulceribus, quæ oris ſpecum infeſtant, nunc reliqua aſperam arteriam & œſophagum invadentia noſtro ordine examinare ſtudemus. Eſt aſperæ arteriæ uſus in inſpiratione; ut per eam, tanquam fiſtulam, aër à pulmonibus recipiatur; œſophagi verò eſt, ut per eum, tanquam per infundibulum, cibus & potus in ventriculum deferatur; & quidem faciliùs liquida, quàm ſolida deglutiuntur, quæ actio peragitur œſophagi fibris, & præcipuè muſculis. *Galenus* hanc naturalibus actionibus ineptè refundit, verùm cùm deglutitio ex arbitrio pendeat, (deglutimus enim qnando volumus & lubet) & peragitur inſtrumentis motui voluntario inſervientibus, nempe muſculis, meritò actionibus animalibus refundenda videtur.

Harum partium tanti eſt actio, & præcipuè aſperæ arteriæ, ſine qua nec tantillum vitam degere poſſumus, nec tamen ſuos non patitur manes: meritò igitur noſtro examini eam committimus, ut ab his vindicetur injurijs.

Signa.

Aſperæ arteriæ ulcera, ſi oculorum aſpectui non pateſcant, ex cauſis prægreſſis, vel præſentibus, catarrhis ſcilicet ſalſis, medicamentis acribus, vel lue Venereâ, ut ex ijs, quæ ulcera conſequuntur, dolore ſcilicet, tuſſi, ſanguinis ſputo, & quidem in principio, puro, hinc purulento, aut materiæ purulentæ, ſordidæ, & fœtentis cum tuſſi rejectione colligi poſſunt, & tandem ne aſpera arteria pro pulmone accipiatur, dolor locum oſtendet affectum.

Oeſophagi ſigna non difficulter ex ſanie circa hunc locum emanante, & ſimul ex læſâ deglutionis functione cognoſcuntur, & præcipuè dum acria, auſtera, ſalſa, & acida deglutiuntur.

Cauſæ.

Pro aſperæ arteriæ ulcere *Galenici* ſolitas fluxionum nænias, humores ſcilicet acres, erodentes, & potiſſimùm pituitam ſalſam à cerebro in aſperam arteriam depluentes aſſignant, vel materiam acrem, & purulentam ex inflammationibus, vel exulcerationibus partium thoracis in hanc partem tranſmiſſam; vel purulenta, aut medicamenta acria, & exulcerantia in hanc cavitatem delata.

Fit ſecundum *Galeni* procuratores œſophagi ulcus vel poſt vulnus, & res acutas illapſas, eique infixas, vel poſt tumorem: vel ab humoribus acribus vomitu rejectis, vel è cerebro in œſophagum depluentibus, vel à vaporibus acribus in febribus ardentibus; vel à rebus externis erodentibus aſſumptis, ut aqua forti, mercurio ſublimato arſenico, & ſimilibus, quæ œſophagum exulcerant.

Aſperæ arteriæ ulcera à ſuccis corroſivis hanc partem tum foris, tum intus diuturnè ſtagnantibus, ejuſdem fibrillas, aut tubulos exulcerantibus oriuntur, qui vel ex lymphâ in glandulis ab

ab acido corruptâ, vel ex materiâ purulentâ corroſivâ ab exulceratis pulmonibus in hanc partem tranſatâ progrediuntur, ut in phthiſi obuenire ſolet.

Oeſophagi ulcera producunt particulæ ſalinæ, & acidæ fibras longitudinales, & circulares rumpentes, Lacerantes, & corrodentes, & eadem labe ſuccum nutrititium inficientes, ut non nutriat, ſed magis exedat, & penitùs exulceret. Quandoque à corroſivis intrò aſſumptis, vel vomitu rejectis hæc ulcera originem habere poſſunt. Verùm à cauſis externis, ut aqua ſtygiâ, mercurio meteorizato, arſenico, realgare &c. Vel ex re exaſperante aſſumptâ, & interdùm à catarrhis, & humoribus acidis, & ſalinis particulis imbutis vomitu rejectis excoriatio fit, attamen excoriatio,& ulcus nonnihil inter ſe differunt, eſt enim excoriatio ſummæ ſaltim partis eroſio, ulcus verò ad interiora penetrat: utrorumque ſæpè eadem eſt cauſa, quæ nunc minus, nunc magis lædit, & indè nunc excoriationem, nunc etiam ulcus inducit.

Prognoſis.

Ulcera aſperæ arteriæ periculo non vacant, præſertim, ſi internam occupent membranam, ad quæ ob partium ſitum, & naturam, omnis generis medicamenta, ſatis aptè applicari, nequeunt; quæ enim in formâ liquidâ intùs aſſumuntur, vel ad pulmones tranſeunt, & moleſtiſſimam excitant tuſſim, unde malum exaſperatur, vel in ſtomachum deſcendunt, & ſuo fruſtantur fine: inſuper hæc pars irrequieta manet, cùm ob aërem hauriendum, & emittendum continuò moveatur; non facilis ſuccedit conſolidatio. Sanabilia ſunt, ſi ulcus in principio ſit, & ſaltem externam aſperæ arteriæ occupet ſuperficiem; ſi verò ulcus penetraverit, & ipſas aſperæ arteriæ eroſerit cartilagines, tunc tale ulcus, vel planè inſanabile eſt, vel omninò difficulter curatur.

Ulcera œſophagi periculoſa ſunt, conſtat namque ex fibris tenuiſſimis longitudinalibus, & circularibus, quibus læſis, neceſſariò deglutitio ceſſat, ob partis anguſtiam, & hac ceſſante, homo alimentis deſtitutus, moriatur oportet. Inſuper œſophagi, ut partis membranoſæ, ulcera difficulter coaleſcunt, & medicamenta convenientia non ſatis diu in ulcere morantur, ſed in ventriculum deſcendunt.

Curatio.

Aſperæ arteriæ ulcera curant *Vulgares*, ſi ab humoribus ſalſis, & acribus oriantur, detergentibus, & potiſſimùm *lac* celebrant, cujus ſolius uſu nutritur æger, humorum pravorum generatio inhibetur, genitorum acrimonia temperatur, ſordes deterguntur, & carnis amiſſæ generatio promovetur: Verùm lac debito modo præparari & eas habere debet conditiones, quas *Gal.* 4. *meth. med. cap.* 12. recenſet. Si verò ſordida ſint, & majori indigeant deterſione, tunc fortibus utuntur detergentibus, poſtmodùm ſiccantibus, & tandem ſarcoticis. Detergunt *mulſâ cum decocto hordei, & melle roſato*, vel ſequens uſurpant decoctam compoſitum; ut

℞ *Hord. m.* ij. *liquiritiæ raſæ* ℥. ß. *fol. apij*, & *hederæ terreſtr. ana m.* j. *flor. roſ. rubr. p.* ij. *jujubar. paſſular. & caricar. ana* ℥. ß.
Bulliant in aquæ comm. lib. iij. *ad caſum tertiæ partis. In colaturâ diſſolve,*
mell. roſ. ℥. j. ß. *elect. diapenid* ℥. ß.

Aſſumatur aliquoties in die quædam portio in ore detinenda, & ſenſim deglutiatur, ut in aſperam arteriam deſcendat, vel gargarizatio inſtituatur, ut per epiglottidem in tracheam labatur. Verùm probabile non eſt, aliquid in aſperam arteriam penetrare, quod tuſſi perpetuâ antequam penetret, non ejiciatur, ut præſertim obſervamns, dum bibimus, ſi caſu aliquo quid humoris defluit: falſum eſt igitur quod aſſeruit *Hip.* totum id, quod bibitur, ſive maximam illius partem, in aſperam arteriam, & deindè in pulmones penetrare. Neque exemplum in ſectione vivâ obſervatum quicquam probat, nam dùm excarneficatum moritur animal, doloris vi multa aguntur præter omnem illius animalis naturam. Poſt hæc exſiccant, & glutinant *bolus armenus, myrrha, thus, radix ariſtolochiæ rotundæ pulveriſata, & cum melle in formam eclegmatis redacta*, quod ſenſim deglutiendam præcipiunt, ut portio quædam ad partem exulceratam perveniat.

Ad ulceris œſophagi curationem, purgationem præmittunt *Vulgares*, ne pravi generentur humores, & geniti ad partem affectam deferantur, & ulcus inflamment, aut acrimoniâ ſuâ exedant, & ſævum efficiant. Si inflammatio ulceri conjuncta ſit, quæ curationi obſtet, tum ſanguinem mittunt, deindè *hordei cremorem* propinant, qui refrigerat, detergit, & dolorem lenit, vel *decoctum ſubeſten, aut mucilaginem ſeminum cydoniorum, aut emulſionem papaveris albi cum aquâ roſarum factam cum pauco ſacchari ad dulcedinem, vel ſyr. de papavere, vel lac caprinum chalybeatum.* Si ulcus ſit ſordidum, illud detergunt *aquâ mulſâ, vel decocto hordei cum melle roſato vel decocto herbarum praſſii, calaminthæ, thymi, & caudæ equinæ cum melle roſato permiſto.* Vlcere deterſo, ad exſiccantia, adſtringentia & ſarcotica accedunt, ut ſunt collutiones *ex decocto praſſij & caudæ equinæ*, quibus addunt *pulverem ex trochiſcis de carabe, terrâ ſigillatâ*, & ut meliùs adhæreant, addunt *ſyr. de roſis ſiccis, vel myrtinum, conſervam roſ. rubr. vel gummi Arabicum, tragacanth. bolum armenum &c.* Hæc medicamenta deglutienda exhibeantur.

Pro ulceris aſperæ arteriæ curatione ſecundum noſtram ſententiam danda eſt opera, ut parti tam neceſſariæ, quam periculoſè laboranti, quantùm poſſibile eſt, & nullâ interpoſitâ morulâ, ſuccurratur; propinentur proindè internè varia diaphoretica, quæ particulas ſalinas, & acidas corroſivas abſorbent, temperant, & per ſua emunctoria eliminant, ut ſunt *c. c. ſine igne paratum, ſtibium diaphoreticum, oculi cancrorum, terra ſigillata, bolus armenus*; quæ ſumantur *in aquâ bardanæ.* Ad ulcus mundandum optimus erit *ſyr. de hederâ terreſtri cum balſamo ſulphuris aniſato, vel balſamus proprietatis cum ſyr. de praſſio.* Optimæ ſunt *potiones vulnerariæ* ad partis conſolidationem, *de alchimillâ, ſcabioſâ ſtellaria floribus hyperici, ſcordij cum ſyr. de ſymphyto, additis aliquot guttis balſami Peruviani.*

In ulceris œſophagi curatione conveniens vivendi ratio adhibenda eſt, unde exulceratus magnas fugiat offas, & à ſolidorum ciborum deglutione caveat, & cibi ſint liquidi, ſubdulces, & deglutitu faciles, nocent acida, aliaque coagulantia & humores magis inſpiſſantis, ut & nimis ſalina & acria. Medicamenta ſint diaphoretica, quibus particulæ acutæ, ſalinæ, & acidæ obtundantur, immutentur, & deſtruantur. Maximoperè conducunt balſamica, & vulneraria, ut in aſperæ arteriæ ulceris curatione diximus. Præter hæc ſpirituoſa conveniunt, ut *ſpiritus vini cum pauco ſpiritûs terebinthinæ, vel balſamus proprietatis*

tatis cum ſyr. de ſymphyto, vel ſyr. de ſcordio cum balſamo Peruviano, debitè depurato, ad paucas guttulas.

Si à lue Venereâ ortum ducat gulæ ulcus, mercurialia maximè conducunt, ut diximus, ſi ab arſenico, mercurio ſublimato &c. ut de Venenis corroſivis alibi diximus, procedatur.

Cap. XLIV.

De Labiorum Rhagadibus, & Vlceribus.

Data ſunt homini labia ad claudendum os, ut pes nares ſolummodò, niſi aliter neceſſitas exigat, fiat reſpiratio, ac ne ſi illud perpetuò, ubi ſemel propter cibum, vel potum aſſumendum, vel reſpirationem, aperire neceſſe eſt, hians, ac dilatatum maneret, omnis generis corpuſcula, muſcas, paleas, pulverem admittat, atque etiam dentes, gingivæ, parteſque interiores frigore externiſque injurijs lædantur. Inſuper ad vocèm, & loquelam formandam ſunt neceſſaria, præſertim ad efferendas literas labiales dictas, quia ad earum formationem, labia maximè ſunt neceſſaria. Prætereà ad edendi, & bibendi commoditatem, & aſſumtionem inſerviunt, neque ſine his potus commodè aſſumi poteſt. Item utilia ſunt ad cibum in ore continendum, ijs qui moralibus dentibus deſtituti, inciſorijs tantùm maſticare coguntur. Conferunt etiam labia ad ſalivam ex ore eijciendam, ut & in ore retinendam, ne illa continuò ex ore proflueret, & inſignem pareret turpitudinem. Utilia ſunt quoque ad ſonos variandos tibicinibus, item infantibus ad ſugendum. Tandem per ſe ad ornatum multûm conferunt; monſtruoſus enim prorſus eſſet homo, ſi detruncatis labijs irati canis rictum oſtenderet. Si verò labia lenia, rubicunda, magnitudine moderata, os debito modo claudentia obtineat homo, non tantùm inſignis indè gratia, ſed ornamentum ipſi conciliatur. Prætereà labia rubicunda præclarum ingenij acumen, motum candorem, & optimam vitæ conſtitutionem denotant; contrà labiorum pallor, omnium virtutum defectum. Labia decenter exilia, hominem ſapientem, ſed iracundum augurantur. Labia nimis craſſa, & extrà inverſa animi ſimplicitatem, ad eredendum facilitatem & craſſam Minervam præſagiunt. Verùm ſi labrum ſuperius ſit magnum, craſſum, & duplo ſæpè majus, vel elevatum, ut gingivæ appareant, invidum, blateronem, & garrulum deſignat, & præter hæc non tantùm deformitas oritur, verùm etiam vox & ſermo aliquantulùm vitiatur, aëriſque efflatio quadantenus impeditur. Quidam hæreditario jure labium inferius habent nimis craſſum, & quaſi ad mentum uſque pendulum, hi heluones, ganeones, & craſſæ Minervæ homines ſunt. Cæterùm hæc vana phyſionomorum auguria ſæpiùs ad veritatis ſcopum minùs collimant, unde fit, ut virtute præditi exiſtant, qui omnibus vitijs dediti creduntur ex aſpectu, & vitioſi, qui omnibus virtutibus præditi cenſentur.

Varia ſunt labiorum vitia, ſed nos in præſentiarum non tractamus de labiorum auctâ magnitudine, cùm ſint vitia naturalia, de quibus naturam, tanquam novercam, accuſare debemus, nec arte, vel vi naturæ corrigi poſſunt. Si præter naturam intumeſcant, ut fit ab apum, veſparum, & muſcarum venenatarum ictibus, tum pars icta fovenda eſt *decocto malvarum, vel althææ, vel lacte, vel decocto hyoſcyami, vel ſonchi ſucco, vel etiam theriacâ* illinienda pro veneni conditione. Si poſt venena hauſta intumeſcant, tum curatio ad venenum dirigenda eſt. Si alia ſint labiorum vitia, ex proprijs capitibus generalibus deſumenda eſt curatio, nos tantùm hîc de duobus; nempe de Rhagadibus; & ulceribus tractare intendimus.

Labia non tantùm muſculis, nervis, venis, & arterijs conſtant, ſed etiam ex carne indigeſtâ, & fungoſâ, quorum cutis adeò muſculis miſcetur; ut cutis muſculoſa videatur, cæterùm ſecundum noſtram ſententiam labia ex innumeris conſtant glandulis. Labiorum cutis tantâ tenuitate, tantâ ſubtilitate, & teneritate prædita eſt, & adeò muſculis connexa eſt, ut non niſi laceratis labijs, cutem ſecernere poſſimus. Ac proindè, cum labiorum cutis ſit tam tenera, ſubtilis, & mollis, non ægrè à cauſis externis, ventis, frigore, & ab internis ſuccis, ac vaporibus vitiatur, finditur, & ſcinditur, ut quandoque etiam ſanguinem fundat. Finditur labium tam inferius, quàm ſuperius in medio, ubi duæ muſculorum extremitates deſinunt. Græci hoc vitium *Rhagades*, Latini labiorum *ſciſſuras, & fiſſuras* appellant. Eſt malum commune, & non tantùm labijs, ſed etiam cuti, mammarum papillis, ano, utero, manuum volis, & plantis pedum competit.

Signa.

Labiorum rhagades ſub oculos cadunt, & lippis, atque tonſoribus notæ, *ſunt namque ulcuſcula ſicca, calloſa, rimoſa & oblonga, in labiorum medio, ac ſi homo ridet, præter doloris ſenſum aliquid ſanguinis ex eis prorumpit.* Cauſæ externæ ægri relatione pateſcunt, quæ ſi abfuerint, cauſarum internarum id in judicium eſt. Quandoque cum, & quandoque ſine pruritu, ardore, & duritie ſunt. Interdùm ſuperficiales, interdùm profundæ videntur.

Ulcera, labiorum oculis patent, tantùm cauſæ ſignis veſtigandæ ſunt. Si per criſin contingunt, febris adeſt tertiana, acuta, vel maligna, & febris habetur ſolutio, ſi ſymptomatica, febris intenditur, pejorat, & lethalis evadit. Si à lue venereâ, ſuis cognoſcitur ſignis, ut de lue diximus. Si febris & luis venereæ ſigna adſunt, è latente in corpore cacochymiâ provenire certum eſt, ſuntque cruſtoſa, & ſæpè manantia.

Cauſa.

Cauſam proximam pro labiorum rhagadibus exiſtimant *Galenici* eſſe continui ſolutionem in membranâ labia veſtiente, remotiorem verò nimiam ſiccitatem, membranam illam debito fortiùs diſtendentem, & tandem rumpentem. Siccitatem inducentes cauſæ externæ, ſunt frigus, & calor, ut aëris conſtitutio ſicca, & frigida, qualis in Martio, & flante Boreâ contingit, item diuturna in ſolis radijs commoratio, & vehementi aëris algore. Internæ ſunt vapores calidi, & ſicci (hos vapores ſiccos nũquam obſervare potuimus) per œſophagum, vel aſperam arteriam, ex partibus infernis aſcendentes, vel humores à capite ad labia deſtillantes. Vapores iſti calidi, & ſicci, nunc ex ſtomacho, nunc inteſtinis, nunc pulmonibus, nunc hepate, & venis, nunc ex corde aſcendunt, imò ex utero, unde vulgares fœminis ſalacioribus rhagades eſſe familiares, ob uteri ſiccitatem deducunt. Cœterùm hi vapores calidi & ſicci, ſi à partibus hiſce infernis aſcendentes, per nares & os diffiarentur, antequam labiorum tunicis ſe inſinuarent.

Labiorum ulcera ſecundum *Vulgares* ortum habent ab humoribus acribus, eiſque vel pituitoſis, vel bilioſis, vel ſeroſis, vel atrabilarijs à partibus ſuperis, vel inferis & præſertim ab hepate, omnium ulcerum ſcaturigine, ad ſuperas haſce tranſmiſſis.

Rha-

Rhagades labiorum oriuntur ab acidis, ſalſisque particulis rigentibus, à ſanguine, vel lymphâ, vel ſucco alimentitio ſecretis, & in labia transmiſſis, quæ eorum tunicam ita rigidam reddunt, ut non ſatis commodè flecti, & diſtendi poſſit, & ad levem quamvis tenſionem facilè ſecundum rugarum rectitudinem dehiſcat. Sic experimur, flante Boreâ, rigidiores, & terreſtres particulas in aëre volitantes, omne humidum conſumi, & ſciſſuras fieri, vel tempore hyberno ab aëris acido; eaſdem oboriri, uti tempore æſtivo à calore, & ſiccitate has particulas commovente, vel à calore interno uſtulante omne humidum conſumi: ita in febribus à particulis acribus per motum ad labia delatis humidum abſumi, & tunicam humiditate deſtitutam, & ob ſiccitatem rigidam, ad leviorem omnem tenſionem ſecundum rugarum rectitudinem diſtendi, & diſrumpi.

Ulcera labiorum conſtituunt particulæ ſalinæ, acres, acidæ, & aliæ heterogeneæ glandulas obſtruentes, & cùm hiſce particulis nulla via patula detur, niſi ſubtiliſſimis, & violentiſſimis, quæ remoram contrahunt, in labiorum ſuperficie ſedem figunt ſtagnatione, exaltantur, & cutem cum carne exedunt, & devaſtant.

Prognoſis.

Labiorum rhagades non ſunt parvipendendæ, nam turpitudinem inducunt, diſtenſionem, dolorem, & ſanguinem excitant; at ſi in longum tempus protrahantur, in ulcera cruſtoſa, calloſa, & ægrè ſanabilia abeunt. Ab ortu contractæ difficulter curantur, reliquæ non ita ægrè ſanantur, niſi ad canceroſam naturam accedant.

Ulcera, vel veſiculæ labiorum, quæ febribus accidunt, bonam ſpem prænunciant, naturæ enim coctionem prævalere oſtendunt, & febris vel perfectam ſolutionem, vel imminutionem ſignificant, & per ſe facilè ſanantur, ſi cum coctionis ſignis appareant; ſi verò cum viribus debilibus, & alijs pravis ſignis os & labia exulcerentur, lethale. Quæ à Lue Venereâ proveniunt, difficillimè curantur; attamen à quacumque dependeant cauſâ, ſi negligantur, & diu dureant, in ulcera exedentia, & canceroſa degenerant.

Curatio.

Vulgares *Galenici* nimiam ſiccitatem, qua cutis nimis tenſa redditur, humectantibus corrigunt, & ſolutam reſarciunt unitatem. Cauſas, à quibus rhagades dependent, ſiquæ ſunt, tollunt. Si vitioſi humores adſunt, illos evacuant. Si vapores in cauſâ ſint, hos auferunt, & hepati, utero, vel etiam toti corpori, unde illi proveniunt, ſuccurrunt. Si à frigore externo rhagades ortum ducant, pinguibus, & humectantibus labia illiniunt, ut *oleo amygdalarum dulcium, nucum, oleæ, roſarum, vel adipe capi, gallinæ, ſevo hircino, vel hædino, mucilagine ſeminum cydoniorum, pſyllij, tragacanthæ, gummi ceraſorum &c. aquâ roſarum extractâ.* Item *Unguento pomato vulgari, butyro recenti inſulſo.* A cauſa calidâ & ſiccâ rhagadibus lintea tenera *ſucco ſedi majoris, & ſolani* madida imponunt. In profundioribus *unguentum de ceruſſâ, vel lithargyrio adhibent.*

In labiorum ulceribus vulgares corpus à pravis ſuccis liberant, deinde humorum acrimoniam corrigunt, & mitigant, tandem *decocto ariſtolochiæ, agrimoniæ, & abſynthij cum quadam aluminis portione, in quo mel roſatum diſſolvunt*; ulcera abluunt, hinc linimento *ex lithargyrio* inungunt, & ad plenariam conſolidationem *unguento Apoſtolorum, vel emplaſtro griſeo* perducunt.

Rhagadum curationem nos ita inſtituimus: Si à lue venereâ ortum ducant, ſequenti medicamento ſaneſcunt, ut:

℞. *Mucilag. ſem. cydonior.* ℥j ß. *ſacch. Saturni gr.* IV. *champhoræ gr. iij. merc. dulcis* ℈. j. *m. f. linimentum.*

Vel tangantur *ſpiritu Mercurij dulcis.* Si rebelles & obſtinatæ perſeverent, tunc æger Aquam Antivenereám noſtræ deſcrip. ſumat, & abſque topicis medicamentis ſponte ſanantur, ut fuſiùs *De lue Venereâ lib. 3. cap. 16.* diximus.

Ad labiorum rhagades à particulis acido ſalſis, vel frigore calore, & ſiccitate contractas curandas, conveniunt mucilaginoſa, blanda, & demulcentia ramoſa, particulas acido ſalſas inviſcantia, hebetantia, & corrigentia. Si malum fuerit diuturnum, corpus *extracto jalappæ cum mercurio dulci* purgetur. Topicè applicamus varia medicamenta, quæ particularum rigiditatem demulcent, & ſiccitatem leniunt hujuſmodi ſunt *mucilagines ſeminum cydoniorum, pſyllij, vel ſevum hircinum, axungia anſeris, taxi. Johannes Hartmannus* in labiorum fiſſuris curandis commendat pinguedinem, quæ ex cochlearibus ligneis ad coquendum in culinâ uſitatis, ſi aliquantulum igni admoveantur, & torrentur, extillat. Multùm conducit *vini ſpiritus, in quo folia malvarum, & florum ſambuci macerata fuerint; vel decoctum florum camomillæ in lacte.* Optimum erit *oleum ceræ, vel ex ovorum vitellis.* Uſitatiſſimum eſt *unguentum Pomatum*, quòd ſic paratur:

℞ *Styracis calamitæ, benzoi. elect. ana* ʒ. X. *cinnam. elect. caryophyllor. ana* ʒ. vj. *radic. ireos florent.* ℥. j. *nuc. moſch.* ʒ. *iij. macis* ʒ. j. *flor. lavendulæ, ſpicæ ana p. ij. pomor. aurantior. recent. citri recent. ana num. ij. odoriferorum num.* XXIV. *aquæ roſ. opt.* ℥. XVI. *vini alb. opt.* ℥. IV. *ung. roſ. alb. lib. iij. ſevi caſtrati lib. j. ceræ alb.* ℥. IV. *f. lege artis Unguentum.*

Quod non ſolùm utiliter ad labiorum rhagades, ſed etiam ad cuti decorem conciliandum adhibetur. Si profundiores, & majores ſint rhagades, ſequens unguentum probati exiſtimatur uſûs.

℞. *Lithargyr. thuris, Zinzib. alb. ana* ʒ. j. *ceræ mollis ana q. ſ. ut f. unguentum.*

Labiorum ulcera, quæ in febribus accidunt, per ſe facilè ſanantur. Quæ à lue Venereâ originem ducunt, luis ſublatione ſaneſcunt.

Si ſine febre, & lue oriantur ulcera, æger ſalſa, acida, acria, aromatica, & ſermonem multum vitet, & eorum curatio ab aliarum partium ulcerum curatione nihil differt. Si malum eſt ex ipſo ulcere, nihil purgantia proſunt. Dum à particulis ſalinis, acidis & acribus ſtagnantibus, & glandulas obſtruentibus geneſim ducunt, corrigentia, & abſorbentia conveniunt, quibus ſemper aliquid mercurij dulcis addatur, deindè, quæ tubulos obſtructos reſerant, præcipuè diaphoretica lignorum decocta, & potiones vulnerariæ pluries deſcripta præ alijs conducunt.

Forinſecùs ea adhibentur medicamina, quæ acidum abſorbent, ſalſumque diluunt, ac proinde maximum meret emplaſtrum Saturni cum croco Martis impoſitum, item omnia medicamina Saturno maritata, aut etiam vini ſpiritus camphoratus,

tus, in quo ſal Saturni diſſolutum fuerit. In his ulceribus maximè conducit Mercurius dulcis unguentis optimæ notæ commiſtus. Quendam nos obſervavimus ulceribus in labijs diù laborantem, quem omnibus vulgaribus medicamentis incaſſum adhibitis, tandem *vitrioli Cyprij infuſio* curavit. Optima erit *lapidis medicamentoſi infuſio*, ut & *aqua viridis*. Si ſordida ſint, plerique *mel roſatum*, *vel aluminis infuſionem* extollunt. Tandem conſolidat *emplaſtrum oppodeltoch*, *vel fodicationum*, *vel benedictum noſtrum*. Hæc medicamenta commodiſſimè ſomni tempore applicantur, ita enim rectiùs retinentur.

Cap. XLV.

De *Mammillarum*, & *Papillarum Ulceribus*.

Ab ore rectà deſcendimus ad mulierũ mammas, dulcedinis, & deliciarum portũ, ſed iſte portus binos continet ſcopulos, quibus humanæ mentis navis alliditur & naufragatur; conciliant quidem mammæ elegantes mulieribus decorem & venuſtatem, infantibus vivificum præbent nectar, ſed earum venuſtas viros ad amorem invitat, & invictos vincit, ſicut *Gal. lib.* 4. *de Hip. & Plat. decretis cap.* 6. ex *Euripide de Menelao* ſcribit, quòd cùm ſtricto enſe Helenam quaſi eam occiſurus irrueret, ubi mammas viderit, ſtupore adeò ob ejus pulchritudinem, correptus ſit, ut ne tenere enſem ampliùs potuerit; ſed abjecerit, imò eam oſculatus ſit.

Ubi papillas ejus aſpexit, ſtatim
Tibi coruſcus gladius è manu excidit,
Et proditricis oſculum excepſti canis.

Si per quæ delinquunt mulieres, per hæc eadem plectuntur. Heu quot funeſtis internis, & externis caſibus, quot vitæ deſcriminibus plectuntur, quæ tum ipſi cœlebi, tum conjugato, & gravido, circa ſua geſtationis incerta, dubiave eventu, tempora præprimis partum ipſum obtingunt! In mammis à tumore, inflammatione, abſceſſu, fiſtulâ, œdemate, ſcirrho, emphyſemate, cancro, magnitudine indecorâ, foveâ, ulcere, rhagade, & morbo pilari torquentur mulieres, nec in his tantùm partibus, ſed etiam in utero, qui cum mammis conſenſum habet.

Mammæ geminæ ſunt, partim ut idonei alimenti proventus geminæ proli ſufficeret, partim ut unâ morbo, aliove caſu impeditâ, ſuctionis functionem ſufficienter altera ſubminiſtraret.

Sitæ ſunt in mediâ pectoris arce, ſupra maſculum pectoralem humerum adducentem, non in abdomine, ut brutis, ad commodam lactationem: cùm infans non ſtatim brutorum more ambulare queat, ſed in genitricis ulnis detentus, mammis admoveatur. Collocatæ ſunt ad ſupremam pectoris regionem, ut puer cordatus, & prudens evadat, & intellectum é matris corde ſugat, ut *Rabbi Abba* Appella inepte inquit; tum ne puer matris, aut nutricis pudenda videre cogatur; tum ne brutorum more in loco ſordido ſugeret.

Magnitudo variat, in viris exigua eſt, quia glandulis feré carent, pinguedo tamen ſubjecta in obeſis mammas attollit. In nuper natis puellulis, veſtigium adeſt pectori impreſſum & apertum, deindé paulatim extuberat & in virginibus parvulis, vix præter papillas apparet, donec ſenſim in malorum magnitudinem & figuram creſcant: & quando ad duos protuberant digitos, menſtrua fluere incipiunt tunc ſororiari puellarum mammæ dicuntur, quia primùm intumeſcunt, quòd non ſingulæ, ſed ſicut geminæ ſorores ſimul naſcuntur. In vetulis flacceſcunt, atque etiam præter papillas nihil ferè apparet pinguedine & glandulis abſumtis. Intermediâ ætate alijs magis, alijs minùs tumentes ſunt; prout mulieres non gravidæ, vel gravidæ, & lactantes; his n. tumentioribus opus eſt, quàm illis. In varijs Indiæ regionibus, ut in Regno Senegæ; & in inſulâ Arnabonis mammæ ad imum uſque ventrem protenduntur, & elevatæ in terga reflectuntur. In Meroë, quæ Ægypti inſula eſt, fœminæ mammas infantibus pares habent, ut refert *Pomponius Mela*, undè *Iuvenalis ſatyrâ* 13. *canit*.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë craſſo majorem infante mammellam?

Cæterùm præſtat mediocritas; quia magnæ mammæ inflammationibus, cancro & alijs languoribus ſunt obnoxiæ.

Figura ſubrotunda eſt, Semiglobum quaſi referunt. In nonnullis propter nimiam molem pendent, & ſubſtantia mollis, maximèque albicans.

Componuntur mammæ ex multis glanduloſis corporibus, magnitudine diverſis, varijſque tubulis, ac ductibus inter ſe coëuntibus, multâque affuſâ pinguedine junctis, & compactis, quæ ſimul membranâ carnoſâ ſuccinguntur, ab ſubjectis muſculis annectuntur. Glandularum una magna in medio ſita eſt, quam reliquæ minores circumſtant: etiam vaſorum lacteorum plexus infinitis glandulis interjiciuntur, quibus mediantibus non ſolùm lacteus ſuccus ad omnes defertur, verùm etiam minores ſuum lac in magnam glandulam effundunt. Prætereà in ipſis glandulis pori ſunt ampli, & copioſi, in quibus tanquam in cellulis, lac uſque ad ſuctionis tempus aſſervatur, niſi fortè ob nimiam copiam, aut tenuitatem ex ijs ſponte citiùs effluat.

Magnæ glandulæ ſuperſtat Papilla, quæ corpuſculum eſt teres, ac fungoſum, tenui cute amictum, multiſque foraminulis pervium. In hanc glandulam lactei ductus terminantur, per ejuſque foraminula lac, tanquam per tubulum in os infantis ſuctione, vel preſſione infunditur. Eſt exquiſiti ſenſûs, atque in eâ ex levi, gratâ contrectatione voluptas percipitur. Inſuper ex contactu, & ſuctione, flacceſcere, erigique poteſt inſtar glandis penis; unde matres, nutriceſque libentiùs cum voluptatis quodam ſenſu infantibus mammam præbent. Circulum habet circumjectum, quem Areolam nuncupant; in virginibus pallidam, in prægantibus & lactantibus fuſcam, in vetulis nigram.

Venas duplices habent mammæ, unam axillarem per exteriora mammarum diſtributam, & ab axillari ramo derivatam, alteram mammariam vocitatam, à ramo ſubclavio venæ cavæ declinantem, ac per interiora diſperſam. Has totidem comitantur arteriæ conſimili ratione à ramo ſubclavio arteriæ magnæ, nec non axillari deductæ, ad vehendum ſanguinem vitali calore turgidum. Nervos habent à quarto ramo medullæ ſpinalis, qui ad papillam copioſiores delati, acutiorem ei ſenſum tribuunt. Habent etiam, duxus lymphaticos.

Agimus tantùm in hoc capite de mammarum ulceribus, & morbo pilari, ac papillarum fiſſuris, reliqui verò affectus, qui ipſis accidunt, ex proprijs capitibus ſunt deſumendi.

Signa.

Ulcera mammarum, cùm viſui pateant, non opus eſt ea ſignis deſcribere, ubi verò plures in mammis fiſſuræ unam foveam faciunt, tunc mammarum fovea dicitur, & eſt major, latior & profundior, cui dolor ſæpè copulatur.

Cauſæ.

Mammarum foveam, diſruptis pluribus fiſſuris à ſeroſis acribus humoribus inductis, & in unam majorem unitis exoriri dicunt *Vulgares*; ulcera verò ab humoribus acribus, & erodentibus, ut in alijs partibus, fieri fatentur.

Eadem eſt mammarum foveæ, & ulceris cauſa, nempe particulæ acido-ſalinæ, vel in ipſo lacte, vel in ſucco partis alimentitio, vel in ſanguine, vel in lymphâ, raram, ſenſibilem, glanduloſam, & ſpongioſam mammarum ſubſtantiam depaſcentes, & corrodentes, à quibus partium profundarum, & cutanearum textura, & continuitas poſtmodùm diſſolvitur. Vel à tumoribus diſruptis, à contuſione, vel vulnere male curato.

Prognoſis.

Foveæ & mammarum ulcera difficillimæ ſunt curationis, ſubſtantiam namque habent flaccidam, & ſi irritantur, non ægrè in ulcera canceroſa degenerant.

Curatio.

In foveâ, & ulcere *Vulgares*, ritè curandis, univerſales inſtituunt evacuationes, unde vitioſorum humorum evacuationem apprimè neceſſariam cenſent, cum ſanguinis detractione, & menſium proritatione præcipuè ſi menſtrui ſanguinis ſuppreſſio hos affectus ab utero ad mammas per conſenſum foveat. His præmiſſis, eâ methodo, qua in aliarum partium ulceribus, procedunt; eapropter humores leniunt acres, *ulcus* mundificant, abſtergunt, & tandem conſolidant medicamentis illis tonſoribus notis, quæ centies repudiavimus. His omnibus intentionibus emplaſtro triapharmaco ſatisfacere imaginantur.

In mammarum foveâ, & ulcere, fœmina ſit puerpera, vel lactans, antequam lac abſumatur, vel ſanguinis motus ad mammas ſiſtatur, non facilè & ſatis feliciter curari poſſunt. Deindè ſi affectæ ſint pendulæ, ne humorum fiat affluxus, faſciâ apta de collo ſuſpendendæ ſunt, poſtmodùm brachium ejus lateris, ne humorum concitetur affluxus, non movendum.

In Horum affectuum curatione, venæ ſectiones & purgationes repetitas rejicimus, ejus namque cardo in eo conſiſtit, ut particularum acido-ſalinarum fiat correctio, quæ nec purgantibus, nec venæ ſectione obtineri poteſt: alia itaque veſtiganda ſunt remedia, hujuſmodi erunt ſalia volatilia, quæ illas corrigunt, ſudorifica diu in uſum vocata, quæ vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter tranſporant, vel potiones vulnerariæ, nec non diuretica blandiora in uſum vocitentur. Intereà exulceratæ parti maximoperè proderit, ſi ſordida fuerint, *unguentum Ægyptiacum magiſtrale in ſpiritu vini ſolutum, vel unguentum noſtrum magiſtrale, deindè unguentum album ex ſuccis refrigerantibus, vel emplaſtrum Diaſaturni cum croco Martis* pro ulceris exſiccatione, verùm vitentur emplaſtra ſolida, quia partem inflammant, & tranſpirationem impediunt. Pro pauperculis unguenta communia, ut *de tutiâ lythargyrio, plumb. &c.* in uſum vocari poſſunt. Noſtrates pauperculæ mulieres cum fructu ſolis *folijs tuſſilaginis* utuntur. Si dolorificum ſit ulcus, circumcircà *oleo ex ovorum vitellis, vel papaveris per expreſſionem* illiniatur, vel ipſum *lapidis medicamentoſi infuſione* cum petijs lineis curetur. De papillarum ulceribus idem ſit judicium, eademque curatio.

Cap. XLVI.

De Morbo Pilari.

Quidam *Medici* inter mammarum affectus referunt malum pilare, quod Græci *Trichiam* appellant, ſic dictum à pilo, qui in mulierum mammis poſt partum invenitur, & cum lacte excernitur, neque veteres *Medici* de hoc ambigunt, & ſæpè hoc malum, ſed non verum pilum in lactantibus obſervavimus, cujus quoque *Ariſtoteles lib. 7. de Hiſt. Animal. cap.* 11. mentionem facit, ſtatuit namque ſi pilus poculo hauſtus ſit, dolorem moveri in mammis, qui non ſedatur, donec pilus vel expreſſus exeat ſponte, vel cum lacte exſugatur.

Hanc ineptam *Ariſtotelis* ſententiam *Hieronimus, Cardanus, & Thomas à Veigâ* ſequuntur, & ineptè credunt pilum lactationis tempore ad mammas pervenire poſſe vel epotum, vel cum cibo ſumtum, quia attractrix virtus in mulieribus tunc valida urget, vel ob ſanguinis ad mammas confluxum, & partis laxitatem, vel cum chylo celeriori fluxu agitatum, ad mammarum tubulos, & ipſum tandem lactis receptaculum delatum, ex quo cum lacte per papillarum cuniculum quendam ejectum, qui ex eodem prominet aliquâ parte, ut digitis, vel volſellâ ſe facilè præbet extrahendum.

Nec nos majora, & devia movent exempla; refert enim *Langius lib. 2. Epiſt.* 40. de juvenculâ quadam in Principis cujuſdam Germani gynæceo, quæ cùm ſeſe ad ſpeculum adornaret, detentis ore aliquot acubus, quibus peplum affigeret, ab amaſio à tergo clanculum accedente intra ſcapulas percuſſa, acus deglutivit, quas poſt biennium, illæſis ureteribus, eminxit. Item *Alexander Benedictus* narrat de puellâ Venetâ, quæ acum deglutiverat, eamque poſt biennium eminxit, calculo incruſtatam. *Antonius Beneventus* refert, quod mulier Hetruſca, acum cupream deglutiverat, quam triennio indé, juxta umbilicum ſana excreverat. Narrat *Helmontius de injectis materialibus* §. 7. *viluordiæ anno* 1636. *Ruſticus mihi notus volens ſaginare vaccam, illi quotidiè poculum dedit, cui incoxerat olera cum furfuribus. Tandem emaciatur in dies magis, cæpitque dextro crure claudicare: Cæſâ vaccâ, inventus eſt brevis culter uxoris ſuæ, in capulum buxeum retortus, inter coſtas, & homoplatam abditus: ruſtica enim concidendo rapa, cultrum inter olera reliquerat, eumque vacca bibendo deglutiverat.* Hæc, & alia exempla an vera ſint, fides ſit penes ſuos Authores. Unum tantùm ſcimus nos deglutitos nummos, lapides, metallorum fragmenta, clavos, & id genus alia per anum excreta fuiſſe.

Has aniles fabellas credat judæus appella, quod nos non ita facilè *Ariſtoteli*, ejuſque procuratoribus per epiſtolam aſſentimur, ſed cum cordatis viris, *Veſalio, Mercuriali, Sennerto*, & recentioribus aliter ſentimus; non enim per tot angiportus, tenueſque anfractus, ab ore ad mammas pilum duci poſſe

poſſe arbitramur, etiam ſi mammæ illum forté, cùm in ipſarum venis conſiſteret, amplexuræ eſſent. Certum eſt pilos in tot coctionibus immutatos permanere, cùm compactioris ſint ſubſtantiæ, verùm hoc potiùs nos monet, ut pili facilé ciborum reliquijs adhæreant, cur non cum fæcibus per inteſtina, tanquam per liberius potiùs oſtium, quàm per tot exiliſſimos meatus, totque anfractus ad mammas uſque deriventur; Dicimus itaque hos pilos in mammis generari. Quid autem ſint, ſub judice lis eſt; *Mercurialis* namque ſanguinis fibras eſſe putat, cœterùm ſanguinis fibræ à ſanguine non ſeparantur, ſed totus ad mammas affluit. Alij probabiliter ſtatuunt in mammis hos pilos generari, ut in alijs corporis partibus pili generantur, & ex ijs excernuntur, quemadmodùm in renibus, urinarijſque meatibus, & per urinam excretos fuiſſe teſtantur fide dignæ obſervationes; & hos nos multoties autopſia demonſtravit, ſed nec horum geneſim adducunt. Puerile namque eſt cogitare pilum hauſtum ventriculum, meſeraicas, jecur, ſecundum eorum ſententiam, pertranſire, & ad mammarum cavernas per mille anfractus pervenire.

Signa.

Pro morbo pilari in mammâ adeſt rubedo, ingens dolor, rigor, febris, capitis dolor, & totius corporis laſſitudo, & alia ſymptomata, quæ pilus ibi generatus excitat, dum exitum quærit.

Cauſa.

Pili cauſa in mammis eſt natura laſciviens in ſucco alimentitio, quem aſſimilare deberet, & non ſolùm non aſſimilat, ſed facultatis aſſimilatricis errore, in hoc aliquid juxta exilium partium ſitum tranſmutat, videtur pilus, ſed reverà non eſt talis, videtur pilus, ſed reverà quid pilo analogum. Hoc idem, & alia plura in abſceſſibus frigidis, atheromate, ſteatomate, & melliceride obſervantur, tunc cùm ſolida continent corpora, ut ungues, pilos, lapides, ſpinas, variorum inſectorum figuras &c. Hæc etiam quandoque mammis accidunt, & interdùm p. n. generantur pili. Lapides ſcribit *Levinus Lemnius* in mammis genitos ſe obſervaſſe. Narrat *Bald. Ronſſæus miſcell. Epiſt.* 10. ſe noviſſe mulierem, quæ cùm graviſſimis uberum doloribus exagitaretur, ei dolor non priùs deſierit, quàm apertis vomicis utrinque vermes proſilierint. Sunt mammæ exquiſitiſſimi ſenſûs, unde facilé à rebus p. n. in ipſis genitis læduntur: hinc dolor, ex quo partis contractio oboritur, & in glandulis obſtructio, ex hac, lactis ſtagnatio, demûm aciditas, hinc ſanguis in vaſis capillaribus ſtagnat, & tot, quot in ſignis enumeravimus ſymptomata, emergunt. Unde evenit quandoque, ut inflammationi, & lactis coagulationi mammarum trachia ſuccedat.

Prognoſis.

In mammarum trachiâ libenter, extracto, vel exſucto pilo, evaneſcunt ſymptomata, quòd ſi in longum protrahatur tempus, pili eliminatio, in abſceſſum degenerare ſolet.

Curatio.

Hujus morbi curatio in pili eliminatione conſiſtit, unde ſi ſponte non exeat, lac ſugendum præbeatur infanti; vel leviter exprimatur, vel ſi ex papillâ promineat, digitis, vel forcipulâ extrahatur; quòd ſi reluctetur, exteriùs mamma *cancrorum fluviatilium, vel marinorum ſucco* illiniatur. Intereà chirurgos admonitos eſſe volumus, ut à frigidis, & repellentibus, quæ ceu venena vitanda ſunt, ſe abſtineant; eſtò enim humorum affluxum, & ſuppurationem impediant, ſuccos tamen ſtagnantes magis incraſſant, & reſolutioni reddunt inhabiles, ac glanduloſum mammæ corpus corruptioni facilè obnoxium reddunt. Eapropter interiùs, & exteriùs varia diaphoretica adhibeantur, quæ obſtructiones reſerent, & aciditatem emendent.

Cap. XLVII.

De Papillarum fiſſuris.

Mulierum gravidarum, aut puerperarum; præcipuè lactantium papillæ, non ſecus ac oris labia, anus, uterus, volæ manuum, & plantæ pedum, interdum ſinduntur, rimulas, fiſſuras, ſeu ſciſſuras, quas *rhagades* vocant Græci, contrahunt, quia tenerrimâ obductæ ſunt tunicâ: acerbos patiuntur dolores, maximè dum lac ſugit infans, ubi aliàs eædem papillæ ſanæ exiſtentes, potius ab infantis ſuctione titillationem, ac veneream ſentiunt voluptatem, ob inter mammas, & uterum conſenſum. Aliæ foveâ, hoc eſt, rimâ maximâ in papillâ moleſtantur.

Signa.

Hi affectus nullo alio indigent indicio, præter inſpectionem; ſunt enim ulcuſcula rimoſa, & quandoque maxima veluti fovea in papillæ foraminulis, valdè moleſta, & dolorifica & maximè inter ſugendum, & ob dolorem acerbiſſimum ſuſtinere non poſſunt lactantes, ut mammæ ſugantur; ex quibus quandoque ſanguis, & quandoque ichor, ſeu corrupta Lympha ſtillat.

Cauſa.

Oritur hic affectus à nimiâ cuticulæ teneritate papillas amiciente, quæ ob fortiorem infantis ſuctionem diſſilit, vel cùm à gingivis, aut à dentibus papillæ mordentur. Sæpè excoriantur, ab infantium in ore aphthis, alijſque ulceribus malè affecto; vel à lactis effuſi particulis ſponte, & continuò affluentibus, in papillis adhærentibus, non rectè abſterſis, & aceſcentibus; vel non minùs a ſalſâ lactis acrimoniâ, quam ipſas etiam mammas, & partes vicinas, ad quas pertingit, excoriante; vel à particularum ſalinarum, vel acidarum in cutaneis papillarum poris exiſtentium dominio, à quibus papillarum tunica in fiſſuras diffinditur, vel ex lymphæ benignioris, & oleoſæ defectu, papillarum teneritatem, vel rigiditatem non inungentis, & emollientis. Hùc referimus cauſas externas, ut ſunt aër in calore excedens, aut nimis frigidus, & acris, qualis in Martio, & à conſtitutione Aquiloniâ dominatur, quia tùm temporis aër multum acidi nitroſi in ſe continet, unde in his, qui teneriori cuticulâ prædìti ſunt, fiſſuras in labijs, & manibus excitare ſolet.

Producitur fovea à fibrarum diſruptione inter fiſſuras exiſtentium, à fortiori adhuc acrimoniâ acido-ſalini in fiſſuris collecti productâ, quæ fit à lym-

lymphæ benignioris, & oleoſæ defectu, tùm glandulas, tum fibras humectantis, & illinientis, ne tam facilè à quadam externâ injuriâ diſrumpantur.

Prognoſis.

Papillarum fiſſuræ, & foveæ non ſolùm moleſtæ ſunt, & acerbiſſimo dolore conjunctæ, ſed ſi diutiùs durant, difficulter ſanantur, quia ob infantium ſuctionem, nulla, aut exigua papillis datur quies, & in prava tranſeunt ulcera, ob acre ibidem adhærens, unde ſæpè tota corroditur, & abſumitur papilla, & mulieres ad lactationem planè redduntur ineptæ.

Curatio.

In minimis his affectibus ita diæta obſervanda eſt, ne ſaltim auream excedat mediocritatem, aliter *Medicus*, & medicamenta incaſſum laborabunt. Aërem frigidum, & aquilonium vitet ægra, nec tali aëri papillas exponat.

Putant *Vulgares* hos affectus ab humorum biliosorum acrimoniâ, vel ſiccitate à quibus cutis diſrumpitur, & eroditur, progigni, ideòque bilis acrimoniam obtundentibus, eos curari credunt, ac proindè linimentis *ex ſemine pſyllij & cydoniorum* utuntur, quibus *tutiam*, *ceruſſam*, *ol um roſatum*, *aut liliorum*, *vel butyrum recens*, *vel anatis axungiam* admiſcent. Lactantibus, antequam infantis ori papillas inſerant, imponunt, ut *aquâ roſarum* abluantur. Si dolorem in ipſâ ſuctione lactantes ſentiant, papillis calicem ſtanneum, vel argenteum, ſuperiori parte perforatum, mammæ reſpondens, papillâ uberis vaccæ recens mactatæ tectum apponunt, & infanti papillam illam vaccinam ſugendam præbent; ſic enim infans ſuget, & labijs papillam fiſſam, & dolentem non attinget, & lac ſuget. Ad præcautionem ultimis tribus geſtationis menſibus, ne papillæ findantur, nonnulli capulas aut pileos è cerâ paratos, abjetis reſinâ plenos, thoraci alligatos excogitarunt, quos papillis ſuperimponunt, ne decidant, ubi reſina abſumta eſt, novam infundunt.

Ad papillarum fiſſuras & foveas curandas neceſſaria ſunt medicamenta, quæ particulas acidoſalinas in papillis collectas, vel aliunde ſuppeditatas emendant, hebetant, & diluunt, qualia ſunt diaphoretica, *ut antimonium diaphoreticum*, *benzoardicum minerale*, *d aphoreticum in peracutis &c.* vel remedia poroſa, & volatilia ſæpiùs exhibita. In parte conducunt *terra exanimata vitrioli*, *ſpiritus vini camphoratus*, *cremor calcis vivæ*, *cremor lactis*, *mucilagines*, quas in labiorum rhagadibus retulimus. Fibras ſiccas & rigidiores emolliunt, leniuntque *mucilagines extractæ cum aquâ ſpermatis ranarum*, *addito momento ſacchari Saturni*, *& tutiæ præparatæ*. Excellens, & omni Laude dignum remedium eſt *butyrum elicitum ex cacao in cocolatis opificio*. Optimum medicamentum eſt *oleum ovorum*, *lumbricorum*, *vel unguentum aureum cum guttulis aliquot olei diſtillati ligni Rhodij*. Vel ſequens linimentum.

℞. *Ol. amygdal. dulc. q. S.*

in quo frige radices cilij, *in taleolas diſſectas*, *amotis radicibus*, *extra ignem agita oleum candelâ ex cerâ albâ*, *donec fiat linimentum.* Vel conveniunt *exungiæ & pinguedines* in labiorum fiſſuris deſcriptæ.

Ad dolentes papillarum fiſſuras vel à fortiori infantium ſuctu, vel à lactis aciditate, vel à lactentium aphthis applicetur *oleum hyperici vel roſatum*, *in quo radices pimpinellæ fuerint infuſæ.*

In foveâ, vel papillarum exulceratione laudamus *oleum ceræ*, *vel balſamum proprietatis per infuſionem*, *vel balſamum Peruvianum*, *vel oleum myrrhæ*, cujus deſcriptio talis eſt.

℞. *Ovum unum*, *vel plura*

indurata mediâ elixatione qua à corticibus munda, *ac in duas partes æquales divide*, *aufer vitellum & vacuum imple myrrhâ electâ in pollinem redactâ*, *filo circumligatum ovum claude*, *pone in loco humido inter duas patinas.* *Ovum aperi*, *& liquorem ad hunc uſum invenies.* Si papilla ſanguinem ſtillet *infuſione lapidis medicamentoſi*, *vel terrâ exanimatâ vitrioli* utere. Adverte tamen, quòd in horum medicaminum applicatione ſemper *pileolus plumbeus* in apice, foraminibus pluribus pervius ſuper papillam imponendus eſt.

A mammis ad uterum deſcendimus ut amantium mos eſt, tanquam, ad humanæ generationis officinam: Hæc tantilla pars præ omnibus alijs viros allicit, & dementat, ac mulieres in varios adigit cruciatus, verùm in hoc naturam culpare debemus, quæ invitat & trahit: cœterùm per naturam, qua peccavit mulier, multis ærumnis obnoxia facta eſt & præter cruentam deturpationem ob patratum ſcelus, & communes cum viris languores, ſexcentarum ærumnarum, & innumerabilium penè morborum propriorum jugum ſufferre cogitur, quibus muliebrium tribuitur cognomen, ea propter uterus eſt omnium totius corporis pravorum humorum ſentina, imò cloaca, unde jure merito miſeriæ abyſſus, calamitatum chaos, morborum morbus, & lerna malorum dici poteſt. Ob commercium, quod cum nobilioribus, & principalioribus habet, cor, cerebrum, nervos, diaphragma, ventriculum, inteſtina, dorſi medullam, veſicam &c. in languores trahit, hinc mulieres facilè epilepſiâ, animi deliquio, cordis palpitatione, ſuffocatione, aſthmate, inappetentiâ, nauſeâ, vomitu, colico, vel dorſi dolore affliſtitantur. Quantum Creatori debemus, qui nos non fecit fœminas, & à tot carnificum cohorte eripuit, attamen nos ingrati nec etiam tantum munus acceptum animo volutamus! In præſentiarum non agimus de morbis mulierum, nam de his poſthàc ex profeſſo tractabimus, nunc ulcera, quæ ſinum reſpiciunt muliebrem, examinabimus.

Cap. XLVIII.

De Cervicis Vteri Vlceribus & Rhagadibus.

Nonnulli hanc partem exulceratam, quam trutinandam aggredimur, uteri cervicem impropriè appellant, rectè appellatur uteri oſtium, quia virile membrum per hoc ingreditur, & egreditur; ac rectiùs à quibuſdam uteri vagina vocatur, quoniam virile membrum in ſe recondit, ut vagina gladium, aut cultrum excipit. Eſt hæc vagina mollis, laxa, rugis orbicularibus inæqualis, (ut major titillationis ab attritu percipiatur voluptas) ſubſtantiam habet nervoſam, ut dilatari poſſit, ſed aliquantulùm ſpongioſam, & fungoſam, (hæc in libidinis œſtro aliquantulùm turgeſcit, ut virile membrum ſtrictiùs comprehendat) longitudinis digiti longioris eſt, & la-

latitudinis circiter inteſtini recti : quæ longitudo, & laxitas variant pro ætatis ratione, nec non prout fœmina magis, vel minus libidine fervet. Sic quoque variant rugæ in virginibus, nec non in mulieribus, quæ rariori utuntur Venere, nec in eam feruide proclives ſunt, quàm in ijs quæ nunquam pepererunt, multo crebriores, ac denſiores ſunt, quàm in ijs quæ ſæpiùs pepererunt, nec non in meretricibus frequenti utentibus coitu, ut potè in quibus ſenſim ferè obliterantur. Non tantùm hîc nos de uteri vaginæ ulceribus agimus; verùm etiam de ejus partium ulceribus, quæ ſub oculos cadunt, ut ſunt labia, nymphæ, carunculæ myrtiformes, & clitoris. Eſt clitoris glandiforme corpuſculum illud in ſuperiori pudoris muliebris ſinu ſitum, & à Nymphis cuſtoditum, ſub qua foramen eſt pro emittendo lotio. Ab *Avicennâ* virga mulieris appellatur, & quia eſt vuulæ non relaxatæ inſtar, ob hanc emulationem columella ab *Hip.* nuncupatur. A nonnullis membro virili correſpondere perperam creditur, nam potiùs cum virilis virgæ glanda convenit, in qua tantummodò voluptatis ſenſus ex coitu percipitur, & non in reliquâ parte oblongâ, ſed longitudo tantùm inſervit ad ſeminis in uterum porrectionem; ita quoque clitoris procul dubio glandis muliebris munere fungitur. Hæc pars exquiſitiſſimum habet ſenſum, & in actu venereo jucundiſſimam præbet titillationem; unde in hac delectationis mulierum præcipua ſedes eſt, dùm coitu utuntur, atque hinc amoris dulcedo, Veneris œſtrum, libidinis ſedes, & irritamentum dicitur; eapropter nulla pars in coitu majori delectationis ſenſu afficitur, ac mulieres fricatrices in Venerem magis quàm illa exagitat.

Clitoridis magnitudo communiter exigua eſt, ſub nymphis, ferè latens, deinde leviter prominet, in aliquibus mulieribus præſertim libidinoſis, quæ Venerem vòluptuoſè exercuerunt, manifeſtè cernitur, in alijs in majorem longitudinem ad formam penis virilis excreviſſe obſervatum eſt. *Platerus* clitoridem monſtruoſam in quadam muliere collum anſerinum craſſitie, & longitudine æquaſſe vidit. Excreſcit in illis fœminis, quæ continuò & frequenter hanc partem contractant, & fricant, qua ratione penis muliebris nominatur, ita ut hujuſmodi mulieres illâ parte nonnunquàm abuſæ fuerint, & cum alijs ſui ſexûs cojerint, ſic *Pemplius* ſcribit de quadam *Helenâ*, quæ hac parte multas exercebat fœminas, & virgines vitiabat, quia in coitu penis virilis inſtar turget, & quandò erigitur, ad libidinem ſtimulat, unde evenit, ut penis virilis loco clitoride aliquandò abutantur mulieres nonnullæ, & mutuò coëant, quas confricatrices vocant, eapropter hæc pars, virorum contemptus dicitur. Hujus libidinis inventrix Scribitur *Philænis* quædam, qua uſa etiam ſit *Sappho* poëtria, ſed de his *Paulum Apoſtolum ad Romanos* loqui cenſemus 1. 26. *Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, qui eſt contra naturam.*

Signa.

Cervicis uteri ulcera cognoſcuntur ex dolore, & continuâ eo in loco mordicatione, quæ ſenſim augetur, & intenditur, ac præcipuè ſi tangantur, vel abſtergentium aliquid immittatur, & præ omnibus concubitus horum ulcerum eſt index. Deindè viſui etiam parent, adhibito, matricis ſpeculo. Tandem cognoſcuntur ex paris affluxu, quod interdùm odore caret, interdùm flavum eſt, viride, fœtidum, prout ulcus modò mite, modò ſordidum eſt, cujus portio quandoque menſibus fluentibus, cum ſanguine fluit, ſi ulcus magnum ſit. Trahuntur etiam ſæpè aliæ partes in conſenſum ut ſi ulcus veſicæ orificium ſimul afficiat, urinæ ardor, & frequens ſupervenit mictio, caput, lumbi, aliæque partes in conſenſum trahuntur, unde vel dolent, vel malè afficiuntur, etiam febris accidit lenta crebris horroribus.

Ex cauſis ſigna facilè innoteſcunt, quæ ſunt vel externæ & evidentes, ut medicamentum erodens, partus difficilis, concubitus violentus, vel impurus, quæ ex ægræ relatione percipiuntur. Si hæ cauſæ abſint, ab internis malum natales ſuos habuiſſe neceſſe eſt. Si fuerit ſecundina corrupta, lochia retenta, fluor uterinus, gonorrhoea, vel alius humorum affluxus, facilè innoteſcunt.

Rhagades cervicis uteri non ægrè innoteſcunt, nam ulcuſcula ſunt rimoſa, & oblonga, ijs ſimillima, quæ hyberno tempore in labijs, manibus, & pedibus è frigore oriri ſolent. Recentes latent, temporis tamen curſu, vel in coitu ſeſe produnt, quia tum dolor proriginoſus aliquis excitatur, & cruoris aliquid effunditur. Quòd ſi res ita ſe habeat, & de malo adhuc ſuſpicio aliqua angat, uteri cervice reſeratâ, & inſpectâ, malum ſub oculos cadit.

Cauſæ.

Ulcera cervicis uteri, ut dicunt *Vulgares*, fiunt vel à cauſis internis, ut ex diuturno humorum bilioſorum, aut ſeroſorum acrium affluxu, ut in fluore uterino diù perſeverante, aut ex malignis humoribus cum ſanguine menſtruo in hanc partem, quaſi corporis muliebris ſentinam confluentibus, qui per hunc locum evacuantur, præſertim in lue Venereâ, & malignâ gonorrhœâ, aut ex ſemine corrupto, aut ſecundinis corruptis, lochijs item diù poſt partum retentis & corruptis; ex inflammatione in abſceſſum verſâ, dum materia purulenta acrior reddita, partem erodit affectam, ſicque abſceſſus rumpitur, & pus effunditur, ac in ulcus abit, vel ex excrementis in uteri plicis retentis, & ibi putrefactis. Vel à cauſis externis evidentibus, ut ſunt medicamenta acria, & erodentia imprudenter applicata, partus difficilis, violentus coitus &c. Tandem ſunt vulneratio, caſus, percuſſio, ut in alijs locis, quæ ſi non rectè tractentur, ulcera excitare poſſunt.

Secundum *Vulgarium* ſententiam cervicis uteri rhagades internè inducuntur ab humorum acrium, præſertim lentorum, & viſcidorum affluxu, qui hiſce adhærent partibus, ejuſque rugas ſecundum rectitudinem exulcerant. Addunt etiam ingentem uteri ſiccitatem, qua rhagades ut plurimùm fiunt. Cœterùm hæc pars nunquam ſicca obſervatur, cùm uterus ſit univerſale & totius mulierum corporis emunctorium, & veluti colluviarium, quod perenniter profluit. Vel fiunt à medicamentis acribus, vel à coitu violento, vel à partu laborioſo, ubi fœtus grandior fuerit, ut rugas aliquas in uteri vaginâ diſrumpi neceſſe ſit, quæ unitatis ſolutio, ob continuum excrementorum affluxum ſordida evadit, & hujuſmodi ulcuſcula excitantur.

Ulcera in uteri vaginâ à particulis acido ſalſis membranarum fibras ſolventibus oriuntur, ſive hæ in ſanguine menſtruo, in fluore albo, aut lochijs,

chijs, ſive cum ſemine virili à lue Venereâ conſpurcato communicentur. Vel tunc fiunt ulcera, cùm vaſa ſanguifera eroſa ſanguinem fundunt, & per moram inter rugas putreſcit, ac in pus commutatur. Vel producuntur cùm ſanguis, aliuſvè ſuccus obſtructione in ſuis conceptabulis retinetur, in quibus ſtagnatione acorem concipit, vaſa erodit, & patefactâ viâ in ſuppoſitam defluit partem, ibi temporis tractu corrumpitur, in pus degenerat, & ulcus excitat. Vel inflammationes in abſceſſum degeneratæ tale ulcus excitare poſſunt. Externæ cauſæ ſunt partus difficilis, orta violenta harum partium tubulorum, ac canalium exulceratio, ab obſtetrice imperitâ; ad hanc referimus violentum concubitum, vel medicamenta erodentia imprudentiùs applicata.

Oriuntur rhagades internè à particulis acido ſalinis in uteri vaginas excurrentibus, & ulcuſcula ſecundum plicas excitantibus. Externè à coitu violento, penis groſſitudine, vel à frictione petulanti, vel à fœtu majori vi extracto, unde nimiùm diſtenſæ non facilè cedunt, ſed impulſui reſiſtunt, donec vehementiori & frequentiùs repetito diffringantur.

Prognoſis.

Vaginæ uteri ulcera ſpernenda non ſunt licèt exigua, & quandoque curatu difficillima, cùm in parte exquiſito prædita ſenſu ſint, ac varijs excrementis recipiendis idonea, unde fibrillæ omnes ab acribus particulis ita diſcinduntur, ut quælibet levis excoriatio magnam exigat Medici ſolertiam, & niſi rectè tractentur, in gravia degenerant ulcera. Hæc pars cum multis alijs conſenſum habet, unde varij morbi, & ſymptomata per contenſum excitari poſſunt. Si hæc ulcera non fuerint magna, & fuerint recentia, faciliùs curantur, ſi nullum accidens conjunctum habeant. Si verò fuerint magna, antiqua & ſordida, vel luem Veneream comitiem habeant, difficulter curationem recipiunt. Si fuerint ſinuoſa, & depaſcentia inſanabilia judicamus. Quæ ſub oculos cadunt, faciliùs curationem admittunt, quàm quæ in profundo latent.

Rhagades maximè moleſtæ ſunt, privant namque mulieres Veneris dulcedine ob dolorem, qui in coitu excitatur. Recentes faciliùs curantur, quæ calloſa facta ſunt ulcera, ut plurimùm curatu difficillima ſunt, & præſertim ea, quæ luem ſequuntur Veneream.

Curatio.

Cervicis uteri ulcera curare ſolent *Vulgares* illis indicationibus, quibus aliarum partium ulcera. Primò itaque opportuno medicamento acres humores, unde uteri vaginæ ulcera ortum habent, purgant, & decentem vivendi rationem, ut talium humorum geneſis inhibeatur, inſtituunt. Si prædicti humores à toto dependeant, univerſales, ſi à parte aliquâ, topicas celebrant evacuationes repetitas, nec ſanguinis miſſiones omittunt, præcipuè ſi menſtrua defecerunt. Si intemperies adſit, juxta ejus conditionem eam corrigunt. Si à lue Venereâ contractum ſit ulcus, malignitatem expugnant Veneream, deindè curationem, ut in alijs ulcerum generibus, communem inſtituunt.

Si dolor urgeat, illum ſedant, ne moleſtiam ægræ inferat, ac ne ad partem affectam colluviem trahat. Dolor plerùmque à ſordibus, & ſanie ortum ducit, ac plerùmque inflammationem habet comitem, tunc quæ ſordes, & ſaniem abſtergendi, inflammationem refrigerandi, & dolorem pacandi vim habent, medicamenta applicant. In hunc uſum revocant *Lac infuſum, & præſertim chalybeatum, vel ovorum albumina tria, vel quatuor, conquaſſata, & cum muccagine ſeminum pſyllij, vel emulſione ſeminum papaveris miſta.* Vel *emulſiones ſeminum papaveris, & quatuor frigidorum majorum cum ſero lactis caprino.* Si dolor urgeat, *aquam hordei cum ſucco hyoſcyami* uſurpant, vel ipſum quoque *opium* alijs admiſcent.

Si ulcus fuerit ſordidum, illud detergunt *ſero lactis, aquâ hordei cum melle.* Si valentiora expoſcat remedia, illud *decocto agrimoniæ, abſynthij, centaureæ minoris, & radicis ariſtolochiæ* abſtergunt. Si valdè ſordidum fuerit, in hoc decocto, vel alijs *unguentum Apoſtolorum, vel Aegyptiacum* diſſolvunt. Non deſunt peſſaria, injectiones, inſeſſiones, clyſteres uterini, irrigationes, fumi, unguenta, nec non convenientia emplaſtra epigaſtrio applicanda, ac efficaces dijudicant thermas exſiccantes. Non ſolùm externa medicamenta, ſed interna, ut *terebinthinam cum ſaccharo* deglutiendam præbent, vel *pilulas de bdellio à* ℈. j. *ad* ʒ. j. Non deſunt decocta exſiccantia: nec potiones, ut

℞. *Fol. artemiſiæ, agrimoniæ, pimpinellæ, centinodiæ ana m.* j. *radic. rhapontici* ℥. j. *ſem. coriand.* ʒ. ß. *viticis* ʒ. j.

Coque in vini albi menſurâ, & dulcerentur ſaccharo. Bis ſingulis diebus ad ℥. IV. exhibe, & ad longum tempus continuentur.

Ubi ulcus mundatum fuerit, illud carne implent, & tandem cicatrice medicamentis de communi ulcerum omnium claudunt.

Cervicis uteri rhagades vulgares *Galenici* curant, ſi ab humoris acris fluxu originem ducant, univerſales totius corporis evacuationes præmittendo, & poſteà ad topica deveniunt, quæ citra mordicationem humorum acrimoniam leniunt; unde commendant *oleum lini, & roſarum cum ovi vitello, item ſuccum plantaginis diù in mortario plumbeo cum piſtillo agitatum, donec ſpiſſeſcat: Lac etiam cum ſaccharo, unguentum quoque è mucilaginibus cum plumbo uſto, & pompolige paratum vel artemiſiæ ſuccum cum ceruſſâ in mortario plumbeo agitatum, donec unguenti conſiſtentiam nanciſcatur.* Non deſunt intereà *medullæ, axungiæ &c.* de quibus abundè diximus in labiorum rhagadibus ſecundum Galeniſtarum curationem.

Si pruritum, vel dolorem comitem habeant *unguentum ex mucilaginibus ſeminum pſyllii, cydoniorum, malvæ cum butyro inſulſo, & oleo roſaceo, vel unguentum pomatum, vel album camphoratum* uſurpant. Si calloſæ fuerint *unguentum ex oleo liliorum alborum, medullâ cervinâ, terebinthinâ, & cerâ* parant. Si à partu laborioſo, vel coitu violento ortum cognoſcant, *clyſtere uterino è decocto roſarum, plantaginis, ariſtolochiæ, artemiſiæ cum bolo armeno, ſanguine draconis, & thure* utuntur, vel ex ijſdem cum ovi albumine peſſarium conficiunt, & indunt.

In uteri vaginæ ulceribus exactiorem vivendi rationem ægræ preſcribere neceſſe eſt, quia eſtò non ſanet, multùm tamen intemperantia nocere, & malum pejorare poteſt, eligantur itaque cibi euchymi, vitentur acida, nimiùm ſalita, & dulcia ob occultum acidum in ſe continentia interdicantur, fructus horarij exulent, vinum eligatur oligofærum, & dulce, acidum angue pejus fugiatur, præ omnibus tandem ſex rebus nonnaturalibus dictis, in primis Venus, tanquam lethale venenum fugienda eſt.

Cer-

Cervicis uteri ulcerum curationem aggredimur tûm internis, tùm externis; interna ea ſunt medicamenta, quæ particulas acidas, & ſalinas vel exturbant, vel diluunt, vel immutant, unde ad earum exturbationem maximoperè conducunt *pilulæ de tribus, vel extractum catholicum cum mercurio dulci vel mannâ mercurij*. Item decocta ex lignis, potiones etiam vulnerariæ, ut quoque *pilulæ ex terebinthinâ cum mercurio dulci*. Externè verò ad ulceris mundificationem, ſi ſordidum fuerit, convenit *decoctum ex radice gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, folijs abſynthij ſummitatibus ſabinæ & hyperici*. Vel fieri poſſunt injectiones per Syringam *cum aquâ ſaphireâ, vel Venereâ, vel ex infuſione lapidis medicamentoſi*, quæ ad cicatricem uſque valet. Si ulcus fuerit chronicum ad Thermas ſulphureas, & aluminoſas confugiendum eſt, ea ſæpè ulcera, quæ alijs medicamentis ſanari non potuerunt, ſanant tum artificiales ex ſimilibus paratæ mineralibus, optimæ ſunt.

Si ex violento, & reiterato coitu, vel ab improvidæ obſtetricis in partu difficili dilaceratione, contractum fuerit ulcus, multùm valet *decoctum radicis ſymphyti majoris ſummitatum hyperici, ſcordij, ſaniculæ, ſtellariæ, ariſtolochiæ cum myrrhæ paucâ quantitate* pro uterinâ injectione. Vel ſi in conſpectum veniat ulcus, præter hoc, quæ acutas abſorbent particulas conveniunt, ut poroſo *ex lithargyrio, ceruſſâ, terrâ exanimatâ vitrioli, mercurio dulci, myrrhâ &c.* Nec non *balſamus proprietatis, vel infuſio Lapidis ſalutis, vel vini ſpiritus, vel oleum myrrhæ per deliquium* multùm valebunt.

Verumenimverò ulceris vaginæ uteri curatio à luis Venereæ curatione non diſſidet, ut plurimùm namque ipſius luis ſunt ſymptomata, & tunc eodem modo, ut gonorrhoea virorum maligna curari debet, & purgantibus mercurialibus utimur ſub diverſis formis, ut

℞. *Rhabarb. pulveriſati gr.* XII. *terebinth. opt.* ℈. ij. *mercurij dulc. gr.* XIV. *m. f. pilulæ.*

Vel.

℞. *Pulp. caſſ. recens extract.* ℥. ij. *rhabarbari vigorat.* ʒ. j. *merc. dulcis* ℈. j. *cum ſacc. f. bolus.*

Vel ſumantur *pilulæ ex terebinthinâ, & mercurio dulci*, ut de *lue Venerea* diximus *lib. 3. cap. 2. de gonorrhæâ*. In uterum fieri poſſunt injectiones per ſyringam *ex vitrioli Cyprij; vel lapidis ſalutis, vel draconis mitigati infuſione, vel aquâ ſaphireâ.*

Si chronica fuerint ulcera, non aliter ea curamus, quàm ut ipſam luem Veneream, tum per purgantia mercurialia, tum ſudorifera, & alia de quibus opiparè de lue Venereâ diximus. Si ſub oculos veniant in uteri vaginâ ulcera penicillo leviter tangantur *aqua aluminoſâ; vel mercuriali, vel ſpiritu mercurij albo diluto, vel ſpiritu mercurij dulcis*. Vel adhibere poſſumus ſuffumigium intra uteri vaginam per infundibulum admiſto tantillo *cinnabaris naturalis, vel ex antimonio; vel artificialis.*

Vaginæ uteri rhagades pro cauſæ diverſitate diverſa expoſtulant remedia, eapropter ſi à coitu violento, penis groſſitie, vel partu laborioſo pronatæ ſint, clyſtere uterino utatur ægra *decocto artemiſiæ, malvarum, ariſtolochiæ, roſarum, plantaginis, radicis ſymphyti majoris cum bolo armeno*. Si dolor & pruritus rhagades comitetur, injectiones in uteri vaginam indantur *ex decocto quatuor anodynorum in hydroleo; in quo diſſolvatur parum unguenti anodyni, vel olei papaveris per expreſſionem vel olei ex ſeminibus hyoſcyami*. Si à particulis acidis, vel ſalinis ſtagnantibus, aliunde defluxis pronaſcantur rhagades, ea proſunt medicamenta per os, quæ poroſa ſunt, & diaphoretica; in uteri vaginam verò indatur *peſſarium ex ſevo hircino, mucilag. ſem. Saccharo Saturni, in oleo ſeſamino, vel ex vitellis ovorum intinctum.* Peſſarium hoc modo fit: *Accipe pannum ſericum ejuſdem longitudinis, cujus ſunt rhagades, indantur peſſarij ingredientia in craſſioris digiti figuram efformata, filo alligetur, liquori intinge*, & poſtmodùm in uteri cervicem immitte, in qua per tres horas maneat: his tranſactis, iterùm intinge & immitte. Si luem Veneream ſociam habeant, applicari poteſt unguentum pomatum a nobis deſcriptum, cum mercurio dulci; vel in ipſo unguento, vel alio diſſolvatur mercurius vivus tandiu, donec nullum mercurij granulum appareat.

Cap. XLIX.

De Vteri Vlceribus.

Ab uteri vaginâ rectâ ad uteri fundum penetramus, & ea deſcribimus ulcera, quæ hanc partem quandoque corripere ſolent. Dicitur uterus quod in eo, tanquam in utre quadam, fœtus continetur. Matrix, quòd fætui alendo ſe matrem præſtat, atque etiam per imprægnationem matres efficit. Loci, & locelli, quòd locus initialis ſit hominis, ac præ omnibus alijs jucundis locis juvenibus placeat. Hic uterus, quem ad concipiendum conſervandumque fœtum in fœminis primus Protoplaſtes condidit, ſitus eſt in hypogaſtrio, ſeu infimâ imi ventris regione, in pelui, quaſi oſſeâ, quam oſſis pubis, ſacri, ilij, coxendiciſque concurſus efformant, cujus pelvis in fœminis major eſt amplitudo, quam maribus: unde etiam fœminis grandiores, & ampliores ſunt nates. Talem obtinuit ſitum uterus ut pro fœtûs magnitudine infans diſtendi, & commodè etiam excludi poſſet. In medio locatus eſt, ad nullum inclinans latus, niſi dùm utero geſtat mulier maſculum, vel fœmellam: tum enim dextrùm, vel ſiniſtrum magis occupare ſolet, eſtò hoc non perpetuò ſit verum. Poſitus verò eſt inter inteſtinum rectum ſubjacens & veſicam incumbentē, tanquam inter duo pulvinaria, unum ſtercore, aliud urinâ repletum. *Quid ergò ſuperbimus, qui inter ſtercus, & urinam naſcimur?*

Uteri magnitudinem non tantùm variat ætas, corporis moles, ſed & Veneris uſus, & fœtura, conſideraturque in longitudine, latitudine, & craſſitie. Longitudo in ijs, quæ mediæ ſunt ſtaturæ, & venere utuntur à pudendo uſque ad fundi finem communiter eſt undecim digitorum, fundi verò trium. Fundi latitudo duorum, aut trium digitorum, quæ in non gravidis eadem eſt latitudo fundi, ac cervicis, atque hinc amplitudo facilè conjici poteſt. In virginibus parvus eſt, veſicâ minor perfectis major; quibus tamen Venere abſtinentibus, ut & Vetulis ſatis parvus, ſed craſſus eſt: at major in illis quæ ſæpè conceperunt, & utero geſtarunt, tùm enim magis, magiſque amplificatur, cùm ante ingravidationem ſacri oſſis initium non ſuperavit; fundus poſteà ad umbilicum, & ultra etiam extenditur, ut tenuibus incumbat inteſtinis. Craſſities uteri eodem ferè modo variat, nam in virginibus tenuis eſt ſubſtantia, in adultioribus craſſior, & quò ſæpiùs mulier uterum gerit, eò craſſior eſt ejus ſubſtantia. Menſibus fluentibus, craſſeſcit uterus, & quando inſtat menſium excretio, humida, & craſſa apparet uteri ſubſtantia. In gravidis putàrunt *Galenus, Veſalius*, alijque

alijque anatomici uterum, quò magis extenditur, eò magis attenuari, & craſſitudinem in longitudinem abſumi. Sed hi decepti fuêre, uterum namque præter naturam tenuiorem obſervarunt, ſive ex humoris defectu, ſive nimiâ diſtenſione, & tunc de facili rumpitur à fortioribus impellentibus; ut in puerperà obſervavit *Salmuth.* A primo conceptu uterus ſecundum omnes dimenſiones paulatim ab augeſcente fœtu dilatatur, & in dies craſſior, carnoſior, & robuſtior redditur, ac poſtremis menſibus duorum ferè digitorum craſſitiem æquat; & tamen tanta uteri moles intra duas, vel tres à partu hebdomadas per celebrem lochiorum expurgationem ad priſtinam redit magnitudinem. Uteri figura alijs rotunda, alijs pyriformis ſtatuitur, ſed licet ad rotundam accedat, quò capacior ſit uterus, tamen cum *Sorano, & Fallopio* fundum cucurbitæ optimè aſſimilari poſſe ſentimus, quia fundus rectà deorſum ſenſim anguſtiatur; collum verò uteri canalem oblongum, & rotundum repræſentat. Cavitatem obtinet exiguam, quæ in non gravidis, præcipuè virginibus, vix fabam majuſculam capit, & factâ conceptione unà cum fœtu, ac toto utero increſcit. Hæc nullis cellulis eſt donata, uti falſo ſeptem cellulas ei aliqui tribuunt, ſed ſolâ lineâ quadam per longitudinem exporrectâ, & in interiore tantùm parte carnoſæ tunicæ deſignatâ in dextram, ſiniſtramque partem dirimitur, qualis linea etiam in viri ſcroto extrinſecùs conſpicitur.

Conſtat triplici membranâ diſtenſibili, & ampliabili, ut totus cum increſcente fœtu ampliari uterus poſſit; extima hujus membranæ tunica à peritoneo prorogatur, eſtque robuſta ſatis, ut non facilè crepet; intima nervoſa eſt, fibroſa & poroſa, media omnimodè carnoſa, extra prægnantiæ rationem denſa, & admodum compacta eſt. Poſt autem fœtum conceptum humorem appoſititium in modum ſpongiæ tam largiter combibit, ut eò paulatim laxata ſtupendam gravidæ utero craſſitiem adducat.

Uteri fundus ſuâ ſubſtantiâ ſuperiùs nulli parti annectitur, ut liberior ſit ejus extenſio: à lateribus verò duobus ligamentorum paribus, quorum uſus eſt uterum ſuſpenſum tenere. Unum per ſuperius eſt latum & membranoſum ſtatuitur à muſculis lumborum ortum; deſinit verò in uteri fundum prope cornua, laxum, & molle eſt, ut extendi, & contrahi poſſit. Vocatur hoc aliforme, ob ſimilitudinem alarum veſpertilionum, quam refert. Atque hujus paris beneficio alligatur oſſibus ilij. Hoc ipſum ſubinde quandoque laxatur, vel etiam violenter diſrumpitur (ut per vim, partûs difficultatem, pondus fœtûs &c.) ex quo mox uteri fundus ſuo fulcro deſtitutus, uterum in ſinum deſcendit, & inverſâ aliquando cervice; atque aliquando vel lateraliter ad inguina recidens peritonæo anſam ad herniam præbet, vel inverſo modo foràs ruit, ubi tamen accedat neceſſe eſt quoque ſolutio connexionis colli. Alterum par inferius rotundum, inſtar lumbricorum, ſubrubrum inſtar muſculorum ab utroque fundi latere profectum antrorſum pergit, peritonæumque ac muſculorum abdominis permeans, atque ad pubis oſſa deveniens bipartitur, unâque medietate clitoridi jungitur, alterâ autem in membranam dilatatum, per femoris muſculos ſpargitur.

Per uterum etiam varia vaſorum genera diſcurrunt, arteriæ ſ. venæ, nervi, lymphæ ductus, & tubuli quidam utero peculiares; innumeræ ferè arteriolæ uteri tubulos ingredi, ibidemque terminari conſpiciuntur, ſed uſque adeò exiles, ut ſine microſcopij ope, vel alio artificio inſtituto, vix diſcerni queant. Notatu etiam dignum eſt, quod duplo, vel triplo plures, & majores, magiſque flexuoſæ arteriæ per uterum ipſum, quàm per vaginam, ſerpant. Sed ad uteri ulcera noſter redeat ſermo.

Signa.

Uteri ulcerati ſigna ſunt graviſſimi pubis dolores indeſinenter, vel per intervalla puris fœtidi ſaburra fluere ſolet, vel per ſe, vel unà cum lotio, illudque mordicans reddit, ſyncipùt dolet; aliquando convulſiones accedunt, initio quidem ubi unà inflammatio adeſt, febris aſſociatur, paucior ſanies dolorificè exit, ubi autem ulcus jam ſuffodiens evaſit, plus ſaniei cum mitiori dolore effundit. Sæpè Sphacelus indè oritur, qui nunquam ad pudenda uſque ſe extendit.

Cauſæ.

Ad ulcerum uteri cauſas referunt *Galenici* inflammationem ſuppuratam, & apoſtemationem ruptione ſuâ ulcus efficientem, quod neglectum, vel pravâ vivendi ratione deterioratum ulteriùs exulcerat, item humores acres defluxu ſuo, diuturnæ coryzæ inſtar, in uterum confluentes, exulcerantes, demumque profundiùs erodentes; partum difficilem læſionem utero inferentem, vel per laborioſum conatum, vel violentam fœtus, vel ſecundinæ ex utero evulſionem; Venerem immodicam, præſertim per improportionatum concubitum, vel luis Venereæ contagioſam uredinem; medicamenta in uterum immiſſa, vel alia quædam aſſumta acria, & erodentia.

Uteri ulcus ſecundùm noſtram ſententiam oritur ab inflammatione in abſceſſum tranſeunte; ex particulis n. acido-ſalinis exaltatis in materiâ purulentâ contentis, uteri continuitas diſſoluitur, & ulcus producitur. Vel non prævia inflammatione, & tunc ex menſium, vel lochiorum ſuppreſſione oritur, vel ſanguine lymphâ, alijſque ſuccis nimis craſſis, ſive acribus, qui tardiùs in utero circulantes, vel remoram acquirentes, copioſiùs in ſolidis, & continentibus uteri partibus collecti, acorem contrahunt, tubuli, & vaſa dilacerantur, quibus dilaceratis, pus excitant, unde ulcus, imò ſanguis & ſuccus alimentitius corrumpitur, & acrimoniam nanciſcitur & unà cum pure emanat. Quandoque uterus à lue Venereâ conſpurcatur, corrumpitur, eroditur. Vel lapſu, percuſſione, contuſione uterus læditur, fibræ rumpuntur, canaliculi deſtruuntur, ſucci non circulantes circa deſtructa conceptabula ſtagnant, & inteſtino motu fermenteſcunt, particulæ acutiores ſuſcitantur, & plures rumpunt fibras, ac nutrimentum fundunt, quod corrumpitur & corruptam meteriam purulentam promovet.

Prognoſis.

Ulcus uteri feſtinam expoſcit opem, aliàs ruit in pejus; eſt namque uterus colluviarium proſcripti ſanguinis impuri, & menſtrualis cadaveroſi, ac proindè ſponte ad gangrænam, & ſphacelum proclivis, verùm quoties pus ab eo album paucum, & minimè fœtidum effluit, minus periculi, & ſanationis difficultatis habet; nigrum verò, & fœtidum ulcus cacoëthicum, & corroſivum, ac medelæ inobediens deſignat.

Curatio.

Curatio.

Curant *Galenici* uteri ulcus humorum acrium affluxum inhibendo, per venæ ſectionem in brachio inſtitutam, ſi ægra ſit plethorica, ſi cacochymica, per repetitum catharticum medicamentum, à pravâ colluvie corpus repurgant, benignioribus tamen utuntur catharticis, *ut folijs ſenæ, rhabarbaro, myrobalanis, & electuario catholico*, ſed ſedes non eſt uteri emunctorium. His præmiſſis, per totum ſanationis tempus decocta vulneraria, & abſtergentia propinant *ex radice chinæ, ſymphyti, ariſtolochiæ rotundæ, folijs agrimoniæ, plantaginis, pimpinellæ, centinodiæ, millefolij, artemiſiæ &c.* Vel *terebintho reſinam cum ſaccharo roſaceo*, & pro majori ulceris exſiccatione *pilulas de bdellio, aut pulverem ex trochiſcis alkekengi* exhibent. Interim utero exulcerato non deſunt lotiones ex decocto ſiccantium, cùm valdè phlegmatica pars ſit, ut

℞. Herbar, piloſellæ, plantaginis, perſicar. maculat. equiſeti ana m. j. flor. roſ. rubr. malv. arboreæ ana p. ij. balauſt. p. j. f. decoctum in aquæ ſuff. quantitate,

& colatura tepidè injiciatur. Vel *decoctum hordei, in quo mel roſatum ſit diſſolutum, additâ myrrhæ paucâ quantitate*, injiciunt. Peſſum quoque *ex croco oleo roſaceo, adipe anſerino, & medullâ cervinâ*, paratum adhibent. Externè inſeſſiones, cataplaſmata, & ſuffumigationes adhibent, & pro ſuffumigio ſequentibus utuntur trochiſcis:

℞. Thuris, ſtyracis calamit. myrrhæ, maſtiches, gummi juniperi, ladani ana ℥. j. cum ſ. q. terebinth. f. ſ. a. trochiſci.

Abſterſo ulcere *in decocto equiſeti, millefolij, & roſ. rubr. diſſolvunt unguentum diapompholygos*, & in uterum injiciunt.

Uteri ulcus curamus, priùs corpus deplendo pilulis mercurialibus, hæ namque ſanguinem, lympham, alioſque ſuccos à particulis acidis, & ſalinis repurgant, mundificant, & ulcerum ſanationem promovent, poſt quas, ea propinamus medicamenta, quæ particulas corrigunt, eliminantque ad quem finem diaphoretica, & poroſa ſufficiunt; propinamus itaque decocta ſudorifica quæ non tantùm ſudores, verùm etiam per urinas humores peccantes acriores eliminant, ac ſimul quoque acres, & acidos temperant. Commendamus *ſalia volatilia, oculos cancrorum, ſtibium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, cornu cervi, ebur philoſophicè præp. ſal ſuccini volatile, c. c. viperarum ſaccharum Saturni &c.* Item potiones mundificantes, & abſtergentes *ex decocto radicis ariſtolochiæ, biſtortæ, herbarum meliſſæ, artemiſiæ, perſicariæ, millefolij &c.* in quo *coralliorum & margaritarum magiſteria* exhibemus, quæ acida, & corroſiva ſalia domant.

Pro potu ordinario ſequentem commendamus, ut

℞. Dictami, meliſſæ, matricariæ, artemiſiæ, agrimoniæ, ſcordij, vincetoxici, pulegij, ſummit. hyperic. radic. ſymphyt. tormentillæ ana m. j. ſem. fœniculi ℥. j.

Concidantur omnia in particulas, & exactè miſceantur, tùm ℞. Hujus miſturæ largum manipulum, ſuperfunde aquæ comm. lib. iij. vel iv. Coquantur in vaſe cooperculato ad tranſverſi pollicis caſum, colatura in cella probè obturata ſervetur, admiſce tertiam vel quartam vini partem, ut ægra pro potu ordinario bibere poſſit, quò copioſiùs, eò meliùs; quò minus etiam vini admiſcet, eò ocyùs ſanat, ſed ejuſmodi potus per multos menſes ad ſanationem uſque continuari debet.

Quò ad topica per ſyringam varios liquores, & miſturas detergentes injicimus, ut *lapidem calaminarem præparatum, vel lapidem ſalutis in aquâ plantaginis ſolutum, vel aquam Veneream n. d. vel vinum aloëticum, vel myrrhatum.*

Solet quandoque uteri ulcus corroſionem nanciſci, & ipſum uterum, & quandoque inteſtinum rectum perforare: ita ſcortum obſervavimus; quod nunc fœces per uterum, nunc per inteſtinum excernebat, plura præbuimus medicamenta, & injectiones peregimus, & nunc incolume, ſed cum eâdem excretione inter amaſios vitam ducit. Quandam honeſtam mulierem in uteri vaginâ ulcere laborantem per plures inviſimus vices, cum quodam optimo empirico, & quia ulcus ſordidum, & corroſivum erat, & ægra debilis, inteſtinum exedit rectum, unde quadam teneſmi ſpecie correpta, cum cadaveroſâ excretione, intra tres dies, utero, & inteſtino ſphacelato, non obijt ſed abijt.

Interdùm uteri ulcus, ut gonorrhœa virulenta curari debet, quæ etiam ſæpè huic ulceri conjuncta eſt, & ea conveniunt medicamenta, præter mercurium diaphoreticum, & noſtrum arcanum metallicum, quæ *lib. 3. de Lue Venereâ cap. 2. de gonorrhœâ* deſcripſimus.

Cap. L.

De Penis Vlceribus.

Ab utero ad penem tranſitum facimus, nam inter has partes magna familiaritas, & cognatio intercedit, imò *Galenus* Anatomes ignarus *lib. de uſu partium, & anatom. adminiſt.* ineptè credidit mulierum genitalia non niſi ſolo ſitu à virorum genitalibus differre. Quod commentum ex ijs natum eſt, qui fœminam eſſe tantùm virum imperfectùm putârunt: (Sed fœmina non eſt homo) & ob frigidiorem temperiem, ac naturæ debilitatem membra generationis non potuiſſe foràs protrudi; quemadmodùm in viro ob eximium calorem, & naturæ robur foras fuiſſe propulſa. Inſuper nonnulli *Galeni* procuratores in hujus opinamenti confirmationem, varias mulierum poſteà in viros mutatarum Hiſtorias adducunt, quas recenſet, & eruditè repudiat *Isbrandus de Diemerbroeck lib. 1. anatomes p. m. 154.* Cœterùm mulierum genitalia non tantùm ſitu à virilibus differunt, ſed univerſâ ſtructurâ, quoad numerum, ſuperficiem, magnitudinem, cavitatem, figuram, munus, & uſum, ut ſatis manifeſtùm eſt perito anatomico, & cuivis, qui muliebria cum virilibus conferre velit.

Dicitur *penis* à pendendo, penis namque antiquis idem erat, quod cauda, quæ ſicut à poſteriori animalium parte, ita penis à parte hominis anteriori pendet. Dicitur *virga*, quia hæc pars arrecta virgam repræſentat. *Mentula*, quòd regida hæc pars viro mentem quaſi eripiat vel eam à ſerijs ad jocoſa, & Venerea avertat. *Coles, veretrum, priapus, membrum virile* per antonomaſiam, *membrum genitale, & omnium viventium pater.* Alia nomina imponi ſolent plurima, quæ reticere præſtat, quàm recenſere. *Plato in Timæo* penem animal quoddam eſſe cenſuit, quoniam ei inſita vis generandi eſt valdè appetens. Verùm cùm vis illa appe-

appetens non huic, ſed cerebro inſita ſit, ex eoque in penem fundatur; cùm etiam unum animal non poſſit eſſe alterius pars integrans; cùm denique penis ſit dumtaxat pars animalis totum cum alijs complens, non poteſt certè animal, ſed tantùm animalis pars & inſtrumentum dici. Membrum virile in magnâ æſtimatione, ac dignitate apud Ægyptios, & alios habitum fuit, ut in *Riolano* videre eſt, at nunc in magna æſtimatione eſt tantùm apud mulieres. *Eſt penis pars organica ad ſeminis in uterum injectionem primariò, ſecundariò ad urinæ excretionem comparata*, ob quam non eſt formatus, cùm ſine eo fœminæ lotium excernant.

2. Situs eſt penis in imi ventris parte inferiori, ad oſſis pubis radices, eſtque in medio poſitus, ut commodiùs fieret congreſſus, & alijs partibus, impedimento non eſſet. Ortum ſuum ducit à validiori, & robuſtiſſimo fundamento c. pubis oſſibus. Eſt numero unicus, at nos quendam Præcutinum Nicolaum nomine, duplici penè à naturâ doatum obſervavimus.

Figuram habet longam, & ferè rotundam, ſed non exactè, quia in ſuperiori parte, quam penis dorſum vocant, eſt latior.

Magnitudo, quæ in craſſitie, & longitudine conſiſtit, variat; alijs namque major, & alijs minor eſt. Minor eſt primò brevioris ſtaturæ viris. Secundò ijs, qui à Venere abſtinent, ſi *Galeno* credendum eſt. Major eſt primò, naſutis, ſeu magno naſo præditis; nam penis magnitudo ad naſi proportionem correſpondet, ſi Phyſiognomis credimus. Secundò, ſtolidi, ac fatui majori pene inſigniuntur, & ex penis magnitudine, de hominis ingenio nonnulli conjecturam faciunt, & magnum penem ingenium durum, ac ſtolidum aſinino ſimile indicare dicunt: ſed hæ regulæ perpetuæ non ſunt, ſed plurimis exceptionibus patent. Ineptum eſt illud obſtetricum dictum, futurum penem majorem, vel minorem, ſi vaſa umbilicalia non proximè, vel proximè ad umbilicum ligentur abſcindanturque in recens natis, ob urachum, qui inter vaſa umbilicalia continetur, & veſicæ fundo annectitur, unde exiſtimant retrò membrum id cum veſicâ trahi vel laxari, quod tamen ob ſua vaſa, & muſculos impoſſibile eſt.

Conſtat penis cuticulâ, cute, & membranâ, carnoſâ, quæ partes dicuntur externæ, ſeu continentes. Pinguedine deſtituitur etiam in hominibus obeſiſſimis, quia hæc pondere & nimiâ mole huic parti impedimento eſſet, ſenſus obtunderetur, & voluptas minueretur. Conſtat etiam ſubſtantiâ, propriâ, & ei maximè conveniens eſt; non oſſea, ut in cane, lupo, & Vulpe, non etiam cartilaginea, neque carnea, ſed talis, quæ laxari, & ad ſeminis ejaculationem extendi commodè poteſt, itaque peculiaris, & propria, qualis nulla eſt in aliâ corporis parte. Aliæ partes ſunt internæ, ſeu contentæ, & hæ propriæ penis partes quatuor ſunt, Urethra, duo corpora nervoſa, & glans.

Urethra, ſeu fiſtula urinaria, inferior ejus pars eſt, quæ interiùs tenui, ac ſenſili, exteriùs verò carnoſâ, ac fibroſâ membranâ veſtitur, eſtque cervici veſicæ continua quidem, ſed tamen non ejuſdem cum illâ ſubſtantiæ, nam nonnihil ſpongioſa, & obſcurioris coloris exiſtit, poteſtque intenſione, ſeu penis erectione turgeſcere, ac diſtendi, & poſteà rurſùs flacceſcere, qualia in veſicæ cervice contingere nequeunt. Urethra toto ductu æqualem habet amplitudinem, exceptâ parte anteriori qua glans cum corporibus nervoſis jungitur, ut potè in qua ſuperficialem habet cavernulam: in hac nonnunquam acris liquor per gonorrhœam ſubſiſtens, exulceratione admodùm doloroſam facit.

Urethræ ſuperiore parte incumbunt duo corpora nervoſa, quæ maximam penis partem conſtituunt: quæ ſubſtantia tota eſt quaſi craſſiſſima arteria, fungoſa, carne infarta. Hæc ſubſtantia duplex eſt, prima exterior, quæ denſa, dura, & nervoſa; altera interior fungoſa, rara, & cavernoſa, atque ex nigro ſubrubra, ſeu ſubatra materia, veluti nigricante ſanguine oppleta, farciminis inſtar. Oriuntur hæc duo corpora, ex inferioribus oſſium coxendicis partibus, ijſque validis ligamentis adhærent, & circa os pubis medium, cui alligantur ligamento nerveo ſubjecto, coëunt, interventu tamen ſepti membranei, tenuiſſimi, pellucidi, ac fibroſi, à ſe invicèm diſtinguuntur. Horum corporum nervoſorum ſubſtantia interior ſpongioſa ex venulis, arteriolis, & nervulis inter ſe ad retis modum intertextis conflata eſt, ut ſpiritu, & utroque ſanguine impleri poſſit, hinc cùm penis flaccidus, magnus, vel paruus exiſtat, à majori, vel minori ſanguinis, ac aliorum ſuccorum copiâ in corporibus nervoſis, exiſtente dependet: quod dùm fit: nervoſa ſubſtantia magis tenditur, & efficit, ne ſpiritus citò diſſipetur, unde penis induratio, adeòque erectio, & elongatio, non tam coitûs causâ, quàm ut rectâ, & longiſſimè ſemen vir ejaculari queat, ad uteri orificium priùs facto virilis membri, intra muliebrem ſinum motu.

Penis fini imponitur glans, balanus Græcè, ſeu penis caput, in quam prædicta duo corpora nervoſa cum Urethrâ terminantur. Hujus pars inferior, quæ tria illa corpora nonnihil ambitu excedit, corona vocatur. Formam, ſeu figuram habet turbinatam, vel ſubrotundam: colorem, dum flaccida eſt ſublividum; dum tumet, rubicundum. Subſtantiam obtinet propriam, carnoſam, mollem, ſpongioſam, exquiſiti ſenſûs pruritûs ergò, magis quam nulla totius corporis pars, quia planè nervoſâ, tenuiſſimâque membranâ tectam, anteriùs oblongo foramine perviam. Inveſtiens autem membrana ab urethræ interna producitur, quæ per foramen exiens reflectitur, ac circa totam glandem expanditur, eique acutiſſimum confert ſenſum, quem eum in finem in primis habere debuit, ut maxima in coitu excitaretur voluptas: illa enim niſi adeſſet, vix quiſquam Venereos exerceret actus, & ſic humanum genus brevi penitus interiret.

Glans extrinſecùs involucro, ſeu tegmine, quod præputium dicitur, integitur, quod conflatur ex cuticulâ, cute, accedente interiùs pelliculâ nervoſâ, ac tenui, à panniculo carnoſo. Hoc in inferiori ſui parte infra foramen glandi alligatur per membranam, vel vinculum quoddam, frænum appellatum, Dicitur Præputium, quia præpudendis exiſtit. Hoc eſt illud præputium quod in circumciſione à Judæis, & Mahometanis reſecatur, unde à præputando, ei nomen impoſitum eſſe volunt, & quibus illud Circumciſione ablatum eſt, illi Apellæ, & recutiti dicuntur. Excreſcit ita hæc pars in Hebræorum, & Turcarum pueris major, quàm in Chriſtianorum filijs, ut in caudæ morem acuminetur, imò in nonnullis monſtruoſam nanciſcitur longitudinem, & latitudinem, ut ob Pariphimoſis metum, ejus partem abſcindere cogantur.

Mandavit Deus Hebræis præputium, ad minuendam libidinem, quia extima penis glandis pars tota carnoſa, mollis, & ſpongioſa eſt, tenuique, & tenerrimi ſenſus membranulâ obvoluta; ideòque glans exquiſito titillationis ſenſu prædita eſt, & magis quàm ulla totius corporis pars, quia planè ferè nervoſa, eum in finem, ut coitus maximâ cum jucun-

jucunditate, ac titillatione peragi poſſit. Hinc à naturâ glans præputio tegitur, ut mollis, & exquiſiti ſenſûs, pruritûs ergò, aſſervetur; quòd ſi præputium, ut in Circumciſione, reſecetur; vel glandem non tegat, vel illud abbrevietur, ut ad glandis inveſtituram non ſufficiat, illa obdureſcit, ſenſum acquirit obtuſum, & magnam voluptatis partem impedit: præterquam quòd præputium in Veneris palæſtra non recurrit, nec corpora nervoſa, neque glans, in qua Veneris ſedes ſita eſt, à præputij recurſu titillatur, unde Veneris ſenſus minuitur.

Omnis generis vaſa penem ingrediuntur ſ. arteriæ, venæ, nervi, & muſculi. Arterias interiores duas inſignes obtinet ab hypogaſtricis, per nervoſa in primis corpora diſperſas, ad quorum coalitûs initium ingrediuntur, & ſecundum penis longitudinem excurrunt, exilibus ramulis ad latera emiſſis: exteriores verò à pudendis recipit. Venæ externæ, & cutaneæ frequentes à pudendâ, internæ verò ab hypogaſtricis emittuntur, & per corpora nervoſa excurrunt: malè ergò venis deſtitui penem quidam putârunt. Nervos habet exteriores, & interiores, ab oſſis ſacri medullâ, quorum duo mediocris magnitudinis unà cum arterijs, parte inferiore per longitudinem penis excurrunt. Quatuor muſculos habet penis, horum duo breviores, & craſſiores ſunt, & penem erigunt, oriuntur nervoſi ſub penis principio ab appendice coxendicis, & nervoſi feruntur ad penis corpora, in quæ non procul ab exortu inſeruntur, quorum uſus eſt penem erigere, & in congreſſu ſuſtinere. Reliqui duo longiores, & graciliores ſunt, & à recti inteſtini muſculo ſphinctere ſecundum penis longitudinem oriuntur, ſubtùs deindè feruntur, & ad urethræ latera circa medium inſeruntur. Horum uſus eſt inferiorem urethræ partem dilatare, tum in mictione, tum præſertim in coitu, quando corpora penis repleta ſunt, ne ſeminis exitus cohibeatur, & acceleratores nominantur.

Signa.

Penis ulcera, ſi ſint externa, viſui patent, quandoque tamen ſunt circa glandem, coronam, frænum, & præputium, & propter membri tumorem videri nequeunt. Interna interiores, occultaſque obſident partes, nempe urethram, & ex dolore à tranſeunte urinâ acri excitato, & pure ante urinam egrediente, pene tumido, & tenſo cognoſcuntur:

Cauſæ.

Putant *Galenici* penis ulcerum cauſas eſſe diverſas, in quibuſdam enim eſt humorum impuritas, quæ iſthuc à naturâ proſcribitur, eòque procumbens, in temperamentis fervidis febrem continuam, tumorem, ruborem, & ardorem ſuſcitat, & demùm ſuppuratione factâ, ulcerationem. Frequentiùs ejuſmodi ulcus oritur à concubitu cum fœminis Gallicanis ſanioſam virulentiam ex utero in virgam communicantibus. Tandem etiam caſus, vel protuſio verſus penem in cauſâ eſſe poſſunt.

Penis ulceris cauſam eandem eſſe dicimus, ac aliorum ulcerum, ut pluries diximus. Cauſæ ſunt ſucci, qui particulis ſalinis, acidis, & corroſivis imbuti, ſive ſint in ſanguine, lymphâ, vel alimento, modò viſcidi, & non rectè circulantes, ac in vaſculis ſtagnantes, efferveſcunt illæ particulæ, fibrillas diſtendunt, exedunt, & rumpunt, unde ulcera emergunt. Ortum ducit aliquando ab abſceſſu inflammationem inſequente, vel ab urinâ, vel ſeminali fluxu exedentibus particulis referto, vel à calculis aſperis, & cuſpidatis in tranſitu per urethram ſuis ſpiculis fibrillas, & canaliculos lædentibus, vel à medicamentis corroſivis in urethram immiſſis. Sæpè tandem hoc ulceris genus ſuam trahit originem à fœminarum lue Venereâ conſpurcatarum concubitu, in quibus uterus ſordibus refertus, penem inficit, & exedit. Imò dùm uterus in coitu incaleſcit, non tantùm miaſmata exhalat Venerea, quæ in urethram ſe inſinuant, eamque exedunt, ſed quandoque in proſtatas glanduloſas penetrant, & dictarum proſtatarum ſanguinem, ſuccum alimentitium, vel lympham inquinant, & virulentiâ ſuâ corrodunt, unde pus per urethram affluens ipſam contaminat.

Prognoſis.

Vlcera penis magis pernicioſa ſunt, quàm in alijs carnoſis, utpotè partes calidæ, & humidæ ad necroſim proclives, ſuccorum pravorum ſuſceptivæ, maximè in loco decliviori poſitæ, exquiſito præditæ ſenſu, & urina per penis meatum curationem impedit; unde ſi peritè non tractentur, & brevi non conſaneſcant, temporis curriculo in ulcera depaſcentia, & canceroſa abeunt, quibus facilè vel integer penis, vel ejus pars amittitur. Vlcera penis interna deteriora, cum ſint in loco humidiori, ob frequentem irritationem ab urinâ fientem, & tardæ, & difficilis curationis, quia perpetuò madent, & attactu manuali tractari nequeunt; ſi verò in inferiori penis parte, in virgæ radice ſedem fixerint, urinæ incontinentiam faciunt, vel ad minimum laborioſam ejus redditionem, interdùm etiam ani ſphincter unà per conſenſum dolet; & hæmorrhoides protuberant. Vlcera, quæ à lue Venereâ in pene excitantur, vel in excreſcentias, verrucas, vel carunculam in urethrâ, ſi perperam tractentur, degenerant, vel totum ſua venenatâ energiâ inficiunt.

Curatio.

Penis ulcera curant *Vulgares*, præmiſſis primò purgantibus, *ex caſſiâ recens extracta, tamarindis, ſebeſten, electuario catholico cum ſyrupo roſarum ſolutivo ad* ℥. j. *in formâ boli.* deindè venæ ſectione; poſtmodùm victûs rationem eam inſtituunt, quæ humoris acrimoniam obtundit, & decocta ad ſudorem excitandum ſuadent, ut ulcera exſiccentur, additis *trochiſcis alkekengi.* Tandem ad topica confugiunt.

Si ſit recens cùm quadam calefactione, illud leviter detergunt; & refrigerant, eapropter *aquam plantaginis, ſolani, nymphea, aut decoctum hordei cum ſyrupo de roſis laxativo, ſero Lactis* uſurpant, adduntq; *trochiſcos albos Rhaſis, vel alkekengi, vel lithargyrii decoctum* injiciunt; vel *unguentum pompholigos cum ovi albumine; & aquâ hordei, vel ſero lactis.* Renibus refrigerantia imponunt, ut urinæ ardor minuatur, ut *unguentum album, Galeni, ſantalatum; album Rhaſis*; & quæ ex olei frigidis leviter adſtringentibus parantur: ſed perperam renibus refrigerantia applicant, ad urinæ ardorem minuendum; urina enim extrinſeco imperanti non audit, ardorem excitat ejus ſal in tranſitu, quem per exulceratam urethram facit, & veſicam, & urethram ſanam non lædit, cùm ſit naturale harum partium excrementum.

Si

Si glans exulcerata fuerit; vitant emollientia, & exſiccantia adhibent. In principio itaque ulcus mundant *aquâ roſarum, & plantaginis, vel hydromelite, vel aquâ, in qua alumen diſſolutum ſit*; deindè *vino, in quo folia rubi, myrti, plantaginis, nuc. cupreſſ. balauſt. & alumen cocta ſint*, in quo panni linei imbuti glandi imponantur, & præputium ſemper mundant. Poſtmodùm uſurpant *unguentum album camphoratum, diapompholygos, de tutiâ, Lithargyrio, ceruſſa &c.*

Ulcera antiqua, ſordida, & putrida abluunt *hydromelite cum alumine, vel unguento Ægyptiaco, vel Apoſtolorum cum lixivio, vel auripigmento, in aquâ roſarum ſoluto*; ne ampliùs ſerpant.

In ulcere virulento *præcipitato cum unguento roſaceo miſto* utuntur, & præcipuè ſi à lue venereâ ortum ducat, & huic inſiſtunt, donec virulentia ablata eſt. Si calloſum ſit, partem fovent *decocto malvæ, alth. ſem. lini, vel medicamento digeſtivo*, donec calloſitas ſeparetur. Quòd ſi præputium intumeſcat, & ulcus ſub ipſo latens, medicamentis tractari nequeat, dolor perſeveret, & ulcus ſerpat; præputium ſecundum longitudinem incidunt, ut ulcus mundificari, & commodè curari poſſit.

Si ulcus in penis meatu deliteſcat, abſtergentia, & glutinantia per ſyringam injiciunt, nimirum *aquam plantag. equiſeti myrtill. vel harum plantarum ſuccos, vel trochiſcos alkekengi cum aquâ roſarum*; vel ſequenti utuntur.

℞. *Vini alb. lib. j. aquæ roſar. & plantag. ana ℥. iij. alum. uſti ʒ. ij. ß. virid. æris ʒ. j. camph. ℈. I. m.*

Vel utuntur unguento à *Petro Bayro* deſcripto, ut

℞. *Succ. extremit. rubi fruticis. roſarum, aceti ana ℥. ij. thuris, maſtiches ana ʒ. iij. lithargyr. aurei ℥. j. vini malvatici ℥. vj. ſucc. ſemper vivi ℥. iij. aquæ vitæ ℥. IV. virid. æris ʒ. ij. ß. vitrioli, alum uſti ana ʒ. j. ß. camphoræ ʒ. j. ol. roſar. ℥. vj.*

Pulveriſatis pulveriſandis ſubtiliſſimè, & cribratis; coque omnia lento igne, excepta camphorâ, quæ in fine addatur, uſque ad ſuccorum conſumptionem. Addatur cera & f. unguentum.

In ulcere penis curando præmittimus medicamentum purgans *ex extracto catholico cum manna mercurij, vel pilulis de terebinthinâ cum mercurio dulci*, & poſtmodum decocta ſudorifica, vel potiones vulnerarias ad aliquod tempus continuando. Interim ſi ulcus ſit recens, conducit *unguentum album ex ſuccis refrigerantibus, vel de tutiâ, pompholyge lithargyrio, plumbo &c.* Si fuerit antiquum, vel ſordidum unicè prodeſt unguentum Magiſtrale n. d. Si aliqua luis venereæ ſuſpicio adſit, convenit *mercurius dulcis pulvere tenus, vel præcipitatus incarnatus, vel magnum calcinatum Paracelſi unguento miſtum*, vel illud leviter *aqua mercuriali* tangatur. Si callum ob temporis diuturnitatem contraxerit, præter hæc utilis eſt *aqua ſalis armoniaci, vel pulvis ex ſabinâ, ſale armoniaco, vitriolo, & alumine uſto.* Si ulcus in glande ſit, vel ſub præputio, quod ita in molem intumeſcat, ut nullatenus præputium retrocedere poſſit, & ulcus appropriatis remedijs tractari nequeat, tunc ſiphunculo dextrè immittatur inter glandem, & præputium *infuſio lapidis calaminaris, vel ſalutis* & interim præputium foveatur *ſpiritu vini, vel lacte, in quo ebullierint folia hyoſcyami, & aliquot papaveris capita, vel aquâ ſpermatis ranarum.* Vel ſecundum longitudinem præputium incidimus, & eſt via compendiaria. Si urethram excruciet ulcus ad urinæ ardorem minuendum per os propinamus *ſyr. Dialth. Fernelij, & de mucilaginibus cum oculis cancrorum fluviatilium, in aquâ malvarum*, negligantur fortia diuretica. Non deſint intereà injectiones ex lacte dulci, & recenti, addito ſale ſaturni. Sequens detergit, & exſiccat ulcus ex mente *Johannis Dolæi*, ut

℞. *Aquæ hord. ℥. IX. plantag. ℥. j. ß. ſalis Saturni gr. XXV. mell. roſ. colat. ℥. j. camphoræ gr. XII. m.*

Fiat hujus miſturæ bis in die injectio. Unicè prodeſt *ſpiritus mercurij dulcis in infuſione lapidis calaminaris.* Quantùm in percurandâ gonorrhoeâ hæ injectiones valeant, experientia te docebit.

Egimus, de genitalium mulierum, ac virorum ulceribus, & eorum anatomen ſummis libavimus labijs; hinc non extra choræam erit aliquantulum circa horum organorum ſenſationem, quæ Veneris dicitur, digredi, nam omnes alias antecellit, huic omnes ancillantur, omnia obediunt membra, & cùm ſenſus iſte ſuam exercet ſenſationem, omnes alij feriantur, & poſt victum, omnia viventia pro hoc ſenſu pugnant. Jupiter ipſe Divum, ac hominum pater, depoſito majeſtatis decore, pro hujus ſenſûs voluptate, non infrequenter ſub vario animalium amictu latuit. Quot vitæ pericula ſubeunt homines pro hoc ſenſu, labores, ærumnas, pauperiem, innumera mala, & ipſam cladem patiuntur, nec reſipiſcunt, eſt reverà à Naturâ illâ ignotâ Deâ inditus appetitus. Ipſa bruta pro hoc dimicant; aſinus, animal melancholicum hujus ſenſûs percitus œſtro, gratas modulatur melodias. Tandem muſcæ, dum nos veſcimur, noſtris in patinis hujus actus exercent ſenſum.

Cap. LI.

De Veneris Senſu.

Hujus rei occaſione materiæ novam aggredimur rem pertractandam; cumque poſt cujuſcumque organi anatomē, ad aliqua ſenſationum quarumlibet de noſtro more digrędiamur, operæ pretium exiſtimavimus, nonnulla de hujus ſenſationis materiâ per digreſſionem delibare. Scimus rem, ſi penitus eruditorum auribus haud novam, vulgaribus tamen incognitam, aut hucuſque quod ſciverimus intactam; quapropter, ut ſcientiæ amatoribus viam ſternamus, atque phyſiologis, & magis philoſophandi, & quamplurima inveniendi iter indigitemus, de Veneris Senſu hîc pertractabimus. De hac re quærimus: an inter alias ſenſationes ponenda ſit, & quare, ubi incidenter, quæ ejus naturam, & cognitionem ſapiunt phœnomena exponemus.

Ut autem adverſariorum pravo per præventionem ſatisfaciamus ingenio, noſtram mentem patefaciendam in cujuſdam objectionis ſolutione in hoc veſtibulo opportunum duximus.

Opponunt igitur veſaniores nonnulli: Hanc ſententiam ut potè Eccleſiæ Statutis obnoxiam, vel ut damnatam eliminandam, vel ut morigeratis auribus difformem penitùs obliterandam, eòque fortiùs, (Cadjiciunt alij) quia in puris naturalibus neque meremur, neque demeremur; cùm itaque in acti-

actibus ſenſationum merè naturalibus, præciſo omni voluntatis aſſenſu, nullum adſit aut meritum, aut demeritum, ut videre eſt in olfactu, guſtatu &c. fit, ut aliquandò in hujuſmodi ſenſationis exercitio, nulla habeatur malitia, quo circà tum Eccleſiæ ſtatuta, cùm & Summorum Pontificum Maximorum damnationes ruerent in præceps. Sed ut horum zelo faciamus ſatis.

Dicimus Eccleſiam Sanctam Catholicam, cujus filiationem profitemur, nunquam aut per Decretum, aut per Concilia, Canones, Conſtitutiones, Bullas, Motus Pontif. Maximor. proprios, aliaque ejuſdem Acta, Sanctiones &c. quæ nobis conſtiterint, declaraſſe; Quinque tantùm de fide tenendos eſſe corporis ſenſus, hiſque neque alios addendos, atque ab illis alios demendos non eſſe, ſub aliquâ vel excommunicationis, vel interminationis divini judicij, vel quacumque pœnâ inſligi in his caſibus ſolita; ſed tantummodò eadem Sancta Mater Eccleſia conformans ſe communiori populorum opinioni, uſui, ac doctrinæ Peripateticorum, ac Stoicorum dogma amplexata eſt, in quo docent: Quinque eſſe corporis ſenſus, nempe: *Viſum*, *Auditum*, *Guſtum*, *Olfactum*, *& Tactum.* Cùm hoc tamen facultatem non abſtulit Phyſiologis, ut plures poſſint ſenſationes in humano corpore inveſtigare; Quòd ſi fortè hoc etiam contra noſtram ſententiam aliquandò ſtabilierit, ejus deciſioni ex tunc pro tunc, nos ſubmittimus. Præterea eadem Sancta Mater Eccleſia extremæ unctionis Sacramentum pro infirmis ad remittenda peccata mortalia, quæ à ſenſibus originem ducunt, inſtituit, cùm nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit ſub ſenſibus; undè omnia quinque ſenſuum organa inungenda decrevit, & quia in lumbis, ſeu renibus vaſa ſpermatica vicina irradiantur à ſero acri, & ſalino; quod titillationem excitat ad Veneris ſtimulum, & deſiderium protitandum. Hinc in extremæ unctionis adminiſtratione renes, ſeu lumbos (quæ inunctio in fœminis propter decentiam, & honeſtatem omittitur) tanquàm Veneris ſenſum, à quinque diſtinctum eſſe inungendos ſub hac verborum formula inſtituit: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquiſti. Amen.* Inſuper quotidiè precatur. *Vre igne ſancti Spiritûs renes noſtros, & cor noſtrum Domine: ut tibi caſto corpore ſerviamus, & mundo corde placeamus.*

Circa ea, quæ opponunt, nempe hanc ſententiam caſtis auribus obnoxiam, in ſuâ geneſi præfocandam.

Dicimus materiam de generatione animalium, anatomen uteri, naturæ mulierum, penis, geniturarum, ut dicunt, commiſtionē in generatione peragendâ, feminis ejectionē in utero vel per ſuctionem, vel per jaculationem &c. magis, & quam maximè legentium, ac auditorum aures offendunt; nèque ex hoc factum eſt, ut *doctor Angelicus*, qui præ cœteris omnibus hanc de generatione materiam dilucidiùs aut ſcripſit anteà, aut docuit *Scotus*, totque alij Sanctiſſimi, atque honeſtiſſimi Viri, Patreſque aliquam commaculam, aut in aliquam irrepſerint labem; ſatis enim longè diſtant theoricè ſcribere, & in praxim cognita, ac philoſophata deducere. Adſunt ad præſēs innumerabiles medentes, atque Medicinæ ſtudio addicti; fiunt indies ubique terrarum cadaverum diſſectiones in publicis Academijs, nec non in privatorū ædibus Anatomiæ, in quibus, ea, quæ in ſcriptis, vel voce à præceptoribus didicerunt, re oculis, tactuque, ut ita dicamus, experiuntur, & ibi pudenda quælibet marium, fœmellarūque, non quò ad extrinſecâ tantùm ſpeciem, ſed quò ad internas eorum partes, ac particulas offeruntur, non conſideranda modò, verum etiam & videnda, & tangenda. Quid dicemus de honeſtiſſimo viro *P. Thomâ Sanchez*? qui in ſuo aureo opere de Matrimonio, & præſertim ubi agit de uſu Matrimonij, ita clarè de hac materiâ ſcribit, præcipuè cum modos exponit, remque ipſam matrimonij practici; ut in eo ad plura ſæcula verſatus videatur, licet in ore caſtiſſimus. Quid de Confeſſarijs dicemus non ſolùm in audiendis furtorum Veneris criminibus, verùm etiam in eis interrogandis pro peccatorum circumſtantijs ſciendis; ut juſtum de peccatis judicium ferant, & ſententiam dicant? Et tamen præter oppoſitores, nemo adhuc hæc omnia ut honeſtis auribus hominibuſque obnoxia eſſe prædixit ex hoc capite.

Tandem quod attinet ad id, quod opponunt: nempe in puris naturalibus neque meremur, neque demeremur &c. fatemur optimè Sacr. Theolog. in hoc axiomate fuiſſe eloquutos; at in applicatione ejuſdem ſententi e arguendos; imò probris omnibus cumulandos eſſe adverſarios ſentimus; Quis enim in homine Venerea tanquam merè naturalia, & purè naturalia unquam ſomniavit? Nonnè inter omnes cùm Theologos, tùm etiam Doctores convenit in omnibus actibus meriti, & demeriti capacibus voluntatis electionem eſſe perneceſſariam? Quis autem inficias ibit in omnibus Venereis ſuggeſtionem, delectationem, atque aſſenſum intervenire tria à *Divo Gregorio Magno in lib. moral. requiſita, & in Decret. Cap. penſandum eſt 6. diſt. Tribus perficitur peccatum?* Cùm igitur nullus reperiatur Veneris actus aſſenſu voluntatis expers, fit, ut merè naturalis non habeatur; quinimmò malitiam ſemper includat, cùm à voluntate imperetur, præciſo tantùm Sacramenti Matrimonij exercitio, quod à Chriſto Domino inſtitutum, non ſolùm malitiam excludit, labemque omnem eliminat, verùm etiam ad gratiam conferendam elevatur.

His igitur præhabitis; rem noſtram aggredimur. Si antiquorum conſulere volumus Philoſophorum placita, uno excepto *Ariſtotele*, quem *Stoici* ſequuti ſunt cum vulgo Peripateticorum, quinarium ſenſationum numerum definientes, alij melioris notæ ſapientiores multò plures ſenſus agnovêre, præſertim *Divinus ille Plato* qui in *Theateto* præter vulgarium ſenſus: *Refrigerationis; calefactiones, voluptates, & dolores, cupiditates, & qui vocantur timores* pro ſenſibus agnovit, à *Doctiſſimo* forſan *Democrito* ſententiam mutuatus; hic enim *Plutarcho teſte, in 4. de Placit. Philoſophorum cap. 10. docuit Democritus plures eſſe ſenſus, brutorum, animalium, Deorum, ſapientum.* Et ſanè, ſi horum maximorum Philoſophorum opinionem in trutinam revocare velimus, à veritate non longè abeſſe comperiemus; & etenim calefactio; ac refrigeratio (ſive quod harum altera in poſitione, altera in carentiâ conſiſtant, ut in noſtrâ Pyrotechniâ lib. 2. cap. I. & alibi tetigimus, ſive quod ambæ poſitivæ ſint) certum eſt per contactum, vel particularum ab igne, vel alio corpore emanantium ad aliud corpus, vel per earundem particularum à corpore calefacto receſſum, vel frigorificarum molecularum concurſu in nobis imprimi; quibus per poros inſinuatis, vel motu inducto; vel retardato; calidâ; vel frigidâ ſenſatione afficiamur oportet. Hoc autem ad merum tactum redigere nimis inſipidum foret, tùm quia omnes alij ſenſus, licet per contactum perficiantur; ut in cujuſlibet illorum tractatione explicemus, attamen ob aliam functionem à tactu prorſus diverſam, quamvis à tactu originem capiens, diverſam vidimus conſtituiſſe ſenſationem; tùm etiam quia tactûs objectum, abſolutè loquendo, eſt corpus; hoc autem ſub

irradiati ſpecie facit viſionem , ſub lapidi formâ guſtatum &c. Quapropter ſub calidi , frigidi , lenis , aſperi , mollis , duri &c. alias etiam ſenſationes efficiant neceſſe erit. Ad hæc ab omni prorſus dubitatione alienum eſt , non ſenſus quoſcumque tantùm , verùm etiam , & intellectum noſtrum , licet ſpiritualem , utpotè limitatum , non poſſe eodem temporis momento duo diverſa penitus conſiderare , undè multò minùs viſum v. g. duo diverſa contingere , ut album , & nigrum , & ſic de cœteris : cùm igitur animadvertamus in eodem contactu non ſolùm corpus ſentiri verùm etiam calidum , aut frigidum , molle , vel durum , grave , aut , leve &c. illud ſit , operæ pretium duximus aſſerendum quammaximè intereſſe inter eam ſenſationem , qua corpus contingimus , & eas , quibus calidum , frigidum , leve , ponderoſum , molle , durum &c. perſentimus. Præterimus famem , nauſeamque ſtomachi , dolores , & in nonnullis corporum partibus titillationes , quæ omnia , præter alia ſenſus eſſe neminem ſanæ mentis præterit.

Sed ut radicitùs , ut dicunt , rem perſcrutemur , ſenſationum omnium naturam ex quatuor ſolent Phyſici , ſeu Animaſtici inveſtigare , nempe ex fine , ex organo , & objecto , & ex ſenſorij functione , quam propriè ſenſationem appellant ; cùm itaque hæc omnia in veneris exercitio eluceſcant , jure merito inter ſenſationes alias reducendum eſſe Veneris ſenſum exiſtimamus ; & ut à fine initium capiamus.

Apud omnes eſt in confeſſo D. O. M. totius Univerſi Archetypum , omniumque creaturarum Protoplaſtum , poſt omnium creationem ex nihilo , Adæ , ejuſque ſucceſſoribus aſſignato omnium rerum dominio , ut *Geneſ. cap.* 1. habetur : *Dominamini piſcibus maris , & volatilibus cœli , & univerſis animantibus , quæ moventur ſuper terram.* Modum eis præbuit utilia eliciendi , ac noxia reijciendi per ſenſationes ; & quoniam ex ijs , quæ utilia humano generi ſunt, nonnulla vitæ commoditatibus , quàm plurima individuorum conſervationi , ac etiam propagationi conducunt ; idcircò omnia proſpiciens Creator omnium Deus , ſuæ Divinitatis Typo , hujuſmodi ſc. ſenſus externos , internoſque contulit , quorum Idolis mens noſtra excitata , & meliora ſeligat ad corporis commoditatem , vitæque conſervationem , blandumque ſenſuum ſuique oblectamentum , & nocua , ingrataque avertat ; ſic licet omnia comeſtibilia ad vitæ conſervationem utilia experiantur , attamen prudentior animus ex eduliorum congerie ea ſolet eligere , quæ non modò conſervationem intendunt , & ſenſibus alijs gratiora proſpiciuntur , & in unâ , eâdemque operatione , & vitæ conſervationi , & ſenſuum oblectamento faciamus ſatis.

Cùm igitur per enarrata vitæ ſuſtentationi ſubventum ſit , placuit Altiſſimo ea etiam diſponere , quæ ad generis propagationem facere animadvertimus , quapropter hominibus Veneris uſum conceſſit , quo non ſolùm allicerentur ſuimet ipſius perpetuitati conſulendo , ſed ab hujus exercitij oblectamento abſortus , & ne gravis ei uxoris pondus videretur , blanditiam in coitu impertitus eſt tantam , ut aliquandò ſuimet , parentum , fratrum , ſororum , amicorumque oblitus , ea ſolum intendat , quæ matrimonij uſum comitantur , juxta illud *Geneſ. cap.* 2. *num.* 24. *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum , & matrem , & adhærebit uxori ſuæ , & erunt duo in carne unâ.* Quia cùm eâ per copulam una caro fit. Quæ omnia ita cum veritate copulantur , ut ab ineffabili Eccleſia ſtatutum ſit : Matrimonij finem primarium eſſe filiorum procreationem intendere , ſecundarium verò concupiſcentiæ ſolamen ; quia verò ab aliarum ſenſationum exercitio hujuſmodi filiorum generatio haberi non poteſt , nec aliud adeſt organum , moduſque alius non apparet talia peragendi , idcircò aſſerendum putamus ratione finis , quem alio ex capite obtinere minimè valemus , Veneris delectationem ſenſum eſſe ab omnibus omninò diverſum conſtituendum.

Præterea apud omnes etiam vulgares convenit : In quolibet ſenſu duos fines dignoſcendos eſſe , quorum alter ſit primarius , pro quo eſt à Naturâ inſtitutus , alter verò ſecundarius conſiſtens in ſolatio illo , quod à ſenſûs uſu percipitur ; ſic in Guſtatu v. g. primarius eſt finis ea libare , quæ ad vitæ conſervationem conducunt ; ſecundarius verò ſolamen perſentiſcere ex eduliorum blando ſapore ; Auditûs finis primarius eſt ſonum advertere , ſecundarius à ſoni harmoniâ blandimentum recipere , ut in muſicis melodijs obſervamus , & ita de alijs eſt ſermocinandum. Cùm ergò in Veneris uſu , & eum animadvertamus finem , pro quo primò a Naturâ intentus eſt , nempe filiorum procreatio , & illum , qui ſenſationem comitatur , nempe delectatio , ſit , ut ex finium ratione , eorumque diverſitate ab alijs ſenſationibus , Veneris Senſus diverſus conſtituatur ; Sed ex organi deſignatione hunc ſenſum deſignamus.

Conſtat apud omnes ex penis anatome , hunc eſſe inſtrumentum , non modò ab alijs penitùs diverſum , ſed à Naturâ propriè ad hanc ſenſationem principaliter perficiendam deſtinatum , ſecundariò ad urinam excernendam. Dicemus cùm de alijs organis , atque ſenſuum inſtrumentis mentionem faciemus , non ſolùm contactu , verùm etiam in pelliculâ quadam fibroſâ , inque papillis , nervorumque fibris omnes ſenſationes inſtitui ; Ecquis unquam inficias ire poterit penis glandem , urethram , ejuſque connexionem cum vaſis pampiniformibus , & ſpermaticis merâ tantùm membranulâ conſtitutos eſſe ? Cumque ad tactûs organum per totum corpus diffuſum natura cutem deſtinaverit , ad guſtatum verò , odoratum , auditumque aut cuticulam aut nervos , ſicuti videmus in pene , cur itaque dicendum non erit hunc quoque pro inſtrumento , ſenſorioque ab alijs penitùs diverſo à naturâ fuiſſe inſtitutum ?

Præterea videmus omnes alios ſenſus externos non influere tantùm , verùm etiam & famulatum quendam huic Veneris ſenſationi exhibere , ſicut etiam & quos dicunt internos ; etenim ſi oculus v. g. alicujus objecti pulchrioris irradiatione percellitur , tranſmiſſo ad imaginativam , ſenſuſque alios internos (ſi qui ſunt) rei viſæ idolo , ad animum uſque diffundit , qui conceptam imaginem non intelligit ſolùm , appetitque ; ſed per quandam , ut ita dicamus , ſympathiam ſpiritus coagitat , dirigitque ita , ut ad penem uſque traducti pruritum , & vellicationem in eodem incutiant ; Quapropter ſatis bellè Magiſter amorum , *Ovidius* cecinit.

Si neſcis , oculi ſunt in amore duces.

Eodem proportionaliter modo de alijs etiam ſenſationibus eſt diſcurrendum ; Hæc autem ueritatem involuunt tantam , ut eam prævidens , intelligenſque provida Mater , atque ſollicita noſtræ ſalutis Eccleſia declaraverit : Omnes actus ſive antecedant , ſive comitentur , ſive ſubſequantur copulam Vene-

Veneream, omnimodâ remotâ materiæ paruitate, eſſe penitùs lethalia.

His adde, quod tametſi inſinua verimus molle, durum, calidum, frigidum, aſperum &c. ſenſationes eſſe admittendas à ſimplici contactu omninò diverſas, attamen in Veneris exercitio, (prout hæc ſenſatio alias omnes abſorbet) hæc omnia ad copulæ perfectionem concurrere animadvertimus; Quis enim in hujuſmodi actu ex duro, aut molli contactu pruriginem, ſeu excitationem, ex calido, aut frigido intenſionem, ſeu remiſſionem; ex aſpero, aut lævigato irritationem (uxoratis conſultis) non percipit?

Sed potiſſimam rationem in medium proferamus: Apud omnes etiam vulgares eſt in comperto, tactûs organum per totam cutem eſſe diffuſum; cùm enim per eam papillulæ ab Illuſtriſſimo *Malpigio* notatæ animadvertantur, in quibus tactus perficitur, licet exquiſitiùs in manibus, fit, ut per totam corporis peripherium tactûs organum extendatur, id, quod, clariùs evincitur, ſi conſideremus à frigido, aut calido, ab aſpero, aut leni, à duro, aut molli, ab humido, aut ſicco &c. quæ à vulgaribus ſimplici tactui tribuantur, quaſcumque corporis partes affici; ſi ergò Veneris ſenſatio ad merum tactum eſſet reducenda, fieret, ut per totam cutem, ac per quaſcumque partes peripheriæ corporis perſentiſceretur, quod repugnat autopſiæ, experientiæ, & rationi, cùm contrà experiamur in ſolo pene, & in deſignatis ejus partibus inferiùs explicandis, hanc ſenſationem compleri, non alio prorſùs modo, ac viſio in oculo, olfactio in naribus, guſtus in linguâ, & palato, & auditus in auribus, tanquam in ſpecificis organis à naturâ, ad illos actus peragendos, deſignatis. Præterquam quòd nimis frigida hujuſmodi eſſet ſenſatio, ſi in ſolo tactu conſiſteret, cùm etiam obſervemus contactum eſſe medium, quo ad Veneris copulam perveniunt, eandem copulam in praxim deducentes. Ex quibus clarè convincitur hujuſmodi ſenſationem malè à vulgo ad tactûs ſenſum fuiſſe hucuſque redactam.

Ut autem de objecto aliqua loquamur; certum eſt apud omnes Pulchrum, aut reverea tale, aut apparens, objectum eſſe movens, ſeu excitans Venerem, quatenùs rei viſæ, auditæ, contactæ &c. imago ita imaginativam afficit, omneſque alios, quos internos ſenſus appellant, ut ad animum uſque percurrens, illum de re viſâ, auditâ, contactâ &c. admoneat, qua cognitâ, præter quàm deſiderio quodam percellitur juxta impreſſionem à ſenſibus immiſſam aut maximo, aut minimo, aut mediocri objectum aſſequendi, quamobrem media etiam elicit, diſponitque ad finem obtinendum proportionata, ſed inſuper à fruitionis illecebris agitatus ſpiritus immittit ad genitalia, qui muſculos erectorios pruritando, vaſaque ſpermatica inflando mediâ ſeminis, ſaliſque in ſpermate contenti excitatione, & penis erectionem, & ſeminis jaculationem moliuntur; Undè fit, ut his affectibus exagitatum animal, & animi inquietudinem, & corporis inquieſcentiam patiatur, quatenùs à rei apprehenſæ, & amatæ deſiderio continuò vexatur, ut in ejus aut continuâ contemplatione perſiſtat; Undè *D. Auguſt.* ſtabilierit: *Amantis animam plùs eſſe, ubi amat, quàm ubi animat*; aut perpetuâ poſſeſſione lætetur, cùm rei deſideratæ perceptio maximum hilaritatis, gaudij, lætitiæque obtenti clargiatur, aut carentiâ vel minimâ cruçiatur, cùm rei amatæ privatio ità orbatum exquiſitiùs exagitet, ſicut ejuſdem fruitio naturalem beatitudinem impertitur, juxta illud *Petri C. Bembi*,

Sè più duraſſe l'uomo in tale ſtato,
Perfettamente ſi diria beato.

Corporis verò, quatenùs à ſenſibus alijs, & maximè à Venere torqueatur, & ab animi affectibus angatur; viſus enim in rei delectæ tantum obſervatione immergi, tactus in ejuſdem contrectatione abſorberi, auditus in perfectionum objecti ſermone detineri, guſtatus in ejuſdem ſuavi deoſculatione præfigi non exoptant modò, verùm etiam omnibus viribus aveant, deſiderentque.

His inſuper addendum pro objecto, quod dicunt proximum hujus ſenſationis, fruitionem ſcilicet, vel aliàs expertam, vel primò intentam; quam maximè in hunc affectum impellere; Imago enim præhabitæ, vel primò obtinendæ delectationis, ita phantaſiam afficit, alioſque, ſiqui ſunt, ſenſus internos, ut ab eâdem illecti animum regulariter perturbent, qui à concupiſcentiâ (ut verbis *Apoſtoli Iacobi* utamur) abſtractus, & illectus, rectæ rationis oblitus, & in ſenſuum delectatione abſortus, fruitionem concipit, poſſeſſionem elicit rei, expetit, machinatur. Undè tot errores, tot mala, & quod peſſimum, tot peccata proveniunt.

Sed ad ſenſorij functionem, quæ propriè ſenſario dicitur, tranſitum faciamus. Uti ſuperiùs inſinuavimus, præſupponendum ducimus omnes alios ſenſus tùm externos, tùm internos in Venerem influxum facere; dùm viſus in objecti amati pulchritudine, guſtus in ejuſdem dulcedine, auditus in illius harmoniæ repræſentatione, olfactus in ipſius putidò odore, tactuſque in contrectatione, ac interni ſenſus in rei idolo immerſi fluctuent, æſtuentque; Ex quo fit, ut ſpiritus, quos nuncupant animales ab omnium facultatum diſcraſiâ perturbati, & cerebrum quandoque exagitent, undè aliquandò Mania, phrenitis, aliaque mala proveniant, & cor aggrediantur, cuius regularem motum deordinandò, aut palpitus, aut lipothymias, aut alios producant morbos, & in ſanguinem ſe immittendò, vel novam fermentationem promovendo, febres generantur, vel heterogeneas ſanguinis particulas excitandò, & ſpirituoſas exaltando, quamplurium affectuum malignorum Iliadem congerunt; coacervant, agglomerantque (Heu quanta malorum peſſimorum congeries ab unâ concupiſcentiâ ſcaturiginem ſortitur!) Et genitalia pruritando, vaſaque ſeminalia inflando, partem ſpermatis volatilem, ſalitamque ad ſui extricationem irritant; quamobrem particulæ quædam per eorundem vaſorum poros avolando, vel in muſculos incurrunt erectorios, & majorem illis erigendi energiam communicant, ſuâque gratâ; blandâque vellicatione delectationis Venereæ radium quendam immittunt; aut ob earundem tenuitatem granum hordeaceum aliquantiſper removendo, anſam præbent fluidiori, minuſque viſcidæ ſpermatis particulæ in urethram decidendi; undè ſeminis guttula ſuo volatili ſale ſcatens membranam urethræ internam, glandemque quodammodò pruritans, minimulæ ſpeciem delectationis in ejuſdem papillulas inſinuat; qua papillæ nervorum, filamenta, nervique ipſi effecti, & ad cerebrum illam transfundunt, & imaginativæ repræſentant, & mentem ejuſdem rei advertentem ſatiùs quàm par eſt, non expergiſcunt ſolùm, verùm etiam ſtimulant, impelluntque. Quapropter à delectationis complemento abſorta, Veneremque tantummodò

modò affectans, ejuſdem exercitium appetit, ſatagit, tandemque periclitatur. In hac autem operatione tantus, & adeò inordinatus eſt corporis æſtus, totque obſervantur non ſolùm motuum varietates, ſed convulſionum, motuumque convulſivorum in corpore affectus, ut non immeritò pronunciaverit *Hippocrates*, *Coitum brevem eſſe epilepſiam*, prout refert *Macrobius in lib. Saturnal.* nec non *Aul. Gell. Noct. Atticarum lib.* 19. *cap.* 2. quod etiam *Fauſtus* hoc diſticho perbellè canendo explicavit:

Turpis, & eſt morbi ſpecies horrenda Caducis,
Cùm jacet exanimis poſt ſua furta Venus.

Ut prætereamus *Stobæum* hanc ſententiam *Maximo Democrito* tribuentem; neque ab hoc diſſenſit *Gal.* qui *lib.* 14. *cap.* 10. *de uſu partium*: *Quantùm enim ad ea, quæ in vaſis continentur, excernenda, ipſe partium velut Spaſmus, qui in coitu Venereo accidit, habeat momenti, ex magnis epilepſijs, & eo affectu, qui gonorrhæa, ideſt invita ſeminis effluxio, nuncupatur, diſcas. Siquidem in vehementibus epilepſijs, quod corpus totum vehementer convellatur, & cum eo partes genitales, ſemen idcircò excernitur.* Quod etiam approbavit *Cœl. Aurelian. lib.* 1. *cap.* 4. aſſerens: *Coitus ab aliquibus parva epilepſia nuncupatur.* Nec immeritò cùm in eodem actu membrorum omnium motus involuntarij obſerventur, nervorum contractio, artuum tremor, oculorum inverſio, lumborum impulſus, per cutem ſudor, totiuſque corporis laxitas haud immodica &c. quæ omnia ſymptomata ſunt epilepſiam concomitantia.

Probatâ igitur ex quolibet quatuor capitum, nempè à fine, ab objecto, ab organo, & à ſenſorij functione Venereæ ſenſationis exiſtentiâ, ac veritate, ad ea deveniendum exiſtimamus, quæ hujus rei ratio, phænomena, ſecùm affert; pro quibus,

Primò quærimus, in qua hujus organi parte ſenſatio hæc perficiatur.

Pro cujus quæſiti extricatione dicendum arbitramur totum hujus ſenſationis momentum à ſale volatili in ſpermatis ſubſtantiâ ſtabulante, haberi: Hoc enim à ſpiritibus immiſſis agitatum, à motu, in Veneris actu exagitato, ſollicitatum, atque è partium inter ſe confricatione, necnon à ſpiritibus, aliiſque particulis ad motum extricatis impulſum in tantam exaltatur energiam, ut loco ſtare neſciens, ſua pernicitate è vaſorum ſpermaticorum, ac veſicularum ſeminalium orificijs, totam ſecum ſpermatis ſubſtantiam trahendo, in urethram immittit ſe ſe, ibique aliquam à viſcidâ ſeminis ſubſtantia extricationem nanciſcens, membranulam urethræ internam pruritans poſt granum hordeaceum ita blandiſſimè afficit, ut ſupra omnem delectationem maximam jucunditatum impertiatur, & quoniam per eandem urethram fluens, eandemque membranulam offendens uſque ad glandis orificium extremum & tangit, & vellicat, pruritatque idcircò fit, ut per totam urethram ſenſatio diffundatur; Quia verò tum in urethræ radice, cùm in glande, ibi ob primam ſeminis à ſeminalibus veſiculis jaculationem ſal volatilis in ejuſdem porulos, ſe inſinuans ſuaviſſimè pruritat; hic ob eorundem pororum laxitatem non ſolùm à motu, & à calido contactu, ac calorificis particulis receptis quæſitam, ſed à ſui temperie, ac conſtitutione veluti ſpongioſâ inductam, ſal volatilis inſinuat ſe ſe in majorem portionem, ubi vel quia magis ſe conformat glandis poris, vel quia magis replendo ſaturat, majori afficit pruriginis blanditie, ideò majus ſentitur oblectamentum. Diximus ob majorem laxitatem à motu, contactu calido, ac particulis calorificis receptis; etenim hæc omnia majorem in glande, quàm in reliquâ penis parte impreſſionem efficiunt, cùm glans ſimplici epidermide, penis verò & cute, & cuticula conveſtiantur.

Et quoniam, ut explicuimus, cutis, nervorumque papillæ, fibræque urethram conveſtientes, penemque conſtituentes cum nervis communicant, fit, ut ad cerebrum uſque ſuam pruriginem, blandumque contactum diffundant, ex quibus animus expergefactus, omnia advertat, lætetur atque eodem oblectamento ſatietur.

Quærimus ſecundo, in quanam Vulvæ parte Veneris ſenſatio in mulieribus perficiatur?

In hac difficultate reſpondendum putamus: Organum hujus ſenſationis in fœminis conſtitutum eſſe, & in tentigine, mentulâ muliebri, ſeu Clitoride, & in cervice, ſeu colli uteri ad internum matricis orificium uſque; ibi enim à confricatione magna diffunditur mulieribus oblectatio; hîc ab vulgò dicti ſeminis, ſaliſque in eodem volatilis contenti emiſſione, quatenùs eodem, ac in viris modo uteri membranulam interiorem pruritat; &

Hinc fit, ut quæ ſtrictiorem habent fœminæ naturam, collumque uteri obductius, majorem perſentiſcant ex penis immiſſione, ac proportione jucunditatem; Undè etiam oritur, ut majori afficiantur blanditie utero gerentes, quàm vacuæ mulieres; etenim in illis quò magis uterus ob fœtûs receptaculum dilatatur, eò magis matricis collum reſtringitur, quare magis cum pene aptatur, atque ab ejus confricatione vellicatur. Undè etiam accidit, ut aliquandò penis glandem ab utero complecti conſtringique in coëundo animadvertant viri; nam, perveniens glans in internum uteri orificium, ita interdùm cum eo aptatur, ut ferè conſtringi, ac complecti videatur; &

Hinc ultimò fit, ut prope ſeminis ejaculationem, & magis dilatent crura mulieres, majorique ac anteà impetu, contra virum impellant ſeſe, virique nates conſtringant brachijs, manibuſque; in eo enim actu penis contactum prope internum uteri orificium exoptant, ut eo irritatæ veſiculæ dictæ ſeminales, promptiores ad materiam illam, vulgò ſemen dictam, ejaculandam evadant.

Cœterùm hîc ſextum ſenſum, quem Veneris appellamus, illum monemus, ac proteſtamur intelligere, qui modo legitimo, & divinis legibus, mediante matrimonij Sacramento, conceſſo exercetur, & non aliter.

Cap. LII.

De Excoriatione, & Vlcere Scroti.

Scrotum eſt rugoſus ille teſticulorum ſaccus, quem nonnulli etiam Scortum appellant, quod quandam coreacei ſacculi ſimilitudinem refert; Scortea enim veteres appellabant quæcumque ex alutâ, aut pelle conſtabant. Dicitur etiam vulgò burſa, ſeu marſupium virile foris propendens, & tactui obvium eſt. Molle, & rugoſum ad faciliorem extenſionem, & corruga-

rugationem, inter ſcroti tunicas nulla interijcitur pinguedo, quia oneri, & impedimento huic parti fuiſſet. In infimâ parte lineam habet ſecundum longitudinem excurrentem, quæ in dextram, & ſiniſtram partem ab Anatomicis dividitur, & ſuturam appellant. Conſtat cuticulâ & cute tenuiore, quàm alibi, huic interius adhœret alia tunica tenuis ex panniculo carnoſo enata, venis, & arterijs referta. Conſtat muſculo corrugante tenuiori, Dartos appellata. Hujus muſculi ope accidit, ut quampromptiſſimè ſcrotum corrugetur, vel relaxetur; unde facilè redditur ratio, cur in ægrotantibus infantibus relaxetur, & in ſanis corrugetur: mulierculæ enim cùm Scrotum corrugatum conſpiciunt, rectè valere, contrà verò ſi relaxatum propendeat, infantem ægrotare judicant, quod, & de viris etiam obſervatur, ut quiſpiam in ſe ſano vel ægroto experiri poteſt.

Hoc Scrotum multis langoribus obnoxium eſt, ſed nos hîc tantum ſecundum noſtrum inſtitutum de ejus excoriatione, & ulcere agimus.

Signa.

Scroti excoriatio deprehenditur ex dolore urente, cuticulæ ablatione, vel eroſione, & aſpectu pateſcit. Ulcus viſui occurrit, adeo ut alijs non indigeat ſignis.

Cauſæ.

Cenſent *Vulgares* excoriationis ſcroti cauſas eſſe humores acres urinam in ipſis infantibus partem hanc diutiùs inundantem, & cuticulam erodentem, in adultis eandem cauſam, ſi urinam in lecto emittant; in hydropicis ſerum, vapores, & impuritates acres circa ſcrotum collectos, vel ſcalptionem, à quibus epidermis dilaceratur. Ejuſdem ulcus ab humorum acrium affluxu, vel poſt inflammationem ſuppuratam; & quidem vel ſolam, vel cum teſtibus excitari volunt.

Excoriatio, & ulcus ſcroti fiunt à particulis acidis, & ſalſis valdè acutis, & corroſivis in lymphâ, ſanguine, vel ſucco alimentitio circulantibus, vel ſtagnantibus ſuperficietenus lacerantibus vel profundius fibras erodentibus, fiunt etiam à fortiori ſcalptione, frictione, aliarumve rerum corroſivarum admotione, vel lue Venerea, ulcus quandoque à ſuppuratâ inflammatione: excoriationis itaque cauſa eſt minor, ulceris major, hi enim affectus ſecundum magis, & minus differunt.

Prognoſis.

Scroti excoriatio, & ulcus non ſunt contemnenda, nam excoriatio in ulcus, & hoc, cùm ſit in loco humido, facilè in gangrænam degenerat.

Curatio.

Scroti excoriationem in infantibus curant *Vulgares* linteis mundis, & ſiccis ſæpè appoſitis, vel aſperſo ſubtiliſſimo *myrtillorum pulvere*, vel ſequenti unguento, ut

℞. *Vng. de ceruſſâ* ℥. ß. *lithargyrij* ʒ. j. *ol. roſ. pa um*, *f. Vnguentum.*

In adultis verò humorum acrimoniam corrigunt, & nonnunquam eorum colluviem evacuant, deindè ad topica deveniunt, ut ſunt *decoctum plantag. & roſ. in lacte, unguentum roſatum, de tutiâ, populeonis*, vel *empl. album coctum*, & impoſitum.

In ſcroti ulceribus humores præparant acres *ſyr. de cichor. lupul. fumar. ſimpl. cum ijſdem aquis*, deindè præparatos evacuant *ſyr. de fum. r. maj. & confect. Hamech.* Poſtmodùm ulcus mundificant *unguento Apoſtolor. cum Ægyptiaco miſto*, mundificato ulceri applicant *unguentum de plumbo, tutiâ, lithargyr. minio &c.* quouſque cicatricem inducant.

In ſcroti excoriatione, & ulcere ea conducunt medicamenta, quæ particulas ſalinas, acidas, & corrodentes hebetant, temperant, & cicurant, ablatam reſtituunt cuticulam, & carnis defectum ſupplent, ac ſi aliquando purgantibus opus eſt, conveniunt ea, quæ ſuperfluum abſorbent ſerum, & eliminant, omnibus palmam præripit *Mercurius dulcis cum gummi* jalap. Non ſpernenda ſunt *decocta ex ligno buxi, ſalſæ parillæ, radicis chinæ, ac bardanæ, cornu cervi, limaturæ eboris cum aquâ cardui benedicti parata in duplici vaſe vitreo*, nec diaphoretica, & poroſa, præcipuè ſi de lue Venereâ ambigatur; hæc namque particulas ſuccorum acutas corrodentes ſuperant, & per ſudorem, vel inſenſilitatem tranſporant, vel per urethram exturbant, ac excoriationi epidermidem reſtituunt, & ulcus ab ijſdem eripiunt, & mundificant.

Has particulas corroſivas in ſcroti infantium, & adultorum excoriatione hebetant *pulveres cornu cervi uſti, lapidis calaminaris præparati, Lithargyrij, cretæ, terræ exanimatæ vitrioli, ceruſſæ Saturni, ceruſſæ antimonij*, præſtant *flores cinci.* Commendamus fotum ex herbis ſale volatili gaudentibus, *ut hyperico, betonicâ, menthâ, floribus ſambuci, chamomillæ, ſemine lini in lacte coctis*, & poſt hunc utilis eſt illitio *ex oleo ovorum, vel nucum.* optimum erit ſequens unguentum.

℞. *Ol. papaveris* ℥. vj. *ceræ albæ* ℥. j. ß. *ceruſſæ antimonij* ʒ. xv. *m.*

Quo felici cum ſucceſſu uti poteris etiam in rhagadibus. Quandoque cum excoriatione pruritus ſcrotum ſimul affligit, tunc apprimè convenit ſequens unguentum, ut

℞. *Vng. de minio camphorat.* ℥. ß. *ceruſſæ ſubtiliſſimè tritæ* ʒ. j. *ol. roſ. q. ſ. ut f. linimentum mediocre*;

Quo imbutum linteolum frequentèr loco prurienti, & excoriato ſuperpone.

In ulceribus ſcroti præter jam ſupradicta interna, conveniunt etiam potiones vulnerariæ, ut

℞. *Dictamni, hederæ terreſtris, vincæ pervineæ, telephij, alchimillæ, ſtellariæ, ſcabioſæ ana m.* j.

Coque cum aquâ ſymphyti in duplici vaſe apprimè clauſo ad lib. ij. remanentiam. Doſis ℥. vj. *quibus adde*

aquæ cinnam. ʒ. j. *magiſt. ocul. cancr. flu. vel corallorum* ʒ. ß.

Vel fiat decoctum vulnerarium calide applicandum cum plumaceolis; vel per ſiphunculum injiciendum, ſi ulcus profundum ſit ad teſtium ſubſtantiam, ut

℞. *Sabinæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſcordij. eupatorij rad. haſtulæ Regiæ, & ſymphyti maj. ana* ℥. j. *Coque in aquâ comm. & in colat. lib. ij. adde aquæ Reginæ Hung.* ℥. iij. *ſacch. Saturni, & myrrhæ ana* ʒ. ij. *camphoræ, & aloës ana* ʒ. j.

Plumaceola hoc decocto imbuta calidè quater in die ulceri imponantur cum ſuo ſubligaculo. Utile eſt *empl. de lapide calaminari, vel fodicationum, vel ſtipticum, vel oppodeltoch.* Tam in excoriatione, quàm ulceri ſcroti in cujuſcumque medicamenti applicatione maximoperè neceſſarium eſt ſubligaculum.

Cap. LIII.

De Perinæi Ulcere.

NOn ſolùm humani corporis angulos ulceribus correptos perluſtravimus, verùm etiam inter remotiſſimas femorum latebras, in perinæum Chirurgum manu ducimus. Eſt iſte locus, qui à ſcroti radice ad podicem uſque porrigitur. Conſtat ex muſculis, cute & cuticulâ obductis, nervis, & vaſis tum ſanguiferis, tum lymphaticis compoſitus, in adultis pilis obtectus. Vocatur Græcè interſeminium, quod inter femora ſitum obtineat: Verum *Apul.* interfeminium appellat genitalia muliebria, eo quòd inter femimina eſt, id inter femora, ſint collocata.

Signa.

Cognoſcitur Perinæi ulcus tum ægri relatione, tum ex partis inſpectione.

Cauſæ.

Opinantur *Vulgares* hoc ulcus produci à pure in abſceſſu acriori reddito, vel à ſuccis quibuſdam acribus ad hanc partem confluentibus, quibus cutis, & ſubjectæ partes corroduntur, quod etiam fieri poſſe arbitrantur, à rebus acribus, & corrodentibus externis, ut ſudore, urinâ, venenis, vel medicamentis.

Pro perinæi ulceris cauſâ inflammationem ſuppuratam aſſignamus; facilè enim in ulcus tranſit abſceſſus, vel ex chirurgi ignaviâ excitatur, vel pus in ipſo abſceſſu cutem, & carnem ſubjectam exedit, quibus adeſis, viam ſibi parat, id contingit, ſi pus in parte diutius ſtagnet, vel relinquatur; ſalia ſiquidem puris huc illuc agitata ambientes partes ſuis ſpiculis impetunt, & earum fibrillas diſſecant, ac comminuunt: Si pus diutiùs quàm par eſt, in parte relinquatur, ſalium actione profundiorem, & latiorem excitat foveam, internas exedit partes, & ad cutem, cuticulamque tandem vergit, quæ cùm denſæ, & duræ non ſint, ſalium ſpiculis cedunt, & ab ijs tandem diſcinduntur, & liber puri conceditur exitus. Vel fit à ſucco multis particulis acutis, & erodentibus referto per ſcalptionem, contuſionem, lapſum, vel aliam ob cauſam è proprijs vaſculis eliminato, ut & urinam ſalſiorem hanc partem humectantem, vel ſperma à lue Venereâ conſpurcatum ſæpiſſimè eandem irrigans, hujuſmodi ulcus provenire poſſe ultrò fatemur.

Prognoſis.

Perinæi ulcus timendum eſt, cùm pus acrius redditum circumſtantes corrodat partes, tam internas, quàm externas, quæ ſemel exulceratæ difficillimam, vel nullam admittunt curationem, imò ferè ſemper in fiſtulam perennem, & quandoque in gangrænam tranſit, cui niſi extemplò ſuccurratur, vix æger eripitur à faucibus orci faciliùs vel dificiliùs curatur pro minori, vel majori morâ, quam pus in abſceſſu contraxit.

Curatio.

In ulcere perinæi poſt ruptum abſceſſum, ſtatim *digeſtivo ex ovi vitello, terebin. hinâ, & oleo roſaceo* utuntur *Vulgares* & tumidam partem *oleo roſaceo* inungunt, poſtmodùm pro ulceris abſterſione *hordei decoctum, in quo mel roſatum fuerit diſſolutum*, adhibent. His nihil proficientibus, in ulcus *decoctum hordei, & lupinorum; in quo unguentum Aegyptiacum diſſolutum ſit*, per Syringam præcipuè ſi magna purulentæ materiæ copia adſit, vel in fiſtulam ſi inclinare videatur, injiciunt. Vel ſi profundius, aut fiſtuloſum exiſtat, ſimul *cum hordeo radices ariſtolochiæ, ireos floren. herbas agrimoniæ, betonicæ, & aliquid thuris concoquunt, & in hoc decocto aliquid de unguento Aegypt aco etiam diſſolvunt*, & injiciunt. Abſterſum ulcus *emplaſtro de Gratiâ Dei, vel Diapalmæ* ad perfectam ſanationem uſque obtegunt.

In perinæi ulceribus, præſertim à ſuppuratâ inflammatione genitis, ante omnia ſuccos acutos, & erodentes attemperamus alkalicis, ſive poroſis, ac diaphoreticis, & potionibus vulnerarijs, quibus intermiſcemus *magiſteria ex oculis cancrorum, & coralliorum, vel ſtibium diaphoreticum, vel decoctis ſudoriferis* pluries antè deſcriptis, quæ etiam viſcidos ſtagnantes ſuccos fluidiores, & ſpirituoſiores reddunt. Inter topica, ſi ulcus ſit ſordidum, *unguentum Aegyptiacum magiſtrale in parvâ doſi diſſolutum, in decocto radicis gentianæ, & angelicæ, herbarum ſcordij, centaurij, & abſinthij cum tantillo elixiris vitæ, vel balſami vitæ n. d.* per ſiphunculum injectum, ſi fodicatum ſit ulcus, commendamus, aliàs plumaceola imbuta quater in die calida applicentur; vel fiunt injectiones *ex aquâ reginæ*, qua abſterſâ, optimum remedium erit balſamus proprietatis, imò hæc duo ad perfectam curationem ulcus conducunt. Vel præſtans erit medicamentum *infuſio myrrhæ, & aloës in aqua Reginæ.*

Si ab externa cauſâ corrodente ſuam geneſim cognoſcat ulcus, ut ab urinâ ſalſiori, vel ſucco ſpermatico Venereo, ulceris conditio inſpicienda, & juxta hanc exigentiam, & ſtatum tractari debet; Si tamen in cutis ſuperficie ſpatietur, tunc inſpergatur *pulvere cornu cervi philoſophicè p p. Lapidis calaminaris, ceruſſâ, vel flore cinci, vel abluatur ſpiritu vini camphorato, vel theriacali, vel infuſione Lapidis ſalutis.* Tandem ſiquid cicatrizandum ſupereſt, *emplaſtri fodicationum, vel ſliptici, vel oppoteldoch* applicatione, opus complebis.

Cap. LIV.

De Vlcere Tibiarum, & Pedum.

DE tibiarum, & pedum Ulceribus non pertractare propoſueramus, verùm quia frequenter accidere ſolent, breviter dicimus harum partium ulcera operoſæ ſanationis eſſe, & multum laboris, ac moleſtiæ tum chirurgo, tum ægroto creare; etenim ſalia acida, & corroſiva unà cum latice, ſanguine, vel alio ſucco per univerſum corpus circulantia ad has partes decumbunt, & tanquam

o'um ad extremas, & proclives protruſa, obſtructionis, vel viſciditatis ope ſtagnant, fermenteſcunt, & exulcerant. Ob aſſiduum ad has partes decubitum, ſeu defluxùm optima quæque remedia reſpuunt, & irritam omninò reddunt curationem, & niſi ſtatim ſanentur, negliganturque incrementum ſumere, partes vicinas exedere, diuturna, & calloſa fieri ſolent, ac proindè incurabilia evadere.

Vulgares pro his curandis ùlceribus, corpus, à vitioſis humoribus purgant, repurgantque, attamen purgantia ad hepar dirigunt, hæc namque ulcera ab hepate provenire ineptè credunt. Poſtmodum ulceri *unguentum diapompholygos* imponunt, quod in hoc ulcerum genere efficaciſſimum prædicant. Vel applicant *unguentum de plumbo, lithargyrio, aureum &c.* & pedem ab inferiori parte ad genu aſcendendo arctius conſtringunt: Verum hæc, & omnia ulcera nunquam unguenta, & pinguia admittunt, hæc enim poros obſtruunt, & indè ſalia acida, & corroſiva impediuntur, quominùs eliminari poſſint. His unguentis parùm, vel nihil proficientibus, utuntur *emplaſtro de Gratiâ Dei, Diapalmæ, vel Gryſeo*; & tandem *plumbi laminam* applicare ſuadent, vel *Sparadrapum*, ut

℞. *Ol. roſ. lib.* j. *ceruſſæ* ℥. iij. *Lythargyrii* ℥. IV. *thuris, maſtich. ana* ʒ. ß. *ſang. dracon.* ℥. ß. *myrrhæ, ſarcocollæ ana* ʒ. ij.

Coque parùm ad rubedinem uſque, poſteâ, ab igne amoveantur, & immergatur linteum antiquum, quod materiâ emplaſtri eximatur, & extendatur, fiat Sparadrapus.

Tibiarum, pedumve ulcerum recentium, & inveteratorum præſertim curationem acceleramus, exhibentes bis, vel ter pillulas mercuriales, has tamen in ſcorbuticis vitamus. Poſtmodum decocta ſudorifica, vel potiones vulnerarias propinamus, quibus alkalia admiſcemus, tandem quoad topica ulcus abluimus *becabungâ* in cerviſiâ coctâ bis in die, vel *infuſione myrrhæ, & aloës in aquâ Reginæ*, ſed breviùs ulcus abluimus *decocto ariſtolochiæ rotundæ facto in vino albo*, quater vel quinquies in die, calido tamen, & ſuperpoſitione Laminæ plumbeæ. Vel ſequens imponimus emplaſtrum.

℞. *Empl. de plumbo, Gryſei ana* ℥. j. *lithargyrij aurei, ceruſſæ ana* ʒ. iij. *ſacchari Saturni* ʒ. ß. *gummi elemi* ʒ. j. *m. f. emplaſtrum.*

Vel imponi poteſt *emplaſtrum ſ dicationum Benedictum n. d. vel Oppoteldolch, vel de lapide calaminari.*

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHJRURGICO-PHYSICÆ. DE VULNERIBUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit Vulnus.

AD temporum ſors tulit, ut quorumcumque qui ante *Galenum* Medicinam fecerant, illique vacaverunt, tam nomina, quàm opera omnino corruerint, nullaque eorum ad nos fama pervenit, præterea, quæ ſuis ſcriptis *Galenus* memoriæ conſignâvit: Veterum itaque monumenta in noſtrâ medendi facultate ab uno *Galeno* ediſcere oportet, ut ille, qui multorum ſuppreſſis nominibus, ſcriptis ſimul congeſtis, ſua auxit volumina, & qui recitatis aliquando aliquorum ſententijs genialem ſibi in iis confutandis libidinem explevit. Itaque veterum ſententias circa vulnerum theorias perpenſuri rem expedicimus, ſiqua de vulneribus apud *Galenum* exactè perpendimus.

Vulneris definitionem ſuggerit *Galenus* 3. *meth. cap.* 5. hæc ſcribens! *Vulnus quidem eſt unitatis ſolutio quædam, ex vulnerando in parte carnoſâ relicta.*

Vulneris definitio à *Galeno* tradita, ab eadem curationis indicationem deſumit, nempe ſolutæ unitatis, ſeu vulneris primam, communemque indicationem eſſe unionem: hoc autem eſſe ſolius naturæ opus, apud omnes inconfeſſo eſt, ſed requiri Medici miniſterium nemo ſanè negabit; niſi n. ars ſuccurrat, natura ſuo fine plerùmque fruſtrabitur. Primò itàque curandum, ne quid in affectam partem ingrediatur, quod agglutinationem impedire poſſit, deinde ut diſciſſa vulneris labia, ita coaleſcant, ut poſſint conjuncta ſervari. Rurſus vitale partis robur conſervandum, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire poſſunt, & vulneris agglutinationem impedire. Quomodò autem hæc in actum deduci poſſint, luculenter demonſtrabimus.

Vulneris definitio, quam *Galenus* tradidit, non tam demonſtrativa eſt, quin ſuas patiatur difficultates, nam etiam ulcus eſt ſolutio continui in parte carnoſâ facta cum alicujus partis ſubſtantiæ amiſſione, quod utique in vulneribus accidit. Imò vulnus in ulcus tranſit, cùm ſimilium facilior ſit tranſitus. *Neque* dices, loco vulnerato nullum aliud accidens accedit, præter continui ſolutionem, nam numeroſiora, & perículoſiora ſymptomata, quàm in ulcere, vulneri copulantur. In hoc tantùm differre poſſent, quod vulnus ſit ſolutio continui recens facta, ulcus verò ſolutio diuturna: Sed quid ſolatij in diverſis vocabulis eandem rem ſignificantibus? Inſuper doloris cauſam collocant *Vulgares* in continui ſolutione, & tamen vulnus recens vix dolet, imò vulnerati digladiando nullum ſentiunt dolorem: mox autem dum vulneris labia tument, & æſtuant, vulnus acutè dolet, & dum ſua flaceſcunt labia, & ſubſident, ac vulnus adhuc apertum eſt, indolens eſt, ut ulcus; differre autem poſſunt penes cauſam, ulcus namque ſemper à cauſa interna vel in toto corpore, vel in aliqua corporis parte exiſtente fovetur, at vulneris continuitatis ſolutio ſemper à cauſâ externâ vulnerante infligitur: differunt itaque penes cauſas, non verò penes eſſentiam, cum utriuſque ſit continui ſolutio in parte carnoſâ facta.

Ex ſolutâ continuitate peritonæi oritur enterocele, nam partis mollis unitas ſolvitur ex abrupta membrana tenui, ac molli, fibris ſpermaticis contextâ, & tamen enterocelen vulnus nemo vocabit.

In vulnerum curatione chirurgi æquè partium fluidarum, quam rationem habere debent, cum corpus noſtrum ex partibus ſolidis & fluidis, continentibus s. & contentis componatur: Vulneris itaque definitio manca eſt, diſcinduntur namque æquè dura, ac mollia, ut canaliculi, partes fibroſæ, aliique corporis tubuli, neque hæc conceptabula dividi poſſunt, quin fluidarum ordo, & miſtio turbetur, quo divortio ſemel facto, novæ ſtatim fiunt combinationes, concreta, coagulationes, ſtagnationes, quæ omnium illorum gravium ſymptomatum fabri exiſtunt, quæ vulnera comitari ſolent.

Continuitatis in oſſe ſolutionem, oſſis fracturam appellat *Galenus*, in nervis punctis ſpaſmum, in venis, vel arteriis hæmorrhagiam &c. quaſi oſſis illius fracturæ, ſpaſmi, hæmorrhagiæ &c. habenda ſit ratio, vulneris veri nequaquam, dicere debebat cum additamento: vulnus cum oſſis fractura, vulnus cum ſpaſmo, cum hæmorrhagiâ &c. & non ſimpliciter, oſſis fractura &c.

Recta Vulneris Definitio juxta noſtra principia in hunc modum tradi poteſt: *Vulnus eſt continuitatis ſeparatio per balſamum radicalem, cum ejuſdem balſami effuſione, à cauſâ violenta externâ facta.* Hinc curationis cardo eruitur, nam oſtendit per balſami radicalis conſervationem, fieri debere unionem; balſamus n. apud omnes denotat materiam, ſive liquorem quendam, qui non ſolum ſeipſum à putredine defendit, ſed qui alia corpora, quibus miſcetur, ab ipſâ præſervat: ſic balſamus radicalis, non ſolum ſeipſum conſervat, ſed ipſas fibras, quas glutinat, à corruptione, & mortificatione præſervat. Unde rectè vulnera per alicujus balzami applicationem curantur, qui poteſtatem habet omnem ſuppurationem in vulneribus, & corruptionem impediendi. Eapropter ſuppurationem in vulneribus curandis, omni ſtudio evitandam eſſe cenſemus contra vulgarium ſententiam.

Cap. II.

De Vulnerum cauſis & differentiis.

De vulnerum cauſis multa dicere non oportet, nam omnes ſunt externæ, etſi aliquando pars interior rumpatur, quod motu aliquo violento, & præter naturam exterius facto id oriatur, cauſa ſemper externa eſt, eſtò effectus ſit internus, cauſæ omnes vulnerationis, continuique ſolutionis ſunt arma, & inſtrumenta, quæ rumpunt, pungunt, vel perforant, contundunt & corrodunt. Rumpunt, ut gladii, enſes, ſecures, bipennes, cultri, forcipes, vitra, glacies, cryſtallus, & quicquid ſcindere, ſecare & cedere poteſt. Pungunt, vel perforant omnia inſtrumenta acuta, & mucronata, ut ſunt haſtæ, pugiones, furcæ, clavi, frameæ, ſicæ, ſubulæ, ſagittæ, tela, jacula, aculei, acus, aciculæ, ſpinæ, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare & terebrare poteſt. Vel obtuſa ſummâ in intruſa, ut ſunt globuli è Bombardis, vel ſclopetis exploſi grandiores, vel minores. Contundunt gravia, & dura, ac retuſa, ut lapides, mallei, furtes, porticæ, baculi, pugni, flagra, & quicquid impetuoſè contundere, lacerare, & in contrarias partes divellere poteſt, ut lapſus, vehementis ponderis elevatio, geſtatio, vociferatio &c. Corrodunt, quæ ſummâ ſubtilitate continuum ſolvunt, ignis n. extrema ſuâ ſubtilitate omnia etiam ſolidiſſima momentaneè penetrat, & percoquit, ut fit ab ipſâ ignis flammâ, metallis candentibus, lapidibus, aliiſvè ignitis, aquâ fervente, aquis fortibus, & quibuslibet cauſticis, quæ omnia noſtri corporis tubulos, canaliculos, & membranas ſcindunt, & ſuccis conceditur effluxus, & hinc commiſtio perverſa oboritur, à qua pleura, & innumera deducuntur ſymptomata.

Hinc variæ vulnerum differentiæ emergunt, & ſecundum diverſa inſtrumenta, quibus infliguntur, diverſæ, ſortiuntur differentiæ, nempe cædendo, pungendo, trajiciendo, vel corrodendo, ideſt vulnus cæſim, punctim, trajectim, (ut ita dicamus) contuſim, verberatim, morſim, ictim vel corroſim factum. Vel denominationem accipiunt à formâ, & alia ſunt majora, alia parva, recta, obliqua, alia rotunda, profunda, cava, compoſita, alia ſuperficialia, ſimplicia, complicata, truncativa, ſeu in quibus aliquid ſubſtantiæ partis eſt ablatum. A parte affectâ, ut vulnus capitis, pulmonis, cordis, ventriculi, hepatis, lienis, inteſtinorum, brachii, femoris, tendinis, venæ, arteriæ, muſculi, aliorumque viſcerum, & externorum artuum. A cauſis, quas deſcripſimus, ut contuſa, puncta, morſa &c. Venenata à ſclopetis inflicta. Demum poſt luſtrationem ejus à chirurgis inſtitutam, enaſcitur

tur alia vulneris differentia, vocando illud vulnus lethale, ideſt, à quo neceſſariò moriendum, vel vitale, quod ſanabile eſt.

Cap. III.

De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere.

AGimus hîc laconicè de vulnerum ſignis, & prognoſi, nam fuſius in propriis capitibus eorum apparatum ſtruemus.

Signa vulnerum externorum ſatis lippis, atque tonſoribus manifeſta ſunt, quoniam ad externam faciem in ſenſus incurrunt, igitur in his recenſendis non immoramur. Verum quæ partes internæ ſimul vulneratæ ſint, & quouſque vulnera penetraverint, non ſemper facile judicatu eſt, cùm tale ſcrutinium ſcientiâ anatomicâ, & diligenti partium, actionum læſaſarum, nec non excretorum examine innitatur, c. ex. in thoracis vulnere, ſanguis cum tuſſi ſi rejicitur, & aër è vulnere foràs egreditur, certiores reddimur inſtrumentum in thoracis cavitatem penetraſſe, ipſoſque pulmones cum vaſis ſanguiferis perfodiſſe. Ex anatomiâ ſciri poteſt, quis partis cujusvis ſitus. Quis uſus, ſymptomata ſimul conſideranda ſunt. Eorum, quæ natura per vulnus ejicit, conditio notanda.

Corde vulnerato, vel transfoſſo, multus effluit, ac præcipue ſi dexter ventriculus vulneratus fuerit, ſanguis niger, ac fervens effluit. Si vaſa lymphatica unà fuerint diſciſſa, magna lymphæ copia in thoracis ſpecu reperitur, ex ſiniſtro cordis ventriculo ſæpè flavus emanat liquor. In his vulneribus arteriæ langueſcunt, & albeſcunt, vires collabuntur, ſudores frigidi cum pallido faciei colore erumpunt, tandem omnia frigent, & æger alterum habet pedem in cymbâ Charontis.

Diaphragmate vulnerato, & percuſſo, præcordia ſurſum quaſi trahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus exiſtit, præcordiorum anxietates cum ſanguine ſpumante ejecto ſæpè obſervantur, magna adeſt ſpiratio cum gemitu, & dolore per totam humeri partium compagem.

Medulla, quæ eſt in ſpinâ, ſi vulneretur, nervi ſolvuntur, vel diſtenduntur. Senſus intercidit, aliquo interpoſito tempore, inviti vel ſemen, vel urinam, vel ſtercus excernere coguntur ægri.

Aſpera arteria icta exiguam fundit ſanguinem, ad dorſum plurimus dolor, fauces ſenſim ſanguine replentur, vox fit rauca, & linguæ ariditas percipitur.

Vulnera venenata, ſeu à venenatis inſtrumentis inflicta, ſtatim ſicca & circumcirca pallida, ſublivida, & quaſi cadaveroſa apparent, ſimul adſunt animi deliquia, cordis palpitationes, caput obfuſcatur, convulſiones artuum, aliaque ſymptomata obſervari ſolent, tandem accidit gàngræna, & ſphacelus, quem excipit mors.

Dividunt vulgares vulnera in ſimpliciter, & ſemper lethalia, cœterum periculoſum eſt judicium ferre de vulneribus, an per ſe, an verò per accidens lethalia ſint: juxta nàmque has relationes medicas Juris-Conſulti ſontes condemnare, & inſontes abſolvere ſolent, & quia hîc agitur de corio, & ſanguine humano, qui ſemel effuſus reſtitutionem nullam in integrum à Prætore impetrare poteſt, ideò probè, & abſque omni præjudicio ſingula accuratè circa vulnus inflictum examinanda ſunt, diuque deliberandum eſt. Diſtinctio inter vulnera per ſe, & per accidens lethalia ab omnibus recepta nobis non arridet. Si vulneratus moritur ſymptomatibus durioribus, quæ neceſſariò vulnus ſequuntur, cur dicetur tale vulnus per accidens lethale, ſi n. vulnus tale non fuerit inflictum, æger mortuus non fuiſſet. Vulneris inſpectio, & cadaveris apertio non committenda eſt empirico, tonſori, balneatori à júdicibus ob abſurdas relationes. Quam vulneris inſpectionem, aut cadaveris apertionem accuratam, legitimam, ac juxta artis præcepta inſtitutam ſuper vulneris lethalitatem expectare poterit Judex ab eo, qui nunquam ſtuduit? Committenda igitur vulneris inſpectio perito chirurgo, & optimè ſcientiam anatomicam callenti, ſed quis eſt hic hic, & laudabimus eum, qui conſideret, qualis ſit pars, an nobilis, & quibus partibus ſolidis, & fluidis conſtet, & an ad vitam ſimpliciter neceſſaria ſit, nec ne? An majora vaſa, nervos, ac tendines habeat? In vulnere ipſo conſideret, quo inſtrumento id factum, an venenatum, an non, an cæſim, punctim, aut contundendo factum? Explorandum quoque eſt, an vulnus ſit magnum, tranſverſum, profundum, an in ipſo plures fibræ, arteriæ, venæ, tendines, ac nervi diſciſſi, & lacerati fuerint, quæ neceſſariò, & inevitabiliter graviora poſt ſe trahunt ſymptomata? Ex c. hæmorrhagiam nimiam, dolores, vigilias, ſubitam inflammationem, gangrænam, ſphacelum, deliria, convulſiones &c. In curatione obſervandum eſt, an remedium adſit applicandi poſſibilitas nec nè? An chirurgus peritus impromptu fuerit, an iſte cum medico nihil auxilij, & remedij omiſerit? In perſonâ vulnerari perpendendum eſt, an ante acceptum vulnus ſanus fuerit nec nè, an nullum in diæta commiſerit errorem, an ex præſcripto Medici vixerit?

Vulnera in genere partibus tantummodi carnoſis inflicta, atque in corporibus puris & ſanis, quæque non admodum ampla, vel profunda ſint, facilè ſanantur, ac periculo vacant, ejuſmodi n. vulnera carnis omnium facillimè ſanantur, oſſium difficiliùs, nervorum verò omnium difficillimè.

Vulnera punctim inflicta periculoſa ſunt, quàm quæ cæſim. Vulnus cum intenſâ febre inflammatoriâ, dolore, motibus convulſivis, monſtri quid alit, in primis ſi vulneratus ab initio ſe ritè habuerit, & circa cauſam aliquam manifeſtam externam ruat in deterius. Vulnera nervorum aliquandò bona apparent, ſed ex improviſò invadit vulneratos convulſio, hinc inſida ſunt, ſi materia ſeroſa ſeri inſtar effluat, vel ſi lactea albuminis ovorum inſtar, vel aquea, ſunt ſuccus nutritius, vel lympha è vaſis lymphaticis diſciſſis emanat. Tempore Æſtivo, & præſertim circa dies caniculares nullum vulnus eſtò exiguum in ſubjecto cacochymo, vel lue Venereâ infecto, non ſuperficialiter, ut ſimplex tractandum eſt, cùm ex parvo vulnere magna oriri poſſit calamitas; ſucci namque noſtri non tam multi gaudent ſpiritibus, quia tùm temporis calidiſſimi per apertam portam, putà cutis ſpiracula, evolant, & ſic ſanguinem reddunt debilem, & effœtum, hinc & ipſa pars ſuis caret ſpiritibus, & miſtura turbatur, & inordinata fit miſtio, undè ſæpè gangræna, & ſphacelus ſuum cognoſcit ortum. Sic obſervamus vinum quoque diebus canicularibus faciliùs aceſcere, quàm hyeme. Nimium frigus quoque vulneribus adeò inimicum eſſe, ut nobis perſuadeamus, ſi aër à vulnere arceri poſſit, vulnus ſponte iterùm coniturum eſſe; frigus namque obſtructiones parit, coagulando ſuccos in vulnere exiſtentes, impedit tranſpirationem, incraſſando om-

omnes ſuccos, hinc ſæpiùs inflammatio, livor, gangræna &c. ſuos habent natales. Vulnera quò diutiùs aëri ſive calido, ſive frigido expoſita ſunt, eò faciliùs ſphacelantur. Si in magnis vulneribus, & pravis, tumor non appareat, id ingens veteribus malum portendebat, quod tamen noſtrâ experientiâ falſum comprobatur; meliùs namque eſt nullum adeſſe tumorem, denotat n. partes fluidiores poſſe circulari, nec tot diſciſſos eſſe canales. Vulnera quorum labia maximè diſtant, ut in rotundis vulneribus videre eſt, difficiliora curatu ſunt, quàm eorum, quorum labia facilè conjungi poſſunt, & ratio eſt, quia tubuli ſibi propiùs non accedere, & ſic aceſſere poſſunt.

Hæc ſatis dicta ſint de vulnerum ſignis, & prognoſi in genere, in particulari verò in proprijs capitibus fuſius agemus.

Cap. IV.

De Sex *rebus non naturalibus in Vulneratis.*

Multoties ſex rerum non naturalium abuſus vulneratos perimit, ideòque harum maxima habenda eſt ratio, quarum peritus chirurgus vulneratos monere debet, ne hi ſe perdant, & ille à ſuâ arte infametur.

Primò itaque vitandus eſt aër, & à vulnere abigendus, qui ſolus ita vulneris poros deſtruere poteſt, ut gangrænæ detur acceſſus; ſi n. recens vulnus in momento conſtringi poſſet, ne aër externus irrueret, nec amplius quid è vulnere efflueret, à ſolo liquore nutritio dulci proximè apponendo, quem balſamum appellamus, fibris, aliiſque tubulis appoſito conſolidaretur. Maximè itaque aeris habendus eſt reſpectus, qui ſæpè quid in ſinu gerit, quod vulneribus eſt hoſtile. Volitant in atmoſphærâ particulæ ſulphureæ, vitriolatæ, aluminoſæ, nitroſæ, realgarinæ &c. quæ jugi fermentatione è ſolo, aquis, fodinis, ſpecubus &c. elevantur, & juxta matricis conditionem, aëri ſe immiſcentes illum inquinant; hæ particulæ acorem vulneribus per aëris contactum imprimunt, putreſcentiam inducunt, & conſolidationem à naturâ inſtituendam impediunt.

Sic in culinis ſi carnes putreſcere incipiunt, earum juſcula aceſcunt, & hac ratione vulnera facilè in ulcus degenerant, hujus putredinis indiviſibilis comes eſt acor vitioſus, & peregrinus, & ſicut aliis partibus eſt hoſtilis, ita in ſpecie in partibus vulneratis omnium ſymptomatum ſupervenientium eſt auctor, & tanquam vitioſum fermentum vulneris Labia inquinat, nutrimentum Balſamicum, & ſanguinem affluentem degenerare facit, & corrumpit, ac fermentando in pus mutat. Hinc vulnus recens apto balſamo à corruptione, & acore putredinali vindicabitur, citra puris geneſim, & facilè coit. Hinc rationem eruimus, cur in uno climate facilius, in altero verò difficilius vulnera curentur. Si aër frigidus, & nebuloſus, aut abditâ ratione Loci endemicâ inquinatus, aut adſtantium halitibus, & occultis aporrhæis infectus fuerit: hinc eſt, quòd chirurgi accuratiores halitum ſemper aliorſum efflant, ne vulneris Labia attingant, nec promiſcuè omnes admittunt, ut vulnerum ſanationes, & ligationes inſpiciant, in ſpecie in nervoſis partibus, ut mulieres propter menſtrua, potui deditos, & inebriatos. Non tantum frigidior, ſed etiam calidior vitetur aër, ſit potius temperatus. Ex his clarè innoteſcit quàm peſſimè ſuorum ægrorum ſanitati conſulunt illi chirurgi, qui ſæpius vulnera detegunt, & aëri exponunt.

Non minorem energiam in alterandis vulneribus cibus, & potus habet, undè *Hip.* inquit: *Vulneratos fame, & ſiti cruciari oportet*; victus itaque ſit tenuis, & boni ſucci, ut optimus generetur ſuccus nutritius, qui eſt univerſalis vulnerum curationem juvare; victûs rationem inconcinnam vulneratis obeſſe, negare non poſſumus, neque tamen diætam ſine remediis aptis, neque remedia optima ſine diætæ ratione quicquam laude dignum præſtabunt, ſed ſemper ita conjuncta eſſe oportet. Legitima itaque diæta in paucâ ciborum quantitate conſiſtit, qui boni ſint ſucci, & vulnerati ventriculo non adverſentur: errant Medici illi, qui juſcula, & carnes contuſas, à quibus ſanorum natura abhorret, vulneratis pro victu præſcribunt, nam in ſtomachante ventriculo vulnera malè ſe habent. Quoties ergò mali ſucci non ſit cibus, vulnerato non interdicitur, ſi illud deſideret, dummodò in quantitate non peccet. Si ebrius aliquis, vel ingluvioſus vulneratus fuerit ante ſobrietatis tempus, nihil offeres, ſed uſque in tertium, vel quartum diem ſolo pane in juſculo decocto interdum nutries; ſobrius verò ſi vulnus acceperit, magis euchymo, & nutritio cibo, ſuccurres. In cibo eligendo, varietatem non aufugies, nam ſæpe ſubverſus ventriculus varietate reſtituitur. Cavendum tamen omninò à carne ſuillâ, anſeris, anatis, & ab omnibus volucribus aquatilibus, prout etiam ab omnibus carnibus, quæ ſtomachantem pinguedinem habent. Vitentur angue pejus omnia acida, ſalſa, & ſaccharata, ut ſuccus nutritius dulcis, ac flecidior generetur, hinc lac vulneratis multùm conducit. Scias interim diætam adeò extremam non eſſe adhibendam, ut in mediam tranſeat, nam talem diætam multi non tolerant, maleque cum eâ ſe habent, unde neceſſe eſt, ut chirurgus conſuetudini vulnerati ſe accomodet, ac diætam pro infirmi conditione diſponat. Vulgares perperàm in vulneribus diætam frigidiorem commendant; indè n. magis incraſſantur ſucci, & circulationes impediuntur, & hinc ſymptomatum procellæ. Vulneratis ſemper alimenta calida dentur, præcipuè. Si febris adſit, in hoc caſu frigida maximè nocent, ideòque cibos condimentis aromaticis deſtillatis, cinnamomi, & caryophyllorum aquis condire, & attemperare licebit, quin & carnes ſine aquâ in duplici vaſe coquere utile erit, poteris, ſi placuerit, in ventriculi confirmatione cinnamomum, caryophyllum decoquere.

Potus non ſit liberalior, ſed moderatus, & ex herbarum vulneratiarum decoctione, at vinum planè proſcribimus, ob acidum, quod in ſe continet, ſi quandoque propinandum eſt, fiat in eo oculorum cancrorum infuſio, qui omnem ejus aciditatem interimunt, præcedente quadam, & obſcurâ efferveſcentiâ, alkali cancrorum in vini acidum operante, nam cancrorum lapis, & totus cancer vim obtinet vulnerariam, & hinc eſt, quòd aceto injecti efferveſcant, ex acidi cum alkali concurſu. Verum quia vinum moderatè ſumptum ſanguinem, & ſuccos noſtros corroborant; multum conſuetudini dandum eſt; ſi n. ſucci noſtri ſingulari gaudent miſturâ particularum vinoſarum, iiſdem & ſuſtentari volunt, ex c. ſi quis vino aſſuetus ſit, & unâ vice id intermittat, certè maximum vitæ periculum incurret,

ceu

ceu pluribus exemplis demonſtrare poſſumus, tunc concedendum eſt dulce, non menſuratim, ſed moderatè. In vulneribus verò capitis omninò à vino abſtinendum, & à rebus acutis, & fortibus. Sitis itaque in vulneratis ſedenda eſt, nec rigoroſè potus interdicendus eſt, ſæpè n. è vulneribus exhauſto ſanguine, hepar incaleſcit, juxta vulgarium ſententiam, & ſitim concitat, quæ ſi potu non recreetur, periculum eſt, ne inflammetur; obſervatur tamen in potu tempus, & opportunitas, & ille ſit vulnerarius, tunc n. proderit, & non oberit. A ſolo lactis potu calido periculoſe vulneratos benè habuiſſe hactenus obſervavimus, præſertim ſi potus Theæ fuerit commiſtus, vel potiori vulnerariæ.

Somnus, & vigiliæ moderatæ ſe habeant, attamen ſomnus ſit liberalior, magis n. conducit, quàm vigiliæ immoderatæ. Vulneratus non decumbat in latus læſum.

Corpus quieſcat, & motus exulet, donec vulnus conſolidatum fuerit.

Excreta, & retenta ad ordinarias leges revocentur, & præſertim menſtruum in fœminis, nec inſenſilis tranſpiratio impediatur, ſic & lac in lactantibus, urina, ſaliva, & aluus lubrica ſeruetur.

Animi pathemata, ut ira, & mæror exulent, nimius riſus vitetur, præſtat hilaritas. Veneris uſus ſub pœnâ mortis interdicendus eſt, credibile non eſt, quantum noxæ iſtæ vulneribus affert, nam membrum vulneratum inflammatur, ita ut ad omne membrorum genus diſpoſitionem acquirat, maximè ſi ſitus vulneris concurrat. Vidimus Veneris uſu membrum ſacro igne correptum, ſyderatum, ac gangræna affectum reſecari oportuiſſe: alios ſtatim in actu concubitûs expiraſſe, alios lethalibus febribus, alios convulſionibus, quoſdam eryſipelate captos obiiſſe. Advertendum, quòd quoties hæc ob Veneris uſum accidunt, nullis remediis extirpari poſſunt, ſed ſponte ſuâ ſymptomatum ſedatio expectanda eſt, & tum demum accuratiore medicatione vulneri invigilandum eſt.

Cap. V.

De Veterum praxi in vulnerum curatione.

CUm indicatio vulnerum curativa in procurandâ ſoluti continui unione ſecundum *Galenum* poneretur, cùm rationem ad id obtinendum parùm ſuffragari animadverterit, experientiam in auxilium vocavit, quæ illum remedia vulnerum curativa doceret; itaque vetuſtiorum Medicorum evolutis voluminibus, multa excerpſit, ac in uſum adegit, indicebat ille tunc primum vulneratis ægris diætam exactiſſimam, vetabatque meri potum, cacochymiam medicamento evacuabat, plethoriam verò venæ ſectione, deindè ad vulneris curationem procedebat. Nervorum vulneribus ita medebatur: *oleo calido* vulnus aſpergebat, circumque fovebat, linimentum ſuperimponebat, quod *ex terebinthinâ, pauco oleo, paucoque euphorbio* conflabatur, conſulit quoque *calcem vivam optime lotam, & omni acredine privatam, calidoque oleo exceptam*, ac multum fidit in hoc emplaſtro:

℞. *Ceræ* ℥. j. *Terebenthinæ, & Picis ana* ℥. ſ. *Euphorbii* ʒ. iij. *M. reduc ad formam emplaſtri.*

Abdominis verò vulneribus, poſt inteſtinorum repoſitionem futurâ unionem inducebat 6. *meth. cap.* 4. His adde multa ſimplicia medicamina, quæ glutinandis, & uniendis vulneribus apta *lib. de ſimpl. med. facult.* paſſim commemorat; nec ſpernendæ ſunt animadverſiones quædam, quæ libris *de loc. aff. & alibi* in ſuis voluminibus, dum de vulneratis partibus verba facit, ab ipſo proponuntur.

Sed hæc inſufficientia, nec ſatis tuta erant pro vulneribus curandis, ac proindè vexatio peperit intellectum, hinc vulnerati neceſſitate coacti pro vulnerum curatione eorum induſtriam adjuvante caſu, remedia invenire; hinc uberior remediorum ſuppellex pro vulneribus curandis ad nos pervenit, quæ à Græcis gentium cultiſſimis multa exleguntur appud *Proſperum Alpinum de Medicinâ Ægiptiorum, & apud Arabes, Avicennam, Albumaſar, Meſuem,* alioſque quamplures, præterea, quæ ex aliis nationibus per manus ſucceſſivè recepimus. Conſtat n. *ex ſacro ſancto Chriſti Evangelio* Samaritanum vulnerati in viâ, charitate permotum, oleo, & vino aſperſiſſe vulnera ejus, illumque ſanitati reſtituiſſe, cui curandi modus nunc abuſivè in ſuperſtitionem abiit ex additione verborum, aliarumque cæremoniarum, quæ nihil ad rem faciunt. Medicamina, quibus variæ rationes ſunt hactenus uſæ in communem ferè ſemper veniunt uſum, ut ſunt *oleum, mel, vinum, cera, gummata, reſinæ*, non paucæ herbæ, quæ aliquando ſimplicia, aliquando admiſta vulneribus apponebant, verùm quia de his latius infrà, eò rem demittimus.

Cap. VI.

De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum.

DIvidunt vulgares chirurgi vulnus in ſimplex, & compoſitum. Vulnus ſimplex intelligitur ab ipſis, cùm præter continui ſolutionem in carne à vulnerando productam, nihil aliud adjunctum habet. Vulnus verò compoſitum aſſerunt eſſe, cùm præter continui ſolutionem in carne productam, fracturam oſſis, nervi inciſionem, venæ, vel arteriæ conſpicuæ lacerationem, vel capitis penetrationem, viſcerum læſionem, ſimiliaque accidentia conjuncta habeat.

Diſtingunt itaque ſecundum præfatam vulnerum diſtinctionem curandi etiam modum, nam ſimplex vulnus per primam intentionem eſſe curandum exiſtimant; compoſitum verò per ſecundam.

Per primam intentionem, ipſi intelligunt eam remediorum applicationem, quæ abſque ullo reſpectu ad aliquid aliud, ſoluti continui unionem efficaciter promovet. Per ſecundam verò intentionem intelligunt eam remediorum applicationem, quæ primariò unionem continui ſoluti non reſpicit, ſed accidentium conjunctorum ablationem, quibus ablatis, veluti ſecundariò ſoluti continui unionem intendit; ad hanc ſecundæ intentionis curationem, cum prolixitate procedunt, nàm digerunt, pus promovent, abſtergunt, mundificant, & poſtremo incarnant, & tandem cicatriſantibus utuntur medicaminibus.

Ad vulnus quodlibet ſive ſimplex, ſive compoſitum, dum primò vocantur chirurgi, *ovi album conquaſſatum cum ſtuppâ* applicant, quo remedium antiquorum eſt, & à *Galeno* conſulitur, verum

eo

eo caſu, quo copioſus ſanguis è vulnere effluit, nam ovi albumen ſanguinis ſiſtendi vim habet: nunc indifferenter cuicumque vulneri, ſive ſanguinis fluxum habeat, ſive non, ovi albumen applicant; concedimus nos libenter ſanguinem è vulnere effluentem unionem ſoluti continui impedire, ac neceſſariò primò ſanguinem eſſe ſiſtendum, deinde unioni vacare: concedimus quoque ovi albumen ſiſtendi ſanguinis proprietate præditum, quia glutinoſum, & anodynum eſt, habetque partes tenues, quibus ulterius ſe inſinuat, ſed cum vulnus ſanguinis fluxum non habeat, ex eo fortaſſe, quia ſanguinis vaſa conſpicua inciſa non ſunt, ovi albumine uti congruum non agnoſcimus, aliquid n. extranei inter vulneris labia albumen inducit, quo intercedente unionis coitionem ſuccedere per incarnantia medicamenta non eſt facile.

Poſt viginti quatuor horas à vulnere, ſtuppam cum ovi albumine detrahunt chirurgi, ac priuſquàm ad aliud medicamen deveniant, eorum eſt conſuetudo, ut ſi anguſtum vulneris os appareat, illud ferro dilatant abſque conſideratione, an dilatatio illa obſit potiùs, quàm proſit, judicet peritus chirurgus, ac multoties ob anatomes ignorantiam temerè ferrũ adhibent, ac vaſa præcidunt magno cum ægri diſcrimine, dum inimico ferro vulnus dilatant, & vulnus vulneri addunt, & iterum ovi albumine utuntur, ac per alias viginti quatuor horas vulnus cum eo ſinunt; poſtmodum vel vulnus ex-ſeipſo ſit latum, vel ipſi dilataverint, digeſtivo unguento uti incipiunt. Notare hic oportet ridiculum finem, propter quem vulnera dilatant chirurgi: dicunt n. id facere ad obtinendam ventilationem in vulnere, nam quò amplius illud eſt, eo facilius difflari, quod in vulnere tradunt; ſed in hoc falluntur, nam tantùm abeſt, ut ſolutio continui difflationem corrupti promoveat, ut potiùs illam impediat, imò cauſet: nam nos dum integri ſumus, exhalamus quicquid in corpore exhalabile eſt, dum deindè integritas ſoluitur, ſtatim inflammationes, apoſtemata, eryſipelata, ſcirrhi, aliique hujuſmodi tumores enaſcuntur, qui prohibitam nutrimenti difflationem, & ſuccorum vertiginem impeditam arguunt. Itaque inconſultò chirurgi ad vulnerum dilatationem procedunt, nilque agunt, niſi quod parvum vulnus magnum efficiunt: Cæterum ad accidentia vitanda, quæ ad vulneris anguſtiam ſupervenire poſſunt, non pauca docebimus remedia infra tradenda.

Redimus ad nunc unguentum digeſtivum, ſive digerens: conflant illud chirurgi *ex ovi vitello, terebinthinâ, & oleo roſaceo ſimul mixtis*, eoque pulvillos illinunt, & vulneri immittunt tam pro ejus longitudine, profunditate, quàm pro ejus latitudine.

Falluntur tamen ſub ſpe hujus medicamenti chirurgi, & fallunt ægrotos; nam in recenti vulnere nulla adeſſe poteſt materiæ congeſtio, quæ digeſtione indigeat, ac in ſimplicibus vulneribus digeſtivo uti, eſt omninò à rectâ ratione aberrare; enim verò, ut primò diximus, in ſimplici vulnere chirurgus primariò intendit continui coitionem, quam non ſolùm non promovet digerens medicamentum, ſed impedit, nam propter corruptionem, & putredinem, quam in vulnere producit unguentum digeſtivum, pulvilli cum quibus applicatur, phyſicum ſunt impedimentum, ne vulneris Labia coaleſcant.

Si verò compoſitum ſit vulnus, & habeat accidens aliquod, quod curationem requirat ante ſoluti continui unionem, id fieri non convenit cum ſuprà ſcripto medicamine ex ovo, & terebinthinâ, quod putrefacit, partem inflammat, ſuccum nutritium degenerare facit, curationem in longum protrahit, & exindè interdum, plagâ factâ, ulcus in ſordidum tranſit; ſed aliis ſpecificis accidentia abſque vulneris putrefactione res eſt peragenda, de quibus ſpecificis diffuſius infrà. Coeterum digeſtivo chirurgi non vulnus, ſed vulnerati crumenam digerere intendunt, & cenſum quotidianum conſtituunt.

Dum digerente medicamine uti incipiunt chirurgi, diætam vulnerato præſcribunt exactiſſimam, quod utiliter faciunt, ſanguinem detrahere ſolent; id tamen nil ad vulneris curationem facit, licèt officere poſſit: at quia de humorum affluxu in vulnus dubitant, de medicamento purgante cogitant, illudque ferè ſemper in principio propinant, exiſtimantes purgante medicamine eos purgari humores, qui aliquandò circa vulnera inflammationem producere ſolent: Sed errant, nam inflammationes ex nutrimento, & ſanguine circa vulnus coacervato, & non reſoluto fiunt, quod ex chirurgi errore procedit.

Digerente medicamentò utentibus chirurgis, vel naturæ validitas, perfectam coctionem in vulnere molitur, & producit pus album, læve, & æquale, ac tunc neque inflammatio in vulnere accidit, neque febris ſupervenit; vel naturæ imbecillitas ichorem, ſaniem, aliudque ſimile inconcoctum in vulnere producit, ac tunc inflammationes, febres, gangrænæ, aliaque lethalia ſymptomata ſupervenire ſolent, ut plurimùm mortem minantia.

Si perfectam materiæ coctionem in vulnere obſervant, eodem digerente medicamine per aliquot dies utuntur: deindè ad mundificantia unguenta recurrunt, cujuſmodi eſt *Apoſtolorum Aegyptiacum, de tutiâ*, aliudque ſimile in officinis paratum.

Dum abſterſum jam vulnus agnoſcunt, & caro luxurians emergit, ad incarnativa ſe vertunt, hujuſmodi ſunt *emplaſtrum de Gratia Dei, de minio*, & ſimilia, iiſque utuntur ad integram uſque cicatrizationem; Quoties chirurgi ignorantiâ fiſtulam non induxerint, prout ſæpè evenire ſolet, protrahunt vulneris curationem in longum tempus, digeſtivi continuo uſu, qui tandem calloſitatem quandam in vulneris labijs inducit, ac fiſtulam efficit, vulgaribus chirurgis incurabilem.

Carent quoque remedijs vulgares, quibus cicatricis deformitas in vulnere claudendo vitetur, quod indignum à viris probis exiſtimatur: proptereà non pauca remedia aperiemus paulò infrà, quibus cicatrices omninò delentur, ita ut vix vulneris ſignum appareat.

Verum ſi poſt medicamenti digerentis applicationem, ſanioſum appareat vulnus, & inflammationem circum ſe contrahat, illicò febris accenditur, & nova emergunt ſymptomata, quo in caſu vulnus licèt leve, periculo non vacat, non ratione vulneris, ſed febris, & ſupervenientium ſymptomatum; aceſcit n ſanguis, & partium nutrimentum in toto corpore ob vulneris inflammationem, & per conſequens tantùm abeſt, ut natura vulneri uniendo vacare poſſit, ut potius illud ulteriùs inflammet ob affluentiam acidi ſanguinis, & polluti nutrimenti: itaque, chirurgi ſuperveniente inflammatione, ſtatim phyſicos in auxilium vocant, ut ægro vulnerato venæ ſectionem, & purgans medicamentum præſcribant; credunt n. ſanguinis miſſione inflammationem tolli, & purgante medicamento omnes noxios è corpore humores deturbari. Intereà olea refrigerantia,

tia, cataplaſma de lacte inflammatæ parti adhibent: ſperant n. refrigerantibus inflammationem remittere, quæ cùm à nutrimento, & ſanguine circa vulnus concreto producatur, ceſſare nullo modo poteſt, niſi ſanguis, & nutrimentum reſolvantur; præterea perſeverante inflammatione, vulnus ſordidum, flaccidum, malèque olens apparere ſolet, quæ accidentia gangrænam, & ſphacelum, ſive mortificationem portendere ſolent. His accidentibus mundificantibus chirurgi occurrere tentant, ut *unguento Aegyptiaco*, *Apoſtolorum*, *alumine crudo*, *alumine uſto*, *tutiá*, *calcantho*, aliiſque ſimilibus. Quòd ſi hujuſmodi vulneris diſpoſitiones in gangrænam properent, ad potentiora, & efficaciora recurrunt, uti ſunt *pulvis Joh. de Vigo*, *Mercurius præcipitatus*, *ſublimatus*, *&* *actualis ignis*, quorum actio ſi in Sanam, viventemque uſque carnem ſe diffundat, eſcharam producit, & omne id, quod putrefactum eſt, mortificatumque jam erat, ſeparatur, & ulcus abſterſum remanet, quod incarnatione deindè indiget; ſi vero actio cauterizantium ad vivam carnem non pervenit, eſchara non ſuccedit, & æger gangrænatus moritur.

Deſcriptus jam vulgarium chirurgorum curandi modus, ſi in carnoſis corporis partibus vulneratis aliquandò benè ſe habeat, in vulneribus tamen thoracem, & abdomen penetrantibus, vel capiti inflictis ferè ſemper infelicem, funeſtumque habent exitum, cùm non ſolum inefficax ſit, ſed potius cauſas promovent, ex quibus neceſſariò vulnera in dictis partibus depravantur, mortemque producunt, u. g. cùm vulnus in caput inflictum poſt cutis inciſionem ſtatim cranium attingat, requireretque medicamen, quod membranas inciſas, & os tactum recreando ſummâ celeritate agglutinaret, ipſi *oleo roſaceo*, vel puluillis cum digeſtivo utuntur ad corruptionem in vulnere producendam, quæ ſi in carnoſis partibus maximi nocumenti non ſit, in membranoſis, & oſſeis perniciosa evadit: hinc cauſam diſcite, cur levia capitis vulnera infra quatuordecim dies vulneratum perimant. *S.* quia pus & ſanies in vulnere producta membranam cranium immediatè tegentem intemperant, & paulatim ob oſſe illam aducunt, quæ membrana, cum à piâ matre cerebrum ambiente enaſcatur, per partium continuationem piam matrem inflammat, & delirium inducendo, vulneratum perimit, quod frequentius accidit, dum terebrâ, & curuo ferro cranium aperire audent chirurgi: trademus inferius nos capitis vulnerum curationem tutam, & jucundam.

Cap. VII.

De Suendorum, & ligandorum vulnerum ratione.

Antequam curandorum vulnerum methodum aggrediamur, earum rerum apparatum, quæ maximè illi conveniunt, præmittamus neceſſe eſt, ac proptereà hîc de ſuturis, & ligaturis ſermonem habemus.

Antiquum eſt inventum acu vulnera ſuere, & filo agglutinare, ſed tam ſtultitia antiqua eſt, quàm prudentia, & in his, quæ rectè inſtituta non ſunt, per longum quantumvis uſum non datur præſcriptio; negari non poteſt, quòd ſutura in vulneribus crudelis ſit, & doloroſa, ac quot ſunt puncta, tot vulnera, ſpiritum vulneratæ partis multipliciter torquens, & in furorem, & iracundiam adigens, undè raro ſuturis inflammatio non ſupervenit, ut plurimùm vulnus apoſtematur; febrem, aliàque ſymptomata producit: ſæpè gangrænam, & ſphacelum cauſat, cùm intereà ſutura nullam afferat utilitatem, nihil proficit in vulnere ſanando; neque in eo celeriter ſanando, nam unio ſoluti continui à vulneris fundo incipit, non autem ab extremis labiis, in quibus ſutura adhibetur; quod ipſa experientia comprobat; nam, ſuturâ peractâ, tota caro, quæ à filo intercipitur, putreſcit, & ſimul cum filo decidit; ac ſi iterum ſuas, iterum, quod ſutum eſt, putrefactum decidet, neque unquam unies labia, niſi à vulneris fundò natura cum ſuo balſamo, ſecuriori ſuturâ, & incorruptibili unionem produxerit. A Suturis ergò aufugiendum eſt, veluti ab illis, quæ ex unâ parte nihil penitùs proficiunt, ex alterâ verò in immenſum nocere poſſunt. Nos itaque ſuendi munus, tantùm naturæ relinquimus; tantùmque medicamentis attendimus, ut naturæ ſuendi obſtacula, & impedimenta tollamus: nam ipſa acum, filum & glutem ſecum habet, cum quibus, quod nos deſideramus, efficit citò, tutò, & jucundè, ſi nos in auxiliando illi celeres, in applicando tuti, & in medicamentis jucundi erimus.

In vulneribus, præ cœteris ligatura; ſeu faſciatio neceſſaria eſt, quæ fit cum duorum capitum faſciâ: applicatur ita, ut ejus medium imponatur in membro à parte plagæ oppoſitâ; & ducatur hinc ſupra vulnus ipſum cruciatim, repetendo hanc viam aliquoties, ut vulneris labia ita ad ſe invicem adducantur; ſic n. faſciæ beneficio vulneris labia adducuntur.

Hæc faſciatio in vulneribus non adeò inſignioribus, item in iis, quæ ſecundum membri longitudinem, & ſecundum fibrarum protenſarum ductum inflicta fuerunt. Sed in vulneribus, & ſectionibus gravioribus, quandò partes quædam ferè abſciſſæ ſunt, ut in narium, aurium, & digitorum tali ſeparatione, in tantum adhuc pendeant, aut etiam quandò in articulis graviora inffliguntur vulnera, aut quandò ampla vulnera per tranſverſum membri, & fibrarum muſculoſarum ſunt illata, aut quandò integra carnis fruſta ferè ſunt deciſa. In his, & ſimilibus caſibus non ſufficit faſciatio ſola, ut adducantur vulneris labia ad ſe invicem, & ita adducta maneant, ſed alia chirurgi ſolertia ſecundum partis conditionem adhibenda eſt.

Deligaturus chirurgus vulnus initio primùm omnium oleo, vel balſamo, vel unguento vulnerario tepidis unà cum his, quæ in dictis medicamentis intabuerint, implebit, deindè emplaſtro ſtiptico accuratè deligabit. Circa vulneris autem regionem olea, vel balſama eadem ipſa adhibebit, vel ſi placet, oxirhodino ipſum membrum irrorabit, & iſtud continuabit per novem, vel decem dies, prout vulnus ipſum parvum, vel magnum exiſterit, immutabit autem, ſeu iterabit medicamenta ſingulis duodecim horis. Iſtis ritè peractis, majori curâ nihil opus eſt, niſi vulnus admodum amplum ſit, vel in quo tendo, vel ligamenta &c. majora minentur ſymptomata, tunc n. quod ſuâ induſtriâ majorem adhibebit diligentiam.

Ubi vulnus punctim factum eſt, ſiphone oleum aliquod, vel balſamum injiciendum erit, vulnuſque ut dictum eſt, curandum, ſemper autem prima faſciatio accuratiſſima eſſe debet, quod tunc neceſſitas maximè poſtulet.

Capitis autem vulnera curandi ratio hæc eſt: petiam lineam imbue calido oleo vulnerario poſt herbarum, & florum in oleo intabeſcentiam, & in vulneris fundum immitte, devitatis tamen meningibus, quas tangere piaculum eſt, quo facto, emplaſtrum ſuperpone, ac tandem deliga. Capiti autem ea maximè emplaſtra conveniunt; quæ gummata, & lithargyrium, non autem reſinam; vel colophoniam recipiunt. Cave quoque in capitis vulneribus ab oleis, & balſamis deſtillatis, hujuſmodi remediis, & curandi methodo ferè circa nonum diem vulnera omnia tertiâ parte ſanantur, nam curam in tres partes diſtingue, initium, medium, & finem. Ubi autem vulneratus jam vires collegerit, omiſſo oleo, balſamum ſubſtitues, tanges verò vulnus pennâ balſamo intinctâ, poſteà emplaſtro impoſito curam continuabis, donec nervi, oſſa, & articuli anteà nudati, jam tecti carne apparuerint, ultima poſteà deligatura non ſubſequitur, ſed ſolis emplaſtris ſticticis abſolvetur ad cicatricem uſque, hujuſmodi verò tùtiſſima eſt curatio in vulneribus nervorum, oſſium, & ſimilium, quam chirurgi deſperare ſolent, ſin vulnera non admodum periculoſa ſint, ſufficit uno ex prædictis aſſumpto vulneris curationem perficere, nam ſi in iſtis initio ſtatim recta deligatura fiat; commodumque remedium adhibeatur, nil periculi ampliùs metuendum erit.

Cap. VIII.

De noſtrâ curandorum Vulnerum methodo.

PRo curatione, & infaillibili vulnera curandi methodo acquirendâ, ſciendum eſt, quòd hìc non diſſentimus à veterum ſententiâ, quod s. vulnus ſit carnis, aliarumque corporis partium ſoluta unitas, & quòd indicatio ſanandorum vulnerum curativa ſit ſolutum continuum iterum ad unionem reducere; ſed quomodò unio in vulnere promoveatur, & quid ſit illud, quod unionem immediatè, efficienter, & effectivè cauſet; nos non omninò cum antiquis convenimus; nam illi medicamentis hoc opus tribuunt, eaque proptereà incarnantia, aglutidantia, ſarcotica, ſive carnem gignentia, digerentia, & maturantia appellant: nam credidêre medicamento efficienter ea peragere munia. Nos verò occaſionaliter tantùm, & per accidens medicamenta unionem in vulneribus cauſare aſſerimus, ſed efficienter, & effectivè à balſamo naturali, ac radicali partium; qui quoties ab aliquo obſtaculo non impeditur, illicò gluten in ſolutione producit, quo quod ſectum, ſolutumque jam erat, continuatur, & agglutinatur.

Pro hoc radicali partium balſamo non intelligimus aliquod chimericum, vel fictum, ſed rorem illum, ſive liquorem glutinoſum, qui per ſpermaticas totius corporis partes diffuſus, illarum texturam, unionem, & continuationem ſervat, regit, & ſuſtentat; ſimilaris eſt ſubſtantia pura, lucida, & ſalſa, quia ſpermaticam ſapit naturam, fortaſſè in cerebro elaboratur, & per membranas, ac fibras per univerſum corpus diffunditur.

Sed ut de hoc balſamo naturali, & radicali partium viventis corporis clariorem habeamus certitudinem, conſideremus fracturam vel cruris, vel brachii abſque ruptione circumſtantium muſculorum: fiat talis oſſis fracti inculpata repoſitio in ſuo ſitu, certum eſt, quòd infra 30. dies abſque ullo medicamento porus oſſeus producitur, & induratur, reditque os durius, & conſtantius in loco fracturæ, quod ante fracturam erat. Scimus intereà dictum porum oſſeum à liquore glutinoſo ab extremitatibus fracti oſſis reſudante fuiſſe productum, nullo medicamento cooperante, quod exemplum de poro oſſeo ad omnes continuitatis ſolutiones nobis traducendum eſt, nam in unaquâque viventis corporis parte abundat dictus liquor, quem radicalem balſamum appellamus, cujus munus eſt efficienter, & effectivè omnia operari, quæ ad ſolutæ unitatis perfectam unionem ſunt neceſſaria. Ergò non chirurgus, non ejus medicamenta, ſed balſamus iſte vulnera efficienter curat.

Hoc ſolùm namque chirurgi officium eſt, ac chirurgiæ; opus naturæ curam gerere in loco affecto, ne s. vulnus à cauſis externis irritetur, ac balſami curatrix facultas impediatur, ut bonus balſami cuſtos; Chirurgus dici mereatur, unde Chirurgum definimus, cuſtodem radicalis balſami ab actionibus externorum elementorum; elementorum ſiquidem eâ natura eſt; ut naturæ noſtræ, ubi ea debilitata eſt, vim facere, cujus actiones ſi per meditamenta impediat Medicus, ſuo munere functus eſſe rectè dicetur: atque interim natura in ſuo balſamo non impedita, feliciter actionem perficit; perficit autem; dùm carnem, aut nervum, aut id, in quo vulnus conſiſtit; generat. Sit in exemplum nutrimentum, quod in noſtro ventriculo præparatur, uniforme eſt, & indifferens unicuique corporis parti, tamen illud in oſſe fit oſſeum, in nervis fit nerveum, in pinguedine fit pinguedo, & ſic de ſingulis, ratio eſt, quia in qualibet parte proprius latet balſamus, qui alimentum convertit ad ſuæ partis diſpoſitiones: ita etiam in quolibet vulnere balſamus partium vulneratarum latet, qui quoties non impeditur, id producit, quod ſuas partes integras reddere poteſt.

Hinc indubitatum eſt balſamum radicalem partium eſſe, qui vulnera curat, ſupereſt, ut Chirurgus procuret, ut balſamus iſte impedimentis careat, quæ ejus actionem remorantur. Id fit per exactiſſimam diætam, ne ciborum ſuperfluitatibus balſamus obruatur, dùm medicamentis vulneri adhibendis, quæ balſami actionem promovent, & impedimenta auferunt.

Sed in applicatione medicamentorum ad vulnera notandum eſt, quòd vulneribus dùm medetur; neceſſariò aliquid remanere debet, quod in triplici eſt differentiâ, vel n. eſt ſanies, vel pus perfectum, vel applicatorum medicamentorum excrementum. Sanies tenuis eſt aquoſitas, peſſimè olet, dum hæc fluit, vulnus malè ſe habet, flacceſcunt labia, circumcircâ tumor attollitur, cui inflammatio ſuccedit, & multa mala portendit. Pus perfectum album eſt, læve, & æquale non malè olet, dum hoc fluit, vulnus benè ſe habet, ſed pigrè, tardèque ad perfectam curationem pervenit. Medicamentorum excrementum medium eſt inter tenue, & craſſum, medicamenti colorem, & odorem præſefert: hoc dum effluit, vulnus optimè ſe habet, ac breviſſimè curatur. Juvabit Chirurgum non parùm ſaniem à pure, & pus à medicamentorum excremento diſtinguere, nam ſi bonus Chirurgus ſit, ſaniem omninò vitabit, pus verò promovebit, eritque ſolo medicaminum excremento contentus: ac proptereà tum à ſuendis vulneribus, tum ab applicatione albuminis ovorum ſe abſtinere debet; nam utrumque remedium vulneris perſpirationem prohibet, vel ſaniem, vel pus neceſſariò producit.

Verùm interim notamus, quòd medicamenta vulneribus adhibita neceſſariò excrementa producere debent; nam ſi ex applicatione medicamentorum vulnus ſiccum appareat, lethale eſt pro vulnere ſignum. Studeat igitur quiſque, ut vulnus cognoſcat, ejuſque curationis internam cauſam intueatur, exteriùs vero ipſum & mundum ſervet, & ab injuriis tueatur: hæc namque vera eſt curandorum vulnerum methodus.

Sed juvat hîc perutili digreſſione ſpatiari, num ratio vulnera curandi à *Cæſare Magato* propoſita, vulgari, atque antiquæ præferri debeat, s. inſtituta ab antiquis methodum expoſcit, ut vulnera ſingulis diebus, vel certè ſemel detegantur, abſtergantur, noviſque ſuper inductis medicamentis obligentur. Verùm *Magatus* ſcribit ſe jam diù cum antiquioribus in errore fuiſſe, ſed poſteà experientiâ ductum, mutaſſe ſententiam: quippè frequenti uſu, & obſervatione certior eſt factus, faciliorem eſſe vulnerum curationem, ſi raro ſolvantur, & turundarum, ſeu penicellorum uſum omninò pernicioſum eſſe.

Quæ cùm ita ſe habere obſervatione, & experientiâ deprehendiſſet *Magatus*, conatus etiam eſt rationem deindè adjungere: inquit n. à veteribus chirurgiæ indicationem maximi momenti fuiſſe prætermiſſam pro vulnerum curatione; nam cùm de excrementis, & impuritatibus, quæ in vulnere generantur, curam ſollicitè habendam eſſe fatentur, videntur tamen neglixiſſe cauſam quamobrem illa procreentur. Deſiderârunt vulneris mundificationem, & excrementorum conſumptionem, ſed eorum generationem inhibere nequaquam ſtuduerunt, s. de fovendo, & conſervando partis temperamento & ejuſdem vitali calore recreando, vix ullam habuiſſe curam cauſarum, atqui ne excrementa generentur in parte, vix aliâ ratione fieri poſſe videtur, quàm ſi partis calor foveatur, & recreetur, nec difflari permittatur. Impeditur autem caloris naturalis difflatio, ſi ea parti applicentur, quæ diſciſſæ cutis vicem quodammodò ſuppleant, ut in tegmentis cum medicamentis decentibus ritè aptatis.

Sed proferamus argumenta, quibus *Magatus* ab antiquâ medendi ratione diſcedendum putat. Principio autem experientiam teſtem advocat, qua in re ſectatorem quoque habet *Ludovicum Septalium*, qui memorat in *magno Noſocomio Mediolanenſi* cum anteà plurimi ex vulneribus præſertim in capite interire, demum hac medendi ratione inſtitutâ pauciſſimos è multis perire, & pleroſque convaleſcere. Id ipſum quoque alibi obſervari quotidiè fama eſt in magnis *Genuæ*, & *Meſſanæ* valetudinariis. Deindè argumenta profert *Magatus*, & primò, vulnus, ait, non ſive magno valetudinis incommodo, atque periculo aëri exponendum permitti. Hinc n. fit, ut partis nativus calor infringatur, atque adeò ejuſdem nutrimentum in excrementum, atque pus degeneraret. Præterea quandocumque vulnus ſordidum apparet, pergit, novumque medicamentum apponi, iterumque deligatur, neceſſariò dolor in parte excitatur, ex dolore autem fit humorum ad partem copioſus affluxus, rurſus detecto, & ſoluto vulnere, multùm caloris, ſpiritumque exhalari contendit ut propterea pars agglutinationi, & excrementorum conſumptioni ineptior reddatur. Adde, quòd intereà natura à munere proprio deturbata, nequit ſuam operam rectè perficere. Cœterum rationes, quibus antiquiores detegenda eſſe vulnera, & novis medicamentis delinienda, non confirmare videntur *Magatus*, atque *Septalius*; primum n. negant abſtergendum pus, exſiccandumque omne; quandoquidem juxta rationem curandam ab ipſis propoſitam, pauciſſimum, aut nullum pus progigni videtur, quod vel facilè diſſipetur, vel à natura per proprias vias exturbetur, ſi per vulnus effluere nequeat. Præterquamquòd conſentaneum ſit, medicamento aliquo balſamico vulneratam partem delinire, ut carnis corruptio, & puris generatio impediatur: id n. potiſſimùm curare debent, qui novam hanc medendi viam ſibi ſectandam propoſuerunt, ut inferiùs conſtabit. Quamobrem uno tantùm medicamenti genere, quod nimirum balſamicâ vi polleat, omnia vulnera perpetuò curanda demonſtrant juniores, quicquid antiquiores ſtatuerint, qui vulnus variis medicamentis curandum jubebant: nam primò digeſtivis, ſeu ſuppurantibus utebantur, mox abſtergentibus, & rurſum carnem generantibus, vel ſuperfluam conſumentibus, & poſtremò cicatrizantibus: qua quidem ratione detergenda ſæpius vulnera, & medicamenta pro rei exigentiâ imponenda decernebant. Verùm uſus olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, aut pulveris balſamici omnem operam præſtare poſſe videtur: nam partis calorem fovendo, & puris generationem impediendo, id omne exequitur, quod ad Medici munus attinet; nam reliquum natura proſequitur. Tamet ſi verò ex vulneris ſolutione, & detectione certiores fieri poſſumus, de ejus ſtatu, & de his, quæ ex medicamentorum applicatione contingunt, tamen uſque adeò præſtat ſcire nos, quantùm detrimenti ex ipſâ vulneris detectione ſubſequi ſolet. Nec deſunt rationes, atque argumenta, quibus conjicere poſſumus, qualis naturæ ſit vulneris ſtatus, ex pruritu, odore, dolore, pulſatione, & ſimilibus, quæ facilè nos manu ducant ad cognitionem ejus, quod oculis minimè ſubjicitur. His igitur, & aliis ejuſmodi rationibus utuntur *Magatus*, atque *Septalius* ad improbandam antiquorum methodum circa vulnerum curationem, præſertim in eo, quod attinet ad frequentem, & iteratam ipſius vulneris detectionem, ſolutionemque. Sed præterea damnant quoque turundarum uſum, his præcipuè ducti argumentis, primò, quia turundæ ipſi naturæ ſunt infenſæ, utpotè corpora extranea, in quorum expulſione natura ſemper ſollicita eſſe debet. Deindè turundæ carnem divellunt, & dolorem excitant, undè humorum concurſum progignunt. Præterea pure, & fœtidis humoribus imbutæ turundæ corruptionis, & putredinis cauſa plerumque eſſe ſolent. Neque verò *Hippocrati*, aut *Galeno* ullus fuit turundarum uſus in vulnerum curatione.

Verùmtamen, qui turundarum uſum propugnant, hæc objiciunt argumenta: Vulneris orificium patere debet, ut puri ſit exitus, ac debet proindè turundis ſanari. Item turundarum applicatione medicamentum undequàque vulneri inſpergit, & ad fundum uſque penetrat. Poſtremò niſi turundæ vulneri applicentur, ſæpè contingit, ut poſtremo orificio clauſo, circa fundum adhuc permaneat, ac proindè pus non ſine notabili detrimento obtuſum reſtagnet.

At verò *Magati* curatio in eo poſita eſt, ut puris generatio abigatur, & medicamentum liquens, utputà aqua, aut oleum vulneri applicetur, abſque quòd ulla ſit turundæ neceſſitas.

Hactenus paucis propoſivimus ſummam doctrinæ *Magati* circa vulnerum curationem, quæ quidem magnâ cum utilitate obſervari ſolet in quibuſcumque vulneribus, præſertim partium ſimilarium;

rium : nam quandòque organicæ partes vulneratæ expetunt artis medicæ auxilia. Cœterùm curationes proſperè ſuccedunt, ſi ea vulneribus applicentur, quæ ut diximus, balſamicâ vi pollent, ejuſmodi ſunt complures *aquæ*, *ſeu ſpiritus*, *aut olea ſimplicia*, *ut ſpiritus terebinthinæ*, *aqua ardens*, *aqua Reginæ*, *oleum vitellorum*, *oleum balſami deſtillatum*, *oleum olivarum vetuſtiſſimum*, *vel recens ità deſtillatum*, *ut empireuma conceperit*. Præcellunt tamen ſpiritus, aut olea compoſita, cujuſmodi plura novimus, quorum compoſitionem deinceps communicabimus.

Sed admonet nos tandem locus, ut de Magneticâ, ſeu ſympathicâ vulnerum curatione aliquid ſubjungamus, ejus rei inventor traditur *Theophraſtus Paracelſus*. Verùm quamplurimi deindè Authores eandem vel ſcriptis illuſtrârunt, vel opere, aut exercitatione divulgârunt. Perficitur hæc curatio mediante unguento quodam, quod *Armarium* vocant, ejus deſcriptio eſt apud Paracelſum, ſed illius etiam meminere *Johannes Baptiſta Porta*, *in ſuâ Magiâ Naturali*; *Oſuvaldus Crollius in ſuâ Baſilicâ chymicâ*, *Rodolphus Goclenius lib. de magneticâ vulnerum curatione*, & alii. Paratur *ex Vſneâ i. muſco*, *qui concreſcit in calvariâ hominis violentâ morte perempti*, *numiâ*, *ſanguine*, *& adipe humano*, *oleo lini*, *& roſaceo*, *atque bolo armeno*, nonnulli compoſitionem aliquanto diverſam proponunt; uſus autem eſt hujuſmodi, telum, quo homo vulneratus fuit, ſi poſſit haberi, vel ejuſdem loco lignum aliquod ſanguine vulneris intinctum, & exſiccatum immergit in unguentum, atque intereà ſingulis diebus vulnus tegitur novâ faſciâ, quæ vulnerati urinâ madeſcat, ſic ægrotos etiam abſentes ex vulnere ſanari opinantur. Sunt etiam qui ex *vitriolo* pulveres parant, quibus telum cooperiunt, & hac ratione vulneratos etiam longè abſentes curari perhibent. Equidem non deſunt occulati teſtes, qui aſſerunt ejuſmodi curatione graviſſima vulnera fuiſſe ſanata. Atqui nos non audemus contra experientiam pugnare, fatemur tamen ex hac curandi ratione non concludi vim, atque efficaciam remedii, ſed potiùs naturæ, quæ ſola eſt vulnerum medicatrix, nam profectò ſæpenumerò obſervavimus homines non vulneris vi, ſed Chirurgorum operâ periiſſe.

Cap. IX.

De Potionibus Vulnerariis.

Diximus vulneratum partium coalitum, & redutionem ad priſtinam unitatem non Medici opus eſſe, aut medicamenti, ſed dumtaxat naturæ opus, mediante balſamo radicali, ſeu naturali, & omninò cavere, ne quid extraneum accedat, & ipſam partis ſubſtantiam conſervare, tum rerum balſamicarum, tum etiam integumentorum decenti applicatione. Cœterum vulneris coalitus ſoli naturæ committitur, & hanc quidèm ſolutæ unitatis præſcribit curationem *Galenus* maximè cùm contingerit in parte carnoſâ, vel alteri morbo conjuncta fuerit. Longè itaque *Galeni* doctrinâ, & à verâ medendi ratione aberrant illi, qui ſe antiquioris ſapientiæ ſtudioſos eſſe profitentur, & vulneribus ſtatim ovi albumina, aut ſimilia ſuperimponunt, aut turundas infigunt, & omninò cavent, ne vulnus claudatur, ac partis calor naturalis foveatur, ſed puris generationem ſtudioſè procurant, fortaſſis autem ejuſmodi Chirurgi magis ſibi ipſis ſapiunt, conſuluntque, quàm vulneratis hominibus, à quibus numeroſiorem pecuniam cum difficultate, & temporis longitudine plerumque extorquent. Sic balſamus iſte naturalis vel ob aëris adventum, vel alterius corporis interpoſitionem, ſuam amittit temperiem, corrumpitur, devenitque ad glutinandum ineptus, & in tali caſu ipſe in cauſâ eſt, ut ſolutum continuum in unionem non coëat. Multùm inſudârunt recentiores in his emendandis vulgarium abſurdis, & tandem ea invenêre medicamenta, quibus balſamum naturalem conſervant; ejuſdemque corruptionem inhibent, factam jam denuò emendant; adeòque ſunt parti familiaria, & amica naturæ, ut eâdem auxiliante, intrinſecus omne vulnus tam cæſim, quàm punctim illatum percurare poſſint, etſi abſque medicis auxiliis natura per ſe morbos curet, ſi collatis his auxiliis, quibus ipſa lætatur, adjuvetur, facile opus perficiet. Hujuſmodi auxilia ſunt *potiones vulnerariæ* ex vegetabilibus, quæ ſi in alia redigantur corpora, & applicentur, vulnera curant. Certè nullâ meliori formâ, quàm in potiones redacta actionem perficiunt, etenim potiones natura veluti alimentum recipit, cuique ineſt medicamentoſa virtus, & facultas, quæ non reſpicitur ab ipſâ.

Vegetabilia vulneraria, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, occulto potiuntur alkali, & ſale volatili temperato plus, minus oleoſo, prout ipſa variant vulneraria. Hoc alkali balſami naturalis corruptionem impedit acidam, imò enatam obtundit, abſorbet, & deſtruit, ac proindè in hoc alkali, & volatile ſale totalis vulnerum ſanatio fundatur. Sic *ſaturnina remedia* ulcera, & vulnera curant, non quatenus refrigerant, exſiccant, deterguntque, ſed quatenus nimium acidum abſorbent: ſicuti acida quæcumque ſupra ſaturni corpus agentia in dulcedinem transmutantur, hoc patet in aceto deſtillato, hoc ſanè Saturno calcinato affuſum dulceſcit ſacchari inſtar. Sic in plantarum vulnerariarum ſucco *Mercurius* tam præcipitatus, quàm ſublimatus ſi ebullierit, deſtruitur, & in priſtinam, vivamque formam redigitur, deſtructis acidis ſupra Mercurii corpus fixatis.

Vulnerariæ iſtæ potiones quamvis omni ætate in uſu fuerint, tamen pauci veterum ex legitimis ſimplicibus legitimè eas confecerunt, ſed pro more ſuo ſordidè, & oſcitanter paraverunt.

Sciendùm quoque hujuſmodi potiones, non ſolum medicamenta, ſed alimenta eſſe, ita eadem ratione licebit cibos vulnerarios parare, s. ut ea ipſa remedia unà cum cibis percoquantur. Verum quia tardius diſtribuntur, & ferè ventriculi aliqua imbecillitas ſubeſt, omittuntur, nobis ſanè non diſplicet, ſi ventriculus eas concoquere poteſt.

Potionum vulnerariarium varietas ex ingredientium diverſitate deſumitur, cujus generis ſimplicium ferè centum numero ſunt, quorum quinque, vel ſex ad unam potionem aſſumuntur, quorum vires in aliud corpus vinum e. g. traducendæ ſunt; ante omnia tamen delectu ſimplicium opus eſt, quod alia melius, alia celerius, alia deterius, & alia tardius ſuam operationem perficiunt.

Et

Et verò, & alius quoque harum potionum uſus, quod ingruentibus malis ea occurrant, conſervant n. naturale temperamentum, omnemque intemperiem corrigunt, propterea naturam ſic alunt, ut planè nihil ipſa melius deſideret, quippe abſque externis auxiliis curet.

Priuſquam tamen potionum formulas preſcribamus, ſimplicia, ex quibus eæ parantur, ordine adnectere placet, notabimus autem ea ſaltem, quorum ope omnis generis vulnera quocumque modo facta curari poſſunt:

Achillea. Agrimonia. Alchimilla. Anagallis. Angelicæ radix. Ariſtolochiæ radix. Betonica. Biſtortæ radix. Burſæ paſtoris. Buxi folia. Caryophillatæ radix. Centaurii majoris radix. Chinæ radix. Conſolidæ majoris. Regalis, Saracenicæ radix. Dictamnus. Enulæ campanæ radix. Equiſetum. Folia roſarum, & Roris marini. Glycyrrhiza. Hedera terreſtris. Hypericon. Juniperi baccæ. Ligni ſancti cortices, & Lignum. Lillium conuallium. Majorana. Millefolium. Nicotiana. Ophiogloſſum. Perfoliata. Piloſella. Perſicaria. Polygonum. Quinque folia. Rhabarbari. Rhapontici radix. Sabina. Salſaparilla. Salvia. Sanicula. Scolopendria. Scordium. Stellaria. Tanacetum. Thelephium. Tormentillæ radix. Verbena. Vinca pervinca. Vincetoxicum. Virga aurea.

Præter hæc ſimplicia vim vulnerariam quoque obtinent herbæ omnes grati odoris, & ſaporis, quæque cephalica, & ſtomaticha dicuntur, & hanc vim quoque habent *raſura eboris, cornu cervi, mumia, ſperma ceti, ſanguis hirci ad pleuritidem paratus, oculi cancrorum*, de quibus paſſim mentio fiet.

Plura ſunt præter connumerata ſimplicia, ſufficiant tamē iſta, atque ſcire convenit inter jam dicta tria eſſe, quorum ſucco epoto, omnia vulnera, ac puncturæ curantur; duo etiam notata eſſe, quorum utrumque priùs aquæ intinctum, ſi vulneri imponatur, ipſum vulnus priùs glutinatur, quàm herbæ computreſcant; eſſe & unum ex his, quod ter potum vulnera, omniaque vulnerum ſymptomata glutinare, & tollere efficax eſt, ſed iſta admiranda naturæ cognitio, non niſi laboribus comparatur, eſtque ſecretior, quàm quæ ſcriptis publicando ſit. Sunt & ex connumeratis quædam, quæ inteſtinorum vulnera, non aliter quàm carnoſarum vulnera glutinat.

Modus vulnerariarium potionum antiquorum fuit, in vino decoquere ad tertiæ vini partis evaporationem, qui modus nunc etiam à Medicis vulgaribus in decoctionibus cum vino ab ipſis deſcriptis ad amuſſim obſervatur, ſed toto errant cœlo: nam unuſquiſque qui leviter ſaltèm acte deſtillatoriâ eſt imbutus, ſcit, quòd ſi vinum deſtilletur, ejuſque pars ſpirituoſa, & optima, etiam ſatis Lento igne ab eo proliciatur, nihil tùm ab eo remanet, præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeoſum phlegma, omni virtute, ac ſapore viri ſpoliatum, & ſic tali modo potiones concinnantes, vini faciunt jacturam, cùm in cocturâ deperdatur, remanetque phlegma, & inutiles herbarum fæculentiæ ſine herbarum balſamo.

Nos potiones vulnerarias in vino parari libènter conſulimus, nam vini ſpiritus balſamo herbarum imbutus, quia naturæ noſtræ familiariſſimus eſt, ſtatim ab illâ intùs recipitur, celerique motu balſamum tùm per univerſum, tum ad partem vulneratam defert; ac quantum vini ſpiritus ſimplex vulneribus obeſt ob illius ſulphuream naturam, tantum herbarum balſamis imbutus, ad illorum integram curationem efficaciſſimus devenit. Nos etiam utimur aquâ vini ſpiritu alkoholizato imprægnatâ, vaſa optimè clauſo, ac etiam ſimplicia decoquendo, prius tamen per 24. horarum ſpatium macerari ſinimus.

Vinum ergò, in quo potio præparanda eſt, debet eſſe album, antiquum, generoſum, ſed tenue, non craſſum, propter quam cauſam rubrum excluditur: quamvis albo deficiente, rubro uti quoque poſſumus.

Ponitur hujuſmodi vinum in vaſe aliquo, cui aliquid adæquatè ſuperponi poſſit; nam herbis in vinum projectis, aliud vas ſuperimponitur, & juncturas farinâ tritici cum ovi albumine ſubactâ illinimus, ut vini ſpiritus nullo modo aufugere poſſit, ſed ſi in vas ſuperius aſcendat, iterum decidat. Sic illinitis, & exſiccatis vaſorum juncturis, ſupponitur ignis, qui non ſit vehemens, ſed tamen æqualis per horæ ſpatium, poſt quod ignis à vaſe ſubtrahatur, & relinquatur, ut refrigeſcat: cum frigidum eſt, aperiatur, & per linteum vinum vulnerarium in aliquod vas mundum percola, leni tantùm herbarum expreſſione, & benè concluſus ſervetur. Doſis ſit ℥. IV. manè jejuno ſtomacho, & veſperi poſt cibi digeſtionem, poſt tres horas à potione cibus exhiberi poteſt.

Parari etiam poſſunt ex viridibus herbis (nam ut plurimùm ſemper ſiccis utimur) vulnerariæ potiones, ſi earum ſuccus exprimatur, fermentetur, depuratuſque ægris exhibeatur in minori doſi.

Formulæ potionum ſunt.

℞. *Stellaris. Alchimillæ. Dictami. Scordii ana m.* j. *Radic. conſolid. mai. m. ſ. Tormentillæ m.* j. *Ocul. cancr.* ʒ. ij. *ſ. Vini alb. lib.* IV. *Paretur potio modo ſupra deſcripto.*

Vel

℞. *Sampſuci m.* ij. *Saniculæ p.* iij. *Piloſellæ m.* j. *Thelephii m.* j. *ſ. Radic. angelicæ, & Ariſtolochiæ ana* ℥. j. *Mumiæ* ʒ. j. *ſ. Coquantur, ut dictum eſt.*

Vel

℞. *Radic. rhapontici.* ʒ. ij. *Rhabarbari* ʒ. iij. *Hederæ terreſtris, Perſicariæ ana m.* ij. *Pyrolæ, Vinæ pervincæ ana m.* iij. *Spermatis Ceti* ʒ. ij. *Flor. hyperic. p.* j. *F. Decoct. cum vino in duplici vaſe.*

Poteſt etiam ex muſto vinum vulnerarium parari, ſi ſimul cum muſto herbæ vulnerariæ contuſæ in dolio ponantur, datâ proportione decem manipulorum pro quolibet cado, ac ſimul in dolio effervеſcere, ſive poſt effervеſcentiam, ut fieri ſolet, dolium occludatur, & menſe Martii in aliud dolium vinum illud commutetur, abditis novis herbis vulnerariis, ita illud conſerva, ut cùm opus fuerit, de vino illo vulnerato exhibe; nam non minùs vulnera curabit, ac ſuprà jam deſcriptæ potiones per ebullitionem factæ.

Quòd ſi caput vulneratum fuerit, vel vulneratus vinum non biberit, vel ob aliam cauſam vino uti pro parandis potionibus contenti non eritis: efficaciſſimas quoque eas cum aquâ ſimplici, vel meliùs cum aquâ ſtillatitiâ ex herbis vulnerariis parare poteritis in vaſa duplici, ut de vino prædiximus, uno tamen diſcrimine, quòd herbæ, quæ in aquâ parantur exſiccatæ, & in pulverem comminutæ eſſe debent, cùm eæ, quæ in vino ebullierint, vel virides, vel exſiccatæ ſint, parùm interſit

terſit. Ad ſaporem, & odorem in hujuſmodi potionibus conciliandum, poteris aromata etiam adjicere, & cum aliis vulnerariis decoquere, vel etiam poſt factam decoctionem aquæ, vel olei eſſentialis aromatici parum miſcere, ad ſaporis, & odoris uſque gratiam. His potionibus ad majorem efficaciam comparandam addere poſſumus poſt factam decoctionem, ſal volatile, vel fixum alicujus herbæ vulnerariæ: formula ergò potiones parandi in aqua talis erit:

℞. *Betonicæ. Majoranæ. Ros incomplet. exſicc. ana* ℥. jj. *Santali rubr. contuſ. Corn. ceru. crud. limat. & Raſuræ eboris ana* ℥. j. ſ. *Aquæ font. lib.* j. ſ.

Ponantur omnia in vaſe duplici, cujus juncturas, ut ſuprà dictum eſt, illine; ſuppone illi ignem per integram horam, ut bulliat, frigeſcat deindè, & aperto vaſe fiat potionis colatura leni expreſſione, cujus exhipe ℥. IV. eodem modo, quo ſuprà de vino diximus.

In baccis juniperi magna vis vulneraria ineſt, undè ex eis ſpecificum vulnerarium, ſummoperè efficax, & à nobis multoties expertum, præparat *Paracelſus*, cujus formula hæc eſt.

℞. *Baccar. juniperi contus. lib.* ij. *Limonii utriuſque. Periclemeni. Radic. diapenſiæ alb. ana m.* ſ. *Ophiogloſſi m.* j. ſ. *Symphyti. Ariſtolochiæ ana* ℥. ſ. *Peſicariæ* ℥. IV.

Deſtillantur arte chymicâ, aquæ deſtillatæ rurſus immergantur herbæ dictæ, tum quoque baccæ juniperi cum cinnamomo, & fiat decoctio in vaſe duplici, ut ſuprà. Doſis ℥. iij.

Efficaciſſima etiam vulneraria virtus eſt in floribus aliquorum ſimplicium, ex quibus potionem ſic parabis.

℞. *Flor. ſpicæ m.* j. *Hyperici m.* IV. *Flor. verbaſci m.* ij. *Flor. betonicæ. Centaurii min. Prunellæ ana m.* ſ.

Fiat decoctio in vino, vel aquâ, modo deſcripto.

Tandem univerſale vulnerarium, & admirabile in curandis vulneribus, ſic parat *Paracelſus* per potum, nam nunquam de vulneratorum ſalute ſpes erit fruſtanea:

℞. *Rad. ſymphyti* ℥ ij. *Ariſtolochiæ* ℥. iij. *Calami aromatici* ℥. j. *Ireos* ℥. ſ. *Vincæpervineæ. m.* IV. *Saniculæ alb. m.* ſ. *Pennar. extremitatis caudæ pavonis* ℥. ij. *Myrrhæ, Maſtiches, Thuris, Mumiæ ana* ℥. ſ. *Rhabarbari* ʒ. vj.

Coquantur in vino, vel aquâ deſtillatâ vel ſucco limonii, vel aquâ communi, prout neceſſitas particulaverit, & eadem doſi exhibeatur.

Hæc de formulis potionum vulnerariarium dicta ſufficiant, ex quibus certiſſima ſperanda eſt ſalus, præcipuè in puncturis. Vix n. ullum remedii genus uſurpant chirurgi iſtis potionibus, partim ob negligentiam, partim ob componendi, & parandi inſcitiam, in magno uſu ſunt apud *Germanos*; non n. in *Germania* exiſtit vetula, tonſor, & carnifex, qui non ſingularem potum vulnerarium non venditet.

Notandum tamen, quòd vulnerariarum potionum uſus diuturnus eſſe non debet, quàm uſquequò nil amplius vitioſi, nullumque pravum ſymptoma in vulnere appareat, tum verò ejuſmodi potiones indies minuantur, & tandem penitus intermittantur, imò etiam in aliis vulneribus nunquam ad finem uſque continuentur, quoniam nimium carnis in vulnere generant, ita ut poſt ſanationem humiditas eo loci promineat, quæ diù perſeverat, antequam iterum diſpareat: melius itaque eſt tempeſtivè potionem talem interrumpere, quandò nimirum vulnus bona ſigna edit.

CAP. X.

De Unguentis Vulnerariis.

Curandis vulneribus, omni ætate unguenta adhibita eſſe traditione conſtat, imò plus veteres unguentorum ſimplicitate profecerunt, quàm recentiores in debitâ rerum admiſtione cum unguentis diverſimodè compoſitis. Antiquitùs unguentorum vulnerariorum uſus vulgaris erat, atque domeſticus, unusquiſque domi ſuæ unguentum vulnerarium parabat, & quovis tempore, quavis horâ, qua domeſticis vulnus fuiſſet inflictum, promptum eſſet medicamen, ſpreta venali Chirurgorum ope. Intereſt n. multùm ad vulnerum tutam, citamque curationem immediatè agere, & in inflictum vulnus vulnerarium unguentum, vel oleum adhibere, nam cùm horum opus ſit ſpiritus in parte vulneratâ conſervare, & balſamum radicalem ab aliquâ alteratione præſervare, juvat multùm eorum applicatio, antequam ſpiritus à parte recedant, & balſamus heberetur.

Antiquis temporibus ea, quæ corpus dabant ad unguentorum præparationem, duo erant, mel s. & butyrum, ea autem vulgus eo nomine præcipuè delegerunt, quòd apes, & boves omne florum genus, ac herbarum exugere, & depaſcere viderent, exiſtimantes (nec ſine conſilio) iis varias herbarum proprietates communicari. Verum ſucceſſu temporis cum ſophyſtica medicinam quoque invaſiſſet, iſthæc quaſi ruſtica, & nimis ſimplicia contemni cœperunt, atque eorum loco alia fucata magis, & minùs utilia ſubſtitui. Nos verò candidè vos hortamur, hæc ne contemnatis, quæ veteribus in uſu fuerunt, ac pſeudo-medicorum iſtorum fucatas compoſitiones, ut inutiles, aufugere, revocabimus in uſum antiquorum unguenta, eorum formulas trademus, quæ ſi *Græcorum* & *Arabum* ingredientia non habeant, eas abiici non velimus, erunt n. illis ſeduliores, prout utiliores. Sciatis intereà, quòd, ea quæ corpus conſtituunt, promiſcuè aſſumere licebit, ut pro melle butyrum, & mel pro butyro; convenientius autem pro floribus mel, & pro herbis butyrum aſſumere poteſtis, formula hæc erit:

℞. *Butyr. recent. majalis lib.* j. *Arnoglottæ, Limonii utriuſque. Betæ cum radicibus ana m.* j. *Ophiogloſſi m.* iij.

Contundantur, & permiſceantur cum butyro, deindè inſolentur per menſes aliquot, poſt percolentur, & unguentum ſervetur ad uſum.

Vel

℞. *Butyr. majalis lib.* iij. *Rad. ſymphyt. maj. lib.* j. *Ophiogloſſi lib.* j. ſ. *Inteſtinor. terræ mundat. lib.* ſ. *Ariſtolochiæ recentis* ʒ. ij. ſ.

Con-

Contundantur omnia, & fiat pulticula, quam ad ſolem, vel in fimo digere ad humiditatis ſeparationem, & ſerva.

Hujuſmodi compoſitiones plures inveniuntur; ſed iſtæ duæ ad quodvis vulneris genus curandum ſufficiunt; ut autem diutiùs à putredine tuta ſint unguenta iſta, butyrum aliquoties in aquâ ſalſâ lavare, vel ſalis modicum toti compoſitioni adiicere convenit.

Eodem modo ex melle, ex ophiogloſſo, & floribus hyperici unguentum parare poteritis, & tandem ſciatis, quòd tam cum melle, quam cum butyro, cum ſolo ſymphyto majori, vel radice ariſtolochiæ ſufficiens unguentum parare poteritis.

Notatis antiquorum formulis, quæ vos curandi fine non defraudabunt, addemus nunc unguenti mirabilis formulam, à *Paracelſo* inventam, & longo curandi uſu mirabilibus experimentis comperobatam, illa hæc eſt:

℞. *Radic. ſymphyti, Ariſtolochiæ, Ophiogloſ. Herbar. utriuſq; limonii ſingul. p.* ß.

& virentes eas ſimul contunde in formam pulticulæ, poſtea affunde vini tantùm, ut paululum ſupernatet. Coque in duplici vaſe per horas decem, deindè exempta rurſus commiſce, & percola, ac adjecto melle, vel butyro q. s. miſtiſque omnibus, iterum bulliant in vaſe duplici, ut priùs, cocta iterùm percolentur, ac prælo exprimantur, denique alembico indita inſolentur uſque ad debitam conſiſtentiam, ac ſerventur ad uſum. Habebis unguentum, in quo multùm confidere poteris in magnorum vulnerum magnis difficultatibus.

Inſuper admiratione digna eſt hominum antiquorum induſtria in indagandis remediis, nam quilibet ſuarum legionum peculiaria ſimplicia adhibuerunt. Hinc quidam melle, & butyro relictis, gummata, & reſinam pro unguentorum corporibus receperunt, de quorum formulis vos non defraudabimus. Nobiliores reſinæ, quæ exiſtimantur, ſunt laricea, & abiegna, ex quibus unguenta parabitis.

℞. *Reſinæ laricea lib.* j. *Album. ovor. num.* x.

Agitentur benè, ac ſubigantur, f. ung. colore ſubflavum cui permiſce

Pulv. rad. ſymphyt. mai. ℥. ß. *Ariſtolochiæ rotund.* ℥. j. *Farinæ hordei* ℥. vj.

Optimè miſceantur omnia, & f. ung. perfectum ad omnia vulnera. Vel

℞. *Reſinæ abiegnæ lib.* j.
Liqueſcat paulatim, ut purgetur à ſordibus, pòſt adijce
Medullæ vituli parum Radic. ſymphyt. vel Inteſtinor. terræ tantundem, Vel quantùm ſufficere videbitur:

Contundantur omnia, & permiſceantur in mortario calido, deindè vulneri impone.

Ex butyro, melle, & reſinis ſimul miſtis unguentum paratur vulnerarium magnarum virium in vulneribus curandis citò, tutò, & jucundè, ut

℞. *Butyri majalis non ſaliti* ℥. viij. *Succ. expreſſ. betæ, Ophiogloſſi, Pyrolæ, Saniculæ ana* ℥. j. ſ. *Mellis* ℥. iij.
Diſſolve mel in ſuccis coquendo, & aliquantulùm deſpuma, tùm etiam adde butyrum, & coquendo perge donec ſucci ſint abſumpti, tunc etiam reſinam adiice, & coqui permitte, donec in reliquis liqueſcat, tùm totum per pannum exprime, & aſſerva in pyxide lapideâ probè obligatâ; ſi nimium craſſeſcat, temperari poterit momento olei florum hyperici, vel etiam inter coquendum ejus non nihil admiſceri. Vel melius:

℞. *Vnum, vel duos ſextarios lumbricor.*

Terreſtrium ping. rubicundorum, coque eos in aquâ pluviali, donec diſſolvantur, tùm aquam hanc per pannum exprimendo cola, recipe hujus decocti, & mellis clari recentis ana lib. ij. *coque ea, & deſpuma diligenter, adde tùm ſequentes conſciſſas, & in pultem contuſas herbas recentes, nimirùm*

Pyrolæ, Saniculæ, Burſæ paſtoris, Symphyti, Vinceæ pervinceæ, & Virgæ aureæ ana ℥. j. ſ.

Repone ea in locum tepidum ad macerandum per dies 8. *vel* 10. *deindè ſimul coque, donec aquoſitas exhalando diſpereat, ac ſpiſſa quædam ſubſtantia, ſeu ſuccus remaneat melle aliquantulùm craſſior, quam per pannum tranſpelle, ut ſubſtantia herbacea remaneat, adde tùm extracti aloës, myrrhæ, & olibani cum ſpiritu vini parati, abſtrahendo ſpiritum vini ad extracti ſpiſſitudinem, cujus ſimul admiſſe* ʒ. ij. Hanc miſturam probè cuſtodi, tanquàm theſaurum vulnerarium, unit. n. ſe facillimè cum vulnere, influitque in illud inſtar olei, ſanat, & præſervat à corruptione, eſtque balſamum etiam intra corpus ſumi aptum.

Cap. XI.

De Oleis, & Balſamis Vulnerariis.

Oleorum uſus antiquorum eſt, quàm balſami, qui artis chymicæ, induſtriâ in medicinam fuit introductus, & oleorum compoſitio facilior, & ſimplicior exiſtit, & prima planè fuit, quæ antiquorum uſu venit in vulneribus curandis, nam quibuſdam unguentorum forma, ac mellis corpus non uſque adeò placeret, de commodiori formâ remediis cogitârunt, & an oleum facultates florum, radicum, & herbarum, ſic quoque combiberet, periculum fecerunt: nec ſine ſucceſſu quidem: nam experientiâ edocti ſunt, commodius hìc, quàm illic fieri poſſe, brevique tantum crevit horum oleorum uſus, ut omnia reliqua medicamenta in deſuetudinem, ac contemptum venirent. Ubi ea in uſum adhibebantur, lavandum priùs vino vulnus erat, poſt infundendum oleum, ac demum deligandum, hujus curandi rationis *Chriſtus Dominus* in parabolâ Evangelicâ de vulnerato, & *Samaritano* meminit, magno argumento huius artis antiquitatis, & præſtantiæ. Sed hoc fuit oleum balſamoſum per artificium ex oleo, & vino paratum, quod vocatur *oleum balſamicum Samaritanum*, à nobis in *Trutinâ lib. 2. cap. 3. de Empyemate* deſcriptum.

Verùm circa olea communia per ſolam expreſſionem facta dicimus, quicquid dicant alii, tutò adhiberi non poſſe s. vulneribus applicari non debere, non tantùm ob unctuoſitatem viſcidam, ratione cujus partibus nervoſis ſunt inimica, ſed præterea etiam, quia in ſe habent acidum occul-

tum ſatis potens ; quod corruptionem balſami naturalis inſigniter promoveret.

Poſterioribus ſæculis, *Chymiſtæ* cum deſtillatis oleis pluſquam ſimplicibus tribuendum putarent, rejectis artificioſam præparationem balſami nomine appellârunt ; cui ſine dubio plus virium tribuendum eſt, quàm ſimplicibus oleis.

Notare tamen debemus, quòd ad faciliorem oleorum ſimplicium deſtillationem, ex contuſis lateribus illa chymiſtæ deſtillare ſolent, undè oleum de lateribus, ſive laterinum nomen deſumpſit ; hoc tamen oleum non eſt omninò probandum, cum multùm empyreuma redoleat.

Itaque hujus formæ remediorum quatuor ſunt differentiæ, oleum s. ſimplex, & ſine ullo additamento, deſtillatum, Item terebinthina ſimplex, & terebinthina deſtillata ; nos ſingularum ſpecierum quaſdam formulas ſelectiores exempli cauſâ adnotabimus.

Oleum vulnerarium mirabile.

℞. *Ol. comm. vet. & laudati lib.* j. *Flor. camomill. Roſ. rubr. Prunellæ ana m.* j. *Flor. hyperic. m.* iij. *Flor centaur. Chelidonii ana m.* ß.
miſta omnia ponantur ad ſolem per duos menſes.

Hoc oleo, ſeu balſamo mira præſtantur in vulneribus præter omnem dolorem, imò cum ſedatione doloris, ſi adſit. Poteritis ſequenti anno eoſdem flores in eodem oleo denuò macerare, & habebitis medicamentum nunquàm ſatis laudatum.

Aliud oleum aliquo modo efficacius :

℞. *Herbar. ophiogloſſ. Limonii minoris, Agrimoniæ, Saniculæ ana m.* j. *Flor. hyperic, m.* ij. *Rad. ſymphyti m.* ß. *Verm. terreſt. mund. num. centum Ol. q. ſ.*

Vt ſupermineat pro maceratione omnium, ponantur ad ſolem per duos menſes, & utere ut ſuprà.

Poſſunt his oleis imponi quoque *mumia, maſtiche, thus & myrrha*, ſed in iſtis modus ſervandus eſt ; non n. facilè oleo conjunguntur, ſi verò flores, maximæ facultatis ſunt flores hyperici.

Notare quoque poteſtis, quòd ſemina dictorum ſimplicium vulnerariorum, ſi hyeme contundantur, & in dictis oleis infundantur, multam dictorum oleorum efficaciam adaugent.

Eodem modo, quo de oleis diximus, terebinthina uti poteſtis, verùm quia terebinthina viſcoſum habet corpus, & non ut oleum diffunditur, conjungenda ſunt ſimul hæc duo, & habebitis magnum arcanum in vulneribus curandis, quod hodiè apud Principes deliteſcit formula hæc eſt :

℞. *Ol. oliv. lib.* j. ß. *Terebinthinæ* ℥. iv. *Flor. hyperic. q. ſ. ad implendum Flor. verbaſci part. tertiam Ad flores hyperici, Vini alb. generoſi lib.* iij.

Coquantur omnia ad conſumptionem vini lentiſſimo igne, poſteà per duos menſes ponantur ad ſolem, & utere hoc balſamo nunquam ſine mirando ſucceſſu utimini.

Modus, quæ balſama deſtillata conficiatis, ut efficaciora, eſt ut tam oleum olivarum, quàm terebinthinam ſive ſeparatim, ſive conjunctim in retortâ vitreâ ponatis, quam non ultra medietatem implebitis. In oleo deindè deſtillato flores inſolare poteſtis modo, quò ſuprà. Sic per florum additamentum balſamum deſtillatur, excedentem ſubtilitatem amittit, magnam vim vulnerariam acquirit. Eſtque penetrantius, eo quòd ex ſimplici oleo paratur, & adaptato vaſe recipiente, placido igne deſtillationem promovebitis. Verùm efficaciora reddetis balſama, ſi ſimplicia vulneraria addetis, digeretiſque & deindè per retortam evocabitis, vel ſi hoc modo per infuſionem parabitis ; ut

℞. *Ligni aloës Caryophyllor. Bacc. juniperi, Gummi hederæ. Dictami alb. Zedoariæ, Cardamomi, Galangæ, Nucis moſch. Conſolidæ minoris, Baccar. lauri ana* ℥. j. *Cinnam. Benzoini, Conſolidæ mai. Dictami Cretenſis ana* ℥. ij. *Galbani, Thuris, Hyperici, Card. benedicti, Myrrhæ ana* ℥. iij. *Gummi Arabici, Ol. Laurini, Millefolii, Vernicis liquidæ* ℥. IV. *Reſinæ pini* ℥. vj. *Terebinthinæ lib.* j. *Granor. chermes* ℥. ſ. *Croci* ʒ. iij. *Ambræ, & Moſchi ana* ʒ. ij. *Spiritûs vini opt. lib.* vj.

Contundantur contundenda, atque omnia indantur in retortam vitream ; ſeu cucurbitam, & vaſe clauſo digerantur octo, vel novem diebus, poſteà lento igne cinerum, ſive arenæ deſtillentur. Primò deſtillabit ſpiritus, qui eſt omnium efficaciſſimus, & apparet aquæ pellucidæ inſtar, deindè egreditur oleum limpidum, atque ultimò ſtillat oleum obſcurum, quod ſapit empyreuma, poſtremum hoc oleum minoris eſt efficaciæ.

In vulneribus, & potiſſimùm capitis utimur aquâ, cujus duas, vel tres guttas in vulnus immittimus ; oleo autem inunguntur partes vulneri circumiacentes, quod etiam habet rationem defenſivi.

Sed nonnulli malunt uti alterâ deſcriptione balſami artificialis, quæ quidem compendioſior eſt, & paucâ impenſâ comparatur, & opportunior eſt, quotieſcumque febris adfuerit, ejus autem deſcriptio ità ſe habet.

℞. *Aquæ ardentis opt. lib.* vj. *Terebinthinæ lib.* ij. & ℥. IV. *Album ovor. ad duritiem coctor. num.* XXIV, *Myrrhæ, Sarcocollæ, Vitrioli, Thuris, Picis navalis, Reſinæ pini, Aloës ana* ℥. ij. *Sang. drac. Salis nitri ana* ℥. j. *Croci* ʒ. iij. *Deſtillentur ; ut ſuprà.*

Cap. XII.

De Medicamentis Vulnera mundificantibus.

Aliquandò aliquod excrementum in vulneribus producitur à naturâ, dùm balſamicis adjuvantur, ut nihil præter excrementi illius expurgationem, & mundificationem ad curationis complementum deeſſe videatur, de hoc quoque pauca admonere forſan non inutile fuerit. Videmus n. canes, Lingendo vulnera ſua curare, nullâ alia ratione, quàm quod ea expurgent, quos imitati priſci homines vulnera ſua, manuum præcipuè, frequenti linctu pulchre curârunt, & *Pſyll. Lybiæ populi apud Plutarchum* Linguâ vulnera lingebant, & ab eis quicquid mali inerat, ore ſugebant, imò idem ſcribit : *Catonem iter per deſerta Lybiæ facientem, ſecum Pſyllos duxiſſe, qui morſibus ſerpentum mederentur, partim*

partim ore Venenum trahentes, *partim ſerpentes cantibus mitigantes.* Verùm ſucceſſu temporis delicatiores facti, à linctu abhorruêre, ac urina vulnera lavare cœperunt, ſicque carnoſa vulnera faciliter curabant, ut apud *Galenum* legimus, ſed quia fœtorem vulneribus conciliabat, & frequentem deligationem requirebat, pigritiâ ducti hanc relinquerunt, & ad vinum confugerunt, quod etiam ſi non contemnendum eſſet, tamen in magnis vulneribus ſufficere non poterat; tandem ad aquam ſalſam progreſſi, eam utiliter tum hominibus, tum beſtiis adhibuerunt: ſed in ejus locum ſucceſſêre ſequentia mundificativa.

Primò in vino decoxêre aliquas herbas vulnerarias, modico ſalis adjecto, eoque decocto, vulnus ipſum laverunt, tandemque emplaſtri loco favos mellis contuſos impoſuêre.

Alii aluminatâ; aquâ adjecto pauco vitriolo, vulnera curarunt, quidam ſucco plantaginis, & chelidonii, pauco ſale adjecto. *Arabum* vulgus ſale cum melle ad vulnera ſananda utitur. Ex dictis remediis etiam ſi curationes tardæ fiant, tamen quia periculo omninò vacant, vulgo gratiores exiſtunt. Sunt ex alia, quæ ſecretiore quadam naturâ vulnera expurgandi prædita ſunt, uti *Perſicaria*, quæ ſi in aquâ lota vulneri imponatur, ipſum ſanat ex inſitâ ſalis facultate.

Hujuſmodi vilia remedia videntur, viles tamen operationes non habent, ſed plus iſtis effeceris quandòque, quam magnificis illis, ac prolixis, medicorum formulis, Hujus tamen vos meminiſſe volumus, hoc capite notatam curandi rationem, in iis tantum vulneribus ſufficere, in quibus nulla graviora ſymptomata ægros moleſtant, vel quæ non nimis magna ſunt, niſi forſan æger optima ſit corporis conſtitutione.

Cap. XIII.

De Emplaſtris Vulnerarijs.

Experientia docuit, quòd oleis, & unguentis vulnerarijs appoſitis, præſtantius eſt emplaſtrum ſuperponere, quàm alio modo deligare; emplaſtris n. prohibetur omnibus externis in vulnus aditus, ſpiritus conſervantur, & balſamo gummatum emplaſtrum componentium recreantur.

Antiquis mirabilia emplaſtra cognita fuêre, & continuâ experientiâ comprobata, Medicorum deindè aviditate, & lucri cupidine ſuppreſſa, & à chirurgiâ oblegata; hoc eſt noſtris temporibus in arte, & profeſſione medendi inſtitutum, ut remedia certa, quæ infaillibili eventu effectum producunt, paſſim à Medicis excludantur, vituperentur, & ab iis tanquam à veneno fugiendum credulæ humanitati ſuadent; etenim hodiè lucro, & utilitati propriæ, non autem infirmorum conſulunt Medici: emplaſtra ergò ab antiquis reperta, & experta, ſi à Medicis relicta fuêre, apud quoſdam pro ſecretis maximis conſervata ſunt, & ex illis aliqua propalabimus.

Sed prius ſciendum eſt, quod omnium emplaſtrorum materia conſtituitur ex cerâ, colophoniâ, terebinthinâ, & ex gummoſis reſinis; harum n. rerum tenax viſcoſitas pulveres vulnerarios imbibit, & conſervat, ita ut vulneratis partibus impoſita balſamum, & efficaciam illorum miniſtrent, procurandum tamen eſt, ut omnia gummata, quæ emplaſtra ingrediuntur, ſint omnino à ſordibus, quas continent, expurgata, aliàs n. emplaſtra inutilia reddunt, fit hoc, impura gummata in aceto ferventi diſſoluendo, ac per manicam trahiciendo forti expreſſione; ita n. quod purum eſt in illis tantum habebitur, nam acetum per coctionem evaporatur.

Pulveres verò emplaſtra ingredientes varii ſunt, ut *lithargyrium*, *ceruſſa*, *crocus Martis*, *ſquama æris*, *minium*, *magnes*, & Sarcotici, quos vocant, *thuris*, *maſtiches*, *myrrhæ &c.* hi, ut laudabile conſtituant emplaſtrum, tenuiſſimi ſint, neceſſe eſt, & per ſetam trajecti.

His cognitis, formulas emplaſtrorum trademus, & præcipuè illius, quod *ſticticum* vocant ad vulnerum curationem efficaciſſimum.

℞. *Minij*, *Calaminaris ana lb. ſ. Lithargyr. auri*, *& Argenti ana* ℥. iij. *Ol. lini*, *Olivorum ana lib.* j. *ſ. Lauri lib. ſ. Ceræ*, *Colophinæ ana lib.* j. *Vernici. Terebinthinæ ana lib. ſ. Opoponacis*, *Galbani*, *Serapini*, *Ammoniaci*, *Bdellij ana* ℥. iij. *Succini citrini*, *Olibani*, *Myrrhæ Alexandrinæ*, *Aloës hepaticæ*, *Ariſtolochiæ longæ*, *& rotundæ ana* ℥. j. *Mumiæ tranſmarinæ*, *Magnetis*, *Hæmatitidis ana* ℥. j. *ſ. Corall. rubror. & Alborum*, *Maris perlar. Sang. drac. Terræ medicatæ ſtrigenſis. i. Sigillatæ*, *Vitrioli albi ana* ℥. j. *Flor. antimonij*, *Croci Martis ana* ʒ. ii. *Camphoræ* ℥. j. *Modus parandi talis eſto:*

Gummata quinque in aceto macerata, & cocta exprimantur per linteum craſſum, bis repetendo cocturam: poſteà ſuper lentum calorem in mundâ ſartagine uſque ad conſiſtentiam mediocrem inſpicentur. Oleum lini, & olivarum imponatur alteri ſartagini, & addatur lithargyrium auri, & argenti, coquantur agitando, donec oleum coloretur, hinc addatur calaminaris, & paulo poſt minium, omnia illa agitando, coquantur ſimul ad ſufficientiam, cujus indicium erit, ſi ſupra unguem gutta concreſcat, & condenſetur, neque ampliùs diffluat. Tandem etiam addatur circa finem Vernix, oleum Laurinum, cera, colophonia: omnibus benè invicem miſtis, & liquefactis, & ab igne ſepoſitis, poſteà da operam, ut ferrago cum gummatibus paulatim calefiat, & ſucceſſivè affunde liquorem é ſecundâ ſartagine gummatibus diligentiſſimè agitatione incorporando; ſupra lentiſſimum calorem, cavendo, ne bulliat; alioquin gummata in grumos coëunt, & oleo difficulter miſcentur, poſtmodùm agitando addantur pulueres, & diligenter per horam omnia commoveantur: Ultimò camphora reſoluta in oleo juniperino addatur; ſi fortè nimis durum eſſet, jungatur adhuc aliquid ceræ, & colophoniæ. Tum demùm ab igne deponitur, ac manibus (oleo chamæmelino, roſarum, juniperino, lumbicorum, hypericonis ana quantum ſatis miſto) perunctis, pinſere, ac inſtar malagmatis ſubigere convenit. Servetur ad uſum, efformatis indè prius magdaleonibus alutæ includendis.

Inſignium virium ad vulnera curanda eſt emplaſtrum *Oppodeldoch Paracelſi*, cujus deſcriptio talis eſt.

℞. *Galbani*, *Opoponacis ana* ℥. iii. *Ammoniaci*, *Bdellium ana* ℥. j.

Macerentur per dies octo, vel plures in aceto deſtillato, cola, & tandem inſpiſſa Leniter ad mellis conſiſtentiam, deindè

℞. *Lythargyr. tenuiſſ. pulveris. lib.* ß. *Olei communis lib.* j. ß.

Coque

Coque lento igne; & continuè move cum ſpatulâ, donec ſpadiceum colorem contrahat, adde

Ceræ lib. j.

Qua liquefactâ, immiſce etiàm ſuperiora gummata, & paulò poſt

Olei Laurini ℥. iij.

Move diligentiſſime, donec nimirùm omnia exactiſſimè fuerint miſta. Remove ab igne & extremo adde hos pulveres tenuiſſimè tritos:

℞. *Croci Martis, Mumiæ tranſmarinæ, Magnetis præp. Magiſterij corall. alb. & Rubr. ana* ℥. ß. *Lapidis calaminaris præp. Myrrhæ rub. Thuris maſculi, Maſtiches, Rad. ariſtoloch. rotundæ ana* ℥. ij.

Hos pulueres infunde in liquefactum emplaſtrum, non confertim, ſed pedetentim, & providè diligenter, ut omnia coëant. Poſtremò omnium

℞. *Pulv. ſuccini* ʒ. j. *Olei Laurini* ℥. j. *Terebinthinæ* ℥. ß. *M. & liquefact ſeorſim, Solue in eodem camphoræ* ʒ. j. *Et tandem Croci orient. pulu.* ʒ. ß.

Hanc ſolutionem ſeorſim factam cum emplaſtro calidò m. idque fiat prudenter, ut nimirùm omnia per minima quaſi conjungantur. Exindè fac magdaleones, malaxando nimirùm cum oleo hypericonis; & serva.

Et jam habetis duorum emplaſtrorum principaliſſimorum componendi formulas, cœtera de ulceribus tradidimus, & paſſim tradentur, quæ nunquam vos in curando deſerent, eò magis ſi veſtris manibus illa componatis, ſpretâ ſeplaſiorum impoſtoriâ operâ.

Cap. XIV.

De Pulveribus Vulnera agglutinantibus.

In curandis vulneribus non unò modo, ſed pluribus Chirurgus indiget, nam multoties vel ratione loci, vel temporis, vel ratione vulnerati unus curandi modus exerceri non poteſt, ac tunc alio cura ſuppleri debet; præterea præter unguenta, olea, emplaſtra, traumaticos pulveres adinvenêre, qui celerius ſanant, quam reliqua jam tradita remedia; enim verò potiones vulnerariæ, unguenta, olea, & emplaſtra, quia curam à fundo vulneris promovent, tempore indigent, ut uſque ad extrema labia ſenſim illam producant, ſed traumatici pulveres eodem inſtanti agglutinationem per integram vulneris longitudinem inducunt, quippè eorum actio adſtringens mirabiliter, radicalem, ſeu naturalem balſamum ad unionem promovet.

Pulveres iſti in triplici differentiâ ſunt, vel n. ob ſiccitatem conſtringunt, ut *bolus armenus*, vel aliâ de cauſâ, ut *acacia*, ideſt *ſuccus prunorum agreſtium immaturorum*: adſtringunt, vel glutinis inſtar conjungunt vulnerum labia, ut *tragacantum*; miſcentur hæc cum aliis rebus, quæ naturalem balſamum promovent, tales itaque erunt talium pulverum formulæ:

℞. *Boli Armeni veri* ℥. iij.

Diſſolvantur in aquæ aluminis q. ſ. deſtilletur, deindè alia ſuperfundatur aqua, & denuò elambicetur, iteretur que toties, quouſque bolus veluti oleum fluat, tunc exſiccetur ad ſolem, & f. pulvis, cui adde

Thuris pulv. ℥. j. *Mumiæ* ʒ. ij. *M. per minima.*

Hoc pulvere bis in die vulnus inſperge, ſuperimpone emplaſtrum ſticticum, & admiraberis effectum, nam non ſolum ſtatim vulnus agglutinat, ſed ſymptomata avertit, idem præſtat oleum Saturni, oleum de croco martis, de ære uſto.

Alius hic erit:

℞. *Acaciæ, Succ. gallar. immatur. ana p. æ.*

Coquantur ad conſiſtentiam electuarii, poſt inſperge pulv. radic. ſymphyti majoris octavam partem; coquantur in aquâ aluminis, demùm ad ſolem exſiccentur f. pulvis., quo utere ponendo ſuper emplaſtro ſtictico, nam aliàs ſymptomata ſupervenient, quæ à pulvere præcaveri non poſſunt.

Alius paratu facilior:

℞. *Thuris Myrrhæ, Maſtiches ana* ℥. ß. *Corall. rub.* ʒ. ij. *Aloes hepaticæ* ℥. ij. *M. f. pulvis.*

In horum pulverum applicatione exacta diæta neceſſaria eſt, ut ad vulnus nullus ſuperfluus fluxus fiat; ſciatis tamen hujuſmodi pulveres. Non adeò tutos experiri in vulneribus compoſitis, prout ſimplicibus, nam compoſita ſemper aliquod habent, quod non adeò celerem vulneris agglutinationem deſiderat: nam ubi complicatio accidentium eſt, niſi aperto vulnere curentur, periculum ſupereſt, ne pejora adveniant ex intempeſtiuâ agglutinatione.

Cap. XV.

De Delectu, & mutatione medicamentorum in Vulneris curatione.

Chirurgi judicium theoricum fallax eſſe poteſt in medicamentorum electione, niſi itaque non ſolùm ſuo judicio debet, ſed experientiæ s, ſi à medicamenti applicatione ea utilitas eveniat, quæ à Medico expectatur, nam ſi ab applicatione medicamenti vulnus non ſolùm in melius, ſed in deterius abeat, in tali medicamento perſiſtere Medico non convenit, ſed ad aliud eſt illi tranſeundum; ut verò in hoc Chirurgus non erret, aliquas trademus regulas.

Primò, ſi à remedii applicatione præter expectationem dolor excitetur, vel augeatur, ſtatim tale remedium eſt auferendum, & aliud applicandum, dummodo à ligaturâ, vel ab aliquâ aliâ cauſâ dolor non eveniat, enim verò ſedulò ab omni Chirurgo procurandum eſt, ut dolor non ſolùm non provocetur, ſed ſi adſit, ſedetur.

Secundò, ſi pus cum fœtore in vulnere producatur, id à remedii efficaciâ produci credendum eſt, quod ſi acciderit, in eo perſiſtendum non erit, ſed ad aliud efficacius tranſeundum.

Tertiò, ſi in deterius ex applicato medicamento vulnus abire conſpicimus, ad aliud tranſeundum eſſe ratio ipſa ſuadet unicuique, à juvantibus c. & nocentibus medendi regula pendet.

Præterea univerſale hoc in vulnerum curatione advertite documentum s. quòd in omni reme

mediorum formulâ, ea, quæ vulneri adverſari videntur, removeantur; atque ſi refrigeratione vulnus opus habebit, refrigerantia ipſi remedio admiſcenda, & ſic de aliis circumſtantiis, quas ipſa docet praxis, cujus omnis conatus erit tria procurare, primò, ægri cum medicamento convenientia; Secundò, deligandi tempus & ratio reſpectu materiæ, quæ in vulnere producitur, Tertiò, puris, fœtoris, doloris, & ſimilium præcautio, quæ omnia in aliis oleis, unguentis, emplaſtris, potionibus, balſamis, aliis ſublimatis, vel deſtillatis obtinebis. Unum reſtat notandum, ſi in profundioribus punctionibus, ac vulneribus pus colligatur, lavamento illud expurgandum eſſe parato s. ex vino, myrrhâ, & ſale coctis in vaſe duplici, ac per ſyringam injecto autem lavamento, vulneratum membrum pronum æger habebit, ut pus effluere poſſit, ne interiora rodat.

Cap. XVI.

De Extraneis è Vulneribus extrahendis.

IMpoſſibile eſt vulnera conſolidari poſſe, ſi extranea, quæ in eis hæſerint, non auferantur, quia hæc caniculorum counitionem impediunt; verum hoc opus Chirurgum peritum, exercitatum, & experientiâ comprobatum exigit; ſæpiùs miſeri ægri cum vitæ diſpendio Chirurgos experiuntur, qui quinque aut ſex menſium ſpatio in *Noſocomiis* vel circa vilia ſervientes, vel illic adventantes, à rudioribus ſe magiſtris praxim edocti, in chirurgorum catalogum adſcribuntur, & quia artem non callent, nullâ ratione, nullâque experientiâ ſuffulti, innumerabiles, & graviſſimos patrant errores, ægros miſerrimè torquentes, ideòque experientiâ conſtat, plura à chirurgorum manibus, quàm ab hoſtium mucronibus patrari funera. Hoc modo errantes bardi chirurgi in perquirendis auferendiſque extraneis, nec non in membris impiè tractandis, ſtatim vulnera ampliant ſpecillis, digitiſque, nullâ habitâ de parte, deque totius corporis habitu animadverſione, perveſtigando, movendo, lacerando, ſecando, pungendo, contundendo, comprimendoque, inflammationes excitantur ſanguinis fluxus concitatur, dolores ingentes inducuntur, & diverſa alia ſymptomata, ac morbi, quæ omnia ſæpius curationem ad ſe trahunt, producuntur, unde principalem ferè affectum ſpernere cogimur: quod non contingeret, ſi optimis chirurgis committentur, vel naturæ ſaltem beneficio relinqnerentur. Cenſemus propterea neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea removenda, nec oppoſitâ parte ſemper aperiendum, ut plures indies facere videmus. Sed quæ, quandò, & quomodo iſthæc præſtare oportet, dicemus.

Chirurgus itaque ab omni vulneris ampliatione caveat, & ſi lympha hæreat, vel ſanguis fluens. Si ibi in cavitate coaguletur, expreſſione, Suctione, ſiphone vel aliis modis auferatur, ut minùs ibi puris generetur, & minor ſymptomatum copia ſuperveniat. At verò quamdiù hæmorragia timetur, ſanguis coagulatus omnis ex vulnere eximi non debet. Quandò pili ſunt circa vulnus, tonſurâ tollantur; & omnis ſpurcities amoveatur. Si arena, vel fruſtula vitri minutiſſima, vel linorum ſurculi, vel feſtucæ, aut ſimile quid intra vulneris labia hæreat; aut vino calido, rubro, & generoſo detergendum, aut linteis mollioribus abſtergendum; aut volſellis, ſimilibuſque inſtrumentis aptis tollendum eſt.

In telorum, globulorum, ſagittarum, aliorumque inſtrumentorum lædentium remotione, ante omnia meditandum eſt, an poſt eorum extractionem aliqua vitæ ſpes ſuperſit, nec ne. Si n. nulla ſupereſt, horum extractio potius non tentanda eſt, ne chirurgus ægro mortem acceleraſſe videatur, cum experientia teſtetur, quòd hi per unam, vel alteram horam, ac diem ſupervivere poſſint, qui inter extrahendum aliàs expirarent. Sin verò ſpes aliqua convaleſcentiæ effulgeat, ſtatim ab inflicto vulnere, & antequàm inflammatione, atque tumore membrum corripiatur. Extrahantur extranea arte nunc variis inſtrumentis, roſtro corvino, gruino, ciconiæ, & ſimili, nunc verò obſcurè, & profundè ſituata, quæ nec manu, nec inſtrumentis extrahi nequeunt, vel ſuppurationis beneficio ſucceſſivè foras eijciuntur cum pure, vel medicamentis vi præditis eximuntur. Verum quia omne extraneum, peregrinum, & non vitale naturæ eſt inimicum, idque eò plus, quò facilius, & ipſum coherogeneum eſt alterabile, aut corruptibile: hinc ſclopetorum globuli præ aliis externis commodius relinqui poſſunt in corpore, ſive oſſi hæreant, ſive ſaltim in partibus muſculoſis lateant. Hi globuli facilius in corpore retineri poſſunt, ex eo quia nullam inferunt alterationem parti, niſi quod pondere iſtam gravent: alias verò ipſi globuli nec alterantur, nec ullo modo corrumpuntur, utut tandem ipſi globuli proprio pondere ſucceſſivè deorſum, & extrorſum ferantur, atque ita à providâ naturâ excludantur.

Tandem pro telorum extractione duplex eſt modus, unus quidem per attractionem, alter verò per protuſionem, ſeu impulſionem, quæ ambæ indicationes ex telorum formâ petuntur; nam ubi teretes, & oblongæ telorum formæ ſunt, per attractionem eæ eximuntur: ubi verò hamis prædita tela fuerint, quæ vulgò barbara vocantur, quia quo pacto ea retrò extrahuntur nondum inventum eſt, per impulſionem ea protudere in adverſam partem cogimur.

Præter extractionem, vel protuſionem ſunt multa medicamenta, in quibus urgens vis attractiva infixa tela extrahere ſolet, hujuſmodi ſunt *pinguedo leporis*, quæ quorundam chirurgorum arcaniſſimum, ſive ſola, ſive cum emplaſtro de betonicâ, vel *eadem pinguedo cum gummi Arabico fac emplaſtrum*. Item *eadem pinguedo cum dictamno cretico*. Vel

℞. *Oculor. cancr. viv. Pingued. leporin. ana* ℥. ß. *Succini alb.* ʒ. iij. *m.*

Vel ſequens emplaſtrum, quod pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Ceræ mollitæ lib.* j. *Viſci querc.* ℥. iij. *Mumiæ ex cruribus* ℥. ij. ß. *Pulv. parthenion. Chelidon. ana* ℥. j. ß. *F. indè emplaſtrum.*

Vel ſequens emplaſtrum attractivum impoſitum applicari poteſt; quod magnarum virium eſt:

℞. *Reſinæ*

℞. *Reſinæ abjetis* ℥. iij. *Cerafor.* ℥. j. *Axungiæ leporinæ* ℥. iij. *Magnetis* ℥. j. ß. *Sem. cannalis recent. Thuris alb. ana* ℥. ß. *Succini* ʒ. iij. *Caraphoræ* ʒ. j. *Ceræ.* ℥. IV.

Cera primò in ſartagine liquefiat, tum etiam axungia, immitte cætera pulveriſata ſucceſſivé, donec fiat ceratum juſtæ conſiſtentiæ, quod panno ſuperinductum vulneri impone, donec fixum extrahatur. Ad idem valet *emplaſtrum ſtiticum*, *&* *Oppodeltuch.* Virtus hæc quoque in oleo communi latet; ſi in eo madefactis quatuor petiis vulneri ſucceſſivè una alteri ſuperponatur, relinquantur deindè per viginti quatuor horas, nam multoties ſub petiâ ultimà telorum reliquiæ, & globuli extracti inveniuntur.

Advertite tamen, quod talis operatio extractionis telorum, & globulorum à dictis remediis fieri poſſunt, quoties tela, & globuli lateant ſub regione vulneris; nam ſi ultra vulneris regionem penetraverint, extractio per dicta media erit impoſſibilis, intelligitur hoc e. c. ſi globulus, perfoſſis abdominis muſculis, intra cavitatem abdominis fuerit receptus, vel ſi fracto oſſe in oppoſitâ carne reſederit, in iſtis caſibus vana erit quælibet applicatio, quæ in exterioris vulneris labiis fit, ex eo quia medicamenti actio non cadit in telum, ſeu globulum, ſed in fibris, quæ telum, & globulum continent.

Poſt rerum infixarum extractionem, omnis intentio ſit profluvium ſanguinis magnorum vulnerum ſiſtendi, alias non modò vulneris ſanatio; verùm etiam ſauciati ſupervictitatio ſperari nequit.

Cap. XVII.

De ſiſtendo Vulneratorum ſanguine.

SI vena, vel arteria ſaucietur, confeſtim è vulnere ſanguis profluit, & hæmorrhagiam conſtituit, certè periculoſum, ſi quod aliud, ſymptoma, & reliquis viam aperit; ſi n. hic vitæ balſamus, & theſaurus, ſanguis nimiâ copiâ effundatur, reſtans vix par eſt coërcendis reliquis ſuccis, ut metuendum ſit, ne pars ſauciata tandem emoriatur, & ex non lethali, lethale fiat vulnus, ut quotidiè accidere obſervamus.

Arteriarum quidem vulneratio, hæmorrhagiam ſubſalientem fundit, ſanguinemque tenuem, & flaveſcentem; venarum verò obſcurius rubentem, & uniformiter, craſſiuſque profluentem, quò uberius autem ſanguis emanat, eò majorem alicujus vaſis ſanguinis, nempe arteriæ, vel venæ factam fuiſſe læſionem conjiciendum eſt, eòque celeriùs ſiſtatur neceſſe, cum ſanguine, n. vires, & ipſa vita deperduntur.

In ſiſtendo autem ſanguine ante omnia ægri conſtitutionem, naturam, venarum, arteriarumque ſitum, tempus, horam, vulneris diſpoſitionem &c. conſiderabit chirurgus, nam ſi in ſano corpore, quantò magis in ægro contemplanda erunt: ſiquidem quandòque contingit, ut hujuſmodi fluxum ſiſtere impoſſibile ſit, quòd ſiquis eum nimis citò ſupprimere conetur, ſymptomata fortaſſè accerſet, ut inflammationem, eryſipelas, & cœtera hæmorrhagiâ longè graviora; juſto verò tardior cohibitio virium lapſum, & lipothymiam affert, quamobrem in iſtis caſibus naturalis virtus ſpectanda erit, commune itaque axioma Medico obſervandum eſt, quòd *ſublatâ causâ, tollatur effectus*, quare ſi ex irâ, vel Venere hæmorrhagia concitata ſit, cùm hujuſmodi diſpoſitionis natura remedia reſpuet, iracundiam, & appetitum prius ſedare neceſſe habemus; ſi motus cauſa ſit, quies, ſi repletio, inanitio imperanda eſt, ſique contraria diſpoſitio ſemper inducenda. Vulnere verò ſanguinem profundente, ubi iſta mala non adſunt, ſiſtere ipſum licebit, nec tamen prius, quàm juſtam ſanguinis copiam profuderit, & quanta eſſe debeat, vulnerati conditio te docebit, & ut ſummatim dicamus, quomodò, & quandò ſanguis ſiſtendus ſit, ſciatis, quòd propoſita antè medicamenta id vos docebunt, enim verò appoſito ad vulnus oleo, unguento, vel emplaſtro ſtictico, ſi ſanguis ulterius fluat, ſignum eſt illum utiliter fluere; ſi verò ceſſat, ſignum eſt; quòd importunè fluebat, itaque ad illa medicamenta te remittas.

Accidit quoque non rarò, ubi corpus plethoricum eſt, non prius ſanguinem ſiſti, quàm plenitudo ad vaſa evacuata ſit; item in calidiori temperaturâ idem quandòque accidit, in his caſibus ſupprimere nec difficile, nec periculoſum eſt, quòd ſi tamen ſuccedat, aliquatenus exprimere oportet, donec color ſanguinis, & vultus alteretur; ubi verò majora vaſa ſunt pertuſa; aut vulneratus admodùm debilis eſt, vel magna habet vulnera, aut animi deliquium minatur, in hiſce caſibus nulla in cohibendo ſanguine mora nectatur. Ante omnia verò membra calida ſervare, & ambientem frigidum devitare, ſemperque emplaſtro ſtictico tectum ſervare vulnus convenit; ipſum n. & ſymptomata præcavere, & ſanguinem, ut facile ſiſtatur, temperare; efficax eſt. Notandum quoque ſi caſu Varices; aut intortæ venæ aperiantur, nil admodum de ſiſtendo ſanguine cogitandum eſſe, quòd hujuſmodi evacuatione plurimum pravorũ humorum natura deponat. Cœterum præter emplaſtrum ſticticum, quòd vobis in ſanguine ſiſtendo ſummoperé commendamus: ſi ulterius neceſſitas urgeat, ſequentibus uti poteritis. Simplicia ſunt *crepitus lupi*, fungus hoc nomine inſignitus, vaſi læſo applicatus, *crocus Martis reverberatus*, *&* *ſubtiliſſimè pulveriſatus*, *pili leporini*, *&* *præcipuè ſub caudâ*, *uſnea*, *cinis ranarum*, *cancri combuſti*, *albumen ovi*, *lapis hæmatites*; *pulvis radicum ſymphyti majoris*, *gypſum*, *ſarcocolla*, *vitriolum crudum*, *vel terra exanimata vitrioli*, *fuligo camini*, *terra ſigillata*, *mumia*, *ſanguis draconis*, & alia, quæ nullam acredinem & corroſionem in ſe habent. Verum obſervandum eſt de omnibus hoc etiam, quòd talia, quæ hæmorrhagiam in vaſis majoribus læſis ſiſtunt, ipſi læſionis loco arctè ſunt imponenda, aliàs n. nihil juvant, eſto totum vulnus talibus repleatur.

Sunt & alia medicamenta compoſita, quæ hæmorrhagiam in vulneribus ſiſtendi vim habent, ut

℞. *Sang. ovilli exſiccati* ℥. v. *Croci Martis ſubtiliſſ. Hæmatit. præp. Gumm. tragacant. ana* ℥. j.

Fiat ex omnibus pulvis impalpabilis probé invicem miſtus, & utere.

Vel

℞. *Pulv. radic. ſymphyt. mai.* ℥. iij. *Vitrioli alb. crudi*, *&* *Sarcocollæ ana* ℥. ß. *Croci Martis*, *&* *Fulig. camini ana* ʒ. ij. *Cancr. combuſtor.* ʒ. vj. *Gypſi* ℥. j. *Terræ ſigillatæ* ʒ. ij. ß *Lapid. Hæmatit. præp.* ʒ. j. ß. *Sang. drac.* ʒ. iij. *M. F. pulv. ſubtiliſſ.*

Item

Item *fuligo furni cum ovi albumine ſubacta* & aplicata vulneri hæmorrhagiam ſiſtit. *Colchotar etiam cum ovi albumine miſtum* in linimento implicitum, vulneribus applicatum optimum ſæpè parit effectum. Verum *ſpiritus vini* hæmorrhagiam compeſcit. Tandem vulnerum hæmorrhagia tot habet medicamina, quæ deſcribere non tantum laborioſum, verùm etiam tædioſum eſſe, nec adeſt chirurgulus, qui peculiare hîc non jactet arcanum, & multoties vulneratos, læſo quocumque gravius vaſe ſanguifero, omnem ſanguinem cum vita fundere neceſſe eſt.

Quidam vaſis ſitum ſanguinem fundentis prius accuratè explorant, deindè arteriæ vel venæ Labia digito comprimunt, ut impetuoſior ſanguinis effluxus retardetur; Verùm non negamus compreſſionem talem digitis factam plura ſæpius præſtitiſſe, quàm alia ſtictica, ijs præſertim in caſibus, ubi vas ſauciatum non adeò profundè delituit. Quandò verò plura vaſa fuerint dilacerata, unius hominis digitis impares erunt foraminiculis illis, & rivulis obturandis, atque occludendis, adeòque efficaciora hîc requiruntur remedia &, quidem ſuperius dicta.

Si incompeſcibilis ſit hæmorrhagia, & nullo medicamine ſiſti poſſit, nullum aliud ſiſtendi remedium ſupereſt, quàm ignis actualis, vel potentialis; ignis namque actualis, ſi vaſorum orificiis admoveatur, ſanguinem, & carnem ita adurit, ut veluti aggere facto, ſanguinis effluxus cohibeatur. Cauteria namque actualia ignita carnem criſpant, & corrugant, atque cruſtam inducunt, quod certè remedium inter extrema plures connumerant, modò cum prudentiâ, & exercitato adminiſtretur chirurgo. Cœterum hoc remedii genus timoris, & periculi plenum abſque effectu adhibitum vidimus, imo propter gravia ſymptomata in magnum periculum conjicitur vulneratus, item quoniam decedente eſcharâ, nihilominus ſæpius nova ſupervenit hæmorrhagia. Tutior eſt ignis potentialis, ſed non qui aciditatem ſapiat, ut vitriolum ad albedinem calcinatum cum goſſypio applicatum, vel cum crepitu lupi permiſtum, ſed cavendum eſt, ne pateat nervus, vel tendo inſignior in vulnere, ad quem vis vitrioli corroſiva perveniat, & ita periculoſiſſima inducat ſymptomata.

In arteriarum puncturis minoribus applicatur pilula de laudano opiato. Quibuſdam ſecretum eſt ad venarum, & arteriarum reſectarum hæmorrhagiam:

℞. *Aceti vini fortiſſimi* ℥. j. *Croci Martis* ʒ. j. *Colchotaris s. Terræ vitrioli dulc.* ʒ. ß. *m.*

Sed in arteriarum vulneribus cujuſcumque conditionis optimum eſt *aquam Arterialem*, undè nomen deſumpſit, adhibere, quam nos deſcripſimus *Tomo* 1. *de Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate.* Neque interim contemnenda erit cœleſtis operatio, quæ characteribus perficitur, quam in extremis quoque tentare licebit. Obſervandum & illud eſt, ſi dùm ſiſtitur ſanguis, ad interiora confluit, ſtatim à propoſito diſcedendum eſſe, ne forſan abſceſſus, aliaque mala circa interiora fiant.

Accidere ſolent quandòque mulieribus menſtruantibus vulnera, & tunc ſanguis menſtruus non per loca conſueta, ſed per vulneris ſinum effluit, imò horribilia excitantur ſymptomata, ut uteri ſuffocatio, epilepſia, convulſio, paralyſis &c. quæ vulnera ſæviunt, nec hæc in menſtruante ceſſant, niſi remediis uteri furorem ſedantibus, & uteri perfecta adhibeatur caratio.

Cap. XVIII.

De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico.

Duò præſidia univerſalia phlebotomiam nempe & catharticum magnoperè in corpore vulnerato commendant vulgares, imò neceſſariiſſima exiſtimant, ne ſanguis abundans, vel humores vitioſi in corpore cumulati, vulneris occaſione ad partem affectam ruant; & varia excitent mala. Dant igitur operam, ut ſanguinis, & humorum affluxus ad partem vulneratam præcaveatur, id venæ ſectione, vel purgante medicamento perficiunt.

Venæ ſectio facienda eſt in omnibus vulneribus, & præſertim in magnis, in quibus ob dolorem ſanguinis affluxus metuitur, ubi etiamſi in corpore non adeò abundet. Undè *Hip. in lib. de articulis*, in coſtæ colliſione ſanguinem è cubito detrahit, ubi *Galenus* in com. addit: *Etiam ſi in corpore non redundet, in hujuſmodi plagis ad venæ ſectionem deveniendum eſt. Ut autem venæſectio non ſolùm evacuationem, ſed & revulſionem præſtet, in longinquâ, & contrariâ parte vena aperienda. Faciendum autem hoc citiſſimè, & primo ſtatim die, & quidem antequam ullum medicamentum adhibeatur ut ſanguinis ad partem vulneratam præcaveatur affluxus.*

Si verò humores vitioſi in corpore redundent, purgatione opus eſſe affirmant, nam cum eâ feliciùs, & citiùs vulnus ſanatur, quò pars magis ſana, & benè conſtituta eſt, & mala partis vulneratæ conſtitutio ſanationem impedit: omninò igitur opera danda, ne vitioſi humores ad partem affectam confluant. Itaque cùm vulneris occaſione facilè fieri poſſit, ut ad partem vulneratam confluant, ſi in corpore reperiantur, ſtatim evacuandi ſunt. Idque faciendum in magnis vulneribus, & ubi metuendum; ne ob dolorem pravi humores ad partem affectam confluant, ut & in iis vulneribus, ubi ſectio, & dilatatio facienda, & os abradendum eſt, & omninò in omnibus, ubi dolor eſt vehementior. Verùm illos evacuant humores, qui ſunt calidi, bilioſi, ac ſeroſi, ab fluxum magis apti, & ad inflammationes, ac eryſipelata generanda faciunt, & febres facilè excitant. Statim autem in principio inſtituenda eſt purgatio, antequam nimium affluxus concitetur, & febris accedat. Ac proindè in vulneribus ad purgandum utiliſſimè adhibent *mannam, ſyr. roſ. ſolut. rhabarbarum, ſol. ſen. &c.* A calidis verò medicamentis purgantibus abſtinendum putant, ne humorum fluxus concitetur, & partem vulneratam ad inflammationem diſponant.

Sed hæc nullum juvamen præſtare poſſunt, cùm vulneratum debilitent, enerventque, ſuccoſque reſiduos incraſſent, acrioreſque reddant; præcipuè ſi ſimul parcum concedunt victum; & ægrum ad mortem potiùs diſponunt; & vulnera per accidens fiunt lethalia. Melior ergò jure, ſi vulnus interna requirat remedia, quæ acidum abſorbent, & ſimul ſuccos fluidiores reddunt, ut ſuccorum circulantium itus; & reditus per partem vulneratam ſartus, tectuſque ſervetur, commendamus, inter quæ ſunt diaphoretica, quæ ſimul ſanguinem confortant imò nutrimentum, ut meliùs pegatur, promovent; cùm contrà venæ ſectio non ſanguinem emendet, ſed magis debilitet: obſervavimus n. hactenus, quod inſtitutâ venæ ſectione, vel purgatione materia, ſeu pus in vulneribus, in minori

minori quantitate, quam alias, reperiatur, imò quòd indè majores obſtructiones, & dolores in vulneribus oboriantur. Certum eſt, quòd poſt inſtitutam venæ ſectionem reliqui ſucci adhuc deteriores reddantur, ſi n. homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, ſed quod habet febrem, vel ſanguinem nimis ſpiſſum, quem certé venæ ſectione celebratâ non attenuabis, nec febres, hac inſtitutâ, curabis, craſſus ſit n. ſanguis à defectu ſalium volatilium, & ſpirituum coagulatione ab acido factâ, quam certè per venæ ſectionem non impedies, nec per purgantia. Cautè ergò incedendum eſſe in vulneribus volumus; enema tamen in alvi obſtructione concedi poteſt; ſed non ſingulis diebus, prout chirurgi faciunt, impoſſibile eſt n. quod vulneratus lecto affixus tot ſedes habere poſſit, ac ſanus, qui laboribus incumbit.

CAP. XIX.

De Sinoviæ fluxu, & congeſtione.

Solet quandoque vulneribus accidere fluxus glutinis albi, qualis in articulis, pericardio, oculis, glandulisve obſervatur, hic fluxus nomine proprio, ſpecifico, & apto antehàc caruit; vocârunt n. eum priſci Sanguinis ſerum. *Paracelſus* autem pro quibuſdam rebus alia nomina excogitavit, vocatque talem, ſuccum corporis humani aquam glarealem, ſpecificum autem nomen hujus ſucci aquoſi in articulis exiſtentis; ab eodem dicitur Sinovia, Vel Sinonia.

Eſt hæc Sinovia ſuccus albus partibus ſpermaticis inſerviens, ut ſunt cerebrum, ſpinalis medulla, nervi, tendones, ligamenta, & cartilago. Vocat idem *Paracelſus* hanc ſinoviam glutem album, quod pro motu, & lubricitate articulorum inſervit, ut obſervamus in aurigarum communi unguento, quo rotarum axes ad lubricandum aurigationis motum indies largiter inungunt. Iſta ſinovia ſemper recens ad articulos mittitur; ut perpetuò articuli diluantur: eo quia in motu bona ejus pars atterendo conſumitur, & ſorditie tenus per poros eliminatur.

Nunquam ſinovia in pus degenerat, quia ob ſui acredinem ad pus gignendum inhabilis eſt, verùm nonnunquam acrem ſalſedinem concipit, quæ nervos ita corrodit, ut magna ulcera valdè doloroſa efficiat.

Nonnunquam effluens ſinovia alium corporis humorem vitioſum admiſtum habet; qui ex ipſo humoris affluentis colore cognoſcitur; ſinovia n. impermiſta eſt albuminis ovorum inſtar, per admiſtionem verò alterius humoris hic color immutatur.

Fluxus glutinis albi duabus de cauſis in vulneribus accidit, vel ægrorum libidine, ac inobedientiâ concitatur, vel chirurgi errore, qui tum in medicamentis tum in deligaturis committitur.

Profluvii Sinoviæ curatio perficitur cauſarum prohibitione, vel emendatione, non verò rebus exſiccantibus, & adſtringentibus, ut multi falſò ſunt perſuaſi, applicantque *crocum Martis, bolum armenum, terram ſigillatam*, aliaque ſimilia fruſtraneo eventu; ſed ſolùm ſperanda eſt ab emplaſtris, & unguentis vulnerariis eximiis; quòd ſi dictus fluxus non ſiſtatur, in paralyſim, & atrophiam membrum vulneratum adducit, interdum totius corporis tabem poſt ſe trahit.

Quemadmodum ſanguis rubeus arterialis, & venalis à vehementi contuſione extravaſatur, & in alienis cavitatibus protinus concreſcit, ita ſimile quid contingit ſanguini albo nervali, nimirum ſinoviæ, ut à validâ concuſſione, vel ictu adverſus aliquem nervum facto ſanguis ille albus, ſeu ſuccus nervalis ad locum concuſſum confluat, uti præcipuè fieri ſolet in manibus, & pedibus, quoniam dictis in locis plurima oſſicula, & nervi concurrunt, ideòque ſi vehemens alliſio per ictum, vel jactum contra manum, vel pedem vibretur, ſinovia incipit ad contuſi loci jacturam confluere concurſuque ſuo tumorem ibidem excitare; confluxus n. locum extendit, ut protuberatio ſequatur, imperitus verò æger non advertens, putat iſtam protuberationem eſſe tumorem ordinarium, eumque negligit, vel debita medicamenta non applicat; ſuâque imperitiâ ingentis calamitatis cauſa eſt, ut ſequitur; quando nimirùm nervus aliquis, vel tendo violento ictu contunditur, vel læditur; tunc ſuo more ſuccum ſuum ad locum contuſum mittit ad auxilium ferendum parti læſæ, cute autem externâ non diviſâ; concurrens ſinovia exitum non habet, atque ita intus congeritur, cavitatemque complet; ita ut mox, majori ſpatio pro confluente ſucco opus ſit ſuccedit ergò loci protuberatio; cumque ſinovia ſit humor macer; & tenuis nunquam ſuperabilis; ideoque fluxio ejus eò eſt ſubtilior, ac facilè ſalſedinem aſſumit, qua nervos arrodit, qui acutiſſimo præditi ſenſu, ad furorem irritantur, excandeſcunt; aut ob aëris defectum præfocantur, atque ſic facilè corruptionem patiuntur; id quod potiſſimum contingit in manibus, & pedibus, ut dictum eſt, ob copiam generis venoſi albi necnon oſſiculorum ibi concurrentium, paucitatemque carnis; quamvis interdum etiam alibi corporis contingere poſſit. Cum ergò ſinovia ſit coloris aquei, nec in modum ſanguinis concreti ſubcutanei tingere poſſit, ideò in ejus confluxu ſuppellex exigua, aut nulla lividitas, qualis in aliis locis à violentâ contuſione oboriri ſolet; apparet, ac propterea ab imperito medicaſtro vilipenditur, quaſi parvi ſit momenti, feſtinatoque, ut decebat; auxilio ipſi non ſuccurritur; malum autem invaleſcit, & inſanabile evadit.

In tali itaque caſu vigilanti curâ attendendum eſt; ut ſi nulla contuſio violenta adverſus manus, cubitos, pedes aut genua per ictum, lapſum, jactum; alliſionemvè contingeret, locuſque ita intra paucos dies intumeſceret, ac ingentes, ſenſimque magis augeſcentes dolores concitaret, abſque ullis ſanguinis ſubcutanei concreti, aut læſionis articuli, alicujuſvè fracturæ notis, tunc proculdubio initium congeſtionis ſinoviæ adeſt, quæ quidem non concreſcit, ut ſanguis, cui ſolummodò ut lacti jus concretionis competit; ſanguis n. velut lac rubicundum dici poteſt, lac verò ſanguis albus; & utrique caſeoſitas ineſt, quæ nimiâ adventante aciditate, ad fundum præcipitatur: ſinovia verò neque concreſcit, nec in pus tranſit, ac corruptivam qualitatem habet, qua nervos corrumpit indubiè, niſi confeſtim illud avertatur, quod fit, ſi ſub tumore mediante ſcalpello fiat profunda inciſio ad cavitatem uſque, congeſtaque ſinovia emittatur, ac probè exprimatur, quo facto unguentum mundificativum imponatur, vulnuſque emplaſtro ſanativo contegatur, ac non cataplaſmate calido, talia n. præfocant nervos, ac corruptionem promovent.

Si autem tumor retrorſum pergeret, effluenſque humor copioſiùs procederet, hoc indubium eſt

ſignum

ſignum nervos jam dum arroſionem eſſe paſſos, in tali autem caſu ſupra tumorem pari modo molienda eſt inciſio, ibique imponendum eſt unguentum mundificativum, ut

℞, *Vitellum ovi ad duritiem cocti n.* j. *Deindè in ſartagine mell. opt.* ℥. j.

Liquefac leniter, & m. vitellum beneficio piſtilli cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadiceum, ſeu brunum, quo utere; quòd ſi idem acrius reddendum fuerit, *admiſce diligenter mercurii præcipitati* ℈. j, *vel* ij. Vel impone *oleum Arſenici*, cujus præparationem docuimus *Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 5. *De fiſtulâ*, unguento alicui vulnerario miſtum, & turundis exceptum, continuando alterutrius compoſitionem quotidiè ſemel, donec nervorum corruptio, & inflammatio ceſſent, tum verò ſanatio perfici poteſt alio quodam balſamo vulnerario.

Quòd ſi hæc corruptio non inhibeatur, tunc dolor ſenſim magis, magiſque increſcit, & tumor ulterius verſus corpus progreditur, ac magna colluvies purulenta colligitur, & apertione factâ, in tenaci, & tromboſâ ſubſtantiâ effluit cum intermiſtis nonunquam ramentis, quæ de corruptâ nervorum, & ligamentorum ſubſtantiâ proveniunt, inflammatio verò ſecundum nervos in dies ulterius verſus corpus ſerpit, unumque poſt alterum incendio deſtruit in corporis uſque truncum, quem & febris acuta invadit, in dicto verò membro gangræna incipit, nec ipſâ membri reſurrectione averti poteſt; licèt enim pars gangrænata abſcindatur, gangræna tamen jam dum ſecundum nervos ſe corpori communicavit, ac mortem infert, non enim ut alia gangræna communis maturè oculis conſpici poteſt, ſed tum demum quandò deſperata ſunt omnia, nec quicquam abſciſſio, vel ullum aliud remedium juvare poteſt.

Cap. XX.

De Vulnerum Dolore, & formicatione.

VUlneris individuus comes eſt dolor, ſicut umbra corporis, nullum itaque vulnus eſt ſine dolore, cùm ſecundum *Galeni* filios à continui ſolutione pendeat: non raro tamen ille tolerabicis eſt, verùm quandoque ita vehemens, & atrox percipitur, ut totam curationem primùm ad ſe trahat. Non loquimur hîc de dolore, qui ſentitur, dùm vulnus infligitur, nàm ſi abſque vitæ noſtræ advertentiâ infligatur, non percipitur, & dùm recens eſt, vix dolet; verùm de illo, qui factâ ſolutione, vulneratos torquet, & plerùmque aliquot elapſis horis intenditur.

Cauſæ.

Dolor, qui percipitur, dum vulnus actu infligitur, provenit ab agitatione, commotione, diſtenſione, contractione, dilaceratione, & concuſſione fibrillarum nervearum, quò enim fibrillæ vehementius diſcinduntur, eò majorem Vita de extremo aliquo inſolito percipit dolorem. Verùm dolor ille, qui factâ continui ſolutione ſauciatos invadit, & plerumque aliquo elapſo tempore creſcit, provenit à novo impetu ſuccorum circulantium, quibus tranſitus ab obſtructione denegatur, hinc elabentibus, qua data porta, ſucci ruunt, flexilibus ſuis particulis emiſſis, reliquæ acriores factæ nervos, ac fibrillas contrahendo, corrugando, & criſpando dolorem cauſant. Idem res extraneæ in ipſo vulnere exiſtentes efficiunt; ut feſtucæ, vitrorum fruſtula, vel inſtrumentorum fractorum, vel ſanguinis grumi acres, ac acidi fibrillas, aliaque vaſcula minima pungentia, quæ intenſum producunt dolorem. Item provenit ab inconvenientium medicaminum applicatione, turundarum nimis longarum, vel craſſarum in vulnus intruſione, indebitâ ligaturâ, vel illapſu rerum in vulnus non pertinentium, vel eorum, quæ à propriâ naturâ proſcripta ſunt expulſione, ut ſunt fracti oſſis particulæ, pus, vel ſordes, vel ſpontaneâ corruptione incidente. Similiter ab ægri errore in diætâ, dum ille pravo utitur victu, ut braſſicâ, piſcibus ſalſis, carne ſuillâ, aut ſimilibus. Sic etiam dolor oritur à fluidis cum vulnere extravaſatis, & ſtagnantibus, undè ſæpius accidit, ut quandò aër frigidior vulneri immittitur, tunc dolor in ipſo obſervetur vehemens, quod etiam veteres notârunt, cùm dicere ſolebant, quòd aër frigidus vulneri admiſſus dolorem producat, rationem verò non addidêre. Ratio autem hæc eſt, quod ab aëre frigido particulæ in vulnere volatiles, & mobiles incraſſantur, & fixantur, imò hæ particulæ volatiles ab aëre alias peregrinas nanciſcuntur particulas, quæ ordinem turbant; hinc etiam miſtura perturbatur, & aliam inducunt indolem, & tum ad fermentationem tendunt, & deindè lactis inſtar aceſcunt, quæ ſpicula acida tubulos, & fibrillas concutiunt, & dolorem producunt.

Prognoſis.

Dolores vehementes in vulneribus multùm negotii chirurgis faceſſunt: ſed plus vulneratis, cùm pernicioſi ſint, & gravium malorum cauſæ eſſe ſoleant; nam vigilias inducunt, ſanguinis, & humorum accurſum ad vulnus trahunt, undè deindè majores corruptiones, inflammationes, febres, ſuppurationes, cruciatus, interdum quoque gangrænæ excitantur, & priora ſymptomata plurimum augentur. Magnoperè quoque à doloribus vires proſternuntur, nec ullum, iiſdem valdè ſævientibus, vulnus ſanari poteſt, niſi ipſi prius ſedentur.

Curatio.

Doloris cauſa protinus diſquirenda eſt, & tollenda; undè ſi indebita ligatio ſit in cauſâ; ſolvatur, vel acria medicamenta removeantur, vel pravus victus mutetur, vel quomodocumque peccetur, vel detur anſa dolori, corrigatur, quod multis modis fieri poteſt; ſcilicet per excandeſcentiam, diutinam moram in aurâ frigida, vel radiis ſolis admodum ferventibus, motum corporis validum, luxuriam Veneream, nimis tardam deligationem, improportionatas vulnerum turundas, violentas linteorum, floccorumvè intruſiones, vel vulneris conſtrictionem; quicquid ſit, aliquid malè actum eſſe, dolor declarat, vel ægri, vel chirurgi culpâ: præſtat enim errorem confiteri, quàm pertinaciter in eo perſeverare.

Commendant in vulnerum dolore chirurgi vulgares linimenta *ex oleis ſcilicet roſaceo, chamæmelino, amygdalarum dulcium, lumbricorum, ſambuci &c.* Vel cataplaſma *ex foliis ſolani, & axungiâ ſuillâ.* Si verò à calore oriatur:

℞, *Fol. hyoſciami recentia, Nec non ſolani.*

Aſſa ea ſimul ſub cineribus ignitis, tum contunde in pulticulam, quam cum oleo violaceo attempera in linimentum molliuſculum.

Verum juxta noſtram curationem & medicamenta neceſſaria ſunt, quæ dolorem demulcent, vel auferunt, quæ reſolvunt, vel blande nervorum, vel febrillarum contracturam emolliunt, talia ſunt, quæ ſalis volatilis copiam in ſe continent, ut *ſpiritus vini camphoratus*, *aqua Reginæ*, *oleum baccarum juniperi*, *laterinum*, *terebinthinæ*, vel illud calidè inſtillandum; calida enim nervis amica, eorumque dolorem ſedativa ſunt, tum etiam linteolum in eodem oleo humectatum vulneri imponatur, ac demum *emplaſtro ſtiptico* contegatur. Maximoperè conducunt *cataplaſmata anodyna ex micâ panis, flor. chamomill. theriac. croco cum lacte, & vitell. ovi parata.* Item *oleum papaveris*. Sin autem dolores permagni crucient ad *laudanum opiatum* confugiendum eſt, dummodò nulla cauſa vetans adſit. Si dolor, nervum aliquem inſigniter læſum eſſe indicio eſt, & tunc inſtituenda eſt curatio de vulneribus nervorum.

Solet quandoque vulneribus *titillatio*, ſeu quaſi vermiculatio, ſeu *formicatio* ſupervenire, in qua in vulnere primo ardor, & dolor perſentitur, deindè quaſi ſerptio ſequitur, ac ſi formicarum multitudo in eo repet, cum punctionibus, & dolorculis, uti his contingit, quibus interdum in ſomno ſedentario ſpes obſtupeſcit, ac poſtmodum etiam ſæpe contingit in manuum, & pedum perfrigeratione, tempore hyberno, eorumque recalfatione. Hoc autem nil aliud eſt, quàm affluxus, & refluxus ſanguinis, in vulnere vero affectio quædam nervorum frigida, curanda oleis deſtillatis, ut ſunt: *oleum philoſophorum*, *laurinum ſtillatitium*, *lavendulæ*, *rubrum terebinthinæ*, infundendo ea vulneri, ſunt enim nervis amica.

Cap. XXI.

De Vulnerum Inflammatione, & Eryſipelate.

Sepiſſimè vulneribus accidit inflammatio, quæ non tantùm vulnerum curationem ad ſe trahit, & eandem retardat, ſed vulneratus in magnum Vitæ diſcrimen conjicitur, ob alia ſymptomata, quæ ſuperveniunt.

Signa.

In vulnerum inflammatione etiam ſunt tumor, calor, rubor cum pulſatione, & dolore,

Cauſa.

Vulnerum inflammatio ſecundum vulgares provenit præcipuè à partium nervoſarum læſione, cùm ob dolorem affluxus ſanguinis, & humorum ad locum vulneratum concitetur. attractione autem factâ, copioſus fluxus locum aggravat, & majus ſpatium requirit, unde partes extenſibiles cedunt, & affluentem ſanguinem, & humores recipiunt, majori tamen cum dolore ob validam extenſionem; magnus itaque ejuſmodi motus, ac attracti ſanguinis, & humorum copia ſe mutuo confligantes, acceſſionem concipiunt, & inflammationem accerſunt, præſertim ſi ſimul alicujus nervi læſio adſit, vel acutæ fracti oſſis particulæ pungendo, dolorificæ ſint, vel alicujus muſculis caput læſum ſit.

Verum accidit inflammatio, quandò in parte affecta talis fit obſtructio, ut particulæ ſanguinis, & reliquorum ſuccorum ſoli materiæ ſubtiliſſimæ innatent, & talem nanſciſcuntur ſtatum, qualem habent particulæ ſucci nutritii in fœno recèns diſſecto, hinc ob obſtructionem factam vulnus fit ſiccum, quia vaſa ſunt obſtructa, & ſic denegatur parti ſuccorum influxus & refluxus.

Prognoſis.

Si magnis vulneribus, & parvis tumores non appareant, ingens malum inquit Hip. 5. aph, 66. Celſus verò ita reddidit: *Nimis verò intumeſcere vulnus periculoſum; nihil intumeſcere periculoſiſſimum eſt magnæ inflammationis, hoc emortui.* Quod tamen noſtrâ experientiâ falſum deprehendimus, meliùs enim eſt nullum adeſſe tumorem, denotat enim partes fluidiores poſſe circulare, nec tot diſciſſos eſſe canales. Magno tamen uulneri inflammationem ſupervenire mirum non eſt, quæ prætereà terrere non debet, modò diu non duret. Parvo verò vulneri inflammationem accidere; eamque diu durare, periculoſum, utpoté quæ concluſionem & deliria excitare poteſt, Idem *Celſus lib. 5. cap. 27. ait Quinto jam die quanta inflammatio futura eſt, ſe oſtendit, Quo die rurſus detecto vulnere, conſiderandus eſt color: qui ſi lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger eſt, ſcire licet, malum vulnus eſſe, idque quandocumque animadverſum eſt; terrere nos poteſt.*

Curatio

Si inflammationis ſuſpicio in vulnere adſit, & ſanguis non ſatis fluxerit, vel ſit in viâ fluxionis; huic occurrunt vulgares, venam in loco oppoſitò quantocyus ſecantes, & pro ægri viribus ſanguinem fundnnt, ad minuendam inflammationem, & affluxum divertendum. Imò ſi inflammatio jam adſit, & vires ferant, neceſſitas poſtulet, etiam venæ ſectionem inſtituunt, & pro qualitate humoris fluentes, vel fluxi medicamentum purgans propinant.

Deindè *malum punicum in mortario contundunt, & in vino adſtringente coquunt, cataplaſma concinnant*, & parti inflammatæ apponunt, ac epithematibus refrigerantibus utuntur. Ad hanc vulnerum inflammationem, vulgares frigida, & repellentia applicant, ſed perperam, nam tubulorum obſtructionem, & per conſequens inflammationem adaugent; & humores inſpiſſant. Si calor febrilis nimis æſtuet, dorſi ſpinam *oleo roſaceo, & pauco aceto admiſto* inungunt.

Noſtra vulnerum inflammationis curativa indicatio eſt, ut ſanguinis, aliorumque ſuccorum obſtructiones tollantur, undè ea conveniunt medicamenta, quæ deobſtruunt, reſerant, & ſtagnantes particulas fluidiores, & ad circulationem aptas reddunt; pro qua re internè varia ſudorifera exhibemus in primis *ſperma ceti, oculos cancrorum, ſtibium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, anodynum minerale, bezoarticum minerale, diaſcordium, ſal volatile cornu cervi, cardui benedicti, potiones vulneraria &c.* Externè commendamus ſupra partem inflammatam *ſpiritum vini camphoratum, aquam Reginæ Hungariæ*, & alia, quæ capite de inflammatione ad nauſeam jam dicta ſunt.

Exulent in vulnerum inflammationibus vulgaria externa pinguia, & oleoſa, quæ ſpecioſo nomine defenſiva vocantur, quibus tantum poros cutis infarciunt, & ſæpè inflammationi vulnerum januam laxant. Proſcribimus etiam omnia repellentia, adſtringentia, & refrigerantia, quæ obſtructiones augent, ſuccos craſſiores detinent, cui ſubtilioribus evaneſcentibus, acriores facti fibras diſcindunt,

dunt, vel rumpunr, undè auctâ obſtructione, major ſupervenit tumor, & ad gangrænam via magis expedita redditur.

Vulneri eryſipelas quandòque ſupervenit, quod cognoſcitur ex ſignis *Tomo* 1. *cap.* 11. *de Eryſipelate*, & *Tomo* 2. *cap.* 14. *De Vlcere cum eryſipelate* traditis. Qua ratione curandum ſit, ex iis quæ ibidem dicta ſunt, manifeſtum eſt.

Cap. XXII.

De Vulneratorum febre.

INter alia ſymptomata, quæ vulneratos aggrediuntur, notiſſimæ ſunt febres, eapropter multùm conducit harum differentias cognoſcere, & advertere, ac primò diligentiſſimè inquirendum eſt, quæ febris, quæ vulneri ſupervenit ſit natura, & quæ cauſa. Febres in vulneribus varii generis deprehenduntur, vel ephemera, ſive diaria, vel putrida continua, vel intermittens tertiana, vel duplicata, adeòque ſingulis diebus reccurrens.

Signa.

Febris ephemera ſtatim cum vulnere invadit, calorem habet mitem abſque corporis gravitate, ſomno, vel oſcitatione præcedente, neque horrore, ut in aliis febribus, comitante; urina ſubſtantiâ; colore, vel ſedimine nihil, aut perparùm à ſalubri recedit, ſed pulſus intenditur, eſtque frequentior; & æqualis.

Febris ex puris generatione, ut & inflammationis ſigna ſunt: invadit hæc febris eo tempore, quo pus generari ſolet, imprimis circa quartum diem. Calor eſt multus, ſed ſuavis, pulſus magni, celeres, & frequentes. Urina parum à naturali recedit ſtatu, nullumque parvum ſymptoma conjungitur.

Febres ex putredine cognoſcuntur ex quantitate, & qualitate humorum vulneris; magna namque ſaniei copia effluit, eaque putridum quid potiùs, quàm pus bonum refert, coloris varii, mali odoris, & fœtidà. Et licèt magna puris, vel saniei copia non effluat: tamen ſi materia, quæ effluit, ſit prava, color partis mutetur, partiſque dolor, & gravitas adſit, materiam vitioſam quidem adeſſe, ſed non expurgari indicio eſt. Interim febris ſigna aderunt, quæ putredinis notas in urinis exhibent, vel non exhibent, prout materia venis, & arteriis magis, vel minùs communicatur.

Cauſæ.

Ephemeræ febris cauſa eſt utplurimùm vel ex mœrore, terrore panico, vel nimiâ ſpirituum agitatione. Febris etiam exaſperatur à Medico, ſi intempeſtivè medicamenta exhibet purgantia fortiora, & ſudorifera calidiora, vel acida &c. Item ab aſtantibus, dum ad iram concitant vulneratum. Ab ipſo ægro, ſi vinum acidum hauſerit, aliaque acida aſſumpſerit, hinc abit in pejorem putridam febrem, cujus cauſa eſt in ipſo vulnere, quandò ſcilicet pus cum ſuccis circulantibus ad maſſam ſanguineam abripitur, eamque nimis turbat. Inflammatio febrem accendit, dum pus fit, & pro diverſitate, & conſtitutione ſanguinis, febris vel continua, vel intermittens oritur: ſi enim ſanguis ſemel turbatus, diu manet ſemper talis, ſed ſi pus per intervalle advehitur ſanguini, tunc febris ſuas habet intermiſſiones.

Prognoſis.

Febris ephemera periculo vacat, ſi legetima ſit; ſpatium viginti quatuor horarum habet, ſi verò ſpuria tribus diebus finitur; neque ſalutem vulnerato promittere poteſt, tunc cùm inflammatio ſupervenit, & tempus non dum præteriit. Febris ex puris generatione per ſe nihil periculi habet, ſed paulò pòſt ceſſat, dummodò venis, & arteriis non communicetur. Febrem ex inflammatione, quæ parti vulneratæ ſupervenit; metimur juxta inflammationis magnitudinem, uel parvitatem, & nunc ephemeras; nunc putridas gignere poteſt. Ex putredine verò magis; vel minùs periculoſa eſt, prout major; vel minor puris quantitas majoribus vaſis; vel minoribus communicatur. Febres ex vitioſorum ſuccorum apparatu aliæ aliis ſunt periculoſiores, attamen intermittentes ex ſe periculo vacant, continuæ verò periculoſiores, prout magis, vel minùs ſuccorum vitioſorum apparatus partem affectam conſpurcat.

Habent & vulnera ſuos dies criticos, de quibus *Hip. in Coacis prænot.* inquit: *Incipere febrem in capitis vulnere quartâ die, aut ſeptimâ, aut undecimâ, valdè lethale: judicantur autem plerùmque, ſi quartâ vulneris die inceperit, ad undecimam; ſi ſeptimâ, ad decimam quartam; aut decimamſeptimam; ſi undecimâ, ad vigeſimam.* Et *lib. de capitis vulneribus.* Ubi commiſſum fuerit erratum in curatione, ut plurimùm in hyeme ſupervenire febrem ante decimam quartam aſſerit, ætate verò poſt ſeptimam: item aliquos perire ait, ætate ante ſeptimam, hyeme verò ante decimam quartam. Et paſſim ex *Hip.* videre eſt eum in vulneribus dies criticos obſervaſſe. Equidem vulnera, ut vulnera dies criticos non habent; cùm vulnus ſit morbus ſine materiâ: quatenus verò ipſi aliquid materiæ; quæ coqui debet, accidit, aut quædam humorum turbatio occaſione vulneris contingit; eatenus quoddam criſis etiam habere poteſt, Ideòque ubi in diebus criticis nulla in peius fit mutatio; ſed omnia rectè procedunt, & ſymptomata, quæ priùs aderant, ſedantur, felicis ſanationis ſpem præbet. Si verò contrà hiſce diebus aliquid mali, ut dolor, inflammatio, febris ſuperueniat; aut quæ anteà aderant, non minuantur, ſed intendantur; vel mortis; vel difficilis ſanationis ſignum ſunt. Et rarò omninò motus ejuſmodi in vulneribus ad bonum tendunt; cùm indicium ſit, naturam non potuiſſe motum humorum, qui ex vulnere accidit, ſedare, ſed irritatam humores vel ad partem vulneratam, vel principem aliquam expulſuram. Ideòque ubi motus ejuſmodi in vulnere animadvertitur; potiùs malum; quàm bonum aliquid præſagiendum eſt. Quapropter dies iſtos criticos in vulneribus obſervare utile eſt, ut per eos utiles naturæ actiones cognoſcamus, eoſque non impediamus. Abſtinendum etiam hiſce diebus ab omnibus, quæ motum aliquem humorum iſtis diebus excitare poſſunt.

Curatio.

Febris ephemera peculiarem non poſtulat curationem, ſed tantùm ut æger bonâ regatur diætâ, & ſponte evaneſcit. Cauſæ tamen ejus, ſi adhuc præſentes ſint, aut recurrere poſſint, omnes auferantur; aliàs n. facilè aliquod periculum contrahere, & malum augere poſſunt.

Ex puris generatione febris in eo conſiſtit curatio, ut citiùs ſuppuratio promoveatur, & exitus puri paretur, & eò citiùs, quò nobiliori parte, aut cum nobili conſentiente contineatur.

Ex inflammatione febris tollitur, inflammatione ſublatâ, ſive per reſolutionem, ſive per ſuppurationem.

Febris ex putredine conſiſtit in primis, ut putredo quàmprimùm in parte vulneratâ coërceatur, & materiæ purulentæ omnimodò exitus pateat; ſublato n. pure febris facilè evaneſcit.

In his omnibus itaque febrium differentiis curatio conſiſtit, primò in blandâ diaphoroſi, ſecundò in ſuccorum fermenteſcentium præcipitatione, ita ſunt diaphoretica, *ut Bezoar. orient. ſtibium diaphoreticum, decoctum corni cervi, ſyr. cardui ſancti, papaveris erratici, cornu cervi ſine igne paratum, & ebur eodem modo paratum, ſulphur auratum diaphoreticum &c.* Præcipitantia ſunt omnia alkalia, & abſorbentia, *ut lapis cancror. cc. myrrha, camphora, arcanum duplicatum, lapis prunellæ, cortex Peruvianus, radix gentianæ, flores ſalis armoniaci, nitrum perlatum &c.*

Cap. XXIII.

De Phrenitide Vulnerariâ.

Solet vulneratis, & præſertim in capite aliud ſymptomatis genus prioribus periculoſius accidere, quod phrenitis dicitur, & perpetuò comitem febrem habet acutam, eſtque hæc phrenitis inſaniei ſpecies ab inflammatione; quæ in, & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas verſatur.

Signa.

Phrenitidis vulnerariæ ſigna ſunt, ſi nimirum poſt periculoſa capitis vulnera, notabilis ægri alteratio ingruit, tunc enim hanc ipſam affectionem imminere nemo non prænoviſſe poteſt, tum autem æger inceſſanter vigilat, valdè inquietus eſt, impatientem, & iracundum ſe præbet, membrorum ſitum ſemper præ inquietitudine mutat, è lecto exilit, vulnus vix dolet, reſpiratio, fit ex intervallis rarior, aliquandò eſt magna, & ex imo pectore deprompta. Toruis, & trucibus oculis huc illuc conſpicit, oculorum venæ, & arteriæ ſanguine turgere conſpiciuntur, & ſæpè ex alterutro oculorum fluit lacryma, facies ejus eſt eximiè rubicunda, aut luridè palleſcens, nec tamen idem color anteà fuit, ſed in ipſâ alteratione ita evadit. Sudor nullus erumpit, vel admodum difficulter, quamvis æger optimè contegatur, & in calore detineatur, quinimò corpus ejus ſponte fervidè calet, utut in facie pallor luridus vigeat. Sermo ejus velox eſt, nec verba cohærent, ob mentis alienationem varia, & contraria imaginatur, & ut ebrius furit, modò plorat, modò cantat, modò vociferatur, & ad omnem audaciam eſt proclivis. Varia nugatur, floccos, quiſquilias, & feſtucas digitis colligit, manuſque tremunt. Urina eſt flammea, ac tenuis, ſæpè alba, non quidem ob bilis raptum ad cerebrum, ut *Galenici* falsò ſupponunt, ſed ob ſcorias ſulphureas, acres, ſalinas, & acutas in urinâ deficientes, & id ex digeſtionis defectu, quia ut aiunt ſcholæ, urinam aqueam, & tenuem eſſe deficientis digeſtionis ſignum, prout flavedine manifeſtè tinctam, bonæ digeſtionis indicem. Quoties ergò hujuſmodi etherogeneorum ſalium, & ſulphurum copia caput ſcandit, quia unà cum urinâ non excernitur, ibique exaltatur, & ex eorum miſcellâ fermentatio oritur, & in promptu eſt inflammatio cerebri meningibus, undè ſpiritus animales excandeſcunt, & tota *Palladis* domus ardet. Sed de hoc fuſiùs tractavimus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 1. *de capitis dolore* in explicatione aph. 72. ſect. 4. *Capitis dolor acutæ febri copulatus, concurrente tenuis, & albæ urinæ excretione phrenitidis periculum minatur.*

Cauſæ.

Imaginantur humoriſtæ phrenitidem vulnerariam fieri à ſanguine violentiùs in cerebrum, ejuſque meninges effuſo, & evaſato, & inflammationem, vel apoſtema excitante, bile efferatâ modò, modò bile aduſtâ. Cæterum phreneticant vulgares in phrenitidis vulnerariæ cauſam aſſignando, nam in phreniticorum diſſectione nunquam culter anatomicus bilem, vel apoſtema offendere potuit.

Phrenitidis vulnerariæ cauſa præcipua eſt ingens vulnus, & periculoſum capiti præſertim inflictum, ubi meninges, & cerebri nervoſæ membranæ phlogoſim, vel inflammationem concipiunt; tunc in tantâ ſanguinis accenſione ſcoriæ ſulphureæ, acres, ſalinæ, & acutæ, quæ à ſanguine per ſuos ductus non exploduntur, ex earum miſcelâ fermentationem arripiunt, exaltantur, & ſpiritus animales vitæ muniis deſtinati, irritantur, in confuſionem agitantur, tumultuantur, excandeſcunt, & ſine lege huc illuc per cerebri poros feruntur à particulis etherogeneis, & ſylveſtribus exaltatis. Hinc in tanta rerum confuſione phantaſmata varia excitantur, & notiones confuſæ oriuntur, & tales ideæ cuduntur, & vitæ repræſentantur, non aliter ac à cauſâ externâ obiicerentur, undè juxta varias, & deformatas ideas, æger abſurda vult, lingua loquitur, & agit.

Item hujus affectûs occaſionales cauſæ eſſe poſſunt in vulnerato, vehemens excandeſcentia, aliaque animi pathemata mentem nimium alterantia, ut terror panicus, vel timor, laſcivia, & luxuria Venerea, diæta inordinata, nimius vini potus; medicamentorum inconvenientium, & urentium applicatio; fervor aëris ambientis, qualis eſſe ſolet diebus canicularibus, ut etiam in hominibus, & canibus tunc temporis obſervamus, his ſcoriis ſulphureis, acribus, ſalinis, acutis, & id genus aliis copioſiùs in cerebrum influentibus, hoc modo divexantur, & ſanguis, & ſpiritus animales, tunc faciliùs accenduntur, undè non poteſt non fieri, quin eorum motus pervertatur, quod etiam vulneri his diebus eâdem facilitate contingere poteſt.

Prognoſis.

Phrenitis vulneraria affectus eſt acutiſſimus, periculoſiſſimus, & plurimis exitioſus capitis vulneribus, brevique intra ſeptem dies occidit, niſi promptè ſuccuratur. Quandò intus in vulnere rubor fuſcus conſpicitur, & ejus labia luridè pallent, malum.

Curatio.

Vulgares *Galenici* phrenitidem vulnerariam curant, ſtatim ab initio venam ſecandò, vel hirudines temporibus applicando. Deindè humores bilioſos evacuando *elect. de ſucc. ros. diaphæ. lenit. Syr. ros. ſolut. trochis de rhabarbaro, caſſiâ recens extractâ, vel mannâ, vel rhabarbaro in aquâ endiviæ infuſo.* Ad ſanguinis, & bilioſorum humorum acrimoniam obtundendam utuntur *ſyr. de Nymphâ cum emulſionibus quatuor ſeminum frigidorum*; cerebrum deindè roborant *Diamargaritone*

tone frigido cum ſyr. granatorum, conſervâ violarum, flor. Nymphææ &c. unguentum alabaſtrinum, vel populeonis temporibus applicant, Pulmonem, vel hepar arietis, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliaque animalia exenterata, per medium diſſecta, & adhuc calentia capiti abraſo imponunt. Non deſunt repellentia ex oxyrrhodino, *ex aquâ roſaceâ, aceto, & oleo roſaceo*, quæ frigida panno excepta collo, ſincipiti, & capiti admovent, & ſæpius repetunt ad humores in caput ruentes repellendum, non omiſſis cucurbitulis, & frictionibus.

Quò ad topica, vulneri imponunt *acetum hyoſciami* cum intinctis illi linteolis, donec calor è vulnere ſit extractus, vel in illud inſtillant *oleum roſaceum, vel hypericonis* cum ſuperpoſitione *emplaſtri de Betonica*, tum demum juxta vulgarem methodum vulnus ad finem perducunt.

Phrenitidis vulnerariæ noſtra curatio eſt, ut ſcoriæ illæ ſulphureæ, acres, ſalinæ & acutæ præcipitentur, abſorbeantur, immutentur, & per conſuetos ductus proſcribantur. Ad hunc finem obtinendum optima ſunt ſudorifera, & alkalia; *ut antimonium diaphoreticum, oculi cancrorum, bezoart. miner. c. c. ſcilicet igne paratum, nitrum perlatum, ſal margaritarum, magiſterium coralliorum, coralliorum tinctura &c.* Proſcribimus in hoc affectu medicamenta purgantia, & phlebotomiam, quatenus ſanguinis, & ſpirituum motum adaugent, ac effrenatos reddunt, nec particulæ ſulphureæ, ſalinæ de facilè obediunt, nec venæ ſectione, vel catharticis evacuantur.

Ad ſpiritus animales excandeſcentes, & furentes demulcendos, & ſiſtendos multùm opiata conducunt, ad quæ tanquam ad ſacram anchoram confugimus, quia naturam viribus defectam reficiunt, eandem placidâ quiete refocillant; vel lympham ferocientem, vel ſanguinis maſſam nimium effervеſcentem pacant, ſpiritus quoque animales efferos, & tumultuantes ad quietem, & ad prius jugum reducunt. Unde *Hipp. ſect.* 2. *aph.* 2. inquit: *Ubi ſomnus delirium ſedat, bonum.* Talia ſunt opiata, *Laudanum opiatum, Nepenth. Quercit. diaſcordium, pilulæ de cynogloſſ. tinctura anodyna Zuvelferi, emulſiones ſomniferæ &c.* Cautè tamen his utere, ne pro phrenitide tollendâ, lethargum inducas. Eapropter in his exhibendis doſis, tempus, ætas, vires, & modus maximoperè erit attendendus.

Interim vulnus abſtergendum eſt, in quod *oleum camphoræ* inſtillamus, in quo quarta ejus pars *ſacchari Saturni* ſit ſoluta, vel melius operaturum arbitramur *oleum hyperici*: in cujus uncia una pauci ſcrupuli *ſacchari Saturni cum dimidiâ dracma camphoræ tritæ* ſoluti ſint, & deindè *emplaſtro ſtictico, vel cppoteldoch* tegimus, ac vulneris circuitum *oleo ſambucino, vel ſeminum papaveris* illinimus.

Cap. XXIV.

De Vulneratorum Convulſione.

Convulſio vulneribus ſæpè contingere ſolet. Dicitur à convellendo, dicitur hæc eadem ſpaſmus, & derivatur à contrahendo. Differt ſpaſmus à convulſione, quatenùs ſpaſmus ſemper dolorificus eſt, ac convulſio non item. Eſt itaque convulſio, ſive contractio paſſio doloroſa nervorum, & muſculorum motu violento verſus ſuam originem retractorum.

Signa.

Convulſionis vulneratorum ſigna cognoſcuntur, quia membrum ipſum vulneratum fortiter attrahitur verſus ſuam originem, mediantibus nervis, muſculis, & ſpiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad priſtinum habitum vix reduci queat.

Cauſæ.

Vulgares convulſionis cauſam immediatam ad repletionem, & inanitionem referunt cum *Hip.* qui *ſect.* 6. *aph.* 39. inquit *Convulſio fit à repletione, & inanitione.* Et per repletionem videtur eam fieri, quandò muſculi, aut nervi, aut irritentur, aut inflentur, & in tumorem eleventur; per inanitionē verò quandò iiſdem plus juſto exſiccentur chordarumque, aut locorum inſtar igni admotorum contrahantur. Verùm ſi hoc eſſet, hic affectus per repletionem, inanitione, & per inanitionem, repletione facilè tolleretur; ideòque repletio per exſiccationem, & inanitio per humectationem, cùm medicina ſit adjectio, & detractio, quod quidem à veritate alienum deprehenditur.

Hujus affectûs cauſæ ſunt, quandò nimirùm vulnerati refrigerantur, detinendo eos in loco frigido, vel auræ frigidæ afflatus, vel acceſſus vulneri datur. Undè *Hip. ſect.* 5. *aph.* 20. inquit: *frigidum facit convulſiones.* Item eâdem *ſect. aph.* 17. *frigidum autem convulſiones, tetanos &c.* Et eâdem *aph.* 18. *frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum verò utile.* Conſtat namque frigus particulis acidis, & acribus, quæ acrimoniâ, & acore ſuo irritant, criſpant, contrahunt, & convellunt nervos, muſculos, parteſque fibroſas, undè membrum vulneratum neceſſariò abbreviatur; nervi namque nullo modo frigus perferre poſſunt, ſed quamprimum per vulnus apertum aëris frigidi afflatum ſentiunt, ſe contrahunt hominis algentis inſtar, qui humeros præ frigiditate contrahit, demùmque convulſionem faciunt. Fit in partium nervoſarum, & muſculoſarum tubulis obſtructio, & in iſtâ obſtructione ſucci ſtagnant, aciditatem concipiunt, fixantur, & ſpiritus influentes impediti in iſtorum vaſculorum fibras circa obſtructionem irruunt, & iſtâ irruptione nervos irregulariter vacillant, contrahunt, & convellunt. Item convulſionem parit nervus læſus; vel alicujus muſculi caput inciſum. Verùm præter nervi læſionem, vel muſculi inciſionem, ſordes diù in vulnere retentæ acorem, & acrimoniam producentes, hunc affectum excitare poſſunt. Præterea acidum ad convulſionem inducendam debet eſſe paulò fixius, craſſius, & ſubjecto moderatè viſcido irretitum.

Prognoſis.

Quòd ad convulſionis vulneratorum prognoſim attinet: *Convulſio ex vulnere lethalis eſt*, ut habetur ex *Hip. ſect.* 5. *aph.* 2. Verùm hic aphoriſmus ita intelligendus eſt: Convulſio à vulnere, ut vulnus eſt, lethalis; non autem ſemper in vulnere lethalis eſt. Convulſio, quæ à perfrigeratione exoritur, avertitur, frigus arcendo, & calidum introducendo, quia ut inquit *Hip. ſect.* 5. *aph.* 18. *Calidum verò utile.*

Curatio.

Pro convulſionis curatione cavendum eſt omni ſedulitate, ne in deligatione vulnus diu retineatur apertum, ſed quàm citò fieri poſſit, deligatio feſtinetur, curam ſimul habendo, ne æger per ſpontaneam incuriam ſeipſum perfrigeret. In deligatione tamen magna ſolertia adhibenda eſt, ne ſordes diutiùs quàm par ſit, in vulnere relinquantur, & fiant cauſa doloris, quem facilè ſpaſmus ſequi poſſet.

Si itaque ſpaſmus in vulnere excitaretur, ubi ſuſpicio adeſſet vulnerati nervi, ſive cæſim, ſivè punctim, in hoc caſu ſudorifera ſale volatili conſtantia conducunt, ut ſunt *ſpiritus tartari*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *aqua theriacalis*, omiſſis acidis, & aliis, quæ non libet recenſere. Quò ad topica, in vulnus infundendum eſt *oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini miſtum*, *vel unguento alicui vulnerario miſce bonam quantitatem olei terebinthinæ rubri*, eamque miſturam vulneri impone, in ejus verò circuitu inungi poteſt *oleum philoſophorum*, vel aliud deſtillatum, omnibus autem aliis contra ſpaſmum valentibus palmam præcipit *oleum lavendulæ deſtillatum*, ſi eo locus calidè perungatur. Magnoperè prodeſt *unguentum nervinum*, *oleum lumbricorum*, *ſamſuci*, *axungia humana*, & alia, quæ acorem, & acrimoniam temperant, corrigunt & emendant.

Si ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & indè vulnus, tunc dilatari debet, & parti dolenti imponi poteſt per aliquot dies *theriaca*, *vel mithridatium ſoluta in ſpiritu vini*. Verùm ſi dolor ita urgeat, ut totius curationis cardinem ad ſe trahat, tunc ad *opiata*, tanquam ad ſacram anchoram recurrimus; hæc namque ſpirituum animalium impetum refrænant, ſegniores reddunt, acidum corrigunt, contracturaſque ſpaſmodicas demulcent. Hoc acidum minimum mole eſt, & partes nervoſas, & fibroſas pungit, rodit, ac doloroſè irritat, undè aliquandò plura ſymptomata emergunt, quæ omnia opiata placant, & pacant.

Cap. XXV.

De Vulnerum ſanguinis fluxu.

Hic per ſanguinis fluxum non intelligimus hæmorrhagiam illam, quæ cuilibet recenti vulneri accidere ſolet, cujus curationem ſuperiùs tradidimus, ſed hoc in capite de ſanguinis eruptione agimus, quæ vulneribus jam dudum poſt eorum inflictionem demum contingit præter expectationem, ubi potiùs ſpes eſſe debebat vulnus jam jam ſanatum, & conſolidatum iri; tum autem probè advertendum eſt, nùm vulnus ſponte, & ſine ullâ data occaſione, vel ab immiſſo aliquo inſtrumento irritatum ſanguinem mittat ſive multùm, ſive parùm: ſi ergò propriâ ſponte erùmpat, ſignum eſt fracti oſſis particulam acutam eſſe ſolutam, & foras tendere, præcipuè ſi intra vulnus punctio, & dolor ſentiatur, quandò quis manu vulnus contractet, ſanguiſque emanans ſit purus, & bellè rubeat.

In tali ſanguinis fluxu neceſſe eſt, ut aliquid ſubacris cum turundis imponatur, nimirum balſamum quoddam eſurinum, quale paratur ex oleo hypericonis, vel ſaltem communi cum aliquo corroſivo, nempe *butyro antimonii*, *oleo mercurii rubro*, *vel ſpiritu nitri cocto*, donec in balſamicam conſiſtentiam abeant, vel in ejus defectu ſaltem *unguentum Ægyptiacum vulgare*: à tali ergò balſami, vel unguenti acredine oſſiculum illud ſtimulatur, ut penitus ab oſſe, cui parumper adhuc hæret, decidat, & foràs pellatur, vel ſaltem ita ſolutum appareat, ut apprehendi, & extrahi poſſit, expectandum tamen eſt, donec ſponte oſſiculum abſcedat, non autem inſtrumento in vulneris profunditate circumagitandum, ne oſſiculum illud contra nervum prematur, ingenſque dolor, vel convulſio concitetur.

Sin autem confertim ſanguis emanaret, ſiſtendus eſt medicamentis ſanguinem cohibentibus; non autem eluendo, ſanguis è vulnere tollatur, adjuvat enim venæ apertionem obturare, ita ut ſanguis ſecuturus exire non poſſit, tum verò quotidiè unguentum vulnerarium vulneri imponatur, apertionem enim venæ carne explet, quà ſanguini exitus denegatur, id *emplaſtrum ſticticum*, *vel oppoteldoch* utramque abſolvunt paginam, ſanguinem enim paulatim inhæreſcentem educunt, & totam ſanationem perficiunt. Si vulnus ſaltem eſt cruentum, nil autem ſanguinis emanat, tunc ſignum eſt vulneris deligationem nimium compreſſam eſſe, ægrumque ſanguine abundare: ligatura itaque impoſterùm debet eſſe laxior, imò etiam in reliquo corpore, ſi ullibi à veſtibus nimiùm arctis fiat compreſſio, ea laxetur, alias ejuſmodi compreſſione facilè ſanguis ad vulnus premendo truditur.

Solent vulnerati vel ob nimiam hæmorrhagiam, vel nimium ſanguinis fluxum, aut ob terrorem; aut ob venenum à morſu animalis in ſyncopen incidere, tunc enim ægri palleſcunt; pulſus ceſſat, ſudore frigido corripiuntur: non mirum eſt, quod à nimio ſanguinis fluxu vulnerari animi deliquium patiuntur, qui ſi ſanguis circulationis lege ad cor non redit, neceſſariò ad alias partes tranſit, & ſic circulationis ordo pervertitur, per terrorem cor contrahitur, ut ſanguis ad partem ruere nequeat, & ſimul ſpiritus vitales ad liberum ſuum fluxum impediuntur. Conveniunt in hoc caſu omnia ea, quæ ſanguinem ad circulationem concitant, de quibus vide noſtram *Trutinam lib. 3. cap. 2. de lipothymiâ, & ſyncope.*

Caro luxurians, ſive excreſcens in vulneribus raro accidit, ſi curatio rectè fuerit inſtituta, & ſi traditis ſuprà medicamentis utatur chirurgus, quòd ſi fortaſſè accidet, omninò à corroſivis abſtinendum eſt; iis enim peſſima qualitas vulneri imprimitur, ita ut difficilis evadat deindè ipſius curatio. Arcanum maximi faciendum nos ſine invidiâ communicabimus, quod quicquid corroſiua efficere poſſunt, efficit, abſque tamen dolore, & corroſione, & medicamentum hoc eſt, quod flaccidam carnem indurat, & perfectam redit, illud ita conficitur, & pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Mell. crudi lib.* j. *Aloës hepaticæ* ℥. j. ß. *Alum. uſti, ac acet. reſtrincti. Singulis vicibus* ℥. j. *Vitell. ovor. num.* xx. *Terebenthinæ lib.* ß.

Agitentur, ac commiſceantur in pulticulam, quæ ad ignem coquatur, donec craſſitudinem emplaſtri, & colorem fuſcum acquirat & ſic habetur medicamentum, quo carnem non naturalem ubique averruncat, & abſtergit, dummodò calloſa non ſit, ſed flaccida.

Cap.

Cap. XXVI.

De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet.

POſt vulnerum ſymptomata, de quibus fuſiùs egimus pro illis reparandis, congruum cenſemus de iis agere, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet; ut perfecta curatio ſuccedat cum artis decore: Vocatus igitur ad vulneratum chirurgus primo intuitu accuratè animadvertere debet de curationis poſſibilitate, ac fine, certi quid prædicere poſſit: ne forſan magno ſuo, artiſque dedecore, ac incommodo, aliquid, quod naturæ præſtare poterat, non ſine ægri magno malo ſubſiſtat: omninò enim naturæ vim, ac virtutem prædictionum normam conſtituere Medicum decet. Siquidèm omnes conatus irriti evadunt, ac oleum, & opera luduntur, ſiquid attentemus naturæ viribus ſuperius: ſin minus quàm natura poſſit promittamus. Duplex eſt periculum, nam vel ægri damno, naturæ non, decet, auxiliamur, vel noſtram ipſorum ignorantiam detegimus, dum naturæ potentiam nos non cognoviſſe ipſi prodimus. Itaque ut artis, & naturæ, tum ſcripſimus rationem habeat Medicus, neceſſarium eſt, quòd tria hæc non niſi ſimul ſubſiſtant, ac uno deficiente, reliqua ſtatim corruant quoque.

Memoriæ itaque mandandum eſt, viventium naturam ſic comparatam eſſe, ut ſui ſimilis ſemper permaneat, nunquam vim ſibi inferiori à medico patiatur, ſed medicus cum naturâ ita ſe gerere debet, ut ab ipſâ dirigatur ad ea auxilia præſtanda cùm ſuâ arte, quæ tanquam ſibi familiaria, & amica admittat, non tanquam hoſtilia; & exotica renuat, & cum indignatione maximè abhorreat. Curabit ergò talia remedia illi afferre, quæ ipſa non reſpuat, conſtitutum enim jam hoc eſt nos naturam, non ipſam nos imitari, ac ſequi oportere: artis itaque tota excellentia manet in naturæ remedii convenientis cognitione, hæc enim celerem efficiunt curationem.

His ſic præhabitis, ſciendum eſt, quòd membrum in totum reſectum nunquam agglutinatur, abſciſſum, ſed non in totum, nemo eſt, qui ſic reponere poſſit; ut nihil ſuperſit incommodi. Paralyſes ex nervorum vulneribus nunquam tolluntur, quemadmodum, & lethalia vulnera curationem non admittunt. Iſtiuſmodi curationes cavete, ne aggrediamini, nam earum policitationes ridiculæ ſunt, & habentur. Sufficiat vobis, inſpecto vulnere, quid per naturam fieri poſſit, cognoſcere, ut veſtræ artis auxilio, remotis obſtaculis, illud perficiat natura, quod poteſt. Sæpè enim chirurgos, & tonſores jactabundos audietis, qui naſum triduo ante abſciſſum, & ſerò tandem in nive repertum; digitos etiam præſectos, & alia portenſiora quoque glorientur, ſe reſtituere poſſe. Imò *Paracelſus* inquit; *Ego quoque nemini, cùm apud Forum julii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præfecta erat, eam cœmento adglutinârit, verùm gloria ea brevis, & inanis fuit: nam altero poſt die ſuppurata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt.* hujuſmodi jactantias nemo probabit; undè ego in medico veritatis ſtudium, induſtriam, gravitatem præ omnibus aliis virtutibus requiro: orationem quoque naturæ congruentem; quæ apud rerum peritos fidem mereatur, glorioſam eſſe Medico motum eſſe puto.

Præterea ſignorum, ac ſymptomatum cognitio, quæ vulneribus quotidiè ſuperveniunt, peritia, admodum neceſſaria eſt, ut quid ea mali portendant, ac deſignent, cognoſcatis, & ſymptomatum difficultates præcavere poſſitis; etenim ſi ſanorum corpora tot caſibus ſunt expoſita, quid in ægro vulnerato ſperandum putatis? Sæpè enim Syderatio, atrophia, apoplexia; comitialis morbus vulneribus ſupervenire ſolent, quæ niſi vos cognoſcatis, & prævideatis, ex inſcitiâ ægro malum, & vobis dedecus conciliabitis: quoniam ſæpè majus damnum videmus ex incuriâ Medici, & ſymptomatum contemptu, quàm ab ipſomet vulnere naſci, quæ mala faciliter averteris, ſi ſignorum, & ſymptomatum glorioſam habueritis cognitionem, non ſimplicem, qualis fabrorum, & cerdonum eſt in ſuâ arte, ſed abſolutam & ſcientificam, quam niſi habeatis; artis operationem ne aggrediamini, in qua non opinio, non jactantia, non contentio, non ſuperbia, ſed una, ac ſola ſcientia, & cognitio dominatur: Verùm antiqua hæc eſt artium peſtis, quòd earum praxin theoricæ præponunt plerique & ferè apud chirurgos conjugio artis magiſterium comparatur.

Ergà vulneratos verò rigore potius quàm indulgentiâ procurandum eſt in ſervandâ diætâ, & in reliquorum abſtinentiâ, bonus enim chirurgus, & optima remedia faciliter ægrotantium erroribus, & inobedientiâ infamantur, Medico præterea convenit, ut cum gravitate, & urbanitate imperium ſuper ægrum acquirat, & tali modo ſe gerat, ut illi terrorem imprimat; & ad ea, quæ præcipit, tanquam ad ſalutem neceſſariiſſima, æger parens obediat: præſtat enim ipſum, quàm Medicum dolore, quòd niſi fecerit Medicus, civili cum auſteritate blandiri ægro aliquandò cogetur; & illi multa cum periculo concedere, & propter quæ inſcitia ab aliis argui poſſit. Conſcium quoque Medicum eſſe decet de vulnerati vivendi modo, an diſſolutus ſit; an cauſæ præceſſerint, ex quibus corpus pravorum humorum redundantiâ ſcatere poſſit, an lue Venereâ, vel aliquo alio morbo laboret, nam hæc ſi in vulnerato adſint, ſymptomata ſupervenientia timere Medicus debet, quinimò ſi iis opportuno tempore occurrat, damnum præcavere poteſt. Cœterum Medico convenit in conſpicuis viris iis remediis, de quibus multoties periculum fecit; quæque cum certitudime, quod ex iis ſperat, efficere poſſit; ne de illo dicatur Plinianum illud: *Diſcit periculis noſtris, & experimenta per mortes agit.*

Cap. XXVII.

De Vulneribus, quæ Venenatis telis inferuntur.

ANtiquiſſimus tela inficiendi mos fuit, & Barbaris uſitatiſſimus, attamen nunc etiam tanta eſt hominum truculentia, ut non ſimplici necandi ardore contenti ſint, ſed lethiferam armorum noxam duplicare ſtudent, & hoc flagitii genus ſubindè non intermittant, undè globulos, ſagittas, enſes, haſtas, tela, & alia inſtrumenta nocitura venenant hoſtes, ut vulnus ipſum materiâ venenoſâ inficiant. Varia inficiendi genera ſunt, quæ ſilentio prætèrire præſtat, quàm deſcribere;

bere. Domeſticis uſibus venenum contrahunt, inquit *Paracelſus*, inſtrumenta mechanica, ut ex. gr. falces, quæ uſus tempore dùm incaleſcunt, naturam eorum, quæ ſecant, ut herbarum, rubetarum, ſerpentum, aranearum, ac lucuſtarum, facilè recipiunt: Sic vomeres à terrâ, quam ſecant, veneni quiddam contrahunt, iſta itaque ſedulò conſideranda, & ab aliis ſtudioſè cavendum, nam quamvis attritu, & dùm acuüntur, aliquid rurſus veneni deperdant, nunquam tamen ipſum totum perit.

Signa.

Vulnerùm à telis venenatis inflictorum ſigna; à priori cognoſci nequeunt: verùm per ſymptomata ſupervenientia deprehenduntur, undè dolor eſt valdè ſævus, & lancinans, partis vulneratæ color naturalis primò in lividum, deindè in nigrum abit, & gangræna imminet; ſtatim graviora ſymptomata præter vulneris rationem ſequuntur, nunc uredo in toto corpore æſtuans, nunc obſtupeſcentia; nunc cordis anguſtia, interdùm membrorum tremor, delirium, virium lapſus, lipothymia, & ſyncope percipitur, & quampluríma alia ſymptomata pro veneri cujuſque naturâ accedunt. Obſervandum tamen eſt, nùm hæc ſymptomata ex venenis, an ex aliâ cauſâ orta ſint, nam ob ſignorum ſimilitudinem difficile eſt judicium.

Prognoſis.

Omne vulnus venenato armorum genere inflictum etiam leviſſimum; & minutiſſimum periculoſiſſimum eſt, & mortem afferre poteſt, non vulneris, ſed veneni ratione, cùm aliàs magna vulnera ſanari poſſint. Quò plura ſunt ſymptomata, graviora, & contumaciora, & optimis adhibitis remediis non cedunt, eò periculoſiora, & plerumque ſunt lethalia, præſertim ſi cordi proprius eſt, vel ſi medicaminum applicatio tamdiu protrahatur, donec interim venenum per vulnus fermentando, in corpus agere poſſit.

Curatio.

Curatio vulnerum à venenatis telis inflictorum, feſtinam requirit opem, eorumque curationis cardo in veneni eductione conſiſtit, ideòque primò danda opera, ne venenum ad interiora ſerpat, deindè ut ejus vis alexipharmacis obtundatur. Primò itaque conſiderandum, an telum venenatum adhuc intra vulnus hæreat; ſiquidem omnis curatio erit fruſtranea, niſi extrahatur, & quò citiùs, eò meliùs, quòd ſi extrahi nequeat, emplaſtris, quæ venenum evocare poſſunt, ea aſſocianda ſunt medicamenta, quæ tela, & alia extranea corpora è vulneribus extrahere valent, de quibus ſupra cap. 16. dictum eſt.

Venenum, ne ad internas partes recurrat, vulgares ſupra vulnus id membrum deligant, non tamen nimis vehementer, eâ tamen ſedulitate, ne membrum torpeat, aut in gangrenam abeat, deindè venenum evocant. Antiqui ad venenum extrahendum, ſuctione utebantur, & hanc præſtabant Pſylli, exiſtimabantque eos proprietatem quandam venenum ſuctu extrahendi habere, cùm tamen id præſtarent audaciâ, ipſo uſu confirmata. Verùm tutius venenum extrahunt cucurbitæ ſiccæ, ſi applicabiles ſint, vel ſcarificationes profundiores adhibent, & deindè cucurbitulas apponunt, ut unà cum ſanguine venenum extrahant. Poſt cucurbitularum amotionem gallinas, vel alias aves podice, vel per medium diſſectas, calentes vulneri imponunt. Poſtmodum vulneri antidota venenum extrahentia, ut *theriacam*, *Mithridatium* applicant, & internè hæc eadem, & alia vulgaria per os propinant. Ad cor muniendum, *oleo Matthioli*, *ut & Magni Ducis Hetruriæ* cordis regionem, & arterias illiniunt.

In vulneribus venenatis telis inflictis proſcribimus venæ ſectionem, & medicamentum purgans, tanquam ipſo veneno nocentius, & quia eorum curatio in veneni extractione conſiſtit, ideò eo primò ſcarificamus, deindè *aqua theriacali cum ſpiritu vini* abluimus, vel quod tutiſſimum eſt actuali igne partem affectam cauterizamus, eâ tamen diſtantiâ, ne ignis vulnus attingât, verum pars læſa non debet eſſe valdè nergâſt, verum pars læſa non debet eſſe valdè nervoſa; eſchara illicò eſt auferenda. Interim diaphoretica; ſudorifica, alexipharmaca, & cardiaca ad longum tempus continuamus.

Cap. XXVIII.

De Sclopetorum Vulneribus.

Humana barbaries de die in diem varias excogitat machinas ad lædendam humanitatem, ſic quoque inventa ſunt ſclopeta, bombardæ &c. cum pulvere pyrio, ex quibus periculoſiora infliguntur vulnera, quàm ab aliis inſtrumentis, quod lædendi genus vetuſtati ante annos 1380. ignotum fuit, ideòque non nulli tanquam de novo vulnerum genere tractant. Aliqui putant hoc eſſe vetuſtiſſimum, quia Veteres in urbibus expugnandis quadam machinâ uſi ſunt, quæ *Catapulta* olim appellabatur; erat enim catapulta machina bellica, quia tela, aut ſaxa excuti ſolebant, de qua meminit *Plaut. in Curc.* hac enim glandes, globulos, lapides, & ſimilia excutiebant, quæ corporibus infixa magnam ſtragem inferebant. Hujus etiam meminit *Celſus lib.* 7. *cap.* 5. ubi de pilâ plumbeâ in parte relictâ agit, atque docet, qua arte ſit extrahenda, his verbis: *Tertium genus telorum eſt, quod interdum evelli debet plumbea glans, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod, prærupta cute, integrum intùs inſedit. In omnibus &c.* Verùm inſtrumenta, quibus his noſtris temporibus utimur, nova ſunt, & antiquis incognita fuère.

Vulgares, ferè omnes; ſclopetorum vulnera venenata eſſe perperam crediderunt, ſymptomatum ratione, quorum ferocia ſunt; glandes enim imploſæ carni inſeruntur, & impetuoſâ violentiâ continuum unâ operâ contundunt, collidunt, confringunt, & diſrumpunt, non modò eo loci, ubi glans perforat, verùm etiam circumpoſitæ partes, quæ hac impetuoſâ imploſionis violentiâ, veluti à fulmine tanguntur. Prætereà his in vulneribus aliquid de ipſâ partis læſæ ſubſtantiâ aufertur, & majus infert periculum, quòd plures fibrillæ, membranæ, nervi, venæ, arteriæ, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, & franguntur, & hac ratione vulnera hæc ſemper ſunt periculoſiora aliis ab incidentibus armis facta, quia hæc ſimpliciter ſuâ acie dividunt, illa verò violenter diſcerpunt, & integras non raro avellunt particulas. Hinc eſt, quare ſclopetorum vulnera ſæpè inflammationem, dolorem, febrem præ aliis acutam, prunam, phreneſin, ſpaſmum, putredinem, gangrænam, ſphacelum,

lum, aliaque prava ſymptomata concitant; major enim hîc eſt obſtructio, major tubulorum, & pororum perverſio, & major in fluidis perturbatio, quàm in vulneribus cæſim, vel punctim inflictis.

Venenata eſſe ſclopetorum vulnera convincunt ex morbis, & ſymptomatibus vulneratos infeſtantibus, ut ſunt vehementes inflammationes, mali moris febres, cordis tremores, partium putrefactiones, gangræna, & ſphacelus; item vulneris labia livida, ſeu nigra; Deindè ex medendi modo, nam his vulneribus alexipharmaca profuiſſe compertum fuit, ideòque aperta diu ſervant, aliorum vulnerum venenatorum more. Tandem obſervatum eſt in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, et-ſi vulnera non adeò magna, & perniciosa videbantur, & vix, ac non niſi magno labore, & adhibitâ chirurgorum diligentiâ aliquos ſervatos fuiſſe, quæ omnia certiſſima ſunt veneni indicia.

Sed ex his morbis, & ſymptomatibus malè deducunt ſclopetorum vulnera venenata eſſe; ea enim primò ſymptomata omnia, & morbi ex magnâ contuſione proveniunt, nam globulus ſummâ violentiâ, fulminis inſtar, partes, in quas impingit, penetrat, & quicquid obvium eſt, collidit, cuntundit, confringit, diſrumpit, avellit, qua vi non ſolùm venulæ, arteriolæ, fibrillæ, membranæ, nervi per carnem paſſim diffuſi lacerantur, ſed & ità majora vaſa, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, franguntur, ut magna tubulorum obſtructio, major pororum perverſio, & in ſuccis maxima perturbatio inducatur, unde partes contuſæ, colliſæ, diſruptæ, & fractæ vitali calore deſtitutæ facilè, & multiplicem continui ſolutionem, multiplex morbi genus, & varia inducunt ſymptomata. Nec etiam cordis tremor, aliaque prava ſymptomata in omnibus hujuſmodi vulneratis accidunt. Secundò, Alexipharmaca profuiſſe, verum non eſt in omni ſclopetorum vulnere, ſed de iis tantùm, cum ex contuſione, & hinc ſequente magnâ corruptela, & omninò gangrenâ imminente, cor à putridis vaporibus, è vulnere per arterias aſcendentibus; læditur, ac proindè alexipharmacis munitur, & roboratur. Tertiò, Vulnera iſta diu aperta ſervanda ſunt, vulnerum venenatorum more: non ideò fit, ut venenum evacuari poſſit, ſed ut pus, quod continuò è partibus contuſis generatur, evacuetur, id quod tardiùs fit; cùm id quod contuſum eſt, multum eſt, multum fit in hiſce vulneribus. Denique quartò; in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, & aliquos difficulter ſervatos fuiſſe: non ideò accidit, quòd vulnera globulis inflicta venenata fuerint; cùm in aliis præliis plurimis, nihil tale compertum ſit, ſed accidit vel annonæ caritate, vel ex pravis cibis, quibus inopes milites nutriuntur; vel ex inquinato aëre, vel pravâ corporis conſtitutione, vel pravo in iis humorum apparatu, qualis ſæpè in caſtris eſſe ſolet.

Item ſclopetorum vulnera venenata eſſe deducunt à pulvere pyrio, à cujus vi globuli impelluntur; alii à plumbo, ex quo globuli concinnantur; alii à veneno, quo globuli hi inficiuntur.

Pulverem pyrium venenatum eſſe ex componentibus probant, hunc namque ex ſulphure, nitro, & carbonibus componi cuilibet notum jam eſt, ſulphur enim calidum eſt in quarto gradu, & ſiccum, nitrum ſimiliter in tertio; & dum hæc igniuntur, inſigni ſuâ caliditate lædunt, quia venenata ſunt. Ex eo etiam patere putant, quòd qui talem conſtruunt pulverem, ne ab ejus venenato halitu lædantur, os, & nares ſibi occludunt, eaque tempore ab acribus, nempe ab alliis, porris, cæpis, aceto, & ſimilibus ſe abſtinent, quod experientiâ docti faciant, quoniam horum ciborum acrimonia incidendi, aperiendi, & efficiendi vim habent, ut pulveris malignitas ad latentis cordis; membrorumque principalium partes ſe inſinuet. Nonnulli, ad pyrii pulveris venenoſitatem probandam, ad fulminis, & ictus bombardæ convenientiam confugiunt; nam in fulmine vim venenatum ſæpè ineſſe certum eſt, quod fætor, & mira homines, & bruta ſubitò ingulandi vis, atque alii maligni ejus teſtantur effectus: ita ſimile quid in bombardæ ictu ineſſe putant.

Cæterum horum vulnerum venenoſitatem ex pulvere pyrio provenire non poſſe, ex eo patet, quòd ingredientia, ex quibus componitur, venenata non ſunt. Etenim ex ſulphure varia componi medicamina; & ex nitro, ac internè uſurpari tàm ab *antiquis*, quàm à *recentioribus*, & venenata non eſſe, ita notum eſt, ut probatione non indigeat. Carbones venenatos non eſſe, ex eo pateſcit, obſervamus namque picâ, & malaciâ affectos impunè illis veſci. Et licèt hæc tria unum efficiant, tamen eorum miſcela venenata non eſt, & eſtò accendantur, tamen indè venenoſitatem acquirere non poteſt, cùm ignis venenatus non ſit, aliàs ferrum candens, flamma, vivaceſque carbones, venenum diceremus; imò ignis potiùs abſumit, vel venenoſitatem corrigit, quàm inducit. Pulverem hunc multi in dolore nephritico ad calculos comminuendos abſque ullâ noxâ hauriunt, item milites hoc ad peſtem curandam cum aceto utuntur, idemque in peſte ad eam arcendam in domibus accendi ſolet, ſimiliter pro curandâ carie Venereâ ſæpè hunc pulverem nonnulli admovent, inſuper multi à pulvere accenſo combuſti, nullam veneni vim experiuntur, & nos multos curavimus abſque ope eorum, quæ veneno adverſantur.

Neque, qui pulverem iſtum parant, os, & nares obſtruunt ob venenoſitatem, ſed ob pulverem, qui intrò hauritur. Sicut etiam qui triticum cribrant, vel calcem metiuntur, ne pulvis ab his elevatus unà cum aëre pulmones penetret. Sed non omnes id faciunt. Ad illud de alliis, & cæpis dicimus id efficere, ne viſcera ab his alterentur; adde; quòd cæpæ, & allia ex *Dioſcoridis* ſententiâ adverſus venenum quam maximè pugnant, hinc *allium dicitur à Galeno theriaca Ruſticorum*. Et nos pulveris pyrii confectores allia, cæpas, erucas, & alia quamplurima, quæ calida vulgò exiſtimantur, comediſſe obſervavimus.

Qui plumbum, ex quo globuli conficiuntur, venenatum eſſe credunt, omnia metalla venenata, & corpori noſtro hoſtilia eſſe exiſtimant. Addimus & nos, quòd plumbum in aliorum metallorum examine adhibitum, ea abſumit, & unà in fumum arripit, aut in ſcorias convertit, qui fumus maximè noxius eſt, non autem venenatus.

Sed neque à globulis plumbeis venenum provenire poteſt, & eſtò ejus fumus ſit noxius ex copioſo ejus mercurio, antimonialem naturam æmulante, ut videre eſt in metallorum cupellatione, non tamen eſt venenatus. Imò plumbum integrum nihil veneni afferre poſſe ex eo patet, quòd multi tales globulos intra corpus

im-

immiſſos, à ſclopeti ictu interdum aliquos annorum ſpatio ſine omni noxâ in corpore circumferunt. Inſuper nonnulli globulos plumbeos deglutitos per alvum rurſum ſine omni damno rejecerunt, ut in Iliacâ paſſione pilis plumbeis devoratis utuntur *Vulgares*. Et ex plumbo varia medicamenta parantur, ad antiquorum ulcerum curationem, eaque feliciter adhibita obſervavimus. Præterea chymici ex plumbo, quod ſaturnum vocant, ſaccharum, ſeu ſal, tincturam, ſpiritum ardentem ſaturni, aquam Æſculapii, & ſimilia interna medicamenta parant, quorum operationes in noſtrâ *Pyrotechnia* docuimus *lib.* 4. *cap.* 4. *art.* 3.

Ad id, quod dicunt globulos veneno infici poſſe, ultrò, citròque concedimus, cùm ferrum plumbo ſolidius ſit, & veneno infici poteſt, quis plumbum non ſatis denſum non infici negabit? Tela infici Hiſtoriæ tum antiquæ, tum recentes earum gentium, quæ ſagittis utuntur, teſtantur. *Virg. lib.* 10. *Aeneid.* cecinit:

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

& Ovid lib. 3. Triſt.

Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.

Et noſtris temporibus nota eſt nſulæ Cretæ obſidio, ubi Chriſtiani tum temporis leviſſimè ſagittis venenatis vulnerati à Turcis, quicquid Medici, & chirurgi adhibuerunt, omnes obierunt. Sed non quærimus, an globuli infici poſſint, verùm quæritur, an omne vulnus ſclopeto inflictum, ſit venenatum, quod utique negamus. Et ſicut inferre non licet, quia gladio venenato, venenatum infligitur vulnus: ergò omnia vulnera gladio inflicta eſſe venenata: ſic quoque ſi quædam vulnera ſclopetorum globulis illata ſunt venenata: ergò omnia ſclopetorum vulnera eſſe venenata, concludere non licet. Hi globuli venenari poſſunt, vel inunctione, vel venenatæ ſubſtantiæ infuſione, ſi non vegetabilis, tamen mineralis, quæ in fuſione plumbo admiſceri, & permanere poſſit, attamen ſuâ naturâ tales non ſunt.

Ad fulminis, & bombardæ ictûs convenientiam, qua pulveris pyrii venenoſitatem probant, reſpondemus, fulmini venoſitatem non ineſſe, nec factorem venenoſitatem arguere, aliàs omnia fœtida eſſent venenata. Convenit bombardæ ictus cum fulmine, quia utrumque venenoſitate caret. Homines, & bruta fulminis vis ſternit, quia tota ejus actio, & motus eſt à ſpiritu potentiſſimo, & à ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ ſulphureâ, omnia corpora penetrante, & fulmen eſt lumine ſolari acutius, nam ſolares radios aliquantiſper ſuſtinemus, fulminis verò ictum nec tantillum quidem ferre poſſumus, quin portentoſi effectus progignantur. Sclopeti ictu quicquid attingitur, globus eſt, & id violentiâ, & motu pulveris impreſſo præſtat aliorum violenter projectorum more, ut ſagittæ, & lapides è fundis projecti. Nec flamma ex accenſo pulvere ad ipſum vulnus penetrat, quod non ſuccedit in fulmine, nam ſine vulnere viventia occidit, quicquid blaterant de fulminis lapide vulgares Philoſophi, tanquam anile commentum inter fabellas collocamus, & ſuâ flammâ, & ardenti fumo amplas domos, turres, templa, & palatia incendio vaſtat, & perimit.

Dicemus utique pulverem pyrium, ſeu bombardicum execrandum venenum omnium venenorum eſſe violentiſſimum, & nulli comparandum quia non tantùm extemplò, ut non faciunt omnia venena, viuentia ſternit, verùm etiam tanta eſt hujus violentia, ut horrendæ tempeſtates, ac urbium, montiumque ſummerſiones ei adſcribantur. Unde pyrii pulveris potentoſi effectus oriantur in noſtrâ *Pyrotechnia ſophicâ lib.* 4. *cap.* 1. *art.* 3. *de ſalis nitri præparationibus* ubertim demonſtravimus.

Aliqui ſclopetorum vulnera non modò venenata eſſe, verùm etiam ambuſta, alii tandem neutrum adeſſe concedunt. Nullum empyreuma adeſſe his rationibus contendimus, &

Primò, ſi ambuſtionem hæc vulnera inferrent, ipſi globuli igneſcere, ac indè liqueſcere, deberent, cùm tamen globuli iſti integri, & nihil tale paſſi è vulneribus extrahuntur.

Secundò, ſi talia vulnera eſſent ambuſtâ, utique à ſauciatis ignis vis perciperetur, ignea enim vis valdè ſenſibilis eſt; deindè pila plumbeâ ſclopo exploſa, ſi comburendi vim haberet, combureret, quod magis eſt combuſtibile, videmus enim indumenta ſive lanea, ſive linea, ſive ſerica, ſive linea, ſive ſerica, ſive cujus libet materiæ, à globulis confoſſa nullo pacto comburi. Imò qui naves, vel alia ædificia contra iſtorum globulorum ictus tueri conantur, ſaccos lanâ, vel ſtupâ plenos appendunt, qui nullo modo à globis iſtis etiam majoribus accenduntur. Quare multo minùs poteſt comburi caro, quia agens ſemper agit in materiam magis diſpoſitam, quàm minùs diſpoſitam, hinc cùm magis ſint diſpoſita indumenta, quàm caro, quare ſi indumenta non comburuntur, neque caro comburitur.

Neque dices diverſam eſſe rationem partium corporis humani, ac ſimilium rerum; Talia enim ob meatuum amplitudinem, tenuiſſimam exhalationem pervadere, intactâ ſubſtantiâ; corpus humanum verò ob denſitatem lædere, & idem fieri hîc, quod in fulmine, quod illæſâ vaginâ gladium, & illæſis loculis argentum, aurum, aliaque metalla in iis incluſa in unam maſſam colliquata urit, illæſis veſtibus hominem conſumit, idque accidiſſe toti exercitui *Sennacherib* narrat *D. Hieronymus ad cap.* 10. *Iſaiæ*. Aliquandò carne nihil illæſâ, fulmen oſſa comminuit. Quare corpora ſolidiora, & denſiora, quæque magis reſiſtunt, magis à fulmine læduntur, quàm rariora, & facilè cedentia, quia in corporibus ſolidioribus moratur fulmineus ignis diutiûs, in rarioribus non, ſed ſtatim tranſit.

Sed magna eſt fulminis, & globi hîc diverſitas, tota namque actio fulminis, eſt à ſpiritu potentiſſimo, & ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ omnia penetrante: at talem ſpiritum cum globo conjunctum eſſe, non dum probatum eſt, ſed tota actio hîc globi eſt, qui neque res raras comburit, neque ligna, neque alias denſas, in quas impingit.

Tertiò, cùm vix ulla res detur inflammabilis, quàm pulvis ille pyrius maximè ignem concipiens, ſi globi hi corpus humanum comburerent, multò magis pulverem pyrium accendere deberent; quod tamen non accidit, teſte experientiâ, & nos pluries globulos è ſclopeto emiſſos è longinquo per tormentarii pulveris acervum abſque ullo accenſionis metu pertranſiſſe obſervavimus. Si verò accidat, ut globo è bombardâ exploſo accendatur pulvis pyrius, id evenit, quia vel flamma ipſa ad pulverem penetravit, vel globos ad ferrum, vel lapidem alliditur, atque ignis ſcintillis, tanquam è ſilice excuſſis, accenditur.

Quar-

Quartò, ſi globuli plumbei loco, papyrus, vel ſtupa ſclopeto indatur, atque explodatur, nulla in iis, ſeu à pulvere pyrio, ſeu à motu contractæ combuſtionis veſtigia apparent, (niſi quod interdum à pulvere contaminantur, & nigreſcunt) & ſæpè ex ipſis vulneribus integræ extrahuntur.

Quintò, vulnerati hoc modo nullum calorem, aut aduſtionem percipiunt, ſed dolorem tantùm ex contuſione, & dilaceratione.

Sextò, quòd nec à pulveris flammâ, nec à motu globuli iſti incaleſcant, vel illud etiam docet, quòd globus è cerâ confectus, & ſclopeto injectus non liqueſcit, ſed & ipſe aſſerem ligneum duos digitos craſſum penetrat: ex quo unico ſatis patet globos iſtos non vi ignea, ſed impetu ſaltèm quicquid præſtant, efficere.

Qui combuſtionem, vel empyreuma in ſclopetorum vulneribus adeſſe credunt, falſis innituntur principiis, & infirmas adducunt rationes, &

Primò globulos iſtos à pulvere tormentario accenſo igniri falſum eſt, & ſuprà probatum eſt nullo modo non tantùm non igneſcere, ſed nec etiam leviter calefieri.

Secundò, globulos ex motu, qui cùm ſit celerrimus, & velociſſimus, calefieri imaginantur, & teſtem *Ariſtotelem citant 2. de Cælo cap. 7. tex. 42. & 1. Meteor. tex 3.* qui ob vehementem motum ferrum calefieri, & plumbum in ſagittis liqueſcere, ac ligna, & lapides igniri ſcribit, confirmat id experientiâ, cùm notum ſit lignorum attritu ruſticos interdum ignem elicere, & molarum, rotarum axes, niſi pinguedine madeant, ignem concipere. Ad hoc dicimus nullo modo globulos ob celerrimum motum calefieri, nam ut hoc ſuccedat, duo corpora ſolida, & dura diu mutuò atteri neceſſe eſt, verùm globulus licèt ſit corpus ſolidum, aër tamen, per quem excurrit, eſt fluidum, & ſic nullatenus ex celeritate quantalibet inflammari poteſt, imò nec calefieri, imò frigefieri ex celerrimo motu, conſtat id experientiâ; ruſtici namque æſtivo tempore in agris, ne vinum calidum bibant, vas vino plenum de fune in arboris ramo ſuſpenſum celerrimè hinc indè movent, & vinum refrigeratum bibunt. Ad id, quod ſcribit *Ariſtoteles*, nempe ob vehementem motum ferrum calefieri, utique concedimus, ſi in corpore ſolido atteratur.

Tertiò etiam, id ipſum in globis iſtis experientia confirmat, cùm ſæpe compertum ſit à globis iſtis in pagis ſtraminea tecta flammam concepiſſe, domoſque integras conflagraſſe. Dicimus id verum eſſe, ſi flamma, quæ cum globo è bombardâ emittitur, tectum tangat, aut ſi fomes aliquis ignem fovens globo alligetur, quod incendiarii facere ſolent. A flammâ verò illâ, aut materiâ igniaria ſi ſit, & ſi globus ſaltem ſtramen tangat, nec id, ut nec lana, nec ſtupa, nec ipſe pulvis pyrius accendi poteſt, ut anteà dictum eſt. Nec hîc illa diſtinctio valet: Si globus eminus, & è longinquo è bombardâ emittatur, vel partem veſte tectam feriat, ambuſtione, & uredine id vulnus carere: ſi verò cominus, & in partem nudam vulnus à globo tali infligatur, cum uredine, & ambuſtione conjunctum vulnus eſſe poſſe. Nam etſi barbam, & capillos, vel etiam veſtes flamma illa è pulvere pyrio accenſo è ſclopeto erumpens, è propinquo lædere poſſit: tamen non credibile eſt flammam per exiguum illud vulnus cutis, per quod in corpus penetrat, ſimul in profundum corporis cum globo erumpere. Nec differentia apparet inter vulnera cominus, & eminus per globos illata, niſi quòd à globo è propinquo emiſſo, qui majori vi fuerit, gravior ſit contuſio quàm ab eo, qui è longinque venit, & debilius fuerit.

Quartò, & alia, quæ in combuſtionibus accidere ſolent, in his vulneribus apparere dicunt, ipſum vulnus nigreſcere, veſiculas excitari, acres, tetros, & nigros ichores indè effluere, inflammationem ad nonum uſque diem ſuccreſcere, & eſcharam augeri; & hinc minui, quæ omnia ſunt peſſima uſtionis indicia, & effectus.

Verùm hæc omnia non ab ambuſtione, ſed à contuſione oriuntur, & apparent quoque in aliis vulneribus, in quibus nullum empyreuma, & combuſtio adeſt. Neque unquam veſiculæ viſæ ſunt, quæ ab igne excitatæ fuêre, & quòd vulnus circa nonum diem melius ſe habere, & quòd eſchara ſeparari incipiat, id non tantùm in ambuſtis, & ubi eſchara eſt, accidit, ſed etiam in contuſionibus, cùm, ut id quod contuſum, & corruptum eſt, in pus mutetur, etiam certum temporis ſpatium requiratur. Neque id, quod iſti in hiſcè vulneribus pro eſcharâ habent, vera eſchara eſt, cùm nullo modo, ut eſchara durum ſit, ſed caro valdè contuſa, quæ ſtatim emoritur, undè & nigra evadit: Interdum tamen etiam à pulveris tormentarii colore, quo glans infecta eſt, denigratur, vel nigra evadit à ſanguine, qui è vulnere effluit, congrumato, & ibi hærente, & conſtipante, & æger conqueritur de dolore, gravativo, non autem de uredine, & ardore, ut vulgus ineptè putat.

Signa.

Vulnerum ſclopetum ſigna tradere non eſt opus, cùm ſatis ſit ſcire aliquem à globulo ſclopeto emiſſo vulneratum eſſe. Partes vulneratæ vel ſtylo immiſſo explorantur, vel è partium ſitu ex anatomiâ noto cognoſcuntur, & partes nervoſæ læſæ, dolore pateſcunt. Præterea vulnera à ſclopeto inflicta, apparent ab initio livida, nigra, & ſæpé flava, & æger conqueritur de dolore gravativo. An venenatum ſit vulnus, ex ſupervenientibus cognoſcitur, quorum nulla alia cauſa adeſt, à qua talia proficiſci poſſunt. E vulnere parum ſanguinis effluit, & poſt ictum vulnus contrahitur, ut vix turunda intrudatur, ad quod facit ſanguis congrumatus ibi hærens.

Cauſa.

Cauſa eſt glans plumbea; mediata, ſive efficiens eſt pulvis tormentarius igne accenſus, & cauſa remota eſt ſclopetum.

Prognoſis.

Sclopetorum vulnera, quiá ſummam ſpirituum, & ſanguinis perturbationem inferunt, & ſemper aliquid de ipſâ ſubſtantiâ aufertur, ac perpetuò compoſita ſunt; vix enim tranſit pila plumbea cutem, ut non nervos, tendines, fibras, atque cum inſigni contuſione varios lædat tubulos; longè perículoſiora ſunt, quam ea, quæ gladio, vel telo infliguntur. Ideòque ex vulneribus gladiò, vel telo inflictis multi perſanantur, putà ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, ex iis verò ſclopeto illatis raró quis convaleſcit. Eſtò hæc vulnera, vulneribus gladio inflictis longè periculoſiora ſint, tamen ægrum ſine auxiliis relinquere non licet, & ſatiùs eſt malo remediis ſuccurrere, quàm iis omiſſis ægrum mori ſinere; cùm & hîc natura ſæpe miranda quaſi facere ſoleat, & eos, qui jam ſepulturæ tradendi videbantur, convaluiſſe obſervatum ſit, ut plures extant hiſtoriæ.

Vulnera ejuſmodi cum oſſis fracturâ periculoſiora ſunt, & curatu difficiliora, ſive non tam periculoſa. Quæ ad partes interiores penetrant; ſive quæ nobiliores ſunt, ſive partes principes in conſenſum trahere poſſunt; eſtò ſint parva, nihilominus ægrum interimunt. Hæc vulnera, ſi corpus cacochymum apprehendant, multùm periculoſiora ſunt, quàm quæ corpus ſanum. Quæ inſignem penetrant cavitatem, ut caput, pectus, & ventrem, periculoſiora ſunt, quàm ſi partem carnoſam tranſirent. Hæc vulnera, ſi à pilâ venenatâ infliguntur, valde pernicioſa ſunt, & ut plurimùm lethalia: præſertim ſi ad partes interiores penetrent, & eſto ſint parva, vulneratum perimunt.

Curatio.

In vulnerum ſclopetorum curatione magnâ ſedulitate primò obſervetur, in quamnam corporis partem globus intraverit, & an penitus pervadendo ex oppoſito latere rurſus eruperit, vel etiamnum intus lateat, & ubinam, quamque profundè. Hinc prima globulos extrahendi indicatio emergit, & ſi vulnus non ſatis amplum ſit, id cultello inciſorio magis dilatandum eſt, partim ut materiæ effluxus concedatur, partim ut, ſi adfuerint veſtium fruſtula, vel oſſis feſtucæ, vel globuli eximantur feliciùs. Tunc patiens in illo ſitu locari debet, quo vulnus accepit, alias fibræ diſtorqueri poſſunt, & inde maximus oboritur dolor. Digiti ſæpè melius inſtrumentum ſunt, ad res extraneas eximendas, & ſi globus nimis profundè delitefcat, inciſio non profunda facienda eſt, ſed volſellis, aut tenaculis, aut forpice denticulata, noſtro corvino, aut terebellis, aliiſque ſimilibus eximatur, niſi in oſſe ſit infixus; quòd ſi reperiri nequeat, totum opus ſuppurantibus, vel naturæ committitur, quæ, exacto aliquo temporis ſpatio, ejuſmodi latentes in profundo ſine noxâ geſtatos globulos plumbeos ſpontè plerumque propellere ſolet, quod in ferreis, aut æneis non ſuccedit, qui cùm rubiginem, vel æruginem contrahant, vulnus ſanari permittunt. Interim autem multa in vulnere ſpecilli circumactio, profundaque inciſio, ad obtinendum globulum omittẽda & fugienda eſt, tanquàm naturæ hoſtilis, & valdè doloroſa, ex qua nihil boni expectari poſſet. Globuli extractio primâ die fiat, qua quis ictus fuerit, tum quia globulus tunc ſpecillo tangi poteſt, tum quia commodiùs, & faciliùs fit, cùm adhuc membrum calidum ſit, & minor doloris ſenſus accitur, quàm cùm ab aëre alteratum, & refrigeratum fuerit. Si verò in aliquâ parte nobili, vel quæ nobilem in conſenſum trahere poſſit, globulus hæreat, & ex vulnere per ſe de vulnerati vitâ periclitari videatur, chirurgus globuli extractionem tentare non debet.

Non tantùm inſtrumentis globuli eximi poſſunt, verùm etiam potionibus vulnerariis expulſivis egregiè è corpore hærentes, expelli deprehenduntur, & imprimis ſequens potio in globulorum, & grandinum expulſione decantata eſt, quæ aliàs ob exiguitatem extrâhi vix poſſunt, cùm poſt earum exploſionem foraminula carnis vix iterùm coaleſcant, quæ ita fit.

℞. *Braſſicæ rubr. non capitatæ m.* ij. *Artemiſiæ rubræ, Saniculæ, Conſolidæ ſaracen. Alchimillæ, Sedi majoris, Sabinæ,*

Quæ in umbrâ, & aurâ liberâ ſiccentur, & ſimul in pulverem terantur.

℞. *Hujus pulv. probè miſti m.* ij. *vel* iij. *Superfunde vini alb. lib.* IV.

Coque in ollâ novâ lutatâ ad ſufficientiam, de colaturâ manè, & veſperi ℥. *iv.* vel *v.* bibantur, tùm etiam vulnus eodem decocto eluatur; & ſequens emplaſtrum ſuperpone:

℞. *Terebinth.* ℥. ij. *Gummi elemi* ℥. *j. Colophoniæ, Ceræ flavæ ana* ℥. ß. *Sacch. Saturni, Minii, Sang. draconis ana* ʒ. iij. *Styracis liquidæ, Magnetis præp. ana* ʒ. ij. *Croci Martis* ℥. ß. *Ariſtoloch. rotund. Mumiæ ana* ʒ. j. *Aloës hepaticæ, Alum. uſti ana* ʒ. ß.

Pulveriſentur pulveriſanda, & primò liqueſcat cera, ac tùm reliqua ſucceſſivè immiſcendo coagitentur, addendo quoque

Balſami ſulph. ʒ. ij.

& ad juſtam emplaſtri conſiſtentiam percoquantur, cujus parum pro vice ſubcaleſcere ſinitur, linteoque inductum hiſce, & aliis vulneribus ſuperimponitur. Poſtquàm illud, quod expulſum volumus, ſit eductum, ſtatim talis potio omittatur, aliàs nihil boni operatura eſſet, aliàs tamen mitior potus vulnerarius à nobis deſcriptus in proprio capite adhuc aliquandiù continuari poterit, donec nimirùm vulnus ſaneſcere videatur, & tunc ejuſmodi potus ceſſet.

Extracto globulo, vulgares chirurgi ſtupam cum ovi albumine conquaſſato vulneri applicant, & ſtatim, ne fluxio ad partem affectam ruat, phlebotomiam inſtituunt, ſi poſſibile ſit, a primâ vulneris die, niſi ſit nuper à cibo; nam eò tunc eſt expectanda cibi aſſumpti digeſtio. Eam venam ſecant, quæ affectæ parti directè oppoſita eſt: ut vulnere in capite exiſtente, ex cephalicâ, ſi ea haberi non poſſit, ex mediâ, ſi hæc neque inveniatur, ex baſilicâ. Quæ ſanguinis quantitas educenda ſit, certò perfiniri in unoquoque non poteſt, verùm ſi copioſam ſanguinis evacuationem vulneratus ferre non poſſit, digito venæ ſectæ oſculum occludunt, & per aliquod temporis ſpatium, putà per vigeſimam horæ partem ſic detinent, deindè digito amoto, parùm ſanguinis educunt, unciam putà, vel ſemiunciam, & iterum occludunt, & ſic per vices reiterant. Nam inquiunt hoc ſecandæ venæ genus retrahere plurimum à parte affectâ cum minimâ ſanguinis eductione. Et eodem die præmiſſâ tamen phlebotomiâ diverſivâ, qua per vices exiguam ſanguinis quantitatem educunt, purgationem inſtituunt, quòd ſi utrumque eodem die perficere non poſſunt, eam in diem ſequentem, vel tertium, vel quartum, vel ſubſequentes differunt, quam conferre dicunt duabus de cauſis, nempe propter morbi magnitudinem, & vitioſi ſucci redundantiam. Perpurgans enim medicamentum bilioſos, tenues, ac ſeroſos humores expurgant, qui ad vulneratam partem facilè confluere poſſunt, & ſi per tempus licebit ſyrupos alterantes *ex intubo, ſucco boraginis, inſuſ. roſ. bugloſſâ, cum decoctione betonicæ, ſonchi, portulacæ, valerianæ*, & ſimilium propinant, poſt quorum exhibitionem leniente aliquo medicamento corpus deplent, nempe *ſyrupo roſ. ſolut. elect. de ſucc. roſ. aliquâ rhabarbari portione in ſero lactis infuſi, ſyr. de novem infuſ. roſ. rub.* & hujuſmodi. Cœterum has nænias *cap.* 18. *de Vulneratorum phlebotomiâ, & medicamento purgante* refutavimus.

Dein-

Deinde ſi ſanguis è vulnere effluit, omni conatu ejus profluvium ſiſtunt: eſt enim ſanguis vitæ balſamus, quo deficiente, vitam ipſam deficere neceſſe eſt, verùm ſanguis in hujuſmodi vulneribus ſemper per digreſim effluit, ideſt ob arteriarum, & venarum lacerationem.

Poſtmodum ad internum pulveris pyrii ardorem reſtinguendum oleis refrigerantibus utuntur, ſed incaſſum, imò majori noxâ; in tali enim ardore non modò refrigerant, verùm etiam ceu ignis pabulum ipſa incenduntur, & ardorem augent.

Ad dolorem demulcendum, qui perpetuò in principio, & progreſſu adeſt, ea commendant præſidia, quæ doloris cauſam tollunt, ita ſunt intemperies, continui ſolutio, partium nervoſarum læſio, laceratio, extraneum in vulnere relictum &c. Dolorem leniunt anodynis, *ut oleo florum verbaſci, amygdalarum dulcium, chamæmelino, ſem. lini, lumbricorum, pinguedine humanâ, adipe vitulina, cataplaſmate de malvis decoctis, ac tenuiſſimè tritis, meliloto, additis farinis ſem. lini, fœnugræci &c.*

Tandem id, quod contuſum eſt, in pus mutant, & à carne ſanâ eximunt digeſtivi ope, quod *ex terebinthinâ, cui luteo roſaceo* componunt. Verùm hîc Locum non habet, cùm contuſæ partes facilè putredinem concipiant, & gangrænæ periculum imminet, & præcipuè ſi partes nervoſæ contuſæ ſint, ejuſmodi humida, & ſimpliciter oleoſa, & pinguia non tolerant, ac ſicciora requirunt: ſed talia uſurpanda, quæ quidem carnes contuſas in pus mutant, putredinem non inducunt, & ſimul dolorem leniunt. Quidam, ut incommoda, quæ ex vulgaris digeſtivi uſu ſuccedere ſolent, præcaveant, *digeſtivi ſingulis unciis mercurii præcipitati drachmam unam* addunt. Verùm magnâ cautione opus eſt, ne quid temerè agatur, ubi enim putredo præſens eſt, & gangræna præ foribus adeſt, utique mercurium præcipitatum admiſcendum cenſemus, attamen is in quocumque ſclopetorum vulnere non eſt neceſſarius, nec ſemper tutus, cùm experientiâ conſtet, talia vulnera ſine mercurii miſcelâ curari, & eſſe alia medicamenta tutiora, quæ putredinem inhibere poſſunt, imò in locis nervoſis vulneratis facilè mercurius præcipitatus inſignem dolorem excitare poteſt. Vulgari digeſtivo penicillos, vel turundas illiniunt, & in vulnus intrudunt, verum non nimis craſſæ eſſe debent, ne affectam partem extendant, & excrementorum, quæ per vulnus educi debent, exitus intercipiatur, & necroſi, vel aliis pravis ſymptomatibus detur occaſio; nec nimis longæ, ne pungant, nec nimis duræ, & aſperæ, ne lacerent, ac dolorem inferant, unde primis diebus tantæ ſint longitudinis, & craſſitudinis, ut vulnus ne claudatur, prohibeant, & unà commodè pus exire poſſit.

Si globulus aliquod membrum totum penetravit, ita ut vulnus utrâque parte pateat, medicamenta per ſetonem, vel ſetaceum ex lino, vel ſerico paratum adhibent, & quoties detergunt, hinc indè ſetonem illum trahendo movent, & novo medicamento illiniunt. Verùm à ſetonum uſu prorſus abſtinendum cenſemus, imò horum uſus à recentium chirurgorum aulâ receſſit, nam puri exitus præcluditur, & dolores, ac inflammationes excitantur, præſtat itaque turundas utrinque immittere. Addimus & nos, quòd hoc præſidii genus ſummâ cum moleſtiâ geſtatur, quia perpetuò ipſius vulneris labia lædit, nec medicamentum per totum vulnus deferre poteſt. Atque ita procedunt in his vulneribus, donec pus aliquo modo laudabile apparere incipiat.

In principio vulnus ſemel in die ligant, cùm vix aliquod detur, quod evacuari neceſſarium ſit. Ubi verò pus fluere incipit, bis in die ligant; & cum ea copia fluit, ut niſi ſæpius evacuetur, ergo moleſtiam, & dolorem pariat, etiam ter in die vulnus aperiunt, & à pure mundant. Ubi rurſus ejus copia minui incipit, bis in die vulnus detergunt. Et poſtremò ubi ejus exigua copia fluit, & vulnus incarnari incipit, ſemel, in die, ut initio, vulnus detergunt, & ligant.

Quòd ſi intereà vulnus ſordidum reddatur, ut in corporibus cacochymis ſæpe fieri aſſolet, ad abſtergentia confugiunt, & ea mitiora, vel fortiora præſcribunt, prout major, vel minor puris copia fluit, & vulnus vel purius, vel ſordidius eſt; adhibent *pulverem aluminis roccæ uſti, mercurii præcipitati, tutiæ præparatæ, & mel roſaceum cum farinâ hordei miſtum.* Si in putredinem abire videatur, tunc à ſuppurantibus abſtinent, & iis utuntur præſidiis, quæ putredini reſiſtunt, & ſequens conficiunt *ex agrimoniâ, centaurio minori in vino decoctis, cujus colaturæ addunt ſuccum apii, plantaginis, mel roſaceum, & cum farinâ hordei, croco, unguento Ægyptiaco, & terebinthinâ mediocris conſiſtentiæ unguentum formant.* His peractis, ſi vulnus in melius abit tandem unguentis incarnantibus; & cicatrizantibus utuntur.

In ſclopetorum vulneribus juxta noſtram ſententiam curatio procedit, extraneis, & globo extractis, ſiqua ſint, ac ſanguinis fluxu ſedato, ſi vulneris ardor, ſeu dolor gravativus propter pulverem pyrium affectam partem excrutiet, reſtingui debet *nitro per aquam roſarum clarificato, & in cryſtallos redacto.* Quòd ſi talis nitri præparatio non ſit ad manus, reſtinctio à pulvere pyrio mendicetur, ut

℞. *Pulv. pyrii* ℥. ij.

decoquantur in aquæ fontanæ hauſtu, tunc enim nitrum, quod clarificatum ad hujus pulveris compoſitionem ingreditur, coquendo in aquâ ſolvitur, & uno hauſtu ebibatur; & per tres vices reitera. Exteriùs ad vulneris ardorem reſtinguendum optima ſunt *alkalia*, hæc namque omnem aciditatem extingunt; cùm aciditas corruptiva vulneri inſit, hoc aciditatis extinctivum paratur ex calce vivâ, ut

℞. *Calcem vivam recentem,*

eam in aquâ fontanâ extingue, & unâ, vel alterâ ebullitione ſimul coque, deinde aquam cola, & in eâ æqualem mellis partem coque, & deſpuma, donec mel iterum ſuam puriorem conſiſtentiam obtineat, tunc

℞. *Huius mellis* ℥. ij. *Cremoris lactis* ℥. ij. ß. *Oculor. cancr. pulveriſat.* ℥. ij. *M. f. linimentum.*

Hoc mollioribus turundis excipiatur, quæ utrique foramini, ſi totalis trajectio ab uno latere ingrediendo, & altero rurſus egrediendo, imponantur, exactis tribus, vel quatuor horis, cum recenti linimento repetendo.

Si magna ſit contuſio, omne contuſum, quia ſucci ex canaliculis diſruptis effuſi fermentari debent, quo facto pus ſubſequitur, maturandum eſt, id quod tardè fit: nam ſclopetorum vulnera vix ante, tertium vel quartum diem ſuppurari ſolent, ob id ſufficit, ſi inter hoc tempus ſingulis viginti-quatuor horis ſemel deligentur, ea propter ſuppurantia, ut digeſtiva tunc conveniunt, & ante omnia, quod contuſum eſt *vini ſpiritu* abluatur, *&* dige-

digeſtivo regatur, cui ſemper *vini ſpiritûs, & balſami Peruviani* aliquantulùm eſt addendùm, ne labia vulneris contuſa ad gangrænam ruant. Hinc turundæ, quibus illiniuntur unguenta digeſtiva, & ſuppurantia, priùs immergantur in vini ſpiritum, & deinde digeſtivo illinantur; In primis enim quoniam digeſtiva non æquè ſemper partibus nervoſis conveniunt, ea propter optimè additur, qui omnem noxam metuendam corrigit. *Ambroſius Pereus* digeſtivi communis loco ad vulnerum ſclopetorum curationem commendat balſamum, ſeu *oleum ex tenellis catellis* paratum, cujus hæc eſt compoſitio:

℞. *Duos catellos*

(præſtat autem, ſi nigro colore fuerint) *recens natos, qui ſcilicet ante tertium diem in lucem editi ſint. Hinc hi in ollâ fictili claudantur, atque*

Ol. Lilior. albor. vel Violarum lib. iv.

Superinjiciantur, deinde ſubjectis prunis, fervere leniter incipiat oleum, olla ſit benè cooperta, & ignis continuetur, donec catellorum carnes, & pellis omninò decoctæ fuerint, etiam ad oſſium diſſolutionem, advertendum tamen, ut leni igne opus exſequatur: poſteà adde

Lumbric. terreſtr. in vino lotor. lib. j.

Coquantur ſimul, & coletur per manicam Hippocratis, colaturæ adde

Terebinthinæ Venetæ ℥. iij. *Spiritûs vini* ℥. iij. ß. *F. linimentum,*

Quod mirificè conducit ad ſedandum dolorem, & maturanda ſclopetorum vulnera cùm turundis applicatum.

Poſtquam per hæc, & ſimilia ſuppuratum eſt vulnus, & omne contuſum ſeparatum, applicandum eſt mundificativum ſequèns, vel quodcumque aliud, ut

℞. *Terebinth. Venet.* ℥. *v. Ol. roſ.* ℥. j. *Mell. roſ. colat.* ℥. iij. *Myrrhæ, Aloës, Maſtich. Ariſtoloch. rotundæ ana* ʒ. j. *Farinæ hord.* ʒ. iij. *F. linimentum.*

Impræ gnandum, & irrorandum nonnihil cum ſpiritu vini. Hoc ipſo mundificandum eſt vulnus ſuppuratum, donec ſponte caro nova ſuccreſcat. Quòd ſi in ſuppuratione, aut ſubſequente mundificatione putredo, ac corruptio adſit inſignior, ſupradictis remediis *nonnihil de mercurio præcipitato, quantùm fieri poteſt, ſpiritu vini correpto, commodè addi poteſt,* & id præcipuè ubi partes nervoſæ fuerint læſæ, vel affectæ.

Verùm nos ſclopetorum vulnera cum magnâ contuſione, ſpretis ſuppurantibus, & digeſtivis, curamus *ſolâ aquâ Reginæ Hungariæ,* nullo ſubſequente pure. Si vulnus penetrans ſit, vel ejus totalis trajectio ab uno latere ad aliud, abluatur *aquâ ejuſdem Reginæ, & cum turundis in eandem aquam vel in balſamum proprietatis immerſis* curationem peragimus, *vel ſpiritu vini cum ſpiritu terebinthinæ miſto, vel ſpiritu vini cum balſamo Peruviano, vel balſamo artificiali &c.* Interim non deſint *potiones vulnerariæ cum ſtibio diaphoretico, vel balſamo Peruviano, vel oculis cancrorum, vel ſanguine hircino, vel mumiâ, &c.*

Cap. XXIX.

De Vulneribus ex venenato morſu inflictis.

Non uno gravamur malo, nec morborum infortunia ſolummodò vitam noſtram impendent; ſunt quippe & alia graviora, quibus non rarò calamitoſiùs affligimur: ita ut nihil ex omni parte contingat, paſſimque majora pericula nos expectare videantur. Qui febre corripiuntur, doloribus cruciantur, aliovè morborum genere affliguntur, & ſi quandoque in magno vitæ diſcrimine verſentur, attamē minimè iis comparandi, qui aſpide, viperâ, ſcorpione, ſimilique virulento animali vulnerati potentiſſimo horum veneno inficiuntur; ſiquidem morbos vel temperato victu, rectâque vivendi normâ præcavere, vel jam inſtantes provido ſapientum conſilio præcidere, ni per incuriam inſcitiamque, in deterius labi promoverique velimus, facilè poſſumus; at non itidem venenatos illorum morſus effugere ſæpiſſimè accidit, quandoquidem nos inculpabiliter incautos adoriuntur, ita ut ab hiſce in tuto non ſumus, ſive proprio in agro verſemur, ſive in prato immoremur, ſive in aprico, molli in herbâ, virentique ceſpite conſideamus, tandem nec vel intra proprios lares ſecuri vivimus, in quibus non rarò ſcorpius latere ſolet, noſque ignorantes pungit. Unde *Virg. Georg.* 3. inquit:

Sæpè ſub immotis præſepibus, aut mala tectis
Vipera delituit.

Nec de tanto malo nos cogitare poſſumus, niſi potens veneni vis vario ſymptomatum genere nos moneat, quæ in horis creſcit, majoreſque ſemper vitæ lumini noctes offundens, quouſque ad interitum perducat. Inſiſtendum itaque in præſentiarum huic malo duximus exactiſſimâ methodo in ſingula, quæ à tanto ſummo diſcrimine vitam relevare poſſunt, advertentes.

Signa.

Venenatorum animalium morſus ſigna ex ægri relatione patent: è vulnere parvo ſanguis emanat purus, deindè dolor lancinans, qui ſenſim accreſcit, & ſubitaneo tumore pars ita inſurgit horrendam in magnitudinem, & in luridum, nigrumque tendit colorem, qui ex rubro flaveſcit, vireſcit, & deindè nigreſcit. In parte læſâ uredo æſtuans, deinde toti corpori communicatur, & puſtulæ in ipſâmet excitantur parte. Succedit inappetentia, bilioſi vomitus, ſingultus, virium lapſus, vertigines, mentis ſtupor, tremores, lipothymia, ſyncope, ſpirandi difficultates, pulſus parvi, profundus ſopor &c.

Cauſæ.

Horum animalium vulnera dicunt *Vulgares* eſſe venenata, quia eorum licèt morſus ſit exiguus, eſt tamen lethalis, & hoc propter animalium venenoſitatem, & ita vitioſum committunt circulum, à quo ut declinarent, vim ineſſe ipſis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam dicunt. Sed hoc ipſo fatentur ſe ignorare iſtam vim venenoſam, quia ipſis eſt occulta, quod namque occultum eſt, hoc ignoramus, & ita ſciunt, quod neſciunt.

Alii

Alii, quorum Medicina eſt caloris, & frigoris dogma, relictis qualitatibus occultis, ad manifeſtas recurrunt, dicuntque hoc animalium virus frigiditate ſuâ agere.

Alii verò utroque modò ſimul agere, nempe qualitate elementari,& propriâ formâ,quam ſpecificam vocant.

Alii tandem qualitatum tam manifeſtarum, quàm occultarum inſufficientiam meditantes, *Ariſtotelis & Galeni* præjudicis exuti, in *Epicureas*, *Democraticaſque* atomos impingerunt, & tali, vel tali particularum, ſeu corpuſculorum dentes conſtituentium poſitui veneni actionem refundunt. Quæ ſententiæ, an ad veritatis ſcopum colliment, non tantùm ſapientibus, ſed etiam inſipientibus exponendas relinquimus, & interim in tanto opinionum conflictu ad noſtram ſtabiliendam accedemus.

Verùm nos pro noſtrâ ſententiâ adduci non poſſumus, ut credamus viperam, cùm tota bezoardica, & alexiteria ſit, venenatam eſſe; cùm multorum morborum myriadibus inſigniter prodeſſe experiamur: Vinum enim in quo vipera ſuffocata fuerit, ad *elephantiaſim Græcorum*, ſeu *lepram Arabum* præſentiſſimum eſt alexipharmacum, teſte *Galeno*. Et muſto, in quo ſimiliter extincta vipera, ſpontaneo niſu; talis æger non tantùm perfectè curatus, ſed præterea quoque omninò in juventutem quaſi reſtitutus fuerit, exutis unguibus, & pelle, hiſque omninò renovatis; refert *Areteus*. Et mulieres nobiles *Brittannicæ* vinum, in quo viperæ ſuffocatæ ſunt, quaſi interno coſmetico ad corporis, vultûſque pulchritudinem, & univerſæ cutis formoſitatem comparandam, abſque ullâ noxâ, & ſanitatis detrimento bibunt, teſte *Zuvelfero*, & id nobis multi *Brittannici* retulerunt. Jura viperarum conſumpta nonne conſumptos, & hecticos priſtinæ ſanitati reſtituunt? Imo in omnibus febribus malignis in jure pullorum conſumpto nos viperam concoqui jubemus felici cum eventu. Nos *Caſtrovillarii in noſtrâ Patriâ* cùm immoraremur, in *Antonii* forte pharmacopolio quaſdam viperas in veru aſſas, anguillarum more multoties magno cum palati oblectamento comediſſe obſervavimus. Actum eſſet de alexipharmacâ theriaces virtute; niſi in ſuâ compoſitione viperæ pulveres, vel ejus loco de viperâ trochiſcos admitteret, qui ejus baſis, & fundamentum ſunt. Quis unquam ſatis extollere poteſt bezoardicum animale, quod ex ſolis viperarum cordibus, & hepatibus conficitur? Quis ſalia viperarum volatilia, ſeu theriacalia? Quis eſſentiam viperinam alexipharmacam commendare poterit? Ex tot, tantiſque viperæ dotibus, quis eam venenatam eſſe credere poterit? Et tamen inter venenoſorum reptilium genus primas obtinet vipera, & animal in totum pernicioſiſſimum, & venenatiſſimum in morſu eſt, ſub alexitheriâ ejus virtute quantùm malignitatis lateat; nos miſerandorum ex ejus vulnere ſupervenientium procella, & imminens vitæ periculum virulentiam admonet. Cœterùm meditari non poſſumus, cur in Viperâ ſit pernicioſum virus, & rurſus in eodem ſubjecto tam ſalutare pharmacum?

Tandem eò devenit intricata difficultas, ut nonnulli authores recentiores dixerint, quia vera veneni viperini cognitio eos latuit, non totam viperam eſſe venenatam, ſed tantùm quoſdam ejus partes, inter quas recenſent caudam, caput ſpolium, & interanea, hæc namque eximi fatentur, quia veneni receptacula ſunt; non autem quia venenata eximuntur, ſed quia excarnia, & inutilia ſunt.

Quidam cordati authores conſiderantes viperas morſu vulnerare, & perimere, venenum dentibus attribuerunt, & reverà dentibus mordent, & ſi dentes illos falcatos eruas, impoſterùm earum morſus non profundè penetrare, nec majuſculos nervos ſauciare valet, quia reliqui dentes obtuſiores, breviores, & minutiores ſunt, ac ſolummodò, aut maximâ & parte ſaltem epidermidem lædunt; ac proindè non æquè exitialis exiſtit. Hanc artem probè callent circumferanei, qui ſpectatoribus egregiè imponentes, viperis dentes illos falcatos eruunt, deinde in ſaccum viperis plenum ingrediuntur nudi, & ſuas carnes unguibus lacerant, non aliter ac à viperis demorſi ſint. Hinc ſtatuerunt dentes eſſe venenatos, & venenoſitatem in dentium acumine, ſive cuſpide acutiſſimâ, tali, & tali corpuſculorum poſitu, & conformatione ſitam eſſe planè ſibi perſuadent, hac apparenti ratione ducti, quòd quidam acûs, vel alterius inſtrumenti cuſpidati acumine icti miſerè poſteram vitæ periodum complevêre tot malignis ſymptomatibus, non ſecus ac viperæ dentibus fuiſſent demorſi. Verùm magnum diſcrimen eſt inter ictus venenatos, & pernicioſos, ſive malignos. Verumenimverò dentes viperinos venenatos eſſe propter talem conformationem equidem repudiamus, nam etiam poſt mortem lædere poſſent ex ſe, & venenatâ vi; quod falſum experimento deprehendimus, defixo viperæ mortuæ dente intra galli criſtam, & deinde nos audaciores redditi intra noſtram carnem alio adacto ad ſanguinis effuſionem, nulla veneni actio in priori experimento, nec in poſteriori impertita fuit, præter exiguum, & ſimplex vulnus punctim factum, & omne carens veneno; imò nec iidem viperini dentes contriti & vorati aliquam inferunt noxam: non itaque ex nudo effectu, & venenato morſu dentes venenati ſunt judicandi.

Alii inſpicientes viperæ dentes perforatos, & veſiculis liquore plenis munitos, hunc liquorem venenatum eſſe ſanxerunt, qui in dentium intruſione ob veſicularum compreſſionem per dentes perforatos parti vulneratæ communicatur. Ad has dentium veſiculas ex corde, & hepatis veſiculâ felleâ venæ, ſeu arteriæ aſcendentes hunc deferunt liquorem, quem felleum appellant. Verùm nec hic humor felleus, ſive ſalivalis eſt per ſe venenatus, nam capita, & veſiculas felleas exemptas carne obuolutas felibus, & canibus devorandas præbuimus, quas abſque ullo vitæ diſcrimine, vel noxa conſumpſére, nec vel tantillùm damni, quoad corporis incolumitatem paſſi ſunt. Imò iſte felleus viperæ liquor in pulli ſtomachum immiſſus nihil offecit. Inſuper hodiè introductus fuit mos capones nutriendi, & ſaginandi viperis in fruſtula diſſectis, qui à magnatibus in menſis non tantùm pro deliciis, ſed etiam pro tuendâ incolumitate, fœcundando matrimonio, ſervando juventæ vigore, & ad vitæ productionem habentur. Sed quid in viperæ minutiis anumerandis innoxiis immoramur? Nos quendam circumforaneum non tantùm capita, linguas, caudas, veſicas felleas, hepata, corda, imò cyatum ad digiti tranſverſi altitudinem liquore felleo refertum, & liquorem ſalivalem ex veſiculis circa dentes expreſſum, ſed tandem integras viperas devoraſſe obſervavimus.

Si innoxiæ, & alexipharmacæ ſunt omnes viperæ partes, imò tota vipera, unde tanta venenoſitas in morſu oboritur, veſtigandum eſt? Exiſtimant aliqui viperas alimentis venenatis veſci, ut lacertis, muribus, bufonibus, ſcorpionibus, bupeſtribus, & cœteris eſcis virulentis, & beſtiolis ſlu-

ſulphureis, ex quibus partes venenatæ in fellis veſicam ſecernuntur, ſalutares verò partes in ſuccum, & ſanguinem tranſmutantur. Unde conjectandum eſt viperas venenum non proprium, aut intrinſecùs concretum, verùm adſcititium, & aliundè irreptum; hinc pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi carent; ſed ſolummodò occaſione locorum, coeli, victuum &c immutantur; cœterùm ruſticum eſt effugium, & nullâ ratione ſtabilitum, hujuſmodi enim animalia venena eodem veneno in digeſtionum officinis afficere deberent partes, quòd utique non evenit; item antequam in veſicam bilariam colligantur; alexipharmacam ſanguinis vim inquinare, nec virtutum alexipharmacarum origo, unde peteridà eſſet, ſi venenatis veſcuntnr beſtiis? Præterea anates, bufonibus, & ranis delectantur venenatis, quibus nos impunè veſcimur, ſicut & Ciconiæ ſimilibus ranis, ſerpentibus, bufonibus, aliiſquè toxicatis animalibus, tantùm tamen abeſt, ut venena colligant, ut potiùs efficaciſſima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophraſti arcanum ad quævis veneni genera* notiſſimum eſt, ut videre eſt apud *Crollium in ſuâ Baſilicâ chymica p. m.* 413.

Quòd de viperâ diximus, de aliis animantibus vulgò toxicatis dicendum ſentimus, ut de aſpide, ſcorpione, araneâ, bufone, & cæteris, nam nos quendam hæc animalia venenata viva dilacerata, ut ſcorpios, bufones, araneas, aſpides &c. ſine ſalutis noxâ voraſſe obſervavimus, & paſſim apud authores de his animalibus innocuè deglutitis innumeræ extant hiſtoriæ, quas ſi forſan recenſere vellemus, deficeret prorſus pagina.

Aliorum trutinatis opinamentis; de horum animalium veneno, pro noſtrâ ſententiâ duplicem de his conſiderationem facimus, vel prout vivunt, vel ut mortua ſunt, viva omni veneni ſuſpicione carere demonſtravimus, & mortuá in ſaluberrimas tranſire medicinas, quæ vix in aliâ creaturâ reperiuntur. Hinc ut iterum primò de viperâ dicamus, falſum comperimus ex viperâ reverà mortuâ veneni noxam cuidam inflictam eſſe, juxta illud vulgare adagium: *Eneca beſtiam, & liber eris ab ejus veneno*. Italicè: *Morta la beſtia, morto il veneno.* Imò nec pulli gallinacei à viperâ demorſi, enecati, & eſitati, poſteà lethales non ſunt, ſed quartanam, Medicorum opprobrium, feliciter profligant, ſi credere dignum eſt. Mittimus adnotata exempla, & aliquot adnotare libet, omiſſis jurium viperarum conſumptorum dotibus, quas vires habeat per retortam artificioſè propulſus ſpiritus cum ſale volatili ad febres malignas, & peſtilentes, inſultus epilepticos, ſcabies leproſas, alioſque malignos affectus, quotidiana clamat experientia, & ſpiritus omne, quod agit, ſalis volatilis ratione agit, quod ſalis theriacalis veterum decantatas ſuperat vires, & encomia. Hoc ſal volatile in viperis eſt verus earum balſamus reconditus, qui totius corporis œconomiam renovat, fermenta viſcerum effecta jam revocat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat, & maſculè reſtaurat: hinc eſt, quod ex viperino vino elegans ſequitur rejuveneſcentia, ex biodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, id teſtante *Helideo Paduano*, ſterilis anteà, poſt curatam lepram facta fuit fœcunda, non ſecus ac galli, gallinæque viperis nutritiæ, docente *Zuvelfero in animadverſionibus in pharmacopœam Auguſtanam claſſ.* 12. *p. m.* 215. admodum fiant fœcundæ, quæ animalcula poſtmodum viperinas vires poſſidentia, eſu ad eadem conferunt mala, ac ipſæ viperæ, in ſpecie ad elephantiaſim, & ipſi cognata mala, ſcabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad fœcunditatem, juventutem conſervandam, ſenectutem retardandam; vitæ productionem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam. Inteſtina exſiccata, & in pulverem redacta ad omnis generis affectus epidemicos majorum, vel minorum animalium, præcipuè ovium, & equorum, commendat *Harman.* Hepata viperina pulveriſata ſanè præſentiſſimum ſunt remedium in Dyſenteriis, in primis epidemicè graſſantibus. Fellis viperini exſiccati granum unum ab omnibus venenis liberare dicit *Borellus.* Ex viperæ ſpinis pulvis paratus, aut magiſterium ad eoſdem uſus medicos prodeſt; ad quos caro, & tandem nec caudam reformare debemus, nam ejus nudo contactu odontalgia tolli dicitur. Filum rubrum ſetaceum, quo ſtrangulata fuit vipera, ſi collo circumdatur, anginâ laborantes eandem curare dicitur propter ſtrangulationis; & ſuffocationis ideam, ſi verum eſt. Caput viperæ appenſum ad febrium arcendos paraxyſmos commendatur. Axungia viperina convenit vetulis pro delendis faciei rugis.

Reliqua animalia venenata mortua etiam innoxiè tractantur, & intra corpus aſſumpta, vel extra applicata multos, & graves profligant languores. Hoc in bufone experimur; quod animal eſt veneno plenum, & eſtò dentibus careat, tamen compreſſa ſcabris gingivis particula, & ſubindè per dilacerata cutis ſpiracula ingreſſa ſaliva, demorſos venenat, imò dum acutiſſimo perfoditur palo (ita interfici ſolet à ruſticis; tegitur namque craſſâ, tenacique cute) in tumorem ita ſe contrahit; ut venenum per urinam longius eiaculetur in plantas; & circumſtantes quadrupedes; unde mirari non licet, ſi nonnunquam repente homines interimat, qui fraga, fungos, aliaſque plantas hujus veneno infectas inſcii devorarunt. Quippè quòd non modò veneni mictu hæc omnia inficit, ſed etiam ſalivâ ea ſæpius conſpuit, quæ ſanè non minùs mortifera eſt, quàm Napellus. Et eſtò bufo ſit animal venenatum, mortiferum, & toxicatum, non proindè medicas non habet opes: Internè bufonum ſal ex eorum cineribus calcinatis extractum à ℥. ß. ad ℥. j. pondere in aquâ cardui benedicti uſurpatum, ad omnem peſtem è ſanguinis maſſâ eliminandam, eamque ab omnibus venenis vincendam mirificè commendat *Petrus Johannes faber Panchymici lib.* v. *& ultimo cap.* 8. *pag.* 631. *Et Myrothecii ſpagyrici lib.* 1. *cap.* 24. *de eſſentiâ bufonum p.* 526. inquit: *De ſale verò nullo pacto dubitandum eſt, quia theriaca ſumma ſit, & mirum alexipharmacum? ignis n. omnia conſumpſit præter ſalem vitæ, qui nunquam eſt venenum, ſed vitæ fomes, & propugnaculum, ac ubi poſuit natura mortem, ibi etiam vitam collocavit, ut morti mederetur. Vires verò hujus laudatiſſimi ſalis ſunt contra omnia venena, tùm aſſumpta per potionem, tùm per aërem illata: Unde peſtis eſt ſummum alexipharmacum, bubones etiam, & carbunculos peſtilentes mirabiliter exterius illitos curat, & ſanat, eorumque malignitatem reprimit, & cancros tutiſſimè curat.* Puluis exſiccati bufonis ad ℥. ß. dat experimentum ad hydropeſeos aquas educendas certiſſimum, cujus experientia prima caſu facta eſt, & hic bufonum pulvis fuit *ſecretum Kyperi* in curâ hydropis aſcitis, qui ita paratur:

℞. *Bufones*,

abſcin-

abſcinde capita, & exime inteſtina, exſiccata in umbrâ, & in pulverem ſubtiliſſimum redige, de quo pulvere gr. x. vel XV. *totidem ſacchari*} *patienti propina*, mirabilem exinde admiraberis effectum. Dari poteſt tribus, vel quatuor vicibus, ita tamen, ut tres, vel quatuor dies poſt aſſumptionem unâ vice intercedant, potens eſt enim remedium. Vel hos bufones in fumo exſicca, & in pulverem impalpabilem redige. Externè bubonibus peſtilentibus optimè applicantur bufones, & omne extrahunt virus, & ægrum curant. Oſſiculum brachii bufonis applicatum externè odontalgiam curat, neque id mirum, nam catholicum anodynum in bufone latet. Paramus nos *oleum bufonum*, cujus confectionem alibi tradidimus, quod ad ſtrumarum, & tineæ curationem utramque abſoluit paginam.

Deſcendimus ad ſcorpionem; cujus aculeum in in caudæ extremitate eminentem letiferum vulnus in regionibus calidis, ob veneni pernicioſam vim inferre ſat notum eſt, dum vivit, ſed mortuus nullam veneni vim imprimit; & vivens, abſciſſâ caudâ, ſine veneni labe vulnerat, non proindè medicâ caret ope; abundat namque copioſo ſale acri; undè ſcorpionum puluis potenter urinam ciet, deinde egregiè abſtergit, & promovet in renibus ſabulum, & in veſicâ calculum, & remoratam ab eo exturbat urinam, rarò tamen internè uſurpatur, ſed potius oleum tam ſimplex, quàm compoſitum. Simplex inungitur renum regioni pro expellendo calculo, pubis, vel veſicæ regioni pro ciendâ vinâ ſuppreſſâ, ſive cum dialthææ, unguento ſive cum cataplaſmate ex cæpis, ſive parietariâ, ſilere; petroſelino &c. In aurium dolore eſt planè ſingulare, ſi *olei ſcorp.* ℨ. j. *miſceatur cum olei amygdal. dulc.* ℨ. ß. quæ incaleſcant, & unâ, vel altera gutta dolenti auri inſtillentur. Oleum ſcorpionum compoſitum eſt alexipharmacum præſtans; quod authore *Matthiolo*, in affectibus malignis uſu externo commendatur, in peſte pro pulſuum illinitione, in bubonibus pro malaxandis emplaſtris, vel unguentis. Cum *olei vitri, & camphoræ miſtum dat balſamum anti peſtilentiale*, quod applicatur pulſibus, temporibus, & aliis locis aeri expoſitis. Efficax eſt in morbis contagioſis, peſtilentibus, febribus malignis, petechialibus, pulſibus, cordis regioni, & ſpinæ dorſi inunctum, repetitis, vicibus. Venenatorum animalium morſibus medicina eſt venenis oretenus aſſumptis adverſatur; aliquot guttularum doſi propinatum,

Devenimus tandem ad araneas; omnia enim animalia venenata recenſere velle magnum expoſtularet volumen; ſunt araneæ venenatæ, & ad aliorum venenatorum animalium modum, tum etiam morſu, vel ictu per vulnuſculum tam exiguum, ut oculorum aciem effugiat, venenum in corpus infundunt, ſicut etiam liquores, in quos incidunt, venenoſo inquinant contagio, non contemnendis ſymptomatibus, ſed non omnes venenatæ ſunt, nam nos duos obſervavimus pueros circa noſtrum palatium, & alias ædes venantes, & comedentes araneas telarias abſque ullâ incolumitatis noxâ; non adeò tamen venenatæ ſunt quin venenis non reſiſtant. Ex araneis enim fit oleum ſimplex per aranearum infuſionem, ut etiam compoſitum. Hoc aranearum oleum pro malexandis emplaſtris, & unguentis applicandis anthracibus, & bubonibus peſtilentibus adhibetur. Similiter hoc oleum po pulſuum, & regionis cordis inunctione in febibus petechialibus, & peſtilentibus, ac in ipſâ pſte uſitatum eſt, ſive ſolum, ſive cum oleo ſcorpionum Matthioli. Inſuper ad curandas febres intermittentes variis modis araneam commendant, quidam ejus oleum, vel ſolum, vel cum aliis araneam metacarpi pulſibus applicant; alii vivam nucis putaminibus includunt, & de collo ſuſpendunt, imprimis in febribus quartanis & expertus eſt ejus uſus. Ex araneis, ceu baſi, & fundamento componitur decantatum *Strobelgeri emplaſtrum* contra quartanas. Aranearum telæ ſunt commune mulierum experimentum pro glutinandis vulneribus recentibus, quas cum micâ panis benè maſticatâ permiſcent, & applicant.

His ita perpenſis, optimèque trutinatis, adhuc ſupereſt, ubinam horum animalium virus conſiſtat, idque ulterius inquirendum, & reverà, cùm ex dictis pateathorum animalium partes bezoardicas, & alexipharmacas eſſe, ac morborum myriadibus mederi, & nullibi reperiri venenum, difficilis indaginis eſt, ubinam virulentia ſita ſit, cùm ex horum morſu vel ictu præſentiſſimam mortem inferri extra dubium eſt; niſi maturè ſuccurratur.

Cœterum pro virili parte ſtatuit *Helmontius*, *Marcus Marci*, *Ettmullerus*, *Zuvelferus* aliique ex recentioribus nullum animal reverâ, & per ſe eſſe venenatum, fieri tamen tale per accidens, & hoc modo non venena fieri venena ſub tali reſpectu; unde viperæ, & quorumcumque animalium venenoſitas tantum in quadam furoris, indignationis, & excandeſcentis ideâ ſita eſt, & hinc evenit, ut tantum morſus ſint venenati, & brevi lethales, cum totius animalis partes poſt funus ſint aliàs medicamentoſæ, & ſaluberrimas offerant medicinas.

Hic quem maximè de iræ naturâ trutinandum eſt, qua vix validior reperitur affectus, excipe tamen uim amoris. Conſiderandus eſt hîc animi impetus, & ſanguinis, & humorum reliquorum motus. Animi impetus vehementiſſimus, & furibundus ex mali maximè infeſti præſentiâ concitatur, ad quod amovendum tota inſurgit natura, eandemque omni conatu à ſe expellere tentat; objectum enim odioſum per ſuam ſpeciem movet animæ vim cognoſcentem per ſenſuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientiâ, & odioſâ præſentiâ permota abhorret eandem, & amoliri à ſe conatur, urgente hoc, ſe conſervandi omnibus innatâ concupiſcentiâ, & hic actus iræ nomine vocari ſolet: ex hoc ipſo horroris actu nanciſcitur idea amovendi, & propulſandi moleſtum, quæ non tantum recipitur in memoriâ, & aſſervatur, ſed etiam in totius corporis partibus fluidis, imprimis ſanguini, ſpiritibus mediantibus confuſe, in ſpecie vero membro cuidam, cui moleſtiam propulſandi munus committitur, diſtinctè imprimitur, & inſculpitur; adeòque in viperis hoc animi impetu permotis, ſpecies hæc idealis; ut totiùs corporis ergaſtulo, ita in ſpecie ori, ejuſque partibus, & maximè dentibus imprimitur percuſſoribus, ſimulque liquor ſalivalis in eorum confinis aſſervatus, pingitur hac ipſa furoris impreſſâ idea.

Conſiderato animi impetu in vipera irritatâ, & mordicante, pergimus nunc ad humorum motum in tam furibundâ perturbatione. Hic conſiſtit in impetuoſâ ſanguinis ebullitione, & efferveſcentiâ in iracundis omnibus obviâ, veteribus exindè iram, furorem circa cor definientibus, indèque iratus fervere, & totus in fermento eſſe communiter quidem, ſed appoſitè dicitur, unde & iram fortitudinis cotem dixêre Medici, ſi non ut duce, ſed ut milite eâ quiſpiam utatur. Hæc ſanguinis

ſanguinis nimia fermentatio ex ſpirituum impetu variis motibus cordis pulſatile corpus moventibus, & commoventibus oritur, indèque nimia ſanguinis. Rarefactio, incenſio, effervefcentia, & ebullitio, ex rareſcente imprimis bilis pingui oleoſa parte, & ſalinâ volatili ejus ſubſtantiâ in motum & volatilem impetum concitata proficiſcitur. Agitatum ſic ſanguinem ſimilis ſalivalis ſequitur agitatio liquoris, ſive n. ex felle, ſive ex ſanguine, & cerebro derives, proindè eſt, dum partes ejus ſpirituoſæ, & ſalinæ volatiles in effervefcentiæ motum ſimiliter rapiuntur: non ſecus ac homines irati ſpumare ſæpiùs ore aſſolent, ex ſimili ſalivæ motu.

Hiſce conſideratis, patet, quid de venenoſitate morſûs viperini habendum ſit; conſiſtit ea partim in ideâ furoris Archei dentibus, & ſalivæ, ſique per morſum parti læſæ, & conſequenter reliquis partibus communicatâ, ſpiritum, ſeu Archeum corporis ſimiliter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte ſalivæ fermenteſcente, per fiſtulam dentis in vulnus vibrata, & beneficio circulationis ſanguinis toti maſſæ communicatâ, & in ſimilem furorem, & impetuoſum motum, eandem concitante: in hiſce conſiſtit morſûs viperini venenum.

Optima quidem hæc ſententia eſt, & tot; tantiſque digna authoribus; & reverà primò intuitu, & primâ facie verâ videtur, hanc ſectandam animo ſtatueramus; quam nos utique amplecteremur, ſed diutinè eam mente trutinavimus, & tot difficultatibus, tricis implicantiis, & ſcopulis involutam nacti ſumus, quæ nos ita deterrent, & exanimant, ut meliorem frugem reperiamus oportet. Parcite itàque *Helmontii* Manes, & vos ſectatores per epiſtolam fideles, nam veritatem ſectamur, non authores. Unde

Si in ſolâ viperæ irritatæ, & furoris œſtro percitæ ideâ viperinum conſiſteret virus, nulli, vel ferè pauci venenati morſus indè emergerent, antequam in ipſa propulſandi moleſtiam idea cuderetur; nam ut furoris ideam conciperet, primò effervefceret ſanguis, & mediantibus ſpiritibus rareſceret; Secundò, bilis in motum concitaretur; Tertio ex ſanguinis, & bilis agitatione ſalivalis agitaretur liquor, & tandem per dentis fiſtulam parti demorſæ communicaretur: utique ad has obeundas operationes aliquid temporis requireretur, non enim tot operationes naturales fieri in inſtanti poſſunt, ut per morſum, & ſalivam venenatam. Ideam in demorſi archeum transſplantaret.

Præthereà unica vipera irritata quot animalia mordere poſſet, tot enecare valeret, non aliter ac innumerâ inficiendi energiâ eſſet imbuta, quod oppoſitum plures experientiæ nos docuerunt; nam primus, ſecundus, & tertius morſus experitur venenatus, & quò ulterius irritatur, furit, excandeſcit, & ulciſci conatur, mordet, & morſu cruentat, eò innoxiè, & inani morſu dentes imprimit, quia in tertio morſu totum exhauritur venenum in ueſiculis ſalivalibus, nec noxius eſt morſus, donec novum virus eodem demandetur. Hinc circumforanei alicujus rei fruſtulum ad mordendum viperis pluries præbent, ut mordendo, totum virus è vaginis eliminetur, quo exhauſto, in publicas prodeunt plateas, tum viperini morſus virulentiam exagerant, poſtmodum ſub mammis juxta cor cum ſanguinis effuſione ſe morderi ſinunt, attamen ſine periculo, ut inane, & iners ſuum antidotum contra viperarum morſus venditent, & ſic bardis imponunt hominibus. Poſt quatuor, vel quinque dies, vel plures exhauſtum venenum reaſſumit vipera, poſt quos repletæ obſervantur veſiculæ, Liquor in vaginis non provenit à folliculo felleo, ſed generatur in toto capite, & ad vaginas per ductus ſalivales per quaſdam glandulas tranſmittitur.

Ergo, niſi furoris, & ultionis ideâ concitata eſſet vipera, ſed jocans morderet, nunquam ejus morſus eſſet venenatus, imò innoxius, nec perniciem demorſo inferret? In hoc nullum habere poſſumus fidum indicium, nam non poſſumus viperam interrogare, & ipſa reſpondere, an placida, & jocans momorderit; vel furibunda. Et eſtò quocumque actu ſe mordeant; non ideò earum morſus eſt venenatus, quia ſanguinem non attingunt, cùm ferè hunc in ſuperficie non habeant, & hanc ob rationem, & ſanguinis paucitatem à nonnullis exſangues exiſtimantur.

Tandem viperæ, aſpides, bufones, ſcorpii &c. parvas in olentes inſulas venenum non habent, ut ſunt Meliten, Capreas, Prochytam, Pithicuſam &c. incolentes. Si hæ quomodolibet irritentur, crucientur, & dilanientur, eſtò mordeant; nunquam demorſum veneno inficere poſſunt: ergò *Helmontius* quomodocumque ſuis cum aſſeclis concitetur, irritetur, indignetur effervefcat, excandeſcat, velit nolit, vana eſt furoris idea.

Falſum eſt, quod ſupra notatus author aſſerit; felem, ſimiam, mulum, equum &c. imò ipſum hominem placidos, antequam iraſcantur, nullum habent venenum, at ſimul ac in furorem, & excandeſcentiam repiuntur, & momorderint, venenatos infigere morſus, & multos periiſſe non minùs quam à viperâ iratâ, aſpide, ſcorpione, cane rabido, aliiſque animalibus fuiſſent demorſi; Nam magnum diſcrimen eſt inter venenatos, & pernicioſos morſus, ſunt enim illorum animantium irâ exaltatorum morſus validiori, imò validiſſimâ violentiâ, & vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus inflicti, & hinc validiſſimè lædunt, ut in vulnere percuſſione inflicto, de irato animo, homine valido, & inſtrumento ponderoſo maximâ habenda eſt ratio, nam hujuſmodi vulnus pernicioſum cenſendum eſt, propter has circumſtantias. Item pars demorſa conſideranda eſt, & juxta ejus conditionem, nunc parvi, nunc magni faciendum eſt vulnus: Sic nervorum vulneribus, licèt parvis, multa ſymptomata, non aliter ab animali venenoſo eſſent inflicta, ſupervenire obſervamus, in vulneratâ enim parte ingens oboritur dolor, & hinc inflammatio, quandòque gangræna, & cerebro per conſenſum tracto, ſæpè convulſiones, & deliria excitantur. Undè vulneratâ manu, aut digito, non ſolùm dolores, tumores, inflammationes, ſed etiam abſceſſus, & gangrænæ fieri ſolent, imò in toto corpore depravantur humores, hinc mali moris febres, anorexiæ, vomitus, anxietates, & vigiliæ ſolent. Si materia ſubtilis, & vitioſa per nervos cerebro impertiatur, epilepſia oritur. Ecquis his vulneribus propter pravorum ſymptomatum agmen venenoſitatem non adeſſe crederet? Præterea horum vulnerum ab animalibus iratis inflictorum quandòque in principio nulla habetur ratio, imò ſpernuntur, & malum creſcit eundo, vel perperam curantur, & in maligna abeunt, & hinc venenata ineptè creduntur, cùm ſint maligna; Medici enim vulgares febrem malignam venenoſam vocitare ſolent, cùm reverà nulla venenoſitas adſit.

Nobis maximè arridet illius magni Viri *D. Franciſci Redi* Medici, & philoſophi, ac in omni diſciplinarum genere verſatiſſimi ſententia, qui vitæ tempora inter experimenta complet. Innumeris

meris iſte tentaminibus, *Magni Hetruriæ Ducis* juſſu, detecto cortice, veneni viperini nucleum penetravit, & de hoc libellum Hetruſco idiomate edidit, in quo omnes experientias, & obſervationes in viperis ex agro *Neapolitano* allatis, factas accuratè deſcribit, & dicit ſe reperiſſe quòd quoquo modo tractentur viperæ, omnes ejus partes vel manſæ, vel potatæ, vel ſupra carnem applicatæ, vel alio modo aſſumptæ, nullâ ratione ſint venenatæ, ſive ex vivente, ſive ex mortuâ ſaliva hauriatur internè, ſive iratâ ſive placidâ &c. Verùm ſi infligatur, vel tantillum vulnuſculum, & illinatur in illud, vel tantillum de liquore ſalivali, hoc ipſo dicit eſſe venenatum animal, & ſic internecioni hominem, & alia animalia tradere. Concludit itaque liquorem ſalivalem tantum eſſe venenatum, & ſanguini ſolummodò eſſe venenum, dentes verò veneno viam aperire, quod in veſiculis dentes tegentibus delitescit, nec eſſe venenum, niſi ſanguinem attingat eique communicetur. Fecit experimentum in canibus, quos leniter ſauciavit, & ex viperâ viva ſalivam deſumpſit, quam inſtillavit, & mortui fuit. Gallinas vulneravit in pedibus, ſicut gallos in criſtis, & fuit illis venenum, ſubitòque interierunt, immiſſâ ſalivâ, aliaque plura fecit experimenta, ſive liquor ſalivalis ex viperâ vivâ, ſive mortuâ ſit deſumtus, ſive ex iratâ, ſive placidâ idem præſtabit.

Hinc eruitur primò, quòd facilius vipera pipionem, pullum, gallinam, anſerem, indiæ gallum, aliaſque volatiles, & animalia minuta occidit, quàm animalia magna, ut ovem, capram, aſinum, equum, taurum, camelum, quia iſta grandia pellem habent duram, & ſanguinem non attingit quandòque morſus.

Secundò, juxta animalis magnitudinem, & loci conditionem, quem ſauciat, ocyus, vel tardiùs mors ſubſequitur, præſertim ſi locus vulneratus venarum, vel arteriarum texturam raram, vel denſam habeat, ſive ipſæ venæ, & arteriæ ſi ſint capillares, vel magnæ.

Tertiò, ſi à vulnere à viperâ inflicto, vel liquore arte effuſo magna ſanguinis copia egrediatur, accidit quandòque animal non ſolùm morti non ſuccumbere, ſed nec exindè magnum pati detrimentum, quia virus non penetrat, imò ſanguinis effuſione extra corpus eliminatur. Hinc viperarum morſibus optimus eſt cucurbitularum uſus ſupra partem demorſam, vel hirudinum, vel ſcarificatio, vel vulneris ſuctus, donec omne venenum unà cum ſanguine extractum ſit, aliter interficere ſolet.

Quartò, non rarò etiam accidit, quòd animal à viperâ ſauciatum venenata pati ſymptomata, & ferè in ipſo mortis limine mortem non ſubire, imò abſque medicaminum ope per ſolum naturæ opus ſaneſcere.

Ex his, aliiſque experimentis, infert omnes viperæ partes tam continentes, quàm contentas, tam manſas, quàm potatas nullam occidendi vim habere, quia propter ſuccorum vim in ſtomacho, & primis viis ejuſmodi venenum compeſcitur, & immutatur, cùm digeſtionum culinas ſubeat. Verum enimverò ſi extrinſecùs fit tantillum vulnuſculum, vi ſalivalis viperæ liquor applicetur, morbus fit lethalis, ac propterea etiam viperæ morſus fit lethalis, propter vulnuſculum, cui ſalivæ tantillum inſtillatum ſit. Ex hoc judicandum de veterum Pſyllis, qui haurire omne venenum ſine noxâ, adeò ut illis dicatur eſſe naturale: Verùm ſimul ac in vulnerati ore applicatur, vulnus eſt lethale. Omnia propterea dicit animalium venena intrinſecùs ſumta non ſunt lethalia. Inſuper dicit hoc ipſo liquore ſalivali ſive vivæ, ſive demortuæ viperæ tela intoxicari poſſe.

His itaque allatis, de quibus ſanæ mentis nemo ambigere poteſt, non tamen de veneno viperino tota evacuatur difficultas; certum eſt enim in ſalivali viperæ liquore virus conſiſtere, ſed quodnam eſt illud Virus, quod tali ſubeſt liquori, & vita orbat demorſum, adhuc examinandum ſupereſt. Omnes *vulgares Galeniſtæ* in eâ ſunt ſententiâ, quòd in corpora ſe intrudat, operando occultâ qualitate, & ab hominum intelligentiâ nunquam detectâ. Eorùndem aliqui manifeſtâ qualitate ſcilicet frigiditate ſuâ cor refrigerando, & conglaciando; alii nimio calore illud exſiccando; ejuſque ſpiritus reſolvendo, quæ an vera ſint, patent ex dictis.

Nos dicimus virus viperinum, ſimul ac demorſi ſanguinem attingit, illicò illum coagulat, nec ceſſat, virus, quin per omnes venas ſerpens, brevi trium, vel quatuor horarum ſpatio, totum demorſi ſanguinem in concretionem adigat in cordis cavitatibus, ita tandem ut ejus ſyſtoles, & diaſtoles motum impediat, demorſumque miſerrimè perimat; vel ſanguinem ad cor refluentem invertat, & ita præcipitem agat, ut illud ſuffocet; illud acidi, & ſulphurei, quod coagulat, hoc acris, quod ſoluit, naturam ſapit, ut guſtatu quiſpiam experiri poteſt. Undè pro viperæ morſu alexipharmaca præcipitantia conducunt, quæ vim veneni fermentativam hebetant, & quia omne acidum, & acre à ſalſo, & alkali præcipitatur, obtunditurque, ad demorſi virus nullum præſentaneum antidotum, quàm ex ſale petendum. Eapropter oritur viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. qui parvas incolunt inſulas veneno carere, eorumque morſus nil præter vulnus ſimplex habere, quia ſalſæ maris exhalationes horum virus obtundunt, hebetantque, attamen ſi inſularum parvarum viperæ, aſpides, &c. exindè in continentem aſportentur, virus aſſumunt; & viperæ &c. ex continenti in parvas aſportentur inſulas, virus amittunt. Hinc eruimus Melitam viperas ſcorpiones, aſpides &c. alere veneno effœtas, quia inſula eſt parva, & non ut bardum Vulgus perperàm credunt *Divum Paulum* illic à viperâ demorſum viperis maledixiſſe, & hac maledictione illas viduaſſe veneno. Hanc veritatem ex *Apoſtolorum Act. cap.* 29. colligimus: *Et cùm evaſiſſemus, tunc cognovimus, quia Melita inſula vocabatur. Barbari verò præſtabant non modicam humanitatem nobis. Accenſâ enim pyrâ, reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cùm congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore cùm proceſſiſſet, invaſit manum ejus. At verò viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu ejus, adinvicem dicebant: Utique homicida eſt homo hic, qui cùm evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere. Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem convertendum, & ſubitò caſurum, & mori.*

Salivam hominis jejuni viperas, ſcorpiones, & ſerpentes necare communiter aſſeritur, imò viperini morſus ſanatores per ſputum ſuum aquis injectum, & ebibitum multas ægritudines, & morſus à viperâ inductos, & ſupra partem de-

demorſam impoſitum ſanare jactitant; attamen vile, & impar antidotum, cui nihil prorſus fidendum pro tanto viro, quod pauciſſimis horis repentinâ morte vitam miſerrimè auferre ſolet, eſtò ſaliva quid ſalis ammoniaci contineat. Præterquamquod in omnibus factum per plures vices in viperis, & ſcorpionibus experimentum ab accuratiſſimo *Redi* falſitatem convincit. Circumforanei captas viperas in os expuunt, & ſalivâ aſpergunt, ut bardis imponant, & quàm eorum ſaliva ſit medicamentoſa, inſinuent, cujus virtute omnem veneni malitiam amittunt viperæ.

Quidam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ipſas ſine periculo, & pro libitu tractant in noſtrâ Italiâ, & alibi, dicuntque eſſe quoddam donum divinitus, & proprium quibuſdam familiis conceſſum illorum, qui *Divi Pauli feſto nati*, ſerpentis, vel viperæ ſignum ſub linguâ; aliovè loco gerunt. Hoc donum, hæc virtus eſt mendaciis fucata, cùm nulla ſit, ut ex infrà dicendis patebit, & venam Raninam ſub linguâ, vel alio loco detectam, vel non multâ obſitam carne pro ſerpentis ſigno accipiunt. Ad noſtram rem facit id, quod *Joannes Zuvelferus in Animadverſionibus in Pharmacopœam Auguſtanam* p. 273. refert: *Hoc ampliùs memorabilem, & notatu dignam hiſtoriam ab Excellentiſſimo illo, & celeberrimo anatomico Patavino Johanne Veſlingio (cujus nomen nunc in benedictione eſt) fando percepi, quàm ille ipſe, ut mihi retulit, oculis ſuis uſurpavit Alexandriæ Aegyptiorum, ubi ſponte ſeſe obtulit quidam Mahometanus, vir inſignis authoritatis, qui ſummoperè gloriatus eſt de ſingulari hac dote, & gratiâ divinâ, ſibi totique ſuæ familiæ à Mahometâ Profetâ conceſſâ, quòd nimirum ab omnium venenatorum animalium, ipſarum etiam aſpidum, omnium ſui generis ſerpentum Aphricanis, illis locis familiarium maximè lethiferorum morſibus liberi, ac immunes eſſent ipſorumque omnimodè ſpernerent, cujus rei admirandæ experiundi exemplum fecit, & affectu ipſo ejus veritatem in gratiam Illuſtriſſimi Legati Veneti, qui tùm præſens fuit, comprobavit, & ſtabilivit. Ac tutùm enim aſpidem obviam illis venientem nudis manibus apprehenſam, ſatis diù ad libitum tractavit, tandem caput ori ſuo immiſſum momordit, idemque expuitione unà cum ſanguine rejecit, inſigni cum admiratione Legati, omniumque adſtantium.*

Serpentes, viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. ſine periculo, & pro libitu tractare alii dixerunt eſſe quandam peculiarem dotem, & ſpeciale donum huic, vel illi, aut quandoque integris quibuſdam familiis à naturâ implantatam, & conceſſam. Cœterùm natura, quæ eſt omnium parens, aliis injuria fuiſſet iſtâ perſonarum, & familiarum exceptione, & ut noverca ſe geſſiſſet. Hinc facilè conjectare poſſumus Pſyllos, & Marſos antiquitùs maximâ in æſtimatione habitos, meros fuiſſe impoſtores, ſe jactabant iſti fabuloſum ducere genus à *Marſo Circes filio*, & illi à *Pſyllo Rege*, ideòque eorum corporibus à providâ naturâ ingentium fuiſſe virus exitiale ſerpentibus. Refert *Plutarchus*, *Catonem iter per Libyæ deſerta facientem in ſuo exercitu Pſyllos duxiſſe, qui ſerpentum morſibus mederentur, partim venenum ore trahentes, partim ſerpentes cantibus lenientes.* Imò *Aulus Gellius*, & *Plinius* narrant hos populos tantum hoc donum habuiſſe à naturâ, quorum mos erat uxorum ſuarum pudicitiam experiundi, tenelles ſoboles inter truculentiores ſerpentes exponendo, ſed de hoc fides ſit apud hos Authores. Erant *Pſylli*, & *Marſi* homines viles, qui fodere non valebant, & mendicare erubeſcebant, ac viperinos tantùm ſugebant morſus, & hac induſtriâ, aliiſque impoſturis honoratam agebant vitam. Hi non ſecus ac aliis homines à ſerpentibus mordebantur, & alexipharmacis procuratione indigebant.

Verùm cùm intueamur quoſdam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ſine periculo, noxâ, & pro libitu tractare, ac cum ipſis amiciter ludere, indagine dignum, unde hoc eveniat exiſtimamus. Id à ſingulari audaciâ uſu confirmata, & inſigni dexteritate eos tractandi, cum *Zuvelfero*, provenire dijudicamus. Hinc quicumque hujus audaciæ eſt, ut ſerpentes ſumma cum dexteritate de collo, vel capite prius arripere auſit, eoſque tractare novit, ut prima invaſione ipſum non mordeant, is ſanè poſteà ad libitum ipſos tractare, & cum ipſis alacriter ludere poteſt ſine periculo, & læſione, dummodò non nimis ipſos lædat. Indidit quoque provida natura ſerpentibus quandam timoris ideam verſus homines, qui illos intrepidè perſequuntur: Omnes enim fatentur, quicumque ſerpentum venationi ſe dedêre, quòd ipſos etiam non dum viſos, tantoperè reformident, ac celeri greſſu fugiant, ut vix eos curſu aſſequi, vel manibus ad ipſos pertingere poſſint. Oppoſitum autem evenit, ſi homines pavidi, & meticuloſi ſerpentibus obviam veniant; hos enim illi inteſtino odio, & inimicitia concitati adoriuntur, ac ubi poſſunt, damnum inferunt. Qui ipſe pavor hominum, ſive timor, venenum iſtorum animalium morſu receptum multùm exaggerare, & per totum corpus diſpergere, ac conſequenter etiam repentinam mortem inducere poteſt: quod ipſum venenum de ſua natura alioquin tantoperè lethale non eſſet, planè ſimili modo, ac in parte fieri aſſolet, ubi timidi in majori verſantur periculo, quàm qui impavido animo gaudent.

Nonnulli putarunt illos qui viperarum pulverem ſemel, atque iterùm aſſumpſêre, impoſterùm à viperarum morſibus ita eſſe immunes, ut eas tutò manibus tractare queant; & ſi quandòque accidat, quòd ab ipſis demorſi fuerint, nullam exinde noxam perſentiant, & morſum illum abſque vitæ periculo ferre poſſint. Verùm experientiâ compertum eſt, quòd qui tali uſi ſunt prophylactico, nihilominus à ſerpentibus, & viperis, ubi demorſi fuerunt, niſi citiſſimè optimis alexipharmacis obventum fuiſſet, utique periiſſent, ut multis accidiſſe comperuimus. Unum tantùm ex aſſumpto pulvere exigere poſſunt, nempe audaciam, & validam fiduciam in his beſtiolis tractandis, attamen à morſibus, & vitæ pernicie non eximuntur.

Prognoſis.

Quòd ad prognoſim attinet, eſt, quòd omnis venenatus morſus, etiam ſi leviſſimus, & minutiſſimus ſit, periculoſus, & plerùmque exitioſus, præcipuè ſi cordi eſt proximus, vel in loco, cujus uſus eſt vitæ neceſſarius, vel medicaminum applicatio interdiù protrahatur, donec interim venenum per vulnus ſuo fermento in ſanguinem agere poſſit. Verum tamen *Matthiolus* inquit: *Animalium, ferarumque virus non omnibus eſt idem, ſed in hoc vehementiſſimum, & omnium pernicioſiſſimum, adeò ut unâ tantùm horâ hominem perimat, ut in aſpide, ceraſte, & baſiliſco; in alio verò minùs vehemens, minùſque lethale, uno die, vel duobus necans, ut in viperâ; in alio tandem his longè*

gè imbecillius, ut in ſcorpione, & phalangio, longiore tempore perimens. Id provenire reor, quia animalia, quæ mordent, diverſorum ſunt genera, ac proinde diverſa quoque eorum venena. Accidit nihilominùs, ut à viperâ, vel aſpide demorſi quandoque tribus ſolummodò horis, interdùm uno dumtaxat die, nonnunquam verò plùribus ſupervivant diebus. Hoc à diverſis provenit cauſis: ſiquidem in aſpidum, & viperarum genere longè nocentiores ſunt fœminæ, quàm mares, juvenes, quàm ſenes, (licèt alii aliter ſentiant) adultæ, quàm adoleſcentes. Quin etiam feræ, & inſecta in montibus, aridiſque locis inter vepras, & ſaxa degentes, quam paluſtres, uliginoſoſque incolunt tractus: Itèm famelicæ depaſtis ſunt nocentiores, & irritatæ venenoſiores, quàm demiſſæ; licèt omnium in univerſum ictus perniciosiores ſunt æſtate, quàm hyeme. Hæ itaque cauſæ eſſe poſſunt, cur citiùs, vel ſeriùs demorſi intereant.

Curatio.

In demorſis à dictis beſtiis non vulneris, ſed veneni habenda eſt ratio; vulnera enim exiliſſima ſunt, & niſi venenum adjunctum haberent, ope non indigerent medicâ.

Medicus ad hujuſmodi demorſos vocatus, celerrimè remediorum applicationi quam maximè incumbere debet, ne elapſâ occaſione, quæ præceps eſſe ſolet, unà ſpretâ ægri convaleſcentiâ evaneſcat. Indicatio curativa, quam ſibi Medicus perfigere tenetur, eſt venenum eliminare, ejuſque volatilitatem deprimere, ideòque topica extrinſecùs admoveantur, idque, extemplò peragendum eſt in primo principio, priuſquam exitioſa veneni pernicitas ſuæ volatilitatis ope, cum circulari ſanguinis motu ad intimiora penetret, totamque ſanguinis maſſam conſpurcet.

Galenus præcipit membrum demorſu ſtatim abſcindendum, ceu corruptæ corporis partes præcidi ſolent, ne reliquum corpus putreſcat, juxta illud *Ovid.* I. *Metamorph.*

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahetur.

ut in ruſtico expertus fuit, qui à viperâ demorſus ſecundum digitum, hunc ſibi per falcem fructuoſe, & ſalubriter amputavit, ut videre eſt in *Zacuto Luſitano lib.* v. *Med. Prin. Hiſtor.* I. Sed hoc remedii genus nimis eſt truculentum, ad mitiora itaque tranſeamus; membrum enim in quo morſus apparet, à partibus ſuperioribus, quà corpus reſpicit, arctè deligandum eſt, hac autem lege, ne vi doloris ſanguis concitatus nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unà cum veneni inquinamento per venas refluat; deinde in, & circa vulnus profunda ſcarificatio, & cucurbitula bis, vel ter adhibenda eſt, ad convenientem ſanguinis copiam educendam. Optima quidem eſt hæc medendi methodus, dùm autem meditamur vulnuſculi anguſtias, & ſpontaneam partis intumeſcentiam, veremur, ne plus attrahatur ſanguinis, ſine eo ut convenienter evacuari poſſit, ita ut præter celeriorem veneni propagationem ex ſanguinis in humore extravaſatione, coagulatione, & à fermento maligno mortificatione, ſubitaneus gangrænæ metus ingruat; præſtat ergò partem demorſam ſcarificare, & id pro circumſtantiarum varietate nunc levioribus, nunc profundioribus inciſuris, deinde hirudines, vel cucurbitulas applicare, quæ ſanioſum illum, & tabe manantem, ibique coagulatum ſanguinem exhauriant.

Quidam efficaciſſimum prædicant remedium morſu, vel ictu illatum vulnus ore ſugere, & venenatum expuere, ſanguinem verò expuere non eſt neceſſe, quia eſtò in ſtomachum deſcenderet, non eſt vitæ præjudicium, niſi ſanguinem attingeret; & antiquiſſimum fuit hoc remedii genus, ut *Celſus* docet: *Nam venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent.* Hoc remedii genere utebantur *Pſylli*, ut etiam ex eodem habetur: *Ergò quiſquis exemplum Pſylli ſecutus id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum præſtabit hominem.* Verùm id eſt remedium periculo plenum, & non ſine magno ſugentis diſcrimine; nam ſi in aliquâ oris parte, aut gingivarum, linguæ, aut palati ulcuſculum aliquod fuerit, licèt inſenſile, ut epidermidem tantùm occupet, ubi venenum in os ſuctione revocatum ulceris locum tetigerit, & ſanguini ſe admiſcuerit; qui forti ſuctione, vel facilè è gingivis per dentium connexus emanat, dubitandum non eſt, quin illicò ſugenti perniciem, & mortem inferat, ut qui alteri mederi velit ſibi ipſi mortem paret, quicquid dicat *noſter Marcus Aurelius Severinus* de hac cautelâ non adhibendâ. Refert *Amatus Luſitanus* duos adoleſcentes à vipera demorſos periiſſe, quia à ſeipſis demorſum ſuxerunt locum. Verum *Luſitani* venia, non quia vulnus ſuxerunt, ideò obiverunt, vel quia à vipera demorſi non omnem exhauſerunt venenoſitatem ſuctu, vel quia ulcus in ore habuerunt, cui venenum communicatum fuit. Hoc remedii genus apud Gentiles ab infimæ ſortis hominibus, & ſeruis exercebatur, quia alia non aderant remedia, at nunc in fratribus Chriſtianis charitas id non permittit, cùm alia tutiora ſint in uſu, quæ demorſos ſanare valent: *Gal.* 5. *de loc. aff. cap.* 7. narrat fuiſſe ſervos huic muneri tantùm peragendo addictos, qui viperarum morſus ſugebant, & ſervorum Imperialium cuidam à vipera demorſo, & icteritia affecto opem tuliſſe medicam ſola theriaces exhibitione, & citiſſimè colorem ſecundum naturam reſtituiſſe.

Ad veneni viperini extractionem tutiſſimum, & expeditiſſimum auxilium eſt ignis, cum potentiſſimum ſit agens, tantum in natura operans prodigia. Commendat *Hildanus in ſuis Obſervationibus* rhombum unum, vel alterum fimi caprini, quos accenſos imponendos ſuadet, donec cinereſcant: fimus namque ignem ſervat, & flammam reddit copioſi ſulphuris ratione, quo impraegnatus eſt. Cœterum intenſus eſt dolor, & per cunctationem crudeliùs angit, nec tantam patientium ſuſtinere poteſt demorſus, quantam dolorificum hoc requirit remedium. Idem dicendum eſt de ferro ignito loco affecto impreſſo. Horrent ægri non dum ignem, & ferrum, ſed etiam nomen averſantur. Præterea ignis eſcharam inducit, cujus caſus multos exigit dies, nec exindè de veneni extractione certiores fieri poſſumus, nec ſupra eſcharam alexipharmaca utiliter applicare poſſumus, quia non penetrant. Commodior, & utilior abſque tanto ægri formidine erit ignis uſtione carens, per quem venenum diſſipatur, verum ſine corporali ad partem læſam applicatione, cujus modus hic erit: ferrum ignitum parti affectæ admoveatur ea diſtantia, qua carnem non tangat, & tandiu ita teneatur, quouſque tolerari poſſit ſine dolorifica læſione, & venenum à parte extrahatur, & in parte veſicula flava obſervetur.

Seve-

Severinus noſter pro generoſo remedio commendat ſulphur, cujus variam applicandi normam proponit, vel enim accenſi ſulphuris guttas inſtillare jubet, vel olei ſulphuris per campanam plures guttulas in locum demorſum demittere, eaſque ſpecillo tenuiſſimo protinus affucare, vel oleum vitrioli immittere, vel acetum adhibere. Sed *Severini* venia acidum ſive in ſulphure, in vitriolo, vel aceto parti vulneratæ applicatum eſt inimicum, malum intendit, & partes corrodendo, atroces excitat dolores. Præterea juxta noſtram theoriam, cùm virus viperinum in acido ſanguinem coagulando, vel in acredine illum fluxiore reddendo, & præcipitem agendo, conſiſtat, meritò tam ſulphuris, quàm vitrioli, & aceti acidum pro morſus viperini remedio improbamus.

Quidam pro antidoto infaillibili habent, quòd ſi à vipera demorſus, eandem, quæ illum momordit necare poſſit, vel aliam, inprimis fel illitum, vel caput demortuæ calidum, & cruentum impoſitum, vel ejus contuſas carnes inflicto vulneri applicuerit, ab iis venenum extrahitur. Nimis bardus, & ſimplex eſt ille Medicus, qui ſcriptoribus pro venenatis morſibus curandis nimiam præſtat fidem, nam primus phantaſiæ ductu medicamina commentatur; ſecundus, & alii exarant, & multa, abſque eo quòd in judicium vocent, miranda canunt, ſed non credenda antidota Id, quod nos in admirationem trahit, eſt malum citreum, cui tantum virtutem, quantam Roſmarinus non habet, tribuunt, non tantùm ad febres malignas, & peſtilentes, pro quibus ſerapiis ex eò confectis, elixire citri, ſpiritu &c. utuntur, ſed ad quælibet venena pro infallibili antidoto nulli comparando, extollunt. Narrat fabellam de hoc *Athenæus*, quod *cùm Princeps quidam Ægyptius maleficos quoſdam damnaſſet nebulones, quò ſuorum facinorum luerent pœnas, aſpidibus ſecundum Ægyptias leges in prædam exponendos, ii citrium in itinere, dùm ad beſtiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam vicem eorum dolens, atque miſeriam, illis dederat. Mox cùm in theatrum deſcendiſſent, & ab immanibus, ferociſſimiſque feris demorſi eſſent, nihil ſanè moleſtiæ ſenſerunt. Qua de re Præfectus non parvam cœpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præſumpſiſſent, certior factus eſt citrium tantùm ex integrâ ſimplicitate donatum, eos comediſſe. Poſtridiè verò juſſit uni præberi, alteri denegari, & denuò in theatrum trudi ad ſupplicium. Quo facto, qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt: alter verò à ferâ ictus undique lividus factus eſt, confeſtim interiit.* Narrat præterea *Theopompus Chius duo de quadrageſimo ſuarum hiſtoriarum volumine, Clearchum Heracleotam Ponti Tyrannum multos veneno necaſſe: ſed ille inquit, plures adhuc interfeciſſet, ſi populum præſtantiſſima citrii vis latuiſſet.* Hiſtoriæ ſunt fabulares, & Medicorum ineptiæ, & commenta, & tamen apud vulgares pro veris habentur, quas negare magnum eſt nefas, & facto experimento non correſpondent hæc ſomniata antidota, forſitan hæc priſcis temporibus vera erant, tunc cùm grylli arabant, & animalia loquebantur, ut vulgò fertur.

Inter appropriata commendari vulgò ſolet *Fraxinus*, hinc *Zacutus Luſitanus* admodum foliorum ſuccum commendat, & puellæ à viperâ demorſæ fraxini ſucci ℥. iv. cum juvamine propinavit; ferunt namque fraxinum præſtare auxilium ſalutare lethalibus ſerpentum venenis: quibus adeò inimica eſt fraxinus, ut ne matutinas quidem, occidenteſve umbras quamlibet ſpatioſas hujus arboris ſerpens attingat. Quapropter expertum proditur, ſi fronde eâ gyro claudatur ignis, & ſerpens, in ignem potiùs, quàm in fraxinum fugere ſerpentem; eapropter ejus ſuccus potus, vel morſibus illitus magnam opem præſtat. Imò de fago dicunt viperam factam ejus ramo attonitam, & immobilem evadere, non ſecus ac mendacia Morſorum carmina audiviſſet. *Conſtantinus* de agriculturâ aſſerit ſerpentes à quercûs foliis tactos perire. *Ætius* conyzam ſui odoris acutie viperas, & alias ſerpentes fugare refert. Hoc idem *betonicam, dictamnum, calaminthan*, & alias herbas odoras, & fætidas dicit *Nicander*. Cœterum ſunt aniles fabellæ, & Medicorum næniæ; nam experientià pluries factâ conſtat non ſolùm viperas hæc vegetabilia non vitare, ſed inter folia tam ſiccâ, quàm recentia omne ſerpentum genus lubenter morari, & ſua habere cubilia.

Sed uſque dum efficaciora à demorſo haberi non poſſunt præſidia in eo actu, quo mordetur, membri demorſi ligaturam procuret arctam, ut venenum intercipiat, uſque dum ad remediorum uſum devenire poſſit; verùm antequàm ad hæc deveniatur pro certo experimento ad veneni celeritati reſiſtendum propriam urinam bibere, & partem demorſam eâdem abluere validum eſt remedium, cùm hoc venenum in acido ſanguinem coagulante conſiſtat.

Quò ad interna attinet remedia ea eſſe oportet, quæ venenum ſtatim foràs expellunt, & ne ad interiora ſerpat, inhibeatur, & tandem ſi in venas, vel arterias ſe inſinuavit, ut eliminari non poſſit, alexipharmacis expugnetur. Hinc vulnus inflictum magni momenti non eſt, imò ratione ipſius eſt ultimum in executione: id quod urget, eſt venenum, quod illicò extinguendum eſt, & è vulnere tollendum, & eradicandum. Cùm igitur ad demorſum vocatus fuerit Medicus, ſtatim ipſi vulneri, totique corpori alexiteriis ſuccurrere debet. Priùs vulneri ſuccurret, ſi pars icta, vel demorſa, arctâ ligaturâ obducetur, eique cucurbitulam magnâ cum flammâ applicando, & & ut major fiat veneni attractio, iterando, deinde *aquâ theriacali ex ſpiritu vini cum ſale calcinato* abluatur, vel eâdem *aquâ theriacali, in qua diſſolutum ſit ſal viperarum, vel oleo tartari p. d.* vel ſuperponatur *ſuccus galegæ i. rutæ caprariæ*, qui admirandæ eſt virtutis in morſibus viperinis, & nota eſt hiſtoria lacertæ cum viperâ pugnantis, & cum galegâ contra vim veneni viperini ſe munientis. Et nos *Neapoli* in *noſocomio ſancti Jacobi* Hiſpanorum militem Hiſpanum in linguæ apice à viperâ demorſum (ludebat iſte in ejuſdem pharmacopoleo cum viperâ, eam manibus tenens, quam mordere ſimulabat) curatum vidimus à celeberrimo Medico, *Alexio Aloniâ* à Caſtrovetere (cujus nomen in benedictionem eſt) hujus herbæ ſucco, non omiſſis aliis alexipharmacis intrinſecùs aſſumptis. Ejuſdem facultatis eſt *Scorzonera.*

Defenſivum quoque remedium toti membro affecto plurimum proderit, parabitur autem *ex floribus verbaſci, hyperici, rutæ, roſis in aceto ad tempus in ſole maceratis.* Epithema hoc calidum linteis imponitur pannis, donec intemperies, phlegmon &c. in totum receſſerint.

Interius exhiberi debent alexipharmaca, quæ vim aciditatis, & acredinis veneni extinguendæ, & præcipitandi habent, ita ſunt alkalia; omnia, *ſpiritus vini alkoholizatus*, *ſpiritus ſalis non vulgaris præparationis*, *antidotus viperarum*, *pulveres viperini*, *miſtura ſimplex*, *tinctura bezoardica*, *ſalia theriacalia*, *magna illa confectio theriaces*, quæ omnibus ab authoribus commendatur, inde *eſſentiæ theriacales*, *ſpiritus theriacalis camphoratus*. Sequens compoſitio inter interna pharmaca erit præſtantior:

℞. *Mithridatii* ℥. ij. *Theriacæ opt.* ℥. j. *Pulv. corall. rubr.* ℥. j. ß. *M. omnia ſimul.*

Doſis à ℥. ij. uſque ad iij. pro patientis diſpoſitione, quæ doſis quartâ quaque horâ eſt repetenda, & præ omnibus magnum alexipharmacum eſt *ſal. viperarum volatile*, quod ritè abſque acido fieri debet, & legitimâ edulcuratione urinoſus, & nauſeabundus tollatur ſapor; contrà verò ſuavis ipſi, dulcis, & aromatica omninò concilietur fragantia, & dulcedo. Ex mineralibus antimonialia proſunt fixata, ut diaphoreticam nanciſcatur virtutem, & præ cœteris *ſulphur auratum diaphoreticum*. Ex animalibus omnia proſunt *ex cervo* parata. Ex vegetabilibus ſimplicia *ſcordium*, *tormentilla*, *contryerba*, *ſcorzonera*, *ruta capraria*. Compoſita *elect. de bacc. juniperi*, *theriaca Diateſſeron*, quæ theriaces, & mithridatii vires æmulatur. Hæc alexipharmaca tam per ſe propinamus, quàm cum diaphoreticis, quæ à centro ad corporis peripheriam virus expellunt, ſunt admiſcenda; vulnus verò *emplaſtro ſtiltico oleo ſcorpionum malexato* foveatur.

In hujus Veneni curatione de diætâ, & victûs ratione nihil tetigimus, cùm veneni agendi pernicies diætam, & victum non expectet, quòd ſi intra viginti quatuor horarum ſpatium non periimat, ſignum eſt venenum à naturâ jam eſſe ſuperatum, quòd ſi deinceps moriatur demorſus, id Medici incuriâ evenit, non autem veneni virulentiâ.

Cap. XXX.

De Vulnere ex morſu canis rabidi.

INter animalia, quibus homo familiariter utitur, præ cœteris canis, quo neque aliud ipſo fidelius, nobiſque ità amicum invenitur, unde in iis nutriendis, ipſorumque curâ non immeritò oblectamur, quàm in aliorum quopiam genere. Videmus magnâ curâ domui invigilare, quippe noſtras ſedes ingredientes, ſi nobis, ipſique ſint noti, magno gaudio excipit, caudâ adulatur, multiſque blanditiis amicum eſſe teſtatur; ſin minùs ſuo latratu ignotos eſſe indicat, in illos ringendo invehitur, nec finit domum intrare, donec dominus illos amicos eſſe admonet; præterea & ſi dormiat totam noctem, excubias agit. Cane etiam nullum animal fidelius: quocumque dominus tendat, ſequitur, illum ſollicitè cuſtodit, proque ſuo domino in quælibet pericula promptus, vel adverſus ipſam mortem cum vitæ diſcrimine pugnat; & quod maximè eſt admirandum, tunc majori afficitur lætitiâ, cùm labores, curaſque cum ipſo dominus partitur. Nutui obedit, pulſatus & ſi domino iraſci videatur, nullatenus tamen ſi ſtatim vocetur, omnis injuriæ immemor ingenti gaudio occurrit. Quinimò quibuſdam propriis corporis partibus humanis ægritudinibus medetur; verùm tantæ amicitiæ, tantæque fidelitati non fidendum, ſi in rabiem actus, in furorem rapi videamus, quandoquidem nec ſuo domino parcet, omniſque amicitiæ oblitus cum ipſo, veluti cum inimico ſe geret, quos enim momorderit, vel nudas partes ſalivâ commaculaverit, in maximum vitæ diſcrimen perducet, adeò ut exacto certo temporis intervallo, in hydrophobiam incidant. Cavendum itàque ab iis etiam, quibus maximè diligimur, cùm iracundia agitaverit, ſiquidem illos tum maximè lædent, quos majori amore perſecuti ſunt. Ergò huic quoque morbo verè præ omnibus calamitoſo, aliquam medicinam præſtare dignum duximus, ne muneri noſtro deeſſe videamur.

Signa.

Ejuſmodi ſignis rabioſus canis cognoſcitur, quòd eſcæ, & potus redditur abſtemius, fit macilentus, lento incedit gradu, auribus, & caudâ demiſſis, linguâ foràs porrectâ, & pendulâ, capite ſtupido circumcurſat, quandoque in parietes, & alia obſtacula impingit, voce raucâ, vel mutefcente, copioſam ſpumam è naribus, & ore emittit, nec non oculis obliquè, ac torvè rutilantibus defixis; non modò homines obvios, ſed & pecora, domeſticos anteà, vel ignotos indiſcriminatim impræceſſo latratu mordet, canes alii eum fugiunt, capti ei blandiuntur. Nec mirum, ſi proprium demordet dominum, aliosque domeſticos omnes, nullius habito diſcrimine, vel ratione; ſiquidem cùm proprium ſit fixi, & nimium exaltati excrementitii ſalis phantaſiam, rationem, & ſenſus omnes inficere, omnium ſui ipſius oblitus, domeſticos ipſos cognoſcere nequit. Id quoque pluribus hominibus accidiſſe obſervavimus, qui amentiâ correpti non tantùm parentes, & proprios natos, verùm etiam ſeipſos quandoque necârunt. Demorſionis vulnus initio ſæpè non magnifaciendum videtur, quia ut plurimum ultrò, citòque ſaneſcit: aſt peracto jam quadraginta dierum ſpatio latens rabificum in corpore fermentum inopinatò pateſcit, ac demorſo nullus ſubindè vitæ relinquitur locus.

Multùm malum hoc conducit illicò initio cognoſcere, ut illi conſuli poſſit, antequam in hydrophobiam, ſupremum, & deplorabilem gradum perveniatur; ſæpè enim incertum eſt, an qui hominem momorderit canis, ſit rabidus necnè. Sedulò incumbendum eſt, ut in ejus rei notitiam perveniamus, nec differendum, cum præcipuè vulnus, quod inflixit rabidum animal, à vulnere, quod iratum, vel ludens intulit, nihil differat. Verùm canis rabidus ſemel mordet, & morſum non repetit, ſed ſtatim, quem momordit, deſerit, & ad alios properat. Ad explorandum igitur, an canis fuerit rabidus: *nuces juglandes contuſas, vel triticum per integram noctem canis morſui impone, poſtmodum gallinæ in eſcam exhibe, ſi enim rabidus fuerit, ſequenti die peribit. Vel panis medullam vulneri affrica, ut emanante ſanguine, vel ſanie imbuatur, ſi famelicus canis eam edere, vel olfacere recuſet, canis rabidus fuit.* Verùm his vulgaribus, & vanis experimentis minimè fidendum eſt, licèt à probatiſſimis autoribus adducantur, qua de re alia indicia jam dicta ſedulò ſunt perquirenda.

Cùm rabidorum canum morſus negligatur, demorſos hæc incipientis rabiei ſigna ſequuntur : locus vulneratus dolet, vulnus tamen brevi, & ſuaptè ſponte conſolidatur, poſt verò quadraginta dierum ſpatium, vel plurium, dudumque conſolidato vulnere, demorſus plus ſolito, & abſque cauſâ ſibi cognitâ contriſtatur, & paulatim præter morem cogitabundus evadit, melancholicis ſe cogitationibus profundat, quæ illi inſolitæ ſunt, ſomnia ſomni tempore cudit de ferocibus canibus ſe invadentibus, pavidiſque cum illis luctamentis, quibus ſubindè ad implorandum auxilium pavore expergiſcitur, & interrumpitur ſomnus : exinde melancholicæ phantaſiæ ſenſim increſcunt, donec tandem turbatâ mente, obſcura loca, & ſolitudinem diligat, lucem, hominumque conſortium poroſus, ſecumque ſolus ſubmurmurans, alloquentes ferino quodam aſpectu intuetur. Spumat, rubet facie, & oculis, febre tentatur, & extremarum partium convulſione. Quidam canum more, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, à lupis, ululant &c. & obvios quoſque impetunt, & quidem præter voluntatem. Aliqui delirant, aliqui verò ad extremum uſque ſpiritum mente conſtant. Poſtremò eò devenit, quod eſt commune omnibus, ut aquam, omnemque potulentam materiam, imò ejuſque nomen, & ſonitum expaveſcat, quod eſt certiſſimum mortis, & inexpugnabilis veneni indicium, & tamen vehementiori excruciatur ſiti. Allatâ itaque in ejus conſpectum aquâ, cujus potu facilè ſanaretur, & tamen bibere non audet, ingentiſſimis clamoribus, & canum latratu aſtantes terret. Quòd ſi diutiùs ante eum ipſa retineatur aqua, tremit, ſudat, animo deficit, pavoreque concutitur, ac ſi in ignem illicò ſe projiciendum cerneret.

Commune eſt omnibus à rabido cane demorſis poſt quadraginta dies aquam, omnemque potulentam materiam abhorrere, id qui accidat, non una eademque eſt Medicorum ſententia, nec proindè tam facilè hic Herculeus ſolvitur nodus.

Aliqui putant hujus veneni proprium eſſe aquæ averſionem inducere, nec ulterius exquirunt : ſed quid ſit hæc veneni proprietas, tale inducens ſymptoma, neſciunt.

Alii hanc hujus ſymptomatis rationem reddunt, quòd rabie correpti, cùm rationem, & imaginationem depravatam habeant, ex longâ circa canes, utpote à quibus læſi ſunt, cogitatione, in phantaſiâ canum idola ideantur, taliter ut aſſiduè ipſorum ante oculos canes tenere videantur, imò ſe in canes verſos eſſe putent, & latrando aliiſque actionibus canes imitantur, & tum præcipuè cùm in aquam, tanquam ſpeculum, intueantur, & faciem ſuam caninam rubicundam, torvè intuentem, atque iracundiâ plenam aſpiciant, aut imaginentur in eâ canes eſſe, undè aquam exhorreant, & fugiant, ut qui canis morſum iterum timeant, vel à cane aquam conſpurcatam credant. In hujus rei fidem hiſtoriam *ex Ætio Tetrab.* 2. *cap.* 24. adducunt : *Philoſophus quidam morſus à cane rabioſo, & generoſo animo affectioni reſiſtens, ratus in balneo canem apparere (apparebat enim illi, quemadmodum etiam aliis hoc modo affectis.) Ratiocinatus igitur, & ſic ſecum locutus : Quid cani : & balneo commune ? ſuperavit affectionem, & ſanatus eſt ab eâ, ubi citra timorem bibiſſet.* Afferunt & aliam hiſtoriam ex Rhaſe hujuſmodi : *Vidimus quendam in Noſocomio, quem momorderat canis rabioſus, & vidimus, quòd non terrebatur ex aquâ, imò petebat eam, & querebatur de ſiti, cùm autem aquam daremus ei, ipſam abominabatur, & ſordes in eâ eſſe aiebat, inteſtina nimirum canum, & cùm aliam ei offerremus, idem dicebat.*

Verùm hæc ſententia fabuloſa potiùs, quàm rationi conſentanea videtur, nec experientiâ fulcitur, neque rabientes in aquâ quid intuentur ; interrogati enim aſſeverant, nec aquam ſolùm, verùm omnia liquida averſari, in quibus nulla ſpecies, & imago viſibilis repræſentari poteſt.

Fabuloſum judicamus in lotio excreto canum imagines apparere, quia nullâ experientiâ comprobatur, licèt *Avicennas lib.* 4. *diſt.* 7. *tract.* 4. *c.* 7. ſcribat : *Mingi à demorſis à rabido cane urinam, in qua appareant res carnoſæ mirabiles, quaſi animalia, & quaſi canes parvi.* Anilis quoque fabella habetur illud, quòd ex canis rabidi ſpumâ veſti, aut linteo inhærente animalcula quædam parvis catellis ſimilia generata fuiſſe.

Trutinatis vulgarium fabellis, quas nec *Ovidii* Metamorphoſes excogitârunt, noſtram pro virium ſufficientiâ ſententiam adducemus, quæ ſi vulgaribus negotium faceſſet, ad aniles fabellas regreſſum habere poterunt. Rabidi animalis veneno per ſalivâ, adeòque per dentem communicato, hydrophobia utplurimùm infra quadraginta dies contingit, quia infra id tempus cerebrum repit, & phantaſiam, ac rationem fecit. Tunc humorum omnium, & totius corporis diſpoſitiones ſibi ſimiles reddit, quas exoticâ inficit tincturâ. Tandem rationem è ſuâ majeſtate deturbat, perverſit, & dementat, unde delirium, mentis omninò alienatio, ejuſque ablatio, ideòque id, quod auxiliari poteſt, non conſiderat, & hac de cauſâ non tantùm aquam, & omnia liquida exhorret, verùm etiam cibum, & cœtera vitæ ſalutaria, quia phantaſia, & ratio circa phantaſma perpetuò eſt occupata. Hinc patet *philoſophum* de *Aëtii* hiſtoriâ curatum evaſiſſe, cùm liquido appareat ejus rationem non fuiſſe affectam.

Cauſa.

Certum eſt hujus morbi cauſam eſſe venenum ab animali rabido communicatum per ſalivam, ſed quæ hujus veneni natura ſit, quæ actio, digladiantur *vulgares*, & primis qualitatibus hujus veneni actionem refundunt, nec omnes in eâdem conveniunt ſententiâ ; nam

Aliqui calori maximo tribuunt, quia æſtivis caloribus, & ardente ſirio, canes in rabiem aguntur.

Alii ne dum calori, verùm etiam intenſo frigori conſignant, quia ſub frigidiſſimo Jove etiam rabie corripiuntur. Sed in hoc caloris, & frigoris dogmate decipiuntur, quia una, & eadem actio à qualitatibus contrariis pendere non poteſt, cùm canes in contrariis aëris mutationibus in rabiem agi poſſint.

Nonnulli ex nimiâ ſiccitate ortum habere credunt, quia rabidi intenſè ſitiunt, quod eſt ſiccitatis evidens indicium, & tamen aquam fugiunt. Miſeri hydrophobici parem *Tantalo* ſortem nacti ſunt, hoc tamen diſcrimine, quòd ſitiens *Tantalus* fugientia captat flumina, & hydrophobici ſitiunt, & aquam fugiunt ? Verùm *vulgares* in magno verſantur errore, nam à ſiccitate pendere non convincunt, quia ſiccitas illa maxima eſſe deberet, cujus nulla evidentia ſigna in demorſis relucent. Neque ſemper ſitis, eſt ſiccitatis argumentum, idque clarè patet in hydropicis, in quibus :

Quo

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Imò aquam fugiunt, non ob ſitim, ſed quia in aquâ ſalus, nec illam bibunt propter rationem depravatam: ideòque non diſcriminant inter malum, & bonum, imò ſemper hærent malo, neglecto bono, & bonum ſub mali apparentiâ ideant, permanent in forti ideâ, & ſecundum talem ideam agunt, & non aliter. Si hoc malum à ſiccitate penderet, cur non omnes atrophici hydrophobici? Et contrà, cur omnes hydrophobici atrophiâ non Laborant? Quare in hoc curando morbo calida, & ſicca, ut theriaca, gentiana, puluis cancrorum fluviatilium uſtorum, & ſimilia adhibentur? Si ſiccitas p. n in hoc morbo adeſſet, potiùs aquam appetere deberent, & aſſumere, tanquam ſiccitati contrariam, & quæ poſſet illam ſiccitatem avertere, & corpus ad naturalem reducere ſtatum.

Plerique ad humiditatem putredini conjunctam, quia humiditas eſt putredinis mater, referunt: ſed ad humiditatem hujuſmodi mali actio nullatenus referri poteſt; cùm nulla putredinis ſigna illud comitentur, nec putredo ſine manifeſtis ſignis tamdiu in corpore latere poteſt.

Pauci ex temperamento melancholico, quo canis præditus eſt, deducere conantur: ſed incaſſum, nam nullis indiciis probari poteſt canem eſſe animal melancholicum.

Noſtri *vulgares* quatuor qualitatum, & temperamentorum pro tanto morbo inſufficientiam dijudicantes, ut in tuto ſuam collocarent ſententiam, meditati ſunt quòd canis rabidi morſus non aliorum venenorum more agat, ideòque non primis qualitatibus, ſed ocultâ proprietate, ſeu totâ ſubſtantiâ agere decreverunt, idque ſummâ efficacia, & maximâ agendi vi, quæ aliis venenis communis eſt, docuerunt; quia exigua morſiuncula, aut etiam ſalivæ contactus ita corpus inficere poteſt, ut maximè appareat tantam vim, & truculentiam nulli primarum qualitatum eſſe referendam. Præterea venenum hoc augetur, & quandoque ad plures ſopitum menſes, & annos ſuſcitatur, quaſi occultarum qualitatum actione. Sed quid in tot rationum ambagibus immoramur, ubi hodiè cum vulgaribus pugnandum eſt tantùm autoritatibus? Audiamus *Galenum* vulgarium anteſignanum *lib. 11. de ſimpl. med. fac. Non primis qualitatibus, ſed occultâ proprietate, & totâ ſubſtantiâ agere.* Imò *Pelopem* præceptorem ſuum acriter reprehendit, quia hujus affectus rationem ex manifeſtis cauſis ſe redditurum jactat, & manifeſtè ſcribit cancrorum fluviatilium cinerem, ſubſtantiæ proprietate prodeſſe à cane rabioſo demorſis.

Sed nullibi *Galenus*, *& vulgarium grex*, quàm in morbis venenatis maximè judicii hebetudinem detegunt, dum explofis primis quatuor qualitatibus, ad ſacram occultarum qualitatum anchoram confugiunt, idque neciſſimus, an occultum aliis, iis verò tantum notum aliquid ibi ineſſe ſciant: an potius occultæ qualitatis, occultæ proprietatis, totius ſubſtantiæ vocabulo, tanquam ſpecioſo quodam pallio apud imperitum vulgus ignaviam tegere valeant.

Rabidi animalis veneni cauſam ex occaſionalibus manifeſtis rimemur oportet, pro qua ſtatuimus excrementitium, & acidum ſal exaltatum hoc malum, tantamque ſymptomatum congeriem excitare. Hoc ſal in maximis caloribus, intenſiſque rigoribus in animalium corporibus in maſſâ ſanguineâ generari, & exaltari poteſt. Vel deforis ex alterius rabidi animalis morſu communicari, & fermentari; vel ex morticinarum, putridarum, vermibuſque ſcatentium carnium eſu provenire: quin & marceſcentium earum ſanguine. Id quoque efficere poſſunt eorum animalium carnes, quæ peſtilentiâ, aut fulminis ictu, aut venenatis morſibus interierint, eò faciliùs, majorique corripiuntur rabie. Hoc idem excitare ſolent computreſcentes aquæ frequentiùs ebibitæ.

Canes, qui in domibus noſtris aluntur, licèt non ſint rabidi, inter ludendum tamen ad iram, concitati, mordere poſſunt; & graviorem infigere morſum, & veneni gradum in mordendi actu non attigerint, facilè tamen in rabidos ex indignatione degenerant, quâ mediante acido-ſalinæ partes exaltantur, & in excrementitium abeunt ſal, quod in ſalivâ maximè elucet, & ex non rabidis facilè, & ferè temporis momento in rabiem abire poſſunt, præcipuè ſi cibum, & juſculum ſumant, quibus aromata, ut piper, gingiber &c. fuerint admiſta. Hinc propterea nobiles hortamur mulieres, ne ſuis catulis, quos in ſummis habent deliciis, & quibus maximè oblectantur, hujuſmodi cibum, & potum; & præcipuè nimio ſale conditum, ſumendum præbeant, ne in rabiem abeant; Hinc factum eſt commune illud adagium, quòd quoties aliqua res comeſtibilis, vel potulenta eſt nimis ſalita, dicitur: *Eſt ſalita veluti Rabies.*

Undè oritur delirium rabioſum, ſive rabies, in qua ipſe homo omninò in mores brutales immutatur, nihil ferè humani apud ſe retinet: adeò ut homo rabioſus exactè referat illius bruti ſpeciem à quo rabido demorſus fuit, res occultæ indaginis eſt, nec authorem hucuſque nos legimus, qui de hujus deliriis rabioſi actione ex profeſſo tractet; veramque cauſam adducat; ſed omnes ſicco veſtigio, univerſalibus verbis rem deſcribunt. Narrat *Ariſt. lib. 8. cap. 22. de Hiſtoriâ Animalium*, quòd *omnia animalia à cane rabido demorſa rabiunt, excepto homine*, quæ ſententia apertè falſa deprehenditur, ut millies experimento compertum eſt. Et optimè *Gal. lib. 6. de loc. aff.* inquit: *Solum canes inter cœtera animalia corripi rabie*: Verùm intelligebat canes cœteris animalibus rabiei eſſe obnoxios; nam præter canes, qui frequentiſſimè rabidi fiunt; etiam feles, muſtelæ, viverræ, martes, ſimiæ, galli, ſues, equi, muli, boves, cameli, & id genus alia fiunt rabida. Verùm hæc animalia præter canem mordendo, vulnera infligunt non rabida, ſed irata, & validiſſimâ violentiâ, vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus validiſſimos, & pernicioſos infigunt morſus; attamen propter prava, quibus accedunt, ſymptomata, magnifaciendi, & ut pravi morſus tractandi, quos perperàm Medicorum vulgus venenatos putant, cùm tantùm ſint pernicioſi, & maligni. Nec ſolummodò ab animalibus rabidis nos homines reddimur rabidi, ſed etiam ipſe homo aut jam rabioſus, aut ſine rabie mordendo alios rabidos reddere poteſt, ut perperam aliqui putant, hinc optimè refert *Hildanus cent. 1. obſ. 84. Morſus ab homine rabido malignus eſt ſummè, & noxius, & non ſecus ac morſus à cane rabido curandus.* Undè conjicimus omnium animalium iratorum morſum etiam adeò hominis malignum eſſe, & non venenatum, & eſtò *Celſus lib. 5. cap. 27 dixerit*: *Omnis autem fera morſus habet virus.* Intellexit tamen pro viru malignitatem. De equo curioſam narrat *Matthiolus* hiſtoriam: *Id, quod ego quoque aſſerere poſſum: etenim memini, cum ruri degerem, me vidiſſe equum rabie furentem, qui fracto capiſtro obviam quandam vetulam per capitis, &*

crinium vittam morſu comprehenſam, decem, pluresque paſſus à terrâ ſuſpenſam pertulit, nullo tamen vulnere illato, ſed magno ſane terrore. Hoc affectu capiuntur etiam muli, qui ſuis aliquando morſibus dominos & ſtabularios rabidos,& veluti arreptitios reddiderunt. Verùm hujuſmodi animalia non niſi raro, vel nunquam per ſe rabie tentantur; quandoquidem ferè ſemper id illis eveniat, cùm à canibus, ſeu lupis, aut vulpibus mordentur.

Tandem ita delirii rabioſi actio procedit, ut demorſus homo quò ad mores brutum ſe manifeſtet: Canis rabidus, vel aliud hujuſmodi animal, mediante morſu per dentem maſſæ ſanguineæ ſalivam ſale excrementitio, ſive ſalinâ ſcoriâ imbutam communicat, interim hæ particulæ ſalinæ ſenſim ſanguinem in fermentationem ſubigunt, quouſque vitæ œconomiam invertant, tunc ſpiritus in ſanguine à ſalinis particulis irritantur, ſupra modum elevantur, incaleſcunt, excandeſcunt, & globoſam cerebri compagem ſcandunt, tanquam ad ſacram Palladis arcem; tunc imaginatio ita depravatur, & tandem ratio, ut ſpecies, & notiones per ſenſus externos, & memoriam oblatas fortiter concipiat, fortiùs determinet, & retineat. Hinc demorſi eſtò depravatè agant, non tamen cœco feruntur impetu, ſed à demorſionis die canes abſentes tanquam præſentes cogitare incipiunt, & ex profundâ canum cogitatione in phantaſiâ canes tanquam objectum ſibi determinant, & aſſiduè ante oculos canes tenere videntur, & tandem ſe in canes verſos eſſe imaginantur, & in omnibus caninas imitantur actiones.

Conſideratione dignum nobis elapſo anno evenit: alebatur domi noſtræ catellus venatorius villoſus, à quò per jocum parùm irritato demorſi fuimus, ita morſus ille noſtram perturbavit imaginationem, ut ferè ſemper à demorſionis horâ nobiſcùm canem profundè cogitaverimus, tandem eò devenit demens, & fortis canis apprehenſio, quæ circa phantaſiam, & ferè ante oculos ſe obvolvebat, ùt in delirium rabioſum incidiſſemus, ni ratio, quæ à ſeminio rabido immunis erat, ſuperaſſet affectionem.

Ad majorem noſtræ doctrinæ claritatem, veniat in exemplum adoleſcens amator, qui eſtò par ſe ſit ſaniſſimus: Hic primò multùm ſibi placet circa amaſiæ præſentiam, poſtmodum abſens meditatur, & contemplatur, ſubindè de ejus pulchritudine cogitat, nec parem invenit; quomodò denuò ejuſdem præſentia potiri poſſit, ſpeculatur. Hinc varios ſermones, confabulationes, ſubriſus, tactus, oſcula, amplexus, & forſan, quæ ſcribere non licet, meditatur. Undè fit, ut ſubindè in ſomno poſtmodum amaſiæ ſpecies, & actiones cum eâ occurrant: tandem ita determinantur ſpiritus, ut non niſi amaſiam repræſentent. Hinc tale ſubſequitur delirium, quod amans factus æger, continuò putat ſe amaſiam habere ante oculos, unde indè incipit cum eâdem confabulari, ridere, adulari, precari &c. utut neminem præſentem habeat, & tamen ipſe delirus amans eſt amator, & amaſia.

Tanta eſt huic truculentiſſimo rabiei ſeminio ſeſe propagandi vis, ut facilè, & pluribus modis in alios ſe inſinuare poſſit: idèoque non tantùm ex morſu, accepto vulnere rabiem quampluri-mi contraxerunt, verùm etiam multi ſalivâ, vel ſpumâ ſuperfuſi ſine morſu, ſuo tempore nihilominus rabiem perpaſſi ſunt. Id tunc contigit, cùm ſalinæ ſcoriæ ſummum exaltationis, & volatilitatis gradum nactæ ſunt, & epidermidem, imò cutem penetrant, adeò malignum eſt iſtud ſeminium, quod rabiem infert, & demorſum perimit, unde tradidit *Gal. lib. 6. de loc. aff. Rabidorum canum ſaliva nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm ſi morderentur.* Et *Matthiolus* in lib. 6. *Dioſcoridis* cap. 36. inquit: *Nec parvipendat aliquis ſpaſmæ contactu infici poſſe homines: quippe quòd duos viderim ego, qui ſpumâ tantùm perfuſi, nullo quidem ex morſu accepto vulnere rabiem contraxerunt.* Refert *Hildanus cent.* 1. *obſ.* 86. quòd *veſtis mulieris à cane rabido lacerata, cùm filo dentibus abſciſſo reſarciretur, poſt tres menſes hydrophobica facta fuit.* Nonnulli ex ſolâ manus impoſitione in rabidi canis os rabiem contraxerunt. Ex canis rabidi oſculatione rabiem contractam fuiſſe à quodam aurigâ nos obſervavimus. *Zacutus Luſitanus lib. 3. prax. admir. obſ. 86. ex oſculatione demortui canis rabidi rabiem contractam refert.* Mirabilius eſt, quòd *tit. loc. obſ.* 83. narrat, *quòd nempe quidam vulnerati gladio, quo ante octo annos canis rabidus occiſus erat, poſt triennium rabidi interierunt.* Imò ex rabidi animalis halitu multos interiiſſe compertum eſt. Proindè pernicioſum cenſemus cibum, vel potum eſſe ſumendum, quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus, guſtavit, quia ſalivâ fortaſſe infectus, aut alio quovis modo oris ſpumam contingerit.

Prognoſis.

Canes triplici in ſtatu mordere poſſunt vel dum ludunt, vel dùm irati, vel dùm rabidi ſunt; canis ludentis morſus tutus eſt, irati periculoſus, omninò periculoſiſſimus eſt rabidi morſus. Salutis ſpes in demorſo à rabido animali eſſe poteſt, ſi è vulnere copioſus effluxerit ſanguis, vel dum curatur vulnus, ſponte multus eruperit ſudor, vel copioſa urina, præcipuè nigra excreta fuerit: verùm hiſce evacuationibus non nimis, firmiterque fidendum eſt. Multoties, qui à rabioſo demorſi ſunt cane, neglectis præſidiis, vel malè curati per quædam vana medicamenta, vel quia ſe curatos putârunt, poſt quadraginta dies in hydrophobiam, aquæ, ſive liquidorum omnium fugam, & metum inciderunt. Si malum eò devenit, ut rabies, & aquæ timor adſit, tum certiſſimam inexpugnabilis veneni, & mortis præbet prognoſim, & demorſi vita eſt in ipſo mortis limine, ut *Celſus* inquit: *Miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger, & ſiti, & aquæ metu cruciatur, quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt.* Nullum ferè, quem aquæ timor jam corripuit, etiam ſi ideonea adhibeantur præſidia evaſiſſe aſſidua obſervatio docet; alios enim quatuor dierum ſpatio, alios tandem intra ſeptimanam miſerabiliter mortem ſubiiſſe obſervavimus.

Dignum exquiſitione videtur, an hydrophobia ſolùm animalium rabidorum morſûs ſit inſeparabile, & pathognomonicum ſignum? Res adhuc in dubio eſt, ex eo, quia multorum auctorum obſervationes proſtant, nullo rabidorum animalium morſu præcedente hydrophobias ortas. Talis hydrophobiæ exemplum citra rabidi animalis morſum refert *Borellus cent.* 3. *obſ.* 38. Sic hydrophobiam in febre malignâ citra morſum obortam narrat *Salmuth. cent.* 2. *obſ.* 52. Duo exempla admodum notatu digna refert *Sanches in ſuis operibus obſ. pag.* 378. Hydrophobiæ enatæ citra morſum alicujus animalis rabidi, ſeu canis rabidi. *Refert hydrophobiam cum febre continuâ citra ullum morſum ab animali rabido, in qua non poterat ferre adſpectum aquæ, neque potus cujuſdam, aut vini, aut juſculorum,*

rum, ſubindè enim collo convellebatur: agnoſcebat ſe non poſſe ſine potu vivere, ſed ubi ſcyphum admovit, & horror, & tanta concuſſio apprehendebat eum, ut totus pertremiſceret, ut ſudaret, & convelleretur. Hinc quinto die periit. Alterum exemplum, quia huic eſt ſimile non deſcribimus. Quinque exempla recenſet *Marcellus Donatus lib. 6. de Hiſt. Med. Mirab. cap.* 1. eorum, qui non aliundè communicato hoc veneno, ſed in corpore genito, in hydrophobiam inciderunt; ſimilemque hiſtoriam affert *Petrus ſalius Diverſus de affect. partic. cap.* 19. Putârunt iſti Auctores hujus mali cauſam in corpore humano, nullo præcedente ab animali rabido communicato ſeminio, generari poſſe, humores nempe ita corrumpi, ut veneni rabidi animalis vicem habeant, & eadem, quæ illud, ſymptomata, inducant. Verumenimverò hoc quidem certum eſt, poſſe humores in corpore noſtro ita corrumpi, ut venenorum naturam induant: ſed hoc admiratione dignum eſt, poſſe hoc tam determinatum, & ſpeciale venenum in corpore noſtro nullâ accedente cauſâ externâ generari. Credat, qui vult horum, & aliorum auctorum exempla, & hiſtorias illas non in dubium vocamus, verùm nos, qui animum ſcrupuloſum, ſimulque veritatis avidum habemus; non ita facilè credimus, ſed de unaquaque re dubitamus, hinc nullo modo adduci poſſumus, ut credamus has hydrophobias, nullo prægreſſo animalis rabidi ſeminio, natas: ſedulò itaque harum cauſas perveſtigandas eſſe exiſtimamus, cùm non ſolùm morſu, ſed multifariam ſeminium hoc communicari poſſit, non tantum ideò de eo rimari oportet, an nuper, an unquam tale quid ipſi acciderit, an ſalivâ, ſeu ſpumâ perfuſus, vel quoquo modo in corpus immiſſâ, an animalium rabidorum carnes occiſorum, vel rabie defunctorum, vel ab animalibus rabioſis ſemicomeſtas, vel tactas comederint; ſolent enim hæ carnes homines in rabiem agere, & plura extant exempla. *Fernelius de abd. rer. cauſſ. lib.* 2. *cap.* 14. refert: *Venatores quoſdam, cùm in lupum ſæviorem incidiſſent, illum trucidatum, in varia obſoniorum genera apparaſſe, & coxiſſe. De quo omnes, qui eſitarunt, non multo pòſt tempore, rabie correpti ſunt, atque alii perierunt, alii ſociorum morte prudentiores facti, ſibi proſpexerunt. Ex Gycoſthene* narrat *Bauhinus*, *hoſpitem quendam ſceleratum convivis carnes ſuis à rabido cane demorſæ appoſuiſſe, ex cujus eſu omnes rabiem contraxerunt. Idem hoc* narrat: *ſuem, cùm in rabiem acta eſſet, à ruſtico occiſam, & ſepultam eſſe. Sed cùm negligentius, & non ſatis profundè eam ſepeliſſet, accidit, ut tempore hyberno cadaver erutum vulpes devorarint, ex cujus eſu vulpes & ipſæ rabidæ evaſerunt: à quibus poſteà, & aliæ pecudes, equi, & ipſi etiam homines læſi ſunt, & omnes, quotquot demorſi fuerant, rabidi evaſerunt, & maximâ parte miſere perierunt.* Hinc cùm ſeminium hoc multos annos antequam vim ſuam exſerat, latere in corpore poſſit, & dulciter decepti iſti auctores crediderunt, nullo prægreſſo rabidi animalis morſu, hydrophobiæ cauſas ortas, & in corpore genitas.

Quocumque modo rabiei ſeminarium homini communicatum fuerit, non mox ſeſe exſerit, ſed aliquandiù nihil mali ſentit homo antequam erumpat: ſæpè non ſolùm per menſes, ſed interdum biennium, triennium, item per plures annos in corpore ſeminium iſtud hydrophobiæ malignum latere poteſt. *Fracaſtorius lib.* 2. *de morbis contag. cap.* 10. inquit: *Serpit tam inſigniter, & per moras, ut rariſſimè ante vigeſimum diem producatur infectio; majori ex parte poſt trigeſimum; multis nonniſi poſt quatuor, aut ſex menſes; quibuſdam etiam poſt annum. Aliqui & poſt quinquennium manifeſtari tradiderunt. Vidi ipſe puerum, qui octavo poſt menſe, ex quo demorſus fuerat contagionem oſtendit, ex qua mox periit. Imo memoriæ proditum eſt, malum hoc in ſextum, ſeptimum, imò duodecimum annum dilatum fuiſſe. Lindanus ſuper Hartmannum* hydrophobiæ lethalis exemplum refert tredecim annos poſt canis morſum, quæ evenit. *Et Guainerius tract. de Venen. cap.* 12. narrat: *Venenum à canis rabidi morſu quod per* 18. *annos latuerat, excitatum fuiſſe, cùm morſus ſub ſorbi umbrâ maneret, ægrumque intra tertium diem rabidum mortuum fuiſſe.*

Si quæras, cur hydrophobiæ ſeminium abſque ullâ vitæ noxâ in humano corpore diu latere poſſit?

Reſpondent bardi *Galeniſtæ* hoc provenire ab occultâ qualitate, quia furtivo modo diu in corpore delitеſcit, poſt quod tempus erumpit, quaſi occultarum qualitatum actione; optimum quidem reſponſum, ſed occultum per occultius, & obſcurum per obſcurius procedit.

Sed, ut noſtram adducamus ſententiam, dicimus, quòd venenum, cùm ſit vitæ noſtræ exoticum, nullo modo à calore noſtro domari, aut vinci poteſt, quamdiu veneni naturam retinet, hinc tandem ſuam exſerit vim hoc citiùs, illud tardiùs; quæ diverſitatis ratio, vel ex veneni, vel ex ſubjecti parte dependet. Hinc deridendi ſunt illi, qui putant fieri poſſe venenum, quod certis temporibus, hoc eſt certo, & præfixo tempore mortem, afferat ut bimeſtri, trimeſtri, ſemeſtri, anno completo, etiam biennio, non ocyus, neque tardiùs determinato tempore; nam quòd venenum ocyus, vel tardiùs occidat, non tantùm ex innatâ ejus vi, ſed etiam magis, vel minùs ex ejus conſtitutione, qui venenum aſſumpſit, provenit. Id nos quotidiè experientia docet: ſiquidem conſtat idem venenum eodem pondere, vel eâdem quantitate diverſis naturâ exhibitum, non eodem tempore, neque omnes perimere. Itaque quamvis forſan plures ab eodem cane, aut lupo rabido mordeantur, alius tamen uno, alius duobus, tribus, aut pluribus, & pluribus menſibus poſt rabie corripiuntur, quod nimirum alio ad veneno reſiſtendum eſt fortior, alius verò debilior, & hoc tum veneni, tum ſubjecti ratione. Ratione veneni, quando illud eſt exaltatum, activius, & volatilius, ac ſuâ activitate, & volatilitate citiùs ſuam exſerit virulentiam. Sic in regionibus, & temporibus calidis efficaciùs, & citiùs agit, quàm iiſdem frigidis. Contrà ex parte veneni, quando illud eſt magis fixum, quàm volatile, lentè ſuam exſerit vim, & diutiſſimè delitеſcit abſque ſanitatis læſione, non ſecus ac favillæ ſub cineribus, ejuſque ſeminium per multum tempus durat. Ratione ſubjecti, ſi corpus ſit calidum, ocyus rabidum virus agit; ſi verò frigidum, vel craſſis exuberat ſuccis, vel ſi victu utatur, qui veneni hebetandi vim habet, malum diutiùs reconditum manet. Verùm utut protrahatur, niſi præſentiſſimis remediis, & ferè mox in principio è corpore eliminatum fuerit, ſenſim, & inſenſibiliter radices agit, & vires acquirit eundo, vitamque furtim oppugnat, atque ejus vehementiæ, & potentiæ eſt, ut à calore noſtro ſuperari non poſſit, & tandem exaltatur, volatilizatur, donec jam dudum demorſi vitam, in certum, & inevitabile exitium conjiciat, vel præcipitet. Sat digreſſi ſumus, redeamus nunc ad prognoſim.

Cùm in membra principalia, & præcipuè phantaſiam, & rationem venenum rabidum irrepſit, incaſſum omnia proficua adhibentur medicamenta.

Dioſcorides ex *Eudemi* teſtimonio quendam tantum ſervatum fuiſſe narrat, & ex aliorum relatione: *Themiſonem Medicum, cum amico aquam expaveſcenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordiâ, ſimilem contraxiſſe affectum, ſed poſt multos tandem cruciatus ſervatum fuiſſe.* Verùm non adducimur, ut credere poſſimus quadam naturarum concordiâ in ſimilem incidiſſe affectum, crediderimus potiùs, quòd *Themiſon* Medicus amicum laborantem excitandi gratiâ ad aquam, & cibum ſecum manducaſſet, aut bibiſſet (ut multi noſtri Barbati facere ſolent) ex eodem proculo ejus ſalivâ infecto, aut alio quovis modo oris ſpumam contigiſſe. Hinc *Medicos Galeniſtas* admonitos eſſe volumus, ne cibum, vel potum ſumant; quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus guſtavit. Nonnulli hîc diſtingunt, & eos, qui per contagium ab homine acceptum, in hunc inciderunt morbum, ſervari poſſe, eos verò, qui à cane, vel ab alio rabido animali morſi fuerunt; omnes interire putant, non aliter ac ſi rabiei venenum homini ab alio animali communicatum, ſi ab illo in alium hominem tranſplantaretur, ſuam amitteret virulentiam, & mitiùs ageret: Id evenire conjicimus, quia huic ab homine homini communicato ſtatim à primo die ob ejus certitudinem opportuna adhibentur alexipharmaca, quod de aliorum animalium morſu non contingit.

Curatio.

Rabies venenum eſt quod in principio remedium admittit, cùm verò manifeſtatur, remediis non cedit ampliùs. Itaque qui à ſuſpecto demorſus fuerit cane, ſtatim pannos omnes à cane tactos ſe exuere debet; quod ſervare oportet etiam ſimpliciter tactum, & non demorſum. Deinde pars demorſa ligetur, (ſi partis conditio ligaturam ferat) ſed non ita fortiter, & arctè, ut in torporem abeat, poſtmodum ſcarificetur, & cucurbitula cum magnâ flammâ imponatur, ut immiſſum extrahatur venenum; ſi partis qualitas cucurbitulam non admittat, ſufficiet ſcarificatio, ſed in hoc vulneris conditio conſideranda eſt, nam ſi vulnus ſit ſatis magnum, non opus eſt ſcarificatione uti, ne inflammatio promoveatur, & curationem impediat. Vulnus per quadraginta dies apertum ſervetur, ut venenum effluere poſſit. Verùm non omninò fidendum, ex eo, quod faciliter venenum ulteriùs inſinuatum non integrè extrahitur. Optimum remedium eſt, & promptiſſimum curandi animalium rabidorum morſus, loci affecti uſtio cum ferro candente, ſeu cauterio actuali, ut videre eſt apud *Hildanum cent.* 1. *obſ.* 97. & quidam empiricus omnes à cane rabido demorſos ſolo hoc cauterio actuali feliciter reſtituit: dummodò loci affecti conditio id permittat; attamen hæc auxilia chirurgica, quandò primis diebus in vulnere fuerint intermiſſa, poſtmodùm incaſſum adhibentur, quia virus ad interiora penetravit.

Super vulnus aliqui imponunt *panis fruſtum olei & butyri æquali quantitate inunctum*, quod poſteà in aquam abjiciunt. Alii ſuperligant *halecem ſalſam*. Aliqui *ol. Scorp.* ſecundum Matthioli deſcriptionem. Multi *theriacam* præferunt exteriùs ſupra morſum illitam: Sed hæc, quæ noſtro tempore conficitur, non adeò præſtat, ac proindè non poſſumus illi fidere, niſi facto priùs de eâ periculo in gallis à viperâ demorſis, quo mediante, etiam interiùs ſumi poteſt. Miſcetur theriaca quandoque cum ſucco rutæ, vel cæpâ contuſâ. *Vulgares Medici* animalia viva, ut columbas, gallinas, plumis priùs avulſis, podicem vulneri admovent, & ſi una moriatur, ſtatim aliam applicant, vel gallinarum, aut columbarum pullos per medium diſſectos adhuc calentes læſæ parti imponunt. Verùm his præſidiis vulgarium nulla eſt adhibenda fides; per hæc namque divinando potiùs progredimur, quàm quid certi molimur.

Rabidis inſtituenda eſt exactiſſima diæta; attamen indigentia, & ſatietas vitanda, ſed magis indigentia. Sit alimentum, quod rectè conficiatur; & optimum præbeat ſuccum. Nutriendi ſunt herbis, quæ frigidæ exiſtimantur; at cichorium agreſte multùm confert. Proſunt gammari; cancri, & erinacei cum vino mulſo, nec non carnium extremitates; & omnes aviculæ montanæ, quæ facilè concoquuntur, & boni ſunt ſucci. Potus eſſe debet aqueus, & vi exhibendus, ſi ab eo demorſus abhorreat, quia venenum eluit.

Venæ ſectio interdicitur, quia potiùs obeſt, quàm prodeſt; cùm ſanguinis miſſio venenum potiùs in venas, & partes principes trahat, quàm extinguat; vires dejiciat, & venenum exagitet.

Medicamentum, quod aluum citat, & humores dejicit, omninò vitandum eſt; quippè hoc à circumferentiâ ad centrum trahendi facultatem habet, & facilè ægros in mortis diſcrimen trahit. Præterea ſecundum vulgares hujus veneni natura non primis qualitatibus, & manifeſtis, ſed in occultis; nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, & totâ ſubſtantiâ agentibus curatur. Item purgans noſtro eſt adverſum calori, ac proindè vires potiùs frangit, quàm tuetur. Nihilominus ſi ſit longum tempus, ex quo æger morſus fuit, & nondum perfectè ſit rabioſus, ut ut imminentis rabiei ſigna ſe produnt, in his, & ſimilibus caſibus auctores utilem commendant catharſin per inferiora. Nam teſtatus eſt *Dioſcorides* ſuo tempore catharſin his tantùm opem ferre, qui jam incipientem tantummodò conqueruntur hydrophobiam, ſeu aquæ metum. Et ſumto helleboro ſimul ac primum morbi impetum ſuſtinuerint, cum impetu expurgati multi certâ experientiâ fuêre ſanari: Addunt multos canes rabidos helleboro cum polentâ aſſumto evomiſſe, & ſtatim ad ſe rediiſſe à rabie liberatos. Hinc poſt helleborum etiam Hiera, quæ colocynthidem recipit, non parum commendatur. *Palmarius* refert, ſe multos, noſſe ruſticos, qui propinato pharmaco vehementi, quo unâ, eâſdemque operâ vomitione, & dejectione ſupervacanea omnis generis è corpore excluderentur, demorſos ab hydrophobiâ evaſiſſe.

Rabiei aut incipientis, aut morſûs jam dudum à rabido inflicti indicatio curativa eſt, ut ſal excrementitium, ſive ſcoriæ ſalinæ vel ſuphureæ demorſo communicatæ, ſive recenter, ſive jam pridem, per medicamenta appropriata, & alexipharmaca eliminentur, obtundantur, vel præcipitentur. Igitur hæ particulæ, in quibus, ut diximus, tota veneni rabifici ratio ſita eſt, quomodocumque communicatæ, quæ rabiem inducere incipiunt, per medicamenta ſudorifica eliminantur, hujuſmodi ſunt *tinctura bezoardica*, *miſtura ſimplex*, *ſalia theriacalia*, *theriaca Diateſſaron &c.* *cum aquâ*, *vel ſpiritu cancrorum fluviatilium.*

Sa-

Salinas, ſulphureaſque ſcorias ferocientes obtundunt opiata, ut

℞. *Theriacæ recentis* ℨ. j.

Exhibeatur tertio quoque die.

Vel

℞. *Pilul. de cynogloſſ. gr.* xv.

Exhibeantur quarto quoque die.

Vel

℞. *Confect. Nepenth. gr.* ij.

Exhibe quarto quoque die.

Rabidum venenum præcipitant quædam alexipharmaca ſpecifica, & præcipuum, ac infallibile deſcribit *Galenus*, quod ab *Aeſchirone ſuo magiſtro empirico* didicit, & longâ comprobatum fuit experientiâ, ut demorſos rabidos nunquam ſalute defraudaverit. Inſinuat illud *Gal. 2. Med. per gen. cap.* 16. *&. lib.* 2. *de Antidotis cap.* 2. quod hoc componitur modo:

℞. *Ciner. cancr. fluviatil. lib.* ß. *rad. gentianæ pulver.* ℥. ij. *thuris pulv.* ℥. j. *m. omnia ſimul per minima*;

& quantum capit cochlear argenteum de pulvere demorſo exhibe in aquâ, vel alio liquore ſingulis quibuſque diebus uſque ad diem quadrageſimum manè jejuno ſtomacho. Si primis diebus non ſumpſerit, duplicatâ doſi ſuma. Hoc medicamento tutus eſſe poterit demorſus, & Medicus, cum nunquam viſus ſit, qui hoc uſus fuerit, in hydrophobiam incidiſſe. Eſt tamen advertendus in hujus medicamenti compoſitione pharmacopœorum error; enimverò iſti cancros vix calore exſiccatos in pulverem redigunt, & pro pharmaco venditant; cum *Galenus* tum in citatis locis, tum alibi expreſſe præcipiat cancros perfectam calcinationem in pulverem redigi debere, qui cinis mirabiliter quoque maraſmaticis, tabidis & animi paſſionibus afflictis exhibitus prodeſt, ob ſymbolum, quod inter hos intercedit morbos; experientiâ enim anatomicâ conſtat, tam in pericardiis rabie defunctorum, quàm eorum, qui tabe, vel animi pathematibus perierunt, nullam penitus inveniri aquam, cùm in aliis quovis morbo defunctis pericardia copioſa aquâ madentia inveniantur.

Pulvis cancrorum fluviatilium etiam aliis modis ſumi poteſt, ut

℞. *Cancr. fluv. calcinat.* ℨ. iij. *radic. gentianæ* ℨ. ij. *terræ ſigillat.* ℨ. ß. *m.*

Hujus pulveris ℨ. j. præbe in decocta concrorum fluviatilium, ſubindè repetendo.

Vel

℞. *Pulv. cancr. fluv.* ℨ. ij. *gentianæ, & myrrhæ ana* ℨ. j. *m. cum vino*,

& propina. Item experta alexipharmaca contra rabidi canis morſum ſunt *Alyſſum, radix vincetoxici, ruta, carduus Mariæ, gentiana*, & hoc genus alia. Inter hæc primas obtinet *alyſſum* quomodocumque uſurpatum. *Radix vincetoxici ad* ℨ. j. *cum aquâ cardui benedicti* ad 40. dies plurimùm commendatur. *Semen cardui Mariæ ad* ℨ. ij. aliquoties ſumtum, expectato ſudore, tanquàm ſpecificum extollitur. Item ſummum alexipharmacum eſt gentiana cum theriaca, ut

℞. *Gentianæ pulveriſatæ* ℨ. j. *cum theriacæ* ℨ. j.

tribus diebus omni manè propina, deſuper jejunando per quinque, vel ſex horas, & ſtragulis benè tectus demorſus ſudorem expectet. *Terra ſigillata*, item *terra ſancti Pauli dicta, ſeu terra Melitenſis* contra canis rabidi morſum internè conducunt. *Theriaca, & theriacalia* in frequenti uſu ſunt à ℨ. j. ad ℨ. ij. aſſumpta. Sed præ his *Theriaca Diaceſſaron* reliquis eſt præferenda, quia ejus ingredientia contra canis rabidi morſum ſunt ſpecifica. Vehicula, in quibus hæc medicamenta propinantur, ſunt *aqua ſcordii, cardui benedicti, tormentillæ, rutæ caprariæ, aqua theriacalis*, & ſimiles.

Quòd ſi æger aquam reformidaverit, fruſtrà adhibentur remedia, & de ægri vitâ actum eſt. *Celſus lib.* v. *cap.* 27. ſequens commendat remedium: *Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non antè ei præviſam projicere. Et ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aquâ ſatietur. Sic enim ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aquâ frigidâ vexatam nervorum diſtentio abſumat. Id ne accidat, à piſcinâ protinus in oleum calidum demittendus eſt.* Et hoc quidem ceu expertum commendat *Helmontius in Tractatu, Demens Idea*, aſſeverans rabioſum in mare projectum liberatum fuiſſe. Confirmatum hoc videtur per experientiam *Foreſti lib.* 10. *obſ.* 27. *&* 28. ſimiliter in *Schenckio lib.* 7. *obſ.* ubi plura ſunt exempla curatarum rabierum per immerſionem in aquam frigidam. Suffragatur in aquam rabidi ſubmerſio, & poſt horæ quadrantem extrahendus, & ut aquam evomat, procurandum; vivunt enim ſubmerſi per mediæ horæ ſpatium à ſubmerſionis puncto, nam in declivi poſiti per abdominis compreſſionem aquam evomunt, & reviviſcunt. Verùm extremum eſt præſidium, tunc conveniens, cùm de ægri vitâ conclamatum fuit, non ſine tamen ſummâ conſulentis ignominiâ; accidit enim quandòque hujuſmodi ægros aquæ attactu mortem ſubire, ut in nonnullis experti fuimus, & irreparabile mortis excidium, quod tanto debetur morbo, conſulenti adſcribatur.

Verùm quid immoramur pro tam ſævo curando morbo in remedia venando? Cùm pauci, & ferè nulli hac noſtrâ tempeſtate à cane rabido demorſi ſint, qui opem implorent medicam. Nam tanta eſt noſtræ religionis vis, ut cuncti, quos rabidi momorderint canes, ad Divi Viti templum confugiant, ubi quibuſdam exorciſmis, pane caracteribus obſignato, vel aquæ benedictæ potu à ſacerdotibus perquam facilè ſanantur.

Sed quonam pacto tam facilè hoc eveniat, potius credendum, quàm exquirendum; attamen nonnulli vulgares hanc piam adducunt rationem, ſeu conjecturam, quòd cacodæmones in rabiem agitant, impelluntque canes, ut hominibus inferant morſus, & quia in atrabilariis humoribus ſuam habent ſedem, per canum morſus in humana ſe intrudunt corpora, & rabiem inducunt: ſupervenientibus deindè exorciſmis facilè cedunt, & libera afflictorum corpora relinquunt, ſublato ſecum veneno. Verùm hæc ratio eſt barda; nec apud omnes credulitatem habet; nam primò licèt quandoque ex divinâ accidat permiſſione ca-

codœmones in rabiem concitare canes, id tamen perpetuum non eſt. Secundò, cur cacodœmones canis morſu indigent, ut per illum in corpora ſe intrudant ad rabiem ſimulandam? Tertiò, cur exorciſmus nullo modo eſt hydrophobiæ prophilacticon? Quartò, cur mania non tranſit in hydrophobiam, & contrà, cùm eundem atrabilarium humorem pro cauſâ utraque affectio cognoſcat?

Aliqui per naturales rationes hujus affectus cauſam venari conantur: inquiunt enim in hoc curando morbo, ſumto pane, & aquâ benedictâ, magna accidit laborantium fides, ob quam animal ſemel credens unum aliquid, ceſſat, deinde quieſcit à credendi conſideratione. Non hîc loquuntur de fide Chriſtianâ, dono Dei ſupernaturali, ſed intuentur tantum confidentiam, tam ſcilicet deluſionem credendo, quàm rei certæ putationem, nam Deus non operatur miracula, niſi pro abditis ſuis judiciis, fides ſive confidentia ergò, de qua hîc loquuntur, eſt medium animoſitatis naturale, pugnax, & validè terrori reſiſtens, quo poſito, anima in præternaturales ſe adigebat motus. Nec iſta fides debet eſſe poſitiva, credo, ſed potiùs negativa, non horrens, non timens. Hac ideâ confidentiæ vita, quæ eſt morborum effectrix, rabidi canis virulentiam non ampliùs ſentit, imò per partem demorſam, urinam, inſenſilem tranſporationem, alioſque naturales ductus foràs detrudit.

Sint hæc relata philoſophandi modo, ſub humilitatem Eccleſiæ cenſurâ, quia præter naturalem confidentiam hunc morbum curare valentem, eſt noſtra chriſtiana fides, quæ mirabiliora operatur omnem noſtræ mentis captum ſuperantia, & hanc à nobis fidem ſuſcipit D. O. M. cujus ſolius munere noſtra delentur incommoda, atque omnes auferuntur languores.

Cap. XXXI.

De Anatomicâ capitis Hiſtoriâ.

In hominis opificio Dædaleam miramur naturam, quæ in ſolâ capitis ſtructurâ omnes nervos contendiſſe videtur, nec immeritò id fecit, cùm ſenſuum, vitæque noſtræ auguſtum tectum, immortaliſque animæ templum à naturâ in capite, velut in editiori hujus noſtræ machinæ arce exercitari debuiſſet. Sed uſu evenit, ut in munitiſſimas, & ſublimes potiùs arces tormenta jaciantur, & ſummos feriant montes fulminis ictus: ſic capiti, velut in Regiam, & ſublimem Palladis arcem hoſtium vulnera diriguntur, ex quibus totum affligitur corpus, & undique inuaditur. Hinc jure merito primum caput, deinde reliquas corporis partes à vulneribus vindicabimus. Sed

Antequàm capitis, cæterarumque partium vulnerum ſigna, cauſas, prognoſes, & ſanationes aggrediamur, harum partium anatomen operæ pretium tradere dijudicamus; exilem namque majeſtatem obtinet medicina abſque anatomes ope: Non loquimur ſolùm hic de anatome locali, nam ſecandorũ corporum ſtudium planè puerile exiſtimamus. Diſſecant vulgares cadavera, & omnium partium figuram, magnitudinem, cavitates, ductus, numerum, ſitum, cum aliis connexionem, & conſenſum curioſè inſpiciunt, nec ex hac inſpectione ad morborum curationem inſtructiores, & aptiores evadunt. Hæc eſt anatomia mortua, Laniis communis, & tamen ex mortuis & laruis viventium ſalutem mendicant! Verùm etiam in hac artificioſâ diſſecandorum corporum peritiâ torpor, & ignavia prævaluit, & à priſtino indolis candore degeneravit. Cœterum etiam loquimur de anatomiâ vitali, quæ corporis morboſi accidentia meditatur, & ſubjecti proprietatem novit, ſine cujus cognitione aliàs nullus eſt Medicus, & ſic una eſt, & vera anatomia, quæ ex dictis duabus progreditur.

A capite itaque capimus initium, habet hoc figuram non exactè ſphericam ob cerebri molem, (homini namque præ cœteris animantibus inſignis eſt cerebri magnitudo) ſed ſimul eſt compreſſum, & nonnihil oblongum ſcilicet anteriùs, & poſteriùs aliquantulùm protuberans, à Lateribus verò depreſſum & pro tutiori munimento totum oſſeum eſt.

Dividimus caput in duas partes, quarum una eſt plena capillis, & dicitur capillata, ab aliis verò nominantur communiter nomine generis, nempe caput; altera verò pars quæ capillis caret, peculiari nomine, facies, ſeu vultus appellatur.

Pars capitis capillata, dividitur in quatuor regiones, quarum anterior, quæ ſupra frontem eſt, appellatur, *Sinciput*, & eſt pars anterior à fronte ad ſuturam coronalem uſque; poſterior verò ſupra humores poſita, appellatur *Occiput*, eſtque pars poſterior ab initio ſuturæ Lambdoidæ ad primam cervicis vertebram uſque. Media regio inter has enumeratas partes, quæ globoſa eſt dicitur *Vertex*; laterales verò partes, quæ ſunt inter oculos, & aures, appellantur *Tempora*.

Pars capitis glabra, facies dicta, præter partes continentes, proprias habet partes, vel ſuperiorem, quæ frons appellatur; vel inferiorem, in qua ſenſuum organa ſunt, ut oculi, nares, aures, & os, in quo lingua, aliæque partes latitant.

Capillata habet alias partes veſtientes, & externas, alias verò contentas, & internas; veſtientes, & externæ vel ſunt communes, ut cuticula cutis piloſa, pinguedo, membrana carnoſa, vel propriæ, ut pericranium, perioſtium, muſculi, oſſa, meninges; contentæ ſunt cerebrum, cerebellum, & medulla in caluâ, partim verò in ſpinâ exiſtens.

Primum, quod occurrit in hac parte capillata ſunt capilli, inter quos deinde ſeſe offert *Cuticula*, hinc *cutis*, quæ in hac parte inſignem habet craſſitiem, ut externarum injuriarũ vim faciliùs eludat, eique capilli firmiùs, ac profundiùs adhæreant. Hæc non ita eſt exquiſito prædita ſenſu, ſiquidem ejus membrana eſt muſculoſa, & non nervoſa, & ſic mobilis, ſponte noſtrâ. Cuti ſubſternitur *Pinguedo* pauciſſima, (*Riolanus* hîc nullam agnoſcit) ne vaporum tranſpirationem denſior infractus impediret. Pinguedinem ſequitur *Panniculus carnoſus*. His ſubjicitur *Pericranium*, quod eſt membrana tenuis, mollis, denſa, & firma, quæ exquiſito gaudet ſenſu, propter nervos ad occiput per eam, & tempora diſperſos. *Pericranium* vulgò à mininge oriri creditur: verùm ſuum ducit ortum à tendinibus muſculorum frontis, temporum, & occipitis, circum cranium expanſis. Hæc externa capitis integumenta venulas ab extrinſecis vulgaribus, & arteriolas à carotidibus internis recipiunt. Pericranio ſubſternitur *Perioſtium*, quod immediatè capitis oſſibus adhæret, eſtque membrana tenuiſſima, & nervea, ideòque admodum ſenſibilis, & acuti ſenſus, cujus beneficio cranium ſentit, ſicut & omnia oſſa cincta ſen-

ſenſum habent, dentibus exceptis, qui partim à perioſtio radices inveſtiente, partim ab interiore nervulo ſenſum habent. Perioſtium ſicut cranio firmiter adhæret, ita etiam pericranio tàm exactè jungitur, ut ſimul unam membranam conſtituere videantur, quod multos decepit anatomicos; hinc ſcripſère idem in capite eſſe pericranium, quod in aliis partibus perioſtium.

Poſt prædictas partes oſſea capitis pars apparet, quæ *Cranium* dicitur, eſtque globoſa, & rotunda, interiùs concava, oſſea pars cerebrum continens, ita appellatur, quòd veluti Cranon Græcè, ſeu galeæ militaris inter, cerebro ad munimem circumdetur. *Calva* etiam, & *Calvaria* dicitur, quia caput capillis privatum conſpicitur calvum. Barbaris etiam à duritie, & rotunditate *Teſta* nominatur.

Cranium hoc in embrione membranaceæ, in recens nato cartilagineæ videtur ſubſtantiæ, atque etiam per aliquot annos ejuſmodi mollitiem ſervat, oſſis mollioris inſtar, & preſſioni cedit, in primis ſuperiore capitis parte circa ſuturas, ut copioſa cerebri humiditas, quæ in infantibus redundat, commodiùs exhalare poſſit. Deinde ad majorem cerebri tutelam ſenſim induratur, aliorum oſſium inſtar, craſſaque fit, ſed rarior, & in medio ſpongioſa manet ad faciliorem vaporum tranſitum. Craſſities variat pro ætatis diverſitate, imò neque eadem eſt in eâdem ætate, regionum quoque diverſitas in hac parte multùm facit. Sic refert *Herodotus* Perſarum crania valdè tenuia, & fragilia eſſe, ita ut facillimè perforentur; *Ægyptiorum* verò admodùm craſſa, & firma eſſe, ita ut vix lapidis gravioris ictu confringantur. Ad hæc, in delicatis utplurimum minor craſſities, ac durities reperitur, quàm in ruſticis, aliiſque durioribus hominibus, cujus rei cauſa eſſe putatur, quòd delicati caput ſemper benè ſe tegant, ab eoque æſtum, & omne frigus arcent; ruſtici autem per æſtus, & frigora intenſiſſima nudo capite incedant, quo æſtu in primis, & frigore oſſa indurantur, & craſſiora fiunt: atque hinc monemus puerorum capita non eſſe multùm tegenda, cùm per nuditatem potiùs corroborentur, & externis injuriis ferendis aptiora evadant.

Conſtat autem cranium duabus tabulis, ſeu laminis, externâ, & internâ, quarum illa craſſior, & æqualior, hæc verò durior (& propter ſingularem duritiem, & fragilitatem vitrea appellatur,) & multis ſulcis exarata: ut locum concedat vaſis duram meningem perreptantibus, à qua meninge nonnulla inſignia vaſa juxta aures intra geminas cranii laminas ſe inſinuant, meditullium interjectum irrigantia.

Inter has tabulas media latet ſubſtantia quædam ſpongioſa, & cavernoſa, medullarem ſubcruentum ſuccum ad cranii nutritionem continens, qui conficitur ex ſanguine influente per minimas arteriolas exilia foraminula tabularum tranſeuntes, atque hic eſt ille ſanguis, qui dùm cranium trepano perforatur, & ubi ad Diploëm deventum eſt, rubicundi nonnihil effluit. Meditullium hoc ſpongioſum duplici tabulato cranii interjectum ab anatomicis *Diploë* vocatur.

Hoc meditullium alibi majus, alibi minus cernitur, nonnullis in locis vix animadvertitur, ubi ambæ tabulæ ſimul coire, & cranium ſimplex, ac pellucidum conſtituere videntur. Refert *Bartholinus* ſe cranium ſecuiſſe, in quo hæc media ſpongioſa ſubſtantia omninò deerat, totumque cranium ex unâ tabulâ conſtare videbatur: fortè quod ob ſenium, exſiccatis, & contractis oſſibus, non manifeſtè apparuerit. In ſpongioſo hoc meditullio nonnunquam, præcipuè in lue Venereâ inflictis, vitioſus quidam humor colligitur, qui temporis tractu virulentus, & acrior factus, tabulas ipſas, frequenter autem exteriorem ab minorem duritiem exedit, ac in perioſtio, & pericranio diros excitat cruciatus: nonnunquam etiam interiorem unà cum exteriore ab eo eroſam, ſicque totum cranium perforat.

Quamvis caput unico cranio contiguo circumdatum ſit, os tamen continuum non eſt, ſed ex diverſis inter ſe commiſſis conſtat, quorum tamen in omnibus certus numerus non eſt, ſed pro ætatis varietate variat, ita ut in nuper natis; & in decrepitis pauciores cranii partes, ſeu oſſa commiſſa inveniantur. Communiter autem in mediâ viventium ætate advertuntur, quorum duo communia dicuntur, reliqua ſex propria; ſuntque primum *frontis os*, aliàs *coronale*, *inverecundum*, *vel puppis* appellatum, ſecundum os *occipitis*, vulgò *Baſilare*, tertium, quartum oſſa *occipitis*, *ſeu bregmatis*, quintum, ſextum duo *oſſa temporum*, quæ etiam *petroſa*, *mendoſa*, & *ſquamoſa* vocantur. Hæc in ſuâ connexione certas efficiunt ſuturas, quarum tres communiter notiſſimæ ſunt, nempè prima *Coronalis*; os frontis ab oſſibus ſyncipitis dirimens, ſecunda ſagittalis, quæ & virgata, & jugulis dicitur, hæc media eſt inter ſuturam coronalem, & lambdoidem, tertia *lambdoides*, *ſeu ypſiloides*, quia harum literarum Græcarum figuram refert. Præter has veras enumeratas ſuturas etiamnum quædam nothæ, ſeu falſæ ſunt, propriiſque nominibus diſtinguntur ab anatomicis; qui de hac re videantur.

Præcipuus ſuturarum uſus eſt, partim ut vaporibus exeuntibus faciliorem tranſitum præbeant: partim etiam, ut fiſſuræ, quæ in cranio contingunt, ſe non extendant ulterius, quàm per unum os, & in proximâ ſuturâ ſiſtantur. Adde, quòd per has fibrillæ à durâ mininge tranſeant pericranio connexæ (ab his per cranii exteriora expanſis pericranium generari non pauci exiſtimant) ex quibus dura meninx unà cùm cerebro ſuſpenſa tenetur, ne à valido ſaltu, aliove motu loco moveatur, ſicque ventriculi cerebri concidant. Atque hinc benè ſcribit *Hip.* illos ſanioris capitis eſſe, qui plurimas habent ſuturas, & contrà, ſi ſine ſuturis ſint capita, pejus valere, nam in his multi, & ſæpè vitioſi vapores detinentur, cephalææ, epilepſiæ, aliorumque gravium morborum cauſæ: præterea ab externo incidente ictu, vel caſu facilè rumpuntur, longaſque fiſſuras contrahunt.

Ablato cranio partes cerebri interiores in conſpectum veniunt, inter quas immediatè occurrunt duo velamenta, ſeu membranæ totum cerebrum ambientes. Græcis *Meninges*, Arabibus *Matres* appellatæ, quia matris modo cerebrum fovent, neceſſe autem fuit has meninges ſub cranio ponere, eaſque duas, tum ut cerebrum meliùs foveretur, tum etiam ne ab oſſeâ cranii duritie læderetur. Una exterior eſt, quæ cerebrum immediatè non ambit, à ſubſtantiæ craſſitie, & duritie, *Craſſa Meninx*, & *Dura Mater* appellatur, hæc laxo ambitu cerebrum amplectitur, tantùm ab eo diſtans, quantùm motûs commoditas exigit. Simul etiam totum interius cranium laxiore copulâ inveſtit, ita ut ab eo pleriſque in locis facilè dimoveri queat, ſicut perforato per terebram cranio, id levi depreſſione fieri ſolet. Baſi tamen arctiſſimè jungitur, ut non facilè ab eâ divelli poſſit, & ſuturis firmiter adnectitur per

fibras;

fibras, atque [illegible] ſemidigiti latitudinem à lateribus ſuturæ ſagittalis, necnon multoties etiam prope ejuſdem concurſum cum coronali, mediantibus minimis vaſculis, quæ verſus diploidem emittit, duobus, tribus quatuorvè locis nonnihil adhæret; quibus locis, cùm cranium avellitur, puncta ſanguinea è vaſculis illis diſruptis pullulant.

Foraminibus multis ad vaſorum tranſitum pervia eſt, uno prætereà magno ad medullæ deſcenſum, altero verſus glandulam pituitariam; qua verò parte oſſi cribriformi cohæret, inſtar cribri perforatur, ſeu potiùs per oſſis foraminula tenellos tubulos ad nares tranſmittit.

Exteriùs aſperior, & durior, cranium, ejuſque ſinus, ac cavitates ſuccingit, & fibrillis plurimis per ſuturas ſerratas tranſmiſſis, eidem adhæret. Interiùs lævis, ac lubrica eſt, humore aqueo perfuſa. Tenui meningi multis in locis cohæret mediantibus vaſis.

Arterias ab arteriæ carotidis ampliore ramo productas, per foramina oſſis cuneiformis, & frontis tranſeuntes recipit. Venas copioſas ad ſinus, & internæ venæ jugularis ramum emittit.

Duplicatur dura meninx in capitis vertice, ubi cerebrum dividit in partem dextram, & ſiniſtram; & quia hæc reduplicatio in parte poſteriore latior eſt, & ſenſim poſteà arctatur; ut falcis meſſoriæ figuram repreſentare videatur, *Falx* appellatur. Quadruplicatur etiam, ubi cerebrum à cerebello diſtinguit. In falce hac ſemper ſinus inveniuntur quatuor, quandoque ſeptem, in quos arteriæ carotidis plurimi rami inſeruntur, jugularibus poſt conjungendi.

Altera membrana interior eſt, quæ exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, plurimiſque arteriolis, & venulis quàm craſſa ac *tenuis meninx, & Pia mater* appellatur, quia admodum ſubtilis, & tenuis eſt, & piæ matris inſtar, immediatè, ac molliter cerebrum, ejuſque partes inveſtit, ac penetrat, & ne deffluant, impedit, ſimulque gyros ejuſdem, & anfractus profundiùs involvit, ac ſummitates eorum colligit, ſique per totam exteriorem cerebri ſuperficiem quaſi planam reddit: quia connexione ſuperiore ſolutâ, gyrorum anfractus, quia hac meninge ſunt veſtiti, facilè ſeparari, & explicari poſſunt. Ab hac tenui meninge procedit etiam tenuiſſima membranula ventriculos cerebri exterioris veſtiens.

Remotis duabus cortinis, *ſacrum Palladis templum* ingredimur, in quod, tanquam in majeſtatis thronum anima princeps è ſuo domicilio ſcandit, ut ibi ſenſuum internorum, externorumque tum voluntarii motùs miniſterio omnes exerceat functiones. In hoc enim partium ſenſationes percipit, ac dijudicat, & ex eo tanquam, ex ſcaturigine, ſuæ benignitas radios, nempe ſpiritus animales genitos, per nervorum rivulos, omnibus ſentientibus corporis partibus communicat, & per eos actiones animales edendi facultatem ipſis tribuit.

Cerebrum per ſe immobile, tanquàm motus principium ſtatuitur, verùm per accidens continuè movetur non animali, ſed naturali motu ſyſtolis, & diaſtoles, ut videre in capitis vulneribus, in recens natis, & vehentiſſimis capitis doloribus, ſed hujus motus cauſam rimari difficillimum eſt. Aliqui eum meningibus conſignant; alii cerebri ſubſtantiæ, & alii arteriis. Sed perperam meningibus tribuitur; nam ablatâ magnâ cerebri portione, & ipſis meningibus, cerebri tamen motus à *Riolano* obſervatus fuit. Item malè cerebri ſubſtantiæ tribuitur, nam cerebrum ad dilatationis, & conſtrictionis motum perficiendum neceſſariò opus habuiſſet aut muſculis, aut ſaltem fibris adeò fortibus, quæ ſe contrahere potuiſſent, quibus utriſque caret. Qui hunc motum arteriis tribuunt, ſenſatè judicant; nam cerebri motus cum arteriarum motu coincidit, ut in infantum capite, in quorum ſincipite cerebrum palpitare conſpicitur, quia oſſa molliſſima ſunt, nec dùm ſatis indurata, & in cranii fracturis obſervatu facile eſt. Eapropter in carpo prout pulſus parvus, aut magnus, rarus, aut celer ſentitur, ad eandem normam etiam cerebrum moveri oculis conſpicitur, ejuſque motus, deficiente in carpo pulſu; eodem tempore omninò deficit, ſimulque omnium partium animalis motus eo ipſo momento oboletur. Quare hic motus præcipuè ſe exſerit circa duræ matris ſinus, ubi plures extant arteriæ. Hinc non videtur ad cerebri ſubſtantiam recurrendum, ea quoque mollis & flaccida ſatis admodum inepta exiſtit.

Cerebri ſubſtantia peculiaris eſt; qualis nulla alia in totò corpore, quam glandulæ aſſimilavit *Hip. lib. namque de glandulis* dicit: *Maius eſt cerebrum, quàm reliquæ glandulæ*, quaſi ſignificare vellet cerebrum maximam eſſe glandulam, ex eo, quòd eſt corpus album, molle, humidum, & quaſi ſubpingue, ut glandulæ. Alii, cum *Platone*, illud inter medullas annumerant, quia ejus ſubſtantia eſt friabilis, & mollis, ac intra oſſa continetur, etſi ab oſſium medullâ toto cœlo differat, neque ignem, ut illa concipiat. Verùm cerebri ſubſtantia à calore non liquatur, ut medulla, ac proindè errant omnes, qui illud glandulis, aut medullæ annumerant, cùm ſubſtantiæ, & ſtructuræ diverſitas ſatis oſtendat illud cum iis nullam habere ſimilitudinem. Prætereà partis ipſius dignitas, & operationum principum, quas edit, nobilitas, clarè docent illud veriſſimè viſcus eſſe, non minùs quàm cor, & ſuas proprias, eaſque principes actiones obire. Subſtantiam itaque peculiarem habet cerebrum, albam, humidam, mollem inſtar pinguium liqueſcentem potiùs, quàm diffluentem, etſi verè pinguis non ſit. Mollis eſt, & humida ad faciliorem imaginum, & conceptuum impreſſionem; eſt enim imaginationis ſedes.

Humani cerebri magnitudo pro totius corporis magnitudine inſignior eſt, quàm aliorum animalium, & utplurimùm homo duplo plus cerebri habet, quàm bos, nempe ad librarum quatuor, vel quinque pondus, quia animal nobilius eſt, & forſan quia:

Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

ſi enim quid mobile rectum ſtare volumus, pondere ingenti ſuppoſito, caſurum juvamus.

Inter homines mares plus cerebri habent, quàm fœminæ; maribus enim maximum eſt datum cerebrum, qui plurimum cerebro uti debuêre, hoc eſt, functiones animales varias, & præſtantes exercere. Ineptè putârunt nonnulli cerebrum, ut & oſſium medullas ad lunaris luminis diſpendia, vel incrementa augeri, vel imminui. Verùm horum opinio nullâ experientiâ ſtabiliri poteſt, quia unius, ejuſdemque animalis cerebrum in diverſis lunæ temporibus inſpici ac ponderari nequit. *Horſtius* ſcribit ſe vidiſſe cerebri ſubſtantiam à nimio Veneris uſu imminutam. Sed quæſo, quomodò ſcire potuit, an iſtius hominis corporis,

poris, de quo loquitur, anteà plus cerebri habuerit? An illud anteà viderat, & ponderaverat: Nimia Venus cerebrum quidem debilitat; ſed an illud imminuat, certò dici non poteſt.

Vaſa per cerebrum diſſeminantur varia; nam ſi ejus ſubſtantiam comprimas, guttulæ, ſive puncta ſanguinea exſudant, ideòque plurimas venas, & arterias capillares ibi diſſeminatas habet. Venæ per cerebri ſubſtantiam feruntur, ſunt primi rami quinque venarum jugularium, quorum aliqui craſſæ meninges, & cerebri ſubſtantiam ſparguntur. Secundi ramuli utrinque abeunt in cerebri ſubſtantiam, ex duræ meningis cavitatibus. Arterias quatuor habet ex carotidibus, & ceruicalibus, quarum hæ duæ ad cerebellum, illæ ad cerebrum diſſeminantur ſuprà, infraque.

Nervos nullos habet cerebrum in propriâ ſubſtantiâ, cùm enim ſentiendi organum ſit generale, de omnibus ſenſibus, & motibus animalibus indicans, debuit ſenſûs, & motûs expers eſſe: nam uno ſenſu, motuvè præditum, de aliis non benè judicaſſet, quia ſinguli ſenſus ab uno tantùm objecto moventur, ut viſus ab objecto viſibili, tactus à tactibili &c. Si igitur cerebrum uno aliquo ſenſu, motuvè præditum fuiſſet, anima per illud organum de quolibet ſenſu, & motu juſtum non potuiſſet inferre judicium, ac propterea ſenſus, & animalis motus expers conditū, nec in ſubſtantiâ ſuâ ullis nervis donatum eſt; Hinc falſa eſt communis opinio cerebrum eſſe principium, & originem omnium nervorum, cùm ne unius quidem nervi ſit initium.

Univerſum cerebrum in duas dicitur partes, anteriorem, & poſteriorem, anterior pars proprie dicitur cerebrum, poſterior verò propriè dicitur cerebellum, quaſi parvum cerebrum. Rurſus anterior pars in duas alias dividitur partes, nempe in dexteram, & ſiniſtram, quæ partes à portione quadam craſſæ meningis interſecantur, quæ portio meningis, quia hoc loco falcis figuram refert, idcircò appellatur *falciformis*, *&* *falx meſſoria*: illæ verò duæ cerebri partes etiam à ſimilitudine appellantur *duæ Nates Cerebri*, facta enim fuit hæc cerebri diviſio præſertim, ut cerebri ſubſtantiam penetrare poſſent meninges, quæ ratione venarum, quas continent, deferunt cerebro materiam alimentalem. Iſtæ duæ cerebri nates non ſunt à ſummo ad imum diviſæ, ſicut cerebellum, neque omninò diviſæ à cerebro, ſed tantùm penetrat hæc diviſio ferè uſque ad centrum ipſius cerebri, quo loco pars quædam cerebri obſervatur ſuperiore durior, & callo perſimilis, unde *calloſum* dicitur *corpus*, quorum intermedio cerebrum in ſe unitum apparet.

Hoc calloſo corpore leviter excavato, apparent duæ cerebri cavitates, altera à parte dextrâ, altera à ſiniſtrâ, quæ duæ cavitates appellantur *anteriores cerebri ventriculi*, & inter ipſos tenuis quædam, & lucida cerebri ſubſtantia intermediat, ventriculos dividens, dicitur *ſeptum lucidum*, ſeu *ſpeculum*, fulget enim inſtar gemmæ. Quilibet autem horum ventriculorum figuram retinet ſemicirculi, vel ſemilunæ, vel auriculæ humanæ figuram repreſentat, ambæ verò ſunt in magnitudine æquales, & ſuis parietibus portione tenuis meningis adhærent. Circa fundum, & infernam partem horum ventriculorum obſervantur revolutiones quædam, atque texturæ venularum, atque arteriarum, quæ communiter appellantur *Plexus choroides*, ſive *Rete mirabile*, qui eſt elegans, & mirabilis quidem, è ſubtiliſſimâ membranâ, à piâ matre productus, plurimiſque glandulis contextus.

Ubi junguntur ventriculi, dicitur *fornix*, ſeu *teſtudo*; figurâ triangulari, tribus cruribus; uno anteriore, duobus poſterioribus. In communi ſectione tertio ventriculo ſuperſtratum putatur hoc corpus, & corpori calloſo ſubjectum.

A fundo horum ventriculorum procedunt cerebri proceſſus, ex eâdem ſubſtantiâ cerebrali conſtantes, & in anteriori cerebri parte in os frontis ſupra nares finiuntur, quâ parte ſi proceſſus duo tubercula mammarum papillis ſimilia formant, unde communiter appellantur *Proceſſus Mammillares*, propriè verò prædicta duo tubercula ponuntur ſupra quædam oſſa narium, quæ ad modum cribri perforata ſunt.

Porrò retrorſum inverſo fornice, conſpicuus evadit *Ventriculus tertius*, ſive *medius*, qui nihil aliud eſt, niſi duorum præcedentium ventriculorum concurſus, ſive communis cavitas, ob quam rationem nonnulli hunc tertium ventriculum crediderunt potiùs eſſe viam ab anterioribus ventriculis ad poſteriorem. Hic tertius ventriculus duos emittit meatus, quorum alter deorſum fertur ad infundibulum, (à figurâ ita dictum: nam eſt cavitas orbicularis, amplo principio, hoc nonnulli *Pelvim* appellant) & glandulam pituitariam, per quod pituitoſa cerebri excrementa evacuari, vulgò traduntur, ſed malè, per oſſa quædam perforata in fine palati exiſtentia. Alter poſterior & membranâ veſtitus, quòd foramen quidam *Anum*, ſeu *ani foramen* appellant, tranſit ſub natibus ad ventriculum quartum, & nihil aliud eſt, quàm foramen ex conjunctione, ſeu contactu monticulorum ſtriatorum, & duorum natium, ac teſtium conflatum.

Protuberantiæ quatuor, quarum ſuperiores, ſeu anteriores, & majores, à qualicumque ſimilitudine *Nates* dicuntur, inter quas & protuberantias ſtriatas conſpicua eſt rima, *Columbo Vulva* appellata, continens *foramen ani*. Inferiores, & minores *Teſtes* nominantur, ſuntque duæ prominentiæ depreſſæ, natibus ſubtus firmiter adnatæ, & continuæ. Sunt autem hæ quatuor protuberantiæ, unà cum protuberantiis ſtriatis deſuper iis impoſitis, principia medullæ oblongatæ, inferiùs cerebro continuata, ſuperiùs verò, & à lateribus tenuiſſimâ membranulâ à piâ matre obducta, ſubſtantiam habentia quaſi ex innumeris tenuiſſimis fibrillis compactam, qualis per microſcopium conſpicitur.

Glandula inter teſtes, & anum, ad foramen ani, quod verſus quartum ventriculum ducit, appoſita, quæ Græcis *Conarien*, à coni figurâ, Latinis *Glandula Pinealis* dicitur à figurâ nuclei pini: aliis etiam *Penis cerebri* vocatur.

In poſteriore, & inferiore calvariæ parte, ſcilicet intra oſſis occipitis amplos ſinus reconditum eſt *cerebellum*, ſecundam cerebri partem conſtituens, quaſi paruum, & privatum cerebrum, quia multò minùs eſt cerebro, & utrâque meninge intectum. Formam habet latiuſculam, & aliquantulum depreſſam. Magnitudinem in homine multo majorem obtinet, quàm in brutis. Subſtantia non multùm differt à cerebri ſubſtantiâ, excepto quòd minùs mollis, ſeu paulò firmior eſſe videatur. *Proceſſus* obtinet duos *Vermiformes* dictos, quia ex multis particulis tranſverſis, & quaſi contortis, tenui membranâ copulatis conſtant, vermium inſtar, qui in ligno carioſo reperiuntur. Horum anterior in quartum ventriculum prominens, natibus, teſtibuſque adiacet; poſterior verò non ita prominet, ſed mucrone in cerebelli ſubſtantiam abſumitur. Cerebello ab inferiore parte elevato, in conſpectum venit

venit poſterior, ſeu quartus ventriculus, reliquis minor, qui ex truncis ſpinalis medullæ è cerebro, & cerebri tertio ventriculo deſcendentibus. Unde cùm ſit hic ventriculus circa principium latior, & deinde ſenſim anguſtior, & quodammodò in acumen deſinat, ſimilitudinem cum calamo ſcriptorio habet, olim *Calamus Scriptorius* nominatus fuit. Hunc ventriculum *Arantius Ciſternam*, *Herophilus* illum *Principaliſſimum*, alii *Nobilem ventriculum* appellârunt. Ineptè *Galenus* putavit ex cerebello duriores oriri nervos; cùm nulli nervi ab eo prodeant.

Medulla oblongata, quæ extra cranium delapſa, ad differentiam medullæ oſſium propriè ſic appellatæ *ſpinalis medulla* dicitur, eſt pars cerebri, & cerebelli durior, compacta, & alba partim intra cranium, longitudine ſcilicet quatuor digitorum tranſverſorum conſiſtens, uſque ad oſſis ſacri finem extenſa. Ipſa ſubſtantia medullæ fibroſa eſt, (quæ microſcopii ope conſpicitur) quaſi ex innumeris tenuiſſimis longis filamentis compacta. Ex his tenuiſſimis in medullâ filamentis omnes totius corporis nervi principium ſumunt. Dividitur in partem dextram, & ſiniſtram; uti & cerebrum, à pia matre, quæ eam immediatè veſtit. Hinc Paralyſis unius, vel alterius lateris eſſe poteſt. Dividitur in multos quaſi funiculos; & conſpicuè hæc diviſio apparet circa ſextam, & ſeptimam thoracis vertebram. Caudæ equinæ figura repreſentabitur, præſertim circa finem, in multos pilos oblongos diviſæ. Triplici tegitur membranâ, prima immediatè cingens eſt à piâ matre, ſecunda à durâ matre, & alteri adhæret; Tertia exterior oritur à valido ligamento anteriores partes vertebrarum colligante, quod à parte poſteriori in validam tunicam deſinit, ne medulla lædatur. Huic unctuoſus humor ad humectationem circumfunditur. Non eſt pars à cerebro ſeparata, ſed ejuſdem, ac cerebelli productio, è quibus tanquam caudex quatuor radicibus procedit: anteriùs ſcilicet ſeu ſuperiùs duabus tertii ventriculi protuberantiis, hodie corpora ſtriata, olim thalami nervorum opticorum appellatis, quibus maximè cerebro cohæret, Poſterius verò, ſeu inferius, natibus, ac teſtibus, quibus cerebello magis cohæret. In hujus diſſectâ ſubſtantiâ innumera ſanguinea punctula paſſim apparent, eodem modo ſicut in diſſecto cerebro: vaſcula tamen ſanguifera per ipſam ſubſtantiam tranſeuntia adeò tenella ſunt, ut oculis conſpici nequeant, ſed per membranas, ſecundum mediam medullæ longitudinem, ſupra ejus diviſuram, vena inſigniter conſpicua cum exili arteriâ progreditur: ſicque etiam utrinque ad Latera alius, ſed minor; arteriæ, venæque ramulus procedit. Ex quibus vaſis eleganti ſerie ramuſculi per utramque ejus inveſtientem tunicam diſperguntur, atque ex arteriolis etiam ſanguis in ipſos medullæ poros infunditur, ejuſque redundantia à venularum finibus abſorbetur.

Una hujus medullæ pars, eſt intra cranium ſupra magnum occipitis foramen, alia ejus pars eſt quidem longiſſima extra cranium in vertebris à primâ cervicis, uſque ad oſſis ſacri ultimam. Tegitur hæc medulla intra ſpinam, quam Græci *Sacram fiſtulam* vocârunt, quia excavata eſt fiſtulæ inſtar, & principem partem continet, ac tuetur, & videtur quaſi oſſea eſſe columna in multas partes diffracta, & ut corpus quaquaverſùm inflecteretur, pluribus conſtat oſſibus in medio excavatis, ad tutum medullæ deſcenſum comparatis, cum quibuſdam nodis, qui verticulorum figuram retinent, ac proinde vertebræ appellantur, à vertendo dictæ, ob motum continuum, quo in quacumque corporis flexione moventur. Sunt ſpinæ totius vertebræ viginti quatuor, ſcilicet colli ſeptem, dorſi duodecim, lumborum quinque, quibus fundamenti inſtar ſubjicitur *os ſacrum*. Prima vertebra *Atlas* nominatur, cui caput, tanquam parvus mundus, imponitur, & firmiter adhæret. Secunda *Axis*, quia caput cum primâ vertebrâ rotatur, reliquæ verò proprio carent nomine.

Cum duodecim thoracis vertebris, duodecim quoque coſtæ ad modum arcûs poſitæ conjunguntur; ex parte verò internâ ſuccingitur membrana quædam, quæ ob id appellatur membrana ſuccingens, ſive pleura: iſtarum coſtarum ſeptem ſuperiores per intermediam cartilaginem cum pectoris oſſe conjunguntur, quod *Sternum* appellatur, & veræ, ac legitimæ coſtæ appellantur, reliquæ verò quinque non pertingunt uſque ad prædictum os ſternum, ſed veluti deficientes ad modum ſemiarcûs in cartilaginem terminantur, & ob id ſpuriæ, ſive illegitimæ, ac mendoſæ dicuntur coſtæ. Prædictæ autem ſeptem ſuperiores adhuc terminantur in cartilagines verſùs illam partem, in qua cum ſterno conjunguntur, quod ita factum eſt, tùm ut faciliùs cadendo reſiſtant, ne frangantur, tum etiam ut pectoris motum in inſpiratione, & reſpiratione ſecundarent.

Hæ coſtæ ut plurimùm utrinque ſunt duodecim tam in viris, quàm in mulieribus, raro tredecim, rarius undecim, ſæpius verò unica ſupereſt. Hinc veriſimile eſt in *Adami* utroque latere fuiſſe tredecim coſtas, ex quibus unam exemit *Dominus*, & in *Evam* convertit. Hìc certè irridendi videntur nonnulli abditarum rerum nimis naſuti ſcrutatores, qui numerum coſtarum primi parentis *Adami*, & quot coſtas antè, quot poſt formatam *Evam* habuerit; magnâ curioſitate inquirunt, multique verbis eâ de re diſſerunt, haud aliter ac ſi illud etiam ad anatomicam ſcientiam pertineret, vel ſcitu neceſſarium foret. Cœterùm prima mulier non formata fuit ex ſolâ *Adami* coſtâ, ſed ex coſtâ carne veſtita, ut habetur *Geneſ. cap.* 2. *Immiſit ergò Dominus Deus ſoporem in Adam, cùmque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carne pro eâ. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne meâ.* Unum nos ex his elicimus, quia mulieres ortum à coſtâ deducunt, quæ tortuoſa eſt, omnes tortuoſas eſſe, & præcipuè circa crura, unde ad tortuoſitatem tegendam, pallâ uti neceſſe fuit. Dicta ſint hæc in mulierum gratiam.

Medulla oblongata eſt immediatum omnium nervorum principium, prout partim eſt intra cranium, partim extra in ſpinâ. Intra cranium oriuntur, quæ vulgò à cerebro oriri dicuntur, ſeptem paria: à ſpinâ verò triginta. Priorum ſeptem paria his verſiculis comprehenduntur:

Optica prima: oculos movet altera: tertia odorat.
Quarta eſt, quæ guſtat: Quinta audit: ſed vaga ſexta:
Septima Laxatas Linguæ moderatur habenas.

Primum itaque par, ſive horum nervorum conjugatio, amotis proceſſibus mammillaribus, mox in conſpectum venit, & dicitur *opticum*, vel *viſorium*, quia ſpiritus animales viſivam, ſeu videndi facul-

facultatem oculis, radioſque rerum viſibilium ad ſenſorium commune refert: quod inter reliqua paria maximum eſt, ſed mollius, & cœteris poroſius.

Secundum par eſt *oculorum motorium.*

Tertium per *Olfatorium* dicitur, quod proceſſibus mammillaribus adhæret.

Quartum par tendit ad linguam pro ſenſu guſtatûs efformando, & dicitur *guſtatorium.*

Quintum par partim verſus aures ad auditûs organum efformandum, partim quoque ad muſculos, qui in temporibus ſunt, & ad inferiorem maxillam movendam, & *auditorium* appellatur.

Sextum par *vagum* multos ſui ramos emittit; quorum quidam tendunt ad ſtomachum, ubi dicuntur ſtomachici, quidam ad cor, & pulmonem, quidam ad hepar, & coſtas, ubi nervi dicuntur coſtales. Hoc par vagum membranis inveſtitur robuſtis, & per oſſis occipitis foramen ad jugulum deſcendit, poſtquam ramulos collo Laryngis, Linguæ, oſſiſque hyoidis muſculis impertivit; hinc in ramum internum, & externum dividitur in utroque Latere. Ramus externus dexter, demiſſis aliquot ſurculis ad pectoris muſculos, nervum conſtituit *Recurrentem* dextrum. Confert hic ad ſonum, imò ad tactum quoque in pleurâ, tunicâ pulmonis, pericardio, atque orificio ſuperiori ventriculi, cum partes illæ omnes ab eo ramulos nanciſcantur. Ramus externus ſiniſter recurrentem ſiniſtrum efficit, ad eaſdem ferè partes accedens, quas accedere dextrum diximus, ad ventriculi orificium dictum delatus dextro jungitur, ſicque progreditur, & ad ventriculi orificium inferius, & ad hepatis partem inferiorem. Ramus internus dexter intercoſtali cuivis muſculo propaginem exhibet, diaphragma ubi perforavit, infimi ventris partes omnes nervo inſtruit, circa os ſacrum finem aſſumens. Internus ſiniſter in ſuo Latere eodem modo diſtribuitur, niſi quod loco hepatis ad lienem pars abeat, ſed ab utroque interiore aliquando propagines mittuntur ad uterum.

Septimum par *Linguam movens*, inſeritur in muſculos, qui ſunt in Linguâ, & hæc conjugatio oritur in occipitio, eâ in parte, qua propè naſcitur ſpinalis medulla.

Extra cranium pendent nervi à ſpinali medullâ, & ut plurimùm ipſorum triginta paria obſervantur, quamvis aliquandò viginti novem conſpecta fuerint, nam à ſeptem cervicis vertebris ſeptem paria egrediuntur, duodecim verò à duodecim dorſi vertebris, quinque paria à quinque Lumborum vertebris, & ſex ab oſſe innominato; omnia hæc paria eo ordine oriuntur, quo & ipſæ vertebræ ſunt poſitæ, & unus nervus oritur à parte dextrâ, alter verò à parte ſiniſtrâ.

Primum ergò par ex primâ colli vertebrâ exiens in ipſo collo terminatur pro ipſius ſenſu.

Secundum par inter ejuſdem colli muſculos inſeritur. Tertium in muſculos, qui idem collum flectunt, in capitis muſculos, & ad aures, in muſculos genarum. Quartum in muſculos ſcapulas, & brachia attollentes, ac in diaphragma. Quintum tandem, ſextum, & ſeptimum circa eaſdem partes, eoſdemque colli muſculos inſeritur.

Duodecim conjugationes, quæ pendent à duodecim dorſi vertebris, omnes vel terminantur aliquâ parte in brachium, vel majori in parte in muſculos thoracis tam anterioris, quàm poſterioris. Quinque conjugationes, quæ oriuntur ex vertebris Lumborum, partim inſeruntur in muſculos dorſi, & circa ipſos Lumbos, partim ad muſculos femoris deſcendunt uſque ad teſtes.

Tandem conjugationes pendentes ex oſſe innominato, ſive ſacro inſeruntur tam in muſculos ſibi proximos, quàm in cutem, & muſculos femorum, in collum uteri, in muſculos veſicæ, penis, & inteſtini recti, & denique terminantur ad omnes infernas partes.

De Capitis Vulneribus.

Nunc *regiam Palladis arcem* ingredimur, hoc eſt caput, quod eruditè à philoſopho membrum diviniſſimum, & reliquorum omnium in nobis princeps fuit appellatum. Hanc microcoſmi arcem, tanquam locum editiorem, immortalis anima trabeâ ſuccincta, & ſpirituum famulitio, ac ſatillitio ſtipata conſcendit, & in tribunalis ſolio reſidet, ut indè toti præſidens, cunctis præſit partibus authoritate, ratione, & conſilio, toti machinæ moderetur, ſenſum, & motum impertiat, legeſque pariat. Hic tot potitur ſpeculis, quot ſunt ſenſuum organa, quibus eminùs proſpicere poteſt, & pro exploratoribus ſpiritus habet animales, qui quicquid in microcoſmo dicitur, fit, aut putatur, actutùm referunt. Huic omnes famulantur ſenſus, omnia obediunt membra, & animale ſe ſubjicit miniſterium. Sed quia perpetuò verticem feriunt fulmina, minaces hoſtium inſultus munitiſſimas impetunt turres, & in regalia tecta irruunt hoſtes; Hinc uſuvenit, ut caput, quod editiorem nactum fuit locum, ut plurimùm miſerrimè affligatur, undique invaditur, deprimitur, contunditur, frangitur, vulneratur, & omne vitium morboſum tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò majus, quod peccat habetur, & eſtò ſenſûs, & prudentis ſedes ſit, præ reliquis tamen imbecillius eſt. Hinc tot emergunt ſymptomata, quot de *materiæ Ariſtotelicæ* potentiâ educuntur formæ, vel quot milites ex equo Trojano, ut memoriæ abolitio, aphonia, oculorum caligo, obſcuratio. Vertigo, aurium ſurditas, vomitus, inflammatio, febris, ſtupor, delirium, ſopor, epilepſia, apoplexia, convulſio, paralyſis, & alia id genus. De hujus nobiliſſimæ partis vulneribus agemus, nec ſi levia ſint, etiam ſi ſola cutis excoriata fuerit, contemni debent.

Cap. XXXII.

De Capitis Contuſione.

Contuſio eſt ſolutionis continui ſpecies, cùm aliquod ponderoſum, vel durum, vel obtuſum ſupra corpus incidit, ipſumque collidit, & continuitatem ſoluit, citra manifeſtam ſubſtantiæ deperditionem, aut externam rupturam, ubi in parte carneâ cruor ex venulis, vel arteriolis evaſatus ſub cute colligitur. Dicitur etiam *ſugillatio*, quia venæ, & arteriæ exiguæ, ut & vaſa lymphatica ſub cute rumpuntur. Dicitur quoque *Ecchymoſis*, ſeu *echymoma* & *ſuffuſio*, à ſanguinis ſubter cutem effuſione.

Signa.

Capitis contuſio ſignis non indiget, quibus cognoſcatur, quia oculis, & ægri relatione ſe ſatis manifeſtat. Sanguis & contuſione ruborem, dolorem, inflammationem, vel livorem excitat, & in parte contuſâ adeſt tumor mollis, lividus, interdũ cùm, interdum ſine doloris ſenſu. Capitis contuſioni

tuſioni facilè accidere poſſunt varia, & peſſima ſigna, præſertim ſi ex violentâ contuſione cerebrum concuſſum fuerit, hinc eveniunt vertigines, cephalalgiæ, auditus difficultates, ſplendores ante oculos, omnium artuum debilitas, memoriæ abolitio, epilepſia, ſpaſmus, apoplexia, lethargus, mania &c.

Cauſæ.

In contuſionis capitis cauſâ vulgares nobiſcum conveniunt; fit enim caſu, ſive percuſſione ab inſtrumento duro, ponderoſo, obtuſo, & contundente, unde cute non ſolutâ, venulæ, vel arteriolæ ſub eâ, conquaſſatione dilaceratæ per rimas, vel *fiſſuras* ſanguinem profundunt, qui extravaſatus, nec in debitas vias regrediens, ſtagnat in cavitate, non dùm in grumos coactus, tandem à ſtagnatione acidior redditus in grumos abit, & ex ſanguine, ac lymphæ impedito motu, oritur tumor, unde ex colore primitus quidèm rubeo ſucceſſivè contuſio cœruleſcit, liveſcit, & flaveſcit, dum inſenſibiliter reſolvitur.

Prognoſis.

In capitis contuſione leviori, & ferè ſuperficiali non multùm ſanguinis diffunditur, nec plurium partium carnoſarum, & nervoſarum fit laceratio, hæc contuſio periculo vacat, & inſenſibiliter diſcuti poteſt; Si verò fuerit magna, vel profunda, & diſcuti nequeat, ſanguis fermentando, in pus mutatur, ut *ſect. 6. aph. 20. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, ſuppurari neceſſe eſt.* Vel putrefactus gangrænam, aut ſphacelum infert, niſi pus, aperto abſceſſu, evacuetur. Si muſculi temporales contundantur, delirium, paralyſis, convulſio, & mors indè ſequi poteſt. Capitis contuſio graviſſima præ cœteris eò pejor, quò majorem contuſionem parti factam notat, tum ratione nobiliſſimæ partis, tum ſymptomatum ratione. Si contuſio ad meninges, & cerebrum pertingit, ipſumque concutiat, malum, ut *Hip. ſect. 7. aph. 58.* inquit: *Quibus occaſione aliquâ cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri eſt neceſſe.* Et 194. *ſect. lib. 2. co: Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu, his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt, ferè intereunt.* Hæc omnia internam læſionem demonſtrant, ſic ſoporis, obmuteſcentiæ, aliorumque ſymptomatum cauſa ſunt cerebri concuſſio, ſpirituum animalium diſſpatio; opticorum nervorum obſtructio, ejuſdemque animalis facultatis perturbatio, vel fortaſſè vapores elevati, & ad oculos pulſi. Hinc dicebat *Hip.* ſtuporem, obmuteſcentiam, ſomnum profundum, motus abolitionem; & lapſum fieri ex ſpirituum animalium perturbatione, eorumque influxu denegato, neceſſe eſt. Si febris, & vomitus adſint, peſſimum eſt.

Curatio.

In capitis contuſionis curatione primùm concedimus locum *Galenicis*, tanquam ætate confectis, & magis in occidendi arte peritis. *Galenici* ergò in levi capitis contuſione, ſi in loco capillato ſit, prius abraſis capillis, ſunt enim ferè omnes tonſores, adſtringentia applicant, & locum affectum *oleo roſaceo* inungunt. Vel contuſum locum *oleo roſaceo* calido jungunt, deindè *pulvere myrtillorum, & roſarum incompletarum* aſpergunt, & *braſſicæ folium calidum* imponunt. Vel *ovi albumen optimè conquaſſatum*, vel ſolum, vel *aquâ roſaceâ miſtum* imponunt *ſtupâ exceptum.* Vel ad repellentia confugiunt, ut

℞. *Ol. roſ.* ℥. iij. *Pulv. nuc. cupreſſi, Balauſtorum Aluminis rocch. R ſ. rubr. ana* ʒ. j. *m.*

& applica. Deinde locum ipſum arctiùs ligant, & ligaturæ initium ſit in loco affecto, & deſinat in eum locum, è quo fluxum imminere metus eſt, & talia medicamenta ſæpius renovant. Poſtmodum ſequenti die *vinum auſterum, in quo roſæ, myrtus, ſalvia, verbena, betonica, chærefolium, flor. camomill. roris marini* cocta ſint, tepidum imponunt; & ſi dolor aliquis appareat, medicamentum bis de die renovant, & locum affectum oleo roſaceo tepido fovent. Vel medicamenta imponunt exſiccantia, qualia volunt eſſe *Emplaſtrum de Betonicâ, è matreſyluâ, & Gratiâ Dei.*

Si contuſio major ſit, & ob dolorem affluxus timeatur major, victum temperant, & clyſterem injiciunt, quaſi cum ani ſtercore materia afflaxura per clyſterem ſe exoneret. Poſtmodum frictiones celebrant, poſt quas ſtatim ſanguinem ex venâ cephalicâ, vel ex talo detrahunt. Metuunt affluxurum ſanguinem, & in parte affluxum parvipendent. Si corpus ſit impurum, medicamentum bilem purgans exhibent, quaſi in contuſionibus bilis generaretur, & caput peteret, vel ſanguis in capitis contuſione grumatus per purgans eliminaretur. Sed medicamentum purgans nil à capite purgat. Si dolor vehementior ſit, *lanâ oleo roſaceo, chamæmilino madidâ* fovent locum, vel *decocto roſar. radic. alth. lini fœnugræci, betonicæ,* vel *unguento de alabaſtro* inungunt.

Sedato dolore, & remoto affluxûs timore, ſanguinem extravaſatum inſenſibiliter evacuant; tutiùs enim eſt ſanguinem inſenſibiliter diſcutere, quàm ſinere, ut in pus abeat. Eapropter ad inſenſilem ſanguinis evacuationem tale parant cataplaſma, ut

℞. *Summitat. abſynth. m. j. Roſar. rubrarum, Flor. chamæmel. Betonicæ, Sertulæ campanæ ana m.* ß.

Coquantur ad mollitiem in vino. Poſteà contundantur, & addatur

Farinæ hordei, Fabarum ana ℥. j. ß. *Pulv. ſem. cumini* ʒ. ij. *Ol. roſar. q. ſ. F. cataplaſma,*

& contuſioni imponatur. Vel ſequens emplaſtrum imponunt, ut

℞. *Empl. Diachyl.* ℥. ij. *Oxicrocei, De meliloto ana* ℥. j. *Ol. Chamæmel. Anethini ana* ℥. ß. *Malaxentur. F. empl.*

Vel uſurpant *Cerotum Vigonis de Minio*, quod emollit, & diſcutit, & ita paratur:

℞. *Ol. chamæmil. Liliorum albor. ana* ℥. x. *Maſtichini* ℥. j. *Pingued. Vernicis lib.* j. ß. *Lithargyr. aur.* ℥. viij. *Minii* ℥. ij. *Vini opt. cyath.* j.

Bulliant omnia ſimul agitando, primùm lento, deindè fortiori igne, donec maſſa colorem ſubnigrum contraxerit; tum adde

Terebinth. lib. iij. *Pulv. Maſtich.* ℥. ij. *Gummi elemi* ℥. I. *Ceræ q. ſ. Iterùm coquantur. f. empl.*

Vel

Vel pro contuſo ſanguine diſcutiendo, tale parant fomentum:

℞. *Nuc. cupreſſ. contus. num.* x. *Myrtillor.* ℥. j. *Roſ. Rubr. Abſynth. Fol. Salviæ, Majoranæ, Stœcadis, Flor. chamæmil. ana m.* ß. *Alum. rochæ, Rad. cyperi, Calami aromatici ana* ℥. ß. *Coquantur in vini rubr. lib.* iv. *Lixivii com. lib.* ij.

Hoc decocto caput foveńt, & poſt fomentationem exſiccant.

Quàm vana, & inutilia ſint hæc vulgarium medicamenta pro ſanguinis grumati inſenſibili reſolutione ex ingredentium examine ſatis quiſque conjicere poteſt; imò potiùs ad poros obſtruendos, quàm deobſtruendos apta ſunt, cùm farinas, olea, pinguedines, gummata, reſinas, pulveres &c recipiant, quæ poros conſtipare apta ſunt, ne quid exhalet, & ex prohibitâ tranſpiratione faciliter ſanguinem ad ſuppurationem diſponunt.

Si ſanguis effuſus diſcuti nequeat, & ſuppuratio impediri non poſſit, tunc medicamentis maturantibus ſuppurationem promovent, *decocto malvarum, althææ, caricum*, vel ex his parando *cataplaſma cum farinâ hordei, adipe gallinæ, & oleo communi.* Ubi ex febris carentiâ, & loci mollitie materiam in pus converſam eſſe cognoſcunt, eam extrahunt, & id ocyùs faciendum, ne pericranium, & duram matrem, cui adnectitur, corrumpat. Sectionem in decliviori loco celebrant ad commodiorem materiæ expulſionem. Si muſculus temporalis ſit contuſus, ſectio non in ipſo muſculo, ſed in loco viciniori celebranda eſt, vel in ipſo muſculo ſecundum fibrarum rectitudinem, nec ferrum intimiùs adigatur, eâ tamen cautelâ ne incidantur muſculi caput moventes. Abſceſſui aperto poſt materiæ eductionem ſtuppatam cum ovi albumine applicant, & exactis 24. horis, digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo ad longum tempus ulcus detergunt, deinde ſarcoticis, & tandem epuloticis utuntur medicamentis.

Pro capitis contuſionis curatione prima indicatio inſurgit, ut ſanguis ex venulâ, vel arteriolâ effuſus, & in ſpatiis ſtagnans, & concretus reſolvatur, vel abſorbeatur; ſecunda, ſi diſſolvi nequeat, ſuppuretur; & tertia tandem ut gravioribus ſymptomatibus ſuppetiæ ferantur.

Primæ indicationi ſatisfacimus, ſi contuſus locus aliquoties *oleo hypericonis* illiniatur, hoc enim ſanguinem coagulatum facilè reſolvit. *Raſura radicis bryoniæ albæ* ſecundum *Helmontium* in vino cocta, paucis horis ſanguinem reſolvit, in aquam redigit, & per cutem exturbat. Optimus erit *vini ſpiritus ſimplex, vel camphoratus, vel crocatus*, ſed præ aliis *aquam Reginæ Hungariæ* livoribus illitam commendamus. *Spiritus lumbricorum terreſtrium, in quo camphoræ parum diſſolutum fuerit*, breviſſimo tempore omnes contuſiones à quacumque occaſione inductas reſolvit. Præſtantiſſimus eſt *ſpiritus vini, in quo macerata fuerit raſura radicis bryoniæ. Spiritus ſalis armoniaci cum ſpiritu vini tartariſato paratus* omnes diſcutit inflammationes, & præcipuè in partium membranoſarum, & nervoſarum contuſionibus eſt egregius. Hæc ſanguinem ſtagnantem, & grumoſum fluxilem reddunt, in vaſcula retrocedere faciunt, & circulationem ei reſtituunt, vel attenuatum per poros inſenſibiliter evacuant. Ad hunc etiam finem fotum applicamus ex ſpiritu vini macerata, vel in vino cocta vegetabilia, quæ volatili, & aromatico gaudent ſale, ut

℞. *Rad. ſymphyt. mai. Polygonati, Sigilli Salom. ana* ℥. j. *Fol. betonicæ, Roris marini, Sampſuci, Chæreſolli, Verbenæ ana m.* j. *Flor. hyperic. Roris marini, Chamomillæ, Meliloti ana* ʒ. ij. *Raſuræ bryoniæ* ℥. ß. *Croci* ʒ. j.

Incidantur incidenda, & contundenda contundantur groſſo modo, & coque in vino, vel vini ſpiritu macera, & in formâ cataplaſmatis, vel fotûs contuſioni applicentur. Per hæc ſanguis evaſatus volatiliſatur, & per reſeratos poros avolat. Sed hìc in marmore ſcribendum, quòd hæc omnia calidè, vel ſaltim tepidè ſunt applicanda, & ligaturâ conſtringenda, alias fruſtrà ſanguinem extravaſatum diſcutere tentabis.

Præſtantiſſima ſunt ſequentia emplaſtra ad ſanguinem diſſolvendum, & tranſporandum, & in primis *emplaſtrum de ſpermate ceti* admodùm eſt egregium; item *ſticticum, de Betonicâ, & Unguentum Mynſ. ad livorem expertum.* Hæc medicamenta pro capitis contuſione in omnibus gradibus, tam levi, & ſuperficiariâ, quàm in graviori, & graviſſima ſpecifica ſunt extrinſicè applicata.

Cœterum quandoque in graviori, & graviſſimâ capitis contuſione ſolitaria non ſufficiunt, ſed externis ea interna medicamenta nectenda ſunt, quæ ſanguinem, vel ſerum evaſatum, vel nutrimentum degeneratum, & congrumatum attenuant, & reſolvunt, quo facilè potiri poſſumus per ſudorifera, & diaphoretica, quæ ſanguinem, ſerum &c congrumatum fluxilem reddunt, volatiliſant, poros rarefaciunt, & inſenſibiliter evacuant, vel in venas reſorberi faciunt. Vel ſint alkalica, quæ acidum coagulatorem corrigunt, & blanda diuretica adjungi debent, quæ ſanguinem, & ſerum per dicta loca evacuant. Hæc præſertim adminiſtranda ſunt, ſi per contuſionem internarium partium læſionem ex gravioribus ſymptomatibus ſuſpicamur. Hujuſmodi ſunt *pulveres ad caſum, ſperma ceti, oculi cancrorum, ſanguis hirci, mumia, ſtibium diaphoreticum.* Sic & conducunt omnia *ſalia volatilia ex herbis cephalicis*, ut & *ſal volatile cornu Cervi, ſuccini Tinctura, mumiæ, ſpiritus ſalis armoniaci ſuccinat. miſtura ſpiritalis.* Propinari poſſunt in *decocto bardanæ, & ſyr. de betonicâ, vel de papavere erratico.*

Si ſanguis in contuſione nullatenus attenuari, & diſcuti poſſit, ac corrumpi incipiat, Medico forſan nimis ſerò accerſito, vel quia gravior contuſio, & ab acido fibrillæ fuerint corruptæ, ſuppurationem promovemus medicamentis ſuppurantibus alibi recenſitis, nec expectanda eſt ruptio, ne pus ſubjectas exedat partes, & deinde majus eveniat damnum, ſed veſtigiis ſuppurationis apparentibus, quantò cujus aperiatur, & educto pure, ulcus mundificetur, & conſolidetur medicamentis alibi deſcriptis.

Si tandem graviſſima fuerit contuſio: in qua, integrâ manente cute, muſculi variè conquaſſati, ſanguis etiam, & reliqui ei commiſti ſucci corrupti, partes ſubjacentes, pericranium nempe, & cranium invadant, & periculum immineat ante diſcuſſionem, & ſuppurationem, gangræna ut ſuperveniat, tunc ſcarificationibus profundis contuſio vulneranda eſt, ut ſanguis partim grumoſus, partim grumeſcere incipiens educatur, poſtmodùm *digeſtivum magiſtrale cum unguento Ægyptiaco magiſtrali n. d.* applicandum, illud ad promovendum digeſtionem, hoc arcendam ulteriorem corruptionem, & occurrendum gangrænæ. Non deſint interim interna medicamenta, quæ maligni-

tati reſiſtant, acrimoniam mitigent, partes ulterius defendant, & ſanguinem depurent, hujuſmodi erunt ſuprà à nobis allata, & alia deſcripta bezoardica, & cœtera *Tom.* 1. *De Tumoribus cap. X I. De Gangræna.* Pars affecta abluatur *ſpiritu Vini theriacali*, & his deindè remediis ſuppurata contuſio facilè curatur, & per *balſamum ſulph. terebinthinati vel Peruvianum* ad cicatricem perducitur.

Cap. XXXIII.

De Pericranii Vulneribus.

Egimus de capitis contuſione, integrâ manente cute, nunc de capitis vulnere ſine contuſione, integro manente cranio, habendum, ubi ſcilicet cutis, panniculus carnoſus, muſculi, pericranium, & nonnunquam perioſtium vulneratur. In capitis igitur vulnere pars affecta ſunt eadem vaſa cum cute, reliquiſque carnoſis, & membranoſis partibus, & nominatim cranium, & perioſtium.

Signa.

Capitis vulnera ipſo obtutu, vel ſaltem ſpecilli indagine pateſcunt; accidunt namque partibus cranio ſuperpoſitis. Cœterarum verò internarum partium læſiones non ita facilè innoteſcunt, quia ſub oculum, & ſpecillum non cadunt, attamen per plura indicantur ſigna, & eadem præbent, quæ in nervis læſis obſervamus, vomitus namque vulneratos infeſtare ſolet, quare in capitis vulneribus in primis conſiderandæ ſunt vulnerati vires, animus, & inſtrumentum; an vulneratus poſt ictum in animi deliquium inciderit, an vomuerit, an mens ipſi conſtiterit, & alia ſupra allata ſymptomata, nam ſi hæc, & alia apparent, internas denotant læſiones, & ſanguinem aut in meningibus, aut in cerebro eſſe extravaſatum. Si abſint deliria, & febris, ſignum eſt nullam adeſſe inflammationem, nec extravaſatum ſanguinem in meningibus, ſed potiùs ſerum.

Cauſa.

Pro vulneris pericranii cauſâ, ſtatuunt *vulgares*, inſtrumentum quodcumque ita acuatum, ut non modò cutem, ſed etiam ſubjacens pericranium ſejungere poſſit, ex quacumque materiâ fuerit conflatum, lapideâ nempe, ferreâ, ligneâ, vel aliâ, ſive caſu, aut percuſione caput lædens, & continuitatem diſſoluens.

In vulneris pericranii cauſâ conveniunt nobiſcùm *vulgares*, nec nos ab his diſſentire poſſumus; nam ſub cauſarum mediatarum nomine veniunt omnia, quæ ſunt acuata, dura, & rigida, & quæ incidendi, contundendi, & perforandi vim habent, ita ſunt enſis, culter, ſecuris, ſica &c. baculus, gladus, lapis &c. ſtylus, haſta, ſecuris Amazonia, veru, pugio, ſagitta, animalium dentes, ſclopetorum globuli, & alia innumera, quæ capitis cutem diſſolvere, & ſejungere valent. Nullatenus capitis vulnus abſque aliquali contuſione fieri ſolet, & cùm ſolutio contingit, ſit, ut pericranii membrana ſeparetur. Cauſa itaque vulneris immediata eſt ipſius ſoluta unitas recens, & cruenta. Intumeſcentiæ circa vulnus cauſa eſt humorum circulantium ſtagnatio propter obſtructionem.

Prognoſis.

Pericranii vulnera periculo vacant, præſertim cuti, & panniculo carnoſo inflicta, ſi rectè tractentur; attamen ſi negligenter periculoſa ſunt, & vitæ periculum incutiunt, quod *Hip. in prœmio lib. de vulneribus capitis* innuit: *Nullum capitis vulnus leviter contemni debet &c.* Ac proinde tam in iis curandis, quàm aliarum partium cutaneis, & non profundis maxima ſolertia adhibenda eſt, quòd ſi negligantur, ſæpè magnum periculum comitatur; nam ſi ſola cutis vulnerata ſit, & debita diligentia non adhibeatur, ulcus recrudeſcens non parùm moleſtiæ exhibet, & à pure ſubjectæ corrumpuntur partes, & quandoque febris infertur; unde Medico magnum negotium, & ægro maximum faceſſit periculum. Notabile extat exemplum apud *Schenkium, lib.* 1. *obſervat.* 35. *De Carolo Regis Hiſpaniæ filio*, qui ob vulnus capitis non periculoſum, negligenter tractatum, in vitæ periculum adductus eſt. Et alterum *ibidem obſerv.* 36. de quodam, cui vulnus capitis etiam non grave, ſed non rectè curatum, cranii os vitiatum fuit, & hinc diuturnus, longus capitis dolor exortus.

Sunt itaque pericranii vulnera, etiam leviter inflicta, periculoſiſſima, ut & omnium partium membranoſarum, quia gravioribus ſunt ſtipata ſymptomatibus, ac proindè non contemnenda, & Medicum prudentem, & appropriata expoſcunt remedia. Vulnus cum febre inflammatoriâ, dolore, ac motibus convulſivis, monſtri quid alit. Si pericranium, & perioſtium in totum fuerit reciſum uſque ad calvariam, minus habet periculum, quàm ſi ex parte tantùm laceratum. Sic & capitis vulnus punctim inflictum plus habet periculi, quàm quod cæſim factum. In iis, qui lue Venereâ laborant, difficiliùs ſanantur vulnera, quia ut plurimùm humor acido-corroſus vulnerum ſanationi eſt impedimentum. In ſubjecto cacochymico, æſtivio tempore, vulnera capitis anguem in herbâ latere denotant. Capitis vulnera quò diutiùs aëri fuère expoſita, eò faciliùs ſphacelantur. Vulnus capitis magis, aut minus periculoſum eſt, prout huic, vel illi loco capitis parti infligitur: ante omnia igitur in capite vulnerato conſiderandum eſt, an vulnus ſit in ſyncipite, occipite, temporibus, vel vertice, quoniam magnum intercedit diſcrimen; vulnera namque ſyncipitis, & temporum, quamvis ſint exigua, periculoſiora eſſe ſolent etiam majoribus, quæ vertici, vel occipitio infliguntur. In temporibus enim muſculi ſunt nobiles pericranio contecti, & venæ, ac arteriæ ſpiritum vitalem, & ſanguinem iſthac ad cerebrum deferentes, nec ſalvâ vitâ lædi poſſunt, ideòque periculoſiſſima ſunt, quia læſus nervus ſpaſmum facilè inducere poteſt, & hinc ſæpè ob hujus muſculi oppoſiti contractionem ſpaſmus cynicus, ſeu oris tortuta oritur. Pari modo vulnera ſyncipitis periculoſa ſunt, eò quòd os caluæ ibidem admodum tenerum eſt, & vicinum ſuturis coronalibus, quæ raræ, ac fragiles ſunt, ventriculi quoque cerebri anteriores, ſenſûſque communis, & ſpirituum animalium domicilium ſubſunt. Vulnera occipitis, ob oſſis craſſitiem minùs periculoſa judicantur, quia occiput à ſuturis diſtat. In omni autem vulnere capitis ſtatim perſcrutandum eſt, quænam particulæ, & quomodò læſæ ſint, conſtat enim caput variis, & compluribus partibus, quarum deſcriptio tradita fuit ſuprà *cap.* 35. *de Anatomicâ capitis Hiſtoriâ.*

Cu-

Curatio.

In vulneris pericranii curatione *vulgares* reſpiciunt tum ad ſanguinis aliorumque ſuccorum affluxum, tum ad dolorem, tum ad ipſum vulnus. Sanguinis, vel aliorum ſuccorum affluxus, qui internæ cauſæ rationem habet, ſi inflammationem excitet, eam ſubmovent, omni diligentiâ adhibitâ, ne ſanguis in corpore contrahatur, vel jam contractus ad locum fluat affectum, quod conſequi conantur tenui inſtitutâ victus ratione, & ſolum concedunt panem coctum; aut pulticulam ex pane trito cum emulſione amygdalarum dulcium cum totali à carnibus, & vino abſtinentiâ, & potûs loco decoctum hordei cum nauſeabundâ glycyrrhizâ, in hac diætâ ad diem 14. perſiſtunt. Pro majori averſione ſanguinem detrahunt, & quidem ſectâ venâ in cubito à regione ipſius vulneris. Si ſanguis é vulnere fluat, illum ſiſtunt, abraſis priùs circa vulnus capillis. Medicamentum purgans quoque propinant, maximè ad evacuandam bilem, quam tantoperè in vulneribus noxiam eſſe credunt. In delicatulis clyſteres injiciunt paulum acriores ad bilem, quàm maximoperè timent, proſcribendam. Hirudines ano, cucurbitulas naribus, & ano applicant. Ne pars ſauciata ſanguinem, & humores ſuſcipiat, ad repellentia recurrunt, ſi opus fuerit, ad arctas faſciationes, ſed ubique in capitis vulneribus non requiruntur. Inter repellentia commendant *Vinum auſterum cum oleo roſaceo* immiſtum, vel ſequens cataplaſma, ut

℞. *Farinæ hordei, Fabarum ana* ℥. vj. *Ol. ſor.* ℥. iij. *Aceti q. ſ. f. cataplaſma.*

Si dolor in vulnere urgeat, reliquis medicamentis *cataplaſma ex radice althææ, farinâ hordei, floribus meliloti, ovi vitello, & croci momento* paratum imponunt. Vel inſtillant *oleum roſaceum tepidum, vel ſanguinem turturis, aut columbæ adhuc calentem*, cuti verò vulneratæ applicant *vitellum ovi cum oleo roſaceo ſubactum.*

Flammeam partis vulneratæ intemperiem refrigerantibus corrigunt, nempè *roſis rubris, plantagine, albumine ovi*: compoſitis autem, *unguento de ceruſſa, de alabaſtro, roſaceo Meſuæ, infrigidante Galeni*, vel liminento ſimplici, quod fit ex æquali portione *unguenti roſacei Meſuæ, & ceroto de ſucco ſolatri.*

Vulnus tandem ipſum ſi ſit ſimplex, & ſine contuſione, à ſolâ ſectione illatum ſolàm deſiderat unitatem, quæ ſæpè à naturâ perficitur, & quidem in pericranio, interveniente carnis procreatione, ita ut chirurgo eò ſolùm ad laborandum, ut oræ partis vulneratæ diſtantes iterum adducantur, & humor carnis procreatiori aliàs exiſtens impedimento, exſiccetur. Oræ ipſius vulneris non tantum ſemel adduci debent, ſed adductæ etiam conſervari quouſque penè ſint agglutinatæ, ad quod acu, & filio utuntur.

Cœterum decipiuntur *vulgares* in capitis vulnera ſuendo, & non chirurgi, ſed tortores videntur, ad quorum ingreſſum exhorrent ægri, & eſtò iſta conſuendi vulnera conſuetudo ſit antiqua, antiqua eſt ſtultitia. Primò, quia capitis cutis durior eſt, & ſiccior, & ut aliarum partium non agglutinatur. Secundò, quod ſuitur, putreſcit, & decidit, quòd ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandem ipſum vulnus dehiſcit. Tertiò, quia periculum imminet, ne ſanies ſub ſuturâ retineatur, & retenta pericranium, & cranium corrumpat, ac dolorem, inflammationem & alia ſuccitet mala. Quartò, quod metuendum eſt, ne ſuendo, pericranium lædatur. Bonus itaque chirurgus, abjectis filo, & acu, ſolùm ſollicitus ſit, ut neceſſaria, & optima adhibeat medicamenta, in reliquo totum opus naturæ glutini committat, quæ ſingulis diebus ſuo glutine intrinſecus vulnera ſuit.

Deinde ad vulneris curationem *oleo roſaceo, vel hypericonis* cum filamentis utuntur, vel ſi illud digerendum ſit, medicamentum digeſtivum, quod vocant, imponunt, quod conficiunt, *ex terebinthina, & ovi vitello.* Pure bono apparente, quod tridui, vel quatridui ſpatio accidit, digeſtivo addunt aliquid *mellis roſati, vel mellis crudi, aut deſpumati* ad vulnus tergendum.

Tandem vulnere ſatis deterſo, protinus ad ſarcotica deveniunt; quæ componuntur ex *thure, myrrhâ, radice Ariſtolochiæ, aloë, ſarcocollâ, ſanguine draconis.* Vel ſuperponunt *emplaſtrum de betonicâ*, quòd ita fit:

℞. *Terebinthinæ, Reſinæ pini, Ceræ flavæ ana* ℥. ij. *Betonicæ pulveriſatæ* ℥. ß. *Mastichis, Thuris ana* ʒ. ij. *Mumiæ* ʒ. j. *f. empl.*

Vel *emplaſtrum de Gummi elemi*, ut

℞. *Gummi elemi* ℥. iij. *Reſinæ pini* ℥. iv. *Ceræ citrinæ* ℥. vj. *Ol. roſ.* ℥. iij. *Terebinth.* ℥. iij. ß. *Ammoniaci* ℥. ij. *F. empl. ſ. a.*

Vel *emplaſtrum Baſilicon majus Meſuæ*, ut

℞. *Ceræ alb. Reſinæ pineæ, Sevi vaccini, Picis græcæ, Nigræ, Terebinth. Thuris, Myrrhæ ana* ℥. j. *Ol. com. q. ſ. F. emplaſtrum.*

Et cicatricem inducunt medicamentis ſiccantibus, & adſtringentibus *ex malicorio, gallis, cadmiâ, plumbo uſto, ſquama æris, & ſimilibus, vel ſyr. de infuſ. roſar.* cum filamentis.

Antequam vulneris pericranii curationem auſpicamur, conſentaneum ſex rerum nonnaturalium dictarum regimen præmittere cenſemus, quæ ex earum rectâ, vel malâ adminiſtratione corporis conſtitutionem immutare, & labefactam iterum reſtituere poſſunt.

In capitis itaque vulneribus primò maximè diætæ habenda eſt ratio; intemperantia enim multos in vitæ diſcrimen adduxit, & quos non jugulavit culter, hos gula interfecit, & eſtò diæta hæc, & alia vulnera non ſanet, tamen curationem adjuvat, & accelerat, ac à multis ſymptomatibus vulneratos reddit immunes: igitur quò ad partem diæteticam dicimus, quòd aër ſit temperatus ad calidum vergens, & niſi talis ſit, arte paretur, ita tamen ut ignis longius ab ægro accendatur. *Calidum, ut Hip. Sect. 5. aph. 22.* inquit, *ſuppuratorium non in omni ulcere, magnum ad ſecuritatem eſt indicium, cutem mollit, extenuant, dolorem ſedat, rigores, convulſiones, & tetanos mitigat, capitis ſolvit gravitatem, oſſibus fractis plurimum prodeſt, ſed nudis præcipuè, eorumque maximè ſi in capite* &c. frigidus reliquus omnis, quocumque modo angue pejus vitandus, & à vulnere arcendus, in primis acido-nitroſus, ut potè qui ſolus ita deſtruere poteſt poros, & ſuccos coagulare, ut gangrænæ detur acceſſus. Præterea Hip. ſect. 5. aph. 17. inquit: *frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles affert.* Ac proindè vulnus diligenter tegendum eſt,

eſt, aër cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus, & poſt citam remediorum applicationem in momento claudatur, ne aër externus irruat, & quid è vulnere effluat, & ſic breviter conſolidatur: ſedulò ergò tegendum eſt, & inter deligandum, linteamina calefacta ſuperponantur, ut ab aëre ſic magis defendatur; multi namque ex vulneribus capitis ſauciati, frigore imprudenter admiſſo in vitæ diſcrimen inciderunt. Advertendum tamen, quòd aër nimis calidus, ac æquè frigidus, capitis vulneribus inimicus; ideòque etiam plumis, linteaminibus, faſciis, pellibus, medicamentis calidis, aliiſque calorem augentibus caput non eſt onerandum, ſed ut inquit *Hip.* de officio medici: *faſciæ mundæ ſint, leves, molles, tenues, ne locus vulneratus oneretur, nevè vaporum tranſpiratio prohibeatur, & calor augeatur.* Imò ſi magnus ſit æſtus, qualis ſub cane, & tempore æſtivo, aër etiam temperandus. Aër etiam ſit obſcurior, non valdè lucidus, qui ſpiritus commovet, & dolorem adauget.

Victus ſit tenuis, cibus eligatur optimus, & talis, qui particulas nutritivas, & ſuaves admodum ſecum vehat, ne vapores multi caput aſcendant, & humores ad caput moveantur. Et ſi ſanguinem, humoreſque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus ſit, cibus refrigerans, & ſanguinem nonnihil incraſſans, ac vaſa conſtringens eſſe debet. Ideòque ægri primum panatellâ, vel phtiſanâ hordeaceâ nutriendi ſunt. In ultimâ menſâ cydonia utilia ſunt. Nonnulli hîc gallinarum cerebrum commendant, ut quod ob ſubſtantiæ ſimilitudinem cerebro multùm proſit. Verùm nunquam ob cerebri gallinarum exhibitionem, vulneratum cerebrum ſanitati reſtitutum fuiſſe vidimus, licét interdùm ob tenuèm victum, & idonea medicamenta id acciderit.

Vini potus ad diem 14. uſque intermittendus, cùm caput petat, & vaporibus repleat, quòd ſi vulneratus vino ſit aſſuetus, illud ſit tenue, & in minimâ concedatur quantitate, herbis cephalicis maritatum, vel magiſterio oculorum cancrorum.

Somnus ſit moderatus. Interdiu æger non dormiat, quia caput ſomnus diuturnus replet, niſi noctu non dormierit. Si vigiliæ ſint immoderatæ ſomnus concilietur lenioribus medicamentis. De cubitus ſit in eâ parte, quæ minus dolet, donec pus ſit genitum; poſteà in parte affectâ vulneratus jaceat, ut pus effluat, niſi dolor id prohibeat.

Quies animi, & corpus ſit imperanda, & exercitii loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum inſtituantur, & oculorum acies non intendatur. Vitandus quoque ſonus, & ſtrepitus vehemens, ut tympanorum, tubarum, ſerrarum, & ſimiles; compertum eſt enim propter ſonos, & ſtrepitus quibuſdam mortem attuliſſe. Æger pauca loquatur, abſtineat riſu, clamore, & imprimis ſternutationem caveat: nil duri etiam maſticandum.

Animi affectus ſint pacati, exulent præ aliis ira, metus, terror, & triſtitia, quia capite vulneratis valdé nocent, & mortem quandòque afferunt. Hinc adverſarii quoque adventus, aut præſentia caveatur, ne ſucci circulantes periculum creent reliquis ſpiritibus animalibus.

Venus, ceu ipſa peſtis, fugienda, quia cerebrum nimis commovet, magnam ſpirituum copiam exhalare facit, & humores ſtagnare, adeò ut quidam penè ſanitati reſtituti, ex Veneris uſu mortui ſunt.

Aluus ſingulis diebus reddatur, & niſi ſponte ſuccedat, arte proritetur, ne fæces retentæ vapores ad caput mittant.

Vulneribus capitis, ubi ſimul pericranium læditur, manu, curativâ, & celerrimâ ope ſuccurrendum eſt, & primò quidem ſi vehemens ſit ſanguinis fluxus: tunc is antè omnia cohibeatur medicamentis cap. 17. indicatis, id quod in mitiori fluxu nòn opus eſt, ſed tantùm illicò in vulneris circuitu capilli omnes abradantur, tanto nimirum ſpatio, quanta medicamentorum impoſitio requirit, quæ ſine ullâ morâ, & ſummâ feſtinatione vulneri imponantur. Non loquimur hîc de magno illo *vulgarium* præſidio, nempe de venæ ſectione, quam bardi Medici pro præſtandâ revulſione neceſſariam cenſent, quia ſemel evaſatus ſanguis nunquam per venæ ſectionem reſorberi, vel revelli poteſt. Siquis verò præjudiciis occupatus fuerit ſanguinarius Medicus, ut ſuam expleat ſitim, parcâ manu ſanguini parcat, & pro ætatis, & morbi ſtatu, ſanguinis profundat ad ſummum, ratione ventilationis tantùm uncias duas, vel è brachio, in parte oppoſitâ, vel è pedis ſaphænâ. Nec etiam de alio *vulgarium* præſidio loquimur, nempe de medicamento cacatorio, quia hoc vulnerato multùm abeſt, eſtò Medico proſit.

Pro capitis itaque, & pericranii vulnere curando, multæ inſurgunt indicationes, putà ut aëris acceſſus impediatur, vulneris labia adducantur, ipſum vulnus conſolidetur, acidum in vulnere temperetur, & ſuccorum circulatio reſtituatur.

Aëris acceſſus inhibetur, ſi ab inflictione, vulnus ſtatim obtegatur, & in medicamentorum applicatione aër ambiens frigidus, vel humidus ſingulis vicibus arte corrigatur, accenſo igne in camino, & fumo ex ſuccino, maſtiche, gummi anime, juniperino, & ſimilibus ſuſcitato, quo linteum aliquoties complicatum etiam imbuitur, & poſt remediorum applicationem imponitur. Ad quem etiam finem eſt emplaſtri maſſa eſtò ſpiſſè extenſa, ſeu panno inducta, & majoris ſpatii, ut nimirum bona ejus pars ultra vulnus promineat, ac vulnus undique contegatur, aëriſque acceſſus præcludatur; aura enim frigida capitis vulneribus maximè eſt noxia, & periculoſa, ob acidum nitroſum, quod ſuâ Naturâ auſterum eſt, aluminis inſtar, ut palam fit in aquiloniâ conſtitutione, quæ ventrem adſtringit, non ſecus ac ſi medicamina adſtringentia eſſent aſſumpta; imò invaleſcens aquas omninò in glaciem adſtringit, talis autem auſteritas capiti, ceu fonti omnis ſenſûs acutiſſimè ſentienti vulnerato illicò eſt perceptibilis, ac facilè convulſionem excitat.

Pro vulneris capitis conſolidatione inſtat indicatio, ut diſciſſa vulneris labia ita coaleſcant, ut conjuncta ſervari poſſint, vitale partium robur conſervetur, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire, & vulneris agglutinationem impedire poſſunt. Hæc omnia peragunt ea medicamenta, quæ balſamicâ pollent vi, ſive ſub formâ aquæ, olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, emplaſtri, aut pulveris balſamici omnem operam præſtant; nam partis calorem fovent, puris generationem impediunt, & priſtinam unitatem inducunt. Hinc meritò digeſtivi uſum maximoperè repudiamus, corrumpendo procedit, & vulneris coalitum inhibet, & eò magis ſi turundæ tali digeſtivo illitæ intra vulnus intrudantur, nec in recenti continui ſolutione jus habet, nec quicquam digerendum reperitur, cùm hujus affectûs ſit ſoluti continui tantùm unio, niſi chirurgus puris generationem

ſim

ſim ſtudioſè procurando, curationis longitudine, pro digerendo vulnere, vulnerati crumenam digerere velit.

Cavendum cenſemus ab omnibus pinguibus, & oleoſis, quia ea particulis ſuis ramoſis poros, & pericranii tubulos obſtruunt, atque efficiunt, ut ſtagnent, & aceſcant ſucci, ac diaphoreticum pericranii ſalem corrumpant, & ſic cranii cariem inducant. Præterea pinguia, & oleoſa, ut olea communia ſolâ expreſſione parata citra aliqualem præparationem, tutò vulneribus applicari nequeunt, quia non tantùm ob viſcidam unctuoſitatem, & obſtructionem, quam inducunt, ſed quia in ſe habent acidum occultum ſatis potens, quod æs, ferrum, & argentum corrodit, & ſic balſami naturalis corruptionem, & ſolutæ partis corroſionem promoveret. Sic quoque ab adſtringentibus abſtinendum putamus, ne ſanguinis aliorumque ſuccorum circulatio impediatur, quæ potiùs promoveri, quàm inhiberi debet, ne febris, inflammatio, phrenitis vulneraria, & alia accidentia promoveantur. Nec eâdem ratione vulneri, quæ emplaſticam habent vim citra balſamicam, applicari debent, ut ovi albumen conquaſſatum cum ſtuppâ, vel alia id genus, ut vulgarium chirurgorum, id eſt, tonſorum mos eſt, primâ vice, niſi alia optimæ notæ remedia ſint ad manus, vel magnus adſit ſanguinis fluxus, & neceſſitas alia non ſubminiſtret medicamina.

Vulneri ea applicanda ſunt medicamenta, quæ ex tenuibus conſtituuntur particulis, nec ullam inſignem mordacitatem, vel acrimoniam habent, nimirum balſamica, quæ carnis corruptionem, & puris generationem inhibent, vitalem fovent calorem, balſamum naturalem, & partis conſtitutionem conſervant, ejuſdemque partis nutrimentum balſamicâ vi imbuant. Hujus energiæ medicamenta Medici miniſterium eſt miniſtrare, cæterùm vulneris coalitus ſoli naturæ committitur. Magnæ efficaciæ eſt ſequens emplaſtrum, & frequenti uſu probatum, ut

℞. *Empl. de Betonica* ℥. j. *Oppodeldoch* ʒ. vj. *Balſam. Peruv. alb.* ʒ. j. ß. *Gummi tacamach.* ʒ. ij. *Cum ſ. q. Ol. ovorum, & Hyperic. malaxetur, & F. emplaſtrum.*

Vel multùm conducet *emplaſtrum de betonicâ tantùm cum balſamo Peruviano malaxatum.* Sequens balſamus vulnerarius eſt veluti divina manus in vulneribus, ut

℞. *Balſami Peruv. Ol. hyperic. Momordicæ ana* ʒ. ij. *Balſami ſulph. terebinthinat.* ʒ. j. *Gummi elemi q. ſ.*

Pro conſiſtentiâ liquidioris vulnerarii m. blando calore aſſerva uſui, & inſtilletur vulneri. Vel ſequentem balſamum vulnerarium in efficaciâ ſuperiori minimè cedentem confice, ut

℞. *Terebinth. Cypriæ* ℥. j. ß. *Ol. hyperic. compoſiti, Mellis Virginei ana* ℥. j. *Myrrhæ* ʒ. ß. *Gummi elemi ſeorſim diſſoluti Q. ad conſiſtentiam ſ. Ol. ceræ deſtillati* ℈. ij. *m.*

Item hæc olea ſimul miſta præſtans exhibent vulnerarium pro pauperibus, ut

℞. *Ol. hyperic. Lumbricorum, Terebinthinæ, Maſtiches ana* ℥. j. *m.*

& calidè cum pauco goſſipio applica.

Hæcque nos in compoſitione attulimus, etiam ſola capitis vulnera curare valent, ut *balſam. Peruv. alb. ol. hyperic. ex vitell. ovor. lumbric. compoſit. ceræ deſtill. balſamus propriet. artificialis, terebinth.* & præ cæteris *aqua Reginæ Hungariæ, vel balſamus Samaritani*, & hæc duo ultima medicamenta in crebro ſunt uſu apud quendam celeberrimum chirurgum felici cum ſucceſſu. Tandem nos in vulneratorum gratiâ charitas admonet ne ſub ſilentio *Balſamorum Balſamum* involvamus, & hæc eſt ejus compoſitio:

℞. *Aquæ Reg. Hung. lib.* ß. *Ol. apparicis* ℥. iij. *Balſ. Peruv. alb. & liquidi* ℥. j. *m.*

Tantæ energiæ eſt hic balſamus in vulneribus cujuſcumque conditionis, & loci curandis, ut tantùm iſte quatuor, vel quinque diebus efficiat, quantùm quilibet alius integro menſe: balſamum namque radicalem in ſuam ſimmetriam reducit, calorem naturalem fovet, partis conſtitutionem roborat, vitæ noſtræ ſpiritus recreat, putredinem, corruptionem, & gangrænam arcet, acidum corruptorem cicurat, omnia ſymptomata abigit, & à primo applicationis die ſolutum unum efficit: Attamen hoc compendiarium medicamentum chirurgis non conducit, qui alienis diteſcere ærumnis ardent, ſed iis tantùm qui charitatem ergà proximum exercent, Deum timent, & magis in bonum nomen, quàm in divitias multas aſpirant.

Maximoperè omnibus capitis vulneribus confert *oleum Apparicis Hiſpani*, ut

℞. *Vini alb. generoſi, Ol. veteris q. inveniri poteſt ana lib.* ß. *Cardui benedicti, Valerianæ, Salviæ domeſticæ ana* ℥. iv. *Terebinth. claræ Venet. lib.* ß. *Thuris opt.* ℥. v. *Myrrhæ* ℥. iij. *Sang. draconis* ℥. j.

Omnia præparentur ſ. a. & igni lento exponantur, quouſque vinum totum ſit conſumptum, ſemper baculo agitando, poſteà exprimantur, & ponantur in oleo jam expreſſo, cui additur terebinthina, quæ igne lento rurſus ebullitur per ſpatium quadrantis horæ, & tunc additur myrrha, & thus cum ſanguine draconis, & rurſus ebullienda ſunt omnia, quouſque thus, & myrrha ſint fuſa, deinceps ubi refrigeratum fuerit, reponitur in vaſe vitreo, & ſoli exponitur in vaſe vitreo per dies decem.

Hæc medicamenta cum filamentis applicari debent, ſuperponendo placentulas, & petias, quæ etiam dictis medicamentis irrorari debent, & circa vulnus fiat ſpiritus vini irroratio. Præter hæc dicta medicamenta vulneraria balſamica, quæ deſcripſimus, optima ſunt, quæ *cap.* 10. *de Unguentis vulnerariis, & cap.* 11. *de oleis, & balſamis vulnerariis, & cap.* 13. *de emplaſtris vulnerariis recenſuimus.*

Externis medicamentis internâ aſſocianda ſunt, & ea conducunt, quæ acidum in ſtomacho, primis viis, aut in ipſo vulnere temperant, & corrigunt, tubulos obſtructos reſerant, ſanguinis grumos, cæteroſque inſpiſſatos ſuccos fluidos, & permeabiles reddunt, ad circulationem diſponunt, eamque reſtituunt, hujus dotis erunt *ſtibium diaphoreticum, magiſterium ocul. cancr. fluv. mumia, ſperma Ceti, extract. hyperici, ſanguis hirci, vel rhabarbarum &c. in Syr. de betonicâ, papav. rhædos, de ſucco Veronicæ ſummit. hyperic. vel de ſymphyt. Fernelii cum ſuis aquis*, manè, ac ſerò propinari debent. *Syr. de ſymphyto Fernelii* ita paratur:

℞. *Rad. & ſummit. ſymph. maj. Minoris ana m.* ij. *Roſar. rubr. Betonicæ, Plantaginis, Pimpinellæ, Polygoni, Scabioſæ, & Tuſſillag. ana m.* ij.

Omnia recens collecta ſint, diligenter conquaſſentur, & ſuccus exprimatur, depureturque &

℞. *Hujus ſucci depurati lib.* iij. *Sacch. lib.* ij. ß. *F. ſyr. ſ. a.*

Non deſint interea internè potiones vulnerariæ, quæ concinnari poſſunt præcipuè ex herbis vulnerariis cephalicis, *ut betonicâ, pœniâ, ſalviâ, anth. ſaniculâ, hyperico &c.* cum aquâ communi, vel vino paratæ, quarum parandi formulas docuimus cap. 9. addito *ſyr. de ſymphyt. fern. de betonicâ vel hyperico*; conſtant namque alkali occulto temperato, ideòque ad acidum vulneris corruptivum temperandum conducunt, fortificentur *magiſterio oculorum cancrorum fluviatilium.*

Cap. XXXIV.

De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri Vulnere.

De eâ egimus continui ſolutione in capite, in qua tantùm cutis, & pericranium, cranio integro, læſa ſunt, nunc agendum de eâ ſolutione, in qua cranium læſum eſt, de meningum ac cerebri ſolutâ unitate. Fractura igitur cranii eſt continui ſolutio oſſium calvariæ. Eſt calvaria os capitis craſſum, rarum duabus lamellis ornatum, oſſibus ſeptem compactum, & tribus veris ſuturis, coronali, lambdoide, & ſagittali diſtinctum, cerebrum continens, & utramque meningem, ut fuſiùs *de Anatomicâ capitis hiſtoriâ* diximus.

Cranii fracturæ quinque habent differentias. Prima dicitur cranii *Rima.* Secunda, *contuſio.* Tertia, *Sedes teli.* Quarta, *Depreſſio, ſeu impreſſio, ſeu introceſſio.* Quinta, *Contrafiſſura*, quas fuſiùs deſcribit *Daniel Senertus*, ut

Prima dicitur *Rima*, fiſſura, & fiſſio, accidit autem rima, cùm à gravi, & contundente inſtrumento, ut lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ita læditur, ut vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam contrahet, ita tamen ut cranium ſitum ſuum naturalem ſervet, & partes ejus loco non moveantur. Et ſemper quidem à re gravi, & contundente rima provenit; eſtò quandòque ſimul ab incidente, & acutâ, ut gladio acuto, ſed gravi ſimul. Quantò oſſa ſunt duriora, tantò aptiora ad rimam contrahendam; & quantò molliora, ad contuſionem ſunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fiſſurâ diſtingunt, & ſub rimâ fracturam, ſub fiſſurâ ſedem comprehendunt.

Rimarum autem rurſus quatuor præcipuè ſunt differentiæ, à latitudine, vel anguſtiâ: à longitudine, & brevitate: rectitudine, & curvitate: à ſuperficie, & profunditate deſumptæ. Aliæ rimæ ſunt conſpicuæ, quæ oſſe denudato oculis conſpici, & ſpecillo tangi poſſunt; aliæ non conſpicuæ, & cœcæ, quæ viſui obviæ non ſunt, præcipuè circa initium, antequam ſaniem contraxerunt. Non verò cœcæ eæ dicuntur, ut nonnulli putant, quandò non is in quem ictus incidit, locus, ſed alius in cranio finditur, & hæc eſt alia fracturæ differentia, ut dicemus. Alia differentia media eſt, quæ capillaris appellatur, anguſtiſſima, arctiſſima fiſſura, & capillorum inſtar ſe habens, ſenſumque ferè latens, quæ tamen ſi ad interiora penetret, graviſſimorum ſymptomatum, & mortis ſæpè cauſſa eſt. Cùm enim & oculorum obtutum effugiat, nec ſpecillo inveſtigari queat, læſi oſſis abraſio, aut perforatio negliguntur, ſanguis contrà, ruptis vaſis effuſus, intùs coërcitus putreſcit.

Aliæ iterum fiſſuræ non per totum cranium, ſeu utramque laminam, penetrant: aliæ totum penetrant: ubi ſcilicet utràque lamina ad meningem duram uſque finditur; cui fiſſuræ interdum & hoc accidit, quòd meninx ab internâ calvariâ ſeparatur, & qua ſeparatione vaſa divulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi ipſi via ad exitum pateſcat, ægro mortem affert. Aliquandò ſolùm externa lamina finditur, internâ integrâ manente: aliquandò contrà accidit, ut externa lamina integra maneat, interna verò rimam, ſeu fiſſuram contrahat.

Aliæ rurſum fiſſuræ ſunt breves, aliæ longæ; aliæ rectæ, aliæ curvæ. Quibus & differentiæ à numero adduntur, quòd una nunc eſt rima, nunc duæ, vel plures.

Secunda dicitur *Contuſio*, cùm ſine rimâ, & fiſſurâ, ab irruente, & illiſo extrinſecùs violenter, aut obſtante duro aliquo, & obtuſo corpore, os ita contunditur, ut etſi externa ejus facies ad ſenſum permaneat integra: in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intùs deprimitur, & in ſe cogitur, ut idem ferè oſſi contingat, quod carnibus, dum à re durâ, non acutâ læduntur, accidere ſolet. Et neceſſarium omninò eſt, ut ſub ipſo ictu os ſeipſum impellatur, & cavum fiat id, quod colliditur, alioquin non collideretur: ut verò ceſſante ictu cavum, & compreſſum maneat, non eſt neceſſarium. Maximâ enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, ubi percuſſio, & vis externa ceſſaverit. Itaque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui contuſionem per depreſſionem cranii explicant, ita ut tangentibus, & intuentibus fovea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtanneorum, plumbeorum, quæ rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foveam contrahunt. Hæc enim fracturæ cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figuræ ſaltem fit vitium, cùm nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolummodò depreſſum: etſi quandòque fractura conjungi poſſit.

Hinc duæ contuſionis, ſeu colliſionis ſpecies conſtituuntur, una cùm cranium ſolummodò in ſeipſum cedit, ac ſubſidet, ſicut ſpongia, vel caro compreſſa, & locum, ac figuram naturalem non mutat; altera, cùm cranium ſimul deprimitur, & figuram mutat, ac foveam acquirit. Verùm hæc contuſio ſimplex non eſt, ſicut, & reliquæ, cum quibus aliæ læſiones concurrunt: & cum fracturâ hæc ſpecies ſæpè coincidit. Interdum enim cranium contunditur ſine rimâ, & fiſſurâ, quod in puerorum capitibus, quorum oſſa ſunt molliora, ferè accidit, aliquandò rimam contrahit. Quorum enim oſſa ſunt duriora, in iis vix contundi poteſt cranium, quin ſimul frangatur.

Contuſio rurſum aliquandò eſt ſine eorum, quæ ſunt intra cranium, læſione, aliquandò verò cum eorum læſione. Etenim nonnunquam ex gravi capitis contuſione non ſolùm venæ, ſed arteriæ,

riæ, ac nervi, qui ſunt intra cranium rumpuntur, quæ contuſio periculoſiſſima eſt. Et quidem venulæ, & arteriæ, quæ ſub cranio rumpuntur, non ſemper ſub loco cranii, in quo fit contuſio, rumpuntur, ſed etiam in parte contuſioni oppoſitâ, vel vicinâ. Fieri quoque poteſt, ut cranio in unâ parte contuſo, vel percuſſo, in aliâ parte aliqua ſutura diſſolvatur, & oſſa, quæ per ſuturam unita erant, diſiungantur, & hient, imò etiam cranium integrum in aliâ parte rumpatur, & rimam contrahat.

Tertia *Depreſſio*, deſeſſio, introceſſio & contuſio dicitur, cùm os finditur, ſed non, ut in fiſſurâ ſimplici, in ſuo loco manet, verùm intrò cedit: id quod fit ex validis telorum obtuſorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram, obtuſam vehementiore alliſione. Quanquam enim depreſſio cranii etiam dicatur cranium integrum manens intrò ſaltem deprimitur, ſicut dum cuprea, vel ſtannea vaſa comprimuntur: tamen inter vulnera, & unitatem ſolutam illa læſio non eſt referenda, ac oſſe in ſuum locum reducto, nihil mali ampliùs ſupereſt. Hic verò de eâ ſaltem compreſſione loquimur, quæ cum fractura, & oſſi, comminutione eſt conjuncta, atque ita non ſimplex fractura eſt, ſed conjuncta cum rimâ, vel ſede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ita ſolùm fieri decent, cum os præ ictûs vehementiâ non ſolùm finditur, ac intrò truditur, verùm inſuper frangitur, fragmentumque cranii ſecedens ſub oram, ſive limbum oſſis vicini integri truditur. Quòd ſi aliquandò fieri poſſe concedimus, & unum depreſſionis modum hunc eſſe admittimus: ita non ſemper neceſſarium eſſe putamus, ut oſſis effracti particula ſub os, quod integrum manet, detrudatur, & ſub eo lateat, ſufficit enim ad depreſſionem conſtituendam, ut aliquod oſſis fragmentum à toto ſeparatum, interiora, & cerebri membranas verſum detrudatur, & vel aliquibus angulis, & extremitatibus acutis, quaſi ſpiculis, meningem lædat, vel planâ ſuperficie ſervatâ cerebrum comprimat, ejuſque motum impediat. Ego hanc læſi cranii differentiam, commodiſſimè fracturam in ſpecie appellari poſſe exiſtimo.

Quarta dicitur *Sedes teli*, ſeſſio, veſtigium, inciſio etiam latinis commodè dici poteſt. Sedes eſt, cùm à telo acuto cranium læditur, ita ut aciei teli impreſſi ſedes, & veſtigium, qua ſcilicet parte telum inſedit, manifeſtè apparet. Advenit autem ſedes perpetuò cum cutis, & pericranii vulnere.

Verùm varii hujus lœſionis rurſum modi ſunt. Primò enim huc pertinet ſimplex illud vulnus cum pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ *Punctura* rectè appellatur, quæque nunc externam ſolùm, nunc utramque tabulam cranii penetrat. Deinde illud ſimplex vulnus, cùm à telo levi, acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ita ut ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ *Inciſio* appellari poteſt: fitque ea nunc ita ut externa ſaltim lamina, nunc verò ut utraque ſcindatur. Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, & *Dedolationem*, ſive exciſionem nominant; dum ſcilicet ſicut quandò aſſeres aſciâ, vel dolabellâ complanantur, aliquod ligni abſcinditur. Huc referunt nonnulli etiam id vulnus, quandò bombardarum, & ſclopetorum glandibus aliquid cranii interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cùm quidem ipſum telum acutum eſt, ſed non ſatis acutum, nec leve, ſed aliquo modo obtuſum, vel grave; undè accidit, ut cranium non ſolùm ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contundatur, imò deprimatur, & cranium effringitur. Et quidem ſi cranium ſit durius, cum inciſione faciliùs fractiora conjungitur; ſit verò ſit mollius, contuſio.

Fieri etiam poteſt, ut in exteriore cranii ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat; intùs verò rima ſit,

Quinta dicitur *Contrafiſſura*, ſeu reſonitus, quam *Hip.* infortunium appellat, nec ſine cauſâ hoc nomen huic malo indidit *Hip.* Infelices enim & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciunt, quo loco læſi ſint, neque Medicus ſatis certus de hac re fieri poteſt, niſi cum res ferè jam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plagâ diſtantem, & ad reſiſtendum minùs aptam. Dum enim aër in diploë vocata, hoc eſt in meditullio cranii, ſeu inter utramque laminam, concluſus vehementer ex ictu alterius loci agitatur, & impellitur undique, fit ut loco alteri calvæ ſolidæ alliſus, ipſam per fingat.

Hæc *Hip.* eſt opinio, qui *lib. de capitis vulneribus* inquit: frangitur calvaria ſub vulnere aliâ parte, quàm plaga eſt, quem tanquam ducem ſequuntur *Soranus lib.* 8. *cap.* 4. *Cornelius Celſus lib.* 8. *cap.* 4. *Gal. lib.* 6. *meth. med. cap. ult. Avicennas*, *Nicolaus Florentinus*, *Ioan. de Vigo*, *Ioan. And. à Cruce*, *Daniel Sennertus &c.* quam ſententiam ſimilitudinibus comprobare nituntur. Et

Primò, omnia vaſa vitrea; teſtacea, cucurbitæ exſiccatæ, ſi percutiantur, extemplò in oppoſitâ parte franguntur, qui agitato ex percuſſione in iis aëre, nec exitum inveniente, in oppoſitâ parte fit fractura: ergò ſic in cranio contingere poteſt, propter aërem intra ipſum retentum, qui, cùm advenit percuſſio, quam vehementem eſſe oportet, extemplò ex illo magno impetu ad oppoſitam concurrit partem, & fit contrafiſſura.

Secundò, *Nicolaus Florentinus Serm.* 7. *ſum.* 2. *tract.* 4. *cap.* 1. ſe obſervaſſe teſtatur in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cùm in capite fuiſſet percuſſus, factâ in loco contuſione, nihil læſum repertum fuit, tertiâ poſteà die cùm febris fuiſſet ſubſecuta, apertâ parte oppoſitâ, copioſa ſanies fuit inventa: patet igitur ex hâc Florentini obſervatione, dari contrafiſſuram; & in morbis externis omnibus ſenſus eſt præferendus, quia ob rationes ſenſum demittere non licet, & negare, quod patet ad ſenſum, eſt imbecillitas intellectûs.

Optimæ ſunt hæ rationes, & obſervationes, quibus non facilè aſtipulamur, nam nos ſumus nimis ſcrupuloſi, & non ita facilè credimus. Quod dicunt de vaſis vitreis, teſtaceis, & cucurbitis ſiccis, utique de cranio verificaretur, ſi caput eſſet vitreum, teſtaceum, vel cucurbitinum; poteſt quandòque contingere, ut vas vitreum, teſtaceum, & cucurbita ſicca percuſſa in unâ parte, frangatur in oppoſitâ, ſed ſemper in loco percuſſo frangitur, & à percuſſionis loco rima uſque ad oppoſitam partem ſe extendit. Quòd ſi quandoque accidat, id eſt, quia ſunt vaſa vacua, quod de cranio verificari non poteſt, cùm non ſit vacuum; Præterea hæc vaſa debe-

deberent eſſe Hermeticè obſerata, ut aër egredi non poſſit, & ex maximâ percuſſionis agitatione exitum quærens, & non inveniens, utique in parte debiliori vas frangeret, quòd ſi vaſa ſint aperta, ex percuſſione exagitatus aër per patens potiùs oſtium prodiret, quàm vas frangeret. Nec de his vaſis aliquo liquore plenis valet ratio, nam nos plura fregimus, nec hoc obſervavimus, quòd ſi quandoque contingat, hæc vaſa ſunt tenuia, & frangibilia in parte percuſſâ, & non ſic eſt cranium. Quod ſi hoc campanis, & mortariis æneis contingat, quæ dura ſunt, hoc evenit ex tremulo aëris motu, qui in his fit, nam ſunt corpora ſolida, & continua, & ex vehementi percuſſione, ſi motus in unâ parte impediatur, in oppoſitâ tremulus motus intenditur, & non ægrè franguntur. Cœterùm cranium eſt contiguum, & non continuum, quia pluribus conſtat oſſibus, quæ inter ſe diſtinguntur, & *Gal.* 9. *de uſu partium cap.* 7. vult, ut hanc quoque ſuturæ utilitatem habeant, ne ſi fractura accidat, ea nimis longè protrahatur, ſed ad ſuturam terminetur.

Contrafiſſuræ procuratores ſupponunt intra cranium aërem, neſcimus tamen, an congenitum, an adventitium, & deberent quoque inſignem ſupponere cavitatem, quæ nulla eſt, in qua contentus aër ex vehementi cranii percuſſione impelleretur in partem oppoſitam, & ibi rimam produceret. Verùm ictus non poteſt eſſe debilior ipſo impulſo aëre, imò aëre fortior, ſi itaque res contundens, immediatè percutiens os, illud non frangit, & deberet priùs frangi: quomodò ergò aër in minimâ quantitate intra parvam ſphæram coërcitus, ictu debilior, rimam in oſſe diſſito, & oppoſito producere poteſt?

Ad Florentini obſervationem dicimus ipſum nequaquam contrafiſſuram obſervaſſe, ſed copioſam ſaniei quantitatem in parte oppoſitâ inveniſſe, quod idem dicendum eſt de aliis obſervationibus, quas authores pro contrafiſſuris recitant.

Verùm quia in parte oppoſitâ vulneris quandoque contrafiſſuram prædicant ex ſectione, & ſaniei inventione, quæ nequaquàm eſt vera contrafiſſura, quomodo id contingat, ſcrutinio dignum eſt. *Amatus Luſitanus cent.* 3. *curat.* 42. & alii, quorum ſententiæ nos libenter noſtram ſubmittimus, ſtatuunt fieri poſſe, ut unà parte calvariæ læſâ, alia longè diſtans afficiatur, non quod os fiſſum ſit, ſed quod ſub eo cerebri meningum venula aliqua rupta ſit, ex qua ſanguis effluit, & ſanies fit, ac putredo oritur. Id hariolamur ex querelâ ægri percuſſi, dicentis ipſi viſum eſſe, quod alio loco rumpebatur cranium, quàm ubi percutiebatur, deindè ex dolore, mollitie, tumore &c.

Signa.

Fracti cranii ſigna ſæpè in profundo puteo ſunt demerſa, non aliter ac veritas in profundo puteo latet, ideòque mentis acumine ſunt exploranda. Sumuntur itaque ſigna primò à ſymptomatibus, quæ vulneri ſtatim ſupervenire ſolent. Secundò, a cauſis. Tertio, ipſe ſenſus conſulendus eſt.

Quò ad primum, cranium oſſeum eſt, ideòque per ſe ſenſu caret, & dolorem nullum, nullumque ſymptoma excitare poteſt, ſed tantùm è membranarum, & cerebri compreſſione, punctura, & lancinatione omnia, ſymptomata excitari poſſunt. Hæc ſymptomata *Celſus lib.* 8. *cap.* 4. recenſet: *Igitur ubi calvaria percuſſa, protinus requirendum eſt, num bilem is homo vomuerit, num oculi ejus obcæcati ſint, num obmuteſcentia, num per nares, aureſvè ſanguis ei effluxerit, num conciderit, num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc enim non niſi eſſe fracto eveniunt.* De his ſymptomatibus ſunt *Hippocratis aphoriſmi. Sect.* 6. *aph.* 50. *Quibus diviſum eſt cerebrum, iis febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt. Lib.* 2. *Co.*: *Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu, his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt, fereque intereunt. Sect.* 6. *aph.* 14. *Ex capitis ictu obmuteſcentia, & deſipientia, malum.* Et *eâdem ſect. aph.* 24. *In oſſis præciſſione deſipientia, ſi in vacuum penetraverit.* Quibus ſignis addi poteſt mentis alienatio, oculorum rubedo, & vertigo tenebricoſa, vel plurimorum luminum viſio. Si æger in percuſſionis actu ſtridorem, quaſi fracti oſſis, perceperit, augetur ſuſpicio.

Hæc omnia ex cranii fracturâ cerebro, ejuſque membranis affectis eveniunt; cerebrum namque facultatis animalis ſedes eſt, & ab eo ſpiritus animales omnia ſenſûs, & motûs organa accipiunt, ſi cerebrum comprimatur, & concutiatur; & ſpiritûs animalis motum turbari, ejuſque in organa ſenſûs, & motûs influxum impediri neceſſe eſt. Hinc ex ſpirituum animalium turbatione vertiginem, ex influxu, & motu denegato lapſum, & ſpontanei motûs abolitionem, obcœcationem, obmuteſcentiam, ſtuporem, ſomnum quaſi profundum fieri neceſſe eſt. Signa tamen hæc etſi propria ſint, non tamen perpetua, & inſeparabilia ſunt; accidere namque poteſt, ut cranium ſit fractum, & nihil tamen iſtorum appareat, ſi ſcilicet fractura ſit parva, & cranium robuſtum. Quædam etiam horum ſymptomatum ſtatim invadunt, & ſubitò in terram lapſus, vertigo, oculorum caligo, vomitus bilioſus, ſanguis è naribus, auribus, palato fluens, aphonia; alia poſteà ſuperveniunt, ut concluſiones, epilepſia, febris, delirium, torpor, paralyſis.

Alia ſigna eruenda ſunt ex ictûs conditione, in quo conſideranda ſunt, percutiens, capitis ictum recipientis diſpoſitio, & inſtrumenti conditio. Inquirendum nimirùm, an is, à quo percuſſus fuit æger, robuſtus, an imbecillis fuerit; nùm de induſtriâ, vel de improviſo, cum vehementiâ, & irâ, vel obliquè ictum intulerit; nùm ex alto, vel minùs alto loco; nùm ex propinquo, vel minùs propinquo percuſſerit. Nam ſi qui vulnerat, eſt fortior, & de induſtriâ, ac præmeditatus, aut ex loco altiori, & rectâ percutit, is graviùs ferit, & os facilè rumpit, contundit, & intrò deprimit. Et qui ex loco altiori in rem duram cadentes impingunt, iis, & facilè os rumpitur, contunditur, & intrò cedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minùs duram impingit, cranium minùs affligit.

Percuſſi caput perpendendum eſt, an debile, vel robuſtum ſit, durum, vel molle, ſanum antequam percuteretur, vel morboſum fuerit, an percuſſus ſit ſenex, vel juvenis, item qua parte vulnus inflictum ſit, & deinde de læſionis vehementiâ conjectandum eſt.

Inſuper inſtrumentum conſiderandum, an nimirum lapide, ligno, ferro, telo percuſſus ſit, & an telum leve, vel grave, acutum, vel obtuſum, durum, vel minùs durum, æquale, vel aſperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtuſa, dura, gravia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela

verò

verò oblonga, tenuia, acuta, & levia magis ſecant, quàm contundunt.

Senſus ipſe eſt verus, & fideliſſimus index, qui fracturas detegit; & hîc *Hip.* jubet, ut Medicus, antequam quid tentetur, ægrum; & aſtantes ſibi confidentiores reddat, primò capillos conſideret, ſi enim hi telo ſunt diſſecti, & in vulnere ipſo continentur, oſſis denudati, & læſi ſignum id eſt eſſe docet. Etenim à lapide, vel alio telo cadente projecto, ſi extremitas ejus in angulum acutum abierit, pili ſæpè, & conſcinduntur, & in ipſam oſſis ſubſtantiam impinguntur, ut citra rimæ abraſionem evelli non poſſint. Deinde vulneris conditio attendenda eſt: nam ſi vulnus longum ſit in ſyncipite, quia ibi cutis eſt tenuis, & os rotundum, de cranii fracturâ meritò ſuſpicandum eſt. In temporibus verò etſi vulnus ſit longius, tamen quia ibi depreſſum, & planum eſt, caro multa; oſſis ibi fracti non ita facilis eſt ſuſpicio.

Certiorem explorandi modum per ſpecillum tradunt, itaque quà plaga eſt, ſpecillum immittere oportet, neque nimis tenue; & acutum, ne cùm in naturalem quandam foveam inciderit; opinionem fracti oſſis fruſtrà exhibeat, neque nimis craſſum, ne exiguæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum os attigit, ſi nihil aſperum, ſed omnia lævia apparent; integrum os habetur. Si verò loco extra ſuturas aſperi quid occurrat, factum os eſſe indicio eſt. Hæc fracti cranii ſigna à *Sennerto*, & ab aliis relata inferiùs examinabimus, an certa, & infaillibilia ſint.

Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licèt nec minima rima appareat; tamen ſi ex tali vel ictus conditione, & ſymptomatibus ſupervenientibus de fracturâ cranii ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium medicamento miſtum inducere jubet, & poſteà os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, nigrum manet, reliquum album naturalem colorem raſurâ acquirit.

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundum profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt fiſſuram minorem eſſe: Si verò deleri non poteſt, ad profundiora pervenit.

Nonnulli hoc modo fracturam explorant:

℞. *Thuris, Ladani, Ceræ ana* ℥. iv. *Terebinthinæ, Farinæ fabarum ana* ℥. ij. *F. emplaſtrum.*

Alii hoc explorant, ut

℞. *Ceræ novæ flavæ, Thuris, Santali ana* ℥. ij. *Therebinthinæ, Aceti, Farinæ fabarum ana* ℥. j. *M. ad ignem, f. empl.*

Imponatur ſupra cranium abraſis priùs capillis. Si poſtridiè aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam eſſe cenſent.

Gabriel Fallopius ſcribit, eo loci, ubi cranium contuſum eſt, quaſdam maculas, ſeu puncta alba, inſtar eorum, quæ in unguibus apparent, conſpici.

His ſignis, & alii alia addiderunt: dant ægro extremitatem chordæ muſicæ, vel fili ſericei dentibus apprehendendam, cujus alteram extremitatem capit chirurgus, illudque extendit inſtar chordæ, & tunc filum illud vibrat, ut fiat motus tremulus in illo filo, ut ſonum edat, ab eâ vibratione ſi ſentiatur dolor, ſignificat hoc cranii fracturam adeſſe.

Ad hæc chirurgis etiam ſignum fracturæ ejuſmodi eſt, ſi æger ſpiritum fortiſſimâ buccæ inflatione, oriſque & narium obſtructione foràs pellat, ita enim è vulnere à forti conatu aliquid ſaniei eliditur, verùm hoc in fracturâ, ubi cutis ſimul non aperta, non habet locum.

Ex arte ſequens ſumatur ſignum: ponatur ferula ſub utrâque parte maxillæ, manducando eò loci, quo fractura latet, dolorem, & quaſi ſtrepitum præcipiet patiens; ratio eſt, quia cranium globi ſimile formatum, dum muſculi temporales huic firmiſſimè adhærent, & in manducatione abbreviantur, diſtractionem patitur; quò fractura illis propior muſculis, eò certius experimentum. Vel detur patienti clavis; ut eam dentibus fortiter mordeat, vel dentes cum ea parùm pulſentur; ſi indè dolor oritur in parte, in qua ictus accidit; cranii fiſſuram adeſſe denotat.

Verumenimverò hæc omnia ſigna ſuprà recenſita fallacia reperiuntur; neque ex his cranii fracturam certò hariolari poſſumus; ſed tantùm conjecturaliter; quæ conjectura facilè chirurgum decipere poteſt, eſtò & ſymptomatibus, ictûs conditione, ſubjecto, inſtrumento, ſenſu, ſpecillo &c. hauriantur. Nos multos à capitis ictu tenebricoſâ laboraſſe vertigine cecidiſſe, bilem vomuiſſe, ſanguinem per nares, palatum, & aures profudiſſe, mutos evaſiſſe &c. hujuſmodi nullam cranii fracturam paſſos, & abſque ſectione curatos fuiſſe obſervavimus, & multa extant exempla. Cadunt etiam quandoque aliqui capite percuſſi, nullâ cerebro illatâ injuriâ, alios ſtetiſſe vidimus, quibus duram meningem laceram deprehendimus, quare in his judicandis, ubi anceps res eſt, prudentem chirurgum eſſe oportet, qui cuncta benè penſet; judicet, agatque, priſtinam ſcilicet patientis naturam; mores, motus; vires præſentibus conferendo: non itaque ubi hæc apparent ſymptomata, ſemper cranium fractum demonſtrant, ſed potius cerebri concuſſionem, ut *Hip. ſect. 7. aph. 57.* teſtatur: *Quibus cerebrum concuſſum fuerit aliquâ ex cauſâ, ſtatim mutos fieri neceſſe eſt.* Et non ſolùm aphonia ex cerebri concuſſione evenire poteſt, ſed etiam alia graviſſima ſymptomata, quæ ſimillima in cranii fracturis accidunt. Imò evenit quandoque cerebri concuſſio abſque vulnere, & quandoque cranii fractura; nullis ſubſequentibus ſymptomatibus, accidit, & interdum in vulnere cum calvariæ denudatione, & cerebri concuſſione prædicta apparent ſymptomata abſque fracturâ. Poſſunt etiam hæc ſymptomata hujuſmodi vulneribus abſque fracturâ accidere vel ob ſpirituum animalium turbatum motum, vel ob impeditum in partes influxum, vel ob ſpirituum reſolutionem; ex quibus facilè ſequitur caſus, tenebricoſa vertigo, oculorum obcæcatio, ſopor, & id genus alia ſymptomata fiunt: contingunt itaque talia accidentia oſſi capitis fracto ut plurimum, & frequentiſſimè; non verò ſemper. Unde ſi hæc ſymptomata in principio accidant, ea parvipendimus: ea verò quæ perſeverant, vel poſt aliquod temporis ſpatium ſuperveniunt, præcipuè ſi cum eis febris cum rigoribus inordinatis ſequatur, cùm eo tempore omnia meliorari oporteret, maximi facimus, nam ſaniei geneſim, putredinis collectionem, vel aliquid ſimile latere indicant.

Nec certa ſunt ſigna, quæ à cauſis deſumuntur, ſcilicet cùm feriens eſt robuſtum, & patiens debile, hinc eruere poſſumus neceſſariò fracturam ſequi; multoties namque fracturam non ſequi experimur, contrà verò cùm feriens eſt debile;

&

& patiens robuſtum ſæpe ſæpiùs fracturam adeſſe percipimus. Nec etiam currit diſcurſus : qui ex altiori loco in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur, contunditur &c. nam accidere poteſt, ut non immediatè caput in durum impingat, ſed primò brachium, vel pes, aut aliud membrum terram attingat, & deinde caput leviori alliſu concutiatur abſque fracturâ. Nec fracturam adeſſe ex vulneris magnitudine conjectandum eſſe, nam quandoque vulnus parvum fracturam includit.

Senſus in fracturis dignoſcendis etiam fallax eſſe poteſt; non enim oculus fracturam intrò aſpicere poteſt, & contrà multoties os detectum aſpiciet, abſque eo, quòd contuſionis, & rimæ malum diſtinguere valeat. Nec tactus fracturas deprehendit, quis enim digitus rimam, intimamque contuſionem comprehendere poterit? Specillum etiam chirurgum quantumvis peritiſſimum fallit; ſutura namqueque & ipſa aſpera eſt, fallere poteſt, & pro rimâ accipi, & quamvis ſuturæ plerumque naturalem ſuum habeant locum : tamen cùm is non ſemper ſit ita planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rimâ vel contrà habeamus, tutiſſimum eſt os nudare, & plagam diligenter explorare. Verum ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, longè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, ut pluribus *Hip lib. de vulneribus capitis*, & ſuo exemplo, qui *lib. 5. Epidem.* ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium naturâ ſuâ fiſſum eſt : itaque ſi his locis levior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſurâ ſuturæ, plaga habetur, vel viſu, ſeu ſpecillo id explores.

Atramentum ſcriptorium pro cognoſcendâ rimâ à *Celſo* adductum, tanquam incertum ſignum repudiamus, quia pro rimâ ſuo colore ſuturas imbuere poteſt; nec internam rimam indicare. Et eâdem ratione medicamenti applicationem confutamus. Neque infallibile ſignum eſt chordæ extremitas à vulnerato dentibus apprehenſa, & à chirurgo vibrata; Nec ferula, vel clavis mandenda pro fracturâ explorandâ, ſunt certa indicia, cùm hujuſmodi experientia in ſtrictâ fiſſurâ ad meningem penetrante, vel in contuſione magna non valeat. Præterea *Ambroſ. Paræus lib. 9. cap. 2.* ſcribit, & ſi utrumque ſæpius tentaverit, ſignorum tamen horum veritatem experientiâ comprobare non potuiſſe. Quotquot pro cognoſcendâ cranii fracturâ adducuntur ſigna, infirmantur; unum nos infallibile & patognomonicum ſignum adducimus, quod eſt cranii denudatio, & abraſio.

Solet quandoque tam alta eſſe cranii fractura, ut dura, & pia mater, ac cerebrum vulneretur, & in hujuſmodi vulneribus hoc adeſt peculiare ſignum, quod præterquam quòd ſanguis copioſè tum per partem affectam, tum per nares, aures, & palatum propter plurimas venas, & arterias, quæ per meninges diſſeminantur, hinc dolor urget, & præſertim ſi ab aliquo oſſiculi fragmento pungantur, propter exquiſitum utriuſque membranæ ſenſum, ſequitur, bilis vomitus, ut *Hip. ſec. 6. aph. 50.* inquit : *Quibus diviſum eſt cerebrum, his febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt.* Caſus, obcœcatio, vertigo, torpor, mens non conſtat, nervorum reſolutio accidit, febris adeſt continua. Et *Corn. Celſus lib. v. cap. XXVI.* inquit: *Sin cerebrum, membranave ejus vulnus accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit, fereque bilis vomitus inſequitur. Quorumdam ſenſus obtunduntur, appellatique non audiunt. Quorundam trux vultus eſt, quorundam oculi quaſi reſoluti, huc, atque illuc moventur ferè tertio, vel quinto die delirium accidit. Multorum etiam nervi diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.*

Cauſæ.

In cranii fracturæ, & meningum, ac cerebri vulnerum cauſſis tam *Galeni* mancipia, quàm recentiores æquè nobiſcum conveniunt; ſunt enim externæ, ut ictus vehemens, caſus, occurſus, & quæcumque cranii, meningum, & cerebri continuitatem ſolvere poſſunt. Huc refertur oſſis diſpoſitio, quæ cauſæ proximioris locum obtinet, cujus ratione hoc faciliùs, illud difficiliùs diffringi, & deprimi poteſt. Hinc os craſſius majorem habet repugnantiam, quàm tenuius, durum, quàm molle, ſimplex quàm duplicatum, aut ſuturis dotatum, multâ carne obductum, quàm paucâ : ita illud calvariæ os, quod frontem, & cervicem intermediat, quia tenuiſſimum, & infirmiſſimum eſt, paucâ admodum, & tenui carne obductum, præ aliis obnoxium eſt fracturis, aut depreſſionibus, & homo in eâ calvariæ parte læſus majoribus ſubjacet periculis, & difficiliùs curatur. Poſt hoc, temporum os quoque infirmiſſimum eſt, tum ob maxillæ commiſſuram cum eo, tum quia majori venâ, & arteriâ donatur. Occipitis os præ aliis robuſtius eſt, & non tam facilè ab ictu, caſu aut vulnere læditur, & homo in eâ parte vulneratus citiùs mortem evadit. Ratione ætatis, & temperamenti oſſa variant, in infantibus, junioribus, & fœmellis tenuiora ſunt, quàm in viris, & ſenibus, humidioribus, quàm ſiccis. Proinde tenuiora faciliùs læduntur etiam à re non adeo durâ, aut non adeò vehementi percuſſione; dura autem non niſi à re validâ vehementiori impetu illata. Ex ſolutâ cranii unitate, ſi vulnus profundiùs penetret, vulnerantur meninges, & cerebrum, & hinc vaſorum tum ſanguineorum, tum lymphaticorum apertio oritur, & per conſequens ſanguinis, & lymphæ evaſio, qui extra ſua conceptabula ſtagnantes, putreſcere incipiunt, quare paucæ puris, vel ſanguinis guttæ ſub cranio quàm celerrimè hominem necare poſſunt.

Prognoſis.

Cranium quomodocumque lædatur, periculo non vacat, nec negligi, aut parvifieri debet, etiam ubi omnia benè ſe habere videntur, quia quandoque ex minimo vulnere maxima producuntur ſymptomata, & ſæpè per longum tempus ſopita latent, undè in cranii fracturâ neminem extra periculum poſitum cenſemus, niſi poſt exactum centeſimum diem, quod *Hip. in proœmio, lib. de Vulneribus capitis* monuit.

Minus periculi, eſt ſi externa tabula læſa ſit & minus, ſi ſolùm inciſa : contuſio verò majus periculum continet. Si utraque Lamina diviſa ſit, & tota calvaria aperta, majus periculum adeſt. Minus tamen periculum eſt, ſi ſedes ſit, aut fiſſura lata, & ampla : majus, ſi ſit anguſta : adhuc majus, ſi ſit contuſio, & rima : maximum, ſi rima ſit tam anguſta, ut ſenſum exiguitate fallat, & hæc pluribus fuit mortis cauſa, non abſolutè ob rimæ exiguitatem, ſed ob ſanguinem ſub cranio effuſum ægri periclitantur, & eò magis periculum augetur, ſi non conſtet, qua cranii parte fractura lateat; & quod ſæpè eſſe extrà integro, nihilominus aliquod oſſis fragmentum ab internâ tabulâ ſeparatum, quod dum

dum membranas pungit, graviſſimorum ſymptomatum, & perſæpè eſt cauſſa necis, cùm medulla inter duas tabulas preſſa aliquid ſanguinis effundit, qui e[illegible]ci putreſcens, oſſis inflammationem, & cor[illegible]tionem affert, ut interdum non ſolùm aliquo[illegible]oſt acceptum ictum ſeptimanis, ſed menſibus [illegible]hil mali ſuſpicans æger moriatur. Vulnera in ſy[illegible]ipite, & bregmate valdè periculoſa ſunt; na[illegible]os illud debiliſſimum, & tenuiſſimum eſt, carne obducitur pauciſſimâ, & cerebrum eo loci copioſius habet. In occipite verò vulnera contrario modo ſe habent, quia licèt ibi cerebrum ſit copioſum, os tamen craſſum eſt, & adſunt viæ per nares, & aures pro expurgandâ materiâ, quod non contingit in ſyncipite, & bregmate. Sicut ipſius oſſis læſi ratione nulla periculoſiora ſunt vulnera, quàm quæ bregmati infliguntur: ita in temporibus vulnera valdè periculoſa ſunt, ob muſculos temporales, in quibus venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, ac propterea iis læſis, hæmorrhagia, convulſiones, deliria, carus, & alia ſymptomata accidunt, nec propter muſculos os ibi commodè nudari, & ſecari poteſt. Periculoſa quoque ſunt vulnera in Suturis, tum propter cranii eo loci imbecillitatem, tum propter duram matrem, quæ fibris ibi annectitur. Et ſanies per ſuturas è vulnere facile in duram matrem deſtillat. Rima quò levior eſt, & ſtatim primis diebus apparet, eò minùs periculoſa eſt: anguſtæ verò rimæ, & quæ non apparent, magis periculoſæ ſunt. Si externa ſaltem lamina findatur, rima periculo vacat. Periculoſum verò eſt, ubi utraque lamina fiſſa eſt, cùm ſanies tum in duram matrem decidere poſſit. Periculoſiſſimum eſt, ſi ſolùm interna lamina findatur, cùm rima illa lateat, & in conſpectum non veniat; præcipuè ſi aliqua oſſis ſquamula membranas pungat. Valdè etiam periculoſa eſt fiſſura, ſi cum depreſſione conjuncta ſit, & oſſis pars avulſa ſubjectum cerebrum premat. Periculoſæ etiam ſunt cranii depreſſiones, & ſæpè neglectæ mortem afferunt.

Periculoſiſſimum eſt, ſi vulneris labia palleſcant, ſicceſcant, ſalitarum carnium inſtar appareant, flaveſcant, nigricent, depreſſa fiant, puris generatio ſuppreſſa ſit, ſi aliquid emittat, quod fœtidum oleat, & aqueum, & nigrum ichorem fundat vulnus. Ubi os denudatum nigrum conſpicitur, peſſimum eſt, & mors prædicenda. Ubi nulla excrementa tam craſſa, quàm tenuia excernantur, aut ſponte effluant, mors inſtat; ſi puſtulæ per linguam oboriantur, & lingua præ ſiccitate finditur, & denigratur ex acris ſaniei per palati foramina in linguam delapſu, raró evadunt ægri.

Si caput deſtillationibus obnoxium ſit, aut æger eryſipelate in capite corripi ſoleat, aut corpus lue venereâ conſpurcatum, aut cacochymicum ſit, aut febre hecticâ, vel tabe, vel alio morbo conſumptum, aut ſiquis poſt veneris actum vulneretur, vulnus periculo non vacat. Si vulneratis diarrhoea, aut dyſenteria ſupervenerit, ferè omnes periclitantur, ac quamplures etiam, qui pollutione venantur; ac etiam ſi urinæ perturbatæ quales jumentorum, cùm maximam humorum corruptionem oſtendant; nec non albæ, & perſpicuæ periculoſæ ſunt.

Duo ſymptomatum genera cranii vulnera ſequi ſolent, unum eorum, quæ affectus cerebri ſubſtantiæ, & partium vicinarum ſequuntur, qualia ſunt convulſio, paralyſis, febris, delirium, ſtupor, ſopor &c. quæ in toto apparent: alterum, quæ ob repentinam ſpirituum animalium agitationem, turbationem, & diſſipationem proveniunt, qualia ſunt, voce privari, non videre, non audire. A quibus ſymptomatibus aliquandò ad ſe redeunt ægri, ſine ullis gravibus ſymptomatibus ſupervenientibus; quando ſcilicet nec cranium fractum, nec nervus, venæ, aut membrana aliqua cerebri rupta eſt: aliquando verò ad ſe non redeunt, vel ſi ad ſe redierint, in graviſſima ſymptomata incidunt, ubi nimirùm partium harum aliqua læſa eſt. Quæ itaque inciſio vulneratis accidunt ſymptomata, minùs terrere debent, quàm quæ perſeverant, vel poſteà ſuperveniunt. Quæ verò vel permanent, vel quarto, ſeptimo die, aut deinceps, quo tempore omnia in melius mutari oportebat, accidunt, periculum portendunt, & ſaniei collectionem, putredinem, vel ſimile quid adeſſe ſignificant. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto, aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt, ut *Hip. ſect. 2. aph. 47.* inquit: *Dùm pus fit, dolores, & febres accidunt.* Si verò poſt ſeptimum, & eo tempore, quo jam terminari debet, incidat, periculoſum; cùm putredinis in cerebro, meningibus, aut cranio ſit indicium. Si æger delirat, ſi memoria aboletur, ſi lingua eſt incontinens, ſi caligant, & obſcurantur oculi, ſi aures obſurdeſcunt, ſi æger in lecto jacet immobilis, vel ex eo ſe præcipitem vult dare, ſi urina, & alui excrementa ſupprimuntur, ſi paraliſis, aut convulſio accedit: omnia iſta vulnus lethale indicant.

Si nullum pravum ſymptoma adſit, vulnus quidem periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale: modò Medicus, & ægro adſtantes ſinguli ſuum officium faciant. Et quod de aliis morbis acutis dicitur, id & hìc locum habet. Si æger quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non prematur, cibum non faſtidiat, non doleat; ſi febris abſit, vel deſierit, pus album ſit, læve, æquale, minimè fœtidum, convenientis quantitatis; Si ægri facies ſimilis ſit benevalentis, & ſui potiſſimùm, ſi membrana ſit mollis, ſui coloris, liberè moveatur, caro increſcens rubicunda, ac cervicis, & maxillæ quietus, & facilis motus: benè præſagire licet, etſi vulnus magnum ſit.

Cranii fracturæ valdè periculoſæ ſunt, ſed periculoſiora meningum, & cerebri vulnera propter innumera vaſa, quæ per ipſas diſſeminantur, & Propter utriuſque membranæ exquiſitum ſenſum: & quò vulnus profundius penetrat, eò periculoſius eſt, & vulnus quò cerebro vicinum eſt, eò periculoſius: & ex cerebro vulnerato majus, quàm ex ullâ capitis parte imminet periculum. Cerebrum enim aëri expoſitum facilè corrumpitur, & ſanie defluente læditur, & putreſcit, de quo *Hip. ſect. 6. aph. 18.* inquit: *Veſicâ diſciſsâ, aut cerebro, aut corde &c. lethale eſt.* Verumenimverò cerebri vulnera non quidem omnia lethalia pronunciamus, ſed periculoſiora, plerumque enim *Hip.* pro periculoſo lethale uſurpat, cùm ſanatorum exempla exiſtant, quibus cerebri particula dempta fuit, ſed ea, quibus cerebri ventriculi ſubſtantia vulneratur, vel aliquid ſanguinis non ſupra, vel extra, ſed infra, vel intra duram, vel piam meningem ſtagnat, concreſcit, putreſcit, & febrem accendit.

Non omnia cerebri vulnera eſſe lethalia diximus, ſed tantùm ea, quæ profundiora ſunt. Ac ut in aliis ita etiam in capitis vulneribus ſæpè quaſi miracula fiunt, & qui planè deſperati videbantur præter ſpem convaleſcunt: ideòque hujuſmodi vulnerati non ſine auxilio relinquendi ſunt. Id quod magis nos in demirationem trahit, eſt quòd innumera authorum caterua aſſerit poſſe, aliquâ cerebri portione demptâ ægros vivere, & hos obſervaſſe, curaſſe,

curaſſe, & convaluiſſe teſtatur, cujus rei innumeræ extant hiſtoriæ apud *Fallopium, Ambroſium Paræum, Joannem Andream à Cruce, Nicolaum Maſſa, Franciſcum Arcæum, Scenkium*, & innumeros alios. Unam tantùm adducam hiſtoriam, à *Zacuto Luſitano de prax. Med. Adm. lib.* 1. *obſ.* 5. relatam, inquit iſte, quòd decennis puer enſe percuſſus fuerit in poſticâ capitis parte, & vulnus ſatis magnum acceperit, cum læſione oſſis membranarum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam ex illo cerebrum quantitate nucis juglendis exivit. Additque quòd hic puer poſt tres annos, confluentibus humoribus ad partem debilem, hydrocephalo correptus, & mortuus fuerit, apertumque cranium ſine cerebro inventum fuit, & dura membrana duplicata fuerit. Verùm nos adduci non poſſumus, ut ſine ſcrupulo *Zacuti Luſitani* hiſtoriæ, ſeu fabulæ credamus, mira canit, ſed non credenda; imò hyperbolica eſt, & falſa, vel ſi vera eſt, non erit cerebrum ſpirituum animalium officina, ſed alius eorum generationis locus inquirendus erit. Nec videmus, quomodò homo ſine cerebro, membro tam nobili, & neceſſario, ſpirituum animalium officinâ, & domicillo, ſenſûs, & motûs, ac omnium nervorum principio, vel temporis momento vivere poſſit, quin denegato ſpirituum animalium influxu, neceſſariò apoplecticorum more ipſe moriatur. Non eſt bardus chirurgulus, nec vilis tonſorculus hac in noſtrâ civitate, qui non ſe glorietur cochleari argenteo cerebrum exemiſſe, & vulneratos, qui jam cum *Charonte* de naulo paciſci credebantur, curaſſe. Verumenimverò non negamus, ſi aliqua cerebri potio auferatur, vulneratum vivere poſſe, ita eſt ſuperior, & anterior cerebri pars; quia hæc non eſt ad ſenſum, & motum, & conſequenter ad vitam tam neceſſaria. Si verò infima cerebri pars vulneretur, vel removeatur, quæ ad ventriculorum ſubſtantiam penetret, neceſſariò indè mors ſequitur, ut *Gal. in comm. Hip. aph.* 18. *ſect.* 6. explicat: *Vulnera cerebri, quæ aliquatenus in ventriculos penetrant, etiam efferunt mortem.* Et ratio eſt, quia exemplò omnium ſpirituum animalium ferè pernicies contingit, & eorum generatio impeditur. Dixit in ſupranotato commento Gal. *in Ventriculos penetrant*, quia cùm unus tantùm ventriculus vulneratus eſt, præſertim anterior, æger vitam trahere poteſt, quia uno cerebri ventriculo vulnerato, in altero ſpirituum animalium generatio non impeditur, non verò ſi ambo vulnerentur ventriculi, ut Hip. 3. de Decretis monet: *Cerebri ventriculis colliſis, aut vulneratis, totum animal ſopitum collabitur.*

Curatio.

Quomodocumque cranium, meninges, & cerebrum læſum ſit, *vulgares*, ſi corpus cacochymum ſit, purgant, vel ſi plethoicum, venam ſecant, etiam ſi vulnera ſint levia, ne ad partem affectam fiat humorum attractio, & prava eveniant ſymptomata, & multò magis id efficiunt, ſi magna ſint vulnera. Imò in omnibus capitis vulneribus evacuationem cenſent neceſſariam, in quibus ſectio, dilatatio, & oſſis abraſio facienda eſt, & præcipuè ſi cauſſa adeſt, ob quam humorum affluxus timeatur.

Protinus primâ die ſecant venam, quæ capiti eſt proximior, ut eſt vena cephalica, vel communis, ejuſdem partis affectæ, modò vires ſint robuſtæ, ut tenuioris ſanguinis affluxus ad caput impediatur, & ſanguinis tantum evacuandum, quantum ejus copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere parcè, vel copiosè effluxerit. Quòd ſi venam aperire non liceat, cucurbitulæ ſcarificatæ dorſo, & ſcapulis, vel etiam lumbis applicantur. Si vulneratus Lue Venereâ laboret, abſtinent à venæ ſectione in brachio, & illam in pede ſecant. Si mulier actu menſtruans vulnerata fuerit, venam pedis ſaphenam dictam aperiunt, vel cucurbitulas in ſcapulis ſcarificant; idem dicunt, ſi vulneratus actu hæmorrhoidum fluxu laboret.

Cæterum, quod juvamen venæ ſectio præſtare poſſit, ipſi neſciunt; non enim affectûs ratione ne venam ſecant, quia tantùm ſoluti continui unionem expoſcit, ſed ſecant ſucceſſuri ratione, ſemper, tanquam prudentes, futuro conſulunt, & id, quod contingere, vel non contingere poteſt, mirâ ſolertiâ proſpiciunt. Si copiosè è vulnere ſanguis effluxerit, exitialis eſt venæ ſectio; ſi verò parcè, ſanguinem exactiſſimâ diætâ minuere poſſunt, diæta namque eſt optima venæ ſectio, alias vulnerati vires phlebotomiâ, & exactiſſimâ diætâ, qua ægrum cruciant, extenuant, enervant, & vulnus, quod ex ſe lethale non erat, lethale reddunt. Phlebotomia ſanguinem non emendat, ſed vulneratum debilitat, undè reliqui ſucci deteriores evadunt, ſi homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, aliàs ante ægrotaret, ſed ob vulnus, ob febrem, vel ſanguinem extravaſatum, & nimis ſpiſſum, quem venæ ſectione non fluxilem reddes, nec febrem, nec vulnus curabis, fit craſſus ſanguis à ſalium volatilium, & ſpirituum defectu, à coagulatione factâ ab acido, quam venæ ſectione non impedies. Cautè itaque procede, ne vulneratos hac ſanguificinâ jugules, & interfectorum animæ ſub throno Dei clamitent: *Vindica Domine ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt.*

Poſtmodum corpus idoneis purgant medicamentis, & præcipuè bilem, & ſerum evacuantibus; iſti namque humores ſunt facilè mobiles, & caput impetunt, & prava excitant ſymptomata, quæ purganti medicamento non ægrè præcaventur. Et primò bilioſos alterant humores *Syr. roſ. de ſucc. myrtill. de cydoniâ, granatis, & de betonicâ*, admiſtis *aquis hordei, betonicæ, cichorii, plantag. &c.* Deinde pharmacum conficiunt ex *Syr. roſar. ſolutivar. & violar. ſolutivar. elect. Lenit. vel elect. de ſucc. roſ. cum decocto tamarindor. & myrobolanor. citrinor. cum infuſ. rhabarbari.* Hæc namque humorum ad caput motum impediunt, & illud roborant.

Sed decipiuntur, & decipiunt *vulgares* in purgando vulnerato, nam capitis vulnus ſolùm ſoluti coitionem indicant, & non purgans medicamentum, ideòque in felici ſemper propinatur eventu, quòd ſi quandòque juvat, id eſt non nocet, per accidens ſe habet. Si febris adeſt, intempeſtivâ purgantis exhibitione, à Medico exacerbatur; ſi abeſt, ex ſpirituum agitatione, & calefactione excitatur, & quia purgans magnum in corpore ſuſcitat tumultum, ſitim inducit, & univerſam corporis œconomiam ſubvertit, & hinc humores æſtuant, caput impetunt, & præcipuè partem adoriuntur affectam, & varia ſympromata ibi excitare poſſunt. Vires poſternunt *vulgares* tùm pharmaco, quod virus laxativum continet, tùm extenuanti victu, & tandem ægrum perimunt. Hinc *Neapoli* capitis vulnera aëris vitio lethalia cenſentur, quæ alibi à chirurgis non ſatis peritis feliciter curantur, quia *Neapolitani* chirurgi ſunt craſſæ Minervæ homines, & viliſſimum tonſorum genus, (ſit hoc dictum paucorum pace) & vulneratos phlebotomant, purgant, diætâ exactiſſimâ enervant, dilaniant, excarnificant, & trucidant, ac quem vulnerans non peremit, vaſtâ curantis cæde procumbit, & miſer, ubi medicam

quæ-

quærit opem Libitinam invenit. Et licèt *Hip.* in capitis vulneribus medicamentum purgans concedere videatur ; attamen illius qui homines erant robuſtiores, quàm noſtri temporis corpora, ut teſtatur *Galenus*. Si igitur *Hippocratis* tempore medicamenta purgantia in capitis vulneribus exhibebantur, non inferre licet, nunc exhibenda eſſe, quia nunc corpora non ſunt ita valida, ut antiquitùs, ob deſidiam ; & malam, vel variam victûs rationem, quòd ſi invalida, medicamenti purgantis exhibitionem reſpuunt.

Solent *vulgares* enemata præſcribere, ſed hæc etiam non ſunt tuta, contingere namque ſolet in his vulneribus vomitus, qui etiam inter concuſſi cerebri ſigna computatur ; & enematum uſu ſæpè oritur motus periſtalticus univerſus ; & quia peſſimum eſt in hoc affectu aluum habere adſtrictam, quia exindè cerebri inflammationes, & alia ſymptomata excitari ſolent, aluum lenientia optima cenſentur, quæ ſcybala ſtagnantia comiter provocant, ac proindè glandes, ſuppoſitoria, & enemata officinalia rejicimus.

Quoad ſoluti cranii unitatem attinet, pluribus modis fieri diximus ; ſi namque ab inſtrumento incidente, vel pungente fiat, cranium lædi non poteſt, niſi cutis vulneretur ; ſi verò à contundente fiat, poteſt in contingere etiam ſine, & cum capitis vulnere : poteſt quoque utramque laminam, vel alteram tantùm penetrare, de quibus nunc ſigillatim dicendum.

Cœterùm ſolet quandoque, integrâ manente cute, cranium frangi, ſed an cutis ſecanda ſit, ut oſſis fractura reveletur ; an nullàtenus aperienda ſit, incompeſcibile litigium inter Medicos tùm Phyſicos, tum chirurgos adhuc ſub judice pendet. Et reverà nobis arridet cutem non amputandam eſſe, primò, quia ſine ipſius ſectione, natura, ſi aderit ſanguis, vel ſanies, qui per os fractum internas penetret partes, ipſum medicamentis adjuta diſcutiet ; & reſolvet, naturæ namque opera noſtrum ſuperant captum, & calor naturalis in partibus internis maximam habet activitatem, quo mediante, natura prodigia operatur, quæ artis ope non aſſequimur. Inſuper in femoris, cruris, aliorumque oſſium fracturis ad medullas uſque ſemper obſervamus, quòd natura ab intimis illis partibus ſanguinem ad cutem expellit, vel ſi ſanies in illis partibus generatur, quæ ſi generatur, non eſt tanta, quia à medicamentis reſolventibus gigni non permittitur, & illa tanta à medicamentis, vel à calore reſolvitur. Quidni hoc in cranii fracturâ, ſano manente pericranio, naturæ ope evenire non poſſit ? Equidem naturam in hujuſmodi fracturis integrâ manente cute, à cerebro per nares, vel palatum, vel aures ſanguinem, vel copioſum pus eliminaſſe, vel inſenſibiliter diſcuſſiſſe, & ægros ſanaſſe obſervavimus. Prætereà in magnis pericranii contuſionibus, nunquam illud ſecamus, ſed illa exhibemus medicamenta, quæ volatilitate ſuâ coagulatum attenuant, & reſolvunt ſanguinem, ut ad debitam redactus fluiditatem in venas reſorberi poſſit, & qui ineptus eſt, vel reliquis immiſcetur ſuccis, apertiſque poris ejiciatur. His medicamentis optimæ notæ chirurgi in cranii fracturis, cute incolumi, utuntur, quorum artificium admuſſim providam æmulatur naturam. Tandem ſi cutis aperitur, os detectum frigore corrumpitur, quod illi eſt maximè inſenſum, ut *Hip. ſect. 5. aph.* 18. notat : *frigidum inimicum oſſibus, dentibus &c.* non itaque cutis aperienda eſt, quia deficiente cute, medicamenta appoſita actuari nequeunt, nam cutis eſt proprium indumentum, quæ medicamenta actuat. Non igitur incolumis cutis eſt reſeranda, etiam ſi intus ſit ſangu nis grumus, vel oſſis fruſtum membranam lancinet, vel os ſit depreſſum, & comprimat, vel ſanguis effuſus, vel lympha, vel ſanies genita, quia ob noſtras rationes natura ab omnibus his injuriis ſeſe tuetur, mediante nativo calore, & optima medicaminum ſupellectili, niſi Medici, id eſt mendici, alienis ſeſe ærumnis ſaginare velint, cenſum conſtituendo quotidianum. Neque pars affecta, ſi fortiter digitis pertentetur, & fovea exploretur, fracti oſſis ſignum erit, nam oſſis depreſſionem indicare poteſt abſque fractura : ſicuti neque cùm ſatis in capite ecchymoſis cum aliquo magno ſymptomate, nempe ſopore, ſtupore, delirio ; deſipientia &c. apparet, ſed hæc fallacia ſunt, nam quandoque apparent, & cranium non eſt fractum. In cognoſcendo, an os ſit fractum, integrâ exiſtente cute, magna ſedulitas eſt neceſſaria ; ideòque verſatos, & optimæ notæ chirurgos fatigat. Non itaquè cutem ſecare, & pericranium adimere congruit ; nam aliàs poſt inconſultam lanienam os ſoſpes cum maximo artis convicio, & ægri diſcrimine comperies.

Sed ad curationem noſter redeat ſermo, & primò, ſi cutis ſauciata ſit, & ſatis dehiſcat, & labia quantum opus, deduci poſſint ; nullâ ſectione opus eſt ; quòd ſi non ſatis pateat, latiùs aperienda, donec tota fractura in conſpectum veniat, ne inter agendum aſſiduò vulneris labia lædentur, & tanta vulneris latitudo fieri debet, quanta requiritur. Nec terebrâ, vel ſcalpello id fiat, quia pericranium laceratum dolores, & inflammationem excitat, & malum facilè cerebro impertitur. Pericranii ſectionem tunc tentant, cùm læſi cranii ſuſpicio eſt, aut inſignis contuſio ſanguinem concretum continet. Verùm temerè, & conjecturaliter, abſque ullâ demonſtratione, & quaſi cœcus cœcum ducit, procedunt, & ferè ſemper ſine cauſâ doloribus ægrum diſcruciant. Eapropter ſaltim in pueris non facilè hanc ſectionem probamus, quia ſanguinis profuſione, & dolore vires eâ ætate imbelles proſternuntur ; ſed potiùs ſuademus, ut conſentaneis topicis materia diſcutiatur.

Inciditur cutis trigonâ, vel tetragonâ ſectione. Sectio trigona, ſive triangularis eſt, cùm ab uno puncto tres exeunt ſtriæ. Tetragona, cùm duæ ſciſſuræ ſeſe mutuò interſecant ; ita ut ex trigonâ tria, ex tetragonâ quatuor prodeunt labia : ſed hæc lex non tanquam inviolabilis veneranda eſt, ſed chirurgi induſtriæ ſectio committatur. Sectio ſemper incipienda eſt à parte inferiori, nam à ſuperiori ſi incidatur cutis, ſæpè hæmorrhagia chirurgiæ eſt impedimento. Inciſio fiat novaculæ mucrone circa manubrium, & aciem linteo convolutæ, ut nil niſi mucro appareat, premente manu, ſi unà cum cute inciditur pericranium, ſedulus, & attentus chirurgus eſſe debet, ne ſecando, & premendo, ſi os fortè valdè ruptum, duram lædat meningem. Sanguinis fluxui ſuccurrunt linamentis ſiccis, vel madidis aceto, vel poſcâ utuntur, vel vinò auſtero, vel linamento ex ſtuppâ ovi albumine imbibitâ, & ſi dolor adſit, ovi albumine cum luteo ſimul.

Maleſani chirurgi vulgares acerrimè rixantur, an vulnus in temporibus dilatandum ſit ? Verùm juxta noſtra principia, & ſuprà allatas rationes, talem dilatationem reſpuimus, etiamſi oſſis fractura adeſſet, quia incideretur muſculus temporalis, quo ſecto, delirium, carus, & alia peſſima acciderent ſymptomata. Item in muſculo temporali venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, quibus in dila-

dilatatione læſis hæmorrhagia, & convulſio ob magnam nervorum exinde egredientium copiam oboriretur ut *Hp. cap. ult. de vulneribus* inquit: *Quibus tempora ſecantur, convulſio in contraria parte oboritur.* Similiter maxillæ inferiori incommodum afferretur, & ejus motus inhiberetur, ob muſculi temporalis læſionem, qui maxillæ motui addictus eſt, & auditûs organo vicino detrimentum afferre poſſet. Et ex his accidentibus deduxit *Hip.* quod: *Vulnera, quæ fiunt in muſculo temporali, ſunt lethalia*: Si in primo vulnere lethalia pronunciavit, in ſecundo ſcilicet in dilatatione, lethaliora intelligimus, præcipuè quia vulneri additur vulnus.

Dilatant *vulgares* vulnus ſupra ſuturam, ſed perperam operantur, nam per ſuturas tranſit ligamentum ortum ab internâ membranâ, & facilè affectio membranis communicatur.

Bardi chirurgi in frontis vulnere per tranſverſum, ſi ſectione opus eſt, dilatant, ex qua dilatatione cutis, & muſculus ille, qui palpebram attollit, deorſum decidit, & oculum cooperit, ac viſionem impedit: non itaque talis dilatatio fieri debet; quòd ſi lanienam exercere velint; ſaltim ſectionem à parte inferiori ſurſum verſus moliantur. Nec ſaltim ſectionem nimis amplam faciant, ſed tantam, quantam detegenda plaga requirit; aliàs ex majori cicatrice non ſolùm deformitas exſurgeret; ſed pars denudata etiam imbecilla redderetur.

Cranium variis læditur modis, quos pro curatione proſequi oportet: Si itaque capitis cutis ſit vulnerata, pericranium ſectum, os contuſum, vel fractum, vel aliquod oſſis ſegmentum membranam lancinet, vel ipſum os depreſſum, & comprimat, ſive adſit rima; vel teli ſedes, vel non, ſi ſanies defluxa; vel ſaltim ſuſpicio ſit, ut ad membranam defluere poſſit, ſemper primò dilatant vulnus, deinde os aperiunt; & ante oſſis apertionem ipſum abradunt, ſive aderit fractura, ſive rima, ſive teli ſedes, ut qualis ſit in profundo, pateat. Verùm accidit quandoque, ut fractura, ſeu rima in ſuperficie externâ ſit valdè lata, & in imâ parte anguſtiſſima: quandoque, ut in parte internâ ſit lata, & in ſuperficie anguſta: quandoque, ut fractura ſit tantùm in exteriori oſſis laminâ, & non inferiori, & profundâ, ac tunc os non eſt aperiendum. Itaque os abradendum eſt ante ejus apertionem, ne chirurgi decipiantur, & æger magno vitæ diſcrimini ſubmittatur. Si inter abradendum amittatur rima, abraſionem non ſequuntur, ſed linimentum atramento imbutum ſupra abraſionis locum imponunt, & ſequenti die vulnus detegunt, & viſam lineam abradunt, eouſque apparebit rima. Si hæc ad meditullium tantùm devenerit, ibi deſiſtunt: Sed ſi rima inferiorem penetret laminam, tunc ſi rima ſit lata, os ſecant, & membranam detegunt.

Tribus de cauſis os aperiendum cenſent, prima eſt, quando certò ſciunt ex ſymptomatibus, quòd materia aliqua ſub oſſe continetur: ſymptomata ſunt delirium, inflammatio, magna membranæ pulſatio, mentis alienatio, ſenſuum deperditio, ſtupor, ſopor, vel ſimilia, quæ vel materiam ſanioſam infra os, vel læſam membranam indicant. Cœterùm hæc ſymptomata aliter evenire ſolent, abſque eo quòd materia ſanioſa lateat, vel membrana læſa ſit.

Secunda, quando ex fracturâ, vel rimâ, quæ eſt facta in oſſe, prolapſus eſt ſanguis, vel ichor ad membranam: ſed hic optimæ notæ medicamentis, ut diximus, abſque oſſis inciſione reſolvi poteſt.

Tertia, quando oſſis fracturâ eſt capillaris, & nimis anguſta, tamen fractum eſt ad membranam uſque, & materia aliqua intùs adeſt. Verùm lynceos non habent oculos *vulgares*, & viſu ad membranam uſque penetrare poſſint.

Si igitur oſſis læſio fuerit; ſic ut internarum partium aliquam malè haberi exiſtimant, putà vel vena rupta, unde ſanguis ſub cranio effuſus; ſub calvariâ vagus exitum poſtulet, vel pus, quod contingit iis, qui jam diu vulnus accepêre, vel oſſis cerebrum colliſione prematur, vel ab aliquâ aſperitate (ſi os fractum ſit) lancinetur, ad oſſis exciſionem deveniunt.

Sed quando os aperire oporteat, veſtigant? Communis ferè omnium *vulgarium* ſententia eſt, quòd non aperiendum eſt, niſi quando ex ſymptomatibus conſtabit, quando ſanies eſt prolapſa ad meningem, quæ ſymptomata erunt, cùm vulneratus incipiet delirare, vel obmuteſcere, denigrari os, & ſimilia: ſed extra rem loquuntur, & ſerò ſapiunt *Phryges*, quia inflammationi, & aliis incommodis, antequam eveniant, occurrendum eſt; & poſtquam facta ſunt, vitæ ſpes in anguſto eſt, & vulneratus alterum habet pedem in cymba *Charontis*. *Paulus* inquit, quòd ſi hyems ſit, ſat eſt aperire os ante decimam quartam diem; æſtate verò ante ſeptimam. Sed *Hip.* monet, ut ante quartam ſemper, ſive æſtas, ſive hyems ſit, os aperiatur, vel ſaltem ante ſeptimam, & ita vel in ſecundâ, vel tertiâ, vel quintâ, vel ſextâ die detegenda eſt membrana, in quartâ autem minimè, quia dies eſt indicatoria. Vult autem *Hip.* ut aperiatur ante quartam, quia in quintâ natura non habebit impedimentum, quò minùs agat contra morbum.

Cœterum nos officidas monemus, (hæc ſecundum eorum cordis duritiem, & ignorantiam, non autem ſecundum noſtram mentem dicimus) ut os aperiant, quantò citius fieri poteſt; fiat itaque primò putà die, vel ſecundo, quo ſanguis nondum coagulatus eſt, ut faciliùs exeat, ne vagabundus cerebrum perturbet, vel premendo obruat, vel æſtuando inflammet, minuſque extendendo; dolorem faciat. Verùm ubi à principio non facta fuerit, eamque ſubterfugere non liceat, ſatius namque eſt quoquo modo tardiùs remediis occurrere, quàm iis prætermiſſis ſine ſpe ægrum deſtituere. Quare tertio, & quarto, ſexto; vel decimo quarto, & reliquis diebus indiſcriminatim fieri poteſt; non enim pro hoc opere præſtando criticos dies timere oportet, (ut quidam faciunt) non intelligentes artem, exiſtimantes id, quod ad unum refertur in arte medicâ, idem reliquis omnibus eſſe referendum, nullâ habitâ diſtinctione, errant tamen maximè. Obſervantur tamen in iis critici dies ad prognoſim, non autem ad curationem, in febribus autem ad utrumque, nam in febribus purgationes, & phlebotomia, neque aliud quicquam, quod naturam ab opere divertere poſſit, ſi aliquid ſit diſpoſita, agere verendum eſt, non aliam ob cauſſam, verùm in hoc affectu non id expectandum eſt: non enim natura os perforabit, vel opportunè quod pungit, ſemper evomere poteſt, egens in ſimilibus omnino Medici auxilio. Quare quocumque die operatio hæc fieri poteſt, nullo diſcrimine habito, præter hoc, quòd quantò citiùs fiet, in meliùs res ſuccedet.

Duplicem aſſignant in cranio inciſionem, putà abraſionem, & terebrationem. Abraſione in oſſium fiſſuris utuntur, & tam diu abradunt, donec fiſſuram penitùs adimant, & os albicans, & parum

rum ſanguine rubicundum evadat, ſed pericranio prius ſoluto, quod æquè, ac vulneris labia inſtrumento deraſorio tangi non poſſint. Terebratione in magnis, & profundis oſſium contuſionibus, & fracturis utuntur.

Perforationis modus talis eſt: Deraſis capillis, cutis in crucis formam ad pericranium uſque eſt incidenda, vitatis muſculis temporalibus, & ſuturis, & pro hac vice vulnus ligandum, niſi ſanguinis effuſio, quæ chirurgum aliquando diem unum, atque alterum detinet, tam pauca eſſet, ut ſimul etiam pericranium à ſubjecto cranio deduci poſſet. Poſt aliquot horas (cranio jam denudato membranis) obturentur ægri aures, ne ſtrepitum, & ſtridorem tam in abraſione, quàm in terebratione ſentiat, qui fit, dum operatio peragitur, & vulneris labia, ne areſcant, & humores in ipſis recrudeſcant, madefiant oleo roſaceo, deſuper impoſito linteolo, vulnerati caput ſuppoſitio cerevicali firmo imponitur, & à miniſtro valido firmiter tenetur. Interim modiolum maſculum dictum ſumito, cujus cuſpis firmiter in cranio collocandus eſt. Tum modiolum manu ſiniſtrâ fortiter teneto, eum dextrâ circumducendo, donec circulo mediocriter fundum incideris: poſteà maſculus quieſcat, & fœmina laborem ſuſpiciat, eandem circumrotando, ut anteà: interim ſcobem auferto, & modioli ferramentum in oleum roſaceum intingito, ut magis lubricus circumagi poſſit, & ſubinde in aquam roſaceam, ne nimium calorem ob continuam circumductionem concipiat. Sanguine jam reperto, ſignum eſt te ad ſecundam tabulam penetraſſe, & tum lenius premendum, ne forte modiolus incautè in meninges ſe demergat, & ab ipſo lædantur, undè ſæpiſſimè ſubita mors ſequitur; dura namque mater internè cranium inveſtit, ut pericranium externè: ſed tam firmiter non adhæret, quin caſu, vel ictu faciliimè à cranio ſeparari poſſit. Ubi oſſiculum vacillare incipit, vectem inter crepedines inſerito, eaſque prorſus diſſolvito, & illud volſellâ eximito. Si poſt terebrationem quoddam oſſis fruſtulum, ſive aliqua eminentia cranio adhuc adhæreat, qua meninges pungi, & lædi poſſent, illud lenticulari auferto: & ut deinde ſanguis concretus, vel ſanies exire poſſint, dura mater inſtrumento decuſſorio eſt premenda. Præterea non peccabis, ſi ergo, mente adhuc ſanâ, naribus, & ore clauſis ſpiritum continere jubeas, quò cerebrum verſus cranium urgetur, & ſanguis concretus, ſive corruptus ſuâ ſponte per aperturam ejicitur. Sed ægri non tam accuratè hoc peragunt, quin ſupra dicto decuſſorio, ſpongiis, & aliis indigeant. Inſtrumenta, ut *Neſpula*, *Trapanum*, *Roina*, *Terebellum*, & cœtera apud *Johannem Andream à Cruce*, *Ambroſium Paræum*, & alios configurata conſpiciuntur. Sed hîc non reperitur inter *vulgares* chirurgus, qui hanc carnificinam peragere poſſit, ſunt enim omnes tonſores, qui nuper clyſteres injiciebant, barbam tondebant, & phlebotomabant, & nunc protinus chirurgi evaſerunt *Neapoli*, in *Noſocomiis*, & *Monaſteriis*, eſt nunc ars tonſoria veluti gradus ad chirurgiam, & qui chirurgus eſſe vult, fiat primò tonſor.

Superficialiter, quomodò ab officidis vulgaribus humana peragitur carnificina, delineavimus, ſed non ſine maximo animi cruciatu humanitatis vices indoluimus, & lacrymarum imbrem vix repreſſimus, quibus irarum æſtum temperavimus. Inhumanum hominum genus, ſpurca hominum progenies, verſuti impoſtores, impii lictores, carnifices crudeles, urbani ſicarii, publici graſſatores, domeſtici prædones, & homicidæ impunes ſunt iſti maledicti chirurgi, ſunt viles Medici; ſed viliores chirurgi, quia ex omni nequitiarum, & imperitiarum genere ad chirurgiam, & medicinam, tanquam ad aſylum, iſti cerdones confluunt, & ut decenter vitam trahant; urinam, merdam, ſputa, menſtrua, ſanguinem, ſudores, ſaniem, vomitus tractare non verecundantur, & ex artis præſcripto omnia hominum excrementa inſpiciunt, quæ ſunt res ſordidiſſimæ, feculentiſſimæ, & putidiſſimæ. Quin etiam & ipſam merdam (honos ſit auribus) guſtare, quod quidem aliquando *Hippocratem* feciſſe non piguit, ut indè morbi naturam perſentiſceret, unde ab *Ariſtophane in Pluto* dictus eſt *Merdivorus* i. merdam comedens. Et *Ariſtotelem* ſemen quoque humanum guſtaſſe legimus, non aliâ ex cauſſâ, quam ſeminis naturam ex guſtu deprehenderet. Medici, non ſecus ac vultures cadavera, excrementa lurcantur humana. Non hæc convicia in cordatos Medicos congerimus, ſed in illos homines, qui nullius numeri, vel intellectûs exiſtunt, & ſe medicinæ intruſêre, propter quos nunc nulla gens Medicis contemptior, excepto monachio, exiſtit, & medicina meretrix facta eſt, & paulo plus duobus aſſibus unicuique ſubjici compellitur, quia præ nimiâ ſocordiâ vix ſe aliàs paſcere poteſt. Sunt hujuſmodi homines qui ad medicinam ſe intruſerunt, bajuli, anteambulones, aurigæ, veteramentarii, milites, Cingari, præsbiteri, ſatellites, carnifices, vetulæ, ſagæ, lenones, meretrices, & monachi. Non computamus obſtetrices, pharmacopolas, alchemiſtas, deſtillatores, balneatores, tonſores, dentifrangibulos, hiſtriones, veterenarios, & xenodochios, qui in medentum albo nondum notatos ſe eſſe dicunt, verùm in magno honore apud omnes habentur, & in conſultationibus medicis exquiruntur, & aſſident inter noſtros *Galeniſtas*, conſulant, & ſuum interponunt conſilium, propter quos medicina facta eſt fabula vulgi.

Hac occaſione in maximum devenit medicina contemptum, in quo nunquam fuit, nec olim omnibus indifferenter, niſi cordatis medicinam faciendi dabatur poteſtas, & in tanto fuit cultu, in quo nunquam erit, ut ex ſacris literis habetur: *Nolite me conſtituere Regem, quia ego non ſum medicus*; at nunc indiſcriminatim, & non ſine ſummâ ſacræ artis ignominiâ, multorum ægrotantium, damno, & interitu, præmiſſâ licentiâ, quæ vix paucis ſolidis comparatur, vilium hominum farrago non tam temerè, quàm inſolenter in ſacram meſſem falcem immitit. Eapropter cordatorum Medicorum genus hoc videt, quæritur, & cum medicinâ lugente exclamare impellitur: *Domus mea, domus medicationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Inſuper ex alio capite ſtupemus, quòd quidam novelli Medici, imberbes, & veluti tot *Ganymedes*, qui vix medicinam à primo limine ſalutârunt heri, & hodiè ægrotantes viſitant, & de ſuis experimentis, & arcanis gloriantur, quæ res, ſicut admiratione, ita cachinno digna eſt, & in eorum intellectûs imbecillitate maximam temeritatem cum faſtu glutinatam non admirari non poſſumus.

Hi viles, & probroſi, qui nunc medicinam faciunt, fortunas, hominumque vitam negotiantur, & impunè ludunt de corio humano, & eorum ſtudium totum vaſatur in cogendâ magis pecuniâ, quàm in mortalium incolumitate, & ſolummodò emungendis ægrorum crumenis, non morbis depellendis intenti ſunt, & ille eſt peritus medicus, qui hac impoſturâ ditiſſimus evaſit. Nec de hoc magis dolendum putamus, quia tolerabiliter eſt ſecundum temporum conditionem, ſed quòd magis re-

fert, impoſturæ, rapinæ, tot clades, hominũ cædes, & homicidia in Republicâ quotidie plangoribus, gemitibus, lacrymis, & terrificis ululatibus æthera complent. Extremâ pauperie familias onerant, incolumitatem depravant, floridam juventam mori tradunt; viro uxores viduant, & parentes filiis orbant, & tamen medicinam faciunt! Confodiunt, excarnificant, mutilant, mortificant, enecant, & re quaſi optimè geſtâ, & quaſi ampliùs nullus ſuperſit magiſtratus, qui tantam malitiam, fraudes, ſcelera, & homicidia ſeverè vindicare velit, aut poſſit! Principes hoc intelligunt, vident, ſinunt, nec ipſis etiam proſpiciunt, & tamen *Hadrianus Imperator* moriens, illud vulgatum dixit: *Turba medicorum, Cæſarem perdidit.*

Olim Medici æquiparabantur ſervis, & in numero ſervorum erant, ut patet in *L. Thais §. Lucius ff. de Fideicommiſſ. lib. & l. alimenta §. 1. de alim. & cibis legat.* & alibi, ut pluribus exemplis oſtendit *Tiraquellus de Nobilit. cap. 31. num.* 410. Occidens Medicum non tenetur, niſi ad ſexaginta ſolidos, ut probat *Textus in leg. 3. verb. Medicis, & verb. Notariis C. comm. de legatis*, cujus verba ſunt: *Exceptis Notariis, & Medicis utriuſque ſexus, cùm Notarios quinquaginta ſolidos æſtimari velimus, Medicos autem, & obſtetrices ſexaginta.* Verùm hoc tantùm intelligitur de Medicis *Galeniſtis*, qui tunc temporis aderant. * Hocque notatum reliquit *Caravita in Ritu M. C. V. Neap.* 267. *in fine Antonius Gomeſius, Doctor textualis in l. 5. Tauri col. penult. verſ. & in tantùm. Thomas Actius; de infirmitate part. 1. num. 5. cap. 5.* Quod etiam notavit *Amendola in deciſ. 4. Sacri Conſilii Neap. num.* 10. *Præſid. Vincent. de Franchis*, licèt ipſe *Amendola* dicat, id non firmare, quia erat vivens Xonodochiùm, & quotidiè Medicorum operâ indigebat, & tandem iſchuriâ correptus, à *Medicis Galeniſtis* extinctus cecidit, & in Medicos invectus exſpiravit, & nos teſtes oculati fuimus, quòd ſi divinaſſet, non utique ita dixiſſet. Aliud tenuit *Caravita in tract. de Medico, & Tiraquellus in tract. de Nobilitate* alia adducit, & hanc opinionem ſequitur *Zannettini ad dictam deciſ. num. 6.* Item idem *Amendola loc. cit. docet, medicos æquiparari obſtetricibus, barbitonſoribus, & Maniſcalchis, quæ ſunt perſonæ viles, & non eſſe majoris valoris, quàm obſtetrices probavit Barbatia ex gloſſ. in verb. nec. medico in c. non ſanè* (quod eſt) *c. fin. 14. qu. 5. & l. ſi duobus §. in autem artifices C. com. de legat. apud Bartholomæum Caſſanæum in Catalog. glor. Mundi part. 10. conſid. 25. verſ. 8. dicit.* Unde Medici ejiciuntur à munere procurationis *l. placet 17. ubi gloſſ. & l. Parabulani 18. C. de epiſc. & cleric.* ubi vocantur etiam Parabulani, & circulatores *l. ſi duos 6. §. 1. ff. excuſat. tutorum. Magiſter Galenus* vulgarium anteſignamus *Romæ*, latèque circulatorem egit: vendebat enim *pilulas de tribus*, & publicè *Theriacam* conficiebat, vendebatque.

Sed ad cranii perforationem redeamus: Eſt hæc operatio anceps, & periculoſum remedium, ſæpiuſque comitem ſibi adſciſcit mortem, vel ſaltim hæc chirurgia non abſque gravi vitæ periculo exercetur: lethaliter itaque pernicioſa eſt, & perpetuò lethalia infert ſymptomata, ut inflammationem, cerebri concuſſionem, & cœtera, quæ omnia mortem intentant, ſæpiuſque in ipſa chirurgiâ ſub ſceleratâ carnificis dextrâ ac tutùm, vel paulopòſt cadit patiens, & quem non peremit vulnerans, chirurgus obtruncat. Unde verſipelles chirurgi, ne fortè ſi patiens occurbiturus ſit, & funus ipſis adſcribatur, coram adſtantibus ſemper ſe de periculo proteſtant, & funeſta, ac certa ſe muniunt prognoſi, & ex centenis quibuſque vulneratis qui huic lanienæ ſe ſubmittunt, omnes ferè moriuntur, & vix unus, quem æquus amavit *Jupiter*, evadit, vel quia temerarium chirurgi delictum tegere vult, ut non raro ſolet. In deſperatis caſibus, ubi nulla ſalutis ſpes ſupereſt; vel in multis aliis morbis, à quibus ſeſe extricare non poſſunt, ne ægrum medicaminum ope deſtituant, quia incertam morbi notionem poſſident; ad dubium confugiunt remedium potiùs, quàm ad nullum, ne inſcitiam patefaciant, ſexale illud Celſi præceptum repetunt: *Anceps præſtat; quàm planè nullum experiri remedium.* Aurea quidem ſententia, ſed humano generi perduellis, & funeſta, quæ vivos per ſumma pericula exercet, ſemivivos perdit, & in mortuos ſævit. Fuit *Celſus* rudium vulgarium patronus, & humanæ cladis auctor: Reipſâ *Cornelius Celſus* variæ eruditionis vir fuit, & nullum penè diſciplinæ genus intactum reliquit, Rhetoricam diligentiùs explicavit, de re militari diligentiſſimè ſcripſit, ex quibus ad noſtra tempora nihil pervenit, præter octo elegantiſſimos de re medicâ libros, qui Medicorum manibus teruntur, ſed nunquam medicinam fecit, aliud eſt medicinam dictare, aliud illam exercere; praxis namque à theoriâ longè abeſt. Si igitur *Celſus* nihil in praxi medicâ verſatus fuit, falſum, & maximè ægrotis præjudiciale præceptum arbitramur: *Anceps præſtat, quàm plane nullum experiri remedium.* Conſultiùs, & optimè ſcripſiſſet: *Nullum plane præſtat; quàm anceps experiri remedium*; ubi enim morbi natura exactè non percipitur, incognita eſt, & nulla notio habetur, tunc nulla adhibenda ſunt remedia; vel ſaltem quæ nullatenus nocere poſſunt, magnis interim vitatis præſidiis, non verò ambigua, quæ abſque indicatione ad ignotam morbi eſſentiam collimare non valent; & potiùs lædere, quàm juvare poſſunt; Unde *Hip.* ait: *In morbis, in hoc te exerceto, ut ni profis, ſaltem non noceas.* Et *de victûs ratione*: *Inconſtantes febres donec conſiſtant, ſinere oportet.* Et *Avicen. 1. quart. cap. 1.* ſcripſit: *Ignoras, quænam ſit ægritudo? Relinque eam naturæ, quoniam aut natura ſuperabit ægritudinem, aut ipſam manifeſtabit.* Et ita pariter obſervavit *Gal.* ut ipſe ait *2. de loc. aff. 5.* Præterea natura eſt morborum medicatrix, nec morbi tempore otioſa eſt, nec ejuſdem miniſteria ſilent, & morborum ſolutiones molitur, nullis certis, ſive dubiis adhibitis medicamentis. Hoc *Celſi* præceptum faciliùs eſt dictu, quàm exercitu, & non ſine medentis infamiâ, & ægri pernicie experiri poteſt: è foro itaque medico, tanquàm pernicioſum proſcribendum eſt, quia ut inquit *Hip. Experimentum periculoſum.*

Hæc maledicta cranii perforatio vulneratorum myriades *Teutatæ* immolavit, non exiguos implevit ſarcophagos, & innumeras defunctorum animas ad Charontis Cymbam adegit, quam à Belzebub dæmoniorum principe, & humani generis hoſte, nactam fuiſſe, & nefariis conſignatam chirurgis credimus. Omnis cranii fractura non eſt terebranda: ubi namque cranii fiſſura ampla, & dehiſcens apparet, atque materia purulenta in qualitate requiſita effluit, vel ſyphone exſugi poteſt, apertione non eſt opus. *Sedes* apertione non eget; aperta namque eſt, & ex apertione materia effluere poteſt. Parva contuſio non ſemper tam gravia ſecùm fert accidentia, quin trepanum multò graviora moliri poſſit; ſanguis enim profuſus quandoque tam exiguus eſt, & pa-

patiens tam validus, ut natura eum ſuâ ſponte perire faciat, ſi ejus calor externo frigore non enervetur; quo in caſu trepanum fermè id efficeret, eſtò maximam adhibueris ſolertiam. Si cranium depreſſum ſit, terebratione non opus eſt; ſed ut ad ſuum naturalem reducatur ſitum, ſufficit, pro cujus reductione *vulgares* cucurbitulam applicant loco depreſſo cum magnâ flammâ, & ſcarificatione qua frequenter adhibitâ os depreſſum attolli ferunt. Verùm nos nullatenus credere poſſumus cucurbitulam os depreſſum attollere poſſe, etiam ſi centies cucurbitulam adhibeant, inflammationem tamen ex hoc remedii genere pluries nos obſervavimus. Item os depreſſum fotu emollienti pluries ad elevationem imbuunt, ſed fruſtrà; os enim nunquam emmolliri poteſt, ut ad ſuum redeat locum.

Sed ſi aliter cranii fractura contingat, ita ut ipſum cranium in minimas particulas ſit fractum, vel compreſſum, vel contuſum in ſuperficie, vel ad utramque laminam uſque, vel os frontis, occipitis, parietale, atque petroſum, ſive in planitie, vel ſuturâ; Vel ſit rima recta; vel curva; lata, vel anguſta; longa, vel brevis in uno oſſe; vel ab uno ad aliud per ſuturam tranſeat, vel fiat in unâ, vel utrâque lamellâ, ſive manifeſta, ſive inconſpicua; ſive ſedes teli ſit in cranio ſoluto ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ſive os in ipſius naturâ maneat, vel ſucciſum, ut adhuc hæreat aliquâ parte ſano; vel totaliter reciſum; vel quomodocumque, & in quacumque ejus parte continuum ſit ſolutum nunquam curatio per trepanationem inſtitui debet.

Primò, quia tali modò capitis vulnera curantes, chronicum reddunt morbum, cenſum conſtituunt quotidianum, pharmacando; ſanguinando, extenuantem præſcribendo diætam; cutem ſecando; oſſa abradendo, & perforando, quibus cladibus vulneratos inaniter torquent, quos tandem in lethi confinia alliciunt cùm totali æris; & vitæ jacturâ. Horum vulnerum curatio per pauciora patrari poteſt; per ea medicamenta; quæ ſanguinem ſtagnantem reſolvunt, ſaniem generari non ſinunt, vel generatam diſſipant, & oſſa dirimunt, vel per quoddam naturæ gluten combinant: incaſſùm itaque per plura fit ſupplicia. *Hip.* præceptum eſt, ut *blandè capitis vulnera tractentur*, & chirurgi debent eſſe pii, & nam impii, & barbari, qui ægrum torqueant, dilanient, excarnificent, & confodiant, non hæc quidem erit Medicina; ſed carnificina, ubi enim omnia blandè tractari poſſunt, impium eſt aliter tractare. Si inevitabile mortis periculum adſit, piaculum eſt ægrum à morbo extingui, quàm à chirurgo, ille enim comiter, hic verò immitiùs agit. Pium itaque eſt ægrum mori ſinere, ubi nulla ſalutis ſpes affulget, quàm pro à faucibus orci eum eximendo, mortem accelerare, & in ſemivivum ſævire: at ſi aliqua vitam tutandi ſpes relucet, impium eſt pietatis officium in ægrum exercere, ut ſi æger ſpacelatum haberet pedem ex. c. pedem ad vivam uſque carnem non ſecare non eſt pietas, ſed impietas. Verùm in cranio terebrando, nullam habent certitudinem, ſed conjecturis divinando procedunt, & perpetuò ægrum in mortis diſcrimen conjiciunt. Quandoque propter craſſæ Minervæ chirurgorum cauſſam ars infamatur, & doctorum rudiumque ſtudia miſcentur in unum, eſtò verſipelles vulgares certo mortis prognoſtico ſe muniant: ſi enim certum eſt mortis periculum, ad quid in morientem ſævire abſque ullâ ſalutis ſpe? *Contra*, namque *ſpicula mortis non naſcitur medicamen in hortis*, *vulgò fertur*.

Secundò, cranium ſecant in capitis vulneribus ob ſanguinem ſubter effuſum, vel exindè in ſaniem degeneratum. Cœterùm nunquam ſanguis in duræ miningis parte ſuperiori effunditur, quia ibi nullum vas ſanguiferum adeſt, benè quidem in duræ miningis parte infere; multa ſunt conceptabula ſanguifera, & hæc rumpi poſſunt, & ſanguinem effundere ſupra piam matrem, & hæc eſt ratio; cur cranium perforantes, nihil inveniunt; unde alibi vulneris mineram lacere credunt. Sanguis ſupra duram matrem ſtagnare non poteſt; quia facile ad os petroſum labitur, & per aures eliminatur. Inſuper ſanguinem à pia matre effuſum cranii perforatione, quomodò extrahunt? Prætereà vulgarium ratio eſt infirma, nam in aliis oſſium fracturis hanc non exercet feritatem, tantùm in miſerum caput ſpicula dirigunt. Fractæ coſtæ cutem; carnem, & os non detegunt, & hæc fractura propter ſaniem empyema inducere poſſet. Si maxillæ inferioris, humeri femoris, tibiæ, & cœtera oſſa duriſſima (præter capitis oſſa, quæ non ita dura ſunt) frangantur, findantur, perforentur; vel comminuantur, chirurgorum nullus eſt, qui carnem ſecat, & oſſa detegit, ad ſanguinem; vel ſaniem eliminandam, quia, eſtò ſanguis in iſtis partibus effundatur, vel ſanies generetur, à calore abſumitur, & reſolvitur. Imò oſſa fracta mediante callo coaleſcunt, & ſenſim adeò callus induratur, ut oſſeſcat, ac ſi verum foret os. Eſt callus id, quòd oſſa ligat, & hoc eſt oſſium nutrimentum; quod ex oſſium nutritione redundat, iſtud expreſſum ex oſſis fracti partibus oſſium labiis inhæret, & ſenſim, ac ſenſim concreſcit, & in oſſeam mutatur ſubſtantiam; quod os ambiens, & amplexans, ligat; ſi fractura adeſt; ſi rima, eam obliterat; ſi deperditum, illud reparat, & ſupplet. Si ergò in aliorum oſſium fracturis trepanatio nullatenus fit, nec in cranio celebranda erit, & utrorumque eadem erit ſanatio; cùm una, & eadem ſit oſſium natura in toto corpore, & iiſdem natura operatur mediis, aliàs cranio foret incuria, & veluti injuſta noverca, aliis verò oſſibus pia mater. Verùm ut in aliis oſſibus, ita etiam in cranio natura callum obducere ſolet.

Pro ſanguine ſub cranio effuſo, & grumato; vel lympha, aut nutrimento aliter degenerato; non deſunt nobis medicamenta (ut in noſtrâ curatione dicimus) tàm interna, quàm externa tantâ ſubtilitate, volatilitate, & penetrandi energiâ prædita, quæ coagulata diſſolvunt, attenuant, & ita in fluiditatem redigunt, ut intra conceptabula reſorbeantur, quòd ſi ad reſorbitionem inepta ſint, per recluſos poros eliminantur, & hac de cauſſâ tot ſuturis cranium natura cumulavit, quas in toto oſſium genere anatomicus culter non detexit. Nec tot patulos meatus in toto corpore natura conſtruxit; quot in capite, ut aures, oculos, nares, & os obſervamus, ut indè exoticum, & infeſtum deturbet. Si aliquod fracti oſſis fruſtulum membranam pungat, vel oſſicula ſint ſoluta, & ſecreta, ſedula natura tutiùs, minori negotio, quæ nunquam pro hominis ſalute otiatur, & nunquam deficit in neceſſariis, à medicamentis adjuta vel foràs evomit per vias ſibi notas, etiam ſi aliquo modo adhuc fixa ſint, lentè adigit, & reſiſtet ſymptomatibus, quæ violentas membranarum extenſiones, & lacerationes, ut pluries obſervavimus, vel ea ſuo glutine ſcilicet mediante poro copulat.

Ablato oſſe, & detectâ membranâ, ut jam ſanguini ſtagnanti, vel ſaniei detur exitus, de medicamentis idoneis tractandum eſt, quæ duræ membranæ denudatæ applicanda ſunt, de quibus non una eſt *vulgarium Medicorum* cum antiquorum, tum recentium mens; quidam enim vehementer exſiccantia, alii humectantia, quæ hodie digeſtiva vocantur imponenda eſſe volunt, ſed non quærunt, an calida; vel frigida applicanda ſint, & unaquæque ſententia ſuos habet fautores. *Hip. lib. de Vulneribus capitis* imponi præcipit medicamentum, quod ſtrenuè ſiccet, & detergat, quia inquit: *Oportet prohibere generationem ſaniei, & detergere membranam, ne putrefiat, hebeſque fiat, nam eſſet periculum de vitâ.* Ejuſdemque opinamenti eſt *Celſus*, & *Hippocratis* mentem explicans inquit; quòd ſtatim detectâ membranâ, oportet accipere ſpongiam aceto madidam, & ipſam detergere: quò fiet, ut ſanguis flueret, ſiſtatur, ſi aderunt ſanguinis grumi, removebuntur; deinde applicandum jubet *Emplaſtrum viride cephalicum*, vel *Emplaſtrum Philote* vocatum, vel *Emplaſtrum Judæi.* Inſuper mandat, ut aliquod ex dictis emplaſtris in aceto diſſolvatur, & madidis linamentis membranæ imponatur; poſtmodum lanam ſuccidam aceto imbutam ſupra linamenta imponamus: nam lanæ ratione, ſi dolor aliquis aderit; ſedabitur, & ratione aceti repelletur materia, ne fiat inflammatio: ita vult, procedamus ad carnis uſque generationem.

Optima quidem ſunt medicamina à *Celſo* præſcripta, denudatæ meningi applicanda, ſed noſtris hiſce temporibus à recentiorum aulâ receſſerunt, & alia potiora è penu chymico deprompta fuêre, priſca, & barbarica medicamenta vulgaribus uſurpanda relinquimus, quia ipſi barbari; quæ nec ruſticus, nec equus, nec rudis aſellus capite percuſſus conſtanter toleraret: acetum namque ſanguinem coagulat, & ejus aciditas ſanguini communicata pus generat, vel nunquam acida ſine noxâ in venas tranſeunt, & acore ſuo ſub cranio membranas vellicat; lancinat; contrahit, convellit, unde dolorem, convulſionem, epilepſiam, aliaque prava excitat ſymptomata, quia cerebro, & partibus nervoſis, ſicut omnia acida, inimicum eſt; & præſertim membranoſis, quæ exquiſitio gaudent ſenſu, nec eſt acetum, quod vermiculis non ſcateat, Microſcopii ope detegendis, & tandem acetum non tantùm exſiccat, quin potiùs humectet. Et lana ſuccida non tantùm abeſt, ut aſperitate ſuâ dolorem leniat, quin excitet, & exaſperet ob fermentalem motum, quem particulis inducit. Nec aceti ratione materia repelletur, quin graviora ſuperveniant accidentia.

Qui humectantibus, & lenientibus utuntur, oleum roſaceum efferunt, & hujus opinionis fuit *Gal. Aëtius*, *Paulus Aegineta*, & alii hujus farinæ auctores. De oleo roſaceo refert *Galenus*, quòd quandò *Romam* profectus eſt, ubi reperit omnes illos Medicos oleo roſaceo utentes, vel ſanguine columbino, quæ calida ſupra membranam inſtillabant, & ſe ſexcentos eorum, quibus *Romæ* perforata fuerint capitis oſſa, nec quidquam ab uſu roſacei vitra columbæ ſanguinem offenſos: ſtatuitque nihil meliùs inveniri poſſe, quàm ut oſſe perforato, optimo *roſaceo ſimplici*, *tùm roſaceo omphacino*, *tùm digeſtivis* utuntur medicamentis, nec dari dicunt præſtantius medicamentum, quod ita nobis ſimilis temperaturæ naturalem, & innatum calorem foveat, & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem removeat, cauſſis dolorem efficientibus reſiſtat: ac proindè cùm præcipua Medici cura ſit inflammationem prohibere; & cùm nihil magis magis ad excitandam inflammationem faciat, quàm dolor, medicamenta dolorem ſedantia ſemper neceſſaria ſunt, cujuſmodi eſt oleum roſaceum, quod dolorem ſedat, & inflammationem impedit: potiora igitur cenſent lenientia, & humectantia, ſiccis namque medicamentis vulnus incrudeſceret; & non parùm moleſtiæ exhiberet.

Præſtans reverà eſt medicamentum apud *vulgares* oleum roſaceum, imò eſt veluti familiariſſimum in chirurgiâ balſamum, & ex vulgarium præſcripto in omnibus domibus fit, & ad neceſſarios uſus religioſiſſimè aſſervatur; hoc namque humectat, refrigerat, inflammationes inhibet, eaſque extinguit, fluxiones repellit, effectas roborat partes, tumores reſoluit, modicè conſtringit, dolores demulcet, & vulneribus medetur.

Verumenimverò non tot ſunt medicamentoſæ dotes in hoc oleo, quod ex communi fit roſarum iufuſione, & expreſſione, quin tot maleficæ experiantur, & plures; primâ namque fronte in ore quandam repreſentat dulcedinem; nihilominus tamen ſatis acre acidum in receſſu habet; ita temperatum quidem à pinguedine; qua iſtius acidi acrimonia palliatur, ut guſtu ſe non patefaciat; nec tamen ſub agninâ pelle diù deliteſcere poteſt, quin voracem lupum non ſe prodat: omnia metalla, excepto ſolo auro, corrodit. Siquis argentum, ferrum, vel cuprum, vel aliud quodpiam metallum in oleum immittat; videbit illi adhærentem rubiginem, quæ rubigo non eſt; ſed metalli crocus ab olei acido corrodente. Hinc maximoperè delinquunt; qui gladios; aut alia inſtrumenta ex metallo quodam facta inungunt oleo communi; quippe quod magis, præter hoc quod lubricat, rubinginis auctor eſt, quam quod eandem arcere valeat. Potiùs inungendi ſunt animalium ſevo, ſive ſit commune, ſive hircinum, quod præ cœteris ratione ſalis volatilis arcendi rubiginem vim habet. Quod dicitur de oleo communi, idem de omnibus aliis oleis intelligendum eſt. Præterea talia olea, quia acidum in ſe habent copioſum, hoſtilia ſunt omnibus vulneribus, & ulceribus, & exinde telephia, chronica, & difficillima curatu fiunt, ob putredinem à copioſo acido excitatam. Hanc olei aciditatem quiſque in ſeipſo experiri poteſt, ſi ſcilicet gutta una in oculum incidat, quæ magis mordebit ſubtiliſſimam oculi tunicam, quàm gutta ſucci limonis, vel citrii. His habitis, non immeritò quoniam in ſe habet acidum oleum, contrarium, & inimicum vulneribus, quæritur primò, unde ſit, quòd balſama, & unguenta vulneraria ingrediatur? Secundò, unde oleum hoc humorum acrimoniam temperet? Rationem ſuppeditat *Tachenius in Hippocrate chymico*: quoniam, quando ſentit ignem, fit, ut exhalet ſubtilior acida pars, & relinquatur oleum alkaliſatum, contrarium omni acido. Unde potiùs ſpiſſum acido vacuum impatiens novo acido rurſus ſaturari deſiderat: illudque dum in membro dolente applicatur, quia totum alkaliſatum, acidum, quod reperit abſorbet, corrigit, extrahit, & in ſe recipit, & dolor indè ceſſat, aut ſaltim mitigatur.

Sunt qui utramque curandi rationem probant, & parùm referre putant, utram ſequantur. Verùm hæc medicamentorum genera non ita indiſcriminatim uſurpanda ſunt, cùm multùm inter ſe exſiccantia, & humectantia differant, & contra-

trarios pariant effectus ; ideòque in hac re & vulneris , & corporis , & regionis conditio conſideranda eſt.

Alii altioris indaginis chirurgi non indiſcriminatim his utuntur medicamentis , ſed inter utramque curandi rationem volant : à primâ namque die detectæ membranæ *oleum roſaceum cum ſua-mentis* infundunt ad vulneris uſque repletionem. Secundâ die idem faciunt , ſed exterius circum-circa vulnus imponunt *Hip. emplaſtrum ex farinâ hordei , oleo roſaceo , & poſcâ.* Tertia die *oleo roſaceo ſyr. roſacei* portionem admiſcent ad deterſionem ; tali namque die in vulnere pus generari ſolet. Quartâ tranſactâ , ad majorem puris deterſionem in unum miſcent *oleum roſaceum , abjetinum , & ſyr. roſaceum* , & uſque ad ſeptimam ita procedunt , qua tranſactâ , & amotâ omni inflammationis ſuſpicione , ad medicamenta exſiccantia confugiunt , quibus membranæ , & oſſis temperiei ſuccurrunt.

Multa , & alia medicamenta tùm humectantia , tum exſiccantia hiſce vulneribus adhibent vulgares , in quorum gratiam deſcribere pro eorum tyronibus ſaluberrimum, erit ; hæc ſunt unguenta , emplaſtra , pulveres &c.

Conciliator celebre *unguentum cephalicum* deſcribit , quòd ita paratur :

℞. *Gummi elemi* ℥. *iij*, *Reſinæ puriſſ.* ℥. iv. *Ceræ* ℥. vj. *Ol. roſ. ac.* ℥. *iij*. ß. *Ammoniaci* ℥. *ij*. *Therebinthin.* ℥. *iij*. *M. f. Unguentum.*

Vel aliud brevius ejuſdem *Conciliatoris* , ut

℞. *Gummi elemi* ℥. *iij*. *Opoponacis* ℥. *ij*. *Bdellii.* ℥. ß. *Reſinæ pini* ℥. j. *Ceræ q. ſ. f. Ung.*

Maximè commendant *empl. de Betonica* , cujus compoſitionem , & parandi formulam tradidimus. Item emplaſtrum *Cephalicum Baſilicum* , quod ita parant :

℞. *Herbar. virid. betonicæ , Plantaginis , Matris ſylvæ , Pimpinellæ , Roris marini ana m.* ß.

Contuſa macerentur per diem in

Olei roſacei ℥. *iij*. *Maſtich.* ℥. j. *Pingued. recent. vitulinæ , Porcinæ ana* ℥. *ij*. *Deinde adde vini* ℥. vj.

Coquantur ad vini conſumptionem , & colentur. Poſtea adde

Maſtichi Gummi elemi , Reſinæ pini , Lithargyr. ana ℥. ß.

Rurſus coquantur , donec ſubnigrum acquirant colorem ſemper agitando , tandemque addantur

Therebinth. claræ ℥. *ij*. *Ceræ q. ſ. f. empl.*

Qui plura unguenta , & emplaſtra deſiderat , videat apud *Andream à Cruce lib.* 1. *de Vuln. tract.* 1. *cap.* 16.

Pulveres parant ex herbis cephalicis , & vulnerariis , qui aliquam ſiccandi vim habent , ratione propriæ naturæ , & membranam , & os in propriâ temperie conſervant , quorum eſtò variæ ſint formulæ , brevitatis cauſſâ hanc tantùm apponimus , ut

℞. *Iridis , Mannæ thuris , Ariſtoloch. long. & rotundæ , Radicis panacis ana* ʒ. *ij*. *F. omnium pulv. ſubtiliſſ.*

Hoc vel alio pulvere totam membranam cooperiunt , & deſuper filacia ponunt cum *emplaſtri de Betonicâ* vel *de Diapalmâ* ſuperpoſitione.

Frigenda eſt membranas compreſſio , quam hæc , vel alia medicamenta inducere poſſunt , præcipuè quandò magna membranæ quantitas detecta eſt ; & ut hoc vitent incommodum , quidam cucurbitæ exſiccatæ fruſtrum ſupra detectam membranam ità adaptant , ut à lateribus oſſi adhæreat , & in medio ſui ſit totum foraminoſum , & foramen , ſit æquale foramini oſſis , & membranæ detectæ , & ita per cucurbitæ foramen medicamentum infundunt. Verùm hoc cucurbitæ fruſtrum nullatenus intra vulnus incarnari , nec cicatrice obduci poteſt , quia extraneum eſt , & niſi è vulnere eximatur , vulnus ſanari poſſe impoſſibile eſt , quia canaliculorum unionem impedit , & dato per impoſſibile , quod intra vulnus incarnetur , facilè putreſcere poteſt ; & ægrum in vitæ diſcrimen conjicere , & quem vulnus non peremit , cucurbita obtruncat. Ab iſto cucurbitæ rumore ortum habuit vulgaris illa opinio , quòd qui loco oſſis in capite habet cucurbitæ fruſtum , tale caput cucurbitinum appellant. Alii vulgares conſultiùs operantur , & cucurbitæ loco ſubtiliſſimam ex auro , vel ſaltem ex argento laminam adhibent , ſed ex auro meliorem cenſent , quæ lamina etiam perforata eſſe debet , ut medicamenta ad membranam pertingere poſſint , & ſanies extrahi , & oſſis lateribus incumbere debet , & reverà hujuſmodi laminam neceſſariam dijudicant , ubi magna membranæ quantitas detecta eſt. Cœterum nec per hoc quod lamina ſit ex auro ; non erit vulneri extranea , & canaliculorum comunionem non inhibebit. Sunt extranea in vulneribus phyſicum impedimentum ; quo intercedente , vulneris coitionem ſuccedere per medicamenta ſarcotica poſſibile non eſt. Aliqui chirurgi , quia bardi , & vix chirurgiam à primo limine ſalutârunt , facilè credunt , quod audiunt , vel exequuntur , quod legunt , ſi quandoque legere ſciunt , & quia eorum judicium eſt limitatum , nimis creduli ſunt , nec ſcrutantur , an extranea intra vulnus incarnari poſſint : audiunt quoque glandes plumbeas intra vulnus incarnatas fuiſſe , & eò magis in extraneorum incarnatione pervicaces redduntur , ſed neſciunt has glandes naturam temporis curriculò ad corporis periferiam detrudere , & extra corpus eliminare ; ac proindè firmiſſimè credunt , caput fieri poſſe cucurbitinum. Imò apud ſtolidum vulgus ſe fruſti cranii defectus cucurbitâ refeciſſe peierant , & domi retinere oſſium à cranio exemptorum cœmeterium inaniter gloriantur. Alii chirurgi ciclici ſciunt extranea tam intra vulnera , quàm ulcera incarnari non poſſe , nec per hoc illa intrudere non ſe continent, ut ſanationes protrahant, ægri crumenas digerant, & lautè vivant.

Si meninx corrumpi , vel purulenta evadere incipiat , illam detergunt *melle roſaceo , vel mel. e cum farinâ hordei , & ſucco apii.* Si verò tanta ſit corruptionis vis , nec his facilè cedat , utuntur *unguento Ægyptiaco cum aquâ plantaginis.* Si dolor urgeat , *oleum roſaceum cum vino* miſcent , & imponunt , vel idem efficit *oleum roſarum , & ſanguis columbinus recens.*

Si pia mater ſimul læſa eſt , tunc per iſtam tenuiſſimam tunicam etiam cerebri ſubſtantia convulneratur , & iiſdem remediis pro durâ matre utuntur in piâ ; ſed tunc nulla oleoſa , vel pin-

guia adhiberi debent, quia in cerebri ſubſtantiâ corruptionem excitatura eſſent, ſed ſolummodò *mel roſaceum*, ac *ſyrupum roſarum in* uſu habent *cum unguenti*, *vel emplaſtri cephalici* ſuperpoſitione. Ineptè credunt vulgares, ſi plenilunii tempore cerebro vulnus inflictum ſit, ſignum eſſe lethale; tùm enim cerebrum oſtrearum more, & totum ſuum vas opplet, at non ita in plenilunio, quia tunc ſidit, & contrahitur.

Verùm nos hanc vulgarium pilulam minimè deglutire poſſumus, eſt nimis craſſa; multa namque in rerum naturâ lunaticè explicant, & ad lunæ quadraturam referunt; ſic menſtruales purgationes in junioribus Lunæ creſcenti, in adultioribus decreſcenti tribuunt. Sic à novilunio ad plenilunium Lunam nimias commotiones in corporibus humidis inducere. Ita enim in aëre pluvias, vel ventos, in mare tempeſtates excitare dicunt, & in echinis, cancris, aliiſque teſtaceis, & cruſtaceis quoddam humiditatis augmentum (Luna namque præſidet aquis,) ſicut & in plantis in plenilunio, quod in lunæ diminutione non obſervatur. Imò etiam in animalium corporibus, & præſertim humanis videmus his temporibus excitare catarrhos, & generaliter humidorum excrementorum exuberantiam, ac noctù ſomnum demere; & quod mirum eſt lunâ creſcente, cerebrum in cranio, & medullas in oſſibus creſcere, decreſcente verò lunâ, cerebrum, & medullas decreſcere.

Optima quidem ſententia, ſed rationes inſulſæ, & experientiæ ineptæ, quæ ingenuam non pacant mentem. *Magiſter Ariſtoteles*, & *Dominus Galenus* ſtultè periodi menſtrualis cauſſam à lunâ mendicarunt; quaſi luna aquis, corporibus humidis, præcipuèque fœmineo ſexui præeſſet. Iſta periodica ſanguinis expurgatio non ad lunam, ſed ad internam uteri monarchiam pertinet, ut fuſiùs de morbis mulierum rimabimur, quia muliebris ſanguis à recrementis expiari debet intercapedine, qua Luna per Zodiacum ſingulos metitur curſus. Luna non aggregat, vel hunc ſanguinem extrudit menſtruum, eſtò uteri cum Lunæ aſpectibus coincidat, nam coincidere utrique termino eſt per accidens. Si iſtam mulierum expurgationem Luna cauſſaret, ſaltem omnes juniores, Lunâ creſcente, & adultiores, Lunâ ſeneſcente, fere omnes menſtruarent, ac Lunâ ſilente, menſtrua feriarent, quod falſum oſtenditur.

A novilunii aſpectibus ad plenilunium uſque in corporibus humidis nimias induci commotiones, ut in aëre pluvias, vel ventos; in mare tempeſtates; in corporibus humanis catarrhos, & humidorum excrementorum congeriem excitari ipſa autopſia falſitate convincit, cùm non tamen in his aſpectibus, quàm in aliis contingant.

Ad id, quod dicunt echinos, cancros, aſtacos, cæteraque cruſtacea, & teſtacea eſſe plena, Lunâ creſcente, & deſcreſcente, eſſe vacua, reſpondemus hoc eſſe maximum præjudicium à vulgô introductum; nam æquè in omnibus Lunæ aſpectibus plena ſunt, unde in apophthegma tranſiit ridiculum: *Quid Luna cum aſtacis*? Verùm id contingit, ubi ingentem eduliorum copiam hæc aquatica animalia pro victitando habent; ſecus verò ſi incolant loca, in quibus ob victus parſimoniam parcè victitant, nam in omnibus Lunæ aſpectibus erunt inania. Verumenimverò negare non poſſumus plena interdum inveniri Lunâ creſcente, & ſeneſcente vacua; nam hæc noctu victitant, quia eodem tempore cernunt, & lunæ lumen aquas pleniùs, & ſplendidiùs illuminat, ſemper creſcendo ad plenilunium uſque ob majus luminis ſpatium, uberiùs utuntur alimento, ac proindè pleniora evadunt; lunâ verò ſeneſcente ob debile lumen debilis aquarum irradiatio ſuccedit, & propter illuminati temporis anguſtias, paucius venantur cibariorum, & pauciùs nutria obſervantur.

Non fabulas de pleniori, & debiliori lunæ lumine canimus, ſed aſtronomicè id probamus; Luna namque eſt globus quidam opacus, exiſtens in cœlo ſub ſole: unde quidem à ſole illuſtratur globi Lunaris medietas, quando autem Luna opponitur ſoli, illa ipſa medietas, quæ illuſtratur, converſa eſt ad nos, & ſic lumine plena refulget: quando ſoli conjungitur, tunc medietas illuſtrata vergit ad ſupperiorem cœli partem, ad nos autem verſa eſt alia obſcura medietas, in omni demum ſtatu medio converſa eſt ad nos partim medietas lucida, & partim obſcura, & eò plus, vel minùs de medietate lucida, quo plus recedit, vel accedit Luna ad ſolem, & quia infra quadraturas medietas plus ad nos convertitur de parte obſcurâ, & minus de lucidâ, ideòque apparet pars lucida corniculata. Hinc fit, quòd luna creſcens ſequitur ſolem, oriturque, & occidit poſt ſolem, quia nempe creſcit recedendo à ſole ab occidente orientem verſus; decreſcens verò præcedit ſolem, & oritur, & occidit ante ſolem; quoniam decreſcit, accedendo ad ſolem ab occidente orientem verſus. Ideò quoque luna creſcens lucet veſpertino tempore ſcilicet poſt ſolis occaſum: luna decreſcens matutino ſcilicet ante ſolis ortum. Inſuper luna creſcens vertit cornua ad orientem, quia pars illuminata eſt occidentalis ad ſolem converſa: luna decreſcens vergit ad occidentem, quia medietas illuſtrata eſt orientalis, reſpiciens ſolem. Itaque à novilunio ad plenilunium pars illuminata reſpicit terram, obſcura ſuperiorem cœli partem; contrà in ſeneſcente pars obſcura ad terram vergit, & illuminata ad ſuperiorem cœli partem.

Objiciunt lunæ Fautores ad ſuæ ſententiæ confirmationem, experientiâ conſtare arbores, Lunâ creſcente, inciſas ob maximam ſucculentiam breviſſimè cariem contrahere; Lunâ verò ſeneſcente, quia ſuperfluo deſtituuntur humido, inciſas perennari.

Non ita dicant, nam falſum eſt; Lunâ creſcente, inciſas breviter cariari, decreſcente, multos ſervari per annos; ſiquidem arbores hyberno tempore alimentum è terrâ non hauriunt, & earum anima torpeſcens non tantùm feriari, verùm extincta videtur, cùm veluti inutilia cadavera omnium operationum ſpecificarum expertes appareant, & tamen animâ non deſtituuntur, ſed ab intus latente vivificantur. Hoc tempore, creſcente, ſive decreſcente Lunâ, ſi arbores incidantur, diu conſtant. Verno tempore à radiis ſolaribus ad rectos angulos incidere incipientibus, arborum anima, aliàs torpeſcens, ad motum excitatur, alimentum è terrâ uberiùs haurire incipit, & actionibus manifeſtis ſeſe iterum prodit. Hoc, & ulteriore tempore inciſæ arbores, quacumque Lunæ quadraturâ cariem contrahunt.

Ad id, quod dicunt de Lunâ creſcente cerebri quantitatem augeri, & decreſcente imminui, reſpondemus, quòd ſi verum hoc eſſet, animalium actiones ſingulis menſibus augeri, & imminui deberent ad hujus nobiliſſimi organi metamorphoſin, ſed nulla ſuccedit. Præterea nulla autopſiâ hæc opinio firmari poteſt, quia unius ejuſdemque animalis cerebrum duobus diverſis Lunæ tempori-

poribus inſpici, & ponderari nequit: & quæ in diverſis ſubjectis fiunt diverſis Lunæ temporibus cerebrorum demonſtrationes, aut inſpectiones, nihil certi eâ de re indicare poſſunt, cùm quantitas cerebri in ſimilibus animalibus, licèt ſint ejuſdem ſpeciei, & magnitudinis, non neceſſariò ſemper æqualis ſit, eo quòd cranii capacitas in aliis paulò major, in aliis paulò minor eſſe poſſit: atque hinc ſi diverſitas quædam in cerebri quantitate appareat, illa non tam ſectionis temporibus diverſis ad lunæ mutationem inſtitutis, quàm naturalis conformationis diverſitati, quæ à Lunâ minimè dependeat, adſcribenda eſt. Ad hujus rei comprobationem adducemus obſervationem ab *Iſbrando de Diemerbroeck anatomes lib. 3. cap. 5. de cerebro p. m. 352.* deſcriptam: Inquit enim *Anno* 1661. *menſibus Aprili, & Majo, unà cùm chirurgis tractavi Ægidium Spruyt, nautam Ultrajectinum, in dextro bregmatis oſſe lapidis ictu graviter vulneratum, cum magnâ cranii fracturâ, & depreſſione: abſtulimus oſſa confracta ad latitudinem taleri imperialis majoris: poſtmodùm dura mater, contuſione valdè læſa, eâdem magnitudine ſponte ſeparata, & exempta fuit, tenui meninge illæſâ manente. Cerebrum eo loco depreſſum manſit ad latitudinem minimi digiti; & totis duobus menſibus per quamcumque Lunæ mutationem, ne minimum quidem cerebri incrementum, vel decrementum advertere potuimus, quantumcumque curioſè hanc rem obſervaremus: remanſit continuè illa depreſſa cerebri pars in eodem ſtatu, ac ne quidem ad pili craſſitiem per Novilunium, aut plenilunium cerebri quantitas adaucta fuit, nec in quadraturis quidquàm immutata: ſed poſteà carne ex tenui meninge largiter præter expectationem ſuccreſcente, vicefque duræ matris obeunte, & ſe cum carne ex diploë ortâ conjungente, deſperatus æger, qui jam cum Charonte de naulo paciſci credebatur, ſanatus fuit.* Sed tandem ad noſtram curationem deveniamus.

Exploſimus fracti cranii tum trepanationem, tum meningum, & cerebri vulgarium curationem, nunc noſtram in vulneratorum ſolamen citò, tutò, & jucundè, velint nolint vulgares, & ilia crepent, adducere operæ prætium erit, ſive ſit contuſio, rima, ſedes teli, ſuccifio, reſciſſio, &c. depreſſio in cranio; in his curandis duplicis generis medicamenta ſunt neceſſaria, alia externa, alia verò interna.

Externa ea eſſe debent, quæ ſanguinem per vicinarum partium ſubſtantiam ſubter effuſum, vel grumatum, vel lympham ichoreſcentem, vel nutrimentum degeneratum ita attenuent, & in naturalem fluiditatem, & è quiete in motum adigant, ut à venis reſorberi, & in vitæ gratiam redire poſſit; vel ſi ad reſorbitionem ineptus ſit, ea ſint medicamenta ſubtilia, & penetrantia à circumferentiâ ad centrum, quæ ipſum attenuent, diſcutiant, poros ulterius explicent, & ad exhalationem fortiùs ſollicitent. Vel ſi ſuppurari incipiet, quæ ſuppurationem inhibent, vel ſi in pus jam degeneravit, ea medicamenta, quæ illud in halitus diſcutiunt, conducunt.

Cranii itaque fracturâ detectâ, quomodocumque fuerit ſive contuſio, rima, ſedes teli, vel depreſſio &c. abraſis capillis, & ſanguinis fluxu cohibito, ſi impedimento fuerint, ac tutùm quæ ſanguinem fluidum reddunt, vel attenuant, & reſolvunt, quæ ſuppurationem impediunt, vel pus genitum diſcutiunt, medicamenta ſequentia adhibemus, & cranii fracturas ferruminant, & vulnus ad perfectam perducunt ſanitatem. Primò ergò fractura, & vulnus optimo *vino ſublimato* abluatur, deinde ejus cavitas, vel foramen imbuatur *Balſamo Samaritani, vel aquâ Reginæ Hung. vel oleo terebinth. deſtill. vigorato vini ſpiritu, vel balſamo proprietatis, vel balſamo artificiali, vel oleo momordicæ cum balſamo Peruviano temperato, vel oleo hyperic. vigorato cum ſpiritu terebinthinæ, vel cum balſamo de Copaibâ*; ſuperponendo filacia eodem medicamento humectata, cum *emplaſtri cephalici, vel de gumm. elemi, de betonicâ, vel ſodicationum, vel ſtictici, vel oppodeltoch malaxatorum cum balſamo Peruviano* ſuperpoſitione, debitis adhibitis faſciationibus. Item *unguentis vulnerariis, oleis, balſamis, & emplaſtris vulnerariis* in ſuis capitibus à nobis deſcriptis, & allatis quoque capite de pericranii vulneribus, uti poſſumus ad totalem uſque ſanationem, ſed omnibus palmam præripit *balſamorum balſamus.*

Si tam dura, quàm pia mater, vel ipſum cerebrum vulneratum ſit, iiſdem quoque inſiſtendum eſt remediis, & aliis, ut

℞. *Ol. terebinth.* ℥. ij. *Spiritûs vini, Syr. de roſ. ſic. ana* ℥. j. *m.*

Cum his partibus quandoque leniùs agendum eſt, & foramini indicimus *oleum Apparicis Hiſpan. vel oleum ex ovorum vitellis, vel hyperici, vel momordicæ vigorato cum aliquot guttis balſami Peruviani.* Vel

℞. *Ol. hypericonis, Lumbricorum, Terebinthinæ, Maſtich. ana* ℥. j. *m.*

& calidè cum pauco goſſypio applica.

Si cerebri membranæ, vel ipſum cerebrum corrumpi; vel putrelagine obduci appareant, tunc id, quod corruptum, vel putrilaginoſum eſt, ſeparari debet, optimumque remedium erit *mel roſ. cum balſamo Peruviano, aliquot guttis olei ceræ, & ſpiritu terebinthinæ.* Vel

℞. *Spiritûs vini* ℥. *ij. Mell. roſ.* ℥. ß. *m.*

Si his lenibus medicamentis malum emendari nequeat, hoc majoris efficaciæ utimur, ut

℞. *Spiritûs vini* ℥. *ij. Mell. roſ.* ℥. *j. Merc. dulc.* ʒ. *ij. m.*

Vel ſequentem compoſitionem adhibemus; ut

℞. *Spiritus Vini* ʒ. j. *Syr. abſinth. & Mell. roſ. ana* ʒ. *ij. Ung. Aegypt. magiſtralis* ʒ. *ij.* ß. *Sarcocollæ, Myrrhæ, Aloës ana* ʒ. j. *Vini opt.* ℥. j.

Leniter, clauſo vaſe, bulliant, & colentur.

Interim vulneratus jubetur naribus, labiiſque compreſſis buccas fortiter inflare; hoc enim conatu meninx dura nonnihil elevatur, & puri exitus magis patet, quod mollibus linamentis abſtergendum eſt, & illud acidum ſequenti medicamento temperetur, ut

℞. *Aquæ Reg. Hung.* ℥. j. *Mell. roſ.* ℥. ß. *Theriacæ* ʒ. j. ß. *Myrrhæ. Aloës ana* ℈. *j. m.*

Cum membrana denigrata, vel livida à ſanguine grumefacto, vel à medicamentis, aëre, vel contuſione aſpicitur, tunc livor, & nigredo illa ab extrinſeco dependet, ſuperficialis eſt, & facili Marte propoſitis remediis eximi poteſt medicamentis volatilibus, ut *vini ſpiritu camphorato*

cum

eum diaſcordio, *vel aquâ calcis.* Si verò à caloris extinctione, ſi à putredine præſertim ab intrinſeco gangræna eſt, & peſſimum pro vulnerato præſagire poſſumus.

Cœterùm dum curatio peragitur, ſi cranium ita depreſſum ſit, ut cerebrum patiatur, per inſtrumentum corneum ad ſuum priſtinum ſitum reduci, vel elevari debet, ne ſaltim cerebrum comprimat, & lædat. Si oſſis fragmentum membranam pungens inveniatur, omni operâ membranam juvare tentamus, ut non noſtrâ, ſed naturæ vi ſeparetur; natura namque fracta expellit oſſa, & quæ expellere nequit, ſive fracta, fiſſa, foraminata, contuſa, vel diſciſſa, ſuâ opificinâ ferruminat, & coaleſcunt; alligantur, & connectuntur mediante ſuo glutine ſcilicet pro oſſeo, qui oſſium defectus reparat. Fit callus in oſſe non ſecus ac cicatrix in cute, nimirum ex ſucco nutrimentitio, quo ipſum os alitur, cœterùm cùm ſatis tenella fuerint oſſa coaleſcere poſſe affirmat *Gal.* ut in pueris. Sed obſervatione dignum eſt, rarò venas, aut arterias ad adulti animalis oſſa pertingere; quanquam in recèns natis, atque tenellis animantibus non uſque adeò rara ſit venarum, aut arteriarum ad oſſa pertinentium obſervatio. Unde colligimus oſſa alio quidem ſucco nutriri, qui minimè ſanguis ſit, ſed ſuccus potiùs per membranas, & nervos ad perioſtia delatus. Quamobrem oſſa, (ut notavit *Ariſt.*) Si membranis, quibus amiciuntur, nudata fuerint, ſiderantur protinus, & contabeſcunt. Iſtud gluten, porus oſſeus, ſeu callus, quo cranii oſſa ferruminantur, ferè quadraginta, aut quinquaginta dierum ſpatium ſuam acquirit perfectionem: quanquam propter diverſam corporum conſtitutionem ita certus dierum numerus definiri non poſſit; cùm in juvenibus citiùs, in ſenioribus tardiùs abſolvatur.

Hæc medicamenta externa optima ſunt pro curandis cranii fracturis, meningum, & cerebri vulneribus, ſed ſi externis interna maritentur, ocyùs horum vulnerum perficietur curatio; ideòque tamen tam externa, quàm interna, eandem energiam, & finem habere, & ad eundem ſcopum collimare debent, ut medicamentorum vis combinata fortior in his curandis affulgeat.

Medicamenta interna ſunt diaphoretica, quæ ſanguinem, cœteroſque ſuccos torpidos, & ſtagnantes attenuant, ſubtiliant, volatizant, fluidiores reddunt, & ad liberiorem vertiginis motum adigunt, ac proindè optimè purificant, & ab omni ſcoriâ ſulphureâ, ſalinâ, & mercuriali repurgant, & tandem à centro ad corporis periferiam per tranſpirationem inſenſibiliter eliminant, vel ſenſibiliter per ſua emunctoria natura propulſat. Vel ea ſunt, quæ acidum obtundunt, ebibunt, abſorbent, cicurant, hebetant, peſſundant, vel deſtruunt. Hujus generis ſunt alkalia tam fixa, quàm volatilia, & oleoſa. Vel ea ſunt, quæ balſamicâ pollent energiâ, & balſamum noſtrum radicalem in corpore ad ſuam temperiem reducunt, reſtituunt, & tuentur; ipſas fibras glutinant, & à corruptione, & mortificatione præſervant, ac defectus, partium propriarum ſolutiones reparant. Hæc interna medicamenta ſunt *antimonium diaphoreticum*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *tinctura antimonii*, *arcanum reduplicatum*, *ſpiritus tartari*, *cornu cervi philoſophicè præp. &c.* *ſanguis hirci*, *ſperma Ceti*, *mumia*, *oculi cancrorum*, *camphora*, *oleum tartari p. d. pulveres contra caſum*, *& percuſſionem &c.* *Salia volatilia herbarum cephalicarum*, *& vulnerariarum*, *ſal volatile ſuccini*, *cornu cervi*, *balſamus Peruvianus*, *proprietatis*, *balſamus vitæ*, *elixir vitæ &c.* quæ propinari poſſunt cum *Syr. de ſymphyto*, *betonicâ*, *ſcordio*, *veronicâ*, *papavere erratico*, *de hederâ*, *ſtæcade*, *hypericonis &c. cum aquis appropriatis.* Ponuntur in tyronum gratiam aliquæ horum medicaminum formulæ, ut

℞. *Stibii diaphoretici*, *& Sulphuris aurati diaph. ana* ℈. j.

& cum Syr. de carduo ſancto formentur pilulæ iv. *& deaurentur pro duabus doſibus.* Item

℞. *Salis volatilis c. c. gr.* x. *Salis volatilis ſuccini gr.* v. *Benzoart. mineral. gr.* iij. *C. c. philoſoph. præp.* ℈. j.

cum ſyr. de ſymphyto formentur pilul. ix. *pro tribus doſibus*, *& deaurentur.* Vel

℞. *Sang. hirc. & Spermatis Ceti ana* ℈. j.

& cum ſyr. de ſtæcade formentur pilul. iij. *& deaurentur.* Vel

℞. *Mumiæ* ℈. j. *Ocul. cancr.* ʒ. ß. *Camphoræ gr.* iij.

Formentur pilulæ v. *cum ſyr. de betonicâ*, *& deaurentur.* Vel

℞. *Syr. de Papavere errat.* ℥. j ß. *Elexiris vitæ* ℈. j. *Balſam. propriet. deſtill.* ʒ. ii. ß. *Aquæ betonic.* ℥. iij.

Sumatur cochleatim. Vel

℞. *Syr. de hederâ terreſtr.* ℥. ß. *Tinct. antimon. gutt.* x. *Arcani reduplicati gutt.* xii. *M. cum aqua bardanæ compoſita* ℥. iij. Vel

℞. *Sang. hirc.* ʒ. j. ß. *Spermatis Ceti* ʒ. ß. *Ocul. cancr.* ʒ. j. *Syr. de papav. errat.* ℥. ij. *Aquæ veronicæ* ℥. iv. *m.*

Detur cochleatim.

Inter medicamenta interna ad calculum potiones vulnerarias revocamus, & natura talibus adiuta potionibus prodigia operatur, & vulnera lethalia, quæ nullo prorſus modo ſanari exiſtimabantur, harum ope ad incolumitatem redacta fuêre. Hæ namque potiones omnes ſuccos excrementitios à colluvie vindicant, ſanguinem eluunt, & ab omni ſcoriâ, & ichore repurgant, nutrimentum ab omni fœditate mundant, & abſtergunt, oſſium fracturas ferruminant, & deperditam carnis ſubſtantiam redintegrant.

Cœterùm ſunt quidam imperiti, & bardi chirurgi, qui vulnerarias potiones tanquam futiles nihil vulneribus conferre poſſe opinantur, his inconditis, & ineptis rationibus; inſulſe namque exiſtimant tale medicamen antequam ad vulneratam partem deveniat, reliquas permeando partes, ſuas medio in itinere amittere dotes, & ad affectam partem effœtum, nulliuſque roboris, & pretii tandem pervenire; quia pimò hæ potiones ad ventriculum deſcendunt, ubi, mediante digeſtione, alterationem, & permutationem ſubeunt, non tantùm in primis qualitatibus, verùm etiam in univerſâ ſubſtantiâ, deinde ad venas meſeraicas ſe inſinuant, & chylo confuſæ ad hepar ſcandunt, & rurſus alia contingit muta-

tatio, ibique cum ſanguine confunduntur, tandemque ſi ad vulneratam partem pertingunt, defeſſæ, enervatæ, & effœtæ deveniunt propter productas, & ſalebroſas vias.

Optimæ quidem ſunt rationes, ſed à rancidâ *Galeni* doctrinâ depromptæ, ideòque inſulſas, & pueriles arbitramur, quas vulgaribus relinquimus. Non productæ, & ſalebroſæ ſunt viæ pro partium ſuſtentatione, & pro medicamentoſis virtutibus actuandis; ſiquidem cibaria ſive vegetabilia, ſive animalia; ſive virtutes in his medicatrices ventriculo ingeſta, quia ſpirituoſis, ſubtilioribus, & volatilibus ſcatent particulis, fermentationis motum ſubeunt, moventur, & à nexibus terreſtribus, & ramoſis quibus tanquam compedibus coërcebantur, extricantur, & per fibras motrices in univerſum corpus diſperguntur, abſque eo quod in chylum elaborentur, (nos chylum diuturnâ peractâ inſpectione in totâ viventium naturâ, non novimus, ut affatim in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *de Ventriculi actione* perveſtigavimus) & nobis vires addunt, ita ut longam inediam paſſi poſt moderatum cibum ocyus ab orci faucibus revocati videantur. Si famelici chyli geneſim, ejuſque commeatum poſt octo horarum ſpatium vivificantem auram expectarent, non pauci lethi vias percurrerent. Non Longuâ elaboratione, præparatione, & producto itinere per tot circuitus, & tubulos indigent nutrimentum, & virtutes medicatrices, ut nos vivificent; & ſuſtentent, vel in ſalubrem ſtatum reducant. Id experientiâ clarè liquet, nam vinum, cerevisia, aliique liquores jam fermentati, cùm potentur, ſenſibiliter Languentes reficiunt, & recreant artus. Id inſuper patet ex rerum eſſentiis, ſpiritibus, & ſalibus volatilibus, qui ſi in ventriculum non ingerantur, ſed palatum tantùm attingant, extemplò hominem vivificant, à lipothymiâ, & ſyncope eripiunt, & apoplexiæ reluctantur. Præterea lactans mulier poſt aſſumptum cibum, pauco interjecto temporis ſpatio, ubera lacte turgeſcere ſentit. Ulteriùs apertè in lactantibus, etiam cujuſcumque ſpeciei obſervare eſt, ut in ovibus, capris, cœteriſque viventibus, quarum lac, ſi ab ingeſto cibo; poſt dimidiam horam guſtetur, palato illius cibi ſaporem imprimit. Si lactens puer pharmacetur, matri pharmacum propinamus, matriſque Lac poſt mediam horam ab aſſumpto pharmaco perbellè purgatur. Siquis terebinthi reſinæ unciam unam aſſumat, poſt horæ quadrantem ab aſſumptione; lotium tali odore imbutum ſentiet. Sic vegetabilia, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, multo alkali operantur, & quidem volatili, quod omnem aciditatem, quam attingit, perimit, cujus rei alibi multas adduximus experientias.

Cœterum nonnulli ambigere ſolent, an ad partium affectarum alterationem medicamenta parari poſſint, quorum vis in medio itinere minimè infringatur? Et reverà in ventriculo primum omnia immutantur, ſed non in primis qualitatibus, verùm in univerſâ ſubſtantiâ. Et quemadmodum ex melle chymici amariſſimum eliciunt ſuccum, ita ſimiliter in ventriculo mel facilè in amareſcentem vertitur ſubſtantiam, quod eſt vulgò obſervatum; ajunt enim dulcia in ventriculo bileſcere, Sed & rurſus ea, quæ ex ventriculo per pylorum ad inteſtina detruduntur, valdè mutantur ex ſuccorum permiſtione; qui per pancreatis ductum, & poros bilarios in inteſtinorum cavitatem eructant. Rurſus & alia mutatio in corde contingit, ut veroſimile ſit ad caput u. g. non pertingere medicamentum niſi omninò in ſubſtantiâ mutatum ab eo, quod anteà fuerat devoratum, & hanc inquiunt eſſe cauſſam, cur affectus partium diſſitarum difficiliùs curentur, quàm proximarum: ſic ajunt difficilius eſſe veſicæ lapidem demoliri, quàm renum calculos. Quanquam in hoc alia prorſus videtur eſſe cauſſa, nam renum calculi ex materiâ frangibili ſunt conſtituti: contrà verò in veſicâ lapis ex ſolidâ, durâque materiâ compactus eſt, undè nec facilè ſcinditur, nec facilè atteritur: Cœterùm vix ullam majorem mutationem recipiunt medicamenta à renibus in veſicam delata. Sed experientia tamen ſuadet mirabilem quandam in rebus energiam ineſſe, ut alia veſicam lædant, etiam ſi capiti, aut pedibus applicentur, ut cantharides; alia caput afficiunt, ut opium ſive in ventriculum illabatur, ſive naribus apponatur, ſive etiam pedum plantis applicetur. Argentum vivum quacumque in parte applicatum nervos, membranaſque afficit, ptyaliſmum promovet, quomodò autem hæc fiant, nemo unquam explicare ſatis protuit: vis, & effectus manifeſtus eſt, cauſſa autem omninò incognita, ſed hæc alibi explicabimus.

Meritò autem nonnulli dubitant, an ſemper in itinere medicamenti vis &, efficacia obtundatur: nam poteſt contingere, ut illius qualitas nonnunquam intendatur, quemadmodum fiet, ſi renibus frigidioribus medicamentum modicè calidum ſit præſcribendum: hoc enim ex tranſitu per jecur calorem potiùs comparabit, quàm amittet, præſertim ſi jecinoris temperatura aliquanto calidior extiterit. Quæ quidem ita ſe habere concludimus ex *Galenicæ doctrinæ* fundamentis.

Medicamenta ea, quæ ex tenuiſſimis, & volatilibus conſtant particulis, longè cœteris præpollent in alterandis partibus remotis; nam ea, quæ alterare apta ſunt, niſi ad ipſam affectam partem perveniant, affectum ſuum minimè perficiunt. Craſſis verò rebus ignava penetrandi vis eſt, quò circa diutiùs in itinere morantur; atque adeò vim ſuam amittunt, antequam ad deſtinatum perveniant locum: ſed ea, quæ ex tenuibus, volatilibus conſtituuntur particulis corpora, cùm penetrationi ſint aptiora; ad ipſas partes citiùs deferuntur, atque adeò vim ſuam minùs mutatam, alteratamque conſervant: cùm igitur herbæ vulnerariæ plurimo conſtent alkali volatili, majori penetrandi vi præditæ ſunt, atque adeò non mirum, ſi potiones in diſſitas ſe inſinuent partes. Cùm hæ potiones ingerantur, aciditatem quamcumque primùm in ſtomacho, deinde in primis viis, & tandem aut etiam in vulneratâ parte enatam, aut auctam obtundunt, & corrigunt.

Verumenimverò harum potionum delectus habendus eſt in ſimplicibus, ubi opus eſt, u. g. ſi ſordes mucilaginoſæ, pus, oſſicula fracta, & ſimilia ex vulnere ejicienda ſint, egregiè conducit in potione *Sanicula, artemiſia rubra, veronica, conſolida ſaracenica, pyrola, ſabina &c.*

Advertendum inſuper eaſdem potiones in omnibus partibus non æquè convenire, ſed variandæ ſunt ſecundum diverſam partium naturam. In vulneribus itaque capitis, ſi cranium, vel cerebrum, aut ejus membranæ vulneratæ ſint, quæ aliàs capiti conveniunt, ut *betonica, ſalvia, primula veris, pyrola, conſolida, roſæ rubræ, veronica, verbena, ſanicula, tormentilla, aquilegia, ſampſucus, ſtœchas, lignum viſci quercini, flores anthos &c.* Ex his parata potio vigoratur ſingulis hauſtibus additione *Spermatis Ceti, oculor. cancr.* Cùm hæ potiones, uſurpantur, non opus eſt tot un-

unguenta, emplaſtra, & balſama vulneri applicare, quoniam ipſa potio ſponte ſuccurrit naturæ in medendo vulneri.

Cap. XXXV.

De Cerebri Fungis.

SOlet & alter morbus vulneratis, vel contuſis cerebri meningibus contingere, qui *fungus* dicitur, quia fungi ſimilitudinem refert, & eſt quædam excreſcentia carnea, mollis, quandoque pallida, vel alterius coloris, & radici ſubnixa, ex membranarum cerebri laceratione poſt vulnerationem producta. Ut enim ex arborum corticibus vulneratis interdum vitioſus quidam humor exſtillat, qui in fungum extuberat: ita cerebri membranæ, ſi vulnerentur, humor quidam extillat, qui in carnem mollem, & albidam, fungi inſtar, transformatur, & exiguo tempore ſæpè ex parvo magnum ſibi arrogat incrementum: Nunquam enim natura feriatur, & ſi humores affluentes, ob eorum ineptitudinem, vel partis debilitatem, in ejus alimentum vertere nequeat, in eam naturam vertit, quàm poteſt.

Signa.

Fungus facilè cognoſcitur; ex contuſâ enim vel vulneratâ cerebri membranâ, brevi temporis ſpatio, caro mollis, rarioris texturæ, & albida pedetentium pullulat, & incrementum ita ſuſcipit, ut ſæpè etiam ſupra cranium, & cutem emineat, ac membranis ferè ſemper adhæret, & in cerebri membranis ſuas habet radices; ſi aliqua pars dematur, paulò poſt major repullulat.

Cauſæ.

Putârunt *Galeni* mancipia fungi cerebri cauſſam dependere ab humoribus cerebri corruptis, & poſt fractam, & exemptam aliquam cranii portionem circa plagam affluentibus, & fungi inſtar concreſcentibus: non aliter ac humores ſemiputridi in arborum ſtirpibus per corticem pullulant, & in extuberantes coaleſcunt fungos.

Barda eſt pro cerebri fungis vulgarium geneſis; nam ſi corrupti cerebri humores fungos generarent, utique cerebrum ipſum eſſet corruptum, & ex corruptis cerebri humoribus corruptio fieret, & non fungi. Nec paritas de arborum fungis militat ipſos in arborum caudicibus ex ſemiputridis humoribus generari, quia arborum fungi utique eſſent virulenti, & veſcentes deliteſcentem ingurgitarent mortem; & tamen tantâ gulæ libidine, guſtûs incontinentiâ; & palati oblectamento exquiruntur, ut adeò inconſultò abſque ullo antidoto, & avidiſſimè ingerantur; quia omni ferè periculo vacant, dummodò copiâ non lædant, arbores non ſint noxiæ, &.adventitiâ fracedine non ſint temeratæ.

Jo: Philippus Ingraſſias aliam fungis cauſſam, & generationis modum attribuit; opinatur namque fungum fieri, non ſecus ac in Lucernis, hyemali præſertim tempore fungus in ellychnii vertice oboriri ſolet, futuræque pluviæ, vel mulierculis præſagium; & *Virg.* 1. *Georg.* futuræ pluviæ ſigna referens id apertiſſimè teſtatur his carminibus:

Tum cornix plenâ pluviam vocat improba voce,
Et ſola in ſiccâ ſecum ſpatiatur arenâ.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſcivere hyemem, teſtâ vim ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Etenim cùm aër humidus eſſe cœperit, favilla; quæ cum fumo ſolet egredi, prohibita, ob aëris craſſitiem in Lucernis reſidet, & quaſdam veluti fungorum imagines imitatur. Ita igitur in diſcoopertâ, revelatâque cerebri membranâ, quædam priùs ſubſtantia goſſypinæ lanuginis imaginem repræſentat. Deinde verò per halitum diſcuſſi vapores, fumique ob aëris frigiditatem in eâ ſubſtantiâ conglobati, paulatim ab interiori calore deuruntur, ſiccanturque; donec fungo quoque ſimilis ſubſtantia appareat, alteratam eſſe ab aëre membranam ſignificans.

Verumenimverò concedendum equidem eſt ab humore ſuperfluo per læſas membranas, quaſi exſudante hujuſmodi fungos generari, ſed quòd materia ea ibi ab aëris frigiditate ſaltim detineatur, & à calore ſimpliciter exſiccetur, falſum eſt. Neque enim tam citò hoc modo fungi generari; & incrementum ſumere poſſent.

Cerebri fungi fiunt à violentâ membranarum dilatatione, aut laceratione poſt vulnerationem productâ, vel laxatione; ex his enim læſionibus ſuccus alimentitius elabitur, & extra membranas detinetur, ipſis agglutinatur, ubi præcipuè læſæ membranæ non benè præſervantur ab aëre ambiente, & in fungoſam degenerat carnem, & ob cranium foraminatum in cerebri ſubſtantiæ ſimilitudinem extra illud abit: eſt hæc caro mollis, rara, luxurians, albida; vel alterius, coloris, tenui pelliculâ obtecta; & quia his læſionibus quandoque accidit vulneratarum membranarum impuritas, vel ipſorum unguentorum craſſamentum, ut plurimùm corruptionem, vel aliquam coagulativam nanciſcitur aceſcentiam, unde ejuſmodi fungi leviter irritati, facilè ob vim acidam corroſivam, in cancrum degenerant.

Prognoſis.

Cerebri fungi periculoſi ſunt, & difficillimæ curationis, & plerùmque lethales, quia meninges poſt vulnerationem occultum fovent acidum, quare laceſciti non ægrè aceſcentiam coagulativam; poſtmodum corroſionem, & corruptionem concipiunt, & in cancrum tranſeunt. Quò firmiùs hi fungi meningibus adhæreſcunt, eò difficiliores ſunt curatu, & quò majores, & ampliores illi ſunt, eò periculoſiores. Quò profundiores, eò difficiliores ſunt curatu, & niſi funditùs exſtirpentur, majorem ſubeunt recidivam.

Curatio.

Pro fungorum cerebri curatione *vulgares* vitioſos, corruptoſque humores ad cerebrum confluentes purgant, & affluxuros à capite revellunt, ne ulteriùs incrementum ſumant; victum inſtituunt tenuem, venam ſecant, & tandem ipſum fungum ſiccantibus, & exedentibus abſumunt medicamentis. Abſumentia ſunt *Sabina*, *hermodactyli combuſti*, *ariſtolochia rotunda*, *radix angelicæ*, *caryophyll. lignum guajacum*, *ros marinus*, *ſummit. ſampſuci &c.* ut

℞. Sabina

℞. *Sabinæ* ʒ. ij. *Ochræ* ʒ. j. *F. Pulvis.*

Vel

℞. *Radic. caryophyllat. Angelicæ, Calami aromatici ana* ʒ. ß. *Ariſtoloch. rotundæ. Iridis Florentiæ, Ligni guajaci ana* ʒ. ij. *Flor. Salviæ. Roris marini ana p.* j. *F. pulvis ſubtiliſſimus.*

Deinde hoc ſuperponunt emplaſtrum, ut

℞. *empl. de Betonicâ* ℥. iv. *Gummi elemi diſſ. in Ol. roſ.* ℥. j. *Pulvis roſ. Myrtillorum, Maſtich. Calami aromatici ana* ʒ. j. ß. *Cum ſ. q. ol. roſ. m.*

Verùm putant *vulgares* ſupradictos pulveres ob ſiccitatem exſiccare, ſed fungorum indicatio non eſt exſiccare, verùm eos abſumere; exſiccatur enim quod humidum eſt. Præterea emplaſtri unctuoſitate humectantur pulveres, & eorum ſiccitas hebetatur. Si his lenibus remediis fungi non exſiccentur, ad acriora, & exedentia confugiunt; verùm hæc gravia excitant ſymptomata, & ægrum in vitæ diſcrimen conjiciunt. Vel ſi nimium incrementum ſumant fungi, eos ferro excidunt. Vel ita ligaturâ filo ſerico radicem arctius vinciunt, ut nutrimento deſtituti decidant, ſiquid remanet, exſiccantibus abſumunt; ſed hic operandi modus doloriſicus eſt, & gravia ſymptomata ſupervenire ſolent, & æger fungis ſtrangulatus vitâ fungi neceſſe eſt. Si his reluctentur remediis, ad extremum remedium, ad ignem nempe actualem, deveniunt, ſed ignis maximâ cautelâ adminiſtrari debet; ignis enim membranas inflammat, unde febris, & phrenitis ſupervenit: ſi verò cerebrum inflammetur, ejus inflammatio in gangrænam, & ſphacelum terminari ſolet, ut inquit *Hip.* 7, *aph.* 50. *Quibus cerebrum ſphacelo corruptum eſt, utplurimùm* (juxta noſtram aphoriſmi correctionem cap. De ſphacelo allatam) *intra tres dies pereunt.* Si durities aliqua, & malignitas adſit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis fungus non cedit; acrioribus verò magis exaſperatur, unde ejus curatio impoſſibilis cenſetur.

Cerebri fungos curamus, primò, tenui inſtitutâ diætâ, ut nimia ſucci nutrientis copia minuatur, & ulterior excreſcentia, quantùm fieri poteſt, prohibeatur, deinde ea propinamus medicamenta, quæ fungorum impuritates, & craſſamenta abſtergunt, reſolvuntque, ita ſunt diaphoretica ſpirituoſa, pluries à nobis recenſita; poſtmodum aceſcentiam infungis alkalicis, & vulnerariis potionibus obtundimus, & cicuramus. Quò ad topica, fungum inſpergimus pulveribus abundantem humiditatem imbibentibus, fibras conſtringentibus, acidum abſorbentibus, & blandè fungum exedentibus. Hi pulveres parari poſſunt *ex ariſtolochiâ rotundâ, myrrhâ, tutiâ, lithargyrio aureo, lapide calaminari præp. ebore uſto, alumine uſto, ſaccharo calcis vivæ &c.* ita ut non modò minuatur ſuccus ſuperfluus, ſed ulterior quoque denegetur tranſitus, & via creſcendi occludatur, qua de cauſſâ, & emplaſtra imponenda ſunt vulneribus cranii dicata, quibus hujuſmodi exſiccantia, & exedentia fuerint intermiſta. Si hæc non multùm profecerint. *Solvatur ſal ammoniacum in aquâ ſimplici*, & addatur pro re natâ *parùm calcis vivæ*, & hac ſolutione crebriùs tangantur fungi, vel *aquâ plantaginis cum alumine* optima eſt. Si hæc parùm juverint, tangantur fungi *aquâ ſalis ammoniaci* n. d. vel inſpergantur *pulvere ſalis ammoniaci, ſabinæ, & vitrioli*, ac radicitùs exterminantur, & cicatriſantur: Si ad cancri naturam accedant, ea, quæ pro cancri curatione conveniunt, uſurpentur medicamenta.

Egimus de capitis vulneribus, de iis nempe, quæ parti capillatæ infliguntur, nunc de iis, quæ partem glabram affligunt, dicendum ſupereſt. Pro facie hîc totum id, quod conſpicuum eſt, accipimus, conſtans fronte, auribus, temporibus, ſuperciliis, genis, buccis, labiis, mento &c. exceptis oculis, & naſo, de quibus peculiaria inſtituimus capita.

Cap. XXXVI.

De faciei Anatome.

Dicitur facies, quòd à brutis homines differre faciat, in iiſque celeſtem ſpiritum contineri judicet. Nominatur etiam vultus à voluntatis indicio, quod pro voluntatis varietate mutetur, aut voluntatem detegat. In humanæ faciei opificio maximam Conditoris providentiam admiramur, omnes namque facie impares effigiat, rariſſimique formâ ſimiles fortuitò reperiuntur, & quod maximè notandum, qui occiduam attingunt ætatem, venerandam conſequuntur faciem, undè *veneranda ſenectus*; quòd non contingit in Fœminis, quæ cùm ſenium leviter attingant, tam turpes, deformes, ſpurcæ, monſtruoſæ evadunt, ceu de nuce Beneventanâ Striges, & fiunt vera Amoris Alexipharmaca.

Habet facies partes continentes, & contentas. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt cuticula, cutis, quæ hîc valdè tenuis eſt; pinguedo, quæ nulla in palpebris, ac naſo; panniculus carnoſus, qui infra oculos adeò tenuis eſt, ut deeſſe vedeatur; in fronte multo carnoſior, & adeò cuti annexus eſt, ut ferè ſeparari nequeat. Propriæ, ſunt muſculi, oſſa, cartilagines &c. Contentæ ſunt oculi, aures, naſus, os, quæ ſunt ſenſuum organa, quæ in facie ſedem habent, ut ſenſus viſûs, auditûs, odoratûs, & guſtus; Senſus enim tactûs peculiarem non habet ſedem, ſed per totum diſſeminatur corpus.

Dividitur facies in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior, à capillis uſque ad ſupercilia, *frons* dicitur, & hæc pars in corpore integro ad faciem refertur, cum tamen in Sceleto ad cranium pertineat. Inferior, à ſuperciliis uſque ad extremum mentum extenſa, oculis, naſo, genis, aliiſque partibus deſcribendis donatur.

Frons dicitur à ferendo, quod animi indicia, gravitatis, triſtitiæ, hilaritatis, generoſitatis &c. præſefert. Frontis cutis mobilis eſt, quia duobus muſculis latis donatur, quos membranam carnoſam muſculoſam *Riolanus* appellat. Oriuntur à calvariâ prope ſuturam coronalem, & ad latera muſculis temporalibus annectuntur, & ſuperius quidem in medio nonnihil diſtinguntur, ſed inferius ita conſociantur, ut unus muſculus eſſe videatur, terminantur ad ſupercilia, quæ attollunt. Nervos habent à paris ramulo. Arteriolis donantur à carotidibus externis, venulis verò à jugularibus. Fibras obtinent rectas, atque hinc cutem rectâ ſurſum trahunt, non verò tranſverſas, & obliquas habent, ut *Columbus*, & *Aquapendens* ſentit. De reliquis faciei partibus agemus infrà.

Cap. XXXVII.

De faciei Vulneribus.

IN mirabili ſingularum humani corporis partium ſtructurâ maximi Opificis ſapientiam ſtupemus, ſed in ſolo faciei opificio omnes contendiſſe nervos videtur; in eâ namque peculiarem pulchritudinem, & nitorem contemplamur, unde non ex eâ mirificum quid, myſterium, & divinum non advertimus. Totum hominem tanquam in compendioſâ tabellâ comprehendimus. Si nobis fas eſſet, utique pro animæ domicilio faciem ſtatueremus, ex ſacris namque litteris *Gen. cap.* 2. *v.* 7. habetur: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Magnum cum animo conſenſum habet facies, imò reliquarum omnium partium elegantiam, & dignitatem quaſi in compendium trahit, ac ſimul etiam omnium reliquarum affectiones tanquam in ſpeculo exhibere videtur. Ex eâ namque non ſolùm ſanitatis, morborum, & imminentis mortis argumenta; verùm etiam ipſius indolis morum, & animi affectionum nitidiſſima eluceſcunt indicia. Nam in genis pudor, & terror, ſic in oculis ira, gaudium, triſtitia, odium; & imprimis amor ſe pandunt; ex fronte, gravitas, & humilitas; ex ſuperciliis, ſuperbia; ex mento, majeſtas; ex naſo, ſagacitas, vel ſtupiditas; ex faciei motu, ſapientia, vel ſtultitia, honeſtas, vel nequitia, urbanitas, vel incivilitas, reverentia, vel deſpectus, benevolentia, aut malevolentia; ex colore, totius corporis temperamentum dilucidè innoteſcunt. Præntereà in facie genus, ſexus, vita, ætas dignoſcuntur, & eâ homines à ſe invicèm diſtinguntur. Eſt igitur illa certiſſimum animi exemplar, & eorum, quæ in abſcondito deliteſcunt, ſpeculum, in quo externi, internique ſenſus ſe produnt, & omnes internarum facultatum motus, ac perturbationes conſpiciuntur. Inſuper decora facies mutua commendatio eſt, nec in deformi facie venuſta anima reſidere poteſt. Inſuper magna hominis prærogativa præ cæteris animantibus ex ipſius facie elucet, quam ſummè Reverendus Creator ipſi non pronam, & ad terram demiſſam, ut brutis, ſed verſus cœlum verſam contulit, quò identidem admoneretur homo ſe tantummodò ad hoſpitandum, & exulandum in mundo eſſe poſitum, non ad manendum hîc æternùm, ac proindè ſibi perpetuò cogitandum eſſe de verâ, & futurâ patriâ, nempe cœlo, & ſpectare ei cœlum Deus voluit, ut ipſum, cecius illa ſedes eſt, quam oculis non poſſumus, animo ſaltem contempletur: hominem igitur ex humo ſublevatum, ad ſui Artificis contemplationem, quod optimè ingenioſus Poëta, *Ovid. in Metamorph. lib.* 1. ſignificavit, in hunc modum deſcribens:

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram:
Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Verùm ſunt quidam homines, qui nominis ſui, & rationis obliti, oculos ſuos ab alto dejiciunt, ſoloque defigunt, quaſi eos homines, & non beluas eſſe natos pæniteat, & pecudum more viventes, ac Dei juſſa contemnentes, tam egregiam, venuſtam, ſpecioſam, & ſpectabilem creaturæ faciem ſolerti Dei attentione formatum cultro vulnerare, vel novaculâ amputare, vel phialâ vitreâ atramento plenâ deturpare, vel ſtercore repletâ defœdare non verentur. O crudeliora feris immaniſſimis hominum genera!

Signa.

Faciei vulnera nullis peculiaribus indigent ſignis, quia viſui patent, diſtinguendæ tamen ſunt partes vulneratæ, an vulnus ſit in malis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte. Præntereà facies cæſa perennem ſignificat infamiam; denotat namque utplurimum lenonem, unde quis poſuit ſignum in faciem ejus, & hoc morbo muliercul æ ſæpè laborare ſolent.

Cauſæ.

Prò faciei vulneribus violentam cognoſcimus cauſſam, quæ partium faciei continuitatem ſejungit, & diſſolvit, ita ſunt inſtrumenta, quæ faciem cædunt, ut novacula culter, enſis, falx, vitrum &c. Vel quæ eam pungunt, ut ſagitta, dentes &c. Vel quæ eam contundunt, ut fuſtis, lapis &c. Vel quæ eam perforant, ut globuli. Vel tandem, eam rumpunt, ut lapis, ictus &c.

Prognoſis.

Faciei vulnera periculoſa non ſunt, ſed perpetuò turpia inflicti vulneris veſtigia relinquunt, quæ faciem omnibus aliis corporis partibus pulchriorem valdè deturpant; attamen quandoque cæſi faciem præ mœrore, & indelibili characteris infamiâ, omnibus intuentibus expoſitâ triſtantur in principio, quia inter homines probos verſari verecundantur, attamen ſenſim, & ſub veſperam verſari incipiunt. Quandoque admodum periculoſa ſunt, & mortem afferunt, hoc tamen infrequenter accidit. Pro rectâ horum vulnerum prognoſi notamus, quòd alia ſunt cava, alia admodum lata cum carnis deperditione, & hæc magni ſunt momenti: alia ſunt, in quibus oſſa in fruſta ſunt comminuta, vel amputata, & hæc periculoſa ſunt. Alia levia, & curatu facillima, in quibus os nihil paſſum eſt, ſed ſola caro ſecta eſt.

In his vulneribus, quia cicatricis deformitas vix evitari poteſt, de eâ futurâ præſagiendum eſt, cujus cauſſâ tam mulieres, quàm viri, quoties in facie vulnerantur, propter cicatricis metum atrociſſimis animi perturbationibus excruciantur, & millies in die à chirurgis ſciſcitantur, qualis, & quanta futura ſit cicatrix ſanitatis tempore, pro cujus vaticinio vulnera diſtinguere neceſſe eſt; ſi namque vulnus ſit cum carnis, & oſſis deperditione, cicatrix neceſſariò erit profunda; ſi cum oſſe ex ſuo loco moto, ita ut reſtitui non potuerit, cicatrix erit cava. Quò ad cicatricis qualitatem conſiderandum eſt inſtrumentum, quo vulnus illatum ſit, an rubigine, vel fuligine, aut alio colore ſit temeratum, an attramento, vel alio tinctu repletum, nam ſemper cicatrix infecti inſtrumenti ſervabit colorem. Hinc reprehendamus oportet chirurgos illos, qui ad ſiſtendum vulneris faciei ſanguinem, goſſypium combuſtum imponere ſolent, ex quo evenit, ut cicatrix nigra remaneat.

Cura-

Curatio.

Si vulnus ſit in genis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte, primò ſanguinem ſiſtere debemus illis medicamentis, quæ in hoc *tomo cap.* 17. *De ſiſtendo vulneratorum ſanguine* deſcripſimus; deinde extranea è vulnere eximamus oportet, & ſiquid concreti ſanguinis intra vulnus exiſtat, detergatur, ne putreſcat, & inflammationem excitet, His ritè peractis, tùm vulneris labia ad mutuum contactum reducantur; reducta conſerventur, & tandem agglutinentur. Pro curatione itaque conſiderandum eſt, quouſque ſectio perveniat, an ad os, an ipſum Patiatur; Si patiatur, an ſectum, dilatatum, vel fractum, & ſeparatum ſit aliquod fruſtum ab oſſe; & an os alicui parti hæreat: quòd ſi ſeparatum, vel comminutum ſit, eximatur, & tunc cavas relinquit cicatrices: ſi carni hæreat, aut perioſtio, tunc componendum eſt, & in propriam ſedem reponatur; nam ita os agglutinabitur oſſi ſubjecto per ſuccreſcentem porum ſarcoticum; ita in crurium fracturis, in quibus in plures partes, & quandoque in modum farinæ comminuuntur, quòd omnes illæ partes medio callo oſſeo conglutinantur, obſervamus. Et idem quoque in faciei vulneribus cum oſſis comminutione experimur. Unde aliqui bardi chirurgi perperàm ipſum os alicui parti adhærens forcipe amputant, & ſeparant, ſic namque vulnus cavum efficiunt, & cavas relinquunt cicatrices ut *Hip.* 6. *aph.* 45. inquit. Vulneris labia, ut ad mutuum reducantur contactum, & reducta conſerventur, vulgares conſuunt eâ ſuturâ, qua conſuuntur facci, vel illâ utuntur pelliipariorum ſuturâ, quam efficiunt acubus cuſpide triangulari præditis, ſub foramine concavatis, filo cerâ oblito inſtructis: & per utrumque labrum trajectis.

Cœterum ſutura, quæ acu fit, cruenta, & dolorifica eſt, quaderè illâ ſæpiſſimè chirurgi multos committunt errores; conſuendo enim plus doloris excitant, quàm quòd vulnus ipſum fecerat, & qui craſſioribus utuntur acubus, plus ex carne apprehendunt, quam ſatis erat, & ita ſæpè labra vulneris contorta, & convoluta relinquunt, ita ut non cutis cuti, & caro carni committatur, ſed cutis inter carnem media conſtituatur; aut ſi hæc vitare velint, vix ſummo margine cutem apprehendunt, ut vulnus relinquatur cavum, & ſutura paulopòſt diſſolvatur. Præterea in faciei vulneribus ſutura putreſcit, & mox decidit, & ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandem ipſum vulnus dehiſcit: nam ſemper idem recidit, ſive ſuturam facias, ſive intermittas, & ægri excrucientur. Inſuper in iiſdem vulneribus puncta deformitatem pariunt; & cicatricem valdè turpem reddunt, & utplurimùm ſuturæ ante vulneris agglutinationem ex quolibet levi motu rumpuntur, & corpora tenera ſuturam, quæ acu fit, non ferunt. Tandem ſuturæ ad partem affectam dolores, inflammationes, & fluxiones concitant, & ad carnificum ſutorum ingreſſum, & præſentiam exhorreſcit natura.

Optima ſutura per gluten inventa eſt, quæ ſine ullo partis vulneratæ dolore, ullâ per acum diviſione, & puncturâ vulneris labia adducit; tu itaque conſonis inſtructus remediis, ſine, ut natura ſine errore ſuat, & curationem ſine dolore efficiat; hæc namque ſingulis diebus ſine acu, & filo ſuit, donec ad vulneris labia, & extremitates perventum ſit; & cicatricem anguſtam facit, non aliter ac ſi filo ſutorio conſuiſſes.

Suturæ per guten apud *Sennertum* talis eſt apparatus: lintea comparantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, vel triangularis, vel alterius figuræ, prout, vulneris ſitus, & membri, cui applicari debent, natura requirit, quæ in parte, quâ vulnus reſpiciunt, complicentur; aut ſuantur ſubtiliter; & fila per latitudinem eorum aliquoties trajiciantur. Linteis iſtis annectuntur anſulæ è filo duplicato, & contorto cerâ oblito, eâ diſtantiâ, quam ſuturæ habere ſolent, aut etiam minore. Linteis iſtis inducatur glutinum è medicamentis adſtringentibus, & viſcoſis compoſitum, qualia ſunt *albumen ovi*, *bolus Armenus*, *thus*, *maſtiche*, *ſarcocolla*, *farina volatilis*, *gypſum*, *tragantha*, *coralli*, *reſina pinguis*, ut

℞. Boli Armeni, Sarcocollæ, Maſtich. Sang. drac. ana ʒ. ij. Cum ovi album. miſceantur.

Vel

℞. Farinæ volatilis, Maſtich. ana ʒ. ß. Boli Armeni, Coralliorum, Sarcocollæ ana ʒ. j. Sang. drac. ℈. ij. M. cum album. ovi.

Et ſi metuamus, ne glutinum ſeparetur, quod fit imprimis ob ſaniem è vulneribus effluentem, reſina pini, vel piceæ reliquis admiſcenda, quæ humiditatem non admittunt, ut

℞. Sang. drac. Thuris, Maſtich. Boli Armen. Reſinæ pini ana q. u. Miſceantur cum album. ovi.

Lintea hoc modo glutine inducta, & anſulis ſuis inſtructa, duo utrinque ad latera vulneris, pollicis diſtantiâ ita apponenda, ut anſulæ ſibi rectà reſpondeant, & tamdiu relinquenda, donec glutino ſiccato lintea cuti fortiter adhæreant, quod quatuor, vel quinque horarum ſpatio fieri ſolet. Linteis cuti jam tenaciter adhærentibus, anſulæ, ſeu fila mutuò colliganda, & conſtringenda, ut vulneris labia rectè uniantur. Quo modo ſine omni dolore, ſine cicatrice, & deformitate, quæ fit ex puncturâ acûs, labia vulneris adducuntur, & longiore temporis ſpatio, quàm ſuturâ, quæ fit acu; adducta, & unita ſervantur. Hinc ſaltem incommodi habere videtur huc ſuturæ genus, quod ante ſex, vel ſeptem horas (citiùs enim non exſiccatur, ac firmiter adhæreſcit) nullius uſus eſt. Verùm mora iſta multùm damni afferre non poteſt: quòd ſi aliquid damni metuatur, parari poteſt ſequens *emplaſtrum noſtrum glutinatiorum*, quod valdè tenax eſt, neque humani corporis calore liquatur, ut

℞. Reſinæ pini, Colophoniæ, Picis navalis, Tacamahacæ ana ℥. ß. Glutinis piſcium ʒ. ij. ß. Solut. in decoct. nuc. cupreſſ. Hyppociſtid. ʒ. ij. Radic. conſolid. ℥. ß. Aquæ è folliculis ulmi, & Ol. Maſtich. ana q. ſ. Et f. ſ. a. empl. admodùm tenax.

Attamen vulnera cava non conſuenda ſunt nec ſuturâ per gluten, neque per filum, quia adeſt ſubſtantiæ deperditio, & ſi conſuerentur, tota faciei cutis rugoſa redderetur, & in parte vulneratâ fieret veluti loculus, & deformis, at ampla cicatrix, præterquamquòd gigneretur ſinus, qui multum vulnerato, & chirurgo faceſſeret negotium.

Vulgares Galenici contuſo vulnere per acum, & filum quotidiè ipſum inſpergunt pulveribus ex *bolo armeno*, *aloë*, *thure*, *maſtiche*, & *roſis*, ac ſuper imponunt linamentum ovi albumine imbutum, & ita ad quartam uſque diem procedunt; & cùm vident, quòd vulneris labia glutinari incipiunt, ſuturam cædunt, & *emplaſtrum Barbarum* imponunt. Alii utuntur *oleo maſtichino*, *vel roſaceo vel hypericonis* ad totalem uſque curationem. Si vulnus in buccæ cavitatem ita penetret, ut genæ pars tam externa, quàm interna ſit cæſa, hoc decocto, quod conſolidandi vim habet, utuntur, ut

℞. *Radic. pentaphyll. Tormentillæ, Conſolidæ majoris, Roſ. rubr. ana m. j. Myrtillor.* ℥. ß. *Gummi Arabici, Tragacanth. ana* ʒ. j. *Thuris, Maſtich. ana* ℈. ij. *Boli Armen.* ʒ. j. ß.

Coque in ſuff. aquæ quantitate ad tertiæ partis conſumptionem, & cola, quod decoctum continuò æger aſſumat in os, & ſi auſterum nimis videbitur, *Syr. de roſ. ſicc. vel diamor.* admiſcent. Si vulnus ſit cavum, medicamentis, quæ carnis generationem promovent, & cavitatem replent utuntur.

Conſuto faciei vulnere per gluten, ut ſuprà retulimus, & ad mutuum contactum ejus labiis adductis ad ſolutionis unitatem devenimus; cœterum obſervandum eſt, quòd ſi nimis arctè vulneris labia reducantur, & anſulæ nimis propè ad ſe invicem ſint ſitæ, tunc ingens dolor ex impedito labiorum vulneris tumore exoritur; & pus in vulneris fundo genitum non rectè egreditur, unde poſtmodùm vulneris fundus non probè mundificatur, & ex puris, vitioſi fermenti remanentiis in parte vulneratâ abceſſus arcanus oritur, & ſucceſſivè non abſque pernicie ſe manifeſtaturus, qui antequàm fiat, pus acre retentum cuniculos agit in partibus ſubcutaneis, eaſdem hinc indè exedit, & poſtmodum abſceſſum producit ſinuoſum. Præterea nimis propè ad invicem labia adducta, balſamis applicandis ingreſſus inhibetur. Nec vulneris labia nimis laxa, & hiantia anſulis coërceantur, nam hoc modo ſita, in vulneris fundo ſanioſa, & purulenta materia congeritur, nec facilè ob ſuturas tergi poteſt, & ſic in ſinum degenerat. Inſuper ex vulnere in ulcus abit, & turpem inducit cicatricem. His animadverſis, extemplò ſolutæ unitati optimis medicamentis conſulendum eſt, hujuſmodi ſunt balſamica volatilia, & ſpirituoſa, quæ ſaniem inhibent, partem affectam in ſuam conſtitutionem reducunt, conſervantque & ad vulneris cavitatem uſque, & ulteriùs ſe inſinuant, præcipuè ſi ſuperficiale non ſit, ſed cum aliquali profunditate, ac tandem ſoluto continuo unitatem reſtituit, & eſtò Medicus illam impedire vel detinere velit, non poteſt, talia erunt *Balſamus artificialis*, *balſamus proprietatis*, *balſamus Samaritani*, *ol. Apparicis Hiſp. ol. momordicæ.* Item *ol. terebinth. deſtill. cum ſpiritu vini, & balſamo Peruviano ana.* Vel

℞. *Ol. hyperic. Momordicæ, Balſam. Peruv. albi ana* ʒ. ij. *m.*

Ablue primum vulnus ſpiritu vini non dephegmato, deinde vulnus madefac uno ex his medicamentis balſamicis, quibus etiam irrorentur filamenta, & ſuperimponantur vulneri, & abſque eo quod removeantur, ſemel in die irrora per quinque dies, & vulnus conſolidatum erit. Tunc remove ſuturam per gluten, & cicatriza; abſque eo quod cicatricem inducas. Vel

℞. *Spiritum Vini ſublimatum*;

elue vulnus, deinde inſperge ſubtiliſſimum pollinem aloës hepaticæ, & ligaturam comprime, & intra biduum ſanabitur vulnus. Vel

℞. *Spiritum vini*,

& *elue vulnus, cui eluto pulv. aloës hepaticæ cum goſſipio, ol. hyperic. impragnato impone vulneri, & ſuperpone fodic. emplaſtrum.* Si facies læſa ſit in genis, & ad interiorem oris partem uſque cæſura penetret, tunc externa medicamenta internis connectenda ſunt, & his internè colluendum eſt vulnus, ut

℞. *Radic. ſymphyt. mai. Tormentillæ, Sigill. Salomonis ana m. j. Fol. ſaniculæ, Alchimillæ ana m.* ß. *Flor. hyperic. p. j. Sarcocollæ* ʒ. ij. *Maſtich.* ʒ. j. ß.

Bulliant in ſ. q. aquæ & vini nigri, clauſo vaſe; & cola admiſcendo *oculorum cancrorum pulveres* pro arbitrio, & ad auſteritatem emendandam; *ſyr. de hederâ terreſtri, & ſymphyto Fernelii ana diſſolve*, quo decocto non rarò faciem cæſus utatur. Nec hoc medio tempore deſint potiones vulnerariæ. Si vulnus cavum ſit propter ſubſtantiæ deperditionem, ea oppoſita ſunt vulneraria medicamenta, quæ carnis deperditæ regenerationem promovent, & cavitatem opplent.

Hippocrates genarum, aurium, naſi, præputii vulnera non augeſcere, neque coaleſcere poſſe *ſect. 6. aph.* 19. arbitratus fuit, cùm inquit: *Ubi diſſectum fuerit os, aut nervus, aut genæ pars tenuis, aut præputium, neque augeſcit, neque coaleſcit.* Verùm nos in omnibus harum partium diſſectionibus contrarium experimur; non ſolùm enim in genis, narium pinnis, naſo, & præputio vulnera coaleſcere, verùm etiam oſſe diſſecta, & perfecta coire, & à naturâ ferruminari videmus medio illo glutine, veluti ferrumine, quod porum ſarcoticum, & porum oſſeum appellant chirurgi. Secundum hanc noſtram interpretationem aphoriſmus videtur falſus; verumenimverò *Hip.* non intellexit juxta noſtrum ſenſum, ſed de coaleſcentiâ illâ per ſuccreſcentem carnem, quæ ſolutum continuum combinat: non enim partes oſſeæ, cartilagineæ, & nervoſæ mediante carne coire, nec regenerari poſſunt ſecundum ſubſtantiam, qualis eſt abſciſſa; cùm ſint partes ſpermaticæ, reſarciuntur tamen & redintegrantur illo medio naturæ glutine, & callo, veluti vinculo quodam circumductò.

Faciei vulneribus ferè poſtremam addidimus manum, ſed utramque non abſoluimus paginam; multùm namque moliendum ſupereſt, & quaſi nihil efficimus, niſi inflicti vulneris veſtigia, putà deformem deleamus; vel ſaltim corrigamus cicatricem, quæ ægro tanti eſt ponderis, ut vivat moriens, & moriatur vivens, quia inſidioſus amoris internuncius cenſetur, qui noſtro idiomate infidum denotat Lenonem. Verumenimverò quandoque vulnerum characteres in vultu accidunt in monomachiâ, rixâ, vel pungâ, & etiam ſunt inglorii, & inertiam in vulnerato, & animi robur in vulnerante arguunt, & uſque vulnerato vulnerans fortior eſt, ut de *Caſtrico* fertur:

Quid

Quid te magnanimum, quid jactas, Caſtrice, fortem?

Quid capiti oſtentas vulnera facta tuo?

Arguit ignavum, & vilem numeroſa Cicatrix!

Vulnera qui infligit, fortior ille facit.

Quæ quandoque gloriarum inſignia cenſentur, utplurimum animi imbecillitatem, & opprobrium deſignant. Non negamus tamen militares viros vulneribus gloriari, quia virtutis ſunt indicia, & ſpectabiliores judicantur, qui ex acie vulnerati redeunt, quàm qui incolumes. Totum corpus unum ſit vulnus, deinde una cicatrix, non tamen faciem inurat, tunc miles generoſus in recipiendo, quot pugnas narrabit, quot cicatrices oſtentabit; totidem præteritarum virtutum ſigna, & corporis decora reſerabit, & quidam Poëta inquit:

Nil Laudabilius, quàm magna, & honeſta Cicatrix:

Virtutem teſtis muta, fidemque probat.

Verùm ut verum fateamur glorioſius eſſe dimicare, hoſtes debellare, & non vulnerari putamus.

Succedit fœda cicatrix quinque de cauſſis, vel quia eſt cava, vel extuberat, & prominet, vel quia eſt malè colorata, vel dura, & rigida, vel eſt inæqualis: igitur aliæ cicatrices ſunt cavæ, aliæ elevatæ, & prominentes, aliæ malè coloratæ, aliæ nimis duræ, & aliæ inæquales, quæ omnes corrigendæ ſunt.

Balſamicis, & conſolidantibus coëunt tandem Vulneris Labia, & partes anteà ſeparatæ nutriuntur, nihilominus tamen cavitas, prominentia, durities, & inæqualitas in conſolidationis loco remanere ſolent, quas cicatrices appellant. Nam dùm balſamus naturalis, ſeu nutritius ſucceſſivè Labia unit, tamen fibræ cutaneæ nerveæ anteà ſeparatæ vix adeò exactè ſibi denuò circa extremitates junguntur, pori quoque, & meatus æquali tractu aliàs juxta ſe invicem ſituati pervertuntur, & minus aptâ ſerie collocati ita inter ſe confunduntur, unde gluttinans ſuccus nutrititius in iſtis locis detentus, & implicatus, in oſſibus callum, in partibus verò mollioribus cutaneis cicatricem talem conſtituit; idque eò magis quò adſtringentia magis, & exſiccantia, cicatriſantia, vulgò appellata, fuerint: nam hæc poros anguſtiando, fibraſque duriores, & minus tractabiles reddendò, tandem inſigniori cicatrici occaſionem præbent, idque eò magis, quò aſperior, minuſque roſcidus fuerit nutrititius balſamus: nam propter hanc ultimam cauſſam in adultis majores, magiſque deformes naſcuntur cicatrices, quæ in unionibus minus tales exiſtunt: quia potiùs hi ipſi rectè tractati vix cicatricis veſtigium relinquere ſolent.

Fit cava cicatrix ob chirurgi errorem, quando medicamentis cicatricem inducentibus, & validè exſiccantibus utitur; aut cava ob oſſis, vel carnis defectum redditur. Si ob chirurgi errorem cava fiat, cicatricem ipſam ſcarificari, & auferri oportet vel medicamento veſicatorio, vel exedente. Scarificatâ, vel exeſâ cicatrice, vitatis cicatricem inducentibus, neceſſaria ſunt medicamenta carnem gignentia ad cavitatis uſque repletionem, qua repletâ, nova cicatrix ſuperinducatur Si cavitas ab oſſis, vel carnis copiæ defectu dependeat, difficillima eſt ejus reparatio, attamen carnem regenerantibus medicamentis tentari debet.

Si cicatrix prominens ſit, deprimenda eſt *Laminâ plumbeâ mercurio illitâ*, alicujus ponderis, pluribus diebus ſupra cicatricem ligatâ, vel ſæpe ſæpius aceti ſpiritu abluatur, vel ſequenti aquâ:

℞. *Limones num.* v. *Vini opt. lib.* iij. *Radic. virid. ari lib.* j. *Alum. roc. uſti* ℥. vj.

Terantur radices, & limones in taleolas diſſecentur, & miſceantur, indantur alembico vitreo, & deſtilla S. a. hac aquâ ſtillatitiâ cicatricem madefac. Præſtantius eſt *Lac Virginum*, cujus parandi rationem tradidimus.

Fit rubrà cicatrix ſecundum *Galeniſtas* à ſanguine fervidiore, ob calidam hepatis intemperiem, & in faciei venas ſub cicatrice diffuſo, & ob ſuam craſſitiem fixius ſtagnante; Nigra verò à ſucco melancholico ibidem diſperſo. Cœterùm cicatrix rubra pendet à cutis faciei texturâ attenuatâ, & ob arteriolarum capillarium extenſionem ſanguinem fundentium, qui per cuticulam ſuo tranſlucet colore; nigra verò cicatrix fit à cute aſperâ, & hiſpidâ; in qua pori diſtorquentur, ac proinde luminis motum extingunt, & ejus radios abſorbent, & ſuffocant. Utraque igitur cicatrix ad priſtinum, & naturalem colorem transferenda eſt; rubras cicatrices abigere poſſumus *aqua ſpermatis ranarum cum camphorâ*, vel *ſulphur ligetur in petiâ, & per noctem in aquâ roſarum ponatur*, qua frequentius cicatrix abluatur; vel madefiat *ſucco bryoniæ, & perſicariæ.* Vel abigi poſſunt *aquâ coſmeticâ mercuriali* compoſitâ *ex mercurio meteorizato, ſucco limonum, ſeminibus melonum, & cucurbitæ, camphorâ, & albuminibus ovorum.* Aufertur his medicamentis, quia capillarium arteriarum, venarumque corrugationem efficere, & liberum ſanguini commeatum præſtare poſſunt. In cicatricis nigredine eò incumbendum eſt, ut cutis lævigetur, & pori in naturalem reducantur ſitum, id aſſequemur, ſi humore benigno, miti, & velut oleoſo impleantur, ita tenſi fiunt, & totius cutis planities læviſſima, & candidiſſima apparet; omnia verò aſperiora, & ſalina, quæ ſuccum benignum ex cute exhauriunt, declinanda ſunt. Conducunt externa coſmetica, inter quæ ex *Talco* parata extolluntur, & liquor talci magni æſtimatur, de oleo hujus talci plures proſtant deſcriptiones, verùm veram adhuc cum induſtria quærunt Chymici. Sequens topicum omnem nigredinem à cicatrice tollit:

℞. *Rad. ari, Bryoniæ, Sigilli Salomonis recent. ana* ℥. j. *Sem. fœnigræci pulv.* ʒ. j. *Camphoræ* ʒ. ß. *Simul contundantur, & affunde Ol. tart. p. d.* ℥. iij.

Fiat expreſſio, applicetur cum petiâ bis in die.

Duræ occurrendum eſt emollientibus, ut oleum *ex vitellis ovorum, pinguedine humanâ*, quam admiſcemus *cum oleo radicis cyclamini, vel radicis cucumeris aſinini* ad callum reſolvendum. Vel *oleo tartari p. d.* inungimus. Vel ſi valdè dura ſit cicatrix, eam inungere debemus *oleo amygdalarum*

larum dulcium, & deinde ſuperponere *micam panis in aceto acerrimo maceratam*; nam ſic emollitur, & poſtmodum attenuatur.

Si cicatrix ſit rugoſa; quia, male conſuta fuit, eam medicamento exedere, novam, ac lævem inducere; & demum eam emendare debemus.

Non eſt tandem vilis chirurgus, nec ſordidus tonſor, qui non ſe jactet ad cicatrices prorſus delendas arcanum poſſidere, verùm non reſpondet jactantia factis. Annis elapſis cuidam eunucho una faciei pars inciſa fuit, chirurgus, cuius curæ ſe ſubmiſit, pollicebatur ſe, nec nimium quidem cicatricis veſtigium relicturum; ægrotus, minimè verò id quidem reſpondit; imò domine chirurge, te deprecor, ut latam infixi vulneris notam relinquas, nam qui hanc faciei partem amputandam curavit, niſi ſtigma aſpexerit; mihi alteram faciei partem amputari, vel forſan me tandem jugulari curabit: ex hoc in aliquibus vulneris ſtigma non obolendum eſſe quandoque arbitramur, nec inde pejora eveniant mala.

Cap. XXXVIII.

De Oculorum Anatomè.

Oculi ab occulando, ſeu occultando dicti, eo quod ſub palpebris occultentur, ſunt viſus organa, ex humoribus, membranis, muſculis, vaſis aliiſque partibus videndi gratiâ efformata.

Poſiti ſunt in editiori corporis parte, ut tanquam ſpeculatores fortuitorum occurſuum, quæ fugienda, quæ proſequenda, ex eminentiori loco meliùs proſpiciant. Sunt noſtri corporis lucernæ ardentes, quæ Solis inſtar homini lumen præbent. Et ſicut ſol ſplendens macrocoſmum illuminat, ita etiam oculi microcoſmum illuſtrant.

Sunt oculi numero duo, tum ob majorem viſûs perfectionem; tum ut uno læſo, vel deficiente, alter vicem ſuppleret; objectum tamen unum eſt, quod videt uterque, non duplex.

Globoſam, circularemque, obtinent figuram, ut tam ad motum aptiores, ſi enim aliquem angulum in ſuâ figurâ haberent, ab illo maxime læderetur viſio; quàm ad radiorum viſibilium receptionem commodiores eſſent.

Color in homine aliquantulum variat, eſtque in aliis cæſius, in aliis ſubflavus, in aliis niger, quæ varietas circum pupillam in iride maximè conſpicua eſt, atque ab venæ colore procedit. In *Sinarum* regione incolæ nigros, in *Tartariâ* autem virides habent oculos.

Oculorum magnitudo homini mediocris eſt, non omnibus quidem exactè æqualis, ſed talis tamen, quæ recipiendis viſibilium radiis ſufficit. Interim exigua illa magnitudinis diverſitas ad majorem, minoremque viſûs firmitudinem non parùm confert: quippe majores, & prominentes oculi multo hebetiore viſu præditi ſunt, quàm minores, & in profundo reconditi, cujus rei cauſâ videnda apud Opticos ſcriptores.

Maximus, & admirandus eſt oculorum inter ſe conſenſus propter nervos opticos in medullæ ſummitate ſibi permiſtos, ac in medio connatos: nec non propter motorios è communi principio ſimul oriundos, atque hinc uno, præcipuè à cauſis internis, malè affecto, mox condolet, languetque alter, & ab unius noxâ alter vix immunis ſervari poteſt.

Lucem aliquam congenitam in ſe habent, eamque mediocrem in homine, qui diuturnis actionibus in primis occupatur: majorem verò in iis animantibus, quæ nocturnis venationibus victum quærunt, ut gliribus, bubonibus, felibus &c quorum clarè fulgentes oculi circumfuſas evincunt tenebras.

Poſiti ſunt oculi in ſuis domiciliis, quæ vulgò *orbitæ* nominantur, utrinque ad naſi latera ſub oſſe frontis, ut viciniores eſſent ſuo principio ſcilicet cerebro, in quibus continentur ad ſui tutelam, & defenſionem ab externis injuriis, tanquam in capſulâ, oſſeâ quidem, ex oſſe frontis, & genarum taliter conſtructâ, ut verſus ullam partem ab extrinſeco lædi poſſint: quâ ratione etiam ſuperpoſitas habuerunt palpebras.

Orbitæ inveſtiuntur pericranio, cui adeps, muſculorumque principia firmiter adnaſcuntur; In ſingulis tria ſunt foramina. Duo poſteriora, eaque maxima, & unum laterale minus. Poſteriorum interius rotundum, nervo optico tranſitum præbet; exteriùs verò, ei à latere adſtans, eſt fiſſura oblonga, per quam nervus motorius cum arteriis, & venis ad oculum progreditur. Laterale foramen, quod minus in angulo externo ſitum eſt, hoc ſub oſſe cribriformi ad naſi interiora progreditur, atque inde lachrymas tranſmittit; & vulgò vocatur *foramen lachrymale*.

Ne per hæc foramina lachrymalia continuè lachrymæ effluerent, Summus rerum Opifex utrique caruncùlam glanduloſam, & mollem impoſuit, exiguis vaſculis ſanguineis, & nervulis ferè invitibilibus donatam, duobus inſuper vaſculis lympham vehentibus ab interiore glanduloſæ carnis parte exeuntibus, & humorem ad oculi continuam humectationem ſenſim effundentibus præditam. Hæc glanduloſa caro lachrymale foramen tegit, (à nonnullis *caruncula lachrymalis*, appellatur) & ſic liquoris interni continuum exitum præbet: quouſque ob nimiam ejus copiam nonnihil retrocedere, & ſic iſti liquori, id eſt, lachrymis, tranſitum prebere cogatur. Hæc caruncula quandoque ab aere frigido nimis contracta, vel ab acri humore eroſa, vel exulcerata dictum foramen non ſatis exactè occludit, & lachrymarum eruptio non impeditur, ac proinde tunc voluntarius, & aſſiduus earum fit profluxus.

His orbitis contenti oculi majoris tutelæ gratiâ *palpebris*, tanquam velaminibus conteguntur, quibus pulveres, moleſtique fumi, atque vapores ab iis excluduntur, nimiumque lumen, & aëris injuriæ avertuntur, & ad majorem claritatem carneâ humectatur, abſtergitur, & depuratur.

Conſtant exteriùs cute tenellâ, cui nulla ſubſternitur pinguedo: interius pericranio tenuiſſimo, ac læviſſimo, ad faciliorem motum, ſuccingitur. Has partes media intercedit membrana, quæ hîc valdè tenuis eſt.

Minimos arteriarum ramulos à carotidibus accipiunt, minimaſque venulas ad jugulares emittunt, nervulis verò à ſecundo pari donantur.

Duæ numero ſingulis oculis ſunt palpebræ. Una inferior, & minor, cujus in homine minor eſt motus. Altera ſuperior, motu celerrimo prædita, ipſi conceſſo à duobus muſculis. Quorum primus dicitur rectus, quo mediante oculi aperiuntur, & attolluntur; oritur circa nervum opticum,

cum, & tendine in palpebræ extrema deſinit. Alter orbicularis dicitur, qui deorſum movet, id eſt claudit, & tegit.

Palpebræ apertæ duos efformant angulos, quos *cantho* appellant. Horum externus eſt minor; internus eſt major, in quo caruncula glanduloſa foramini lachrymali incumbit. Utriuſque glandulæ uſus eſt, Seroſum lymphaticum humorem ex ſanguine arterioſo ſeparatum, per tenuiſſimos lymphaticos tubulos oculis affundere, ad continuam eorum humectationem, carneæ tunicæ abſterſionem; palpebrarum motum faciliorem.

Extrema palpebrarum duriora ſunt; & cartilaginoſa, ſed molles iſtas cartilagines parvas; ſemicirculares Græci *Tarſos* vocant, Latini *Cilia*; ad ſtabilem palpebrarum expanſionem, exactamque commiſſionem. Harum ſuperior multo Latior eſt inferiore; quibus pili infiguntur, qui ad definitam longitudinem excreſcunt, quam ex naturæ lege non excedunt. His volitantia per aërem corpuſcula ab oculis arcentur, & viſus inductis leviter tenebris perfectior redditur: iis autem quacumque de cauſſâ ſublatis remotiora exactè non internoſcuntur, verſus interiora verò converſis, gravis moleſtia oculis, cum viſûs incommodo, infertur.

Majoris adhuc tutelæ gratiâ, ſuperiùs ad oculorum, frontiſque confinia, *ſupercilia* conſtituta ſunt, craſſiore cute, inſtar arcûs, prominula; piliſque preſſulis, verſus exteriora decumbentibus hirſuta, ſudores, pulveres, & alia, quæ à capite defluunt, excipientia, ne in oculos delabantur.

Oculi viſionis organa triplicibus conſtructa ſunt partibus, quarum aliæ ad nutritionem, ut venæ; & arteriæ: aliæ ad motum efficiendum, vel facilitandum, ut muſculi, adeps, glandulæ, & vaſa lymphatica: aliæ ad ipſum viſum faciunt; ut nervi optici, tunicæ, & humores.

Arteriæ ſanguinem vitalem ad nutritionem oculorum, muſculorum, glandularum, & adipis deferentes, partim ſunt externæ, à carotidis ramo externo: partim internæ ab interno ejuſdem ramo, plexum retiformem conſtituente procedentes.

Venæ externæ in oculi albo ſpectabiles, ad jugu aris externam; ut internæ nervum opticum comitantes, ad ejuſdem ramum internum emittuntur.

Moventur oculi humani quaquaverſum ſex muſculorum ope, intra, orbitæ cavitatem oculis circumſtantium: quorum quatuor majores recti; motum rectum ſurſum, deorſum, ad latera: duo multo minores obliqui, motum obliquum perficiunt, quibus omnibus adeps copioſus, tum ad facilitandum motum, tum ad oculi humectationem, calefactionem, Lævigationem interponitur.

Oriuntur omnes principio acuto è profundâ orbitæ parte juxta foramen, ubi nervus opticus orbitam ingreditur, cujus membranæ adnaſcuntur, & deſinunt in tendinem tenuiſſimum, corneæ adhærentem, in qua omnes tendines in circuitu ſimul injuncti, tunicam quandam tendineam conſtituunt, vulgò *innominatam* dictam, quæ latioris circuli inſtar oculo adnectitur, ſed totum non ambit.

Primus muſculus, ſuperior, & craſſior oculum attollit, vocatur *attollens*, quòd quia ſuperbis hominibus frequens eſt, *ſuperbus* appellatur.

Secundus ei oppoſitus in parte inferiore, ſeu humiliore, qua locatus eſt, vocatur *deprimens*, ſeu *humilis*, quia oculorum deorſum malâs verſus trahit.

Tertius in majori angulo poſitus *adducens* appellatur, quia introrſum naſum verſus oculum adducit, quòd quia bibentibus, dum poculum inſpiciunt; familiare eſt, hinc *bibitorius* dicitur.

Quartus *abducens* in latus, ad parvum angulum; *indignabundus* nuncupatur, quòd indignantium lateralem aſpectum exprimat.

Ab his quatuor ſimul agentibus oculus introtrahitur, & motus ſiſtitur, qui motus Medicis *tonicus* dicitur.

Quintus, obliquorum prior, gracilis, teres; brevis, inferiore loco ſitus, & in extremâ inferioris obitæ parte, obliquè deorſum in gyrum oculum movet ad angulum externum.

Sextus, obliquorum alter, omnium tenuiſſimus, habens tendinem longiſſimum, oculum circumagit ad angulum internum Dicitur *trochleæ muſculus*, quia per trochleam circumrotatur.

Hi duo poſtremi ob petulantium oculorum amaſiam ſpectantium occultas illecebras, *amatorii*, à motu verò, quem peraguunt; *circumactores* nominantur.

Nervorum duo ſunt paria; primum *opticum*, vel viſorium, craſſum; & poroſum deferens ſpiritus opticos. Inſeritur parte poſticâ in centrum corneæ, & ad retinæ centrum penetrat. Secundum motorium, quod in membranas abit; & in quemlibet muſculum ramum emittit.

Oculi bulbus conſtruitur ex membranis, & humoribus, membranæ non niſi tres ſunt, & tres humores.

Prima membrana, ſeu tunica oſſi proxima *Adnata alba*, & *Hip.* & Galeno *Album oculi* appellata, & tenuiſſima pericranii ſupra ſcleroticam uſque ad circulum iridis expanſio, oculum orbitæ, & interioribus oſſibus conjungens, unde etiam *conjunctiva* dicitur. Eſt exquiſiti ſenſus; arteriolis, venuliſque multis conſperſa: per quas arteriolas cùm ſanguinis fervidioris major ſit affluxus, quàm per venulas refluxus, tunc ophthalmia generatur, cujus hæc membrana ſedes eſt. Hæc tunica communis eſt; propriæ verò membranæ, ſeu tunicæ ſunt tres, & remotâ hac adnatâ.

Prima ſe offert ſclirotica, vel dura dicta; quæ à durâ matre ortum ducit. Hæc totum involuit oculum; eſtque craſſa, dura, denſa, æqualis, poſteriùs opaca, anteriùs inſtar pellucidi cornu tranſparens, pellucida, & polita, unde ea parte tunicam *corneam* vocant.

Secunda, & media, quæ præcedente multò tenuior eſt, à tenui meninge orta, & exilibus vaſculis conſperſa, & quia oculi humores ſicut Chorion fœtum, amplectitur, choroides nominatur: at anteriore parte qua craſſior, & duplicata, atque ad radiorum lucis intromiſſionem in medio perforata eſt, & *Rhagoides*, ſeu *Vuea*, quia ſimilis eſt ſpolio vuæ, detracto pedunculo, vel ab vuæ colore dicitur, quod tamen nomen ſæpè etiam toti tunicæ adſcribitur.

Portio illius per corneam tranſparens; vueæ tunicæ limbus, varios habet colores, atque hinc à Cœleſtis Iridis ſimilitudine *Iris* appellatur: eſt tamen nunc nigra, nunc cœrulea; nunc cæſia &c.

Eſt

Eſt autem uvea in mediâ anteriore parte feneſtrata, ſeu perforata in hominibus foramine rotundo, in quibuſdam brutis oblongo, ſeu ovali, quod Latini *Pupillam* appellant.

Ex circumferentiâ uvæ oritur ligamentum, vel *Interſtitium Ciliare* dictum, quæ ſunt tenuia quædam filamenta referentia lineas nigras palpebrarum pilis ſimiles, & cryſtallinum humorem cingunt, qui horum ope nectitur vicinis partibus.

Tertia *Retina*, ita dicta, quia æmulatur reticulum illud expanſum, quod è fune pendulum eminus ad piſcium capturam aquis injicitur. Ejus ſubſtantia mollis eſt, atque mucoſa, in qua cùm filamenta quædam tenuiſſima, tum vaſcula maximè tenella, è plexu choroide, & rete mirabili derivata, ſanguinem ad ejus nutritionem deferentia, manifeſtè conſpiciuntur. Hæc tunica eſt magis opaca, quàm lucida, miſta obſcuriori rubore, quia hîc receptæ ſpecies ſiſtuntur, & repræſentantur, tanquam in ſpeculo: mucoſa tamen nonnihil, quo muco ſubindè albicat, ad ſpecierum receptarum illuſtrationem.

Hæc Retina ulterius ambiens, in tunicam *Araneam* mutatur, vel Chryſtalloidem, quia ſui tenuitate araneorum telam refert, & eſt humoris cryſtallini propria tunica tenuiſſima, & pellucida, undè *ſpeculum* dicitur.

Addimus tunicam *Vitream*, quæ vitreum inveſtit humorem, & à cryſtallino ſeparat.

In oculo tres obſervantur humores, aqueus, vitreus, & cryſtallinus: quorum hîc nobiliſſimus eſt, & anima, atque *centrum oculi* quibuſdam dicitur. Differunt hi oculorum humores, ſed omnes ſunt pellucidi, & colorum expertes, ac intra tunicas contenti, ubi aqueus imprimis anteriora occupat, vitreus poſteriora, media cryſtallinus omnium ſit minimus, vitreus quintuplo eo major, duplo verò ſuperans aqueum.

Aqueus humor, tenuis, pellucidus, omnis coloris expers, & fluxilis inſtar aquæ, anteriùs ſpatium inter corneam, & cryſtallini ſedem alluit, nullâque tunicâ propriâ comprehenditur, ſed inter corneam, & uveam tunicam ante pupillam concluditur.

Aquei humoris uſus eſt reliquos duos denſiores humores, cum uveâ, retinâque tunicâ humectare, ac lævigare, & forſan etiam nutrire: ad hæc, corneum: ne rugoſa, atque indè opaca fiat, diſtendere, luminis nimium ſplendorem infringere & radios viſibiles dilatare. Si verò à puritate ſuâ recedat,& craſſior evadat,tunc viſus hebetatur,ut ſenibus contingit. Si particulæ aliquæ craſſiunculæ in eo natent, tunc culices,muſcæ, paleæ, aranearum telæ,aliaque ſimilia ante oculos,oberrare,aut volitare videntur. Si illæ particulæ craſſiores concurrant, & ita cohæreant, ut indè pellucida generetur, ante pupillæ foramen ſubſiſtens, tunc viſus aboletur, propterea quod radiorum viſibilium ingreſſus in cryſtallinum abarceatur: idque incipiens vitium Latinis *ſuffuſio* dicitur, conſummatum verò *Cataracta* nominatur.

Vitreus humor ſimilis eſt vitro fuſo,non autem exquiſito pellucidus. Sed aliquo pacto vergens ad obſcurum, quod factum eſt, ne iterum oculi lumen diſpergatur, nullum habens opacum, à quo terminetur. Tenuiſſimâ pellucidâ tunicâ, vitrea dictâ, inveſtitur, qua à reliquis duobus humoribus ſeparatur.

Cryſtallinus humor à clariſſimâ pelluciditate, cryſtalli inſtar maximè ſplendidâ nominatus, atque etiam glacealis dictus, eo quòd purioris concretionis glacealem gemmam æmulatur, eſt abſque omni alieno colore, ut omnes recipiat colores: duobus reliquis humoribus ſolidior, ac ſplendior eſt, è puriſſima, maximèque pellucidâ ſeminis parte genitus eſt.

In hoc humore primariò non fit viſio, ſed in Retinâ, corpore opaco, in qua ſpecies viſibiles terminantur, & à cryſtallino humore repræſentantur, ut videre eſt in ſpeculo, cujus cryſtallus tenui obducitur mercurio, ut in eâ objecta pingantur.

Cap. XXXIX.

De Viſione.

Explicatis, quæ ad anatomen pertinent, oculorum partibus, operæ pretium duximus aliqua de hujuſmodi ſenſus operationibus veſtigare; quare ad viſionem explicandam accedimus. Quia verò, licèt unuſquiſque videat, attamen non omnes hujuſmodi ſenſationis methodum animadvertunt, cognoſcuntque, & totam Philoſophorum antiquitatem in eâ exponendâ ferè aut in errores irrepſiſſe, aut chymeras commentam eſſe cognoſcimus: id circò eorum placitis in medium deductis, noviſque obſervationibus (quoad neceſſitas, brevitaſque exigunt) conſideratis, & ſelegimus amplectenda; quæ tum ad rationem, tum ad experientiam magis facere comperiemus.

Nos non præterit, quæ inter *Peripateticos*, clamoribus cœlum ipſum penetrantibus, agitur famoſa quæſtio; An ſcilicet viſio fiat per extramiſſionem ab oculo ad objectum viſibile, an per intramiſſionem ſpecierum ab objectis viſibilibus in oculum: & licèt hujus quæſtionis exagitatio aut nihil eorum ſcientiæ conducat, aut primum: Nam neque in eo: quod intrà, vel extramittitur, conveniunt, neque quid ſpecies ſint, intelligunt, neque modum extrà, vel intramiſſionis explanant, neque tandem, ubi ſenſatio ipſa perficiatur, agnoſcunt; nihilhominus eam expendere ad prædicta omnia clariùs explicanda æqui, bonique conſulimus.

Radios quoſdam ex oculis emitti objecta pertingentes, & ad oculos regredientes, objectorum veluti exploratores commenti ſunt *Pythagorici*; aſſeverabant enim viſum intenſum in æs denſum, politumque incidens, pilæ inſtar repercuti. Sed horum improbabilitas conuincitur.

Primò, ex eo, quòd agens vim hujuſmodi radiis ex oculo exeuntibus, ac redeuntibus communicans, imprimenſque nos edocuiſſe debebant.

Secundò, qui fieri unquam poterit, ut tanta ſit hæc ex oculis radiorum emiſſio, ut non ſolùm ad quamplurima ſuper terras milliaria, totumque Horizontem protendantur, verùm etiam omnibus aëris vulgò dictis regionibus tranſgreſſis, & athmoſphærâ prægreſſa, cœlos ipſos pertingant, perluſtrentque?

Tertiò, hiſce emiſſionibus admiſſis, radiorum vi conceſſâ, atque putativo hoc agente dato, quæſò, quo pacto renunciatores illi radii intelligendi unquam erunt, qua cognitione præditi, quovè inſtinctu (ut ita dicamus) donati, ut objecto contacto, illicò reſiliant, ejuſque efformationem edicant? Certè hæc capiendo non ſumus. Sed alios perſcrutemur.

Plato in *Thymæo* partim cum *Pythagoricis* conveniens, partim diſſidens ab iiſdem, licèt enim ex rebus ipſis aliquid ingrediens organum, & corpuſcula in viſum incurrentia admiſerit, præ his verò ignem aliquem, ſeu lucem ex oculis emitti ad lucem uſque externam ſtabilivit, atque has luces invicem occurrentes compactaſque viſionem efformare ab animâ perſentitam edocuit; requiſivit autem internæ oculorum lucis cum luce externâ compactionem, ut viſionis explicaret defectum in tenebris, ubi utriuſque lucis non poteſt occurſus haberi.

Sed hæc ſententia quò ad ex oculis emiſſionem non ſolùm præjactis obnoxia eſt rationibus, verùm etiam voluntaria; Si enim in illo utriuſque lucis occurſu viſio perficeretur, fieret primò, ut extra oculos videremus. Secundò, ut compactio illa omnium objectorum eſſet repræſentativa, quæ luci eſſent obvia externæ, quod falſum convincitur; etenim poteſt oculorum lucis cum externâ luce fieri compactio, ubi plurium adſit objectorum præſentia; vel nonnullorum eſſet repræſentativa, ubi nullius adſtiterit objecti viſibilis præſentia, putà in aëris vaſtitate, quare viſio efformeretur, & tamen nihil prorſus conſpiceretur.

Neque obſtat viſibilis objecti defectum viſi ſpeciem prohibere, cùm præter lucis utriuſque concurſum voluerit etiam corpuſculorum effluxum in oculos ex rebus ipſis; nam corpuſcula hujuſmodi ex rebus in oculos effluentia, vel ſunt radii lucis ex rebus in oculos refracti, ſeu reflecti; vel effluvia ex ipſis corporibus continuò proſilentia, vel ſpecies vulgò dictæ. Non primum, ut enim infrà evidentius patebit lucis radii objecta ſe ſolis in oculorum fundo depingunt, & idcircò voluntaria ſunt, quæ de lucis utriuſque occurſu compactione, cœteriſque commentus eſt *Plato*. Non ſecundum, ea enim per aërem diſperſa tantùm abeſt, ut viſionem efforment, ut nec lyncæos quidem oculos offendant. Non tertium, ſpecies namque ſecundum vulgi acceptionem intellectæ, fieri non poſſunt, ut inferiùs conſtabit.

Stoici, ut refert *Gal.* 3. *de Placitis cap.* 16. putârunt ex oculis radios prodire nonnullos objecta quælibet pertingentes, quæ ubi contigerint, ita intenduntur, ut conum veluti efforment; cujus cuſpis ſit in oculorum ſuperficie, & in re ipſâ. Id totum baculi exemplo declarant; ſicut enim baculi inſtrumento cœcus mollia, dura, lutum, lapidem, pannum &c. contacta cognoſcit, ita & oculi radiis prædictis mediantibus, album nigrum, flavum, viride &c. colorata diſcernunt.

Sed hoc placitum vergit ad improbabilitatem: Admiſſis enim hujuſmodi radiis ex oculo prodeuntibus, conoque efformato, inexplicabilis remanet viſionis efformatio; etenim ſi viſio conficitur in oculo, aliquid in eundem immittatur oportet, aliàs fieret; ut quolibet tempore; & etiam in tenebris videremus obſcurioribus, ubi ex oculis etiam radii exeunt, & rem pertingentes, conum efformant; & tamen aſpicimus nihil. Præterea unde tanta in ocellis radiorum immenſitas; ac particularum effluentium ad radios illos efformandos copia, ut ad cœlos uſque protendantur, conumque illum ſtabilem reddant ad videntis arbitrium? Ad hæc, cùm radii hujuſcemodi è corpore non proſiliant luminoſo, tantàque careant effluviorum abundantiâ, quî fit, ut novis non ſuccedentibus corpuſculis, avolantium particularum defectum ſupplentibus, conus perdurare adeò valeat? Quòd ſi corpuſculorum ſucceſſionem admittant; unde quæſo, hæc ſucceſſivitas, ubi tot ſpiritus, innumerabileſque elaborantur; Quo pacto cohærent; per corporis alicujus interpoſitionem reciſi, quomodò counijuntur? Inſuper vel viſio perficitur in re, quam conus contingit, vel in oculo. Non primum, quia contingeret, ut extra oculos videremus; non ſecundum, quia in oculis nihil adjicitur, per quod hæc compleatur ſenſatio, & ſi abſque addito videre poſſemus, dormientes etiam conſpiceremus.

Neque dicant radios regredi poſt rei explorationem; tùm quia eum *Pythagoricis* convenirent, tum quia radii illi pedibus carent, & alis, nec mathematica phantaſticari poſſunt machinamenta radios ducentia, & reducentia; cùm etiam quia, qua cognitione, aut vi magneticâ ducerentur, ut egreſſi regrederentur, cùm præterea ſciamus particulas hujuſmodi eâ donatas eſſe naturâ, ut libertatem aliquandò nactæ ampliùs irretiri non queant.

Peripateticorum opinio eſt: ab objectis aliquid per medium proportionatum produci ad oculos uſque, quod recipientes oculi & moveantur, & patiantur; hac verò interpoſitâ paſſione viſio conſtituatur. Illud autem aliquid putant ſubſtantiale non eſſe, neque corporeum quid, ſed merum accidens.

Horum Philoſophorum conſuetudo cùm in terminorum nihil ſignificantium illuſione conſiſtat; plura agglomerant, ſed neque rem, neque modum contingunt; immò pro intellectûs adæquatione eundem diſtorquent, aut in dubitationum pelago demergunt.

Primò, dubitare nos cogunt: quid ſit illud aliquid, quod ex viſibilibus producitur objectis.

Secundò; quodnam illud ſit medium proportionatum, & quo medio, ſeu inſtrumento proportionetur.

Tertiò, qui ſit motus in oculum à medio impactus, & quid efficiat, in qua oculorum parte motus ille imprimatur, in muſculis nempe, in membranis, tunicis, humoribus &c.

Quartò, quænam ſit paſſio in oculo; ex cujus impreſſione viſio efformetur

Quintò, an viſio; quæ ab hac paſſione producitur, dicenda ſit actio, vel paſſio, vel actio, & paſſio oculi ſimul, vel aliquid ab utraque diſtinctum.

Sextò, quo pacto hæc Paſſio poſſit producere viſionem.

In hoc dubitationum Oceano, quis veritatem nacturus expiſcabitur? Sed hæc omnia *Peripateticis* dentur. Verùm intelligere quis unquam poterit, illud aliquid ab objectis productum merum eſſe accidens? Quodnam agens ex objectis educit, in qua ſubſtantiâ ſubjectatur, cùm ex objectis ad oculos migrat, quibus pedibus ad oculos progreditur? Præterea hoc accidens, quod oculos movet, & efficit; ut patiantur, vel oculos contingit, vel non. Si ſecundum, certe nec movebit, nec paſſione illos affici & quacumque; non enim capiendus ſe offert modus, quo aliquid ab extrinſeco; ut dicunt, ſine contactu moveatur; ſi primùm jam accidens illud, quod tangit; corpus erit ex Lucretio:

Tangere enim, & tangi niſi corpus nulla poteſt res.

Quòd ſi corpus, neceſſariò ſubſtantia; non igitur merum accidens.

Præ-

Præterimus, quæ de ſpeciebus intexunt, quas vocant intentionales, & cum realibus confundunt accidentibus, verè tamen intentionales, extra enim intentionem, ſeu mentem eſſe non agnoſcunt aliud. Sed datâ illius termini explicatione, (pro intentionalibus namque intelligunt incorporeas) quo pacto accidens incorporeum poterit afficere ſubjectum. At datâ jam hujuſmodi affectione; hæ ſpecies, quomodo ab objectis avolant, quà tranſeunt, quo *Ariadnæ filo* ad oculum rectà ducuntur, ubi ſubjiciuntur tranſeuntes, oculum pertingentes quomodo ſe inſinuant, cum aliquando totius Urbis ſpecies aſpiciuntur? Sed hæc omnia etiam concedantur. Quæſo hæ ſpecies quid efficiunt, quid operantur, qua methodo viſionem peragunt? Sed ad alios tranſitum faciamus.

Democritus, atque *Epicurus* opinati ſunt ſpecierum, imaginum, ſeu ſimulacrorum ab objectis prodeuntium receptione viſionem perfici. Quantùm verò rationi, & experientiæ hæc maximorum Philoſophorum ſententia innitatur, intellectis ſpeciebus juxta germanam ſapientum ſignificationem, ex ſequentibus manifeſtè patebit. Pro his omnibus verò

Prænotandum ducimus omne ſenſorium per contactum perfici, ita ut omnimodo remoto contactu, omnimoda etiam auferatur ſenſatio; etenim, per immiſſionem particularum in organo, earundem verè patitur impreſſionem, & recipit; in hoc enim ſentientis facultatis natura poſita eſt, ut abſque receptione, & paſſione aliquid vel minimum agere non poſſit: quapropter, ex diverſitate modi cerebrum contingendi, objectorum etiam varietas perſentiſcatur. Hæc probabilitas non ſolùm experimentis verùm etiam ratione, & analogiâ ſe convincitur; ſcimus namque ſenſus omnes non ſine quopiam eoſdem percellente ſenſationem complere.

Præſciendum etiam ex opticis, lucis radios, aut ab objectis reflexos, aut ab iiſdem refractos, intra oculorum cavitatem, & ſignanter in Retinâ adeò objectorum, unde refringuntur, vel reflectuntur ſimulacra delineare, velut ſi intra oculos eoſdem depicta ab excellentiſſimò artifice forent.

Hæc ſententia à *Sapientiſſimis viris Democrito*, *& Epicuro* inſinuata, & fuit ab incomparabili *Viro Renato Des-Cartes* obſervationibus, experimentis, & rationibus illuſtrata, ut fatuos quoque, ac mente captos ad ſui evidentiam trahat. Patet enim experientiâ rerum extra cubiculum in luce poſitarum, ex quibus radii refringentes in cubiculum obſcurum per foramen inſinuentur; etenim radiis ingredientibus papyrus oppoſita rerum externarum picturam excipiet. Idipſum manifeſtius reddetur, ſi oculo magni alicujus animalis capto, muſculiſque ac membranis circa fundum denudato (firmis, ſolidiſque perſiſtentibus humoribus) membranarum demptarum loco, charta aliqua ſubſtituatur; enim oculus in obſcuri cubiculi foramine appoſitus juxta naturæ ſitum, ut radios per pupillam excipiat, ex rebus extrinſecis refractos, & intùs tranſmittat; nam rerum extrinſecarum imagines in papyro ſubſtitutâ deſcribet, quod idem aſſequeris convexâ lente in foramine appoſitâ.

Cùm igitur innoteſcat per radiorum lucis intromiſſionem in oculo, rerum imagines, ſeu ſpecies depingi, inveſtigandum ſe offert, quonam pacto per hanc ſpecierum, ſeu ſimulacrorum immiſſionem viſio conformetur.

Opinamur itaque primò præter prædictam ſimulacrorum immiſſionem in oculorum fundo aliquid aliud exigi ad viſionem efformandam; Videmus enim hunc eundem radiorum ingreſſum, rerumque externarum picturam ab oculo, & in oculo etiam mortuo compleri omni prorſus viſione remotâ.

Neque dicas diſparitatem adeſſe, quia vitalitas oculi viventis ſupplet omnem defectum lentis convexæ & oculi demortui, nam

Opinamur ſecundò oculo vitalitatem efficere, ut imago in oculi fundo depicta, & ſignanter in retinâ nervis opticis adhærente, ita nervos moveat eoſdem, ut eorum motu ad cerebrum communicato ſenſum excitet, vulgò dictum, communem, ſeu imaginationis ſedem: atque hoc etiam citra viſionis effectum fieri putamus; cùm enim apertis oculis, & abſtracti aliquid cogitamus, rerum imagines per radios, & oculos feriunt noſtros, & in retinâ pingunt, & nervos movent, & ſimulacrâ eadem in imaginativâ communicant, & tamen non videmus. Præterquam quòd per omnem ſenſationem hujuſmodi motus, imagineſvè, quas vulgus phantaſma in ſenſu communi, & in imaginativâ per nervorum cuique ſenſationi aptorum motum excitantur, & tamen dicere, quòd per quamlibet ſenſationem videamus, erroneum erit.

Opinamur tertiò imagines illas, ſeu phantaſmata in imaginativâ excitatas, ſive ita ſubtiles exiſtant ut D: Auguſt. vocaverit ſpirituales, vulgus verò Philoſophorum ab intellectu agente ſpiritualizatas appellaverit, ſive quocumque mòdo moveant cerebrum, ſi ad animum non pervenerint, ita quòd illum advertere faciant, nullam viſionem perficere. Totum id evidenter convincitur experientiâ; nam mentem cuilibet ſenſationi non applicantes, nullo pacto ſentimus.

Opinamur quartò tum viſionem, de quâ loquimur, cum & quemcumque ex quinque ſenſibus noſtris in ſolâ animi noſtri advertentiâ compleri, nam advertentes tantùm omnium muneribus ſenſationem, organorum functiones percipimus.

Hinc conſtat *Carteſii* opinionem, qua cœtera, præter hominem, bruta animalia, Authomata ſtruit machinamenta, maximum habere probabilitatis pondus.

Pro explendis virtutis amantium votis ſubnectendus hìc eſſet modus, quo noſter animus ad imagines hujuſmodi, ſeu ad motus nervorum, & cerebri, quæ omnia corpora ſunt, poſſit advertere, ut ſentiat, intelligatque, ſed cùm hæc ſint extra noſtram digreſſionem animaſticis explanandam relinquimus. Pro rei tamen tantillâ explicatione utemur Theologorum paritate: Inquiunt hi Angelum, ſeu aliquam aliam ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectivam lapidi, vel alteri corpori quoquomodo præſentem cum lapidem, tum corpus quodcumque advertere, cognoſcere, & comprehendere; quis ergò ibit inficias noſtram mentem, angelorum inſtar, ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectione dotatam, immortalemque poſſe cerebri, ſenſuumque, internorum idola, motuſque per ſuam intimam præſentiam advertere, comprehendereque? Sed ad oculorum vulnera tranſitum faciamus.

CAP.

Cap. XL.

De Oculorum Vulneribus.

SUnt oculi duo frontis ſidera, imò duo magna Luminaria, quæ univerſum microcoſmum ſuo irradiant fulgore; unde propter hominem oculi, & propter oculos cætera à ſummo Opifice condita ſunt, ut immenſum ejus amorem contemplari, & admirari poſſit. Si à nativitate cœcus eſſet homo, neque admirabile cœlum, Lucidiſſimum ſolem, formoſam lunam, radiantes ſtellas, necnon mundi elementa, & omnia exindè exorta perciperet. Profectò itaque tot multa, quæ de Univerſo diſceptantur, tot, tantæque abſtruſarum rerum notitiæ, quas ſummi Viri noſtræ advexerunt ætati, tot denique novarum artium inventa, & admiranda cœlo, terrâ, marique deprehenſa oculi nobis attulerunt. Oculi certè ſunt duæ pretioſiſſimæ hominis gemmæ, lucis ſpecula, & ipſa corporis Lux, ſicuti quoque Dominus noſter, *eos Lucernam corporis* vocat. Quidam in eâ fuerunt ſententiâ, ut pro animæ ſede caput aſſignârunt; & exindè alii glabram capitis partem, putà faciem; & hinc alii demùm in oculis animæ domicilium collocare voluerunt, & reverà anima, ſeu vita, ut Jo. habetur: *Et Vita erat lux*, quæ eſt de luminis naturâ, in nullâ aliâ meliori ſede collocari potuit, quàm in oculis; qui ſunt corporis Lucerna. Oculos inter principes humani corporis partes meritò collocamus; in oculis namque tanquam in terſo ſpeculo animi pathemata intuemur, quæ humanum alterant corpus, ita ſunt amor, odium, audacia, reverentia, gaudium, mœſtitia, afflictio, excandeſcentia, furor, verecundia, ultio, miſericordia, cogitatio &c. Quantum ſuo Creatori ingratus debet homo, quòd cœcum illum non creârit! Nec pro tanto munere debitas ei gratias refert. Cuncta primò ignoraret, deinde nec ſuum diſcernere cibum, potum, veſtes, & pede preſſum ambulando præcipitia internoſcere, neque pro eis comparandis laborem ſubire etiam poſſet. Quis omnia bona enumerare, vel recenſere poſſet, quibus ingratus homo, mediantibus oculis, fruitur? Tandem viſionis ratione mors diſtinguitur à vitâ, & omnia mortem intentarent, denique potiùs mortuus, quàm vivus eſſet, & tamen vivus in tenebris, & umbrâ mortis. Viſione abolitâ, quanta infortuniorum Lerna naſcatur, dicat *Samſon à Philiſteis*, *& Polyphæmus ab Uliſſe* excœcatus. Dicat *Beliſarius*, cui utrumque oculum Juſtinianus eruendum juſſit: quare cùm aliter ulciſci non poſſet, exiguum extra Urbem extruxit tuguriolum, ubi per omnem vitam à prætereuntibus ſtipem emendicavit: illud identidem repetens: *Da obulum Beliſario, viator, quem invidia, non culpa cœcavit.* Quot languorum myriades in oculis ingratus ſuſtinet homo, ut gratiorem ſe reddat pro tanto collato munere; non aliæ principes humani corporis partes patiuntur, non caput, non cor, (excepto tamen uno *Galeniſtarum* hepate, quia non eſt malum in corpore, quod non faciat hepar) non ſtomachus, non uterus, quot tantilla tolerat pars; ideòque in oculorum affectibus percurandis, peritus debet eſſe Medicus: eſt tantum horum affectuum negotium, ut totum hominis ſtudium ad ſe trahat, & priſci hanc cognoſcentes difficultatem, oculorum curandi rationem tantùm aliqui profitebantur, & ocularii medici vocabantur, ex quorum ſanatione non minimam aſſequebantur gloriam. Cœterùm nunc noſtro ævo quiſque leviter medicinâ imbutus, omnibus medetur morbis, ſed nullum curat. Non impræſentiarum de omnibus oculorum affectionibus tractamus, nam de his alibi, ſed tantùm de oculorum vulneribus.

Signa.

Oculorum vulnera nullis particularibus indigent ſignis, & non ægrè à bardo chirurgo, ſolâ oculari inſpectione, & ægri relatione dignoſci poſſunt.

Cauſæ.

Cauſſæ ſunt res externæ violenter in oculum intruſæ, ejuſque continui unionem ſolventes, ſive ſint perforantes, ut gladius, ſtylus, ſagitta, acus, ſpina ſubula, vitri fruſtum, & quicquid pungere, vel perforare, & terebrare poteſt: ſive ſecantes, ut culter, enſis &c. Sive contundentes, ut pugnus, lapis, baculus, pertica, flagrum fuſtis, & fortiter, & impetuoſè oculo impulſa.

Prognoſis.

Oculorum vulnera ita curatu difficilia ſunt, ut in quavis aliâ corporis parte non ſint ita curatu ardua ſicut in oculo; tùm ob partium nobilitatem, quæ ſanationis auget difficultatem; tùm propter exquiſitum ſenſum, ratione multorum nervulorum, & membranarum, ex quibus conſtat, ob quem non poſſunt applicari medicamenta, pulveres inſpergere, balſamis humectari, & ſimilia, quia ſtatim ſuccedit dolor; tum propter maximum conſenſum, quem oculi muſculi, & membranæ cum cerebri tunicis, & facilè ſummus excitatur dolor; tum propter humores contentos admodum lubricos, ita ut ſi tunica, intra quam continentur, diſrumpatur protinus effluunt. Præterea tanta eſt oculi, & ſuarum partium puritas, ut ſiquid in ipſo præter naturam contineatur, cœcus evadat homo. Inſuper tot arteriolas, & venulas per ſe ipſum oculus habet diſſeminatas, ut etiam vix vulneratus, vel leviter contuſus, fieri non poteſt, quin inflammetur, & in tumorem elevetur. Tandem difficillima ſunt oculorum vulnera curatu, quia oculi fluxionibus tum à capite, tum à toto corpore recipiendis, quacumque aliâ parte ſunt obnoxii. Verumenimverò ſi vulnera non totam dilaceraverint tunicam, id eſt, ſi non tam altè penetraverint, aliqua curationis ſpes affulget; Si verò cornea fuerit rupta, & aqueus humor effluxerit, nulla ſalutis ſpes ſupereſt. Si vulnus ſit anguſtum, minus periculi habet, ſi ad uveam procedit, incurabile eſt.

Curatio.

In vulnerum oculorum curatione *vulgares* ferè ſemper ejuſdem lateris phlebotomiam præmittunt, cùm vix initio aliud efficacius auxilium ad ſanguinis fluxum, & indè facilè ſubſequuturam inflammationem inhibendam reperiatur. Poſtmodum purgantia præcipuè bilem uſurpant, ut & medicamenta bilem alterantia, refrigerãtia, & caput re ſpicientia, cum bilis aliorum humorum ad caput ſit vehiculum. Statim ipſi oculo interceptionis, & repercuſſionis gratia medicamenta adhibent *ex ovi albumine benè conquaſſato cum aquâ roſarum*, *cui boli Armeni*, *terræ ſigillatæ*, *olei roſacei*, *& pauxillum aceti roſacei* addunt. Vel

℞. *Album. ovor. num. ij. Conquaſſentur cum aquâ Tormentillæ, & Roſarum ana ℥. j. Adde aluminis, & Croci ana ℈. j. m.*

Hæc eadem repellentia temporibus, & fronti etiam imponunt. Ad inflammationem arcendam, & dolorem demulcendum, *cataplaſma ex meliloti, & capitum papaverum decocto, in cujus portione humectetur mica panis cum pauco croco*, adhibent. Vel *cataplaſmate ex mucilagine, ſem. lini, cydoniorum, pſyll.* utuntur. Cœterum ſi contingat dolorem non remitti, ad leviora recurrunt narcotica, & præſertim ad *collyrium, quod paratur ex aquâ ſolani, roſarum, plantag. & ſief albo cum opio.* Dolore ſedato, vulneris conſolidationem procurant his, & aliis medicamentis, ut

℞. *Sief alb. Rhaſis ſine opio* ʒ. j. ß. *Aquæ roſar.* ℥. j. ß. *Album. ovor.* ʒ. ij. *Tutiæ præp.* ʒ. ß. *M. in mortario marmoreo.* Vel

℞. *Gummi Arabici aquâ roſ. diſſ.* ʒ. iij. *Cremoris rad. conſolid. mai.* ℥. j. *Pulv. ſubtilis thuris, Aloës lotæ ana* ℈. j. *m.*

Poſt ſeptimum diem magis ſiccantia, & detergentia adhibent, ne caro craſſa, ſed tenuis generetur, ut

℞. *Myrrh. Sarcocoll. lacte nutritæ ana* ʒ. ß. *Tutiæ præp.* ʒ. j. *Mell. roſ. q. ſ. f. linimentum.*

Vel ſi propter excrementorum redundantiam caro mollis excreſcat, ut multoties contingere, ſolet, exſiccetur *pulvere alum. roc. tutiæ, ſacch. & oſſis ſæpiæ, addito modico Calcanthi rubri loti.*

Henricus Heerius mirabilia, ſed non credenda narrat in oculorum vulneribus, etiam effuſis oculorum humoribus, de ſucco veſicularum ulmi vernali tempore reperibili, humorem tùm aqueum, tùm vitreum æquè in gallinis, ac puellâ quadam ſe reſtituiſſe putavit, cùm tamen ipſa forſan natura fecerit, quod ipſe hoc ſucco feciſſe exiſtimavit. Sed reverà ut vera dicamus, mera impoſtura eſt, quod ipſe ſcribit. Refert ſuprà notatus author *obſerv. oppidò rarar.* 4. ſe cum Lithuano quodam aliquandò iter feciſſe, qui ab omnibus medicis agyrtis, vetulis, veneficis, chymicis, in totâ, quam obierat Europâ, & Aſiâ, ſecreta (ut vocabat) plurima collegerat; atque eum gallum gallinaceum ſibi obtuliſſe, & juſſiſſe, ut oculum galli ſæpius occutiſſimo ſcalpello punctum, interque digitos preſſum, orbitæ oculi reponeret. Quod ubi feciſſet, affundiſſe Lithuanum illum guttas duas liquoris, qui menſe Majo in veſicâ ulmi reperitur, obligatumque capite gallum ciſtæ incluſiſſe, & poſt horas octo eduxiſſe, utroque oculo ita ſibi ſimili, ut ſectum oculum nullus à ſano poſſet diſtinguere. Hoc quamvis pro ludirco, & forſan magico, habuit *Henricus ab Heer*, accidit tamen poſteà, ut puella acu fortè fortunâ ita oculum læderet, ut humor aqueus, & pars vitrei efflueret. Tunc ergò hunc ipſum liquorem, vulneribus ſanandis aliàs utilem, ſub quartam pomeridianam, applicavit, & ſub mediam noctem linteum admotum, ſi ſiccaretur, eodem novo liquore imbui juſſit. Manè (teſtatur Deum, & fidem) oculum externum ſanum offendit, ſed viſu privatum, ita quidem, ut vigeſimo poſt anno nullus excœcatum oculum à vidente diſcernere potuerit, imò illa multis annis cum marito ejus rei inſcio vixerit. Credat Judæus apella his *Henrici* obſervationibus, & non nos, qui nimis ſcrupuloſi ſumus, & ægrè aliorum ineptiis aſſentimur.

Quò ad noſtram de oculorum vulneribus curationem, primò ea in ſex rerum nonnaturalium regimine verſatur; eligatur itaque aër temperatus, fumi pulveris, & ventorum auſtrinorum expers. Æger in cimmeriis collocetur, & Lumen fugiendum, quia oculos vulnerati ab omni lumine vehementer læduntur, debilibus exiſtentibus ſpiritibus in oculis, unde luminoſa omnia intenſiora removenda ſunt.

Cibi ſint boni ſucci, & facilis coctionis, acidum, & acre angue pejus, quia nervoſo generi hoſtile; item vaporoſa, ut allia, cæpæ, ſinapi, & porra vitentur.

Motus, & quies ſint moderati, attamen quies magis quàm motus prodeſt; omnes autem motus oculis damnum inferunt, hinc oculus vulneratus non moveatur à ſano, ea propter tutiùs eſt, ut ambo obuelentur oculi.

Somnus, & vigilia etiam moderamen habeant, verùm vigiliæ magis nocent, & æger non dormiat in latere, cujus oculus afficitur.

Excreta, & retenta debito tempore ſuo fungantur munere. Veneris connubia exulent.

Animi pathemata proſcribantur, & animus tranquillus conſervetur, & liberetur à motibus impetuoſis, & præſertim à mœrore; hìc enim lympham conturbat, & plus juſto reddit ſalinam, & lachrymarum profuſio excitatur, quæ malum adauget.

Venæ ſectio vulneratis oculis minimè prodeſt, imò viſum debilitat, nec oculi habent ampla vaſa diſſeminata, ſed exiliſſima. Medicamentum purgans commotionem humoribus inducens, eos reddit effrenatos, & acriores, qui aliquo modo læſos oculos lædere poſſunt.

Pro noſtrâ itaque curatione dicimus, quòd vel vulneratur oculi palpebra, & hæc vel ſuperior, vel inferior; tunc adhibeatur ſutura per gluten, & ſic quod vulneratum eſt, coit mediante ovi albumine optimè conquaſſato cum tantillo croci pluries adhibito, deinde medicamentis agglutinantibus curatur.

Si ſolus oculus ſine palpebrâ, vel cum vulneretur, tunc oculi vulnus vel eſt leve, vel aliquantiſper profundum, in externâ membranarum parte, internâ manente incolumi. Si itaque, ita ſe habeat vulnus, ut cornea tunica vulnerata ſit, ſedulò tractari debet, quia hæc tunica nervea eſt, ac proindè vacare debemus, ut ſucci nutritìtii, ſanguinis, & lymphæ gyrus reſtituatur, & acidum in his excitatum temperetur, & cùm hujus vulneris ſanatio in partis membranoſæ coitione conſiſtat, ea ſoli naturæ committenda eſt, cui id eſt opus: Si igitur ſuccus nutritìtius, ſanguis, & lympha optimè conſtitutùs ſit, tanquam balſamus ſoluti continuitatem procurat, ſi verò hi ſucci ſuam non conſervent craſim, chirurgus, qui eſt balſami conſervator, hunc ad ſuam temperiem reſtituat, eas amovendo cauſſas, quæ eum intemperare, degenerare, vel corrumpere faciunt, & interim aërem externum, & lumen ab oculorum vulneribus arceat: ille enim magis lædit, quia ineſt aëri acidum vulneribus maximè noxium, & acor ſemper eſt partibus nervoſis intenſior, quàm aliis. Ad hunc ſcopum obtinendum, potionibus vulnerariis, quæ maritentur herbis ocularibus, & illis medicamentis, quæ corruptionem

tionem ab acido inductam abſtergunt, vel reſolvunt, hæc erunt omnia alkalia, & diaphoretica, & tandem illis, quæ partes membranoſas conſolident, talia ſunt balſamica, utatur chirurgus.

Si vaſa ſanguifera ſimul læſa ſint, ſanguinis profuſionem cohibent mucilanginoſa, *ut mucilago ſeminum cydoniorum, pſyllii, radicis conſolidæ majoris, ovi albumen, tragacanthum, gummi Arabicum &c. ut*

℞. *Mucilag. pſylli* ℥. ij. *Raſuræ rad. conſolid. mai. recent.* ℥. iv, *Ovi albumin.* ℥. iij. *Gummi Arabici* ℥. j. *Myrrhæ* ℈. j. *Croci gr.* v. *m.*

Et ſæpius muta, ne ſicceſcat, & oculo adhæreat. Vel ex ſubadſtringentibus fiat fotus *ex decocto fol. rubi, plantag. verbenæ, euphragiæ, flor. roſ. incomplet. acaciæ, carne cydoniorum in vino adſtringente facto*; hoc enim non ſolùm ſanguinem ſiſtunt; verùm etiam vulnus aliquo modo glutinant.

Si dolores accedant, ne inflammatio ſubſequatur, & curationem impediat, compeſcendi ſunt ſequenti medicamento, ut

℞. *Sacch. Saturni* ℈. j. *Tutiæ præp.* ℈. ß. *Croci gr.* v. *Camphoræ gr.* iij. *Aquæ ſpermat. ranar. Solani, Roſarum ana* ℥. j. ß. *m.*

Vel ſequenti, ſi dolor maximè urgeat, ut

℞. *Pomor. dulc. num.* iij.

Coque in ſuff. q. aquæ euphragiæ, & roſar. ad mollitiem, trajiciantur per ſetaceum, pulpis trajectis adde

Mucilag. ſem. cydonior. ℥. ß. *Sacch. alb.* ℥. ij. *Camphoræ gr.* xij. *M. f. cataplaſma.*

& applicetur. Vel applicari poſſunt *ſacculi flor. euphragiæ, cyani, chamomillæ, ſummit. anethi referti, & aquâ Reginæ Hung. aſperſi.* Si aciditas oculum urgeat, ad eam tollendam, vel ſaltim corrigendam optimum erit ſequens collyrium, ut

℞. *Ocul. cancr. p. p. Corall. p. p. ana* ℥. j. *Sacch. Saturni* ℥. ß. *Tutiæ p. p.* ℈. ij. *Aquæ veronicæ, Euphragiæ, & Plantaginis ana* ℥. ij. *M. f. collyrium.*

Ad oculorum vulnera glutinanda valet *liquor in veſiculis ulmi repertus.* Aliqui commendant *chelidoniæ aquam cum camphorâ* hac ridiculâ ratione ducti, quòd hirundines ſuâ chelidoniâ pullis occæcatis viſum reſtituunt, quod tamen fabuloſum judicamus. Magnoperè commendamus *aquam ſocialem, & tutiæ tincturam*, quam ſemper cum fructu adhibuimus. Sequens medicamentum magnarum virium experti ſumus, ut

℞. *Balſam. Peruv.* ℥. j. *Vini ſublimati* ℥. ß. *Ol. Satur. rubr.* ℈. ß. *m.*

& in oculum vulneratum inſtilla. Oculo vulnerato applicari non debent acria, acida, & urinoſa, quia nervoſis partibus ſunt hoſtilia, & acidum magis adaugent, unde temperata, & demulcentia applicanda ſunt, & ſæpius renovanda, ne ſordes, puris inſtar, quæ in affecto oculo generantur, aliquod afferant detrimentum.

Si autem oculus ſit perforatus, membranæ ſectæ ad profundum uſque, ſtatim chirurgus Cœcitatis periculum vaticinetur, non tamen quod Cœcitas neceſſariò ſequatur; nam quandoque evenire poteſt, ut oculus ad profunditatem uſque vulneretur, attamen viſio conſervatur, ingruit tamen periculum de humoris aquei profuſione, quo effuſo, ſolet ferè cœcitas ſuccedere; verumenimverò aliquando ſervatur viſio, etiam ſi humor aqueus effuſus ſit, nam in cataractarum depoſitione accidit aliquando, ut in acûs extractione aqueus exeat humor, & membrana rugas contrahat, & tamen non ſuccedit cœcitas: humorem enim aqueum à naturâ reſtaurari per proprios ductus, modò caveatur, ne per vulnus elabatur, non infrequenter tamen hoc accidit, modò tamen ne vitreus, vel cryſtallinus prorumpat humor, ideòque in vulneribus corporis oculi ad profunditatem uſque perpetuò indubitata ſubſequitur cœcitas.

Si aliquod corpus pungens in oculo relictum ſit, ut ſæpè contingere ſolet, illius extractionem tentare debemus, ita tamen ut ſine dolore fiat, quod ſi fieri nequeat ſine magno dolore, vulneri id imponendum eſt, quod dolorem lenit, & laxandi vim habet. *Vulgares* oleum affundunt roſaceum, verùm hoc non ſolùm in oculum vulneratò, ſed etiam ſano magnum dolorem, & ardorem excitare ſolet, ut quiquis in ſuo oculo ſano experiri poteſt. Utuntur *foliorum malvæ, & violarum cum lacte decocto*, vel *ſeminum peponum, portulacæ, & cucurbitæ emulſione*; inquiunt enim horum ſeminum lac relaxare, inflammationem inhibere, nec adſtringendi vim habere, ſed pro extrahendis extraneis è vulneribus vide *caput XVI. hujus Tomi.*

Ad aqueum humorem reſtituendum, nil aliud uſurpandum venit, quàm remedium modicè adſtringens, & nullum aliud quàm quod vulneris labia muccagine quadam obliniat, & viam elabenti humori aqueo præcludat, ne aqua denuò progenita à circulatione per vulneris foramen elabatur, & poſtmodùm inflammatio, & ſuppuratio arceatur. Hinc varia adſtringentia in oculo imponenda ſunt; ne id effluat, quod motus reſtituit. Ad hunc humorem aqueum retinendum valet *liquor veſicularum ulmi*, vernali tempore repertus, in oculum inſtillatus. Ad idem valet *aqua Reginæ Hung. cum oleo rubro ſaturni, cum tantillo aquæ chelidoniæ.* Item *infuſio lapidis medicamentoſi in aquâ fœniculi cum quintâ eſſentiâ euphragiæ.* Similiter *eſſentia myrrhæ, vel balſamus proprietatis.* Sunt multorum authorum obſervationes, oculos vulneratos cum humoris notabili effluxu linguæ linctu curatos fuiſſe: ſed hæc eſt canina curatio, nempe more canum, qui ſuâ linguâ vulnera curant. Verùm annis elapſis quidam Empiricus chirurgus *Franciſcus Porco* cognomento vocatus, qui omnia vulnera linctu linguæ, & labiorum ſuctu, veluti incantamento curabat. Hic externis interna adhibenda ſunt ad curam externam, ut potiones vulnerariæ, admiſtis herbis ophthalmicis, nec his potionibus *cancrorum oculi* deſint, & *coralliorum magiſterium.*

Oculum vitreo, vel cryſtallino humore orbatum poſſe recuperare viſum impoſſibile judicamus, cùm humores hi inſpiſſati ſint, nec regenerentur; quòd ſi non effluxerint per anguſtum vulneris orificium, opaci reddentur è pluribus incongruis particulis in illos delatis, hinc obſcuritates exurgent, & irreparabilis cœcitas, & eſtò multi authores medicamenta deſcribant, & varias curationes feliciter actas adducant, comiter imponunt. Nullâ arte, & ratione horum humorum reſtitutionem in integrum fieri poſſe, quàm princi-

paliter à naturâ dicimus, adjuta tamen medicamentis traumaticis oculi ſpiritibus amicis, & ſpecificis, prohibitis inflammatione, & ſuppuratione.

Cap. XLI.

De Aurium Anatome.

Quemadmodum oculi à ſummo rerum Opifice in ſublimi corporis parte appetendarum, fugiendarumvè rerum exploratores collocati ſunt: ſic ad ſapientiæ, diſciplinarumque perceptionem, à lateribus iis aures, imminentis boni, malique, quod ob tenebras, vel interjecta craſſiora corpora, vel nimiam diſtantiam conſpici nequit, ſpeculatores, in ſublimi loco poſitæ, ut ſaltim per aëris commoti fluctus in ſublimi diffuſos faciliùs percipiunt.

Sunt duæ numero aures, & utrinque temporum regioni unam apposuit rerum Creator, ut dextrâ, & ſiniſtrâ corporis parte ſoni audiendi meliùs perciperentur, & ut unâ fortè læſâ, altera hoc munere ad neceſſitatem fungeretur.

Aures vel ſunt externæ, & oculis conſpicuæ; vel internæ, & abditæ intra oſſis petroſi cavernas reconditæ. Externa pars, inſtar vanni expanſa, quæ non eſt primarium, ſed adjuvans auditûs organum, ſonos prima colligens, ac ſuſcipiens, vocatur auris: ejuſque ſuperior pars *Ala*, vel *Pinna*; inferior mollis eſt, & propendens dicta *Auricula inferior, lobus.*

Magnitudo auris hominis ſatis exigua, figuraque ſemicircularis, & concinna variis protuberantiis, & cavitatibus elaborata, in quibus exceptus cum aëre ſonus non ſtatim prolabitur, aut diffluit, ſed nonnihil ſiſtitur, & ſimul infringitur, ut deinde rectiùs, & minùs impetuoſè in cavernas auris internas ſuccedat.

Ambitus auris exterior à tortuoſitate dicitur *Helix*, item *Capreolus*, & altera ei oppoſita *Anthelix*: quæ verò tempora ſpectat, quia à nonnullis inſtar barbæ hirci biloſa eſt, *Hircus*, vel *Tragus* dicitur: eique oppoſita, cui infima auricula appendet *Antitragus* appellatur, quæ & ipſa in quibuſdam piloſa eſt. Cavitas interior juxta meatum auditorium, ubi ſordes flavæ, & amaræ gignuntur, *Alvearium* nuncupatur.

Partes quibus conſtat auris externa, vel ſunt communes, ut cuticula, cutis, membrana nervea, & in inferiore lobo pauca pinguedo: vel propriæ, ut muſculi, vaſa cartilago.

Cutis tenuiſſima eſt, paucæ carni adhærens cum firmâ cartilagine: eique ut volâ manûs, membrana nervea validè connectitur. In lobo ita commiſcetur cum carne, ut ſubpinguis, carnoſa, & fungoſa exiſtat: hinc mollis eſt, atque flexilis lobus, ut ſine magnâ moleſtiâ perforari poſſit; unde etiam à quibuſdam ornamentis appenſis decoratur.

Primus muſculus communis eſt auri, & utrique labro, eſtque pars muſculi primi moventis genas, & faciei cutem, aurem deorſùm ad latus trahens, ejuſque radici ſub lobo implantatur, diciturque quadratus.

Secundus proprius eſt, & anterior, muſculo temporali incumbens à fine muſculi frontis, tendinoſus in auris ſuperiorem partem inſeritur, ut ſurſum, & antrorſum aurem moveat.

Tertius poſterior ſupra mammillarem proceſſum oritur ab occipite, principio anguſto, deinde latior redditus, & velut in tres partes diviſus, aurem poſterius adit, ut eam trahat ad poſteriora, & nonnihil altiora.

Quartus à mammillari proceſſu ortus latus, paulatim anguſtiatur, donec in tendinem abeat. Hinc muſculus potiùs triplex eſt, quia tribus inſertionibus donatur, omnes tamen ex uno loco confuſi prodeunt.

Muſculi in iis hominibus, quibus aures moventur, rectè conſpicui, ſunt communes, vel proprii, horum tamen rariſſima quædam exempla colligit *Schenckius lib.* I. *obſervat. tit. de auribus.* In plurimis verò non moventur aures ob muſculorum parvitatem. In aſinis, equis, bobus, aliiſque brutis hi muſculi magni, conſpicui, & ſæpè plures ſunt, unde iſta animalia aures validiùs movere, & muſcas, aliaque moleſta abigere queunt, quia manibus carent, non ſicut homo, qui manicus id efficere poteſt.

Triplicia vaſa auri implantantur. Venæ minimæ habentur à jugularibus. Arteriæ à carotidibus. Nervi parvuli duo à poſterioribus, totidemque à lateribus, à ſecundo pari cervicali.

Cartilago auris, eſt ſubſtantia, quæ oſſi petroſo alligatur per ligamentum validum à pericranio natum. Eſt ex ſubſtantiâ cartilagineâ, nam ſi facta fuiſſet ex ſubſtantiâ oſſeâ, facilè frangi poterat, ſi verò fiebat ex carne, non poterat detineri expanſa, & patula.

Exteriùs auribus adſtant variæ glandulæ craſſæ, & inſignes, quæ *Parotides* dicuntur, licèt hæc vox etiam de tumoribus intelligatur, ſuntque non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verùm etiam ſub auribus, & ad utrumque latus, ſed non ſupra. Inter has duæ inſignis magnitudinis reperiuntur, ſibi invicem propè accumbentes, quarum minorem, & anteriorem *Conglobatam*; majorem verò, quaſi ex plurimis glanduloſis fragmentis compoſitam *Conglomeratam* appellant anatomici. Hæ glandulæ vaſa aſcendentia fulciunt; & quia etiam ſeroſos humores ex ſanguine arterioſo ſeparatos ſuſcipiunt, ac per quædam lymphatica, & ſalivalia vaſa demittunt, multamque pituitoſam ſaburram interdum coacervant, hinc *Cerebri emunctoria* ineptè appellantur. Sunt & aliæ multæ glandulæ in toto ſpatio, quod eſt ſub maxillâ inferiore, in quibus *Scrophulæ*, ſimileſque generantur affectus, quæ tamen *parotidum* nomine non deſignantur, ſed jugulares appellantur, glandulæ. Harum magnus eſt numerus, ſed magnitudo exigua. In animalibus nonnullis, ut porcis Sylveſtribus, vulgus in deliciis habet, vocantque lacticinia, & animellas.

Auris externæ uſus eſt primò, ad ornatum. Secundò, ad cerebri tutelam, ne ab aëre ſubitò irruente lædatur. Tertiò, eſt ad auditûs organum, ſed non principale, verum adjuvans. Intùs latet verum organum, uti & olfactus. Et quemadmodum naſo præciſo, olfacere tamen poſſumus, licèt imperfectè: ſic etiam auribus penitus ad radicem exciſis, audire, ſed obtuſè, confuſè, & cum murmure, voceſque articulatas inſtar fluentis aquæ, aut cicadæ reſonantis, ut notum eſt iis, quibus aures exſciſſæ. Imò alterius auris non abſciſſæ actio auditoria læditur, niſi foramen abſciſſæ obturetur.

Uſus ergò auris externæ eſt promptiùs, & rectiùs ſonos recipere, & per aërem vagantes tanquam in ſinu colligere, ut citra violentum impetum ad tympanum pertingant, priùs in infractibus viæ obliquitate moderati. Hinc, ne appulſi ſoni præterlabantur, bruta aures circumagunt ad ſonos, & voces. Hinc *Adrianus Imperator*, quò acutiùs audiret, manus cavas auribus obtendebat, quod & ſurdaſtri factitant. Hinc etiam *Scythæ* aliqui, quibus propter frigus aures commoriuntur cochleæ teſtam auribus admovent, ut in cavitate facilè conclüſus aër ſuſcipiatur, & ita meliùs audiunt. Hinc exactiùs audiunt, quibus aures exteriùs prominent, & ſi non nimium tam ex longo decubitu, quàm nutricum ligaturis aures depreſſas haberemus, rectiùs audiremus.

Auris interna in petroſo oſſis temporum proceſſu continetur, partim ad majorem tutelam, ut ob loci duritiem à fortuitorum impetu minùs læderetur, partim ad meliorem ſoni conſervationem, cui hic locus, ob ſiccitatem, & duritiem, erat aptiſſimus.

In hac quamplurimæ conſiderantur cavitates; quarum quatuor propriis inſigniuntur nominibus, ut *Meatus auditorius*, *Tympanum*, *Labyrinthus*, & *Cochlea*: Item *Membrana tympani*, *Duo muſculi*, *Quatuor oſſicula*, *Aër congenitus*, & *Vaſa*.

Meatus auditorius vocatur antrum illud, quod ab auris extremæ conchâ incipiens; verſus interiora tendit; tenuique cute, ac pericranio ad oras uſque tympani veſtitur. Tortuoſo ductu, ſeu foramine ſurſum nonnihil aſcendit, tum ut ſiquid extrinſecùm in hunc meatum tenderet, facilè declivi tramite deorſum ferri poſſet: tum etiam, ut ſordes, quæ ex cerebro per aures expurgantur facillimè poſſent delabi. Ratione ejus obliquitatis hoc foramen nominatur etiam *anfractus*; factus eſt autem ita obliquus, ut aëris commoti vehementer impulſio nonnihil infringatur, ſicque minùs tympanum feriat. In hoc meatu colligitur humor quidam flavus, bilioſus, amarus, craſſus, & viſcidus, à cerebro expurgatus, à mollioris ceræ ſimilitudine priſcis *Cerumen* dictus, à cujus etiam melleo colore ipſe meatus *Alveare* vocatur.

Circa finem hujus foraminis auditorii, membrana, ſive pellicula quædam nervoſa, orbicularis, & pellucida ſitu ex obliquo in pronum deſpiciens, apparet, inſtar velamenti auris interni, & quoniam diſtenſa eſt ad modum tympani, communiter *Tympani membranula* appellatur. Non oritur à pericranio, ut *Julio Caſſerio* placuit, nec à piâ, vel durâ matre, nec à ramulo nerveo quintæ conjugationis expanſo originem ducit, ut aliis placuit; ſed à perioſtio ſuum cognoſcit ortum, ſicciſſima eſt, ut meliùs perſonet, ſicca namque ad ſonum optiora ſunt. Pellucida, & ſubtilis eſt, ut ſoni faciliùs tranſmittantur ad aërem congenitum; nam quibus ab ortu craſſior eſt, *Surditate* laborant incurabili, ut & ii, quibus exteriùs adnaſcitur tunica craſſior; & ſi à nativitate, muti ſimul manent, quia voces inauditas nec animo concipere, nec linguâ proferre poſſunt. Si verò interiùs mucus apponatur, vel humor craſſior affluat, *gravis*, & *difficilis* oritur *auditus*, aut *ſurditas* curatu difficilis. Si tenuis affluat humor, oriuntur *aurium tinnitus*, & *murmura*. Hæc tandem nervoſa eſt, ideòque exquiſiti ſenſûs, ut nec ſtylum immiſſum, nec acres ferat humores; eſt & robuſta, ut duret adverſus injurias externas; læſa enim vel eroſa, vel diſrupta *ſurditatem*, vel *auditûs difficultatem* inducit, quod experiuntur, quibus ob vehementem aëris ſonum, à tormentis, campaniſvè læditur, vel in natationibus rumpitur: ad cujus tutelam intùs addita ſunt tria oſſicula quorum, malleus firmiter adhæret tympano, & duo muſculi. Hujus membranæ uſus eſt meatum auditorium claudere, & aërem congenitum ab extrinſeco ſeparando intùs cohibere. Deinde interiora tueri à pulvere, aquâ, animalculis &c. Ut autem clariùs reſonet, ejus dorſo chorda non aliter tenſa eſt, quàm nervus militari tympano. Duobus exilibus muſculis donatur ad motum oſſiculorum. Horum unus externus è ſuperiore, atque interiore ſinu meatûs auditorii latiore principio exortus, ſenſimque contractior factus, ac ſubtiliſſimo tendine membranæ tympani contiguus, ad malleolum uſque fertur, membranam cum malleolo ſurſum, extrorſumque nonnihil extendens. Alter muſculus eſt internus, in oſſe petroſo ſitus, & circa conjunctionem lapidei proceſſûs cum oſſe cuneiformi exortus, nonnunquam ſimplici, ſed plerumque duplici tendine ad malleolum progreditur, & uno ejus proceſſui elatiori, altero ejus cervici inſeritur, mallei caput obliquè antrorſum trahens, & ad interiora ab incude deducens.

Ablatâ prædictâ membranâ in conſpectum venit ampla illa cavitas, quam recentiores *Tympanum* appellant, cujus interior ſuperficies multis colliculis, ſinibuſque inæqualis eſt.

In hoc tympano mox conſideranda offeruntur quatuor exigua, dura, & denſa oſſicula, *Malleus*, *Incus*, *Stapes*, & *os orbiculare*, *ſeu ſquamoſum*. Quæ licèt membranis, ſeu perioſtiis deſtituta ſunt; tamen circa extremitates, quibus committuntur, ad nexûs ſimilitudinem, obvinciuntur ligamento exili, procedente ab eo ligamento, quod membranæ tympani, ſicut nervus tympano bellico prætenditur, atque hinc chordæ, vel fili nomen acquiſivit.

Primum oſſiculum, quod vel à formæ qualicumque rudimento, vel potiùs ab uſu *Malleum* nuncupant capitulo rotundo incudis cavitati laxiore ligamento inarticulatur, & hinc in cervicem attenuatur. Ulteriùs verò progrediens, inſtar caudæ reflexæ, firmiter ultra medium membranæ tympani adhæret, ac circa medium proceſſibus duobus donatur: uno brevi, cui muſculi interni tendo adnectitur, altero longiore, ſed magis tenui, qui tympani orbitæ incumbit, & tendini muſculi auris externi alligatur.

Secundum oſſiculum *Incudis* nomine, abuſu, inſignitum, & dentem molarem duabus radicibus præditum aliquo modo referens, malleolo ſubjacet, ejuſque caput ſuperiori parte leni ſinu excipit: inferiore verò duos habet proceſſus: unum brevem tympani ſpecui poſteriori: alterum longiorem, per ligamentum laxiuſculum, ſed firmum, ſtapedis capitulo devinctum.

Tertium oſſiculum *Stapes*, à figuræ ſtapedis equeſtris ſimilitudine dictum, cochleæ inſiſtit, & feneſtræ ovali figurâ, ambitûſque ſimilitudine reſpondet, cui per ambitum undique lento, laxoque vinculo alligatur, & impelli quidem intra ſinum ſuum queat, attolli verò, & educi citra vim non poſſit. Superiore parte inſtar arcûs convexum eſt, cujus crura duo minutiſſima, nonnihil ſinuata, baſi tranſverſæ inſeruntur. Vertici verò, ſeu ſummitati verticis inſiſtit capitulum minutum, planum, & rotundum, quod in-

incudis apophoſi ligamento laxiuſculo annectitur.

Quartum oſſiculum per exiguum, & rotundum eſt, atque hinc *os orbiculare* nominatur. Hoc ſtapedi, quà incudi committitur, per tenue ligamentum ad latus adnectitur.

Inferiùs, interiora verſus, è tympano ad palatum meatus patet rotundus, qui inter duos faucium muſculos delatus, partim in palati tunicam craſſam, prope radicem uvulæ, ubi os palati ſuperioris deſinit, inſeritur: partim in naris ſui lateris cavitatem amplo, & cartilagineo fine, mucoſâ narium tunicâ tanquam janitore obducto ingreditur. Per hunc humiditates præter naturam in tympano collectæ ad palatum effluunt, & ſonus in ore excitatus nonnihil aurem ſubit: quam ob cauſſam, hebetioris auditûs homines ore aperto, & exſpiratione cohibitâ meliùs audiunt, ut *Virg. Aeneid.* 2. inquit:

Conticuère omnes, intentique ora tenebant.

Hinc in aurium morbis hic canalis benè notandus eſt; quippè per illum craſſi humores maſticatoriis feliciter ejiciuntur, & nonnunquam ſternutatoriis excutiuntur, quod præter rationem ipſa quoque probat experientia.

In medio cavitatis tympani duo foramina reperiuntur, quorum majus, & altius circiter in mediâ concameratione conſtituum, & ſtapedis baſi clauſum, ab ovali figurâ, *feneſtra*, vel *feneſtrella* ovallis nominatur, & parte poſteriore in labyrinthum ſe aperit inſigni amplitudine. Alterum, quod minus, humilius, & rotundum *feneſtra rotunda* dicitur. Hoc ſemper apertum manet, nec ab ullo corpore operitur, & in duos canales, ſquamâ oſſeâ diviſos, ſcinditur, quorum unus cum feneſtrellâ ovali cochleam aperit, alter labyrinthum, & aëris expurgationem efficiunt.

Eſt autem *Labyrinthus* cavitas tympano longè minor, quam ob ſemicirculos oſſeos excavatos, tenui membranâ ſuccinctos per circuitus in eandem cavitatem redeuntes Labyrinthum appellant. In hanc cavitatem ovalis feneſtrella pateſcit, præter quam, adhuc aliis quinque foraminibus pervia eſt, quorum unum in cochleæ latioris gyri finem ſeſe aperit: per reliqua, quæ adeò exilia ſunt, ut vix capillum admittant, nervi acuſtici tenuiſſimæ fibrillæ, ad membranam internam ſuccingentem procedunt.

Cochlea, à cochleæ in ſpiras contortæ ſimilitudine nominata, labyrintho minor, ſed inſignis tamen cavitas eſt, gyris duobus, interdùm tribus, vel quatuor cochleæ in modum circumflexa, tenuiſſimâque membranâ ſuccincta, in quam, ut in priore, per tria, quatuorvè minima foramina tenuiſſimæ nervi quinti paris fibrillæ ingrediuntur.

In his abſtruſis cavitatibus aër continetur purus, ac ſubtilis, quem multi ſtatim ab ipſo ortu indi um, ac ex ſemine genitum putârunt, eumque proptereà *Aërem inſitum*, *congenitum*, *&* *implantatum* vocârunt. Verùm cum partium ſpermaticarum difficilis ſit regeneratio, hic autem aër calore circumſtantium partium continuè diſſipatur, hic quoque continuâ regeneratione opus habeat; cùm etiam hic aër nullâ continuitate cum ullis ſolidis partibus cohæreat, ſicut ſpermaticæ partes omnes inter ſe cohærent, dici non poteſt eum aut tanquam ſpermaticam aliquam partem iſtò loco detineri, aut è ſemine genitum, & ab ortu implantatum eſſe. Hinc nonnulli ſtatuendum exiſtimant, illum non differre ab aëre externo, niſi quòd multò purior, & tenuior ſit. An non poſſet commodè dici, hunc aërem eſſe ſpiritum animalem, per nervum in dictas cavitates effuſum? Quippe aëreus, purus, & ſubtilis eſt, ſicut ille ſpiritus: utriuſque eadem conſervationis, & refectionis eſt ratio: uterque perpetuò ſucceſſivè diſſipatur, & generatur: deficiente ſpiritu, mox perit auditus, fortè quod etiam in aurium cavitatibus mox deficiat hic aër, qui internum eſt auditus medium, ſine quo nihil audiri poteſt.

Diſtribuuntur per internum auditûs organum arteriolæ, venulæque plurimæ ab internis, anterioribuſque ramis arteriæ carotidis, & venæ jugularis profectæ, quæ dictarum cavitatum ſecreta loca variis propaginibus perreptant.

Ad ſenſum nervi inſeruntur. Mollior nervi quinti paris portio in meatum oſſis petroſi poſteriorem delata, ad cochleam, & labyrinthi circulos progreditur, utròbique audiendi munus perficiens. Præterea accedit ramus à quartâ nervorum conjugatione productus: is in tympano progreditur, eique ſenſum, & muſculis movendi facultatem tribuit.

Hæc quo ad partem aurium anatomicam; nunc noſtram methodum ſectantes, ad ea progredi curabimus, quæ ad hujus organi ſenſationem conducunt.

Cap. XLII.

De Auditu.

IN hac materiâ quàmplurima occurrunt conſideranda, primò, in quanam hujus organi parte auditûs ſenſatio compleatur. Secundò, quodnam ſit medium, quo auditus perficiatur. Tertiò, perpendendus eſt ſonus, quovè modo aëri communicetur, ubi incidenter de Echo, ejuſque multiplicatione; & in hac tertiâ conſideratione aliquæ explanantur difficultates ad ſoni notionem facientes.

Pro eo igitur, quod primò conſiderandum propoſuimus, quamplurimæ ſunt Philoſophorum opiniones, quas ſummis labiis libare, tacitâ ſuorum patronum nomenclaturâ, in congruum non exiſtimamus. *Aliqui putârunt* in externâ auris cavitate auditum perfici; at in hujus placiti omni probabilitate expertis impugnatione tempus terere indignum ducimus; conſtat enim apud omnes hac parte naturam fuiſſe uſam, ut infundibuli inſtar aër illam percutiens faciliùs ad auditorios perveniat receſſus. *Alii opinati ſunt* ſenſationem hanc peragi in ſpecu auditorio; ſed decipiuntur, ſpecum enim hujuſmodi ad hoc inſtitutum fuiſſe cognoſcimus à naturâ, nempe ut per illum ſonus traducatur; & halitûs effluvium perenne exiſtat. *Nonnulli arbitrati ſunt* ſtapedem, malleum, & incudem auditionis ſedem eſſe; ſed toto errant cœlo; ſcimus enim non poſſe ſenſationem haberi abſque nervorum miniſterio, quibus oſſicula carere comperiuntur. *Quamplurimi*, immò tota vulgarium grex ſtabiliunt aërem innatum, ſeu inædificatum ad hujuſcemodi ſenſorii complementum à naturâ fuiſſe inſtitutum; verùm

rum hi omnium maximè decipiuntur; & Primò, in aëre, quem vocant, innato, ſeu congenito; non enim ita innatus, ac congenitus à naturâ talis eſt aër, ut ſi idem, ùt dicant, numero non ſit organum integrum dici non poſſit; eo namque extravaſato, alius ſubſtituitur. Secundò, quia ſi aër ille ſenſationi hujuſmodi opitularetur, non alio forſan modo id efficeret, quàm ſonum excipiendo, ac nervis communicando; ſoni enim medium, vehiculumque proportionatum, ut videbimus, præter aërem dignoſciſmus nihil. Præterea, licèt aër ille ad auditionem exiſtimetur neceſſarius, attamen organi non eſt pars conſtitutiva; verùm admiſſo, quòd pars extiterit, nec in eo auditus conficietur, cùm ex nervis non conſtituatur, qui ſenſationem perficiunt quamcumque cerebro communicantes motum illum ab extrinſecis ſubjectis per organum receptis, nerviſque impreſſum, ut ſuprà diximus, cùm de viſione; quapropter

Opinamur auditionem in cochleâ, ejuſque fundo, addito labyrintho, compleri, cùm ibidem nervus adſit, qui cùm à cerebro originem ducat, eidem cerebro ſoni habitam impreſſionem diffundere poteſt, ubi animus, tanquam in throno exiſtens, advertere facilius ad ſuas operationes functioneſque non retardatur.

Quò ad ſecundum pertinet, nempe quodnam ſit medium, quo auditus perficiatur;

Putamus aërem unicum eſſe medium, quo ſonum percipimus quemcumque, conſtat id evidenter, cùm enim corpus ſonans, vel vox animalis in aërem diffunditur liberum, apertumque; faciliùs audimus; cùm verò in cubiculo clauſi undique reperimur, & ſonus extrà fit aliquis, ſi rimas habeat cubiculum ita, ut aër externus cum interno contrahat communicationem, aliquo modo ſentimus; ſi nullis obvium ſit rimulis, nec ullam admittat aëris exterioris cum intrinſeco participationem, modo prorſus nullo perſentiſcimus; rimarum autem appellatione, non eas, quæ in feneſtris, portiſque ſiccitate gignuntur fiſſuræ, hiatuſque intelligi volumus, ſed &, quæ in maris, vitrorum commiſſurâ, telis, chartiſque accidunt, vel ſciſſiones, vel pororum deobſtructiones, hiſque ſimilia, quæ omnia licèt noſtris invia ſint oculis, attamen ſono obvia redduntur. Hinc

Colligimus paulò infra aquæ ſuperficiem ſonum percipi nullum, quia licèt intra aquæ porulos aliquis inſit aër interſparſus, attamen quia cum exteriori, & cum interſparſo per aquas non invenitur continuatus, ſonum concipere, ac diffundere non poteſt; & quamquàm urinatores paulò ſub ſuperficie aliquantulum percipiant ſonum, id accidit ex eo, quia aër aliquantis per aquæ corpus ſubit: unde fit, ut ita tenuis, atque momentaneus hujuſmodi perſentiſcatur ſonus, ut illicò evaneſcat. In profundo autem maris nullò pacto auditur, uti refert *Illuſtriſſimus Gaſſendus* de urinatore in campanâ urinariâ ad decem orgyas in fundo maris immerſo.

Ex his patet, murmur, quod intra domum audire ſolemus ex bellici tormenti, aut tonitrui tremore incuſſum, poſſe ex aëris incluſi motu progigni, eodem ferè modo, quo ex aëre intra tintinnabulum incluſo producitur.

Supereſt nunc, ut de ſono aliqua notemus, & quod ad ejus ſpectat rationem *ex Philoſopho in 2. de animâ cap.* 8. habemus: *Sonum eſſe aëris motionem.* Cum eodem coincidunt Stoici aſſerentes: *Sonum eſſe aëris ictum*; utriſque etiam adſtipulari videtur *Plato ab Aul. Gellio relatus in lib.* v. *Noctium Atticarum cap.* xv. Sic enim definivit ſonum, nempe: *Aërem, validamque aëris percuſſionem.* Hæc autem placita, licèt non multùm à veritate diſſideant, attamen ita generaliter, ut dicunt, prolata ſunt veritatis expertia; etenim ſcimus ex Meteoris, ventum aëris eſſe motum, & quamquam aliquando cum ipſo vento, ſeu aëris motu ſonum ſtridulum percipiamus, nihilo tamen minùs in ventis tenuioribus aërem percuti, moverique cognoſcimus, & ſoni ſpeciem nullam perſentimus. Ut igitur tantorum Philoſophorum abſconditam aperiamus veritatem, cum Recentioribus

Opinamur ſonum in motu aëris tremulo, ac undulationi conſimile conſiſtere.

Antequam noſtram hanc opinionem probemus, operæ pretium duximus, modum oſtendere facillimum hujus tremuli motûs, atque undulationis ideam efformandi: Conſideremus itaque aquæ quantitatem in aliquo ampliori ſtagnantem loco, & in ſtagni hujus margine poſiti lapillum in aquam decidentem immittamus; illicò vibrationes circulares, rotaſque (vel meliùs, propriùſque loquamur,) criſpationes in aquæ ſuperficie obſervavimus innumerabiles, undequàque ſe diffundentes. Harum criſpationum, rotarum, ac undulationum vibratarum inſtar, aërem moveri intelligimus, cùm ſonus efficitur, atque communicatur.

Quòd autem in hoc aëris motu tremulo, atque undulatione ſonus conſiſtat, multa id confirmant experimenta, & primò ſe offert plectrum; hoc enim colophoniâ delibutum, eum ſupra fides ducitur, aſperitate ſuâ, ac ſpiſſis veluti denticulis chordas exagitando, motum in illis inducit talem, ut tremere, vibrareque comperiantur; quia verò aër chordis undique adjacens fidium recipit tremorem, fit, ut ipſe quoque ad earum motum contremiſcat, particuliſque aëris ſibi continuò ſuccedentibus, eundem participet tremorem, & hæ aliis, aliiſque, donec vel in aëris vaſtitate deficiat, & evaneſcat, vel à corpore ſolido impeditus, regrediatur; & quoniam hujuſcemodi motus aëris eſt ſonus, accidit, ut aures feriens, audiatur, in aëris vaſtitate diffuſus, evaneſcat, à corpore ſolido regrediens, fiat echo.

Aliò, hoc experimentum confirmatur experimento: Nam fidibus ſevo, pinguedine, vel oleò illitis, licèt plectrum pice gravidum ſuperinducas, nullum percipies ſonum; pinguia enim, & oleoſa fidium poros, ac plicaturas obſtruentia colophoniæ particulis aſperioribus locum obducunt, ubi impreſſæ vellicationem, ac vibrationem in illas incutiant, & tremore ablato, ſonus etiam auferatur oportet; quod ut clariùs innoteſcat

Hoc alio, facillimoque uti poterimus experimento: fidium ſonantium, vibrantiumque motum digitis compeſcamus ſuperpoſitis, & ſonus illicò emorietur. Signum evidentiſſimum, ſoni naturam à motu tremulo penitùs pendere, dùm motu poſito, ſonus etiam admittitur, motu verò ablato, ſonus etiam omninò evaneſcit.

Inſuper pulſanti campanæ aliquis propinquus pileum manu teneat, vel ipſâ manu pilei tremorem à motu aëris tremulo in eundem pileum incuſſum animadvertet. Quæ cùm ita ſint, affirmemus oportet noſtræ probabilitati innixi, ſonum ab aëris motu tremulo ſuam habere naturam. At ex hac noſtrâ hypotheſi

Intelligimus primò ſoni propagationem conſiſtere in ſucceſſione ; cùm enim ab uno in alium diffundatur locum, neceſſariò ſucceſſionem admittere eſt opus.

Ex hac autem notione cognoſcimus, primò, eum, qui proprior eſt corpori ſonanti, aut loquenti citiùs audire, qui verò remotior eſt, tardiùs percipiet ; etenim ſucceſſivus eſt ſonus.

Cognoſcimus ſecundò rationem, cur longè à corpore abſentes ſonoro ictum videmus illicò, ſonum verò poſt temporis tractum perſentiſcamus ; nam cùm ſonus ſit de naturâ ſucceſſivorum, quodlibet inſtans motûs aëris debet correſpondere cuilibet inſtanti temporis. Unde quò remotior erit loci intercapedo, eò plura requiruntur temporis intervalla, ut ad terminum perveniat : Contrà verò quia lucis radii, vel à corpore lucido prodeuntes, vel ab objectis refracti, vel à rebus reflexi undique diſperſi compeřiuntur, id verò viſio, quæ per irradiationem perficitur illicò, & ubique habetur, cùm ubicumque radios obviam euntes offendat.

Intelligimus ſecundò modum, quo Echo efformetur, ac etiam multiplicetur ; etenim cùm ſonus per omnem partem, quà aër liberior ſpeciatur, diffundi poſſit, fit, ut aliquandò ſolidum offendens corpus, illudque penetrare non valens, retrocedat, quapropter ibidem communicans ſeſe, ubi originem habuit, ab iiſdem audiatur iterum, à quibus geneſim recognovit, & ita ſimplex fit Echo. Quod ſi hìc etiam in aëris vaſtitate non evaneſcat, ſed in aliud irrumpat corpus ſolidum ſoni ſubtilitati invium, regredienſque ad partem procedat oppoſitam, unde retrogreſſus eſt, tunc eodem ſe audientibus communicans modo, eadem reperitur vox, quæ totidem poterit multiplicari, donec ampliùs non revertatur ob ſui inanitionem.

Sed hìc explicandus etiam videtur modus, quo voces abeuntes, & redeuntes, ſeu rotæ illæ, aut aëris undulationes, & criſpationes ſibi invicem in progreſſu, & reditu occurrentes, neque interrumpantur, neque aliæ aliis ſint impedimento. Pro quo clariſſimum proponimus, ſimillimumque exemplum : In oppoſitis ſtagnantis aquæ marginibus poſiti lapillos in aquam rectà deſcendentes projiciamus, & ex utrâque parte undulationes rotæ inſtar ſe dilatantes percipiemus, ac unamquamque illarum ad appoſitas uſque ripas continuari citra interruptionis, aut diſſolutionis periculum ; Quùmque aër aquæ inſtar fluidus, immò fluidior ſit, tenuiorque, accidit, ut undulationes in eum impreſſæ ob ictûs compactionem, eodem modo abſque interruptione continuentur.

Intelligimus tertiò, quo pacto ſonus, etiam ab exiſtentibus in obliquo à corpore ſonante, audiatur. Ex eo enim quod aeris undulatio, quæ ſonus eſt, undique diffundatur, fit, ut quò eadem pertingat etiam & ſonus ; & quia non ſolùm in directo, verùm etiam in obliquo criſpatio extenditur, in obliquo etiam percipiatur ſonus.

Nonnulla alia eſſent hìc explicanda de ſono, ejuſque proprietatibus : verùm, quia nos de hac re incidenter ſermonem inſtituimus, hæc dicta ſint ſatis.

Cap. XLIII.

De Aurium Vulneribus.

Communi vulnerum infortunio ſubjacent aures, & cùm auditûs organum maximâ ex parte intùs reconditum maneat, auris externa externis pateſcit injuriis ; hinc evenit vulnera magis auri externæ, quàm internæ infligi. Antiquitùs aurium abciſſio adulteris pœna fuit, & huic *Deiphobus* obnoxius fuit, de quo apud *Virg.* 6. *Aeneid.* Legitur :

populataque tempora raptis
Auribus

prominet namque in auribus vena quædam, quæ ſperma reddit prolificum, cujus abſciſſione hoc petulantium genus meritò emaſculatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur, quòd ſi fieret, liberos generaret, & peſſimorum parentum peſſimæ eſſent ſoboles. Item aurium abſciſſio in quibuſdam regionibus fuit furum ſupplicium ; ſed accidit caſus, ut quidam *Siculus*, manibus aptus furtum commiſiſſet, conjectus in carcerem, a Judice ad aurium abſciſſionem damnatus fuit, & cautè à ſatellitibus in forum lætâ fronte ductus ; innumerâ virorum, ac mulierum frequentiâ ſpectante, ſemotis hinc indè laterum capillis, qui aures cœlabant, ſævus carnifex prenſas aures forcipe detruncare incaſſùm molitur, abjectâ primâ ; & accitâ alterâ, poſt conatum geminum, ita impoſſibilis fuit aurium abſciſſio, ut tota multitudo unanimiter conclamaret, aliquod ineſſe prodigium, & parùm abfuit, quin ſontem ex carnificis manibus extorquerent, re tandèm meliùs inſpectâ, inventæ fuêre aures artificiales, tenaci glutine adhæſæ, ex perſonarum materiâ, vulgò carta piſta, efformatæ ; nam alibi in patrati furti pœnam illi propriæ aures abſciſſæ fuêre. Quot fuerunt riſus, cachinni, vociferationes, feſtivi crepitus, & ſibili in illo jocoſo ſpectaculo, explicare magnæ molis eſt. Verſutum furem impunem Judex ſatellitibus comitatum juſſit exterminandum.

Signa.

Non indigent aurium vulnera, vel earum abciſſio aliis ſignis, niſi ipſa autopſiâ.

Cauſæ.

Sunt aurium vulnerum, vel earum abciſſionum cauſſæ, quæ earum continuitatem ſolvere, vel eas abſcindere valent, ut enſis, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Aures præciſæ faciem deformant, eſtò capillis obtegi poſſint, nihilominus illi, quibus ad radicem uſque obtruncatæ ſunt, non perfectè audiunt, ſed obtuſè, & voces magis confuſè, inſtar ſonitûs aquæ fluentis, aut cicadæ reſonantis cum murmure quodam percipiunt, quia cum aëre ſonus ſtatim prolabitur, ob cavitatis carentiam ad illum colligendum. Vulneratur, & rumpitur quidem interdum etiam tympanum, & tunc immedicabilem adducit ſurditatem.

Cura-

Curatio.

Aurium vulnera eodem modò, ac narium curantur, verùm ſi aliqua auriculæ pars ſit diſciſſa, vel appenſa hæreat, vel totaliter amputata, dummodò non ſit emortua, *vulgares* ſuturâ acu, & filo factâ utuntur; verùm ſi ſutura facienda ſit, acus cartilaginem non tangat, abit enim in gangrænam: Si verò auris cutis conſuatur, putreſcit mox & cadit, eſtò per breve tempus inhærere videatur. Non poſſumus non increpitare ſordidos chirurgos, & tonſores pediculiſecas, qui ſe naſum triduò antè abſciſſum, & ſerò in nive repertum, digitos etiam præſectos, caput à trunco ſecure ademptum, aures à felis faucibus ereptas reſtituiſſe gloriantur. Non diſpliceat interum audiri hiſtoriam noſtro propoſito cohærentem à *Paracelſo* relatam de quodam tonſore chirurgo *Galeniſtâ*, inquit enim: *Ego quoque memini, cùm apud Eorum Julii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præſecta erat, eam cemento adglutinaris, verùm gloria ea brevis, & inanis fuit: nam altero pòſt die, ſuppurata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt.* Abſciſſa reſtituere membra ſunt divini Medici artificia, ut de *Malchi aure à Divo Petro* amputatâ, & à *Chriſto Domino* reſtitutâ, ceu habetur in Evangelio ſecundum *Lucam cap.* 22. *nu.* 50. & 51. *Et percuſſit unum ex illis Servum principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Reſpondens autem Jeſus ait: Sinite uſque huc. Et cùm tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eum.*

In vulnerum aurium curatione quodlibet vinculum eſt hoſtile, cum itaque fiat, neque nimis laxum, quia non ſinit agglutinationem perfici, nec medicamenta actuantur, quia moleſtiam affert, dolorem commovet, pulſationem incitat, & inflammationem accendit. Cataplaſmata, quæ oneroſa ſunt, prorſus exulent, quia noxia ſunt, abſceſſum excitant, mucoſas reddunt, & earum ſuppurationem ſuſcitant, quæ partibus cartilaginoſis infenſa eſt. In aurium itaque vulneribus abſtineamus ob omni cataplaſmate, quod onere nocet, vel moleſtiam infert; adhibitâ igitur ſuturâ ex glutine primò, tantùm medicamentis utimur, quæ protinus vulnera curant, & præcipuè balſamica latè à nobis deſcripta, & præ omnibus hic balſamus eſt optimus, quem nos magnificimus, quo in omnibus vulneribus quocumque modo inflictis magno cum ſucceſſu utimur, ut

℞. *Aquæ Reginæ Hung. lib.* ß. *Balſami Peruviani* ℥. j. *Ol. Apparic. Hiſp.* ʒ. *iij. m.*

Ut verò aurium vulnera in ſuo naturali ſtatu conſerventur, inter caput, & aures goſſypium opponendum eſt, & in oppoſito latere cubandum, & debita linamenta cum faſciis adaptanda ſunt.

Cap. XLIV.

De Naſi Anatome.

Est naſus aliud ſenſûs organum, datus homini, & animalibus quadrupedibus viviparis, qui in editiore corporis parte ſuam habet ſedem, ut aſcendentes inviſibiles exhalationes, & vapores meliùs ſuſciperet, & eorum particulas per nervos odoratorios, tunicæ interiori inſertos ad ſenſorium commune deferret, mentique judicandos exhiberet, atque ſic homo res appetendas, vel fugiendas, quæ viſui non objiciuntur, nec auditu percipiuntur, cognoſceret.

Naſus eſt faciei pars protuberans, olfactui inſerviens, & in reſpiratione aëri tranſitum præbens, necnon cerebri excrementa, per oſſa cribriformia depluentia emittens.

Magnitudo variat, uti & figura, nam alii maximum, alii parvum alii ſimum, alii aquilinum habent naſum, verùm quò concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert.

Dividitur naſus, ſicut & auris, in externum, & internum, internus habet oſſa, & nervos cum proceſſibus mammillaribus: externus dicitur extrinſecùs in partem ſuperiorem, & inferiorem.

Pars ſuperior, quæ oſſea eſt, & immobilis, dicitur *Dorſum naſi*, ejuſque pars acuminata, *ſpina*. Inferior pars cartilaginea eſt, & mobilis, cujus ima extremitas dicitur *Naſi globus*, & *orbiculus*, ex cujus ſolo tactu, virginem corruptam judicamus: laterales infimæ partes *Alæ*, & *Pinnæ*: pars carnoſa in medio prominens, labio vicina, *Columna* appellantur.

Intrinſecùs dividitur naſus per *Septum* in duo foramina, vel ſinus, quos *nares* vocant: ut uno foramine obſtructo, altero inſpirare poſſimus, utroque verò obſtructo, os narium vicem præſtat. Quodlibet foramen rurſus dividitur circa naſi medium in duas partes: una ſurſum aſcendit ad os ſpongioſum, altera ſupra palatum abit in fauces, & oris interiora. Hinc potus per nares aliquandò effluit, & naribus injecta, naſo clauſo per os elabi ſolent. Hinc etiam excrementa craſſiora dum deorſum feruntur ad nares, in os delabi poſſunt, aut ſcreatu eò attrahi, & per os expurgari, vel in ſtomachum deſcendere.

Conſtat autem naſi ſubſtantia ex cuticulâ, cute, muſculis, oſſibus, cartilaginibus, vaſis, & tunicis.

Cutis admodum tenuis eſt, & pinguedine caret, ne nimiùm excreſcat, hæc cutis tam firmiter cartilagini, & muſculis adhæret, ut integra, & illacerata ſeparari vix poſſit: ſub ſepto in columnâ multò craſſior, & fungoſior reperitur, ut cartilaginem æmuletur, & interiùs pilis inveſtitur, qui *Vibriſci* dicuntur, & impediunt, quo minùs in inſpiratione culices, paleæ, aliaque ſimilia, verſus interiora facilè attrahantur.

Muſculi ſunt *octo*, quorum beneficio motus perficitur, & cuique alæ quatuor inſeruntur. *Quatuor ad dilatationem* faciunt, dum alis, vel pinnis ſurſum tractis, narium foramina aperiunt, & *totidem ad conſtrictionem.*

Duo primi dilatantes, qui carnoſi, oriuntur ab oſſe malarum, juxta labiorum muſculum, quem tertium conſtituunt. Inſeruntur partim in labii ſuperioris partem, partim in pinnam exteriorem.

Duo reliqui, qui ferè triangulares, initio acuto, & carnoſo, naſcuntur à frontis ſuturâ, juxta foramen lacrymale, & naſi ſpinæ, aliiſque implantantur.

Duo primi conſtringentes, qui parvi oriuntur carnoſi circa pinnarum radicem, traſverſim feruntur, & angulis alarum inſeruntur.

Duo

Duo reliqui firmiſſimi ſunt, & membranoſi, latentes ſub tunicâ narium parte interiore. Oriuntur ab oſſis naſi extremitate, & pinnis implantantur.

Superiorem, & immobilem naſi partem expanſam ſuſtinent *oſſa*, eaque vel propria, duo ſcilicet lateralia, & unum internum medium, quod naſum in duas dirimit partes. Dicitur *os ſpongoides, ſpongioſum, vel ſpongiforme* in mediâ frontis baſi ſitum, & narium cavitatem opplens, dicitur etiam *Ethmoides, Cribriforme, vel cribroſum*, quia pars ejus interior, quà capiti jungitur, multis foraminibus, cribri inſtar, ſed tortuoſis, & anfractuoſis, non rectis pervia eſt, atque hæc pars propriè eſt, & dici debet cribroſa.

Cartilagines ſubſtantiam conſtituentes inferioris partis naſi ſunt quinque. *Duæ ſupremæ*, Latiores naſi oſſibus adhærent, & quò magis deſcendunt, eò molliores fiunt, adeò ut naſi extremum, ſubſtantiam habeat, quaſi partim cartilaginoſam, partim ligamentoſam. *Tertia* inter has media, ſeptum conſtituit, vel interſtitium inter utrumque naſi foramen. His apponuntur *duæ aliæ* pinnas conſtituentes, & per membranoſa ligamenta colligantur.

Venas ex jugularibus, & *arterias* à carotidibus recipit.

Ad ſenſum muſculorumque motum, *Nervus* utrinque unus à tertio pari per foramen commune ad majorem oculi angulum in tunicam naſi internam, & ei ſubſtratam carnem papilloſam abit, in quam ſpiritus animales, ad olfactûs ſenſum perficiendum effundit, atque indè ulteriùs ad ejuſdem muſculos progreditur.

Narium interior amplitudo inveſtitur tenui membranâ, quæ à durâ matre, per foramina oſſium cribriformium, vel per foraminula palati erumpente oritur, & tunicæ oris, palati, linguæ, laryngis, & œſophagi communis eſſe, vulgò traditur: Sed in naribus tenuior eſt, & exquiſiti ſenſûs, nam irritata ſternutationem facit. Hæc membrana, qua parte oſſibus cribriformibus adhæret, exilibus foraminulis, ſeu propendulis tubulis pertuſa eſt, ad cerebri excrementorum tranſitum.

Sub illâ membranâ latet caro quædam tenuis, mollis, & papilloſa, quaſi ex multis papillulis coagmentata, quæ in hominibus valdè difficulter, in vitulis, aut bobus paulò faciliùs invenitur, quamvis non ſine moleſtiâ. Hujus papillulæ parte anteriore minores, verſus poſteriora verò majores protuberant, & à paucis ſunt obſervatæ, à nonnullis pro exilibus glandulis habitæ.

Externi naſi uſus eſt: *Primò*, ut per eum aër intret in cerebrum utque pro ſpirituum animalium neceſſitate. *Secundò*, ut per eum aër in pulmones intret pro flammulæ vitalis accenſione. *Tertiò*, ut per eum odores ad mammillares uſque proceſſus deferantur. Unde quibus naſus ad radicem diſſectus eſt, vel non olfaciunt, vel imperfectè. *Quartò*, ut cerebri excrementa per eum, ceu canalem, effluant. Qui uſus ſecundarius eſt, quia multos novimus, qui nunquam per nares aliquid expurgarunt. *Quintò*, ad vocem quoque aliquid confert. Tandem *Sextò*, ornatum faciei addit. Unde quia ad ornatum plurimum confert, *chirurgia Curtorum* nata, circa renaſcendum naſum occupata, de qua chirurgus *Tagliacozzus*.

Cap. XLV.

De Olfactu.

Certum eſt naſum eſſe odoratûs organum; verùm cùm ille ex multis, variiſque partibus conſtet, quæ omnes ſimul iſti muneri præeſſe non poſſunt, diu, multùmque inter Doctores dubitatum eſt, in qua naſi parte odoratus perficiatur.

In vaſis ſanguiferis, ac lymphaticis, oſſibus, aut cartilaginibus illum non fieri apud omnes inconfeſſo eſt.

Fuêre aliqui qui per peculiares, & alterius naturæ nervos naſo inſertos, & ſpecificos etiam ſpiritus animales per iſtos nervos influentes odoratum perfici crediderunt. Sed non obſervârunt, quòd omnes totius corporis nervi in compoſitione, ſeu conſtructione vix aliter differant, quàm quòd alii ſint majores, alii minores, alii Longiores, alii breviores, alii molliores, alii duriores: quod tamen qualeſcumque fuerint, omnes uni, eidemque muneri inſerviant, ſcilicet viæ ſint, perquas ſpiritus animales deducuntur. Prætereà etiam non conſiderârunt, quòd illi ſpiritus, per quoſcumque nervos delati, nullo modo ſunt diverſi, nec alterius conſtitutionis, qui per hos, quàm qui per alios nervos, ad has, aut illas partes influunt; ſed ejuſdem ſint ſubſtantiæ, & naturæ, per quoſcumque nervos, & in quaſcumque partes defluxerint. Denique non animadverterunt, quòd diverſitas operationum, quæ eorum miniſterio perficiuntur, non procedat ab eorum, aut nervorum eos vehentium diverſitate, ſed à diverſitate conſtitutionis partium, in quas influunt: ſic in oculo viſum, in muſculo motum, & in cute ſenſum tactûs faciunt. Igitur ut in naribus odoratum faciant, debent iis neceſſariò etiam ſpecificæ aliquæ partes ineſſe, in quibus, mediantibus illis ſpiritibus non ſimpliciter tactûs, ſed odorum, ut odorum ſuaveolentium, fœtidorum, roſaceorum, camphoraceorum &c. perceptio, & diſtinctio ſit.

Galenus olim proceſſus papillares eſſe nervos odoratorios, & proxima olfactus organa perperàm ſancivit, nam *Primò*, nullam habent ſimilitudinem cum nervis. *Secundò*, amplam habent cavitatem, qualis in nullis nervis invenitur. *Tertiò*, ex medullâ oblongatâ, omnium nervorum principio, non oritur. *Quartò*, ex craſſâ mininge, & cranio non elabuntur neque ullos funiculos nerveos in narium membranas emittunt, ſed tantùm pituitam per oſſis ethmoidis foraminula ad narium oſſa deponunt. Prætereà nervoſum organum excrementis ſcatens ad hunc uſum ineptum eſſet, ſicut in omnibus aliis nervis etiam contingit, quorum uſus à pituitæ affluentis humectatione, & obſtructione impeditur: in his autem ductibus humores pituitoſi ferè ſemper, modò majori, modò minori copiâ inveniuntur, idque etiam in canibus, acutiſſimo odoratu, præditis, in quibus tamen olfactum hinc non impediri experientia docet. Neque etiam in homine ob hanc pituitam modicâ quantitate illic hærentem imminuitur olfactus; verùm ſi tanta ejus copia in interiori fungoſâ narium ſubſtantiâ colligatur, ut eam inſtar ſpongiæ intumeſcere faciat, hincque narium membranæ, cum nervis iis inſertis, comprimantur, ac libera inſpiratio per nares (ſine qua non

ſit

ſit ullius odoris perceptio) impediatur, tunc odoratus imminuitur, & impeditur, quemadmodum id in coryza fieri notum. Liquet igitur hos proceſſus non eſſe nervos odoratorios, ſed ductus evacuandis excrementis dicatos. Hinc ex antedictis patet, odoratum non fieri in peculiaribus aliquibus nervis, ſed in ſpecificis quibuſdam partibus, in quas nervi ſuos ſpiritus infundunt : quæ partes certè non poſſunt eſſe proceſſus papillares, cùm illi neque ſpiritus vehant, neque in ſeſe ullos nervos recipiant, vel admittant.

Plurimi alii judicârunt odoratum fieri in membranâ nares interiores inveſtiente, eamque, præ aliis membranis ſpecificam aliquam conſtitutionem adeptam eſſe, cujus ratione odores diſtinguit. Verùm, cùm membranæ ſint organa tactûs, non verò odoratûs (qui ſenſus à tactu longè differt,) & tactus quidem faciat ad perfectionem odoratûs, quod tactu privatum etiam non odoraret, ſicut oculus tactu privatus non videret : cùmque aliud ſit ſentire, & diſtinguere odorem rutæ, caſtorei, moſchi, camphoræ, &c. ſicut in oculo aliud eſt videre colores, aliud ſentire aſperitates, & dolores ; ſatis patet membranam, quæ eſt organum tactûs, non eſſe adæquatum organum odoratûs. Nam organum tactûs, qua tale non diſtinguit odores, aut colores, ſicut etiam organum odoratûs, viſûs, qua tale non juducat de aſperitate, dolore &c. Hinc dici non poteſt, quòd membrana, quæ nares inveſtit, ſit alterius naturæ, & temperiei, quàm aliæ membranæ : nam ſi hoc verum eſſet, (quod primò, probandum foret) tunc eatenus acutiore, vel obtuſiore tactu prædita eſſe poſſet, ſed tamen non diſtingueret, aut dijudicaret odores. Denique, ſi illa membrana odoraret, & ſicut communiter traditur, communis, ejuſdemque eſſet ſubſtantiæ cum membranâ oris, palati, linguæ &c. quare etiam in illis partibus non haberet illum odorandi uſum, quem in naribus ei adſcribunt?

Hæ ſunt circa odoratûs organum ſententiæ, & cum ex modò relatis nulla rem aut tetigerit, poſtremò etiam noſtra, adjicienda eſt. *Nos igitur* in naſo verum odoratûs organum eſſe cenſemus, tenuem iſtam carnem papilloſam, ſub interiori narium tunicâ ſitam, quæ non habet aliam ſibi ſimilem in toto corpore, cujus papillulas nervorum odoratoriorum fines ingrediuntur : eodem modo ſicut guſtûs proximum organum ſunt papillulæ ſub extimâ linguæ membranâ ſitæ, & viſûs proximum organum eſt tunica retina. Non quod velimus in hiſce organis ſingulorum objecta percipi, ſed ſingulis organis illatam à ſuis propriis objectis motionem, ſeu alterationem, mediantibus nervis, & ſpiritus in cerebro percipi, & à mente indicari.

Poſito igitur, quòd in papilloſâ illâ carne ſub interiori narium internarum tunicâ conſitâ, olfactus conſiſtat, cujus Lamellas nervi olfactorii ingrediuntur, nunc explicandus remanet modus, quo odoratûs ſenſatio fiat.

Supponimus itaque olfactûs ſenſum ob analogiam cum cœteris, per ſolum contactum haberi ; cùm enim pati aliquid neceſſe ſit ad hoc, ut rem, à qua afficimur, percipiamus, nec alius Poſſit paſſionis actus excogitari præter vellicationem, quæ contactu perficitur, ut ſolo contactu odores perſentiſcamus.

Unde oritur Longè à veritate diſſidere eos, qui odores in merâ conſtituunt qualitate ; hæc enim vel corpus erit, ut contactum efficere valeat, & idcircò ſubſtantia ; vel corpore erit expers, & contingere non valens, ſenſum etiam producendi impotens erit. Sed ut ad rem noſtram redeamus

Conſiderandum erit ab omnibus corporibus effluvia particularum quædam emitti vel ex eorum corruptione reſoluta, ut in cadaveribus, rebuſque aliis corruptis, vel ex eorum fermentatione extricata, ut in fructibus jam maturis, floribuſque ; vel ex partium ab aſſiduo motu interno, extrinſecoque ſubtiliatarum, & è poris avolantium inſenſili tranſpiratione, ut in viventibus, cœteriſque corporibus. His ergò effluviis aër inſpiratus, atque inſpiſſatus ſtatim ac nares per inſpirationem ſubintrat, ita Lamellas vellicat prædictas, ut motum nervo olfactorio communicans, & per nervum cerebro, animus odorem animadvertat.

Quia verò non ſolùm odores ſentimus, verùm etiam eorum diverſitates cognoſcimus, idcircò eorundem varietatem quo pacto diſcernamus enucleare operæ pretium erit. Pro quo

Supponimus ex Phyſicis atomos, ſeu corpuſcula variis à primâ rerum geneſi donatas fuiſſe figuris ; alias enim intelligimus rotundas, alias quadratas, alias triangulares, pentagonas, alias exagonas &c. Harum congeries, dùm per aërem diffuſa nares ingreditur inſpiratione, ſecundum figurarum diverſitatem, diverſum etiam contactum efficiat neceſſe erit ; quò enim ad rotundiorem vergunt magis figuram, eò placidiorem in parte contactâ producere contactum confiteamur oportet ; quò verò acutiorem præſeferunt configurationem, contactum etiam punctioliorem, atque aſperiorem producant erit inconfeſſo. Igitur quæ particulæ ita contingunt, ut contingendo demulceant, grati vocantur odoris ; quæ autem ita nares afficiunt, ut punctionem excitent, nimiumque lamellas percellant, ingratum generant odorem.

Hîc autem pororum partis contactæ, necnon earundem partium conſtitutio, atque ſtructura in conſiderationem veniunt non vulgarem ; etenim multoties ſit, ut lamellarum prædictarum pori vel arctiores inveniantur, vel latiores, unde particulæ odoratoriæ ſi earundem poris non conformentur, ſed poros diſtendant, vel pungant, odor aliàs gratus, ingratiſſimam inducit ſenſationem. Sic experimur quotidiè moſchi odorem gratiſſimum, aliquibus, & præſertim mulieribus regulariter detrimento, ac fœtori potiùs, quàm ſolatio eſſe : Sic canes noſtris cum ſolatio veſcuntur excrementis, quæ nobis olent quàm peſſimè : Sicque iidem in corruptorum cadaverum ſanioſis volutantur reliquiis, à quibus cùm nos, tum cœtera adhorrent animalia. Ex hac inſuper partium conformatione

Fit, ut quæ ab olfactu ſentiuntur particulæ, alios non afficiant ſenſus ; hæ enim ita à naturâ ſunt conformatæ, ut prædictarum lamellarum poris conformentur, & aliarum partium poros aut ingreſſum habeant, & regreſſum nullum, aut ita eorum configurationibus ſint pori patentes, ut nullo facto contactu liberè progrediantur, & ſic licèt inſpirati aëris particulis odoriferis referti pars aſperam ſubintret arteriam, nullam tamen odoris producunt ubi ſenſationem.

Pro hujus materiæ ſummario complemento explicandum ducimus, quidnam pro olfactu aëris inſpiratio, & reſpiratio operentur ; pro cujus ſolutione

Supponimus ex dictis in Theoriâ Medicâ, in qualibet aëris inſpiratione, primùm Diaphragma, thoracemque dilatari ut pulmonum ſub ſe contentorum extenſioni locum præbeant opportunum, dein-

deinde pulmones ipſos aërem per aſperam arteriam in eoſdem immiſſum recipere, ſemet dilatando; in reſpiratione verò primum pulmones reſtringi, aërem receptum expellendo, poſthàc autem thoracem, & diaphragma: quia verò aër hujuſmodi pulmonibus immiſſus, vel per os, vel nares ingreſſum obtinet, regreſſumque ad aſperam arteriam (cum illis namque convenire adhuc dubitamus, qui capras per aures etiam aërem inſpirare, ac reſpirare inſimulant) accidit; ut in tali aëris immiſſione, & remiſſione nares etiam internæ quodammodo diſtendant, atque coarctentur, cùmque hujuſmodi dilatationes, & reſtrictiones abſque pororum reſtrictione,ac ampliatione contingere non queant, oritur, ut in pororum dilatatione major habeatur olentium particularum ingreſſus (diximus olentium particularum, non quia cum vulgaribus ſentiamus, odores eſſe mera appellata accidentia; hæc enim non admittimus, ſed olentes vocamus particulas, quæ per contactum efficiunt talem ſenſationem, quæ odor appellatur.) Ex quo

Fit, ut eò major percipiatur odor, quò magis dilatantur narium externarum pori ad halitus olentes percipiendos; quapropter, qui odoribus quam maximè affici deſiderant, rem, undè odoratæ exhalant particulæ, fortiùs inſpirare ſatagunt.

Ut autem de odoribus ad hanc ſenſationem pertinentibus aliqua ſummatim delibemus, opinamur odores nil aliud eſſe, quàm corpuſculorum è corpore prodeuntium effluxus; hæc autem corpuſcula pro magnitudinis, figuræ, motuſque varietate ſicuti diverſimodè lamellis narium internarum proportionem habere comperiuntur, ita variè olfactum afficiunt; unde ex diverſâ hac affectione varietatem odorum diſcernimus, ut ſuperiùs notavimus.

Quòd verò in corpuſculorum effluxu odor conſiſtat, evidenter conſtabit, ſi ea perſcrutemur, quæ ad eos facere videntur; Qui enim fit, ut contra ventum ambulantes odorem perſentiſcamus à vento aërem agitante tranſlatum, ſecundo autem vento non percipiamus, niſi quia ventus aërem movens, corpuſcula etiam odora per aërem diſperſa ſecum ferat. Id etiam convincitur ex corporum illorum combuſtione, quæ vulgò odora dicuntur, ut ſunt thus, Styrax, moſchus, Zibettum &c. his namque igni ſuperpoſitis, halitus particularum per aëra diſperditur, qui aërem complens, omnes illum inſpirantes afficit.

Neque obſtat hujuſmodi halitum ab aliis corporibus exhalatum non ſentiri; facilè enim contingit, ut quandoque ita tenuis hujuſmodi ſit halitus motumque in organo imprimat adeò exilem, ut diſcerni ob tenuiſſimam vellicationem non poſſit; vel ita poros narium internarum à mucis, quamque vocant pituitam obſtructos inveniat, ut tranſitum ad narium lamellas obtinere non valeat, ut in corizâ; vel tandem in narium internarum poros dilatatos ita offendat, ut liberè per eos tranſiens, nec organum contingat, vel ita inſenſibiliter tangat, ut minimè percellat.

Ex hoc autem deducimus inſtrumentum, mediumvè ad halitus hujuſmodi promovendos, excitandoſque ignem eſſe, aut calorem; cùm enim ignis particulæ, ſeu caloris corpus aliquod ingredientes, & moveant ſeſe, ſuoque motu corporis particulas excitent ad motum, fit, ut ex tali excitatione tenuiora corpuſcula ab eodem proſiliant, perque aërem diſperſa cum eodem inſpirentur. Ex quo

Colligimus primò aromata, aliaque ligna odora, eò olere perfectiùs, quò eorum ſuccus à calore magis depuratus, defæcatuſque faciliùs in halitum exhalabilis redditur odorum; unde, quæ alibi ab *Arabiâ* adoleſcunt hujuſmodi arbores, ubi calor adeò vegetus non eſt, aut nihil, aut longè minùs olent; quorum ratio eſt, quia calor abundans aqueum humorem abſorbens, vinculum tollit particulis, eaſque ad promptiorem exhalationem diſponit: ubi verò calor tenuis invenitur, aqueum non ita poteſt exſiccare humorem, ac propterea corporis particulæ ſub aquâ irretitæ cùm evolare non poſſint, nec olfactum poterunt aliquo modo afficere.

Colligimus ſecundò, fructus immaturos, floreſque ad perfectionem non adhuc deductos, aut omni prorſus expertes eſſe odore, aut quàm parùm olfactum afficere; etenim non rectè fermentati, ſulphureque (ut cum *Spagyricis* loquamur) ad fluorem non adhuc redacto fieri non poteſt, ut eorum particulæ, à ſale indigeſto fixatæ extricentur, exhalentque; peractâ verò fermentatione, ſulphureque, ac ſpiritu jam exaltatis, quia corpuſcula veluti per calorem ſubtiliata, faciliùs avolant, id circò odorem producunt. Ex hoc autem

Cognoſcimus fructus in loco frigido, ſiccoque retentos diutiùs perdurare; nam frigus vincitas detinens particulas, motumque earum impediens, fructuum avertit fermentationem, maturitatem, & corruptionem; locus autem ſiccus in cauſſâ eſt, ut omni aceſtitiâ humiditate remotâ, ex qua vel fermentatio, vel fibrarum relaxatio &c. proveniunt, diutiùs conſerventur.

Colligimus tertiò, corpora iſtiuſmodi, vulgò dicta odorifera, pedetentim imminui ex aſſiduo particularum ab eis avolantium effluxu, moleque, ac pondere decreſcere; Experientiâ enim duce, animadvertimus pomorum jam maturorum cortices, poſt tempus aliquod aut criſpari, aut indureſcere, florum verò vividitatem flacceſcere, hebetarique; nam avolantibus particulis ſpirituoſioribus, à quarum congerie, motuque vividitas oritur, craſſiſque remanentibus, quæ fixiores ſunt, fructus floreſque aut conſtipantur, aut flaceſcunt, hebetanturque, ac proindè colore, odoreque fiunt expertes, ac corruptioni obnoxios.

Colligimus quartò, corpora olentia eò diutiùs perdurare, quò ſtipatiùs, ſtrictiùſque occluduntur; etenim particulis ex corpore odoro avolantibus, exitumque non offendentibus ut ibidem permaneant oportebit. Id totum convincitur ex eò, quòd aromatarii moſchum, ambatum, zibettum, aliaque hujus generis ſervare volentes in goſſypio involvunt, atque in vaſe plumbeo, ſtanneo includunt, ut exhalationis libertatem avertant.

Quamplurima eſſent de hac re conſideranda; at quia hujus loci non eſt ea fuſiùs pertractare, id circò hæc prælibaſſe ſit ſatis.

Cap. XLVI.

De Naſi Vulneribus.

Quò naſus concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert, quapropter nonnullis faciei ſol appellatur, quòd ſicut ſol ſuo lumine macrocoſmo ſingularem ſplendorem, & pul-

pulchritudinem confert, ita naſus ſuâ pulchritudine microcoſmum illuſtrare videtur, unde naſus non minima eſt pulchritudinis portio, redditque hominem præ membris faciei cœteris formoſum, & eſt membrum deconis. Unde qui magnum, & oblongum obtinent naſum, deformes ſunt, & *Martialis lib.* 13. de irriſoribus loquens, inquit:

Naſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus.

Verùm aliqui ex naſi magnitudine de membri genitalis mole, & magnitudine judicare audent. Sed hæc regula, ex noſtris obſervationibus, utplurimum eſt mendax, hoc unum tamen dicimus, quòd homines, qui prægrandem habent naſum genialibus illecebris obnoxii ſunt. Idem de fœminis dicimus, nam quæ magno, & oblongo præditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt propenſæ; & hac de cauſſâ legimus *Heliogabalum Imperatorem* omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum congregaſſe manipulos, ut ſecum in turpi certamine arma Aphrodiſia ſtrenuè pertractarent. Cœterum ex naſi magnitudine meliùs hominis iracundiam hariolari poſſumus. Sicut ex naſi magnitudine, & longitudine hominis deformitas, ita etiam ex ejus mutilatione major exoritur turpitudo; ſcribitur namque in *Chronicis Anglis*, virgines ejus loci, tempore belli cum Danis, naſos ſibi amputaſſe, ut ab irruentium Danorum militum impetu, pudicitiam ſartam, tectam, hac deformitate conſervarent. Naſi abſciſſio adulterii pœna fuit apud *Ægyptios*, quam etiam Hieroſolimitanis minatur Dominus apud *Ezechielem cap.* 23. Sed immeritum ſupplicium, quia naſus nullam habet cum inſtrumentis generationi inſervientibus ſympathiam, & adulterium minimè naſo utitur, potiùs peccant pudenda, hanc pænam, quàm naſus, ſubire deberent. Quidam maritus cum domi adulterum comprehendiſſet, ne inultus remaneret, naſum illi obtruncavit, quem *Martialis lib.* 2. *ep.* 83. deridens, ait:

Fœdaſti miſerum, marite, mœchum,
Et ſi qui fuerant, priùs requirunt
Trunci naribus, auribuſque vultus;
Credis de ſatis eſſe vindicatum?
Erras.

Hoc idem infortunium *Deiphobus* tulit, quia erat *Helenæ* adulter, de quo ſic cecinit *Poëta* 6. *Æneid.*

Truncas inhoneſto vulnere nares.

Merita eſt itaque adulterii pœna naſi detruncatio, quia ſicut nihil eſt, quod naſo faciem honeſtet, ſic nihil eſt, quod magis deturpet; quamobrem illius detruncatio appoſita, & congrua eſt adulterii pœna alienum honorem, & exiſtimationem deturpantis. Verumenimverò ſi hoc ſupplicii genus hiſce noſtris temporibus nimium eſſet in uſu, certè vel nullus eſſet adulter, vel ferè omnes exiguo tempore naſo mutilati eſſent, ut quidam Poëta inquit:

Si mœchis raſum mos eſſet tollere naſum,
Multis per mundum ſine naribus eſſet eundum.

Ex hac naſi mutilatione orta fuit *Curtorum chirurgia*, quæ tota circa regenerandum naſum verſatur, de qua *Tagliacozzus* primus ſcripſit.

Signa.

Naſus vulneratus, vel mutilatus ſignis non indiget, nam ex ipſo viſu facilè cognoſcitur.

Cauſæ.

Naſi vulnerati, vel obtruncati cauſſa eſt externa violentia, ut gladius, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Si una naſi pars ab altera pendeat, vel ſi pendula parvæ adhæreat pelliculæ, tam alicui naſi parti, quàm labio ſuperiori, facilè agglutinatur, ſive os, ſive pinnæ ſectæ ſint. Si autem naſus totaliter amputetur, & in terram incidat, ac non refrigeſcat, ſemper tentanda eſt agglutinatio, & ſi non ſuccedat, nullum habetur incommodum, ſin contrà, habetur intentum; ſi verò frigeſcat, nulla agglutationis ſpes ſupereſt, & imperfectus habetur olfactus, nec à naturâ præciſus naſus regeneratur, unum tantùm reſtat, ut arte reparetur ex brachii patientis carne, vel palliativè ſcilicet ex naſo artificiali. Si tantùm vulneretur, faciliter curatur.

Curatio.

Si naſus vulneretur, ut aliarum partium vulnera curandus eſt; Si verò anterior illa pars, quæ cartilaginea eſt, ità vulnerata ſit, ut parum naſo hæreat, vel de labio ſuperiori pendeat, Vulgares ſtatim ſuturâ utuntur, attamen cartilago ipſa non eſt acu perforanda. Nos autem nec morâ ab abſciſſione ſuturâ ex glutine utimur, & interim abſciſſam fovemus partem, ne refrigeretur, & emoriatur, quam poſtmodum emplaſtris glutinatoriis, ne decidat, unimus, & firmamus, & emplaſtris ſticticis, & conſolidantibus, ac balſamicis, interveniente cuticulâ, denuò agglutinatur, nulla enim in toto corpore pars faciliùs, ut naſus, agglutinatur. Ut naſus commodiùs tractari, & emplaſtra firmiùs adhære poſſint, æger ſupinus decumbat, & per os reſpiret, & ne aliqua carnis excreſcentia in parte internâ oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddit, & loquelam depravat, turunda decenti unguento illita, vel emplaſtrum in canalis formam, vel fiſtulæ efformatum nari inſeratur.

Si autem naſus planè amputatus ſit, & nulla ſuperſit agglutinationis ſpes, tunc reparandus, & reficiendus eſt *Curtorum chirurgiâ*, ſunt namque (ſed fuerunt) aliqui chirurgi in noſtrâ Calabriâ, & propriè Poſtropheæ, qui naſum amputatum efformare ſolent, modus autem naſum efformandi talis eſt: ſcarifiant partem naſi relictam, poſtmodum brachii cutem ad ſanguinis effuſionem, & apponunt, ligantque nares illi ſcarificatæ parti brachii, & ita relinquunt, quouſque ſimul agglutinata fuerint; tunc aliquid carnis à brachio reſecant, & vulnus curant, ac ex carne illâ relictâ ad nares, naſum efformare incipiunt.

Mirificam refert hiſtoriam *Joan. Bapt. Helmont. de Magneticâ vulnerum curatione §. 22. Bruxellenſis quidam in pugnâ naſum amiſit, adivit chirurgum Tagliacozzum Bononiæ degentem, ut naſum præſtolaretur: & cùm inciſionem brachii ſui timeret, bajulum ad hoc conduxit, è cujus brachio naſum tandem dato pretio eruit. Mox tredecim circiter menſes, à reditu in patriam repentè naſus inſititius friguit, & abindè aliquot diebus, putrilagine cecidit. Cujus rei inopinum caſum inveſtigantibus inventum fuit, eodem fortè momento, quo naſus friguit exſpiraſſe bajulum. Superſtites ſunt*

ſunt horum teſtes oculati *Bruxellæ*. Verùm ſi Bruxellenſis ex ſui brachii carne naſum eruiſſet, utique naſum inſititium non amiſiſſet; pars namque illa appoſita eâdem gaudebat quadrâ cum reliquâ, qua extinctâ, naſi vitam extingui neceſſe fuit. Hic autem naſum efformandi modus ex proprii brachii carne doloroſus eſt, & nimium denaſatum excruciat, & ad naſum reparandum aliquod requiritur tempus, præcipuè ut fibræ exactè invicem reſpondeant, & ſuccus nutritius cum ſpiritibus animalibus per tubulos commodè diſtribui queat, & tandem non erit verus naſus ex carne fictus, qui tamen faciem exornat.

Hic naſus ex proprii brachii carne efformatus, ita unum cum reliquo fit, & tenaciter naturæ glutine ei adhæret, ut nullâ vi extirpari poſſit, non aliter ac ſi proprius eſſet; unde quidam nobilis Vir, cui in Monomachiâ, cum naſus amputatus fuiſſet, & ex propriâ carne eum aſſequutus, verebatur nares emungere, ne naſum evelleret, undè ſudarioli angulos in turundæ formam in narium ſinus ad mucum abſtergendum immittebat, qua re cognitâ chirurgo, & interrogatus, cur nares aliorum more non emungeret? Reſpondit, ne eximeretur naſus. Tunc chirurgus, apprehenſo illius naſo, per totam domum eum diſtraxit, & demiſit.

In veri naſi defectu, naſus artificialis ſuſtitui poteſt ex auro, vel argento efformatus, ſed præſtat ex chartaceâ materiâ maceratâ, vel ex perſonarum materiâ, vulgò charta piſta, aut ex cerâ, aut ex conglutinatis linteis confectus, fucatus eodem pigmento, quo proximè ad carnis colorem accedat, qui ad occiput, vel aures filo ſerico eſt revinciendus, vel meliùs glutine apponitur. Non credimus autem naſum artificialem tam affabrè fieri, & geſtari poſſe, ut firmiter adhæreat, & hæc impoſtura non facilè omnium oculis pateſcat.

Cap. XLVII.

De Oris Anatome.

Os duplices habet partes, externas circa os, & internas alias in ore, quas ſigillatim proponere oportet.

Partes externæ circa os variæ ſunt. Superiores partes ſub oculis inter naſum, & aures, & mentum expanſæ, *Genæ* dictæ ſunt, quia in his pili gignuntur. Hæ genæ dividuntur in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſub oculis inter naſum, & aures leviter prominens, ac rubens, ab Hip. *faciei circulus*, & *malum*, ſeu *Pomum faciei* nominatur, ab aliquali ſimilitudine cum malis, quò ad formam, & colorem, malæ nominantur. Hæc à Plinio *Pudoris ſedes* cenſetur, quòd ea pars in pudore protinùs erubeſcat. Inferior pars laxior, quæ à retento ſpiritu inflari poteſt, ut apparet in tibicinibus *Bucca* vocatur. Cavitas labro ſuperiori ſub ſepto naſi impreſſa, & dividens appellatur *Philtrum* quaſi amabile. Iſtius verò labii utrinque à cavitate ad latera proſtans pars, Myſtax appellatur.

De Labiis.

Sunt labia duo, ſuperius, & inferius, quorum mediâ rimâ os clauditur. Horum partes externæ prominentes *Prolabia* appellantur, & quæ in commiſſurâ rubent, *Proſtomia* græcè dicuntur. Inferior pars ſub inferiori labio in acutum protenditur; *Mentum*; carnoſa ſub mento pars, Buccula veteribus appellatur.

Labia conſtat ex carne molli, & fungoſâ, cui cutis cum muſculis ita exactè miſcetur, ut cutis muſculoſa, vel muſculus cutaneus eſſe videatur.

Teguntur tunicâ ori, œſophago, & ventriculo communi, unde in vomiturientibus inferius labium tremit.

Nervorum propagines exquiſitum ſenſum labiis conferunt: arteriæ verò à propinguis locis inter cutem, & carnoſam membranam diſperſæ ſanguinem tribuunt, cui debetur purpureus ille labiorum color, & ſplendor, pulchritudinis, ac ſanitatis nota. Arteriis immiſcentur venulæ, ſuperfluum ſanguinem ad venas proximas deferentes.

Data ſunt homini labia, ut os claudant, & dentes, parteſque interiores tueantur ab externis injuriis; ad edendi, bibendique commoditatem; ad vocis, & loquelæ aliquam formationem; ad ſalivæ retentionem, vel rejectionem; tandem ad ornatum.

Os græcis *Stoma*, modò dicitur rima illa, quæ inter labia conſtituitur, modò tota cavitas ad fauces uſque conſpicua. Altiori loco, in mediâ ſcilicet faciei parte ſub naſo locatum eſt, ut aſſumpta non ſolo guſtu, ſed etiam odore quodammodò cognoſcerentur, & declivi viâ faciliùs ad ventriculum deſcenderent. Tota interna oris capacitas ſuccingitur tunicâ, quæ in capacitate intra dentes craſſior, ac in palato rugoſa: extra dentes verò in gingivis & labiis tenuior exiſtit, eſtque tunicæ gulæ, ac ventriculi continua; undè vulgò communis eſſe dicitur, cùm tamen in linguâ, & palato conſtitutionem peculiarem habeat, ab aliis tunicis diverſam.

Uſus primarius eſt, ut in eo alimenta tanquam in infundibulo recepta, ita maſticentur, & præparentur, ut per œſophagum commodè ad ventriculum deſcendere, & in eo faciliùs digeri poſſint. Secundarius uſus eſt, ut in reſpiratione aëri ad pulmonem commeanti tranſitum, & excrementis pulmonum, capitis, ac ventriculi per ſcreatum expuitionem, & vomitionem exitum præbeat; denique ut ad vocis tonum aliquid faciat.

Conſtat os ipſum partim ex partibus oſſeis, ut maxillâ ſuperiori, & inferiori cum infixis dentibus; partim ex carnoſis, ut labiis, muſculiſque labiorum, buccarum, & maxillæ inferioris.

De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris Muſculis.

Muſculorum paria duo ſunt buccis, & Labiis communia, duo ab utrâque parte.

Primus eſt latus ille muſculus, qui à figurâ *Quadratus* appellatur, eſtque tenuis, & membranoſus ſub colli cute jacens, cuti valdè adhærens, ac proindè eum à cute non diſtinxerunt *Veteres*. Oritur lato principio circa claviculas, & poſteriorem colli partem; fibris verò obliquis implantatur in mentum, labia, & naſi radicem, aliquando ad aurium radicem progreditur, & quibus talis contingit inſertio, illi hujus muſculi beneficio aures movere poſſunt. Hoc muſculo convulſo, fit *ſpaſmus Cynicus*.

Se-

Secundus muſculus quadrato ſubjacens, buccam conſtituit, ideò *Buccinator* dicitur, & totam buccarum ſedem complectitur. Rotundus eſt circuli inſtar, & à maxillæ ſuperioris longitudine ferè totâ exortus, in inferioris maxillæ longitudinem, & gingivarum radices inſeritur; variis fibris intertextus, quia tenuis, & membranaceus eſt; tunicæ oris interna inveſtientis adeò arctè connatus, ut inſeparabilis ſit.

Hujus muſculi uſus eſt, buccas cum labiis movere eſtque dentibus inſtar manus, dùm huc illuc ad dentes cibos propellit, quò exactius comminuantur.

Propriorum muſculorum ſolis labiis inſervientes ſunt quinque paria, & unus muſculus orbicularis.

Primum par à maxillâ ſuperiori, ubi genarum cavitatem efficit principio lato, & carnoſo enatum, variiſque fibris præditum, obliquè deorſum in priora fertur, & in labii ſuperioris latus utrimque inſeritur, idque ſurſum, & extrorſum movet.

Secundum par à cavitate malis ſubjectâ, carnoſo, ſed gracili, ac tereti principio ortum, multâque pinguedine obvolutum, in frænum, ubi labia conveniunt, implantatur, motumque prioris adjuvat.

Tertium par carnoſum, & teres, extrinſecùs à proceſſu jugali ortum, & obliquè per genas deſcendens, in labii utriuſque confinio terminatur, quod ad latera ſurſum verſus abducit.

Quartum par à maxillæ inferioris humili parte ad menti latera, carneo, latoque principio, nonnunquam ad medium mentum protenſo, ſurſum progreditur, ſenſimque anguſtiatum, obliquè in labium inferius propè finem inſeritur, idque obliquè,deorſumque,extrorſumque trahit.

Muſculus orbicularis, & conſtrictor, qui utrique labio communis, eſt ille, qui labiorum propriam figuram, molliemque ſubſtantiam conſtituit, & labium utrumque in oris circuitu efformat; totumque os, ſphincteris inſtar ambiens, & labia ad ſe mutuò adducens, fibris orbicularibus conſtringit, & cuti rubicundæ firmiter adhæret.

Muſculi maxillæ inferioris (hæc enim movetur, ſuperiori immobili) validiſſimum in ciborum contritione motum perficientes, maſticatorii, molares, & manſorii nominantur, eorumque quinque numerantur paria.

Primum par *Crotaphites*, ſeu *Temporale* dicitur à ſitu, quia temporum cavitatem occupat. Hoc omnium maximum eſt, validius, & robuſtius. Majus tamen, & robuſtius in aliis animalibus, ut leonibus, lupis, canibus, porcis &c. quæ morſu forti uti debent. Temporalis uſus eſt initio inferioris maxillæ, quam movet, & ſurſum trahit, adeòque os claudit; & quidem in proceſſu acuto finitur, tendine nervoſo, brevi, & valido, oritur verò à temporibus initio lato, carnoſo, & ſemicirculari, ſenſimque deſcendendo coarctatur. Nervi utrinque tres in unum muſculum inſeruntur, duo ex tertio pari, tertius ex quinto. Quamobrem læſo, vel contuſo hoc muſculo, periculum magnum adeſt convulſionis, & tandem mortis, præſertim ſi afficiatur inferior pars magis nervoſa. Et ob hujus diſtenſionem *Hip.* lethalem pronunciavit maxillæ inferioris luxationem, niſi ſtatim reponatur.

Secundum par *Digaſtricum*, *Graphoides*, & *Biventre* appellatum, quia in medio extenuatum duos quaſi ventres habet, propè mammiformem proceſſum oritur, atque circa medium, ubi ad maxillæ inferioris flexionem curvatur, in corpus tendinoſum anguſtiatur: hinc rurſus carnoſum factum, interius parti anteriori, mediæque menti adnectitur, & maxillam deorſum trahendo, os aperit, cujus maxillæ nimius deſcenſus ab annexo ligamento impeditur. Ad dictam actionem meliùs perficiendam, cum hoc pari, officii ſimilitudine, concurrit par quadratum ante deſcriptum.

Tertium par, *Laterale*, *Maſſeterium*, & *Manſorium primum* dictum, partim carnoſo, partim nervoſo principio à maxillâ ſuperiori, & oſſe jugali validèque connectitur, eamque, ob fibrarum diverſitatem, antrorſum, retrorſum, in latera movet, ac quaſi circumagit.

Quartum par *Manſorium alterum*, *Pterygoides*, & *Alare internum* nuncupatum, quod craſſum, & breve eſt ab oſſis phœnoidis proceſſibus aliformibus internis nervoſum producitur, & carneum, amplum, ac craſſius redditum, lato robuſtoque tendine in partem inferiorem, ac poſteriorem interni lateris maxillæ inferioris defertur, quam ſurſum trahendo, actionem temporalis adjuvat; prætereà maxillam extrorſum converſam retrorſum agit.

Quintum par *Pterygoides*, ſive *Alare externum* dictum, & in oſſium temporum cavitate humiliori ſitum, ab oſſe ſphœnoide, & proceſſu alari externo, gemino principio, partim nervoſo, partim carnoſo prodit, & aliquo ductu in maxillæ inferioris cervicem, ac illius capitis internam ſedem inſeritur, atque maxillam antrorſum movet, & abducit.

De Maxillis, & Dentibus.

Duæ inveniuntur maxillæ, una ſuperior continens totum illud ſpatium, quod à ſuperioribus dentibus incluſivè uſque ad ſupercilia; altera verò inferior reliquam faciei partem continens, quæ eſt mentum verſus. Prima immobilis eſt, ſecunda mobilis: utriuſque uſus eſt tum ad formandam faciem, tum ad cibos maſticandos, qua ratione inferior præcipuè facta eſt mobilis, ſuperior verò non movetur, ne motu ejus viſum deturparet. Superior maxilla conſtat ex tredecim oſſibus, quorum ſex ponuntur in parte dextrâ, & ſex alia in ſiniſtrâ, & unum in medio, omnia verò potius per harmoniam, quàm per ſuturam conjunguntur. Inferior verò maxilla duobus conſtat oſſibus, quæ in mediâ parte menti uniuntur per intermediam cartilaginem, ut in tenellis puerorum oſſibus eſt obſervatum, procedente verò ætate, & cartilago dureſcit, & oſſibus ſimilis evadit.

Utrâque in hac maxillâ tum inferiori, tum ſuperiori dentes, ita dicti, quaſi edentes, per Gomphoſin articulantur, & tam à nervis, qui in ipſorum radicibus inſeruntur, quam à gingivarum carne firmiter continentur: qui dentes conferunt non ſolùm ad maſticandos cibos, ſed etiam ad efformandam vocem, præterquamquòd ad oris ornatum etiam conferunt, ut alibi diximus. Sunt numero utplurimùm triginta, vel triginta duo hoc eſt, quindecim, vel ſexdecim in unâ maxillâ, totidemque in altera, & iſtorum triplex eſt differentia.

Quidam vocantur *Inciſores*, & ſunt quatuor anteriores in qualibet maxillâ, & ita ſunt dicti, quia cibos incidunt.

Alii appellantur *Canini*, eò quòd baſim habent latam,& ſupremum, acutum quomodò ſunt canum dentes & iſti duo ſunt illi, qui à lateribus inciſorum exiſtunt, & deſerviunt ad hoc, ut ſi quoddam inci-

inciſoribus incidi non poteſt, ab iſtis frangatur. Hos vulgò *oculares dentes* nominant, eorumque extractionem periculoſam cenſent, quia nonnulli ſibi perſuadent earum radices uſque ad oculos pertingere; cùm tamen ſuperiores ſuis radicibus vix alarum naſi oràm inferiorem tranſcendant, & inferiores deorſum ab oculis longè recedant. Alii tamen, cum *Laurentio*, credunt, nervi oculos moventes portiunculam in hos dentes ferri; quod etiam minimè verum eſt.

Cœteri dentes obtuſi, & magni *Molares*, ac *Molitores* appellantur, quia cibos inſtar lapidum molarium conterunt, & poſtremi duo ex his molaribus appellantur *Dentes Gemini*, *Morum*, *ſenſûs*, *intellectûs*, & *ſapientiæ*, quia adnaſcuntur maximis cum doloribus circa vigeſimum primum, vel ſextum, vel trigeſimum ætatis annum, quo tempore homo ſapere incipit.

De Gingivis.

Partes in oris cavitate contentæ variæ ſunt; inter quas primò occurrunt gingivæ duæ, quas conſtituit caro dura, & immobilis dentes, valli inſtar, cingens, eoſque in ſuis alveolis ſtabiliens, & in edentulis aliquid etiam ad ciborum conſtritionem faciens: qua vel exeſâ, vel nimis relaxatâ, vel nimis exſiccatâ, dentes vacillant, aut excidunt.

De Palato.

Palatum eſt ſuperior oris pars; leviter concava, fornicis inſtar, unde *Oris cœlum*, & *Teſtudo* dicitur, eſtque cerebri baſis, oſſe ſphœnoide formata, à faucibus ad dentes uſque extenſa.

Conſtat ex oſſibus, carne peculiari, & glandulosâ; ſeu ex conglomeratis exilibus glandulis conſtructâ, & tunicâ craſſâ, multis minimis foraminulis, ſalivalem aliquem liquorem è palati glanduloſâ ſubſtantiâ tranſmittentibus donata, quibuſdam in locis rugoſâ, cum tunicâ reliquas oris partes inveſtiente continuâ, unde etiam vulgò gulæ ventriculoque communis dicitur, quamvis conſtitutionem peculiarem habeat ab aliis tunicis diverſam, cujus ratione guſtum unâ cum linguâ perficit, eumque in finem nervis à quarto pari donatur.

Palati uſus eſt, partim guſtum cum linguâ perficere, partim vocem infringere, & perfectiorem reddere: atque hinc illi, quibus hæc pars infelici ulcere exeſa eſt, guſtum habent imperfectiorem, & raucam, atque ingratam vocem edunt.

De Vvula.

Uvula, aliis *Uva*, *Gurgulio*, *columna*, *columella*, & *Gargarem* dicta, eſt caruncula rubicunda, fungoſâ, longiuſculâ, ſuperiùs aliquantulùm latâ inferiùs obtuſè acutâ, à palati medio, juxta narium meatus in os, ſupra laryngis rimam inter amygdalas procedens. Hanc putant aliqui anatomici nil aliud eſſe, quàm oris interiora veſtientem membranam reduplicatam. *Riolanus* carnem potiùs credit à muſculorum extremitate, qui ad corpus feruntur exſurgentem.

Molliſſimâ, laxâque pelliculâ à palato demiſſâ inveſtitur, & à pituitoſis defluxionibus facilè intumeſcit, ac prolongatur, qui affectus *Uvulæ laxitas* appellatur.

Huic *Riolanus*, & *Veslingius*, muſculorum duo paria, externum, & internum, ad ſuſpenſionem, levemque motum, adſcribunt. Horum tamen opinionem ſolummodò conjecturalem eſſe docet autopſia, cum tales muſculos in eâ parte demonſtrare difficillimum foret; cùm etiam uvula iis non indiguerit ad ſuſpenſionem, ut neque ad motum voluntarium, qui nullus in eâ parte animadvertitur. Præterea *Riolanus* uvulæ duo ligamenta lata tribuit, alis veſpertilionem expanſis ſimilia. Verùm & hæc non minùs quàm dicti muſculi, conjecturâ potiùs, quàm demonſtratione probantur: niſi fortè quis poſteriorem membranoſam palati partem, ex qua uvula propendet, pro ligamentis habere velit.

Varius eſt uvulæ uſus, *primò*, aëris frigidioris inſpirati impetum nonnihil frangere, ne in pulmones ſubitò irruat, eoſque lædat. *Secundò*, impedire, ne humores per palati ſuperiora deſcendentes, rectà in laryngem copioſi incidant, ſed deglutione retrorſum actâ uvulâ, unà cum eâ verſus œſophagum deflectantur, & in eum decidant. *Tertiò*, impedire, ne potus ex ore in nares regurgitet. *Quartò*, ad vocis tonum aliquid conferre: ſed de his fuſiùs alibi diximus.

De Faucibus.

Fauces impropriè de toto oris hiatu dicuntur: propriè verò deſignant poſterius, & inferius ſpatium, ubi linguæ, & aſperæ arteriæ extrema, nariumque foramina per palati poſteriora deſcendentia concurrunt, quod ore aperto, & linguâ depreſſâ conſpicitur, & *Hippocrati* Iſthmus, per metaphoram, ab anguſtiâ dicitur: quia iſthmus propriè terræ anguſtum tractum inter duo maria ſignificat: & ſic in faucibus uvulla tanquam terræ tractus in medio faucium hiatu propendet, quam tamen uvulam non appellant iſthmum, ſed ipſum hiatum faucium, in quo uvula pendet, cùm tamen ad ipſam uvulam nomen illud pertinere deberet.

Faucium uſus eſt, illa, quæ in ore aſſumuntur transmittere, & deglutire, quæ actio tribus muſculorum partibus pharyngi cum œſophago communibus.

De Oſſe Hyoide.

Os hyoides ad firmiorem linguæ ſtructuram, motumque facilem fulcimenti gratiâ ei ſubſternitur, ideòque antequam linguæ anatomen aggrediamur, de hoc oſſe aliqua præmittimus.

In faucibus os eſt, quod à formâ græcæ literæ Υ dicitur *Yoides*, *Ypſiloides*. Item à formâ literæ Λ *Lambdoides*. Dicitur item *Os gutturis*, & *Os linguæ*.

Eſt verò hoc os linguæ baſis, & fundamentum, ſuper quo movetur: Laryngi verò præponitur.

Conſtat potiſſimùm ex variis oſſiculis, tribus, rariùs ex quinque, ſeptem, novem, vel undecim. Medium oſſiculum reliqua magnitudine ſuperat, amplum, latum, foris gibbum, & intus nonnihil cavum (ſub quo hæret epiglottis:) huic reliqua duo cornuum inſtar committuntur. Si autem ſupra ternarium numerum plura oſſicula adſint, illa cartilaginea exiſtunt.

Junguntur his quatuor exiguæ cartilagines, quæ & ipſæ nonnunquam oſſeæ evadunt. Harum duæ ad medii oſſis baſim ſubſiſtunt, formâ, & magnitudine granum tritici æmulantes. Duæ aliæ juxta oſſa lateralia, ſeu cornua ſedem habent, eaque nerveo ligamento ſtyliformi appendici connectuntur. Atque ita os hyoidis à lateribus adhæret iſti appendici, anteriùs verò cartilagini ſcutiformi laryngis, & imprimis linguæ, atque epiglottidem ſinu ſuo excipit.

Move-

Movetur hoc os; ſed non niſi motâ linguâ, ideòque *quatuor paria muſculorum* habet linguæ communia, nec niſi iis remotis, linguæ muſculi monſtrari poſſunt.

Primum par anteriùs ſub cute latet, incumbens tracheæ, & cartilagini ſcutali. Oritur lato, & carneo principio ab altiore, & interiore regione ſterni: unde hoc par dicitur *Sternohyoides*. Finis carnoſus eſt in baſi hyoidis. Atque in medio ſecundum longitudinem lineâ diviſi ſunt hi muſculi. Uſus, deorſum rectâ trahere.

Secundum ſub mento, & quinto pari maxillæ inferioris internâ parte vario fibrarum ductu: finitur in mediâ ſede hyoidis. Dicitur nonnullis *Geniohyoides*. Uſus, ſurſum rectâ, & nonnihil antrorſum trahere.

Tertium gracile, & teres eſt, ſub mento ſitum, ortumque à Styloidis appendicis radice; finitur in cornua hyoidis. Aliquando in medio perforantur, pro muſculo maxillam aperiente. Uſus, in latera movere, & nonnihil ſurſum. Dicitur *Styloceratohyoides*.

Quartum gracile, & longum ſub ſcapulæ muſculo, quem quartum faciunt, latet, obliquè ad latera deorſum movens. Oritur ex latere ſuperno ſcapulæ prope coracoidem proceſſum, unde *Coracohyoides* dicitur: defertur ſurſum obliquè ad oſſis hyoidis latera, ſub capitis muſculo, quem ſeptimum faciunt. Eſtque hoc perlongum duplici ventre præditum, & in medio inſtar tendinis extenuatum, quemadmodum ille maxillam inferiorem detrahens. Uſus oſſis hyoidis eſt, primò, ut ſit linguæ baſis; ſecundò, ut ab eo oriantur muſculi multi linguæ, & laryngis.

De linguâ.

Lingua à lingendo dicta Latinis, Græcis *glossa & glotta*. Sita eſt in ore ſub palato. Numero unica eſt. In homine oblonga, lata, & craſſa, & ad radicem quidem craſſior, in extremitate tenuior, & acutior; magnitudinis tamen mediocris ori reſpondens, quæ ſi nimia ſit, ut moveri expeditè nequeat, blæſi fiunt, & balbutientes, de quo morbo diximus, & ſi nimiâ mollitie, humiditateque abundet, ut in infantibus, minùs rectè articulatæ voces proferuntur. Aliquandò in portentoſam magnitudinem adeò excreſcit, ut ore non capiatur, ut de tumore linguæ notavimus.

Lingua poſterius oſſi hyoidi, laryngi, item faucibus, & tonſillis nectitur, ut ne plus juſto in omnem regionem moveretur, inferius in medio ejus corpore ligamento valido, & membranoſo ad robur, & ſtabilitatem, item ad inſertionem propriorum muſculorum ſummus rerum creator proſpexit. Hujus ligamenti extremitas mediocri laxitate donata, *Frænulum* dicitur, cujus nimia brevitas liberum, & convenientem linguæ motum haud raro, præcipuè in infantibus cohibuit, ſicque loquelam, & lactis ſuctionem impedivit; qua de cauſsâ Chirurgi illius ſectionem in primâ ætate frequenter inſtituere coguntur. Cujus ſectio, licèt facilis ſit, tamen in eâ obſervandum, ne per imprudentiam, vel ignaviam vicini, linguæque ſubſtrati nervi incidantur, ex quorum læſione repentina linguæ convulſio ſupervenire ſolet.

Arterias duas majuſculas recipit à carotidibus, totidemque venas ad jugularium externarum ramum interiorem emittit *Raninas* vulgò dictas ſub linguâ inſigniter conſpicuas, quo loco in facuium affectibus ſecari nonnunquam ſolent.

Nervi linguæ inſeruntur tam motorii, quàm ſenſifici, craſſius par interiora porreptans, à ſeptimâ conjugatione; Tenuius par per exteriora tunicæ linguæ, à quartâ conjugatione oritur.

Subſtantiam obtinet peculiarem, quæ caro eſt peculiaris, qualis nulla alia (eſtque guſtûs organum,) interim mollis, laxa, rara, & ſpongioſa, ad imbibendos ſapores humore aliquo vectos. Geminâ contegitur membranâ, unâ exteriori, craſſâ: alterâ, interiore, tenuiore.

Hæc membrana craſſa, vulgò ex craſſâ meninge producta cenſetur, & communis ori, palato, & laryngi traditur. Verùm, cùm totam linguam undequaque non inveſtiat, ſed per ejus planitiem dumtaxat, uſque ad radicem, & fauces extendatur, neque ad inferiorem linguæ partem, & œſophagum perveniat, ſed ejus interiori tunicæ ſolummodò uniatur, illique etiam in linguâ & palato aliam eſſe ſubſtantiam craſſiorem, alterius naturæ, ſatis liqueat, nullam ei cum œſophagi, & laryngis membranis communionem eſſe, plus ſatis patet.

Sub dictâ craſſâ membranâ latet altera interior, tenuis, & mollis, non ſuperiori ſolùm planitiei ſtrata, ut modò dicta craſſa, ſed totam linguæ ſubſtantiam undequàque proximè circumdans, & plurimas exiles prominentes nerveas papillulas, ex eâ protuberantes, in craſſæ incumbentis membranæ poros latiuſculos inſerens.

Linguæ præcipuæ humanæ ſubſtantia fibris tenuibus prædita eſt, & propter illam tenuitatem putârunt antehàc nonnnulli rudiores Anatomici; linguam fibris prorſus carere. Tam vario, & obſcuro modo hæ fibræ ſibi invicèm intermiſcentur, ut earum in ſitu ordinem explicare admodum difficile ſit.

Spigelius linguæ copioſiſſimas fibras advertens, pronunciavit linguam eſſe muſculum. *A Spigelio* non longè diſſentit *Laurentius Bellinus*, qui præter fibras, etiam admirabilem motus varietatem, & rapiditatem conſiderans, dicit illam eſſe muſculorum invicem coëuntium contextum. Sed neuter horum ſatis bene obſervaſſe videtur, tot diverſas, ſibique mutuò diverſimodè impoſitas, ductibuſque contrariis intertextas fibras muſculorum actioni (quæ eſt attractio) inſervire non poſſe, cùm unius fibræ tractio ab alterius operatione impediatur, nec in tantâ oppoſitionum, & impoſitionum contrarietate ulla ſit, quæ muſculi officium linguæ conferre poſſit. Cùm etiam ſolæ fibræ non doceant partem aliquam eſſe muſculum, cùm etiam ventriculus, inteſtina, veſica urinaria, aliæque plures partes habeant omnis generis fibras ſatis conſpicuas, & copioſas, & tamen muſculorum ordini accenſeri non poſſint, nec debeant. Præter validiſſima argumenta totam muſculoſitatem linguæ penitus convellunt. I. Nullus muſculus propter ſeipſum eſt conditus, ſed propter partem aliam per ſe ad arbitrium immobilem, ut eam ſcilicet moveat: atqui lingua, ſi muſculus foret, propter ſeipſam condita eſſe deberet, cùm nulli corpori inſeratur, ut illud moveat. II. Nullus muſculus alteri muſculo inſeritur, ut eum moveat: atqui linguæ alii muſculi inſeruntur, qui eam movent: igitur ipſa non poteſt eſſe muſculus.

Movetur lingua in quamcumque regionem, idque beneficio, partim illorum muſculorum, quos cum oſſe hyoide communes habet, ut diximus: partim ſingularibus, ac propriis quinque muſculorum paribus.

Primum par, *Styloglossum* veteribus appellatum, à ſtyliformi appendice natum, circa medium in utrumque linguæ latus inſeritur, eamque attollit, & introrſum ducit.

Secundum par *Baſiogloſſum*, & *Ypſilogloſſum* dictum, è baſi oſſis hyoidis prodiens, in medio linguæ finitur, eamque rectà intrò trahendo deprimit.

Tertium par, quod *Geniogloſſum* nominant, ad menti medium internâ ſede oritur, mediæque linguæ inferiùs inſeritur, quam exſerit: hocque, ut etiam præcedens par, hìc illìc inſcriptiones habet, ac ſi plures eſſent muſculi.

Quartum par, à cornibus oſſis hyoidis prognatum, atque hinc *Ceratogloſſum* vocatum, lateribus linguæ inſeritur, eamque, ſi ambo ſimul agant, rectà deorſum verſus interiora movet: Si verò alteruter tantum agat, in latus movet dextrum, vel ſiniſtrum.

Quintum par, *Mylogloſſum* dictum, oritur à lateribus maxillæ inferioris ad radices poſteriorum dentium molarium, & ſub linguâ in ligamentum linguæ inſeritur, eamque deorſum trahit.

Remotis muſculis, præter duas glandulas oblongas, ac rotundas, œſophagi principio adjacentes, aliæ plurimæ glandulæ carnoſæ, & quaſi ex pluribus glandulis conglomeratæ, vaſis lymphaticis, arteriolis, venuliſque, & nervorum fibrillis præditæ, ſub linguâ, circa ejus frænum, ſitæ ſunt, continuum madorem per minima lymphatica vaſcula linguæ conferentes.

Præthereà ex utroque latere, ex magnâ, & inſigni glandulâ ſupra tendinem medium inter digaſtrici, ſeu biventris muſculi carnes ſitâ, ductus quidam procedit, cui ab uſu *Ductus ſalivalis*, vel *ſalivaris* nomen impoſitum eſt.

Linguæ uſus eſt,

Primò, Guſtus eſſe inſtrumentum.

Secundò, loquelæ.

Tertiò, maſticationem adjuvare, dum cibos hinc indè volvit.

Quartò, lambere.

Ex quibus apparet conferre linguam non abſolutè ad eſſe vitæ, sed ad benè eſſe, nec ejus pars abſcindi poteſt ſine vitæ, & valetudinis noxâ.

Cap. XLVIII.

De Guſtu.

Explicatâ linguæ anatome, cùm lingua pro guſtatûs organo à naturâ fuerit conſtituta, de guſtu etiam aliqua prætexere curabimus, & primò occurrit difficultas, in quanam linguæ parte hujuſmodi ſenſatio perficiatur. Secundò, quo pacto guſtus habeatur, ejuſque diverſitas, qua ex ratione conſurgat, ubi nonnnulla ſcitu non indigna enucleantur. Tertiò, agemus de ſaporibus, eorum varietate, ac modo linguam afficiendi. Ut autem primæ occurramus difficultati,

Peripatetici ſtatuunt in carneâ linguæ parte nimis ſpongioſâ, atque poroſâ guſtum conſiſtere, opinantur enim poros latiores à naturâ ibi conſtitutos fuiſſe, cùm ad faciliorem ſapidæ qualitatis ingreſſum, tum ad liquoris cujuſdam liquidi, guſtuſque perfectioni neceſſarii conſervationem.

Sed hæc opinio (adhibitâ tantis Philoſophis, eorumque ductori debitâ reverentiâ) quo ad omnes partes erronea eſt; Ut enim optimè advertit *Iſbrand. Diemerbroeck in ſua anatomes lib. 3. De Capite*: Carnoſæ partes tactu ſolùm objecta diſcernunt, & cùm guſtatus (licèt per contactum, ut cœteræ ſenſationes, compleatur) non diſcernat objecta, qua mollia, dura &c. ſed ſolùm qua ſapida, fit, ut linguæ partes carnoſæ guſtus ſenſui ſedem non præbeant.

Nec obſtat, quòd linguæ partes carnoſæ ab aliis animalis partibus diſſideant, quia lingua parenchyma eſt, aliæque partes non ſic; ex eo enim fieret, ut pulmo, jecur, cor, aliaque ab antiquis inſulſè nimis appellata parenchymata, guſtarent, tum chyli, & ſanguinis, cum aliorum ſuccorum cum chylo, & ſanguine circulantium ſapores. Felices exiſtimaverimus Medicos, ſi aciditatis, acredinis, aliorumque morborum cauſſas in iiſdem viſceribus ſtabulantes, per eorum ſapores dignoſcere eis fuiſſet datum; non enim tot indies à ſepulcris occluderentur hominum cadavera.

Quòd attinet ad linguæ poros latiores à naturâ ad eum finem efformatos, idem *Iſbrand.* docet linguæ carnem muſculis ſtiptitiorem eſſe; at admiſſâ linguæ carne ſpongioſiore, an pori latiores, vel ſtrictiores guſtum efficiant? Non ſané. Hi enim Philoſophi non in poris, ſed in linguæ carne guſtatum ponunt. Sed ut horum improbabilitas magis eluceſcat, paulò altiùs cum *Diemerbroeck* rem trutinemus: Omni certitudine certius eſt, omnem ſudorem aut acidum, aut ſalſum, aut ſalſoacidum eſſe, uno ictero excepto, cujus ſudor (ut dicunt) amarior eſt ob flavæ bilis diſperſionem per totam cutem. Hoc poſito, ſudores hujuſmodi jam per carnis poros ad cutem uſque, ejuſque ſuperficiem extimam tranſeunt, & licèt aliquis particularum ſudoris exeuntis vellicationem, punctiones, mollitiemque in earum tranſitu aut dolorifico, aut molli perſentiſcat, attamen vel unus inveniri non èſt, qui ſudorum aut amaritudinem, aut aciditatem, aut ſalſedinem in eorum exitu animadvertat, quapropter pororum laxitas, aut ſtipticitas ad finem guſtandi, commentum eſt potiùs, quàm requiſitum opportunum.

Omittimus ejus partis oppugnationem, qua ſapores in merâ qualitate conſtituunt, nam pluries in aliis ſenſationum ſermonibus expugnavimus, & inferiùs explicando tangemus.

Quòd ſpectat ad ultimam eorum opinionis partem, ſcilicet de liquore ad guſtûs perfectionem neceſſario, inferiùs patebit illorum deceptio; non enim humor eſt in poris detentus, ſed ſaliva à glandulis emergens ſalivariis. At alios obſervemus.

Putârunt alii guſtûs ſenſum in linguæ membranis perfici. Sed hi quoque non parùm decipiuntur; hæ namque linguæ membranæ eandem cum cœteris totius corporis membranis conſtitutionem habent, naturamque; cur igitur, quæ in linguâ reſident, ſapores diſcernunt, non verò quæ in oculis, auribus, inteſtinis &c. præterquamquòd hæ partes membranoſæ contactu ſolùm rerum diverſitates diſcernunt, ſcilicet ut mollia, dura, frigida, aſpera &c. non autem amara, dulcia, ſalſa &c. & licèt aliqui ex his opinentur aliam eſſe membranarum linguæ, quàm cœteri corporis diſpoſitionem; attamen hac diverſitate admiſſâ, fieret, ut tactum acutiorem haberent aut obtuſiorem, non verò guſtum.

Nonnulli in tonſillarum glandulis guſtum ſtatuerunt, aliqui in omnibus glandulis in ore conſitis, ac linguæ, aut appoſitis, aut circum poſitis.

Sed

Sed hæc hypotheſis longè à veritate diſſidet; obſervamus enim ex omnibus linguæ partibus ejus apicem omnes excellere in guſtûs energiâ, qui tamen à tonſillis remotior eſt, glandulisque; nec non ubi tonſillæ, aut glandulæ ſunt confertiores guſtus percipitur obtuſior, nam glandulæ ad lymphæ, ſuccorumque expurgamentum intentæ, ſenſu ornantur obtuſiſſimo, cùm aſſiduè humoribus ſcateant, & guſtûs ſenſatio inter exquiſitiores ponatur.

Opinantur tandem ex Recentioribus quamplurimi nerveas papillas ex tenui membranâ interiori emergentes, & in poros exterioris craſſæ membranæ ſe inſinuantes guſtatui ſedem ſuppeditare, quorum opinamentis ſubſcribere non dubitamus his rationibus ducti, &

Primò: Ubi major harum papillarum nervearum habetur in linguâ confertio, ibi major, promptior, & acutior percipitur guſtatus, ut in linguæ apice periculum facimus, atque in planitie; ubi verò nullæ inveniuntur tales papillæ, ibi nec ullus percipitur guſtus, uti ſubtus linguam, & in ejus frenulo eſt obſervare.

Secundo, in iis palati partibus, ubi hujuſmodi nerveæ concurrunt papillæ, guſtus etiam percipitur, ſaporeſque diſcernuntur; unde ergò dubitandi erui poteſt occaſio in illis papillis guſtatum non conſtituendi, ſi eis poſitis in quolibet loco, ſapor ſentitur, iis ablatis, nulla eſt ſaporum diſcretio.

Sed ut rationes experimentis comprobemus, æqui bonique conſulimus, aliquid intenſe ſapidum, V: G. aloë, aut ſal in diverſis linguæ partibus applicare; etenim juxta nervearum papillarum majorem confertionem, aut minorem, vel nullam earum inexiſtentiam, nunc acutiorem; nunc tardiorem, nunc nullum percipiemus ſaporem. Remanet ergò in papillis nerveis guſtatûs ſenſum collocandum eſſe: ſed his libatis, ad modum, quo guſtatûs ſenſatio peragitur progrediamur.

Fit igitur guſtatio, quoties corpus, quod vulgò ſapidum dicitur, ſalivario humore ſubactum intra linguæ poros inſinuans ſeſe, nerveas papillas offendit, eaſque aut vellicat, aut pulſat, aut mordet, aut pungit, aut titillat, aut mulcet, aut ſtringit, aut irritat, aut alio quovis modo ita afficit, ut affectus idem cerebro communicatus, ſenſuique vulgò dicto communi, animum advertere faciat de ſaporis qualitate.

Hæc autem affectuum diverſitas vel oritur ex variâ particularum corporis ſapidi configuratione, vel ex diverſâ linguæ, pororumque ejus ſtructurâ; unde

Primò fit, ut qui amarus uni eſt ſapor, & minimè gratus; ob partium figuram, & pororum cum eiſdem conformitatem alteri efficiatur gratiſſimus. Hinc

Secundò fit, ut ægri à cibis, aliàs eiſdem gratiſſimis, faſtidio, ac nauſeâ afficiantur; etenim cum morbus corporis craſim pervertat, athonamque linguam reddat, idcircò ciborum particulæ, quæ aliàs cum linguæ poris proportionem habebant, pro ſubjecti indiſpoſitione, amiſſâ proportione, ingratum generant contactum, quare pro ſolatio, dolorem, mœrorem, nauſeamque inducunt. Hinc

Tertiò fit, ut pueri, ac delicatiores dulcioribus, robuſti, & ruſtici acutioribus oblectentur cibis; illi enim cuticulâ, fibriſque ſcatent delicatioribus, magiſque ductilibus, & propterea corporum dulcium particulis emulcentibus, utpotè eorum ductilitati reſpondentibus affecti, ſenſationem percipiunt leniorem, maximèque gratam; Hi autem craſſiori cuticulâ, fibriſque præditi ſolidioribus, cibos appetunt ſapidiores, quorum particulæ cutem, fibraſque penetrantes non moveant tantùm, verùm etiam vellicent, mordeantque, ut ſenſationem producant, quapropter acidis, piperatis, ſalſiſque afficiuntur quammaximè. Hinc

Quartò fit, ut lingua aliquo vel amaro, vel acido, vel ſalſo imbuta ſapore, ſuccedaneos cibos præteritis conſimiles perſentiſcat; nam prægustatorum ciborum particulæ quodammodo papillis nerveis inſinuatæ, adhærenteſque, per aliorum ciborum particulas advenientes moventur ita, ut eaſdem papillas moveant, vellicentque, & ſic eandem faciunt perſentiſcere ſenſationem; unde poſt aceti uſum, vinum epotum licèt exquiſitius, aceſcere ſentitur. Hinc

Quintò fit, ut quæ judicantur guſtus fallentiæ, tales reverâ aliquandò non ſint; etenim non in organo, ſed in cauſſâ deceptio adhærere poterit; ſic tertianâ exquiſitâ laborantes cùm amaros ſentiunt cibos, non decipiuntur in amaritie, quam verè perſentiunt: cùm enim cibi ſalivâ intermiſceantur, quæ flavâ, amarâque bile ſcatet, verè amari guſtantur, falluntur verò, amaritudinem in edulia refundentes, cùm tota amarities in ſalivâ conſiſtat. Hinc

Sextò fit, ut quammaximè decipiantur Philoſophorum grex aſſerentium: ſapores eſſe accidentia realia in rebus ipſis inhærentia, meraſque qualitates, cùm totum contrà ex præjactis rationibus venire comperiamus.

Sed ad hujus ſenſationis materiam aliqua de ſaporibus prætexere ad ſtudioſorum gratiam operæ pretium exiſtimamus.

Itaque pro hujus rei notione ſupponimus *Democritum* duo ſaporum genera conſtituiſſe, ſcilicet ſuavem, qui dicitur dulcis, & inſuavem, qui juxta varium affectûs inſuavis modum, dicitur amarus, ſalſus, acidus, acerbus, acris, auſterus, oleoſus, adſtringens, & inſipidus; ſuavem appellavit ſaporem, quando corporis comeſti particulæ ita cum poris linguæ proportionem nanciſcuntur, ut invicem conformentur, & propterea linguam tangentes leniant commodè, demulceant leniter, placidèque afficiant; inſuavem verò, cùm cibi corpuſcula ita poris linguæ difformantur, ut ipſos ſubeuntia, aut pungant, aut mordeant, aut acutè vellicent, aut diſtendant, aut incidant, aut dilanient, diſcerpant, aut reſtringant &c. Quapropter ex motûs diverſitate à particularum contactu in papillis inductâ, varius denominatur ſapor.

Hanc ſolidiſſimam tanti Philoſophi opinionem totis viribus per ſophiſmata curat *Ariſtoteles* in impoſſibilitatem trahere, hiſque argumentis deſtruere conatur.

Primò opponit: A guſtatu potiùs, quàm ab oculo rerum figuras dijudicatum iri. Secundò contrarietatem, quæ ſolùm in generatione cognoſcitur, inter figuras non eſſe admittendam. Tertiò, ex infinitâ, id eſt, innumerabili figurarum varietate infinitos quoque aſſignandos eſſe ſapores; quod experientiæ, ac rationi repugnare docet.

Sed non frivola tantùm, verùm etiam futilia hæc *Ariſtotelis* ſophiſmata à recentioribus cenſentur; nam ad primam oppoſitionem

Dicimus, ab oculo dijudicari figuras rerum viſibilium, non verò corpuſculorum, quæ guſtatum afficiunt. Sic etiam tactu aſperam, acutam,

lenem, mollemque figuram, vel non videntes animadvertimus. Ad ſecundam

Dicimus, in rerum generatione nullam concipi poſſe contrarietatem; ſupponimus enim ex Phyſicis, Generationem eſſe motum localem, fierique ex ovo matris à maris ſemine fœcundato, atque excitato; benè tamen in figuris contrarietatem admitti poſſe; Quis enim inficias ire poterit acutum obtuſo, rectum obliquo, gibbum plano, aſperum leni adverſari? Ad tertiam

Dicimus, ex innumeris particularum cibi commiſtionibus innumeros etiam oriri poſſe ſapores, licèt horum innumerabilitas ad novem reducantur principaliores ab ſolertiſſimo *Vuilliſio*, & ut rem hanc exemplis comprobemus; nonnè dulcia dicuntur Mel, ſaccharum, lac, vinum, caro, ſanguis, fructus maturi &c? Quis autem dicere auſus fuerit unquam eandem eſſe lactis, & mellis, carnis, & ſacchari, vini, & ſanguinis, ac fructuum maturorum dulcedinem? Inſuper coquos aditos ab *Ariſtotele* voluiſſemus; hi enim ex unâ eâdemque re innumera ſciunt edulia præparare, ad gulæ irritamentum aptiſſima, ſemperque diverſa, & conſtat nobis ex ſolis gallinarum ovis centum numero cibos diverſiſſimos à coquo quondam paratos brevi fuiſſe.

Scimus à chymicis ad ſalia refundi ſaporum omnium geneſim, tum quia ſapida omnia ſalis in ſe portionem continent, ignis vi extrahibilem, eoque abſtracto, inſipida redduntur, eoque admiſto, ſapida iterùm fiunt; cùm etiam quia humidum eſt omnium ſaporum vehiculum, in quo ſalia diluuntur, ut in papillis ſeſe inſinuent.

Horum tamen opinioni acquieſcere penitùs nequimus. Cur enim ſolis ſalis particulis nerveas papillas vellicantibus omnium ſaporum diverſitates referamus, cùm certò ſciamus ſalium corpuſcula ſemper eâdem figurâ prædita adinveniri, præcipuè cum diluuntur, quo circà ſemper eundem imprimunt contactum, & per conſequens eundem ſaporem, & licèt non ad ſolum ſalem communem ſaporum referant diverſitatem, ſed ad omnium ſalium ſpecies, attamen ex his tot emergunt ſapores, quot reperiuntur ſalium ſpecies, variatæ etiam ex eorum commiſtione, cùm tamen multò plures, ne dicamus innumerabiles, indies periclitamur.

Præterea pomum guſtamus acerbum, eundemque jam maturatum, certè idem eſt in pomo acerbo, maturoque ſal, licèt ſapor ſit omninò diverſus.

Neque ad rem facit effugium aſſerentium, in fructibus maturis ſal defœcatius inveniri, in acerbis verò impurius; ex hoc enim fieret, ut præter ſalem aliquid aliud cum ſale intermiſtum ſapores conſtitueret: at poſito, quòd ſolus ſal ſapores progignat, ſive quòd impuritatibus ſit intermiſtus, ſive quòd impuritatibus ſit expers, organum tangendo ſapores producit, cùm itaque ab iiſdem particulis idem ſemper habeatur contactus, licèt magis, aut minùs efficax, ſemper eadem habetur ſenſatio, eſtò acutior, aut obtuſior, eò magis quòd ſal non niſi dilutum linguæ poros ingreditur, papillaſque vellicat nerveas; ſive igitur quòd purum ſit, ſive quòd impurum, cùm non puritas, vel impuritas contingat, ſed ipſum ſal, fit, ut ſemper eodem modo contactum perficiat.

Ad hæc ſalis defœcatio, & exaltatio ſalem non variat, ſed eum ab impuritatibus emundans, ſubtilianſque ejus naturam, configurationemque non mutat, ſed efficit, ut defœcatum majori energiâ, fœculentum minori activitate operetur, ex hac autem majori, vel minori operatione non naſcitur, niſi aut major, aut minor ſaporum intenſio, non verò eorundem diverſitas.

Quò ad ſaporum diverſitates ad ſolertiſſimum *Thomam VVilliſium* lectores remittimus, ipſe enim ſimplices ſapores ad novem refert ſpecies ſuperiùs recenſitas, & enucleat.

Præter ſimplices, innumeri reperiuntur ſapores dicti compoſiti, palatoque gratiſſimi, uti ſunt compoſitio ex acido & dulci, qualis eſt confectio Citro-ſaccharata; ex dulci, & acerbo, ſeu ex dulci, & adſtringente, qualis eſt Diacydonialis, prunique Sylveſtres conditi; ex dulci, & unctuoſo, uti lacticinia, ſaccharata, & ex his non abſimiles couniones. Sed de his hactenus.

Poſt faciei, ejuſque partium vulnera, ſecundum noſtrum morem de colli, aſperæ arteriæ & œſophagi vulneribus tractemus oportet, ſed non ſine harum partium anatome, unde

CAP. XLIX.

De Colli Anatome.

EST collum appendix ad medium ventrem, ceu medium quoddam inter caput & thoracem; vel eſt pars corporis caput ſuſtentans.

Dicitur collum à colendo, quia coli, id eſt exornari ſolet, ut clarè patet in mulieribus, quæ hujus pulchritudinem exornare ſtudent, ut torquibus, monilibus, margaritis, coralliis, amethyſtis, adamantibus, & auro mirum in modum exornant. Vel dicitur collum à colle, nam à corpore exurgit, ut à reliquâ terrâ collis.

Collum oblongum eſt ob vocis modulationem. Hinc animalia, quæ veram non edunt vocem, ut piſces, ranæ, collo carent, & hinc caput, immoto trunco, non movent; quæ verò maximam edunt vocem, ut grues, anſeres &c. longiſſima habent colla.

A Veneris uſu collum craſſeſcit, quia calor diſtendit aſperam arteriam, carotides, & jugulares. Undè veteribus *Romanis* familiaris erat colli commenſuratio, ex qua poſtridie nuptiarum, puellam integram, vel corruptam cognoſcebant, ut ex *Mercuriali* diſcimus ita ſcribente: Adnectam huic, & aliam antiquorum mulierum conſuetudinem à pleriſque ignoratam, nec ſcitu indignam. Etenim dum Virgo nupta primâ nocte cum marito concubitura erat, colli menſuram filo circumdato capiebant; poſtero manè eandem filo collum menſurabant: quòd ſi latius quàm ut filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam eſſe eâ nocte pro certo habebant: Si verò nihilo majus evaſerat, adhuc pro integrâ habebant. Atque hujus conſuetudinis præ cœteris meminiſſe videtur *Catullus in Nuptiis Pelei, & Thetidis* ſub his verſibus:

Non illam nutrix oriente luce reviſens,
Heſterno collum poterit circumdare filo.

Neque id abſque ratione factum videtur, ut memoriæ proditum eſt ab *Ariſt.* 7. *de hiſt. animalium cap.* 1. præcipuè vox mutatur in aſperiorem, & minùs acutam, quo tempore coitus inchoatur, & qui vocem conſervare velint, à coitu ipſis abſtinendum ſit: Unde facilè conjici poteſt, inſtrumenta voci famulantia, quæ intra collum poſita ſunt, primo coitu dilatari, & conſequenter collum augeri, forſan quòd ſemen dum ab univerſo

verſo corpore, & præſertim à capite ſecundum *Hippocratem*, & alios veteres per colli vaſa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat; vel quòd corpus in primo coitu magnoperè agitatum, ubique, & maximè circa collum ſpiritibus, & humoribus diffuſis repleatur, atque in majorem mollem attollatur. Miror tamen medicos noſtros de hujuſmodi ſigno ad corruptas mulieres dignoſcendas inter alia nihil poſteris reliquiſſe: quoniam ſi propoſuiſſent, forſan *Sinagrius ille Veronenſis Epiſcopus*, quem in hac re damnavit *D. Ambroſius lib.* 8. *epiſt.* 114. ad virginem ſtupri accuſatam coarguendam minimè genitalia ſecreta inſpici juſſiſſet; ſed hoc facilè, atque aliis honeſtioribus argumentis veritatem conſequi potuiſſet; quibus uſum eſſe oculatiſſimum, & diligentiſſimum *Democritum* veriſimile eſt, quando, ut refert apud *Laërtium Athenodorus*, puellam *Hippocratis* comitem primâ die conſpicatus, ita ſalutavit: *Salve Virgo*, poſtero die verò, quòd cognoviſſet ex adſpectu ſolo eam fuiſſe illâ nocte vitiatam, hunc in modum appellavit: *Salve mulier.*

Addimus & nos aliud, & majus infallibile deflorationis, vel virginitatis ſignum, quod quiſquam etiam in ſeipſo experiri poteſt, quo ex colli commenſuratione virginem à muliere quocumque tempore diſcriminamus: Sume filum conduplicatum, hoc collum circumda; nota quouſque menſura pervenit, pars fili deſignata à prioribus dentibus fortiter conſtringatur: tunc duplicatum filum explica; ſi caput tranſgreditur abſque offendiculo, & laxè, defloratam judica, ſin vel ſupra frontem, vel ad futuram uſque coronalem pervenit, nec ullo modo, etiam vi caput trajicit, Virginem eſſe pro indubitato habeas. Hoc nos millies experti ſumus, & nunquam mendax deprendimus, & etiam facto de virgine experimento; & hæc talis erat, filum enim non tranſibat, deindè à primo coitu, repetito experimento, laxiùs tranſibat; nec capitis capillos attingebat.

Colli uſus eſt primò, propter œſophagum, aſperam arteriam, & pulmones. Unde animalia, quæ pulmonibus carent, ut piſces, carent etiam collo. Secundò, ut partibus anterioribus, humero, cubito, manui, diaphragmati nervos præbeat: has enim partes habent tantùm illi, qui collo gaudent.

Poſterior colli pars, etſi una cum anteriore, colli nomine deſignetur, propriè tamen cervix dicitur. Partes autem colli vel ſunt externæ, ut cuticula, cutis, & membrana carnoſa, itidem communis, & muſculorum propria. Vel internæ, ut vaſa percurentia, aſpera arteria, & œſophagus.

Colli muſculi primariò collum, & ſecundariò caput movent, utrinque ſunt quatuor, quorum ope collum verſus anteriora, latera, & poſteriora movetur. Duo primi flectunt collum, & duo reliqui extendunt.

Primi, duo *longi* ſub œſophago latitant. Hi à quintâ, & ſextâ thoracis vertebrâ carnoſi oriuntur, & ſurſum aſcendentes tendine acuto in primæ vertebræ cervicis proceſſum extuberantem ſimul implantantur; rariùs occipiti prope magnum ejus foramen adnectuntur. Uſus eſt, cervicem rectà anteriora verſus flectere, & unà caput: ſi verò unus agat, in latus flectit.

Secundi, *Scaleni*, qui latera magis occupant, & carnoſo principio à primâ coſtâ prodeuntes, in omnes tranſverſos proceſſus vertebrarum colli, primâ, & ſecundâ nonnunquam exceptâ, internè inſeruntur, & præcedentium motum adjuvant. Habent hi muſculi foramen peculiare, & per quod arteriæ ad brachium deſcendentes, & venæ ab eodem aſcendentes tranſeunt.

Tertii, duo *Tranſverſales*, in dorſo ſiti. Hi à radicibus proceſſum ſex vertebrarum ſuperiorum thoracis orti, ſenſimque carnoſiores redditi, omnibus proceſſibus tranſverſis vertebrarum cervicis externâ ſede adnectuntur, & cervicem in poſteriora, vel uno ſolo agente obliquè retrorſum flectunt. Inter hos nervi medullæ ſpinalis è vertebris colli exeuntes, feruntur.

Quarti, duo *Spinati*, qui longi, & ampli totam cervicem inter ſpinas occupant. Oriuntur à ſeptem thoracis, & quinque vertebrarum colli ſpinis, ſibi invicem accumbentes, & ſolis ſpinis diſtincti, ac in ſpinæ ſecundæ vertebræ cervicis totam inferiorem ſedem implantantur, atque unà cum tranſverſalibus cervicem ad poſteriora, vel obliquè flectunt.

Habet collum ſuas venas, quæ dicuntur Jugulares, quia à jugulo ad colli latera aſcendunt; & ſunt vel internæ, vel externæ.

Externa, quæ aliquando vel in ortu, vel in medio ductu duplex ſub cute ſurſum repens proſpicit partibus externis capitis, faciei, colli, & faucium. Nam ſub radice auris dividitur in ramum interiorem, & exteriorem. Interior adit muſculos oris, faucium hyoidis &c. Exterior ſub aure glandulis ſuffulta bipartitur; una ſoboles fertur in faciei anteriora, naſum, & buccas, atque in frontis medio cum alterius ramo, juncta conſtituit venam frontis; quæ incidi ſolet. Altera per latus fertur, ac tempora, & occiput. Interim hi rami variè in facie, & vertice miſcentur.

Interna jugularis in homine ob cerebri copiam major eſt, contra verò in brutis. *Apoplectia* dicitur, & ad tracheæ latus aſcendit; cui propagines mittit. Ad calvariæ baſim pertingens parte poſteriore dividitur in duos ramos. Unus major retrorſum fertur, cum arteriæ carotidis ramo minori, per oſſis occipitis foramen, quod pro ſexto pari nervorum factum, & duræ matris ſinum intrat. Alter minor per tertii, & quarti paris foramen ingreſſus, in craſſam meningem abſumitur.

Habet collum & ſuas arterias, quæ *carotides* appellantur, & ſurſum ad caput aſcendunt rectà ſecundum tracheæ latera, jugularibus internis connexæ: nam internæ venæ non comitantur arterias. Ubi ad fauces veniunt, antequam cranium ingrediantur, dant ramulos laryngi, & linguæ: deindè diviſio fit in ramum exteriorem, & interiorem.

Exterior gracilior, proſpicit buccis, & faciei muſculis; deindè ad aurium radicem finditur in duos ramos: Unus ad auris poſteriora mittitur, unde rami duo maxillam inferiorem intrantes pro labio, & omnibus inferiorum dentium radicibus; alter ad tempora, frontem & faciei muſculos.

Interior ad oſſis ſphœnoidis ſellam ſub durâ matre pertranſit, rete mirabile conſtituit, deindè duram matrem pertranſit, & duplicem de ſe mittit propaginem. Primam minorem cum nervo optico ad oculos, Secundam majorem ad glandulæ pituitariæ latus aſcendentem, & per piam matrem, cerebrique ſubſtantiam diſtributam.

Nervos habet ex pari vago, & ſpinali medullâ.

Collum ſeptem habet vertebras. Prima *Atlas* dicitur, cui caput tanquam parvum mundum ſuſten-

ſtentare videtur, quod ſibi incumbit, ſpinâ caret, ne parvi muſculi capitis à ſecundâ vertebrâ oriundi, in extenſione capitis lædantur. Subſtantiam habet tenuiorem, ſed denſiorem. Excipit, non excipitur: unde ſinum habet cartilagine obductum, ad excipiendum ſequentis vertebræ dentem.

Secunda, *Epiſtropheus* dicitur à vertendo; nam ex medio ejus corpore aſſurgit appendix rotunda, & oblonga inſtar dentis canini, circa quam caput cum primâ vertebrâ rotatur. Hinc dicitur appendix illa dens: imò tota vertebra *Hippocrati* ita dicitur, ex cujus luxatione ſæpè vult fieri anginam inſanabilem. Dentis ſuperficies aliquo modo aſpera eſt, quia indè prodit Ligamentum, quo occipiti alligatur; cui etiam ſolidum, tereſque ligamentum, nervi figuram referens, & miro artificio contextum circumducitur, ne comprimatur medulla. Cum prima verò jungitur hæc ſecunda vertebra ligamento lato in orbem circumjecto.

Tertia dicitur *Axis*, reliquæ nomine carent.

Cap. L.

De Colli Vulneribus.

Maximi momenti ſunt colli vulnera, cùm caput ſuſtentet, quo vulnerato, fulcro hæret infirmo, & præcipuè ſi muſculi, nervi, arteriæ, & venæ vulnerati ſint, vulneratus jàm mortis falci collum ſubmiſit.

Signa.

Colli vulnera quò ad externam faciem in ſenſus occurrunt, nec aliis indigent ſignis; internæ verò partes non niſi accurato anatomici ſcrutinio pateſcunt, & ſympthomatum examine reſerantur.

Cauſæ.

Colli vulnera violentam agnoſcunt cauſſam, inſtrumenta nempe, quæ collum, ejuſque partes ſcindunt, pungunt, vel obtuſè contundunt, & alia, quæ hujus continuitatem ſolvere poſſunt.

Prognoſis.

Vulnera colli non poſſunt non eſſe lethaliter periculoſa, præſertim ſi muſculi, vertebræ, venæ, & arteriæ majores, ſpinaliſque medulla notabiliter ſint vulnerata; tunc enim quodlibet ejus vulnus valdè malum, & periculoſum eſt, & magnis doloribus comitatur, ac proindè quibuſlibet parvis ſymptomatibus, quæ ulli vulneri ſupervenire ſolent, obnoxium. Quando collum vulneratur, vulnus illud vulneri capitis periculoſo æquiparatur; per collum enim medulla ſpinalis, quæ eſt cerebri pars, recurrit. Tanta eſt cerebri, colli, & medullæ ſpinalis convenientia, ut eorum vulnera æqualiter ſint periculoſa, & iiſdem remediis tractari debent. Si læduntur muſculi, vox & capitis motus violatur. Si colli, & ſpinalis medullæ vulnus profundiùs penetret, mortiferum eſt; ſtatim namque à vulneratione medullæ dorſalis omnes partes infra vulnus ſitæ omnem motum, ac ſenſum amittunt, quoniam ipſis ſpiritus animalis à cerebro per nervos deſcendens intercipitur, & ex eo patet, quòd lanii, cùm bovem, bubulum &c. mactare volunt, illa reſecant, vel pungunt vaſa, & ſtatim animalis corpus reſolvitur. Si ſpinalis medulla in alterâ parte tantùm, dextra, vel ſiniſtra vulneretur, illius lateris fit paralyſis. Si externæ colli partes vulnerentur, etiam maximam faciunt difficultatem, non tantùm ratione partium, quibus conſtat, quantùm partium illarum mollitie, & laxitate, ob quas in collo colligi materia, & abſceſſus fieri poteſt. Proindè nemini ſuadendum eſt, ut ullo modo in ejuſmodi vulneribus benè ſperari juberet, vel curationem aggredi vellet, niſi cum lethalis periculi vaticinio; & cum etiam hinc eluceſcat, hanc partem nullam apertionem, vel diviſionem ferre poſſe; multò minus chirurgo id licet, ut ſpecilli intruſione profunditatem, vulneris conditionem ſcrutari, vel tentis, & conſuitione illud excruciare vellet; nihil enim aliud violentâ tali inſtrumenti circumactione fit, quàm vulneris, eorumdemque ſymptomatum renovatio, quæ talem vulnerationem ſequuntur, fugienda itaque eſt talis revulneratio, quæ naturæ tam infenſa eſt, ac ipſum vulnus.

Curatio.

In colli vulneribus vulgares primò poſcâ, vel albumine ovi ſanguinem ſiſtunt, deinde venæ ſectione ſanguinem detrahunt, & alvum purgant, poſtmodum vulnus acu reſarciunt, non aliter ac ſi eſſet veſtis diſcerpta, & foraminulum relinquunt, ne ſanies colligatur. Supra ſuturam pulverem agglutinantem aſpergunt, ut

℞. *Pulv. roſ. rubr. Myrtillorum, Santali alb. Gallarum, Boli orient. ana* ℨ. ß. *m.*

Poſt quem vulneri *oleum roſaceum, vel myrtinum* infundunt, deſuper plumaceolos vino auſtero madidos imponunt, & æqualiter ligant, & conſtringunt. Et quia in collo ſunt partes laxæ, & ampla vaſa, per quæ copioſa materia, & ſpiritus fluere ſolent, & ita facilè inflammatio ſuccedere, ut id avertant, partes omnes circumjacentes *oleo roſaceo, vel myrtino*, vel utroque ſimul miſto inungunt, & hoc modo laxitas illa ſtipatur, humor repellitur, & ſpiritus, qui ad vulnus fluunt, retrocedunt. His per ſeptem dies adhibitis, ad exſiccationem, & cicatricis generationem *emplaſtro barbaro* utuntur.

Veræ curationis cardo in eo conſiſtit, ſiqua exigua ſalutis ſpes illuceſcere poteſt, & internæ colli partes non ſint vulneratæ, ut protinùs ſanguis cohibeatur, & deinde *balſamo proprietatis, vel artificiali, vel Samaritani, vel balſamo ex aquâ Reginæ, balſamo Peruviano, & oleo Apparicis compoſito, vel ex oleo terebinthinæ, hyperici, & Lumbricorum miſto, vel oleo momordicæ*, vel alio à nobis alibi deſcripto, vel emplaſtro vulnerario utamur cum ſuis plumaceolis, & decenti ligatura. Poſt aliquot dies vulneri conſolidato *emplaſtrum Oppoteldoch, vel Sticticum* ad totalem uſque curationem ſuperponimus, quod etiam urgente dolore ſæpius renovamus. Ad præſervandum à paralyſi ſæpè dorſi ſpina *Galbaneto Paracelſi, vel oleo Lumbricorum* calefacto inungatur.

Cap. LI.

De Aſpera Arteriæ, & Laryngis Anatome.

Aſpera arteria, dicitur aſpera ab inæqualitate, & ad arteriarum læyium differentiam, alii

aliis *fiſtula*, *vel canna pulmonis*; veteribus *arteria* dicta eſt, eò quod aërem contineat, quibuſdam *ſpiritalis fiſtula*, quòd eâ ſpiritus reciprocus trahatur; eſt canalis, qui à faucibus ad pulmones deſcendit, eoſque plurimis ramis ingreditur, per quem inſpiratus aër hauritur, & exſpiratus idem cum vaporibus, ac fuliginibus redditur ad ſanguinis circulationem, & ſonoræ vocis productionem, cujus caput *Larynx* dicitur: reliquum verò *bronchus* appellatur, eò quod à potu irrigetur. Aliquid potûs in tracheam, & pulmonis ferri perperàm probat *Hip.* quia nihil per aſperam arteriam penetrare poteſt, quod tuſſi perpetuâ, antequàm penetret, non ejiciatur, ut præcipuè obſervamus, dum bibimus, ſi caſu aliquid humoris in eam defluit: falſum igitur, quod aſſeruit *Hip.* dum inquit: *Totum, quod bibitu, ſive maximam illius partem in pulmones penetrare per aſperam arteriam.* Neque exemplum obſervatum in mactato recèns porco, in cujus pulmonibus materia ita colorata reperitur, quale ſtatim anteà ab eo hauſta, quidquam probat, nam dum excarnificatum moritur animal, doloris vi multa aguntur præter omnem illius animalis naturam.

Sita eſt in anteriore colli parte, œſophago incumbens, & ſic ab ore ad pulmones deſcendens. Ad quartam thoracis vertebram in duos ramos dividitur, quorum uterque ſui lateris pulmonem ingreditur. Illi iterum in duos alios ſubdividuntur, & hi rurſus in alios, donec tandem in parvos ramos inter arteriæ, & venæ pulmonariæ radices diſperſos, ac cum veſiculis pulmonis continuos, in eaſque patentes deſinant. Appellantur hi rami, quouſque majuſculi ſunt, *Bronchi*. Magnitudo variat pro ætatis, ſexus & temperamenti diverſitate.

Componitur ex ſubſtantiâ anteriùs cartilaginea, ut non concideret, ſed ad ſpiritûs, aëriſque liberam reciprocationem perpetuò aperta ſervaretur: poſteriùs membranoſa, ne œſophagi dilatatio corporis durioris incubitu impediretur.

Cartilaginoſa portio non continua, ſed ex plurimis veluti annulis compacta eſt, quorum ſuperiores majores ſunt. Hi annuli æqualiter à ſe invicem diſtant, & poſteriùs, qua parte gulæ incumbunt, inferiore circumferentiæ parte deſtituuntur, membranoſâ ſubſtantiâ defectum ſupplente: reliqui pulmonis parenchyma ſubeuntes, integri manent, nec ampliùs ſemilunares ſunt, ſicut in ſuperiore parte, ſed variis figuris conſtructi, rotundi, quadrati, aut triangulares; & quò longiùs parenchyma ingrediuntur, eò magis membranoſi, minùſque duri, arteriis ſimiles, ac veſiculis pulmonis continui fiunt. Omnes autem dicti annuli majuſculi per carnoſa ligamenta ſibi invicem exactè connectuntur, minimi per ſolas membranas cohærent.

Aſpera hæc arteria duplici *Membranâ* conſtat. Una externa, quæ ſubtilior eſt à pleurâ provenit, & cartilaginum ligamentis firmiter devincta. Altera interna, quæ craſſior, & denſior, palatoque continua eſt, ſenſu exquiſito, ad moleſtorum perceptionem prædita, à durâ meninge originem habet. Hæc oblinitur pingui, & mucoſo humore, ad prohibendam exſiccationem, & ut lenior evadat ſonus: quo humore à catarrhis acribus abroſo, aut aliâ quacumque de cauſſâ æquali reddito, vox rauceſcit: à nimio autem calore, ut in febribus, exſiccato, clangoſa editur.

Venas habet à jugularibus externis; arterias à carotidibus; & nervos à recurrentibus ſexti paris.

Uſus primò eſt in reſpiratione, ut per eam fiſtulam aër à pulmonibus, ceu follibus, recipiatur. Indè bronchiis impeditis in aſthmate ſibilus ille fit, quem aër reciprocans, quia liberè ferri non poteſt, facit.

Secundò, ejus uſus facit ad vocem, unde *Hippocrati* organum vocale dicitur.

Tertiò, in exſpiratione: primò ut per eandem fuliginoſa excrementa ad os, & nares excernantur, ob quem uſum eo artificio oſcula venæ arterioſæ cum oſculis aſperæ arteriæ coëunt, ut fuliginibus pateat ſolis exitus, non verò ſanguini, niſi per vim, & cum tuſſi adacto.

Quartò, ad ſanguinis vitalis, & cordis refrigerationem, & ventilationem mediante aëre.

Putarunt Veteres aëris uſum eſſe à naturâ inſtitutum pro cordis refrigeratione, & impoſſibile eſſe viventem non reſpirare, & ſublatâ reſpiratione, vitam auferri, attamen hoc ſuas habere videtur difficultates. Quippè multoties contingit in maximis ægrotationibus, ut univerſo corpori, & ipſi etiam cordi calor deficiat, ſed intereà æger ſine reſpiratione diutiùs perdurare non poteſt; non itaque videtur omninò neceſſarius aëris uſus ad cordis æſtum temperandum. Prætereà in hypocauſtis, & æſtuariis tantus aliquandò percipitur calor, ut ova poſſit dura efficere, quò circà calor in his locis exiſtens major, utique erit, quàm cordis calor: quod vel ex eo etiam confirmari poteſt, quia aër è corde reſpiratus in hujuſmodi æſtuariis apparet manibus, cœteriſque membris veluti frigidus. Atqui in hiſce hypocauſtis homo vivere poteſt ſpatio unius horæ, imò ampliùs, ſine ullâ notabili noxâ: igitur non videtur aëris uſus in reſpiratione eſſe inſtitutus propter cordis refrigerium. Cùm præſertim ſine reſpiratione homo vix ad tantum pauca minuta vitam prorogare valeat.

Verùm ut aliquid veroſimilius de reſpirationis uſu definire poſſimus, ſubjicienda erunt nonnulla ex anatome infrà dicenda. Scire autem primùm oportet animalia omnia, quæ pulmonibus prædita ſunt, habere duas cavitates, ſeu duos in corde ventriculos, quorum alter, qui ad latus dexterum vergit, appellatur dexter, alter verò, qui medium ferè locum occupat, vocatur ſiniſter. Pulmonibus quidem inſtructa ſunt omnia ſanè animalia terreſtria majora, & omne avium genus: ex aquatilibus autem Delphines, Phocæ, & omne cetaceum genus habent pulmones. Porro pulmonibus carent piſces reliqui, ſerpentes, & pleraque inſecta, quibus etiam unicus tantùm cordis ventriculus ineſt, qui per mediam ferè ipſius cordis longitudinem protenditur, quanquam *Ariſt. lib. de part. animalium* ſcribit animalia maxima, ut elephas, boves, & ſimilia tres habere cordis ventriculos, mediocria, ut homo, ſus, canis duos, & minima unicum tantùm. Verùmtamen Zootomia ſuadet contrarium; nam profectò nullum animal tres habet cordis ventriculos. Potuit autem *Ariſtoteles*, aut quivis alius author ex hujus obſervatione hæc ſcripſerat, decipi, putans ſiniſtram cordis auriculam, quæ in magnis animalibus valdè ampla eſſe ſolet, ventriculis annumerari debere. Sed neque omnia minora animalia unicum dumtaxat habent cordis ventriculum: nam quævis vel minima avicula duobus inſtructa eſt cordis ſinubus, ſive ventriculis. Contrà verò Thynnus, & maximi quidam piſces unum habent cordis ventriculum. Illud certè verum eſt, quod ab authoribus pleriſque ſcribitur, animalia omnia pulmonibus prædita duos habere cordis ventriculos, cœtera verò unicum.

Præ-

Prætereà ex anatome ſciendum, cor cujuſcumque animalis pulmonibus inſtructi habere quatuor vaſa, hoc eſt venam cavam, venam arterioſam, arteriam venoſam, & arteriam magnam, ſive aortam. Hæc autem vaſa inſtructa ſunt undecim valuulis, ſeu oſtiolis. Valuulas recentiores anatomici nuncupant quaſdam pelliculas, ſive membranulas, quarum munus eſt impedire ingreſſum, vel egreſſum ſanguinis, aut alterius humoris; nam quemadmodum in majori pilâ luſoriâ ineſt foramen cum internâ pelliculâ, quæ aëris ingreſſui cedit, egreſſui verò reſiſtit, ita ſimiliter in venis animalium, & in vaſis cordis ſunt ejuſmodi valuulæ, quarum hæc diſpoſitio eſt: Ubi vena cava in dextrum cordis ſinum ingreditur, hoc eſt in auriculâ dextrâ cordis ſunt tres valvulæ, quæ ſanguini liberum præbent ingreſſum in cor, impediunt autem egreſſum. Rurſus in venâ arterioſâ inſunt aliæ tres valvulæ, quæ ſanguinis egreſſum è corde permittunt, prohibent verò ingreſſum; præterea in arteriâ venoſâ ſunt duæ valvulæ liberum præbentes introitum ſanguini, & impedientes egreſſum, tandem in illâ aortâ ſunt tres aliæ valvulæ, quæ permittunt egreſſum ſanguinis è ſiniſtro cordis ventriculo, ac prohibent regreſſum.

Quibus poſitis, facile erit explicare verum ſanguinis motum, tranſitumque per cordis ventriculos, hunc autem omnium primus innuiſſe videtur *Eriſiſtratus apud Galenum*, ſed & illum ſubodorati ſunt alii ſcriptores, ut *Andreas Cæſalpinus*, *Realdus*, *Columbus*, *Aſellius*, & fortaſſe alii, ſed primus omnium perfectè demonſtravit *Gulielmus Harvejus* diligentiſſimus arcanorum Naturæ obſervator. Hic autem ſanguinis motus ad hunc ferè modum ſe habet.

Sanguis per venam cavam fluit in dexteram cordis auriculam, & inde in dexterum ventriculum: atque intereà ventriculi cordis dilatantur: deinde verò conſtringitur cor, ut propterea ſanguis in dexterum ventriculum illapſus protrudatur, cùmque nequeat in venam cavam regredi ob valvularum obſtacula, ingreditur in venam arterioſam, quæ ex uno veluti trunco in ſurculos innumerabiles per univerſam pulmonis ſubſtantiam repentes diſſeminantur: Intereà inſpiratus aër tunc per pulmonis bronchia fertur, pulmones ipſos dilatat, atque adeò conſtringit, premitque ramos prædictæ venæ arterioſæ; quamobrem ſanguis neceſſariò propellitur in ſiniſtram cordis auriculam, unde defluit in ſiniſtrum cordis ſinum. Tunc verò ſiniſter cordis ventriculus ampliatur, iterumque poſteà conſtringitur, quare ſanguis neceſſariò è ſiniſtro cordis ventriculo propellitur per aortam, arteriaſque ad omnes ferè corporis particulas pertinentes. Eodem autem tempore ſanguis ad utramque cordis auriculam confluit, & ſimiliter ambo ventriculi eodem temporis puncto dilatantur, atque conſtringuntur.

Ex his liquet inſpirati aëris uſus; ſanguis enim è dextro cordis ventriculo in pulmones protruſus ibidem ſtagnaret per mollem pulmonum ſubſtantiam, niſi intereà inſpiratus aër bronchia pulmonis inflando, ſanguinem in ſiniſtrum cordis ſinum propelleret: nam profectò propulſione illâ ceſſante, ſanguis in pulmonibus uberiùs confluens reſtagnaret, & dexter cordis ſinus unà cum ſuâ auriculâ multo ſanguine infarciretur, atque intereà ſiniſter cordis ventriculus inanis fieret, nulluſque adeò ſanguis per aortam in arterias univerſi corporis propelleretur, quò circà partes vitali calore deſtitutæ, protinùs langueſcerent, undè mors neceſſariò conſequeretur.

Hujus rei veritatem exemplis, & obſervationibus illuſtrare poſſumus, primò enim animalia pulmonibus carentia non indigent reſpiratione, quia nimirum unicum habent cordis ventriculum; quamobrem ſanguis è venâ cavâ in cordis cavitatem illapſus facilè in ipſius cordis conſtrictionem protruditur in aortam. Hìc autem notandum eſt, animalia, quæ carent pulmonibus vocem non habere, præter ranas, quæ pulmonum loco duas habent veſiculas cum duabus fiſtulis, quæ aſperæ arteriæ vice funguntur.

Secundò idem comprobatur ex cordis in fœtu ſtructurâ; fœtus enim in utero matris nequaquam reſpirant, imò cùm valdè tenellus eſt, tenuiſſimo quodam liquore circumfunditur, & ita membranis involvitur, ut nullo modò aëri pateat ingreſſus, quemadmodùm & in pullis in ovo concluſis eſt obſervare, quoniam igitur fœtus in utero exiſtens non reſpirat, nequit propterea in illo ſanguis è dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones protrudi: unde aliam viam ſibi natura paravit in tranſitu ſanguinis per cordis ventriculos, nimirùm inſunt in fœtu duo alia peculiaria vaſa, ſeu tubuli, per quos ſanguis è venâ cavâ in ſiniſtrum cordis ventriculum, & ex dextero cordis ventriculo in aortam, non trajecto pulmone perlabitur. Illis itaque qui in utero matris hærent, datum eſt poſſe ſine reſpiratione vivere, & pulmones in non natis ab omni prorſus munere feriantur. Poſtquam autem animantes ex utero matris prodière, ſtatim incipiunt reſpiratione uti: quare ſanguis è venâ cavâ in dexterum ventriculum influit, & hinc per pulmones in ſiniſtrum propellitur. Unde fit, ut memorati duo tubuli, qui in fœtûs corde obſervantur, poſt egreſſum ex utero incipiunt exareſcere, ita ut proceſſu temporis omninò exſiccentur, & obliterentur, ut contingit etiam funiculo umbilicali. Anates verò, anſeres, lutræ, caſtores, phocæ, & complura animalia à Græcis amphibia dicta, quòd tum in ſicco, tum etiam in aquis vivere poſſunt, per omnem vitæ curſum integra retinent duo illa vaſa, quæ in fœtu ineſſe diximus: ac propterea hujuſmodi animalia diu ſub aquis ſine ſpiritu vivere poſſunt, nam etſi reſpiratione interdum priventur, adhuc tamen pervius eſt ſanguini tranſitus. Hinc autem manifeſta eſſe poteſt illius pulcherrimi problematis ſolutio, quod in ſuâ *Zootomiâ Democreteâ* propoſuit *Clariſſimus Marcus Aurelius Severinus*; cur ſcilicet anſeres collotenus prehenſi non ſuffocentur: hujus rei veram cauſſam Vir Doctiſſimus ignoraſſe videtur: inquit enim id contingere, quia propter lubricitatem nequeat aſpera arteria omninò præcludi. Sed enim anſeres toto vitæ curriculo, ut dicebamus, integra ſervant memorata vaſa. Fortaſſis autem inſignis ille urinator nimirum *Cola* cognomento *Piſcis*, cujus meminêre *Jovianus Pontanus*, *Alexander ab Alexandro*, *Petrus Meſſina*, & alii, amphibiorum inſtar toto vitæ ſpatio vaſa retinuit, ac propterea more piſcium magnam vitæ partem degere in mari, & ad pelagi fundum urinando penetrare potuit. In Indiâ occidentali paſſim urinatores margaritarum oſtreis venandis intentos, per horam integram ſub aquâ latitare certum eſt. Ita & *Ægyptii* urinatores ſunt perfectiſſimi, & urinando deprædantur. Nam ut liquet ex deſcriptione peregrinationis Hieroſolymitanæ *Nicolai Chriſtophori Radzivilii*, ſub aquis latitantes non contenti terreſtri furto, quicquid arripuerint, in aquam protrahunt, & auferunt: & frequenter hominem in ſpondâ navis cubantem arripiunt, atque demerſum vitâ, & veſtibus ſpoliant: ut navi-

navigantes armati ſæpè totâ nocte vigilare cogantur. Et ibidem magno numero piſcatores in aquam ſe demergentes manibus piſces capiunt, & cum geminos manibus extrahunt, tertium ore adferunt. Id autem fieri poſſe facilè ſibi perſuadebit, qui cum *Julio Cæſare Arantio* celeberrimo Anatomico obſervarit modò multùm etiam in quadrimulis, quinquennibus, imò grandioribus natis pueris tales ductus integros, incolumeſque fuiſſe ſervatos, unde veriſimile eſt prædictos pueros potuiſſe diutiùs vivere ſine reſpiratione, hîc dicimus poſſe hominem, ſi à primo ortu educari, ut poſſit deinde per omne vitæ curſum amphibiorum more vitam degere. Quod quomodò in opus deduci poſſit, explicat *Thomas Cornelius in ſuis Progymnaſmatis.*

Aſperæ arteriæ caput, ſeu principium ori continuum *Larynx* appellatur, quæ eſt vocis organum: ejus ſitus eſt in collo, & quidem in medio, & unica eſt, ut una vox edatur.

Figuram habet ferè circularem, anticâ parte extuberantem, poſticâ nonnihil depreſſam, ut gulæ cedat in deglutitione præſertim.

Magnitudo ejus pro ætate, ſexu, & temperamento variat; nam in juvenibus larynx anguſta eſt, unde vox acuta: in adultioribus ampla, unde vox gravis evadit, quo etiam facit Laryngis Longitudo, aut brevitas.

Laryngis partes, & circa eandem ſunt: muſculi, cartilagines, membranæ, vaſa, & glandulæ.

Primo omnium occurrunt *muſculi*, qui cartilagines movent, quos obtinet Larynx, ut voluntario motu moveatur, cùm vocem pro arbitrio edamus.

Sunt humanæ Laryngis muſculi non niſi tredecim, quatuor communes, & novem proprii. Communes ſunt, qui in laryngem implantantur, ab eâ tamen non oriuntur, & finiuntur. Propriis à Larynge oriuntur, & in eâ finiuntur.

Communium par primum *Sternothyroides* appellatum, à ſuperiori, atque internâ ſterni parte ortum infernè ad Latera cartilaginis ſcutiformis inſeritur, & dùm ſcutiformem detrahit, rimam coarctat.

Secundum par, quod ſuperius, *Hyothyroides* appellatum, ab inferiore ſede oſſis hyoidis ortum, in baſim ſcutiformis inſeritur, eamque attollendo, rimam dilatat.

Propriorum muſculorum par Primum, originem ducit ab annulari cartilagine, & in ſcutiformis latera deſinit, atque hinc *Cricothyroides* anticum nominatur, & cartilaginem nonnihil obliquè deorſum movere putatur. Uſus eſt annularem cartilaginem ad ſcutiformem trahere, ut inungatur.

Secundum par carnoſo principio poſterius procedit ab annulari, & in guttulis, ſeu arytænoidis partem inferiorem nervoſo fine inſeritur, ac cartilaginum duarum atytænoidum diductione laryngem aperit. Anatomicis communiter *Cricoarytænoides* poſticum appellatur, *Caſſerius* hoc par *Cucullare* vocat.

Tertium par *Cricoarythenoides* laterale dictum, ſuperius ab annularis lateribus ortum, glottalis lateribus ad articulum inſeritur, cartilaginum obliquâ diductione laryngem aperiens.

Quartum par intrinſecum, & valdè latum *Thyroarytænoides* nuncupatum anteriùs, & interiùs à ſcutiformi prodit, & deſinit in latera glottalis, quam conſtringens, laryngem recto ductu claudit. Hoc par ſi in anginâ inflammetur, eam lethalem facit, cùm exactè rimulam claudat.

Nonus muſculus (aliis quintum par *Arytænoides* dictum) oritur à poſticâ guttalis lineâ, & fibris tranſverſis delatus in ejuſdem latera inſeritur, & arytænoidem cartilaginem conſtringens, laryngem recto ductu claudit.

Epiglottis in homine nullis datur muſculis manifeſtè conſpicuis; nam voluntariè in eo non movetur, ut *Joan. van Horne* nugatur, ſed aſſumptorum pondere, & linguæ retrorſum tractione duntaxat deprimitur. In brutis verò majoribus, quæ ruminant, & ferè perpetuæ ciborum ingeſtioni inhiant, ac epiglottidem prægrandem habent, muſculis donatur manifeſtis; quorum alii ab hyoide oriuntur, & baſi epiglottidis inſerti, eam attollunt: alii inter epiglottidis tunicam, & cartilaginem ſiti eam detrahunt, & ſic laryngem claudunt.

Cartilagines laryngis ſunt quinque, quæ in ſeneſcentibus aliquando oſſium inſtar indurantur; unde aliqui ſuffocationis periculum in patibulis declinaverunt.

Prima cartilago *Thyroides*, vel *ſcutiformis*, ſcutalis, clypealis, peltalis &c. à formâ, quia quadrata ferè, intùs cava eſt, foris gibboſa, & prominens, magis tamen in viris, quàm mulieribus; quia harum collum exæquant glandulæ, pulchritudinis ergò, ad Laryngem poſitæ. Protuberantia illa in collo anterius conſpicua, dicitur *Pomum Adami*, quia vulgò in Adami faucibus pomi fatalis partem ex pœnâ divina remanſiſſe, atque indè cartilaginem hanc diſtentam protuberaſſe, eandemque hæreditario jure ad poſteros tranſlatam fuiſſe. In medio diſtinguitur Lineâ, unde duplicem alii conſtituêre, cum reverà duplex rariſſimè inveniatur. In angulis ſuis proceſſus habet, ſuperiùs duos longiores, quibus oſſis hyoidis inferioribus lateribus ligamenti ope jungitur: inferiùs duos, quibus inferiori cartilagini adhæret.

Secunda *Cricoides* ſeu *Annularis* dicitur, quia rotunda eſt, annuli inſtar, & totam laryngem ambit.

Tertia, & quarta aliis unica, ſed ſi membranâ exuitur, apparebit eſſe geminam. Dicitur *Arytænoides*, ſeu *Guttalis*, quia proceſſus ſibi mutuò juncti formam gutturnii, vel ollarum partis, qua aquam effundimus, referunt.

Quinta eſt *Epiglottis* ad radicem linguæ ſita, glottis, ſeu rimulæ operimentum, quo tegitur, ne inter deglutiendum, cibus, potuſvè in aſperam arteriam delabatur, quamvis non tam exquiſita ſit commiſſio, quin humorum aliquid blandè ſecundum parietes tracheæ ſe inſinuare poſſit. Unde in affectibus thoracis eclegmata, & tabellas præſcribunt vulgares in ore, reclinato capite tenendas, donec liqueſcant, ut portio aliqua per tracheæ parietes defluat. Verùm credat hoc, qui vult, non nos, qui nimium ſcrupulis angimur, præſcribimus tamen tabellas, & eclegmata, ut vulgo imponamus, quia populorum morbis veſcimur. Hoc unum ſcimus, quòd epiglottis ſubſtantia reliquis cartilaginibus mollior eſt, figura hederæ folium, vel Linguam referens, unde nonnullis Lingua dicitur. Aëri tantùm patet aditus, & dum veſcimur, & bibimus, rimam tegit, & claudit, ne ex cibo, potuvè in tracheam aliquid decidat, ſed clauſâ epiglottide, in gulam cibus, & potus abeant. Aperitur in riſu, unde eo momento ſorbentes, à riſu ſibi caveant. Quòd ſi caſu mica panis, vel gutta potûs incidit, vehemens tuſſis, & moleſta excitatur, quæ perſeverat, donec, quod indebitè ingeſtum eſt, rejiciatur, quòd ſi non eveniat, mors præ foribus adeſt. Provideant igitur helvones ne inter hanc, & rimulam cibus, potuſvè ſe inſinuet, aliàs ſuffocationis periculum ſubeunt. Nota eſt *Val. Max. lib. 9. cap. 12. de Anacreonte* hiſtoria, qui cùm ſeniles vires ſucco paſſæ uvæ refert unius acino, qui faucibus hærens, nec demitti, nec re-

vocari poſſet, guttur premente, ſuffocatus obiit. Item *Fabius Senator* in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus eſt.

Utrinque *membrana* ori communi alligatur, quali etiam lento humore perfuſa ſuccingitur laryngis interna cavitas, & extrà quoque larynx obvoluitur.

Venas habet larynx à jugulari externa; *Arterias* à carotidis ramo majori; *Nervos* vocales dictos pro motu muſculorum, à ſexti paris ramo recurrente.

Glandulæ adſtant duplices, aliæ ad laryngis ſedem altiorem, videlicet ad uvulæ latera, & dicuntur tonſillæ, de quibus egimus ſuo loco, quæ ſpongioſæ cùm ſint, cerebri humiditatem ſuſcipiunt, quam in ſalivam convertunt, cujus gratiâ humectantur fauces, larynx, lingua, & œſophagus: quamvis, & ad guſtum, qui ſine madore non fit, faciat. Sunt hæ glandulæ circa linguæ radicem, & communi oris tunicâ teguntur, & venas à jugularibus accipiunt. Aliæ adſtant inferiori laringis regioni utrinque una, magna, & fungoſa, per quam diſſeminantur venæ ex jugulari externâ. In fœminis magis conſpicua eſt, in homine magis carnea.

Uſus eſt humiditate viſcoſâ, & pingui laryngem irrigare, ut cartilagines ad motum aptiores fiant, & vox ſuavior reddatur: quod imitantur ii, qui fiſtulas oleo inungunt.

Laryngis uſus eſt eſſe vocis organum.

Cap. LII.

De Aſperæ Arteriæ Vulneribus.

NEceſſarius eſt ad vitam tuendam cibus, & potus, & nihilominus ſine his diutiſſimè vivere poſſumus, imò ſtupendas de horum longâ abſtinentiâ legimus Hiſtorias; attamen ſine aëre, quem ſpiritu ducimus, vix ad paucula temporis momenta vitam protrahere poſſumus: ideòque ſi reſpirationis organum, quod ad vitæ conſervationem magis eſt neceſſarium, ejus continuitas diſſolvatur, & depravetur, conſuetus aëris tranſitus denegetur, ſubita mors vulnerati tabernam pulſat.

Signa.

Aſperæ arteriæ vulnera nullo indigent ſigno, cùm viſui pateant, & ex vulnerati relatione opiparè comprehendantur. Si verò ambigimus, an vulnus ad aſperæ arteriæ cavitatem irrepat, id facilè manu, candelâ, ſpeculo, vel aliâ re vulneri admotâ, dùm æger loquitur, & omninò ex aëris per vulnus exitu cognoſcitur.

Cauſa.

Tracheæ vulnera violentam ſibi aſciſcunt cauſſam, putà inſtrumenta pungentia, ſcindentia, vel contundentia, ut tela, ictus, morſus, & alia, quæ hujus fiſtulæ pulmonalis unitatem ſolvunt.

Prognoſis.

Vulnera aſperæ arteriæ periculo ſunt pleniſſima, & plerumque lethalia; hæc namque pars ob aërem hauriendum, & emittendum, & loquendum irrequieta manet, & conſolidatio non ita facilè obtinetur, & præſertim ſi vaſa jugularia ſint diſſecta, ſanguinis profuſione in tracheam ſuffocatur æger. Si ipſa ſubſtantia cartilaginea integrè per tranſverſum diſſecta ſit, nullâ arte denuò connectitur, nec coaleſcit. Si verò vulnus inter duos annulos incidat, aliquando ſanatur. Interdum etiam tumor, & inflammatio accedit, reſpiratio intercipitur, & hinc gangræna, & ſphacelus, quæ ægrum ſubitò jugulant.

Curatio.

Vulnerum aſperæ arteriæ curationem quod attinet, *vulgares* primò ſanguinis fluxum ſiſtunt vulneratam partem pulveribus adſtringentibus aſpergendo, ex *maſtiche*, *bolo*, *farinâ volatili*, *crepitu Lupi*, *cornu cervi uſto*, *pilis leporinis*, *ſanguine draconis*, & ſimilibus; deinde Labia cutis diſtantia ſuturâ conjungunt, & *emplaſtrum Barbarum* extrà adhibent. In ore verò intùs vulneris glutinationi ſubveniunt, frequenter aliquid medicamenti detinendum, quod liquatum ſenſim per aſperæ arteriæ viam prolabatur, idque faciliùs ſuccedet, ſi æger reſupinatus cubat, ita ſunt Diatragacanthum frigidum, diacodium, looch ſanum, & expertum, vel ſimilia. Vel

℞. *Spec. diatragac. frigidi* ʒ. j. *Gummi Arabici*, *Boli Armeni ana* ʒ. ß. *Rad. conſol. ſub cinerib. coct.* ℥. j. *Syr. myrt. q. ſ. f. elect.* Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr. Rad. conſol. mai. ana* ℥. j. *Boli Armeni*, *Spec. diatragacanth. frigidi*, *Gummi Arabici ana* ʒ. ß. *Syr. de roſ. ſicc. q. ſ. f. elect.*

Optima quidem ſunt hæc medicamenta Lambitiva, & tabellæ, ſed aſperæ arteriæ vulneribus nequicquam proſunt; vulgares namque has excogitârunt impoſturas in catarrhis ad expectorandum humorem in pulmone contentum, ejuſque aſperitates leniendas, ſed nullius momenti ſunt hæc medicamenta juxta eorum excogitationem, nam nihil per aſperam arteriam in pulmones delabitur, ſed per œſophagum in ſtomachum deſcendunt, quòd ſi fortaſſe eveniat, tunc tanta excitatur moleſtiſſima tuſſis, ut niſi res indebitè ingeſta eliminetur, hæmoptyſis, vel ſuffocationis periculum impendeat. Prætereà demus per epiglottidem in aſperam arteriam quid eclegmatum delabi, (ſed hæc deberent eſſe eclegmata vulneraria, qualia non ſunt, quæ à vulgaribus præſcribentur) in parte vulnerata remoram non contrahunt, non actuantur, nec ſoluti unitatem moliuntur, ideòque futilia.

Pro vulnerum aſperæ arteriæ curatione ſecundum noſtram ſententiam dicimus, quòd ſi hæmorrhagia adſit, in eâ ſiſtenda, ſolo *ſpiritu Vini rectificato* externè applicato utimur, quo nihil ſecuriùs. Non improbamus *Aquam arterialem n. d.* ſed ſummâ ſolertiâ applicanda eſt, quia ſiquid in tracheam illabatur, tuſſim excitare, & malum pejorare poſſet. Pro vulneris conſolidatione, ſine ſuturâ, & labiorum conglutinatione, *epithema calidiuſculum ex ſpiritu Lumbricorum*, *& vini camphorato* imponatur, quo prudenter adhibito, hæc vulnera coaleſcunt, & feliciter curantur; vel noſtro balſamo ex *Aquâ Reginæ Hung. oleo aparicis*, *& balſamo Peruviano* commodè agglutinatis promoveri poteſt; vel *emplaſtro ſtictico*, *vel Oppoteldoch*, dummodò trachea non nimiùm læſa, aut planè diſciſſa, aut per tranſverſum diſſecta ſit, & tamen has obſervavimus curationes, vel cartilagines, & ligamenta ſint totaliter deſtructa.

Interim aër, in quo degit æger, ſit purus, & ſerenus; nocet enim nebuloſus, ac pluvioſus, vel acido nitroſo nimis refertus. Cibi ſint liquidi,

di, & qui facilè digerantur, vitentur acida, ſalina, acria. Potus ſit tepidus ex decocto herbæ Theæ, frigidus namque nocet. Somnus legitimo tempore concilietur, ſicut nec vigiliæ protrahantur. Quies optima eſt, declinet à verboſitate, & taciturnitatis ſit amans. Aluus debito tempore onus deponat. Animi pathemata reprimantur, exulent ſuſpiria; anxietas, & moleſtia tanquam maximi coagulatores, & acidi auctores, hilaritas magis prodeſt.

Non deſint intereà *potiones vulnerariæ*, quæ maximoperè ſuccos acidos mitigant, abſorbent, & vulneris curationem accelerant, *ex radice conſolidæ majoris, hederâ terreſtri, ſtellariâ, alchimillâ, ſanicula, piloſellâ, & ſummitate hyperici.* Hæ potiones edulcorari poſſunt *Syrupo de ſymphyto, vel de hedera terreſtri, vel ſyr. florum hyperici*, & in unaquaque doſi addi poteſt *antimonium diaphoreticum, vel tincturæ antimonii guttas* XX. *vel oculi cancrorum, vel balſamus Peruvianus, vel per retortam trajectus*, ut liquidior reddatur.

Non profectò hìc alto ſub ſilentio præclara vulneris aſperæ arteriæ prætereunda eſt obſervatio: *Michaël Pignaſco* genere *Luſitanus*: Neapoli III. Kal. Maii anno 1692. non tantùm vulnus in mammâ ſiniſtrâ penetrans paſſus, verùm etiam, quod magis refert, aſpera arteria in gutture ſub larynge vulnerata fuit, & ita præciſa, ut cum murmure, & ſibilo aër exploderetur; ulteriùs venæ jugulares, & arteriæ carotides unà diſſectæ fuêre; unde vulneratus exanguis, & jugulatus in Sanctiſſimæ Annunciationis Xenodochium pro urnâ potius, quam pro vitæ recuperandæ expectatione delatus fuit. Rem noſtro ſæculo inauditam, & omnem fidem ſuperantem narramus, verùm in narratione, ne mendacii inſimulemur, pavemus, ſed enim, quia obſervatio recens eſt, ſunt oculati teſtes, tum in chirurgiâ tyrones, tum admodum exercitati, tum tandem Xenodochii, ut interim nobiles omittamus viros, qui hujuſmodi curationis fideles ſpectatores, & nos ab omni convicio expedient. Jugulato benigno vultu ſors arriſit, & tulit, ut in *Caroli Prudentis*, ſalutares incideret manus, qui propinato ſub aurorâ, & ſolis obitu ſequenti medicamine, ut

℞. *Syr. de betonicâ* ℥. j. *Stibii diaphoretici* ʒ. ß. *Quint. eſſent. puleg. gutt.* x. *m.*

Aſperæ arteriæ, venis jugularibus, & arteriis carotidibus *balſamo Samaritani miſto cum Reginæ Hung. aquâ* applicato, viginti unius diei intervallo, redivivum ſtudio, & peritiâ priſtinæ ſanitati integrè reſtituit. Si jugulatus in alius chirurgi ejuſdem Xenodochii, vel alterius incidiſſet ungulas non aliter ac per fecalem carnificis dexteram obtruncatus occidiſſet. Solus *Carolus Prudens* eſt vulnerum, cœterorumque morborum chirurgicorum Averruncus, & quaſi divini Æſculapii alumnuſ, cui nullus pernicioſus reluctatur languor; eſt noſtri qui Proto-chirurgus, cœteroſque chirurgos poſt ſe veluti cancros balena trahit.

Cap. LIII.

De Oeſophagi Anatome.

Oeſophagus, Latinè dicitur *Gula*, aliis *Via ſtomachi*, eſt canalis rotundus, ſeu fiſtula, vel infundibulum ventriculi, quod alimenta ab ore ad ventriculum deſcendunt.

Situs ita eſt, ut initium habeat in faucibus ubi dicitur *Pharynx*, & ab his rectâ deſcendat in ventriculum ſub tracheâ. Ubi verò ad quintam thoracis vertebram pertingit, aortæ per medium latæ cedendo dextram verſus inclinat; poſteà rurſum ad ſiniſtram arteriam magnam conſcendit, & per diaphragma uſque in ventriculi os ſiniſtrum, unà cum nervis binis à ſexto pari oriendis.

Venas habet paucas à cavâ, azygo, intercoſtali, & jugularibus. *Arterias* ab intercoſtalibus & carotidibus internis. Faucibus, & laryngi cohæret, per oris tunicam, ipſi, & ventriculo continuam: tracheæ verò vertebris, aliiſque vicinis partibus jungitur membranas ex dorſi ligamentis ortas.

Glandulæ parte poſteriore adnaſcuntur, quæ humorem ſuppeditant ad inbuendam cavitatem pro faciliori deglutitione. Hæ glandulæ nonnunquam ab humorum affluxu ita intumeſcunt, ut nimiùm comprimant, & anguſtient œſophagum, ſicque potui; & cibo, omnique alimento tranſitum præcludant, hominemque fame, & ſiti perimant.

Subſtantiam carnoſam, & membranoſam obtinet, ut commodè extendi, & concidere poſſit, & eſt tribus tunicis conflata. Harum prima exterior, & ventriculo communis eſſe dicitur: manifeſta tamen intereſt differentia, cùm hæc œſophagi oriatur à pleurâ, altera ventriculi à peritonæo. Secunda, quæ media, eique propria, eſt valdè craſſa, mollis, & carnoſa, inſtar muſculi perforati, rotundis, tranſverſiſque fibris, ſibi invicem ex oppoſito obliquè occurrentibus, & decuſſatim interſecantibus, atque impoſitis pertexta. Tertia interna, atque etiam propria, membranæ os, fauceſque ſuccingenti continua, tenuis, dura, & nervoſa eſt: hanc alii rectis longiſque, alii tranſverſis, & circularibus fibris donatum eſſe tradunt; verùm hæ adeò exiles, & tenellæ ſunt, ut de iis haud facile ſit judicare.

Movetur œſophagus tribus muſculorum paribus, & ſphinctere proprio.

Primum par, quod *Cephalopharingæum* nominatur, à capitis, cerviciſque confinio dimiſſum, amplo fibrarum plexu in tunicam œſophagi expanditur, eamque ſurſum elevando, fauces in deglutitione conſtringit.

Secundum par, *Sphœnopharingæum* dictum, à ſinu alæ internæ oſſis cuneiformis procedens, lateribus œſophagi, & palati obliquè implantatur, eaſque partes ad recipienda alimenta dilatat.

Tertium par, *Stylopharingæum* appellatum, ab acuto ſtyliformi proceſſu oritur, teretique corpore deſcendens, in gulæ latera exporrigitur, eamque cum priore pari dilatat.

Sphincter gulæ qui etiam *Oeſophagiæus* muſculus nominatur, ab utraque ſcutiformi cartilagine natus, ſphincteris inſtar œſophagum ambit, eumque conſtringendo cibos deorſum pellit.

Uſus œſophagi eſt, ore aſſumpta deglutire, quæ actio peragitur fibris, & præcipuè dictis muſculis. *Galenus* hanc actionibus naturalibus tribuit: verùm cùm deglutitio ex arbitrio pendet, (deglutimus enim quando volumus, & lubet) & peragitur motui voluntario inſervientibus inſtrumentis, nempe muſculis, meritò animalibus actionibus annumeranda videtur, & quamvis inſerviat uſui naturali, ſcilicet nutritioni, tamen non minùs animalis eſt, quàm reſpiratio, quæ etiam nutritioni famulatur, & tamen eſt animalis.

Cap. LIV.

De Oeſophagi Vulneribus.

EST œſophagus via, per quam cibus, & potus ex ore in ventriculum demittitur, quæ actio, ut diximus, mediante ſphinctere peragitur, & eſt animalis; deglutimus enim quando volumus, & libet, & ad quamlibet cibi, & potûs importunitatem, juxta noſtræ voluntatis libidinem aperitur. Inſervit etiam œſophagus, ut iis viam ſternet, quæ à ſtomacho per vomitum rejiciuntur. Ad has peragendas ſine impedimento partes, œſophagum à morbis immunem eſſe par eſt, ſed cùm hic quandoque ſuos patiatur manes, ad cibi, & potûs immiſſionem, vel ad illorum, quæ ſtomacho moleſtiam pariunt, ineptus redditur. Noſtro examini œſophagum vulneratum inpræſentiarum, ne à noſtro deflectamus inſtituto, ſubmittimus.

Signa.

Oeſophagi vulnus ex cauſſâ violentâ prægreſſâ, ipſâ continui quum interiorum, tum exteriorum partium ſolutione, vel vulneris inflicti ſitu, præcipuè ſi ſtylus immittatur, & vulnus exploretur, & interdum hæmorrhagiâ, facilè liquet; Vel ex oſſiculo, aut ſpinâ deglutitâ; vel vomitu, qui ſequitur, & quod cibi, & potus aliquid per vulnus excerni ſolet.

Cauſæ.

Vulnerum œſophagi cauſſa eſt continui ſolutio à vi externâ facta.

Prognoſis.

Oeſophagi vulnera maximè ſunt periculoſa, præcipuè ſi magna ſint, & tubuli, ac fibrillæ longitudinales, ac circulares majori ex parte diſciſſæ, & ruptæ fuerint, unde pars neceſſariò collabitur, & ſuo munere fungi nequit. Si magna inflammatio accedit, œſophagum anguſtiat, & denegato alimenti tranſitu, vel cibus, & potus per vulneris foramen excernatur, æger inedia, & virium proſtratione in mortis angone verſatur, vel quod pejus eſt, ſi aſperæ arteriæ viam comprimat, penè actutum ægrum ſuffocat, & ſtrangulat. Oſſicula, vel ſpinæ deglutitæ, & œſophago infixæ, aſperam arteriam comprimunt, & ſuffocationis periculum inducere poſſunt. Interdum ex longâ contrectatione inflammatio excitatur, & æger inediâ perit.

Curatio.

Pro vulnerum œſophagi curatione, ante omnia ſex res non naturales optimè diſponantur, & primò Aër ſit temperatus, quia ſanguinis, reliquorumque ſuccorum circulationem, & inſenſilem tranſpirationem promovet; frigidus verò vitetur, quia ſuccos incraſſat, eorumque circuitum remoratur, & acidum multiplicat. Cibi fugiantur ſolidi, fluidi optimè nutrientes conducunt, ut caponum, vel pullorum jura conſumpta, herbis ſale volatili præditis condita, quæ ſi æger deglutire nequeat, per ſyringas, vel alia inſtrumenta ad hunc finem inventa indantur. Potus ſit tenuiſſimus, & congruit ex potione vulnerariâ bochetum, vel decoctum herbæ Theæ, quod calidiuſculè aſſumatur; vinum ob acidas particulas, quas irretitas continet, prorſus exulet. Motus obeſt, quies prodeſt. Vigiliæ nocent, & ſomnus juvat. Alvus ſuo ſatisfaciat muneri, aliàs clyſtere exagitetur. Animi pathemata, quantùm poſſibile ſit, rectæ rationis habenis ſubigantur, lætitia, & tranquillitas ſit ægri præcipua ſalutis baſis; dum enim animus anxiis nimiùm fluctuat curis, ac mortis pavore, ſpiritus incraſſantur, & humores iis deſtituti coagulantur, & torpent, ac parti facilè paralyſim inducere poſſunt.

Oeſophagi vulnera aliarum partium more curant *Vulgares*; hoc tamen diſcrimine intercedente, quòd non ſolùm medicamenta extrinſeca applicant, verùm etiam deglutienda exhibent. Exteſna ſunt linimenta, & unguenta vulgò digeſtiva dicta, quæ vulneri ſuperponunt, & talia eſſe debent, quæ ventriculum non lædant, ut

℞ *Syr. de roſ. ſiccis* ℥. ß. *Boli Armeni* ʒ. j. *Maſtiches*, *Sang. Dracon. ana* ℈. j. *Vitell. ovi dimidium Terebinth. Cypriæ q. ſ. ad incorporandum.*

Medicamenta deglutientia ſint talia, ne, ſi in ventriculum delabuntur, ei nocent. Ita ſunt *ſyr. de roſ. ſicc. de ſucc. myrtillor. tragacanth. gummi Arabicum, bolus Armenus.* Vel ſequens formant electuarium ex herbis adſtringentibus, & ſarcoticis, quales ſunt *equiſetum*, *ſanicula*, *conſolida*, *Centaurium*, *caryophyllata*, *balſamina*, *tormentilla*, *quas pulveriſatas cum melle coquunt in electuarium* in frequenti uſu habendum. Vel dant hunc potum:

℞. *Piloſellæ*, *Caudæ equinæ*, *Alchimillæ ana m.* ß. *Radic. conſolid. mai. Pentaphyll. Tormentill. ana* ʒ. j. *Balauſt* ʒ. ß. *Sem. coriandr.* ʒ. ij. *Cinnam.* ʒ. iij. *Coque in ſ. q. aquæ hordei, f. colat. in diſſ. Conſ. roſar. rubr.* ℥. j.

Coletur, quæ colatura non ſolùm ægro exhibent, ſed etiam vulneri injiciunt.

Oeſophagi vulnerum curationem externam, & internam inſtituimus; externè *balſamum vulnerarium n. d. ex aquâ Reginæ Hung. ol. Apparicis*, & *balſamo Peruviano* cum filamentis, & plumaceolis vulneri inponimus ad totalem agglutinationem, vel *balſamo artificiali* utimur; pro pauperibus autem *oleo hiperici*, *terebinth. lumbricorum*, & *maſtich.* calidè uti poſſumus. Poſtmodum *emplaſtrum ſticticum*, *vel Oppoteldoch* ad cicatricem uſque. Internè potiones vulnerarias manè, & ſerò commendamus, *ex radic. ſymphyti*, *tormentillæ*, *herb. ſcordei*, *dictamni*, *ſaniculæ*, *ſtellariæ*, *pyrolæ*, & *vincæpervincæ*, ac in unaquaque doſi quidpiam *de ocul. cancr. vel antimonio diaphoretico*, *vel balſamo Peruviano rectificato ad guttas* xx. addimus: poſſunt hæ potiones *Syr. de flor. hyperic. Symphyto Fernel. vel hederâ terreſtri* edulcorari, & cocleatim per modum eclegmatis aſſumi debent, ut ſenſim per œſophagum deſcendant, & partem vulneratam obliniant. Ex potionum vulnerariarum reſiduo, novæ aquæ affuſione, & ebullitione, pro potu ordinario parari poteſt bochetum.

Si res deglutitæ, ut oſſicula, & ſpinæ tenaciter adhærentes in gulâ, vulnerum in cauſſâ ſint, priùs extrahantur, & deinde vulnera noſtrâ methodo internis remediis curanda ſunt.

Cap. LV.

De Anatomicâ Thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ.

PErluſtravimus ſupremi ventris, nempe capitis anatomen, nunc ordo nos admonet, ut de medii ventris, putà thoracis anatome agamus. Medius autem venter, vulgò *Thorax* dicitur, & eſt illa

cavi-

cavitas, quæ ſuperiùs claviculis, inferiùs diaphragmate, utrinque coſtis, parte anticâ ſterno, poſticâ dorſi oſſibus circumſcribitur. Pars anterior dicitur *Sternum*, & pectus, poſterior dorſum; Laterales latera. Putârunt aliqui *Hip.* anatomes neſcium fuiſſe, quia ſcripſit hepar in thorace locatum eſſe, verùm non intellexerunt imum ventrem ſub thoracis nomine eſſe complexum.

Thoracis figura quodammodò ovalis eſt, quanquam non exactè, *Hip.* teſtudini aſſimilat. In homine anteriore ſui parte protuberantior, ſed in ſterni medio planior, circa latus globoſa à coſtarum flexu, in dorſo depreſſior.

Magnitudo in genere variat pro vario caloris gradu; ex thoracis enim amplitudine cordis calorem metimur.

Subſtantia ejus externa partim eſt oſſea; partim carnea. Non totus carneus eſt hic venter, ſicut infimus, primò, quia non continet partes, quæ inſigniter diſtendi debeant. Secundò, ne pinguedo nimia ibi generaretur, & reſpirationem impediret. Ex parte tamen carneus; quia partes continet, quæ moveri debent, ut cor, & pulmones. Et tandem ob cauſſam non totus oſſeus eſſe debuit, quemadmodum calvaria; ex parte tamen oſſeus ad nobilium partium munimentum; nam ejus uſus eſt partes continere vitales.

Sunt thoracis partes vel continentes, vel contentæ. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt *cuticula*, *cutis*, de qua notandum, quòd medii ventris cutis ſub axillis piloſa eſt. Hi pili ſubalares dicuntur: utiles ſunt, ne partes illæ in brachiorum motibus atterantur, cùm maximè, & citiſſimè ſudent, quia dicuntur cordis emunctoria, & ejuſdem recipiunt excrementa. Pectus in nonnullis calidioribus, & cordatioribus eſt piloſum. *Pinguedo* in thorace (ſi mammas excipias) non tanta reperitur, ne ejus pondere reſpiratio impediatur. Ob partem enim ejus oſſeam, non tanta materiæ pinguedinis copia affluere potuit, ut in imo ventre, qui totus carneus eſt, unde hic ſemper pinguiſſimus: medius venter medio modo ſe habet: caput minimè pingue. Illa thoracis pinguedo flavior nonnihil apparere ſolet ob ſubjectarum partium vitalium calorem; cum ipſa pinguedo alioquin alba ſit.

Partes propriæ continentes ſunt *muſculi thoracis*, *oſſa varia*, *ſternum*, *dorſales vertebræ*, *coſtæ*; *ſcapulæ*, *claviculæ*. Item *mammæ*, *diaphragma*, *pleura*, *mediaſtinum*.

Contentæ ſunt viſcera, & vaſa. Viſcera ſunt *cor cum ſuo pericardio*, *pulmo cum tracheæ portione*, *œſophagi major pars*. Vaſa ſunt *rami venæ cavæ*, *& arteriæ magnæ*, *thymus* multaque alia minora vaſa.

De Mammarum anatome Laconiſmum ſequentes, egimus *Tom. 2. de Ulceribus cap. 45. De Mammillarum, & Papillarum Ulceribus.*

De Thoracis Muſculis.

Thoracis muſculi proprii utrinque ſex numerantur.

Primus *Subclavius*, ſub claviculâ ſitus, ſpatium inter claviculam, & primam coſtam replet. Et hic eſt primus, qui thoracem diſtendit.

Secundus, *Serratus anticus major*, magnus eſt, latus, & undique carneus, cum abdominis obliquo deſcendente ſerratam efformat compagem. Oritur carnoſus ex baſi internâ ſcapulæ. Porrigitur tendine ad coſtas, quas attollit.

Tertius, *Serratus Poſticus ſuperior*, minor, ſub Rhomboide in dorſo inter utramque ſcapulam habitat. Oritur à ſpinis, inſeritur quatuor ſuperiorum coſtarum tribus intervallis, tripartitus, & eas coſtas ſurſum trahit.

Quartus, *Serratus Poſticus Inferior*, major, eſt membranoſus, & latus ferè in dorſi medio, ſub muſculo latiſſimo, ſeu aniſcalptore, à ſpinis vertebrarum dorſi inferiorum ortus. Inſeritur ad coſtarum inferiorum intervalla, veluti in digitos diviſus, & inferiorem thoracis partem dilatat.

Quintus præcedenti ſubſternitur, & alius putatur communis eſſe tam dorſo, quàm thoraci. Dicitur *Sacrolumbus*, quia oritur ab oſſis ſacri poſteriore parte, & Lumborum ſpinis. Inſeritur coſtis inferioribus. Uſus eſt thoracem extendere, & erigere.

Sextus, *Triangularis*, ſic vulgò dictus, etſi verum triangulum non efformet, parvus eſt, & ſubtilis, in macilentis vix carnoſus, intus ſub ſterno latitat; ex cujus parte inferior ortum habet. Unde *Sterni* muſculus commodè appellari poteſt. Inſeritur obliquè cartilaginibus inferioribus, quas adducit, & thoracem conſtringit.

De Scapulæ Muſculis.

Scapula præterquam quòd ab humeri muſculis per accidens movetur, etiam peculiares habet motus, putà antrorſum, retrorſum, ſurſum, & deorſum, qui quatuor muſculorum beneficio perficiuntur.

Primus *Serratus Minor* dicitur, qui muſculo pectorali ſubſtratus, à coſtis ſuperioribus quatuor, primâ exceptâ, quaſi digitatim exoritur, & ſcapulæ ad proceſſum coracoidem inſeritur; eamque antrorſum ad thoracem adducit.

Secundus, *Trapezius*, aliis *Cucullaris* dicitur, quia cum ſuo pari dorſum tegens, Monachi cucullam aliquo modo refert. Ortum ſumit ab occipite, & apice quinque ſpinarum colli, octoque, vel novem ſuperiorum thoracis: indè verſus ſcapulam anguſtatus procedens, in ejuſdem ſpinam totam, ſummum humerum, & claviculæ latiorem partem implantantur, atque ſcapulam propter varium exortum, variaſque fibras diverſimodè movet, ſurſum, deorſum, rectè, obliquè, prout modò hæ, modò illæ fibræ contrahuntur.

Tertius, *Rhomboides* a figurâ quadrilatera dicitur, tenuis, & latus eſt; ſub cucullari latens, carnoſus, & latus, mergit à ſpinis trium vertebrarum inferiorum colli, & trium ſuperiorum thoracis, atque in externam baſim ſcapulæ inſeritur; eamque nonnihil obliquè ſurſum ad poſteriora trahit, & dorſo applicat.

Quartus *Levator*, aliis *Patientiæ* muſculus, quia elevant ſcapulam; quibus ex voto res non ſuccedunt, qui a tranſverſis proceſſibus ſecundæ, tertiæ, & quartæ vertebræ colli, diverſis principiis circa medium, coëuntibus; prodiens, lato; carneoque tendine ſcapulæ angulo elatiori, & inferiori infigitur, eamque ſurſum verſus anteriora trahit, & cum humero attollit.

His muſculis ſcapula per ſe, & brachium per accidens movetur: ſicut ſcapula per accidens à brachii muſculis.

De Dorſi, & lumborum Muſculis.

Movetur ſpina dorſi antrorſum, retrorſum, ad latera, & circulariter, ut in hiſtrionibus infinitos motus dorſi videre licet. Nam in omnibus vertebris offeruntur tendines, ac ſi plures, & infiniti eſſent muſculi, quos tamen tendines multi

anatomici ad unum muſculum referunt magnum; dicuntque unum muſculum habere multos tendines. Communiter autem quatuor paria dorſi conſtituunt ; ubi notandum eſt, quòd ſi alteruter agit, ſpinam in latus moveri ; ſi totum par, flecti, vel extendi.

Primum par *Quadratum* appellatur, quod conſtituunt duo muſculi triangulares, qui cùm ſimul juncti quadraturam aliquo modo exprimant. Hi lati, & craſſi ab oſſis Ilii cavitate poſticâ ſuperiore, oſſiſque ſacri parte laterali internè proſiliunt, & in tranſverſas vertebrarum apophyſes, uſque ad ultimam coſtam carnoſi inſeruntur, atque lumborum vertebras antrorſum, vel alterutro agente, obliquè antrorſum ad latera flectunt.

Secundum *longiſſimum* dicitur, oritur ab extremo oſſis ſacri, & Ilii ſecundum longitudinem ſpinæ, uſque ad proceſſus mammillares prope oſſa temporum extenditur, & ſingulis vertebrarum lumbalium, ac dorſi proceſſibus tendines largitur, ac cum ſacro Lumbo ; & ſemiſpinato uſque ad infimam dorſi vertebram ferè confunditur verſus ſuperiora ſeparati : atque hinc multi iſtos tres, quia difficulter ſeparari queunt, pro uno habent muſculo. Uſus thoracem, lumbos, & eorum vertebras extendere.

Tertium huic ſubjectum eſt, & *Sacrum* appellatur, quia ab oſſe ſacro poſterius oritur, & in duodecimæ vertebræ thoracis ſpinam, ac plerumque in lumbalium quoque vertebrarum ſpinas, & obliquos proceſſus variis tendinibus finitur, priorumque actionem adjuvat.

Quartum *Semiſpinatum*, oritur, ubi præcedens deſinit, omnes vertebrarum thoracis ſpinas amplectitur, & deſinit in ſpinam primæ thoracis vertebræ. Uſus eſt thoracem erigere.

De Muſculis Intercoſtalibus.

Intercoſtales muſculi ita dicti ſunt, quia coſtis intertexuntur. Sunt autem toti carnei numero quadraginta quatuor, utrinque viginti duo; undecim externi, & totidem interni. Nam ſemper inter binas coſtas, bini muſculi ſibi invicèm incumbunt : undecim autem utrinque coſtarum intervalla.

Externi oriuntur à ſuperiorum coſtarum inferioribus partibus & obliquè verſus poſteriora deſcendentes, inſeruntur in inferiorum partes ſuperiores. *Interni* è contrà. *Externi* deſinunt in cartilagines ; Interni & coſtarum, & cartilaginum ſpatia implent.

Fibras habent obliquas, & ſe mutuò Xiaſticos interſecant inſtar literæ X. quia aliàs breves ſunt muſculi ob intervallorum parvitatem. Hinc in Empicorum apertione, facienda eſt ſectio rectà ſecundum fibrarum ductum, & non tranſverſa.

Vaſa acceperunt varia ; *Venas* ab Azygo, & intercoſtali ſuperiore utroque ; *Nervos* à ſexto pari, junctos illis, qui è medullâ dorſi prodeunt.

Uſus eſt thoracem dilatare, & contrahere ; Externi æmulantur tractum ſubclavii, coſtas attollendo, & thoracem conſtringendo, faciuntque ad expirationem. Interni coſtas abducunt, & thoracem ampliando, ad inſpirationem faciunt.

De Thoracis oſſibus.

Pluribus oſſibus thorax eſt conſtructus ad eorum munimen, quæ in ipſo continentur, nempe *Clavicula*, *ſcapula*, *Vertebra*, *Coſta*, *Os ſternum*, *& Cartilago enſiformis.*

De Claviculis.

Claviculæ ita dictæ, quod thoracem claudant, & clavis inſtar ſcapulam cum ſterno claudant, & firment. Sunt autem duo oſſicula, quorum utrimque unum tranſverſum pectori ſuperiori imminet, inter humeri articulum, & oſſis ſterni ſummitatem. Subſtantiam obtinet craſſam, & fungoſam, quæ facilè ab externorum violento incurſu frangitur, ſed propter laxitatem facilè rurſùs coaleſcit per callum. Hæc æquè oſſea eſt in infantibus, atque in adultis. Figuram aliquantulùm flexuoſam, ob longam literam Latinam S. aliquo modo referentem : in viris tamen, ob brachii validiorem motum, magis intortam; quàm in mulieribus. Extremorum uno, eoque rotundo, adhærent ſummitati oſſis ſterni, altero planiore cum ſcapulæ proceſſu connectuntur, ubi humeri Summum producunt. Utraque autem extremitas cartilagine obducta eſt, atque illa unctuoſâ cartilagine intercedente per valida ligamenta nexu laxiore articulatur. Clavicularum uſus eſt ad quoslibet brachii motus firmiores, facilioreſque reddendos, atque hinc pleraque bruta iis deſtituuntur, utpotè quæ manuum operâ non utuntur. Attamen reperiuntur in iis, quæ anterioribus pedibus, tanquam manibus, aliquid apprehendunt, ut in ſimiâ, ſciuro, & echino.

De Scapulis

Scapulæ os, Græcis *Omoplate*, quod humeri latitudinem conſtituat, & Barbaris ſpatula, utrimque una coſtis dorſalibus ſuperioribus inſtar ſcuti incumbit, eſtque os latum, ac tenue, præſertim in medio, ſed in proceſſibus craſſum, quodammodò triangulare, intùs nonnihil concavùm, exteriùs gibbum, non tam ad thoracis poſterioris tutelam; quàm ad humeri tutam cum claviculâ articulationem, & muſculorum implantationem comparatum. Sita eſt ſcapula inter primam, & quintam thoracis vertebram, raro ad ſextam pertingens. Tres habet eminentias. Prima per medium ejus corpus extenſa, ac ſummum humerum contingens ob ſpinæ aliqualem ſpeciem, *Spinacula* ejuſque extremitas claviculæ connexa *Acromie*, ſeu humeri mucro appellatur. Secunda humilior, minor, & acuta, corvino roſtro non abſimilis, hincque *Coracoides*, aliis à formâ *Sigmoides*; nominata, humeri os in ſuâ ſede continet. Tertia breviſſima *cervix* dicta, intra ſuum ſinum cartilagine munita, & circumcircà limbo craſſo cartilagineo labra cingente ampliata, humeri oſſis caput recondit.

Uſus ſcapulæ eſt, I. Ad coſtarum robur. II. Ad humeri, & clavium articulationem. III. Ad muſculorum implantationem. IV. Cor tegere.

De Vertebris, & Coſtis.

Dorſi vertebræ ſunt XII. raro una deeſt, rariùs una ſupereſt. Craſſiores ſunt, quàm cervicis ; minùs ſolidæ, & pro vaſorum nutrientium tranſitu, foraminibus exiguis plenæ. Hæ nullis peculiaribus nominibus hodiè diſcernuntur, eſtò veneranda Antiquitas illas certis nominibus olim diſtinxerit.

Duodecim dorſi vertebris totidem coſtæ à quovis latere articulantur. Coſtarum ſitus eſt in lateribus, *Græcis* pleuræ dicuntur. Figurâ arcum referunt, vel ſurculi ſegmentum minus, ut thorax capa-

capacior ſit. In exortu ſunt anguſtiores, & rotundiores, quò verò pectus magis accedunt, tantò fiunt latiores. Parte ſuperiore craſſiores ſunt. Et ſuperiores coſtæ magis curuæ, atque etiam breviores ſunt; mediæ longiores, & latiores; inferiores rurſum breviores. Subſtantia eſt partim oſſea, partim cartilaginea; oſſea eſt, parte prope dorſum, & parte laterali; cartilaginea propè ſternon, cui connectuntur. Articulantur coſtæ à tergo vertebris, intercedente cartilagine, iiſque firmis ligamentis revinciuntur. Anteriùs verò cartilaginoſas productiones emittunt, quarum aliæ ad os ſternum perveniunt, aliæ non.

Dividuntur coſtæ, ut aliæ ſint *Veræ, genuinæ, & legitimæ*; aliæ *ſpuriæ, adulterinæ, & illegitimæ*.

Veræ ſunt ſeptem ſuperiores, ita dictæ, quia magis circulum perficiunt, & ſternum attingunt, cum qui perfectam habent articulationem, & cum vertebris duplici tuberculo. Duæ ſuperiores dicuntur retortæ. Duæ ſequentes, ſolidæ. Tres reliquæ pectorales. Spuriæ dicuntur quinque inferiores, quia ſunt minores, molliores, breviores, nec ſternum attingunt (ut melior ibi in initio imi ventris fiat dilatatio,) nec cum eo perfectam habent articulationem, ſed cum ſolis vertebris connexæ, quaſi mutilæ in cartilagines longiores, quàm verarum finiuntur: quæ ſurſum reflexæ inter ſe quaſi conglutinatæ cohærent, exceptâ ultimâ, quæ minima eſt, & nulli adhæret, ideòque verè ſpuria eſt, ut amplior locus ſit jecinori; lieni, & inteſtinis ſuperioribus diſtentis. Undecima tamen aliquandò; & duodecima ſepto tranſverſo alligatur: aliquando ultima obliquo abdominis deſcendenti muſculo extra diaphragma connaſcitur.

Coſtarum uſus eſt, I. & præſertim verarum; ad defenſionem pectoris, viſcerumque inibi contentorum, ut cordis &c. II. Ad ſuſtentationem muſculorum reſpirationis, & aliquot abdominis. III. Spuriarum, ut partibus naturalibus in abdomine contentis ſerviant. Sed de vertebrarum, & coſtarum anatome hoc *Tertio Tomo cap. 30. De Anatomicâ capitis hiſtoriâ* fuſiùs diximus.

De *Sterno, & Cartilagine mucronata*.

Os pectoris *Sternum* dicitur, quia in medio coſtarum ſternitur, vel pectori ſternitur, anteriori thoracis parti inſtar propugnaculi, ſeu nutrimenti proponitur, eique verarum coſtarum productiones cartilagineæ adnectuntur. *Subſtantiam* fungoſam, & minùs quàm reliqua oſſa albicantem obtinet, quæ in infantibus ferè tota cartilaginea apparet, exceptâ interdùm ſuperiore parte paulò magis oſſea, fortaſſis, quia articulatio claviculæ illic firmanda erat.

In modò natis ex octo oſſibus cartilagine conjunctis compactum eſſe liquet, quorum infimo enſiformis cartilago, reliquis ſingula verarum coſtarum paria connaſcuntur. Hæc autem, exactis octo, vel decem annis, per Syncondroſin in pauciora oſſa coaleſcunt, ita ut in adultis ſolummodò tria, lineis tranſverſis diſtincta reperiantur, quæ & ipſa multoties, & ingraveſcente ætate unum os fiunt.

Supremum os, amplitudine, & craſſitie præ cœteris excellens capuli gladii nodum exprimit, & ſuperiore mediâ parte fovea lunata excavatur, furcula & jugulum appellata: cui ad latus utrimque alius parvus ſinus adſtat, clavicularum capitibus excipiendis, & mediante cartilagine annectendis dicatus. Interiore etiam parte ſinus aliquis reperitur, tracheæ deſcendenti tranſitum concedens liberiorem.

Secundum, ſeu medium os intercedente cartilagine primo annexum, anguſtius, ſed longiſſimum eſt, atque in utroque latere quinque, vel ſex ſinus habet, imparibus intervallis diſtantes, quibus coſtarum cartilagines excipiuntur.

Tertium os, infirmum, & minimum, deſinit in cartilaginem, quæ à formâ mucronis gladii, *Cartilago Mucronata*, Græcis *Xiphoides*, *enſiformis*, vulgò *Scutiformis* appellatur. Hæc cartilago oblonga, triangularis, transverſum pollicem longitudine æquat: rariſſimè duplex, communiter ſimplex reperitur: Nonnunquàm ad tranſeuntium vaſorum commoditatem bifida, & hinc *Furcellæ* nomen aſſumpſit, nonnunquàm rotunda exiſtit, tuncque perforata, arteriæ, venæque mammariæ liberum tranſitum præbet. Quòd ſi & bifurcatio, & foramen deficiant, tunc os ſternum in medio perforatum eſt.

Hæc ſi nimiùm introrſum prematur, & curvetur non ſine ventriculi, vicinarumque partium damno, unde ſingultus, atrophia, aliique graves oriuntur affectus. In ſenibus interdùm oſſeſcit, quod deprehendit *Pavius* in quodam, qui gravi aſthmate diu laboraverat.

Exteriùs in regione hujus cartilaginis cavitas quædam conſpicitur, quam Græci *Cardian*, Latini *Scorbiculum*, vel *Foveam cordis* vulgò appellant, quia cor pericardio incluſum, & diaphragmatis centro nerveo connexum, ei interius cono ſuo proximè adſtat.

Uſus ſterni eſt, primò, ut ab externis injuriis Clypei inſtar cor defendat. Secundò, ut mediaſtinum ſuſtineat. Tertiò, ut coſtas inter ſe colliget.

De Diaphragmate.

Diaphragma dictum eſt à diſtinguendo, Latinis *Septum tranſverſum*, quia tranſverſim corporis noſtri truncum in duos ventres dirimit. A Græcis antiquioribus *Phrenis*, id eſt Mens appellatur, quòd eo affecto, mens, & ſenſus perturbentur, ob conſenſum cum cerebro, & in ejus inflammatione paraphrenitis contingat. Eſt diaphragma muſculus partes naturales à vitalibus ſecernens, liberæ reſpirationis inſtrumentum, quia muſculoſum eſt, & præter hæc ad majora munia deſtinatum eſt diaphragma.

Situs ejus eſt tranſverſus, & quia nonnihil deorſum inclinat, obliquus. *Figura* propemodum circularis eſt. *Numero* unicus eſt hic muſculus, ob actionis unitatem, utrique lateri communis, ſed magnus. *Magnitudo* reſpondet amplitudini tranſverſæ imi thoracis, quæ eſt inter vertebras dorſi infimas, & coſtas.

Conſtat diaphragma duobus præcipuis partibus, unâ nerveâ in centro ſui collocatâ, quæ proprio nomine *Centrum nerveum* nuncupatur; alterâ carnoſâ, quæ à dicto nerveo centro uſque in coſtarum ambitum eſt continua. Centro nerveo inflicta vulnera inſtantaneam irreparabilemque mortem cum immediata cadaveris refrigeratione inducunt: ſed in carnoſâ parte inflicta vulnera non ſunt lethalia, ut multa extant exempla. Membranâ veſtitur duplici, quarum ſuperior pleuræ expanſio eſt, cui mediaſtinum, & pericardium firmiter cohærent. Inferior peritonæo accepta fertur.

Pervium eſt circa medium, dextrorſum pro venæ cavæ, ſiniſtrorſum pro gulæ, & nervorum ſtomachicorum tranſitu. Quantum ad arteriam aortam, illa non perforat diaphragma, ſed vertebris incumbens, quaſi ſemicirculo quodam comprehenditur.

Arterias duas, *Phrenicas* dictas, à conjuncto ſibi arteriæ magnæ trunco conſequitur. Duas quoque venas *Phrenicas* dictas à venæ cavæ trunco habet.

Nervi per totam ejus ſubſtantiam ſparguntur, delati ex ſpinali medullâ colli, inter quartam, & quintam vertebram: quod ipſi proprium, nec aliis partibus internis ſub claviculis commune. Feruntur autem per thoracis cavum, & ſtabiliuntur à mediaſtino. Et quia diaphragmatis nervi ramulis in maxillarum, & labiorum muſculis divaricatis permiſcentur, hinc in percuſſione diaphragmatis riſus oritur, ſed non verus, verùm *Sardonius* dictus; quia unà facili muſculi convelluntur, & maxillis, labiiſque agitatis, riſus apparet.

Diaphragmatis uſus eſt. I. Muſculos abdominis adjuvare in compreſſione, ad excrementorum, & fœtûs excluſionem; nam à ſuperiore parte inteſtina deorſum trudit. II. Diſtinguere imum ventrem cum partibus naturalibus, à medio cum vitalibus, ne ab ignobilioribus partibus frequentes vapores ad nobiliores partes, ut cor &c. aſcendunt. III. Eſſe infimi ventris reſpiratorium, dum hypochondria ventilat. IV. Ad reſpirationem facere.

Inſignis ille *Sebaſtianus Bartholus*, meus Præceptor (cujus nomen nunc in æternâ benedictione eſt) diaphragmati nobiliorem tribuit uſum in Paradoxis exercit. 4. nempè in centro nerveo animæ, ſeu vitæ domicilium conſtituit, multis rationibus, & experimentis fretus; & reverà diaphragmati quamoptimè quadrat vetuſtiſſimum ejus nomen, Phrenes ſcilicet quod apud *Græcos* idem ſonat, ac mens, ſive interior animæ fundus.

De Pleurâ, Mediaſtino, & Thymo.

Pleura eſt membrana valida, dura, & alba; coſtis, eorumque muſculis ſubtenſa, thoracis cavitatem intrinſecùs ſuccingens. Peritonæo quodammodò craſſior, & robuſtior eſt; oritur à tunicis, quæ nervos intercoſtales ex ſpinâ dorſi egredientes tegunt. Ideò in dorſo craſſior eſt, cujus vertebris quaſi inſeparabiliter adhæret. In thoracis morbis ſæpè fit duplo craſſior: licèt alii dicant eam adeò attenuari, ut vix conſpici queat.

Duplex eſt ubique, ut inter duplicaturam vaſa ferri queant. Pars exterior, quæ thoracem reſpicit, durior eſt, & craſſior; interior coſtis alligata, tenuior. Inter has ſæpè materia pleuritica colligitur, quam ſententiam nos in noſtrâ *Tractat. Medica lib. 2. cap. 1. De Pleuritide* expoſuimus. Interius, qua pulmonem reſpicit, lævis exiſtit; parte autem exteriore magis aſpera, muſculis meſopleuriis, coſtis, ſterno, & vertebris dorſi firmiter cohæret, oſſibus tamen non immediatè, ſed intercedente perioſtio, quo proximè veſtiantur. Intrinſecùs, modò in uno, modò in utroque latere, interdùm nerveas fibrillas ex ſe emittit, quarum interventu multoties pulmo in ſanis, pleuræ annectitur ſine ullo reſpirationis incommodo. Superiùs, & inferiùs variis foraminibus pervium eſt, ad arteriæ magnæ, venæ cavæ, aliorumque vaſorum tranſitum.

Venas habet à venâ ſine pari, & intercoſtali ſuperiori: Arterias à magnâ, nervos è vertebris thoracis. Unde vulnera hac parte dolorum acutiſſimorum ſunt cauſſa.

Uſus eſt I. Jungere totam thoracis cavitatem, & æqualem reddere, ne pulmones in motu lædantur. II. Thoracem intùs, & ejus partes veſtire, (quemadmodum peritoneum imi ventris partibus tunicas communicat) & interſepientem membranam conſtituere.

A ſpinæ oſſibus pleura oriri traditur, à quibus utrimque per latera ad ſternum aſcendit, ſub quo utriuſque lateris membrana ſimul jungitur, atque ſic duplicata à medio pectore rectà ad dorſum porrigitur, thoracis capacitatem, ac pulmones in duas partes diſpeſcens, & ſepimentum in medio thorace conſtituens, quod *Mediaſtinum* appellatur. Illa autem conjunctio membranarum utriuſque lateris maximè conſpicua evadit, cùm os ſternum ab eâ divellitur. Tenuioris eſt ſubſtantiæ, & mollioris, quàm pleura; & circa vaſa non rarò adipe referta eſt inſtar omenti.

Venas, & arterias à mammariis habet, & à venâ ſine pari: ſterno intùs applicitas, quo ſublato conſpiciuntur. Prætereà propriam quoque venam *Mediaſtinam* dictam habet, quæ modò una, ampliorque eſt, modò gemina, & tenuior ac venæ cavæ ramo ſubclavio ſe inſerit. Nervos habet à ſexto pari, ejuſque ramo recurrente.

Mediaſtini uſus eſt I. Cor ſuſpenſum tenere, & ab injuriis defendere, necnon thoracem, & pulmonem in duas partes dividere, ut unâ læſâ ex vulnere, vel aliter, poſſit tamen altera officio fungi. II. Cor cum ſuo pericardio annexo ſuſpendere, ut nullam ad partem allidatur. III. Diaphragma ſurſum continere, ne ex eo ſuſpenſa viſcera, hepar, & ventriculus, illud ſuo pondere deorſum revellant.

Huic mediaſtino circa jugulum, in ſummâ thoracis parte, ad diviſiones arteriarum, & venarum ſubclavium adnaſcitur *Thymus*, qui eſt corpus glanduloſum, molle, ſpongioſum, & album, in fœminis, humidiſque corporibus majus, quàm in viris, & ſiccis. Vitulis magnum, & *Lactes* appellatum, eſui expetitum obſonium.

Arteriolas, & venulas à jugularibus adeo habet exiguas, ut in diſſectione viſum effugiant.

Thymi uſus eſt. I. Vaſa ibi aſcendentia magna, venam cavam, & arteriam magnam, eorumque ramos ad brachia, & ſcapulas proficiſcentes fulcire. II. Ob tutelam, ut fieri ſolet, ne vaſa ab oſſis attactu lædantur. III. Ut ſit quaſi cordis tegmen, & munimentum.

De Pericardio, & Humore in eo contento.

Pericardium eſt involucrum, capſula, arculâ, camera, panniculus &c. membrana cor undique cingens, cujus adeò figuram æmulatur, & ferè magnitudinem; ſed tantùm à corde diſtat, quantùm ſatis eſt pro cordis motu, & humore, qui in hac capſulâ continetur. *Oritur* ad cordis baſin, ex communibus à pleurâ deſumptis tunicis exterioribus, illam ad pericardii efformationem deponunt. Quinque habet *foramina*; nempe pro venæ cavæ introitu, & exitu, & pro reliquorum vaſorum trium egreſſu. Exteriùs mediaſtino plurimis fibrillis adhæret, eique circa baſin cordis conjunctum, continuumvè cernitur, ubi arteriis, veniſque majoribus tranſitum concedit. Inferiore parte diaphragmatis centro nerveo adhæret, *ſuperficies externa* eſt fibroſa, *interna* lubrica, & utraque ſine pinguedine. *Venulas* habet à phrenicis, & axillari. *Arterias* adeò exiles obtinet, ut vix conſpici queant: fortè quia aliàs cordi vicinum eſt. *Nervos* minimos recipit à recurrente ſiniſtro, & ſexto pari verſus cor tranſeunte.

Uſus I. Cordis eſſe domicilium firmum, ne illud in motu duriores tangat partes. II. Ut in

eo contineatur, & ab externis injuriis tutelam quamcumque conſequatur.

Humor ſeroſus in Pericardio continetur; vel aqueus urinæ inſtar, limpidus, nullius ſaporis ingrati particeps, in naturaliter conſtitutis corporibus rubicundus. Humor hic in omnibus animalibus naturaliter conſtitutis, tam vivis, quàm mortuis reperitur, imò etiam in fœtu, ut ex vivorum, & mortuorum diſſectionibus patet, in aliis plus, in aliis minùs; in hecticis exiguus eſt, & flaveſcens. In mortuis copioſior eſt, quia tunc ſpiritus plurimi in refrigeratis partibus denſantur in aquam. Hujus liquoris diuturnior defectus ſiccitatem, & tabem non ſemel induxit. Deficit autem cùm per pericardii vulnus, exulcerationem, aliamvè continui ſolutionem, cordis ille ſudor in eo condenſatus effluit, nec in eo detinetur. Obſervatum tamen à practicis, eum, per vulnus pericardii elapſum, poſteà occluſo vulnere, fuiſſe regeneratum, cujus rei plurimæ deſcribuntur hiſtoriæ & exempla.

Hic liquor ſemper paucior, & magis rubicundus eſt in hominibus calidæ temperaturæ; contrà verò is copioſior, magiſque aquoſus, ac pallens ſemper obſervatur in naturis frigidioribus, in quibus à pravo victu, morboſâ conſtitutione, aliiſve cauſſis, calor debilis evaſerat, unde craſſiores è cordis ſubſtantiâ propulſi vapores in pericardio majori copiâ condenſati, ac collecti, & ſufficientis caloris defectu minùs diſcuſſi fuerant. Hinc hujus liquoris uberior proventus eſt in mulieribus, quàm in viris, pueris, & ſenibus, quàm in juvenibus, ob caloris debilitatem obſervatur. In morboſis hujus color magi aqueus, interdum [illegible], interdum aquæ turbulentæ omninò ſimilis ſæpè invenitur.

Unde oriatur, variorum variæ ſunt opiniones. [illegible] potu, cujus aliquam partem roris modo [illegible] aſperâ arteriâ in venoſam penetrare vult. Alii [illegible] ſalivâ delabente ex glandulis linguæ in tracheam, indè verò in arterias, & cor. Quidam ex cordis adipe, agitatione in aquam converſo. Nonnulli ex aëris inſpirati craſſiore portione in aquam converſo. *Nicolaus Stetonis* illum ex lymphaticis quibusdam vaſculis in pericardium deponi ſuſpicatur, alii aliis cauſſis oriri arbitrantur. Ultima, & hæc eſt vera generatio, ex vaporibus cordis foras à motu, & calore protruſis, ac in pericardio nonnihil condenſatis genitum liquorem oriri putat.

Vulgus Medici ex *Galeni* ſententiâ communiter tradunt iſtius liquoris nimiam copiam cordis palpitationem facere, & indè ſuffocantem mortem ſequi; ſed in magno verſantur errore, nam in omnibus iis, in quibus poſt mortem in pericardio humoris iſtius aquei major copia reperta fuit, anteà dum morboſi viverent, nulla omninò cordis palpitatio, ſed contrà pulſus languidus, & rarior inventus fuit. Neque etiam à copiâ iſtius liquoris tanta fit pericardii anguſtia, ut cor ſe in eo liberè movere nequeat, atque hinc palpitet; ſed contrà, ſemper animadvertimus, pericardium hinc adeò latum, laxumque reddi, ut cor in eo multò faciliùs moveri poſſit, quàm in pauco liquore. Ita ut hujus liquoris copia palpitationem minimè faciat, eaque potiùs excitetur à quovis liquore, etſi pauco, dummodò præter ordinem plurimùm, & raptim dilatari, vel acrimoniâ, putredine, aliavè vellicante qualitate cor infeſtare, idque ad tam moleſti hoſtis expulſionem incitare poſſit.

Hujus liquoris uſus eſt extrinſecùs cor humectare, & lubricum facere, ac illius motum faciliorem reddere, nimiamque ſiccitatem prohibere. Item ut cor innatando, minus grave fiat, & in nullam partem impingat.

Non ſolùm in pericardio, ſed etiam in thoracis cavitate humor aqueus reperitur, ſimilis cruori aquæ permiſto, quo thoracis partes oblinuntur, ne nimium calefiant, & exſiccentur. Hinc latere *Salvatoris* aperto ſanguis, & aqua effluxerunt, ut habetur *in Evangelio ſecundum Jo. cap. 19. ſed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis, & aqua.*

De Corde.

Cor à currendo ob motum nomen deſumpſiſſe videtur. Eſt cor divinum membrum, & omnium membrorum maximè Princeps, quinimmò humanum præ omnibus rebus in hoc mundo creatis prærogativam, ac principatum tenet. Sedet in puppi, & microcoſmici regni clavo, ac omnium partium corporis Monarchiâ potitur. Eſt præterea omnium viſcerum Monarcha, ſol microcoſmi, actionum vitæ principium, calidi, & ſpiritus vitalis ſcaturigo, ac primum noſtri corporis mobile: quo vigente, naturales omnes functiones vigent; quo languente, languent; quo deficiente, penitùs languent. Quippè in hoc continetur totus fomes, & naturalis caloris focus, ut ex eo patet, quòd omnes corporis partes frigore rigeant, ad quas ſanguis è corde propulſus pervenire nequit, quandoque is ſanguis frigidior eſt, qui diutiùs ab hoc fonte, & loco abfuit; quòd denique caloris diſpendium in nullâ aliâ, quàm hac corporis parte reparare poſſit. Quæ omnia ſenſus teſtatiora facit, quippè digito in cor animalis vivi diſſecti immiſſo, tam eximius in eo calor ſentitur, qualis ſimilis in nullâ aliâ parte reperiri poteſt.

Nullum animal, quod ſanguinem habet, corde carere poteſt, & eſtò multa de cordis abſentiâ apud *Schenckium*, & alios legantur exempla, tamen inter delira recenſemus fabulamenta. Ex veteribus nonnulli mentis ſedem in corde collocârunt, (quod tamen ſecus habet) factum eſt, ut cor pro mente poſitum inveniamus, & hinc excors, & vecors, quaſi ſine corde, ideſt ſine mentis incolumitate denotat.

Ex cordis læſione animal ferè ſtatim moritur, quia vitæ fons eſt, & ſpirituum vitalium officina, & per arterias à ſe ortas, per totum diſtribuit corpus; non tamen ex quavis læſione illicò moritur animal. Omnis enim generis morbos cor patitur, putredinem in febre putridâ apud *Galenicos*, tabem, inflamationem, eryſipelas, ulcera ſordida, & cava tumorũ varia genera, carnis excreſcentiam, hypothymiam, ſyncopen, palpitationem, vermiculos, & hic virginibus pleriſque familiaris eſt vermis cordis, nimirum juvenum amor, cui cura per Mercurium convenit; Mercurius enim in formâ juvenis pingitur, ita ut nulla alia ſit contra hunc cordis vermem medicina, quàm Mercurius mortificatus, ſive juvenis illaqueatus vehiculo nuptiarum exhibitus. Vulnera quoque ad tempus patitur, de quibus in ſequenti capite dicemus.

Numero cor unum eſt, & ejus *ſitus* eſt in medio thorace, pericardio, & mediaſtino circumdatum, mucrone ad ſiniſtram nonnihil, propter diaphragma, reflexum, eoque nullis vicinis partibus alligatum, ſed ex ſolis vaſis ad baſim ingredientibus, & egredientibus, quibus unitur, ſuſpenſum; ejus tamen pulſatio magis ſentitur in ſiniſtro latere infra papillam, quia ſiniſter ventriculus verſus anteriora thoracis eminet cum aortâ, quæ ſimul feriunt latus ſiniſtrum: hinc vulgus putat

cor in ſiniſtro reſidere latere, & practici ſiniſtro lateri epithemata applicant.

Figuram cor obtinet pyramidalem inverſam, ſeu potiùs turbinatam; cujus ratione dividitur in baſin, ſeu partem latiorem, & apicem, vel conum, ſeu partem ſtrictiorem, quæ in mucronem acuminatur.

Magnitudo pro ætatis, & temperamenti ratione variat; quæ tamen in homine, quoad corporis proportionem major eſt, quàm in aliis animalibus. Ordinaria longitudo in adultis eſt ferè ſex digitorum tranſverſorum, latitudo quatuor. Obſervatum eſt quoque illud in hominibus calidioribus, & audacibus minus, ac denſius, in frigidioribus verò timidis, majus, ac mollius eſſe. Sic etiam in aliis pavidis, & ignavis animalibus, prægrande; audacibus verò puſillum, aut mediocre cor eſſe ſolet.

Subſtantia eſt caro, Græcè dicitur *Parenchyma*, firma,craſſa, denſa, in dextro latere tenuior, & mollior, in ſiniſtro craſſior, denſior, in mucrone ſpiſſior, ac denſior: ad finem tamen mucronis, ubi ſiniſter ventriculus definit,tenuis,utpotè ex interioris,& exterioris membranæ concurſu maximè conſtans.

Tunicâ propriâ tenui, ſed validâ, denſâ, & vix ſeparabili extrinſecus inveſtitur, ad viſceris firmitudinem, quam communem habet cum magnarum arteriarum tunicâ tenui: ſicut etiam tenuis pellicula ventriculos interiùs inveſtiens, continua, & communis eſt cum tenuiſſimâ illâ pelliculâ, quæ tanquam levis cuticula arterias inveſtit: atque hinc veroſimile eſt, arterias tunicas has mutuari à corde, ſicut nervi duas tunicas mutuantur à cerebri meningibus.

Hinc tunicæ exteriori ad humectationem, ne ex motu cor exſiccetur, & ad venas circa cor inungendas, *Adeps* durior circa baſin accreſcit. Hic nonnunquam tantâ copiâ in brutis cor obvolviſſe deprehenſus eſt, ut olim, teſtantibus hiſtoriographis, non ſemel haruſpicibus impoſuerit, qui viſo tanto adipe, victimis cor deeſſe putârunt.

Rariſſimum eſt cor pilis refertum reperiri, illud tamen à nonnullis obſervatum. Tale in *Hermogene* Rhetore viſum fuiſſe refert *Cœlius Rhodiginus*. Sic etiam ſcribit *Plutarchus* cor hirſutum fuiſſe repertum in *Leodinâ*, ut & in *Lyſandro Lacedæmonio*. Idem in *Ariſtomene Meſſenio* compertum fuiſſe refert *Valerius Maximus lib.* 1. *cap.* 8. *de Miraculis* 15. Inter recentiores *Benevenius*, *Amatus Luſitanus*, & *Antonius Muretus* hoc ſe in latronibus quibuſdam inſignibus vidiſſe teſtantur. Tales verò homines ſunt audaciſſimi, calidiſſimi, & callidiſſimi, atque utplurimum ſcelerati.

Per exteriora parenchymatis ſparguntur *Vaſa Coronaria* dicta, quia coronæ inſtar cordis baſin cingunt, & ſunt arteriæ, & venæ.

Arteriæ Coronariæ duæ ſunt, ab aortæ principio, antequam pericardium egreditur, eò demiſſæ, quas in exortu, valuulâ ſanguinis regreſſum impediente, donatas eſſe, nonnulli arbitrantur. Hæ cor ambiunt, multoſque ramulos à baſi ad conum exporrigunt, quorum plures, amplioreſque in ſiniſtro latere conſpiciuntur. *Uſus* eſt earum ſanguinem ſpirituoſum, mox è ventriculo ſiniſtro egredientem ad cordis parenchyma advehere.

Venæ coronariæ itidem duæ ſunt (rarò una tantùm,) quæ ſicut arteriæ, cor in orbem amplectuntur, & venæ cavæ inſeruntur, ac ſanguinem à nutritione reſiduum, è multis minoribus ramulis, à cono ad baſin aſcendentibus ſuſceptum, in cavam effundunt.

Nervulos habet à ſextâ conjugatione obſcuros, triplici loco inſertos: uno, qui terminatur ad ipſum cor: altero, qui in auriculas: tertio inter vaſa ejus majora, ad facultatem ſenſificam, non motricem, quia diſſecto nervo, cor tamen movetur. Nervos plures cor non habet, ſed magnum fibrarum contextum nervis ſimilium, quas pro nervis accipiens *Ariſtoteles*, dixit cor eſſe nervorum principium.

Primarius cordis *uſus*, eſt nullus alius, quàm ut ſit animæ inſtrumentum, ſanguinem venoſum ab auriculis acceptum in arterias urgens, & tranſmittens, cujus ea miniſterio toti corpori vitalitatem diſpenſat, potiuſque pro juvamine auriculis adjungi, ut viribus pollens majoribus, auricularum defectum ſuppleat.

Cordis primaria actio eſt, ut ſit caloris fons, unde in totum diſpergatur, quo partes caleſiunt, animantur, & ſuſtinentur. Syncope id docet, & alii cordis defectus, quibus intercepto cordis calore labeſcunt membra, & calore deſtituta torpent. Unde cordialia proſunt, quæ excitant calorem cordis torpentem. Vivorum ſectiones quoque demonſtrant, cor calidum eſſe: imò cor animalis exemptum, nuperque mortuum, digito calido, vel aliâ re calente impoſitâ, ad ſe redire videtur, & moveri. Itidem ſpiritum vitalem, & ſanguinem perficere, elaborare, & diſtribuere. Tandem cordis *uſus* eſt, I. Perpetuò moveri, ut ſanguinem, & ſingulas partes à putredine conſervet. II. Ut ſanguinis calorem, & elaborationem juvet. III. Lumen vitale accendat, & ſuſcitet. IV. Singulis partibus vitalitatem mittat. Is motus cordis pulſus dicitur, qui continuus eſt, & nunquam ceſſans, vulgò diſtinguitur in *Syſtolen*, quà cor ad ſuſcepti ſanguinis expulſionem ſe coarctat, & fit tenſio in anguſtum, ut ſanguis è dextro ventriculo per venam arterialem in pulmones effundatur, & ex ſiniſtro per aortam in univerſum corpus; & *diaſtolen*, quà ad eundem ſuſcipiendum ſe relaxat, ut hauriatur ſanguis per venam cavam in dextrum ventriculum, & per venam arterioſam in ſiniſtrum. Inter ſyſtolen, & diaſtolen quies, & morula quædam intercedit, quæ *Periſyſtole* dicitur, & fit, quandò ſanguis ingreſſurus eſt ventriculos, vel egreſſurus, adeò exigua eſt in ſanis, ut diſtingui non poſſit, at in moribundis ſatis manifeſta eſt.

De Cordis partibus.

Cordis partes extrinſecùs conſpiciuntur, ut auriculæ; aut intrinſecùs, ut *ventriculi*, ſeu duæ cavitates, *ſeptum* diſtinguens, & *Vaſa* cum valvulis.

Auriculæ ſunt veluti proceſſus, vel appendices cordis, ab utroque latere ad cordis baſin circa ventriculos, ante orificia vaſorum materiam ventriculis invehentium ſitæ, ita dictæ ſunt non ob auditum, ſed ob figuræ aliquam ſimilitudinem, quam cum auribus habent; nam ex baſi longâ deſinunt in mucronem obtuſum, & cavitatem habent, ut ſinus ante cor producantur.

Numero duæ ſunt, dextra major, & ſiniſtra minor, illa venæ cavæ, cum qua commune quaſi corpus conſtituere videtur, appoſita eſt: hæc arteriæ venoſæ.

Subſtantia auricularum eſt peculiaris, qualis nulla in aliâ parte, ſunt tamen tenues, & molles ad faciliorem dilatationem, & contractionem; nervoſæ ad robur, & firmitudinem. Siniſtra verò durior eſt, paulò carnoſior, & craſſior, non ita tamen ut cor, ſed proportione quadam cordis ventriculis reſpondent.

Dila-

Dilatantur, & contrahuntur, ut cordis ventriculi, ſed diverſo tempore; nam ſemper diaſtole ventriculorum concurrit cum ſyſtole auricularum, & vice verſâ, ut ex vivorum anatome liquet: quæ etiam docet, illas, deficiente jam cordis motu, adhuc pauliſper palpitare, & quaſi ultimò mori.

Exteriùs rugoſa apparet earum ſuperficies, quæ tamen in repletis & extenſis lævis eſt.

Utraque concava, fibriſque nervoſis, ac firmis, quaſi columnis, interiùs inſtructa eſt; inter quas foveæ profundiuſculæ conſpiciuntur, in ſiniſtrâ plures, in dextrâ pauciores.

Harum *uſus* eſt, ſanguinem è vaſis invehentibus primò recipere, leviter fermentare, & præcipitare, ſicque præparatum in ventriculos demittere, ne ſubitò in cor irruat, unde cordis læſio, & animalis ſuffocatio. *Uvaldus* putat eſſe menſuras ſanguinis è vaſis invehentibus ad ventriculos delati. Secundò, Vaſa, quibus apponuntur tutari. Tertiò, *Hip.* eſſe cordi loco flabelli, & refrigeratorii.

Cordis *cavitates*, ſive ventriculi, ſinus, thalami, ſpecus &c. duæ tantùm reperiuntur, dextra, & ſiniſtra, ſuperficiem habentes internam, inæqualem, & aſperam, maximè verò ſiniſtra.

Foveæ multæ in illis ſunt efformatæ à carnoſis fibris; in dextro plures, ſed anguſtiores, in ſiniſtro pauciores, ſed profundiores, ut receptum contineant ſanguinem: hinc in conſtrictione cordis vivi minores fiunt, in dilatatione ampliores.

Foveas conſtituunt, & obvallant carneæ particulæ dictæ, modò rotundæ, modò tenuiores, in dextro ventriculo quinque, aut plures, in ſiniſtro duæ tantùm conſpectiores, ſed craſſiſſimæ. *Uſus* illarum aliquibus eſt, ut ſint cordis ligamenta.

In cordis ventriculis interdùm varia p. n. generantur, non parva ſanitatis impedimenta, quæ tamen in ægrotantibus a Medico ſciri, aut cognoſci nequeunt. Polypum pituitoſum in ſiniſtro ventriculo à ſe inventum ſcribit *Tulpius*. *Veſalius* refert in ſiniſtro cordis ſinu glanduloſæ, ſeu nigricantis carnis uncias duas reperiſſe in homine, ante mortem habitu utcumque melancholico exiſtente, admodum vigili, & pulſu miris inæqualitatibus prædito. *Benevenius* fruſtum carnis inſtar meſpili, & in alio callum obduratum magnitudinis nucis obſervavit. *Nicolaus Maſſa* ſanioſum apoſtema cum totius auriculæ ſiniſtræ exulceratione invenit. *Matthias Cornax* putredinoſam exulcerationem cum multâ ſanie; *Eraſtus* concretionem pituitoſam, flaveſcentis inſtar medullæ, *Salius Horſtius* vermem alatum; *Marcus Aurelius Severinus noſter* vermes obſervavit; Calculos cum abſceſſu in muliere calculoſâ *Hollerius*, & piſorum quantitate *Vuierus*, *Bauhinus* fruſtula adipoſa, & *VVormius* ex utroque ventriculo carunculas quaſdam interiùs albicantes, exteriùs rutilo colore emergentes. *Iſbrandus Diemerbroeck* in cujuſdam juvenculæ cadavere, quæ vivens conqueſta fuerat de ſummâ cordis anxietate, & palpitatione, ac lipothymias ſæpè paſſa, fruſtum adipoſum dextrum ventriculum ferè replens, & aliud parvum in ſiniſtro ventriculo, ambo firma, quæ digitorum frictione non diſſolvebatur, invenit. Hæc vivens de nullo alio malo, quàm de prædictâ maximâ cordis anxietate, & palpitationibus, ac lipothymiis ſæpè recurrentibus, conqueſta fuerat, quam ob cauſſam bardi Medici illam ſæpè levi eſpilepſiâ ſine convulſionibus, vel hyſtericâ paſſione laborare judicaverant.

Inter utrumque cordis ventriculum *Septum*, vel interſtitium mediat, quod craſſum eſt inſtar alterius parietis ſiniſtri ventriculi, concavum parte ſiniſtrâ, dextrâ gibboſum, cavernoſum, & foraminibus plenum; quæ cavernæ ampliores ſunt dextrorſum, extremos verò fines ſiniſtrorſum nullo modo pervios cernere licet.

Hinc *antiquorum* patet error, qui per ejus poros latiores ſanguinem è dextro in ſiniſtrum ventriculum tranſmeare ſcripſerunt; ut & ingenioſa quorundam *Neotericorum* fallacia, qui ut antiquorum ſententiam re quaſi demonſtrent, & probent, ſtylis fortiùs immiſſis ſeptum perforantes, ſe manifeſtos in eo poros, ac tranſitus invenire, imperitioribus perſuadent. Certè ſi tales in eo eſſent pori, ſolicita natura in fœtibus fruſtrà condidiſſet *foramen ovale* in cordis baſi, & vas illud medium, quod arteriam pulmonalem cum aortâ conjungit, quippe non opus fuiſſet his viis, ſi ſanguis per ſepti poros è dextro in ſiniſtrum ventriculum commeare potuiſſet. Hoc foramen ovale in fœtu amplum eſt, & in adultis uſum non habet, nam intra paucas hebdomadas ita coaleſcit, & aboletur, nullum ejus veſtigium uſpiàm appareat: quippe rariſſimè in adultis pervium eſt, patulum reperitur in anatibus, caſtoribus, lutris, phocis, aliiſque amphibiis animalibus, quæ diutulè ſine reſpiratione ſub aquis degunt, & collotenus prenſa difficilè ſuffocantur. Patulum etiam reperitur in celeberrimis urinatoribus, ut diximus.

Dexter ventriculus tenuior, amplior, major, & non exactè rotundus, ſed ferè ſemicircularis eſt, neque ad mucronis finem pertingit. In eo ſanguis venoſus admiſſus per auriculam mox attenuatur, & ſpirituoſus redditur, & ſic in verum ſpirituoſum ſanguinem convertitur.

Hunc ſanguinem venoſum recipit à venâ Cavâ, quæ maximum eſt totius corporis vas membranoſum, tunicâ ſimplici, ac molli conſtans, & in progreſſu, tutelæ gratiâ, partium proximarum involucris inductum. In hoc vas, ſicut omnia flumina in mare aquam, ita omnes corporis venæ ſanguinem effundunt cordi referendum, & in eo de novo concoquendum, & dilatandum. Hæc vena vaſto, & patente orificio inſeritur ventriculo cordis dextro, & cum eo tam exactè unitur, ut ab eo integra ſeparari nequeat.

Huic orificio circulus membranaceus adnaſcitur, qui ſtatim finditur in tres valvulas membranoſas, introrſùm ſpectantes, vulgò *Tricuſpides* appellatas. Hæ valvulæ in ventriculi dilatatione patentes, ſanguinem è cavâ admittunt: in contractione verò occluſæ, & concidentes, regreſſum ſanguinis è ventriculo in cavam, eodemque momento etiam illapſum novi ſanguinis è cavâ in ventriculum prohibent. Qui ſanguis tunc è dextro ventriculo propellitur in pulmonem per *Arteriam pulmonarem*, quæ eſt alterum vas magnum ei parte ſuperiore annexum, quod venam arterioſam majores noſtri malè appellârunt, cùm nullam venæ ſimilitudinem habeat, ut patet I. Ex ejus ſubſtantiâ, ſcilicet duplici, & craſſa, firmâque tunicâ, & quòd ab arteriæ Aortæ ſubſtantiâ non differat. II. Ex uſu, quia ſanguinem ſpirituoſum, ac fervidum deferre debuit. III. Ex motu, quia pulſum edit, ſicut reliquæ arteriæ, ut vivorum animalium ſectiones docent. Hujus orificio adſtant valvulæ tres membranoſæ, foràs ſpectantes, *Sigmoides*, ſeu *Sigmoideæ* appellatæ, à figurâ antiquæ Græcæ literæ Sigma, quæ olim inſtar Latinorum C. ſcribebatur. Hæ impediunt, ne ſanguis ad pulmonem impulſus, in pulmonum depreſſione, cordiſque dilatatione, rurſus in eundem ventriculum delabatur.

Per

Per hoc igitur vas in dextram, ſiniſtramque pulmonis partem ſanguis è dextro cordis ventriculo largiter effunditur, cujus quidem nimium quid pulmonis nutritioni impeditur, ſed maxima pars in ramulos venæ pulmonaris, cum arteriæ ramulis per anaſtomoſin junctos, ac per utrumque pulmonis lobum, inſtar tenuiſſimi retis, unà cum arteriæ ramulis diſperſos impulſa, ad auriculam, & ventriculum cordis ſiniſtrum, per venæ pulmonariæ truncum defertur.

Siniſter autem cordis ventriculus dextro anguſtior eſt, ſed multò carnoſior, craſſior, durior, & longior exiſtit, ſubrotundam habens cavitatem uſque ad mucronem pertingentem. In hoc ſanguis, pulmonum inſpiratione refrigeratus, iterùm fermentatur, dilatatur, ac ſpirituoſus, ſummamque nanciſcitur perfectionem. Hunc autem ſanguinem ulteriùs perficiendum recipit, ut jam dictum eſt, per *Venam Pulmonariam*, quæ vas eſt amplum ex pulmone deſcendens, ventriculi parti ſuperiori inſertum, eique continuum, quod antiquitùs *Arteria Venoſa* nominatum fuit, ſed malè, cùm non arteria, ſed vena ſit, ut patet I. Ex ejus ſimplici, mollique tunicâ, aliis venis ſimili. II. Ex uſucùm non ſpirituoſum, ac fervidum, ſed aëris frigidi inſpiratu refrigeratum, & temperatum ſanguinem ſubminiſtret. III. Ex eò quòd non pulſet, ſicut reliquæ arteriæ.

Hujus orificio *Valvulæ* duæ membranoſæ apponuntur *Mitrales* dictæ, quia ſimul junctæ mitram Epiſcopalem aliquo modo referunt. Hæ magnitudine, & formâ à valvulis tricuſpidibus parùm, aut nihil ferè differunt, & verſus interiora ventriculi ſpectant, ſanguinis fluxum ex iſto ventriculo in pulmonem impedientes. Eum in finem ad majus robur, plurimis carneis explanationibus, ac filamentis longioribus annectuntur binis, aut ternis craſſiuſculis, & carnoſis lacertulis, ſeu columnulis, ex ſepti inferiore parte ſurſum aſſurgentibus, quas muſculos, & iſta filamenta tendines eſſe nonnulli arbitrantur.

Sanguis in hoc ventriculo perfectus expellitur in ei inſertam, & continuatam *Arteriam Aortam*, ſeu *Magnam* omnium arteriarum, exceptâ pulmonariâ, & aſperâ arteriâ, radicem ſubſtantiâ ſolidiore, ac duriore, & geminâ tunicâ, internâ denſiore, externâ tenui præditam, vicinarumque partium tenui membranâ, roboris, ac tutelæ gratiâ, inveſtitam. Ad hujus exortum valvulæ tres, extrorſum protenſæ conſpiciuntur, antiquis *Semilunares*, à ſemilunæ formâ dictæ, ſigmoideis omninò ſimiles. Hæ ſanguinis ex aortâ regurgitantis impetum ſuſtinent.

De Pulmone.

Pulmo, Græcis Pneumon, à pneo, reſpiro dictus, quia animalibus in aëre viventibus, & reſpirantibus datus eſt: eſt namque membrum ad vitam maximè neceſſarium, quo nullus homo carere poteſt abſque vitæ extinctione, ſine pulmone reſpirare non poſſumus, nec ullum verbum proloqui. Eſt medii ventris viſcus reſpirationi inſerviens, ad ſanguinis è dextro cordis ventriculo propulſionem, & vaporum multorum expulſionem conditum.

Situs eſt in pectoris, vel thoracis cavitate, magnitudinem habet inſignem, ita ut in aëris ſpiratu diſtendatur, & maximam thoracis cavitatis partem repleat.

Dividitur pulmo in partem dextram, & ſiniſtram, beneficio mediaſtini intercedentis, quas ſingulas multi pro ſingulis pulmonibus habent, & deſcribunt, atque hinc illi non de uno pulmone, ſed de pulmonibus in plurali numero loquuntur. Alii ſingulas partes appellare malunt duos pulmonis Lobos. Harum partium quælibet rurſus in locum ſuperiorem, qui brevior; & inferiorem, qui major, raro in tres diſpeſcitur lobos.

Singulæ partes ungulæ *bovis figuram* obtinent. Extrinſecùs, quâ coſtas, ſpectant, gibbam; interiùs verò, quâ cor molli amplexu comprehendunt, cavam.

Suſpenſus tenetur pulmo ex aſperâ arteriâ, ſe in mediam ejus ſubſtantiam inſinuante, atque illa mediante collo cohæret.

Subſtantia ejus videtur quidem carnoſa, & è ſanguine, prout etiam lien, & hepar conformata; at *Marcellus Malpigius* acutiſſimus pulmonis ſcrutator, altiùs rimando ſingulari ſuâ ſolertiâ comperit ejus ſubſtantiam longè aliam eſſe, nempe pulmonum corpus meram veſicularum congeriem eſſe, quod etiam rationi conſonum eſt, ſupernatant enim aquis inſtar inflatarum veſicularum, cùm aliæ partes carneæ ſubmerguntur, unde conſtat, undique eos aëre turgere, aëremque cyſticulis, ſeu veſiculis incluſum eſſe, alias expanſio, & ſupernatatio in aquis eſſe non poſſet. Conſtat igitur pulmo parenchymate molli, ſpongioſo, raro, ac veſiculoſo, ex leviſſimis, tenuiſſimiſque membranulis, cum interiore tracheæ tunicâ continuis contexto, quæ membranulæ extenſæ, ac ſituatæ, infinitas veſiculas orbiculares, & ſinuoſas, totius parenchymatis ſubſtantiam conſtituentes, efformant, ita ſitas ut à tracheâ mox ex unâ in alteram patens ſit aditus, & tandem omnes terminantur ad membranam continentem, ſeu inveſtientem. Hæ in pulmone bubulo, vel ovillo, ex animali recenter evulſo, vel inciſo, vel lumini obverſo microſcopiis conſpicuæ evadunt, & aëre turgidæ obſervantur, præcipuè circa extimam ſuperficiem, quamvis etiam circa interiora, inflato pulmone, ſatis pateant, & ſectâ qualibet parte mox è levi extenſâ membranâ efformatæ, ac nerveo quodam tenuiſſimo reticulo colligatæ conſpiciantur. Quomodò ſe habeant harum veſicularum cavitates, deſcribit Malpigius his verbis: *Poſt lobos occurrunt obſervanda interſtitia, non undequaque nudæ cavitates, & intercepta inania ſpatia; plures enim habent extenſas membranas, modò ſibi parallelas, modò angulares, quæ non tantùm ab extremâ ſuperficie lobulorum lateraliter poſitorum, verùm & ab internâ lobulorum ſubſtantiâ propagantur. Inter haſce membranas excurrunt plurima vaſa minima à lobulis egreſſa, quæ in eoſdem oppoſitos egrediuntur. Hiſce membranis recipitur, & ejicitur aër, veluti in amplioribus ſinibus, qui mutuam habent communionem, ut aër ex unâ in aliam comprimi poſſit, ita ut interſtitia ſint eædem membraneæ veſiculæ pulmonum, diaphanæ tamen, & tenuiſſimæ.*

Sunt igitur omnes veſiculæ continuæ cum interiore tracheæ, & bronchiorum tunicâ, atque hinc ex aſperâ arteriâ in bronchia, & ex his in veſiculas patens via eſt, aërem ultrò citròque commeantem tranſmittens. Sed anne veſiculæ ita ſint diſpoſitæ, ut ab unâ parte aër ingrediatur, ab alterâ egrediatur, ab alterâ egrediatur, vel an per eaſdem vias ultrò citròque commeet, vel anne etiam aliquæ ſint, quæ aërem aliquandiù contineant, & reſervent, exactè diſcerni nequit: ſaltem quòd totus inſpiratus aër non illicò expiretur, ſed in veſiculis, & anfractibus (qui nunquam vacui inveniuntur) plurimum adhuc remaneat, docent pulmones canum vivorum apertorum,

rum, in quibus poſt expirationem adhuc plurimum aëris ſupereſt : item mortuorum pulmones, in quibus ſemper plurimum aëris continetur, qui manuum preſſione exprimi poteſt. Eſt itaque pulmo aëris ſedes, ſeu habitaculum.

Hic aër in pulmone detentus ei confert mollitiem, & cavitatem ſummam, maximèque neceſſariam, ne ſanguifera vaſcula pondere premerentur, ſed ſemper permeabilia manerent, in iiſque ſanguis (qui è dextro cordis ventriculo in ſubtilem halitum attenuatus, propter ſummam levitatem ad ſiniſtrum ventriculum è pulmone aſcendere non poteſt) tanquam per mediam aëris regionem tranſiens, condenſaretur, & ſic per venam pulmonarem ad cordis ſiniſtrum ventriculum promptiùs deflueret.

Præter autopſiam, pulmonis ſubſtantiam totam eſſe veſiculoſam, docet etiam ratio ; nam multoties ſputa rotunda, craſſa, & fœtida, vomicæ, folliculi, vermes, calculi, aliæque res præter naturam in pulmonibus gignuntur, ut multa obſervationum exempla teſtantur, & nos quoque multoties in praxi vidimus, & cum tuſſi rejectas, & poſt mortem in diſſectione repertas : quæ certè non in vaſis ſanguiferis, nec etiam in bronchiis, (ſuffocationem enim, aſthma violentum, perpetuamque tuſſim induxiſſent) ſed neceſſariò in hiſcè veſiculis gigni, ac longo tempore contineri debuerunt, & potuerunt.

Dicta veſiculoſa ſubſtantia extrinſecùs inveſtitur membranâ tenui, lævi, ac poroſâ. Ejus poroſitas facilè apparet, ſi folle fortiter infletur pulmo, ſæpè enim uſque adeò dilatantur pori, ut manifeſtè oculis conſpicui evadant, nec tamen aër per poros membranæ inveſtientis in thoracis cavitatem exit ; unde certum judicium eſt ipſos poros ita eſſe ſitos, & quaſi valvulis munitos, ut forinſecùs aliquos ſubtiliſſimos liquores intromittant, intrinſecùs verò aërem foràs non emittant, ut patet in empyicis diſſectis per injectiones abſtergentes amaras in thoracis cavitatem intruſas, qui amarum ſaporem ore perceperunt, nec pus in thorace propter craſſitiem tuſſi evacuari poteſt, quia pori non ſunt ſatis lati ad recipiendum ; præterquamquòd pulmo deberet eſſe in pus immerſus, aliter pus non attingens, impoſſibilis eſſet attractio.

Pulmo plerùmque pleuræ connexus non recipit ; ita dicimus, quia multoties illi, nunc toto ambitu, nunc aliquâ parte fibroſis nexibus alligatur, & in ſectionibus invenitur ferè tertiæ hominum parti hanc connexionem contingere : nam valdè multa occurrunt cadavera, in quibus pulmo per innumeras fibrillas pleuræ firmiter alligatur : imò multa, in quibus ipſa exterior pulmonis membrana pleuræ maximâ ſui parte adhæret immediatè, nec qui talem habent connexionem, ſalutis, vel reſpirationis incommodum perſentiunt, ſed inculpatè vitam degunt, & hi faciliùs, & frequentiùs in pleuritidem incidunt, quàm alii, quibus pulmo liber reperitur, & durante pleuritide, ſi ſuppuratio accederet, etiam pus ſanguinolentum, & ſputa purulenta ex latere affecto faciliùs, & citiùs expuere ; in aliis verò, quibus pulmo à pleurâ liber eſt, pleuritidem minùs frequenter contingere, eamque, ſi ad ſuppurationem deveniat, nihil ejici, & rariſſimè ſolui per puris expuitionem, ſed plerumque in Empyema mutari. Ratio hæc eſt, quòd in priore caſu pus ex pleuræ apoſtemate poſſit immediatè defluere in ipſam pulmonis ſubſtantiam ei adnexam, atque unà cum pleurâ, fortè ob viciniam, nonnihil quoque inflammatam, & ſic expui ; in poſteriore verò non poſſit non defluere in thoracis cavitatem, è qua non facilis in pulmonis poros detur introitus.

Magnus dolor punctorius eſt in pleuritide, quia pleura afficitur, ſed in peripneumoniâ tantùm obtuſi ſentiuntur dolores, quia interior pulmonis ſubſtantia inflammatur, quæ eſt penè ſenſus expers, quòd ſi quandoque dolor punctorius hanc comitetur affectionem, magna eſt inflammatio & ad nervulos broncheos à ſexto pari ſe extendit. In Phthiſi verò, quæ eſt pulmonis ulcus, nullus percipitur dolor, quia ſenſim fit, & ſubſtantia veſicalis afficitur.

Pulmonis ſubſtantia triplicibus intertexitur vaſis, quæ non parùm ad ejus robur faciunt. Primum, & omnium maximum vas aëri, & vaporibus craſſis vehendis dicatum, eſt *Trachea*, ſeu *Aſpera Arteria*, multis productionibus prædita, de qua diximus.

Secundum, & tertium ſunt duo ampla vaſa ſanguifera, ſcilicèt *Arteria*, & *Vena Pulmonaris*, quæ in minimos, ac penè inviſibiles, nec niſi per microſcopium exactè conſpicuos ramulos fiſſa, & inter ſe mixta, per totam veſiculoſam ſubſtantiam inſtar artificioſiſſimi retis, decurrunt, mutuis anaſtomoſibus innumeris inter ſe hiantia.

Si ab humoris acris eroſione, magna tuſſi, vel aliâ violentâ cauſſâ iſtorum vaſorum apertio alicubi contingat, tunc ſanguis ex iis in veſiculas, & ex his in bronchia profluens, ſputo ejicitur, & hæmoptyſin, & temporis progreſſu phthiſin parit ; unde ſæpè phthiſici inopinâ morte occumbunt, quia eroſis vaſis majoribus, effuſo ſanguine cor obruitur.

Cap. LVI.

De Thoracis Vulneribus.

Summus rerum Opifex thoracem variis oſſeis præmunimentis undequàque munivit, ut ab omni inſtrumento incidendi, & perforandi vi prædito ſarctum, & tectum eximeret. Priſci Homines fortiores, & robuſtiores erant, quàm non ſunt noſtri ævi Homines, & tamen illi galeâ, thorace æneo, vel Loricâ, & clypeo tecti, ſariſſâ vel enſe dimicabant ; iſti imbecilliores, & ferè infirmâ valetudine, aperto pectore, & nudis enſibus, monomachiam exercentes, cominùs conferunt manus : nec mirari ſubit, quia quò robur Languet, eò cœca temeritas intenditur, & quò temerariores, eò viliores. Inpræſentiarum thoracis vulnera trutinabimus, ut ejus continui ſolutioni medicamentorum ſuppetias ferre poſſimus.

Signa.

Thoracis vulnerum externorum ſigna in recenſendo non immoramur ; ſunt enim ſine internorum viſcerum læſione, & membrana ſuccingens adhuc integra eſt, ac nullus alius affectus conjungitur, & ſimplicia dicuntur. De his quidem vulneribus multa dicamus non oportet ; ſuperiori namque methodo aliorum vulnerum partium carnoſarum non difficulter curantur.

At vulnera cuncta thoracis non niſi ſagaci conjecturâ accurato Medici ſcrutinio, & exactâ anatomes notitiâ innoteſcere poſſunt ; ſiquidem ſine hac non facilè aſſequimur, quæ internæ partes vulneratæ ſint, & quouſque vulnus penetraverit, ideòque nos ad perfectam internarum partium læſarum cognitionem, anatomen præmiſimus, & hac duce, thoracis vulnera facilè innoteſcere poſſunt.

Si enim penetret vulnus, inquirendum eſt, quouſque perveniat, an in thoracis cavitatem, nullis internis partibus læſis, an vulneratis aſperâ arteriâ, pulmone, vel pericardio, corde, venâ Cavâ, vel arteriâ magnâ, vel diaphragmate. Si thoracis ſpecum abſque internarum partium læſione penetret, in magnis vulneribus viſu cognoſcitur; in aliis verò primò, injecto ſpecillo, ſecundò, conſpecto ferro, vel gladio, quo vulnus inflictum fuit, & videndo, an gladius ſit admodùm acutus, & quoùſque cruentus. Verùm ſolet quandoque vulnus eſſe cœcum, & ſpecillum in cavitatem pervenire nequit, eſtò vulnus eouſque penetret, vel quia æger non ſit in eo ſitu, in quo erat, quando vulnus accepit, ideòque in vulneris exploratione vulneratus in eo ſitu collocandus eſt, in quo vulnus accepit, ut ſtylus adigatur, vel quia muſculi intercoſtales ob magnum dolorem, meatum inquiri non ſinunt, vel quia coſta ſit impedimento, accidit enim quandoque ut telum coſtam incurrat, illamque in thoracis uſque cavitatem intrudat, & frangat, deindè, extracto telo coſtæ fruſta in proprium recurrat locum, & ita licèt vulnus penetret, tamen coſtæ fruſta ſpecillum eouſque penetrare non ſinunt, tunc ad reſpirationis difficultatem recurramus oportet.

Poſt inflictum vulnus in capacitatem penetrans, difficilis ſequitur reſpiratio, ob hos muſculos reſpirando dicatos læſos; ſed nec hoc teſtimonium ſatis eſt, verùm meditandum eſt, an aër attractus per vulnus egrediatur, dum vulneratus reſpirat: aër ille non eſt ejus aëris, qui ore, & naribus fuit attractus, quippe hic ad pulmonem ſolummodò pervenit: qui verò per vulnus exit, eſt idem, qui per idem vulnus in thoracis cavitatem in dilatatione permeavit. Solent namque vulneratæ partes quandoque intumeſcere, & quandoque effuſus à vulnere ſanguis in thoracis ſpecum ruit, diaphragma gravat, & anhelitûs difficultas excitatur. Si vulnus obliquum, aut tortuoſum ſit, aut coſta aliqua fracta, vel depreſſa, aut muſculi hominis ſitum ab eo, quem habebat, dum vulnus acciperet, varient, & vulnus tegant, tunc difficilis aderit reſpiratio, & aër non egreditur; hæc itaque per aërem exploratio fallere poteſt, imò nec ſpecillum adigitur. Si aër per vulnus cum ſtrepitu efflatur, certum ſignum eſt vulnus penetraſſe, & his modis explorari poteſt: inprimis ſi os, & nares comprimantur tam fortiter, tunc ſpiritus per vulnus exhalat, item ſi admota ardens candela extinguatur, ſi impoſitæ turundæ rurſus ejiciantur, ſi lanæ, vel goſſypii floccus, vel filamenta ſubtiliſſima, vel pluma impoſita ventilentur, & agitentur.

Poſito ex dictis ſignis, quòd vulnus in thoracis ſpecum irrepat, adhuc ambigimus de internarum partium læſione, nempe de aſperâ arteriâ, pulmone, corde, vel venâ cavâ, vel arteria magnâ, diaphragmate, vel aliâ parte, quæ certis, & propriis cognoſcuntur ſignis.

Si aſpera arteria vulnerata ſit, parùm ſanguinis effluit, dolor in dorſo percipitur, vox fit rauca, & tuſſis acris moleſtat.

Si pulmo vulneratus ſit, cum penetrante thoracis vulnere maxima ſpirandi difficultas incedit, continua tuſſis, & cum tuſſi ſpumans ex ore ſanguinis rejectio, & ex thorace rubeus, & ſpumans ſine dolore effluit ſanguis, verùm maximi interdum dolores circa latera thoracis, & pulmonis, & præcipuè in eo latere, ubi eſt vulnus, ſuccedunt. Cervicis venæ turgidæ ſunt, linguæ color immutatur, facies modò rubicunda, modò pallida videtur, & ſi vulnus profundum ſit, pallida perſeverat. Cùm veſiculoſa pulmonum ſubſtantia vulnerata eſt, nec cruenta expuitio, nec tuſſis urget, quia ſanguis in thoracis cavum deſtillat: ſed reſpiratio eſt difficilis, caloris, & frigoris viciſſitudo, propter halitus è corde, qui ſtatim diſcutiuntur, crebra faciei characteris mutatio. Vaſorum vulneratorum ſigna ſunt, ſanguis ſpumoſus, interdum niger effluens, perpetua tuſſis, ſicca, vel humida, niſi virium imbecillitas, aut pulmonum oppreſſio à ſanguine adſit, aut niſi ſuperficiarium ac leve ſit vulnus.

Cum cor vulneratum eſt: ſanguis ater, & craſſus effluit, inquirunt nonnulli, ſi vulnus ad cordis ventriculos uſque pervenit. Verùm hoc ſignum non eſt certum, quia ſi vulneratum ſit cor in ventriculum ſiniſtrum uſque, ſanguis, qui effluet erit tenuis, & floridiſſimus; ſi verò vena cava vulneretur, ſanguis effluet niger, & craſſus; non tamen dicendum erit cor eſſe vulneratum, quare ſignum fallax eſt, cùm cor vulnerari poſſit vulnere non penetrante ad ejus ventriculos. Aliud ſignum à loco adducunt, nam quoties vulnus eſt profundum, & in ſiniſtrâ thoracis parte, cor vulneratum eſt, quia vulgò cor in ſiniſtrâ eſſe putatur; verùm cor in medio eſt, & tantùm ejus mucro ad ſiniſtram inclinat. Vulnerati cordis ſigna ex ſævis ſymptomatibus, quæ læſam cordis actionem, & naturam conſequi ſolent, ſumuntur. Primum, eſt ſudor frigidiſſimus; quoties itaque vulnus in thoracis cavum penetrat, & ſudor frigidiſſimus accedit, cor vulneratũ eſſe indubitatũ indicium eſt. Secundũ, eſt magna extremorum artuum frigiditas cum frigidiſſimo ſudore conjunctapro certo habetur vulnus ad pericardium, & cordis ſubſtantiam uſque penetrare. Tertium, eſt ſyncope minuta, quia parùm durat, & citò repetit: Si ergò cum ſudore frigidiſſimo, & extremorum frigiditate æger octies, vel decies, unius horæ ſpatio in minutam labitur ſyncopen, neceſſariò cor vulneratum eſſe oportet. Quartum, eſt pulſûs & omnium virium retractio; ſi itaque pulſus deſinit, vel formicularis eſt, vel languidus, & omnes vires deficiunt, cor vulneratum eſſe judica. Quintum, eſt, quòd vulnerato corde, ſine magno ſanguinis fluxu, mors repentina accedit, quæ ad Medicum non ſpectat; evenit tamen aliquando, ut cor vulneretur, & ſubita non ſuccedat mors. Si tandem cum his ſignis ſanguis vel niger, vel rubicundus effluat, vulnus erit in dextro, aut ſiniſtro cordis ventriculo.

Vena cava, & arteria magna ſi vulnerentur, cognoſcens ex maximo ſanguinis fluxu, & ſi vulnus fuerit in latere dextro, & vulnerati cordis non adſint ſigna, ſanguis effluit craſſus, & niger, vulnerata eſt vena cava; ſi autem in ſiniſtro, & deficit pulſus, ſanguis effluens eſt tenuis, & rubicundus, vulnerata arteria magna. Quandoque ſanguis in thoracis ſpecu colligitur, & grumeſcit, tunc cognoſcitur ex motu, gravitate, & rugitu. Interdum in thoracis cavitate non continetur ſanguis, ſed ſanies, & etiam cognoſcitur ex rugitu, pondere, gravitate, ſpirandi difficultate, febre, & fœtore, qui vel in ſanie, quæ aliquando egreditur, vel in filamentis impoſitis percipitur, & tunc æger factus eſt empyematicus.

Diaphragma vulneratum cognoſcitur primò quidem à ſitu, nam ſi vulnus ſit circa mendoſarum coſtarum cartilagines, & in thoracis cavitatem penetret, vulneratum eſt diaphragma: ſi etiam vulnus ſit in parte ſuperiori, & deorſum verſus deſinat, perforatum eſſe diaphragma conjectari neceſſe eſt. Secundò, ſi maxima, & frequens ſit anhelitus difficultas. Tertiò, ſi adſit tuſſis doloroſa, reſonans, aſpera, & veluti rauca, ita ut thorax reſonet.

Quartò,

Quartò, dolores, punctiones, & gravitates mendoſas obſident coſtas. Quintò, eſt febris valdè acuta, quæ ferè ſtatim ſuccedit, quia nulla pars eſt, excepto ſuperiori ventriculi orificio, quæ magis cum corde conſentiat, quàm diaphragma. Sextò, mentis alienatio, vel delirium, ſive phrenitis, quia diaphragma eſt mentis ſedes, & ipſo læſo, mens læditur. Ultimum ſignum eſt cibi faſtidium, & ſi cibum capiat æger, animo deficit propter maximum inter diaphragma, & ventriculi os conſenſum; unde patiente diaphragmate, ventriculi os compatitur. Tandem, ſi diaphragmatis pars nervea, id eſt centrum nerveum vulneretur, ſtatim moritur æger, quod ad Medicum non ſpectat.

Cauſæ.

Thoracis vulnerum cauſſa immediata eſt continui ſolutio in thorace ab externâ vi producta: & omnia illa inſtrumenta, quæ ſunt rigida, & mucronata, ut gladius, pugio, culter, ſcalpellus, ſtylus, ſagitta, haſta, acus, glans plumbea, vel ferrea, ſunt cauſſæ mediatæ, quibus thorax vel ſuperficie tenus tantùm vulneratur, vel profundè transfoditur, ut vulnus in ipſam penetret cavitatem, & contentas in ea partes ſimul afficiat.

Prognoſis.

Vulnera cuncta thoracis interna admodum periculoſa, & difficillimæ ſunt curationis ob viſcera maximè principalia in eo contenta, quæ eſto non vulnerentur, nihilominus tamen à proximis partibus læſis, facilè per ſympathiam, id eſt, conſenſum unà irritantur; verùm ſi vulnerentur, maximum periculum, vel ipſa mors ſuccedere ſolet, tum quia in interiore pectoris vulneratione ſanguis in thoracis cavitatem defluit, ibi facilè in grumos concreſcit, putreſcit, & periculoſa excitat ſymptomata. Præterea thorax in continuo eſt motu; nam cor continuò movetur, corde moto, movetur membrana inter ſepiens, arteria magna, vena cava, pulmones, diaphragma, & omnes partes moveri neceſſe eſt, vulnera autem quælibet quiete, & tranquillitate ad ſuam ſanationem indigent. Inſuper ſolus thorax præ omnibus aliis partibus eſt magis aëris injuriis obnoxius, nam continuò attrahitur ſive frigidus, ſive calidus; frigidus eſt vulneri infenſus; calidus ad inflammationem facit. Addimus tandem, quòd thorax omnibus aliis partibus eſt inflammationi aptior, quia caloris habet focum, id eſt intra ſe cor, quo fit, ut ſemper æſtuet. Hæc prognoſis, quam attulimus, generali modo ſe habet, unde ad particularem pro uniuscujuſque partis exactâ prognoſi deſcendimus.

Thoracis vulnera non penetrantia ſunt aliis periculoſiora, eſtò interna viſcera non ſint læſa, quia externus aër per vulnus non alteratus ingreditur, internas offendit partes, & aëre interno, ac calore exſpirante virtus debilitatur. Et cùm vulnus penetrare non poſſit, niſi pleura perforetur, illa verò denſa, & exquiſito prædita ſenſu ſit, ac reliquis thoracis partibus communis: dolores, ſpirandi difficultates, inflammationes, & febres excitantur.

In curandis thoracis vulneribus maxima requiritur ſedulitas, quia utplurimum vel jugulant, vel facilè in fiſtulas, vel in empyema degenerant; & revera thoracis vulnera aut immediatè occidunt, ita ut agere Deo gratias debet ille, qui poteſt ad cœlum manus priuſquàm moriatur attollere, vel in empyema, & deinde in mortem deſinunt, vel ſuccedit fiſtula, à qua, ſi aër egrediatur, mortem accelerat.

Accidit quandoque, ut externum vulnus non conſolidetur, & in ſputo tamen adhuc ſanguinis notæ appareant, id evenit, quia internæ partes non ſunt conſolidatæ, è quibus cruoris, & ſaniei aliquid in thoracis cavitatem defluit, unde empiema generatur. Inſuper *Hippocrates de morbis lib. cap.* 18. inquit: *Et quidem & interna, & externa pars ſimul fuerint ſanatæ: ſanus penitus homo evadit, Si verò externa quidem ſanata fuerit, interna verò non, ſuppuratus fit. Et ſi etiam ſanatæ ſimul ſint interna, ac externa pars, cicatrix autem intus debilis fiat, & aſpera, ac livida; reulceratur quandoque, atque ſic ſupuratus fit. Rurſus exulceratur etiam; ſiquid amplius laborârit, & ſi attenuatus fuerit, & ſi pituita, aut bilis ad cicatricem affixa fuerit, & ſic alio morbo correptus attenuatus fuerit.*

Vulnera lateralia, vel in dorſo periculoſiora ſunt, quàm in parte anteriore; à tergo enim inflicta plus inferunt periculi, quàm à parte ſterni: nam lateralia quamvis ſint ſuperficialia, perioſtium facilè in conſenſum trahunt, & hinc inflammatio, pleuritis &c. In dorſo, quia plures, & majores nervi, ac tendines ſunt, ibique tranſit vena cava, arteria magna, aſpera arteria, œſophagus, & omnia ſpiritualia organa dorſo alligantur. Si thoracis vulnera in dorſum penetrent, utplurimum periculoſa, & ægri circa 7. 11. 14. ſuperveniens eryſipelas, moriuntur. Vulnera quò propiora ſpinali medullæ, eò periculoſiora ſunt. Hæc vulnera ſclopero inflicta, plus damni inferunt, quàm alia. Si plus aëris ex vulnere, quàm ex aſperâ arteriâ egreditur, lethale habetur. Hæc vulnera punctim inflicta plus alunt periculi, quàm cæſim facta.

Convulſio in thoracis vulneribus pernicioſa eſt; denotat namque ſpiritus, ſeu humores tenuiſſimos eſſe nimis acres. Si vulnera hæc cum intenſâ febre, inflammatione, & dolore ſint, malum eſt, ſi verò prava non ſuperveniant ſymptomata, ſanitatis recuperandæ ſpes affulget.

Magna pulmonis vulnera, & præcipuè ſi magna vaſa, & bronchia læſa ſunt, plerumque lethalia; parva verò, & ubi inſignia vaſa non ſunt læſa, & ſi ſatis periculoſa ſunt, ſæpè tamen curantur, & ſæpius in phthiſin morte ipſâ pejorem abeunt. Si pulmonis vulneri inflammatio accedit, exigua ſpes eſt de ejus curatione; quia pus, quod generatur, ſine tuſſi expurgari non poteſt, quâ vulneris conglutinatio impeditur.

Vulnera, quæ ita pericardium lædunt, ut aqua effluat, ſemper ſunt lethalia, eſtò *Benevenius de abdit. morb. cauſſ. cap.* 5. ſe jactet, quendam in pericardio vulneratum ſuâ curâ convaluiſſe, & *Cardanus in comm. ad* 18. *aph. lib.* 6. *Hip* refert, ſe partem pericardii vidiſſe ablatam, ægrumque tamen ſanatum, ſed ſuſpiria alta duxiſſe, nec multis annis ſupervixiſſe: ſit fides penes hos authores.

Cordis vulnera neceſſariò lethalia ſunt, quia caloris nativi focum, & ſpirituum vitalium officinam lædunt, & quidem vulnus magnum, & profundum, & quod in ejus ventriculos penetrat, ſubitò necat; quod verò exiguum, & in carneâ cordis ſubſtantiâ ſubſiſtit, neque ad ventriculos penetrat, non ita, multò poſt ægrum tollit. Ventriculis enim apertis, ſubita ſit ſanguinis arterioſi effuſio, ſpirituumque vitalium diſſipatio, idque magis, ſiniſtro ventriculo aperto. Si verò vulnus in cordis ſubſtantiâ ſubſtiterit, homo quidem totam diem interdum vivere poteſt, mox tamen utpote in loco calidiſſimo, & ſanguine, ac ſpiritu turgente, inflammatio, & hinc ſyncope, ac mors ſuccedit. Neque compertum eſt unquam quenquam corde vulnerato evaſiſſe. Etſi verò obſervatum ſit, in corde tumores, & ulcera reperiri: tamen iſta cum ſenſim ſiant, vita ali-

aliquandiu cum iis conſiſtere poteſt, etſi tandem & ipſa homini mortem afferant. Vulnera verò, cùm ſubitò cordis œconomiam ſubvertant, principalia enim viſcera, & nobiliora continui ſolutionem ſubſtinere non poſſunt, cum iis vita perſiſtere non poteſt. Hinc *Ariſtoteles lib. 3. de partibus animalium cap.* 4. ſcribit : *Cor ſolum viſcerum, atque omnium corporis partium, nullum vitium patitur grave ; idque rectâ ratione. Cum enim principium corrumpitur, nihil eſt, quod cœteris, quæ indè pendent, præbere poſſit auxilium.* Et imprimis, ut dictum eſt, ſiniſtro cordis ventriculo, qui ſanguinis, & ſpiritûs vitalis officina eſt, vulnerato, æger mox perit. Si autem dexter ventriculus vulneretur, ægrum aliquandiu vitam protrahere poſſe, multæ teſtantur Hiſtoriæ.

Vulnera, quæ venam cavam, & arteriam aortam in corde, vel venam arterioſam, & arteriam venoſam in pulmone, earumque grandes ramos lædunt, lethalia ſunt, & quidem rectè, nam ſanguinem ſiſti poſſe impoſſibile eſt, & ſanguine, ac ſpiritibus vitalibus effuſis, vires illicò dejiciuntur, & ſanguis in thoracis ſpecum effuſus exitum non habet, unde vulneratus à ſanguinis effuſi copiâ neceſſariò ſuffocatur.

Diaphragmatis in parte carnoſâ vulnera periculoſa ſunt, ſanantur tamen aliquando ; Si verò circulus nerveus læſus fuerit, lethale : ſupervenit enim delirium, reſpiratio difficilis, febris convulſio, & riſus Sardonicus, ut ridendo ægri moriantur. Cùm enim diaphragma nervos ex tertiâ, & quartâ vertebrâ accipiat, hi verò cum ramulis in muſculos, qui maxillas, & labia movent, propagatis permiſceantur, ſi, quâ parte ad diaphragma perveniunt, fuerint convulſi, ſecum ramos illos muſculorum faciei, & labiorum contrahunt, quibus maxillæ, & labia hinc indè præter voluntatis imperium agitata ſpeciem riſûs excitant, qui inter ſigna lethalia refertur, ut habetur ex *Hip. lib. 5. de morbis popularibus* 34. *Tychon in obſidione circa Datum a catapultâ percuſſus eſt in pectus, & paulò pòſt riſus erat circa ipſum tumultuoſus. Videbatur autem mihi medicus eximens lignum, reliquiſſe aliquid de ſpiculo in ſepto tranſverſo. Et quùm ipſi videretur : ad veſperam infuſum per clyſterem adhibuit, & pharmacum deorſum purgans dedit. Noctem primam tranſegit moleſtè. Statim verò ubi dies illuxiſſet, & medico, & aliis melius habere videbatur : (erat enim quietus) prædictio facta eſt, quòd ubi convulſio fieret : brevi eſſet moriturus. Sequenti itaque nocte moleſtè habens, inſomnis, plerùmque in ventrem decumbens : tertiâ oriente die convellebatur : & tunc mortuus eſt.*

Curatio.

In thoracis, & partium in eo contentarum vulneribus, maxima de ſex rebus nonnaturalibus dictis habenda eſt ratio, & inprimis aër frigidus, ceu peſtilitas vitandus eſt, & omni dexteritate à vulnere arceatur : ſit temperatus, & potiùs ad calidum vergat, ubi vulneratus degit. Diæta quanti ſit ponderis experientia docuit ; conſtat enim vulneratos in victu, & potu delinquentes, ex vulneribus ſimplicibus in lethalia incidiſſe. Vulnus ergò quò levius, ſimplicius, & ſuperficiale eſt, eò largius alimentum permittendum eſt, contrà, quò gravius, & penetrans, ac gravioribus ſtipetur ſymptomatibus, eò victus tenuiſſimus in principio præſtat, donec inflammationis terminus præterierit. Conducunt jura carnium, pullorum, & caponum conſumpta. Proſcribantur omninò acida, acria, quia humores coagulant, & pervertunt, itidem adſtringentes vitentur cibi, ne ſanguis in thoracis cavitate concreſcat, & concretus detineatur. Potus ſit decoctum limaturæ cornu cervi, vel hordei cum paſſulis, vel claretum ex potione vulnerariâ pectorali, nec in tantâ hauriatur copiâ, ut chirurgi noſtri ævi propinare ſolent. Vinum parùm conducit, niſi forſan virium languor id exigat. Vulneratus quieſcat, & nimius vitetur motus, imò in latere affecto decumbat, ut ſanguis, qui in thoracem effuſus eſt, per vulnus commodiùs effluat. Tuſſim, ſternutamenta, & ſuſpiria caveat, nec multùm loquatur, nec magnâ utatur reſpiratione, nec rideat, lugeat, aut ſingultiat. Etiam ſanatus vehementem caveat motum, ac propterea non ſtatim vel curru, vel equo vehatur. Somnus, & vigilia non protrahantur. Alvus ſervetur lubrica. Animi pathemata excedentia, ut iram, clamores, Venerem, & alios nimios affectus caveat æger ; etenim per ſolam iram, vel Venerem vulnus lethale redditur, quia humores redduntur acriores, & eorum naturalis interturbatur motus.

Pro thoracis vulneribus curandis, quæ cavitatem penetrant, vulgares chirurgi in primâ viſitatione extemplò vulnus dilatant, nullâ habitâ anatomiæ peritiâ, & parùm refert an majus damnũ inferat per partium internarum vulnerationem ſecundum vulnus, quia ſemper primo refertur, & quandoque quem non interfecit ſicarius, chirurgus obtruncat. Vulnus vulnere cumulant, & afflicto afflictionem addunt, nec ex vulnere ſalus, ſed mors violenta ; ſolent enim, ut pluries nos obſervavimus, vires ob ſanguinis effuſionem deficere & vitali ſpiritu cum ſanguine ubertim depleto, ſtatim mortem inferre, vel ſaltim ob remoram inſanabiles inducere fiſtulas. Præterea per vulneris dilatationem aër externus, quâ datâ portâ, in thoracis cavitatem ſeſe inſinuat, & pulmones lædit ; & hac de cauſſâ vulnus, quoties opus eſt, celeriter obligatur, ne aër externus in thoracem penetret. Vulneris dilatatio vulnus parvum efficit magnum, & ſi curatio ex voto, & non mors ſuccedat, erit diuturna, & diuturnus pecuniarum proventus, ac perennis chirurgi gloria, præſertim ſi cum divitibus res agenda erit. In hac vulneris dilatatione magna venarum, arteriarumque per thoracis muſculos diſſeminatarum erit inciſio, & hinc prodiga ſanguinis profuſio, quàm quæ per vulnus evenit, quia major erit vulneris dilatatio, quàm inflictum vulnus, & major virium languor, ac maxima ſpirituum conſumptio.

Quidam naſutiores chirurgi curativam vulneris indicationem in continui ſoluti unione conſiſtere meditantes, vulneris dilatationem reſpuunt, quia quò anguſtius eſt vulneris orificium, eò coit vulnus ; eapropter vulnus in thorace, ſi penetret, læſuſque ſit pulmo, vel illæſus, aut cujuſcumque generis ſit, dummodò penetret, ut cohibito ſanguine, vel etiam non, vulnus illicò conſuatur, monent. Ratio eſt, quia prohibetur, ne aër externus in vulnus ingrediatur, & pulmones refrigeraret, qui refrigerati marceſcerent, & vulnus non ita facilè conſolidaretur. Præterea, ex conſutione calor innatus, qui miras efficit actiones, ita conſervatur, ut pulmones, & alias conſolidet partes. Inſuper, ſi ſanguis in thoracis capacitatem fuerit affluxus, & concretus, à calore innato coquetur, & attenuabitur, ac à pulmonibus attrahetur, & per ſputum exturbabitur, ut in empyema fieri ſolet ; ideoque omnia thoracis vulnera conſui neceſſe eſt. Tandem pro hac ſententiâ, experientia docet multos, vulnere thoracis conſuto, ſanatos eſſe.

Cœterum hæc ſtultorum eſt ſententia : nam nullum thoracis vulnus conſuendum eſſe exiſtimavimus, ſive pulmo ſit læſus, ſive illæſus ob ſanguinis fluxum in cavitatem, quia clauderetur lupus inter oves.

oves. In empyemate ſectio celebratur inter quintam, & ſextam, vel inter quartam, & quintam coſtas, ut contenta egrediatur ſanies, quæ à naturâ per ſputum exturbari nequit; quare vulnus conſuere, eſt ſanguinis vel ſaniei exitum in thoracis cavitate impedire, qui vel peſſima excitaret ſymptomata, vel ægrotantem jugularet, vel tandem empyema moliretur. Nec ex vulneris conſutione calor naturalis conſervatur: ſed à ſanguine concreto, & putreſcente corrumperetur, & ſpiritus vitales inficerentur. Nec externus aër pulmonis temperiem deſtrueret, quia vulneratus detinendus in aëre ad calorem vergente, qui pulmonis calorem conſervandi vim habet. In his itaque vulneribus non conſuendum eſt, ſed orificium apertum ſervandum; nam materia in cavitate collectâ exturbari debet, & cùm nulla alia ſit via, per quam commodè educi poſſit, ne majoribus malis anſa præbeatur, vulnus apertum ſervandum eſt, ubi materia copioſa in cavitate retinetur, vel indies coacervatur, ut quotidiè educatur, aliàs peſſima affert ſymptomata, & tandem mortem, & eſtò tantilla ſanguinis portio in thoracis ſpecum illabatur, nec etiam conſuendum eſt vulnus: nam eſſet favillam claudere, quæ magnum incendium creare poſſet.

Dilatato vulnere, noſtrates carnifices, in illud ſtatim aliquod medicamentum, quod ſanguinem ſiſtendi vim habet, clyſtere intrudunt, hujuſmodi eſt *album ovi conjunctum cum aquâ roſaceâ*, vel *decoctum pimpinellæ, penthaphylli, plantaginis, piloſellæ, caudæ equinæ, in quo bolum Armeniæ, ſanguinem draconis, & maſtichen* diſſolvunt; vulneris orificium *vino albo* abluunt, intra vulnus *turundam cum ovi albumine conquaſſato* vi intrudunt, & ſtuppatam eodem ovi albumine exceptam, additis *aloë, ſucco acaciæ, terrâ ſigillatâ, & bolo Armeno*, imponunt, deſuper arctè ligando, quam non auferunt, niſi 24, horis exactis. Nec interna deſunt ſanguinem ſiſtentia, nam per os *trochiſcos de terrâ ſigillata, de Carabe, pulveres boli armeni, & cornu cervi uſti cum ſyr. de roſis ſiccis, vel de myrtis cum decocto pimpinellæ, pilloſellæ, & plantaginis* propinant.

Nec ſanguine effuſo per primum vulnus, & per ſecundum in dilatatione contenti, iterùm in vulnerati ſanguinem ſæviunt, & novam è latere oppoſito ſanguificinam largiore effuſione inſtituunt vulgares, vel quia in debitâ quantitate non effluxit, vel ſi nimium effluat. Si hoc in ſanguinariorum opinamento verum eſſet, ſanguis potiùs per idem vulnus, quàm per innocens latus oppoſitum educi deberet, ſi vulnus eſt in cauſſâ. Æger ante vulnus optimâ fruebatur valetudine, & ejus ſanguis erat inculpatus, nec quantitate delinquebat: quomodo deinde vulneris cauſſâ tam citò hoſtilis, & eliminationis reus evaſit? Et eo magis venæ ſectionem prædicant neceſſariiſſimam, quia pars affecta eſt cordi finitima, undè & pulmones à ſanguine grumoſo, & nimiâ ſubſequente ſanie excuti, pleuritidem præcaveri, & reſpirationem liberiorem reddi arbitrantur; porrò non adeò prudenter agunt, quia ſanguis ſemel evaſatus, craſſior redditur, nec in arterias retrogredi, nec in venas promptè influere poteſt, unde factâ venæ ſectione, æger adhuc debilior redditur, & tunc cum tribus hoſtibus, ſcilicet cum vulnere, vulnerum ſymptomatibus, & virium debilitate dimicandum eſt. Nec venæ ſectione in oppoſito latere, vel etiam in utroque cubito contenti, cucurbitulas, vincula, & repetitas celebrant frictiones, ne magnus ſanguinis affluxus ad affectam ruat partem.

Verùm quia vulgarium medicina tota quanta eſt, circa ſanguinis & merdæ eductionem verſatur, educto itaque ſanguine, ad merdam educendam urinæ medicum invitant. Cœterum purgantia quæcumque thoracem non attingunt, imò, in pectoris affectionibus ſunt infenſa, corpus exagitant, ſanguinis fluxum per vulnus concitant, corpus calfaciunt, febrem adaugent, ſitim intendunt, & peſſima in thoracis vulneribus excitant ſymptomata.

Alterâ die ſtuppatam, turundam, & quicquid in thoracis cavitate injectum fuit, extrahunt. Sanguinem in capacitate contentum, inverſo ægro ſupra vulnus, commodè expellunt. Si copioſior eſt, illum non unâ vice evacuant, ſed partitis, interjecto inter eaſdem aliquo intervallo, & ut hic citiùs procedat, æger tuſſiat, jubent, vel per quædam intervalla, ore, & naribus occluſis, ſpiritus ſupprimatur, quouſque pulmones intumeſcant, & diaphragma contrahatur, ita ut contenta materia per vulnus exprimatur; verùm tuſſis, vel ſpiritus ſuppreſſio thoracis partes nimis exagitant, ita ut ambientis injuriæ præſto ſint, & nova, ac uberior materia indies ad cavitatem confluat; prætereà vulnera perenni agitata motu denuò dilacerantur. Si hac arte non educatur, ægrum ita ſituant, ut infernas ſpectet partes, & pedibus illum ſuſpendunt, vel ita concutiunt, ut tota materia liberè exire valeat, modò ipſum elevando lectum, modo deprimendo, modò membrum ipſum attollendo, prout vulneris orificium conſulit. Quibus minimè juvantibus, & præcipuè ſi ſanguis ſit concretus, & in grumos converſus, & proptereà evacuari nequeat, illum attenuant, & diſſolvunt liquore conveniente per ſyringam in pectoris cavitatem infuſo. In quem uſum utuntur *Syr. acetoſo, melle roſaceo, & melicrato*, verùm hæc etiam ab eorum *Gal. 5. meth. cap. 8. & 5. de loc. aff. cap. 2.* improbantur. Vel ſequenti utuntur decocto.

℞. *Hord. mund. Lentium ana ℥. ij. Conſolid. mai. Hyſſopi. Liquiritiæ ana m. ß. Aquæ font. q. ſ. cui adde Mell. roſ. ℥. iv.*

& iterùm parùm bull. colat. ſervetur pro uſu. Liquor tepidus intra vulnus per ſyringam, ſed meliùs per clyſterem; omnia topica medicamenta hîc calida uſurpanda ſunt, cùm frigus ſit pectori inimicum. Injectus liquor, ut in loco affecto per unam, duas, vel tres horas maneat, curant, & dùm hoc medicamentum in cavitate continetur, æger leniter agitetur, & tuſſiat, ut totam thoracis cavitatem abluat, & ſanguinis grumi attenuentur, & diſſolvantur, poſtmodùm decumbat patiens ſupra apertum vulneris orificium, ut id, quod in cavitate continetur, effluat. Quòd ſi non eveniat, extrahunt per illud inſtrumentum, quo medicamenta ad aluum laxandum injiciuntur, putà clyſterem, cujus fiſtula plura habeat foramina, & producta ſit, ut ad thoracis cavitatem uſque deveniat, & immergatur ad extractionem complendam; pluries, quò opus fuerit, injectio, & extractio reiteratur. Vulnere verò exiſtente ſordido, & purulento, illud detergunt, *vel mulſâ, vel decocto hordei, hyſſopi, calaminthæ, ariſtolochiæ, & equiſeto in aquâ ſimplici*, vel pro validiori deterſione, *in lixivio, aut vino*, niſi inflammatio id prohibeat, parato, addito aliquando *melle roſaceo*, quo facto, & pauco interjecto temporis ſpatio, ipſum ægrum concutiunt, & ſuper vulnus apertum collocant, pro faciliori ſordium effluxu, ne eædem in ipſam thoracis cavitatem ſtillent, & viſcera ibidem contenta inficiant.

Vulnus turundis digeſtivo inunctis apertum ſervetur, & filo alligentur, ne in thoracis cavitatem deſcendant, & ne partes circumvicinæ in conſenſum trahantur, & dolore afficiantur, loca vicina æſtate oleo roſaceo, hyeme chamæmelino inungunt. Ad vulneris abſterſionem, & exſiccationem, atque nativum fovendum calorem commendant *terebinthinam permiſtam cum aliquâ mellis roſacei, & olei hypericonis portione.* Abſterſo, & exſiccato vulnere, ſolutæ partis unionem per novæ carnis regenerationem, medicamentis longo uſu, & experientiâ comprobatis procurant, nempe pulveribus ſarcoticis, *thuris, aloës, ſarcocollæ, myrrhæ, boli armeni* permiſtis cum *oleo abietino, & reſinâ terebinthi*, ex quibus linamenta ex arte contorta obliniunt, duplici filo alligant, & in vulnus immittunt. Vel ſequens commendant unguentum, ut

℞. *Reſinæ pini.* XII. *Ol. Laurini, Terebinthinæ ana* ℥. ij. *Gummi elemi puri* ℥. ij.

Reſina, & gummi ſuper igne liqueſcant, deinde oleum Laurinum, & terebinthina addantur, parùm bulliant, donec unguenti craſſitiem acquirant, & tandem colentur.

Interim, dum curatio adminiſtratur, medicamenta interna, thoracica dicta, quæ materiam exſiccant, ejus corruptionem inhibent, & ſi ad pulmones quid pertineat, quæ ad ejus expectorationem proſunt, propinant, ut ſunt *ſyr. de jujubis, capill. Ven. de tuſſilagine, pomis, liquiritiâ, de praſſio, farfarâ, cum aquis tuſſilag. capill. Ven. veronicæ &c.* Vel *diacodium.* Sunt reverà hæc medicamenta pectoralia, non pro tanti ponderis vulneribus, ſed pro catarrho tantummodo apta. Tandem etiam medicamenta, quæ intus glutinationem promovent, uſurpant, ut ſunt *ſyrupus myrtinus, cydoniorum, de roſis ſiccis cum aquâ plantaginis.* Sed hi ſyrupi boni ſunt pro diarrhœâ, non pro vulneribus glutinandis.

Pro noſtrâ thoracis vulnera curandi methodo, primùm à chirurgo, an aliquod magnum læſum fuerit vas, perſcrutandum eſt, & tunc ſine ſegnitie ſanguis educendus, & ut commodiùs peragatur, æger parti vulneratæ incumbat, os, & nares conſtringendo, ut faciliùs ſanguis eliciatur. Quòd ſi vulnus ſit anguſtius, quàm ut ſanguini exitum permittat, nonnulli illud dilatant, & cannulam immittunt, ſed incaſſum laborant, cùm ſanguis illicò grumeſcat. Si ſanguis ubertim ex vulnere fluat, ſtatim cohibendus eſt medicamentis in thoracis cavitatem per ſyringam intruſis, & ſequens habemus expertum, ut:

℞. *Radic. tormentill. Bellidis ana m.* ß. *Sanguiſorbæ, & Bardanæ mai. ana p.* j. *F. decoct. in ſuff. q. aquæ ſpermatis Ranarum,*

Et utere tepidè addendo *aquæ arterialis parùm.* Si verò vulnus pro ſanguinis eductione non ſatis pateſcat, turunda ex ſpongiâ parata, & filo alligata imponi debet, eodem decocto imbuta, & poſt 24. horas decumbat æger in parte affectâ, ut quod intruſum fuit, evacuetur. Internè ad ſanguinem ſiſtendum, ſequens medicamentum n. d. propinari poteſt, ut

℞. *Syr. plantag.* ℥. j. *Aquæ urticæ hortenſis* ℥. ij. *Sperniolæ Crollii gr.* x. *Lapid. hæmatit. præp.* ℈. j. *Philonii Perſici* ℈. IV. *Alkali Ranarum* ʒ. j *m.*

Detur cochleatim. Vel

℞. *Aquæ tormentill. & Polygoni ana* ℥. j. ß. *Laudan. opiati gr.* iij. *Terræ exanimat. vitrioli* ʒ. ß. *Ocul. cancr.* ʒ. j. *Syr. de ſucc. urticæ hortenſ.* ℥. j. ß. *m.*

Sumatur etiam cochleatim.

Si ſanguis in thoracis cavitate ita grumeſcat, ut per vulneris orificium educi non poſſit, ea medicamenta, quæ ſanguinem diſſolvendi, attenuandi, in naturalem fluorem reddendi; & acidum coagulatorem temperandi energiam habent, conveniunt, & per ſuos ductus eliminatur, hujus enthelechiæ ſunt *mumia, ſanguis hirci ad pleuritidem, oculi cancrorum, ſperma ceti, magiſterium coralliorum, extractum hyperici, bellidis, ſtibium diaphoreticum, cornu cervi ſine igne paratum, Anthecticum Poterii, ſal volatile cardui ſancti, cornu cervi &c.* Pro Tyronibus ſequentes adducuntur formulæ, ut

℞. *Syr. papav. err.* ℥. j. *Sang. hirci* ℈. IV. *Extract. hyperic.* ℈. j. *Anthectici Poterii gr.* IV. *Aquæ Card. Mariæ* ℥. iij. *m.* Vel

℞. *Spermatis ceti, Oculor. cancr. ana* ʒ. ß. *Stibii Diaphoretici* ℈. ß. *Salis volatil. card. ſanct. gr.* vj. *Syr. hyperici* ℥. j. ß. *Aquæ bardanæ* ℥. iij. *m.*

Hæc etiam diaphoretica ſunt, & ſanguinis acidum cicurant, ipſumque ſanguinem, & lympham craſſam incidunt, attenuant, & fluxiorem reddunt, obſtructas reſerant vias, & vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter evacuant, & eò magis hæc adminiſtrantur, & conveniunt, ſi partes vulneratæ, vel affines inflammatione, pleuritide, vel peripneumoniâ tententur, vel ſaltim horum affectuum adſit metus. Si tuſſis torqueat ægrum, & febris adfuerit cum dolore lateris punctorio, deſcripta medicamenta anti-pleuritica, & diaphoretica continuanda ſunt; hi enim vulnerati, ut pleuritici tractandi ſunt, propterea omnia acidum contemperant, & coagulationem impediunt, & coagulata reſolvunt, ideòque ſingulis horis duo cochlearia exhibemus.

Interna ſanguinem coagulatum ſolventia externis, & topicis maritanda ſunt, ut promptiùs, & faciliùs ſolutio eveniat, ne ſtagnatione putreſcat, unde ſyringa in thoracis cavitatem fiant reiteratæ injectiones *ex decocto bardanæ, cherifolii, bellidis, addito ſalis cardui benedicti pauco*; ſal enim non ſinit ſanguinem in coagulum abire: turunda vulneris orificium in eodem decocto infuſa claudat, dein æger ſe concutiat, & ita collocetur, ut per vulnus intruſum educatur. Si ſordes unà educantur, ad eas abſtergendas in injectione aliqua *mellis roſacei ſimplicis* portio diſſolvatur, & præſertim ſi aliqua ſordes, vel pus ſuper diaphragma contineatur.

Solutis ſanguinis thrombis, & eductis, ac vulnere abſterſo, ad conſolidationem recurrendum eſt, pro qua vulneraria balſamica neceſſaria ſunt, & ſyringâ intrudenda, hujuſmodi ſunt *Balſamus Samaritani, eſſentia hyperici, oleum Apparicis, vel balſamus Peruvianus albus, liquidus cum aquâ Reginæ Hung. vel balſamus proprietatis cum decocto millefolii, vel balſamus artificialis.* Pro pauperibus utimur *oleo Apparicis, vel oleo hypericonis, lumbricorum, terebinth. maſtiches ana.* Omnes injectiones, ſi non calidæ, ſaltim tepidæ intrudendæ ſunt; frigida enim pectori, & vulneribus ſunt hoſtilia. Hæ injectiones, & eductiones bis in die peragantur, non deſit foramini ſua turunda filo alligata, & iiſdem medicaminibus imbuta cum ſuis plumaceolis deſuper poſitis, nec turundæ ſint capite craſſiore, nec nimis longæ, ne pulmones lædant. In turundarum applicatione magnâ cautelâ procedendum eſt, ne in thoracis ſpecum rapiantur; tale enim factum pluries accidiſſe plures teſtan-

teſtantur hiſtoriæ chirurgorum, quæ & nonnunquam abreptæ cum vehementi tuſſi per idem vulneris orificium fuerunt ejectæ, ita *Guilhelmus Fabricius cent.* 1. *obſerv.* 46. habet: *Cuidam duas turundas in pectus delapſas, ac poſt tres menſes tuſſi rejectas fuiſſe.* Hoc idem nobis optimus noſtri qui ille chirurgus, *Joſeph Carninale* retulit, de quodam, in cujus thoracis cavitatem turunda ſatis craſſa, ſponte abſorpta, quam poſt quindecim dies excitatâ vehementi tuſſi, per aſperam arteriam, & tandem per os deturbavit. Fides ſit penes authorem, qui aſſerit naturam per cœcos ductus turundam ejeciſſe; ideòque cœcus ſit, qui huic ſpectaculo interfuit, & credat Judæus apella, quia nos, cùm ſimus nimis ſcrupuloſi, non facilè aliorum relatis acquieſcimus.

Si copioſus ſit per vulnus materiæ proventus, & æger malè ſe habeat, ut continuò materia effluat, (quod ex noſtris medicamentis vulnerariis balſamicis evenire non poteſt) ne ibi putreſcens, febrem, anhelitûs difficultatem, & tuſſim excitet, vulgares cannulam argentem, vel plumbeam, pluribus in locis perforatam, extrà verò alis munitam, vel loris revinctam immittunt. Non nimis diù turundis applicandis inſiſtendum eſt, ne immedicabilis pectoris fiſtula producatur, ſed ſtatim poſt conſolidationem ſuperponantur dicta medicamenta balſamica cum linamentis, quæ curationem omnibus numeris abſolutam complent, vel tandem *emplaſtrum oppodeldoch*, *vel ſticticum* ſuperponimus.

Non defraudamus intereà potionibus vulnerariis ægrum; hæ namque juxta partis vulneratæ conditionem variandæ ſunt, & ſicut capitis vulneribus cephalica, ita thoracis pectoralia adhibemus; in dictis itaque potionibus utimur *hederâ terreſtri*, *veronicâ*, *hyſſopo &c.* ut & fructibus pectoralibus, *jujubis*, *paſſulis*, *ficubus &c.* Si verò pulmo ſauciatus fuerit, *pulmonariâ maculosâ*, *tuſſilagine*, *praſſio &c.* His vegetabilibus, quæ ad thoracem, & partes in eo contentas ſpecificum dicunt reſpectum, alia vulneraria admiſcemus, ut ſunt *alchimilla*, *pirola*, *radix tormentillæ*, *& ſymphyti*, *ſanicula*, *ſtellaria*, *perſicaria*, *achillea*, *hypericon*, *piloſella*, *vincapervinca*, *telephium &c.* In tyronum gratiam ſequentes vulnerariarum potionum formulas breviter deſcribemus, ut

℞. *Radic. tormentillæ* ℥. ß. *Symphyt.* ℥. iij. *Stellariæ*, *Alchimillæ*, *Saniculæ*, *Veronicæ ana m.* j. *Jujubar. num.* xx.
Conciſa, *& contuſa bulliant in ſuff. aquæ quantitate*, *vaſe clauſo*, *& cola. Doſis* ℥. IV. *quas edulcora*
Syr. de hedera terreſtri, *& De ſymphyto ana* ℥. j.
Et adde ſarcocollæ ℈. ß. *Oculor. cancr.* ʒ. j. *m.*
Vel
℞. *Pulmonariæ maculoſæ*, *Alchimillæ*, *Virgæ aureæ*, *Pirolæ ana m.* j. *Paſſular. ſine arillis* ℥. j.
Bulliant in duplici vaſe. Doſis ℥. iij. *quibus adde*
Syr. rubi Idæi, *& De tormentilla ana* ℥. j.
Balſam. Peruvian. liquidi ℈. j.
Mumiæ, *& Sang. hirci ana* ʒ ß. *m.*

Credibile non eſt quantùm hæ potiones in vulneribus curandis valeant, *Germani chirurgi*, apud quos in frequentiori ſunt uſu, dicant: *Neapolitani carnifices*, ideſt chirurgi, quia de tonſorum genere ſunt, (ſit pauciſſimorum pace dictum) his neglectis, digeſtivo utuntur, undè pauci vulnerati ſaneſcunt naturæ ope, & quos æquus amavit Juppiter. Nec nos has potiones pro his tonſorculis deſignamus, præterquamquòd noſtram chirurgiam non intelligunt, & negligunt; ideòque non projicimus margaritas ante hos porcos, nec ſanctum canibus mittendum cenſemus. *Lucius Apulejus* ſub aſininâ formâ hominem tegebat, iſti chirurgi ſub hominis larvâ aſinum tegunt, ideoque non mirùm, ſi nos mordeant, & calcibus feriant.

Cap. LVII.

De Anatomicâ imi Ventris Hiſtoriâ.

Egimus de ſuperiore ventre ſc. de capite, de medio ſc. thorace, nunc Anatomicus poſtulat ordo, ut de imo tractemus; ſed quia hic venter intra ſe partes humidas, putredini valdè obnoxias, multarumque fæcum cloacam continet, ab eo ſectiones anatomici exordiri ſolent, ut citæ putredinis vim declinent, eaque primum amovent viſcera, quæ ſuâ corruptione totum cadaver inficere, & ſic commodam reliquarum partium demonſtrationem impedire poſſent.

Hic infimus, ac tertius venter abdomine clauditur, hepatis, ventriculi, lienis, inteſtinorum, aliarumque multarum partium, alimentorum coctionibus, excrementorum ſecretionibus, & ſobolis procreationi inſervientium ſedes, in imum locum neceſſariò releganda, ne hujus culinæ multiplices turbationes, ac fœdiſſimæ impuritates ſuperiorum principum viſcerum functionibus obeſſent; Principes namque ſemper in infimam plebem onera deponere ſolent.

Eſt venter inferior totum id, quod ſuperiùs cartilagine enſiformi, ac diaphragmate, utrinque latere à coſtis inferioribus, poſteriùs, & inferiùs lumborum vertebris, oſſibus coxendicis, ſacro, & pubis circumſcribitur.

Hujus anteriora coſtarum infimis cartilaginibus finitima, ſub iiſque comprehenſa, veteribus *Hypochondria & Præcordia* nominantur, ſuntque duo, hinc dextrum, indè ſiniſtrum. Quod in medio hypochondriorum ventriculo cum proximis inteſtinis incumbit, *Epigaſtrium* nominatur, quamvis antiquitùs totum anterius abdomen, Græcis *Epigaſtrion* nominatum fuit.

Media regio umbilicalis eſt, infra, & ſupra umbilicum tres digitos æquans. Cujus portiones laterales Ilia, eo quòd Ileum inteſtinum ſub ipſis maximè lateat, nominantur.

Quod infra hanc, pubiſque ſpatium comprehenditur, *Hypogaſtricum*, Imus venter, & Aqualiculus nuncupatur; cujus partes laterales in flexurâ femoris ad pubem, Inguina dicuntur. Pubes eſt pars pudendis proximè imminens, quæ pilis tegitur in adultis.

Poſteriora abdominis ſuperiùs lumbi, inferiùs nates complent.

Conſtat hic Venter ex partibus integentibus, & tectis, hoc eſt exterioribus, & interioribus.

Veſtientes, ſeu continentes (quas abdomen propriè vocant) vel communes ſunt, ut cuticula, cutis, pinguedo cum ſuâ membranâ, panniculus carnoſus, & tunica cujuſvis muſculo propria; vel propriæ, ſuntque muſculi abdominis, & peritonæum.

Partes interiores, ſeu contentæ ad nutritionem, vel ad procreationem faciunt. Ad nutritionem quovis modo, ut ventriculus, omentum, pancreas, inteſtina cum meſenterio: vel ad hæmatoſin quovis modo, ut venæ meſeraicæ, venæ portæ cum radicibus, cava cum radicibus, hepar, veſica bilaria, porus bilarius, lien cum vaſe brevi, & hæmorrhoidibus, arteria cœliaca, renes,

capſulæ atrabilariæ, ureteres, veſica. Ad generationem quæ faciunt, vel ſunt viriles, vel muliebres: Viriles, ut vaſa ſpermatica, corpora varicoſa, ſeu paraſtatæ, teſtes, vaſa deferentia, proſtatæ, veſicæ ſeminariæ, penis &c. Muliebres, ut vaſa ſpermatica, corpus varicoſum, & teſtes, vaſa ejaculatoria, uterus cum ſuis partibus &c.

De *Cuticula*.

Cuticula, Græcis *Epidermis* dicta eſt, aliis ſumma, vel ultima cutis item cutis efflorescentia, cutis operculum &c. Eſt pellicula tenuis, denſa, vitæ, ſenſuſque expers, exſanguis, inſtrata ad cutem tegendam, eique firmiter adhærens.

A ſubditæ cutis madore, ambientis aëris ſiccitatis denſato, orta vulgò creditur; ſed perperàm, cum principium ſeminale non minùs habeat, quàm cutis, aliæque partes ſolidæ.

Uſus eſt tueri cutem, vaſorum oſcula tegere, ejuſdemque exquiſitum ſenſum attemperare, & nimium madoris effluvium impedire. Eapropter nonnihil dura eſt, tenuiſſima tamen, perſpicua, quemadmodum ceparum tunicæ pellucidæ, ne ſi craſſior eſſet, cutis non rectè ſentiret. Calloſa tamen aliquando ob labores in pedibus, & manibus.

Denſa eſt, & cute compactior. Unde puſtulæ aquoſæ cutem tranſeunt, non cuticulam. Non tamen nimis denſa, ne corporis tranſpirationem prohibeat. Et denſa quidem eſt non tantùm ad tuendas partes ſubjectas; verùm etiam ne nimius vaporis, ſanguinis, ſpirituum, & caloris fiat effluxus: nam eſt oſculorum, & extremitatum vaſorum operculum; quare non ſine ægritudine vivunt, qui ſine cuticula naſcuntur.

Varii anatomici hanc partibus corporis annumerandam non eſſe credunt, his rationibus ducti

Prima, quia in prima partium formatione non fuit ex ſemine producta, ſed poſtmodum ab excrementis tertiæ, ut aiunt, coctionis, frigore denſatis, & exſiccatis orta, inſtar cuticulæ, quæ pulti increſcit: hoc indè liquere tradunt, quia cùm aufertur, vel deteritur, facilè regeneratur, ſecus quàm partibus ſpermaticis contingere ſolet.

Reſpondetur, illius tenuiſſima ſtamina ex ſemine unà cum cute, in primâ partium delineatione fuiſſe efformata. Hoc liquet in abortivis fœtibus omnibus cute tectis, in quibus ſemper etiam cuticula invenitur; quæ non potuit fuiſſe generata à frigore externo, quod in occluſo utero nullum eſt; nec ab ambientis alicujus ſiccitate, quæ nulla fœtum, lacteo ſucco ſatis humido innantem, contingit: ergò ab aliquâ ſeminali portiunculâ. Quòd autem ablata, vel detrita facilè regeneretur, hoc commune habet cum dentibus, qui quotidiè deteruntur, atque iterum excreſcunt, imò in permutatione ſuperior major pars eorum aufertur, & poſtmodùm reſtituitur: item cum ſanguineis quoque partibus, quæ hac de cauſſâ è partium numero non excluduntur, quod ablatæ reſtituantur, cum ipſis ſanguineum nutrimentum tam copioſum affunditur, ut facilè talis redintegratio fieri poſſit. Sic etiam ad cuticulam è cutis vaſorum finibus, quos tegit, & occludit, ex ſanguine viſcoſi habitus, roris inſtar, continuè copioſi, pro ejus nutrimento exhalant, deperditas, vel detritas particulas facilè reſtaurari. Denique ſi, ut ſolent adjicere, generetur ſicut cruſtula pulti increſcens, hoc ſatis probat eſſe veràm corporis partem, ex eodem cum reliquis principio ortam: nam illa cruſtula in lacte non eſt lactis incrementum condenſatum, ut nec aliud quid extra lac, ſed eſt denſior ipſius lactis pars: ergò etiam lac.

Secunda, quia non ſentit, & in morbis non abſumitur, ſicut aliæ partes.

Reſpondetur, licet non ſentiat, nec in morbis manifeſtè abſumatur, tamen non minùs partem corporis eſſe quàm os, quod etiam neque ſentit, neque abſumi videtur.

Tertia, quia non vivit.

Reſpondetur, falſum eſſe, quòd non vivat, nam increſcit cum reliquo corpore, & nutritur, ſuccis alimentariis, ſicut reliquæ partes, qui ſucci, licèt manifeſtè conſpici nequeant, nihil refert, quoniam illud ipſum etiam contingit in illis ſuccis qui nutriunt oſſa, perioſtia, dentes, multaſque alias partes. Præterea etiam ſuos patitur morbos à pravis humoribus, & ſanguine procedentes, ut patet in leprâ, exanthematibus, multiſque maculis. In aliis quidem tenuior, & mollior, in aliis craſſior, & durior, eſt, ſed talia non magis imminuunt vitam cuticulæ, quàm cutis, cui eadem illa etiam contingunt.

Quarta, quia nullam obit actionem.

Reſpondetur, licèt non agat, tamen uſum habere maximè neceſſarium, atque hinc non minùs partem eſſe, quàm cartilaginem, pinguedinem, multaſque membranas, carnes, aliaſvè partes, quæ uſum quidem habent, non verò actionem.

Concludendum igitur, cuticulam veram eſſe corporis humani partem, Primò, quia cum aliis complet totum; nam homo ſine cuticulâ non eſt totus, & perfectus homo. Secundò, quia corpori in continuitate adhæret. Tertiò, ad uſum neceſſarium, ut ante dictum, comparata eſt.

Colore candido, & planè exſanguis, nam dilacerata, vel inciſa ſanguinem ex ſe non emittit. *Æthiopibus* nigra eſt, ſubjecta verò cutis non item. Numero una eſt

Cuticula connectitur, & arctè cohæret cuti, homine vivo, non aliter continua eſſet. Sæpe etiam præter naturam inſtar exuviarum ſerpentis deponitur, ut in quodam podagrico in pedum plantis obſervavimus, item in varioliis, febribus ardentibus, aliiſque. In demortuis candela, vel ferventi aquâ ſeparatur: in vivis phænigmis. In glande non cuti, ſed carni adhæret.

De *Cute*.

Cutis, *Derma* Græcis dicta eſt, eſt integumentum membranoſum, craſſum, ex ſemine ortum, corpori externo undequaque inductum, ut tactûs ſit inſtrumentum, & ad ſubjectarum partium tutelam.

Cutis eſt quoddam rete mirabile ex capillaribus vaſculis, nempe venulis, arteriolis, & nervillis contextum, totum corpus inveſtiens. Sub totâ cute i. ſub iſtâ texturâ reticulari copioſæ conſtitutæ ſunt glandulæ parvæ (cutaneæ, & milliares appellatæ, microſcopio obſervabiles) ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus inſtructæ, quorum orificiola cutis poros conſtituere videntur. Hæ glandulæ cutaneæ milliares ex ſanguine per vaſa capillaria emulgent, & ſeparant copioſè partem ejus aquoſam, ſalibus oleoſis ſuperfluis, aliiſque particulis inutilibus, tum primariò maſſæ ſanguineæ, tum etiam partium continentium imprægnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula earum excretoria exſpirant, adjuvante non paràm calore tum ipſius corporis, tum etiam corporis ambientis, & *inſenſilis tranſpiratio* appellatur, de cujus quantitate, & neceſſitate videatur *Sanctorius in Medicinâ Staticâ*.

Per-

Perforata eſt variis in locis ad introitum, & exitum neceſſariorum; ejus autem foramina alia conſpicua, ut os, aures, nares, oculi, anus, uterus &c. Alia inconſpicua, & inſenſibilia, ut pori. Pori illi corporis aliàs inconſpicui, hyberno tempore conſpiciuntur, cùm corpus derepentè denudatur; tum enim cuticula anſeris deplumati cutem æmulatur.

Innumeras habet arteriolas, & venulas, & nervos, per quos ſpiritus animales recipit, quorum ramuli exiles, & fibrillæ innumeræ in eam terminantur, & acutum ſenſum ei conferunt.

In multis locis piloſa eſt, ut in capite, & adultioribus in pube, mento, labiis, ſub axillis: præterea multis etiam, præcipuè viris, in thorace, cubitis, femoribus, & tibiis.

Conſtat cutis ex ſemine in quantitate moderatâ recepto, & pro ampliatione moderatum ſanguinem accepit: videtur tamen ſuperare ſemen. Nam albicat cutis naturaliter, licèt pro ſubjectorum corporum, & humorum copiâ variet: nam qualis humor, talis color in cute effloreſcit. Sic ſanguinei rubent. Icterici flaveſcunt, vel nigricant. Caro, ſi ſubjacet, citiùs rubet: ſi pinguedo, albicat. Sic etiam pro regionum diverſitate aliis niger, aliis flavus, aliis medius inter flavum, & nigrum, aliis albus eſt. Sic etiam pro diverſitate ſolis exurentis: hinc illis, quorum cutis continuè ſoli exponitur, multo magis fuſcus eſt, quàm aliis, qui in umbrâ vivunt.

Ratione ſubſtantiæ differt cutis in craſſitie, tenuitate, denſitate, mollitie, & duritie, pro varietate temperamentorum, ætatis, ſexûs, regionum, & partium operantium.

Cutis craſſa eſt ſextuplo cuticulâ craſſior, ſed tenuior quàm in aliis animalibus, neque aliquis è cute in corium apparata, de cutis craſſitie judicet; apparatu enim eo corrugatur plurimùm, & incraſſatur. Mollior, & rarior eſt in facis, pene, & Scroto: durior in cervice, cruribus, pedum plantis, dorſo: media in duritie, & mollitie eſt in digitorum apicibus. Sic quædam cutis eſt craſſiſſima, ut in capite: quædam craſſa in collo: quædam tenuis, ut in lateribus, unde titillatio: quædam tenuior, ut in volâ manûs, tenuiſſima in labiis, & in glande. In pueris tenuior, & poroſior, quàm adultis, in fœminis quoque quàm viris; in calidâ regione, quàm frigidâ. Æſtivo quoque quàm hyberno tempore cutis rarior, quo fit, ut animalium pelles æſtate excoriatæ difficiliùs pilos, quàm hyeme contineant. Variat quoque plurimùm pro diverſitate ſubjecti; unde in nonnullis denſitatis, & craſſitiei admirandæ, ſi credimus *Petro Servio*, adeò ut ea innoxiè carbones igneos tractare, geſtare, & continere, & propemodùm extinguere duæ Æthiopiſſæ potuerint.

Quædam cutis à ſubjectis partibus facilè ſeparatur, ut in ventre inferiore, & medio, brachiis, & cruribus. Ab aliis difficulter, ob membranam carnoſam, cui nectitur fibris, & vaſorum beneficio.

In plantis pedum, & volis manuum vix ſeparatur, quibus connaſcitur ad firmiorem apprehenſionem. Vix etiam à carne frontis, & totius ferè faciei, maximè aurium, & labiorum, ob tendines, & muſculos, maximè eum, qui latus dicitur, commiſtos. Sic in fronte mobilis eſt, in reliquo corpore non item.

Uſus cutis eſt, ut ſit corporis tegumentum; & ut exitum det excrementis, & fuligines, excludat inſenſili perſpiratione, qua magis ſublevamur, quàm omnibus ſenſibilibus ſimul unitis, undè generale corporis emunctorium dicitur, ideòque tota quanta eſt foraminata conſpicitur. Per hanc ex arte ſtaticâ *Sanctorius* triginta annorum experientiâ deprehendit, pluribus unicâ die naturali tantùm evacuari, quantùm per alvum quindecim dierum curſu.

De Pinguedine.

Pinguedo, Græcis *Pimeli* dicta eſt, eſt ſubſtantia unctuoſa, frigore condenſata, ex alimenti portione producta, quæ cuti ſubſtrata, non minùs penetrabiles noxas excludit, quàm immodicam inſiti caloris diſcuſſionem prohibet, & partes interiores humectat, iiſque faciliorem præbet motum.

Quærunt Anatomici, an pinguedo inter humani corporis partes annumeranda ſit? Quidam negativam ſuſtinent partem his rationibus ducti, &

Prima, quòd non ſit pars ſpermatica è ſemine genita, quia in primâ partium delineatione nuſquam apparet. Sed

Reſpondetur, partium ſpermaticarum prima ſolùm delineamenta ex ſemine gigni, eaque plerùmque adeò tenuia eſſe, ut in principio oculis conſpici nequeant, ſicut liquet in dentibus, aliiſque variis partibus; quæ non niſi diù pòſt apparent; ubi per oblata alimenta incrementum ſumpſerunt; & ſic quoque ſe rem habere in pinguedine.

Secunda, quòd communi cum reliquis partibus vita non fruatur, quia inſenſibiliter modò increſcit; modò abſumitur.

Reſpondetur, quòd ſicut muſculi per morbos inſenſibiliter decreſcunt, & per ſanitatem increſcunt, atque indè tamen dici non poſſit, illos communi cum reliquis partibus vitâ non frui, ſic etiam per incrementum, aut decrementum pinguedinis, non probari illam communi cum aliis partibus vitâ non frui.

Tertia, quòd per inedias in aliarum partium nutrimentum convertatur, cùm tamen una pars aliam nutrire non poſſit.

Reſpondetur, quòd probandum foret pinguedinem per inedias in aliarum partium nutrimentum cedere, in earumque ſubſtantiam mutari; illud enim veroſimile non videri, ſed quòd potiùs hæc, ſicut aliæ partes, imminuatur, deſtituta ſuo convenienti alimento.

Quarta, quòd nullam obeat actionem.

Reſpondetur, quòd *Gal. 6. de placit. cap. 8.* pinguedini functionem adſcribat, per functionem intelligens uſum, ſicut multis aliis in locis actionem, & uſum confundit, quamvis reverà differant.

Ad hæc, cuticulam, varias membranas, pilos, aliaſque nonnullas partes, etſi nullam actionem obeant, ſed uſum ſolummodò præſtant, è partium tamen numero non excludi, & hac de cauſſâ etiam pinguedinem ex iſto numero non excludi poſſe.

Univerſo corpori circumfuſa eſt pinguedo, exceptis labiis, auris parte ſuperiore, palpebris, ſcroto, & pene, quibus oneri fuiſſet. Non in omnibus tamen hominibus æquali quantitate cuti ſubſtrata reperitur: communiter vix ſemidigiti latitudinem ſuperat, in plurimis longè tenuior eſt, in obeſis aliquantò craſſior.

Forma pinguedinis, quamdiu in vaſis eſt, non eſt concreta, ſed liquida, & fuſa ob calorem, quia adhuc in vaſis continetur.

Venas tres habet pinguedo abdominis, mammillarem externam ſupernè deſcendentem, Epigaſtricam infernè è crurali per inguina aſcendentem, & à lumbis quam plurimas emergentes venas, quibus arteriæ ſociantur.

Glan-

Glandulas habet copioſiſſimas, quæ excrementa ex corpore in ſe recipiunt. In morboſis, & excrementitiâ humiditate abundantibus copioſiores.

Pinguedinis uſus eſt

I. Inſtar veſtis calefacere, calorem nativum fovere, ſuâ viſciditate effluxum prohibendo, craſſitie, & denſitate meatus occludendo, ne frigus penetret, & æſtate calorem inhibendo, quò minùs penetret.

II. Calidas, & ſiccas partes, ut cor, oblinire, & humectare.

III. Motum faciliorem reddere, & partes ſervare, ne exſiccentur nimis, diſtendantur aut rumpantur. Hinc cartilaginum extremitates tuetur, articulos majorum oſſium, quorundam ligamentorum externâ ſede, item vaſis ad cutem delatis ſubſternitur. Sic hanc ob cauſſam pinguedinis copia in orbitâ oculi, ne ob motum continuum exſiccatio, & ariditas quaſi ſequatur. Et vena coronalis cordis multâ pinguedine eſt munita, ut motui, & magno calori cordis obviam eatur.

IV. Eſt inſtar pulvinaris, & propugnaculi, contra ictus, contuſionem, compreſſiones. Hinc clunibus, volis manuum, & pedum natura copioſam dedit pinguedinem.

V. Spatia vacua complet inter muſculos, vaſa, & cutim, adeòque corpus reddit æquale, album, molle, pulchrum, formoſum. Hinc tabidi, & vetulæ deformes.

De Membranis in genere, de Membranâ carnoſâ, & Membranâ Muſculorum propria.

Pinguedini in homine ſubſternitur *membrana carnoſa*, quæ tamen cuti proxima eſt in ſimiis, canibus, ovibus. De hac antequam agamus, membranæ natura in genere cognoſcenda.

Membrana eſt, quæ partem ambit corpulentiorem, ut peritonæum, pleura, perioſtium, pericardium, & muſculorum membranæ peculiares. Tunica ſtrictè, & propriè vaſis tribuitur, ut venis, arteriis, ureteribus, utero, veſicæ bilariæ, & urinariæ, œſophago, ventriculo, inteſtinis, teſtibus. *Meningis* vox peculiariter cerebri membranis tribuitur.

Membrana autem eſt pars ſimilaris lata, plana, alba, & dilatabilis, & ſemine viſcido, & aquoſo genita, ut partes veſtiendo cuſtodiat.

Forma eſt ſuperficiei æqualitas, tenuitas, lævitas, denſitas, validitas, ut dilatari poſſit.

Uſus eſt,

I. Partes veſtiendo cuſtodire ob duritiem, & denſitatem, & tactûs inſtrumentum eſſe; nam membranarum ope partes ſentiunt. Et tanta eſt membranarum neceſſitas, ut natura quamlibet partem membranâ intexerit.

II. Ad robur partium conferre.

III. Ne frigore pars lædatur, & ne calor naturalis exhalet.

IV. Ut partes partibus conjungat. Sic Meſenterium, inteſtina dorſo connectit.

V. Vaſorum ora claudere, ne humores effluant, vel refluant: ut fit in veſicâ ad ureterum implantationem, in cordis ventriculis per valvulas.

Membrana eſt alia craſſior, alia tenuior. Tenuis differt in tenuitate; nam perioſteum coſtarum eſt tenuius, quàm pleura; perioſteum capitis, quàm pericranium; dura, quàm pia mater, craſſior eſt. Craſſa eſt membrana carnoſa, quæ nec ipſa quidem æqualitatem ſervat; nam in collo craſſior eſt. Sed de membranâ carnoſâ jam dicemus.

Membrana carnoſa, membrana communis, quibuſdam muſculus membraneus dictus, communiter dicitur *Panniculus Carnoſus*, eſt membrana valida, fibris carnoſis præcipuè circa frontem, collum, occiput, auriumque plagas donata, & toti corpori ad tegumentum, ac defenſionem circumtenſa, ſenſuque exquiſito prædita, unde acribus laceſſita vaporibus corpus quadam concuſſione, ac rigore convellit.

In homine pinguedini proximè ſubſternitur, in plurimis brutis cuti, quam eorum multa mobilem hac de cauſſâ habent, & muſcas, aliaque inſecta motu iſto excutiunt, ut videre eſt in equis, vaccis, cervis, & elephante; in homine verò, exceptâ fronte immobilis eſt.

Uſus eſt, I. Partes vicinas munire, imò totum corpus integere, & defendere, unde apparet ejus ſitus, quod totum corpus ambiat. II. Pinguedinem continere, ne diffluat, aut à continuo muſculorum motu liqueſcat. III. Vaſa ad cutim abeuntia (quæ eunt inter cutim, & hanc membranam) fulcire; nam

Connectitur cuti per plurimas venas, pauciores arterias, nervorum propagines, & fibras membraneas, membranis verò muſculorum ſubjectis, per fibras tenuiores. Dorſo firmiſſimè adhæret, ibique craſſiſſima eſt, atque propterea indè ejus originem vulgò derivant; in hominis parte anteriore colli, & fronte, à cute, & muſculo lato vix ſeparari poteſt; adeo adhæret, & muſculum latum conſtituere putatur.

Superficies lubrica, parte qua muſculos tangit, ob lentum humorem membranis oblini ſolitum, ne motus impediatur.

Membrana muſculorum propria eſt tenuis membrana, omnes, & ſingulos muſculos inveſtiens, eoſque à ſe invicem, & vicinis partibus diſtinguens. Alii membranam hanc à perioſtio, à muſculorum nervoſis fibris oriri volunt. Hæc tenuis eſt, & annectitur muſculo per tenuiſſima filamenta.

Uſus eſt, I. Muſculos inveſtire, & ab aliis ſeparare. II. Eidem ſenſum tactûs communicare.

De Muſculis.

Partes continentes huic infimo ventri propriæ ſunt oſſa, muſculi abdominis, & peritonæum.

Oſſa ſunt pauca, & vaſta, ſcilicet lumborum vertebræ quinque, os ſacrum, cui annectitur os coccygis, & os ilium, coxendicis, ac pubis, de quibus alibi.

Muſculi abdominis decem numerantur, membranis propriis, & fibrarum concurſu, vel ſitu manifeſtè diſtincti, utrimque æqualiter ſibi invicem oppoſiti.

Primum par obliquè deſcendens, (ſeu externum) ita dictum ob fibras, quæ obliquè deſcendunt à parte ſupernâ ad infernam, totum ſui lateris abdomen obvelat, cùm maximum ſit, & latiſſimum.

Oritur in pectore ex inferna parte ſextæ, ſeptimæ, octavæ, & nonæ coſtæ, antequàm illæ in cartilaginem abeant; & oritur quidem variis principiis triangularibus, ſeu pinnis (juxta ſerratum pectoris muſculum majorem, (quæ poſteà in unum coaleſcunt. Singulis verò pinnis ex interſtitiis ſuarum coſtarum ſinguli nervi porriguntur. Deinde oritur etiam ab apice tranſverſorum proceſſuum vertebrarum lumborum. Adeò principium ejus latè diffuſum eſt, videlicet à ſextâ coſtâ ad imam lumborum vertebram. Deſinit in abdomen medium, ubi apparet alba linea, & os pubis, & deſinit quidem in latum tendinem, concurrentibus eò infinitis fibris obliquis. Eſt autem *linea alba* pars candicans à mucronatâ cartilagine per medium abdominis, & umbilicum ad uſque pubis excurrens. Tendi-

neam

neam habet firmitudinem, & conflatur ex concurſu finium tendinum muſculorum abdominis, deſcendentium, aſcendentium, tranſverſorum, & pyramidalium.

Nervos, arterias, & venas ab intercoſtalium ramis parte ſuperiore ſortiuntur.

Hi muſculi duo obliquè deſcendentes perforati ſunt, I. ad umbilicum, II. ad inguina in viris, ut vaſa ſeminalia exeant; in mulieribus, ut duo ligamenta uteri rotunda, & nervea exeant & in pudendum prope Nympham deſinant.

Secundum par eſt obliquè aſcendens, ſeu internum habens fibras contrarii ſitûs: proximè ſubſternitur & figuram habet triquetram. *Principium* ejus carnoſum eſt à coſtâ oſſis Illi Membranoſum verò tùm à proceſſibus tranſverſis vertebrarum lumbarium, à quibus nervos accipit, tum à ſpinis oſſis ſacri. *Fine* adnaſcitur carnoſo nonnihil ſingulis coſtis nothis, & veris nonnullis, reliqua verò ſui parte finali paulatim abit in tendinem, & quidem duplicem: una pars ſupra rectos muſculos vergit, altera pars infra: ut rectus quaſi in vaginâ ſit repoſitus, ſed propè lineam albam reunitur, & in eandem inſeritur.

Tertium par Rectorum eſt à recto fibrarum ductu denominatur. Hoc validiſſimum eſt, & latitudine digitos tranſverſos tres, vel quatuor; craſſitie minimum digitum æquat.

Ab utroque latere cartilaginis enſiformis, à ſterno, & quatuor coſtarum cartilaginibus carnoſi oriuntur, & ſic rectà deſcendentes, ac propè umbelicum quaſi uniti, & binis, ternis, interdùm quaternis inſcriptionibus, quibuſdam transverſis, quibusdam nonnihil obliquis, veluti in plures muſculos diremptì, valido, craſſo, tendinoſoque fine deſinunt in oſſa pubis. Nonnulli Anatomici eorum principium ab oſſibus pubis, finem in coſtarum cartilaginibus poſuerunt. Alii illos ex pluribus muſculis conflari putârunt, eorumque principia, partim in coſtarum cartilaginibus, partim in oſſibus pubis, fines verò, ſeu tendines ad eorum interſectiones ſtatuerunt, & ſingulas partes inter duas tendinoſas inſcriptiones contentas ſingulos muſculos eſſe tradiderunt. Cui opinioni non omninò abs re calculum ſuum concedit *Spigelius*, eo argumento præcipuè inductus, quòd non tantùm in ſuperioribus partibus recipiant nervos ab intercoſtalibus, verùm etiam in inferioribus à primo lumborum pari. Nam perpetua regula eſt: Omnis muſculus movetur verſus ſuum principium. Ubi autem nervus inſeritur, ubi eſt principium muſculi, atqui hìc varii nervi inſeruntur in eorum partes, non modò ſuperiores, & inferiores, verùm etiam illas, quæ ſingulis interſectionibus interjiciuntur: igitur multa ſunt horum muſculorum principia, quæ cùm non poſſint eſſe multa in uno muſculo, neceſſariò ſinguli recti muſculi non conſtant ex uno, ſed ex pluribus muſculis. Præterea, ſi primariam eorum actionem ſpectemus, illa eſt, ventrem fortiter comprimere, ad fæcum, fœtuſque expulſionem: quæ compreſſio non requirit, ut os ſternum deorſum, vel oſſa pubis ſurſum trahantur, ſed ut illa oſſa ſuis locis maneant, omneſque, & ſingulæ horum muſculorum partes ſimul intumeſcant, ſicque ſuperiores cujuſque partes, alias ſibi ad proximas interſectiones proximas ſurſum; inferiores alias ſibi proximas deorſum; mediæ interſectionibus interjectæ utrimque adſtantes ad ſe trahant.

Quæ tractiones, cùm fiant à diſtinctis, & diverſis partibus ad partes diverſas, ſequitur ſingulos rectos muſculos conſtare non ex uno, ſed ex pluribus muſculis.

Sicut arterias recipiunt inſignes ab epigaſtricis aſcendentibus, & mammariis deſcendentibus, ſic etiam venas majuſculas ad venas epigaſtricas, & mammarias omittunt.

Quartum par Pyramidales muſculi, incumbunt rectorum infimis tendinibus. Denominantur pyramidales à figurâ pyramidali, ab uſu verò ſuccenturiati dicti, quia rectis ſubſidio venire creduntur in ſuâ actione. Nec ſunt rectorum partes, ſed diſtincti, quia membranâ peculiari veſtiuntur, & fibris non conveniunt cum rectis.

Oriuntur principio carnoſo, nec admodum lato ab extremo oſſe pubis, ubi etiam nervos recipiunt; & quantò longiùs aſcendunt, tantò fiunt anguſtiores, donec apice acuminato in tranſverſi muſculi tendinem deſinant.

Nonnunquam hi muſculi ambo deſunt, interdum alteruter deſideratur, iſque frequentiùſ ſiniſter, quàm dexter, & tunc eorum locum latior, & carnoſior rectorum finis ſupplet.

Fallopius vult, pyramidales veſicam, dum mingimus, comprimere ad urinæ excretionem.

Quintum par Tranſverſi, ſitu infimi, oriuntur à ligamento quodam ex oſſe ſacro prodeunte, & muſculum ſacro-lumbum tegente, deinde ab infimâ coſtâ, & ab oſſe ilii. Finiunt membranoſo tendine, & in lineam albam, ubique ita tenaciter peritonæo adhæret, niſi circa pubem, ut ſine laceratione ab iis ſeparari nequeat. Horum peculiaris uſus eſt colon comprimere.

Omnium muſculorum abdominis eſt ventrem inferiorem comprimere, & ſic alimentorum per vaſa, & viſcera impulſionem, ac redundantium, & fœtûs quoque maturi expulſionem promovere, atque etiam thoraci in validâ reſpiratione, & expectoratione ſuppetias ferre; item contenta viſcera ab injuriis externis defendere, & calore ſuo fovere, ac coctionem adjuvare.

Præter dictos muſculos etiam ventris inferioris muſculis accenſeri poſſent muſculi in lumborum, & oſſis ſacri regione ſiti: verùm quia illi primariò aliarum partium actioni inſerviunt, ordini muſculorum hujus ventris inferioris annumerari non ſolent.

De Peritonæo.

Omnibus abdominis muſculis ablatis, peritonæum in conſpectum venit, ſubjacens, & inteſtinis obductum, dictum à circumtendendo, quòd circum partibus, quæ inter diaphragma, & crura ſunt. Eſt autem Peritoneum, membrana viſcera inferioris ventris inveſtiens.

Eſt autem membrana tenuis, ac mollis, ne oneri ſit; ſed valida, & denſa, ut laxari, & extendi poſſit. Craſſior eſt in mulieribus ab umbilico uſque ad pubem, ut in fœtus geſtatione diſtendi magis poſſit, in viris præſertim crapulæ addictis craſſior à mucronatâ cartilagine ad umbilicum, ob ventriculum putatur. Alii volunt peritonæum eſſe ex ligamentoſâ, & nervoſâ ſubſtantiâ; alii ex ſolis nervis; alii ex ſolis ligamentis; alii à cerebri meningibus; alii ex fibris ſpermaticis intertexta: intrinſecùs lævis, & veluti humore oblita, extrinſecùs fibroſa, & nonnihil aſpera.

Figurâ ejus eſt ovalis; eſt enim inſtar veſicæ, vel ovi oblongi: nam inferiorem ventrem totum ſuccingit, ideò huic longitudine, & latitudine reſpondet.

A primâ, & tertiâ lumborum vertebrâ impropriè oriri traditur, quia eo loco craſſities ejus major, & firmior connexio eſt. Dico impropriè, quia nulla pars ſpermatica ab alterâ oritur, ſed omnes ex ſemi-

ſemine originem ſumunt. Connectitur etiam ſuperiùs diaphragmati arctiſſimè, inferiùs oſſi pubis, & ilii, anteriùs lineæ albæ, & transverſorum muſculorum tendinibus.

Eſt autem ubique duplex, quod tamen maximè liquet parte poſteriore circa ſpinam, renes, & veſicam, quibus locis craſſiſſima eſt, quamvis etiam parte anteriore ejus duplicatura divulſione membranæ ſuperioris ab inferiore aliquoties demonſtratur.

Perforatur peritonæum anteriùs in fœtu, ubi umbilicus eſt; deinde ſupernè foramina habet, ubi diaphragmati connaſcitur, ad tranſitum vaſorum. Sunt hæc tria: Primum, ubi tranſitus eſt venæ cavæ. Secundum, ubi tranſitus eſt ſtomachi. Tertium, ubi tranſit arteria magna, & nervi ſextum par per diaphragma. Infernè circa anum, cervicem veſicæ, & uteri, vaſaque ad crura abeuntia per peritonæum, abdominis muſculos, & cutim.

Vaſa, arterias, & venas accipit à vicinis diaphragmaticis, mammariis, & epigaſtricis, aliquando & à ſeminalibus. Nervos exiles ab iis, qui abdominis muſculis porriguntur.

Uſus habet partes ſubjectas continere, & hinc indè connexiones mittere, atque venarum orificia claudere.

De Omento.

Remoto peritonæo, ſtatim ſeſe offert omentum, quaſi operimentum dictum, quod inteſtina tegat. Græcis *Epiploon*, ab *innatando*, eo quod inteſtinis veluti innatet. Arabibus *Zirbus*; Latinis *Rete*, vel *Reticulum* nominatur.

Situm eſt ad ventriculi fundum, indèque inteſtinis inſtratum, quorum anfractus ingreditur, nonnullis ad umbilicum ceſſat, in aliis ſæpe infra umbilicum protenditur uſque ad os pubis, ubi inſeritur, & uteri compreſſione mulieribus ſterilitatem inducit, & in viris per ruptum peritonæum, ſi ad ſcrotum delabatur, herniam epiplocelem facit.

Per omenti ſubſtantiam plurimæ *venæ* ſparguntur, *&* *arteriæ* à cœliaco, & meſenterico ramo; pauci verò nervi, & exigui à plexu intercoſtalium. Et ob venas multas, adeps multus in omento eſt; *eique glandulæ* exiguæ, nunc plures, nunc pauciores interponuntur.

Uſus, primò, ob adipis copiam omentum juvat, & fovet calorem ventriculi, ſed fundi; nam ſuperior pars ventriculi fovetur ab incumbente jecore, fovet etiam inteſtinorum calorem, tanquam partium membranoſarum, & exſanguium; unde omentum exciſum, flatus, & ructus gignit, & pro bonâ coctione alia adhibere oportet, quæ ventriculum tegant. Secundò, ramum ſplenicum, aliaque vaſa ad ventriculum, colon, & duodenum euntia fulcit.

Cap. LVIII.

De Ventriculi Anatome.

Remoto omento, mox adeſt ventriculus, quaſi parvus venter dictus eſt, pars infimi ventris organica in epigaſtrio proximè ſub diaphragmate ſita; qui alimentum aſſumptum, dentiumque molitione præparatum, ac per gulam demiſſum concoquit, ex eoque meliorem alimentorum partem in ſuccum alimentitium convertit.

Situs eſt ventriculus in epigaſtrio ſub diaphragmate, nec oſſibus circumdatur, ut faciliùs diſtendatur, & quidem in medio quaſi corporis, & ſpinæ incumbit. Situatur inter duo illa viſcera principalia, nempe hepar, & lienem. Pars ſiniſtra, quæ major, & ad fundum rotundior, in ſiniſtro hypochondrio eſt, ut cedat hepati, quod in dextro latere, atque ita in æquilibrio quaſi ſit corpus: dextram verſus paulatim attenuatur, ut cibus ſenſim protrudatur. Ex quo fundamento ſcitur, dormituris conducere primùm ſiniſtro later incumbere uſque ad coctionis abſolutionem: deindè verò dextro, ſecus quam vulgò putant. In ſiniſtro verò fundus eſt, ubi cibus morari debet: ad dextrum enim revolutus, vicinior eſt exitu. Quanquàm hìc conſuetudini multùm dandum. Siniſtro hepatis lobo cooperitur, ac pancreate ſuffultus jungitur duodeno.

Unicus tantummodò homini eſt ventriculus, quippe cujus cibi ferè cuncti priùs in molis, & piſtrinis exactiſſimè comminuuntur, ac in furnis, & ollis excoquuntur, adeò ut poſtmodum, parùm laboris ventriculus inveniat, ſicque unicus ipſi ſufficiat; at duo ſunt in ruminantibus, aliiſque multis animalibus, quibus cibi duriores, & crudiores conficiendi erant, necnon in nonnullis pennatis duo ſunt ventriculi, uns membranaceus, & tenuior, *Ingluvies* Latinis dicitur, recipiens alimenta, & deinde leviter cocta è ventriculo ejiciun ur in pullos, cum aliàs pennatorum pulli non nutriuntur; alter eſt multò craſſior, & calidior, intus habens membranam duram, qua recipitur alimentum durum, in priore videtur materia alimentitia ad coctionem præparari, in poſteriore perfectè concoqui. In nonnullis animantibus tres inveniri dicuntur, quatuor in iis ruminantibus, cornigeris, & alterâ maxillâ dentatis: nempe venter primus, reticulum, omaſus, & abomaſus.

Figura eſt rotundè oblonga, & ſimilis tibiæ utriculari, præcipuè quando cum duodeno, & œſophago conſideratur. Anteriùs æqualiter gibboſus eſt ventriculus; poſteriùs, dum in corpore latet, duos gibbos habet, dextrum minorem, & ſiniſtrum majorem, inter quos mediant dorſi vertebræ, & truncus cavæ, atque arteriæ deſcendens.

Magnitudo variat pro varietate ætatis, & magnitudinis corporis, cujus proportioni correſpondere debet, quamvis hæc regula perpetua non eſt; nam varios homines proceros ventriculum parvum, & brevioris ſtaturæ quoque varios magnum ventriculum in variis diſſectionibus habere compertum eſt. Communiter tamen fœminis, quàm maribus minor eſt, ut utero creſcenti locus detur, & his, qui voracitati non ſtudent, mediocris eſt: Guloſi, voraces, magnique bibones plurimo cibo, & potu ſeſe infarcientes, majorem habent ventriculum, cùm velut corium ſit extenſibilis, ſed quò plus extenditur, eò tenuior, & attenuatior fit ejus ſubſtantia, ut corrugari ampliùs nequeat, unde diuturna coctionis imbecillitas.

Superficies extrinſeca eſt lævis, plana, & albicans: intrinſecùs, quando ventriculus conſtrictus eſt, apparet rugoſus, & nonnihil rubens.

Membrana conſtat triplici, ſive tribus diſtinctis membranis, quarum exterior ſc. prima communis nuncupatur, & eſt craſſior, & à peritonæo deduci creditur. Media carnoſior eſt, fibriſque carnoſis omnis generis refertiſſima, quæ admirandam varietatem oculis objiciunt, modò ſe orbicantes, nunc obliquantes, jam rectitudinem ſervantes, eum, ut creditur, in finem, ut robur his partibus præſtet, variumque motum exercere queat, præcipuam enim eam edere operationem ex eo deprehenſibile eſt, quòd admodum robuſta, & valdè incraſſata conſpiciatur. Tertia, ſive intima nervoſior

ſior eſt, continua œſophagi, oris, & labiorum tunicæ, ut nihil ventriculo ingratum recipiatur, quia in ore fit cibi præparatio. Hinc quando in ventriculo bilis adeſt, linguæ amaritiei, & flavedo linguæ communicatur: contrà etiam oris, & linguæ vitia œſophago, & ventriculo. Rugoſa eſt hæc tunica, ut dilatari, arripere, & complecti cibos meliùs poſſit. Rugas verò habet ob cruſtam carnoſam ſibi adhærentem, ut meliùs ab ingeſtis durioribus defendatur, vel ne exeſionem à ſuccis acribus patiatur. Medium ſpatium inter interiorem tunicam, & mediam multis minutiſſimis glandulis miliaribus eſt conſperſum.

Diſtinguitur in fundum, & duo orificia, dextrum, & ſiniſtrum.

Siniſtrum, vulgò ſuperius dictum, proprio nomine *Stomachus*, vel *os ventriculi* appellatur, & œſophago, ac diaphragmati, circa undecimam thoracis vertebram, è regione cartilaginis enſiformis continuum, alimenta, deglutita admittit, & dicitur appetitûs ſedes. Orificium hoc majus eſt, craſſius, & amplius, ut etiam cibum durum, aut etiam ſemimanſum admittat. Veteribus cor dictum fuit, quia ejus affectus animi deliquia, aliaque ſymptomata cardiacis ſimilia gignunt, tùm ob exquiſitiſſimum ſenſum, tùm quia cor condolet per conſenſum, & vicinitatis, & nervorum ab eodem ramo prodeuntium, fibras circulares carnoſas habet, ut orificium claudat ab aſſumpto cibo, ne fumi aſcendant, cerebrum petant, & morbos generent, & ita perfectior fiat coctio. Ita illud quaſi ollam operculo ad retinendos fumos tegimus, Item ne vario decubitu alimenta in os regurgitent. *Helmontius* in ſtomacho, tanquam in centrali puncto, atque radice principium vitæ, & animæ ſedem collocat.

Dextrum orificium, vulgò inferius, propriè *Pylorus*, ſeu janitor nominatur. Anguſtius eſt, & clauſum manet, & cibi coctione abſolutâ, aperitur. Interdùm aperitur inter primum, & reliquos vomitus, quando ex inteſtinis aliquid aſcendit. Et reverà apertum eſſe etiam noxiis humoribus, lienteria teſtantur, fluxus alvi alii, miſerere mei, & alii affectus ultro citroque per pylorum trameuntes. Et nonnihil reflexum, & fibras tranſverſas habet, circulumque craſſiorem, muſculi orbicularis formâ præditum, inſtar muſculi ſphincteris, ac inteſtino duodeno conjunctum exiſtens, ingeſta concocta alimenta ad inteſtina demittit.

Ventriculus fibras habet triplices, rectas, obliquas, & tranſverſas ad viſceris robur, facilemque retentionem, & expulſionem.

Ventriculus nervos, arterias, & venas recipit.

Nervos recipit à ſexto pari, ad orificia geminos, à ramis, qui, quia molles, & longum iter conficiunt, membranis robuſtis obducti ſunt. Et ita ſe interſecant, ut obliquè, adeòque tutiùs ducantur. Dexter oris ventriculi partem anticam, & ſiniſtram cingit, ſiniſter poſticam, & dextram. Quia ergò ita orificium involuitur nervis, ac ſi ex ſolis nervis compoſitum eſſet, hinc valdè ſenſibile eſt hoc ventriculi orificium: nam ibi ſedes appetitûs, & fames animalis eſſe debuit: quemadmodùm partem eam contrahi, & quaſi corrugari ſentiunt valdè eſurientes. Rami nervorum ex his quoque deorſùm mittuntur ad fundum uſque. A ſiniſtro verò abit propago ſecundùm ſupremam ventriculi ſedem ad pylorum, quem aliquot ramis implicat, & jecoris cavum accedit. Alii etiam duo nervi adeunt ventriculi fundum à ramis juxta coſtarum radices ductis. Quamobrem mirum non eſt, quòd percuſſo, & affecto cerebro, ventriculus turbetur, & vomitiones fiant, maximè in hemicrania. Atque viciſſim malè affecto ventriculo, cur animalis facultas langueat.

Arterias recipit ventriculus à ramo cœliaco arteriæ magnæ, ejuſque cum dextrâ, tum inprimis ſiniſtrâ propagine, quas nonnulli in gravibus ſanguinis vomitibus referari arbitrantur.

Venas ſuas habet partim à venæ portæ trunco, partim à ramis ejuſdem tam dextro nempe meſenterico, quàm ſiniſtro videlicet ſplenico, venæ autem, atque arteriæ peculiariter ventriculo propriæ vocantur gaſtricæ, communes verò eidem cum omento, gaſtro-epiploicæ, vena itaque gaſtrica dextra, aliàs pylorica nominata ob ejus præcipuum flexum ad inferius ventriculi orificium, oritur à trunco venæ portæ: vena gaſtrica major deducitur à ramo ſplenico, quæ ſuperiorem ventriculi regionem, orificiumque ejus ſuperius more coronæ circumdans coronaria nuncupatur, & ſurculis aliquot cum pyloricâ coit; gaſtricæ pariter venæ minores, necnon vas breve, ſeu vena brevis, modò intra, nunc extra ſplenem à ſplenici rami ſuperiore traduce verſus ventriculi fundum protenſa: ac tandem vena gaſtro-epiploica ſiniſtra ab inferiori ſplenicæ venæ ſurculatu exordiens, partim lævorſum ad ventriculi fundum, partim ad omentum diſtribuitur. Vena gaſtro-epiploica dextra à ramo meſenterico exſurgens conſimili quoque modo diſpartitur, cùm ad ventriculi fundum anterius, & poſterius, tum ad omentum, ſiniſtræque gaſtro-epiploicæ itidem inoſculatur.

Pſeudo-chymici, quos ex *Galeni*-*is* quamplurimi ſequuntur, tradiderunt à liene per vas venoſum breve acidum quendam ſuccum, vulgò excrementum melancholicum, quod tranſmutari non poteſt in liene, in ventriculum deferri, ut acidâ ſuâ vi cibi appetentiam ſeu famem, & ſimul ventriculi coctionem promoveret, ciboſque juſto tempore morari faceret. Verùm hujus doctrinæ falſitatem autopſia in vivorum animalium ſectionibus oſtendit, utpotè in quibus manifeſtiſſimè patet nihil à liene ad ventriculum, ſed continuè ſanguinem à ventriculo ad ramum ſplenicum defluere. Quippe ligaturâ vaſi venoſo brevi injectâ, mox apparet intumeſcentia inter ventriculum, & ligaturam, detumeſcentia verò inter ligaturam & ramum ſplenicum: quod certum indicium eſt, ſanguinem ita fluere, ut jam dictum, eumque vix unquam ad lienem pervenire, (ingreſſus enim vaſis venoſi in ramum ſplenicum plerumque nonnihil diſtat à liene) neque ingredi lienem, ſed in ramum ſplenicum effundi, per eumque rectâ ad portam deferri. Præterea jejuni ventriculi aciditatem non continent, ſed tantùm dum cibis ſunt repleti, à quibus aciditas producitur; nam ſi à liene illam ſugerent, adhuc jejuni acidum eructarent.

Uſus ventriculi eſt cibum, & potum recipere, per accidens verò multa præter naturæ inſtitutum continere, & generare, quod fit ob cavitatem ejus inſignem, & amplam, ut ſunt lapilli, & lumbrici. Fabuloſum, quod *Salmuth*, de infante in ventriculo, & concepto, & formato, perque os deinde excluſo ſcripſit, cenſemus.

Ventriculi actio apud omnes Medicos eſt ex alimentis aſſumptis præparatis, & coctis, lacteum ſuccum, ptiſanæ cremori non abſimilem, chylum vulgò dictum, pro animantis nutricatione ſequeſtrare: atqui nos in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *cap.* 1. *De Ventriculi actione*, Aſiaticè vindicandum duximus hominum mentes ab hujus rei præjudicio multifariàm I Namque multis rationibus, atque experimentis talem chylificationem fieri non poſſe conjecimus. II. Nullas uſque adeò repertas fuiſſe vias,

per quas chylus ad hepar, vel cor vehi poſſit, demonſtravimus. III. Quod de hac re nos ſentimus, & quo pacto ciborum eſſentia corporis ſuſtentationi cedat, apertum fecimus.

Cap. LIX.

De Ventriculi Vulneribus.

Ventriculi vulnera trutinanda aggredimur, quæ tantò periculoſiora ſunt, quantò partis actio eſt ad vitam neceſſaria, eſt namque coctionis officina, & omnium membrorum coquina, quæ toti familiæ appropriatum impertitur alimentum, ideòque de eo maxima habenda eſt cura; eapropter ſingulæ corporis partes ejus ſervitio ſunt addictæ, & per victum pugnant, imò aliquorum eſt *Deus*. In omnibus itaque ſibi vendicat primam, id non ægrè nobis tribuunt, qui probè norunt quantam vitilitatem ab ejus incolumitate, & integritate tota animalis, capiet œconomia: contrà verò ab ejuſdem imbecillitate, ſolutione, aut deſtructione, quantâ afficiatur noxâ. Nulla eſt toto in corpore pars, quæ unà non patiatur; caput namque torpet, oculi caligant, aures obſurdeſcunt, cor deficit, genua titubant, manus, & pedes enervantur, totumque corpus ſenſim langueſcens, pallore, & tabo afficitur, & niſi tanto malo maturè ſuccurratur, jam de animalis vitâ conclamatum eſt.

Signa.

Si ventriculus profundiori vulnere confoſſus ſit, ſimul adſunt tormina, ſingultus, & bilioſi inſequuntur vomitus; cibus, & potus aſſumpti vomitu rejiciuntur, vel ex vulnere effluunt. Ventriculus vulneratus nec cibum appetere nec continere, nec rectè concoquere poteſt. Adeſt ſputum, vel vomitus ſanguinis, & dolor in ventriculo percipitur. Si ſuperius ventriculi orificium vulneratum ſit, inflammatio, febris, delirium, crebra animi defectio, ſyncope, ſudores frigidi, & alia mala accedunt.

Cauſæ.

Vulnerum ventriculi cauſſæ ſunt externa inſtrumenta, ut cultri, pugiones, enſes, tela pungentia, ſcindentia &c. per abdomen violentâ manu in ipſum ventriculum ita intruſa, ut ejus continuitas diſſolvatur. Vulnera hæc vel à parte poſteriori, vel anteriori infligi ſolent, aliqua ſunt ſuperficialia, alia verò profunda.

Prognoſis.

Ventriculus eſtò non ſit pars princeps, eſt tamen nobilis, cui in alimentorum præparatione primæ partes demandatæ ſunt, ac proindè ejus qualeſcumque graves morbi admodum periculoſi habendi ſunt, & vulnera ab *Hip. 6. aph.* 18. meritò lethalia ſtatuuntur, quia in hac parte membranoſâ ægerrimè ſanantur, & ſi circa ſtomachum incidant, propter nervorum ibi inſertorum copiam convulſionibus, & ſingultibus continuis ægros occidunt: Si verò partem inferiorem ingeſta alimenta mox per illa effluunt in abdominis cavitatem, illic alia viſcera brevi corruptura; plura tamen exempla novimus ventriculi vulnera ſanata fuiſſe, verum ut verum fateamur inter raró contingentia illa referenda eſſe exiſtimamus. Verumenimverò ſemper hæc vulnera ſuam patiuntur exceptionem, undè conſiderandum, qualia ſint vulnera, an ſcilicet ſuperficialia, an penetrantia, an circa ſuperius orificium, an verò circa fundum. Superficialia, & ſaltim exterior tunica ſi vulnerata ſit, non deſperandum. Si totum ventriculi corpus ſit perforatum, periculoſum, & lethale malum eſt: ventriculus enim membranoſus eſt, & primæ coctionis ſummoperè neceſſaria officina. Si ſuperius ventriculi orificium vulneretur, exigua ſanationis ſpes affulget, cùm ea pars exquiſito ſit prædita ſenſu, & medicamenta ibi non morentur, & præterea cibus & medicamenta tranſeuntia dolorem excitent. Non tam periculoſa ſunt ea vulnera, quæ in imâ ventriculi parte inferuntur, dummodò in hac parte ventriculus non ſit perforatus, quia ſubſtantia iſta carnoſior, craſſior, atque non tam membranacea eſt, & medicamenta eo loci ſubſiſtunt, & hinc faciliùs ſanari poſſunt. Quandoque ſi hæc vulnera non perimant, in ulcera tranſeunt.

Curatio.

Ventriculi vulnera naturæ negotio committenda eſſe cenſent vulgares, verùm nos non negamus in hiſce, & aliis vulneribus tam cæſim, quàm punctim illatis, potiſſimas eſſe naturæ partes, & alios morbos curare poſſe, quæ interdum etiam id præſtat, quod penè impoſſibile videbatur: attamen quando languet, ſemper collatis auxiliis, quibus ipſa gaudet, quantùm fieri poteſt, adjuvanda eſt, ut facilè opus perficiat. Si totum naturæ opus committet chirurgus, de vulnerati vitâ actum erit.

Si ſanguis confluat ad ventriculum, & inflammatio metuatur, venam aperiendam ad virium tolerantiam inſtituunt, ſed perperam faciunt, nam vitæ theſaurum exhauriunt, vulneratum enervant, & ægrum ſæpè morti dant. Si cacochymia adſit, ad vitioſos humores eliminandos purgantia præſcribunt; cæterum in hiſce vulneribus ſemper ſuſpecta ſunt, quia per hæc non tantum optimi, & nutrientes ſucci exhauriuntur, verùm vitioſi humores ad locum affectum truduntur, fibrillæ ſimul nerveæ undecumque conuelluntur, irritantur, contorquentur, unde ſæpè dolor, inflammatio, convulſio, & id genus plura excitantur ſymptomata.

Si vulnus non ſit penetrans, totum opus naturæ committunt; ſi verò penetret, & ſit amplum, illud conſuunt, in inferiore tamen parte relinquunt quoddam ad puris exitum foramen, cui turundam immittunt, ipſum ventriculi vulnus aliquantiſper ſaltim extrà tegentem, ſed non ingredientem, & medicamentis ſarcoticis illitam *Syr. de roſis ſiccis, pulv. re ſang. dracon. bolo armeno & maſtiche.* Vel ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. abietini* ℥. j. *Maſtiches* ℥. ij. *Mannæ thuris* ʒ. ij. *Radic. tormentillæ, Conſolid. maj. ana* ℥. j. *Lumbric. terreſtr. num.* v. *Vini alb. auſteri* ℥. ij. *Coque ad vini conſumptionem f. linimentum.* Vel illiniatur *terebinthinâ cum oleo hyperic. & vitello ovi unius miſtâ f. linimentum.* Optima ſunt hæc medicamenta, ſed ſi hæc, vel ſanguis, vel ingeſta alimenta in abdominis cavitatem defluant, extrahi non poſſunt, & breviſſimo tempore corrumpantur neceſſe eſt, & mors fores pulſat.

Propinant *Syr. myrtinum, de roſ. ſiccis cum decocto equiſeti, piloſellæ, & radicis conſolidæ:* quibus quandoque addunt *trochiſcos de terrâ ſigillatâ, de carabe.* Vel exhibent parùm, & ſæpè *conſervam roſarum rubrarum, diacydon. ſine ſpeciebus, diatragacanthum frigidum.* Extrinſecùs abdomen inungunt *oleo roſaceo, & chamæmelino, ac maſtichino,* & ipſi vulneri *emplaſtrum barbarum* imponunt.

Pro

Pro ventriculi vulnerum curatione maxima diætæ ratio habenda eſt, quæ optima inſtitui debet, & eò potiſſimùm reſpiciendum eſt, ut acidum in ventriculo temperetur, & ſi poſſibile ſit, planè auferatur. Aër itaque ſit temperatus, & frigidus angue pejus fugiatur. Victus ſit tenuis, & parciſſimè æger edat, ne ventriculus cibi ubertate gravetur, & diſtendatur, ſed corrugatus maneat, & ſic faciliùs conglutinetur. Cibi verò ipſi ſint in parvâ quantitate, qui magnam alendi vim habeant: ſint boni ſucci, coctu faciles, & in potionibus vulnerariis coquantur, vel vulnerariis, & balſamicis condiantur. Malè feriati *Galeniſtæ*, ne ventriculus cibo oneretur, & æger ſuſtentari poſſit, clyſteres nutrientes in uſum deducunt, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſeraicas ineptè transferri credunt. Pudendum Medicorum præſidium, & belluinum remedium, in unâ ex illis civitatibus, quas ultor ignis combuſſit inventum. Clyſter nunquam propter valvulam ad ileon inteſtinum aſcendit, & injecti liquores ſtercore ibidem reperto ſe commiſcent, deinde partibus infunduntur, quibus proprium eſt cuncta in ſtercus mutare. Quòd ſi poſt bihorium rejiciantur, ſtercus olent, nec unquam auditum fuit quempiam per podicem nutritum fuiſſe; ideòque nullatenus in alimentum tranſire poſſunt, niſi in ſtomacho primam ſuſceperint digeſtionem, quæ alibi non reperitur. Potus ſit ventriculo gratus, & hoc non nimium repleatur, imò cochleatim potionum vulnerararium bochetum propinetur, ab acidis abſtinendum, quia ventriculi vulnus immediatè tangeret id, quod vulneribus hoſtile eſt. Nec potus frigidus hauriatur, quia frigus vulneribus inimicum.

Quantùm frigidus potus bibentibus noceat, & periculi ſecùm afferat, cunctis notum eſt, unde *Hip. aph.* 51. *ſect.* 2. inquit; *Plurimùm, atque repentè calefacere, vel frigefacere, periculoſum.* Cùm igitur in magno æſtâtis ardore corpus plurimùm ferveat, periculoſum eſſe videtur illud ſubitò, & derepentè glaciali potu refrigerare; ſanguis enim cum cœteris æſtuans ſuccis, ſtatim à frigore coagulatur, & coagulum illud in hac, aut illâ parte imperium ſibi rapiens, & ſedem figens, varios producit effectus, ut patet plurimis eorum exemplis, qui ex hujuſmodi potu in graviſſimos inciderunt morbos, quorum non paucos ipſimet vidimus, & curavimus. Non negamus potum mediocriter frigidum in regione, & tempeſtate fervidâ uſurpari poſſe ab iis, qui in juvenili ætate ſunt conſtituti, calidiori præditi temperaturâ, qui viſcera calida, & robuſta obtinent, & hujuſmodi potui ſunt aſſueti, ac plurimùm ſe exercent. Aliis verò qui in occiduâ, aut puerili ætate conſtituti, debilia habent viſcera, vel obſtructa; pituitoſo, vel melancholico temperamento ſunt præditi, plurimos excrementitios habent humores, vitam agunt deſidem, pauco exercitio, & plurimâ utuntur Venere, nocentiſſimus eſt. At hac noſtrâ tempeſtate in totâ ferè noſtrâ Italiâ adeò perverſus aquæ, vel vini, imò potum ſorbet, & cocolatis nive, vel glacie ad ſummum refrigeratum bibendi mos invaluit, ut non ſolùm in aulis, ſed etiam in pauperum tabernis ſolemnis eſſe ſoleat; verùm numeroſum gelidè bibentium agmen futuræ ſe ſubmittunt cladi, nec occiduam attingunt ætatem.

Motus, & quies non excedant limites, ſed quies magis confert, & vulneratus in latere ſano decumbat. Somnus, & vigilia ad mediocritatis regulas redigantur. Alvus ſit libera. Animi paſſiones tranquillitatem ſervent.

Ventriculi vulnera, ut aliarum partium nobilium curanda ſunt, ideòque de his maxima cura habenda eſt, conſtat namque partibus membranoſis, glanduloſis, & nervoſis, unde ejus vulnera ſemper pernicioſa ſunt. Si igitur ejus vulnera ad interiorem ventriculi cavitatem uſque penetrent, mortifera ſunt, tunc læſa ventriculi pars ad ventris vulneratos muſculos attrahi debet, & unâ, eâdemque ſuturâ ventriculi laceratæ partes cum cute ſimul, muſculiſque contrahantur, & conſuantur; attamen conſuitio cum proteſtatione fieri debet, ſed exiguum relinquatur foramen pro turundæ inſertione, quæ ventriculi vulnus non intret, ſed exterius tantum attingat, inungi verò debet *balſamorum balſamo n. d. vel balſamo artificiali, vel Samaritani, vel proprietatis*, & omnes partes conſutæ eodem medicamento inungantur, & ſuperponatur *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeldoch*, quæ omnia calidè applicanda ſunt.

Internè propinentur *potiones vulnerariæ ex ſcordio, tormentillâ, alchimillâ, ſtellariâ, pirolâ, flor. hyperici, radice conſolidæ, vel pimpinellâ* paratæ, quæ edulcorari debent *Syr. de ſymphyto, vel de hederâ terreſtri*, & fortificari *magiſterio oculor. cancr.* vel inſtillentur *aliquot guttæ balſami Peruviani, vel tincturæ hyperici*, vel dentur in juſculo. Si febris adeſt, propinentur *diaphoretica* pluries recenſita, *cum ſanguine hirci, vel ſpermate Ceti*, ut ſuccorum circulatio promoveatur.

Cap. LX.

De Inteſtinis.

Inteſtina, Latinis interanea, Græcis antera, barbaris chordæ, undè fides quoque, quia fiunt ex areſcentibus inteſtinis, chordæ dicuntur. Sunt corpora oblonga, membranacea, concava, teretia, variè circumgyrata, continuata cum pyloro ad podicem uſque.

Tantæ inteſtina longitudinis ſunt, ut ſexies, plus minùs, ſuperet, vel æquet longitudinem hominis, cujus ſunt. *Hip.* illa duodecim, vel tredecim cubitorum. *Veſalius* quatuordecim ulnarum Italicarum cum dimidiâ longitudinem habere ſcribit, ſed certa menſura definiri nequit. Gyros acceperunt, ſive anfractus, & convolutiones, exceptis principio, & fine, ne ingreſſus, & egreſſus impediretur. Et gyros quidem habent in hunc uſum I. Ne alimentum ſtatim elabatur, nondum perfectâ coctione. II. Ne nondum abſolutâ ſpirituoſæ partis ſeparatione, ſi ſtatim elaberetur, aliud mox alimentum aſſumere cogeremur, & ita ob voracitatem à negotiis impediremur. Hinc animalia, quò rectiores à ventriculo ad anum habent ductus, eò guloſiora ſunt: quò convolutiores, eò continentiora. III. Ne crebriùs dejicere alvum neceſſe ſit, ut in animalibus voracibus patet, quandoquidem in anfractibus illis diu excrementa deliteſcere poſſũt.

Sita ſunt in infimo ventre, cujus majorem implent cavitatem. Connectuntur per meſenterium, quo & omenti interventu colligantur dorſo, & in oſſis ilei cavitatibus fulciuntur.

Subſtantiam habent membranoſam, ceu ventriculus, ut diſtendi poſſint à ciborum reliquiis, & flatibus. Sed craſſior eſt ſubſtantia in craſſis, & quantò magis ad finem vergunt, eò craſſiora fiunt, ut finis coli, & rectum inteſtinum. Hæc ſubſtantia membranoſa triplici conſtat tunicâ, prima extima, ſive communis cum peritonæo, pinguedine meſenterii exuberanter ditata, idque ut putatur ad conſervandum calorem; Secunda media carnoſa, fibriſque variis præcipuè orbicularibus conſpicua; Tertia verò

verò intima nervoſa, & rugoſa, quæ rugoſitas inſervire creditur ad promptiùs complectendum, & remorandum putatitium chylum, aliàs per planum æquò celeriùs delapſurum, ad hæc mucilagine quadam hæc intima intùs gaudet ad ſeſe tutandam adverſus omnem acrimoniam.

Cœterùm adnata commemorata extimæ tunicæ pinguedo in venalibus extis ſemper intima conſpicitur, eò quòd laniones in repurgandis inteſtinis ea invertunt, ut intimior pars foris à fecibus, & fœtore per ablutionem mundari poſſit; inſigniter itaque quidam ſcriptores medici decepti ſunt, putantes inteſtina naturaliter intrinſecùs pinguedine obduci, eamque in dyſenteriâ abradi. Quid ſit illud mucoſum, & album, quod opiparè in dyſenteriâ excernitur, ubertim diximus in *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 11. *De Diarrhœa*, *& Dyſenteriâ.*

Porrò inteſtinis inſerta ſunt vaſa numeroſa: venas enim ſuſcipiunt multiplices tam à dextro, quàm ſiniſtro ramo meſenterico venæ portæ; arterias itidem à meſentericâ ſuperiori, & inferiori; nervos autem à plexu meſenterico ſexti paris.

Inteſtinorum uſum ex antedictis ſatis patet hunc eſſe, ut non ſolùm alimenta in ventriculo cocta recipiant, ſed horum in illis ſeparatio fiat utilis ab inutili propulſio, & ex iis inutilioris per podicem expulſio.

Hæc autem propulſio, & expulſio inprimis peragitur preſſione muſculorum abdominis, quæ plurimùm adjuvatur inteſtinorum exiguo proprio motu, procedente ex contractione fibrarum, quas in propriis tunicis habent, qui admodum conſpicuus eſt in felibus, aut cuniculis vivis diſſectis. Hunc autem fibrarum motum aliquo modo obliquis, ſed præcipuè à tranſverſis fibris peragi, ab iiſque contenta à ſuperioribus verſus inferiora depelli certum eſt. Qui *motus* dicitur *Periſtalticus*, in quo inteſtina undanti quodam motu hirudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium inſtar cieri videntur, & ſæpius hos motus in limacibus terrâ repentibus curioſè obſervavimus. Verùm ſi hic motus aliquandò invertatur, quòd raro contingit, & fibræ ſuâ contractione inteſtinorum contenta, ab inferioribus incipiendo verſus ſuperiora moveant, tunc etiam ſtercora è craſſis inteſtinis ſurſum acta in ventriculum aſcendunt, & vomuntur, imò clyſteres, glandes, & ſuppoſitoria ſurſum rapiuntur, & vomitu rejiciuntur, ſed de hoc morbo egimus in noſtrâ *Trutina lib.* 4. *cap.* 13. *De Iliaca paſſione.*

Etſi à pyloro ad podicem uſque tantùm unus continuus ductus ſit, tamen quia variat hic ductus magnitudine, numero anfractuum, ſubſtantiâ, ſitu, figurâ, & officio, dividuntur inteſtina in *tenuia*, ſive gracilia, & *craſſa*, ſeu ampla.

Tenuia inteſtina ob membranarum tenuitatem, ita dicta, ſita ſunt partim ſuprà, partim infra umbilicum; adeòque umbilicalem regionem juxta, & hopogaſtrium occupant, ſecus quàm in canibus. Unde veteres canum exemplo, tenuia vocarunt ſuperiora, craſſa inferiora, quod in homine falſum eſt; nam in eo plus eſt ex craſſis ſupra umbilicum, & plus ex tenuibus infra, cum id quod longius, ſit infra jejunum, quod breve, ſuprà. Atque ita omnia tenuia in mediâ regione ſunt, circa umbilicum: primò, quia nobiliora; ſecundò, ut viciniora ſint meſenterii centro, ideòque proximè à meſenterio venas, & arterias capiant, ſanguinemque citò hepati advehant.

Sunt tenuia inteſtina tria: *Duodenum*, *jejunum*, *& Ileon.* Craſſa dicuntur, quia craſſiores habent tunicas, & etiam ſunt tria: *Cœcum*, *Colon*, *& Rectum.*

Primum tenue inteſtinum, pyloro continuum, Græcis *Dodecadactylon*, Latinis *Duodenum* nominatur, à duodecim digitorum tranſverſorum menſurâ, quamvis illud vix quatuor digitorum longitudinem habere doceant Anatomici: verùm ſi à pyloro ad inteſtini jejuni inflexionem uſque, quo loco tranſverſim ſub pancreate jacens, ſurſum aſſurgit, menſuratio fiat, duodecim digitorum longitudo reperietur.

Situs ejus eſt in dextro latere ſub hepate, ac cum pancreate connexio, craſſioris quidem cœteris tenuibus eſt ſubſtantiæ, at anguſtioris cavitatis, præſertim verſus pylorum, amplioris nonnihil verſus jejunum, & circa inſertionem ductûs cholidochi, & pancreatici, ubi aliis tenuibus amplius & latius eſt. Dictus ductus cholidochus extremitate ſuâ porum conſtituit bilarium, qui, eundem in modum ac ureteres intra membranas veſicæ urinariæ, inter duas hujus duodeni membranas aliquantulùm deorsùm protenditur, antequam foraminulo deſinat. Eodem loci quoque ductus VVirſungianus pancreaticus peculiaris ſui exitus foramen habet prope commemoratum porum bilarium, attamen utplurimùm ab eo diſtinctum, quamvis interdum in unum coaluiſſe oſculum deprehendantur.

Venam propriam duodenam habet, *Arteriam* à dextro cœliacæramo. Nervoſus exiguos à ſtomachicis.

Pro duodeni uſu animadvertimus, ut in noſtrâ *Trutinâ lib.* 4. *De Ventriculi actione*, quòd non omnis ſpiritus æthereus, qui in ciborum maſſâ latet, per fermentationem in ventriculo educitur, ſed illa portio, quæ ad motum promptior eſt, nam altera illius pars, quæ in compactioribus materiæ partibus profundiùs latet, inter illas remanet, quæ, quia fæculenta, ignava, & viſcida eſt, cùm non ſit de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum in duodenum exprimitur. Verùm quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dum illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum cadaver adeò immutet, ut in excretis, neque vix ciborum ingeſtorum ſignum remaneat. Unde poſtquam fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pyloro deſcenderunt ſpiritibus à ventriculo depauperatæ motum fermentalem ex ſe ipſis excitare non potuerunt; propterea remanſiſſent partim mutatæ, & partim immutatæ, ſi tali inconvenienti à generationis principio non conſuluiſſet natura, conſtruēdo ſcilicet fellis folliculum ſub hepatis cavo, in quo amariſſimus liquor produceretur, adhoc ut ejus portio per ductum bilarium in duodenum flueret. Unde ciborum reliquiis ſe immiſcet, & tali menſtruo in liquorem reſolvuntur. Hinc reliquus æthereus ſpiritus, qui anteà in centro ligabatur, ad ſuperficiem evocatus, ob talem materiæ diſſolutionem ſe movet, & in inteſtinorum membranas, ſeu glandulas miliares ſe inſinuat, non ſecus ac altera pars in ventriculo ſe inſinuavit. Quod omninò fæculentum eſt, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitùs liberatum, paulatim tranſcolando in inteſtinum colon, in fæces craſſeſcere incipit, ut per inferiora inteſtina foràs deturbetur.

Secundum *jejunum* dicitur, quod in duodeni fine incipit, dicitur jejunum, quia plerumque vacuum invenitur propter pori bilarii in duodeni fine ingreſſum, qui proximè bilem influens promptiorem excitat, imò præcipitat expulſionem. Hoc longitudine duodecim, vel tredecim palmos, latitudine digi-

digitum circiter adæquans, multis gyris intortum, ſub pancreate prope ſpinam in umbilicali regione, imprimis verſus ſiniſtrum latus ſitum eſt.

Venas habet à dextrâ meſentericâ, reliquis etiam inteſtinis, communes. Arterias à meſenterico ſuperiore. *Nervos* à ſexti paris ramo, qui coſtarum radicibus exporrigitur.

Tertium à prædicto incipiens, *Ileon*, & volvulus à circumvolutione, ac gyrorum multitudine dicitur. Hoc ſub umbilico ad Ilia, & coxas utrimque ſitum, digiti tranſverſi latitudinem obtinet, ac longitudine reliqua duo multùm ſuperans, viginti unum aut duos circiter palmos adæquat. Ejus principium eſt, ubi inteſtinum incipit eſſe anguſtius, & paulò rubicundius. In hoc inteſtino ciborum reliquiæ craſſeſcere incipiunt. Ileon hoc frequentiùs in ſcrotum delabi poteſt, unde hernia inteſtinalis, de qua egimus. Et in hoc inteſtino volvulus fit, ſive Iliaca paſſio, in qua vomitus utplurimùm ſtercoris eſt.

Primum craſſum inteſtinum dicitur *Cœcum*, ita dictum, vel ab obſcuro uſu, vel quod altero fine pervium non ſit. Eſt autem appendicula parva inſtar oblongi vermis, coli principio adhærens, longitudinis circiter quatuor digitorum tranſverſorum, exiguam cavitatem, in adultis plerumque vacuam, ſed in fœtu excrementis repletam habens. Non annectitur meſenterio, ſed mediante peritonæo laxè jungitur reni dextro. Hujus uſus hactenus incognitus fuit, quamvis hunc, alii alium uſum per inanes potiùs conjecturas adſcribere, quàm in hac parte ignorantiam ſuam confiteri maluerint.

Secundum craſſum eſt *Colon* inteſtinum, ita dictum tanquàm cavum, quod inter inteſtina hoc maximè ſit cavum, & ventrem efformat: vel à retardando, quod in cellulis tranſeuntes remoretur fæces: vel à torquendo, quòd in eo fiant tormina colica: vel à colando, quia anguſtum eſt ad modum colatorii, & involutum, ut fiat gradatio fæcis, ne ſimul tota deſcendat. Hoc cœteris multò amplius, & latius eſt, octo, vel novem palmorum longitudinem habens.

Incipit circa os ilium dextrum, proximo ibidem reni ſe jungens, hinc ſurſum aſſurgit, & facto ſub jecore flexu, tranſverſim ſub fundo ventriculi (cui mediante omento annectitur) pergit, & à ſiniſtris lieni, renique ſiniſtro tenuibus membranis adhæret, atque circa os ilium ſiniſtrum, facto flexu, recti inteſtini principium orditur. Circa jecur verò à tranſſudante per folliculum fellis bile, plerumque luteo colore tingitur, atque hinc excretricem ejus facultatem ſtimulari à nonnullis creditur.

Superiora autem ventris occupat, I. Ut fæces paulatim in eo collectæ ſuâ gravitate faciliùs deorſum volvantur, & excernantur. II. Ut coctionem ventriculi nonnihil fæcum calore adjuvet, quippe chymici nullam digeſtionem magis naturalem judicant, quàm quæ fimi calore perficitur. III. Ut fæcum gravitate medium meſenterium non comprimatur, & vaſa anguſtientur.

Longum eſt communiter palmas octo, vel novem; latiſſimum verò, & ampliſſimum omnium. Vinculum habet proprium, digiti medii latitudine, ſecundum ejus longitudinem parte ſuperiore, à cœco uſque ad rectum inteſtinum exporrectum, quo cellularum ordo continetur.

Ad coli initium apponitur valvula craſſa, membranoſa ſatis, & orbicularis, ſurſum ſpectans, regurgitantium fæcum, flatuumque obſtaculum, & hodiè dicitur vulgò Bauhini valvula. In hujus valvulæ deſcriptione non conveniunt Anatomici. Nonnulli ſcribunt illam eſſe membranam ab uno latere inteſtino adhærentem, idque cortinæ inſtar claudentem. Alii duas eſſe membranas ſibi invicèm oppoſitas, quæ ad invicem concidentes inteſtinum occludunt. Alii non eſſe veram valvulam, ſed circulum carnoſiorem circumjectum, idque inſtar muſculi ſphincteris contrahentem. Verùm ſi illius examen attentiùs inſtituatur, ſatis liquebit, illam nihil aliud eſſe, quàm membranam laxam, circularem, & quaſi propendiculam quandam inteſtini ilei colon ingredientis, quæ cum aliquid ex ileo deſcendit in colon, cedit & aperitur; ſed è colo ſi ſtagnantes fæces, aut flatus ad ileum tendant; concidit, ac complicatur, ſicque viam obſtruendo, tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Hinc clyſterum materia ad tenuia naturaliter pervenire nequit.

Uſus eſt, ut in colo craſſiora excrementa, ſeu fæces coacerventur, & ad excretionis uſque tempus contineantur, cum turpe, & moleſtum homini fuiſſet, ſi continuò defluxiſſent. Hunc in finem amplam capacitatem adeptum eſt, plurimaſque cellulas, fæcum remoras, obtinuit. Quia verò totum ferè abdomen circumdat, & modò aſcendit, modò deſcendit, hinc dejiciendæ fæces tardiùs defluunt, & in alvi exoneratione non confertim, ſed duabus, tribuſvè vicibus deturbantur.

Venas & Arterias habet colon ſub ventriculo ab epiploide poſticâ, ſed in ſiniſtro latere hæmorrhoidalem venam, & meſenterica inferiori, hæmorrhoidalem arteriam.

Tertium, & ultimum craſſum eſt inteſtinum *Rectum*, quod in coxarum antrum declivè recto ductu deſcendens, in anum deſinit. Unius, & dimidii palmi longitudinem, ac circiter trium digitorum latitudinem habet; craſſitie verò, ac carnoſitate omnia inteſtina ſuperat, extrinſecùs pinguibus appendicibus donatum. Oſſibus ſacro, & coccygis, mediante peritonæo, adhæret, atque in viris penis urethræ, cervici uteri in mulieribus, mediante muſculoſâ ſubſtantiâ connectitur. Unde magnus harum partium conſenſus in viris, & mulieribus; præſertim in his uteri, & inteſtini, nam inteſtino exulcerato, ſæpè excrementum per pudendum ejicitur.

Ano ſuis radicibus implantantur venæ hæmorrhoidales duplices: quarum internæ utplurimum ad ſiniſtram, rariùs ad dextram meſentericam, interdùm ad ramum ſplenicum aſcendentes, in portæ venam ſanguinem effundunt: externæ verò ramum Hypogaſtricum ingrediuntur. Venas comitantur arteriæ, partim a ramo meſenterico inferiore, partim ab arteriâ hypogaſtricâ procedentes. His nervi quatuor ejus extremo inſeruntur, ab extremo ſpinalis medullæ derivati, qui huic inteſtino acutum ſenſum inferunt, ut in teneſmo videre eſt.

Finis ejus, *Anus*, ſeu *Podex* dicitur. Tres habet muſculos. Primus *Spincter* dicitur, vel ani conſtrictor; orbicularis circumjicitur ano annuli ſatis lati inſtar: ita ut licèt pars ejus aliqua in fiſtulis, vel aliis affectibus abſcindatur, non ideò totus ejus uſus penitus tollatur. Oritur ab inferioribus vertebris oſſis ſacri, & fibris tranſverſis circumjicitur longo ani ſpatio. Connectitur anteriùs. Primò Veſicæ meatui per fibroſos nexus. Secundò Peni, cujus muſculis dat originem. Tertiò collo uteri. Poſteriùs oſſi coccygis ſubjecto. Ad latera per ligamenta ab oſſe ſacro in os coxæ producta. Uſus eſt conſtringere anum, ne niſi volentes fæces excludamus. Ideò reſolutus, vel aliter læſus, facit fæces, invitis hominibus, excidere: ſicut læſo veſicæ ſphinctere, lotium involuntariè effluit. Reliqui duo *Levatores* nominantur, qui ab oſſium coxendicis, & ſacri ligamentis orti deſcendunt diſtincti ad ſphin-

ſphincterem, eique inſertiones ſuas commiſcent, ut unum per excretionem de pulſum ſursùm retrahant. His muſculis quacumque de cauſsâ nimium relaxatis, fit ani procidentia, ſeu inteſtini prolapſus.

De Meſenterio.

Meſenterium à ſitu nomen deſumpſit, quia eſt in medio inteſtinorum, non quaſi medium inteſtinum ſit, ſed ut inteſtina inſtar circuli, & in orbem complectatur, colligat, & veſtiat.

Unum eſt, attamen à nonnullis dividitur in *Meſereum*, ſeu meſenterium, & *Meſocolon. Illud,* quod in medio ventris eſt, & inteſtina tenuia connectit: *hoc*, quod colon annectit in dextro, & ſiniſtro latere, & parte infimâ recto inteſtino adhæret.

Conſtat membranâ duplici, & valida, peritonæo continuâ, pinguedine undique effractâ. Præter has, tertiam mediam, eique propriam, modò dictis paulò craſſiorem, ipſaque vaſa, & glandulas in ſe ſuffulcientem habet.

Magnitudo ejus à centro ad peripheriam eſt ſpithama: longitudo autem, & circumferentia trium ulnarum.

Figura verò ferè circularis eſt, cujus circumferentia in plicas innumeras contrahitur, ut inteſtinorum longitudinem, ac volumina coarctet, eorumque convenientem ſitum, & ordinem contineat. In medio amplum eſt, in lateribus oblongum, præſertim in ſiniſtro, ubi ad rectum inteſtinum deſcendit. Ejus verò craſſities ingens eſt in obeſis, auctâ largiter pinguedinis mole, in aliis tenuior exiſtit.

Oritur à ligamentis vertebrarum lumborum, quibus validiſſimè alligatur geminâ quaſi radice, unâ majori, qua primæ vertebræ; alterâ minori, qua tertiæ vertebræ adnaſcitur, progreditur deinde in inteſtina, in quæ terminatur.

Glandulas habet meſenterium plurimas exiguas, & molles, membranis interjectas, ac ſecundum vaſorum diverſitatem, maxima horum eſt una in centro, ubi prima vaſorum fit diſtributio, qua ſcirrho laborante, totius corporis marcor ſuccedit. Harum glandularum uſus eſt I. Diſtributiones varias ramorum venæ portæ, & arterias magnæ fulcire. II. Humectare inteſtina. III. Ex inteſtinis redundantem humiditatem abſorbere.

Abſurdam opinionem de his glandulis concepit *Riolanus lib. 2. Anthropog. cap.* 15. quippe ſtatuit earum ratione in meſenterio eſſe ſtrumarum radicem, ac fundamentum, nec ullas ſtrumas unquam forâs erumpere, niſi meſenterium ſtrumoſum fuerit: quam opinionem *Tomo* I. *cap.* 44. *De ſtrumis* confutavimus.

Nervos habet meſenterium ab internorum nervorum ſexti paris plexu, & à nervis è lumbali medullâ prodeuntibus; atque hinc in membranoſâ ſui parte ſatis ſentit, quamvis in pingui, & glanduloſâ obtuſioris ſenſûs ſit, cujus ratione apoſtemata multoties in illâ diû occulta manent, antequam ab ægro, vel Medico ſatis percipi poſſint.

Arterias recipit à ramo arteriæ magnæ meſenterico dextro, ſiniſtroque, ſeu ſuperiore, & inferiore.

Venas obtinet plurimas inter membranas ejus decurrentes, meſeraicas dictas, quæ minimis radicibus ex inteſtinorum tunicis oriundæ, atque in meſenterio frequenti concurſu in ſe invicem hiantes, tandem in duos ramos majores ſcilicet dextrum, & ſiniſtrum meſentericum venæ portæ continuos concurrunt. Hæ ſanguinem per arterias ad meſenterium, & inteſtina impulſum, jam à nutritione illarum partium reſiduum in portæ venam infundunt, indè ad hepar referendum. Habet meſenterium ductum communem cholidochum, ductum Wirſungianum, venas dictas lacteas, & vaſa lymphatica, quæ vaſa inter ſe differunt, non ſolùm ratione ſubſtantiæ, etiam ratione originis, & progreſſûs, ſed etiam ratione materiæ, quam continent.

Uſus verus, præcipuuſque meſenterii eſt vaſa ad inteſtina excurrentia tutò deducere, & ab omni diſruptionis periculo ſalva, & integra præſtare.

De Pancreate.

Pancreas, quaſi totum carnoſum, Latinis *Lactes*, à ſuo candido, lacteoque colore interno dicitur, eſt corpus totum glanduloſum, laxum, & informe, ad primas lumborum vertebras, ſub poſteriore ventriculi parte, ejuſdemque fundo ſitum, membranâ tenui à peritonæo inveſtitum, ex eâque quaſi ſuſpenſum.

Figuram obtinet oblongam, & depreſſam. *Magnitudo* in omnibus non eſt eadem, frequentiſſimè trium, vel quatuor, interdum quinque, ſex, ſeptem, vel plurium digitorum tranſverſorum longitudinem habet: latitudo maxima ferè duos digitos cum ſemiſſe adæquat, *Craſſities* circiter unum. Latiore ſui parte hepatis confinia accedens, circa primam lumborum vertebram ventriculo ſubſternitur, meatumque biliarium, ac portæ truncum includens, duodeno inteſtino jungitur: hinc lienem verſus extenditur.

Subſtantia ejus tota glanduloſa eſt, conſtatque ex multis quaſi nodulis, ſeu globulis, dicere poſſumus eſſe pancreas glandulam conglomeratam, quaſi ex multis minuſculis glandulis congeſtis compoſitam per intercedentia vaſa, plurimaſque fibrillas cohærentibus, & communi membranâ incluſis: qui noduli ſinguli quidem aliquam duritiem præ ſe ferunt, ſimul tamen ſumpti, ob laxam connexionem, molliuſculi.

Color ei pallidus eſt, vix leviſſimam ſanguinis tincturam referens, ita ut neque in ſubſtantiâ, neque in colore ullam carnoſarum partium ſimilitudinem habeat: unde mirum eſt, quod à Veteribus Anatomicis *Pancreas*, id eſt *totum carnoſum* fuerit appellatum.

Nervos habet exiles à ſexto pari, inprimis à plexu ſuperiore abdominis. *Arterias* ab arteriæ cœliacæ ramo ſiniſtro, dorſo accumbente, interdum ab arteriâ ſplenicâ. *Venas* ad ramum ſplenicum prope portam emittit. *Vaſculis lymphaticis* etiam multis donatur.

In pancreatis medio, ſecundum ejus longitudinem, canalis ſingularis, & mediocriter capax excurrit, à primo ejus inventore, *ductus Vuirtzungi* appellatus.

Hic unicus per medium viſcus excurrit, & brevia, numeroſaque exilia vaſcula in ipſum patentia undequàque è viſcere recipit. Interdum duo ductus inveniuntur, ſed non æqualis longitudinis, quorum unus loco ſolito, alter paulò inferiore ſubſiſtit, verùm ad ingreſſum in inteſtinum plerumque ſimul junguntur, unumque orificium faciunt: interdum etiam alter prope duodenum inteſtinum ductum cholidochum ingreditur, alter paulò humiliore loco ſenſim inteſtinum perforat.

Dicti canalis orificium hiatu mediocriter amplo in duodenum inteſtinum ſcilicet quatuor, interdum quinque, aut ſex digitorum tranſverſorum latitudine à pyloro, in notabili rugâ flexuræ duodeni proximè ad pori bilarii egreſſum in homine, non rarò etiam in ipſum ductum bilarium exiturientem apeṙi-

aperitur; eique nonnulli valvulam adſtare ſcribunt extrorſum expectantem, & cujuslibet rei ingreſſum ex inteſtino in canalem præcludentem. Verùm quia ductus à parte inteſtini ſine obſtaculo ſtylum facilè admittit, nulla valvula reperitur. Alterâ verò parte verſus lienem extenſus, ſenſim gracileſcit, & obliteratur, antequam ad extremum pancreatis perveniat, ita ut lienem non attingat, neque eum ingrediatur.

In hunc ductum Vuirtzungianum ex omnibus nodulis, è quibus pancreas in homine conſtruitur, exigui ſurculi inſtar minorum rivulorum excurrunt, humorem pancreaticum, in nodulis excoctum, ac præparatum, in iſtum ductum effundentes, eo mediante in inteſtinum duodenum deferendum. In ipſo tamen ductu nunquàm ſuccus pancreaticus invenitur, propterea quod declivi viâ celeriter effluat in duodenum inteſtinum, neque in ductu aliquandiu ſubſiſtat, eodem modo ſicut urina è renibus per ureteres defluens propter rapidum tranſitum nunquam in his invenitur.

De hujus viſceris officio antehàc graviter dubitatum fuit, dum illud multi ſolummodò vaſorum diviſiones fulcire, & pulvinaris inſtar ventriculo ſubſterni: alii crudiorem ſanguinis portionem expurgare: alii cordis ſanguificationem adjuvare: alii melancholiam ex liene deducere, aut ſuccum fermentaceum ventriculo ſubminiſtrare, aut lienis laborantis vicem interdum ſubire: alii illud chylum recipere, eumque ad majorem perfectionem excoquere, & excrementa bilioſa ex eo ſecernere, aliaque ſimilia putârunt. Sed ſunt conjecturæ nullis rationibus, & experimentis ſtabilitæ.

Pancreas in hoc ductu quendam liquorem ſublympidum, & quaſi ſalivoſum, nonnihil auſterum, ac leviter ſubacidum continet, qui in duodenum effluit inteſtinum, & in ciborum reliquias per pylorum in duodenum prolapſas, & nondum à particulis eſſentialibus extricatas ſe immiſcet, eaſque per novam fermentationem attenuat, & fundit, ac partes ſpirituoſas à craſſis, inutilibus, & fœculentis ſeparat. Fit hæc efferveſcentia propter bilis ſal volatile, oleumque ſulphureum concurrens cum ſucci pancreatici aciditate, ſicut in chymiâ ex talium concurſu ſimiles efferveſcentias fieri videmus.

Ex hoc, quod ita verum eſt, ut nullus ſanæ mentis in dubium vertat, eruimus ex pancreate benè valente magnam ſanitatis partem pendere, malè autem valente plurimos morbos, hactenus ſolis lienis, hepatis, meſenterii, aliarumvè partium vitiis aſſignatos, non minùs quam ab aliis modò dictis partibus procedere: & facilè jam animadverti poſſe ab ejus ſucco vitioſo, ſcilicèt aut nimis copioſo, aut nimis acri affluente (præcipuè ſi etiam bilis copioſior, & acrior ſimul concurrat) nimiam, & pravam fieri in inteſtinis efferveſcentiam, vomituum acidorum, rugituum, flatuum, tenſionum, diarrhœæ, dyſenteriæ, colicæ paſſionis (quæ tamen pleraque mala à vitioſâ bile ſola etiam induci poſſe, certum eſt) aliorumque ſimilium morborum cauſſam: vel ab eodem nimis pauco, vel nimis miti, & inſulſo affluente, valdè exiguam fieri efferveſcentiam, obſtructionem, atrophiæ, alvi durioris &c. cauſſam: vel interdum ab eo nimis ſalſo, vel acido ſurſum verſus ventriculum aſſurgente, famem caninam, nauſeam, vomitum, ructus acidos &c. Verſus inteſtina deſcendente, magna tormina, eroſiones, alvi fluxus &c. Verſus caput verò, unà cum ſanguine aſcendente, epilepſias, convulſiones, & quaſi hyſtericas paſſiones, ac melancholica deliramenta &c. Verſus ſtomachum, aut cor, palpitationes cordis, & lipothymias, pulſuumque ſummam inæqualitatem, & debilitatem &c. excitari. Atque ſic pro vario hujus ſucci vitio varios produci affectus, quales etiam in ægris hypochondriacis varii conſpiciuntur, quorum magna pars huic ſucco meritò adſcribenda videntur. Quæ vitia ipſi maximè imprimuntur, aut per pravam diætam, multorumque ſalſorum, acidorum, fumo exſiccatorum, acrium, aliorumque ſimilium uſum: aut per pravas aliorum viſcerum coctiones, præcipuè lienis, quia ſcilicet his de cauſſis, propter vitioſum ſanguinis fermentum (ſit dictum in aliorum ſententiâ) plurimæ ſanguinis particulæ in corde minùs ſpirituoſæ redditæ, atque ſubacidæ, vel ſubſalſæ, & ad coagulationem pronæ remanentes, ſicque ad hoc viſcus per arterias delatæ, in eo nec ſatis ſubigi, nec in fermentum alimentis coctis ad inteſtina jam elabentibus convenientiens mutari potuerunt.

Verùm ſunt quidam Medici, qui hujus liquoris novitate allecti, non aliter ac *Galeniſtæ* hepati, omnium morborum origines, & cauſſas huic ſucco refundunt: quippe diarrhœas, dyſenterias, colicos dolores, epilepſias, ſyncopes, hyſtericas ſuffocationes, menſtruorum fluxus, febres, & neſcimus quos non alios, ab hac unâ ſolâ cauſſâ produci exiſtimant, non aliter ac ſi nulli alii vitioſi humores, aliarum partium vitiis geniti, tales morbos unquam producerent.

Cap. LXI.

De Abdominis, & Inteſtinorum Vulneribus.

Inteſtina adeò firmiter ventriculo ſunt annexa, ut ab Anatomicis ventriculus oblongatus nominentur; in abdomine latent, ne ab externis violentiis lædantur, quin abdomen, tanquam externum munimentum cum contentis etiam partibus lædatur. Rarum eſt ab internis violentiis, ut flatibus rumpi, & lædi inteſtina; obſervavit tamen id bis *Benevenius*, ut *de abdit. ſanat. cauſſ. cap.* 67. refert, primò in muliere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore, modò ſupra, modò infra umbilicum premeretur, nec ullus ſpiritus erumperet, ſciſſo, ſeu rupto tandem inteſtino vitam finiit. Deinde in ruſtico, qui cùm per longas ventris torſiones diem obiiſſet, & mortui cadaveris corpus inciderctur, longa in inteſtino fiſſura inventa eſt, è qua etiam recentes uvæ, quas paulò antè comederat, proruperunt. Præterea à vermibus quandoque inteſtina perforantur, ut annotârunt *Paulus Ægineta*, *Nicolaus Florentinus*, *Thomas à Vegâ*, *Trincauellus*, *Paræus*, *Petrus foreſtus*, & alii. Frequentiſſimum tamen eſt à cauſſâ violentâ omenti, vel peritonei continui ſolutionem fieri, ut fuſiùs *Tomo* I. *de Herniis* diximus.

Signa.

Si abdomen vulneratum ſit, & vulnus in cavitatem penetret, quænam partes internæ vulneratæ ſint, difficillimè cognoſcuntur, nec ſtylum admittunt; malè enim in hiſcè partibus veſtigatur ſpecillo ferreo, aut argenteo, aut plumbeo, ſed potiùs nullo alio, vel candelâ cereâ, quia meliùs inflecti, & ad qualiacumque occurrentia obſtacula accommodari poteſt. Intrat aliquando ſpecillum valdè profundè, per muſculorum interſtitia tranſiens, quod vulnus tamen non penetret in ventris cavitatem uſque, & contrà, quod vulnus penetret, aliquando in abdominis cavum uſque; licèt ſpecillum

ubi intruditur, mox reſiſtentiam inveniat, ſcilicet quia partes in corpore læſo aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà, ubi vulneris ſtatus explorabatur: non ergò hæc vulnera ſtylum admittunt, ſed partes læſæ per conjecturam cognoſci debent, vel inſtrumento, vulnerati ſitu, ſymptomatibus, & excretis. Enſis vix ingredi poteſt, quin inteſtina non lædantur. Ex vulnerati ſitu cognoſcuntur, num ſedens, vel ſtans fuerit vulneratus, num per lineam rectam, vel obliquam tranſierit: nam obliquè non tam facilè læduntur. Ex ſymptomatibus, ſi gracilia inteſtina vulnerentur, præcordia duriora redduntur, bilis vomitu rejicitur, dolores fiunt magni, animi deliquia ſuperveniunt, anxietates, inquietudines, convulſiones, febris &c. Ex excretis, ſi gracilia inteſtina vulnerata ſint, ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, & potus per vulnus exeunt; Si craſſa, ex ſtercoris per vulnus egreſſu. Chirurgi turundam naribus explorare ſolent, an fœtoris quid ſpargat, ex quo inteſtina punctim læſa eſſe judicant, quæ tamen exploratio ſæpè fallax eſt. Si ſanguis excernatur, vel per vomitum, vel per anum.

Cauſæ.

Cauſſæ eſſe poſſunt omnia inſtrumenta ſcindentia, terebrantia, & violentâ manu abdominis, & inteſtinorum tenuium, vel craſſorum continuitatem ſolventia, ita ſunt enſes, gladii, cultri, ſtyli, ſagittæ, glandes plumbeæ &c. quibus, & aliarum corporis continuitas ſolvi poteſt.

Prognoſis.

Abdominis vulnera periculoſa ſunt, & difficulter curantur ob reſpirationis motum, vulnera namque quæ conſolidari debent, quiete indigent. Hæc vulnera, ſi penetrent, valdè perniciosa ſunt, & eò magis, quæ ampla, quia vel omentum, vel inteſtina facilè foràs prolabuntur. Si enim omentum prolapſum fuerit, niſi protinùs reponatur, ſtatim coagulatur, & emoritur. Si inteſtina ſimul fuerint vulnerata, æger in magno vitæ diſcrimine verſatur, & quidem magis, ſi gracilia vulnerata fuerint, vulnera habentur lethalia ab *Hip. ſect.* 6. *aph.* 18. quia eorum tunica nervoſa eſt, multis vaſis referta, bilemque recipit, & hepati proxima. Quandoque tamen tenuium inteſtinorum vulnera ſanata fuiſſe Medicorum obſervationes docent. Craſſorum inteſtinorum vulnera, ſi ſint parva, & ſecundum eorum longitudinem, faciliùs curantur, quia pauciora, & minora habent vaſa. Si verò ſint magna, & per tranſverſum, perniciosa, Si inteſtina ab aëre alterentur, & livida reddantur, malum inſanabile eſt. Si vulnera per anteriorem abdominis partem intrent, ac per tergum, & ſpinalem medullam egrediantur, lethalia ſunt. Si ſimul fuerint læſa, & diſciſſa vaſa ſanguifera maxima, vel in hepate, vel in liene, tunc malum ut plurimùm lethale eſt, quia ſemel effuſo ſanguine, is vaſis ſuis reſtitui nequit, imò in inferiores partes deſcendens in ſuppurationem abit, ut *Hip. ſect. 6. aph.* 20. inquit: *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.*

Curatio.

In abdominis, & inteſtinorum vulneribus curandis *Vulgares* magnam adhibent ſolertiam, & ſi inteſtina, vulnerato abdomine, ſuperficie tenus vulnerata fuerint, ne prolabantur, in ventrem impellunt, & decenti ſuturâ abdominis cutis carnoſæ labia conjungunt, ne calor ille nativus tranſpiret, ſuperimpoſito pulvere adſtringente ſanguinem ſupprimente, & ſarcotico. Quòd ſi à flatibus per anguſtum orificium impellantur, & commodè reponi nequeant, carminativis utuntur remediis, ut ſunt *ſemina aniſi, carvi, fœniculi, flores chamomillæ, ſummitates anethi in vino cocta*, quibus ſpongia imbuatur, & calidè foveantur.

Si inteſtina per amplum vulnus extra abdomen prolapſa ſint, protinùs vino albo tepido, vel in quo *roſæ, chamæmelum, abſinthium coctum ſit*, abluunt, & adſtringente pulvere, & glutinante *ex aloë, maſtiche, ſanguine draconis, thure* conſpergunt & manibus blandè intromittunt, & in ſuum locum reponunt. Quòd ſi intumuerint, carminantibus fovent, vel fomentant decocto calefaciente *ex floribus chamæmeli, anethi, abſinthio, bacc. lauri, ſemine aniſi fœniculi*; Vel *columbam, aut gallinam per medium diſſectas* imponunt. Poſt inteſtinorum detumeſcentiam *oleo maſtichino* ea inungunt, & in ſuum locum reponunt. Si reponi nequeant, cutis, & peritonæi tantùm incidunt, quantum ad eorum prolapſum ſatis eſt pro repoſitione. Verùm vulnus ad inteſtinorum repoſitionem amplum facere, periculo non vacat, quia omentum, & inteſtina faciliter eò magis excidere poſſunt, refrigerantur, ac livida evadunt, & tunc omnis curationis ſpes præciditur. Decumbat potius æger ſupinus, & blandâ manu *oleo hypericonis* imbutâ, leniter reponantur.

Si inteſtina adeò diſciſſa ſint, & lacerata, ut ſtercus ex vulnere egrediatur, tunc inteſtinorum labia vino ſtiptico priùs abluta conſuunt, & pulvere adſtringente, & ſanguinem cohibente inſpergunt, & poſtremò abdomen conſuunt.

Inteſtina conſuendi modus varius traditur, commodiſſimum tamen cenſent acu ſubtili, brevi, & rotundâ, & filo lineo forti, & æquali ea conſuere, eo ferè modo, quo pelliones, pelles, & vulgò linteamina conſuere ſolent. Suturâ autem factâ, filum non abſcindunt, ſed utramque ejus extremitatem extra vulnus propendere faciunt, ut poſteà ſuo tempore extrahi poſſit. Tandem abdomen conſuunt, & pro materiæ purulentæ excretione foramen relinquunt. Alii de eo ſunt minùs ſolliciti, ſibi perſuadentes, unà cum cœteris excrementis è vulnere exſudantibus pus illud à naturâ ad inguina depelli, & in his abſceſſum excitari, quo diſrupto, excrementa quæcumque faciliùs effluere, & expurgari. Ubi repoſita fuerint inteſtina ſpleniis, & faſciis muniunt, ne iterùm decidant.

His peractis agglutinationem, & conſolidationem ab ignotâ Deâ, ſcilicet à Naturâ, cui totum opus committunt, expectant, ſed non perpetuò eſt morborum curatrix; quandoque enim magnis ſuccumbit morbis, & in ſolutâ unitate languores non curat, & hos ipſi prorſus committere eſt cum maximo ægri diſcrimine hanc ignotam Deam tentare, verùm chirurgus cum ipſâ manum movere tenetur. Obſervamus in inteſtino recto ſimplicem excoriationem, quæ ſub oculos cadit, exquiſitis remediis reluctari, & difficulter ad priſtinam incolumitatem reduci, & inteſtina diſciſſa naturæ committunt? Si Naturæ opus committunt, actum eſt de ægri vitâ.

Nonnulli *Vulgares* tanquam ſcarabei ſtercoribus gaudentes, corpus purgant, ſed perperam faciunt, nam per partem affectam movere non debemus; omnes tamen in hiſcè vulneribus ſtatim ad venæ ſectionem, tanquam ad ſicariorum aſylum, confugiunt, ceu rapaces beſtiæ, & hirudines ſanguinem hujus vitæ noſtræ theſaurum, & unicum pabulum exhauriunt, & ægros ad plura conji-

ciunt

ciunt pericula; ſed non mirum, ſi hujuſmodi belluæ humano ſanguine vivunt, & ſaginantur.

Ad faciliorem inteſtinorum vulnerum conglutinationem ſubſidiarias copias naturæ ferunt, & ægrotis propinant decocta, quæ parare ſolent *ex floribus roſarum, rubiâ tinctorum, piloſellâ, equiſeto, caryophyllatâ*, & aliis plantis vulnerariis. Vel exhibent *conſervam roſarum cum bolo armeno, & terrâ ſigillatâ*. Vel *diacydonium cum pulvere roſarum*. Cibis admiſcent pulveres *ex coralliis, bolo Armeno, & roſis*.

Pro ſordibus repurgandis, ipſiſque inteſtinis magis adhuc detergendis, & conſtringendis, remedia prædicta vino incoquunt adſtringenti, quod cum *terebinthinâ, ſarcocollâ, thure, myrrhâ, aloë, bolo Armeno, ſanguine draconis &c.* permiſtum clyſteris inſtar in alvum infundunt, & inteſtini recti orificium goſſypio infarciunt, vel linteis duplicatis, vel quadruplicatis impoſitis, ut in ipſis inteſtinis ad tempus aliquod retineatur. Verùm hæc medicamenta ſunt podicis remedia, nec inteſtina aſcendunt ob valvulam in coli principio appoſitam, quæ tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Præterea in craſſis inteſtinis hæc medicamina ſtercoribus immiſta hebetantur, & vim medicamentoſam amittunt.

Si abdomen ſit vulneratum, varia balſamica dicta imponantur, & hoc vulnus partium membranoſarum more tractetur; ſi verò vulnus in abdomen penetraverit, non exploranda eſt vulneris profunditas ſpecillo ferreo, quia partes illæſæ lædi, & fibrillæ diſcindi poſſunt; præſtat candela cerea uti, quia facilè flectitur, & ad quoſcumque mæandros accomodatur. Sed hæc exploratio ſæpè fallit; læſæ namque partes aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà ubi vulneris ſtatus exploratur. Si itaque anguſtum ſit vulneris orificium, & ad inteſtina penetrârit, ſtatim balſamica cum turundâ applicanda ſunt. Si abdominis vulnus ſit nimis amplum, & inteſtina extra vulnus protuberent, ſtatim manibus *oleo ex ovorum vitellis* peruntctis in ſuam ſedem collocentur, ne à flatibus diſtendantur; quòd ſi eveniat, ut minimè reponi poſſint, tunc adhibeatur fotus calidiuſculus ex herbis vulnerariis, & carminativis, *ex hyperico, alchimillâ, ſcordio, ſalviâ, floribus chamomillæ, meliloto, ſeminibus aniſorum, cumini, fœniculi, caryophyllis, mace, bacc. lauri &c. in vino coctis*, vel foveantur *lacte*, in quo vulneraria, & carminativa incocta ſint. His adhibitis non tantùm flatus diſcutiuntur, ſed inteſtinorum pori à frigore conſtipati reſerantur, & ſuccorum circulatio horum calore ferè reſtituitur, conſumptis flatibus, inteſtina reponantur, quòd ſi fieri nequeat, vulneris orificium dilatetur, quantum ſatis ad inteſtinorum repoſitionem, cavendum tamen eſt, ne inteſtinum ferro attingatur, (nonnulli inteſtina pungunt, ut flatûs exploſione detumeſcant) & vulnus ex aliquâ parte conſuatur, ac turundâ balſamicis illita imponatur ſuperpoſitione *emplaſtri ſtictici, vel oppodeldoch*.

Si omentum prolapſum ſit, niſi ſtatim reponatur, breviſſimo temporis ſpatio refrigeratur, coagulatur, & ſphacelatur, & tunc pars emortua abſcindenda eſt, ne ſana trahatur.

Inteſtina ſi vulnerata fuerint tam tenuia, quàm craſſa, & ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, vel excrementa per vulnus effluant, & ſint ſanguine fœdata, vel conſpurcata, ab omni ſorditie abſtergantur, & *ſpiritu vini camphorato, & eſſentia hypericonis* abluantur, in ſitum ordinarium reponantur, & filum, quo inteſtina conſuta fuêre pendulum extra vulnus relinquatur, ut ſuo tempore educatur, vulnus conſuatur, relicto tamen in parte declivіori foramine, pro turundâ intrudendâ, balſamicis inunctâ, vel *oleo Apparicis cum oleo terebinthinæ*, pro materiæ affluxu.

Vulnus conſuere, relicto foramine, pro materiæ effluxu multùm conducit, cruor, vel ſanies propter conſuta vulneris labia neceſſariò in abdominis cavitatem deſcenderet, retineretur, & ipſa inteſtina, cæteraſque partes contaminaret, & venter intumeſceret; nec materia in partibus declivioribus naturalibus à calore diſſipatur, vel inſenſibiliter educitur, quia admodum debilis eſt; nec fidendum eſt, quòd materia per inteſtina depellat, vel quòd in inguinibus excitetur abſceſſus, per quem, cùm aperitur, materia educi poſſit: nam hoc ſæpè non accidit, & ſi quandoque in inguinibus erumpat abſceſſus, & diſrumpatur, non propterea æger tutus eſſe poteſt: nam vel vix curatur, vel in gangrænam, vel fiſtulam ſaltim degenerat, vel tabem pauco dierum ſpatio cum febre habituali, & citam mortem inducit.

Cæterum ne vulnerato in tantâ pernicie conſtituto medeamur, & cum ſanitatis incertitudine, operæ pretium ducimus ea ſeligere medicamina, quæ multis fuêre ſaluti, ac eapropter cura diætetica in ſex rerum nonnaturalium regimine conſiſtens, cautè adminiſtretur. Aër ergò non tantùm ſit temperatus, verùm etiam calidus; frigidior eſt lethaliſſimus. Cibus coctu facillimus ſit, qui fæcibus non nimis exuberet, & optimum præbeat alimentum, & flatulenta vitentur. Potus ſit parcior, & ex vulnerariis. Motus quicumque fugiatur. Quies optima medela eſt, & vulnerati decubitus ſit in parte benè valente. Somnus, & vigilia ſint moderata. Alvus ſit laxa, aliàs glande proritetur, & non enemate, ne conſuta inteſtina rumpantur, vel ſaltim inflentur. Quicumque animi motus vehementiores coërceantur.

Abdominis vulnera, quæ muſculos tantùm lædunt, ſedulò balſamis pluries à nobis recenſitis curamus, & eſtò non ſint penetrantia, non per hoc periculo vacant; ſiquidem muſculi continuò involuntariè moventur ad thoracis motum, & ad fæcum expulſionem, vulnera, verò, ut conſolidentur, quiete indigent. Si penetrantia fuerint, & inteſtina læſa, cum proteſtatione, & pravi ominis vaticinio, conſutis conſuendis, & foramine relicto, intra vulnus ea medicamenta, & balſama, quæ vulneribus thoracis penetrantibus deſcripſimus, per ſyringam injicienda ſunt. Interiùs non deſint ea, quæ acidum abſorbent, & ſuccorum circulationem promovent, hujus farinæ ſunt *oculi cancrorum, ſtibium diaphoreticum, anthecticum Poterii, mumia, ſperma ceti*. Non omittantur diaphoretica, quæ ſanguinis grumos diſſolvunt. Dum hæc adhibentur, manè, & ſerò potiones vulnerariæ, in quibus tota curationis ſpes conſiſtit, propinentur, quas alibi deſcripſimus. Symptomatibus citâ ope occurrendum eſt, & præcipuè ſi febris oboriatur, & exquiſitis, ac congruis medicamentis protinùs non oppugnetur, gangræna, & certa mors ſubſequitur.

Cap. LXII.

De Hepatis Anatome.

Hepar, ſeu Jecur, quaſi juxta cor, eſt eximium viſcus in dextro hypochondrio ſub diaphragmate ſitu vaſtæ magnitudinis, in convexâ, ſeu gibba parte rotundum, & læve, inferiore, ſeu ſimâ parte concavum, qua ventriculi dextro lateri incumbit.

Numer

Numero communiter unum eſt, raro duo. Rarius plane deficit hepar, ut in *Matthiâ Ortelio* refert *Jo. Schenchkius obſervat. lib.* 3.

Subſtantiam habet mollem, & rubicundam, inſtar ſanguinis concreti, cujus tamen firmitas apparet, unde *parenchyma* dicitur. Difficulter corrumpitur: obſervavit enim *Riolanus* fortuitò hepar per integrum annum aſſervatum, incorruptum permanſiſſe. Subſtantia quoque hepati bovino ſimillimum eſſe, & coctum nec conſiſtentiâ, nec colore, nec ſapore ab eo diſcrepare, quare & noſtram carnem ſimiliorem eſſe bovinæ, quàm ſuillæ. Quicquid dicat *Marcellus Malpigius* accuratiſſimus hepatis explorator, qui *lib. de Hepate cap.* 2. microſcopiis hepar glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit.

Color ejus rubicundus oculis obvius ratione ſuæ texturæ ei non proprius, ſed aſcititius, à copioſo ſanguine per venam ei largiter infuſo mutuatus. Proprius ejus color eſt pallidus, leviuſculè flaveſcens, qualis ſe pandit in hepate coctô. In quibuſdam ægris, ut hydropicis, pallidum valdè eſt, uti etiam ſplen, & renes. *Malpigius* album colorem ei adſcribit, & reverà, ſi hepar per noctem aquæ immergatur, album evadit, depoſito in aquâ ſanguine.

Ob diaphragma, cui hepar cedere debuit, *Figuram* accepit ſuperiorem, & exteriorem ſatis rotundam, convexam, vel gibbam, æqualem, & lævem, ubi etiam poſteriùs ad venæ cavæ tranſitum ſinus eſt oblongus. Et ob ventriculum accepit figuram interiorem, & inferiorem cavam, quæ pars ſima dicitur, eſtque inæqualior, in qua duo ſunt ſinus: ad dextram unus pro veſicâ biliariâ: ad ſiniſtram alter pro tranſitu ſtomachi. Eſtque hepar ad dextram amplæ rotunditatis ad ſiniſtram anguſtæ, & acutæ.

Membranâ cingitur tenui, ortâ à peritonæo ſuccingente diaphragma, & revolutâ circum hepar. In hac membranâ veſiculæ attolluntur aqueæ, à quibus hydrops teſte *Platero.*

Magnitudo hepatis, in homine adulto, ſano, optimæ conſtitutionis, & temperiei, tentato experimento repertum eſt, quòd hepatis longitudo in parte convexâ major eſt, quàm in parte cavâ; ſiquidem illa inſtar arcûs, hæc verò inſtar chordæ ſeſe habet, idemque de ejus longitudine accipiendum eſt. Hepatis cavi longitudo proximè reſpondet intervallo inter cubitum, & carpum poſito, latitudo verò ejuſdem cavi manûs ferè longitudini æqualis eſt, & craſſities manûs altitudini reſpondet.

Pondus hepatis in hominibus optimè conſtitutis trigeſimam quintam partem ponderis totius corporis eſſe multis experimentis comprobatum eſt. Exceptionem patitur regula in iis animalibus, & hominibus, qui multùm adipis, vel ſebi pondus ſibi apponunt, nam in his adipis, vel ſebi pondus computandum non eſt in proportione hepatis cum integro corpore, etenim adeps fit à nutrimento ab hepate non elaborato. In infantibus quoque fallit regula: nam in his hepatis moles vigeſima quinta, ſæpeque vigeſima pars eſt ponderis totius corporis.

Connectitur per tria valida ligamenta I. Abdomini per venam umbilicalem; quæ in adultis poſt partum areſit, & in ligamentum abit, ne diaphragma nimis pendulum ſit, & deorſum nimis tendat. II. Superiùs diaphragmati à dextrâ parte per ligamentum latum membranoſum, tenue: ſed tamen validum à peritonæo, quam diaphragma ſuccingit ortum, & hoc ligamentum ſuſpenſum dicitur. III. Etiam ſuperiùs diaphragmati, ſed à ſiniſtris per aliud ligamentum à peritonæo natum, teres, & validiſſimum: poſteriùs etiam, ubi cava tranſit, gibbâ parte peritonæo adhæret.

Brutorum hepar in varios lobos, ſeu pinnas eſt diviſum, humanum verò hos lobos non habet, obſervatur tamen in hoc tantùm ſciſſura, per quam vena umbilicalis in ejus cavum figitur, prominentiæ verò circa radicationem venæ portæ poſitæ fibrarum potiùs, quàm loborum denominationem apud auctores meruere.

Nervulos recipit exiles quatuor: duos à ſexto pari, tertium à ſtomachico, & quartum à coſtali, quibus obtuſus tantùm ſenſus ejus tunicæ tribuitur; vix enim in ipſam ejus ſubſtantiam interiorem penetrare videtur. Majoribus, & multis interioribus nervis non indiguit, utpotè quod ſentire vix debuit, & ipſummet fermentum conficiens, ſpirituum animalium fermentativâ qualitate carere potuit.

Arteriolas obtinet exiguas à cœliaco ramo dextro, juxta portam ad illud venientes: nam hepatis ſubſtantia vix arteriis opus habet, cùm ſanguis ei ſatis copioſus affluat per venam portæ, (quæ hîc arteriæ munere fungitur) qui ei, ob ſubſtantiæ ſuæ proprietatem, convenientior eſt ad nutritionem propriam, & fermenti bilioſi confectionem, quàm arterioſus. Nec etiam vena portæ cum ſuis ſurculis, ut nec cavæ radices indigent arteriis, cùm proprio contento ſanguine gaudeant, & nutriantur, nec uſpiam appareat ullos arteriarum ramulos quarumcumque venarum tunicis inſeri ad earum nutritionem.

Venas habet duplices. Superiore parte vena cava ei adnectitur, in quam plurimæ radices per ejus ſubſtantiam quaquaverſùm diſperſæ ſanguinem exonerant. His radicibus inferiore parte occurrunt ramuli venæ portæ, qui ſimiliter per totum parenchyma decurrunt.

Ab *Ariſtotelis* quo ad *Galeni* uſque ſæculum hepar vixit abjectum, & inutile corporis pondus, otioſum, & ignavum parenchyma nullius uſûs, nullius functionis, ac veluti alter lien, per accidens tamen corpori neceſſarium, ut *de Partibus animalium cap.* 7. apud *Ariſt.* legi poteſt, qui cordi totis viribus favens, abſolutum, & independens in animantis republicâ dominium illi tribuit, thronum erexit, illudque conſtituit partium corporis omnium Monarcham, inter quas hepar viliſſimum erat.

At ſuo ſæculo, dùm Medicinam faciebat *Galenus* abjecti, & derelicti hepatis partes fovere cœpit, ſeditiones in animantis republicâ movit, organa, & partes omnes in tumultum excivit, iiſque Græcalicâ loquacitate, quæ ſequuntur, ſuggeſſit: *Et uſque adeò tam ſocordes, & comatosâ incuriâ preſſæ animantis reipublicæ partes manebitis, & cordis inveteratam jam tyrannidem tolerabitis? Indignum, nefaſque eſt, vos ingratitudinis titulo laborare, ſanguinis beneficio vivitis, ſentitis, & cunctas vobis functiones deſtinatas peragitis; venarum, & ſanguinis beneficio utimini, à jecinoris corpore venæ pullulant omnes, in ejus tamen carne vis inexhauſta ſanguinis effectrix, in eo facultatis naturalis, cujus ingenio vos utimini, ſedes, in eo vis bilioſi veneni à ſanguine ſeparatrix. Quorſum hactenùs cordi indebitè corporis totius dominii uſurpatori famulatæ eſtis? Detrahat ſanguinem hepar, venæque cavæ truncum relinquat inanem, & videte, an actum ſit de cordis Monarchiâ? Hepate cor indiget, non corde hepar, & tempus jam eſt, ut cor hepati famuletur, illique debitum principatum reſtituat.* Hæc tanquam per concionem inſinuabat *Gal.* 4. *de uſu part. cap.* 11. 12. *&* 13. 6. *de anatomicâ adminiſtratione cap.* 11. *lib. de loc. aff.* paſſim de naturalibus facultatibus, & & latè in omnibus ſuis voluminibus. Cùm cordis partes nemo foveret, quippe *Peripatetici*, ad quos defenſio ſpectabat, *Logici* ſophiſmatibus immerſi

merſi nil rerum naturalium ſpeculationibus vacabant. Plaudere hepati unuſquiſque cœpit, eòque illud encomiis evexêre, ut penitùs ſuppreſſo, non inquam principatu, ſed cordis nomine, omnia jecur peragere in animalium corporibus; ipſum vitæ œconomiæ præeſſe; reliquas in corpore partes omnes obſequioſè illi famulari, ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro ſemine, tandem univerſum corpus ſanguinem pro nutrimento proprio mendicare: publico itaque conſenſu decretum illi fuit imperium, thronus erectus, præſtitum obſequium, ac è privato, humilique ſtatu, in quo ignotum priùs perſtiterat jecur, uno illud erigente *Galeno*, majeſtatis ſolium aſcenderit, corde in exilium miſſo, atque à *Galeni* diebus ſic ſe negotium habuit uſque ad præteritum ſæculum, in quo) ut hominibus evenire ſolet, qui vilibus aſſueti rebus, ſi fortè ad ſublime ferantur, inſolentiſſimi fieri ſolent) eò temeritatis, arrogantiæ, & inſolentiæ devenerat hepar, ut immemor ſuæ antiquæ viliſſimæ ſortis, adeò ſibi concreditam animalis corporis rempublicam iracundo, exlege, & ſuo calore turbare, lædere, & exagitare cœpit, ut quemlibet ſive magnum, ſive parvum morbum jecinoris tantùm culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrarentur Medici, quod adeò verum eſt, ut luem Veneream, quæ ab externo fomite in corporibus creatur, in inſonte jecinore ſuam habere ſedem unico conſenſu à Medicis inſinuetur. Intereà cor adeò vile, & abjectum devenerat, ut niſi per tranſennam in febrium definitione illius recordarentur Medici, in reliquis pro mortuo haberetur.

Verùm, quia ubi res ad ſummum faſtigium devenêre, eas retrocedere, & declinare neceſſe eſt, ut *Hip. ſect.* 1. *aph.* 3. habet: *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Cùm verò non quieſcant, neque poſſint proficere in meliùs. Reliquum igitur, ut decidant in deteriùs.* Uſurpatum in corpore ab hepate dominium, ac ad ſummum ejus evecta tyrannis parvo quodam lactearum venarum dictarum phœnomene anatomicâ induſtriâ ab *Aſellio*, *Pecqueto*, & *Bartholino* propalato, in ſuſpicionem venit, & acceptum per tot ſæcula obſequium præcipiti, & celeri eventu amittere cœpit. Occaſione ſuſceptâ, qui cordis genio tenebantur, inclinantes dominio, cordis partes fovere cœperunt, & ſpem victoriæ erigere, ac per inviſos hactenus ductus iter calcans *Pecquetus*, primò ſacculum lacteum, deinde per lacteas thoracicas chylum dictum in ſubclaveas cavæ aſcendentes, ac demum in dextrum cordis ventriculum traduxit. *Pecquetum* quamplures ſequuti adeò acerrimè pro corde pugnârunt, ut cùm *Bartholinus*, catervam, quæ pro hepate adhuc pugnabat, diſſipatam, ac vilem cognoſceret, periiſſe jam hepar exiſtimaverit, parentare hepati cœpit, ipſique jam cadaveri ſolemnes celebrare exequias, erectoque publico tumulo, atteſtante defuncti viſceris ſortem, ironico epitaphio luxit.

Cœterum non fruſtrà tam vaſtæ magnitudinis parenchyma à naturâ conſtitutum fuiſſe exiſtimamus, vel tantùm ad dextri hypochondrii cavum replendum, verùm privatum, & non publicum officium in viventium corporibus exercere, & inter partes miniſtrantes, non principes annumerandum eſſe cenſemus. Hinc *Perilluſtris Malpigius*, ut diximus, glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit. Et *Gliſſonius* hepatis parenchyma colum quoddam peculiare eſſe exiſtimavit, per quod ſanguis, & humores percolantur, eamque alterationem, quæ ipſis in hepate imprimitur, percolatione perfici.

Hepatis munus eſt bilem, ſeu humorem felleum præparare, & in duodeni finem, vel jejuni principium per porum bilarium immittere, ut ciborum reliquiis ſe immiſceat, & tali menſtruo in liquorem ſolvantur, & faciliùs ſpiritus æthereus ad ſuperficiem à centro evocatus in inteſtinorum fibras ſe inſinuet ad corporis ſuſtentationem.

De Folliculo fellis, & Canali bilario.

Ad bilis receptionem in dextrâ, & cavâ hepatis parte duo meatus inſculpti ſunt, ſcilicet *Veſica bilaria*, & *Porus*, *ſeu Canalis bilarius.* Per hunc bilis fæculentior, & mitior in inteſtina confluit. In illum verò tenuior bilis confluit, quæ aliquandiu ei inhærens, morâ illâ ex partis proprietate, magiſque ex ei inhærente reſiduo liquore, acriorem, ac magis fermentativam qualitatem acquirit.

Veſica autem *bilaria*, quæ etiam *folliculus fellis*, & Græcis *Cyſtis Cholidochus* appellatur, & veſica oblonga pyriformis, ſubrotunda, concava in ſimâ hepatis parte ſita.

Superiore, & mediâ parte connectitur ſinui inſculpto, reliquâ verò parte extra hepatis corpus propendet, qua dextrum ventriculi latus, & colon inteſtinum attingens utrumque frequenter bile, per tunicas ejus tranſſudante imbuit, ac tingit.

Magnitudinem habet in aliis minorem, in aliis majorem: quo tamen quis bilioſior, eò veſicula major obſervatur: utplurimùm verò longitudinem duorum digitorum tranſverſorum; latitudinem digiti, vel pollicis.

Duplici donatur *membranâ*; unâ exteriore non fibroſâ, à peritonæo ortâ, quæ partem ejus extra hepar pendulam inveſtit, & hepati annectit, eandemque eſt cum hepatis exteriore membranâ; Altera interiore propriâ, craſſiore, & muco lubrico adverſus contenti humoris acrimoniam munitâ. Hanc omni fibrarum genere pertextam eſſe, & rectis bilem in ſe allicere, obliquis retinere, tranſverſis eandem expellere multi tradunt cum *Laurentio*; Hæ tamen fibræ aliis videntur imaginariæ, cùm nullo modo demonſtrari queant. Verùm *Laurentii* cauſſa ſatis defendi poſſe videtur, ſi dicamus, licèt fibræ iſtæ manifeſtè demonſtrari nequeant, tamen eas ratione ſatis percipi poſſe, cùm hæc pars ad ſui firmitudinem non minùs egeat fibris, quàm vena, arteria, veſica urinaria, aliæque plures, quæ cùm diſtenduntur, per ſuas fibras ſe rurſus contrahunt, & ſic ad priſtinum ſtatum redeunt: qualis diſtenſio à bilis redundantis copiâ, vel ab ejuſdem turgeſcentiâ, ſeu efferveſcentiâ, etiam fit in folliculo fellis, quàm contractio per fibras, licèt inviſibiles, & obſcuras, neceſſariò ſubſequi debet, non tantùm ad bilis è folliculo expreſſionem, verùm etiam ad reductionem folliculi in priſtinum ſtatum.

Dividitur fellis veſicula in fundum, & cervicem; fundus amplior eſt, rotundus, ſeu pyriformis, & inferiore loco pendulus, colore bilis contentæ, modò flavo, modò æruginoſo, modò nigricante, modò alio tinctus; Cervix fundo durior, ſurſùm ſpectat, oblongatur, & anguſtatur, donec in anguſtum meatum, & tenuiſſimum abeat, qui in communem ductum inteſtina petentem deſinit.

Venas duas accipit exiles ad nutritionem, *Arterias* exiles à cœliacâ quoque accipit. *Nervulum* parvum vix conſpicuum à ſexti paris exili propagine hepatis tunicam perreptante.

Uſus

Vſus folliculi fellis, eſt bilem generare, nonnihil ad tempus retinere, & poſteà expellere; qua in hominibus ſanis mediocriter repletus eſt, non tamen adeò infarctus, quin porrò menſuram dimidii cochlearis capere poſſet: in morboſo autem ſtatu interdum bile admodum turgidus, & infarctus eſt, interdum etiam, ſed rariùs, planè inanitus.

Alterum bilarium vas eſt porus bilarius, dicitur progreſſus cervicis veſicæ felleæ, quo poro bilario, ductuique communi ipſa veſicula ſe communicat, ac canalis eſt, per quem, dum veſicula nimio felle turgeſcit, ſe in ductum communem exonerat, ubi annulo fibroſo cingitur; in parte namque externâ cervicis veſicæ bilariæ annulus fibroſus invenitur, non verò valvula, ut alii perperam crediderunt) qui multùm foramen arctat, ac idem efficere videtur, quod muſculus ſpincter in veſicâ urinariâ efficit, ſcilicet ut bilis è veſicâ faciliter non effluat. Anguſtiſſimus eſt meatus ciſticus, dilatatur deinde, ita ut ejus amplitudo pennæ anſerinæ minuſculæ ferè æqualis ſit, longitudo verò à cervice veſiculæ uſque in ductum communem eſt duorum digitorum latorum.

Porus bilarius extra hepar conſpicuus dicitur etiam *ductus hepaticus*, ad differentiam *meatûs ciſtici*, truncus eſt, in quem ejus capillares ſurculi per hepatis carnem diſperſi, bile ibi ſecretâ ſe exonerant. Principalioris eſt uſus, quàm veſica fellea, nam multa animalia veſicâ carent, non autem poro bilario.

Ductus communis incipit, ubi ciſticus meatus, & porus bilarius connectuntur, & angulum efformant, dicitur ductus communis, quia in eo tam ciſticus meatus, quàm porus bilarius exonerantur; ductus communis amplitudo ciſtici, & bilarii junctorum amplitudine proportione reſpondet pennæ anſerinæ majuſculæ.

Meatus ciſticus, & porus bilarius ductui communi conjuncti extra hepar figuram litteræ Græcorum *Υ* efformant, linea enim ſiniſtra meatum ciſticum deſignat, dextra porum bilarium, progreſſus amborum in unum conjunctorum deorſum verſus ductum communem.

Inſuper ductus communis à ſitu connexionis ciſtici cum bilario per duos latos digitos cum unius medietate deorſum elongatur, inſeriturque in inteſtina, ubi deſinit duodenum, incipitque jejunum. Nonnunquam, ſed rarò ductus abit in ventriculi fundum, eò bilem effundens. Unde bilis vomitus, iique homines Grœcè dicuntur *Picrocholi*. Si verò ad jejuni finem meatus inſeritur; dejectiones ſemper bilioſas obtinent, & ii Græcè dicuntur *Picrocholi cato.* Qualis eſſe debuit ille, cui in colon implantabatur cholodochus à *Marco Aurelio Severino noſtro Neapoli* diſſectus.

Inſertio hujus ductus communis in inteſtina, quamvis extrà recta appareat, antequam tamen in inteſtinorum cavum ſuo orificio hiet, obliqua evadit; nam inter membranas inteſtinorum deſcendit per digiti ferè latitudinem, poſteaque intra cavum ſuum orificium aperit, quod magnâ naturæ providentiâ factum eſt, ne ſcilicèt aliquid, quod per inteſtina deſcendit, in dictum ductum irrueret, quod faciliter evenire poterat, ſi rectus fuiſſet tranſitus à cavo inteſtinorum in canalem ductûs communis.

Putarunt nonnulli *Anatomici* bilem aſſumi ex hepatis ſubſtantiâ hoc modo: Aſſumunt pori radices bilem ex ipſâ hepatis ſubſtantiâ, in quam plurimæ venæ portæ, paucæque arteriæ hepaticæ ramuli ſanguinem ſuum deponunt, qui in eâ ſtatim alteratur, & ſulphurearum, ſubſalſarumque particularum miſtione novo modo excoquitur, & multis ſui particulis amareſcit, atque bileſcit: quæ bilioſæ particulæ, mediantibus acinis glanduloſis (ex quibus hepatis ſubſtantiam, inprimis conſtare comperit *Malpigius*) à reliquis ſanguineis coctione iſtâ minùs alteratis ſegregantur, & à radicibus pori, ac folliculi bilarii abſorbentur.

Franciſcus de le Boë Sylvius, conſiderans maximè exiles, & plerumque inviſibiles meatus per quos bilis ex hepate ad folliculum fellis defertur, longè aliam de ejus generatione opinionem concepit *Diſput. Med. 6. Theſ. 36. & 37.* Suſpicatur enim bilem generari ex ſanguinis portione per arterias ciſticas ad bilariam veſicam delati, partibus ipſi maximè ſimilibus, & per ejuſdem tunicæ poros in cavitatem ipſam ſenſim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ bile naturam abeuntibus; eodem modo ſicuti vinum canthari menſurâ in aceti dolium infuſum, mox convertitur in acetum. Illud ipſum quoque ſentit *Regius philoſ. natur. lib. 4. cap.* 12. qui tamen etiam radices bilarias, ex ſanguine venoſo hepati infuſo bilem elicientes agnoſcere videtur.

Verùm illud Sylvii commentum hæc quatuor deſtruunt, I. Quòd in folliculi cavitate nulla unquam ſanguinis infuſi indicia appareant, imò nec minima quidem ab ullo *Anatomico* obſervata fuerint, cùm tamen in quibuſcumque partibus, in quibus ex ſanguine alius ſuccus, liquor, aut ſpiritus eſt conficiendus, aliæque ſanguinis notæ manifeſtè appareant, ut liquet in cerebro, & teſtibus. II. Quòd bilis etiam generetur in iis animalibus, quæ dicuntur folliculo felleo deſtitui, ut in *Cervo*, *Damâ*, *Camelo*, in quibus illa in folliculo ex ſanguine per arterias illabente generari non poteſt, ſed in ipſo hepate generata effluit per porum bilarium. III. Quòd in hepate interdum obſtruuntur illa vaſcula, per quæ bilis ad porum, & veſiculam fellis advehitur, atque tunc icterus fiat à bile copioſa per totum corpus diffuſa, cùm interim in poro, & folliculo vacuo nihil bilis generatum fuiſſe liqueat, etſi arteriæ ciſticæ ſatis multùm ſanguinis, more ſolito, ad folliculum detulerint. IV. Quòd in helluvionibus, & ſtrenuis potatoribus ex hepatis intemperie calidâ procedens icterus, ab arterioſo ſanguine in bilem mutato gigni non poſſit, cùm ille æqualiter anteà, atque nunc ad folliculum delatus fuerit, nec ulla ratio ſit, quare copioſior tunc eò ferretur in bilem mutandus, quàm aliis temporibus.

Indubitabile eſt tam veſicam felleam, quàm porum bilarium per ſuos ſurculos ſuccum educere ab hepatis parenchymate, & hunc ſuccum in veſiculâ, & poro bilario recipi, ipſumque in dictis capſulis receptum per ductum communem in inteſtina transfundi, verùm negamus ſuccum illum, quem veſicula, & porus bilarius ab hepate recipiunt, à ſanguine ſeparari: ille ſuccus à vaſis felleis ab hepate exſugitur, ut diſponatur, & immutetur in ipſis in inteſtinorum gratiam, in quibus ſuum neceſſariiſſimum alioquin uſum exercet. Succus iſte priuſquam in vaſa bilaria recipiatur, pars eſt ſanguinis ſeroſa tamen, non autem fibroſa, quæ ubique in venis, in arteriis abundare ſolet, ut jam fluxibilior fiat, & motui promptior; dum verò pars iſta ſanguinis ſeroſa eſt ſanguini commiſta, ſubdulcis eſt, parùm ad ſalſedinem inclinans, ſubtilis potiùs, quàm craſſa, aquea potiùs, quàm oleaginea; hinc eſt, quòd tam ſanguis venæ portæ, & arteriæ ciſticæ, quàm hepatis caro nullum amarorem præſeferunt, nam ſanguinis ſerum nullo modo amarum eſt, neque unde amaro ſapore imbui potuiſſet, habuit. Hoc itaque ſanguinis ſerum à vaſis bilariis ſugitur, ac in iis amarorem, craſſitiem, & oleagino-

ginoſitatem acquirit, tam à texturâ fibrarum dictorum vaſorum, quàm etiam à liquore, quem in veſiculâ invenit a principio generationis ibi productum, ad hec ut ſanguinis ſerum, quod illi miſcendum erat, in amarum verteret, non ſecus ad vinum dulce aceto commiſtum, acetum fit.

Evenit ſucco bilioſo id, quod de nutrimento in omnibus corporis partibus accidit; nam idem, & unicum nutrimentum homogeneum, & ſimilare in unaquaque parte corporis pro partis cujuslibet diſpoſitione tranſmutatur, in oſſe enim fit os, in pulmone pulmo, in liene lien, in membranis membrana, & ſic de cœteris: principiis enim noſtris conſtitutivis ſolidis vis inſita eſt, nutrimentum transmutandi, & ſibi aſſimilandi.

Notum quoque idem eſt in urinâ, ſudore, & in aquâ pericardii, qui liquores antequam è ſanguine, ſive nutrimento ſeparentur, neque urina, neque ſudor, neque aqua pericardii ſunt, poſt verò ſeparationem unaquæque ſuam acquirit indolem.

Seroſa itaque pars ſanguinis ab hepatis corpore à ramis bilariis attrahitur in formâ ſeri, non autem in formâ bilis, deinde in dictorum ramorum vaſis poſtquam ſerum illud attractum eſt, per commiſtionem cum liquore felleo, qui in iis ſemper ſtagnat, ipſum quoque ſerum in liquorem felleum tranſmutatur, acquiritque eas proprietates, quas paulò antè intra venas contentum non habebat: cum itaque materia liquoris fellei ſerum ſanguinis fit, quod non ſolùm in ſanguine ſuperfluum eſt, ſed neceſſariiſſimum.

De liquoris fellei uſu (cave, ne confundas bilem cum felle, ut vulgares faciunt) multa commentati ſunt Veteres. *Ariſtoteles*, ejuſque mancipia nullum fellis admittunt uſum, habereque tantùm neceſſitatem materiæ, & educi, ne ſanguinis maſſa inquinetur, credunt. Verùm pace *Ariſtotelis*, & mancipiorum, nos diximus illud ſanguinis ſerum priusquam in veſicam felleam recipiatur, non amaricare, ſed ſubdulce eſſe, & parùm ad ſalſedinem inclinare.

Aliqui plus huic liquori tribuunt, ad totius commodum deſtinantes; nam hepar calefacit, digeſtionem ſecundam confortat, naturalem hepatis calorem juvat, ſicut ignis ſub lebete. Imò toti corpori calorem largitur, ſi credimus *Nemeſio* inprimis ſtomacho ad promovendam coctionem.

Helmontius arbitratur liquorem iſtum eſſe omninò hepatis, & vitæ noſtræ neceſſarium balſamum, ac proinde Judæi Chriſto Domino in cruce, ut diutiùs in cruciatibus perſiſteret, acetum felle miſtum porrexerunt. Liquor iſte non gravat, nec moleſtat unquam, ac proinde nullos efficit morbos, imò à multis præſervat, & præcipuè à putredine hepar: nam fellis veſiculâ ab hepate amotâ, ſtatim hepatis in fellis circuitu diſſolvitur, & liqueſcit. Fellis diſruptio, ſive in felle vulnera confeſtim lethalia ſunt, non autem ita hepatis vulnus, inflammatio, & abſceſſus; nam vitæ noſtræ alligatam neceſſitatem, integritatemque habet ob repentinam mortem.

Medici ſtercorarii, ſcilicet *vulgares* liquoris fellei uſum pro clyſtere naturæ excrementorum expulſioni deſtinarunt, à mulierculis forſan edocti, quæ infantibus ad alvum laxandam ex felle ſuppoſitorium ſubmittunt. Sed quàm à veritate alienum ſit, fel excrementorum expulſioni inſervire oſtendemus: Humanum ſtercus eſtò flaveat parùm, aut multùm, tamen amarum non eſt; canes enim flavum infantium ſtercus avidiùs edunt, quia lactis ſaporem retinet. Attamen huic flavo ſtercori, ſi aliquot fellis guttulæ admiſceantur, tunc illud nequaquam à cane lambitur. Multi ſtercore paſtiſunt, & de ſapore quæſiti, non eſſe amarum, ſed fœtidum & ſubdulce reſponderunt. In magnis obſidionibus ob annonæ caritatem milites coacti fuère ſtercoribus veſci, & quò ſæpius recomedebant, eò ſemper dulciora fiebant.

Ut de fellei liquoris uſu noſtram afferamus in medium ſententiam, aliqua de Ventriculi actione laconicè reſumamus oportet; dicimus it itaque, quod ingeſtis in ventriculum cibis, excitatur in iis fermentationis motus, qui occaſionaliter tantum à ventriculi calore concitatur, non ſecus ac vis generativa pulli in ovo excitatur à calore externo fovente, efficienter verò, & effectivè ille fermentationis ciborum motus producitur à ſpiritu in ipſis cibis contento, prout producitur pullus à ſpiritu ſeminali in albumine clauſo. Spiritus iſte ciborum, dum movetur, effervefcentiam in ſuâ materiâ cauſſat, non ſecus ac ſpiritus in muſto deliteſcens, dum moveri incipit, effervefcentiam in muſto cauſſat, qua paulatim muſtum aceſcit, tranſmutatur, & in vinum abit, abſque eò quòd ab extrinſeco aliqua aciditas, menſtruum acidum, vel quid ſimile illi adjungatur; ſpiritus iſte acidus, qui fermentationem cauſſat in muſto, & per motum fermentationis aciditatem, fermentationemque cauſſat in cibis in ventriculo contentis, uti etiam per motum fermentationis aciditatem abſque eò, quòd fermentatio, & aciditas, vel ab aliquo liquore acido in ſtomacho ſtagnante, vel alieno ab aliquo viſcere, vel glandulâ in ventriculum tranſmiſſo producatur, vel promoveatur. Ut ergò a propoſitâ muſti, & vini ſimilitudine non recedamus, ſciendum eſt, quòd ſicut vini eſſentia conſiſtit in illo ſpiritu acido, qui per fermentationem fuit in muſto productus; ita etiam eſſentia, quæ apta eſt ad corpora nutrienda conſiſtit in illo acido ciborum ſpiritu in cibis per fermentationem producto, atque ſicut per levem calorem à vino ejus ſpiritum elicimus, quo elicito, quod remanet, fæculentum eſt, ignavum, ac viſcidum; ita quoque à cibis fermentatis acidis ventriculus ſpiritum elicit vini ſpiritui analogum, remanentque deinde cibi fæculenti, ignavi, ac viſcidi, qui cùm non ſint de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum exprimuntur in inteſtina. Verùm quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dùm illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum quoque cadaver adeò immutet, ut in excretis neque vix ingeſtorum ciborum ſignum remaneat. Id natura ex ſimplici fermentatione in ventriculo obtinere non potuit; unde poſtquam fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pylorum deſcenderunt, ſpiritibus à ſtomacho depauperatæ motum fermentalem ex ſeipſis excitare validæ ampliùs non erant, propterea remanſiſſent partim mutatæ, partim verò immutatæ, ſi tali inconvenienti à principio generationis non conſuluiſſet natura, conſtruendo ſcilicet vaſa bilaria ſub hepatis cavo, in quibus humor amariſſimus produceretur, adhoc ut in inteſtina cum ſucco pancreatico flueret, cùm ciborum reliquiis ſub pyloro ſe commiſceret, atque per alium motum fermentationi ferè contrarium in prima principia in liquorem ſcilicet ſuperſtites ciborum reliquias reſolveret, qua reſolutione in liquorem peractâ, inteſtinorum villi, ſive glandulæ miliares quicquid ſubſtantiæ alibilis in ipſiſmet ciborum reliquiis ſupererat, poſt ſtomachi fermentationem emungere ſatagunt, & quod omninò fœculentum, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitùs liberatum, ſenſim tranſcolando in inferiora inteſtina foràs deturbat.

Hic obiter adnotamus, quòd ſpiritus ille, ſive eſſentia ciborum, quæ tam in ventriculo ſeparatur per fermentationem, quàm in inteſtinis per reſolutionem, non aliter in ſtomachi, & inteſtinorum villos, ſeu glandulas miliares recipitur, ac rerum ſapores in linguam, & palatum recipiuntur, ac deinde minimè quidem per tubulos meſeraicarum, & lactearum, per rectitudinem fibrarum per univerſum corpus diffunditur, illudque nutrit, & recreat, dum adhuc ſanguinis proprietates non acquiſivit.

Ex traditis jam liquoris fellei uſum ſatis intelligi credimus, ſcilicet eſſe â naturâ productum ad ciborum reliquias eſſentiali parte non exutas reſolvendas, & hoc totum eſt experimento, & obſervatione perſpicuum, nam ab inteſtino jejuno, in cujus principium obliquè ductus communis inſeritur, per integrum curſum tenuium inteſtinorum nunquam aliquid ſolidum invenitur, ſed in iis ſemper obſervatum fuit fluidum quoddam liquamen, quod colon ingreditur, in fæces craſſeſcere incipit. Hic fellei liquoris uſus multùm quoque pictoribus præſtat in miſcendis, & fluxilibus reddendis coloribus. Mirum enim quàm latè colores, adjecto felle, diffluant; quod non ſanè illum latuit, qui non ità pridem verſicolores chartas tingendi artem excogitavit.

Cap. LXIII.

De Hepatis Vulneribus,

INterdum hepar ſuos patitur manes, cum a cauſa violentâ, & externâ ejus continuitas diſſolvatur: eſt apud *Galeniſtas* viſcus inſolentiſſimum, & non eſt in toto corpore morbi genus, quod non faciat hepar, unde non mirum, ſi quandoque meritas tantæ inſolentiæ pœnas luget.

Solutæ unitatis hepatis variæ ſunt differentiæ; quandoque enim hepar telo acuto confoditur: aliquando aliqua hepatis pars, & extremitas planè abſcinditur; interdum re obtuſâ contunditur potiùs, quàm ſcinditur: quandoque vulnus eſt ſuperficiarium tantùm, aliquando ad profundum penetrat: interdum ſaltem hepatis ſubſtantia, interdum etiam vaſa ſcinduntur, vel rumpuntur; aliquando gibbum, & quandoque cavum vulneratur.

Signa.

Hepatis vulnera petuntur ex cauſſis externis, & violentis, quæ præceſſerunt, & abdomen è regione hepatis, ſcilicet ſub dextro hypochondrio, verſus ſpurias coſtas, læſerunt; ſi ſpecillum ultra digiti cum dimidio longitudinem intruditur, vulneratum eſt hepar. Deinde à conſequentibus facilè cognoſci poteſt, ſub dextro enim latere multùm ſanguinis è vulnere manat, ad ſpinam reducta hypochondria, punctio, & dolor in regione hepatis, & partium vicinarum, interdum ad jugulum, & ſcapulam dextram uſque porrigitur, in ventrem cubandi proclivitas, gravitas circa vulneratam partem, nec non tuſſicula quædam ſicca, & aderit pondus veluti deorſum trahens. Interdùm vomitus bilioſus, vel cruentus, vel ſanguinis per alvum, aut urinam excretio ſequitur, vel narium hæmorrhagia.

Cauſæ.

Vulnerum hepatis cauſæ ſunt res externæ hoſtili manu, aut alio quodam infortunio, vel pungentes, vel ſcindentes, & hepatis continuitatem diſſolventes.

Prognoſis.

Hepatis vulnera ex *Hippocratis* edicto *ſect. 6. aph.* 18. Lethalia ſunt; ſi enim vaſa majora vulnerentur, æger non evadit, quia omnis ſanguis in ventrem, vel extra fluit, & vulneratus moritur, non facile namque hæmorrhagia ſiſti poteſt, ob difficilem loci aditum, & quamvis magna illa vaſa non lædantur, attamen hepatis vulnus quantumvis exiguum liquoris fellei productionem turbabit, qui tamen maximè neceſſariiſſimus eſt. Quòd ſi aliquem ſupervixiſſe contigerit, inter raro contingentia cenſendum eſt. Et alii quidem vitam nonnihil protrahunt: alii brevi temporis intervallo moriuntur. *Hip. S. Epid.* refert: *Cuidam jaculo percuſſò in hepar, ſtatim color cadaveroſus ſeſe ſparſit, oculi intro ceſſerunt, difficultas ferendi, ac æſtuatio conſequuta eſt, & eadem die vitam cum morte commutavit. Alter puer à mulo in hepate percuſſus, quarto die mortuus eſt, ſpiritum denſum habebat, nec quicquàm intelligebat, & febre tenebatur.* Si fortè ſiſtatur hæmorrhagia, tamen ulcus poſt vulnus relictum tam raro, & difficulter ſanatur, ut ex tribus millibus eâ parte vulneratis, vix unus aut alter evadat, & inter miracula ferè habendi ſunt, qui ex iis ſervati fuerunt. Aliquot caſus apud Auctores legimus: *Vulnerato hepate, & abſciſſâ aliquâ ejus parte, hominem ſervari tradit Aegineta lib. 6. cap. 28. Refert Gemma lib. 1. Coſmocritic. cap. 6. de quodam Hiſpano ab inſigni hepatis vulnere ſanato. Bertinus lib. 13. medic. cap. 7. ſcribit de viro nobili, cui non tantum hepar vulneratum, verùm etiam aliqua hepatis pars per vulnus extracta fuit, qui tamen; præter omnium expectationem ſanatus fuit. Hildanus Cent. obſ. 34. narrat de Helvetio quodam, qui extracto hepatis vulnerati fruſto, & ſymptomatibus ſæviſſimis ſupervenientibus, tamen convaluit.* Verùm hæc ſunt naturæ miracula; qualia in curationibus interdum contingere, olim tradidit *Averrhoës.* Convaleſcunt ſaltem ii, quibus ſuperficies ſaltem, aut hepatis ſubſtantia ſine magnorum vaſorum læſione vulnerata eſt. Hepatis contuſio periculoſior eſt, quàm vulnus, & ſæpè in abſceſſum degenerat.

Curatio.

Hepatis vulnera ſi ſanguinis profluvium minentur, ſtatim *vulgares chirurgi* venam tundunt jecorariam & præſertim ad præcavendam inflammationem alacriter venæ ſectionem pluries celebrant. Si æger laxam non habeat alvum, *clyſterem ex decocto cichorii, plantaginis, hyperici, roſarum, addito oleo myrtino, & roſaceo, & melle roſaceo ſolutivo* injiciunt. *Rhabarbarum etiam in ſubſtantiâ ad ℈ ij. vel ʒ. j.* exhibent; vocant enim in Rhabarbarum animam hepatis. Ad ſanguinis fluxum inhibendum adſtringentia, & glutinantia propinant, ut ſunt *roſæ rubræ ſiccæ, balauſtia, bolus Armenus*, Item *trochiſci de ſpodio, de roſis, rhabarbaro cum decocto plantaginis.* Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥. ij. *Flor. cichor.* ʒ. j. *Veronicæ* ℥. ß. *Corall. rubr. præp. Margarit. præp. Boli Armeni ana* ℈. j.

cum ſyr. myrtino, vel cichorii f. electuarium. Conſuto vulnere, extrà emplaſtra adſtringentia, & glutinantia adhibent; ſi verò per vulnus hepar pateat, ſequentem pulverem ei inſpergunt, ut

℞. *Boli Armeni, Terræ ſigillatæ ana* ʒ. j. *Flor. roſ. rubr.* ℈ j. *Farinæ volatilis* ʒ. iij. *Lapid. hæmatit.* ℈. j. *F. pulvis.*

Vel

Vel imponunt *unguentum ex terebinh. bolo Armeno, & mumia* Vel *ex maſtiche, & thure*. Partes vicinæ inungunt *oleo roſaceo, & maſtichino*. Si ad inguina ex tranſmiſſo ſanguine abſceſſus excitetur, maturant, aperiunt, mundificant, & ſarcoticis, ac cicatrizantibus conſolidationem abſolvunt.

Noſtra hepatis vulnerum curatio non verſatur circa profundiora, quia lethalia ſunt, ut in vaticinio diximus, nec in iiſdem infixa tela citò extrahantur, ne copioſâ ſubſequutâ hæmorrhagiâ, æger unà cum ſanguine purpuream effundat animam; ſed tantùm circa ſuperficiaria verſatur; ideòque extrinſecè vulneri imponatur *cataplaſma herbarum vulnerariarum volatili alkali refertarum, in vini ſpiritu maceratum*, poſtmodum *balſamum Peruvianum album, liquidum, vel Samaritani, artificialem, vel balſamum balſamorum n. d. vel aquam Reginæ* inſtillamus, vel ea, quæ alibi deſcripſimus, & turundam eodem balſamo imbutam intrudimus cum ſuperpoſitione *emplaſtri ſtiltici*.

Interim internè pulveres particulas acutas abſorbentes exhibemus, qui ſanguinis evaſati aceſcentiam inhibent, & congrumationem diſſolvunt, & unà vaſorum diſſolutionem conſolidant, hujus energiæ ſunt *oculi cancrorum, antimonium diaphoreticum, anthecticum Poterii, mumia, ſperma ceti, ſanguis hirci, lapis hæmatites, magiſterium coralliorum, ebur philoſophicè præparatum, extractum hyperici, tormentillæ, & ſymphyti, lacca, rhabarbarum toſtum &c.* quæ propinari poſſunt in potionibus vulnerariis de alkali volatili participantibus, quas *ſyr. de tormentillâ, ſcordio, ſymphito, vel de hyperico edulcoramus.*

Cap. LXIV.

De Lienis Anatome.

Lien, ſive *ſplen* eſt viſcus in ſiniſtro hypochondrio è regione hepatis, tanquam alterum hepar, ſub diaphragmate, inter ventriculum, & coſtas ſitum, in nonnullis elatiori, vel humiliori ſede quàm in aliis.

Rariſſimum eſt lienem cum hepate locum permutare, ut hoc in ſiniſtro, ille in dextro hypochondrio; quod tamen à *Cornelio Gemmâ, & à Talentonio* fuit obſervatum, cujus rariſſimum caſum deſcribit *Catierus obſer.* 17. *Petro Borello communicat.* atque etiam duas, treſvè hiſtorias refert. *Bartholinus obſervat. anat. rarar. cent.* 2. *hiſt.* 29. Rariſſimum etiam eſt lienem deeſſe, quod tamen ſe in muliere quadam vidiſſe refert *Hollerius inter rar. num* 5. & in *Ortelio* compertum fuiſſe, ut diximus cap. præcedente. Verùm animalia, quæ veſicam non habent, carent ſine noxâ liene, unde falſum eſt *Helmontii* illud: *Habet & muſca ſplenem.*

Numero communiter unicus eſt, & hunc numerum rariſſimè excedit. *Cabrolius* tamen *obſerv.* 15. nec non *Poſthius, & Dominicus de Marchettis* duos invenerunt: *Fallopius verò in obſervat.* tres lienes vidit. In canibus ſubinde duo, vel tres reperiuntur, magnitudine inæquales, è quibus ſingulis vas in ramum ſplenicum extenditur: quod ipſum fortaſſè in aliis nonnullis etiam contigit: nam *Ariſt. lib.* 4. *de generat. animal cap.* 4. ſcribit in nonnullis brutis duplicem eſſe lienem, nonnulla etiam liene prorſus deſtitui.

Hic ambigimus, an lien ſit viſcus tantoperè neceſſarium ad vitam: Item an ille poſſit è corpore humano eximi, ſeu excindi, & vulnus rurſus ſanari, ſine vitæ, & ſanitatis diſpendio?

Pro prima ambiguitatis parte, *Eriſiſtratus* lienem fruſtrà à naturâ creatum exiſtimavit. *Ariſtoteles lib.* 3. *de part. animal.* Lienem per accidens neceſſarium ſtatuit. Et *Paracelſus* ex profeſſo methodum præſcribit, quo pacto ſplen per medicamenta omninò abſumatur, cùm nihil ſit aliud, quam corporis Zizanium; quod quò magis increſcat, eò plus totum corpus marceſcat: contrà verò *Helmontius* non tantùm neceſſariiſſimum putavit, ſed ad nobiliores evexit actiones.

Pro ſecundâ quæſiti parte, lienem eximi, & exſcindi poſſe ſtat *Plinii* auctoritas *lib.* 11. *cap.* 37. dicentis: *Ægocephalo ovi lienem non eſſe conſtat, neque iis, quæ carent ſanguine. Peculiare curſus impedimentum aliquando in eo: quamobrem inuritur laborantibus, & per vulnus etiam exempto, vivere animalia tradunt.* Ex his *Plinii* dictis vulgus credit magnos curſores carere liene, vel facilè ſibi perſuadent lienem iis exſectum eſſe, *Plinii* autoritatem, experientiâ nititur confirmare *Bartholinus cent.* 4. *anat. rar. hiſt.* 51. ſcilicet experientiâ *Fioravanti*, glorantis ſe cuidam lienem exſcidiſſe, atque ita ſanitati reſtituiſſe, de qua propter teſtes ſe dubitare non poſſe ſcribit, & ſi nullos intereà teſtes fide dignos producat, vel citet. Hoc ipſum *Fioravanti* experimentum citat, & admiratur *Deuſingius tract. de ſanguif. cap.* 79. ſimulque ex *Franciſco Rouſſeto* adducit duorum minorum gentium, & obſcurorum chirurgorum teſtimonia, qui ſe lienes ſauciatos, & alteratos ſectione extirpaſſe, ægroſque feliciter ſanaſſe dixerant: atque his teſtimoniis certam, indubitatamque fidem adhibens de liene concludit: *Hoc Viſcus non eſſe neceſſarium ad vitam, ſed tantùm ad feliciorem vitam: non tam ad eſſe, quàm ad benè eſſe: non ad nutritionem, ac conſervationem ſimpliciter, ſed ad nutritionem meliorem, utpote ad ſanguinis tenuioris, elaboratioris, & magis ſpirituoſi generationem.* Huic ſententiæ magis favere videtur novus modus nuper in Angliâ repertus, quo lienes è canibus exſecantur, vitâ ſuperſtite manente. Hæc omnia docere videntur, hujus viſceris non eſſe magnam neceſſitatem ad vitam, ut neque actionem tam nobilem, quæ ei hactenus adſcripta fuit.

Pro parte negativâ ſtant non ſolum *Veteres*, ſed etiam *recentiores cuncti*, imò ex ſex millibus vix unum invenies, qui ante dictam opinionem non penitùs rejiciat: de qua *Cœlius Aurelianus lib.* 2. *de morb. chron. cap.* 4. ita ſcribit: *Decidi, vel auferri lienem, voce quidem dictum, non officio completum accepimus.* Eandem negativam etiam ſuffulcit experientia; nunquam enim quod ſcio, ab aliquo Medico alicujus auctoritatis, & fidei, viſum, auditum, ſcriptum, vel obſervatum eſt alicui homini lienem fuiſſe exſectum, vitâ ſuperſtite manente. Quantum ad *Fioravantum*, ille fuit Empiricus Circumforaneus, nullius auctoritatis, & ſatis exiguæ fidei, qui credulis hominibus quidlibet perſuadere ſtudebat, ut apud vulgares magnus Medicus videretur potiùs, quam eſſet. De obſcuris chirurgis ex *Rouſſeto* citatis, illud ipſum ſentiendum eſt: & nos etiam tales, aliaſque mille ſimiles fabellas à ſciolis quibuſdam glorioſis chirurgis nobis pluries narratas meminimus, quibus tamen nulla fides debebatur. Si res ita ſe haberet, certè non ab agyrtis, & ſtolidis hujuſmodi chirurgis illius teſtimonia hoc noſtro quo petere neceſſe foret; jam dudum enim antè multa ſæcula extitere myriades clariſſimorum Medicorum, ac Philoſophorum, quælibet naturæ myſteria accuratiſſimè perſcrutantium, quorum, ſi non omnes, ſaltem aliqui hac de re aliquid vidiſſent, obſervantes, annotaſſent. Sed jàm tota rei certitudo confirmatur incertiſſimis obſcurorum quorundam hominum teſtimoniis. Quibus tam ponde-

roſæ rationes obſtant, ut dicta ſententia nullo tali fulcro fulciri ampliùs poſſit. Quippè, præter nervos, magna vaſa ſanguifera hominis lienem ingrediuntur (duæ ſcilicet arteriæ ſplenicæ), & egrediuntur (variæ venæ in unum ramum ſplenicum occurrentes) quorum ſola reſectio ſufficiens eſt, quæ hominem illicò ingenti hæmorrhagiâ occidat; veroſimile enim non eſt, hæc vaſa ullis injectis vinculis, aliiſvè adſtringentibus remediis ita conſtringi poſſe, ut hæmorrhagiam gravem non faciant: vel ſi fortè vinculis ligentur, (quod in hominis hac parte obdita commodè fieri non poſſe omnibus notum eſt, qui viſceris ſitum, connexionem, & conſtitutionem probè norunt) tunc tamen non diu poteſt, vinculis putrefactis, lethalem hæmorrhagiam ſubſequi neceſſe erit. Præterea ſi ſola, & ſæpè levia vulnera hujus viſceris lethalia ſint, imò ſi ſola ejus intemperies, obſtructio, aliuſve morbus, totum corpus graviter affligere, quin etiam occidere poteſt, quantò lethalior erit, quantòque magis corpus, vitamque proſternet ejus totalis ablatio? Quantùm ad canes, quibus lienes exſcinduntur, illi non omnes vivi permanent, imò ex multis vix pauci in vitâ ſervantur, iique tunc reliquum vitæ triſtes, & ignavi protrahunt, nec diu vivunt: præterea ſine dubio, quod defectu convenientis materiæ à liene ſuppeditandæ, fermentum non præparetur, atque hinc ſanguis craſſior generetur, ſpiritusque cùm vitales, tum animales pauci, & craſſi ſuſcitentur. Præterea quod in cane tutiùs, ac commodiùs fieri poteſt, atque hinc facere licet, hoc in homine cum ſummo vitæ periculo tentare nefas foret: & quod cani alicui hac in parte non cedit ad mortem, hoc hominem certiſſimè occideret; procul dubio, quod hoc viſcus in homine magis neceſſariam actionem præſtet, quam in cane, in quo fortè pancreas, aliaque pars, ejus vices meliùs ſupplere poteſt, quàm in homine, utpote in quo tantum viſcus, tot arteriis, venis, & nervis inſtructum, proprioque parenchymate donatum, fruſtra creatum eſſe, nemo ſanæ mentis credet. Ita ut concludendum ſit, lienem in homine ad vitam maximè neceſſarium eſſe, nec ſalvo homine excidi poteſt.

Figura ejus oblonga eſt, inſtar linguæ bovis, unde linguoſum viſcus nonnullis dicitur, præcipuè quia in bove, cane, multiſque aliis brutis illam figuram non malè repræſentat; foris ad latus ſiniſtrum,& diaphragma gibba nonnihil: nonnunquam ad coſtas impreſſiones habens, latere dextram reſpiciente concava, ob adjacentem ventriculum: ubi per longitudinem mediam linea quædam alba prominentiis donata, venas, & arterias cum omento admittens. In homine tamen conſtantem figuræ perpetuitatem non ſervat, ſed eam multimodè mutat, quippe in quibuſdam triangularis, in aliis gibboſus, quadratus, vel acuminatus, in nonnullis in lobos diſtinctus invenitur. Summa,& craſſior ejus pars *Hip.* caput, tenuior verò cauda appellatur.

Color in fœtu rubeus eſt, ut hepatis, cùm ſanguine materno alatur puro; in adultis ex atro purpureus, ob ſuccum craſſiorem; in provectâ ætate plumbeus; vel ſublividus exiſtit. Præter naturam autem lien varios induit colores juxta humorem dominantem, lividum, cinereum &c.

Parte convexâ diaphragmati non firmiter, ſicut hepar, ſed ſuperficialiter, nec non reni ſiniſtro connectitur per tenues membranaceas fibrillas à peritonæo enatas. Simâ verò, ſeu depreſſâ parte adhæret omento, & vicinis partibus, ſicque ligatus, in corpore benè habito ultra infimam coſtam non deſcendit: at relaxatus ligamentis humiliori loco ſentitur, cum magno valetudinis incommodo: iiſdem diſruptis, nonnunquam in hypogaſtricum delabi viſus eſt.

Magnitudo ejus in hominibus diverſa eſt pro corporum, & conſtitutionum diverſitate. Plerùmque longitudinem habet ferè ſex digitorum tranſverſorum, latitudinem trium, craſſitiem pollicis. In morboſis tamen corporibus interdum enormem acquirit magnitudinem, ita ut ejus protuberantia extra coſtas ſentiri, & videri poſſit. Sic qui humidas incolunt regiones, & aquas bibunt paludoſas, magnos habent lienes. Interim quò viſcus hoc majus eſt, eò pejùs degit homo, ejuſque corpus magis extenuatur, & minùs floret. Unde *Trajanus* Imperator fiſcum appellavit lienem, quia ut hoc diteſcente, plebs depauperatur: Sic liene augeſcente, minuitur corpus, quia ab eo non ſuppeditatur materia congrua ad fermentum conveniens in hepate conficiendum, quo deſtitutus ſanguis debito modo non attenuatur, & ad partium nutritionem inutilis relinquitur. *Spigelius* obſervavit eos, qui amplas habent venas, habere lienes majores, atque ideò macilentos faciliùs quam pingues, in tumidos incidere lienes. Rariſſimè magnitudo lienis naturali minor eſt, cujus nonnulla extant exempla.

Duplici circumdatur membranâ; unâ exteriore à peritonæo; alterâ tenui propriâ, ab exteriore membrana vaſorum lienem ingredientium pronatâ, & eleganti ac mirâ fibrarum implicatione contextâ. Hæ tunicæ, ſeu membranæ arterias, venas, & nervos habent ab iis, quæ interiorem ſubſtantiam pervadunt. Inter utramque autem excurrunt copioſa vaſa lymphatica, inſtar retis cujuſdam multis valvulis donata. Oriuntur ex multis minimis glandulis conglobatis in liene ſubſiſtentibus. Fibras obtinet innumeras tenues, & validas, ex filamentis compoſitas, miro artificio ſibi invicem intertextas, nullâ cavitate donatas.

Arteriis irrigatur duabus, unâ ad elatiorem, alterâ ad demiſſiorem partem ingrediente. Hæ frequenter à cœliacæ ſiniſtræ ramo, quem *Arteriam Splenicam* appellant; interdum à ramo quodam ex ipſo aortæ truncoexeunte, & flexuoſo ductu ſecundum pancreatis latus ad lienem procedente deducuntur atque inmille ramulos fiſſæ per eum diſſeminantur.

Venam magnam ex ſimâ parte emittit, quam *Ramum ſplenicum* appellant, qui ramus innumeris plurimiſque radicibus parenchymati inhæret, ex quibus ſenſimcoeuntibus, modo tres, modò plures majores rami efformantur, mox extra lienem in unum iſtum ramum ſplenicum concurrentes, qui tranſverſim ſub ventriculo per omenti ſuperiora ad venam portæ excurrit, in eamque ſe exonerat. Ex his ramis, unus dicitur *Vas venoſum breve* ingrediens modò unâ, modò pluribus propaginibus, quod vas volunt aliqui ſanguinem acidum eructare ad appetitum, aut ventriculi corroborationem, qui deindeper inteſtina excernatur, quod falſum exiſtimamus, nam ſanguis in liene contentus tam hominum, quàm brutorum eſt ejuſdem ſaporis, & dulcedinis cum eo, qui in aliis partibus corporis reperitur, & nihil a liene ad ventriculum per vas breve, ſed ſemper à ventriculo defertur ſanguis ad ramum ſplenicum. Alius ramus ad anum abit, & hæmorrhoidales venas internas gignit.

Obſervandæ ſunt præcipuè *Anaſtomoſes* frequentes arteriarum lienis cum venis ejuſdem, præſertim unâ inſignis ante ingreſſum vaſorum in lienem: reliquæ in liene ſunt.

Nervulos etiam à ſexti paris ramo coſtali ſiniſtro, magis per tunicam, quàm ſubſtantiam diſperſos.

De

De lienis officio, ſeu actione tam variæ, & diverſæ extant Medicorum opiniones, veritatem aſſequi planè operoſum ſit.

Multi ex *Galeni*, aliorumque antiquorum ſententiâ putarunt ejus actionem eſſe fæculentam, ſeu melancholicam chyli partem ſeparare, eamque per ramum ſplenicum attrahere, ac in ſe colligere, & aliquantulùm excoquere, eamque indè rurſus, partim per vas venoſum brevè in ventriculum, ad famem excitandam; partim per ramum ſplenicum ad inteſtina, & per venam hæmorrhoïdalem ad podicem deponere. Quam opinionem multis, & ferè iiſdem rationibus refutarunt *Bacchinus*, *Riolanus*, & *Bartholinus*, quibus tamen omnibus argumentis ad ejus demolitionem opus non fuiſſet, cùm hæc tria eam funditus evertunt I. Quòd in liene nulla ſit ampla cavitas, qua tale excrementum recondi poſſit. II. Quòd nulla via ſit, per quam illud rurſus commodè evacuari queat, cùm per eundem ramum ſplenicum modò ingredi, modò egredi minimè debeat, aut poſſit. III. Quòd rami ſplenici, & vaſis venoſi brevis ligatura planè contrarium demonſtrat, ut ſuprà docuimus, quæ ſola ad iſtius perverſæ opinionis deſtructionem ſufficit.

Veſalius, *Platerus*, *Spigelius*, *aliique* Anatomici multi meditantes lienem hepar adulteratum, ab *Ariſtotele* appellari, quòd hepate malè affecto, hoc viſcus ſanguificandi munere fungatur, *à Platone* expreſſum hepatis ſimulacrum, ab aliis hepar vicarium, ſiniſtrum: lienis morbos, quemadmodum & hepatis ſanguificationem lædere; quandoque inter ſe ſitum mutare, ut hepar ſit in ſiniſtro latere, & lien in dextro; & lienis vitia, atque hepatis iiſdem propè remediis tolli: ſtatuerunt lienem eſſe viſcus ſanguificans, non minùs quàm hepar, & eo imprimis argumento huc ducti, quòd lien in fœtu rubicundum habeat colorem, hepati æqualem, & quòd liene laborante ſanguificatio lædatur. Iſtum autem ſanguinem in liene confectum nutritioni viſcerum in abdomine contentorum inſervire putârunt, ſicut hepatis ſanguinem nutritioni reliquarum partium. Sanguinem hunc lienoſum confici tradiderunt ex chylo aquoſo, ac fœculento, quem nonnulli per vaſa lactea eò deferri, alii è ventriculo per vas venoſum breve in eum defluere, alii per ramum ſplenicum ab eo attrahi exiſtimarunt. Verùm hanc ſententiam multa in præcedentibus dicta ſatis evertunt, cùm ſanguificatio neque ab hepate, neque à liene, neque à corde perficiatur: cùm è liene, nulla extant vaſa, per quæ aliquis ſanguis ad nutritionem partium in abdomine ſitarum commodè defluere poſſet cùm etiam non dentur viæ chylum ad lienem deferentes; utpotè ad quem nulla vaſa lactea excurrunt, nec per vas venoſum breve (quod non in lienem, ſed in ramum ſpenicum extra lienem inſeritur) à ventriculo quidquam defertur; neque etiam per ramum ſplenicum ulla chyli attractio verſus lienem fiat. Hanc acceſſûs chyli difficultatem animadvertens *Veslingius*, confugit ad poros ventriculi inviſibiles, per quos aquoſum chylum ad lienem ferri tradit, ſed nullis rationibus probat. Denique hanc ſententiam penitùs deſtruit circulatorius ſanguinis motus, quo patèt nullum ſanguinem ad partes pro nutritione deferri ab hepate, aut liene per venas, nec propter obſtantes valvulas deferri ullo modo poſſe, ſed totum è ſolo corde per arterias ad omnes partes propelli.

Reuſnerus, *Piſo*, & *Conringius Hippocratem* ſequuti ſolum potulentum ex ventriculo ſtatim exſugi à liene exiſtimant, atque adeò ſanguinem tantum aqueum conficere ordinariò. Sed nulla ratio firma id perſuadet, ſiquidem deſunt viæ manifeſtæ. Nec tenue ſolum attrahere debet, quo tanquam vehiculo, & chylus, & ſanguis indiget, quanquam ſeorſim non fluat, ſed variè cum craſſiori miſtum pro ſanguinis conſtitutione, donec officio ſuô defunctum, vel à renibus ſeparetur, vel toto habitu corporis exſudet. Si præter naturam in ventriculo ſerum â craſſiori chylo ſegregatur: vel per vomitum redditur, & craſſior chylus hoc vehiculo deſtitutus in inteſtinis colicam efficiet; vel per pylorum excernitur, ſemper patulum liquidioribus; & coctu facilioribus cibis; multò magis largiori potu, qui celeriter interdum in potatoribus ſtrenuis per urinam redditur, non lienem tranſeundo; ſed per inteſtina, ſi convenientia adſit qualitatis, humorum tenuitas, laxitas vaſorum; roburque trahentis facultatis, quibus conſpirantibus rectè *Aſellius* aſſerit, nullam eſſe tam longam viam, quæ non facilè accelleretur. Aliter conſtitutis, non ſtatim per urinas potus labitur. Sunt enim, qui integro die Baccho indulgent ſine matulæ neceſſitate. Sunt etiam quibus lubrica alvus ſolvitur, ut per inteſtina ferri non dubitandum non ſit. Sanguis quidem lienoſorum tenuis eſt, & aquoſus, non quòd talis immediatè ex ventriculo proveniat, ſed vitium eſt totius ſanguinis per arterias lieni communicatum.

Omnes ferè *Anatomici* ſanguinem in liene contentum acidum eſſe affirmant, verùm nos guſtatus organum ejuſdem ſaporis eſſe lienis ſanguinem, ac cœterarum partium docuit, nec ſubaciditas in liene cocto guſtu percipitur, comedant iſti lienes, & poſteà ſcribant, & eſto *VValæus in epiſt. de motu ſanguinis*, & *Highmorus Diſquiſitione anatomicâ* dicant, quod lien animalium vel aſſatus, vel coctus, vel quomodolibet præparatus, guſtatus, deprehenſus eſt auſterus, pontici, acerbi, & acidi ſaporis; credimus tamen hos lienem propè corruptum guſtaſſe, vel guſtum acidi apprehenſione imaginariâ imbutum, & ſic dulciter deceptos fuiſſe. Nec obſtat animalium lienem præſertim cervi, & bovis præparatum in extractum, vel eſſentiam redactum affectibus ſplenicis, & imprimis cachexiæ Virginum, & menſium ſuppreſſionibus ſpecificè conducere, quia in præparatione ſemper acida miſcentur. Præterea ſi lienis ſanguis eſſet acidus, utique coagularetur; eſt enim acidum ſtomacho gratum, & amicum, at ſanguini ob coagulationem hoſtile, & eſtò aliqua acidi portio quandoque in ſanguine fluctuet, quia vel diluitur, vel ab alkalicis particulis caſtigatur, & ipſum non coagulat. Hoc vulgarium Medicorum opinamentum ab Aſtrologorum næniis deſumptum eſt, dicunt iſti in regno minerali plumbum, & in animali lienem Saturno comparari, & ſicut plumbum inter metalla eſt viliſſimum, molle, ductile, obſcuri & nigricantis coloris, conſtans ex copioſo Mercurio, ſulphure nigricante, & ſale impuro; ita microcoſmicum Saturnum, ſcilicet lienem cloacam, ſive ſentinam excrementi melancholici, mollem, ſpongioſam, & nigricantis coloris eſſe dicunt; & ſicut Saturnus omnis adſtrictionis, & terreſtreitatis eſt auctor, ita lien aciditatis, & auſteritatis. Non negamus lienem partem ſanguinis craſſiorem, terreſtrem, fæculentam, effœtam, quam vulgares melancholiam appellant, non continere, verùm acidum in eo ſanguinem contineri omninò refutamus. Multos languores lieni tribuerunt vulgares, & præſertim melancholiam hypochondriacam, ſcorbutum, quartanam &c. quorum lien immunis eſt, & ſi quandoque afficiatur, non eſt affectus tanquàm mali cauſſa; ſed potiùs quòd ceu affectus ab aliis radicato malo in ſanguine, ejus læſio dependet.

Pro lienis uſu nos expendimus, ut noſtram ſtabiliamus ſententiam, liene augeſcente, corpus extenuari; liene affecto, lienoſos lurido infici colore; & liene benevalente, ac optimè conſtituto, corpus floreſcere, ut meritò dicatur *Saturnia floreſcere Regna.* Preterea mirificam arteriolarum, venarumque per omnem ſplenis ſubſtantiam fruticationem, & connexionem ſtupemus. Hinc toto in corpore non adeſſe viſcus, quod tot arteriolarum, venarumque implicantiis potiatur, ut lien, cenſemus. Ob hanc igitur admirandam ſtructuram, tot, tantoſque laudabiles, benevalente, effectus, induci non poſſumus, ut lienem vel fruſtrà, vel ad viliſſimum miniſterium à naturâ conditum eſſe credamus.

Certum eſt lienem arteriam, quam ſplenicam appellant, à cœliacæ ramo ſiniſtro, & interdùm à ramo quodam ex ipſo aortæ trunco exeunte, recipere, diſſeminatur per totum ſplenis corpus, cujus figura filicis folium non malè exprimit; infinitam penè congeriem orbicularium, rubrorumque corporum exhibet cum glandulis innumeris, quæ locum, & ſitum ſibi nanciſcuntur in ſinubus, & cellulis membranoſis, quibus lienis ſubſtantia integratur. Arteria ſplenica diſſeminatur in cellulas quaſdam membranaceas, & cellulis iſtis inſperſæ ſunt minutiſſimæ glandulæ ſibi invicem incumbentes, ut uvarum acini, ut exactè *lib. de liene cap.* 5. *Malpigius* obſervavit. Glandulæ illæ arterias à trunco arteriæ ſplenicæ, & ſurculos nerveos à nervo; qui ſplenem ingreditur, cum arteriâ mutantur. Sanguis arterialis per ſplenicam arteriam ad lienem poſt vertiginoſos motus advehitur, cœnoſus, terreſtris, effœtus, ſegnis, ac ſpiritibus depauperatus, veluti cruoris fœx, & caput mortuum, unde non mirum, ſi atri, & liuidi coloris ſit, cùm ſanguinis fœculentias recipiat, & conſervet: verùm hic ſanguis non eſt omninò inutilis, & quaſi in ſentinam projectus, ſed ob ſalis fixi ubertatem eſt valdè fermentiſcibilis naturæ, ulterius in cellulis membranoſis, in liene coquitur, fermentatur, mobilis, ſpirituoſus, & volatilis fit, & reliquo ſanguini commiſtus ejus motum & volatiliſationem promovet. Non ſecus ac chymici inter deſtillandum, ut liquor optimus fiat, partes ſubtiles, & ſpirituoſas à capite mortuo deſtillando ſegregant, ac deinde ipſi reaffundunt: atque hoc toties reiterant, donec caput mortuum crebris cohobiis volatiliſetur, & liquor ſecundùm omnes ſuas particulas ritè exaltetur. Sal iſte fixus ex ſe ad fermentationem ineptus eſt; niſi ejus particulæ ad motum ſuſcitentur, ita eſt in panificio vulgare fermentum (levato dictum maſſæ farinaceæ commiſtum, nam ſicut panis incocti portio quædam ad auſteritatem ſervata iſtam indolem acquirit, ut panes alios fermentet, eorumque particulas aliàs ſegnes in motum adigat: ita videtur, quod ſanguis in liene contentus ſtagnat, ejuſque ſal fixum in latibulis coërcetur, ſed huic inconvenienti benè conſuluit natura, quæ hoc animadvertens, ſucci pancreatici portionem ad lienem mittit ex ramulis anguſtioribus, qui eſtò lienem non tangere videantur, imò obliterari in liene, ſi tamen microſcopii ope explorentur, in lienis cellulas, & glandulas terminari obſervantur, unde fermentalis motus in lienis ſanguine ſuccedit, quia pancreaticus ſuccus acidus eſt, ut in multis operationibus chymicis ex acidi, & ſalſi commiſtione experimur. Hinc ſanguis per fermentationis motum exaltatur, mobilis evadit, ſpirituoſus, & volatilis, ac reliquum ſanguinem volatiſat, & à liene conveniens fermentum hepati ſubminiſtratur, quo ſanguis venalis attenuetur, & ad partium nutritionem fiat aptus. Concludimus tandem lienem ſanguinem arterioſum concoquere, præparare, ac ſpirituoſum, & volatilem reddere; & hepar venalem depurare. Quod hujuſmodi ſit lienis uſus, patet, quia hoc viſcere malè affecto, ſanguis aut fermenteſcit nimis, ut in affectibus ſcorbuticis, & hypochondriacis; aut ſi lien ſit obſtructus, vel ſcirrhoſo tumore obſeſſus, ſanguis idoneâ deſtitutus fermentatione, cachexia, vel hydrops inducitur.

Cap. LXV.

De Lienis Vulneribus.

Faciliùs hepatis affectus curatur, quàm lienis, ideòque ſi hic in tumorem abeat non tantùm curatu difficilis eſt, & diuturnus, ſed etiam languorum Lernam, & exitium inducere ſolet. Si verò ab aliqua cauſſa violentâ extrinſecâ ejus continuitas ſolvatur, certè mortem infert, cùm ejus actio non tantùm ad benè vivendum, ſed etiam ad ſimpliciter vivendum ſit neceſſaria, quicquid mendaciorum pater *Plinius lib.* 11. *nat. hiſt. cap* 37. dicat, & ex eo *fioravanti* circumforaneus, & alii vilioris conditionis homines: lienem curſoribus, cùm impedimentum iis afferat, eximi poſſe ſcribat. Sed has nænias ſupra fuſiùs repudiavimus.

Signa.

Si gladius, vel telum è lienis regione abdomen penetravit, non certum indicium eſt lienem eſſe vulneratum, quia fieri poteſt, ut tela abdomen penetrent, & lienem non attingant, ideòque aliis opus eſt ſignis; eapropter lienem vulneratum eſſe cognoſcimus, quòd ſanguis niger, craſſus, & fæculentus è vulnere erumpit, ſæpè etiam vomitu vel per alvum excernitur, plerumque unà dolet ventriculus, ingens ſitis excruciat, & febris. Præterea præcordia, quæ eâ parte exſtant, tenſa apparent, dolor, qui ad jugulum pertingit, & ſpirandi difficultas demonſtrant, quæ fortaſſe accidit, quod per conſenſum diaphragma pariter eſt affectum. Vel tandem vulneris figura percipitur uel ſpecillum demonſtrat, ſi inſtrumentum pungens valdè fuit acutum, & forti brachio illatum.

Cauſæ.

Cauſæ mediatæ ſunt res externæ, ut inſtrumenta pungentia, perforantia, & ſcindentia violentâ manu intruſa, aut alio quodam infortunio, vel exploſione, quæ non modò lienis ſubſtantiam attingunt, verùm etiam penetrant, ejuſque continui ſolutionem faciunt.

Prognoſis.

Lienis vulnera, quæ penetrant, ejuſque corpus perforant, periculoſiſſima, & lethalia ſunt, nunquam enim ſanantur, ſi non aliâ de cauſâ, certè id ob vaſorum ſanguiferorum copiam; cùm lien multas arteriarum, & venarum fruticationes habeat, quæ dùm læduntur, hæmorrhagia ſuccedit, nullis cedens remediis, ob difficilem loci aditum; tum enim omnis ſanguis neceſſariò in ventrem fluit, & mors ſequitur, quòd ſi aliter eveniat, inter miracula ſcribendum. Si verò vulnus ſit ſuperficiale, vel fortaſſe in aliquâ extremâ ejuſdem parte, non neceſſariò erit lethale.

Curatio

Curatio.

In lienis vulnerum curatione *vulgares* procurant ut primò ſanguinis profuſio coërceatur, & inflamatio arceatur: ad ſanguinem autem compeſcendum illis medicamentis, quæ adſtringendi energiam habent, utuntur, ita ſunt *ſuccus polygonis, centaurii, plantaginis, pulvis boli Armeni, mumiæ, terræ ſigillatæ, olibani*, & id genus alia, quæ ſecundum artem applicentur; Pro arcendâ inflammatione ad venæ ſectionem, tanquam ad magnum confugiunt præſidium, & venam jecorariam aperiunt, præſertim verò partis oppoſitæ, quia ſicut lien eſt veluti alterum hepar, ita hepar credunt alterum eſſe lienem; mittunt tamen ſanguinem ſenſim, bis vel ter. Proſcribunt purgantia, quorum vice remediis ani, ſcilicet clyſteribus utuntur. Intra vulnus tandem ea medicamenta, quæ nativum calorem foven di energiam habent, inſtillant, ita eſt *terebinthina cum oleo abjetino, myrtino, & cydoniorum.* Quia quandoque in morbis melancholicis per urinam atrum humorem mrgno cum patientis juvamine excretum, & in lienis vulneribus pus per urinam expurgatum fuiſſe obſervârunt; medicamenta urinam cientia, *ex radice fœniculi, quatuor ſeminibus frigidis majoribus, ciceribus rubris, & ſimilibus* exhibent. Per quas autem vias lien per urinam rectè ſe exonerat, alii aliter docent. Quidam per ſplenicum ad venam portæ, hinc ad hepar, & per hepar ad venam cavam, & tandem ad emulgentes pus pervenire ſtatuunt. Sed hæc via eſt nimis longa, & per multas ambages. Brevior longè via eſt per cœliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias. Cœterum ſanguinem inficeret cum maximo ægrotantis diſcrimine. Præterquamquòd urina non tranſcolatur per emulgentes, ut infrà dicemus. In his vulneribus magni æſtimant victùs rationem, quam tenuem, & maximi nutrimenti, præſertim verò agglutinantis virtutis, ut ſunt jura extremitatum animalium cum *piloſellâ, pimpinellâ, conſolidâ, endiviâ, boragine*, & ſimilibus præſcribunt. Hæc, & alia tenuioris energiæ medicamenta in lienis vulneribus exhibent, in reliquo totam curationem ipſi naturæ, quæ eſt Ignota Dea, in neceſſariis non deficiens, committunt, & hanc venerantur vulgares ſuperſtitioſi, veluti Athenienſes, qui *Ignoto Deo* ſacrificabant. Aſſiduè in ægrorum domibus per garrula medicaſtrorum ora, illa ſeſquipedalia roboant verba: *Natura eſt morborum curatrix, Medicus verò miniſter; ipſa enim non docta, & nullo uſa magiſtro, ea, quibus opus habet, diſponit, eaque præter ſpem mirificè, in naturalem ſtatum convertit.* Verùm non ſemper natura eſt morborum curatrix? ſolet enim quandoque morbo ſuccumbere & ita fatiſcere neceſſe eſt, nec vulgares ſemper curandi morbos contractum cum teſtibus, cui ſe ſola natura obſtrinxit, exhibere poſſunt. Eſt natura morborum curatrix, ſed Medicus debet eſſe miniſter, id eſt adjutor. Quando Medicus totam morbi curationem naturæ committit, de infirmi vitâ actum eſt. Morbos aliquot phyſicos criticè ſe ſola abſque miniſtro curat, attamen chirurgicos, ubi continui ſolutio adeſt, ut videre eſt in Lue Venereâ, ulceribus, vulneribus, luxationibus, fracturis, & id genus aliis, nullatenus ſe ſola curare poteſt, niſi à perito adjuvetur miniſtro: eſt natura veluti ſenes uxorati, qui cum tantillo auxilii pulchras ſuſcipere poſſunt proles.

In lienis vulneribus ſex rerum nonnaturalium regimen magni pendimus: ideòque aër vitetur frigidus, & æger in loco temperato ſe contineat. Victûs ratio ſit tenuis, vitentur acida, & ſalſa; potus ſint decocta vulneraria. Motus arceatur, quies convenit, & decubitus in parte dextrâ. Somnus, & vigilia ſuos non prætergrediantur limites. Excernenda debito modo excernantur, & retinenda retineantur. Animi pathemata, quantùm fieri poteſt, rectæ rationis freno vinciantur.

Si lien ſuperficie tenus læſus fuerit, eodem modo curatur, ac ſi ejus ſubſtantia vulnerata fuerit; eſtò in hujuſmodi vulnere lethali vaticinio ſe munire debeat chirurgus, non ideò vulneratus ſine ulla ſalutis ſpe deſerendus eſt, quia dum vita eſt, ſpes eſt, ideòque utraque læſio, tam ſuperficialis, quam profunda eâdem curationis methodo tractetur. Ad ſanguinis itaque hæmorrhagiam compeſcendam intra vulnus ſyringæ ope *aquam arterialem n. d.* impellimus, quòd ſi prima vice ſuum non ſortiatur effectum, ejus intruſio ad cohibitionem uſque reiteretur. Deindè ad balſamica devenimus medicamenta, quæ etiam ſyringâ intrudantur, hujuſmodi ſunt *oleum momordicæ, Apparicis, tinctura myrrhæ, balſamus Samaritani, hyperiConi, balſamorum balſamus, aqua Reginæ Hungar. balſamus proprietatis, balſamus artificialis*, cum brevis turundæ iiſdem medicamentis imbutæ intra vulneris orificium intruſione, & *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Per os ea exhibeantur medicamenta, quæ ſanguinis acorem impediunt, demulcent, abſorbent, vel immutant, vel congrumatum diſſolvunt, fluxilem reddunt, & per ſua emunctora deturbant: hac energiâ potiuntur *ſanguis hirci, oculi cancrorum, mumia, ſperma ceti, pulvis ante-hecticus Poterii; ſal ſa urni; antimonium diaphoreticum, ſalia volatilia ex herbis vulnerarii*, potiones vulnerariæ, quibus admiſcemus *herbas ſplenicas*, cum ſupradictis medicamentis, & præcipuè *balſamum Peruvianum liquidum* in decenti doſi, quæ edulcorentur cum *ſyr. de ſymphyto, de hyperico, tormentillâ, &c.*

Cap. LXVI.

De Renum, & Veſicæ Anatome.

Renes à Græco verbo *reo*, id eſt fluo, denominatos eſſe quidam volunt, eò quod per eos urina tanquàm per rivulos fluat; vel Græcè *Nephri* appellantur, quaſi mingentes.

Sunt *duo*, (rariſſimè plures, vel pauciores adſunt, monſtruoſum quippe eſt in uno latere unus, in altero nullus ren ſit, aut in utroque latere duo renes inveniatur, quod tamen nonnunquam contigiſſe viſum eſt) ut uno affecto, alter ſeroſum trahat humorem.

Situm habent, poſt ventriculum, & inteſtina, ſub hepate, & liene, ubi incumbunt ſpinæ lumborum muſculis, inter duas peritonæi tunicas, ad latera venæ cavæ, & arteriæ magnæ, ſub quibus maximi nervi reconduntur, tam ipſius muſculi Pſoæ, quàm alii ad crura hàc manifeſtè tranſeuntes, unde fit, ut calculo in renibus exiſtente, ſtupor in ejus lateris crure perſentiatur. Neque planè è regione ſibi invicem oppoſiti ſunt, ne tractioni impedimentum aliquod eſſet, & ne aliqua ſeri pars præterlabatur. Sed dexter ren in homine inferior eſt, ut cedat jecori, cui proximè ſubjacet, ſine ſuo tertiam vertebram lumborum attingens: rarò elatior eſt ſiniſtro, rarò etiam ſitu ſunt pares bini renes. Siniſter ut plurimùm lieni ex parte ſubjicitur, rarò lieni ſuperior.

Magnitudo utriuſque rarò æqualis: ſiniſter plerùmque dextro paulò major exiſtit. Longitudo ple-

rumque eſt trium vertebrarum, interdùm quatuor: latitudo trium digitorum transverſorum, craſſities pollicis. Interdum tota magnitudo minor, interdum major invenitur, qualem majorem in ſalacibus ſe obſervaſſe putat *Bartholinus*. Quippe natura in magnitudine, numero, & figurâ nonnunquam mirabiliter ludit, cujus rei varia, & mirabilia extant exempla apud multos Anatomicos: Verumtamen infrequens eſt hæc varietas, & in ſexcentis vix in uno reperitur.

Figura phaſeolum, aut aſari expanſum aliquo modo referunt, ſi planam ſuperficiem ſpectes. Exterius in dorſo, ſeu ad ilia gibboſa, & rotunda eſt figura; inferius ad partem ſupremam, & imam gibba, ſed ad mediam concava, & ſima.

Superficies ſicut in jecore eſt lævis, & lubrica; rarò, & præternaturaliter in homine inæqualis, quaſi ex multis globulis carnoſis renes ſunt compoſiti.

Color ruber eſt obſcurè, rarò intenſè rubet. In malè affectis variè colorantur renes; quemadmodùm & hepar, & lien.

Connectuntur per membranam externam, quæ à peritonæo eſt, lumbis, & diaphragmati, per emulgentia verò vaſa cavæ, & aortæ, per medios ureteres veſicæ. Et dexter ren, cœco inteſtino, quandoque jecori, ſiniſter lieni, & colo. Hinc flatuum, & excrementorum copiâ exacerbatur nephritis.

Membranis veſtiuntur duabus, quarum exterior communis, à peritonæo procedens, adipoſa nominatur, quia in obeſis copioſo adipe circumfunditur: in hanc ingreditur arteria adipoſa, ab aortâ: ex eâ verò egreditur vena adipoſa, quam ren dexter ad emulgentem, rariùs ad cavæ truncum, ſiniſter verò ad cavam emittit. Interior propria membrana ab externâ tunicâ vaſorum dilatatâ efformatur, eique *nervuli* exigui, à ſexti paris plexu, & ramo ſtomachico inſeruntur, obtuſum reni ſenſum præbentes, qui tamen in ureteres ſe extendunt, & his acutiſſimum ſenſum conferunt, atque hinc cauſa ſunt, quòd in nephriticis doloribus ventriculus in conſenſum protractus ſubvertitur, & vomit. Pauciſſimi verò, iique tenuiſſimi, ac vix conſpicui nervi ipſam renum ſubſtantiam ingrediuntur. Hinc nephritici dolores gravativos habent vehementiores: ſed dolor tamen fit acrior, ſi calculus in ureteres anguſtos, & valdè ſenſiles ingrediatur.

Ipſa renum *ſubſtantia*, quatenus viſui occurrit, apparet quaſi fibroſa, ex concurſu, ac miſtione minimorum vaſculorum intercedente aliquâ carnoſitate variis exilibus alveolis donata, junctorum contexta externo contactu duriuſcula, ſed interiùs tamen modicè ſpongioſa, coloris obſcurè rubicundi exteriùs; verſus pelvim verò magis pallidi. Hæc ſunt illa, quæ in renibus oculorum obtutu communiter percipi poſſunt, ſed noſtro judicio ipſa eſt mera glandularum minimarum congeries cum ſuis vaſculis.

Habent ſinguli renes duo ampla vaſa ſanguifera, arteriam ſcilicèt & venam emulgentem, quibus exilia quædam vaſa lymphatica interjiciuntur.

Arteria emulgens, ex aortæ deſcendentis trunco producta, ſimam renis partem ſubit, geminata priùs, hinc diverſis ramis per ejus ſubſtantiam diſpergitur, in eâque in minimos, atque inviſibiles ſurculos evaneſcit.

Vena emulgens paulò amplior eſt arteriâ. Hæc innumeris radicibus, in hunc truncum concurrentibus, reni, ejuſdemque glandulis inhæret, ab eoque è ſimâ parte exiens, ad cavam procedit, in quam aperitur, ejuſque ingreſſui mox valvula inſignis imponitur, ab inferiore parte ſurſum ſpectans, ita ſita, ut ſanguis liberum in cavam tranſitum concedat, ſed ejuſdem refluxum è cavâ in emulgentem impediat. Verùm ut verum dicamus, venarum emulgentium radices cum finibus arteriarum emulgentium per anaſtomoſes multipliciter coëunt, ut annotavit *Rolfingius*, & *Bartholomeus Euſtachius lib. de renibus*, ac *Malpigius* edocuit.

In rene interiore continetur *Pelvis*, ſeu *Infundibulum*, quod nihil aliud eſt, quàm ſinus membraneus, factus ex uretere in cavo renis expanſo, ac dilatato, & apertis, atque latis ramis (ut plurimùm octo, vel decem) inſtar fiſtularum eò perveniente: quibus ſingulis imponuntur *carunculæ*, vulgò *Papillares*, Rondoletio *Mammillares* dictæ, inſtar glandularum minùs coloratæ, ſed duriores reliquâ carne, magnitudinis ipſi, ſuperiùs latiuſculæ, inferiùs convexæ, perforationes anguſtiſſimas habentes, quæ vix capillum admittunt.

Actio renum eſt, ſeroſam redundantem humiditatem è ſanguine ſeparare, quæ ipſis cum ſanguine advehitur per arterias emulgentes, è quo ſanguine in tranſitu per renum glandulas, fibrillas urinarias, & carunculas papillares, bona ſeri pars ſeparatur, ac in pelvim diſtillat, indèque per ureterem delabitur in veſicam urinariam. Quod verò reliquum eſt ſanguinis, & ſeri ei permiſti (totum enim ſerum à ſanguine non ſeparatur) illud per venas emulgentes demittitur ad cavam. Verùm arteriæ emulgentes per varias anaſtomoſes, cum venis emulgentibus in renum ſubſtantiâ coëunt, & hæ ſanguinem ad cavam demittunt, abſque ſeri ſeparatione; præterea illa ſeri ſeparatio quomodò fiat, explicare difficillimum eſt, quia primaria duo, ex quibus explicatio petenda foret, penitùs obſcura ſunt, ſcilicet ſpecifica fermentatio, & peculiaris pororum in renibus diſpoſitio.

Secundum noſtram ſententiam de renum uſu præmittimus, quòd una, eademque eſt ſudoris, & urinæ materia remota, tantùm ſecretoriorum locorum diverſitate ſudor, & urina diſtinguntur; hinc obſervamus per æſtatis decurſum, habitu corporis rarefacto, & poris valdè reſeratis, majorem ſudoris evacuationem; paucam verò urinæ excretionem: contrà verò hyeme, denſatâ cute à frigore, repercuſſa effluvia non integrè exhalant per corporis periphæriam, & hinc copioſa materiæ ſeroſæ per urinas excretio. Sudoris, & urinæ materia eſt ſerum, quod eſt pars aquoſa ciborum, & potûs cum alimentorum ſuccis ſulphureis, ac ſalſis in ventriculo, aliiſque viſceribus ſimul excocta, & ſanguini copioſè affuſa, ut ei perfectam miſturam, & neceſſariam tenuitatem, & fluxibilitatem conferat, qua mediante per anguſtiſſimas quaſque vias permeare poſſit, ut ejuſdem quoque impuritates, ac crudiores ſalſas particulas abluat, ſibique admiſceat & unà ſecum per ſalivam, ſputa, ſudores, atque urinas evacuet.

Hoc ſerum à potu, & alimentorum humiditate ſanguini copioſè affuſum, dupliciter evacuatur, vel inſenſibiliter per cutem conſtantem ex arteriolis, venulis, & nervulis capillaribus, qui rete totum corpus inveſtiens texunt: ſub iſtâ texturâ reticulari conſtitutæ ſunt copioſæ glandulæ miliares, ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus conſtructæ, quorum orificia cutis poros conſtituunt. Hæ ipſæ cutis glandulæ ex ſanguine dies, noctesque perpetuò per capillaria vaſa ſeparant copioſè partem ejus ſeroſam ſalinis, oleoſis ſuperfluis, inutilibus, & effœtis particulis imprægnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula eorum excretoria expirant, adjuvante non parùm calore, tum ipſius corporis expirantis, tum etiam corporis ambientis, & hæc

In-

Inſenſilis appellatur *Tranſpiratio.* Hæc autem ſeroſi humoris per poros evacuatio omnes ſenſiles quorumcumque excrementorum evacuationis copiâ longè ſuperat. Ut ſi homo unâ die aſſumpſerit alimenta ad libras v. g. XII. excernet per poros cutaneos, & expirationem vaporoſi excrementi libras IX. & fortè vix III. per ſenſiles evacuationes. Hoc ingenioſo experimento ſcitè docuit *Sanctorius* in Medicina ſtaticâ. Iſte hominem juvenem matutino tempore, poſt depoſitas alvi, urinæque ſordes, in exactiſſimâ librâ ponderat: ac præterea etiam omnia, quibus tota die uſurus eſt, alimenta ſeorſim ponderat. Deinde etiam ſputorum, alvique, & veſicæ excrementorum, quæ totâ die excernit, in vaſe collectorum, pondus exactè inquirit; eundemque hominem poſtridiè eâdem, qua pridiè horâ, jejunum ponderat; tumque detracto excrementorum manifeſtè excretorum pondere, comperit excrementum per poros inſenſibiliter evacuatum, pondere multùm ſuperare omnia alia ſenſibiliter evacuata excrementa.

Vel hoc ſerum ſenſibiliter evacuatur, quotidiè namque gignitur, & interim partium ſubſtantiæ non apponitur, itaque præter inſenſilem tranſpirationem, per quam non totaliter evacuatur, neceſſariæ fuêre evacuationes ſenſibiles, per quas redundantis ejus copia ſufficienter evacuari poſſet. Inter ſenſiles hujus ſeri evacuationes ſudorem recenſemus, qui evenit, tunc cum inſenſilis tranſpiratio in tantùm augetur, ut hæc confertim ſub guttularum minutiſſimarum formâ erumpat, quæ unitæ rivulorum ſpecie demanant, adeò ut etiam habitus exterior ab iſtâ imbibitione uberiori humectetur, & quodammodò turgeſcere videatur. Materia ſenſilis hujus tranſudationis eſt eadem, quæ inſenſilis tranſpirationis, imprimis ſalina volatilis, ac ſal diaphoreticum. Item ſenſiles, & manifeſtæ ſunt hujus ſeri evacuationes, ut per oculos ſeroſi humores in lachrymarum formâ labentes. Per os, & nares magna ſeroſorum, & pituitoſorum vaporum, ac humorum expulſio fit in excreatione, tuſſi, ſputatione, ſalivatione, & gravedine, atque etiam in expiratione, hyberno tempore ſatis conſpicuâ.

Sunt cutis pori vaſa hujus ſeri excretoria præternaturalia, at naturalia ſunt renes, per quos magna fit excretio: Sed quomodò fiat, res eſt tricis referta, ex his tamen, quæ præmiſimus, vias, per quas hoc ſerum ad renes deducitur, facilè eruimus, omnes namque noſtri corporis partes fibroſæ ſunt, & à perenni inſenſili tranſpiratione ad celeriorem, & promptiorem motum peragendum ſanguinis ſero, quod per tranſpirationem exhalat, humectantur, & totius corporis impuritates, ſordes, digeſtionum errores, particulas ſalinas, acidas, vel alkalicas, & ex his lixiviales imbibit, abluit, abſtergit, & per renum colatorium purgat, & exturbat, ac ſecundum fibrarum rectitudinem filtratur, quaſi per plura ellychnia excurrit, & fibras, vel filamenta illa tenuia ingreditur, & ex iis ad carunculaarum papillarium perforationes promovetur, per quas in pelvim, & hinc per ureteris ductum in mare microcoſmicum, id eſt veſicam deſtillat. Unde eſt, quòd qui parum ſudant, multùm mingunt, & qui multùm ſudant, parùm mingunt, vel ut hyeme, vel æſtate contingere obſervamus. Hinc quoque accidit, quòd quandoque diaphoretica, & ſudorifica exhibita, diuretica evadant, quia attenuatum, & liquatum ſerum ob obſeratos cutis poros, ad naturalia renum excretoria deturbatur loca.

Præterea magnus ad renum parenchyma lymphæ proventus per vaſa lymphatica confluit, unde multiplicatur urina: eſt namque lympha peculiaris liquor tenuis, & pellucidus ex ſeroſâ ſanguinis parte in glandulis conglobatis ſecretus, non tamen ſimplex, ſed multo ſale fuſo, ac volatili perfuſus, & nonnullis etiam ſulphureis particulis imprægnatus. Hæc lympha jugi motu per numeroſa, & cava vaſcula movetur, & quia continuò aggregatur, nec pro partium nutritione inſervit, continuò exhauriri neceſſe eſt, qua de re magna vaſorum lymphaticorum congeries in carunculis papillaribus, & pelvi terminata conſpicitur, in quibus lympha ſeſe exonerat, & hinc per ureteres ad veſicam deſtillat. Hæc vaſa lymphatica in inferiore ventre latentia, ſi aliquâ de cauſâ rumpantur, (ſunt enim tenella) tunc lympha in abdominis capacitatem effunditur, ab ejuſque accumulatione, Aſcites generatur, & hinc urinæ diminutio ſequitur.

De Glandulis Renalibus.

Glandulæ Renales, Julio Caſſerio *Renes ſuccenturiati*, Warthono *Glandulæ ad plexum nerveum ſitæ*, Bartholino *Capſulæ atrabilariæ* appellantur. Sunt duo corpora glanduloſa, quorum unum ſingulis renibus, quâ cavam ſpectant, ſub diaphragmate, ſupernâ parte adipoſæ tunicæ incumbit, cui adeò firmiter adhæret, ut ſæpè à negligentioribus prætervideantur, & exemptis renibus membranæ diaphragmatis annexu relinquatur.

Numero tot ſunt, quot renes, & hunc numerum rariſſimè excedunt. *Subſtantiam* poſſident renum ſubſtantiæ non multùm abſimilem, ſed laxiorem, coloris nunc rubicundi, nunc adipi ſimilis. *Figura* renibus rarò ſimiles ſunt, frequenter inſtar paſtæ depreſſæ, ex quadrato oblongæ conſpiciuntur: ſæpè etiam triangularem, interdum ovalem, rarò rotundam obtinent figuram.

Magnitudinem in adultis habent renibus multò minorem, & circiter ad quantitatem nucis vomicæ extenduntur, dextraque ſolet magnitudine ſuperare ſiniſtram, rariùs hæc illa. *Tunicâ* ſuccinguntur tenui, qua exteriori renum membranæ firmiter connectuntur. Manifeſtam ſinuoſam *cavitatem* habent, ſed adeò exiguam, ut vix piſum admittat, atque hinc in fœtu meliùs quàm in adultis conſpicuam, quæ nigram, fœculentamque materiam continet, cujus colore etiam parietes ejus interiores tinguntur. *Arteriam*, & *venam* ex emulgentibus deſumunt, interdum ex trunco aortæ unum, vel plures ramos. *Nervulos* admittunt exiles à ſexti paris ramo ſtomachico, ad propriam renum tunicam decurrentes.

Uſus harum glandularum hactenus incognitus, & obſcurus eſt, & quicquid *Anatomici* dicunt, mera conjectura eſt, & ex hac obſcuritate fit, quòd hactenus nulla ferè harum glandularum apud Medicos fuerit conſideratio, cum tamen ex iis malè habentibus varios morbos procedere credendum ſit. Sperandum igitur Medicos practicos impoſterum has partes diligentiùs obſervaturos, & quales morbi ex iis oriantur, per multiplices cadaverum apertiones indagaturos, & annotaturos.

De Ureteribus.

Ureteres, quaſi urinæ ductores, ſunt vaſa oblonga, & alba, vel canales teretes, ex renum ſubſtantia egreſſi, in veſicam plantati, ſerum in renibus tranſcolatum excipientes, & ad veſicam advehente. *Oriuntur* è renum ſinu interiore, cujus variæ fiſtulæ occurrentes, & tandem in unam coëuntes, ureterem efformant. *Numero* communiter ureteres bini ſint: utrinque unus, aliquando duo, & etiam plures, ante inſertionem tamen in unum

coën-

coëuntes. *Magnitudo* oblonga ſunt vaſa, craſſa, & concava, paleam lata. At in calculoſis diſſectis, ſæpius vidimus cavitatem eorum duos digitos admittere, imò æqualem inteſtinis fieri. *Figura.* Teretia ſunt vaſa inſtar canalium, nonnihil oblonga, inſtar Literæ S. *Membranam* duplicem habent: Unam communem à peritonæo ad validitatem, alteram propriam ſubſtantiæ interiori veſicæ ſimilem, & continuam, albam, exſanguem, nervoſam, craſſam, validam, fibris rectis, & obliquis, ut diſtendi queat, donatam. *Venas, & arterias* exiles à vicinis partibus recipiunt. *Nervos* verò à ſexto pari, & medullâ lumborum. Unde exquiſitè ſentiunt, & dolent, ſi calculi pertranſeant. *Uſus* eſt, ut per eos tanquam canales urina in renibus ſegregata in veſicam feratur; arenulæ etiam aliquando, & calculi. Urina in veſicam fertur manifeſtis foraminibus, quæ duo ſunt paulò ante cervicem, ubi ureteres inſeruntur, quorum implantationi duæ membranulæ tranſverſæ inſtar valvularum in follibus, apponuntur, quæ urinæ præbent ingreſſum intra veſicam, & prohibent, ne regrediatur. Hinc ne flatum quidem veſica inflata, & ad cervicem arctata immittit. Has tamen valvulas *Andreas Laurentius, Riolanus, & Plempius* in dubium vocant, & ſolum tortuoſum ductum in veſicam, urinæ regreſſum è veſicâ ſatis impedire poſſe tradunt. Sed eſtò tortuoſus ſit ductus, patulus tamen eſt. Colon quoque non parùm intorquetur, magis Ileon, valvulam tamen affixam habent. Quin ipſi coguntur fateri, geminam membranam mutuò applicatam ureterum foramen exactè intercludere, quam nihil prohibet valvulas appellare. Hunc ductum *Aſclepiades* ignoravit, voluitque cœco modo urinam in veſicam deduci, ac ſi in halitum priùs reſolveretur, tranſudaret, & poſteà in humorem priori ſimilem concreſceret, quam tranſudationem etiam ſtatuit *Paracelſus.*

De Veſicâ Urinariâ

Veſica Urinaria eſt membranea pars infimi ventris organica, quæ urinale lixivium à renibus ſuſceptum aſſervat, & tandem vel pondere, vel acrimoniâ moleſtum excernit. *Sita* eſt in hypogaſtrio inter geminas peritonæi tunicas, in cavitate, quæ ab oſſibus ſacro, coxarum, & pubis efformatur. In viris recto inteſtino incumbit, glanduliſque proſtatis iungitur: in mulieribus ùteri collo adhæret, in utriſque anteriùs pubis oſſibus alligatur. Præterea connectitur etiam umbilico per urachum. *Figura* eſt oblongè globboſa, & rotunda, ſeu pyriformis, ut capax ſit: atque intùs cavitatem unicam habet veſica. A fundo ſenſim coarctatur in collum anguſtum, unde duæ veſicæ partes: fundus, & cervix. *Magnitudo* non in omnibus æqualis exiſtit, ſed in aliis major, in aliis minor, quam ſæpè inſignem peperit crebra, & violenta ejus diſtenſio ab urinæ nimis diuturnâ retentione. *Foramina* tria habet veſica: duo minora ante cervicem, ureterum ingreſſui patent, de quibus ſuprà; tertium majus in cervice eſt pro urinæ exitu.

Subſtantia eſt partim membranoſa ad robur, extenſionem, & corrugationem; partim carnoſa ad motum. Nam duas habet membranas, & unum muſculum circumvolventem totam veſicam, quem omnes *Anatomici* tertiam ejus membranam faciunt, non muſculum. *Prima* membrana eſt extima, & communis à peritonæo, valida, & denſa. *Altera* eſt intima, & propria, tenuis, exquiſitè ſentiens omni fibrarum genere intertexta, ut multùm queat diſtendi, & contrahi. Hinc obducitur cruſta carnoſa, vel quaſi tunica rugoſa ex excrementis tertiæ coctionis, ne intima tunica ex urinæ acrimoniâ lædatur. Quæ inter hanc propriam, & extimam communem in medio eſt, ab aliis ſecunda propria membrana vocatur, quam tamen concedunt craſſam eſſe, & fibris carnoſis donatam. Sed *muſculus* potiùs eſt ambiens totam veſicam: quia fibras habet perſpicuè carnoſas ad veſicæ initium inſertas; ita ut, quemadmodum muſculus circularis ille ſphincter dictus, veſicam conſtringit, ne involuntariè nobis urina effluat, ita hic muſculus ad urinæ excretionem faciat, dum ſe contrahendo, veſicam conſtringit.

Venas habet veſica hypogaſtricas dictas, ad cervicis latera implantatas, quæ variè diſtributæ per veſicam ſibi mutuò, arteriiſque conjunguntur, mutuiſque foraminibus perviæ ſunt, ut facilè ex uno in alium ramum ſanguis deferatur ex obſervatione *Fr. Sylvii*, ad nutrientis ſanguinis, per arterias delati, refluxum, quia trahit purum excrementum, nempe urinam, qua non alitur. *Arterias* ab hypogaſtricis recipit in viris, in fœminis a vaſis uteri cervicem petentibus. *Nervos* inſignes à ſexto pari & medullâ oſſis ſacri.

Dividitur in fundum, & cervicem. *Fundus* ſuperiorem, latioremque veſicæ partem comprehendit, à quo ſurſum ad umbilicum porrigitur urachus, qui unà cum propinquis arteriis umbilicalibus validum in adultis ligamentum evadit, decubitum fundi in cervicem impediens. *Cervix*, ſeu *Collum* inferior, & anguſtior pars eſt, & in urethram aperitur, per quam urina emittitur. In viris collum hoc eſt magis longum, & anguſtum, & nonnihil contortum, quia penis corporibus ſubjectum ſurſum ſub oſſibus pubis ab ano ad penis exortum fertur: cui poſteriore parte glandulæ binæ apponuntur, proſtatæ dictæ. In fœminis brevis, & lata cervix eſt, recta deorſum protenſa, & uteri collo ſuperiùs implantata. In utroque ſexu cervix carnoſa eſt, pluribus fibris contexta, præſertim tranſverſis, quæ conſtringunt collum veſicæ, ne involuntariè nobis urina effluat, & muſculus hic orbicularis ab hoc uſu dicitur *Sphincter*: qui ſi refrigeretur: paralyſi, vel alio affectu lædatur, fit mictio involuntaria.

Uſus veſicæ urinariæ notiſſimus eſt, nimirum quod defluum à renibus urinale lixivium recipiat, inſtar matulæ corporis, & per multas horas aſſervet, quò homo interim negotiis ſuis, ſomnoque incumbere poſſit, nec adeò crebrâ urinæ emiſſione interturbetur, & deinde juſto tempore expellere.

Cap. LXVII.

De Renum, & Veſicæ Vulneribus.

Deſcripſimus lienis vulnera, nunc, juxta noſtrum inſtitutum, ordo poſtulat, ut de renum, & veſicæ vulneribus agamus, nec parvi pendenda cenſemus, quia non ſunt partes principes; ſunt namque miniſtrantes, & vitæ conſervandæ uſum apprimè neceſſarium habent, nempe ut perpetuum excrementorum prolapſum recipiant, ac proindè lethalia ſunt, aut raro, & difficulter longo pòſt tempore conſolidantur, vel quia eorum curatio diuturna eſt, vix evitari poteſt, quin abeant in fiſtulas.

Signa.

Cognoſcuntur renum vulnera è loco, cui vulnus inflictum fuit: nam in parte poſteriori infra diaphragmatis regionem, ac prope lumborum vertebras obſervatur. Ex excretis, nam urina vel ſuppri-

primitur, vel difficulter redditur, & quæ excernitur, eſt cruenta, & ſi vulnus ſit magnum, ſanguis aquoſus è vulnere egreditur. Ex ſymptomatibus, dolor enim è regione renum percipitur, qui ad inguina, & teſtes extenditur uſque. Vel inſtrumento valdè longo, & acuto, ex quo vulnus fuit illatum; vel ex ſpecillo, quo vulnus exploratur. An vulnus tantùm renum ſuperficiem attingat, an verò ipſam renum cavitatem penetraverit, ita cognoſcitur: Si ſanguis multus, & urina non egrediatur, indicio eſt tantum ſuperficiem, vel carnoſam partis ſubſtantiam eſſe vulneratam. Si verò ſanguis multus, & urina ſimul è vulnere egrediantur, vulnus in renum cavitatem penetrare, argumento eſt.

Veſicam vulneratam ex loco, cui vulnus inflictum eſt, & dolore circa pubem cognoſcimus; cum urinâ ſanguis mingitur, aut non per deſtinatam viam, ſed ex ipſo vulnere effluit, ventriculus in conſenſum trahitur, unde bilis, aut ſingultus ſequitur. Si veſicæ ſphincter vulneretur, adeſt involuntaria mictio, prout in ſectione ad calculum è veſicâ extrahendum, vel dilaceratione colli veſicæ in mulieribus ſæpè accidit, ut licèt vulnus ſanetur mictionem tamen, ob læſionem, & dilacerationem muſculi fibrillarum, differre, & urinam diutiùs retinere nequeant.

Cauſæ.

Renum, & veſicæ vulnerum cauſſæ ſunt inſtrumenta externa, ſcindentia, pungentia, terebrantia, & tam penetrantia, ut non modò partium vicinarum, & circum jacentium, ſed etiam horum viſcerum ſubſtantiam attingant, verùm etiam penetrent, & unitatem ſolvant.

Prognoſis.

Renum vulnera ſi ſint magna, & altiùs eorum ſubſtantiam penetraverint, & cum vaſorum læſione, quibus referti ſunt, citam mortem promittunt alias ſæpè lethalia, & periculoſa, difficulterque curationem admittunt, & non niſi longo tempore, cùm continuus humoris, qui per eos percolat, affluxus, curationem remorari ſoleat, & in fiſtulas degenerant. Illa renum vulnera ſalutis fiduciam admittunt, quæ ſuperficiem tantùm attingunt, niſi inflammatio ſuperveniat, quæ ſi accedat, admodùm lethalis eſt. Si urina ſupprimatur ob ſanguinem grumefactum, ureteres, & veſicæ meatus obſtruentem; venter ob urinæ in ventris capacitatem effuſionem intumeſcat, citiſſimæ mortis eſt indicium. Illud tamen non eſt omittendum, quòd minùs periculoſa ſunt renum, quàm veſicæ vulnera, quia renes magis ſunt carnoſi.

Veſicæ vulnus lethale eſt, ut *Hip. ſect.* 6. *aph.* 18. aſſerit: *Veſicam diſſectam habenti lethale eſt*, & *morb. lib.* 1. *§.* 3. idem inquit: *Si quis veſica ſauciatus fuerit, moritur*, & *§.* 7. *Veſica diſſecta non coaleſcit*, & quidem primò, ratione inflammationis, febris, & convulſionum mox ſupervenientium; Secundò, quò minùs commodè applicare liceat medicamenta; & tertiò, urina abdominis cavitatem repleat. Verùm veſicæ vulnera pro læſæ partis diverſitate, nùnc magis, nunc minus periculoſa ſunt, nam in collo veſicæ, vel infima ejus parte, quæ carnoſior eſt, vel circa ſphincterem lethalia non ſunt, id quod calculorum per exciſionem extractio ſatis docet: eſtò non improbabile ſit, etiam hæc vulnera, ſi vaſa veſicæ ſanguifera majora lacerentur, hæmorrhagiam lethalem interdum inducere poſſe. Si veſicæ fundus vulneretur, ejus vulnus à pluribus hactenus lethale creditum fuit antiquiſſimâ *Hip.* autoritate inductis *ſect.* 6. *aph.* 18. ut ſupra citavimus: obſervatum tamen eſt, veſicæ fundi vulnera ſanata fuiſſe; aut dumtaxat exindè mortem non ſequutam fuiſſe, quales obſervationes *Platerus obſ. p.* 849. *&* 850. *Bauhinus*, *Vurtz*, *Schenkius*, & alii narrant. Imò ratio potiſſima, quam à ſubſtantiâ ejus nerveâ, & membraneâ communiter adferunt, inſufficiens eſt, cùm & veſicæ fundus tunicam exteriorem carnoſiorem habeat, unde *Hieron. Fabricius ab Aquap. & Spigelius* eam pro muſculo veſicæ conſtrictorio habent, cujus intuitu etiam hujus vulnus coaleſcere poteſt. Cui accedit, quòd fundi etiam maxima pars peritonæo, & muſculis abdominis contigua cum his coaleſcentibus facilè coëat, ſeu communem induat callum. Attamen ſi graviora ſymptomata, & plura, ut convulſio, inflammatio, febris, deliria, vomitus &c. oboriuntur, peſſimum, & lethale eſt, contrà verò ſi minora, aut nulla ſuperveniunt. Colli veſicæ vulneribus involuntaria mictio accidit, quod quotidiè experimur poſt lithotomiam, licèt enim ſanatis vulneribus illis, attamen ægrotantibus ſæpè per penem involuntariè effluit urina, quia in ſectione, & calculorum extractione, plures fibræ muſculis ſpincteris veſicæ diſſecantur, ac rumpuntur.

Curatio.

Inſtitutâ optimâ victûs ratione, quam primis diebus tenuem, ſubſequentibus verò aliquantulùm pleniorem inſtituunt *Vulgares*, alioquin urinæ acres, & mordaces redderentur, & dolores exacerbarentur, deinde revulſionis, & poſtmodum derivationis gratiâ venam ſecant, & purgantium loco anum clyſteribus ſollicitant. Si vulnus ſit in renum ſuperficie, fortiora glutinantia uſurpant; & olea vulneraria ejuſmodi vulneribus accomodata inſtillant, & emplaſtrum glutinans imponunt. Si verò vulnus in renum cavitatem penetret, *vinum auſterum* infundunt, *in quo cocta ſint radix conſolidæ majoris, polygonum, & glycyrrhiz.*; vel imponunt cataplaſma *ex dactylis, pan ſiligineo, acaciâ, hypociſtide in* vino auſtero coctis, cohibito ſanguinis fluxu, glutinantia dicta infundunt. Extra emplaſtra glutinantia applicant, vel imprimis utile cenſent in renum vulneribus *Unguentum ſanctum a Io. Andreâ à Cruce* deſcriptum, ut

℞. *Reſinæ pini recent. claræ, odoratæ* ℥. xij. *Olei laurini puri, Terebinth. opt. ana* ℥. ij. *Gummi elemi puri* ℥. ix.

Primò reſina, & gummi ſuper lento igne diſſolvantur, deinde addatur oleum laurinum, & terebinthina, atque ita ebulliant, donec juſtam craſſitiem acquirant, & percolentur. Per os exhibent *trochiſcos de alkekengi, carabe, de terrâ ſigillatâ*; item *quatuor ſemina frigida majora*, ſed diuretica omninò proſcribenda ſunt, ne nimius urinæ fluxus ad affectam concitetur partem. Si urina ob grumatum ſanguinem ſupprimatur, pectinis, inguinis, & perenei regionem *oleo de ſcorpionibus, vel amygdalarum dulcium* inungunt, ut quæ ſanguinis grumos diſſolvendi facultatem habent. Vel applicant *cataplaſma ex parietariâ, malvâ, ſaxifragiâ.*

Pro veſicæ vulneribus *Vulgares* medicamentis glutinantibus utuntur, & locum vulneratum *oleo myrtino, maſtichino, roſaceo, vel hypericonis* inungunt, & tandem *emplaſtrum triapharmacum* imponunt. Vel utuntur injectionibus per ſyringam *ex roſis, radicibus conſolidæ, foliis myrti in vino coctis*; quibus *mel roſaceum* addunt. Vel *vinum myrrhatum* injiciunt. Internè exhibent *decocta ex agrimoniâ, althæâ, plantagine violis, hederâ terreſtri, floribus roſarum &c.* edulcorata cum *ſyrupis myrtino de ſymphyto*, & ſimilibus, additis

pul-

pulveribus *coralliorum*, *ſanguinis draconis*, *vel lapidis hæmatitis*.

In renum, & veſicæ vulneribus aër frigidus arceatur, & temperatus convenit. Cibus ſit facillimæ coctionis, & tenuis primis diebus, poſtmodum aliquantulùm augeatur, ab acidis, ſalinis, & craſſis prorſus abſtinendum. Pro potu utatur æger potionibus vulnerariis in paucâ quantitate, vitetur frigidus, & craſſus, ne urinæ ſuppreſſionem inducat, vitentur diuretica, ne magna ſeri colluvies ad affectas delabatur partes. Motus proſcribatur, & quies præſcribatur. Vigiliæ non nimis protrahantur, ne ſuccos reddant acriores; Somnus modum non excedat. Alvi adſtrictio tempeſtivè ſolvenda, ne inteſtinis ab excrementis repletis renes, & veſica læſi comprimantur, & dolores augeantur. Urina debito tempore per conſuetam viam, & non per vulnus excernatur. Animus ad ſalutarem hilaritatem, quantùm poſſibile, diſponi debet; mæſtitia, & timor vitandus, aliàs ſucci torpeſcentes, & ſtagnantes, acidi fierent; ira, & excandeſcentia, angue pejus vitetur, quia ſuccos, & ſpiritus irritant, agitant, & inordinatè commovent.

Renibus vulneratis vulnerariis ſanguinem ſiſtentibus occurrimus, ut

℞. *Ol. croci Martis*, *Eſſentiæ corall. ana* ℈ j. *Tinct. hyperici gutt.* x. *Aquæ ſpermatis ranar.* ℥. j. *M. f. potio.*

Vel

℞. *Terræ exanimat. Vitrioli* ℈ j. *Lapid. hæmatit. præp.* ʒ. ß. *Extract hyperici gr.* xij. *Syr. de portulacâ* ℥. j. *Succ. urtic. hortenſ. depurat* ℥. ij. *m.*

Vel

℞. *Spernioli Croll. gr.* x. *Laudani opiati gr.* iij. *Magiſt. corall.* ℈. j. *Syr. papav. rhæad* ℥. j. *Decoct. tormentill.* ℥. iij. *M. detur cochleatim.*

Vel per ſyringam injici poſſunt *potiones vulnerariæ ex rad. tormentillæ, ſymphyti, ariſtolochiæ, ſummit. & ſem. hyperici, aq. â arteriali vigoratæ.* Ad ſanguinem renes obſtruentem, & urinæ tranſitum impedientem optimè valet ſequens pulvis, ut

℞. *Ocul. cancr.* ʒ. j. *Sem. hyperici* ʒ. ß. *Sperm. ceti* ℈. ij. *M. f. pulvis.*

qui propinetur cum *ſyr. ſymphyti.*

Vel

℞. *Sang. hirci* ʒ. j. *Mumiæ* ℈ ij. *Stibii diaph.* ℈. j. *F. pulvis in tres doſes dividendus.*

Intra vulnus fiant injectiones *ex oleo terebinthinæ, vel momordicæ, vel Apparicis, balſamo Peruviano, & aquâ Reginæ. vel balſamo proprietatis, vel Samaritani,* Vel ſequens *linimentum Barbetianum* applicari poteſt, ut

℞. *Reſinæ pini* ℥. iij. *Ol. laurini*, *Terebinth. ana*, ℥. ß. *Gummi elemi* ℥. ij. ʒ. ij. *M. f. linimentum*, quo utere cum turundâ ad perfectam uſque, & vulneris occluſionem cum *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Non deſint prætereà potiones vulnerariæ vigoratæ *aliquot guttulis balſami Peruviani, vel balſami ſulphuris terebinthinati, vel tincturæ alkekengi, edulcoratæ cum ſyr. de Scordio, vel de hederâ terreſtri.*

Veſicæ vulnera non aliter ac renum curantur; attamen præcaveantur, & avertantur ſymptomata, ex quibus hîc potiſſimùm timenda ſunt, iſchuria, dyſuria, & convulſiones. Internè exhibeantur *decocta, & potiones ex radicibus tormentillæ, ſymphyti, flor. malv. arbor. Nymphææ, roſar. rubr. balauſt. factæ, in vino rubro,* clauſo vaſe, *addito ſyr. de hedera terreſtri, vel de ſymphyto,* quibus addi poſſunt *oculi cancrorum, balſam. Peruv.* Vulneri inſtillentur *decoctiones ex ſcordio, radicibus ariſtolochiæ, tormentillæ, caryophyllatæ, conſolidæ, flor. hyperici in vino ſtictico paratæ, & eſſentiâ myrrhæ roboratæ.* Vel inſtilletur *oleum terebinthinæ, vel Apparicis, vel momordicæ cum balſamo Peruviano.* Superponendo *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeltoch* ad perfectam uſque unionem, ſimulque faſcias, aut ligaturas convenientes adhibendo, ut per vulnus urinæ effluxus inhibeatur, & ipſa per viam ſuam ordinariam repetere cogatur.

Pro complectâ hujus noſtri Tertii Tomi de Vulneribus hiſtoriâ Anatomicâ de Artubus Anatome deſideratur, pro quæ dicimus artuum nomine venire membra trunco adnata, exporrecta, & articulis diſtincta. Sunt autem duplices, nempe ſuperiores, qui communi vocabulo manus, & inferiores, qui pedes appellantur.

Cap. LXVIII.

De Anatomicâ Manus Hiſtoriâ.

MAnus eſt organum organorum, quo homo aliàs, nudus & inermis donatur, ne brutis inferior ſit aut ab iis vincatur; ſed vincat, dum arma parat, aliaque inſtrumenta ſibi neceſſaria. Quare ſecus quàm bruta, rationem, & manum homo accepit: & hæc quidem illius miniſtra eſt.

Duæ manus hominis conceſſæ ſunt, ut una alteri adjumento eſſet, & unâ languente, altera utriuſque vicem ſuppleret.

Eſt autem manus ex veterum ſignificatione, pars à ſummo humero uſque ad digitos extremos extenſa. Dividitur in *Brachium, & Extremam Manum.*

Brachium dividitur in *Humerum & Cubitum.* Brachium in ſpecie ſumptum eſt pars à ſummo humero uſque ad cubiti flexuram; Cubitus eſt pars à flexurâ cubiti uſque ad carpum.

Cavitas ſub humeri articulo *Axilla*, vulgò *Ala* vocatur, fortaſſè quia in eâ pili, quaſi pennæ naſcuntur. In hac cavitate ſub panniculo tres latent glandulæ, conſiderabiles, vaſorum divaricationi appoſitæ, quæ conjunctæ unam conſtituere videntur. Hæ antiquis putatæ ſunt eſſe cordis emunctoria.

Cubitus aliis *Ulna*, Tullio *Lacertus* dicitur.

Extrema manus expanſa, ſimpliciter *Manus*, contracta, & clauſa *Pugnus*; digitorumque externæ partis articulationes. *Internodia*; clauſorum verò, præcipuè mediæ eminentes articulorum protuberantiæ, *Condyli* nominari ſolent.

Dividitur autem manus in *Carpum, Metacarpum, & digitos.*

Carpus, Græcis *Cercis*, Latinis *Brachiale*, Barbaris *Raſſeta* dictus eſt, aliis *Roſeta*, eſt pars inter cubitum, & palmam. *Metacarpus*, Latinis *Poſtbrachiale* dicitur, eſt pars inter carpum, & digitorum initium. Poſtbrachialis pars interna cavitatem effingens dicitur *Vola manus* & *Palma*; externa pars *Dorſum manus* nominatur.

In vola multæ obſervantur particulæ, inprimis Monticuli, & lineæ.

Monticuli ſunt prominentiores, & carnoſiores internæ manus partes.

Initium manûs aliquantulum extuberans, *Radix manûs* appellatur. Monticulus pollici ſubſtratus, *Mons Martis*: qui indici adhæret, *Mons Jovis*: qui medio digito, *Mons Saturni*, qui annulari, *Mons Solis*: qui minimo, *Veneris Mons* dicitur, Spatium verò quod inter pollicem, & indicem intercedit, *Mercurio*, hypothenar verò *Lunæ* dicatus *Mons* eſt.

Lineæ in volâ manus multæ ſunt, ex quibus Chiromantici ridicula, & inani conjecturâ valdè multa præ-

præſagia pollicentur, ex iiſque ſe vitæ longitudinem, ac brevitatem, matrimonia, liberorum numerum, infortunia, felicitates, indolem, eventus denique omnes, bonos, & malos, præſagire poſſe, magnâ dicacitate, nullis ſuffultâ rationibus contendunt.

Imprimis autem quatuordecim ab iis notantur lineæ, ex quarum variis concurſibus, interſectionibus, curvitate, rectitudine &c. præſagia ſua efformant. Inter eas autem tres ſunt, quas præcipuè conſiderant. Prima pollicis ambitum circumſcribens, *Linea Vitæ*, & *temporalis* nuncupatur. Secunda, tranſverſim per mediam volam delata, ad lunæ montem extenſa, *Iecoraria*, & *naturalis* nomine inſignitur. Tertia, ab hypothenare incipiens, & ad indicis articulum delata; *Menſalis*, *thoralis*, & *Veneris linea* appellatur.

Digiti, Græcis Dactyli dicti, plures dati ſunt, ut meliùs fieret manus actio, quæ eſt apprehenſio; ut etiam minima comprehenderemus, quod duobus ſit digitis, & alias item multiformes figuras: & quia omnia unâ manu comprehendi non poſſunt, duæ ſunt, creatæ, ut ad ſe invicem inclinantes, auxilium mutuum præſtarent.

Dextra verò manus agilior utplurimùm, & ad motum promptior eſt, non ob cauſas, quas alii pueriliter citant, ſed. I. Quia in dextro latere homini eſt vena ſine pari, fortè in ambidextris gemina eſt. II. Quia oſſa graviora in ſcapulis, humero, & totâ manu dextrâ eſſe, aliqui habent pro certo, & comperto; quòd fieri poteſt ab impreſſione uberioris caloris in utero matris, cujus pars dextra calidior. Hinc docet *Ariſtoteles* naturâ potiorem eſſe manum dextram ſiniſtrâ, & *alibi*, primum impetum, vel principium motus eſſe in parte dextrâ, ut homo progreſſurus priùs moveat penem dextrum, avis volare volens, priùs moveat alam dextram. III. Quia truncus arteriæ ſubclavius dexter amplior eſt, quam ſiniſter. *Plato* omnes naturâ ambidextros eſſe ſentit, hominumque inſcitia, inertiâque fieri, ut dextri tantùm, aut lævi fiant. Verùm *Ariſtoteli* placet, ab ortus noſtri primordiis dextram partem fermè ſemper calidiorem, niſi ad eam conſuetudine, exercitationeque multâ, multùm caloris, ſpirituſque quis traducat, ut ambidexter fiat.

Digiti ob perfectam actionem quinque ſunt in qualibet manu, longitudine, & craſſitie differentes.

Primus *Pollex* dicitur, quia robore pollet, & unus opponitur quatuor reliquis in apprehenſione, ideòque craſſus eſt. Secundus *Index*, & *demonſtrator* dicitur ab uſu, quòd eo in rebus demonſtrandis, & indicandis uti ſoleamus. Tertius *Longiſſimus*, & *Medius*, *Infamis*, ſive *famoſus* dicitur, habet & alia nomina: nam dictus eſt *Verpus* à vertendo podicem, ob quam etiam cauſam *Impudicus* & *Obſcœnus* vocatus eſt, & eo extenſo homines deridentur, & infamiâ notantur, ideòque annulis ornari non ſolet. Quartus *Annularis*, quod annullo aureo ante alios ornetur, ob communem ſed falſam, & Anatomiæ repugnantem nonnullorum opinionem, ac ſi vena ex corde ad hunc potiſſimùm digitum accederet, & cor auro confortaretur. *Medicus* etiam nominari conſuevit, quia iis, qui ad medicinæ doctoratum admittuntur, hic digitus annullo aureo exornari ſolet, quem honorem Index jamdudum ei præripuit. Quintus, à parvitate, *Minimi*, ab uſu *Auricularis* nomen obtinuit, quia aurium ſordes eo expurgantur.

Digitorum extremitatibus exteriùs impoſiti ſunt *Vngues*, quorum pars poſterior albicans, *Radix unguium*, & *Luuula candicans*, maculæ albæ *Mendacia*; loca abſcondita ſub unguibus *Cruptæ* vocantur.

Sunt autem ungues partes corneæ extremis digitis manuum, & pedum impoſitæ. Pellucidi ſunt, & ideò variè colorati: nam pro ratione carnis ſubjectæ rubent, livent &c. Hinc unguium colorem obſervare ſolent Medici: nam ungues v. g. cordis calore deficiente, palleſcunt. Morti vicinis lividi, & fuſci, ut *Hip.ſect.*8 *aph.* 12. inquit: *Vngues digiti pedum frigidi, nigri, demiſſi, vel proclinati, mortem proximam eſſe portendunt.* Frigidioribus corporis conſtitutionibus pallidiores ſunt ungues, & quibus calor juſtus eſt, rubent. Videmus in variis corporis affectibus unguium colorem, eumque multoties ſubitò mutari, ſed illam non eſſe veram mutationem coloris, cùm ungues per ſe ſint diaphani, vel pellucidi, & quilibet ſanguinis, aliorumque humorum ſubſtratorum colores per eos tranſpareant: qui ſanguinis, in Syncope, & febrium quartanarum principio, ob cordis debilitatem, pauciſſimus ab iis ad ſubjectam carnem propellitur; hinc propter illius defectum tunc pallent: & quia copioſus eò propellitur in plethora, hinc rubent: & quia malè coloratus eſt in cacochymiâ, hinc mali colores per ungues tranſparent.

Subſtantiam habent mediocriter duram, ut reſiſtant, ſed tamen flexilem, ut cedant nonnihil, & non frangantur, ac acutiſſimo ſenſu præditam. *Figuram* habent convexam nonnihil, ut ſe applicent ad digitos. *Formam* venamur ex accidentibus. Maculas in ungue enatas nunquam deleri, aut immutari, ſed paulatim verſus anteriora protrudi, donec tandem cum eâ parte unguis, cui adhærent, extra carnem perveniant, & ſic unà cum ungue abſcindantur. Cutis extrinſecùs iis circumnaſcitur, muſculorumque tendines ſubſternuntur: unde ob exquiſitum loci ſenſum, acutiſſimus ex læſione dolor ſub unguibus excitatur.

Unguium *finis* & *uſus* eſt. I. Digitorum extremitates molliſſimas tueri, & munimentum duritie præbere, ut commodiùs, meliùs, & faciliùs fiat apprehenſio. Sic etiam in pedibus, ut in ſtatione reſiſtere queant. II. Ad ornamentum: nam læſos tegimus ungues. III. Secundariò ad fricandum, ſcalpendum, & defendendum. IV. Corpus humoribus ſuperfluis, & fuliginibus liberare. V. Phyſiognomis, & Medicis vitæ, & ſanitatis indicia præbere. Ex unguium verò maculis emerſit Unguimantia, quæ ſecundum varios macularum colores, bonos, vel malos vaticinatur eventus.

Componitur totum brachium cum manu ex omnibus tegumentis, membranis, oſſibus, ligamentis muſculis, arteriis, venis, & nervis. Communia tegumenta ſunt cuticula, cutis, pinguedo, de quibus diximus, Membranæ ſunt perioſtia membranæ muſculorum, tendines &c.

De Muſculis Brachii, ſeu Humeri.

Superior brachii pars à ſummo humero ad cubitum pertingens, quam humerum vocant, variis motibus movetur, imprimis quinque, antrorſum, retrorſum, deorſum, ſurſum, & in gyrum. Qui motus novem perficiuntur muſculis.

Primus *Pectoralis* dicitur, quia pectus, vel thoracis anteriorem occupat partem, eſt magnus, & carnoſus, quem *Galenus* in tres, vel quatuor dividi poſſe cenſuit. *Oritur* ex oſſe pectoris ferè toto, & annexis cartilaginibus, ubi parum tendinoſus eſt ex parte claviculæ, & coſtis veris quintâ, ſextâ, & ſeptimâ, implantatur tendine brevi, lato, & robuſto in os humeri inter Deltoidem, & Bicipitem. *Vſus* eſt brachium pectori admoveri, & prout fibræ contrahuntur magis ad Superiora, vel inferiora, vel recta, ita etiam inclinat. Hic muſculus eſt, qui patitur in tormento, quod *tratto de corda* vocamus: valdè enim diſtrahitur, & divellitur, quando brachia retrò trahuntur.

Secundus à figurâ triangulari Græcæ literæ Δ dicitur *Deltoides*, & *Triangularis Humeralis* nominatur qui

qui carnoſus eſt, & permanet humerique capiti ſternitur. *Oritur* ex claviculæ mediâ parte, ſcapulam ſpectante, & ex ſummo humero. Inſeritur in medio humeri, carnoſo quidem fine, in quo tamen robuſtus tendo latet. *Uſus* eſt brachium ſurſum attollere, modò rectâ modò nonnihil antrorſum, vel tetrorſum pro diversâ anteriorum, poſteriorum, mediarum, vel omnium fibrarum contractione. In hujus mediâ parte imperitiores chirurgi perperàm fonticulos aperiunt.

Tertius à magnitudine *Latiſſimus* appellatur, quia totum ferè dorſum cum ſuo pari tegit. Ab uſu *Aniſcalptor*, quia brachium retrò deorſum trahit. *Oritur* membranoſo, latiſſimoque principio ab apicibus vertebrarum ſpinæ; inter os ſacrum, & ſextam thoracis vertebram ſitarum, necnon à ſuperiore illius oſſis parte: hinc ſcapulæ baſin (à qua nonnumquam fibras carnoſas plurimas recipit) carnoſum accedit, & tandem brevi, ſed valido, latoque tendine, inter pectoralem, & rotundum inſeritur, & brachium retrò deorſum trahit; modò magis ad ſuperiora, prout vel hæ, vel illæ fibræ, quas propter amplum principium valde diverſas obtinet, contrahuntur.

Quartus dicitur *Rotundus Major*, qui carnoſus parte poſteriore ſub axillâ locum habet, & carneo principio à totâ ſcapulæ inferiore coſtâ pronaſcitur, ac brevi, lato, validoque tendine in brachii os, paulò infra cervicem deſinit, brachiumque retrò deorſum trahit.

Quintus (hic *fallopio* octavus eſt) à ſitu *Tranſverſalis Muſculus brevior*, à formâ verò *Rotundus Minor* nuncupatur. Ab infimo ſcapulæ angulo exſiliens, in brachii cervicem producitur, & motum quarti muſculi adjuvat, cujus illum portionem eſſe nonnulli exiſtimant.

Sextus *Infraſpinatus*, aliis *ſuperſcapularis inferior* appellatur, quia totam exteriorem ſcapulæ partem, quæ ſub ſpinâ eſt, tegit. Hic à ſcapulæ baſi infra ſpinam exortus, lato, brevique tendine humeri ligamento articulum continente extrinſecus velut in ſemicirculum inſeritur, & brachium ad exteriora circumagit.

Septimus *Supraſpinatus*, ſeu *ſuperſcapularis*, aliis *Rotundus Minor* appellatur. E ſcapulæ baſi enatus totam cavitatem inter ſpinam, & coſtam ſcapulæ ſuperiorem implet, latoque, ac valido tendine articulum ſuperante obliquè cervici inſeritur, & brachium cum priore circumducit. Alii tamen putant illum cum deltoide brachium ſurſum movere.

Octavus, ſubſcapularis dicitur, ſeu *Immerſus*, carnoſus valdè inter ſcapulam, & coſtas habitat, & occupat partem internam ſcapulæ, inſeritur verò lato tendine in humerum ſecundum ligamentum internè, & brachium introrſum circumagit.

Nonus, *Perforatus*, *Coracoides*, *&* *Coracobrachiæus* dictus, brevi, nervoſoque principio à ſcapulæ proceſſu coracoide incipiens, robuſto tendine ad medium ferè brachium anteriùs excurrit, idque cum pectorali antrorſum pectori adducit. Hujus venter perforatus eſt, & tranſitum præbet nervis, qui ad cubiti muſculos diſtribuntur. *Riolanus* putat hunc muſculum eſſe portionem bicipitis, ſeu primi muſculi cubiti.

De Muſculis Cubiti.

Cubitus duobus conſtat oſſibus, quæ prout variis articulationibus connectuntur, ita motus habent nonnihil diverſos. Flexionem, & extenſionem dirigit os cubiti: pronàm verò, & ſupinam manum facit radius: hincque ad proprios motus ſingula proprios, diverſoſque habent muſculos.

Os cubiti quatuor movetur muſculis, nempe duobus flexoribus; & internâ, ſeu anteriore brachii parte ſitis: & duobus extenſoribus internam, ſeu poſteriorem brachii partem occupantibns: illi ſunt Biceps, & Brachiæus: hi longus, & brevis.

Biceps gemino, validoque oritur principio, altero exteriore nerveo à ſuperiore ſupercilio acetabuli ipſius ſcapulæ: altero partim nerveo, partim carneo, à ſcapulæ coroide apophyſi exorto: quibus principiis deinde unitis, corpore ſuo brachii internam ſedem occupat, & craſſo tendine in caput, ſeu prominentiam interiorem inſeritur, articuli ligamento nonnihil alligatur.

Brachiæus prædito ſubſternitur, eoque brevior, & totus carnoſus eſt. A mediâ parte oſſis brachii procedens, deſinit inter radium, & cubitum, qua parte ſimul connectuntur. Hic cum priore cubitum arctiſſimè flectit.

Longus valido, latoque, ſed gemino emergit principio: uno ſublimiore ab omoplatæ coſtâ infernâ, altero humiliore, quibus junctis, ſub capite oſſis humeri; in olicrano, ſive cubiti ſummo exteriùs terminatur.

Brevis à cervice poſtica brachii ortus, in illam olicrani partem, cui connectitur cum præcedente, deſinit. Hic unà cum longo unicum, robuſtum, ac nerveum tendinem efficit, quo drachium extenditur.

His quatuor muſculis duo ſequentes ab *Anatomicis* poſterioribus adhuc additi ſunt, iiſque numerus muſculorum cubiti adauctus eſt.

Primus *Brachiæus* externus à *Riolano* ita vocatus, quia eſt moles carnea, quæ cum longo, & brevi confunditur, eidemque parti inſeritur.

Secundus *Aconæus*, qui corpore exiguus (hic aliis eſt pars muſculi quarti, ſeu brevis) ab inferiore humeri parte poſteriùs enaſcitur, cubitique duobus oſſibus intermedius, in latus ulnæ nonnihil obliquè deſcendit: Hi duo extenſionem longi, & brevis adjuvant.

De Muſculis Radii.

Radium quatuor movent muſculi, quorum duo interiores radium introrſùm movent, Pronatores dicti; duo exteriores eundem extrorſum convertunt, *Supinatores* appellati.

Primus Pronatorum, qui ſuperior, à formâ *Rotundus*, ſeu *Teres* nominatur. Hic ab interiore parte tuberculi humeri productus, tendine membranoſo ad radii ferè medium decurrit.

Secundus, qui inferior, quadratus dictus, ab interno ulnæ latere tranſverſim extenſus, ſupra ligamentum quod radium cubito connectit, progreditur, radiiſque internæ parti committitur.

Prior ſupinatorum, qui longior, ab extremo humeri turberculo exortus, ad radii apicem inferiorem deſcendit.

Alter, qui brevior, ac tenuis, è brachii externâ apophyſi emergens, prope radii medium terminatur.

De Muſculis Carpi, & Volæ Manûs.

Carpus extenditur, flectitur, & lateraliter movetur beneficio quatuor muſculorum: ex quibus duo interni, totidemque externi.

Ante hos tamen primo loco demonſtrandus occurrit *Muſculus Palmaris*, qui omnibus ferè muſculis manûs interioris ſubſternitur. Originem ſumit ab interno humeri tuberculo, carnoſus in principio exiſtens, mox in gracilem tendinem attenuatur, qui ligamentum annulare carpi ſupergreſſus, dilatatur in nervoſam membranam per volam manûs uſque ad digitorum confinia expanſam, cuti adeò tenaciter affixam, ut difficilimè ab eâ ſeparari queat. Hic cutem corrugando apprehenſionis firmitatem præſtat, volamque eximio ſenſu donat.

Palmari adjacet caro quædam in principio manûs inter-

internæ, parte inferiore Montis Lunæ ad carpi oſſiculum octavum, quæ bifida, nonnunquam trifida, duorum, vel trium muſculorum quaſi effigiem extrinſecùs refert, atque in mediam, internamque volam defertur, muſculo palmari ſubtenſa, & implicata. Hæc eminentiam carneam articulari digito ſubjectam ad Thenar adducens, manum cavam reddit, & Scyphum Diogenianum efformat.

Muſculorum carpi internorum primus *Cubitæi Interni* nomine inſignitus, oritur à brachii apophyſi, & cubito attenſus, craſſo tendine carpi quinto oſſi implantatur.

Secundus *Radiæus Internus* dictus ab eòdem loco eductus, per radium exporrigitur, & in os metacarpi indicem ſuſtinens, deſinit. Hi duo manum contrahunt.

Externorum verò carpi muſculorum prior, *Radiæus externus*, ſive *Bicornis* dictus, lato, geminoque principio à brachii acumine oſſeo ejuſdemque condylo externo procedens, radio carnoſus innititur, & duplici tendine in os metacarpi primum, & ſecundum inſeritur. Hic propter geminam inſertionem, geminumque principium à nonnullis geminus deſcribitur.

Alter *Cubitæus externus* nuncupatus, ab externâ apophyſi brachii ortûs, ac per cubitum delatus, in os quartum metacarpi, minimo digito ſubjectum, unico tendine infigitur. Hi duo manu extendunt.

Si horum quatuor muſculorum tantùm unus, aut duo unius lateris agant, tunc manus lateraliter movetur, idque aut ſurſum, aut deorſum, aut in medio, prout vel ſolus externus, vel internus, vel ambo ſimul agant.

De Muſculis Digitorum, & Pollicis.

Digiti ad robur, varioſque motus multiplices, validos obtinuerunt muſculos, quibus flectuntur, extenduntur, & ad latera moventur.

Flectunt *Sublimis*, *Profundus*, *& Lumbricalis.*

Sublimis, qui & *Perforatus* dicitur, ab interno oſſis humeri turberculo exoritur, & circa carpum in quatuor tendines dirimitur, prope finem veluti rimâ (quam ſequentis muſculi tendo tranſit) fiſſos, qui in ſecundum digitorum internodium inſeruntur.

Profundus, qui & *Perforatus* vocatur, à partibus ſuperioribus cubiti, & radii paulò infra articulum emergit, & quadripartitus robuſtis tendinibus rimas prioris tranſiens, tertio digitorum oſſi implantatur.

Ut autem per hos muſculos recta fieret inflexio, & tendines contracti non exſurgerent, cutemque attollerent, parte manûs internâ, ſecundum totam eorum longitudinem, canali ex duris membranis confecto, interiùs pingui, ac oleoſo humore inuncto includuntur, in quo liberum curſum habent.

Lumbricales appellati, tenues à muſculi profundi tendinibus orti, in primum internodium terite tendine, cum interoſſeorum tendinibus confuſo, deſinunt: interdum ulterius cum interoſſeis miſti, ſecundum digitorum latera uſque ad tertium internodium excurrunt, & digitos lateraliter flectunt.

Digitos extendunt muſculi duplices, alii communes, alii proprii.

Communes, qui quatuor digitis inſerviunt, bini ſunt, ab extremo humeri tuberculo prognati, qui in progreſſu ſimul junguntur, & tendinibus unitis ſecundo, tertioque digitorum oſſi firmiter adnectuntur.

Proprii, qui unum ſolummodò digitum extendunt, duo ſunt.

Primus, *Extenſor Indicis proprius*, quem præter communem obtinent, *Riolano*, & *Veslingio*, *Indicator* appellatus, à mediâ, & extremâ cubiti regione ortus, bifido tendine in ſecundam articulationem inſeritur, quorum tendinum alter cum tendine extenſoris communis coaleſcit.

Alter *Minimi digiti extenſor proprius*, qui à radii ſupernâ parte ortus, & cubito, radioque interjectus, externè in auricularem digitum duplici tendine implantatur, quorum unus cum tendine communis extenſoris miſcetur.

Digiti ad latera, vel verſus pollicem adducuntur, vel ab eo abducuntur, beneficio octo *muſculorum Interoſſeorum*, quorum quatuor interni intervallum oſſium metacarpi obtinent: quatuor externi in palmâ manûs collocati, prioribus deſuper incumbunt. Oriuntur à ſupernis oſſium metacarpi partibus juxta carpum, deinde modo ſoli, modò cum lumbricalibus coëuntes, lateraliter tria digitorum oſſa tendinibus perreptant, uſque ad radicem unguium, ubi antrorſum, & ſupernè tendines coëuntes terminantur. Ab his medius, & annularis digitus duos tendines recipiunt, Index, & auricularis unum.

Præter lumbricales antedictos, ſunt lateraliter moventes muſculi proprii duo.

Primus *Adductor Indicis Proprius*, qui ab interno pollicis internodio primo exſurgens, in oſſa indicis deſinit, & indicem verſus pollicem adducit.

Alter *Abductor minimi digiti proprius*, qui in volâ à carpi oſſe tertio, & quarto ſecundi ordinis emergens, in articulum primum auricularis digiti exteriùs ad latus inſeritur, eumque à reliquis digitis abducit.

Pollex, qui robore quatuor digitis æquipollet, extenditur beneficio duorum muſculorum longorum, qui ab exteriore cubiti latere oriuntur: quorum unus ad tertium uſque internodium pertingit. Alter carpum prætervectus in primum, & ſecundum pollicis articulum duplici tendine extrinſecùs inſeritur.

Flectitur autem duobus muſculis. Uno valido, qui à ſuperiore radii parte ejectus, ad primum, & ſecundum pollicis internodium excurrit. Altero minore, qui ab oſſe carpi procedens, alteri ſubjicitur, & in medium pollicem extenditur.

Adducitur verſus alios digitos à tribus muſculis, ex tribus oſſibus infernis metacarpii prodeuntibus, & in pollicis ſecundum os inſertis.

Abducitur verſus exteriorà à duobus muſculis: quorum prior à parte interiore oſſis carpi pollicem ſuſtinentis ejectus, in ſecundum internodium pollicis membranoſo tendine inſeritur. Alter ſpatium, quod inter pollicem, & indicem eſt occupans, à poſteriore ſede oſſis metacarpii indicis ſubjecti exoritur, & in pollicis internodium primum toti externo lateri carnoſus inſeritur, ac tendinem membranoſum ſecundo tranſmittit.

De Oſſibus Totius Manûs.

Oſſa manûs dividuntur in brachium, cubitum, & extremam manum.

Brachii os unicum eſt magnum, & validum, longum, teres, & inæquale. Parte ſuperiore appendicem habet, vel caput, magnum, rotundum, cartilagine obductum, adnatum; quod cum ſcapulâ articulatur per Diarthroſin. Inferior pars cubito, & radio articulatur, ubi duo proceſſus ſunt: externus minor, cartilagine incruſtatus, & internus, duos ſinus habens, ut forma fiat trochleæ, vel rotulæ ad quam volvuntur funes, unde cubitus ginglymo junctus in acutiſſimum angulum flecti poteſt, ac ultra rectam lineam non extendi.

Cubitus è duobus componitur oſſibus, ſibi mutuò incumbentibus, ita ut extremitates conjungantur; media verò à ſe invicem ſecedant, quamvis membranoſo ligamento copulata ſint.

Horum oſſium primum, quod inferiùs majus, & longius, *Ulna* vocatur, fortè quod ulnæ menſura olim

olim iſtam longitudinem habuerit: antiquis *Cubitus*, & *os cubiti*, Barbaris *focile majus* dicitur.

Superiore parte amplius, craſſiuſque eſt, ac verſus manum ſenſim velut in aciem attenuatur, eique ad finem tuberculum rotundum adnatum eſt. Proceſſu minore nonnihil acuto, qui ſtyloides vocatur, donatur, quo per ligamenta carpi oſſiculis, interveniente cartilagine, connectitur per arthrodiam. Supernè vero humeri oſſi articulatur per ginglimum, eumque in finem proceſſus obtinet duos: quorum anterior, qui minor, oſſis humeri ſinum interiorem ſubit: poſterior, qui major, longior, & obtuſior, oſſis humeri cavitatem poſteriorem ingreditur, in eaque ſiſtitur, ita ut brachium non ultra rectitudinem extendi, ſeu retrorſum moveri poſſit. His accedunt duo ſinus cartilagine obducti, quorum qui externus, ſeu lateralis, & minor eſt, caput radii excipit: alter qui poſticus, & amplior, inſtar ſemicirculi ad humeri rotam circumvolvitur.

Alterum cubiti os *Radius*, & *focile minus* dicitur, quod ſuperius, & brevius eſt. Hujus ſuperior extremitas tenuior exiſtit, rotundoque capite prædita, à latere ab ulnâ excipitur. In ſummitate verò ſinum rotundum, ſed ſuperficiarium, cartilagine incruſtatum obtinet, quo humeri caput admittit, cum eoque per diarthro in articulatur. Inferior verò extremitas, quæ craſſior, à latere ulnam parvo ſinu cartilagine munito recipit, & interiùs gemino ſinu, ſimiliter cartilagine obducto, carpi duo prima, & ſuprema oſſicula admittit.

Manus extrema dividitur in carpum, metacarpium, & digitos.

Carpus Arabibus *Raſetta*, ſuperior manûs pars, octo conſtat oſſiculis magnitudine, figurâque nonnihil diſcrepantibus, duplici ordine diſpoſitos. Primo ortu ſunt cartilagines, poſteà fiunt oſſa ſpongioſa. Obducuntur ligamentis cartilagineis validiſſimis, & ſimul conſtringuntur, ac ſi unum os eſſent. Atque hæc ligamenta ab inferioribus proceſſibus redii, & cubiti orta, articulationi inſerviunt. Alia verò ſunt ligamenta, quæ tranſverſa, & annuli formam habentia, pro firmandis, & tutò tranſmittendis tendinibus. Internum continens muſculorum digitos flectentium tendines, externum, extendentium. Quæ vincula licet unum videantur, in plurima dividi poſſunt. Ordine aliquo diſponuntur oſſa carpi: nam ſupernè quatuor ſunt radio, & cubito articulata; infernè totidem, quatuor metacarpii oſſibus connexa.

Metacarpium quatuor conſtat oſſibus longis, gracilibus intùs cavis, ſeu fiſtuloſis, medullâ repletis, intermediâ regione ſejunctis, ut muſculis interoſſeis tutior ſedes foret. Horum primam indici annexam, longiſſimum, & craſſiſſimum eſt, cætera verò ſenſim tenuia, & breviora evadunt.

Digitorum oſſa, adnumerato pollice, ſunt quindecim, in quovis digito tria, magnitudine diverſa; quorum primum ſecundo amplius, ſecundum tertio, quod tertium ungue tegitur. Seriem digitorum vocant Græci *Phalangem*, quia velut in acie ſtare videntur. Poris gibba, intùs plana, & aliquantulùm excavata, ad commodiorem ſolidorum apprehenſionem. Habent ſinguli digiti ligamenta parte internâ, ſecundum magnitudinem inſtar canalium, quibus invicem alligantur.

Proceſſus obtinent ſuperiùs, & inferiùs. Superiores rotundi ſunt, & in ſingulis ſupremis, ſeu primis quatuor oſſibus unum ſinum totundum habent, metacarpii os recipientem: in reliquis verò quaſi geminum ſinum, parvâ eminentiâ diſtinctum, obtinent. Inferiores verò proceſſus quaſi gemino capite, ſinu diſtincto, protuberant, quo geminum ſinum impoſiti os ſubeunt, excepto tertio, ſeu extremo oſſe, quod à nullo alio excipitur, ſed ungue munitur. Hi autem omnes ſinus, & proceſſus, ad faciliorem motum cartilagine obducuntur.

De Arteriis Totius Manûs.

Arteria Axillaris per brachium defertur inter muſculos deſcendens, cum venâ, & nervo brachii, quem quartum faciunt. Sub flexurâ cubiti dividitur in duos ramos inſignes; ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſecundum medium ad carpum rectà fertur, ubi pulſum Medici explorant; deinde ſub annulari ligamento progrediens, digitis pollici, indici, & medio ramos impertitur. Inferior ulnam percurrens ad carpum; proſpicit medio, & annulari, & minimo atque ad carpum pergit, ubi arteriæ motum inferiùs perſentimus, præſertim in macilentis, & pulſu magno præditis. Sed priorem ramum meliùs pulſare ſentimus, quia nimùs à tendinibus occultatus.

De Venis Brachiorum, & Manuum.

Vena axillaris dividitur in brachii initio in duos ramos inſignes: ſuperiorem majorem, ſeu venam *cephalicam*, & inferiorem minorem, ſeu *Baſilicam*. Superior dicitur vena cephalica quæ & *Humeraria*, & cubiti exterior appellatur) nomen ex eo adepta videtur, quòd olim Medici, in rebus anatomicis minùs verſati, eam recto ductu à capite ad brachium deſcendere, ſanguinemque ex eo huc deferre exiſtimaverint, atque hinc capitis affectibus illam potiùs, quàm ullam aliam brachii venam ſecandam eſſe putarint (qui antiquitùs etiam error hodiè quorundam imperiorum animos obſedit) cùm tamen è contrario hæc vena ex brachio aſcendat ad axillarem, nec à capite quidquam recipiat, nec ad illud quidquam deferat, ſed ſanguinem ab inferiore manu aſcendentem ſolummodò per axillarem in venam cavam effundat.

Fertur ſuperficie tenus inter carnoſam membranam, & muſculorum tunicam.

Ejus *Ramus externus*, *funis brachii* dictus, ad carpi medium parte inferiore, baſilicæ ramo jungitur, & indè externam carpi ſedem conſcendens, inter digitum annularem, & minimum pergens, dicitur *Salvatella*, cujus illi, & hodiè alii ſectionem in ſiniſtrâ manu contra melancholicos affectus commendant, ſed fruſtrà, & abſque fundamento.

Vena Baſilica, quæ inferior, & tenuior axillarem ſubit, cephalicam magnitudine ſuperat, & in dextro brachio *Hepatica*, in ſiniſtro *lienaris* vulgò appellatur, quòd olim rudiores Medici illam in hepatis, hanc in lienis affectibus ſecandam judicaverint, nulla ratione ſuffulti. Sed caveant chirurgi in ejus ſectione, ne nervus tertii, & quarti paris adjunctus lædatur, unde magnus cruciatus, febris, convulſio, & mors. Subjacent & arteriæ, quibus læſis aneuryſma, & ſanguis profluvium.

Inter baſilicam, & cephalicam adeſt alia tertia vena, quam à medio brachii ſitu, vel potiùs quod inter dictas venas media ſit, *Medianam* vocant, alii etiam *Venam communem* nominant, quia ex cephalicâ, & baſilicâ paulò infra flexuram, vel in flexurâ cubiti, mediante brevi hac venâ concurrentibus, conſtruitur. Hæc gemina eſt: una exterior ſub cute conſpicua: altera profunda, quarum utraque plurimis radicibus manui, & digitis, necnon muſculis, membraniſque manus, & cubiti implantatur.

In manu omnium radicum, minimarumque venarum divaricationes exactiſſimè deſcribere difficillimum eſt; tam confuſa enim eſt venarum cubitum, & manum implicantium diviſio, & tam frequens conjunctio, atque intermiſtio, ut ſæpenumerò an venæ

venæ ab hac, an verò ab illâ radice procedant, diſtingui vix poſſit.

Sex nervorum paria brachium ingrediuntur.

Egimus ſuprà de aliis ſenſibus, tantùm de tactûs ſenſu pro coronide agendum reſtat, de quo anatomes manus ratione laconicè agimus.

Cap. LXIX.

De Tactus Senſu.

IN hoc ſenſu quàm pauca prælibabimus; cùm enim de hujus ſenſationis ſede nihil poſſit in controverſiam duci, cùm apud omnes conveniat totam cutem hujuſcemodi organo in uſum venire, idcirco ea tantùm perpendemus; quæ ad modum attinent contactus, ejuſque diverſitatem, ſi verè ad merum tactum objectorum diverſitas reducenda erit.

Diximus in cutis anatome, cutem ex venarum, arteriarum, nervorumque ramulis maximoperè contegi, inque eam à glandulis ferè innumeris vaſa lymphatica, atque excretoria communicari, per eas enim lympham ex arteriis ibidem delatam intelligimus, quæ per ſudorem excernitur, quas *glandulas*, ob earum parvitatem *miliares* appellant Recentiores, cumque ex *Malpighii* advertentiâ comperuerimus ex cutis involucro reticulari, quod mucoſo humore perfunditur, fibrillas nerveas in faſciculos collectas prodire: dicendum exiſtimamus harum nervearum fibrillarum congeriem per totam cutem diſperſam tactus organum conſtituere.

In his itaque fibrillis, ſeu nerveis filamentis à cerebello prodeuntibus tactilium motiones recipiunt, quæ ad cerebellum transfuſæ tactus ſenſationem producunt, ibi enim anima varias ſenſibilium vulgò qualitatum ideas effingit, prout variè nervos tangentia corpora percuſſerint.

Ut autem motus in nerveas cutis fibras impresſi ad cerebrum uſque propagentur, inflatæ, ac protenſæ illæ ſint oportet, cùm experiamur motum ad campanam v. g. minimè traduci, ſi ad eam alligatus flaccidus tangatur funis; undè factum eſt, ut in eaſdem fibras ſpirituoſus, promptèque in auras diſſolubilis latex ſcaturigine è cerebro à ſagaci protrudatur naturâ; eo enim irradiantur nervi, inflanturque ſimili prorſus modo, quo flante vento navigiorum diſtenduntur vela. Mirum ergò non erit, ſi *Galeniſtarum* martyriis dilaniati, divexatique apoplectici, ictus percuſſiones, aliaque tormenta non ſentiant, dum eorum nervis talium inflantium ſpirituum ſit denegatus influxus.

Quoniàm verò tot, tantiſque modis hoc ſenſorium objecta immutent in textura, in motu, atque in configuratione, idcircò tam differentium ſenſationum inter ſe diſcrimen exponere uti non incongruum ita facilimum duximus explicare; videmus namque ad una, eademque citharæ fide diſtinctos gigni poſſe ſonos, ſi ea diversè, varièque aut tendatur, aut pulſetur, aut contingatur. Quod ut apertiùs innoteſcat, quam breviſſimè ſingulas ſenſibilium qualitates, quas vulgus ad tactum redigit percurrere operæ pretium exiſtimavimus.

Quæ primò offerentur, caliditas, atque frigiditas occurrunt, quarum Idola, tunc anima concipit, cum calorifica corpuſcula in cutis poros ſe inſinuantia ejuſdem fibras divellunt, vellicant, dilatantque. Contrà verò frigiditatem ſentimus, ſi cutis poruli vel ab armoniacis, ſalinitroſiſque particulis coarctentur conſtipenturque, juxta eorum placita, qui frigus poſitivum eſſe aſſeverant, vel à calorificarum particularum receſſu conſtipati, ac contracti idem pori comperiuntur juxta noſtra opinamenta in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ* explicata.

Non aliter de humiditate, & ſiccitate, erit conjectandum; nam aut corpora humida, fluidaque in organum impingunt; ſuiſque particulis cutis meatulos pervadendo, ipſi adhærent, & humiditatem progignunt, corpuſque humidum conſtituunt, aut corpus nullâ ſenſibili humiditate donatum in cutis contactæ foraminula incurrit, & ſic ſiccitatem procreat; Hinc non incongrua quorundam opinio judicanda eſt, aſſerentium; quamplurima relativè ad noſtros ſenſus definienda eſſe.

Gravitas, & levitas habentur, cùm corpora vel vehementiùs, citiùſque, vel tardiùs, imbecilliùſque nos; noſtraque membra deorſum impellunt.

Aſperum & lævigatum ſentimus, ſi corpora aut inæquali; & ſcabrâ, aut æquabili, & perpolitâ ſuperficie cutem laceſſerint; ſicuti duritiem & mollitiem obſervamus, ſi corpus tangenti digito aut reſiſtat ob ſui ſticticitatem, vel cedat ob ejuſdem laxitatem.

Denique ubi nerveæ fibrillæ tanto trahantur impetu, ut vel nimis diſtendantur, ac ferè diſrumpantur, & à membris, quibus adnectuntur, vi divellantur, & dolorem, ſeu triſtem ſenſationem contrahimus, aut non modò non rumpuntur, nec divelluntur, neque ab eorum craſi variantur, ſed regulari, placidaque blanditie contrectantur, & voluptatem, ſeu titillationem ſentimus. Eodem prorſus modo de aliis ſenſationem affectionibus, quæ à vulgo tactui adſcribuntur erit diſcurrendum, atque hæc de tactûs ſenſus prout noſtra patitur digreſſio, ſatis dicta ſufficiant.

Cap. LXX.

De *Anatomicâ Pedis Hiſtoriâ.*

SIcut ad apprehenſionem duas manus, ita ad ſtationem, & ambulationem duos homini pedes conceſſit Summus Conditor, qui ad majorem commoditatem, & greſſûs firmitudinem, longi; latique ac ſubtùs in medio aliquantulùm cavi, variiſque articulis diſtincti ſunt.

Pes dicitur totum id, quod à natibus ad digitorum pedis extremitates, aliis *Magnus* pes, vel *Crus*. Dividitur in ſuas partes, ſicut & manus, non abſimili comparatione, nempe in femur, tibiam, & parvum pedem.

Femur à coxendicis articulo ad primam articulationem procedit, quæ anteriore parte *Genu*, poſteriore *Poples* appellatur. In hujus ſummitate ad flexuram *Inguen* eſt, in quo latet glandula famoſa ex octo minoribus glandulis compoſita, quæ olim hepatis emunctorium eſſe dicebatur.

Tibia, ſumpto à genu initio, ad calcem uſque fertur: cujus anterior, & durior pars ſpecificè Tibia, poſterior carnoſa *Sura* nominatur. Duæ verò inferiores laterales prominentiæ *Malleoli* dicuntur, hic internus, ille externus.

Parvus pes eſt baſis, cui totum corpus inſiſtit: dividiturque in Pedium, Metapedium, & digitos.

Pedium (cujus pars poſterior *Calx*, & *Calcaneum* dicitur) conſtat ſeptem: *Metapedium* quinque oſſibus, digiti ſinguli tribus (quibus adſtant ſeſamina) excepto pollice, qui duobus tantùm conſtat.

Mollibus autem digitorum extremitatibus ad tutelam impoſiti ſunt ungues, ejuſdem ſubſtantiæ, & naturæ cum iis, qui in manibus ſunt, de quibus egimus.

Pedis *uſus* eſt, ut ſit ambulationis inſtrumentum, quæ fit per motum, & firmationem; nam uno pede in terram firmato, alterum movemus, & circumferimus & ne in terram cadamus, pes fixus prohibet;

atque ita fit ambulatio. Firmatio ergò eſt totius corporis actio, motio verò pedis, quam vel promovet, vel tardat femoris longitudo, aut brevitas, ſicut aves, quia volare debent, ne impedimento eſſet moles, brevi ſunt femore, longiſque pedibus, qui greſſum adeò retardant. At homines tardiùs, ſe promovent, quam canes: quia illos ſucceſſiva promotio pedis à calcaneo ad digitos remoratur; hi verò unico parvi pedis motu curſum abſolvunt. Aliàs pedis proceritatem ad generandi officium in ſexu muliebri conferre putant alii. In genibus autem, & calcaneo inciſio facta eſt, ne ituri ſaltaremus.

Totus pes componitur ex partibus continentibus communibus, membranis, oſſibus, ligamentis, muſculis, arteriis, venis & nervis. Motum variè efficiunt varii muſculi: nam alii femur, alii tibiam, alii pedem, alii digitos flectunt, extendunt, adducunt, & circumagunt.

De Muſculis Femoris.

Femur *flectunt* tres muſculi.

Primus *Lumbaris*, ſive Pſoas, qui ferè teres, craſſus, ac lividus in abdominis cavitate ſitus eſt. Oritur carnoſo principio, circa duas inferiores thoracis, & tres ſuperiores lumborum vertebras, & per oſſis ilii interiorem faciem deſcendens, tereti, validoque tendine in rotulam femoris minorem elatiore parte anteriùs inſeritur, ac femur validè ſurſum trahit. Quia autem huic muſculo inſigni nerveo prædito, renes incumbunt eo loco, ubi nervus ingreditur, hinc fit, ut calculo in rene exiſtente, ab illius compreſſione ſtupor in ejuſdem lateris femore perſentiatur.

Huic muſculo nonnunquàm ſupertenditur alter exiguus muſculus *Parvus Pſoas*, vel *Parvus Lumbaris* dictus, qui in exortu ſuo minimi digiti longitudine carnoſus, gracili, ac plano tendine ſupra pſoam delatus, cum pſoâ; & iliaco finitur illumque rectè complectitur ac in ſede ſuâ firmiter continet.

Secundus *Iliacus Internus* qui tenui, carnoſoque principio in oſſis ilei internâ cavitate ortus, tendine ſuo lumbari jungitur, & inter magnum, ac parvum trochantera antroſum deſinit.

Tertius *Pectineus*, qui lividus eſt. Hinc à parte ſuperiore oſſis pubis ad commiſſuram, juxta ejus cartilaginem, carnoſus, & latus proſiliens, brevi latoque tendine femoris lateri interno implantatur, & ad poſteriora uſque progreditur, quo femur validè ſurſum, & introrſum flectitur, ſicque femur unum alteri imponitur; ac proindè à *Bartholino* ad muſculos adducentes refertur.

Extendunt femur muſculi tres *Glutæi* dicti, qui nates conſtituunt, & etiam inſerviunt ad regrediendum.

Primus *Glutæus Major* à coccyge, ſpinâ oſſis ſacri, & ilii oſſis coſtâ, carnoſus admodum enatus, quatuor digitis infra magnum trochanterem valido tendine deſinit.

Secundus *Glutæus Medius*, tam in ſitu, quam in magnitudine, qui primo magnâ ex parte ſubſternitur. Hic à coſtâ, & dorſo oſſis ilii regione anteriore carnoſus exiens, totamque ferè oſſis ilii regionem occupans, lato, validoque tendine in trochanteris majoris anteriorem, & elatiorem partem implantatur, eam undique cingens.

Tertius *Glutæus Minor*, qui totus ſub ſecundo latet. Hic ab oſſis ilii dorſo, ejuſque ſede poſteriore, ac inferiore carnoſus procedit, & lato, robuſtoque tendine trochanteris majoris parti interiori, & apici inſeritur.

Adducit femur introrſum *Triceps muſculus*, qui à quadruplici principio, ſecundum *Falloppium*, *Bauhinum* & *Riolanum* rectiùs *Quadriceps* appellari meretur; eſtque omnium totius corporis muſculorum craſſiſſimus, cujus ſingulæ partes, ut ortu, & inſertione; ſic fibris, & aliquantum etiam uſu variant, quâ de cauſâ *Bartholinus* illum in tres muſculos diviſum deſcribit, ſed meliùs in quatuor diviſum propoſuiſſet.

Prima ejus pars oritur principio nervoſo ab oſſis pubis lineâ ſuperiori, & in femoris lineam aſperam inſeritur.

Secunda procedit ab imâ oſſis pubis commiſſurâ, & deſinit in femoris lineam aſperam parte ſuperiore.

Tertia à totâ coxendicis infernâ parte emergit, & in femoris poſticam lineam aſperam ſub rotatore minore implantatur.

Quarta pars à coxendicis apice ejecta, tereti, tendine, qui cum tenui tendine portione primæ partis jungitur, in femoris tuberculum internum; & inferius finitur.

Adducunt femur ad latus externum muſculi quatuor exigui *Quadrigemini* dicti, quia ferè ſibi invicem ſimiles ſunt, & parte poſticâ ſupra femoris articulationem alternatim collocati.

Primus, & ſuperior quadrigeminus, qui à formâ *Pyriformis*, à ſitu *Iliacus externus* nominatur, ab imo oſſe ſacro procedit. Secundus à tubere oſſis iſchii. Tertius huic contiguus, ab eodem loco, & illi tres in trochanteris cavitatem inſeruntur. Quartus qui *Quadratus* dicitur, cæteris latior, ac carnoſior, & duorum digitorum latitudine, à tertio diſtans, exoritur ab internâ parte tuberis iſchii, & in partem externam magni trochanteris deſinit.

Obliquè femur *Rotant* duo muſculi *Obturatores* appellati, qui foramen inter os pubis, & iſchium patens occupant, ac regreſſum etiam adjuvant: unus internus, alter externus. Internus, qui validior, ab internâ dicti foraminis circumferentia carnoſus ac latus procedens, & tranſverſim ſupra coxendicem extrorſum delatus, trifido tendine, marſupium tutelæ gratiâ tranſeunte, magni trochanteris cavitatem ingreditur, & rotationem externam facit. Externus, qui pectineo ſubjacet, à dicti foraminis circumferentiâ externâ carnoſus incipiens, & per cervicem femoris, velut per cochleam revolutus, in magni trochanteris cavitatem amplo, valido que tendine, ſub quadrigemino implantatur, & internam rotationem dirigit.

De Muſculis Tibiæ.

Tibia tripliciter movetur, nempè flectitur, extenditur, & obliquatur.

Flectunt tibiam quinque muſculi.

Primus *Longiſſimus*, qui & *facialis* dicitur, anteriùs ſtatim ſub cute occurrens, ab interiore oſſis ilii tubere oritur nerveo, carnoſoque principio, & gracilis per interiora femoris, inſtar faſciæ, aliis muſculis decuſſatim inſtratus fertur, ac juxta genu in tendinem deſinit, qui in anteriorem, & interiorem, partem oſſis tibiæ, ad lineam acutam, ſub genu inſeritur: atque hinc non ſine ratione ſcribit *Riolanus*, hunc non flectere tibiam, ſed potiùs extendere, & introrſum ducere.

Secundus *Gracialis*, longiſſimo introrſum accumbens, ad commiſſuram oſſis pubis, nerveo, amploque principio enaſcitur, & per femoris anteriora excurrens, tereti tendine in partem tibiæ interiorem implantatur.

Tertius *Seminervoſus*, à tubere iſchii nervoſo, gracilique principio ejectus, per femoris poſteriora, & interiora obliquè deſcendit, & tereti tendine in tibiæ poſteriorem, ac interiorem partem deſinit, ejuſque tendo uſque ad tibiæ medium excurrit.

Quartus *Semimembraneus*, qui ab eodem cum præcedente loco egreſſus, tendine paulò latiore ad tibiam poſticam protenditur.

Quin-

Quintus *Biceps* ex eodem iſchii tubere ortus, per externam femoris partem defertur, ac circa medium femur carneam molem, tanquam novum muſculum, aſſumit, ſed notante *Bauhino*, illud quidem in homine, ſed non in ſimia: ſicque deorſum deſcendens, inſigni tendine inferiùs in oſſis fibulæ proceſſum implantatur. Hic muſculus interdùm duplici exortu, & fine diſtinctus obſervatus fuit, atque hinc *Veſalio* duplex eſt.

Extendunt tibiam muſculi quinque, vel ſex.

Primus *Membranoſus* à ſupernâ ſpinâ oſſis ilii acutus, carnoſuſque prodiens, exteriore parte juxta femoris proceſſum majorem, abit in membranam longiſſimam, & latiſſimam, quæ inſtar tranſverſi cujuſdam ligamenti (hinc nonnullis faſcia lata dicitur) ferè omnes femoris, & tibiæ muſculos circundat, ac in ſede ſuâ continet, ad extremum uſque femoris excurrens. Miſcetur autem circa inſertionem cum tendinibus muſculorum ſequentium, & in tibiæ, ac fibulæ partem anteriorem, verſus externum latus implantatur, tibiamque rectâ extendit, atque etiam, ut quibuſdam placet, nonnihil extrorſum abducit.

Secundus *Longus* (hic Riolano *Sutorius*, Veſlingio *faſcialis* dicitur) ab oſſi appendice anteriore ortus, & per interiora femoris obliquo ductu decurrens, ſub genu ad tibiam interiùs deſcendit, eamque extendendo adducit; & ſutorum more alteri imponit.

Tertius *Rectus*, ab infernâ ſpinâ oſſis ilii enatus, carnoſo, teretique ventre rectâ ſecundum longitudinem femoris decurrit, ac forti tereti tendini patellam includens, ſub eâ in tibiam deſinit.

Quartus *Vaſtus Internus*, à cervice, & rotatore femoris minore ortus, tibiæ infernæ, paulo infra patellam inſeritur.

Quintus *Vaſtus Externus*, à rotatore femoris minore exteriùs principium ſumens, amplo tendine in tibiam externè, paulo infra patellam deſinit.

His quinque muſculis extenſoribus nonnulli ſubjiciunt ſextum muſculum femori adhærentem; *Crureum* appellatum: cujus principium conſtituunt inter duos femoris rotatores, finem verò cum vaſtis muſculis eundem.

Horum extenſorum quatuor poſteriores circa genu ſimul uniti unicum communem latum, validumque tendinem efformant, quo patellam involvunt, & femoris, tibiæque oſſa inſtar ligamenti validè colligant.

Obliquè tibiam adducit *Poplitæus*, Latitans in cavo poplitis, ab inferno, & exteriore femoris tuberculo exortus, & obliquè in appendicis tibiæ ſuperioris poſteriorem, ac internam partem delatus.

De Muſculis Pedis.

Flectitur *Pes*, & extenditur.

Flectunt antrorſùm duo; Primus *Tibiæus* anticus dicitur, tibiæ affixus, à ſuperno tibiæ proceſſu ortus, inſeritur in os pedii, ante pollicem, tendine ad finem bifido. Alter *Peronæus biceps*, uno capite, vel principio promanante, à fibulæ ſupernâ epiphiſi, altero è peronis medio. Duplicem habet tendinem; minorem in minimi digiti os delatum, & majorem ſub plantâ obliquè incedentem, & inſertum in os pedii è regione pollicis.

Extendunt retroſum poſtici quatuor: *Duo Gemelli*, internus, & externus, quia ſuram conſtituunt Gaſtrocnemii nuncupati, à femoris capite interno ſub poplite oriuntur. Tertius *Soleus* dictus, his ſubditur, à poſteriore fibulæ appendice exoritur. Tres hi muſculi deſinunt in craſſiſſimum, & validiſſimum tendinem pternæ, calciſque principio inſerendum, quo ſuſpendi ſolent mactata pecora: *Hippocrates* vocavit *chordam magnam*: ubi ex calcis fractura febres vult contingere ſingultuoſas, & convulſificas.

Ultimus *Plantaris* dicitur, & reſpondet palmari in manu, gracilis eſt, inque tendinem longum degenerat, totamque plantam tegens ab exteriore femoris capite; ſubexoritur, & in quinque digitos inſeritur, eundemque hic uſum, quem in manu habet: quamquam collatio utriuſque parùm ſit exacta. *Tibiæus poſticus* hic adducendus inter obliquè moventes, ſeu adductores numeratus *Spigelio*; inter extenſores *Riolano*.

De Muſculis Digitorum.

Digiti pedis varios habent muſculos, qui illos extendunt, flectunt, & obliquant.

Extendunt quatuor digitos duo muſculi *Tenſores* dicti.

Primus *Longus Tenſor*, ſub tibiæ antico reconditus, oritur ab anticâ; & internâ tibia, qua parte fibulæ ſub genu connectitur. Hinc ſecundùm longitudinem fibulæ rectà deſcendit, & in tendines quatuor ſeparatus, ligamentum annulare tranſit, atque in quatuor digitorum tres articulationes ſupernâ parte inſeritur.

Secundus *Brevis Tenſor* ab aſtraguli viciniâ parte ſuperiore projectus, & longo ſubſtratus, in omnes primi internodii articulos ſuis tendinibus ſupra deſinit qui tendines metatarſum longitendines decuſſatim interſecant.

Flectunt quatuor digitos ſex muſculi flexores.

Primus *Longus flexor* ſive *Perforans* & *ſublimis*, qui unà cum ſequenti *Brevi*, ſub muſculis ſuram conſtituentibus poſteriore ſede occultantur. Hic à ſupernâ tibiæ parte poſteriùs originem ſumit, & circa malleolum internum tibiæ, calciſque ligamentum ſubiens, in plantâ pedis finditur in quatuor tendines; qui per foramina brevis flexoris tranſeuntes, in quatuor digitorum tertium articulum inferuntur.

Secundus *Brevis flexor*, qui etiam *Perforatus*, & *Profundus* appellatur, inferiùs, & interiùs à calce prodit, dimiſſiſque tendinibus quatuor, circa finem ad tendinum præcedentis muſculi tranſitum rimâ diviſis, in ſecundum digitorum internodium excurrit.

Tertius, quartus, quintus, ſextu Muſculi *lumbricales* quatuor, qui à flexoris longi, ac brevis tendinibus, vel potiùs à ligamento eos tendines obvolvente producti, & carne quadam à calcaneo exſurgente adaucti, primo quatuor digitorum internodio ſingulis tendinibus infiguntur.

Obliquè digitos movent Muſculi *Interoſſei* decem, ſub oſſibus metatarſi, atque inter illa locati, & à maſſâ carneâ exorti: quorum externi ad primum digitorum internodum deſinunt: interni uſque ad ſecundum internodium excurrunt. Agentibus digiti abducuntur, internis adducuntur, ſimul agentibus extenduntur.

Digitus minimus peculiarem abductorum habet, à calcaneo productum, & quinto metatarſi oſſi extrinſecùs ſubjectum, qui primi internodii externo lateri inſeritur.

Pollex ſingulares obtinet muſculos.

Primus *flexor*, adjacens longo digitorum tenſori, qui poſteriùs à ſuperiore fibulæ parte carnoſus exoritur, viamque perforantis muſculi ſecutus robuſto tendini tertio pollicis oſſi connectitur. Nonnunquam ſub plantâ pedis in duos tendines dividitur, quorum unum pollici, alterum ſecundo digito tribuit, atque tunc longus digitorum flexor, tantùm tres tendines ad digitos mittit.

Secundus *Extenſor*, ab externo tibiæ latere, ubi fibula recedit, enatus, ac pedis ſuperiora perreptans, toti pollici parte ſuperiore implantatur. Interdum geminum tendinem emittit: unum ad ultimum magni digiti articulum: alterum in os metatarſi, pollici ſubſtratum.

Tertius *Abductor*, ab internâ parte calcis ortus, & pedis lateri interno ſecundum longitudinem attenſus, in pollicis os primum extrinſecùs defigitur.

Quartus *Adductor Major* à ligamento oſſis metatarſi, quod minimo, & proximo digito ſubjectum eſt, emergens, & obliquè ſuper alia oſſa procedens, internâ parte in primum pollicis articulum brevi robuſtoque tendine deſinit.

Quintus *Abductor Minor* à minimi digiti ligamento, quod primum internodium vincit, prodiens, transverſim carnoſus defertur, atque ad primum pollicis os brevi, latoque tendine interiùs excurrit. Uſus eſt, facere ſecuram ambulationem, quando per viam aſperam rotundis ſilicibus refertam, aut per aliud aliquid minutum, lubricum, & volubile eundum eſt. Nam hujus muſculi ope, pes ad ejuſmodi coporis figuram ſe accommodat, & id quaſi apprehendit, ut tutò greſſum firmare poſſit.

In plantâ pedis, quæ veſtigium appellatur, obſervatur carnea maſſa, quæ inſtar pulvinaris, muſculorum tendinibus ſubſternitur. Hanc nonnulli cum muſculo tranſverſali confundunt.

De Oſſibus femoris, & Cruris.

Pedis tres ſunt partes; femur, tibia, & extremus pes.

Femur à ferendo dictum, eo quod animal ferat, & ſuſtineat, unico conſtat oſſe robuſto, magnitudine, & longitudine cæteris omnibus excellentiore, anteriùs rotundo, & aliquantulùm gibbo; poſteriùs nonnihil depreſſo, ac ſinuoſo, aſperaque lineâ obliquè verſus genu deſcendente, inſignito.

Alia autem conſideranda ſunt in ejus parte ſuperiore, alia in inferiore.

Superiùs, proceſſum craſſum verſus coxendicis os prominentem, eique epiphyſio rotundam, & amplam impoſitum habet, ſicque globoſum femoris caput, validâ cervice ſubnixum conſtituit, quod cartilagine obductum in coxendicis acetabulum reconditur, in eoque duobus validis ligamentis detinentur: uno lato, craſſo, & membranoſo, quod articulum totum circumdat: altero teriti, quod ab ipsâ cavitate acetabuli productum, in femoris ſuſceptum caput inſeritur, idque acetabulo firmiſſimè connectit, atque ſic articulatio hæc per enarthoſin perfici ur.

Infrà cervicem, ubi os latius fieri incipit, duo proceſſus educuntut, ſuis epiphyſibus donati, quæ in pueritia manifeſtè conſpicuæ ſunt, ac increſcente ætate omnino oſſeſcunt, & femori inſeparabiliter uniuntur, ut nulla ſubſtantiæ diverſitas unquam fuiſſe videatur. Horum proceſſuum unus ſuperior, & major, ſurſum verſus exteriora vergit: alter inferior, & longè minor, obtuſi tuberculi figuram habet, retrorſum verſus ſpectat. Huic minori plerumque verſus exteriora adhuc aliud parvum tuberculum paulò humilior ſede adſtat. Hi proceſſus variis validis muſculis inſertionem, & ortum præbent.

Inferiùs, ubi femoris os cum ſuo appendice ſenſim craſſeſcit, duo capita ampla efformat, quorum externum craſſius eſt interno. His cartilagine obductis ſubjectas tibiæ geminas cavitates ſimiliter cartilagine munitas ingreditur. Inter illa capita cavitatem anteriùs parvam, poſteriùs magnam habet, per quam inſignia vaſa cum quarto paris vagi nervo ad crura deferuntur. Inter has cavitates tibiæ protuberantia ſuſpicitur, ſicque articulatio iſta per ginglymum abſolvitur, dum etiam duo tibiæ capita hæc ſuſcipiunt.

Præterea adhuc duo alii exigui ſinus ad utriuſque capitis latus conſpiciuntur, quibus variorum muſculorum tendines inſeruntur.

Poſteriùs in polite duo oſſa ſeſamoidæa inferioribus appendicibus apponuntur, quæ muſculorum duorum priorum pedem moventium capitibus innaſcuntur, cum alioqui reliqua ſeſamina muſculorum tendinibus inhæreant.

Quia autem articulatio genu non admodum firma fuiſſet, ſed in cruris motu, & ab externorum impetu oſſa facilè è ſuâ ſede exediſſent, hinc providus Creator iſti articulo anteriùs impoſuit os rotundum, & latum, inſtar umbonis circularis, quod *Mollam Patellam*, ſeu *Rotulam* vocant, ſubſtantiam in pueris cartilagineam obtinens, quæ increſcente ætate fit planè oſſea, & ad faciliorem motum interiùs cartilagine obducitur. Hoc os inhæret tendinibus muſculorum, nexu latiore, quippè non ſtrictè vinciri, ſed aliquantulùm mobile eſſe debuit, ut facilem luxationem averteret, & interim motui muſculorum haud efficere.

Femori ſubjicitur crus (hoc nomine à multis univerſus pes deſignatur) à genu ad talum ſe extendens. Hoc è duobus oſſibus componitur, craſſitie, & magnitudine plurimùm differentibus, ſurſum, deorſumque cohærentibus, intermediâ autem regione ob pedes muſculos ſejunctis, valido tamen intercedente ligamentis connexis.

Horum primum Latinis *Tibia*, vulgo *Facile Majus* appellatum, & *Canna Major*, eſt amplum, atque validum os aliquo modo triangulare, anteriùs ſecundum longitudinem acumine anguli ſui in interioris ſpinam acutam effingens, qua parte etiam carne deſtitutum, perioſteo, membranâ carnoſâ; vix viſibili aliquâ pinguedine, & cute tegitur, hæcque cauſa eſt, quòd tibiæ anterioris contuſiones ſæpè in curatione longas moleſtias pariant, ob facilem panniculi carnoſi, & perioſteo, nullâ carne, aut pinguedine intectorum læſionem.

Ad utrumque finem appendicem craſſam, & conſiderabilem obtinet.

Superior amplitudine inſignis, poſteriùs veluti duobus capitibus diducta eſt, atque in ſummitate duobus longis ſinibus, lubricâ cartilagine munitis excavatâ, femoris inferiora capita ſuſcipit. Dictis autem ſinibus limbus cartilagineus, craſſus, mobilis, & fermè circularis ad articulationis firmitatem circumjicitur.

Inter hos ſinus colliculus, veluti ſeptimentum, exſurgit, qui à femoris oſſis cavitate excipitur; è cujus colliculi aſperâ, & ſituoſâ ſummitate, ligamentum validum prodit, quod femoris ſinui infigitur, & inter alia ligamenta omnium maximè articulum firmat.

Inferior verò appendix minor eſt altera proceſſu notabili ad internum pedis latus protuberans, qui nullâ carne tegitur, & Malleolus Internus vocatur.

Hæc ſinibus duobus prædita eſt. Uno laterali, & minore, cui fibula accumbit: altero inferiore, multo majore levi protuberantiâ quaſi in duos ſinus diſtincto, & cartilagine obducto, quo talus ſubjectus ſuſcipitur, qui intrinſecùs tibiam ſuâ cavitate recipit, atque ſic per ginglymum articulatio hæc perficitur.

Alterum cruris os Perone, & *fibula*, barbaris *focile minus*, & *canna minor* nuncupatur, eſtque tibiæi extrinſecùs attenſum; ei longitudine non cedens, ſed multò tenuius, ac debilius, ſecundum longitudinem variis ſinibus, ad muſculorum inſertionem, exſculptum; atque lineis acutis prominentibus aſperum.

Capita duo habet, unum ſuprà, alterum infrà, quibus appendix coaleſcit, eaque in proceſſum acutum, & nonnihil aſperum deſinunt. Capite ſuperiore uſque ad genu non aſſurgit, ſed infra, tibiæ appendicem ſubſiſtit, eamque levi ſinu excipit.

Inferiùs verò fibula ſinu tibiæ excipitur, & tuberoſum caput cum proceſſu uſque ad latus tali demittit foris conſpicuum; ubi *malleolus externus* nominatur, eſtque interno humilior.

De Pedis extremi Oſſibus.

Oſſium pedis extremi tres ſunt laudes, Tarſi ſeu pe-

pedii, Metatarſi, ſeu Metapedii, & digitorum.

Tarſus ſeptem conſtruitur oſſibus magnitudine, & figurâ plurimùm diſcrepantibus.

Primum *Aſtragalus*, Latinis *Talus*, vulgò *os baliſtæ*, & dicitur *Quatrio* à quatuor lateribus, quod capite nonnihil convexo tibiæ ſinum interiorem ingreditur. Inferiùs partim protuberans, partim ſinuatum, cum oſſe calcis committitur.

Ad hæc cavitatem, in medio, inferiore ſinu majuſculam obtinet, cui ſimilis calcanei cavitas è regione opponitur: his tamquam in cellulis unctuoſa mucago ad ligamentorum, & cartilaginum humectationem ſervatur.

Secundum os eſt *Calx*, ſeu *Calcaneus*, os tarſi maximum, oblongum, verſus poſteriora protenſum, ut homo firmiùs talo inſiſteret, ne facilè retrorſum concideret. Poſteriori parti validiſſima chorda, extendentium muſculorum tendinibus conflata adnectitur. Superiùs amplo, ſed depreſſo capite ingreditur ſinum tali, & paulò anteriùs tali eminentiam ſuo ſinu excipit: prominentia verò exteriore cum oſſe cubi formi jungitur. Ab interno latere ſinu lato excavatur, per quem tendines, & majora vaſa ad pedis inferiora tutò deſcendunt. Ab interno latere tuberculis hinc inde inæquale eſt; ad ligamentorum, & tendinum firmiorem connexionem.

Tertium os, *Naviculare*, quod etiam *Cymbiforme*, Græcis *Scaphoides*, à Cymbæ, vel ſcaphæ, formâ, propter recurvum ductum nominatur. Hoc poſteriùs amplo ſinu talum excipit, anteriùs depreſſis capitibus trium minorum oſſium tarſi ſinus ſubit.

Quartum os *Cuboides*, à formâ ſic appellatum, item os *Teſſeræ* & Arabibus os *Grandinoſum*; Græcis verò *Polymorphon* dictum. Hoc cœteris ſequentibus, ſeu lateralibus majus calci præponitur, eique ſuperficie inæquali jungitur: altero latere committitur cuneiformi oſſi tertio; verſus digitos oſſi quarto, & quinto metatarſi inſiſtit. Reliqua tria ab antiquis non fuere peculiaribus nominibus inſignita. Omnia hæc tarſi oſſa validis ligamentis ſibi invicem oſſibus connectuntur, ac cartilagine ad conjunctiones præmuniuntur.

Metatarſum quinque perficiunt oſſa valida, & fiſtuloſa, longitudine, & craſſitie diſcrepantia, in medio à ſe invicem ſe juncta, ut muſculis interoſſeis locum præbeant. Surſum deorſumque capitibus protuberant: quorum illa, quæ craſſa, & pedio proxima, ſuis finibus quartuor inferiora oſſa tarſi recipiunt: hæc verò rotundis protuberantiis donata, à digitorum finibus excipiuntur.

Digitorum pedis oſſa numerantur quartuordecim, è quibus duo pollicis oſſa magnitudine præ cœteris excellunt. Cœteri digiti tribus conſtant oſſibus, quorum forma conuenit cum oſſibus manûs, ſed magnitudo minor eſt. Omnia hæc oſſa metatarſi, & digitorum, ad faciliorem motum, circa extremitates, ubi articulantur, cartilagine obducuntur.

De Oſſibus Seſamoideis.

Oſſa ſeſamoidea, & ſeminis ſeſami aliquâ ſimilitudine nomen deſumpſerunt, ſuntque minima quædam oſſicula rotunda, & nonnihil depreſſa, intus fungoſa.

Tendinibus muſculorum digitos, cùm manus, tum pedes moventium, ad articulos inhærent, cum iiſque in cadaverum coctione, & oſſium purgatione, ſeu denudatione plerumque amittuntur, niſi prudenti inveſtigatione conſerventur In primâ ætate cartilaginea ſunt, poſteà increſcentibus annis oſſeſcunt, & lævi cartilagine obducta, oſſis alterius ſedem lubricam contingunt.

Magnitudinem variam habent, pro oſſium, quibus adhærent, diverſitate. In manibus majora ſunt, quàm in pedibus, excepto pollicis pede, cui ad caput metapedii oſſis apponitur maximum, quod tendini muſcu i pollicis os primum flectentis, ſubjicitur, & aliud multo minus ſibi adjunctum habet. Hoc verò maximum, quod internum, piſi majoris decorticati dimidiam partem formâ, magnitudine refert, appellaturque Arabibus *Albadaran.*

De oſſibus ſeſamoideis nonnulli *Hebræi* eadem illa fabulantur, ac de oſſe *Lus*, de quo aliquid referre non alienum ducimus: Varii *Hebræi* ſcriptores, inter ultimam lumborum vertebram, & os ſacrum, effinxerunt os quoddam, cui nomen *Lus* impoſuerunt, de quo mirabilia ſcribunt, multaque nugantur, quorum ſummam collegit *Caſpar Bauhinus lib.* 1. *Theatr. anat. cap.* 48. cujus verba hic adſcribere lubet, ut unicuique pateat quàm turpiter *Rabbini* ſuis figmentis, ac mendaciis imperitos, & credulos decipiant: *Hebræorum*, inquit, *ſcriptores tradunt in humano corpore poſt decimam octavam vertebram os quoddam eſſe, quod neque aquâ, neque alio elemento corrumpi, nec ullâ vi externâ frangi, aut conteri poſſit: quod eo Deus in extremo judicio rore cœleſti rigabit, & tunc reliqua membra ipſi rurſus aggregabuntur, & in corpus coaleſcent, quod ſpiritu Dei afflatum, vivum reſurget. Os hoc vocant L U S, & non L U Z, quod ſitum dicunt in ſpinâ dorſi, poſt decimam octavam vertebram ad os femoris. Hujus fabulæ pater eſt Rabbi Uſchaja, qui anno Chriſti* 210. *vixit circa quod tempus conſcripſit librum, qui Bereſchit rabba, id eſt, gloſſa magna in Pentateuchum vocatur. Hoc os, inquiunt, non comburi, neque corrumpi in perpetuum, quod radix hujus oſſis ſit ex ſubſtantiâ cœleſti, ſed humectari rore, quo Deus ſuſcitaturus eſt mortuos, tanquam fermento quod eſt in maſſâ farinæ. Volunt etiam hoc os cæteris diutius remanere, propterea quòd non percipit guſtum alimentorum hominis, ſicut reliqua oſſa, & propterea durabilius eſſe reliquis & eſſe fundamentum corporis, quod ex eo extractum eſt. Apud eòſdem legitur Adrianum Cæſarem interrogaſſe Rabbi Jehoſuam, filium Chaninæ unde Deus hominem in futuro ſæculo erecturus ſit? tunc Jehoſuam os illud in conſpectum adferri curaſſe, quod aquæ impoſitum non fuit emollitum, igni non fuit aduſtum, mole non fuit attritum, incudi & percuſſum malleo, rupta fuit incus os autem nullum defectum ſenſit. Munſterus dicit Rabbinos in collo hoc os eſſe dixiſſe. At Veſalius oſſiculum hoc ab Arabibus albadaran vocari; & ciceri, imagine reſpondere ſcribit, & dubitat, num ſit oſſiculum interius duorum, quæ ad primum pollicis pedis articulum ſpectantur, quod inſigniter durum eſt. Verùm Hieronymus Magius refert Tahlmudiſtas, alioſque Hebræos commentos eſſe, hoc juxta calvariæ baſin, ſive in ipsâ baſi, aut nuchâ vocatâ, conſiſtere: aliis primam eſſe è duodecim vertebris, à qua thorax initium habeat, quæ cùm caput, collumque inclinamus, maximè emineat; & extuberet. Sed quæ ille Adriano Imperatori reſpondit, vera eſſe, nemo perſuadebit. Nam etſi oſſa, Platone teſte, maximè diuturna ſint, nihilominus ea lapidibus, & malleis in pulverem comminui, flammis in cinerem verti quotidie videmus Sic ſolent circumciſi patres, quando rei difficilioris veram rationem explicare nequeunt, ad fabulas confugere, quas ſuis pro ſacræ fidei articulis obtrudunt, ne aliquid ignoraſſe videantur.*

Numerus horum oſſium non ſemper idem reperitur: plerumque in ſingulis manibus, & pedibus duodecim inveniuntur, interdum pauciora, interdum plura, non tamen veroſimile eſt eundem numerum in omnibus non adeſſe, ſed potiùs credendum, propter parvitatem tam exilia oſſicula omnia in quibuſvis ſubjectis inveniri non poſſe.

His etiam addenda ſeſamoidea in poplite latentia, de quibus hoc peculiare notandum, quòd non muſculorum tendinibus, ut reliqua ſeſamina, ſed duorum priorum

priorum muſculorum pedem moventium capitibus innaſcantur, ut dictum eſt.

Caſparus Bauhinus ſeſamoideis quoque annumerat oſſiculum ad articulationem oſſis carpi octavi cum metacarpii oſſe parvum digitum ſuſtinente: item oſſicula duo, quæ nonnunquam in ſenibus cubiformi oſſi oppoſita reperiuntur.

De Cruralibus, & Pedis Venis.

Vena *Cruralis* in utroque crure continua, eademque eſt cum iliaca, ac pro loci duntaxat, ſeu ſitûs diverſitate nomen mutat, quippe ab infimo crure, ſeu pede aſſurgens, uſque ad inguen Cruralis nomen obtinet: ubi verò in inguine peritonæum ſubire minatur, Iliaca dicitur, cùm tamen ſit una, eademque continua vena.

Hæc cruralis eſt magna vena, in eamque totius cruris minores venæ, tanquam rivuli, ſanguinem à nutritione reſiduum exonerant ad cavam deferendum. In femoris autem plicaturâ, quo loco nervis, & arteriis comitata tranſit, frequentibus appoſitis glandulis fulcitur.

Recipit cruralis, præter multas exiles, à vicinis, & inferioribus partibus venas inſigniores ſex. Prima Saphænam. Secunda Iſchiam minorem. Tertia Muſculam. Quarta Popliteam. Quinta Suralem. Sexta Iſchiam majorem.

Saphæna, ſeu *Malleoli Vena*, eſt longiſſima, & inſignis, arteriâ conjuge carens. Infimis radicibus pedi, pediſque digitis inhæret, quarum nonnullæ coëuntes in pollice ſuperiore *cephalicam* vulgò dictam; hæcque ulteriùs procedens, & cum aliis in malleolo interno rurſus concurrens, *Saphænam* dictam conſtituit, in uteri affectibus ſecari ſolitam. Quæ hinc inter cutem, & panniculum carnoſum per cruris interiora aſcendens, in mediâ viâ varias admittit venulas in tibiâ, femore, & genu, quarum radices cuti, muſculis, aliiſque vicinis partibus inhærent atque ſic tandem prope inguina cruralem ingreditur.

Iſchias Minor, è coxendicis parte anteriore, ejuſque loci muſculis procedens, exteriore ſede cruralem, ex oppoſito ſaphænæ accedit.

Muſcula gemina. Exterior, quæ minor, à tibiam extendentibus muſculis, ſecundo, & quarto, è cute emergit. Interior, quæ major, & profundior, à genu, & femoris muſculis ferè omnibus, inprimis autem è quinto, & tibiam extendentium tertio procedit. Hæ duæ è directo ſibi invicem oppoſitæ, cruralem infra inguina ingrediuntur.

Poplitea, calci, & nonnunquàm malleolo externo radicibus inhæret. Indè ſursùm conſcendens, à ſuræ cute, muſculiſque tranſverſos, & obliquos ramos dividitur, qui paulò ſupra poplitem non longè à ſe invicem ſeparati, interdum alter cruralem, alter ſaphænam ingreditur. Hujus venæ ſectio veteribus familiaris fuiſſe videtur, eamque in renis dolore commendat *Hippocrates*.

Suralis magna vena eſt, quæ circa tibiæ flexum, & paulò ſuprà crurali continuâ jungitur. Conflatur autem ex duobus ramis circa poplitis regionem concurrentibus: quorum exterior à digitis, & ſummitate pedis (in qua cum poplitææ radicibus concurrens, conſtituit varium illum venarum plexum ſub cute conſpicuum) malleolo externo, & muſculis inter fibulam latentibus: inferior verò à pollice, calce, & tibiæ externâ ſede, muſculiſque ſuram conſtituentibus enaſcitur.

Iſchias Major, ad cruralem in alto latentem, paulò infrà ſuralis ingreſſum accedit. Hæc à pedum muſculosâ ſubſtantiâ, & digitis exoritur, ſicque aſcendens malleolum externum perreptat, (quo loco in iſchiadicis affectibus ſecari ſolet) ac in ulteriore itinere varios ramos à tibiâ anteriore, ſuræ muſculis, viciniſque partibus recipit, uſque dùm tandem ad cruralem devenit, in eamque aperitur.

Notandum, maximam eſſe venarum pedis varietatem, neque illas in omnibus ſubjectis, imò vix in ejuſdem corporis utroque pede, ſe eodem modo habere, ac proinde earum exquiſitam deſcriptionem vix dari poſſe, ſicut illud ipſum etiam monemus de venis manûs. Præterea, in deſcriptione venarum totius corporis tantùm exhiberi illas, quæ manifeſtè conſpicuæ ſunt; minimas verò ramificationes minùs conſpicuas, & capillares radices vix viſibiles exactè inveniri, & deſcribi non poſſe, quod etiam de arteriis intelligi volumus. Non adeo itaque magnum habendum venarum delectum in venarum pedis ſectione; cùm omnes ex uno trunco propagentur.

De Arteriis Cruralibus.

Arteria Cruralis, quæ venâ crurali minor eſt, verſus inferiora cruris deſcendens, alios ramos ſupra, alios infra poplitem emittit.

Supra poplitem ab eâ progrediuntur hi tres rami. I. Muſcula *Cruralis Exterior*, à truncis cruralis exteriore parte. Hæc muſculos femoris anteriores ingreditur. II. Muſcula *Cruralis Interior*, & trunci parte interiore. Hæc per femoris muſculos interiores diſtribuitur. III. *Poplitea*, quæ deorſum deſcendens, per muſculos femoris poſteriores excurrit uſque ad poplitem, undè ei nomen impoſitum.

Infra poplitem ab eâ procedit, *Suralis*, quæ paulò ſub poplite latitans utrimque propaginem profundam emittit ad articulum genu, & tres muſculos ſuram conſtituentes. Hinc verſus tibiam deſcendens, dividitur in arterias *Tibiæas* appellatas. I. *Tibiæa Exterior*, quæ ſecundum fibulam deſcendens in muſculos tibiæ abſumitur. II. *Tibiæa Poſterior elatior*, quæ uſque commiſtionem tendinum muſculorum ſuræ progreditur. III. *Tibiæa Poſterior Humilior*, quæ per ligamentum membraneum fibulæ muſculos tibiæ jungens tranſit, ac per pedis ſuperiora, & muſculos abducentes digitos diſtribuitur.

Reliquum caudicis cruralis per tibiæ poſteriora inter ſecundum & tertium digitorum pedis muſculum rectâ deſcendit, atque inter calcem, & malleolum ad pedis humiliora progreditur, circa malleolum à latere, ad pollicis muſculum, pediſque ſuperiora ramulum emittens. Quod ſupereſt, inter tendines muſculorum digitorum pedis, in duos ramulos diſpeſcitur. Horum interior pollici duos, indici duos, & medio unum ſurculum tribuit. Exterior verò minimo duos, medico duos, & unum ſucculum medio digito largitur.

Cap. LXXI.

De Artuum Vulneribus.

Artuum vulnera à vulneribus in parte carnoſâ inflictis omninò ſunt diverſa, propter nervorum, membranarum, tendinum, ligamentorum, muſculorum, oſſium &c. quæ inibi ſimul compacta, & unita ad articulationem complendam, & perficiendam concurrunt; & hæc vulnera inter ſe comparata alterius ſunt naturæ, quam caro vulnerata, ideòque in curatione alterius energiæ requirunt medicamenta.

Signa.

Hæc vulnera facilè cognoſcuntur, quia ſuam habent ſedem in crure, genu, tibia, vel parvo pede; vel in brachio, cubito, vel manu, quæ ſunt aut cum luxatione, aut ſine eâ.

Cauſæ.

Cauſæ.

Vulnerum artuum cauſæ ſunt variæ res externæ violenter ipſis artubus intruſæ, ſive ſint perforantes, & pungentes, ut gladius, ſtylus, haſta, acus, articulæ, ſpina, vitri fruſtum, morſus beſtiarum, vel hominum iracundorum, glans è ſclopeto immiſſa ſagitta &c. Vel ſcindentes, ut culter, enſis, ſecuris, forcipes, vitra &c. Sive contundentes, ut lapis, ictus, fuſtis, lapis &c. &c. quæ artuum continuitatem ſolvere, & excitare poſſunt vulnus profundum, vel ſuperficiale, vel tranſverſum, vel punctim, & nervi, membranæ tendines, ligamenta, muſculi, & quomodoque oſſa lædantur.

Prognoſis.

Articulorum vulnera omnia ſunt periculoſa ob ſuccorum circulantium impedimentum, & ſunt hæ partes imbecilles, exangues, excarnes, & frigidæ quæ facilè recipiunt, & ægrè reſolvunt. Habent hæc vulnera maximum ob nervos, tendines, ligamenta, muſculos, & membranas, conſenſum cum cerebro, unde deliria, vigiliæ, *convulſio*, quæ ex *ſect.* 5. *aph.* 2. *ex vulnere lithalis eſt*, dolores acerbiſſimi excitantur, & hinc inflammationes, mali moris febres, gangrænæ, & mors, vel ſaltem talia vulnera in ulcera cacoëthe tandem degenerant. Periculoſiora ſunt in parte internâ, cùm eo loci grandiora vaſa, & nervi contineantur, unde hæmorrhagiæ inſignes, & convulſiones non ægrè excitantur. In articulorum vulneribus, ſi nervi penitùs abſciſſi ſunt, qui continebantur, abſque dubio claudos reddunt. Vulnera hæc periculoſiora ſunt; ſi luxatio accedat, neque enim ſine vitæ periculo reponi poteſt, ob ingentes dolores hujuſmodi vulnera concomitantes. Ideoque optimo vaticinio chirurgus ſe munire debet, ne apud ignarum vulgum malè audiat. ubi enim accidit cum tali vulnere luxatio, diſtractionem nervoſæ partes patiuntur circa articulos, unde ſævi dolores, & fluxiones fiunt: ſi verò reducatur articulus, rurſum ipſæ partes extenduntur, & inflammationes, tumores, & convulſiones accidere neceſſe eſt, & ſimul ex tot diſtractionibus, & extentionibus, exorto materiæ affluxu, calor ſuffocatur, & gangræna, ac ſphacelus ſequitur. Eapropter ſi tale vulnus offeratur, chirurgus vitæ periculum adſtantibus, & febrem, & futuram convulſionem, ſi reductio fiat, pronunciet. Articuli minores vulnerati; ſi reducantur, non neceſſariò mortem afferunt, ſed plurimi ſervantur. Vulnera juncturarum eſto leviſſima ſint, diuturno tempore pro curatione indigent, ob motum, qui in talibus partibus fit; vulnera enim ad curationem quiete opus habent.

Curatio.

Horum vulnerum curationem aggrediuntur *Vulgares*, primò ſanguinem mittendo, ſed vulneratorum ſanguis ſit ſuper ipſos. & eorum filios; deinde inſtitutâ victûs ratione, ad præcavendum humorum affluxum totum corpus diligenter evacuant aliquo pharmaco leniente, & attemperante, ſive compreſſivo, & affluentes intercipiunt, & avertunt humores. Intereà vulneris labia adducunt, ſi illud ſit profundius, non tamen penitùs, ut humoribus, qui facilè colliguntur, exitus pateat. Si vulnus ſit in crure, vel ſurâ, vel in aliâ parte carnoſâ, illicò illud dilatant, adduntque vulneri vulnus, & ſectionem faciunt circa partem infernam per rectam lineam; ſic enim vitant nervorum, venarum, aliarumque partium læſiones: poſtmodum ſanguinem ſtuppata cohibent, quam poſt 24. horas auferunt, & pulvillis vulneris cavitatem digeſtivo imbutis complent. Et quia hæ partes vulneratæ puſillum habent calorem, eas ab externi aëris injuriis optimâ faſciatione, & medicamentis tuentur. Eapropter non ſolùm olea, unguenta, & emplaſtra calida imponunt, verùm etiam cataplaſmata, & pecias. Articulus vel extenſus, vel contractus, vel ſemiflexus juxta partis exigentiam conſervetur. Ad dolorem leniendum, & inflammatam partem juvandam, & adunt, utuntur *cataplaſmate ex farinâ hordei, micâ panis, oleo roſaceo, lacte, & vitellis ovorum ad ignem confecto*, & illud circumſitis partibus admovent. Vulneratæ parti poſt digeſtivi uſum, & optimam abſterſionem, ea applicant medicamenta, quæ nativum calorem fovent, perfectam moliuntur coctionem, & dolorem ſimul pacant, hujus energiæ judicant *oleum abietinum, roſaceum, hypericonis &c.*

Vulnerum articulorum curatio magna indiget ſedulitate; paucum enim habent calorem, qui appoſita medicamenta non ita facilè actuare poteſt, ideòque omnia actu calida apponantur, & optimè tegantur, ut partis calor conſervetur, ſed non adeò oneretur vulnus, ut curationi integumenta ſint impedimento; cavendum itaque ab aëris frigidi injuriis, & cataplaſmata non vulneri, ſed partibus vicinis imponenda, ne ullo modo affecta pars pondere gravetur, & oneretur. Articulus vulneratus rectè in ſuo ſitu collocetur; multùm enim hoc confert, quia dolor, & humorum affluxus præcavetur, & partis actio conſervatur. Si itaque anticam humeri partem vulnus obſideat, alæ diploma craſſius ſubjiciendum, & aliquo modo involvatur, quod cubitum ſuſtineat, & humeri caput altiùs impellat; aliàs enim proprio pondere deorſum tractum humeri caput facit, ut vulnus tardiùs curetur. Si articulo cubiti vulnus inflictum, brachium neque extenſum ſervandum, neque nimis inflexum, ſed figurâ mediâ collocandum, quæ angulum obtuſum referat. Qui ſitus, ut ſervetur, & ab ægro aut dormiente, aut non cogitante mutetur, vel deligationibus idoneis, vel etiam inſtrumentis ligneis adaptatis conſervandus. Si carpus, vel digitorum articuli, manus ſemireflexa continenda, & digiti non extenſi: ne cicatrice inductâ rigida manus permaneat, & contracta lædatur. Si femoris articulus ſit vulneratus, ſupinus æger decumbat, & idoneis pulvillis, ac deligationibus caput iſchii proprio loco contineatur, & dum cicatrix inducitur, mandandum ægro, ut interdum hùc atque illuc femur moveat, ne cicatrice inductâ motûs læſio ob eam accidat. Genu vulneratum extenſum rectâ figurâ locandum, ut claudicatio evitetur.

Parti vulneratæ ea applicanda ſunt medicamenta, quæ citò, tutò, & jucundè curant, & omnia avertunt ſymptomata, ita ſunt *oleum hypericonis, momordicæ, Apparicis, ceræ, ex vitellis, terebinthi. deſtill. aqua reſinæ, balſamus artificialis, ſamaritani, proprietatis, balſamus Peruvianus cum aquâ Reginæ &c.* Verùm vulnerum artuum curatio ex ſequentis capitis cognitione magis eluteſcet.

CAP. LXXII.

De Nervorum Vulneribus.

Sub nervorum vulneribus etiam ea, quæ ſunt tendinum, & ligamentorum comprehendimus, quia ipſa in curatione parùm, aut nihil differunt Nervi non unicum vulneris genus patiuntur, ſed plura; unum eſt *Punctura*, quæ duplex eſt, una manifeſta, altera occulta, aliquando enim nervus in conſpectum venit aliquando nequaquam. Alterum eſt *Sectio*, qua ſecantur nervi aut per longum, aut per tranſverſum. Tertium genus eſt, quod *contuſio*, appellatur, quæ vel eſt

eſt ſola, vel cum punctura, aut cum ſectione conjuncta. In his tribus generibus accidit quandoque ut nervus ſit tectus, aliquando verò detectus.

Signa.

Nervi vulnus cognoſcitur primò ex loci vulnerati conſideratione, & ex anatome, quæ quibus membris nervi inſerantur, docet. Qua de cauſâ etiam conſiderare oportet, an vulnus ſit in muſculorum capitibus, an verò in eorundem finibus, an ſupra articulos, vel in ipſis articulis. Si in muſculorum capitibus ſit, nervum; ſi in finibus, & prope articulos, tendinem vulneratam eſſe, indicio eſt. Secundò, ex vehementi dolore, qui ſtatim poſt acceptum vulnus ægrum excruciat. Habent nervi exquiſitum ſenſum, ac propterea iis punctis ſtatim in parte vulneratâ vehemens oritur dolor, & hinc inflammatio, ſuccedunt deliria, præcipuè ſi vulneratus ſit aliquis nervus magnus, & convulſiones, proprium vulneratorum nervorum ſignum, quoniam cerebrum in conſenſum trahitur. Si verò nervus totus tranſverſim diſſectus fuerit, ampliùs cum cerebro non continetur, id in conſenſum trahere nequit, atque ita dolor, convulſio, & dilirium excitari non poteſt. Sic ligamenta, cùm ſenſu deſtituantur, vulnerata nec dolorem, nec convulſionem pariunt, neque per ſe ſuos effectus cerebro communicant. Tendines verò etſi minùs exquiſito ſenſu præditi ſunt, quia tamen & ipſi ſenſu non carent, itidem iis punctis dolores, & hinc convulſiones excitantur. Tertiò, Adeſt ablatio, vel læſio ſenſus, & motus omnium partium, quæ ſunt infra vulnus, ut ſi vulnus ſit in femoris nervo, totum crus ſenſum, & motum amittit, quod idem dicendum eſt de aliarum partium nervis, dummodò ſint magni. Quartò, ſuperveniunt febres magnis cum rigoribus, nam vulneratis nervis, vel partibus nervoſis, & non patente vulnere; indè in vulneris talium partium cognitionem venire poſſumus quia febres rigoroſæ, invaduns, quæ aliquando remittunt, aliquando repetunt, ſed dum adſunt, ſemper rigorem habent conjunctum.

Cauſſæ.

Immediata vulnerum nervorum cauſa eſt, uti aliarum partium vulnerum, continui nempe ſolutio in partibus nervoſis, ligamentoſis. & tendinoſis à vi externâ facta. Itaque omnia inſtrumenta, quæ ſunt acuta, dura, & rigida, quæque vim habent pungendi, perforandi, incidendi, & contundendi, ſub cauſæ mediatæ nomine veniunt. Pungunt, perforantque acuta, & mucronata, ut acus, aciculæ, ſubulæ, ſtylus, ſagittæ, jacula, pugio, clavi, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare, & terebrare poteſt. Incidunt omnia inſtrumenta acie prædita, ut gladii, enſes, ſecures, cultri, novaculæ, & quicquid ſcindere, ſecare, & cædere poteſt. Contundunt obtuſa, & ponderoſa, ut lapides, mallei, fuſtes, baculi, perticæ &c.

Prognoſis.

Nervorum vulnera difficillimæ ſunt curationis propter graviſſima ſymptomata, quæ inferunt, præſertim ſi in bardorum chirurgorum ungulas incidant; ſuccedunt inflammationes, dolores vehementiſſimi, & abſceſſus, adeò ut tandem artum ſecare, & interdum amputare neceſſe ſit, unde afflicti ægroti contracti, vel manci, vel claudi fiunt.

Nervorum vulnera periculoſa ſunt propter exquiſitum ſenſum, quem habent, & cum cerebro conſenſum; verùm nervorum punctura periculoſior eſt, quam ſectio, præſertim ſi in corpus impurum, & malè diſpoſitum incidat. Tendinum vulnera minùs periculoſa ſunt, quàm nervorum. Convulſio, quæ in vulnus incidit lethalis eſt, 5. *aph.* 2. Lethalis, inquit *Hip.* partium nervoſarum vulnera intelligens, non quod ex neceſſitate ſemper mortem afferant, ſed pro lethali periculoſum intelligit, quod crebiò admodum mortem infert. Si nervus ſecundum longitudinem ſit vulneratus, convulſionis metus tantus non eſt: ſi verò tranſverſim, non verò diſciſſus, omnia quidem ea ſymptomata, dolores ſcilicet, inflammationes, convulſionem, deliria afferre poteſt, quæ non diſſectæ nervi punctura: quia à fibris diſſectis, iis, quæ non diſſectæ ſunt, noxa communicatur, indè dolores, fluxiones, inflammationes, & alia mala; malumque tandem ipſi cerebro impertitur, unde motus convulſivi, deliria &c. Si nervus totus ſit diſſectus, equidem tantum periculum non affert, nec convulſionis ullus metus: aliud tamen malum incurabile ſubſequitur nimirum partis, in quam nervus inſeritur, torpor, & debilitas in ſenſu, & motu, cùm ſpiritus animalis per nervum ampliùs integrè ad eam partem ferri non poſſit. Si tendo aliquis vulneratus ſit, ſed non totus diſſectus, motûs debilitatem in parte, quam movet, parit: Si verò totus ſit diſciſſus, partis illius motus planè aboletur, & tollitur. Nervi vulnerati putredinem facilè concipiunt ob debilem calorem, & facilè ab humidi, læduntur, unde aqua, & oleum nervis inimicâ ſunt. Ita putredo, & corruptio, quæ in parte vulneratâ continetur, partibus vicinis, imò remotioribus communicatur. Unde vulneratâ manu, aut digito, in brachio, ſub axillis, & humero; vulnerato crure, tibiâ, vel pede, in femore, & inguine, non ſolùm dolores, ſed abſceſſus fieri ſolent, neque ſaltem uni lateri, ſed & oppoſito malum communicatur. Imo in toto corpore humores degenerant, & corrumpuntur, unde febres mali moris, laterum dolores, dyſenteriæ, & in parte vulneratâ gangræna excitari ſolent. Notandum, quod non ſemper inflammationis, aut putredinis adſunt indicia; imò nec dolores vehementes adſunt, ſæpè latenter, & ſubitò convulſio invadit: Materia enim vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ, id fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partibus, per quas tranſit, aſcendente. Nervorum vulnera ſæpiſſimè comitem habent ſynoviæ fluxum, qui vulnerum conſolidationem impedit, & periculoſam partis atrophiam, & interdum totiùs corporis tabem poſt ſe trahit. Sæpè tamen nulli tumores in ejuſmodi vulneribus apparent, ſi nimirum chirurgus omnes fluxionis cauſas adimat, aut natura ipſa humoris impetum ſedet. Eſt omninò benè ſperandum, ſi uſque ad ſeptimum ſi nihil mali ſuperveniat; ſignum eſt enim naturam humorum motum, & exagitationem ſedaſſe.

Cùm de nervorum vulneribus loquimur, omne nervoſum genus intelligimus, & eſt triplex, unum eſt illorum, qui à cerebro, & ſpinali medullâ oriuntur, & hoc genus eſt illud, quod vulneratum, graviſſima efficit ſymptomata, ut deliria, convulſiones, & cœtera ſuprà recenſita, & tandem mortem, ſi videlicet nervus ſit magnus. Nervos quoque vocamus muſculorum chordas, quæ à muſculis oriuntur, quia partim conſtant nervis, partim ligamento, (& hinc eſt, quod non ita propriè nervi dicuntur) & hoc eſt ſecundum nervorum genus, quod cum vulneratur, non efficit graviſſima ſymptomata, ut primum genus, reddit tamen articulos torpidos, excitat inflammationes, convulſiones, & mortem inducere poteſt, ſed non ita facilè, nec tam citò hæc operatur, ut primùm illud genus efficere ſolet. Tertium genus eſt, quo articuli inter ſe junguntur, & ligamentū vocatur, ab oſſe oritur, in os deſinit; ſed non eſt, verè

verè nervus, verùm ligamentum, quod cum ſenſu deſtituatur, vulneratum nec dolorem, nec convulſionem parit, neque per ſe ſuos effectus cerebro impertitur.

Curatio.

Antequam ad vulnerum nervorum curationem deveniamus, de ſex rebus non naturalibus agamus oportet; & imprimis aër, in quo æger degere debet ſit calidior; *frigidum* enim *nervis inimicum: calidum verò utile ex ſect.* 5. *aph.* 18. & ex *eâdem ſectione aph.* 17. *frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles.* Ea propter nervorum vulnera non nimis ſæpe & ſine cauſâ detegenda, & cùm deteguntur, candela accenſa, vel vas carbonibus ignitis plenum in propinquo eſſe debet, & ipſa nova deligatio feſtinanda, & citò peragenda. Item ipſa medicamenta debent eſſe calida, quotidiana namque experientia docuit medicamenta frigida nil niſi noxam attuliſſe. Cibus ſit coctu facilis, & frugalis, in quem finem conducit ptiſanæ cremor, ova ſorbilia, caponum, gallinarum, & pullorum caro, parcâ manu ſumpta, carnes aſſæ potiùs ſint, quàm elixæ. Vitentur cibi ſalſi accidi, & acres. A vino abſtineat æger; vinum namque affectis nocet nervis, pro potu utatur, potione vulnerariâ ex nervinis, ut ſunt radices pœoniæ, caryophyllatæ enulæ, ſalviæ, roris marini &c. Motus vitandus, & pars affecta leniter, & molliter collocanda, & in quiete detinenda, ut dolor, humorum affluxus præcaveatur, & ejus actio conſervetur. Imò riſum in partium nervoſarum vulneribus multum periculi, & damni afferre poſſe, multæ teſtantur hiſtoriæ. Somnus, & vigilia ſint moderati; ſi enim uterque modum exceſſerit, malum. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, oblita tamen ſui muneris clyſteribus moneatur, Alma venus cane, & angue pejus fugienda, eſt namque nocentiſſima nervis, cujus voluptas mortem affert, ut illius Juvenis hiſtoria apud *Guiliel. Fabricium cent.* 1. *obſ.* 22. docet qui jam propemodum ſanatus hanc ob cauſam obiit. Animus ad hilaritatem componatur, perturbationes fugiantur, primas ita, ſecundas terror metus, & mœror occupat ſedes.

In nervorum vulneratorum curatione ad ſanguinis fluxum, & inflamationem in parte affecta inhibendum, ſtatim in principio venam in oppoſito loco ſecant *Vulgares ſanguinarii*, injecto priùs cliſtere. Sed nervi ſunt partes exangues, & hoc non obſtante ſanguinem mittunt, conſiderate, ſi eſſent partes ſanguineæ quid facerent, ſi in arido hoc, quid fiet in viridi? Sunt articuli partes frigidæ, & ſanguinis miſſione magis refrigerantur, præcipuè cùm pauco innato calore ſint prædıti, & frigidum ſit nervis hoſtile. Sectâ venâ pro acrium humorum averſione, medicamento purgante utuntur ſtercorarii Medici. Verùm hæc medicamenta apud vulgares de communi morborum omnium ſunt, quæ eſto acrium humorum colluviem in primis viis ſtagnantem exturbent, ſi tamen aliqua horum portio in articulos affluxit, non poteſt pharmaco à partibus illis tam diſſitis eliminari præterea à medicamento purgante in corpore magnus concitatur humorum tumultus, & in partem vulneratam ob debilitatem fieri poteſt affluxus, qui non facilè reſolvitur.

Si dolor nervos vulneratum valde torqueat, & in varia adigat ſymptomata, ad dolorem lenientia recurrunt vulgares, & *Galeni* præcepto maximoperè commendant oleum copioſum, & valde calidum, in quo æger partem immergere debet. Cœterum in nervorum vulneribus oleum eſt malignantis naturæ, ac putredinem in nervis inducens, quia calidum, & humidum eſt: ſubſtantia verò nervoſa & ſicca, & ſic candi prædita qualitate medicamenta requirit, ut par in ſuâ temperie conſervetur. Præterea nervus in profundo loco ſitus eſt, quò oleum ob ſuam craſſitiem penetrare non poteſt, quia poros ſuâ unctuoſitate obſtruit. Inſuper nervus eſt exquiſitiſſimi ſenſus, & oleum ob latentem aciditatem eſt mordax, & dolorem adauget. Commendant itaque *oleum ſambucinum, vel lumbricorum, hyperıconis, vel liliorum alborum.* Quod ſi dolor his non ſedetur, ad ejus lenimen proficuum dijudicant ſequens cataplaſma imponendum, paratum *ex farinâ hordei, fabarum, ervi, lupinorum, betonicâ flor. chamameli, & oleo bene maturo.* Si inflammatio immineat, repellentibus utuntur, ſed hæc ſunt frigida. & humida, nervis inimica, Quod ſi nervi inflammari, & putreſcere incipiunt, tunc cataplaſmata cum *oximelite, vel lixivio* parant, & eam ferè curationem inſtituunt, quæ gangrænæ incipient.

Medicamenta, quæ nervorum vulneribus utilia experiuntur *Vulgares*, ſunt *oleum antiquum lubricorum, rutaceum liliorum alborum, coſtinum, de caſtoreo &c.* Commendant magnoperè *ex Galeni præcepto euphorbii emplaſtrum*, quod cum triplo ceræ, ſi recens ſit commiſcent, ut

℞ *Euphorbii* ℥. j. *Ceræ* ℥. iij. *Olei* ℥. x. *m.*

Veteraſcens verò copioſius admiſcent. Sed euphorbium cauſticæ, ſive exurentis facultatis eſt, ideoque ob violentiſſimam acrimoniam exulcerat, ardorem, & inflammationem infert, & eſto ejus acrimonia à ceræ admiſtione aliquantulum obtundatur; non per hoc tollitur, & nervi qui exquiſitiſſimo præditi ſunt ſenſu non corripientur dolore. Idem *Gal.* 3. *de comp. med. ſec. gen. cap.* 2. alia in nervorum vulneribus uſurpanda proponit medicamenta, *ut ſulphur vivum, calcem vivam lotam, arſenicum, ſandaracham, pompholyga, ſquammam æris calcitidem uſtam*, & id genus alia barbarica medicamenta, quæ nervis infenſiſſima, vel corroſiva ſunt, nec his nunc Veterenarii pro aſinis, & mulis utuntur. Recentiores tutiora medicamenta tam arte ſpagyricâ parata, quàm è diſſitis regionibus advecta, imò in noſtris obvia, & quæ citra dolorem, quem facilè rancidæ medicinæ illa inducunt, ſuum peragunt munus, quæque ſeu nervus denudatus, ſeu rectus ſit, tutò adhibentur, invenerunt. Ea quæ à *Galeno*, antiquis propoſita ſunt, urentem acrimoniam habent, ſtupiditatem, dolorem, inflammationem, febres, convulſiones, deliria, & ipſam mortem inducunt: Cœterùm recentiora medicamina vim habent balſamicam, tenuium ſunt partium, penetrant, dolorem pacant, exſiccant, diſcutiunt putredini reluctantur, naturalem fovent calorem, partem affectam in ſuâ craſi conſervant fluxiones inhibent cæteraque avertunt ſymptomata, roborant, ac propterea in nervorum & tendinum vulneribus utiliſsimè adhibentur.

Pro noſtrâ vulnerum nervorum curatione id, quod primò indicatur, omnibus vulneribus commune eſt, ſcilicet ſolutum eſſe combinandum, id in nervorum puncturâ, ſive ſectione, ſive contuſione locum habet. Quia tamen nervus exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, major in ejus continui ſolutione accidit dolor, quàm in reliquis partibus, & hinc inflammatio; & cœtera eveniunt ſymptomata, unde fit, ut id, quo primum eſt in intentione, ſit in executione noviſſimum. Ea propter, ut hæc avertantur ſymptomata, dolor præcavendus eſt, & inflammatio arceatur; impoſſibile enim eſt imò pernicioſiſſimum, vigentibus ſymptomatibus, quæ totam curationem ad ſe trahunt, ſoluti unitatem moliri: medicamenta itaque quæ partibus conveniunt carnoſis, & citò vulnus claudunt, hîc non conducere dicimus, Potiſſima in nervorum vulneribus cauſa doloris eſt ſuccus nerveus alteratus, degeneratus, vel concluſus, qui vel diu retentus, pravam aſſequitur qualitatem, nervos vellicat, pungit,

git, contrahit, convellit, & tandem putrefacit, unde tot prava emergunt ſymptomata. Nervis utcunque vulneratis medicamenta unctuoſa, nimis mucilaginoſa, & expreſſa olea, aut pinguia ſunt admodum noxia, quia volatiliora paulò penetrantiora, & quæ vulgò dicuntur calidiora potiùs uſurpanda ſunt. Accommodatiſſima ſunt medicamenta calidiora, vel quæ ad calidum vergunt, & tenuium ſunt partium, quia debilem nervorum calorem roborant, excrementa generari non ſinunt, generata abſumunt, & reſolvunt; adſtrictoriâ tamen deſtituantur facultate, ne vulneris orificium conglutinent. Si vulneris orificium ſit nimis anguſtum, & hac de cauſâ excrementa non evacuentur, ac dolor intendatur, amplius redendum, ut vulnus pateat: cutis latiùs duabus ad rectos angulos ſectionibus incidatur, non tamen nervus tangatur, & apertum ſervetur turundis, quæ cutem dilatent, nervum tamen non tangant, ut per id excrementis, quæ in vulnere generantur, liber pateat exitus.

Pro nervi itaque quomodocumque vulnerati curatione, & ſymptomatum inhibitione, primò totum membrum ad nervorum principium uſque ad membrum devivatorum inungendum eſt *oleo lumbricorum vigorato cum oleo deſtillato lavendulæ*: nam & hoc internè partium nervoſarum læſarum convulſiones curat, aut inungatur *leo ſalviæ*, *aut ſuccini*. aut ſimilibus. Similiter & quod optimum eſt inungatur membrum ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. lumbricor. Vulopin. Axung. human. ana* ℥. j. *Succ. lumbric.* ℥. ſſ. *m. probè*,

& illine. Vel totum membrum à parte affectâ ad nervorum principium uſque inungantur *unguento nervino*, *vel Galbaneto Paracelſi.*

Nervo deinde vulnerato, partibus nervoſis, & tendinoſis volatiliora, & penetrantiora conveniunt medicamenta, qua ratione *balſamus Peruvianus liquidus*, *oleum terebinthinæ deſtillatum oleum ceræ ex vitellis ovorum*, *oleum deſtillatum lavendulæ*, *oleum philoſophorum*; *oleum lauri deſtillatum*, *balſamus hiperici*, *ſpiritus vini*, *aqua Reginæ Hung. gummi elemi*, *tacamahac*, & *carannæ* inprimis conducunt. Vel elegans eſt ſequens miſtura:

℞. *Ung. dialth.* ℥ *iv. Ol. lavend. deſtill.* ℥. j. ſſ. *Succini deſtill.* ℥. ß. *m.*

Quæ miſta convenienter vulneri applicentur. Omnibus medicaminibus palmam præripiunt lumbricalia quæ optima nervorum læſorum ſunt ſolamina, qua ratione *Oleum hyperici lumbricatum* præſtans eſt remedium, ut

♃. *Summit. hyperic. florent. m.* j i. *Ol. comm. lib.* vj.

Hoc probè invicem digere, & poſteà adde

Terebinthina ib. j. *Lumbric. pulveriſator.* ℥, i i j. *Croci parùm m.*

pro oleo nervis vulneratis aut punctim, aut cæſim convenientiſſimo. *Pulvis paratus ex ſerpentum exuviis*, quas ſponte deponunt, & *ocul. cancror.* invicem miſtis, nervis inciſis, & per tranſverſum ſectis inſperſus mirè convenit pro eorundem unione.

Diximus nervorum puncturas periculoſiores eſſe, quam ſectionem propter doloris, & convulſionis metum: in tali caſu, in nervo punctim læſo, quod etiam in ineptâ venæ ſectione locum habet, quando tendo pertunditur, nihil melius eſt, quàm immittere, inſtillare, aut illinire *oleum deſtillatum terebinthinæ*, vel loco ejus etiam *oleum ceræ* vulneribus adhiberi poteſt. Vel

℞. *Ol. deſtill. terebinth.* ℥. j. *Spiritus vini* ʒ. j. *Camphoræ* ʒ. ß. *m.*

Inſtilla vulneri, aut ulcuſculo, in quo nervus punctim læſus fuit: eſt *Paracelſi* experimentum. Cerumen aurium eſt *Helmontii* ſpecificum contra nervorum puncturas, his, addi poteſt *balſamus Peruvianus*, *oleum deſtillatum lavendulæ, lauri, philoſophorum. Galenus* pro ſpecifico *euphorbium* uſurpavit, quod & hoc tempore apud vulgares adhuc ad nervos punctim læſos ex ineptâ venæ ſectione eſt optimum, ſi ſcilicet fiat unguentum, ut

♃. *Euphorbii.* ℈. j. *Reſinæ terebinthi* ℥. ß. *Ceræ parum*,

Quæ miſta extendantur, & calidè applicentur, ubi nervus per venæ ſectionem fuerit læſus. Ad nervos penitus inciſos denuò conſolidandos laudatur ſequens.

♃. *Lumbr. terreſtr. q. ſ.*

Exſicca blandè, & pulveriſa, vel pulveriſatos lumbricos latos contritos miſce cum terebinthinâ, quo xx. horas ſupra vulnus impoſito, illud ſanatur, vel ſine terebinthinâ pulvis inſpergatur venis, vel tendinibus diſſectis.

Eadem eſt nervorum, ac tendinum ratio: puncti enim, aut non ex toto diſſecti dolorem acerbum, & convulſivum minantur: per tranſverſum verò diſſecti motum, ſicuti nervi ſenſum, & motum ſimul perire faciunt. Sed ne hoc eveniat, tendines diſſecti per ſuturam conjungendi ſunt, nec tendinum punctura convulſionem minatur, eſto acu pungantur. Diſſecti tendines tranſverſim, ſedatâ hæmorrhagiâ, per acum admodùm latam, ſed admodum ſubtilem intra fibras, ex quibus conſtant tendines, intruſam denuò per ſubſequens filum conſuendi ſunt, & hinc balſamo vulnerario efficaci vulnus, & ſutura illinenda eſt; ſic enim poſtmodum brevi conſolidantur iterum tendines, & uniuntur citra hoc, ut partis motum deperdat æger. Unum tamen ſupereſt incommodum, ut toties, quoties tempeſtatum mutationes ingruunt, æger in antiqui vulneris loco, ubi nempe denuò conjuncti ſunt tendines, dolorem percipiat quodammodò podagræ ſimilem. Hujus ſuturæ tendinum per filum meminit *Veſlingius* in ſuis epiſtolis, & *Bartholinus* in obſervationibus.

In prognoſi de ſynoviâ, fluxu ſcilicet aquæ articularis articulorum, & nervorum vulneribus emanantis mentionem fecimus, hunc ipſum periculoſum eſſe ſymptoma diximus; impedit namque vulnerum conſolidationem, partis atrophiam, poſtmodum totius corporis tabem, & tandem mortem inducit. Statim itaque ſiſtendus eſt hic fluxus, ne ægrum in atrophiam, vel irreparabilem adigat tabem. Synoviam compeſcit ſequens pulvis, ut

♃. *Teſtar. oſtrear.* ℥. j. *Cranii aduſti*, *Oſſ. ſepiæ. Mandibul. lucii piſcis calcinatar. ana* ʒ. i j. *Spodii*, *Terræ ſigillat. ana* ʒ. jß.

Quæ miſta inſperguntur: ſic namque citò evaneſcit ſynovia. Singulare experimentum eſt, ſi *ſtercus porcinum cum ſanguine vulneris* invicem miſtum coquatur, & ita vulneri externè applicetur cataplaſmatis inſtar: hoc enim ſynoviam coërcet. Quin & *Linteum ſanguine primo menſtruo virginis intinctum*, hoc enim hoc humidum, ſive ſiccum applicatum certiſſimum habetur ad ſynoviam compeſcendam remedium. Polychreſtum eſt, *ſi deſtilletur aqua ex cancris fluviatilibus contuſis*: Hæc enim cum linteis duplicatis impoſita, non tantùm ſynoviam ſiſtit, ſed præterea omnes inflammationes, eryſipelata, & partium vulneratarum dolores.

CAP.

Cap. LXXIII.

De Pertinaciâ Vulnerum in ſanatione.

ADeò quandoque aliqua vulnera obſtinatè ſanationi reluctantur, ut quæcumque optima, & exquiſita remedia ritè adhibita reſpuant, & qualiſcumque ſolertia adhibeatur, non cicatriſantur, vel ſi cicatrice obducantur, ad tempus durat, brevi tamen recrudeſcunt, & fatiſcunt. In tantâ itaque ægri, & chirurgi confuſione cauſam venemur oportet, quam profectò occultam, & à totâ ſubſtantiâ nuncuparent *Vulgares*: Cauſa eſt interna alicujus meatûs obſtructio, ut evenit, ſi menſtruæ excretiones in fœminâ obſtruantur, eaque interim alicubi vulneretur, tum enim ejuſmodi vulnus conſtanter cicatriſationi ſemper obnititur, niſi ſuppreſſi protritentur, menſes, & debito ordine fluant. Nec ſperare poſſumus internis exhibitis medicamentis tum obtineri poſſe, ut menſium obſtructio reſeretur, & ipſum vulnus unà curetur, cum potiùs tunc vulnus ab his, quæ aliàs menſes exturbant, intrò receptis, recrudeſceret, & pejoraret, virtus enim eorum expulſiva potiùs ad vulnus, quàm ad uterum ferretur, & majorem affluxum derivaret, & illud inſanabilius redderetur. In hoc itaque caſu tantùm externis medicamentis menſtruæ purgationes ſunt ſolicitandæ, in quorum uſum ſequentem pilulam utero intrudendam proficuam experti ſumus, ut

℞. *Theriacæ Androm.* ℥. j. *Pulv. ſabinæ* ℈. j. *m.*
Item commendamus *ſuffitum ex ſabinâ, & colocynthide.* Non poſſumus non extollere *peſſarium ex radice hellebori nigri* utero inditum ſed non debet diu retineri, ne exulceratio, febris oboriatur. Vel tandem confugimus ad tale ſuffumigium, ut

℞. *Scorias reguli antimonii*,
Coque in lixivio cinerum fagi, ut extrahatur rubedo. Hujus partibus quatuor admiſce vini malvetici partem unam. Hujus miſturæ cochleare unum, atque alterum, plura funde ſuper ſilices, vel recrementa ferri candentia, & patiens excipiat fumum ad lochia. Id quod juſto tamen tempore, ut cœtera, faciendum fuerit, & menſes proſiliunt proſpero cum ſucceſſu.
Eodem fermè modo ſiquis ante hæmorrhoidum fluxum paſſus fuerit, & is poſtmodum ſubſiſtat, talis autem intereà vulnus accipiat, illud eſt difficillimæ ſanationis: oportet igitur hæmorrhoidum fluxum externis medicaminibus concitare, non verò internis, aliàs ſanguis concitatus ad vulnus conflueret.

Siquis Lue Venereâ conſpurcatus ſit, & vulneretur: tunc infectio vulneri communicatur, & pertinacis redditur curationis, & aliam jam curandi rationem exquirit; vulnus enim fit corroſivum, & ſerpendo depaſcitur, ſin autem quis ejus malignitatem cujuſdam unguenti applicatione: cui miſtus ſit præcipitatus, vel mercurius dulcis, debellare ſperaret, eam potius multiplicabit, & lues illa latens in actum deducetur, & ægrum in magnum vitæ diſcrimen præcipitabit. In tali ergo caſu unguentum noſtrum magiſtrale, vel mundificatum compoſitum vulneri non eſt applicandum, quoniam mercurius illud ingreditur, ſed ejus loco ſubire debet tale unguentum ita paratum, ut

℞. *Croci Martis* ℥. *Erug. ſubtiliſſ. tritæ* ℥. ij. *Aloës hepaticæ* ℥. j. *Olibani, Myrrhæ ana* ℥. j. *Ol. oliv. lib.* ß. *Terebinthinæ, Ceræ ana* ℥. j. ß. *Vernicis* ℥. ß.
Liqueſcant vernix, cera, & terebinthina ſimul, ac reliqua ſubtiliter pulveriſata ſenſim ſubagitando admiſce, continuando ſubagitationem, donec miſtura refrigeſcat, hoc unguentum tali vulneri ſuſpecto imponatur, contegendo illud *emplaſtro ſtictico.*

Rebellia quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in nervoſis, & oſſeis partibus ob ea, quæ vulnera comitantur, eiſque ſuperveniunt ſymptomata, & niſi ab accurato chirurgo præcaveantur, cicatricis productionem impediunt. Artis enim eſt vulnus ſic claudere poſſe, ne ſarcomata, fungi contabeſcentiæ, inflexibilitates, vel rupturæ ſubſequantur, nec ars ſimplici curatione, ſed præcautione, ac vaticinio abſolvitur, verum etiam in medicamentorum adminiſtratione quædam obſervanda ſunt præcepta, quæ tradimus, ut nil indè horum malorum metuendum ſit.

Obſtinata quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in varicibus, vel juxta eorum radices indicta; ſi itaque quiſpiam in locis varicoſis, vel juxta vulneratus ſit, eorum radices lotione quadam eluere, poſt pulvillos in eâ madefactos imponere, & ſic vulnus ligare convenit. Fit lotio ex aquâ, quæ paratur ex ſale armoniaco aliquoties per tartarum ſublimato, ac ſuper marmore in aquam ſolato, ut,

℞. *Tartari crudi pulveriſati* ℥. ij. *Salis armoniaci pulv.* ℥. j. *m.*
Et in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterum cum eodem tartaro commiſcebis, & hoc quater repete; & tunc ſal ſublimatum in loco humido repones; ibi enim in aquam ſolvetur. Nec eſt, quod ſalis armoniaci acrimoniam hic verearis namque ſic in aquam ſolutus omnem deponit acrimoniam, & fit ſingulare hujus mali remedium, quo ſi utaris, optimo ſucceſſu vulnus claudes.

Vulnus jam clauſum, & cicatrice obductum, ex aliquâ contractâ malitiâ, iterum quandoque aperiri, & in carcinoma, & fiſtulam degenerare ſolet, quod attentè chirurgus animadvertere debet; nam ſi immediatè poſt apertionem opportuno remedio non utatur, facile erit, ut de die in diem præceps vulnus in pejus ruat, & tarda deinde experiantur auxilia; Itaque antequam radices agant, extirpentur: Vulnus primò *viridi oleo vitrioli* abluatur, deinde ſedulò ligetur, hoc oleum mali originem per pus expurgat ac omne carcinomatum, phagedænarum, ac herpetum genus funditus eradicat: verùm mali minera difficiliùs primò cognoſcitur, tractu tamen temporis non diutiùs periti Medici indicium effugere poteſt.

Aliud ſymptomatis genus vulneribus curatis, quod etiam luxationibus, & curatis fracturis evenire ſolet, nempe defluxiones typicæ (id eſt, quæ tempeſtatum, ac motus Lunæ ratione periodicè infeſtant) quæ niſi deriventur, membri vulnerati atrophiam, paralyſin, forſan etiam arthritin efficiunt. Sed quia hœc mala ſuperventura, manifeſtis ſignis in curatione deprehenduntur, (nam fere pro motu Lunæ creſcunt, ac decreſcunt) ea facilè declinabimus factâ evacuatione per *pilulas artheticas*, habito perſonæ quoque reſpectu, tum *oleo laterino* in vulnus infuſo, ſi ſcilicet, dolores ſuccreſcant.

Cap. LXXIV.

De Membrorum vulneratorum contabeſcentiâ.

NOn infrequens eſt in membris vulneratis contabeſcentia, potiſſimùm tamen in brachiis, manibus, cruribus, & pedibus. Vocatur etiam aridura, conſumptio, atrophia, marcor, macies, quæ non multùm, ſed penes gradus tantùm inter ſe differunt, denotantque harum partium ſummam extenuationem extremam maciem, & omnem ſubſtantiæ deperditionem quæ contingit, quando pars vulnerata non alitur, &

& de ſubſtantiâ ſemper aliquid abſumitur, & nihil ex alimentis in ejus locum ſubſtituitur, vel apponitur.

Signa.

Color partis fuſcior, reliquis partibus integris apparet, & ſenſim debitâ ſuâ fruſtatur nutritione, imminuitur, emaciatur; demum omnis ſuccolentia, & carnoſa ſubſtantia ita abſumitur, ut nihil præter cutem, & oſſa remaneat.

Cauſa.

Contabeſcentia varias habet cauſas, quantum verò ad rem chirurgicam pertinet, in harum partium vulneribus ſequi ſolet, ubi articuli, nervi, vel muſculi, vel ligamenta ſauciati ſunt, vel contuſione, alliſione, luxatione, vel compreſſione læſi ſunt, tunc meatus, & extremitates fibroſæ canalium in cincinnos abeunt, vel divelluntur, diſtorquentur, vel comprimuntur, aut deſtruuntur? eapropter denegatur alimento tranſitus, & partes neceſſario alimentari deſtitutæ madore imminuuntur. corrugantur, exſiccantur, & tandem contabeſcent.

Item membrorum vulneratorum contabeſcentia evenire poteſt à nimio ſynoviæ per vulnus effluxu: undè omnium peſſima contabeſcentia ſequi ſolet, quæ nimirum ariduram comitem habet, quoniam ſynovia eſt viteſcens membrorum ſuccus, quem ſi ammitant æque areſcunt; ac arbores, vel rami, quibus omnes libri deglubuntur, vel nimium dureſcunt, & nulla ampliùs ſucci aſcenſio inter arborem, & libros fieri poteſt.

Similiter ſi membrum aliquod nimis profundè vulneratur, pari modo contabeſcit, quoniam inſignis ſpirituum portio è vulnere diſſipatur, undè membrum illud langueſcit, & flacceſcit (cujus rei exemplum habemus in veſicis bubulis, & aliis turgidè inflatis, & conſtrictis, ut aër in ipſis concluſus exitum non habeat? quandiù enim aër in ipſis arctè continetur, rigidæ turgent, ſin autem leviter perforentur, aër expanſivus per foramen exhalat, & veſica flacceſcit. Ita etiam ſe res habet cum membro aliquo integro, & intrinſecè non obſtructo, quòd nimirum pariter propriis ſpiritibus, & nutrimento turgeat, profundè verò vulnerarum, & pertuſum flacceat, niſi prudens Medicus tale accidens avertere norit.

Prognoſis.

Contabeſcentia ex nervorum, & fibrarum læſione ſuborta plerùmque ſuum vitium reliquo corpori non communicat, nec lethalis eſt; ſed in principio convenientibus remediis reſtituti poteſt, imò eidem ſoli parti ad mortem uſque infixa inhæret, reliquis corporis partibus ſemper ſalvis. Si verò ex nimio ſynoviæ affluxu ortum habeat, toti corpori impertitur; & mortem infert. Affectus hic chronicus eſt paralyſin ſe ſequitur, & motum, ac ſenſum pars tabida amittit.

Curatio.

Vulneratorum membrorum contabeſcentiæ curatio primo optimo diætæ regimine, deinde internorum, & poſtmodum externorum medicaminum applicatione perficitur. Diætetica ratio per ſex res non-naturales dictas inſtituitur, & aër primas obtinet, quid debet eſſe non frigidus, neque calidus, ſed temperatus, frigidus enim ſanguinem, reliquoſque ſuccos circulantes inſpiſſa, coagulat, & ad motum reddit ineptos; calidus majorem promovet tranſpirationem, & ſubtiliſſimæ ſanguinis, ſuccorumque particulæ avolant, partibus craſſis, ſpiſſis, & lutoſis remanentibus, reliquoſque noſtri corporis ſuccos exſiccat; humidum reſpuimus aërem, quia ſecum penetrans vehit frigus quod catarrhos, & lymphaticorum vaſorum obſtructiones producit, & in corpore ſympham adauget, per quam ſanguis fit aquoſior; & in ſuâ circulatione impeditur, & ſuo motu fruſtratur. Aër igitur temperatus eligatur, qui ſi natura haberi nequit, arte corrigatur ſalibus volatilibus, vel ſuffumigiis aromaticis, ac reſinoſis, ut *ex ſuccino, baccis juniperi, gummi animæ maſtiche, elibano &c.* Cibi ſint coctu faciles, & optimi ſucci? ut membris tabidis, & ſanguenti corpori vires, & pabulum elargiatur. Generalis regula fit, quod circulantem ſanguinem, ac ſuccos in ſuo motu impedit, craſſum, pigrum lutoſum, & acrem reddit, ſimulque coagulat, ſummè noxium exiſtat, hinc tria hæc fugienda ſunt. Acidum nempè Salſum, & Dulce. Hæc enim viſcoſa, utut ſalſedinem, & aciditatem maſſæ ſanguineæ aliiſque ſuccis optimè inviſcare valeant, declinentur quia exilia infarciunt vaſa; glutinant, & ſuccis tranſitum negant, & corporis partes ubi obſtructio facta eſt, contabeſcunt. Illi cibi eligendi ſunt, qui multùm ſalis volatilis in ſe continent, ita ſunt carnes leporinæ, cervinæ vitulinæ, bovinæ &c. optima ſunt ova recentia, & lac, quæ tabidis maximi ſunt uſus. Inter fructus concedit poſſunt nuces juglandes, avelanæ, amygdalæ dulces, piſtachiæ, pineæ &c. Potus quoque tabidos reficit, & eorum ſuccos reddit fluidos, undè commendamus *potum Thea cum lacte, vel calidum Caphea, vel etiam Chocolatis*: in conſuetis vinum concedi poteſt alkalicis herbis imprægnatum, quia ſpiritus animales ad fores clauſas aperiendas incitat, ubi ſpiritus languent. Si vinum non bibat æger, utatur decocto hordei cum paſſulis, & ſantalo citrino. Somno largiori indulgeat æger magis quam vigiliæ. Motus ſit moderatus, & non laborioſus, ſed quantùm ſatis ad tabificas nervorum oſtructiones reſerandas. Alvus ſervetur nec nimis adſtricta, nec nimis laxa. Venus quia artus enervat, veluti peſtis fugienda eſt. Animi pathemati, ut mæror, terror, ira, metus &c. hic maximè nocent.

Vulgares, quia membrorum vulneratorum contabeſcentiam ab obſtructione pituitos oriri putant, materiam hanc præparant, deindè variis exhibitis phlegmagogis eam evacuam, quia ſublatâ obſtructione, contabeſcentia tollitur. Sed purgantia quæcumque cane pejus fugienda ſunt, quia malum potiùs pejorant quàm meliorant, dum ſuccunt nutrimentitium, alioſque ad nutritionem neceſſarios eliminant, & tabidis, ſi alvi fluxus ſuperveniat, malum. Sic etiam venæ ſectionem tanquam maledictam repudiamus, quoniam hæmoptici in contabeſcentiam facilè incidunt.

In contabeſcente membro ad vitam reſtaurandam commendant deligationes ſtrictiores, ut ſanguis attrahatur, & adigatur; item dropaces ſinapiſmos, moderatamque aquæ temperatæ perfuſionem, & idoneas frictiones: quaſi ſanguinem, & nutrimentum in partem affectam mano ducentes. Femur ſuperus alligant ab inguine ad genu, deductâ faſciâ atque initio quidem arctiorem paulatim relaxant, ut à communibus venis, quaſi rivis, de orſum ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente, vel toto crure ſiniſtro femori facias injiciunt, â genu ductis orbibus, adſtrictus quidem, qui cùm deſinant in inguine hîc autem etiam conſtringunt, ut aliqua ſanguinis pars in gracile membrum derivetur. Eâ autem ratione deligationem temperant, ut neque dolorem creet, neque univerſum alimentum à parte incolumi reprimatur. Eandem rationem ſervant in ſuperioribus membris.

Præterea membra tabida fovent decocto *ex origano, ſampſuco, malvâ, althæâ, betonicâ, floribus liliorum alborum,*

ſalviæ, *roris marini*. Alii pluribus extollunt encomiis *ſalicis decoctum*, vel membrum contabeſcens calidè balneant *decoctionis jure capitis*, *& pedum vervicis*, quàm tolerari poſſit, donec calefactio quædam per totum membrum ſentiatur: tunc immediatè ſequenti unguento moderatè calido inungunt, ut

℞. Axungiæ humanæ ℥. ii. ß. Porcelli in lactatione caſtrati ℥. iv. ardeæ ℥. iij.

Colliqueſcant invicem, & hoc unguento inungunt manibus calefactis membrum tabidum prope ignem, ſemper deorſum fricando manibus calentibus, ita ut dum una fricatur, altera interim rurſus calefiat, donec membrum totaliter ſit percalefactum, tunc ſaltem *ceratum ex ſol à cerâ*, *& axungiâ porcinâ confectum* ſuperimponunt, & ægrum, ac membrum affectum ſemper in calido detinent. Externis remediis interna aſſociant, & præcipuè decocta ſudorifera propinant, ſi contabeſcentis obſtinatè repugnet: ſed hæc partibus conſumptis hoſtilia ſunt, & potiùs extenuando, quàm obſtructiones, tollendo, & impinguando procedunt. Autumni tempore vinaceis efferveſcentibus membra tabida per unam, aut alteram horam ſepeliunt, & id toto vindemiarum tempore peragunt, ſed opera perdunt. Nos membrorum vulneratorum contabeſcentiam curamus, eò curationem dirigendo, ut ſpirituum animalium influxus promoveatur, obſtructionem tollendo, & hinc ſimul ſanguis, ac reliqui nutrientes ſucci ad partem, quibus reparetur ſufficiens nutritio pellantur: id remediis externis & internis aſſequimur, quibus mediantibus tabificam diminutionem reparamus: unde canales à debitâ ſuccorum copiâ compreſſi ſufficienter dilatentur, & amplientur, vel diſtorti in convenientem ſitum diſponantur: deſtructi verò irreparabiles ſunt, niſi emollitis fibris ex vicinis tubulis, & canalibus liquores majori ubertate affluant, & ſufficientibus ſuccis irrorentur. Eapropter ſi compreſſi ſint, balſama volatilia oleoſa unicè proſunt, quatenùs animalium ſpirituum influxui, ſanguini, cæteriſque ſuccis nutrientibus viam dilatant; & aperiunt, ut *ſunt ſpiritus meliſſæ*, *flor. tunicarum*, *lilior. convallium*, *lavendulæ*, *roſar. flor. tiliæ ſalviæ*, *anthos aqua Reginæ Hung. &c.* Item ea compreſſionem ſuſtollunt, & materiam comprimentem incidunt, & ſubtiliant quæ per urinæ vias exturbant, & maximoperè commendantur *ſpiritus ſalis armoniaci*, *ſpiritus juniperi lumbricorum*, *aſell. terebinth. ſalis dulcis &c.*

Si tubuli ſint diſtorti, ad ſuum naturalem reducuntur ſitum frictionibus pannis aſperis ſuccino ſuffumigatis, donec cutis rubeſcat, vel membra contabeſcentia verberentur *foliis urticæ*, & ubi ſenſus formicationis, aut ſtuporis unà adſit, vel rubificatio, certa affulget ſpes, ut parti priſtinum robur, & augmentum reſtituatur. Deinde pars oleis penetrantibus illinitur, ut *ex caſtoreo*, *philoſophorum*, *terræ terebinthinæ*, *petræ ſaponis*; *lavendulæ &c.* Vel *ſpiritu lumbricorum*, *formicarum*, *mellis*, *ſpiritu ſalis armoniaci cum calce parato*. Vel utimur Balneo vaporoſo, ex quo prodeuntem vaporem membrum tabidum excipiat, ex herbis in vino coctis generoſo concinnato, multo ſale volatili abundantibus, ut *origano*, *pulegio*, *meliſſâ calaminthâ*, *lavendulâ*, *betonicâ*, *rore marino*, *abſynthio*, *ſampſuco*, *foliis*, *tabaci*, *ſalicis*, *ebuli*, *altheæ*, *ſambuci &c.* quibus addi poſſunt *Secotæ reguli antimonii*, quo ſolo fotu multos curatos vidimus. Vel inſtituantur *ſuffumigia ex ſuccino aſſa fœtida caſtoreo olibano gummi animæ*, *maſtiche*, & pluribus alis quæ purimùm juvant, & meliùs operantur, quàm pinguia, & unctuoſa, deinde pelle vulpinâ foveantur.

Nulla alimenti penuria in reliquis corporis artubus ſentitur, ſed tantùm defraudatio in parte vulneratâ contingit, quia illius canales, & tubuli non ſatis ſunt diſpoſiti ad tranſitum particulis nutrientibus concedendum, reſeratis itaque his particularibus tubulis, & obſtaculis ſublatis, quandoque contingit, ut craſſiores, & viſcidiores ſanguinis ſuccorumque nutrientium partes canaliculorum extremitates obſtruant, & curatio ex voto non ſuccedat: tunc incidantur, attenuentur, & ſubtiliores reddantur ad faciliorem tranſitum, Id non ægre internis aſſequimur medicamentis. Si ergo lutoſitas, viſciditas, & craſſities in ſuccis oboriatur, vel aciditas concurrat, conveniunt volatiliora, ſudorifica blandiora, incidentia, & abſorbentia, quæ ſanguinem cum rereliquis ſuccis attenuant, ad motum ſuſcitant, ſpiritus augent, eoſque fluidiores, & volatilores reddunt. Hujus energiæ ſunt *ſalia volatilia cornu cervi ſuccini*, *ſpiritus ſalis armoniaci*, *cornu cervi*, *fuliginis*; *ſanguinis humani*, *eboris*, *urinæ*. *Eſſentia caſtorei*, *Zedoariæ*, *viperarum*. Item *ebur*, *& cornu cervi philoſophicè præp. antimonium diaphoreticum*, *ſpiritus tartari*, *bezoarticum minerale*, & *Ioviale*. Si ab acido coagulante ſuum cognoſcat ortum, conducunt *oculi cancrorum fluviatilium*, *anti-hecticum Poterii*: vel tandem *Cynnabaris nativa*, *vel antimonii* quæ eſt veluti aciditatis magnes.

Balnea, ſeu Thermæ ſulphereæ, nitroſæ, & bituminoſæ magnam opem membris emaciatis præſtant, ita eſt in Ænariâ vel Iſchiâ *balneum Gurgitelli*, *Nitroſi*, *Fontis*, *vel Arena Sanctæ Reſtitutæ* & in agro Puteolano *balneum ſubveni homini*.

D. CAROLI
MUSITANI,

Phyſiatros Profeſſoris, &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ, DE LUE VENEREA.

Caput Primum.

Quid per Luem Veneream intelligant Medici.

Ut eorum, quæ paſſim trademus, clarior ſit intellectus, quid per Luem Veneream Medici in eorum mente concipiant deſcribere præſtabit; Quoties igitur vir ſanus in mulieris contaminatum uterum coïerit puſtuloſum, pollutumque os oſculatus fuerit, vel contra mulier ſana virum in pudendis, vel in ore pollutum admiſerit, virus quoddam in pudendis, vel in ore contrahunt, quod in aliquibus multos poſt dies, verùm ultra quadraginta, ſub diverſis ſe pandit apparentiis in iiſdem partibus cujuſmodi ſunt puſtulæ cum profundâ, & durâ radice, erodentem eructantes ſaniem, quas caries vocant. Gonorrhoea virulenta, ac purulenta, cum urinæ acredine & in erigendo pene, intenſo dolore. Venerei bubones in inguinibus, vel ob hujus virulentiam, extuberantes glandulæ abſque ſupperationis ſpe; & hæc primitiæ ſunt jam concepti veneni exteriùs efflorеſcentes, quæ parum accuratos paſſim decipiunt Medicos, ex eo quia earum curationi tantum vacantes, nil de latente intus veneno, quod externi morbi fuit in cauſa deinde ampliùs cogitant. Porrò ex hac Medicorum incuriâ temporis circulo corpora, quæ hauſtum foverunt venenum, in diem ſemper novas repræſentant ab ipſâ lue pullulantium variorum morborum ſenas etenim, ut communi utamur loquendi modo, impetus ſi facientes ſpiritus hoc contaminat venenum, ephemeram febrem; ſi humores putridam; ſi ſolidas partes, hecticam producit. Deinde quis memoret urinæ vitia, ſuppreſſiones, ſtillicidia, & mingendi difficultates à carneis excreſcentiis, ardores ab acrimoniâ, & ulceribus? Quis caries, & pudendorum corruptiones, gangrænas, & in totum præciſiones? Quis laryngis, faucium, gurgulionis, tonſillarum eroſiones, raucedines, aphonias, & palati foramina, labiorum conſumptiones, gingivarum putredines, naſi caſus, oſſis ethmoidis jacturam? Quis calvariæ, cœterorumque oſſium omnium corruptiones? Quis oculorum ſtrabiſmo, lippitudines, cœcitates, aurium ſurditates, tinnitus, graves auditus? Quis nodos, & gummata circa lacertos, & nervos, & cum his, & ſine his dolores, cruciatuſque acerbiſſimos, quibus aliqui brachiis, aliqui cruribus, manci redduntur? Quis ſerpiginoſas rimas, & ſquamoſas in manibus, & pedibus? Quis cerebri epilepticos inſultus melancholias, vigilias? Quis cordis palpitationes, & ſyncopes, pulmonis maraſmos, aſthmata tuſſes, tabes? Quis hepatis ardores, fluxus varios lienteriam, cœliacam, diarrhœam, atque dyſenteriam? Quis totius corporis laſſitudinem, membrorum omnium languorem? Quis capillorum omnium caſus, ut alii ſine barbâ, alii ſine ſuperciliis, plerique glabro capite ridiculi appareant? Quis tandem quicquid horroris, feritatis turpitudinis, doloris, languoris, hoc virus in corporibus ſuſceptum imaginari poteſt, unquam commemorabit? Cùm nullum ſit morborum genus, nulla ſymptomatum ſpecies, quæ ex hac lue pullulare non poſſit, nullumque membrum, nullaque corporis theatro tot repræſentat ſcenas, ſub tot inſignibus ſe pandit hæc, de qua nunc agimus, Venerea Lues, nec ceſſabit, imò in æternum, & ultrà horribilibus ſe pandet modis.

Cap. II.

De Luis Venereæ Nominibus.

Hujus luis multiplex, ac varius lædendi modus ſymptomatumque ab eâ pullulantium diverſitas, nominum quoque multiplicitatem, & varietatem indixit; quippe Medici, prætermiſſâ veneni radice, ad omnes producendi morbos idoneâ, tantùm pro læſionis modo invenêre nomina, præterea, quæ è provinciis, in quibus hæc Lues ſuam exercuit ſtragem. Dicta enim propterea fuit *lues Gallica*, *lues Hiſpanica*, & *lues Neapolitana*; quippe cùm in *Neapolis* obſidione circa 14. Sæculi finem, ut infra dicemus, omnes dictæ Nationes concurrerint, ac lues tunc primò emergens afflixerit, unaquæque earum reliquis ſceleratum illud facinus vitio vertebat. Reduces ab Indiâ Hiſpani ad Neapolitanos in ſubſidium miſſi ſuſpicionem dedêre illam luem ab Indiâ eos ſecùm Neapolim attuliſſe, quam cùm Neapolitani,

politani, & Galli cum mulieribus ab Hiſpanis compreſſi coëuntes contraxiſſent, Hiſpanicam, & indicam illi dedêre denominationem, at Gallorum plerique Neapolitanos ab Hiſpanis non diſtiguentes cùm Gallis Luem ſecum non attuliſſent, obſidentesque Neapolim illius paterentur furores, Neapolitanam indigitavêre. Tandem Neapolitani cùm numquam anteà fuiſſent hanc experti luem, eamque à Gallorum obſidione experirentur, Gallicam dixêre, Hiſpani intereà utroſque Neapolitanos, & Gallos viciſſim pro tanto ſcelere exprobabant. Sanioris deinde judicii viri cùm cognoviſſent à luxu, Venerisque congreſſibus hanc luem erumpere, ac inter homines graſſari, relictis nationum litigiis, non ab re hanc *luem* dixêre *Veneream*, quod nomen modum, quo lues propagatur, deſignat, non autem eſſentiam.

Medici deinde, dum ſub hujus luis initiis affectus obſervabant, ob horum diverſitatem diverſa illi indidêre nomina ab antiquis deſumpta ſecundum ſymptomatum proprietates. Fuere ex his, qui ob læſionem quam lues inferre ſolet, per *Albotin Avicennæ*, & per *Terminthon* Græcorum eam deſignarunt; Alii *Sahafatum*, ſeu ſcabiei puſtoloſæ ſpeciem. Aliqui *Arthritidem* ob artuum dolores; Quidam *Pſoram*, ſeu cutis defœdationem; Quamplures antiquorum *Elephantiaſim* eam eſſe dixêre. Plerique hanc luem *malorum omnium congeriem* exiſtimârunt, Nonnulli *morbum vagum, ancipitem, erronem* luem eſſe, ac ſub nullo certo morborum genere collocandum; & tandem *Scabies ſcortatoria*, *Mentagra*, vel potiùs *Mentulagra lupanaris*, & ab aliquibus *pudendagra caries Venerea*, *puſtula obſcœna variola magna* dicta fuit; omnium tamen optimè *Hieronymus Fracaſtorius* vetuſtiſſimus poëta proprio, ac ſpeciali *Siphylidis* nomine, dum eleganti carmine hujus luis materiam pertractavit, inſignivit: fuit enim *Siphylus* primus æger ut ipſe putavit, qui hac lue contaminatus fuit dùm inquit:

Siphylus (ut fama eſt) ipſa hæc ad flumina paſtor.

Nos verò infra cum hujus luis eſſentiam, & ejus lædendi modum demonſtrabimus, nomen, quod illi adæquatè correſpondere poſſit, proponemus, quo nulla infametur natio, & omnes à notâ adeò infami vindicentur.

Cap. III.

De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem.

De tempore, quo hæc innotuit Lues authorum ſententiæ tam variæ, & diſcrepantes ſunt, ut illi ipſi, qui illo tempore vixerunt, in hac re non convenerint, multò minùs nos qui ab illo tempore jamjam ferè duo ſæcula remoti ſimus, eos conciliare valebimus. Itaque eorum opiniones recenſebimus, & tranſverſo notabimus ſtylo, ut noſtram deinde ſtabilire poſſimus.

Nonnulli, & præcipuè, *Leonicenus*, Veneream Luem aëris vitio tribuunt, aſſerunt aërem hoc contraxiſſe vitium ex magnâ Tyberis, aliorumque fluminum alluvione ſub *Alexandro VI. Pontifice Romano*, quæ univerſam ferè Italiam, & præcipuè Romam devaſtavit, & tota navigabilis reddita fuit. In cujus funeſti eventus memoriam, in publicâ columnâ hæc inſculpta fuêre carmina.

Tempore Alexandri ſexti, noniſque Decembris,
Intumuit Tybris bis ſenas circiter ulnas.
Inſula quæque domus facta eſt mediiſque repentè
Circumducta viis aquabat Cymba feneſtras.

Æſtate enim ſequenti, ſordes, & illa colluvies ab aquis relicta radiorum ſolarium æſtu recanduit, eorumque aërem putredinalibus effluviis infecit, unde hæc dira Lues mortalibus irrepſit. Verùm illi aquarum inundationi perperàm hæc lues tribuitur, cùm potiſſimum hoc malum tantùm, Romæ acciderit, & Venerea lues Neapoli primò innotuerit. Prætereà aquarum inundationes potiùs peſtilentes quandoque excitare ſolent morbos, ad breve tempus, nec per ſæcula, & ultra duraturos. Imò tales inundationes etiam ſæpiſſimè antè acciderunt, nec anteà talis Venereus excitatus fuit morbus.

Alii hunc morbum epidemicum dijudicavêre, ejuſque cauſam ab aſtris mendicarunt inter quos fuit *Nicolaus Maſſa, & Hieronymus Fracaſtorius,* ſcribit namque uterque, quod mirum non videri debet novos, inſolenteſque morbos certis apparere temporibus, idque variorum morborum hiſtoriis probat, & præcipuè de ſudore Anglico. Credidit hujus morbi noviter extorti malâ planetarum configuratione, malificiſque cœlorum influxibus inductam fuiſſe; refert namque eam in Saturni, Martis, & Jovis conjunctionem, quæ tali accidit tempore, unde cecinit.

Intremuit, tactuſque novis defluxibus æther.
Paulatim aërei tractus, & inania lata
Accepêre Luem, vacuaſque inſuetus in auras
Marcor iit, cœlumque tulit contagia in omne.

Sed *Maſſam*, & *Fracaſtorium* aſtra deceperunt, nam eorum effectus æque ſunt benigni, & maligni ab ipſis per ſe dependet, ſed per accidens tamen fieri poteſt; hoc, vel illo modo aërem, aquam, terram, & humana alterando corpora, cum rerum naturalium generationis, corruptionis ſint excitatores, ut inde mali producantur effectus, quomodo verò hunc in ſpecie, & non alium morbum producere potuerint, non explicant hi authores.

Crediderunt alii hunc morbum non epidemicum ſed ſporadicum i. ſparſum, ejuſque originem Valentiæ, in Hiſpaniâ Terraconenenſi habuiſſe, namque loci Gallus quidam elephantiaſi laborans, integram à nobili, & pulcherrimo ſcorto quinquaginta aureis emerit noctem illudque ita infecerit, ut hanc diram genuerit luem, ut indè factum fuerit, ut omnes alii, qui cum eodem rem habuerint, coinquinarentur, & hinc brevi tempore infectio plurimis communis facta fuerit Quaſi nulla anteà mulier elephantiaco commiſta fuiſſet. Verùm differt elephantiaſis à luis Venereæ ideâ, ac proinde elephantiacus hanc luem excitare nequivit.

Multi hanc peſtem ex Indiâ Occidentali, ubi populariter graſſatur, ab Hiſpanis in Gallorum exercitum ad Neapolim delatam fuiſſe autumant; Referunt namque hiſtorici: *Chriſtophorus Columbus* ex novo invento Orbe rediens, plurimos reduxit milites, qui non minùs auro, quam hac peſte gravati, hanc appellentes urbem à Gallis obſeſſam, cùm ferè, biennium in navigatione conſumpſiſſent, ubi primùm noſtram civitatem occupârunt nulli temperantiæ, & continentiæ pepercerunt, ac præcipuè cum ſcortis avidiſſimè luxuriantes furibundæ libidinis œſtro plus juſto perciti, hujus mali generationi anſam dederunt. Dùm Galli obſidione magis, magiſque hanc premerent urbem, ob annonæ caritatem ejecta ſcorta avidè exceperunt Galli ignorantes hoſtiles dolos, & Hiſpanorum verſutias cum illis effrenatè coëuntes ſe infecerunt, & inſueta illuxit lues, nec noſtro priùs cognita cœlo. Unde inquiunt Hiſpanos hanc peſtem non tantùm in hanc noſtram, urbem, verùm in Italiam, & totum in orbem invexiſſe. Verùm errant hiſtorici hanc Luem in quibuſdam Indiæ regionibus epidemicam eſſe contendentes; nam alius à Lue Venereâ morbus eſt, qui an ſit aëris, vel aquarum, vel victus vitio, nondum ab ipſis explicatus fuit.

Aliam hujus morbi originem adducit *Andreas Cæſalpinus* traditam à quodam milite Aretino, qui eo in bello militavit. Referebat is, oppidum id monte Veſuvio, quod dicitur *Summa*, ubi generoſi copia vini eſt, quod Lachryma appellatur, clam noctù ab Hiſpanis derelictum, obſidentibus Gallis ſed vino infecto, admiſto

guine, quem ex iis extraxerant, qui in Noſocomio Sancti Lazari laborabant. Ingreſſos enim Gallos, cùm ſe eo vino expleviſſent, cœpiſſe laborare morbis, & ſymptomatibus elephantiaſim referentibus. Verùm ſi verum hoc eſſet, elephantiaſis potiùs, quàm Venerea Lues hoc ſtratagemate excitata fuiſſet.

Leonhardus Fioravanti empyricus de hujus morbi origine aliam peculiarem habet ſententiam, quam apud nullum alium ſcriptorem legimus: Narrat ſe rerum cauſas indagandi avidum aliquando Neapoli fuiſſe, cùmque variis diſcendi gratiâ converſationem iniiſſe, inter quos ſenex quidam nomine *Paſchalis Gibilotto Neapolitanus* annorum 98. ſibi retulerit, tempore, quo *Johannes, filius Renati Ducis Andegavenſis*, bellum gereret in *Alphonſum*, *Neapolitanum Regem*, circa annum 1456. ſe ſæpiùs à ſuo patre audiviſſe, qui fuerat ejuſmodi mercator in Regis Alphonſi exercitu, quòd cùm magna tùm inter exercitus annonæ caritas, & præcipuè carnium extitiſſet, utriuſque exercitus mercatores noctu clam cæſorum militum cadavera in fruſta concidiſſent, & varia edulia ex eis parata militibus vendidiſſent, qui avidè ea inſcii aſſata, cocta in artocreatibus ſatis longo tempore comediſſent, antequam nullus id ſcelus reſciverit; tandem hæc lues in toto Gallorum exercitu vagari cœpit, adeò ut vix unus inventus ſit inter omnes, qui puſtulis, bubonibus, doloribus, capillorumvre defluvio non laborârit. Quibus auditis, *Fioravanti* ut certior hac de re redderetur, per experimentum certiorari voluit, an humanæ carnis comeſtio hunc morbum in ſpecie producere poſſet. Domi ſuæ ſuem alere cæpit, omnique ejus pabulo axungiæ porcinæ aliquid immiſcuit, atque intra paucos dies ſuis pili, ſeu ſetæ deciderunt, & undique puſtulæ, tumores, ſeu bubones protubuerunt. Hoc non contentus experimento, etiam in cane periculum fecit, clauſo in peculiari conclavi, ac nihil eſcæ ipſi dando præter caninam carnem per duos menſes, & idem in eo deprehendit, qui dolorum & puſtularum plenus, piloſque amiſerit, & die, ac nocte dolorem ſuum hominis ægroti inſtar miſero ululatu teſtatus fuerit. His duobus experimentis tertium addidit, idemque in Bubone ave tentavit, eundemque notavit effectum. Ex quibus experimentis concludit unumquodque animal propriæ ſpeciei carnibus nutritum hunc morbum, qui hodiè Gallicus appellatur, incurrere. Atque hanc ipſam cauſam eſſe putat, quòd in Indiâ morbus hic ſit epidemicus, utpotè in qua Antropophagi carnibus veſcantur humanis.

Miramur ſanè tantum Empiricum, ideſt bonum tonſorem, his experimentis luis Venereæ cauſam indagaſſe, & tot Scriptores Italos, Gallos & Hiſpanos de hujus mali tali causâ mentionem non feciſſe. Nec Neapolitani ſenis relatio fidem facit, nec tempori quadrat propter falſam annorum computationem, nam Lues hæc non innotuit Anno 1456. quo tempore *Johannes*, *Renati Ducis Andegavenſis* filius, contra *Alphonſum*, *Neapolitanorum Regem* bellum geſſit, ſed illuxit circa annum 1494. in bello, quod *Carolus VIII. Galliarum Rex* cum *Alphonſo*, *Neapolitanorum Rege* geſſit. Præterea demus verum eſſe, quod falſum nos experientia docuit, animal ſuæ ſpeciei carnibus nutritum, puſtulis, & doloribus affici, ac pilorum caſu corripi, adhuc ſub judice lis eſſet, an morbus iſte eſſet ipſiſſima Venerea Lues, & talis, qui per contagium, & præcipuè per Venerem in alios tranſplantari poſſit. Inſuper rationem reddere deberet, cur animal ejuſdem ſpeciei carnibus nutritum, puſtulas, dolores, & pilorum caſum patiatur, alterius verò ſpeciei non? Fabuloſum judicamus Antropophagos, quia humanis veſcuntur carnibus, hoc corripi morbo, cùm multi inſcii noſtris in regionibus ad longum tempus humanis paſti fuerint carnibus, nec hoc correpti fuerint morbo. Puſtulas, dolores, & depilationes endemicum eſſe malum aliquibus indiæ populis, non humanarum carnium comeſtione, ſed aëris, aquæ, victûſve vitio verti certum eſt.

Aurelius Minadoüs credidit hanc luem ex impuriſſimarum mulierum mulierum fœdiſſimus uteris irrupiſſe. Hanc luem illuxiſſe putavit, cùm fœminæ impuriſſimæ redditæ ſunt, quandò variam ſeminum commiſtionem recipere cœperunt: Inquit enim ſicut unum ſemen uni utero tantùm familiare, ac ſanum eſt, & fœcunditatem promovet ità ſeminum multitudo, & varietas uterum infœcundum, & infectum reddit, ut ex optimâ ſubſtantiâ prava, imò peſſima corruptela fiat venefica, & explicatu difficilis, undè contagioſa generatur lues.

Sed falſum eſt ex nimiâ Venere ſemen putreſcere, nàm citra contagium hæc lues genita fuiſſet, cùm aſſiduus, immoderatuſque Veneris uſus ab orbe infantulo fuerit, & præcipuè poſt feracem illam benedictionem: *Creſcite, multiplicamini, replete terram*; & per annorum decurſus nunquam interruptus fuit, cùm ad ſpeciei humanæ conſervationem ſpectet; ideoque.

Per victum, & coitum pugnans animalia quæque.

Libido nunquam ſatiatur, & extincta reaccenditur, uſu creſcit, in cæteris ſatietas, in coitu nulla, & præſertim in mulieribus efferveſcens prurigine vulvæ per libidinem inflatæ, perpetuò excandeſcit, unde jure *Juvenalis Satyr. 6.* inquit:

Et laſſata viris nondùm ſatiata receſſit.

Igitur experientiâ conſtat, ex quavis immodicâ Venere, & multorum putreſcentiâ ſeminum nunquam genitam fuiſſe hanc luem citra contagium. Nec hujus obſervationis mentionem aliqui fecerunt authores, quod utique non omiſiſſent, ſi aliquam hujus rei notitiam habere potuiſſent. Prætereà falſam quoque exiſtimamus variam ſeminum commiſtionem in utero, ac proinde corruptionem veneficam fieri. Credimus Minadomüm parùm verſatum fuiſſe in Veneris palæſtrâ; nam mulieres meritoriæ poſt coitum ſemen non retinent, ſed indè ſponte labitur, cùm lubricam, & ſine rugis hanc habeant partem. Si quandoque illud retineri accidat, vel poſt aliquod tempus rejiciunt, vel ſi non, concipiunt, & uteri os ita clauditur, ut ſpecilli aciem non admittat, vel ita ſtatim ſe comprimunt, ut illud rejiciant. Unde in coitu duplicem Veneris voluptatem ſentiunt mulieres, unam in ſeminis virilis ejaculatione, alteram in ejus expreſſione; ideòque harum mulierum uterus non ſit diverſorum ſeminum colluviarum. Inſuper ſemen ut plurimùm intra uteri vaginam ejaculatur, unde ſponte labitur, & mulieres à coitu ſtatim induſio (vel petiâ ad id paratâ pudenda abſtergunt.

Univocus eſt Hiſtoricorum, & Medicorum conſenſus in aſſignando hujus Luis originis tempore, ajunt enim anno 1494. *Carolo VIII. Galliarum Rege*, *cum Alphonſo Rege* bellum gerente, numeroſiſſimo exercitu Neapolim obſidente, primum hæc Lues in Gallorum caſtris innoteſcere cœpit. Cùm ob annonæ caritatem Neapolitani inutilem propellerent multitudinem, milites Galli ſcorta exceperent, & quia hos non pudet etiam turpiſſima ſcorta palàm futuire eorum pulchritudine allecti magno libidinis œſtro inſatiabiliter fornicari cœperunt. Unde totum inquinârunt exercitum, & vix unus inventus fuit, qui cariebus, puſtulis, ulceribus gonorrhœâ, bubonibus, doloribuſve non laborârit. Tunc primùm tam virorum, quàm mulierum partes generationi dicatas hac lue laborare fuit obſervatum, unde *Fracaſtorius* eruditè cecinit:

Qui caſus rerum varii, quæ ſemina morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſæcula viſum
Attulerint: noſtrâ qui tempeſtate per omnem
Europam, partimque Aſiæ, Lybiæque per urbes
Sævilt: in Latium verò per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenque à gente recepit.

Verùm, an obſidentes Galli, an obſeſſi Neapolitani, & Hiſpani tantum nefas primi in humano patrârint

rint genere, vel paſſi fuerint, eſt in tenebris, ac ut ſuprà dictum eſt, ex incertitudine originis una gens alterum luis increpabat exercitum, atque gentis cognomentum addebat, Gallicum tamen frequentiùs fuit appellatum, ex eo quia Gallorum occaſione Lues irrepſit.

Cap. IV.

An Veteres Medici ante annum 1494. *de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?*

NIl inter homines tam vetus agitatum, quod aliquando novum non fuerit; unde ridiculi ſanè ſunt ii, qui veluti Meduſæ ſpectrum attoniti novitatem exhorrent? actum jam eſſet de rebus humanis, ſi quod ſemel novum & inſolitum fuerit, in humani generis uſum admiſſum non fuiſſet, viverent nunc homines pecudum more, aliorumque brutorum, quæ cùm artium facultate inventivâ careant, hactenùs ab eorum origine herbis, glandibuſque veſcuntur ſub aperto Jove degunt: nulla apud ipſa futurorum prævențio, nulla præteritorum memoria. D. O. M. non omnia primo homini mafeſtavit, vel ſaltim quicquid ille callebat, amiſit; reſervavit ipſemet Deus determinatis temporibus paſſim ea propalare, quæ nunquam priùs innotuerant: ſic ſuum fuit creationi tempus, ſuum tranſgreſſioni, ſuum univerſali diluvio, ſuum incarnationi, ſuum denique redemptioni tempus, & licèt potuerat, non hæc omnia ſimul diſpoſuit.

Quis negabit novam olim non fuiſſe *Hippocratis* doctrinam? Quis recentiorem illam *Galeni*? Attamen ſi dùm nova iis authoribus eam profitentibus vivis inter homines emerſit, non fuiſſet recepta, nunc dictorum authorum doctrina vetus, & antiqua dici minimè poſſet, ac promittimus, quod quæ à nobis nunc nova, & inſueta medicorum vulgo odioſa traduntur, poſt tria, quatuor, aut decem ſæcula, non ſecùs ac *Hippocratis*, & *Galeni* placita pro antiquis, vetuſtiſque habebuntur. Tam itaque eſt in hoc inferiori Orbe novitatis neceſſitas, ut ipſamet natura multoties exorbitet monſtra, prodigia, reſque producat inſolitas, ac ſi tribuli, & ſpinæ ex ingluviis, aliiſque luxibus in humanâ novi pullulant pro inexpertis hactenùs cauſis morborum, pigra non eſt novis patefaciendis remediis, quibus novis ſuccurratur languoribus. Ut nunc ad noſtrum redeamus propoſitum, certum eſt non omnes morbos, quorum hactenùs plenam habemus notitiam, ſimul in humanam irrepſiſſe carnem, ſed paſſim nunc unus, nunc alter pro vivendi hominum modo emerſit. Antiquitùs ſimplices erant morbi, & medicina paucis erat contenta medicaminibus. Priſci homines ſolidiora habebant corpora, facili cibo, nec voluptate, & arte degenerato nutriebantur, non ad appetitum excitandum, ſed auferendum, eaque opere, labore, curſu, aut verſatâ glebâ ſolidabantur, unde nec innumerâ medicorum grege opus erat, nec tot ferramentis, pyxidibuſque medicina referta erat. Nunc non mutata eſt humana natura, ſed vita à multis ferculis, quæ multos fecerunt morbos. Bone Deus una gula tantorum morborum cohortem in humanam invexit naturam! Addimus & gulæ humorum cupidines, luxus, luxurias, ocia omniumque ſenſuum illecebras paſſim per ætates, & ſæcula excedentes, quæ ita naturam laceſſunt, & ſubvertunt humanam, ut novorum, inſolitorum, inexplicabiliumque morborum ſemper fiat fœcundior ager, ac ut laceſſita natura tota jam degener novis eſt producendis morbis proclivis, ita paſſim novis opus eſt medicis, novis medicinis, novis medicaminum præparationis modis, ut novis irruentibus morbis obviam eatur; quòd ut illi crepent iis, qui antiquitati ſtrictiſſimo jure eorum aſſenſum ſacrârunt, Lues Venerea jàm cunctis ſe patefecit hominibus, & cognitis priùs remediis nullo modo cedebat, ex eo quia licet ſymptomata, & effectus, quibus Lues hæc Venerea nobis ſe pandit, fuerint antiquis cognita, novum tamen aliquid in obſidione Neapolitanâ acquiſivêre, quod iis remediis, quibus tunc olim expugnabantur, ampliùs poſteà expugnari non poterant: fuit ſanè illud novum, quod contagium vocamus, quo Lues de corpore in corpus per contactum transfunditur.

Non deſunt medici, qui pervicatur *Hippocratis* hoc malum innotuiſſe affirmant, & ab ipſo *lib.* 3. *epid. ſect.* 3. accuratè deſcriptum fuiſſe, ubi oſſium denudationes, capitis, & menti glabrities, carnium, & nervorum ſuppurationes, ſacros ignes cum ulcuſculis, variorum membrorum dolores, abſceſſus circa fauces, dentes, gingivas, & genitalium exulcerationes recenſet. Sed levia proculdubio ſunt prædicta, & inefficacia ad demonſtrandum, quod quærimus: nam nec quidem *Hippocrates* citato loco Veneream Luem deſcribere ſomniavit, ſed tantum peſtilentialem ibi refert conſtitutionem, in qua relatæ affectiones ſunt vagatæ, quæ majori ex parte, acutis, febribuſque malignis copulatæ fuêre, cum Venerea Lues ex propriâ vi febrem non afferat. Præthereà *Galeni* teſtimonio conſtitutio illa epidemica, & popularis fuit, qualis profectò non eſt Venerea Lues. Adde, quòd curationes longè inter ſe diverſæ idem declarant. Inſuper morbi epidemici non ſemper durant, ſed tandem finiuntur, hæc verò lues nunquam ut malum epidemicum vagatur, & ex quo incepit ad hoc uſque tempus durat, & durabit.

Non defuerunt alii, qui luem hanc elephantiaſim eſſe dixerunt, ex eo quia Vencreâ lue apparente, ceſſavit elephantiaſis, unde *Gabriel Fallopius* refert; quòd tunc temporis elephantiacorum noſocomia vacua reddita ſunt, & Gallorum contrà innumeris repleta ægris. Idem inquiunt in utroque affectu eſt inficiendi modus, ſi quis c. ex. in lecto ſudet cum infectis, ſi os ori conjunxerit, ſi cum infectâ coïerit. In utroque affectu pili, & capilli decidunt, puſtulis, ſquamis, & ulcuſculis defœdatur cutis, quare eadem utriuſque affectûs erit natura, etſi voces, & nomina ſint diverſa. In æquivoco volutantur, qui cum elephantiaſi luem confundunt Veneream; nàm illa affectus cutaneus eſt, ac tota cutis redditur craſſa, dura, oſtrecoſa, ejuſque ſanum nil remanet, labia intumeſcunt, & craſſiora fiunt, ſub linguâ tubercula, & glandulæ ſub auribus innaſcuntur, & tota transformatur facies; hæc verò totius corporis eſt affectio, nec ſolam cutem, ſed partes liquidas, carnes, cartilagines, nervos, & contaminat oſſa: non ſemper, vel infrequenter fœdatur cutis, ſed intimæ impetuntur partes, bubones in inguinibus protuberant, partes generationi dicatæ exulcerantur, & puſtulæ, quæ in cute naſcuntur, nunc plures, nunc pauciores, nunc majores, nunc minores exiſtunt, & nunquam totam obſident cutem, ſed ſemper aliquid ſani iter ipſas mediat, & minùs ſæpè viſuntur in facie Elephantiaci perpetuò inficiunt, & proles gignunt elephantiaces ſanandiſpe deſtitutas; Gallici autem non ſemper filios generant infectos, & non ægrè reſtituuntur. Ad rationes in oppoſitum facilis eſt reſponſio, & ad primam: Verum quidem eſt in Italiâ, ubi Venerea Lues eſt frequentiſſima, & copioſiſſima, rarò elephantiaſim vexare; non tamen aliis in locis, & præcipuè in Galliâ, ubi innumera ferè ſunt pro elephantiacis Noſocomia, adeò ut nullus ſit ferè pagus, in quo non ſit hoc noſocomium, & tamen aliâ ex parte innumera etiam Lue Venereâ pollutorum multitudo. Ad ſecundam, idem inficiendi modus naturæ identitatem non arguit; non enim quia phthiſis contagioſa eſt, ut lepra, inferre licet ejuſdem fore naturæ. In pilorum defluvio diverſitatem in utriſque cognoſcimus, nam in hac lue decidunt quidem pili, capitiſque capilli, non autem axillarum, & pubis; elephan-

elephantiaci autem omnibus ſpoliantur, imò à pube, & axillis incipit caſus.

Cœterùm ficos, ſordida ulcera, & puſtulas antiquitùs homines fœdaſſe præter *Celſi* teſtimonium apud *Martialem* non pauca legimus; & præcipuè *lib.* 7. *Epigrammatum*, *epigrammate* 70 hæc habet carmina:

Ficoſa eſt uxor: ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt: & gener: atque ſocer.
Nec diſpenſator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus foſſor: ſed nec arator eget.
Cùm ſint ficoſi pariter juveneſque, ſeneſque,
Res mira eſt: ficos non habet unus ager.

Et Juvenalis Satyrarum lib. 2. carm. 8.

Quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia quùm ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinœdos.
Hiſpida membra quidem, & dura per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

De hoc quoque morbo ſcripſit *Gal.* 5. *de compſ. med. per loca cap.* 4. Expreſsè quoque apud eundem bubones in inguinibus deſcriptos legimus 6. *de ſimpl. med. facul.* & 2. *de ſympt. cauſis cap.* 2. & 6. *de loc. aff. cap.* 6. De gonorrhœâ prolixè diſputat, ut non prætereamus ea, quæ in *lib.* habet *de tumoribus p. n.* & 11. *de ſimpl. facult.* ubi de Uvis, & 9. *de compoſ. med. per loca cap.* 8. quibus in locis, diverſis ſub capitibus quamplures ulcerum, puſtularum, ac tumorum ſpecies proponit, quas paſſim nunc in Lue Venereâ affectis præcipuè quàm in cœteris hominibus ab hac Lue immunibus, obſervamus.

Avicennas quoque, reliquorumque Arabum cohors multas tumorum, ulcerum, ac puſtularum ſpecies deſcribit, quæ graſſantis nunc Luis Venereæ affectibus adæquatè reſpondet: at ut ſuprà notavimus, non defuêre, qui Arabum Sahafatum, mentagram, & pudendagram hac Luem, quam nunc Veneream vocamus, eſſe crediderunt.

Verùm nos, cùm accuratè antiquorum libros ad hanc rem percipiendam evolverimus, certi ſumus apud veteres inter morbos acutos peſtem tantùm per contractum non ſolùm, ſed etiam per fomitem ex contaminatis corporibus in non contaminata irrepſiſſe; in chronicis verò de ſcabie, & leprâ idem quoque eveniſſe tradunt: reliquos deinde morbos omnes per contactum ſana corpora contaminandi hac prærogativâ omnes expertes fuiſſe legimus. Contrà obſervamus Luem, de qua nunc agimus, Veneream nil nil novi ſecùm habere præter ſui in ſana corpora per contactum propagationem; affectus verò, & ſymptomata, quibus ſe pandit, in veterum ſunt authorum obſervationibus diffusè deſcripta, nec hactenus in duorum millium Lue infectorum numero, quos obſervavimus, ſymptomata vidiſſe accidit, quæ apud *Celſum*, *Galenum*, & *Avicennam* notata non invenerimus. Undè concludimus Luem hanc Veneream Anno 1464. dùm Galli Neapolim obſidebant, antiquis morbis fermentale tantùm addidiſſe virus, quod per contagium ægri corporis cum ſano, morbus, qui anteà non propagabatur, deinde propagaretur, non ſecùs ac ſcabies, & lepra antiquis quoque contagioſæ fuêre.

Cap. V.

Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Africæ, & Aſiæ Provincias.

Venerea hæc Lues non ſolùm Gallos, Hiſpanos, ac Neapolitanos, in quibus ſui apparuêre primordia, afflixit, ſed annorum lapſu extra Europam in Lybiam, & Aſiam transfretavit, ut innumeræ teſtantur hiſtoriæ, quod multam afferre debet admirationem, nam cùm inter has mundi partes ob frequentatam noſtris temporibus navigationem perenne ſit hominum commercium, totaque, ut prædiximus, conſiſtit hujus Luis eſſentia in acquiſito contagio: quoties Europæi Lue contaminati in Lybiam, & Aſiam navigârunt, & cum mulieribus Lybicis, Aſiaticiſque iniêre commercium, hujus Luis Seminarium jam in dictas provincias transplantârunt, quod deinde per individua ſerpens, vulgaris morbus devenit, ut in Europæ magnis urbibus experimur; atque hoc eodem modo ubivis gentium hæc Lues hactenùs ſuum non diffundit virus, diffundere illud poteſt, cùm ſufficiat polluti hominis cum ſanâ contactus, ut Luis Venereæ fiat transplantatio.

Agitari hîc curioſitatis gratiâ dubium poſſet, An bruta animantia huic Luis Venereæ contagio ſint obnoxia, cùm experientia nos doceat hominum peſtem, peſtem non eſſe brutorum, ſicut contrà brutorum animantium peſtis, licèt homines cum his commercium habeant, in eos non ſerpit, neque in ſanitate, neque in vitâ læduntur; quapropter requiritur quædam mumialis ejuſdem ſpeciei diſpoſitio in vivente, adhoc ut fiat peſtilentis auræ transfuſio, & impreſſio: homo itaque peſte correptus, ſi equum aſcendat nudum & ſimul immediatum habeant contactum, equi pili contagium ſuſcipiunt, alteri homini communicabile, ſi illius fiat approximatio, ſed equus nihil ab impreſſo contagio patietur, ex eo quia humanâ caret mumiâ humani contagii ſuſceptivâ Idem eveniet, ſi in ſpecie equinâ ſit peſtis, nam licet homines cum equis contaminatis commercium habeant, nil tamen in ſalute læduntur.

Contrarium tamen de Lue Venereâ nos docuit caſus, enim verò meretricem aliquandò obſervavimus Lue Venereâ undique putreſcentem, & ſordidis ulceribus fœdam, quæ catulam habebat familiarem, hanc lingendis ſibi ulceribus aſſuefecerat, quæ poſt aliquod tempus carcinomate in ore corrupta, totaque ſcabioſa, & in generationis loco exulcerata, tabefacta periit. Differt ſanè peſtis ſimplex à peſte Venereâ, illa enim vitam immediatè adoritur, illamque extinguit, hæc immediatè nutrimentum corrumpit, propterea illa acuta eſt, hæc chronica, illa ſpeciei mumiam requirit, hæc minimè quidèm.

Cap. VI.

De Venereæ Luis Duratione prolatum à Scriptoribus Iudicium.

Iam ſupra, quæ ad Luis Venereæ hiſtoricam narrationem attinet, diffusè tradidimus, ſupereſt, ut quid de eâ ſcriptores prædixerint, ſubjungamus.

Hieronymus Fracaſtorius aſſeruit hanc peſtem propriâ ſponte aliquandò finem habituram, ac ut enormentico irrepſit modo, ita certâ adveniente planetarum revolutione, eam à lædendo deſiſtere, exiſtimavitque eam ſuo tempore ſeneſcere, & paulò poſt planè interituram, ac longa poſt ſæcula, eâdem planetarum revertente conjunctione, reverſuram, unde ſic cecinit.

Namque iterum, cum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, cum nocte atrâ ſopita jacebit
Interitu data: mox iterum poſt ſæcula longa
Illa eadem exſurget, cœlumque, auraſque reviſet
Atque iterum ventura illam mirabitur ætas.

Hujus Luis cauſam *Fracaſtorius* è cœlo evocavit, cœleſtemque ei tradidit originem, tanquam è matre Venere

Venere natam, & à Sideribus expoſitam mendicavit, quorum conjunctiones perennes non ſunt, ſed labente tempore mutantur; ideoque morbum eſſe credidit epidemicum, quem interiturum ſecùm trutinavit, quia tempore, quo primùm hæc graſſari cœpit Lues, ſtatim à coitu puſtulæ ex nigro vireſcebant, ulcera ſordida innumera, & exedentia uſque ad oſſa, ac ſanies ab his emanans, ita pravum ſpirabat odorem ut cujus nates attigiſſet, is mox inſici crederetur, & ipſo magis aſpectu, quàm dolore ægros torquebant. Gonorrhœæ fœtidæ, in mingendo ob acrimoniam luctuoſi ejulatus, in erigendo atrociſſimi ſentiebantur dolores. Bubones ante ſuppurationem ſæviſſimis noctis torturis, & aliis hujus luis inficiebant ſymptomatibus, quæ nullis medelis, nullâ arte tolli, aut ſaltem ſedari poterant. Imò adeò truculentior hæc graſſabatur Lues, ut omnes ægrorum aſpectum fugerent; contactu verò ſic abſtinerent, ut morbi prætereà nullius. Tunc ſuo tempore mitiùs ſe gerere accipiebat, quia puſtularum, ulcerumque fœditas cicurata, gonorrhœæ, bubones, gummata, dolores &c. amicitiùs ſe gerere intuebatur; perperam credidit luem ſenectutem attigiſſe, poſtmodò interituram. Verùm planetarum conjunctiones eorumque rotationes *Fracaſtorium* luſerunt, is non optimè aſtrologiâ callebat, credimus multoties hanc luem in humanam irrepſiſſe carnem, ſi ex planetarum conjunctione accidiſſet. Nec luem ſeneſcere, nec experientiâ ceſſare videmus, imò quò ſenior, eò evadit fortior, & licèt puſtularum, ulcerumque fœditas tolerabilior evaſerit, dolorum tamen cruciatus, gummata &c. immaniùs torquent. Ea eſt hujus Luis conditio, ut non ſtatim perimat, eſto in primâ origine violentiùs irrepſerit, non per hoc ultimam habebit periodum, ea enim, quæ præter naturam ſunt, ac vi fiunt, perpetuis carent cauſis: Verùm eſt nil præter naturam, & violentum durabile, & ex ſe perpetuum eſſe, ſi tamen cauſſa perpetua ſit, ipſum perpetuum erit. Poteſt peſtis quandòque extingui, ut de facto extinguitur, ſi eadem, quæ in peſte præcavendâ, & curandâ adhiberetur ſedulitas: modò quia ſemper dantur homines, qui hac laborant lue, alioſque inficere poſſunt, alii verò ab eorum conſortio non ſe abſtinent, etiam hæc tamdiu durabit Lues, quando iſtæ converſationes cum infectis, vagæ libidines, & coitus durabunt; & tamdiu eam propagaturam, & duraturam judicamus. Prætereà experientiâ comprobatum eſt, quòd quoties morbus in humanâ pullulavit carne per contactum diffuſibilis, chronicus, non autem acutus, nunquam ampliùs ceſſavit, ſed diffuſo undequaque ſemine, ſemper meſſem multiplicavit: Lues ergò Venerea cùm jam in cunctis orbis terrarum provinciis ſuum transplantavit ſemen, atque per ſæcula ſemper ulteriùs ſerpet, eam in humanâ ſpecie ad ſupremam uſque periodum duraturam cognoſcimus.

Euſtachius Rudius ſibi perſuaſit poſſe Medicorum ope, & artis auxiliis extingui, inquit enim: *Si unus eſſet mundi Princeps aut una multorum adverſus hanc morbum conſpiratio, medicorum ope planè extirpari poſſet: Si nimirùm ii, qui hac premuntur lue, cunctis medicis curandi conſignarentur, & interim ab aliorum conſortio ſequeſtrarentur, ac illud idem cum hac lue infectis peragerentur, quod cum infectis peſte, vel leproſis fieri aſſolet, ſpes utique eſſet hanc luem extirpari poſſe; & eò magis, quia Venerea Lues, non ut peſtis addiſtans, eſt contagioſa, ſed per concubitum propagatur.*

Optimum profectò pro Lue Venereâ extinguendâ remedium excogitavit Rudius, ſed inutile, quia faciliùs eſt dictu, quàm factu. Eſt remedium quod contra felem excogitarunt mures, de ſuſpendendo nempe in ejus collo tintinnabulo. Si unus eſſet mundi Princeps, & præcipuè ſi ipſe fuiſſet, totâ ſuâ ſolertia in id incubuiſſet, & tanto conſuluiſſet malo, ſed plures ſunt orbis terrarum Principes, nec omnes eodem vivunt voto.

DE VENEREÆ LUIS ESSENTIA,

LIBER II.

AD Luis Venereæ eſſentiam percipiendam operæ pretium fuit, quæ hiſtorica ſunt, priùs de hac Lue præmittere; multùm enim ad eſſentiæ cognitionem juvat quemque eſſe conſcium hujus Luis originis, diffuſionis, lædendi modi, ſymptomatum, accidentium, aliarumque circumſtantiarum eam comitantiam: Verùm quæ ſequuntur, quia altioris ſunt indaginis, attentiſſimum unumquemque exhortamur, etenim pollicemur, quòd ſi quæ ad Venereæ Luis eſſentiæ intelligentiam trademus, intellexerit, veriſſimam omnium morborum theoriam percipiet, à qua curationis indicatione deſumptâ, nunquam curandi morbos certitudine fruſtrabitur. Quapropter veteres cùm humores, & intemperies pro morborum cauſſis tantùm agnoverint, ſintque humores occaſiones tantùm, quibus animal infirmatur, cauſſâ pro efficienti occaſionali deſumptâ, morbi quidditatem non intellexêre, quam omni conatu ſuggerere aggrediemur.

CAP. I.

Opinionum de Luis Venereæ eſſentia Examen.

HUcuſque ſecundum Scriptorum libidines multæ, ac diverſæ fuêre circa Luis Venereæ eſſentiam Sententiæ, alii enim illam dixêre cauſſam, non morbum, alii ſpirituum alterationem, aliqui venenum, quidam læſionem proprietatis temperamenti; alii excrementum; nonnulli ſymptoma nominârunt, qui verò morbum illam eſſe aſſeverârunt; alii arthritidem, pſoram, elephantiaſim, variolas, morbum epidemicum, continui ſolutionem, intemperiem calidam, & ſiccam; nonnulli calidam, & humidam; alii frigidam, & ſiccam; quidam morbum à totâ ſubſtantiâ, & qualitate occultâ; multi omnium morborum congeriem; tandem *Minadoüs*, nec cauſam, nec morbum, nec Symptoma illam eſſe dixit.

Ex tot opinamentis, quàm intricatum ſit negotium hujus Luis eſſentiam aſſequi, quiſque colligere poteſt; de tot namque Authoribus, qui de hoc ſcripſêre morbo, vix pauci inter ſe conveniunt, quin potiùs phantaſiæ ductu per vanas conjecturas peculiarem habent ſententiam: ſed omnes eodem amiciuntur pilo, eodemque inficiuntur cœno; cùm ex caudâ vulpem, & ex ungue leonem cognoſcere profiteantur. Horum rationes in examen adducere joci gratiâ juvat, licèt non conducat, utpotè nimis ruſticanæ, cùm confuſionem animis inducant, & ignorantiam pariant.

Hercules Saxonia Luem hanc eſſe tantùm cauſam, non verò morbum, nec ſymptoma aſſerit, quia extra corpus humanum exiſtere poteſt, in linteis nempe, vel aliis id genus veſtimentis, in ſudore, fæcibus, prætereà ſemine, & ſanguine jam à corpore ſecretis, intra corpus humanum etiam, quia partes non viventes mor-

morbisque ſubjectas inficit, & obſidet, nempe humores, ſpiritus.

Iohannes Manardus eſſe morbum in ſolutâ unitate ab exuſtis humoribus contagio affectis pendentem ſcribit, probat primò, ex *Hip. lib. de loc. in homine num.* 47. ubi habetur. *Morbi quicumque ulcera ſunt*, cùm Venerea Lues ex morborum numero ſit, ad ulcera reducitur, quæ in ſolutâ unitate conſiſtunt. Secundò, præcipua hujus Luis ſymptomata ſunt puſtulæ plurimæ univerſum afficientes corpus, necnon ulcuſcula, quæ ſtatim à Lue contractâ pudenda afficiunt: Sicuti etiam faucium, columellæ, narium eroſio, & caſus. Tertiò, dolores nimiùm atroces, qui infectos torquent ægrotos, quamvis non ſint ulcera jam facta, ſaltem ſunt diſpoſitiones ad ipſa, cùm in doloribus continuum ſolvatur ſolùm, licèt non ſit ſolutum: itaque hoc mali genus ad ſolutam unitatem, aut unitatis ſolutionem reducitur, & quicquid in eo obſervatur, eſt ulcus factum, vel fiens.

Hieronymus Capivaccius, *Aurelius Minadoüs* & alii ſuſtinent hanc Luem non eſſe morbum, & primò, quia ad nullum morbi genus reduci poteſt; non ad intemperiem, ut puſtulæ oſtendunt; non ad ſolutam unitatem, ut docent gummata, bubones, & cætera; nec tandem in malâ compoſitione, ut ulcera ſuadent. Secundò, morbus eſt conſtitutio p. n. primò, & per ſe operationes lædens: Lues verò hæc primò, & per ſe non lædit: itaque morbus dicendus non eſt. Minorem probant: ubi quis poſt coitum Luem contraxit, multo intercedente temporis ſpatio, benè valet, nullumque perſentit incommodum, quouſque tandem ægrotare, & dolere incipiat. Ita multi poſt duos, tres, vel plures menſes, & ferè omnes poſt aliquot dies Luis incommoda percipiunt. Imò nos quendam militem Hiſpanum poſt quadraginta annos, ex carie, quendam monachum poſt quadraginta quinque, ex gonorrhœâ contractâ, attamen ante religionis ingreſſum, in gummata, & dolores incidiſſe obſervavimus. Hoc intermedio tempore nulla adeſt ſenſibilis læſio, cùm tamen adſit contracta Lues; igitur Lues non eſt conſtitutio lædens, cùm ipſa ſine actuali læſione reperiatur: itaque non eſt morbus. Tertiò, Lues contracta quamvis lædat, non primò lædit: igitur non eſt morbus, cùm non quæcumque læſio ſit morbus, ſed illa ſolùm, quæ primò, & per ſe fit, ut à morbi causâ differat, quæ non lædit primò, ſed introducto morbo: itàque eſto lædat Lues, quia dum lædit, læſionem primò non facit, morbus non erit. Aſſumptum probant, quia læſio facta à Lue eſt ulcus, bubo, gonorrhœa, caries, & ſimilia, quæ ſunt vel veriſſimi morbi, aut ſymptomata ſuos ſequentia morbos: ergò Lues, ut lædat, requiritur morbi introductio, cùm nunquam lædat, niſi facto morbo: ergò ipſa non erit morbus. Quartò, Venerea Lues conſervatur in ſubjecto non vivente: igitur non eſt morbus, qui eſt ſola, & mera viventis paſſio, non viventi ſubjecto nullatenus communicabilis. Antecedens probant primò, quia eſt nonnullorum aſſerentium ſententia Luem Veneream poſſe communicari per ſudorem fluentem à corpore infecto, & conſervari in linteis ſimilibuſque ſubjectis nullâ gaudentibus vitâ. Quomodò ergò Lues erit morbus, ſi in hiſce inanimatis recipi poteſt ſubjectis? Secundò, Lues inſidet ſanguini, & ſemini adhuc à ſeminante deciſo, qua propter ſemine infecto non minùs inficiuntur coëuntes, quàm fœtus. Si gignitur, naſcitur infectus: ſed neque ſemen, neque ſanguis vivit, præcipuè poſt deciſionem, & ejectionem è corpore: ergò non eſt morbus. Quintò, Venerea Lues eſt quid corporeum, imò verum corpus: ergò non poteſt eſſe verus morbus, cùm hic ſit de genere qualitatum. Antecedens patet, quia aliud non eſt Lues, quàm vapor, ſeu ſeminarium quoddam contagioſum tranſiens denuo in aliud, quòd omninò diſtat à qualitate, & accidentibus, & neceſſariò corporis, ſeu ſubſtantiæ rationem importat, unde *Lucretius* canit.

Tangere enim, & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Si ergo hujuſmodi rationem habeat Lues, morbus eſſe non poterit. Sextò, ex multis coëuntibus cum infectâ muliere, non omnes inficiuntur, ſed aliqui, alii nullâ tentantur labe, & tamen omnes eundem excipiunt vaporem, ſeu ſeminarium: ergò Lues iſta non eſt morbus, alioquin omnes ægrotarent, quod falſum eſt, ut conſtat experimento à *Falloppio* adducto duodecim Scholarium, qui dum rem habuerunt cum muliere infectâ, tres tantùm ex illis Venereâ Lue correpti fuêre, ex quibus liquet Luem non eſſe morbum.

Neq; Symptoma eſſe poteſt, quia hoc eſt inſeparabile à morbo, ſicut umbra indiſſociabilis eſt à corpore.

Neque morbi cauſam eſſe quia cauſa p. n. eſt illa; inter quam, & actionem læſam cadit medium, morbus nimirum, cùm morbus ſit id, quod proximè lædit actionem, cùm autem hæc morbi interventu lædat.

Capivaccius hunc affectum non morbum, ſed excrementum putavit, dum eum definivit, quòd ſit excrementum p. n. toto genere potens multifariam lædere hominem genitum ex humanâ ſubſtantiâ à ſimili.

Alii Medici, dogmata quorum ſunt caloris, frigoris, ſiccitatis, & humiditatis, relictis ſupra notatis litigiis, ad cauſas manifeſtas hanc Luem reducere, ſcilicet ad intemperiem calidam, & ſiccam, conati ſunt, hujus farinæ ſunt *Alexander Maſſaria*, *Johannes Baptiſta Montanus*, & cæteri, & probant primò, quia proprius caracteriſmus, ſine quo hæc Lues non eluceſcit, non conſiſtit, nec viget, eſt exuſtio, ut apertiſſimè accidentia demonſtrant ſupervenientia, quæ affectionis cujus ſunt, materiam declarare valent. Ita puſtulæ univerſum ferè occupantes corpus, gingivarum eroſio, faucium ulcera, capillorum defluvium, columellæ imminutio, oſſium caries, & ſimilia, quæ Luem comitantur, atque oſtendunt, certiſſimæ faciunt exuſtionis fidem: ſed talis, tantaque exuſtio, non niſi à calore morboſo excedente dependet: ergò in calidâ intemperie repoſita eſt Lues. Secundò, hoc idem deducitur ex bubonibus ſuppuratis, qui præcipuè hanc ſequuntur morbum; eorum namque labia multùm calloſa, & nimis indurata obſervantur, maleficio ſcilicet caloris exurentis, & callum inducentis. Confirmat tertiò eorum aſſertionem mordax, & acerrima gonorrhœa, quæ primò, & plerùmque ab hac lue indici ſolet; adeò enim mordax eſſe conſuevit, ut genitalia frequenter exulceret, & urinæ ardorem afferat, ſic diſcurrendum de aliis incommodis à Lue inductis, quæ non niſi prævalentem conſequi calorem poſſunt. Excreta tandem omnia in infectis hac lue ſi benè obſervantur, utpotè acria multùm, mordacia, calidam intemperiem certò certiùs arguunt: comitantia igitur, & ſubſequentia ſigna calidam intemperiem in hac Lue ſignificat.

Nonnulli medentes, ut *Nicolaus Maſſa*, *Rondeletius*, & cœteri, deſumpto à curatione argumento, quia Venerea Lues remediis omninò calidis, imò in calore multùm prævalentibus curatur: ſiquidem extenuans diæta calida, & ſicca ab omnibus practicantibus præſcribitur ita infectis; validiora, acriora, calidiora pharmaca eiſdem adminiſtrantur; vehementiora adhibentur ſudorifica ex ſalsâ, guajaco, & ſimilibus parata? unum demùm verbo, quidquid pro hujus Luis curatione uſurpatur, calidum eſt, ut ignis naturam ſapere videatur, calidam, ſiccamque intemperiem pro hujus Luis causâ repudiârunt, cùm calidiſſimis, & ſicciſſimis curetur præſidiis; meditantes præcipuè famigeratùm illud in ore Medicorum theorema, quo ſancitur curationem inſtituendam eſſe à contrariis; ſed quia in eodem volutantur luto, dixerunt hujus Luis cauſam in intemperie frigidâ, & humidâ conſiſtere, id probant primò eodem argumento à curatione deſumpto: Curatur caladis & ſiccis: ergò intemperies erit fri-

frigida, & humida. Secundò, gummata, diuturni dolores, rebelles fluxiones, craſſi, & cœnoſi ſanguinis generatio, & alia ſimilia, frigiditatem, & humiditatem prævalentem demonſtrant: igitur.

Judicate vos quantùm à tantâ ſententiarum multiplicitate abſit hactenus veritas, & quæ in tanto morbo curando uſque adeò adæquata ex theoriis deſumpta fuerit indicatio, quòd ſi in cognitione Luis Venereæ quæ tam palam nobis alloquitur, in tantâ confuſione jactantur medentes, in quantâ ſanè erunt in aliis morbis, quorum latentior eſt fiendi & lædendi modus, quiſque judicare poterit. Pendet quidem tanta confuſio, ſententiarumque contrarietas ab impoſturâ & falſitate doctrinæ temperamentorum verſutè à *Galeno* in rem medicam introductâ.

Alii multa hujus Luis ſymptomata conſiderantes, modò calida, modò frigida, modò exuſtionis ſigna, quæ ſiccitatem habent adnexam, modò humiditatis quæ interdùm copulantur, & tandem ſolutam unitatem, ut à tot ſe tricis expedirent, Syndromen, ſeu congeriem omnium morborum dixerunt, quia hæc Lues nullum denotat peculiare, & determinatum morbi genus, ſed per omnia excurrit, & vagatur.

Multi, ut *Fallopius*, *Mercurialis Zacutus Luſitanus*, *Fernelius*, *Sennertus*, & alii, Luis admirandos, contrarioſque effectus meditantes, ac nullis primis, vel manifeſtis qualitatibus agere, imaginati ſunt ad nullam reduci poſſe intemperiem, nec unitatis ſolutionem, formæ, ſeu ſtructuræ lapſum; etenim cùm major morborum pars, & eorum, qui homines crudeliùs vexant, intemperiebus acommodari non poſſint, ut à tot ſe eriperent tricis, neceſſarium fuit illis, qui præter temperamenta ſciebant nihil, ut majorem ingenii hebetudinem patefacerent, inter ſecundi generis cauſas recenſere, ſcilicet ad occultas qualitates recurrere, tanquam ad ſacrum ignorantiæ aſylum, & ad ſpecioſum vocabulum, quo apud imperitum vulgus ignorantiam tegere valeant, aliis verò naſutioribus ad plauſibiles confugere terminos, uti ſunt: Lues Venerea eſt morbus occultus, à totâ ſubſtantiâ, à deleteriâ facultate, à proprietate occultâ, à venenatâ aurâ, ſimileſque, qui ſi rectè examinentur, eos ignorantiæ arguunt, & ſciunt, quod neſciunt. Id colligunt, quia virulentæ Luis natura eſt arcana, & prorſus ignoratur, nam licet quandoque ſublata ſit, & expugnata videatur, niſi tamen occulta illa qualitas expugnetur, homo inculpatam nunquam recuperat ſanitatem. Obſervatum enim eſt ex parvâ, vel carie malè curatâ, Luem Veneream occultam per triginta, vel quadraginta annos furtivo modo in corpore delituiſſe, poſt quos in actum dolores, gummata, ulcera &c. erupiſſe quaſi occultarum qualitatum actione. Ut etiam ex proprio, ac ſpecifico curationis modo eruunt; putant enim remediis à totâ ſubſtantiâ agentibus expugnari, non quia calida, vel frigida ſunt, ſed quia modo nobis incognito, & occulto operantur. Hujuſmodi credunt lignum Indicum, ſalſam parillam, hydrargirum &c. Lignum namque calidiſſimum eſt, frigidiſſimum hydrargirum, quare ſi hæc Lues calida, aut frigida foret, horum uſu intenderetur potiùs quàm remitteretur.

Nos, ut hos vitemus ſcopulos, & ne in barbatorum impingamus ſyrtes, non ex noſtrâ phantaſiâ, ſed à rebus, circa quas philoſophamur, veritatem hauriemus; quid ſit morbus in genere, & quomodo in vivente ſano exoriatur, inveſtigabimus, ut deinde ad Luis Venereæ quidditatem tutiùs accedamus, undè ſit.

Cap. II.

De Eſſentiâ Morbi in genere.

Dum vivens animal, quod intra ſe efficere à naturâ ſibi datum eſt, efficere poteſt, vel ſi efficit, vel diminutè, vel depravatè, vel cùm dolore, hoc tale vivens animal, vel in toto corpore, vel in aliquâ ſui corporis parte, morbum habere dicimus. Præcedunt morbum vita, & vitæ integræ inculpatæque actiones; itaque ut, quid ſit morbus, intelligamus, quid in vita ſit, & quid requiratur ad inculpatas actiones peragendas, priùs cognoſcere neceſſarium erit; ab hac ſuppoſitione neque *Galenus* ipſe receſſit, nam *Galenus* morbum non agnovit, niſi in facultatibus læſis, conſtituatque apud *Galenum* eſſentiam morbi facultatum læſio.

Videndum nunc eſt, an facultates in vivente propriam habeant ſubſtantiam, & à temperamento tantùm dependeant, ut *Galeno* placuit, an verò ipſæ à ſimplici quadam entitate æthereâ, & enermonticâ in ſpermaticis viventium partibus implantatæ exerceantur, ut *Hippocrates* priùs, deinde *Plato*, & *Ariſtoteles* ſensêre.

Galeni ſententia, præterquam quòd Atheiſmum includit, & animæ ſubſtantiam, præter temperamentum obſtinatiſſimè negat, ut *toto titulo de ſubſtantiâ facu ltatum naturalium*, & *titulo*, *an animi mores corporis temperiem ſequantur*, hac demonſtratione de falſitate convincitur: Nemo dat, quod non habet: elementa vitam habent: ergò vitam dare non poſſunt. Reſpondent, diſtinguendo minorem, vitam non habent elementa ſeparata, & ſimplicia, concedunt; non habent vitam elementa miſta, & negant. Sed iterùm contrà: miſtio elementorum ſi vitam efficeret, ubivis fuerit elementorum miſtio, ibi vita foret: ſed omnia corpora Univerſi, in *Galeni* ſententiâ, ex elementorum miſturâ conſtant: ergò omnia Univerſi corpora vitam habent: Sed hoc eſt falſum: ergò &c. Præterimus, quòd jam apud omnes ſanæ mentis viros, elementorum quaternarium, eorum qualitatum miſtura, & ex eâ reſultantia temperamenta indifferenter pro fabulamentis habentur.

Ad firmiorem *Hippocratis* ſententiam tranſeamus, quæ vitam, ſpiritum impetum facientem aſſerit ethereæ naturæ, & hoc *Hippocratis* placitum, ultrò confirmavit *Ariſtoteles*, qui relictis elementis, eorum miſturis, & complexionum figmentis, naturam, & vitam dixit ſpiritum proportione reſpondentem elemento ſtellarum; & in definitione, quam de naturâ tradidit, (idem enim eſt vita, ac natura in viventibus,) profundiori intellectu hanc veritatem expreſſit: dum dixit: *Natura eſt principium motûs, & quietis in iis, in quibus ineſt per ſe, & non per accidens*, quod motûs principium nullo modo in elementis concedi poteſt, cùm moveantur, & non moveant, & cùm in elementis tali, & tali modo miſceri, & non miſceri ſit merè per accidens, elementorum miſcela vitam nullo modo efficere poteſt, quæ per ſe, & non per accidens in vivente ineſt. Didicerat id fortaſsè *Ariſtoteles à Platone*, qui vitam, ſive animam è corpore ſeparabilem, non autem cum complexione corporis diſſolubilem docuit.

Horum nos Philoſophorum ſententiam libenter amplectimur, quia veram agnoſcimus illam, & cum illis ſuſtinemus vitam in viventibus eſſe ſpiritum æthereæ naturæ, ſimplicis, & homogeneæ, motûs principium in ſe habentem, in ſpermaticis corporis partibus ſtabulantem, & ſecundum organorum diſpoſitiones, in iis vitam exercentem. Hic ſpiritus per artus diffuſus corporis agitat molem, & ubique unus, & idem membrorum diverſitate diverſas molitur functiones, non ſecùs ac eadem manus cum calamo ſcribit penicillo pingit, gladio ferit, habenâ equum regit, ita vitæ ſpiritus cùm naribus olfacit, auribus audit, palato guſtat, manibus apprehendit &c. ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ Medica lib.* 1. *c.* 2. *de Apoplexiâ.*

Itaque nobis concipienda eſt vita in viventibus pro entitate quadam ſimplici, homogeneâ, ſimilari, undequaque corpus penetrans, partibus ſpermaticis, & tenuibus earum fibris inſerta; quam ut percipiamus, ſciendum eſt, quòd Vita animalium eſt de naturâ lucis,

ſive ipſa lux eſt, id quod intellexit Ariſtoteles, dum illam dixit *Proportione reſpondentem elemento ſtellarum*; nam elementum ſtellarum lux eſt, ac eodem modo ſe habet lumen cereum in medio obſcuri cubiculi poſitum, quod ſui diffuſione aërem cubiculi æqualiter penetrans, circumſtantes parietes illuminat, ac ſicut lumen candelæ in elychnii fibris ſubſiſtit: ita animalium vita in fibris ſpermaticis ex ſemine productis ſubſiſtit; nec aliter lumen candelæ cerâ, ſevo, vel oleo per fibras elychnii reſoluto inducendo perſeverat, ac vita animalium nutrimento ex cibis parato; & per fibras ſpermaticas diffuſo perſeverat.

Se habet ergo vita in corpore viventium ad modum Lucis, quæ in cubiculo tunc circumſtantes parietes claro ſplendore illuſtrabit, cùm nullum corpus opacum inter lucem, & parietes interponitur, & cùm circumſtans aër purus, & abſque ullâ nebulâ præbet illi tranſitum, denique ut ſi aliquod corpus ſit inter lumen, & parietes poſitum, illud ſimplex ſit, & cryſtallinum omni prorsùs colore expers. Nam contra, ſi inter lumen, & parietem ponatur corpus opacum, intercipitur luminis continuitas, reliquitque parietem obſcurum. Si verò ambiens aër purus non ſit, ſed nebuloſus, tunc languidum, & inæqualem ſplendorem lumen in parietes diffundet; ac tandem ſi corpus diaphanum Luci oponatur, quod ſit viridi, vel rubro colore tinctum, tunc radii per illud corpus tinctum tranſeuntes, colore polluti tranſibunt, ac in pariete colorem corporis diaphani pinget.

Exemplum Lucis ad vitam transferte viventium, vel imaginamini ipſam viventium vitam lucem eſſe calidam ſe moventem, & in corpore viventis veluti in cubiculo clauſam, hæc à centro corporis in totam circumferentiam, lumen, & calorem diffundit, per humores optimè ad vitalitatem diſpoſitos tranſmittens radios, non ſecùs ac lux candelæ per ambientem aërem puriſſimum, atque dum ſic in vivente res eſt diſpoſita, inculpata ſalus in illo obſervabitur, omnes functiones organorum perfectiſſimæ erunt, omniaque optimè ſe habebunt, ex eo quia lumen vivens in corporis centro implantatum, abſque ullo impedimento puriſſimos ſuos radios calidos per corpus uſque in illius circumferentiam diffundit. Salus ergò in vivente ſemper morbum præcedit, tunc inculpata, & perfecta in viventibus erit, cùm quicquid in corporibus informat, illam puritatem, & perfectionem habeat, quam vita exigit, ad hoc ut in illud ſuum lumen, calorem, & motum impertiatur, ac tunc perfectiſſimæ, & inculpatæ totius corporis, ſingularumque ejus partium functiones erunt.

Declarandum nunc ſupereſt, ut morbus in ſano corpore accidat, ac ut à ſimilitudine Lucis in cubiculo obſcuro non diſcedamus, dicimus, quòd non aliter morbus in ſano corpore producitur ac umbra, caligo, & radiorum coloratio in illuminato cubiculo fiunt. Fingamus enim in cubiculi medio clariſſimum lumen ardere, quod purum ſit illud, circumſtans ambiens aër, & tandem quod nullum corpus opacum, vel diaphanum coloratum ſit poſitum inter parietes, & lumen. Certiſſimum eſt cubiculum tam in ſuo medio, quàm in circumſtantibus parietibus æqualiter illuminari, verùm eſto, ut inter lumen, & parietem, opacum corpus ponatur, illicò in pariete pingeretur umbra corporis, quæ umbra licet occaſionaliter à corpore cauſetur, tamen & effectivè à lumine fit, nam umbra aliud non eſt, niſi ſpatium alio ſpatio, in quo non eſt umbra minùs illuminato nullum adeſſe corpus ſolidum opacum, ſed quod ejus medium ſit tenebricoſo fumo turbidum, tam caligans, debile, exileque lumen obſervabitur, & tam in medio, quàm in parietibus, quod quidem occaſione fumi advenit, ſed efficienter, & effectivè caligo illa à lumine naſcitur. Eſto demum fumum non turbare medium aërem, neque corpus opacum interponi, ſed corpus diaphanum illudque viridi colore tinctum; obſervabitur, quod trans corpus diaphanum fertur, ubi in pariete terminatur, viridem efformat umbram, quæ etiam à lumine efficienter fit; occaſionaliter verò à corpore diaphano viridi. Intereſt multùm in hac morborum phyſiologiâ, ut differentiam participantis inter cauſam occaſionalem & cauſam efficientem cognoſcamus quæ differentia clariſſimè innoteſcet, ſi mente percipiamus, quòd cauſa occaſionalis eſt illa, quæ indifferens eſt ad aliquem effectum producendum, & perſeverate poteſt abſque eò, quòd talis effectus ſequatur, & hujuſmodi in allatâ doctrinâ ſunt corpus opacum, fumus, ſeu nebula; & corpus diaphanum tinctum; quæ umbram, caliginem, & tincturam in lumine induxerunt; nam ſi lumen à cubiculo auferatur, licèt ibi dicta corpora remaneant, uti priùs erant, umbram, caliginem, & tincturam tamen non inducent: cauſa verò efficiens eſt illa, quæ ad affectum producendum non eſt indifferens, ſed neceſſaria, ut eſt lumen, quod ſi à cubiculo auferatur, remanent ibi ſuprà notata corpora; neque coloratio producetur.

Exemplum nùnc lucis ad viventium vitam transferamus, quam in corpore ſanitatem producere diximus, quoties ſummam humorum puritatem, per quos tranſit, ut corpus vivificet, invenit, inculpata ſanitas adeſt, & quoties in iis nil degeneratum, vel corruptum reperit, ſed caliginoſi ſunt humores, vel in iis aliquid corruptum, vel degeneratum adſit, ſtatim morbus in promptu eſt; ac ut nil ab allato lucis exemplo diſcedamus: finge tibi humoris particulam jam corruptam eſſe reſpectu vitæ, veluti corpus opacum reſpectu lucis, at quoties id accidit, producitur in illo membro ob interpoſitionem humoris corrupti, per quem vita penetrare non poteſt, ac tunc morbi eveniunt, qui apud *Galenum* ſolutæ unitatis nomen meruêre. Si verò impuritas ſit aliqua humoribus commiſta, illoſque turbidos reddat, tunc lumen vitale per illos tranſiens caliginoſum reddit, depravataſque operationes tunc in membris exerceri neceſſe eſt, producitque illos morbos quos *Galenus* & *Galeniſtæ* ad intemperies reducunt. Demum, ſi humores degenerati fuerint, ſcilicet quòd ubi ſalſi eſſe deberent, facti ſunt acidi, ubi fluidi, viſcidi, ubi volatiles, & reſolubiles, fixi, & conſtantes, tunc vitæ evenit, quod luci ab oppoſito vitro colorato evenire prædiximus, ſcilicet quod radii vitales per tales humores degenereratos tranſeuntes ſecum ferant in membra degenerati humoris colorem, quo colore polluti puritatem, & ſimplicitatem vitæ exercere non poſſunt, ſed membrorum functiones degeneres erunt, ut degener eſt vita quæ illas efficit, & hi morbi reſpondent illis morbis, quos *Galenus* & *Galeniſtæ* à totâ ſubſtantiâ, deleteriâ qualitate, causâ arcanâ, & latenti procedere adſtruunt. Occaſiones ergo, quæ ad morbos omnes producendos vitam diſponere poſſunt, ad tria genera reducuntur ſ. ad humores in corpore corruptos, vel ad aliquod aliud, quod licèt corruptum non ſit, utilitate capax eſſe non poteſt, ad humores impuros, & ad humores degeneratos. Vel tamen ſemper eſt memoriæ tenendum has cauſas ad hæc tria genera redactas, ſemper occaſionales exiſtere, ut ſupra notavimus, nam illæ poſt mortem adhuc in cadavere perſeverant, tamen morbum non producunt; ex eo quia vita ceſſavit, quæ umbram, caliginem ſive colorem ab his cauſis nacta, efficiens cauſa morbi eſſet: ergo ex hac integrâ doctrinâ, quam tradidimus, concluſionem, ſcilicet quòd *Morbus in genere ſit ens naturale phyſicum in viventibus conſtans ex ipſâ vitâ, tanquam ex materia, & ex umbrâ, caligine, vel colore à cauſis occaſionalibus in vita productis, tanquam ex ſemine, cujus deinde entis naturalis effectus ſunt functionum membrorum læſiones.* Supereſſet pro doctrinæ integritate hîc explicandum entia omnia naturalia phyſica generabilia, & cer-

corruptibilia & duabus tantùm cauſis, materiâ ſcilicet, ex ſemine in univerſo produci; verùm de his fuſiùs in noſtrâ *Pyrotechniâ* egimus.

Cap. III.

De Luis Venereæ eſſentiâ.

Morbi in genere conſtitutâ eſſentiâ, ad Luem Veneream illam traducemus, ad quàm exactè intelligendam dicimus, quòd quicquid ſupra retulimus de hujus morbi origine, alii aſtra, alij Indias, alii imperſcrutabilem cauſam &c. accuſavêre; nos ad cauſam naturalem phyſicam, & in viventibus corporibus producibilem reducimus, quod ſic demonſtrandum aggredimur.

Ulcus quodlibet chronicum, quod in vivente corpore ex temporis longitudine, & ex contractâ pravitate eſthiomenum, ſive malignum factum eſt, ſuam eructat ſaniem colore, odore, & ſæpè acredine virulentâ, & aſpicientibus perhorribilem, quæ ſanies uti eſt omnium Medicorum conſenſus, aliud non eſt, niſi ulceratæ partis nutrimentum, tam ob continui ſolutionem, quàm ob exortam ibi pravitatem degeneratum, ſive tranſmutatum in hoc aliquid acutum, & acre, quod ſui contactu ſuccedens, nutrimentum dulce, quod in ulceris locum natura tranſmittit, in ſuam materiam perenniter tranſmutat, unde ſuccedit quoque ulceris perennitas.

Hac doctrinâ poſitâ, dicimus, quòd ſi inveniretur homo adeò ſordidus, qui linguam, vel denudatum præputium in impuro aliquo ulcere eſthiomeno detineret per aliquod ſpatium, ut halitus calidi ulceris in linguam, vel in glandem impingeret, ſi ſtatim aliquo lavacro dictarum partium non fieret abſterſio; hic in linguâ, & glande jam ulcus eſthiomenum contraheret, verùm id non evenit, nam talis approximatio exiſtimatur cuilibet homini ſani judicii impoſſibilis, atque ſi fortaſsè talis eveniret contactus cum partibus corporis perfectâ cute obductis, non autem tenui epidermide, non induceretur quidem ulcus, ex eo quia ulceris halitus ob cutis duritiem ſpiritum ſenſitivum attingere non poſſunt, qui deinde halituum ideis imbutus, proprium corrumperet nutrimentum ad ulceris productionem; etenim ſi quis digitum in ſanioſâ Lue Venereâ infectæ mulieris vulvâ detineret, digitus Luem non contraheret, quam illicò contraxiſſet, ſi glandem, non digitum immiſiſſet. Confirmat id quotidiana experientia, nam ſi in congreſſibus Lue Venereâ pollutis poſtulæ, caries, ficus nunquã in cute externâ penis pullulant, licèt illa cum contagioſâ vulvâ contactum habuerit, ſed in glande, in parte internâ præputii, ac circa coronam efflorescunt, & ratio eſt, quia non ſufficit halitum virulentum viventis carnem attingere, ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus ſenſitivus illius carnis virulentiam halitûs ſentiat, quod in partibus, quas tenuiſſima epidermis cooperit ſtatim accidit; in cute verò aut nunquàm, aut ex longâ applicatione.

Ex his obſervationibus, & experimentis deducimus id, quod ſuprà propoſuimus ſ. quod ex phyſicis cauſis in vivente corpore exiſtentibus Lues Venereâ originem duxit; enim verò ſi demus caſum, aliquam mulierem ex causâ non gallicâ ulcus malignum intra uteri vaginam contraxiſſe, illudque ſanioſum. Demus caſum, virum illius ulceris inſcium cum dictâ muliere coire, dicimus talem virum ulcus in parte aliquâ ſub præputio contrahere, ex eo quia ſanies in ulcere mulieris exaltata penetrat ſuâ acredine epidermidem partium intra præputium contentarum, ac ſpiritus ſenſitivus ſub ipsâ exorbitans ob Venereæ actionis motum. Labem illius ſaniei contrahit, quam deinde nutrimento ſibi proximo imprimit; quod à ſuâ degenerans indole & in corroſivum tranſiens, ulcus extemplò aperit. Sic contrà, ſi vir in præputio tali laboraret ulcere, & cum ſanâ coiret muliere, mulier ulcus contraheret: nam cùm ob concubitûs turpitudinem, neque mulier virum, neque vir mulierem intra pudenda aſpiciat, alter alterius ulcus non advertit; ac propterea ab eo non exhorret.

Ex hac ratione *Sacræ literæ* toto *Levit. XV.* huic ſuſpicioni conſulunt, quòd tam ſeverè gonorrhœâ laborantes, ad alios accedere prohibuerint; omneque quod attigerint pro immundo habendum; & ſi teſtaceum quid ſit, frangendum; ligneum verò & cœtera aquæ immergenda, mandaverint, ne aliquis ab eis inficeretur. Non negavimus tamen antiquitùs hunc morbum fornicatoriam non exercuiſſe turbam; ſed à ſuis ægris ſemper fuit cœlatus; eſt enim pudibundus, & in illis incipit, quibus à pudore nomen eſt, & à mulierum ſexu nec in optima conſtitutione; multo minùs adeò ſpuriè puſtulata, & non niſi extremâ neceſſitate lethali Medicis oſtenduntur, quòd ubi tum forſan quandoque obſervatus, pro alio acceptu fuit.

Hoc poſito, quod dubium non admittit, dicimus, quòd in obſidione Neapolitanâ cùm è Civitaris lupanaribus meretrices expulſæ fuiſſent, illæque in Gallorum tentoria ſe recepiſſent, facili negotio earum plures tali ulcere in uteri vaginâ laborabant, in quibus cùm ſe exerceret militum incontinentia, & alternatio, quid mirum fuit, ſi totus exercitus in pudendis ſanioſa contraxerit ulcera? Quid mirum fuit, ſi meretrices ab exercitu in civitatem reduces Neapolitanos deindè infecerint? Et tandem quid mirum fuit, quòd Galli in Galliam redeuntes, in illam regionem ulceroſum illum morbum tranſplantâtint? Quod idem de Hiſpanis quoque Neapoli in Hiſpaniam revertentibus exiſtimare poſſumus. Concludimus ex his itaque noſtram hanc eſſe ſententiam ſcil. Luem Veneream ſemel originem duxiſſe ex ulcere maligno in utero mulierum, vel intra præputium virorum ab intrinſeco producto, non autem ab externo contagio.

Prætereà ex hoc modo originis Luis Venereæ deducimus id, quod à nemine in dubium vertetur, id eſt, quod ſanies, pus, halitus, ſive effluvium illud ab infectâ muliere reſultans, quod adhærendo epidermidi, præputium ſani viri inficit, omnes ſuæ activitatis gradus, & contaminandi energiam in pollutæ mulieris utero acquiſivit; ita ut inde emanens, omnes habeat proprietates, quæ neceſſariæ ſunt ad epidermidem viri penetrandam; ac ſpiritum ſenſitivum ſub eâ latentem attingendum, illique imprimendum id, quod ſuam ſubvertat œconomiam, ut proximum nutrimentum degener efficiat; nam ſi dictas proprietates in mulieris pollutæ utero non acquiſiviſſet, quicquid in viro ſano producit, producere non poſſet: exemplum eſt in ſecticis, & eſcharam producentibus, quæ niſi activitatis gradum à naturâ, vel ab arte exegerint, cutem urere, & eſcharam inducere non poſſunt.

Quomodo hoc activitatis gradus acquirat ſanies illa & quomodo ſanum alioquin nutrimentum ad ſuam convertat virulentiam, philoſophandum eſt.

Dicimus igitur, quòd pars ciborum, quæ ab illis pro noſtro nutrimento educitur, ſpiritus eſt ſalſus, & volatilis, ut fuſiùs in *Trutina Medica lib.* 4. *cap.* 1 *de Ventriculi actione* tradidimus, hic per corporis fibras, ſe inſinuans, nos recreat; & ſuſtentat, ac deinde in halitus, effluvia inſenſibilia per cutem reſolvitur: verùm ſi ſpiritus iſte ob expultricis defectum, vel ob ejus reſiſtentiam totus non reſolvatur, & pars illius in aliquo remaneat membro, membri calore agita-

agitatus fermenteſcit, & ex ſalſo fit acidus, ut mechanicè de ciborum actione in ventriculo probavimus: evenit illi ſpiritui nutritio id, quod vino accidit dum ex novâ ſui ſpiritûs motione in acerrimum mutatur acetum, quod erodit, exulcerat, ſpiritum irritat ſenſitivum, lapides, perlas, & corallia ſolvit, quæ omnia, dum vinum erat, non efficiebat, ac ſi deinde vi caloris naturalis ulteriùs exaletur, in ſecticum, & exulcerantem tranſit liquorem: Ut de ſale nitro obſervamus, quod ſi caloris vi in retortâ cum bolo armeno agitetur, exaltatum emittit liquorem, qui ſi noſtræ carni applicetur, in illa ulcus inducit quod non faciebat, dum erat in formâ ſalis; ut hoc modo quoties nutrimentum noſtrum non omninò reſolvitur ſecundum naturæ leges, & in membris remanet, fermenteſcit, aceſcit, & in erodentem, exulcerantemque abit ſaniem.

Videndum nunc, quomodo parva particula hujus degenerati nutrimenti, & in ſaniem verſi, magnam quantitatem perfecti, & ſani nutrimenti in ſui malitiam convertat, quod idem eſt, ac cauſſam cognoſcere, cur una aceti libra vini cadum in acetum convertat, & vini cadus aceti libram in vinum convertere nequeat; & paſtæ fermentatæ uncia paulatim quantavis azimæ pondera in fermentatam convertat, & mille libræ azimæ unciam fermentatæ in azimam convertere non pöſſunt, quæ exempla reſpondent interrogationi, cur in corpore viventi parva pars gangrænata, vel corrupta reliquũ ſanum corporis mortificet, vel corrumpat, & reliquum corporis ſanum parvam partem gangrænatam, vel corruptã ſanitati, vel vitalitati reſtituere nõ poſſit. Tanquam non arcanam inſinuant antiqui: *Quod tangitur à putrido, putridum fit.* Sed animadvertere debebant, quòd, id eſt ruſticis notum, philoſophi judicii erat, quomodò di, eveniebat, nam evenire ex re ipsâ patebat.

Ut luce clarius hoc, quod valdè arcanum eſt in naturâ, innoteſcat, ſupponendum primò eſt, quòd ad hoc ut inter duo corpora actio, vel motus ſuccedat, debet inter ea intercedere ſymbolum, ſcilicet, quòd unum alterius naturam participet, nam aliter ex amborum contactu nulla ſuccedet alteratio, nulluſque motus; nam ſi acetum cum oleo, vel melle miſceatur, neque mel, neque oleum in acetum convertet, quia mel, & oleum aceti naturam non participat: verùm ſi acetum cum vino miſceatur, quia ejuſdem ſunt naturæ, acetum ad ſui naturam vinum convertit.

Secundò, ſuppònendum eſt, quòd quoties liquor volatilis in aliud corpus ſe fixius ejuſdem naturæ agit, liquor volatilis fixat, & in naturam corporis, in quod agit, tranſit, juxta illud chymicorum: *Omne volatile agens ſupra fixum, fixatur.* Sic vini ſpiritus, ſi cum ſale tartari miſceatur, pro eâ parte, qua ſal eſt, in ſal tartari tranſmutatur. Sic Spiritus ſalis communis, vel vitrioli ſi cum ſale communi, vel tartari miſceantur, fixantur, & in fixa ſalia tranſmutantur. Idem accidit de aceto deſtillato, quod ſi corpus aliquod rodit, cum eo figitur, & in ſal tranſmutatur.

Tertiò, ſupponendum eſt, quòd quilibet liquor ſalſus, volatilis, & cremabilis, dum ex ſalſo in acidum degenerat, fit fixus, ampliùs non inflammatur, & caloris actioni reſiſtit. Clarum eſt hoc in vino, quod ſi deſtilletur, ſpiritum reddit ſalſum, volatilem, & accenſibilem: ſed ſi dictus ſpiritus in ipſomet vino aceſcat, ita ut vinum acetum fiat, tunc ſi deſtilletur, acetum non ampliùs ſpiritum ſalſum, volatilem, & accenſibilem reddet, ſed liquorem aceto ſum, non accenſibilem, & ab actione caloris in ſalem fixum reducibilem.

Ex his ſuppoſitionibus deducimus, quòd ideò aceti libra mille vini libras in acetum convertit, & non contra mille vini libræ unam aceti libram in vinum mutare poſſunt, quia inter vinum, & acetum intercedit ſymbolum ejuſdem naturæ, & quia vini ſpiritus volatilis, & ſalſus tangit in aceto alium ſpiritum acidum, & fixum; ſed ex ſecundâ ſuppoſitione, quoties volatile tangit fixum, fixatur, & in fixi naturam convertitur: ergò neceſſariò evenit, ut parva aceti quantitas quantùm vini tangat, tantùm in acetoſam ſui naturam convertat.

Exemplum hoc nunc ad rem noſtram traducamus. Ut ſupra notavimus, quoties nutrimentum in aliquo membro viventis non reſolvitur, aceſcit, & ex volatili fit fixum, ita ut natura, & membri calor illud reſolvere non poſſit, hoc nutrimento fixato in membro exiſtente, dum ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in membrum advenit, & fixatum illud attingit, aceſcit illicò, & in naturam illius fixi fixatur, & hæc eſt fundamentalis ratio, cur parum putridi multùm ſani corrumpat, & multùm ſani parùm putridi ſanum reddere non poſſit, ſcilicet quòd fixum conſtantius eſt volatili, & tranſmutat, & non tranſmutatur à volatili, cujus participat naturam. Eodem modo de Venereâ lue diſcurrendum eſt, nam nutrimentius liquor volatilis eſt, & ſalſus, ac quoties fermentum Venereum, quod acutum, & acidum exaltatum eſt, nutrimentum ſub epidermide gliſcens inficit, degener reddit, exaltat, & figit, proximas inquinando partes, per exaltationem, & fixionem, erodentem acquirit acorem: fermentum hoc non eſt neque admodùm fixum, neque ſummè volatile, ſed medium quid, nam oritur ex congreſſu cum muliere infectâ & rarò, vel nunquam per ſimplicem communicatur contactum, ſed vel aliqua requiritur mora, vel concubitus, nec omnes cum eâdem infectâ coëuntes inficiuntur, nec eodem modo. Unde, ut his theoriis finem imponamus, ex traditis doctrinis hanc definitionem veram Luis Venereæ eſſentiam conſtituentem deducere poſſumus. *Lues Venerea eſt ens naturale phyſicum in viventium corporibus productum ex ſpiritu ſenſitivo, tanquam ex materiâ, & ideâ corroſivæ, & corruptæ proprietatis à contractu ſaniei à contaminato membro productæ, deſumptâ tanquam ex ſemine, quod in viuente proximum prius nutrimentum, deinde ſanguinem, tertiò partes ſpermaticas molles, tandem cartilagines, & oſſa corrumpit.*

Liceat nobis aliquantulùm digredi, & aliqua adducere problemata, quæ ad ulterioris hujus luis notitiam, ejuſque cauſſarum faciunt intelligentiam, &

Primum eſt, cur hæc lues hîc Neapoli, ubi primùm innotuit, ferè adeò ſæva, & formidabilis fuerit, ut ferè ſemper perniciosa, & lethalis extiterit, quàm nunc temporis adeò mitius, & amiciùs ſe gerat, ut numquam ferè ſit perniciosa, & lethalis?

Reſpondemus primò, id accidiſſe à corporum, qui inficiebantur, diſpoſitione; cùm enim in caſtris magna fuerit fames ob annonæ caritatem, praviſque cibis ſe impleverint milites, magnus, pravuſque in eorum corporibus fuit apparatus, in quem cùm lues inciderit, in eo majores exercuit vires, tum ob paſſi diſpoſitionem, tum ob luis agentis activitatem.

Secundò; morbi novitate id accidiſſe, quia initio vehemens timor, & terror omnes capiebat; in malis namque contagioſis graviùs afficiuntur, fortiter pertimeſcentes

Tertiò, quia initio hujus luis curatio non nota fuit, unde omnes morbi contagioſi magis in eorum initiis ſunt ſæviores, quàm in declinatione. O terque, quaque miſeri, quibus ſub horum morborum initio ægrotare contigerit, cùm ferè omnes occubuerint, nam Medici per hominum mortes tentant experimenta, antequam ad alexipharmacum deveniant. Nunc multò mitiùs agit lues, tum quia, quæ inficiuntur corpora non adeò, ut tunc, pravo detinentur apparatu; tum quia lues parvi æſtimatur, imò flocci fit; tum etiam quia, & verior ratio eſt adinventa eſt ejus curatio, nec ampliùs perniciosa, & lethalis exiſtit.

Secundum eſt, cur quandoque hæc Lues illicò poſt unicum

unicum venereum congreſſum manifeſtetur; interdùm poſt plures concubitus, & maximâ cum difficultate contrahatur; & quandoque diutiùs lateat, ut poſt hebdomadam, menſem chymicum, & tandem etiam poſt triginta annos, & ultra, ut refert *Fernelius* de additis rerum cauſſis; quo tempore nullum ſui exhibeat indicium?

Reſpondemus id partim fieri ex Lue, partim verò ex corporis conſtitutione: Ex parte Luis, quando fermentum Venereum eſt adeò exaltatum, activius, & volatilius, ut activitate ſuâ, & volatilitate epidermidem penetret, & liquorem alimentitium volatilem exaltet, vel figat, ut in hujus Luis initio evenit. Multoties nos quoſdam ægrè curavimus amicos, qui gonorrhœas, caries &c. contraxerunt, non ex membri virilis in uteri vaginam ingreſſu, ſed tantùm ex penis perfrictione circa labia cunni quarundarum puellarum, quia ſe virgines ſimulabant, concepto Venereo fermento ex effluviis, quæ ex iſtarum colluviariis exhalabant. *Euſtachius Rudius* ſe vidiſſe narrat quaſdam meretrices tam volatile, & exaltato veneno Venereo infectas, ut omnes, qui cum iis rem haberent, non ſolùm illicò obirent, ſed graviſſimis corriperentur ſymptomatibus, quæ nullâ arte & præſidiis tolli, vel ſaltim mitigari potuerint, imò nonnulli non multò poſt ſuum objerint diem. Tum ex parte Luis, quando fermentum eſt magis fixum, quàm volatile, & otiosè penètrat; unde diutiſſimè deliteſcit abſque ſanitatis læſione, nôn ſecus ac favillæ ſub cineribus, & ejus ſemen per decennium, & ultra reconditum manet, ejuſque progreſſus eſt inſenſibilis, donec tandem penetrandi vi majori præditum fuerit, magiſque ſubtile, & in vetuſtatem abierit. Ex parte corporis, quando eſt optimæ conſtitutionis, compactum, & denſum, craſſis exuberans ſuccis, & præcipuè ſi ictu oculi venereum compleat actum. Hinc proſtibulæ non facilè labem concipiunt, quæ membranam uteri vaginam conſtituentem, lævem, lubricam, & humore oblitam viſcido habent ex aſſiduâ perfricatione, quia immiſſum ſemen eodem ferè momento labitur, cum quo ſimul faciliùs ſecedit virulenta illa materia, quæ adhæſioni ſufficiens non ſuppetit tempus. Vel ex parte corporis, ſi pravis ſcateat ſuccis, ſi molle, laxum, veluti raræ texturæ ſit; ſi penem longum, glandem laxam, & præcipuè ſi diù in concubitu moretur Venereo, major inducitur fermenti agitatio, & faciliùs contrahitur Lues

Tertium problema eſt, An vir, & mulier non infecti inficere poſſint?

Reſpondemus, quòd non ex famigerato illo axiomate: *Nemo dat, quod non habet*. Hoc tamen non obſtante, dicimus cùm virum, tum mulierem poſſe inficere licèt actu non infectos. Hoc facilè intelligetur, ſi in actualem, & radicalem diſtinguamus infectionem. Unde non infecti nec actualiter, nec radicaliter ſine dubio inficere non poſſunt; actualiter infectos experientiâ notum eſt inficere; radicaliter infecti licèt hac non moleſtentur Lue, continent intra ſe ejus radicem per actualem Luem jam olim ſuſceptam, non curatam, vel negligenter, quæ non otioſa in corpore latet, ſed lentè inficit, donec tandem, ſuperatâ reſiſtentiâ, infectio fiat actualis. Unde accidit quandoque mulieres radicaliter infectas, & abſque actuali infectione inficere, & præcipuè tunc cùm menſtruas patiuntur purgationes, quia tunc periodicè natura pravorum humorum cum aliquâ Luis portione inquinatorum colluvies per uterum purgant, & facili negotio inficere poſſunt. Hinc ſcortatorum vulgus ſanguinum contrarietati conceptam refundit labem. Contrà verò quæ nullatenùs Luem paſſæ fuere, eſtò menſtruorum tempore rem habeant cum viris, nil mali reportant iſti niſi virile membrum ſanguinolentum, & veluti elixum, vel vibicibus obſignatum ad breve tempus. Accidit etiam quandoque quòd meretrices nullâ proſùs labe infectæ rem habent cum aliquo Lue Venereâ infecto, coinquinatum in utero excipiunt ſemen; ſi poſtmodùm illicò alteri conjungantur viro; ſemen illud coinquinatum in ſecundo concubitu excernunt, à quo ſecundus ſcortator inficitur, & ipſæ liberantur, & ſanæ permanent. Idem accidere poteſt in viris, & nos novimus quendam amicum, qui rem cùm habuiſſet cum quadam proſtibulâ, ſtatim adivit quandam mulierem caſtam, & connubio ſociatam, quam pluries incaſsùm ad Veneris palæſtram ſollicitaverat, & paucis ſuaſam compreſſit; cui virulentam transfudit gonorrhœam à proſtibulâ contractam, & ipſe liber extitit; & hanc nos mulierem breviter, & clam curavimus.

Cap. IV.

De Luis Venereæ Sede.

HActenùs de Luis eſſentiâ, nunc de ejus ſede inquiramus oportet, in qua ſtatuendâ non una, eademque ſententia eſt, ſed ingens ſententiarum cumulus, & quot in medicinâ ſectæ, tot emergunt ſententiæ.

Nonnulli cùm *Leoniceno* hanc ſedem eſſe cutem voluerunt, quia hæc non minùs quàm in ſcabie, lichene, & ſimilibus exulceratur, & inficitur. Sed non ſemper ſola afficitur cutis, verùm & aliæ partes internæ, ut pudenda, fauces, nervi, cartilagines, & oſſa, quæ carioſa fiunt, ideòque hæc Lues inter cutaneos non connumeranda eſt affectus.

Alii hujus ſubjectum eſſe caput affirmant, tanquam illud, à quo ſemen emanare creditur, & quod frequentiùs ulceribus, acoribus, capillorum defluvio, & dolore Luis vitio tentatur. Verùm id non eſt perpetuum, ſed quandoque accidit; ideòque perperam pro Luis Veneris regiâ caput aſſignat.

Multi pudenda primariò affici exiſtimarunt, quia in pudendis ex impuro concubitu prima Luis veſtigia apparent, quæ niſi ſuo curentur alexipharmaco, ſtatim affectio invaleſcit. Sic glans, & præputium cariatur, & exulceratur, caro calloſa ſæpè longo tempore dureſcit, accedunt gonorrhœæ, & bubones in inguinibus tuberant. Sed eſto negari non poſſit à pudendis Luis originem eſſe, & præcipuè ſeſe eò loci prodere, tamen id nôn eſt perpetuum, licèt ut plurimùm accidat, ſed etiam per oſcula, amplexus, ſudores, & veſtes idem morbus contrahi poteſt; attamen per amplexus, ſudores, & veſtes non ita facilè contrahitur Lues, niſi longum poſt contactum. Imò infantes etiam per Lac, quod à nutrice ſugunt, inficiuntur; & qui hoc inficiuntur modo, nil in pudendis apparet. Verùm id experientiâ nos falſum deprehendere fecit, nam moniales Surrentinæ cùm ferè omnes formoſam infantem ubera infectæ nutricis ſugentem, deoſculatæ fuiſſent, intra quadraginta dierum ſpatium; aliæ gonorrhœas, aliæ caries, puſtulas, vel ulcera, & aliæ bubones in pudoris ſinu contraxerunt; & nos multoties Luem in puerorum, & nutricum pudendis ex lactatione contractam curavimus.

Aliqui hujus Luis ſubjectum partes ſpermaticas dictas, nervoſas, ac membranoſas eſſe crediderunt. Verùm hic morbus non ſolùm nervoſas, & membranoſas afficit partes, ſed etiam carnoſas.

Plerique omnes noſtri corporis partes eſſe Luis ſubjectum aſſeverant, cùm nullum membrum peculiare in noſtro ſit corpore, quod perpetuò in Lue non inficiatur; ideòque nullam partem certò aſſignare poſſunt, quæ illam determinatè recipiat, & ſubjectet. Hoc verum deprehendimus, ut infrà ſuo modo dicemus, cum nunc illam afficiat partem.

Hercules Saxonia triplex huic malo aſſignat ſubjectum, aliud in principio, ſcilicet dum recens, eſt, pro ſubjecto ei ſpiritum naturale, ſeu partem maſſæ ſanguineæ vaporoſâ, & deinde ſuccos excrementitios, & tandē alimen-

alimentitios. In medio, ſcilicet cum progreditur, ſuccos aduſtos, & ex partibus ventriculum, & hepar affici, atque hinc chyloſim, & æmatoſin lædi. In inveterato affectu ſubjectum fore ſubdit ſuccos pituitoſos, craſſos, & ſeminales particulas, oſſa ſcilicet, nervos, & membranoſa corpora. Verùm *Saxonia* ceſpitat in Luis aſſignando ſubjecto; ſive enim Lues recens ſit, ſive antiqua, idem ſubjectum habere debet, & non migrare de ſubjecto in ſubjectum. Præterquam quòd iſtum chylum nunquam natura cognovit à parte rei, niſi in medentium phantaſiis, ut rationibus, & experimentis in noſtrâ *Trutinâ medicâ lib.* 4. *cap. De Ventriculi actione* fuſiùs probavimus. Nec hepar eſt ſanguinis officina, ut hactenùs creditum eſt, ſed tantùm viſcus, per quod ſanguis transcolatur venalis.

Omnes noſtri barbati, ſcilicet *Galeniſtæ*, nemine diſcrepante, ſanxerunt hanc Luem hepati figere ſedem, his ſuaſi ineptiis: Lues hæc eſt affectio diuturna nimis, imò ibi fixerit radices, ferè nunquam evulſas vidimus illas; ideòque neceſſe eſt perennem in aliquo viſcere habere fomitem, cujus maleficio tam pertinaciter perſeveret. Præterea univerſum compati, & condolere corpus in hac Lue videtur, dum nulla extat pars, quæ ejus infectionem non perſentiat: neceſſum igitur eſt aliquam ſtatuere partem, qua dum cœteræ noxium recipiunt ſuccum inficiantur, & in infectione conſerventur, alioquin, deficiente hoc aſſiduo accurſu difficile non eſſet priorem receptum ſuccum diſſipari, & evinci, eoque magis quòd aliqua per intervalla fœdus initum videtur, dum per aliqua temporis interſtitia feriata, tanti hoſtis arma obſervantur; ſed quia poſtmodum nova accurrit materia ſimiliter infecta, hinc affectionis perennitas oritur: aptior pars ad hujuſmodi perennitatem fovendam excogitari non poteſt, quàm hepar, cujus actio toti corpori neceſſaria eſt, cùm partes omnes nutritioni indigeant, & hepate, à quo ſanguificatio pendet: hoc igitur viſcere malè conſtituto, depravatèque operante, noxæ, & læſiones, quæ hac in Lue accidere ſolent, ſunt hepatis, & functionum ejus, ac naturalis facultatis, quæ in ipſo reſident. Hujuſmodi ſunt vitioſa nutritio, per quam corpus pravè, & vitioſè nutritur ob excrementorum copiam, quæ ex hoc proveniunt: hoc totum indicat floridus faciei color defloratus, excrementorum in corpore congeries, ſanguineæ maſſæ conſpurcatio, coctionum læſiones, corporis emaciatio, pilorum caſus, puſtularum, aut ulcerum proventus, oſſium adeſiones, variaque tuberculorum genera. Concludunt tandem Luem hanc ſpecificam habere inimicitiam cum hepate, & per unum contrahi membrum, ejus tamen fontem, ſeu primariam ſedem eſſe hepar, illudque primariò à virulentâ infeſtari Lue, & per id reliquas partes hanc contrahere Luem.

Ab *Ariſtotelis* ævo ad *Galeni* uſque ſæculum hepar viſcus abjectum, inutile corporis pondus, ignavum parenchyma nullius uſus, nullius functionis vixit, per accidens tamen corpori neceſſarium. At ſuo ſæculo, dùm medicinam faciebat *Galenus*, abjecti hepatis partes fovere cœpit, & græcalicâ loquacitate abſolutum in animantis republicâ dominium illi tribuit, ad thronum evexit, illudque omnium partium corporis Monarcham conſtituit, ipſum vitæ œconomiæ præfecit, & reliquarum in corpore partium famulatum dicavit. Ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor, & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro Semine, univerſumque corpus ſanguinem pro nutrimento mendicare ſancivit, unde credula, & inepta Medicorum poſteritas hepati plaudere cœpit. Sed parvo quodam venarum lactearum phœnomene à *Pecqueto* propalato per ſacculum lacteum, deinde per Lacteas thoracicas chylum in ſubclavias aſcendere, ac demum in dexterum cordis ventriculum; hepar ſuſpectum eſſe, & acceptum per tot ſæcula imperium, quod uſurpaverat, amittere cœpit, & fatali quoque neceſſitate hoc noſtro ſæculo *Galeni* authoritas cùm declinare cœpiſſet, ejus quoque ſectatores declinare cœperunt, & ferè omnes medentes reſipiſcere, & vertere terga *Galeno*, ſolùm pauci remanſere barbati hirco obſtinatiores, ſed præter hos, quod maximè in republicâ medicâ dolendum, *Salernitanum Collegium* ceu *Galeni procurator per epiſtolam* illius tuetur cauſſam, medicinæ tyrones cogendo, antequam diplomate impunè necandi inſigniantur, ut jurent in verba *Galeni*, eſtò collegium ſit *Hipocraticum*. Adeò *Galeni* præjudicio allegati hepar morborum omnium patronum tutantur, ut quamlibet ſive magnum, ſive parvum morbum hepatis tantùm culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrentur, & nil corporibus accidit, quod deſpoticâ non patretur hepatis lege, quod adeò verum eſt, ut Veneream Luem, quæ ab externo in corporibus creatur contagio, in inſonte hepate ſuam habere ſedem unico conſenſu inſinuetur. O bella Medicina, quæ ita quemlibet agaſonem unâ horâ reddere Medicum poteſt, ut inter proceres *Galeniſtas* aſſideat! Sed ad *Galeniſtarum* hepar noſter redeat ſermo.

Hepar in Lue Venereâ primariò affici falſum eſſe probatur primò. Qui per impurum congreſſum ſtatim primò pudendorum cariem, puſtulam, ulcus gonorthœam &c. contrahunt, certè nemo negabit Lue affectos eſſe Venereâ, & tamen in his hepar nondum laborat, cùm luis initia ſint. Eadem ratio procedit in jis, qui per oſculum ex. c. hanc luem ab initio contrahunt, vel in faucibus citra hepatis infectionem. Secundò, Curatur nullâ hepatis habitâ ratione, imò brevi temporis ſpatio, adhibito medicamento, quod luem extinguit, quod ſequi non poſſet, ſi communicata hepati labes eſſet, neceſſario namque in ejus gratiam plurima, & valida adhibenda eſſent medicamenta, quemadmodum facimus in reliquis affectionibus tale viſcus affligentibus. Tertiò, Nulla malè affecti hepatis indicia poſt contractam luem apparent, cùm diu, multùmque perſeveret floridus faciei color, facies namque (ut inquiunt) eſt hepatis probatiſſimum ſpeculum, & index: quare ſi illud ſemper in hac afficeretur lue, ſemper etiam faciei color immutaretur, quod falſum deprehendimus; obſervavimus enim plures viros, pluresque mulieres hac labe infectos floridum faciei habere colorem, quod evidens ſignum eſt bonæ hepatis diſpoſitionis, eique nullo modo labem fuiſſe communicatam. Quartò, Quando impurus exercetur concubitus, quærimus, quomodò à pudendis non primò infectis lues deferatur ad hepar, & ab hepate ad has remeet partes? Quomodò ad hepar deferatur, abſque eò quòd in itinere non inficiat partes? Quis fidus ductor, & remeator? Qua ſemitâ id facit? Credunt forſan luem ventris crepitui non abſimilem eſſe, qui calcanum collimat, & naſum ferit; ita collimare ad pudenda, & hepar afficere.

Aliqui barbati naſutiores hujus ſententiæ ineptias meditantes, ut hos effugerent ſcopulos, luem in duplicem ſtatum diſcriminarunt, unam incipientem, cui nullam certam conſignârunt ſedem, quæ illam determinatè ſubjectet; alteram confirmatam, quam in hepate radicatam conſtituerunt. Sed perperam diſtingunt luem, nam confirmata non tantùm hepar, verùm & omnes in humano corpore partes inficere poteſt, quod barbitonſores etiam ſciunt.

Hermetici tandem luis ſedem, & portitorem ſpiritum naturalem eſſe volunt, præcipuè illum, qui in ſanguinis maſsâ conſiſtit, infici, & inquinari à ſpiritibus venenatis ex alio ſanguine infectis ſimiliter exeuntibus,

tibus. Verùm hæc ſententia *Hermeticos* fallit, nam ut docuimus in noſtrâ *Trutinâ Medicâ*, præter ſpiritum vitalem non datur alius in corpore noſtro ſpiritus. Præterea iſte ſpiritus naturalis nil aliud eſt, niſi maſſæ ſanguineæ vapor, qui à ſanguine non differt, ſicut aquæ vapor ab aqua non differt. Verùm *Hermeticorum* ſententia nec pilo quidem differentior eſt à *Galeniſtarum* placito; nam iſti etiam volunt Luis cauſſam eſſe venenum ſanguinem depopulans, & jecur primariam offendens ſedem.

Pro noſtrâ ſententiâ de Luis Venereæ Sede præmittimus, quòd Lues nunquam partibus corporis perfectâ cute obductis communicatur; nam ſi quis digitum in vulvam lue contaminatam immitteret, utique digitus Luem non contraheret. Præterquam quòd Chirurgi, & barbitonſores infectorum curationi vacantes, caries, ulcera, bubones &c. non ſemper Volſellâ; ſed utplurimum manibus tractant, quas frequenter virulentâ conſpurcant ſanie, & tamen omnes infectionis ſunt immunes, ut quique in incurabilium Xenodochio obſervare poteſt, ubi horum infectorum ingens jacet numerus. Hinc colligimus multò minùs credendum eſt, ex veſtium, cubilium, linteorum, induſiorum &c. uſu poſt hanc contrahi Luem. Deridendus itaque eſt *Fallopius*, qui refert quendam Venereâ correptum fuiſſe Lue, quia eaſdem adhibuerat caligas, quibus utebatur tempore, quo Lue laborabat. Et idem quandam caſtam irridet Matronam, quæ ex aquæ Luſtralis aſperſione ſe hanc Luem contraxiſſe affirmabat. Solent quandoque bonæ notæ Medici ſimulare, & credere videntur tali pacto contractam fuiſſe Luem, ne ægrorum famæ detrahant: Ita aſſeruit *Averroës* quandam mulierem concepiſſe, quia ſemen exceperat in balneo antecedenter emiſſum, & reverâ eodem in loco ſemen exceperat, ſed more conſueto. Sed ſub ſilentio hîc non involvendum, quod cuidam pulcherrimæ mulieri in Urbe accidit: erat huic conjux mercator, qui mercimonii causâ per octennium ab Urbe abfuit, tandem domum reverſus, puerum in aulâ ludentem invenit, de quo quærenti, quiſnam eſſet puer ille? reſpondit uxor, non cognoſcis? Hic eſt filius tuus. Interroganti quot habebat annos? Sex inquit: Mirabatur, & ſecum obſtrupebat, poſt octo annorum abſentiam reperiſſe filium. Quærenti, quo modò id accidere potuiſſet? Reſpondit uxor: Care conjux, quadam nocte per ſomnium mihi videbatur inter tuos amplexus, & oſcula manere, teque mecum Veneris fœdus inire, ac illis conjugii deliciis concepi, & hunc, quem vides, tuum peperi filium. At vir blandis uxoris dictis non acquievit, ſed multa ſecùm volutans, tandem plurium Medicorum conſilium convocavit ad inquirendum, an mulier per ſomnium ſine mare concipere poſſet? Mulieris famæ proſpicientes Medicis, utique id caſu accidere poſſet jurejurando reſponderunt, hos enim pecuniâ corruperat, qui illam compreſſerat: Multa ad id confirmandum adduxerunt, mulierem ſine viri concubitu concipere poſſe, quia habet teſtes, in quibus prolificum gignitur ſemen, vim activam continet, uterum, & pro alendo fœtu materiam habet: Itaque dari poteſt caſus fœminam per ſomnium concipere poſſe. Inſuper equæ per equorum hinnitum ad diſtans ſine equorum coitu imprægnari poſſunt, ut multæ extant hiſtoriæ, quia ſpiritus equini deferri poſſunt ad equæ vulvam, poſtulante, & attrahente vulvâ, ibique equæ ſemen informare, & equum producere perfectum abſque equi ſemine: itaque afferre poteſt caſus, ut mulier per ſomnium etiam concipiat. Prætereà admirandi ſunt fortis imaginationis affectus; imaginatio namque humores, & ſpiritus movet, corpus alterat, morbos parit, eoſdemque curat, & peſtem inducit. Matris imaginatio fœtum afficit, & mutat, ac fœtui notas imprimit: quidni dari poteſt caſus per fortem ideam, ſeu imaginationem, ut mulier per ſomnium abſque viri concipat & pariat? Has rationes, multaque exempla adduxerunt medentes, & tandem communi ſtatuerunt ſententia caſum id efficere potuiſſe. At conjux his argumentis non contentus, neque perſuaſus, quia prudens erat, multa volutans animo, tandem inquit: Ego neſcio, an id efficere potuerit caſus cum literâ S. an cum Z.

Item in congreſſibus Lue Venereâ pollutis puſtulæ, caries, ulcera, verucæ &c. nunquam in extimâ penis cute pullulant, eſtò in coitu totus cum cute penis ultrò, citroque ingrediatur, & egrediatur, ſed in glande, & in parte præputii internâ, ac circa coronam efflorescunt: & ratio eſt, quia non ſufficit, ut virulentus halitus viventis carnem attingat, ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus illius carnis ſenſitivus halitus virulentiam ſentiat, quod in partibus, quas tenuiſſima cooperit epidermis, accidit ſtatim, in cute verò nunquam, aut poſt longam applicationem. Hinc deducimus Luem tantùm inficere partes cute carentes, ita anus, vulva, glans cum parte præputii internâ, os, lingua, fauces, aut adjacentes particulæ. Unde per oſcula hæc Lues facilè contrahitur, ex his, qui os, gingivas, labia, linguam, vel fauces Lue exulceratas habent, quia ſanies, pus, halitus, ſive effluvium, quod inde emanat ſuâ acredine harum partium epidermidem intra os contentarum penetrat, & inficit. Eodem modo per lactis ſuctionem inficiuntur infantuli, quoties nutrices lue contaminatæ fuerint, vel viciſſim infantuli contaminati nutricum papillas, inde totum inficiunt. Imò pocula, cochlearia, ac communis omnium inſtrumentorum uſus in cibo, & potu, quibus uſi fuerint, qui os, aut adjacentes particulas ex Lue habent exulceratas, imbuta ſordibus, aut ſanie indè emanantibus inficiunt. Vitet quiſque cane pejus, & angue venereum virus, nec cum infectis cibum, potumve ſumat, non ſecus ac fit cum iis, qui leprâ laborant Pari ratione in podice, vel vulvâ inficiuntur, alvum ſtatim excernentes in eodem loco ubi plurima ſanies virulenta ab ægro venerea ulcera in podice patiente, depoſita eſt.

Dicimus immediatum Luis ſubjectum eſſe ſpiritum ſenſitivum ſub tenuiſſimâ epidermide latentem, qui virulentorum halituum ideis imbutus, ſuam ſubvertit œconomiam, & proximum depravat nutrimentum, ſubjectum verò mediatum præter nutrimentum, quod luis portitor eſt, ſunt ſanguis, partes ſpermaticæ, molles, cartilagines, & oſſa prout nunc ad unam, vel plures, nunc ad alias deflectit particulas.

CAP. V.

De Luis Venereæ Signis.

Diagnoſtica ſigna hæc Lues nulla habet certa, demonſtrativa, & inſeparabilia, verùm omnia ſunt incerta, & fallacia, & licèt quamplurima ab authoribus proponantur, aliis ſunt communia morbis, & contingentia eſſe poſſunt, ita ut non facilè per certa ſigna Lues dignoſci poſſit. Non morbus unus Lues eſt, ſed vagatur per quamplurima morborum genera, eſt veluti Syndrome, & Lerna malorum.

PrimòLuis ſtatus diligenter perpendendus eſt, qui quidem alius in Lue incipiens eſt, alius adaudactus, & alius inveteratus. Luem adultam cognoſcere non multùm operoſum eſt, verùm dum adhuc latet, & in primâ herbâ, eſt, eam cognoſcere hoc opus, hic labor eſt. Ut enim herbæ, & arbores jam adultæ vulgò etiam notæ ſunt, in primo verò germine eas cognoſcere non niſi optimi botanici eſt, ita etiam Lues hæc dum variis morbis, & ſymptomatibus ſe ſe patefacit, lippis atque tonſoribus patet, dùm in obſcuro latet,

non niſi à peritis deprehenditur Medicis ; ideòque ex his pluribus ſignis illam colligemus, præter ea, quæ in particulari adducentur.

Ordinariam inſectionem ex actionibus læſis, & accidentium ſpeciebus ut plurimùm venamur: inter actiones læſas triſtitia, & mœſtitia præter rationem poſt concubitum recenſentur, unde qui anteà erant hilares, & jocoſi, ſi à coitu præter rationem mæſti, & taciturni fiant, potiſſimam hujus luis exhibent conjecturam, & tamen *omne animal poſt coitum mœret.* Sic ſpontaneæ laſſitudines poſt Veneris palæſtram idem denunciant, ob ſpiritûs ſenſitivi coinquinationem. Unde hac de cauſsâ ad motû ſegnes fiunt, & toto corpore graviores.

Primùm circa obſcœna loca, ſeu pudenda in utroque ſexu incipit ex concubitu cum viro, vel muliere infectâ, cùm hoc modo lues diffuſa fuerit, ac his noſtris temporibus omnes mulieres meritorias infectas eſſe experientiâ conſtat; imo, quod pejus eſt, obſervantur in dies uxoratæ graviori inficere Lue, quæ quadam ſimulatâ caſtitate, tot *Penelopes* creduntur, unde incauti juvenes facilè inficiuntur, & quod peſſimum eſt virgines, abſque eò quod caſtitas lædatur, & honor tangatur, aggreditur hæc lues, unde virgines, & lue conſpurcatæ inficiunt: Itaque in omni mulierum genere difficillimum eſt reperire pudicam, ita canit *Juvenalis ſatirâ 6.*

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno.

Et hac occaſione quidam poëta in maritos invectus, ita cecinit:

Uxorem, qui neſcit mœcham, in vertice cornu
Unum habet: Ille poteſt qui ſimulare duo.
Qui videt, & patitur, tria portat: quatuor ille,
Qui ducit nitidos ad ſua tecta procos.
Qui nullo iſtorum ſe credit in ordine poni,
Credit & uxori, cornua quinque gerit.

Poſt Veneris uſum ſi in pudendis, & præcipuè circa præputium, coronam, vel glandem ulcuſcula appareant, certiſſimum contractæ luis indicium, & licèt quandoque à multâ perfricatione, & loculorum muliebrium anguſtiâ poſſint excoriari, ſive exulcerari pudenda, ſi nullum adſit contagium, eſtò evenerit ſanies, vulgaribus facilè cedet medicamentis.

Quandoque in pudendis veſiculæ cryſtallinæ, caries vel puſtulæ pruriginoſæ grani milii ſimilitudine apparent, vel totam circumdant coronam, quæ poſtquam rumpuntur, ulcera alba relinquunt, quæ pedetentim profunda, calloſa, & doloroſa fiunt. Interdùm gonorrhæa ſanioſo prorumpit fluxu, vel in inguinibus bubones apparere incipiunt. Si malum augeatur, floridus faciei color coinquinari incipit ex turbatâ coctione & vitiatâ ſanguificatione, unde ſub oculis circulus lividus apparet, qualis in mulieribus menſtruatis apparere ſolet.

Solent ulcera à pudendis quandoque ad alias ſerpere partes, nempe ad pubem, inguina, femora, brachia, manus, faciem, collum, capitis cutem, & univerſum corporis habitum, vel circa oris angulos. Ubi lues per compotationem, vel oſcula aut lactationem contracta fuerit, tunc in ore, & partibus adjacentibus apparere incipiunt excoriationes, & ulcera, quæ etiam in infantibus, ſi à parentibus ſanis orti ſint, fiunt, ubi à nutrice infectâ lac ſumpſerint, vel ab infantibus infectis nutricum papillæ, & partes circumjacentes exulcerantur, quæ vulgaribus non curantur medicamentis, & inde ad pudenda fit luis diffuſio. Si parentes hoc morbo laborarent, vel laborarint, & in infante quædam ſe offerant ſigna, quæ Luem arguant Veneream, vix dubitandi locus ſupereſt. Vel ſerpendo, gingivas, fauces, palatum, tonſillas, columellam, & narium pinnas exedunt, tunc loquelam vitiant; unde vox rauca, vel ſibiloſa, & omni ſonoritate deſtituta, vel per nares clangoſa.

Invadit interdum capillorum, pilorumque radices, eoſque excidere facit à capite, ſuperciliis, mento, cunctiſque locis piloſis. Manuum ungues ut plurimùm finduntur, vel planè decidunt. Manuum volæ, pedumque plantæ in rimas, & rhagades dehiſcunt. Sic ſi in obſcœnis partibus excreſcentiæ, ut verrucæ, mariſcæ, thymi, mora, condylomata, criſtæ, aut in ano conſpiciantur.

Certiſſima hujus luis indicia ſunt dolores non in articulis, ſed in eâ regione, quæ medio oſſium eſt, & prope articulos, ut anteriore tibiarum parte, cruribus, brachiis, & ſcapulis, & capite, qui intenſiſſimi, & acerbiſſimi ſunt, ac circa veſperam exacerbantur, noctu ingraveſcunt, & ſunt diuturni.

Hujus morbi ſoboles ſunt gummata, & tumores duri, qui in oſſium locis pullulant, dolore divexantes nocturno, à quibus oſſa dilatantur, & non rarò exeduntur, vel cariantur, ſanâ exiſtente cute, & hoc ſæpiſſimè accidit in cranio. Accidunt tandem tabes, febres hecticæ, cachexiæ, dentium caſus, ſurditates, cœcitates &c.

Addimus & nos prædictis ſignis eſſe veluti hujus luis proprium ſignum, affectuum contumaciam in affligendo, & rebellionem, in deſiſtendo; Nam nullus affectus eſt tam contumax, & rebellis, ut Venerea lues: Si quoties vulgaribus non cedat remediis, nec remittatur, ſed crudeliùs vel denuò exacerbetur, de latente hujus luis naturâ meritò eſt ſuſpicandum.

CAP. VI.

De Luis Venereæ Præſagiis.

Venerea Lues cùm primò graſſari cœpit, multùm ferox extitit, multaſque hominum myriades jugulavit; at noſtris temporibus aut neminem, aut pauciſſimos interemit, poſtquàm Veneris corruptæ Mercurius vindex innotuit. Solet quandoque hæc lues fœdus inire, & planè extincta interdum, & veluti hydra videri, & tamen poſt plures, ut triginta, vel quadraginta annos, & ultra, eam nonnunquam ſæviſſimis doloribus, pertinacibus gummatibus, oſſium adeſionibus, tabe, cœteriſque ſymptomatibus, quaſi clam corpus invadere obſervavimus, quia puſtula, caries, ulcus, gonorrhœa, & bubo non alexipharmacis, ſed vulgaribus curata fuêre præſidiis. Eſt hæc lues veluti parva favilla, quæ niſi optimè, & totaliter extinguatur, maximum parit incendium.

Faciliter curatur hæc lues recens, quàm inveterata, quia hæc continentes, illa contentas contaminavit particulas. Qui aliàs hanc paſſi fuerunt luem, & denuò eandem contrahunt, majori curantur difficultate, quia fortiùs in jis imprimitur lues. Quoad anni tempora hæc lues faciliùs æſtate, quàm hyeme curatur. Ulcera in pene recentia non tam ægrè curantur, quàm in vulvâ, vel in, & circa podicem, quia hic locus eſt excrementis dicatus, & medicamenta non ſatis commodè applicari poſſunt. Si naſi oſſa ſint adeſa, & ſimul lenta adſit febris, difficilis curationis malum denotat, cum cerebro, vel ejus membranis ſit impertitium. Vertigines, epilepſiæ, ſurditates, & cæcitates, graviſſimæ, & pertinaces ſunt; indicant enim Veneream luem cerebrum obſidere. Faciliùs curatur hæc lues, quæ per Veneris congreſſum contracta eſt, quàm quæ alio modo, qui per præpoſteram Venerem contrahunt luem, difficiliùs curantur, Sic quoque difficillima, & ferè inſanabilis erit lues contracta ſanguinis, & ſeminis vitio ex primâ generatione, aut lactatione; hujuſmodi namque occaſiones connutritam reddunt luem, ac radicatam in partibus nutritis, aut ſolidioribus genitis ex principio, aut alimento coinquinato. Quò plures graviores morbi, & ſymptomata lui Venereæ copulantur, eò magis ægri periclitantur; quò pauciores, & leviores, minùs. Quapropter ji in primis pereunt quibus lui Venereæ febres putridæ dictæ, & malignæ aſſociantur; virulentia enim Venerea non tantùm alimentum corrumpit, malignitatem adauget, & febrem reddit graviorem,

verùm

verùm etiam innatum debilitat calorem, unde nec febris, nec morbus ille malignus à natura ſuperari poteſt. Parem infert difficultatem habitualis febris juncta lui; hæc enim paulatim partes omnes conſumit, & tandem erit immedicabilis propter contrarias coincidentes indicationes, quibus ſimul ſatisfacere nimis arduum eſt, unde ægroti neceſſariò moriuntur. Ex læsâ ventriculi coctione pertinaces oriuntur obſtructiones, & ex læsâ ſanguificatione hydrops lethalis. Sed fuſiùs in prognoſi particulari.

Hic unum pro coronide notandum eſt, quòd nunquam natura pro luis curatione criſim moliri viſa fuit, nec critici ſupputandi, vel expectandi ſunt dies; imò nec ſanctorum preces valent, ut in aliis ſuffragari ſolent morbis, nec unquam votivas tabellas de more ſuſpenſas vidimus pro hoc curato morbo, cùm in ſcortatorum flagellum immiſſus, videatur, ut criminis luant pœnas.

Tandem ad infectorum ſolatium non tacendum cenſemus, quòd hæc lues nullius infamiæ, nulliuſque opprobrii notas infectis inurit, & hoc eſt maximum almæ Veneris privilegium, aliter totum humanum genus ignominioſum eſſet, cùm non tantùm hæc dira lues conjuges, viduas, juvenes, & ſenes inficiat, & quotquot in Veneris caſtris militant, ſed etiam nec uxorum pudicitiæ, nec virginum caſtitati, nec infantum innocentiæ parcat.

DE LUE VENEREA.

LIBER III.

De Curatione ſpecierum Luis Venereæ.

EX jis, quæ ſuprà diximus, jam conſtat, quòd Lues Venerea primò ultimum partium nutrimentum corrumpit, ſecundò ſanguinem, tertiò partes ſpermaticas duras, ac quælibet dictarum corporis partium, dum morbi virulentiâ imbuitur, ſuos producit in corpore effectus pro ſui proprietate. Quippè pollutum ab hoc morbo nutrimentum producit gonorrhæas virulentas, puſtulas, caries, ulcera, bubones veros, vel ſpurios, ſcabiem per univerſum corpus, alopecias, caloris depravationes per totum corporis habitum. Si deinde à nutrimento fermentum in ſanguinem diffundatur, tunc in promptu erunt capitis dolores, in perioſtiis dolores, in artubus noctù crudeliter cruciantes, qui deinde in gummata, & nodos abeunt: maciem poſteà inducit, ſive maraſmum Venereum, vel faciliter cachexiam univerſalem, & hydropem. Quartò, ſi ubi ſanguis contaminatus dolores, & gummata excitat, continentes partes, uti ſunt venæ, arteriæ, nervi, membranæ, & cartilagines, inficit, tunc in promptu erunt ulcera cavernoſa, & profunda, gangrænæ, membrorum ſtupores, paralyſes, contracturæ, ulcera corroſiva, in linguâ, faucibus, uvulâ, larynge, naribus, tinnitus aurium, & capitis dolores fixi, & profundi: Quinto, ſi à ſpermaticis mollibus virus in oſſa, quibus adhærent, imprimatur caries oſſium, gangrænæ oſſium, palati foramina, naſi putredo, dentium corruptio, & cranii mortificatio uſque in cerebrum evenient. Verumenimverò licèt ab uno, eodemque ſemine tot fructus in viventes pullulent, unam tandem, eandemque curationem non admittunt; diverſificatur enim illa tam ratione partis, quàm ratione modi, quo pars à morbi virulentia læditur; itaque ſigillatim uniuſcujuſque ex enumeratis affectibus trademus nomen, & quid per nomen intelligatur, ejus ſigna, cauſſas, prognoſim, & curationem, verùm de noſtro more, perpetuò vulgarium cauſſas, & curationes trutinabimus, eaſque ſemper repudiantes: Unum tamen hîc notandum, quòd Lues Venerea neque gradus, neque ſpecies mutat. Sed ſemper in uno gradu acquiſitæ ſuæ activitatis perſiſtit, horribilior, & vehementior tamen devenit, vel ratione partis læſæ, vel materiæ quantitate ab ejus virulentiâ corruptæ.

CAP. I.

Vulgarium præſidia in examen adducuntur.

ANntequàm affectuum à Lue Venereâ pullulantium curationem exordiamur, operæ prætium duximus juxta noſtram Trutinam vulgarium præſidia in iſto curando morbo examini ſubjicere, ut eorum indicationes, & curationes potiùs ludamus ineptas, quàm inde aliquid boni eruamus. Luem nullatenus iſti curare poterunt, cùm juxta eorum principia ex occultarum ægritudinum numero eſſe fateantur, quarum natura eſt illis intrinſecè abſcondita, & hinc occultos morbos non ſolùm ignorantiam in theoriâ, ſed & errores in praxi parere certum eſt; nam methodus, quæ per indicationes à rei naturâ deſumptas procedit, morbi naturam, qui curandus aſſumitur, cognitam, & manifeſtam ſupponit, cujuſmodi apud ipſos non eſt lues. Ita fatetur *Gal. 3. meth. c.16. Eorum, quæ ſunt nobis incognita, vera methodus haberi nequit.* Curant vulgares morbum ignotum in cauſsâ, & in effectu cognitum à poſteriori, & per experimenta; omnia enim remedia per experientiam inventa fuiſſe credunt, & *Sennertus*, *Falloppius*, cœterique hujus farinæ vulgares docent, niſi *Hiſpani*, qui primi hanc ab Indis attulêre luem una ſimul remedia etiam non aſportaſſent, lignum nempe guajacum, ſalſaparillam, chinæ radicem, & *Jacobus Carpus* vel caſu, vel analogiſmo ductus curationem per hydrargyrum non inveniſſet, uſque modò vera hujus mali curatio lateret, & medicamenta occultâ qualitate agentia ignorarentur: hujuſmodi igitur remedia per experimenta inventa, & non per indicationes curativas noſtros barbatos Empiricos reddunt, præclaroſque doctores, nihilo à tonſoribus diſſimiles.

Tria ſunt vulgarium præſidia pro lue curandâ, primum eſt phebotomia ſecundum purgatio, tertium ſunt ligna, & radices. Verùm phlebotomia & medicamentum purgans ſunt veluti duæ firmiſſimæ columnæ, quibus tota vulgarium medicina nititur, has cunctis adhibent morbis, quibus remotis, tota quanta eſt, ruit. Perpetuò eorum medicina in ſanguinem, & ſtercus terminatur, non mirum, ſunt de hirudinum, & ſcarabeorum genere. Sunt vulgares Agyrtarum inſtar, qui oleum, vel emplaſtrum nacti, illud ad omnes prorsùs efferunt morbos, atque alios inſuper quamplurimos valere.

De Phlebotomiâ.

Rixantur, & digladiantur *Vulgares*, an ſanguinis miſſio locum habeat in hoc affectu; & ferè omnes plenâ aulâ, paribuſque votis eam probant, credentes ſanguine miſſo non minùs pravos educi humores, quàm infecto hepati magnum præſtari beneficium. Præterea eam admittunt, ut ſanguinis copia minuatur, & fervor in hepate compeſcatur, præcipuè ſi ex eo febris oriatur. Inſuper, ſi ſanguis nimiùm calidus ſit, & habitus plethoricus, quia propria luis remedia calida, & ſicca eſſe debent, quæ tutò adminiſtrari non poſſunt, niſi ſanguis priùs diminutus ſit ratione cujus major evadat luis fomes, & excrementorum copia augeatur.

Locus ſanguinem deplendi eſt: Si virulentia nullum peculiarem ad aliquam partem motum habeat, *Falloppius*, *Sennertus*, & alii ex cubito ſanguinem mittunt, ex venâ ſcilicet interna, ſeu baſilica ob hepatis rectitudinem; Si verò ad partem aliquam peculiariter

ter habeat motum; & quidem ad inguina, ſi deliteſcens bubo, aut ſuppurationi reluctans, vel gonorrhœa recens ſuppreſſa, aut parcè fluens, in partibus inferioribus venam tendunt: ita enim virulentia verſus inferiora trahitur, & propter calidi ſanguinis affluxum poſteà bubo faciliùs ſuppuratur, & gonorrhæa refluit. Eodem modo ſi caries, ulcus &c. in pudendis adſit, in pedibus venam aperiunt. Itaque ſi infra hepar partes laborent, ex inferioribus venis ſanguinem educere congruum erit; Si ſupra hepar, ſcilicet ad caput virulentia ruat, & ibi vehementiſſimos excitet dolores, prava ulcera, capillorum defluvium, in brachio cephalicam aperiunt. Hirudines podicis venis non rarò in lue locum habere credunt, ſcilicet dum vires debiliores venæ ſectionem ſuſtinere non poſſunt, vel dum ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſto in corpore redundat, aut dum ejus ſuppreſſa, vel ſaltem imminuta eſt evacuatio, aut cum è propinquo hepar, & naturalia viſcera evacuare, & expurgare intendunt.

Cucurbitulis etiam utuntur, dum ad inguina attrahere volunt, ut cùm bubones, poſtquàm apparuerint, non creſcunt, vel deliteſcunt. Item cùm ad partes cutaneas evocare intendunt.

Sed errant vulgares ſanguinarii, ſanguinem mittentes, quia vitium in ſanguine excitatum à lue, non eſt ejus conditionis, ut phlebotomiâ emendari, & corrigi poſſit, nam quantumvis ſanguinem detrahas, ille, qui remanet, eſt ejuſdem energiæ, ac qui miſſus fuit, cùm non ſit in quanto, ſed in quali venenoſo, quod antidotis expurgari debet, & ſanguinem educi non indicat virulenta lues, nec eſt appropriatum præſidium, cùm ei tantum alexipharmaca adverſentur. Imò phlebotomia multùm nocere poteſt, quia vires, & calorem minuit, cùm noſter calor à ſanguine excitetur, virulentiam adauget, refrigerat, & refrigeratæ partes minùs veneno reſiſtunt, imbecillæ vires concoquere non poſſunt, unde continuus excrementorum proventus cumulatur, nec tam citò reſtituuntur ji, quibus ſanguis detractus fuit. Quare propter aliena pericula cauti ægri nullum aliud reformidant præſidium, quàm phlebotomiam. Teſtes ſint ejulatus, planctus, & clamores tot in hac urbe infectorum, qui vulgarium ſanguificinam tolerarunt. *Clamitat de terrâ ad cœlum ſanguis in lue eductus, & ſuam habet vocem, ſicut clamavit in Abel.*

In lue correpto ſine noxâ è pedibus ſanguinem extrahi credunt, ac ſi ſanguis è pedibus extractus non eſſet ejuſdem conditionis, ac ille, qui è brachiis extrahitur, ac eliminatus à toto, & in pedibus depoſitus, ac ſi extra vitæ œconomiam ſtagnaret, & *Harvejano* non repararetur motu. Crudele barbatorum ſubterfugium, quia ipſi crudeles.

Hirudines venis ſedis locum habere credunt, & præſertim, ſi vires ita debiles ſint, ut phlebotomiam ferre non poſſint; vel dum ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſtò in corpore abundet; vel dum ſuppreſſa eſt aliqua evacuatio. Verùm toto cœlo errant, credentes ſanguinem è venis eductum hæmorrhoidalibus non debilitare, id facile videre eſt in jis, qui hiſce obnoxij ſunt evacuationibus, qui magis ab hac, quàm ab omni aliâ debilitantur. Obſervate, quæſò, & comparate eos, qui hæmorrhagiam ex aliquâ corporis parte patiuntur, & videbitis eadem ſanguinis copiâ exhauſtâ, magis debiles apparere ſubditos infernæ evacuationi. Ridiculum eſt, cùm imaginentur ſanguinem craſſum, & fœculentum excerni; nam talis apparet ex ſtricto orificio, ex quo guttatim exit: quapropter ſtatim coagulatur, dum educitur, cùm ſit orificium ſtrictum, quod facilè quiſque obſervare poteſt etiam in brachio ex anguſto foramine. Ex orificio autem ſtricto nulla aquoſa ſanguinis pars, ſed craſſior, in qua volatiliores partes conduntur, & conſequenter melior, & utilior ſanguinis pars excernitur, ſeroſâ excluſâ. Imò venæ hæmorrhoidales extimæ non ex ſplene, ut volunt, ſanguinem recipiunt, ſed ad ipſum reportant, quem hauriunt ab arteriis, & quia proximè illum exhauriunt, ideò ſanguis eſt florentiſſimus. Id, quod ex ſuppreſsâ aliquâ evacuatione hæmorrhoides tundere dicunt, vanidum arbitramur, nam non ſemper ars imitari poteſt, quod natura facit: non enim ſemper ſcit Medicus, an natura id facere debeat, & non poſſit, ut ille ſuppleat. Evacuat natura ſanguinem aliquando per inferiores partes, ſed quandoque id non rectè facit, & quandoque rectè, ut quod in venis fluctuat excrementitium, evacuet: ſed quomodò ſcit Medicus excrementitium hoc in venis fluctuare, & qua arte aſſequi datur partem, ex qua natura excrementum vacuare intendit, nam licet circuletur ſanguis, & excrementum fluctuet, nec ſemper cum toto circulatur ſanguine per totum corpus, & interdum miſſo ſanguine ex parte ab excremento diſtanti, minuitur ſanguinis motus, & excrementum vel in vaſorum parietibus remanet, vel in illis, per quas ex uno vaſe in aliud tranſit ſanguis. Iſti Medici ſanguinarii ſunt publici graſſatores, urbani Sicarii, horrendi lictores, ſpurci carnifices, crudele, & exitiandum hominum genus, ſunt tandem miniſtri, ſcilicet divinæ ultionis executores, ſanguinem ebibunt, & peccatis veſcuntur populorum, ita habetur *Eccleſiaſt. cap.* 38. *num.* 15. *Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus Medici.* Sunt morbi Dei flagella propter peccata, ideòque impunè, proprioque genio fortunas hominumque vitam negotiantur, dum incerta, & periculo plena audent tentare remedia: ſaltem ſanguinis eductionem tanquam maledictam rejiciant, & à remediorum cenſu eliminent.

De Purgatione.

Purgatio per pharmaca cathartica multùm in lue locum habet, corpus enim cacochymum, & vitioſos exturbat humores, ejuſque antidotis meliorem ſternit aditum, aliàs hujus morbi alexipharmaca impuro corpori parùm prodeſſent, eapropter detrimentum afferre, & corpus aliis obnoxium morbis reddere poſſunt, eſtò lues expugnetur. Non omnes per ſudores vitioſi diſcutiuntur humores, ſed tenuiori diſſipatâ parte, craſſior remanet, quæ, niſi eliminetur, ſicceſcit, & viſceribus adhæret, & quandoque acrimoniam adipiſcitur, & vaſorum ſubſtantiam lædit. Unde lues curatu pertinacior redditur, & obſtinatæ fiunt obſtructiones.

Verùm ante purgationem corpus reddunt fluidum tribus præparantibus *Syrupis, de boragine*, ſcilicet, *lupul. cichor. endiv. fumar. pomis &c.* cum appropriatis *aquis* ſ. *Lupul. fumar. borag. cichor. capill. ven. &c.* quos ita præſcribunt.

℞. *Syr. fumar. & lupul. ana* ℥.j. *aquæ fumar.* ℥.iij. *m.*

Vel ℞. *Oximell. ſimpl. aut compoſiti* ℥. ij. *aquæ betonicæ* ℥. iij. *m.*

Vel ℞. *Syr. Capill. Ven. & Cichor. ana* ℥. j. *aquæ lupul.* ℥. iij. *m.*

Nonnulli vulgares tanquam efficaciores earundem herbarum decoctiones ad uncias quinque, vel ſex Syrupis præferunt, addito ad ſaporem ſaccharo.

Altercantur *Vulgares*, an in lue percurandâ purgantia lenia, vel fortia propinanda ſint: Verùm quia lues, cùm ſit gravis affectio, lenia reſpuit, eiſque non cedit, fortiora, & validiora aliqui commendant medicamenta, quæ radicitùs luem exterminare valent. Contra alij valentiora exhorrent, ne vires infirmentur, quas conſervare tenetur Medicus, & in chronicis præſertim morbis. Verùm hæc lis, ne diu inter barbatos agitetur, facilè dirimi poteſt, ſi juxta corporis, & evacuandorum ſuccorum conditionem diverſificentur medicamenta, quò circa: Si corpora robuſta, & humores educendi ſint tenaces, potentiora adminiſtrare expedit, nullam timendo virium jacturam, quæ ut

utpote robuſtæ hujuſmodi permittunt medicamenta excrementorum craſſitiem exturbantia: Quòd ſi delicata ſint corpora infecta, neque ſuccis admodùm craſſis abundent, rationabile erit mitiora propinare medicamenta, ut viribus conſulatur.

Præparato corpore tribus ſyrupis, ad purgans deveniunt medicamentum, ſed juxta eorum nænias aſſignant humores bilioſos, pituitoſos, vel melancholicos, vel ex his congeriem, cum hoc tamen diſcrimine, quod in recenti lue bilioſi magis, in diuturnâ verò pituitoſi, & melancholici dominantur. Inter medicamenta bilem expurgantia recenſent *rhabarbarum*, præſtantiſſimum remedium, ceu hepatis animam, addito *ſyr. viol. aut roſ. ſolut. vel de cichor. Nic. in decoct. fol. ſen. prun. Damaſc. & pulp. tamarind.* Inter pituitam, & melancholiam purgantia principem habere locum credunt *Syr. Sueſſ. & de fumar. mai. additâ confect. hamech. in decoct. fol. ſen. agaric. polyp. epithim. &c.* Ità concinnant pro bile purgans.

℞. *Fol. ſen. or.* ℥.*j. prunor. damaſc. num.* vj. *pulp. tamarind. unc.* ß. *f. decoct. & in ſuff. colat. diſſ. Syr. roſ. ſolut. unc,* IV. *de Cichor. Nicolai unc. ij. rhabarbari* ʒ.*j. m. f. & adde aquæ Cinnam. parum.*

Pro pituitâ, vel melancholiâ.

℞. *Agarici trochiſ.* ʒ. *iij. polyp. querc.* ℥. *ij. fol. ſen.* ℥.*j. (Si aliqua adſit obſtructio) tart. vin. alb.* ℥. ß. *f. decoct. & in ſuff colat. diſſ. Syr. ſueſſ. & de fumar. maj. ana unc. iij. confect. Hamech.* ℥ ß. *m. f. p.*

Pro variâ ſuccorum congerie.

℞. *Fol. ſen. & polyp. querc. ana* ℥. *j. prun. damaſc. paria iij. Cinnam.* ʒ j. *f. decoct. in aquis cord. & in ſuff. colat diſſ. ſyr. roſ. ſolut. & ſueſſ. ana* ℥.*iii. confect. hamech.* ʒ. IV. *m. f. p.*

Si æge à pharmaco potabili abhorreat, parant pilulas ut

℞. *Pilul. aggregat. de fumaria, & de tribus, ana* ʒ.*j. ſum cathart. roſ. formentur. pilul.* IX. *& deaurentur.*

Poſt quatuor deinde horas exhibent apozema, ut

℞. *Conſ. roſ. perſ* ℥ *iij elect. de ſucc. roſ.* ʒ. *iij. m.* & deſuper comedat æger.

Non loquimur de alijs *compoſitionibus ſcamoniatis*, *aquis ſolutivis*, *ſyr. de ſpinâ ponticâ jalap. turbit*, *colocynthide*, *mannâ &c.* quia lippis & tonſoribus patent. Hæc, & alia ſunt *Vulgarium* quamplurima purgantia, quæ vertiginoſo feruntur motu, & curriculo iſto abſoluto, ſemper eadem recurrunt. Magnum errorem in quatuor purgandi humoribus patrant vulgares, dum in iſtis luem quærunt, in quibus reverâ non conſiſtit, & in omnibus producitur, nec demonſtrari poteſt, cùm per ipſos ſit occulta. Eſt medicamentum purgans maximæ impoſturæ inventum, remedium pecunioſum, emungendarum pecuniarum officina, quotidianus cenſus, & ægrotum certiſſima pernicies, quod naturæ vim facit. Purgantia igitur nos acri ſtudio rejicimus, quia nullum juvamen præſtare poſſunt: quòd vel minimam luis ſpeciem nos curare dicimus, ſed ſaltem occultare valent; à diſſitis enim partibus, & à circumferentiâ ad centrum trahunt, & hujuſmodi attractio majorem luis penetrationem juvare poteſt, quàm hoc deſtituta auxilio non præſtitiſſet, unde luis univerſalis imminet metus. Non eſt medicamentum purgans id, quod alvi ſolutionem promovet, nam in hoc minimam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ita ſunt reliquæ evacuationum ſpecies, vomitus nempe, urinæ, ſudores, inſenſibilis tranſpiratio &c. Sunt *Vulgarium* purgantia mucida, & rancida, quia vetuſtatem ſapiunt, & ante luis ortum extabant: nec tunc quicquam profuerunt; conſiderate, ſi nunc pro tanto curando morbo prodeſſe poſſent. Non ſunt medicamenta huic morbo propria, ſed communia per applicationem, ideòque de communi morborum omnium, nullum alexipharmacum pro lue continent, niſi virus laxativum, quod eſt de veneni corroſivi genere, ac pro ejus curatione noxia. Eſt lues morbus novus, ideòque nova medicamina, novoſque requirit Medicos.

De Ligno Guajaco.

Sufficienter corpore per plures phlebotomias, tum pluribus purgantibus depleto, ad reliqua procedunt præſidia, quæ propriam, & ſpecificam hanc luem expurgandi vim habent, & totalem, ac omnimodam ejus extirpationem operandi, non quia calefaciunt, aut ſiccant, vel ſudores, aut aliam movent evacuationem, ſed id patrant propriâ vi, ac formâ, ſive occultâ, & arcanâ quadam proprietate, ſicut ejus cauſa eſt occulta, & deliteria. Hunc extirpant morbum ad eum ferè modum, ac theriaca venena, & malignitatem expugnat, unde luis antidota, & alexipharmaca vocantur. Hæc tria ſunt, primum Lignum guajacum, ſecundum Salſaparilla, & tertium Chinæ radix.

Inter luis antidota principem tenet locum lignum Guajacum, quod etiam *lignum ſanctum*, ſeu *palus ſanctus* dicitur: ſanctum appellant ob eximias vires quas adverſus Veneris luem habet. Nonnulli à ligno ſancto guajacum diſtinguunt, verùm hæc differentia tantùm ſe tenet ex ligni adoleſcentia, vel ſenectute, ideòque hæc duo confundi ſolent; & pro uno, eodemque accipiuntur, eſto in oppoſitum blateret *Fallopius*. Dicitur *Indicum*, quia ex Indiâ ad nos vehitur. Naſcitur hæc arbor apud Indos, ubi Venerea lues endemia eſſe fertur, atque ibi unicum ejus præſidium, Guajaci planta ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitûs craſſitudinem plerùmque aſſurgit. Folia refert quadantenùs plantaginis æmula, dura ac brevia; flores ejus producuntur luti; fructus verò juglandis magnitudine, quæ eſu alvum ſubducit; cortex annoſis niger, juvenibus verò ſubrutilus. Hallucinantur, qui putant buxum, quæ apud nos naſcitur, idem eſſe cum guajaco; Siquidem guajacum pingue, & reſinoſum viſitur, materia intùs nigra, ebeni ferè modo: quin & ſapor amarior, & acris, quibus ſiccam buxi materiam carere conſtat.

Divinum ad luem arcendam prædicant guajacum quantùm ad vires, quia admodùm calidis, & ſiccis conſtat particulis, ut ex ſapore, odore, & acrimoniâ conjicere licet inſigni, quâ linguam mordicat, & quidem calidum putant in principio tertij gradûs, vel in fine ſecundi, ac ſimul tenuium partium, unde craſſa attenuandi, lenta incidendi, & detergendi vim habet, ſudores, & urinas ciendi, ſuperfluos humores frigidos diſſipandi, & abſumendi. Quapropter ſpecificum hujus luis credunt alexipharmacum, verùm non ob iſtas manifeſtas qualitates exhibent guajacum vulgares, cùm non deſint noſtris in regionibus medicamenta hujuſmodi qualitatibus prædita, ſed ob peculiarem, ſpecificam, & occultam qualitatem, quâ Lui adverſatur.

Eligendum eſt optimum, & præſtantiſſimum, quod non ſit tempore, & vetuſtate conſumptum, ſed recens, non ſit totum nigricans, nec totum albicans, denſum, ponderoſiſſimum adeò, ut in aquis non fluctuet, ſed mergatur, reſinoſum, odoratum, guſtui & acre, & ſubamarum. Cortex optimus cenſendus eſt craſſus, & fortiter ligno adhærens, adeò ut vix ferro ſequeſtrari valeat, nam qui facilè ſeparatur à ligno vetuſtatem ſapit.

In luis curatione totaliter pendent à ligno vulgares, illudque in varias parant formulas, ſed præſtantiſſimum judicant, ſi limetur, & in minutiſſimam redigatur ſcobem, quia ſic citiùs, & meliùs ex eo extrahitur virtus. Ita præparatum infundunt, macerant,

viginti

viginti quatuor horarum ſpatio in aqua nonnulli, alii in hordei decocto, quidam in aquis ſtillatitiis, aliqui in vino, alii in ſero lactis, quidam in jure carnis ad calentes cineres ſervant, poſtmodùm lento decoquunt igne ad tertiæ partis conſumptionem, & decoctum formant, quod maximè in uſu eſt, quia in formâ liquidâ totum penetrat corpus, ut

℞. *Lig. guajac. cum cort* ℥. *iij. infundantur in aquæ font. lib. iij. ſtent per h. 24. ad calentes cineres. Deindè bull. lento igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo in fine ſ. a. flor. cord. p. j. paſſul. enucleat.* ℥. *j. liquiritiæ raſæ* ℥. ß. *coriand. præp.* ʒ. IV. *cinnam.* ʒ. *iij. f. colat. & ſervetur.*

Doſis lib. ß. Hoc ſimplici utuntur decocto in delicatis, imbecilibus, ex carnibus corporibus in lue recenti, temporibus, & naturis calidis, quando tantum alterare intendunt. Quòd ſi minus excalfacere velint, lignum infundunt *in aqua cichor. lupul. endiv. ſonchi &c.* & herbas concoquunt refrigerantes. Si verò humectare intendunt, in tabidis, & emaciacis in jure pulli, vel carnium vituli, aut arietis decoctum parant addendo melonum ſemina, ptiſanam hordeaceam, &c. Pro infantulis, & lactantibus lue infectis julepum parant, ut

℞. *Lign. limat.* ℥. *ij. aquæ graminis lib. ij. infunde per 24. horas, bulliant deinde ad duarum partium conſumptionem f. colat. & cum ſaccharo q. ſ. f. julep.* De quo detur parùm, & ſæpè.

Vel compoſitum formant decoctum, cui dejectoria addunt pharmaca, quod non ſolùm alterat, ſed purgat, & alvum ſolvit. Uſurpant illiud in corporibus duris, & ruſticis, aut temporibus, & naturis frigidis, aut in Lue confirmata, quæ citam evacuationem tolerare poſſunt, ut

℞. *Lign. guajac. recenter limati* ℥. *iii. in aquæ fontis lib. iij. infundantur per 24. horas. Deinde lento bulliant igne ad medietatis conſumptionem, addendo ſ. a. polyp. querc.* ℥. *ij. prunor. damaſc. num.* x. *fol. ſen. or.* ℥. j. *endiviæ, plantaginis, fumariæ ana m.* ß. *flor. cord. p. j. coriand. præp.* ℥ ß. *f. colat. & ſervetur.*
Doſis. lib. ß. pro vice.

Poſtquam etiam primum decoctum ſimplici modo paratum, & colatum eſt, reſiduo ligno poſt primam coctionem, iterùm majorem aquæ quantitatem affundunt, & ad tertiæ partis conſumptionem coquunt, & in ventriculi gratiam paſſul. coriand. debitam addunt quantitatem, & colaturam faciunt, vel ſaccharo edulcorant. Colaturam pro potu ordinario in prandio, & cœnâ exhibent. Vel guajacinum parant vinum, ut

℞. *Ligni lib.* v. *ſacchari alb. lib.* IV. *Vini alb. lib. Cl. Lign. cum ſaccharo in cadum inde, & vinum calefactum affunde.*

Hoc vinum prævalet in luis inveteratæ veſtigiis delendis, præcipuè ubi prolixo remediorum uſu defatigatus æger à medicamentis jam abhorret; commodius autem tempus, & opportunior modus hoc vinum parandi erit tempore vindemiarum, ut

℞. *Muſti alb. dulciſſ. amphoras LX. lign. guajac. recens limati lib.* IV. *paſſul. enucleat unc.* vj. *pomor. redolentium. num. XL. fermenteſcat muſtum in vaſe ligneo, & finito fermentationis tempore*, hoc vino utatur æger pro potu ordinario, vel ſemel inter prandendum, & ſemel inter cœnandum.

Aliqui tertiâ vice lignum coquunt, & decoctum pro ciborum elixatione inſervit, pro panificio, pro manuum, & faciei ablutione, narium elotione, ulcerum mundatione &c. uſurpant: Propinant decocta compoſita vulgares ad dies 15. ſimplicia verò ad dies 60. & ultra, quia lues Venerea morbus chronicus eſt.

Nautæ & mercatores qui lignum ſanctum ad nos tam ex occidentalibus quàm orientalibus Indiis invexerunt, præclaros ejus effectus in lue curandâ adeò verſutè omni extulêre conatu, quò venale redderetur, ut ſcriptores veluti pſittaci ejus virtutes miris decantare encomiis non ſint veriti, fidem tantùm illorum relationibus potiùs adhibentes, quàm experientiæ; unde plura de ligno ſcripſêre, quæ vel nunquam vel rariſſimè obſervantur in praxi, nec nominis rumor promiſſis reſpondet, ſed magno in pretio fuit in luis principio, quapropter nunc in officinis proſtat, & eſt vile, abjectum, ignavum & nullius compos efficaciæ. Ita evenit, ubi res ad ſummnm devenit faſtigium, eam retrocedere, & declinare neceſſe eſt. Aliquos non puduit Medicos firmiter credere hujus ligni decoctum non minùs nutrire, quàm jus pulli nutriat, & extenuata ab eo non offendi corpora, ſed impinguari; eaſdem quoque impinguandi vires ſalſæ parillæ, ligno ſaſſáfras, & Præcipuè chinæ radici perperam tribuerunt: Obſervarunt namque nonnullos lue Venereâ ferè tabefactos horum decoctorum uſu hebetiores redditos fuiſſe, & ſtatim protulerunt horum decoctionibus corpora pingueſcere. Verùm hi malè de ligno cogitârunt, nam eſto vegetabile ſit calidum tamen, ſiccum, & tenuium partium prædicant *Vulgares*, & ſi aliquid in decoctione deponat, hoc potiùs medicamenti, quàm nutrimenti rationem habet. Quod nonnulli poſt luem Veneream opimi fiant, id accidens aliter evenit, nam nutrimentum, quod ad cunctas corporis partes effluit contaminatur, nec nutrit ob depravatam impreſſionem, cùm non ſit de partium indole; ſi enim cibus quantumvis optimus non nutrit, imò *Corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*: conſiderate, ſi lignum, radices, &c. in tanto morbo nutrire poſſint. Per medicamenta lui adverſantia, per ſeceſſum ſudores &c. eliminatur lues, purificatur nutrimentum, & ſtatim corpus benè nutriri, & impinguari incipit. Id in mercurialium, & antimonialium exhibitione quandoque obſervamus. Numquid mercurius, & antimonium nutrit, & impinguat? In quibuſdam aliis morbis, & præcipuè febribus, diarrhœis, dyſenteriis &c. accidit, ante quas, cùm homines ob depravatum nutrimentum erant graciles, per morbum abſterſo pravo nutrimento, & optimâ ventriculo reſtituta coctione, poſteà benè nutriri incipiunt, & corpulentiores evadunt.

Naturam ut novercàm accuſare debemus, ſi pro noſtratibus curandis morbis medicamenta ex utriuſque Indiæ locis, aliiſque diſſitis terræ plagis mendicaremus, & mercatores lucri cupidine allecti in noſtras magno noſtro ſumptu aſportarent regiones; latitant in noſtratibus plantis adhuc ſummæ virtutis medicamina, quibus noſtrates morbos curare valemus.

Indiæ populi quodam endemico laborant morbo, qui cum lue Venereâ quandam habet cognitionem, quicquid aliqui dicant ſcriptores, quem ligni guajaci, ſalſæ parillæ, & chinæ decoctis curare ſatagunt, ſed non eorum votis reſpondet ſanatio, & experimenta de ijs facta fallacia reperta fuêre, licèt hæc vegetabilia viridia, & ſucci plena poſſideant, tamen ij fucatam tantùm, & palliativam ſanationem ab illorum ſimplicium decoctionibus adipiſcuntur; unde ſymptomatum remiſſio, & quædam comparatæ valetudinis ſpecies emergit, ita ut iterum illa repullulent, & deinceps ſæviora, quàm anteà exſuſcitent. Conſiderate quæſo nunc, an hujuſmodi ſicca corpora nimio virium detrimento ex diſſitis regionibus ad nos convecta infectis profutura ſint. Verùm quia jam pridem parta fama multùm eis contulit, ut ridiculum ſit ea omnino repudiare, quæ aliàs communi applauſu ſunt recepta, adhuc noſtri *Vulgares* impoſturam mediantes, ea multis præparationum formulis uſurpant, ac teſtari hujuſmodi plantas, quas celebriores reddiderunt, idem emolumentum contaminatis impertiri tenentur hîc loci, ac in ſolo naturali. Hos *Vulgares* ſecu-

cuti ſunt *Spagyrici*, arcanorum diſtributores, & ex his extracta, ſalia, olea eſſentialia, ſpiritus, tincturas, quintas eſſentias ſpecioſis decoratas nominibus concinnârunt, auro contra caras, & aliorum ſimplicium medicamentorum admiſtione adulterarunt, & ignarum vulgus, & ſtolida plebecula pretioſa chymicorum medicamenta, ſeu impoſturas exiſtimant, quia maximo emuntur pretio.

Credunt *Vulgares* lignum, & radices luis eſſe alexipharmaca, quia qualitate agunt occultâ: ſed vellemus ſcire, quo inſtrumento, ſenſu, & ratione id vos aſſecuti fuiſtis? Quis eam qualitatem occultam vobis ineſſe oſtenderit? Unde ejus virtus vobis innotuerit? A calore forſan? Pondere? Duritie? Nonne idem pondus, durities eadem in buxo, ebeno? Quandò horum vegetabilium decoctionibus in alijs utimini morbis, illi morbi numquid occulti, dum medicamentis utimini occultâ qualitate agentibus? Occultâ illa qualitas potiùs in veſtris depravatis phantaſijs, quàm in his vegetabilibus conſiſtit, cùm eam demonſtrare non poſſitis. Si tanta vis ligno, ſalſæ, & chinæ ineſt, quare jejunia quadrageſimalia, & tenuem inſtituitis diætam? Si alexipharmaca, quid coctione opus eſt? Quid prodeſt arcanum componere? Si inijt occulta qualitas, quid & copmoſitione opus eſt? Non charitas lui medetur, verùm lucri cupiditas cum craſſa Minervâ conjuncta, pecuniæ jactura, & majus aliud damnum, quòd tam malè ægrorum corpora multantur. Caſu luem curant, ſi quandoque curant, cùm hujus mali cauſſa, & præſidia apud ipſos ſint occulta, & veluti cœci in tenebris ambulant, unde ambo, æger, & Medicus in foveam cadunt, ideòque in morbis occultis, occultis præſidiis, tam medendi artem callet agaſo, quàm Medicus vulgaris: Unde factum eſt, ut tonſores, balneatores, veterenarij, & veteramentarij in luis curationem ſeſe ingerere auſerint.

Horum vegetabilium decocta fucatam, & palliativam luis ſanationem præſtare poſſunt, non quia alexipharmaca ſunt, & vi operantur occultâ, ſed quatenus ſolummodò ſudores movent, & ſuperficialiter venereum diſperdunt fermentum eapropter non ſolum guajacum, ſalſa, & china lui proſunt, ſed ea omnia vegetabilia, quæ ſudores eliciunt. Nos parvo ſumptu noſtratibus plantis, ut ligno buxi, viſci quercini, cedri, cupreſſi, rhodiâ radice feliciter multos deploratos ſanavimus gallicos, quos guajacum, ſalſa, & china, quæ non niſi ſicca, & omni ſucculentâ ſubſtantiâ emuncta in noſtras aſportantur regiones, curare potuerunt. Paravimus nos domi ex noſtratibus plantis decocta mediâ maceratione, digeſtione per 24. horas, &, ebullitione, & ad commodiorem, & faciliorem ſalium eſſentialium, ſeu tincturæ extractionem pro qualibet aquæ communis librâ ſpiritûs vini alkoholizati unciam dimidiam admiſcuimus. Verùm hæc nunquam in vaſe aperto, ſed perpetuò in duplici, juncturis tritici farinâ, & ovi albumine optimè clauſis, ut vini ſpiritûs, & horum vegetabilium volatile ſal in decoctionis aquâ ſolutum nullo modo aufugiat, ſed in vas aſcendat, ſuperius, ac iterùm decidat. Vaſa ſemper fuerunt vitrea, & horum defectu terreis, ſed vitreatis uſi ſumus.

Barbati decocta cum Vino parant, & reverâ laudabilior extrahendi ratio vegetabilium vires, quàm cum aquâ, & præcipuè ubi ventriculus frigidior, & debilior eſt, ac æger vino aſſuetus, quia decocti vis ad omnes corporis parte faciliùs penetrat, & ſudoris provocationem adjuvat. Non negamus vinum commodiſſimum eſſe ad vegetabilium extrahendas vires, ſed quia decocta cum vino in vaſe aperto ad tertiæ partis conſumptionem parant, totâ errant viâ; nam unuſquiſque, qui leviter deſtillandi arte eſt imbutus, ſcit, quòd ſi vinum leviter urgeatur igne, ſpirituoſa ejus pars, & optima ab eo prolicitur, & nihil remanet præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeabundum phlegma omni virtute, odore, ac ſapore vini ſpoliatum: ſic tali modo decocta concinnantes, vini faciunt jacturam, cùm in decoctione deperdatur, remaneatque phlegma ipsâ aquâ ſimplici minus commodum. Corrigant decocta parandi modum, etſi cum vino vaſe benè clauſo conficerent, ut nil exſpiraret, certè nec tormina, nec nauſeam excitarent, ſicuti præfato modo parata. Præterea ligni caliditatem aquâ hordei, ſero lactis, & aquis ſtillatitiis refrigerantibus corrigunt, ſi in decoctis vino uterentur, ligni caliditatem potiùs intenderent, quàm corrigerent.

Vulgares decocta vim habere ſiccantem, atque adeò ad exſiccandos multos ab eis fictos humores propinari aſſerunt. Verùm nos non adducimur, ut credamus unciam cujuſque exſiccantis vegetabilis Sex aliis aquæ unciis immiſtam, quæ ut Sex humectare valent, exſiccare poſſe, cùm ſiccitas ex *Ariſtotele* nil aliud ſit, quàm *humidi defectus*, atque ipſo naturæ lumine conſtat exſiccationem perfici per humidi evaporationem à calore factam; non igitur videmus, quomodo in ſex aquæ unciarum exhibitione, ſiccatio fieri poſſit, quin potiùs oppoſitum, ſcilicèt humectatio ſuccedat.

Verùm pro hujus rei intelligentiâ juxta noſtra principia dicimus decocta propriè non exſiccare, cùm ſiccitas non ſit qualitas poſitiva, neque poſito, quòd exſiccandi vim haberent, ideò morbos curare valerent, cùm non ſimplex humiditas, cui ſupponitur contraria ſiccitas, ſed humorum degeneratio à naturali ſtatu ut plurimùm ſimiles gignit morbos. Præterquam quòd ſemper cùm ægri maximo propinarentur damno, quia non minùs excrementitium, quàm nutrimentitium humidum ſuâ ſiccitate reſolverent decocta; tum quia non eſſet major ratio, cur unum potiùs, quàm alterum reſolverent, exſiccarentque, tum etiam quia non adeſt in noſtris viſceribus ſedulus aliquis ſeparator, qui ad medicamenti exſiccantis nutum, excrementitium à nutrimentitio ſequeſtret, illudque ſubjiciat, exponatque medicamento, ut illud tantùm exſiccet, inſonte remanente.

Prædicant *Vulgares* lignum, ſalſam, chinam &c. calidum, ſiccum & qualitate occultâ præditum, ſed per coctionem ab his non extrahitur caliditas, ſiccitas, & occulta qualitas, quia hæ ſunt de accidentium genere, quæ non poſſunt de ſubjecto in ſubjectum migrare, ſed juxta noſtra principia, ut fuſiùs egimus in *noſtrâ Pyrotechniâ*, dicimus, quòd omnis corporum actio ab intrinſecâ eorum eſſentiâ, ſeu ſpiritu ſeminali eorum conſtitutivo dependet, qui in vegetabilibus præſertim ſub formâ ſalis eſſentialis ludit; ita ligni, ſalſæ &c. decocta agunt virtute hujus ſpiritûs, ſive ſalis eſſentialis ſoluti in aquâ decoctionis. Unde ligni, ſalſæ &c. decocta vim diaphoreticam habent, vel diureticam, quatenùs ſal illud eſſentiale aliud ſal mordax, piperinum, vel acidum exaltatum corrigit, & reſolvit, à quo Lues fovetur. Hic ſpiritus ſub formâ ſalis eſſentialis ludens in noſtratibus reperitur affluenter plantis Luem curantibus.

Hinc deducimus nunquàm ex ligno, ſalsâ &c. decocta aperto vaſe fieri debere, nam ſpiritus ille, ſive ſal eſſentiale cùm ſit ſummè volatilis, facilè abit in auras, & quod remanet, nil eſt, niſi phlegma inutile, ignavum, & omnis virtutis expers. Hinc etiam eò magis ſecundum, & tertium *Vulgarium* decoctum vanum, & nullius efficaciæ judicamus. Adeſt in ligno pingue, & reſinoſum quid, at nunquam illud in decoctis ſupernatare obſervatur, ſed ſub olei formâ tantùm in deſtillatione per deſcenſum, & non niſi aperto igne.

Chymici meditantes longâ decoctione, vaſe aperto, ad dimidiæ, vel tertiæ partis conſumptionem ſubtiles, ac ſpirituoſas diſſipari partes, vel me-

medicamentoſas ſaltim minui vires, alio modo ligni decoctum parant, ne ejus virtus pereat: Cornutæ ligni ſcobem cum ſufficienti aquæ quantitate, induunt, cui receptaculum adaptant, ac ſuppoſito igne primo digeſtionis, deindè deſtillationis, ſpiritum ſulphureum, ſive eſſentiam è ligno cum aquâ evocant, ad dimidiæ partis aquæ deſtillationem. Hujus deſtillatæ aquæ, in qua ligni purum ens eſſentiale ludit uncias quatuor magno cum juvamine exhibent. Continuant deinde aquam deſtillare, quam pro quotidiano præſcribunt potu. Nonnulli ſpiritum ex guajaco eliciunt, qui prolixâ & ſolerti digeſtione, fermentatione, & deſtillatione indiget, ut proliciatur, attamen ſummis virtutibus eſt præditus. Quidam ſummoperè guajaci oleum, tanquam alexipharmacum commendant, quod variis exhibent modis: Verùm nullum oleum per alembicum deſtillatur, ſed tantùm per deſcenſum, aperto igne, quod nullius eſt efficaciæ, & intra corpus non commodè, imò vix tutò exhiberi poteſt. Multi guajaci extractum miris efferunt encomiis: verùm nos nulli profuiſſe, imò cunctis obfuiſſe obſervavimus, ob admiſtam ſulphurei menſtrui partem, quod lui maximè adverſatur. Præſtat gummi guajacum naturale, ſed debiles habet vires, nec recentem, aut antiquatam luem debellare poteſt, eſtò ex arboris inciſione fluat.

De Salſaparillâ.

Primas in Lue curandâ guajaco tribuunt vulgares, poſt quod ſalſæparillæ radix ſuccedit, quam aliqui Spartamparillam, & Hiſpani Sarſamparillam nuncuparunt. Advehitur illa ex Peru, ubi in ſepibus naſcitur, non aliter ac apud nos ſmilax aſpera, vitis alba & nigra, ac lupulus ſalictarius, oblonga eſt, per terram longè, lateque ſerpit, ut ſex cubitorum longitudinem æquet, & ultra, modicæ eſt corpulentiæ, & in faſciculos alligatur. Optima cenſetur, quæ intùs alba, & ſolida eſt, corticem habens plenum, & dum finditur, foraminulenta non apparet; quæ verò rufa eſt, & dum finditur, pulverulenta, inefficax eſt, quia vetuſtatem ſapit. Credunt nullam manifeſtam excedentem habere qualitatem, ex qua temperiei exceſſus induci poſſit, unde omni corporis conſtitutioni, & ætati tutò exhiberi poſſe fatentur, ac propterea temperatior, & moderatè calida eſt in primo ordine, ac inſipida, nullius acrimoniæ, amaroris, aut adſtrictionis, aut odoris particeps, ſed obſcuram quandam habet dulcedinem; exiſtimant tamen illam in ſiccitate magis excedere, quàm chinam, ac tenuibus conſtare particulis, & proinde potenter incidit, attenuat, diſcutit, inſigniter exſiccat, ſudores movet, & nimiam abſumit humiditatem; attamen non ob has manifeſtas qualitates, Lui adverſari fatentur, ſed ob qualitatem occultam, ſcilicet quam neſciunt. Quare multùm valet ſalſa ad Luem profligandam, nec invidet ligno, nam multos curavit ſalſa, quos non potuit lignum; eſtò hoc ſalsâ efficacius à plerîſque credatur; tamen in hoc lignum ſuperatur, quod ob inſignem tenuitatem laxandi, & penetrandi vim habet, dolores ſedat, nec ullus dolor quantumvis contumax, & diuturnus erit, quem non tandem aliquando ſopiat, & ſuperet, ſi ejus decoctum conſtanter, & diutiſſimè ſumatur. Sic pariter tumores duri, & gummata multo breviùs à ſalsâ, quàm à gaujaco diſcutiuntur per inſenſilem evacuationem, eorum conſumptâ materiâ, quapropter in aliis multis affectionibus feliciter uſurpatur.

Ejus decoctum pariter parant ſimplex, vel compoſitum, vaſe aperto, & ad duarum partium conſumptionem, ut

℞ *Salſaparill. minut. conciſ.* ℥ ij. *infunde in aq. font. lib.* iij. *& per horas* 24. *macera; Poſteà levi igne bulliant ad dimidiæ partis conſumptionem addendo ſ. a. paſſul.* ℥ ij. *coriand. præp.* ℥ j. *f. colatura.*

Doſis lib. ß. Addunt nonnulli in ventriculi gratiam mentham, aſynthium, cinnamomum &c. aut ſimplicia cephalica, hepatica, vel nephritica juxta partis laborantis conditionem. Poſt primum decoctum per reaffuſionem ſecundum pro potu ordinario parant, & tertium pro carnium, & ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione, ut de ligno diximus. Pro infantulis, & delicatis, addito ſaccharo in primo decocto Julepum formant. Ex ſalsâ etiam decoctum parant compoſitum, additis medicamentis purgantibus, eo modo ac de guajaco retulimus.

Parant *Vulgares* pulveres ſalſæ, quos ſummoperè efficaces pro lue curandâ celebrant.

℞ *Salſæparillæ* unc. ij. *fol. ſen. or. & hermodactyl. ana* unc. j. *turbit.* ʒ vij. *ivæ arthericæ* ʒ iv. *Cinnamomi, & zinziberis ana* ʒ. j. ß. *f. omnium pulvis ſubtiliſſ.*

Doſis ʒij. pro vice, *cui adde diagrydij gr. vj. uſque ad x.* Infunde per noctem in ſuff. vin. alb. opt. quantitate, manè ſumat æger cum pulvere vinum.

Habeat apud *Vulgares* ſalſaparilla omnes roris marini virtutes, & miris celebretur encomiis, appelletur parilla, eò quòd cum illâ nil aliud medicamentum comparari poſſit; illud interim à nobis quotidie obſervetur, minùs etiam guajaco, & chinæ radice exſiccare, ac urinæ vias magis, quàm cutis poros affectare, quapropter ad gonorrhϾ ſanationem, quæ à ſeri virulentiâ fotum ſuſcipit, eximia eſt, cùm teſtes, aliaſque partes ſemini coctioni, & diſtributioni inſervientes, occupet. Ejus decoctum ventriculum nimis laxat, ut eſtò ſimplicia pro eo roborando admiſceas; fruſtrà tentaveris. Reperitur paſſim apud nos Smilax aſpera, quæ vulgò dicitur *Salſa paeſana* majoris energiæ, qua felici cum ſucceſſu plures à Lue Venereâ eripuimus, & hanc pauperes pharmacopolæ pro ſalſaparillâ uſurpant, quoties parilla præſcribitur illis. Diſcrimen, quod inter Peruvianam ſalſam, & noſtratem intercedit, eſt, quod illa magno, noſtras ferè nullò emitur pretio; in reliquis tamen idem ſapor, & cortex, eadem medulla, & facultas, imò in noſtrate vividior, & vegetior.

De Chinæ radice.

Inter plura Venereæ Luis antidota Chinæ radix celeberrima recenſetur, quæ à mercatoribus Luſitanis è Chinarum Regno advehitur, ad quam pro hoc fugando morbo confugiunt Chinenſes. Radix hæc non eſt valdè longa, verùm admodum nodoſa, & arundinum radici non abſimilis. Color ſubrufus, pondus mediocre, ideſt neque levis, neque ponderoſa, recens ſit, & nullatenùs carie exeſa, nullum inſignem referens odorem, nulloque ſapore præpollens; propterea in activis nullum exceſſum habere credunt, ſed potiùs temperata, vel ſi excedit à temperato, ad frigiditatem in primo gradu inclinat: de recenti tamen radice *Garzias ab Horto* refert: *Eam inſigniter adeò calefacere, ut ſiquis ejus decocto paululùm meraciori utatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem in maximos hepatis ardores, in eryſipelata, in phlegmonas, atque alia graviſſima incidat ſymptomata; in paſſivis verò ſicca non leviter, quapropter nec oleum, nec unctuoſitatem habere videtur.*

Tenuis eſt ſubſtantiæ cum aliquâ adſtringendi vi, & ſubſtantificâ quadam humiditate, qua mediante *Vulgares* miſeris adulantur ægrotis, ejuſque uſum homines pingueſ-

pingueſcere dictitant, quia ejus decoctum facilè aceſcit; verùm hoc fuſiùs etiam de guajaco repudiavimus, quod ejus decoctum aceſcat, non eſt ſufficiens impinguandi ratio, cùm omnium lignorum, radicumque decoctum aceſcat. Cùm primùm mercatores in Europam advexiſſent miris laudibus Chinæ radicem, tanquam auxiliare medicamen à divinâ auxiliatrice manu promanatum ad chronicos, deploratoſque morbos celebrare cœperunt lucri cupidine tracti. Unde bardi Medici nimiùm quàm par eſt, mercatorum technis fidem præbentes, pſittacorum more citra experientiam, & ultra vires eximiis præconiis commendare aggreſſi ſunt: ut quæ tenuium partium digerendi vim habeat, ſiccitatis ratione attenuet, omnis generis excrementa liquet, quæ deindè in urinas, & ſudodores tranſeunt. Lui Venereæ non ob manifeſtas qualitates, ſed ob occultæ formæ proprietatem non ſolùm proſit, verùm etiam ulcera abſtergat, obſtructiones reſerat, ſanguinem à corruptione vindicat, deſtillationibus medetur diuturnis, phthiſim curat, hepatis inflammationes reſtinguit, hydropiſim ſanat, atrophiam tollit, lepram depellit, elephantiaſim abigit, articulorum dolores aufert, & quia temperata eſt, omni ætati, omnique ſexui, quocumque anni tempore, ipſiſque adeò febricitantibus tutò exhiberi poteſt. Quæ facultates omnes cùm in guajaco deſiderentur, à nonnullis tunc temporis ſupra gaujacum china evecta eſt, & non ſolùm ad Luem Veneream, ſed ad ſexcentos alios morbos adhibita fuit.

Ob tot, tantaſque virtutes à ſcriptoribus decantatas, *Carolus V.* partim ob Luem Veneream, partim ob atrophiam, & partim ob artuum dolores de quorundam Medicorum conſultatione hujus radicis decoctum accepit, & maximam ei largitus fuit famam, quæ vagata per orbem, Chinæ, radix tanquam pretioſum medicamen auro carius maximo venundari cœpit, unde:

Pauperiem fugiens, currit mercator ad Indos.

Sed experientia ejus rumorem poſteà derogavit, & celebritati nominis proportione nequaquam reſpondit, neque ejus pretio enormi: ſcribit namque de hac re *Julianus Palmarius de Venereâ cap.* 14. *Multos magno ſuo incommdo radicem hanc guajaco prætuliſſe, ſeque experientiâ comperiſſe, quòd etiam in magnâ victûs parſimoniâ adverſus hanc Luem inefficax fuerit, ſæpè etiam ejus decocto ita humeſcere ventriculus viſus ſit, & nativus calor opprimi, ut lienteria gravis, magnaque cruditas non rarò ſubſecuta fuerit, quibus imbecillus inſiti calorum fomes inerat. Præter has incommoditates, & vitia, non rarò etiam lienis tumores, atque duritiem diutiùs utentibus inducere* ſcribit. Non agit qualitate occultâ; quia hæc qualitas eſt ſacrum ignorantiæ aſylum; nec adverſus Luem eſt verum prophilacticon, cùm plura de hac radice circumferantur, quæ nunquam, vel rarò obſervantur in praxi. Plurimi ægroti diuturnum hujus radicis uſum adhibuerunt, nihilominùs neque vel tantillum morbi vis ſe remiſit, vel alleviata, recidivam paſſi fuêre, ita diuturna experientia nos edocuit maximo ægrorum incommodo: eſt itaque vana chinæ exhibitio pro ægrotis, non verò pro pharmacopolis, & Medicis, & tamen ſtolidum vulgus magnum medicamenti vim eſſe credit, quoties impendium maximum eſt, & medicamentum putat pretioſum, quod cariſſimè emitur. Hujus farinæ eſt China, ac proinde non exiguam obtinuit famam; laudamus propterea pharmacopolas, qui pro chinæ radice à Medicis ordinatâ arundinum radices ſubſtituunt, quibus parem, & fortaſsè majorem ineſſe virtutem in praxi comperuimus, quia arundinum radix ſucci plena haberi poteſt in noſtris hiſce regionibus, chinæ verò omni ſucculentiâ emuncta in noſtras aſportatur regiones. Sed quia veterum corrigere errorem difficillimum eſt, expedit idcircò ægris, & vulgo morem gerere aliquando: Verùm tantum divitibus ægris hæc propinent decocta, nec ſumptuum, & crumenæ pauperum immemores illis fortunas abſque ſalutis ſpe eripiant.

Hujus radicis decocta ita parant vulgares:

℞. *Chinæ in taleolas diſſect.* ℥. *j. infunde in aq. font. fervent.* ℔. *iij. per* 24. *horas. Deindè bulliat lento igne ad conſumptionem duarum partium: addendo in fine, fumariæ, lupulorum, capill. Veneris ana m. j. coriand. præp.* unc. ß. *cinnamomi.* ʒ. *iij. f. colatura, & ſervetur.*

Doſis ℔ ß pro vice. Ex radice, quæ primo inſervivit decocto, paratur ſecundum pro potu ordinario, ut

℞. *Rad. chinæ primò adhibitæ* unc. *j. Infundatur per* 24. *horas in lib.* 9. *aquæ fontis ferventis, deinde bulliat ad tertiæ partis conſumptionem addendo in fine, coriand. præp.* ʒ. *vij. cinnamomi* ʒ. *iij. f. colatura, & ſervetur.*

Poſt ſecundum per reaffuſionem tertium parant pro ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione. Hac decocta magnâ aquarum copiâ, & longâ indiget ebullitione, ut virtus extrahatur, & aquæ communicetur, & ad 30. 40. vel 50. dies aſſumuntur.

Hæc ſunt vulgarium alexipharmaca pro Lue fugandâ, quorum unumquodque eam profligare valet, verùmtamen ſemper alia aliis ſunt efficaciora, & juxta varios morbi gradus, & patientis temperiem, nunc unum, nunc aliud uſurpant; ſi nulla tamen viſcerum intemperies adſit, præſtantiſſimum eſſe guajacum judicant, licèt in occultis qualitatibus unum ſit occultius alio, quia unum alio præſtantius, & hac ratione nunc guajacum, nunc ſalſam parillam, nunc chinam uſurpant, & nunc hæc omnia ob varias intentiones in majori, vel minori quantitate admiſcent, ut

℞. *Lign. guajac.* ℔. ß. *cortic. ejuſdem, & Salſæparillæ ana* unc. iij. *rad. chinæ* unc. j. ß. *Infunde ſpatiò* 24. *horarum in aquæ lib.* 12. *Poſteà bulliant ad medietatis caſum, fiat colatura. Reſiduo reaffunde aquæ lib.* 12. *ſtent in infuſione horis* 8. *poſteà coque ad tertiam partis conſumptionem pro potu in menſâ.* Vel

℞ *Salſæparillæ, & cort. guajaci ana* ℥. *iij. Lign. guajaci* ℔. *j. infunde in aquæ lib.* 16. *& coque ad medietatis conſumptionem. Deindè reaffunde, & coque pro potu ordinario.*

Multi his decoctis purgantia quandoque admiſcent, quæ à nonnullis improbantur. Primò, quia antequam ad horum decoctorum uſum accedant, diligenter purgandum eſt. Secundò, purgantia, & ſudorifica motus efficiunt contrarios. Tertiò, fortiora ſudorificis ſunt purgantia, & purgantia ſudorifica per ſeceſſum trahunt, quia fortius attrahit minùs forte. Quartò, melioris notæ Medici purgantia decoctis non admiſcent, ſed per certa intervalla purgant quarto, vel quinto quoque die.

Verùm non improbandus in decoctis compoſitis eſt ſudor, nec diverſæ fiunt evacuationes, motuſque contrarii, ad cutem ſcilicet per ſudores, & ad alvum per purgantia; nam evacuationes prædictæ, & motus non fiunt eodem tempore, citiùs nempe poſt horam à decocto aſſumpto proritatur ſudor, poſt multum verò tempus dejectio, quia vis dejectoria majori indiget tempore.

Lues Venerea morbus eſt chronicus, & diuturna expoſtulat medicamenta in ejus curatione, ac proinde tota barbatorum curatio in horum decoctorum exhibitione volutatur, undè ſi decocta propinant ſolutiva; eorum uſum præſcribunt ad dies 25. aut 30. Si fuerint ſimplicia, primò corpus deplent purgantibus de communi morborum omnium à nobis recenſitis, deinde decocta exhibent ſimplicia ad dies 50. aut 60. vel ulteriùs, interim viſitando quotidiè ægros, pecunias emungunt. Decoctum propinant valdè calidum, ad hoc ut citiùs per corpus penetret, & ſudor proritetur:

tetur: decocto aſſumpto ſub aurorâ, ſuperdormiat æger, ut citiùs digeratur, & per corporis habitum diffundatur, ac ſtragulis optimè cooperiatur, ut ſudor copioſus emergat, vel in Laconico ſe componat, & ibi detineatur, quouſque ſudet. Et quia, dum ſimplicia aſſumuntur decocta, per ſudorem non niſi tenuia evacuentur excrementa, craſſioribus remanentibus, laudant propterea *Vulgares*, ut ſingulis quatuor, vel quinque decoctis aſſumptis, purgans aliquod præbeatur pharmacum, quod craſſiora excrementa purgandi vim habeat, ita ſunt *Syr. de fumar. mai. Syr. Sueſſ. roſ. ſolut. manna &c.* Noſtrates vulgares hoc utuntur pharmaco:

℞ *Syr. de fumar. mai.* ℥ iv. *decoct. cord.* ℥ *ij. m.*

Imperant tamen, ne tali die ſudor proritetur, quia æger duas non poteſt ferre evacuationes, & alteram impedit. Interim per totum decoctorum tempus ægrum ita in cimmeriis claudunt, ut ne aëris quidem claritatem aſpiciat, nedum pedem è cubiculo efferat, & interim quoque exactiſſimam victus rationem ſcilicet mira jejunia inſtituunt per panis biſcocti, & uvæ paſſæ, aut amygdalarum modicum, & ſi ad ſummum adeò exactam tolerare diætam non poſſit æger, vel parvam concedunt, carnem aſſam. Verùm ſæpiùs evenit, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam victûs rationem ita imbecilles, & viribus deſtituti conſpiciuntur, ut:

Vix habeant tenuem, quæ tegat oſſa cutem.

Et penè ſpiritu, & vitâ deficiant. In tam conſpicuo vitæ diſcrimine verſantur miſelli ægroti, ut in ſceleti formam redacti, cum magnâ æris jacturâ, vitam quaſi deperditam vix recuperare poſſint, nec mendicata ſanitas ex voto ſuccedit, niſi palliata, & fucata, dum dira Lues paulò poſt truculentior recrudeſcit.

Noſtri malè feriati *Vulgares* præter decocta urbanas habent ſtufas calidas, & ſiccas, ad quas Lue correptos ablegant ægrotos, ſed præcipuè Sole cancri ſignum percurrente; innumeras hominum, mulierumque infectas copias ad Tritholi vaporoſum ſudatorium in Puteolano, vel ad Pithecuſæ ſudatoria, ubi maximus de toto corpore fluit ſudor, ſed hic vanâ ſpe miſeros ludit, levat quandoque, non eradicat Luem, nam calor ille ſudorem proritans nullum antidotum, ſive alexipharmacum ad Neapolitanum extinguendum venenum ſervat, ſed eſt ſimplex, homogeneus, nec differt à quocumque culinario calore, ſive igne (calor enim, & ignis non differunt, ut luculenter probavimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ lib.* 2. *cap.* 1. *de igne*) ideòque licèt degeneres attenuet humores non ſine capitis mortui reſiduo id exequitur, unde Lernæa hydra latens paulò poſt majores ſuſcitat iras, & hinc lerna malorum, nec Vulcanus clandeſtina Veneris adulteria ulciſci poteſt, quia claudus, niſi vindice Mercurio. Venerea Lues eſt morbus mineralis, & minerale requirit remedium; curandum itaque, ut Mercurii naturam in ſtufam convertamus, hoc eſt abſque ſtufâ procedat ſudor: nam ſtatim ac à Mercurio provocatus fuerit ſudor, jam in proximo eſt ſanitas; omnis igitur ſudor abſque mercurii interventu inutilis eſt. Sunt nonnulli, qui abſque Mercurio ſudoribus factis, aliquos Lue correptos curant, tamen res fundamento caret, & ferè ſemper in deterius malum minatur.

Cap. II.

De Curandis affectibus Venereis à nutrimento corrupto naſcentibus, & primò, De Gonorrhœâ.

Effluvium ſanioſum ex interiori pudendi parte viri, ſeu mulieris Medici gonorrhœam appellant; ſed falsò, nam hoc nomen græcum gonorrhœa ſeminis profluvium deſignat, quod ex veſicularum ſeminalium debilitate retentricis, vel aliâ de cauſa procedit; ſed id, quod ex urethrâ fluit ex contagij gallici communicatione, ſemen non eſt, ſed penis nutrimentum in ſaniem à contagio degeneratum: Neapolitanis dicitur *ſcalfatura*, reliquis Italis *purgatione*, Latinis verò rectè dicetur fluxus Venereus ſanioſus.

Signa.

Non immediatè poſt pollutum concubitum hic ſanioſus adveniet fluxus: ſed ut plurimùm ante quartum diem, multoties ante ſeptimum, ratò ante quadrageſimum, ſed poſt quadrageſimum à concubitus die nunquam obſervatus fuit. Quiſque in concubitûs actu facilè futuram gonorrhœam cognoſcere poteſt, ſi intra urethram in illâ Veneris palæſtrâ, veluti lancinari, vel quoddam effluvium ſentiet. Magna erit in mingendo acrimonia, in pene erigendo dolor, & ſi patiens penem emungat parvam ſaniei quantitatem, veluti perlam è glandis foramine educet. Acrimonia in mingendo, & dolor in erigendo utplurimùm poſt 21. diem ceſſabit. Sanioſus fluxus adeò erit aſſiduus, & quandoque magnus, ut induſium ex eâ parte ſaniei immerſum appareat; unde juvenes, qui parentibus ſunt ſubjecti admonitos eſſe volumus, ut penem petiâ obvolvant, ne induſia, quæ à matribus ut plurimùm obſervari ſolent, conſpurcent, & ſanioſæ Veneris clandeſtina connubia pateſcant.

Multoties contendunt ægroti gonorrhœam exortam fuiſſe ob immoderatum motum, renum calore, equitatione &c. Tu verò facilè diſtingues, num gallica, aut non gonorrhœa ſit; ſi ſimplex namque illa fuerit, & ſine contagio, nullam oſtendet virulentiam, excretio proinde colorata non erit, ſed albida, nullumque afferet dolorem, nullum urinæ ardorem, & inflammationem nullam, at ſi copioſa, & diuturna erit, ſequitur corporis conſumptio. Contra ſi viridis, flava, multùm varicolor fuerit expurgata materia, in ejus fluxu dolor perſentiatur, penis arrectio impediatur, urinæ verò ſit ardor, glandem inflammet, præputium in tumorem elevet, & fluxus diuturnus, & copioſus ſit, non ſequitur, corporis tabes, apertiſſimum habebis indicium illam eſſe virulentam.

Cauſa.

Ridiculi ſunt Medici vulgares, qui ex hepatis intemperie, & renibus hunc ſanioſum fluxum oriri autumant. Non negarimus quandoque hepar, & renes ex diuturno contagio Venereo infici poſſe, ſed fluxum, qui ex polluto ſuccedit commercio, ex quo fluit, ſuam habere productionis cauſſam, non autem in hepate, & renibus aſſeruimus.

Hujus ſanioſi fluxûs cauſſa eſt effluvium halituum ab utero Lue Venereâ polluto prodeuntium, & per urethram viri in ingreſſu ſe inſinuantium, à quibus penetratâ illius partis epidermide, ſpiritus ſenſitivus ſub epidermide gliſcens, ideam contagij induit, cujus ope totius urethræ nutrimentum in ſaniem vertit, illam inflammat, & ad reliquos diſponit affectus.

Prognoſis.

Solet in gonorrhœâ ex ſanioſo illo fluxu præputium inflammari, & in tumorem elevari, ac vitreum videri, & in rimas dehiſcere. Multoties inflammantur teſtes maximo cum tumore. Interdum ſupprimitur, & quandoque obſtinata plurium annorum ſpatio per-

perdurare conſuevit, adeſo quandoque grano hordeaceo, nullis cedens præſidiis. Utplurimùm in carunculam, vulgò carnoſitatem, terminare, quæ vel nunquam, vel tardiſſimè curatur. Itaque niſi ſtatim ab urethrâ contagium illud omninò abſtergatur, omnes luis Venereæ ſpecies, quas enumeravimus, temporis tractu ab eâ produci poſſunt; nam paulatim Venereum fermentum ex nutrimento in ſanguinem, ſanguine in partes ſpermaticas, & ex ſpermaticis ſerpit in oſſa.

Curatio.

Vulgares medici pro gallicâ gonorrhœa curandâ præſtolantur, ut ſanioſus fluxus abſque remediis propriâ ſponte ceſſet, unde eorum malitia, quia efficacibus remediis ad fluxum gallicum perſanandum hactenus caruit, infirmis proponit, ut gonorrhœâ fluat per 40. dies, interim vana, & inutilia quædam exhibent medicamenta, quæ contra contagij virulentiam nil efficaciæ habent, ſed ex 40. diebus ſpontaneam expectant curationem. Inſtituunt interim victûs rationem, & prohibent auſtera, & acria, ut vinum rubrum, & acetum, prohibent aromatica acuta, & ſalſa; conſulunt deinde victum humidum, & refrigerantem. Nos errores in victu non laudamus in gallicis, neque in præſcribendâ diætâ multùm immoramur, ſcimus enim contagium gallicum cuicumque extremæ diætæ cedere omnimò non poſſe. Inſtitutâ victûs ratione, *Vulgares Medici* ſequentia recepta per multos dies exhibent.

℞ *ſemin. melon.* unc. ß. *contunde, & cum aquâ Capill. ven.* unc. ij. *diſſ. f. expreſſio. Sacchari* unc. ß. *m. ut f. p.*

Vel ℞ *Quatuor ſem. frigid. ana.* unc. ß. *contundantur modo, quo ſuprà, & diſſ. in eâdem aquâ, f. expreſſ. cum additione, ſacchari, & exhibe ut ſuprà.*

Vel ℞ *Syr. capill. ven. malvarum, & viol. ana* ℥ ß. *aq. Capill. Ven cum. expreſſ. ſem. mel.* unc iij. *Spiritus vitrioli gutt.* vj. *m.*

Conſulunt *malvarum caules conditos, melonum ſemina condita* poſt prandium, & cœnam, & aſſiduum *aquæ capill. ven.* uſum neque deſunt, qui ſuprà allatis viliora, & ignaviora præſcribant, credentes prædictas ſeminum, ſyruporumque mucilagines, ut urinæ acredinem infringunt, ne adeò acute urethram ſtimulet, contagium gallicum ſemel impreſſum è corpore eliminare poſſe: ſed ejulatus, clamores, & planctus tot miſerorum, qui ex gonorrhœis præſcriptis remediis curati, nunc morbi gallici furores ubique in corpore patiuntur dictorum medicaminum ignaviâ, Medicorumque oſtinatâ ignorantiâ, ubique in hac civitate teſtantur: mirum ſanè eſt, quod hujus morbi virulentiam ſupra omnia venena extollant, & quod deinde à melonum ſeminibus, & aquâ capillorum Veneris tantæ virulentiæ debellationem expectent! Morbum in causâ occultum prædicant, & manifeſtis, ac vulgaribus deinde medicamentis ſanationem perficiunt!

Per quindecim, aut viginti dies, & ultra notatis mucilaginibus exhibitis, aliqui *terebinthinâ utuntur lotâ aquâ violarum per os aſſumptâ ad quantitatem* ℥ ß. quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex, vel octo dies cum *pulvere glycyrrhizæ, & ſaccharo ad formam boli*, ſed inſcitè faciunt; multùm enim ſui balſami per lotiones deperdit, fitque merè inutilis. Latet in terebinthinâ mirabile balſamum, quod in vias urinarias ſpecificâ fertur proprietate, illiſque balſamicam ſuam impertitur virtutem, ne earum nutrimentum degeneret, corrumpatur, vel fixetur: Unde eſt, quod poſt aſſumptam terebinthinam urina, quæ redditus, violaceum à longè ſenſibilem ſecum ferat odorem. Nonnulli procedunt hoc modo:

℞ *Terebinth. lib. j. coquunt in aquæ lib. xxiv. donec odorem amittat, & inſpiſſetur, adeò ut refrigerata digitis in pulverem verti queat, ac vitri modo diſſiliat*; ſed etiam ineptè faciunt, cùm tota pars eſſentialis in aquam tranſeat, remaneque tantum pars inutilis balſamicâ ſpoliata virtute. Aliqui tandem medicaſtri terebinthinam propinant crudam in ovo ſorbili, quod medicaminis genus; ferculum nimis ingratum, ob olei roſacei defectum, à digeſtivo parum differt.

His parùm proficientibus ad Caſſiæ uſum patientem inducunt, eamque ita præſcribunt:

℞ *Pulp. Caſſ. noviter extract. per ſetam* unc ij. *fol. ſen. or. pulveriſatæ* unc. ß. *cinnam. contuſ.* ʒ. ij. *Sach. q. ſuff. f. conſerva.*
quæ exhibeatur in formâ boli.

Nos Caſſiæ uſum non omnino inutilem judicamus, nam omnes humores cujuſcumque generis dulces reddit, difficillimum lotij exitum facilitat, urinæ ardorem cicurat, & veneni gallici virulentiam mitigat, licèt non extinguat: errant tamen *Vulgares medici* in foliorum Senæ additione, nam ſimplicia omnia, quæ ſuaptè naturâ in renes, & veſicam properant, ſi ſolutivis miſceantur, propter vim ſolutivam per inteſtina præcipitant, antequam in renes deſcendant. Nos itaque ſequenti modo caſſiam exhibemus, & non parùm juvamus in virulentis gonorrhœis:

℞ *Pulp. Caſſ. recenter extract. per ſetam* ℥. ij. *pulp. tamaryndi* ℥ j. *pulv. glycyrrhiz.* ʒ vij. *Sacch. parum f. conſ. in patinâ ſuper calidos cineres.* Doſis nunc j. uſque ad ij. Immediatè ante prandium exhibeatur quinque, aut ſex ſucceſſivis diebus.

His ſic exhibitis, ſi gonorrhœam patientes Medicos urgeant pro integrâ curatione, ad aſylum medicum, ſcilicet ad ſanguinis miſſionem, & purgans deveniunt medicamentum, ſcilicet ad ſanguinis, & ſtercoris eductionem, quibus ſi gonorrhœa non ceſſerit, infirmo ſuadent fluorem illum utilem eſſe, cùm natura per eum locum virulentam materiam expurgare conetur, neque cohiberi debere, quia corpus inficere poteſt, & pejora eveniunt mala; hac malitioſâ induſtriâ, quod illi perficere nequeunt, per alios curari ſub pœnâ majoris damni infirmis prohibent. Ex pedibus itaque ſanguinem mittunt ſemel, & bis, quaſi retractum deorsùm verſus crura venenum intra corpus non remaneat. Deinde ad ſequens, vel ſimile deveniunt medicamentum purgans, abſque ullo tament Anti-Venereo, ſed ſolùm per applicationem commune morborum omnium, quo ſemel, bis, & ter corpus ſolvunt:

℞ *fol. ſen. or. tart. vin. alb. & polyp. querc. ana* ℥ j, *flor. cord. p.* j.
f. decoct. ſ. a. in aquâ capill. ven. & in ſuff. quantitate prædict. decoct. diſſ. Syr. Sueſſ. & roſ. ſolut, ana ℥ iij. *confect. hamech.* ℥ ß. *m. f. potus, adde aquæ cinnam. parum.*

Verùm nos fraternâ charitate *vulgares Medicos* admonitos volumus, (licèt de errore admoneri nolint) ne audeant ſanguinem mittere, neque purgans exhibere medicamentum, ſaltem dùm in gonorrhœâ perſeverat urinæ acrimonia, & in erigendo dolor, ſed uſque hunc perſeverare debent in aperientibus, & diureticis, nec aperientium, & diureticorum uſus debet eſſe prolixus, quia teſtium inflammationem, & tumorem, vel podagram, vel involuntariam urinæ excretionem cauſſare poteſt, ut nos multoties obſervavimus. Verùm his ſyrupis aparientibus, & diureticis Laconicè res abſolvi poteſt.

℞ Syr. de quinque radic. aperient & de althæâ Fernel. ana ℥ j. *aq. capill. ven.* unc. iij. m.

Vel *℞ Syr. de Nymphæa, & malvar. ana* unc. j. *aq. ejuſdem malvæ* unc. iij. m.

Vel ſequenti in hunc modum concinnato, quo plures curavimus gonorrhœas:

℞ Decoct. capill. Ven. agrimoniæ, hepaticæ, plantaginis, Ceterach. ℥ v. *Syr. de ſucc. Viol.* ℥ ij. *m.*

Et ratio eſt, quia tam ſanguinis miſſio, quàm medicamentum purgans à corporis circumferentiâ centrum verſus trahunt, & venenum gallicum, quod in pene, viciniſque ſtagnat partibus, intrò trahitur, aut ejuſdem materiæ in teſticulos deductio, & horrendi morbi indè ſequuntur. Terque quaterque infelix ille, qui virulentâ adhuc fluente gonorrhœâ ex miſſo ſanguine, vel ab adhibito purgante gonorrhœa à fluore ceſſat, vel enim febre malignâ corripitur, vel intra menſis ſpatium acerbiſſimis in toto corpore doloribus cruciabitur. Expectent itaque, ut in gonorrhœis omnis dolor, omnis urinæ acrimonia, & omnis materiæ fœdus color ceſſent, nam tunc licèt ſanguinis miſſio, quæ tamen nullo modo fieri debet, & purgans medicamentum, nihil proficiant, multùm nocere non poſſunt.

Si his præſidiis gonorrhœa non ceſſerit, oleis adſtringentibus ex *maſtiche, menthâ, roſâ, myrto* paratis Lumborum regionem, & perinæum inungunt, vel ex rebus adſtringentibus fovent.

In diuturnâ gonorrhœâ prædicta non ſufficiunt, & ad fortiora confugiunt, nempe ad ſalſæ parillæ pulverem, quam tali modò deſcribunt.

℞ Salſæ parill. unc. j. *turbit, & hermodactyl. ana* unc. iij. *fol. ſen. or.* unc. ß. *fiat omnium pulvis ſubtiliſſima, de qua*

℞ ʒ. ij. *pro vice. in qua doſi ſingulis vicibus ſunt addenda gr. v. vij. vel viij. diagrid. & infundatur de ſero in vino albo generoſo.* Poſteà manè ſumatur ad plures dies uſque ad morbi declinationem.

Solet quandoque tam ſæva, & rebellis eſſe, & tunc labem hepati impreſſam eſſe ſignum eſt, & decocta ſudorifica ex ligno guajaco, & ſalsâ parillâ in vino auſtero parata, vel æſtuaria multùm prodeſſe poſſunt, quibus non juvantibus utendum cenſent intra mentulam lotionibus *ex aquis plantag. roſ. rubr. portulac. & Nymph. additis ceruſſæ lotæ in aquâ roſ.* ʒ. ij. *lithargyr. bol. armen. or. & terr. ſigillat. ad* ʒ. j. *Bulliant. ad tertiæ partis conſumpt. & colaturæ addatur ſacchari alb. parum,* & f. injectio pluries in die uſque ad gonorrhœæ ſanationem.

Tandem aquam commendant ſolutivam, quam ita parant:

℞ Tartari, & polyp. querc. ana unc. iij. *ſen. or.* unc. iij. *ſen. or.* unc. ij. *paſſul. ſine arillis* unc. iv. *coriand. præp.* unc. j. *cinnam. elect. parum.*

Bulliant ſ. a. in ſufficienti aquæ quantitate, & facta colatura ſervetur. De hac decoctione exhibeantur unc. vj. pro vice ad plures dies.

Ex his debilibus, & barbitonſoriis medicamentis, quæ tam ſævo, deleterio, & pertinaci noſtri barbati exhibent morbo, non ægrè quiſque omnimodam ſanationis impoſſibilitatem conjicere poteſt, & licèt quandoque his futilibus medicamentis gonorrhœa ceſſare videatur, quia Luis virulentia appropriatis non abſterſa, & reſoluta fuit, inquilinus remanſit hoſtis, qui horrenda fabricat ſymptomata, temporis tractu barbatorum palliatæ pateſcunt ſanationes.

Pro noſtrâ methodo in curandis virulentis gonorrhœis repetimus id, quod in noſtris theoriis diximus, ſcilicet quòd cauſſa occaſionalis Luis Venereæ eſt fixatum nutrimentum, cui quoties nutrimentum ſanum, & volatile approximatur, figitur quoque, & in ejus naturam convertitur. Gonorrhœa gallica hoc modo fit, ſcilicet halitus, & effluvia uteri gallici viri ſani urethram intrant, ejus epidermidem penetrant, proximum illius partis nutrimentum ſanum, & volatile attingunt, illudque in eorum naturam tranſmutant, tranſmutatum deinde in ſaniei formam effluit, totamque inflammat urethram, quæ inflammatio in veſicæ collum uſque transfunditur, & hinc æger cùm decumbit, intenſis afficitur doloribus, ſi penis tentigine corripiatur, & in lotii emiſſione, nominatim verò in viris, convulſione nervorum penis, qui dum ad principium retrahuntur, intumeſcunt, à qua intumeſcentiâ pars illa inflectitur, & incurvatur, unde gradus urinæ acrimoniæ, & gonorrhœæ exurgit, quam chordatam appellant Medici. Hac poſitâ doctrinâ indicatio curativa duplex indè conſurgit, una, quæ fixatum jam nutrimentum reſolvit, immutat, ac volatile reddit, & altera, quæ adveniens ſanum nutrimentum in ſuo balſamo conſervet, ita ut licèt contaminatum attingat, non tranſmutetur ab eo; quoties enim quod advenit in partem nutrimentum non tranſmutatur, & quod illud tranſmutat, reſolvitur, & abſtergitur, de gonorrhœâ jam actum eſt.

Reſolutio, & abſterſio fixati, & corrupti nutrimenti non fit niſi per vitriolata, ut alibi demonſtrabimus; quoties enim loca, in quibus facta eſt degeneratio, attingunt, illa abſtergunt, quod in gonorrhœis fit, injiciendo in urethram per ſyringam aquam vitriolatam dulcem, quam aliqui ex vitriolo Cyprio ita parant.

℞. Vitrioli Cyprii ʒ. ij ß. *aquæ roſ. & plantag. ana lib.* j. *fiat in aquâ vitrioli reſolutio abſque calore, deinde illam ter per chartam emporeticam filtra.* Quidam pro Cyprio utuntur *Hungarico.* Multi adhibent lapidem ſalutis, ut.

℞. Aquæ plantag. lib. j. Lapidis ſalutis ʒ *viii. ſtent ſimul ſpatio duodecim horarum deinde decanta.* Verùm nos felici cum ſucceſſu uſi ſumus *aquâ noſtrâ Venereâ*, quam ita paramus:

℞. Viridis æris unc. ß *aquæ font. lib. ij.*

ſtent ſimul uſquequò aqua coloretur, decanta, & decantata diſſolve. Mercurii meteorizati gr. ij. vel. iij. & filtra.

Tandem nos ſpecificum nacti ſumus medicamen, & omni laude dignum pro curandâ virulentâ gonorrhœâ trium dierum ſpatio, quod nunquam gonorrhœâ correptum fefellit, illudque ſine in invidiâ communicamus.

℞. Aquæ plantag. lib. ß. Draconis mitigati in pollinem redacti ʒ. *ij. m. in phialâ, & agita.*

Vel loco Draconis mitigati (in dictâ aquâ diſſolvi poteſt *ſalis Saturni* ʒ. j.) Hanc aquam recipe cum ſyringâ, ac permitte, ut ſyringæ fiſtula, quæ tenuiſſima eſſe debet, & ſyringa ex ebore, parùm ultra glandem intret, ac tunc ſiphonis preſſurâ fac, ut aqua per urethram interiùs excurrat, digitis premendo balanum, ne ſyringa ulteriùs intret, & aqua immiſſa fluat. Hæc lavatio ter fiat in die, & ter qualibet vice per tres, vel quatuor dies; ubi quiſque advertere debet, quòd ad hæc noſtra applicanda remedia non requiritur, ut per aliquod ſpatium gonorrhœa fluat, ſed ipſo tunc, quo apparet, imò ſi ſuſceptæ gonorrhœæ, vel bubonis ſuſpicio adſit, qui non adhuc ſe manifeſtavit, hujus medicaminis uſu ritè præcaveri poteſt, nam exterminantur cauſſæ, quibus poſitis, pullularet.

Conſervatio balſami nutrimenti eſt altera indicatio, quæ nos cogit invenire remedium, cujus energia nutrimentum, quod in partem contagio pollutam advenit, ſuam puritatem, & volatilitatem ſervat, nec per contactum cum corrupto ipſum quoque corrumpatur; hoc auxilium mirabiliùs, quàm credi poteſt præſtat terebinthina per os aſſumpta ad quantitatem unc ß.

quolibet

quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex dies in formâ boli intra hoſtiam convoluta. Verùm nos feliciter utimur in gallicis gonorrhœis terebinthina Venetâ illota ad quantitatem ℥. i ß. alternis diebus intra hoſtiam convoluta aquâ madefactam *cum Draconis mitigati gr. x. vel xx.* in formâ pilulari, cui medicamini nulla gonorrhœa quantumvis virulenta reſiſtit, movetque duos, vel tres ſeceſſus, & urinæ quantitatem. Illicò urinæ acredinem, & in erigendo dolorem aufert, materiæ fluentis colorem immutat omnia ſymptomata reddit benigna, & ad octo vices integrè curat fluxum, nec æger alio indiget medicamento purgante. Spiritu terebinthinæ in gonorrhœis percucurandis nil eſt potentius, ſuâ namque balſamicâ vi renes, & omnia vaſa à venenatâ Luis labe abſtergit, & purificat.

Quercetanus contra gonorrhœam virulentam ſuam commendat aquam; quam ſe centies expertam eſſe gloriatur, cujus componendi talis eſt modus:

℞. *Menth. ſicc. dictamn. Cretenſis, radic. Ireos florent. ana* unc. j. *ſemin. agni caſti, rutæ, lactucæ ana* ℨ. VI. *terebinthin. Venet.* unc. IV. *vini albi* unc. XX. *m. omnia, & deſtilla in vaſ. vitreo, in balneo vaporoſo.* Doſis cochlearia duo per aliquot dies, manè jejuno ſtomacho, corpore priùs purgato.

Sed nos non ſatis commendare poſſumus noſtras pilulas in gonorrhœâ virulenta, nunquam nos, & ægrotum fefellerunt, hactenùs pro reconditis habuimus, at nunc charitas nos monet, ut eas communicemus abſque invidiâ ad proximi utilitatem, ut

℞. *Stibii diaphoretici* ℨ. *ij.* ß. *ſucc. liquiritiæ inſpiſſat.* ℨ. *v. ſuccini abl.* ℨ. *ii. gumm. guajac. nativi* ℨ. IV. *Mercurii dulc.* ℨ. *vj. Maſtiſch. elect.* ℨ *ij. terræ exanimata Vitrioli.* ℨ. *ij.* ß.

m. & cum ſuff. q. terrebinthinæ Cypriæ efficiatur maſſa, ex qua pilulæ parvæ efformentur, quarum quatuor, aut quinque pro doſi unâ exhibeantur ad plures dies. Nulla gonorrhœa quantumvis virulenta, & antiqua his noſtris pilulis reſiſtit, ſunt veluti ſpecificæ pro hoc malo. Non inferioris conditionis ſunt ſequentes noſtræ pilulæ, licet compendioſiores, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ℨ. *iij. Stibii diaphoretici* ℨ *ij. cinnab. nativi, vel antimonii* ℨ ß. *merc. dulc.* ℨ. *j.* ß.

m. cum balſamo Peruviano liquido, formentur pilulæ XII. & deaurentur. Doſis pilulæ. ij.

Multùm conducit *ſpiritus terebinthinæ miſtus cum ſaccharo Saturni* in gonorrhœâ virulentâ, non abſumendo ſemen, ut vulgares perperam credunt, ſed abſorbendo acidum vitioſum in hac gonorrhœâ peccans; & eâdem ratione conducit *Camphora*, non quod caſtret per nares, ut vulgò putatur, unde verſus:

Camphora per nares caſtrat odore mares.

Sed tanquam ſal volatile oleoſum detergit, & corrigit acidum Venereum. Hac eâdem ratione *infuſum cantharidum in vino* expertum eſt remedium contra gonorrhœam cujuſdam Belgæ, quod hic pro ſecreto apud quoſdam pharmacopolas, & Medicos habetur in ſpiritu vini infuſum; & nos multos, qui tale infuſum acceperunt à faucibus orci eripuimus. Verum cantharidibus ineſt vis ſalis volatilis quæ magna cauſtici, ſedulitate & cognitione temperari debet ab acido aceti, vel vini, ut abeat in ſalſum temperatum, non adeò corroſivum, aliàs eſto potentiſſimè urinam ciat, corrodit, veſicat, & exulcerat non tantùm veſicam, ſed in tranſitu alias internas corporis partes, & ultimò veſicam, & inde inducit mictum cruentum. Adhiberi tantum debent cantharides externè in veſicatoriis, & tamen quoque mictum cruentant. Aliqui *ſale petræ, vel prunellæ* utuntur quia abſtergit, & reſolvit omnia ſalia Venerea, & per urinæ ductus expurgat.

Extincto ſyringæ, terebinthinæ, vel pilularum noſtrarum uſu gonorrhææ gallicæ fluxu, tutò, citò, & jucundè, magna cautela adhibendâ eſt, ut ſi fortaſsè aliqua contagii aura intra corpus deliteſcat, omninò exterminetur. Nonnulli aqua ſolutivâ magiſtrali utuntur à celebri Viro *Paulo Æmilio Ferrillo* inventâ; ejus enim uſus poſt ſymptomatum gonorrhϾ virulentæ remiſſionem, illam omninò extinguit, & de totali veneni gallici extinctione aliquod modo ægros tutos reddere poteſt ejus deſcriptio talis eſt.

℞. *Salſ. parill. ſciſſæ, minutim inciſæ, & benè lotæ, polyp. querc. contuſi, tartari alb. pulveriſati, uvarum Corinthiacar. ana unc. ii. ſantal. rubr. contuſ. unc. j. limaturæ ligni ſancti, raſuræ eboris corn. cervi non calcinati ana unc. j.*

Ponantur hæc ultima tria in pipatellâ, & ſimul cum alijs projiciantur in aquæ fontis ferventis lib. XX. *ac deinde operto vaſe detineantur in loco tepido per* 24. *horas, bulliant poſtea ad conſumptionem tertiæ partis aquæ, & tunc adde*

fol. ſen. or. unc. iij. cinnam. elect. contuſ. unc. j. bull. parum, & auferatur vas ab igne, ac benè coopertum frigeſcat. Aqua per inclinationem à materialibus pura ſeparetur abſque expreſſione, & poſt ſeparationem in eâ exprimatur fortiter pipatella & ſervetur. Doſis lib. j. uſque ad j. ß. pro patientis diſpoſitione. Exhibeatur frigida poſt aniſorum conditorum comeſtionem, jejuno ſtomacho per quinque, aut ſex dies. Leniter ſolvit corpus ſepties, vel octies in die. Lauto indiget prandio, & ex carne, cruda omnia interdicuntur.

Verùm, ut in futurum æger tutus eſſe, & abſque ſuſpicione vivere poſſit de lue, ſi ſequentibus pilulis, quiſque utatur, procul dubiò ſucceder.

℞. *Pilul. de tribus* ℈. *ii. in gracilibus; robuſtioribus verò* ℨ *j* ß. *merc. dulc.* ℈. *j. m. f. pilul. v. & deaurentur.* Et exhibeantur ante cœnam, eandem doſim ter exhibe trium dierum ſpatio poſito inter unam, atque alteram, & perfectè curatus erit infirmus, Vel meliùs:

℞. *Extract Catholic.* ℨ. *j. mannæ merc. gr. x. m. f. pilul. iij. & deaurentur.*

Cœterùm ſi æger noſtris utatur pilulis, nullo alio purgante indiget.

Præſcriptis remediis indubitanter recens gonorrhœæ virulenta curatur, & contagii ſuſpicio, in poſterùm regerminatio omninò tollitur; verùm ſi gonorrhœa fuerit antiquata, ijſdem remediis tentari poteſt, facilè tamen evenire poterit, ut impreſſum profundius virus non ita extinguatur, ac ſi recens eſſet; atque tunc ut fluxus curetur, qui faciliter in urethrâ carunculam inducere poteſt, quæ illam occludere ſolet, ad efficaciora tranſeundum eſt, nam quò antiquior gonorrhœa, eò remediis fit rebellior. Itaque ubi in recenti lavatio per ſiryngam, & terebinthinæ uſus per ſex dies fuère præſcripti in antiquâ per 12. dies præſcribi debent eodem modo; quòd ſi jam pertinax perſiſtat; jam hæc ſunt inutilia, tunc *ad turpeti mineralis, vel mercurii diaphoretici in noſtrâ Pyrotechniâ* deſcripti uſum recurrendum eſt, vel *ad lacertæ viridis* præparationem, cujus remedii tanta eſt in curandis gonorrhæis efficacia, ut recentem unâ vice exhibitum curet, antiquatam verò quatuor vicibus abſumptum radicitùs abſtergat. Hoc remedium verſatum in ſpagyricis requirit artificem, nec indifferenter cuilibet pharmacopolæ eſt pro eo fidendum, modus illud conficiendi hic eſt.

℞. *Merc. vivi mundificati* ℨ. *iij. f. ejus ſolutio in aquæ fort.* ℨ. IV. *& ſervetur, deinde*

℞. *Veneris unc. ij. ſolve in aqua fortis unc.* IV. ß. *Has ſolutiones conjunge in uno vaſe atque poſt quam ſunt commiſtæ, aqua fortis deſtilletur, urgendo ſub fine ignem vehementius ut maxima ſpirituum corroſivorum pars tollatur, quod in fundo reſtat, tere, & cum*

& cum ſpiritu aceti in cineribus , vel in B. digere per XXIV. *horas , ultimò ebulliendo, ut potiſſima Mercurij pars in aceto ſolvatur , nam acetum deſtillatum tingetur colore lazureo , hoc coloratum acetum per inclinationem à præcipitato ſepara in vas limpidum , & ſerva , affunde iterum ſuper præcipitati reſiduum aliud acetum , ac eodem modo , quo & ſpatio ſeparetur, & in vas limpidum ſerva , & ſic tertiò fiat , uſquequò acetum non amplius tingatur , tunc remanebit in vaſe pulvis citrinus dulcis, quem ſerva , nam mirabile eſt diverſis morbis remedium ; tinctum verò acetum deſtillatum quod omne in vaſe aſſervaſti , in cucurbitam vitream loricatam ſuæ fornaculæ adaptatam injice, & evaporationis ignem ſuppone illumque continua , uſque dùm ſicca materia remaneat viridis coloris , ac ea propter lacerta viridis dicitur. Hanc materiam à vaſe exime , & reduc in pulverem , qui non eſt eluendus.* Eſt ſpecificum pro gonorrhœâ virulentâ antiquatâ jamjam ad luis Venereæ præcipitium declinante , & licet gonorrhœa ceſſare viſa ſit, redit tamen ab hoc ſpecifico exhibito. Ideòque doſes convenientes tandem iterandæ, donec omnis fluxus ſanioſus ſedatus , & ſublatus fuerit. Movet nimirum ſimul hoc pharmacum gonorrhœam , & eandem tollit. Doſis à granis duobus , ad quatuor cum aliquâ maſſâ pilulari. Solet ut plurimùm lenem provocare vomitum , paucoſque ſeceſſus. Vel ſequens maſſa pilularis formari poteſt, ut

℞. *Lacertæ viridis* ℥. *ij. terebinth. Cypriæ liviter coctæ* ℥ *ij. ſucc. liquiritiæ inſpiſſati* ℥ *iij extract. gentianæ* ℥. j.
m. omnia ſimul, & f. maſſa pilaris ſ. a Doſis ℈. j. ad ij.

Nonnulli *infuſum cantharidum* in vino ſimplici, ſublimato tanquam expertum remedium pro gonorrhœâ curandâ præbent, quia cantharides acerrimo ſale volatili abundant , quo mediante acidum ſal vitioſum in gonorrhœâ abſorbetur. Verùm non eſt tutum medicamen ; eſt namque hoc ſal cauſticum, & niſi optimè corrigatur , corrodit, & veſicam exulcerat , & inde mictum cruentum inducit. Et nos multos è faucibus orci eripimus , qui tale infuſum ſumpſerunt ; Concedimus itaque cantharides vulgaribus pro excitandis veſicis. Nonnulli bardi ad ſtimulandam Venerem cantharidum pulverem ſumpſerunt, ſed res male ſe habuit. *Salmuth.* de ſene hiſtoriam narrat, qui juvenculam duxit, cui ut placeret , accepit medicamentum, cui adiunctæ fuêre cantharides, inde factum ut altero nuptiarum die fuerit mortuus, pene rigido permanente poſt mortem. Pro excitandâ Venere expertum remedium externum eſt cantharidum oleum per infuſionem , quo penis & teſtes inungantur , ſic enim Venerem ſtimulat, & penis erectionem promovet.

Poſt extinctum fluxum ſanioſum Venereum , per aliquod temporis ſpatium quædam lucida lacrymula ad urethræ expreſſionem uſque ad glandem quandoque exprimi ſolet , quæ verum ſemen eſt ; adhæret namque pollici, indici cum aliquali extenſione , quod non contingit in fluxu ſanioſo , & hæc dicitur vera gonorrhœâ. Contingit hæc vel à ſeminis ubertate: hi enim gonorrhœâ Venereâ correpti à coitu ſe abſtinent , ſemen augent, unde ut plurimùm nocturnas patiuntur pollutiones cum magnâ ſeminis excretione ; vel provenit à laxitate veſiculatum ſeminalium non ſecus ac proſtatarum glanduloſarum, quæ à fluxu ſanioſo introducta fuit. A ſeminis copiâ illis curatur medicamentis, præter extenuantem diætam, quæ ſemen diminuunt , ut

℞. *Fol. rutæ ſiccæ, ſem. agni caſti , menthæ ana* ℥. j.
m. f. omnium pulvis , de quo accipiat aliquid æger manè jejuno ſtomacho in ovo ſorbili. Utiliſſima eſt aqua caſtitatis alibi à nobis deſcripta. Vel ſequens medicamenrum per aliquot dies ſ. ſumptum, ut

℞. *Syr. de Nymphæâ unc.* ℥. *j. trochiſ. de vitice* ʒ. j. *aquæ Lactucæ unc. iij. m.*

Vel ſequens propinetur emulſio ad plures auroras , ut

℞. *Sem. cannab. melonum ana.* ℥. *ij. quatuor frig. maj. ana* ℥ j. *aquæ Lactucæ, portulacæ , flor. Nymph. ana unc. iij. fiat emulſio ,*

& edulcoretur cum ſufficiente quantitate ſyr. papav. albi.

Si veſicularum ſeminalium laxitate ortum ducat, ea conducunt medicamenta , quæ hæc vaſa coarctant , & ad naturalem partium ſtructuram diſponunt , ita ſunt *coralliornm tinctura* , vel horum *ſyrupus , vel magiſterium.* Vel ſequentes pilulæ ad finem uſque continuentur , ut

℞. *Extract. rad. tormentil.* ℈. *ij. magiſt. coral.* ℥ ß *ſperniol Croll.* ℈. *j.*
m. f. pilul. IX. *pro tribus doſibus.*

Vel ℞. *Croc. Martis adſtring.* ℈. *ij. trochiſc. de carabe.* ʒ *j, oſſis ſepiæ præp.* ℈. j. *Sacch. Saturni gr.* XV. *m. cum ſyr. de Nymphæâ , & formentur pilulæ magnitudinis ciceris.* Doſis pilulæ iij.

Solet qnandoque gonorrhœa ita rebellis eſſe, ut omnibus adhibitis remedijs reluctetur; hoc provenit, quia granum hordeaceum eſt læſum , vel ulceratum & hæc eſt illa gonorrhœa , quæ ad plures annos , & ultra perdurare ſolet , niſi noſtra adhibeantur medicamina.

Cap. III.

De Teſtium Tumore.

Teſtes variis tumorum generibus infeſtari ſolent, inflammatione ſcilicet, ſcirro , eryſipelate ædemate &c. quæ ſunt alijs communia partibus , de quibus hîc non agimus? quædam alia ſunt particularia , & propriè ipſis competunt teſtibus , non enim fiunt in extimâ ſcroti parte ſed in intimâ , & circa ipſos, hujuſmodi autem ſub herniæ nomine comprehenduntur , de quibus in Primo Tomo tractavimus , ſed hîc de illo teſtium tumore , qui ex virulentâ gonorrhœâ ortum ducit, agimus, quæ *Hernia Veneris* dicitur.

Signa.

Hujus affectus ſigna ſunt : Si actu gonorrhœa fluit, vel ejus intempeſtiva præceſſit ſuppreſſio , & ingens rigor corpus invaſerit , deinde febris, teſtes intumeſcunt, inſignis, & dolorificus exoritur tumor , quandoque in uno, & quandoque in ambobus teſtibus , cum pondere , quaſi teſtes deorſum trahente, rubore , & pulſatione , ut plurimùm ad renum loca ſe extendente.

Cauſa.

Vulgares Medici teſtium tumorem per viam fluxionis fieri credunt , imò per confluxionem catarrhalem ex hepate, quia gonorrhœam eſſe penis catarrhum opinantur.

Fit teſtium tumor , ſi æger diætæ leges parùm ſervet , & ex ejus arbitrio pendeat , varioſque committat errores ; vel potiùs ſi ſanioſus fluxus adſtringentium ope repulſus fuerit; vehementioribus catharticis vel intempeſtivè adhibitis ; vel à nimio aperientium, & diureticorum uſu , vel ex phlebotomiâ in pede celebratâ. His mediantibus cauſis occaſionalibus, ſanioſus gonorrhœa fluxus , vel aliqua ejus portio inhibetur, ſtagnat, nec ampliùs quandoque fluit,& conſuetam obſtruit viam, tunc è proſtatis per teſtiû fibras, vel

vel unà cum ſanguine, vel ſucco nutriente; vel lymphâ ad teſtes propellitur, & diffunditur, ibique excitatâ effervcſcentia, vaſa intumeſcunt, ſucci inter teſtium fibras ſtagnant, fermenteſcunt, & arrepto veneno Venereo, ita exagitantur, ut acidæ, & cuſpidatæ & eorum particulæ vehementiùs commotæ fibras vellicent, lancinent, contrahant, vel diſtendant, & hoc non modò tumor, & ingens dolor, ſed febris, rubor & pulſatio nunc in uno, nunc in ambobus teſtibus exſurgit. Sæpè plures teſtium canaliculi à materiâ ſtagnante apeiiuntur, & ſucci intùs contenti effluunt, & hyperſarcoſin producunt inſanibilem.

Prognoſis.

Teſtium tumor eſt malum non contemnendum, cùm teſtes ad ſpeciei conſervationem non ſolùm ſint neceſſarij, illiſque valdè læſis, læditur & generatio, ſed etiam teſtantur humanitatem; unde tumor hic in principio non ægre curatur, ſi illicò convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus nec à patiente, nec à medico committatur error: ut neglectus raro ſuppuratur. vel perpetuò in ſcirrhum degenerat, ſi ſucci ſtagnantes ab initio non attenuentur, & reſolvantur, præter alia diræ luis ſymptomata, quæ huic malo ſupervenire ſolent.

Curatio.

Curant *Vulgares* teſtium tumorem præmiſſo clyſtere refrigerante, & emolliente, peccant teſtes, & anum plectunt; deinde venæ ſectionem revulſivam celebrant, quæ multùm nocet, ut fuſiùs demonſtravimus; quia non peccat ſanguis, & in morbis venenatis ſanguinis miſſio eſt ipſo veneno nocentior. Poſtmodùm victus refrigerantis, & humectantis inſtitutâ ratione, ad cataplaſmata refrigerantia deveniunt *ex malvarum folijs, radicibus althea, floribus chamomillæ, & meliloti, ſeminibus lini, ac pſylij.* Vel

℞. *Succ. ſolan. lib.* ß. *flor. alth. exſiccat. roſ. rubr. ana* ℥. j. *aquæ perſicar. maculat. plantag. ana* ℥. iij. *farina hordei lib.* ß. *olei roſ.* ℥. iv. *f. cataplaſma.*

Verùm in magno verſantur errore, quia licet copioſius refrigerent, tumorem non tollunt, nec reſolvunt; ſed in ſcirrhi duritiem vertunt. Nonnulli *fabatam* applicant, quam concinnant, fabas coquendo ad cataplaſmatis formam uſque cum oleo roſ. & eodem modo *ex ciceribus cataplaſma* conficiunt, quæ juvare credunt ob ſignaturam cum teſtibus. Dato, quod cicera ob ſignaturam juvent, fabæ quam ſignaturam habent? Interim non deſunt *ſyrupi refrigerantes*, & renum *ex unguento roſaceo, & Comitiſſæ* injunctiones. Corpus ſemel, & bis *Caſſâ* purgant; ſed malum pejorant, & tumorem augent, caſſia namque per urinæ vias purgat.

Teſtium tumorem ex virulentâ gonorrhœâ contractum nos curamus dolorem ſedando, fluxum ſanioſum avertendo, diffuſum diſſipando, & tumorem reſolvendo. Unde æger in lecto quieſcat, & ſtatim ad doloris ſedationem, teſtibus cataplaſma de micâ panis ſæpius applicetur quod fit *ex lacte, micâ panis albi, vitellis ovorum recentium, ac oleo roſaceo.* Magnæ efficaciæ eſt hoc cataplaſma in inflammatione, & ſedandis teſtium doloribus, non quia frigidum, ſed ob anodynam energiam, quam continet. Verùm ſi dolor ſit ita acerbus, ut totam ad ſe curationem trahat, tunc maximo juvamine applicetur cataplaſma *ex folijs hyoſcyami, papav. alb. & umbilici Veneris confectum in aqua ſpermatis ranarum* & addi poſſunt *mucilagines ſeminis pſylij cum eâdem aquâ extracta.* Vel inungi poſſunt *oleo ſem. papav. alb. per expreſſionem elicito:* Præſentiſſimum eſt etiam *Cataplaſma ex rutæ, & ebuli folijs aceto coctum*, & applicatum. Vel fiat fomentum *ex decocto radicis chinæ cum floribus ſambuci in vino generoſo*; hoc enim decocto ſi fomentetur ſcrotum, & teſtes, diſcutit, & inflammationem reſolvit cum gonorrhœâ conjunctam. Pro pauperibus tamen expertiſſimum eſt cataplaſma factum *ex farinâ fabarum coctâ cum poſcâ* ſcilicet *aquâ, & aceto*, & reverâ tale cataplaſma eſt expertiſſimum ad quamcumque teſtium inflammationem; Cujus rei aliquot experientias videre poteritis in Riverii obſervationibus adeò ut hoc ipſum cataplaſma non tantùm in ſimplici teſtium inflammatione; ſed etiam quæ interdùm ſuppreſſis intempeſtivè gonorrhœis ſupervenit, commodè applicari poſſit.

Sanioſus avertitur fluxus, ſi noſtra adhibeantur medicamina pro gonorrheæ curatione, & præcipuè ea, quæ balſamica comprehendunt. Virulentam à teſtibus reſolvunt materiam ſequentes pilulæ, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ʒ. j. ß. *ſtibij diaphoretici* ℈. ij *balſami Peruv.* ℥. ij. ß. *m. cum ſyr. card. ſancti, f. pilul.* xx. *& deaurentur.* Doſis pilul. ij.

Pro tumoris reſolutione, tranſactâ inflammatione, & dolore, unicè valet *oleum ſanctum rectificatum, & corroboratum cum oleo ligni ſancti, vel oleum ceræ cum oleo gummi ammoniaci vigoratum*, pluries injunctum, vel *balſamus ſulphuris à Rulando deſcriptus*, vel applicari poteſt *emplaſtrum ſticticum*: Sed in horum medicaminum applicatione, ut partem tangant, & actuentur, ac ne ſuo pondere teſtes deorſum trahantur, & dolorem adaugeant, neceſſarium eſt ſubligaculum.

Tumorem antiquatum tollunt purgationes noſtræ pilulares capite præcedente de gonorrhœâ deſcriptæ, quibus parùm proficientibus, quia ſcirrhi naturam ſapit, ad noſtra decocta infrà deſcribenda recurrendum eſt, vel ut tumor ſcirrhoſus curandus.

Cap. IV.

De Carunculâ Penis.

Si gonorrhœa virulenta fuerit antiquata, vel ſextum præterierit menſem, faciliter evenire poteſt, ut virus profundiùs impreſſum in urethrâ ſordidum inducat ulcus, & inde eveniat caruncula penis; rariſſime verò ex aliâ cauſsâ prægreſsâ hoc oritur malum.

Signa.

Facilè cognoſcitur penis increſcens caruncula, ſeu excreſcentia carnea in urethrâ, ex prægreſsâ fœdâ gonorrhœâ, quæ modo ſtranguriam, modò diſuriam, jam iſchuriam infert: obſervatur namque urinam non eodem tenore ac anteà prodire, aut bifurcatam, ac obliquam, tandem ita ſubtilitatur, ut guttatim tantùm exiliat, aut omninò intercipiatur. Unde cathetere, vel parvâ candelâ cereâ immiſſâ in penis canalem, mox ſe offert obſtaculum carnoſum, modò anteriùs, modò idque ut plurimùm poſteriùs, circa penis radicem non longè à proſtatis glanduloſis, ibi enim ut plurimùm hæc ipſa caruncula excreſcere ſolet.

In mulieribus cognoſcitur, cùm in uteri collo formatur, quia membri virilis introductionem impedit.

Cauſa.

Penis carunculæ cauſam credunt vulgares eſſe humores lentos, viſcidos, & pituitoſos ad urethræ ulcus defluentes, & cum aliquâ ſanguinis portione admiſtos, in carneam excreſcentiam abire. Verùm errant in hujus affectus aſſignandâ cauſâ, non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe hujus excreſcentiæ

creſcentiæ cauſa eſſe poſſunt, ſed hujus mali origo pendet à fœtidâ gonorrhœâ, quando nempe acrimonia acido-ſalina corroſiva liquaminis effluentis corrodit urethram, & nonnihil exulcerat. Unde ſequitur tandem, ut in loco cortoſo ex ulceris impuritate, & craſſitie unà cum alimento naturali affluente ſuccreſcat ſubſtantia quædam carnoſa cujuſdam verrucæ inſtar, ut in aliis ulceribus videre eſt, quemadmodum à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci dicitur. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadrâ, ſcilicet vitâ totius, non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis.

Penis caruncula malum eſt periculoſum, & curatu ſatis difficile, ac tardæ ſanationis? circa enim initia mollis, & laxa percipitur, quandoque parva, & non multæ obſervantur, temporis verò diuturnitate plures grandiores, duræ, & calloſæ, & tunc vix curationem admittunt: ſiquidem levioribus non cedunt medicamentis, à fortioribus irritantur, & potiſſimum ſi medicamenta in formâ liquidâ adminiſtrentur, à quibus potiùs ſanæ partes, quam carunculæ eroduntur. Præterea curationis difficultatem auget affecti membri nobilitas compoſitio, & connexio, quam cum præcipuis partibus habet, adeſt viarum anguſtia, & tractandi difficultas, ac proinde vix ſine majorum malorum metu curari poſſunt, nam abſque exedentium medicaminum uſu vix ſuperantur, & quod malum adauget, medicamenta in parte affectâ commodè applicari nequeunt, nec commodus eſt locus ad amputandas has carunculas. Inſuper curandi difficultas oritur, quia pars eſt mobolis, & frequenter ab urinâ humectatur, & irritatur. Imò malum comitatur modò ſtranguria, modò dyſuria, & modò iſchuria. Eſt ſtranguria urinæ ſtillicidium & ſæpe ad mictionem ſtimulat, parùm tamen, & guttatim ſaltem redditur urina, idque qualibet vice cum mordicatione acerbâ, & uſtulatoriâ inter mingendum in meatu urinario percepta, imprimis autem circa mictionis finem, ubi mordaciſſimus ardor uſque ad glandis extremitatem ſentitur. Dyſuria eſt urinæ difficultas, quando urina cum laborioſo conatu, diuturniorique quàm aliàs fieri ſolebat, occupatione, & quandoque cum hypogaſtrij dolore vix tandem omnis ea quantitas, quæ pro vice in veſica collecta eſt emittitur, interrupto, ſubindè mictionis filo, atque in guttationem converſo, imò integram ſubſiſtentiam minante, ut proinde patiens opus habeat ducto prius integris pulmonibus ſpiritu fortius conari atque unà nonnunquam manibus hypogaſtrium comprehenſare, quò omnis urina foras propelli queat, tanto labore, & dolore urinæ redditio fit, ut interdum etiam teneſmum concitet, alvum ad ſe exonerandam ſtimulet, & ſaltem ani ſphincter ſimul per conſenſum doleat, ac hæmorrhoides inflentur; unde miſeri ægri ejulare cogantur. Iſchuria eſt penitus urinæ ſuppreſſio, ita ut planè nihil, & ne guttula quidem emanare poſſit, & ad ſuperiora regurgitat. Et hinc difficillima emergit curatio, & luem Veneream comitem habet, quia hujus ſoboles eſt. Nec radicitus tollitur, & poſt remediorum applicationem licet abſumpta, videatur, tamen temporis progreſſu germinat, tandem ad ſepulchrum uſque comitari ſolet.

Curatio.

Pro Carunculæ curatione præmiſſis internis purgantibus tam mercurialibus lui dicatis, quàm appropriatis, ſed blandioribus nam ſatius eſt bis, vel ter corpus purgare, quam viribus proſtatis, agitaris, ac calefactis humoribus malum exacerbare: deinde idoneâ inſtitutâ victus ratione, ad decocta confugimus ſudorifica. Si caruncula in magnitudinem, & duritiem excreverit, emollienda eſt fotu *ex radicibus liliorum alborum, altheæ, ſemine lini fœnugræci floribus camomillæ, & meliloti, quæ conciſa, & contuſa bulliant* intra crura, ac pannis undique circumtecta, ne quid exhalet, & fomentetur penis, poſt fotum applicetur cataplaſma ex prædictis materialibus contuſis, & trajectis. Vel fiat linimentum *ex unguento de altheâ butyro, adipe humano, & oleo* ſimul miſtis. Emollitâ carunculâ ſequitur, ut extirpetur; hujuſmodi autem opus non expectandum, eſt neque ſperandum eſt à naturâ ſed ab arte. Si omnimoda urinæ ſuppreſſio ægrum fatiget, vel ſtillicidium, pro urinæ excretione ad ceræ candelæ uſum deveniendum eſt, eſto in ejus introductione intenſiſſimi excitentur dolores, ſed candelæ cuſpis illinenda eſt aliquo medicamento non valentiori, & acriori, ne ob dolorificam eroſionem aliquod exitiale ſuccreſcat malum, ſed talis energiæ eſſe debet, ut carunculas diſſipandi, & conſumendi vipotiatur citra mordicationem. Abſumetur caruncula ſequenti pulvere.

℞. *Draconis mitigati* ʒ. *ij.* ß. *ſtibij crudi* ℈. ß. *tutiæ præp.* ℈. *j. m.f. pulv. ſubtiliſſ.*

Utimur hoc pulvere cum candelis cereis ex cerâ virginea factis quatuor, vel quinque filis cerâ obductis. Ceræ verò præparatæ tenuiſſimis obvolvendæ ſunt faſcijs ex lineo panno carbaſino, ne nempe fabrefactæ candelæ relinquant ceram, & ut commodiùs unguentū recipiant. Pulvis iſte prius cum oleo amygdalarum diſtemperatus ſit, eoque ſuperiori illinatur candela cerea, & in penis ductum immittatur, eò uſque ubi caruncula viget. Si æger mingere volet, dematur candela & poſt mictionem nova indatur, idque fiat integro quatriduo. Vel meliùs fiant candelulæ ex cerâ albâ quatuor filis ex ſerico crudo cerâ obductis, ne intra urethram rumpantur, ut multoties obſervavimus. Pars, quæ urethram ingreditur, parum calefacta volutetur ſupra *ſimplicem draconis mitigati pulverem*, & modo quo ſupra adhibeatur; vel eodem modo utimur *Calomelano Turqueti* feliciori eventu. Non credibile eſt quantum hic pulvis valeat ad penis carunculā abſumendam, nam medicamentum pro carunculâ talis energiæ eſſe debet, ut ſanam non exulceret partem, & luxuriantem tantum abſumat, cujuſmodi eſt Draconis mitigati, & Calomelani Turqueti pulvis.

Nonnulli in carunculæ abſumptione candelæ vice, chordâ ex inteſtinis contortâ, & oleo amygdalorum dulcium oblitâ utuntur, quæ nullatenus rumpi poteſt & multum pro unguenti illitione valet; chordæ namque apici, & vacuitatibus adhæret. Multa ſunt unguenta pro hoc malo ab authoribus deſcripta, ſed ab acribus, & corroſivis abſtinere oportet, quia urethræ molliſſimæ, & tenerrimæ fibræ facilè læduntur, & diſcinduntur, periculum namque eſt, ex nimiâ corroſione, ne gangræna oboriatur, & eſſet malum priori pejus. Mitia itaque conducunt, & quæ ſenſim abſumendo procedunt, ita eſt ſequens, quod ſat extollere non poſſumus, ut

℞. *Oſſis ſepiæ, tutiæ præp. ana* ℥. ij *cornu cervi uſti, aloës Lotæ ariſtoloch. rotund. ana* ℥. j. *al. uſti* ℥. ß. *f. pulv. ſubtiliſſ. poſteà*

℞. *Ol. roſar.* ℥. ij. *Lithargyr. aur.* ℥. j.

f. decoct. quouſque acquirat emplaſtri, conſiſtentiam deinde ab igne depoſito, adde illum pulverem & ad ignem tractato, ac miſceto donec medicamentum evadat duriuſculum; hoc remedium emplaſtri habet conſiſtentiam, & extremitati candelæ, vel chordæ, præſertim ſi illa tenior facta ſit, ſatis commodè annecti poteſt.

Quod ſi caruncula admotis vulgaribus præſidiis non diſſipetur, & urinæ ſtillicidium omnimodam ita minetur interceptionem, ut patiens periclitari videatur, tunc ad ſpecillum plumbeum confugiendum eſt præmiſſis emollientibus; ſic enim vehementes non concitantur dolores, & non ita facilè inflammationes ſequuntur.

Si

Si omnimoda ſit urinæ ſuppreſſiò, parvus chateter in meatum urinarium intrudatur uſque ad veſicæ fundum, ſic carunculæ atteruntur, & comminuuntur, & urina evacuatur; interim permittendum eſt, ut ſanguis copioſè educatur, ità enim, ne prava accidentia ſequantur, prohibetur. Opus crudele videtur, attamen longè crudelius eſt, cum nihil urinæ excernitur, ſinere, ut ad alias partes recurrat, & patiens citiùs, & certiùs periclitetur.

Abſumptas eſſe carunculas per noſtra medicamenta deprehenditur ex urinâ, quæ liberè, promptè, & plenò meatu prodit, vel ex candelâ, quæ liberè, & abſque ullo impedimento ad veſicam penetrat: tunc incumbendum eſt, ut per ſyringam medicamentis vulnerariis inducatur cicatrix, quibus tamdiù utimur, quouſque nulla humiditas educatur, nec quicquam ex urethrâ reſudet.

Cap. V.

De Bubone Venereo.

Non infrequenter ex Venereo concubitu cum ſcorto impuro Originem trahit Bubo Venereus, tuberculum in inguinibus à principio admodùm parvum, & obſcurum, in quo maxima Veneris virulentia latet; appellatur Venereus ad illorum differentiam, qui Venerei non ſunt. Bubo ab inguine, tanquam utplurimùm exiſtente loco affecto ita dictus eſt. Bubo vulgò dividitur in benignum, vel ſimplicem, & malignum, & hic rurſus in peſtilentem, & Venereum. Simplex bubo eſt pueris, & adoleſcentibus familiaris, unde & vulgò augmenti corporis index habetur. Peſtilens peſti, ceu fructus, & effectus, ac peſtilitatis tempore graſſatur; Venereus lui Venereæ debetur. De ſimplici, & peſtilenti primo Tomo diximus, de Venereo autem impræſentiarum agimus.

Signa.

Ex prægreſſo concubitu cum muliere infectâ, vel ſaltim ſuſpectâ de Lue Venereâ, & maximè ſi nulla alia externa apparuerit cauſa, vel caries, vel ulcus, aut gonorrhœa præceſſerit non ritè curata, vel ſuppreſſa parvus tumor in inguine apparet, qui in dies augetur cum dolore, & rubore, circa veſperas rigor, capitis dolor, & cum totius corporis laſſitudine, febris moleſtare ſolet, quæ manè præter tuberculum omnia remittuntur, atque evaneſcunt.

Solent quandoque malè feriati Chirurgi decipi in rupturâ, & eam pro bubone accipere, ut nuper cuidam accidit, qui prægreſſo inſueto itinere, catarrho cum vehementi tuſſi, & in inguine parvo tumore correptus fuit in principio, procedente verò tempore magis increbuit, & dum ſtabat, protuberabat cum dolore punctorio, ac velut lancinativo, dum verò ſupinus decumbebat, retrocedebat. Accerſivit urinæ Medicum, duoſque Chirurgos, qui inſpectum tumorem bubonem Venereum eſſe aſſeverârunt ex malè curatæ gonorrhœæ ſuſpicione, in quam tunc quartus decimus agebatur annus, inciderat. Inito itaque conſilio, corpus mannâ deplent, deinde maturantibus per tres menſes incubuerunt, quibus irritis, tumorem rebellem, ideoque maturantibus, vel reſolventibus reluctantem eſſe ſanxerunt. Secundum ineunt conſilium, & tumoris inciſionem decreverunt, quæ peracta nil præter ſanguinem fudit. Sunt Medici buccinatoribus non abſimiles, qui amiſſam buccinant rem, cujus ad unguem omnes delineant notas, licèt poſtmodum non agnoſcant, etiam ſi eam intueantur. Introſpicientes foveam verſus glandulam bubonariam, pro magno ſinu acceperunt, quem ſecuerunt, ſed peractâ ſectione extemplo excarnificatus languens ſævâ teneri febre, linguæ ariditate laborare, anhelâ excruciari ſiti, in parte laniatâ dolores ſentire truces, varios vomere humores, urinas reddere confuſas, nulli ſuccumbere ſomno, & innumera pati ſymptomata, quæ præſentem intentabant mortem, cœpit. In tantâ ſymptomatum procella ſanguine conjuncti de vita decumbentis hæſitare cœperunt, tertioque conſilio accerſitum Chirurgum *Prudentem*, & peritum adjunxerunt, qui percepta relatione, aſſidentibus Medicis rupturam, non bubonem reſecuiſſe exprobravit; inciſionem repudiavit propoſitam, & ut errori conſuleret, Rulandi balſamum ſulphuris pro inciſæ partis ſanatione propoſuit. Patefactâ Chirurgorum craſsâ Minervâ, demiſſo ignaviæ indice, ad eorum exitiale ſcelus tegendum, duorum Chirurgorum opem implorarunt, qui, quia canis caninam non eſt, jure jurando, imò perjurio aſſeverârunt non rupturam, ſed Venereum eſſe bubonem, & multùm collegis aſſentantes, tertiam lanienam profundè faciendam inſtituerunt, in hac tertia inciſione non tantùm pyramidales muſculos, verùm etiam qui pubem conſtituunt, ſecuerunt. Tum demum exitialia ſymptomata increbuêre, & fractis viribus languens, pauciſſimis diebus in mortis angone jactatus, non exenteratus obiit, ſed abiit.

Non infrequenter Chirurgi accipiunt quid pro quo, & pro eorum tuenda ignavia acerrimè digladiantur, ac ut inter ipſos auxilij imploratio colatur, facilè in tertium conjurant. Æger in manu Medici eſt velut ovis in faucibus lupi. Pecuniæ cauſa, non ægrorum ſalutis gratia diſcurrunt; ideoque Medicorum avariſſimum genus eſt, & quod mirari ſubit: ſunt quidam Medici, qui pro ſeſquihorâ vitam non habent, ac in lecto perforato cubare deberent, & tamen ſe trahunt, vel trahuntur per urbem, ſchedulas ſalutis, qua carent, jactant in vulgus, nec urinam quidem gratis, aut merdam inſpiciunt, aut eductum ſanguinem aſſula volutant, aut ægrum vel ſemel tantùm viſitant. Sunt veluti pediculi, qui alienis ſaginantur ærumnis; ut diteſcant nullis fraudibus, nulliſque parcunt mendaciis: omnes in iis ambulant, & in iis volutantur, quæ pro fundamento agnoſcunt, & veritatem vocitant mendacium. Hinc hortamur ægrotos, ut à morbo potiùs occidi ſinant, quàm à Medico, ille enim mitiùs, hic verò inhumaniùs agit.

Cauſa.

Vulgares Medici pro bubonis cauſa ad ineptas hepatis nænias recurrunt; inquiunt enim bubonem non

non fieri, niſi hepar fiat certius, quia venenata qualitas per penis ductus, partiumque genitalium meatus primò ad proximas venas, deinde per majores ad hepar ſe inſinuat, cujus ſubſtantiam vehementer lædit, & conſpurcat, quò fit, ut ſanguinis loco vitioſi generentur humores, quos eſtò natura ad varias propellat partes, frequentiſſimè tamen ad inguina tanquam propria emunctoria deponit: Verùm ſi accidat, ut pravos humores ad extimas partes non propellat hepar, in venis retenti varia, & prava accidentia concitant, febres nempe putridas, diuturnas, & pravi moris, quæ ſæpè n. hecticas degenerare ſolent, vel innumeras puſtulas, veluti exanthemata, vel variolas, vel ulcera in univerſa cute, vel cœtera luis ſymptomata producunt. Quare Lue Venerea contaminatus hepati perennes gratias pro tanto beneficio referre debet, quia ſecus ſi labem ad partes intimas, & nobiliora demandaſſet viſcera, graviora excitaſſet ſymptomata: patet id, nam hepatis motus, quo humores vitioſi ad inguina demandantur, inhibeatur, aut perturbetur, & omni ſedulitate non adjuvetur, iraſcitur hepar, & bubonis materia recurrit, ac ſymptomatum emergunt procellæ. Sed has vulgarium inſulſitates fuſiùs reſpuimus *lib.* 2. *cap.* 4. *De Luis Venereæ Sede.*

Genuina bubonis Venerei cauſa eſt acidum acre à pure ulcuſculorum in mulieris pudendis elevatum, & viri urethræ exceptum, quod vaſorum ſanguinis tunicas penetrans, illius maſſæ immiſcetur; in complexu enim Venereo penis ductus, partiumque genitalium, omneſque pori dilatantur, & aperiuntur, unde malignus vapor, ſive halitus mediante circulatione unà cum ſanguine per anguſtiores venas circa glandularum tunicas ad inguem advehitur, illic remoram contrahit, coagulat, & apoſtema, qui bubo Venereus dicitur, parit. Bubo intra tunicas glandulæ corpus veſtientes erumpit, non verò intra glanduloſam ſubſtantiam, aliàs eſſet bubo ſpurius, de quo ſequenti capite agemus. Excitantur quoque bubones ex repentina gonorrhœæ virulentæ feriatione, quoties ab efficaci aliquo remedio, ceſſatio illa cauſata non fuerit, ſed ſpontanea evenit, vel ex aliqua, quæ virulentiam non ſuperavit Veneream, uti ſunt natatio, medicamentum purgans, ſanguinis miſſio, & ſimiles.

Prognoſis.

Bubonum præſagium quò ad ſuppurationem eſt, quòd diſponuntur multoties circa quartum, multoties circa ſeptimum aut circa undecimum, decimum quartum, & vigeſimum primum pro patientis robore, & materiæ, tum quantitate, tum qualitate; quò citiùs extrà emergunt, extuberant, & ſuppurantur, eò pro infirmo meliùs: ſecus qui pigrè elevantur, ſubſident, duritiem contrahunt, & artis auxilio indigent, ut ſuppurationem nanciſcantur. Curationis vaticinium à Chirurgi diligentiâ, & peritiâ, quæ ſi rectè fuerit adminiſtrata, nil mali bubones portendunt, ſi malè, gangrænas, mortificationes, muſculorum abdominis corroſiones, & tandem mortem bubones producere poſſunt. Vel ſi negligenter curentur, in fiſtulas abeunt. Vel poſt curationem, niſi interna adhibeantur præſidia, præter puſtulas, ulcera, dolores, gummata &c. ex tranſmiſſo intùs veneno à bubonibus temporis curſu excitari poſſunt.

Curatio.

Vulgares Chirurgi, ſeu barbitonſores pro bubonis curatione nunquàm reſolventia adhibent; ſed potiùs curant, ut ſuppuretur, quàm reſolvatur, nam meliùs tum corpus, tum hepar in cujus emunctorio naſcitur, ab excrementis vindicatur. Omni itaque induſtria primò ſtudent, ut contagioſus humor ad affectum trahatur locum, & ſuppuretur. Secundò, omninò à ſanguinis miſſione ex brachiis abſtinent, ne prava qualitas ad principes ducatur partes. Solùm igitur ſi bubo poſt apparitionem per multum tempus neque creſcere, neque decreſcere, neque ad ſuppurationem diſponi videtur, & præcipuè ſi in corpore plethora adſit, ex pede ejuſdem partis affectæ ſemel, & pluries ſanguinem mittunt, ut materia ad inguina trahatur: quaſi ſanguis ſtagnaret, & non in vertiginem ageretur, & ejus extractione corpus non refrigeraretur, & ſuppuratio non impediretur. Deinde ſtatim ac bubo apparere incipit, *quatuor oleis*, ſcilicèt *utriuſque lilij*, *amygdalarum dulcium*, *& chamomillæ* bubonem inungunt, ſuperponendo lanam ſuccidam, ideſt ſordibus redundantem, nam hæc partim laxando, materiam faciliùs ad patiens inguen defluere faciunt, partim præparando ad ſuppurationem: verùm hæc olea potiùs ſubuculas conſpurcant, quàm bubonem ſuppurant. Si hoc non ſufficiat, commendant ſupra partem affectam cucurbitulam magnâ flammâ apponi, quod terriculamenti genus optimum cenſetur, quia Vulcanus adulteræ minatur Veneri. His vanidis, pleniſſimum præſcribunt victum: *Sed impura corpora quo magis nutries, eò magis lædes.* Imponunt ægro, ut valido ſe exerceat motu, ludat pilâ, folle, paleſtrâ, arte digladiatoriâ &c. adhoc ut ratione motûs, materia in hepate agitata ad partem affectam tranſmittatur: Verùm quis ſpondere poterit his validis motibus potiùs ad inguen virulentiam tranſmitti, quàm ad alias partes.

Quibus omnibus parùm proficientibus, apponere ſolent *emplaſtrum diachylonis magni cum gummatibus.* Si verò iſtis præſidiis poſtquam apparuerit tumor, neque creſcit, neque decreſcit, ad corporis purgationem deveniunt, nam ſublatâ cacochymiâ, & minoratâ materiâ, id quod relinquitur, facile à naturâ ſuperatur, unde tribus ſyrupis humores præparant, ut

℞. *Syr. de ſucc. fumar. lupulor. cichor. ana* ℥ß. *aquæ lupulor.* ℥ *iij. m.*

Poſt quos purgans exhibent medicamentum, ut

℞. *Fol. ſen. or.* ℥. *j. Polyp. querc.* ℥*ij. flor. cord. p. j. f. decoctum, & in ſuff. colat. diff.*

Syr. Sueſſ. roſ. ſolut. ana ℥. *iij. confect. hamech.* ʒ. *iij. m. f. p.*

Vel in formâ pilulari, ut

℞. *Pilul. de tribus Gal.* ʒ. ß. *cum cathartico roſ. f. pilul.* vii. *& dehaurentur.*

Vel in formâ boli, ut

℞. *Pulp. Caſſ. recent. extract. per ſetam* ℥. *j. confect. hamech.* ʒ. jv. *pul. fol. ſen. or.* ʒ. *j. m. f. bolus.*

Et poſt

Et poſt tres horas exhibent *apozema ex ſyr. roſ. ſolut. cum levi decoctione.* Sed eſt purgans de communi morborum omnium, quod à circumferentiâ ad centrum trahit, non verò à centro ad circumferentiam, unde certior erit univerſalis Lues, quàm ad inguem depoſitio.

Si ab aſſumpto purgante extuberat, maturantia adhibent, inter quæ præſens principem locum tenere credunt, ut

℞. *Radic. utriuſque lilii, althea ana* ℥. ij. *fol. malvæ. althææ. Violarum, Scabioſæ ana m.* j.
Bulliant, & contundantur, addendo axungiæ porcinæ putridæ, butyri recenter loti ana ℥. iv. *adipis anatis, anſeris, gallinæ ana* unc. j. *ol. utriuſque lilii, amygdal. dulc. chamomill. ana* unc. ß. *fermenti* unc. ij. *Croci fila x. & f. cataplaſma.*

Si hoc non ſufficiat, uti ſolent emplaſtro diachylonis magni cum gummatibus, ut

℞. *Empl. diachyl. cum gummatibus* unc. j. *ammoniaci, bdellii, ſagapeni ana* unc. ß. *m. f. empl.*

Poſtquam maturatus fuerit, ad apertionem deveniunt, ferro aperiunt in formâ crucis, incidendo apices, ne ſuccedat fiſtula, totamque cavitatem turundis ex ſtuppâ, ovi albumine conquaſſato oblitis complent ad ſanguinem ſiſtendum per 24. horas. Apertum detinent ſaltim 40. vel 60. dierum ſpatio, & ultra, quia non ſolùm materia, quæ ad emunctorium fluxit, evacuatur, ſed habent naturæ irritamentum, quo ipſa cogitur ad expellendam materiam, & ſic tum hepar, tum totum corpus meliùs expurgatur. Ab initio digeſtivo, quod *ex ovi luteo, terebinthinâ & oleo roſaceo* conficiunt, bubonem regunt, exteriùs ad inhibendam inflammationem circumliniunt oleo roſaceo, mox unguentis mundificantibus, tum implentibus, tum cicatriſantibus utuntur. Aperto bubone, & jam digeſto, iterùm corpus purgant medicamentis ſuprà poſitis, & eò magis ſi pus non laudabile excerni videatur; ad contagioſæ Luis extirpandam qualitatem, ut nullum ex ipsâ ſuperſit in hepate ſeminium, decocta propinant.

Hæc ſunt chirurgorum, & barbitonſorum pro bubonis curatione medicamina, quæ an contineant pro Lue extinguendâ antidota, dicant, qui in eorum inciderunt ungulas. Luem prædicant magnum morbum, & magni morbi magnum medicamentum eſſe teſtantur, & pro ejus exterminio irritis, ridiculis, & hiſce diris utuntur medicamentis! Satem ob ejulantium voces, planctus, & querulos gemitus eorum, qui perperam ab ipſis curati, in doloribus, gummatibus, oſſium exeſionibus &c. contabeſcunt, infeſtam experti artem, reſipiſcant, & dediſcentes, veram diſcant medicinam, quia, quam exercent, non eſt vera medicina, ſed carnificina. Verùm querelarum in medicinâ cauſſa eſt, quòd homines, qui nullius pretii, vel intellectûs exiſtunt, animum medicinæ dant, quo fit ut hoc noſtro tempore nulla gens contemptior exiſtat, excepto Monacho, non propter artem, ſed per perſonas, quæ ex omni nequitiarum genere ad medicinam, tanquam ad refugium, confluunt, unde in hac noſtra civitate plures ſunt medentes, quàm ægroti. Non omnibus datum eſt medicinæ miniſterium noſſe, nec omnibus ſapientibus, ſed tantùm illis, quibus datum eſt intelligere, quia eſt peculiare Dei donum, non omnibus conceſſum. Hinc oritur, ut vulgares, qui medicinam faciunt, ægrotis duobus aſſibus, vix majori pretio medeantur, quare ob vilem ejuſmodi mercedem, medicina meretrix eſſe & unicuique ſubjici compellitur, quia non poteſt aliter ſe alere. Eapropter non multùm vulgares culpamus, à quibus id provenit: nàm raro vili pretio bonæ emuntur merces, ſed ineptos inſimulamus ægrotos, non ideò duobus aſſibus medentes æſtimamus, quia pro tantillâ pecunia medicinam faciunt, cùm vix aliud præſtare poſſint, licèt ſcirent, & tamen fideliter ſe agere putant, & interim hæc tantilla merces utinam illis tota perſolveretur. Diſcant meliùs, & poſteà medicinam exerceant.

Non poſſumus non criminari vulgarium chirurgorum impoſturam, qua quæſtum indies novum faciunt, ſed dolo, & fraude, quod eſt eorum artis fundamentum: circumferunt ærea ſcrinia cum ſepimentis idiſponendis colorum varietate unguentis, in pharmacopoiio emendicatis, nec unguenta habent, quæ in bonum tendant finem: ceu pictores ſuos circumgeſtāt aſſerculos variis coloribus exornatos. Non loquimur hîc de quorundam chirurgorum impoſturâ, qui in phialis liquores triviales, ſed auro cariores pro balſamo pretioſiſſimo circumferunt, ut ab ægrotis extorqueant aurum. Delendus hîc abuſus eſt, & talia unguenta putida, quæ tanquam arcana geſtant, per feneſtras abijcienda ſunt. Multùm ſeipſos jactant, & extollunt, potiſſimùm eorum eſt magiſterium mentiri, imponere, optimum eſt unguentum, ſed his minimè curare poſſunt, curant loculos, non ægros, quos ars curat, non ipſi, quia iis non ineſt.

Bubonum curatio optimè inſtituitur, ſi chirurgus ante apertionem perfectam inducat maturationem, quæ medicaminum internam fermentationem promoventium ope inducitur, ea ſunt, quæ blandis ſuis particulis volatilibus ſuccos ſtagnantes acido acri conſpurcatos incaleſcere, efferveſcere, æſtuare, & exaltari faciunt; unde tubuli cum contentis ſuccis, tunicæ, fibrillæ, aliæque partes corroduntur, diſcinduntur, dilacerantur, & in pus degenerant, & dùm cutem verſus viam ſibi parat, bubonem, prominentem, mollem, digitiſque cedētem efficit, ita eſt ſequens cataplaſma, ut

℞. *Stercoris columbin. pulveriſati, Croci contuſi, axungiæ gallinaceæ ad libitum m. & cum panis fermento redac in cataplaſma,*

quod duodecimâ quaque horâ ſuper bubonem renova. Vel medicamenta craſſa, pinguia mucilaginoſa, & reſinoſa conducunt, quæ poros obſtruunt, inſenſilem perſpirationem impediunt, materiam intùs contentam mediante impeditâ perſpiratione exagitant, fermentationem promovent, & in pus degenerare faciunt, ita eſt ſequens emplaſtrum, ut

℞. *Empl. de mucilag. filii Zachariæ ana* ℥. ß. *m.*

Sed præſtat ſolùm emplaſtrum filii Zachariæ, quòd ſi bubo ignavè ad maturationem procedat, acui poteſt *oleo de lateribus* ad eam ſollicitandam. Emplaſtrum ſupra tumorem applica, & quolibet duodecim horarum ſpatio renova. Bubonem ſuppuratum aperi; ſed minimè quidem ferro, ut vulgò fieri ſolet, ſed ſectico mercuriali, nam cum aperit, & veneno reſiſtit Venereo, quod ferro non evenit: ſecticum ad hoc opus peragendum ita paratur,

℞. *Merc. meteoriſati* ʒ. j. *farinæ hordei* ʒ. iij. *m. & cum ſputo f. maſſa, miſcendo cum ſpatulâ ligneâ, ex illâ maſſa trochiſcos in pineorum formâ compone, & exſicari permitte.* Exſiccatos hujuſmodi trochiſco ſita adaptato: Expandatur *emplaſtrum de Gratiâ Dei, vel fodicationum* ſuper alutam, & in medio emplaſtri ponatur trochiſcus, quem adapta ſuper bubonem, ita ut in declivi parte illum aperiat, poſt duodecim horas emplaſtrum exime, nam adapertum reperies bubonem; cujus materiam expreſſione evacuabis.

Verùm, quia ægri tam ferro exhorrent, præcipuè ſi chirurgus ex ignorantia inciſionem, ut convenit, efficere neſcit, quàm ſecticum; nos ob charitatem erga fratres, nobiliſſimo, & efficaciſſimo emplaſtro, quod *Benedictum* appellamus, Rempublicam medicam ditamus, cujus ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione non tantùm Venereus bubo matureſcit, & aperitur; verùm ſtrumas, ad quas utimur, cunctos tumores tum calidos, tum frigidos dictos, imò tophos podagricos matureſcere facit, & ad cicatricem uſque ſanat, ejus compoſitionem ingenuè communicamus:

℞. *Ol. com. lib.* iij. *radic. arund.* ℥. ij. *lilior. Cœleſt.* unc. iij. *althææ* unc. j. ß.
Dum oleum ebullire incepit, affunde rad ces mundatas, & in taleolas ſubtiliter inciſas, coque ad nigredinem uſque quas aufer, & pedetentim inijce
ceruſſæ unc. iij. *tutiæ præp.* unc. ß. *ceræ citrinæ* unc. iij,
ſemper ſpatulâ agitando. Coque ad emplaſtri conſiſtentiam, quouſque nigrum evadat, tandem adde
balſami nigri ʒ. ij. *aufer ab igne, & ſerva,*

Non credibile eſt quantùm emplaſtrum hoc ad maturanda omnis generis apoſtemata rumpenda, & ſananda valeat, ita major eſt experientia verbis, ut æger ſui ipſius ſit chirurgus.

Adaperto foramini pulvillos immitte inunctos ſequenti hoc noſtro *Unguento Magiſtrali*, quod ita paramus:

℞. *Lithargyr. aur.* unc. viij. *Ceruſſæ* unc. iij. *tutiæ præp.* unc. ß *plumbi uſti* unc. j. *merc. ſublimat. dulcis* unc. ß. *Stibii crudi tantundem, cinnabaris* unc. ij. *ceræ* unc. vj. *ol. roſ.* ℔. ij. *f. Ung. ſ. a.*

Vel utere pulvillis unguento albo, & aureo inunctis, quod immiſſum contineat *magnum calcinatum Paracelſi*, vel *mercurium præcipitatum incarnatum præparatum*, ſcilicèt ſupra quem bis, vel ter incenſus fuerit vini ſpiritus, & infra pauciſſimos dies à bubone omnem abſterget pravitatem, illumque exhibet mundum, proſequere ad carnis reductionem uſque juxta artis præcepta, & tunc emplaſtrum Benedictum, vel fodicationum adhibe, nam perfectam inducet cicatricem, facta cicatrice, ſunt infirmo exhibendæ pilulæ ex mannâ mercurii, quas ſuprà deſcripſimus.

Verùm quia plerique ſunt, qui bubonum ſuppurationem exhorrent, cupiuntque eos vix apparentes internis medicamentis reſolvere, tunc in tali caſu hac nos utimur methodo.

Primò accuratè nos obſervamus, an ſuppuratio inceperit, nam ſuppuratâ exiſtente materiâ impoſſibilis eſt per interna remedia reſolutio. Secúdò advertimus, an patiens ſit robuſtæ naturæ, & ad vomendum facilis, nam ſi gracilis, & ad vomendum difficilis, tunc ter exhibemus pilulas ex mânâ mercurii ſuprà deſcriptas, & à ſequenti medendi modo eſt removendus; cùm igitur ſuppuratio non incepit, patiens eſt robuſtus, & ad vomendum facilis, incipienti buboni ſequens ſuperponimus emplaſtrum, quod poſt 24. horas renovamus,

℞. *Empl. de Ranis cum triplici Mercurio*; *q. ſuff. extendatur ſuper alutam.*

Deinde infirmus in lecto ſe contineat, & manè illi exhibemus *Turpeti mineralis dulcis gr.* vj. in ovi vitello, hoc vomitum provocabit: ter illud exhibemus alterno die, exactæ diætæ indulgeat æger, vinumque bibat, perque integrum medicaminis tempus, frigidum, humidumque fugiat aërem, ſic paulatim bubo omninò reſolvetur abſque ullo futuri mali periculo.

Et reverà optimus videtur bubonem reſolvendi modus, abſque eo quod patiens experiatur ferrum, vel ignem, & quidem ex *Hippocratis* & *Galeni* ſententiâ tutior, utilior, & compendioſior eſt ſuppuratione reſolutio, ſed non ſemper ex voto ſuccedit, poſt prædicta medicamenta quandoque minoratâ materiâ, bubonem in ſuppurationem abiiſſe obſervavimus, quòd ſi reſolvatur, brevi temporis intervallo omnia diræ Luis ſymptomata ſuperveniunt, niſi ad productum tempus pro Lue Venereâ extirpanda efficaciſſima exhibeantur præſidia. Tutior & utilior eſt ſuppuratione reſolutio in tumoribus nullam pravam qualitatem habentibus, at bubones Venerei virus continent: tutior itaque & utilior eſt reſolutione ſuppuratio, quia per apertam vomicam, tanquam per emiſſarium univerſum corpus virulentiâ expiatur. Reſolutionis praxis tantùm exerceri poteſt tanquam remedium pro mulieribus nuptis, quæ furtim inſcio viro compreſſæ bubonem contraxére, ut nos non paucas ab ore gladij uxores vindicavimus.

Cap. VI.

De Bubone Spurio.

Eſt & aliud bubonis Venerei genus priori deterius, qui Bubo ſpurius, & illegitimus appellatur, ſuam cognoſcit geneſim ex male curatis in præputio cariebus, vel ulceribus; nam non ob ſanguinem à viro Venereo remoram contrahentem in venulis circa glãdularum tunicas in inguinum emunctoriis, ſed per alicujus partis ſpermaticæ conſenſum ab ulcere cõtaminatæ glanduloſum aliquod corpus in inguine fit turgidum, illi venenũ communicatur, & impertitur. Sic vulneratâ manu, aut digito, in brachio, & ſub axillis; vulnerato pede, tibia, vel crure, in inguine tumores fieri aſſolere, & malum communicari experimur: non aliter ac materia vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partes per quas tranſit, aſcendente.

Signa.

Signa ſuadet ipſius tuberculi extumeſcentia, quâ eſt circumſcripta, incrementum ſenſim ſuſcipit, ſed non magnum, duritiem demùm habet, quæ neque emollientibus cedit, neque ſuppurantibus ſuppuratur, neque reſolventibus reſolvitur, imò una glandula ſuſceptum virus alteri & alteri communicat, non aliter ac ſtrumis in collo ſuccedit, febris abeſt, dolore vacat, non rubeſcit, quia non ex ſanguine fit, carni eſt concolor. Interdùm ſub aurorâ ſudat æger, quia multa vaſa lymphatica vel originem ab inguinum glandulis habent, vel ad ipſas terminant, Sicut aliis locis glanduloſis evenit; virus glandulis communicatum impedit lymphæ elaborationem, & tranſitum, tunc regurgitat, diffunditur, & per poros in formâ ſudoris eliminatur.

Cauſæ.

Bubonis Venerei ſpurij cauſæ ſunt caries, vel ulcera in præputio, glande, coronâ, vel fræno malè curata, vel à medicamentis nimis corrodentibus, & acerbum excitantibus dolorem, quàm par eſt, tunc acidi acris ſubtilis ſubſtantia à carie, vel ulcere elevatur, & per partem ſpermaticam ad glandulas in inguine furtim defertur, ibi hæret, lympham vitiat, acidam reddit, coagulat, ejuſque motum impedit, & tuberculum fit, deinde per partes ſpermaticas virus Venereum ab unâ glandulâ ad alias inquinando procedit, & glandularum lympha vitiatur, & meſſis multiplicatur.

Prognoſis.

Bubones Spurij peſſimi ſunt, neque ex naturæ efficaciâ, neque artis auxiliis ſuppurationem unquam admittunt, brevi temporis ſpatio dolores, gummata, & cœtera diræ luis ſymptomata inducere ſolent; ſi quandoq; in ſuppurationem abeant, utplurimùm in putrida, maligna, cavernoſa, & valdè doloroſa ulcera degenerant.

Curatio.

Falluntur utplurimùm in his curandis bubonibus inepti Chirurgi, nam ex ſuppurantium applicatione aliquid ſub cute molleſcit, & nil indè extrahunt præter nigricantem ſanguinem ex glandulâ manantem, adducuntque hoc modo infirmum in magnum diſcrimen, quippe glandula inciſa nunquam digeritur, ac propterea peſſima ſemper emergunt ſymptomata.

Si itaque hujuſmodi bubones occurrent, primò attẽdendum eſt, ut ſi adhuc perſiſtant caries, vel ulcera in præputio, glande &c. curentur; nam abſque cariérum, vel ulcerum curatione, fruſtrà glandulæ reſolutio ten-

tentabitur. Curatis ulceribus, vel cariebus, glandulam emplaſtris tentabis, ut ſenſim per contenti reſolutionem ad temperiem reducatur. Multi ſequens commendant emplaſtrum diaphoreticum ex *Mynſichio* depromptum, correctum, & in acris formam redactum, ut

℞. *Gummi ammoniaci* ℥. ij. *elemi* ℥. j. ß. *Sagapeni* ℥. j.
Solvantur in ſufficienti quantitate aceti, ad pultis formam: cui adde pedetentim, & quaſi guttatim
ceræ flavæ odoratæ lib. j. *terebinthinæ claræ* ℥. iij. *colophoniæ* ℥. iv.
liquata invicem leni igne, in ſartagine, ſeparatim, & non nimis calidè, ſuperioribus gummatibus ſenſim, & alternatim, uti dictum ſub continuâ agitatione, infuſa, hinc alternatim etiam inſpergantur ſucceſſivè hi pulveres: ut potè,
Pulv. gummi bdelij. ℥. iv. *ſuccini citrini* unc. iij, *olibani, maſtichis ana* unc. j. *ſandaracæ* ʒ vj.
Poſt agitentur, donec omnia commiſta, atque dextrè unita ſint, per horam integram, in diplomate, vaſe ſcilicet duplici, calore leni fiatque emplaſtrum. Extendatur ſuper alutam, quod renova ſecundo quoque die, & ſenſim per diaphereſim reſolvetur glandula, & ad ſuam reducetur temperiem: verùm non ſemper felici cùm ſucceſſu applicatur. Alij vulgò *emplaſtro de ranis cum triplicato mercurio* utuntur: ſed hoc tantæ efficaciæ, ut extollitur, non eſt. Efficaciſſimum nos experti ſumus *emplaſtrum noſtrum Benedictum*, quo omnes bubones tantùm legitimi, verùm etiam ſpurij utplurimùm ad ſuppurationem, ut in ſtrumis quotidiè experimur, & quandoque ad reſolutionem reducuntur. Poſt glandulæ reſolutionem appropriatum remedium eſt aqua Anti-Venerea, vel decocta ſudorifica, præcedente medicamento cathartico. Verùm accidit quandoque & utplurimùm, ut his, aliiſque adhibitis, optimis præſidiis bubo ſpurius invictus, irreſolubilis, & inexpugnabilis reſiſtat, tunc non ita relinquendus eſt, ſed ad noſtram curationem confugiendum eſt. Solet quandoque in corpore juvenili athletico, naturalibus facultatibus, robore, & vigetiori calore prædito reſolvi, ſed in occiduâ ætate cùm vires enervantur, lues, quæ furtum deliteſcit, vires reaſſumere ſolet, & tot diræ luis emergunt ſymptomata, quot milites ex equo Trojano, niſi opportuno tempore medicamentis admodùm prævalidis ſuccurratur. Unum ſalutare, & efficax remedium in bubone ſpurio experti ſumus, quod eſt apertio, & glandulæ vitiatæ conſumptio: hic bubo eandem cum bubone peſtilenti ſortem ſortitur, qui niſi aperiatur, & virulenta educatur materia, totum inficit corpus. Hæc apertio non ferro fieri debet, ut diximus, ſed cauſtico, ad quem finem ſequens in formâ liquidâ efficaciſſimum experti ſumus, ut

℞. *Lixivij. ſaponariorum lib.* j. *Salis ammoniaci* unc. j. *vitrioli Romani* ʒ. ij. ß. *Opij. Thebaici* ʒß
Coque ad duarum partium evaporationem, factâ colaturâ, inſignem habebis liquorem cauſticum ad quemcumque tumorem aperiendum.
Vel ℞ *Lixivij ſaponis, vel matris lib.* ij. *Calcis vivæ lib.* j.
Aſſunde aquam ferventem, bis invicem miſceantur, cùm clareſcit, affunde ſartagini, adde
Salis ammoniaci unc. ß.
& in qua coque ad duarum partium evaporationem, & cola, omnes tumores. Si tàm primùm, quàm ſecundum cauſticum tamdiù coquas, quouſque fiat lapis, dicitur infernalis. Hoc, vel illo cauſtico in formâ liquida madefac plumaceolum ex filamentis, (ad bubonis proportionem, ſuper quem impone cum plumaceolo ſuperſtrato, ſervatis partibus circulo, ne liquor cauſticus foràs effluat, & partes exedat ſanas.

Inductâ eſcharâ, procuretur ejus caſus medicamentis laxantibus, ut *butyro, vel unguento de Althæâ*, deindè non ferro glandula extirpetur, ſed corroſivis dulcibus eſt totaliter abſumenda, ita eſt *mercurius præcipitatus dulcificatus, magnum Calcinatum Paracelſi, Lapis infernalis ex Lunâ cupellatâ, in aquâ ſtygiâ ſolutâ & ad cuticulam ovaporatâ, vel mercurius dulcis, vel arcanum corallinum.* Abſumptâ glandulâ, vel glandulis, ſarcoticis, & tandem epoloticis pars tractetur. In curſu curationis non deſint *pilulæ ex ceruſſâ antimonij, & gummi guajaco naturali* ante cœnulam, deinde virus Venereum, præmiſſo cathartico, à toto eliminetur decoctis juxta noſtram deſcriptionem compoſitis, vel aquâ Anti Venereâ.

Cap. VII.

De Puſtulis.

Puſtulæ inter Venerea ſymptomata recenſentur, quæ in luis primordio penis præputium ſibi vendicant; attamen in lue confirmatâ præcipuè in capite, canali inter utramque natem, & cœteris corporis partibus erumpunt: harum puſtularum cognatæ affectiones ſunt phlyctenæ, epinyctides, ſcabies, exanthemata, variolæ, impetigines, conſimileſque aliæ cutaneæ affectiones, quæ interdùm pauciores ad ſummam cutem à vitiata radice aſſurgunt; interdum frequentiores, & numeroſiores, non rarò adeò copioſiores, ut univerſum corporis habitum obſideant; nonnunquam unicam tantùm occupant partem, caput nempe, & faciem, vel manus, aut crura, & pedes. Præterea quandoque ſunt latiores, quandoque minores &c. Sed ſæpiſſimè orbiculares, vel acuminatæ, vel depreſſæ, & mox unius, mox alterius rei figuram oſtendunt. Inſuper interdùm ſunt duræ, & ſiccæ, nihil ichoris profundentes, imò ſquamoſæ, interdùm ſunt molles, & humiles, & cum diſrumpuntur, ichorem, vel ſaniem, vel virulentum pus admodùm fœtens eructant. Quò ad colorem viſuntur lividæ, fuſcæ, cineritiæ, vel rubræ, inſuper doloroſæ, & pruriginoſæ magis noctù, quàm interdiù.

Signa.

Ex his quæ diximus, ſigna facilè pateſcunt, nam poſt commercium cum ſcorto Venereâ lue conſpurcato, quædam bullulæ ſuperficiales veluti millij grana, quæ pruriginoſum inducunt ſenſum, in præputio oboriuntur; epidermidem, & cutem lacerant, & ſanioſum eructant fluorem. In lue confirmatâ prorumpunt puſtulæ, earumquecognatæ affectiones in capite, facie, manibus, circa loca naturalia, crura, pedes, & quandoque totum obſident corpus, modò latiores, modò minores, & utplurimùm rotundæ, nunc faſtigiatæ, nunc depreſſæ, interdùm molles, & humiles, & in diſruptione ichorem, vel ſaniem, vel pus profundunt; interdum ſunt duræ, & ſiccæ, interdum ſquamoſæ.

Verùm quia Venereâ lues per ſe nullum morbi genus conſtituere videtur, & perpetuò falſam, aut apparenter veram alicujus morbi imaginem repræſentare, quin cuicumque morborum generi adeò inſolubili nexu cohæret, ut veriùs ejus naturam æmulari videatur; hinc veſtigāda eſt inter puſtulas Venereas, & ſimplices diſtinctio. Puſtulas Venereas à ſimplicibus diſcriminant coitus prægreſſus cum muliere lue conſpurcatâ, aut caries, vel ulcus malè curatum, aut gonorrhœa ſuppreſſa, aut bubo reſolutus, aut negligenter ſanatus, aut capitis, artuumq; dolores evaneſcentes; nam nunquam ejuſmodi puſtulæ abſque internâ aliquâ horum affectuum concomitantium, aut evaneſcentium notâ prorumpunt. Præterea puſtulæ Venereæ medicamentis vulgaribus non cedunt, imò

imò in pejus ruunt, quia cauſam foventem, & conſervantem habent, quæ niſi auferatur, nunquam ſaneſcunt.

Cauſæ.

Pro immediatâ puſtularum cauſâ ſtatuunt vulgares virulentos ſuccos, de naturâ bilis effervefcentis cum aliquâ ſalſæ pituitæ portione permiſtos, quem jecur Lue Venereâ conſpurcatum generat affatim; & ad generationis loca, vel ad alias extimas propellit partes. Vulgares hepar veluti morborum omnium patronum venerantur, & reverâ apud ipſos non eſt malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Nos dicimus, quòd accidit multoties, ut effluvia uteri Lue Venereâ infecti urethram non intrant, ac ſordes, & ſanies in præputii cuticulam impingunt; hæ odore earum virulento liquorem nutritium ſub cuticulâ gliſcentem inficiunt, fitque degener, & bullulas quaſdam albicantes excitat. Ex liquore nutritio virulento in cœteris corporis partibus nunc hîc, nunc illic naſcuntur puſtulæ, earumque cognatæ affectiones.

Prognoſis.

Facilè iſtæ puſtulæ in primordio Luis abſterguntur, quia multùm ſunt ſuperficiales, ſi ante viginti quatuor horas congruo remedio curentur; nam aliàs in caries puſtulæ tranſeunt, quæ ſuperficie non contentæ, ſemper ulteriùs terebrando fundum petunt, & in ulcera expanſa etiam abire ſolent; nec contemnendæ, ſed quamprimùm curandæ: obſervavimus namque quòd cùm curatio cōtemnitur, diutiùs protrahitur, cutem excavant, & in ulcera ſerpentia, ſinuoſa, & corroſiva degenerant, & quandoque etiam oſſa contaminant. Si in aliis corporis partibus effloreſcant, Luem arguunt confirmatam, & extrinſecis tantùm non cedunt præſidiis, ſed in prava degenerant ulcera: illud tamen verum eſt, quòd ſemper fædæ, & moleſtæ ſunt, præſertim ſi faciem invadant; quæ verò diuturnæ, calloſæ, doloroſæ, & virulentes, præterquam quod majoris mali ſunt præludia, difficulter admodùm ſuperantur, & vitam in diſcrimine ponunt, & non ſemel ægrotos ad tabem conducunt.

Curatio.

Vulgares Medici & Chirurgi ad præputii puſtulas perſanandas, *unguento de tutia, minio, & ceruſsa* utuntur, ſed infelici eventu, licèt in dicta unguenta mineralia intrent, quæ vim puſtulas Venereas curandi continent, quia tamen unctuoſitati ſunt admiſta, impeditus eſt illis aditus ut in cuticulæ læſionem penetrent, ac ex dictorum unguentorum uſu utplurimùm puſtulæ vel in caries, vel in ulcera abire ſolent. Deinde illa præbent medicamina, quæ hepar hac labe infectum vindicant.

Ad puſtulas ex Lue confirmata exſiccandas, & delendas, primò hepar tanquàm ſedem, & partem primariò affectam reſpiciunt, cui alexipharmacis, nempe *ſalſæ parillæ, radicis chinæ, & ligni guajaci decocto* per plures dies in loco ſudorifico exhibito ſuccurrunt, quòd ut magis juvare poſſit, corpus antecedenter purgatum eſſe oportet, & in decoctorum curſu, quarto, vel quinto quoque die purgans exhibent medicamentum: Intereà ea, quæ puſtulas reſpiciunt medicamenta, admovent, quæ exſiccantia, & non repellentia ſint; non enim cōnſentaneum eſt venenatos ichores ad præcipuas partes repellere, ne majoris mali detur occaſio, quare attemperantiâ probant, ut eſt *guajaci decoctum in aquâ plantaginis, pimpinellæ, & hordei paratum, aut cerotum lithargyrii, aut unguentum de tutiâ cum unguento Iſidis commiſtum.* Maximoperè extollunt *ſpumam guajaci, ſcabioſæ, & ariſtolochiæ rotundæ.* Quibus non juvantibus, ad *ſaponem nigram, vel ad mercurii præcipitati pulverem unguento roſaceo admiſtum, vel ad oleum ſcorpionis, ſevum hircinum pinguedinem gallinaceam, vel ad oleum viperinum confugiunt.*

Opportunum ad curandas puſtulas auxilium eſt, ne in caries, vel ulcera abeant; medicamenta ſe inſinuandi vim habere debent vel in formâ pulveris, vel liquoris, hujuſmodi ſunt *lithargyrium aureum* vel nullo alio præſtantior erit *mercurius dulcis*, in pulverem redactus, & per ſetam trajectus. Indolens eſt ille, & hic pulvis, qui præputio aſperſus bis in die, infra duos dies puſtulas curat, ſi vino tepido leviter humectetur, & dictus pulvis adhibeatur, & præcedens abſtergatur, multùmque valet in his præcavendis; Mercurii namque pulvis omnem acredinem, & aciditatem in ſe imbibit, & omnia corroſiva obtundit, immutat, & cicurat, non aliter ac in mercurii dulcis opificio contingit, ubi partes acutæ, & corroſivæ mercurii ſublimati ſupra corpus mercurii obtunduntur, infringuntur, hebetantur, dulceſcunt. Vel

℞. *Aquæ roſ.* ℔. j. *merc. meteorizati gr. x. f. horum in aqua ſolutio.*

qua ter, vel quater in die puſtulæ laventur, & curatæ erunt. Ejuſdem, & majoris efficaciæ erit *aqua Venerea, vel lapidis medicamentoſi*, ſi poſt ſingulas ablutiones, petia madida dicta aqua ſuperponatur; Poſt earum curationem mercurii dulcis, vel mannæ mercurii pilulas infirmo exhibe ter eodem modo, quo eas, dum de gonorrhœâ egimus, præſcripſimus.

In puſtulis ex confirmatâ Lue hæc medicamenta non ſufficiunt, ſunt namque germina, quæ à vitiata radice pullulant, & niſi extirpetur: internis itaque averruncenda eſt, & primò corpus purgandum eſt illis medicamentis, quæ Lui appropriata præſidia in compoſitione admittunt, hujuſmodi eſt *Aqua ſolutiva magiſtralis à Paulo Æmilio Ferrillo* inventa, quæ ſalſam parillam, limaturam ligni Indici &c. recipit, ſumi debet jejuno ſtomacho per quinque vel ſex dies; vel quæ Luem exterminant; ita ſunt *pilulæ de tribus G. l. vel extracto catholico* in quas *mercurius dulcis, vel manna Mercurii* ingreditur. Deinde propinari poſſunt *decocta ex lignis, & radicibus* juxta noſtram deſcriptionem, & interim puſtulæ, & cognatæ affectiones, niſi ſenſim reſoluantur, leviter inungantur *unguento pomato*, in quo *Mercurius vivus ita immiſtus ſit, ut nullum ejus granum appareat.* Vel ſi corpus ſit puſtulis, aliiſque cognatis affectionibus refertum, tunc præmiſſis præmittendis. Suffumigari poteſt, & brevi temporis intervallo ceſſant. Vel exhiberi poteſt *aqua Anti Venerea*, & abſque ullo adjuvante extrinſeco ſpontè areſcunt, ut nobis experientia pluries indicavit.

Cap. VIII.

De Cariebus.

Puſtulis non, vel malè curatis, quædam ulcera parva, & rotunda producuntur ab humore virulento, & ſub epidermide pudendorum carnem exedente, & contaminante, quæ caries appellantur, quia quorundam vermiculorum ligna erodentium inſtar, in cariem altè ſe inſinuant, eamque erodunt, & eſtò peculiari nomine caries ad oſſa pertinere videantur, quia hujuſmodi vitium eſt oſſibus attributum, attamen etiam certo quodam analogiſmo ad carnes exeſas ſe extendit. Prorumpunt autem, & obſervantur hujuſmodi ulcuſcula non ſolùm in partibus pudendis, nempè in præputio, glande, coronâ, & mulierum ſinu, verùm etiam in labiis, mamillarum papillis, linguâ, & palato.

Signa.

Primùm in pudendis parvæ erumpunt puſtulæ, quæ millii figuram repreſentant, his minimè curatis, & diſruptis, remanet ulcuſculum pruriginoſum, ichore madens parvum, & rotundum, in medio exiguum habēs fora-

foraminulum albicans, nunc unum, interdum plura, aliquando tota glandis corona eſt his referta,& hujuſmodi ulcuſculis copulantur, & ex duabus, vel tribus vel quatuor unum fit,& tenuem fundit ichorem. Decipiunt multoties caries, nam ſuperficie tenus nil ulcerati oſtendere ſolent, interim radicem in carne profundant, nunc magis, nunc minùs: id cognoſcitur ex tactu, nam percipitur durities, & dolor.

Cauſæ.

Medici hepatici credunt caries fieri, quia hepar infectum pravum,& tenue excrementum generat,ad pudenda tranſmittit,& ea exedit. Barda eſt hæc vulgarium ſententia,nam caries non curaretur,niſi curato hepate. Quoties puſtulæ non curantur, & in latum ſe non extendunt, in profundum progreditur earum venenum,quod calloſam quandam inducit radicem,deorſum ſemper petentem, eructatque ichorem, qui ubi reſidet, in pudendis ſimiles excitat caries.

Prognoſis.

Caries peſſima hujus morbi ſpecies eſt,nam ab ignaris curari neſcit, ac faciliter in horrenda ulcera exedentia, vel mortificantia abit,excitatque bubones utplurimùm ſpurios, qui ſunt legitimis multo pejores.

Curatio.

Carierum curatio fit cum totali radicis averruncatione, & ulceris remanentis conſolidatione. Grex barbitonſoria, ad quam omnes hodierni chirurgi reduci poſſunt,ad carierum curationem utuntur ſolâ *ablutione ex aquâ roſaceâ, vel plantaginis, aut portulacæ, vel vino albo, in quo roſæ rubræ ſiccæ incompletæ ebullierint*, vel ut plerique faciunt, *urinâ* ſanant, vel *pulvere pyrio*, quæ medicamenta non tantùm ſunt ridicula, & inefficacia pro tanto curando malo, ſed ipſum peiorant, caries multiplicantur, & perpetuò deorſum exedunt, unde in peſſima, & maligna ſæviſſimè ſerpentia degenerant ulcera.

Alii altioris doctrinæ vulgares,unguentis utuntur, unuſquiſque pro ſuâ Minervâ,*minii,lithargyrii,ceruſſæ, tutiæ,apoſtolorum, Ægyptiaci*, ſimiliumq; nec hactenùs animadvertunt,quòd unguenta radicis cariei profunditatem attingere non poſſunt,ac proindè ſunt inutilia,

Curationis cardo conſiſtit in cognoſcendo totalem radicis extirpationem,& de hac quiſque certior eſſe poteſt,cum ex remediorum applicatione cariei fundus non appareat albicãs,ſed rubicundus,ſãguinemq; profundat, non ſaniem, & cum nulla circùm obſervetur durities. His poſitis ſignis, ulcus ſine ſcrupulo conſolidari poteſt, ſin minùs pro conſolidatione inſano indulgetur labori; curet quiſque priùs linteis partes ſanas à carierum ichoribus defendere,deinde ſequentibus pulveribus profunditatis cariei ratione uti poteſt, ut

℞. *Merc. præcipit.* ℥. j. *vini ſublimati* ℥. ij.

Stent ſimul in vaſe, & vinum ſublimatum accendatur, ut totum cremetur, id cum novo vino ſublimato ter repetatur, nam mercuriùs præcipitatus dulceſcit,extirpatque caries ſine ullo dolore, & inflammatione, quod magnum eſt arcanum, & nemini cognitum.

Vel ℞. *Merc. præcipit.* unc. ij. *Sp. V. ardentis* unc. iv.

Ponantur ambo in retortâ,& ſpiritus vini à Mercurio præcipitato deſtilletur,& in vas recipiens accipiatur, hunc ſpiritum ſerva,nam ejus contactu calloſitates,duritiès,excreſcentiæ carneæ, fungi, mota,criſtæ,ac hujuſmodi ſymptomata à Lue Venereâ pullulantia brevi tempore exterminantur abſque dolore,& inflammatione. Felix ille, qui hæc remedia propriâ manu parat, eorumque efficaciam, & applicationis modum intelligit, nam miraculosè curabit.

Vel ℞. *Merc. vivi opt. purgati* ℥. j. *quem ſolve in aquæ fortis* unc. ij.

Solutioni ſuperfund aquam communem, poſteà paulatim oleum tartari correctum guttatim adde, & Mercurius luti inſtar præcipitabitur, quem probè à corroſivis per aquam ſimplicem vindica. Hic præcipitatus vocatur *Luteus*, ab aliquibus verò *Magni Calcinati Paracelſi* nomine inſignitur.

Eſt hîc ſedulò advertendum, quòd quotieſcumque hujuſmodi remedia applicantur, quæ corrodendi habent efficaciam, partes circumvicinæ ſanæ linteis unguentis, emplaſtris,aliiſque ſimilibus muniri debent, ne corroſivorum actio eas tangat, & lædat.

Hîc advertendum, quòd tam puſtulis,quàm cariebus, & ulceribus,poſt veneni Venerei extirpationem cum mercurialibus,aliiſque ſuprà deſcriptis remediis, remanet, ut citò fiat earum conſolidatio, quæ multoties pigra eſſe ſolet; ſequenti *proprietatis balſamo* quiſque uti poterit poſt veneni eradicationem, nam 24. horarum ſpatio ulcus licèt magnum, conſolidatum erit:

℞. *Aloës, myrrhæ, & croci ana unc.* j. *f. omnium pulvis, & miſceantur, ponantur in vaſe vitreo, & affundatur ſp. V. ardentis lib.* j.

ſtent ſimul per dies duos, deinde per inclinationem tantùm vini ſpiritum ſepara, & in vaſe optimè clauſo ſerva. Aſpergatur ulcus ter, vel quater in die, & conſolidatum erit. Verùm hujus balſami aſperſio nimis doloroſa eſt, ac proindè ut avertatur dolor, & quandoque aliqua veneni ſuſpicio latere poteſt, ad ſuſpicionem tollendam conſolidari poteſt unguentis vulgaribus, ut *tutiæ, de plumbo &c.* aliquam ſuprà dictorum pulverum aſperginem adſmiſcendo, quæ curatio licèt pigrè incedat, tamen tutò fit. Poſt carierum curationem utatur infirmus pilulis mercurialibus ſuprà deſcriptis.

Accidit interdum, ut hujuſmodi caries ſub præputio lateant tumefacto, vel conſtricto, adeò ut cerni non poſſint, in hoc caſu per ſiphonem medicamenta in formâ liquidâ injicienda ſunt. Vulgares *aquâ hordei, & melle roſaceo* utuntur, qui etiam uſu urgente, quidpiam *unguenti Aegyptiaci, & decoctionis ligni guajaci* admiſcent; Verùm nos felici cum ſucceſſu per ſiphunculum injicimus *aquam noſtram Veneream, vel de lapide medicamentoſo.* Advertendum quoque eſt, quòd quoties glans tegi poteſt, nunquam detecta relinquatur, ut quidam chirurgi, & tonſores faciunt, ne tandem cutis exſiccetur, & contrahatur, ſic nunquam poſtmodùm tegi poſſit; quod ſi ita vulgares nihil proficiant, & neceſſitas urgeat, ad inciſionem procedunt.

Sæpè in ipſo penis meatu caries ſuboriri ſolet quæ difficilem reddit curationem, tum quia latet, nec facilè pulveres, unguenta &c. admittit linimenta; tùm etiam quia promptè carunculas gignit. Cognoſcitur ex ſanie manante, & maximo dolore mictionis tempore, ac glandis apex rubet. Hanc cariem curabis *aquâ noſtrâ Venerea*, vel meliùs *dracone mitigato cum aqua plantaginis per ſiphunculum.*

CAP. IX.

De Ulceribus in Præputio.

NUllibi tam frequentiùs, quàm in præputio, & in glande ulcera eluceſcunt,cùm puſtulæ ex impuro concubitu contractæ citò non abſtergantur, vel in caries & indè in ulcera corroſiva degenerant.

Signa.

Nunquam ulcera ex abrupto effloreſcunt, ſed perpetuò puſtulæ præcedant oportet, quarum ſanies non

non abſterſa ulcera in latum producit, quæ ſi opportuno non curentur tempore, fiunt ſordida, livida, profunda, doloroſa, calloſa, & cum labiorum tumore, quæ peſſima, & maligna ſunt.

Cauſa.

Hujuſmodi ulcera ex hepate Lue inquinato ortum habere maleferiati vulgares obſtinatè contendunt, in quo, tanquam in propriâ ſede maligni generantur humores, & à robore ejuſdem facultatis pulſi, ad penem tranſmittuntur, non aliter ac ſi penis eſſet hepatis emunctorium, ad quem ſua excrementa deponit. Verùm, ò quàm horum ulcerum difficilis eſſet curatio, quia non niſi curato hepate, contingeret, quòd ſi lue eſſet affectum non tantùm difficile, verum & impoſſibile, dijudicaremus, quòd oppoſitum obſervamus: curamus namque hæc ulcera, nullo habito hepatis reſpectu. Fiunt ulcera quoties puſtularum non abſterſa ſanies ſubjectam carnem ſuâ acredine in latum ſerpendo procedit.

Prognoſis.

Penis ulcera contemnenda non ſunt, eſt namque exquiſitiſſimi ſenſûs pars, ſenſûs Veneris organum, ac proinde idonea medicamenta, quæ pro ejuſmodi ulceribus curandis ſunt valdè proficua, citra tumoris, & inflammationis metum nunquam adhibentur. Præterea medicamenta, quæ in hac parte adminiſtrantur, admodùm difficilè adhærent, & retinentur, ac utplurimùm labuntur. Tandem hujus partis ulcera citra contagium ſunt contumacia, & prava, ac cum contagio erunt contumaciora, & ſæviora. Ulcera hæc faciliter ſorditiem in ſuperficie contrahunt, ſub qua ſubjectam occultè carnem depaſcunt, ac tunc bubones ſpurios excitant, qui nunquàm ad ſuppurationem deveniunt, neque faciliter reſolvuntur, Suntque majoris mali infeliciſſima præludia. Si opportuno tempore non curentur, ſic ſæva, & exedentia evadunt, ut penem abſumant, vel ſaltem aliquam ejus partem minuant, quo fit, ut in coitu nectarea Veneris dulcedo vel minuatur, vel depravetur, vel prorſùs deperdatur, ceu illis contingit, qui meritâ pœnâ pene viduantur. Sed quod pejus in prava, profunda, & canceroſa degenerant ulcera, minitanturque utplurimùm gangrænas, & mortificationes, quæ citra ferrum, & ignem ſuperari non poſſunt, & ex penis abſciſſione ferè ſemper vitæ periculum impendet.

Curatio.

Pro ulcerum præputii, & glandis curatione utuntur vulgares chirurgi *unguento de tutia, aut plumbo*, & demùm ſiccis filamentis pro cicatrice inducendâ. Quod ſi nihil profecerint, adhibent *vinum album auſterum, in quo incoquunt lignum Indicum, & roſas*, quo ulceratam balneant partem, & poſt balneationem lithargyrio inſpergunt. Si hæc non ſufficiant, & ulcus ſordidum fuerit, recurſum habent ad *mel roſaceum ſimplex, unguentum Aegyptiacum, apoſtolorum, ad alumen, calchantum uſtum.* Alii utuntur *unguento roſaceo cum pauco præcipitato.* Utitur *Fallop. Aqua aluminoſa magiſtrali*, id eſt aquâ mercuriali, quam deſcribit *Tract. de Morbo Gallico, de puſtulis cap.* 93. ut

℞. *Aquar plantag. roſarum ana lib.* j. *alum. rocchæ, merc. ſublimat. ana.* ℥. ij.

Sublimatum, & alumen terantur, & miſceantur omnia in phialâ vitreâ, poſtmodùm ad medietatis conſumptionem bulliant, deinde ſtent ſpatio quinque dierum, ut ſubſideant alumen, & ſublimatum, & extrahatur aqua limpidiſſima. Verùm hæc vulgarium medicamenta vel ſunt ita nullius efficaciæ, ut nihil proficiant, vel ulcera ulceribus cumulant, vel bubonem ſpurium, vel ſtatim omnia Luis peſſima excitant ſymptomata.

Horum ulcerum curatio diſtinguitur, nam ulcus in ſuperficie valdè ſenſitivum eſt, & doloroſum, & uno modo curatur, vel putredo in ſuperficie producta obtuſum cauſat ſenſum, vel nullum, ſuntque ferè indolentia, & tunc diverſam requirunt curationem.

Si dolorifica ſunt ulcera, hoc modo curantur: relictis unguentis de tutiâ, minio, ceruſſâ &c. ut ſuprà de puſtulis, monuimus, ulcus tegatur *mercurio dulci* in pollinem redacto, ac ter in die recentem imponito, abluto præcedenti cum vino albo tepido, nam infra tres dies ulcus conſolidatum fuerit. Vel utere *aquâ lapidis medicamentoſi*, ſed præſtantiſſima eſt *noſtra aqua Venerea*, in qua madefac petias, & ſuper ulcus impone, invenies petiam exſiccatam, & ſaniem petiæ adhærentem, quam abjice, repete ter in die, ad ulceris uſque ſanationem.

Si verò dolore careant, ex eo quia calloſam quandam ſorditiem in ſuperficie contraxêre, tunc ſordes eſt efficacioribus abſtergenda; utere *Mercurio præcipitato dulci, vel præcipitato Luteo, alias Magno Calcinato Paracelſi.* Vel

℞. *Spiritus Vini ardentis unc.* ß. *Mercurii meteorizati gr. v. m.*

Hac aquâ ulcus ſordidum ſenſim illine, & ipſo tunc ſordities abſtergetur. Vel.

℞. *Vitell. ovi ad duritiem cocti n.* j. *deinde intigillo mellis opt. unc.* j.

Liqueſcat leniter, & miſce vitellum piſtilli beneficio cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadaceum, admiſce optimè

merc præcip. alb. ℈. ij.

& utere. Si ulcera fuerint fœtida, maligna, vel canceroſa, nullamque ſanationem recipientia, ſpecillo leviter ea tange *aquâ perſicariæ ſpiritu mercurii albo impregnata.* His noſtris medicamentis cujuſcumque generis ulcera cedunt. Abſterſis, mundificatiſque ulceribus, quæ cognoſces, ſi ſenſitiva, ſi rubicunda, ſi æqualia, ac ſine duritie fuerint, *unguentum noſtrum magiſtrale* appone, & pilulas mercuriales infirmo exhibe.

Cap. X.

De Veſiculâ Cryſtallinâ.

INter dira Luis Venereæ ſymptomata recentiſſimum, & ſæviſſimum eſt Veſicula cryſtallina. Adnaſcitur hæc ad membri virilis glandem, quandoque ad coronam, vel præputium, & veſiculæ cryſtalli inſtar tranſlucet, unde nominis ratio deſumpta eſt. Infrequentiſſimum eſt hoc Luis ſymptoma, à quo non multos eripuimus, ſed poſtquam Hiſpanorum claſſis ad hæc noſtra littora pro Meſſanæ expeditione appulit, Neapolitana ganea hoc ſæviſſimo germinavêre ſymptomate, ſed brevi tempore ſuo alexipharmaco extinctum fuit.

Eſt lethalis, ſi optimis adhibitis non cedat remediis, quia ab igne non patitur, nec affectus coaleſcit locus, licèt quæcumque pro Venereis exulcerationibus medicamenta adhibeas valida.

Solus *tabaci ſpiritus* laudem hîc invenit, qui fit *ex tabaci foliis viridibus cum malvatico ſolâ infuſione, ſine deſtillatione.*

Ubi hæc veſicula priùs mortificata fuerit mercurio præcipitato, vel ſublimato, tangatur hoc ſpiritu quinquies ad ſummum, & tacta ſpontè evaneſcit abſque aliorum medicaminum ope. Hoc fiat jacente patiente, alioquin ad levem ſpiritûs tabaci tactum ſideratus cadit, & convellitur. Poſt veſiculæ cryſtallinæ curationem, Venerea labes è corpore elicienda eſt pilulis mercurialibus, & decoctis ſudoriferis,

feris, aliàs ſicuti eſt ſævißimum Luis Venereæ ſymptomata, ita temporis curſu pernicioſiſſimas calamitates eniti poteſt.

Cap. XI.

De Vlceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent.

NOn ſolùm in obſcœnis ex contractâ Lue erumpunt ulcera, verùm ex malè curatis gonorrhæâ, bubone, puſtulâ, carie, & temporis progreſſu ex his partibus in totumcorporis habitum venenimineràpro ſubjectorum ratione, ideſt ob ſalium varietatem in nutrimento latentium tranſplantantur, & multipliciter defœdatur cutis, ita ſunt puſtulæ, ſcabies, impetigines, ſerpigines, lichenes, ulcera, aliæque innumeræ defœdationes extrinſecùs apparentes, quæ quandoque ità altè radicès figunt, ut optimis averruncari nequeant remediis.

Signa.

Signa, quæ hæc ulcera ex Lue Venereâ procedere arguunt, ſunt his dolor, & pruritus circa veſperas, eorum diffuſio, & remediis reſiſtentia, quibus ſimplicia ulcera parere ſolent.

Cauſæ.

Clamitant vulgares ulcera, quæ per univerſam cutem erumpunt, hepar Venereâ labe pollutum propagare, tunc cùm ob debilem facultatem expultricem non propellit ad vaſa ſpermatica, vel ad penem, vel ad inguina, tanquam ad proprium emunctorium, ut à Lue ſe vindicet eductâ virulentiâ, hepar ſanguinis officina, Lue laborans depravatum gignit ſanguinem, illumque corrumpit, & hinc pravi procreantur ſucci, quos tanquam inutiles, & moleſtos ad corporis peripheriam natura deturbat, in qua tot erumpunt ulcera, quot ex equo Trojano non emerſerunt milites.

Suſcepto veneno Venereo quinque ſuprà notatis modis, ſi illud à nutrimento internis remediis omninò non exterminetur, licèt gonorrhœæ, bubones, puſtulæ, caries, & ulcera in obſcœnis curentur partibus; temporis tamen curſu, uti eſt unius, vel alterius anni pro patientis diſpoſitione in diverſos prorumpit effectus. Fiunt hæc ulcera à ſalibus acribus, & acido-ſalinis, quæ furtim ſerpendo unà cum nutrimento, vel ſero, ad glandulas cutaneas pro inſenſili tranſporatione tranſmittuntur, ibi ſe exaltant, glandulas cutaneas, & ipſam cutem exedunt, corrodunt, exulcerant, & pro diverſâ partis diſpoſitione diverſæ ulcerum differentiæ emergunt pruriginoſæ, quæ proximas inficiunt partes, ſegetes multiplicant, & per totum ſerpunt corpus, ſed præcipuè per ſcrotum, circa labia, faciem, collum, frontem, aures, capitis cutem, brachia, femora &c.

Prognoſis.

Horum ulcerum præſagium eſt, quòd ſi non curentur, in eſthiomena, canceroſa, & putrefacientia degenerant.

Curatio.

Vulgares primò medentur hepati, & deindè ulceribus; ac proinde ſtatim ac aliquis Venereis ulceribus defœdatus in eorum incidit ungulas, inito priùs plurium barbatorum conſilio, idoneum inſtituunt victum ex cibis exſiccantibus, & minimè calefacientibus, tres ſyrupos & medicamentum purgans de communi morborum omnium, ut *de fumaria majori cum confect. hamech, & viperæ pulveribus* pluries propinant: poſtmodùm quia hepar, & ſanguinis maſſa ſunt infecta, *decocta ex ligno guajaco, ſalsâ parillâ, & ſantalis* ad triginta, & plures dies, intercalaribus quinto quoque die ad hepatis fervorem temperandum, ejuſdemque intemperiem corrigendam exhibitis purgantibus ex *ſyrupo de fumaria compoſito.* Vel ſtufis, ſeu Laconico exulceratum tradunt, non timentes hepatis aduſtionem, quia illud *cerato ſantalino, vel unguento refrigerante Galeni* poſt earum egreſſum inungunt. Poſt plura decocta, vel ſtufas ulcera Linteolo *decocto guajaci* madido ter, & quater in die humectant, ut exſiccent. Vel ad attemperandum fervorem, qui in parte læsâ quam maximè viget, Lotiones commendant ex *decocto fol. plantag. hordei, lupinorum, limaturæ ligni Indici, fol. myrthi, pimpinellæ, & aluminis ſaccharini.* Tandem *aquam aluminoſam magiſtralem* cum plumaceolis adhibent. His, vel ſimilibus deterſis ulceribus, *unguento de minio, vel lithargyrio, vel tutiâ* curationem abſolvunt.

Horum ulcerum curatio erit, ſi priùs remediis appropriatis Veneream labem è corpore extermines, deinde ſi ulcera purificaveris, & conſolidaveris, multùm proderit in his curandis affectibus, ſi corpus humorum craſſorum multitudine exonerabis, quod hoc modo obtinebis.

℞. *Aquæ ſolut. ſuprà de gonorrhœâ deſcriptæ lib.* j. propinetur infirmo manè jejuno ſtomacho cum aniſis conditis, & ſucceſſivè eadem doſis per quatuor dies. Corpore exonerato, mercurialibus venenum infringes, exhibendo per vices pilulas de mannâ Mercurii ſuprà deſcriptas, vel pro expertiſſimo medicamine aquam noſtram Anti-Veneream propinabis, cujus uſu Luem exterminabis, & abſque ullo extrinſeco adjuvante exſiccantur ulcera.

His præmiſſis:

℞. *Merc. meteorizati* ℥.iß. *aq. fort. lib.* ij. *aqua in vitro incaleſcat, & in eam injice merc. & ſerva.* Hac aquâ ſemel in die ulcera irrora, nam infra quatuor dies curata erunt, prodeſt *aqua lapidis medicamentoſi, & aqua noſtra Venerea, vel aqua perſicariæ ſpiritu, ſeu oleo merc. alb. imprægnata.*

Solent meretrices, & pueri meretorii frequentiſſimè tentari ulceribus intra podicem, vel extra eum ex infando concubitu: Hæc ulcera, præmiſſis univerſalibus, curabis per ſiphunculum, injiciendo primùm *vinum in myrrhâ, & aloë infuſum, & colatum*, deinde *aquam noſtram Veneream* adhibendo.

Cap. XII.

De Vlcere Narium.

ETiam naſus in Lue Venereâ ſuam patitur cladem, non aliter ac ſi in Veneris palæſtrâ adhiberetur, ſed hic nullam cum membris generationi inſervientibus habet ſympathiam, & in coitu minimè uſurpatur; attamen phyſiognomi potiùs vanâ conjecturâ, quàm ratione ducti ex naſi magnitudine, membri genitalis magnitudinem, & molem hariolari audent. Verùm enim verò conjectare poſſumus, quòd qui prægrandem naſi formam nacti ſunt, genitalibus illecebris ſunt obnoxii, unde legimus Heliogabalum Imperatorem omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum virorum congregaſſe manipulos, ut ſecùm in turpi certamine arma aphrodiſia pertractarent ſtrenuè. Hoc idipſum de fœminis clariùs percrebeſcat, quæcumque enim magno, & oblongo præditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt proclives: naſus itaque cum peccandi anſam præbeat, ſi deindè ipſe meritas peccati pœnas ſubeat, admirationem afferre non debet.

Naſus multum uſum, commodumque noſtro corpori affert, per eum enim omnes intrant odores, item

item aër ad reſpirationem maximé neceſſarius, clauſo ore per eum ingreditur, & egreditur; item multumque facit ad faciei ornatum, & pulchritudinem. Hinc ſi maximus, vel parvus, vel ſimus, aut aquilinus, aut nimis longus, vel ulceratus, vel penitùs abſumptus ſit, maximam faciei deformitatam affert. Sic quoque per naſum, ceu canalem effluunt excrementa, qua de re Veteres eum putârunt eſſe cerebri emunctorium, & mucum pro cerebri excremento venditârunt, unde priſci vulgares ad humores, pituitam potiſſimum è cerebro evacuandum, errhina medicamenta naribus attracta; item eandem ex eodem cerebro eliciendam, ſternutatoria excogitârunt. Non eſt mucus cerebri excrementum, ſed dumtaxat partium narium internarum alimentum ante nutritionem degeneratum. Ab hoc excremento non patiuntur nares, ſicut non patitur oculus à lacrymâ, inteſtina à fœcibus, veſica ab urinâ &c. quia propria ſunt horum emunctoria. Patiuntur quandoque nares ab his excrementis, tunc cùm quid adventitium conſociatur, ut eſt Lues Venerea, unde oritur ulcus. Hoc narium ulcus duplex eſt, vel incipiens, & ſimpliciter vocatur ulcus; vel inveteratum, & appellatur *ozœna*.

Signa.

Præceſſit Lues quinque notatis modis contracta; quæ à nutrimento opportunis non fuit eliminata remediis, & eſtò appareat curata, temporis curriculo recens ulcus nullum, vel exiguum excitans dolorem invadit nares, quæ ichore madent; ſiccâ, & ſubnigricante obducitur cruſtulâ, quæ ſi violentiùs ſæpiùs attingatur, vel vi depellatur, vel à fortiori narium emunctione unà exturbetur, ſanguinem fundit, & mox denſior regeneratur cruſta. Si diutiùs hæreat, ſubter exedendo perpetuò procedit, & ulcus efficitur majus. Quòd ſi negligatur, in dies depravatur, donec tandem in ozœnam tranſeat, quæ eſt ulcus priori magis dolorificum ſordidum, & putridum cum cruſtâ ſordidiori, & humidiori, ex quo graveolentia emanat, adeò ut mucus, & ſanies graveolentem, & tetrum reddat odorem; anhelitus etiam ægri non modò adſtantibus, ſed & ipſi ægro nauſeam parit, unde ipſi, & aliis moleſtus, & abominabilis eſt. Sic ſæpè narium ulcera, quæ intùs latent, cognoſcuntur ſolùm ex eo, quod fœtor è naribus provenit.

Cauſæ.

Ulcerum narium cauſam putant *Vulgares* eſſe humores acres, putridos, & Venereâ malignitate imbutos à partibus inferioribus, ab hepate nempe per aſcenſum capiti communicatos, & à capite per deſcenſum catarrhosâ colluvie naribus impertitos, qui acrimoniâ ſuâ cutem erodunt, & nares exulcerant; in Ozœnâ verò eoſdem humores ſimul putridos, & virulentos eſſe autumant. Verùm errant *Vulgares* in ulcerum narium aſſignandâ causâ; nam non ab hepate in cerebrum per aſcenſum ſcandunt, quia inferiores partes, per quas tranſeunt, primùm exulcerarent, deindè cerebrum, & narium tandem partes.

Fiunt narium ulcera ex gonorrhœâ, puſtulâ, carie &c. malè curatâ in pudendis, à quibus particulæ acutæ acido-ſalinæ lentè, & dilutius ſerpendo unà cum nutrimento, ad narium epidermidem perveniunt, ibi maximè exaltantur, & pateſcunt cum narium excrementis, & quia Venereum virus eſt de ſalium corroſivorum genere, corrodit, & corrumpit naſi fibras, & ulcus fit, quod brevi temporis intervallo ſordidum, cruſtoſum, putridum, & graveolens evadit, & tandem naſi oſſa cum aliis ejus partibus exedit, iiſque deſtructis, intolerabilis exoritur fœtor.

Prognoſis.

Narium ulcera circa ſui exortum non ægrè curantur, debitis adhibitis remediis, præſertim ſi ſuperficialia munda, & externa ſint, verùm quia Luem Veneram comitem habent, ſemper pro ſuſpectis habenda ſunt, ideòque perpetuò in deteriorationem abeunt, & prava excitant ſymptomata. Utplurimùm cruſta nares obſtruit, & reſpiratio læditur, ac ulcere ampliato, olfactûs ſenſus extinguitur, vel ſi in ſarcoma, vel polypum degeneret. Multoties narium hemorrhagia ſupervenit, narium venis exeſis. Annua, cruſtoſa, interna, occulta profunda, putrida, & fiſtuloſa difficillimam habent curationem; ſenſim enim ſurpunt, narium pinnas effodiunt, interſtitiumque corrumpunt, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt, deformitatem inducunt, & vox vitiatur. Furtim palatum perforant, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum uſque ſenſim ſerpunt, & primùm oſſa, deinde carnem corrodunt, & tunc nulla ſalutis ſpes ſupereſt.

Curatio.

Vulgares in Venereis narium ulceribus curandis victûs rationem ad humorum acrimoniam temperandam, & eorum geneſim inhibendam præſcribunt, Corpus illis pharmacis, quæ hepar lue conſpurcatum reſpiciunt, & ſi ſanguis exuberet, phlebotomiâ utuntur. Caput fluxionis fontem exſiccant, roborantque, ne vitioſam materiam ulteriùs ulceris curationem impedientem tranſmittat, deinde ulcus exſiccant, & conſolidant.

Ad topica deveniunt, & primò cruſtas emolliunt, & auferunt, pro quibus emolliendis unguentum commendant, quod conficitur *ex medullâ oſſis bovis, cerâ novâ, oleo nenupharino, & roſaceo.* Vel utuntur *butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe aqua roſarum loto, oleo amygdalarum dulcium*, & ſimilibus. Cruſtæ emollitæ ſpontaneum expectant caſum, vel per ultroneam ſternutationem. Cruſtâ remotâ ulcus *decocto ligni guajaci, vel ejus ſpuma* eluunt, deinde *unguento de tutia, vel albo Rhaſis* illiniunt. Si hæc non ſufficiant, ulcus bis, ter, quatervè, *unguento Aegyptiaco in aqua hordei diſſoluto* abluunt.

Vel utuntur medicamento *ex melle roſaceo, farina hordei, terebinthinâ, & pulvere aluminis ſaccharini, additis aliquot granis mercurii præcipitati.*

Ulcere deterſo, illud exſiccant, probantque *Rondeletii* ſuffumigium, ut

℞. Ladani puri, hypociſtidis, maſtiches, myrrhæ a a ℥. iij. ſtyracis calamitæ, cortic. thuris, ſang. draconis, auripigmenti rubri ana ℥. ij. ſandarachæ ℥. jſſ. Excipiantur terebinthinâ, & f. trochiſci Verum venenatum eſt ſuffumigium ob auripigmenti, & ſandarachæ admiſtionem, quæ inter venena recenſentur. Vel ſummoperè commendant *aquam* ejuſdem *Viridem*, ut

℞ Æruginis æris ℥. j. auripigmenti ℥. jß. Tundantur ſubtiliſſimè, & coquantur in Vini unc. iv. ad conſumptionem mediæ partis, cùm refrigerent, adde. aquæ roſarum, & ſolani ana unc. jß.

Vel *ligni guajaci decocto* utuntur, *in quo diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum.* Sed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam ulceribus hoſtilem, præcipuè ubi adeſt oſſis exeſio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ chirurgi hujus unguenti uſum Veterinariis conſignârunt.

Ulcus narium ex Lue Venereâ difficillimæ eſt ſanationis, ac proindè medicamina, quæ ex Mercurii penu eruuntur, expoſcit, unde præmiſſis pilulis de Mercurio alibi deſcriptis, conveniunt lignorum, radi-

radicumque decocta, & poſt hæc, quæ particulas acido ſalinas in affectæ partis nutrimento exaltatas hebetant, corrigunt, & ad naturalem redigunt conſtitutionem, *ut gummi gu jaci naturale, antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, vel Mercurius diaphoreticus* per vices in formâ pilulari, vel aliàs aſſumenda. Interim non omittenda ſunt topica, inter quæ efficaciſſimum eſt *unguentum noſtrum magiſtrale* cap. V. de Bubone deſcriptum. Non credibile eſt, quantùm unguentum hoc valeat in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præſertim Venereis, putridis, malignis, vetuſtis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, conſolidat, putrefieri ac corrumpi non permittit, nec carnem excreſcere, & tandem ſanat unâ hebdomodâ magis, quàm aliud integro menſe. Sequens balſamus in narium ulcere eſt remedium rarò fallens, ut

℞. *Ocul. cancr. ſpermatis ceti ana. ℈ ß, Cinnab. nativi gr. vj. ſacch. Saturni gr. v, camphoræ gr. iij. balſami Peruviani q ſ. f. balſamus.*

quo ſæpiùs pars affecta illinatur. Vel ſequens linimentum adhiberi poteſt, quod eſt magnarum virium, ut ℞. *Ung. baſil. ʒ. j. ol guajaci, balſam. Peruv. ol. ſaſſafras gummi elem. ammoniaci diſſoluti. ana ℈. j. præcipitati alb. gr. ij. m. f. linimentum.*

Si verò ulcus ſub oculos non cadat, medicamenta in formâ liquidâ commendamus, inter quæ præſtantiſſima eſt *Aq. Viridis Hartmanni* alibi à nobis deſcripta, quæ cum penicillo, vel goſſypio, vel calefactâ tamen ulcus tange, vel irrora ſyringulâ, quæ mirificè non tantùm ulcus mundificat, ſed inſuper conſolidat, Vel adhiberi poteſt ſequens miſtura, ut

℞. *Aquæ plantag. ſampſuci ana. ℥. ß. mell. roſat. ℥. vj. ſpiritûs vini rectificati ʒ. iij. mercurii meteorizati gr. vii. m.*

& guttatim naribus abſorbeatur, vel linteolum hac miſturâ madefactum, & contortum naribus inſeratur, vel ſyringulâ intrudatur. Vel tandem fiat ſequens ſuffumigium, quod egregias obtinet vires, ut

℞ *Thuris, gummi animæ ana ʒ. ij. cinnabaris ʒ. j. m. f. pulvis*

pro ſuffumigio carbonibus injiciendus, & naribus excipiendus.

Cap. XIII.

De Oris Vlceribus.

Sunt quædam Oris ulcera ſuperficiaria, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quæ præcipuè infantibus lac ſugentibus accidunt, & lactucimen appellatur. Sunt exulcerationes in ſummâ cute, & in palatum, gingivas, linguæ latera, radicem, & quamlibet ejus partem ſerpunt. Quandoque profundiùs ſeſe demittunt; & palatum, carnemque linguæ exedunt, & ulcera abſolutè nominantur. Verùm de his non eſt noſter ſermo, cùm ſint ulcera ſimplicia, non negamus tamen aphthas infantibus interdùm adeò eſſe pernicioſas, ut penitùs eorum tenellam exedant carnem; ſed præſens noſter ſermo eſt de ulceribus à Lue Venereâ ortum ducentibus, quæ per ora non tantùm ſuperficie palatum, gingivas, linguæ latera, ejuſque radicem ſerpunt, verùm etiam brevi temporis intervallo profundiùs ſeſe inſinuant., & harum partum carnes exedunt.

Signa.

Si oris ulcera vulgaribus reluctentur præſidiis, ſub Gallorum vexillo militare cenſemus, hæc per ſe viſui patent, primùm levia, & ſuperficiaria, deinde profunda, & adeſa, vel albo, vel cineritio, vel nigro imbuta colore.

Cauſæ.

Aſſignant *Vulgares* pro oris ulcerum cauſâ bilioſos, aut pituitoſos aut melancholicos humores Lue infectos, in ore collectos. Verùm iſti humores vel antequam ad os colligantur, ſunt infecti, vel in ore infectionem contrahunt, ſi primum, pravitatem partibus, per quas tranſeunt, communicant; ſi ſecundum, quomodò in ore pravitatem nanciſcantur aſſignare tenentur. Cenſent à capite in os mediatè per deſtillationem per deſcenſum, ut Chymici loquuntur, ſed de his fabellis ad tædium uſque in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 8. *de catarrho* egimus. Immediate verò oris ulcera uni infecto tribuunt hepati, tanquam ignorantiæ aſylo, & omnes morborum cauſas à plantâ pedis ad verticem capitis uſque hepati refundunt.

Contrahunt Venerea ulcera infantes in ore cum lacte nutricum non aperto, ſed furtivo quodam modo Lues ſe inſinuat, inficitque. Miſelli infantuli, qui dum Lac pro ſuſtentandâ vitâ ab uberibus mendicant, cum lacte nutrix, ceu ſæva noverca mortis inſidias ſtruit alumno, inficiendo pocula.

Contrahuntur etiam in ore ulcera ex oſculis cum ſcorto in ore infecto, imò per ſolam converſationem halitu, vel compotatione. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorum mos eſt) totam combibonum turbam in uno, eodemque cyatho bibere, cùm quandoque inter combibones ſemper unus, & interdùm plures reperiri poſſint, qui in labiis, gingivis, linguâ &c. Venereâ patiantur ulcera: & talis Labiorum, gingivarum, linguæ &c. ſanguinolentia, corruptio, & ſanies in compotatione à potu eluitur, à qua ceſſando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod poſtmodùm non infectos inficere poteſt.

Fiunt oris ulcera ex ſuſcepto veneno Neapolitano, & non rectè à nutrimento extirpato, quod tempore ſerpendo, ad os tanquam ad aliquod corporis emunctorium devenit, ibi labiorum, gingivarum, palati, linguæ &c. fibras adoritur, eorumque proximum nutrimentum degenerare facit, exaltatur, & ſolvendo vim adipiſcitur, & ulcera emergunt exedentia.

Prognoſis.

Ulcera Venerea in pueris, ſi ſuperficiaria ſint, & recentia, facillimè curationem recipiunt, attamen profunda & diuturna pernicioſiſſima cenſentur; tum ob carnis mollitiem, quam facillimè exedunt, & ſerpendo, palatum, totumque os occupant, & ad gurgulionem, & fauces deſcendunt, & validiora expoſtulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tum quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & facilè ſalivâ eluuntur; tum quia partes valdè ſenſiles ſunt, & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandoque uti neceſſe eſt, irritantur; tum tandem quia metus eſt, nequid de medicamentis acrioribus in fauces delabatur, & majus vitæ diſcrimen oriatur. Unde neceſſe eſt ob has cauſas malum invaleſcere propter loci naturam calidam, & humidam, ac proinde infantulos conſumere, & hinc fit, ut interdum ex ulceribus Venereis acerbo ſuccumbant funeri.

Si adultorum ulcera debitis adhibitis medicamentis non profligantur, ſed putreſcunt, & à gingivis ſerpendo per palatum, totumque os occupant, & ad columellam, fauceſque deſcendunt, peſſima cenſentur, & fortiſſimis indigent medicamentis, quibus ſi non cedunt, lethalia ſunt, præſertim ſi exedentia, æger debilis, ſi livorem, nigredinem, & veluti cruſtam contraxerint, periculoſa ſunt. & irreparabiles mors præ foribus cubat.

Curatio.

Curant *Vulgares* gallica infantulorum ulcera, idoneam victûs rationem nutricibus præſcribendo, quæ refrigeret, & exſiccet; verùm refrigeratio ulceribus mordax, & quia ulcus exſiccatione indiget per ſe ipſos, nunquam ſanaretur ob aſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Deinde ad oris medicamenta recurrunt mitiora, ut ſunt *aqua plantaginis, roſarum, violarum cum ſyr. de roſis ſiccis, granat. de moris* pro oris illinctu. Vel ad *decoctum ligni guajaci cum ſyr. de moris, portulacâ, & myrtill.* Si fuſca, vel livida pro illinctu utuntur

℞ *Aquæ plantag. unc.* ß. *mell. roſ.* ℥. *ij. diamori* ℥. *iij. aluminis gr. vj. m.*

Venerea adultorum ulcera curant *Vulgares* iiſdem remediis ac in infantulis, ſed paulò fortioribus pro corporum naturâ, ut *decocto hordei, ligni cum iiſdem ſyrupis, melle roſato &c.* quibus nihil proficientibus *Ægyptiaco* utuntur *unguento in aquâ plantaginis cum pauco aceto, & melle diſſoluto.* Verùm hæc medicamenta erodentia adjunctum habent periculum, ne in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera producere poſſunt. Vel ea *ſpiritu vitrioli, vel aquâ forti* leviter tangunt. Sed hæc medicamenta corroſiva ſunt, carnem exedunt, & eorum acutie potiùs malum adaugent, quàm levant. Si hæc ulcera putridam habeant carnem, eam totam præſcindendam, vel ex ea parte *præcipitati pulverem* admovendum *cum goſſypio in aquâ plantag. priùs infuſo* jubent; attamen fruſtrà præcipitatum adhibent ob aſſiduam oris humiditatem, cùm in parte diù perſiſtere non poſſit, nec in ulcus agere.

Nos ita in infantulorum ore ulcera curamus, ſi contracta fuerint ex infectâ matre, vel nutrice, hæc pilulis purgetur mercurialibus, & in purgationis actu infantulo lac præbeat, ut unà purgetur. Cibus præſcribatur melioris nutritionis, vitentur acida, & ſalſa, omiſſis aromatibus. Poſtmodùm ſumat nutrix aquam noſtram *Anti-Veneream*, & interim ulcera in ore *decocto hordei, & melle roſato ſimplici* illiniantur, vel *decocto Veronicæ, cui addatur aliquid ſpiritûs Vitrioli, vel ſulphuris per campanam:* Verùm expertum eſt à nobis majoris energiæ ſequens medicamentum, ut

℞. *Aquæ plantag. unc.* j. *mell. roſ. ſimpl. unc.* ß. *ſpiritûs vitrioli philoſophici, ad gratiſſimam aciditatem, m.*

& tangantur, & ſic non reſiſtent. Vel *aquâ viridi dilutâ cum aquâ perſicariæ* tangantur.

Adultorum ulcera Venerea, ſi recentia ſint, facillimè cedunt medicamentis, quæ propoſuimus pro infantium curatione, vel ea leniter tangendo *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris cum melle roſaceo diluto*, ut guſtus ſpiritûs acidior adhuc percipiatur; vel *mellis roſacei tincturâ, vel lapidis ſalutis aquâ* tangantur.

Si contumacia, rebellia, & inveterata ſint aliter tractari debent, curatio itaque inſtituatur, corpus pilulis deplendo mercurialibus, & poſtmodùm ſuprà deſcriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, quòd ſi his reluctentur, quia putrida, & calloſa, expertum erit remedium, ea pluries *aquâ ſaphirea, vel melle roſ. ſale armoniaco immiſto* tangere, vel *ſpiritu ſalis armoniaci perſicariæ aqua diluto ad ſenſilem aciditatem.* Cave, ne *aqua ſtygia* ea tangas, (ut aliquorum vulgarium mos eſt) quæ vires in metallis eluſerit, vocaturque *aqua Mortua*, nam non per hoc veneni corroſivi indolem depoſuit. Si ſerpentia ſint, *lixivii ex Reguli fœcibus* attactu ſiſtuntur. Verùm *aqua mercuriali* leniter contacta brevi ſaneſcunt, & *gargariſma ex perſicariæ decocto cum ſublimato dulci* expertum eſt apud nos remedium. Interdum tam maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamentum, præſertim ſi profunda ſint, tunc *aqua viridi* cum goſſypio, vel penicillo madefaciendo, & cavitates tangendo, funditùs exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parùm, vel nihil profecerit, ud oris ſuffumigium, tanquam ad ſacram anchoram, confugere neceſſe eſt.

Cap. XIV.

De Tonſillarum Ulceribus.

Duæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem, paulò ſupra laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus hominibus poſitæ ſunt, quæ rotundæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proinde vulgò à figura amygdalæ, Latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, Græcè verò pariſthmia ob ſimilitudinem ab iſthmo ſignificante auguſtam terræ partem, ſeu telluris brachium inter duo maria jacens; necnon antiades, quia primò oculis ſe offerunt.

Conditæ ſunt à naturâ tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutionem, item ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ij, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum Medico, ſed majus ægroto faceſſunt negotium; intumeſcunt enim ſine inflammatione, ardore, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdum inflammatione, ardore, dolore, & ſiti infeſtantur cum deglutionis, & reſpirationis difficultate. Qua inflammatione in abſceſſum degenerante, pus intra fauces effunditur, unde ſæpè ulcus ſordidum, & fœtidum relinquitur. Quandoque non ſuppurantur, & in ſcrofulas, ſcirrhoſoſque degenerant tumores. Tandem citra inflammationem fit ulcus illas exedens, quod utplurimùm Lui Venereæ familiare eſt, de quo præſens eſt noſter ſermo.

Signa.

Præceſſit Lues malè curata, vel clãdeſtinè cum lacte, oſculis, compotatione &c. ſe inſinuavit. Tonſillæ aliquantulùm majores tactu, & viſu cognoſcuntur, intùs verò ceu quoddam carnis fruſtulum faucibus adhærens mole ſuâ premit, obſtatque ne facilis diglutitio fiat, Ardorem, & dolorem inferunt moleſtum, ſitim, & ſiccitatem excitant, paulatim fiunt ulcera, partim alba, & maculis ſimilia, partim colori cineritio, aut cruſtis non diſſimilia, quæ ferro inuruntur.

Cauſæ.

Tonſillarum ulcera excitari clamitant *Galenici* ab humoribus bilioſis, & pituitoſis in hepate Lue conſpurcatis, qui in caput transferuntur, & inde in tonſillas, illaſque erodunt, & exulcerant.

Fiunt tonſillarum ulcera poſt contractam Luem vel per lac, oſcula, compotationem, vel concubitum, tunc cùm particulæ acido-ſalinæ in latice hoſpitantes, à quo antea diluebantur, in laxam, & ſpongioſam tonſillarum ſubſtantiam vehuntur, nec per ſalivoſum liquorem excluduntur, ſed inibi exaltantur, & tantam corroſivam adipiſcuntur indolem, ut unà cum epidermide non tantùm mollium tonſillarum continuitatem ſolvant, & corrodant, ſed etiam ſæpè in totum auferant.

Prognoſis.

Ulcera tonſillarum, ſi mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curantur; at ſi negligantur, quæ munda ſunt, & exigua, ſordida, lata, & profunda evadunt quodam concreto humore albo, aut nigro.

Exigua

Exigua quandoque, & rara oriuntur ulcuſcula, quibus ſupervenientia alia in unum ulcus latum coaleſcunt. Si ulcera depaſcendo ſerpant, gurguſionem, linguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præſepiola occupant, dentes labefectantur, nigreſcunt, vacillant, & tandem decidunt, undè ægri inediâ, & fœtore conſumpti moriuntur. Quòd ſi ulcera per tracheam ſerpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem ſuſtinent, obortâ tuſſi, ſpirandique difficultate, eodem die ſtrangulant.

Curatio.

Tonſillarum ulcera venerandi barbati curant phlebotomiâ, medicamento purgante, & aliis diverſionibus. Deinde quia talia ulcera à ſalivâ perpetuò humidiora fiunt, adſtringentibus, & exſiccantibus utuntur medicamentis; unde ſi ulcus ſit ſuperficiarium, cicatricem inducentia uſurpant, collutiones nempè *ex vino, cui balauſtia, malicorium, gallæ immaturæ, folia myrti, oleæ, & ſumach fuerint incocta, & parùm aluminis diſſolutum.* Vel utuntur gargariſmis, ut

℞ *Aquæ mulſæ lib.* j. *diamori unc.* iß. *m.*

Vel ℞. *Aquæ plantag. lib.* iß. *ſyr. de moris unc. ii. mell. roſ. unc.*j.*alum. ſciſſil.* ℈. j. *aceti roſ. parum.m.*

Sed neſcimus, an hæc magis exſiccare, quam humectare valeant. Vel frequentiùs abluunt os *vino, in quo bolus Armenus ſit diſſolutus.* Si ſordidum ſit ulcus, pro gargariſmate utuntur *decocto ligni ſancti cum alumine, & melle.* Quandoque penicillo exulceratas tangunt tonſillas *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris vel aqua aluminoſa Fallop.* ut eas magis exulcerent.

Ulcera tonſillarum Venerea nos curamus primò pilulis mercurialibus totum deplendo bis, vel ter, interim gargariſmo de peto, vel efficaciùs utimur ſequenti

℞. *Decoct. Satureia, perſicariæ, plantag. lib.* j. *mell. ros. ſimpl. unc* ij. *ſalis armoniaci* ʒ ß. *m.*

Si ſordida ſint, ea mundificat, & conſolidat *infuſio lapidis ſalutis, & tinctura mellis roſati ſimplicis.* Vel ſequens gargariſmus, ut

℞. *Rad. tormentillæ, & ſalſæ parillæ ana unc.* ß. *Veronicæ, & fol. querc. ana m.* ß.

f. decoct. in aquâ rad. conſolidæ ad remanentiam lib. j. *in qua diſſ.*

merc. dulc. ſubtiliter pulveriſati ʒ. j.

Si depaſcentia, tangantur *lixivio ex reguli fœcibus*, verùm præ cæteris maximè valet *Aqua Viridis Hartm.* calefacta; quâ cum penicillo bis in die tangantur, & hac aquâ in oris, tonſillarum, & columellæ ulceribus nos familiariter utimur, & ſic feliciter cedunt, quod ſi non eveniat, ad partis *ſuffumigium ex cinnabari, & thure*; tanquam ad ſacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum ſanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imo tantùm hoc ſuffumigio multos, quos tanquam incurabiles, & deploratos barbati poſt varios cruciatus deſeruêre, priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Cap. XV.

De Columellæ exulceratione.

Deſcendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitus juxta narium meatus ſupra Laryngis rimam, inter tonſillas, quæ Uvula appellatur, eſt morboſa hujus carunculæ affectio, cùm ejus ſummum uvæ acino non abſimile appareat. Proprium hujus carunculæ nomen eſt columella; quia oblunga, & rotunda, columnæ ad inſtar, parvam columnam, ſeu columnellam efformat. Dicitur quoque gurgulio, ſeu gargareon. à ſono illo, qui in gargariſatu auditur. Ejus ſubſtantia eſt glanduloſa, mollis, ſpongioſa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet ut diximus, rotundam, teretem, ſuperiùs craſſiorem, & inferiùs in acutam obtusè deſinit. Hæc caruncula ſuos patitur manes ſcilicet laxitatem, tumorem, inflammationem, & atrophiam, de quibus hic nos non agimus, ſed ſolùm de hujus carunculæ Venereâ exulceratione nôſter erit ſermo.

Signa.

Hujus affectus ſigna ſub oculos veniunt, apertò ore, & depreſſâ linguâ, columellæ exulceratio cognoſcitur: laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandoque cineritio cum ardore, & ſorditie graveolentem ſpirat anhelitum,

Cauſæ.

Columellæ exculcerationem fieri autumant *Vulgares* ab humore acri, & ſalſo Lue Venereâ infecto; à cerebro in columellam fluente, Verùm hæ vulgarium putatitiæ fluxiones ſunt veluti Siſyphi ſupplicium, ut fabulantur poëtæ, qui ſaxum ingens in montis verticem provolvere cogitur, & cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorſum relabitur.

Ulcera columellæ fiunt ex veneno Venereo contracto ſive furtim; ſive quinque ſuprà notatis modis, & non ritè eliminato internis remediis à nutrimento, non aliter ac de oris, & tonſillarum ulceribus diximus.

Prognoſis.

Columellæ exulceratio feſtinam requirit opem; aliter in pernicioſum, & operoſum deſinit ulcus, quo tota exeditur, & quibus columella adeſa eſt, potus ex ore in nares regurgitat; inſuper rarò clarè, & articulatè loqui poſſunt, inſervit enim ad vocis modulationem, unde vocis plectrum ab Anatomicis appellatur. Inſuper, & quod pejus phthiſis imminet periculum, cùm particula jam deficiat, quæ aëris frigiditatem moderatur, ne in pulmones irruat, eoſque lædat.

Nos juvenem, & ſcortum, columella quorum tota adeſa fuerat a Lue curavimus, qui nunc vocem claram, & ſonoram, expeditamque conſervant, quia vicinæ aliæ partes ad vocem conferentes non læſæ fuerant. Item mulierem ſanitati reſtituimus, cujus columella non totaliter adeſa fuerat à Lue, ſed veluti filò pendula remanſerat à Luis curatione, & quia multum illi faciebat negotium in ſermone, cibo, & potu, nos, ut moleſtiam tolleremus, apprehenſam volſellâ forfice reſecuimus, & ſanguinis fluxum terrâ exanimatâ vitrioli ſtatim conpeſcuimus, ſed quia aliæ vicinæ læſæ fuerant partes, vocem in raucam, clangloſamque mutavit. Omnes incolumes vitam degunt, ſed horum deploranda eſt ſalus, nam qui columellâ deſtituuntur, phthiſici moriuntur.

Curatio.

Ad columellæ ulcera ex Lue *Vulgares* hoc utuntur linimento, quo ea tangunt, ut

℞ *Ung. Ægyptiaci unc.* ß. *alum. uſti* ʒ. ß. *mell. roſ. unc.* jß. *m.*

Sed parum feliciter in hoc linimento utuntur unguento Ægyptiaco propter viride æs, quod ejus compoſitionem ingreditur, potiùs enim corrodendo, quàm ſeparando, ſuas abſolvit operationes. Inſuper Ægyptiacum partem affectam nigredine tingit, quod omninò vitandum eſt. Si verò contumacia fuerint; *aq. forti dilutâ, vel aquâ, in qua mercurius ſublimatus decoctus fuerit*, utuntur. Verùm aqua fortis, licet diluta venenatam non reſpuit qualitatem, ideòque ſi per ſe metalla corrodit, diluta & in gradu remiſſo carnes abſumere; & corrodere valebit, & eò magis columellam, quæ molli, & ſpongioſâ dotata eſt ſubſtantiâ. Mercurius ſublimatus in aquâ decoctus non deſinit dilutè continere vim corroſivam, venenatam, & cauſticam, ideòque non tantum columellam; & proximas partes eò magis venenate exulcerabit

cerabit, verùm etiam ſi fortè in aſperam arteriam, vel in œſophagum gutta aliqua delabatur, in magna noxa, & vitæ diſcrimine verſatur ægrotus. Inſuper ſanguinem inflammat, unde ſputationes cruentæ, aliaque graviſſima oriuntur ſymptomata, & ipſa patientis deſtructio.

Ulcera ex Lue Venerea tam columellæ, quàm cujuſcumque oris partis curamus univerſalis luis extirpatione, & hac ratione ulcera incipientia in iſtis locis unà cum lue ſponte evaneſcunt; quòd ſi interim curare velis, *ad aquam lapidis ſalutis*, *Veneream*, *vel melis tincturam*, & tandem *ad aquam viridem*, quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fœdam, & conſolidationem inducit perfectam, vel *ad ſuffumigij topici* uſum deveniendum eſt, & ſic facilè eliminantur. Prædicta remedia his ulceribus adhibita, non præmiſſis univerſalis luis curationibus, nunquam Medicum, & ægrotum fallent, quæ remedia mille experimentis à nobis comprobata fuêre: verum aliquo temporis ſpatio interjecto, vel recidivam patiuntur, vel graviora luis Venereæ ſymptomata excitantur. Unde poſt perfectam horum ulcerum ſanationem, præmiſſo leni cathartico, propinari debet Aqua noſtra *Anti-venerea*, quæ univerſalem luem, ejuſque omnia ſymptomata ex toto corpore radicitus eliminat.

Verùm fuſiùs de labiorum, dentium, gingivarum, faucium, palati, laryngis, œſophagi, tonſillarum, uvulæ, linguæ, & naſi morbis, necnon de ranula, balbutie, cœteriſque vitiis, quatenus loquelam depravâre poſſunt in *noſtrâ Grammatica ſpeculativa* egimus *capite de Barbariſmo*.

Cap. XVI.

De Alopeciâ.

Accidit quandoque in lue Venerea non ſolùm in capite capillorum, verùm etiam in mento, & ſupercilijs capillorum defluvium: Malum hoc Alopecia vocatur, cui plures ſunt ſpecies, nempe Ophiaſis, Area, & Calvitium. *Area* eſt quando in aliqua capitis parte capilli areatim decidunt, & ſub ſe comprehendit *Alopeciam*, ideſt omnimodam depilationem, ſive ea fiat in capite, mento aliiſque locis piloſis, & *Ophiaſin*, in qua ſemper capilli à capite decidentes, certam quandam figuram depilatam conſtituunt, nimirum ab occipite ad aures, frontiſque partem anteriorem in modum carinæ. Quando autem capillorum pars undique à capite decidit, & pars remanet rara, tunc ſimpliciter *capillorum defluvium* appellatur.

Signa.

Ex his, quæ diximus, & dicemus, hoc malum facilè innoteſcit.

Cauſæ.

Vulgares alopeciam fieri dicunt ex capillorum radicis eroſione ab infectis Venerea labe ſuccis, quos quidem tenues eſſe, & halituoſam habere naturam credunt: Verùm nunquam tam benè locuti ſunt vulgares, quàm nunc, ſed nihil dicunt, cùm ſuccorum, ſive halituum non explicent naturam.

Fit alopecia, quando particulæ acido ſalinæ non erumpunt in ulcera, ſed glandulæ cutaneæ, quæ poris adſtant cutaneis, ex quibus capilli tanquam ex fundo emanant, & in quibus radicibus ſuis infixi ſunt, exeduntur, ita ut abſumptis capillorum radicibus, atque adeſis, capillos quoque decidere neceſſe ſit.

Harum affectionum diverſitas oritur à particulis exedentibus, non tamen undique æqualiter, ſed alijs tenuioribus, unde rectam viam ſervare nequeunt & tenuiores à craſſioribus impediuntur, in ſuo curſu remoram contrahunt, & capilli obliquè excidunt, & fit *ophiaſis*. Vel oritur à majori quadam particularum copiâ, quæ magis ad unam partem, quàm ad aliam confluit, capilli inibi omnes areatim excidunt, & fit area. Vel ad hanc, vel illam glandulam piloſâ particulæ ſalſæ & acres deferuntur, capillorum radices abſumunt, & rari excidunt, & *capillorum defluvium* fit.

Ab acribus, ſalſis, ſulphureiſque particulis capillorum radices corrodi, illoſque decidere probant ſequentia, quòd affectus hic contingere ſolet, quibus magna ineſt acrimonia: Poſt febres potiſſimùm malignas decidunt capilli, quia ſalinæ, & acres particulæ ad has glandulas transferuntur, & radices abſumunt. Sic in phthiſicis capilli decidunt, ob præcedentem ſanguinem acrem liquorem nutritìtium conſpurcantem, qui indè acrior factus capillorum radices erodit. Sic quoque talis radicum pilorum corroſio fit ex applicatione olei vitrioli, aquæ fortis, arſenici, calcis vivæ. Hujuſmodi eſt balneatorum unguentum, quod ad pudendorum loca depilanda inſervit, componiturque *ex auripigmento, calce aquam non expertâ, & oleo communi* pro incorporatione. Sic etiam à veneno corroſivo aſſumpto capilli decidunt.

Prognoſis.

Alopecia ex lue Venereâ in principio facilè ſanari poteſt, at neglecta calvitiem inducit, quæ multoties, in incurabilem, horridamque degenerat morphæam, miſerabiliter deturpat, & ita ridiculos reddit ægrotos, ut ampliùs non cognoſcantur.

Verùm noſtris hiſce temporibus calvities, capillorumque defluvium, alopecia, & ophiaſis nullam inſignem turpitudinem, aut deformitatem parit; hodiè namque ferè omnes caput, barbam, & moſtaces bis in hebdomadâ ſibi abradunt monachorum more, & adſcititiâ utuntur comâ, cujus uſum introductum fuiſſe credimus, ut has ægritudines occultare poſſent. *Cajus Julius Cæſar Imperator* calvitium ita iniquo tulit animo, ut poſt plurima incaſſum attentata remedia, à Senatu tandem perpetuam laureæ geſtationem impetravit: Qui ſi hoc noſtro ſæculo viveret in maximâ felicitatis partem ſibi duceret capillitio tegumento ex alienis capillis cõfecto calvitiũ occultare. Imò noſtris temporibus, & præſertim hac in noſtra civitate ad juventutem ſimulandam adſcititia coma multum confert, omnes namque ſenes hoc artificio, & bis in hebdomadâ mentum, & moſtaces abradendo, antiqui videntur juvenes.

Curatio.

Vulgares corpus ab infectis ſuccis purgant, & ſiqua ſanguinis excretio cohibita fuerit, infernas tundunt venas, deinde capillos, vel pilos deradunt, & ob alopeciam credimus capitis capillos abradendos, pro quibus artificioſâ quiſque utitur Cæſarie, & barbam decurtandi uſũ Hiſpanico more introductum fuiſſe: Verùm id non omnes admittunt, & præſertim religioſi, quorum morbos occultos eſſe decet. Et quia capillorum defluvium non eſt laxantibus tractandum, nam hæc malum redderent deterius, adſtringentibus utuntur decoctis pro capitis ablutione, poſt ablutionem laudant *ſuccum ladani concretum*, *contuſum*, *& maceratum in oleo myrtillorum*, *& roſaceo omphacino*, quo bis in die locum inungunt: Sed hæc etiam malum pejorant, ulcera, dolores, & gummata ex pravis retentis ſuccis oriuntur. Interim maſticatoria præſcribunt *ex radice pyrethri*, *angelicæ*, *maſtiche*, *caryophyllis &c.* ut copioſiſſimo excitato ſputo, pravi retrahantur ſucci à partibus capilloſis, vel piloſis.

Si hæc non juverint ad ligni, & ſalſæ decocta cum ſudoribus, & dejectoriis accedunt, quòd ſi non profecerint, ad particularia capitis, & faciei ſufumigia confugiunt. Si autem malum obſtinatè particularibus reluctetur ſuffumigiis, ad totius corporis ſuffumigationem, deſcendunt, ut

℞ *Aloës*, *thuris*, *benjoini*, *camphoræ ana ℥. iij. gall. moſc. ℥. j. lign. aloës ℥. ij. cinnabaris*, *auripigmen-*

menti, & marchaſitæ aureæ ana ℥. j. m. f. pulvis. Inſpergendus ſuper accenſos carbones ad totius corporis ſuffitum. Bardum ſuffumigium, quia ipſi bardi; putant enim vulgares odoratorum fumũ aliquid antidoti pro lue continere,& corpus penetrare poſſe,quod falſiſſimum eſt. Credunt quoque auripigmentum eſſe pro lue præſidium, & tamen venenum eſt, niſi dicere velint, quod unum venenum expellit alterum,& non intendit,cùm ambo hæc ſint corroſiva. Ponamus hominem auripigmenti ſuffitum inſpirare, & certiſſimè veneno necabimus illum. Tandem opinantur marchaſitam, quæ eſt cautes metallica, ad ignem in fumum converti, & lui conſulere. Iſti maleferiati ſectatores decipiuntur, & decipiunt, nec medicamina examini ſubjiciunt, ſed pecudum more eunt, quò itur. Luis Venereæ ſanatio tantùm in cinnabari conſiſtit, tanquam proprio alexipharmaco,alia adjuncta ſunt mera inutilia.

Si ce ciderint capilli,vel pili,diverſis lixiviis caput, vel faciem lavant,deinde aſpero linteolo illud fricant, donec cutis erubeſcat, & tandem, ut capilli, vel pili renaſcantur, plùries caput, vel faciem urinâ lavant.

Alopeciam curabis præmittendo dejectiones per aquam ſolutivam magiſtralem, ac deinde per mannam Mercurii, ut paulò ſuprà præſcripſimus: poſtmodum in hypocauſto infirmo ſudores cõſule, quos præcedat ſequens vulnerarium per horæ quadrantem:

℞. *Limaturæ ligni ſancti ℥. ij. limaturæ cornu cervi ℥. j. ß. Croci ℈. ß. Zinziberis ℈. j. Santalor. rub. contus. ℥. j.*

Ponantur hæc omnia in vas vitreum cum lib. j. aquæ fontis, illudque optimè occlude, ac in M. B. bulliant per tres horas, poſteà refrigeretur, & aqua à pulveribus exprimatur. Hujus aquæ uncias quatuor infirmo exhibe ante ingreſſum in hypocauſtum, poſt ſudorem capitis cutem ſequenti aquâ irrora:

℞. *Aquæ vitæ opt. lib. j. in eâ diſſ. merc. meteorizati gr. IV.* & poſteâ cum eâ cutem irrora.

Tandem,ut citò renaſcantur capilli, caput inũge *oleo Bufonum* alibi deſcripto, vel *de ovorum vitellis,vel oleo mellis* quod ita paramus:

℞. *Favos reſiduos poſt mellis expreſſionem q. ſ. pone in tigillo ſupra ignem, & miſce cum arenâ ad ſufficientiam, forma globulos, & inde retortæ vitreæ adapta recipiens, perge diſtillando,& eructabit oleum flavum.* Cave, ne urſi pinguedine caput ungas, nam cani renaſcentur capilli. Item ſi locus depilatus ſequenti famoſo inungatur liquamine, largiter regignuntur capilli, ut

℞. *Carnium limacum,apum, veſparum, ſanguiſugarum, ſalis fortiter aduſti ana partes æquales.*

Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato inſtar cribri, ac ſubtus illud aliud colloca vitrum,quod ex ſuperiori liquorem ſtillantem recipiat, qui ſenſim intra multos dies è ſuperiori miſturâ reſolvetur, quo locus depilatus priùs ad rubedinem frictus inungatur.

Nos experti ſumus remedium pro renaſcendis in areâ capillis, & tale eſt *limonum ſuccus, in quo diſſolvitur nitrum*, pluries depilato loco affrictus. Si glandulæ piloſæ planè dificiant, vel pori, per quos capilli erumpere ſolent, vel planè coaliti, & obliterati ſunt, incurabilis eſt alopecia.

CAP. XVII.

De Rhagadibus.

INter alia luis Venereæ importuna Symptomata; quæ inquinatos torquere ſolent,annumeratur Rhagades, ſive fiſſuræ in volis manuum, & plantis pedum, quæ ſunt ulcuſcula oblonga diſcindentia in rimas, ſive rugas, ſuntque ſciſſuræ his non abſimiles, quæ ſæpius inferius, & quandoque ſuperius oris labrum, & mammarum papillas occupant. Hæ rhagades ex lue Venereâ non ſolùm in volis manuum & pedum plantis fiunt; verùm etiam in ano, & utero nunc humidæ, & ſanioſæ, nunc ſiccæ,& calloſæ. Nos hîc tãtùm loquimur de rhagadibus,quæ luis Venereæ ſeminio affligere ſolent, nam extra hanc luem etiam moleſtare poſſunt, & harum à priſcis Medicis facta mentio eſt, antequam Venerea lues incepiſſet.

Signa.

Ex his, quæ diximus,ſigna manifeſta ſunt, nam ſunt ulcuſcula rimoſa,& oblonga cum pruriginoſo dolore, tetro odore,ac virulento humore,ita ut nigrum quid, vel viride, vel citrinum fœtens effluat; aliquando tamen nihil ſcaturit, ſed ſiccæ, & calloſæ ſolummodò apparent ſciſſuræ.

Cauſæ.

Vulgares ineptè credunt hepar lue inquinatum humores phlegmaticos, ſalſos,& aduſtos generare,& his ad volas manuum, & pedũ plantas tanquam ad emũctoria ſe exonerare quibus cutis in rimas dehiſcit. Ecquis barrus de plebe homo in triviis nutritus non fieret unâ horâ celeberrimus Medicus de ſolo hepate in unoquoque morbo differens? Certè ſine labore, & ſtudio hepaticam aſſequetur medicinam, quam omnes profitentur vulgares, & ſine dubio inter *Galeniſtarum* proceres aſſidere, iſtis negotium faceſſere, & minimè garrulitate ſuperari ſolo hepatis commento. Docent vulgares volas manuum eſſe hepatis ſpeculum, quaſi chiromanticorum more, inſpiciendo manuum volas, divinare ſalubrem, vel inſalubrẽ hepatis conſtitutionem.Concederemus,ſi res ita ſe haberet,hoc in dextræ manus volâ,quæ vergit ad hepar,non verò in ſiniſtrâ, quæ tantùm è lienis conſpectu ſita eſt,& ſplenem non hepar reſpicit. Crederemus utique cum vulgaribus, ſi noſtrũ judicium eſſet limitatum,rhagades non ſolùm in manibus, verùm etiam in pedibus, labiis, utero, & ano,ſi hepar eſſet veluti totius corporis monarcha,& ut tyrannus in cuncta dominaretur non jure, & legibus æquis, verũ quadam animi inſolentiâ,& feritate.

Fiunt rhagades ex prægreſſâ lue Venereâ,cujus virus appropriatis remediis non fuit exturbatũ à nutrimento, ſed temporis curſu particulæ acres,acidæ,& ſalſæ furtim ſerpendo ad manuum palmas,& pedum plantas cum latice deveniunt ibi exaltantur, alimentum inficiunt, & ulcera ſecundum rectitudinem rugarum corrodentia producunt.

Prognoſis.

Rhagades pruriginoſæ ſunt,ideòque moleſtiſſimæ, quæ ſi negligantur,ad plures annos durare ſolent, vel facilè in ulcera exedentia degenerant.

Curatio.

Pro rhagadum curatione *Vulgares* priùs de communi propinant purgans, deinde ſalſæ decoctum ad plures exhibent dies,& tandem ad topica deveniunt medicamẽta.Abluunt manus,& pedes *decocto guajaci,ejus corticis,ſcabioſæ,& pentaphylli,* ſi verò durities adſit,manè, & veſperi pedes,& manus macerãt in *decocto ejuſdem guajaci parato cum radicibus althææ,foliis malvarum,violarum plantaginis, & hordei in jure pulli*: poſtmodum adſtringentia addunt,& tandem manuum palmas,& plantas pedum inungunt *butyro,adipe anſeris, vel gallinæ,vel pomatâ, unguento albo camphorato, de plumbo, ceruſſa*, vel tangunt rhagades *aquâ aluminosâ magiſtrali. Hercules Saxonia* refert ſe mulierem cognoviſſe; quæ octo annis continuis manuum rhagades paſſa fuerat, & inutiliter omnium, & Venetorum, & Patavinorum Medicorum operâ uſa fue-

rat, brevi, & facilè curatam fuiſſe ſucco herbæ, quam alii *artemiſiam*, alii *tenacetum* vocant, in omnes fiſſuras diligenter pennâ illito, & omni manuum lotione omiſſâ. Verùm ex his vulgarium medicamentis nil frugi ſperari poteſt, & licet per longiſſimum tempus adhibeantur, morbum protrahere, non verò curare poſſunt.

Curamus rhagades, particulas acres, acidas, & ſalſas lue Venereâ temeratas diluendo, educendo, vel demulcendo, pro quibus aſſequendis primò patiens bis, vel ter pilulis cum mannâ mercurii purgetur, deinde manè & veſperi aquâ mercuriali tangantur. Vel cutis rigiditas emollientibus compediatur *mucilaginibus ſeminum cydoniorum, pſyllij*, quibus *mercurij dulcis parùm* addimus. Vel rhagades manè, & veſperi inunge hoc unguento, ut

℞. *Axungiæ porcinæ q. pl. m. cum oleo tart. p. d. facto, donec f. ung.*

Verùm ſolent quandoque ita rebelles, & obſtinatæ eſſe rhagades, ut cuique optimo topico reluctentur, tunc *ſuffumigentur* manus, & pedes *mercurij ſuffitu*, vel *inunctione fricentur mercuriali*, vel *mercurius ita miſceatur cum unguento pomato, donec nullum granum appareat*, & affectæ obliniantur partes, & interim ab omni manuum lotione abſtineat æger. Vel tandem aquàm noſtram Anti-Veneream ſumat, & abſque topicis medicamentis ſponte ſanantur, ut pluries nos experientia docuit.

Cap. XVIII.

De Moris, Criſtis, Verrucis &c.

NUllus ager tam ferax reperitur, quàm Gallicus; in ipſo enim ſemel tectum ſeminium Venereum ſuo fermento vegetat, germinat, creſcit, floreſcit, fructificat, ſuiſque ſucceſſivis generationum periodis uberem fert meſſem: Verùm hi fructus ſunt corruptæ genetricis ſoboles, non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus innaſci dicitur. Hujuſmodi ſunt quædam carneæ excreſcentiæ dictæ, mora, criſtæ, verrucæ, ficus, condylomata, thymi &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice ex lue Venereâ innaſcuntur.

Signa.

Prædictæ excreſcentiæ Venereæ cognoſcuntur his ſignis, nam

Mora ſunt excreſcentiæ ſimilitudinē quandam mororum arboreorum referentia, atque nomen ſortita. Oriuntur in pene, pudoris ſinu, & podice.

Criſtæ ſunt carunculæ ani criſtaceæ, pullorum gallinaceorum criſta referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitûs abuſu naſcentes.

Verrucæ, aliàs dicuntur porri, ſunt quædam carneæ excreſcentiæ, quæ exterius quaſdam obtinent radiculas ad porrorum ſimilitudinem, & id ob majorem ſiccitatem.

Ficus, ſeu Sycoſes ſunt quædam excreſcentiæ tam circa anum, ejuſque circulum, vel pudendum, quàm circa uterum, ubi hæmorroidales, & menſtruales terminantur venæ, quæ baſim habent ſtrictam, ſupernam verò partem latam, ficubus, non abſimiles, à quibus nomen ſortitum eſt. Vocantur etiam mariſcæ.

Condylomata ſunt tumores in ſinu muliebri, vel in ani margine excitati, ſimiles digitorum pugno, aut maturis moris, aut ficui, aut grano uvæ nigræ.

Acrochordon eſt verruca penſilis, orbicularis anguſtæ baſis, ita vocata, quod chordæ nexu ſuſpenſa videatur, una vel ſola vix naſcitur, ſed ferè ſemper pluralis magnitudine piſi, vel ad ſummum fabæ, rarò major, in ſummitate latior, in inferiori circa corporis cutem eſt tenuior, ita ut quaſi pediculo ſuffulta appareat cuti eſt ferè concolor, perdura, & aſpera.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ſubrubra, oblonga, thymi ſummitatis colorem referens, & augeſcens, ac in exciſione plurimùm ſanguinis profundens, ejus generatio eſt circa ſedem, & pudenda.

Myrmecia ſunt verrucæ humiliores, inferiùs latiores, ſuperiùs tenuiores, & duriores, quæ radices ſuas altiùs figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen ſuum indè habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit à morſu formicæ, magnitudine lupinum vix excedens.

Cauſæ.

Pro harum excreſcentiarum cauſis ſtatuunt *Vulgares* humores lentos, viſcidos, & pituitoſos, cum aliquâ ſanguinis portione ab hepate lue infecto ad podicem, mulieris ſinum, & penem demandatos, in quibus locis in varias carneas excreſcentias abeunt. Verùm decipiuntur *Vulgares* in harum excreſcentiarum ſtatuendâ causâ, quia humores lenti, & pituitoſi cum ſanguinis portione non poſſunt eſſe cauſæ. Id quod perpetuò de hepate repetunt, non ſunt hæ partes hepatis emunctoria, ſed næniæ, & aniles fabellæ.

Harum excreſcentiarum cauſa eſt ſuccus alimentitius Venereo contagio imbutus, nimirum viſcoſus, qui extra ſolidas fibras agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in luxuriantes degenerat carnes; datur enim quandoque in parte vel craſſa ulceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſamenta, & tales excitantur excreſcentiæ, ut in aliis ulceribus videre eſt, ceu à turdi conſpurcatione arboribus innaſci viſcus dicitur. Et hac de causâ ferè ſemper Venerea lues per podicem contracta in moras, criſtas &c. deſinit. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadra, ſcilicet vitâ totius non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis.

Supra dictæ excreſcentiæ familliares, & frequentes ſunt in noſtrâ Italiâ; paucæ enim ſunt meretrices, & pathici, ob innumeras pædiconū catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas ſub hæmorrhoidum titulo occultant. Hæ excreſcentiæ nunquam ſolitariæ, ſed plerumque plures ſunt, quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas fœdat partes, & multiplices pullulare facit magno cum pruritu ita ut ſæpiſſimè ſcalpere cogatur æger.

Si initio ob pudorem celantur ab ægrotis, ut plerumquè fieri ſolet, multiplicatur Gallica meſſis, & niſi appropriatis averruncentur remediis, in cancerosſam migrant naturam. Quandoque in ani orificio, & vulvæ labiis exurgunt, quandoque ita profundæ in recto inteſtino, & uteri collo, ut attingi non poſſint, ac proindè curationi non ſubjiciuntur, niſi quantùm utriuſque ſpeculum ſinit, vel ſaltim difficillimæ curationis cenſentur. Quæ exiles habent pedunculos, facilè curationem admittunt: contrà verò, quæ latiſſimis potiūtur radicibus, quibus adhærent, ægrè curantur. Ubi exciduntur, nullaſque relinquunt radiculas, non renaſcuntur; ubi verò radicula remanet, neceſſariò regerminant.

Curatio.

Curant *Vulgares* carneas excreſcentias, quæ tenuem habēt baſim eas ſerico vinciendo filo, ſenſimque ſtringendo, uſquequò æger dolorem percipiat, donec ob nutrimenti privationem exſiccentur, & decidant. Verùm non omnes filo vinciri poſſunt, quia ut plurimùm lata eſt baſis vel calloſa. Præterea vinculi uſum repudiamus, licet eas vulgares vincire poſſint, quia dolorificus eſt curandi modus, ſemper tumorem accerſit, & inflammationem, & ſi tali pacto curentur, promptiſſimè repullulare poſſunt.

Quandoque eas forcipe præſcindunt, quia his non eſt magnus dolor; in eis enim non viget exquiſitus ſenſus Verùm ferrum pro præciſione formido-

loſum

loſum eſt ægris, nec radiculas, quibus hæ carneæ excreſcentiæ adhærent, præſcindit, unde impromptu eſt harum regerminatio. Tandem ſemper inflammatio, vel tumor accedit, qui curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alium, magni negotii inducit, pejorem forſan cum aliquo vitæ diſcrimine junctum.

Nonnulli has excreſcentias ſi fuerint complicatæ, vel duplicatæ, candenti exurunt ferro. Sed hoc medicamenti genus eſt periculo plenum, quod maximopere exhorrent ægri, & hæ excreſcentiæ nimis ſenſitivæ ſunt, licet ſylveſtres ſint carnes, vivunt tamen vitâ totius, & adhærent partibus nimio exquiſito ſenſu gaudentibus, ut ſunt penis, podex, & cunnus, quæ iſtius medicamenti applicatione intumeſcere ſolent, & ægri vitam in quæſtionem adducunt.

Multi ferri, & ignis edacitatem reformidantes, Vulcanum, & ferrum contra Veneris carnes repudiant, & pro actuali igne utuntur potentiali. Hujuſmodi eſt *arſenicum cryſtallinum, & auripigmentum*. Verùm hæc duo lethalia ſunt venena, quæ cotra veneficas adhibet ſoboles: ſunt hæc duo adeò vitæ noſtro balſamo infenſa, ut non modò intùs aſſumpta, ſed etiam extrinſecùs adhibita, horrenda introducant ſymptomata, de quibus fuſiùs egimus in noſtra *Pyrotechniâ, & Trutinâ*, ubi de Venenis ſub prætextu ictèritiæ ex veneno agimus.

Alii has excreſcentias *aquâ forti communi* extirpant. Verùm magnâ ſedulitate illinienda eſt, quia cauſtica, & multùm ſpirituoſa, ideòque ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, carnes exedit, tumorem, inflammationemque producit, nec laudabile medicamen eſt apud optimæ notæ Chirurgos.

Omnes tandem noſtræ tempeſtatis gregarii Chirurgi, ſi latam hæ excreſcentiæ habeant baſim, *unguento* utuntur *Ægyptiaco, vel præcipitati pulvere unguento aureo admiſto, vel pulvere viridis æris, vel ſabinæ, alumine uſto, aquâ aluminosâ Fallop. &c.* Sed hæc vulgaria medicamenta nimis trivialia ſunt, nec efficaciam pro excreſcentiis abſumendis, nec aliquid alexipharmaci contra luem continent.

Mora, criſtas, verrucas, mariſcas condylomata, & cœteras carnes ex impura Venere ortas nos eradicamus non ſolùm externis adhibitis, prout etiam externi ſunt affectus, ſed etiam internis luis Venereæ remediis: præmiſsâ igitur corporis evacuatione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, ſequentibus topicis eas abſumimus:

℞. *Alum. rocc. uſti, viridis æris ana* ℥. j.
Bulliant in aquæ roſarum lib. iij. *ad tertias, filtra* & excreſcentias ablue ter in die, & inſenſibiliter evaneſcunt. Magnæ energiæ ad has eradicandas erit *pulvis ex alumine uſto, & pulvere ſabinæ anâ*, quem ſolâ ſuperpoſitione, felici eventu centies experti fuimus. *Vitriolum* pulvere tenus non ſolùm ulcera ſordida mundificat, verùm carnes excreſcentias abſumit.

Optimum remedium erit oleum viridis æris, quod ita paratur:

℞. *Viridis æris part.* 1. *nitri* ij.
Pulveriſentur, optimè miſceantur, ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagrarint, quod remanet, ſolvatur in cellâ p. d. vel in veſicâ ſuillâ diligenter clausâ in aquâ demersâ. Sed præſtat *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma ſolertia adhibenda eſt, ne naturalis caro tangatur.

Maximoperè præſtat *ſpiritus Mercurij albus*, quo nos felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has tangendo carnes ſylveſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidivæ timore, & ita paratur:

℞. *Merc. meteorizati tenuiter pulveriſati part.* j. *argillæ rubræ part.* iij.
miſce, & efforma cum aquâ communi globulos in umbrâ exſiccandos, deſtilla deinde ex retortâ vitreâ per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis duabus adhibito, prodit, elegans ſpiritus, quem ſerva. Siquid mercurij ſublimetur, cum recenti argillâ miſce, & procede, ut anteà.

Præſtantiſſima erit ad hos curandos affectus *Aqua ſalis armoniaci*, quæ ita paratur.

℞. *Tart. crud. pulverizati* ℥. ij. *Salis armoniaci pulverizati* ℥. j.
miſce, & in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tartaro, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam, quæ ſine dolore has excreſcentias exterminat abſque recidivâ.

Verùm efficaciſſimus omnium erit *ſpiritus ſalis armoniaci* tali modo elicitus:

℞. *Salis armoniaci q. v:*
miſce cum argillâ humidâ, ac exinde fac globulos. Deſtilla ſ. a. Sal armoniacus eſt ita ſummè volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit, præditus eſt enim mercuriali naturâ, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſalis particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in ſpiritum. Quod omittentes plures ſpagyrici, omnem laborem, & operam perdiderunt, nam ſal armoniacum cùm ſit ſummè volatile, in ſalis volatilis formâ in retortæ cacumine, & collo ſublimatum invenêre, non autem attenuatum in formâ ſpiritûs intra receptaculum receperunt. Mediante deſtillatione eſſenſificatur, majoremque nanciſcitur perfectionem, dum ad ſummam eſſentiæ puritatem devenit, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit.

Siquis admiretur nos tantoperè ſalem armoniacum in excreſcentiarum abſumptione decantaſſe, is ſciat non tantùm in ulceribus putridis, & gangrænâ, putridâ carne abſumendâ ſummum eſſe remedium, verùm etiam ſublimatum aptum eſſe ad metalla in fluidum mercurium reducenda. Nec fabricari poteſt aqua regia, quæ aurum ſolvit, abſque ſale ammoniaco. Imò etiam valet ad ſublimanda multa metalla aliaque fixa corpora mineralia, eaque tranſmutanda. Unde *Paracelſus lib.* 7. *de tranſmutatione rerum naturalium:* inquit *Notandum hic, quòd quodlibet metallum, quod in ſublimationem per Sal ammoniacum perducitur, poſteà in frigore, vel aëre ſolvatur in oleum, & contrà in igne, coagulatur in lapidem.*

Salem ammoniacum emortuas abſumere carnes non tantùm ratione didicimus, verùm etiam id experientia nos edocuit; accepimus namque bovis os carne veſtitum, & armoniaco Sale ſalavimus, poſt 48. horas carne abſumptâ nudatum invenimus. Item Sal armoniacum terræ optimè commiſcuimus, & in dictâ terrâ ſale gravidâ os carne refertum ſepelivimus, & item carne exutum invenimus.

Hinc quiſque diſcere poteſt, (qua ratione terra, quam ſanctam appellant, in qua cadavera ſepeliunt, eorum carnes abſumat, & nudata oſſa relinquat: iſta terra eſt illa, in qua martyrum millena pro Chriſtianæ fidei confeſſione ſanguinem ſuum, veluti aquâ fuderunt, & quia referta ſanguine, ideò ſale armoniaco; ſanguis enim præcipuè humanus armoniaco ſcatet ſale, id Luculenter patet ex ſalis armoniaci confectione, quæ talis eſt.

℞. *Sanguinis humani lib.* j. *ſang. bovis, vel alterius animalis lib.* ij. *aquæ putei lib.* vj.
miſce, & filtra, pone ad ignem, ut bulliant ad aquæ conſumptionem, & ſal armoniacum manebit in fundo.

Præterea terram dictam ſanctam ſale armoniaco refertam eſſe propriâ didicimus mechanicâ, nam accepimus ſupradictæ terræ lib. iij. aquæ putei lib. x. miſcuimus in tigillo figulino, ſupra ignem ebullivimus, deinde amoto igne, & frigefacto tigillo decantavimus, & filtravimus. Relictæ terræ novam aquæ quan-

quantitatem bis, ter, & quater reaffundimus,& ut ſuprà peregimus, & omni ſale prorsùs nudatam reliquimus, & ex terra ſancta in terram, quam damnatam vocant chymici, redegimus: omnes aquarum decantationes, & filtrationes ad ignem poſuimus ad totalem aquæ conſumptionem, & magna ſalis armoniaci copia in fundo concrevit.In prædictâ terrâ omni ſale ſpoliatâ cadaveris digitum humavimus, nec unquam abſumptam vidimus ejus carnem, ideòque terra ſancta religiosè cuſtoditur tùm ob ſanctorum martyrum ſanguinem illic effuſum, tùm pluviarum ratione, ne ſale dilueretur, & aliò transferrentur,& effœta in cadaverum excſione langueret.

Vocatur terra ſancta, ex eo quia tot martyrum ſanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit;neque hoc,quod naturale eſt,pro miraculo ſancta declaravit Eccleſia, ut rude vulgus ſentit: nam quælibet terra humano ſanguine fœta, ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtingit, ſi in eâ cadavera ſepeliantur, carnes abſumendi energiam habet. Sed ad luis Venereæ excreſcentias noſter redeat ſermo.

Nonnulli has excreſcentias leviter *ſpumâ venenatâ duorum draconum rectificatâ* illiniunt, & eas penitùs eradicant; nam eſt medicamentum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſolà iteratâ illinctione.Sed in hoc illiniendo liquore magna diligentia adhibenda eſt.

Si prædictæ ſylveſtres carnes non veniant in conſpectum, ſed profundè in colli uteri, vel inteſtini recti latebris recondantur, tunc matricis, vel ani ſpeculo pateſcant, & noſtris ſuprà deſcriptis tangantur medicamentis; & prorsùs eradicantur, ut nunquam eodem loci repullulent, quibus perfectè abſumptis, iterùm mercurialibus pilulis expurgetur corpus, ut Venerea lues exterminetur.

Cap. XIX.

De Torturâ Noctis:

Sive

De Doloribus Venereis.

Inter omnia luis Venereæ ſymptomata,nullum eſt, quod magis laborantes torquet,quàm ſæviſſimum illud dolorum genus, quod plerumque in capite, vel toto,vel dimidio,vel circa articulos,& maximè in internodiis tantoperè exquiſitiùs excruciat; profectò huic nec crudeliſſimum quodlibet quæſtionis genus, nec ſeverum equulei judicium eſt comparandum. Sunt Venerei dolores arthritide, & nephritide crudeliores, ſunt, ut uno abſolvamus verbo, inferni dolores, quos nec ipſæ naturæ vires, nec preces, nec vota, nec quandoque Deorum numina, præter Mercurium, depellere poſſunt.

Signa.

Dolores Venerei incipientes ſunt vagi, & non ſtabiles, præſertim modò in capite, humeris, cubitis, & modò in artubus,quos imperiti medentes pro flatibus accipiunt, maximè noctù, & ad veſperas excruciare incipiunt; temporis tamen protractu per omnes artus, internodia, membranaſque ſæviſſimi excitantur, diſtendentes, lacerantes, & terebrantes, noctù etiam magis, quàm interdiù. Unde doloribus, Venereis noctis torturæ nomen jure imponimus ex eo quia circa matutinas horas ij ferè non ſentiuntur, at dùm adveſperaſcit, torquere incipiunt, & uſque in mediam noctem, & ultra ſemper vehementiùs terebrant. Hinc nullum certius habemus ſignum dolores à fomite Venereo originem ducere, quàm hoc eorum circa veſperas incrementum ſumere. Non uno, eodemque modo omnes excruciant, nam cùm permanentem ſibi conſtruunt ſedem, alij atroci capitis dolore corripiuntur, vel ſolummodò hemicraniâ, alij in ſcapulis, pedibuſque vehementer torquentur; vel ex coxendice conqueruntur &c.

Cauſæ.

Credunt *Vulgares* Venereos dolores fieri ab humoribus melancholicis, & pituitoſis aduſtis ab infecto hepate, ad internodia miſſis, ibique hos humores per paulatinam congeſtionem depoſitos, vel ob acredinem, ſive ex propriâ naturâ, aut ex putredine, ſive deleteriâ qualitate, continui ſolutionem efficere, vel intemperiem inducere & ſic ingentes excitare cruciatus.

Rentur dolorum cauſam eſſe humores melancholicos, & pituitoſos, quia lues vetuſta hos apprehendit & quia melancholia veſpere, & pituita noctù exacerbatur, hæc eſt eorum ratio, cur Venerei dolores ad veſperam incrementum ſumant, & noctù magis affligant.

Si fomes Venereus ab ultimo partium nutrimento in ſanguinem tranſit, horribiliores repreſentat ſcenas, nam ſanguinis nutrimento ſalſior eſt, ejuſque ſal quoties à fermento Venereo exaltatur, vel figitur, corroſivum evadit, & dolores excitat acerbiſſimos. Ferè ſemper dolores Venerei in cranio, & oſſium ſuperficiebus, non autem in eorum articulationibus ſentiuntur, fortaſsè quia in perioſtiis venulæ, & arteriolæ capillares grumefactum ferè ſanguinem à veneno Venereo deponunt, cujus ſal non poteſt à calore per inſenſilem tranſpirationem reſolvi, concoquitur, fixatur, ac proinde exaltatur, unde perioſtia admodùm ſenſibilia corrodit, pungit, vellicat, lacerat, & continentes diſtrahit, convellitque partes, hinc dolores crudeliores, & atrociores ſentiuntur.

Prognoſis.

Si Venerei dolores efficaci non curentur remedio, in gummata, vel in univerſalem totius corporis cachexiam abeũt,ex qua deplorabilis ſequitur hydrops.

Curatio.

Medicorum vulgus triplici præſidio dolorum Venereorum curationem tentant, purgante ſcilicet, decocto, & ſudore ab externo calore provocato. Purgans medicamẽ producta à veneno Venereo non purgat,nec minùs venenum ipſum, quia eſt de communi morborum omnium,nec dolentes adit partes. Decocta ſaltim ratione modi, quo illa præparant, ſunt inutilia, & licèt quadrageſimale inſtituant jejunium, nunquam ad inculpatam perveniunt ſalutem. Sudores palliatum afferunt juvamen, nam productum à veneno, non autem venenum ipſum educunt, unde infra menſis ſpatium dolorum recidivæ experiuntur.

Nonnulli vulgares ſuorum medicaminum inſufficientiam aſpicientes, pro dolorum curatione ad hoc elect. confugiunt, ut

℞. *fol. ſen. or.* ℥. j. *turbit opt.* ʒ. *vij. ſalſæ parillæ, chinæ elect. ſcobis ligni ſancti ana* ℥. ß. *ſaſſafras, hermodactyl. & cinnam. ana* ʒ. IV.

fiat omnium pulvis ſubtiliſſ. & cum ſaccharo diſſ. & ad ſyr. conſiſtentiam cocti cum decocto radicis chinæ, & ſalſæ parillæ q. ſuff. f. elect. in formâ opiat. Doſis uncia una manè per quinque horas ſuperjejunando, & eadem modo veſperi per dies octo.

Alii ſequens propinant decoctum, ut

℞. *Salſ.*

℞. Salſ. parill. minutim inciſæ rad. chinæ in taleolas diſſecti ana ℥ j. *turbit* ʒ. ij ß. *rad. glycirrhyz.* ℥. j. *agrimoniæ, capill. Ven. ana m.* j. *coriand.* ʒ. *viij.*

Infunde in aquæ font. amphor. vij. ſtent in loco calido ſpat. 24. h. Deinde bulliant ad tertiæ partis conſumptionem, & adde fol. ſen. or. ℥. ij. *bull. parùm, cooperi vas, & remove ab igne, cola, & ad uſus ſerva.* Doſis ℥. vj. manè, & veſperi, corpore purgato priùs, cibus ſit aſſatus, & optima obſervetur diæta. Pro potu ordinario reſiduo magmati aqua communis reaffunditur.

Quidam hanc infuſionem pro arcano in doloribus Venereis præſcribunt:

℞. fol. ſen. ligni ſancti limat. cortic. ejuſdem, ſalſæ parillæ ana ℥. iij. *ſem. fœniculi, rhabarbari optimi, galang. ana* ℥. ß. *colocynth. card. ſancti ana* ʒ. iiß. *antimonii* ℥. ß. *vini græci lib. viij. f. ſ. a. infuſio.*

Doſis lib. ß. pro vice. Attamen ab hac infuſione eliminandum eſt antimonium, quia cum vino horrendos ciet vomitus, & ſic æger in magno vitæ diſcrimine verſaretur, evacuando per ſuperiora, & inferiora. Verùm hæc inutilia ſunt pro extirpandis doloribus, & corticem tantùm, non verò nucleum attingunt.

Sequens decoctum pluries experti fuimus dolores ſedaſſe, cujus præparationem ingenuè communicamus:

℞. Salſæ parillæ minutim inciſæ unc. IV. *hermodactyl. à cortice exteriori mundat. & contus.* ℥. *ij. anis. ad libitum.*

Infunde in aquæ font. amphor. x. ſtent per 24. horas in loco calido, deindè bulliant clauſo vaſe ad horas tres, aperi vas, & infunde

fol. ſen. or. unc. IV.

poſt ſimplicem ebullitionem cooperi vas, aufer ab igne, frigefacto vaſe cola, & utatur æger pro potu ordinario, obſervatâ exſiccante diætâ.

Partibus à dolore obſeſſis applicant digerentia, & attenuantia, ac ſacculum *ſurfuribus, millio, & ſale* repletum imponunt, cùm hæc parùm profecerint ad fotum recurrunt *ex decocto ligni, & ſalſæ, additis folii, betonicæ, ſalviæ, roriſmarini, pulegii, florum chamomillæ, meliloti &c.* Dolores liniunt *oleo liliorum alborum, rutaceo, vel guajacino:* Verùm olea poros obſtruunt, & dolores augent. In doloribus vehementiſſimis obſtupefacientibus utuntur, tamen in venereis nunquam his utendum eſt, quia materia magis incrudatur, fixatur, & deinde pertinaciter torquet. Præterquam quòd anodynorum uſum nunquam aliquid adjumenti attuliſſe experti ſumus, imò nec ſomnum conciliaſſe; ideòque anodyna in doloribus Venereis è remediorum cenſu eliminamus.

Si his vanidis medicamentis reluctentur dolores, & vehementiſſimi ſint, ſanguinem fundunt, quia in magnis doloribus ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere, deinde in brachiis, & tibiis cauteria aperiunt. Tandem his nihil proficientibus, ad empirica confugiunt medicamenta, ad ſuffumigia ſcilicet, extremas inunctiones, quibus non juvantibus, doloribus affectum, deſerunt tanquam inſanabilem. Imò major eſt noſtrorum vulgarium impoſtura, qui poſtquam aliquis doloribus Venereis tortus in eorum incidit ungulas, poſt quinque vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt. Nonnulli, quod pejus eſt, malum naturæ viribus inſanabile proclamant; quia pro ſuis viribus juxta artis pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta: purgans propinârunt medicamentum, clyſterum myriades injecerunt, ſanguinem detraxerunt, ſedis venis hirundines impoſuerunt, ſyrupos magiſtrales, & ſalſæ parillæ, ac ligni guajaci decocta per duos menſes, & ultra accepit æger duo cauteria aperta fuêre, ſuffumigia, & extremas Mercurii præbuerunt inunctiones, & his magnis remediis ſanus non evaſit, aliquid divini ſubmurmurantes ineſſe morbo, ſacrificulis tradunt, & terga vertunt.

Siquis hac eâdem methodo uti velit, ſequentia adhibeat remedia, prout præſcribuntur parata, nam ex utilitate, quam ſentient ægri, aliorum Medicorum ignorantiam cognoſcet.

Venereis doloribus vexatum in cubile degere curabis, & à frigore, & humiditate ſit exactè munitus, exactâ deinde illi præſcribe diætam, & ſequenti medicamine ejus ventrem ſolves.

℞. Syr. de ſpinâ ponticâ ℥. *iij. elect. de ſucc. roſ.* ʒ. *iij. Syr. de ſucc. Viol.* ℥. j. *vini græci q. ſ. m.*

& propinetur immediatè ante prandium, ſi infirmi vires ſint validæ, iterùm repetatur, deinde decocta hoc modo parabis:

℞. *Limaturæ ligni ſancti* ʒ. iij. *ſalſæ parillæ contuſ.* ʒ. ij. *betonicæ, ſampſuci, limaturæ cornu cervi ana* ʒ. j. *cinnamomi contuſi* ʒ ß. *aquæ card. bened. lib.* jß.

Ponantur omnia in vas vitreum amplum, quod optimè cum ſubere, & chartâ pergamenâ claudatur, ne exhalet, deinde bulliat in MB per quatuor horas, poſteà refrigeſcat vas, aperiatur, & decoctum coletur à pulveribus leni expreſſione: Hujus decocti recipe uncias quatuor quadrantis horæ ſpatio ante ingreſſû in hypocauſtû, ægro propina, in quoſe detinebit, uſque dum ſudores erûpere incipiunt, tunc lecto ſe componat, & profuſos procuret ſudores: hoc modo procedat per duodecim, aut quindecim dies, ſi venter exſiccatus appareat, quartâ, vel quintâ qualibet die prætermiſſo decocto, & ſudore, hoc utatur dejectivo:

℞. Mannæ Mercurii gr. x. pilul. de tribus ℈. ij. *m. f. pilul.* iij.

propinentur veſperi ante cœnam immediate.

Vel ſi æger hypocauſtum exhorreat, purgato priùs corpore, ſequenti decocto immunem à doloribus reddes, ut

℞. *ſalſæ parill. minutim inciſ.* unc. j. *ligni viſci querc.* unc. j. ß. *limaturâ corn. cervi, raſuræ eboris ana* ʒ. ijß. *aquæ card. ſanct.* ℔. ijß.

Ponantur in vaſe vitreo amplo, quod optimè claudatur, ne quid exhalet, collocetur in loco calido per 24. h. deinde bull in cinerum, vel arenæ igne ad tres horas, amoto igne, & frigefacto vaſe, aperi, & cola leni expreſſione. Hujus decocti ℔. ß. infirmo exhibe manè quatuor horis ante prandium, totidemque veſperi, detineatur æger in lecto, & ſtragulis optimè tectus profuſos expectet ſudores, hac methodo procedat per xx. dies, & ante dictum tempus immunis erit à doloribus abſque futuræ recidivæ timore. Si alvus non deponat onus, quinto quoque die, prætermiſſo decocto, ſumat pilulas de tribus cum mercurio dulci, exſiccantem obſervet diætam, & pro potu ordinario bibat aquæ communis reſiduo magmati reaffuſionem cum ebullitione, quæ fiat etiam clauſo vaſe.

Verùm ad dolores Venereos radicitùs extirpandos non datur in toto orbe potentius medicamen, quàm *Aqua noſtra Anti-Venerea,* quæ reverà, longè ſuperat omnia antidota contra Luem Veneream, & primum inter omnia alia medicamenta ſibi vendicat locum; adeò omnibus palmam præcipit, ut nulli in toto naturæ ambitu comparanda videatur. Hujus ope inutilia vulgarium decocta, & æſtuaria ab aulâ Medicorum receſſerunt, & quos ægrotos Mercurii ſuffumigia, & extremæ inunctiones deluſerunt, hæc ad priſtinam evocavit ſanitatem. Adeò in hoc affectu infallibilem in dies experti ſumus, ut multos, quos tanquam deploratos vulgarium grex poſt decocta, ſuffumigia, & inunctiones omni ſalutis ſpe orbatos deſervit, hujus aquæ beneficio ab orci faucibus revocaverimus, ejus compoſitio talis eſt:

℞. *Salſæ parill minutim inciſ.* ℥ II. *ligni viſci quer.* unc. jß. *limaturæ corn cervi, & raſuræ eboris ana* unc. jß. *antimonii crudi minutim inciſ. petræ pumicis ana* unc. III.

Hæc duo ligentur in petiâ lineâ , & ſimul cum aliis infunde in

aquæ fontis ℔. VIII.

Detineantur per 24. *horas in infuſione , demum bulliant lento igne ad medietatis conſumptionem , in fine adde*

cinnam. acuti ℥ II. *cola , & ad uſum ſerva.*

In hujus aquæ confectione pumex admiſcetur pro antimonii correctivo, aliàs enormes excitaret vomitus; ideoque ad ſiſtendas ſuperfluas vomitiones ab antimonio excitatas, tanquam incantamentum valet parùm pumicis in pollinem redactum,& in vino propinatum, ut fuſiùs in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *cap.* 8. *de nauſa , & vomitu* egimus.

Verùm , ut verum dicamus , pumicis admiſtio cum antimonio fruſtranea eſt , nam experientia nos cum aliis docuit antimonium decoqui poſſe abſque tali correctivo , & non provocare vomitus , neque ſeceſſus. *Zuvelferus* , uti etiam *Borellus* tale habent decoctum in Lue Venereâ ex

Radicis ſalſæparill. unc. vj. *& antimonii pulveriſati ſ. nodulo incluſi* ℥. ij.

coquunt l. a. & ſic propinant ægroto. Item *VVilliſius* in Lue Venereâ pro potu ordinario commendat ſequens decoctum , ut

℞. *Raſuræ ligni ſalicis* ℔. ß. *radic. ſalſæparillæ* unc. viij. *ſantali alb. ligni lentiſc. ana* unc. ij. *raſuræ eboris , corn. cervi ana* ℥, vj. *antimonii crud. in petiâ ligati* unc. IV. *radic. liquiritiæ* unc. jß.

Infunde , & coque in aquâ fontan. lib. xvj. ad medietatem , colatura ſervetur ad uſum.

Vulgares deluſimus Medicos , eorumque repudiavimus decocta tam in hoc ſecundo libro de lue, quàm in noſtrâ *Pyrotechniâ*,quia aperto vaſe decocta parant, at nunc nos hanc aquam fieri aperto vaſe ad medietatis conſumptionem præſcribimus; verùm non extra limites proſilimus : ea enim ingredientia , quæ ſal habent fixum , vel non adeò volatile, eorum decoctiones aperto vaſe fieri poſſunt, cujuſmodi ſunt hanc aquam ingredientia , quæ dura ſunt , & compacta vegetabilia , quæ longam ſuſtinere poſſunt coctionem ; quæ autem ſale abundant volatili, rara, humida, & aromatica ſunt , quorum omnis vis , & facultas in ſuperficie conſiſtit , brevem , lentamque exigunt coctionem , in vaſe clauſo faciendam. Verùm nos ſemper in decoctionibus faciendis vas clauſum ad majorem cautelam commendamus , & clauſo vaſe nos hanc aquam paramus , quem modum nunc ampliùs reticere non poſſumus , & qui clauſo vaſe eam parabit, miracula efficiet, nam citò, tutò , & jucundè luem radicitùs extirpabit.

Quandoque hæc aqua admirandos , & à nobis decantatos non patrat effectus ob aliquorum malitiam , & parſimoniam pharmacopolarum , qui non tantùm ſalſæparillæ loco , ſmilace aſperâ , vulgò ſalsâ paeſanâ utuntur , verùm etiam , quod peius eſt, lucri cupidine allecti , & ut laboribus parcant , reſiduo magmati novam aquam reaffuſam ebulliunt. Ad hanc igitur evitandam impoſturam , ò quàm præſtaret in ægrorum domibus parari.

Pro magnatibus , & divitibus delicatulis, & medicamenta reſpuentibus alium uſitatum à nobis aquæ Anti Venereæ conficiendæ modum ingenuè communicamus : materialia , quæ pro hujus aquæ confectione ingrediuntur, poſt viginti quatuor in loco calido infuſionem , deſtillentur per alembicum cum ſuo recipienti optimè lutato , ſed non ad ſiccitatem , ne empyreuma concipiat. Hujus aquæ ea deſtillari poteſt quantitas, quæ pro ſanando ægroto ſufficiat; conſervatur enim ad plures , & plures menſes incorrupta , imò aliò transferri poteſt pro luis curatione , nec nauſeam parit , nec ſtomachum ſubvertit , nec ructus nidoroſos parit , ut accidit , tunc cùm fit per viam decoctionis : mediante deſtillatione majorem nanciſcitur perfectionem , & ad ſummam devenit puritatem , & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit , unde jucundè , citò , & tutò luem radicitùs eradicat , quia ſalia volatilia ingredientium non evaneſcunt in auras , ut in decoctione fit , ſed intra recipiens recipiuntur , & ſalia fixa mediante deſtillatione attenuantur , & in recipiens tranſeunt.

Bibitur hujus aquæ amphora una pro potu quotidiano , & non tantùm ejus uſus eſt in doloribus Venereis , quos ſtatim poſt decem dies ſedat , verùm etiam bubones tàm legitimos , quàm ſpurios reſolvit , gummata diſcutit , & plura præſtat , quæ ejus uſus , & quotidiana experientia te docebit , ſi rectè operatus fueris. Cibus debet eſſe ex carne aſſatâ , cruda , acida, & ſalſa vitentur. Corpus debet eſſe purgatum , operaturque per diaphoreſim , ſudores , urinam, & leniter per ſeceſſum, verùm notandum eſt , quòd ſi diarrhœa ſuperveniat , ceſſare debet aquæ uſus , aliter enim ægrotus in vitæ diſcrimen conjicitur , ut multa teſtantur exempla. Ejus uſus continuari debet per menſem chymicum , nam licèt intra decem dies dolores ſedet , tamen aliud eſt dolores ſedare , & aliud radicitùs ſanare. Quolibet anni tempore ſumi poteſt tam rigido , quàm fervido.

Optimus eſt hic modus , quo noſtram præbemus aquam , attamen majori cum fructu energiam ſtupemus , dùm hujus infirmis *Galenicum* propinamus Cyathum quatuor horis ante prandium , eundemque veſperi , qui in lecto lodicibus operti ſudores expectent , & pro potu ordinario ſecundam affuſionem in reſiduo magmate cum ebullitione , & vaſe clauſo præſcribimus. Si ita operatus fueris intra decem dies admiraberis effectum , ſicut nos quotidiè experimur. Evidens futuræ ſanitatis ſignum erit , ſi doloribus vexatus ab aquæ aſſumptione , nocte ſomno indulſerit.

Verùm ſi hominis ſtatus , & neceſſitas , vel tempeſtatis rigor præſcripta non tulerit medicamenta , ad noſtram confugiendum eſt Pyrotechniam , quæ medicamina præparat ad exterminandos dolores Venereos efficaciora ; primò itaque à levioribus , & paratu facilioribus incipiendum eſt. Vexato igitur à doloribus ægro , dùm gracilis non ſit naturæ, hoc vinum exhibe.

℞ *Croci metall.* ʒß. *infundantur in vini* unc. ij. *per* 24. *horas, poſt quas illud à pulveribus ſepara* , & ægro propina , lenem ciet vomitum , & aliquot ſeceſſus, alternis quibuſque diebus illud reitera quater , aut ſexies , & dolores pedetentim ceſſabunt. Vel

℞ *Mercurij Vitæ gr.* vj. *infunde in vini* unc , ij. *per* 12. *horas , deindè vinum ſepara* , & propina. Eoſdem producet effectus , ac crocus metallorum , ſed aliquantulùm vehementiores , verùm citiùs à doloribus liberat. Hoc medicamen repete ter , vel quater alternis diebus , Vel eodem modo noſtrum *Hippocras emeticum* in noſtrâ *Trutinâ* deſcriptum , cap. *de Apoplexiâ*, propina. Vel

℞ *Turpeti mineralis dulcis gr. iv.*

Senſim augendo , & exhibeatur cum pilulis ſolutivis , vel confectionibus cordialibus , nam vomitum , & lenes ſeceſſus ciet , & utplurimùm ptialiſmum ter aſſumptum , & omnes exterminabit dolores. Non credibile eſt , quàm efficaciſſimum ſit turpetum minerale in exterminandis doloribus , & gummatibus , nam nos plures , quos vulgares poſt decocta , ſuffumigia , & extremam hydrargyri inunctionem omni ſanitatis ſpe deſtitutos deſeruerunt , perfectè ſanavimus.

Mul-

Multoties adeò pertinaces ſunt dolores Venerei, ut neque vulgaribus, neque pyrotechnicis cedant medicamentis; Sed poſt eorum applicationem crudeliùs cruciant. Tunc ad mercuriale ſuffumigium, vel inunctionem, veluti ad efficaciſſimum, & ultimum deveniendum eſt remedium; nec vos aliquorum Medicorum horror terreat, quem abſque experientiâ à ſolo mercurij nomine contraxêre, nam præterquam quòd nos pluſquàm mille ægrotos doloribus vexatos hoc medicamine curavimus, & nullus fuit ex iis, qui vel integram ſalutem, vel dolorum remiſſionem per annos integros ab hoc medicamento non receperint. *Falloppius*, *Quercetanus*, *& Epiphanius Ferdinandus hiſt.* 17. verum, genuinum, & infallibile alexipharmacum luis Venereæ in Mercurio tantùm eſſe affirmant, & multorum ab iis curatorum referunt hiſtorias, qui alia remedia inutilia experti erant, & de curatione jam deſperaverant. Imò idem *Epiphanius* eodem loco fatetur, quòd nonaginta authores, qui de lue Venereâ ſcripſerint quatuor tantùm invenit, qui hydrargyri uſum in hac lue improbarint. Fatemur nos libenter horribiliora ſymptomata ab hujus remedij applicatione emergere: ſed docto, & experto Medico ſymptomata illa metum nullum afferre debent, ſiqua evitanda ſunt in hoc remedio, æger vitabit, & quæ facienda ſunt, faciet. A ſymptomatum apparatu non ſolùm vitæ diſcrimen, dentium, capillorumque caſus expectanda non ſunt, ſed perfecta infirmi ſalus cum totali contagij Venerei exterminio. In quibus optimè peragendis, Medici prudentia eſt neceſſaria, & quæ à medicamenti applicatione evenire ſolent, ægro, præſagire debet, ut iis deinde ſupervenientibus neque infirmus, neque aſtantes terreantur, ſed procellæ ceſſationem ſecuro expectent animo.

Antequam ad medicamenti praxim deveniamus, non erit à re alienum, quid ſit Mercurius, ejuſque proprietates examinare, quid de eo protulerint antiqui, & quid recentiores obſervarint, docere.

Hic nos non loquimur de Mercurio, qui unus eſt ex tribus principiis, ſed de vulgi mercurio, quod dicitur argentum vivum; quia lunæ inſtar eſt albus; vivum verò ratione mobilitatis, qua ſemper irrequietum agitatur, unde dicitur animal currens ſine pedibus. Dicitur Mercurius à notâ Mercurij cœleſtis velocitate, & inconſtantiâ, de qua fabulati ſunt poëtæ. Dicitur hydrargyrum, quia aqueum videtur argentum, & reverà aquæformis eſt mercurius, non verò aqua madefaciens omne, quod tangit.

Conſtat argentum vivum, ut ſingula, ex ſulphure, ſale & mercurio. Sulphuris copiam habet, mercurium perquamoptimè miſtum cum ſale, ita ut mercurius ſuo ſale cohibeatur. Sulphur indè ita eſt anatizatum cum mercurio, & ſale, ut non faveat nec mercurio, nec ſali, ſed ambo æqualiter amet. Unde ob ſulphur perpetuò eſt fuſile, & currit in ſuperficie planâ abſque adhærentiâ ſuæ ſubſtantiæ; ob ejus copiam perpetuò eſt in motu, & non adhæret, & quia mercurius perquamoptimè miſtus eſt cum ſale, ita ut mercurius ſuo ſale cohibeatur, non madeſit, nec madefacit.

Antiquiores *Græci* admodùm tenuem de hydrargyro habuêre notitiam, ut colligitur ex *Dioſcoride lib.* 5. *cap.* 70. *ex Oribaſio lib.* 13. *ex Actuario lib.* 5. *cap.* 12. *& ex Avicennâ lib.* 2. *tract.* 2. *Gal. lib.* 9. *ſimpl. medicament.* temerè pronunciavit: *Argentum vivum ex ſponte naſcentibus non eſſe, ſed ex iis, quæ parantur, velut ceruſſa, ærugo, pſoricum, lythargyros*: fateturque ſe nullum iſtius mineralis feciſſe periculum; an interimat, ſi devoretur, vel ubi foris fuerit admotum.

Poſterioribus vero ſæculis in communem ferè uſum adſcitus eſt mercurius, & in contumaciſſimorum morborum curationem, unde non paucæ circa illius facultates exortæ ſunt inter Medicos recentiores controverſiæ, quidam naturæ eſſe calidæ pronunciârunt, alii verò frigidæ, alij temperatæ, quidam veluti toxicum, ac pernicioſiſſimum venenum à communi hominum uſu, atque commercio proſcribendum docuerunt. Demùm quidam adeò extulerunt, ac pro tam admirabili remedio habuerunt, ut angelicum pronunciârint, cùm tam admirabilis, & ſtupendæ naturæ ſit, ut quaſcumque formas, veluti novus Proteus ſibi inducere videatur, & tamen propriam nunquam amittit, nam in altum in atomos elevatus, deorsùm præcipitatus, mortificatus, fixus, aut quomodocumque mutatus, naturam ſemper ſuam, & eſſentiam ſervat, ut ad priſtinam ſuam facillimè redigatur formam. *Fallopius* inquit eſſe imaginem & ſpeciem reſurrectionis, miraculum ſoli Deo reſervatum, & hoc exemplo apud incredulos confirmare poſſumus, ut verbo Dei ex noſtro cinere reſurgamus, cùm pulvis præcipitatus iterùm in argentum vivum reviviſcat. Semper quippe ſuum retinet corpus, nec ullam ſubit corruptionem, aut alterationem, eò quòd in ſui corporis conſiſtentiâ homogeneus ſit, nec partium alteritatem habet, quam homogeneitatem etiam auro ejus filio præſtat, ideòque inter utrumque magna illa familiaritas, & neceſſitudo, illudque præ cœteris avidè amplectitur, protinùs cum illo congreditur, amalgamatur, & amicabiliter unitur, tanquam verum, & homogeneum auri menſtruum, & ſicut faciliùs eſt aurum conſtruere, quàm deſtruere, ita faciliùs eſt naturæ mercurium conſtruere, quàm deſtruere.

Quantum ad qualitates *Avicennas* dicit eſſe frigidum, & humidum in ſecundo gradu, cui conſentit *Averroës*, ut refert *Pandectarius*. *Fernelius* de abditis rerum cauſſis frigidum, & humidum in quarto gradu dicit hydrargyrum, quod confirmat *Matthiolus*. Alii ſuſtinent calidum eſſe & ſiccum intenſiſſimè; pro primâ opinione militat *Falloppius de metallis, & foſſilibus cap.* 37. pro ſecundâ adducunt *Galenum* 4. *de ſimpl. cap.* 18. dicentem *Hydrargyrum eſſe cauſticum*, talia ſunt in quarto gradu calida, quanquam ſcilicet de ſimpl. 19. afferat: *Eſſe à totâ ſubſtantia contrarium humanæ naturæ*, & in fine ejuſdem fateatur *ſe neſcire hujus mineralis uſum*, ut ſuprà. Aliqui eſſe calidum, & humidum in quarto gradu, *Amatus Luſitanus* dicit eſſe frigidum, & ſiccum. *Mathias Vntzerus de anatome ſpagyricâ mercurii* ait eſſe temperatum, compoſitum ex partibus calidis, & frigidis, præparatum verò eſſe calidiſſimum. Idem ſentit *Saxonia de Lue Venerea* miſtum eſſe imperfectum, à quo per calcinationem frigidum evolat, & remanet calidiſſimum. Hos damnat *Sennertus cap.* 21. *de Lue Venerea* prohibetque eſſe calidum, & ſiccum, quorum rationes omnes adducere, & repudiare ſatis prolixum eſſet ſcribere, eò magis quia ad nauſeam uſque apud *Fallopium* & *Sennertum* diſcuſſæ inveniuntur.

Recitatas nugas, & allata fabulamenta hactenùs de argento vivo protulêre, qui horrore quodam perculſi, illud neque extremis digitis tetigere. Unde quid de hoc minerali docuerint, nunc videamus, qui à primis qualitatibus ejus virtutes non emendicârunt. Horum aliqui dixerunt argentum vivum eſſe venenum, aliqui verò id negârunt. *Matthias Vntzerus* prolixè probat non eſſe venenum adducendo *Avicennam*

cennam lib. 4. fen. 6. dicentem: *Argentum vivum potum non lædere, ſed egredi per alvum.* Idem *Haly Abbas lib.* 1. *Pract. cap.* 43. *& Rhaſis in* 9. *ad Manſorem* de potu argenti vivi ſtatuunt. *Braſſavolus* ſine ullâ noxâ intra corpus aſſumi aſſerit, cùm Veterenarii brutis vermibus ſcatentibus, quod ex anhelitu cognoſcunt, avellanæ nucis putamen dimidiatum argento vivo repletum; & faucibus injectum, quatuor vicibus diglutiendum tribuant, nullo graviori morbo ſuccedente, curant. Et pueris in extremo conſtitutis periculo, quibus cœtera nihil profuerant duorum granorum millii quantitate feliciſſimo cum eventu *Braſſavolus* exhibuiſſe teſtatur. Et nos abſque ullâ noxâ pluſquam centies moribundis pueris mercurium vivum exhibuimus pondere unius ſcrupuli, & ab imminente morte fuerunt liberati, necatis illicò vermibus. In Galliâ verò propinatur pueris pro quotidiano remedio aqua mercurii hoc modo parata:

℞. *Mercurii vivi* unc. j. *eam iniice in aquæ ferventis lib.* 3.

Bulliat per ſpatium dimidii quadrantis, deinde aqua à mercurio decantetur, & ſumatur pro quotidiano uſu. Nam vermes non ſolùm illicò necat, ſed eorum generationem prohibet, corporis temperamentum ſervat, & contagia arcet. Id quod mirum eſt, eadem mercurii uncia quamtumvis aquæ quantitatem eâ imbuit virtute, ut paulopòſt de hac veluti infinitâ mercurii virtute explicabimus.

Mulier cùm abortum tentaſſet diverſis remediis, ad eundem obtinendum libram integram argenti vivi, eam ingurgitaſſe refert *Matthiolus*, & apud me conſtat pro eodem fine mulierem mediam libram mercurii ingeſſiſſe, ſed ut abortum non obtinuit, ita illæſa à mercurii aſſumptione remanſit. Verùm eſt, quòd obſtretices laborioſè parientibus ſcrupulum unum mercurii exhibere ſolent pro partûs acceleratione, & non fruſtrà. Imò obſervatum eſt quoſdam ſitibundos noctu in tenebris vaſa argento vivo plena pro poculo arripuiſſe, & plenis faucibus argentum vivum magnâ quantitate exhauſiſſe, id tamen ſine damno per alvum rejeciſſe. Tentavere adulteræ mulieres multoties argenti vivi exhibitione Zelotypos necare maritos, ſed argentum vivum uxoribus humanius ſcelus non complevit, unde extat apud *Auſonium* epigramma:

Toxica Zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſiquis, faciunt diſcreta venenum.
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergò inter ſeſe dùm noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ.
Protinùs ut vacuos alvi petiêre receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deum, prodeſt crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Servi in mineris argentum vivum colligentes, ut dominos fraudent, argenti vivi aliqua pondera ebibunt, illudque deinde per ſeceſſum ejiciunt, & ſecretò venundant.

Ac tandem uſum mercurii externum innoxium experimur in diem in necandis pediculis, cimicibus, & pulicibus; nam ſi veſtis eo ſpargatur, mercurius vivus pediculos omnes inflato corpore interimit, ita ut per excuſſionem omnes decidant: at ſi verò dictæ ſordities in capite inter capillos fuerint, ut frequenter pueris accidit, tunc

℞. *Mercurii vivi quart.* j.
ponatur in mortario, & cum ſalivâ reducatur in atomos adde tunc
unguenti albi unc. j.
& cum piſtillo agita, ut unguentum fiat nigrum.

Hoc unguento caput in tribus, aut quatuor partibus inunge ſemel, aut bis, & omnes pediculi turgidi, & mortui decident; multùm quoque levaminis affert hoc unguentum venis hæmorrhoidalibus turgentibus, ac dolentibus.

Non prætereundum eſt hic unguentum illud, quod ex mercurio conficitur pro enecandis illis pediculis, qui loca piloſa ſecretiora incolunt, tenaciſſiméque cuti adhærent, velut adnati, citiſſimè tamen ab uno loco in alium per infectionem transferuntur, adeò ut ſiquis unicâ ſaltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormierit, qui his ſcatet pediculis, mox uberrimos ſecum reportabit, tam firmiter cuti affixos, ac ſi agnati eſſent, atque hic pediculi vocantur *peſſolatæ*, vel *petalæ*, vulgò *piattole*:

℞. *Ung. roſ.* unc. j. *argenti vivi* ʒ. j.
miſce diligenter in mortario lapideo, quouſque argenti vivi nullum appareat veſtigium.

Citati omnes authores, & decantatæ experientiæ dilucidè concludunt argentum vivum purum, crudum, & nullâ præparatione antedatũ, non ſolùm non eſſe venenum, ſed innocuè intra corpus aſſumi poſſe.

Contrà non deſunt, cùm argentum vivum non ſolùm non tetigerint, ſed neque viderint, qui illud lethiferum toxicũ eſſe crediderunt, credulis profeſſoribus eorum ſcriptis eundem metum impreſſerint, hujus farinæ homines fuêre *Galenus*, *Aëtius*, *Conciliator*, *Cardanus*, *Fernelius*, & alii, qui ſine ullo fundamento argentum vivum ſtuporem, tremorem, convulſionem, paralyſim, Epilepſiam, apoplexiam, lypothymiam excitare, & interdùm mortem afferre inſinuant, ſed horum hominum de hoc minerali ignorantiam diffusè demonſtrat *Quercetanus in Alexicacò, & in conſiliode Lue Venereâ*, & ab aliis plurimis præcipuè à *Sennerto*, *&* *Zacuto* controverſia deciſa eſt.

His de argento vivo traditis, quæ quicquid de eo vulgaria ingenia protulêre, continent, aliud ſupereſt examen faciendum, an ſcilicet argentum vivum pro Luis Venereæ antidoto fuerit communiter receptum. Tale eſſe argentum vivum ſuſtinet *Quercetanus* cit. ſuprà locis, *Epiphanius Ferdinandus Hiſt.* 17. jurejurando affirmat 150. gallicos curaſſe ætatis, ſexûs, regionis, & temperamenti varios, & vario anni tempore; atque *Laurentium* memorat pluſquàm 1000. ſine recidivâ curaſſe, & hanc mercurii alexipharmacam vim ab occultis qualitatibus pendere, & à proprietate ſpecificâ diſputat *Felix Platerus*. Qui argentum vivum Luis Venereæ antidotum eſſe negant, ii ſunt, qui ex ignorantiâ illud venenum eſſe exiſtimant cœterùm paſſim experientia docet, & hactenùs docuit, eæ morbi Venerei ſpecies, quæ à vegetabilibus remediis, atque à provocatis ſudoribus evinci non poſſunt, ab applicatione mercurii abſque ullo periculo radicitùs curantur. Nunc noſtras obſervationes, & de argento vivo fundamentalem doctrinam ingenuè communicabimus.

Sciendum itaque eſt primò, quòd argentum vivum eſt corpus metallicum, in cujus productione cauſſa eſt naturæ induſtria, ut ſub lege omnium corporum miſtorum illud non poſuerit; quippe omnia corpora miſta corruptioni, alterationi, diviſioni, & tranſmutationi experiuntur obnoxia, tantùm argentum vivum hoc gaudet privilegio, ut incorruptibile, inalterabile, indiviſibile, & immutabile non ſolùm ab ordinariis naturæ, & naturalium agentium viribus, ſed etiam à vehementiſſimis liquoribus, aliiſque mediis, quæ humana induſtria hactenùs invenit, & impoſterùm inveniet; ac propterea multùm à cognitione hujus mineralis abſunt ii, qui illi primas tribuunt qualitates vel in exceſſu, vel in remiſſo, nam qualitas à toto miſtò manat, ſuum

ſuum corpus deſerit, & in aliud imprimitur; argentum verò vivum, cùm ſit corpus indiviſibile, & inalterabile, nil ſui alteri corpori conferre poteſt: nam ſiquid ex ſuâ ſubſtantiâ deperderet, illud non eſſet, quod anteà erat, quod falſum eſt in hydrargyro innumeris experimentis.

Neque qui toxicum, & venenum argentum vivum eſſe credidêre, ob eandem rationem ſuæ indiviſibilitatis aliquid rationi conſentaneum retulêre, cum id quod venenum eſt, aliquid à ſe, quod vitam adoriatur, & occidat, emittere neceſſe eſt, quod cùm in argento vivo impoſſibile ſit, impoſſibile quoque eſt, ut venenoſum eſſe poſſit: Verùm tamen eſt, quòd cum argentum vivum neque venenum, neque cibus dici poſſit, medicamentum illud nobis ſuadere debemus; unde neque exteriùs applicandum, neque interiùs exhibendum eſſe præter neceſſitatem, & morbi urgentiam: quæ curare ſolet, exiſtimamus, more aliorum medicamentorum, nam præter neceſſitatem aſſumptum, ſi uti venenum non lædit vel ratione admirabilis ſuæ penetrationis, vel ratione exceſſûs ponderis (quod graviſſimum præ omnibus metallis, excepto auro) lædere faciliter poteſt.

Secundò ſciendum eſt, quòd argentum vivum conſtantiam, indiviſibilitatem, & inalterabilitatem, uti illud ſemper idem, in ſuo corpore conſervat, ita quicquid quod acutum ſalinum, vel ſulphureum eſt, quoties in argentum vivum agere conatur, ſupra illud emoritur, & in aliquid aliud à priſtino omninò deſtinatum, transmutatur, argento vivo ſemper eodem perſeverante, licèt illud aliquâ larvâ mutatum appareat. Hinc diſcite, quàm ſit innocens, & omnis venenoſitatis expers, dùm ſimplex, parum, & nulli alii corpori commiſtum erat argentum vivum: cùm deinde liquoribus acutis, ſalſis, ſulphureiſque commiſcetur, tantam venenoſitatē acquirere poteſt, ut infra quadrantis horæ ſpatium hominem perimere poſſit, ut de ejus ſublimato experimur.

Ubi eſt advertendum, quòd non eſt argentum vivum, quod in venenum convertitur, ſed ſunt ſalia acuta liquorum acrium, quæ dum impenetrabile mercurij corpus ſtrenuè adoriuntur, illudque corrodere præſumunt, quia debilia ſunt ad tantam hujus corporis evincendam conſtantiam, ipſa ſuper mercurij corpus transmutantur, exaltantur, & corroſivi veneni proprietates, acquirunt; itaque venena non ex mercurio, ſed ſupra mercurij corpus producuntur, & coagulātur: nam mercurij corpus poſt calcinationem venenoſam, ſi à ſalibus calcinationis ſeparetur, idem remanet mercurius, qui ante calcinationem erat, quod evenire non poſſet, ſi aliqua mercurij pars in venenum abijſſet, nam *de privatione ad habitum facilis non eſt regreſſus.* Dupliciter ergò argentum vivum adjuncta ſibi in venenum transmutat, vel per ſublimationem, vel per præcipitationem.

Primò per ſublimationem ſal vitrioli volatile in corroſivam, ac veluti igneam naturam mercurius convertit, nam vi ignis illud ſecum rapit, & ſuis partibus commiſtum illam acutiem ſollicitat: fit autem argentum vivum ſublimatum hoc modo.

℞. *Mercurij purgati, vitrioli rubificati, & ſalis præparati ana lib. j. ſalis nitri ℥. IV.*

Terantur, & miſceantur ſimul in mortario lapideo cum modico aceti tam diù, donec mercurius nullo pacto appareat vivus. Quæ omnia benè miſta pone in cucurbita luto munitá, cui ſuperimpone alembicum roſtratum: Da ignem per gradus ſ. a. per viij. vel x. horas, & excipe aquam fortem, quæ per alembici roſtrum deſtillabit, & habebis mercurium ſublimatum adinſtar nivis album. Operam ut meliùs perficias, poteris iterùm ſublimare, addendo pro qualibet librá mercurij ſublimati aliam libram ſalis præparati, & vitrioli uncias quatuor, ac tertiò cum ſale ianium ſublimabis.

Verùm, ut argenti vivi invincibilem conſtantiam cognoſcatis, quamvis illud in cryſtallum ſublimatum cernitis, immutatum tamen ſub illâ ſalinâ larvâ perſiſtere hoc artificio animadvertis.

℞. *Lixivij com. fortis lib.* IV. *mercurij ſublimati lib. ß.*

Fiat hic pulvis, & in dictum lixivium tepidum projiciatur, nam infra unius horæ ſpatium ſal volatile vitrioli aliaque ſalia relinquentur in ſuâ libertate, & tunc argentum vivum vaſi fundum petet in priſtinâ ſuâ formâ fluidâ, & ſal volatile vitrioli &c. ſali lixiviali aſſociatur. Ex qua mechanicâ vobis I. In aperto eſt conſtantia, & indiviſibilitas, quam de argento vivo prædiximus. II. Quòd ſpiritus acuti, & ſalſi ſuper argenti vivi corpus immutantur, & abſque reactione in mercurium à mercurio patiuntur. III. Quòd argentum vivum non ſit per ſe venenum, ſed id quod ſuo corpori conjungitur, & exaltatur, novas proprietates acquirit, & in hoc aliquid transmutatur, quod corroſivum, corruptivum, ac putrefactivum erit.

Præcipitatur argentum vivum per liquores fortes ab igne antè exaltatos, hujuſmodi ſunt aqua fortis, oleum ſulphuris, ſpiritus vitrioli reverberationis igne expreſſus, ſpiritus nitri, & ſimiles qui arte pyrotechnicâ præparantur, quorum ad præcipitati præparationem talis erit proceſſus.

℞. *Aquæ fort. vel alterius ex dictis ſpiritibus* ℥. ij. *mercurij crudi currentis* ℥. j.

Ponantur ambo in vaſe vitreo, ità ut mercurius totus ſolvatur in aquâ, factâ ſolutione, vaſi lentus ignis ſupponatur, ut aquæ humiditas in vapores exhalet, & in vaſis fundo flava coaguletur materia, tunc ignem aliquantulum auge, nam paulatim flava illa materia in rubicundiſſimum pulverem exſiccabitur, & tunc argentum vivum præcipitatum dicitur, quod vehementiſſimè corrodit, & cauterizat; eſt tamen in agendo ſublimato mercurio aliquantulùm pigrius.

Evenit mercurij præcipitatio ex eo, quia ſal exaltatum in liquoribus fortibus deſtillatis, dum argentum adoritur, ſuper illius corpus coagulatur, & humidum aqueum per quod diffuſum erat, derelinquit: Sal illud mercurii partibus admiſtum, & omni humiditate privatum igneam penetrationem acquirit, & mediante mercurio corroſivi veneni indolem præſefert; mercurius tamen ſub ipſo immutatus perſeverat; etenim mercurius præcipitatus, ſi in aquâ communi fortiter maceretur, deponit ſal à ſpiritibus fortibus mutuatum in ipſamet aquâ ſub formâ aluminis rocchæ invenitur: currens verò mercurius in vaſis fundo colligitur eadem quātitate, antè præcipitatus fuit.

Præter dictos modos ſublimandi, & præcipitandi mercurium, quibus mortificatur, nullo modo intra corpus aſſumi debet propter irreparabilem mortem, quam affert: Pyrotechnica praxis tertium invenit, cum quo mortificatur mercurius, velut id cum quo mortificatur, ex eo quia ſalinam non habet indolem, igneas, ac venenatas proprietates ſuper mercurium non acquirit: eſt illud ſulphur commune, cui à naturâ datum eſt metallica corpora penetrare abſque neceſſitate artificialis exaltationis per ignem, hoc modo.

℞. *Sulphuris vivi com. lib.* j.

Permitte, ut igne liqueſcat in vaſe terreo; tunc paulatim injice

mercurij vivi lib. j.

agitando cùm ſpatulá uſque dùm mercurius cùm ſulphure optimè ſit commiſtus; tunc maſſam illam reduc in pulverem, & in vas ſublimatorium injice, hunc per ſex horas urge per ignis gradus, & aſcendet mercurius ſimul cum ſulphure in cinnabarim, quæ in apothecis venalis eſt; vini lateribus in ſublimatione adhæreſcit, concreſcitque in formâ ſtrio á.

Mer-

Mercurius hoc modò cum ſulphure ſublimatus nullius eſt ſaporis, nulliuſque activitatis, & in quavis doſi intra corpus aſſumi poteſt, nam ſicut inutilis eſt, & nullius actionis, ita innocuus per inteſtina deorſum deſcendit: mirabilis tamen eſt in formâ fumi cinnabaris uſus, ut infrà dicemus. Ubi advertendum, quòd multi, qui hoc remedio empiricè utuntur, cùm illis non conſtet, quòd cinnabaris ex mercurio fiat, jurejurando promittunt ſe argento vivo in curatione non uti, ſed quodam pulvere iis tantùm noto.

E mercurio in cinnabarim converſo fit etiam in priſtinum mercurium reductio hoc modo.

♃. *Cinnabaris pulveriſatæ lib.* j. *Calcis vivæ pulv. lib.* iij.

miſce ſimul, ac projiciantur in retortam vitream, cui vas recipiens annectendum ignem, deinde ſuppone per gradus, nam paulatim mercurius vivus in vas recipiens decidet, relictâ in calce ſulphuris larvâ. Mercurius iſte è cinnabare redivivus puriſſimus eſt, & ab omni labe, & impuritate immunis eoque uti debemus in mercurialium præparationibus, ut apothecariorum impoſturam aufugiamus.

Commiſcetur etiam argentum vivum per ejus mortificationem rebus pinguibus, & unctuoſis ac tunc corporibus perunctum ob analogiam, quam cum vitâ animali habet, intrà trahitur, omneſque corporis partes penetrat, & ab omnibus contagijs liberum reddit. Mortificatio argenti vivi multipliciter fit, cùm aliud non denotet argenti vivi mortificatio ſecundum communem ſententiam, niſi ejus corporis in atomos reductionem, nam quoties in atomos fuerit redactum, faciliter cum pinguibus, & unctuoſis, fit ejus commiſtio. Tu ita ſic mercurium mortifica:

♃. *Mercurij vivi* ℥. ij.

ponantur in mortario lapideo, illique ſaliva recens hominis injiciatur, cum piſtillo agitetur, nam paulatim in atomos exiliſſimas dividitur.

Vel

♃. *Argenti vivi* ℥. ij. *ſucci limonum* ℥. j.

ponantur ſimul in mortario lapideo, & cum piſtillo agitentur. Sic etiam argentum vivum in atomos reducetur.

Vel

♃. *Argenti vivi* ℥. ij. *urinæ humanæ* ℥. j.

eodem modo in mortario agitentur, nam habebis argentum vivum in atomos diviſum.

Didiciſtis jam mercurij proprietates, & quomodò ſalia ineunt, ſuas vires exercere conantur, in corroſiva venena degenerant, mercurio ſuam immotam conſervante ſubſtantiam: operæ pretium nunc erit aperire, an actione penitùs imperſcrutabili mercurius luem curet Veneream, an penitùs inveſtigantibus manifeſta eſſe poſſit. Noſtra quidem ſententia eſt argentum vivum manifeſtiſſimâ actione Luem Veneream è corporibus, in quibus impreſſa eſt, exterminare, & id hoc modo inveſtigandum aggredimur.

Ex allatis jam ſuprà argenti vivi præparationibus apertiſſimè acutos, ſalſos, & ignis vi exaltatos liquores ſupra mercurii corpus ſuas exercere vires, & impetuoſo motu illud aggredi conſtat; quòd licèt acuti liquores mercurium per eorum actionem ſuperaſſe videantur, tamen ſuper mercurii corpus, quod ſemper perſeverat idem, eorum mortuos, ac tranſmutatos eſſe ex reductione mercurii in ſuum corpus jam patefecimus. Certum quoque eſt ex ſuperiùs adductis, quòd argentum vivum crudum, & in ſuâ formâ fluidâ viventibus corporibus venenum non eſt, imò quòd intra illud aſſumptum nonnullis medeatur morbis, abire tamen illud in venenum, dûm ſuper ipſum acuti liquores mutantur. His ſic per allatas mechanicas, & per conſtantia experimenta determinatis, ad theoremata de luis Venereæ eſſentiâ accedimus; tradidimus enim morbi venerei eſſentiam ſitam eſſe in degenerato nutrimento, quod per fixionem erodentem acorem contraxit, cujus effectus ipſi paſſim teſtimonium præſtant: enim verò ulcera, caries, dolores acerbiſſimi, tonſillarum eroſiones, partium ſpermaticarum, cartilaginum, oſſiumque corruptiones, corroſivi liquoris ſunt neceſſarii effectus, fateri unde abſque dubio poſſumus luem veneream nutrimenti ſal exaltare, illudque acidum, corroſivumque reddere.

Ponamus nunc argentum vivum lue venereâ contaminatum corpus ingredi, ac ſuâ, qua maximè pollet penetrandi energiâ, in omnes ejus partes ſe inſinuare; certum eſt, quòd exaltatum nutrimenti ſal ulcus, dolorem, eroſionem, corruptionemque actu in parte producens, adveniente argenti vivi corpore, in illud agere tentabit, & eâ actione ſe à partibus ſeparabit, totumque ſuper argenti vivi corpus pro lue, eique commiſtum unum fient, non ſecus ac aqua fortis, & mercurius poſt ſolutionem una res apparent. Hoc modo ſeparato à partibus degenerato jam a lue venereâ nutrimento, & exaltato, mercuriique ſuper corpus præcipitato, natura partium antè à materiâ luis oppreſſa libertatem priſtinam acquirit, & ad expulſionem præcipitati mercurii inſurgit, ac ut plurimùm per fauces, laceratâ epidermide, per putentiſſimum ptyaliſmum illum expurgat, aliquando per urinam ejcit, aliquando per inteſtina, & aliquando per ſudores, qua expurgatione completâ, tanquam à pugnâ laceſſita quieſcit natura, vires reſumit, corpuſque tam à lue, quàm à medicamine labefectatum recreat, & reſtaurat.

Supereſt tantùm recidivæ ſuſpicio, quoties mercurius integram materiam à lue productam non omninò ad ſe traxit, & habuiſtis jam à poſteriori deductas demonſtrationes, quibus aptè cognoſcitur argentum vivum unicum, verum, & ſingulare eſſe medicamentum venereæ luis curativum.

Supereſt quoque nunc docere mercurij legitimas præparationes, quibus tutò uti poſſitis artificio pyrotechnico, ejus omninò venenoſitate ſublatâ, ac primò ſuprà aſſeruimus mercurium ſublimatum potentiſſimum eſſe, corroſivumque venenum, ſequenti artificio omnem ejus corroſivam activitatem auferetis, & in ſuave mutabitis medicamen, quod *Mercurius dulcis* vel *Draco mitigatus* communiter indigitatur.

♃. *Merc. ſublim. & Merc vivi currentis ana lib.* ß.

ponantur ambo in mortario lapideo, & eò ſimul piſtillo miſceantur, ut vivi mercurij nullum appareat veſtigium ſed in maſſam nigricantem ambo redigantur. Tunc maſſam illam pone in aludele, & igne arenæ adminiſtrato per ſex horas, ſublimabitur mercurius, frigidum poſteà vas frange, nam ad ejus latera mercurium dulcem ſublimatum cryſtalli inſtar invenies remanentibus in fundo fæcibus, quas unà cum nigricante materiâ in collo vaſis adhærente rejice. Si verò ſexies ſublimabis, efficies Calomelanos Turqueti. Mercurii dulcis doſis eſt à ſcrupulo j. uſque ad ʒ. ß. pro perſonarum conditione, commiſceri poteſt cum pilulis ſolutivis, conſervis catharticis, theriacâ confect. Hyacinth, & Alkerm. aliiſque ſimilibus pro Medici cupidine, & infirmi exigentiâ, cujus efficacia luem è corpore efficaciter expellit, priuſquâ dolores, gummata, aliæque ſpecies his graviores non apparuerint, nam in his aliquod affert levamen, minimè quidem integram ſanationem.

Mercurius non æquè bonus exiſtit, ſed variat, primò ratione matricis, ſeu loci naturalis, unde naturali loco cenſetur optimus, qui eruitur è mineris viciniſ auro, vel argento, & hinc optimus cenſetur Hiſpanicus, & Hungaricus. Secundò, ratione inquinamentorum, qui nonnunquam per ſe in terrâ conſpurcatus eſt; unde ut plurimùm ſcatet commiſtione arſenicali, antimoniali, ſaturninâ, cadmioſâ, quibus nonnunquàm in terræ cuniculis venenoſus redditur. Tertiò, nonnunquàm

ab

ab impoſtoribus adulteratus venditur; adeò enim exactè eum adulterare norunt plumbi beneficio, ut quoque ſimul per corium tranſire poſſit, adeoque difficile ſit fucum cognoſcere. Quapropter nequis incautus decipiatur, non à re erit hæc bonitatis ſigna obſervare. Primò, bonus cenſetur, qui per retortam propulſus nihil recrementi relinquit. Secundò, qui in cochleare argenteo evaporationi ſuper prunis impoſitus maculam relinquit flavam, aut albicantem; qui nigram, aut fuſcam purgari debet: Primò, expreſſione per corium, fæcibus qua craſſis in corio remanentibus, mercurius tranſit, ſed hic modus non eſt tutus, ut diximus. Secundò, lotione, lavetur autẽ vel per acetum ſimpliciter, aut cum ſale miſtus, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerũ clavellatorum, vel etiam per lixiviũ calcis vivæ, & cinerũ clavellatorũ, vel etiam per lixiviũ ſaponariorũ, ſæpiùs nimirũ cum his agitando, & viciſſim à ſordibus eluendo. Purgatur quoque agitatione forti cum ſpiritu vini in vitro obturato, ſeparatur enĩ nigredo ad latera. Tertiò, deſtillatione, deſtillatur nimirùm in arena per retortam igne ſat forti, idque per ſe ſine additione, vel addito ſale tartari, calce vivâ & ſimilibus. Optimè verò purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac poſtmodũ per retortam, à corpore admiſto ſeperãdo. Optimè purgatus cenſetur mercurius ille redivivus, qui ex ſublimato, præcipitato, & cinnabare elicitur, ut diximus.

Præcipitatum verò argentum vivum, quod ſuprà corroſivum venenum eſſe deſcripſimus, hoc modo in *Turpetum minerale* parabitis, nam habebitis mirabile medicamentum:

℞. Merc. præcipitati ℥. ij. ol. ſulph. per campanam extracti ℥. iv.

Ponantur ambo in retortâ vitreâ ſuper calidos cineres per dies duos, tunc deſtilla, quod humidum eſt à reliquo in retortâ mercurio ter coboba, ac ultimâ vice ignem vehementem urge: remanebit tunc in retortâ turpetum minerale, quod in pulverem redactum ter, vel quater aquâ communi calidâ lavabis pulverem, ab omni humiditate exſiccâ, vini ſpiritum deſtillatum affunde, quem accende in totalem conflagrationem, id ter repete, & habebis indè pulverem dulcem. Hujus ℞. gr. v. uſque ad viij. pro perſonarum conditione miſce cum pilulis ſolutivis, conſervis, vel confectionibus cordialibus. Lenes ſeceſſus, & vomitus concitare ſolet, aliquando ptyaliſmum, ſymptomata omnia Luis venereæ mitigat, adeò ut infirmi appareant ſani, attamen infra paucos menſes recidivam patiuntur.

Cinnabaris deinde, quam ſulphuris communis calcinatione ex argẽto vivo fieri prædiximus, poſt ſublimationem ſui, ſicut intrò aſſumpta innocua eſt, nullamque producit in corpore motionem, ita quoque inutilis experitur propinata ad quamcumque luis Venereæ ſpeciem, uſus itaque cinnabaris eſt omninò externus, & in formam fumi circa corpus, vel intra illud promotum. Cinabrium enim in pulverem redactum prunis impoſitum ignẽ concipit, totumque in fumum denſum, gravemque evolat, qui fumus nil aliud eſt, niſi mercurius per calcinationem, & ſublimationem ſulphuri permiſtus, & ab igne ſimul cum ſulphure reſolutus. Hujus fumi tanta eſt cum vitâ hominis ſympathia, ut quoties ille circa corpus aliquod tam ſanum, quàm infirmum elevatur, à tali corpore affatim intrò attrahitur in oſſa non ſolùm uſque, ſed etiam in medullas. Hujus fumi mercurialis tanta eſt energia, & efficacia, ut legitimè ab accurato Medico adminiſtratus, minimas quaſque corporis partes, & profundiſſimas pervadat, & in quacumque harum ſit venereum contagium impreſſum, evellat, & exterminet, tantumque aliquoties ex ejus uſu recidivam patiuntur ij, qui remedio, ut convenit, uſi non ſunt, vel eam quantitatem intùs non admiſerint, quæ omnes partes contaminatas à contagio venereo expellere, ac ſubigere valebit; ſæpè enim accidit, ut qui ſæviſſimis ex lue venereâ doloribus cruciantur, tertiò, vel quarto ſuffumigio omninò à doloribus ſe liberatos agnoſcant, ac proinde à remedii continuatione deſiſtunt: Verùm quia idem non eſt dolores ſedare, & eorum cauſam occaſionalem ſubigere, & expellere, facilè evenit, ut hi recidivam patiantur; nam materia corpori reſidua temporis curſu iterum ſe exaltat, ſedatoſque dolores iterum concitat.

Fumus iſte mercurii catholicum, ſive univerſale remediũ dici poteſt ad omnes luis venereæ ſpecies perſanandas ritè, ac rectè adminiſtratus; nam ulcera, puſtulas, dolores, durities, gummata, nodos, ſcabies, alopecias, tabem, hydropem, & quicquid hujuſmodi lues venerea in contaminatis corporibus producere poteſt, efficaciſſimè curat.

Verùm quantùm efficax eſt mercurii fumus ad ſpecies omnes perſanandas, tantùm infirmis faſtidioſus, laborioſus, & intolerabilis obſervatur ob ſymptomata, quæ ad finẽ expellendæ materiæ producere ſolet, unde accurato Medico convenit ea ſymptomata infirmo prædicere, ac ulteriùs quàm torquere poſſunt extollere, ne infirmus, & adſtantes inſcii horrendis illis affectibus ſupravenientibus terreantur, & veneni ſuſpicionem animo volutent, & eò magis ſi alio advocato Medico remedii ignaro, in illa timoris apprehẽſione confirmentur, alioquin ſi accidentia illa Medicus pronunciat, infirmum, & adſtantes à timore liberabit, & præſtigioſæ artis gloriam acquiret, quippe licet horrenda accidentia huic remedio ritè adminiſtrato ſupervenerint, ſi infirmus erit obediens, ac patiens, & Medicus accuratus, infallibilis, & abſque ſalutis periculo intentus habetur à remedii in ſanando efficaciâ, & omnes in admirationem trahet.

Operæ pretium nunc erit de his horrendis ſymptomatibus notitiã tradere, & cauſam docere, & cur talia eveniant, & proclariori intelligentiâ, quæ in theoricis tradidimus, in memoriam veſtram reducemus, ſcilicet quando cõtagii venerei producta in corporibus affectis ſunt de naturâ ſalis exaltati, & corroſivi, indolemque habẽt aquæ fortis, & aliorum liquorum per ignẽ exaltatorum, hæc producta utcumque in corpore ſuam exerceant lædendi efficaciam, & in quo mercurii fumus accedat, non ſecus ac aqua fortis ſi mercurio ſupponatur, illa apprehendit, & unum ſimul fiunt, hoc modo mercurius per corpus apprehendit morbi Venerei producta à partibus, quas priùs torquebant, ſeparat. Verùm quia natura intra ſoliditatẽ ſuarum partiũ, quod extraneum eſt, tolerare non poteſt, materiæ mercurio admiſtæ expulſionẽ ſollicitât, perque eas illam dirigit vias, quæ ſunt ad opus perficiendum congruentiores; hinc eſt, non uno, & invariabili modo ab aſſumpto mercurii fumo fit materiæ expurgatio, nam aliquando per os, aliquando per ſudores, aliquando per urinas, & aliquando per inteſtina à naturâ expellitur id, quod mercurio victum, & calcinatum eſt.

Cæteris paribus inſolentiſſimum eſt hoc remedii genus, quoties per os, & fauces, cùm calcinatam materiam expurgat; nam lingua, fauces, gingivæ, palatum, labia, & interna genarum pars priùs vehementer intumeſcunt, ita ut multoties linguam os non capiat, neque bibere, neque comedere poſſint infirmi, deindè exulcerantur, & ſanioſam, putidamque eructant ſalivam in maximâ copiâ, ſummo cum dolore, acri mordacitate, quæ omnia ſunt infirmo prædicenda. Medicus intereà in tantâ ſymptomatum vehementiâ trepidare, aut timere non debet, ſed forti debet eſſe animo, & tunc pluſquàm maximè certam jam infirmi ſalutem pronunciare, nam ſi, ut convenit, negotium gubernat, intra decem dies expurgatâ materiâ, ceſſabit ea ſymptomatum procella, & infirmus ab omni morbo ſe liberatum agnoſcet.

Aliquãdo in fauces non aſcẽdit materia expurgãda, ſed in meſenterium fluit, & primò diarrhœam, deindè dyſen-

dyſenteriam excitare ſolet cum levibus torminibus, quæ omnia neque infirmum, neque Medicum terrere debent; nam nullo adhibito remedio, intra tres dies ſpontè ceſſabunt cum integrâ infirmi ſalute.

Multoties per urinam materia expurgabitur,& tunc nullum affert horribile ſymptomata,niſi urinæ exorbitantem quantitatem craſſæ, & albæ,qui etiam aliquot poſt dies ſpontè ceſſabit cum infirmi ſalute.

Tandem materia per cutis poros ſibi aditum aperire ſolet,ac tam per ſudorem,quàm per inſenſiles halitus foràs erumpere, & hic modus cœteris tutior, ac jucundior eſt, nullumque incutit metum.

His animadverſis,quæ adhibito mercurii fumo evenire ſolent, ſubjungendum eſt,quid Medico ſit agendum, ut cautè procedat, & à notatis ſupervenientibus ſymptomatibus infirmi ſalutem expectet, & non ejus mortem. Primò ergò ſimplicis aquæ potus tanquam venenum eſt infirmo interdicendus,nimiū enim frigefacto,vel humectato corpore,ſiſtitur materiæ exitus: potet ergò æger vinum generoſum,& in debitâ quantitate.Secundò,ambiens aër,in quo æger degit, ne frigidus ſit, Medicus curare debet,imò poſitivè calidum eſſe oportet, ut poros ſervet laxos.Tertiò, à cibis crudis eſt ægro omnino cavendum,& proderit, ut nonnullus ſit cibus,qui per quam optimè nutriat.Quartò, ſanguinis evacuationes,purgantia,& quæcumque naturam valdè debilitant,vel ſpiritus reſolvunt,ſunt fugienda. Tandem veneris uſus eſt omninò,tanquam exitiale venenum, fugiendus,quia ſpiritus diſſipat,& vires enervat;ægri namque curationis tempore maximoperè veneris œſtro exagitantur, quia antidota, quæ luem curant, ſympathiam, ſeu conſenſum cum partibus naturalibus habent, illaſque impetunt, titillant,vellicant, & inexplebilis oritur luxuria.

His omnibus exactè perpenſis,quæ accuratam remedii praxim includunt, ad cinnabrii deſcribendum adhibitionis formulas devenimus, & primi advertendum eſt,quòd cinnabrium emi non debet in pulverem jam redactum, nam ſeplaſiarii lucri cupidine illi minium admiſcent,quod in fumum non reſoluitur,& ſic curationis eventu Medicus defraudatur. Emite illud itaque integrum ſtrioſis fruſtulis conſtans, ac voſmetipſi deinde in pulverem redigite, vel propria manu parate.

Prima ergò formula adminiſtrandi mercurii fumum, inſciis quondam medicis, fuit pilulas quaſdam ex diverſis materialibus componere, non enim illis cognita erat radicalis remedii energia, & prout Agyrtæ imponebant iis,ita varia, & diverſa ſimul miſcebant materialia, potiùs ad ægrorum perniciem, quàm ſalutem: hujuſmodi miſtio hic Neapoli in Incurabilium Noſocomio pro magno arcano hactenus habita fuit:

℞. *Lithargyrii ℥. v. antimonii, cinnabaris ana ℥. j. rhapontici ℥. vj. polyp. querc. ℥. iij. calami aromatici, cinnamomi, macis, nucis moſch. aluminis, virid. æris,aloës ana ʒ.iij. minii,ſandarach. græcorum ana ℥.j. fiat omnium pulvis, & terebinthinâ excipiantur,ut fabricentur pilulæ carbonibus imponendæ.*

Mira ſanè authoris hujus recepti ſimplicitas, qui ſibi ſuaſit lithargyrium, & antimonium igni impoſita fumum eructare poſſe, cùm fixiſſima ſint,& à placido igne non patiantur; ſimplicior fuit author, qui credidit reliquorum ſimplicium vegetabilium fumum poſſe corpus penetrare: tota itaque efficacia juvandi eſt in ſolâ cinnabare,quæ tot inutilibus commiſta rebus ferè inutilis ipſa quoque efficitur.

Altera fuit *Fallopii* formula, quæ tantùm à ſcopo non aberrat, licèt à ſuâ ſimplicitate recedat, illa talis eſt:

℞. *Cinnabaris ℥. iij. ſandarach. græcor. ʒ. j. ß. myrrhæ, thuris, ligni aloës. ammoniaci ana ℥. j. Tundantur hæc craſſo modo,& cum terebinthinâ formentur pilulæ, quæ imponantur ſuper carbones.* Hoc receptum, cùm cinnabarim pro baſi habeat, non adeò improbamus; verùm quia cœtera adjuncta ſunt inutilia, & pretioſa, ut lignum aloës, & cinnabaris correctione non indiget, nam præter ſuū fumū nil aliud in corpus penetrat,relictis tot additamentis,vos ſimplici cinnabare uti poteſtis, addito tantummodò thure,ut odoris ingratitudinem tollatis, & cinnabari larvam addatis, ne à vulgo remedium floccipendatur:

℞. *Cinnabaris pulveriſatæ, & thuris pulv. ana ℥. j. Hæc ambo optimè miſce & miſturam deinde divide in x. chartulas, ſi æger ſit perquam maximè debilis; in viij. ſi mediocres ſint vires; in vj. ſi validus ſit æger, quas ſequenti modo adminiſtrabis.*

Infirmum prius vel ſyr. de ſpinâ ponticâ, vel pilulis de tribus cum mannâ mercurii à craſſis Humoribus libera, deinde in cubiculo, in quod ventus non intret, vel quod facilè incaleſcat,illum pone cum ſuo lectulo, circa quod ſit dolium ex tenui ligno,uti eſt Neapolitanū,utroque fundo carens,vel alio modo,dolio ſimile conſtructum,hypocauſtum adapta,intra hoc ſit conſtituta ſedicula cum fundo aperto,in qua æger commodè ſedere poſſit, tigillum deinde prunis imple, & intra dolium pone,panno laneo ſuperpoſito,ac in dolio tigillum permanere permitte, ut illud perquam maximè incaleſcat.Tunc æger nudus dolium intret, in ſediculâ ſedeat, & à tigillo carbones exime, remaneantque in eo tantùm tres, vel quatuor, infirmo da chartulam cum cinnabare, illique præcipe,ut cùm ſudare incipiat,chartulam prunis imponat,nam fumus ab eâ aſcendet,totum dolium replens, & ægri corpus circumdans,in eo maneat per horæ quadrantem, poſt quam linteo ſe inuolvat,& in lectulo optimè cooperto ſe componat per unius horæ ſpatium,nam affluenter ſudabit, tunc ſudorem abſtergat,& cibum ſumat, à cubiculo per viginti dies non exeat.Tempus fumigandi opportunius erit ante cœnam,quàm ante prandium,veſpertinis enim horis producta à lue venereâ ſunt in motu, & remedio libentiùs obedient. Tertio quoque die ſi æger imbecillis,ſit, à fumo ſe abſtinere poteſt. Uncia una cinnabaris eſt ad cujuſlibet infirmi curationem ſufficiens, ſi verò fuerit cinnabaris antimonii ℥. ß. ſufficiet, & tandem cinnabaris naturalis ʒ. ij. ß. ſufficient.

Præterea cùm mercurii inunctio adhuc frequens ſit in uſu, præcipuè apud Hiſpanos,& eaſdem requirit animadverſiones,qua ſupra de mercurii adhibendo fumo tradidimus,operæ pretium erit injunctionum mercurii formulas tradere,in quibus notate,quod nulla alia eſt differentia inter inunctionem, & fumum, niſi quod mercurius in fumo corpus intrat ſub formâ fumi: in inunctione verò mercurius corpus intrat ſub formâ ejuſdem mercurii, undè unus, idemque eſt utriuſque modi finis, & ſcopus; tutiùs tamen erit mercurium in formâ fumi, quàm inunctionis exhibere, ex eo quia inunctio nimio impetu, & quantitate in corpus intret, ſymptomatumque vehementiam quàm maximè acceleret;fumus verò quia in Medici arbitrio eſt,illum in majori,vel minori quantitate adminiſtrare,& ab ejus continuatione ceſſare, ſi cum nimium urgeat, tutiori eventu exhiberi poteſt.Verum tamen eſt, quod obſtinatis gummatibus, nodis, prout etiam pertinacibus doloribus fumo non cedentibus, efficax inunctio proficere non parùm ſolet. Unde præparato ægro, prout de fumo adhibendo diximus, omnia obſervanda ſunt, præter quòd antequam dolium æger ingrediatur,inungi debet,deinde dolium calefactum ingredi per horæ quadrantem,ut inunctio penetret. Tam variæ ſunt inunctionum formulæ ex conglomeratis inutilibus ingredientibus,vel rebus pretioſis pro divitibus, & magnatibus ut tædioſum foret opus eas tranſcribere. Neapoli ſequens eſt in uſu.

℞. *Mer-*

℞. *Mercurij, adip. porc. recent. & non ſalatæ ana* ℥. iij. *ol. laurini* ℥. j. *ol. ſigni guajaci deſtill.* ℥. j. ß. *ſtyracis* ℥. j. *quæ diſſolvi debet in tereinth* ℥. j. ß. *& f. ung. ſ. a.*

Joannes Zyvelſerus in animadverſionibus in Pharmacopœiam Auguſtanam ſequens receptum deſcribit:

℞. *Mercurij vivi mundati axung. porc. veteris ana lib.* j. *lithargyr. argentei, ceruſſæ ana* ℥. ij. *myrrh. elect. thuris maſculi, bdellij, ammoniaci ana* ℥. j. *theriacæ Andromachi, Mithridatij Democratis ana* ℥. j ß. *ung. Agrippæ, martiati ana* ℥. ij. *de althæâ* ℥. ij. ß. *ol. laurini* ℥. IV. *axung. viperinæ veræ* ℥. ij: *reſinæ pini* ℥. ij. ß. *Diſſolvantur gummi in ſpiritu vini, & cum reliquis juncti, lege artis in unguentum redigantur.*

Verùm tot adjunctorum congeries propter lentorem, craſſitiem, & unctuoſitatem, vel propter plumbi calces, nempe lithargyrij, & ceruſſæ commiſtionem, mercurij efficaciam infringit, poros occludit, cutem obſtruit, & intimarum partium penetrationem retardat, nec malignitatem obtundit, quia ſtultè mercurius vinctus, nec debita quantitas admiſſa fuit, nec integris viribus, ſed hebes, & torpidus membris hæret unde graviora ſymptomata non excitat, & hæc eſt ratio, cur ægri, qui iſtis inunctionibus mercurialibus quaſi perfectè curati viſi ſunt, brevi poſt recidivam paſſi fuerint. Mercuriales inunctiones quò ſimpliciores ſunt, eò majorem ſucceſſum, & celeriorem ſortiuntur effectum: ſecùs verò in tantâ rerũ ferè innumerarũ farragine evenit ubi plura intermiſta ſunt, quæ magis obeſſe, quàm prodeſſe poſſunt. Noſtra inunctionum formula talis eſt:

℞. *Argenti vivi ſucc. limon. extincti* ℥. ij. *axung. porc. vin. generoſo lotæ* ℥. IV *ung. nuc. moſch.* ℥. j. *m. omnia ſimul. f. ung.*

Cum quo tantùm plantas pedum, & manuum volas inungere ſufficit, nam mercurius per univerſum corpus penetrabit, non ſecùs ac fumus. Si aliqua in corporis parte pertinax perſeveret, vel gumma, vel nodus, vel dolor, hoc unguento mercuriali læſo tantùm loco adhibito, integra obtinebitur curatio. Inunctio in robuſto ſemel in die, in debili verò ægro alternatim celebrari debet. Unguenti mercurialis pro valido uncia una, pro debili uncia dimidia ſufficiet. Partes dolentes fortiter cum panno fricentur per dimidiam horam, deinde inungantur, & poſtmodùm doliumintret, poſt cujus egreſſum involvatur linteo optimè calefacto, & in lecto calidoſtragulis tectus per horæ ſpatium ſudorem expectet, abſterſo ſudore, æger in altero lecto placidè calido ſe componat. Quamdiù continuari debent inunctiones, non facile eſtſtatuere propterindividuorum varietatem, attamen continuari poſſunt, quouſque gingivæ tumeſcant, quodptialiſmi eſt principium, vel quando ſolvitur corpus, vel in ore ulcera fuerint curata, & quod meliùs quandò dolores, & gummata evanuerint.

Et habetis jam omnium medicamentorum mercurialium, quæ tam intrò, quàm extra inlue Venereâ adhiberi poſſunt, exactam præparationem, & genuinum adminiſtrandi modum cum omnibus accidentibus, quæ illis in adminiſtratione ſupervenire poſſunt; hæ verò præparationes licet multæ ſint occultæ, & rariſſimis Medicis cognitæ, laudem tamen non merent apud veros ſpagyricos, nam non ſolùm ab his ut proficuæ non recipiuntur, ſed ut quoqu modoo noxiæ exploduntur, quippe apud illos ſublimiores inveniuntur præparationes quibus argentum vivum omninò figitur, curatque radicitùs quamlibet morbi Venerei ſpeciem ore aſſumptum trium granorum pondere, nulla concitante ſenſibili evacuatione, hujuſmodi eſt Mercurius diaphoreticus Paracelſi, & Helmontij, cujus præparationem tradidimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ, lib.* 4. *cap.* 3. *art.* 4.

Cap. XX.

De Gummatibus.

Mala ſymptomata ſunt dolores Venerei, ſed peſſima gummata, & omnem antecellunt noctis torturam, nec ipſi equuleo aſſimilanda, ſunt ipſo doloroſiora dolore; cum doloribus, vel poſt dolores accidere ſolent. Appellantur gummata, quia materiam continent craſſam liquato gummi non abſimilem.

Signa.

Tumores ſunt circa articulos & internodia, qui ſæpiùs oriri ſolent in fronte, capite, tibijs exteriore parte, & cœteris locis excarnibus. Cognoſcuntur ex aliquo luis etiam diutiſſimè prægreſſo ſymptomate, & noctû tantùm cruciant. Interdùm ſunt majores, interdùm minores, & nunc minùs duri, ſæpius ſteatomatum, & atheromatum naturam habent, rarò meliceridum, attamen folliculo carent. Quandoque tophacei ſunt majori ex parte lapidoſi, & porum oſſeum tangentibus præbent.

Cauſæ.

Vulgares pro gummatum cauſâ pituitam, & melancholiam tenacem, in pravam & vitioſam materiam redactam aſſignant, quam natura concoquere non poteſt ratione viſcerum malè affectorum, & præcipuè hepatis, illamque adpartes demandat imbecilles, in quibus gummata, & tophos progignit. Verùm hæc vulgarium cauſa nimis eſt trivialis, ſicut tota eorum doctrina; nec materiam, nec modum, quo gummata fiunt, explicat, ideòque ſuſpicioſam exiſtimamus.

Diximus dolores fieri per fermentum Venereum ab ultimo partium nutrimento ad ſanguinem transmiſſum; ſanguis enim nutrimento ſalſior eſt. Si iſtud ſal à venulis, & arteriolis capillaribus ad perioſtia ſe colligat Venereo fermento imprægnatum, exaltatur, & corroſivum evadit, primò atrociſſimos parit dolores; Si inter oſſa, & perioſtia ſe diffundat, immobiliterque perſeveret, dolores fixos, deinde doloroſiſſimaexcitat gummata, tandem nodos, & tophos.

Prognoſis.

Gummata quandò que ſunt ſimplices tumores, at ſi per aliquod temporis ſpatium cruciârint, ſub perioſtio oſſa exedunt, corrumpunt, & mortificant.

Curatio.

Ad gummata diſcutienda *Vulgares* primò corpus de communi morborũ omnium purgant catharticis, & deinde ad ſalſæ parillæ decocta deveniunt, tanquam hepatis alterativa, quia efficaciſſimam cenſent ſalſam pluſquàm lignum, ac ejus corticem. Verùm nos obſervavimus ſalſam nunquam eliminaſſe, non tantùm gummata, ſed nec etiam dolores; tùm ratione modi, quo decocta conficiunt: tùm quia imbecillia ſunt pro tam ſævo extirpando ſymptomate, quod majora, & efficaciora requirit medicamina.

Ad hunc etiam finem gummatibus *emplaſtrum de Ranis cum duplici, vel triplici mercurio* imponere ſolent, vel linimentum mercuriale. Verùm licèt quandoque hoc emplaſtrum, vel linimentum gummata colliquet, majores tamen emergunt procellæ,) niſi totaliter lues extirpetur) nam liquatâ gummatum materiâ, & per totum diffuſâ, fit lues univerſalis. Id in tenuioris fortunæ fœminâ obſervare nobis evenit, hæc gummata in capitis vertice cum truci patiebatur dolore, noctesque ejulando peragebat inſomnes, unde doloris impatiens facta nos conſuluit, ſed quia pauperie premebatur, quæ eſt immedicabile malum, vix emplaſtro de Ranis cum duplicato mercurio

rio à nobis deſcripto potiri potuit,cujus impoſitio intra octo dies dolorem, & gumma diſcuſſit, ſed brevi ſpatio gummatis materia in corporis habitum à capite defluxit, & univerſam cutem confertum variolarum Venerearum agmen conſpurcare cœpit, quarum numerum comprehendere impoſſibile erat, unde miſerabiliter ſuis ceſſit fatis. *Sennertus*, ut experimento probatum refert infraſcriptum emplaſtrum, ut

℞. *Empl. diachyl. cum gummat.* ℥. j. *ſimpl.* ℥. ß. *merc. ſalivâ extincti* ℥. j. *ol. guajacini q. ſuff. f. empl.*

Verùm hoc emplaſtrum non multùm differt ab emplaſtro de Ranis, ideòque iiſdem angit procellis.

Inungunt gummata *oleo ligni guajaci*, ſed incaſſùm, nunquam enim hoc oleum gummata reſolviſſe, vel vidimus ſaltem ſedaſſe dolores, nec decantatis chymicorũ encomijs ſatisfeciſſe, imò promiſſo ludit inani, unde à remediorum ſuppellectili meritò receſſit. Nonnulli *vini ſpiritu* gummata reſolvere tentant, ſed fruſtrà, cùm vini ſpiritus ſit debile medicamen ad gummata reſolvenda, & ſiquam moliretur reſolutionem, malum pejoraret, nam ſubtili parte reſolutâ nodi, & tophi reſolubiles perſiſterent.

Si gummata reſolutione fuerint incapacia, licet ſuppurationi reluctentur, ea ſuppurare ſatagunt varijs oleis, *amygdal. lilior. chamomill.* diverſiſque *adipibus etiam rancidis, gallinæ, porci &c.* Vel utuntur Galeni emplaſtro, ut

℞. *Pernam porcinam ſalitam, ſed rancidam, bull. & f. jus, in quo caſeum vetuſtiſſimum coque ad emplaſtri conſiſtentiam,*

& ſupra gummata, nodos, & tophos applicant. Aliqui *emplaſtro de mucilaginibus, & filijz acch.* utuntur. Collocant *Vulgares* gummata inter, tumores frigidos, ſclicet inter atheroma, ſteatoma & meliceridem, craſſam tenacemque materiam coctioni reluctantem cum folliculo habentes, & miramur, quòd ea vanidis oleis, pinguedinibus, & mucilaginibus ſuppurare tentant. Certè gummata illud juvamen conſequentur quod ex unguento hernia.

Solent gummata quandoque ex diutinâ ſuppurantium applicatione mollitiem ſub cute contrahere, at decepti vulgares chirurgi ea ferro aperiunt; ſi ſubjectũ os deprehendunt adeſum, abradunt, vel adurunt, aliàs digerunt, mundificant, carne replent, & demùm cõſolidant. Verùm ferri apertio doloroſa, horribilis, & periculi plena eſt, præcipuè ſi fiat in articulis, nervis, & tendinibus.

In nodis, & tophis fortiora uſurpant emollientia, ut *radices bryoniæ, cucumeris agreſtis cum radice althe.æ in aquâ ardenti &c.* Itẽ *gummi ammoniacum in aceto ſolutum &c.* Vel imponunt *laminam plumbeam mercurio illitam.*

Gummatum curatio ita perficitur: Applicetur ſuprà partem affectam emplaſtrum de Ranis cũ triplici mercurio, quod poſt 24. horas removeatur, & poſt quatuor dies ſumat patiens *Turpetum minerale dulce* ter, vel quater eo modo, quo de doloribus diximus. Vel corpus optimè *extracto catholico cum mannâ mercurij* purgetur, deinde ad ſuffumigiorum, vel inunctionum uſum deveniendum eſt, illis adhibitis cautelis, quas ſuprà recenſuimus; verùm quia in horum exhibitione horribilia emergunt ſymptomata, & ægri in magno vitæ diſcrimine verſari videntur, meritò ea repudiamus, cùm tutiora habeamus remedia: Eapropter nullum majus, & certius medicamen pro abſolutâ gummatum ſanatione, quàm noſtra *Aqua Anti-Venerea* reperitur, quæ citò, tutò, & jucundè his extremam imponit manum, ſi eam juxta noſtrum parandi, & exhibendi modum quiſque præbeat, & brevi tempore abſque topicis evaneſcunt cum totali luis exterminio; Quod ſi quandoque reſolutioni reluctentur, topica mercurij inunctio adhiberi poteſt.

Interdum gummatum ſuppurationem molimur, tunc citiſſimè noſtro *emplaſtro Benedicto*, quo nullum extat majus, ſuppuramus, & aperimus, deindè noſtro *Vnguento Magiſtrali* ad cicatricem uſque utimur, antequam aquam Anti veneream propinemus, vel *mercurium diaphoreticum* alibi à nobis deſcriptum præbeamus, quo luem funditùs extirpamus.

Si nodoſa, vel tophacea ſint gummata ab acido coagulante, tunc cauſtico mercuriali, cap. de Bubone deſcripto, aperimus, & poſt materiæ eductionem, ut ſuprà progredimur.

Cap. XXI.

De Oſſium Corroſione.

In nullo ſymptomatum genere Venerea lues tam ſuam digito demonſtrat naturam, quàm in oſſium corroſione, & quaſi depoſitâ veſte uſque ad oſſa, ante omnium oculos ſe contemplandam præbet, bardoſque reprehendit *Vulgares* ſe non occultè, ſed manifeſtè agere; eſt enim ejus venenum corroſivum de ſalis exaltati naturâ, id clarè patet in cariebus, ulceribus, doloribus &c. qui non niſi à merâ producuntur corroſione. Si hoc ſal ulteriùs quammaximè exaltetur, ac ſupremos exaltationis gradus, & activitatis nanciſcatur, in potentiſſimum corroſivum tranſit venenum, quod cane pejus oſſa corrodit.

Signa.

Si gũmata exquiſitis adhibitis remedijs non reſolvantur, certiſſimum ſignum eſt oſſa, quæ ipſis ſubjacẽt, eſſe corroſa. Qui diuturno capitis dolore ex Venerea lue affligitur, & nullis præſidijs curari poteſt, illæſa capitis cute, ſubjectum cranium habet adeſum. Si gũmata adaperta fuerint, & ægrè ad cicatricem perducũtur, qua inductâ, paulopoſt cicatrice rupta, iterum aperiuntur, de oſſe carioſo nullus remanet ambigendi locus, quia ſanies ex carioſo oſſe emanans cicatricẽ corrodit, & ulcus patefacit. Hinc certiſſimè conjicere licet: Si quod ulcus ſæpiùs renovetur, ſemper de oſſe adeſo ſuſpicionem præbet. Sæpiùs palati oſſa, & narium cariantur, ſi horum ulcera in longum protrahantur tempus, putrefactivâ exeſione primùm oſſa, quia denſitate ſuâ magis reſiſtunt, exedunt, & corrumpunt, poſtmodùm carnem, quia rara, & foraminata eſt. Cognoſcitur hoc, quia ſanies ex ulcere emanans copioſior eſt, quàm pro ulceris magnitudine, eſtque tenuis, fœtida, & livida; caro ulceri ſuperpoſita mollis, & flaccida redditur à ſanie. Si oſſium caries ſe ſubtrahant oculis, ſpecillo immiſſo in ulcus uſque ad os explorantur, nam ſi os inæquale, aſperum, & molle deprehendatur, carioſum eſſe ſine controverſiâ eſt. Si ſpecillum minùs intrat, corroſio ſuperficialis eſt, ſi verò altiùs deſcendit, profunda.

Cauſæ.

Credunt *Vulgares* oſſa cariem contrahere, & corrumpi ab occulta luis proprietate; cæterum eſt occulta in cauſâ & manifeſta in effectu, & integrâ remanente cauſâ effectui medentur, vel illa præbent medicamenta, quæ ab occultâ proprietate curant: ſed ſi eſt cauſa, eam non cognoſcunt, niſi ab effectu & ſic perpetuò occultum per occultius, & ignotum per ignotius aſſignant. Fiunt oſſium corroſiones, cùm ulcera, intolerabilis capitis dolor, & gummata non tempeſtivè curantur, ſed oſſa, quæ ipſis ſubjacent, exaltati ad ſupremum activitatis gradum ſalis paulatim contagium ſuſcipiunt, quod per eorum ſubſtantiam diſſeminatur; unde oſſium corroſiones, putrefactiones, & mortificationes ſuccedunt.

Prognoſis.

Truculenta in lue Venereâ eſt oſſium corroſio, ſed adhuc truculentior, cùm corroduntur in illis locis, ubi chirurgicæ operationes non facilè inſtitui poſſunt, ut in articulis, magnorum oſſium capitibus, circa muſculorum capita, nervos, & tendines, imò truculentiſſima eſt eorum putrefactio, & corruptio. Oſſium corroſio ulceris ſanationem impedit, nec ulcus perfectè ſanati poteſt, cui corroſum ſubiacet os. In oſſium corroſionè caro livida malum portendit; ſignificat enim maximam eorum corruptionem. Si palati os adeſum fuerit, ſermo vitiatur, nam aër, qui in palato, tanquam in loco camerato, elidi deberet, ſimul per foramen ad nares penetrat, & per eas erumpit. Omnia liquidiora, quæ per os aſſumuntur, ex naribus proſiliunt. Malum ad nares ſerpit, & facilè cerebro communicatur. Eroſis naſi oſſibus, exeduntur narium pinnæ, & cartilago, ac ad palatum, cerebrum uſque ſerpit. Si capitis os corroſum fuerit, facillimè lues cerebro communicatur.

Curatio.

Oſſium caries curant *Vulgares* carnem abſumendo uſque ad os ſubjectum *alumine uſto, pulvere ſabinæ, calchanto aduſto, vel aquâ aluminoſâ*, vel carnem ferro abſcindunt, vel ferro ignito, vel cauſtico utuntur medicamento. Si foramen aliquod incarne adeſit, ut plerùmque fieri ſolet, illam *turunda ex gentianæ radice, vel ex ſpongia concinnata* aperiunt, os carioſum detectum abradunt, *vel euphorbij, & peucedani pulveribus* ad lævitatem reducunt, & tandem ſarcoticis ulcus curant. Si os fuerit corruptum, naturam expectant, ut illud auferat, & ſeparet, ſed natura tardè, & vix 40. vel 60. & quandoque 80. dierum ſpatio oſſa corrupta ſeparat, & interim vitium in morâ pars ſana contrahir; Si totum opus naturæ imperio committant, præterquamquod Venerea lues eſt extra naturæ juriſdictionem, conclamatum eſt de vitâ ægri. Eapropter ad oſſis exciſionem deveniunt, idque ſcalpro exciſorio cum malleolo aſſequuntur, eodem fere modo, quo ſtatuarij ſtatuas efformant, quouſque lividum, & denigratum ablatum fuerit, poſtmodùm *myrrhæ, & radicis ariſtolochiæ pulveribus* os exciſum aſpergunt. Si os totum corruptum fuerit, auferunt illud, & primò alimento privant ſiccis medicamentis, uti ſunt *folia hyoſcyami, radix peucedani, utriuſque ariſtolochiæ, iris, opoponax, ſquama æris, ærugo &c.* vel ferro ignito; deinde os nutrimento deſtitutum facilè auferunt, imò cadit, non aliter ac folia autumno, cùm humido radicali privantur.

Si capitis os tectum fuerit, & carioſum, vel corruptum, cutem ſecant, detectum os abradunt, ſeparando à ſano corruptum; verùm ſi corruptio profundiùs ſe inſinuavit, totum auferunt terebrâ, vel meliùs trepano, cincumliniunt oleo roſaceo cutem ad inflammationem arcendam, & ſtuppam cum ovi albumine conquaſſato per 24. horas ſuper imponunt, deinde *aqua aluminoſa cum aqua roſacea temperata* os foraminatum madefaciunt *emplaſtrum de Betonica, vel de Gummi Elemi* applicant. Quandoque affectam partem abluunt adſtringente *decocto ex roſis, betonica, ligno guajaco, parato in vino auſtero* adduntque *aluminis* parùm, & tandem *unguento de plumbo* cicatrizant.

Si palati, vel naſi os corruptum fuerit, bis in die *aqua aluminoſa magiſtrali* goſſypio excepta affectam madefaciunt partem. Quandoque, ad ſaniei eductionem palatum *melle roſaceo* inungunt, tum *aqua aluminoſa cum aqua roſacea, vel plantaginis* detergunt, & interim *decocto ſcabioſæ, plantaginis, agrimoniæ, roſarum*, ut os abluat æger, imperant, vel *decocto ligni guajaci, & ſarſæ parato in aqua plantaginis*. Intereà per totum curationis tempus decocta frequentant.

Juxta varias oſſis corroſi indicationes vario modo ejus curationem inſtituimus, unde corpore depleto, ſi os ſub oculos non cadit, quia carne operitur, ulcus inducatur, & ſpecilli intruſione exploretur, quòd ſi aſperum, & minùs penetrans deprehendatur ſuperficialis erit corroſio; tunc tota caro abſumenda eſt *præcipitato dulci, noſtra aqua ſalis armoniaci, ejuſve ſpiritu, vel ſpiritu mercurij albo*, donec corroſio ſecundum totam ſuam latitudinem, longitudinem in conſpectum veniat, & fiat oſſis abraſio lima ad lævorem, vel madefiat *balſamo caryophyllorum, in quo facta fuerit peucedani, euphorbij, & radicis ariſtolochiæ rotundæ infuſio, vel bryonia trita* imponatur. Verùm ſi aliquantulùm profundiùs corroſum fuerit, totum corroſum ad ſanum uſque auferatur, lævitate ſuperinductâ, deinde ſarcoticis, & præcipuè *unguento noſtro magiſtrali*, perioſtio inducto, ad cicatricem perducatur.

Si caro appareat flaccida, ſpongioſa, pallida, aut livida, oſſis corruptio profundior erit, tunc totum corruptum auferatur; neque enim quod mortuum eſt corrigi, emendari, & in naturæ gratiam redire poteſt, cùm à privatione ad habitum non detur regreſſus, & hoc præter naturam eſt, & à naturâ gratiam non ampliùs recipere valet. Nec oſſibus ſphacelus accidit, ſed tantùm corroſio, & putrefactio, cùm ſphacelus ſolummodò in partibus carnoſis mollibus accidat. Nullâ interpoſita morâ, citam ablationem procurare debemus, præſertim in thoracis oſſibus.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

Nec naturam pro oſſis ſeparatione præſtolari poſſumus, quia actu affert perniciem, & niſi ablatio fiat, irreparabilis ſequetur mors. Eapropter iſta procraſtinatio periculoſiſſima erit, nec unquam in Lue naturam criſim moliri obſervavimus. Caro itaque ſuperjacens abſumatur medicamentis ſuprà propoſitis, vel cauſtico, vel cauterio potentiali, vel diſſecetur, quouſque os corruptum denudetur, & ne nervi, tendines, muſculorum capita, aut arteriæ, & venæ majores lædantur, ſecundum partis longitudinem fibrarumque ductum, neutiquam tranſverſim, inſtituatur; verùm non ſemper ita commodè operatio celebrari poteſt, quin aliqua harum partium læſio non oboriatur.

Medicamenta, quæ os corruptum à ſano ſeparant, exſiccantia eſſe debent, ut excrementitias ſuperfluitates in corrupto abſumant, & ipſum ſanum conſervent. hujuſmodi ſunt *oleum ſulphuris p. d.* hoc modo paratum:

℞. *Sulph. citrini lib.* j.
ponatur ad ignem lentum, ut liqueſcat, cui adde tartari uſti pulveriſati lib ß.
miſce diligenter, donec frigida evadant. Poſteà pulveriſentur, & ſuper lapide in loco humido ponantur, donec in oleum p. d. tranſeant. Hoc oleo oſſa corroſa, & corrupta inungantur. Multùm ad ſequeſtranda oſſa valet *Acetum radicatum.* Item hæc *tinctura Euphorbii*

℞. *Peucedani, euphorbii, radic. utriuſque ariſtoloch. iridis, bryoniæ ana* ℥. ß. *myrrhæ, aloës ana* ʒ. ij. *ſpiritus vini q. ſ. & extrahatur tinctura.*

Si tanta ſit oſſis corruptio, ut his, vel aliis medicamentis tolli non poſſit, ubi os non ita altè corruptum eſt, ſcalpro, ubi profundiùs, terebrâ opus eſt; quæ operatio tunc abſoluta eſt, cùm ſcobs nigra deſiit. Si totum vitiatum eſt, totum eximendum.

Si capitis os carioſum fuerit, ſecetur cutis, in quâ operatione ſi magna ſanguinis profuſio ſuccedat, *noſtrâ Aquâ Arteriali, in Pyrotechniâ, vel Tomo.* I. *De Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate deſcripta*, ſiſtatur. Deindè os abradatur, vel *tinctura Euphorbii; vel oleo ſulphuris, vitrioli, ſive ſpiritus ſalis armoniaci* alterinis diebus cum filamentis madefiat os, donec ad liquorem

rem reducatur, interim vulneris margines, partes ſanæ muniantur, & *fodicationum emplaſtrum* ſuperponatur, ac *unguento noſtro Magiſtrali* cicatrice obducatur. Si corruptio profundiùs ſerpat, vel totaliter ſit corruptum, trepano auferatur, & *tincturâ caryophyllorum* regatur pars cum *fodicationum empl.aſtri* ſuperpoſitione, & *unguento magiſtrali* pedetentim ad cicatricem deveniat. Curatio diuturna eſt; eapropter ad longam, invictamque tolerantiam hortetur æger, & intereà *Aquâ noſtrâ Anti Venereâ* utatur.

Palati oſſi carioſo, vel corrupto quàm citiſſimè eſt occurrendum imò cùm Medicus palati puſtulas & ulcera obſervet, ſtatim oſſis corruptioni conſulere debet: purgato itaque corpore pilulis pluries ſuprà repetitis, leviter os tangatur *aquâ viridi, vel noſtrâ ſalis armoniaci tinctura euphorbij, ſiv ſpiritu mercurij albo cum aquâ perſicariæ diluto*, penicillo bis in die. Os interim pluries in die gargariſmate *ex decocto perſicariæ, ſcabioſæ, & roſarum cum ſale armoniaco, & melle roſaceo ſimplici* colluatur, & corrupta oſſicula fruſtulatim ſequeſtrantur, ac patiens *aquâ noſtrâ Anti Venereâ* non defraudetur.

LIBER QUARTUS.

De Tabe ex Venereo fermento productâ.

FErmenti Venerei jam patefecimus eſſentiam quam in fixatione liquorum volatilium, reſolubiliumvè per viventia corpora ſeſe moventium conſiſtere probavimus. Quippe qui eorum fixiones aliàs volatiles ad ipſa accedentes cognoſcunt, & ad eorum naturam vitali calori reſiſtentem ſe convertunt, facilè ejus quidditatem adipiſcuntur. Docuimus præterea affectuum differentias, quibus hujuſmodi fermentum inquinatorum corpora torquet, pendere ex ipſorum corporum partibus, in quas fermentum iſtud diffunditur, & imprimitur: ſi in liquidis, verſantibuſque corporis humoribus fiat fermenti diffuſio, prima producitur effectuum differentia; ſi verò ſolidis ſpermaticis mollibus imprimatur fermentum, ſecunda excitatur morborum differentia; tandem ſi ſolidis duris, oſſibus ſcilicet, fiat fermenti adhæſio, tertia enaſcitur læſionum differentia. Has differentias exactè tranavimus, ſigna, quibus ipſæ ſe pandunt, aperuimus, prognoſes, quibus earum eventus in bonum, ſive in malum portenditur, adduximus, & medicamenta, quibus efficaciſſimè curari poſſunt, tradidimus; verùm quia Tabes Venerea omnibus his tribus notatis differentiis, quibus corpora à contagio Venereo lædi poſſunt, ſupervenire poteſt, ne in eâ curandâ in dubio, perplexoque maneatis judicio, operæ pretium vos magnum eſſe facturos exiſtimavimus, ſi Venereæ tabis ſingularem explicationem in hujus tractatûs complementum vobis ſuggereremus, unde ſuum genuinam ſignificationem tradere.

Cap. I.

De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur.

SCriptores tùm *Veteres*, tùm *Recentiores*, qui litterarum eruditionem profeſſi ſunt, in nominùm proprietatibus laborârunt, id quod per ea connotare vellent, ſine ullâ ambiguitate perciperetur; artium verò profitentium vulgus hujuſmodi nominum eruditione jejunum faciliter in confuſionem omnia trahit, ea rebus tribuendo nomina, quæ nunquam talia meruêre; hinc per abuſum multa in medicâ facultate ſunt in obſcuro, perplexaque in rebus percipiendis tyronum ingenia fiunt, ut in hoc affectû, quem tabem connotare exiſtimârunt; ac per marcorem hecticam, maraſmum, atrophiam, cachexiam, & phthiſim deſignari ſolent; unde ab horum nomine unamquamque rem eandem ſignificari credatur, cum ita non ſit apud eruditos; priuſquam igitur rei interpretationem aggrediamur, operæpretium erit dictorum nominum genuinam ſignificationem tradere.

Tabes vox eſt Latina ſignificans viventis corporis extenuationem ex curâ, vel animi mœrore procedentem, translata deinde quoque fuit ad ejus corporis affectiones, quæ in extremam exſiccationem illud adducunt, vel paulatim corrumpunt.

Marcor etiam Latinum eſt nomen, idem ferè ſignificans, ac tabes; verùm quodammodò generalibus nomen eſt marcor, quam tabes, nam ea, quæ ſine corrumpente causâ ſpontè in exſiccationem properant, ut extrema ſenectus, & vegetatione, ultima periodus, magis marcorem pati dicimus, quàm tabem, quæ tempeſtivam corruptionem deſignat.

Tabi, & marcori *Maraſmus* reſpondet, cujus tres ſpecies ab antiquis proponuntur.

Prima maraſmi ſpecies eſt, cùm alimentum ad corporis partes non accedit, & ſumma oritur macies & hæc maraſmi ſpecies à Græcis *Atrophia* dicitur.

Secunda maraſmi ſpecies, cùm ob malam corporis habitûs diſpoſitionem nutrimentum, quod ad illud fertur, corrumpitur, & hæc maraſmi ſpecies ab ipſis Græcis *Cachexia* appellatur.

Tertia maraſmi ſpecies eſt, cùm ex putrido ulcere præciſè in partibus intra thoracem contentis contracto nutrimentum contaminatur, & non apponitur, & hanc maraſmi ſpeciem *phthiſim* dixêre *Græci*.

Hectica deinde Græca etiam vox eſt, & ſonat habitualis, ſive habitûs corporis mala diſpoſitio, quæ unicuique illius particulæ ſolidæ eſt uniformiter impreſſa, ita ut non ſit particula ulla ſolida in corpore, quæ affectu cunctis aliis communi non laboret; hinc apud *Galenum* paſſim invenietis calorem hecticum, febrem hecticam, pulſum hecticum, & his ſimiles loquendi modos, qui habitualem totius corporis paſſionem deſignant.

Hinc ſciendum eſt, quòd hectica diſpoſitio præcedit in corporibus tabem, ſive marcorem Latinorum, ſive dicas maraſmum Græcorum, & per conſequens tres illas maraſmi ſpecies, atrophiam ſcilicet, cachexiam, & phthiſim. Impoſſibile enim eſt, ut totum corpus marceſcat, & contabeſcat, quin prius ſingulæ, & univerſæ ipſum corpus componentes particulæ malè afficiantur, & ſingulæ univerſæque paulatim in marcorem abeant: unde eſt, quòd periti *Medici* conatus excerceri non debet in inveſtigando, quid ſit tabes, quid atrophia, quid cachexia, quid denique phthiſis, quæ habitualem corporis diſpoſitionem, veluti cauſam conſequuntur: ſed omnes ingenij vires intendere debet Medicus, ut quantùm fieri poſſit, clarè, diſtincteque cognoſcat primum illud, ex quo habitualis diſpoſitio ſuum nacta fuerit initium, unde ſit.

Cap.

Cap. II.

De Habituali viventium corporum Affectione in genere.

Conſentiunt cum antiquis recentiores in eo, quòd una natura vivens animal regit, conſervat, & movet; diverſa tamen illa nobis apparet ex functionum partium diverſitate; oculus enim videt, & non audit, auris audit, & non videt: verùm iſta functionum diverſitas minimè quidem à diverſis naturis intra animal latentibus pendet, ſed ab ipsâ organorum diverſitate; quippe oculus ab aure differt, auris à palato, & ſic de aliis; at natura cùm ſit principium motûs ejus, in quo ineſt, una ſemper eſt, & eadem, motuum verò, ſive functionum, actionumque diverſitas pendet ab organo mobili, quod pro ſuæ texturæ, & compoſitionis proprietate movetur. Igitur cum una natura in ſingulis corporis particulis vigeat, ſintque in ipſo corpore aliqua membra, in quibus ob functionum nobilitatem, & præſtantiam, ipſam naturam veluti præſidere cognoſcamus, non erit à ratione alienum nobis ſuadere id, quod à magnis viris ſancitum fuit, Naturam ſcilicet viventium influam, & inſitam eſſe; influam quidem in principalibus membris, inſitam verò in ſubſtantiis totius corporis particularum.

Nunc intelligere erit facilè, naturam influentē, & naturam inſitā, ſi concipiamus ignē in ſuo foco accenſū; & multa corpora circa ipſum poſita, quæ ab ipſius ignis præſentiâ ſint excalefacta, in hoc enim exemplo ignis in ſuo foco influus dicitur, quippe qui in vicina corpora ſuum diffundit calorem, iis illum imprimit; color verò calefactorum corporum inſitus dicitur, ex eo quia ab igne in ſuo foco exiſtente fluit, ipſis corporibus participatus, ſubſiſtitque per perſeverantem præſentiam ipſiuſmet ignis. Conſtat etiam ex eodem exemplo explantari, & minui calorem inſitum in circumſtantibus corporibus pro majori, & minori influi ignis robore, & vehementiâ: extingui quoque prorſus ſi ignis omninò extinguatur.

Simili ſanè modo natura viventium influa, & inſita dici poteſt, influa enim eſt in illis membris, quorum functionibus reliquis corporis particulis aliquid præparatur, & ſubminiſtratur. Inſita deindè eſt in cunctis particulis, quæ aliunde vivendi actum mendicant, & ab alieno pendent arbitrio.

Ex his cùm clarum ſit, quid intelligi veniit pro naturâ influâ, & inſitâ; reſtat nunc videre, quænam corporis pars influæ naturæ privilegio gaudeat, & quænam inſitâ fruatur.

Primò, ventriculus influam habet naturam: etenim quod à cibis ſeparatur nutrimentum, à ventriculo in reliquum corporis diffunditur.

Secundò, eandem naturam continent inteſtina, tum pro munere, quod commune cum ventriculo habent, tum etiam ob excrementorum tranſmutationem ex ſuperioribus inteſtinis ad inferiora.

Tertiò, eadem naturâ potitur lien ob ſeroſitates, quas à ventriculo ſugit: & in venas tranſmittit.

Quartò influens natura eſt in renibus, qui ſerum ab humano corpore ſugunt, & in veſicam deponunt.

Quintò, influa quoque exiſtit in hepate, quòd ſanguinem colat, volatilem facit, & ad corpus vivificandum, idoneum.

Sextò, influam naturam obtinent pulmones, quorum ope aër intra corpus recipitur ad diverſos fines neceſſarius.

Septimò, influam habet naturam cerebrum, cùm ſibi continuâ ſpinali medullâ, ab h s enim tum ros albis, ſpermaticiſque partibus ſubminiſtratur, dum voluntarius infunditur motus.

Præter notata membra principalia, quæ influentem naturam continent, reliquæ omnes corporis particulæ eandem naturam inſitam habent, & ab illis ſupradictis influxum aliquem recipiunt neceſſarium, ut exempli gratiâ à ventriculo nutrimentum, à corde ſanguinem, & calorem, à cerebro rorem, & cambium antiquorum.

Sunt ergo iſti principaliores influxus tres, primus eſt nutrimenti quod à ventriculo, & inteſtinis toti corpori ſuppeditatur. Secundus eſt ſanguinis, & caloris, qui in corde perficitur, & per univerſum corpus diſtribuitur. Tertius tandem eſt roris, & cambii, quod in ſolidas totius corporis partes diſpergitur à ſubſtantiâ medullari cerebri, & ſpinalis medullæ elaboratur.

Hac doctrinâ naturæ influentis, & inſitæ poſitâ, poſito quoque in ventriculo nutrimenti influxu, & in corde ſanguinis, & caloris, & tandem in cerebro roris, & cambii, ut affectionem habitualem intelligamus, priùs nobis perpendendum eſt, quomodò ſe habeant iſti influxus in homine ſano, qui integrâ valetudine gaudet, nam facile deinde erit cognoſcere, quomodo iidem ſe habeant in malè affecto, & infirmo corporis habitu.

Ventriculo, corde, & cerebro in eorum naturali cōſtitutione manentibus, neceſſariò univerſi corporis habitus apparebit floridus, vegetus, & optimè nutritus, non ex aliâ cauſâ, niſi ex eâ, quòd à ventriculo particulis illius nutrimentum perfectè elaboratū diſtribuitur, à corde optimus ſanguis, & temperatus calor impertitur, & à ſubſtātiis medullaribus in ſolidas ipſius corporis particulas roridus liquor diffunditur.

Habemus optimum corporis habitum, quoties ſingulæ, & univerſæ corpus cōponentes particulæ optimum nutrimentum à ventriculo habent, optimū ſanguinem, & temperatum caloremà corde, & optimè paratum rorem à medullaribus ſubſtantiis. Ac cùm ſit extra omne dubium, eorundem membrorum eſſe functiones læſas, quorum ſunt functiones ſanæ: ergò ſi optimus, vel ſanus corporis habitus à ſanis functionibus ventriculi, cordis, & cerebri producitur; malus, & infirmus ejuſdem corporis habitus à læſis, depravatiſque eorundem membrorum functionibus producitur, quod accuratè fuit à *Galeno* animadverſum *lib de Marcore* ſequentibus verbis: *Itaque perſpicuum jam eſt, ſi marcor totius corporis affectus ſit, ipſe niſi etiam animalis principio patiens fieri poſſe: imò verò fieri non poteſt, ut alius in toto animali affectus ſit, aliud verò principium occupārit: ita fit, ut marceſcentibus neceſſe ſit cordis corpus exſiccari, quamobrem ſi omnes cauſſas, à quibus exſiccari cor ſolet, invenerimus, etiam utrum, qui marceſcunt omnes inſanabiles, an cuncti quidam eorum poſſunt, intelligamus.*

Præſupponit ergò malus corporis habitus principalium membrorum læſionem vel omnium, vel quamplurium, vel ſaltem eorum unius; ſufficiens enim eſt unius principalis mēbri læſio, ut reliqua deinde lædātur: quippe principalia mēbra mutuò gaudent influxu, nec poteſt eorum unum malè ſe habere, quin reliqua, & ipſum univerſum corpus malè ſe nō habeat: intereſt tamen multùm ſcire Medicum, quòd membrum primò, & per ſe læſionem contraxit, quod deinde per conſenſū, & per influxum, ſive per accidens; Id enim multùm facit tum ad prognoſim, tum ad curationem ſupervenientis maraſmi, ut ſuprà citato loco fortè innuit *Galenus*; remque clariùs explicat *eodem libro cap.* 7. in ſequentibus verbis: *Totum autem febris voco etiam animalis partemque primò ſuis ſolidis partibus immodice calefacta ſit, cor igitur primum calidius, quam pars ſit affectum,* helli-

hecticam febrem affert: Deinde jecur non tamen per ſe, ut cor, ſed quod illud in conſenſum ſecum trahit, enim verò ipſe affectus cordis rationem cauſſæ obtinet; ſed qui ſunt corporum cordi vicinorum, tamen ventriculus, & poſt hunc quoque alia concalefacere cor poſſunt: quare ſi vicinitatem attendas, oportet pulmonem maximè omnium aliorum ſimul concalefacto corde febrem hecticam, & ſiccam importare, ex qua marcor conſequitur.

Ut itaque ex allatâ doctrinâ Habitualis Affectionis eſſentiam intelligatis, & eam definiendo, memoriæ mandetis, dicimus, quod *malus corporis habitus, eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens, ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, quod ratione ſui muneris aliquid cunctis ipſis totius corporis particulis diſtribuit.* Explanabimus nunc hujus definitionis partes, ut clariùs habitualis affectionis eſſentiam percipiatis.

Diximus primò, quod ſit diſpoſitio ſingularum &c. ut ſciatis non ſatis eſſe aliquam corporis partem, ut manum, pedem, hiſque ſimilem ob topicam aliquam affectionem contabeſcere ad conſtituendum affectum habitualem; nam particularis cujuſdam membri corporis tabes, vel facilis curationis erit, vel vitæ extinctionem non affert, quod contrà ſe habet in affectu habituali totius corporis.

Diximus à naturali ſtatu recedens, ut intelligatis impoſſibile eſſe habitualem affectum produci, niſi diſpoſitio ſingularum corporis particularum à naturali ſtatu recedat; nam quouſque natura inſita membrorũ malo influxui reſiſtet, eouſque bonus habitus perſeverabit, ac tunc in malum declinare incipiet, cùm inſita partium natura pravo, maloque influxui ſuccumbere inceperit.

Diximus ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, ut indè percipiatis habitualem affectionem produci non poſſe, niſi principale aliquod membrum, non per accidens, ſed eſſentialiter in propriâ ſubſtantiâ læſionem contraxerit; quippe ſi per accidens lædatur, ut in putridis evenit febribus, eouſque malus habitus duraverit, quouſque humor, ſive materia febris putridæ ſuâ præſentiâ, & motu turbatur, ac temperiem principalium membrorum non tenuerit, redeunte deinde priſtina temperie ob coctionem materiæ ejuſdem putridæ febris, redibit & ſimul bonus corporis habitus, ac quoties ſubſtantia membri principalis læditur, malus habitus talem læſionem conſequitur, nunquam ceſſabit, niſi cum reſtitutione integrâ læſæ illius membri ſubſtantiæ, dummodò à morte non præveniatur infirmus.

Diximus tandem, quòd ratione ſui muneris aliquod cunctis &c. ut certi inde fiatis læſionem ſubſtãtiæ illius principalis membri habitualem affectum inducere, quòd animal functionem exercet, ob quam aliquod cunctis totius corporis particulis præparatur, ut in bono habitu conſervetur; etenim licèt oculi ſint viventis animalis principaliſſimæ partes, ut etiam ſunt teſtes, quia tamen iſtæ partes functiones non exercent, quarum ope aliquod cunctis corporis particulis præparatur, ſi oculi extrahantur, ſi teſtes abijciãtur, vel quomodolibet iſtæ partes corrumpantur, non proinde habitualis affectio inducetur, quod non ſic evenit, ſi hepar, lien, inteſtina, ventriculus, cor, pulmo, & cerebrum in earum lædantur ſubſtantiis, vel à corporibus extrahantur: nam omnes corporis particulæ, quæ ab his aliquid recipiunt, vel depravatè recipiunt, à naturali habitu recedere coguntur.

Eſt tamen hîc advertendum, quòd dari poteſt caſus, ut illæ ſubſtantiæ, quæ à principalioribus membris cunctis corporis particulis præparantur, abſque eò quòd læſæ eſſentialiter ſint, ipſorum membrorum principalium functiones à cauſsâ aliquâ externâ polluantur, deturpentur, contaminentur, reddanturque ad bonum habitum producendum ineptæ, ut in Lue Venereâ infectis accidit, de quibus paulo infra; & in iis, qui ex vulnere, vel ulcere malè curat o tabidi fiunt; parùm enim intereſt, ut id, quod ad particulas corporis accedit, ab hac, vel illâ cauſsâ deturpetur, cùm ad malum conſtituendum corporis habitum ſufficiat, ut id quod accidit, deturpatum ſit, unde pro rei complemẽto, adducta definitio poſſit in hãc formam redigi: *Affectus habitualis eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob id, quod ad illas accidit ſive ab externâ in contaminatum, ſive à læsâ ſubſtantiâ principalis alicujus membri illud producentis pollutum.*

Tandem vos in admirationem adducere non debet, non febris hecticæ, & caloris hectici additionem in definitione habitualis affectionis prætermiſſe cùm ex communi Medicorum ſententiâ ad conſtituendam eſſentiam hecticæ affectionis calor febrillis neceſſario requiratur; enim verò in Tractatu de Febribus docebimus affectionem illam viventium corporum, quam febrem Medici appellitant, in caloris exceſſu nullo modo conſiſtere, ſed in motûs cordis depravatione, quam multoties exorbitans naturalis calor comitatur, multoties verò non Hanc ſanè doctrinam in habituali affectione nunc ulteriùs confirmamus, cùm ſæpiſſimè experti ſimus tabeſcentia corpora nullo penitùs exorbitante calore exuri, vel exſiccari, imò tactûs frigoris, vel potiùs teporis ſenſum replere, illorũ verò marcidum habitum replere, illorum marcidum celeritati, frequentiæ, & inæqualitati pulſari conjunctum proximæ mortis dediſſe argumentum. placuit ergò potiùs illâ loquendi formulâ uti, ſcilicet diſpoſitio à naturali ſtatu recedens, nam ſive habituali affectione conjunctus ſit hecticus calor, ſive non, optimè per diſpoſitionem à naturali ſtatu recedentem intelligi utrumque poteſt, quod nobis ſuggerere non præteriit *Galenus libro de Marcore*, ubi de Maraſmo ultima ſenectute, vel fame laborantibus ſupervenientе, loquitur.

Cap. III.

De *Habitualis Affectionis Differentiis.*

QUantùm noſtro ingenio aſſequi potuimus præcedente capite, patefecimus habitualis Affectionis Eſſentiam, & quomodò primò in corporibus producatur. Nunc, ut pleniùs rem quiſque concipiat, differentias, & ſpecies habitualis affectionis, quæ paucæ non ſunt, docere aggredimur, cum earum propriis, & pathognomonicis ſignis, quod multùm intererit tum ad præſagiendum habitualis affectionis finem, tum ad rectam ejus curationem inſtituendam. Placet ergo uti veteri illâ, & generali *Græcorum* maraſmi diſtinctione, quæ vult maraſmum, vel atrophiam, vel cachexiam, vel phthiſim dici debere ſecundum trium modorum diverſitates, quibus produci ſolet, etenim licèt alias ſpecies proponemus, ad notatas tamen tres differentias, veluti ad generaliores reduci ipſæ poſſunt: eſt quodammodo congrua habitualis affectionis in tres ſpecies ſecundum veteres Græcos diſtinctio; enim verò cùm vel ab eo, quod ad particulas corporis adveni jam contaminatum, vel ab eo, quod ab ipſis particulis malè affectis contaminatur, vel tandem ab eo, quod contaminatum advenit, & in ipſis ultrò corrumpitur, affectionem habitualem produci neceſſe ſit; primo modo atrophiam dici debere, ſecundo cachexiam, tertio phthiſin congruenter exiſtimatum fuit.

Producitur atrpohia vel cùm nullus aſſumitur cibus

cibus, vel cùm licet aſſumitur, nullam penitùs in ventriculo patitur alterationem. Utroque modo ſingulæ corporis particulæ alimento prorsùs deſtitutæ in atrophiam, & mortem properant. Hujuſmodi atrophiæ remedium non admittunt, verùm qui cibum non aſſumit, quia non vult, non quia non poteſt ſi deinde voluerit, fame non peribit.

Secundo modo producitur atrophia, cùm læſa ventriculi, vel cordis ſubſtantia, adjacentiumque his viſceribus principalium membrorum, liquores, qui ab ipſis generantur, & ad cunctas corporis particulas fluunt, ab iis non admittuntur, neque aſſimilantur ob pravam illam impreſſionem, quam à læſâ viſcerum ſubſtantiâ receperunt; tunc enim non ſolùm inducitur habitualis affectio, ex eò quòd particulæ nutrimento privantur, ſed univerſum corpus celerrimè contabeſcit, ob recurſum repudiatorum liquorum verſus naturales, ſpiritualeſque partes, & hujuſmodi atrophia aliquando curationem admittit, aliquando verò non, ut infrà patebit; quæ verò atrophia originem ducit à contaminatis corporis liquoribus contagio externæ cauſæ, curationem ut plurimùm admittit, ſi prudens ſit medicus, & remediis utatur oportunis.

Secunda maraſmi ſpecies dicitur cachexia, producitur que cum conſervantibus adhuc ventriculo, corde, adjacentibuſque membris eorum temperiem, atque producentibus adhuc toti corpori liquores non pravos; quia tamen natura inſita ſingularum particularum à ſanâ diſpoſitione receſſit, advenientes illos liquores non ſolùm in earum habitu non apponit, ſed eos corrumpit, uniuerſumque corporis habitum mucidum reddit ex languore, qui cachexia dicitur.

Recedit natura inſita particularum totius corporis à ſanâ diſpoſitione, ſi humiditas vitalis non quidem advenit, ſed ſubſtantia earum, quæ à medullâ cerebri regitur, ſanas proprietates amittit, quippe tunc functiones naturæ inſitæ læduntur, & non ſolùm id, quod particulis advenit, non aſſimilat ſed etiam corrumpit, affectionemque habitualem cachexiæ producit.

Præſupponit cachexia ſubſtantiarum medullarium à naturali ſtatu recedentem temperiem, unde evenit quòd ros, & cambium, quibus fibræ ſpermaticæ ſolidæ ſuſtentantur, non ut convenit, elaborantur, & cùm illo rore vita ſolidarum partium vivat: ergo ſecundum naturam ſe non habente ſingularum ſolidarum partium œconomiâ, diſſolvitur, unde adveniens ad venas hepatis corruptas habitualis affectus, qui cachecticus dicitur, impoſſibilis ferè curationis eſt, ex eo quia non poteſt inveniri remedium, quod medullarem ſubſtantiam deperditæ temperiei reſtituat.

Fuére non pauci, qui differentiam inter atrophiam, & cachexiam in eo eſſe exiſtimârunt; quòd Atrophia conſtituatur à totali defectu illarum ſubſtantiarum, quas ad bonum producendum habitum particulæ corporis requirunt: Cachexia verò conſtituitur non quidem à defectu, ſed ab acceſſu ipſarum ſubſtantiarum, quæ, quia contaminatæ ſunt, ab ipſis particulis reſpuuntur, unde cachecticus evenit habitus.

Phthiſis verò ferè ſemper cachexiæ ſuccedit: fit enim cùm contaminati, vitioſique liquores â particulis ſolidis non admiſſi, in meſenterium, vel thoracem recurrunt, producuntque in viſceribus naturalibus, vel ſpiritalibus apoſthemata, abſceſſus, inflammationes, eryſipelata, ſimileſque affectus, quos neceſſariò exulceratio ſequitur; eoſque ſecuta cachexia jam in phthiſim degeneravit; quæ incurabilis ab omnibus exiſtimatur, cùm in ipsa non ſolùm requiratur medicamentum, quod à principali aliquo membro vitium contractum abſtergat ſed ei naturalem temperiem reſtituat; quod munus vix naturæ permittitur, & arti omninò negatur.

Aſſignatas maraſmi ſpecies propria ſigna comitantur, quæ eas diſtingunt.

Atrophiæ ſigna ſunt pallor, macies, labiorum retractio, narium acuminatio, unguium exceſſus ſupra carnem, rugæ cutis, ipſius exſiccatio, ſitis ſinè linguæ ſiccitate, alvi excretio, vigilia, pulſus frequens, & exilis, extremorum refrigeratio, reſpiratio anxia, & rara ſine tuſſi; his apparentibus ſignis atrophiâ infirmum laborare indicabis, à totali ciborum defectu, vel à prorsùs facultate ventriculi deſtitutâ dependente.

Verùm cachexiâ infirmum laborare conjicies, ſi cutis univerſæ colorem non ſimpliciter pallidum, ſed fœdum animadvertes, ſi in eâ non ſimplicem ſiccitatem, ſed ſqualorem obſervabis, furfuribus, aliiſque ſpurcitiis horridum, pediculorumque multitudinem, hujus ungues ſunt aduncæ, ut etiam nares, os lividum oſtendet, & limoſum, non multùm ſitit, cibum ſtomachatur, ſæpè diarrhæâ laborat, pulſus habet frequentes, inæquales, exiles cum acuto quodam, ſed paulo calore, quovis corporis motu, licèt levi ſpiritûs anxietatem patitur, tuſſiculâ cruciatur ſiccâ. His apparentibus ſignis cachexiâ laborare infirmum tibi ſuaſeris, à vitioſis humoribus enaſcente, ſive à læſione principali alicujus membri, ſive à causâ externâ vitium contraxerit.

Notare hîc convenit, quòd cachexia, quæ neque ab externâ cauſſâ, neque à læſione alicujus viſceris, vel regionis naturalis, vel ſpiritalis originem ducit, neceſſariò à ſubſtantiâ medullari cerebri vitiatâ movetur, cujus ſigna ſunt: Aridus totius corporis habitus, præceps, & inexpectata macies, pulſus parùm à naturali ſtatu recedens, artuum contractio, & abbreviatio, aſpectûs mutatio, acutus calor, falſa fames, excrementorum copia, & hujuſmodi cachexia facillimè in phthiſim degenerat.

Phthiſis ſigna ſunt extrema macies, cutis ſqualor, calor acutus, & exurens, infirmo non ſenſibilis, pulſus frequens, & durus, ſpirandi difficultas, tuſſis profunda, purulentæ materiæ excreatio cruori commiſta, vigilia, anxietas, ciborum deſiderium, frequens diarrhœa, cui mors imminet.

Hoc eſt ſignum omnibus dictis tribus maraſmi ſpeciebus, malus habitus, qui in deteriorem ſemper abit, depravatio motuum pulsûs abſque ſenſibili acceſſione, vel declinatione, ſymptomatum exacerbatio poſt prandium, & cœnam.

Pathognomonicum, & proprium ſignum eſt maraſmi à luis Venereæ fermento procedentis, ſymptomatum exacerbatio circa veſperas uſque ad mediam noctem, ex proprietate ejuſdem fermenti Venerei, quod in illis horis ſuos excitat furores.

Præterea, cùm dictæ maraſmi ſpecies, à læſione ſubſtantiæ cujuſcumque principalis membri originem ducere poſſint, ut jam præditum eſt, unumquodque ipſorum membrorum læſum propria, & pathognomonica ſigna in ſuo maraſmo patefacit.

Unde primò à ventriculo producti maraſmi ſigna ſunt, durities, & tenſio in ſitu orificij ſuperioris ipſius ventriculi, tuſſis tenax cum excreatione tenacis pituitæ, per intervalla ſpirandi difficultas, pulſus frequens, & inæqualis, extremorum tactus tepidus, & ad frigiditatem potiùs inclinans.

Inteſtinorum maraſmi ſigna ſunt, durities circa meſenterium, aſſidua diarrhœa cum cruentâ, & mucosâ excretione.

Lienis maraſmi ſigna ſunt, ſcorbuticæ affectiones, ſcilicet anhelitûs fœtor, marcidus cruor è gingivis effluens, excretio cruentæ materiæ, ipſius lienis durities, ulcera fœtida in cruribus, urina pauca, rubra, & quæ ſtatim corrumpitur.

Maraſmi hepatici ſigna erunt, fædus color totius cutis, ejuſdem hepatis tumor, & durities, meſenterij omnimoda exſiccatio, diarrhœa, cruenta, & continua ſitis, calor acutus.

Renum maraſmi ſigna ſunt, anhelitus nidoroſus corporis macies, urina purulenta, putrida, & peſſimè olens, calor acutus, ſitis, & à cibo febris incrementū.

Pulmonis maraſmi ſigna ſunt, tuſſis perennis, purulenta excreatio, ſpirandi difficultas, vocis raucedo, ſanguinis arterialis excretio, genarum rubor, calor acutus, pulſus frequens, tenuis, & durus.

Cordis maraſmi ſigna ſunt calor exurens, pulſus frequentiſſimus, & parvus, labiorum rubor, anxietas, & circa coſtas ejuſdem cordis inæqualis pulſatio, quibus reliqua, quæ de pulmone diximus, ſuccedunt, ac tandem mors.

Cerebri maraſmi ſigna ſunt, repentina totius corporis macies, cui nulla præceſſerit tuſſis, nulla ſpirandi difficultas, nullus vehemens calor, & nulla pulsûs depravatio: ſed hæc omnia illam ſubſequuntur uſque ad phthiſis productionem, & hæc ſunt ſigna maraſmum comitantia, quæ certum præſtant argumentum membri principalis læſi maraſmum producentis primò, & per ſe; nam reliqua membra deinde per accidens concurrunt, unumquodque pro ſui muneris functione per accidens læsâ.

Maraſmi verò, qui ab externâ cauſa ducunt originem, uti ſunt illi: qui ab ulcere malè curato, & à lue Venereâ producuntur, præter communia ſpecialia ſigna, & propria non habent, niſi ulcera cachoetia, & fermenti Venerei indubitabilem diffuſionem, adeò ſunt in aperto, ut de iis dubitari non poſſit, & ratio eſt, quia in maraſmo tam ex ulcere, quàm ex Venereâ lue proveniente, membra principalia non per ſe, ſed per accidens ſunt læſa: nam liquores corporis à dictis cauſis externis contaminati, dum ad principalia membra accedunt, neceſſariò illa inficiunt, ac illorum unumquodque in ſui muneris functione depravatur; hinc confuſa oriuntur ſigna, & non minùs unius membri læſi; quàm aliorum præſtant argumenta: fieri tamen poteſt, ut cùm principalia membra roboris æqualitate non gaudeant, eorum imbecillimum faciliùs recipit vitiatorum liquorum affluxum, & reliqua in illud jam debile factum ſe exonerant, quòd cùm illi tolerabile non ſit, ejus ſubſtantiæ læſionem faciliter contrahere poteſt, atque tunc licet vitium ab externâ causâ productum, efficacibus remediis curetur, maraſmus tamen non ceſſat, nam à læſione ſubſtantiæ membra poſteà ab externâ cauſsâ contaminata foventur.

CAP. IV.

De Indicatione curativâ Tabis in genere.

INdicatio curativa tabeſcentium corporum nullo modo à malo habitu contracto deſumenda eſt, ut verbi gratia à macie, ut pinguis habitus producatur, & à fœdo cutis colore, ut floridus fiat: ab exorbitante calore; ut ad temperiem reducatur, & à ſimilibus, quo modo Medicorum vulgus hodiè tabidorū curationem aggreditur, nam prædicta ſunt effectus, & ſymptomata potioris cauſſæ, à qua pullulant, tanquam à radice. Ridiculus ſanè eſt Medicus, qui tabeſcentem pinguem reddere conatur, niſi tabis cauſſam priùs evellat, imò tantùm abeſt, ut cibus optimi, & plurimi nutrimenti in tabeſcentis corpore in bonum cedat, ut corruptioni, pluſquàm alii obnoxius maximum afferat nutrimentum. Erit ergò indicatio curativa omnium maraſmorum purificatio liquorum partes ſolidas corporis irrorantium cum correctione vitii eos contaminantis, ſive illud in ſubſtantiis membrorum principalium ſit impreſſum, ſive à cauſsâ externâ originem ducat; Verum enim verò cùm liquores corporis purificationem admittere non poſſint, uſque dum contaminans illos vitium ſubſiſtit, & contrà correcto vitio, facile ſit ipſi naturæ liquorum purificationem moliri, cardo curationis maraſmorum omnium in correctione vitii in ſubſtantiis membrorum principalium contracti, vel ab externâ cauſsâ exorti prorsùs innititur: quippe vitio correcto, liquores etiam corriguntur, atque paulatim in bonum habitum corpus adducunt abſque medicamenti, vel cibi ſpeciali exhibitione, ſed communis, & ordinarii.

Eſt adeptorum Medicorum ſententia dari non poſſe medicamentum, quod membra principalia eſſentialiter læſa ad priſtinum reſtituere poſſit, niſi indolem habeat univerſalem, ſcilicet ut ſit tantæ ſubtilitatis, perfectionis, & temperiei, ut ipſi naturæ ob ſymbolum conjungi poſſit, & membris reddere, quod illis deficit, vel auferre, quod illis præter naturam eſt additū; cùmque ad tale medicamentū obtinendum ſumma induſtria, & artificium requiratur, ſpecifica quædā trademus medicamenta quæ inſtaurationem principalium viſcerum ſummopere promovent, & maraſmo ab ipſis provenienti ſuccurrant.

Igitur ſi in tabidum incideris, qui ſigna tabis ventriculi ſuprà notata præſeferat, ſitque auxilio capax, vomitu primò illum levabis hoc modo:

℞. *Salis vitrioli* ℈, ij

fiat pulvis: qui in conſervâ florum boraginis incluſi exhibeantur, & immediatè poſt juſculi gallinacei ℥. iij. ſuperbibendum præbe. Verùm hoc emeticum non eſt tutum ob indolem ſuffocantem.

Si validæ conſtant infirmi vires:

℞. *Merc. Vitæ opt. præp. gr* IV. *infundantur per noctem in Vini græci* ℥. ij.

manè vinum ſeparetur à pulveribus, & infirmo exhibeantur. Præſtat tamen *Hippocras Emeticum noſtrum in Trutinâ* deſcriptum.

Poſt vomitum *vitrioli Martis* uſus per 40: dies proſequatur curationem, ejus doſis erit gr. vj. quæ augeatur paulatim uſque ad gr. xv. manè jejuno ſtomacho. Verùm vitrioli Martis uſum repudiavimus in *noſtrâ Trutinâ*, præſtat *tinctura Martis* à nobis deſcripta *in Martis julepo*, vel *idem julepus*: & quolibet etiam die exhibe *elixiris proprietatis* ʒ. ij. *vel elixiris Helmontii ſtomachici* tantundem, duabus horis ante prandium, totidemque antecedat in *ſyr. de corticibus citri*. Cibus ſit paucus, facilis coctionis, & qui corrumpi non poſſit. Si opus fuerit vomitus repetatur, à ſolutivis abhorre.

Verùm ſi ſigna tabis inteſtinorum tibi occurrant, à vomitivis, & ſolutivis abſtinebis, curationemque inſtitues cum ſero lactis caprini:

℞. *Seri lactis* ℔. ij. *ſyr. viol.* ℥. ij. *m.*

& infirmo exhibe, quòd ſi ſerum per alvum reddatur, per 20. dies ejus uſum proſequere, nam curationem integram complebit; niſi ſerum per alvum reddatur, poſt ſecundam vicem ab eo abſtine, & per 40. dies ſequentibus utere pilulis:

℞. *Myrrhæ opt.* ℥. j. *aloës* ʒ. ij.

fiat pulvis utriuſque, & cum terebinthinâ Venetâ reduc in maſſam, pro quibus doſis à ℈. ij. ad iij. quolibet manè.

Si tabes à liene, ſive ſcorbuti ſigna ſe manifeſtaverint, deobſtruentibus, & diureticis curatio tentanda eſt, purgato priùs corpore, quam ita conſequeris:

℞. *Seri lactis caprini* ℔. ſs.

ferve-

ferveat in igne, & dum fervere incipit, inijce
ſenæ orient. ℥. ß. *cinam contuſi* ʒ. ij.
vas illicò cooperiatur. & auferatur ab igne, frigefactum ſerum coletur, & infirmo exhibeatur per quatuor dies eâdem doſi. Hoc leviſſimo purgante corpus à craſſis humoribus liberetur, tunc

℞. *Vitrioli Martis, ſalis abſinthii, tartari vitriolati ana* ʒ. j.
in pulverem redacta miſceantur, hujus mixturæ. ℞. ℈. j. infirmo exhibe quolibet manè per 40. dies.

Si lien durus, & turgidus apparuerit, tribus continuis diebus illum ſequenti cataplaſmate diſſolve:

℞. *Farinæ hordei* ℥. IV. *verbenæ contuſæ m.* iij.
miſce cum albumine ovi, & fiat cataplaſma, quod turgido lieni imponatur, nam reſudabit extra cutem cruenta lienis ſanies. Verùm hoc cataplaſma maximam continet impoſturam. Corroborabis demum lienis ſubſtantiam hac inunctione

℞. *Olei laterini q. ſ.*
cum quo quolibet manè per 30. dies lienis locum inunge, & hæc eſt omnium affectionum lienis efficaciſſima curatio, ita ut obſtinatas etiam vincat quartanas.

Scirrhoſum etiam hepar ſuam affert tabem cum propriis ſignis, ut ſuprà, quam diarrhœa cruenta ſemper comitatur, hanc tabem hepatis tutò curabis ſero caprino abſque ullâ additione, niſi ſolius ſyrupi violarum.

℞. *Seri lactis* ℔. iij. *ſyr viol.* ℥. ij.
Exhibe per XV. dies quolibet mane, nec te exterreat cruentus fluxus à ſeri uſu, fluxûs cauſſam quippe abſtergit cũ partium integrâ mundificatione. Poſt ſeri uſum liquore abſinthii per menſem hepatis ſubſtantiam roborabis, quem ita parabis:

℞. *Abſinthii fol. & ſummitates,*
quæ contundantur craſſo modo, inijciantur in vas vitreum amplum abſque ullâ additione, quod optimè obſtruatur, ne exhalet, & bulliat in M B. per 24. horas, refrigeretur tunc vas, & aperiatur, liquoremque pretioſum abſinthii à foliis ſeparatum remove leni foliorum expreſſione, & ſerva, cujus liquoris recipe ʒ. ij. & infirmo exhibe *in vini albi generoſi* ℥. ij. per menſis ſpatium. Interea hepatis regionem *unguento ex ſantalis* fovebis.

Corroboranda demum eſt hepatis ſubſtantia *rhabarbari eſſentiâ*, quam ita parabis:

℞ *Rhabarbari opt.* ℥. j.
fiat pulvis, cui in vaſe vitreo affunde
Spiritûs vini ardentis ℔. ß.
ſine, ut ſimul maneant per 12. *dies, poſt quos ſpiritum vini intensè coloratum à rhabarbaro ſepara per inclinationem. Spiritum hunc tinctum retortæ vitreæ inde, & leniſſimo calore fac, ut vini ſpiritus pro tertiâ parte diſtilletur. Quod remanet in retortâ, ſerva, eſt rhabarbari genuina tinctura, quæ balſamum eſt hepatis.* Doſis ejus eſt unius ſcrupuli quolibet die per menſẽ.

At ſi maraſmum ex pulmone ſigna affirmaverint, & tuſſis aſſidua, & ſpirandi difficultas vigilem faciat, ægroto ſomnum pro quiete tuſſis cynogloſſæ uſu concilia,

℞. *Pilul. de cynogloſſ. gr.* XII.
& infirmo exhibe poſt cœnam quarto quolibet die. Verum ſi ex ſanguinis ejectione periculum immineat, ſequenti utere arcano, quod nunquam te deſeret in ſanguinis ex pulmone dejectione:

℞. *Ranas paluſtres integras,*
uti ſunt, atque viventes in calidiſſimum furnum in vaſe poſitas immitte, ibique exſiccentur, uſque dum in pulverem redigi poſſint, fiat earum pulvis, cujus infirmo exhibe ʒ. j. *in*
Syr. de papavere: ceſſabit illicò ſanguinis ejectio, induciturque lacerato vaſi cicatrix, ita ut novâ laceratione opus ſit ad novi ſanguinis ejectionem. Pulmonem deinde *elixire proprietatis* robora:

℞. *Elixiris proprietatis deſtil.* ℥. ß. *Syr. de papavere* ℥. jß. *m.*
Hæc doſis per 24. horas ægro ſufficiat per vices admodum lambitivi.

Petrus Poterius lib. 2. Pharmacop. cap. 9. Anti-hecticum mirabile deſcribit ex alumine, quod nos multoties proficuum experti ſumus, & multos ægrotos ex faucibus orci eripuimus, præſtat igitur in proximi utilitatem, & tyronum Cratiam illud deſcribere ut

℞ *Aluminis rupei q. v.*
ſolve in aquâ pluviali, coque in alembico, donec ſpumam exhibeat, ſpuma cum cochleari ligneo ſeparanda, rursùs coque, & inter coctionem adde aceti deſtillati, tunc alumen deponit vitriolum ſuum in ſuperficiem inſtar ſpumæ ceruleæ, quæ reijcienda, filtra ſolutum, & deſpumatum alumen infunde in vas ligneum, ut cryſtalliſetur. ℞. *purificati hujus aluminis lib.* jß. *deſtilla in alembico phlegma leni igne ad ſiccitatem, cavendo, ne ſpiritus aſcendant, ſed ut alumen ſaltem terra alba fiat, quam imprægna proprio phlegmate, & cohoba. Indè ſumatur caput mortuum tartari, ex quo omne ſal com. tartari fuit extractum, hoc in crucibulo reverbera aperto igne per mediam horam, ut fiat terra poroſa abſque omni ſalino ſapore. Hanc terram tartaream philoſophicam inde filtro chartaceo, rursùs ſuprà terram aliam pone chartam bibulam, in quam aluminoſam terram proprio phlegmate ſolutam filtra, ſic acida terra aluminis attrahitur ab igneâ terrâ filtri, & ſaltem dulcis terra tranſit filtrum cum proprio phlegmate, quam rursùs coagula per deſtillationem abſtrahendo phlegma, repete ſolutionem hujus cum proprio phlegmate, & filtrationem per terram tartari rursùs elotam, & tertiâ vice reverberatam. Sic alumen deponit per præcipitationem à phlegmate omnem terram adſtringentem;* & cryſtalliſatur primum ens aluminis in frigore inſtar ſacchari.

Aliud *Anti-hecticum* magnarum virium, & multis aliis morbis proficuum deſcribit *Poterius*, quod nihil aliud eſt, quam *regulus antimonii, & Iovis compoſitus, cum triplo nitri perfectè fixatus.*

Porrò ſi tabes ex corde tibi ſigna apparuerint, potiùs mortis prædictionem, quàm ſalutem ex medicamentis proponere poteris, incipienti tabi ex corde *lac perlarum* mederi tantùm poterit, quod abſque induſtriâ, & artificio haberi non poteſt, aliquod tamen perlæ promittunt, ſi aceto ſtillatitio ſolvantur, oleo tartari præcipitentur, â ſale abluantur, & reſiduus earum pulvis per 60 dies infirmo exhibeatur quolibet mane pondere unius ſcrupuli. Multùm enim præſtat tabidis ex corde *cinis cancrorum fluvialium* loco, & tempore hauſtus pondere ʒ. ß. Demùm liquore ex cornu cervino tanquam magno remedio in tabe ex corde utere, quem ita parabis:

℞. *limaturæ corn. cervi* ℥. j. *bull, in aquæ com.* ℔ jß. *ad duarum partium aquæ conſumptionem, quod remanet aquæ à limaturâ ſepara & ſerva, cujus aquæ Recipe* ℥. j. *magiſt. perlarum ſupra deſcripti* ℈. j. *ægro propina per* 40. *dies.*

Hanc etiam curationem adhibere poteris tabi ex cerebro, quæ unquam fieri invenitur auxiliis capax: & hæc de curatione maraſmorum, qui ex læſione ſubſtantiæ principalium membrorum ducunt originem.

Verùm ſi ab externâ cauſſâ corporis liquores contagium ſuſceperint, ac propterea tabidum produxerit habitum; prudenti Medico ut plurimùm ſalutis ſpem relinquunt; ac primò ſi ex ulcere ab externâ cauſâ producto tabes aliquem invaſit, hoc modo illum curabis.

Solutiva ſunt fugienda, ut etiam vomitum cientia, corpus, ſi opus fuerit aloë, vel rhabarbaro tantùm leniendum, deinde tota ſpes in vulnerariis reponenda, inter quæ hoc, quod tradimus, efficaciſſimum experti ſumus:

℞ *lima-*

♃. *limaturæ eboris, cornu cervi, ligni guajaci ana ℥ij. ponantur in pipatellâ deinde recipe*

betonicæ. ſampſuci. ſantal, rubr. roſar. incomplet. ana ℨ. jß. *aquæ fontis lib.* j. ß.

Ponantur hæc omnia ſimul cum pipatellâ in vas vitreum altum; quod optimè obſtrue, ne exhalet, & bulli. in MB. per quatuor horas, ſine deinde, ut omnia frigida fiant, ac à pulveribus, & pipatellâ decoctum exprime, cujus Recipe ℥. *v. infirmo exhibe mane, & veſperi duabus horis ante cibum, quo vulnerario utere per* 40. *dies*; nam paulatim æger bonum habitum adipiſcetur cum ulceris curatione.

Subdemus hîc jura conſumpta ex viperis, quæ tabidos ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex causâ externâ, vires enim ita ſublevant, ut infirmo difficile non ſit medicamentis validioribus uti, quæ alioquin tolerare non poſſet.

♃. *Viperas* ij. *à ſenectâ denudatas, abſciſſis capitibus, & caudis, minutiſſimè contere, ac in vitrum amplum injice, quibus adde*

vini generoſi ℥ j. *aquæ Card. bened.* ℥. ß. *ſantal. rubr. cinnam. contuſ. ana* ℨ j.

Vas optimè claude, & bulliat in MB. trium horarum ſpatio. Poſt refrigerationem vaſis fiat juris expreſſio, quod propinetur infirmo bis in die per 40. dies, nam magni hujus remedij effectus admiramini.

Nunc pro hujus Tractatûs complemento curationem maraſmi à contagio luis Venereæ exorti quam propoſuimus, inſtituemus, ac promittimus ſequentium remediorum rectâ adminiſtratione ſemper Tabis ex lue Venereâ curationem aſſequi poſſe dummodò ab ipſius luis virulentiâ ſubſtantia alicujus membri principalis non ſit læſa, vel vas aliquod conſpicuum ſanguinem continens corroſſum, adapertumvè ſit: his enim impreſſionibus à lue Venereâ factis, certa promitti non poteſt maraſmi curatio, cùm licèt contagium Venereum ex integro eradicare valeamus, vaſorum corroſionem, & ſubſtantiarum læſionem reſtituere promittere non licet.

Tabem ex Venereo fermento productam vulgares tentare curant juribus conſumptis, quæ *Ludovicus Septalius animadverſ. lib.* 7. *num* 214. proponit, ut

℞. *Salſ. parill. minutim inciſ.* ℥ vj. *infundantur horis* 24. *in aquæ calidæ lib. xv.*

in loco calido, vaſe clauſo. Deinde bull. lento igne ad conſumptionem tertiæ partis. Hinc cochleari perforato extrahatur ſalſa parilla, & contundatur in mortario. Contuſa eidem aquæ injiciatur addendo

carnis vitulinæ macræ lib. ij. *ſem. coriand. præp.* ℥ j. *& vaſe aperto iterùm lento igne bulliant, donec remaneant liq. V. & in fine aromatizentur.*

cinnam elect. ℥. ij.

Hinc fiat colatura cum forti expreſſione, quæ uſui ſervetur in vaſe vitreo, vel vitreato. De qua æger mane horis quatuor ante cibum capiat ℥ vj. veſperi autem horis tribus ante cœnam ℥ iv. vel v. Quòd ſi æſtas ſit, aut ſi conjuncta febris hectica, addit hordei excorticati unc. iv. atque in uſu medicamenti plurimis diebus perſeverat, quandoque etiam ad centeſimum uſque diem.

Si tabes his juribus non ceſſerit, tanquam ad ſacram anchoram recurſum habent ad lactis aſinini exhibitionem, inito tamen priùs conſilio: Aſina debet eſſe nigra, & omni manè pexa, eam in otio degere ſinunt, nutriuntque herbis refrigerantibus admiſtâ ligni guajaci ſcobe, & ſalsâ parillâ minutim incisâ. Verùm hæc vulgarium præſidia pro tollendâ tabe Venereâ inſufficientia ſunt experta, nec ipſam tollere ſunt idonea.

Itaque tabis Venereæ curationem ita inſtituimus: Corpus leniter purgandum hoc modo:

℞. *Pilul. de tribus* ℈. j. *merc. dulc. gr. x. m.* Exhibe ante cœnam. Deinde decoctum vulnerarium paulò ſuprà deſcriptum bis in die infirmo propina, cui adde *elixiris proprietatis deſtillat* ℨ. ij. optimumque erit, ſi ſimul cum pulveribus vulnerariis *carnem duarum viperarum* commiſceatis; nam vis vulneraria additione viperarum ſummoperè augetur. Hoc vulnerarium cum viperis per decem dies ægroto exhibe abſque ullo alio medicamento, ut vires reſtaurentur, & natura ſublevetur. Vel ſi tabidi vires fuerint fractæ, ſequentibus juribus conſumptis reparentur:

℞. *Salſæ parillæ minutim inciſæ* ℨ. ij. ß. *raſuræ eboris, limaturæ corn. cervi, ſantal. rubr. ana* ℨ. j. *Infundantur per* 12. *horas in loco calido in aquæ communis unc.* ix. *Deinde injiciatur pullus deplumatus, exenteratus, & in fruſta diſſectus, cinnamomi acuti* ℨ j. *ſalis communis ad gratum ſaporem q. ſ. Operi vas, ne quid exhalet, & bulliat leniter per tres horas, poſtmodùm refrigerato vaſe, fiat lenis expreſſio*, & pro Cœnâ ad plures dies ægro propina. Reſtauratis viribus, infirmum ad cinnabaris ſuffumigia diſponetis eo modo, quo ſupra tradidimus, adhibitis omnibus circumſtantiis, quas ibidem adnotavimus. Doſis cinnabaris ℨ j. pondus non excedat, & non quolibet die, ſed alternis diebus ſuffumigationem adhibere ac pro ægri, viribus. Si in remedij curſu diarrhœa cruenta, vel grumefactum ſanguinem per os infirmus ejiciat ſine vomitu, & tuſſi, non ſolùm aliquid mali timere non debetis, ſed proximam curationem expectare, ſi æger præſcriptam ſervabit regulam, infra duorum menſium ſpatium non ſolùm bonum acquiret habitum, ſed præter modum pingueſcet.

Verùm nec medicamentum ſecundum, aut quicquam ſimile viget aquæ noſtræ Anti-Venereæ, nec ipſe Mercurius ſive in ſuffumigiorum, ſive inunctionis formâ, tam exaltatus, quàm præcipitatus in tabidâ Venere perſanandâ eſt comparãdus; hæc enim tam mitis, tuta & jucunda eſt, ut nunquam aliquem læſerit, omneſque ſanarit, & id nos jurejurando affirmare poſſumus.

Denique *Arcanum Metallicum* patefaciemus, quod omnes luis Venereæ ſpecies curat, ac præcipuè tabem reſtitutione læſionis ſubſtantiæ membrorum principalium, hoc tantùm remedio obtinere poteris, ſi illa ſit remedij capax: fixum eſt hoc remedium, ac cum cibo aſſumitur, nullam cauſat ſenſilem evacuationem, & indolem habet univerſalem, ejus præparatio exercitatum requirit ſpagyricum, & talis eſt:

♃ *Merc. ter aquâ forti ſemper recenti, & qualibet vice ad rubedinem præcipitati* unc. j. ß. *butyri antimonij* unc. j.

Ea ſimul in urinali vitreo conjunge, & adde

aquæ regis unc. IV.

urinali ſupponatur coopercùlum cum ſuo roſtro, aquam regis lento igne à mercuriis deſtilla, quam iterùm deinde ſuper ipſos mercurios repete quinquies, in fine deſtillationis augendo parum ignis gradus, poſt quintam aquæ regiæ cohobationem remanebant in fundo urinalis ambo mercurij fixi, qui fuſionis ignem ſuſtinebunt redue materiam in pulverem, ac retortæ vitreæ injice, addendo

Spiritûs vini ardentis unc. IV.

quem lento igne à pulvere deſtillabis, deinde eandem quantitatem recentis ſpiritûs vini injice, & eodem modo deſtillabis, & hoc duodecies repetes; nam pulvis remanebit dulcis, ut mel, nullam acredinem præſeferens, eſtque mercurius diaphoreticus vi ſulphuris antimonialis ad ſummam perfectionem evectus. Doſis eſt granorum iij. uſque ad vj. cum cibo prandij, vel cœnæ, nullam promovet ſenſibilem evacuationem, ac triginta

ginta dierum uſu omnem curabilem tabem radicitus curat abſque metu recidivæ. Si hoc arcanum aliis applicaveris morbis, uſus te plura docebit.

Cap. V.

De Præſervatione à Lue Venereâ.

Esſet hic pro coronide de Luis Venereæ præſervatione agendum, quia multùm glorioſiùs eſſet hanc luem præcavere, quam eandem curare; ſiquidem poſtquam homo hac fuerit conſpurcatus, non niſi poſt multum tempus, improbo cum labore, & graviſſimis incommodis ab hac dirâ eripitur lue, omni proinde nixu movendus eſſet hic lapis ponderoſiſſimus: Verùm enim verò tutâ conſcientiâ iſta antidota doceri non poſſe credimus, quæ tot homines ad libidinem liberiùs accenderent, quos ab eâ forſan morbi metus avertere poterat. Eapropter multi monent authores (& reverà eſt efficaciſſimum præſidium,) ut Veneris palæſtra omninò vitetur, quia ſic evitantur pericula: ſanum ſanè conſilium, quod nemo, vel ſaltim unus obſervabit, cùm caro fragilis, & infirma ad carnem ſemper anhelet, quò circà eſſet tollere, non ſolvere, quod quæritur, ac proinde non defuêre ſceleſti authores, qui hæc deſcripſerunt antidota, quibus tanquam clypeo muniti ganeones confidunt ſe poſſe meretrices maximè infectas penetrare, omneſque ganeas libere peragrare. Hujus farinæ authores fuêre *Hercules Saxonia*, *Aurelius*, *Minadcus*, *Euſtachius Rudius*, *Julius Palmarius*, & præ cœteris *Gabriel Fallopius*, qui *de luis Venereæ præſervatione cap.* 89. tractat ſcribitque *Ego nihil feciſſe videor, niſi doceam vos, quomodò quis videns pulchram Sirenem, & coiens cum eâ, etiam infectâ à carie, & lue Gallicâ præſervetur.* Paulò infrà proponens antidotum inquit: *Ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum teſtor immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.*

Pro luis præſervatione his utuntur medicamentis authores, imprimis mulier, cum qua Venus exercenda ſit, num infecta, inveſtigandum, quod cognoſcitur ex ſuperiùs propoſitis ſignis, quæ cùm dubia utplurimùm ſint, & coëuntes non ſunt ſemper Medici, ideò ad alia confugiendum magis veridica, vel aliorum ſectanda ſententia; nam videndum, an madida, & humecta ſint, vel tumida muliebria, an aliqua ſordities in eâdem parte reſideat, an dolor, & ardor in, & poſt coitum, vel lancinatio intra urethram perſentiatur, tunc enim clara ſunt luis veſtigia, ac proinde pluries fortiter emungendus eſt priapus, ut ſeminis reliquiæ propellantur, & abſtergendus erit ſubuculâ, mox emittenda eſt urina, qua pluries abluendus, vel vini efficacior erit ablutio, præcipuè ſi in eo fuerint *incocta myrti follia, roſæ rubræ, alumen, abſynthium, ariſtolochia, limatura guajaci ad ana.*

Fallopius tanquam præſentaneum ſuum extollit Antidotum, quod ita paratur.

℞. *Radices gentianæ, ariſtolochiæ longæ, rotundæ, dictamni albi ana* ʒ ij. *pulverum ſantali albi, rubri, ligni aloës ana* ℈ ij *pulv. corall. rubr. ſpodij ex ebore Corn. Cervi uſt an.* ʒß. *fol. ſcordij, ſonchi, betonicæ, ſcabioſæ, tormentillæ ana m.* j. *roſarum m.* jß. *ſcobis guajaci* ℥. ij. *ſquamæ æris* ʒ ijß. *præcipitati præp.* ʒ. jß. *vini malvatici opt. potentis* ℔. iß. *aquæ ſonchi, ſcabioſæ* ℔. ij.

Aſſumitur vinum, & aqua, & in his infunditur ſcobs guajaci per 24. *horas, deinde adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deinde colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta iſta diligentiſſimè, in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus lineus puriſſimus, deinde ſiccatur in umbrâ, & hoc fit tribus vicibus, ter enim maceramus, ter etiam ſiccamus.* Poſteà paramus fruſta ad proportionem glandis, & ſemper habeantur in marſupiolo. Quoties ergò quis coiverit, abluat pudendum, vel panno detergat, poſteà habeat linteolum ad menſuram propriæ glandis paratum, quò poſt coitum obvolvatur glans, & præputium recurrat, horâ tranſactâ, novâ linteoli portione obvolvatur, primâ rejectâ, & ſic repetatur quater, vel quinquies.

Si timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis ejuſdem linteoli portionem in modum turundæ, ſive penicilli, & in glandis foramen injicite, eodem modo repetendo; ejus namque beneficio, ſi contracta fuerit virulenta materia, facilè extrahitur.

Verùm ſi pruritus in pudendo ſentiatur, expertum medicamen eſt illud ſuffumigare ſuffitu ex cinnabari, & thure ana.

Opportunum quoque nonnulli cenſent glandem fovere ſpongiâ madefactâ in guajaci decoctione in æqualibus partibus vini, & aceti factâ. Valere quoque credunt hanc decoctionem, ut

℞. *ligni guajaci limati* ℥. v. *infundantur in aquæ font* ℔. ix. *per* 24. *horas, deinde bulliant lento igne ad conſumptionem tertiæ partis addendo*
radic. cucumeris agreſtis, malvarum, althææ ana ℥. j.
Radices contundantur, & fiat ebullitio ad medietatem, qua colaturâ abluantur pudenda & foveantur linteis in eâdem madefactis.

Quò facto, ſi adhuc dubitet ſcortator de aliquo contagio, jubent aſſumendos ſyrupos ligni guajaci, prò quo:

℞. *lign. ſanct, limat.* ℥. x. *infundantur in aquæ font. lib.* xii.
Per 24. *horas in vaſe benè clauſo ſuper calidos cineres; deinde bulliant in Balneo vaporoſo ad medietatis conſumptionem, ex qua colaturâ cum ſacch. f. ſyr.* Doſis unc. j. vel jß. manè ſub aurorâ ad plures dies.

Ad majorem præcautionem ulteriùs laudant, ut ante coitum abluantur genitalia roborante & adſtringenti aliquâ decoctione, cujus vis reſiſtat Lui, ſiqua timeatur, ut

℞. *Cortic. myrobolan.* ℥. j. *nucum cupreſſ. num.* xv *roſ. rubr. p.* ij. *abſynth. pontici m.* iij. *gallar. granat. myrtill. & ſemin. ſumach. ana* unc. j.
Contundantur, & macerentur omnia in vino rubro auſtero, deinde deſtillentur per alembicum, de quo liquore fiat ablutio ante coitum.

Iiſdem præſidiis utuntur mulieres, quas in marium gratiam tantùm præſervari convenit, nam ex alio capite nullâ eſſent pietate dignæ, cùm ab ipſis omne malum originem ducat; ſollicitæ idcircò multum eſſe debent, utà coitu muliebria emundent, & receptum ſemen infectionis ſuſpectum illicò expurgent lotionibus, & artificiis propoſitis, poſtmodùm panno lineo frequenter exſiccando. Verùm ante coitum mulieres non ſtatim ſe comprimere faciant, ſcortatoribus inter oſcula, & tactus blandiantur, & blanditias, arripiant penem, illumque emungant pluries propter gonorthϾ metum (ſolent gonorrhϾ laborantes ante coitum priùs mingere, ne ſanioſus conſpiciatur fluxus,) recurrat præputium, ut glans cum coronâ obſervetur, inſpiciant interim inguina, ut cum ſecuritate futiri poſſint, cœterùm quia caſtæ penelopes, hanc diligentiam adhibere non poſſunt, ne æſtimationi ſibi detrahant, nec ſcortatores ob hanc æſtimationem earum pudenda obſervare audent, unde ſtatim decumbunt, & pallam ad genua uſque ſublevant, ideò

deòque facilè inficiunt, & inficiuntur. Mulieres verò meritoriæ, quia his obſervationibus incumbunt rarò hac dirâ corripiuntur Lue.

Verùm decipiuntur,& decipiunt vulgares, credentes hanc Luem in occultâ qualitate conſiſtere, & in hepate ſibi præfigere thronum, poſt modùmque in externis partibus linteolis, ſuffitu, lotionibuſque illam præcavere. Sunt hæc medicamenta vanida,valida lenocinia, ac irritamenta malorum, licèt hæc Lues per minima corpuſcula ſanioſa communicetur, quæ ſi abſtergantur, extrahantur, diſſipentur, hanc avertere poſſunt, tamen nec fomitem in externis pudendorum partibus abſtergere queunt, quia nullam vim anti-Veneream habent, nec internas à conceptâ Lue eripiunt partes, cùm contagium corpus per poroſitates permeet. Eapropter ablutiones, quæ ſolùm externas attingunt partes, & alia medicamenta extrapoſita certam præcautionem, & incolumitatem minimè polliceri poſſunt, ac proinde his non valdè fidendum. Prætereà non ſolùm per pudenda in coitu, verùm per os, papillas, podicem, omneſque partes perfectâ cute carentes hæc dira Lues cùm contrahi poſſit, arduum nimis erit illam præcavere, cùm non omnibus occurrere poſſimus partibus, & ignoremus, quænam primò illam contraxerint.

Habemus nos nobile, & expertum antidotum ad Luis Venereæ præcautionem, quo ſiquis, poſtquàm cum infectâ coierit, utatur, facilè à puſtulis, cariebus, ulceribus, gonorrhœâ & bubone præcavetur, illudque ſparſim comunicavimus; nolumus tamen locum, ubi extet, cuique digito demonſtrare, ſed emunctioribus ſeligendum relinquimus, ne hujuſmodi remedium tantummodò in abuſum trahatur, & citò ſcortationem repetant, ac nos libidinum fautores videamur. Unum tantummodò hìc tutiſſimum & infallibile docebimus antidotum, quo, qui uſi ſunt, nunquam hac correpti fuêre Lue, quod eſt à ſcortis abſtinere, & perpetuò præ oculis habere, quòd juſtus Deus ſcortatores caſtigabit, qui etiam in hac vitâ iſto fœdiſſimo morbo eos afficere ſolet.

Sed jam ad calcem pervenimus eorum, quæ nobis hoc præſenti Tomo ſcribere, atque poſteritati tradere inſtituimus; Itaque manum de tabulâ moveamus, ipſa monet res. Certè ſcripſimus hæc non inviti, qualiacumque eſſent, namque cùm ferè omnes oras perrraverit dira Lues,miſeréque hominum genus afflictaverit, haud fuit difficile ad hæc edenda animum inducere, firmiterque nobis videri omnibus accepta fore, quæ aliorum commodo inſudavimus, atque votis expetere, & undequaque conquirere ea, undè aliqua ſalus ſperetur; Itaque præter expectationem non erunt, quæ nobis ab initio hujus operis fuêre propoſita.

TRACTATUS DE LUXATIONIBUS.

CAPUT PRIMUM

De Luxationibus in genere, & de iis quæ ad rectam earum curationem cognoſci debent.

LUxatio eſt unius oſſis, vel plurium oſſium è loco in quo naturaliter junguntur motio : plura autem ad rectam luxationum curationem requiruntur.

Primò enim qui oſſa luxata in naturalem locum reducere ſuſcipit, Anatomiam callere debet : Secundò variæ luxationum ſpecies, earum cauſæ, ſigna diagnoſtica, & prognoſtica ei perſpecta eſſe debent : Tertiò membri luxati naturalem figuram, ut dignoſcat qui muſculi ſint relaxati, qui verò contracti cognoſcat oportet : Quartò debet ſeriò attendere ad ſymptomata ex luxationibus oriri ſolita : Curatio, denique, illiuſque ratio, & an ea ſit expectanda, nec ne, ei probè perſpecta & cognita eſſe debet.

Plura nos docet anatomia ; varias, nempe, oſſium articulationes, an ea per arthrodiam, aut per ginglimum ſint conjuncta : deinde robur & quantitatem ligamentorum quæ in uniuscujuſque oſſis commiſſurâ reperiuntur ; muſculorum ſtatum, numerum, robur & ſitum : nec ſinit nos ignorare in unâquâque oſſium commiſſurâ reperiri cartilagines oſſium capita contegentes, quarum aliæ margines cavitatum oſſa recipientium altiores reddunt, aliæ verò ſunt corpora intermedia inter unum os & aliud proximum, ut id obſervare eſt, verbi gratiâ, in conjunctione maxillæ, & in articulatione oſſis tibiæ cum femore : nos etiam docet defluere per parvas quaſdam glandulas ligamentis finitimas liquorem ſubglutinoſum, admodùm limpidum & pellucidum, qui ſingulas oſſium commiſſuras irrigat, ut, nempe, motus membri faciliùs fiat.

Sed imprimis planè perſpecta & cognita eſſe debet ſpecies commiſſuræ oſſis luxati : quæ enim per arthrodiam conjunguntur faciliùs luxantur, quam ea quæ per ginglimum connectuntur : idque fit, quòd muſculi ſemper adhærent ligamentis articulorum per ginglimum conjunctorum, quòd commiſſuram firmiorem reddit, adde quod oſſa per ginglimũ conjuncta per plures ſuperficies ſe tangant.

Præterea reperiuntur ſtrictiſſima ligamenta in articulationibus per ginglimum, ut & plura capita, pluresque cavitates oſſium capita excipientes obſervantur : contrà in commiſſuris per arthrodiam unum tantùm caput rotundum & politum reperitur, quod in ſuâ cavitate faciliùs movetur, quàm plura capita, in pluribus cavitatibus moveri poſſunt : Inſuper motus articulorum per ginglimum conjunctorum ad ſolam extenſionem, & flexionem terminatur ; motus verò articulorum per arthrodiam conjunctorum fit quoquoverſum in orbem.

Denique variâ arthrodiæ & ginglimi ſtructurâ docemur, oſſium per arthrodiam junctorum luxationes ferè ſemper eſſe completas ; contrà verò oſſa per ginglimum conjuncta nunquam ferè ex toto cauſâ externa luxari, quin vel moriatur æger, vel ſaltem pars luxata pereat ; cujus rei ratio eſt, quod ligamenta, tendines, vaſa, & ipſa tegumenta ferè ſemper penitùs deſtruuntur, propter longum iter quod os ex toto luxatum facere coactum fuit, idque fit ex eo quod oſſa per ginglimum conjuncta ampliorem duplò habeant ſuperficiem in loco commiſſuræ, quàm oſſa quæ per arthrodiam connectuntur : Si verò luxationes completæ oſſium per arthrodiam junctorum ſunt raræ, id fit, quod eorum capita ſunt perfectè rotunda, & cavitatum ea recipientium margines admodùm anguſti ; unde fit ut caput oſſis innitatur tantùm puncto in quo remanere nequit : Attamen quum legimus apud authores oſſa femoris, & humeri plùs vel minùs luxari poſſe, illud ſemper intelligi debet de luxatione completâ, in quâ, nempe, os è ſuâ cavitate omninò egreſſum poteſt plùs vel minùs removeri vel muſculorum contractione, vel lapſu ægroti.

Cognitio ligamentorum prodeſt non ſolùm ad judicandum de facilitate, vel difficultate motionis oſſium è ſuâ ſede ; ſed etiam ad certam prognoſin indicandam.

Omninò etiam neceſſe eſt cognoſcere diſpoſitionem & robur muſculorum, ut poſſimus reddere rationem varietatis figuræ membrorum luxatorum, ut cognoſcamus locum in quem ſe immiſit caput oſſis luxati, & ut faciliùs os luxatum in priſtinam ſedem reducere poſſimus.

Cognitio liquoris in articulationes defluentis, & quem Doctiſſimus Ettmullerus *Synoviam* vocat, perutilis etiam eſt ; nemo enim neſcit illum liquorem inſervire facilitati motus,non abſimili ratione ac vetus axungia rotarum motum faciliorem reddit ; cùm verò hic liquor congeritur, depravatur, & ſpiſſeſcit, motum impedit, & aliquando oſſa jungit, & ut ita dicam ferruminat, unde oriuntur anchyloſes, quæ totis viribus ſunt præcavendæ, ut moleſta vitentur Symptomata.

Species & differentiæ luxationum ex multis rebus, quas cognoſcere neceſſe eſt,originem ducunt ; nempe, ex variâ oſſis connexione ; è loco quem os luxatum occupat ; ex cauſis ad id luxandum aptis ; ex tempore quo os eſt luxatum : & ex morbis & ſymptomatibus luxationem concomitantibus.

Enimverò prout oſſa variè connectuntur inter ſe, ita etiam varia eſt luxatio : aliter enim luxantur oſſa per arthrodiam, & aliter oſſa per ginglimum juncta : aliter etiam ſuturæ, dentes, & articulationes per cartilaginem intermediam junctæ luxantur.

Ratione loci quem os luxatum occupat ; alia eſt completa, cùm, nempe, os è cavitate ſuâ eſt omninò egreſſum : alia incompleta,cùm os margini cavitatis adhuc hæret, vel cùm plura ſunt capita, & plures cavitates ; vel cum unum caput cavita-

cavitatem vicinam occupat, exempli gratia, cùm condylus exterior femoris occupat cavitatem internam tibiæ: dici etiam poteſt luxationem aliam eſſe internam, cùm os intrinſecùs, aliam externam, cùm extrinſecùs, ſe immiſit: aliam ſuperiorem cùm os ſursùm, aliam inferiorem cùm deorsùm ſe intulit.

Ratione cauſarum oſſi luxando aptarum: Aliæ ſunt externæ: aliæ internæ: Externæ ſunt ictus, & lapſus. Internæ aliæ oriuntur ex convulſione muſculorum: aliæ ex debilitate ligamentorum: aliæ ex paralyſi & gravitate corporis, vel ſolius membri; aliæ ex ſero nimio ligamenta relaxante: aliæ tandem ex congerie ſynoviæ oſſis caput è ſuâ cavitate expellētis.

Differentiæ ratione temporis petuntur ex eo quod aliæ ſint recentes, aliæ antiquæ.

Ratione morborum & ſymptomatum luxationes concomitantium: aliæ ſunt ſimplices, quas, nempe, nulli morbi, nulla ſymptomata moleſta ſubſequuntur, aliæ ſunt compoſitæ, cùm, nempe, plura oſſa ſunt luxata; aliæ tandem ſunt cum tumoribus ad ſuppurationem vergentibus, vulnere, ulcere, fracturâ, dolore intolerando, febre, inſomniis, convulſione, paralyſi, & ſimilibus conjunctæ, & has complicatas vocamus.

Tertium quod omninò notum eſſe debet ad luxationes ritè curandas, eſt figura membri: eâ enim innoteſcit oſſis luxati ſitus, & muſculorum ſtatus, de quibus fuſiùs in ſignis verba faciemus.

Pernecessaria etiam eſt cognitio cauſarum luxationum, de quibus ſupra in differentiis pauca diximus, quaſque nunc fuſiùs explicabimus, initium faciendo à cauſis internis, & primò quidem à convulſione permanente: facile enim eſt conceptu quod ſi muſculi partem aliquam extendentes, diu in contractione permaneant, muſculi antagoniſtæ non poterunt ampliùs partem in æquilibrio detinere, unde fiet ut caput oſſis ſe immittet in partem muſculorum relaxatorum, quia membrum defertur in partem oppoſitam à muſculis convulſis, ut id videre eſt in convulſionibus digitorum.

Debilitas ligamentorum, paralyſis & gravitas alicujus partis ſunt luxationis cauſæ, ſi, exempli causâ, ligamenta commiſſuræ humeri cum omoplatâ ſint relaxata, vel muſculi Brachium moventes paralyſi afficiantur; gravitas partis anſam dabit capiti humeri exeundi è cavitate omoplatæ, quia ligamenta non poſſunt dictum caput retinere, & muſculi non ampliùs vim habent brachium fulciendi.

Nihil mirum etiam ſi oſſa luxentur, cùm aliquod ſerum effuſum ligamenta articulum firmantia relaxat, cùm non poſſint amplius oſſa in ſuâ ſede continere, licet muſculi non ſint paralyſi affecti, quia hi non ſunt ſemper in contractione, nec gravitas membri ſemper agit.

Synoviæ congeries oſſa è ſuâ cavitate expellit, prout enim paulatim hic liquor accumulatur, caput oſſis è ſuâ cavitate removet, quod ut plurimùm anchyloſis ſubſequitur.

Ictus & lapſus quotidie luxationes producere videmus, verùm membra nunquam ferè luxantur, niſi cùm remota ſunt à corpore, ut id demonſtrabimus inferiùs.

Neceſſaria etiam eſt, ad curam luxationum, ſignorum diagnoſticorum cognitio: alia ſunt communia quæ in omnibus luxationibus reperiuntur: & alia propria quæ ſingulæ luxationis ſpeciei conveniunt, unamque ab aliâ diſtinguunt.

Signa communia ſunt, membri ad motum impotentia, cavitas quæ reperitur in loco è quo os eſt egreſſum; prominentia quæ obſervatur in loco in quo os reperitur; membrum eſt longius, vel brevius, & verſum in hanc aut illam partem pro variâ luxationis ſpecie, ſed ea faciliùs concipi poterunt in explicatione ſignorum quæ luxationem completam vel incompletam, à cauſâ internâ vel externâ, ſuperiorem vel inferiorem, anteriorem vel poſteriorem indicant.

Signa luxationem incompletam indicantia ſunt: Locus articulationis prominentior eſt quàm naturaliter eſſe debet: Membrum figuram ſuam vix mutat: Pars luxata indifferens eſt circa motum in hanc vel illam partem: ægrotus acerbioribus vexatur doloribus quàm in luxatione completa. Locus articulationis prominentior eſt quàm eſſe debet, quia oſſis caput ſe extulit ſuper marginem cavitatis, unde fit ut extrinſecùs promineat. Membrum vix figuram mutat, quia caput oſſis vix eſt remotum à centro cavitatis id recipientis, vel ſaltem multò minùs quàm in luxatione completa. Pars ſive membrum eſt ferè indifferens circa motum in hanc aut illam partem, quia muſculi æqualiter ferè tenduntur, & diſtantia capitis oſſis luxati ferè eſt æqualis ratione muſculorum. Ægrotus acerbioribus quàm in luxatione completâ cruciatur doloribus, præſertim quum margines cavitatis ſunt altiores, quia ligamenta & muſculi magis tenduntur cùm caput oſſis margini cavitatis ſuæ inhæret, quàm cùm ex eâ eſt omninò egreſſum: verùm dolor non eſt adeò acerbus, cùm margines cavitatis ſunt minùs alti.

Signa luxationem à cauſâ internâ ortam indicantia ſunt ſequentia. Membrum eſt vacillans quaſi filo eſſet ſuſpenſum, idque quod tale membrum paralyſi ſemper ſit affectum; quæ paralyſis aliquando eſt cauſa, aliquando effectus luxationis. Reperitur vacuum circa articulum inter caput oſſis, & cavitatem id recipientem, quod eſt effectus paralyſis, relaxationis ligamentorum, & gravitatis partis quæ tendit ad remotionem partium conjunctarum. Os faciliùs luxatur & etiam faciliùs reducitur, quia ligamenta & muſculi vim ſuam omninò amiſerunt. Membrum eſt longius, quia muſculi & ligamenta officio ſuo deſunt, unde fit ut membrum ſequatur pondus & gravitatem ſuam.

Oſſa luxantur ſursùm, deorsùm, antrorsùm, retrorsùm, & unaquæque harum luxationum ſpecies ſequentibus ſignis dignoſcitur. Regula eſt generalis, quod extremitas oſſis luxati oppoſita luxationi reperitur in parte oppoſitâ loco quem oſſis caput occupat: ſic ſi volumus ſcire locum quem occupat luxatio, obſervabimus quod ſi extremitas oſſis eſt exterior, luxatio erit interior; ſi verò oſſis extremitas eſt interior, tunc luxatio erit exterior, ſicque de cæteris luxationibus. Idque fit ex eo quod caput oſſis luxati removeatur à muſculis id moventibus, vel ad eoſdem accedat muſculos. Ut ea quæ dicimus faciliùs concipiantur, notandum articulorum muſculos eſſe ferè ſemper æqualiter diſtantes ab oſſis fulcro; ſi verò luxatur, ad aliquot accedit muſculos, & ab aliquot removetur, illi ad quos accedit relaxari, alii verò tendi debent, priores erunt, ut ita dicamus, ſine ullâ actione, quod anſam dabit poſterioribus membrum ad ſe trahendi.

Innumera alia dantur luxationum ſigna; ſed quoniam unicuique parti luxatæ ſunt propria, de iis, dum de variis luxationum ſpeciebus agemus, mentionem faciemus.

Symptomata quæ luxationes comitantur ſunt dolores, paralyſis, vigiliæ, ad motum impotentia, motus convulſivi, inflammatio, gangræna, oſſis crepitus, anchyloſis, ſtupor, & alia quæ inferiùs explicabimus.

Prognoſis deſumitur ex differentiis luxationum; luxationes enim articulorum per ginglimum ſunt periculoſiores luxationibus per arthrodiam. Luxatio com-

completa periculoſior eſt incompleta, quia os difficiliùs reduci poteſt. Luxatio à cauſâ interna curatu eſt difficilior, quàm ea quæ fit à cauſa externa, ſæpiſſimè enim eſt inſanabilis. Luxationes antiquæ difficiliùs reducuntur & ſanantur quàm recentes. Luxationes quas comitantur fractura, anchyloſis, apoſtema, vulnus, ulcus, & ſimiles morbi, ſunt periculoſiſſimæ. Articuli qui pluribus donantur muſculis haud facilè luxantur, ſed ſi luxentur haud facilè reducuntur, quia vis eſt facienda muſculis qui os retinent ne facilè reducatur; & nemo neſcit pleraſque membrorum vitiatas conformationes ex muſculorum contractionibus oriri. Cæterùm plura afferemus ſpecialia ſigna prognoſtica, dùm de unaquaque luxationis ſpecie agemus.

Cura luxationum peragitur ſecundùm tres indicationes, quæ ſunt, os luxatum reponere; id reductum continere, ſymptomatibus obviam ire, vel ea jam oborta corrigere.

Prima indicatio vocatur curativa, quia quid ſit agendum ut ægrotus ſanetur præcisè indicat; ſed ea perfici non poteſt, niſi cùm nulla ſunt contraindicantia: ideò quædam in medium afferam, quæ impedire poſſunt quominùs oſſis luxati reductio fiat.

Si fractura, ingens tumor, profunda contuſio luxationem comitentur, os luxatum nullâ ratione reduci poteſt: ac ſanè ſi humerus eſſet in medio fractus, & ab omoplata luxatus, luxationis reductio non eſſet tentanda, quia extenſiones ad os luxatum reponendum neceſſariæ fieri nullatenùs poſſunt: Cum adeſt tumor propter ingentem contuſionem, non verò propter compreſſionem vaſorum, & aliarum partium à capite oſſis luxati productam, tumori, & contuſioni priùs eſt medendum, non tantùm quod illa ſymptomata ſunt moleſta, ſed quia impediunt quominùs extenſiones neceſſariæ fiant; & morbum dubium ut plurimùm reddant.

Tria ſunt ad os luxatum reducendum agenda, nempe, extenſio, contra-extenſio, & oſſis in ſuam cavitatem reductio; Extenſionem vocamus motum ſeu niſum quem facimus, ut membrum ad nos trahamus; contra-extenſionem verò conatum quem facimus, ut membrum ad corpus trahamus, vel ut corpus contineamus ne partem ſequatur cum ea extenditur.

Ut extenſio, & contra-extenſio fiant, oportet ut corpus contineatur, trahatur; vel ſursùm impellatur vi æquali illi quâ membrum deorsùm trahitur, alioquin vis debilior, validiori cederet, & extenſio imperfecta eſſet.

Oportet, quantùm fieri poteſt, ut vires quæ extenſionem, & contra-extenſionem facere conantur, partibus ipſis luxatis admoveantur, alioquin inutiles, imò & ſæpè noxiæ ſunt: ſingulæ autem illæ vires debent proportionem habere cum remotione capitis oſſis, & cum robore muſculorum qui id retinent: præterea oportet ut pars ita ſit ſita, ut muſculi æqualiter tendantur, alioquin qui in majori eſſent contractione, nimiam facerent reſiſtentiam, quin etiam lacerari poſſent; ideò oportet ut illis cautionibus adhibitis extenſio paulatim & gradatim fiat, ne nimiâ & celeriori extenſione muſculi diſrumpantur; extenſionem autem eſſe ſufficientem ex eo cognoſcitur quod muſculi ſubſident & elongantur; cùm enim pars luxata eſt ſita, ligata, & ad extenſionem parata muſculi extrinſecùs admodùm apparent, quia tument, videnturque, ut ita dicam, ſe accingere ad trahendam partem, ut reſiſtant conatui quem Chirurgus, vel machinæ quibus utitur, faciunt, ſi verò in extenſionis niſu, muſculi ſubſident & elongantur, evidens eſt ſignum os in cavitatem è quâ eſt egreſſum ſenſim reponi.

Quùm muſculos ſufficienter elongatos obſervamus, os in ſuam cavitatem vel manibus, vel machinis aptis reducimus, ideòque iis qui membrum trahunt id leniter & quantùm opus eſt remittere imperamus, ut, nempe os ſedem ſuam repetat; nec id repellere, ut volunt Antiqui, neceſſarium non eſt, ſiquidem muſculi ſpontè ſe contrahunt, cùm non ampliùs vel manibus vel machinis extenduntur, & inde qui auditur crepitus ortum habet: ſi verò os actioni muſculorum relinqueretur, tùnc ſequentia poſſent oriri ſymptomata.

Si membrum ſubitò remittamus, & adſit ora prominens cartilaginea, ea facilè diſrumpi, vel intrinſecùs inverti poteſt; quod forſan anchyloſin produceret, vel motum membri difficillimum redderet. Fabritius ab Aquapendente id opinatur, dicitque quod licet celerior oſſis reditus oram prominentem cartilagineam cavitatis non diſrumperet, caput tamen oſſis magnam cartilaginibus utrinque faceret contuſionem.

Caput oſſis in ſuam cavitatem reducere aliquando eſt difficillimum, aliquando verò oſſis caput ex ſe ipſo & ſponte eam ingreditur, quod per mediocrem quem facit os quum reducitur crepitum cognoſcimus.

Cauſæ, quibus os haud facilè reducitur, ſunt humores glutinoſi qui in cavitate unde os eſt egreſſum reperiuntur, eamque replent, quod fit in antiquis luxationibus: vel ora prominens cartilaginea cavitatis eſt diſrupta, aut intrinſecùs inverſa: vel denique ſi cavitas aëre ſubtili eſt repleta, & circulus ligamentoſus non eſt diſruptus, aër introductioni oſſis obſiſtet, ſi nempe, circulo ligamentoſo ita aptè applicetur oſſis caput, ut aër non niſi ſummo & violento impulſu capitis oſſis è dictâ cavitate expelli poſſit, & hujus aëris colliſio cauſa eſt crepitûs qui, cùm oſſa luxata reducuntur, ſæpè auditur; quin etiam affirmare poſſumus quod ſine aëre duorum oſſium colliſio & percuſſus, nullum vel minimum produceret crepitum.

Secunda indicatio in quâ luxationum cura conſiſtit, eſt os reductum continere, quod fit rita faſciarum & ligaturarum applicatione, & apto partis ſitu: faſciarum applicatio minùs eſt utilis in luxationibus à cauſâ externâ, quia muſculi meliùs quàm faſciæ partem in ſuâ ſede continent: verùm faſciis opus eſt in luxationibus à cauſâ internâ, præſertim iis quæ à ligamentorũ relaxatione, paralyſi oriuntur, & antiquis luxationibus à cauſâ externâ in quibus adeſt paralyſis, vel ad anchyloſin diſpoſitio; quin etiam faſciæ ſtrictiores eſſe debent quàm in aliis luxationibus, in quibus faſciæ applicantur ſolummodò ad ſplenia & medicamenta continenda: ligatura fit cum faſcia convoluta, plùs vel minùs longa pro neceſſitate continendi oſſis, vel ſolummodò continendorum ſpleniorum, emplaſtrorum, aliorumque medicamentorum in ſimilibus caſibus uſitatorum.

Situs in luxationibus idoneus conſiſtit, ut corpus vel membrũ ipſum ritè ſit ſitum: ſitus totius corporis eſt; in omnibus luxationibus trunci & extremitatum inferiorum, cubare; contra in luxationibus maxillæ & extremitatum ſuperiorum non eſt neceſſe ut æger in lecto ſemper jaceat; ſed de his in ſequentibus fuſiùs verba faciemus.

Pars ita debet eſſe ſita, ut nullus muſculus ſit coarctatus, & liquores liberè circulare poſſint: ideoque tria ſunt obſervanda.

Primum, membrum nec nimis flexum, nec nimis extenſum eſſe debet, muſculi enim vel ad partem flectendam, vel ad eam extendendam contrahuntur; quapropter pars ita debet eſſe ſita, ut æqualiter ſit flexa & extenſa, alioquin muſculi conantur partem ſuſtinere & fulcire.

Secundum, pars ita debet eſſe ſita, ut ejus proclivitas ſanguinis reditum ex venis non impediat, id enim circulationem ſanguinis turbaret, & ex impeditâ vel perturbatâ circulatione oriretur tumor, vel etiam abſceſſus.

Tertium, locus quo pars nititur mollis eſſe debet, ne incommodum pariat ægroto, quod eum cogeret ad motus curæ obicem ponentes.

Tertia indicatio curatoria conſiſtit in curatione ſymptomatum præſentium, & præſervatione futurorum: quocirca de uno quoque ſymptomate ſeorſim agemus. Dolor & motus perverſus qui luxationes ſemper comitantur oſſis reductione curantur; & reductio eſt eorum ſymptomatum præſentaneum remedium: aliquando tamen & dolor & motus perverſus poſt reductionem perſeverant, quia violenta membri extenſio elongationem & rupturam fibrarum muſculoſarum & nervearum aliquando producit, quo in caſu vena eſt ſecanda, potiones vulnerariæ ſunt exhibendæ, clyſteres ſunt injiciendi, narcotica in uſum ſunt revocanda; & parti affectæ cataplaſmata, linimenta, fotus, & alia topica, quæ omnia emollientia & anodina eſſe debent ſuperimponuntur.

Motus convulſivi à violenta nervorum, & partium nervoſarum extenſione oriuntur, & oſſe reducto ceſſant.

Febris aliquando ſuperveniens ab irritatione materiæ alicujus acris effuſæ, & aliquando inflammationem producentis oritur, quæ ſymptomata remediis anodinis poros non obſtruentibus, copioſis venæ ſectionibus, diætâ, & aliis remediis generalibus ſedantur.

Gangræna non parti luxatæ, ſed ſemper inferiùs ſupervenit, oriturque à compreſſione nervorum & vaſorum ſanguiferorum; ex quo fonte oritur etiam paralyſis; quod obſervatur in luxatione vertebrarum, & aliarum partium, cùm oſſa luxata vaſa ſanguifera & nervos comprimunt, & hac compreſſione ſanguinis & ſpirituum animalium diſtributionem præpediunt, quo in caſu unicum & præſentaneum remedium eſt oſſis luxati reductio, præſertim in luxatione vertebrarum.

Crepitus qui luxationes comitatur, fit cùm membrum movetur, & oritur ab inopiâ, vel nimiâ copia ſynoviæ; ſi enim hæc deficiat cartilagines nimis ſunt aridæ; ſi verò abundet, crepitus fit, cùm aër ei commiſcetur: huic ſymptomati medemur medicamenta reſolventia, & liquantia applicando, membrum frequenter movendo, ut aër expellatur, ſynovia diſſolvatur; ſi verò his adhibitis cautionibus anchyloſis ſuperveniat, ei medemur, ut infra dicemus, cùm de hoc ſymptomate verba faciemus: ſi ſynovia deficiat, articulus oleis penetrantibus eſt illinendus, & fotus emollientes ſunt applicandi, ut ſynoviæ defectui ſuppleatur.

Si luxatio ſit cum vulnere, luxatum membrum deligandum eſt, ut in fracturâ complicatâ, ut nempe, pars poſſit ſine ullo ejus motu curari, & ei remedia applicari, nec arctè nimis deligari debet, cùm ligatura fiat tantùm ad remedia continenda.

Si abſceſſus ſuperveniat, is maturè eſt aperiendus, nec ejus maturatio eſt expectanda, quia pus partes articulo vicinas vitiare poſſet, quin etiam articulum ipſum corrumpere, & carie afficere.

Si luxatio à cauſâ oriatur internâ, cura pro cauſarum varietate, etiam variare debet; quum muſculorum convulſio os è cavitate ſuâ expulit, luxatio ſtatim eſt reducenda, & os in ſede ſuâ continendum, donec convulſio appropriatis remediis ſit curata.

Si ligamenta ſint relaxata, & muſculi paralyſi afficiantur, os reducitur, & continetur aptâ ligaturâ, & idoneo tùm ægroti, cùm partis affectæ ſitu, fovendo ſæpiùs in die liquoribus ſpirituoſis & aromaticis, factis priùs frictionibus aſperioribus, ut pori recludantur, hacque ratione topica faciliùs penetrent, & tranſpiratio facilior efficiatur.

Diæta, denique, accurata eſt obſervanda, & remedia generalia ſunt in uſum revocanda: paralyſis verò pro cauſarum varietate curari debet; verùm de illius curatione hîc dicendi locus non eſt.

Si ſynovia in tantâ copiâ creverit, & accumulata ſit, ut os è ſuâ ſede expulerit, id totis viribus eſt reducendum & continendum; quo in caſu ita deligari debet pars affecta, ut caput oſſis fortiter premat cavitatem ſynoviâ repletam, ſicque iſtam ad circumferentiam pellat exteriùs, quo fiet ut faciliùs diſſolvi liquantibus, & diſſipari reſolventibus applicatis poterit: adde quod quoties pars deligatur, caput oſſis in ſuâ cavitate diù eſt agitandum, ſimili ratione ac piſtillum in mortario agitatur, ut hoc modo hic humor diſſolvatur, & tranſpirationi aptus evadat.

Si caput oſſis è cavitate ſuâ tantâ violentiâ egreſſum ſit, ut ligamenta, tendines, & cutem ipſam ruperit, quàm celerrimè id in cavitatem ſuam reducitur, & vulnus ſecundùm artem curatur, ſed ut plurimùm ſupervenit gangræna, qua fit ut pars amputanda veniat.

Quum fractura & luxatio eadem oſſa affligunt, primò luxatum os eſt reducendum, poſtea fractura curatur ſecundùm artem: ſi verò os luxatum nullâ ratione poſſet reduci, quod evenit cùm fractura eſt propè articulum, tunc cùm pars non poſſit ſatis extendi, ſequenti ratione ſe gerere debet chirurgus.

Os fractum eſt reducendum luxationi defenſiva ſunt adhibenda, poſtea reſolventia, & liquantia, ut, nempe, ſynoviæ fluiditas conſervetur: callo verò formato, fiet extenſio ad luxationem reducendam: non ſemper ſuccedit hæc methodus, ſed nulla alia datur, metus enim eſt ne luxatio reduci nequeat, quod tamen non ſemper evenit, cùm reductæ & curatæ ſint luxationes poſt ſex menſes, annum, & ampliùs.

CAP. II.

De Luxatione Capitis.

Luxatio Capitis à primâ vertebrâ eſt ferè impoſſibilis, ſed ſecunda, tertia, & ſequentes faciliùs luxantur, tùm quia minus ſunt alligatæ, tùm quia à capite ſunt remotiores; manifeſtum enim eſt vertebras eò faciliùs luxari, quò remotiores ſunt ab articulatione capitis, & ab oſſibus coxendicis; & hanc ob rationem vertebræ lumborum faciliùs quàm aliæ luxantur, quod fuſiùs probabimus, cùm de vertebrarum luxatione verba faciemus; præterquam quod capitis cum collo articulatio non ſolùm fit mediante primâ vertebrâ, ſed ſecunda ei fortiter eſt alligata: adde quod prima vertebra haud facilè à ſecundâ luxatur, propter apophyſim odontoidem quæ alligatur & retinetur duobus ligamentis, uno poſteriore quod impedit ne retroagatur, & alio quo parti anteriori foraminis occipitalis fortiter alligatur.

Cauſæ ſunt vel internæ, vel externæ, ſed de his fuſius in capite primo. Signa ſunt manifeſta, & prognoſis eſt funeſtiſſima; æger enim brevi moritur, propter compreſſionem medullæ ſpinalis.

Cura mihi non videtur impoſſibilis, præſertim ſi luxatio capitis eſt incompleta; reductio fit eadem ratione ac reducuntur vertebræ, de quibus inferiùs agemus.

CAP.

Cap. III.

De Luxatione Maxillæ Inferioris.

MAxilla inferior cum oſſibus temporum duplici arthrodiâ conjungitur, in unoquoque enim temporum oſſe reperitur cavitas, quæ maxillæ condylum recipit; adeſt etiam cartilago intermedia inter condylum maxillæ & cavitatem oſſis temporum: Ligamenta maxillæ ſunt tenuia, ſed ejus muſculi ſunt robuſtiſſimi, præſertim illi qui maxillam attollunt, eamque in ſuperiorem premunt ad maſticationem ciborum peragendam.

Maxilla luxatur ex utroque latere in anteriorem partem, vel ex uno tantum latere; non poteſt retrò luxari directè è dextro latere ad ſiniſtrum, nec è ſiniſtro ad dextrum.

Radices apophyſium maſtoidum, & fornix canalis oſſei auris impediunt quominùs maxilla retrò luxetur.

Prominentia ex quâ oritur apophyſis ſtyloides impedit ex utroque latere, quominùs maxilla è dextro latere ad ſiniſtrum, & à ſiniſtro ad dextrum luxari poſſit, ita ut è dextro latere ad ſiniſtrum nonniſi in anteriorem partem luxetur, ſive unus condylus è loco moveatur, ſive uterque prolabatur; & os debet eſſe diductum eo tempore quo luxatur, quandiu enim clauſum remanet, nulla fieri poterit Maxillæ luxatio, quia condyli ſemper intercipient viam per quam os è ſuâ ſede exire poteſt.

Signa luxationem ex utraque parte in anteriorem partem indicantia ſunt ſequentia: os manet apertum: ægrotus non poteſt mandere cibos: genæ ſunt planæ: cùm os ægroti diducitur acerbos patitur dolores; diſtinctè loqui nequit: ejus ſaliva copiosè, & præter voluntatem effluit: deglutitio eſt admodùm moleſta & laborioſa; & fauces ſunt aridæ.

Si ægrotus os ad mandendum cibum claudere nequit; Fabritius ab Aquapendente dicit id oriri ex eo quod apophyſis coronoides maxillæ elapſa eſt ex oſſe zigomate, nec amplius aſcendere poteſt; dicit etiam id tantum evenire in magnis luxationibus, in quibus maxilla inſigniter eſt è loco ſuo mota: arbitror tamen illud evenire quia condyli in anteriorem partem ſub muſculis dilapſi ſunt, reperiunturque in lineâ rectâ, quæ ducitur ab eorum origine ad eorum inſertionem, ita ut ſe contrahentes premant condylos in baſim cranii ſine ullo motu.

Genæ fiunt planæ, quia maxilla inferior diducta muſculos buccinatores intùs planos facit.

Muſculi maſſeter & crotaphita exteriùs prominent, quia contrahuntur, ut jam jam dicemus.

Ægrotus acerbos patitur dolores quum ejus os diducitur, quia muſculi id claudentes tenduntur, à remotione maxillæ, quo fit ut cùm id magis diducere volumus, muſculi tenduntur, & trahuntur, unde oritur dolor.

Ægrotus loqui non poteſt, quia lingua palato ut decet non applicatur, nec ad oram labri inferioris ampliùs accedit; quæ omnia ſunt abſolutè neceſſaria ad vocis explanatam impreſſionem.

Saliva copiosè, & præter voluntatem effluit, propter compreſſionem glandularum ſalivalium, & quod lingua non poteſt eam in imas fauces ut deglutiatur protrudere, nec labia poſſunt conjungi ad eam in ore continendam.

Ægrotus non poteſt deglutire, quia lingua non poteſt palato applicari, nec retròpellere alimenta, vel ſalivam in œſophagum.

Imæ fauces ſunt aridæ, tùm quia aër eas ſine ulla modificatione pertranſit, tùm quia ſaliva eas non amplius humectat, idque eò magis quod ægrotus eam rejicit; nec deglutire poteſt.

Quum maxilla ex uno tantùm latere eſt luxata; os non eſt adeò apertum, mentum verſum eſt in latus oppoſitum luxationi: dentes inferiores non conſiſtunt ſub ſuperioribus; muſculi ex uno tantùm latere protuberant: & adſunt omnia cætera ſigna ſupra in luxatione maxillæ ex utroque latere recenſita.

Cauſæ, aliæ ſunt internæ, aliæ externæ, utræque continentur & recenſentur in capite de luxationibus in genere; ſed obſervandum maxillam clauſam difficillimè ictu, vel lapſu luxari poſſe, quia in hoc ſtatu ſi retropellatur obſtant apophyſes maſtoides & canalis oſſeus auris: ſi ad latera pellatur, retinetur protuberantiis ex quibus apophyſes ſtiloides oriuntur; ſi pellatur ab inferiore parte ad ſuperiorem, maxilla ſuperior impedit quominùs luxetur, unde concludere eſt eam non poſſe luxari, niſi ictu violento qui eam à ſuperiore parte ad inferiorem pellat, ac proinde eam aperiat, quod faciliùs contingit ſi maxilla jam eſt aperta; & celeberrimi Practici affirmant ſe nunquam maxillam luxatam vidiſſe, niſi oſcitando, arbitramur tamen eam luxari poſſe ictu vel lapſu extra oſcitationis actu, ſed ea neceſſariò aperta eſſe debet ut poſſit luxari.

Maxilla difficiliùs quàm aliæ partes luxatur, non ſolùm ob rationes ſupra memoratas; ſed ob duos articulos qui in eâ reperiuntur, & qui à ſe invicem ſatis ſunt remoti, quique eodem tempore ambo reſiſtunt: adde quod ejus muſculi ſunt robuſtiſſimi, & breviſſimi, quò fit ut fortiter reſiſtant, eamque in ſuâ ſede faciliùs contineant.

Symptomata quæ hanc luxationem comitantur in ſignis diagnoſticis continentur: Hippocrates dicit, niſi maxilla citiſſimè reducatur, febrem ſoporem, inflammationes, vomitum materiæ bilioſæ, & mortem ipſam decimo die ſupervenire, ſed hæc ſymptomata contingere nunquam vidi: attamen ea poſſe ſupervenire in gravibus luxationibus non inficias ibo, & oriuntur à violentâ tractione & extenſione nervi canalem maxillæ occupantis, qui nervus eſt magnus ramus quinti paris cujus origo eſt proxima; Itaque prognoſis non eſt periculoſa ſi luxatio citò reducatur.

Ad maxillam luxatam reducendam ægrotus in ſede ad manuum altitudinem collocatur, caput dorſo ſedis incumbens manibus fronti impoſitis fortiter tenetur: Chirurgus pollices ſuos linteo inſtruit, ne à dentibus molaribus lædantur ad articulationem maxillæ eos quàm proximè poteſt adigit, ac poſtea eam inferiùs & retrò propellit; inferiùs ad muſculos extendẽdos, retrò verò ad condylos elapſos in priſtinam ſedem reducendos; quibus peractis inferiorem maxillæ partem ſursùm propellit, pollices in interiores genas quàm celerrimè ne mordeantur, retrahendo, quod promptâ muſculorum maxillam ſursùm attollentium contractione contingeret.

Quidam Chirurgi, ut maxillam reducant, rigidos in mentum colaphos totis viribus impingunt: alii baculo vectis inſtar utuntur: alii lignum inter dentes inſerunt, & colaphos in mentum impingunt: ſed hæ reducendi rationes ſunt omninò inutiles, & bonæ methodo contrariæ, nec in uſum venire debent: Vidimus tamen aliquando maxillam ſolo colapho inflicto reductam, at luxatio erat incompleta, & condyli & muſculi à ſede ſuâ naturali non admodùm erant remoti; ſed reductio omninò eſt impoſſibilis, quum condyli ſunt in rectâ lineâ ab origine muſculorum ad eorum inſertionem tranſeunte.

Deligatura in ſimplici faſciâ in quatuor capita extenſâ conſiſtit, quâ mentum fulcitur, & quæ ægroti pileo religatur.

Cùm luxatio ex uno tantùm eſt latere, maxilla ad partem oppoſitam ſolummodò propellitur, & ita in priſtinum locum facilè reducitur.

Cap. IV.

De Luxatione Vertebrarum.

Vertebrarum luxatio completa eſt admodū difficilis, ne dicam impoſſibilis; revera earū luxationes ferè ſemper ſūt incompletæ; luxationem enim completam vocamus eam in quâ os luxatum non ampliùs tangit os quocum conjungebatur; in luxationibus verò vertebrarum, iſtæ inter ſe ſemper ſe contingunt per maximam ſui corporis partem, ita ut nonniſi per apophyſes ſuas obliquas in totum luxentur, quin etiam duæ apophyſes obliquæ non ſemper ſimul luxantur, cùm una è ſuâ ſede elabi poſſit, dùm altera in eodem ferè loco remanet: præterea fit luxatio unius, duarum, trium vel ampliùs vertebrarum, ſed id ſequenti ratione intelligi debet, exempli gratia, ſi prima lumborum vertebra ſit luxata ab ultimâ dorſi, & ultima lumborum luxetur ab oſſe ſacro, non arbitrandum eſt, quinque lumborum vertebras eſſe luxatas, quod tamen omnes ſine ratione opinantur de ejuſmodi morbo, quum tres vertebræ quæ reperiuntur inter primam & quintam vertebram nullatenus ſint luxatæ: obſervandum eſt etiam unam vertebram ſuperiùs tantùm poſſe luxatam eſſe, vel quod raro contingit, ſuperiùs & inferiùs ſimul.

Vertebræ nunquam luxari poſſunt per conatum factum à parte extenſionis ſpinæ, niſi cartilagines & ligamenta vertebrarum corpus connectentia ſint diſrupta, quo in caſu ægrotus vitam cum morte brevi commutaret, graviſſimâ nempe, medullæ ſpinalis compreſſione:

Apophyſes obliquæ hac ratione luxari non poſſunt, quia ſpinæ extenſio eas potiùs adducit quàm removet: ſic cunctæ vertebrarum luxationes ratione ad apophyſes ſuas obliquas non contingunt niſi per conatum factum à parte flexionis ſpinæ, vel dextrorſùm & ſiniſtrorsùm, ut id explicabimus.

Si conatus fiat ſpinam flectendo, apophyſes obliquæ inferiores egrediuntur ultra terminum apophyſeωn ſuperiorum vertebræ inferioris, & hinc fit luxatio duarum apophyſeωn obliquarum vertebræ inferioris: ſi conatus fiat ex latere dextro ſpinam flectendo, apophyſis obliqua ſiniſtra elabitur ex opophyſi obliquâ quæ eam recipit: ſi verò conatus fiat flectendo ſpinam in latus ſiniſtrum, luxatio erit in latere dextro.

Lumborum vertebræ faciliùs quàm colli vertebræ, & hæ faciliùs quàm vertebræ dorſi luxantur: Vertebræ lumborum faciliùs luxantur, primò quia reperiuntur in medio ſpinæ, quo in loco flexio eſt fortiſſima, & conatus ſunt fortiores, ut id videre eſt in baculo, quod faciliùs flectitùr in ſuo medio, quàm in ſuis extremis: Secundò earum apophyſes obliquæ ſunt magis externæ, quàm apophyſes vertebrarum colli & dorſi: Tertiò vertebræ colli habent cavitatem in parte ſuperiori corporis ſui, quæ recipit eminentiam vertebræ inferioris, quo fit ut firmiùs connexæ ſint quàm lumborum vertebræ, quarum corpus eſt planum: Quartò cartilago denſior eſt in vertebris lumborum, quo fit ut faciliùs moveantur, & nemo neſcit, eò frequentiores & faciliores eſſe luxationes, quò articulationes ſunt mobiliores: Denique vertebræ dorſi magis reſiſtunt luxationi, quia ſpinæ flexio in iis vix apparet, & demonſtravimus ſupra ſpinam non poſſe luxari niſi ex latere flexionis.

Signa diagnoſtica communia ſunt, præternaturalis totius corporis figura, incedendi impotentia, in partibus luxationi ſubjacentibus torpor, unde ſubitò vel ſaltem paulò poſt extremitatum inferiorum paralyſis ſupervenit, alvus fit pigrior, urinæ non excernuntur, gangræna partes afficit, & mors eſt in propinquo.

Ægroti non poſſunt incedere, quia cùm ſpina non ſit recta, ea non poteſt eſſe ampliùs ſub lineâ directâ; Si verò patiens ut incedat, corpus ſuum ſub hac lineâ directâ collocare tentat, ut faciunt gibboſi, omnes illius motus ſunt tot ſuccuſſus qui medullam ſpinalem comprimunt, & acerbos dolores creant; ſed potior cauſa, quæ impedit quominùs æger incedere poſſit, eſt compreſſio medullæ, quâ ſpirituum in muſculos irradiatio intercipitur.

Vicinarum partium torpor eſt dictæ compreſſionis effectus: paralyſis vero, alvus pigrior, urinæ retentio, & gangræna totali & integræ ſpinalis medullæ compreſſioni originem debent.

Obſervandum eſt gangrænam ſupervenire primò in loco apophyſeωn ſpinoſarum, in inferiore parte coxendicis propè trochanterem, in coccyge, & in inferioribus natibus; quia ægrotus dorſo incumbit, quo fit ut illa loca oſſibus vicina, magis quàm alia comprimantur, & liquores ac ſucci facilius in iis conſiſtant.

Signa luxationis vertebrarum propria quatuor ſunt: primum indicat an una vel plures vertebræ ſint luxatæ: ſecundum denotat luxationem ex latere flexionis: duo cætera nobis oſtendunt an luxatio ſit dextrorſùm, vel ſiniſtrorſùm.

Signum quo indicatur plures vertebras eſſe luxatas, eſt quòd curvatura ſpinæ major eſt; ſed ſi una tantum vertebra eſt luxata, angulus quem ſpina facit in loco curvaturæ eſt acutior.

Signa quæ denotant luxationem ex latere flexionis, in quâ binæ apophyſes obliquæ ſunt luxatæ, ſunt ſequentia, ſpina anteriùs in lineâ recta flectitur, ægrotus acerbum perſentit dolorem ſi ſpina flectatur, dolor verò levatur ſi vel tantillùm ea extendatur; idque oritur ex eo quod in flexione, ligamenta & muſculi extenſores qui admodùm ſunt contracti, nimis elongantur: cùm verò extenditur ſpina dolor levatur, quia ligamentorum & muſculorum tenſio imminuitur: hîc loci obſervare eſt muſculos nihil in hac luxatione, ut in aliis luxationibus ad pravam partis figuram conferre, hancque ex perverſo apophyſeωn obliquarum ſitu ſolummodò oriri; in hac enim luxationis ſpecie, ſpina ex latere flexionis ſemper prominet, licet in illo latere nulli ſint muſculi, & tota poſterior ſpinæ pars muſculis ſit cooperta.

Signa vertebras dextrorsùm & anteriùs luxatas eſſe, ſunt ea quæ ſupra recenſuimus, quibus addendum ſpinam ſiniſtrorsùm verti, ægrotum acerbos perſentire dolores ſi corpus quò inclinat flectatur, & dolores levari ſi corpus ad latus in quo eſt luxatio propellatur.

Signa vertebras ſiniſtrorsùm eſſe luxatas indicantia, ſunt contraria iis quæ in vertebris dextrorsùm luxatis propoſuimus.

Prognoſis. Omnes vertebrarum luxationes ſunt periculoſæ, ſed luxatio vertebrarum colli & dorſi periculoſior eſt, quàm luxatio vertebrarum lumborum: luxatio duarum, trium pluriumve vertebra-

brarum majus portendit periculum quàm luxatio unius vertebræ : luxatio completa binarum apophyſeωn obliquarum faciliùs reducitur, quàm quum una tantùm apophyſis obliqua eſt luxata.

Luxationis vertebrarum periculum oritur ex medullæ ſpinalis compreſſione, cujus uſus maximi eſt ad vitam momenti ; & ex eo quod vertebræ haud facilè reduci poſſunt.

Luxatio vertebrarum colli & dorſi periculoſior eſt quàm luxatio vertebrarum lumborum, quia majori conatu opus eſt ad eas luxandas, & quia cùm ſunt luxatæ majorem medullæ ſpinalis partem comprimunt, quàm quum vertebræ lumborum ſunt luxatæ : præterquamquod nervi ex medullâ ſpinali in collo & dorſo originem ducentes cum octava pari, & intercoſtali communicant ; nemo autem neſcit quanti momenti ſint hi nervi ad œconomiam animalem : Luxatio duarum, trium, pluriumve vertebrarum minùs eſt periculoſa quàm luxatio unius vertebræ, quia in illâ ſpinalis medulla minùs comprimitur, & minor illa compreſſio oritur ex eo quod ſpinæ curvatura minùs acutum facit angulum, quàm cùm unica vertebra eſt luxata : Luxatio incompleta minus portendit periculum quàm completa, quia ſpinalis medulla in illâ minùs quàm in hac comprimitur.

Ad reducendas vertebras ex latere flexionis luxatas æger in loco alto eſt collocandus, ventri incumbere debet, & venter in loco luxationis fulciendus ; poſtea utraque trunci extremitas eſt demittenda ut ſpina flectatur, dein vertebræ luxatæ ſunt comprimendæ, hinc pars trunci caput ſpectans ſublevari, ſicque vertebra reduci debet : Verùm de hac novâ methodo ſequentia ſunt notanda.

Dixi ſuperiùs muſculos ſpinæ ejus figuram non immutare, licet eam extendere nitantur, ſed apophyſes obliquas ſibi invicem per ſua extrema occurrentes impedire quominùs ſpina extendatur, unde fit ut muſculorum conatus inutiles fiant ; quod ab iis qui de hoc ſcripſerunt morbo non fuit annotatum, nec in duvium revocatum ab iis qui quotidie his reducendis luxationibus operam dant, ideò infelicem eorum in illius morbi curâ ſucceſſum demirari non debemus.

Dixi etiam ſpinam eſſe flectendam, quod tamen adverſatur methodo vulgari quâ aliæ luxationes reducuntur ; enimverò ad brachium luxatum, exempli causâ, reducendum, id moveri debet verſus muſculos extenſos, ad hos, nempe, relaxandos : ſed ſupra dicta methodus omninò eſt neceſſaria ad vertebras reducendas, quia hac ratione muſculi extenſores ſpinæ extenduntur, quibus apophyſes obliquæ aliæ in alias compreſſæ detinebantur, hacque utor methodo, ut apophyſes in loca priſtina reducantur ; tunc enim motibus qui ad eas reducendas fiunt non ampliùs obſiſtere poſſunt, apophyſes obliquæ ſuperiores vertebræ inferioris, ſub apophyſes obliquas vertebræ ſuperioris facilè ſe immittunt, cùm vertebra luxata in partem anticam propellitur, & cùm pars trunci caput ſpectans extenditur, apophyſes obliquæ inferiores vertebræ ſuperioris collocantur ſub apophyſibus obliquis vertebræ inferioris.

Qui ad vertebras luxatas reducendas, extenſionibus & contraextenſiobus ope faſciarum utuntur, nunquam eas reducere poſſunt, quia eorum conatus tendunt ad ſpinam in lineam rectam collocandam, quod fieri non debet, niſi cùm apophyſes obliquæ non ampliùs inter ſe ſe contingunt, cùm hac contiguitate impediatur, quominùs ſpina in lineâ recta collocetur.

Qui ægrotum alis ſuſpendunt, & bacula ſpinæ admovent, ac vecti deſuper comprimunt, oleum & operam ludunt, malèque agunt, quum eorum conatibus fulciantur apophyſes obliquæ aliæ aliis, cùm contra aliæ aliis ſubmitti debeant : eadem ferè eſt ratio aliarum luxationum, & eadem methodus ad eas reducendas eſt adhibenda.

Quum luxatio eſt reducta, oportet toti ſpinæ applicare medicamentum defenſivum, ſplenium, & faſcias latiſſimas circa corpus ſcapulari ſuffultas : ægrotus in lecto plano & æquali dorſo jacebit, vena ei pluries ſecabitur, fotus ſpirituoſi, & attenuantes applicabuntur, frictiones validæ linteis calidis fient, in locis præſertim in quibus vel torpor, vel paralyſis obſervabitur : vulneraria & anodina interius exhibebuntur : alvus pigrior clyſteribus acribus ſollicitabitur ; urina ſi ſit retenta, & venter tumidus ſpecillo educetur ; Deligaturæ tardæ, & minùs frequentes erunt, præſertim ſi æger eſt tranquillus, ejuſque dolores ſunt mediocres.

Cap. V.

De Luxatione Coccygis.

Luxatur coccyx intrinſecùs & extrinſecùs : luxatio extrinſecùs nonniſi in partu laborioſo, cum fœtus in tranſitu diu nimis remanet, contingit ; quo in caſu cartilagines & ligamenta quæ coccygem connectunt, vim ſuam elaſticam amittunt, quia ultra tonum naturalem diu ſunt protenſa impulſu infantis, qui ipſe per uteri, diaphragmatis, & muſculorum imi ventris fortes contractiones perpetuò propellitur, quo fit ut tandem coccyx, cum conatibus illis ampliùs reſiſtere non poſſit, extrinſecùs propellatur, nec poſt partum intrinſecùs redire poſſit, quia cartilagines, & ligamenta tonum ſuum, & vim elaſticam amiſerunt.

Coccyx luxatur introrſùm cauſis omninò contrariis, v. g. ictu, & lapſu ; ſymptomata quæ hanc concomitantur luxationem ſunt gravitas qui in ano perſentitur, & dolor inſignis, præſertim quum æger coxas movet & dejicere vult.

Gravitas in ano oritur ex eo quod coccyx, cujus uſus eſt inteſtinum rectum fulcire, reperit hoc pondus gravius quàm more ſolito, quia amiſit fulcrum ſuum, & ligamenta dolore afficiuntur.

Dolor quem perſentit ægrotus cùm coxas movet, & dejicere vult, oritur ex eo quod muſculus glutæus major lateribus coccygis eſt alligatus, & muſculi inteſtini recti ab hoc oſſe partim originem ducunt, quo fit ut ſemper moveatur, cum illi muſculi ad coxæ vel inteſtini recti motum agunt.

Licet dolor hic diu perſeveret, attamen hæc luxatio non eſt periculoſa, niſi contingat in patiente cacochymo, & prævæ humorum qualitates varia excitent ſymptomata, quæ à ſola illius oſſis luxatione non poſſunt oriri.

Ad os coccygis extrorsùm luxatum reducendum, oportet id introrsùm pollice propellere, idque in ſitu naturali continere faſciis graduatis, & deligaturâ in figuram T factâ, quæ ita ſunt applicandæ ut ſine earum remotione dejicere poſſit patiens.

Ad os coccygis introrsùm luxatum reducendum, digitus index oleo olivarum, vel amygdalarum dulcium intinctus in anum immittitur, quo digito os coccygis in priſtinum locum reducitur.

Ægrotus per totum curationis tempus in lecto jacere debet, vel ſi è lecto ſurgat oportet ut in ſellâ perforatâ ſedeat, ut nempe pars affecta nullomodo comprimatur; quâ compreſſione novi crearentur dolores, & forſitan os è ſede ſuâ de novo moveretur.

Cap. VI.

De Luxatione Claviculæ.

Clavicula difficiliùs quàm humerus luxatur, quia illa minùs quàm hic in lapſibus & ictibus patitur: attamen poteſt luxari in loco in quo cum ſterno connectitur duobus modis, nempè, retrorsùm cum ad aſperam arteriam accedit, & antrorſum, quum ſupra primum os ſterni eminet: Prima harum luxationum eſt rara, quia clavicula faciliùs antrorsùm quàm retrorsùm ſe projicit; ſuo enim ſitu jam eſt inclinata, & ejus extremum cum omoplata conjunctum magis eſt retrorsùm, quàm ejus extremum ſterno connexum.

Cauſæ utriuſque luxationis ſunt, ictus & lapſus violenti, quibus clavicula in ſternum lineâ horizontali pellitur, quod eam cogit è ſuâ cavitate elabi retrorsùm ſi humerus antrorsùm extet: vel antrorsùm ſi humerus ſit in naturali ſuo ſitu.

Binæ hæ luxationes facilè dignoſcuntur, prima, nempe, per cavitatem quæ obſervatur in loco è quo clavicula eſt egreſſa, & altera per eminentiam quæ exteriùs apparet.

Symptomata luxationem retrò factam concomitantia ſunt periculoſa, quia clavicula comprimit tracheam, œſophagum, venam jugularem, arteriam carotidem, venam & arteriam axillares, & vicinos nervos.

Ad luxatam claviculam reducendam, oportet in uſum revocare extenſionem, & contra extenſionem, ut in ejus fracturâ dictum fuit, poſtea reducitur clavicula, eam antrorſùm trahendo ſi eſt retrorſùm luxata, vel eam retrorſùm propellendo, ſi antrorſùm eſt luxata.

Ex luxationibus quæ à cauſis externis fiunt, claviculæ luxatio deligaturâ magis opus habet, quia hujus ligamenta ſunt diſrupta, nullique muſculi eam retinent.

Ad luxationem claviculæ retrò factam, adhibenda eſt deligatura in figuram 8, quâ humeri ad claviculas propiùs adducuntur, hac enim ratione extremum internum claviculæ antrorſùm propellitur: Verùm in alterâ luxationis ſpecie articulationi applicantur ſplenia duplicata & craſſa, quæ deligaturâ ſpicâ deſcendente continentur; brachium verò in utraque luxatione mitellâ fulciatur.

Cap. VII.

De Luxatione Humeri.

Humerus antrorsùm, id eſt, ſub axillâ plerumque luxatur: aliquando etiam extrorſùm, & directè deorſùm ſuper coſtam inferiorem omoplatæ; ſed nunquam poteſt luxari directè ſursùm introrsùm, nec ſursùm extrorsùm, niſi Acromium ſit fractum, vel apophyſis coracoides ſit fracta.

Non poteſt luxari directè ſursùm quia muſculus deltoides, caput externum muſculi bicipitis, apophyſis coracoides, & Acromium huic adverſantur luxationi.

Non poteſt luxari ſursùm & extrorsùm propter acromiũ quod terminat cavitatẽ omoplatæ in illo latere: nunquã etiam poteſt luxari ſursùm & introrsùm, quia caput oſſis retinetur muſculo coracoideo, duobus capitibus muſculi bicipitis, & apophyſi coracoide.

Caput humeri directè deorsùm haud facilè luxari poteſt tùm quia muſculus longus extenſor cubiti ei luxationi obſiſtit, tùm quia caput oſſis ſuper coſtâ inferiore omoplatæ difficillimè remanere poteſt.

Duobus modis facilioribus os humeri luxari poteſt, nempè, deorsùm introrsùm, & deorsùm extrorsùm.

Deorsùm extrorsùm nihil impedit quominùs caput oſſis humeri è ſuâ cavitate elabatur; attamen hæc luxatio rariùs quàm altera contingit, quia muſculi ſubſcapularis, dorſalis major, rotundus major, & pectoralis majorem vim habent ad trahendum caput oſſis introrsùm, quàm muſculi rotundus minor, & infra ſpinatus, qui ſoli ei luxationi obſiſtunt; præterquam quod ſub axilla ampla cavitas reperitur, vel amplum vacuum quod repletum eſt quibuſdam membranis adipoſis, quæ capiti oſſis humeri facilè cedunt.

Obſervare eſt etiam brachium nunquam luxari niſi quum eſt à thorace remotum, & hæc brachii à thorace remotio ſemper contingit, quum pede labimur, & lapſum vitare contendimus; tunc enim ſi lapſus eſt violentus, & labendo cubito innitamur, caput oſſis introrsùm pelletur, & luxatio fiet ſub axillâ.

Si brachium eſt luxatum directè deorsùm, caput humeri non poteſt diu remanere ſuper coſtâ inferiore omoplatæ, quia hoc caput eſt rotundum, & ſpatium coſtæ omoplatæ eſt perexiguum; ſicque prolabitur introrsùm vel extrorsùm, ſed faciliùs introrsùm, quia æger, vel adſtantes eum erigentes brachium movent, & caput oſſis ſitum mutare cogunt; id etiam aliquando contingit ex eo quod chirurgus brachium movet ad luxationem dignoſcendam.

Cauſæ ſunt eædem quarum mentionem feci in capite de luxationibus in genere: dicam ſolummodò humerum faciliùs quàm cætera oſſa luxari, quia brachium ſe ſe primum offert ad opem corpori in lapſibus ferendam, & quum eo utimur ad nos defendendos, primum pleroſque ictus accipit.

Cavitas omoplatæ eſt admodùm ſuperficiaria, nec ullum, niſi in parte ſuperiore in quâ luxatio fieri nequit, marginem habet: in parte verò inferiore adeò eſt plana ut capiti oſſis retinendo minimè ſit apta.

Humeri articulatio fit per arthrodiam, & cùm ejus caput, puncto ut ita dicam, tantùm innitatur, facile eſt concipere, mediocrem ictum, & conatum id faciliùs è ſuo naturali loco propulſurum, quàm in articulatione quæ fit per enarthroſim, in quâ nempe cavitas excipiens profunda admodùm eſt, & caput femoris, quod in eam inſeritur, oblongum; vel quàm in articulationibus quæ fiunt per ginglimum, in quo oſſa ita conjunguntur ut caput unius in alterius cavitatem condatur, viciſſimque hujus caput, in illius cavitatem excipiatur; præterquam quod articulatio brachii laxiora habet ligamenta, & ligamento rotundo forti, quo gaudet femur, deſtituitur, quo fit ut brachium quaquaverſum celerrimè moveri, ideoque faciliùs luxari poſſit.

Signa quibus dignoſcitur humerum eſſe luxatum directè deorsùm in coſtam inferiorem omoplatæ ſunt, quod brachium altero longius eſt, cubitus

tus manet extenſus, æger quum brachium demittitur dolorem acutum perſentit, qui levatur quum id paululùm attollitur; pariter dolorem patitur æger quum cubitus flectitur, qui etiam levatur, quum is extenditur.

Brachium altero eſt longius, quia caput oſſis humeri ſub cavitate omoplatæ reperitur.

Cubitus extenſus manet, quia caput oſſis humeri muſculum longum extenſorem retrò pellit.

Brachium eſt ſubelatum, quia muſculi deltoides, & infraſpinatus ſunt extenſi, magiſque diſtant à puncto fulcri.

Patiens quum brachium demittitur dolorem perſentit, quia hac brachii demiſſione muſculi deltoides, & infraſpinatus extenduntur adhuc, & jam erant nimis extenſi per remotionem è ſuo loco capitis oſſis humeri; dolor verò levatur, quum brachium attollitur, quia duorum ſupradictorum muſculorum tenſio imminuitur.

Dolore afficitur æger, cùm cubitus flectitur, quia muſculus longus extenſor nimis eſt extenſus, & patientis dolor levatur, quum cubitus extenditur per rationem planè contrariam; hic verò dolor à cubito ad omoplatam perſentitur, quia muſculus longus extenſor totum hoc ſpatium occupat.

Signa indicantia luxationem eſſe deorſùm & extrorſùm ſunt; quod brachium pectori incumbit; quia muſculi coracoideus, & pectoralis ſunt extenſi: æger verò dolorem perſentit quum brachium à pectore removetur, quia muſculis coracoideo & pectorali vis infertur.

Quum brachium eſt luxatum deorsùm & introrsùm, reperitur ſub acromio cavitas, & hæc omoplatæ pars eminentior apparet: eminentia ſub axilla conſpicitur, cubitus eſt ſubflexus, & ſine dolore extendi nequit: patiens acerbos patitur dolores quum brachium pectori admovetur: brachium aliquando altero eſt longiùs, ſed ſæpè eſt brevius.

Cavitas quæ ſub acromio reperitur eſt ea ipſa in quâ erat os humeri, unde fit ut hæc omoplatæ eminentia elatior videatur quàm naturaliter eſſe debet.

Eminentia quæ ſub axilla reperitur eſt caput oſſis in eam prolapſum.

Si brachium eſt ſubextenſum, id fit ob tenſionem muſculi deltoidis: ſi verò eſt à pectore remotum, id fit ob muſculorum brachium extrorsùm trahentium contractionem.

Cubitus eſt ſubflexus, quia duo capita muſculi bicipitis, quæ ab omoplata originem ducunt, à ſuis in ſertionibus diſtant.

Cubitus cum dolore extenditur, & cum doloris remiſſione flectitur; quia in extenſione cubiti, muſculus biceps extenditur, in cubiti verò flexione idem muſculus in ſtatu magis naturali ponitur.

Brachium ut plurimùm eſt longius, aliquando eſt longè brevius altero, & aliquando eſt alteri in longitudine æquale; ſi eſt in longitudine alteri æquale, vel altero eſt longius, ſignum eſt caput oſſis non eſſe elatius quàm cavitatem omoplatæ; verùm ſi brachium eſt altero brevius, id oritur ex eo quod os propulſum fuit in imam axillæ cavitatem, vel ex eo quod patiens ipſe cubito fortiter innixus ſurgere conatus eſt; vel à pravâ methodo eorum qui os luxatum reducere voluerunt, quo in caſu cubitus figuram haud mutat, & fit indifferens ad flexionem vel ad extenſionem, quia muſculi flexores & extenſores æqualiter à puncto fulcri diſtant.

Prognoſis. Luxatio humeri quæ fit introrsùm majora & periculoſiora affert ſymptomata; quia caput humeri longius facit iter, ac nervos & vaſa ſanguifera comprimit; reliqua ſigna prognoſtica videri poſſunt in capite de luxationibus in genere.

Cap. VIII.

De Curatione Luxationis Brachii, & de Machinis quarum ope os humeri Luxatum reduci poteſt.

AD os humeri reducendum æger ſedeat in ſedili mediocriter alto, ita ut brachium affectum ita ſit ſitum, ut extenſiones, & contraextenſiones ritè fieri poſſint, ſed cùm os humeri luxatum variis modis reduci poſſit, uſitatiſſimos & optimos proponam.

Extenſiones & contraextenſiones fieri poſſunt manibus trahendo humerum per partem quæ eſt ſupra binos ejus condilos; interim corpus retineatur ne cedat ei qui brachium trahit, alioquin congrua extenſio fieri non poſſet.

Chirurgus nodatum mantile circa collum habere debet, in cujus anſâ brachium patientis ad mediam ſui partem uſque ſit tranſmiſſum: Chirurgus verò debet habere binas ſuas manus parti ſuperiori humeri applicatas, ut ad extenſionem quæ fit attentus, poſſit una ex ſuis manibus, & mantili, quod mediante collo attollit, deducere os humeri in cavitatem omoplatæ, dùm manu alterâ partem inferiorem oſſis deprimit.

Hæc methodus eſt optima, & nihil eſt ei contrarium, niſi quod vis non ſemper ſufficiat, niſi in junioribus, vel debilioribus patientibus.

Quidam brachium per crura ſua tranſmiſſum trahi, & corpus retineri jubent, partem ſuperiorem brachii apprehendunt, & extrorſùm attollunt, ut id in priſtinum reducant locum: Verùm hæc methodus eodem vitio laborat ac præcedens, vis enim non eſt ſufficiens; Sed majus adhuc in ea reperitur vitium; nempe, quum brachium eſt demiſſum, muſculi attollentes, & abductores tunc temporis ſunt extenſi, at ut ſupra diximus, debent eſſe relaxati, quod fuſiùs in ſequentibus demonſtrabimus.

Scalæ, & fores in uſum olim fuere revocata, & multi adhucdum iis utuntur: ſed in his machinis licet vis non deſit, æger in congruo ſitu non poteſt collocari; brachium enim ex una parte retinetur, corpus ſuſpenſum manet, foreſque, vel ſcalarum gradus inter brachium & pectus collocantur; pondus corporis facit contraextenſionem brachii retentio facit extenſionem, & fulcrum quod eſt utriuſque cauſa facit oſſis reductionem: ſed obſervandum quod brachium eſt demiſſum, quod eſt magnus obex reductioni; præterquamquod metuenda eſt immanis extenſio in muſculis, quorum fibræ aliquot diſrumpuntur, ac præterea caput oſſis humeri in fores adactum, contundit & lacerat vaſa ſanguifera & nervos: vidi enim truncum venæ brachialis apertum ſimili methodo ingentem tumorem caput infantis æquantem attuliſſe: Vidi etiam aliàs os humeri propè collum ſuum conatibus eorum qui ſcalis, os reducere volebant fractum: ſymptomata quæ ex tali methodo oriuntur ſunt moleſta, vel enim proſperè non ſuccedit operatio, vel ſi proſperè ſuccedat, & os reducatur, non raro contingit articulationem inflammari, brachium paralyſi, vel anchyloſi affici.

Alii ut brachium reducant, pedis calcaneum in cavitatem axillæ patientis impellunt, & totis viribus brachium ad ſe trahunt.

Alii

Alii denique faciunt ſpeciem Ambi cum genu, & brachio flexo, partem humeri ſuperiorem una manu tenendo, & alterâ brachium deorſum trahendo.

Machina Ambi vocata ab Hippocrate fuit inventa; conſtat ex duabus partibus ligneis ſimul verticulis conjunctis, quum in uſum adhibetur hæc machina, duæ partes ligneæ faciunt angulum rectum, una pars quæ eſt fulcrum eſt parallela corpori patientis; altera verò quæ vectis officio fungitur eſt parallela & adligata brachio, ita ut angulus duarum illarum partium ſub axillâ reperiatur & quum os reducere volumus, pars Ambi quæ vectis officio fungitur, & cui adligatum eſt brachium, demittitur, quâ demiſſione extenſio, contra-extenſio, & reductio eodem fiunt tempore.

Hæc machina multi eſt uſus, & multas habet perfectiones: brachium enim ritè eſt collocatum: muſculi relevatores & abductores ſunt relaxati: ea ſatis habet virium quia vectis inſtar eſt facta, cujus fulcrum admodùm diſtat à potentia, & pro re natâ magis vel minùs, ſi opus ſit, diſtare poteſt: extenſiones, & contra-extenſiones ſunt æqualiter validæ & ſimul fiunt, quia eadem cauſa eodem tempore agit, & eas producit, quod omninò neceſſarium eſt in machinis quæ ad oſſa luxata reducenda adhibentur.

Sequuntur nunc vitia Ambi Hippocratis: primum eſt quod propellit caput oſſis in ſuam cavitatem antequam extenſiones & contra-extenſiones ſint perfectæ; & pluries obſervavi omnia luxationi adverſari, quum os non ſatis diſtat à loco inſolito quem occupabat, id vero quaſi ex ſe ipſo reduci; quum membrum ſufficienter eſt extenſum.

Ad oſſis igitur facilem & congruam reductionem, oportet ut machina quæ adhibetur ſufficientem faciat extenſionem, nec tamen faciat eodem tempore coaptationem, quod vitium reperitur in Ambi Hippocratis, ſi eo utamur modo vulgari, ſive cum portâ vel ſcalâ; ac revera quum vectis Ambi ad punctum fulcri accedit, ſuperior brachii pars in collum omoplatæ propellitur, & cavitatem antequam extenſio ſit perfecta ingredi contendit.

Plures & varii adhuc ſunt modi, quibus utuntur Chirurgi ad os humeri reducendum: verbi gratia, ponunt baculum ſupra humeros duorum hominum altioris & æqualis ſtaturæ, alas patientis ſupra baculum collocant, brachium fortiter retinent, dùm ægri corpus pendet: Vel alam patientis ſupra humerum viri robuſti qui altiori eſt ſtatura quàm ægrotans, vir ille brachium luxatum deorſum trahat, & ægri corpus pendeat: ſed hæc methodus eadem habet vitia ac fores, ſcalæ, & Ambi, ideò de iis non ampliùs dicam, & de inſtrumento trochleari verba faciam.

Nemo neſcit hoc inſtrumentum trochleare eſſe machinam conflatam ex pluribus trochleis inter ſe illigatis, & eidem axi inſertis: hujus machinæ vis ſumma eſt, hæcque vis oritur ex eo quod unaquæque trochlea machinam componens perpetuus ſit vectis, & ex eo quod hæc machina ex multis conſtet trochleis.

Ut innoteſcat quâ ratione unaquæque trochlea eſt vectis perpetuus, vide primam figuram quæ repræſentat ſimplicem vectim, punctum fixum eſt in A, pondus in B. & vis movens in C. Deindè connectuntur duo vectes, ut videre eſt in ſecundâ figurâ, & erit initium rotæ; ſi verò duo vel tres vectes addantur erit rota perfecta, ut videre eſt in tertiâ figurâ, in quâ quatuor vectes idem habentes fulcrum in puncto A trochleam componunt: cùm verò hæc trochlea ex quatuor tantùm vectibus ſit conflata, ſi animo concipiatur, unamquamque lineam, quæ ab uno circumferentiæ puncto tranſit per centrum & puncto circumferentiæ oppoſito terminatur, eſſe vectim, & animo concipiantur tot vectes quot neceſſarii ſunt ad ſpatia M N O P Q R S T. replenda, tunc erit trochlea perfecta.

Patet autem trochleam omnium machinarum eſſe validiſſimam, quum ex tot vectibus qui alii aliis ſibi ſuccedunt confletur, quia trochlea in orbem movetur, & ſcientiis mechanicis docemur ſucceſſionem vectium vim adaugere.

Si trochlea tantam habeat vim, machina trochlearis vim longè majorem habere debet, ſi enim trochlea multiplex eſt vectium numerus, machina trochlearis multiplex erit trochlearum numerus: ſi verò vectes trochleæ alii aliis ſibi ſuccedunt, trochleæ machinæ trochlearis aliæ aliis ſibi invicem etiam ſuccedunt.

Machina trochlearis quâ terra ſursùm attolleretur ſi punctum fixum reperiri poſſet, eſt eadem quâ felici cum ſucceſſu utimur ad membrorum luxatorum reductionem.

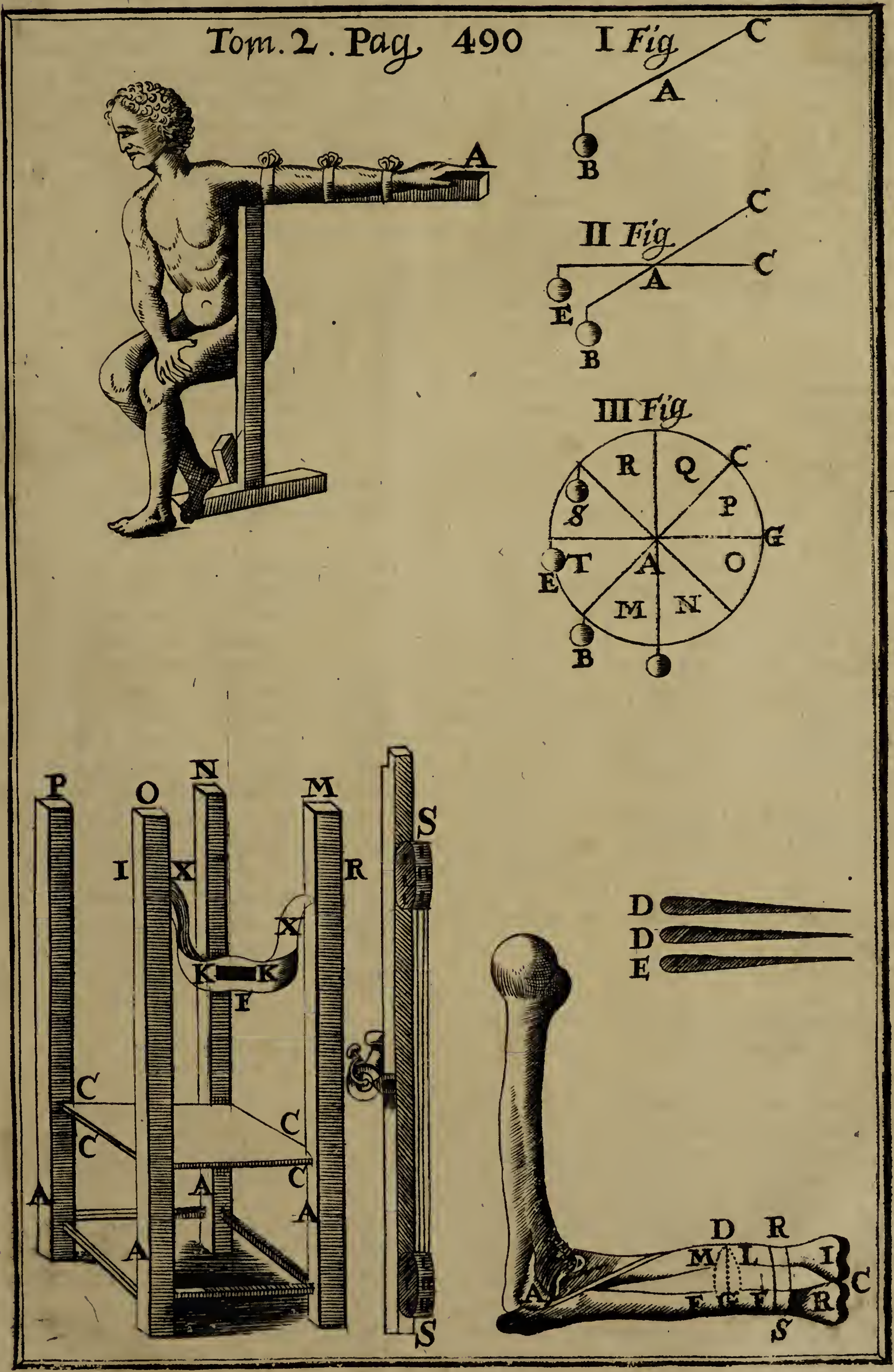
Multiplex & varius fuit apud chirurgos illius machinæ uſus: fuerunt enim qui revincto vinculis corpore, & reperto puncto fixo pro machina trochleari, eam brachio adligant, poſtea funem ductarium machinæ trochlearis trahendo, neceſſariam faciunt extenſionem.

Hæc methodus admodùm eſt ſimplex, ideò cæteris omnibus anteponi deberet, ſi in eâ eadem facilitas ac utilitas reperiretur, quæ in Machinâ à celeberrimo Viro D D. Michault Patre excogitatâ reperitur, quæ machina omnium eſt perfectiſſima & ſuo inventore digniſſima: Quidam dicunt hanc machinam eſſe ſcamnum Hippocratis correctum, ſed hoc adeò differt ab illâ ut Hippocrates ipſe ſui ſcamni vitia agnoſceret & fateretur, ac Celeberrimi illius Chirurgi machinam ut abſolutiſſimam haberet.

Attamen hæc machina non mihi videtur idonea ad rectum & congruum partis affectæ ſitum à me toties commendatum, qui ſitus adeò eſt neceſſarius, ut, ſi ritè obſervetur, plùs quàm par eſt extendantur muſculi relevatores & biceps, quo fit ut plerique eorum quorum brachium non ritè ſitum fuit reductum, diu ſine actione maneant: Ac ſane vidi ægrotum cui facta fuerat extenſio, cùm brachium corpori eſſet parallelum, in quo fibræ carnoſæ muſculi bicipitis divulſæ erant à tendine bicipitis externo, quod tumorem produxit in parte mediâ brachii factum à contractione fibrarum carnoſarum, quæ ſe contraxerant ad tendinem inferiorem, in quo in tumorem creverunt: membrum in recto & convenienti ſitu poni nequit, quia arcus in lineâ horizontali, vel ad ſummum obliquâ collocatus eſt, at ut rectus eſſet ſitus, arcus deberet eſſe in lineâ ferè perpendiculari, quod fieri nequit, quin alligaretur lacunari.

Hæc illius machinæ incommoda anſam mihi præbuerunt excogitandi aliam machinam cujus hæc eſt deſcriptio: A A A A. quatuor ſunt columnæ ſedilis, in quo nullum eſt dorſum fixum; quia pro ratione lateris luxati, ad utrumque latus adhiberi debet, & mutari poteſt ope duorum veruculorum ligneorum quæ pertranſeunt duo foramina quæ ſunt in columnis: C C C C eſt ſedile. D D ſunt duo verucula lignea ex quibus fit dorſum ſedilis, ea adigendo per duas columnas M N vel O P. E eſt fibula lignea quæ trajicit duas columnas P N: & quæ poteſt vel ſuperiùs, vel inferiùs pro ratione majoris, vel minoris ſtaturæ ægroti infigi: hæc fibula parvâ culcitâ, vel mantili inſtrui debet; tranſit ſub brachio ſano quod ei eſt adligatum ne patiens eo utatur, & operationem turbet: K K

eſt


I Fig
C
A
B
II Fig
C
C
A
E
B
III Fig
R
Q
C
P
G
O
N
M
A
T
E
B
P
O
N
M
S
I
X
R
X
K
K
C
C
C
C
A
A
A
A
S
D
D
E
D
R
M
L
I
C
A
S

eſt machina corniculata quæ duabus alis XX. ſatis amplis donatur, quarum una manûs inſtar omoplatam, altera verò pectoris anteriorem partem amplectitur; hæc machina corniculata inſtructa eſſe debet, ne patiens duritie machinæ lædatur: duo ſunt cardines qui ingrediuntur duo foramina quæ ſunt in R & J. Eſt præterea cavus profundus in ejus parte craſſiore F. continet ſubſcudem quadratam quæ reperitur in extremo ligno in quo ſunt trochleæ S S. ut videre eſt in ſecundâ figurâ in quâ ſunt trochleæ, & parva ſucula quam ad facilitatem in parte inferiore collocavi, quod me coëgit trajicere funem per lignum arcum componens, quo in loco reperitur trochlea vim moventem adaugens; æger ſedet habens dorſum verſum ad M M, & pectus ad R. brachium ejus machinæ corniculatæ K K. incumbit, cujus pars craſſior ſub axillâ reperitur; una ex alis machinæ corniculatæ amplectitur omoplatam, & altera pectus: arcus in quo ſunt trochleæ collocatur in cavo F. & trochleæ adligantur vinculo quod circumligatur brachio, poſtea trahitur funis ductarius trochleæ, vel vertitur circa ſuculam ope manubrii verſatilis quod ejus axi eſt inditum: hac ratione fit extenſio, quæ gradatim poteſt adaugeri, quia rota quæ ſuculam retinet eſt denticulata, & habet organum quo permittitur motus rotæ denticulatæ ad unum latus, ſed ad alterum prohibetur.

Factâ extenſione demittitur extremitas arcûs, & remittitur funis ductarius trochlearum, & luxatum membrum eſt reductum.

Attamen hic motus inutilis eſt in recentibus luxationibus, in quibus caput oſſis trahitur in ſuam cavitatem per muſculos, quod fit ſtatim ac caput oſſis factum eſt parallelum ejus cavitati.

Et hæc ſunt quæ in medium afferenda habebam, & quæ afferri poſſunt, circa luxationem brachii; optimos & certiſſimos modos quibus os humeri luxatum reduci poteſt recenſui: attamen haud ignarus ſum unumquemque Chirurgum methodum quâ feliciter uſus eſt in hâc luxatione, cæteris omnibus anteponere; verùm non neſcio etiam omnes methodos proſperè non ſuccedere, nec nos ſemper gloriari poſſe de proſpero eventu, licet optimas adhibeamus machinas; ideò nullæ non cautiones in uſum ſunt revocandæ, ut res feliciter ſuccedat, ac affirmare poſſum machinam noſtram eſſe optimam, & in ſcientiâ mechanicâ quæ eſt certiſſima niti.

Cap. IX.

De Luxatione Cubiti ab Humero.

Duo in cubito reperiuntur oſſa, quæ cum humero connectuntur; hæc connexio eſt ginglymus ſtrictiſſimus, & luxatu difficillimus: Os cubitus dictum facit maximam partem ginglymi, non poteſt moveri ſine radio, at radius ſine cubito moveri poteſt, cum facit motum pronationis & ſupinationis.

Cubitus luxatur antrorsùm, retrorſùm, & ad latera: cùm luxatus eſt antrorsùm cubitus eſt extenſus; & cùm luxatus eſt retrorsùm flexus eſt: idque ex remotione inſertionis muſculorum quæ eſt major in muſculis flectentibus quum luxatio eſt retrorsùm, vel major in extenſoribus quum luxatio eſt antrorsùm.

Quum luxatio retrorsùm eſt incompleta, eminentia anterior cubiti reperitur in medio trochleæ oſſis brachii, quo in caſu muſculi flexores, & extenſores cubiti æqualiter ſunt tenſi; quo fit ut brachium non ſit omninò flexum, aut extenſum, & dolor ſit æqualis quum brachium flectitur, aut extenditur.

Luxationes cubiti ad latera ſunt ferè ſemper incompletæ, quia oſſium ſuperficies adeò eſt inſignis in loco in quo connectuntur, ut integra è ſede ſuâ motio non poteſt fieri quin ligamenta & muſculi in totum diſrumpantur, quod eſſet inſanabilis morbus.

Modus has luxationes reducendi varius eſt pro variis earum ſpeciebus: attamen in utriſque oportet facere extenſionem & contra-extenſionem, & repellere oſſa in priſtinas ſedes.

Si Olecranum eſt in cavitate anteriori cubiti hæc luxatio aliquando reducitur, cùm Chirurgus immittit cubitum ſuum in flexionem brachii, & palmam manus patientis cum dorſo manus ſuæ conjungit, & eas ambas altera manu ſuâ fortiter tenet, & viribus totis brachium ſuum & ægroti flectit, quâ validâ flexione extenſionem & contra-extenſionem eodem tempore facit.

Hæc methodus non ſemper ſuccedit pro votis, quin etiam periculoſa eſſe poteſt, quia trahuntur muſculi, licet non ſint relaxati: ac ſanè muſculi extenſores qui olecrani remotione ſatis ſuperque jam ſunt extenſi, magis adhuc extenduntur, quum uſitatæ extenſiones & contra-extenſiones fiunt, quæ fieri debent juxta regulas à me dùm de luxatione in genere verba feci præſcriptas; & quæ regulæ accuratiſſimè obſervari debent, præſertim quum olecranum & apophyſis coronoides cubiti in centro trochleæ oſſis brachii præciſè reperiuntur; difficillimum enim eſt reducere hanc luxationem, nec unquam reduci poteſt flectendo vel extendendo brachium, ſed levis debet fieri extenſio; poſtea ſi olecranum eſt in centro trochleæ, Chirurgus cubitum retropellere; ſi verò apophyſis coronoides eſt in centro trochleæ eum antrorsùm trahere debet.

Luxationi vel defenſivum, vel ſplenia ſpiritu vini intincta ſunt applicanda, & pars affecta faſciis eſt deliganda.

Cap. X.

De Luxatione Radii, quæ ab Antiquis Diaſtaſis ſive oſſis remotio vocatur.

Radius haud facilè à cubito removetur in luxatione cubiti in anteriorem partem factâ, & in luxatione carpi: attamen omnes de hac radii à cubito remotione loquuntur, tanquam ſi eſſet æquè frequens ac remotio fibulæ in luxatione pedis; ſed ſi hæc remotio radii à cubito aliquando contingit, longè minor eſt quàm remotio fibulæ à tibia, idque ſequentibus rationibus

Ac primò pes frequentioribus, & violentioribus obnoxius eſt luxationibus quàm manus, quia totius corporis eſt fulcrum: ejus ope id transfertur de loco in alium; & præterea licet ſolum per quod incedimus ſit inæquale, pes tamen ita aptatur ejus inæqualitatibus, ut directionis linea per ejus centrum ſemper tranſeat; quo fit ut pedis conamina ſint vehementia.

Pedis conjunctio fit per ginglymum, carpi verò per arthrodiam; arthrodiæ per latera moventur, ginglymi verò terminos habent, ac præſertim ginglymus pedis qui duobus terminatur malleolis, ita ut cùm pede labimur, pes in malleolos conatum

tum faciat, & quoniam ex pluribus conſtant partibus facilè à ſe invicem removentur, quæ remotio Diaſtaſis vocatur.

At non eſt eadem ratio carpi qui per arthrodiam eſt conjunctus, quique moveri poteſt in interiorem & exteriorem partem, nec ullum facit conatum in ſuæ articulationis terminos, qui minùs ſunt alti quàm termini pedis, unde fit ut caput oſſis è ſuâ cavitate difficiliùs elabi poſſit : Cubiti enim eminentia non eſt, ut ita dicam; pars articulationis, quo fit ut diaſtaſis ſit minùs facilis; nam ut fiat diaſtaſis, oportet ut eminentia cubiti vel radii ſit punctum fulciens caput oſſis, eo tempore quo conatum facit in alteram eminentiam: Addendum inſuper muſculum quadratum pronatorem obſiſtere diaſtaſi, & ligamentum interoſſeum multùm inſervire retinendis oſſibus in ſuis ſedibus.

His circa ſtructuram partis attentè conſideratis, Diaſtaſis carpi non ſolùm rara mihi videtur, ſed perſuaſum eſt mihi eam eſſe omninò fictitiam.

CAP. XI.

De Luxatione Carpi.

CArpus articulatur cum cubito & radio per arthrodiam: poteſt luxari in anteriorem, poſteriorem, interiorem, & exteriorem partem: luxationes in anteriorem, & poſteriorem partem ſunt frequentiores; duæ enim aliæ ſunt admodùm raræ, ſaltem haud facilè eveniunt, quia eminentiæ cubiti & radii adeò ſunt acutæ, ut, cùm carpus extrorsùm ſe projicit; deflectatur in anteriorem vel poſteriorem partem; ſi verò introrsùm ſe projiciat, ibi permanere nequit, & cogitur prolabi in anteriorem vel poſteriorem partem, quia eminentia acuta cubiti eum ſic deflectit, non abſimili ratione ac angulus columnæ pontis deflectit aquam ad dextram vel ad ſiniſtram.

Cum pede labimur, palma manus eſt inſtar fulcri, quo funeſtos lapſûs effectus effugere contendimus; quo in caſu manum ad latus extenſionis vertimus, & capita oſſium carpi ad latus flexionis invertuntur; vel cum inopinatò pede labimur, nec ſatis eſt temporis ad manum extendendam, carpi pars interior totum lapſûs conatum ſuſtinet, & tunc manus verſa eſt ad flexionis latus, & capita oſſium carpi ad latus extenſionis projiciuntur, ita ut raro contingat manum in luxationibus verti in interiorem vel exteriorem partem, quod tamen contingere poteſt.

Signa diagnoſtica quibus variæ luxationum carpi ſpecies dignoſci poſſunt ſunt ſequentia.

Quum carpus eſt luxatus in interiorem partem, id eſt ad pollicem, reperitur eminentia propè ad radium, & cavitas propè ad cubitum; digiti ſine acerbis doloribus nec flecti, nec extendi poſſunt: quod oritur ex eo quod muſculi flexores & extenſores digitorum ſint æqualiter tenſi, & remoti à ſuis inſertionibus: Digiti extrorsùm ſunt verſi, quia muſculi cubitæus interior, & exterior ſunt extenſi: Ægrotus perſentit dolorem quum carpus in exteriorem vertitur partem, quia ſupra dicti muſculi admodùm ſunt tenſi; dolor verò levatur cùm manus ad cubitum admovetur, quia iidem muſculi in contrario ponuntur ſitu: Pronatio & ſupinatio cum dolore fiunt, quia hi motus fieri non poſſunt, quin ſequatur manus, quo fit ut ſucceſſus varios patiatur, qui eu muſculos & ligamenta quæ ſunt admodùm tenſa irritant: Dolor quem perſentit ægrotus, ſemper perſentitur in toto cubito uſque ad condylum interiorem humeri, quia muſculi cubitæus interior & exterior qui in hac luxatione ſunt tenſi; toti cubito à condylo interiori ad carpum uſque inſeruntur.

Quum carpus eſt luxatus in exteriorem partem; id eſt, ad digitum auricularem; digiti in interiorem partem inflexi ſunt, & capita oſſium carpi ſunt in parte exteriori, idque contingit ex eo quod muſculi radiæus interior, longus, & brevis ſint in contractione. Reperitur eminentia propè ad cubitum, & cavitas propè ad radium: Digiti nec flecti nec extendi poſſunt ſine dolore, idque rationibus quas dùm de luxatione carpi interna verba fecimus, attulimus: Patiens dolorem perſentit quum manus vertitur ad pollicem, quia muſculi jam tenſi, magis adhuc extenduntur; dolor verò levatur, quum manus vertitur ad digitum auricularem quia iidem muſculi relaxantur: In pronatione & ſupinatione, ut in omnibus aliis motibus dolorem afferentibus, dolor ſemper percipitur à carpo ad condylum exteriorem uſque, quia muſculi radiæus interior, longus, & brevis, qui radiæus exterior, vel Bicornis vocatur, admodùm ſunt tenſi; perſentitur etiam dolor in anteriore parte condyli interioris, quia radiæus interior, qui in eo loco originem habet, ut alii muſculi eſt tenſus.

Si carpus eſt luxatus ad latus extenſionis, reperitur eminentia in latere flexionis, & cavitas in latere extenſionis: eminentia oritur ex capite oſſis, quo fit ut reperiatur cavitas in loco è quo os receſſit: Carpus inverſus eſt ad latus flexionis, & extrema manus inverſa eſt ad latus extenſionis, quia muſculi extenſores; qui ſunt tenſi manum ad ſe trahunt: Digiti ſunt flexi, & extendi nequeunt, quia capita oſſium carpi tendines muſculorum ſublimis & profundi in interiorem partem propellunt: Acerbus oritur dolor cùm carpus flectitur, quia muſculi extenſores jam ſatis ſuperque tenſi adhuc extenduntur: Pronationis & ſupinationis motus difficiliùs & acerbiori cum dolore fit, quàm in præcedenti luxatione, quia capita oſſium carpi reperiuntur præcisè in loco, in quo fit motus radii cum cubito: dolor perſentitur per totum cubitum uſque ad duos condilos; quia muſculi utrinque ſunt tenſi, & duobus condylis ſunt alligati.

Quum carpus luxatus eſt ad latus flexionis, eminentia reperitur in latere extenſionis, & cavitas in latere flexionis, licet utraque minùs percipiatur quàm in præcedenti luxatione: Carpus verſus eſt ad latus extenſionis, manus verò eſt verſa ad latus flexionis, quia muſculi flexores carpi magis ſunt tenſi quàm muſculi extenſores: Digiti ſunt extenſi, nec ſine dolore flecti poſſunt, quia capita oſſium luxatorum propellunt & comprimunt tendines muſculi extenſoris communis, & quatuor muſculorum extenſorum propriorum: ſi carpus extenditur, gravis ægroto affertur dolor, quia muſculi Radiæus, & Cubitæus interior qui jam admodùm ſunt tenſi, magis adhuc extenduntur, cùm carpus extenditur: Motus pronationis & ſupinationis æquè difficilis eſt ac in præcedentibus luxationibus: Dolor per totum cubitum ad condylos interiorem & exteriorem uſque perſentitur, quia muſculi utrinque ſunt tenſi, & duobus condylis alligati.

Prognoſis. Luxatio carpi eſt periculoſiſſima, & curatu difficillima: acerbiſſimi enim dolores eam comitantur, inflammatio, tumor inſignis, & abſceſſus curatu difficiles ei ſuperveniunt, cura eſt longa, remanet poſt curam dolor periodicus, motus partis fit difficilis, pars anchyloſi aliquando afficitur propter humores craſſos per articulum effuſos, ibique craſſeſcentes.

Mo-

Moleſtorum horum ſymptomatum explicatio facilis erit, ſi ad articuli ſtructuram attendamus, ideòque non abs erit partis ſtructuram ob oculos quaſi ponere, omiſſis iis quæ de oſſium conjunctione in genere dicta ſunt, oſtendendo ſolummodum in quo carpi articulatio ab aliis articulationibus differat.

Ac Primò; Omnes muſculi, tendines, vel aponevroſes per alios articulos tranſeuntes variis partibus in itinere ſuo adhærent, at contra ſinguli muſculi & tendines qui à cubito ad carpum tranſeunt, peculiarem ſuam habent vaginam cui nullatenus adhærent, & in quâ moventur non ſecùs ac capita oſſium in cavitatibus ea excipientibus moventur: unaquæque cavitas ſive vagina per quam tranſeunt tendines liquore articulorum ſinoviæ non abſimili humectatur, ut nempe tendinum motus ſint faciliores.

Secundò, Tendines motui carpi inſervientes non ſoli tranſeunt per cubiti cum carpo articulationem, ſed inſuper tendines motibus pollicis & digitorum inſervientes per iſtum articulum tranſeunt, at in omnibus ferè aliis articulis, ſi pedis articulum, qui ſimilis eſt articulo manus, excipias, ſoli muſculi oſſi articulato movendo inſervientes reperiuntur.

Tertiò, In omnibus ferè aliis articulis, venter ſeu pars carnoſa muſculorum, ſaltem plerorumque ſupergreditur articulum, ſed in articulis manus & pedis ſoli tendines reperiuntur.

His attentè conſideratis haud difficile erit explicare phænomena ſeu ſymptomata ſuperiùs allata: ac ſanè cùm carpus luxatur, oſſis è ſuâ ſede motio non ſolùm contingit, ſed etiam ſinguli tendines è loco ſuo moventur, eorum vaginæ removentur, & prætermodùm extenduntur, ſinoviæ fontes comprimuntur, & hic liquor per vaginam effuſus eam magis ac magis dilatat, tendinemque comprimit, quo fit ut tendo motum ſuum facilè, nec ſine gravi dolore perficere poſſit, qui tendinis dolor oritur à tenſione vaginæ, & tendinis compreſſione: Liquor ſinoviæ ſimilis vel ſpiſſeſcit, vel corrumpitur, ſive id oriatur à propriâ liquoris naturâ, ſive ægroti ſive Chirurgi errore: ſi ſpiſſeſcat rigidum reddit articulum, quin etiam eum aliquando anchyloſi afficit; ſi verò corrumpatur abſceſſus curatu difficillimos producit, qui in fiſtulas, vel ulcera putrida, vel cariem ſæpiſſimè abeunt, qui morbi ſolâ amputatione curari ut plurimùm poſſunt.

Ex ſupra dictis patet Primò, in carpi & pedis articulo ſolos tendines reperiri; Secundò ibi non ſolùm reperiri tendines motui carpi & tarſi inſervientes, ſed etiam eos qui manus & pedis digitorum motibus inſerviunt, ita ut horum articulorum luxationes periculoſiores eſſe debeant, quia nulli ſunt in iis muſculi deltoides, & pectoralis ut in brachio, nulli glutæi, & tricipites ut in femore, quorum venter ſeu corpus carnoſum quod præciſè in articulo reperitur, magis, & longè minori cum dolore reſiſtit, quàm omnes tarſi & carpi tendines, caro enim muſculorum longè minori ſenſu eſt prædita quàm tendines, qui tanto in numero ſunt in articulis manus & pedis, ut dolor non poſſit non eſſe acerbiſſimus, propter inſignes & innumeras divulſiones quæ in iis fiunt.

Carpi luxatio curatu non eſt admodùm difficilis, patiens enim ex ſe ipſo extenſionem facit, quæ non eſt difficilis factu, cùm nulli reperiantur contranitentes muſculi, qui ſoli reſiſtunt cùm os luxatum eſt reducendum: reducta igitur luxatione, parti affectæ medicamentum repercutiens ſplenio ſuperinductum eſt applicandum; deligatura debet eſſe ſpica ſtrictior, ut ſinoviæ & aliorum liquorum qui extravaſari poſſent effuſio præpediatur.

De Symptomatibus verò curæ ſupervenientibus, vel eam comitantibus agemus in ſequentibus, dùm de pedis luxatione dicemus.

Cap. XII.

De Luxatione Femoris.

Ex omnibus articulis qui per arthrodiam connectuntur, femoris articulus eſt luxatu difficillimus, idque ſequentibus rationibus.

Primò, Caput femoris magnum eſt & oblongum; Cavitas Iſchii id excipiens eſt admodùm profunda, quo fit ut conatus ad id è loco ſuo movendum debeant eſſe maximi.

Secundò, Nullæ ſunt in corpore partes robuſtioribus & numeroſioribus muſculis donati quàm hæc pars; quia verò muſculi oſſibus in ſuâ ſede retinendis, ut jam pluries annotavimus, plurimùm inſerviunt, majori vi opus eſt ad femoris luxationem, quàm ad oſſium debilioribus muſculis præditorum luxationem.

Tertiò, Cavitas caput femoris excipiens donata eſt orâ cartilagineâ quæ eam profundiorem reddit, & ita fabricata eſt hæc ora, ut ſtrictior pars ſtrictiorem ſeu anguſtiorem capitis femoris partem ejus collum ſpectantem amplectatur, latior verò cavitatis pars eſt interior, ideòque caput femoris ſub ejus axe amplectitur: quâ mechanicâ facile eſt concipere femoris luxationem admodùm eſſe difficilem.

Quartò, Ligamentum rotundum quod in articulo femoris reperitur, eum firmat, & luxationi obſiſtit: hoc ligamentum originem ſuam ducit à capite femoris, & inſeritur cavitati Iſchii, non revera directè imæ cavitati, nec medio capiti femoris, unde fit ut nequeat reſiſtere omnibus luxationum femoris ſpeciebus, ut id in differentiis demonſtrabimus.

Quintò, Licet femur robuſtis & numeroſis ſit præditum muſculis, ejus tamen motus non æquè liber eſt ac brachii motus; ſuperiùs enim diximus, articulos in quibus motus liberior eſt faciliùs longè quàm alios luxari, quia eorum conjunctiones ſunt minùs ſtrictæ.

Femur luxatur ad ſuperiorem, inferiorem, interiorem, & exteriorem partem, ſed faciliùs luxatur ad interiorem partem quàm ad alias partes ſequentibus rationibus.

Primò, Cavitas Iſchii minùs eſt profunda ex illâ parte, quàm ex cæteris partibus, quo fit ut caput femoris faciliùs prolabatur in foramen ovale.

Secundò, reperitur ſciſſura quæ nullo clauſa eſt ligamento, per quam caput oſſis femoris facilè in foramen ovale elabitur, quò ut femoris luxatio ex illâ parte ſit frequentior.

Tertiò, Ligamentum rotundum quod retinet caput oſſis femoris, propiùs reperitur ab orâ cartilaginea cavitatis ex parte interiore, quo fit ut caput oſſis magis poſſit recedere ex parte internâ, quàm

quàm ex aliis partibus, nec ligamentum multam tenſionem patiatur, nec ideò luxationi internæ obſiſtat.

Quartò, muſculi robuſtiſſimi ſunt poſiti in exteriore & ſuperiore parte, ita ut debiliſſimi muſculi reperiantur poſiti in parte interiore & inferiore, quo fit ut os femoris minores obices ſuperandos reperiat in illa parte quàm in aliis.

Femur difficilius luxatur ad partem ſuperiorem, nempe, ad os pubis; Primò, quia caput femoris propter obliquitatem cavitatis id excipientis, & colli id ſuſtinentis, videtur perpendiculariter niti, ita ut hac ratione faciliùs poſſit obſiſtere conatibus, quibus ad unum aut alterum latus partis ſuperioris prolabi poſſet.

Secundò difficiliùs luxatur femur ad partem ſuperiorem, propter altitudinem oræ cartilagineæ cavitatis Iſchii, quæ impedimentum fermè inſuperabile luxationi ad partem ſuperiorem affert.

Tertiò, Ligamentum rotundum non poteſt ſatis extendi, & os non poteſt ad ſuperiorem partem luxari, quin rumpatur ligamentum; ſic vi ſummâ opus eſt ad hanc luxationem; ſi enim vis eſt mediocris ligamentum poterit reſiſtere, & luxationi obicem afferre.

Quartò, Robuſtiſſimi muſculi huic luxationi obſiſtentes ſunt major, medius, & minor Glutæus, qui idem faciunt ratione hujus luxationis, ac facit muſculus deltoides ratione luxationis humeri.

Luxatio femoris ad poſteriorem partem, æquè eſt difficilis, ac luxatio ad partem ſuperiorem, idque iiſdem rationibus: ac ſanè cauſæ quæ reddunt luxationem internam facilem, reddunt etiam luxationem inferiorem admodùm facilem.

Præterea omnes luxationes inferiores ſunt ſimul interiores, caput oſſis non poteſt remanere ſuper oſſe Iſchio, prolabitur enim in foramen ovale vel conatibus, vel actione muſculorum.

Caput femoris è ſuâ cavitate elabi non poteſt, quin cartilago circularis aliquomodo cedat, ſi enim eſſet rupta, mihi videtur luxationem fore inſanabilem.

Signa diagnoſtica luxationis ad partem interiorem & inferiorem ſunt ſequentia; Caput oſſis femoris prolapſum eſt in foramen ovale; femur affectum apparet longius ſano: pes & genu in exteriorem partem prominent; femur in partem interiorem ſine dolore inflecti nequit; cavitas cernitur in clune; tumor apparet in inguine ad radicem membri genitalis; Flexus clunis inferior videtur in latere affecto, quàm in ſano: femur affectum reperitur flexum, quum ſtare pedibus vult patiens: ægrotus incedit ita ut deſcribat ſemi circulum: corpus totâ plantâ pedis à talo ad digitos uſque ſimul & ſemel nititur.

Caput oſſis femoris prolapſum eſt in foramen ovale, quia cùm femur ſit luxatum in partem interiorem, caput oſſis nullum aptiorem locum ei excipiendo quàm hoc foramen reperire poteſt; hoc enim foramen vicem gerit cavitatis, ut experientia id comprobat in iis, in quibus os femoris luxatum non fuit reductum, qui incedunt, & femore æquè firmiter nituntur, ac ſi os fuiſſet reductum.

Femur affectum longius apparet ſano, quia foramen ovale, in quo eſt caput oſſis femoris, inferius eſt quàm cavitas Iſchii.

Pes & genu in exteriorem partem inflectuntur, quia femur in interiorem partem luxatum trahitur ad partem oppoſitam muſculis Glutæis; ideoque pes & crus ei adjuncta debent neceſſariò ſequi.

Femur in partem interiorem ſine dolore inflecti nequit, quia muſculi glutæi qui ſunt in contractione, trahuntur, & quia tunc temporis caput oſſis femoris violentiùs nititur muſculo obthuratori, qui claudit foramen ovale.

Cavitas in clune apparet, quia magnus trocanter non ampliùs eſt adeò exterior, quum ſequutus ſit caput oſſis femoris in interiorem partem prolapſum.

Tumor qui cernitur in inguine ad radicem membri genitalis oritur à capite oſſis in foramen ovale prolapſo.

Flexus clunis in latere affecto inferior eſt quàm in latere ſano, quia femur inferius eſt, quo fit ut tota clunis ſit demiſſa.

Quum patientem erigere volumus, crus affectum eſt flexum, quia longius eſt altero ſano, quo fit ut ſi æger id extendere velit, id ferat ad partem anteriorem, vel ad lateralem.

Patiens incedit deſcribendò ſemi circulum; quia cùm crus ſit longius altero ſano, ægrotus non poteſt id ferre in interiorem partem, ut per lineam rectam incedat, ſed per lineam curvam incedit, quoniam crus ſanum non ſatis poteſt ſursùm attollere corpus, ut crus affectum poſſit anteire, nec ſolum tangere, quod perneceſſarium eſt ad motum progreſſivum.

Patientis corpus totâ plantâ pedis à digitis ad talum uſque ſimul & ſemel nititur, quia crus nimis eſt longum, & longius fieret adhuc, ſi digitis pedis, vel talo niteretur corpus; & hæc eſt ratio cur paralyſi affecti difficiliùs etiam incedunt, quia eorum pes pendet.

Signa luxationis ad partem exteriorem & ſuperiorem diagnoſtica ſunt ſequentia. Crus affectum brevius eſt ſano, cernitur protuberantia in parte exteriori; crus, genu, & pes ad partes interiores diſtorquentur, crus in partem interiorem, non verò exteriorem niſi cum acerbiſſimis doloribus moveri poteſt, corpus extremo pede inniti poteſt; flexus clunis eſt ſuperior; corda apparet à pube ad medium femur.

Crus affectum brevius eſt ſano, quia os femoris eſt ſursùm elatum: protuberantia ab oſſe è ſuâ ſede moto & prolapſo oritur: Crus, genu, & pes ad partes interiores diſtorquentur, quia muſculi glutæi ſunt relaxati, & tricipites extenſi: Crus in partem interiorem, non vero exteriorem moveri poteſt, propter extenſionem muſculorum tricipitum: pes extremus terram tangit, & corpus ei innititur, quia cùm crus ſit brevius, patiens conatur id longius reddere pedem extendendo ad ſe ſuſtinendum: Clunis flexus ſuperior eſt, quia os femoris ſursùm eſt elatum: Corda quæ percipitur à pube ad medium femur, oritur ex ſummâ tenſione muſculorum tricipitum.

Signa quibus dignoſcitur luxatio femoris ad partem ſuperiorem & interiorem ſunt ſequentia. Crus affectum eſt brevius: trocanter eſt altior: clunis nulla ex parte eſt circumfulta: Genu, crus, & pes ad exteriores partes parùm diſtorquentur: femur eſt ſubextenſum: Crus in anteriorem partem abſque gravibus doloribus moveri nequit: Magna cernitur protuberantia ſuper oſſe pubis: Scrotum tumeſit: totum femur torpore afficitur, & tumet: ac tandem quidam Authores referunt urinæ ſuppreſſionem oriri.

Femur affectum eſt brevius, & trocanter altior, quoniam femur eſt ſursùm elatum: Genu, crus, & pes parùm ad partes exteriores diſtorquentur, propter muſculorum obthuratorum tenſionem, femur eſt ſubextenſu, quoniam muſculi pſoas, Iliacus, &

& pectineus ſunt relaxati, & tres Glutæi ſunt extenſi : femur in anteriorem partem abſque gravibus doloribus flecti nequit, propter nimiam muſculorum glutæorum tenſionem, & compreſſionem vaſorū cruraliū à capite oſſis femoris ortam:protuberantia quæ cernitur in oſſe pubis oritur à capite oſſis femoris : ſcrotum tumefit compreſſione vaſorum ſpermaticorum : femur tumore & torpore afficitur compreſſione venarum, arteriarum, & nervorum cruralium.

Prognoſis. Omnes oſſis femoris luxationes ſunt periculoſæ, aliæ tamen plùs aliæ minùs ; ea quæ fit ſuper foramine ovali in quod caput oſſis femoris prolabitur, eſt minùs periculoſa quàm aliæ ; attamen difficilius reducitur, ſed ſive reducatur, ſive fieri nequeat reductio eſt ſemper minùs periculoſa quàm aliæ ; ſi enim os reduci nequeat, patiens tamen aliquando incedere poterit ; ſed ſi aliæ luxationes non reducantur patiens nullatenus incedet ; idque oritur ex eo quod caput oſſis femoris ita aptatur foramini ovali, ut in eo tanquam in cavitate Iſchii ferè moveatur, imò & aliquando efformata eſt in illo foramine ora æquè firma, ac ora Iſchii ; quod probat ea quæ dixi, dùm mentionem feci ſupra de humero luxato & fracto, quem propoſui reducendum, elapſis duobus vel tribus à luxatione menſibus, caput enim oſſis humeri faciliùs reponitur in ſedem ſuam priſtinam, quàm caput oſſis femoris collocatur in foramine ovali, in quo nunquam antea fuit collocatum, & in quo conſiderari debet tanquam corpus extraneum ; non dicam patientem poſſe æquè facilè incedere ac ante, cùm ſubclaudus evadat, & omnibus ſymptomatibus os luxatum concomitantibus dolore, excepto, afficiatur ; ſed certum eſt in hac luxationis ſpecie patientem incedere poſſe, non verò in aliis luxationum ſpeciebus.

Aliæ luxationes licet reductæ, ſunt periculoſæ, & hæc nullatenus eſt periculoſa, quoniam ligamentū rotundum rumpitur in illis non vero in hac, propter breviſſimum iter quod facit, quo fit ut dictum ligamentum non rumpatur, idque eò magis quod alligatum eſt oræ cavitatis Iſchii non procul à foramine ovali, unde fit ut caput oſſis femoris poſſit faciliùs prolabi ex illo latere, nec ligamentum rumpere.

Omnium luxationum periculoſiſſima eſt ea quæ fit ſuper os pubis ; quoniam caput oſſis femoris vaſa comprimit, ex quâ compreſſione gravia oriuntur ſymptomata, ut id obſervatum fuit in ſignis ſupra allatis ; & hæc luxatio, ut cæteræ quæ fiunt ad partem exteriorem vel ſuperiorem ſunt periculoſæ, propter ruptionem ligamenti rotundi, ideò ægrotus ab omni prorsùs motu abſtineat poſt reductionem factam, ad hujus ligamenti coagmentationem tentandam.

Ad os femoris luxatum reducendum oportet facere extenſionem, & contraextenſionem, hinc os luxatum in cavitatem ſuam propellere : ſi luxatio eſt ad ſuperiorem, & interiorem partem, hoc eſt, ſuper os pubis, femur parùm eſt retrò extendendum, & in hoc ſitu trahendum, ita ut cùm membrum extenditur, primus motus capitis oſſis, id propellat in cavitatem Iſchii ; ſi luxatio eſt ad ſuperiorem, & exteriorem partem, oportet os femoris ſupra genu prehendere, & introvertere, & id in hoc ſitu trahere, alioqui os femoris reduci nequit ; ſi enim per lineam rectam trahatur, licet caput oſſis ſit parallelum cavitati, non poteſt tamen in eam propelli, cùm ſi fiat extenſio & contraextenſio, introvertendo femur ut diximus, duo inde emergant emolumenta, hac enim ratione primò femur accedit ad muſculos extenſos ; quo fit ut facilior evadat extenſio ; ſecundò facta idoneâ & ſufficienti extenſione caput oſſis quaſi ex ſe ipſo ingreditur cavitatem.

Si caput oſſis ſit ſuper foramine ovali ; oportet facere extenſionem & contraextenſionem, introvertendo partem inferiorem femoris parum ad partes exteriores ; quum vero membri extenſio eſt ſufficiens, pars ſuperior femoris, uno brachio inter duo femora trajecto, quod alio brachio adjuvari debet, extrorsùm eſt trahenda.

Pars inferior femoris eſt introvertenda, ut femur ad muſculos qui ſunt extenſi propiùs admoveatur : pars ſuperior femoris extrorsùm trahitur, ad reducendum caput oſſis introrsùm prolapſum : obſervandum eſt autem in hac reductione, primò extenſionem eſſe difficilem : ſecundò, eàm non debere eſſe nimiam : tertiò eam durare debere quouſque os ſit repoſitum : extenſio eſt difficilis, quoniam validiſſimi muſculi imò & ferè omnes alii extenduntur, quia os inferius eſt quàm in ſtatu naturali : ea non debet eſſe nimia, hoc eſt, membrum non debet admodùm extendi, quia non eſt contractum, ſed potiùs elongatum, foramen enim ovale in quo collocatur caput oſſis femoris inferius eſt quàm cavitas Iſchii, adeòque femur eſt longius : extenſio debet durare quouſque Chirurgus propulerit caput oſſis in cavitatem Iſchii, cùm ſi intermitteretur extenſio antequam oſſis femoris caput eſſet reductum in ſedem priſtinam, ea eſſet iteranda, ut caput femoris reponi poſſet : Præterea cùm luxatio eſt incompleta, & caput femoris eſt in orâ interiori, oportet unâ manu trocanterem prehendere, & alterâ propellere femur introrsùm, ut caput in acetabulum ingrediatur : ſi verò femoris caput eſt in orâ exteriori cavitatis, femur extrorsùm eſt propellendum.

Cap. XIII.

De Luxatione rotulæ & tibiæ.

Rotula ſive patellâ, tibiâ non luxatâ, luxari poteſt, ſed tibia nunquam luxari poteſt, quin rotulæ luxatio contingat : luxatur abſque tibiâ extrorsùm vel introrsùm : extrorsùm cùm cavitas interna rotulæ excipit condylum externum femoris : introrsùm cùm patellæ cavitas externa reperitur ſuper condylo interno femoris : tibia non poteſt luxari quin rotula luxetur, quia rotula ligamento validiſſimo tibiæ alligatur, quo fit ut in interiorem, exteriorem, anteriorem, & poſteriorem partem prolabatur, cùm tibia ad illas partes luxatur.

Tibiæ luxatio pluribus rationibus eſt difficilis : primò quoniam per ginglymum connectitur : ſecundò ejus ligamenta ſunt admodùm ſtricta : tertiò pars inferior femoris & ſuperior tibiæ ſunt latæ, ideòque per amplam ſuperficiem ſe tangunt : Per ginglymum eſt conjuncta, & ſupra annotavimus articulos per ginglymum conjunctos difficillimè luxari propter multiplicia capita & multiplices cavitates : Ligamenta ſunt admodum ſtricta, quo fit ut difficilius luxetur tibia, ſed ſi ſemel eſt luxata, facilè reponitur, ſed difficulter ſanatur propter ruptionem ligamentorum : Pars inferior femoris, & ſuperior tibiæ ſunt craſſæ & latæ, quo fit ut difficiliùs è ſede ſuâ moveantur ; oſſa enim quæ per plures ſuperficiei ſuæ locos ſe tangunt, longè difficiliùs luxantur.

Luxatio igitur tibiæ completa vix contingere poteſt ; ſed illius oſſis luxatio incompleta eſt facilior ; cùm contingit, ſive ad anteriorem, ſive poſteriorem,ſive interiorē,ſive exteriorem partem,tibia ſemper vertitur ad latus luxationi oppoſitum : quod minimè obſervatur in luxatione completâ, ſed id non impedit quominùs facilè dignoſcantur, quoniam in hac luxatione, pars ira eſt vitiata, ut non opus ſit alio ſigno ad luxationem hanc dignoſcendam, os enim vert debet ad latus luxationis.

Si luxatio promptè non reducatur, anchyloſis oritur, quià omnia ferè ligamenta ſunt rupta, quò fit ut ſucci nutritii & ſinovia articuli effunduntur,& craſſeſcunt ; quin etiam anchyloſis ſupervenit luxationi completæ, licet reducatur, quia ad anchyloſin producendam ſufficit ligamenta rumpi, & ſuccos articuli effundi & craſſeſcere.

Rotula reponitur in priſtinam ſedem tibiam adeò extendendo ut muſculi extenſores ſint ultra ſuum tonum, & manu rotulam comprimendo ut locum ſuum repetat. Tibia verò reducitur per extenſionem in lineâ rectâ, & pro voto ſuccedit operatio, dummodo Chirurgus durante extenſione attentus ſit ad os in priſtinam ſedem reponendum: Deligatura erit ſimpliciter continens juxta regulas à nobis ſuperiùs traditas.

Cap. XIV.

De Luxatione Pedis.

Pes ad anteriorem, poſteriorem, interiorem, & exteriorem partem luxatur : cùm caput aſtragali introrsùm eſt luxatum, planta pedis extrorsùm eſt verſa : cùm extrorsùm eſt luxatum, planta pedis introrsùm eſt verſa : cùm in partem anteriorem eſt luxatum, talus eſt breviſſimus, & pedis anterior pars longa apparet : cùm in partem poſteriorem eſt luxatum, talus eſt admodùm longus, & pes breviſſimus cernitur : cùm aſtragalus extrorsùm luxatur, ſæpè fit diaſtaſis, hoc eſt, remotio fibulæ à tibia.

Ad pedem reducendum, oportet eum manu prehendere, tibiam extendere, & pedem trahere, eùm vertendo ad partem luxationi oppoſitam : pes vertitur introrsùm ſi luxatus eſt extrorsùm ; vertitur verò extrorsùm, ſi luxatus eſt introrsùm : propellitur ad partem anteriorem, ſi eſt luxatus ad partem poſteriorem ; & propellitur ad partem poſteriorem, ſi antrorsùm eſt luxatus : ſymptomata luxationi pedis supervenientia curantur eodem modo, ac ea quæ ſuperveniunt luxationi radii & carpi : pes reductus involvitru ſplenio in duo capita diviſo, & medicamento defenſivo intincto : Deligatura debet eſſe ſpica quæ malleolos, & totum pedis articulum amplectatur.

Cap. XV.

De Diſtorſione Pedis & Carpi.

Hi duo morbi magnam inter ſe habent affinitatem : tùm quia eoſdem creant dolores ; tùm quia dolores & morbus diu durant,& ab iiſdem oriuntur cauſis : in capite de diaſtaſi carpi,multa hic loci utilia reperientur ; addam ſolummodò luxationes, & diſtorſiones carpi & pedis eſſe curatu admodùm difficiles :

Primò, propter tendines per articulum carpi & pedis tranſeuntes, qui ibi in magno reperiuntur numero : ſecundò, quoniam ſinguli tendines peculiarem ſuam habent vaginam in quâ ad varios membrorum motus moventur : ut autem motus tendinum in ſuâ vaginâ facilior reddatur, reperitur in vaginâ liquor ſinovia dictus qui defluit ex parvis glandulis vicinis, quæ non abſimiles ſunt eis de quibus verba fecimus in deſcriptione articulorum, cùm luxationum in genere mentionem fecimus.

His conſideratis duo obſervabimus, primò numeroſos tendines per unumquemque articulum tranſeuntes eſſe extenſos, ſeu, ut vulgus loquitur, obliſos, quod fieri nequit quin ſuperveniant graves dolores, & inflammatio quæ eo curatu erit difficilior, quò partes acutiori ſenſu ſunt prædítæ.

Sinovia quæ reperitur in vaginâ ſingulorum tendinum effunditur in eorum interſtitia, unde oriuntur doloris incrementum ; articulorum tumor & durities ; & abſceſſus inſanabiles.

Dolor augetur, primò quoniam materia effuſa tendines comprimit, occupat enim magna ex parte locum quem tendines occupare debent : ſecundò hæc lympha dilatat vaginam in quam eſt effuſa, unde oriuntur acerbiſſimi dolores, propter acutiſſimum hujus vaginæ ſenſum.

Durities & tumor articulorum à duabus oriuntur cauſis ; prima eſt, quod vaginæ, tendines, & ligamenta fuerunt inflammata, intumuerunt, & hac ratione majus ſpatium occupaverunt, unde articuli tumor : ſecunda eſt, quod hæc ſinovia amplum occupat ſpatium, tumoreſque producit in quibus fluctuatio, ex congerie humorum viſcidorum orta obſervatur.

Abſceſſus inſanabiles oriuntur ab eadem ſinovia, quæ morâ ſuâ in articulis aceſcens & fermentans pus gignit, quod vaginas, tendines, ligamenta & oſſa corrodit, qui morbi ſunt periculoſiſſimi, & curatu difficillimi, ne dicam inſanabiles.

Cura. Statim à lapſu pars affecta in aquâ puteali frigidâ eſt demergenda, ut ſinoviæ effuſio impediatur, inflammatio præcaveatur, & dolor imminuatur ; ſi verò morbus huic remedio minimè cedat, vel non ſtatim à lapſu adhiberi potuerit, ſanguis copioſè eſt educendus, alvus clyſteribus emollientibus ſollicitanda, liquoribus ſpirituoſis, ut aquâ vitæ, vel ſpiritu vini camphorato, vel aliis in anchyloſi præſcriptis pars affecta eſt fovenda : fiant etiam balnea, & fotus ex ebulo, & frictiones oleis diſtillatis.

Purgantia hydragoga, opiatæ ex pulveribus abſorbentibus, mercurio dulci, & ſimilibus utiliter in uſum revocari poterunt : Tandem pes vel manus in ventrem vel jugulum alicujus animalis recens mactati, ut bovis, immittitur ; vel ad aquas minerales confugiatur.

TRAC-

TRACTATUS DE FRACTURIS.

CAPUT PRIMUM

De Fracturis in genere.

FRacturæ vocabulum ſumitur vel in genere, vel propriè, vel maximè propriè: ſumitur in genere pro omni ſolutione continui in oſſe: ſumitur propriè pro ſolutione continui in oſſe à cauſâ externâ: denique ſumitur maximè propriè pro ſolutione continui à cauſis contundentibus: his diſtinctionibus differt primò caries à ſolutione continui in oſſe à cauſâ externâ: ſecundò verò ſolutiones continui à cauſis externis inter ſe diſtinguuntur; per vocabula enim cauſarum contundentium vera fractura à vulnere in oſſe differt.

Ut de fracturis ex ordine agam, eundem ſequar ordinem quem de luxationibus, agendo ſequutus ſum, itaque octo nobis ſunt perpendenda, & cognoſcenda: primò ſtructura partis in genere: ſecundò variæ fracturarum ſpecies: tertiò figura membri præternaturam: quartò fracturæ cauſa: quintò ejus ſigna diagnoſtica: ſextò ſymptomata concomitantia & ſupervenientia: ſeptimò ſigna prognoſtica: octavò cura.

Structura partis & ejus ſtatus naturalis neceſſariò cognoſci debent, tùm ratione oſſium, tùm ratione muſculorum, tùm ratione vaſorum. Ratione oſſium, quia fractura aliquando fit in parte in quâ unicum eſt os, aliquando in quâ duo ſunt oſſa: præterea cognoſci debet oſſis ſoliditas, & inæqualitas quæ in ſuâ ſuperficie reperitur; quæ omnia ſi quis ignoret, malè de fracturis judicabit: Ratione muſculorum, reperiuntur enim aliquando in parte affecta plures muſculi, aliquando pauciores, aliquando nulli; quæ neceſſariò ſciri debent, ad dignoſcendas varias oſſium è ſede ſuâ motiones, & vires quibus fieri poſſunt extenſiones, & contraextenſiones: Ratione vaſorum, quædam enim repunt ſuper oſſa, quædam verò reperiuntur intermedia; quæ etiam ignorari non debent, alioquin magni committerentur errores in fracturis complicatis, nec certum judicium ferri poſſet de iis, quibus ſuperveniunt ſymptomata à compreſſione vel læſione vaſorum ſanguiferorum, vel nervorum orta.

Variæ fracturarum ſpecies deſumuntur, vel ab oſſe fracto; vel à figura fracturæ: vel ab ejus cauſâ: vel à diſtantiâ fragmentorum oſſis fracti: vel à ſymptomatibus.

Ab oſſe fracto, quia oſſa alia ſunt dura, alia ſpongioſa, alia longa, alia brevia, alia craſſa, alia tenuia: quibus omnibus fracturæ differre inter ſe ſe poſſunt.

A figura; aliæ enim ſunt obliquæ, aliæ tranſverſales, & aliæ in quibus oſſa ſunt comminuta: quod ſpectat ad fracturam longitudinalem eam fictitiam eſſe cenſeo, nec dubito quin Authores qui de eâ egerunt, de eâ tantùm loquuti ſint juxta lectionem librorum à ſe malè intellectorum; Fabritius enim ab Aquapendente de hac fractura loquens hæc habet. *Si fractura tendit per oſſis longitudinem, Galenus dicit duas eſſe præcipuas indicationes; primam fragmenta oſſis rite componere & in priſtino loco collocare; alteram verò ea ritè compoſita continere: dicit ad primum aſſequendum ſcopum neceſſariam eſſe extenſionem, ut & figuram mediam articuli, aptamque muſculorum configurationem &c. ad ſecundum verò ſcopum, nempe, partis aptè compoſitæ contentionem & conſervationem, requiri deligaturam, quæ, ut docet Galenus &c.*

Ex his Fabritii verbis, & Galeni ſententiâ patet, eum & Galenum per fracturam per oſſis longitudinem tendentem, intellexiſſe eam quam obliquam vocamus; licet enim Fabritius dicat in differentiis, oſſa rumpi obliquè vel in longum, non agit tamen de fracturâ obliquâ, quod mihi perſuadet eum vocare fracturam in longum eam quæ eſt maximè obliqua, & exiſtimaviſſe ſe egiſſe de unâ, agendo de altera, cùm nulla ſit inter eas realis differentia, ſed ſolummodo quoad plus vel minus; ac ſane extenſionem minimè proponeret in fracturâ in longum, cùm liqueat eam minimè convenire, nec oſſa componi juberet, cùm in fracturâ in longum nulla ſit oſſis è ſuâ ſede motio, ſi ſaltem talis fracturâ in longum fieri poſſit, enim vero nullus eſt ictus qui poſſit os frangere ſecundum longitudinem, qui non poſſit id longè facilius in obliquum frangere; præter quam quod tales fracturas per oſſis longitudinem tendentes nunquam obſervavi, & Practici celeberrimi mihi teſtati ſunt ſe nunquam niſi in libris tales vidiſſe fracturas. Scio equidem glandes plumbeas oſſa comminuere, frangere, & per longitudinem uſque ad articulos findere; ſed de his fracturis hic verba non facimus.

A Cauſis. Cauſæ ut plurimùm ſunt externæ: attamen præter ictus & caſus, addi poteſt, cauſas dari internas quæ externis occaſionem præbent; vel eas faciliores reddunt, vel oſſa fragiliora efficiunt, ut id patet in lue Venereâ, ſcorbuto, diſpoſitione ſcrophuloſa, & rachitide.

A diſtantia fragmentorum oſſis: Alia enim ſunt admodùm remota, alia minùs, alia verò oſſi adhuc adhærent: præterea duo ſunt oſſis è ſuâ ſede motionis genera, aliud ſecundùm oſſis longitudinem; id eſt, oſſa alia ſuper alia ſupergrediuntur: alterum verùm eſt cùm oſſa ſunt tantùm remota ſecundum craſſitudinem; nec alia ſuper alia ſupergrediuntur.

A ſymptomatibus, ſive accidentibus. Quaſdam fracturas comitantur luxatio, vulnus, apoſtemata, febris, dolor, convulſio, hæmorrhagia; aliæ verò nullis ſtipantur ſymptomatibus; quo fit ut fracturæ aliæ ſint ſimplices, aliæ compoſitæ & complicatæ.

Fractura ſimplex vocatur illa in quâ unicum os eſt

eſt fractum, nulliſque aliis ſtipatur ſymptomatibus, quàm iis quæ in omnibus fracturis contingunt; & quæ nullam ſpecialem curam poſtulant.

Fractura compoſita ea eſt in quâ duo vel tria oſſa in eadem parte eodem tempore ſunt fracta; & ejuſmodi fractura non dicitur complicata, quia ſolam coaptationem ad ſuam curationem requirit.

Fractura complicata vocatur ea quam ſymptomata ſeu accidentia ſupra memorata comitantur, ex quibus variæ emergunt indicationes, & quæ varia remedia, & varias operationes ad ea curanda poſtulant.

Figura membri præternaturam neceſſariò cognoſci debet, quæ varia eſt pro varietate partis fractæ, quæque à ſitu & vi muſculorum pendet; ſed de his fuſiùs cùm de fracturis in ſpecie agam.

Cauſæ fracturæ etiam probè cognitæ eſſe debent; ſunt omnes, ut dixi, externæ, niſi iis addantur caries, exoſtoſes, mollities, & aliæ diſpoſitiones quæ oſſa fragiliora reddunt; ſive in ſcorbuto, ſive in ſcrophulis, ſive in lue venereâ, ſive in rachitide; quod jam ſupra obſervavi.

Signa diagnoſtica haud fugere debent Chirurgum: alia ſub ſenſus cadunt, alia verò ratiocinio aſſequimur: ſigna quæ ratiocinio aſſequimur & cognoſcimus utilia ſunt ad dignoſcendas fracturas, & vulnera cranii: ſigna ſub ſenſus cadentia, alia ſunt æquivoca, alia univoca: ſigna æquivoca ſunt dolor, & membri ad motum impotentia.

Dolor eſt ſignum æquivocum, quoniam eadem doloris cauſa varios pro varietate ſubjectorum producit effectus; cùm dolor ſit intolerandus in aliis, & leviſſimus in aliis qui minùs acuto ſenſu ſunt præditi: præterea videmus fracturas ſine gravi dolore, & acerbiſſimos dolores ſine fractura.

Ad motum impotentia eſt etiam ſignum æquivocum in fracturis; quia reperitur in omnibus contuſionibus, ac præterea plerique homines, ut doloris ſenſum effugiant, membrum affectum movere recuſant.

Signa univoca manifeſta fiunt vel per viſum, vel per auditum, vel per tactum: per viſum conferendo partem ſanam; cum parte affectâ, quo fit ut ejus vitia evidentiùs pateant: per auditum, quum oſſa crepitare audimus: denique per tactum, quum percipimus inæqualites à fragmentis oſſium è loco ſuo motis ortas.

Symptomata ſeu accidentia non ſunt ignoranda; qualia ſunt dolor, partis ad motum impotentia, pruritus, inflammatio, febris, gangræna, hæmorrhagia, convulſio, paralyſis, atrophia, curvatura, anchyloſis, & calli deformitas.

Dolor oritur à ſolutione continui, & variâ tractione partium vicinarum.

Mirum non eſt ſi membrum ſit motu captum; cùm ejus ad motum potentia pendeat à fulcro quod muſculi in oſſe reperiunt, illo verò fracto muſculi nullum habent fulcimentum; præterea cùm membrum ſine dolore moveri nequeat, patiens metu doloris membrum movere recuſat.

Membris fractis pruritus ſupervenit aliquando Chirurgi culpâ, qui oleoſa medicamenta adhibet, quæ poros occludunt, inſenſilem tranſpirationem cohibent, quò fit ut materiæ retentæ aceſcant, & fibras nervoſas texti reticularis cutis irritent, unde herpetes miliares oriuntur, quin etiam eryſipelas, & abſceſſus profundi ex irritationis continuatione, præſertim ſi intumeſcentia totam cutem aggrediatur, gignuntur.

Febris pendet à dolore ab oſſium fractorum aculeis orto, vel à pravo eorum, ratione ad partes vicinas & ſenſibiles ſitu, vel ab ægroti curis; ſollicitudinibus, aliiſque animi pathematibus animum inquietum efficientibus; quæ omnes cauſæ ſpiritus animales, & ſanguinem præternaturam exagitare, & è ſtatu ſuo naturali dejicere valent.

Gangræna inflammationem & tumorem partis ſequitur; ſi enim hæc ſymptomata idoneis remedis ſedari nequeant, liquorum motum omninò ſupprimunt, unde putredo & interitus partis affectæ.

Hæmorrhagia à ſolutione continui, vaſorumque apertione ab oſſium aculeis, eorumque fragmentis pungentibus productâ oboritur.

Convulſio fracturæ ſupervenit, vel quia nervi & tendines à pravo oſſium fractorum ſitu comprimuntur, vel ab aculeis oſſium fractorum, aut fragmentis ab oſſe ſeparatis punguntur.

Paralyſis oritur à totali nervorum compreſſione, vel humorum viſcidorum in nervos effuſorum congeſtione.

Partis extenuatio ſeu atrophia non initio oritur, ſed tractu temporis à nervorum & vaſorum ſanguiferorum compreſſorum debilitate, vel ſtrictiori deligatione in ſubjectis prædiſpoſitis producitur.

Curvatura oſſi malè reducto originem debet; oritur etiam aliquando ex eo quod patiens in idoneo, & ſibi præſcripto ſitu ſe non continuerit.

Anchyloſis fracturæ ſupervenit, cùm ea articulo eſt vicina; & ſuccus nutritius, vel materia calli effunditur in viciniam ligamentorum, quo in loco craſſeſcit, induratur, & oſſa in ſuis connexionibus, ut ita dicam, ferruminat; vel cùm pars diu in eodem ſitu ſine motu permanet, ſinovia craſſeſcit, & idem facit ac ſuccus nutritius.

Callus fit deformis ſi oſſa malè fuerunt reducta; vel materia calli aptâ deligatione non fuit in ſuis finibus contenta: Materia calli in ſuis finibus contineri ſæpiſſimè nequit, præſertim cùm dolor, inflammatio, & ſimilia ſymptomata impediverunt quominus ſtricta fieret deligatio; ſed non raro contingit hanc calli deformitatem oriri culpâ Chirurgi partem affectam non ſatis ſtrictè ſine ratione deligantis, quo in caſu ſuccus nutritius ferruminandis oſſibus deſtinatus deligatione convenienti in finibus ſuis non continetur, deligatio enim ita fieri debet ut oſſa ſufficienter & æqualiter comprimantur, ſicque ſuccus nutritius in viciniam non effundatur; & hæc eſt ratio cur in fracturis malè reductis callus videatur deformior, tùm quia oſſa alia ſuper alia ſupergrediuntur, ſicque exteriorem deformitatem pariunt, tùm quia deligatio non poteſt continere materiam calli in ſuis finibus.

Ad prognoſim probè eſt attendendum, ſigna prognoſtica varia ſunt pro variis fracturis; fracturæ obliquæ, & eæ in quibus oſſa ſunt comminuta perículoſiores ſunt quàm tranſverſæ: fracturæ à cauſis externis, & in quibus nullæ reperiuntur pravæ diſpoſitiones interiores, quæ os fragilius reddere potuerint, minùs ſunt periculoſæ, quàm eæ in quibus oſſa fragiliora affecta fuerunt ſcorbuto, lue Venereâ, ſcrophulis, vel Rachitide.

Quum duo oſſa in eadem parte ſunt fracta, fractura periculoſior eſt quàm cùm unicum os eſt fractum: ſi magna ſit oſſis è ſuâ ſede motio, fractura eſt periculoſior, quam ſi ea è ſua ſede oſſis motio minor, vel nulla eſt; ſi ſymptomata periculoſa fracturæ ſive ſimplici, ſive complicatæ ſuperveniant, periculoſior ſemper erit, quàm ſi nulla oboriantur.

Cura denique tribus abſolvitur indicationibus; prima conſiſtit in oſſium fractorum reductione, ſecunda in eorum reductorum retentione, & tertia

tia in ſymptomatum correctione, vel eorum quæ oboriri poſſunt præſervatione.

Prima indicatio tria complectitur, extenſionem, contra-extenſionem, & coaptationem; Ad extenſionem & contra-extenſionem plura requiruntur.

Primò, ut patiens ſit quantum fieri poteſt, & neceſſarium eſt, in loco & ſitu in quo permanere debet per totum curationis tempus.

Secundò, extrema oſſis fracti eodem vis gradu trahi debent: Vires autem trahentes applicari debent duobus extremis oſſis fracti, nunquàm verò quantùm ſaltem fieri poteſt partibus vicinis, idque ob rationes, quas cùm de luxationibus in genere egimus, attulimus.

Tertiò vires debent eſſe proportionatæ diſtantiæ, vel motioni è ſuâ ſede fragmentorum oſſis fracti, & robori muſculorum qui motionem faciunt & extenſioni contranituntur.

Quartò, Muſculi quantùm fieri poteſt debent eſſe deſidioſi.

Quintò tandem extenſio paulatim & gradatim fieri debet, ne lacerentur & lædantur muſculi, quod contingeret ſi vi nimia, & continuò fieret, quoniam neceſſe eſt tempus concedere muſculis, ut viribus eos extendentibus cedant.

Media quibus hæ duæ operationes perficiuntur ſunt manus, laquei, & aliquando inſtrumenta ſive machinæ variis peculiaribus caſibus appropriatæ.

Ut fiat coaptatio, ſive conformatio, oportet Primò ut extenſio & contra-extenſio ſint ſufficientes; nemo enim Chirurgus neſcit utilitatem extenſionis & contraextenſionis eſſe mederi motioni oſſium è ſuâ ſede ſecundum longitudinem, nempe cùm alia ſuper alia ſupergrediuntur, oſſa enim coaptari nequeunt, quin inter ſe ſint parallela: Secundò oſſis coaptatio fieri poteſt vel palmâ manus vel pollicibus, vel digitis, vel etiam aliquando machinis ad id aptis, idque pro variis fracturarum ſpeciebus: Tertiò vis quæ tendit ad os in priſtinam ſedem reponendum, nec ſuper oſſis extrema, nec ſuper ejus fragmenta quantùm fieri poteſt agere debet, nempe, ad vitandas fibrarum divulſiones & continui ſolutionem ex quibus moleſta oborirentur ſymptomata: Quartò vis debet etiam eſſe proportionata ſoliditati oſſis, denſitati carnium, & majori vel minori oſſis è ſuâ ſede motioni; oſſa enim quo magis tenuia ſunt, eò minùs reſiſtunt: ſi verò carnes ſunt denſæ, vis agens magis eſt ab oſſe remota, minùſque ad id reponendum eſt efficax.

Secunda Indicatio curatoria eſt os reductum continere, quod fit proba deligatione, idoneis medicamentis, & convenienti partis ſitu: circa quæ ſequentia ſunt obſervanda.

Ad probam deligationem ſpectant ſplenia, faſciæ, ferulæ, charta craſſior, capſulæ, laquei, machinæ ex paleis linteo involutis confectæ, Gallicè Fanons, mitellæ, globuli, medicamenta defenſiva, & alia, in quorum omnium applicatione obſervare eſt, quod pili partis ſint abradendi; pars affecta & muſculi ne ſint diſtorti, & ſitum naturalem, ac figuram rectam teneant: Miniſtri qui partem tenent, firmi nec in loco anguſtiori collocati ſint, ut, nempe, ad finem operationis uſque membrum æqualiter tenere poſſint: primum ſplenium ſit ſimplex, ut faciliùs, & propiùs parti applicetur: prima faſcia ſit mediocriter tenuis, ſecundùm ſtaminum rectitudinem ſciſſa, ex tela uſu ex parte detrita: confecta, ſatis longa & lata, loco fracto initio quantùm fieri poterit applicetur: circa partem affectam ter circumvolvatur, & in parte ſuperiori circumvolutiones finiant, quæ nec laxiores, nec ſtrictiores ſint; ſi enim ſtrictiores ſint liquorum curſus præpeditur, ſi verò laxiores oſſa fracta non continentur: ſecunda faſcia primæ in omnibus ſimilis eſſe debet, incipiat in eodem ac prima loco, pergat deorsùm verſus, & ad ſuperiores partes rursùs aſcendat, idque pro variis caſibus, variis fracturarum ſpeciebus, & varietate oſſium fractorum.

Ferulæ ſunt aliquando ſplenia oblonga, quæ locis in quibus nullæ reperiuntur oſſium eminentiæ & criſtæ ſecundùm partis longitudinem applicantur: ſplenia aliquando graduata eſſe debent ad partis interſtitia vacua replenda, partemque æquandam, ut tertia faſcia, craſſiores chartæ membrum æqualiter comprimere poſſint.

Craſſiores chartæ ſint longiores vel breviores, latiores vel anguſtiores, pro ratione craſſitudinis & longitudinis partis; hæ autem craſſiores chartæ duobus, vel etiam tribus laqueis vinciri debent; ſi duo tantum ſint laquei, laqueus inferior primus nodo adſtringatur; ſi verò tres ſint laquei, laqueus medius primus nodo conſtringatur; numerus autem laqueorum erit vel binus vel ternus, prout poſtulabit neceſſitas.

In fracturis brachii & cubiti pars affecta mitellâ eſt obvolvenda: ſi verò cruris oſſa ſint fracta, pars extenſa inter paleam linteo involutam, vel in capſulâ ligneâ pro varietate caſuum eſt collocanda: ſi palea linteo involuta adhibeatur, pulvinar in quo membrum reponitur ſit æquale, molle, & culcitæ æquali & planæ impoſitum: ut verò pulvinar & culcita in ſitu æquali, firmo, & plano conſerventur, tabula lignea à pedibus ſupra coxendicem uſque protenſa eſt ſupponenda.

Machina ex paleis linteo involutis confecta, Gallicè Fanons, debet eſſe ſatis longa ad amplectendas juncturas ſupra & infra os fractum: latera partis fractæ ſpleniis, & parvis pulvinaribus, quibus machina ex paleis linteo involutis confecta inniti debet, replenda ſunt; pars tibiæ anterior craſſo ſplenio muniri debet, ut tegumentum quod tibiæ criſtam tegit non lædatur.

Solea ſplenio eâ parte quâ plantam pedis fulcit inſtructa applicetur, & utrumque laqueo firmetur, qui machinæ ex paleis confectæ alligetur: ſplenium liquore aliquo ſpirituoſo intinctum parti ſuperiori pedis applicetur, ad humorum motum facilitandum.

Crus & pes debent collocari ſub vimine arcuato, ne lecti lintea, & ſtragula ſua gravitate iis incommodum afferant, quod tamen ſatis amplum eſſe debet, ut pars affecta mantilibus, aliis linteis mollibus & calidis muniri poſſit.

Quod ad partis ſitum ſpectat, pes ſursùm elatus eſſe debet, quoniam hoc ſitu liquorum motus à circumferentiâ ad centrum facilior redditur.

Patiens dorſo in lineâ rectâ incumbere, & ejus caput mediocriter, nec tamen nimis elatum eſſe debet, ſi enim caput eſſet nimis altum corpus ſuâ gravitate ad pedes lecti abriperetur.

A lecti colo, vel à lacunari ſi lecti colum non eſt ſatis ſolidum funis pendere debet, cujus adminiculo æger, prout poſtulabit neceſſitas, ſine labore ſe movere pro votis poterit.

Patiente ita collocato, vena paulò poſt, vel ſi neceſſitas id exigat ſtatim eſt ſecanda, & ſanguis mittendus: hyberno tempore in loco calido debet jacere, frigus enim eum lædere poſſet.

Pedem ſi extremitas inferior, vel manum ſi brachium afficiatur identidem inſpicere neceſſe eſt, ut de bona & convenienti deligatione certi ſimus; ex pede enim vel manu deligationis perfectio, vel

vitium dignoſcitur : ſi deligatio laxior eſt quàm par eſt ; nullus in pede vel in manu apparebit tumor, quod ſignum eſt deligationem non ſolùm eſſe laxiorem quàm ut oſſa contineri in probo ſtatu poſſint, verùm etiam quàm ut vaſa ſanguifera mediocriter comprimantur, hæc enim compreſſio tumoris ſupra dicti cauſa eſt ; denique ſi deligatio ſtrictior eſt reperietur in pede, vel manu tumor durus, frigidus, & atri coloris : itaque ſi deligatio eſt vel laxior, vel ſtrictior, in utroque caſu eſt ſolvenda, & reficienda.

Si fractura eſt inſignis, & eam periculoſa vel moleſta concomitantur ſymptomata ; accurata diæta eſt præſcribenda.

Prima deligatio citiùs aut tardiùs pro neceſſitate, variiſque ſymptomatibus ſupervenientibus eſt tollenda : ſi enim ſuperveniant dolores acerbi, intumeſcentia ; inflammatio, & id genus alia, fractura ſtatim detegenda eſt, & apta medicamenta ſtatim ei ſunt admovenda : ſi verò nulla oboriantur ſymptomata deligatio antè diem octavum non eſt relaxanda ; niſi tempore reductionis, & primæ deligationis adfuerit intumeſcentia : evaneſcente enim hac intumeſcentiâ deligatio fit laxior, ideòque eſt tollenda, ut membrum ſtrictiùs deligetur.

Eædem cautiones in ſecundâ deligatione, ac in primâ ſunt adhibendæ ; & pars affecta ſtrictiùs, ſi intumeſcentia evanuerit, vel prima deligatio laxior fuerit, eſt deliganda.

Supervenientibus ſymptomatibus ſequenti ratione medendum eſt : ſi æger dolorem perſentiat, eum ut plurimùm non perſentit in ipſo fracturæ loco, præſertim ſi oſſa probè fuerunt reducta ; In crure enim fracto patiens conquæritur tantùm de dolore intolerando tali,qui dolor à compreſſione tendinis Achillis veriſimiliter oboritur : hic autem dolor compeſcitur collocando talum in medio circuli tomento farti, & interiùs exhibendo narcotica, ſi dolores admodùm urgeant.

Pruritum præcavemus, vitando applicationem medicamentorum unctuoſorum poris occludendis aptorum : curamus verò fotibus ex ſpiritu Vini, & aliis liquoribus ſpirituoſis.

Inflammatio tollitur frequenti ſanguinis miſſione, & medicamentorum alkalinâ vi præditorum exhibitione.

Febris ſequitur vel inflammationem, vel dolorem,ideòque curatur remediis ad inflammationem, vel dolorem ſupra præſcriptis.

Si ſuperveniat gangræna, vel ſit ad eam diſpoſitio,deligatio ut ſupra eſt præſcripta erit relinquenda ; & alia ex octodecim capitibus adhibenda : fomenta putredini reſiſtentia erunt applicanda, qualia ſunt ſpiritus vini camphoratus, tinctura aloës, myrrhæ, ariſtolochiæ &c. aqua ſalſa, ſal armoniacum & ſimilia : ſi verò gangræna ſe prodat, pars affecta pro morbi exigentia erit ſcarificanda ; tandem ſi his remediis minimè cedat, ad membri amputationem erit deveniendum.

Quoniam hæmorrhagia in ſolis cum vulnere fracturis contingit, inciſionem facere ad vas apertum detegendum non ſemper eſt neceſſarium : ſi tamen vas lateret, neceſſariò eſſet detegendum ad id comprimendum, cauterio urendum, vel ligandum ; quorum trium ope inſignes ſiſtuntur hæmorrhagiæ.

Convulſio diu non durat, quum oriatur ut plurimum à ſquamis oſſium acutis, nervos, tendines, aliaſque partes nerveas pungentibus, quæ reductione convenienter factâ dictas partes non ampliùs pungunt.

Membri paralyſis, atrophia, & extenuatio curantur frictionibus linteis aſperis & calidis factis, & fotibus ſpirituoſis, quibus ſanguinis & ſpirituum motus reſtituitur.

Anchyloſis morbus eſt inſanabilis, ſi ſuccus nutritius juncturam occupaverit, & in ea induruerit ; ſi verò is morbus à nimia membri quiete, & paucâ ſynoviæ diſſipatione oriatur, curatur methodo & medicamentis in tractatu de luxationibus præſcriptis.

Calli deformitas, ſi callus perfectè eſt formatus, ſanari nequit ; ſed hæc deformitas præcavetur initio rectâ oſſium fractorum reductione, & idoneâ membri deligatione.

Cap. II.

De Fractura Claviculæ.

NUlla eſt fractura in quâ oſſa facilius è ſede ſuâ moveantur, quàm fractura Claviculæ, quoniam frangi nequit, nonniſi ictu exteriore qui eam deprimit, & ejus fragmenta intrò pellit.

Clavicula è ſede ſuâ movetur ſecundùm longitudinem & craſſitudinem : cauſæ quæ eam loco movent ſecundùm craſſitudinem ſunt ictus, & gravitas brachii quæ humerum, ac conſequenter partem claviculæ ei adnexam deorſum abripit ; ea verò claviculæ pars quæ ſterno eſt adjuncta in ſuâ ſede manet, quoniam muſculis ſternoclinomaſtoideo, bronchico, & aliis ſurſùm retinetur.

Muſculi pectoralis & deltoides alterum claviculæ extremum deorſùm trahunt, quia clavicula quæ eſt eorum fulcimentum eos non ampliùs fulcit, quo fit ut ſuis contractionibus, quibus brachium ad claviculam trahi deberet, ea ad brachium trahatur, cùm hæc claviculæ pars fracta ſit punctum mobile, & brachium fractum ſit punctum fixum ſeu immobile.

Clavicula loco movetur ſecundum longitudinem, quoniam brachium ad pectus fertur, quod facili negotio concipietur, ſi obſervemus uſum claviculæ eſſe tenere brachium à pectore aliquomodo remotum, ut faciliùs ſe movere poſſit ; Itaque cùm fracta eſt clavicula, hic uſus locum non ampliùs habet ; cùm verò brachium non fulciatur ut antea, nec extrorſùm ſit remotum, ad pectus accedere, & humerum cum extremo claviculæ ei adjuncto ſecum abripere debet, quod fieri nequit, quin extremum externum ſub interno tranſeat, quoniam hoc nec ſitum, nec locum mutat.

Signa diagnoſtica non ſunt alia quàm ea quæ in præcedenti capite indicavimus : ſed præterea datur ſignum pathognomonicum fracturæ claviculæ, nempe, brachii ſuper pectus demiſſio, ita ut pendere videatur ; idque oritur ex eo quod brachium & humerus à pectore, ope claviculæ non ampliùs removentur ; clavicula enim idem facit in ſtatu ſuo naturali poſita, ac faciunt conti quos nautæ ad latera naviculæ ne ad littus accedat ponunt.

Cauſæ ſunt omnes externæ, nempe, ictus, lapſus, & motus admodùm violentus.

Prognoſis non eſt alia, quàm in cæteris fracturis, & vulneribus : verum ſequentia obſervanda ſunt. Clavicula faciliùs quàm alia oſſa frangitur, tùm quia magis eſt expoſita ictibus exterioribus,qui in eam vim ſuam facilè exercent, ob ſitum ſuum tranſverſalem, & quod plerique ictus ad perpendiculum eam impetunt, tùm quia nulla carne, nec ullis muſculis, quibus ictuum vis retundi poſſet,

ſet, cooperitur : præterea claviculæ fractura eſt facillima, quia duobus ſuis extremis eſt fulta ; reliquum verò ſui corporis nullatenus eſt fultum.

Ejus reductio facilis eſt, primò quia extenſio facilè fieri poteſt ; ſecundò cùm ſit muſculis minùs cooperta faciliùs digitis prehendi poteſt, in hominibus præſertim macilentis.

At verò difficiliùs quàm alia oſſa, cùm ſemel fuit reducta, continetur : primò quia eſt tenuis ; & ejus extrema reducta per magnam ſuperficiem inter ſe ſe non contingunt : ſecundò, deligatio non poteſt os cingere, ut cinguntur brachii & cruris oſſa : præterea haud facile eſt ita collocare penicilla ut oſſis fragmenta non intrò pellant, quoquo enim modo collocentur videntur ſimilem ferè effectum præſtare, ei quem præſtitit ictus qui os fregit : tertiò brachium & muſculi claviculam ad ſternum perpetuò trahere videntur, niſi cautiones inferiùs in curatione afferendæ adhibeantur.

Ad claviculam fractam reducendam, patiens primò in ſedili humili eſt collocandus : ſecundò unus ex Miniſtris ſuum genu inter duas omoplatas collocare debet : tertiò idem Miniſter duo omoplatarum & humerorum extrema manibus fortiter prehendere, eaque æqualiter retrò trahere debet, truncum corporis genu ſuo ad anteriores partes pellendo, quod vicem gerit extenſionis & contraextenſionis : quartò Chirurgus ante ægrotum ſtans cùm advertit Miniſtrum extenſionem & contraextenſionem feciſſe, coaptat ſuis digitis duo claviculæ extrema, & ea coaptata continere per alium miniſtrum facit ; poſtea deligationem in formam 8 factam applicat, quæ deligatio humeros retrò trahit : in hac autem deligatione debet addi faſcia, cujus extremum rectum invertatur ad partem ſiniſtram, & ſiniſtrum ad rectam, ut impediatur, quominùs deligatio deſcendat : hinc fit ſpica deſcendens, & brachium mitellâ involvitur.

Cap. III.

De *Fractura brachii.*

Circa brachii fracturam tria peculiariter ſunt obſervanda : primum, quòd in brachio unicum ſit os, quod humerus vocatur : ſecundum quòd hoc os minùs è ſede ſuâ moveatur ſecundum longitudinem, propter membri gravitatem quæ contractioni muſculorum oſſa ut plurimùm loco moventium obſiſtit ; verùm invitâ hac gravitate loco moveretur ſecundùm longitudinem, ſi os fractum eſſet in parte inferiori ſupra inſertionem muſculi deltoidis ; quia vis robuſti hujus muſculi poſſet ſuperare gravitatem membri : Tertium quod eſt obſervandum, eſt quòd, cùm illius oſſis è loco motio ſit exigua, minor etiam ad id reducendum requiratur extenſio : Mitellâ breviſſimâ in hujus oſſis ſive per tranſverſum, ſive per longitudinem fracturâ brachium eſt involvendum, ſed cùm fractura eſt obliqua, mitella longior eſſe debet, ut brachium pendeat, & ejus gravitas ; ſive pondus facilitati quam habent oſſa, alia ſuper alia ſupergrediendi obſiſtat :impediendum eſt tamen quominùs brachium ad latera moveatur, quia hoc motu os è ſuâ ſede iterùm moveretur : cùm fractura ſuperior eſt, nullâ opus eſt in deligatione faſciâ, quia faſcia convoluta ſub axillâ facilè non poſſet traduci,quin aliquis motus ad partes exteriores fieret, qui noxius eſſet, ideò non ſine ratione deligatio ex octodecim capitibus, (Gallicè bandage à dixhuit Chefs) adhibetur.

Cap. IV.

De *Fractura Cubiti.*

Cubitus duobus conſtat oſſibus, cubito & radio ; in parte ſuperiori conjunguntur cum humero, in inferiori verò cum carpo : inter hæc duo oſſa reperitur intervallum quod originem debet curvaturæ duorum illorum oſſium ; quorum unum incurvatur in partem exteriorem ; alterum verò in interiorem.

Ambo ſimul frangi poſſunt, vel alterum illæſo alio frangitur ; fractura amborum oſſium ſimul facilè dignoſcitur, & ſigna peti poſſunt ex capite de fracturis in genere.

Fractura Cubiti faciliùs quàm fractura Radii dignoſcitur, quoniam Cubitus muſculis minùs eſt coopertus, & eſt præcipuum totius cubiti fulcrum : verùm ad dignoſcendam Radii fracturam, oportet una manu partem ſuperiorem Cubiti prehendere, & alterâ manu manum patientis in motum ſupinationis & pronationis alternatim vertere ; tunc enim ſi advertatur radius manui partem ſuperiorem Cubiti prehendenti reſiſtere, & conari motum pronationis & ſupinationis facere, certum erit ſignum Radium nullatenus eſſe fractum : Contra ſi Radius eſt fractus audietur oſſium crepitus, quoniam pars Radii inferior, quæ erit mobilis, & revera movebitur per motum manûs patientis, fricabit partem ſuperiorem quæ immobilis redditur per manum, partem ſuperiorem Cubiti tenentem, quod minimè eveniret ſi manus moveretur tantum motu ſupinationis & pronationis ; pars enim ſuperior poſſet quidem ſequi inferiorem,licet os eſſet fractum, quod non oportet ut contingat, cùm ad crepitum producendum, una pars neceſſariò mobilis eſſe debet, vel ambæ partes in varias partes moveri debent.

Extremitates oſſis fracti duobus modis loco moveri poſſunt, nempe, ſecundùm longitudinem aliæ ſuper alias aſcendendo ; vel ſolummodò ſecundum latitudinem, cùm ambæ extremitates ſimul majorem faciunt latitudinem, quàm unica faceret extremitas : non neſcio loco motionem ſecundùm longitudinem à multis in dubium revocari, ſed eam inferiùs ita probabimus, ut nullum hac ſuper re ſupererit dubium.

Loco motio ſecundùm latitudinem duobus modis fieri poteſt, primus eſt cùm oſſa non omninò ſunt prolapſa ſecundùm craſſitudinem ſuam, hoc eſt, cùm adhuc per ſua extrema fracta inter ſe ſe contingunt : ſecundus eſt cùm duo extrema fracta ad cubitum acceſſerunt, quod contingit, quoniam muſculi Rotundus & Quadratus pronationis motui inſervientes extrema oſſis fracta ad cubitum trahunt : Eſt autem obſervandum quod trahantur parùm ad interiora, trahuntur verò validiùs à muſculo Rotundo, quia hic muſculus inſeritur longiùs à puncto fulcri illius partis fractæ, relatè ad ſe ſolam, quàm inſerebatur ante fracturam relatè ad totum os, nemo enim neſcit hunc muſculum inſeri parti mediæ Radii, ſi verò Radius in ſui medio eſt fractus, tunc muſculus dictus à fulcri puncto omninò diſtat, quum ſit in extremo oſſis fracti, quo fit ut majorem vim habeat ad illud trahendum : muſculus Quadratus trahit etiam partem oſſis fracti inferiorem ad interiorem, ſed id non facit æquè facilè nec tantâ vi ac muſculus Rotundus.

Ex-

Explicata ratione quâ oſſis extremâ ad Cubitum accedunt, ideòque loco mota ſunt ſecundùm latitudinem, devenio nunc ad probandam & demonſtrandam loco motionem Radii ſecundùm longitudinem: Junctura enim Radii cum Cubito videtur obſiſtere huic loco motioni; verùm ad eam probandam, obſervare eſt, quod duo oſſis extrema non poſſunt propelli ad Cubitum, quin ad ſe invicem accedant, ſi verò extrema ſibi invicem occurrant, tunc ad Cubitum accedent, ſed id fieri non poterit quin unum extremum ſuper aliud aſcendat, propter Radii curvaturam: Inſpice figuram appoſitam, in quâ ſuppono Radium I I. fractum in puncto D. dico primùm actione muſculi Rotundi A D extremum M. partis ſuperioris Radii L. laturum eſſe ad Cubitum non per lineam D G. ſed per lineam D F. ita ut cùm extremum Radii L deveniet in E aſcendet ſuper extremum M Radii, quod devenerit in E. quod fiet in toto ſpatio F F. idque probabitur ſi deſcribatur arcus circuli circa centrum C. & alter arcus circa centrum A.

Obſervandum eſt autem nullam harum loco motionum locum habituram, ſi in extremis oſſium fractorum vel inæqualitates, vel ſpicula, vel fragmenta reperirentur, quia alia aliis includerentur, & loco motioni reſiſterent; Itaque dantur fracturæ in quibus loco motio eſt exigua & in quibus per conſequentiam extenſio & contraextenſio exiguæ eſſe debent; at in iis in quibus fit loco motio, extenſio & contraextenſio ſemper fieri debent: ſi Radii extrema Cubito ſunt proxima, Chirurgus patientis manum ad Cubitum deprimere debet, ut extremum inferius Radii ſursùm attollatur, ita ut hac ratione fiant extenſio & contraextenſio neceſſariæ huic loco motioni ſecundùm longitudinem medendæ, & ambabus manibus ſibi invicem oppoſitis partem anteriorem Cubiti in ejus partem poſteriorem urgere debet, ut muſculi anteriores vel poſteriores ſic compreſſi cogantur ingredi intervallum quod reperitur inter Cubitum & Radium, quod fieri nequit quin oſſis fracti fragmenta ſeu partes ſursùm attollantur.

Oſſi reducto quidam ferulas extremis oſſium fractorum applicant, verùm hæc methodus admodùm eſt noxia, tantùm enim abeſt ut ferulæ fractis extremis inniti debeant, ut contra faſciæ, penicilla, & ferulæ ita ſunt collocanda, ut idem præſtent ac manus Chirurgi præſtabant, dum oſſa reponebat; ideòque applicatis ſimplici ſplenio & primâ faſciâ, duo alia craſſa ſplenia, aliud, nempe, parti anteriori, alterum verò parti poſteriori ſunt applicanda, quæ duo craſſa ſplenia eâdem faſciâ firmata & compreſſa ſe invicem pellant, loco motioni oſſis ſecundùm longitudinem & latitudinem reſiſtant, hacque ratione oſſis fracti partes facilè firment & in debito ſitu contineant: quoniam cogent muſculos ingredi intervallum quod reperitur inter Cubitum & Radium, quâ ratione partes fractæ ſursùm detinebuntur elatæ; præterquam quod muſculi ſe contrahentes majori conatu agent in oſſa, quàm in ſplenium quod eorum intumeſcentiæ exteriori reſiſtit, & hanc ob rationem ſplenia agere debent in medium partis: ſuper hâc ſecundâ faſciâ tertia eſt applicanda, vel reliquo ſecundæ utendum, ad aliquot circumvolutiones circa manum faciendas, quæ circumvolutiones circa manum neceſſariæ ſunt, tum ut manus in quiete detineatur, tùm ut globulus quo digiti ſemi flexi detinentur, firmetur: chartæ craſſiores duæ ſuperalligantur, pars mitellâ involuitur, & Cubitus ac manus in commodo & naturali ſitu reponuntur.

Quod ad Cubiti fracturam ſpectat, obſervandum eſt partem ſuperiorem in ſuâ ſede ſemper manere, dum inferior pars ad Radium muſculi Quadrati ope adducitur, dummodò nullæ oſſis ſquammæ muſculi illius actionem præpediant.

Quidam arbitrantur cubitum fractum ad exteriora prominêre; ſed experientiâ docemur in fracturis complicatis partem Cubiti ſuperiorem in ſuâ ſede ſemper manere, inferiorem verò ad Radium accedere: Pars autem ſuperior Cubiti ad Radium accedere nequit, quoniam nulli dantur muſculi qui eam ad interiora trahant; nec ullâ ratione ad exteriora recedendo à Radio trahi poteſt, quoniam ligamentum interoſſeum impedit quominùs hic à Radio receſſus fiat. At non eadem eſt ratio partis ejus inferioris, quæ muſculi Quadrati actione ad Radium accedere poteſt; licet enim hic muſculus motui Radii ſit deſtinatus, in hac tamen occaſione contrarium omninò edit effectum, cùm enim ea cubiti pars cui inſeritur muſculus quadratus ſeparatur à parte ſuperiori, non ampliùs poteſt eſſe punctum fixum muſculi quadrati, & hic muſculus magis ſit comparatus ad trahendam hanc partem ad Radium, quàm Radium ad hanc partem, quoniam Radius duo habet puncta fixa, aliud in brachio, alterum in Carpo; pars verò inferior cubiti punctum fixum in carpo tantùm habet.

Cubiti reductio non alio modo fit quàm reductio Radii, hoc tamen diſcriminis eſt, quod manus vertenda ſit ad pollicem, ut extenſio fiat, dùm pars fracta ambabus manibus propellitur & reducitur.

Deligatio cubiti non alia eſt quàm Radii, niſi quod tot non debêt adhiberi cautiones ad firmandam partem cubiti ſuperiorem; cùm hæc non poſſit moveri niſi ſecundùm flexionem & extenſionem, qui motus mitellâ erit præpediendus.

Quum ambo cubiti oſſa ſunt fracta, eædem propemodum circumſtantiæ in eorum reductione ſunt obſervandæ, quæ ex ſtructurâ partis quam ſemper ob oculos habere debemus, non ſolùm in hac operatione, ſed in omnibus aliis, facili negotio patebunt.

Cap. V.

De Fracturâ Coſtarum.

Haud neceſſarium eſſe duco examinare cauſas quibus coſtæ frangi poſſunt, varioſque modos quibus franguntur, ut inde varia methodus eas reducendi eliciatur.

Cauſæ quibus coſtæ frangi poſſunt ſunt omnes contundentes, aliæ plùs, aliæ minùs; quæ maximè ſunt contundentes, v. g. glandes plumbeæ ſclopeto amplioris tubi emiſſæ, coſtas in omnem partem facilè frangere poſſunt; & quoniam ejuſmodi fracturæ ſunt complicatæ, iis omiſſis, de fracturis ſimplicibus quas nulla gravia nec periculoſa comitantur ſymptomata unicè agam.

Coſtarum fracturæ ſimplices, aliæ fiunt ad interiores, aliæ ad exteriores partes: fractura ad interiores partes fit, quum ictu violento in mediam arcûs coſtarum partem impetente, earum extrema fracta in partes interiores deprimuntur: fractura verò ad exteriores partes contrariâ ratione contingit, cùm nempe, coſtæ extremum aliud in aliud propellitur ictibus omninò inter ſe oppoſitis, ita ut extrema fracta ad exteriores partes propellantur.

Hæc poſtrema fractura duobus in caſibus contingere poteſt; primus eſt quum ex duobus ictibus duo extrema coſtæ impetentibus, unus eſt in motu, dùm alius eſt in quiete; non abſimili ratione ac cùm homo humi jacens ſupinus ictu violento in extremo an-

anteriore coſtæ impetitur, vel cum rota parrem anteriorem thoracis, dùm homo ſupinus humi jacet, ſupertranſit; vel denique cùm homo temone rhedæ, vel alio ſimili modo in murum urgetur, & hac ratione admodùm premitur. Secundus caſus in quo coſtæ ad partes exteriores frangi poſſunt, eſt quum ictus duo coſtarum extrema impetentes ambo ſimul ſunt in motu, ut, v. g. cùm homo urgetur & premitur duobus modiolis duarum rotarum, quarum rhedæ ex diverſâ parte accedunt, nempe, quarum alia aſcendit, altera verò deſcendit.

Ex dictis evidenter patet, quod ſive duo corpora quæ comprimunt, ſive unicum tantùm ſint in motu, ſi compreſſio fiat per lineam quæ ab extremo coſtæ ad ſpinam tranſit, hæc coſta cedet,& frangetur, ita ut ſui arcûs pars media ad exteriora prominendo acutior facta erit, dùm extrema ad arcus accedent; ideòque omnibus his rationibus coſtæ non poſſunt non ad exteriores partes frangi.

Partium fractarum loco motio non poteſt eſſe admodùm notabilis, quoniã pars anterior ſterno adnexa eſt,ab eoque retinetur; pars verò poſterior vertebræ dorſi adhæret, & ab eâ etiam retinetur: præterquam quod loco motio nec ad interiora, nec ad exteriora, multo minùs ad ſuperiora, & inferiora fieri nequit; quoniam muſculi intercoſtales, qui ſoli eam loco motionem producere poſſunt, æqualiter utrinque trahunt.

Harum fracturarum ſigna diagnoſtica ſunt inæqualitas, crepitatio, reſpirandi difficultas ,& dolor. Dolor & reſpirandi difficultas minores ſunt in fracturâ ad exteriora,quoniam duo oſſis extrema pleuram minimè pungunt præterea vis minor requiritur ad coſtam ad exteriora quàm ad interiora frangendam, quia ictus qui extrorſum percutit figuram impetit ſphæricam, cui in punćto tantùm innititur; fulcrum inſuper ſterni & vertebrarum magis reſiſtit, & impetum ictûs magnâ ex parte obtundit.

Signa prognoſtica deſumuntur ex variis fracturæ ſpeciebus, & ſymptomatibus iis ſupervenientibus. Fractura ad interiora periculoſio eſt quàm fractura ad exteriora: fracturæ quas intenſus ſubſequitur dolor cum difficultate reſpirandi, ut & illæ in quibus nervi intercoſtales punguntur, ac vaſa ſanguifera nervos concomitantia reſerantur ſunt periculoſiſſimæ.

Si pleura ſit aperta, vel aliqua ex ejus arteriis intercoſtalibus ab acutis oſſium fragmentis ſit puncta, ſanguiſque in cavum thoracis ſit effuſus, tunc ad Empyematis operationem eſt deveniendũ: at ſi hæmorrhagia eſſet inſignis, thoracis paracentheſis forſan non eſſet neceſſaria, quoniam Patiens antequam adverteretur hæmorrhagia, vel modus eam ſiſtendi reperiretur, moreretur; attamen de inciſione in ipſo fracturæ loco faciendâ vaſa vitando, non eſſet dubitandum: Denique aperto vaſe ſanguifero ſanguis vel ſtypticis vel ligatura eſſet ſiſtendus, at compreſſio hoc in caſu locum habere nequit: Si verò fractura in coſtis falſis contingeret, nihil aliud agendum foret, quàm thoracem ad ſanguinem evacuandum aperire:verùm ſi una ex coſtis ſuperioribus eſſet fracta, hæmorrhagiâ ſedatâ, vulneris conſolidatio eſſet permittenda, & paracentheſis in loco ſolito celebranda.

Reductio pro varietate fracturæ variá etiam eſſe debet; ſi coſtæ extrema ſint ad interiora loco mota, pars anterior in poſteriorem eſt urgenda, donec extrema fracta, & aliæ coſtæ ad libellam ſibi invicem reſpondeant: ſi coſtæ ad exteriora ſint propulſæ, intrò ſunt adigendæ, donec ſint pari cum reliquis coſtis libellâ: Ipſe fracturæ locus nullatenus eſt comprimendus, ſed latera ſunt urgenda, ne oſſium ſquammæ carnes, unde acerbi oriuntur dolores, pungant.

In fractura ad partes exteriores ſplenia extremis fractis ad ea intrò pellenda & in ſuam ſedem reponenda applicari debent. In fracturâ verò ad partes interiores ſplenia extremis coſtarum ſterno & ſpinæ dorſi adnexis applicanda ſunt, ut nempe extrema fracta ad exteriora urgeantur, & in ſede naturali contineantur: firmari etiam debent validâ faſciâ ſcapulari fultâ, & ſimplex defenſivum ipſi fracturæ loco ſolummodo applicabitur.

Sanguis pluries mittendus eſt, præſertim ſi dolor urgeat, vel reſpirandi adſit difficultas: Diæta accurata eſt præſcribenda: Clyſteres ſunt injiciendi: decocta traumatica ſunt exhibenda: narcotica & anodyna ſunt uſurpanda: uno verbo iis utendum remediis quæ ſanguis copiam minuere, ejuſque motum nimium compeſcere valent: quum enim thorax ſit quaſi moletrina,in quâ ſanguis attenuatur & ſubtilior redditur reſpirationis ope, ideò quò minor eſt ſanguinis copia, eò minùs fortis & frequens reſpiratio eſt neceſſaria; copia igitur ſanguinis venæ ſectione & diæta eſt minuenda, quò enim tardior erit ejus motus, eò lentiùs in pulmonibus circulabit, & eò lentior erit reſpiratio: Clyſteres magni ſunt uſus, tum quia aluum lubricam reddunt & evacuant, quò fit ut à materiis fæculentis & corruptis liberetur corpus, tùm quia diaphragma ad ventrem inferiorem faciliori negotio planum fieri poteſt, quò fit ut reſpiratio ſit liberior: Patiens capite & pectore ſurſùm elatis lecto jacere debet, ut faciliùs ſpiritum trahat: nec garrire debet, nec aliud agere quod reſpirationem difficiliorem efficiat: Deligatio non eſt ſolvenda niſi ægro moleſtiam pariat, vel aliquomodo relaxetur.

Cap. VI.

De Fractura Maxillæ Inferioris.

Simplex maxillæ inferioris fractura eſt rara: frangitur autem vel in uno loco, vel in pluribus locis: In hac fractura loco motio eſt admodùm parva, cùm fragmenta alia ſuper alia aſcendere non poſſint; quia nulli dantur muſculi, qui id facere poſſint, & hæc loco motio nunquam niſi violentiſſimo ictu contingit.

Ictus ad maxillam frangendam debet eſſe violentiſſimus, quia mobilitas duorum maxillæ articulorum ictum magnam partem obtundit.

Diagnoſis fracturæ maxillæ non eſt difficilis; digitum enim indicem intra os immittendo, & dentes tangendo ac explorando, ſi inverſi ſunt dentes, certum eſt fracturæ ſignum, præſertim ſi reperitur inæqualitas, cùm digitus ſecundùm baſim maxillæ exteriùs leniter ducitur, & ſi, cùm unus ex digitis in alterum impellitur, crepitatio auditur: facilè etiam cognoſcitur maxillæ fractura, cùm partes maxillæ fractæ aliæ ſuper alias aſcendunt, & magnam illam deformitatem, nempe, inæqualitatem ſub ſenſus cadentem in facie producunt.

Prædicta omnia ſymptomata ſunt admodùm metuenda: Doloris acerbitas oritur ex irritatione nervi quinti paris tranſeuntis per canalem maxillæ, ut ramos ſingulis dentibus ſuppeditet: Tinnitus aurium oritur ex eò quod truncus hujus nervi exiguum ramum tympano auris præbeat: mala torpore affecta videtur, tùm propter ictûs violentiam, tùm quia exiguus nervus maxillaris (qui tympanum auris pertranſit, in truncum partis duræ ſe immittit, quæ pars nervi dura toti malæ diſtribuitur, maxillaris inſuper inferior cùm parte dura communicat, poſtquàm egreſſa eſt è canali maxillæ non procul à mento: Convulſio, vel motus convulſivus in labiis, quin etiam in aliis partibus aliquandò anima advertitur, propter communicationem nervi quinti paris

cum

cum omnibus aliis nervorum paribus: Oculi eadem etiam ratione ſunt inflammati: denique ſaliva ex ore affatim effluit, propter glandularum ſalivalium compreſſionem.

Ut maxilla fracta aptè reducatur, ſpecies locomotionis eſt cognoſcenda: Si enim locomotio eſt tantùm ſecundùm latitudinem ſeu craſſitudinem, facilè ei medemur faciendo coaptationem ſeu conformationem pollice qui ordinem dentium comprimat, dùm manus ſecundùm baſim maxillæ ad inæqualitates complanandas immittitur: Verùm ſi oſſis partes fractæ aliæ ſuper alias aſcendant oportet facere extenſionem & contraextenſionem, qui tamen motus factu faciles non videntur, ſed ut hunc aſſequamur ſcopum, digitus index uniûs manûs & duo digiti index & medius alterius manûs linteis ſunt inſtruendi; Index uniûs manûs intra os immittatur & ad moveatur propè ad ultimum dentem, ad radicem apophyſis corgnoidis maxillæ, & hæc pars retrò pellatur, dùm duo digiti alterius manus alteram partem maxillæ ad ſe trahunt; & hac ratione fiet extenſio & contraextenſio, ut & coaptatio, ac locomotioni ſecũdùm longitudinem medebimur; His peractis ſplenium defenſivo intinctum erit applicandum, poſtea aliud ſplenium quadruplicatum, & charta craſſior deligatione capiſtrum vocatâ fulta, vel funda, vel faſcia ſub mento admoveantur: Patiens nec loqui nec legere debet, alimenta ſolida ac dura vitabit, juſculis aliiſque alimentis liquidis veſcetur, nempe, ne maxillam movere cogatur: Venæ ſectiones, aliaque remedia idonea præſcribantur.

Cap. VII.
De Fractura ſterni.

Sternum ictu violento deprimi ac frangi poteſt: ſterni depreſſioni ac fracturæ eadem propemodum ſymptomata, quæ fracturæ coſtarum ſuperveniunt: quin etiam aliquando hæmorrhagia oboritur interna, propter lacerationem venarum & arteriarum mammariarum ſub ſterno locatarum.

Signa diagnoſtica,&prognoſtica,ac Curatio nõ alia ſũtquàm in fracturâ coſtarum: Addi ſolummodo debet quod ad ſternum depreſſum relevandum thorax ſit à dextrâ ad ſiniſtram, & à ſiniſtrâ ad dextram urgendus, ut coſtæ in anteriorem partem promineant & ſic ſternum ſurſùm urgeatur: ſi verò hæc methodus pro votis non ſuccedat,& ſymptomata ſint moleſta, non dubitandum eſt inciſionem facere, & oſſiũ fragmenta clavo cochleato (Gallicè tirefonds) relevare, quin etiam, ſi neglectâ initio curatione, abſceſſus obortus eſſet ſub ſterno, hoc modiolo eſſet perforandum, eadem ac cranium perforatur mente, nempe ad pus evacuandum, & oſſis fragmenta depreſſa relevanda. Deligatio remediis tantùm continendis, nulli verò alii uſui prodeſt.

Cap. VIII.
De Fractura oſſis femoris.

Os femoris frangi poteſt vel in parte ſuperiori, vel in mediâ, vel in inferiori propè ad genu: Omnes hæ fracturæ fiunt vel in tranſverſum, vel in obliquum; raro enim contingit hoc os in plura frangi fragmenta,quia innumeris validis muſculis ictum obtundentibus cooperitur.

Cauſæ, ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, eadẽ omninò ſunt ac in aliis fracturis ſimplicibus: Hîc igitur loci de hujus fracturæ cura tantùm ſermo erit: fractura hujus oſſis tranſverſa facilior eſt curatu quàm obliqua, cùm poſt oſſis reductionem nihil præter ritam deligationem ſuperſit agendum, & reliquum curationis idem erit ac Curatio in capite de fracturis in genere præſcripta.

Quum femoris fractura eſt obliqua, poſt oſſis reductionem, pars eſt ritè deliganda; deligatio autem ſtrictior eſſe debet quàm in fracturâ tranſverſa, quia in hac oſſa quaſi ſe ipſa firmant & fulciunt, idque eò faciliùs, quod muſculi ſe contrahendo fragmenta oſſis alia in alia pellunt; in fracturâ verò obliquâ unumquodque oſſis fracti extremum, cùm figuram obliquam nanciſcatur, non poteſt aliud ab altero firmari, quò fit ut actione muſculorum extrema prolabi, & aliud ſuper aliud aſcendere cogantur; ideòque ſtrictiori faſciâ pars eſt deliganda, tùm ad oſſis partes fractas comprimendas, & hac ratione eas firmandas, tùm ad muſculos extenſos detinẽdos, ut iis pari ac ãtea vi & libertate ſe non contrahentibus oſſa ritè coaptata firmari & contineri poſſint: Applicatis faſciis, ſpleniis & chartis craſſioribus, duo laquei ſunt collocandi, alius, nempe, ſuper condylos genu, alter verò ſuper malleolos ad uſũ inferiùs dicendum: poſtea media pars lintei lecti inter femora inditur, cujus unum extremum tranſire debet ſuper inguen, & alterum ponè clunem oppoſitum, utrumque autem ad lecti caput, aliud nempe ad dextram, alterum ad ſiniſtram alligatur:dein duæ machinæ ex paleis linteo involutis confectæ (Gallicè Fanons) admoventur, quarum alia debet extendi à plantâ pedis uſque ad inguen, & altera à plantâ pedis ad falſas coſtas uſque, ut pes, crus, & articulatio oſſis femoris cum Iſchio in quiete detineantur, nec ullatenus moveri queant: Dictæ machinæ inſtrui debent pulvillis vel ſpleniis à coxendice ad pedem,ut inæqualitates complanentur, vacua repleantur, & dictæ machinæ ita componantur, ut partem æqualiter comprimant: applicari inſuper debet ſplenium in longum ſupra quod tranſeant laquei qui machinas vinciunt, apponitur ſolea, crus & pes ſin opus idoneo medicamento foventur; deinde laqueus qui eſt ſupra genu pedibus lecti alligatur ut femur extenſum ſecundùm ſuam longitudinem detineatur, dùm media pars lintei lecti quæ capiti lecti eſt alligata totũ corpus retinet, & impedit quominùs deſcendat; ſed quoniam dictum linteum tractu temporis ægroto incommodum afferre poſſet, id circò ejus extrema identidem mutantur, nempe, dextrum ad ſiniſtram, & ſiniſtrum ad dextram, ita etiam laqueus qui eſt ſupra pedis malleolos eidẽ uſui inſervit,cùm laqueus qui eſt ſupra genu incommodũ parit ægroto, tunc enim alligatur pedi lecti,& ſolvitur ille qui eſt ſupra genu, ſicque alternatim in uſum veniunt, prout alius aut alter ægroto incõmodum parit: Culcita cui incumbit patiens perforata eſſe debet, ne clunes & coccyx nimiùm comprimantur & excorientur, quod ſymptoma eſt moleſtiſſimum: præterea ſcaphium ſupponi poteſt inter culcitam perforatam, & alteram culcitam ut æger aluum cõmodè exonerare poſſit. In pedibus lecti debet eſſe tabula lignea firma & ſtabilis, cui clavis affigatur truncus ligneus parvâ culcitâ inſtructus, cui planta pedis ſani innitatur; qui truncus admodùm adminiculatur patientem cùm corpus ejus ad lecti pedes prolabitur, urgendo enim plantâ pedis ſani truncum tabulæ affixũ corpus aſcendere cogitur;hæc tabula prodeſt etiam cùm fractura eſt tranſverſa,quoniam nec media pars lintei lecti, nec ulli laquei in uſùm veniunt ad impediendũ quominùs patientis corpus ad lecti pedes deſcendat, ideòque neceſſarium eſt ut pes affectus aliquâ ratione fulciatur.

Coccyx & clunes frequẽter inſpiciantur,licet enim cautiones ſupra dictæ uſurpentur, ſæpè tamen hæ partes excoriantur, & gangræna afficiuntur, quo in caſu ſtyrax liquida ſuper chartam vel linteum molle extẽdatur & applicetur, quod remediũ mira præſtat.

Cap. IX.

De Fracturâ Rotulæ.

ROtula in parte inferiore tuberoſitati tibiæ valido ligamento alligatur, quod productio eſt aponevroſis muſculorum extenſorum tibiæ;in parte verò ſuperiore aponevroſes dictorũ muſculorũ ei alligantur,ita ut ſit,ut ita dicam,quaſi tendo inter hoc ligamentum & aponevroſes dictas, quò fit ut cùm extenditur tibia, rotula muſculos ſequatur ; ſed ſi eo tempore quo validè ſurſùm trahitur lapſus vel caſus contingat, qui tibiam flecti cogat, tunc retinebitur deorsùm propter junctionem ſuam cum tibiâ,licet hi muſculi eam trahere conentur, & manebit in quiete,quia vires ſibi invicem contraniтuntur, vel neceſſe erit ut ligamentum ſuum, aut muſculi eam retinentes diſrumpantur, aut ea ipſa frangatur : Sed quoniam ligamentum ac muſculi minùs ſunt fragiles, integri manent, & rotula frangitur, ac pars ſuperior fracta à muſculis ſurſùm abripitur ; plures vidi rotulas ſic fractas, & omnes rotulæ ictu vel lapſu fractæ,nunquam fractæ fuiſſent, niſi ſurſùm à muſculis abreptæ, & eâ quâ diximus ratione deorsùm retentæ fuiſſent.

Rotulæ fractura facilè dignoſcitur; ad eam enim dignoſcendam ſufficit genu digitis explorare;& locomotio facilè percipietur, ſi pars ſuperior eſt ab inferiori admodùm remota ; Si verò actione muſculorum ſurſùm eſt abrepta, tactu facile perſentietur : Sed pars inferior neque ſurſùm neque deorſùm abripi poteſt,quia nulli muſculo eſt alligata, ideò faciliùs quàm ſuperior in loco ſuo naturali reperitur.

Patet evidenter ex dictis rotulam ferè ſemper in tranſverſum frangi; in longum enim frangi nequit, niſi fractura ſit complicata ; Quum pars quæ ſurſùm eſt abrepta eſt parva, difficiliùs diſtinguitur fractura, ſed ea eſt minùs periculoſa, licet ejus reductio ſit difficilior ; quia, cùm articulum non adeò detegat, ſucco nutritio faciente callum in articulum defluendi minùs locum præbet, ex quâ effuſione anchyloſis primi generis orietur ; in omnibus enim rotulæ fracturis ſuccus nutritius ex duobus extremis fractis defluens, ferè ſemper diffunditur in articulum tibiæ, & partes articulatas ferruminat, vel ſaltem motum partis difficiliorem reddit, in ſuperficie enim cartilaginũ ſpeciem quandam cruſtæ aſperæ producit, cùm cartilagines admodùm politæ eſſe debeant ad faciliorem oſſium motum.

Quibus rotula fracta non fuit reducta, illi difficillimè incedere poſſunt, & claudicant, quoniam præter effuſionem ſucci nutritii in articulum, anatomiâ docemur, hoc os inſertioni muſculorum aponevroſe-r inſervire, & in ſtatu ſuo naturali iis eſſe inſtar trochleæ, eoſque removere à fulcro vectis tibiæ, quibus uſibus vi & celeritati motus progreſſivi admodùm inſervientibus deſtitutus eſt æger.

Ad rotulam reducendam planta pedis loco firmo & ſtabili inniti, & tibia probè extenſa detineri debet; duobus verò pollicibus rotula paulatim in ſedem ſuam naturalem reducitur: magnoperè autem eſt vitandum, ne tibia ullo modo flectatur, quia pars rotulæ fractæ, tibiæ flexione loco magis moveretur ; idque adeò eſt certum & ipſa experientiâ quotidiè comprobatur, ut in illis qui ſtatim à fracturâ rotulæ tibiam extenderunt,ea ſurſùm parùm admodùm abripiatur; in iis verò qui ceciderunt in tibiam flexam, vel in quibus flexa fuit tibia poſt caſum ad fracturam dignoſcendam, in iis, inquam, rotula ad mediam ferè femoris partem ſurſùm abripiatur. Hæc obſervatio tanti eſt momenti, ut eventus curæ ab eâ ferè ſemper pendeat; ac ſanè licet rotula ſit fracta, remanent tamen quædam partes aponevroſis muſculorum quæ eam retinent, & quæ ſi tibia flectatur omninò diſrumpuntur, & deſtruuntur.

Quum rotula in ſedem ſuam naturalem eſt reducta, ea eſt firmanda deligatione quæ variâ ratione fieri poteſt : Quidam initio faciunt deligationem in figuram 8. ex duobus capitibus conſtantem, & quæ bis tantùm circumvolvitur, poſtea ſub oſſibus fractis, & ſuper iis lintea convoluta in formam lunæ corniculatæ applicantur, quæ emplaſtro in quatuor capita inciſo obteguntur, quidam immittunt ſingula emplaſtri capita ſub cornibus immediatè ſuper rotulam : Deinde fit deligatio ex faſciâ latiori, quæ ut prima deſcribit figuram 8. quæ ex uno capite, vel ex duobus conſtat, & poſtquam eſt circumvoluta, quatuor emplaſtri capita ſuper deligationem relevantur, & aciculis ita alligantur, ut ſe invicem decuſſent ; Uſus capitum emplaſtri eſt ita adducere circumvolutiones deligationis aliæ ad alias, ut binæ rotulæ fractæ partes ad ſeſe accuratè accedant, & deligatio ſit firma : pars reponitur vel in machinis (Gallicè Fanons) vel in chartâ craſſiore linteo inſtructâ, ut tibiæ flexio præpediatur.

Quidam in uſum adhibent mantile octuplicatum, quod ſub poplite applicant, & quod ita evolvitur, ut binæ circumvolutiones ſibi occurrant præcisè in loco ubi duo condyli deficiunt : poſtea ſumunt faſciam ſex ulnis longam, in duo capita æqualia circumvolutam, inter quæ ſplenium ſemi digito craſſum conſuitur, quod locum à pollice partem ſuperiorem rotulæ retinente, per tempus quo faſcia ſumpta eſt, relictum occupat, poſtea applicant faſciam & ſplenium tenendo unum caput unâ manu,& alterũ alterâ, duo pollices extenſi maneant ſuper eâ parte faſciæ cui conſutum eſt ſplenium, faſciam circumvolvunt ad dextram & ad ſiniſtram tranſeundo ſuper mantile octuplicatum; neceſſe etiam eſt ut quis adſtantium pollice ſuo ſplenium comprimat, ut pars ſuperior rotulæ ſemper ſit firma : Quum duo faſciæ capita ad poplitem devenerunt, decuſſantur, mutando ea à dextra ad ſiniſtram, ut tranſeant decuſſata ſub parte inferiore rotulæ, quæ etiam ſplenio obtegi debuit, duo faſciæ globi de manu dextram in manum ſiniſtram mutantur, & obliquè aſcendendo ſub poplite deducuntur, vel decuſſantur, ut ſuper primam circumvolutionem tranſeant, ſicque pergitur uſque ad faſciæ finem, aſcias paulatim adducendo,ut partes fractæ propiùs adſe ipſas accedant,& arctiùs conſtringantur ; finitâ hac faſcia, applicatur loco fracturæ ſplenium quatuor digitos latum,& æquè longum ac ſupra dictum mantile octuplicatum, poſtea apponitur charta craſſior ſemi pede lata, totumque faſciâ firmatur, quæ initio bis vel ter circa partem inferiorem circumvolvitur, deinde duæ fiunt circumvolutiones obliquæ, & ſuper rotulam decuſſatæ, poſtea bis circa partem inferiorem circumvolvitur, ſicque faſcia finem facit; pars in machinis (Gallicè Fanons) reponitur & ſuper pulvinar ad pedem elatum, ut tibia detineatur extenſa, & motus liquorum facilis reddatur : eædem ſunt adhibendæ cautiones, cùm fracturæ deligatio ſolvitur ; Callus autem quinquaginta diebus eſt formatus, & fractura curata.

Cap. X.

De Fractura Tibiæ.

PRopoſitâ, in capite de fracturis in genere, pro exemplo fracturâ tibiæ ſimplici, de ea verba non faciam ; Verùm de fracturâ tibiæ complicatâ in hoc capite ſolummodò agam, & adjungam ea quæ mihi neceſſaria videntur ad aliarũ partium fracturas complicatas curandas : ut verò methodicè ea omnia tractem, dividam ordine ea de quibus mentio non fuerit facta in capite de fracturis in genere.

Tria efficiunt fracturam complicatam, nempe, morbi, cauſæ, & ſymptomata. Morbi ſunt luxationes, abſceſſus, ulcera, & vulnera: de luxationibus cum fracturâ ſatis ſuperque egimus in capite de luxationibus

tionibus in genere; iis igitur omiſſis, de ulceribus cum fracturâ verba faciam, utque res Lectori magis pateat, duas obſervationes in medium afferam, in quarũ primâ oſſa erant denudata cum carie & fractura, in altera verò fractura nullum aderat oſſis vitium, at in ipſo fracturæ loco vulnus factum fuerat, nec oſſa erant denudata.

Prima obſervatio fuit ſequens: Adoleſcens octodecim circiter annos natus ulcere cum carie in mediâ tibiæ parte laborabat, quod ulcus à pluribus annis fuerat neglectum; contigit autem tibiam in loco cariei rotâ currûs ſuper eam trãſeuntis fractam fuiſſe, & actione rotæ locum cariei, qui ſpongioſâ & molli carne tantùm erat coopertus facili negotio denudatum fuiſſe; fibula remanſit integra, & tibia ipſa forſitan non fuiſſet fracta, niſi carie, quæ os ad medullam ferè vitiaverat affecta fuiſſet: hoc in ſtatu patiens delatus fuit in Noſocomium Coſtracenſe, in quo Chirurgi majoris officio fungebar: explorato & cognito morbo parte fractam ſuper parvâ culcitâ tibiam longitudine æquante collocavi, interea dum medicamẽta, & omnia ad deligationem membri neceſſaria præparabam.

Initio pravas & corruptas carnes, quin etiam eas quæ partim ſeparatæ erant, & eas quæ oſſibus carie affectis adhucdum adhærebant reſecui: nullam feci extenſionem cùm fibula eſſet integra, & ideò oſſis fracti extrema aliud ſuper aliud non aſcendiſſent: pars inferior duabus tantũ lineis extra libellã partis ſuperioris eminebat, quam ſtatim reduxi & coaptavi, pollice uniûs manûs eam propellendo, & alterâ manu pedem ſursũ attollẽdo, totũ vulnus ſicco lineamento replevi, & ſanguinem id conſpurcantem priùs deterſi, deinde machinas (Gallicè Fanons) tibiæ ſuppoſui, ſimplex ſplenium in duobus ſuis extremis fiſſum vulneri applicavi, & id obtexi invertẽdo quatuor ſplenii capita aliud poſt aliud, poſtea alterum ſplenium craſſius vulneri admovi, quod inſervit impediendo quominùs reliquum deligationis conſpurcetur, quia ſanie ex ulceribus vel vulneribus ut plurimùm manante imbuitur; poſt hoc ſpleniũ applicavi deligationem ex octodecim capitibus, incipiendo in mediâ parte, hinc deſcendendo ad inferiorem, & aſcendendo ad ſuperiorem, indendo ſemper extrema faſciæ in ſequentia, collocatis utrinque ſex deligationis capitibus, appoſui ſecundùm tibiæ longitudinem duo ſplenia unum in parte interiori, alterum in exteriori, ut ferularum vicem gererent, quæ ultimis ſex deligationis capitibus ſuper totum applicatis firmavi; duas chartas craſſiores tribus laqueis revinctas admovi, quæ totam tibiam amplectebantur, & poſtea conſtrinxi machinas Gallicè Fanons dictas quatuor laqueis æqualiter diſtantibus à malleolis ad genu ferè uſque: toti parti femoris, tibiæ, & pedis anteriori ſplenium longum appoſui, ad impediendum quominùs laquei has partes nimiùm comprimerent; ſed in primis cavendum ne laquei ponantur in ipſo vulneris vel ulceris loco, quia eorũ compreſſio admodùm eſſet noxia; pedem fulcivi ſoleâ, & inſtruxi ſplenio appropriatis medicamentis intincto: per plures dies eandem obſervavi methodum, negligendo veram, quia patiens febri laborabat; at febre ſedatâ admovi cauterium actuale extremis oſſium fractorum quæ carie erant affecta, allata tamen priùs magnâ ex parte carie ope modioli exfoliantis; poſtero die ignis applicationem iteravi, & deinde ulcus curavi linamentis tincturâ aloës intinctis oſſi impoſitis, initio ulcus ſimplici digeſtivo replevi, & poſtea in uſum adhibui unguentum ad carnium luxuriem, quæ curam remoratur, impediendam appropriatum; donec tandem os exfoliatum fuerit, quod contigit quinquaginta diebus poſt ignis admotionem; deinde ulcus carne repleri, & cicatrice obduci curavi.

Quod attinet ad fracturam cum ulcere, in quo nulla adeſt oſſis caries, nec oſſa ſunt denudata, ea curanda eſt ut fractura ſimplex ſine ulcere, ſed ut remedia ulceri quotidie applicari poſſint, deligatio ex octodecim capitibus eſt adhibenda, donec ulcus ſit ſanatum, ulcere verò ſanato tunc adhibetur deligatio ut in ſimplici fractura, nempe, ſi callus ante integram ulceris curationem non fuerit formatus.

Ad fracturam cum vulnere, in quâ oſſa ſunt comminuta & denudata eædem adhibendæ ſunt cautiones, tùm ratione deligationis, tùm ratione curationis, ac eæ quæ fuerunt adhibitæ in curâ fracturæ cum oſſis carie, exceptâ tamen ignis admotione quæ in fine tantùm adſummum convenire poſſet, quum nempe exfoliatio eſt lenta & difficilis, qui ignis eſt tamen cautè admodùm admovendus: ſi adſint oſſis ſquammæ omninò à toto ſeparatæ extrahantur; quæ verò carnibus adhuc adhærent in naturalem ſuum locum reponantur, hæ enim conglutinari & coaleſcere poſſunt, ſi verò id non contingat cum pure cadunt: ſi tamen hæ ſquammæ, vel etiam oſſium extrema adeò eſſent acuta, ut metus eſſet, ne vaſa, muſculi, vel tendines pungerentur vel irritarentur, hoc in caſu ea eſſent reſecãda forcipe excιſorio, vel alio inſtrumẽto idoneo.

Si adeſſet hæmorrhagia, ſãguis eſſet ſiſtẽdus vel ligaturâ, vel vitrioli globulo, vel aquâ ſtypticâ, vel compreſſione, vel alio ſimili modo. Ligatura adhibetur ſi vas apertum ſub viſum cadat, & Chirurgus poſſit facilè trajicere acũ curvam filo inſtructam, ſine ulla nervi, vel tendinis læſione. Vitrioli globulus vaſi aperto admovetur, quum id eſt magnum, & nullus eſt ligaturæ locus. Aqua ſtyptica in uſum venit, cùm vas eſt exiguum. Fit vaſis compreſſio cùm ligatura nullâ ratione fieri poteſt, vel cum metus eſt ne vitrioli globulus aut aqua ſtyptica partibus vicinis noxam inferant.

Si quædam corpora extranea, qualia eſſe poſſunt lapides, glandes plumbeæ, ocrearum, tibialium & ſimilium particulæ, & ſimilia adſint, ea ſunt extrahenda ſecundùm regulas exæreſis, poſtea vulneris labia ad mutuum contactum ſunt adducenda, quibus factis pars deligari, & in ſitu idoneo reponi ac collocari debet.

Fractura cum vulnere inſtrumento ſecante facto diſſimili planè methodo curatur: Enim verò vulneris labia ſtatim ad mutuum contactum ſunt adducẽda, ope deligationis unientis ſi vulnus ſit in longũ; vel ſuturæ ſi vulnus ſit admodùm obliquum, aut tranſverſum: poſtea in uſum venit deligatio ex octodecim capitibus, ad integram vulneris conſolidationem uſque. Hæc methodus proſperè ferè ſemper ſuccedit, dummodo patiens pravis humoribus non ſit repletus, & accuratam obſervet diætam: hanc ſaltem methodum proſperè ſucceſſiſſe vidi in brachio toto ferè amputato, & in maxillâ in quâ vulnus erat omninò laceratum.

Germanorum methodum in medium adducam, quam pro votis ſuccedere vidi in fracturis cum vulnere, & quæ in uſum venire poteſt in fracturis cum vulnere cubiti, maxillæ, & tibiæ: ſpecies eſt loricæ penicillis inſtructæ, in quâ conficitur oſtiolum conjunctum mediante uno, vel duobus verticulis; quod clauditur uncino, & aperitur in ipſo vulneris loco, ut ei medicas manus afferre poſſit Chirurgus; licet hanc methodum ad fracturam tibiæ & cubiti adhiberi viderim; mihi tamen utilior videtur in fracturâ humeri & maxillæ, quia tibia, & cubitus ſuper pulvinaribus commodè collocari poſſunt, & ita firmari, ut abſque periculo novæ locomotionis oſſis aptè reponi queant; at non eadem eſt ratio fracturarum humeri & maxillæ, in quibus oſſa in ſitu in quo fuere collocata haud facilè continentur. Clariſſimus Scultetus in Armamentario ſuo Chirurgico ſimilem ferè methodum proponit.

FINIS.

INDEX
RERUM ET MATERIARUM
Quæ in hoc Secundo Tomo Operum
R. D. CAROLI MUSITANI

Continentur.

A

Abdominis Vulnera, pag. 379
Signa, ib.
Cauſæ, 380.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 381
Abſceſſus, quid. 4.
Etymon, ibidem
Signa, ibidem
Cauſæ juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem, ibidem
Prognoſis, 5.
Curatio juxta vulgares, ibidem
Quare ad ſectionem deveniant. ibidem
Curationis proceſſus ulterior, ibidem
Curatio juxta Authorem, ibidem
Sectica varia proponuntur, 6.
Abſceſſus frigidi, quid juxta Galenicos, 9
Sunt in duplici differentia, 10
Cauſa eorum materialis juxta Galenicos. ibidem
Cauſæ juxta Authorem, ibidem
Sunt trium generum, nempe Atheroma, Steatoma & Meliceris, ibid.
Signa, ibidem
Contenta quædam in iis ſolida unde oboriantur, 11.
Prognoſis, ibidem
Curatio juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem à triplici indicatione deſumitur, ibidem
Abſceſſus ani. V. Ani inflammatio 112
Acrochordon, vide Verruca penſilis 58
Acrochordon ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Ægilops, 64
Signa, 65
Cauſæ juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, 66
Aër ſalia ſecum vehit. 135
Qui ulceroſis eligendus. 137
Vulneratis vitandus, 238
Affectio habitualis corporum viventium 473
Ejus definitio, ibid.
Quæ per partes exponitur, ib. & ſeq.
Ejus differentiæ, ibid.
Alopecia in lue ven. 456.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, 457.
Alvus lubrica conſtrictâ conducibilior, 141
Ambi Hippocratis quid, 490
Uſus, ibid.
Vitia, ibid.
Amphibia, cur tum in ſicco, tum in aquis vivere poſſint, 338
Amygdalæ v. Tonſillarum Tumor, 74
Anchyloſis fracturæ ſuperveniens unde, 498
Anchylops v. Ægilops, 64
Cauſæ juxta vulgares, 65
Juxta Authorem, ib.
Signa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 66
Aneuriſma, quid, 35
Signa, ibid.
Cauſæ, 36
Platerus & Regius refutantur, ib.
Prognoſis, 37
Curatio juxta vulgares, 37
Juxta Authorem, ib.
Animalium propagatio eſt duplicis generis 159
Anthiades. v. Tonſillarum Tumor, 74
Anthrax, variis appellatur nominibus 12
Unde dicatur, ib.
Quid ſit, ibid.
Ejus ſubjectum, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 13
Externæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, quinque indicationibus comprehenditur, 14
Pleræque omnes repudiantur, ibid.
Curatio, juxta Authorem à triplici indicatione pendet, 15
Saphirus conducit, 16

A corroſivis & ſecticis abſtinendum, 16
An peſtis ſit, cognoſcendi ratio ibid.
Antidotum antipeſtilentiale Authoris, 98
Antihecticum Poterii,
Anus cerebri, 287
Anus, podex, 377
Ani Condylomata, Thymi, Ficus, Criſtæ &c. 116.
Signa, 117
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 118
Ani inflammatio, 112
Signa, ibid.
Cauſæ, 113
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 114
Ani procidentia, 115
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 116
Aphthæ, 196
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Juxta Authorem, 197
Prognoſis, 198
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 199
Aperientia medicamenta non ſunt unius generis, 142
Apoſtema vide Tumor, 1
Aqua potulenta eſt ſale referta, 135
Aquam cur cane demorſi abhorreant, 278
Aqua antivenerea, 461
Arterialis, 37
Caſtitatis, 112
ad Dentes mobiles, Authoris, 208
I. B. de la Porta, ib.
Omnium Florum, 69
Guajaci &c. quomodo exſiccet, 147
Salis armoniaci, 172 & 114
Venerea, 190
Uiridis Joh. Hartmanni, ibid.
Argentum vivum, v. Mercurius, 463
Ariſtoteles fuit balbus, 212
Armarium Paracelſi, 244
Arteriarum ſubſtantia eſt muſculoſa, 36
Arteriæ aortæ vulnus quomodo cognoſcatur, 362
Vulneris prognoſis, 364
Aſperæ Arteriæ Anatome, 346
Cartilagines, 347
Membranæ, ibid.
Venæ, ibid.
Uſus, 348
Aſperæ Arteriæ ulcera, 213
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 214
Juxta Authorem, ibid.
Vulnera, 350
Signa, ibid. & 362
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Hiſtoria, 351
Arteriæ crurales, 406
Artuum vulnera, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Atheroma quid, 10
Pultatio Latinis dicitur, ibid.
Quomodo producatur, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid. & ſeq.
Prognoſis, 11
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Vide Abſceſſus frigidi.
Atrophia, duobus modis producitur, 474 & ſeq.
Signa, 475
Auditus, quâ in parte auris fiat, 331
Quo medio fiat, ib.
Auditus gravis, 185
Signa, 186
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 187
Curatio, ibid.
Aurium anatome, 328
Muſculi, ibid.
Glandulæ, ibid.
Cavitates, 329
Oſſicula, ibid.
Auris Batava, 187
Aurium dolor, 179
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, 180
Aurium fluxus, 182
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Aurium Inflammatio, 77
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 78
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Aurium ſonitus, 183
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 184
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 185
Aurium ulcus, 180
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 181
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Aurium vulnera, 332
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 333
Aurium abſciſſio adulterorum & furum olim pœna & quare, 332
Hiſtoria ſuper his faceta, ibid.

B. Bal-

B.

Balbus fuit Ariſtoteles, 212
Balbuties, 211.
Signa, 212.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta authorem; ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; 213
Balſamus arſenici; 9
Proprietatis per infuſionem; 6
Proprietatis in lue ven. 449
Radicalis, 135 & 242
Balſami Vulnerarii, 247
Batrachos, v. Ranula, 72
Beliſarii ſtipem emendicantis dictum, 325
Bilis generatio juxta de le Boë Sylvium; 384
Rejicitur, ibid.
Uſus, 385
Blaſi quid à balbis differant; 212
Bocium; 87
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Quibuſdam in locis eſt morbus endemius, 88
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Brachii muſculi 397
Venæ, 400
Brachii fractura, 501
Curatio, ibid.
Bronchocele, v. Bocium, 87
Bubo ſimplex, 94
Tripliciter in inguinibus oritur. ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 95
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Bubo peſtilens, ibid.
Unde dictus, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Vulgares; ibid.
Juxta authorem, 96
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Antidotum antipeſtilentiale Authoris, ibid.
Bubo ſpurius ex lue ven. 446
Signa, ibid.
Cauſæ; ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Bubo venereus, 443
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 444.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta authorem; 445
Bubonocele v. Hernia, 100
Bufo ſalivâ vel urinâ tantùm venenatus eſt, 270
Ejus in Medicina uſus; ibid. & 271
Buganze v. Perniones, 124

C

Cachexia quî producatur; 475
Signa, ibid.
Caffeæ potus ulceroſis conducit; 138
Calamus ſcriptorius, 288
Calli deformitas; 498
Callus, 129
Signa, 130
Cauſæ juxta Galenicos ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Calor dicitur qualitas poſitiva; 147
Calor & ignis non differunt; ibid.
Caloris ſenſus quomodo producatur, 148
Calvaria, 285
Cambium, 135
Canalis biliarius, 384
Cancer, vel Carcinoma, quid; 16
Eſt vel non exulceratus, vel ulceratus; ib.
Unde dicatur, ibid.
Noli me tangere; quibuſdam dicitur, ibid.
In tres dividitur ſpecies, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 17
Inter quas vermiculi referuntur; ib.
Cauſæ juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 18
Curatio pluribus à Vulgaribus impletur indicationibus, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Vide Ulcus canceroſum; 170
Cancri fluviatiles aceto injecti efferveſcunt, 238
Canes linguâ vulnera ſua curant, 248
Canis rabidus quî cognoſcatur, 277
Capitis anatome; 284
Oſſa; 285
Suturæ, ibid.
Meninges; ib.
Vulnera, 289
Ea curandi ratio; 242
Capitis contuſio, 289
Signa, ibid.
Cauſæ; 290
Prognoſis, ib.
Curatio juxta Galenicos; ibid.
Juxta Authorem, 291
Capitis luxatio; 484
Cauſæ; ibid.
Signa, ibid.
Prognoſis, ib.
Curatio; ibid.
Carbo, unde dicatur, 12
Carbunculus, unde dicatur; ibid.
Vide Anthrax.
Caries ex lue ven. 448
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; 450
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Carpi muſculi; 398
Carpi diſtorſio; 496
Luxatio, 492
Signa; ibid.
Cauſæ; ibid.
Prognoſis, ibid.
Symptomata & eorum explicatio; 493
Curatio; ibid.
Cartilago mucronata, 355
Caſſiæ conſerva, 437
Cataplaſma dignoſcendæ Peſtis aptum; 16
Cerebellum, 287
Cerebrum, 286
Duplo cerebri habet homo quam bos. ibid.

Mares plus quam fœminæ cerebri habent, ib.
Ventriculi, ibid.
An in plenilunio plenum, in novilunio verò non, 310.
Cerebri fungi, 314
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 315
Cervicis uteri ulcera & Rhagades, 220
Signa, 221
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 222
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
China radix, 434
Ejus deſcriptio, ibid.
Virtutes ipſi tributæ, 435
Ejus decocta parandi modus, ibid.
Authoris de iis judicium, ibid.
Chirurgus ad primum vulneris intuitum quid animadvertere debeat, 261
Cibus quo ulceroſis utendum, 138
Qui vulneratis concedendus, 238
Cicatrices quandoque honeſtæ, quandoque non, 318 & ſeq.
Cicatrices quî deleri poſſint, 319 & ſeq.
Circoſele, 107
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 108
Ciſtis cholidocus, 384
Clavicula, 354
Claviculæ fractura, 500
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 501
Luxatio, 488
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Symptomata, ibid.
Curatio, ibid.
Clavus v. verruca, 58
Clavus, 129.
Signa, 130
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Clitoris, 221
Quædam fœminæ eâ coëunt, ibid.
Coccygis luxatio, 487
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Symptomata, ibid.
Curatio, ibid.
Colli anatome, 344
Etymon, ibid.
Ejus commenſuratione diſcognoſcitur virgo à compreſſa, ibid.
Uſus, ibid.
Muſculi, 345
Venæ, ibid.
Arteriæ, ibid.
Nervi, ibid.
Vertebræ, ibid. & ſeq.
Vulnera, 346
Eorum ſigna, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Columborum applicatio in bubone irridetur, 98
Columellæ exulceratio in lue ven. 455
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 456
Columellæ laxitas & inflammatio, 76.
Signa utriuſque, ibid.
Cauſæ utriuſque juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio laxitatis juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 77
Inflammationis juxta vulgares, 76
Juxta Authorem, 77
Conarion, 287
Condylomata ani, v. Ani condylomata, 116
Condylomata ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Contabeſcentia membrorum, 411
Signa, 412
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Contra-extenſio ad oſſis reductionem neceſſaria quid & quomodo peragatur, 483
Convulſivi motus oſſium luxationi ſupervenientes, unde oriantur, 484
Convulſio fracturæ ſuperveniens unde, 498
Cor, unde dictum, 357
Figura, 358
Subſtantia & parenchyma, ibid.
Partes, ibid.
Vulneratum quî cognoſcatur, & 237 & 362
Vulnerum ejus prognoſis, 363
Cor pilis quandoque hirſutum, 358
Cornua, 60.
Coryſa, 191
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Coſtæ & earum numerus, 288 & 354
Coſtarum fractura, 502
Cauſæ ibid.
Signa, 503
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Cranium, 285
Cranii fractura, cum Meningum & cerebri vulnere, 296
Rima, ibid.
Contuſio, ibid.
Depreſſio, 297
Sedes teli, ibid.
Contrafiſſura, ibid.

Non

Non admittitur, ibid.
Signa, 298
Varii modi eam explorandi; ibid. & ſeq.
Cauſæ, 300
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; 302
Juxta Authorem, 303
Terebratio periculoſiſſima, 305. & ſeq.
Crepitus luxationes concomitans, unde 484
Criſtæ Ani, v. Ani Criſtæ, 116
Criſtæ ex lue ven. 458.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulg. ibid.
Juxta Authorem; 459
Cruſta lactea, 175
Cubiti muſculi, 398
Cubiti fractura 501
Signa, ibid.
Curatio, 502
Ab humero luxatio; 491
Signa, ibid.
Curatio, ibid.
Curvatura oſſis fracturæ ſuperveniens unde, 498
Cuticula, 368
An ſit partibus corporis annumeranda, ibid.
Cutis, ibid.
Glandulæ, ibid.
Pori, 369
Arteriolæ, ibid.
Venæ, ibid.
Nervi, ibid.
Uſus, ibid.

D.

Decocta cum vino parandi ratio; 432 & ſeq.
Decocta non dantur exſiccantia, ibid.
Demoſthenes linguæ vitia quomodo correxerit. 212
Dentes, 339
Dentium color fœdus & ſordities, 205
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, 206
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Dentium dolor, 201
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Prognoſis, 202
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 203
In nonnullis eſt certiſſimum graviditatis ſignum, 204
Dentium mobilitas & caſus, 207
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Dentium ſtupor, 204
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 205
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Dentitio difficilis, 208
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 209
Curatio, ibid.
Derma, v. Cutis, 368
Diaphoreticum Paracelſi, 15
Diaphragmatis anatome, 355
Nomina, ibid.
Partes, ibid.
Uſus, 356
Vulnerati ſigna, 237 & 362
Prognoſis, 363
Diaſtaſis Antiquorum, 491
Digiti, 397
Digitorum muſculi, 399
Pedis muſculi, 403
Diploe, 285
Dolor malè dentibus adſcribitur, 201
Dolor fracturæ ſuperveniens unde, 498
Dolorum quinque ſpecies, 179
Dolores venerei, 460
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 461
Dorſi muſculi, 353
Vertebræ, 288. & 354.
Draco mitigatus, 466

E.

Ecchymoſis, quid, 34
Signa, ibid.
Cauſæ externæ & internæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 35.
Elephantia, 51
Elephantiaſis, unde dicta, ibidem
Signa, ibidem
Cauſa juxta vulgares eſt ſuccus melancholicus, ibid.
Cauſa juxta Authorem, 52
Prognoſis, ibidem
Eſt morbus contagioſus, ibidem
Curatio juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem, 53
Emplaſtrum de fuligine, 82
De Herba Thææ, 33
Magneticum, 82
Apoſtolicum Nicol. Alexandrini, 100
Schroderi ad Hernias, 103
Authoris ad rupturas, ibid.
De lapide calaminari, 151
Vulneraria, 249
Stictictum, ibid.
Oppodeldoch Paracelſi, ibid.
De Betonica, 293
De Gummi elemi, ibid.
Baſilicon majus Meſuæ, ibid.
Enterocele, 100
Signa, 101
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid. & ſeq.
Enteromphalon, 91
Signa, 92
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epidermis, 368
Epiglottis, 349
Epinyctis unde dicta, 43
Quid, ibid.
Signa, 44
Cauſæ juxta vulgares, ibid.

Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem 45
Epiplocele, 100.
Signa, 101.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid. & ſeq.
Epiplomphalos, 91
Signa, 92
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epiploon, 372
Epulis, 71
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 72
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Eryſipelas, variè appellatum, 25. & 154.
Diſtinguitur, 25.
Differt à Phlegmone, 154
Signa, 26
Cauſæ juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 27
Juxta Authorem, tribus perficitur indicationibus, ibid.
Sanguis leporis conducit, 29
Eſſeræ, quid 45
Differunt ab Epinyctide, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Eſtiomenos herpes, 29
Eunuchi infames, 112
Semen emittere poſſunt, ibid.
Eunuchi propter Regnum Dei, ibid.
Excrementa alvi qualia eſſe debeant, 141
Exomphalos 91
Exoſtoſis, 56.
Cauſæ, 57
Prognoſis, ibid.
Difficillimæ curationis ibid.
Extenſio ad oſſis reductionem neceſſaria quid & quomodo peragatur. 483
Extranea quomodo à Vulneribus extrahenda, 251
In extrahendis præcautiones adhibendæ, ibid.
Duplex modus extrahendi, ibid.
Exumbilicatio, 91

F.

Facies, 284
Unde dicta, 315
Faciei anatome, 315
Vulnera, 316
Signa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 317
Fæces alvinæ, ni debito tempore excernantur, coctionem interturbant, &c. 141
Falx, 286
Meſſoria, 287
Fauces, 340
Quid ſint propriè, ibid.
Earum uſus, ibid.
Favus, 175
Febris luxationibus ſuperveniens unde, 484
Fracturæ ſuperveniens unde, 498
Fel, 384
Uſus, 385
Fellis folliculus, v. folliculus fellis, 383
Femoris muſculi, 395
Femoris fractura, 504
Cauſæ, ibid.
Signa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid. & ſeq.
Luxatio, 493
Differentiæ, ibid.
Differentiarum ratio & cauſæ, 494
Signa, ibid.
Prognoſis, 495
Curatio, ibid.
Ficus, vide verruca penſilis, 58
Ficus ani v. ani fiſtula, 112
Ficus ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Fiſtula, quomodo à Sinu differat, 7.
Quid ſit ibid.
Duplicis eſt ſpeciei, 7.
Signa, ibid. & 8.
Methodus ejus cavitatem explorandi, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Fiſtula ani, v. ani fiſtula, 112
Fiſtula lachrymalis, v. Ægilops, 64
Signa, 65
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 66
Fiſtula ſacra, 288
Flatus an ſint cauſæ morborum, 183
Sunt duo in nobis, 184
Differunt à vaporibus, ibid.
Folliculus fellis, 383
Partes, ibid.
Uſus, 384
Fontanellæ in ulceribus inutiles, imo & noxiæ, 150
Formica. v. verruca, 58
V. Myrmecia, 126
Fractura in genere quid, 497
ſimplex quid, ibid.
complicata quid, 498
compoſita quid, ibid.
Fracturarum ſpecies variæ unde 497
Cauſæ, 498
Signa, ibid.
Symptomata ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio 499
Frigus eſt diaphoreticum in nobis, 32
Non eſt privatio, ſed ens, 147
Frigida quomodo calorem inducere poſſint, 148
Frons, 315
Furfuratio, 175
Furunculus, quid, 42.

Unde ſic dictus, 42
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenum; ibid.
Juxta Authorem, 43
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.

G.

GAnglion, varia ſortitur nomina; 56
Quid, ibid.
Signa; 57
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Gangræna, quid; 19
Quomodo à Sphacelo differat; ibid.
Signa, quæ pro cauſæ diverſitate variant. ib.
Monitum ſuper his ad Chirurgum, ibid.
Cauſæ, juxta Galeniſtas, 20
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio juxta vulgares, tribus indicationibus complectur, qua improbantur 21
Curatio juxta Authorem, 23
Si à nimia perfrigeratione; ibid.
Si à nimio calore, ibid.
Si à ſucci nutritii defectu, ibid.
Si ex ſanguinis & ſpirituum interceptione; 24
Si à veneno; ibid.
Si ex humorum malignorum affluxu, ibid.
An ignis actualis ad ſiſtendam gangrænam ſufficiat, 25
Gangræna luxationibus ſuperveniens; unde, 484
Fracturis ſuperveniens, unde, 498
Gargareon, v. Columella, 76
Gaudium ad valetudinis conſervationem confert, 145
Generatio ſponte viventium qui fiat; 161
Gingivæ, 340
Gingivarum exulceratio, 199
Signa; ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 200
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Glandula, 56
Differt à Ganglio; 57
Glandula pinealis; 287
Glandulæ renales; 393
Gonorrhæa, quid, 436
Ejus ſigna, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio juxta vulgares; 437
Juxta authorem; 438 & ſeq.
Grando, v. Hordeolum, 64
Guajacum, 431
Ejus natale ſolum; ibid.
Proceritas, folia & fructus; ibid.
Differt à buxo; ibid.
Vires ipſi tributæ; ibid.
Eligendi ratio, ibid.
Variæ parandi formulæ; 432
Decocta, ibid. & ſeq.
Oleum, 434
Gummi; ibid.
Authoris de eo judicium; 435
Gula, v. Oeſophagus; 351
Gummata ex lue ven. 469
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta authorem; 470
Gurgulio, v. columella, 76
Guſtus, qua in parte linguæ ejus fiat ſenſatio, 342
Qui fiat, 343
Gutta Roſacea, 69
Dicitur & rabioſa, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Gutturis tumor, v. Bocium, 87

H.

HÆmorragia narium, v. narium hæmorragia; 192
Hæmorragia vulnerum qui ſiſtatur, 252
Hæmorrhagia fracturæ ſuperveniens unde; 498
Hæmorrhoides Narium, v. Polypus; 66
Hepatis Anatome; 381
Duplicis mentio, 382
Deficientis exemplum; ibid.
Subſtantia, ibid.
Color, ibid.
Figura; ibid.
Membrana; ibid.
Magnitudo; ibid.
Pondus, ibid.
Humani ab illo brutorum differentia Primas tenet juxta Galenum, ibid.
Debito in ordine ponitur per Auth. ibid.
Uſus, ibid. & ſeq.
Hepatis vulnera; 386
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; 387
Herbæ vulnerariæ, 245
Hernia umbilici ab inteſtinis, v. Enteromphalon, 91
Ab omento, v. Epiplomphalon; ibid.
Ab aqua, v. Hydromphalon, 92
A flatu, v. Pneumætomphalon; 93
A carne, v. Sarcomphalos, ibid.
Herniæ inguinis, 100
Hernia veneris, v. Teſtium Tumores ex lue ven. 440
Herpes, Latinè, Serpigo, quid; 29
Quomodo ab Eryſipelate differat ibid.
Miliaris, quid; ibid.
Eſthiomenus, ibid.
Signa utriuſque, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas; ibid.
Juxta authorem; ibid.
Trium ſpecierum, ibid.
Prognoſis; 30
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, 31
Hippocratis Aphoriſma 50. libri 7. reducitur; 21
Aphoriſma; 21. libri 6. refellitur; 38
Aphoriſma, 24. libri 6. arguitur; 39
Hordeolum, quid; 64
Signa; ibid.

Cauſæ juxta vulgares, 64
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares ibid.
Juxta authorem, ibid.
Humeri muſculi, 397
Humeri luxatio 488
Signa ibid.
Cauſæ ibid.
Prognoſis ibid.
Symptomata ibid. & ſeq.
Humiditas vulgò dicitur qualitas poſitiva, 147
Quomodo definienda, ibid.
Hydroa, *vide* Sudamina, 55
Hydrocele, 104
Signa, ibid.
Quomodo à Sarcocele differat, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 105
Curatio, ibid.
Per acum laudatur, ibid.
Hydrocephalon, quid. 60
Signa, 60
Differentiæ, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 61
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Hydromphalon, 92
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 93
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Hydrophobiæ in demorſis à canibus cauſa, 278
Hiſtoriæ, 280 & ſeq.
Hydrops ſcrotti, v. Hydrocele, 104
Hydrops ſiccus, v. Pneumatomphalon, 93

I.

Ichor, quid. 132 & 134
Ichor è podice aliquando effluens quid ſit, 112
Ignis an venenum extinguat, 81
Ignis S. Antonii, 19
Ignis Perſicus, 12. & 81
Ignis Sylveſtris, v. Phlyctenæ, 54
Impetigo, quid. 53
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 54
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Impotentia ad motum fracturæ ſuperveniens unde 498
Inflammatio, Græcis Phlegmon, 2.
Quid, ibid.
Quotuplex apud vulgares, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ internæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Externæ, ibid.
Prognoſis, 3
Curatio juxta Galenicos, ibid
Juxta Authorem, ibid.
Perperam Phlogoſis dicitur, 2
Inſectorum generatio unde, 160 & ſeq.
Variæ opiniones, ibid.
Inſtrumentum trochleare, *vide* trochleare inſtrumentum 490
Intemperies calida; frigida, &c. Galeniſtarum irridentur, 147
Inteſtina, 375
Longitudo, ibid.
Subſtantia, ibid.
Uſus, 376
Tenuia, ibid.
Craſſa, ibid.
Inteſtinorum vulnera, 379
Signa ibid.
Cauſæ, 380
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 381
Ira ſanitati adverſatur, 145
An aliquem interimere poſſit, ibid.

L.

Labia, 338
Muſculi, ibid. & ſeq.
Labiorum uſus & præſagia, 215 & 338
Labiorum Rhagades & ulcera, 215
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 216
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Lac virgineum, 54
Lactis coagulatio, 90
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 91
Curatio, ibid.
Lac plurima mala ſugentibus infert, 197
Lapis medicamentoſus, ſeu ſalutis, 28
Laryngis anatome, 349
Muſculi, ibid.
Cartilagines, ibid.
Venæ, arteriæ, nervi, 350
Glandulæ, ibid.
S. Lazari morbus, 51
Vide Elephantiaſis.
Leontiaſis, 51
Vide Elephantiaſis.
Leporis pinguedo extranea à vulneribus extrahit, 251
Sanguis Eryſipelati conducit, 29
Lepra, quid, 49
Duplex Græcorum & Arabum, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 50
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Lepra Arabum, *vide* Elephantiaſis, 51
Lichen *vide* Impetigo, 53
Lienis anatome, 387
Tranſpoſitio, ibid.
Defectus, ibid.
Duplicis & triplicis exempla, ibid.
An ſit viſcus, ibid.
An eximi poſſit abſque animalis noxa ibid.
Figura, 388
Color, ibid.
Magnitudo, ibid.
Partes, ibid.
Officium, juxta quamplurimos, 389
Juxta Authorem, 390
Lienis vulnera, ibid.
Signa, ibid.

Cauſæ

Cauſæ, 390.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 391
Juxta Authorem, ibid.
Ligatura in vulneribus neceſſaria, 241
Legatura Beguini ad Hernias, 103
Lignum ſanctum, v. Guajacum. 431
Lingua, 341
Ejus arteriæ, ibid.
Nervi, ibid.
Membranæ, ibid.
Fibræ, ibid.
Muſculi, ibid. & ſeq.
Uſus, 342
Linguæ Tumor, 73
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 74
Linguâ quam loquerentur infâtes nullam edocti, 186
Hiſtoria ſuper hoc, ibid.
Linguæ frænum quomodo in infantibus præſcindendum, 213
Linguâ vulnera lingebant priſci homines 248
Lues Venerea, 414
Quid per eam intelligant Medici, ibid.
Ejus Nomina, ibid.
Quo tempore irrepſerit, 415.
An Medici ante annum 1494. de illa aliquid tradiderint, vel eam cognoverint, 417
Ejus diffuſionis per varias provincias ratio, 418
De ejus duratione ſcriptorum judicium, ibid.
De ejus Eſſentia variæ opiniones, 419
Authoris ſententia, 423
Qui propagetur, ibid. & ſeq.
Cur hæc lues ubi primùm innotuit ſæviſſima fuerit, 424
Cur aliquando poſt unum aliquando poſt plures congreſſus manifeſtetur, 425
An vir & mulier non infecti inficere poſſint, ib.
Ejus Sedis variæ opiniones, ibid.
Authoris ſententia, 427
Ejus Signa, ibid.
Præſagia, 428
Curatio juxta Vulgares triplici perficitur indicatione, 429
1°. Phlebotomiâ, omnimodâ, quæ minus probatur, ibid.
2°. Purgatione quadam generali quæ minus ad ſcopum, 430
3°. Lignis & radicibus, de quibus ſuum interponit Author judicium, 431 & ſeq.
Juxta Authorem curatur mercurialibus, 436
De modo ab ea ſe præſervandi, 479
Lumborum muſculi, 353
Lumbrici quomodo in humano generentur corpore, 162
Lupia, 56
Cauſæ, 57
Prognoſis, ibid.
Difficilis eſt curationis, ibid.
Vide Ganglion.
Lupus, tuor, quid & unde dicatur, 16. 133. 170. & ſeq.
Luxatio in genere quid, 481
Luxationum Curatio plures requirit cognitiones, ib.
Luxationum in genere differentiæ, ibid.
Cauſæ, 482
Signa à cauſâ externâ, ibid.
Signa à cauſâ internâ, ibid.
Signa differentiarum, ibid.
Symptomata, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Luxationum in gener differentiæ unde oriantur, 481 & ſeq.
Luxatio ſimplex quid, 482
Luxatio compoſita quid, ibid.
Luxatio complicata quid, ibid.
Lympha, quid 393
Lympha, quibus partibus conſtet, 40

M.

Machina Authoris ad humerum luxatum reducendum, 490
Magati vulnera tractandi methodus, 243 & ſeq.
Magnes arſenicalis, 99
Mammæ variæ magnitudinis, 217
Mammarum inflammatio, 89
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 90
Mammillarum ulcera, 217
Signa, 218
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Manus anatome, 396
Muſculi, 397
Oſſa, 399 & ſeq.
Arteriæ, 400
Venæ, ibid.
Marcor, 472
Maraſmus eſt triplex, ibid.
Signa Maraſmi, 475
A lue venerea, ibid.
A læſione ſubſtantiæ membri, ibid.
A ventriculo, ibid.
Inteſtinorum, ibid.
Lienis, ibid.
Hepatici, 476
Renum, ibid.
Pulmonis, ibid.
Cordis, ibid.
Cerebri, ibid.
Ab externis, ibid.
Mares plus cerebri habent quam fœminæ, 286
Matrimonium certum & infallibile libidinis remedium, 112
Matrix, v. uteri ulcera, 223
Maxillæ, 339
Superioris uſus, ibid.
Oſſa, ibid.
Maxillæ, 338
Muſculi, 339
Maxillæ inferioris fractura, 503
Cauſæ, ibid.
Signa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 504
Maxillæ inferioris luxatio, 485
Differentiæ, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Symptomata, ibid.
Curatio, ibid.
Mediaſtinum, 356
Medicamentum purgans inflammationibus noxium, 4
Medicamenta vulnera mundificantia, 248
Medicamentorum delectus habendus in vulnerum curatione, 250
Quomodo eorum vis ad partem affectam ſine alteratione pervenire poſſit, 313
An ſemper in itinere eorum vis obtundatur, ib.
In medicaſtros ſcommma, 304

Turba Medicorum Cæſarem perdidit, 306
Medici divinæ ultionis executores, 430
Medullæ ſpinalis vulnus quomodo cognoſcatur, 237
Medulla oblongata & ſpinalis, 288
Melagium, 134
Melancholia, *Humore melancholico*, 56
Vide Ganglion.
Meliceris, quid. 10
Signa, ibidem
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 11
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Vide Abſceſſus frigidi.
Membra abſciſſa reſtitui non poſſunt, 333
Membranæ, 370
Membrana carnoſa, ibidem
Uſus, ibid.
Membrana muſculorum, ibid.
Uſus, ib.
Mentula, v. Penis, 225
Craſſa Meninx, vel dura Mater, 285
Tenuis Meninx, vel pia mater, 286
Mercurius quid ſit, 463
De ejus qualitatibus diſcrepantes Scriptorum opiniones, ibid.
An ſit venenum nec ne, ibidem
Eſt luis venereæ antidotum, 464
Obſervationes Authoris in illum, ibid.
Ejus præparationes, ibid. & ſeq.
Mercurius in cinnabarim converſus in priſtinum mercurium reduci poteſt. 466
Manifeſta actione luem exterminat, ibid.
Ejus variæ præparationes, ibid.
Ejus fumi energia, 467
Mercurius dulcis, 466
Meſenterium, 378
Migliarine, *vide* Sudamina, 55
Mœſtitia valetudini officit, 145
Mora ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Morbi eſſentia in quo conſiſtat, 421
Morbus quomodo in ſano corpore accidat, ibid.
Morphæa, 70
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Motus utilitates, 139
Quomodo ex eo corpus incaleſcat, 140
Muſculi Brachii, 397
Carpi, 398
Cubiti, ibid.
Digitorum, 399
Femoris, 402
Humeri, 397
Intercoſtales, 354
Pedis, 403
Pollicis, 399
Radii, 398
Tibiæ, 402
Imi ventris, 370 & ſeq.
Volæ Manus, 398
Myrmecia, vid. verruca, 58
Myrmecia, 126
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 127
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio ibid.
Myrmecia ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 459

N.

NApta, Natta, & Nata, v. Teſtudo, 62
Narium ulcus, 188
Signa, 189
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ib.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 190
Narium ulcus ex lue ven. 451
Signa, 452
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Narium Sarcoma, 66
Differt à Polypo, ibid.
Signa, 67
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 68
Narium hæmorrhagia, 192
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 193
Prognoſis, ib.
Curatio juxta vulgares, 194
Juxta Authorem, 195 & ſeq.
Naſcentia ex ſe vel ſpontè, variæ de iis opiniones, 159 & ſeq.
Naſi Anatome, 333
Muſculi, ibid.
Oſſa, ibid.
Cartilagines, ibid.
Nervi, ibid.
Externi uſus, ibid.
Vulnera, 336
Signa, 337
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ib.
Curatio, ibid.
Naſus quam maximè pulchritudini confert, 336
An ex ejus magnitudine de membri genitali mole judicari poſſit, 337
Naſum ſibi abſciderunt virgines Anglæ ne ſuæ pudicitiæ vis inferretur, ibid.
Naſi abſciſſio pœna olim adulterorum, ibid.
Naſus amputatus an refigi poſſit, ibid.
Hiſtoria, ibid.
Naſutos Heliogabalus congregavit laſciviæ ſocios, ibid.
Natura influens, 473
Inſita, ibid.
Necroſis, 20
Nervorum ſeptem paria, 288 & ſeq.
Conjugationes, ibid.
Vulnera, 407
Signa,

Signa, 408
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, cautiones in ea adhibendæ, 409
Juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Nodus, 56
An curari poſſint, 57
Vide Ganglion.
Noli me tangere, quid & unde dicatur, 16 & 170
Noli me tangere, v. Gutta roſacea, 172 & 69
Nomodes, 133

O.

OEdema, quid. 39
Duplex, ibid.
Signa, 40
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Juxta recentiores, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 41
Juxta Authorem, 42
Occiput, 284
Oculorum anatome, 320
Muſculi, 321
Nervi, ibid.
Membranæ, ibid.
Humores, 322
Vulnera, 325
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 326
Odores quid ſint, 336
Oeſophagi Anatome, 351
Venæ, arteriæ, glandulæ, muſculi, ibid.
Uſus, ibid.
Oeſophagi ulcus, 213
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 214
Juxta authorem, ibid.
Oeſophagi vulnera, 352
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Olfactus, in qua naſi parte fiat variæ Philoſophorum opiniones, 334
Omoplatæ, 355
Ompholocele, v. Exomphalos, 91
Oleum Apparicis, 295
Oleum Bufonum, 271 & 178
Myrrhæ, 220
Olea vulneraria, 247
Omentum, 372
Varia nomina, ibid.
Uſus, ibid.
Opium ab Aphris nonnullis devoratur, 142
Oppodeldoch Paracelſi, 249
Oris anatome, 338
Oris ulcera, v. Aphthæ, 196
Oris ulcera ex lue ven. 453
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 454
Juxta Authorem, ibid.
Oſcheocele, v. Hernia, 100
Os hyoides, 340
Oſſa femoris & cruris, 404
Oſſa ſeſamoidea, 405
Oſſis luxati in ſuam cavitatem reductio quomodo fiat, 483
Oſſis luxati reductionem quæ impediunt, 483
Oſſa reducta quomodo continenda, 483
Oſſium luxatorum reductio plura requirit, 483
Oſſis cancer, vel Sphaceliſmus, v. Spina ventoſa, 127
Oſſium corroſio ex lue ven. 470
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 471
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid. & ſeq.
Otalgia, v. Aurium dolor, 179
Ova, animalis animam continent, 159
Ovipara quomodo à viviparis differant, ibid.
Ozæna, 188
Signa, 189
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 190

P.

PAdarthrocace, v. Spina ventoſa, 127
Palatum, 340
Panaritium, v. Paronychia, 121
Pancreas, 378
Ductus Wirtzungii, ibid.
Uſus, 379
Panniculus carnoſus, v. Membrana carnoſa, 370
Papillarum fiſſuræ, 219
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 220
Curatio, ibid.
Papillarum ulcera, 217
Signa, 218
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulg. ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Paracelſi Armarium, 244
Diaphoreticum, 15
Oppodeldoch, 244
Paralyſis fracturæ ſuperveniens unde, 498
Pariſthmia, v. Tonſillarum Tumor, 74
Paronychia, 121
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 122
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid. & ſeq.
Parotides, 79
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 82
Parulis, 71
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 72
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.

Pedis diſtorſio, 496
Curatio, ibid.
Luxatio, ibid.
Curatio, ibid.
Pelioma, 34
Pelvis, 287
Penis etymon, 225
Varia nomina, ibid.
Deſcriptio, 226
Penis carunculæ ex lue ven. 441
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 442
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Penis ulcera, 225
Signa, 227
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 228
Penis cerebri, 287
Pericardium, 356
Ejus tumor aquoſus, 357
Unde oriatur, ibid.
Vulnerum ejus prognoſis, 363
Pericranii vulnera, 292
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 293
Juxta Authorem, ibid.
Perinæi ulcus, 234
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Perioſtium, 284
Peritonæum, 371
Figura, ibid.
Uſus, 372
Perniones, unde dictæ, 124
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 125
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Pes, ejus anatome, 401
Muſculi, 402
Oſſa, 404
Venæ 406
Arteriæ, ibid.
Pedis ulcus, 234
Peſtis, an ſit nec-ne ex inſpectione bubonis cognoſcendi ratio, 16
Phagedæna, 133
Phlebotomia an amplo vel anguſto foramine celebranda, 194
Phlegmon, *vide* Inflammatio. ibid.
Phlyctenæ, vel Phlyctides, 54
Signa, 55
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Phthiſis qui fiat, 475
Signa, ibid.
Phygethlon, 100
Differt à bubone, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Phyma, 99
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 100
Curatio, ibid.
Pilaris morbus, 218
Non ex pilis deglutitis naſcitur, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Pinguedo, 369
An ſit pars corporis, ibid.
Ejus venæ & glandulæ, ibid. & ſeq.
Uſus, 370
Pinguedo leporis extranea à vulneribus extrahit, 251
Pinnula, v. Pterigium, 123
Pleura, 356
Plexus choroides, 287
Pneumatocele, 106
Signa ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 107
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Pneumatomphalon, 93
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Curatio, ibid.
Pollex, 399
Polypus, 66
Unde dictus, ibid.
Signa, 67
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 67
Juxta Authorem, 68
Poppeæ dictum ſalax, 110
Porri, 58
Porrigo, 175
Porus biliarius, 384
Potiones vulnerariæ, 244
Earum operationes, 312
Earum delectus habendus, 313
Potus ulceroſis præſcriptus, 138
Vulneratis concedendus, 238
Præputium, 226
Præputii ulcera ex lue ven. 449
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 450
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares ibid.
Juxta authorem, ibid.
Priapiſmus, 109
Unde dictus, ibid.
Signa, 110
Cauſæ juxta Galenum & vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Curatio juxta vulgares, 111
Juxta Authorem, 112
Proceſſus mammillares, 287

Vermi formes, ibid.
Pruritus fracturæ ſuperveniens unde, 498
Pſoræ, *vide* Scabies, 46
Pterigium, *vide* Unguium Pterigium, 123
Pullorum in bubone applicatio irridetur; 98
Pulmo, 360
Figura, ibid.
Subſtantia, ibid.
Vulneratus, qui cognoſcatur, 362
Vulnerum ejus prognoſis, 363
Pulmones habent ex piſcibus Delphines Phoces, & omne cetaceum genus, 347
Pulvis Meſues ad caſum, 34
Pulvis ſanguinem purgans, 70
Pulveres vulnerarii, 250
Pus, quid. 132 & 134
Puſtulæ, 70
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Puſtulæ ex lue ven. 447
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 448
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Pylorus, 373

Q.

QUalitates primæ Galeniſtarum deridentur, 146
Quies utilis ulceroſis, 140

R.

RAbie non ſoli canes, ſed & aliæ brutæ corripiuntur, 279
Rabies in alios inſinuari poteſt; 280
Radii muſculi; 387
Radii luxatio 491
Ramex v. Hernia, 100
Ranarum propagatio, 162
Ranula, 72
Signa; ibid.
Cauſæ juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 73
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Renum Anatome; 391
Actio, 392
Repletio corpus alterat, 142
Reſpiratio, quomodo fiat, 347
Rete mirabile, 287
Rex Galliæ Strumas attactu eliminat; 86
Rhabarbari eſſentia, 477
Rhagades Cervicis uteri, 220
Labiorum; 215
Rhagades ex lue ven. 457
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; 458
Ros corporum animatorum; 135
Roſeolæ unde dictæ, 125
Quomodo à paronychiis differant, 126
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos; ibid.
Juxta Authorem; ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Roſeolæ ſaltantes 44
Rotulæ fractura; 505
Cauſæ, ibid.
Signa, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio, ibid.
Luxatio, 495
Curatio; 496
Ruptura, v. Hernia. 190

S.

SAhafati, v. tinea; 175
Salis Armoniaci conficiendi ratio; 459
Salis Armoniaci laus, ibid.
Salia ulcerum cauſæ; 135
Salſaparilla, 434
Unde advehatur; ibid.
Optimæ notæ, ibid.
Qualitates ipſi tributæ; ibid.
Præparationes variæ; ibid.
Authoris de ejus virtutibus judicium; ibid.
Sanguinis miſſio in inflammationibus cum febre periculoſiſſima; 4 & 8.
Sanguinem quatuor de cauſis mittunt vulgares, 4
Confutantur, ibid.
Sanguinis motus decies celerior per arterias quàm per venas, 36
Sanguinis miſſio an amplo vel anguſto foramine celebranda, 194
Sanguis vulnerum qui ſiſtatur, 252
Sanguinis per cordis ventriculos motus 348
Sanguis leporis Eryſipelati conducit; 29
Sanies, quid. 132 & 134
Sapor, 345
Sapphirus Anthracibus confert; 16
Sarcocele; 106
Signa; ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis; ibid.
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Sarcoma Narium; v. narium ſarcoma; 66
Sarcomphalon, 93
Signa, ibid.
Cauſæ, 94
Prognoſis; ibid.
Curatio; ibid.
Sathin, penem Veteres appellabant; 110
Satyriaſis, ibid.
Unde dicta; ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis; 111
Curatio juxta vulgares; ibid.
Satyriaſis, v. Elephantiaſis; 51
Scabies, quid. 46
Peculiaris ſpeciei; ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares; ibid.
Juxta Authorem; 46
Quæ vindicantur; ibid.
Prognoſis, 47
Curatio juxta vulgares; ibid.
Juxta authorem, 48
Volatica quo pacto curetur; 49
Scapulæ; 355

Muſculi, 353
Scirrhus, quid. 31
Variè dividitur, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Platerum, 32
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulg. ibid.
Juxta Authorem, 33
Emplaſtrum Dolæi de Herba Theæ, ibid.
Miſtura Authoris ad ſcirrhum, 34
Sclopetorum vulnera, 262
Scorpionis venenum & utilitates, 271
Scrophulæ v. Strumæ, 82
Scroti Deſcriptio anatomica, 232
Scroti inflammatio, 108
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 109
Scroti Exulceratio & ulcus, 232
Signa, 233
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Sectica varia ad abſceſſus aperiendos, 6
Modus iis utendi, ibid.
Sectio quare adhibeatur in abſceſſibus pure confecto, 5
Quibus in partibus facienda ſit in longum & in quibus transverſum, ibid.
Cautiones in ſectione obſervandæ, ibid.
Senſus venereus adducitur, 228
Senſationes tactus qui fiant, 401
Septalii vulnera tractandi methodus, 243
Septum lucidum, 287
Serum duplici modo evacuatur, 393
Setole, vide Vari.
Sex res nonnaturales in ulceroſis, 137
Sex res nonnaturales in vulneratis, 238
Siccitas, quid. 147
Quomodo in corpore contingat per uſum aquarum decoctionis guajaci, ſalſæ, &c. ibid.
Sideratio, 19
Sinonia, vel Sinovia, 4
Ejus fluxus & congeſtio, 254
Sinus quid ſit, 6
A Fiſtula differt, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 7
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, quæ nec ferro nec igne indiget. ibid.
Somnus, ejus utilitates, 138
Cur nonnullis animalibus longiſſimus, ibid.
Ejus cauſæ, ibid. & ſeq.
Ulceroſis confert, 139
Vulneratis ſalubris, 239
Sonus in quo conſiſtat, 331
Sordes quid. 132, & 134
Speculum, 287
Spina ventoſa, 127
Varia nomina, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 128
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 129
Sphacelus, quid. 19
Quomodo à Gangræna differat, ibid. & ſeq.
Signa quæ pro cauſæ diverſitate variant, ibid.
Monitum ſuper his ad Chirurgos, ibid.
Prognoſis, 20
In Aphoriſma Hippocratis, de Cerebro ſphacelato, animadverſio, 21
An curari poſſit, 25
Spiritus animales quomodo coërceantur in ſomno, 138
Spirone, v. Perniones, 124
Spiritus Matricalis Dolæi, 35
Spiritus vini eſt maximè refrigerans, 28
Steatoma, quid. 10
Quomodo à ſtruma differat, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 11
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Vide Abſceſſus frigidi.
Sternum, 353 & 355
Sterni fractura 504
Signa, ibid.
Curatio, ibid.
Stigmata, 34
Stomachus,
Strumæ, 82
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 85
Magica, 86
Septimus continuo ordine natus filius cujuſcumque matris ſtrumas ſanare valet, &c. ibid.
An Galliæ Reges attactu illas ſanent, ibid.
Sudamina, quid. 55
Signa, 56
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Sudor quando ſalubris, 141
Sudoris & urinæ eadem eſt materia remota, 392
Surdi à nativitate cur muti, 185
Surditas, ibid.
Signa, 186
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 187
Curatio, ibid.
Suturæ cranii, 285
Sutura quæ acu fit, omnino improbatur, 241 & 317
Sutura per gluten optima, 317
Symbolum debet intercedere inter corpora ad hoc ut inter ea fiat actio vel motus, 424
Sinciput, 284
Synovia quid, 481
Origo, ibid.
Uſus, ibid.
Syrones, quomodo in nobis producantur, 162
Syrupus de ſymphito Fernelii, 296

T.

Tabacum Indi devorant, 142
Tabes ex lue venerea, 472

Ejus

Tabes Ejus ſynonima nomina, ibid.
Signa tabis in genere, 375
Curatio in genere, 476 & ſeq.
Tabis cerebri ſigna, 476
Curatio, 477
Cordis ſigna, 476
Curatio, 477
Ab externis ſigna, 476
Curatio, 477 & ſeq.
Hepatic. ſigna, 476
Curatio, 477
Tabis Inteſtinorum ſigna, 475
Curatio, 476
A læſione ſubſtantiæ membrorum ſigna, 475
Curatio, 476
Lienis ſigna, 475
Curatio, 476
A lue venerea ſigna, 475
Curatio juxta vulgares, 478
Juxta Authorem, ibid.
Pulmonis ſigna, 476
Curatio, 477
Renum ſigna, 476
Curatio, 477
A ventriculo ſigna, 475
Curatio, 476
Talpa, v. Teſtudo, 62
Telorum à vulneribus extractio fit duobus modis, 251
Tempora, 284
Terebratio cranii periculoſiſſima, 305 & ſeq.
Terminthus quid, 43
Terra ſancta quare citò cadeverum carnes conſumat, 459
Teſtes cerebri, 287
Teſtium Tumores, 104
Horum ſex ſpecies, ibid.
Inflammatio, 108
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 109
Teſtium Tumor ex lue ven. 440
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 441
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Teſtudo, variis inſignitur nominibus, 62
Quid, 62
Signa, 63
Cauſæ juxta vulgares, ibid
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Theæ potus ulceroſis conducit, 138
Vulneratis ſalubris, 239
Thoracis anatome, 352
Muſculi, 353
Oſſa, 354
Vulnera, 361
Signa, 237 & 361
Cauſæ, 363
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 364
Juxta Authorem, 366
Thymion vel Thymum, v. verruca, 58
Thymus, v. verruca penſilis, ibid.
Thymi ani, v. Ani thymi, 116
Thymi ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Thymus pars Thoracis mediaſtino adnaſcens, 356
Tibiæ muſculi,
Tibiæ fractura, 505
Cauſæ, ibid. & ſeq.
Curatio, 506
Luxatio, 495
Curatio, 496
Tibiarum ulcus, 234
Curatio juxta vulgares, 235
Juxta authorem, ibid.
Timor inſignes in corpore mutationes efficit, 145
Hiſtoria, ibid.
Tinctura Euphorbii, 169
Tinea, 175
Differt à porrigine, achoribus, cruſtæ lactea & favo, ibid.
Sahafati, ab Arabibus dicta, 176
Sex ſpecies juxta Gregarios, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 177
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 178
Tonſillarum Tumor & Inflammatio, 74
Signa, 75
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. ibid.
Juxta authorem, ibid. & ſeq.
Tonſillarum ulcus, 210
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 211.
Tonſillarum ulcera ex lue ven. 454
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 455
Juxta Authorem, ibid.
Topinaria, v. Talpa, 62
Tortura noctis, v. dolores Venerei, 460
Tranſpiratio inſenſilis, 393
Quomodo fiat, ibid.
Trochleare inſtrumentum, 490
Tumores ſunt in triplici differentia, 1
A Græcis & Arabibus Apoſtemata vocitantur, ibid.
Tumoris præter naturam definitio, ibid.
Tumorum p. n. ſeptem differentiæ vel diſtinctiones, ibid.
Tumor linguæ, v. linguæ tumor, 73
Turpetum minerale, 467

V.

VAri, 71
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.

Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Varices, quid, 38
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta Galenum, ibid
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 39
Juxta Authorem, ib.
Vena cava, vulnerata quomodo cognoſcatur, 362
Vulneris prognoſis, 364
Venena innocuè comedebat Mithridates, 142
Venenata vulnera quomodo cognoſcantur, 237
Venereis uſus moderatus valetudini confert, 142
Immoderatus officit, 143
Vulneratis noxium, 239
Palæſtra quo tempore ineunda, 143 & ſeq.
Quo ſitu decurrenda, ibid.
Antidota, 144
Veneris ſenſus, 228
Imi Ventris Anatome, 367
Cuticula, 368
Cutis, ibid.
Pinguedo, 369
Membranæ, 370
Muſculi, ibid.
Eorum quinque paria, ibid. & ſeq.
Peritonæum, 371
Omentum, 372
Ventriculi actio quî perficiatur, 385
Ventriculi Anatome, 372
Situs, ibid.
Figura, ibid.
Magnitudo, ibid.
Membranæ, ibid
Orificia, 373
Nervi, ibid.
Arteriæ, ib.
Venæ, ib.
Uſus, ib.
An inſit ſuccus acidus, ib.
Vulnera, 374
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ib.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 375
Ventriculi cerebri, 286
Tres Ventriculos cordes an habeant quædam animalia, 347
Vermiculi an cancris inſint, 17
Vermis terreſtris paronychiæ confert. 122 & ſeq.
Vermes quomodo in nobis generentur, 162
Verrucæ quid, 58
Variæ ſpecies, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 59
Juxta Authorem, ibid.
Verrucæ ex lue ven. 458
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 459
Verrucæ penſiles, 58
Vertebræ, 288 & 354
Vertebrarum luxatio, 486
Signa, ibid.
Prognoſis, ib.
Curatio, 487
Vertex, 284
Veſicula cryſtallina ex lue ven. 450
Veſicula fellis, 384
Veſicæ Anatome, 391 & 394
Vulnera, 394
Signa, ibid.
Cauſæ, 395
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 396
Veſicæ, *vide* Phlyctenæ.
Vibices quid, 34
Vigiliæ nimiæ incommoda, 139
Vinum multis particulis ſalinis ſcatet, 135
Quando vulneratis concedendum, 238
Viperæ non ſunt venenatæ, 269
Solummodo earum ſaliva, 273
Viperarum utilitates, 269 & ſeq.
Viperarum jura conficiendi modus, 50
Virgines explorandi modus, 344
Virus, 134
Viſio, quî fiat, variæ opiniones, 322
Vita, in quo conſiſtat, 421 & ſeq.
Vitranella, *vide* Sudamina.
Vitriolum, anodynum & cur, 3
Viviparorum propagatio, 159 & ſeq.
Ulcus, quid ſit, 131
Quomodo à vulnere differat, ibid.
Subjectum, 132
Differentiæ quinque, ibid.
Accidentia, ibid.
Species, ibid.
Cauſæ occaſionales, 133
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 134
Juxta Authorem, ibid. & ſeq.
Externæ, 136
Prognoſis, ibid.
Ulcus ſimplex, 145
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus cacoëte, *vide* ulcus Dyſepulotum, 173
Ulcus canceroſum, 170
Vide Cancer, 16
Signa, 171
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 172
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid. & ſeq.
Ulcus cum carnis excreſcentia, 170
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus Chironium unde dictum, 174
Ulcus Dyſepulotum, 173
Signa, 174
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 175
Ulcus cum Eryſepelate, 154
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenum, ibid.

Ulcus Juxta Authorem, 155
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 156
Sanguinis miſſio nullatenus præſtat, ibid.
Ulcus fiſtuloſum, 166
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus cum humorum affluxu, 150
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 151
Ulcus cum inflammatione, ibid.
Signa, 152
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 153
Curatio juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid. & ſeq.
Ulcus cum Intemperie, 146
Signa, 148
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 149
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus cum labiis calloſis, 163
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid
Curatio juxta vulgares, 164
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus œdematoſum, 157
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, 158
Ulcus cum Oſſis carie, 168
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 169
Juxta Authorem, ib.
Ulcus ſinuoſum, 164
Signa, ibid.
Cauſæ apud Galeniſtas, ibid.
Juxta Authorem, ibidem
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, 165
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus ſordidum, 158
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, 159
Juxta Authorem, ib.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Ulcus Telephium, *vide* ulcus Dyſepuloton, 173
Ulcus verminoſum, 159
Signa, ibid.
Cauſæ juxta varios, ibid. & ſeq.
Juxta Authorem, 161
Prognoſis, 163
Curatio juxta Galeniſtas, ib.
Juxta Authorem, ibid.
Ulcera per univerſam cutem ex lue ven. 451
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem, ibid.
Unguium Pterigium, 123
Signa, ibidem
Cauſæ, ib.
Prognoſis, 124
Curatio, ibid.
Unguentum de Cynogloſſo, 35
Unguentum Hartmanni ad varices, 39
Unguentum pro ſcabie, 48
De minio camphoratum, 151
Unguenta vulneraria, 246
Volæ manus muſculi, 398
Volatile agens ſupra fixum fixatur, 424
Vox & locutio differunt, 186
Voces articulatæ ſunt ſigna ex inſtituto, ibid.
Ureteres, 393
Urina non retinenda, 141
Naturalis conditiones, ib.
Ejus viæ, ibid.
Et ſudor conveniunt in materia remota, 392
Urinatores, cur tamdiu in aqua ſine reſpiratione vivant, 148 & ſeq.
Uteri varia nomina, 223
Deſcriptio, ibid.
Uteri deſcriptio, 119
Uteri Procidentia, 118
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem, 119
Prognoſis, ibidem
Curatio, ib. & ſeq.
Uteri ulcera, 223
Signa, 224
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ib.
Prognoſis, ib.
Juxta Authorem, 225
Curatio juxta vulgares, ibid.
Vulnerati an ſanguine minui & purgari debeant, 253
Vulneratorum convulſio, 259
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibidem
Juxta Authorem, ib.
Prognoſis, ibidem
Curatio, 260
Vulneratorum febris, 257
Signa, ibid.
Cauſæ, ib.
Prognoſis, ib.
Curatio, ib.
Vulneratorum phrenitis, 258
Signa, ib.
Cauſæ juxta Humoriſtas, ibid.
Juxta Authorem, ib.
Prognoſis, ib.
Curatio juxta vulgares, ib.
Juxta Authorem, 259
Vulnus quid ſit, 235
Definitio Galeni rejicitur, ibid.
Authoris, 236
Cauſæ & differentiæ, ibid.
Signa & prognoſes, 237

Vulnus inſpiciens primò Chirurgus quid animadvertere debeat, 261
Vulnera venenata quomodò cognoſcantur, 237
Vulnus an ſit lethale per ſe vel per accidens judicatu per difficile, ibid.
Curatio, juxta Veteres, 239
Methodus vulgarium, ibid.
Suendi & ligandi ratio, 241
Methodus Authoris, ibid. & ſeq.
Vulnus an ſingulis diebus vel rarius abſtergi debeat, 243
Vulnerum dolor & formicatio, 255
Cauſæ, ibid
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 256
Vulnerum inflammatio & Eryſipelas, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Vulnerum ſanguinis fluxus, 260 & ſeq.
Vulnera ex morſu canis rabidi, 277
Signa, ibid.
Cauſæ ſequentium Symptomatum juxta vulgares, 278
Juxta Authorem, 279
Prognoſis, 280
Curatio, 282
Ad hoc ad Templum, S. Viti plures confugiunt, 283
Authoris ſuper hoc conſiderationes, ibid.
Vulnera ex morſu venenato, 268
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid. & ſeq.
Prognoſis, 274
Curatio, 275 & ſeq.
Vulnera ſclopetorum, 262
An ſint venenata differitur, ibid. & ſeq.
Signa, 265
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 266
Juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Vulnera telorum venenatorum, 261
Signa, 262
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Vulnera pertinacia, 411
Vulnera contabeſcentiam membris inducentia, ib.
Vulva cerebri, 287
Uvula, 340
Varia nomina & uſus, ibid.
Uvula, v. Columellæ laxitas, 76

Z.

Zirbatis, *vide* Hernia, 100

F I N I S.

CELEBERRIMORUM VIRORUM

APOLOGIÆ

PRO

R. D. CAROLO MUSITANO

ADVERSUS

PETRUM ANTONIUM DE MARTINO,

Medicum Geoſonenſem,

Qui

TRUTINAM MEDICAM

Anno 1688. *Venetiis typis editam*,

Quâ

Harveana Sanguinis Circulatio, aliæque Recentiorum Medicorum Sententiæ ſtatuminantur, temerè, & ineptè impugnare auſus eſt.

Ad Nobiliſſimum, Excellentiſſimum, & Experientiſſimum Dominum

JOANNEM BAPTISTAM VULPINUM ASTENSEM

Celeberrimum Medicinæ Profeſſorem.

ALIENIS præjudiciis uſque in hanc ætatem medentes emancipati fuêre, & aliena dogmata ſuperſtitiosè coluerunt; exiſtimabant enim conſuetam medendi methodum non, niſi temerario auſu, & ſacrilego ore à fundamentis everti poſſe. Tanquam hæreticus litterarius citra appellationem mulctatur, qui pro infallibilibus articulis antiquariam non profitetur doctrinam. Sunt iſti medici antiquarii Palladis, pſitacis haud aſſimiles, qui verbum proferre ignorant, quod à decrepito Galeno non hauſerunt, undè nec quatuor verba unà conſuêre ſciunt, eſto Demoſthenis potiantur acu, ni filum à rancidis Galeni documentis mutuentur, & cum propriâ careant doctrinâ; antiquariâ amiciuntur. Phlebotomandi ſupplicium ad Romanorum ultionem à Galeni garrullitate in medicinam intruſum fuit, cum aliis non potirentur armis Graij; hoc piaculum per traducem, quaſi per veneficium, omnes Mundi plagas ſceleravit Galenus. Quantùm potuit una Galeni verſutia hoc exitiale venenum per omnes oras propagare! Hinc phlebotomandi libertatem apud medicorum ſynagogam adeò invaluiſſe factum eſt, ut eam reſpuere, nonniſi maximum eſſet ſcelus, & tamen hæc parentes filiis, ſorores fratribus, uxoreſque maritis in floridâ viduavit ætate! Nec proindè reſipiſcunt, nec admoneri volunt vulgares. Quotidiè occiſorum ſanguis incaſsùm clamitabat ante thronum DEI; *Vindica, Domine, ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt*, qui tandem clamor ſuperos penetravit polos, & te, Peritiſſime *Vulpine*, ut vulpinâ dexteritate, & ſagacitate tuâ ſanguinarios deprimeres medicos, vel ut ſaltem mitiori phlebotomo, ubi par eſt, phlebotomia celebretur, deſtinavit miſeratione motus Apollo. Publici juris libellum proprio Marte typis deprompſiſti, cujus titulus *Hemophobiæ Triumphus, ſive Eraſiſtratus Vindicatus*, aureum planè opus, & Dædalea elaboratum arte, nec alius quadrabat titulus, quàm phlebotomiæ timor; nam *Primus in Orbe Deos fecit timor.* Hic tuus libellus pto phlebotomiam coërcendo, eam fundìtùs evertit, ut ex eo, quem nuper accepi, & longo poſt tempore ad me pervenit, lectitando, collegi. Undè in malâ fide conſtituta hominibus ſuſpecta evâdere cœpit. Nec te pigeat, ſi Vulgarium ſynagoga medicorum maledictis urgeat, quia ſanguinis miſſionem firmis, validiſque rationibus denegas, nam in Sapientis animum non dolor, nec injuria cadit. Meritò queruntur, & Vatiniano proſequuntur odio, quia eorum Medicinam mutilaſti; hæc namque duabus innititur columnis, purgatorio ſcilicet medicamento; & phlebotomo, & hoc dempto claudicat. Ringentes ſanè ſunt canes, qui jacentium formidine perterriti in projectos tantùm lapides inſiliendo, rabiem

explent, verùm latrare poſſunt, mordere verò nequaquam. Ne viventes laudent, thuris ſuffitus defunctis exhibent, ac nè recentiorum operibus plaudant, in veterum jugum ſe redigunt. Novi te meam *Trutinam Medicam* invenire non potuiſſe, hanc tibi mitto; ſed, Clariſſime *Vulpine*, non impari fruimur ſorte, cùm in tantam devenerint Galeniſtæ temeritatem, ut maledictis recentiores impetant, & ſterilitatem ſuam deplorantes aliorum fœcunditatem obtrectent, & de optimis literis benemerentes execrentur, ac tanquam novatores proclament, & tamen ſub ſectariorum Imperio miſerè, afflictéque vivunt. Raucidam Galeni Medicinam pervicaciter tueri conantur, (aliam enim neſciunt, nec addiſcere poſſunt) quia ejus doctrina; & authoritas defecit, non deſunt tamen, ſed pauci remansêre qui tanquam Galeni procuratores, ceu per epiſtolam ei prelo patrocinentur. Hujus farinæ eſt quidam Urinæ, & Merdæ medicaſter Geoſonenſis *Petrus Antonius de Martino* dictus, qui in meam *Trutinam Medicam* invectus ad Collegii Salernitani, & Galeni tutamen, pro fœtu luce digno ſui ingenii monſtrum edidit, quo ſe ipſum, cæteroſque Galenicos conſpurcavit, nec aliâ de causâ hanc ſuſcepit Spartam, quia Galeni Medicinam tot ſæculis receptam everto, Galeniſtas, Peripateticos, & Excellentiores Medicæ facultatis proceres proſterno, Animam in capite colloco, Dolorem non fieri ab intemperie, Galenicorum Pharmaca eſſe inutilia, Phlebotomias noxias, Clyſteres pudendos, Cauteria, Veſicantia, ac univerſa eorum Medicamenta eſſe inutilia, & noxia, Ventriculum non chylificare, Hepar ſanguinis officinam non eſſe aſſevero, & ſexcenta alia. Imò ineptè ſanguinis circulationem Sole clariorem rejicit. Iſte Simpliciſſimum fovet Idiotiſmum ac magnâ rerum ignoratione premitur, & doctus haberi vult; nec ei unum talentum concreditum fuit, ut dicere poſſet: *Domine unum talentum tradidiſti mihi, ecce alterum ſuperlucratus ſum.* Eſt Philoſophiæ ignarus, Medicinæ ignariſſimus, & quod de hujus temerario auſu in admirationem ſubit, nec prima Latinæ Linguæ rudimenta à primo ſalutavit limine, & adeò rixoſis, & inconcinnis verbis, ridiculis vanitatibus, frivolis rationibus, & puerilibus ſyllogiſmis famoſum pro ſe ipſo excuſſit libellum, ut Heraclitum ad cachinnos adigeret: Verùm nihil probat, cum fuerit Ignarus, & ruſticâ nimiùm invidiâ motus dentes acuire tentat in eum, qui ſuo labore omnibus prodeſſe conatur; unde Medicorum etiam Vulgarium factus eſt Fabula, & à Galenicis ipſis tanquam Ridiculus ob ejus reſupinatam ignaviam maledictis premitur. Blaterat, & Latrat, quia Canina eſt Beſtia, mordere nequit quia Edentulus eſt; non Erudit, ſed Rudit, quia eſt Aſinus Balaam, imò ſub formâ hominis eſt Aſinus, Lucio Apulejo oppoſitus, qui ſub formâ Aſini erat homo. Quis, qualis, & quantus ſit homuncio iſte Temerarius, Miſerabilis Cenſor, Inſulſum jumentum, & Arcadium pecus, brevibus delineavi, & non dilaniavi, ut ſua expoſcunt merita, ſed ejus ineptias ex libro magis conjicere poteris. Hoc Martinianum Opus, cujus Bardus titulus eſt, *Reſponſum Trutinæ Medicæ Muſitani* à typis Neapoli egeſtum ad te mitto, non eruditionis captandæ gratiâ, ſed ſi tibi ſupereſt in ſimilibus ineptiis terendi tempus quandoque intermiſſis tuis eruditis lucubrationibus, vacuis horis, joci, & ludicri causâ aliquantulùm oculis perluſtra: ſed quæſo, ne ſuccenſeas, potiùs miſerabili Galenico ignoſce cenſori, non enim plus ſapit. Accipe quodcumque eſt unà cum meâ *Trutinâ Medicâ*, ſed vereor ne conferant in itinere manus, nam contrariorum ſemper pugna, & diſſenſus eſt, ac verbera cum verbis confundantur. Mea Trutina tibi meo nomine dat ſalutem, tuaſque deoſculatur manus. Hanc itaque benevolo animo, meæ erga te obſervantiæ in pignus excipias, precor; qualiſcumque ſit, gratam fore ob ſummam ſuam humanitatem non deſpero, & eſtò inter tot tui Muſæi Illuſtrium Authorum volumina ſedem habere nequeat, ſat ſpectabilis erit, ſi remoto angulo potietur. Vale, & animitus ſalve, mi Clariſſime, *Vulpine*, atque omni proſperitate vivas, valeaſque.

Dabam Neapoli è meo Muſæo
Kalendis Maii, Agonizante
Sæculo, Anno ſcilicet
1700.

Amicus Perpetuus

D. CAROLUS MUSITANUS
Phil. & Med. Profeſſor.

Eruditiſſimo, & Experientiſſimo Domino

DN. CAROLO MUSITANO
Medicinæ Profeſſori,

JOANNES BAPTISTA VULPINUS
Medicus Aſtenſis.
S. P. D.

ACCEPI diebus mox lapſis ſummâ cum jucunditate humaniſſimam tuam unà cum Libro cui titulus *Petri Antonii de Martino Geoſonenſis Reſponſum Trutinæ Medicæ Muſitani*. Obſtupui ſanè quomodò Vir iſte (ut ex primarum linearum lectione haurire potui) levis ſecus armaturæ miles, validiſſimos tuos conatus auſus ſit inſultare, verùm ejuſdem poſteà cognomine ritè perpenſo mirari deſii, Nam cum *Martinus* apud nos idem ac contumax, & cervicoſus, imò Hircus, Caper, Aries, & quid ſimile audiat jam novum mihi non fuit hujuſce farinæ homunculos cùm parum aut nihil de proprio poſſideant, innato quodam pruritu, & livore (ſaltem ut videantur) aliis ſemper impetere, & inſultare, & maxime dictus *Martinus*, qui prout Salernitani Collegii Alumnus, *Galeni* partes qualeſcumque fuerint pro modiolo ſuſtinere, & ex voto deffendere tenebatur.

Ignotum ſanè hactenus mihi fuit Salernitanum Collegium nedum Orbi litterario, ſed rudi etiam plebeculæ ob Iginæ præcepta tanta olim cum famâ, & applauſu evulgata, tam celebre & illuſtre, ſervili mancipio *Galeno* ſic ſe alligaſſe, ut ſuos Alumnos (contra charitatem quæ libertatem arbitrii juſſu illius qui eam adimere poterat, cunctis permittit) ejuſdem placitis juramento perſtringat undè poſtea Miſerabiles iſti pecudum more non quâ eundum, ſed quâ itur Majorum ſuorum veſtigia premere coacti, veritatem ipſam quæ tam nitida modò refulget (ne perjuri notam incurrant) ſalutare nec audeant, quaſi *Galenus* ob vitæ, morumque probitatem Vir ille fuiſſet, cui Deus Optimus Maximus cuncta artis miſteria revelare debuiſſet, & tamen cum talis (ut ipſe remonſtras) haud fuerit, imò ceu Ethnicus, & Paganus Authorem Naturæ minimè noverit, neque ipſam naturam probè noviſſe cenſendum, & maximè cum* de ſe proferat quod *nemo noſtrum ſufficit ad artem conſtituendam ſimul & abſolvendam, ſed ſatis videri debet, ſi quæ multorum annorum ſpatio Priores invenerint poſteri accipientes, atque his addentes aliquid illam aliquando compleant; atque perficiant,* unde ſi ipſe propriæ imbecillitatis gnarus artis culmen minimè attigiſſe

attigiſſe, ſed complementum Poſteris reliquiſſe fatetur non eis quod *Martinus* infirmiùs fortè Salernitani Collegii membrum, dum ipſe in artis complementum tantoperè inſudas, ſic obſtrepet, & objurget; ſi enim quod Veterum fundamentis Galenique Claſſibus dimiſſis. Jatrices inſtaurationi labores, ideò crepat, in Pergamenum potius, qui proprii immemor præcepti nedum ſub Antiquorum principiis aliquid non profert, addendo artem complevit, ſed porrò eorum ſectis quantùm potuit everſis, propriam duntaxat ſtabilire tentavit, deberet inſurgere. Etenim cum ars manca, & obſcura, juxta *Senecæ*, effatum: *Veniet, tempus quo Poſteri tam aperta nos ignoraſſe mirentur,* vel ut *Hippoc.*** *Medicina ab antiquo exiſtit, & principium & via inventa perquam inventa, & multa, & probè habentia comperta ſunt per multum adeò tempus, & reliqua deinceps invenientur ſi quis idoneus ſit, & inventorum gnarus ex his ad perquirendam procedat* illuſtrari, & perfici queat, quomodo fiet ſi ad Salernitani Collegii, & *Martini* mentem ſupra *Galenum* pro piaculo habetur. Abſit ergò à genuinæ philoſophiæ Alummo tam rigidum, ſervileque mancipium, & talentum ſummâ Dei benignitate concreditum, liberè liceat exercere, Amicus enim *Galenus* cum reliquo Antiquorum cœtu ſatis jam nobis fuit nunc aliter ſentire veritas ipſa compellit & quia ex *Hippocrate* plus ponderis habet ratio, quam Authoritas, ideo ignoſcant mihi eorundem Manes ſi alienas ad claſſes accedo, nam cùm Poëtâ.

Me quocumque rapit tempeſtas deferor hoſpes.
Ullius addictus jurare in Verba Magiſteri.

Legi itaque, attentèque ingens *Martini* Volumen, ubi per Capita *Trutinam tuam Medicam* inſectatur, perlegi, aſt præter excoctam Crambem quid ſapidi proferat, reperire non valui.

In Principio ubi de Capitis phænomenis jactabundè præfatur præter alias nugas quas recenſere, ſuperfluum duco, Caput Cœlo comparans poſtquam Planetas inter Capilitium (fortè quia ibidem eoſdem non ſine pruritu haud ſemel oberrare perſenſerit) locavit, Animæ ad ſedem converſus, hypotheſim, quâ eandem in Capite ubi Principes functiones exercet, reponis (quaſi non minùs arduum foret, ſubſtantiam ſpiritualem cujuſcumque ubicationis neſciam in toto, quàm in parte ſtatuere), Divum Auguſtinum, & Angelicum Præceptorem contra te implorans, convellere nititur, ignorans quod in re diſputabili, nec fidei in codicibus recepta à prædictis Doctoribus diſſentire pro piaculo non habetur, & maximè cum tuâ in ſententiâ non de nihilo difficultas, cùr amputato brachio, aut crure, Anima pariter non reſcindatur facilè declinetur.

De Cæphalalgia indè doloris cauſam perquirens à magno ſuo Jubare *Galeno* non dixero cum ipſo, illuminatus, ſed excæcatus, ubi ſolutionem continui perennem doloris cauſam, ceu protribunali ſedendo promulgat, parum abfuit, quin apertis ulnis in ſuam deſcenderim ſententiam, tantus enim, ex tam gravi, & profunda lectione ſuccrevit mihi Capitis dolor, ut confeſtim, ab acutis ſuorum argumentorum telis, hoc eveniſſe putaverim, verùm hiſce poſteà meliùs perpenſis impoſſibile duxi tam Vana, retuſaque tela, quæ epidermidem penetrare vix poterant, pertuſo Cranio ad ſolvendos Cerebri meninges devenire potuiſſe, eòque magis cum eadem ſpicula, quæ mihi dolorem, ipſi ſine dubio voluptatem adduxerint, ergò ſi ab eademinet ſolutione, dolor, & Voluptas natalia agnoſcunt, jam doloris cauſam ſolutionem continui ſemper adeſſe haud ferendum, porrò cum omnis ſenſatio per paſſionem fiat, cùm ſentire per Philoſophum ſit quoddam pati, paſſio autem ſine ſolutione continui eſſe nequeat, ſequitur quod in omni ſenſatione quæ fit, per admiſſionem ſpecierum ſenſibilium dolor ſemper adeſſe (quod experientiæ repugnat) debet, imò cum eadem ſenſatio, uni Jucunda, alteri moleſta (ut dulcia Petro grata, Paulo verò ingrata) eſſe queat, falſum eſt ſolutionem continui quæ utrobique concurrit dolorem ſemper producere. Omitto innumeras alias dari ſolutiones continui, ut in ſtrumis, gangliis, ſcirrhis, hydrope, Uteri geſtatione, Vulneribus, Ulceribus &c. in quibus, vel nullus, vel non niſi cum ruditer tractantur exiguus dolor percipitur, ſed quia de hiſce abundè Dominatio tua peregit, ideò ne actum agam, porrò nihil.

** *Cap. 26. de Veter. Med.*

Ad id præterea quod circa Vitam Vitem aliaſque ſimiles improprietates Pragmaticis etiam indignas inſipidè jocatur, quatenus ſcilicet pro ſubjecto doloris vitam hoc eſt partem viventem conſtituis, ad id velit nolit aſſentiri tenetur, nam cum organum per ſe non ſentiat, ſeminum verò ſeu Vita impreſſionum ideas effingat, ſenſationeſque eliciat, ſic ut tantùm, ab organo diſtracta ſenſatio non fiat, jam Vitam ſive Animam, ut ut Corpori alligatam, immediatum Organum verò mediatum, doloris ſubjectum adeſſe tecum aſſentior, unde cum dixero Vita mihi dolet non inepte ſed aptiſſimè loquutum fuiſſe arbitrarer.

Præterea quod de Intemperie tam ſimplici quàm compoſita comentat, nam cum *Ars parva Galeni* tam parva mox ſit ut pro exiguitate in ſcholis vix diſcernatur, de iſtâ diſſerere ſuperfluum duco, queadmodùm de ſympaticâ illâ apheoriâ, quæ inferioribus è Culinis exhalans, cum exitum liberum per os, & Nares commodiſſimè ſortiatur per uſquam remonſtrabiles ductus ad Caput propulia Cæphalalgiæ, Emicraniæ, Vertiginis & cauſa ſtatuitur.

Ad id demum quod ex te poſcit num Sales Cæphalalgiam, Emicraniam, alioſque Capitis affectus facientes ſint ſeparati, an permixti, reſponderem utroque modo præſtare hoc poſſe, hac tamen differentia, quod ſeparati ceu fræno deſtituti, majorem, mixti verò prout alligati, minorem moleſtiam inducant.

Delirium quod omiſeris haud parvum ſtupet, neſcius te ceu peritum Medicum providens, poſt octo annorum veternum *Martinum* tandem deliraturum fuiſſe ejuſdem pathologiam, quam in *Trutinâ tuâ Medicâ Inſtauratâ Cap. de Melancholiâ* aptatam ſibi reperiet non omiſiſſe, ſed duntaxat diſtraxiſſe.

De apoplexiâ, quod in tradendis Capitis phænomenis ordinem non ſervaveris cum Caduco ipſam præmiſerint, te perperam carpit, Nam ſi *Hippocratem*, *Maſſariam* quem ut ſibi genialem, Alexandrum magnum appellat *Mercurialem*, *Riverium*; alioſque celebres Galeniſtas; qui tuo ordine incedunt, priùs conſuluiſſet, tam ineptè non proceſſiſſet.

In ejuſdem porrò cauſis recenſendis malè te Novatoris nomine expungit, nam cum ab Antiquorum ſententiâ haud te receſſiſſe contendat, ipſum peſſimè egiſſe remonſtrat. Quod verò impugnare aſſumis eſt (uti reor), quod cum Galeniſtarum Vulgus pro inconcuſſo habeat, Apoplexiam, ex craſsâ, glutinoſâque pituitâ Cerebri Thalamos faciente ? ſic ut ſpiritibus Animalibus, ad ſenſuum organa aditus denegetur, progigni, quàm inde ſartagine ardente frigere, cucurbitulis, frictionibus, imò phlebotomiis ad necem uſque reiteratis, educere tentant, hoc modo non fieri, ratione, & experientiâ demonſtras, nam ſi ſic eſſet, cum hujuſmodi præſidia, etiam ex *Martini* ſententia, quod eſt in parte, educere nequeant, & tamen, ab eo duntaxat, imminens Vitæ jactura procedat, dicta tormenta per conſequens

vel ſuperflua, vel nullius uſus adeſſe poſſunt, non ità, in cauſâ à Dominatione tuâ ſuppoſita, in quâ ex *Hippocratis* effato, à ſolâ ſanguinis ſufflaminatione, quæ inde dictis præſidiis facilè concedit, ſentiendum, unde poſteà ſi in cauſarum diverſitate, eadem probas, & improbas culpari non debes.

Ad litem de ſpiritibus Vitalibus, & animalibus quid proferam non habeo; nam cum hujuſmodi ſatellites per me nugæ ſint, & chimeræ cum Anima ex ſe ipsâ abſque horum adminiculo, ut cum Doctiſſ. *Scaligero* loquar ſua munia exercere ſit potis, ideò ceu ſeu ſuperfluos rejici poſſe cenſerem.

Caput de Paralyſi, quia ſuo palato arridet, ideo in ſolâ objectionum ſolutione ſeverus Cato ſe præſtat, ſed quid reſponderet ad Doctiſſimum *Fonſecam* * qui non è craſsâ ſed tenui lymphâ, nedum nervos laxante ſed aciditate tanquam hemodiâ plectente, ad Clariſſimum *Ettmüllerum* quæ à Lymphæ copiâ motrices muſculorum fibras plus juſto irrigante, & ad Solertiſſimum *Louverum* ** qui ex ſolâ cruoris ad partem affectam interceptione experimento in Cane præmiſſo Paralyſim fieri deducit, & de facto ſi Apoplexia, quæ univerſalis Paralyſis eſt in Venarum per *Hippocrat.* interceptione ortum duxit cur, non item Paralyſis, quæ particularis Apoplexia cenſetur?

Ad magnum illud Therapiæ portentum quod in ſeptuagenario feciſſe proclamat, Credat mihi *Martinus*, quod ſi ab initio aprici ſolis beneficio, ubi præſertim ſulphureis aporhæis, in veſtris Regionibus ferax eſt aër, congrua injunctâ vivendi normâ, vel diaphoreticis Neotericorum præſidiis ipſum commiſiſſet, quod citra tot purgantium, quibus ſanitas tantoperè diſtracta eſt, torturas, citiùs, tutiùs, & jucundiùs de rebelli ſuo hoſte triumphaſſet, unde ſanatio, non ipſi, ſed aëris ſalubritati debetur.

Tractatum de Epilepſiâ totum nugis conſpergit, nam tuarum objectionum ſolutiones, quas tanti ponderis eſſe ſupponit, tantùm abeſt quod aliquam inter Apoplexiam, & Epilepſiam differentiam conſtituant, quinimmò eadem magis magiſque ſemper confundunt; nam ſatis percipi nequit, quomodò idem manens idem, ſit ſemper aptum facere idem, & poſtea ſequatur; quod idemmet ſuccus pituitoſus, craſſus, & viſcidus in iiſdem organis ſine aliâ conditione faciat diverſa, etenim ſi pituita craſſa initia nervorum occludens per ſe facit Apoplexiam, eademmet eoſdem pariter obſtruens meatus, ſi idem ſemper facit idem, Apoplexiam non autem Epilepſiam faciet, nam cùm in Apoplexiâ adſit ſenſus & motus abolitio, in Epilepſiâ depravatio, ideò idem humor pituitoſus craſſus, & viſcidus non poteſt facere diverſa, tantò magis cùm ut ſubdit agens poſitum in ſphæra ſuæ activitatis non poſſit juxta ſuas vires non agere, quia ſi ſuccus lentus, & viſcidus poſitus in Origine nervorum tanquam in propriâ ſphæra, impediendo ſpirituum influxum inducit ſenſus, & motus privationem in eadem permanens ſphæra iiſdem conditionibus præditus ſemper idem impedimentum adducet, & ſicut doctiſſimè infers Apoplexiam debilem, vel fortem non autem Epilepſiam progignet, ad quam faciendam ſimplex motricum fibrarum fodicatio conducit, & licet per os ſpuma, per nares mucus quandoque expellantur hæc ex compreſſione & aëris alliſione ſtante ſpaſmodica laryngis & faryngis imò Corporis univerſi, quâ etiam fæces, Urina, ſemen &c. haud ſemel etiam exprimuntur, conſtrictione, non ex pituitâ à Cerebro deciduâ contingunt. Conſulatur ſuper hoc doctiſſ. *Schneiderus*, ubi de Oſſe Cribri, & Cuneiformi agit, & remonſtrabit à Cerebro per dictas vias nullum penitus excrementum excerni, ſecus ſeroſitates, quibus ſæpiſſimè Cerebri Thalami ſcaterent, facilliſſimo negotio elutriarentur.

Remedia porrò quæ improbas non quâ lenientia vel diaphoretica ſunt damnari ſi ppeherem, ſed vulgariter ut *Martinus* habet concinnata, cùm nullius roboris, ut paſſim experimur inveniantur, & cùm ipſe ſelectiora magiſque proficua exhibeas, ideo ſua, & non tua reprobare arbitraret, idem pariter de cauteriis ſentiendum; etenim cum à parte affectâ nil prorſus educant, ſi aliquod emolumentum attuliſſe quandoque ſunt viſa, non emunctoriis illis quæ præter deſtinatum ſibi ichimum nil aliud plorare norunt, ſed vel dolori, vel inverſæ ideæ, vel mutatæ ſuccorum Texturæ, ſponte haud ſemel ſequutæ, imputandum venit; præſertim cum decantata revulſio quidquid cum *Martino* alii pariter obganniant, nec à cauteriis, nec ab aliis evacuationibus, legitimè obineri queat.

Capite de Vertigine quid obtrudat non affect, imò te ipſum fucatis encomiis extollens, ceu *Galeni* ſui, fautorem commodat. Ego tamen in hoc haud parum à Communi hypotheſi abludens, cum hanc ſpirituum prolem, uſquam admiſerim, ideò nec ab eorundem rotatione, nec à fluidorum in anguſtis nimis ecephalon meandris ceu impoſſibili vortice, ſed intercepto duntaxat, nedum ad Caput ſed reliquas ad alias extremitates, quare nutant pedes, tremunt manus, titubant artus, tinniunt Aures, caligant oculi, menſques ipſa, vacillat, Cruoris influxu, Vertiginem deduco, nam cum hæc haud infirmus Apoplexiæ gradus ſit, ſi hæc, cum *Magno Coo* & Doctiſſimo *Baile*, qui haud ſparram perfectiſſimè ornavit, à ſolâ ſanguinis ſufflaminatione; ſic ut ad ſenſuum organa expandi nequeat, procedat vertigo pariter, ceu ejuſdem prodroma, ab hac eadem pendebit, quod inde Verticoſus motus accedat eſt, quod cum ſanguis non pleno agmine, ſed lentè ſanguifera Vaſa trajiciat non ſolidum ſed trepidantem motum producit, quemadmodum cum quis exalto proſpiciens ob metum quo unà cum ſanguine ad interiora Anima revocatur, abſque eo quod aliquid intus, ſpiritus in vorticem agat, vertiginoſus tamen efficitur, quod inde luculenter evincit ſanatio, quæ à volatiliſantibus, cruorique debitam expanſionem conciliantibus præſidiis obtinetur.

In hoc tamen cum Dominatione tuâ convenio, quod ſanguinis miſſionem nedum ut inutilem ſed & exitialem prorſus rejiciam, non quod immediatè necem adducat, ſed quia cum ex *Celſi* ſententiâ in Apoplexiâ, aut ſanet, aut jugulet in Vertigine, quæ per me inchoata Apoplexia eſt, & plerumque in debilibus, Valetudinariis, & ſenibus contingat plus per conſequens obeſſe, quam prodeſſe arbitrarer, & licet *Galenus* ſuis cum Aſſeclis mirabiles curationes ex ſanguinis miſſione (quarum fides apud Auctores) oſtentet mirabiliores tamen præſtaſſe, ſi citra hujuſce nectaris effuſionem, nobiliſſimis præſidiis, è Neotericorum pyrotechniis peritis uſus fuiſſet, & quamvis Pavonis ſtercus celebre in hoc morbo præſidium eò quod ullam ſenſibilem operationem moliatur, contemnat, ex analyſis ejuſdem imperitia procedit, nam cum ſtercus hoc, imò omnia alia, (quod *Galeno* minimè latuit cum Caninum, imò humanum, etiam in Anginâ tantoperè commendet) ſale volatili rugidiſſima ſint ad pituitæ craſſitiem, & lentorum, vaporeſque ut cum *Martino* loquar diſcutiendos, nil magis conducet, quia cum non pituitæ copia, ſed lentor, non pleto à per nos, ſed cruoris ſegnities in Vertigine ſe offerat non purgantibus, & phlebotomiis, ſed volatiliſantibus occurrendum eſſe deduco.

In affectibus ſoporoſis, ferre non valet, quod ſomnum à cauſâ calidâ potiùs quam frigida deducas,

* Conſult. pag. ** Cap. de Paral. de corde.

cas, & tamen autopſia ſtultorum magiſtra remonſtrat quod æſtivo tempore etiam latrante ſirio facilius meridianis, quam nocturnis horis requieſcimus, imò hyemali tempeſtate, quamdiù algemus, ſomno indulgere non poſſumus, porrò poſt valida exercitia importunos labores, cum Corpus agitatum calefactumq; mirabiliter,eſt adſomnum faciliſſimè diſponitur. Obiter Vina generoſa, eorundem ſpiritus aliique liquores aromatibus conditi facilius ad ſomnum, quam oligoſora, tenuia, vapida aliæque potiones refrigerantes diſponunt, quemadmodùm alimenta euchima, eupepta, embammata condimenta, omnia que pinguia, & ſic Bachanalibus feriis cum optimis Carnibus probiſque ferculis indulgemus, longè melius, quam quadrageſimali tempore, cum leguminibus, oleribus, fructibus, conſimilibuſque aliis eduliis farcimur, ſtertimus, quidni melius ut obdormiamus Caput ipſum Cucufis, biretis, aliiſque, regumentis, ad ambientis frigiditatem arcanum non ſolùm Noctu, ſed diu, non hyeme tantùm, ſed & æſtate, imò horis calidioribus, ut ſunt meridianæ munire ſolemus Verbo ut ipſe profers, granum unum, aut alterum laudani opiati, aut ſulphuris hypnotici, quæ omnium ſpagyricorum calculo calida ſunt ſummum citius, quam Amphora Aquæ, aut Nivis libra quæ algidiſſima ſunt invitant, imò in lethargo ubi ex Galeniſtarum ſententia Cerebrum inflammatione mulctatur, inexpugnabilis dormiendi neceſſitas pro pathognomonico accedit.

Fit ergo ſomnus per nos ex ſanguinis motu, ob advenientis chyli particulas plus juſto incraſſantes, retardato, quæ inde ſive calidæ ſive frigidæ ſint parum conducit, at quia calidæ citius frigidæ verò ſegnius diſtribuuntur,hinc ex illis facilius cruoris maſſa ſaturata micationes in ſenſuum organa (unde ſomnus) retardat, in delaſſatis porrò languidis & extenuatis, & elaſticarum particularum defectum, cruore inerti, & deſide effecto, ſomnus contingit. Urſi, Taxi & Marmotæ, quia ob nimiam pinguedinem, rigidæ, atmosferæ preſſionem, & diapneuſtiæ carentiam, compreſſis nimis & arctatis ſanguiferis vaſis liber cruoris curſus intercepitur, donec ſomni, Aëriſque accedente tepore, pinguedine ex parte eliquata & abſumpta, vaſorumque ablata preſſione naturalis fluidorum motus integretur, evigilare (ſalvo ſemper meliori ſcrutinio) non poſſunt, & Neniæ ſunt quod pinguedo, quia frigida, & humida ſoporem inducat, nam cum pinguia ob ſulphur & oleum quibus maximè turgent flammam facilè, admittant & foveant, hinc ad Catarrhos dictos, Scirrhos tumores frigidos; Nervorum impotentias mirè conducant, non frigore ſed calore, (ut cum Galenicis loquar) hoc præſtare arbitrarer, & licèt *Hippocrates*, *Galenus*, *Aëtius*, cum reliquo, ut ait, Antiquorum Cœtu contrarium ſupponant, cum in aliis quampluribus aberraverint in hoc pariter ſi veritatis culmen minimè tetigerint mirum non eſt, nam cum Homines fuerint, & fallere, & falli peroptimè poterant, cumſolius Dei ſit nec fallere nec falli.

Demum quod Anatomen manu propriâ haud exerceueris Religioſus Status in quo vivis obſtare videtur, quòd ipſam verò minimè calleas, Automatis Humani theoria, quâ Chirurgica tua trutina inſtruitur, contrarium clarè remonſtrat. Quod inde Cerebrum pituita onuſtum, nec Auctoris nomen citaveris, fieri potuit quod cum hæc apud *Veſalium*, *Tulpium*, *Kerckri ngium*, *Schenckium*, *Bonetum*, *&c.* undique præſtent, de iis, ceu nimis tritis, imò Lippis, & Tonſoribus noviſſimis porrò differere tædioſum duxeris, miror tamen, Solertiſſimum *Martinum* qui Catonem profitetur, hæc minimè advertiſſe

Theoria de Catarrhis, tam carioſa, & macida eſt ut non niſi deriſui, in tantâ Anatomes peritiâ deſervire queat & ſi *Martinus* à profundis ſuis lucubrationibus tantum otii impetrare poſſet ut *Helmontii* de Catarrhis deliramenta, vel *Schneideri*, de oſſe Cribri & Cuneiformi tractatum, aut *Gladhachii* Therapiam conſulere poſſet, quam malè de excrementorum Cerebro per Nares, & Os, ſomniata Catarrhope, & de vaporum à partibus inferioribus, & maximè per regias Galeniſtarum vias anarrope ſentiat, peroptimè ediſceret. Prætereà veniæ illæ, quas de Cerebri refrigeratione cum denudatum Caput, Aëris injuriis exponitur, adducit; cum etiam pede nudato contingat, ſponte conciderint. Sicuti deficiente igne, vaporum illorum immaterialium, qui inaudita metamorphoſi, materialem poſteà in laticem (miror tamen quomodo ſine mulcta, hoc laticis nomen quo paſſim abutitur, cum inter Galeni fraſes, haud reperiatur à Salernitato Collegio impetrare potuerit,) faceſſunt ſupra captum eſt, ſecus in Cauſo ubi calor immenſum intenditur miſerabile Eccephalon univerſæ machinæ vapores, ceu cucurbita (ut ait) deſtillatoria excipere coactum eoſdem contra autopſiam copioſiſſimos in imbres deſtillare deberet, eoque magis cum nedum hæc febris ſed reliquæ aliæ (illis putridæ nuncupatæ) ferè omnes *Galeni* vota, ex pororum conſtipatione ortum ducant.

Ex quibus indè fontibus Catarrhus derivetur, Clariſſimorum *Stenonis*, *& Nucktractus de ductibus ſalivalibus*, *& de Adenibus*, non ab Eccephalon per imaginarias ſuas vias, ſed à toto per arterias in proprios ductus elutriari digito oſtendent, quibus Doctiſſimis Naturæ miſtis *Martinum* remittens, quam craſſa, & inſulſa ſua ſit Theoria, jam tandem ediſcet, hinc quàm perperam tuas Theſes expungat, non ſine pudore deprehendet.

In Anginæ Pathologiâ licet Cenſorem pariter agat, tamen nedum cenſura, ſed ſcutica dignus incedit. Nam cum à differentiis ſtatim ordiatur, à verâ methodo; quæ quid nominis primò, mox quid rei tandem differentias importat prorſus abludit, undè cum Tyronibus plenum hujuſce Affectûs tractatum polliceatur, eos potius cum Præceptore errare, quam benè ſentire docet, & maximè cum Anginam aliaſque omnes inflammationes ex liberali ſanguinis affluxu fieri reponat; Nam cum ſanguis niſi impellatur, plus juſto fluere nequeat, à quânam parte (dùm circularem ejuſdem motum per cordis impulſum negat) urgeatur, exponere debet, non à Cerebro, quia cum Caput per ipſum Metropolis pituitæ ſit, tantum per conſequens cruoris admittere nequit, ut ipſum ceu moleſtum excutere neceſſe habeat, porrò cum Cerebrum communi Medicorum ſuffragio inſenſibile ſit, à ſanguinis moleſtiis, quas minimè ſentit extricari opus non habet, prætereà ſi ſanguis, aut infenſus alius latex, in Cerebro urgeret, facilius per ſuppoſita Narium, Palatique emunctoria exiret, vel ſi forte eorundem porulos tranare nequiret, ibidem reſtagnans, Coryzam, aut Branchum induceret, quod ſi inde ab Hepate tanquam hematoſeos officina impelli regerat, cum Hepar ceu Parenchyma (ut per ipſos audit) fibris deſtitum ſit. Tranſverſis per conſequens, quibus ſuperfluum cruorem repellat, minimè gaudet. Si demùm naturali motu pro partium nutritione ferri contendat, quem nos per circularem agnoſcimus, vel à parte affectâ, & dolente trahi reponat, jam vanum eſt ſubterfuginm, nam progreſſivo motu admiſſo ſufficit ut aliqua remora vel extremitate vel in viâ ſive per compreſſionem, ſive per coagulationem occurrens motum impediat, ſic ut ab alio à tergo etiam moderatè veniente impulſus, nedum vaſa diſtendit, ſed & eiſdem quando-

que apertis ut in Pleuropneumoniâ è propriis Alveolis exire conſueſcat.

Hoc modo inflammationes fieri evincunt ſpina infixa, articuli luxatio, ligatura fortis, contuſio, compreſſio, &c. quæ citra majorem ſanguinis affluxum, ſenſim, & ſine ſenſu vaſa comprimendo, obturando, contrahendo inflammationes ſeu melius cruoris ſtagnationes producunt, ſic pariter à principio intrinſeco ſalibus ſcilicet acidis & auſteris quorum munus eſt coagulare quum ob eorundem luxuriem ſanguis plus juſto incraſſatur, ut per exiles vaſorum meandros liberè circuire non poſſit, ibidem ſufflaminatus phlegmonis occaſio efficitur, unde in inflammatione non quatenus nimis fluit, ſed quatenus ibi detinetur, ſanguis concurrit.

Plethoram inde tam ad vaſa quàm ad vires (ſi datur quod non credo) in inflammationibus ferè ſemper accedere falſiſſimum, eſt nam cum in Tabidis ſenibus valetudinariis, languidis, & convaleſcentibus haud raro contingant ex plethora ortum ducere aſſerere non valet, niſi per plethoram ad vires, ſummum languorem, & proſtrationem plethoræ ſanguinis boni redundantiam ſemper importanti ex diametro opponitur, ſentire velit. Pari modo de malignâ angina audiendum, nam cum utraque inflammatio ſit totumque vitium in ſtagnatione conſiſtat, quæ in benignâ æquè ac malignâ à ſalibus acido-auſteris, plus minùs cogentibus contingit, hoc diſcrimine tantùm, quod in benignâ ob mitiorem ſaliùm indolem facilior, in malignâ difficilior ſit diſſolutio, ideò quo ad cauſam, tam in illâ, quàm in iſtâ, præter magis, & minus, nil abditi intervenire, manifeſtè deducitur, & cum Aluminoſorum ſalium ſit coagulare; Ammoniacorum diſſolvere, Arſenicalium, & Vitriolatorum mortificare, & adurare, ſic ſi ſimplex fuerit inflammatio, Aluminoſos, ſi largæ hæmorrhagiæ, Alvi fluxus, Ephidroſes Amoniacos, ſi Eſtiomenes, Anthraces, Ulcera &c. Arſenicales & Stigias, abſque eo quod ad ignorantiæ axilum cum *martino* deveniatur in causâ adeſſe demonſtrativè & à priori deducitur. Ita pariter cur Tarantula ad ſaltus, & choreas diſponat, eſt quod cum miaſma exoticum, & irregulare, per Tarantulæ morſum vel in cruoris vel ſucci (ſi mavis) nervei ſinum circulationis ergo reſorptum, per armonicas aëris vibrationes expergefactum poſt quandam ovationem, & tripudium in iiſdem fluidis inductum, ubi coxarum & crurum motrices præſertim muſculorum fibras, quibus, cum ſymboleitatem fortè non ſervat, irregularibus angulis in tranſitu jectigaverit ſpaſmodicas contractiones in iiſdem producens, pro moleſti excuſſione ad ſaltus & choreas Patientes indè compellit. Hoc modo pariter peculiares fieri caducos ſentiendum, nam cum exoticum, & irregulare hoc miaſma machinæ noſtræ diverſimodè juxta pororum configurationem inveſtire queat, ſic pro partis affectæ indole varia emergere phænomena haud raro non ſine ſtupore videmus, ſic alios ridere, alios flere, canere, ſedere, currere, tremere, etiam citra mentis perturbationem contingit, & credat mihi *Doctiſſimus Martinus* quod Tarantulæ venenum ſic peculiare non eſt, quod unica ſaltatione curari poſcat, nam quemadmodum Epilepſia ad quam Tarantiſmus reducitur, probis diaphoreticis plerumque concedit, ita & Tarantiſmus, ſi demorſus, ob pedum, crurumque vitium ſaltare nequiret, diaphoreſi pariter, licèt non ſic facilè fortè, ac choreis decederet. Sicut, & epilepticus ſi ſaltibus, & choreis ad ſudoris eruptionem urgeretur ſanari, probabiliter poſſet.

Hiſce pro modiolo expreſſis jam liquet pro curatione, venæ ſectionem parum aut nihil tribuere, etenim cum ſanguis in Anginâ, quemadmodum in reliquis inflammationibus, non niſi prout ſufflaminatus concurrat, jam ad caſus cauſa contigit ſufflaminatio curantis conſilium dirigendum, atqui cum ſales acida auſteri vel in ſanguine, vel in aliis fluidis luxuriantes hoc effecerint, ideò in eorundem cicurationem, curationis nervus intendendus eſt, & quia Alkalicis tam fixis quàm volatilibus ritè tamen paratis facilè hoc obtinetur, in quem finem *Galenus* in Anginæ curatione ſtercus Caninum album ſcilicet græcum, ſummoperè affert, ideò hiſce potius quam irritis phlebotomiis procedendum, eoque magis cùm malignâ in Anginâ longè majus periculum adeſt, etiam, ex *Martini* ſententia, curatio, peroptimè citra phlebotomiam explodi queat, undè ſi majus periculum ſine ſanguinis effuſione minimè averti poteſt cur minus pariter declinari nequeat, non video.

Revulſio inde, & derivatio à ſanguinis motu, & vaſorum ſtructurâ, quidquid *Martinus* obganniat, ſatis ſuperque refelluntur, quoad eventationem inde quam liquorum conſervationi conferre profert, falſiſſimum, eſt quandiù enim vaſa plena ſunt, fermentationis moleſtiam minimè ſentiunt, aſt ex parte inanita, ſic, ut materiæ ſubtili aditus concedatur ex vino Vapam, ex ejuſdem ſpiritu aliiſque liquoribus fermenteſcibilibus flegmam fieri, in noſtris regionibus ſtultorum Magiſtra ferè remonſtrat.

Quod indè venæ ſectio refrigeret? qui ſit ut poſt largas hæmorrhagias, Cachexias, Hydropes, quarum pediſſequa ſemper eſt, febris accedat? Si febrilis ignis adfuiſſet extingui, non accendi debuiſſet.

Nutrientium *Clyſterium* opinio aptiſſimè à Dominatione tuâ convellitur, & maximè datâ *Martini* hypotheſi, ubi ex chylo ſanguinem, ex ſanguine inde duntaxat corpori nutrimentum accedere, pro rato tenet, ſi ergo ex chylo ſanguinis chylus inde, non niſi per ipſum à ventriculi calore, laboratur, quomodo clyſter in inteſtinis, & maximè craſſis, ultra quæ coli valvula ſcandere vetat, in chylum, mox Epatis beneficio in ſanguinem, pro corporis nutrimento mutabitur? Si cum Doctiſſimo *Entio*, Dominatione tuâ aliiſque Clariſſimis Poliatris non ex ſanguine, ſed ex puriori, magiſque volatili alimentorum portione, corpus nutriri permitteret, plauſibilis adhuc nutrientium Clyſterium foret opinio, aſt in mucidâ ſuâ hypotheſi, locum habere non poteſt.

Diſputatiò de Pleuritide, & Peripneumoniâ de nomine, ſeu de Lanâ Caprinâ tantummodo eſt, nam cum tam pleuritis, & peripneumonia, quàm reliquæ aliæ inflammationes, à parte affectâ denominationem ſumant, Pleura ut inflammari queat probare, non autem ſupponere debet tantò magis cum ſanguis, qui per ipſum Pleuritidis pathognomonicon audit per quam viam excreavit tam facilè remonſtrari non valeat.

Quod verò in ejuſdem curatione ſolis diaphoreticis contentus venæſectionem repudies ſummâ cum ratione procedere videris, nam cum, ut ſupra innuimus, ad Pleuropneumoniam, aliaſque omnes inflammationes cruori non ut magis fluit, ſed ut in ſuo motu præpeditur, concurrat, jam non ad ſanguinis copiam, ſed ad obicem duntaxat curationem dirigendam eſſe ſat liquet, qui inde quia, vel fibras contrahendo vel ſanguinem incraſſando procedit ideo probis Alkalicis, & maximè volatilibus (ut ſunt Elixir proprietatis, Spiritus vini Camphoratus, Cornu Cervi, fuliginis, Salis ammoniaci, qui congruis liquoribus propinati utramque paginam abſolvunt) curatio expleri poteſt.

Quod aliquis inde hac methodo pertractatus intereat, haud mirum, nam cum pretioſiſſima illa herba, *Tuſu*, Indis dicta, quæ homines immortales reddere ſolet, ad nos hactenus non navigaverit, omnes

omnes per conſequens ſervari non poſſunt; aſt quod non obſtante *Martini* revulſione, derivatione &c. tantus pleuriticorum numerus occumbat, mirari quidem debemus; ſed quia Mundus ſemper decipi cupit, hinc eſt ut horum denatorum numero; ceu nimis familiari poſthabito, eos tantummodo qui moderno (ut ajunt ſtylo tractantur utut exiguiſſimi ſint) inſectetur. Quaſi quod dedecrepita præſidiorum farrago minimè præſtat, ſurgentis moxè crepundiis therapia ſemper obtinere debeat.

Quod dictum de anginâ, & pleuritide, de reliquis inflammationibus quacumque in parte fuerevint, intelligendum venit, nam ſanguinis copia, & major ejuſdem concurſus cum eodem ferè modo, niſi à cauſâ procathartica perturbetur, ſemper gradiatur, culpari non debent, imò quum velocius, ut magnis in febribus, moveri ſupponitur tardiori pede tunc progredi evincit pulſus celeritas, in hunc finem ne ſanguis in Cordis ſpecu cum vitæ jacturâ concreſcat, inſtituta, unde pluſquam decet ad partem affectam concurrere non eſt dicendum; ſed ſi ibi hæret; aut per vaſorum compreſſionem, diſtorſionem, anguſtiam vel ſanguinis concretionem lentorem & deſidiam contingit, quare tantùm abeſt, ut qui fluxit, & fluit Plateæ expugnationem, ceu hoſtis intentet, quidni, ut eam tueri alere, fovereque queat, ingreſſum, benignus ut hoſpes duntaxat affectet.

Dum Aſthmatis cauſas recenſet, ſtupet, quod incoctam chyli portionem in Cerebro ultimum complementum minimè paſſam, Regiamque Palladis arcem inter Culinas reponas, ſed cachinno dignus eſt ipſe, per quas vias Alibilis ſuccus ad Encephalon deferatur inſimulans pituitam inde quæ per Galeniſtas nil aliud, quam incoctus ſanguis habetur, tam facilè ad illud aſcendere, ut in eo ceu propriâ Metropoli reſideat, opinatur, per hanc ergo eandem viam per quam ſomniata pituita ſua Cerebrum appellit, chylum pariter deferri non abs re foret aſſerere, neque novum eſſet, in ejuſdem complementum, aliquid tribuere cum per ipſum dum Vitales ſpiritus in Animales tranſmutat, propriæ dignitatis immemor, Coquinæ imò fumoſæ, quo ſpiritus ad vaporem, & fumum magis accedunt, munus haud reſpuat.

De Phthiſi, mucidam de Capitis deſtillatione ſententiam adducens, Neotericos de ignaviâ & pertinaciâ temerè accuſat. Nam ſi Clariſſimorum *Le Clerc, & Mangeti* Blibiothecam Anatomicam, in eâq; tot illuſtres Viros, qui in humani Automatis ſtructuram inſudarunt, eamq; tot glorioſiſſimis inventis à capite ad calcem nedū reformarunt, ſed locupletarunt. Porrò Solertiſſimū *Schneiderum* de oſſe cribri, & cuneformi, qui fluxionis hujuſce impoſſibilitatem digito remonſtrat evoluiſſet, pudore ſuffuſus ſe ipſum cum ſuis Aſſeclis, qui non niſi alienis conceptibus Pſitacorum ritu ediſcere novit, inertiâ & torpore ſummo jure culparet. Si enim viæ tam hiulcæ & patentes ut falsò opinatur adeſſent faciliſſimo negotio in hydrocephali de aqua, quâ datâ portâ rueret, & in capitis percuſſionibus ad cruoris extravaſati, puriſque eductionem Cranii terebratione opus minimè foret, Adeat ergo prædictum Dominum *Schneiderum*, & ibi quâ viâ ſuppoſitæ fluxiones ſive Cerebri impuritates elutrientur, facilè ediſcet, quod verò Capiti adhibitis præſidiis quandoque ſiſtantur, hand mirum, nam etiam plantis pedum manuumque Carpis ut ubi magna vaſa periaptorum effluvia admittere queunt fluxiones dictas ſiſti, & ipſæ mulierculæ norunt.

In cordis palpitatione ſcilicet, ſyncope, & lipothymia, quod intemperies minimè admittas haud parum miratur, & tamen dum exemplo *Benivenii, Fernelii, Boneti, & Tulpii* eaſdem probare nititur, remonſtrando concretiones excrementitias, & polipodeas frigidâ ab intemperie natalia ducere; ſe ipſum ridiculum præſtat. Qui enim fieri poteſt, ut in corpore vivente; imò in corde (per ipſos) caloris fucina tanta, poſſit dari frigiditas, ut dimiſſa Pericardii lympha quam in glaciem facilè vertere deberet; ſanguinem inde ipſum, in Tophos, & polypos congelet; ſed cachinno hæc digna ſunt, & maximè pro earundem curatione ſanguinis miſſio, quâ, cùm per ipſos nil magis refrigeret, in ſuppoſitâ hac eligidâ cordis diſcraſiâ competere poſſe, ferre haud erubeſcunt.

In libro tertio ubi chyli neceſſitatem, pro corporis nutrimento adducit, ejuſdem inſufficientiam clarè remonſtrat, nam cùm admittat; corporis inſtaurationem ſubtilioribus ab alimenti particulis, ante comptuoſam chyli elaborationem fieri poſſe, cur eodem pariter modo in integrum reſtaurari recuſat? Etenim cùm chyli elaboratio præter quam gratis, (ut ipſe reponis) Ventriculo adſcribitur, cum nuſquam, niſi fortè, in Tabidis, Hecticis, Arthriticis, & Pueris, qui lacte veſcuntur in conſpectum venerit, aut in ventriculo non fieri, aut proportione quâ fit in lacteas intrudi neceſſum erit. Porrò cum in Equis ab aſſumptâ avenâ, quam integram paulò poſt excernunt, vires tamen ſic inſtaurantur, ut continuando itineri ſufficientiſſimæ ſint, vel tenuiorem avenæ portionem pro nutrimento ſufficere, vel craſſiorem chylo haud deſtinati facilè deducitur.

Liquor ille, qui in Galaxiâ deprehenditur ab aliquibus pro lymphâ habetur quemadmodum, & vaſa lactea, à lymphaticis minimè differre, ab aliis, inter quos *Martinus* ſuſpicatur, ſi ergo corporis inſtauratis abſque prævio chylo per ipſum obtineri poteſt cur tantoperè deſideretur, non capio & per me nullus dubito, quin ſeroſus latex; qui in lacteis; vel lymphaticis ſi mavis, aut Meſeraicis conſpicitur, chyli, phlegmatis, lymphæ &c. nomine inſignibus, non corporis nutritioni, ſed aliis præſtantiſſimis uſibus ut ciborum maſticationi, per œſophagum deſcenſui, faucium & faryngis pro vocis modulatione irrigationi, Chyloſeos dictæ fermentationi, bilis, ſucci pancreatici, & gaſtrici reparationi, Pericardii lymphæ, Artuum ſynoviæ, cruoris ſeri ad ciendam ejuſdem choream; inſtaurationi deſerviat, quorum icorum materia, quia non niſi à fluidiori aſſumptorum portione attendi poteſt, hinc poſt reſorptam in corporis alimentum ſubtiliorem & volatiliorem ſubſtantiam, reliquum ceu phlegma aliis uſibus ut porrò notavimus deſtinatum, in lactea vaſa non per hiantes ventriculos poros, (nam cùm præter Dominationem tuam, alii quamplurimi, quos inter Lincæus *Leuvvenhoeck* in ſuis de arcanis naturæ obſervationibus qui in horum detectionem ſtrenuiſſimè deſudavit, hos minimè admittant, ſed per filtrationem cum Clariſſimo *Entio*, aut per penetrationem cum *Gliſſonio*, qui ut ut in corporis peripheriâ poros pariter non admittat ſudorem erumpere affirmat) E ventriculo in galaxiam, mediomotu periſtaltico, quo ventriculus æquè, ac inteſtina ſpiralium fibrarum benificio gaudet, impelli, non ab Epate ut ſentit *Martinus* trahi, quod cum ceu parenchyma per ipſum, omni fibrarum ordine deſtitutum ſit, ut trahere queat tam facilè explicari nequit.

Num indè ventriculi coctio per elixationem, num per fermentationem fiat, *Viridetum* qui hanc ſpartam mirabiliter ornavit conſulere poſſet, nam cùm Leo ut reponit ſtructione calidior ferrum non digerat Taurus Cane validior oſſa non conterat, non calorem, ſed peculiare fermentum requiri ſufficienter evincit. Porrò ſi elixatio ad chyloſim, ut ſupponit requireretur, cum liquor elixandus talem concipere habeat calorem ut in ferculis, quæ elixantur deprehenditur, cur ventriculi tunicæ, & præſertim interior non elixetur

tur non video, non ita de fermentatione ſentiendum in qua ut ut ebullitio contingat, tamen quia non à particulis igneis, ſed fermentativis duntaxat efficitur, ideò calor ſi quis adeſt talis non eſt, ut in vino, cerevisiâ &c. quin ſine moleſtiâ peroptimè tractari queat, imò herbarum ſuccos citra calorem fermentari autopſia demonſtrat, & licèt ventriculus ad hoc ſymbolum conferre videatur, tamen ejuſdem humiditati potius (ut Griptis aliiſque locis ſubterraneis in quibus fermentationes felicius ſuccedunt) quam calori tribuendum venit, eoque magis cum ventriculus ut pars ſpermatica, & per conſequens ex Galenicorum ſententiâ exſanguis, & frigida tantùm caloris impertiri nequeat, quantùm ad elixationem promovendam exigitur.

Vas breve ad ventriculi capacitatem nihil deducere oculari inſpectione qua ejuſdem hiatus minimè cernitur ſatis evincitur. Porrò cum melancholicus humor dictus qui in ventriculi fundum pro appetentiâ excitandâ eructari credulè nimis rebatur, ens rationis meriſſimum ſit, cum in liene fruſtrà inquiratur, ejuſdem jam vaſis uſum commentum pariter eſſe cum Dominatione tuâ ſentire liquet, aliquid verò, vas illud (ut tale non ſit ut Antiquis audiebat, ſed funiculus potius arteriis venisque conſtructus) ad ventriculum deferre pro ejus fotu, vel (ſecundùm ſententiam illorum, qui ſanguinem nutrire nolunt) alimenta certiſſimum eſt, & ſic ad ventriculum non humorem melancolicum, ſed ſuccum alibilem derivari peroptimè ſentis.

Quæ de Bulimo profert meræ ſunt nugæ Pueris & Mulierculis ſub Camino tundendæ. Arbitrabar ſanè ipſum, in frigoris diaphoreſi, quæ communi Medicorum hypotheſi adverſatur, confutanda, totum occupatum iri, aſt cum de hoc nè verbum quidem, ejuſdem ſupinitatem mirari non poſſum, tantò magis cum Pedagogum Tyronibus agens, quaſi ventriculi actio, non ex neceſſitate, ſed ex conſilio procederet, in ejuſdem facultate recenſenda totus impenditur.

De picâ, & malaciâ, non niſi externæ cænæ reliquia, & frigida fercula apponit, in eo verò quod te urget, exoticam humorum, phantaſiam ſtultè, imperantem pro causâ repoſuiſſe! ignorat *Martinus* quod in rerum explanatione, meliùs ſemper eſt ad ſenſibiles, & manifeſtas, quam ad abditas & occultas, (ut ipſe audit) cauſas confugere. Phaantaſiam enim in hoc caſu pro humorum, vel ſi mavis fermenti ventriculi textura, quæ œſophagi fibrillæ diverſimodè jectigatæ, hanc, vel illam ideam in Animâ imprimunt, ſic ut hoc vel illud expetet alimentum à Dominatione tuâ ſumi arbitrarer, quare in hoc ſenſu phantaſtica humorum diſpoſitio non malè ſed peroptimè ſonat.

Cauſa verò cur in prægnantibus rei appetitæ imò quandòque & exoſæ ſtigma, contacta in parte imprimatur à Dominatione tuâ luculentiſſimè exponitur, (ſi tamen liceret) adderem, quod cum Parentis idea, tota in fœtus formatione abſorpta ſit, motiones, quas in proprio, in fœtus pariter corpore exercet, & quia fœtus, ob mollitiem, & teneritudinem impreſſiones facilè admittit, & retinet, hinc expetitæ, vel exoſæ rei character, qui in contactâ Matris particulâ ob duritiem imprimi nequit, in fœtu facilè recipitur.

Quod autem, temporibus, quibus fructus adoleſcunt, in fœtûs ſtigmate pariter ſurgeant, & creſcant, fit quod Atmoſphæra tunc temporis dictorum fructuum efluviis ſaginata, in fœtûs ſtigmate poros iiſdem recipiendis aptatos inveniens, ut creſcant, rubeſcant, atque maturent, ſufficiens vectigal elargitur, & hoc modo res explicata, quia mentem ſciendi cupidam ſufficienter erudit, ideò huic magis, quam ineffabili, *Martini*, acqueſci poſſe cenſerem.

Pro curatione, Roſæ Cantilena peſſimè ſonat, nam cùm affectus iſti mulieribus fere ſemper, quibus hyſtericæ paſſiones dictæ facilè à roſâ excitantur, contingant, miror cum tot alia jucundiſſima pharmaca, quæ ſtomachum haud ſubvertendo ſuaviſſimè purgant innotuerint, putido, & inſuavi huic ſyrupo palinodian canere adhuc ſuſtineat.

De ſiti Theoriâ, non ſecus, ac doctrina inſipida eſt, nam dùm ſalem microſcomicum, cujus exiſtentiam, dùm guſtus ipſe, ſed Vulcanus clarè demonſtat *Martinus* negare contendit, quantùm à vero abludat rerum analiſis ſatis ſuperque explanat. Salſedo etenim, quæ in ſalivâ, ſero, Lotio, ſudore &c. deprehenditur, cùm non adhuc experti ignis ſoboles, audiat, ejuſdem exiſtentiam luculenter evincit, & taliter ut ſpagyrici jugi corporum analiſi edocti, Peripateticorum. Elementis poſthabitis, Sali Sulphuri, & Mercurio, rerum naturalium geneſim tribuerint, & reverà ſi Vulcanus qui non niſi deſtruere novit, quomodo Salem producet, ſi ejuſdem amplexus Cane pejus, & Angue devitans etiam ad levem ignis contactum ceu hoſtis infenſiſſimus ſtatim crepitando diſcedit. Porrò ſi alimenta quæ ſuminus ſunt ſale ferè conſperſa, ſi iiſdem conſtamus, quibus nutrimur, quomodo ſine ſale eſſe poterimus; imò ejuſdem tanto urget neceſſitas, ut optimâ cum ratione enunciaveris, ſine ſale vivere impoſſibile velut haberi, & quamvis aliqui ſine ſale, quia eodem nimis onuſti, ut Phtiſici, Hectici, & Hydropici vivant, majoris mali non oblectamenti cauſa, hoc præſtant, Bruta ipſa quia fercula hactenus parare minimè norunt, ideò ſolis herbis contenta vitam ducunt, non ita tamen, quin ſi ad ſalem extremis labiis quandoque accedere contingat, ut in Equis, Bovibus, Ovibus, Capris, &c, eodem avidiſſimè non veſcantur. Flandri verò, & Compatres illi, quos ſine ſale *Martinus* vivere oſtentat, vel ob inopiam quâ hunc ſibi comparare non poſſunt, vel quia marinas oras incolentes, ubi alimenta ſapidiſſima ſunt, vel aër ſalinis particulis onuſtus hauritur, ideò per aliquod tempus, ſine ſale ærumnoſam vitam perducunt, ſaccharum inde ſalis ſpeciem pariter eſſe ſpagyrica evincit, quæ ab eodem, haud ſecus, ac à ſale marino ardentem, & corroſivum ſpiritum elicere novit, hujuſce ergo ſalis tantummodò cauſa, ſi quando ejuſdem ſpicula haud ſufficienti liquore diluta, inquilinis etiam partibus, ut ſunt guttur & fauces, rigiditate, moleſta fiunt, ſitis exoritur, tandiù inde perſeverans, quandiù congruo liqore diluta; retuſa, molliaque evaſerint, quod indè quia in Tabe, Hydrope, & cauſa tam facilè impetrari nequit, ideò *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ*, quod non contingeret, ſi per ſolam humectationem ſitis auferri valeret, & quia ſalium ſpiculis excretoria ſalivalium glandularum vaſcula in ſpaſmum contracta ſeroſi laticis iter, ad fauces precludunt, hinc exorta faucium ariditas, humiditatis defectu ſitim inſimulat, quum reverâ ſalinorum duntaxat ſpiculorum rigiditate contingat, quibus inde levi, vel foris, vel intus, accedente madore retuſis, atque dilutis ſpontè etiam, ut in dormientibus, vel alio diſtractis ſitis moleſtia haud raro ſedari conſuevit, quod minimè fieret, niſi circulationis lege per arterias ad glandulas, ductuſque ſalivales (non autem per credulam Cerebri fluxionem) lympha deducta, ſalium rigiditatem, indeque ortam vaſorum contractionem auferret, ex hoc pariter luculenter deducitur, cur in dyſenteriâ & cauſo ſitis accedat, nam in cauſo ſeroſus latex velut abſorptus, in dyſenteriâ verò profuſus, cùm microſcomicum ſalem ſufficienter non diluat, ejuſdem rigiditati, quâ fauces indè ſtimulantur, ſitis occaſionem miniſtrat, undè quamvis circulatio perennet, lymphæ tamen inopia quia ductus ſalivales conſueto tributo fraudantur ſalibus rigidioribus

libus magis affecti ſitis intenditur, in hunc ſingulis momentis experimur ex ſimplici papyri, aliuſque rei etiam ſolidæ, quâ ſerum ad fauces allicitur maſticatione, ſitim quæ largis liquoribus minimè ceſſerat ſedari, & quia ſalium ſpicula vini ſpiritus ſtrenuiſſimè inſtringit, unde ſalis, ſulphuris, Nitri acerrimus ſpiritus, cum vini alkohol circulatus dulcis evadit, ideò ſpiritum vini debitè tamen, decentique vehiculo propinatum haud ſine ratione commendas, verùm enim verò quia nil promptius nilque facilius ſalem diſſolvit quàm aqua, ideò aquæ enconiis, non quatenus humectat, ſed diluit, ſitis tractatum abſolvis.

De Cardialgiâ, inconſtantiæ te accuſat, quod cum Animam, jam ſuprà in Cerebro repoſueris, mox tui immemor eandem in Ventriculo velis, & de facto ſi ſubſtantia ſpiritualis alicujus ubicationis capax adeſſet, in hac parte potius, ubi vegetabilitatis munia ad humani automatis ſuſtentationem ſimpliciter neceſſaria exercet; & quæ læsâ tantùm non vita vacillat, quàm in alterâ locari deberet, nam cùm ſuprà innuimus, functiones Principes dictas, in Cerebro, naturales verò in ventriculo exequatur, vel in hiſce duabus, vel in harum altera conſtitui poſſe videtur. Reliqua indè quæ hic profert, ut ſitum olentia attingenda vix ſunt, & præſertim, quæ de ſtomachoſo, & putido ſyrupo roſarum profert, quo, ut ſupra innuimus, cùm innumera ſuaviora, & præſtantiora innotuerint, miror quomodo turpi hoc præſidio ægrorum palatum adhuc audeat conſpurcare.

De Nauſeâ, & Vomitu, quid per ſuppoſitum *Vivens*, quod *noxam ab humore irritante recipiens, fibras transverſales corrugat, & ſubvertit organum ad expellendum noxium* intelligat, libentiſſimè audirem, ſi fortè cum impetum faciente Dominationis tuæ, aut *Helmontii* indignatione Archæi coincidat, nam ſi ſic eſſet, cùm hæc irrideat, cur Vivens pariter ſuum irrideri haud mereatur, Philiatris proponitur.

Pro Choleræ Coronide, ubi Neotericos ut gratis atque jucundis ſuis præſidiis dimiſſis ad ſyrupi Nicolai uſum, hortatur, ſupinam ſuam nimis profert inſcitiam. Quis enim tam ſtolidus eſt, qui frugibus inventis glandibus (porcorum pabulo) adhuc veſci ſuſtineat? Ignoſcat illi Deus, præſertim cum apud nos, citra catharticum, & emeticum, ſolo hipnoticorum uſui, hæc curatio feliciſſimè abſolvatur.

In lienteriâ, & Cœliacâ affectione, Acres Modernorum ſales, Pylorum intempeſtivè aperientes, admittit, cur ante debitum tempus, cibum è Ventriculo exturbando lienteriam pariter excitare nequeant non video, præſertim cum inteſtinorum fibras vellicando, dyſenteriæ, & choleræ producendæ deſerviant.

In DiarrhϾ, & Dyſenteriæ pathologiâ, tota controverſia circa pharmacum Compreſſivum vertit, & reverà, cùm compreſſivum hoc pharmacum potiùs Chimericum fit, quàm reale, cùm purgare, & adſtringere ab eodem præſidio, uno eodemque tempore impetrari non valeat, ideò non ſine ratione à Dominatione tuâ rejicitur. Si enim quod alvus poſt pharmacum ſiſtatur, ſic nuncupatur, jam omnia medicamenta, & maximè validiora, quæ poſtquam debitis icoribus corpus expoliarunt, per aliquot dies alvum in ſicco relinquunt, compreſſiva dici deberent, vel ſi fortè quia Cathartica ſpicula, Ventriculi, Inteſtinorumque fibras, premendo, & comprimendo, ſupe fluos, vel inquilinos icores extorquent, compreſſiva dici merentur quælibet cathartica, quia hoc modo ferè operantur, compreſſiva pariter erunt, undè hoc compreſſivi nomen, vel nullis, omnibus aptari debet.

Quoad Venæ ſectionem, quam in dyſenteriâ ubi pletoricus ſit Patiens, commendat, ridicula pariter eſt, qui enim fieri poteſt, ut in Vaſe undique pervio, undè liquor, ut in noſtro caſu, nedum excrementitius, ſed & nutritius, ad vaſorum etiam inanitionem, ſanguine non excepto, cui dyſenteria nec parcit, jugiter fluit, in tantum augeri valeat, ut plethoricam diſpoſitionem inducere queat, & maximè cum præter dictam evacuationem in humani Automatis reparationem, alioſque præſtantiſſimos uſus, in tot fluida jugiter diſpenſari cogatur, quare ſi in hoc caſu Venæ ſectionem ad ſuperos etiam clamando refellis, ſummo jure procedis, & tantò magis, cum intenta revulſio, ſtante Circulari ſanguinis motu, Vaſorumque ſtructura, obtineri non queat.

Ad id ultimò, quod petit, dicerem melius eſſe intemeratum utroque modo, pollutum Cruorem dimittere, quam Balſamicam ejuſdem portionem hauriendo, ad Tabem, Cachexiam, & Hydropem ut paſſim occurrit, Miſeros patientes deducere.

Reliqua ceu nullius momenti lubens omitto, & præſertim quæ de Nicolai, & Roſæ Nectare hariolatur, quorum Calix, ſine invidiâ, ut ſibi proſit æternùm præcabor.

Capite de fluxu Epatico, ubi *Galeni* præjudiciis emancipatus, hematoſeos munus epati reſtituere affectat, Laborem ſane ſuis humeris imparem ſuſcipit, dùm enim Anatomes, prorſus ignarus, Clariſſimos Naturæ Miſtos, qui tot glorioſis inventis Orbem Medicum illuſtrarunt, inſultat, Hiſtrionem agit (nam *ſutor ne ultra Crepidas* & de facto ubi chylifera *Aſelij* Vaſa per inteſtina & meſenterium diſperſa (quæ inde cum à ſuo *Galeno* perſpecta haud fuerint, cur admittat obſtupeo) proſequitur, partim ad venam portam, partim ad ſuccum lacteum ferri ſupponit, neque per hoc epat ſanguificare remonſtrat, nam cum neque in ramis Venæ portæ, neque in meſeraicis chylus appareat, ſed ſanguine ferè turgidæ ſint, vel chylum ad ipſas minime ferri, vel ſtatim ac ipſas ingreditur in ſanguinem verti, & ſic non epar, ſed dictas Venas), & tua eſſet ſententia) ſanguificare fatendum.

Nec obſtat quod objicit; Oleum ſcilicet ab Oleo, Vinum à Vino minimè fieri, nam nemo unquam ſomniavit, ſanguinem, à ſanguine propriè elaborari, ſed quemadmodum Oleum, Vinum, Cerevisia &c. recens, Veteri affuſa perficitur, citiuſque maturat, ita chylus ſanguini immiſtus, ejuſdem motu, & colore, non ſecus ac Vinum album, rubro commiſtum, abſque ſubſtantiæ mutatione, in purpureum, in quem ſponte ſua tendit facile tingitur; Nec ad hoc Vitalis actio requiritur, nam cum, non per coctionem dictam, ſed per ſimplicem miſtionem, teſturamque inverſionem, hoc fiat, ideò non mirum, (cum multi dentur liquores, albæque pultes, ut far, oriza, Amylum, ſuccus Cicorij, Boraginis, Cydoniorum &c. qui ubi nimis denſari contingit, ruborem concipiunt) ſi chyli bululæ, quæ prius album præbebant, ſanguinis preſſione & motu compactæ, ruborem inſinuent, indè nos Doctiſſimum Collegam agnoſcimus, qui attritis ab alimentis, chylum, ex chylo ſanguinem, per ſolam fermenti injectionem citra ignis torturam, jucundiſſimo ſpectaculo parare novit. Nec aliter in ſuo epate fieri arbitrarer, nam cum de propria ſubſtantiâ, quam chylus minimè attingit haud tribuat, ſed tantummodo in ejuſdem Vaſis cruentetur, jam non epar in ſua hypotheſi, ſed ſanguinem in ejuſdem vaſis contentum ſanguificare, non ventriculum, ſed ejuſdem fermentum (quod inde ſi portionem præteriti chyli admitteret, non malè ſentiret) chylificare, non Cor, non Cerebrum ſpiritus (ſi qui dantur) progignere, ſed eoſdem duntaxat rectificando perficere deducet.

Sanguinem indè vivere, ſi ejuſdem Creator aſſeruit, negari non debet, porrò ſi Animæ paſſiones

Ira puta, Metus, Verecundia, & reliquæ ſolo ſanguinis Iconiſmo repræſentantur, jam vel ſanguinem vivere, vel Animam in eodem nidulari autumandum, eòque magis cum Animalia quo plus ſanguinis habent vividiora, quo minùs ſegniora adnotentur. Verbo ſi ex Doctiſſ. *Louveri* Experimento, ut alibi innuimus, denegato ad partem Cruoris affluxu, ſenſu motuque fraudatur, nedùm ſanguinem vivere, ſed & aliis partes animare fateri cogimur, & licèt Membranæ, fibræ &c. quamvis exangues ſenſu tamen exquiſitiſſimo præditæ contrarium inſimulent, tamen quia ſanguine utut pauco, ſpirituoſiſſimo, ſummèque Volatili turgidæ incedunt, ideò inopiam, qualitas peroptimè compenſare valet. Nec obſtat quod ſanguis, per ipſum, alimentum audiat, nàm præterquamquòd à ſanioribus noſtri ſæculi Poliatris, impugnatur, cùm ab aliis, ſubtiliori alimenti ſubſtantiæ ab aliis chylo, ſero, ſucco Nerveo &c. hoc munus tribuatur, cum pinguedo, Caro, imò partes etiam ſolidæ extremâ in inediâ, in Corporis nutrimentum concedant, animatas hac de causâ, neque adeſſe dicendum.

Quod vaſa lactea rectâ ad ſaccum chyliferum ferri debeant falſiſſimum eſt, nàm cùm dicta vaſa, ceu Thoracici Trunci radices ſint, jam non rectâ ſed tortuoſâ viâ ut in Arboribus procedere debent, ſecus tam citò & copiosè ad dictum ſaccum deferretur chylus, ut & ſuffocationis & aliarum ærumnarum haud raro occaſio fieret.

Porrò cùm ductus Thoracicus per ipſum, tenuis, & exilis ſit, non affatim ſed lentè, tum ob diſruptionis motum, quin ne dùm ſiniſtrum Cordis Thalamum ingreditur, ſuffocationem inducat, impelli, & progredi debet, in hunc ergò finem phlegma chyliferum copioſum eſſe non decuit, nàm cum poſt Corporis inſtaurationem, excrementorumque *ſecretionem* quod Corporis in alimentum cedit exiguum ſic ſit, ut ad *Sanctorii Staticam* appendi vix mereatur, ejuſdem per conſequens phlegma quod chyli nomine venit, non niſi exiguum pariter eſſe valebit eòque magis cum *Entii*, *Coles*, aliorum Celeberrimorum Poliatrum in Dominationis tuæ ſententia, Corpus ſanguine haud nutriatur, obiter ſi chyli portio, quæ Cor appellit, ejuſdem inſtaurationi ex *Martino* inſervire poteſt, cur aliis partibus hoc non continget?

Quod ſubdit de lactationis tempore, quia chylus ad mammas fertur ideò ſanguinem minui gratis dicitur, etenim ſive ſanguis, ſive ſubtilior alimenti portio, ſive ſit chylus, hoc ſemper ſuccedet.

Ad tertium *Bartholoni* argumentum ubi venas emulgentes cum lymphaticis, vaſis confundit, hoc nunquàm *Galenum* ejuſque Aſſeclas ſomniaſſe eorundem monumenta fatentur, præterea cum emulgentium venarum, cum lymphæ ductibus ſi nulla proportio cum iſti tenues, illæ Craſſi, hi pellucidi, illæ atræ, hi tenuibus ab inteſtinis &c. illæ à Venâ Cava procedant ut ſuſtineri queat obſtupeo, tantòque Magis cum *Galenus* poſt tot, ut præter Cadaverum ſectiones de iis ne verbum quidem protulerit. Clariſſimum demùm *Bartholinum* pro chyliferi lymphatica vaſa quandoque appellaſſe tale non eſt crimen (quod fortè typis occaſione contigerit) ut in linceo Poliatro à Cæca Talpa criminari mereatur.

De partium ortu, & primatu litem dirimit Clariſſimus *Leuvuenhoechk* qui in ſuis Arcanis Naturæ Maſculinum ſemen ex animalculis actù viventibus conſtare ad oculum exponens, non partes ſed totum Animal omnibus numeris completum, priuſquam Uterum, aut ovum ingrediatur, jam eſſe remonſtrat, ſic ut nulla de novo generatio, ſed Animalis duntaxat explicatio, atque nutritio, ut in plantarum gemmis, aut ſeminibus contingat. Porrò ſi in Galenica ſententia Epatis parenchyma concretò ex ſanguine conſtat, quomodò ſine præviâ ſanguinis in Corde, vel alia in parte generatione ſucreſcet, tanto magis cum ſecundo ab incubatu Ovi die ut notat Clariſſimus *Malpighius* ante epatis veſtigia punctum ſaliens ſub Cruoris larva micare incipiat.

Ad ultimam tandem objectionem, ubi Vaſa lactea ad ſaccum chyliferum haud ferri contendit cùm numeroſa nimis ſint, parum Anatomes peritum ſe oſtendit, nàm quis diceret innumeram fibrarum ſobolem, qua cunctum Corpus conſperſum eſt ex ſpinali fiſtula Venarum, Arteriarumque ſatellitium à Venâ Cavâ, Arteriâque magnâ tanquam ramos à Trunco procedere, & tamen Anatomici omnes quibus pro Cerebro fungus non eſt ità concludunt.

Iliacam paſſionem non à motu periſtaltico inverſo, ſed ab inteſtinorum obſtructione, vel compreſſione tantùm fieri contendit, & tamen ut fæces induratæ tormina, & vomitum inducant in obſcuro relinquit cùm enim contumaciſſimæ dentur alvi adſtrictiones ad plures dies quæ non niſi remediis ſolvuntur, & ileus non accedat, aliis verò quibus alvus fluidiſſima eſt, & ſuperveniat, jam præter obſtructionem aliquid aliud quod ſplenicas fibras urgendo ad contrarium motum impellat requiri fatendum, hoc enim non niſi irregularium, exoticorumque, ſalium ſpicula eſſe queunt, quæ inde ſive ab aëre, ſive ab alimentis, ſive ab excrementis deriventur dummodò prædictas fibras proritando, facultatem ſuam expultricem ad motum contrarium, impellant, etiam ſine alvi conſtipatione & Compreſſione volvulum producere peroptimè valent, eòque magis cum apud *Hippocratem* etiam cum alvi fluiditate Iliaca paſſio contingere queat.

Inteſtinorum Convolutio ridicula eſt, nàm cum Meſenterio firmiſſimè adhæreant, & alligentur non niſi gladio ut à lanionibus ſeparata, intorqueri ullo modo patiuntur.

Ad hiſtoriam *Matthæi de Gradibus* quam negare magis quam probare videtur, non mirum cum plus negare Aſinus, quam probare Philoſophus poſſit, & maximè cum re admiſſa propoſitio intenta labaſcit.

De Colica, in Clyſteribus totus revolvitur, qui inde cum ad inteſtinum Colon minimè aſcendant haud injuria à Dominatione tuâ reſpuuntur, eòque magis cum ſolis Alkalicis, hypnoticis nuptis ſpicula illa quæ ſpirales Inteſtinorum fibras urgendo, ad excretionem cogunt, obtundendo, & mulcendo; Curatio feliciſſimè abſolvatur.

In malo hypochondriaco, de Viſcerum Antipraxia duntaxat lis eſt, quam dùm *Martinus* ceu pro aris, & focis certando ſuſtinere tentat, dùm Epatis calorem tantùm intendi ut Omenti pinguedinem in picrocolis ferè colliquet, miror quomodò ab aliquata hac arvina, ventriculus ceu Caro in veru minimè aſſetur. Porrò cum Acidum ſtiggium, & eſurinum, in Hypochondriacorum ventriculo ſemper luxuriet, ut hoſpes, hic ardens, in regione tam frigida nidulari queat, vix percipi poteſt.

Humano in Corpore partes ſeu Viſcera æqualiter calere, ſic ut Cor non magis quam Epar, Pulmo Ventriculus, Renes quàm lien &c. æſtuent, ad Termometri lancem in Brutis recenter mactatis experiri poteſt, undè hæc viſcerum antipraxia, ut ignis fatuus; evanuit.

In epatis pathologia, totum virus contra Neotericos ſanguinis circuitus Fautores expuer nititur, & non ſine malitia, nam cum Galeniſtarum methodus ægrorum imò laniena cruoris chorea admiſſa vaſorumque prout ad oculum remonſtratur ſtructura,

ſuſti-

ſuſtineri nequeat, ideò ad hanc evertendam, Iatricemque ipſam, in aprico feliciter jam conſtitutam in priſtinum chaos (proh ſcelus?) revocandam, Vafer ut miles, etiam ſenſibus fide ejerata totis viribus contendit, ſed quid mucida ſua argumenta? ab omnibus facultatibus Gallicanà ſcilicet, Haphnienſi, Burgundia, Batavica, Londinenſi, Italica, imò Leopoldina, majoribus longè privilegiis, ac dotibus ab Auguſtiſſimo Leopoldo, mox regnante Imperatore, ac fuerit quondam Salernitana, ab Invictiſſimo Carolo Quinto inſignita, ad nauſeam jam confutata contra rem tam claram, & ſenſibilem in cujus confirmationem porrò nenias contexere pudet, eòque magis cum à Clariſſimis *Lovero* Majori *Malpighio*, *Leuvenhoeck* aliiſque Naturæ miſtis, in Ranis, Piſcibus, Pullis, Gallinaceis, Indis &c. ope microſcopij ſic palam monſtretur ut de eâ dubitare de ſolis luce, foret ambigere, & ſi Humana Pietas in Viventibus Hominibus hanc experiri, haud vetaret, præterquamquod in Venarum, Arteriarumque Sectione (quidquid obſtet *Martinus*) conſpicua jam eſt in decorticatis vaſis (ut in Brutis) tam nitida foret, ut omnis dubitandi anſa actutùm decederet, & quamvis magnum quid ſuper arterioſi, venoſique ſanguinis differentia oſtentare nitatur, tamen vel nulla, vel ſi quæ eſt, per accidens duntaxat, & circa exeundi modum contingit, Nàm cum ſanguis ab Arteria cum impetu, & ſaliendo, à vena verò lentè paulatimque procedat, fit quod ille ob majorem, quam in nixu patitur rarefactionem copioſioribus lucis radiis admiſſis ſplendidior, & rubicundior, quàm venoſus appareat, cæterùm in pelvi exceptus exigua vel nulla differentia intercedit; Nam ego elapſis cum Galenicæ Lanienæ navabam Arteriotomia in quadam Hebræa, quæ immaniſſima Cephalalgia urgebatur, in Temporibus inſtituta, ſanguine ut ut maximè ſaliendo exiret in Vaſe excepto à venoſo nil penitus differre conſpexi, imò teſtari candidè poſſum, è vena extractum rubicundiorem longè & ſpirituoſiorem haud ſemel vidiſſe.

Præterea cum Cruoris motum progreſſivum, quo ad Cor, hinc ad univerſam Corporis ditionem, non obſtante arteriæ ſyſtole qua (ut ait in venam refundi deberet) fertur, admittat, ſuis ſpeculationibus, inanibus ceu commentis dimiſſis Autopſiæ ſtultorum Magiſtræ facilè concederet, & maximè cum facultatum triga, cui totum trahendi munus concredunt, jam expiraverit, ſed quia contradicendi ſtudio veritatem meridiana luce clariorem obſcurare nititur, non mirum ſi contra egregios Poliatros inſurgens, ceu Canis ad Lunam oblatret.

Altera petra ſcandali, eſt via, per quam ſanguis ut circularem ſuum motum per expediat tranſire tenetur, nàm cum in medio Cordis ſepto exiguiſſima dantur foramina, impoſſibile ducit tantam Cruoris copiam eadem trannare, ſed quid tum ad circulationem? Si magis volatilis, & ſpirituoſa portio per dicta foramina tantùm, ceu per cribrum trajiciatur reliqua inde per Arteriam Venoſam, ad Pulmones, ut nitro aëreis particulis alkoholizata, hinc per Venam arterioſam ad ſiniſtrum Cordis Ventriculum pro circulari chorea ducenda mittatur, nil ſanè per hoc abſurdi conſequitur, nàm cum in opere tam præſtanti, ſine quo vita eſſe recuſat, ut ut duplici via utatur, non officit, Nam cum Circulatio ad oculum ut innuimus jam patentiſſima, negari porrò nequeat, tandiù in Obſervationibus, continuandum, donec mirabile hoc ſupremi Opificis artificium planè innoteſcat.

Per doctiſſimum *Leuvenhoeck*, Vena, & Arteria non differunt, ſed unicum tantùm vas per univerſam Corporis ditionem continuatum ad eſſe hac differentia, quod qua peripheriam ſpectat Arteria, quâ verò centrum Vena dicatur, fatetur, Batavica verò Facultas *unum duntaxat Tubulum inſtar Arboris ex uno trunco inferiori, innumeros, varioſque ramos in ſummitatem projicientis eſſe profert, ſic ut omnium vaſorum, ſtips ſtatuatur Cor; à Corde Arteria, quæ inde ubi terminatur in Cerebro abit in glandulam, ex glandula fit filamentum, ex filamentis nervi, hi verò per muſculos, & reliquas Corporis partes diſtribuuntur. In renem tranſiens arteria, itidem primò mutatur in glandulam. ex glandulis prodeunt filamenta, ſeu canaliculi, ex hiſce fiunt carunculæ, ex glandulis prodeunt filamenta, ex carunculis ampliatis pelvis, ex pelvi coarctata ureteres, ex hiſce veſica & ſic deinceps, muſculi oriuntur ex arteriarum extremitatibus, in fibras migrantibus, & laxè combinatis, Fibræ hæ arctè juxta ſe invicem appoſitæ conſtituunt tendinem, adhuc magis coarctatæ ligamentum, firmiùs tandem junctæ, & proximè appoſitæ cartilaginem; & os, ipſum exhibent; Ubi deſinit arteria ibi; vel glandula eſt cum vaſe ſuo excretorio, vel vena cruorem reducens, Hoc modo omnia in Corpore noſtro, ex tubulis conſtant, adeout membranæ, oſſa, dentes, perioſtium, nihil aliud ſint, quam minutiſſimi canaliculi juxta ſe invicem diverſimodè appoſiti. Dolor proinde oſtocopos, non oſſibus, ſed perioſtio, membranæ tenuiſſimæ ex filamentis juxta longitudinem extenſis eſt adſcribendus, Omnes autem Tubuli ex uno tubo ſeu ſtipite oiuntur, neque differunt, niſi ratione poroſitatis liquorumque, quos vehunt; Circulatio quoque liquorum variis probatur experimentis, ita ſi muſculus juxta fibrarum longitudinem diſſecatur, nihil vel parum liquoris effluit, ſi verò tranſverſim, cruor copioſiſſimè extillat, quia tunc omnes fibræ ſunt diſciſſæ inſtituta in fibras muſculi injectione videre licet quomodò liquor in ipſas venas tranſeat. & ſic per omnes Corporis partes humores circulantur* hæc, & alia ex Clariſſimo *Dolæo* tranſcribere licuit, ut & illud Magni *Coo*, effatum, *Confluxus ſcilicèt unus, Conſpiratio una, conſentientia omnia* palam fieret, & Vaſorum ſtructura fluidorumque circulatio innoteſceret de quâ ſi aliqui dubitarunt, non in ejuſdem deſtructionem, ut lividus *Martinus*, ſed in veritatis perquiſitionem objectiones duntaxat ſuſcitarunt, undè præter alios, quos memorat, Famigeratiſſimus *Gaſſendus* * hæc habet. *Vide duntaxat ne non ſatis manifeſtum fuerit, celebres illas opiniones de venarum lactearum uſu, deque circuitu ſanguinis, non ideo abs me impugnari, quod eas probabiles non putem; ſed quod contendam ſolummodò difficultates proponere, quæ vitæ ſunt mihi ab uſque initio quibus reſponderetur, dignæ. Nàm, quod præſertim quidem ſpectat, ad ſanguinis circulationem, ea mihi potius ſic arridet, ut perparum abſit, quin habeam indubiam, etenim eſt aliquid etiam quod ipſe mihi ad meas illas difficultates reſpondet, tametſi non ità mihi ſatisfacio, quin ſperem mihi quandam ab aliquo alio lucem affulſuram.*

Omitto hic reliqua, quæ circa motum progreſſivum quatenus ſcilicèt liquores propriis receptaculis ſemel excepti ab iiſdem porrò non refluant, contra experientiam adducit, nàm ut à lacte in mammis admiſſo exordiar, præterquam quòd in Puerperis per Muliebria paſſim educitur, cum ſaliva foras exiſſe, imò per ulceratas ſcrophulas quotidiè manaſſe refert Clariſſimus *Valdſchmid*, ** ſalivam ad os & palatum relegatam in Ventriculum iterum ut pro fermento inſerviat deſcendere, probat Famigeratiſſimus *de le Boë Sylvius* ſemen in veſiculis ſeminalibus ſemel exceptum, peregrinis effluviis pollutum ad Caput, artus & Corporis peripheriam deferri immanes Celticorum ærumnæ luculenter evincunt, lym-

pham

* In Append. de Novo circa Inane experimento pag. m. 312.
** In Epiſt. 3. ad Dolæum.

pham pro ſanguine diluendo in Venas reaſſumi, ſuccum pancreaticum chylo remiſceri in dubium non vertitur, urinam, calculo caruncula, trombo, aliiſque modis in renibus aut veſicâ ſuppreſſam, iterum per emulgentes in Cruoris ſinum receptam necem haud rarò intentaſſe practicorum monumenta fatentur, imò faces ipſas in inteſtinis hærentes ratione vacui majora in vaſa reſorptas lethaliſſimis morbis rudimenta potuiſſe carioſi Galeniſtarum Codices proferre haud erubeſcunt, ſed quid porrò hiſce nugis immorari, ſi hydrargirij inunctio, ulcerum, vulnerumque balſama, unguenta, emplaſtra aliaque iiſdem applicita, unà cum ſalivâ, ſummâ cum moleſtiâ haud ſemel excreata, hæc palam evincunt, undè liquet quantùm fœnoris noſtro hoc ævo nedum Medicinæ ſed reliquis aliis artibus Ingenti cum Inventorum gloriâ, ægrorumque emolumento acceſſerit & licèt, *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Galeni*, *Hippocratis*, aliique ſimilis doctrinæ toparcæ mox minimè vigeant Baconis tamen *de Verulamio*, *Gaſſendi*, *Carteſii*, *Paracelſi*, *Helmontii*, *De le Boë Sylvij*, *Harvæi Bartholini*, *Malpighij Leuvenhockii*, eorundem defectum compenſare, imò & ſuperare, peroptimè poſſunt.

Apelles, *Zeuxis*, *Parrhaſios* &c. nedùm æquiparant, ſed longè excellunt Bonarotæ, Urbini, Baſſani, Procacini, Innumerique alii, noſtri ſæculi ornatus, qui nedùm Alexandri digitos erectos, Uvaſque pictas, ſed multò præſtantiora Picturæ prodigia, quibus Celeberrima Parthenopes, Indiga haud fiet, ſine Antiquorum invidiâ reliquerunt, & ſi Aves ad eas non avolarunt, eſt quod non tam ſtolidæ, & Homines tàm Creduli, ut illis temporibus, mox reperiuntur.

In ſculpturâ tot modò eminent, qui & Herculem Farneſianum, & Venerem Magni Ducis excedunt, ut ſi cunctos recenſere vellem, charta deeſſet. Si Moderna ædificia, noſtrique ſæculi Delubra ſua ſaltem in Urbe *Martinus* attento oculo proſpiciet quantùm Antiquis præſtent non ſine ſtupore fatebitur.

In Coſmoſgraphiâ, Geographiâ, Hydrographiâ &c. præter *Columbum*, alioſque innumeros novarum plagarum Detectores, Geographicæ, Hydrographicæque Tabulæ dimidium pluſquam adauctæ quantùm profecerint Moderni, cunctis exponunt.

Cogitationes Aſtronomicas Neotericorum, non inventiones ſed realitates adeſſe, Copernicana, Ticocobraentia, & Carteſiana ſyſtemata, novaque ſydera Antiquis prorſus ignota, palam evincunt.

Si circa Matheſim, *Khircherum*, *Scotum*, *Boilem*, *Strumium*, *Tondinum* &c. conſuleret nedum Columbas Volantes, ſpecula uſtoria, Capita loquentia, aliaque à *Martino* recenſita, ſed Corpora integra ambulantia, Organa hydrolautica, Cameras harmonicas, Machinas ad Vacuum, Thermometra, Microſcopia, Teleſcopia, aliaque innumera portenta Antiquis neque ſomniata, non ſine ſtupore deprehendet.

In Poëticis ſic Vates modo præcellunt, ut Antiquorum Muſæ tanquàm raucæ Cicadæ obſtrepere videantur.

Minus obſtat quod de Aquis, fontibus, & fluminibus commentat, nàm tritum ſat eſt, & vulgare, quod *flumina unde exeunt revertuntur & Mare ideò non redundat*, quia proportione, quâ intrant eademmet pariter, egrediuntur, nec officit quod pluviæ eorundem defectum quandoque compenſent, nàm accidentale duntaxat, hoc eſt, etenim ſi pluviis hiſce aquis ſtindum tantummodò foret, flumina, fontes, & ſtagna, eâ facilitate quâ creſcunt, eadem pariter niſi per terræ poros à Mari novum vectigal ſuſciperent, decreſcerent, ac ſiccarentur. Nàm pluvia, non ex novâ aquarum geneſi, ut ſentit *Martinus*, ſed ex fluminum, fontium, Mariſque efflu-viis, à quibus, ut oculis patet elevantur, fiunt, quæ in Nubes prius denſatæ, mox in Terram deciduæ, ejuſdem uſibus ſic ſupremo jubente Jeovâ, iterùm, abſque eo quod Circulari eorundem motui officiant in pluvias reſolvuntur.

De utroque ictero, quid ſuper te addam non habeo, verùm quidem eſt, quod ſi guſtus ſaporum eſt cenſor, quod cum ictericorum fæces tàm avidè à Canibus devorentur, eorumque urinæ non niſi ſalſedine proferant non à bile, quæ has amariſſimas, & per conſequens ingratiſſimas redderet, ſed vel à ſcoriis ſtercoraceis, vel à ſalibus (quod probabilius) reſolutis pendere arbitrarer, qui inde prout magis, & minus concurrunt, ſic Colores (ut in lixiviis) mox in flavum, mox in viride, mox in atrum plus, minus mutari contingit.

In lithiaſi dùm ſanguinem, pro arcendâ, vel tollendâ Inflammatione educere ſuadet, inflammationis cauſam minimè attingit, nam ſi hæc à calculo vel pungente, vel comprimente dependet, hoc non ſubtracto, utut ad deliquium detrahatur ſanguis, inflammatio nuſquàm decedet.

Hæc pauca, Vir Ornatiſſime, ut meæ erga te obſervantiæ ſpecimen exhiberem communique fato occurrerem, in compendium adducere duxi, alia quamplurima, vel quia ſerius à Dominatione tractentur, ſicco pede tranſegi, ſcio te adhuc in Vivis, tuas Theſes tueri ſufficientiſſimo, noſtris conatibus haud indigniſſe, hoſce tamen qualeſcumque fuerint grato animo ferre, ſic enim ingens illa propenſio quâ erga te trahor, juſſit, voluit, atque coegit.

Vale.

Aſtæ Idibus Junij. 1700.

IOHANNES BAPTISTA WLPINUS
Medicinæ Profeſſor.

NUNCIUS

PARNASSIUS,

ſeu

EPISTOLA EX PARNASSO

à

SEBASTIANO BARTHOLO

Ad Celeberrimum, & Reverendiſſimum Dominum

CAROL. MUSITANUM

Philoſophiæ & Medicinæ Profeſſorem.

Typographus Lectori.

Licet hoc Opuſculum Nuncius Parnaſſius inſcriptum, Authoris nomen in fronte non præſeferat; nihilominus eum concinnatum fuiſſe à *Ioſepho Triſgo in Neapolitano Archigymnaſio Iatrias Profeſſore*, viro planè erudito, nec vulgaribus tantùm, ſed interioribus, & reconditis literis perpolito, accepi. Tu verò quiſquis Author ſit, hoc fruere. Monitum tamen te velim Lector, quid ſi hujus Epiſtolæ artificioſam ſtructuram penitùs cognoſci exoptetur, perlectum prius oporteat XIV. Relationem ex Parnaſſo Centuriæ II. Celeberrimi Trajani Boccalini. *Vale.*

Viro

Viro Celeberrimo, & Experientiſſimo,
Domino D.
CAROLO MUSITANO
Phil. & Med. Profeſſori.
SEBASTIANUS BARTHOLUS
S. P. D.

CUm magnus Appollo, Kalendis Maij proximè elapſi, inclyto Muſarum choro, poëtarum principibus, atq; literatorum proceribus circumdatus (quemadmodum cujuſque menſis primo die aſſolet) apud Phæbeum pratum * in throno ſederet, ut præcellentibus viris ſuorum nominum æternitatem exoptantibus æquiſſimas aures præberet; en homo quidam, D. Carole Chariſſime, in illius conſpectum ſe obtulit, ad ejuſque genua advolutus, hujuſmodi ſermone ſilentium rupit: Sereniſſime Planetarum Rex, ego ſum *Petrus Antonius de Martino Geofonenſis*, qui ut vetuſtiſſimas, ac per tot ſæcula probatiſſimas Galeni ſententias tutarem, velis, equiſque, ut aiunt, contra *Trutinam Medicam Muſitani* decertavi. Hos ob egregios meos labores, maxima præmia ipſe mihi pollicebar. Inter alia pro certo putabam, ut quando Galenus, ſorte favente, auream pilam hiſce in concionibus extraxiſſet ex urnâ, ſuggeſtum aſcendens, (ut moris eſt) non tantùm apertis tibiis laudes meas celebraturus eſſet, verùm etiam de meo ingenio, ſapientiâque ita judicaturus, ut neminem mihi anteponeret, compararet paucos. Quamobrem librum in veſtrâ Bibliothecâ collocatum iri, nomenque meum immortalitate fruiturum firmam animo ſpem fovebam. Verùm quod theſaurus mihi credebatur, carbones tandem reperi quoniam ter, concinnato à me jam libro, forte fortuna auream pilam aſſecutus eſt Galenus, (hoc ipſemet perſpexi, nam ſingulis Kalendis ab eo tempore hùc ipſe ductus adfui) & hunc modò, modò alium Medicum ſermonibus ſuis illuſtravit; me autem, contra expectationem, nunquam laudibus exornavit. Ego porrò, Galenum, cujus authoritatem dignitatemque ſtrenuè defendi, meis officiis erga ſe viciſſim non reſpondere, haud ſatis æquo animo ferens; quàm ſtudiosè, ac ſuppliciter poſſum Majeſtatem veſtram rogo, atque deprecor, quæ in hac adminiſtrandâ Republica, ne tranſverſum quidem unguem, à juſtitiâ recedit, ut id fieri jubeat, quo & liber poſterorum honore, atque memoriâ dignus exiſtimetur, nomenque meum edax vetuſtas abolere nequeat.

His attentè auditis, Phœbus reſpondit: Sæpiùs inſperata accidunt, quàm quæ ſperes. Si ſapiens comperieris, haud merito defraudaberis honore, omnem ego abſtergebo angorem, virtuteſque tuas uberioribus præmiis compenſabo. Quamobrem tibi Cenſores aſſigno *Danielem Sennertum, & Thomam Cornelium*, acerrimi equidem, incorruptique judicii viros qui tuo volumine perlecto, maturèque perpenſo, omnia fideliter ſunt mihi ſignificaturi. Librum igitur in eorum manus afferri curato, & hinc abi. Hoc peracto, ſummâ geſtiens voluptate, Parnaſi confinibus *Martinus* exceſſit.

Poſtridiè, omni prorſus abjectâ morâ, Regis mandatum exequendum Cenſores ſuſceperunt. At vix libri veſtibulum ingreſſi, maxima apud ipſas orta eſt confuſio, rerum in eo contentarum, atque eandem rem alter altero interpretabatur modo. Ad quod animum, mentemque cùm appuliſſent, perceperunt tandem, id ſibi accidere, quoniam adeò mendis ſcateret liber, ut pardo maculoſior videretur.

Hanc ob cauſam, ad Apollinem *Sennertus, & Cornelius* perrexêre, & ita eorum alter locutus eſt: Nihil unquam animo noſtro accidit acerbius; quàm uti debemus, tuo juſſui obtemperare non valuiſſe. Sciat ergo Majeſtas Veſtra, oportet, talem eſſe hujus libri periodorum texturam, virgularum, punctorumque ſitum, & ordinem, ut nobis germani ejuſdem ſenſus perceptio impoſſibilis viſa fuerit. Quapropter ipſam precamur, ut liber Authori reddi jubeat, eique præcipiatur, ut ſuper illum Orthographiæ Limam inducet mendiſque omnibus expurget; quo peracto nos veſtro Regio nutui obſequentes, in illo perlegendo, omnem curam, diligentiamque adhibebimus.

His, aliiſque id genus à *Cornelio* dictis, ſtatim juſſit Rex, ad *Martinum* remitti librum, ut idoneis ſaltem in locis virgulas, punctaque collocaret; atque in fermento jacens, inquit: O facinus animadvertendum; Etiam Orthographiæ ignari, dentatas chartas conſcribere audent. *Sennertus* verò reſpondit: Propter orthographiæ lapſus, (pace tuâ dictum velim, Rex Sapientiſſime) culpandum neminem eſſe puto. Nam, qui typis opera tradiderunt, ſyrtes, & frequentiſſimos artis typographicæ ſcopulos non ignorant; quare improbandus minimè erit *Martinus* ſi corruptam orthographiam ejus liber ſit ſortitus.

Aprilis ſturnis graciliores excuſationes iſtas eſſe, contrà ſubdit *Cornelius*, unuſquiſque confitebitur, ſi ad rem ingenuè animum intenderit. Scateat quantumlibet erroribus typorum in regionibus diſſitis impreſſus liber, excuſabile profectò eſt; at quod idem excudatur in loco, ubi Author degat, & maculis quàm maximè ſqualeat, indignum equidem eſſe veniâ aſſevero. Errent quantumcumque poſſunt typographi, quid vetat, quin, dum Author adeſt, cum nunquam prælo mandari ſinat, ni prius à mendis, quàm fieri poteſt, ſit expurgatus?

Jam *Martini* nomen, mi *Muſitane*, ex mente nobis exciderat, quando coràm Rege ipſius liber denuò allatus fuit, quem, nullâ interpoſitâ morâ, *Sennerto, & Cornelio* iterùm afferri juſſit.

Interjecto aliquorum dierum ſpatio, ad Apollinem venit *Priſcianus*, dixitque: O maxime Rex,

cui Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataraaque regia ſervit
Ecce rudens rauco Sileni vector aſellus.
Intempeſtivos edidit ore ſonos.

Cui Phœbus: Quorſum hæc, dilectiſſime *Priſciane*? At ille; Heri in librum apud *Danielem Sennertum, & Thomam Cornelium* incidi, qui, ut teſtatur titulus, à quodam *Petro Antonio de Martino Geofonenſi* ſcriptus eſt contra *Trutinam Medicam Muſitani*. At non tantùm nullus lepos, nullâ facundia, nulli ſales, nullæ Veneres, nullus nitor, nullaque elegantia illic à me eſt adinventa; verumetiam barbariei fæce conſpurcatus, & quavis betâ, crambeque recoctâ inſipidior mihi eſt viſus. Imò ex eis, quæ uno ſtans in pede, cenſoriâ virgulâ deſignare valui, dici de illo haud ægrè poſſe exiſtimo; quot verba, quot ſphalmata.

Etenim pag. 25. linguam fieri *lipposam* dicit pag. 55. *Macedones ille Medicinæ*, & intelligit Alexandrum Maſſariam: pag. 63. & 72. *obſtendere*, pro *oſtendere*: pag. 75. legitur *aſſedium*, pro *obſeſſio*, inibi eo loquente; *vel fortis Civitas, quæ longo aſſedio non cedat*, ubi etiam bis *deoſtruentia*, pro *deobſtruentia*; & in quodam titulo EPYSTOLA cum Y pag. 76. *Generus*, pro *Gener*: pag. 77. *Accedi* pro *Acceſſi*: pag. 87. *funtiones* pro *functiones*: pag, 95, *conceriem* pro *congeriem*: pag. 97. *invencta* pro *inventa*, & *auxterum* pro *auſterum*: pag. 98. *emuntoria*, & *prontiora*, pro *emunctoria*, & *promptiora*; pag. 113. *Zuccarum* pro *ſaccarum*: pag. 133. 136. & 138. *Elambici* pro *Alembici*, pag. 144. *bombacis* pro *goſſipii*: pag. 151. & 229.

ricetta pro *formula* : pag. 158. *cauda Gatta* pro *cauda felis* : pag. 177. *Meſues in ſuo præfacio* pro *Meſues in ſuâ præfatione* : pag. 221. & 244. *mutare clymen* pro *mutare clima* : pag. 290. *Johannes de Procida* pro *Joannes de Prochyta* : pag. 313. *ſcolia* pro *ſcopulos* : pag. 48. titulum hoc modo ſcribit.

CAPUT XVII.

De Inflammatione Hepatis, & in genere, ac de Fluxu Sanguinis.

pag. 360. *Barberiis* pro *tonſoribus*, pag. 392. *mattones* pro *lateres* : pag. 409. *forti ergo, & reſoluto animo*, pro *forti ergo, & conſtanti animo* pag. 412. *rogo compati defectus*; & tandem quotiſcumque ſcribere debet *Diacatholicum*, aut *Extractum Catholicum*, ſcribit *Diacattolicum*, aut *Extractum Catholicum*. Ecquis, quæſo Apollo, ex his *Martino* manum addere abnuet?

Si veſtris nunc auribus vellem abuti, ſubdit idem *Priſcianus*, alia multa hîc recenſerem, quæ certè ab ullo patienter nec legi, nec audiri poſſunt. Quid inquam multa! Sic Majeſtas veſtra me ſemper magis diligat, ut Maris undas potiùs quàm hujuſmodi libri ſolæciſmos, barbariſmoſque numerandi mihi vires ſuppeterent.

At, ô Phœbe, quàm illius ſcripta ſint eleganti, ac abſolutâ verborum cultura elaborata, quis poterit ſatis oſtendere? In ſuo conſcribendo libro Catonis gravitate, Lelii lenitate, Cæſaris calore, Hortenſii diſtributione, Calvi argutiis, Ciceronis opulentiâ, & Gracchi tandem impetu uſus eſt *Gracchus* noſter. Dum loquitur, jurares equidem eſſe M. Tullium Ciceronem, aut ſi quis ipſo Tullio ſuperior inveniri poteſt, Tullium? Ipſiſſimas Muſas, non hominem loqui contenderes. Verùm ne exemplis oratio mea vacare videatur, de facundâ, ac nitidâ elocutione *Martinianâ*, me nunc eadem afferentem, æquo, patientique animo auſcultes obſecro.

Is namque elegantibus, perpolitiſque his ſermonibus locutus eſt: pag. 17. *à cauſa materiali, & tactibili, ut aqua candente* : pag. 20. ſermonem faciens de dolore capitis à ſanguine facto : *Si eſt ſanguis dignoſcitur, quia corpus eſt plethoricum, dolor non ita acutus, labiorumque purpura genarum roſas oſculatur* : pag. 55. *Ecce Trutinantis ſententiam circa Apoplexiæ cauſas, ut ſingularem, & novam typis depromptam, cum ſtamphellis vidimus ambulare* : pag. 298. *Exterius, ad dolores ventris compeſcendos, propinetur calida vervecis retia aſtringentibus pulveribus aſperſa* : pag. 344. *Qui* (nempe Hippocratis Aphoriſmus) *commentatur à Galeno, ſic nos, ut ſolet, luculenter illuſtrat* : pag. 353. *Sic cor de quando in quando trahit* : pag. 384. *Et impii Iudæi, tormentandi, non verò confortandi cauſa, felleum liquorem noſtro Redentori porrexerunt* : pag. 387. *Non poſſum non alterari, in cogitando, quare reliquerint ſecuriora præſidia, venenata, & periculoſiora eligentes; ſed non mirum, quid præſens ſæculum, in hoc luit pœnas, pro tot fogiis, mutationibuſque inventis in victu, veſtitu, & aliis; unde in tali rerum varietate, neque Medicina conſtans eſſe voluit; ſic pœna ſoquitur delictum, & ars deluditur arte.*

Plura volebat, amice *Muſitane*, in medium proferre, credo, & forſan ineptiora *Priſcianus*, ni Sereniſſimus Rex ei dixiſſet : Superſede jam iſtis rebus; nuces intermitte; noli amplius mihi aures obtundere. Inveniatur *Martinus* iſte, & coram me Kalendis Junii adducatur.

Magna ſatellitum caterva, mandatis obſequens, eſt de Parnaſſo illicò egreſſa; & cùm in laqueos incidiſſet lupus, eum illuc traxere; tumque Apollo hujuſmodi ſermone locutus eſt *Martino* : cur vix de pectore voces balbas referre ſciens, *Muſitanum* es inſectatus? Satisfac modò *Priſciano* de puerilibus tuis erratis. Quamobrem voces has *Martinus* ad *Priſcianum* direxit : Doctiſſime Grammaticorum Princeps, licèt multa in libro meo Orthographiæ errata enumerentur ab eis, qui evaginatâ linguâ, tanquam ancipiti gladio me perſequuntur; nihilominùs illa non mihi, ſed typographis potiùs tribuenda eſſe tibi perſuadeas oro; ut *obſtendere*; *deoſtruentia*; *Epyſtola cum y*; *funſiones*, & ſimilia; quarè non me verborum contumeliis ore livido lacerare, ſed illis obtrectare deberent.

Vix talia fato *Priſcianus* reſpondit : *Martine*, M litera tibi obtigit, alterumque Melitidem, aut Coræbum te puto, dum

facta infecta facere verbis poſtulas.

Quæ tu dixiſti, ſint à typographis errata commiſſa; (non tamen ſine tuâ culpâ) at *aſſedium*; *bombacis*; *cauda gatta*; *ricetta*; *clymen*; *ſcolia*; *mattones*; *Generus*; *Planè Planè*; *de quando in quando*, & alia innumera his, ut ovum ovo ſimilia, quæ ſi hîc accuratè enarrare vellem, orationi meæ tunc finem præſcriberem, cùm pareret mula, nullo certè modo typographis, ſed tibi tribuenda erunt; linguam igitur tuam compeſces, tace, quia

Neſcit vox miſſa reverti.

His ab Apolline auditis, juſſit, ut cuſtodiretur *Martinus*, donec ante conſpectum ſuum *Sennertus*, & *Cornelius* cum libro reverterentur.

Cùm deinde Kalendis Iulij ambo libri Cenſores ad Regem contuliſſent, ita Cornelius ſubſannans inquit?

γς ποτ' Ἀθηναίων ἔριν ἤριϛε. (A)

Si quis hoc libro, ô Regum Sapientiſſime, pejorem inveniet, ego me illi mancipium dabo; certè hujus Author

vigilans ſomniat,
Iam deliramenta loquitur, larvâ ſtimulant virum.

Etiam Artis Medicæ primordia ignorat *Martinus* (ne eum in pudendo latinitatis naufragio fluctuantem, aut potiùs præfocatum oſtendam cùm id minimè ad nos attinere videatur) quoniam pag. 151. afferens medicamina, quæ vertigini medeantur, inquit: *Amuletum autem, quod ſatis conducere poteſt hujuſmodi malo, eſt julep de corticibus citri, tinctura alchermes, cum julep cinnamomi, vel julep roſellorum, cum diacinto, quid ſimile corroborans ventriculum, & cerebrum* pag. 299. *Inter Amuleta*, (ait) *propinetur ungula equi non luxuriantis, quæ in butiro frixa, ac in pulverem redacta, ſumatur adſtringente julepo ad* ℥ j *mane, & ſerò*; & parum poſtea omnia antidyſenterica medicamenta vocat Amuleta : *Quæ Amuleta*, (ſunt ejus verba) *ſeu antydiſenterica medicamenta*, &c. At hæc nonne, obſecro, ſunt medicamenta, quæ per os aſſumuntur, & *Amuleta* (ut videre poterat in Lexico Medico) *ſunt medicamenta, quæ Græci Periapta, aut Periammata vocant; ſic appellantur, quòd de collo ſuſpendantur, aut alicui corporis parti alligentur.* Quis, ô Rex juſtiſſime, quis Medicum alios profeſſores Theonino dente rodentem, & Amuleti nomen, ſignificatumque ignorantem, eum Amuleti ſpeciem non dijudicabit, quod longè extra Medinæ limina ſuſpendatur?

Ut verò definitio ἀναϛομώσ:ⓢ ab eodem allata intelligatur, Delio opus eſt natatore, dum ita pag.

(A) Cum divâ eſt auſus ſus decertare Minervâ.

pag. 152. loquitur: *Anaſtomoſis eſt vaſorum dislocatio à ſanguinis multitudine, vel caloris exceſſu, quæ vitia ſequitur mollities tunicarum facilè ſcindibilium, vel diſlocabilium.* Toto aberrat Cœlo in aſſignandis Pleuritidis differentiis pag. 186. *Vera itaque Pleuritis* (inquit) *eſt inflammatio Pleuræ veſtientis coſtas internas, vel muſculorum intercoſtalium internorum, ut Galenus 5. de loc. aff. 3. & multis aliis locis, quam deſcriptionem unanimiter receperunt Veteres, & Noviſſimi Scriptores.* Quibus verbis luce clariùs apparet, quòd apud *Martinum* inflammatio *muſculorum intercoſtalium internorum* vera ſit Pleuritis. At Galenus rem non ita ſe habere, loco ab eodem *Martino* citato, ſed non lecto, his oſtendit: *Veluti rurſus ubi ipſa* (Pleura) *aliquando primario affectu infeſtatur, intercoſtalium muſculorum partes internæ ſimiliter ei conſentiunt. Verùm exquiſita Pleuritis fit, ubi cingens coſtas membrana primario affectu laborat.* Ibidemque Author *Reſponſi* ſpuriam Pleuritidem ratione loci, ut aiunt, fieri aſſerit, *quando fluxio exteriores muſculos, vel exteriorem membranam ſuccingentem mendoſas coſtas, vel Pericardium, Mediaſtinum, vel ſeptum tranſverſum invadit.* O turpem ac vix puero ignoſcendam inſcitiam! Quis poterit *Martino* meliùs Delphynum ſylvis, fluctibuſque Aprum appingere? pag. 280. vomitoria vocat remedia ſyrupum roſatum ſolutivum ſcilicet, & violarum, dum inquit: *ſecurius vomitivum eſt ſyrupus roſatus ſolutivus, & violaceus*: pag. 29. ait: *ſeptem illa paria nervorum à calvaria ex exeuntium* (*ut ex Veterum, & Modernorum anatome conſtat*) *internaque viſcera irrigantium in cauſa eſſe tanti conſenſus, ac talis compaſſionis.* Nunc videri vult ſe Recentiorum Anatomicorum volumina perlegiſſe, quæ ne per ſomnium quidem eum vidiſſe jurarem. Etenim ſi inter hos tantummodò Celeberrimi *Thomæ Bartholoni* Anatomiam evolviſſet, incidiſſet, equidem in illius Caput I. Lib. III. ubi de Nervis in genere loquens, ſcripſit: *Septem verò illa paria, nos rectiùs dicimus decem eſſe paria, ut patebit ſequenti capite, & ita nos quadraginta paria nervorum facimus: decem intra cranium orta, & triginta extrà in ſpinâ.* Amabo, non potuiſſet ex his diſcere falſum eſſe, *ſeptem paria nervorum à calvaria exire, ut ex Modernorum anatome conſtat?*

At audi, quæſo ô Sapientiſſime Rex, attendite adſtantes quibus præſidiis, & quibus anni temporibus conatus ſit *Martinus* Paralyſi cujuſdam infelicis ſeptuagenarii mederi; inter alia ita pag. 79. ſcribit: *Pilularum artericarum, hermodactilium, & de tribus a. ℨj. præbui; ut altas mali radices fortius evellerem; & hoc fuit diebus canicularibus, quando patulæ multum, & ſatis apertæ ſunt viæ, per quas craſſorum ſuccorum poſſit fieri eductio (perpendite Tyrones, canicularibus diebus, Medicinæ miracula) & maxima facta corporis agitatione, medicamentum, & humor acerrimo confligere duello,* &c. atque pag. 80. *Et interdum ſol ſub ſigno libræ quieſcens ponderabat opera noſtra, ſublunarium propterea medicaminum uſu deſperato, ad extractum Divinum* (intelligit Catholicum) *evolavit intentio, idque ad ℨ iij. porrigendo,* &c. & pag. 81. *Iterum ad extractum. Divinum regreſſi; ejuſdem ℨiij. in die 25. Iulii 1676. propinavimus.* Quis audebit, contra omnem Rationem, & Experientiam ſimilia purgantia medicamenta ſeptuagenario homini, etiam chronico morbo laboranti propinare? Quis Medicorum, canicularibus iu diebus eradicativè, ut aiunt, purgantia periclitatus eſt unquam? Nonne hoc etiam vetium ab *Hippocrate* 4. *Aphoriſmorum* 5. his verbis fuit: ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι? † Dic mihi, *Martine*, non ne tu es, qui in *Præludio* libri tui, adeò Annalibus Voluſii ſimilis, (ut lacte lacti eſt) liceat mihi modò cum Plauto loqui) dixiſti *Promiſi quouſque reget Os, dum ſpiritus artus, ſemper Peripateticam, & Galenicam tutari ſententiam?* Cur nunc tuum Galenum dereliquiſti? Ignoras quoque, hunc in comment. cit. Hippocratis Aphoriſmi ſcripſiſſe, quod *pleures purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ex æſtu imbecillis, magis expurgatione diſſolvetur: & quidem purgatio hæc prava fiet, quum calor aëris ambientis in partem trahat extrinſecam contrariam ei, ad quam medicina ducit humores?* Quis fuit præceptor tuus? à quonam hæc accepiſti? Quis te drachmis tribus extracti catholici uti edocuit? Si latinæ locutionis ignarus es, poteras hoc vulgari ſermone exaratum apud omni laude dignum Joſephum Donzellium in ſuo Theatro Pharmaceutico legere, ubi hæc inveniſſes verba; *La dòſe di queſto non dovrà traſcendere, in queſto clima, il peſo di una drama.*

Æquiſſime Rex, cur hominem hunc, & mente, & oculis cæcum vitam vivere ſinis? Cur medicinam facere permittis? Medici,

Vel perfecte artem diſcant, vel non medeantur;
Nam ſi aliæ peccant artes, tolerabile certè eſt:
Hæc verò niſi ſit perfecta, eſt plena pericli,
Et ſævit tanquam occulta, atque domeſtica peſtis.

Magno fervore *Cornelio* ratiocinanti, digito, ſilentium, mi *Muſitane*, ſignificabat *Sennertus*; aſt ei non eſt obſecutus, quoniam abſque ullâ morâ ſubdidit: A ſe ipſo quoque diſſidet adverſiſque frontibus pugnantia loquitur, & adeò apertè, ut ue temulentus Cyclops idem peregiſſet. Utilem Spirituum, Salium, Extractorum, & Antimonii uſum à Recentioribus inventum, omnibus nervis, facultatibuſque conculcare nititur in ſuo libro *Martinus*; eundemque veluti deridens pag. 103. ait: *Curet Modernus cum ſalibus ſpiritibus, ac extractis mineralium, vel antimonialium rerum ſuum Epilepticum; nam nos antiquis præfatis ſimplicibus, & ordinariis præſidiis gaudemus noſtros curare infirmos; an autem melior, pejorve noſtra ſequatur opinio, experientiâ duce, referat, qui tulit.* Sed cucurbitinum caput, ſui immemor: pag. 115. ſcribit: *Vomitus provocetur ſale albo vitrioli, vel aceto deſtillato, vel celeberrimo vino infuſo per viginti quatuor horas vaſe Antimonii.* Non tantummodò hoc in loco Antimonii hujuſcemodi uſum commendat; verum etiam pag. 160. 238. & 266. magnificis verbis, licèt barbaris, extollit ad ſydera. Pag. etiam 199. in Aſthmatis cura inquit: *Cui addi poſſunt ſpiritus ſulphuris, & extracti hypericon aliquantulum ad magis diſcutiendum ab affecta parte;* atque in curâ Emplematis ſubdit: *Spiritus Terebinthi in julepis ſumptus, abſtergit, & conſolidat contractum ulcus, unde debet alternari in lambitivis:* & pag. 229. utitur etiam, quis crederet? oleo cinnamomi, elixiræque proprietatis. Tam vario, inconſtantique homini, Sereniſſime Apollo, quis Mnaſeæ Colofonii poëtæ cognomen non adaptabit? quis eum Salpam non appellabit?

Concoquere cibaria ventriculum per calorem contra *Muſitanum* pag. 244. defendit; ſed hujus oppoſitum ex diametro aſſerit pag. 258. ubi vult, quòd dari debeat ſuccus quidam in ſtomacho, qui tali fungatur munere his verbis: *Dicant mihi negantes dari hujuſmodi ſuccum devorantem ac diſſolventem, cibos in ventriculo, ſicut aqua Regia diſſolvit aurum vel aliæ aquæ fortes, alia metalla, unde eſt quod hujuſmodi voraces, multum comedant, citò comeſta digerant, & pauca egerant? quando parte ex adverſa communis viventium uſus eſt, pauca comedere, tardè digerere, &* pre-

† Sub, cane, & ante canem difficiles ſunt purgationes.

proportionatè egerere. Certè per vas breve transfertur digeſtivus ſuccus, qui dum mitis eſt, proportionatus, & connaturalis, appetentiam connaturalis, appetentiam excitat, & chyloſim adjuvat, dum verò auctior, immodicus, & peregrinus undique ortus, magnam facit corrugationem, appetentiam, ac digeſtionem, ideoque famem. Dum non paucis ex verbis locus hic *Martini* conſtat, facile eſſet in eo multos (miſsâ repugnantiâ) errores deſignare. Quis cum Democrito illius inſcitiam non derideat? Quis cum Heraclito ejuſdem non fleat miſeriam, dum aſſerit, quòd *communis viventium uſus eſt pauca comedere, tardè digerere, & proportionatè egerere*? Papæ unde ruditas tanta? Eum etiam latet, inter viventia, aliqua adeò voracia, & citò digerentia inveniri; ut vix ſatiata eſuriant? Miſerum! forſan ignorantia generalis vocis viventium eſt deceptus; exiſtimans, quòd cùm *viveris* diceret *Hominem* tantùm ſignificaret.

Contra *Muſitanum* pag. 338. inſurgit, quod in ſuâ *Trutinâ* dicat: *Calor omnibus partibus eſt à ſanguine, qui cùm calet, aut friget partes omnes & calere, & frigeſcere cacit*, inquiens, *negamus ſuppoſitum, nempe calorem eſſe à ſanguine*: & non recordatur paulò ante, pag. 337. cùm explicare, vellet, quomodo eodem in tempore eſſe & hepar calidum, & ſtomachus frigidus poſſit, dixiſſe: *Arteriolæ itaque ventriculi ſupponantur aliquo modo obſtructæ; hepatis verò ſatis apertæ, quid impedire poteſt quod ille ſufficiente langueat calore, & iſtud præcalida vexetur intemperie?* Nonne hoc dicere idem eſt, ac confiteri, à ſanguine partium calorem, & frigiditatem pendere?

Præterea pag. 97. de ſpiritibus verba faciens, ait: *Imò quia tenuiſſima ſubſtantia eſt, ideo ex quocunque impedimento ſiſtitur, vel diſſipatur*, eo modo loquens, ac ſi majori eum facilitate prohiberi poſſit tranſitus tenuiſſimis, quàm craſſioribus ſubſtantiis. Pag. 115. rejicit ſtercus pavonis à *Trutinante* commendatum hac ſolùm ductus ratione, *quia nullam aſſumenti præbet evacuationem, vel ſenſibilem alterationem*: ibidemque ſummoperè laudat *Julepum de corticibus citri roboratum eſſentia citri, tinctura alchermes, cum julepo cinnamomi, vel julep. roſellorum cum diacinto* Sed quiſnam, quæſo, Medicorum unquam, ſenſibilem fieri evacuationem vidit ab his, quæ à *Martino* proponuntur, commendanturque. Si pavonis ſtercus, ut inutile ab ipſo rejicitur, *quià nullam aſſumenti præbet evacuationem*; cur eâdem ratione rejicienda non erunt, quæ ab eo proponuntur? Pag. 139. dicit vapores qui è ſtomacho elevantur incorporeos eſſe: *vel quia incorporei ſunt* &c. verùm ſi ſunt incorporei, quomodo *ad cerebrum perducti in liquorem commutantur*, ut ipſe paulò infrà aſſerit? Pag. 151. vult, ut in aurium affectionibus corpus ſit purgandum pilulis, *quæ ſerò ſumptæ inter dormiendum ſuavius purgant, & adhuc à capite diſcutiunt, ut ♃. pil. de Agar. ℥ j. extract. cathol. ℈ij. f. pil. & deaur.* Sed contra hanc *Martini* methodum, audiendus eſt *Leonhardus Fuchſius* inter Galeni aſſeclas diſertiſſimus, qui in ſuis *Inſtitutionibus Medicinæ lib. 2. ſect. 5. cap. 18.* ita loquitur: *Quapropter Recentiorum, & eorum qui hodie Medicinam faciunt, modis omnibus explodenda opinio erit, propterea quod quum caput maximè purgare conantur, catapotia, ſeu, ut uſitatiori illis utamur vocabulo, pilulas poſt cœnam devorandas præbent. Quippe is mos, non ſolum adverſus ea, quæ diximus ex diametro pugnant, ſed etiam prorſus à Veteribus damnatus eſt.* Siquidem *Paulus Ægineta lib. paulò ante citato* (nempe 7. cap. 4.) *eos, qui aloën veſperi exhibent, aut à cibo, noxam inferre diſertè affirmat, quòd ſcilicet alimentum, cibumve corrumpat, & flavam bilem minùs vacuet. Si igitur Aloë, quæ ex toto corpore trahere nequit, & grata eſt ventriculo, à cibo exhibita tantam noxam inferre poteſt, quid futurum eſt ſi vehementia catapotia, quorum compoſitionem ſcammonia, colocynthis, & id genus æſia medicamenta ingrediuntur, exhibentur?* Hæc Fuchſius.

Pag. 208. dicit, quod qui pulmonum Hydrope laborent, cibaria *ſalſa, & ſicca* ſumere debeant: ſed cur iis ſalſa tribnenda erunt, dùm incorrigibili ſiti laborant, ut ipſe etiam pag. 206. aſſerit? Forſan apud ipſum, ſalſa valebunt ſitim ſedare? Notum quoque eſt Medicinæ tyronibus, nullam aliam intercedere differentiam Maniam inter, & Melancholiam, quàm quòd Mania ſit Delirium cum furore, & audaciâ; Melancholia verò, cum timore, & mæſtitia, ut etiam *Martinus* ipſe propriis capitibus confitetur: verùm pag. 45. de Melancholiâ verba faciens, his locutus eſt verbis: *Si verò ex humore melancholico; & Atrabile, per ulteriorem coctionem magis aduſta; tunc ſævior & pertinatior fiet Melancholia, in hac enim ægri lapides projiciunt, mordent, feriunt, aliaque ferina efficiunt* At ſi ita ſe res habet; quantùm à Maniâ diſtabit Melancholia? Quid poterit ampliùs Maniacus efficere, quàm lapides projicere, mordere, ac ferire? Adeò *Reſponſi* Authoris inſcitia excrevit, ut pag. 181. auſus ſit dicere: *At ruente ſanguinis gyremate, ruere quoque debet Trutinantis objectio; ſupponamus ergò pro nunc non dari ſanguinis circulum, ut Harvejus, Pecquetus, Valleus, & alii ſomniarunt, de quo diſcurretur capite de Hepatis inflammatione.* Congruum nunc eſſet Majeſtati Veſtræ ob oculos rationes exponere, quibus, dùm de Hepatis inflammatione verba, more ſolito, facit, manibus, pedibuſque, ut dicitur, demoliri, ſi Diis placet, funditusque evertere *Martinus* ſanguinis circuitum nititur; niſi mihi cunctationem tinctura ſardonica injiceret, quâ genas meas liniri perſentio, dùm tantummodò unà mecum talia referre cogito. Etenim, quæ in medium ibi affert, non ſolùm nullius ponderis ſunt, verum etiam *Martiniano*, ſcilicet Latino-Geofonenſi idiomate loquuntur.

His impatiens factus *Priſcianus*, ſubdit: Minimè potis ſum capere, Sapientiſſime Rex, quomodo *Bubo* hic in elegantior Libertiis, auſus ſit adeò ineptè loqui contra *Muſitanum*, hominem factum ad unguem. Ex eis quæ in illius libro ego adinveni, & nunc ex *Cornelio* audio, indigus equidem *Martinus* eſt, (fas ſit dicere veſtrâ etiam, qui adſtatis, veniâ) *Muſitano* matellam porrigere. A propriâ abhorrens pelle, quantùm conjecturâ aſſequi poſſum, tegere ſe leonino exuvio voluit: at infelicem! Parthenopæi cives Cumanis non ſunt ſimiles; primis enim vocibus deprehenſum ludribio habitum, ac probè fuſtigatum ab eiſdem fuiſſe mihi ſuadeo.

Cùm talia audiviſſet Apollo, dextrâ ſilentium loquenti indixit, atque præcipit, ut ante ſe denuo duceretur *Martinus*, quod illicò factum eſt. Vix eò adductus ille fuerat, quando coram Rege apparere viſus eſt *Claudius Galenus Pergamenus*, (qui *Martini* adventum quòd præſenſiſſet, haud eſt ambigendum) atque ita eſt affatus: O quanta, Regum maxime, hujus animum dementia cepit! Hic ut pro me ſtaret, meaque mordicus defenderet, adeò ineptivit, quemadmodùm ex ejuſdem opere apparet, & qui maximè. Quid enim abſurdiùs, quàm ne me deſerere videretur circularem ſanguinis motum ægrotantium eſſe ſomnia aſſerere? Lacteos ductus, lymphatica vaſa, ſuccique pancreatici fontes, mera eſſe commenta aſſerere? Nonne hæc, & alia multa Recentiorum Anatomicorum induſtriâ patefacta, luce meridianâ ſunt clariora! Nonne, obſecro, ô Apollo, hoc potiùs imponere eſt, quàm exponere, & errores fovere

fovere potiùs, quàm ſcientias illuſtrare? *Martinus* certè nunquam mea volutavit volumina, in quibus paſſim Philiatris ſcriptum reliqui, ea tantùm ab ipſis recipienda eſſe dogmata, quibus αὐτοψία invitaque ratio fidele patrocinium præſtaret; non verò illa, quæ ſolâ celebriorum virorum authoritate fulcirentur.

His à Galeno vix dictis, adeò ita Prœbus exarſit, [novum equidem] ut ex ipſo lucernam veteri proverbio, accendere potuiſſes; aitque *Martino*.

Maximas nugas ineptiaque haud dubium eſt te cepiſſe.

Si infimæ claſſis homo es, cur *Muſitano* infuſo animo es adverſatus? Ut Medici membrum ſæpè putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliquam corporis partem labefactare, aut corrumpere poſſit, ſic neceſſe eſt, R. P. ſalvam eſſe volumus, ut inſulſos homines ex Orbe literario penitùs extirpemus, ne corruptus integro, violatus caſto labem infigat.

Tunc infelix *Martinus* adeò pallidus factus eſt, ut qui tum maximè reviviſceret. Exterritus oculos undecumque circumvolvebat, veſtigabatque aliquem patronum. At *Sennertus* commiſeratione ductus. Apollinis animum irâ inflammatum remulcere ſtudens, blandè inquit: Clementiſſime Rex,

Sera nunquam eſt ad bonos mores via;
Quem pœnitet peccaſſe, penè eſt innocens.

Si hucuſque erravit *Martinus*, in poſterum meliori calamo ſcribet quarè interim da, quæſo, veniam lapſo.

At *Priſcianus* ſtatim ſubjunxit:

tamen ad mores Natura recurrit:
Damnatos, fixa, & mutari neſcia; nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi, quando recepit
Ejectum ſemel attritâ de fronte ruborem?
Quiſnam homo eſt, quem tu contentum videris
uno flagitio.

Cui *Thomas Cornelius* reſpondit: Pacàto ſis animo *Priſciane*, non tantùm extra Latii muros, veluti Latinæ locutionis ignarus, ablegandus non eſt *Martinus* noſter; verùm etiam *Latini* cognomento inſigniendus videtur. Nam ſi P. Cornelius Scipio P. filius, Annibale victo, & Africà ſubversà, *Africanus* eſt cognominatus: mox ejus frater Lucius, Antiocho ſuperato, Aſiâque devictâ, *Aſiaticus* eſt dictus: Gn. Martius, à Coriolis expugnatis, appellatus eſt Coriolianus, & tandem Sergius, Fidenates vincens, dictus eſt *Fidenas*: cur *Martinus*, Latio ſubverſo, *Latinus*, jure meritò non cognominabitur?

Adeò adſtantibus cunctis dulcis hic lepor placuit, ut ipſe Apollo ridentis ſpeciem præbere videatur. Deinde ita locutus eſt *Galenus*.

Pectora tantis obſeſſa malis
Non ſunt ictu, ferienda levi.

Atque demum *Thomas Cornelius*: Quos ipſa Natura (ait] retinere in officio non poteſt, ij. magnitudine pœnæ maleficio ſubmoveri debent.

Dùm hæc, amice mi, colloquebantur, allata Regi fuit epiſtola, quam ſtatim ac legere agreſſus eſt, lætitiæ ſigna dedit. Hoc cùm vidiſſet *Martinus*, abjectum erexit animum, & ad Phœbi genua procumbens, ſibi ignoſci, ſuppliciter ipſum eſt deprecatus. At Apollo: Ni hæ literæ ſingulari me gaudio affeciſſent, (inquit) haud dubiè condigna tibi pœna fuiſſet inflicta. Abi ad Cervos, & ſi ampliùs libros conſcribere audebis.

ἐγώ σε λαβὼν, ἀπὸ μὲν φίλα εἵματα δύσω
χλαῖναντ', ἠδὲ χιτῶνα τώ τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει,
αὐτὸν δέ κλαίοντα θοὰς ἐπὶ νῆας ἀφήσω. †

Cave, ne quod peperiſti monſtrum in publicis Bibliothecis venale exponas; verùm illud defer

in vicum vendentem thus, & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.

Et hæc, mi *Muſitane*, in *Martini* causâ fuêre, quorum te certiorem facere volui, ut ſcias quàm gratus acceptuſque fuerit Apollini, literatorumque proceribus illius liber, & perſonæ interim

Ex Parnaſſo V. Kalend. Auguſti MDCC.

† Ego te comprehendam, & charis veſtibus exutum, Palliaque & toga, & iis quæ pudenda contegunt. Te flentem ad veloces triremes dimiſero.

Viro Clariſſimo, & Eruditiſſimo Domino

JOSEPHO MUSITANO

Philoſ. & Med. Doctori

Domino ſuo Ornatiſſimo

LAURENTIUS TERRANEUS

Taurinenſis Philoſophiæ, & Medicinæ Profeſſor

S. P. D.

QUòd officia erga Te mea per epiſtolam rogare R. P. MATTHÆO à Cadralio Amico integerrimo libuerit, Vir Eruditiſſime, ipſi grates egi plurimas: Plures verò haberem Tibi, & ſi poſſem, quoque redderem, ſi quum, iſthac tranſires, me pro Tuâ humanitate convenire, vel ſaltem, ubi convenire Te poſſem, monere Tibi placuiſſet, quo gratiſſimum unà ac ſummè honorificum mihi feciſſet, honorificum quidem quod Tui amicitiam ineundi anſam præberes, quam obtinere ſummum mihi decus, & gloriam reputo; gratiſſimum verò quod illud velut ſponte occurrens exhiberes, quod diu, atque ſollicitè perquirebam, nempè ut poſſem aliquando, levius licet, teſtari quantum mihi ſit ſtudii, obſequii, & cultûs erga R. D. CAROLUM MUSITANUM Avunculum tuum, Virum illum Celeberrimum, & undequaque Spectatiſſimum, de quo tota meritò ſibi gratulatur Patria, quam ſingulari animi candore, atque ſplendore, nec non gentilitiâ nobilitate, iiſque omnibus quæ patritii optimi eſſe poſſunt, exornat ampliſſimi, & eximiâ medendi Prudentiâ, quam ipſi invident exteri, etiam ſervat, eâ felicitate, ut Patria ſua non ſolùm ſit, quod ab illâ vitam ſuſceperit, ſed magis ſua, quia ſuum eſt, quod illa vivat, & vigeat, & in illâ conſtet vis, & firmitudo, vigor, & robur, frequentia, & cultus in populo, ut in Primatibus, & ſcientiis, in civilibus, & ſacris ordinibus. Totum verò habere non potuit, quamvis ipſum tota habeat Patria, quæ licet Ampliſſima ipſo tamen eſt minor, plurimum illius, ſingula nempè, & planè mirabilem in omnibus Scientiis Eruditionem, Italicæ ſibi adſciſcunt Academiæ, quorum ferè omnes, atque præcipuè illum non inter ſocios modo, ſed inter Proceres ſuos voluere. Sed adhuc Italicis Academiis, licèt nihil ipſis majus agnoſcat Europa, major eſt, qui Orbi Univerſo erudiendo par fuit publicis illis ſcriptis, quorum argumenti Majeſtate quid ſublimius? Quùm totius humani generis ſalus agitetur: tractationis ratione quid magis perfectum, aut quid magis aptè factum

ad ſpeciem Sapientis Viri? Quâ nihil præter veritatem & quæ ad veritatem accedant totis Viribus, & cordatè ad uſque famæ periculum eſt proſequutus; ſi famæ fuit quod ejuſdem fecit augmentum; è latere ſanè pollet validiſſimo Sapientum Virorum fama, quæ niſi vi ſummâ comprimatur, reſilit impetuoſius; ſupra veritatem verò nulla potentia. Libros publico dedit toto ſcriptos Apolline, MUSITANO videlicet toto non niſi tantas eſſet, ut vel in maximis totum ſe adhibere non poſſit. Hinc eſt quod in omnium mentibus tantâ cum admiratione vivat, in meâ verò tantâ cum veneratione, quùm adeò maxima illi debeat. Orbis, ut non haberet amplius, quod rogaret, niſi intelligeret ipſum alia parare adhuc majora quàm rogare poſſemus, quibus vota non modò, & expectationum omnium, ſed & ipſam vincat cogitationem, prona adeò ſunt ipſi vel quæ noſtram ſuperant vim imaginandi, & labor ipſi propè eſt nullus quam credebamus immanem: ea eſt tanti Viri magnitudo animi, illa vis mentis, atque capacitas, illa Doctrinæ, atque Sapientiæ multiplicitas, ac amplitudo, illa denique Virtus, ſeu Heroina virtutum, quâ nec ſumptu, nec labori, nec ſibi parcens, ipſi ut omnibus proſit, ut deſit nemini, omnium ſaluti totus vivit, quam tum opera, tum publicis, privatiſque ſcriptis aſſiduè ſtudet promovere. Illius Viri es Nepos, Joſeph Meritiſſime, cui vix parem alium Medica habet Reſpublica, nec ſe habituram ſperat, niſi quum te ætate grandiorem habebit, qui nunc es illius exemplum, ac velut imago, & omnibus ævi tui medicis exemplar. Ex patrui tam eximii gloriâ intelligis, quale tibi accedat decus, & quanti honoris nomini velut hæres ſuccedas, quum nos intelligamus, non modò quantùm habes à Patruo gloriæ, ſed magis (quod animus tuus eſt) quantùm habes Sapientiæ, & habes à te ipſo, licèt ex Patruo: Promeruiſti, quod ex illo habes gloriæ, imò & illud habes quo ipſe gloriæ ſummam promeruit, illam videlicet, quâ eximiè ornaris, ſcientiam, quæ ſtirps quidem eſt, & imago Patruæ, ſed tamen tua. In illius gloriæ partem veniſti præcipuè, quod partem habes maximam illius virtutis, ut Doctrinâ, & Candore animi impleas illud MUSITANI nomen, quod Virtuti conſecravit Patruus, nos æternitati. Quamvis, non modò in partem venis Patrui gloriæ, ſed illius pars es maxima, nec modò gloriam ab ipſo deſumis, ſed ipſius gloriam tu quoque facis: Gloriam Conſanguinei, gloriam Præceptoris facit, qui gentilitium decus, & Doctrinæ ſplendorem ſervat; plus adhuc qui auget. Tu, & Conſanguineum, & Præceptorem optimum in uno nactus, utrumque unus optimè præſtitiſti, morum ſuavitate, ac nobilitate, & Doctrinæ præſtantiâ ſingulari, quibus Patrui optimi felicitati facis complementum, & facis etiam nobis: Nam quod illi debet Litteraria Reſpublica, debet & tibi, qui in illius laboribus habet quoque plurimum tui, & illis auxilium tuum contuliſti laude majore, quam propriis operibus, totoque ſui Marte authores acquirant quamplurimi. Atqui nuncquidem cùm Operis Eruditiſſimi typos demandatos agnoſcimus, ut per te lucem videat ſeu meliùs lucem nobis afferat Opus illud, quod licèt maximam habeat perfectionem à Patruo, à te adhuc expectat ultimam, & quamvis nihil ipſi addi poſſit, quod tamen unum addendum eſt, illud eſt Tuum: Ille chartas quidem Doctrinâ, & Solidâ Medicinæ Prudentiâ Illuſtres, ac æternas, ſed privatas fecit, vel publico ſaltem deſtinavit, tu facis publicas, & aliud æternitatis, dignitatiſque genus addis adhuc, nec non Patrui in nos beneficia reddi majora, quod illa quidem ipſe paraverit tu verò largiris. Hinc vides quanta ſint omnium vota, quot preces, ut illius operis evulgationem properes, quod cum tanti futurum ſit nobis emolumenti, nam præſentis ægris mortalibus ſalutis, intelligis quanti detrimenti ſit illorum retardatio. Ad te unum omnes convertimur, ut Orbis Eruditioni, & ſaluti ad labores, & dignam ſe, atque te ipſo Patrui ſententiam perficias, cujus animi amplitudo, eſt prodeſſe omnibus, id omnes à te ſperant, id etiam enixiùs rogo, ſi licet meæ privatæ precis argumentum facere, quod argumentum eſt publicæ, ſi fas eſt illum rogare enixius, cui facilis animus, cui facilis res eſt, ut de omnibus bene mereatur. Interim tibi, Patruo, & nobis vive, & Vale.

Auguſtæ Taurinorum
VII. Kalend. Julii
1700.

Celeberrimo, Inclyto, Experientiſſimo D. D.
Pluribus Nominibus Colendo

LAURENTIO TERRANEO
TAURINENSI,

JOSEPH MUSITANUS
CASTROVILLENSIS

S. P. D.

Vix idonea verba ſuppetunt, ut abundè benevolentiæ tuæ quas debeo, quas poſſum, Vir Celeberrime, agam gratias, ob humaniſſimas, quibus me extra Patriam peregrinantem, non tantùm dignatus es, ſed & beaſti literas. Infelicitatem meam non ſemel deflevi, quod Taurinum pertranſeunti T. D. ſalutare non licuit, ac propius meis oculis intueri Magnum LAURENTIUM TERRANEUM Medicorum decus, facultatis grande jubar, cujus fama totum implet Orbem, quique inter Medicos tantum conſecutus eſt nomen, quantum LAURENTIUS inter SANCTOS MARTYRES, & qui ob divinas, quibus Cœlum beavit, ac ditavit, dotes. Οὐράνιος potiùs *Cœleſtis*, quàm *Terraneus* dici mereretur; verum mihi non licuit eſſe tam felici, urgebant mandata Venerandi Patrui, aut potius parentis, nec diutiùs apud Vos, commorari patiebantur; Unde me infelici ſydere natum dixiſſem, niſi numine propitio incidiſſem in Illuſtriſſimum comitem, & Reverendiſſimum Abbatem Provana, Viros virtutibus ſuis non minus, quàm ſtemmatibus, & claris Natalibus inſignes, quibuſcum rectà ſalvus, & incolumis Genevam appuli, ubi illicò in gratiam Colendi Patrui Celeb. Virorum Apologias, ad Medicum quendam *Geoſonenſem* nomine *Petrum Antonium de Martino* prælo ſubjeci. Petes dubio procul, Vir Magne, quis ille *Petrus Antonius de Martino*, qui in Meum Patruum calamum & quidem virulentum ſtringere non erubuit? Quod iſtud Animal, cujum Pecus? aut ex quo Antro prodierit? Grammaticum qui eum diceret; non illi quidem, ſed grammaticis ſummoperè Injurius eſſet, imò utrum unquam Grammaticæ Regulas legerit, Problema eſt. Medicum ſe vocat, ſed alter eſt *Aceſius*, cujus imperitia ab *Ariſtophane* celebratur, ſaltem in eum, quod de Arabe Medico *Averroë* dixit *Ludovicus Vives*, quadrat, Græcæ, & Latinæ Linguæ eſſe Ignarum. *Galeni* ſe defenſorem ſiſtit, Pergameni illius Medici; quem Diviniſſimum vocat *Alexander Trallianus*, Medicorum Maximum Pontificem *Scaliger*, undicimum inter duodecim Orbis ingenia ſubtiliſſima *Cardanus*; At de tali *Galeni* defenſore nunquam dicetur, quod de *Galeno Heinſius* fuiſſe mare eruditionis, diſciplinarum Occeanum, Ingenuarum artium promum condum. Imò potiùs illum eſſe ignorantiæ Patrem, Barbarum vocum Inventorem, Stolidarum

Obſer-

Obſervationum incomparabilem Authorem; Nugarum fontem inexhauſtum, fatuitatum Pelagus profundum, ab iis qui eum intus, & in cute norunt, affirmatur, definiturque ANIMAL PHLEBOTOMIZANS, ET CLYSTERIUM AMANS. Ille eſt *Petrus Antonius de Martino Gebofonenſis*, qui Patruum ad certamen provocare non veritus eſt, ut ſi catulus Leonem laceſſeret. Pugnam non recuſavit Patruus, quamvis impar eſſet adverſarius, & multi ſuaderent, ne cum tali luctaretur luto. Videbis Vir Magne, quàm benè hunc Temerarium Aggreſſorem, & Mirmillonem redolet. Judex certaminis erit totus Orbis. TE ipſum Judicem appello. Laudibus, quas ὅλῳ θυλάκῳ in Chariſſimum Patruum congeris, nihil repono, hoc unum dicam; nihil illi gratius fore, quàm à te laudari. TE ad cujus nomen aſſurgunt docti; TE qui inter Medicos Eloquentiſſimus, inter Eloquentes Medicos Acutiſſimus inter utroſque Diligentiſſimus, inter omnes Maximus, ut de *Galeno Geſnerus* aliquando dixit; TE ingenuarum artium Bibliothecam, TE acri ingenio, ſubactiſſimo judicio, politiori literaturâ inſignem; TE Divinum virum, cui omnia naturæ penetralia reſeravit naturæ Author æternus. Lege quæſo *Martini* opus, & quid reſponſum ſit à *Charo Capite*, nihil in *Martini* libro reperies præter denſam caliginem, & infinitum ambagum Chaos, ut de libro *Avicennæ* tale judicium ferebat *Manardus*.

Cæterum quas mihi laudes tribuis, Excellentiſſime Vir, nimis eſſem Suffenus & Βάκηλος, niſi ex quo fonte manent cognoſcerem, & ſic interpretor, quaſi me non depingere volueris, qualis ſum, ſed optimum exemplar præſcribere, qualis eſſe debeam, Tu noſtris laudibus majores:

Non tanti ingenij eſt oras evoluere laudum
Tantarum, meritiſque virum celebrare Camenis.

Mihi ſatis erit tuum nomen venerari, & ſanctè tui memoriam aſſervare, οὐ μόνον ἐν μυχῷ φρενῶν, ἀλλὰ καὶ λόγων μαρτυρίᾳ. Hiſce vale φίλτατον Μούσαις κάρα; Vive Orbi Literato; Vive tuo Sereniſſimo Principi, & tui nominis ſplendore, ac famâ implere, ac metuarum virtutum Cultorem Devotiſſimum amare, perge.

Geneve Nonis Julii,
Agonizante ſeculo,
Anno ſcilicet
1700.

Viro

Nobiliſſimo, & Clariſſimo Domino

CAROLO MVSITANO

Philoſ. & Med. Profeſſori Eximio, & Amico plurimùm Honorando.

ABortivos quoſdam debilis meæ Minervæ fructus, mei qui ab anguſto calami ſinu nudius tertius, tuam dum à Perilluſtri Domino *Joanne Baptiſtâ Vulpino* Medicinæ Profeſſore mihi mutuatam omni laude, ac honore ſemper dignam tuam *Trutinam Medicam* attentè ingentique voluptate perlegebam, magnum tui erga meritum cecidere (Præſtantiſſime Doctor) tibi nunc offero. Leve ne interim tu qualecumque ſit obſervantiæ meæ ſymbolum, atque ſervitutis meæ teſſeram, munuſculum hoc hilari ſed accipias vultu renuas. Exigua licèt dona DEUS O. M. contemnere neſcit. Legito interim hæc, expurgatoque tuæ Minervæ palato ingrati ſaporis, ſapientiæ ſalis privatione licèt perdulcia nimis, forſan non erunt Homeri Illiadem ſæpè percurrere Magnus ille non abhorruit Alexander. Magnis, magna convenire, meritis dona nemo inficias ibit; Mearum aſt paupertati Muſarum, quas ab earum palatii limine vix ſalutavi, venia detur. Dùm ab aliis Parnaſſi Cyonis præſertim forſan Aſtenſibus magis perbellè, feliciorique ſorte tua incomparabilis laudabitur virtus. Tamen tuæ ſi benevolentiæ, oculoque, & non quod modò præbetur, inſpicere, tuo erit in animo, nulli, licèt nomine in hoc ero Secundus. Mei nam animi affectus, quam mei in cordis intimiori parte erga te nutrio, magnitudine aliorum affectibus non cedet, imò forſan ſuperabit (nimis audaci tamen meo, adſit venia judicio.) Firmioribus rationibus quidquid tuis verſatur in ſcriptis, nam æternitati ſcripſiſti, probari non poterat. Dum doctâ incude tui Sapientiſſimi ingenii aurum, quod auras ad tenues temporis lapſu non liqueſcet, perfeciſti. In ignaviæ Antiquorum Galenicorum labyrintho, Ariadnæ tuæ ingenioſiſſimæ Minervæ filo, medicam, quæ olim tumulata fuit, felici aleâ, quod aliorum non ſucceſſit votis veritatem detraxiſti. Igitur ſi Philippi Macedonis filio, majus encomium Magnum vocari Alexandrum fuit; Ita Magnum Carolum, non vaſto Regnorum Dominio, variis nec inimicorum victoriis, ingenii ſed acie, morum religione, doctrinæ profunditate, ac experientiæ culturâ, te forſan pariter vocari ſufficit. Tui in honorem nunc Orationem contexere nolo, nam pro vaſculo exiret amphora. Quod ingens tui modeſtia vultus parvâ, quæ ſemper laude gaudet (ſapientis animi ſignum) tolerare poteſt, aliquid tantummodò mea audet dicere lingua. Igitur ſaltem cum eloquentiæ Principe mihi exclamare fas erit: *Quòd tam divinum, ac incredibile orationis genus, queis quiſquam præclaras tui animi dotes poſſit non dicam, complecti orando, ac percenſere numerando?* Laudis igitur tibi aliquid addere, potiùs multa ingenti tuo corpore meritò eſſet. Noſtris quidem temporibus aliqui inveniuntur, qui tumidi ſui ingenii vaporibus, veritatis lumen obſcurare contendunt. Sed Icari, ac Phaetontis lapſus immemores (iſti proprii judicii lumine læſi, nimiæ ſuæ audaciæ pœnam, ipſis inſciis, luere coguntur, Tu interim tuo in animo gaude, tuæque famæ Detractores pro nihilo habeas, *Vas etenim pleno, tinnit inane magis.* Caligines Sol, umbras pictura ſuis pro hoſtibus habent, ſed à caliginis umbra, umbræque caligine, Solis nitor, Apellisque ars multùm ſortiuntur augmenti; cùm oppoſita juxta ſe poſita, magis eluceſcant. Canis latratus Cinthia non pertimeſcit, imò magis, magiſque ſua lumina pandit. Ullam nec ſurdis moleſtiam garrulorum ululatus affert, immò ejulationum iſti irrident, jocique ſigno monſtrant in ore cachinnos. Sic eſt (mi Domine) nitidum tuæ Minervæ metallum, ex calumniarum igne poſthac magis, ac magis poſteritati pariet fulgorem, tuaque ex hoc fama majorem habebit impulſum. Qui nullius ſunt ingenii, nullo aut ſapientiæ ſale ſapiunt, ſi prædictorum ſpheram, eorum præ ingenii imbecillitate aſſequi nequeunt, opprobriorum maculis illorum coinquinare honorem, omnibus coguntur viribus. Tales invidia parturit fructus; nam ſi non diu, ſaltem die ſe vixiſſe teſtentur mala, ſi non bona opera pariunt iſti, propriæque ut conſulant famæ, famæ honoris forſan ne pereant illius ad inſtar, qui æternitati proprium probis actionibus, nomen tradere non valens, ſaltem improbis immortale ut eſſet, Vulcani injuriis, ut in cineres Dianæ Templum in ictu oculi verteretur, tradidit, Minervæ palatium perdere coguntur. Sic eſt. Quoniam non omnes omnia poſſunt. Nec Cotinthum ut adeat, quæ ſufficiant unicuique inſunt talenta, hacque de causâ, illum contemnere locum apud ipſos ſapientis apparet conſilii. Veritatis jubar niſi Aquilæ altioris judicii natis explorare permittitur, Cùm omnibus intellectus oculus Lynceus non

adſit. Cervorũ n velocitatem, quoniam inſitus, pigerque ei eſt motus æquare nequit teſtudo. Condonandum igitur cæcis ignaviæ Talpis aliquid eſt, ſi rutilantem veritatis Solem attingere nequeunt; Nam non omnes omnia poſſunt, nec qui ad hujus Mundi auras accedunt electionis, omnes ſunt vaſa, quia ſic DEUS Omnipotens diſpoſuit, dum uni duo, alteri quinque talenta ipſe donavit. Ne meus aſt diſcurſus nimis prolixus, ac tædioſus tuis appareat auribus, tuâque abutatur clementiâ, in concinnis quoniam caracteribus inſtructus, Harpocratis ad exemplum, ori meo ſilentij ſigno digitum imponã, tui nam genii ſemper colere gratiam mihi ſufficiet. Vale, iterùmque Vale, utque Neſtoreos te D. O.M. incolumem ad annos ſervet, meis ſemper erit in votis. Te nam vivente majus in augmentum Medica ſemper creſcat Facultas. Interim me tu in humiliori famulorum tuorum cohorte ſerva, & non tantùm ſervitutis nexu, quàm voluntatis ſtudio mei ad cineres uſque dicat. Dominationis Tuæ Perilluſtris, ac admodum Reverendæ.

(Aſtæ 2. Aprilis 1700.)

Humiliſſimus ac Studioſiſſimus Servus

JOSEPH SECUNDUS VAYRUS
Medicus Aſtenſis.

Nobiliſſimo, & Clariſſimo Domino

CAROLO MUSITANO
Philoſoph. & Med. Profeſſori.

Humilis

JOSEPHI SECUNDI VAYRI
Med. Doct. ASTens.

Cecinit Muſa

IN GALENUM.

NUnc Sileas, digito labrum compeſce, Galene,
Vocem dum mittit, CAROLUS ore ſuo.
Falſa tua, & veris cedant, nam dogmata dico,
CAROLUS ut morbos pellere nemo poteſt.
Jamdudum brevia adfuerant ſi ſtamina vitæ,
Longa foret Medicis Ars, & Apollinea.
Ingenii aſt MUSITANI acie ſors volvitur ipſa
Vita hominum remeat longior, Ars brevior.
Gaudeat omnis homo, magis aſt nunc gaudeat æger,
Sanandi verum dat MUSITANUS opus.

Viro Celeberrimo, Excellentiſſimo, ac Doctiſſimo I. V. D. Perilluſtri Academiarum Spenſieratorum Roſciani, *Peregrinorum* Romæ &c. Promotori,

HYACINTO GIMMA,

CAROLUS MUSITANUS
Philoſ. & Med. Profeſſor.
S. P. D.

QUemadmodum optimæ notæ Academici eſt, te, Digniſſime Promotor, cui ſumma eſt in noſtris ſcienticificis ſocietatibus adminiſtrandis poteſtas, illorum Librorum, quos typis cudere accuratiùs meditor, certiorem facere; ita meæ ſunt partes tibi ſignificare, quinam de alienis laboribus apparent, & ut Critici eos dilaniare audent. In meis ego operibus perpetuò fui veritatis, non autem Authorum Sectator, & in meis ſtabiliendis ſententiis, magis rationi, & experientiæ, quàm Scriptorum magnæ ſeriei authoritatibus adhærere, conſentaneum dijudicavi, & hos ſuſtinentes tyrannidem per multa ſæcula; magna vulgarium grex ſectata fuit, & tanquam oves antecedentem gregem ſectantur. Atqui meus ſtylus mucidæ antiquitatis authorum reſiduo cordi non fuit, qui his noſtris diebus rari apparent. Inter hos extat quidam urinæ medicu-lus, cui nomen eſt *Petrus Antonius de Martino Geſſonenſis* abjectiſſimi ingenii homuncio, & inutile Terræ pondus, cui vix medicina pro quotidiano cenſu obolum ſuppeditat. Eſt hic Deformis, Lividus, Lurida mortis imago, Macilentus, Cogitabundus, Triſtis Solitarius, quem ex his notis quiſque delirio obnoxium eſſe non ægrè animadvertere poteſt. Ex hac in ſtultitiam propenſione ſors tulit, ut meam legeret *Trutinam Medicam* Venetiis impreſſam Anno 1688. ſuper quam diu deliravit, non inveniri, qui eam oppugnaret. Poſt octo annorum ſtudium in ſcenam emerſit volumen barbaro-latinum, cimmeriis digniſſimum tenebris, cui bardum agglutinavit titulum: *Reſponſum Trutinæ Medicæ Muſitani*, ſed illud edidit monſtrum ab *Horatio in arte Poëticâ* deſcriptum:

Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Perperam inter cordatos medicinæ proceres recenſeri fuit imaginatus, ſed conſequutus eſt, quod Aſini ſtercoribus evenit:

Nos quoque poma natamus.

Magnũ opus Orbi Litterariò, & reipublicæ Medicæ ſtatuit, ſed aliter ignavia tulit, nã ut idem *Horatius* inquit.

Amphora cœpit
Inſtitui: currente rotâ, cur urceus exit.

Ac proindè nunc vile, & non venale in Tabernis, Caſeariis nullius pretii proſtat; ejus eò crevit inſania, ut quidem pignus ſit commiſeratione; Olivetum namque, ut hunc libellum pro ſe ipſo famoſum curaret cudendum, non ſine magno ſuæ familiæ detrimento vendidit pro incerto certum, pro mobilibus bona ſtabilia, abſque ſpe redimendi alienavit. *Lucio Apulejo* ipſum experior oppoſitum, ille enim ſub forma Aſini erat homo, & *Martinus* ſub hominis formâ eſt Aſinus. Ego eundem rebar hominem, ſed reverà eſt Aſinus Balaam, Ineptus. Grammatiſta, non recenſendus inter Medicorum aulam, ſed inter caulam, Imperitum Veterinatiorum Spectrum, Detractor Mendaciſſimus, Arrogans, Marcidus Impoſtor, Fœtidus Nebulo, Sanguinarius Carnifex, Equatius Medicus, Ridiculus Muſitono-Maſtix, & Miſerabilis Cenſor. Indi indoctum ſub Aſcalaphi cæci, ſurdi, muti, & omnibus exuti pennis ſpecie effingebant, qui per tenebras volitabat, & ſuper vacuum aſſidebat. Non abſimilis eſt *Martinus* ideſt judicii Aſcalaphus, intellectu Cæcus, ingenii Surdaſter, ratione Orbatus, omni bonâ doctrinâ Vacuus, omnibus ſenſibus interioribus Obtenebratus, & propter antiquitatis tenebras Inſanus, nec aliud deeſt, niſi ut ſit Mutus, cum ſit nimis Garrulus, & rancidæ medicinæ Pſittacus. Trutinantis ſenſum, & mentem non intellexit, muſcas in aëre venatus fuit, ideò blaterat, & extra choream tripudiat. Ejus miſereſco, ejuſque doleo inſaniam, ſed maximoperè ejus inſimulo temeritatem. Non eſt Medicus *Martinus* ſed medicinæ mendicus, qui medicinam vix à primo limine ſalutavit; neque deerant medicæ facultatis proceres, qui Galenicorum ſuſciperent patrocinium, & calamum in meam *Trutinam* arriperent; at ſemper nequior caulæ canis latrat. Si eſt inſanus, inſaniâ ſuâ paſcat animum: ſi propriâ pelle contentus, Sapientis pelle ſe non induat. Aliena rei medicæ opera appoſitè, & Orbis Litterarii plauſu confutare non omnibus, ſed paucis datur, *Martino* autem illa tantùm arietare, non verò impugnare permittitur: ideoque ut *Venuſinus in arte Poëticâ* inquit.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis.

Et lib. 1. *Epiſt.*

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

Utinam reſipiſceret *Martinus*, ſuiſque conſuleret rebus, & calamum, quo totam Galenicorum Synagogam conſpurcavit, ubi cervi cornua, abjiceret, atque ad

con-

conſuetum rediret ligonem. *Hyacinthe* igitur vir Clariſſime, opus Martinianum, quod tibi mitto, mox typis editum Neapoli, ocioſis horis, pervolve, tuiſque ſtudiis in conſcribenda Encyclopædia ſeu ſcientiarum omnium Orbe, quaſi celeberrimâ Bibliothecâ à doctioribus non paucis expectatâ (quam utinam citò evulgares intermiſſis, perliba; ſi tamen tibi eſt in ſimilibus inſulſitatibus terendi tempus. Non me fugit tuum palatum pretioſis Sapientiæ epulis aſſuetum, reſputurum illiterati Critici ita abjectum abortum, cui prima Grammatices Rudimenta deſunt; poteris proindè aliquantiſper tamen oculis perluſtrare, quia tuæ eruditæ lucubrationes ad hujus Reſponſi Trutinæ Medicæ comparationem videbuntur dulciores, & jucundiores, illos æmulans pictores, qui ut alicujus mulieris venuſtas magis eluceſcat, propè deformem depingere ſolent. Et ſi in hoc famoſo libello Martiniano, à Reviſoribus ejus ineptiarum, & errorum grammaticalium nimiùm miſericordibus non ſufficienter expunctò colligere non poteris è ſtercore gemmas, ut ex *Ennii* operibus faciebat *Virgilius*; ſaltem tamen ad cachinnos ingeminandos anſam habebis, perſpicieſque etiam bardos Sapientiæ amictu ſe induere audere; ut inter virtute præditos compareant. Vellem profectò ſuam retundere inſaniam, ne cum ſuis triumphum caneret, & cuncta ad hoc mihi ſuppetunt; attamen quia in me ſocietateſque noſtras tua quammaximè valet authoritas, quid à me factum cupias, paucis aperi, tuo namque judicio addam calculum. Interim vale, vive, meque conſtanter ama.

Neapoli Kalendis Julii 1699.

Viris Celeberrimis, & Eruditiſſimis Medicinæ, ac Anatomes Reſtauratoribus, & in Republicâ Genevenſi Profeſſoribus,

DANIELI CLERICO ET JOH. JACOBO MANGETO

Amicis meis Perpetuùm Colendiſſimis.

CAROLUS MUSITANUS

Iatrias Profeſſor

S. P. D.

OMnia tempus habet, & temporis curſu cuncta viciſſitudinem in Orbe patiuntur: noſmet ætatum ſucceſſu novos mores, novas cogitationes, novaſque animi indoles ſubimus; & hominem qui in puerili, juvenili, & provectiori vivit ætate, in conſiſtenti, & occiduâ alium, & totum degenerem ab illo quiſque intuetur, & tandem fato concidere neceſſe eſt:

Tempora labuntur, tacitiſque ſeneſcimus annis.

Veterum dogmata, quæ per aliquot mille annorum ætatem glorioſè ſuſtinuerunt; poſtremò ſua ruerunt mole, & Græca Sapientia, vetereſque doctrinæ jam factæ ſunt aniles. Sola *Galeni* doctrina propter duodecim ſæculorum curſum, in hominum phantaſiis altiſſimas fixit radices, & nunc mucida in pauciſſimis hirco pervicacioribus viret, quia eſt caloris, & frigoris inventum, quod indoctiorum ingenia facilè tenet. Primi illi homines glandibus veſcebantur, & etiam modò hujus farinæ reperiuntur homines, qui ſpreto pane, tanquam ſues ad primitivas confugiunt glandes. Natura noſtris hiſce temporibus, medicinæ ærarium primoribus Medicis in propatulo poſuit, unde nova emerſerunt phœnomena, quæ nunquam priſca ætas excogitare potuit, adeò judicio ſubacta, ratione perſpecta, experientiâ confirmata, & uſu recepta, ut ambigere valdè ſit temerarium: adeò novam medicaminum ſupellectilem, ipſamet natura Chymiæ ope citam, tutam, & jucundam detexit, ut qualicumque morborum ſanationes, obſtupente Pandorâ, feliciſſimè ſuccedant, unde lepra, cachexia, hydrops, diabetes, aſthma, lues Venerea, ipſiſſima peſtis, &c. quos numquàm prætetita ætas expulſos agnovit, nunc pollenti recentiorum remediorum entelechiâ debellati, & à corporibus exterminati conſpiciuntur: imò non exilis morientium numerus; acquiſitis ſummæ energiæ arcanis, ad vitam revocantur. Nec Galenicorum armentum reſipiſcit; & ad meliorem ſe recipit frugem; ſed in eâdem perfidiâ vivit, & petit; & tanquàm ſues iſti Sectarii ſemper profundiùs in quatuor humoribus, aliiſque ſpurcitiis obvolvuntur; ut hirudines pravo ſe nutriunt ſanguine; ceu ſcarabæi ſtercoribus ſaginantur, & ex his lauta parant fercula, *Galeni* doctrina Atheiſmum ſapit, atque Chriſti ſcholæ adverſatur; quamobrem illius dogmata â Chriſtianorum mente ableganda. Fuit *Galenus* Atheus, ut patet ex *libro*, in quo probat *animi mores corporis temperaturam ſequi cap.* 3. Et *lib.* 3, *de diff. pulſ. cap.* 3. Sectatiorum comparatione Chriſtianorum in omnibus adverſis ad mortem uſque irridet conſtantiam. Et *lib.* 2. *de diff. pulſ. cap.* 4. Moſis, & Chriſti ſcholas obtercavit, & tamen iſti antiquarii Medici de errore, in quo verſantur admoneri, & reſipiſcere nolunt, ſed more pecudum eunt, quò itum eſt, & non quò eundum. *Ariſtoteles, & Theophraſtus* in ſummâ habentur veneratione. *Galenus* etiam fortaſsè (ut inquit *Euſebius lib.* 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.* 27.) nonnulli ſummè venerantur, Hi ergò tùm infidelium artibus ad erroris ſui ſententiam roborandam abutuntur, tùm ſolerti impiorum aſtutiâ, & ſubtilitate ſimplicem, ac ſinceram divinarum ſcripturarum fidem adulterant. Hinc ego Chriſtianâ pietate motus *Galeni*, & Sectariorum prava trutinavi dogmata, & eorum craſſam Minervam, & falſitatem detexi, nec proindè aliquibus profeci, quia in eâdem damnatione mori deſtinârunt, eſto eorum pravam doctrinam funditùs everterem (adſit jactantia,) & ſolo æquaverim: attamen Galeniſtatum Synagoga dentibus in me ſtridebant, & veluti canes ringebant, ego ridebam, & illi rabiem ſimulabant, nec quiſquam, in *Meam Trutinam* oppugnaret, inventus fuit; tantùm quidam Homulus Mulo-Medicus *Geofonenſis, Petrus Antonius de Martino* Galeniſtarum Opprobrium, temerario auſu calamum in *Trutinam* exacuit, (præſtaret Sarculum, non Calamum exacuiſſe) verùm iſte ſimpliciſſimum fovet Idiotiſmum, & tamen Sciolus haberi affectat, & falsâ opinione veluti turgida bulla, ſed intus inanis, intumeſcit. Penè innumeras in grammaticâ commiſit hæreſes, orthographiamque everſit: ſed quas doctrinas in lucem edere potuit iſte, ſi nec *Hippocratem*, nec *Galenum* legere ſcit? Legit, ut ASINUS quem *Auguſtinus de Sueſsâ* docuit, ſed ab aſino lanam, O barbaras, & antiquis ſæculis inauditas doctrinas. O reſupinatam ignorantiam. O Temerarium, & Miſerabilem Cenſorem. *Trutinæ* dogmata non intellexit, confutationes non percepit, & rationes non enodavit, ſed in ſuo robore permanſerunt, quia perperam accepit, ideoque extra rem locutus. Sicut Poëta ille, ſua carmina, quia inconcinnè figulus decantabat, omnia vaſa quæ ipſe finxerat, confregit: ita, quia *Martinus* inconditè ſcribens, in meam *Trutinam* latravit, & ceu ASINUS rudit, profectò illi deberem cucurbitinum conterere caput. Scribendi occaſionem in Trutinam *Martinus* declarat in ſui operis prælud*io*, ita inquiens: *Trutinans uſque adhuc, contrà Galeniſtas, & omnes Peripateticos mordaci ſonitu epicinium canit; maximaque audacia ſumefactus Galenum repercutit realem philoſophorum ſcholam offendit, medicaque facultatis excellentiores patronos livido ſermone deturpat, & deturpatos deludit.* Et paulò infrà inquit: *Hinc, ne tanti facinoris, opus relinquatur inultum, ſive ut meæ promiſſioni ſatisfaciam, qua tempore*

mii

mei doctoratus, Salerni, gratia ſuorum; medicinæ antiſtitum peracti promiſi, quouſque reget os dum ſpiritus artus, ſemper Peripateticam, & Galenicam tutari ſententiam. O eximium rabulam, ò præclarum advocatum, ò fœcundum patronum ad *Ariſtotelis, & Galeni* patrocinium! Collegii Salernitani Barbatiſſimi Patres tempore doctoratûs jurejurando tyrones, ut jurent in verba *Galeni*, in verba Athei, cogunt, & ex hoc capite *Martinus* magiſtrum *Galenum* tueri conatur. Præterea *Martinus* ex benignitate Collegii doctoratus diploma recepit; textum enim recitando, à præfationis principio ad finem uſque quot verba protulit, tot in grammaticâ enunciavit errores, & pluries memoriâ defecit, & lingua faucibus hæſit; unde à Barbatis Patribus octo nigras habuit fabas, & reprobus effectus ſingultiens in lacrymarum imbrem miſellus meliorem animæ partem ſolvebat. Hinc Salernitani Patres, ejus ignaviæ temeritati conjunctæ miſerti, in lacrymarum, & amicorum gratiam gratioſè ad doctoratûs apicem evexerunt, & in ignorantiæ pœnam pro Laureâ corollâ diademate ex helſine, & linozoſte redimitus tempora in Collegio apparere neceſſe fuit, & ipſe pro tot ſibi collatis beneſactis, ſe publico chirographo devinxit Salernitanum Collegium defenſurum, *quouſque reget os, dum Spiritus artus.* Non tantùm *Trutinam* non expugnavit, verùm nec oppugnavit, ſed ſanguinis gyrema puerilibus argumentis, inſufficientibus, rationibus nullâque autopſiâ armatus, temerè laceſſere auſus fuit, contra omnem evidentiam: atqui quanto cachinno exceptus, deluſus & exſibilatus fuit, nec tot erubuit contumeliis; hinc ô felicem vultum (in non apprehendo ignominias, ſi felicitas in ignominiis reperitur) ô ejus inquam feliciſſimum vultum, qui tot ignaviæ coloribus nunquàm colorari potuit, nigrum enim eſt, coloris incapax. Hoc admiror, hunc per tot ignominias nunquam æſtimationem amiſiſſe, quia hanc nunquam habuit; non enim quiſquam, quod non habet amittere poteſt. O ſummam idiotarum felicitatem! Non ego, Peritiſſimi Domini, *Martinum* ad literariam provocavi palæſtram, quia eſt tanquam ASINUS ad lyram; & ineptus non impugnatur, ſed deridetur, nec ad improbandos ejus errores argumentis utar, ſat alii Clariſſimi Viri craſſam hujus doctoris ignorantiam, & errata exſibilavêre. Vobis, Excellentiſſimi CLERICE, & MANGETE, omnis conſummatæ ſapientiæ Viri, duo majora Medicinæ & Anatomes luminaria, qui omnem in ſtudiis ætatem contriviſtis, vobis tantummodò officioſa natura ſui ærarii cuſtodiam demandavit quod penè nunc exhauſtum conſpicitur, & in plura volumina foro medico accepta, & collaudata ita redactum, ut jure merito veſtro labore, & induſtria ſub umbrâ anatome, & medicinâ quiſque citra laborem veſtris in voluminibus in lucem editis frui poteſt; Vobis, inquam, Martinianum opus, *Reſponſum Trutinæ Medicæ Muſitani* mitto, ut miraculum in naturâ admiremini ASINUS peperit, ac Brutale hujus doctoris non cordati, ſed Codati Ingenium contemplemini. Hic libellus in authoris convicium ceſſit, & ſæpè unius ignominia eſt alterius gloria. Jactabundus ſcripſit, cupiens ex hoc libello vulgarem captare gloriam, & apud omnes ingenio celebrem, & admiratione dignum exiſtimari, ſed ſibimet opprobrium fecit ſempiternum. Legite, omnigenæ eruditionis peritiſſimi Domini, quodcumque ſit hoc bardum Martinianum opus, non enim nocebit, ſi animum præcipuè in melioribus indefatigabilem ſtudiis quandoque oblectare, & poſt ſeria in jocis, & cachinnis tempus traducere affectatis, Galeniſtam ridiculum magiſtro *Gryllo* non abſimilem invenietis & tandem hujus *Martini* inepta doctrina erit ita dulcis velut philomelæ cantus, ſed philomelæ rudibilis in menſe Maii. Tandem Encyclopedici Viri Valete, vivite, meque conſtanter amate.

Neapoli. ex Muſeo IX. Kal. Junii 1700.

Viro Clariſſimo Medicinæ Profeſſori Experientiſſimo

D. Domino

CAROLO MUSITANO

S. P. D.

DANIEL CLERICUS.

SUmmas Tibi ago gratias, Vir Excellentiſſime, quod me in Doctorum Virorum albo adſcribere dignatus fueris, quos veluti diſceptatores elegiſti in lite à neſcio quo, Medicum ſe fingente, Tibi nuper mota. Is ſanè honos à Te mihi habitus cui impar omninò ſum. Sententiam tamen rogatus, quid ſuper hac re cogitem paucis aperiam. Adverſarii tui ſortem non poſſum non dolêre, qui ſibi uni ſapere viſus, dum nihil niſi Veteres & Veterem Medicinam crepat, quid ſibi velit neſcit. Si ipſi probè nota eſſet omnis Veterum ratio, imò ſi Veterum, quos tantopere extollit, veſtigiis inſiſteret, eum neutiquam infeſtum haberes. Maxima ſemper libertate, ab omni ævo, mihi videntur uſi Medicorum filii in admittendis, pro arbitrio, vel rejiciendis deceſſorum ſuorum placitis. Ut ab *Hippocrate*, qui Artis nobiliſſimæ fundamenta jecit, incipiam, an ille, propriæ familiæ, utut Diis originem & artem ſuam acceptam ferentis, luminibus contentus, ſæculi ſui inventa repudiavit? minimè gentium, ſed Aſclepiadarum ſuorum *Obſervationes* Philoſophiæ, quæ modò illuceſcere cœperat, face illuſtrare in animo habuit; quo ipſe ex Empiricorum, quales erant proavi ſui, ſubſelliis ad Medicinæ naſcentis dictaturam evectus, immortale ſibi nomen fecit. Nec ideò ipſius ſcitis uſque adeo acquievêre illum proximè ſecuti ut nihil ſibi præterea exquirendum arbitrati ſint. Quin vix elapſum eſt integrũ, ſeculum cùm *Chryſippus* Cnidius, novâ methodo medendi uſus, non phlebotomiam modò ſed & καθαρσιν duo inconcuſſa Aſclepiadeæ Medicinæ fundamenta, ſubverſum ivit, quo in conſilio adſtipulatorem habuit, famâ Hippocrati ſecundum, *Eraſiſtratum*, Diſcipulum ſuum. Tum ſimul, improbo labore indefeſſoque ſtudio excoli cœpit *Anatome*, Hippocratis tempore admodum rudis, non modò à laudato *Eraſiſtrato*, ſed & ab *Herophilo*, quem eo nomine ſummis extulit laudibus Vetuſtas; quique dum diſciplinæ iſtius pomœria pro virili ampliat, *pulſuum* ſcientiam, eidem Hippocrati penè ignotam, curioſè tradit.

His ita ſe habentibus, cùm Antiquitas, ut *Plinii* verbis utar, *aurare videretur firma*; duobus poſt ſæculis, Pompeii Magni ætate, exortus *Aſclepiades* Pruſienſis. atque in Veteres omnes debaccchatus, Democriti Philoſophiam in Medicinam introduxit, unde nova ſubitò toti arti facies. Ab eo tempore novæ ſubinde ſectæ, inter quas *Methodica*, auctore *Themiſone*, præcipua, novas medendi leges condere non ceſſarunt; quas, in Scenam, ſub Marco Aurelio, ingreſſus *Galenus*, omnes profligare, atque *Hippocratis* Medicinam reſtituere aggreſſus eſt. Utrùm à ſcopo aberrarit nec ne? an ſua pro *Hippocratis* venditarit, non eſt jam inquirendi locus Hoc unum obſervaſſe ſufficiat, tantam ejus fuiſſe authoritatem, ſeu, ut veriùs dicam, tantam fuiſſe ſuccedentium Medicorum ſegnitiem & vecordiam, per integra propemodum decem ſæcula, ut nihil planè novi ab iis inventum ſit, donec tandem caput extulerunt *Arabes*. Ii ſanè, Galeno cæteroquin addicti, *Alchimiam*, artem antiquam Medico uſui accommodare cœpiſſe videntur. Quæ ab eo tempore, ſuperiori, ſcilicet & hoc noſtro deſinente ſæculo, arti noſtræ acceſſerint, ſeu *Chymiam*, ſeu *Anatomen*, ſeu arctiorem de aliis omnibus ad eandem artem ſpectantibus judicandi rationem attendas, lippis & tonſoribus notum eſt.

Hacte-

Hactenus dicta adverſario tuo, Vir Excellentiſſime, ritè penſitanda erant, ut diſceret quo pacto dies diem docuerit, & videret omnibus ſemper licitum fuiſſe Spartam quam nacti erant ornare, nec ulli præreptam occaſionem Veterum placitis aliquid addendi, aut ea, pro lubitu, corrigendi. Id ſibi juris Veteres ipſi, ita nobis vocati, cùm tribuerint reſpectu antiquiorum, quidni & nos eo gaudeamus, non video? An è contra, ſervili modo, ne latum unguem, ab eorundem Veterum ſententia decedemus; & quia ſanguinem, pretioſum illum vitæ laticem in circulum indeſinenter agi ignoraverunt, oculis noſtris ſuper hac re non credemus; aut quia Chymica non tractarunt, ne aquam quidem roſarum ſtilllatitiam attingemus? Abſit ut unquam talia & tam abſurda meditemur, quin egregiis temporum noſtrorum inventis frui, & ea, pervicaci ſtultitiâ, non admittentes, non ad βαλανηφάγυς modò Arcadas, ut Tu cenſes, ſed ad Anticyras ipſas amandare liceat. Ita affectis reditum in ſaniorem mentem exopto, Tibi verò graviſſimi eorum morbi cauſarum & remediorum momenta, eximiâ Tuâ *Trutinâ*, ponderare apprimè noſti, fauſta omnia animitùs adprecor. Vale, Vir Excellentiſſime, & eorum loco habe, qui excultiſſimi ingenii Tui dotes, omni ex parte, ſuſpiciunt.

Ex finibus Allobrogum 5. die Julii anni 1700.

Tibi addictiſſimum
CLERICUM M. D.

Viro Nobiliſſimo, Præclariſſimo Domino D.

CAROLO MUSITANO

Jatrias Profeſſori longè Celeberrimo;

JOHAN. JACOBUS MANGETUS

S. P. D.

NOn eſt quod mireris, Vir Clariſſime, ſi inter tot Genii tui verè in Medicis excelſi, gratos ſuſceptores unus aſſurgat Dominus *Martinus* multorum plauſibus infenſus. Veritas jam ab ipſis mundi cunis non ita univerſim exculta eſt, quin ſuos omni tempore & contemptores & hoſtes nacta ſit, Solque etiam ipſe ſplendidiſſima Omnipotentis manus creatura, generis humani maximo bono efformata inter admiratores, imo etiam adoratores, ingratos vidit populos qui non tantùm maledictis ipſum afficerent, ſed etiam telis ſuis; ſi ita per vires longè inferiores licuiſſet, impeterent. Cerebrum idem non omnibus conceſſum, atque non minor in ejus conſtitutione intima quàm in vultus lineamentis reperitur varietas, unde tam variæ in ſcientiis exurgunt ſententiæ, imo quandoque ſententiarum monſtra, quarum authores quibuſdam irridendi, multis ſanè ac forſan æquioribus miſerandi videntur. Horum exemplo, Vir Clariſſime, contra Antagoniſtam tuum bilem non movebimus, aut ſarcaſmis ac maledictis pugnabimus, ipſius potiùs ſortem deflentes, qui ignobilioribus Veterum malè intellectorum, armis, nihil minus quàm omnium Neotericorum, meditetur triumphos, infirmiſque ſuis machinis quod, maximè inexpugnabile, in munitiſſima, quam ſolidis veritatis, Medico-Chymicæ mutis ar̄matam defendis arce, falſa ſpe deluſus confidentius aggrediatur, meliorem mentem ipſi ſincero exoptamus animo, ut aliquando Doctorum, ac cordatorum choro adſcriptus, futilitatum & ineptiarum quas tam ſeriò ac faſtuosè hodiè tractat, ipſum pudeat, & eorum quibus hactenus tam imperitè, imò dixerim ferociter, contra Excellentiam Tuam chartas ſuas commaculavit, memoriam, non minus quàm mali ſomnii ideas promptè excutiat, verèque tum ſapiens, & divitiarum quas in amentiâ ſua poſſidebat contemptor, nobis non exprobet quòd votis noſtris illas ſibi eripuerimus, ut ille apud Horatium, qui

In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro.

poſtquam cognatorum opibus curiſque fuit refectus, & ad ſe rediit *Pol! me occidiſti, amici, non ſervaſtis* ait,

cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Tu interim, Vir Clariſſime, macte animo eſto, & caniculas illas, ipſius etiam magni luminaris ſplendori allatrantes, nullatenus moratus, vigiliis tuis veros Philiatros non minus beare perge, meque Tui admiratorem ac cultorem obſervantiſſimum amare non deſine.

Dabam Genevæ die Julii 6. Anno 1700.

ALLOCUTIO

Ad Virum Celeberrimum, & Reverendum Dominum

CAROLUM MUSITANUM

MEDICINÆ PROFESSOREM,

SI vacat à morbis noſtras audire Camœnas
  Ne nimius medicam poſtulat æger opem.
Accipe; quæ faciles ſcribunt tibi carmina Divæ.
  Nec, mihi quæ levis eſt, ſit tibi Muſa gravis.
Quid Reſponſa paras MARTINO GEOFONENSI
  O Tu, qui nomen, quâ patet Orbis, habes.
An ne times, ne te famâ ſuper æthera notum
  Obſcuret Libro, Barbarus iſte, ſuo.
Haud faciet; non ſi totum Phlegetonta moveret,
  Ipſe prius gelido flabit ab axe notus.
Cum tali pugnare viro non te decet unquam,
  Atque tuæ dextræ verbera non meruit.
Sylvarum Terror Leo trux, animacula ſpernit,
  Imbelles, & aves fida miniſtra Jovis.
Parce igitur ferro, capulo tenus abdito, & enſem,
  Eſſe Sacerdotem te memor eſto precor.
Myſta verende hujus MISERERE, ET KYRIE ELEISON
  Propter MARTINUM dicere ne renuas.
Qui Peccatores ſolvis ſua crimina ad aurem
  Narrantes, PETRUM ſolvere ne dubites.
Injunge, & rigidò liventia terga flagello
  Verberet, & largis imbribus ora riget.
Perque novem luces expers potûſque cibique
  Veſcatur tantùm rore mero ac lacrymis.
Tu qui cognoſcis, quicquid medicina recondit,
  Huic ægro medicam, quam potes, affer opem,
Pharmaca multa para, catapotia, mille trochiſcos,
  Miſce melampodium, fiet & alter homo.

Datum Kruſvvick 24. Junij 1700.

Clariſſimi

Clariſſimo, & Reverendiſſimo Domino

CAROLO MUSITANO

De Galeniſmo Triumphanti

ELOGIUM.

Audi, Lector Humaniſſime,
Vox Sanguinis de Terrâ Clamat;
Vindica, Domine, Sanguinem, noſtrum, qui effuſus eſt:
Proh Nefas!
Silet Medentum Cœtus,
Et decem ſæculorum decurſu, à quo GALENUS
Trucem lanienam aperuit,
Semper Obmutuit;
Audivit tandem Appollo,
Et miſericordiâ motus PARACELSUM dimiſit
O quantùm obſtrepuit iſte,
Et humaniori ad ſanitatem detecto calle
Paravit viam Domino
HELMONTIO.
Crepuit, & Increpuit
Neotericorum COUS,
Cruentamque in ſectam ad necem uſque contendens,
Hanc ferè deſtruxit, aliam inſtruxit.
Accurrêre
Ultimis è Mundi Plagis ſuppetias daturi
Solidioris Sophiæ Alumni.
Multùm egerunt, ſed non peregerunt,
Multum adhuc reſtabat Operis,
Quando
CAROLUS MUSITANUS CASTROVILLENSIS
Lucem Aſpexit.
Plaudite purioris Jatrices Philiatri,
Hic tandem aperto Marte, invictâque Minervâ
In Sanguinarios conſurgens,
Et Spagyricæ, Medicè, Chirurgicè, imò Theologicè
Parthenopæâ in Arenâ indefeſsè deſudans
Plenum pollicetur Triumphum.
Sic Ethnicum Fidelis,
Atheiſtam Sacerdos
Proſternens,
Qui incruento holocauſto Cœli fores jugiter pulſat,
Incruentam pariter firmabit artem.
Unde Jeovæ gratus, Sanis gratior, Ægris gratiſſimus
Artem tantopere exoſam
Reddet jucundam.
Age ergo, amice Lector,
Et ut eâ quâ fungitur Authoritate
Inexpiabili Anathemate
GALENO cum Aſſeclis ad gehennam
Proſcripto,
Cruentam ſitim, quâ ſemper exarſit
Stygiis in Undis
Æternùm bibens
Nuſquam extinguat
Precare.

Aſtæ è meo Muſæo
8. Septembris
1699,

JOANNES BAPTISTA VULPINUS
Medicus Aſtenſis.

Viro Celeberrimo, & Experientiſſimo, Domino D.
Avunculo Meo

CAROLO MUSITANO

Phil. & Med. Profeſſori.

Dum procul à curis, longâ dum pace tenebat,
Non agitata malis, nullo turbata dolore
Mens eſſet: tunc tura mihi, colleſque repoſtos
Inveni, quos myrtus amat, ſemperque vireſcens
Laurus fronde novâ, & Zephiri motantibus umbris.
Hos inter colles lenis, quos aura fatigat,
Aura Favoni lenis, fœcundiſſima campis,
Mons ſublime caput liquidum ſuper æthera tollit.
Hinc fontes gelidi, hinc tenues per gramina rivi
Procurrunt, lento fugiens procul unda ſonore;
Terra ferax fructu, gravis, & bis una racemis
Conſpicitur, germenque corymbus Sacer Jacco
Serpit, & incertas inducis collibus umbras:
Hinc ſecura quies animi, & præclara laborum
Dona Dij poſuêre, ſuas hic inclyta ſedes
Conſtituit virtus, melioris, & otia vitæ.
Fert fama, hæc primùm gentes ab origine primâ
Sacra Deo ſtatuiſſe loca unde oracula vates
Reddebat Deus ille, ſuo, qui numine mentes
Inſpirat noſtras, & dat ventura videre.
Fortè ego dùm vellem Phœbi penetralia adire,
Et numen venerari; tùm mihi viſa repentè
Non procul ex adyto, quod plurima laurus opacat,
Effigies miranda Dei redimita coronâ.
Circumſtant illi charites, Nymphæque decentes,
Muſarumque chorus, junctis per mutua palmis;
Obſtupui; &, vani ſpecies objecta timoris
Impulit in nemus, umbriſque occultavit opacis.
Interea Sanctis præſentia numina votis
Dum taciturnus adoro, talia Magnus Appollo
Verba dedit, claràque ſonat per æthera voce.
Inventum Medicina meum, hanc tractavimus ipſi;
Dîque, Deæque omnes, fuit hæc mea gloria prima
Naturæ monſtraſſe vias, quove ordine cuncta
Jam moderata ſuo, æternâ nunc lege ferantur.
Ipſe ego pallentes animas jam triſtia Ditis
Pulſantes Regna, & fœdæ loca devia noctis
Ad ſuperas revocavi auras: bis mare per undas:
Bis Erebi portas: ſævos bis viſere manes
Hæc valuit manus, atque hæc novit ſola medelas;
Et certas artes, quibus incorrupta per ævum
Alma ſalus durat, ſuperâque hac veſcitur aurâ.
Haud dubitanda fero: terras Orbemque revolvi,
Ex quo primùm ego, & ex ſummo de margine Olympi
Emerſi, rutilante comâ, radioque coruſco
Mille aras, ſanctaſque preces, & vota quotannis
Inſtituere piæ gentes, nevè ultima Mundi
Abdita pars adeò (Terræ eſt ignota per undas,
Quæ delubra mihi, & meritos haud ſanxit honores.
Sola mihi ſemper fuit illa infenſa propago
Infuſi ſenis, alloquio gravis, atque repexam
Canitiem menti mulcentis pectora ad uſque
Illa ſacras artes, & numina noſtra profanis
Tractavit manibus, ſceleravit, & ore nefando.
Oras una *Galeni* ars, exitiale venenum!
Gens inimica Deûm, & toto execrabilis ævo;
Spargit in incautas hæc falſa oracula gentes,
Dira lues miſeranda magis contagia, tabes,
Tot mala, quæ latè noſtrum ſunt ſparſa per Orbem,
Aſtrorum vitio verti; nam lumine Titan
Æthera dum liquidum, tellurem, atque æquora ponti
Vectus equis luſtrat, radiiſque inferna pererrat,
Ipſe movet, turbatque ſitu primordia rerum.

Ipſe

Ipſe pater morborum eſt, ipſe & originis author,
Et ſedes mutare ſuas cuncta aſtra priores
Novimus, & vacuos cœli tabeſcere tractus,
Unde nova emersêre citò contagia terris,
Illa fuit, quæ tantùm eſt cauſa, & tuta per ævum,
Hoc potuit ſcelus, & terris immittere peſtem:
Unde genus mortale adverſo Numine tantum
Ærumnarum pertulit, & malè ſana malorum
Gens ignara doli, eſt longum tot paſſa per ævum.
Quod felix, fauſtumque ſiet, mihi nomina in imas
Interni ſedes damnare, & mittere in umbras
In mentem venit, ſcelerique piacula digna
Ferre ſua. Ah! potuit tantum ſuprema gementûm
Vox illa incaſsùm toties effuſa per auras:
Parce precor, Pæan jo, concede mederi,
Pæan ô Medice jo, Pæan pone ſagittas;
Flectere jam tandem valuit, neve irrita Numen
Vota meum fecit, ſævamque avertere peſtem;
Unde ego magnâ mente virum, qui talia poſſit,
Delegi, & lapſis unus ſuccurrere rebus:
Hic MUSITANUS erit, cujus præcordia Titan
Hoc effinxit meliore luto: hic optimus ille
Naturæ interpres, Phœbeæ, & maximus artis
Vates, qui dabit exitio male viſa *Galeni*
Nomina, totque leves nugas, artemque profanam.
Hinc ego cæleſti contingam pectora flammâ.
Divinamque ſacro luſtrabo lumine mentem.
Vos mihi dilectæ nimiùm, nimiùmque ſorores,
Parnaſſique decus ſic vobis ſemper Apollo
Sit facilis, veſtriſque adſpiret Juppiter orſis,
Vos quoque cæleſti conſpergite pectora rore.
Arriſêre Deæ, & placidum dedit æthera melos:
Aurea reſtituet cunctis ſua ſæcula terris.
Reſpondent Sylvæ, ingeminat Nemus aſſonat Echo:
Aurea reſtituet cunctis ſua ſæcula terris.
Intereà aura levis, laurúſque Dei alma viciſſim
Carmina conduplicant apto modulata ſuſurro,
Dum magnum Numen nubes velabat opaca.

Neapoli 10. Octobris 1700.

JOSEPH MVSITANVS
Med. & Chirurgiæ Profeſſor.

D. CAROLUS MUSITANUS

4. 444. 760. 1208.

Anagramma Numericum.

JATRIÆ EXACTA, AC LIBRATA STATERA.

204. 410. 4. 213. 377. 1208.

EPIGRAMMA.

SAt nimis invaluit medicina cruenta Galeni,
Exulet ut Mundo, CAROLE, præbe tuam.
Pro incerto is certum haud librans vult linquere, vitam
Hanc det ut, exhauſto ſanguine dimidiat.
Tutius amiſſam STATERA EXACTA ſalutem
Reddi autopſiâ jure LIBRATA probat.
Quam bene libraſti JATRIAM in ſecla futura!
STATERA hac uti noſcet ubique volens.
Parca tibi parcat, vitam concedat Apollo,
Vitæ qui multis ſtamina viva paras.

Genuæ 2. Kalendis Junii 1700.

Frater
MATTHEUS à CADRALIO
Capucinus Pedemontanus Provinciæ, & Medicus.

In lode dell' Iſteſſo Signore

CARLO MUSITANO

Celebre Profeſſore di Medicina nella Città di Napoli

SONETTO.

O' Tù cui dier le Muſe il nome loro,
E Febo il don di riſanar conceſſe
Ed in virtù del merto tuo t'ammeſſe
A dar le Leggi d'Eſculapio al Coro.

Chi doni à tua virtù premio decoro?
Apollo ſol, che te miniſtro eleſſe
De' grandi arcani ſuoi: le Muſe iſteſſe
Porger ti ponno il meritato alloro.

Or piu non ſia, ch' ad un mortal che langue
Con tor ſangue dar vita alcun pretendi,
Se piu ch' il mal rende il rimedio eſangue:

D'Igiea i miſter Tu ſol' intendi,
E con leggi piu ſante al' Vom dal Sangue
Conſervando il teſor, la vita rendi.

Fr. MATTEO da CARAGLIO
Capucino.

MEDICASTER MARTINUS

NON ASELLO CARENS, SED IN ASINUM MUTATUS.

EPIGRAMMA.

HOſtis Muſarum MUSITANUM lædere tentat
MARTINUS, qui ſic Verum ſe prodit ASELLUM.
Non uno puncto, ſed punctis mille, quid ergo
Mirum ſi rudat, qui nil niſi rudere novit?
Hoc pudeat Doctum te defenſore SALERNUM
Uti, ne SCHOLA dum fiet MOLA deſpiciaris.

ALIUD.

QUondam pro puncto, caruit MARTINUS
ASELLO,
Se nunc in puncto præbet MARTINUS ASELLUM.

MADRIGALE

Sù l'Odio, che profeſſa il
MARTINO, al MUSITANO,
che ha publicato la
TRUTINA MEDICA.

SE l' MARTINO odia tanto il MUSITANO,
Eccone la raggione in mano;
Queſto bilanciando il MARTINO,
L'ha trovato valer men d'un Quatrino.

KRUSVVICK 14. Junii 1700.

Clariſſimo, & Reverendiſſimo Domino

CAROLO MUSITANO

Medicinæ Profeſſori

ELOGIUM.

Læta inter plaudentium verba,
Aſtenſes inter tot modulantes Olores

Tenuibus ab ideis etiam conceptum erumpe tuis,
Mea gaudium Muſa.

Et CAROLI MUSITANI

Cujus Minervæ Jubar Apollinis in firmamento
Mortalium omnium, magis aſt ægrorum
Supercilium extollens multum emicat
Gratulare.
Tanta nunquam voluptate,
Ac ejus quando TRUTINÆ MEDICÆ OPUS
Typis, ingenii floribus, ſagacitatiſque fructibus denuò
onuſtum
Commiſſum fuit gaudii Signum Medica Reſpublica.
Proprio in corde concepti
Monſtravit.
Felix talis impreſſionis dies, abſque margarito ſignanda,
Quæ tot Hippocratis Sectatoribus juvamina contulit.

Eja MUSITANE DOCTOR

Recens novæ Medicæ facultatis ORACULUM;
Et ſi non Mundi Novi machinam, ſaltem Veritatis
Rempublicam proprio Marte, non Herculis,
aſt Galeni, ac Avicennæ
Quod Antiquorum Turbæ
Non felici conceſſum aleâ fuit
Columnas pertranſiens;
Dum Tibi ſolum propitium fuit fatum,
Aſſecutus es.
Igitur in Te
Tantam expreſſam virtutis Iconem
In æternitatis templo poſitam
Hiſce colit

JOSEPH SECVNDVS VAYRVS
Medicus Aſtenſis.

Venite ò vaghe Muſe,
Che di Pindo ſu' Colli hor habitate,
Deh' quei luoghi laſciate,
Che di CARLO v'attendo
Per formar al gran merto
D'honori dovuti pretioſo un ſerto.

Singulari Merito Reverendi Domini D.

CAROLI MVSITANI
Medici Excellentiſſimi
ELOGIUM.

Adeſte
Fidi Aſclepiadis Proceres, & miramini:
Clariſſimo in Parthenopenſi Polo, Illuſtre Sydus
CAROLUS MUSITANUS CASTROVILLENSIS,
effulget
Magni Ominis Heros; Philiatrum Decus:
Unus Orbis ———— Unum Urbis
Genius ———— Ingenium.
Sanè Sapientiæ inter numina Apollo,
Si Muſis Natus,
Divini quid Sapit;
Quem Animus Sapiens, Conſilium, & Religio
Supra Hominem reddunt.
Eruditorum Optimus, & Optimorum Eruditiſſimus,
Infiniti Operis, Immenſum Opus, redegit in terminos:
Aperiens Primò, Naturæ Librum
Pyrotechnia ſua Sophica.
Purioris Chymiæ, Poſſeſſor è rerum Analiſi Verum;
E' velatâ Naturâ, Veriora revelavit Arcana.
Chirurgicam ingreſſus Spartam, ut Angelus è Cœlo
lapſus,
Sat eſt tangere, ut Sanet:
Probatiora ſeligens Remedia
Trutinam quid? ni Eruditiſſimo decortatam Stylo
Penſitatis tot Artis Heroum dictis,
Æquâ Lance, ac Mentis Acie conſtruxit.
Inaudito Doctrinæ pabulo, verè Animos nutriens
Cum de Nutritione diſſeruerit.
Hic omnium Ingenia collegit in ſuo,
Virtutis Epitomen.
Pyretologia mox ad Lemniſcum producta
E' Dedaleis Errorum ambagibus, melius Ariadnis
Extricat Filo;
Altioribus Baſim jaciens difficultatibus
A tot Oppugnatis
A nemine Expugnatis:
Inſigni Emeritus Laureâ, cùm Solus de Febrili Lernâ
Triumphet.
Una non æquat meritum Eccleſiaſtica Dignitas,
Nec unus æquabit, Stylus, Laudem;
Quippe Unitus Sacerdos, Priſcis ter Aptior
Tandiu in illis, cùm pubeſceret Medicina
In hoc, uberiori conſeneſcit Autumno:
Docta quin Sacra morbos averruncans
Manu.
Incruentum exponit Opus. Incruentas, Supremo
Numini
Qui litat Victimas.
Indignum ſanè ſi Viri tantæ Religionis manus
Ægrorum Innocuo polluerentur Sanguine.
Regulari Jure
Irregularitatem Fugiens.
Veritatem ut firmat, Errores confutat,
Illis diu placere non valens
Quibus æquè Virtus, ac Veritas diſplicet,
Præpoſtera natis Minerva.
Adverſus TRUTINAM MEDICAM, Quidam Elatus Vapor
Tantùm Doctrinæ Jubar credidit obtenebrare.
Infelix neſciens: cæcas exhalationes
Infirmiorem non ultrò ſpheram aſcendere,
Nativoque inſtinctu deprimi
Solis Aſpectum
Verè Sol
Cum ſolus rectam cordatorum Virorum percurrat
Eclipticam.
Vulgarium irrideat Calumnias
Si rem acu tanges, morborum enucleato fomite
Herculeum ſolvit nodum:
Æmulos non habens, quin nunquam Pares;
Veritatem dum exprimit, non opprimit
Galenica Temeritas
Rudis Impavidus Vulgi
Qui non Vulgari dotatus ingenio,
Rationem fulcit experientia.
Virtute itaque Pietatem illuſtrans, Pietate Virtutem,
Quo proprius ad Metam; eò curſum intendens
Æquè fœcundus Animæ, ac facundus Animi
Dotibus,
Novus hic Medici Orbis Alcides, Calamo
Melius quàm ferro Antiquorum Monſtrorum Domitor.
Vivo Gloriæ in Obeliſco feliciſſimè
Perennet
Galeniſmi ad Opprobrium
Famæ ad Immortalitatem

SEBASTIANVS CORNALIA
Med. Aſtenſis Dicavit.

Aſtæ 4. Junii 1700.

AD BLOSIUM
AMICUM.

URanie mihi culta, parum deſiſte polorum
Et terræ gyros, monumentaque pandere Tuſci
Clara Galilæi, genium, mentemque vereri
Deſine Carteſii; ſophiæ inſudare ſeveris
Non opus eſt ſtudiis, buccas rumpente cachinno.
Nec mea frons, Erato, magis impalleſcat amore:
Ad loca Pauſilypi quondam circumlita muſco
Tecum ego Moſellæ veneres modulatus, & ignes,
Oſcula nimirum cecini, multumque puellæ
Deliquium, illecebras, ſuſpiria, ſomnia, luſus.
At nunc poſthabita Cytherea, naribus uncis
Indulgere juvat, Satyrique oſtendere ſannas,
Pegaſides; verùm tunicas ne carmina ſcombris
Dent, precor, Eupolidem ſapiant, referantque Cratinum,
Occultique modos Sectani vatis, & artes,
Eloquiumque, ſaleſque; gravis livore recedat
Zoilus, invidiæ ſtimulis agitare recuſo
Iliadem, ingenium detrecto nullius. Unus
Noſtræ materies Satyræ NACA, unus Agyrta,
Bloſi MARGITES etiam cognomine dictus,
Nititur hic falsâ TRUTINAM compeſcere lance,
Ignorans EXAMEN. At inteream malè tandem,
Si non pœniteat, ſe divulgaſſe Libellum,
Si non cum damno probrum ferat, atque papyros
Deleat igne rudes infelix, utque Lycambes
Occidit Archilochi rabidis ſuſpenſus jambis,
Elidat fauces laqueo, cum noſtra recludet
Sepia, ſervorum pejor vibice cataſtæ,
Hujus Agaſonis deliria, cumque lituris
Hanc emendabit vappam, incultique ſaporis
Fermentum. Et licèt ille duos depingeret angues,
Non timeo; & verbi ſi fiſtula mulceat aures
Nacæ, bile madens potiùs (Styga juro) veneno
Vindictæ ſpumeſcit. Agyrta ægrotat, Apollo,
Eſt opus Antycirâ, cerebri teſtudo labaſcit,
Affer opem, nequeo diuturno occurrere morbo.
Obſtupuit miſer, & validis radicibus hæſit
Stultitiâ, ingenii vis tabuit omnis. Ab annis
Pubertatis ait Nacam ſtupuiſſe magiſter,
Cum Phrigii coleret medicinæ elementa Galeni,
Atque Sophi quondam meditans documenta Stagyræ
Fit ſubitò fatuus, delirat lingua, ſuique
Oblitum crebrò memini cognominis olim.
Hinc & imaginibus deluſo pectore pravis,
Delumbare ſtudet, nunc dogmata Chymica, cauſas
Morborum, Medici quas invenere recentes,
Damnet iners, & quas cerebri par glandula cono
Effinxit rerum malè formas, vulgat inepto
Codice congeſtas, lucri, & ſpe divite famæ.
Collocat in triviis, & valvas ante popinæ,
Cauponæque ſchedas, inſcripto nomine Libri,
Vendere noluerit cum bibliopola. Galeni
Longum clamet io! pannoſa; hirſutaque turba,
Facta probent Picentini, ſcurrentur amici.
Mirum jactat opus, catulos ut ſimia pulcros,
Naca, Polycleti ſtatuam, humanumque diſertè
Corpus ait CHARTAS imitari. Vellite barbam
Huic, pueri, ſtolidam, ſtultorum adjungite cætu,
Digna magis foricâ, vel oleto pagina fatur.
Venoſus Liber eſt MARGITIS, robora nervos
Nullá tegunt, latèque horrent, ſqualentia membra,
Occupat & caries artus, os livor iniquus,
Bullatam faciunt ſpumantia verba Minervam,
Atque ſolœciſmos crepitant, ructantque mephitim.
Hinc ſibi ridiculus blanditur Agyrta, ſuperbit
Exuviis devicti hoſtis, metamque ſuorum
Plaudit votorum penetraſſe; repoſcit Agaſo
Docta triumphali delambi tempora lauro.
Cur hederis digna non gaudet imagine libri
Veſtibulum, Delire tuâ? num Bacchica ſerta
Sunt odio? frontem mage lubrica malva coronet;
Effigiem, precor, artificis manus extera ſculpat,
Taliaque ære diu durantia carmina ſignet:
Teſſalus eſt ASINUS, cernis quem lector: hic artes
Semper Apollineas neſcivit, rudere tantùm
Novit, & in Doctum Chirona recalcitrat effrons.
Flectier in gyrum quorſum abnuis, o Bone, ſanguem?
Scilicet inſanis, an vis deludere? cordis
Cur non antra tument, nigreſcunt ſanguine lento
Pulmonum venæ, nullus ſi ſanguinis Orbis?
Præſtabat patinis ventrem intumuiſſe ſupinum,
Quàm noctes duxiſſe inſomnes, Naca: labores
Nocturni, pallorque juvant teu nobile germen
Arcadiæ? O utinam mentem ſub pollice poſſem
Ducere, vitares riſus, populique cavillos,
Nec mea te medio Siren oſtenderet ungue,
Sed vetat hoc morbi vis deſperata, tibi frons
Jam pudibunda diu periit, varumque videmus
Antyciris temulente, animum procedere, lippus
Rubricæ normas oculis non dirigis unctis.
Ut lorica trilix, te munit ineptia, qualis
Pinus humi defixa hæret, vel fronde tenaci
Nectunt quercum hederæ, ſic pacto inſcitia tecum
Conjugio ſtabili nunquam divellitur. Aſt hic
Vaneſcet labor, ulciſci ſi tentat arundo
Tantum auſum; piget innumeras carbone notare
Stultitias, quas Oceanus miratur uterque.
Recto queis talo ratio non ſtare videtur,
Scommata quid faciunt Satyrorum? Muſa recurvo
Fruſtrà ſuſpendit naſo mea. Solvere, Bloſi,
In riſus, nova dum memoro deliria Nacæ:
Stertit Naca, monent inſomnia, Beſtius ille
Creditur in rhonco: deſtertit; Beſtius idem,
Inquit, ego ſum, non deludunt ſomnia ſenſus,
Nunc ſcio dicta Senis Samii, nec falſa videntur,
Non me Pithagoræ pavo latet, Ennius hauſit
Manibus ex Sanii pavonis lampada vitæ.
Noſco equidem quàm, ſtulte tuis inſania crevit
Fibris, una ſalus ſupereſt, ſub Sole repoſtas
Quærere Threicio terras, & vulgus ineptum.
In trabe naufragium, depictaque bella, rateſque
Ex humeris portare decet, pueriſque rogare
Aſſem, Pæoniæ cum ſis tu dedecus artis.
Dicere plura, vetat, nautarum quale celeuma,
Neſcio quis ſtrepitus, vox cornicatur in aure
Inſanæ plebis, tuus intonat ore magiſter
Pſyllorum de gente ſatus CAVA, pulpita ſcandens,
Magnanimumque canit, Phœbique, Joviſque timendam
Progeniem te, Naca, vocat; tentamina centum
Avulſor dentis, quique evirat enſe puellos,
Eſt mediaſtini ſtrigiles ad amæna ferentes
Balnea, commemorant, Mimorum examina plaudunt
Tollere de circo ſonitus; & murmur anile
Non promptum eſt, clamat muliercula, ſaga, ſuumque
Artificem dicunt præſtigia, quique petauro
Aëra pervolitant, lætantur, geſtit Agyrta
Cum generis Medico veterini, & ramicis, uno
Nomen ubique tuum tollunt ad ſidera plauſu.
Inſtituas de more foro ſpectacula CASTRI
Ludicra, Naca, jubet præceptor, pande Theatrum,
Gerronum cathedras propero pede ſcande, repoſcit
Pharmaca, quæ cimices, importunumque venenant
Oeſtrum gens, jaculat jam vincta numiſmata lino,
Arcanumque ſenex pro ramice, proque mariſca
Unguentum expectat ficoſus Spintria, teque
Mille veredorum, mularum mille tumores,

Ulceraque, ſcabieſque rogant, tabeſque Moloſſi,
Jumentique vetus petimen; tua quærit agaſo
Amuleta macris pro mulis: Attamen æquum eſt
Oſcillare prius, varioſque oſtendere ludos,
Ut pluris tua divendas emplaſtra popello.
Eja age, fabellas comitabitur hiſtrio quiſque,
Et perſonatus phonaſcus ſcurra jocoſis
Æthera complebit concentibus: Incipe cantus,
Naca, prior magicos, rumpi queis aſſolet anguis.
Præcipitat ſe quiſque, loqui ſi cœperis, urbis
Omnibus adjurat Rex vectigalia Agyrtis
Addere, te ſolum excipiens; ut rideat hoſpes,
Gaudeat & populus nugis, animumque remittat.
Argenti tandem poteris (mihi crede) talenta
Congerere, ægrotis collyria bobus, equiſque
Præſcribens. Grandeſcet honos, cœptiſque ſecunda
Annuet, & votis fortuna; haud mentior, audi,
Arcadii pecoris ruditus, ſibilaque ora:
Nonne tuæ eſt oncans tibicen laudis Aſellus?
Nonne tuæ celebrant decus immortale Minervæ,
Muneraque innumeri curſim dum lignea pupi
Concutiunt denſos inter crepitacla ſuſurros,
Siſtraque tintinnant ſacra Bacchanalibus, æra
Mille boant, ringuntque canes, plebecula ſclopo
Centeno pedunt, & anilibus aſſonat echo
Plauſibus, ingeminat juvenum dum crebra cachinnos
Colluvies? Præco ceroti Sannio raucet,
Extinctaſque lues medicamine ludio narrat.
Miratur vacuus decoctor furcifer, etro
Prodigium. Gerulos acri non jura morantur
Pinguia limaceum, ſiliquaſtro, apioque natanti.
Nec, quæ lixa foro divendit omaſa macellum,
Confluere ad ludos per compita, teque loquentem
Auſcultaque, canum noceat ne morſus, & aſpis
Hoſtis conjugii ſponſas demittat ad Orcum.

Datum è meo Muſæo Coloniæ Allobrogum Kalendis Maii 1700.

Amodeus Gallus

IN MARTINUM.

Cum ſævus calor ureret medullas
  Mî longè patriâ meâ remoto:
  Vos, o queis medicæ recluſit artis
  Quantùm non alii repoſta Phœbus,
  Donzelle, o ubi, docte Napoliſque:
  Accitus Phyſicus verendus ore,
  Ni curto foret horridus capillo
  Nec fœdè tegerent genas utraſque,
  Et manum rigidæ ſcopæ pilorum.
Tam linguam digitis, manuſque tentat,
  Poſt crudos matulæ bibit liquores,
  Hærens non nihil. Inſuper Galeno,
  Ac Hippocrate millies citato,
  Ingentem calicem propinat atri,
  Et fœdi laticis: pudet referre:
  Præfato veniam tamen licebit.
Hunc ſorbens ſtomachus latrare cœpit:
  Mox tanto regerit labore potum,
  Quod cunctos videor ſubire fata.
Ut virtus animi, reditque mentis
  Oppreſſus vigor: occidas, inepte,
  Exclamo: pereat Galenicorum,
  Et tecum ſimul imperita turba,
  Bubones putridi, Striges malignæ.
His dictis, abit ille, nec vocatus
  Alter: nam ſtatui interire morbo,
  Quàm ſtultâ medici manu necari.
Quid tum? Jupiter audiens, opinor,
  Rectâ de ratione concitatum,
  Febri me ſubitò levavit illâ.

Londini 4. Nonis Aprilis 1700.

Amicus Perpetuus
DAVID FEVOT.

EPITAPHIUM

HIC JACET
QUI NONDUM DEFUNCTUS
PETRUS ANT. DE MARTINO
GEOFONENSIS
CUI NULLA NASCENTI MUSA RISIT
NEC ULLA DENASCENTI PLANGET
GALENI ARDENS, SED CUJUS
IPSUM PUDET GALENUM
DEFENSOR;
VIR ELOQUENTIA CLARUS
SED INTER BARBAROS.
QUI
MAGNUM MUSITANUM
NEAPOLITANUM ÆSCULAPIUM
VERUM APOLLINIS PULLUM,
PARACELSICÆ ERUDITIONIS
HÆREDEM,
VAN-HELMONTII FILIUM
ORBIS LITERARII DECUS
TEMERARIO AUSU
AGGRESSUS
AUDACIÆ POENAS HIC LUIT;
ET
APOLLINIS IRATI JUSSU
IN HOC TUMULO LATERE
COGITUR,
NE AMPLIUS
IN MEDICORUM CHORO
ANSER STREPAT
INTER OLORES.
SISTE GRADUM
VIATOR,
ET PRECARE PRO ANIMA
HUJUS
INTER MEDICOS DEFUNCTI;
AC DISCE NON ESSE,
CUM
LITERARUM PRINCIPIBUS
ET APOLLINIS NATIS
LUCTANDUM.

MARTINUS IN TRUTINA,

Sive

Apologetica per Dialogos Diſquiſitio,

Qua

TRUTINÆ MEDICÆ

R. Domini

CAROLI MUSITANI

Opiniones ſecundùm Saniora Recentiorum Judicia luculentiſſimè defenduntur;

Ac Futiles

PETRI ANTONII DE MARTINO

Medici Geofonenſis

Objectiones apertiſſimè refelluntur, ad veritatis Gloriam, & Incrementum.

AUTHORE

JO. ANDREA LIZZANO

Medicinæ Profeſſore.

Nihil Sapientiæ odioſius acumine nimio; nihil verè Philoſophanti moleſtius, quàm Sophiſta. Ideò invidam Palladi finxerunt Veteres Araneam, cujus ſubtile opus, ac tenues telæ ſunt, ſed & fragiles, nullique uſui. Petrarcha de remediis utriuſque fortunæ, Libro primo, Dialog. 7.

Excellentiſſimo, & Experientiſſimo Viro

MEDICORUM CORYPHÆO ORNATISSIMO

NICOLAO SUSANNA

MARTINUM IN TRUTINA

Humillimè nuncupat

JO. ANDREAS LIZZANO.

NUncupationes Librorum, quæ jam redolent vetuſtatem, labenti Sæculo adeò progreſſæ ſunt, ut ne chartula quidem (& ſi literarias quiſquilias ſapiat) è prælis deprompta videatur, quæ Patrono Magnate ſuperbire non audeat: Hoc aliorum conſilium veneratione proſequor, ſed non curo; hoc unum curo, ut nempe ſub tuis Auſpiciis, hic primus labor meus luce decoretur: Et jure Tibi Medicæ Reipublicæ benemerito, Philoſophicorum Porticum clariſſimo, ac Celeberrimo Antiſtiti debebantur hæ Neotericorum, eorumque opinionum vindicationes; Tu enim primus in hac Civitate eas promulgaſti, Auditores docuiſti, in literariâ propugnaſti Paleſtrâ, tibique eorundem notitiam, & prima ſpecioſum aliquod diſcendi rudimenta perſcripta, & Diſcipulos tuos propagata, quotquot ſumus debemus omnes; Tibi inquam inſcribendæ erant; quiſquis enim ego ſum; ex Te profiteor, tum ſi innumeras Ratiocinationes, quas Tu, ingenuè ſemper erudiendo mecum habuiſti, perpendam; tum ſi graviorum Authorum ſenſus, abſtruſiores Hippocraticos, Philoſophicos varios, quos eloquenti ſermone, imcomparabili mentis acumine declaraſti. Si quid erratum iverit, benigno animo corriges, eruditâ Sapientum ſcuticâ virulentis Anagnoſtum obtrectationibus irreprehenſibilia Reſponſa dabis; ſicque venerando Nomine Tuo lividos Zoilos, dentatos Ariſtarcos, Harpocrates evadere prò certo confido. Genealogicas arbores hîc inſerere vano uſui relinquo, licèt facile poſſem; maximopere enim clara ſunt Nobilitatis, Tuæ, Tuique generis, & Principia, & Augmenta tùm Literis, tum etiam Armis, in quibus glorioſum aliquem Tribunum Militem ad hæc uſque tempora noſcimus, colimuſque, & Hieroſolymitani Ordinis Equitibus decorata, præſertim in noviſſimo fratre *Lelio Melitæ* tam benè accepto, quem potiſſimum nominò, tanquam tuæ ſignantur *Domus*, nempe ſtipitis antiquioris *Nicolai* digniſſimum germen. Hæc & fortaſſe meliora genio blandiens tuo libens, lubenſque omitto; Quippe qui ſæpe te diſcentem audivi, *Veram Gloriam, Veramque Nobilitatem, non à fumoſis Avorum imaginibus, ſed à propriâ Virtute, quæ & illos illuſtravit, unicuique expetendam eſſe.* Quæ ſi ita ſe habent ut ſe habent certiſſimè, quænam *Gloria*, quænam *Nobilitas* æquabit tuam? Tu qui *Tullium* veridicum reddidiſti, cùm diceret *Virtutes ſimul eſſe conglobatas*, ut in te *Civiles*, *Morales*, & *Scientificæ* ſolidum componunt globum. Loquantur illa ingens tua *Urbanitas*, *Comitas*, *Liberalitas*, *Integritas*, *Veri* ad *affectationem Amor*, *falſi* ad *nauſeam abhominatio.* Loquantur illa *mentis Vis* in *philoſophando ſublimis*, in *declarando felix*, in *communicando prompta*, *ſolertia* in docendo, *Majeſtas* & *Decus* in faciendo Medicinam; ſine aſtu, ſine ambitu, ſine cupiditate, ſine quæſtu, ut facile invidiam ſuperando inter medentes *Principis* locum obtinueris: Ignoſcas, precor, ſi eximiæ quâ polles Modeſtiæ, moleſtus videar veriſſimis hiſce expreſſionibus, quas futiles cantinelas in aliis appellare ſis ſolitus; Laudum enim tuarum turbo me impulit, ad hæc pauca ſcribenda, & ne gravis ſim tibi, pluribus abſtineo. De cætero incongrua quidem oblatio eſt Medici opuſculi *Maximo Iatro-Phyſico*; ſed *Magni Alexandri* eſt parva munuſcula magnifacere. Serenâ igitur Te fronte accepturum ſpero, quodcumque ſit Tributum, cum illud Tibi, receptis pro Beneficiis, gratiarum vice, gratus animus referat, monente *Hetruſco Poëta*:

Picciole offerte sì mà però tali,
Che ſe con gratto affetto il cor le dona,
Anco il Ciel non le ſdegna.

Interim, ô, & *Præſidium*, & *dulce Decus meum*, Neſtoreâ eminens eloquentiâ Neſtoreos in Annos *Vale.*

BENEVOLO LECTORI

BLASIUS DEL POZZO

Salutem, & benè agere.

NOtitiam *tibi offero* (Candide Lector) *Literariæ cujuſdam contentiunculæ, ratione quam ſaltem materiæ, & deinde eruditionum & ſalium artificiosè per totum opus aſperſorum, ſpero futuram fore non injucundam. Proſtant apud noſtros Bibliopolas duo, inter cæteros, Libri, qui utinam in tuas veniſſent manus, quò, cum ſanæ ſis mentis, in eadem nobiſcum eſſes Navi. Alterum horum poſt alios editos Typis, dedit anno* 1688. *Venetiis Admodùm Reverendus* D. CAROLUS MUSITANUS, *Vir Religioſiſſimus, & omni Virtutum genere abundè ornatus. Alterum in prioris everſionem Anno* 1699. *Neapoli in lucem edidit* Petrus Antonius de Martino *Medicus Geofonenſis, paucis ab hinc annis in Civitatem è Geofone delatus, & Vetuſtiorum documentis adeò addictus, ut inter cætera in jam generaliter receptum plauſibile ſive* Harvei, *ſive* Pauli Sarpa *Inventum Sanguinis motum in Orbem, aliaſque aliorum graviſſimas opiniones, ineptias effutire non erubuerit.*

Hæc ſalivam nequaquam moviſſent; & tanquam ridicula excuſata fuiſſent cum Poetâ Satyrico.

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivimus uno:

Tantò magis quod delicatiores cibi, non omnibus ſapidi ſunt palatis. Movere tamen ſtomachum inſulſa, & nauſeoſa nonnulla, quibus Digniſſimum Muſitanum Martinus *inceſſere viſus eſt petulanter, terminiſque convitioſis tanto Viro non dignis. Hinc orta ſuſcitandi occaſio, quonam Spirtu ductus tanto impar homo ſit auſus. Videbatur alicui potuiſſe id fieri ex libertate Philoſophandi pro tuendis Antiquorum ſententiis quas ſectatur propter adductas à* Muſitano *rationes vacillantibus. At majoris notæ ſunt in hac Univerſitate Magiſtri, quorum magis intererat; quippe Veterum veſtigiis inſiſtunt, nec tamen ſunt inde commoti; fortaſſe quia Recentiorum placita negligere inſimulant, non ignorant, ne contingat.*

Quæ Imberbes didicere, ſenes perdenda fateri.

Atque illorum evidentiora non improbantes, ad ſummum illa apud Antiquos, & in Galeno reperiri Sophiſticè nobis imponunt.

Aliunde igitur pruriginoſum ſcribendi κακοήθην Martinus *contraxit, atque hujus cauſa fuit oſtendendi ingenii, quod in ſe credit acumen, famæ, & nominis acquirendi cupido, cum hominem ſe jactaret prælis cognitum, invectumque in Authorem, cum quo dicere valeret.*

Non tam turpe fuit vinci, quàm contendiſſe decorum.

Cumque floccifeciſſet vanitates haſce Muſitanus, *nonſecus ac* Luna canis latratus; *Doctiſſimus, ac diſertiſſimus Condiſcipulus meus* Jo. Andreas Lizzano *magnæ expectationis, & ſpei Juvenis, in tenerâ ætate Civitati benè cognitus, & nobilium Clientum potens enumerare quamplurimos,* Muſitano *neceſſitudine illa valde conjunctus, quæ inter ejuſdem generis egregios Viros ſolita eſt interveniſſe; factum ſibi Jus dixit à* Martino, *pro vi ſuæ mentis exercendâ in ejus librum animadvertere, quod potiſſimùm quatuor ſequentibus Dialogis perfecit; quorum primus veluti Proœmium tribus præponitur; In ſecundo de* Animæ Sede, *& de* Doloris formali causâ *ediſſerit; In tertio,* Sanguinis circularis Motus *juxta probatiſſima ſcriptorum experimenta evidenteſque rationes à* Martini *calumniis vindicatur; Demum in quarto de* Purgantibus, *de* Venæ Sectione, Veſſicantibus, Fontanellis, *atque* nutritivis Clyſteribus *examen diligenti calamo ad Celeberrimorum Authorum mentem inſtituit. Principaliores* Martini *Objectiones circa hæc maxima puncta verſantur, & in quibus ſe invictiſſimum cenſet præfatus; Hæc volebam ne ignorares,* Benigne Lector, *ut ſi quid aſperiuſculum in* Lizzano *meo tibi occurrerit, ſcias non ex propriâ animi indole factum, ſed tanquam Dei, & amicitiæ legibus debitum,* ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas; *quodque aliud minùs tibi arridens reperies, aut Authoritate, quâ præſtas corrige, aut benignitate, quâ inſigniris primis Juventæ lucubrationibus vel ignoſce, vel excuſa, Cordate Lector; atque ad multos annos vale.*

DIALOGUS PRIMUS

Interlocutores

PHILALETHES, PHILARETUS.

PHILALETHES.

SOſpes ſit Tibi DEUS, amice *Philarete*, quò diriguntur cogitabundi greſſus iſti, & abſque lege? Magni ponderis negotio mentem obrutam indicas.

PHILARETUS.

Felix profectò occurſus, albo ſignandus lapillo. Te animo, Tui cupidus penſitabam, attamen petitioni tuæ obſequens, *Mergellinam* verſus movebam; ſolus potiùs, quàm malè ſociatus, hiſce namque temporibus, ut veros (bonorum pace) amicos reperias Cynici lanternam habeas oportet.

PHILALETHES.

Quid illic? & quænam profundæ cogitationis cauſa.

PHILARETUS.

Gratia reficiendi animum, ægrotantium interpellationibus fatigatum, ipſorumque auditis languoribus hinc inde diſtractum; & ſi minùs occupatum reddat temporibus noſtris quemque Medicorum, multitudo medentium: Sunt enim, quibus unicum ſtudium eſt anxios ſe oſtendere, & ſic magnos viros vehementer (ſed in nihil agendo) occupatos, ut neſcias, riſuſne, an deriſus encomia mereantur: Sunt qui pro Dominis, oſtia viſitant, Tinctoriæ Arti ſuis tantùm utiles lotiis: Sunt qui ex Præceptorum gloriâ bonum aucupari nomen conantur, ſecretiora illorum oſtentantes arcana, cùm vel clariſſimos eorumdem ſenſus ignorent: At ubinam Plagiarios alienis ſudoribus irrigatâ lauro, ſua tempora cingentes relinquam? Proh tempora calamitoſa! Proh corruptos hominum mores! Et hi ſunt quibus ſors amica arridet, deridetque merentes. Qua verò ſim re diſtractus, ſcies, cum aliquo in ſcopulo ſedere licuerit, ludentes piſces in æquore, pueros propè littus natantes, varioſque illorum luſus maritimos inſpiciendo: Illic curarum mearum hiſtoriam audies; Nunc eja admiremur paſſim, & egregio conſpicuoque lætemur opere, quod *Ludovicus de la Cerda* Methynnæ Cœli Dux Sæculi noſtri Magnanimus Alexander vigilantiſſimus Regni Prorex (non ſine æternâ ſui ipſius gloriâ) ad Civium commodum conſtruendum imperavit.

PHILALETHES.

De quonam Opere loqueris? Varia ſunt illuſtria ejus maximi Ingenij, Geniique Regalis Opera.

PHILARETUS.

De hoc, in quod ſermone diſtracti, ſenſim pervenimus; de cæteris loquentur hiſtoriæ.

PHILALETHES.

Via ne hæc eſt, olim *Palepolitana*, vulgo *di Chiaja*, Nobiliori nunc nomine *Medina Cœli* inſignita. Ego ſæpeſæpiùs illam frequento, viſurus D. ALPHONSUM PINTO è PRINCIPIBUS ISCHITELLÆ integerrimum Portionis ſcribam in Regno, Divi Jacobi Equitem, meumque munificentiſſimum Mecenatem.

PHILARETUS.

Hæc, inquam, eſt, nonne majus in deambulando commodum experimur? Recordare, quæ erant pulverea impedimenta, latrante cane, ac lutea dominantibus Aquariis, & terque, quaterque extolles ad Sydera ex magnifico opere Excellentiſſimum Inventorem.

PHILALETHES.

Dignum mehercle opus? Dedecus certè erat Urbis (dicam melius) Orbis meliorem partem ita conſpurcatam eſſe, ac ignobilem, Proſpice nunc ut gaudet oculus, quà directo, politoque tramite, quà frondiferis arboribus; quà currentibus, varièque ludentibus limpidis in fontibus aquis, quà omnium harmonicâ amœnitate.

PHI-

PHILARETUS.

Opus quidem, Poëmate digniſſimum, & Hiſtoriâ.

PHILALETHES.

Sed jam nos *Mergellina* tenet; conſideamus quæſo, & ſedulò curemus, ne amborum noſtrûm faciem feriat Sol pungentibus radiis: His enim cautè defenſi, lætabimur (ſi tamen occaſio fieret) aliquo maritimo eventu, quo ſi fortè carebimus, celebrata loci amænitas, gratum nobis levamen dabit: Ageſis interim, quænam perplexæ mentis tuæ ſit cauſa, enuncia; videbaris namque, cum tibi obviam veni, Hypochondriacus, ut octo.

PHILARETUS.

Ita profectò eſt *Philalete*: Decus illud, quod ex Laureâ coronâ Sapientibus proveniebat, nunc ex melancholico hoc artificio quamplurimi quæritant (ſed languidus honor) qui num benè valeant interrogati, hypochondriacæ affectioni ſe obnoxios eſſe propter obſtinatam applicationem rei litterariæ, paucis verbis affectatis *Joannis Boccatij* periodis, reſponderent; Hinc aſſiduo (Helluonis tamen) ptyaliſmo vexantur; pallere facie, veſtibus ſordere ſtudent, ſtudentque: Sed quid ultra Te fatigo in re adeò notâ? Ageſis, dixi, enuncia.

PHILALETHES.

Dicam, & Tu quoque ſtupidus admirator eris.

PHILARETUS.

Cujus ne miraculi?

PHILALETHES.

Non ne miraculum dixeris, ſi temporibus noſtris evenire audias quot *Lucius Apulejus* de ſuo ὀνοχρυσέῳ commenta compoſuit?

PHILARETUS.

Jocaris, *Philalethe*, an ſerio & vera loqueris?

PHILALETHES.

Imo veriſſima, quem tunc vides manibus habere Libellum, attento animo legeris; talia ſunt enim axiomata ponderationeſque, quas continet.

PHILARETUS.

Quonam Authore, & quiſnam, ut fieri ſolet, Titulus ſpecioſus in Frontiſpicio?

PHILALETHES.

Haud multùm in ejus Inſcriptione *ſudavit, & alſit*; nuda quidem eſt, & ſimplex; *Trutina*, ſcilicet, *Medicæ Muſitani Reſponſum* de cujus illuſtri Authore paucis ne expedire poſſem, cum *Ovveno* mutato *Dardano* in *Petrum*

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.
Dardane, nil in Te eſt pingue, niſi ingenium.

At, ne in ænigmate loqui videar, *Petrus Antonius de Martino* Medicus Geofonenſis, hic eſt; *Vir*, nec *pallio*, nec *barbâ Medicus*; & ſi *Medicus*, *ex Commentario: Notus homo quidem, ſed Lippis, & Tonſoribus*: Galenicæ ut ipſe apertè profitetur Jactabundus inflatuſque Scholæ defenſor acerrimus, Pugnator Herculeus; Sed *Treſſis homo*, qui ex hoc, quod aggreſſus, eſt, facinore notandus eſt, tamquam *Chorchorus inter olera*. Si vero meum eſt aliquid dicere, tuum exoptare verum; agamus quæſo cum oblatratore iſto eo pacto, quo ipſe cum aliis diſpari tamen exitu, & cum *Venuſino* dicamus.

Hac Lege in Trutinâ ponatur eâdem.

Et ita quanti ponderis erit, apparebit, qualiſcumque verò ſit Author libri, & qualis liber, in alterum diem ponderationes referendas reſervo.

PHILARETUS.

Nulla quidem hac mihi gratior notitia dari poterat *Philalete*; Totus enim occupatus eram inveſtigando, quiſnam inſulſæ ac tenebricoſæ mentis eſſet, qui tenebras in luce quæritabat, maculas in recentiorum inventis dictiſque impendendo; Et abſque dubio tantus rumor factus eſt de novitate iſtâ, & cuique loquendi materia data ſit; Barbitonſores præſertim mille canentes feſtiva Carmina, veteres Bacchi domos cremavere; ſtatim ac ſanguinis miſſionem à tanto Viro commendari audiverunt, certâ ſpe futuræ reintegrationis in lucro, dum viventes pretioſiori, & vitali Rubino deorbantur: Hos inter Primatus potius eſt *verboſus quidam vaniloquus Barbitonſor* Scurram agens cum eſſet Nebulo: Proh Juſtitiæ turpem contemptum! Proſperam ſortem illam adeptus eſt, quam alij copioſis laboris ſudoribus in acquirendâ vitute conſperſis merebantur. Hic ille eſt, qui *ſeſqui-pedalibus, ampullatiſque* (extra rationem) verbis uti ſolitus, illam nunc Chirurgiam floccipendens exercet, quam Romani crudelia perhorreſcentes remedia expulerunt; Dum Clyſterium uſum renovari ſibi quiſque ſuaſit lætitiæ focos excitavit Laſanorum Schafiorumque Artifices choreas duxerunt, Baccho læta pocula coronantes Defenſoris invicti ſaluti vina uſque ad ebrietatem ingurgitârunt, poſtquam catartica evecta ad ſydera cogitârunt, omnes denique *homines Trioboli* tanto Heroi coronas parandas conceperunt ex *Parietariâ, Malvâ, herbâque mercuriali* (ſatius tamen fuiſſet illum *Helleboro* coronare) Sed iſtos ſuis linquamus tripudiis, ſuum ſervatorem jovem laudantes majora texere, encomia ſinamus. Nos verò poſtquam Echinorum, aliorumque piſciculorum aliquid emerimus, de feſtino reditu in Urbem cogitemus; Impetuoſus enim ventorum turbo extemplò exortus, nubiumque denſitas, & copia, nobis valde nimis proxima, & Montium faſtigia ferè tangens, imminentem pluviam portendunt; Ac ni celeres nos greſſus ducant, fortaſſis extemporaneâ aquâ madefacti rediemus.

PHILALETHES.

Quid mecum de libri diſcuſſione, & librato examine conſilio faciendo ſentis (ut dici ſolet) frigido ſanguine?

PHILARETUS.

Tibi diſſentire nequeo; hujus enim loci non eſt cuncta diſcutere; deſiderari fortè poſſent nonnulli Authores, quos *Martinus* arietat.

PHILALETHES.

Sed en præfatum D. D. ALPHONSUM PINTO, qui cum aliquid urgentis negotij mihi conferendum. Craſtinâ die ſis, precor, in Muſeolo meo, Libri examen inchoandi gratiâ; Interim Vale.

Eruditiſſimo, & Experientiſſimo Philoſophiæ, ac Medicinæ Profeſſori

Domino

NICOLAO CRESCENTIO

S. P. D.

JOAN. ANDREAS LIZZANO.

T*ibi Viro ultra metam erudito, qui tam benè in* Carteſianis *Meditationibus, ipſiuſque receptiſſimâ novæ Philoſophiæ hypotheſi ſenſibus perſcrutandis, Te geſſiſti, ut* Carteſij Animâ *meritò dici poſſis, unum in quo de* Animæ Sede & doloris *Formali causâ ediſſero ex hiſce Dialogis meis, dicare conſtitui; ingenioli primitiæ cùm ſint, non dubita quin immaturæ, haud benè trutinatæ, immo acerbæ juventæ calore conſcriptæ videantur; Sed tuum eſt quà eruditione, quà venerandâ Sapientiâ, qua modeſtiâ mihi humiliter excuſationem petenti veniam elargiri. Volupe mihi quidem eſſet placuiſſe, Tibi, cui ſive in Academiis diſcurrenti, ſive in Lyceis Philoſophanti, ſive in privatis colloquiis harmonicè differenti plaudunt omnes quod ſimili Scribenti Ingenium non, tribuit; tribuat Electis*

nuncupanti; *Sic quod deforme fecerim, docto Patrocinio Tuo pulchrum Tu facias: Interim (ſi alio non dabitur) rectâ fruere voluntate, me Tibi commiſſum habe, & feliciter Vale.*

DIALOGUS SECUNDUS.

INTERLOCUTORES.

PHILALETHES, PHILARETUS.

PHILALETHES.

POſtquam amænos delitioſæ *Mergellinæ* tractus reliquimus, & ubi abs Te diſceſſi, *Philarete* mi ſuaviſſime, ſemper in animo fuere amabiles comptiſſimæ ſocietatis tuæ ſermones, heſterno die habiti, ſemper, & iterum Te videndi deſiderio exarſi; quoties mente volvebam memoratum examen *Martiniani* Libri, incomprehenſibilia temporis momenta mihi ſæcula videbantur.

PHILARETUS.

Expectate diu, veniſti tandem, *Philalethe*, & procul dubio, ni Librorum hic parata copia detinuiſſet, ex qua faciliori modo deſiderium noſtrum adimplere poterimus; millies ad te veniſſem: At ſcias, antequam ad aliud progrediamur, me Echinorum, aliorumque fructuum maritimorum emptionem non ampliùs curaſſe; tantus erat ingruentis pluviæ metus.

PHILALETHES.

Non deceperunt nos Meteorologica ſigna; Largiter enim condenſatæ nubes, & quæ Montium cacumina tangere videbantur, dederunt pluviam, & mihi extra mœnia dormiendum erat, ni obvia Amici rheda occurriſſet, quæ me reduxit domum.

PHILARETUS.

Colloquia iſthæc inutilia rumpamus, quæſo, exoptatumque Libri examen inchoemus, cujus *Philalethe*, ſi volumen ſpectes parvum dices; ſi meritum, Enchiridion; ſi utrumque, Alabandicum.

PHILALETHES.

Tanta ne ſcriptoris inſcitia, ut quem ipſe putat dignum cedro, tu Alabandicum cenſeas?

PHILARETUS.

Non ne Alabandicus erit, ſi mille erroribus Philoſophicis, Medicíſque, ſepoſitis Grammaticalibus, ſcatet? hinc inferas, licèt quod ipſa *nuncupatoria Epiſtola*, quæ elegantiori ſtylo conſcripta cenſenda eſt, inſulſiſſimis verbis, pluribuſque mendis dedecoratur: De tali hominis arrogantiâ mirarer equidem, niſi in comperto eſſet, ſimilia tales homines aggredi: Pro *Herois* ponit *Erois*; pro *inclytæ* ponit *inclitæ*; pro *auſus* dicit *auxus*; verbum *reſpicio* barbarè bis maritat dativo caſui, & pro *Hieroſolymitanos* barbariſſimè ſcribit *Jeroſolimitanos* Sed audi facinus in Latinâ linguâ enormiſſimum: *Et ubique* (dicit in eâdem Epiſtolâ) *pandat Avorum prægia.* Negari ne poterit unquam, *Martinum*, non eſſe Civem, ſed Advenam in Latio?

PHILALETHES.

Puerilia quidem errata, ut potiùs prolata à puerulo, quàm ab Authore conſcripta credas.

PHILARETUS.

Falleris, *Philalethe*, Auctoris acutiſſimi ingenij ſunt; toto enim in Libri corpore, hæc, & ſimilia, imò, & majora conſpicies: Quid diceres, ſi legiſſes in eadem Epiſtolâ, *Martinum*, nullo adhuc verbo *de Theſibus* edito, pronunciare *Theſium enunciatarum*; ac non adhuc locutum de *Sereniſſimo Electore Comite Palatino Rheni*, nec proprio, nec appellativo nomine, nec de ejus prærogativâ *Altitudinis*; ut primùm occurrit de illo mentionem facere, ex abrupto prorumpere; *præfatam Altitudinem Sereniſſimi Electoris?* Nonne ly *enunciatarum*, & ly *præfatam*, diceres appoſita, pejora peſſimis, ineptiora ineptiſſimis? Quid diceres, ſi legiſſes in eadem Epiſtolâ, quod *Martinus* nuncupat Librum Illuſtri Marchioni Maſcambruno, qui cum loquitur in Epiſtolâ, & illum ſub diverſis numeris, & perſonis conſiderat: Primò, ut perſonam ſecundam numeri ſingularis, ut in titulo ibi: *Illuſtriſſime ac Excellentiſſime Domine*, & in corpore Epiſtolæ ibi *Te eligere*, & inferius, *tuorum Procerum*, & inferiùs, *tuarum virtutum* & inferiùs, *tuam Familiam*, & inferiùs, *Excellentiſſime Domine*, & inferiùs, *Excellentiſſimâ ſtirpe tuâ*; Secundò tanquam perſonam ſecundam multitudinis numeri, ut ibi *Veſtri Proceres*; Tertiò ut perſonam tertiam numeri ſingularis, ut ibi, *ſua perſona*, & inferiùs, *ſuæ Clementiæ*, & inferiùs *pro ſe, perennique Familia ſua*, & inferiùs, *Excellentiæ ſuæ?* Nonne diceres *Martinum* ipſum ignorare vel Grammaticæ Concordantias? Sed ſi Italici *Homeri Torquati* ſcilicet *Taſſi*, verbis uti fas erit.

> *Tempo forſe già fù, che gravi, eſtrane,*
> *Ne dovevan parer ſi fatte offeſe*
> *Quaſi lievi or le paſſo, orrenda, immane*
> *Ferità leggieriſſime l'hà reſe.*

Pro Coronide, præfatam Epiſtolam hac periodo conterminat, *roganſque Deum pro te, perennique ſuâ Familiâ humiliter Veneror.* addito finali puncto; ſicque expleto jam, & terminato Epiſtolæ eloquio, ad ſubſcriptionis humanitatem accedens, progreditur inhumanè, ſcribens *Excellentiæ tuæ Bonitatem humillimus Servus Petrus Antonius de Martino*, & ſic rapuit Sceleſtus dilectam conjugem, nempe *Bonitatem Suæ Excellentiæ* verbo *Veneror*, legitimo ejus viro eamque immaniter, & barbarè ſuſpendit in aëre.

Hæc in ipsâ Nuncupatoriâ; Epiſtolâ; in libro verò errata, barbariſmi, & verba, penitus incognita Latio, mille, & ultra adnotari poſſent, plura de Phraſi & è locutione inepta ſubnecti; Sed ne à majoris momenti rebus hic divertamur, in finali Dialogo recenſenda reſervemus.

PHILALETHES.

Libenti animo Tibi aſſentior, & quantùm erit poſſibile etiam graviora laconicè perpendamus.

PHILARETUS.

Sic DEUS nos ſervet, ut ego *Muſitanum* noſtrum *Recentioreſque Martini* Oppoſitionibus Apologetico ſermone ſollicitus eram tecum tantùm expurgare; ſed mente revolvens quàm grave præjudicium allatura eſſent publico viventium ſalutis bono, depravatæ opiniones per Sciolum iſtum diſſeminatæ, quale virus allatura prolata ab ipſo Axiomata, publici Beneficij gratia conſtitui palam detegere, accedente etiam Conſilio D. ANTONII DE SANCTIS Marchionis Montis Falconis Militarium Cauſarum Regij Exercitûs in Regno Quæſitoris Generalis varia eruditione eminentis, qui me ſæpè monuit, ſuadens, opus hoc futurum fore auſtore auſteri ſaporis illorum palatis, de quibus dicendum, quod *Tacitus* in vitâ *Agricolæ* retulit, *Gnarus ſub Nerone temporum quibus inertia pro Sapientia fuit*, ſed non indè reticendum, quod eſt conſonum veritati.

PHILALETHES.

Magnum ſunt ingenio meo incitamentum, quæ dixiſti, maximopere tamen libito dimoveor tuo; hinc quicquid voles, & ipſe aggrediar, dummodo veritas non lædatur; *Amicus* enim *Plato, Amicus Socrates, ſed magis amica veritas*: Interim tu, quæ in lectione adnotaſti maledicta in *Muſitanum*, ac *Recentiores*, enarra, ut ſic horum dilucidando ſententias, *Adverſarij* errores evellamus.

PHI-

PHILARETUS.

Ita ſanè exequar, *Philalethe*; Igitur ſemotis verborum ambagibus, principium ſit futilis illa *Authoris* admiratio de opinione *Muſitani*, aſſerentis *Sedem Animæ Rationalis in Capite*.

PHILALETHES.

Papè, ineptus *Grammaticus*, ineptiſſimus *Medicus*, Theologum audet ſe profiteri; Irrationalis, de rationali animâ vult diſſerere! Recordor clariſſimè, *Muſitanum* hac de re *in ſuâ Trutinâ Lib. prim. in Præfatione de Capitis affectibus* breviter locutum his verbis: *Hoc eſt una, cui omnes ſenſus famulantur, cui omnia obediunt membra; à quâ ſicut Planetæ à Sole, & totius Terrarum Orbis, lumen, vitamque hauriunt; Sic anima in hoc capitis Regali Solio relucens, ſuo vitali lumine totum irradiat corpus: Sat eſt ut ſua exerceat munia, in Capite præſidens, toti corpori, ut ſui ipſius imperio pareat, legem dicere, abſque eo, quod tota in qualibet corporis parte reſideat, ut hactenus apud Philoſophorum vulgum rumor increbuit*: quid inde.

PHILARETUS.

Quid inde? *Martinus* ſtabile ſibi gloriæ fundamentum jacere excogitavit, demoliendo hanc *Muſitani* ſententiam, quaſi ex Diametro *Divis Thomæ, & Auguſtino* contrariam: Et oh quot ampullata verba! quot inſulſa judicia profert! Per ipſum non ſtat, quin damnetur tanquam erronea; damnat tamen, quod non percipit, & hac de re loquitur, neſciens quod

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

PHILALETHES.

Jure quidem meritò, tale pondus pro *Martini* humeris non eſt, nec pro noſtris, (ſit veritati locus,) aſt ſi aliquid decerpere licet, ex graviſſimis, & præſtantiſſimæ notæ, Viris, magnis in Theologiâ Luminaribus, non adeò nova, nec à probabilitate aliena *Muſitani* opinio exiſtimanda eſt; In varias enim ivere ſententias emunctiſſimæ Minervæ *Scriptores Priſci, Recentioreſque*; Nec unquam, opiniones quaſcumque protulerint, nempe in Cerebro, in Corde, Catholica noſtra Eccleſia damnavit; Immo *Sanctiſſimi Patres* pro una parte pugnant, pro alterâ decertant *Patres Sanctiſſimi*, cordati Doctores; quid inde?

PHILARETUS.

Par eſſet hic recenſere Celebriorum ſententias, ut *Martinus* percipiat, *Muſitanum* non perperam ſuo capite excogitaſſe *animæ Rationalis ſedem in capite*; ſed magnis innixum authoritatibus; At quoniam brevitati ſtudemus, ſatis erit, ſi unum ex multis referamus; Magnum videlicet *Aurelium Caſſiodorum* hoc modo animi ſui ſenſum exprimentem: *Quidam* [ait] *ſedem Animæ, quamvis ſit in corpore toto diffuſa, in corde eſſe voluerunt; dicentes, quod ibi puriſſimus ſanguis & vitalis ſpiritus continetur, ut inde etiam cogitationes, ſive bonas, ſive malas, exire confirmant; quod animæ virtutem operari poſſe non dubium eſt: Plurimi autem in Capite inſidere manifeſtant; Si fas eſt (cum reverentiâ tamen) dicere ad ſimilitudinem aliquam Divinitatis, quæ licet omnia ineffabili ſubſtantiâ ſuâ repleat, ſcriptura tamen Cælo inſidere confirmat. Dignum enim fuit, ut arcem peteret, quæ ſe noverat cæleſti operatione ſublimem, ex tali loco præ cæteris verſari, unde reliqua membra debuiſſent competenti regimine gubernari*; Curioſis legenda relinquo reliqua, quæ *toto cap. 15. de Anima*, pro hujuſmodi ſententiæ confirmatione conſcripſit.

PHILALETHES.

Eadem veſtigia terit [ni me fallit memoria] in amœniſſimis *quæſtionibus ſuis Gaſpar de los Reges quæſt. 14.* dum inquit, *Metropolis, & præcipua Animæ ſedes non in Corde, nec Hepate ſita eſt, ſed in Cerebro; Cor verò officina tantùm eſt ſpirituum vitalium; nobiliores verò, animales dicti; in Cerebro reſident, ubi quoque omnes ſenſus locum obtinent; ac proindè Cerebrum potiſſima ſedes eſt Rationalis animæ; quâ re in ratione, memoriâ, aut imaginatione læſis; topica capiti, non cordi, aut hepati admoventur ut 13. Meth. cap. 21. adverſus Athenei diſcipulum, & alios Peripateticos latiùs redarguit Galenus.*

PHILARETUS.

Quid reſpondebit *Salebricoſus Cenſor* noſter, non video profectò, cùm ex dictis clariſſimè pateat, novam non eſſe, neque damnatam conjecturam cujuslibet aſſerentis, *Rationalem Animam in capite* ſuam habere *ſedem*: de peculiari loco diverſimodè loquuntur *Philoſophi*, quos quiſque pro animi oblectamento adire poterit; Hos inter magnus ille dilaceratæ Philophiæ per tot Sæcula, ſoli *Ariſtoteli* mancipatæ Feliciſſimus Reſtaurator, profundiſſimi ingenii Vir *Carteſius* variis non aſpernandis rationibus, *Pinealem Glandulam, Rationalis Animæ adæquatam ſedem eſſe probavit*; quamquam ego libenti animo acquieſcerem *Lactantio Firmiano*, dicenti: *Cum ipſa Anima, quo loco eſt, aut cujuſmodi, neſciatur.*

PHILALETHES.

Si tamen, in tam ſinuoſis, variiſque opinionibus aliquid promere licet; illa quidem animum implet; quæ *in capite Rationalis Animæ ſedem* concipit, utpotè in quo videmus quod proprium ſui ipſius eſt exercere, cogitationem videlicet, quæ in aliis corporis partibus actuari non videmus, nec concipimus: Favet huic ſententiæ cum aliis hic memoratis *Authoribus, Ludovicus Cælius Rhodiginus in lect. antiqu. lib. 2. cap. 22.* hiſce verbis: *Ergo caput præcipuum excelſiuſque in homine membrum, primo regiminis acutorum Galenus, & Platonici omnes Rationalis Animæ ſedem nuncupant, ut rentur nonnulli, quoniam inibi cerebri eſt conceptaculum, ac membrorum animalium; Quæ organa ſive & principia virtutis animalis, tam apprehendentis, quàm eligentis, ſeu voluntariè moventis, quibus potiſſimum conſtat animalium, inter ſe diſparatio; Nec me fallit Venerabilis Bedæ ſententia ſuper Marcum; Animæ locus, inquit, principalis, non juxta Platonem in cerebro, ſed juxta Chriſtum in corde eſt*; En hâc ultimâ periodo uti hic Sanctus Pater apertè aſſerit Rationalem Animam reſidentem in loco particulari.

PHILARETUS.

Ad hoc confirmandum, ac magis dilucidandum; libet hic annectere, quicquid clariſſimè philoſophatus eſt juxta perſpicaciſſimas *Renati meditationes* Excellens *Antonius Le Grand in art. 7. de Mente humana, ubi ſatis* inquit, *ex dictis manifeſtum eſt Animam humanam toti corpori eſſe conjunctam, & hujus motus ab illius cogitationibus ita dependere, ut nonniſi compoſitum unum efficere dicantur. Hinc natum illud inter Philoſophos, Animam totam in toto corpore, & totam in ſingulis ejus partibus eſſe; Non quod Anima poſitivè, & per veram extenſionem, in ſingulis corporis partibus inveniatur, id enim immateriali ſubſtantiæ, qualem eſſe mentem humanam oſtendimus, repugnat; Sed quia corpus, & unum quid, & peculiari quodam ſenſu individuum eſt, ratione nimirum diſpoſitionis Organorum, quæ omnia ita ad ſe mutuò referuntur, ut vel uno eorum ablato, mutilum, & imperfectum corpus reddatur, & quoniam ea eſt animi natura, ut omni extenſione, dimenſionibuſque careat, ad nullum corporis membrum, quaſi ad illius quantitatem adæquet, referri poteſt, ſed ad totam organorum compagem dumtaxat, quæ ut una conſideratur*

ſideratur. Et paulò poſt: *Sed quamvis toti corpori Anima ſit nexa, dici tamen poteſt; illam intimiùs, & immediatiùs uni parti uniri, quam alteri; ſicuti licet Deus per totum Mundum diffundatur, & per ſuam potentiam omnia loca repleat, peculiari tamen ratione in Cœlo eſſe dicitur, ex quo omnia nutu ſuo regit, & adminiſtrat: Ita dicimus mentem humanam in cerebro, utpote in ſuprema corporis parte velut in arce reſidere.* Hæc ille: Ex alio Capite non pauci ſunt *Sancti Patres* præter *Bedam* citatum, à quibus Rationalis Animæ ſedes in corde conſideratur, abſque eo, quod tota in toto, & tota in qualibet parte totius cenſeatur, ut annotante *Petro Gaſſendo* eruditiſſimo, ſunt *Divus Gregorius Nyſſenus, Divus Hieronymus, Theodoretus, Tertullianus, & Philo,* cum quibus omnes ferè Patres. Nec immortalis *Fernelii* placitum eſt hic omittendum: *Cerebrum* (inquit) *humanæ mentis arx, & domicilium; cogitationum, rationiſque ſedes; motus, omniſque ſenſus fons, & origo: Corporis ſummam partem tenet, ſurſum ſpectans, Cœlo proximum; ut enim Univerſitatis hujus parens, menſque illa rectrix, in Cœlo excelſiſſimo loco conſidet; ita decebat cerebrum, noſtræ mentis Arcem ſummo corpore collocari.* Huic ſententiarum varietati de principali ſede Animæ Rationalis in homine, lepidè alludit *Vitus Cæſar Caballone* J. C. variâ eruditione, ac poeticâ amœnitate præclarus, concinens.

Per moſtrar dove in noi l'Alma riſiede,
Vaghe Filoſofie ſpiegar le menti.
E (diverſi trà loro i ſentimenti)
Chi quà, chi là, conchiude haver la ſede.

PHILALETHES.

Ad quid ergo tot exclamationes, admirationeſque noſtri *quintæ claſſis Authoris* adverſus *Muſitani* de Animæ ſede opinionem? cum res hæc adeò ſit exagitata Antiquis, Recentioribuſque ſcriptoribus? Divos Thomam, & Auguſtinum genuflexi veneramur, & abſit, quod impugnare arbitremur, eos tamen *Muſitano* non refragari patebit inferiùs. Quaſcumque tamen opiniones retulimus, quiſque amplecti poteſt, ac tueri, utpotè non damnatas; ſed hoc modo conconcludi placet cum *Platone* in Timæo dicente; *At quàm verè id dictum ſit, cùm demum ſi id nobis Oraculo Deus edixerit aſſeremus*; Et cum *Patre Romanæ eloquentiæ in primo Tuſculanor.* qui ſcripſit: *Ubi aut qualis eſt iſta mens? Ubi tua, aut qualis, potes ne dicere?* Verùm ſat prata biberunt, & ab enarratis hinc indè doctrinis, ſatis abundè reſponſum in hac materiâ, nec tempus omittendum, vocant nos, & aliæ impugnationes, cavillationeſque, ſi fortè adſunt, & aliæ.

PHILARETUS.

Quin ſint dubitas! nonne recordaris quod totum quantum opus eſt (quantitativo enim nomine, non qualitativo dignum) in *Muſitanum*, ac *Recentiores* caninâ rabie conſcripſit *Author*; Hinc in hoc congreſſu rem hanc abſolvere eſt penitùs impoſſibile.

PHILALETHES.

Ponamus in *Trutinâ* quicquid per tempus, tetricaſque noſtras occupationes licuerit, quod remanet, alia dies caſtigabit.

PHILARETUS.

En aliud punctum, in quo ſibi præcipue reſponderi vult *Morologus* noſter, ineptè credens, aptè reſponderi non poſſe; *Dolorem* videlicet, pro cujus eſſentiâ, & ejuſdem conceptione, quo nempe modo fiat, quæve ſit ipſius cauſa formalis, in *Muſitanum*, alioque invehitur: *Muſitanus* ſolidis argumentis, *Recentiorum* veſtigia premens, *dolorem*, nec in *continui ſolutione*, nec in *intemperie* conſiſtere ſuâ in Trutinâ, contra Galenicos propugnavit, aſſerendo, ut & ipſe *Reſponſi Author* tranſcripſit, rationem formalem doloris in vitâ eſſe, pro vitâ intelligendo *Animam* hiſce verbis: *ideoque Anima immediatè ſentit, ubique præſens per ſui irradiationem*: Nec pro Animâ confundit Spiritum, uti *Cenſor* ſibi ſuadet; apertè enim dicit, *Hujuſmodi ſpiritus mortuus eſt, & merum cadaver, niſi à vitâ illuſtretur; & quia vita ipſa in hoc ſpiritu non eſt illi propria, & inſeparabilis, ſed vita eſt à ſpiritu toto ſubjecto diſtincta.* Dein continui ſolutionem, & intemperiem pro occaſionali causâ accuſavit. Claram reddam aſſertionem hanc nonnullis perquam neceſſariis digreſſionibus, in quibus vellem *Martinum* noſtrum, *hominem, Grammaticum, Philoſophum, non ſervum pecus*, nec falſis præoccupatum opinionibus, pro quibus juravit in verba Magiſtri; ita namque aliquid perſuadere ſperarem.

PHILALETHES.

Quid ad nos? & ſi non me lateat cum Martiali in Epigr. 61. lib. 5.

Non deerunt tamen hac in Urbe forſan
Unus, vel duo, treſve, quatuorve,
Pellem rodere, qui velint caninam;
Nos hac à ſcabie tenemus ungues.

Et ſatis erit ſi quod dicimus, verè ſit ad mentem Philoſophantium, cui uniformes eſſe conabimur.

PHILARETUS.

Sed quod digreſſionibus præmittendum dixit, ut *Martinus* vel quiſquis alius pro eo ſentiens, faciliùs *de dolore* hypotheſim comprehendant, hoc quidem eſt; brevis nempe notitia Anatomicæ veritatis in prætereunte Sæculo accuratiſſimis lucubrationibus, ſeverioribus ſtudiis, exantlatæ, circa Tactus adæquatum organum, cutem videlicet *Malpighianis* celeberrimis, inſudatiſque obſervationibus illuſtratum; Per hanc mediantibus innumeris, nec fine miſcroſcopii ope, conſpicuis pyramidalibus papillis, quæ ordine parallelæ ex ſucco miliaribus glandulis, ibidem detectis emanante, irroratæ per reticulare corpus erumpentes, in cuticulam deſinunt, pluresque fibrulas formant, *hæ omnes nervorum extremi fines ſubtiliſſima filamenta* ad ipſius diligentiſſimi *Malpighii* mentem videntur: His à tanto Viro perſpectis, de externo Tactus organo, pro explanandâ doloris hypotheſi, memorari hic libet Notulam quamdam *Danielis Clerici*, & *Joannis Jacobi Mangeti* Medicinæ Doctorum Solertiſſimorum *in Bibliotheca Anatomica prima parte* ubi de cute *Malpighius*, ut pote, in quâ ſatis dilucidè materia tractatur hiſce terminis: *Quod Hippocrates magnam Sapientiæ partem putabat, id tandem aſſecuta eſt Recentiorum Philoſophorum diligentia invicte enim probarunt, Primùm ſenſationes non fieri in corpore, ſeu corpus non ſentire dolorem, aut voluptatem, ſolamque mentem, hoc eſt ſubſtantiam, quæ in nobis cogitat, ſenſationis eſſe capacem: Secundò unionem mentis cum corpore in eo ſitam eſſe, ut ad certas mentis cogitationes, certi oriantur in corpore motus; Et vice versâ, ad certos corporis motus, certæ naſcantur in mente cogitationes: Tertiò denique, mentem peculiari quodam modo cerebro unitam eſſe, cum nullum ſentire queat motum corporis, niſi ad cerebrum uſque perveniat; Quod variis experimentis conſtat: Hiſce ſuppoſitis, ajunt, vellicatâ, vel pulſatâ extremitate nervorum, qui velut fidiculæ à cerebro ad omnes partes extenduntur, motum illum ope ſpirituum animalium, quibus pleni ſunt nervi cerebro communicari; Quo fit ut mens ſentiat voluptatem, aut dolorem, prout motus, in corpore excitatus corpori eſt utilis, vel noxius; Si quæratur quænam ſit convenientia inter motum corporis, & cogitationem mentis, anvè corpus per ſe, & immediatè, ope extenſionis ſuæ in mentis ſubſtantiam agat; Reſpondet, nullam quidem*

quidem eſſe naturalem convenientiam inter corporis commotiones, & cogitationes mentis; nec corpus per ſe in mentem poſſe agere, cum mens omnis extenſione careat, nec ulla ſit proportio inter rem extenſam, ſeu corpus, & rem cogitantem, ſeu mentem; ſed Authorem Naturæ ab initio voluiſſe, ad motus corporis excitari cogitationes in mente & viciſſim; voluntatem autem ejus quia eſt Omnipotens, ſemper exequutioni mandari, ita ut ſenſationes noſtræ ſint immediatè à generali illâ voluntate Dei, propter quam ſi propriè loqui velimus, in mente excitantur ex occaſione motuum, qui in corpore fiunt, pariterque motus quos videmur voluntate noſtra in corpore excitare, ad occaſionem volitionum noſtrarum, non verò propriè illarum vi, & efficaciâ Divinâ voluntate producantur.

PHILALETHES.

Concludendum eſt hos non ſolum Philoſophiâ, ſed etiam Religioſâ pietate ſuffultos loquutos eſſe, doctrinam explicantes magni *in Philoſophiæ Oceano Columbi*, qui innumeras veritates detexit (de *Carteſio* loquor) cogitatum hoc in *quartâ parte Principiorum*, ita variis luculentiſſimis argumentis tractat: *Probatur autem evidenter, Animam, non quatenus eſt in ſingulis membris, ſed tantùm quatenus eſt in cerebro, ea quæ corpori accidunt in ſingulis membris, nervorum ope ſentire; Primo ex eo, quod morbi varii ſolum cerebrum afficientes omnem ſenſum tollant, vel perturbent, ut ipſe ſomnus, qui eſt in ſolo cerebro, quotidie nobis magnâ ex parte adimit ſentiendi facultatem, quam poſtmodum vigilia reſtituit; Deinde ex eo, quòd cerebro illæſo, ſi tantùm viæ per quas nervi à membris externis, ad illud porriguntur, obſtructæ ſint, hoc ipſo illorum membrorum ſenſus etiam perit, ac denique ex eo, quod dolor aliquando ſentiatur, tamquam in quibuſdam membris, in quibus nulla tamen eſt doloris cauſa, ſed in aliis per quæ tranſeunt nervi, qui ab illis ad cerebrum protenduntur; Quod ultimum innumeris experimentis oſtendi poteſt. Sed unum hic ponere ſufficiat: Cum puellæ cuidam manum, gravi morbo affectam, habenti, velarentur oculi, quoties Chirurgus accedebat, ne curationis apparatu turbaretur, eique poſt aliquot dies brachium ad cubitum uſque ob gangrænam in eo ſerpentem fuiſſet amputatum, & panni in ejus locum ita ſubſtituti, ut ſe eo privatam eſſe planè ignoraret, ipſa interim varios dolores nunc in uno ejus manus, quæ abſciſſa erat, digito, nunc in alio ſe ſentire querebatur, quod ſanè aliunde contingere non poterat, quàm ex eo, quod nervi qui prius ex cerebro ad manus deſcendebant, tuncque in brachio juxta cubitum terminabantur, eodem modo ibi moverentur, ac prius moveri debuiſſent in manu ad ſenſum hujus, vel illius digiti, dolentis animæ in cerebro reſidenti, imprimendum.*

PHILARETUS.

Confirmat hoc idem *Petrus Gaſſendus*, Vir (ut cum *Walæo* loquar) *diffuſæ eruditionis*, & *candidus* referente *Marcello Malpighio* in tract. *de externo tactûs organo*, hiſce verbis; *Extat pulcherrima illa ex Gaſſendo mulieris hiſtoria, cui per longum tempus inſcitia pes ſphacelo correptus, exeſus eſt; hæc interim ſe pedis digito dolere affirmabat; Evidens indicium, reſiduum funiculi nervei abrupti, qui aliàs per digitum diſpergebatur, mordificatione affectum, phantaſiæ illuſiſſe, cui alias conſueverat digitorum paſſiones renunciare.* Et reliqua; quæ ad ejus meditationis confirmationem *præfatus Author* annectit. Hujuſmodi exemplo varia loquuntur apud *Authores* inter quos numeratur *Cardanus in Lib. de Varietate*, referente *Thomâ Cornelio* noſtro, Viro planè erudito; *In hac autem* (inquit) idem *Cornelius* (*in proginaſmate de ſenſibus*) *diſquiſitione recolendum eſt, præclarum illud Epicarmi enunciatum: Mens videt, mens audit, cæca, ſurda ſunt omnia; Quam quidem ſententiam luculenter expreſſit Cicero his verbis; Nos ne quidem oculis cernimus ea, quæ videmus, neque eſt ullus ſenſus in corpore, ſed viæ quaſi quædam ſunt ad oculos, ad aures, ad nares, à ſede Animæ perforatæ; Itaque ſæpè, aut cogitatione, aut aliquâ vi morbi, impediti, apertis atque integris, & oculis, & auribus, nec videmus, nec audimus, ut facilè intelligi poſſit, animum, & videre, & audire, non eas partes, quæ quaſi feneſtræ ſunt animi.*

Sed eja, *Abderologo* noſtro claudamus os; Et ne proletarius ſcriptor hic amplius audeat, Corvus cùm ſit; Luſcinias cantu laceſſire, diſcat hæc ab *Authore Logicæ* ſive artis cogitandi, in cap. 8. primæ partis & dein derideat (ſi poterit!) *Muſitanum*, ac *Recentiores*; laudatus *Author* hæc habet: *Sed ſi homines rectè perceperint dolorem igni manum adurenti non eſſe attribuendum; in alio tamen errore verſati ſunt atque illum manui, quam ignis urit, ineſſe ſenſerunt, cum tamen non niſi menti inſit; Verum quidem eſt, illum ibi excitari per ea, quæ in manu fiunt, quia dolor carnis non eſt aliud quam concepta mentis offenſio ob excitos quoſdam motus naturali corporis temperamento contrarios.* Et (tanquàm propriiſſimè de evincendo loqueretur *Martino*, quem agnoviſſet tam rabidè in has poſitiones, theſeſque invectum, non quod illas ſcrutatus erroneas reperiſſet; eas enim tanquam ſuæ incongruas menti, nec unquam delibavit, nec à limine ſalutavit; Si enim ſummis attigiſſet labris, ut cervicoſus, & protervæ mentis ſit, vel approbaſſet, vel ſiluiſſet, docente Moralium Principe ſubeſſe etiam animis in peſſimè abductis boni ſenſum. Sed perinde tam inſolenter ſe geſtum in odium modernitatis ratum hujuſmodi ſententias, nonniſi eſſe Neotericorum, & ſibi inviſa, Recentiorum inventa) ſubdit: hoc non tantùm agnitum fuit ab antiquis quibuſdam Philoſophis, ut Cyreniacis.

Sed quò *Martinum* falſi redargueret irrefragibilem teſtem ſapientiſſimum Doctorem Sanctiſſimum Magiſtrum Eccleſiæ Patrem *Auguſtinum* affert, non ſolùm *Muſitani* ſententiæ non adverſum, ut *Martinus* ſomniavit, ſed ipſiſſimam illam ſolita ingenii ſui ſublimitate, & optimis verbis, declarantem, confirmantem laborantem etiam à Divo *Auguſtino* multis in locis. *Dolores* (*inquit ille lib.* 14. *de Civit. Dei cap.* 15.) *qui dicuntur carnis, animæ ſunt in carne, & ex carne; Nam dolor carnis* (*ſubjicit ille*) *tantummodo offenſio animæ eſt, & quædam ab ejus paſſione diſſenſio, ſicut Animæ dolor, quæ triſtitia nuncupatur, diſſenſio eſt ab his rebus quæ nobis nolentibus accidunt. Sic etiam lib. 7. ſuper Geneſim ad literam cap. 19. cum afflictiones corporis moleſtè ſentit* (*anima*): *actionem ſuam, quam illi regendo adeſt, turbato ejus temperamento impediri offenditur, & hæc offenſio dolor dicitur.* Nec ſiſtit hic Author ipſe ſed proſequitur: *Dolorem verò, qui corporis, nuncupatur manifeſtum omninò fit, ex eo, quod illa, quæ nobis cogitantibus dolorem inferunt, ne lædunt quidem, cum mens vehementi applicatione, aliàs diſtrahitur, ut videre eſt in Sacerdote Afro, de quo D. Auguſtinus lib. 14. Civ. Dei cap. 2. 4. qui quando ei placebat ad imitatas quaſi lamentantis hominis voces, ita ſe auferebat à ſenſibus, & jacebat ſimillimus mortuo ut non ſolùm vellicantes, & pungentes minimè ſentiret, ſed etiam aliquando igne ureretur admoto ſine ulco doloris ſenſu, niſi poſtmodum ex vulnere.*

Et tandem idem Author advertit; *Inſuper obſervandum eſt indebitam manus diſpoſitionem, motumve ab uſtione ortam, propriè dolorem animæ non inferre, ſed oportere hunc motum cerebro communicari per filamenta quædam, nervis tamquam tubulis incluſa, quæ fidium, ſive funiculorum inſtar à cerebro uſque ad manus, cæteraque corporis membra extenduntur, ita ut moveri non poſſint, niſi unà moveatur pars illa cerebri, à quâ oriuntur;*

Qua-

Quapropter ſi quid impediat, quo minus hæc nervorum filamenta motum ſuum cerebro communicent ut in Paralyſi ſine omni doloris ſenſu quis ferrum patietur, & ignes, cùm è contra (quod tamen mirum videri poteſt) manus illi dolere poterit, qui manibus caret quemadmodum ſæpiſſime iis accidit, quibus manus amputatæ ſunt; Quia ſi nervorum filamenta à manu ad cerebrum extenſa propè cubitum, ubi terminantur moveantur eodem modo moveri, quo moverentur, ſi ad manum uſque deſcenderint, ut altera funiculi extremitas poteſt eodem modo moveri, ſi per medium trahatur; ac ſi per alteram extremitatem traheretur; Et hinc anima eundem dolorem ſentiet, quem ſentiret, ſi manus haberet illuc enim loci attentionem dirigit anima, à quo ille cerebri motus ſolebat proficiſci, qui animam hoc doloris ſenſu afficiebat; Sic imagines, quas in ſpeculo intuemur, eo loco apparent eſſe, quo futuræ eſſent, ſi per directos radios aſpicerentur, cum ille uſitatiſſimus objectorum videndorum modus ſit; Hæc ille.

Quàm ergo clara ac vetuſta ſit opinio *Muſitani* quòd anima ſentiat, non organa, facillimè conjicitur à qualibet mente liberâ, & præjudiciis non obumbratâ.

PHILALETHES.

Sat benè arbitratu meo, dubietas, vel minima quemque torquere non debet, at quia huic ſcopo collimans intimiùs, & minutè hanc rem pertractat præclariſſimus Vir *Joan. Alphonſus Borellus in œconomiæ animalis cap.* 18. *Propoſ. CCV.* idcircò non eſt ſilentio involvendus, *Si vera eſſet* (hæc ille) *vulgaris definitio doloris, quod ſcilicet ſit diviſio continui, procul dubio nulla diviſio continui, vivente animali, fieri poſſet abſque doloris ſenſu, & è converſo nunquam dolor contingeret abſque continui diviſione; Hoc tamen multoties minimè verificari videtur, quia nedum oſſa corrodi, & ſecari poſſunt, ſed etiam cerebri, viſcerum & carnium portiones, aliquando abſcinduntur, abſque ullo doloris ſenſu; Præterea ſi diviſio continui, ut diviſio eſt, produceret dolorem, planè paſſio dolorifica percipi deberet toto tempore, quo partes diſſectæ ſunt, ſcilicet quamdiu vulnera non agglutinentur, quod eſt falſum, nam ſolummodo tempore puncturæ, vel diſſectionis à tali ſenſu afficimur, & paulo poſt ceſſat dolor.* Deindè poſtquam diverſis rationibus illuſtratam propoſitionem hanc reliquit, variis aliis aſſerit in Propoſ. CCVII. Dolorem conſiſtere in perturbato motu ſpirituum agitatorum, qui per nerveas fibras tactas communicare poſſunt cerebro conſimiles concuſſiones aſſimetras, quæ convulſivam illam paſſionem moleſtam, & cruciantem inducant, quàm dolorem vocamus.

PHILARETUS.

Satis, ſuperque dictum arbitror, atque cuicumque ſuaſum affatum noſtrum, hinc inde adductis tot Clariſſimorum Authorum opinionibus, ex quibus evidentiſſimè colligitur *Muſitani* ſententiam de dolore communem eſſe (paucis exceptis vetuſtatem redolentibus) cum ſanioribus philoſophis; Hinc quàm ſint extra rationem allata *Martini* judicia, arbitrio ſuo quilibet judicabit; Quamquam verò *cancrum rectè progredi* doceamus, quod eſt impoſſibile, nihilominus minimè ſilentio prætereunda aliqua, in quibus gloriabundus, & cœco quodam ſui amore ductus, *Anti-Trutinans Author,* qui *Cleophonte* ambitioſior de edito Libro *Campanâ ſuperbiâ* plenus redarguit *Muſitanum* noſtrum, nullam, aliam ob cauſam, niſi quod uſus eſſet *vitâ* pro *animâ*; Nonne pro tantâ *Martini* inſcitiâ rideret, & ipſe *Heraclitus*? *Quærere poſſet*, exagerat, *unus ex Galeniſtis cujus coloris ſit vita, quæ ponitur effectiva, & ſubſerptiva Doloris; Forſitan eſt vitis ſilveſtris quæ vinum auſterum efficiens offendit, potius quam delectat palatum? An eſt illud lignum, quod inimicus communis præbuit primis Parentibus, dicendo, comedite de ligno Vitæ, quod comedentes dolorem ipſis tribuerunt, & Poſteris;* Nonne pro tantâ *Martini* inſcicitiâ ploraret ipſe Democritus? *Gaſpar de los Royes* Eruditiſſimus, & Jucundiſſimus Vir in Elyſio Campo en ut diſſerit ad hoc confirmandum quæſt. 31. *Quid ſit vita: Joannes Angenterius vir ſatis Doctus multorum affert opiniones, quæ vitæ definitionem tradiderunt, quos tandem ad unam refutans concludit, vitam nil aliud eſſe, quam eſſentiam, ſubſiſtentiam, & permanentiam rerum animatarum, & hanc optimam vitæ definitionem credit, & meritò cùm vita nil aliud ſit, quàm actus Animæ, qui Philoſophis primus dici aſſolet, ſeu unico verbo rem exponam, eſſentialis vita ipſa anima eſt, corpus informans, actuans, idque per unionem eſſentialem formaliter vivum reddens, nec ab animâ realiter, ſed ſolum modaliter differens, ita ut ſynomina ſint anima, & ipſa vita.*

PHILALETHES.

Luculentè non minùs, quam politè rem hanc recolit in lib. 13. de vitâ, & morte Animalium cap. 1. hujus Sæculi *luminare alterum* in Philoſophiâ peritiſſimus *Gaſſendus,* qui poſtquam varias de vitâ acceptiones, retulerit poſtremò concludit: *Tametſi enim nomine vitæ, intelligenda potius videatur animæ præſentia in corpore, quam anima ipſa; quia tamen quamdiu anima adeſt, vita adeſt, & cùm anima eſſe deſinit, vita dici poteſt eſſe anima ipſa eſſentialiter, Ariſtotelemque præclare edixiſſe vivere eſſe, viventium eſſe, quoniam tamdiu eſſe Animal dicitur, quandiu vivit, & tandiu vivit, quandiù animatur, animave preditum eſt; Uſurpari autem pro animâ vitam, vel ex illo extremo Æneidos verſu arguitur.*

Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

PHILARETUS.

His ita perſpectis ex graviſſimis Authoribus (innumeris aliis brevitati relictis) quam dignus contemptione ſit *Martinus* facilè arguitur, ut illi cum *Horatio* in ſermonibus dici poſſit.

Naviget Anticyram.

Stabilitâ igitur opinione, quod pro animâ vita accipi poſſit, rationabiliter loquutus fuit *Muſitanus* dolorem in *vitâ* conſiſtere, nempe in *animâ*; Quicquid ſophiſticè ediſſerit *luridus Detractor* noſter *edentulus,* expoſitâ hypotheſi ſecundùm *Carteſium* manifeſtè reſolvitur; continui ſolutionem; & intemperiem quiſque *Recentiorum* cum *Muſitano* diſpoſitrices cauſas eſſe volunt, propter quas dolor ab animâ percipiatur; Hinc quicquid continui partes aptum eſt ſolveve, divellere, diſrumpere, vel alio modo violenter concutere ſint ſalini ſpiritus, ſintve ſucci, alii partibus hoſtilibus conſtantes, & œconomiam naturalem perturbare valentes, pro occaſionibus conſiderantur ſive externis, ſive internis adveniant, non per hoc in his, vel in partibus, ſive organis dolor, vel qualiſcumque moleſta ſenſatio, quam dolorem appellamus, ex animæ advertentiâ (ut ex hypotheſi patet,) ſicuti unuſquiſque ex ſanioribus arbitratur; Aliud eſt ut concipi nequeat, quomodo anima ſpiritualis cum ſit, hoc quod materialiter fit, ſentire poſſit, uti *Martinus* exclamat; ſed huic difficultati reſpondetur hoc modo poſitam eſſe, præſidere machinæ huic noſtræ ex omnipotente voluntate; non minùs tamen ridiculum ſe facit, cùm de contradictionibus *Muſitanum* redarguit: *Muſitani* verba hæc ſunt *Narcoticum enim ſenſationis organum reddit ineptum, ad ſuum munus exequendum, anodynum leniter dilatat, quæ dilatatio efficit, ut dolorem excitantes particulæ exeant à loco, vel laxiùs ſtent in ipſo;* ſubjungit *Martinus*: *Ecce* quo-

quomodo hic organum ponitur immediatè effectum, cui dirigitur ſomniferum, non verò animæ; Huic enim aſſertæ à *Martino* contradictioni reſpondetur, uti & in aliis non benè intellexiſſe hypotheſim de dolore à *Recentioribus*, & *Muſitano* poſitam, hinc exorta puerilia dubia, quibus reſpondetur *Narcotica*, *anodyna* operari in organis, non eſt idem ac dicere dolorem in organis eſſe; ulteriùs non eſt ſanè loqui *ſpiritus ſalini convellendo, ac divellendo noſtri corporis partes dolorem excitant, ergo dolor in partium convulſione, divulſione, ſolutione formaliter conſiſtit*; nam ut jam dictum eſt, in Recentiorum ſententiâ, partes, vel quicquid aliud in corporis noſtri partibus eſt, inſervit ad deferendum impreſſum motum animæ in cerebro reſidenti, à quâ dein, vel dolorifica, vel voluptuoſa ad ſuum munus proſequendum; minimè eſt bonæ probationis argumentum in ipſo dolorem conſiſtere, & ita non video, quâ de re *Muſitanus* de contradictione arguatur.

PHILALETHES.

De hâc aſſertione neminem dubitaturum cenſeo, niſi aliquem minus PERFECTUM Philoſophiæ, & Medicinæ Profeſſorem unum ex multis, cui tantummodo vanam tribuit gloriam infelix pediſſequorum juvenum manus, qui curandorum morborum praxim comparare cupientes, cum eo ipſo incaſſum per Civitatem diſcurrunt. Hos, viſu dignum, & riſu, præit paſſu tripedantus ille vanitate an philautia ductus nimium Pythagora diverſus aurea docente, & imperante ſilentium; ſed Harpocrati ſimilis tacens, dum interim fruſtrata illa ſequentium unio meliorum neſcia *Oreſtis* forſitan ſomnium ſibi invicem commemorant.

Sogni d'Infermi, e fole di Romanzi

Huic propterea valdè conveniens Epigramma illud *Antonij Guzzij* in ſuo Agrophilo in quemdam Philoſophaſtrum acutiſſimè, & perbellè conſcriptum.

Imberbi turbæ, rudibuſque immixtus Ephebis
Diſſeris integram Soſibiane, diem.
Hos comites ſemper ducis per omne lycæum
Sic ipſum ingenio vincis Ariſtotelem.

PHILARETUS.

Pluries hoc mihi cernere contingit, non ſine animi oblectamento maximo, & cachinno; Hinc ſi forſitan huic, vel ſimili, ſenſus noſtri diſpliceant. Parum refert, quia *Cœcus non judicat de coloribus.* Non parùm turbaret animum, ſi Præceptori noſtro Conſultiſſimo, omnigenâ eruditione exornato, Caſſiana indicia proferenti, amœniſſimo *Agnello de Neapoli* diſplicerent admodum ſi, reprobarentur à *Lucâ Antonio Portio* ſingulari eruditione prædito, cum magnâ ſimplicitate, ut de *Marco Aurelio Severino* ajebat *Thomas Cornelius*; *à Lucâ Antonio Portio* ſagaciſſimo Naturæ interprete, ut ex ejus rebus Typis editis edocemur; *à Lucâ Antonio Portio, qui mores hominum multorum vidit, & Urbes.*

PHILALETHES.

Non minus animum tangeret cenſoria virgula *Lucæ Tozzi*, & *Thomæ Donzelli*, quibus

Ex meliore luto finxit præcordia Titan.

Quibuſque debetur (poſt tria illa præclatiſſima renovatæ Medicinæ fulcimina, poſt illos Philoſophiæ tres Hercules inter vivos *Nicolaum Suſanna*, quem Deus ſervet incolumem, inter mortuos *Thomam Cornelium*, & *Leonardum à Capua* nunquam ſatis commendatos) uni ſcilicet Medicinæ Illuſtratio, tot errorum detectio, tot eruditorum juvenum propagatio; Alteri gravitas, & Nobilitas; ac tempus adveniet ut hujus etiam admiremur expectatiſſima Philoſophica inventa, ac perſpicaces in natura meditationes, Utrique ſcientiâ, ac dignitate conſpicuo; unus enim eſt dilectiſſimus Iatrophyſicus Eccleſiaſticæ Majeſtatis INNOCENTII XII. *Pontificis opt. Maximi*; Alter electiſſimus Medicus Majeſtatis Catholicæ CAROLI II. *Hiſpaniarum Monarchæ* inter optimos Maximi; Horum cenſoria virgula diſpliceret.

PHILARETUS.

Dummodo igitur enarrati Heroes non diſſentiant, bene à nobis actum erit, nec *tempus amiſimus, & oleum*, ſquallidior, macilentior evadat invidia, & ut cum *Marone* loquar.

Rumpantur ilia Codro.

Nil profectò ad nos; verum de his *Martino* abundè dictum, quamquam non ſatisfactum; inſcitia enim prohibet, nec diſtrahent iſtius, aliuſve ſubſannationes lividæ; munus namque expleviſſe videbimur, ſi relatis Heroibus placebimus.

PHILALETHES.

Amice, jam hora eſt concedendi domum.

PHILARETUS.

Votis meis comitor; interim cures obſecro cras hîc eſſe, ut ut in cæteris maledicum noſtrum confutemus, ex eo potiſſimum, *ut ſi quam maledicendo voluptatem capit eam male audiendo amittat.* Vale.

PHILALETHES.

Bene tibi cum *Saluſtio.*

Viris Celeberrimis, & Experientiſſimis Philoſophiæ ac Medicinæ Profeſſoribus

AGNELLO DE NEAPOLI,

ET

JOSEPHO SEVERINO,

Amicis meis Colendiſſimis. ſ. p. d.

JOSEPHO SEVERINO,

CUM cautum ſit de more ſcriptoribus ſuos ingenij partus alicui ex Viris Illuſtris commendare, ac ſub illius præſidio, & auſpiciis in lucem edere; cautiſſimè quidem agam vobis (duo Viri Principes Præclariſſimi in Parthenopis Vrbe, Iatricæ Profeſſionis ordine inſignes) ex meis Dialogis unum, in quo γοιξαίμα *noſtrum, ſeu motum ſanguinis in Orbem* Martini *vindico oppoſitionibus nuncupando. Sic, neſcet quiſquis Ariſtarcum ſe fecerit, quod nec Hercules contra duos, & ita benè rebus muniens adverſus ſubſannantes Sciolos: Illum igitur vobis nuncupo, vobis ſacro; Tibi ſcilicet, Solertiſſimè* Agnelle, *qui me domi prima ſelectioris Medicinæ, prima præſtantioris Philoſophiæ rudimenta feliciter, explananda docuiſti; Tibi, Experientiſſime* Joſeph, *qui me in magno, piiſſimoque Incurabilium Xenodochio tutiores in medendi Praxi tramites clariſſimè demonſtrando, ingenuè inſtruxiſti: Vobis in ſimul (ut dum* Gordiano *ſacroſanctæ amicitiæ nodo conjuncti iſtis) quos propria virtus conjunxit, aliena invidia non ſeparet; & ne quemquam lateat, quam unanimis concordia veſtra ſit commendabilis: Vobis denique, ut pateat etiam omnibus ex hoc (licet parvulo obſequij ſymbolo) quas gratias vobis habeo, quam obſervantiam vobis profiteor. Quæ vel in minimis potis eſt maxima conſpici, & ſat benè mihi actum puto, ſi grato, dum vobis animo munuſculum hoc, & me totum dico, pro veſtrâ humanitate gratiore veſtro animo ſuſcipiatis. Æternumque, Viri Clariſſimi, valetote.*

DIALOGUS TERTIUS.

INTERLOCUTORES

PHILARETUS, PHILALETHES, BRUNUS.

PHILARETUS.

VAldè nimis anxius eram de tuo reditu; *Philalethe*; accerſire Te cogitabam: Ilia namque mihi fere diſrumpebantur in lectione Libri *Vitilitigatoris* noſtri. Diſpeream, ſi in excandeſcentiam labi, & in contumelias prorumpere, me non cogat: Hucuſque infra ſuos limites me detinuit modeſtia; ſed tandem in res incedi tam ineptas, ut dici poſſit *Authori* quod *Martialis Fauſtino*:

Non poſſunt noſtros multæ, Fauſtine, lituræ
Emendare jocos: una litura poteſt.

Sed ulterius auderem dicere talem hominem aptiorem fuiſſe Terram ligonibus, quam ſapientium opiniones ſophiſmatibus ſubvertere.

PHILALETHES.

Amabò abſit talis animi perturbatio; Videres enim (ut cum *Plauto* loquar) *Naſum ſatis exaſperare*, & hoc non parum officit inſtituto noſtro, cùm *Cato* monaet, quod

Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

Et ira cùm ſit *brevis, Furor*, docente, *Seneca*, en quid ſenſit *Tragicus in Hyppolito* de furore:

furor cogit ſequi
Pejora; vadit animus in præceps ſciens;
Remeatque fruſtra ſana conſilia appetens.

PHILARETUS.

Toto aberras cœlo, ſi mihi imbecillitati animi hoc tribuas: ipſiſſima veritas ad hoc impulit; quis enim ſatyram non ſcribere poterit legens manifeſtiſſimam *ſanguinis circulationem à tot tantiſque laudatam viris, & comprobatam; ab homine tam tenui, & vel* αὐτοψίας *incapaci in dubium verti.*

PHILALETHES.

Deus immortalis! adeſt ergo hiſce temporibus quem de hoc adhuc hæſitare non pudeat! Hoc audiens parum abfuit, quin quaſi conſpecto *Gorgonio* capite lapideſcerem: *Oh vanas hominum mentes!* Homuncio hic igitur, hucuſque vecors ſuam arrogantiam protendit! Parcent ſeveræ *Catonis* aures, ſi in *Martinum* quandoque merita erumpimus in opprobria.

PHILARETUS.

Ni timor me detineret, *crambem biſcoctam apponendi* in voto eſſem cunctas rationes redigere, ex quibus *ſanguinis circulatio* probatur ad evidentiam, & clariùs ipsâ luce; Antequam verò hîc enarrare incipiam, Celebriores *Authores* hac de re aſſiduo ſtudio, ſedulâ operâ, profuſis expenſis, pluries iteratis experimentis, fiſos; pro ipsâ *Circulatione* pugnantes, liceat mihi *Bardum* noſtri temporis *hominem Margitem* compellare: *Quæ te dementia cæpit*, tale ut audeas facinus aggredi? Quomodo potuiſti contra tot invincibiles rationes, contra tot infallibilia experimenta, contra tot regias impenſas temerè gracitare? *Hebraicâ pertinaciâ* obſtinatior, reſiſtis adhuc? Repugnas etiam? & vides tot adſcriptionis olim ſervos *Galenicæ diſciplinæ*, tandem victricibus veritatis armis dediſſe manus? Te miſerum illudunt te ſexcenta illa viva animalia (tecum loquor *Martine*, tua ſunt verba hæc) *pro Anatomicis cogitationibus perficiendis à Galeno diſſecta*; Jam video, *Martine*, ſed falleris; *Græcâ fide* traduntur; Sed eſto quod ſectio illa reverâ facta fuiſſet; quid inde? Non ne huic noſtro feliciſſimo Sæculo revelari potuit quod præteritis latuit?

Multa dies, variuſque labor mutabilis ævi
Rettulit in melius, non omnia grandior ætas
Nos quæ ſcimus habet; ſeris venit uſus ab annis.

Multa Antiquis fuêre ignota, quæ nobis tandem poſtrema Sæcula aperuerunt, quemadmodum à canente Vate *Senecâ* Tragico fuerunt anteviſa, & præmonſtrata.

Venient annis
Sæcula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat, Tellus; Tiphiſque novos
Detegat Orbes; nec ſit Terris
Ultima Thule.

Pſittace; quænam cadavera ſecuiſti? Unde ſumis animum ſic impudenter carpendi immortale cedroque dignum ſanguinis circulationis inventum? Quod patet ad ſenſus, ſophiſticis ſpeculationibus exprobandum non eſt.

PHILALETHES.

Quouſque tandem, *Philarete* iſthâc digreſſione? Nunquam te adeò irâ percitum & aceto perfuſum, vidi? Imitemur eia (quia res meretur) Ruſticum illum, de quo *Horatius in Epiſtolis*:

Qui malè parentem in rupem protruſit Aſellum,
Et meritò quis enim invitum ſervare laboret?

Nos interim (quantum materia ſuggeret) enarremus hîc inſignes illos, & veneratione dignos, Authores, qui *Comite fortunâ, Ducibus experimentis* repertum cruoris ciruitum rationibus indè excogitatis probaverunt, & feliciter evulgârunt.

Tibi propterea ne ſit admiratio, ſi ab iſto *Beotio ingenij homine* ſcripta ſunt, ac excogitata; Diſcipulus enim eſt *Becceſeleni* illius *Medici* damnatæ Phlebotomiæ defenſoris protervi, tetri ægrotantium carnificis, ut *Bonus occurſus* poſſit (tantùm ironicè) nuncupari; ſi tibi obviam fiat; ſententiâ enim *Euripidis* edocemur.

Heu, heu ut illud dictitant, rectè, probrum
Patre ab improbo non poſſe naſci filium.

Et Venuſini Vatis Oraculo

Fortes creantur à fortibus, & bonis
Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

PHILARETUS.

Et *Arioſti* monitu

Di vacca naſcer cerva non vedeſti
Ne mai colomba d'aquila, ne figlia
Di madre infame, di coſtumi honeſti
Oltre che il ramo al ceppo s'aſſomiglia.

Sed ut hâc in re ſummum faſtigium imponamus à diverticulo ad viam revertamur, oportet: Gyrema igitur ſeù itus ille ſanguinis per arterias ad partes, & reditus per venas ad cor, primò in lucem prodiit hoc noſtro fortunatiſſimo Sæculo ſingulari induſtriâ *Guilielmi Harvei* Regij Angliæ Medici, & Collegij Londinenſis Anatomes Profeſſoris Excellentiſſimi, ut Angliam ortu ſuo celebriorem redderet, totique terrarum Orbi ſuis adinventis maximum beneficium adferret, utque hâc luce honorificè frueretur è maternis clauſtris feliciter excluſi. Primus, inquam, opinionem hanc literario Orbi edidit, non tamen excogitavit, aut adinvenit, ſi fides præſtanda eſt graviſſimis, eruditiſſimiſque Scriptoribus, quorum ſententiâ à nobis

bis traditur, inventionem hanc *Paulo Surpa* Veneto ordinis Servitarum magno Theologo, Politico, & rerum naturalium indagatori ſagaciſſimo, tribuendam eſſe, *Joannis Walæi* in Epiſt. primâ de motu chyli & ſanguinis ad *Thomam Bartolinum* verba, hoc probantia, ſunt: *Ab hoc Servitâ edoctus Vir doctiſſimus Guilielmus Arveus ſanguinis hunc motum, accuratius inventis auxit, probavit firmius, & ſuo divulgavit nomine. Hæc inventio, hoc factum hujus ſanguinis motus fuit.*

PHILALETHES.

Huic opinioni adſtipulatur peritiſſimus, ac celeberrimus *Etmüllerus* in ſuâ Phyſiologiâ proferens. *Qui motus cum ſit in circulum, Authoribus Harveo Anglo, & Conringio Germano inventus, reverâ tamen primus hujus inventi Author fuit Paulus Sarpa Religioſus Venetus.*

PHILARETUS.

Me non latet, alios eſſe quamplures (tuâ tamen indulgentiâ) relictis omnibus mentionem facere placet de *Excellentiſſimo Cornelio noſtro, qui in Epiſtolâ dicatâ Franciſco, ac Ianuario ab Andrea* Patriæ noſtræ ornatiſſimis formis ſuam hac in re promit ſententiam: *Varia ſemper fuiſſe hominum ingenia, & noſtro, Italos plerumque in excogitandis rebus excelluiſſe; nonnullæ autem nationes in illuſtrandis divulgandiſque aliorum inventis, diligentiores, ac paratiores, ſeſe præſtare ſolitos eſſe. Motum ſanguinis, ab Harveo deſcriptum jampridem agnoverat, & amicis indicaverat Paulus Sarpa Venetus; quin etiam illum multò ante deſignaverat Andreas Cæſalpinus, qui in pluribus locis, ac præcipuè lib. 5. quæſt. Peripat. quæſt. 4. ſcripſit ſanguinem ex dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum, per pulmones trajici, atque huic ſanguinis circulationi optimè reſpondere ea, quæ diſſertione notantur.* Hæc ille; & non ſolum *Cæſalpino* notum prius fuiſſe, & *Sarpæ* præfatum *ſanguinis motum*, ſed aliis etiam Authoribus, quos paſſim quiſque legere poterit, & præſertim in *Walæo*; non inde tamen minuenda eſt *Harvei* gloria, utpotè neque Columbi, qui licet primus de novo Orbe non cogitaſſet, primus tamen fuerit, qui audacter tanti ponderis opus aggreſſus fuit, & potitus; ſic multi de tali *ſanguinis circulo* penſitaverunt, at *Harveus* primus fuit, qui rationum clypeo, ac experimentorum gladio armatus, adverſus inſcitiam, & invidiam, nefanda conviciorum tela vibrantes, tandem divulgavit & acriter tutatus eſt. Verum hujus inventi primos *Authores* ſcire velle curioſum magis eſt, quàm utile, idcircò quantò citiùs poteſt, rem hanc intimiùs aggrediendo penſum abſolvamus.

PHILALETHES.

Tecum ſentio, *Philarete*. Aggrediamur ergo *Circulationis* (*etſi circulatorem*) *Adverſarium* (quiſquis ille ſit, *ſivè ſtultus, ſivè fatuus*) brevioribus armis.

PHILARETUS.

Quamquam hodie ob innumera præclara experimenta, ac reiteratas infallibiles obſervationes, *circularis ſanguinis motus* veritas, non quaſi *in crepuſculo micet*, ſed in medio Cœlo conſtituta fulgentibus radiis totum Orbem illuſtret, & non ſolum ad mentem, ſed & ad oculos pateat, ut non amplius dubitandi ſit locus; Quia verò in Sole maculas hâc tempeſtate ingenia invenerunt, mirum non eſt ſi hâc in opinione à communi *Philoſophorum, & Anatomicorum* amplexâ, non *talpâ, ſed leberide cæcior Medicaſter* noſter ſomniaverit; unus enim eſt ex illis ab *Hercule Bentivoglio* relatis ſatyr. 3.

Ridicoli, ineſperti, & ignoranti
Cho non ſtudiar due anni, e furo à ſuono
Di gran campana alzati al Dottorato
Per amicitia, o per promeſſo dono.
Che nè Ariſtotil mai lïſſer, ne Plato
Nè Avicenna, ò Galen, mà due ricette,
E le regole à pena di Donato.

Et minori quidem admiratione digna eſt *Martino* hæc temeritas, & inſania, ex eis quæ tradit idem Harveus in Epiſtolicâ *exercit.* 2. ad J. Riolanum, J. Filium, quæ hæc ſunt: *Ne oblatrent canes, aut ſuam ne evomant crapulam, aut ne inter Philoſophorum turbam annumerentur quoque Cynici evitari non poteſt; Verum ne mordeant, aut veſanâ ſuâ rabie inficiant, vel canino dente rodant ipſa veritatis oſſa, & fundamenta cavendum eſt*; Sed ut clarius hic ſanguinis motus ſecundùm Harvei placita innoteſcat, initium ab itinere chyli, recens detecto faciendum. Cibus in ventriculo poſt debitam fermentationem in liquamen redactus, per pylorum, peryſtaltico ejuſdem motu incitante, in Duodenum detruditur; hic ſub chyli nomine, ſuccis Pancreatico, & Biliario, initâ ab ambobus levi fermentatione, purior factus, & ad inteſtina delabitur, ubi propriis vaſis includi inchoat; hiantibus enim oſcillis nonnullarum venarum, nomine chyliferarum à ſubſtantiâ, lactiferarum à colore inſignitarum, inventore *Gaſpare Aſellio* ſugitur rem ſatis notam enarro, licet adhuc *Martino* ignotam per has adjuvante inteſtinorum vermiculari motu, meſenterium pertingit, ex quo meliori modo elaboratus, videlicet permeabilior, & fluidior à lymphâ redditur, digrediens ad inſigne *Pecqueti* receptaculum, ab *Hornio* ſaccum lacteum, & à noſtro *Cornelio in Progymnaſmate de nutricat.* Membranacios utriculos corrivat, ſed hic non ſtagnat, ulterius verò diſcurrens per ductus Thoracicos in venam ſubclaviam infunditur, demonſtrante hanc viam apertè Excellentiſſimo *Lovvero*, in quâ continuo influxu inſtillatur, & ita ſanguini permiſtus ambo, mediante tali enarrato vaſe, dum cor media Diaſtole ſuos ventres ampliat dextrum ventriculum ingrediuntur; deinde per venam arterioſam convehuntur in pulmonem, & per arteriam venoſam ſiniſtrum ventrem ſubeunt, atque ab hoc in Aortam mediâ Sytole propelluntur, & ab Aortâ in reliquas arteriolas diffunduntur, à quibus per interjectos carnis meatus à venulis abſumuntur; per has variè diſcurrentes in jecur perveniunt, tanquam in commune alveum, à quo cribrato prius quodam ſucco, & peculiari capſulâ aſſervato (demonſtratâ jam Anaſtomoſi ſemper hoc iter adjuvante) demum in cor, denuo per urnam cavam aſcendentem, perenni, inceſſantique circulatione eunt, redeuntque ſpiritus procreando, nutritionem perficiendo, ſeque enarrato motu conſervando variis in ſecerniculis impuritatum, diverſorumque ſalium ſecretione factâ, ovanti quidem curſu triumphantes, non (ut inſulsè *Martinus* infert) *Ixionis* gyro damnati.

PHILALETHES.

Concinnè profectò, & ſatis clarè in hoc Mæandrico chyli, & ſanguinis itinere te geſſiſti, ſed perpendere non deſino, & admirari incapacem illorum intellectum, qui cum *Martino* ſentientes præclarum hoc exprobant adinventum.

PHILARETUS.

Hoc equidem non eſt, quo mei pars animi in ſtuporem impellitur, *arriguntur horrore comæ, & vox faucibus hæret* quoties probè conſidero, opinionem hanc nedum in incunabulis, aut infantiâ, ſed tot Herculeis rationibus ſuffultam, gravem Majeſtate Patrocinantium, admirandam incedere; & inveniri talis farinæ hominem, quem non pudeat malis eam ſenſibus conſpurcare; ſed *mittamus illum ad Halenta* ex Theocrito.

Vade ad Halenta, atque inde Cyclaminum effodias.

Ut hoc adhibito remedio cerebrum craſsâ exoneret pituitâ.

Tanti roboris eſt hoc adinventum, & talibus, tantiſque rationibus innixum, ut quamplurimi inſignes Au-

Authores aliud prius ſentientes, coacti ſint mutare ſententiam, illudque amplecti totis ſelectæ Minervæ viribus tueri, nova experimenta excudere, novaſque rationes rimari ad magis, magiſque confirmandum, quam credere, ac encomiis exornare incipiebant, quâve publicis typis, quâve privatis colloquiis.

Sed jam tempus eſt audiendi unum ex iſtis *Vopiſcum Fortunatum Plempium*, in Academiâ Lovanienſi Iatrophyſicum inſignem, & acerrimum *Harveani* circuli oppugnatorem, qui poſtquam veteris Medicinæ fundamentis, per multos annos Excellentis Magiſtri partes agens adhæſiſſet, & valdoperè inſudaſſet in eruenda funditùs *Harvei* doctrinâ, en tandem mutato conſilio, quæ verua, *Harveo* faventia profert quodque ſynceram, & veram ſapientiam redolens, judicium promit *in lib. 2. de fundamentis Medicinæ cap. 7. Nuper Angliam novam peperit de motu cordis opinionem, quem invulgavit Gulielmus* Harveus, *edito ea dere peculiari libello, ſententiam ſuam multis plauſibilibus rationibus adſtruit, adeò ut jam multis doctis hodiè arridere incipiat, nomineturque honoris cauſâ, à quodam conterraneo ſuo Circulator Microcoſmi, ad diſtinctionem alterius Angli, qui primus Macrocoſmum circulavit; Primum mihi inventum hoc non placuit, quod voce, & ſcripto publicè teſtatus ſum; ſed dum poſtea ei refutando, & explodendo, vehementiùs incumbo, refutor & ipſe, & explodor, adeò ſunt rationes ejus, non perſuadentes, ſed cogentes; Diligenter omnes examinavi, & in vivis aliquot canibus, eum in finem à me diſſectis, veriſſimum comperi; Hoc ut facerem monitus quoque à Clariſſimo* Walæo *Profeſſore Leydenſi, cujus Viri candido ſedatoque ingenio, & judicio plurimùm tribuo, multùmque in hâc ipsâ materiâ acceptum refero.*

PHILALETHES.

Maximum quidem candidæ veritatis ingenuique animi exemplum, & admiranda ſuperioris Judicij metamorphoſis, Palinodia ſeptem famæ tubis promulganda? At profundo *Democriti* puteo demum emerſa veritas triumphali curſu Anatomicâ noſtri ſæculi diligentiâ vecta Magni Viri, non ſolùm, ſed plurium illuminavit virorum ingenia. Ecce præter Vopiſcum, ut diſſerit in *alloquio ad Lectorem in libello de cordea apud Rote* rodamentes Iatricæ artis Profeſſor inſignis *Jacobus Bach Belgicus* de *Harvei* ſententiâ. *Hanc ego rem novam examino, quæ primo aggreſſu facile refutari poſſe videbatur, ſed juſtâ exagitatâ Trutinâ, cum ratione autopſiâ, inexpugnabilis, imò cogente veritats, ſtimulo, ambabus amplectenda ulnis reperiebatur. Quid faciendum? An ne relinquendus Hippocrates? poſtponenduſque Galenus? minimè ſi veritatem, rationibus, ipſiſque munitam ſectamur, ſumus Hippocratis, ſumus Galeni nihil contemnendum, ait Senex, nihil judicandum temerè Clariſſimorum Virorum ſcripta, hic anne ſenſibus pateant, anne diſſentiant, examinare jubet. Veris fundamentis rationalis, & dogmatica Medicina nititur, & niſi quod veritate comprobatum firmum, ſtabileque judicandum eſt, Accrevit in dies hæc primò putatâ in Medicinâ hæreſis, ut non ſolùm Angliæ nativi ſoli Academias; ſed & Germaniæ, Galliæ, & Belgij noſtri Vniverſitates perambulaverit, & præter ingentem doctiſſimorum Virorum numerum etiam Profeſſores pluribus in locis ſibi addictos reddiderit; Quorum nonnulli publicis* lectionibus, diſputationibuſque, nec non editis ſcriptis, opinionem hanc tandem divulgarunt, per quam magno ſtudioſorum applauſu, ut vix reperias creatum Doctorem, cui ſanguinis circulatio non innoteſcat, *imo arrideat; Et paulo inferiùs de ſuis Collegiis loquens, hoc, inquit, cum priùs rationibus, & autopſiâ adducti, & evecti Harvei de motu ſanguinis ſuſcepiſſent, & editis ſcriptis approbaſſent*; Hæc ille annoſus Profeſſor, currente jam ſecundo ſupra trigeſimum anno, ex quo ſe praxi dederat, *Galeni* rancidâ theoricâ edoctus, *Nepam* ſuum imitans, gloriosè cum *Perſio Satyr. V.* dixit

Quæ dederam ſupra repeto, funemque reduco.

Et nunc neſcio à quâ cryptâ egreſſus *homuncio* iſte, cui convenit illud:

O Medicæ tranquillitatis turbatorem!
O Medicæ Reipublicæ ſeditioſum civem!

Qui *Davus* cum ſit, & non *Oedipus*, utra *Hiperbolum* Theonino dente illa rodit axiomata, illas carpit opiniones, quæ à tot literaris Heroibus repertæ approbantur, amplectuntur, laudantur.

PHILARETUS.

Vis tamen ut te in admirationem illabi faciam? Præſta mihi parumper patientes aures: In varias Orbis regiones, ac celebres earum Academias, præclarum hoc *Adinventum* penetraſſe, refert *Bachius* à te notatus; ille tamen occubuit abſque illa conſolatione, quâ nos hodie fruimur; de Hiſpanis ingeniis loquutur, in quorum numero, & ordine, & ipſe erat? minimè; At mirandum dictu, incredibile auditu? Ubi tam cæca applicatione *Galenus* colitur, & pro Galeno Axiomata, etiam falſa tuentur Medici; En demum unum ex illis talibus, differentem *de circulatione ſanguinis*, ac de ejus *Inventore*. Sed quemnam opinaris? Minimum fortè in Medicâ Profeſſione? Nequaquam, imo *Galeni* Alcidem, *Gaſparem nempè Brano de Sobremonte* digniſſimum à cubiculis Medicum Monarcharum Hiſpaniæ PHILIPPI IV. & CAROLI II. regnantis (dum ſors objecit de hoc Ampliſſimo Principe verba facere, feras æquo animo, rogo, dicam: O ſi tandem univerſis Populorum notis, aſſiduis precibus, teneri lacrymis aſſentiens, conſolationum DEUS, & Pater Omnipotens, illi ſobolem exoptatam concederet? quo gaudio Regnum, plurima Regna, Orbes ambo replerentur) *Hic* igitur perdoctus *Vir in 2. tom. reſol. & conſult.* ita pluribus in locis loquitur, & primo de Circulatione hæc verba. *Quod* Galenus *in infantiâ Anatoes, quam in cadaveribus tantùm exercuit, cum non potuit ſanguinis circulationem, & motum percipere.* Et alibi (licèt hujus loci non ſit) de *Galeno* taliter, *lien non eſt conformatum à naturâ, ut ſit receptaculum humoris melancholici redeuntis à jecore; quod* Galenus, *& reliqui Antiqui, dogmatici illi ſcribentes, finem præcipuum, in quem fuit à naturâ conformatum, ignorârunt; & ideo alium illi impoſuerunt, à Neotericis reformatum. Tandem quid (Harveo favens,) ſequitur, audi: Quod Harvei doctrina ſit vera, non obſtat, quod nova, & ab illo noviter dicta; quia in naturalibus, non tam qui dixit quàm quid dixit examinandum.*

PHILALETHES.

Sapiens proculdubio, taliſque præſtantis ingenij Viro dignum judicium: Nil proinde deſideratur ad effectus mirabiles oſtendendos, quos nobis datum eſt hiſtoricâ fide obſervare ab evidenti, infallibilique hâc opinione productos; Tametſi de aliis innumeris larga mentio hic fieri poſſet; varia enim adſunt exempla illorum, qui ſupinè admodum prius hac in re philoſophati, tandem intrepido corde fautores eximij, & invicti, in arenam deſcenderunt: At ne *omiſſâ Hyperâ pedem inſequi videamur*; Rationes nunc enarr emus, à quibus tot ſententiarum nobiles mutationes. Excrucior tamen non adhuc ad nos perveniſſe (ut pollicitus mihi erat) morum candiditate præclarum, amicum noſtrum *A. Brunum*.

PHI-

PHILARETUS.

Compendioſè, & clarè differentem, ex plurimis optimum ſeligemus Authorem. Ohe *Brune*, de te nunc ſermo erat, hicque cupidi expectabamus.

BRUNUS.

Benè vos Deus fortunet, amici cariſſimi. Quid agitur de inchoato opere? cæpiſtis *bonis avibus*, ac (Deo dante) melioribus perficietis.

PHILALETHES.

De magis Deus ſervet te, animæ dimidium noſtræ: proſperrimus nobis dies erit, noſtrumque ceptum apologeticum colloquium tuis auſpiciis proſequamur feliciſſimè; aliquantulùm tamen veſpertinus adveniſti, opportunus itidem, proximus namque concluſo imminenti eloquio rationum *ſanguinis circulationem* probantium.

PHILARETUS.

Deliberatio mea eſt, rationes à Celeberrimo *Carteſio* conſideratas, hîc memorare; dein ſi quid, vobis occurret, dicetis ad majorem tanti operis dilucidationem, ad noſtrum documentum, & ad diſcindendas *araneæ caſſes*; dico ad diſſolvenda *corticea argumenta*, quæ *Martinus* noſter, ſomnians, ut credo, ab aliquo ſcriptore *Agreſti* decerpſit, & in ſuo *belluolo libello* conſcripſit. Sed prius *Varro, Babalo* noſtro dicam, liceat ex *Juvenalis Satyr.* XIV.

Ocyus Archiginem quære atque eme, quod Mitridates compoſuit.

Carteſius igitur lumen illud Philoſophiæ ſplendidiſſimum, ita in *diſſertat.* de methodo, cordis motu explicato, non minùs argutè, quàm evidenter de ſanguinis circulatione loquitur; Audite verbatim à tanto *Viro*: *Sed ſi quæratur (ait) quâ ratione fiat, ut ſanguis venarum ita continuò in cor defluens, non exhauriatur, & arteriæ nimis plenæ non ſint, cùm omnis ſanguis, qui per cor tranſit in eas ingrediatur: Non opus eſt ut aliud reſpondeam, præter id quod jam à quodam Medico Anglo ſcriptum eſt, cui laus hæc tribuenda eſt, quod primùm in iſtâ materiâ glaciem fregerit primuſque docuerit multas eſſe exiguas vias in arteriarū extremitatibus, per quas ſanguis, quem à corde accipiunt, in ramulos venarum ingreditur, unde iterum ad cor redit, adeò ut motus ipſius nihil aliud ſit quàm perpetua quædam circulatio; id quod optimè probat ex ordinariâ experientiâ Chirurgorum, qui brachio mediocri cum adſtrictione ligato ſupra locum, ubi venam aperiunt, efficiunt ut ſanguis inde copioſius exſiliat, quàm ſi non ligaſſent; Planè autem contrarium eveniret, ſi brachium infra ligarent, inter manum videlicet, & aperturam, aut ſi illud ſupra valde arctè adſtringerent? Manifeſtum enim eſt vinculum mediocriter adſtrictum poſſe quidem impedire, ne ſanguis qui jam in brachio eſt ad cor per venas redeat; non autem ne novus ſemper Arteriis affluat, eo quod infra venas ſint collocatæ, & durior ipſarum cutis, non ita facilè comprimi poſſit; quodque etiam ſanguis è corde veniens, majore cum vi per ipſas ad manum tranſire contendat, quàm inde ad cor per venas redire. Quoniam verò ſanguis iſte ex brachio exit per aperturam in unâ venarum factum, neceſſariò meatus aliqui infra vinculum, hoc eſt circa brachij extremum eſſe debent per quos illuc ex arteriis venire queat. Optimè etiam id quod de motu ſanguinis dicit, probat ex quibuſdam pelliculis, ita variis in locis valvularum inſtar circa venas diſpoſitis, ut ipſi à medio corporis ad extrema tranſire non permittant, ſed tantùm ab extremis ad cor redire; Præterea ex experientiâ, quæ oſtendit, omnem, qui in corpore eſt, ſanguinem inde breviſſimo tempore exire poſſe per unicam ſciſſam arteriam, etiam ſi arctiſſimè propè cor eſſet ligata, atque inter ipſum, & vinculum ſciſſa, adeò ut nulla eſſet ſuſpicandi occaſio, ſanguinem egredientem aliunde, quam ex corde, venire.*

Crederet quis *Carteſium* hic ſiſtere, non ſiſtit tamen; Audite: *Sed multa alia ſunt* (ipſe proſequitur,) *quæ hanc quam dixi, veram iſtius motus ſanguinis cauſam eſſe, teſtantur; ut primò differentia, quæ obſervatur inter ſanguinem, qui è venis exit, & eum, qui ex arteriis promanat, quæ aliunde oriri non poteſt, quàm ex eo, quod tranſeundo per cor, rarefactus, & veluti diſtillatus fuerit, atque ita ſubtilior, vividior, & calidior ſit, ſtatim atque inde exiit; hoc eſt cùm in venis ſtabulabatur,*

Et ſi probè attendatur, comperietur, hoc diſcrimen non apparere manifeſtè niſi vicinia cordis, minùs autem in locis ab eo remotioribus. Deinde tunicarum, è quibus vena arterioſa, & magna arteria conſtant, durities ſatis oſtendit ſanguinem ipſas majore cum vi, quàm venas pulſare. Cur etiam ſiniſtra cordis cavitas, & magna arteria ampliores eſſent, & latiores cavitate dextrâ, & venâ arterioſâ, niſi arterioſæ venæ ſanguis, pulmonis ſolùm ingreſſus, ex quo per cor tranſiit ſubtilior eſſet, & magis, faciliuſque rarefieret, quàm ſanguis immediatè è venâ cavâ procedens? Et quid expulſus contrectatione conjicere poſſunt Medici, niſi ſciant, ſanguinem? prout naturam mutat, magis, aut minus celerius, vel tardius, quàm antea à cordis calore rarefieri poſſe? Et ſi expendatur, quomodo iſte calor aliis membris communicetur? nonnè fatendum eſt id fieri ope ſanguinis, qui per cor tranſiens, ibidem calefit, indeque per totum corpus diffunditur? Vnde fit ut, ſi aliquâ exparte ſanguis dematur eadem operâ, dematur calor. Et quamvis cor ardore, ferrum candens æquaret, non ſufficeret tamen ad pedes, & manus, adeò, ac ſentimus, calefaciendum, niſi continuò illuc novum ſanguinem mitteret. Deinde etiam ex eo cognoſcitur, verum reſpirationis uſum eſſe, ſatis recentis aëris in pulmones inferre, ad efficiendum, ut ſanguis qui eò ex dextro cordis ventriculo deflexit, ubi rarefactus, & quaſi in vapores mutatus fuit, ibi incraſſeſcat, & dènuo in ſanguinem convertatur, priuſquam in ſiniſtrum refluat; ſine quo alendo, qui illic eſt, igni aptus eſſe non poſſet. Idque ex eo confirmatur, quod videamus animalia, pulmonibus deſtituta unicum tantum cordis ventriculum habere: Quodque in infantibus, qui eo uti non poſſunt quamdiu ſunt in matrum uteris incluſi, foramen quoddam deprehendamus, per quod ſanguis è venâ cavâ in ſiniſtram cordis cavitatem defluit, & brevem tubum, per quem è venâ arterioſâ ad magnam arteriam, non trajecto pulmone, tranſit. Deinde quomodo fieret concoctio in ventriculo, niſi cor eò calorem per arterias immitteret, unàque fluidiores aliquas ſanguinis partes, quæ injecti cibi comminutionem adjuvant? Nonne etiam actio, quæ iſtius cibi ſuccum in ſanguinem convertit, facilius eſt cognitu, ſi conſideretur illum reiteratis vicibus, & fortè plus quam centies, aut biſcenties, ſingulis diebus per cordis ventriculos totum deſtillare: Quà verò altâ re indigemus ad explicandum nutritionem, & variorum, qui in corpore ſunt humorum productionem, niſi ut dicamus impetum, quo ſanguis dum rareſit à corde ad extremitates arteriarum tranſit, efficere ut aliquæ ipſius partes ſubſiſtant in membris, ad quæ accedunt ibique locum occupent aliquarum partium quas inde expellunt, & ſecundum ſitum, aut figuram, aut exilitatem pororum, quos offendunt, quoſdam potius in certa loca confluere, quàm alias eâdem ratione fieri ſolent quædam cribra, quæ per hoc unum, quod diverſimodè ſint perforata, variis frumenti ſpeciebus à ſe invicem ſeparandis, inſerviunt? Denique id quod hic ſuper omnia obſervari meretur, generatio eſt ſpirituum animalium, qui ſunt inſtar venti ſubtiliſſimi, aut potius flammæ puriſſimæ, quæ continuo à corde magnâ copiâ in cerebrum aſcendens, inde per nervos in muſculos penetrant, & omnibus membris motum dant; ita ut non opus ſit aliam imaginari cauſam, quæ efficiat, ut partes ſanguinis, quæ eo, quod ſint magis cæteris agitatæ, & penetrantiores, aptiſſimæ ſunt ad iſtos ſpiritus componendos, potius ad cerebrum,

quàm alio contendant; *niſi quod arteriæ, quæ eos illuc deferunt, rectiſſimâ omnium lineâ à corde precedunt*; *& quod ſecundum mechanices regulas, quæ eadem ſunt, atque regulæ naturæ cum variæ res ſimul ad eandem partem contendunt, ubi ſatis ſpatij non eſt omnibus recipiendis, ſicut contingit in partibus ſanguinis, quæ à ſiniſtro cordis ventriculo exeunt, & ad cerebrum tendunt, neceſſe ſit ut debiliores, & minus agitatæ inde evertantur à validioribus, quæ hâc ratione eò ſolæ perveniunt.* Hucuſque *Renatus*, Re Natus ad miracula: Quid tibi, *Brune*, quid *Philalethe* videtur? Nonne præſtanda fides *Viro*, inter ſtudia, & experimenta conſultiſſimè conſumato?

PHILALETHES.

Renati gloria melius celebratur ſilentio, quàm commendetur encomio, ſed quid dicit *Brunus* de iſto *Manducone* noſtro *Martino Scriptore imi ſubſellij, ſtrychni deguſtatore*?

BRUNUS.

Stupidior ſemper evado, quotieſcumque hoc attentatum perpendo. Sed vigeat pietas, vigeat commiſeratio: Curemus, quæſo ad inſigne *Incurabilium* Noſocomium deferatur: Noſtrum deinde erit illum commendare amabiliſſimo *Severino* noſtro perſpicaciſſimo, Archiatri vices peritiſſimè, ac digniſſimè agenti; ut nempe verberibus ſepoſitis, & catenis (quatenus tamen ejus curatio ferat) in *Rotâ magnâ* forſan *Ixionis* damnato, *Mellampodium* exhibeat, ac *Juvenalis methodo* mediam contundat venam, ſanguine ad coloris mutationem (ni ſatius credat) ad vitæ finem detracto.

PHILARETUS.

Audiſtis jam rationes à *Carteſio* deſcriptas; Scire nunc deberetis delirantis *Cenſores ficulneas oppoſitiones plumbea jacula*; Abſit verò refutatu digna cenſere, & quàm verè hoc à me dictum ſit, quiſque nobiſcum arbitrabitur ex *lateritio* primo ſuppoſito, *puerorum crepundiis* digniſſimo pro firmâ baſe cavillationum poſito. *Martinus* igitur ita ſomniari incipit; *Antequam itaque intrinſecum quæſtionis aggrediar, ſuppono primò, ſanguinem fieri in hepate ex chyloſâ portione in ventriculo, & inteſtinis eleboratâ.* Deinde (ſi poſſibile eſt, *riſum teneatis, amici*) ſubjungit: *licet Bartholinus non rubuiſſet aſſerere poſtquam faſſus ſit*, Galenum *ſexcenta animalia viva ſecuiſſe pro anatomicis veritatibus capeſſendis, ſanguificationem non fieri in hepate*; Et alibi, ſcilicet in cap. *de hepatico fluxu*, hiſce neniis eundem Bartholinum laceſſit; *Quare Æſculapius cauſæ Commiſſarium feciſſet Thomam Bartholinum pro hac lite dirimendâ, qui habitualem antipathiam ſervans adverſus* Galenum, *gratis in ſuâ Anatome reformatâ, pag* 144. *talem protulit ſententiam, comite fortunâ, lymphaticis vaſis à nobis repertis, chylum ad hepar non deferentibus antiquo hepar munere ſpoliare coactus ſum, & exequias illius ſanguificationi parare.* Hæc ille ſilentio involvens cætera quæ *Bartholinus* habet *in relatâ paginâ*, *& alibi* non minùs candidè, quàm modeſtè, ſuam emanans ſententiam, evidentiſſimis obſervationibus roboratam. *Nequam magnus homo* Antipathicum aſſerit *Bartholinum* Galeno, cùm ille de *Galeno* ſemper honorificè ſit loquutus, ipſumque variis in locis præfatæ Anatomiæ ſequutus. Sed quàm diverſimodè citatus ſit ipſe *Bartholinus*, videbitis, imo judicabitis ex genuino hoc loco, quem propriis oculis vidi, & *Calumniator* noſter malis forſan auribus audivit: *Cæterum* (ait *Bartholinus*) *labore duce, comite fortunâ, lymphaticis vaſis à nobis repertis, ex hepate lympham non Chylum ad Hepar vehentibus, antiquo Hepar munere ſpoliare coactus ſum, & exequias illius ſanguificationi parare. Non odio Antiquorum* (hic vellem *Martini* oculos lippitudine purgatos) *quos donec potui, venatcavi; nec inconſtantia, quam in me excuſant eruditi, ſed laudabili ingenuitate, ut Barbatus vocat, & naturâ ſic jubente.*

Item ad hujus ingenuitatis confirmationem, nec minimum oſtendens odium in *Antiquos*, & *alibi* ut ſcribit: *Hic annus majora prodidit, quæ Anatomicorum quotquot Sæcula cuncta ſuſpexerunt, hactenus oculis effugerunt: Ab oſtentatione ſemper fui alieniſſimus; Sed ſyncerè dico, quia laureolam in hoc muſtaceo non quæro rerum mortalium ſatur, & contemptor.* Demum quanta veneratione *Bortholinus* ſit proſequutus hepar, ab *Antiquis* adeò commendatum, colligi poteſt ex hiſce periodis, atque ex nobiliſſimo tantùm viſceri conſcripto Epitaphio. *Ego interim* (proſequitur) *antiquæ venerationis memor, ne ſine publico monumento tot Sæculorum abdominis noſtri rector, ignotus jam buſto inferatur, in perpetuum, bene feliciterque per bis octo Sæcula adminiſtrati cruenti Imperij memoriam, donec Panegyris condatur hanc ultimæ devotionis inſcriptionem tumulo illius conſervandi.*

SISTE VIATOR,
CLAUDITUR IN HOC TUMULO,
QUI TUMULAVIT
PLURIMOS
PRINCEPS CORPORIS TUI COCUS
ET ARBITER
HEPAR NOTUM SÆCULIS
SED
IGNOTUM MATURÆ
QUOD
NOMINIS MAJESTATE, ET
DIGNITATIS
FAMA FIRMAVIT
OPINIONE CONSERVAVIT
TAMDIU
DONEC CUM CRUENTO IMPERIO
SE IPSUM
DECOXIT
ABI SINE JECORE VIATOR
BILEMQUE HEPATI CONCEDE
UT SINE BILE BENE
TIBI COQUAS ILLI PRECERIS.

Hac occaſione recordor noſtrum egregium *Antigeniſtam* non pudere *in citato loco de hepatico fluxu* lymphaticorum inventionem, & exiſtentiam denegare, & dubiis involvere, quod tanto labore, proſperâ fortunâ, non exiguis expenſis, & experimentis ferè infinitis invenerunt, & probarunt *Anatomici* hujus noſtri feliciſſimi Sæculi, dexterrimi, & meritiſſimi *Authores*, quibus clauſis oculis (ut dici ſolet) præſtanda fides; quales ſunt inter alios *Johnius* Anglus, *Thomas Bartholinus*, *Olaus Rudbeck*, *Fredericus Ruyſch*, *& Guntherus Chriſtophorus Schelhammeri* omnes immortalitate digni. Non puduit ergo *Martinum* tot contra Heroës inficias ire, nullis aliis armis, præter ſophiſticas aliquorum Propoſitiones: oh execrandam temeritatem! bone Deus! ſit arbitrio ſuprema maledicentia, ipſa damnet, ſi poteſt, & *Bartholinum Galeno Antipathicum* dicat, & non potius *venerandæ veritatis ſympathicum.* Damnet quod infallibili oculorum fide nobis oſtenditur. His ita perſpectis, nonnè evidenter corruit primum ſuppoſitum, *Hepar* nempè ſanguificare? & diruto fundamento, nonnè corruunt rationes, & argumenta illi innixa?

PHILALETHES

Nullius equidem pretij *Martini* cenſuram ſemper exiſti-

exiſtimavi, licet non legerim conjecturam ducens ex *Authoris* inepti, eo magis quia quicquid evomuit, aliquorum ignorantiâ refractum, vidi à præſtantiſſimis defenſoribus; quos ſi forte *Martinus* videre cupiat, à cæcitate prius, à ſervili jugò, & juramento in verba Magiſtri, ac à Logicis Hircocervis ſubtractus, & fugatis à mente tenebris; juro me ipſi dicturum ex fraterna charitate præ manibus habeat eruditiſſimum Virum; Equitem Auratum, *Georgium Entium*, a quo ſatis, ſuperque confutatur, & confunditur unus ex temerè exiſtimatis invictiſſimis *circulationis ſanguinis* hoſtibus *Pariſanus*.

BRUNUS.

Alio tunc ego remedio ſanare *Martinum* vellem, affectuoſa ſcilicet commendatione *Lucæ Antonio Portio* noſtro publico Anatomico peritiſſimo, ut inſtitutâ viventium animalium diſſectione, adjuvante diligentiſſimo cultro *Dominici Gaveſſini* hanc demonſtrationem ab illo videri ſineret; Nunc verò diffiderem, imò de eventu nimis timerem; præoccupatus enim *Martinus* obſervantiâ erga *Galenum*, vel non perciperet, vel perceptum fateri repugnaret. Lepidam, ad rem, narrat hiſtoriam Literatus, & Candidus Vir *Leonardus à Capua* noſter, à *Sagredo* apud *Galileum*, & eſt ut ſequitur: *Mi trovai à caſa d'un Medico molto ſtimato in Vinegia, dove alcuni per loro ſtudio, altri per curioſità convenivano talvolta à veder qualche taglio di Notomia, per mano d'uno, non men dotto, che diligente, e pratico Notomiſta, ed accadde quel giorno, che ſi andava ritrovando l'origine, e naſcimento de' nervi; Sopra di che è famoſa controverſia infra Medici Galeniſti, e Peripatetici; e moſtrando il Notomiſta, come partendoſi dal cervello, e paſſando per la nuca, il grandiſſimo ceppo de nervi, s'andava poi diſtendendo per la ſpinale, diramandoſi per tutto il corpo, e che ſolo un fil ſottiliſſimo, come di refe, v'arrivava al cuore; voltoſi ad un Gentilhuomo, ch'egli conoſceva per Filoſofo Peripatetico, e per la preſenza delquale egli havea con eſtraordinaria diligenza ſcoverto, e moſtrato il tutto; gli addimando, s'egli reſtava ben pago, e ſicuro, l'origine de nervi venire dal cervello, e non dal cuore; al quale il Filoſofo, dopò eſſere ſtato alquanto ſopra di ſe riſpoſe, voi m'avete fatto veder queſta coſa, talmente aperta, & ſenſata, che quando il Teſto d'Ariſtotile non foſſe in chiaro, che apertamente dice i nervi naſcere dal cuore; biſognerebbe per forza confeſſarla per vera.*

PHILARETUS.

Amborum cogitata laudo, ſenſata approbo judicia; Sed mea opinio fortè videbitur paradoxica; impoſſibile enim eſt, quin illam primo aſpectu non reprobetis, dein forſitan eidem hærebitis. Refutatu indignas faſſus, nunc quoque enarratu arbitror: Aliquis tamen dicet, quod nos hoc modo objectiones eludimus, non diſſolvimus, & *Martinus* feſtivus *ſaper da caudato Pavone* Superbior fiet.

Ante diem blando caudam jactare Popello.

Et faſtuoſus opinabitur cum ſuis aſſeclis Gordiana ejus noda ſolvere minimè potuiſſe, & hoc prætextu effugere: At hoc eſt, quod dicere in animo erat, hoc dubium prævidens dilucidare perpenderam. *Martinus* ipſe (paradoxicum prolatum, quod paucis periodis verificatum videbitis) ſuis aſſertionibus *ſanguinis circulationem* confirmat, non diſturbat; confirmat inquam fatuis oppugnationibus, quas ineptè profert contra rationes relatas, & alias repertas ab *Harveo*, *Lovvero*, *Pecqueto*, *Bartholino Wallæo*, *ac Tozzi*, Authoribus ſibi penitùs ignotis, & ſi notis depravatiſſimo auditu hinc ab ipſo malè intellectis, & unà peſſimè deſcriptis. Stabiliorem poſtea reddit, cum evertere, probando contrarium nititur, & ab allatis nugamentis evidentiorem redditam arbitror: Paradoxum eſt; non credunt forſan? legant (ſi tamen hanc temporis jacturam conſcientia feret) & cernent evidentiſſimè, quod hucuſque non tantùm verum, ſed & veriſſimum.

PHILALETHES.

Adverſus relata experimenta ſanguinis circulationem probantia nova jam excogitavit, ac adinvenit, præter quæ reperiuntur apud *Riolanum*, *Primeroſium*, & *Pariſanum*.

BRUNUS.

Et præter notas aliorum ineptas cavillationes, alias adinvenit *Martinus*?

PHILARETUS.

Nequaquam hinc tale indicium protuli, nec nova experimenta, nec rationes aliquas memorat, niſi veteres, & decrepitas. Ab hoc ſemper majorem evidentiam adepta fuit *Sanguinis Circulatio*, & ſic de *Pſeudomedico* iſto eaſdem feret, non alias palmas. Audiſtis jam, ac percepiſtis, quàm benè, quàm clarè, quam evidenter erutum ſit fundamentum hoc circa Hepar; evellamus nunc, & aliud non minus futile, ac ridiculum primo; licet in *Martino* erudito *corticem tenus*, præſtantiſſimum, & indiſſolubile decantetur. Dicit igitur quod ſicut *Moderni* (verbum hoc *Moderni* notandum in *Vocabulario Latino Martino authore*, nam ibi deſideratur.) Dicit, inquam, *quod ſicut Moderni non præcellunt antiquos in altis facultatibus, ita nec in Medicinâ noviſſimi prævalebunt primis*, hinc inferendo, *ſi Galenus ignoravit, nequivit Harveus cum recentioribus ſanguinis circuitum reperire.*

Sed audiat Senecam, *in Epiſtolis* proferentem. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit; nec ulli nato poſt mille Sæcula, præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.*

Quod autem ita ſit ingenioſus *Martinus* inquit: *Teſtatur prius Pictura, in qua non ampliùs inveniuntur Apelles, & Zeuſes primus cum perfeciſſet Alexandri imaginem fulminantem, dicit hiſtoria, quod digiti eminere videbantur, & fulmen extra tabulam eſſe: Secundus uvas ita naturales, ut aves ad illas concurrerent, deluſæque redirent ejus canendo laudes.* Alias non refero, ſed ſciatis idem ſentire de Sculpturâ, de Architecturâ, de Coſmographiâ, de Geographiâ, de Aſtronomiâ, de Mathematicâ, ac de Poëſi: Quid hinc verò inferre velit, aut poſſit, non comprehendo. Dato, ſed non conceſſo, quod in præfatis Diſciplinis, non ſolùm non præcelluiſſe *Recentiores Antiquis*, imò in deterius iviſſe; quomodo inferri poſſet, *ergo nec in Medicinâ*? Infertur potiùs ex Argumento iſto *Martini*, quod *Martinus* ipſe ſit *ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.*

PHILALETHES.

Romani tollent Equites, Peditesque Cachinnum.

Ultra crepidam ſapere, & omniſcius videri cupit *Martinus* & eſt ineptior Ardelione.

BRUNUS.

Et repetitur homo, quem hucuſque impellat *inſanabile ſcribendi Cacoëthes*, ut ab omnibus derideri, ſua intereſſe non cenſeat, modò legantur ineptiæ ſuæ?

PHILARETUS.

Jam non ſolùm mente percepiſtis, ſed etiam manibus, ut ita dicam, tractaſtis, *Martini* inſcitiam: Oh quam benè ſibi conſuluiſſet *Archimerita* iſte, ſi quam dedit operam evolvendis Philoſophorum ſcriptis, quæ penitùs non intelligit, dediſſet lectioni *Libelli*, cui titulus *l'Oggidì* per *Lancellottum* conſcripti, & Libri, cui titulus *de' Varij Penſieri*, per *Taſſonem* exarati? Artium namque, & Profeſſionum ortum, & progreſſum,

edoctus, ridiculas has ineptias non protuliſſet: Pleraque tranſactis agnita Sæculis (abſit quod denegem) deperdita ſunt: ex frequenti olim Purpuræ uſu hac tempeſtate extat ſolùm memoria; idem de Catapultis, Arietibus, aliſque bellicis inſtrumentis, & ſic de ſingulis mille aliarum rerum generibus, ut patet conſideranti; Pro quibus majori hominum perſpicaciâ emerſerunt multa, ac itidem hominum negligentiâ, vel dirâ neceſſitate, multa deperdita, vel præſtantioribus inventis cedentia perierunt; obſoluerunt; Joci viderentur hiſce temporibus Arietes, & Catapultæ, ubi ad evertenda Mœnia, Tormenta obſidionalia adinventa ſunt: Noverunt ne Priſci milites Tormlenta obſidionalia? Noverunt Sclopos? Noverunt Pulverem bellicum? Noverunt Cuniculos? Minimè: ſucceſſivè recentiora tempora prodiderunt Noverunt priſci milites (horribiles memoratu) Tartareos (ut aiunt Globos,) *Carcaſſe* communi vocabulo nuncupatos), quibus Urbes irreparabiliter evertuntur, inflammandi? Minimè: Tempeſtate noſtrâ paucis ab hinc annis, inventi ſunt.

PHILALETHES.

Parum dolemus carentes Purpurâ, cui ſubſtituta habemus Setica inventa, viſu nobiliora, uſu commodiora, variis ſemper arte coloribus, naturam ipſam ludentibus, inſignita, ſed heu in quem ſermonem incidimus! In infinitum protendi poſſet.

PHILARETUS.

Primum Argumentum à noſtro *ignoto homine repentino in literarum ordine penitùs extero excogitatum*, illud eſt, quod, *de Apelle*, ac de *Zeuxi* circumfertur à *Græcis*: Juro per *Martinum* tanquam per muſcam in Apuliâ, quod, ſi *laudatos Lancelloti*, *ac Taſſoni libros*, vulgari Italico idiomate conſcriptos, ipſe legiſſet, ſemetipſum publico neglectui expoſitum non paraſſet. Credit hæc Græcorum commenta, credet, & allia, comam ſcilicet Berenicis in Cœlum translatam, ac in Sydera verſam: credet, Amphionis lyram traxiſſe lapides ad conſtruenda Thebarum mœnia.

Baia, ch'avanza in ver quante novelle
Quante mai diſſer favole, e carote
Stando al foco à filar le Vecchiarelle.

Et eſt poſſibile hominem adeo cæcutire, ut feliciſſimæ ætatis noſtræ tot illuſtrium Virorum opera admiranda non videat? Objicit decrementum Picturæ, quia neſcit quantùm luminis, & perfectionis Pictura receperit ab immortalibus viris *Titiano* nempe, *Raphaele ab Urbino*, *à Bonarota.*

Michel, più che mortal, Angel Divino.

Et aliis; neſcit quantùm luminis tribuerit Picturæ *Carolus Maratta* Romanus, *Lucas Jordanus* noſter, qui inter innumera dexteræ ſuæ miracula, ita proprios cujuſque pingendi modos, moreſque, taliter imitatur, ut indeciſum remaneat, ſua vel aliena ſint opera, admirabilis Penniculi celeritate, colorum pulchritudine, harmonica unionis amænitate, ut diceres, nec ſimilem habuiſſe, nec habere ſequentem; niſi quod Parthenope felicium ingeniorum ſemper fæcunda Mater, altrix, *Paulum de Matthæis*, & *Franciſcum Solimena* providè peperiſſet; Cœterum in Mathematicâ ſat erit, ſi unum referamus *Carteſium*, cui debentur omnes Antiquorum laudes; in Geographiâ, & Coſmographiâ, præter alios *Columbum*; in Aſtronomiâ, Galileum; in Architecturâ, atque Sculpturâ *præfatum Michaelem Angelum Bonarota*; in Poëſi, *Torquatum Taſſum*; *Ludovicum Arioſtum*, *Comitem Fulvium Teſti*, & alios; in Inſcitiâ, ac temeritate *Martinum* noſtrum.

BRUNUS.

Notiſſimum eſt apud omnes rerum omnium incrementum, ut vel puerulis pateat; hinc non egent Apologiâ; Medicina præſertim, quæ præ cæteris ampliſſima facta eſt hoc noſtro ſæculo, quâ theoricæ illuſtratione, quâ praxis ampliatione, uberrimâ rationum & feraciſſimâ remediorum inventione: Nec mirum ſi huculque nemo glaciem frangere fuerat auſus. Magna enim ratio erat antiquis habita, & ab his, vel per unguem diſcedere ſacrilegum putabatur; imo & periculoſum; formidabat enim quiſque perniacioſiſſima infortunia excellentiſſimi *Andreæ Veſſalij*, & *Andreæ de Laurentiis*, injuſtaſque pœnas malignè inflictas à ſupremis Magiſtratibus ad *Galenicorum* inſtantiam; At vivat in Deo veritas, his ſpretis, ad hanc perfectionem redegerunt Heroës præclariſſimi, quos non latebat, quod habet *Lactantius Firmianus in 31. lib. divinarum quæſt. cap. 8. ibi: Nec quia nos illi temporibus anteceſſerunt, quæ ſi omnibus æqualiter datur occupari ab antecedentibus, non poteſt; Quare cum ſapere ideſt veritattem quærere omnibus ſit innatum, ſapientiam ſibi adimunt, qui ſine ullo judicio inventa Majorum probant, & ab aliis pecudum modo ducuntur; ſed hoc eos fallit, quod Majorum nomine poſito, non putant fieri poſſe, ut aut ipſi plus ſapiant, quia minores vocantur, aut illi deſipuerint quia majores nominantur.*

PHILALETHES.

Et hoc à *Seneca* adnotatum legimus clariſſimè *in quæſt. natural. cap. 25.* hiſce verbis: *Veniet tempus, quo iſta quæ nunc latent, in lucem dies extrahet, & longioris ævi diligentia; veniet tempus quo poſteri noſtri tam apertè nos neſciviſſe mirentur.*

PHILARETUS.

Duabus hiſce poſtremis ſententiis innixi, ſcite, quieſcamus, tempus enim eſt:

Jam nox humida Cœlo
Precipitat, ſuadentque cadentia ſydera ſinem.

Valete.

Viris Celeberrimis, & Experientiſsimis Philoſophiæ, ac Medicinæ Profeſſoribus

PHILIPPO VICEDOMINI,

ET

JOSEPHO PIACENZA

Amicis meis Colendiſſimis,

S. P. D.

JOAN. ANDREAS LIZZANO.

En *tandem, Amici ornatiſſimi, & ſuaviſſimi vel ad* Naæræ, & Charmionis *invidiam uno congeſta Dialogo, quæ pluries vobiſcum diſſerui de Phlebotomiâ, Catharticis, Veſicantibus, Enematibus, & Fontanellis eorumque peſſimo abuſu apud aliquos, quos Rheda vectos, quaſi quod primas tuliſſent ineptè Medicos, inſciè Philoſophos (cum ſint noviſſimi, imò ex ſapientiæ Regno penitus exteri) profiteri non pudet. Scribendi occaſionem vos ipſi ſcitis, ſcitiſque deliberationem meam, Dialogum ipſum faciendi veſtrum, dicando vobis, ut nempe Amoris mei erga vos à primâ juventute, primiſque ſtudiis ſyncerè ſemper vuiſſim exculti pignus, & obſervantiæ monimentum habeatis. Porro haud me latebat veſtrum eſſe, ſi meus erat ex Euripidis in Andromeda documento.*

Nam

Nam verè amicis proprium prorſus nihil
Sed inter ipſos cuncta ſunt communia.

At verò quoniam Multas amicitias ſilentium diremit; *Ne hoc nobis ægrotantium interpellationibus diſſociatis, contingeret, hunc habeatis volo, ut hujuſcemodi neceſſitudinem alamus noſtram. Veſtra nunc intereſt, clementis animi veſtri benignitatem reſpiciendo, mihi niſi in omnibus placuero, vel in crimina lapſo amicas porrigere manus adjutrices, ac in aliorum lividos dentes omphacium adhibere. Interim, amici jucundiſſimi, præ oculis illud Senecæ retineatis opto.* Amicitia, quæ deſinere potuit nunquam vera fut *Valete.*

DIALOGUS QUARTUS.

INTERLOCUTORES.

PHILARETUS, PHILALETHES, BRUNUS.

PHILARETUS.

IAm Fidi Achates, jam inquam utar *Horatij* gaudio *libro primo Car. Ode* IV.

Solvitur acris hyems grata vice veris, & Favoni,
Trahuntque ſiccas machinæ Carinas,
Ac neque jam ſtabulis gaudet pecus, aut Arator igni
Nec prata canis albicant pruinis.

Placidæ ſpirant Auræ, vernant Aves, vireſcunt tenellis frondibus Arbores, novis herbarum veſtibus terra geſtit: Dum omnia vernant ſepoſitis tetris occupationibus, eia, quo nos alliciunt Arva ridentia, flores olentes, Dulciſoni Rivuli, Canoræ Luſciniæ.

PHILALETHES.

Libenter aſſentiam, cum tamen adveſperaſcit: Delectentur urbibus, nec ab his diſcedant per larum unguem, qui diſciplinæ, quam & nos profitemur vernaliter devincti ſunt: *Negotiatores* illi, qui huc illuc diſcurrunt, longo ſtipati Tyronum ordine. Proh miſellos? Nec vident quantùm ipſis detrimenti inferatur? *More pecudum* eunt, non quo eundum eſt, ſed quo itur: Pro bonæ inſtructionis lacte, venenum ebibunt?

BRUNUS.

Oh quot ego cognoſco ex his, qui cum limpidæ aquæ *Fontanæ*, ac profundi purique *Putei*, claros poſſint, ac ſalubres latices deguſtare, putridas è paludibus aquas epotant uſque ad hydropem? cum dulcibus *Perſicis* veſci poſſint, quercinis glandibus impinguantur? cum eximij *Phlebotomi* ictibus inſcitiæ ſanguinem è venis poſſint expellere, æruginoſa ſibi quæritant inſtrumenta? cum poſſint degere *Neapoli*, Urbe celeberrimâ, ac Literatorum cultrice, eruditiſſimâ, in Antris, ac Tuguriis brutaliter immorantur?

PHILARETUS.

Diebus hiſce vernalibus diſcedant ſtercorarij, exulent ſanguinarij, quippe qui hiſce diebus, (in quibus medendi mos penè communiter approbatur) viventes excruciant, hos ad Pharmaca, illos ad venarum ſectionis ſupplicium barbarè condemnando. Proh depravatam conſuetudinem, execrandum abuſum? Proh abominandam Peſtem Reipublicæ totis viribus evellendam? Se jactant *Sectatores Hippocratis*, & *Hippocratis Aphoriſmos*, aut non intelligunt, aut ad exitium exercent: *Extremis morbis extrema remedia*, (ſcripſit Hippocrates, & quidem ad ſalutem) & iſti, *Pſeudoſectatores Hippocratis extrema remedia* propinant bene valentibus ad perniciem. Et reperitur, qui talibus inſaniis præbeat amicas aures, qui fidem præſtet? Sed quorſum, & quouſque hoc alloquio? Dum cominus tela vibranda ſunt, illa eminus oſtentamus. Poſtremum jam tempus eſt difflandi ultima deliramenta à *Martino* edita in *Muſitanum*, & *Recentiores.*

PHILALETHES.

Inſtitutus propterea eſt congreſſus hic noſter: Refellatur *Trico* iſte quàm citius poteſt, ut & quam citiùs exequi poſſimus, quod de ſolatio capeſſendo deliberavimus.

BRUNUS.

Tua intereſt *Philarete*, illa nobis referre, & ni gentium rumore decipiar, de *Venæ ſectione*, & Galeniſtarum, in Catharticis abuſu, *fautor inſolentiſſimus.*

Projicit ampullas, & ſeſquipedalia verba.

PHILARETUS.

Immo inflatus arrogantiâ dubito, quin crepet medius: Indiſſolubiles credit impugnationes ſuas, & rectiſſima) ineptiſſimè profert. In eo, quod attinet ad *Phlebotomiam*, juro caput veſtrum cariſſimum, *Terſites* noſter, veluti à *Tripode* loqui credit adverſus *Muſitanum* & *Recentiores*, ſuam quadrupedem ineptiam non advertendo. *Muſitanum* reprehendit *Tenebrio iſte* quod *in Capite de Anginâ*, admiſſa Phlebotomiâ in eo caſu, quo æger quaſi ſuffocari videatur à quadam Plethorâ, præſentanem arbitrans hoc tale remedium, auxilium dicit eſſe hiſce verbis: *Sic copia, ſeu quantitate peccat ſanguis, libenter phlebotomiam concedimus, præcipuè ubi neceſſitas urget, malum inducias non dat, & ex magno ſanguinis affluxu ſuffocationis periculum impendet; quotieſcumque verò ſanguinem minuere expedit, nec interea à precipitantiâ cogimur, poſſumus multo tutiùs atque commodiùs rem per inediam abſolvere, nam inedia eſt continua phlebotomia. Negat deinde revulſoriam illam, & derivatoriam vanitatem hoc modo: revulſio, & derivatio ab Harveiano ſanguinis motu evertitur, deridens ulteriùs ventilationis commontum.*

Propter hæc ita reprobata remedia *Muſitanus Martini* odium adeptus eſt Ecaſtor nec per umbrum eſt accuſandus: Quis enim non deridebit hæc in Galenicorum explicatione poſt detectum ſanguinis circulum? Si tamen aliquis, eſt ornandus eſt infula deriſoria, & fuſtibus cædendus: audiat *Martini* illud clariſſimi *Waldſchimid*; relati à *Michaële Aloſio Sinapio in inſt. med. in eod. Lib.* 5. nempe *venarùm, ait ille, delectum rejicimus anile quoddam commentum. Non datur vena cephalica, pulmonalis, cardiaca. Deinde venæ ſanguinem è corde non efferunt, ſed cordi inferunt. Quod ſi practicum aliter loqui audias; ſcias, hoc propter panem quotidianum fieri, & quod Mundus vult decipi.* Et ipſe *Sinapius* ait *Revulſio, & derivatio, quæ per venæ ſectionem, ejuſque vicarias cucurbitulas, aut hirundines fit, videntur eſſe mera imperitorum verba, & nullo niti fundamento.*

Tantis Viris dignum effatum? Hoc enim in dies experimur Magno Artis Medicæ dedecore, ac decremento, in quam plurimis Profeſſoribus, qui cum aliud ſentiant, indignò, & ſuccido quæſtus lucro, inducuntur ad faciendum aliud ab eo, quod verè ſentiunt.

Objectiones verò ſunt veluti latratus canum ad Lunam, tantò magis quod qualeſcumque illæ ſint, falſo hærent ſuppoſito, nempe denegatâ *Sanguinis reali Circulatione.*

PHI-

PHILALETHES.

Maximoperè perturbor, quod dubitatur de re tam clarâ, ac tot ſententiis decisâ, ad quam percipiendum opere pretium, non eſt habere Authores illos, & legere, pro quorum emptione magnum diſpendium eſt quales ſunt *Helmontius*, *Ettmullerus*, *Jeſſenius*, *&* *Leonardus à Capua* noſter cum adſint etiam Authores præclariſſimi, qui uti breviter, ita ingenioſè, ſcientifice, & evidenter hâc de re diſſerunt, in libellis parvæ molis, & magni ponderis, non tamen magni impenſi. Ab his facilè in rectum tramitem anceps quiſque reduci poteſt, quales, ſunt, qui in præſentiarum, præ aliis memoria inſunt *Lucas Antonius Portio in ſuo Eraſiſtrato* Anonymi liber Hetruſco idiomate inſcriptus. *Al Galeniſta confuſo Joan. Baptiſta Vulpinus in Hæmophobiæ triumpho*, *& Zypeus in fundamentis Medicinæ*, qui hiſce rationibus *revulſionis*, & *derivationis* cogitatum evertit. *Sed* ſalvâ illorum (nempe *Veterum pace*, *dico duas priores (Revulſoriam* ſcilicet, ac *Deri*) *vatoriam) ſpecies non conſiſtere cum indefinente ſanguinis circulatione; nam quantum ad Revulſoriam, intelligi debet de ſanguine fluente, vel fluxuro: Si de fluente quomodo eſt poſſibile, ut qui jam v. g. Aortam aſcendentem intravit per ſectionem alicujus venæ in pede revocetur ad Aortam deſcendentem? Aut ſi jam ſit in arteriis carotidibus, quomodo venæ ſectione in brachio ex illis revocabitur in arteriam axillarem? Sanguis enim ab altero proximè ſequente continuo protruditur, neque dantur duo motus contrarij ſanguinis in eodem vaſe quod tamen fieri deberet, ſi ſanguis ita à fluxu ſuo jam ad certam partem inſtituto, ad contrarium revocaretur. Si verò intelligitur de fluxuro, is impropriè revelli dicitur, nam Revulſio motum ſupponit, quem ſanguis fluxurus necdum habet: Dices ſi ſit pars aliqua ſanguinis contenti in ſiniſtro cordis ventriculo, quæ in expulſione ſuâ Aortam aſcendentem intratura eſſet; ea poterit venæ ſectione in pede ad Aortam deſcendentem revelli; inanitam enim venam pedis, ſanguis ex arteriâ crurali, & ulterius ex Aortâ deſcendente ob vacuitatem majorem, liberius ſanguis intrabit in Aortam deſcendentem, non adeò plenam propè cor, quam in aſcendentem magis plenam propè cor; ideoque dum jam ex corde expellitur, qui aliàs aſcendentem intraſſet, jam deſcendentem intrabit, ac ita venæ ſectio in pede erit re verâ illius ſanguinis partis revulſoria. Reſp. Quis ſcit, an pars illa ſanguinis, quam in dicto caſu venæ ſectione in pede ad Aortam deſcendentem revelli dicis, ſine illâ venæ ſectione intraſſet Aortam aſcendentem? Certè quælibet gutta ſanguinis in ſiniſtro cordis ventriculo exiſtens, de ſe eſt indifferens, ut ſurſum, vel deorſum moveatur, pendetque hoc maximè à diviſione illâ, quam ſanguis ex corde expulſus patitur à ſepto iſto, ſeu pariete Aortam aſcendentem à deſcendente ſeparante, & non nihil etiam à ſanguinis levitate, & gravitate. Aut ſi demus venæ ſectionem in pede prætenſo modo revelli ab Aortâ aſcendente ad deſcendentem, quid boni faciet iſta revulſio? Quamdiu durabit? Pauco ſanè tempore arteria cruralis, & Aorta deſcendens iterum proportionatè, cum aliis replebuntur; & ſic venæ ſectionis, in quantum revulſoriæ, nullus, vel minimus ſaltem uſus erit. Pariformiter dicendum eſt de venæ ſectione derivatoriâ, quâ ſanguis ad partem aliquam fluxurus ad vicinam retrahi putatur, quamvis etiam leviter illi eſſet impactus.*

Unicam ego admitto, noſcoque venæ ſectionem, & ea eſt evacuatoria, ac ſub tali conſideratione præſtat omne ſolitum ipſi attribui.

PHILARETUS.

Quamquam ſagaciſſimo *Van-Helmont* non innotuiſſet (quia tunc temporis nondum erat inventa) *ſanguinis circulatio*, tanta fuit ſui acutiſſimi ingenij vis, & eò pervenit ut Doctrinam hanc *in Tract.* Pleura Furens conſcripſerit: *Quam circumſpectæ ſunt ſcholæ in ſermocinalibus, & artificialibus? Quæ in naturâ nil, niſi ludicra ſunt? quoniam etiam ſi venam cubiti uſque in cavam totum depleat cruorem, & hæc conſecutivè è venâ Azygos cruorem extrahat: Scire tamen deberent Scholæ ſtatim poſt, totum iterum cruorem æqualiter in venas reſtitui: adeò licet vena cubiti tota poſſet evacuari (quod nunquam) tamen mox iterum totus cruor æquaretur per totum venarum contextum. Unde manifeſtum ſit, vanas eſſe revulſionis, & derivationis nænias quippe quibus conceſſis, adhuc nonniſi pro parvulâ morâ inſervirent intentioni. Quæſo ergo medentes conſiderent in Pleuritide Phlebotomiam non eſſe uſui propter revulſionem, & derivationem; Sed propter moram ſanguinis, viriumque extractionem, & diminutionem.*

At referamus, quæ habet *Ettmullerus in cap.* 4. *de Plethora diminutione* §. IV. ibi. *Quod verò quidam in febribus ob ea ſecent venam, ut refrigerent abſonum eſt; cum calor tum excedens ex effervescentiâ ſanguinis ſit, quam ſanguinis tantilla detractio non temperabit, niſi velis, more veterum, ad animi uſque imminens deliquium venam ſecare, quod illi terminum ſufficientis evacuationis tunc ſtatuebant; cujus exemplum vidi in Amato Luſitano cent. 3. cura 31. Sicque ægros tuos facillimè curares, quia occideres.*

Et *in* § v. hæc habet: *Cor eſt fons, ex hoc ſcaturit ſanguis, & univerſum poſtmodum corpus ab eo pervagatur: Movetur indeterminatè per arterias ad partes, per venas verò ad cor. Unde nunquam movebitur copioſius, aut impetuoſius ad partem unam quàm ad alteram, neque pro correctione talis motus venæ ſectio ulla ſub nomine revulſionis, aut derivationis, inſtitui poteſt; ſed tumet pars à ſanguine reſtagnante, non irruente, h. e. ex ejus legitimo motu impedito per porulos, vel partium, vel vaſorum capillarium, ſanguis neceſſariò coacervatur in parte, indeque pars tumet. Quocumque ergo in loco evacues ſanguinem, nunquam corriges iſtum tumorem, niſi impedimentum illud, quod ſanguini, tamquam materiæ liquidæ fluenti, oppoſitum eſt, removeas. Et poſito irruere ſanguinem in partem ex quacumque causâ, niſi hanc cauſam removeas, non corriges eum motum, licet vel centum venas in alio loco pertundas, & ſi vel maximè irruat, non poteſt copioſius irruere, quam vaſa permittunt, quorum alveis coërcetur; Sin ergo apta ſint omnia vaſa, viæque patulæ ſanè eo motu, quo irruet in partem, eo etiam ex eo affluet, ob immutabilem naturalis circulationis legem. Quid ergo tum proderunt revulſoriæ, & derivatoriæ venæ ſectiones;* Et licèt aliquo modo mediatorem Pacis agens, accommodare conetur venuſtis rationibus, & *Antiquorum* ſalvare hypotheſes; denique prorumpit: *Quidquid ergo adjumenti adferunt revulſiones omnes, & derivationes, eſt tantum accidentalium, & cum ſanguinis evacuatione, ideſt virium diminutione conjunctum. Qui ergo convenienti ſudorifero præcipitantem ſanguinem attenuare reſolvere, & fluxilem reddere novit, qui appropriato topico irritationem partis, & hinc fibrarum incriſpaturam ſedare novit, is naturalem ſanguini reſtituit circulum, omnem ſtagnationem tollit, omnibus iſtis venæ ſectionibus ſuperſedere, ac tales affectus citò, & jucundè curare poteſt; quod quotidiana in Pleuritide abundè teſtatur experientia.* Et *alibi* hæc habet *in ſanguinis turgeſcentia fabrili, non imitanda effrænis Gallorum, & Italorum licentia copioſiſſimè, & frequentiſſimè ſanguinem venæ ſectione detrahendo: ſed effervescentiam compeſcentibus.*

BRUNUS.

Luci tenebras, tenebris lucem, tribuere velle videtur, qui opinionem hanc ita à graviſſimis *Authoribus* ſtabilitam amplecti renuit; *Hoc namque manifeſtè*

(verba

(verba ſunt Carteſii *in Tract. de format. fœtus de ſanguinis circulatione loquentis) probatum jam fuit, ut in dubium revocari amplius nequeat : niſi ab iis, qui præjudiciis ſuis uſque adeò ſunt addicti, & omnia ad controverſiam trahere, tam aſſueti ſunt, ut veras, & certas rationes à falſis, & tantum probabilibus neſciant diſtinguere.* At dum iſta recto examine luſtramus audito venerato nomine *Lucæ Antonij*, ſuggeſſit (nimalè) Memeria *Sardum* quendam auſum eſſe uſque nonnullas edere impugnationes in illius Eraſiſtratum: ſcitis ne?

PHILARETUS.

Scio equidem, ſed non crederes, quam ſedulam dedi operam librum hunc perquirendò: Habui tandem, ſed quid? *Sardum opus* inveni, Authore *D. Petro Aquenza & Moſſa*, *Sardo Tempienſe*; quem quidem in Medicinâ *cum Marco Tullio* dicere poſſumus *quemdam Sardum hominem eſſe, patriâ ſuâ peſtilentiorem*, dignum cui *Sardonio Riſu* plaudatur. *Tempenſienſem* ſe aſſerit veram Patriam negans, nempe *Aſinariam*, ubi natus, Aſinaria eruditione partus, & educatus. Cum tamen inſtituti noſtri non ſit, *Portium* hic vindicare, aptiori loco, & tempore reſervamus.

Hinc inhærendo cæptis, dico quod ſi *Martinus* noſter enarratis renuit fidem præſtare: Non eſſe nempe mittendum ſanguinem, eo modo, quo ipſe ſibi ſuadet incautè, & ſecum incautiſſimè alij *imi Subſellij Medici*, à quibus Medicina non eſt adhuc à limine ſalutata; ſaltem denegare fidem non poterit *Proſpero Martiano*, *Hippocraticæ Doctrinæ Fideliſſimo Interpreti*, ac maximâ eruditione conſpicuo: Hic *variis in locis* de Phlebotomiâ loquens, ita præcipuè in pag. 471. Medicos apertè redarguit: *Et hæc adnotare vellem Recentiores Medicos ad ſecandam venam adeo audaces, conſiderareque quoties contra præſentem coacam in ægrotantium perniciem eos errare contingat; dum non in hoc morbo tantum, ſed in quolibet alio, dummodo febris adſit, ſtatim ad venæ ſectionem deveniunt; quod non ſolum Hippocratis doctrinæ non convenit, ſed ei omninò adverſatur; qui venæ ſectionem propter febrem adeò timuit, ut ſæpè ejus gratiâ à venæ ſectione abſtinendum eſſe exiſtimaverit, quemadmodum non ex præſenti coaca tantummodo conſtat, ſed ex aliis multis locis, illuſtris de hâc re ſententia.*

Sed quid; *Martinus*, iſtam flocci pendens auream admonitionem, clauſis) ut dici ſolet) oculis, ut unam ex enarratis differentiis celebret, inſatiabilis ſemper, & vorax humani ſanguinis hoſtis, hunc detrahi præcipit, ſummo ægrotantium detrimento nil curans, ſit ne quantus, vel qualis. In hoc ultimo ſenſu *Muſitanus*, & *Recentiores* plerique contra *Galenum*, & *Cacogalenicos* exclamant, & meritò; aliud enim ſentire, eſt contra ipſum *Hippocratem* quemadmodum idem *Martinus in pag.* 14. *de natur. hominis* loquens, edocet adverſus medentes ſanguinem mitti in cachochymiâ conſulentes, in quâ ſanguis cum ſit variis hæterogeniis ſuccis, fæculentis particulis conſpurcatus, qualitate demum accuſandus, minimè detrahendus eſt & hæc ſunt ejus verba: *Ex hoc loco manifeſtatur in quanto errore verſentur illi, qui in quolibet morbo ſanguinem mittunt etiam ſi à Cachochymiâ dependeat; eâ deluſi opinione, unà cum ſanguinem humorem peccantem educi, quotieſcumque in venis exiſtunt, quia ſi in jugulatis, & iis, quibus ſanguis abundanter extrahitur, primùm rubentiſſimus, & qui optimus eſt, profluit, deinde pituitoſior, & bilioſior; Sectâ venâ, per quam moderata fit evacutio, is tantummodo evacuabitur, qui optimus erit in corpore, remanebitque vitioſus, unde Cachochymia augebitur; quod quidem attendentes Medici antiquiores, qui in ſecandâ venâ præcepta artis conſtituere in morbis à Cachochymiâ dependentibus à ſanguinis miſſione abſtinendum cenſuerunt.* At cum aliquando Phlebotomiâ adjuvari obſervantur ægri; hoc non evenit propter rationem à *Galenicis* inſulsè aſſignatam, quando nempe ſanguis, quâ ſanguis educitur, vel derivatur, vel revellitur, vel ventilatur; ſed ob alias, quas forſan *Martinum* datâ aliquâ occaſione, docebimus.

PHILALETHES.

Amittes oleum, & operam ſi vis docere *Martinum*, quippe qui docendum cures *caput dementis cucurbitæ:* Ægrotabat elapſis annis miſerabilis quidam chocolatæ celebris opifex Lucas N. N. macie extremâ conſumptus, adeò ut ejus pelli inhærerent oſſa, ferinâ tuſſi commotus purulentâ Anachatarſi afflictus, ac penitus nauſeabundus, diligenti curæ commiſſus nunquam ſatis commendati *Nicolai Suſanna*, & amiciſſimi *Chriſtophori Caſtaldi*, & dum ambo Balſamicis reſumptivis, abſorbentibus validioribus inſiſtebant, ad protrahendam potius, quam ſperandam ægri vitam, neſcio quo fato accerſiture *Veſpillo* noſter, qui aſpecto ægrotanti dixit *Reſume animum, ne timeas: De brevi te priſtinæ ſaluti reſtituam*: & illico (ob hominem Reipublicæ calamitoſum, atque funeſtum.) Venæ ſectionem inſtituit (ô factum male) exangui ſanguinem detrahit, temerariè proferens: *Hic vellem Suſanna, & Caſtaldum, ut mirabilem Phlebotomiæ effectum admirari poſſent.* At quid inde factum? Æger nondum tranſactâ die alterâ, ſubiit mortem: i nunc, *Philarete*, & doce *Martinum*.

BRUNUS.

Hoc ſolum? luctuoſiſſima mille extant exempla tanti Carnificis, quæ *animus meminiſſe horret, luctuque refugit*; Et quod pejus, eſt de illis, *qui gloriantur cum male fecerint.*

PHILARETUS.

Ulterius miratur tamen *Martinus*, cucubat, & increpat *Muſitanm* in Dyſenteriâ, ſanguinis miſſionem, damnantem; deinde in pag. 303. legentibus conatur demonſtrare contrarium. Deſipiens laborat incaſſum: Quicquid *Phreneticus* aſſerit, Divino Seni repugnat evidentiſſimè: ut loquitur *Oraculum Coum in tract. de ratione victus* acutorum. At ſi ſanguinem alicui detrahere conducit, ſolidum *alvum facere oportet.* Subjungit citatus *Martianus. At ſi ſanguinem allicui (ex præfatio) detrahere conducit, ſolidum alvum facere oportet; Cui præcipuè quantum pareant illi, qui in dyſenteriâ ſanguinem mittere audent videant ipſi*; Non ne ridicula *Martini* admiratio, Nonne bene fundatum *Muſitani* judicium?

Sed videamus quantùm aberrat à verâ regulâ, quâ utendum in excellenti Pharmacorum Præſidio hic noſter *Fabis aberrans.* Nulli nationali methodo addictus hæc ægris propinat ut plurimùm; ſeu veriùs ſemper diebus illis, in quibus *Cane pejus, & Angue* fugienda ſunt, nullo habito reſpectu ad morbum, ad humores, ad excrementa, ut cum *Martiano* loquar: Dierum conſiderationes nil cum ipſo; indiſcriminatim namque exhibet, nil prævalente *Divini Senis* authoritate, *Medicorum* omnium obſervatione; parum ſua intereſſe putans, conſiſtant morbi, vel ne: & dein ad raucedinem uſque contra *Muſitanum, & Recentiores* vociferat.

Hi à Praxi Pharmaca non diſturbant (impoſturam enim ſapit contrarium aſſerere), ac depravatiſſimum exhibendi reprehendunt abuſum, & dum *Martinus* contrarium credit miſer toto Cœlo decipitur, ac niſi hoc mihi credat, Grammaticam diſcat prius, ac iterum cum *Muſitano* legat *Authores*, vocatos Innovatores, & obſervabit quantùm à veritate aberravit,

At

At quanquam *Muſitanus in ſuâ Trutinâ* pro variis morbis vulgaria Purgantia expellat, attamen multa includit, & approbat, ex illis, quæ à Recentioribus validiora exiſtimantur; Unde non eſt concludendum quod *Muſitanus* univerſaliter excludit omnia purgantia: Utitur quandoque Emetico in aliquibus, indiſpoſitionibus, ad quas vincendas *Galenici* nonnulla exhibent, quæ pigra, debilia, & nauſeabunda conſiderantur.

Martinus verò eò temeritatis pervenit, ut etiam ſanctificandi facultatem ſibi arrogaverit, Syrupis, & Syruporum Autoribus (ſuppreſſis propriis nominibus) ſanctorum nomine imponens; *Syrupum* ſcilicet *Domini Auguſtini* appellando *Syrupum Divi Auguſtini*; & ſic Syrupum Cichoriæ Nicolai nuncupando *Syrupum Divi Nicolai*, & pro *Syrupo roſato ſolutivo*, *Syrupum Sanctæ Roſæ dicendo*: Eo temeritatis pervenit, ut ridiculè, dementer, exprobare audeat immortalia *Recentiorum* inventa, & aſſerere fugienda eſſe, & abominanda tanquam venena, ſibi tamen ipſi contrarius, dum *in cap. de vertigine p.* 115. probat, quæ reprobaverat; *Vomitus* (dicit enim) *provocetur ſale albo vitrioli, vel aceto deſtillato vel celeberrimo vino infuſo per* 24. *horas vaſe Antimonij*: Hic decorat *Antimonium* attributo celeberrimi, & *alibi* dixerat *mineralia venenata* præſidia.

Parcite ergo admirationi de tot *Martini* erroribus, tot ineptiis; Miremini vellem (ut par eſt) de *Martini* temeritate, qui de eâ profeſſione loquitur, cujus terminos non intelligit: Commendat ille *in cit. pagina* 115. tanquam remedium præſtantiſſimum ad tollendam vertiginem (quid creditis) *Julep. de corticibus Citri, roboratum eſſentiâ Citri, tincturâ Alchermes, cum Julep. Cinnamomi, &c.* Et hæc nominat Amuletum.

PHILALETHES.

O *Veruccino homine* dignum effatum? Amuletum ergo eſt Julep de corticibus Citri? Sic ille collo ſuſpendatur, & *Literam longam faciat*, ſicut collo ſuſpenduntur, non ingeruntur ſtomacho ea, quæ Amuleti nomine nuncupantur.

BRUNUS.

Quæſo *Philarete*, quænam tua de purganribus, & Phlebotomiâ ſyncera, & genuina ſententia inter tot jurgia?

PHILARETUS.

Rem difficilem poſtulaſti, *Brune*, idem quod cum *Philalethe* multoties diſſeruimus; At deſiderio tuo obtemperans adæquatè reſpondere arbitror, ſi de hâc re tibi referam Clariſſimi *Io. Alphonſi Borelli* Judicium in *Propoſ.* CCXXXIII. cujus titulus *quomodo Febris omnino extinguatur, cureturque, ut animal ad naturalem ſtatum reſtituatur*: Conviciis nonnulli *Galenum* onerant, ſed malè, quod præcipuè illum ſcripſerit univerſalem *Aphoriſmum*, *Saluberrimum* nempe *in omnibus febribus ſanguinem mittere*: malè inquam; ad quid enim accuſandus ille ſedulus in medicinâ ſcriptor, cùm potius deteſtandi, & damnandi ſint ejus protervi, indocti, inexperti Sectarij? Ille tot, taleſque enumerat conditiones, graviſſima perpendit accidentia, ob quæ rectè examinata, perquàm raro ad hoc exequendum devenire quiſque deberet; Nonne id damnat in pueris? Nonne damnat in ſenibus? Et quot ſunt *Caco-Galenici*, qui Præceptoris juſſus obliti, pueris, & ſanibus ſanguinem educi jubent? In cruditatibus, in ventriculi affectionibus, & ſexcentis aliis caſibus, quos penes *Galenum* ipſum, & *Portium* in Galeni Apologiâ videant, quot exquiruntur Indicantia, Coindicantia, Tolerantia, & quot conſideranda ſunt contraindicantia, & dein celebrent, extollant, præſcribant tale remedium: Galenicos ſe profitentur, cum *Galeni* operum, nec titulum ſalutarint, victus ratione eadem illa eſt, quâ uſus ille fuit? Pergant ad malam crucem *Blaterones* iſti blaces homines, *Veterinarij* potius, quàm *Medici*. Sed redeamus ad *Borellum*; Hic in præfatâ propoſitione (patiamini, vobis memorem nonnullas perutiles conſiderationes, ubi diverſimodè curandarum febrium explanatis, & adductis modis) ita inquit de Phlebotomiâ. *Poſtremo loco aliquid de uſu Phlebotomiæ dicendum videtur, quam aliqui ſummopere laudant; aliqui, ut perniciosſam vituperant; Si enim tam proficua, & laudabilis eſſet proculdubio in majori porportione ægri convaleſcerent in Galliâ, & Hiſpaniâ, ubi ab omnibus febricitantibus ſanguis educitur, quàm in Italiâ, & in aliis locis, ubi nunquam ſanguis emittitur; è contra, ſi tam noxia eſſet, in majori proportione ægri in Hiſpaniâ, & Galliâ interiret, quàm in Italiâ; Cùm igitur neutrum verum ſit, fatendum eſt, neque noxam, neque juvamen, notatu dignum, afferre; Negari tamen non poteſt aliquando Phlebotomiam juvare, aliquando verò noxam afferre: In aliquibus verò epidemiis omnes ægri, in quibus ſanguis eductus eſt, intereunt, E contra in aliis conſtitutionibus, Phlebotomiæ proficuæ, & ſalutares ſunt; Quare dari poſſunt caſus, in quibus noceant, & in quibus proficuæ ſint; Si hoc enim verum non eſſet, non ſemper, vel non ut plurimum verificaretur.*

Una tamen, præ cæteris multis, quas adducit, rationibus, ex quibus evincitur, utilem eſſe poſſe Phlebotomiam hîc adducit, adducta audienda vobis eſt, utpotè quæ in *alteratione*, atque in *Motûs inverſione* conſiſtit; Receptiſſima quidem apud omnes Opinio; *Aliquando*, hæc ille, *Phlebotomia utilis eſſe poteſt, quia alterato conſueto ſanguinis motu, contingit, ut in Cerebrum, & nervis novus motus introducatur; Et ideo fermentativa, & morboſa agitatio perturbari, ac in melius commutari poteſt; Hoc quidem confirmari poteſt ex eo, quod multoties hæmorrhagia ſiſtitur per eductionem ſanguinis à ſectâ venâ*; Reliqua prætereo.

PHILALETHES.

Clariſſimè quidem, ſcitè de hâc re, quam argutè expreſſiſſe videtur *Hiſpanus* vates *Lopes de Vega* hiſce carminibus:

Tan preſto dà ſalud, como Maltrata;
Es la Muger al fin, como ſangria
Que à vezes dà ſalud, y à vezes mata.

At de Purgantibus?

PHILARETUS.

Libenter: Hæc habet. *Non ſecus medicamenta purgantia per alvum, & per vomitum poſſunt aliquando juvare, aliquando nocere; Attamen ex vi rationum vulgaris ſcholæ, certè nunquam juvabunt; quia humores; copioſi, & pravi non ſunt cauſæ febrium, ſed potius exiguum fermentum, in nervis è glandulis communicatum. Hoc autem non video, quomodo catarthicis remediis excerni poſſit; quia putare, quòd Pharmacum vi quâdam electivâ, & attractivâ veluti magneticâ, ex confuſâ maſſâ humorum ſecernat, colligat, & apportet ſuccos aliquos pravos, relictis aliis omnibus ſalutaribus, videtur ſomnio ſimile.*

Pergit deinde ad rationes, quibus commodè explicatur modus, quo juvare poſſint, quod noſtra non intereſt hîc commemorare; Et hæc à tanto viro prolata, ſunt quæ ſentio de hiſce præſidiis, At firmiter monitum hoc, ab eodem traditum reſervo, & per quam libenti animo nobis communicatum volo, *Verum remedia, quæ ab arte adhiberi ſolent, valdè incerta, & ambigua ſunt, ut peritiores, & doctiores Medici ſyncerè fatentur; Et licèt eventus aliquando præcipuorum medicamentorum comprobare videatur, tamen caſuale, & fallaciſſimum eſt, quia utplurimum febres ſunt ſalu-*

ſalutares in quibus ſive Medicus bene, & ſecundum artem, ſive male, & perverſe, nil omnino operetur, nihilominus ægri perfectè convaleſcunt. Ergo in hoc caſu, cum operationes, & medelæ diverſæ, & inter ſe contrariæ, æquè juvamen afferre videantur; quomodo fundamentis, tantopere fallacibus, & vacillantibus inniti poterimus? E contra aliquando febres ſunt pravæ, ut quælibet medicamenta adhibita, aut non juvant, aut non nocent, ex quibus deducitur tutius eſſe, ſine urgenti neceſſitate ab omni medicamento artificiali abſtinere.

Scepticum aliquo modo redolet ſermo hic tanti viri, hinc ne tali notâ deturpetur, audiendus eſt in hâc alterâ eleganti, & candidâ periodo hæc ſcribens; *Non is tamen ſum, ut omnino Artem Medicam, ut inutilem, aut noxiam damnem, & proſcribere velim; Scio in tantâ ambiguitate (dummodo præjudicia removeantur,) bene poſſe diuturnâ, & ſagaci obſervatione, quamplurima medicamenta certè comprobari, ita ut ſemper, aut frequentius juvent; Et hoc experientiâ quotidianâ patet; His planè prudenter, & debitâ cautione uti poterimus.*

BRUNUS.

Nil quidem reſtat aliud pro hiſce duobus tam decantatis auxiliis Medicis, quibus rectè trutinatis, ac abundè *Muſitano, & Recentioribus* vindicatis, ad aliud progrediamur, ſi quod aliud eſt *egregium ſcriptoris* noſtri nugamentum.

PHILARETUS.

Præter hæc, aliaque innumera abſurda, *Martinus* in pag. 130. admittere nititur, nutritivos clyſteres contra *Muſitani* ſententiam, atque ut ſolet in eundem ſtrepit, & crocitat cum aliquibus recentioribus probans: Noſtrum verò cum ſit *Muſitanum* tueri adverſus *Martinianas calumnias*, ne pigeat audire in celeberrimo *Ettmullero* clariſſimam, & validis rationibus ſuffultam Apologiam. *Hic in comm. ad Schroderum, & Morell. method. pag. mihi* 150, hæc habet: *Quæſtio eſt, an Clyſteres etiam confortent, & nutriant? Cæterum res eſt ridicula, & parum ſubſidij ex illis expectandum, & promittendum; Cum enim nihil poſſit nutrire, niſi quod fuit ſubactum in ſtomacho, & à quo heterogenea, ſcilicet ſcybala per præcipitationem in duodeno, ex admiſto ſucco Pancreatico, & Bilioſo fuerunt ſeparata; item cùm nihil nutriat, quod non tinctum eſt ſulphure Bilis rubineo; facilè patet, quod tales clyſteres, cum non aſcendant ultra colon. non poſſint nutrire, multò minus confortare; Sed ceu inania, & ridicula figmenta anilia, ſint rejiciendi: Reliqua vide in Helmont. tract. de febribus qui eſt infeſtiſſimus clyſterium hoſtis: item videndus Hoffmannus in method. medendi; & alibi varios Clyſterum uſus enarrans ait: Interim tamen nullatenus nos nutrire poſſunt.*

At de *Helmontio* factâ mentione circa rem hanc, injurioſi eſſemus tanto Viro in Medicâ Rep. tam benemerito. Si quæ ipſe habet *in cap. 7. de febribus* prætermitteremus. Præterquam quod Herculeo defenſore *Muſitanum* orbaremus: En ut apertè, ac evidentiſſimis rationibus hoc idem evertit ante ferè omnes: *Eſt cæterum Clyſteri ultimus ſcopus, quod juſcula carnium liquatarum ſpe alendi injiciant, quod profectò intolerandæ ſtupiditatis eſt argumentum; Nam injecti liquores primum ſe miſcent ſtercori ibidem reperto, deinde infundiuntur partibus, quibus proprium eſt cuncta in ſtercus mutare, & tertiò conſtat per experientiam quod ejuſmodi juſcula, ſi binis horis ab inde rejiciantur, oleant non ſolum ſtercus, ſed quodammodo cadaver. Etenim cum non eatur ad ſecundum, aut tertium, niſi per primum, non poſſit autem è cibis, in ſtomacho indigeſtis, & in verum, & laudabilem Chylum non commutatis, fieri cruor ullatenus; ſequitur etiam, quod injecta juſcula cadaverentur; nunquam autem poſſint in alimentum tranſire.*

Pergit ulterius etiam: *Nec arguis quicquam dicens quod ejuſmodi juſcula carnem liquatam gerant per modum Chyli; nam actum eſt nihil, niſi prius ſuſceperint fermentales primæ digeſtionis præparatorias ad vitam, alibi extra ſtomachum, non reperibiles. Quicquid enim indigeſtum è ſtomacho labitur, moleſtum eſt. Quæ autem infernè injiciuntur, quia nequicquam beneficij primæ digeſtionis habent, neceſſario cadaverantur. Miſereor ſane Medicaſtros enemata in ejuſmodi abuſus detorſiſſe; nec ſemel ad præfatas rationes reſpexiſſe.* In fine demùm inquit: *Anile ergo inventum Enema nutriens. Vidi nempè in fortioribus juſcula cadaveris fœtore horrentia rejecta; in interioribus verò ſyncopes moviſſe.* Hæc ille.

PHILALETHES.

Ex relatis ſatis, ſuperque gaudeo, tales hâc in re impugnatores extare; attamen quod eſt admiratione ſanè dignum, illud eſt, *Galenicos*, nempe *Galeni* authoritati innixos, remedium hoc pro ridiculo, & anili habere, ut eſt *Aloyſius Mundella in Medicina, Æpidis Epiſt.* X. qui varias poſt rationes adductas, & ipſius *Galeni* locum illuſtrem, tandem concludit: *Sed cum nutrimentum per ſedem impellitur, potius videmur naturæ ordinem pervertere, quàm ſervare: Id autem abſurdum eſt, nunc ab aliquo fide digno Authore, quod viderim approbatum: quare ex his aliqui ova, carnes contuſas, & hujuſmodi alia per ſedem injicere non dubitarunt, ex hac clyſterum immiſſione aſſerentes, ægrotantes non parvum ſenſiſſe juvamentum. Cæterum multa hodie Medici faciunt, ut ægrotis magis placeant quam proſint.*

BRUNUS.

Non tantùm igitur *Recentiores: ſed & Galenicos defenſores* habet pro ſe *Muſitanus*? At *Philarete* Muſitanus *fonticulos, & veſicantia* reprobans refutavit; *Martianelus BeBe* noſter eadem re lambit quoque, & pro eiſdem agit ne Protectorem?

PHILARETUS,

Papè *Nugigerulus* noſter *barbâque tenus ſapiens*, tam celebre remedium, ſicco ne calamo, ſiccâve linguâ tranſire poterat? Fritinnit de more ad mortem: Credens miſellus *Muſitanum* hoc inconſideratè ſcripſiſſe, & abſque patentibus rationibus, conſideratis à clariſſimis *Authoribus* inutile ſordidum, fætidumque remedium hoc reprobantibus. O quam profundè decipitur? Jurarem, ſtulto pejus loquutum. Cum *Recentioribus* Helmontio relicto, utpote *Martino* ſuſpectis, uni ſaltem ex multis animum vellem appliculſſet, *Proſpero* ſcilicet *Martiniano*; nam à tali Præceptore monitus, ac inſtructus, nec *Muſitanum*, nec alios carperet, tanto ſui ipſius apud omnes deriſu, tanto cachinno; En ut *Martianus pag.* 120. *&* 121. philoſophatur; *Ut ergo abſceſſus, qui à morbis liberant, ab iiſdem præſervent etiam, conditiones requiruntur, quas omnes uti neceſſarias obſervare vellem recentiores in Medicis præſidiis eligendis quæ præſervationis gratiâ adhibentur: & potiſſimùm In fontanellis, ſeu cauteriis vocatis, quibus nunc genus humanum ferè totum infectum eſt quandoquidem ſi alicui ea prodeſſe contingit, abſceſſus ratione evenire cenſendum eſt; Statuit enim Hippocrates, quo morbus aliquis ab alio præſervare debeat duas potiſſimum conditiones requiri; Altera eſt ut natura inſtituto conſuetum ſit, hunc ſupervenientem, Altera eſt, ut naturæ inſtituto conſuetum ſit, hunc ſupervenientem, illum præſentem tollere. Altera conditio eſt, communio, & conſortium intercedat inter eos. At verò quis unquam vidit à diuturnâ deſtillatione à capite vexatum, abſceſſu ad brachium facto, ſanatum? ut ad naturæ imitationem pro illius præſervatione ulcus brachio perpetuò geſtari debeat? Nullus certè, niſi fortuito*

vaſe quodam; quia ſi deſtillatio à cerebri intemperie, ſive imbecillitate contingit, à quâ materiâ deſtillationis continuò generatur, hæc per abſceſſum auferri non poſſunt, & ſi fortè aliquando id contingat, non ad brachium excitatur, ſed ad colli glandulas, vel ad capitis ſuperficiem, unde & ſtrumæ oriuntur, achores, favique: aliaque hujuſmodi, per quæ cerebrum expurgatur, ut apparet in pueris, id atteſtante Hippocrate lib. de morb. ſacr. verſ. 145. *Frequentiſſimè etiam morbi capitis abſceſſus faciunt ad aures, non ad brachium, tum ob diſtantiam, tum etiam quia locus ſæpè non eſt capax abſceſſûs, etiamſi quædam adſit communio, venâ cephalicâ mediante, ad quam cauteria communiter infiguntur. Cum igitur morbi capitis non ſanentur per abſceſſus ad brachium ſponte excitatos, minus ſperandum eſt, per eoſdem præcaveri; & ideò Medici, qui in hâc parte ulcus in capitis affectibus excitant, Artis præcepta tranſcendunt; Sed longè magis illi, qui in parte, loco affecto oppoſitâ; cum nulla communio inter dextrum, & ſiniſtrum intercedat ut Hippocrati indubitatum eſt.*

Ineptum igitur ex prædictis eſt pſeudoremedium hoc ad auxilij, aut præſidij aliquid conferendum: Et ô utinam non eſſet aptiſſimum ad inferendum perniciem, & excidium! En ut idem *Martinianus* proſequitur: *At verò quid dicam de illis, qui hoc remedium adeo familiare faciunt, ut non ſit morbus quantumvis levis, in cujus curatione, ſtatim ad hujuſmodi cauteria, tanquam ad ſacram Anchoram, ut ipſi dicunt, non confugiant, nullâ ratione habitâ, aut ætatis, aut temperamenti, aut ſexus? Nam per continuam ulcerum purgationem pueris, & adoleſcentibus augmentum, & robur corporis ſubtrahunt, habitu graciles, & exangues ad maciem perducunt, ſenibuſque vitam reddunt breviorem, & denique mulieribus menſtruas purgationes ſupprimunt; unde, & ſterilitates, variaque ex utero mala adducunt: Novi enim plures mulieres, quibus ob cauterij geſtationem, menſes omninò defecerunt, id rationi alienum eſt. Nam exiguus ſanguis, qui continuò in fœtus augmentum procedit, eſt cauſa ut utero gerentibus menſtrua non fluant, quod Hippocrates lib. de nat. puer. verſ.* 78. *teſtatur; multò magis ſanguis, qui ſub formâ puris quotidie, per cauterium excernitur, menſtruales purgationes tollere poteſt, cùm ſæpius quantitate illum excedat, quem puer in utero circa primos menſes abſumit in alimentum.*

Et pejora videbitis ex ſubſequenti *Martini* eloquio, *De illis verò*, ſcilicet *mentionem facere nefas eſt, qui hujuſmodi cauteria pro tuendâ valetudine ſanis conſulunt digni potius, qui à civitate expellantur, quam conſulentur; Dum enim ſanis corporibus novos ductus pro excrementorum expurgatione conſtituunt non ſolùm humano generi efficiunt, ſed impietatem quandam in ſummum Architectum committunt, tacitè illi imponentes, quippe qui in hominis conſtitutione neceſſarias expurgationes ignoraverit, aut ſufficientes vias accommodare non potuerit.*

Et licet ipſe *Martinianus ubi ſupra* admittere videatur aliquando Medicis pro morborum curatione ulcera perpetua, inſtar fiſtulæ, in locis convenientibus excitare; ſtatim ſalutare conſilio monet, verùm ſubnectens, *ſicuti non omnes fiſtulæ ſunt morborum medela, & quæ non ſunt hujuſmodi, curare omni ſtudio procuramus; nec morbos omnes natura per abſceſſus ſanat, ſed difficiles tantummodo & contumaces; ita nec ulcera hæc in quolibet morbo excitanda eſſe: Imò, quæ per aliquod tempus geſtata non conferunt, dimittenda omnino, ut pernicioſa. Quæ quidem cum citra uſum cauteriorum noſtri temporis non obſervantur, ideo fit ut rarò admodum intentum finem miſeri ægrotantes conſequantur, qui ſæpè ut ab uno morbo liberentur, duos incurrunt; & plerumque plus incommodi ex remedio percipiunt, quam ex ipſo morbo, & quia pus vident ſingulo die ab ulcere emanare, id noxium quid exiſtimantes, illud quamvis & fœdum, & moleſtum, inutiliter geſtant; ex ejus ſanatione timentes, ne quid majoris mali ipſis contingat, non conſiderantes, evacuationem illam copiòſam ſine aliquâ conferentiâ, eſſe ſufficiens argumentum, peccantem humorem non evacuari, ſed potius amicum, juxta doctrinam Aphoriſmi; Si talia educantur, qualia oportet, confert, & leviter fertur, ſin minus è contra. Notum eſt enim ſanguinem etiam optimum in ulceratâ parte ſtatim in ſaniem converti. Præterquam quod, dato etiam in quibuſdam per hujuſmodi cauteria, partem noxij humoris expurgari, indeque evidentem utilitatem ægrotantes percipere, nihilominus graviſſimorum morborum ſæpè cauſa fiunt, quia cùm excrementa, quæ per naturales conſuetaſque vias expurgari deberent, horum ulcerum occaſione divertantur, viæ à naturâ deſtinatæ, ita obcæcantur, ut earum immemor natura omninò fiat; Quare ſi contingat aliquando dictorum ulcerum evacuationem ſupprimi (quod ſæpe evenire obſervatur) eadem excrementa naturalibus viis obliteratis, obſtructiſque artificialibus retrocedere neceſſe eſt; unde venoſum genus ingreſſa, humorum maſſam corrompant, indeque febres malignæ acutique morbi, & lethales ſuccedunt, aut ſaltem, ſi partes interiores fortiores ſint circa ipſius cauterij partes conculcatæ, inflammationes, ſuppurationes, gangrænas, aliaque mala producunt, quæ quotidianâ experientiâ obſervantur.*

PHILALETHES.

Aurea quidem verba, ſaniſſima tanti Authoris judicia profectò memoriâ tenaciter aſſervanda; nec alios oportet, hoc audito memorare, ſed quid de veſicantibus?

PHILARETUS.

More effutit ſolito, & huic ultimo reſpondendum: Cœtera vel in Grammaticâ ipsâ menda, vel in Medicinâ, & Philoſophiâ inexcuſabilia, errata puerilia, frequentes contradictiones, quæ omnia à principio conſtitueramus deridere. Nobis amicitiâ conjunctiſſimus *Joſeph Priſco* apertè demonſtrat, diſertè examinat, ingenioſè dejicit, epiſtolicâ exercitatione; hinc abſtinendum. Ad veſicantia tamen rediens, hortarer *Martinum* non Helmontio ſtudere, odioſus enim illi Author eſt hic propter infinita (ſalutaria tamen) vulnera, *Galenicis* inflicta: Hic *in tractatu de Febribus cap.* 7. *tit. Auxilia Medica extimantur*, de veſicatoriis, poſtquam multa ediſſerere cæpiſſet ita prorumpit: *Veſicatoria autem ſummè ſemper nocua ſunto, & à ſpiritu Moloch excogitata.*

BRUNUS.

Et cuinam ex aliis *Authoribus* ſtudendum? Forſan ex *Galenicis* adeſt, cui dolorifica hæc, & cruciantia auxilia diſplicent?

PHILARETUS.

Nullus eſſet ſi unus eſſet, unu enim flos non facit Ver, aſt multi; hinc crederem, *Martinum* perſuaſum fore, non tantùm à *Muſitano* noſtro exprobrata eſſe, cum ipſiſſimos *Galenicos* viderit veſicantium implacabiles hoſtes, inlaticabiles irriſores. Nonne *Alexander Maſſaria* celebris *Galeniſta*, præter quæ in peculiari tractatu de veſicantium abuſu ſcripſit *in lib. 7. de febribus*, ille eſt, qui ita loquitur. *Denique ego is ſum, qui contendam, veſicatoria nunquam fore adminiſtranda, velimque huic præſidio omnem Authoritatem elevare. Profectò* (inferius) *ego ſatis nequeo intelligere, quomodo liceat uti veſicatoriis; Cum igitur veſicatoria ad nullam febris peſtilentis indicationem ſint accommodata, immo vero cum importunâ mixtione, & tractatione humorum, naturæ coctionem, quæ perficitur quiete, poſſint impedire; Addo cùm poſſint, & partes, & totum corpus alioqui æſtuant,*

æſtuans, & fervidum adhuc magis inflammare, & calidius reddere, ſæpe verò inſignes dolores excitare, febrem augere, & fortè alia non ſpernenda incommoda ſecum afferre; cùm demum liceat variis urgentibus ſymptomatibus ſubvenire aliis præſidiis, quæ à Galeno, *& omnibus probatis Medicis jamdiu tradita ſunt, atque omni carent periculo, & contradictione, ego certè nequeo vulgarium Medicorum inſtitutum, omni ex parte probare, qui tam frequenter hoc tempore, & ſine ullo diſcrimine tantopere veſicatoriis delectantur.* Alia quæ *Galeni* authoritate comprobat, & argumentis non aſpernandis, confirmat, legat ſi poſſibile eſt, *Martinus* defenſor; ego namque Veneti cujuſdam oculati, Medici liberi non tantum Civis, quam Philoſophi *Horatij Guargante* referam pro coronide, rationalem non minus, quàm clariſſimam de hac re ſententiam, quam protulit hiſce verbis. *Qui veſicantium uſus cùm non ſolum ſaluberrimus non ſit, ſed pernicioſus à me, & à multis Italiæ primatibus Medicis fuerit judicatus, & rationibus efficaciſſimis, & irrefragabilibus confutatus; Et hæc veſicantia, ſeu vexantia ita abhorruerunt, ut non ſolùm ipſis nunquam fuerint uſi, ſed profiteantur, ex his perniciem ægrotantibus contingere, eo, quòd, & naturam à coctione diſtrahant, futuros motus, quos forſitan natura molirètur, impediant; dolore ſuo bis in die miſeros ægrotos extorqueant, acerbiſſimeque dilanient, chirurgis medelam ſperantibus, dum ab illis tractantur, ut virtutem proſternant, vigilias inducant; Calore adurente, intemperiem febrilem augeant; Omitto ulcera, quæ quandoque ſive ob cachexiam, ſive ob malam curandi rationem, ſæpe immedicabilia, & peſſima evadant.*

PHILALETHES.

Non dubito quin libera ingenia nobis ſuffragentur, ſed dubito quid *Martinus* ex his ad *frugem non redigatur*, vel quicumqne alius determinatæ ſectæ addictus, ut apertè nos docet *Galenus in* 8. *Lib. de compoſitione Medic.local.c.*1. *verſ.*1. *& ſequentibus* ibi. *Quod ſemper dico etiam nunc proloquor nimirum perſuaſum me habere, quòd difficillimum ſit, ad veritatem revocare eos, qui ſectæ alicujus ſervituti ſe addixerunt. Verùm qui prudentes ſunt, ſimulque veritatem amant, eos ſpero cuſtodituros eſſe ea, quæ veluti judicandi inſtrumenta, nobis à naturâ data ſunt actionum, vitæ cognitionem, experientiam dico, & rationem: Falſæ enim opiniones animum hominum præoccupantes, non ſolùm ſurdos, ſed, & cæcos faciunt; ita ut videre nequeant, quæ aliis conſpicuè appareant.*

Optimè concludendum videtur cum *Galeno* contra *Galenicum*: Paremus nos interim anni tempeſtate ridenti, ut decrevimus gaudere.

BRUNUS.

Humanitas veſtra parcat, quæſo, importunæ curioſitati meæ De *Sardo*, *Philarete*, quid peculiare.

PHILALETHES.

Benè eſt; mihi quoque eadem ſciendi cura nec tempus adhuc ſolatij capeſſendi? quod ergo ſupereſt impendamus in audiendis iſtius inepti *Galenicæ Scholæ Converritoris* de ſocietate *Martini* noſtri fatuis oſcitationibus, eò magis, quòd hoc deſerviet etiam, ut *Martinus* conſpiciens, & aliis fieri, quod ipſi factum eſt, facilius agnoſcat in ſui odium, nos hic minimè conveniſſe, bene verùm, ut veritas eluceſcat, & ſic etiam ipſum facilius in ſe reverſurum ſperò, cùm videat etiam in aliis inanem ineptæ, ac ſuperbæ temeritatis gloriam in opprobrium degenerare.

PHILARETUS.

Nec lepidam ſcurrilitatem, nec grave ſcribendi genus in libello ſuo, nec quidem *digno digiti crepitu*: Alter hic è *Circulo Scriptor*, indignus penitus porrigendi non libros tantum (ut vulgo fertur) *Lucæ Antonio*, ſed & *matulam*: Homuncio *extriti ingenij blace inutilior*, meritum *Portij* neſciens, *Portij Librum* non intellligens auſus eſt ſcribere contra *Portium*: Exterus à Latio tam ortu, quam loquendi, & ſcribendi phraſibus, claudicans peſſimè, mille committit lapſus inexcuſabiles; mille vulneribus, vel in primis rudimentis concordantiarum, *Priſcianum* dilaniat; Unde fit, quod ſi ejus errores non dico recenſere, ſed numerare tantùm, vellemus, deficeret nobis tempus, & major eſſet digreſſio iſta, quàm totus ſermo in *Martinum* inſtitutus. Hinc referam non nullas rationes principaliores ab eodem deſumptas, quibus ipſe utitur contra Phlebotomiam in Syphilide, quæ in ipſum ex diametro retorquentur; ita ut *Sardus homo* poſſit dicere cum Poëtâ.

Heù patior telis vulnera facta meis.
Utque dedit juſtas Tauri Fabricator Aheni
Sic ego do pœnas artibus ipſe meis.

PHILALETHES.

Et ſi me non lateat minus animum invitare, minuſque ſpiritus irritare, ea quæ auribus, quàm ea, quæ oculis percipimus, ut ait *Venuſinus*.

Segniùs irritant animum demiſſa per aures
Quàm quæ ſunt oculis ſubdita fidelibus.

Ne tamen temporis premamur anguſtiâ ſat erit pro nunc, *Philarete*, aliquas ex ejus poſitionibus detegere, & impugnare, ut armorum fremitus feriat illius aures, ſi vero per tempus licuerit cum *Authorem* Palinodiam canere non viderimus pleniori calamo, quæ *demorſos ungues* ſapiant reſponſa dabimus.

BRUNUS.

Suſque, deque habendus cum *Martino* ſocio novus hic *Therſites*, ut arbitror alterum Achillem in literariâ palæſtrâ laceſſere ſibi licitum putans, cum ex breviter per *Philaretum* generali eloquio deductis facile colligatur, ipſum cedere Portio (ut ait *Virgil. Egl.* 5.)

Lenta Salix quantùm pallenti cedit olivæ,
Puniceis humilis quantùm Saliunca Roſetis.

Et *Portium* ipſi præferri

Quantùm lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

PHILARETUS.

D. Petrus igitur Aquenza &c. edidit librum ſuum Matriti Typis Emanuelis Ruiz, dignus quidem illis encomiis, quibus celebrantur Authores chartarum, tipis editarum cum titulo *Il Buonod Antona*, & aliarum cum inſcriptione *Bartoldo*, *& Bertoldino*: Nunc, relinquendo cuncta aptiori, tẽpore ut diximus, ea tantùm in *Trutinâ* ponenda decrevi, quæ *D.Petrus habet in quæſito, primo*, cujus titulus eſt, *An ſanguinis miſſio pro morbo Gallico curando ſit neceſſaria*, & poſt multa quæ in præſentiarum ad rem non faciunt, *fol.* 303. incipit recenſere rationes, ob quas ſanguinis miſſio non convenit hiſce verbis.

I.

Quia licèt venæ ſectio ſit refrigerativa, cum hoc per accidens ei competat exuſtio Gallica non hoc, ſed refrigeratione per ſe indiget, oppugnatura intemperiem, & calefactionem per ſe.

Igitur (ita *D. Petrum* propriis ejus armis confodere volupe eſt.

Morbi omnes, qui refrigerativum per ſe expoſcunt, venæ ſectione non indigent; Si per Authorem venæ ſectio tantùm per accidens eſt refrigerativa; hujus ordinis conſiderantur à *Galeno* febres omnes, quoniam ab eodem in calore præter naturam poſitæ ſunt; & præſertim ardentiores, quæ refrigerativum per ſe exquirunt; Sanguinis ergo detractio, cum per accidens ſit refrigerativa, & propterea in Syphilide inconveniens, ad mentem *Authoris*, nulla poteſt in febribus celebrari, quæ cum per ſe calefactivæ ſint, ut dictum eſt, refrigerativo per ſe, non per accidens, indigent. Pari modo dicendum de ſolidarum partium inflammationibus, utpote de Pleuritide, atque Phrenetide, quæ per ſe, & non per accidens refrigerativum expoſtulant.

II.

Progreditur ad ſecundum argumentum *in fol.* 304. quod a Cacochymiâ *Cacomedicus*, deſumit ad reprobandam Phlebotomiam in Lue Gallicâ, & ita fatur.

Secundò, quia vitium, quod jecori, capiti, ſanguini, ſpiritibus, & aliis partibus à Lue dictâ (nempe Gallicâ) *communicatur, non eſt peccans in quanto humores, vel ſubſtantias fluidas corporis afficiens, ſed in quali, ad Cacochymiam potiùs reducibile, quàm ad plethoram, quo in caſu amethodum putandum eſt conſilium, id ſanguinis miſſione docens expugnare; quæ nullatenus eſt correptiva vitioſitatis Cacochymæ.*

Cui ſubjungi, ad ſecundum vulnus infligendum poſſunt ſine cenſurâ hæc reprobationi Phlebotomiæ in genere admodum faventia, comprobantia *Portij* noſtri ſententiam *en Eraſiſtrato*, nempe hujuſmodi: Si ita eſt (ut infallibiliter ita eſt,) omness illi morbi, in quibus vitium eſt humores afficiens *in quali*, & non *in quanto*, ſanguinis detractione non curantur; atque illi omnes, qui in ſimilibus morbis, in quibus humores, non in *quanto* ſed in *quali* peccant, venam ſecare audent, abſque ullâ quidem rectâ methodo id faciunt quandoquidem *Author* hic noſter inquit *ſanguinis miſſio nullatenus per ſe eſt correptiva vitioſitatis Cacochymæ.*

Cum autem nobis animus ſit, *D. Petrum* per ea punire, per quæ peccat, neque verbum, lineam immutando in iis, quæ ipſe ſcripſit, en ut interpretor verba illa *Sanguinis miſſio nullatenus per ſe eſt correptiva vitioſitatis Cacochymæ*, ut idem ſignificent, ac ſi dicatur. *Sanguinis miſſio nullatenus per ſe vitia ſanguinis in quali corrigere, & emendare poteſt.*

Præſens autem doctrina ſatis latè patet, & ejus uſus frequentiſſimus eſſe debet, nã ſæpeſæpius in ipſis febribus, vel nulla prorſus eſt, humorum abundantia, maximè ſi prima, ſecunda, tertiave dies præterierit, tenuque victus ratione æger uſus fuerit, vel ſi aliquid fortè ſuperabundet (utatur verbis *D. Petri*) *ad Cacochymiam potiùs reducibile illud eſt, quàm ad Plethoram, quo in caſu amethodum putandum eſt conſilium, id ſanguinis miſſione docens expugnare. quæ nullatenus per ſe eſt correptiva vitioſitatis Cacochymæ.* Verba ſunt Authoris, qualiacunque à nobis ſcripta. Comprobat hoc *Proſper Martinus verè Hippocraticus*, ex quo nullimodè conceditur, imò apertiſſimè improbatur venæ ſectio in corporibus Cacochymis febre laborantibus, ac ſimiliter innumeris aliis in morbis dicendum eſt, quòd ſi *Medicus* quivis poſt duos, tres, quatuorve dies, plethoram adhuc accuſet, ut plurimum ſemetipſum accuſat; ſiquidem vel ipſo tempore dierum (modo in cibo, & potu nullus ſit exceſſus) etiamſi *Medicus* nihil moliatur, plethora ceſſare debet; quantò magis id fieri putandum eſt, ſi victus ratio fuerit parcior, aut vomitu, inferna dejectione; Urinis, ſudoribuſve aliquid fuerit evacuatum, Quod ſi morbus hos temporis limites tranſilierit, indicium erit, non à plethorâ ſed à vitio aliquo *in quali* morbum fieri; atque ideo ad ſummum his temporis limitibus poſitis, *amethodum putandum eſt, conſilium id ſanguinis miſſione docens expugnare, quæ nullatenus per ſe eſt correptiva vitioſitatis cacochymæ:* Et ecce quomodo reprobatur ſanguinis detractio, ipſiſſimis adverſarij rationibus.

PHILALETHES.

Jalemo frigidior D. Petrus noſter dicendus eſt, & rationes ab eo adductæ, *vel ipſas Neronianas thermas refrigerare* poſſent; quippe quibus *Portij* & *Recentiorum* doctrina apertiſſimè roboratur, & *Cenſoris* oppugnationes manifeſtiſſimè refelluntur.

PHILARETUS.

Eâdem paginâ 304. tertiam refert deblaterationem ſupra notatis non abſimilem, & quidem hiſce verbis. Audite quæſo, & cilia in arcum ne erigatis, ſi poteritis.

III.

Quia licèt qualitas pernicioſa dictæ luis, ſit humorum excalefactiva non eſt tantæ activitatis, ut poſſit humores rarefacere, venarum ruptionis periculo, ob quod veniret ſanguinis miſſio indicata, ut in anteactis eſt probatum.

Hinc infero ſic: In omnibus ergo morbis, in quibus licet humorum excalefactiva qualitas inveniri, & conſiderari poſſit, ac debeat, quum illa *non eſt tantæ activitatis, ut poſſit humores rarefacere venarum diſruptionis periculo, ſanguinis miſſio nequaquam indicata venit*, ut elegantibus dicendi formulis Authoris ipſius utar.

Inſuper hîc jure quærendum eſſet, & hujuſmodi cum *D. Petrulo* diſcurrendum: Febres intermittentes tertiana, ſcilicet, quartana, variique ſimilis morbi, cùm humores non habeant ſic rarefactos, ut vaſorum diſruptionis periculum imminere videatur, Phlebotomia quidem non ſunt curandi, ſi per dicta, ſcriptaque *ſcriptoris*, cruentandi indicans *venarum ruptionis periculum* eſt, & timor, cum in antedictis non adſit rarefactio, vel excalefactiva vis, quæ valeat vaſa diſrumpere:

BRUNUS.

Si quâ ex causâ daretur *D. Petri* caput infringi proculdubio de eo poſſet idem dici, quod lepidè de Anfidio *Actius*, *Syncerus*, *Sannazarius* cecinit.

> *Dum caput Anfidio tractat Chirurgus, & ipſum*
> *Altius exquirit, quo videat cerebrum.*
> *Ingemit Aufidius: Quid me, Chirurge fatigas?*
> *Cum ſubij rixam, non habui cerebrum.*

PHILARETUS.

Ita eſt, ſi rixam *D. Petrus* cum *Portio* noſtro ſubire eſt auſus, vel ſaltem hydrocephalo ipſum laborare credendum eſt, hinc craſsâ obrutur lymphâ, craſſa judicia promit, ſed audiamus ipſum in quartâ oppugnatione.

IV.

Quartò quia ſicuti pigros, inquit, ſegnes, & ægrè mobiles reddere homines, quos corripit virus hoc celticum, videmus, ita tardiorem cauſare ſanguinis circulationem, ob multas cauſas, quarum nulla venæſectionem admittit, eſt credendum.

Ex hâc doctrinâ quiſnam non inferet, ita: Igitur ſemper, aliquis morbus *pigres, ſegnes, & ægre mobiles ægros reddit*, Item cum *ſanguinis circulationem in ſimili morbo tardiorem cauſari* arguimus, nequaquam ſanguinis miſſio admittenda eſt.

Porrò, æquo examine facto: quamplurimi morbi à tardiori ſanguinis circuitu ortum habent, ac in-

ſpecie

ſpecie quamplures febres circulationem ſanguinis ſortiuntur retardatam; ergo in hiſce febribus ſecundùm doctrinam *D. Petri* à Phlebotomiâ abſtinendum, non ſolùm in lue Gallicâ, ſed in aliis etiam morbis, in quibus conſpicitur ſanguinis circularem motum retardari, evidentiſſimè militat hoc argumentum *D. Petri*; Sed varij ſunt morbi, in quibus fluidorum, ac præcipuè ſanguinis, motus retardatus cenſetur & reverâ eſt; ergo in omnibus his etiam interdicendus eſt detractionis ſanguinis uſus; Et en quomodo paulatim, nunc per unum, nunc per aliud aſſertum argumentum ad mentem *D. Petri* nullimodè licet Medico ad ſanguinis detractionem venire.

PHILALETHES.

Non ſunt amplius reſpiciendi in eodem Decoris, vel Decoris gradu *D. Petrus*, & *Petrus*; *Petrus* enim, (*Circulator Cybelejus*, circuitum ſanguinis reprobat, quam *D. Petrus* in hâc propoſitione evidenter admittit.

BRUNUS.

I nunc, *crimine ab uno, diſce omnes*? *D. Petrus* in tot delapſus errores in hâc veritate internoſcenda non hallucinatur, ſicut hallucinatur *Geoſonenſis Corabus*.

PHILARETUS.

Tranſit quintâ vice D. *Petrus* ſuam opinionem probans ad quintum argumentum, & inquit.

V.

Quintò, quia lues hæc (nempe *Celtica*) *iiſdem ſuis motibus à centro ad Peripheriam corporis obſervatis, remedium, quod hunc motum impediat, intercipiat, vel obtorqueat, cujuſmodi eſt ſanguinis miſſio reſpuere demonſtrat, Medicumque debere eſſe naturæ imitatorem, ſupra remanſiſſe probatum recordamur.*

Hinc ego: Quotieſcumque igitur à naturâ aliqui inſtituûntur ſalubres motus, à centro ad Peripheriam, *Remedium* quod motus hos *impediat, intercipiat, vel obtorqueat, cujuſmodi eſt ſanguinis miſſio, reſpuere ipſa ſcilicet natura demonſtrat, medicumque debere eſſe naturæ imitatorem*, ab Authore ſupra probatum aſſeritur.

Ulterius: Si naturæ imitator Medicus eſſe debet, debet etiam quotquot motus natura tentat, à Centro ad peripheriam perpendere; ut in hiſce ſedula conſideratione ſciat ſæpeſæpius hoc operari, per nares videlicet, per aures, per os, ſive expuitione ſive vomitu per infernam alvi dejectionem, per urinas, quas in dies obſervamus naturam parare, juxta *D. Petri* ſententiam, tale remedium quod hos ſimileſque motus *impediat, intercipiat, vel obtorqueat, cujuſmodi eſt ſanguinis miſſio reſpuere*, ac manifeſtè non tolerare, quod erat pro quarta ratione reſpondendum, & ni fallor progreditur ex hoc ad ſextum (uti ſemper) aureum cogitatum? & ait.

VI.

Quia, cum vera eſſentia dicti morbi (ſcilicet *celtici*) *non ſit Medicis ſatis nota unde in qualitate occultâ ſitam eſſe communiter affirmant ferè omnes, remedium Alexipharmacum requirere, ut cœtera benefica* (*ſeu potius venefica*) *affirmandum occurrit; nec venæ ſectionem Alexipharmacum, vel ſpecificum contra aliquam labem eſſe ullus hucuſque dixit.*

Propter hanc *D. Petri* Rationem, nemo quidem anceps animo veniet ad determinandum, valdè nimis reſtringi limites, in quibus ſpatiari poſſint phlebotomantes Medici: Oſtendat mihi *D. Petrus* unum Iatrias Profeſſorem, cui in comperto ſit, ac *ſatis nota* vera quorumdam morborum eſſentia; *Et erit mihi magnus Apollo*.

Oſtendat D. *Petrus*, num ſibi ſit *ſatis nota vera eſſentia* ſcabiei (quâ ipſe vexetur adeò canina, & perenni, ut, totus in ſe ſcalpendo ſemper occupatus, non curet amplius tot nugamenta conſcribere) Abſque dubio quidem prorſus dubia, immo, & penitus, occulta eſt: dicat, & oſtendat, ſi ipſe in ea curanda ſpecificis, & his diverſis utatur: Ulterius ſi ipſe *D. Petrus* quartanis febribus, ac tertianis occurrit Peruviano cortice (ut multi faciunt, ſeu verius omnes, ad ipſas curandas) dicat ſi ſibimet ipſi, vel alicui *ſatis nota ſit vera eſſentia quartanarum* & *tertianarum*; eò magis, quòd præfato cortice utitur ad illas, ac ſimiles profligandas, tanquam ſpecifico. Perpendat inſuper, & ad rectum, ſyncerumque examen revocet, an ſibimet ipſi *ſatis notæ ſint veræ eſſentiæ* graviorum febrium, & præſertim earum, quas malignarum nomine horrorem inferunt. At quid dixi *perpendat*? Tenebris obſcuriores ipſi, multiſque, quos indicat, illæ ſunt, ſi minus, ac Lues Celtica, per ſpecifica medicamenta curandæ ſunt. Item videat, num ſibi, vel aliis *ſatis nota ſit vera eſſentia* variolarum, & morbillorum? Ulterius videat, an Podagræ, Chiragræ, & univerſæ Arthritidis, an Epilepſiæ, Apoplexiæ, an plurium tumorum, exempli gratia Scirrhi, Cancri, Eryſipelatis; num ejus, cujus gratia lapides fiunt in animalibus; an ejus, cujus gratia coagulationes fiunt earum, quæ debent eſſe liquida, *vera* eſſentia genuina, de quâ dubitari nequeat, ſit ipſi nota, & an in his ſimilibus ſexcentis aliis morbis (quos enumerare piget) ſexcentis, & ultra ſpecificis res agenda ſit? Enimverò ſi in Lue Celtica, utpote occultæ cauſæ morbo, non phlebotomiâ, ſed ſpecificis utendum, clariſſimè, ac indubitanter infertur; ergo in omnibus morbis, in quibus *vera eſſentia*, non patet, ſed ignota remanet, ſecundùm *D. Petri* opinionem occurrendum eſt Alexipharmacis, ſeu ſpecificis damnandaque Phlebotomia. Hæc ſunt verba: Cujus (ſcilicet morbi) vera eſſentia nondum ſit Medicis ſatis nota, unde in qualitate occulta ſitam eſſe communiter affirmant, ferè omnes remedium Alexipharmacum requirere, ut cætera benefica affirmandum occurrit, Nec venæ ſectionem Alexipharmacum, vel ſpecificum, contra aliquam labem eſſe ullus huc uſque dixit. Audiviſtis jam, ut optimè concludit, quod propriis verbis repetendum, *Nec venæ ſectionem Alexipharmacum, vel ſpecificum contra aliquam labem eſſe ullus hucuſque dixit.*

Videat nunc *D. Petrus* quænam virtus venæ ſectioni tribuenda juxta ſuam doctrinam, quibuſque in caſibus celebranda ſit.

PHILALETHES.

O utinam nonnulli Medici, nomine tenus Medici, ita cauti eſſent, ut hic in præfato morbo. Siquidem toties non infamaretur tale remedium aliquando (recto judicio adhibitum) proficuum nec tale quid remedio eveniret, nec eodem abutentes imprudenter, fama deturparentur, & corpore; ſicuti contingit noſtram per Urbem diſcurrenti Lanioni cuidam potiùs, quam Medico, & ſi Medico *Dupondio* Hic quondam phlebotomiæ damnavit miſeram quandam fœmellam oſtentans hoc ſanaturam remedio, ſed quid creditis? Phlebotomiæ verè damnavit, nam eodem temporis momento, quo ex ſectâ venâ affirmabat egredi morbum, viſa fuit ingredi mors. Accedebat interea mercede defraudaturus infelicem, cùm non advertens totam fœminæ domum plenam ululatu, progreditur arrogans, primoque ingreſſu occurrunt quærulæ ægrotantis demortuæ, conſanguineæ, quæ de non mittendo ſanguine pluries conqueſtæ fuerant tenuem conſiderantes complexionem debilem perpendentes virium ſtatum, morbumque ex alterius Medici opinione non egere cruentatione, immo ad mortem ægram ducturum fore aſſerentes? Confeſtim ergo viſum verbis, ut

æquum erat, contumelioſis aggreſſæ fuerunt, dein ex verbis ad opera venientes verberibus ſatis bene ira percitæ fœmineâ, ferè dilaniarunt, & ni fortuito obviam fuiſſent nonnulli continui beneficij memores *Veſpillones*, qui manus adjutrices tanto Protectori admoverunt certe

Il fiſico gentil cadea nell' opra.

BRUNUS.

De relato eventu, nemo eſt cui nota haud ſit hiſtoria: Sed patrati criminis pœna minima hæc fuit. Illa fuit maxima, & condigna, nempè lucri detractatio, quo fruebatur in caſtro quodam, ex quo pulſus, & in quo Medicum agebat: Nec minor hoc imo valdopere major punitio illa habita eſt, quâ mulctatus fuit in expulſione à Noſocomio illo, in quod fraudulenter admiſſus fuerat, & adſcriptus carnifex hic ad necem potius, quam vitam procurandam illic ægrè degentibus pauperculis hominibus.

PHILARETUS.

Non parum hâc narratiunculâ veſtrâ non adhuc mihi notâ, animum lætitiâ ſuffuſum habeo. Et nunc mihi patefit quod temporibus elapſis de hoc dictum fuit ſatyrico illo carmine ſatis, bene huic eventui appropriato.

Ruſticus, & nuces non dant ſine pertica fructus.

Sed audite ſeptimam *D. Petri* Rationem eamque ſeptimum vulnus eidem infligentem conſpicite.

VII.

Septimò, inquit, *qui acum labes dicta* (nempe celtica) *alias fluidas ſubſtantias à ſanguine afficiat, quarum non eſt proprium Remedium detractivum venæ ſectio, non rectè adminiſtrandum eſt Remedium, quod cauſæ morbi non opponitur.*

Hæc ſunt verba *D. Petri*; Ergo (à quolibet inferri poteſt) omnes morbi, in quibus ſanguine immuni, *alias ſubſtantias fluidas* Medicus *affectas* conſiderat, non debent venæ ſectione adminiſtrata curari; non enim illorum eſt *proprium remedium detractivum venæ ſectio*, imo *non rectè adminiſtrandum eſt remedium, quod cauſæ morbi non opponitur.*

Non enumero hîc omnes illos morbos, in quibus aliæ fluidæ ſubſtantiæ à ſanguine diverſæ afficiuntur, qui vel cuique Medicinæ Tyroni patent multiſſimi, quapropter brevitatis gratiâ non refero. Sed valet dicere quod in illis omnibus, & ſingulis ſanguinem mittere non convenit, eò quod aliarum fluidarum ſubſtantiarum non eſt *proprium remedium detractivum venæ ſectio*; *nec rectè adminiſtrandum remedium quod cauſæ morbi non opponitur*, ut eleganter *D. Petrus* ſcripſit.

Tranſit hâc expletâ ratione ad octavum argumentum, octavum acutiſſimæ ſuæ mentis miraculum.

VIII.

Octavò, *quia*, *cum*, *ut ſupra præmiſimus*, *ab hac labe concoctiones* (*ſanguinis præcipuè*) *vitiari*, *& depravari obſervamus*, *quod faciei color mutatus*, *ad flavum*, *& citrinum*, *vergens oſtendit*; *neque à vitiatis concoctionibus ſanguinis plenitudinem oriri ſit certum*, *non eſt*, *quod ſanguinis miſſio pro eiſdem ad naturalem ſtatum reducendis*, *ſit imperanda venarum ſectione.*

Obſtupeſco magis, atque magis; quotieſcumque perpendo, virum, qui talibus eſt imbutus notitiis, in talia errata delapſum tantâ; cum ſui ipſius mala exiſtimatione: Sed redeamus ad octavum Argumentum: In omnibus igitur morbis, in quibus *concoctiones* (*ſanguinis præcipuè*) *quod faciei color mutatus*, *ad flavum*, *& citrinum vergens* oſtendit, quod etiam oſtenditur nauſeâ, vomitu, iis etiam, quæ malè parata, infernè excernuntur, cuivis minus laudabilibus, aliiſque innumeris ſignis, quibus conjicere, ac cognoſcere poſſumus *Coctiones ſanguinis præcipuas vitiari*, *& depravari*; *Neque à vitiatis concoctionibus ſanguinis plenitudinem oriri*, *ſit certum*, *non eſt*, *cur ſanguinis miſſio pro eiſdem ad naturalem ſtatum reducendis*, *ſit imperanda venarum ſectione*; Quæ verba eleganti ſtylo conſcripto, quia veram videntur doctrinam continere, hic repetenda viſa ſunt.

IX.

Nonò, inquit, *quia*, *cum morbus* de quo *loquimur*, *non ſit malum*, *per ſe magnum*, *acutum*, *vel vehemens*, *quod citò*, *& cum vitæ periculo moveatur*; *alienum à ratione videtur*, *pro eo debellando*, *remedium per ſe magnum adminiſtrandum conſulere*, *quod proportionem excedit.*

Illatio hæc evidens quidem eſt; ergo quotieſcumque ſecundùm *D. Petri* doctrinam, ſanguinis miſſio mandatur, *morbum* (omnes ſcire debent) *jam pronunciatum eſſe magnum*, *acutum*, *vehementem*, *qui citò*, *& cum vitæ periculo moveatur*: Atque ideo niſi prius juxta ejuſdem *D. Petri* doctrinam pronunciet Medicus, quod *ſit malum* (quod præ manibus habet) *per ſe magnum*, *acutum*, *vehemens*, *quod citò cum vitæ periculo moveatur*; *alienum à ratione videtur pro eo debellaudo remedium per ſe magnum adminiſtrandum conſulere*, *quod proportionem excedit*; ac proinde abſque enarratis conditionibus nulla inſtituenda venarum ad ſanguinis extractionem apertio, ſine temeritate.

Tranſcendit *D. Petrus* ad nobis promulgandum decimum Argumentum, ut ſequitur.

X.

Decimò, *quia*, *cùm dictus morbus ſis ex ſe*, *& naturâ ſuâ*, *chronicus*, *& diuturnus*, *quâ ratione vires in venturum tempus ſervandas deſiderat*, *quaſque à ſanguinis miſſione citrà proprium indicans inſtitutâ non refrangi*, *nemo negabit*, *abſonans eſſet remedium*, *virium refractivum proponere pro morbo*, *qui ſine illo poteſt rectè ſanari.*

Rationes ergo, quas *Author* affert pro ſuo Gallico morbo, mihi videntur admodum refragari nobis adeo, ut firmiter, & abſque cenſurâ, dicere poſſimus: Semper, ac aliquis *morbus chronicus*, *atque diuturnus eſt*, minimè curandus Phlebotomiâ; Sed multi ſunt morbi, hoc ordine ægros extorquentes; Ergo juxta allatam *D. Petri* doctrinam ægri in hujuſmodi morbis non ſunt phlebotomandi.

Inſuper perpendendum eſſet, dari chronicos morbos, & diuturnos, qui ſanguine detracto, fiunt acuti; In iis igitur eò magis *D. Petri* doctrina laudanda eſt, utpote à quâ percipitur, in talibus à ſanguinis miſſione abſtinendum.

E contra videmus, nonnullos morbos acutos, non ſolum ſanguinis miſſione, non curari, ſed chronicos fieri, ac diuturnos; in quibus omnibus, eò obſervabilior eſt doctrina *D. Petri* præcipiens à Phlebotomia abſtinendum.

Item plerique alij ſunt morbi, in quibus illud maximè exoptandum, vires in venturum tempus ſervandas deſideratur, quaſque à ſanguinis miſſione citra proprium indicans inſtituta, non refrangi, nemo negabit, abſonans eſſet remedium virium refractivum proponere pro morbo, qui ſine illo poteſt rectè ſanari.

Cæterum pro coronide illud eſſet faciendum, nempe Catalogum illorum morborum, qui adminiſtratâ ſan-

ſanguinis miſſione curari nequeunt, ac proindè nulla in iis unquam inſtituenda; *abſonans enim eſſet remedium, virium refractivum proponere pro morbo, qui ſine illo poteſt rectè curari.* Verùm cùm agatur de re manifeſtâ, & indubitabili, non eſt hîc immorandum.

XI.

Undecimò, quia cum in corporibus gallicatis, cacochymia ſtatim introducatur, ac vigeat, qualiſcumque ea ſit, ſive bilioſa, ſive pituitoſa, ſive melancholica, quantùm purgatio juvat, ſive alvi excretio (juvat autem multùm, ut ex Hippocrate lib. de coacis prænotionibus verſ. 79. conſtat) tantùm ſanguinis evacuatio lædit, ſive ſponte hoc accidat, ſive à Medico ſecta vena procuretur; etenim ſi talia à corpore non educantur, qualia in eodem peccant, remedia quæcumque nihil conferent, imoque nocebunt; hæc autem operandi norma, dum aliter juvare poſſumus, Tyranni non Medici munus eſt appellandum.

Hæc verba, quibus undecima ratio conſtat, ſtupore me afficiunt, in his enim Author, utpote, & in cæteris jam relatis, indicat rectè ſapere, rectique judicij ſpecimen apertè demonſtrat, ut mirum ſit, quomodo hallucinari potuerit ſcribendo contra *Portium*, ita ut ſi tenorem hunc ſervaſſet in toto ejus opere crederem, quòd ſcripſerit contra *Portium* non quòd ipſe ſentiret, ſed ut alicui Phlebotomiæ magno fautori blandiretur, nam revera non ſolùm convincunt undecim hæ propoſitiones *D. Petri*, ſed à Phlebotomiâ abſtinendum affirmare cogunt tam in gallicâ lue, pro quâ argumentatus eſt, quam in plurimis aliis morbis, ut ex eiſdem deducitur, vel invito ipſarum Authore: Hinc fateri convenit *D. Petrum Tempienſem* non eſſe comparandum cum *Petro Geoſonenſe* tamquam in omnibus fatuo.

Sed redeundo ad undecimam rationem, dico, ex hac ſtabilitâ, & aliis jam dictis rariſſimè Medicum ad Phlebotomiam recurſum habere poſſe pro morbis curandis; Nam cunctas enumerando cauſas propter quas corpus, vel in corpore diſcurrentia alterari poſſunt ſyncerè loquendo potius ob cacochymiam, & ut plurimum, imo ferè ſemper, quàm ob Plethoriam propter quam rarò, vel nunquam: *Galenus* ipſe in Synochis ſanguinis miſſionem prohibet, niſi hæc primis diebus fuerit facta, dicit enim, quod facilè ad cacochymiam fit tranſitus, propter quam minimè ſanguis mittendus eſt: Item per *D. Petrum* ſi *in gallicatis corporibus, in quibus Cacochymia ſtatim introducatur, ac vigeat, qualiſcumque ea ſit, ſive bilioſa, ſive pituitoſa, ſive melancolica &c.* damnatur phlebotomandi uſus, damnandus quoque eſt cæteris in morbis, qui à tali vitio corripiuntur, ſed multi ſunt morbi iſti, immo ferè omnes, præſertim omnes febres, quæ putridæ vocantur, tertiana ſcilicet, quotidiana, quartana, in quibus omnibus bilioſa, vel pituitoſa, vel melancholica, ſive ſimplex, ſive ex ipſis invicem compoſita cacochymia, ut continens cauſa reponitur ab aſſertis *Galenicis*, prout ipſæ febres, ſive legitimæ, ſive ſpuriæ judicatæ fuerint, & in quibus redarguit *Martianus*, increpatque recentiores adeò in mittendo in febribus ſanguine audaces. Concludendum ergo abſque fallacia in quam plurimis, ni dicam omnibus morbis, febribus ſignanter, non inſtituendam ſanguinis detractionem, *& qui aliter ſe gerunt Tyranni*, (ut bene *D. Petrus* advertit) *manus eſt appellandum.*

Sed quæſo *D. Petre*, nonne hi ſunt ipſiſſimi ſenſus, ne dicam ipſiſſima verba, quibus in Eraſiſtrati ſui corollario *Galenum* loquentem *Portius* noſter inducit? Unde ergo in tantâ opinionum conformitate, tam dira contradicendi, & oppugnandi cupido? Sit tandem inter genium, & ingenium tuum diſcors concordia, & *Lucam Antonium Portium* moralibus virtutibus ornatiſſimum, in Philoſophiâ, Medicinâ, Geometriâ, in totâ Matheſi doctiſſimum agnoſcens, ne amplius oppugnare in animo ſit, ſed in poſterum venerare, dilige, & commenda.

His quo ad *D. Petrum* animadverſis, ad noſtrum redeundo ſcribendi ſcopum, monitum te, *Martine*, velim, te mihi antea *nec injuriâ cognitum, nec favore*, meque nihil fraternâ, & Chriſtianâ nudatum charitate, ad quam totis incumbo viribus, ut lividus in te fierem, & eſſem convicioſus. De te quæror, qui edicto cauſam dediſti præſtantiſſimum *Muſitanum* noſtrum Religioſiſſimum Doctiſſimumque Virum impugnando, indignis herclè dicteriis irriſionibuſque te indecorare tentaſti. Mihi pro tanto bene merito amico in animo tantum fuit privatam conſcribere, modeſtamque Apologiam, quò eam, hac & virtute ditarem, putans ad tuas ita ſcriptam venturam manus, atque ab eâ fructum aliquem te perceptурum: verùm cùm audiviſſem exteros nonnullos graviores equidem viros, & qui alias dedecorata Typis volumina conſcripſerunt, ſolâ literariâ neceſſitudine, quamvis longinquâ *Muſitano* noſtro conjuncti onus ſubierint ex profeſſo hanc ventilandi materiam: Parum mihi officioſus erga tantum viſus mihi eſſem amicum, niſi omnes meos edere niſus in hoc ipſo conarer, eoque magis, ut tibi morem gererem illis in punctis, in quibus tibi ſatisfactum iri, optare geſtis: ex hoc itaque Provinciam aggreſſus ſum, in quâ ſi nonnulla aſperiora, quam voluerim prolata, videntur, teipſum accuſa, meminiſſe debentem, quod uni nunquam injuriæ unâ ſatisfit reſponſivâ contumeliâ. Quid inde ſenſurus ſis hæreo, num in bonam rediturus mentem, an verò ut inquit *Seneca in malè captis melior videatur pertinacia, quam pœnitentia.* Expecto quod facturus ſis, & ſi tibi eadem ſit mens, idem ſit animus, eædem ſcribendi ſint formæ, aude, ſcribe, quicquid ſentis, & foras manda: Parum referat benè, vel malè ſentias, benè, vel malè audias; *Fama enim, ſive in bonum, ſive in malum fama eſt*: Nec majori ejus tubâ cognoſcimus Pyrrhum maximum inter Græcos ſtrenuitate, & ſine quo in fatis erat Troiam ſubjici non poſſe, quam Eroſtratum Dianæ Templi in Epheſo unius ex ſeptem Orbis miraculis incendiarium, de quibus inter Hetruſcos Poëtas Lyricos primus *Comes Fulvius Teſti* aptè cecinit.

Or qui ſi ride
Eroſtrato di Pirro, e non men giova
D'un, eccelſo Valor, un' empia prova.

Non defuere, qui in alienis injuriis famæ immortalitatem quæſiverunt quâ potius eſt *Gaſpar Murtula*, de quo jocosè cecinit Eques *Joan. Baptiſta Martinus* Italicæ Poëſis fœcunditate, & amœnitate, conſpicuus.

Granſenno ebbe coſtui
Che non valendo per ſe ſteſſo un Zero
S'immortalò con le fiſchiate altrui.

Quod idem ei convenit de quo *Flaccus* ſcripſit

Populus me ſibilat, & mihi plaudo
Ipſe domi.

Si verò in meliorem frugem converſus ſcientificorum ſequutus morem, totam in argumentis acutiem oſtentare voles, rejectis maledicentiæ ſpinis, certè non idem eveniet, quod de Echino ſcripſit *Martialis.*

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito, mollis Echinus erit.

Totamque noſtram aciem convertes in reſponſivâ conſtruenda argumenta per rationes, & authoritates abſque probris, abſque aſperis verbis, & ut fit, etiam commendando, quæ magis diſflare. & rejicere tentamus. Sis tu ergo Arbiter, tu Elector tuæ, & noſtræ ſcribendi formulæ, tibi in hoc obtemperabimus, & morem pro tuo arbitratu geremus; Et hæc ſatis de utroque *Petro*, in alterum nunc jamdiu decretum ſolatium concedamus.

All' Eccellentiſſimo & Eruditiſſimo

SIGNORE

GIO. ANDREA LIZZANO

PHILOSOFO, & MEDICO

Præſtantiſſimo

S' Allude al ſuo Libro intitolato

MARTINUS IN TRUTINA

SONNETTO.

DI

CATONE AURELIO CLABES.

CIò che mai poſſan far d'egro, e di male
D'un Medico imprudente i rei conſigli
Approvando *Martin* gl' urti, e i perigli
De la vita del'huom mettre in non cale:

Mà Tu contro di lui ſpiegando l'ale
Aquila generoſa, e i forti artigli,
L'Error, l'inganno ſuo guaſti, e ſcompigli
Con la vera del Sol luce immortale.

Quind' è ch' in queſt' oprar, ſi deſtro, è fino
L'uno in mal, l'altro in ben di ſi gran pondo
D'uopo è dir, che gran parte habbia il deſtino;

Giuſto del Ciel Giudizio alto profondo,
Fà tanto errare, e traveder e *Martino*
Per tu così diſingannare il Mondo.

Altro

S'ALLUDE A

MARTINO DI GIFONI,

E

D. PIETRO AQUENZA

TEMPIENSE.

SONNETTO.

ENtra in Mar d'elloquenza alto, immortale,
E con nuova erudita, e nobil' Arte,
Scioglie Chimico Eroe, fiſſa, e comparte
All' onde il dolce, ed alle ſpume il ſale:

Indi del'ignoranza i moſtri aſſale
Scorrendo alto Campion, di parte in parte
E moſtran le lor membra, infrante, e ſparte
Che dou' egli campeggia, error non vale.

LIZZAN parlo di te, nè parlo in vano;
Che mentre al tuo valor fiſo hò lo ſguardo
M' infonde un tal penſier ſpirto ſovrano

E ben diran, quanto ſia tù gagliardo
I voraci Avoltoi del ſangue humano
Vedendo à terra il *Gifoneſe*, e'l *Sardo*;

MARTINUS IN TRUTINA.

Diſtichon ejuſdem Authoris.

Martinus, Trutinæ Infenſus, Perpenſus eâdem
Errorum Nebulis, Agnitus eſt Nebulo.

Celeberrimo, & Experientiſſimo

Domino

GABRIELI CRAMERO

MEDICINÆ CORYPHEO

Amico meo æternum Colendiſſimo.

S. P. D.

CAROLUS MUSITANUS

Iatrias Profeſſor.

EMISSA quondam in lucem Mea TRUTINA MEDICA Anno 1688. per Orbem literarium aliquot annos feliciter exſpatiata fuerat, plurimis Medicinæ Candidatis, atque cultoribus admodum accepta, grata, & magni habita: & nemo unquam, quod ego ſciam, ne levi quidem verbo ipſam vellicandi animum induerat. Cum tandem in manus cujuſdam homuli *Martini Geofonenſis* deveniſſet, qui ſe fideliſſimum *Galeni* aſſeclam, propugnatoremque jactitat; haud eam experta fuit humanitatem, quam in cœteris compererat. Cœpit homo ille acriter in ipſam invehi, atque debacchari, nugas effutire, atque convitiis, probriſque diſcerpere; ſchediſque non paucis in eam conſcriptis volumen, quod ad TE, mi Dilectiſſime *Cramer*, mitto, typis mandavit. At nihil interea exiſtimationis, aut vigoris meæ detractum eſt TRUTINÆ, quamvis *Martinus* in ſuis eam ineptè proſcindat ſcriptis, & demoliri omnibus contendat nervis; haud enim tanti ſunt ineptorum conatus. Sinopeum philoſophum male feriati quidam illudebant, quare dicenti, multi te irrident, ô *Diogenes*, aſt ego non irrideor, reſpondit: ità licet *Martinus* ſtylo plumbeo in ſuo volumine *Meam* divexet, ac lædat TRUTINAM, ipſa tamen non læditur, atque apud peritos viget illæſa. Candida Luna ex Cœli luminaribus alterum, latrantibus in ipſam canibus, ſuum iter haud intermittit; quare cecinit Clariſſimus *Alciatus*.

Et latrant, ſed fruſtrà agitur vox irrita ventis,
Et peragit curſus ſurda Diana ſuos.

Haud aliter ſuum curſum per Orbem literarium mea feliciter proſequitur *Trutina*, quamquam ſuas procellas tempeſtateſque in eam obloquendo, ſeu oblatrando excitet *Martinus*. Haudque tantùm edito volumine, *Martinus* nihilum quidem obicis, aut detrimenti *Trutinæ* attulit *Meæ*, quod erat in votis, verum etiam ſibi ipſe magnum peperit dedecus, & ſuo juramento malum acceſſivit; ſuam etenim inſcitiam, ſuaſque ineptias, quæ pleroſque latebant evulgavit; adeoque ſuo ipſius opere ſe traduxit, ut hîc apud viros literis, atque doctrinâ excultos per totam urbem fabula evaſerit. Quapropter hominem reſponſione indignum duxi, & deſpicatui habendum putavi, immo in ludum literarium detrudendum, ut rectè loquendi, ſcribendique latinè formulas ſub *ferulâ* ediſcat, cùm haud parum Latinitatis Rudem, Ignarumque in hoc volumine ſe detegat. *Ariſtippum* mihi eſt animus in hoc imitari, qui cùm à quodam probris, & maledictis inceſſeretur, illum contemnens, ne intuitu quidem, nedum voce dignatus, præteriit. *Galenico* diſplicui: cur id moter? pluris ego facio placuiſſe uni *Clerico*, uni *Mangeto*, uni *Cramero*, qui mea pronis excipere animis abnuunt; pluris ego duco Viros ex *Eruditis Lipſienſibus*, qui perlectâ meâ *Trutinâ Chirurgico-Phyſicâ* eam in acta Anni

Anni 1699. non ſine ingenti laude retulerunt, quàm totum Vulgus Galenicum quamvis innumerabile, & infinitum eſſet. Intereà cùm me non prætereat, quod philautiâ quâdam nos homines plerumque ducamur, quæ ut ait *Seneca*, vitium nobis familiare, ac domeſticum eſt, eaque noſtra magni exiſtimamus, alienaque adverſariorum præſertim, floccipendamus; ideò ad Te Acerrimi, ſimul atque integerrimi judicij Virum *Martini* volumen mitto, ut cum id legendo percurris, ſyncero, quo præditus es animo tuum calculum exhibeas; Idque à Te vehementer etiam atque etiam peto. Vale, mi Suaviſſime *Cramer*, atque in Tuorum numero ne dedigneris me ſemper habere, Iterum *Vale.*

Scripſi Neapoli Anno à partu Virgineo M. D C C. *Die vero*

LAURENTII MARTYRIS.

Viro Nobiliſſimo & Reverendiſſimo Domino D.

CAROLO MUSITANO

Philoſophiæ, ac Medicinæ Profeſſori

Famigeratiſſimo, & Experientiſſimo

S. P. D.

GABRIEL CRAMERUS.

ANNO proximè elapſo, Vir Reverendiſſime, & Doctiſſime, *Trutinam Tuam Medicam*, non ſolùm ſemel, atque iterum evolvi, ſed & cum maximo oblectamento, & utilitate perlegi, quæ cùm tam firmis, & veris innixa ſit fundamentis, mirari ſatis non poſſum, quòd repertus ſit malevolus quidam Zoilus, & detrectator, nomine *Martinus*, fanaticus proculdubio & hypochondriacus, qui famæ, & gloriæ tuæ invidus, in doctrinam tuam ratione, & experientiâ fundatam, auſus ſit debacchari. Cum tota Medicorum familia immortales tibi debeat agere gratias, ſolus Cavillator *Martinus*, lucubrationes tuas toti Reipublicæ Apollineæ utiliſſimas, tentavit, ſed irrito conatu, obumbrare, ſi ſanâ rationis mente *Trutinam tuam* trutinaſſet, & ſine præconcepta opinione attentè legiſſet, admirator ejus proculdubio fuiſſet, & loco conviciorum, ſummis encomiis digniſſimam & laude decorandam, pronunciaſſet, hoc tamen bilem tuam movere non debet, Vir Excellentiſſime, quòd honoris ſit, ab iniquis ſcriptis & calamis proſcindi, invidia ſiquidem virtutis pediſſequa: Eandem cum plurimis Viris Celeberrimis, & Doctiſſimis ſortitus es aleam, qui nefarios habûere detrectatores: Blateret ergo, & grunniat *Martinus*, famam tuam conetur dilapidare, nullam tamen illi labem poterit affricare. Ignoſce illi, Vir Reverendiſſime, forſan mores ſuos caſtigabit in poſterum, niſi unus ex iis ſit, qui errores ſuos non capiunt, aut capere nolunt, vel cum errantibus pertinaciter errare, quàm veritati ſubſcribere malunt. Interim Vir admodùm Reverende, de Neſtoreos tibi apprecor annos, ut vel invito etiam ipſo *Martino*, Doctiſſimis tuis ſcriptis inclytam noſtram artem ulteriùs beare, & me virtutis & reconditæ tuæ eruditionis admiratorem amare, & redamare pergas,

Genevæ 9. Septemb. 1700.

Ad Perilluſtrem & Reverendum Dominum D.

CAROLUM MUSITANUM

Doctorem Celebrem, ac Recentioris Apollinis Artis Oraculum.

EPIGRAMMA.

DIſcutit ut tenebras nitidus Sol noctis opacæ
Neptuni dùm undis ſurgit ab æquoreis.
CAROLE, ſic umbras mentis, MUSITANE, Galeni,
Nuncque tui lumen diſſipat ingenij.
Deprecor, ut Parcæ vitæ tua ſtamina ducant
Longa, adſitque tibi turbida nulla dies.
Ut tu mortali, proſit tibi Numen Olympi,
Et nunc, & ſemper, ſicque Beatus eris,

Aſtæ
28. *Septembris* 1700.

Humiliſſimus, ac Studioſiſſimus Servus

JOSEPH SECUNDUS VAIRUS,

Medicus Aſtenſis.

Ad Clariſſimum Virum Dominum D.

CAROLUM MUSITANUM

Reverendum Presbyterum,

&

CELEBERRIMUM MEDICINÆ DOCTOREM.

MUSITANE tuas indignus dicere laudes
Martinus, carpit quæ malè mente capit.
Artis Apollineæ gnarum ſe jactat in Orbe;
Inſipiens Doctis audiet ille tamen.
Nam Trutinam trutinans ſapiens quam ſuſpicit Orbis,
Deſpicit hic ſolus, nec putat eſſe probam.

Venerandi Authoris iniquo adverſario raptim hoc Hexaſtichon Occinit

ACOBUS BANDOL,

Theologus φιλίατρος.

Idem eidem Domino Domino

CAROLO MUSITANO,

Sed

MARTINO GEOFONENSI.

MIſeret me miſeræ ſortis tuæ, miſer *Martine*, quòd in te, miſerum bubonem, nobiles tot excitat veris Aquilas, quæ regio clangore ſuo reprimunt tuum ferale carmen adverſus Apollinis filium, qui ipſe Machaonas inter velut Aquila, in nubibus volans, Medicinam ad Sydera tollit. Naſonis verba mutuari ſi liceret,

I, bibe, dixiſſem, gurgantes pectora ſuccos,
Quicquid & in tota naſcitur Anticyrâ.

Tibi

Tibi contra ex intimis præcordiis gratulor, Reverende MUSITANE, cui Hippocratem atque Galenum, Paracelſum & Helmontium, ſuo velut Interpreti luculentiſſimo, & explanatori locupletiſſimo debitores efficit Auro Cedroque digna Tua TRUTINA MEDICA, quòd merita Medicaſter elogia imprudens Tibi arceſſiverit ab æquiſſimis legitimiſque Judicibus litis inter vos in Parthenopæa ditione ventilatæ.

Vive diù fœlix, & ſit grandæva ſenectus
Solamen miſeris, queis morbi corpora vexant.

QUis, *Martine*, furor mentem tibi concitat atram,
Ut MUSITANUM vituperare velis?
Deſine plura loqui: Sed Opus mirare ſilenter
Eximium, bilem ſi cohibere nequis.

Hoc Tetraſticho accinit Venerando Genitori

JOH. JACOBUS BANDOL.

RELATIO

PARNASSI DE RESPONSO

MARTINI

TRUTINÆ MEDICÆ MUSITANI,

Scribente

CATONE AURELIO ACLABES.

Hexaſtichon.

Be Bene Tu Valeas, Dixit MARTINUS Apollo;
Be Bene Me Serves, Pulcher Apollo, Precor:
En Tibi *Reſponſum Trutinæ*: Cui Protinus Ora
Umbra Tectus Atra, Protulit Ore Deus:
Quid Tibi Cum Claris Medicæ Magnatibus Aulæ?
I, Lanio Infamis, Barbare Tortor, Abi.

FINIS.